UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Opvs Theologicvm

Mauro, Silvestro

MDCLXXXVII

urn:nbn:de:hbz:466:1-84149

Visual Library

Th. 895a.

C IX
4

OPVS THEOLOGICVM

IN TRES TOMOS DISTRIBVTVM

In quo præcipua totius Theologiæ capita accuratè pertractantur.

AVTHORE

P. SYLVESTRO MAVRO

Societatis IESV Presbytero, & in Collegio Romano olim Sacræ Theologiæ Lectore Primario.

Eminentissimo, & Reuerendissimo Principi

DOMINICO MARIÆ CVRSIO

S. R. E. CARD. AMPLISSIMO

DICATVM.

TOMVS TERTIVS.

In quo agitur de Diuini Verbi Incarnatione, de Sacramentis in genere, & in particulari, de Pœnitentia, ac de pluribus alijs, quorum indicem sequens pagina dabit.

Adiecto ad finem huius Tomi Indice Rerum Notabilium.

Collegii SJ. paderb. 1736
dono p.: petr. Aler.

ROMÆ, Typis, & Sumptibus Nicolai Angeli Tinassij. MDCLXXXVII.

Superiorum Permissu, & Priuilegio.

Eminentissime, & Reuerendissime

PRINCEPS.

HOC habent instar amoris prægrandia munera, vt quem maximè ditant, vel parem faciant, vel nanciscantur, Quo circa Supremus rerum conditor Deus animaduertens nonnisi numini numen in munus offerri posse, corporatum Filium hìc in Terris degentem sibi dumtaxat offerendum efflagitauit. Cuinam igitur attextum hoc Theologicum Opus à P. Mauro Societatis Iesu tantopere elaboratum nisi Maximo rerum omnium Opifici dicandum susceperim? Enim verò mentem hanc induissem Eminentisime PRINCEPS, nisi Tu, quem exaggerata virtutum decora (quantum nostra mortalitas patitur) non absimilem Deo efformarunt, nostra vota in Te vnicè conuertisses: Tibi debentur res supra naturam repositæ, cum Tu supra naturam tot cumulatis meritis eueharis. Non vacat hic tuis purpuratis virtutibus longam panegirim interserere, cum habeas hoc commune cum numine, vt nequeas nisi citra gloriæ detrimenta laudari. Sed nequeunt tuam illam humanitatem non depredicare tot Populi, quibus moderator adeò officiosè insulata iura distribuebas, vt cogerentur di-

ligere

ligere quod metuebant. Maximam in eliminandis pauperum difficultatibus ſollicitudinem tuam collaudant. Commendant adeo cumulatam integritatem in ferendis pro Tribunali ſententijs, vt ipſi criminum rei iuſſum deoſcularentur ſupplicium. Mirata eſt affatim Roma Te in ſupremis Præſulum dignitatibus aſsidentem, ſed votis magis in ſublimè directis renuebat in poſterum Te quaſi cernere niſi purpurantem. Cerneris denique Solis inſtar tot inter Sydera Eminentiſsime PRINCEPS, qui Pontificiam Maieſtatem effulguranti virtutum decore exaggeras, & quia à tanto Pontifice ſeligi dignus eras in purpuram, & quia tantus Pontifex Te dignus erat eligere. In tantum igitur gloriæ, dignitatiſque culmen euectus hoc vnum reliquum eſt, vt ne munuſculum hoc tamquam exiguum mei obſequij tributum dedigneris aſpicere, & quemadmodum mores tuos in cæteris virtutum inſignibus ad ſummi Numinis imaginem efformaſti; Haud ſecus Deo ſimilis huiuſce muneris Authorem complectaris. Romæ die 26. Iulij 1687.

Eminentiæ Tuæ

Humill.ſ Addictiſs. & Obſtrictiſs. Seruus
Nicolaus Angelus Tinaſſius.

INDEX LIBRORVM, TRACTATVVM, ET QVAESTIONVM,

Quæ in hoc tertio Tomo continentur.

Liber nonus continens Tractatus de Diuini Verbi Incarnatione. pag. 1.

TRACTATVS PRIMVS.

De nominibus, possibilitate, conuenientia, & necessitate Incarnationis. pag. 1.

Q. 1. De nominibus Incarnationis, ac de erroribus circa hoc mysterium. pag. 1.

Q. 2. Vtrum Incarnatio sit possibilis, vel eius possibilitas sit demonstrabilis. pag. 3.

Q. 3. Vtrum Incarnatio fuerit conueniens Deo, & naturæ creatæ. p. 6.

Q. 4. Vtrum incarnatio fuerit necessaria simpliciter, vel ex natura rei, saltem ex suppositione mundi conditi, & hominis eleuati. pag. 9.

TRACTATVS SECVNDVS.

De necessitate Incarnationis ad satisfaceendum pro peccato per æqualem, & condignam satisfactionem, & ad merendum redemptionem generis humani. pag. 14.

Q. 5. Vtrum pura creatura possit ex viribus gratiæ satisfacere pro peccato mortali, vel veniali proprio, vel alieno, per æqualem, & condignam satisfactionem. p. 15.

Q. 6. Vtrum Christus redemerit nos, & satisfecerit pro peccatis totius mundi satisfactione æquali, & condigna, independenter à diuina acceptatione. p. 19.

Q. 7. Vtrum meritum, & satisfactio Christi fuerint simpliciter infinita. p. 22.

De necessitate incarnationis ad satisfaciendum Deo ex iustitia, & ex rigore iustitiæ. p. 27.

Q. 8. Vtrum creatura possit exercere actum iustitiæ, vel iniustitiæ erga Deum, vel Deo ex iustitia obligari. p. 27.

Q. 9. Vtrum pura creatura possit perfectè satisfacere ex iustitia stricta pro iniuria Deo illata per peccatum mortale. p. 29.

Q. 10. Vtrum Christus obligatus fuerit ex iustitia stricta ad satisfaciendum Deo pro peccatis hominum. p. 31.

Q. 11. Vtrum satisfactio Christi habuerit duas præcipuas conditiones requisitas ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ, vt nimirum fuerit æqualis, & vt non potuerit non acceptari. p. 32.

Q. 12. Vtrum satisfactio Christi habuerit alias quinque conditiones requisitas ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ. p. 34.

Q. 13. Vtrum satisfactiones Christi remissionem peccatorum causent in genere causæ formalis, vel solum in genere causæ exigitiuæ. p. 36.

Q. 14. Ex qua virtute Christus satisfecerit. pag. 37.

TRACTATVS TERTIVS.

De decreto motiuo, & fine Incarnationis. pag. 37.

Q. 15. Vtrum remedium peccati fuerit motiuum adequatum, & causa finalis adequata incarnationis. p. 37.

Q. 16. Vtrum remedium peccati fuerit causa finalis *sine qua non*, incarnationis, itaut Deus non incarnatus fuisset, si Adam non peccasset. p. 39.

Q. 17. Vtrum Adam in statu innocentiæ habuerit gratiam ex meritis Christi. p. 44.

Q. 18. Vtrum principalius incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quam actuale. p. 46.

Q. 19. Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi, vel incarnationem differri vsque ad finem mundi. p. 47.

TRACTATVS QVARTVS.

De Incarnatione ipsa, ac de vnione hypostatica, & de assumptione naturæ humanæ. pag. 49.

Q. 20. Proponuntur errores circa incarnationem, & vnionem hypostaticam. p. 49.

Q. 21. Vtrum suppositum, & persona addant aliquid supra naturam singularem completam: & vtrum addant aliquid positiuum, vel negatiuum, accidentale, vel substantiale. p. 52.

Q. 22. Vtrum vnio Verbi incarnati facta fuerit in natura. p. 61.

Q. 23. Vtrum vnio Verbi incarnati facta sit in persona & hypostasi, seu supposito, & vtrum

sit substantialis, vel accidentalis. pag.62.
Q.24. Vtrum persona, vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita. p.67.
Q.25. Vtrum vnio hypostatica sit modus substantialis distinctus à Verbo, & natura humana, & vtrique intrinsecus. p.69.
Q.26. Vtrum vnio Verbi incarnati sit idem, ac assumptio. p.70.
Q.27. Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnionum. p.71.
Q.28. Vtrum terminus per Incarnationem productus, & à Beata Virgine per Spiritum Sanctum conceptus, sit totus Christus, Deus simul & homo. p.73.
Q.29. Vtrum vnio duarum naturarum in Christo facta sit per gratiam. p.77.
Q.30. Vtrum vnionem hypostaticam præcesserint aliqua merita Christi, Beatæ Virginis, & SS. Patrum. p.78.
Q.31. Vtrum gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis. p.82.
Q.32. Vtrum Personæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam. p.82.
Q.33. Vtrum naturæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam. p.83.
Q.34. Vtrum Verbum sit vnitum immediatè humanitati, non solum secundum personalitatem propriam, sed etiam secundum naturam communem. p.84.
Q.35. Vtrum abstractis per intellectum Personalitatibus natura possit assumere. p.86.
Q.36. Vtrum vna Persona possit assumere, & incarnari sine alia. p.86.
Q.37. Vtrum quælibet Persona diuina potuerit naturam creatam assumere, & incarnari. p.87.
Q.38. Vtrum plures Personæ diuinæ possint simul assumere vnam numero naturam. pag.88.
Q.39. Vtrum vna persona diuina possit simul assumere plures naturas creatas. p.90.
Q.40. Vtrum fuerit magis conueniens, vt incarnaretur Filius, quam Pater, aut Spiritus Sanctus. p.91.
Q.41. Vtrum, & quo ordine Filius Dei assumpserit totam naturam humanam, & eius partes. p.91.
Q.42. Vtrum humanitati Christi communicentur intrinsecè, & perfectiuè diuina essentia, & omnia diuina attributa. p.95.
Q.43. Vtrum ex vnione hypostatica resultet communicatio idiomatum, per quam quæ dicuntur de Deo, dicantur de homine, & quæ dicuntur de homine, dicantur de Deo. p.96.

TRACTATVS QVINTVS.

De sanctitate humanitatis Christi, eiusque impeccabilitate coniuncta cum libertate ad obseruantiam præceptorum, & ad moriendum. pag.98.

Q.44. VTrum humanitas Christi non solum sit sancta per gratiam habitualem creatam, sed etiam sit formaliter infinitè sancta per sanctitatem increatam Verbi diuini. p.98.
Q.45. Vtrum humanitas Christi fuerit impeccabilis simul, & libera etiam ad obseruantiam præceptorum, & ad moriendum. pag.101.

Liber decimus continens Tractatus de sacramentis in genere. pag.107.

TRACTATVS SEXTVS.

De essentia, materia, & forma, & constitutiuis sacramenti. pag.107.

Q.46. VTrum sacramentum sit in genere signi. p.107.
Q.47. Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum. p.108.
Q.48. Vtrum sacramentum benè definiatur signum sensibile, symbolicum, ex diuina institutione, humano ministerio, & modo, stabili lege præscriptum, infallibiliter consecrans, & sanctificans hominem. p.109.

SECTIO PRIMA.
Qua via, & methodo Sacramentum sit definiendum. p.110.
SECTIO II.
Ostenditur genus sacramenti. p.110.
SECTIO III.
Proponitur definitio sacramenti. p.111.
SECTIO IV.
Explicatur, cur multa, quæ sunt affinia sacramentis, non sint propriè sacramenta. p.111.
SECTIO V.
Proponuntur, & explicantur aliæ definitiones sacramenti. p.113.
SECTIO VI.
Soluuntur obiectiones propositæ. p.115.
Q.49. Vtrum sacramentum sit signum vnius rei tantum. p.116.
Q.50. Vtrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis. p.117.
Q.51. Vtrum requirantur determinatæ res ad sacramenta. p.117.
Q.52. Vtrum in significatione sacramentorum requirantur verba. p.118.
Q.53. Vtrum in sacramentis requirantur determinata verba. p.119.
Q.54. Vtrum liceat aliquid addere, vel demere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. p.120.

De constitutiuis intrinsecis, & essentialibus sacramentorum. pag.120.

Q.55. Vtrum sacramentum constituatur intrinsecè, & in recto per res & verba, tamquam per materiam, & formam. p.120.
Q.56. Vtrum sacramentum constituatur intrinsecè per institutionem humanam significationis vocum, per institutionem diuinam,

nam, & per intentionem ministri. pag.122.
Q.57. Vtrum sacramentum sit ens rationis, vel ens morale. p.125.
Q.58. Vtrum sacramentum possit proprie definiri. p.126.

TRACTATVS SEPTIMVS.

De existentia, & necessitate sacramentorum pro quolibet statu. pag.127.

Q.59. VTrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem. p.127.
Q.60. Vtrum in statu innocentiæ ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. pag.130.
Q.61. Vtrum post peccatum in statu legis naturæ fuerit necessarium aliquod remedium ad paruulos iustificandos à peccato originali. p.232.
Q.62. Vtrum in lege naturę ad paruulos iustificandos sufficeret sola fides, vel requireretur aliquod signum sensibile. p.136.
Q.63. Vtrum post peccatum ante Christum in lege naturæ, & mosaica debuerint esse aliqua sacramenta pro paruulis, & adultis. pag.138.
Q.64. Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

TRACTATVS OCTAVVS.

De causalitate, & effectibus Sacramentorum. p.141.

Q.65. VTrum sacramenta noua sint causæ principales, vel instrumentales gratiæ, eamque causent ex opere operato. pag.141.
Q.66. Vtrum sacramenta causent gratiam physice, vel solum moraliter. p.146.
Q.67. Vtrum gratia sacramentalis addat aliquid supra gratiam virtutum, & donorum. p.153.
Q.68. Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam. p.154.
Q.69. Vtrum sacramenta nouæ legis habeant physicè virtutem sanctificandi ab humanitate Christi, & ab eius passione, ac meritis. p.155.
Q.70. Vtrum sacramenta æqualiter dispositis gratiam æqualem conferant, inæqualiter dispositis inæqualem. p.156.
Q.71. Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent ex opere operato. p.157.
Q.72. Vtrum circumcisio remitteret peccatū originale, & conferret gratiam ex opere operato. p.159.
Q.73. Vtrum omnia, vel aliqua sacramenta imprimant caracterem Christi spiritualem, indelebilem, & quod nam sit eius subiectum. p.163.

TRACTATVS NONVS.

De causa, ac ministro sacramenti, & de intentione requisita in ministro. p.165.

Q.74. VTrum solus Deus possit principaliter operari interiorem efficaciam sacramenti, & sacramenta instituere. p.165.
Q.75. Vtrum, & quo pacto Christus habuerit potestatem instituendi sacramenta, & eorum effectus causandi? & vtrum hanc potestatem potuerit alijs communicare. p.165.
Q.76. Vtrum omnes, & soli homines, an etiam Angeli possint esse ministri Sacramentorum. p.166.
Q.77. Vtrum ad valorem sacramenti requiratur in ministro intentio saltem faciendi, quod facit Ecclesia.
Q.78. Vtrum requiratur intentio actualis, vel sufficiat virtualis, aut merè habitualis. p.168.
Q.79. Vtrum sacramentum possit validè, & licitè conferri per intentionem, & verba conditionata. p.169.
Q.80. Vtrum peccatores, schismatici, & hęretici possint validè conferre sacramenta p.170.
Q.81. Vtrum ministri consecrati mortaliter peccent, si ministrent sacramenta in statu peccati mortalis. p.171.
Q.82. Vtrum ministri teneantur non dare sacramenta indignis, p.173.

TRACTATVS DECIMVS.

De intentione requisita in recipiente sacramentum, ac de septenario numero sacramentorum. p.173.

Q.83. VTrum ad recipienda sacramenta validè, & cum effectu, requiratur aliqua dispositio ex parte recipientis. p.173.
Q.84. Vtrum sacramenta sint septem, & quo pacto ordinentur, & comparentur, & sint ad salutem necessaria. p.175.

Liber Vndecimus continens Tractatus de sacramentis Baptismi, & Confirmationis.

TRACTATVS VNDECIMVS.

De Baptismo. p.177.

Q.85. QVid sit Baptismus, & vtrum, & quando fuerit institutus à Christo. p.177.
Q.86. Vtrum materia remota baptismi sit aqua vera, & naturalis. p.179.
Q.87. De forma Baptismi. p.180.
Q.88. De materia proxima baptismi, quæ est ablutio. p.185.

Index Quæstionum.

Q.89. De vnitate specifica, & numerica baptismi. p.189.
Q.90. De iteratione baptismi. p.188.
Q.91. De ritu baptismi. 189.
Q.92. De tribus baptismis, aquæ, flaminis, & sanguinis. p.190.

TRACTATVS DVODECIMVS.

De martyrio, seu baptismo sanguinis. p.191.

Q.93. DE persecutore, & causa mortis requisita ad martyrium. p.191.
Q.94. De martyribus antè Christum, ac de martyrio infantium. p.193.
Q.95. De martyrio adultorum, & de motiuo, ex quo adulti debent mortem acceptare. p.193.
Q.96. De falso martyrio ethnicorum, hæreticorum, & schismaticorum. p.195.
Q.97. Quo pacto ad martyrium requiratur, vt martyr non repugnet, vt obseruet præcepta, & vt non prouocet infideles ad mortem sibi inferendam. p.196.
Q.98. Vtrum martyrium sit loco baptismi, ita vt remittat peccatum originale, & omnia peccata personalia quoad culpam, & pænam, & quæ dispositio requiratur, vt mors pro Christo remittat peccatum mortale personale. p.198.
Q.99. Vtrum, & quando martyrium conferat gratiam ex opere operato, hoc est supra meritum operantis, & vtrum imprimat characterem. p.199.
Q.100. De gloria tum essentiali, tum accidentali, qua martyres in cælo potiuntur, & de aureola. p.201.

TRACTATVS DECIMVS TERTIVS.

De ministro, susceptore, necessitate, & obligatione baptismi. p.201.

Q.101. QVisnam sit minister, qui ex officio debet baptizare. p.201.
Q.102. Vtrum in casu necessitatis quilibet vir, vel mulier possit baptizare. p.202.
Q.103. Vtrum plures possint simul eumdem baptizare. p.204.
Q.104. De patrino, seu susceptore, & sponsore baptismi. p.206.
Q.105. De necessitate, & obligatione suscipiendi baptismum. p.206.
Q.106. De baptismo in voto. p.208.
Q.107. Quandonam adulti teneantur baptizari, & quænam in illis requirantur ad valorem baptismi. p.209.
Q.108. De baptismo paruulorum, & amentium. p.110.

TRACTATVS DECIMVS QVINTVS.

De effectibus baptismi, ac de dispositione, & præparatione ad eos requisita, ac de circumcisione. p.213.

Q.109. De effectibus baptismi. p.213.
Q.110. De dispositione requisita ad effectum baptismi. p.215.
Q.111. De fictione in baptismo. p.216.
Q.112. De Circumcisione. p.216.
Q.113. De præparatorijs ad baptismum. p.220.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS.

De sacramento confirmationis. p.221.

Q.114. De essentia, & institutione confirmationis. p.221.
Q.115. De materia remota, & proxima confirmationis. p.221.
Q.116. De forma confirmationis. p.223.
Q.117. De charactere confirmationis. p.224.
Q.118. De gratia, quæ datur in confirmatione. p.224.
Q.119. De suscipientibus confirmationem. p.225.
Q.120. De patrino confirmationis. p.226.
Q.121. De ministro confirmationis. p.227.
Q.122. De ritu confirmationis. p.229.
Q.123. De præcepto recipiendi confirmationem. p.230.

Liber Duodecimus continens Tractatus de venerabili Eucharistiæ sacramento.

TRACTATVS DECIMVS SEPTIMVS.

De existentia, essentia, institutione, & constitutiuis Eucharistiæ. p.231.

Q.124. VTrum Eucharistia sit sacramentum à Christo institutum in vltima cæna, & sit præcipuum sacramentorum. p.231.
Q.125. Vtrum, & quo pacto sacramentum eucharistie sit vnum specie, vel numero. p.233.
Q.126. Vtrum eucharistia sit ad salutem necessaria necessitate medij, vel præcepti. p.235.
Q.127. De nominibus Eucharistiæ. p.238.
Q.128. De præcipuis figuris eucharistiæ. p.239.
Q.129. Quænam sint constitutiua intrinseca eucharistiæ. p.239.

TRACTATVS DECIMVS OCTAVVS.

De materia remota eucharistiæ, hoc est de materia consecrabili. p.243.

Q.130. VTrum materia transiens, & remota eucharistiæ sint panis, & vinum. p.243.

Q.131.

Q.131. De quantitate, præsentia, & determinatione materiæ consecrabilis. p.244.
Q.132. Vtrum solus panis triticeus sit materia eucharistiæ. p.249.
Vtrum eucharistia debeat confici ex azymo, an ex fermentato. p.250.
Q.133. Qua die Iudæi deberent celebrare pascha. p.250.
Q.134. Qua die Christus celebrauerit pascha, & vltimam cœnam, in qua eucharistiam instituit. p.251.
Q.135. Vtrum eucharistia debeat confici in azimo, vel in fermentato. p.254.
Q.136. Vtrum solum vinum ex vite sit materia Eucharistiæ. p.156.
Q.137. Vtrum aqua sit vino admiscenda in consecratione.

TRACTATVS DECIMVS NONVS.

De præsentia Christi in eucharistia, ac de transubstantiatione. p.260.

Q.138. VTrum Christus sit verè, & realiter in eucharistia, & talis præsentia probetur ex verbis ipsius Christi. p.260.
Q.139. Vtrum in eucharistia desinat esse substantia panis, ac vini, ac talis desitio probetur ex verbis Christi. p.262.
Q.140. Vtrum, & quo pacto panis conuertatur in corpus Christi. p.267.
Q.141. Vtrum substantia panis, & vini per consecrationem annihilentur. p.271.
Q.142. Vtrum conuersio Eucharistica fiat successiuè in tempore, vel tota simul in instanti, in quo primo sufficienter prolata sunt verba consecrationis. p.272.
Q.143. Vtrum, & qua vnione corpus Christi vniatur accidentibus eucharisticis. p.273.
Q.144. Vtrum, & quo pacto corpus Christi sit simul in omnibus locis, in quibus est Eucharistia. p.275.
Q.145. Vtrum totus Christus sit sub singulis speciebus ex vi verborum, vel per concomitantiam. p.277.
Q.146. Vtrum Christus sit totus in totis speciebus, & totus in qualibet parte specierum. p.279.
Q.147. Vtrum, & quo pacto in eucharistia remaneant accidentia panis, & vini. p.281.

TRACTATVS VIGESIMVS.

De forma Eucharistiæ, seu de verbis Consecrationis.

Q.148. VTrum Christus consecrauerit eucharistiam iisdem verbis, quibus sacerdotes in Ecclesia consecrant. p.283.
Q.149. Vtrum formã essentialis, & sufficiens consecrationis sint illa verba: *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* p.284.
Q.150. Vtrum verba consecrationis proferantur recitatiuè, vel enunciatiuè. p.288.
Q.151. Vtrum verba consecrationis sint vera, antequam intelligatur positus effectus verborum. p.289.

TRACTATVS VIGESIMVS PRIMVS.

De effectibus Eucharistiæ.

Q.152. VTrum Eucharistia conferat augmentum gratiæ, & iustificationis. p.290.
Q.153. Quo tempore eucharistia causet gratiam. pag.292.
Q.154. Vtrum plures species eiusdem, vel diuersæ rationis successiuè sumptæ causent maiorem gratiam. p.293.
Q.155. Vtrum adeptio gloriæ sit effectus eucharistiæ? Proponitur doctrina S. Th. p.296.
Q.156. Vtrum eucharistia possit per se, vel per accidens cõferre remissionem peccati mortalis. p.297.
Q.157. Vtrum eucharistia remittat peccata venialia. p.299.
Q.158. Vtrum eucharistia remittat totam pœnam temporalem. p.300.
Q.159. Vtrum eucharistia præseruet à peccatis futuris. p.301.
Q.160. Vtrum eucharistia prosit alijs, quàm sumentibus. ibid.
Q.161. Vtrum per peccatum veniale impediatur effectus eucharistiæ. p.302.
Q.162. Vtrum eucharistia causet aliquam peculiarem vnionem carnis nostræ cum carne Christi. ibid.

TRACTATVS XXII.

De vsu Eucharistiæ, ac de dispositione requisita ad sumendam Eucharistiam.

Q.163. VTrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi. p.304.
Q.164. Vtrum solius hominis sit sacramentum spiritualiter sumere. p.305.
Q.165. Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare. p.306.
Q.166. Vtrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet. ibid.
Q.167. Vtrum accedere ad eucharistiam cum conscientia peccati sit grauissimum omnium peccatorum. p.307.
Q.168. Vtrum præter statum gratiæ requiratur aliqua alia dispositio ad recipiendum effectum eucharistiæ. p.308.
Q.169. Vtrum ante sumptionem eucharistiæ præmittenda sit confessio sacramentalis peccatorum mortalium. p.310.
Q.170. Vtrum sacerdos debeat negare eucharistiam peccatori petenti. p.313.
Q.171. Vtrum eucharistia debeat sumi à ieiunis. p.316.
Q.172. Vtrum non habentes vsum rationis possint, ac debeant suscipere eucharistiam. p.320.

Q.173. Vtrum liceat quotidiè eucharistiam sumere. p.321.
Q.174. Vtrum detur præceptum sumendi eucharistiam, & quo tempore obliget. pag.322.
Q.175. Vtrum liceat corpus Christi sumere sine sanguine, & ecclesia iustè prohibuerit laicis communionem sub vtraque specie. p.324.

De modo, quo Christus vsus est Eucharistia.

Q.176. Vtrum Christus sumpserit suum corpus, & sanguinem. p.326.
Q.177. Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum. p.327.
Q.178. Vtrum Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum passibile. p.328.
Q.179. Vtrum si sacramentum eucharistiæ tempore mortis Christi fuisset seruatum, vel consecratum, Christus in eucharistia mortuus fuisset. p.328.

TRACTATVS XXIII.

De ministro sacramenti eucharistiæ. p.329.

Q.180. VTrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis. pag.329.
Q.181. Vtrum plures sacerdotes possint vnam, & eamdem hostiam consecrare. pag.330.
Q.182. Vtrum dispensatio eucharistiæ pertineat solùm ad sacerdotes. p.331.
Q.183. Vtrum ministri ordinarij dispensandi eucharistiam sine omnes sacerdotes, vel soli pastores. p.333.
Q.184. Vtrum sacerdos consecrans teneatur eucharistiam sumere. p.335.
Q.185. Vtrum malus sacerdos eucharistiam possit consecrare. p.335.
Q.186. Vtrum missa mali sacerdotis minus valeat, quam missa sacerdotis boni. p.336.
Q.187. Vtrum hæretici, excommunicati, & schismatici possint consecrare. p.336.
Q.188. Vtrum Sacerdos degradatus possit consecrare. p.336.
Q.189. Vtrum liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, seu peccatoribus communionem recipere, vel eorum missam audire. pag.337.

TRACTATVS XXIV.

De Eucharistia, in quantùm est sacrificium. p.337.

Q.190. QVid, & quotuplex sit sacrificium. pag.338.
Q.191. Vtrum mors Christi in Cruce fuerit propriè dictum sacrificium. p.339.
Q.192. Vnde dicatur Missa. p.339.
Q.193. Vtrum Christus in Missa verè immoletur, ac Deo in sacrificium offeratur. pag.340.
Q.194. In quanam actione missæ consistat ratio sacrificij. p.341.
Q.195. Vtrum sacrificium eucharisticum consistat essentialiter in consecratione, & consumptione sub vtraque specie. p.344.
Q.196. Vtrum detur præceptum diuinum consecrandi sub vtraque specie; & vtrum hoc præceptum sit à summo Pontifice indispensabile. p.344.
Q.197. Vtrum sacrificium eucharisticum oblatum à sacerdotibus sit idem specie, vel numero cum sacrificio eucharistico oblato à Christo in vltima cæna, & cum sacrificio cruento crucis. p.345.
Q.198. Vtrum Christus sit principalis offerens sacrificii Eucharistici. p.346.
Q.199. Vtrum omnes, & soli sacerdotes habeant potestatem offerendi sacrificium Eucharisticum. p.348.
Q.200. Vtrum alii fideles aliquo pacto offerant sacrificium eucharisticum. p.348.
Q.201. Pro quibus offerri possit sacrificium missæ. p.348.
Q.202. Vtrum sacrificium eucharisticum sit simul propitiatorium, & impetratorium. pag.350.
Q.203. Vtrum sacrificium eucharisticum habeat vim remittendi mortalia, vel venialia, & augendi gratiam ex opere operato instar sacramenti. p.351.
Q.204. Vtrum sacrificium eucharisticum habeat vim infallibilem remittendi proximè pœnam temporalem, & obtinendi alia bona temporalia. p.352.
Q.205. Vtrum, & quos effectus sacrificium eucharisticum causet ex opere operato, vel operantis. p.353.
Q.206. Vtrum valor sacrificii eucharistici sit infinitus. p.355.
Q.207. Vtrum sacrificium eucharisticum pluribus applicatum, ita singulis prosit, ac si applicaretur paucioribus, vel vni tantum. p.356.
Q.208. De applicatione sacrificii. p.357.
Q.209. De dispositione requisita in iis, pro quibus sacrificium offertur. p.358.
Q.210. Vtrum sacerdotes teneantur aliquoties in anno celebrare. p.359.
Q.211. Quibus diebus liceat celebrare. p.360.
Q.212. Qua hora possint celebrari Missæ. pag.362.
Q.213. Quando nam liceat celebrare plures missas eadem die. p.364.
Q.214. De loco sacro, & idoneo ad celebrandum necessario. p.365.
Q.215. De altari ad celebrandum necessario. pag.365.
Q.216. De ornatu altaris necessario ad celebrationem missæ. p.367.
Q.217. De vasis, & vestibus sacris. p.367.
Q.218. De stipendio Missæ. p.369.
Q.219. De præcepto audiendi Missam. p.372.

Index Quæstionum.

Q.220 De præsentia, intentione, & attentione requisita ad audiendam missam. pag.373.

Liber Tertius decimus continens Tractatus de Sacramento, & virtute pœnitentiæ. p.375

TRACTATVS XXV.

De pœnitentia in quantum est sacramentum. p.375.

Q.221. VTrum pœnitentia sit sacramentum nouæ legis à Christo institutum. p.375.
Q.222. Vtrum materia remota sacramenti pœnitentiæ sint peccata commissa ab homine baptizato. p.379.
Q.223. Vtrum hæc sit forma sacrameuti pœnitentiæ: Ego te absoluo. p.381.
Q.224. Vtrum ad sacramentum pœnitentiæ requiratur impositio manuum sacerdotis. pag.387.
Q.225. Vtrum contritio, confessio, & absolutio sint partes intrinsecæ, & essentiales, satisfactio sit pars integralis sacramenti pœnitentiæ. p.388.
Q.226. Vtrum sacramentum pœnitentiæ sit necessarium ad salutem necessitate medii, vel præcepti. p.392.
Q.227. Vtrum sacramentum pœnitentiæ sit secunda tabula post naufragium. p.393.
Q.228. Vtrum pœnitentia possit, ac debeat esse continua, & durare vsque ad finem vitæ. p.385.
Q.229. Vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari. p.397.

TRACTATVS XXVI.

De Pœnitentia in quantum est virtus.

Q.230. Vtrum Pœnitentia sit virtus. p.401.
Q.231. Vtrum omnes virtutes possint elicere actum pœnitentiæ. p.403.
Q.232. Vtrum pœnitentia sit virtus specialis, habens pro obiecto formali honestatem operandi ad destructionem peccati commissi. p.404.
Q.233. Vtrum pœnitentia sit species, vel pars iustitiæ. p.410.
Q.234. Vtrum pœnitentia sit virtus theologica, vel moralis. p.413.
Q.235. Vtrum pœnitentia specialis sit habitus supernaturalis per se infusus. p.415.
Q.236. Vtrum subiectum pœnitentiæ sit voluntas. p.417.
Q.237. Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore. p.417.
Q.238. Vtrum pœnitentia sit prima virtutum. pag.419.

TRACTATVS XXVII.

De partibus pœnitentia. p.420.

Q.239. PRoponitur doctrina Sancti Thomæ. p.420.
Q.240. Vtrum aliqua contritio sit ità perfecta, vt semper habeat coniunctam remissionem peccati mortalis etiam ante sacramentum. p.422.
Q.241. Vtrum contritio perfecta, & sufficiens ad iustificandum ante sacramentum, debeat includere formaliter amorem Dei super omnia. p.424.
Q.242. Vtrum amor Dei super omnia sufficiens ad iustificandum antè receptionem sacramenti debeat includere formaliter pœnitentiam, & detestationem peccati commissi. p.426.
Q.243. Vtrum, & qualis conuersio ad Deum sit attritio, seù contritio imperfecta sufficiens ad iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ. p.427.
Q.244. Vtrum per attritionem magis odio habeamus pœnam, quam culpam. pag.433.

De confessione.

Q.245. Vtrum confessio sacramentalis omnium peccatorum mortalium commissorum post baptismum fuerit à Christo præcepta. p.435.

De satisfactione.

Q.246. Vtrum, & qualis satisfactio sit à confessarijs iniungenda in sacramento pœnitentiæ. p.442.

TRACTATVS XXVIII.

De Sacramento Extremæ Vnctionis. pag.447.

Q.247. VTrum detur Sacramentum Extremæ Vnctionis, ac fuerit immediatè institutum à Christo. p.447.
Q.248. Vtrum materia remota extremæ vnctionis sit oleum oliuarum ab Episcopo benedictum. p.448.
Q.249. Vtrum materia proxima extremę vnctionis sit vnctio ex oleo benedicto ab Episcopo. p.449.
Q.250. Quænam sit forma sacramenti extremæ vnctionis. p.450.
Q.251. De definitione, & vnitate huius sacramenti. p.451.
Q.252. Vtrum sacramentum extremæ vnctionis sit iterabile. p.451.
Q.253. Quinam sit effectus sacramenti vnctionis. p.452.
Q.254. Quando sacramentum extremæ vnctionis conferat suum effectum gratiæ. pag.454.

Q.255.

Q.255. Vtrum extrema vnctio aliquando conferat etiam sanitatem corporis. p.445.
Q.256. Vtrum solus homo baptizatus ratione vtens possit hoc sacramentum recipere. pag.456.
Q.257. Vtrum solus infirmus corpore, & animo sit capax extremæ vnctionis. p.457.
Q.258. Vtrum solus ille, qui actualiter peccauit, sit capax huius sacramenti. p.458.
Q.259. Quæ partes corporis sint proximum subiectum huius sacramenti. p.458.

De ministro extremæ vnctionis.

Q.260. Vtrum sacerdos sit minister proprius extremæ vnctionis. p.459.
Q.261. Vtrum possit hoc Sacramentum à multis sacerdotibus confici. p.460.
Q.261. Vtrum detur præceptum recipiendi extremam vnctionem. p.460.
Q.263. De præceptis, & obligationibus ministri extremæ vnctionis. p.461.

TRACTATVS XXIX.

De sacramento ordinis. pag.463.

Q.264. DE existentia, & numero ordinum. p.463.
Q.265. Vtrum omnes, vel aliqui ordines sint sacramentum. p.465.
Q.266. Per quam materiam, & formam in ecclesia latina conferatur sacerdotium. pag.472.
Q.267. Quo tempore, & per quam materiam, & formam Christus dederit Apostolis potestatem consecrandi, & remittendi peccata. p.476.
Q.268. Per quam materiam, & formam conferatur sacerdotium in ecclesia græca. pag.447.
Q.269. Vtrum tum ritus latinus, tum græcus ordinandi sacerdotes sit validus, & quo pacto tales ritus possint conciliari. p.478.
Q.270. Per quam materiam, & formam Episcopatus conferatur in Ecclesia latina, & græca. p.480.
Q.271. Per quam materiam, & formam conferatur diaconatus in ecclesia latina, & græca. pag.481.
Q.272. Per quam materiam, & formam conferatur subdiaconatus, in ecclesia latina, & græca. p.483.
Q.273. Per quam materiam, & formam in ecclesia latina, & græca conferantur quatuor ordines minores. p.484.
Q.274. De officijs ordinum.
Q.275. Vtrum, & quando Christus apostolos ordinauerit episcopos.
Q.276. Vtrum fiat matrimonium spirituale episcopi cum ecclesia, ad quam ordinatur. pag.488.
Q.277. Ostenditur translationem episcoporum vetitam esse non solum iure ecclesiastico, sed etiam naturali diuino. p.490.
Q.278. A quo, & quibus ex causis fieri possit translatio episcoporum. p.491.
Q.279. De statu, dignitate Cardinalium, ac eorum institutione. p.492.
Q.280. Vtrum episcopi iure diuino sint ministri omnium Ordinum. pag.495.
Q.281. Vtrum episcopi etiam hæretici, excommunicati, suspensi, ac degradati habeant potestatem validè conferendi ordines. pag.495.
Q.282. Vtrum episcopi, si careant aliquibus ordinibus, possint illos validè conferre. pag.496.
Q.283. Vtrum simplex sacerdos possit ex commissione summi Pontificis conferre aliquos ordines. p.497.
Q.284. Vtrum ad ordinationem episcopi requirantur tres episcopi. p.498.
Q.285. Ad quem spectet electio ordinandorum. p.499.
Q.286. Ad quem spectet electio episcoporum, & summi Pontificis. p.500.
Q.287. De sexu ordinandorum.
Q.288. De ætate ordinandorum. p.503.
Q.289. De qualitatibus Ordinandorum, ac de continentia sacris ordinibus annexa. pag.505.
Q.290. De inualiditate matrimonij post sacros ordines susceptos. p.508.
Q.291. De tonsura Clericali. p.509.

TRACTATVS XXX.

De sacramento matrimonij. pag.510.

Q.292. VTrum matrimonium sit sacramentum nouæ legis propriè dictum. p.510.
Q.293. De materia, forma, & ministro sacramenti matrimonij. p.515.
Q.294. Vtrum omne, & solum matrimonium fidelium baptizatorum sit sacramentum propriè dictum. p.518.
Q.295. Vtrum matrimonium contractum per Procuratorem, vel per epistolam sit validum, ac sit sacramentum conferens gratiam. p.519.
Q.296. Quo iure, & ex qua causa matrimonium sit indissolubile. p.521.
Q.297. Vtrum Summus Pontifex possit dispensare in matrimonio rato. p.522.
Q.298. Vtrum, & quo iure per professionem Religionis dissoluatur matrimonium ratum. p.523.
Q.299. Vtrum, & quo iure polygamia sit prohibita. p.524.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

QVÆSTIONVM THEOLOGICARVM LIBER NONVS.

De Diuini Verbi Incarnatione.

In 3. Partem D. Thomæ.

VT docet Aristoteles initio 1. Posteriorum, scientiæ circa suum subiectum quædam supponunt, alia inuestigant. Supponunt suum subiectum esse possibile, & existere, & quo nomine vocetur: inuestigant principia, proprietates, & passiones eiusdem subiecti: Ex.gr. Physica supponit ens mobile, quod est subiectum physicæ, esse possibile, & existens, ac vocari hoc nomine; inuestigat autem principia, proprietates, & passiones entis mobilis. Sanctus igitur Thomas 3. parte traditurus scientiam de Incarnatione, supponit ex fide, quid nomine Incarnationis intelligatur, & Incarnationem esse possibilem, ac de facto factam fuisse, & art. 1. quærit, vtrum Incarnatio fuerit conueniens Deo. Quia tamen ad dicendorum intelligentiam, vtile est hæc ipsa suppositа explicare, libet aliqua circa illa præmittere, & agere primo de nominibus Incarnationis, ac de erroribus circa ipsam: secundo de possibilitate, & cognoscibilitate Incarnationis.

TRACTATVS I.

De nominibus, possibilitate, conuenientia, & necessitate Incarnationis.

QVÆSTIO I.

De nominibus Incarnationis, ac de erroribus circa hoc mysterium.

1. NOmen Incarnationis, vt aduertit Caietanus in Comment. art. 1., alijque communiter, plus significat, quam exprimat: exprimit enim solum assumptionem carnis, significat autem assumptionem, non solius carnis, sed etiam animæ rationalis, ac totius humanæ naturæ in vnitatem Personæ diuinæ, hoc est filij Dei. Ratio est, quia nomen carnis in Scriptura per synecdochem transfertur ad significandum totum loco partis, ac proindè significat totum hominem, vt cum 2. Gen. dicitur, *Caro ex carne mea*: Gen. 6. *Omnis caro corruperat viam suam*. Isaiæ 4. *Videbit omnis caro salutare Dei*; ergo non est mirum, quod Ioannes cap. 1. sui Euangelij nomine carnis intellexerit totum hominem, & ad significandum Verbum factum esse hominem, dixerit, *Et Verbum caro factum est*. Hinc ortum est nomen Incarnationis, quo Ecclesia vtitur ad significandam assumptionem, qua Verbum diuinum assumpsit non solum carnem, sed totam, & integram humanam naturam in vnitatem Personæ diuinæ, vt notauit Cyrillus Alexandrinus in Scholijs de Incarnat. cap. 24.

2. Licèt nomen Incarnationis non inueniatur apud prophanos scriptores, tamen quia vt docet Tullius, nouis rebus noua nomina, sunt imponenda, ideò postquam Deus fecit hoc nouum super terram, vt Verbum caro, & homo fieret, Ecclesia suo iure nouum hoc opus nouo nomine Incarnationis appellauit, ac in symbolo nycæno de filio Dei dicit: *Et Incarnatus est &c.* eoque nomine vsi sunt antiquissimi Patres, ac latinæ linguæ peritissimi, nimirùm Lactantius, Cyprianus, Hieronymus, Leo magnus, & alij.

3. Quæri potest, quare assumptio naturæ humanæ potius à carne, quæ est pars vilior, dicta sit Incarnatio, quam ab anima, quæ est pars nobilior, dicta sit animatio.

4. Respondeo plures esse rationes. Prima est, quia nomina desumi solent à notioribus, ac sensibilioribus; sed caro vtpotè sensibilis est notior, quam anima; ergo &c. Secunda est, quia caro propriè dicta significat carnem animatam: caro enim mortua, & inanimata æquiuocè solum, & impropriè est caro, vt docet Aristot. lib. 5. de Generat. Animalium, cap. 1. Hanc autem rationem indicarunt Cyrillus Alexandrinus in Epist. ad Nestorium, quæ habetur initio Concilij Ephesini, & Tertullianus lib. de carne Christi, cap. 6. Tertia est: Filius Dei per Incarnationem semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens,

vtloquitur Apostolus ad Philippenses 2. ergo ad significandam hanc exinanitionem, potius debuit dici Incarnatio à carne, quæ est pars vilior, quam animatio ab anima, quæ est pars nobilior. Quartò quia difficilius videri poterat, vt Verbum assumeret carnem, debuit id exprimi. Quinto demum hoc nomen est aptius ad significandum Verbum assumpsisse infirmitates nostræ naturæ: siquidem nomine carnis aliquando significatur caro passibilis, vt cum ad Hebr. 5. Paulus dicit de Christo, *qui in diebus carnis suæ*.

5. Incarnatio alijs etiam nominibus vocari solet à Scripturis, & Patribus. Primo dicitur descensus, iuxta illud Isaiæ 24. *Vtinam disrumperes Cælos, & descenderes*. Secundo dicitur aduentus, iuxta illud Malachiæ 3. *statim veniet*, & Abachuch 2. *Veniens veniet, & non tardabit*. Tertio dicitur missio iuxta illud ad Galatas 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere*.

6. Ratio, quare dicatur aduentus est, quia aduentus est processus ab vno termino, & accessus ad alterum; sed per Incarnationem Filius Dei procedens à Patre accessit ad carnem nostram; ergo &c. Incarnatio tamen est aduentus, secluſis imperfectionibus, ideoque est aduentus, non omninò propriè, sed metaphoricè. Proprius autem aduentus importare solet imperfectionem duplicis mutationis. Prima est, per quam aduenies relinquit terminum *à quo*: secunda, per quam acquirit terminum *ad quem*, illumque acquitendo, mutatur; sed Filius Dei ita à Patre accessit ad carnem, vt non desiuerit esse in Patre, & ita de nouo incepit esse in carne, vt mutata fuerit sola caro, non autem filius Dei; ergo aduentus filij Dei ad carnem nostram fuit sine vlla mutatione, & sine vlla imperfectione filij Dei.

7. Ratio, quare Incarnatio dicatur descensus, est, quia descensus est processus à termino *à quo* superiori ad terminum *ad quem* inferiorem: sed filius Dei à Patre, qui est superior respectu carnis, processit ad carnem nostram inferiorem; ergo descendit, & Incarnatio dicitur descensus, licet non omninò proprius, cum non includat imperfectionem, & mutationem descensus, vt explicatum est de aduentu.

8. Ratio, quare dicatur missio, est, quia vt docet S. Thomas 1. par. quæst. 45. artic. 1. in corp. missio importat processionem quamdam missi à mittente, & nouum modum existendi in termino, ad quem mittitur; sed per Incarnationem Filius Dei, qui procedit à Patre processione originis, incepit nouo modo esse in carne nostra per vnionem hypostaticam; ergo incarnatio est quædam missio.

9. Quartò Incarnatio à SS. PP. Græcis sæpè vocatur æconomia, hoc est dispensatio, seu vnio dispensatiua, & æconomica, & hoc nomine illam appellant Iustinus lib. de Christianæ fidei confessione, Athanasius lib. de Incarn. Nazianzenus orat. de Pascha, Damascenus lib. 4. de Fide cap. 6. & alij. Prima ratio huius nominis est, quia Ecclesia in Scripturis vocari solet domus Dei, iuxta illud Ioel 1. *Perijt Sacrificium, & libatio de domo Domini*, hoc est de Ecclesia, & Baruch 3. *Quam magna est domus Dei*: sed qui præsidet domui, eiusque curam gerit, vocatur Paterfamilias: ars autem, & regula, per quam Paterfamilias disponit ea, quæ spectant ad domum, vocatur æconomia; ergo non est mirum, quod Deus in Scripturis vocetur Paterfamilias; ars autem, & regula æterna, qua Deus disponit quæ spectant Ecclesiam, dicatur æconomia: sed nomen æconomiæ non solum tribuitur arti disponenti ea, quæ spectant ad domum, sed etiam ipsi dispositioni, & operibus, quæ fiunt in tali dispositione: ergo non est mirum, quod Incarnatio, in qua ponitur Christus, qui est primum fundamentum domus Dei, hoc est Ecclesiæ, & est lapis angularis, qui fecit vtraque vnum, vocetur æconomia. Secunda ratio est. Christus est, per quem omnem gratiam, & omnia dona spiritualia Deus impertit, ac dispensat domui suæ, hoc est Ecclesiæ: vt enim dicitur Ioan. 1. est *plenus gratiæ, & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus*; ergo Christus vt homo est primus æconomus, per quem Deus domui suæ dispensat gratiam, & dona spiritualia; ergo merito Incarnatio dicta est æconomia, cum per illam constitutus sit primus, ac generalis æconomus, & dispensator omnium gratiarum Dei.

10. Nullum ferè est mysterium fidei nostræ, quod pluribus fuerit erroribus ab Ethnicis, Iudæis, & hæreticis impugnatum, quam mysterium Incarnationis. Primo enim Ethnici dixerunt impossibile esse Deum incarnari. Secundo Iudæi dicunt Deum de facto non fuisse incarnatum, nec esse incarnandum, ac proindè non solum negant Christum esse Messiam, & esse Deum, sed asserunt Messiam, quem expectant, non futurum Deum, sed futurum hominem purum. Tertio ex hæreticis quidam vt Ebion, Cherintus &c. negant Christo diuinitatem: quidam illam concedunt, sed confusam, & permixtam humanitati, vt Eutichiani: quidam negarunt Christo animam, vt Arrius, & Apollinaris: quidam negarunt corpus verum, & reale, & concesserunt solum corpus phantasticum, vt Manichæi: quidam negarunt corpus mortale, & passibile: quidam in Christo posuerunt duas Personas, vel duas Hypostases, vt Nestoriani: quidam posuerunt vnicam voluntatem, vt Monotheliti &c. Videri potest Alphonsus à Castro lib. 4. aduersus hæreses, verbo *Christus*.

11. Doctrina de Incarnatione his erroribus contraria haurienda est præcipuè ex Concilijs generalibus, & Prouincialibus, ex epistolis Pontificum, ex SS. Patribus, & ex Scholasticis. Primo ergo haurienda est ex Concilio Ephesino, in quo damnatus est Nestorius,

in

in quo etiam multa ex SS. Patribus ad hoc mysterium spectantia continentur. Haurienda etiam est ex Concilio Chalcedonensi in quo damnati sunt Eutiches, & Dioscorus, & ex sexta Synodo, in qua damnati sunt Monothelitæ: ex Concilio Lateranensi sub Martino I. ex Charthaginensi 4. ex Toletanis 1.4.6. & 11. Secundo haurienda est ex Epistolis Pontificum, & præsertim ex Epistola Agapiti ad Antimum, & S. Leonis ad Flauianum, quæ est 10. & de qua Gelasius Papa dicit, anathemate damnandum esse qui vel vnum illius iota in dubium reuocaret. Tertio haurienda est ex SS. PP. nimirum ex Athanasio, Fulgentio, Ambrosio, & præcipuè ex Cyrillo Alexandrino, qui totam ferè vitam in hoc mysterio explicando, & confirmando consumpsit. Cassianus etiam scripsit 7. libros de Incarnatione ad S. Leonem Papam. Quarto demum haurienda est ex Scholasticis cum Magistro sententiarum, & cum D. Thoma 3. par. Videri potest Suarius in Præfatione.

QVÆSTIO II.

Vtrum Incarnatio sit possibilis, vel eius possibilitas sit demonstrabilis?

1. VIdetur non esse possibilis: primo enim Deus est omninò immutabilis, vt ex Arist. 12. Metaph. Textu 20. demonstrant Philosophi, & vt docet fides ex Malachiæ 3. *Ego Deus, & non mutor*; sed Incarnatio importat mutationem, qua Deus, qui non erat homo, fiat homo, & aliter se habeat, ac ante: ergo &c.

2. Secundò de fide est, & ab Aristotele de monstratur loco citato, Deum esse omninò simplicem; sed si posset vniri carni, posset excidere ab omnimoda simplicitate: ergo &c. Probatur minor: nam posset esse pars compositi: sed pars compositi, cum habeat admixtam aliquam potentialitatem, excidit à summa simplicitate: ergo &c.

3. Tertiò sicut vnire est agere, sic vniri est quoddam pati; sed Deus est omninò impassibilis: ergo sicut non potest pati, sic non potest vniri.

4. Quartò Deus est actus purus, summèque perfectus; ergo nulla Deo fieri potest additio; sed per Incarnationem fieret Deo additio carnis, & humanitatis: ergo &c.

5. Quintò magis distat Deus à carne, quam summè calidum à summè frigido; sed hæc non possunt vniri, præsertim substantialiter: ergo &c.

6. Sextò Deus est immensus, & incircumscriptus, ita vt eum Cæli capere non possint; ergo non potest totus vniri paruo corpusculo. Iam enim euaderet circumscriptus.

7. Septimò homo non potest fieri canis, aut equus; sed Deus magis distat ab homine, quam homo distet à cane, & equo: ergo Deus non potest fieri homo:

8. Octauò Deus non potest assumere accidens: ergo nec substantiam creatam.

9. Nonò Deus non potest assumere personam creatam, neque suppositum creatum; ergo neque naturam creatam.

10. Decimò demum Deus non potest assumere naturam irrationalem; ergo neque naturam creatam rationalem.

11. Respondeo, quod quidam philosophi gentiles dixerunt Incarnationem non solum esse impossibilem, sed eius impossibilitatem rationibus naturalibus euidenter demonstrari. Quidam Theologi videntur insinuare Incarnationem non solum esse possibilem, sed eius possibilitatem rationibus naturalibus euidenter demonstrari. Media inter hos via tenenda est.

12. Dicendum igitur primo cum communi sententia Theologorum, & Patrum: possibilitas Incarnationis est quidem fide certa, sed ratione naturali non potest euidenter demonstrari.

13. Probatur: nam quod est supra nostrum captum naturalem, naturali lumine demonstrari non potest factum esse, vel fieri potuisse; sed Deum fieri posse, vel factum esse hominem est supra captum nostrum naturalem; ergo &c. Minor ex experientia videtur vnicuique manifesta, & probatur auctoritate SS. PP. qui videri possunt apud Suarium disp. 3. sect. 1. & Vasquez 1. par. disp. 214 cap. 3. & disp. 132. cap. 1. Sufficiat hic afferre Augustinum, qui Epist. 3. ad Volusianum, loquens de Mysterio Incarnationis, dicit. *Hic si ratio quæritur, non erit mirabile, si exemplum, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus enim rebus tota ratio facti est potentia facientis.*

14. Dices: dæmon naturaliter videbat humanitatem Christi existere, & non videbat in ea propriam personalititatem: ergo poterat hinc euidenter inferre illam humanitatem esse vnitam personæ diuinæ, ac proindè Incarnationem fuisse factam.

15. Respondeo, nego consequentiam. Dæmon naturaliter videbat humanitatem Christi, in eaque nō videbat personalitatē propriam, neque negationem propriæ personalitatis, sed præcisiuè se habebat. Hinc poterat disiunctiuè inferre: ergo vel hæc humanitas existit sine propria personalitate, vel habet quidem propriam personalitatem, sed ego impedior, ne videam illam; at non poterat determinatè inferre, quod humanitas Christi existeret sine propria personalitate, ac multo minus poterat determinatè inferre, quod existeret per personalitatem personæ diuinæ, cum videre non posset vnionem hypostaticam, vtpotè supernaturalem, & naturaliter inuisibilem ab intellectu creato.

16. Dicendum secundo, & est certum ex fide: multò minus demonstrari potest impossibilitas Incarnationis.

17. Probatur: nam falsum non potest euidenter probari, immò omnia argumenta, quæ afferuntur ad probandum falsum, sunt sophistica, & solubilia: sed Incarnationem esse impossibilem est falsum, vt constat ex fide; ergo &c. Ideò vt docet Concilium Lateranense sub Leone X. sect. 8. cum mysteria fidei verissima sint, nulla potest afferri ratio in contrarium, quæ non sit sophistica, & falsa, & consequenter solubilis. Non enim verum repugnat vero.

18. Infertur, quibus vijs debeamus procedere contra infideles negantes possibilitatem Incarnationis, aliorumque mysteriorum fidei. Prima via est, vt soluamus rationes ipsorum, & ostendamus omnes illas esse sophisticas, ac non concludere, saltem euidenter. Secunda via est, vt si infidelis admittat auctoritatem aliquarum Scripturarum, & aliquas definitiones Ecclesiæ, ex concessis ostendamus ea, quæ negantur. Hac via possumus contra Iudæos, qui admissis libris Testamenti veteris, negant Messiam venisse, & esse Deum, ex auctoritatibus veteris Testamenti probare Messiam venisse, & esse Deum. Tertio possumus rationibus naturalibus, non quidem demonstratiuis, sed suasiuis probare Incarnationem, & alia mysteria fidei non esse contra rationem, sed supra rationem, & ostendere infideles, qui mysteria fidei impugnant, in multis esse ignorantes, vt concludamus eos esse ignorantes etiam in eo mysterio, quod negant.

19. In casu nostro, quandoquidem philosophi gentiles, qui negant possibilitatem Incarnationis, non admittunt vllas Scripturas, nec vllas definitiones Ecclesiæ, non possumus contra illos agere secunda via, sed solum tertia, afferendo aliquas rationes suadentes possibilitatem Incarnationis non esse contra, sed supra rationem; ac prima via soluendo rationes, & argumenta infidelium.

20. Procedendo igitur tertia via, possumus duas rationes afferre. Prima ratio destruens fundamentum infidelium est. Ideo infidelis iudicat Incarnationem esse simpliciter impossibilem, quia ipsi impossibilis captu est, cum nequeat percipere, quo pacto Deus possit incarnari; sed hoc non valet; ergo &c. Probatur minor. Nam si rusticus, & indoctus existimaret peritissimum artificem non posse facere aliquod magnum opus, quia ipse rusticus nequit percipere, quo pacto illud magnum opus fieri possit, merito derideretur, & censeretur stultè argumentari; ergo à fortiori deridendi sunt philosophi gentiles, qui suo captu mensurant potentiam Dei, & ideo negant Deum posse aliquid facere, quia ipsi percipere nequeunt, quo pacto possit id facere. Ideo Christus Lucæ 18. dixit, *quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum*; quasi diceret, sæpè homines iudicant impossibile Deo, quod non est illi impossibile. Alludens autem ad hæc Christi verba Gregorius, dicebat; *minus de Deo sentit, qui hoc solum sentit, quod suo ingenio metiri potest.*

21. Secunda ratio, qua vtitur Augustinus Epist. 3. ad Volusianum est. Deo non est negandum, quod potuit creaturæ concedi; sed anima rationalis, quæ est forma subsistens, ac spiritualis, sibi vnit corpus in vnitatem suppositi ita, vt vnicum resultet suppositum subsistens, & persona vna, qui modus vnionis non potest à nobis perfectè intelligi; ergo potuit Deus vnire sibi naturam humanam in vnitate personæ, remotis tamen imperfectionibus mutationis, quæ in anima sunt, ac Deo non competunt, ac reseruato hoc solum, quod in vnitate suppositi vnio est. Insinuat hanc rationem Athanasius in suo Symbolo, dicens. *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, sic Deus, & homo vnus est Christus.* Confirmatur ex Durando in 3. dist. 1. qu. 4. & ex Marsilio qu. 1. art. 1. Nam ramus separatus suppositum quoddam est, & habet propriam suppositalitatem, cum autem inseritur arbori, amittit propriam suppositalitatem, & sustentatur suppositalitate arboris; ergo natura humana potest ita vniri supposito, ac personæ Verbi diuini, vt subsistat suppositalitate Verbi diuini, ac Verbum diuinum poterit naturam humanam sua suppositalitate substentare.

22. Superest, vt procedendo prima via soluamus rationes, quibus philosophi gentiles conantur probare impossibilitatem Incarnationis, quorum argumenta proposuimus in rationibus dubitandi.

23. Ad 1. igitur distinguo minorem: Incarnatio importat mutationem in natura humana assumpta, concedo; in Deo assumente, nego; & nego consequentiam. Sicut Deus, antequam crearet mundum, non erat in mundo, per creationem autem mundi de nouo incepit esse in mundo, & tamen creatio mundi importat mutationem in solo mundo creato, non autem in Deo creante: sic antequam Deus incarnaretur, Deus non erat homo, nec erat vnitus humanæ naturæ; per Incarnationem incepit de nouo esse homo, & esse vnitus humanæ naturæ, & tamen Incarnatio importat mutationem solum in natura humana assumpta, non autem in Deo assumente, vt magis explicabitur infrà, cum agetur de vnione.

24. Ad 2. concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem distinguo maiorem: si Deus posset vniri carni, posset esse propriè pars compositi, nego; impropriè, & velut arithmeticè, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequetiam. Dupliciter potest aliquid vniri alteri: primo ita, vt perficiatur, & tunc est propriè pars; siquidem nomen partis importat aliquid incompletum, perfectibile, & complebile: secundo itaut non perficiatur, sed purè perficiat, & tunc propriè non est pars, cum non habeat rationem perfectibilis, & complebilis,

lis, sed solum est pars impropriè, & arithmeticè, quatenus omnis vnitas constituens numerum, dici potest pars numeri. Deus ita potest vniri carni, vt non perficiatur, sed purè perficiat carnem, ideoque propriè non est pars. Iam pars propriè non potest esse omnino simplex, siquidem cum sit perfectibilis, & perficiatur, est capax compositionis ex potentia perfectibili, & actu perfectiuo. At pars impropriè, cum sit penitus imperfectibilis, retinet summam simplicitatem, cum neque constet ex partibus, neque possit habere vllum esse compositum ex potentia perfectibili, & actu perfectiuo. Videri etiam potest S. Thomas in 3. dist. 1. qu. 1. art. 1.

25. Ad 3. distinguo maiorem: vniri est pati respectu vnius termini, transeat; respectu vtriusque termini, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Sicut cognosci est pati, non respectu obiecti cogniti, sed respectu creati cognoscentis, respectu autem obiecti importat solum, quod obiectum terminet cognitionem, & habeat quamdam relationem rationis ad cognoscentem; sic vniri est pati respectu naturæ humanæ, quæ est passibilis, & perfectibilis, at respectu Dei, qui est impassibilis, & imperfectibilis, non est pati, sed purè perficere, & vnionem terminare.

26. Ad 4. concedo antecedens, & distinguo consequens; ergo Deo nulla potest fieri additio propria, qua Deus perficiatur in suo esse, concedo: additio denominatiua, & impropria, qua purè perficiat id, quod additur eique communicetur, nego; distinguo eodem pacto secundum antecedens; & nego vltimam consequentiam. Duplex est additio, altera propria, & perfectiua, qua id, cui aliquid additur, completur, & perficitur, altera abusiua, & purè communicatiua, qua id, cui aliquid additur, purè extenditur ad aliud perficiendum, & ad se ipsum alteri communicandum. Actui puro, summèque perfecto repugnat prima additio propria, non autem secunda abusiua, ideoque non repugnat, vt Deus per Incarnationem perficiat naturā humanam, illique se purè communicet. Alia distinctio est, concedendo Deo repugnare additionem passiuam, qua perficiatur, non autem actiuam, qua purè perficiat.

27. Ad 5. distinguo antecedens: magis distat Deus à carne, quā summè calidum à summè frigido, distantia contrarietatis, nego: distantia inæqualitatis, concedo. Quod summè calidum, & summè frigidum non possint vniri, oritur non ex distantia inæqualitatis (nam quantitas, & qualitas cum sint diuersorum prædicamentorum distantia inæqualitatis magis distant, quam summè calidum, & summè frigidum, quæ sunt eiusdem prædicamenti qualitatis) sed oritur ex distantia contrarietatis: sed Deus, & caro non habent contrarietatem, neque actualitates contrarias; ergo &c.

28. Ad 6. respondeo cum Augustino Epistola 3. negando consequentiam: Sicut anima rationalis, licet tota vniatur pedi, tamen non circumscribitur loco pedis, sic licet totus Deus vniatur paruo corpusculo, tamen non circumscribitur loco corpusculi, sed remanet incircumscriptus, & immensus.

29. Ad 7. transeat antecedens, & nego consequentiam. Ideo homo non potest fieri canis, quia suppositalitas hominis, cum sit limitata, & adaptata soli naturæ humanæ, non potest reddere subsistentem aliam naturam, quam humanam; & ex proportionali ratione probabile est Angelum non posse incarnari, & fieri hominem; sed suppositalitas diuina est illimitata, & continet eminenter perfectionem omnium suppositalitatum creatarum; ergo potest communicari humanitati in vnitate suppositi. Ex eadem ratione potest Deus assumere alias naturas creatas, saltem rationales.

30. Ad 8. transeat antecedens, & nego consequentiam. Accidens est entis ens, & comparatur ad substantiam, sicut actus ad potentiam; ergo vt substantia possit immediatè vniri accidenti, debet aliquo pacto esse in potentia, & esse perfectibilis; sed Deus est actus purus, ac nihil habet potentialitatis, ac perfectibilitatis; ergo non potest vniri immediatè accidenti. E conuerso natura creata comparatur ad suppositalitatem, sicut potentia ad suum vltimum actum substantialem, ac proindè vt possit vniri alicui suppositalitati, sufficit, vt per illam possit actuari, & vltimo substantialiter perfici, ac non requiritur, vt possit actuare suppositalitatem; sed suppositalitas personæ diuinæ est actus purus, & perfectissimus, ac continet eminenter omnes actus creatos; ergo potest immediatè vniri naturæ creatæ: siquidem per talem vnionem non requiritur, vt actuetur, sed sufficit, vt actuet: actui autem puro non repugnat, vt actuet, sed solum repugnat, vt actuetur.

31. Ad 9. concedo antecedens, & nego consequentiam. Suppositum creatum est substantia per se subsistens, hoc est sistens in sua perfectione substantiali; sed si suppositum creatum vniretur substantialiter personæ diuinæ, non sisteret in sua perfectione substantiali, sed perficeretur substantialiter per vnionē cum persona diuina; ergo esset, & non esset suppositum. Ideò Nestorius, qui dixit personā Verbi vnitam fuisse personę hominis, ac proindè in Christo esse duas personas, consequenter docuit talem vnionem non esse substantialem, & per se, sed accidentalem, & per accidens. Natura è conuerso est substantia vltimò perfectibilis, vel actuabilis per suppositalitatē; ergo potuit persona diuina assumere naturam creatam, illamque vltimò perficere, ac terminare per diuinam suppositalitatem.

32. Ad 10. transeat antecedens, & nego consequentiam. Ideo aliqui negant Deum posse assumere naturam irrationalem, sistendo in ipsa, quia cum talis assumptio sit actus summi

mi amoris, non potest Deus assumere, sistendo in ipsa natura incapaci, vt ametur amore amicitiæ, qualis est natura irrationalis; sed natura rationalis est capax, vt ametur amore amicitiæ; ergo &c.

33. Cum defenderimus contra Gentiles possibilitatem Incarnationis, supereresset, vt contra Iudæos ostenderemus Incarnationem fuisse factam, ac venisse Messiam, qui sit Deus simul, & homo, & Christum fuisse verum Messiam. Sed quia hæc disputatio est longior, & procedit ex testimonijs Scripturæ veteris, ac multa ad illam spectantia dixi in tractatu de fide, & videri potest apud Suarium hic disp. 1. libet illam omittere, & gradum facere ad examinandum cum S. Thoma, vtrum Incarnatio fuerit conueniens, ac necessaria.

QVAESTIO III.

Vtrum Incarnatio fuerit conueniens Deo, & naturæ creatæ?

S. Thom. 3. par. quæst. 1. art. 1.

1. VIdetur Incarnatio non fuisse conueniens Deo: primo quia non conuenit rei communicatio, & vnio, qua nullam acquirat perfectionem, ac melius se habeat, quam ante; sed Deus per Incarnationē nullam acquisiuit perfectionem, nec melius se habuit, quam ante Incarnationem; ergo &c.

2. Secundò quod conuenit rei secundùm suam naturam, conuenit necessario, & non liberè: sed Incarnatio conuenit Deo non necessario, sed liberè, ergo & c.

3. Tertiò quandoquidem Deus est ipsa essentia bonitatis, & ab æterno optimè se habuit, optimum}, & conuenientissimum est Deum esse, sicut ab æterno fuit; sed Deus ab æterno fuit non vnitus carni; ergo optimum, & conuenientissimum fuit, vt Deus non vniretur carni; ergo non fuit conueniens, vt in tempore vniretur carni.

4. Quartò quæ valdè distant, inconuenienter vniuntur, ideoque pictor inconuenienter humano capiti iungeret ceruicem equinam; sed Deus, qui est simplicissimus, infinitè distat ab humana carne, quæ est summè composita; ergo &c. Confirmatur: nam non minus distat corpus à summo spiritu, quam malitia à summa bonitate; sed Deus, qui est summa bonitas, inconuenienter assumeret malitiam peccati; ergo &c.

5. Quintò si conueniens esset, vt Deus assumeret carnem, inconueniens esset, vt assumeret: sed nullum inconueniens est possibile Deo; ergo non esset possibile, vt Deus incarnaretur, ac proindè incarnatio fuisset Deo necessaria, ac non libera.

6. Sextò nullum opus, ex quo multa, & magna sequantur mala, est conueniens Deo; sed ex incarnatione multa, & magna secuta sunt mala, puta peccatum Iudæorum occidentium Christum, & nolentium illum recipere, plurimæ hæreses &c. ergo &c.

7. Respondeo, quod quia Iudæi, & gentiles mysterium incarnationis non percipientes dicunt fuisse inconueniens, vt Deus naturam humanam, ac proindè indignissimam, indueret, atque hoc argumento persuadere conantur fidem nostram esse irrationabilem, ac falsam, ideò S. Thomas, vt hoc argumentum soluat, ac contra infideles retorqueat, docet Deo fuisse conueniens, vt incarnaretur, assumeret carnem, & homo fieret.

8. Probari potest conclusio duabus præsertim rationibus. Prima, & præcipua ratio, quam affert S. Thomas, est. Illud dicitur alicui conueniens, quod illi conuenit secundùm suam naturam: ex. gr. quia natura hominis est, vt sit rationalis, & secundùm naturam rationalem est, vt ratiocinetur, ac discurrat, conueniens homini est ratiocinari, ac discurrere; sed natura, & essentia Dei est ipsa bonitas, vt docet S. Dionysius cap. 1. de diuinis nominibus, ac proindè Deus per suam naturam, & essentiam est ipsum summum bonū; ergo quicquid competit bono, in quantùm est bonum, ac summo bono, in quantùm est summum bonum, competit Deo secundùm suam naturam, ac proindè est conueniens Deo; sed bono secundùm rationem boni competit, vt seipsum communicet, vt docet S. Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus, ac summo bono secundùm rationem summi boni competit, vt se summè communicet; ergo Deo conueniens est, vt se communicet, ac summè communicet: sed hæc summa communicatio fit per incarnationem; ergo Deo competit incarnatio. Probatur, & explicatur assumptum. Deus enim potest se communicare creaturæ tripliciter. Primò per modum similitudinis, & hoc pacto se communicauit per creationem, & per dona naturalia; siquidem omnes res creatæ habent aliquam participationem, ac similitudinem esse diuini. Secundò potest se communicare per modum obiecti visibilis, diligibilis, & fruibilis immediatè: & hoc pacto se communicat per dona supernaturalia gratiæ, & gloriæ. Tertiò potest seipsum communicare per vnionem hypostaticam in vnitate personæ: & hoc pacto se communicauit per incarnationem, itaut vna persona sit ex tribus, Verbo, carne, & anima, vt dicit S. Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 17. Per creationem igitur Deus ita se communicauit homini, vt homo Deum participet: per dona gratiæ, & gloriæ ita se communicauit, vt non solùm homo Deum participet, sed etiam homo Deum immediatè possideat, eoque immediatè fruatur: per incarnationem ita se communicauit, vt homo non solùm Deum possideat, eoq; fruatur, sed homo sit Deus.

Addo,

9. Addo, quod Deus per incarnationem, qua factus est homo, magis extensiuè se communicauit, quam si assumpsisset naturam angelicam, & factus fuisset Angelus. Ratio est, quia cum homo componatur ex natura corporea, & spirituali, Deus per incarnationem se communicauit tum naturæ corporeæ, tum spirituali; si autem assumpsisset naturam angelicam, se communicasset soli naturæ spirituali: & quia sola natura humana constat ex vtraque natura, ideo vt Deus assumendo vnã naturam, communicaret se vtrique naturæ, adeoque communicatione etiam extensiuè maxima, debuit incarnari, & assumere naturam humanam. Ideo Ioan. 3. dicitur, *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*. Nam dando filium suum naturæ humanæ, quæ est paruus mundus, & continet omnes gradus, & ordines rerum, quodammodo dedit se toti mundo, vt benè notat Caietanus.

10. Secunda ratio est. Fuit Deo maximè conueniens opus, in quo maximè exerceret, & manifestaret diuina attributa, & præsertim illa quinque, nimirum sapientiam, omnipotentiam, bonitatem, misericordiam, & iustitiam; sed incarnatio est opus, per quod hæc quinque attributa maximè exercentur, & manifestantur; ergo &c. Probatur minor; Et primò cum bonitatis proprium sit seipsam communicare; per incarnationem autem Deus se summè communicet; per incarnationem maximè exercetur, & manifestatur bonitas diuina. Secundò maximè exercentur, & manifestantur diuina iustitia, & misericordia. Iustitiæ enim proprium est exigere æqualem satisfactionem pro offensa; misericordiæ proprium est subleuare alterum a summa miseria, & ei, qui impotens est soluere debitum, dare vndè possit soluere; sed per incarnationem factum est, vt Christus, Deus simul, & homo posset diuinæ iustitiæ offerre pro peccatis æqualem satisfactionem, & homo lapsus, qui erat in summa miseria peccati, liberatus est ab hac miseria, eique, qui non poterat soluere, datum est per Christum, vndè solueret diuinæ iustitiæ; ergo &c. Ideò psal. 84. de hoc mysterio dicitur: *Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, iustitia, & pax osculatæ sunt*.

11. Tertiò incarnatio fuit opus infinitæ potentiæ. Nam vnire in vnitate suppositi duas naturas infinitè distantes, humanam nimirum, & diuinam, est opus infinitæ potentiæ. ideoque Damascenus lib. 3. de Fide dicit. *Quid maius, quam Deum hominem fieri?* Quarto demum fuit opus summæ sapientiæ inuenire modum, quo posset simul diuinæ misericordiæ, & iustitiæ satisfieri: ideoque idem Damascenus loco citato dicit, per incarnationem manifestatam fuisse diuinam sapientiam, *quia rei admodum dubiæ, & difficilis inuenit solutionem decentissimam*.

12. Dicendum secundo cum S. Thoma eodem hoc articulo 1. ad 2. Incarnatio non fuit conueniens naturæ humanæ, & creatæ, sed fuit supra naturam humanam, & creatam. Probatur. Vt enim aliquid sit conueniens alicui naturæ, debet esse ita illi proportionatum, vt non excedat totum meritum, & totam naturalem exigentiam talis naturæ; sed quod Deus naturam humanam assumat, excedit totum meritum, & totam exigentiam naturalem naturæ humanæ, immò totius naturæ creatæ; ergo &c. Hinc sequitur incarnationem fuisse conuenientem solum infinitæ bonitati Dei, non autem naturæ creatæ. Sequitur rursus, quod dum negamus incarnationem fuisse conuenientem naturæ humanæ, non negamus incarnationem fuisse valdè vtilem naturæ humanæ, neque negamus incarnationem fuisse valdè proportionatam ad finem, propter quem est facta; sed solum negamus illam ita fuisse proportionatam naturæ, vt non excederet totum meritum, & totam exigentiam naturæ. Conuenientia enim cum natura importat proportionem, per quam aliquid non excedat meritum, & exigentiam naturæ.

13. Dices: si incarnatio non fuisset conueniens naturæ humanæ, fuisset illi inconueniens.

14. Respondeo, negando sequelam. Sicut enim vt aliquid sit conueniens rei, requiritur, vt sit iuxta meritum, & exigentiam naturalem rei, sic vt sit inconueniens, debet esse contra meritum, & exigentiam naturalem rei; sed incarnatio neque fuit iuxta, neque contra, sed supra meritum, & exigentiam naturalem naturæ humanæ, ac totius naturæ creatæ; ergo neque fuit naturæ conueniens, neque inconueniens. Conueniens nimirum, & inconueniens opponuntur, non contradictoriè, sed contrariè, sicut album, & nigrum; contraria autem licet non possint de eodem simul affirmari, possunt de eodem simul negari, ac inter illa datur medium negatiuum consistens in hoc, vt possint simul negari.

15. Dicendum tertio: perfectior facta est natura humana, & ipse mundus per incarnationem, quam si non fuisset incarnatio, & Adam non peccasset.

16. Probatur primo: nam Christus est maius bonum, quam quodlibet purè creatum; sed per incarnationem mundus habuit Christum; ergo &c. Probatur secundo: nam per Christum maius bonum accreuit mundo, quam per peccatum accreuerit mali; vndè canit Ecclesia: *O certè necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est. O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere redemptorem*. Probatur tertio: nam per incarnationem maior Dei visio, & fruitio data est, quam foret, incarnatione non existente: nulla enim creatura habuisset tantam Dei visionem, quantam haber anima Christi, nec alijs tanta gratia, & gloria fuisset concessa, quanta

quanta data est per Christum. Probatur quartò: nam ex vnione Dei cum humanitate Christi totus mundus ad superiorem quemdam gradum diuinæ participationis ascendit.

17. Ad 1. distinguo maiorem; non conuenit bono communicatio, qua nullam acquirat perfectionem, si illam det, ac se communicet, nego; si non det, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Summum bonum eo ipso, quod est summum bonum, est incapax acquirendi nouam perfectionem, ac solum est capax illam alteri dandi; ergo summo bono conuenit communicatio purè liberalis, qua ita det alteri perfectionem, vt ipsum non perficiatur; sed talis fuit communicatio per incarnationem; ergo:

18. Ad 2. Distinguo maiorem: quod conuenit rei secundum suam naturam, in quantum abstrahit ab hoc, vt sit principium operandi necessario, vel liberè, conuenit necessariò, & non liberè, nego; quod conuenit rei secundum suam naturam, in quantum est determinatè principium operandi necessariò, conuenit necessariò, & non liberè, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Natura abstrahit ab hoc, vt sit principium operandi necessariò, vel liberè, ideoque etiam quod conuenit rei secundum suam naturam, abstrahit ab hoc, vt conueniat necessario, vel liberè, ac proindè omnis communicatio ad extra, licet conueniat Deo liberè, conuenit Deo secundum suam naturam.

19. Ad 3. Distinguo maiorem: si optimum est Deum esse quoad intrinseca, sicut ab æterno fuit, concedo; quoad modum se habendi in ordine ad extrinseca mutabilia, nego: concedo minorem; & nego consequentiam. Quia Deus est immutabilis quoad sua intrinseca, semper & necessarto eodem modo se habet quoad intrinseca, adeoquè optimum, immò etiam necessarium est, vt quoad sua intrinseca semper se habeat, sicut ab æterno se habuit. Quia creaturæ sunt mutabiles, ac temporales, conueniens est, vt Deus non semper eodem modo se habeat in ordine ad creaturas, ideoque non semper creaturas creauit, sed ab æterno non creauit, in tempore creauit, & in tempore incepit extrinsecè diuerso modo se habere ad creaturas. Incarnatio, cum sit communicatio ad extra, non consistit in hoc, vt Deus diuerso modo se habeat quoad sua intrinseca, sed in hoc, vt diuerso modo se habeat ad naturam assumptam per mutationem ipsius naturæ assumptæ, ideoque conueniens fuit, vt Deus, qui ab æterno non vniuit sibi carnem, & naturam humanam, in tempore vniret sibi carnem, & naturam humanam, ac per hoc diuerso modo se haberet ad carnem, & naturam humanam sine vlla mutatione sui, & cum mutatione creaturæ, quæ mutabilis est. Aduertit Caietanus, quod licet possit dici, tum quod Deus vniuit se creaturæ, tum quod vniuit creaturam sibi, tamen secundus modus loquendi est magis formalis, ac proindè melior, cum significet naturam mutari per hoc, quod vniatur Deo, Deum verò significet vt purum terminum vnionis omninò immutatum quoad sua intrinseca.

20. Ad 4. Distinguo maiorem: quæ infinitè distant, si alterum habeat rationem perfectibilis, alterum perfectiui, inconuenienter vniuntur, nego; si non se habeant hoc pacto, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Magis distat entitatiuè corpus humanum ab anima rationali, quæ est spiritualis, quam caput humanum à ceruice equina, & tamen corpus humanum est perfectibile ab anima, illiquè conuenienter vnitur, caput autem humanum non est perfectibile à ceruice equina, illique inconuenienter vniretur. Licet igitur Deus, & carò infinitè distent, tamen quia caro est obedientialiter perfectibilis per diuinam personam, potest Deus conuenienter sibi vnire carnem; talis tamen vnio conueniens est Deo, non autem carni, vt explicatum est in secunda conclusione.

21. Ad confirmationem distinguo maiorem: non minus distat corpus à summo spiritu, quam malitia à summa bonitate distantia dissimilitudinis, transeat; distantia dissonantiæ ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Omnes creaturæ, licet infinitè differant à Deo, non dissonant arti diuinæ sapientiæ, & ordini diuinæ bonitatis, siquidem Deus, licet sit increatus, immobilis, & incorporeus, propter suam bonitatem produxit creaturas mobiles, & corporeas; malum etiam pœnæ, supposita culpa, à diuina iustitia intenditur propter diuinam gloriam; ergo non fuit inconueniens, vt Deus sicut produxit, sic vniret sibi creaturam mutabilem, & corpoream, ac pœnalitatibus subiectam. E conuerso malum culpæ ita dissonat diuinæ sapientiæ, & bonitati, vt consistat in tali dissonantia, ac non possit à Deo intendi, sed solum possit permitti; ergo fuit inconueniens, vt malum culpæ à Deo assumeretur.

22. Ad 5. nego maiorem. Nam sæpè agenti libero vtrumque contradictorium diuisim est conueniens, licet fortasse vnum sit magis conueniens, quam aliud. In casu nostro sicut Deo conueniens fuit creare mundum, & tamen conueniens etiam fuisset non creare mundum; sic Deo conueniens fuit incarnari, & conueniens etiam fuisset non incarnari. Ratio est, quia sicut conueniens est diuinæ bonitati, vt summè se communicet ad extra, sic conueniens est, vt sit contenta summa communicatione ad intrà, cum summa communicatio ad intra contineat eminenter omnem communicationem ad extra. Licet ergo concedatur magis esse conueniens, vt Deus incarnetur, quam vt non incarnetur, tamen Deus

non

non necessitatur ad eligendum, & faciendum magis conueniens, vt dicetur quæst.4.

23. Ad 6. Distinguo maiorem: nullum opus, ex quo multa, & magna sequantur mala per accidens, & ex malitia hominum, ac minora bonis, Deo conuenit, nego; ex quo mala sequantur per se, & maiora bonis, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deo conuenit facere bona, etiam ex quibus videt ex hominum malitia secutura multa mala, sed minora bonis; sed mala secuta ex incarnatione sunt minora bonis, & solum per accidens, & ex hominum malitia sunt secuta; ergo &c. Porrò non debent omitti, & tolli bona, ex eo, quod per accidens, & ex abusu hominum ex illis secutura sint quædam mala.

24. Potest quæri, vtrum non solum fuerit cõueniens Deum incarnari, sed etiã fuerit specialiter conueniens, vt ex tribus diuinis personis Filius potius incarnaretur, quam Pater, aut Spiritus Sanctus.

25. Respondeo affirmatiuè. Prima ratio, quæ affertur à Clemente Alexandrino in oratione exhortatoria ad gentes, ab Athanasio lib. de incarnat. Verbi, & temporali Christi natiuitate, à Basilio lib.5. contra Eunomium, & ab alijs, est, quia cum incarnatio fuerit facta ad reparandam imaginem Dei per peccatum in homine deletam, & obliteratam, debuit incarnari illa persona, quæ ex sua proprietate personali est imago Dei Patris; sed solus filius est imago; ergo Filius debuit incarnari. Secunda ratio similis est, quia incarnatio fuit facta, vt adoptionem filiorum reciperemus, vt dicitur ad Galatas 4. ergo conueniens fuit, vt filius naturalis Dei incarnaretur, & sic fieret primogenitus in multis fratribus, vt dicitur ad Rom.8.

QVÆSTIO IV.

Vtrum incarnatio fuerit necessaria simpliciter, vel ex natura rei, saltem ex suppositione mundi conditi, & hominis elevati?

1. VIdetur incarnatio fuisse simpliciter Deo necessaria, ita vt Deus non potuerit non incarnari: primo quia Deus necessitatur ad faciendum id, ad quod secundum suam naturam habet infinitam inclinationem: siquidem infinitæ inclinationi non potest resistere; sed Deus, cum sit summum bonum, habet infinitam inclinationem ad se summè communicandum ad extra, & non potest se summè communicare, nisi per incarnationem, vt dictum est qu.3. ergo &c.

2. Secundò Deus non potest operari, nisi honestissimè, & saltem non potest operari cum imperfectione morali; sed qui liberè omittit facere quod est melius, ac magis conueniens, eo ipso non operatur honestissimè; & contrahit imperfectionem moralem; ergo Deus non potest liberè omittere id, quod est melius, & magis conueniens; sed ex dictis qu.3. Deo fuit magis conueniens incarnari, quam non incarnari; ergo &c.

3. Tertiò videtur, quod incarnatio fuerit necessaria, saltem ex suppositione orbis conditi. Deus enim ex suppositione, quod voluerit mundum producere, non potuit non producere mundum optimum in suo genere: alioqui non operatus fuisset vt perfectus artifex, si posset illi dici, *opus tuum poterat melius fieri*; sed mundus sine incarnatione non fuisset optimus in suo genere; ergo &c.

4. Quartò valet hæc illatio: *Deus hoc fecit; ergo optimum fuit hoc fieri*; sed non valeret, si Deus, omisso meliori, posset facere quod est minus bonum; ergo &c.

5. Quintò plures Patres dicunt, Deum semper facere id, quod est optimum; ergo &c.

6. Sextò videtur incarnatio fuisse saltem naturali necessitate necessaria ex suppositione mundi conditi. Posito enim, quod Deus crearet mundum, naturali necessitate debuit in eo ponere omnes gradus, & ordines rerum; sed sine incarnatione in mundo non essent omnes gradus, & ordines rerum; ergo &c. Probatur minor. In mundo enim dari debent creaturæ spirituales, nimirum Angeli, creaturæ corporeæ, nimirum elementa, mixta &c. creatura, in qua simul per se vniantur creatura corporea, & incorporea, nimirum homo, ac demum aliquid, in quo per se vniatur creatura corporea spiritualis, ac Deus ipse, nimirum Christus, qui positus est per incarnationem; ergo &c.

7. Septimo videtur incarnatio fuisse naturali necessitate necessaria ex suppositione hominis elevati ad statum gratiæ. Sicut enim Sol, & illuminatio, qua mundus illuminatur à Sole, habent mutuam connexionem in ratione causæ, & effectus, propter quam connexionem, neque Sol potest naturaliter dari sine tali illuminatione, nec talis illuminatio potest naturaliter dari sine Sole; sic Christus Sol iustitiæ, & illuminatio, qua homines illuminat per dona gratiæ, habent mutuam connexionem, propter quam neque Christus potest naturaliter dari, absque eo quod homines illuminet donis gratiæ, nec homines possunt connaturaliter illuminari donis gratiæ, nisi à Christo, & dependenter à meritis Christi.

8. Respondeo, quod sicut ethnicis incarnatio visa est ita inconueniens, vt fuerit impossibile Deum incarnari, sic quibusdam christianis visa est ita conueniens, vt fuerit necessarium Deum incarnari. Ideo Raymundus Lullus, vt refert Vasquez disp.1.cap.2. docuit, suppositis mundi creatione, necessarium fuisse, vt Deus incarnaretur.

9. Dicendum cum communi sententia theologorum: suppositis etiam mundi creatione,

ne, non fuit metaphysicè, neque physicè necessarium Deum incarnari.

10. Probatur primo: nam eatenus, posita mundi creatione, fuisset metaphysicè, vel physicè necessarium Deum incarnari, quatenus Deus necessitaretur ad faciendum optimum ad extra; sed Deus non necessitatur ad faciendum optimum ad extra; ergo &c. Probatur minor: nam si Deus necessitaretur ad faciendum optimum ad extra, cum melius sit creare mundum, quam non creare, fuisset metaphysicè, vel physicè necessitatus ad mundum creandum; sed necessitas physica, vel metaphysica opponitur libertati; ergo Deus necessario, & non liberè creasset mundum: quod est absurdum, & erroneum. Sicut ergo licet melius sit creare, quam non creare mundum, tamen Deus liberè, & sinè vlla necessitate physica, vel metaphysica creauit mundum, sic licet, posita creatione mundi, melius sit Deum incarnari, quam non incarnari, tamen Deus liberè, & sine vlla necessitate physica, vel metaphysica, est incarnatus.

11. Probatur secundo ratione. Nam sicut est de essentia summi boni, vt se summè communicet, sic est de essentia eiusdem, vt habita communicatione summa, & perfectissima, & continente eminenter omnes alias communicationes, possit ea esse contentus, ac non necessitetur ad se vlterius communicandum alia communicatione imperfecta, & vt si voluerit se communicare communicatione imperfecta, possit se communicare magis, aut minus, prout illi placuerit: si enim potest esse contentus sine vlla communicatione imperfecta, à fortiori potest esse contentus cum aliqua communicatione imperfecta sine vlteriori communicatione; sed Deus ab æterno se communicat ad intra Filio, & Spiritui sancto communicatione perfectissima, & infinita, & continente eminenter, ac seclusis imperfectionibus, omnes alias communicationes; ergo Deus potest quiescere, & esse contentus cõmunicatione ad intra, qua ab æterno se cõmunicat Filio, & Spiritui Sancto, ac potest nolle se communicare ad extra; siquidem omnes communicationes ad extrà sunt inadæquatæ, includunt aliquam imperfectionem, & eminenter continentur in communicationibus ad intra, seclusis omnibus imperfectionibus; sed si Deus potest esse contentus sola communicatione ad intra sine vlla communicatione ad extra, potest etiam esse contentus aliqua communicatione ad extra sine vlteriori communicatione; ergo Deus potest esse contentus communicatione ad extra, qua se communicet per creationem, absque vlteriori communicatione, qua se communicet per dona gratiæ, & per vnionem hypostaticam.

12. Confirmatur: nam implicat, vt aliqua communicatio sit perfectè sufficiens, ac Deus, illa habita, non possit quiescere, ac dicere, *sufficit; nolo me vlterius communicare*; sed communicatio ad intra est perfectissimè sufficiens; ergo Deus, habita communicatione ad intra, potest quiescere, ac dicere: *sufficit: nolo me vlterius communicare*: ergo addita communicatione ad extra per creationem, potest quiescere, ac nolle se vlterius communicare per vnionem hypostaticam.

13. Dices: Deus per generationem Filij sufficienter se communicat ad intra, & tamen non potest in illa communicatione quiescere, sed debet necessariò procedere ad communicandum se Spiritui sancto; ergo potest dici, quod licet Deus per generationem Filij, & spirationem Spiritus Sancti sufficienter se communicet ad intra, tamen non potest in tali communicatione quiescere, sed debet necessario se communicare ad extra per creationem, per dona gratiæ, & per vnionem hypostaticam.

14. Resp. distinguo antecedens: Deus per generationem Filij sufficienter se communicat in omni genere, in quo natura diuina est perfectissimè, & sine imperfectione communicabilis, nego; in genere solum communicationis per intellectum, concedo; & nego consequentiam. De ratione infiniti boni est, vt non possit quiescere, nisi se communicauerit infinitè, & sinè imperfectione in omni genere, in quo secundum suam naturam potest se infinitè communicare; sed natura intellectualis potest se communicare, non solum per intellectum, sed etiam per voluntatem; ergo de ratione infiniti boni est, vt non possit quiescere, nisi se infinitè, & sine imperfectione communicauerit, non solum per intellectum, sed etiam per voluntatem; sed etiam est de ratione infiniti boni, vt habita communicatione sufficienti, ac infinita, & sine imperfectione in omni genere, in quo natura intellectualis est communicabilis, possit in ea quiescere, ac dicere *sufficit*; ergo Deus, habita communicatione ad intra per intellectum, ac voluntatem, potest quiescere, ac nolle se cõmunicare ad extra communicatione finita, & imperfecta, & quæ eminenter, & seclusis imperfectionibus, continetur in communicationibus ad intra.

15. Quæri potest primo, vtrum Deus in aliquo sensu semper faciat optimum, itaut metaphysicè necessitetur ad faciendum optimum?

16. Respondeo affirmatiuè. Primo dici potest, quod Deus semper facit optimum in ordine ad finem intentum, licet non semper intendat optimum finem. Explicatur. Deus habet pro fine suam gloriam: & quia gloria definitur *clara notitia de aliquo cum laude*, Deus habet pro fine manifestationem sui ipsius, per quam cognoscatur, & laudetur; sed manifestatio Dei potest esse maior, & maior in infinitum, ac proindè melior, & melior in infinitum, cum Deus sit infinitè cognoscibilis; ergo non est possibilis maxima, & optima manifestatio, & cognitio Dei, & Deus non po-

tett

test intendere maximam, & optimam manifestationem sui, sed solum debet intendere aliquam determinatam sui manifestationem, qua posset dari maior, & melior manifestatio. Posito tamen, quod intenderit tantam sui manifestationem, fecit vniuersitatem rerum optimam, hoc est aptissimam ad tantam Dei manifestationem, itaut ad tantam manifestationem non possit dari vniuersitas melior, & aptior, licet dari possit vniuersitas melior secundum se, hoc est aptior ad maiorem Dei manifestationem, & gloriam.

17. Secundo potest dici Deum semper facere optimum relatè ad diuinam operationē, licet non faciat optimum relatè ad rem factam. Explicatur. Deus non fecit mundum optimum secundum se, siquidem potuisset facere mundum meliorem, in quo nimirum essent plures, & perfectiores creaturæ, puta perfectiores Angeli, gratia, & beatitudo intensiuè maior: immò quia non est possibilis creatura, gratia, & beatitudo omnium perfectissima, repugnat Deum facere optimum relatè ad res factas. At Deus semper facit optimum relatè ad honestatem diuinæ operationis; siquidem omnes diuinæ operationes sunt infinitæ, & æqualiter honestæ, ac proindè optimæ in genere honestatis, vt magis explicabitur in responsione ad 2.

18. Tertio dici potest Deum semper facere optimum, quasi consequenter, & relatè ad primam regulam. Explicatur. Optimum dicitur, quod est maximè conforme primæ regulæ; sed prima regula est voluntas Dei, & quicquid Deus facit, est maximè conforme diuinæ voluntati, qua efficaciter Deus vult illud facere: ergo quicquid facit est optimum relatè ad primam regulam, licet secundum se non sit optimum absolutè.

19. Addo Deum necessitari metaphysicè ad faciendum optimum tribus explicatis modis, siquidem implicat, vt Deus non faciat optimum, & aptissimum ad tantam manifestationem sui efficaciter intentam, & non faciat per operationem honestissimam, & vt quidquid Deus facit, non sit summè conforme primæ regulæ, hoc est voluntati, qua efficaciter vult illud facere.

20. Quæri potest secundo, vtrum Deus in ijs, in quibus non proceditur in infinitum, semper faciat optimum ex parte rei factæ, hoc est id, quod est melius, & conuenientius ad perfectionem vniuersi?

21. Respondeo, quod quia hæc quæstio spectat ad tractatum de Deo, de illa egi lib. 2. de Deo, quæst. 51. 52. & 53. vbi etiam examinaui, vtrum Deus necessitate morali necessitetur ad faciendum optimum in hoc sensu. Ideò istæ quæstiones hic sunt omittendæ. Dico tamen breuiter, quod si propriè loquamur, Deus nulla necessitate morali antecedente suam liberam electionem necessitatur ad faciendum optimum ex parte rei factæ.

22. Probatur primo. Nam vt docet S. Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 10. *Diuinæ potestati omnia æqualiter subiacent*; sed si Deus aliqua moraliter non posset facere, illa non æqualiter subiacerent diuinæ potestati, ac ea, quæ Deus potest moraliter facere: ergo &c.

23. Probatur secundo. Nam necessitas moralis propriè dicta consistit in hoc, vt potentia libera ita inclinetur ad vnam partem, vt non possit sine difficultate, conatu, & excitatione omnium, vel penè omnium suarum virium se determinare ad oppositum: ex. gr. nos homines habemus necessitatem moralem ad aliquando peccandum venialiter, quia non possumus sine magna difficultate, conatu, & excitatione omnium virium, abstinere per longum tempus ab omnibus venialibus, & nunquam ab omnibus abstinebimus; ideoque S. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 3. hanc moralem necessitatem aliquando peccandi venialiter describit, dicens: *Ad nonnulla superanda, vel quæ malè cupiuntur, vel quæ malè metuuntur, magnis aliquando, & totis viribus opus est voluntatis, quas nos non perfectè in omnibus adhibituros esse præuidit, qui per Psalmistam psal. 142. veriticè dici voluit, non iustificabitur in conspectu tuo omnis caro*; sed Deus ità perfectissimè inclinatur ad faciendum optimum, ac semper facit optimum, vt sine vlla difficultate, & conatu possit non facere optimum, sed minus bonum: ergo &c. Patres igitur, dum aliquando insinuant Deum necessitari ad faciendum optimum, loquuntur metaphoricè, sicut metaphoricè loquuntur non solum Patres, sed etiam Scripturæ, cum dicunt Deum irasci, pœnitere &c. Quemadmodum enim dicunt Deum irasci, quando facit ea, quæ facere solent homines, cum irascuntur, licet Deus illa faciat sine vlla perturbatione iræ, sic dicunt Deum necessitari ad faciendum optimum, quia sicut nos semper facimus ea, ad quæ moraliter necessitamur, itaut sine maxima difficultate ab ijs abstinere non possimus, sic Deus semper facit optimum, licet facillimè, & sine vlla omninò difficultate posset illud omittere. Non ergo negamus Deum habere talem inclinationem ad faciendum id, quod est formaliter melius, vt possimus ex ea euidentia morali inferre, Deum semper facere id, quod est formaliter melius, sed solum asserimus hanc inclinationem non includere vllam moralem necessitatem: siquidem moralis necessitas importat difficultatem faciendi oppositum, quæ difficultas repugnat Deo.

24. Quæri potest tertio, vtrum incarnatio fuerit saltem naturali necessitate necessaria ex suppositione mundi conditi?

25. Respondeo negatiuè. Ratio est, quia illud dicitur esse debitum, & necessarium naturali necessitate, suppositâ conditione mundi, & totius naturæ creatæ, quod exigitur à natura rerum creatarum; sed incarnatio non exigitur à natura rerum creatarum: ergo &c. Probatur minor: nam ordo gratiæ, & vnio-

nis hypostaticæ, eo ipso, quod est supernaturalis, est supra meritum, & exigentiam totius naturæ creatæ, ac proindè non exigitur à natura creata, licet exigat, & supponat naturam creatam, tanquam fundamentum, & subiectum supra suam exigentiam elevabile per gratiam.

26. Quæri potest quarto, vtrum Incarnatio fuerit saltem naturali necessitate necessaria ex suppositione, quod homines, & Angeli fuerint elevati ad statum supernaturalem gratiæ adoptionis?

27. Respondeo negatiuè. Ratio est, quia spectat ad excellentiam vnionis hypostaticæ, vt proportionaliter excedat ordinem gratiæ adoptionis, ac gratia adoptionis excedit ordinem naturæ; sed gratia adoptionis ita excedit ordinem naturæ, vt sit indebita toti naturæ; ergo vnio hypostatica ita excedit ordinem gratiæ adoptionis, vt sit illi prorsus indebita. Ideò vnio hypostatica est supernaturalis duplici supernaturalitate, altera, qua est supra exigentiam totius naturæ, altera, qua est supra exigentiam gratiæ adoptionis, quæ est quædam natura supernaturalis.

28. Addo, quod omnes, vel penè omnes scholastici supponunt vnionem hypostaticam esse supra exigentiam ordinis gratiæ adoptionis. Nam quæstionem instituunt, vtrum si Adam non peccasset, Verbum fuisset incarnatum; ergo supponunt, Adamo non peccante, & elevato cum Angelis ad gratiam adoptionis, non fuisse necessitate naturali debitam incarnationem; alioquin rationabiliter dubitari non posset, vtrum Deus naturæ elevatæ dedisset omnia naturaliter debita statui elevationis, & sic etiam incarnationem.

29. Addo rursus, quod si naturæ elevatæ ad statum gratiæ debita fuisset vnio hypostatica, debitum fuisset potius, vt Deus assumeret naturam excellentiorem, hoc est angelicam, quam humanam. At quia etiam supposita elevatione, vnio hypostatica fuit prorsus gratuita, & indebita, Deus ex sua liberrima voluntate voluit potius assumere naturam humanam, quam angelicam, nec Angelus potuit conqueri, quod factum fuerit contra exigentiam suæ naturæ elevatæ ad gratiam adoptionis.

30. Ad 1. distinguo maiorem: Deus non potest non facere id, ad quod determinatè faciendum habet inclinationem infinitam, non tolum entitatiuè, sed etiam terminatiuè, concedo; ad quod non solum faciendum, sed etiam omittendum habet inclinationē disiunctiuam infinitam solum entitatiuè, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deus non potest non facere, vel non producere id, ad quod producendum habet infinitam inclinationem determinatam, ita vt nullam habeat inclinationem ad illud non producendum: & quia Deus, habet infinitam inclinationem determinatam ad se communicandum ad intra, ita vt nullam habeat inclinationem ad se non communicandum ad intra; ideò Deus non potest non se communicare ad intra, generando Filium, & producendo Spiritum Sanctum. At Deus potest non facere id, ad quod non solum faciendum, sed etiam omittendum habet infinitam inclinationem disiunctiuam; sed Deus antecedenter ad suam liberam electionem habet infinitam inclinationem disiunctiuam ad se communicandum ad extra, vel ad quiescendum in sufficientissima sui communicatione ad intra, sine vlla communicatione ad extra: ergo &c. Si verò quæratur, quare Deus ad se communicandum ad intra habeat infinitam inclinationem determinatam, ad se communicandum ad extra habeat infinitam inclinationem disiunctiuam, dicendum, quod cum communicatio proponitur à diuino intellectu, tanquam infinitè conueniens summo bono, negatio communicationis proponitur vt penitus inconueniens, Deus infinitè inclinatur determinatè ad se communicandum, & nullo pacto inclinatur ad abstinendum à summa communicatione; sed communicatio ad intra à diuino intellectu proponitur, tamquam simpliciter infinita, & infinitè conueniens summo bono, negatio cōmunicationis proponitur, vt omninò incōueniens; ergo &c. E' conuerso cum communicatio proponitur, vt simpliciter finita, & finitè conueniens summo bono, ac etiam negatio cōmunicationis proponitur, vt conueniens, licet minus conueniens, Deus, qui inclinatur ad omne bonum, & ad omne conueniens, non solū inclinatur ad se communicandum, sed etiam ad se non cōmunicandum: sed communicatio ad extra proponitur vt finita, & creata, & vt finitè conueniens Deo, & etiam negatio communicationis ad extra, per quam Deus quiescat in communicationibus ad intra, tamquam sufficientibus, proponitur vt conueniens; ergo &c. Hinc sequitur inclinationem, qua Deus inclinatur ad se communicandum ad intra, esse infinitam, non solum entitatiuè, sed etiam terminatiuè, cum non solum sit infinita ex parte ipsius inclinationis, sed etiam ex parte termini, siquidem est inclinatio ad communicationem infinitam, & infinitè conuenientem Deo. E conuerso inclinatio, qua Deus inclinatur ad se communicandum ad extra, est infinita quidem entitatiuè, cum identificetur cum essentia diuina, quæ est infinita, sed est terminatiuè finita, cum sit ad communicationem extrinsecam, & creatam, quæ est finita. Hinc vlterius sequitur, Deum ex parte ipsius inclinationis æquè inclinari ad bonum minus, ac ad maius, cum ad vtrumque inclinetur eadem inclinatione identificata cum essentia diuina. At ex parte termini inæqualiter inclinatur, cum inclinetur ad vnum terminum extrinsecum, vt meliorem, magisque conuenientem, ad alium terminum, vt minus bonum, minusque conue-

nien-

nientem. Proportionaliter S. Thomas 1. parte quæst. 20. art. 3. docet, Deum omnia æqualiter amare ex parte actus amoris, inæqualiter ex parte boni voliti. Porrò sicut non repugnat, quod eadem indiuisibilis entitas sit amor vnius obiecti, odium alterius, eo pacto, quo idem actus indiuisibilis contritionis potest esse amor Dei, & odium peccati, sic non repugnat, quod eadem indiuisibilis entitas sit maior amor boni maioris, minor amor boni minoris, maior inclinatio ad bonum maius, minor inclinatio ad bonum minus.

31. Dices: infinitæ inclinationi Deus non potest resistere; sed si Deus omitteret maius bonum, resisteret infinitæ inclinationi, qua inclinatur ad illud faciendum; ergo &c.

32. Respondeo, negando minorem. Quando enim aliquis eadem simplici inclinatione inclinatur disiunctiuè ad duo, cognoscens, quod vtrumlibet eligat, optimè se habebit, ex eo, quod eligat vnum, non resistit tali inclinationi; sed Deus hoc pacto se habet; ergo &c. Nos è conuerso, cum proponuntur plura bona, diuersis, & particularibus inclinationibus ad illa inclinamur, & sic in nobis ipsis quodammodo diuidimur, & trahimur in partes contrarias, ideoque cum eligimus vnum incompossibile cum altero, resistimus inclinationi, qua inclinamur ad aliud.

33. Ad 2. concedo maiorem, & distinguo minorem: qui liberè omittit quod est melius, & magis conueniens, eo ipso non operatur honestissimè, si per hanc liberam omissionem minus bene se habeat ad suum vltimum finem, ad primam regulam, & ad summam bonitatem, concedo; si non minus benè se habeat, nego minorem; & nego consequentiam. Electio, & operatio libera dicitur honesta per hoc, quod per illam eligens benè se habeat ad vltimum finem, ad primam regulam, & ad summam bonitatem, licet minus bene se habeat ad aliquid aliud; ideoque illa electio, & operatio est honestissima, per quam eligens optimè se habet ad vltimum finem, ad primam regulam, & ad summam bonitatem, licet minus benè se habeat ad aliquid aliud; sed Deus per quamcumque suam liberam electionem, & operationem optimè se habet ad se ipsum, qui est vltimus finis, prima regula, & summa bonitas; ergo &c. E conuerso creaturæ, cum eligunt minus bonum, minus bene se habent ad vltimum finem, ad primam regulam, & ad summam bonitatem, quam si eligerent maius bonum, ideoque operantur minus benè, & honestè. Debet aduerti, quod diuerso modo electio creata est libera, & honesta, ac electio diuina. Electio enim creata dicitur libera, & honesta ex eo, quod ita sit liberè elicita, vt per eam homo bene se habeat ad suum vltimum finem; electio autem diuina est libera, & honesta ex eo, quod licet non sit liberè elicita, tamen ita est liberè applicata huic obiecto, vt per eam Deus optimè se habeat ad suum vltimum finem, hoc est ad se ipsum.

34. Ad 3. distinguo maiorem: Deus ex suppositione, quod voluerit mundum producere, non potuit non producere mundum optimum, quantum sufficit ad hoc, vt manifestet, quod mundus non potuit fieri, nisi ab artifice potentissimo, sapientissimo, & optimo, concedo; ita vt non possit hoc ipsum melius manifestare, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deus ex suppositione, quod voluerit mundum producere, debuit producere mundum optimum, hoc est sufficientem ad manifestandum, quod mundus non potuit fieri, nisi ab artifice potentissimo, sapientissimo, & optimo: at non necessario debuit producere mundum optimum in alio sensu. Hinc sequitur, quod etiamsi Deus fecisset mundum sine incarnatione, operatus fuisset vt artifex perfectissimus. Artifex enim, dum facit opus, quod euidenter non potest fieri, nisi ab artifice perfectissimo, operatur vt artifex perfectissimus, licet appareat, quod talis artifex potuisset, si voluisset, facere opus magis perfectum.

35. Dices: tunc aliquis non operatur vt artifex perfectissimus, cum potest illi dici, *opus tuum potuit melius fieri*; sed Deo posset hoc dici; ergo &c.

36. Respondeo, distinguo maiorem; cum potest dici, *opus tuum potuit melius fieri* aduerbialiter ex parte facientis, hoc est potuit fieri maiori potentia, sapientia, & bonitate, concedo; melius nominaliter ex parte rei factæ, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Si Deus fecisset mundum sine incarnatione, posset Deo dici, *Mundus potuisset fieri melior*, sed non posset dici, *mundus potuisset fieri melius* aduerbialiter, hoc est, maiori potentia, sapientia, & bonitate; sed eo ipso, quod artifici possit dici, *opus tuum non potuit fieri melius*, hoc est maiori potentia, sapientia, & bonitate, talis artifex operatur vt artifex perfectissimus; etiamsi posset illi dici, *tanta est tua potentia, sapientia, & bonitas, vt potueris facere opus melius, & perfectius, quamuis ex tua libertate nolueris illud facere.* Videri potest S. Thom. 1. parte quæst. 25. art. 6. ad 1.

37. Ad 4. concedo maiorem, & nego minorem. Hoc enthimema, *Deus hoc fecit; ergo optimum fuit hoc fieri*, vt formetur in syllogismum, & concludat, sufficit, vt intelligatur hæc maior, *Deus semper, non ex necessitate, sed ex perfectissima libertate facit id, quod optimum est fieri*, nec requiritur, vt subintelligatur hæc alia maior, *Deus semper, & ex necessitate facit id, quod optimum est fieri*; ergo vt illa illatio valeat, non requiritur, vt Deus necessitetur ad faciendum optimum.

Ad

38. Ad 5. Sancti Patres dum dicunt Deum semper facere optimum, asserunt Deum, non necessario, sed liberè facere optimum formaliter, non autem materialiter, vt explicatum est. Dum aliqui Patres insinuant Deum necessitari ad faciendum optimum, loquuntur de optimo in tribus sensibus supra explicatis, in quibus diximus Deum necessitari metaphysicè ad faciendum optimum; vel loquuntur de necessitate solum metaphorica.

39. Dices: Athanasius lib. de Incarnatione Verbi dicit: *Absurdum, indecorumque erat eius opera interire, idque sub ipsius opificis conspectu*: Augustinus lib. 4. de Genesi ad literam, cap. 16. dicit, *benefacere si non posset, nulla esset potentia, si autem posset, nec faceret, magna esset inuidentia*: Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum post medium dicit, *cum Deus sit bonus, si cessaret vnquam benefacere, Deus quoque esse cessabit, quod nefas est dicere*; sed repugnat metaphysicè, quod Deus faciat aliquid absurdum, & indecorum, vt sit inuidus, & vt cesset esse Deus; ergo &c.

40. Respondeo, quod quia ijdem, alijque Patres alijs in locis expresse dicunt, Deum potuisse mundum non creare, & supposita creatione, potuisse permittere, vt humanum genus propter peccatum Adami sine remedio periret, dum videntur docere oppositum, explicandi sunt ita, vt sibi ipsis non contradicant. Dicendum igitur, quod quia infideles ex eo, quod nobis hominibus videatur indecens, vt Deus summus nostram carnem assumeret, & pro nobis moreretur, dicebant hoc verè fuisse indecens, Athanasius ad hominem, ex eo, quod videtur indecens, vt Deus permittat totum genus humanum sine remedio perire, dicit hoc fuisse indecens, & absurdum, licet non fuerit verè indecens, & absurdum, sed solum secundum quamdam apparentiam. Similiter quia videtur quædam inuidentia repugnans summæ bonitati, vt Deus, si potest benefacere, non benefaciat, Augustinus dicit fore inuidentiam, si Deus non benefaceret, & Clemens Alexandrinus dicit fore inuidentiam, & contra summam bonitatem, si Deus aliquando à benefaciendo cessaret. Addo, quod si Deus non benefaceret ex defectu perfectæ inclinationis ad benefaciendum, esset inuidus, ac non esset summè bonus, ac proindè non esset Deus, & in hoc sensu loquuntur Augustinus, & Clemens Alexandrinus.

41. Ad 6. Nego incarnationem fuisse naturali necessitate necessariam ex suppositione mundi conditi. Ad probationem, qua id probatur, distinguo maiorem: posito, quod Deus creauerit mundum, debuit naturali necessitate in eo ponere omnes ordines rerum, quos natura creata exigit poni, concedo; qui sunt supra exigentiam naturæ creatæ, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ordines gratiæ, & vnionis hypostaticæ sunt supra exigentiam totius naturæ creatæ, ideoque Deus, supposita creatione mundi, non debuit naturali necessitate ponere ordinem gratiæ, & vnionis hypostaticæ; siquidem illud solum dicitur debitum naturali necessitate, quod exigitur à natura rerum creatarum.

42. Ad 7. nego incarnationem fuisse naturali necessitate necessariam ex suppositione hominis eleuati ad statum gratiæ. Ratio est, quia spectat ad excellentiam vnionis hypostaticæ, vt proportionali modo excedat gratiam adoptionis, ac gratia adoptionis excedit naturam; sed gratia adoptionis ita excedit naturam, vt natura non exigat gratiam adoptionis; ergo &c. Ad argumentum in contrarium, nego, quod sicut Sol, & illuminatio habent mutuam connexionem naturalem, sic Christus Sol iustitiæ, & illuminatio, qua homines illuminat per dona gratiæ habeant mutuam connexionem naturalem. Disparitas est, quia Sol, & illuminatio spectant ad eumdem ordinem naturæ; at gratia adoptionis, & vnio hypostatica, spectant ad diuersos ordines, vt explicatum est.

43. Dices: non est supra fidem theologicam, vt credat incarnationem; ergo incarnatio non excedit fidem nostram theologicam, & ex eadem ratione non excedit spem, & charitatem.

44. Respondeo, distinguo antecedens: non est supra fidem, vt credat incarnationem ex suppositione, quod sit facta, & reueletur, concedo; non est supra exigentiam fidei hæc ipsa suppositio, nego; & nego consequentiam.

TRACTATVS II.

De necessitate Incarnationis ad satisfaciendum pro peccato per æqualem, & condignam satisfactionem, & ad merendum redemptionem generis humani.

OSTENDIMVS Quæst. 4 Incarnationem non fuisse necessariam absolutè, neque ex suppositione mundi conditi. Diximus etiam cum S. Thoma qu. 1. art. 2. quod ex suppositione peccati non fuit simpliciter necessaria, tum quia Deus, posito peccato Adæ, potuisset totum genus humanum relinquere in massa perditionis, & permittere, vt damnaretur sine vllo remedio, iuxtà illud Sap. 12. *Quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti*; tum quia potuisset sine incarnatione alijs modis reparare genus humanum. Addidimus incarnationem fuisse necessariam secundùm quid, hoc est ad genus humanum optimo, & conuenientissimo modo reparandum

dum, vt docet etiam S. Thomas hoc art. 2. in quo affert plures vtilitates, ad quas necessaria fuit incarnatio. Sequitur, vt examinemus, vtrum incarnatio fuerit necessaria ad genus humanum lapsum, & vitiatum per peccatum Adæ, & per alia peccata personalia, reparandum per satisfactionem condignam, & æqualem. Et quia si pura creatura potuit pro peccato mortali satisfacere per æqualem, & condignam satisfactionem, vel ipsum Verbum incarnatum non potuit satisfacere per æqualem, & condignam satisfactionem, incarnatio non fuit necessaria ad reparandum genus humanum per æqualem, & condignam satisfactionem, ideo ad soluendam quæstionem propositam examinanda sunt hęc duo puncta.

QVAESTIO V.

Vtrum pura creatura possit ex viribus gratiæ satisfacere pro peccato mortali, vel veniali proprio, vel alieno, per æqualem, & condignam satisfactionem.

S. Th. 3. p. qu. 1. art. 2.

1. VIdetur quilibet homo ex viribus gratiæ posse æqualiter, & condignè satisfacere pro peccato mortali proprio, vt docuerunt quidam Theologi, quos refert Vasquez disp. 2. cap. 1. num. 2. nimirum Alexander, Richardus, Paludanus, Ruardus Tapper, licet aliqui ex ipsis non satis clarè hoc expresserint: primò quia omne opus nostrum, quod ex sua natura sufficit ad delendam culpam, & offensam mortalem, est condigna, & æqualis satisfactio pro culpa, & offensa etiam mortali; sed actus perfectæ contritionis, & amoris Dei ex natura sua sufficit ad delendam formaliter quamlibet culpam, & offensam Dei, & quilibet homo ex viribus gratiæ potest elicere actum perfectæ contritionis; ergo &c.

2. Secundò ad æqualem, & condignam satisfactionem sufficit, vt fiat actus æquè bonus, ac fuit malus actus offensiuus; sed quilibet homo potest facere actum charitatis, qui est æquè bonus, ac fuit malus actus offensiuus; ergo &c. Probatur minor: nam actus offensiuus habet quamdam infinitatem, quatenus offendit Deum, qui est persona infinita; sed etiam amor Dei habet quamdam infinitatem, quatenus amat Deum, qui est bonum infinitum, & sicut indignitas offensæ crescit, crescente dignitate personæ offensæ, sic dignitas amoris crescit, crescente dignitate personæ amatæ; ergo &c.

3. Tertiò qui tantùm reddit, quantùm abstulit, satisfacit ad æqualitatem; sed purus homo potest Deo reddere tantùm honorem, quantùm abstulit per peccatum mortale; ergo &c.

4. Quartò videtur purus homo existens in gratia, posse ex viribus gratiæ satisfacere cõdignè, & æqualiter pro peccato etiam mortali aliorum, licet non possit pro proprio, vt docuerunt Caietanus, & alij, quos citat Suarius disp. 4. sect. 7. & Vasquez disp. 4. cap. 5. Adam enim per hoc, quod fuerit constitutus caput totius generis humani, potuit ita peccare, vt de condigno transfunderet peccatum, & offensam in totum genus humanum; ergo purus homo potuit ita cõstitui caput totius generis humani, ac tanta gratia ornari, vt satisfaceret de condigno pro toto genere humano, ac de condigno mereretur, ac transfunderet gratiam iustificantem à peccato in totum genus humanum: alioquin purus homo plus per vires naturæ posset ad malum, quam per vires gratiæ ad bonum quod est absurdum.

5. Quinto videtur purus homo iustus etiam ex viribus gratiæ non posse condignè, & æqualiter satisfacere pro peccato veniali proprio, vt docuit Petrus de Soto in Institutione Sacerdotum, cap. 18. de Pœnitentia. In oratione enim dominica petimus à Deo, vt dimittat nobis debita nostra, hoc est, peccata quotidiana, & venialia; sed si pro venialibus adæquatè satisfaceremus, non indigeremus eorum remissione: nam qui satisfacit adæquatè pro debito, eius remissione non indiget; ergo &c.

6. Respondeo cum communi sententia, quam cum Anselmo, libro, *cur Deus sit homo*, cap. 2. & S. Thoma hoc articulo 2. docent S. Bonauentura, Durandus, Capreolus, & alij, quos referunt, & sequuntur Suarius disp. 4. sect. 8. & Vasquez disp. 2. cap. 2. & seqq. nullum purum hominem, ac nullam puram creaturam posse per æqualem, & condignam satisfactionem satisfacere pro peccato mortali proprio, vel alieno.

7. Omissis alijs rationibus, quas fusè examinat Vasquez loco citato, probatur primo conclusio ratione S. Thomæ, qu. 1. art. 2. ad 2. Nulla satisfactio puræ creaturæ potest esse æqualis offensæ Deo factæ per peccatum mortale; ergo &c. Probatur antecedens: offensa enim in ratione offensæ crescit ex dignitate personæ, quæ offenditur, ideoque si alapa infligatur personæ digniori, est maior offensa, quam si infligatur personæ minus dignæ; sed peccatum mortale est offensa facta Deo, qui est persona infinitè digna; ergo peccatum mortale habet quamdam infinitatem, & est offensa saltem secundum quid infinita; ergo vt satisfactio sit æqualis offensæ peccati mortalis, debet in ratione satisfactionis, & humiliationis habere proportionalem infinitatem, saltem secundum quid: sed nulla satisfactio puræ creaturæ potest habere proportionalem infinitatem; ergo &c. Probatur vltimum antecedens assumptum. Vt enim satisfactio puræ creaturæ haberet proportionalem infinitatem secundum quid, deberet illam habere, vel ratione personæ satisfacientis, vel

ratione

ratione operis satisfactorij, vel ratione personæ, cui satisfit; sed non potest habere infinitam ratione personæ satisfacientis; siquidem pura creatura est persona simpliciter finita, ac finitæ dignitatis; nec ratione operis satisfactorij, cum quodlibet opus satisfactorium puræ creaturæ in ratione satisfactionis, & humiliationis sit simpliciter finitum; nec ratione personæ, cui satisfit, cum satisfactio non crescat, sed minuatur ex dignitate personæ, cui satisfit; ex. gr. obsequium, quod si exhibeatur rustico, est magna satisfactio, & humiliatio, si exhibeatur regi, est parua satisfactio, & humiliatio; ergo nulla pura creatura potest condignè, & æqualiter satisfacere pro peccato mortali proprio, vel alieno, cum sit eadem ratio.

8. Infertur primo, quod etiamsi pura creatura fingatur habere infinitam gratiam sanctificantem, tamen non posset condignè satisfacere pro peccato mortali alieno. Ratio est, quia peccatum mortale habet quamdam infinitatem ex eo, quod sit offensa personæ infinitæ simpliciter, & in omni genere; sed satisfactio exhibita à pura creatura habente gratiam infinitam non esset à persona simpliciter, & in omni genere infinita, sed finita, ac proindè infinitè distante à persona offensa; ergo non haberet tantam infinitatem in genere satisfactionis, quantam haberet offensa in genere offensæ.

9. Infertur secundo cum S. Thoma qu. 1. art. 2. ad 2. quod pura creatura posset satisfacere pro peccato mortali solum per satisfactionem inæqualem, & imperfectam, hoc est talem, vt licet esset inæqualis offensæ, acceptaretur à Deo ita, vt intuitu illius remitteret offensam.

10. Probatur secundo conclusio auctoritate. Basilius in illud Ps. 28. *redimit, homo*, dicit, *non nudus, sed homo Deus Iesus Christus, quia nullus alius poterat condignum offerre pretium*. Cyrillus Alexandrinus Ep. 1. ad Valerium de Verbi Incarnatione, quæ est in 6. tomo Concilij Ephes. cap. 7. dicit: *Quo pacto autem vnus pro omnibus mortuus, iustum pro omnibus pretium exoluere potuit, si perpessionem illam puri cuiusdam hominis fuisse dicamus*. Idem docet lib. 1. ad Reginas de recta Fide, cap. *quod redempti sumus per sanguinem Christi*, & pluribus aliis locis. S. Leo serm. 1. de Natiuitate dicit. *Nisi enim verus esset Deus, non afferret remedium*: serm. 12. de Passione dicit: *nec vlla sanctorum merita conditionem poterant illatæ mortis euincere*. Idem docent Athanasius in Euangelium de morte, & cruce Domini: Auctor lib. de operibus Cardinalibus apud Cyprianum: Fulgentius lib. de Incarnat. & Gratia: Hadrianus 1. Epist. ad Episcopos Hispaniæ, & ex professo Anselmus lib. 1. & 2. *cur Deus sit homo*. Videri potest Valquez disp. 4. cap. 3. num. 9.

11. Dicendum secundo cum opinione satis recepta, quam licet ex diuersis fundamentis sequuntur Suarius disput. 4. sect. 9. & Vasquez disp. 6. cap. 3. potest purus homo in statu gratiæ constitutus satisfacere pro peccato veniali proprio, & pro alieno alterius iusti.

12. Probatur. Nam ideo pura creatura non potest æqualiter, & condignè satisfacere pro peccato mortali, quia peccatum mortale est propriè offensa Dei, ac proindè habet malitiam secundum quid infinitam in ratione offensæ, & inadæquabilem à satisfactione puræ creaturæ; sed peccatum veniale propriè non est offensa Dei, sed pura transgressio legis, cuius malitia est adæquabilis à satisfactione puræ creaturæ; ergo &c. Probatur minor: nam propriè offensa Dei est, quæ dat Deo ius auferendi, vel saltem minuendi amicitiam; sed peccatum mortale dat Deo ius omninò auferendi amicitiam, peccatum autem veniale non dat ius auferendi, vel minuendi amicitiam, cum nullum auferat gradum gratiæ, sed solum dat ius ad puniendum pœna temporali; ergo peccatum mortale est offensa Dei, peccatum autem veniale non est offensa Dei, sed est pura transgressio legis.

13. Hinc sequitur peccatum mortale habere malitiam infinitam saltem secundum quid, & inadæquabilem à satisfactione puræ creaturæ: peccatum autem veniale non habere hanc malitiam infinitam secundum quid, & inadæquabilem à satisfactione puræ creaturæ. Probatur: nam offensa desumit suam malitiam à dignitate personæ offensæ, Pura autem transgressio legis desumit suam malitiam à fine legis, hoc est à bono intento per legem; sed peccatum mortale est offensa Dei, qui est persona infinitè digna, peccatum autem veniale non est offensa Dei, sed est pura transgressio legis, quæ habet pro fine intento bonum finitum; ergo peccatum mortale habet malitiam secundum quid infinitam in ratione offensæ, peccatum autem veniale habet malitiam solum finitam desumptam ex fine legis, quam transgreditur.

14. Opponit Vasquez 3. par. disp. 3. cap. 2. ad probandum peccatum veniale esse offensam Dei. Ad offensam Dei sufficit, vt sit actio displicens Deo, & contra eius voluntatem; sed peccatum veniale est actio displicens Deo; ergo &c.

15. Respondeo, distinguo maiorem: sufficit vt sit actio Deo displicens, vt opposita diuinæ dignitati, concedo; vt opposita bono intento per legem, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Actio displicens Deo vt purè opposita bono per legem intento, non est propriè offensa, cum Deo non det vllum ius ad auferendam, vel minuendam amicitiam. Licet autem talis actio displiceat Deo, tamen quia potest exhiberi actio, quæ tantum placeat Deo in genere satisfactionis, quantum displicet peccatum veniale in genere transgressionis, potest pro peccato veniali à puro homine iusto exhiberi satisfactio æqualis.

Dices

16. Dices primò: peccatum veniale minuit feruorem charitatis; sed charitas est amicitia; ergo minuit amicitiam, ac proindè est offensa Dei.

17. Respondeo, distinguo maiorem; minuit feruorem charitatis passiuæ, quà diligimur à Deo, & actiuæ, qua Deum habitualiter diligimus, nego; charitatis purè actiuæ, & actualis, qua Deum diligimus actu, & à qua possumus cessare etiam sine vllo peccato, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Peccatum veniale non minuit vllum gradum gratiæ, per quam constituimur dilecti passiuè a Deo, & charitatis habitualis, qua diligimus habitualiter Deum, sed solum minuit, vel potius impedit feruorem charitatis actualis, in quantum non est coniungibile cum actu perfectissimæ charitatis, quo ità Deum diligamus, vt ex eius amore velimus efficaciter in omnibus conformare nos diuinæ voluntati. Cum enim venialiter peccans, per hoc ipsum, quod peccat, non se conformet diuinæ voluntati, non potest cum peccato veniali coniungere illum actum feruentissimæ charitatis. Porrò actus non est offensa amici per hoc, quod est inconiungibilis cum actu feruentissimi amoris erga amicum, si nihil imminuat de amicitia habituali. Quia peccatum veniale, neque aufert, neque minuit charitatem habitualem, dicitur non esse contra charitatem, sed præter charitatem, in quantum non potest ordinari ad finem charitatis.

18. Dices secundò: qui Deo, & legi diuinæ præfert aliquod bonum temporale, contemnit, & offendit Deum, ac diuinam legem; sed qui venialiter peccat, Deo, & legi diuinæ præfert illud bonum temporale, pro quo peccat: ergo &c.

19. Respondeo, negando minorem. Qui ita vult aliquod bonum temporale, vt sit actu, vel habitu paratus illud bonum contemnere, si Deus id iubeat præcepto grauiter obligante, non præfert illud bonum Deo, & diuinæ legi, sed præfert Deum, & legem diuinam tali bono; sed qui solum venialiter peccat, est actu, vel habitu paratus ad contemnendum illud bonum, pro quo peccat, si Deus grauiter iubeat talem contemptum: ergo non præfert illud bonum Deo, sed Deum præfert illi bono, ac solum peccat per hoc, quod minus præferat, quam debet, & ponat impedimentum perfectæ prælationi.

20. Dices tertiò: saltem peccatum veniale est contra Deum, vt Legislatorem, & contra diuinam legem, & voluntatem.

21. Respondeo etiam hoc posse negari, & à multis negari. Potest enim dici cum S. Thoma 1. 2. quæst. 88. artic. 1. ad 1. Alexand. de Ales. S. Bonauent. & alijs, quos citat Vasquez 1.2. disp. 143. cap. 1. 2. & 3. peccatum veniale non esse contra Deum, vt Legislatorem, neque contra legem, & voluntatem Dei, sed solum esse præter legem. Ratio est, quia esse contra Deum vt Legislatorem, & contra legem diuinam, est præferre aliquid Deo vt Legislatori, ac diuinæ legi, & voluntati; sed venialiter peccans est saltem habitualiter paratus contemnere bonum, pro quo peccat, si Deus talem contemptum grauiter iubeat, ac saltem peccatum veniale ex se non excludit hanc dispositionem; ergo simpliciter præfert Deum, & diuinam legem, & voluntatem illi bono, pro quo peccat, ac proindè nullum bonum præfert Deo vt Legislatori, eiusque legi, ac voluntati, ac solum peccat, quia minus præfert, quam debet; ergo non facit contra Deum, & contra legem, sed præter legem, in quantum bonum, pro quo peccat, minus præfert legi, quam deberet.

22. Ex eo, quod peccatum veniale non sit offensa Dei, & habeat malitiam solum finitam, sicut purus homo iustus potest satisfacere pro veniali, itavt non remaneat Deo ius exigendi vlteriorem pœnam, sic potest per obsequia satisfacere.

23. Confirmatur primò: nam amicus debet posse satisfacere amico pro leuibus transgressionibus legis; sed iustus peccans venialiter remanet amicus Dei; ergo potest satisfacere pro venialibus, quæ sunt leues transgressiones legis.

24. Confirmatur secundò: nam minor est indignitas, & malitia peccati venialis, quam dignitas, & bonitas actuum puræ creaturæ, vt dignificatorum per gratiam; sed per actus magis bonos, & magis dignos possumus de condigno satisfacere pro actibus minus malis, & minus indignis: ergo pura creatura per actus supernaturales bonos dignificatos per gratiam potest æqualiter satisfacere pro peccatis venialibus. Probatur maior: nam maior est dignitas, & bonitas actuum, qui merentur de condigno præmium æternum, & augmentum diuinæ gratiæ, & amicitiæ, quam indignitas, & malitia actuum, qui neque de condigno, neque de congruo merentur pœnam æternam, nec vllam imminutionem diuinæ gratiæ, & amicitiæ; sed actus eliciti à pura creatura, vt dignificata per gratiam, merentur de condigno præmium æternum, & augmentum gratiæ, & amicitiæ; peccata venialia non merentur vllam diminutionem amicitiæ, & gratiæ: ergo &c.

25. Demum confirmatur: nam per actus magis Deo placentes possumus satisfacere pro actibus minus Deo displicentibus; sed actus boni eliciti ab homine iusto, cum mereantur augmentum diuinæ gratiæ, & amicitiæ, magis Deo placent, quam displiceant peccata venialia, quæ non merentur vllam diminutionem gratiæ, & amicitiæ: ergo &c. De hoc puncto egi etiam supra lib. 5. de Actibus humanis, qu. 31. num. 31. & sequentibus.

26. Sicut purus homo iustus potest offerre satisfactionem æqualem pro peccato veniali proprio, sic & pro alieno alterius iusti, cui sit vnitus per gratiam, ex qua vnione fit, vt satisfa-

tisfactiones vnius possint communicari alteri.

27. Quæres, vtrum saltem pura creatura possit mereri de condigno remissionem peccati mortalis proprij, vel alieni?

28. Respondeo negatiuè cum sententia magis communi. Probatur: nam rationes, & authoritates, quæ probant puram creaturam non posse satisfacere de condigno pro peccato mortali, probant nec posse de condigno mereri remissionem peccati mortalis; ergo &c. Probatur antecedens. Sicut enim vt satisfactio esset condigna, deberet esse æqualis offensæ, sic meritum vt esset condignum, deberet esse æquale demerito peccati mortalis; sed meritum puræ creaturæ non potest esse æquale demerito peccati mortalis; ergo &c. Probatur minor; nam demeritum actus offensiui crescit tum ex dignitate personæ offensæ, tum ex vilitate offendentis, siue ex eo, quod persona offendens sit inferior offendente: at meritum obsequij, & actus meritorij crescit quidem ex dignitate personæ, cui exhibemus obsequium, sed non crescit, imo potius decrescit ex vilitate exhibentis obsequium: e. g. obsequium præstitum Regi crescit in ratione meriti ex eo, quod sit præstitum personæ dignissimæ, sed non crescit, sed potius decrescit ex eo, quod sit exhibitum à persona vili, puta à rustico; ergo meritum actus, quo pura creatura honorat Deum, crescit, & habet quamdam infinitatem ex eo, quod sit honoratio Dei, sed non crescit, imo potius decrescit ex eo, quod sit honoratio exhibita Deo à creatura, quæ infinitè est inferior Deo: ergo demeritum peccati mortalis habet quamdam infinitatem, saltem secundum quid ex vtraque parte, & quodammodo sursum, & deorsum, hoc est ex parte creaturæ offendentis, quæ est persona infinitè inferior Deo; at meritum actus puræ creaturæ habet quamdam infinitatem secundum quid solum ex vna parte, & quodammodo sursum ex parte Dei, cui exhibemus obsequium, non autem ex altera parte, hoc est deorsum ex parte creaturæ merentis, & obsequentis, quæ est persona infinitè inferior Deo; sed infinitum solum ex vna parte, puta sursum, non potest adæquare infinitum ex vtraque parte, puta sursum, et deorsum; ergo meritum puræ creaturę non potest adæquare demeritum peccati mortalis, ac proindè pura creatura non potest mereri de condigno remissionem peccati mortalis.

29. Confirmatur: nam Basilius, Cyrillus Alexandrinus, & alij Patres supra relati dicunt, quod nulla pura creatura poterat offerre condignum pretium pro remissione peccati mortalis, & pro redemptione generis humani; sed meritum condignum, & æquale est pretium condignum, & æquale præmio; ergo authoritates Patrum probant puram creaturam nec potuisse mereri de condigno remissionem peccati mortalis. Verum de hac quæstione ex professo egi lib. 6. de Gratia in tract. de merito quæst. 101.

30. Ad 1. respondeo primò transeat maior, & nego minorem. Contritio, & amor Dei liber non sufficit ex natura sua ad delendum peccatum mortale in genere causæ formalis, nec in genere actus merentis de condigno ablationem peccati mortalis, vt docet communis sententia, quam ego sequutus sum lib. 6. de Gratia, qu. 81.

31. Respondeo secundo, distinguendo maiorem: omnis actus noster, qui sufficit ad delendam offensam per modum gratuitæ remissionis, est satisfactio æqualis, & condigna, nego; qui sufficit per modum satisfactionis, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Vt actus satisfaciat pro offensa, non sufficit, vt quomodocumque ex natura sua sit sufficiens ad illam delendam: si enim illam deleat per modum gratuitæ remissionis, potest non satisfacere. Contritio si ex natura sua delet offensam, delet illam solum per modum gratuitæ remissionis. Deus enim sicut gratis donat peccatori contritionem, qua offensa formaliter deletur, & remittitur, sic gratis delet, & remittit offensam.

32. Ad 2. respondeo primo, distinguo maiorem: ad æqualem satisfactionem sufficit, vt fiat actus æquè bonus in genere satisfactionis, & humiliationis, ac fuit malus actus offensiuus in genere offensæ, concedo; vt fiat actus æquè bonus in alio genere; nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ad satisfactionem æqualem requiritur, vt quanta est malitia actus in genere offensæ, tanta sit bonitas actus satisfacientis in genere satisfactionis, & humiliationis; sed actus amoris Dei non est æquè bonus in genere satisfactionis, & humiliationis, licet fortasse sit æquè bonus in alio genere; ergo &c. Probatur minor: nam bonitas in genere satisfactionis, & humiliationis non crescit, sed potius decrescit ratione dignitatis personæ, cui satisfit; ergo actus amoris Dei non est æquè bonus in genere satisfactionis, & humiliationis, ac est malum peccatum mortale in genere offensæ, cuius malitia crescit ratione dignitatis personæ offensæ, licet admittatur, quod actus amoris Dei sit æquè bonus in alio genere.

33. Responderi potest secundò, negando absolutè minorem. Vt enim dixi lib. 5. de actibus humanis qu. 33. pura creatura non potest etiam per vires gratiæ facere actum æquè bonum, ac est malum peccatum mortale.

34. Ad 3. Distinguo maiorem: qui tantum reddit, quantum abstulit, satisfacit pro iniuria reali rei acceptæ, transeat; pro offensa personali, & pro iniuria iniustæ acceptionis, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Qui furatus est mille, si restituat mille, satisfacit pro iniuria reali rei acceptæ, sed non satisfacit pro offensa perso-

na-

sonali, & pro iniuria iniustæ acceprionis, sed debet vlterius damnari ad triremes, & etiam suspendi; ergo etiamsi admittamus posse purum hominem reddere Deo tantum honorem, quantum abstulit per peccatum, tamen ex hoc sequitur solum, quod potest satisfacere pro iniuria reali honoris ablati, non autem pro offensa personali Deo facta, & pro iniuria iniustæ ablationis, siquidem offensa personalis est infinita saltem secundum quid, ratione personæ offensæ; satisfactio autem puræ creaturæ non potest esse proportionaliter infinita, vt probatum est.

35. Ad 4. nego consequentiam. Disparitas est, quia purus homo, cum per vires naturæ possit offendere personam infinitam, potest facere malum infinitum secundum quid, ratione personæ offensæ. At purus homo, cum non sit persona infinita, sed finita, non potest exhibere satisfactionem infinitam ratione personæ satisfacientis, neque ratione personæ, cui satisfit: siquidem satisfactio non crescit, sed potius decrescit ex dignitate personæ, cui satisfit; ergo non est absurdum, quod purus homo per vires naturæ plus mali possit facere in genere offensæ, quam per vires gratiæ possit facere boni in genere satisfactionis.

36. Ad 5. concedo maiorem, & distinguo minorem: si pro peccatis venialibus adæquatè satisfaceremus per actus ita nobis liberos, vt sint simul dona Dei, non indigeremus gratuita eorum remissione, nego; si satisfaceremus per actus, qui non sint simul dona Dei, concedo; & nego consequentiam. Sicut actus nostri ita sunt nobis liberi, vt simul sint dona Dei, sic ita sunt satisfactorij, vt Deus donet illos nobis; sed actus, qui ita sunt satisfactorij pro debito, vt sint etiã dona Dei, ita sunt satisfactorij, vt sint etiam remissio debiti; ergo &c. Videri potest Vasq. Disp. 4. c. 4. num. 25.

QVÆSTIO VI.

Vtrum Christus redemerit nos, & satisfecerit pro peccatis totius mundi satisfactione æquali, & condigna, independenter à diuina acceptatione?

1. VIdetur satisfactio Christi antecedenter ad diuinam acceptationem non fuisse æqualis offensæ peccati mortalis, sed fuisse minor: primò quia per peccatum mortale offenditur Deus, vt Deus; sed satisfactio Christi offertur à Christo, vt homine; ergo maius est peccatum in ratione offensæ, quam satisfactio Christi in ratione satisfactionis.

2. Secundò offensa Dei habet quamdam infinitatem, quia persona infinitè vilis offendit personam infinitè dignam, ac proindè habet infinitatem, non solum ratione personæ infinitæ, quæ offenditur, sed etiam ratione infinitæ distantiæ inter personam offendentem, & personam offensam; sed satisfactio Christi habet infinitatem solum ratione infinitæ personæ satisfacientis, non autem ratione infinitæ distantiæ inter personam satisfacientem, & personam, cui satisfit; siquidem etiam persona, cui satisfit, est infinita; ergo satisfactio Christi non est æqualis offensæ.

3. Tertiò si Christus per impossibile peccaret, non posset pro suo peccato offerre satisfactionem æqualem: ergo multò minùs potest offerre satisfactionem æqualem pro peccatis alienis.

4. Quartò, vt arguit Durandus in 3. Distint. 20. qu. 2. nu. 6. ex Aristot. 8. Ethic. cap. 13. Dijs, & parentibus non possumus reddere æquale pro beneficijs acceptis; ergo neque Christus potuit Deo reddere æquale pro beneficijs; ergo multò minùs potuit dare Deo satisfactionem æqualem pro offensa.

5. Quintò, vt arguit Scotus, Pater non tenebatur acceptare satisfactionem Christi; ergo totus valor ipsius dependebat ab acceptatione, qua acceptaretur à Deo.

6. Respondeo circa redemptionem, & satisfactionem Christi pro peccatis nostris, & totius generis humani, plures fuisse errores infidelium, & hæreticorum, & opiniones scholasticorum. Primò enim Iudæi non credunt Messyam fore redemptorem animarum, sed corporum, neque auctorem bonorum spiritualium, sed temporalium. Reijciuntur ex Scripturis veteris testamenti. Nam Danielis 9. dicitur Messyas venturus, *vt finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna.* Isaiæ 53. de eodem dicitur, *posuit in eo iniquitatem omnium nostrum &c.*

7. Secundò Pelagiani negantes peccatum originale, ac necessitatem gratiæ, & docentes vnumquemque posse ex proprijs viribus satisfacere pro peccatis commissis, consequenter negarunt Christum nos redemisse, ac satisfeciisse pro peccatis nostris, ac docuerunt solum veniisse, vt doctrina, & exemplo nos doceret, ac proindè non veniisse pro illis hominibus, qui vixerunt ante Christum.

8. Reijciuntur ab Augustino præsertim duobus libris de gratia Christi. Actorum enim 4. dicitur: *Non enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Ad Romanos 3. *quem proposuit Deus propitiatorem propter remissionem præcedentium delictorum*, & eodem capite *omnes peccauerunt, & indigent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu*; & eadem Epist. cap. 5. *Sicut enim per vnum hominem &c.* Ad Galatas 3. *Si ex lege iustitia; ergo gratis Christus mortuus est.* Ad Hæbreos 9. *in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento.*

9. Tertiò Petrus Abairardus, vt refert S. Bernardus Epist. 190. licet non negauerit peccatum originale, tamen negauit Christum nobis profuisse per modum redemptionis,

& satisfactionis, & nos liberasse à [dæmonis iugo, & seruitute, ac docuit Verbum assumpsisse carnem solum, vt charitatem suam erga nos ostenderet, ac nos tanquam doctor institueret.

10. Hic error damnatus est ab Innocentio II. in quadam Epist. ad S. Bernardum, & ad quosdam Episcopos, quæ est 194. inter Epistolas Bernardi, & iterum damnatus est in Tridentino sess. 6., & reijcitur à Bernardo citata Epistola 190.

11. Contra hos igitur errores de fide est Christum, quantum in ipso est, sufficienter satisfeciisse, tùm pro peccato originali, tùm pro omnibus actualibus quoad culpam, & pœnam. Ad Titum enim 2. dicitur: *dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate* 1. ad Timotheum 2. *Qui dedit redemptionem se ipsum pro omnibus*. Ad Hæbreos 9. *per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta*. Apocalyp. 5. *redemisti nos sanguine tuo*. Idemque habetur in plurib⁹ alijs locis. Videri potest Suarius Disp. 4. sect. 3.

12. Posito, quod Christus satisfecerit pro peccatis nostris, & totius mundi, quæritur, an, & quo pacto satisfecerit satisfactione æquali?

13. Prima sententia Scoti in 3. Dist. 19. & 20. & in 4. dist. 15. qu. 1. Gabrielis, & Almaini ijsdem locis, Durandi in 3. Dist. 20. qu. 2. & in 4. Dist. 15. qu. 1. nu. 6. & 7., & Medinæ Codice de Pœnitentia, Tract. 3. de satisfactione, qu. 1. docet, quod licet Christus verè satisfecerit pro peccatis hominum, tamen opera ipsius ex se non habuerunt valorem, & condignitatem ad talem satisfactionem, sed talem valorem habuerunt solum ex acceptatione diuina, quia nimirum Deus voluit opera Christi sibi offerri, ac promisit illis se fore contentum, & propter illa remissurum peccata hominibus. Hinc inferunt, quod attinet ad iustitiæ æqualitatem, tantum valorem esse potuisse in operibus puri hominis ad satisfaciendum pro peccatis mundi, quantus fuit in operibus Christi, quia potuit Deus opera puri hominis ad eumdem effectum ordinare, & acceptare. Addunt tamen congruum fuisse Deum-hominem, & non purum hominem pro nobis satisfacere. Primò quia licet dignitas personæ non augeat valorem operis, tamen confert operi quamdam dignitatem, & quasi decentiam [moralem, eo pacto, quo imago à viro sancto depicta, licet in se non sit melior, tamen propter respectum ad personam, à qua fuit depicta, habet quamdam moralem æstimationem. Secundò quia decuit, vt solum Deum agnosceremus vt redemptorem, & dominum, vt docuit Anselmus lib. 1. Cur Deus sit homo, cap. 5. Tertiò quia oportuit, vt vniuersalis redemptor à peccatis esset impeccabilis, adeoque Deus, vt docet Fulgentius lib. 2. ad Trasimundum Regem, cap. 2. Addunt consequenter Scotus, Gabriel, Almainus, & Ioannes Medina, meritum Christi non fuisse infinitè dignum. Cum enim per ipsos dignitas meriti ipendeat, ab acceptatione diuina; meritum verò Christi non fuerit acceptatum ad præmium infinitum, neque ad satisfaciendum pro offensa infinita, vel pro peccatis numero infinitis], sequitur neque meritum fuisse infinitum in ratione meriti, neque satisfactionem in ratione satisfactionis.

14. Secunda sententia communis S. Thomæ 3. p. qu. 1. art. 2. ad 2. & q. 48. art. 3. S. Bonauenturæ, Alexandri, Richardi, Paludani, Capreoli, Guillelmi Parisiensis, & aliorum, quos referunt, & sequuntur Suarius Disp. 4. sect. 3. & Vasquez Disp. 5. cap. 2. nu. 6. & seqq. docet satisfactionem Christi, non solum fuisse æqualem, sed superabundantem, neque tantum ex diuina acceptatione, sed ex proprio valore ipsorum operum Christi. Docuit hanc sententiam expresè Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo*, cap. 4. & 19. quem sequutus videtur Richardus de S. Victore, lib. de Incarnat. cap. 8. & hanc sententiam existimamus omninò veram.

15. Probatur primo ex Scriptura. Ad Romanos 5. dicitur: *Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit*; ergo Apostolus præfert valorem operum Christi peccato Adæ; sed peccatum Adæ ex se, & ex sua natura de condigno meruit posteris damnationem, & mortem; ergo merita Christi ex se, & ex sua natura satisfecerunt pro peccatis: alioquin ex natura sua maior fuisset dignitas peccati Adæ in ordine ad transfundendum in nobis peccatum, & condemnationem quam dignitas operum Christi in ordine ad satisfaciendum, & ad transfundendam iustificationem, & gratiam.

16. Secundò ad Hebræos 7. Apostolus præfert Christum sacerdotibus leuiticis in hoc, quod sacerdotes leuitici infirmi essent, nec saluare in perpetuum possent, Christus autem vnica oblatione negotium nostræ salutis absoluerit; sed si Christus, non propter valorem operum, sed propter solam condignitatem ex diuina acceptatione, vnica oblatione negotium salutis absoluit, etiam sacerdotes leuitici ex diuina acceptatione potuissent vnica oblatione negotium nostræ salutis absoluere: ergo Christus non esset præferendus sacerdotibus leuiticis.

17. Tertio 1. ad Corinthios 6. dicitur: *Empti estis pretio magno*, & psalm. 120. *copiosa apud eum redemptio*; sed si sanguis Christi solum ex diuina acceptatione habuisset valorem sufficientem ad nos redimendos, non esset pretium magnum, & copiosa redemptio, eo pacto, quo obolus, si ex sola acceptatione haberet valorem sufficientem ad emendum regnum Hispaniæ, Regnum Hispaniæ emptum obolo, non posset dici emptum pretio magno: ergo &c.

Pro-

18. Probatur secundo ex Patribus. Nam Patres græci, & latini citati quæstione superiori apertè dicunt necessariam fuisse incarnationem, quia purus homo non poterat perfectè satisfacere pro peccatis; sed si Christus potuisset satisfacere, non propter intrinsecam condignitatem operum, sed solum propter extrinsecam acceptationem Dei, etiam purus homo potuisset hoc pacto satisfacere, adeoque non fuisset necessaria incarnatio ad perfectè satisfaciendum: ergo &c.

19. Probatur tertiò testimonijs Pontificum. Primo Agapitus Epist. 1. ad Anthimum, postquam docuit nullum purum hominem potuisse pro omnibus nobis satisfacere, subdit causam, ob quam Christus satisfecit, dicens: *effusio enim iusti sanguinis Christi tam fuit dives ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in Redemptorem suum crederet, nullum diaboli vinculum retineret; quoniam sicut Apostolus ait: vbi abundauit delictum, superabundauit, & gratia.* Desumpsit autem Agapitus hæc verba ex S. Leone sermone 12. de Passione, & Epist. 93. ad Leonem Augustum, cap. 2. sed ineptè isti duo Pontifices dixissent sanguinem Christi fuisse diuitem ad pretium, si non fuisset dignus ex se, & absque fauore, & acceptatione Dei creditoris: ergo &c.

20. Secundo Bonifacius VIII. ~~extrauagan~~ Clem. VI. ti *Vnigenitus, de pœnitentijs, & remissionibus* dicit. *Sui ipsius Agni incontaminati, & immaculati pretioso sanguine nos redemit, qui in ara crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis sufficisset, sed copiosè veluti quoddam profluuium noscitur effudisse, itaut à planta pedis vsque ad verticem capitis nulla sanitas inueniretur in ipso. Quantum ergo exindè, nè hæc superuacua, inanis, aut superflua tantæ effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti ecclesiæ acquisiuit, volens suis thesaurizare filijs pius pater, vt sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui vsi sunt, Dei amicitiæ participes sunt effecti.*

21. Respondet Medina Pontificem non dicere, quod gutta sanguinis suffecit, sed quod suffecisset, si nimirum Deus voluisset illam acceptare; ergo stat, quod sufficientia habeatur ab acceptatione diuina.

Sed contra primò: nam Pontifex dicit, quod gutta sanguinis suffecisset propter vnionem ad Verbum: ergo dum dicit *suffecisset*, significat solum, quod suffecisset, si solam guttam sanguinis voluisset effundere. Secundò Pontifex addit, quod quia gutta sanguinis suffecisset, ideò relictus est ecclesiæ thesaurus infinitus meritorum, & satisfactionum Christi; ergo docet de facto dari sufficientiam infinitam, & infinitum valorem in sanguine Christi propter vnionem ad Verbum. Videri potest Vasq. disp. 5. sect. 3.

22. Probatur quartò rationibus theologicis. Prima, & præcipua ratio est. Maior fuit satisfactio, & humiliatio Christi in genere satisfactionis, quam peccatum mortale in genere offensæ; ergo satisfactio Christi non solum fuit æqualis; sed etiam superabundans. Probatur antecedens. Sicut enim offensa crescit propter dignitatem personæ offensæ, sic satisfactio, & humiliatio crescit propter dignitatem personæ satisfacientis, ac se humiliantis: ergo sicut peccatum mortale habet infinitatem quamdam in genere offensæ, quia est offensa personæ infinitæ, sic satisfactio Christi habet quamdam infinitatem in genere satisfactionis, quia est satisfactio exhibita à persona infinita: sed magis dignificatur satisfactio Christi ex eo, quod exhibeatur à persona infinita, quam peccatum mortale ex eo, quod offendat personam infinitam: peccatum enim mortale in ratione offensæ dignificatur à persona offensa, tanquam à termino offensæ, satisfactio dignificatur à persona satisfaciente, tamquam à causa quasi formali; siquidem dignitas personæ satisfacientis formaliter dignificat satisfactionem; ergo maior est satisfactio Christi in genere satisfactionis, quam peccatum mortale in genere offensæ, ac proindè satisfactio Christi non solum fuit æqualis, sed superabundans ante acceptationem.

23. Secunda ratio est, quia si satisfactio Christi penderet ab acceptatione, sequeretur, quod si Deus acceptaret satisfactionem puræ creaturæ ad remittenda peccata, non solum hominum, sed etiam dæmonum, satisfactio puræ creaturæ esset maior satisfactione Christi, quæ fuit acceptata solum pro peccatis hominum; consequens est absurdum: ergo &c.

24. Tertia ratio est. Si satisfactio Christi esset æqualis debito per acceptationem, ex se autem esset minor, sequeretur, quod non esset maior debito, pro quo acceptatur; sed hoc est falsum; siquidem meritum Christi est maius debito peccati, vt docet Apostolus ad Romanos 5. & alioquin non fuisset Ecclesiæ relictus infinitus thesaurus meritorum, & satisfactionum Christi; ergo.

25. Ad 1. concedo maiorem, & distinguo minorem: satisfactio Dei offertur à Christo, vt homine tantum, nego; vt homine simul, ac Deo, & ita vt dignificetur à Deo, vt Deo, concedo; & nego consequentiam. Satisfactio Christi offertur à Christo vt Deo simul, & homine, & ita vt dignificetur formaliter ab ipso Deo, vt Deo, in genere causæ, quasi formalis. Peccatum autem ita offendit Deum, vt Deum, vt in genere offensæ dignificetur à Deo solum, vt termino, non autem vt causa formali: sed maior est dignificatio à causa formali, quam à termino: ergo maior est satisfactio Christi in genere satisfactionis, quam offensa peccati mortalis in genere offensæ. Addo, quod quia dignificatio à dignitate personæ satisfacientis, tanquam à causa quasi formali, est altioris generis, quam dignificatio offensæ ratione personæ offensæ, tamquam termini: quæ autem sunt altioris generis non possunt adæquari ab ijs, quæ sunt

infe-

inferioris generis, etiamsi augeantur,& multiplicentur in infinitum, eo pacto, quo peccata venialia in infinitum aucta, & multiplicata intra genus peccati venialis, non possunt adæquare vnum peccatum mortale;ideo peccata mortalia, etiamsi augerentur, & multiplicarentur in infinitum,non possunt adæquare vnicam satisfactionem Christi, ideoque quælibet minima satisfactio Christi est non solum sufficiens,sed etiam superabundans pro omnibus peccatis, quæ possunt committi per totam æternitatem.

26. Ad 2. respondeo ex Richardo de S. Victore lib. de Incarnatione, satisfactionem Christi habuisse quamdam infinitatem etiam ratione infinitæ distantiæ inter personam, quæ se humiliauit, & inter personam, cui se humiliauit. Sicut enim per peccatum persona infinitè vilis se extollit supra Deum, sic persona Christi infinitè digna se humiliauit, & subdidit hominibus peccatoribus, & tradidit se crucifixoribus infinitè vilibus, ac proindè Christus factus est *opprobrium hominum, & abiectio plebis, & cum in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis*.

27. Ad 3. respondeo, quod cum illa suppositio sit impossibilis, ex ea sequitur vtraque pars contradictionis. Ex vno enim capite sequitur, quod si Christus per impossibile peccaret, posset satisfacere pro peccato proprio: siquidem eius satisfactio propter dignitatem personæ esset infiniti valoris. Et confirmari potest ex Epistola Concilij Alexandrini ad Nestorium, quæ est decima inter Epistolas Cyrilli, & recepta fuit in Concilio Ephesino, Chalcedonensi, & in 5. Synodo Constantinopolitana, vt notat Surius in titulo illius Epistolæ, in qua Epistola parum post medium dicitur. *Qua igitur egeret oblatione, nullo suo existente facinore, pro quo, si esset, satis admodum conuenienter offerret?* Non desunt tamen, qui aliter transferunt ex Græco, itaut fiat alius sensus, vt notat Vasq. disp.5. cap.6. num. 58. Ex alia parte, si Christus per impossibile peccaret, sequeretur, quod non satisfaceret pro suo peccato, quia esset inimicus Deo, & proindè eius satisfactio non esset accepta Deo.

28. Ad 4. respondeo primò, transeat antecedens, & nego consequentiam. Potest enim dici, quod beneficia accepta sint altioris ordinis in ratione beneficij, quam offensæ in ratione offensæ: ergo ex eo, quod Christus non possit reddere æquale pro beneficijs acceptis, non sequitur, quod non possit dare satisfactionem æqualem pro offensa. Respondeo secundo, nego antecedens. Deo enim à pura creatura non potest reddi æquale pro beneficijs acceptis;potest à Christo,qui simul est Deus, & homo.

29. Ad 5. transeat antecedens, & nego consequentiam. Licet enim pretium sit æquale rei, pro qua offertur, tamen potest dominus talis rei non acceptare pretium, si nolit vendere rem, ac nolit facere contractum; ergo valor, & æqualitas pretij potest non procedere ab acceptatione, sed illam præcedere, vt infrà magis explicabitur.

QVÆSTIO VII.

Vtrum meritum, & satisfactio Christi fuerint simpliciter infinita?

1. VIdentur meritum, & satisfactio Christi fuisse solum finita, siquidem acceptata sunt solum in ordine ad præmium finitum, & ad remissionem finitorum peccatorum,vt docuit Scotus in 3.distinct.19.& 20. & in 4. dist. 15. quæst. 1. vel si fuerunt infinita, fuisse infinita, non ratione perfectionis propriæ, neque ratione dignitatis personæ merentis, & satisfacientis, sed solum ratione acceptationis diuinæ, quia nimirum fuerunt acceptata à Deo pro infinitis peccatis posterorum Adæ, si essent futura, vt docuit Gabriel in 3. distinct.19. quæst.1.art.1. notabili 3. & art. 2. concluf. 3. primo, quia humanitas Christi ab infinita sanctitate personæ diuinæ non sanctificatur infinitè in genere sanctitatis: siquidem Deus est sanctior humanitate Christi;ergo opera meritoria, & satisfactoria Christi ab infinita dignitate personæ merentis non dignificantur infinitè in genere meriti, & satisfactionis.

2. Secundo ad meritum infinitum in genere meriti requiritur, vt non possit dari meritum maius; sed potest dari meritum maius singulis meritis Christi: ergo &c. Probatur minor: nam omnia merita Christi simul sumpta sunt maiora vno: siquidem totum est maius parte: & ex eadem ratione omnes satisfactiones Christi simul sumptæ sunt maiores vna.

3. Tertiò merito infinito debetur præmium infinitum; sed meritis Christi non debetur præmium infinitum, cum præmium infinitum repugnet; ergo &c.

4. Quartò meritis Christi potest dari præmium æquale: ergo falsum est, quod merita Christi sint ita infinita, vt mereantur præmium maius, & maius sine termino.Probatur antecedens: nam si meritis Christi daretur in præmium, vt incarnaretur etiam Pater, & Spiritus Sanctus, hoc præmium esset æquale, & æquè infinitum, ac meritum.

5. Quintò si opus meritorium dignificaretur à dignitate personæ merentis, sequeretur, quod qui habent maiorem gratiam, per opus æquale mererentur de condigno maius præmium beatitudinis, quam qui habent minorem gratiam; consequens est falsum; ergo &c.

6. Sextò vt arguit Scotus, opera meritoria Christi secundum se sunt finita, & habent

bent honestatem finitam; ergo meritum talium operum non est simpliciter infinitum.

7. Respondeo cum communi sententia S. Thomæ 3. parte quæst. 48. art. 2. ad 3. & in 3. distinct. 18. quæst. 1. art. 6. & de veritate quæst. 19. art. 7. S. Bonauenturæ, Richardi, Durandi, Capreoli, Ferrariensis, Soti, Cajetani, Andreæ Vegæ, & aliorum, quos referunt, & sequuntur Suarius disput. 4. sect. 4. & Vasquez disput. 6. cap. 2. merita, & satisfactiones Christi fuisse simpliciter infinita in genere meriti, & satisfactionis.

8. Probatur primo: nam Bonifacius VIII. (Clemens VI.) in Extrauaganti *Vnigenitus, de pœnitentijs, & remissionibus*, vt relatum est quæst. 6. expresse dicit thesaurum Ecclesiæ acquisitum ex meritis, & satisfactionibus Christi esse infinitum; sed si merita, & satisfactiones Christi non essent infinita, thesaurus meritorum, & satisfactionum non esset infinitus; ergo

9. Probatur secundò ex Scriptura, & Patribus. Apostolus 1. ad Corinth. 6. dicit: *Empti estis pretio magno*: Psal. 120. dicitur: *Copiosa apud eum redemptio*: S. Gregorius 7. Moralium cap. 2. accommodat Christo illa verba Iob. 6. *Vtinam appenderentur peccata mea, & calamitas, quam patior, in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret*: vocat autem Christus peccata omnium hominum peccata sua, quia *Dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum*, vt dicitur Isaiæ 53. sed his, licet expresse non tribuatur meritis Christi infinitas, tamen insinuatur valorem eorum esse inæstimabilem: ergo &c. Basilius in Psalm. 48. super illa verba: *Frater non redimit*, insinuat, immò dicit pretium hoc superare omnem valorem. Ambrosius in eumdem Ps. 48. dicit. *Bonum aurum sanguis Christi dives ad pretium, profluus ad lauandum omne peccatum*.

10. Probatur tertiò ratione. Vt enim meritum, & satisfactio sint infinita simpliciter in genere meriti, & satisfactionis, sufficit, vt opus meritorium, & satisfactorium ab infinita dignitate formaliter infinitè dignificentur; sed opera satisfactoria, & meritoria Christi ab infinita dignitate personæ merentis infinitè dignificantur; ergo &c. Probatur minor: & primo ostenditur opera meritoria, & satisfactoria Christi dignificari ab infinita dignitate. Opera enim, & satisfactiones formaliter, & moraliter dignificantur à dignitate personæ merentis, & satisfacientis, ideoque filius regis fortiter se gerens in bello, magis meretur, quam rusticus, & humiliatio regis est magis satisfactoria pro offensa, quam humiliatio rustici; sed Christus merens, & satisfaciens est persona infinita, & infinitè digna; ergo opera meritoria, & satisfactoria Christi dignificantur formaliter, & moraliter ab infinita dignitate personæ merentis. Quia tamen posset dici opera meritoria, & satisfactoria Christi, licet dignificentur ab infinita dignitate, tamen non dignificari infinitè, sed solum finitè, probatur, quod dignificentur infinitè: Tunc enim dignificarentur infinitè in ratione meriti, & satisfactionis, quando ab infinita dignitate personæ merentis dignificarentur in ordine ad merendum de condigno quodlibet præmium maius, & maius in infinitum, quod voluerit Christus obtinere, & ad satisfaciendum pro quibuslibet offensis pluribus, & pluribus, ac maioribus, & maioribus in infinitum, pro quibus Christus voluerit satisfacere; sed dignificantur in ordine ad hoc; ergo dignificantur infinitè. Probatur minor. Persona enim infinita propter suam infinitam dignitatem est digna, vt si mereatur in natura assumpta, per quodlibet meritum mereatur de condigno quodlibet præmium, maius, & maius in infinitum, quod voluerit obtinere, & vt si satisfaciat in natura assumpta, per quamlibet satisfactionem satisfaciat de condigno pro quibuslibet offensis, pluribus, ac pluribus, & maioribus, & maioribus in infinitum, pro quibus voluerit satisfacere; sed eo ipso, quod persona infinita per quodlibet meritum naturæ assumptæ est digna quolibet præmio, & per quamlibet satisfactionem est digna satisfacere pro qualibet offensa, quodlibet opus meritorium, & satisfactorium naturæ assumptæ ab infinita dignitate personæ dignificatur infinitè in genere meriti, & satisfactionis, cum dignificetur in ordine ad merendum quodlibet præmium, & ad satisfaciendum pro omnibus offensis, & peccatis possibilibus in infinitum; ergo &c.

11. Dicendum secundo: peccatum mortale non est, neque potest esse infinitum eo genere infinitatis, quo meritum, & satisfactio Christi sunt infinita. Probatur primo: nam meritum, & satisfactio Christi ita sunt infinita in ratione meriti, & satisfactionis, vt singula merita Christi mereantur de condigno quodlibet præmium, maius, & maius in infinitum, & singulæ satisfactiones Christi possint satisfacere de condigno pro quibuslibet peccatis, pluribus, & pluribus, maioribus, & maioribus in infinitum; ergo vt peccatum mortale esset proportionaliter infinitum in ratione demeriti, singula peccata mortalia deberent mereri quamlibet pœnam, maiorem, & maiorem in infinitum; sed hoc est falsum; nam quodlibet peccatum mortale meretur pœnam determinatam, & finitæ solum intensionis; ergo &c.

12. Confirmatur: nam quodlibet Christi meritum ita est infinitum, vt non possit illi dari præmium excedens, vel æquale, & vt Christus non mereatur maius præmium per vnum meritum, quam per plura; sed vnicuique peccato mortali dari potest pœna æqualis, & si daretur pœna maior, pœna excederet culpam, rursus peccator maiorem pœnam meretur per vnum peccatum, quam per aliud, & per plura peccata, quam per vnum tantum: ergo &c.

13. Probatur secundo à priori. Nam meritum

ritum Christi ideo est infinitum, quia opera meritoria Christi dignificantur formaliter per infinitam dignitatem personæ merentis; ergo vt demeritum peccati mortalis esset proportionaliter infinitum, actus peccaminosus mortaliter deberet dignificari formaliter per indignitatem proportionaliter infinitam; sed repugnat indignitas proportionaliter infinita, & æqualis diuinæ dignitati; ergo &c. Probatur assumptum: nam sicut nullum malum potest esse tantum in ratione mali, quam bonus est Deus, ita nulla indignitas potest esse tanta in ratione indignitatis, quanta est dignitas Dei.

14. Confirmatur: nam indignitas peccati consistit in oppositione cum diuina dignitate: sicut autem hæc oppositio non est tam mala, quam bonus est Deus, sic indignitas peccati non est tanta, quanta est dignitas Dei.

15. Dices primò: quare non asserimus, quod sicut opera meritoria Christi dignificantur formaliter ad præmium per infinitam dignitatem personæ merentis, sic peccata mortalia dignificantur formaliter ad pœnam per infinitam dignitatem personæ offensæ?

16. Respondeo rationem esse, quia dignitas Dei, quæ est in genere boni, potest quidem dignificare formaliter actum in genere boni, non autem in genere mali, eo pacto, quo albedo potest quidem subiectum reddere formaliter album, non autem nigrum; sed cum actus dignificatur ad præmium, dignificatur in genere boni, non dignificatur in genere mali; ergo actus meritorius potest per dignitatem personæ merentis dignificari formaliter ad præmium, actus autem malus per dignitatem personæ offensæ non potest ad pœnam dignificari formaliter, sed solum terminatiuè, & mensuratiuè, tamquam à termino, & mensura extrinseca dignitatis, formaliter autem dignificatur per oppositionem cum dignitate personæ offensæ.

17. Dices secundò: sicut persona infinita, si mereatur in natura assumpta, est digna, vt per quodlibet opus meritorium mereatur quodlibet præmium, vt dictum est supra, sic est digna, vt si offendatur à creatura, persona offendens per quodlibet opus meritorium mereatur quamlibet pœnam; ergo sicut merita Christi habent infinitatem, per quam merentur quodlibet præmium maius, & maius in infinitum, sic offensa Dei habet infinitatem, per quam meretur quamlibet pœnam, maiorem, & maiorem in infinitum.

18. Respondeo, nego antecedens, & paritatem. Persona enim infinita merens quodlibet opus meritorium naturæ assumptæ dignificat formaliter sua infinita dignitate, ac proindè quodlibet opus dignificat æqualiter ad quodlibet præmium. At persona infinita offensa non dignificat peccatum sua infinita dignitate formaliter, sed solum terminatiuè; formaliter autem offensa dignificatur per oppositionem cum infinita dignitate; ergo offensa quo magis opponitur infinitæ dignitati, eo debet mereri maiorem pœnam.

19. Dices tertiò: nulla satisfactio puræ creaturæ potest in ratione satisfactionis esse æqualis offensæ peccati mortalis; ergo nulla passio, & punitio puræ creaturæ potest in ratione passionis, & pœnæ esse æqualis offensæ peccati mortalis; ergo sicut pura creatura non potest condignè satisfacere pro peccato mortali, sic non potest condignè pati pro peccato mortali, ac proindè non potest condignè, & æqualiter puniri pro peccato mortali; ergo peccatum mortale meretur quamlibet pœnam, maiorem, & maiorem, proportionaliter, ac merita Christi merentur quodlibet præmium, maius, & maius sine termino.

20. Respondeo, nego consequentiam, & paritatem, ac dico cum communi sententia omnium, vel penè omnium, peccatum mortale mereri quidem de condigno pœnam duratione infinitam syncathegorematice, sed intensione finitam, & determinatam; alioquin omnia peccata mortalia ex se mererentur pœnam æqualem, quod spectat ad errorem Stoicorum, qui dicebant omnia peccata esse paria. Vt asseratur disparitas, aliqua sunt supponenda circa differentiam satisfactionis, & satispassionis, quæ satispassio consistit in hoc, vt quis patiatur pœnam æqualem culpæ.

21. Primo supponendum est de ratione satisfactionis esse, vt sit obsequium offenso gratum, & illi voluntariè exhibitum à satisfaciente ad placandum offensum, & ad extinguendum ius, quod offensus habet ad exigendam pœnam. E conuerso de ratione pœnæ est, vt qui voluntariè peccauit, contra suam voluntatem patiatur malum compensatiuum culpæ illi inflictum à iudice. Hinc sequitur non esse de ratione peccati, & offensæ, vt peccans possit satisfacere, & satisfaciendo, pœnam effugere. At est de ratione peccati, & offensæ, vt possit iustè, & æqualiter puniri à Deo ipso, qui offenditur. Repugnat enim diuinę iustitiæ, vt non possit iustè, hoc est æqualiter punire peccatorem pro peccatis, quibus Deum offendit.

22. Secundo supponendum est æqualitatem pœnæ consistere in hoc, vt quantum, & quamdiù quis fuit, vel est malus per culpam commissam voluntariè, tantum, & tamdiù sit miser per pœnam, quam patitur contra suam voluntatem: & quia per peccatum mortale non remissum peccator est malus in æternum, pœna æqualis peccati mortalis consistit in hoc, vt quantū quis est in æternum malus, tantum sit in æternum miser, vt dictum est lib. 5. de Actibus humanis, qu. 40.

23. Tertio supponendum est miseriam, quæ est pœna culpæ, consistere in malo illatiuo doloris, & proportionari ipsi dolori. Ideo tunc aliquis est tantum miser, quantum est malus, quando patitur malum inferens dolorem æqualem malo culpæ, ac proindè cogitur

dolere

dolere æqualiter de culpa. Consequenter spectat ad diuinam iustitiam, vt possit infligere peccatori malum, quo cogatur æqualiter dolere de malo culpæ, & sic iustè, hoc est æqualiter ipsum punire.

24. Hinc sequitur puram creaturam posse puniri æqualiter pro peccato mortali. Hoc ipsum magis explicatur. Malitia enim peccati mortalis consistit in duobus: primò in hoc, quod peccans offendens Deum voluntariè se auertit à Deo summo bono: secundo in hoc, quod se conuertat ad bonum creatum, & imperfectum. Ideo Ierem. 2. dicitur: *Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas*; ergo pœna æterna consistit in malo, quo damnati cogantur in æternum æqualiter dolere de his duobus: sed damnati per pœnam æternam damni, qua priuantur Deo vt beatificante, coguntur dolere æqualiter de malo auersionis à Deo summo bono; per pœnam sensus, quam patiuntur à creatura, puta ab igne &c. coguntur dolere æqualiter de malo conuersionis ad creaturam, & ad bonum creatum, ideoque Apocalyp. 18. dicitur: *Quantum se glorificauit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum*; ergo pœna æterna potest esse æqualis culpæ, & reddere damnatos tantum in æternum miseros, quantum in æternum sunt mali per culpam.

25. Iam licet admittatur, quod eadem materialiter pœna censeatur maior, si inferatur digniori, censeatur minor, si inferatur minus digno; nihilominus si inferatur digniori, ideò est maior, quia debet causare maiorem dolorem; si inferatur minus digno, ideo est minor, quia debet causare minorem dolorem. Cæterum semper stat, quod potest commensurari culpæ per hoc, quod cogat vnumquēque tantum dolere, quantum est malus, & in hac proportione, quæ est possibilis, consistit æqualitas pœnæ.

26. Hinc patet disparitas satisfactionis à satispassione. Ideò enim satisfactio puræ creaturæ non potest esse æqualis offensæ, quia satisfactio puræ creaturæ in ratione satisfactionis decrescit ex ijs capitibus, ex quibus crescit offensa in ratione offensæ; sed miseria, seù malum illatiuum doloris non decrescit ex ijs capitibus, ex quibus crescit offensa; ergo malum illatiuum doloris, seu satispassio potest esse æqualis offensæ. Probatur minor: nam miseria consistens in priuatione Dei, & in combustione, non ideo est minor, quia Deus, quo priuamur, sit infinitus, & quia nos, qui priuamur Deo, infinitè distamus à Deo, & infinitè indigemus Deo; & idem dic proportionaliter de combustione; ergo &c.

27. Ad 1. distinguo antecedens: humanitas Christi non sanctificatur infinitè in genere sanctificationis *vt sic*, concedo: in genere sanctificationis, & sanctitatis vt communicatæ creaturæ, nego; & nego consequentiam. Humanitas Christi ab infinita sanctitate personæ diuinæ non sanctificatur infinitè in genere sanctitatis *vt sic*: siquidem Deus, qui est sanctus per essentiam, & per identitatem cum infinita sanctitate, est infinitè sanctior humanitate Christi, quæ est sancta per vnionem cum infinita sanctitate: at humanitas Christi ab infinita sanctitate Verbi infinitè sanctificatur in genere sanctitatis vt communicatæ creaturæ per vnionem: si quidem nulla creatura potest esse sanctior humanitate Christi: sed opera meritoria, & satisfactoria Christi infinitè dignificari in genere meriti est illa infinitè dignificari in genere dignificationis communicatæ creaturæ, hoc est actui meritorio, & satisfactorio creato: nam actus diuinus, & increatus non potest ex se præcisè esse meritorius, & satisfactorius; ergo opera meritoria, & satisfactoria Christi possunt infinitè dignificari in genere meriti, & satisfactionis, licet non possint infinitè dignificari in genere dignificationis *vt sic*; cum Deus sit dignior, quam opera meritoria, & satisfactoria Christi.

28. Ad 2. distinguo maiorem: ad meritum infinitum in genere meriti requiritur, vt non possit dari meritum maius ex ea parte, qua est infinitum, concedo; ex ea parte qua est finitum, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Quando aliquid est infinitum ex vna parte, finitum autem ex alia, non potest dari aliquid maius illo ex ea parte, qua est infinitum, at potest dari aliquid maius illo ex ea parte, qua est finitum: e.g. si daretur linea infinita versus orientem, sed finita versus occidentem, non posset dari linea maior versus orientem, posset versus occidentem: sed opera meritoria, & satisfactoria Christi sunt infinita ex parte dignitatis, quam habent à persona Verbi, sunt autem finita ex parte propriæ entitatis; ergo non potest dari meritum maius ex parte dignitatis, quam habent à persona Verbi, at potest dari meritum maius ex parte entitatis finitæ, & creatæ ipsorum, & ex parte dignitatis, quam habent ratione propriæ entitatis præcisè consideratæ. Hinc sequitur omnia Christi merita simul sumpta ex parte dignitatis infinitæ, quam habent à persona Verbi, non esse maiora singulis seorsim sumptis, cum omnia, & singula sint infinita per eamdem numero dignitatem Verbi, ex parte autem entitatis, quam habent præcisè ratione actus creati, omnia simul esse maiora singulis. Rursus omnia Christi merita simul sumpta ex parte dignitatis, quam habent à persona Verbi, non comparantur ad singula seorsim, vt totum ad partes, cum dignitas Verbi sit dignitas omnium, & singulorum.

29. Ad 3. distinguo maiorem: merito infinito debetur præmium infinitum syncathegorematicè, concedo; cathegoremoticè, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Proportionaliter meri-

to infinito debetur præmium infinitum, ac omnipotentiæ Dei infinitæ debetur effectus infinitus; sed diuinæ omnipotentiæ debetur effectus infinitus solum syncathegorematicè, non autem cathegorematicè: siquidem omnipotentia Dei non potest producere infinitum cathegorematicum, quod supponitur implicare, sed solum infinitum syncathegorematicum, hoc est plura, & plura, maiora, & maiora in infinitum; ergo merito Christi debetur omne præmium non repugnans; & quia repugnat præmium cathegorematicè infinitum, & quo non possit dari maius, ideo non debetur præmium infinitum cathegorematicè, sed infinitum syncathegorematicè, hoc est maius, & maius sine termino, prout Christus ipse voluerit. Sicut autem omnipotentia diuina ex effectibus syncathegorematicè infinitis debet per suam voluntatem determinare, quem velit producere, sic Christus debet per suam voluntatem determinare, quodnam ex præmijs syncathegorematicè infinitis velit obtinere.

30. Ad 4. distinguo antecedens: meritis Christi potest dari præmium æquale entitatiuè, transeat; proportionaliter, nego; & nego consequentiam. Ad præmium non sufficit, vt entitatiuè sit æquale merito, sed debet esse illi æquale proportionaliter; ex. gr. si actui contritionis detur in præmium æqualis actus contritionis, dabitur præmium æquale entitatiuè, non autem æquale proportionaliter; præmium autem proportionaliter æquale actui momentaneo contritionis est visio beatifica durans in æternum: ergo si meritis Christi daretur in præmium incarnatio Patris, ac Spiritus Sancti, daretur quidem præmium æquale entitatiuè, non autem proportionaliter; siquidem personæ diuinæ merenti in natura assumpta debetur in præmium quidquid voluerit, maius, & maius, adeoque si vellet, & essent possibiles plures, & plures incarnationes, deberentur in præmium plures, & plures incarnationes. Addo probabile esse non posse per incarnationem assumi simul plures naturas, cum debeat esse vnicum caput vniuersi, natura autem assumpta per incarnationem constituatur caput vniuersi. Hæc tamen ratio non probat eamdem naturam non posse per plures incarnationes assumi, itaut per vnam assumatur à Filio, per alteram à Patre, per tertiam à Spiritu Sancto; ergo reddenda est ratio, quare præmium æquale meritis Christi non esset, si in præmium eadem Christi humanitas assumeretur etiam à Patre, & Spiritu Sancto: quæ ratio iam fuit allata.

31. Dices: Deus non est minus potens ad dandum præmium, quam ad dandum meritum; sed Deus potuit dare Christo meritum infinitum; ergo potest etiam dare præmium infinitum, ac prorsus æquale merito.

32. Respondeo, distinguendo maiorem: Deus non est minus potens ad dandum præmium, quam ad dandum meritum, ex parte diuinæ potentiæ, concedo; ex parte non repugnantiæ meriti, ac præmij, nego: concedo minorem, & distinguo consequens: ergo potest dare præmium infinitum, & prorsus æquale entitatiuè, concedo; proportionaliter, nego. Deus meritis Christi potest dare præmium prorsus æquale entitatiuè: si enim vni merito det aliud meritum, dat præmium entitatiuè prorsus æquale; sed non potest dare præmium æquale proportionaliter, non ex defectu potentiæ, sed propter repugnantiam obiecti. Ratio est, quia non repugnat meritum, quo quis mereatur quodlibet præmium, quod voluerit obtinere, maius, & maius in infinitum: repugnat autem, vt huic merito detur præmium prorsus æquale, itaut non posset dari maius, & maius in infinitum. Explicatur exemplis. Deus intellectui creato dat capacitatem obedientialem videndi Deum visione beata perfectiori, & perfectiori in infinitum: hanc autem capacitatem non potest explere, dando visionem proportionaliter ita æqualem, vt intellectus creatus non sit capax maioris visionis. Videri potest Vasq. disp. 6. num. 2. 3. & sequentibus.

33. Ad 5. Respondeo primo cum pluribus auctoribus, concedendo sequelam, ex qua etiam cõfirmari potest nostra conclusio. Opus enim factum ab homine carente gratia non meretur de condigno gratiam, & gloriam: idem opus, si fiat in statu gratiæ, meretur de condigno gratiam, & gloriam; ergo opus meritorium dignificatur à dignitate accidentali personæ merentis; ergo à fortiori opera meritoria Christi dignificantur ab infinita dignitate substantiali infinitæ personæ merentis.

34. Responderi potest secundo ex P. Vasquez disp. 6. cap. 4. num. 22. opus meritorium à dignitate personæ dignificari ad merendum præmium tali dignitati proportionatum, eo pacto, quo nostra opera à dignitate gratiæ per quam sumus filij adoptiui, eleuantur ad merendum præmium vitæ æternæ proportionatum filijs adoptiuis. At posito, quod plures habeant dignitatem eiusdem ordinis, licet vnus sit accidentaliter dignior altero, opus meritorium à maiori dignitate accidentali merentis non dignificatur ad merendum maius præmium, quia qui sunt in eodem ordine dignitatis, per opera inter se æqualia debent æqualiter mereri: sed in Christo persona merens habet infinitam dignitatem filij naturalis Dei; ergo opera meritoria Christi dignificantur ab infinita dignitate personæ ad merendum præmium proportionatum personæ infinitæ, hoc est ad merendum omne præmium, quod voluerit obtinere.

35. Dices: indignitas personæ peccantis non auget demeritum actus mali, ideoque persona indignior per peccatum æquale non meretur maiorem pœnam, quam persona minus indigna; ergo neque dignitas personæ merentis auget meritum actus boni.

36. Res-

36. Respondeo, transeat antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia tota indignitas personæ peccantis desumitur ex indignitate actuum malorum; ergo non potest augere indignitatem actuum malorum: alioquin indignitas actuum augeret ipsam indignitatem actuum, quod est absurdum. At dignitas personæ non desumitur solum à dignitate actuum; ergo potest augere dignitatem actuum, formaliter illos dignificando. Quod indignitas personæ desumatur solum ex indignitate actuum vt physicè, vel vt moraliter existentium, patet. Nam persona rationalis, præscindendo ab hoc, quod faciat, aut fecerit actus malos, non habet vllam indignitatem, sed potius habet magnam dignitatem, qua debetur illi beatitudo naturalis.

37. Ad 6. distinguo antecedens: opera meritoria Christi sunt finita ex parte actus meritorij, concedo: ex parte dignitatis, qua formaliter actus dignificantur, nego; & nego consequentiam. Opera meritoria Christi sunt finita ex parte dignitatis, qua actus dignificatur: & quia meritum dicit actum vt dignificatum, ideo meritum Christi est infinitum propter infinitam dignitatem actus.

38. Dices: vt meritum sit infinitum, omnia, quæ includit, debent esse infinita.

Respondeo, distinguendo: vt meritum sit infinitum ex parte omnium, omnia debent esse infinita, concedo; ex parte dignitatis, nego. Meritum Christi est infinitum, non ex parte actus, sed ex parte dignitatis dignificantis actum; ergo sufficit, vt actus finitus infinite dignificetur à tali dignitate.

39. Dices. Dignitas personæ non auget honestatem actus; ergo neque meritum.

Respondeo, transeat antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia magnitudo honestatis consistit in magnitudine amoris, quo amatur obiectum formale honestum; sed dignitas personæ operantis non auget formaliter magnitudinem amoris; ergo non auget formaliter honestatem. At magnitudo meriti consistit in hoc, vt actus sit magis, aut minus dignus præmio; sed actus per maiorem dignitatem personæ constituitur formaliter magis dignus præmio; ergo &c.

40. Potest quæri, vtrum peccatum mortale sit infinitum simpliciter, vel solum secundum quid in offensa, & malitia, & vtrum pura creatura possit facere actus moraliter æquè bonos, ac est moraliter malum peccatum mortale?

Respondeo has quæstiones per se spectare ad tractatum de peccatis, in eoque fuisse à me examinatas lib. 5. de actibus humanis qu. 32. & 33. Ideò hoc loco sunt omittendæ, quandoquidem sinè ipsis soluta est quæstio propria huius loci, in qua quæritur, vtrum incarnatio fuerit necessaria ad satisfaciendum pro peccato mortali per æqualem, & condignam satisfactionem? Cum enim ostensum sit offensam peccati mortalis, seu sit infinita simpliciter, seu secundum quid, esse maiorem qualibet satisfactione puræ creaturæ, ac proindè puram creaturam non posse satisfacere, æqualiter pro peccato mortali, ac deindè sit ostensum satisfactiones, & merita Christi non solum esse æqualia, sed esse infinitè maiora, quam quælibet offensa peccati mortalis, ac proindè Christum potuisse satisfacere pro peccato mortali satisfactione non solum æquali, sed infinitè superabundanti, sequitur Incarnationem fuisse necessariam ad satisfaciendum pro peccato mortali satisfactione condigna, & æquali.

De necessitate incarnationis ad satisfaciendum Deo ex iustitia, & ex rigore iustitiæ.

OStendimus puram creaturam non posse de condigno satisfacere pro peccato mortali proprio, vel alieno, Christum potuisse de condigno satisfacere, ac proinde incarnationem fuisse simpliciter necessariam ad satisfaciendum de condigno, & æqualiter pro peccato mortali. Superest, vt examinemus, vtrum incarnatio fuerit necessaria ad satisfaciendum Deo ex iustitia, & ex rigore iustitiæ? Et quia quæstio pendet á pluribus alijs, in quibus quæritur, vtrum creatura possit erga Deum exercere actus iustitiæ, vel iniustitiæ strictæ? vtrum creatura possit aliquo pacto Deo satisfacere ex iustitia? Quæ conditiones requirantur ad satisfaciendum Deo ex rigore iustitiæ? Vtrum Christus potuerit satisfacere Deo ex rigore iustitiæ? Ideo has quæstiones debemus examinare.

QVAESTIO VIII.

Vtrum creatura possit exercere actum iustitiæ, vel iniustitiæ erga Deum, vel Deo ex iustitia obligari?

1. VIdetur creatura non posse exercere actum iniustitiæ erga Deum: primo quia ad actum iniustitiæ requiritur, vt fiat, inuito domino; sed nulla actio creaturæ potest fieri, Deo inuito, & inuoluntariè patiente; ergo &c.

2. Secundo nulla actio, qua Deus exercet formaliter suum supremum dominium, potest esse læsio diuini dominij, ac proindè non potest esse iniuria, nec actus iniustitiæ: sed omne peccatum, & omnis actio praua etiam vt praua est exercitium formale diuini dominij, & diuinæ prouidentiæ vt permittentis talem actionem; ergo &c.

3. Tertio de ratione iniuriæ est, vt per il-

lam impediatur aliquis vsus libertatis illius, qui patitur iniuriam; sed omnis actio mala est vsus diuinæ libertatis, cum Deus liberè ad illam concurrat, ac proindè nulla actio mala potest impedire vsum diuinæ libertatis; ergo nulla actio mala potest esse iniuria facta Deo.

4. Respondeo certum esse, quod Deus habet perfectissimum, & absolutissimum ius proprietatis, ac dominium in omnes creaturas etiam rationales, earumque operationes. Ratio est, quia dominium in omni genere perfectum est perfecta, & absoluta potestas vtendi re in omnes vsus in fauorem propriũ; sed Deus potest vti omnibus creaturis etiam rationalibus in fauorem proprium, hoc est ad suum honorem, & gloriam; ergo &c. Quia verò vt dixi in tract. de iust. & iure q. 165. ad perfectionem dominij in omni genere perfecti non spectat, vt possit abdicari, immo spectat, vt sit omninò inabdicabile, ideò non est contra perfectionem dominij diuini, quod Deus non possit vllam rem donare alteri donatione priuatiua, qua nimirum Deus non retineat dominium rei donatæ, dummodo possit donare donatione communicatiua, qua det creaturæ dominium vtilitatis subordinatum diuino dominio excellentiæ, ita vt creatura possit vti re in ordine ad propriam perfectionem intrinsecam, vt explicatum fuit Tom. 1. qu. 64.

Hoc posito, quæritur, vtrum quandoquidem Deus habet supremum ius, & dominium in omnes res creatas, creatura possit exercere actum iustitiæ, vel iniustitiæ erga Deum, illique obligari ex iustitia.

5. Prima sententia docet creaturam rationalem posse exercere erga Deum actum iustitiæ strictæ, sed non posse exercere actum iniustitiæ strictæ. Probant primam partem. Nam actus, quo quis alteri tribuit id, quod illi debetur iure stricto, est actus iustitiæ strictæ; sed Deus potest exigere à creatura aliquas actiones, ac res, titulo supremi dominij, ac iure stricto, & creatura potest tales actiones, ac res Deo reddere ex hoc motiuo, quia Deo debentur iure stricto; ergo &c. Probant secundam partem. Nam ad actum iniustitiæ non sufficit, vt fiat contra ius strictum alterius, sed requiritur, vt fiat, ipso inuito; sed creatura non potest facere contra ius Dei, inuito Deo, sed solum Deo permittente, & concurrente; ergo & c. Hinc inferunt non posse dari in creatura rationali obligationem iustitiæ strictæ ad non violandum ius diuinum. Ratio est, quia non potest dari obligatio moralis ad non faciendum aliquid prorsus impossibile; sed violatio iuris diuini, inuito Deo, est prorsus impossibilis; ergo &c.

6. Dicendum nihilominus cum secunda sententia: creatura non solum potest erga Deum exercere actum iustitiæ strictæ, vt efficaciter probatur argumẽto allato, sed etiã potest exercere actum iniustitiæ strictæ, ac Deo iniuriam inferre, & obligari obligatione iustitiæ strictæ ad non violandum ius diuinum.

7. Probatur, soluendo, & retorquendo argumentum oppositæ sententiæ. Nam eatenus creatura non posset exercere actum iniustitię contra Deum, ac Deo, iniuriam inferre, quatenus non posset facere contra ius diuinum, Deo inuito; sed potest; ergo &c. Probatur minor. Vt enim aliquis faciat contra ius alterius, itaut faciat actum iniustitiæ, sufficit, vt qui habet ius, sit inuitus voluntate signi, qua nimirum nolit cedere iuri suo, licet non sit inuitus voluntate beneplaciti: ex. gr. quia Christus passus est mortem inuitus voluntate signi (noluit enim cedere iuri, quod habebat, vt non occideretur) licet passus sit volens, & desiderans mori voluntate beneplaciti, passus est iniuriam; idemque dic de Martyribus, vt explicatum est in Tract. de iust. & iure, q. 186. sed licet dum peccator facit contra ius Dei, Deus non possit esse inuitus voluntate beneplaciti, cum nullum peccatum possit fieri, Deo non volente illud permittere, & ad ipsum concurrere, tamen potest esse inuitus voluntate signi, qua nolit cedere iuri suo, sed titulo supremi dominij velit obligare ad non peccandum; ergo &c.

8. Confirmatur: nam sicut ad actum iniustitiæ requiritur, vt fiat contra ius domini, inuito domino, sic ad actum inobedientiæ requiritur, vt fiat contra præceptum superioris, ipso inuito; & sicut quod fit, domino volente, & permittente, non potest esse actus iniustitię, ita quod fit, superiore volente, & permittente, non potest esse actus inobedientię; sed ad actum inobedientię sufficit, vt dominus sit inuitus voluntate signi, qua nolit relaxare præceptum, ideoque possumus esse inobedientes Deo, quia licet Deus non sit inuitus voluntate beneplaciti, tamen est inuitus voluntate signi, qua non vult relaxare præceptum; ergo ex eadem ratione possumus facere actum iniustitiæ contra Deũ, vt magis etiam explicabitur in solutione obiectionum.

9. Addo probabile esse, quod sicut omne peccatum mortale est formalis inobedientia erga Deum, ita est formalis iniustitia. Nam Deus videtur nos obligare ad non faciendas actiones prohibitas, non solum iure iurisdictionis ad bonum nostrum, sed etiam iure proprietatis, vt supremus dominus: & sicut omnis peccans aliquo modo cognoscit se facere contra præceptum alicuius supremi principis, sic cognoscit se facere contra ius alicuius supremi domini. Ideo in Scriptura omne peccatum vocatur iniustitia, & omnis peccans dicitur iniustus.

10. Ad 1. distinguo antecedens: nulla actio potest fieri, Deo inuito, & inuoluntariè patiente voluntate signi, qua nolit cedere iuri suo, sed velit obligare titulo supremi dominij, nego; Deo inuito voluntate beneplaciti, concedo; & nego consequentiam. Confirmatur solutio allata paritate inobedientię.

Ad

11. Ad 2. distinguo maiorem: nulla actio, qua Deus exercet formaliter suum supremum dominium, purè permissiuè, permissione beneplaciti, potest esse læsio diuini dominij, si Deus sit inuitus voluntate signi, qua talem actionem prohibeat, & nolit cedere iuri suo, nego si non sit inuitus voluntate signi, concedo: distinguo eodem pacto minorem; ac nego; consequentiam. Christus etiam vt homo habuit dominium, quo potuit impedire mortem suam, vel illam permittere, adeoque mors Christi fuit exercitium dominij, quo Christus voluit suam mortem permittere, & tamen quia Christus mortuus est inuitus voluntate signi, siquidem noluit cedere iuri suo, passus est iniuriam; ergo à pari.

12. Ad 3. distinguo maiorem: de ratione iniuriæ est, vt per illam impediatur aliquis vsus diuinæ libertatis volitus voluntate signi, concedo; volitus voluntate beneplaciti, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Omissio peccati est aliquis vsus diuinæ libertatis possibilis in actu primo proximo, & à Deo volitus voluntate signi, qua præcipit talem omissionem titulo supremi dominij: hunc autem vsum diuinæ libertatis peccator impedit, ideoque Deo facit iniuriam.

QVÆSTIO IX.

Vtrum pura creatura possit perfectè satisfacere ex iustitia stricta pro iniuria Deo illata per peccatum mortale?

1. Videtur, quod possit: primo, quia si sacrilegus, & blasphemus ingerat proximo malam existimationem de Deo, & famam Deo auferat, satisfacit adæquatè pro iniuria Deo illata, si ita famam restituat, vt eundem proximum suasione, & retractatione reducat ad eamdem bonam existimationem, quam de Deo habebat; sed potest hoc facere; ergo &c.

2. Secundò omne peccatum eatenus solum est iniustitia, & iniuria contra Deum, quatenus aufert Deo honorem, & subiectionem propriam serui debitam Deo, vt domino; sed potest pura creatura reddere Deo talem honorem, & subiectionem, vel saltem reddere æqualem; ergo potest Deo satisfacere perfectè, & æqualiter.

3. Tertiò Deus habet ius strictum iustitiæ solum ad hoc, vt reddatur illi bonum æquale bono ablato: ad hoc autem, vt ipsi reddatur bonum æquale malo iniuriæ, non habet ius strictum iustitiæ, sed habet solum ius religionis: sed pura creatura licet non possit reddere Deo bonum æquale malo iniuriæ, potest reddere bonum æquale bono ablato; ergo potest Deo satisfacere ex iustitia, licet non possit ex religione.

4. Respondeo, quod quia ostendimus creaturam, peccando committere, vel saltem posse committere iniustitiam strictam, ac Deo iniuriam inferre, sequitur, vt examinemus, vtrum pura creatura possit perfectè, & adæquatè satisfacere pro iniuria Deo illata?

5. Prima sententia docet puram creaturam posse perfectè satisfacere pro iniuria reali, non autem pro personali. Addunt per solã iniuriam realem peccari contra iustitiam strictam, per personalem non peccari contra, iustitiam strictam, sed contra religionem, obseruantiam, vel aliam virtutem innominatam. Hinc inferunt incarnationem non fuisse necessariam ad satisfaciendum Deo ex iustitia stricta pro iniuria ipsi allata: siquidem pura creatura potuisset ex iustitia stricta Deo satisfacere pro iniuria reali.

6. Contra hanc sententiam dicendum primo: non solum per iniuriam realem, sed etiam per personalem peccatur contra iustitiam strictam. Probatur: nam quando fit, contra ius strictum alterius ipso inuito, peccatur contra iustitiam strictam; sed non solum per iniuriam realem, sed etiam per personalem fit contra ius strictum alterius; ergo &c. Probatur minor: nam vnusquisque habet ius strictum ad hoc, vt non afficiatur iniuria, non solum reali, sed etiam personali, ac præsertim ad hoc, vt non contemnatur; ergo omnis iniuria personalis, præsertim contemptus, & inhonorationis indebitæ, est contra ius strictum; sed peccatum mortale continet iniuriam personalem contemptus, & inhonorationis Dei vt vltimi finis, & primæ regulæ; ergo peccatum mortale, in quantum continet iniuriam personalem, est contra ius strictum Dei. Confirmatur: nam vnusquisque habet ius strictum ad hoc, vt per contemptum non lædatur in honore ipsi debito.

7. Dicendum secundò: sicut ex iniuria reali in eo, qui afficitur iniuria, oritur ius strictum ad hoc, vt illi restituatur res ablata, vel vt restituatur æquale ablato, sic ex iniuria personali oritur ius strictum ad hoc, vt detur compensatio æqualis. Probatur: nam qui passus est iniuriam furti ex. gra. habet ius strictum, non solum ad hoc, vt sibi restituatur res ablata, sed etiam ad hoc, vt sibi satisfiat pro iniuria accepta, puniendo reum, vel alia ratione, ideoque licet qui accepit iniuriam furti, non possit priuata auctoritate sumere vindictam de iniuria sibi allata, tamen potest instare apud iudicem, vt puniat furem, & iudex peccat contra iustitiam commutatiuam & contra ius eius, qui passus est iniuriam, nisi puniat furem, vel cogat ad dandam æqualem satisfactionem. Idem dic de alijs iniurijs personalibus. Confirmatur ex Aristotele, qui 5. ethicorum, cap. 2. docet iustitiam commutatiuam, ac strictam intendere, & ponere æqualitatem, non solum in commutationibus voluntarijs emptionis, venditionis &c., sed etiam in commutationibus inuoluntarijs, intendendo

do nimirum, vt cum quis iniuria afficit alterum, ponat satisfactionem æqualem, & si nolit, cogatur à iudice ad illam ponendam, vel saltem ad patiendam pœnam æqualem, vt explicatum est to 2. in tractatu de iust, & iure q. 191.

8 Dicendum tertio: ad satisfaciendum perfectè pro iniuria reali, non sufficit, vt reddatur bonum æquale bono ablato, sed etiam requiritur, vt reddatur bonum æquale malo iniustæ ablationis. Probatur: nam per iniuriam realem furti ex. gra. non solum aufertur bonum pecuniæ, sed etiam infertur malum iniustæ ablationis; ergo ad perfectè satisfaciendum, non solum debet reddi bonum æquale pecuniæ ablatæ, sed etiam debet dari bonum æquale malo ipsius iniustæ ablationis.

9. Dicendum quarto: pura creatura non potest perfectè satisfacere pro iniuria etiam reali Deo illata per peccatum mortale. Probatur: nam vt perfectè satisfaceret, non solum deberet Deo reddere bonum æquale bono ablato per peccatum mortale, sed etiam deberet reddere bonum æquale malo, & damno peccati mortalis; sed vt dictū est to. 2. lib. 5. de actibus humanis, qu. 33. pura creatura non potest ponere actum æquè bonum, ac est malum peccatum mortale; ergo pura creatura non potest æqualiter satisfacere pro peccato mortali, etiam in quantum est iniuria Deo illata.

10. Ad 1. distinguo maiorem: si sacrilegus, & blasphemus reddat Deo famam, satisfacit adequatè pro bono famæ ablatæ, concedo; pro malo ipsius iniustæ ablationis, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Licet sacrilegus, & blasphemus in casu posito reddat Deo bonum æquale bono ablato, tamen non reddit bonum æquale malo ipsius iniustæ ablationis; ergo non satisfacit æqualiter. Idem dic ad alias similes obiectiones.

11. Ad 2. distinguo maiorem; omne peccatum eatenus solum est iniustitia, quatenus vtcumque aufert Deo honorem, & subiectionem propriam serui, nego; quatenus aufert ablatione iniuriosa, & sic infert Deo malum extrinsecum iniuriæ, & contemptus contrarius, quod Deus habet. vt non contemnatur, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Vt creatura satisfaceret perfectè, & æqualiter pro iniuria reali, non solum deberet Deo reddere bonum æquale bono ablato, sed etiam bonum æquale malo ipsius ablationis iniustæ; hoc autem bonum reddere non potest, vt probatum est.

12. Dices: ad iniuriam realem spectat solum, quod auferatur aliqua res, puta pecunia, quod autem auferatur iniustè, non spectat ad iniuriam realem, sed solum ad personalem; ergo ad satisfaciendum Deo pro iniuria reali debiti honoris ablati, sufficit, vt reddatur honor æqualis honori ablato, nec requiritur, vt reddatur per honorationem æquè bonam, ac fuit mala iniusta inhonoratio.

13. Respondeo, negando antecedens. Cum enim iniuria realis furti ex. gra. definiatur *iniusta ablatio pecuniæ, vel alterius rei pecunia æstimabilis*, procul dubio ad iniuriam realem furti non sufficit, vt sit ablatio pecuniæ &c. sed requiritur, vt sit iniusta ablatio, ac proinde ad satisfaciendum æqualiter pro iniuria reali furti, non sufficit, vt reddatur æquale rei ablatæ, sed requiritur, vt reddatur bonum æquale malo iniustæ ablationis; ergo ad satisfaciendum æqualiter pro iniuria reali Deo illata, non sufficit, vt reddatur bonum æquale bono ablato, sed debet reddi bonum æquale malo iniustæ ablationis, & per redditionem æquè bonam, ac fuit mala iniusta ablatio, quod ex dictis impossibile est puræ creaturæ.

14. Quæres, quo pacto iniuria realis differat à personali, & vtrum iniuria realis includat personalem?

Respondeo, quod quia de ratione iniuriæ est, vt inferatur alicui personæ, omnis iniuria realis includit etiam iniuriam personalem genericè sumptam. Posito hoc, iniuria vt sic, quæ est genericè personalis, in quantum infertur alicui personæ, diuiditur in personalem specificè, & realem. Iniuria personalis specificè est, qua persona aliqua contra ius læditur circa constitutiua ipsius personæ, ac naturæ. Iniuria realis est, qua læditur circa extrinseca personæ. Ex. gr. iniuria personalis est, qua aliquis contra ius occiditur, mutilatur, percutitur. Iniuria realis est, qua contra ius læditur in fama, honore, pecunijs, & alijs bonis, quæ pecunia æstimantur. Ideo iniuria realis diuidi potest in iniuriam infamationis, qua aliquis contra ius læditur in honore, & inhonoratur; iniuriam furti, qua læditur in pecunijs, & alijs bonis externis, quæ pecunia mensurantur. Deo videtur non posse inferri iniuria personalis specificè, qua lædatur in propria natura diuinitatis, quæ incapax est læsionis, sed solum qua lædatur in natura humana assumpta à Verbo, ac de facto filius Dei, verus Deus consubstantialis Patri in natura humana assumpta passus est iniurias specificè personales, dum alapis cæsus est, flagellatus, spinis coronatus, crucifixus, & occisus. Rursus Deo possunt inferri iniuriæ reales, per quas lædatur in bonis externis, vt dum per blasphemias inhonoratur, & læditur in honore; per hæresim, qua credatur, & dicatur iniustus, infamatur, & læditur in fama. Similiter quia Deus est supremus dominus omnium rerum, si quis Deo inuito voluntate signi, vtatur aliqua re, Deo infert iniuriam, quæ potest reduci ad furtum: ex. gr. quia Deus iure supremi dominij præcepit Adamo, ne comederet de fructu arboris scientiæ boni, & mali, Adam comedens de eo fructu Deo intulit iniuriam, quæ potest etiam reduci ad furtum. Cæterum regula generalis est, quod ad satisfaciendum adæquatè non solum pro re ablata, sed etiam pro iniuria, seu sit personalis specificè, seu sit realis, non sufficit, vt reddatur æquale bono ablato, sed requiritur, vt reddatur redditione moraliter

ter equè bona, ac fuit mala iniusta ablatio. Et quia vt dixi lib. 5. de Act. humanis, quæst. 33. nulla pura creatura potest exercere actum moraliter æquè bonum, ac est malum peccatum mortale, ideo nulla pura creatura potest Deo æqualiter satisfacere pro iniuria etiam reali peccati mortalis.

15. Ad 3. nego antecedens, ac dico, quod sicut Deus habet ius strictissimum ad omnia bona extrinseca, sic habet ius strictissimum ad hoc, vt nullum malum extrinsecum sibi inferatur; & sicut habet ius strictum ad hoc, vt si quis auferat aliquod bonum extrinsecum, auferens, si Deus exigat, restituat, vel illud, vel æquale, sic habet ius strictissimum titulo supremi dominij, vt si quis inferat Deo malum extrinsecum contemptus, vel iniuriæ &c. reddat Deo exigenti bonum æquale malo illato. Confirmatur: nam homo habet ius strictum, ne sibi sine causa inferatur malum alapæ, & ad hoc, vt si fuerit illata alapa, reddatur satisfactio æqualis, ideoque potest talem satisfactionem exigere, & quandiù non obtinet, existimant homines illi non redditum esse quod debetur ex iustitia stricta; ergo á pari.

QVÆSTIO X.

Vtrum Christus obligatus fuerit ex iustitia stricta ad satisfaciendum Deo pro peccatis hominum?

1. VIdetur, quod non: nemo enim obligatur ex iustitia stricta pro peccatis, ac debitis aliorum; sed peccata hominum non fuerunt peccata, & debita Christi; ergo &c.

2. Respondeo, quod quia diximus peccata mortalia esse proprias iniurias Deo illatas, ac pro ijs, in quantum sunt iniuriæ Deo illatæ, nullam puram creaturam posse perfectè, & æqualiter satisfacere, sequitur, vt examinemus, vtrum Christus obligatus fuerit rx iustitia stricta ad satisfaciendum Deo pro peccato Adæ, & pro peccatis omnium hominum; & vtrum potuerit satisfacere, ac de facto satisfecerit, satisfactione non solum æquali, sed etiam ex rigore iustitiæ? Si enim Christus potuit, nullaque creatura potuit satisfacere ex rigore iustitiæ, incarnatio fuit necessaria ad satisfaciendum Deo perfectè ex rigore iustitiæ.

3. Dicendum primò: Christus obligatus fuit ex iustitia stricta ad satisfaciendum pro peccatis hominum.

Probatur: nam quando aliquis per fideiussionem, vel alium similem contractum ex consensu, & acceptatione creditoris, constituit se debitorem loco alterius, si ille obligabatur ex iustitia, etiam fideiussor obligatur ex iustitia: sed homines, qui peccarunt, obligantur ex iustitia ad satisfaciendum Deo, & quia non possunt satisfacere, Christus ex consensu, & acceptatione Patris constituit se debitorem loco hominum; ergo &c. Probatur minor ex Scriptura, in qua insinuatur Christum fuisse fideijussorem, & sponsorem pro nobis. Ecclesiastici 19. dicitur: *Gratiam fideiiussoris non obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam*, quem locum de Christo ex Rabano, Suario de Incar. disp. 4. sect. 2. & ex alijs explicat Cornelius in Commentario. Apostolus ad Hebræos 7. dicit. *Melioris testamenti sponsor factus est Iesus*. Confirmatur: nam Isaiæ 53. dicitur, *Posuit in eo Deus iniquitatem omnium nostrum: iniquitates eorum ipse portabit &c.* sed hæc significant Christum se constituisse debitorem pro nobis; ergo &c. Ideo Christus in Scripturis peccata nostra vocat peccata sua, vt cum, psalmo 68. in Persona Christi dicitur, *Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita*: vbi insipientiam, qua Adam comedit ex pomo vetito, Christus vocat insipientiam suam, & delicta nostra vocat delicta sua, vt explicat Bellarminus in Commentario: & psalmo 21. Christus dicit: *Deus Deus meus, quare me dereliquisti, longe à salute mea verba delictorum meorum*, quem locum explicans Augustinus dicit. *Quorum delictorum? Cum de illo dictum sit qui peccatum non fecit, quomodo dicit delictorum meorum? nisi quia pro delictis nostris ipse precatur, & delicta nostra sua debita fecit, vt iustitiam suam vestram iustitiam faceret.*

4. Dices: quia peccatum Adami moraliter fuit peccatum nostrum, nos per Adami peccatum constituimur peccatores; ergo si peccata nostra moraliter essent peccata Christi, Christus per peccata nostra esset peccator; quod est absurdum.

5. Respondeo, distinguo consequens: si peccata nostra moraliter essent peccata Christi quoad culpam, concedo consequentiam; quo ad solum debitum satisfaciendi, nego consequentiam. Ideo per peccatum Adami nos constituimur peccatores, quia peccatum Adami moraliter est nostrum quoad culpam, & quoad ipsam voluntatem peccandi. Nam propter alligationem nostrarum voluntatum cum voluntate Adami, Adamo volente peccare, nos omnes voluimus peccare, & de facto peccauimus. At peccata nostra sunt peccata Christi, non quoad culpam, & quoad voluntatem peccandi (neque enim voluntas Christi, quæ erat impeccabilis, alligata fuit voluntatibus nostris, itaut nobis peccantibus, Christus moraliter peccaret) sed sunt peccata Christi solum quoad debitum satisfaciendi, in quantum Christus videns nos non posse satisfacere, fideiiussit pro nobis, & constituit se debitorem ad satisfaciendum pro iniurijs, & offensis Deo illatis. Confirmatur: nam Christus constituens se debitorem ad satisfaciendum pro peccatis nostris, non solum non consensit peccatis nostris, sed voluit satisfacere, vt illa destrueret; ergo procul dubio non constituit se peccatorem quoad culpam, sed

solum

solum constituit se debitorem ad satisfaciendum pro iniurijs, & offensis Deo illatis. Debet aduerti, quod sicut fideiiussio, qua aliquis constituit se debitorem pro altero, est actus misericordiæ, vel charitatis, ex quo tamen oritur obligatio iustitiæ ad soluendum debitum alterius, sic Christus ex misericordia, & charitate fideiiussit pro nobis, sed ex tali actu sequuta est in Christo obligatio iustitiæ ad satisfaciendum pro peccatis nostris.

6. Dubitatur, vtrum Christus sponte, & liberè constituerit se debitorem ad satisfaciendum Deo pro peccatis nostris, an potius præcisè ratione vnionis hypostaticæ secuta in eo fuerit obligatio iustitiæ ad satisfaciendum pro peccatis nostris?

7. Dicendum secundo: Christus sponte, & liberè fideiiussit, & constituit se debitorem pro peccatis nostris.

Probatur: nam Scripturæ, & Patres summopere commendant charitatem Christi, quod cum esset innocens, voluit satisfacere, & pati pro peccatis nostris; sed si Christus ratione vnionis ad hoc obligatus fuisset, præsertim ex iustitia, non esset propter hoc commendanda charitas Christi; ergo &c.

8. Dices: peccante toto regno e. g. contra alium regem, & non potente satisfacere, rex vt caput regni, etiamsi esset innocens, tamen si posset satisfacere, obligaretur ex iustitia ad satisfaciendum, & ad se humiliandum pro salute regni; sed in Adamo contra Deum peccauerat tota Respublica hominum, ac non poterat satisfacere, Christus autem ratione vnionis hypostaticæ est princeps, & caput totius humanæ Reipublicæ, & poterat Deo satisfacere; ergo obligabatur ex iustitia ad satisfaciendum.

9. Respondeo, distinguo maiorem; peccante regno, rex vt caput regni habens pro fine regnum, & debens seruire regno, obligatur ex iustitia ad satisfaciendum pro regno, concedo; rex, qui sit finis regni, & cui regnum debeat seruire, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Reges, & principes humani habent pro fine suum regnum, hoc est suos subditos, & debent seruire suis regnis, adeoque obligantur ex iustitia ad seruiendum regnis, & ad moriendum etiam pro salute illorum. At Christus ratione vnionis hypostaticæ ita est rex, & caput hominum, vt non habeat pro fine homines, sed sit finis hominum, & vt non debeat seruire hominibus, sed homines debeant ipsi seruire, cum sit infinito quodam excessu excellentior omnibus hominibus etiã simul sumptis, adeoque non tenebatur ad satisfaciendum, & moriendum pro peccatis hominum.

10. Hinc sequitur, quod Christus neque etiam ex charitate tenebatur satisfacere, & mori pro peccatis hominum. Cum enim in Republica seruus vilissimus peccat contra alium regem, non tenetur rex, & princeps satisfacere, & se humiliare regi offenso; sed maior est excellentia Christi supra totum genus humanum collectiuè sumptum, quam sit excellentia cuiuslibet regis supra vilissimum seruum; ergo &c. Christus igitur sponte, & liberè, & sine vlla obligatione iustitiæ vel charitatis constituit se debitorem pro nobis, & voluit satisfacere, & pati pro peccatis nostris, iuxta illud Isaiæ 53. *Oblatus est, quia ipse voluit*. Vtrum obligatus fuerit ex obedientia, eo quod illi impositum fuerit à Patre præceptum moriendi pro nobis, examinabitur infra qu. 45. cum agetur de libertate Christi.

11. Ad argumentum in contrarium, distinguo maiorem; nemo obligatur ex iustitia stricta ad satisfaciendum pro peccatis alienis, nisi se per fideiiussionem constituerit debitorem loco aliorum, concedo: si se constituerit debitorem, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam.

QVAESTIO XI.

Vtrum satisfactio Christi habuerit duas præcipuas conditiones requisitas ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ, vt nimirum fuerit æqualis, & vt non potuerit non acceptari?

1. Videtur, quod satisfactio Christi saltem potuerit non acceptari. Nam si satisfactio Christi non posset non acceptari, cum Christus mortuus sit pro omnibus hominibus, & ad delenda omnia peccata, Deus non posset non remittere omnia peccata.

2. Respondeo, posito, quod Christus obligatus fuerit ex iustitia ad satisfaciendum, & de facto satisfecerit pro peccatis hominum, quæritur, vtrum potuerit satisfacere, ac de facto satisfecerit ex rigore iustitiæ? Vt autem quæstionem soluamus, debemus simul explicare, quænam conditiones requirantur ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ: siquidem aliqui requirunt plures, alij pauciores conditiones. Conditiones, de quibus solet esse quæstio, an requirantur, reducuntur ad septem, ex quibus præcipuæ videntur prima, & vltima. Prima ergo conditio est, vt satisfactio sit æqualis offensæ, & iniuriæ, saltem non sit minor? Secunda est, vt sit ad alterum. Tertia vt sit à persona offendente. Quarta vt non sit ex acceptis à creditore. Quinta vt non sit ex bonis creditoris. Sexta vt sit ex alias creditori indebitis. Septima demum, vt non possit à creditore non acceptari. De singulis est agendum, & hac quæstione agendum est de duabus præcipuis, nimirum de prima, & vltima: quæstione sequenti de quinque reliquis.

3. Dicendum igitur primo, agendo de prima conditione: ad satisfaciendum perfectè ex rigore iustitiæ requiritur, vt satisfactio sit æqualis offensæ, vel saltem non sit minor offensa;

fensa. Colligitur conclusio ex S. Thoma hic quæst. 1. art. 2. ad 2. S. Bonauentura, Alexandro, alijsque communiter. Ratio est manifesta. Nam eo ipso, quod satisfactio non est æqualis, sed minor offensa, non est perfecta.

4. Dicendum secundo cum S. Thoma, alijsque communiter: satisfactio Christi non fuit minor offensa, sed maior, ac proindè ex hoc capite fuit perfecta ex rigore iustitiæ.

Probatur: vt enim ostensum est quæst. 6. satisfactio Christi fuit multo maior in genere satisfactionis, quam offensa sit in genere offensæ, & iniuriæ.

5. Dicendum tertio, agendo de septima conditione: ad satisfactionem perfectam ex rigore iustitiæ requiritur, vt non possit non acceptari. Probatur: nam non acceptare satisfactionem est, posita satisfactione, nolle remittere offensam; sed posita perfecta satisfactione, non potest creditor rationabiliter nolle remittere offensam: ergo &c. Probatur minor: nam is, cui perfectè satisfactum est, non habet rationabile ius non remittendi offensam; hic enim actus, quo aliquis dicat, *licet mihi perfectè satisfactum fuerit, nolo remittere offensam*, est essentialiter irrationabilis; ergo eo ipso, quod creditor habet rationabile ius non remittendi offensam, non fuit illi perfectè satisfactum; ergo si fuit perfectè satisfactum, creditor non habet rationabile ius non remittendi offensam; ergo non potest rationabiliter offensam non remittere, ac proindè non potest satisfactionem non acceptare.

6. Dicendum quarto: posito, quod Christus acceptatus fuerit à Deo, vt fideiussor pro toto genere humano, satisfactio Christi non potuit non acceptari, ac proindè etiam ex hac septima conditione, satisfactio Christi fuit perfecta ex rigore iustitiæ.

Probatur: nam posito, quod aliquis acceptatus fuerit vt fideiussor in ordine ad satisfaciendum pro altero, si fideiussor offerat satisfactionem æqualem, talis satisfactio non potest non acceptari à creditore; sed supponimus Christum se constituisse debitorem, & fideiussorem pro toto humano genere, & vt talem acceptatum fuisse à Deo; ergo quandoquidem Christus obtulit Deo satisfactionem copiosam, & superabundantem, satisfactio Christi non potuit non acceptari à Deo.

7. Confirmatur: nam posito pacto vendendi captiuum, dummodò offeratur pretium æquale, vel dummodo offeratur tantum pretium, non potest illud pretium, cum offertur, non acceptari; sed inter Deum, & Christum intercessit pactum remittendi peccata hominum sub hac conditione, si Christus moreretur, iuxta illud Isaiæ 53. *si dederit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum*; ergo quandoquidem Christus pro nobis moriens obtulit satisfactionem æqualem, talis satisfactio non potuit à Deo non acceptari.

Addo, quod sicut Deus fecit pactum cum Adamo transmittendi ad posteros iustitiam originalem, si obseruaret præceptum, sic fecit pactum cum Christo remittendi peccata hominum, si fieret obediens vsque ad mortem crucis.

8. Si verò quæratur, vtrum Deus potuerit non acceptare Christum vt fideiussorem pro toto genere humano, dicendum quinto, respondendo huic quæstioni: probabilius est Deum non posse Christo denegare quicquam ex ijs, quæ vt homo, hoc est secundum humanitatem assumptam, quantum est ex se efficaciter voluerit, & petierit à Deo. Ideò ad Hebræos 5. dicitur, *Exauditus est pro sua reuerentia*, hoc est pro reuerentia, quæ debetur personæ diuinæ. Io. 11. *Sciebam, quia semper me audis*: psalm. 2. *postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*. Ratio est, quia Christus propter dignitatem personæ est infinitè dignus obtinere quidquid efficaciter voluerit secundum naturam assumptam; sed est inconueniens, ac proinde impossibile, vt Deus faciat contra infinitam dignitatem Christi: ergo &c.

9. Hinc sequitur, quod Christo volente efficaciter suam satisfactionem acceptari pro genere humano, Deus non potest illam non acceptare, licet potuerit Deus velle, ne Christus suam satisfactionem offerret pro genere humano. Possumus ergo dicere Deum non potuisse satisfactionem Christi non acceptare potentia consequente voluntatem Christi, qua voluit satisfacere, & redimere genus humanum, potuisse tamen satisfactionem Christi non acceptare potentia antecedente, volendo nimirum, vt Christus non offerret efficaciter suam satisfactionem pro genere humano, & hoc dicendo, conciliatur supremum dominium Dei cum infinita dignitate meritorum, & satisfactionum Christi.

10. Ad argumentum in contrarium, distinguo antecedens: Deus non posset non remittere omnia peccata ex suppositione, quod Christus velit suam satisfactionem, & suum meritum efficaciter applicare pro eorum remissione, concedo; non facta hac suppositione, nego. Deus non potest non remittere illa peccata, pro quorum remissione Christus voluntate humana efficaciter applicat suam satisfactionem, & suum meritum; sed Christus de facto non applicat efficaciter suam satisfactionem, & suum meritum pro remissione omnium peccatorum: ergo non est mirum, quod Deus possit non remittere, ac de facto non remittat omnia peccata. Porrò Christus voluit suas satisfactiones efficaciter applicare pro peccato originali paruulorum, qui baptizantur, pro peccato originali, & pro omnibus personalibus adultorum, qui suscipiunt baptismum cum sufficienti dispositione, pro peccatis commissis post baptismum adultorum, qui recipunt sacramentum pœnitentiæ cum sufficienti dispositione, & pro

remissione omnium peccatorum, quorum habemus contritionem perfectam; ideoque Deus, positis his conditionibus, non potest peccata non remittere. Voluit etiam Christus sua merita efficaciter applicare ad impetranda aliquibus auxilia efficacia, & finalem perseuerantiam in gratia, pro alijs noluit efficaciter applicare in ordine ad hæc obtinenda. Si autem quæratur, quare hoc? Respondet Apostolus ad Romanos 9. *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* sed hæc spectant ad tractatum de prædestinatione.

QVÆSTIO XII.

Vtrum satisfactio Christi habuerit alias quinque conditiones requisitas ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ?

1. Videtur non habuisse: primo quia Christus non fuit persona offendens, immò fuit persona offensa, cum fuerit filius Dei per peccatum offensus; sed duæ ex quinque conditionibus sunt, vt satisfactio exhibeatur ab offendente, & vt sit ad alterum, hoc est, vt satisfaciens sit alter à persona offensa, cui debet satisfieri: ergo &c.

2. Secundo Christus satisfecit per actus satisfactorios, & meritorios acceptos à Deo, qui etiam erant sub supremo dominio Dei, ac debebantur Deo titulo supremi dominij, & pluribus alijs titulis: ergo satisfactio Christi non habuit tres reliquas conditiones, quæ sunt, vt non fiat ex acceptis à creditore, neque ex bonis creditoris, neque ex debitis creditori alio titulo.

3. Respondeo, ac dico primo, agendo de secunda conditione ex septem enumeratis quæstione præcedenti: ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ requiritur secunda conditio, nimirum vt satisfactio sit ad alterum, vt docet communis sententia. Ratio est, quia idem non potest esse debitor sibi ipsi, nec satisfacere sibi ipsi. Aliqui dicunt, quod eadem physicè persona, si moraliter, & repræsentatiuè sit alia, potest soluere, & satisfacere sibi ipsi: ex. gr. si tutor sit creditor pupilli, potest inquantum repræsentat pupillum, nomine pupilli soluere sibi ipsi. Sed quicquid sit de solutione debiti pecuniarij, existimo ad satisfactionem pro offensa requiri, vt sit ad alterum physicè, & non solum repræsentatiuè. Ratio est, quia licet possit idē nomine alterius, & vt procurator illius soluere sibi ipsi, tamen non potest honorare se ipsum, vel humiliari sibi ipsi; sed satisfactio pro offensa cōsistit in actu honoratiuo offensi, & quo offendens humiliatur offenso: ergo &c.

4. Dicendum secundo: satisfactio Christi fuit ad alterum, prout requiritur ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ. Probatur: nam ad satisfactionem non requiritur distinctio personarum, sed si vna persoua habet duas naturas, potest secundum vnam naturam satisfacere sibi ipsi, vt habenti aliam naturam; sed in Christo licet non dentur duæ personæ, dantur duæ naturæ: ergo Christus secundum naturam humanam potuit satisfacere Deo Patri, Spiritui Sancto, & sibi ipsi, prout offenso secundum naturam diuinam. Probatur maior: nam ad satisfaciendum sufficit illa distinctio, quæ sufficit ad orandum, gratias agendum, obediendum &c. sed propter distinctionem naturarum in eadem persona Christus vt homo potuit orare Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, obedire, & gratias agere Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto: ergo propter eandem distinctionem naturarum Christus vt homo potuit humiliari, & satisfacere Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto, ac proinde sibi ipsi vt Deo, & vt habenti naturam diuinam.

5. Dicendum tertio, agendo de tertia conditione: ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ, sufficit, vt satisfactio, vel sit ab ipso offendente physicè, vel sit ab aliquo, qui moraliter sit ipse offendens: & quia fideijussor, & ipso eo, quod se constituit debitorē loco alterius, & acceptatus fuit à creditore vt debitor, moraliter est ipse offendens, ideò sufficit, vt satisfactio sit à fideijussore, qui se constituit debitorem satisfactionis loco ipsius offendentis. Ratio est, quia restituente fideijussore ità debito satisfit ex rigore iustitiæ, vt creditor non possit aliud exigere: ergo à pari. Hinc sequitur Christo non defuisse hanc tertiam conditionem. Cum enim Christus constituerit se debitorem Deo pro toto genere humano, & vt talis acceptatus fuerit à Deo, moraliter fuit ipse offendens: ergo ex hoc capite satisfactio Christi fuit ex rigore iustitiæ.

6. Dicendum quarto, agendo de quarta conditione: solutio, & satisfactio ex rigore iustitiæ potest fieri ex acceptis à creditore, quando debitor illa accepit cum plena libertate vtendi illis, vel in solutionem debiti, vel in alios vsus. Probatur, & explicatur. Nam si filius debeat Patri centum, & Pater donet filio centum, vt illis vtatur in quemlibet vsum, si filius illis vtatur ad soluenda centum, quæ Patri debebat, quis dicat filium non satisfacere debito ex rigore iustitiæ, non minus, quam si illa centum accepisset ab extraneo? Similiter quis dicat subditum, si ex acceptis liberaliter à principe, vt illis liberè vtatur in omnem vsum, soluat principi, non satisfacere principi ex rigore iustitiæ? Tunc igitur solum obstat solutioni ex rigore iustitiæ, quod fiat ex acceptis à creditore, cum fit ex acceptis sine libera potestate disponendi, & obligatione imposita reddendi illa creditori in solutionem debiti. Tunc enim non tam debitor soluit debitum, quam creditor

spon-

spontè remittit debitum. Ex. gr. si Petrus debeat Paulo centum, & Paulus det Petro centum ex pacto, vt Petrus reddat eadem Paulo in solutionem debiti, fit quædam collusio, & non tam Petrus soluit debitum, quam Paulus spontè illud remittit. Quarta igitur conditio solum in hoc sensu requiritur ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ, ac proindè ad satisfactionem ex rigore iustitiæ non obstat, quod præcesserit aliqua gratia, per quam debitor acceperit à creditore, vndè possit satisfacere, si ita acceperit, vt possit ipsis vti in omnem vsum.

7. Hinc sequitur, quod licet Christus à Deo creditore acceperit merita, & satisfactiones, per quas satisfecit, tamen quia accepit cum libera potestate illis vtendi, vel ad satisfaciendum pro genere humano, vel non ad satisfaciendum, prout Christo libuisset, ex hoc capite potuit satisfacere Deo ex rigore iustitiæ.

8. Dicendum quinto, agendo de quinta conditione: ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ non requiritur vniuersaliter, vt non satisfiat ex bonis creditoris. Probatur: nam qui restituit domino depositum, satisfacit debito ex rigore iustitiæ, & tamen satisfacit ex bonis creditoris; siquidem depositum est ipsius creditoris. In casu nostro licet actus satisfactorij Christi essent sub supremo dominio Dei, qui erat creditor propter offensam, tamen Christus, ponendo satisfactionem æqualem, potuit ex hoc capite satisfacere Deo ex rigore iustitiæ; siquidem Deus per offensam non acquirit aliud ius, quam ad exigendam satisfactionem æqualem per actus satisfactorios existentes sub supremo dominio Dei. Addo satisfactionem Christi ita fuisse sub supremo dominio Dei, vt etiam esset sub dominio ipsius Christi. Eo enim ipso, quod talis satisfactio esset libera Christo, & posset ab ipso applicari, vel non applicari pro peccatis nostris, erat sub dominio physico, & morali ipsius Christi.

9. Dicendum sexto, agendo de sexta conditione: ad satisfactionem perfectam ex rigore iustitiæ non requiritur vniuersalitet, vt sit ex alias indebitis. Probatur: nam si ego ex iustitia debeam Petro centum, & Petrus extremè indigeat illis centum, & contulerit mihi multa beneficia, & superior iubeat, vt soluam Petro centum, ego soluens Petro centum, satisfacio ex rigore iustitiæ, & tamen satisfacio ex alias Petro debitis titulo charitatis propter extremam Petri indigentiam, titulo gratitudinis propter beneficia accepta, & titulo obedientiæ propter præceptum superioris; ergo &c. Addo ad satisfactionem ex rigore iustitiæ neque requiri, vt sit ex alias indebitis titulo iustitiæ. Nam si seruus accipiat à domino iustum stipendium, vt laboret in vinea, & simul dominus titulo dominij exigat à seruo talem laborem, seruus laborans in vinea satisfacit ex rigore iustitiæ debito ratione stipendij, licet talis labor sit alias debitus ex iustitia, titulo dominij, quod dominus habet in seruum. Ratio est, quia quando idem opus est debitum pluribus titulis, per idem opus potest satisfieri pluribus debitis; sed idem labor in vinea est debitus duobus titulis iustitiæ; ergo per eundem laborem potest à seruo satisfieri perfectè duplici debito iustitiæ. E conuerso, cum plura debita sunt ad diuersas actiones, & opera; per eandem actionem, & per idem opus non potest satisfieri pluribus debitis: ex. gr. si Petrus debeat Paulo centum, & deindè Paulo furetur alia centum, non potest per solutionem eorundem centum satisfacere vtrique debito. In hoc autem sensu, & cum hac limitatione potest subsistineri hæc sexta conditio. In casu nostro licet mors, & aliæ actiones Christi essent Deo debitæ duplici titulo iustitiæ, nimirum titulo fideijussionis, qua Christus se constituerat Deo debitorem pro peccatis hominum, & titulo supremi dominij, quo Deus exigebat à Christo, vt moreretur in protestationem diuini dominij, tamen quia vtraque obligatio erat ad eandem mortem, & ad easdem actiones satisfactorias Christi, Christus moriendo, & exercendo alias actiones satisfactorias, potuit satisfacere ex rigore iustitiæ vtrique debito.

10. Infertur ex dictis Christum potuisse satisfacere, ac de facto satisfeciisse pro peccatis nostris ex rigore iustitiæ, cum eius satisfactio habuerit omnes septem conditiones, prout requiruntur ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ.

11. Hinc vlterius infertur dici posse homines, quibus applicantur efficaciter satisfactiones Christi, perfectè satisfacere Deo ex rigore iustitiæ pro peccatis suis, vt docet Vasquez to. 1. in 3. partem disp. 9. cap. 5. n. 51. Ratio est, quia iuxta regulam Ticonij relatam, & approbatam ab Augustino lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 31. & ab omnibus receptam, operationes Christi, qui est caput mysticum Ecclesiæ, tribuuntur nobis, qui sumus membra; sed Christus perfectè, & ex rigore iustitiæ satisfecit pro peccatis nostris; ergo potest dici, quod etiam nos perfectè, & ex rigore iustitiæ satisfacimus per satisfactiones Christi, vt capitis, & fideijussoris nostri.

12. Dices: ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ pro peccatis, requiritur, vt nullum eorum debitum remittatur gratis, & sine satisfactione; sed inter alia debita peccatorum nostrorum erat meritum, vt nobis non daretur redemptor, qui posset satisfacere pro peccatis nostris; hoc autem debitum remissum fuit gratis, & sine satisfactione, dum Deus gratis nobis dedit Christum Redemptorem antecedenter ad satisfactionem Christi, quæ sequuta est post; ergo Christus non satisfecit ex rigore iustitiæ pro peccatis nostris.

13. Respondeo distinguo maiorem: ad satisfaciendum ex rigore iustitiæ pro peccatis, & offensis, requiritur, vt nullum debitum constitutiuum peccati, & offensæ, remittatur gratis, & sine satisfactione, concedo; non constitutiuum peccati, & offensæ, & quo ablato, remaneat totum peccatum, & tota offensa, nego: distinguo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. Vt satisfiat, ex rigore iustitiæ pro offensa, & pro peccato, sufficit, vt satisfiat pro toto debito constitutiuo offensæ, & peccati, non autem requiritur, vt satisfiat pro debito non constitutiuo offensæ, & peccati, & quo ablato, remanet tota offensa, & totum peccatum; sed dato Christo redemptore, nihilominus remanet tota offensa, & totum peccatum, cum nos remaneamus peccatores, sicut ante, adeoque remanet totum debitum constitutiuum offensæ, & peccati; ergo Christus satisfecit adæquatè pro peccatis, & nullum debitum constitutiuum peccati remittitur, nisi ex satisfactione Christi applicata ad eius remissionem. Addo Christum satisfacere etiam pro debito carendi Christo vt redemptore. Debitum enim carentiæ distinguitur ab ipsa carentia; ergo licet detur Christus, qui possit redimere, tamen peccator, quandiù remanet peccator, remanet indignus Christo vt redemptore, & Christus satisfacit pro hoc debito, & pro hac indignitate.

QVAESTIO XIII.

Vtrum satisfactiones Christi remissionem peccatorum causent in genere causæ formalis, vel solum in genere causæ exigitiuæ?

1. VIdentur causare in genere causæ formalis, vt docent aliqui. Homines enim constituuntur formaliter peccatores per solum peccatum Adæ sibi extrinsecè, & moraliter applicatum; ergo constituuntur formaliter mundi à peccato per satisfactiones Christi ipsis extrinsecè, & moraliter applicatas.

2. Respondeo cum communi sententia, satisfactiones Christi causare remissionem peccatorum, non in genere causæ formalis, sed in genere causæ exigitiuæ.

3. Probatur primo: nam vt suppono ex lib. 6. de gratia, quæst. 82. peccatum habituale non potest formaliter remitti, & auferri, nisi per formam physicè intrinsecam ei, cui remittitur; sed satisfactiones Christi sunt physicè extrinsecæ peccatoribus: ergo &c.

4. Probatur secundo: nam etiamsi admittatur hominem de potentia absoluta posse constitui formaliter iustum, & sanctum, ac Deo gratum per iustitiam, & sanctitatem Christi, sibi extrinsecè applicatam, tamen ex Concilio Tridentino sect. 6. cap. 7. de fide est contra hæreticos nostri temporis, hominem de facto constitui formaliter iustum, & sanctum, non per iustitiam Christi sibi extrinsecè applicatam, sed per gratiam, sanctitatem, & iustitiam singulis iustis intrinsecam, ac physicè inhærentem; ergo etiamsi admittamus hominem de potentia absoluta posse constitui formaliter mundum à peccato habituali per satisfactiones Christi ipsi extrinsecè applicatas, tamen dicendum est, quod de facto mundatur formaliter solum per gratiam sibi extrinsecè, & physicè inhærentem: ideoque Tridentinum sect. 6. cap. 7. dicit: *vnicam causam formalem nostræ iustificationis esse iustitiam Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, iustitiam in nobis recipientes, vnusquisque secundum propriam mensuram*; ergo sicut vnica causa formalis nostræ iustificationis positiuæ est nobis intrinseca, sic vnica causa formalis nostræ iustificationis negatiuæ, qua ex peccatoribus constituimur formaliter non peccatores, est nobis physicè intrinseca.

5. Ad argumentum in contrarium, nego anteeedens, ac dico, quod homines causaliter, & exigitiuè constituuntur peccatores per peccatum Adami ipsis extrinsecè applicatum, formaliter autem constituuntur peccatores per priuationem gratiæ vnicuique intrinsecam, quæ gratia esset ipsi debita ratione eleuationis, eaque priuatur propter peccatum Adami ipsi extrinsecè applicatum; ergo proportionaliter homines constituuntur causaliter, & exigitiuè mundi à peccato per satisfactiones Christi ipsis extrinsecè applicatas; formaliter autem constituuntur mundi per ablationem priuationis gratiæ, seu per ipsam gratiam ipsis intrinsecè, ac physicè inhærentem.

6. Dices: eo ipso, quod Deus non habet ius auersionis ab homine, homo intelligitur formaliter non peccator; sed per satisfactiones Christi extrinsecùs homini applicatas Deus intelligitur non habere ius auersionis ab homine; ergo &c.

7. Respondeo, nego maiorem, ac dico, quod per illam ablationem iuris homo intelligitur non peccator solùm exigitiuè, formaliter autem intelligitur non peccator per hoc, quod ablata sit deformitas intrinseca priuationis gratiæ alioquin debitæ, & qua priuatus sit propter peccatum; sed talis deformitas auferetur formaliter, non per satisfactiones Christi, sed per ipsam gratiam homini intrinsecè, ac physicè inhærentem: ergo homo constituitur formaliter non peccator per ipsam gratiam homini intrinsecè, ac physicè inhærentem, non autem per satisfactiones Christi homini extrinsecè, ac solùm moraliter applicatas.

QVAE-

QVÆSTIO XIV.

Ex qua virtute Christus satisfecerit?

1. DIcendum, quod satisfecit ex pluribus virtutibus. Ratio est, quia Christus actum, quo voluit satisfacere, elicuit propter omnes honestates, propter quas talis actus poterat elici, adeoque ex omnibus virtutibus, ex quibus poterat elici; sed talis actus poterat elici propter honestatem satisfaciendi Deo, quæ est honestas iustitiæ, propter honestatem subueniendi nobis, quæ est honestas misericordiæ, & propter plures alias honestates; ergo Christus illum actum elicuit propter omnes istas honestates; sed cum actus elicitur propter motiuum alicuius virtutis, talis virtus elicitiuè concurrit ad illum actum; ergo ad actum, quo Christus voluit satisfacere pro peccatis nostris, concurrerunt plures virtutes, nimirum misericordia erga nos, iustitia erga Deum &c.

2. Concluditur ex dictis incarnationem ex suppositione peccati fuisse necessariam ad satisfaciendum Deo ex rigore iustitiæ. Cùm enim nulla pura creatura posset satisfacere, persona diuina in natura assumpta posset ex rigore iustitiæ satisfacere, necessarium fuit, vt aliqua Persona diuina assumeret aliquam naturam creatam.

TRACTATVS III.

De decreto, motiuo, & fine Incarnationis.

S. Thom. qu. 1. art. 3.

POSTQVAM S. Thomas art. 1. & 2. egit de conuenientia, & necessitate incarnationis, articulo 3. examinat, vtrum Deus ita sit incarnatus propter conuenientiam incarnationis secundùm se, vt etiamsi Adam non peccasset, ac proinde incarnatio non fuisset necessaria ad reparandum genus humanum à peccato Adæ, nihilominus esset incarnatus; an potiùs Deus ita sit incarnatus ad reparandum genus humanum, vt si Adam non peccasset, ac proinde genus humanum non indiguisset reparatione, Deus incarnatus non fuisset? Hinc patet quæstionem esse de decreto, quo Deus voluit incarnari, ac de motiuo, & causa finali, propter quam Deus est incarnatus. Duplex nimirum est motiuum, & causa finalis, propter quam aliquid fit. Primum est motiuum principale, vel pars motiui principalis, propter quod ita aliquid fit, vt eo cessante, non fieret, & hoc vocatur etiam motiuum *sine quo non*. Secundum est motiuum purè accessorium, propter quod ita aliquid fit, vt eo cessante, ac remanentibus alijs motiuis, illud nihilominùs fieret. Ex. gr. cum ægrotus sumit medicinam in remedium ægritudinis, & etiam quia talis medicina est delectabilis, sed ita, vt si medicina non indigeret, illam non sumeret propter solam delectabilitatem, si autem medicina indigeret, sumeret illam, etiamsi non esset delectabilis, sola sanitas est motiuum principale, & *sine quo non*, delectabilitas autem est motiuum purè accessorium. Hoc ipsum Vasquez tom. 1. in 3. par. disp. 11. cap. 7. n. 75. explicat sub alijs terminis, ac dicit, finem esse duplicem, motiuum nimirum, & impulsiuum. Finis motiuus est, qui est causa, vt opus simpliciter fiat, itaut sine ipso non fieret. Finis impulsiuus est, qui solùm est causa, vt opus, quod etiam sine ipso simpliciter fieret, fiat citiùs, alacriùs, intensiùs, vel alio modo, quam sine ipso fieret. In casu igitur nostro quæritur, vtrum Deus ita voluerit incarnari in remedium peccati Adæ, vt remedium peccati fuerit motiuum principale, & sine quo, non incarnaretur, an ita, vt fuerit finis solùm impulsiuus, ac motiuum purè accessorium, & sine quo incarnaretur, sola autem conuenientia incarnationis secundùm se, & præciso peccato, fuerit motiuum principale. Hinc rursus patet, quod licet quæstio videatur esse de aliquo purè conditionato, verè est de aliquo actuali, & absolutè existente, cum quæratur, propter quod motiuum principale, & per quod decretum diuinum, de facto intenta, & facta fuerit incarnatio. Vt igitur quæstioni satisfiat, tria puncta essent examinanda. Primum est, vtrum priùs, an posteriùs, an simul à Deo decreta fuerit incarnatio, & permissum peccatum Adami. Sed quia de hoc puncto ex professo egimus tom. 1. qu. 69. vbi agentes de ordine diuinorum decretorum vniuersaliter examinauimus, vtrum Deus omnia, quæ decernit, in eodem signo, & eodem decreto indiuisibili decernat, supponentes doctrinam eo loco traditam, hoc loco examinabimus secundum, & tertium punctum. Secundum igitur punctum est, vtrum remedium peccati fuerit motiuum adæquatum, & causa finalis adæquata incarnationis? Tertium est, vtrum remedium peccati fuerit causa finalis, *sine qua non* incarnationis, itaut Deus non fuisset incarnatus, si Adam non peccasset.

QVÆSTIO XV.

Vtrum remedium peccati fuerit motiuum adæquatum, & causa finalis adæquata incarnationis?

1. VIdetur ex vna parte motiuum adæquatum ponendi incarnationem non fuisse remedium peccati, sed fuisse ipse Christus, & ipsa summa perfectio, quam humanitas

nitas Christi habet ex vnione cum Verbo. Quod enim propter seipsum, vel propter suam perfectionem intrinsecam est summè amabile, debuit propter seipsum amari, & intendi vt finis adæquatus, & non debuit intendi, vt medium ad alium finem minus bonũ: inconueniens enim est, vt quod est magis bonum, ametur vt medium propter aliquid minus bonum: sed Christus propter seipsum, & propter summam perfectionem, quam humanitas habet ex vnione cum Verbo, est summè amabilis: ergo Christus propter seipsum, tanquam propter finem adæquatum, debuit amari, & poni, ac non debuit amari, & poni vt medium propter nostram salutem.

2. Secundò ex alia parte videtur motiuum adæquatum incarnationis fuisse nostra salus, & redemptio, ac remedium peccati. Illud enim fuit motiuum adæquatum incarnationis, quod exprimitur in Scripturis; sed in Scripturis vbique exprimitur nostra salus, & redemptio, ac remedium peccati: ergo &c. Probatur minor. Lucæ enim 19. dicitur: *Venit filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat*. Ioannis 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Ad Rom. 3. *Quem posuit Deus propitiatorem per fidem propter remissionem præcedentium delictorum*. Ad Galatas 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret*. 1. ad Timoth. 1. *Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere*. 1. Ioannis 3. *In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli*, & ibid. cap. 4. *Misit filium suum propitiatorem pro peccatis nostris*. Ideò Ecclesia in symbolo fidei dicit: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis &c.* Cõfirmatur: nam Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis, & remissione, ex his, aliisque locis Scripturæ infert, Christum non ex alia causa venisse, nisi vt nos saluaret, & redimeret, dicens: *Quibus apparet, Dominum Iesum Christum non aliam ob causam in carne venisse, nisi vt viuificaret, saluos faceret, liberaret, redimeret, illuminaret*: sed si non venit ob aliam causam, nostra salus, & redemptio fuit causa finalis adæquata incarnationis: ergo &c.

3. Respondeo Deum incarnationem decreuisse, & incarnatum fuisse propter omnia bona per se amabilia, tum ipsi Deo, tum humanitati Christi, tum nobis, ac proinde mòtiuum adæquatum, & causam finalem adæquatam incarnationis includere omnia hæc bona. Ratio est, quia Deus per omnia sua opera intendit omnia bona, quæ ex ipsis proueniunt; siquidem nullum bonum datur, in vniuerso præter intentionem Dei, ac per accidens respectu Dei: ergo Deus etiam per opus incarnationis per se intendit omnia bona, quæ ex incarnatione prouenerunt, ideoque causa finalis adæquata, & motiuum adæquatum incarnationis includit omnia hæc bona: nostra autem salus, remedium peccati &c. sunt quidem causa finalis, sed inadæquata incarnationis.

4. Infertur primò finem *cui* incarnationis fuisse Deum, humanitatem Christi, aliasque creaturas rationales, & præcipuè nos homines. Probatur: nam finis *cui* alicuius operis est id, quod ita amatur gratia sui, & amore beneuolentiæ, vt in eius bonum fiat tale opus; sed Deus gratia sui, & amore beneuolentiæ amat seipsum, humanitatem Christi, & creaturas rationales; creaturas autem irrationales non amat gratia sui, & amore beneuolentiæ, ideoque de irrationalibus dicitur 1. ad Corinth. 9. *Numquid de bobus cura est Deo?* opus autem incarnationis fecit propter suam gloriam extrinsecam, propter bonum humanitatis Christi, propter salutem, & redemptionem hominum, & propter bona, quæ ex incarnatione accesserunt ipsis Angelis; ergo &c. Finis *qui* incarnationis fuerunt omnia bona, quæ ex incarnatione accesserunt fini *cui*; sed Deo ex incarnatione accesserunt sola bona extrinseca gloriæ: humanitati Christi accesserunt, tum bona intrinseca ipsius vnionis hypostaticæ, eximiæ beatitudinis &c. tum bona extrinseca, nimirum gloria redemptoris, exaltatio nominis &c. homines ex incarnatione consecuti sunt redemptionem, gratiam, & prædestinati etiam gloriam: Angeli quoque consecuti sunt plura bona: ergo hæc omnia fuerunt finis *qui* incarnationis.

5. Infertur secundò finem *cui* vltimum incarnationis esse Deum, post Deum humanitatem Christi, post humanitatem Christi homines, & cæteras creaturas rationales. Probatur: nam finis vltimus omnium operum Dei est ipse Deus: siquidem vt dicitur prouerbiorum 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Deus*: finis *cui* secundus post Deum est creatura propinquior Deo: sed humanitas Christi est Deo propinquissima propter vnionem hypostaticam: ergo &c. Confirmatur: nam sicut Deus, quia infinitè amatur à seipso, est finis *cui* vltimus, sic humanitas Christi, quia post Deum summè amatur à Deo, est finis *cui* secundus post Deum. Addo homines fuisse finem *cui* magis præcipuum incarnationis, quam Angelos. Ratio est, quia vt homo dicatur esse finis magis præcipuus, sufficit, vt in aliquo indiuiduo fuerit finis magis præcipuus, ac dilectus supra omnes Angelos: sed homo in aliquo indiuiduo, nimirum in Christo, & B. Virgine fuit dilectus supra omnes Angelos: ergo &c. Secunda ratio est: Deus per incarnationem voluit hominibus maiora bona, quam Angelis: ergo &c. Quia verò ex hominibus prædestinati per incarnationem consequuntur maiora bona, quam reprobi, ideò prædestinati sunt finis *cui* magis præcipuus incarnationis, quam reprobi, & ex prædestinatis, qui consequuntur beatitudinem maiorem, sunt finis magis præcipuus, quam qui consequuntur minorem. Ex proportionali ratione finis *qui* vltimus incarnationis, est

gloria

gloria Dei, finis *qui* secundus est perfectio, præsertim intrinseca humanitatis Christi; bona autem, quæ ex incarnatione proueniunt cæteris creaturis rationalibus, tenent tertium locum.

6. Ad 1. concedo primam partem maioris, nimirum quod id, quod propter seipsum est summè amabile, debuerit propter seipsum amari, & intendi; sed nego secundam partem, quod nimirum debuerit amari vt finis adæquatus, & non etiam vt medium ad alium finem. Vnumquodque enim debet à Deo amari propter totam amabilitatem, quam habet; ergo si aliquid habet duplicem amabilitatem, vnam in ratione finis, alteram in ratione medij, debet amari, non solùm vt finis, sed etiam vt medium: sed Christus non solùm habet summam amabilitatem in ratione finis propter suam perfectionem, sed etiam in ratione medij, in quantùm fuit medium optimum ad nostram salutem, & redemptionem; ergo &c. Ideo Scriptura insinuat Christum amatum fuisse, tum ratione sui, tum propter nos. Quod amatus fuerit ratione sui, clarè significauit Pater, dum Matth. 3. auditus est dicere, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*. Quod fuerit amatus, & intentus propter nos, est de fide, cum in symbolo dicamus, *qui propter nos homines &c.* & clarè probatur testimonijs Scripturæ allatis in secundo argumento. Apostolus ad Colossen. 1. clarè insinuat Christum intentum fuisse, tum ratione sui, tum propter nos, dicens: *Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum*.

7. Dum opponitur: inconueniens est bonum maius amari vt medium propter bonum minus: distinguo, vt purum medium, concedo: vt medium non purum, nego. Non est inconueniens, imò maximè conueniens est, vt vnumquodque ametur propter totam suã bonitatem, adeoque vt si non solùm est bonum in ratione finis, sed etiam in ratione medij, non solùm ametur vt finis, sed etiam vt medium. Licet autem quod amatur vt purum medium minus ametur, quam finis, tamen quod amatur simul vt finis, & medium, potest magis amari, quam finis, & maius bonum, dum amatur propter se, & propter minus bonum, magis amatur, quam minus bonum.

8. Ad 2. Allata testimonia Scripturarum probant quidem remedium peccati fuisse motiuum incarnationis; at non probant fuisse motiuum adæquatum, præsertim cum sint etiam testimonia Scripturarum ostendentia Christum intentum etiam, & amatum fuisse propter seipsum, & propter summam perfectionem, quam humanitas accepit ab vnione hypostatica. Augustinus dicens, Christum non ex alia causa venisse, nisi vt nos saluaret, negat solum Christum venisse propter aliam causam, itaut propter illam venisset, etiamsi nos non indigeremus salute, & redemptione à peccato, vt magis explicabitur quæstione sequenti.

QVÆSTIO XVI.

Vtrum remedium peccati fuerit causa finalis; sine qua non, incarnationis, itaut Deus non incarnatus fuisset, si Adam non peccasset?

1. VIdetur, quod Deus incarnatus fuisset, etiamsi Adam non peccasset, ac proinde remedium peccati non fuisse causa finalis, *sine qua non* incarnationis. Vt enim dictum est quæstione 4. Deus semper facit id, quod est melius, ac magis conueniens; sed etiamsi Adam non peccasset, melius, & conuenientius fuisset, vt Deus incarnaretur, quam vt non incarnaretur; ergo &c.

2. Secundò, si Adamo non peccante, Deus non fuisset incarnatus, incarnatio fuisset decreta solum ex occasione peccati, ac proinde fuisset bonum solum occasionatum; ergo &c.

3. Tertiò ad dignitatem Christi pertinet, vt Christus fuerit à Deo amatus, & decretus pro omnibus circumstantijs; sed si Adamo nõ peccante, Deus non fuisset incarnatus, Christus non fuisset amatus, & decretus pro aliqua circumstantia, nimirum pro circumstantia Adami non peccantis: ergo &c.

4. Quartò si Deus voluisset Christum existere, non solùm pro circumstantia peccati, sed etiam pro circumstantia non peccati, magis amasset Christum, quam si voluisset Christum existere pro sola circumstantia peccati: sed debemus asserere Christum fuisse maximè à Deo amatum; ergo &c.

5. Quintò si Deus creasset angelos, & homines sine Christo, prætulisset angelos, & homines Christo, quod est absurdum.

6. Sextò si Deus pro circumstantia non peccati noluisset ponere Cbristum, pro tali circumstantia reprobasset Christum, quod est absurdum.

7. Septimò si Deus voluisset Christum propter nos, & propter nostram salutem, tamquam propter finem motiuum, & *sine quo non*, de facto magis amasset nos, quam Christum, quod est absurdum. Probatur sequela. Nam magis amatur finis, quam medium: sed amasset nos vt finem, Christum vt medium: ergo &c.

8. Octauò si Deus non fuisset incarnatus, si Adam non peccasset, humanitas Christi potuisset saltem speculatiuè gaudere de peccato Adami, quod est absurdum.

9 Nonò præsens decretum non habet vim determinandi non existentiam incarnationis pro casu, pro quo tale decretum non extitisset; sed decretum, quo Deus de facto decreuit incarnationem, non extitisset, Adamo non peccante: ergo non est verum, quod si Adam non peccasset, ex vi præsentis decreti Deus non fuisset incarnatus. Probatur minor. Decretum enim incarnationis de facto voluit incarnatio-

nem

nem in remedium peccati, tanquam propter finem motiuum *sine quo non*; sed si Adam non peccasset, non posset Deus velle incarnationem in remedium peccati; ergo &c.

10. Respondeo, quod quia ostendimus, remedium peccati fuisse motiuum, & causam finalem partialem incarnationis, sequitur, vt examinemus, vtrum fuerit motiuum, & causa finalis *sine qua non*, ita vt si Adam non peccasset, ex vi præsentis decreti Deus non fuisset incarnatus, an potius fuerit motiuum, & causa finalis purè accessoria, ita vt si Adam non peccasset, Deus nihilominus incarnatus fuisset.

11. Prima sententia Alexandri 3. par. q. 2. memb. 3. Alberti in 1. dist. 20. artic. 4. Scoti in 3. dist. 7. quæst. 3. & distinct. 19. quæst. vnica, Catharini lib. de eximia prædestinatione Christi, & in quadam annotatione speciali in Comment. Caietani in hunc 3. artic. Suarij tom. 1. in 3. par. disp. 5. & plurium aliorum, docet, Adamo non peccante, Verbum nihilominus incaruandum.

12. Secunda sententia Sancti Thomæ in hoc art. 3. Sancti Bonauenturæ in 3. distict. 1. art. 2. quæst. 2. quos præter Caietanum, & Thomistas sequuntur Vasquez hic, disp. 10. Valentia, Lessius, Cardinalis de Lugo, & alij, docet remedium peccati fuisse motiuum principale, & *sine quo non* incarnationis, ac proinde, si Adam non peccasset, ex vi præsentis decreti Verbum non incarnandum: & hanc sententiam existimo veram.

13. Probatur fundamento Sancti Thomæ. Nam ea, quæ ex sola diuina voluntate pendent, ac sunt prorsus indebita, innotescere solum possunt ex ijs, quæ Deus in Scripturis, & reuelationibus circa suam voluntatem manifestauit: sed ex sola diuina voluntate pependit, quod Deus fuerit incarnatus in remedium peccati, tanquam propter causam finalem, sine qua non fuisset incarnatus, vel solùm tamquam propter motiuum purè accessorium, & sine quo fuisset incarnatus; ergo hoc potest nobis innotescere solum ex Scripturis, & ex diuina reuelatione: sed Scriptura vbique docet Deum fuisse incarnatum ad reparandum hominem lapsum, vt patet ex locis allegatis quæst. 15. in secundo augumento; inconuenienter autem asseritur Scripturas hoc dicentes afferre motiuum purè accessorium, & sine quo Deus nihilominus incarnaretur; ergo &c. Probatur vltimum assumptum. Cum enim dicitur rem fieri propter aliquod motiuum, non solet afferri motiuum accessorium, & sine quo res nihilominus fieret, sed principale, & sine quo non fieret: ex. gr. cum medicus dicit, *Ego veni, vt curem te ab infirmitate tua*, non affert motiuum accessorium, & sine quo venisset, sed principale, & sine quo non venisset.

14. Confirmatur: nam Sancti Patres communiter Scripturas, in quibus dicitur Verbum fuisse incarnatum in remedium peccati, ita explicant, vt dicant Scripturas assignare motiuum principale, & sine quo non fuisset incarnatum ergo. Probatur antecedens, afferendo testimonia Patrum Græcorum, & Latinorum.

15. Ex Græcis primo Origenes Homil. 14. in num. dicit: *Pone non fuisse peccatum: non necesse fuerat filium Dei agnum fieri, neque opus fuerat eum in carne positum iugulari, sed mansisset hoc, quod erat à principio Deus Verbum*. Secundo Athanasius serm. 3. contra Arrianos dicit: *Necessitas quippè, indigentiaque hominum anterior est, quam illius natiuitas, qua sublata, carnem non induisset*. Tertio Basilius homil. 53. de Natiuit. dicit. *A seruitute liberati sunt, & cur Deus inter homines sit requirunt*: & paulo post: *Propterea Deus est in carne, quoniam maledictam hanc carnem oportebat sanctificari*. Quarto Nazianzenus orat. 4. de Theolog. quæ est 36. dicit: *Quæ autem humanitatis à Deo propter nos susceptæ causa extitit? Profectò vt nobis salus pararetur. Quid enim aliud causæ afferri potest?* Idem docet Orat. 15. quæ est 3. de theologia. Quinto Chrysostomus homil. 3. in Genesim dicit: *Propter nihil aliud Deus induit nostram carnem, & alta humana substinuit, & crucem quoque suscepit, nisi vt nos obnoxios à maledicto liberaret*. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. dialogi de Trinitate dicit: *Nam si non peccassemus, neque similis factus esset nobis, neque substinuisset*. Idem docet in Ioann. 18. Septimo Damascenus lib. 4. de fide cap. 4. dicit: *Quia nos melioris participes fecerat Deus, & non custodiuimus, assumpsit Deus deterius, nostram dico naturam, vt per se ipsum, & in se ipso renouaret, quod per imaginem, & similitudinem*. Idem docent plures alij.

16. Ex Patribus Latinis primo Irenæus lib. 5. aduersus Hæreses, cap. 5. dixit: *Si non haberet caro saluari, nequaquam Verbum caro factum esset*. Secundo Ambrosius lib. de Incarnationis Dominicæ Sacramento, cap. 6. dicit: *Nam quæ erat causa incarnationis, nisi vt caro, quæ peccauerat, per se redimeretur*. Tertio Hieronymus in caput. Ecclesiastici dicit: *Quia homo infixus erat in limo peccati, indiguit maiori auxilio. Idcircò venit ipsa sapientia*. Quarto Augustinus serm. 36. de verbis domini, & serm. 8. de verbis Apost. exponēs illud Lucæ 19. *Venit Filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat* dicit: *Ergo si homo non peccaret, Filius hominis non veniret*: & serm. 9. de verbis Apostoli. *Nulla causa veniendi Christo Domino fuit, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, nulla est medicinæ causa*. Quinto Leo Magnus serm. 3. de pentecoste dicit: *Si enim homo ad imaginem Dei factus, in suæ honore naturæ mansisset, creator mundi creatura non fieret*. Idem docet alijs locis. Sexto Gregorius Magnus in primū Regum, cap. 8. explicans illa verba: *Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt*, dicit: *Et quidem si Adam non peccaret, redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret. Non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, cum venire non oporteret*. Septimo

mo Anselmus lib. de conceptu Virginis dicit: *Deus factus est homo, quia non sufficeret ad redimendos alios Homo non Deus*. Idem docent alij. Ideo Ecclesia in quodam hymno canit: *Peccatores non abhorres, sine quibus nunquam fores tanto digna filio*: & alibi ex Sancto Ambrosio canit, *O certè necessarium Adæ peccatum*: sed non fuisset necessarium ad incarnationem, si Verbum incarnatum fuisset, etiamsi Adam non peccasset: ergo &c. Ex his possumus in confirmationem nostræ sententiæ tria afferre argumenta. Primum est, Scripturæ, & Patres communiter dicunt Deum incarnatum fuisse, vt hominem lapsum repararet, & talem reparationem afferunt vt causam finalem incarnationis; sed valdè impropriè hoc dixissent, si reparatio hominis esset finis purè impulsiuus, & causa solùm accessoria, & sine qua incarnatio nihilominus fieret: ergo &c.

18. Secundum est. Plures ex allatis Patribus, nimirùm Nazianzenus, Chrysostomus, & Augustinus expressè dicunt non fuisse aliam causam, vt Deus incarnaretur, nisi vt hominem lapsum repararet; sed si reparatio hominis fuisset motiuum purè accessorium, non potuisset dici Deum non fuisse incarnatum ex alia causa, cum fuisset alia causa principalis, propter quam incarnatus fuisset; ergo &c.

19. Tertium est. Plures Patres, nimirum Irenæus, Origenes, Athanasius, Augustinus, Leo Magnus, Cyrillus Alexandrinus, & Gregorius Magnus expressè dicunt, quod si Adam non peccasset, Deus incarnatus non fuisset; ergo expressè docent remedium peccati fuisse motiuum, non accessorium, sed principale, sine quo incarnatio non fuisset facta.

20. Confirmatur demum. Nam incarnatio per se, & principalitèr fuit opus misericordiæ, & iustitiæ; sed eatenus fuit opus misericordiæ, & iustitiæ, quatenus Deus incarnatus est, vt pro peccatis hominum satisfaceret de condigno, & vt hominem lapsum liberaret à miseria peccati: ergo Deus incarnatus est principalitèr, & non solùm accessoriè, vt satisfaceret pro peccatis, & hominem lapsum repararet, ac proindè si Adam non peccasset, Deus non fuisset incarnatus. Ex contraria autem sententia sequitur incarnationem accessoriè solum, non autem principalitèr fuisse opus misericordiæ, & iustitiæ.

21. Respondet Scotus loco supra citato, omnes authores posse exponi sic, scilicet, quod Christus non venisset vt redemptor, nisi homo cecidisset, neque fortè vt passibilis, sed venisset absolutè, & in carne impassibili.

22. Sed contra primò. Nam hæc explicatio repugnat verbis Patrum. Negatio enim, vt docent Summulistæ, est malignantis naturæ, adeoque negat rem absolutè, & non solùm negat modum rei: ex. gr. dum dicitur: *Petrus non venit Romam*, non solum negatur Petrum veniisse Romam equo, sed negatur Petrum veniisse Romam absolutè, ideoque si Petrus venerit Romam absolutè, quomodocumque venerit, falsa est propositio negans Petrum veniisse Romam: ergo dum dicitur, quod Verbum non fuisset incarnatū, si Adam non peccasset, negatur absolutè, quod fuisset incarnatum, & non solum negatur modus incarnationis in carne passibili; sed plures ex Patribus allatis, nimirum Irenæus, Origenes, Athanasius, Cyrillus Alexandrinus, Leo magnus, & Gregorius magnus absolutè dicunt, quod si Adam non peccasset, Deus non fuisset incarnatus, & carnem non induisset; ergo &c.

23. Confirmatur. Nam si illa propositio, Verbum non fuisset incarnatum &c. est vera, quia non fuisset incarnatum in carne passibili, sed in impassibili, esset etiam absolutè vera hæc propositio, *Verbum post resurrectionem non habet carnem, & non est amplius homo*, quia non habet amplius carnem passibilem, sed impassibilem, & non est amplius homo passibilis, sed impassibilis; sed hæc propositio est absolutè falsa, & hæretica: ergo propositio illa Sanctorum Patrum esset absolutè falsa.

24. Secundò contra est. Nam illa expositio, est etiam contraria intentioni Scripturarum, & Patrum. Scripturæ enim, & Patres, dum agunt de causa finali incarnationis, agunt de causa incarnationis secundum substantiam, & non solùm secundum modum, & volunt explicare, propter quem finem Deus sit incarnatus: ergo cum dicunt Verbum fuisse incarnatum in remedium peccati, ita vt non fuisset incarnatum, si Adam non peccasset, asserunt remedium peccati fuisse causam finalem *sine qua non* incarnationis secundum substantiam, & non solùm secundum modum, & accidentia passibilitatis, ac proindè explicatio Scoti est contraria intentioni Sanctorum Patrum.

25. Tertiò contra est. Nam Patres dicunt Deum incarnatum fuisse in remedium peccati, tanquam propter finem *sine quo non*, ad exprimendam magnitudinem amoris Dei erga nos, iuxta illud Io. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*, & iuxta illud Apostoli ad Romanos 8. *Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* sed ad magnitudinem amoris spectat, vt Deus ipsam substantiam, ac non solum passibilitatem incarnationis decreuerit propter remedium peccati, tanquam propter causam finalem *sine qua non*; ergo &c.

26. Ad 1. Respondeo primò, distinguo maiorem: Deus semper absolutè facit quod est magis conueniens, concedo; ex suppositione includente Deum facere aliquid minus conueniens, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Deus absolutè semper facit quod est magis conueniens: & quia magis conueniens fuit, vt

Deus permitteret, quam vt non permitteret peccatum Adæ, ideò de facto Deus permisit peccatum Adæ, ac posuit incarnationem in eius remedium. Si non permisisset peccatum Adæ, eo ipso elegisset alium ordinem rerum minus conuenientem, ac proindè non est mirum, quod in eo non posuisset incarnationem.

27. Respondeo secundò, concedo maiorem, & nego minorem, ac dico, quod si Adã non peccasset, conuenientius fuisset, vt Deus non incarnaretur, quam vt incarnaretur. Ratio est, quia cum incarnatio sit maximum opus Dei, ac maximè manifestatiuum diuinorum attributorum, & præsertim misericordiæ, & iustitiæ, non debet poni, nisi cum optimis circumstantijs, in quibus præsertim sit maximè manifestatiua misericordiæ, & iustitiæ diuinæ: sed si Adam non peccasset, incarnatio, ac Christus non possent poni in optimis circumstantijs; siquidem Christus non posset habere gloriam redemptoris, nec posset se ipsum offerre Deo pro peccatis nostris, nec manifestaretur summa iustitia Dei exigens pro peccatis satisfactionem æqualem, imò infinitam, & summa misericordia liberans nos à summa miseria peccati; ergo si Adam non peccasset, conuenientius fuisset, vt Deus non incarnaretur. Explicatur. Nam quædam maxima non debent fieri, nisi in optimis circumstantijs: ex. gr. quia quod rex tradat filium suum pro salute regni, est opus quoddã maximum, non debet rex tradere filium suum pro salute regni, nisi in optimis circumstantijs: ergo quia incarnatio est maximum opus Dei, Deus non debuit incarnari, nisi in optimis circumstantijs.

28. Ad 2. Distinguo maiorem: sequeretur incarnationem fuisse decretam solùm ex occasione peccati permissa ad hunc finem, vt incarnatio poneretur in occasione opportunissima, concedo: non permissa ad hunc finẽ, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Est inconueniens, vt incarnatio fuerit bonum occasionatum, hoc est positum, & intentum ex occasione à Deo non permissa ad finem ponendi incarnationem in occasione opportunissima. At non est inconueniens, quod fuerit bonum occasionatum, hoc est prædefinitum vt ponendum in occasione opportunissima, & permissa à Deo ad hunc ipsum finem, vt in ea tantum bonum poneretur. Incarnatio fuit bonum occasionatum, non primo modo, sed secundo: siquidem Deus videns peccatum Adami futurum occasionem opportunissimam ponendi incarnationem, permisit peccatum Adami ad hunc finem, vt eo posito, opportunissimè poneret bonum incarnationis.

29. Ad 3. Distinguo maiorem: ad dignitatem Christi spectat, vt fuerit amatus, & decretus pro omnibus circumstantijs, pro quibus æque opportunum erat illum poni, concedo; pro quibus minus opportunum erat illum poni, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ex dictis in responsione ad primum, pertinet ad dignitatem Christi, vt fuerit amatus, & decretus solum pro circumstantijs, pro quibus opportunissimum fuit ipsum poni: sed opportunissimum fuit, vt Christus poneretur, Adamo peccante, minus opportunum, vt poneretur, Adamo non peccante; ergo &c. Confirmatur: nam incarnatio simul, & sacrificium crucis, in quo Deo offertur victima infinita, iuxta principia Scoti fuit maius bonum, quam sola incarnatio; sed hoc bonum maius etiam iuxta principia Scoti fuit amatum, & decretum, non pro omnibus circumstantijs, sed solum pro circumstantia peccati, ac fuit bonum occasionatum; ergo non est inconueniens, quod incarnatio, quæ fuit bonum minus, fuerit amata, & decreta pro sola circumstantia peccati, ac fuerit bonum purè occasionatum. Hinc confirmatur solutio etiam secundi argumenti.

30. Ad 4. Distinguo maiorem: Deus magis amasset Christum ex parte boni absolutè voliti, si voluisset Christum existere etiam pro circumstantia non peccati, nego: ex parte boni conditionatè voliti, transeat: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Tomo primo in tractatu de Deo quæst. 61. conclusione 3. num. 11. ex S. Thoma 1. part. qu. 20. art. 2. 3. & 4. dixi Deum omnia æqualitèr amare ex parte amoris, cum omnia amet amore infinito, qui amor est ipse Deus, sed aliqua magis, aliqua minus amare ex parte boni voliti; siquidem aliquibus vult maius bonum, aliquibus minus bonum. Addo, quod Deus potest magis, aut minus amare, tùm ex parte boni absolutè voliti, tùm ex parte boni conditionatè voliti. Si Deus voluisset Christum existere etiam pro circumstantia non peccati, non magis amasset Christum ex parte boni absolutè voliti, siquidem non voluisset absolutè conferre Christo maius bonum: sed solùm magis amasset ex parte boni conditionatè voliti, cum bonum existentiæ Christo voluisset etiam pro circumstantia non peccati. Deus ex parte boni voliti Christum maximè amauit comparatiuè ad reliquas creaturas, cum voluerit humanitati Christi conferre bonum incomparabilitèr maius, quam reliquis creaturis. At non maximè amauit comparatiuè ad ipsum Christũ, prout existentem in alijs circumstantijs. Nam in alijs circumstantijs potuisset Christum magis amare, illique conferre maius bonum, puta maiorem beatitudinem. Ex proportionali ratione potuisset humanitati Christi conditionatè velle bonum vnionis hypostaticæ pro pluribus circumstantijs, quam velit de facto, & sic illam magis amare conditionatè.

31. Ad 5. distinguo antecedens: si Deus creasset Angelos, & homines sine Christo, prætulisset Angelos, & homines Christo non existenti prælatione purè omissiua Christi, con-

concedo : prætulisset Christo existenti prælatione æstimatiua, qua iudicaret Angelos,& homines habere maius meritum existendi, quam Christum: nego. Si Deus creasset homines, & Angelos sine Christo, prætulisset homines, & Angelos existentes Christo non existenti, quod non est absurdum ; siquidem nullum est inconueniens, vt Deus creaturas minus bonas existentes magis amet, quam creaturas meliores non existentes. Addo hanc fore prælationem purè omissiuam Christi: siquidem consisteret in eo, vt Deus amaret, & vellet existere homines, & Angelos, & non vellet, sed nollet existere Christum. At non præferret prælatione æstimatiua, qua iudicaret homines, & Angelos habere maius meritum existendi,quam Christum, cum potius iudicaret oppositum, licet pro sua libertate vellet producere homines, & Angelos, non autem Christum.

32. Ad 6. nego sequelam. Reprobare non est vtcumque nolle facere aliquam rem, sed est illam prosequi abominatione, & odio, tamquam malam ; sed Deus non prosequeretur Christum abominatione, & odio, tamquam malum, sed solum nollet ipsum ponere: ergo &c.

33. Ad 7. nego sequelam. Ad probationem, distinguo maiorem: magis amatur finis, quam purum medium, concedo ; quam medium, quod etiam habet rationem finis amati gratia sui, nego: distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam. Finis potest minus amari, quam quod ita amatur vt medium, vt etiam ametur gratia sui, adeoque vt finis: e. g. si ægrotus desideret sanitatem, tum gratia sui, tum etiam vt medium ad aliquod opus faciendum, potest magis amare sanitatem, quam illud opus: sed Deus licet voluerit Christum vt medium ad nostram salutem, tamen voluit illum etiam gratia sui, imò magis voluit gratia sui, quam vt medium ad nostram salutem: ergo &c.

34. Dices: qnod amatur propter aliud, tamquam propter finem motiuum, & *sine quo non*, minus amatur, quam illud ; sed Christus fuit amatus propter nostram salutem, tamquam propter finem motiuum, & sine quo non: ergo &c.

35. Respondeo, negando maiorem esse veram vniuersaliter. Deus ita voluit Christum propter bonum ipsius Christi, & propter bonum nostrum, vt tum bonum Christi, tum bonum nostrum fuerit finis,non purè impulsiuus, sed motiuus, & sine quo non, & vt ex his duobus finibus partialibus motiuis magis amauerit, & intenderit bonum Christi, vt potè incomparabiliter maius,quam bonum nostrum incomparabiliter minus. Potest nimirum ex duobus finibus motiuis partialibus vnus magis amari, quam alter.

36. Ad 8. Respondeo primo argumentum esse soluendum etiam ab aduersarijs. Nam Christus non habuisset officium redemptoris, si Adam non peccasset: ergo non potuisset gaudere de officio redemptoris, quin saltem speculatiuè gauderet de peccato Adami.

37. Respondeo secundo directè, negando sequelam. Licet enim aliquis gaudeat de bono, quod Deus elicuit ex peccato, non potest rationabiliter gaudere de peccato: sed Christus vtpotè impeccabilis non potuit gaudere, nisi gaudio rationabilissimo; ergo &c. Confirmatur: nam licet Deus gaudeat de pœnitentia, & de alijs bonis, quæ ita fuerunt ex occasione peccati, vt non solum non fuissent, sed neque potuissent esse, si peccatum non fuisset,tamen non delectatur, nec potest delectari peccato; ergo &c.

38. Dices primo. Saltem Christus non potuisset efficaciter, quantum est ex se,velle, vt Adam non peccasset. Qui enim necessario vult aliquid, non potest efficaciter velle, vt non extiterit id, sine quo illud non extitisset ; sed Christus necessario, & non liberè vult suam existentiam, & felicitatem ; ergo non potest efficaciter velle, vt non extiterit peccatum, sine quo Christus non extitisset, & non fuisset adeptus felicitatem.

39. Respondeo,concedo consequentiam, si loquamur de voluntate beneplaciti, ac dico, quod voluntas humana Christi circa peccatum Adæ necessario fuit conformis voluntati diuinæ. Sicut ergo Deus ex amore Christi vt ponendi non voluit efficaciter voluntate beneplaciti, vt Adam non peccaret, imò voluit permittere peccatum, ac proindè peccatum Adami noluit sola voluntate signi coniuncta cum voluntate beneplaciti permittendi peccatum Adæ, sic Christus, cum necessario vellet suam existentiam, ac sciret se non extiturum, si Adam non peccasset, non potuit efficaciter, quantum est ex se,voluntate beneplaciti velle, vt Adam non peccaret, ac vt Deus non permitteret peccatum Adæ, immo debuit gaudere de hoc, quod Deus permiserit peccatum Adæ, & illud efficacitèr non impedierit, ac solùm, potuit peccatum Adæ vt præteritum nolle voluntate signi coniuncta cum gaudio de eius permissione, eo pacto, quo Deus peccatum Adæ vt futurum noluit sola voluntate signi coniuncta cum voluntate efficaci illud permittendi,

40. Dices secundo: Sanctus Thomas 1. p. qu.98.artic. 1. docet, Adamo non peccante, futuras fuisse in statu innocentiæ generationes hominum ad conseruandum genus humanum, & probat, quia alioquin peccatum Adami fuisset valdè necessarium ; siquidem ex ipso secutum fuisset tantum bonum ; ergo à fortiori dicendum, quod Adamo non peccante, incarnatio fuisset: alioquin peccatum Adæ fuisset necessarium ad incarnationem, quæ est bonum multo maius genèrationibus hominum.

41. Respondeo, negando consequentiam. Absurdum est peccatum Adami fuisse necessarium ad bonum generationum, quod est ex se est debitum naturæ; sed incarnatio non est debita naturæ; ergo non est absurdum peccatum Adami fuisse quodammodo necessarium ad incarnationem, ideoque Ecclesia canit: *O certè necessarium Adæ peccatum.*

42. Ad 9. Respondeo primo, transeat maior, & nego minorem. Dici enim potest decreto, quo Deus voluit absolutè incarnationem in remedium peccati, quod decretum non extitisset, si Adam non peccasset, adiunctum fuisse aliud decretum conditionatum distinctum quoad suum vltimum complementum, quo dixerit, *si Adam non peccaret, nollem incarnari*, quod decretum conditionatum dari potuisset, & datum fuisset etiam Adamo non peccante, & ex vi ipsius non fuisset facta incarnatio.

43. Responderi potest secundo, distinguo maiorem: præsens decretum incarnationis non habet vim determinandi conditionatè non existentiam incarnationis pro casu, pro quo tale decretum non extitisset, nego; non habet vim determinandi absolutè, concedo maiorem; & concessa minori, distinguo eodem pacto consequens. Decretum præsens, quo Deus dicit: *Ego volo incarnari in remedium peccati, & si Adam non peccaret, nollem incarnari*, cum nunc existat, nunc est ipsa formalis determinatio conditionata ad hoc, vt si Adam non peccaret, ac proindè non existeret hoc ipsum decretum connexum cum existentia peccati Adæ, incarnatio non existeret; at purificata conditione, quod nimirùm Adam non peccaret, hoc decretum non existeret, ac proindè non determinaret absolutè non incarnationem. Quod enim non existit, quando non existit, non potest quicquam determinare.

44. Dices primò. Quod determinat aliquid conditionatè, purificata conditione, determinat illud absolutè; sed hoc decretum, purificata conditione, non existeret, ac proindè non determinaret absolutè negationem incarnationis: ergo neque nunc est determinatio conditionata in genere causæ formalis.

45. Respondeo distinguo maiorem: quod determinat aliquid conditionatè sub conditione includente, vel connexa cum sua non existentia, purificata conditione, determinat illud absolutè, nego: sub conditione non connexa cum sua non existentia, transeat; concedo minorem; & nego consequentiam. Decretum præsens incarnationis ita absolutè vult incarnationem in remedium peccati, vt conditionatè velit negationem incarnationis, si Adam non peccaret, ac proindè si non existeret hoc ipsum decretum, ac non determinaret absolutè negationem incarnationis; ergo ita est determinatio conditionata negationis incarnationis, vt purificata conditione, non determinaret absolutè negationem incarnationis.

46. Dices secundò; ergo falsum est, quod si Adam non peccaret, negatio incarnationis daretur ex vi præsentis decreti.

47. Respondeo distinguo consequens; ergo falsum est, quod si Adam non peccaret, negatio incarnationis daretur ex vi præsentis decreti, si ly *ex vi* cadat supra totam propositionem conditionatam, nego: si cadat supra solum obiectum conditionatum, concedo. Propositio allata potest habere duplicem sensum. Primus est: si Adam non peccasset, daretur negatio incarnationis, & hæc veritas conditionata datur ex vi præsentis decreti, & in hoc sensu propositio est vera; siquidem hæc veritas conditionata identificatur cum præsenti decreto. Secundus est, si Adam non peccasset, daretur negatio incarnationis, & talis negatio daretur ex vi præsentis decreti, & in hoc sensu propositio est falsa. Propositio ab auctoribus profertur in primo sensu, non autem in secundo.

48. Dices tertio: si Adam non peccasset, Deus esset indifferens ad volendam, vel nolendam incarnationem; ergo non est, cur dicamus, quod potius nollet, quam vellet incarnationem.

49. Respondeo, distinguo antecedens: Deus esset indifferens, sed nunc datur determinatio conditionata, vt non incarnaretur, concedo: & non datur talis determinatio, nego. Quia nunc datur hæc veritas conditionata identificata cum præsenti decreto, *si Adam non peccaret, Deus non incarnaretur, & se liberè determinaret ad non se incarnandum*, debemus afferere, quod non incarnaretur.

50. Addo hoc argumentum soluendum esse etiam à Scotistis. Scotistæ enim concedunt, quod si Adam non peccasset, Christus ex vi præsentis decreti non incarnatus fuisset in carne passibili; sed si Adam non peccasset, non esset hoc decretum, vtpotè quod voluit incarnationem in carne passibili; ergo non fuisset incarnatus ex vi decreti, quod tunc non esset, ac proinde argumentum soluendum est in vtraque sententia.

QVAESTIO XVII.

Vtrum Adam in statu innocentiæ habuerit gratiam ex meritis Christi?

1. Videtur habuisse: primo, quia dignius sentimus de Christo, si dicamus ipsum meruisse totam gratiam, non solum quæ data fuit hominibus post peccatum, sed etiam, quæ data fuit Adæ ante peccatum; ergo ita dicendum est.

2. Secundo si Christus non meruisset primis parentibus gratiam, quam habuerunt ante peccatum, sequeretur, quod neque meruisset gloriam illam, quæ debebatur ipsis ratione talis gratiæ; sed primi parentes de facto habent talem gloriam: siquidem meritum, & ius

ius ad illam gloriam, quod meritum per peccatum fuit mortificatum, reuixit per pœnitentiam, vt docet sententia communis penè omnium; ergo primi parentes de facto haberent aliquam gloriam, quam Christus ipsis non meruisset: quod est absurdum.

3. Tertio Adam ante peccatum habuit reuelationem Christi venturi, vt docet Sanctus Thomas 3. par. quæst. vnica artic. 3. ad 5. & vt docet communis sententia: habuit etiam fidem Christi venturi, vt docet idem Sanctus Thomas loco citato, & 2.2. quæst. 2. artic. 3. & vt ex Patribus docuerunt Tertullianus lib. de anima, cap. 11. & 21. & lib. 3. contra Marcionem, cap. 5. Hieronymus in cap. 5. ad Ephesios, Augustinus lib. 9. de Genesi ad literam, Epiphanius hæresi 48. & alij; sed omnis fides Christi venturi est ex meritis Christi; ergo &c.

4. Respondeo duas esse sententias. Prima satis communis eorum, qui dicunt Christum prædestinatum fuisse ante præuisum peccatum Adæ, ac venturum fuisse, etiamsi Adam non peccasset, docet Christum venisse, non solùm vt mereretur gratiam homini lapso, sed etiam vt ipsam mereretur homini integro, ac proinde Adamum in statu innocentiæ habuisse gratiam ex meritis Christi.

5. Secunda sententia communior Sancti Thomæ in 2. dist. 29. quæst. vnica artic. 3. ad 5. Alexandri 2. p. quæst. 91. memb. 2. artic. 1. Sancti Bonauenturæ in 2. dist. 29. artic. 3. Aegidij, Richardi, Almaini, Soti lib. 1. de natura, & gratia, cap. 6. quos refert, & sequitur Vasquez 3. part. disp. 112. cap. 2. docet, gratiam datam fuisse Adæ ante peccatum ex sola liberalitate Dei, non autem ex meritis Christi: & hanc sententiam existimo probabiliorem.

6. Probatur primo. Nam Christus Matthæi 9. dicit: *Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus*, & paulo post: *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores*: sed si Christus venisset, vt mereretur gratiam primo homini ante peccatum, veniſſet vocare, non solum peccatores. sed etiam iustos, ac non solùm pro malè habentibus, sed etiam pro sanis, & valentibus; ergo &c.

7. Probatur secundo: nam primus Adam fuit caput generis humani ante peccatum, Christus autem est caput generis humani post peccatum, & ideo ab Apostolo vocatur secundus Adam; sed si Christus meruisset Adamo gratiam, quam habuit ante peccatum, non Adam, sed Christus fuisset caput generis humani etiam ante peccatum, ac proinde non fuisset secundus Adam, sed primus: ergo &c.

8. Probatur tertio: nam Christus de facto nihil meruit, nisi per merita, quæ habuit in carne passibili, ac merita sua obtulit, vt coniuncta merito mortis; sed Christus non est passus, ac mortuus nisi pro peccatoribus: ergo &c. Ideò Augustinus lib. de correptione, & gratia, cap. 11. loquens de Adamo dicit: *ille in illis bonis Christi morte non eguit: istos* (hoc est posteros Adæ) *à reatu, & hæreditario, & proprio, Christi sanguis absoluit*. Ex proportionalibus rationibus Christus non meruit gratiam Angelis.

9. Ad 1. nego antecedens, ac dico ad dignitatem Christi spectare, vt meritus fuerit toram gratiam, quæ conueniens erat, vt daretur ex meritis, non autem illam gratiam, quæ conueniens erat, vt daretur ex pura Dei liberalitate; sed conueniens fuit Deo, vt hominibus, & Angelis innocentibus in prima eorum conditione daret gratiam sanctificantem, & iustitiam originalem ex pura liberalitate, & simùl conueniens fuit, vt hominibus post peccatum peccata non remitteret, & amissam gratiam non restitueret, nisi oblata æquali, & condigna satisfactione: ergo ad dignitatem Christi pertinuit, vt meruerit illam solam gratiam, quæ datur hominibus post peccatum, non autem illam gratiam, quæ data fuit hominibus, & Angelis innocentibus.

10. Ad 2. distinguo maiorem: si Christus non meruisset primis parentibus gratiam, quam habuerunt ante peccatum, neque meruisset eius gratiæ recuperationem post peccatum, non meruisset gloriam tali gratiæ respondentem, concedo: si non meruisset gratiam illam, sed meruisset eius gratiæ recuperationem, non meruisset gloriam respondentem tali gratiæ vt recuperatæ, nego maiorem; concedo minorem; & nego consequentiam. Christus licet non meruerit primis parentibus gratiam, quam habuerunt ante peccatum, tamen meruit illis talis gratiæ recuperationem post peccatum; sed de facto primi parentes gloriam tali gratiæ respondentem habent dependenter à recuperatione gratiæ, & reuiuiscentia meritorum: ergo primi parentes de facto nullum gradum gloriæ habent, quem Christus ipsis non meruerit.

11. Ad 3. concedo maiorem, & distinguo minorem: omnis fides Christi venturi, quæ sit post peccatum, est ex meritis Christi, concedo: quæ fuerit in natura innocenti ante peccatum, nego minorem; & nego consequentiam. Sicut Adamo, & Angelis ante peccatum Deus ex pura liberalitate dedit alia dona gratiæ, sic etiam dedit fidem Christi venturi, quæ fides proindè non fuit causata à Christo, tamquam à causa meritoria, sed solum tamquam ab obiecto, seu causa obiectiua. Iam euidens est, quod actus fidei potest causari ab aliquo futuro, tamquam à causa obiectiua, absque eo quod ab eodem causetur, tamquam à causa meritoria. Nam actus fidei, quo credo Antichristum peccaturum, causatur à futuro peccato Antichristi, tamquam à causa obiectiua, & non tanquam à causa meritoria.

QVAE-

QVAESTIO XVIII.

Vtrum principalius incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quam actuale?

S. Tho. quæst. 1. art. 4.

1. VIdetur incarnatio principalius facta fuisse ad tollendum peccatum actuale, quam originale: primo quia principalius facta fuit ad tollendum peccatum, quod est grauius; sed peccatum mortale actuale est grauius originali, ideoque peccato actuali debetur pœna grauior, quam originali, cui debetur pœna mitissima, vt docet Augustinus lib. 5. contra Iulianum, cap. 8. ergo &c.

2. Secundo Christus principalius venit ad tollendum illud peccatum, cuius pœnam voluit sustinere; sed Christus voluit sustinere solam pœnam sensus, quæ debetur peccato actuali, non autem pœnam damni, quæ sola debetur peccato originali, vt docet Sanctus Thomas in 2. dist. 33. quæst. 2. art. 2. ergo &c.

3. Respondeo, ponendo cum Sancto Thoma duas conclusiones. Prima conclusio omninò certa, ac de fide est: incarnatio est facta, & Christus venit in mundum, non solùm ad delendum peccatum originale, sed etiam ad delendum omnia peccata actualia, tùm mortalia, tùm venialia, quæ postmodum superaddita sunt; siquidem exhibuit satisfactionem, & meritum sufficiens ad delenda omnia peccata hominum, licet non omnia deleat propter defectum hominum, qui Christo non inhærent, iuxta illud Io. 3. *Venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem.* Probatur ex Paulo, qui ad Romanos 5. dicit: *non sicut delictum, ita & donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Confirmatur: nam Isaiæ 53. dicitur, *attritus est propter scelera nostra: omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam: & posuit dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*: sed scelera sunt peccata actualia, iniquitas est peccatum originale: ergo &c. Rursus 1. Io. 1. dicitur: *Sanguis Iesu Christi Filij eius emundat nos ab omni peccato*, vbi loquitur etiam de venialibus; siquidem de venialibus debet intelligi id, quod addit: *si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

4. Secunda conclusio est: Christus principalius venit ad delendum peccatum originale, quam ad delendum actuale. Probatur: nam cum Christus venerit in remedium peccati, principalius venit in remedium peccati maioris; sed peccatum originale est simpliciter maius actuali: ergo &c. Probatur minor. Nam licet peccatum actuale sit maius intensiuè, cum sit magis voluntarium, vt docet S. Thomas 1. 2. quæst. 81. art. 1. tamen peccatum originale est maius extensiuè, cum sit peccatum totius humanæ naturæ, & inficiat omnes homines; sed tum bonum, tùm malum, quod est commune totius gentis, licet sit minus intensiuè, tamen simpliciter est maius, quam bonum, & malum vnius personæ singularis, ideoque Aristoteles 1. Politicorum, cap. 5. dicit, quod bonum gentis diuinius, & eminentius est, quam bonum vnius: ergo &c. Ideo Beda, & refertur in glossa ordinaria, in illud Ioannis 1. *Ecce qui tollit peccatum mundi*, dicit. *Peccatum mundi dicitur originale, quod est commune totius mundi.*

5. Contra hanc rationem occurrit dubiũ ex Caietano in Commentario. Nam omnes, qui habuerunt peccatum originale, habuerunt etiam aliquod peccatum actuale: ergo peccatum originale non est extensiuè maius actuali, cum non extendatur ad plures.

6. Respondeti potest primo, negando antecedens. Nam qui moriuntur ante vsum rationis habent solùm peccatum originale sine vllo actuali. Respondeti potest secundo, transeat antecedens, & nego consequentiam. Illud enim peccatum dicitur extensiuè maius, quod ita inficit quamlibet determinatam personam, vt ex se debeat propagari in totam eius posteritatem; sed hoc conuenit soli peccato originali, nulli actuali: ergo. Confirmatur; nam peccatum originale est causa, & radix omnium peccatorum actualium ab hominibus commissorum, & committendorum.

7. Quæri potest, vtrum Christus venisset propter solum peccatum originale, etiamsi nulla commissa fuissent peccata actualia, vel propter sola actualia, etiamsi non daretur peccatum originale?

Respondeo plures esse sententias, quas refert Vasquez disp. 13. cap. 1.

8. Dicendum primò: ex vi præsentis decreti, si daretur solum peccatum originale, ac nullum actuale, Verbum nihilominus incarnaretur. Probatur: nam Verbum est incarnatum, ne totum genus humanum periret propter peccatum vnius; sed si daretur peccatum originale, & nullum daretur actuale, adhuc totum genus humanum periret propter peccatum vnius: ergo &c.

9. Dicendum secundò: probabilius est, quod si darentur sola peccata mortalia actualia, Verbum incarnaretur, etiamsi non daretur peccatum originale. Probatur: nam Christus venit, vt saluaret peccatores, iuxta illud Matth. 9. *Non veni vocare iustos, sed peccatores*, & vt in saluandis peccatoribus maximè manifestaret diuina attributa, præsertim misericordiæ, & iustitiæ: ergo probabile est, quod etiamsi non daretur peccatum originale, dummodo darentur peccatores, in quibus saluandis, & redimendis manifestaretur diuina mi-

seri-

sericordia, & iustitia, adhuc incarnaretur. Addo probabile esse, quod incarnaretur, non solum si omnes, aut plerique peccarent mortaliter, sed etiamsi pauciores. Hoc enim dicentes, dignius de diuina misericordia sentimus. Confirmatur auctoritate Chrysostomi, qui homil. 3. in acta Apostolorum, explicans illa verba, *& dederunt eis sortes*, insinuat Verbum incarnandum, etiamsi vnus tantum peccaret mortaliter, dicens. *Vnius animæ perditio tantam habet iacturam, vt nulla ratio possit æstimare. Etenim vnius animæ salus tanti est, vt ob hanc Filius Dei fieret homo, tantaque pateretur.* Sed hoc non caret difficultate. Sequeretur enim, quod si postquam Heua peccauit, Adam non peccasset, Verbum nihilominus fuisset incarnatum, quod repugnat Patribus.

10. Dices primo: asserimus, quod Verbum fuisset incarnatum, si Adam non peccasset, & alij homines peccassent: ergo recedimus à sententia Sancti Thomæ, & Sanctorum Patrum dicentium, quod si Adam non peccasset, Verbum non fuisset incarnatum.

11. Respondeo, negando consequentiam. Duplex potest fieri quæstio conditionata. Prima est, vtrum si Adam non peccasset, Verbum fuisset incarnatum. Ad hanc quæstionem conditionatam, quam solam examinat Sanctus Thomas, respondemus cum aliquibus, quod si Adam non peccasset, ex vi præsentis decreti nullus posterorum Adæ peccasset, saltem mortaliter, ac Verbum non fuisset incarnatum. Quod autem si Adam non peccasset, nullus hominum fuisset peccaturus mortaliter, docet Magister sententiarum in 2. distinct. 20. quos sequuntur alij multi. Idem ex Patribus docent Anselmus lib. *cur Deus homo*, cap. 18. Gregorius Magnus lib. 4. moralium, cap. 36. Augustinus lib. 1. retractationum, cap. 13. Boetius lib. *de fide christiana*. & alij.

12. Secunda quæstio conditionata est, vtrum, si Adam non peccasset, & alij homines peccassent, ex vi præsentis decreti Verbum fuisset incarnatum: & ad hanc quæstionem, quam S. Thomas non proponit, respondemus affirmatiuè, ac proindè non contradicimus S. Thomæ.

13. Dices secundo: Irenæus lib. 2. aduersus hæreses, cap. 14. dicit: *Si enim non haberet caro saluari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset: & si non haberet sanguis iustorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset Dominus*: ergo Irenæus existimat, quod Christus non venisset, nisi fuissent peccata personalia, præsertim occisionis iustorum, puta Abel, & Prophetarum, &c.

14. Respondeo, quod quia peccatum originale fuit radix omnium peccatorum actualium, ita vt nisi fuisset originale, neque fuissent peccata mortalia actualia occisionis Prophetarum, ideo Irenæus dicit, quod si non fuissent peccata actualia, ac proindè non fuisset originale, quod fuit eorum radix, Christus non venisset; at non dicit, quod non venisset, si fuisset originale, & non fuissent peccata actualia occisionis iustorum.

15. Ad 1, concedo maiorem, & distinguo minorem: peccatum actuale est intensiuè grauius originali, concedo: est simpliciter, & extensiuè, nego; & nego consequentiã. Peccatum originale licèt intensiuè sit minus graue peccato actuali, tamen extensiuè, & simpliciter est grauius, ac proindè incarnatio principalius est facta in remedium originalis, vtpotè simpliciter grauioris.

16. Ad 2. Peccato originali in vita futura debetur solùm pœna damni, sed in vita præsenti debetur mors, dolores, & alia mala, quæ spectant ad sensus; ergo Christus hæc patiens, passus est pœnam debitam peccato originali.

QVAESTIO XIX.

Vtrùm conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi, vel incarnationem differri vsque ad finem mundi?

S. Thom. quæst. 3. artic. 5. & 6.

1. VIdetur conueniens fuisse, vt incarnatio fieret ab initio mundi. Vt enim docet Apostolus 1. ad Timotheum 1. *Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere*; sed plures saluati fuissent, si Deus incarnatus fuisset ab initio mundi: ergo &c.

2. Secundo videtur ex alia parte, quod incarnatio debuerit differri vsq; ad finem mundi. Quod enim potest fieri per vnum, non debet fieri per duo; sed ad salutem hominum sufficeret vnus aduentus Christi in fine mundi, ergo non debuerunt dari duo aduentus Christi, alter in fine mundi, alter in medio temporis, ac proindè incarnatio debuit differri vsque ad finem mundi.

3. Respondeo, quod dupliciter Deus potuisset incarnari ab initio mundi: primo ita, vt incarnaretur, antequam Adam peccaret: secundo vt incarnaretur statim post peccatum Adami. Sanctus igitur Thomas quæstionem examinans in vtroque sensu, respondet per duas conclusiones.

4. Prima conclusio est: non fuit conueniens, vt Deus incarnaretur ab initio mundi, antequam Adam peccaret. Probat: nam medicina non debet dari, nisi iam infirmis; sed incarnatio fuit ordinata vt medicina in remedium peccati, ideoque Christus Matth. 9. dixit: *Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores*: ergo incarnatio non debuit fieri, antequam genus humanum per peccatum esset infirmum.

5. Secunda conclusio est: non fuit conueniens, vt Deus incarnaretur statim post peccatum Adami. Probat conclusionem Sanctus Thomas quatuor rationibus. Prima est: me-

medicina debet ita adhiberi, vt sit conueniens ægritudini; sed primus homo peccauit peccato superbiæ: ergo incarnatio in remedium peccati debuit ita fieri, vt homo prius humiliaretur, & cognosceret se esse infirmum, atque indigere remedio, & liberatione per Christum: sed vt homo hoc agnosceret, debuit primo relinqui in statu naturæ, vt experiretur se per vires liberi arbitrij non posse moraliter à peccatis abstinere; deindè debuit constitui in statu legis scriptæ, vt experiretur se per legem non solùm non potuisse liberari à morbo peccati, sed talem morbum ex occasione legis inualuisse, non defectu legis, sed defectu naturæ per peccatum originale vitiatæ, & cognita sua infirmitate clamaret ad medicum, & imploraret auxilium gratiæ; ergo &c. Desumpta videtur hæc ratio ex Sancto Leone, qui serm. 3. de Epiphania dicit: *Vt clarior fieret exercendæ gratiæ magnitudo, tunc placuit abolendis peccatis hominum sacramentum remissionis afferri, quando nemo poterat de suis meritis gloriari.*

6. Secunda ratio est. Conueniens fuit, vt humana natura paulatim à statu imperfectiori naturæ perduceretur ad statum perfectiorem legis scriptæ, ac demum ad statum perfectissimum legis Euangelicæ, ac gratiæ per Christum, ideoque Apostolus 1. ad Corinth. 15. dicit. *Non prius, quod spirituale est, sed quod animale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis.*

7. Tertia ratio est: sicut ad dignitatem iudicis pertinet, vt eum præcedant multi præcones, sic ad dignitatem Verbi pertinuit, vt eum præcederet longa series Prophetarum. Hæc ratio desumpta est ex S. Augustino tract. 31. in Ioann., vbi dicit. *Quanto maior iudex veniebat, tantò præconum series longior præcedere debebat*

8. Quarta ratio est, ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret; quia circa finem mundi tepescet charitas multorum, ideoque Lucæ 18. Christus dicit: *Cum filius hominis veniet, puta inueniet fidem in terra?*

9. Tertia conclusio est. Incarnatio sicut non debuit fieri initio mundi, sic nec debuit differri vsque ad finem mundi, sed fieri debuit in medio temporis, iuxta illud Abacuh 3. *In medio annorum notum facies.*

10. Prima ratio est, quia in eo, quod ex imperfecto debet perduci ad perfectum, imperfectum debet præcedere perfectum: cum autem vnum debet alia ex imperfecto perducere ad perfectum, perfectum debet præcedere imperfectum: sed incarnatio fuit facta, tum vt natura humana ab imperfecto perduceretur ad perfectum, tum vt Christus cæteros homines imperfectos perduceret ad perfectionem beatitudinis, ideoque Ioan. 1. de Christo dicitur: *De plenitudine eius omnes accepimus*; ergo ex primo capite natura humana debuit esse in statu imperfecto, deinde debuit perduci ad perfectionem incarnationis, ac proindè incarnatio non debuit fieri ab initio mundi: ex alio capite Christus, qui debuit alios perficere, debuit præcedere perficiendos, ac proindè debuit poni antequam homines in fine mundi peruenirent ad perfectionem beatitudinis; ergo incarnatio non debuit differri vsque ad finem mundi, sed sola perfectio gloriæ animæ, & corporis differri debuit vsque ad finem mundi.

11. Secunda ratio est, quia si incarnatio dilata fuisset vsque ad finem mundi, penè totaliter abolita fuisset Dei notitia, & reuerentia, & honestas morum in terris.

12. Tertia ratio est. Incarnatio debuit fieri ita, vt homines saluarentur, non solùm per fidem Christi præsentis, & futuri, sed etiam per fidem Christi præteriti, vt sic diuina virtus magis manifestaretur; sed si incarnatio dilata fuisset vsque ad finem mundi, homines non fuissent saluati per fidem Christi præteriti; ergo &c.

13. Debet aduerti, quod dum dicitur non fuisse conueniens Deum incarnari ab initio mundi, non negatur absolutè omnis conuenientia; alioquin Deus non potuisset incarnari ab initio mundi, cum non possit facere id, quod nullo pacto est conueniens: sed solùm negatur conuenientia comparatiua, & asseritur non fuisse conueniens, vt Deus incarnaretur ab initio mundi, sicut fuit conueniens, vt incarnaretur tempore, quo est incarnatus. Potest etiam hæc propositio: *non fuit conueniens Deum incarnari ab initio mundi*, ita explicari, vt sensus sit: fuit conueniens Deum non incarnari ab initio mundi, sed differri incarnationem ad tempus, quo de facto est incarnatus. Debet rursus aduerti rationes allatas esse congruentias facti. Præcipua siquidem ratio est, quia Deus sic voluit. Ideo ad Galatas 4. dicitur: *At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*: vbi glossa dicit, quod plenitudo temporis, est quod prædefinitum fuit à Deo Patre, quando mitteret filium suum. Sed quia voluntas Dei est rationabilissima, & omnia disponit ex summa sapientia, ideò assignandæ sunt rationes, propter quas Deus incarnari voluerit, non ab initio, neque in fine mundi, sed in medio temporis.

14. Ad 1. respondet Sanctus Thomas ex S. Augustl. lib. de dono perseuerantia, cap. 11. quod Deus venit in hunc mundum saluos facere peccatores, sed ita, vt licet omnibus dederit auxilia sufficientia ad salutem, tamen quos voluit, misericorditer saluauerit, alios autem iustè perire permiserit. Debet aduerti, quod licet Deus non sit incarnatus ab initio mundi, tamen ab initio mundi statim post peccatum prouisum fuit hominibus remedium, quo possent saluari. Ratio est, quia licet Christus non sit mortuus statim post peccatum, tamen Deus acceptauit mortem Christi, ac si Christus mortuus fuisset statim post peccatum in ordine ad remedium peccati,

ideo-

ideoque homines poterant iustificari per Christum, quem venturum credebant, fide magis, aut minus confusa, vel distincta. Ideo Apocal. 13. *Christus dicitur agnus occisus ab origine mundi*, quia efficacia mortis Christi profuit hominibus ab origine mundi, ita vt omnes habuerint auxilia sufficientia ad consequendam salutē, & remissionem peccati. Post Christum tamen homines habent maiora remedia, & auxilia ad salutem.

15. Ad 2. Nego minorem. Debuerunt enim dari duo aduentus Christi, alter ad miserendum, & redimendum, alter ad iudicandum, vt docet Chrisostomus homil. 17. in Ioann. cuius verba videri possunt apud S. Thomam hoc art. 6. ad 3.

TRACTATVS IV.

De Incarnatione ipsa, ac de vnione hypostatica, & de assumptione naturæ humanæ.

S. Th. qu. 2. & seqq.

POSTQVAM S. Thomas qu. 1. egit de conuenientia, necessitate, nue, & motiuo incarnationis, descendit ad agendum de ipsa incarnatione: & quia incarnatio facta est per vnionem, per quam Deus assumpsit naturam humanam, agit de hac vnione, & quæst. 2. agit de ipsa vnione secundum se: quæst. 3. de persona, quæ per vnionem assumpsit naturam humanam cum perfectionibus gratiæ, scientiæ, & potentiæ: quæst. 4. de natura humana assumpta: quæst. 5. de partibus naturæ assumptæ: quæst. 6. de ordine, quo assumpsit partes naturæ humanæ. Et quia Filius Dei assumpsit naturam humanam cum perfectionibus gratiæ, scientiæ, & potentiæ, quæst. 7. & 8. agit de gratia Christi: Quæst. 9. 10. 11. & 12. agit de scientia Christi. Quæst. 13. de potentia animæ Christi. Quæst. 14. de defectibus, quos Christus in natura humana assumpsit ex parte corporis: Quæst. 15. de defectibus, quos assumpsit ex parte animæ: Quæst. 16. & sequentibus vsque ad 26. agit de consequentibus vnionem. Incipimus explicare quæstiones de vnione: & quia circa vnionem multi fuerunt errores, qui à S. Thoma paulatim referuntur, & reijciuntur, libet illos simul proponere.

QVÆSTIO XX.

Proponuntur errores circa incarnationem, & vnionem hypostaticam.

1. PLures circa incarnationem, & vnionem Verbi cum humana natura fuerunt hæreses, & errores. Primus, & præcipuus error est eorum, qui dixerunt vnionem humanitatis, & diuinitatis in Christo non fuisse factam in vnitate personæ substantialiter, sed accidentaliter, & secundum habitudinem, & affectum dumtaxat, ita vt in Christo sint duæ personæ, altera Dei, altera hominis. Primus, qui hunc errorem docuit, vt existimat Vasquez tom. 1. in 3. par. disput. 5. num. 1. fuit Carpocrates auctor hæreticorum, qui dicti sunt gnostici, hoc est scientes, cui hunc errorem tribuunt Irenæus lib. 1. contra hæreses, cap. 14. Tertullianus lib. de Præscriptionibus contra hæreticos, cap. 48. Epiphanius contra Hæreses, hæresi 27. & Eusebius lib. 4. Historiæ cap. 7. Carpocrates igitur docuit Christum fuisse purum hominem, probum tamen, & sanctum, qui virtutibus omnibus præcelluit. Carpocratem sequuti sunt Cherinthus, & Ebion author Ebionitarum, qui omnes vixerunt tempore Apostolorum, ac prodierunt ex schola Simonis Magi, vt scribit Eusebius lib. 3. Historiæ, cap. 27. & 28. Theodoretus lib. 2. hæreticarum fabularum, initio. Nicephorus verò lib. 8. hist. cap. 14. speciatim narrat Ioannem Apostolum, & Euangelistam, cum Ephesi obuium habuisset Cherinthum in balneo, dixisse socijs, *recedamus hinc ne balneum concidat, & simul nos cum Cherintho opprimat*. Hoc idem narrat Theodoretus lib. 2. hæreticarum fabularum, Epiphanius lib. aduersus hæreses, hæresi 3. & Irenæus lib. 3. contra hæreses, cap. 3. qui addit vsque ad sua tempora vixisse aliquos, qui audierant Ioannem dixisse verba relata. Cherinthus porrò, vt refert idem Irenæus lib. 1. contra hæreses, cap. 15. docuit Iesum fuisse purum hominem, & supra illum purum hominem in Baptismo descendisse Christum Dei filium in specie columbæ, illique annunciasse incognitum Patrem, & virtutes, ac miracula fecisse: in fine autem Christum iterum reuolasse de Iesu, & Iesum à Christo derelictum passum esse, ac resurrexisse, Christum autem impassibilem perseueraſſe existentem spiritualem.

2. Contra hunc errorem Ioannes scripsit suum Euangelium rogatus ab Episcopis Asiæ, vt docet Hieronymus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cap. de Ioanne Euangelista. Ideo Ioannes ad ostendendum eamdem personam fuisse simul hominem, & Deum, cum initio capitis primi dixisset, *Deus erat Verbum*, inferius addidit, *Verbum caro factum est*, quia eadem persona, quæ ab initio erat Verbum Deus, in tempore facta est caro, & homo. Cap. etiam 20. existimatur contra Cherinthum, qui asserebat Iesum non esse Christum filium Dei, dixisse: *Hæc autem scripta sunt vt credatis, quoniam Iesus est Christus filius Dei*: & Epist. 1. cap. 1. *Omnis, qui credit, quod Iesus est Christus, ex Deo est*.

3. Hunc errorem sequuti sunt deindè Paulus Samosatenus Episcopus Antiochenus, quæ vixit sub Scuero Imperatore circa

annum Domini 166. & damnatus fuit in quodam Concilio Antiocheno congregato sub Dionysio Papa, vt refert Eusebius lib. 7. Historiarum, cap. 25. & 26. Theodorus Bizantius officio coriarius, vt scribunt Epiphanius lib. aduersus hæreses, hæresi 53. ac tempore Theodosij iunioris circa annum Domini 426. Nestorius Episcopus Constantinopolitanus, à quo hæc hæresis vocatur Nestoriana, quia fuit à Nestorio maximè per orbem propagata. Docuit igitur Nestorius Christum fuisse purum hominem, non autem Deum. Hinc inferebat Mariam Virginem non esse dicendam græcè theotocon, latinè Deiparam, sed Christotocon, & Christiparam. Addebat Christum purum hominem inculpatæ vitæ sanctitate obtinuisse, vt dignus haberetur, cui se diuinitas speciali quodam modo coniungeret, non in vnitatem personæ substantialiter, sed secundum affectum, sicut hominibus iustis, tamen præcipua quadam, & singulari ratione, propter maiorem vitæ sanctitatem, ideoque Christum vocatum fuisse Emmanuelem, hoc est, *nobiscum Deum*, ac dicendum esse non Deum, sed Deiferum. Negabat etiam Deum fuisse passum, & sepultum, vt catholica fides docet, propter communicationem idiomatum. Licet autem assereret in Christo Deum homini fuisse permixtum, dicebat talem permixtionem fuisse, non substantialem, sed accidentalem, ac solum secundum affectum.

4. Damnatus fuit Nestorius, & hæresis Nestoriana in Concilio Ephesino anno Domini 430. cui Concilio nomine Cælestini Papæ præfuit Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus.

5. Eundem errorem de duabus personis in Christo, vt existimant Alphonsus à Castro aduersus hæreses, verbo *Christus*, hæres 3. & Plateolus in Elencho hæresum, verbo *Petrus* Gnaphæus, & vt insinuat Damascenus lib. 3. de fide, cap. 10. videtur post Nestorium secutus Petrus Gnaphæus, seu Fullo, Episcopus Antiochenus, qui in trisagio, in quo dicitur, *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis*, ausus est addere quartam vocem, *Sanctus, qui passus est pro nobis*, ad significandum Christum, qui passus est pro nobis, fuisse quartam personam distinctam à filio Dei, ideoque in Christo dari duas personas, alteram filij Dei, quæ non sit passa, alteram hominis, quæ sit passa. Aliqui tamen existimant Petrum Gnaphæum non docuisse errorem Nestorianum, sed oppositum errorem Euthychianum, vt explicabitur infra, num. 9. Eundem errorem docuit Theodorus Episcopus Monspestenus, qui vt colligitur ex Nicephoro lib. 14. historiarum, cap. 30. & 31. & lib. 17. cap. 17. & ex Damasceno lib. 3. de fide, cap. 3. docuit quaternitatem personarum, ita vt Christum non recensuerit inter tres diuinas personas, sed dixerit esse quartam personam, & hanc solam fuisse passam, ne si concederet filium Dei fuisse passum, cogeretur asserere totam Trinitatem fuisse passam, aut alioquin videretur diuidere Trinitatem, si admitteret vnam solam personam fuisse passam, & non alias. Cyrillus porro lib. contra Theodorum, qui est in quinta Synodo generali, act. 5. affirmat Nestorium suum errorem didicisse à Theodoro. Damnati fuerunt errores Petri Gnaphæi, & Theodori Monspestæni in Synodo quinta generali. Videri potest Vasquez disp. 5. cap. 1.

6. Affinis errori Nestoriano est error aliquorum, qui vt dicunt Sanctus Thomas 3. parte quæst. 2. art. 3. & lib. 4. contra Gentes, cap. 38. & plures alij Scholastici, docuerunt in Christo esse vnam tantum personam, duo verò supposita. Quinam fuerint huius erroris Authores, examinant Suarius disput. 7. sect. 3. & Vasquez disput. 15. cap. 2. & 3. vbi etiam agit de controuersia habita cum quibusdam monachis Scythiæ, qui acriter institerunt, vt definitioni Concilij Chalcedonensis adderetur, *vnus ex Trinitate passus est pro nobis*.

7. Secundus error etiam valdè præcipuus fuit Eutychetis Abbatis Constantinopolitani, qui post damnatum Nestorium incidit in errorem extremè contrarium, ac docuit vnionem Verbi ita factam fuisse in naturam humanam, vt ex duabus naturis integris, humana nimirum, & diuina, quæ erant ante vnionem, per vnionem facta fuerit vna solum natura. Iam verò tribus modis potest intelligi, quod ex pluribus naturis fiat vna natura. Primò per mixtionem, per quam plures naturæ transmutentur in vnam tertiam naturam, eo pacto, quo ex quatuor naturis elementorum fit vna natura mixti per mixtionem, per quam naturæ elementorum transmutantur in naturam mixti. Secundo per conuersionem vnius naturæ in aliam, eo pacto, quo cum lignum comburitur, ex duabus naturis, ligni, & ignis fit vna natura ignis per conuersionem, qua natura ligni conuertitur in naturam ignis. Tertio per compositionem, qua ex vtraque natura remanente fiat vna natura composita, eo pacto, quo ex natura corporis, & animæ rationalis remanentibus, fit vna natura humana composita.

8. Hæretici igitur dicentes per vnionem Verbi cum humanitate fuisse ex duabus naturis factam vnam naturam, non conueniunt in hoc explicando. Primò quidam Polemius, vt apud Suarium disp. 7. sect. 2. refert Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum, docuit vnionem duarum naturarum in Christo factam fuisse per confusionem, & mixtionem duarum naturarum in vnam tertiam. Eumdem errorem secuti sunt deindè Iacobitæ, duce Iacobo Syro, vt refert Nicephorus lib. 18. cap. 45. & Acephali, duce Seuero, vt colligitur ex septima synodo, act. 1. circa finem. Non desunt etiam plures Patres,

tres, qui errorem Eutychetis in hoc sensu explicant, & impugnant, ac Damascenus contra hos hæreticos scripsit librum de natura composita, ex cuius discursu, & argumentationibus colligitur illos posuisse vnionem vtriusque naturæ in Christo per veram commixtionem, qua conuersæ fuerint in vnam tertiam naturam.

9. Secundo Eutyches, vt colligitur ex Leone Papa, epist. 10. ad Flauianum, & ex epistolis Flauiani ad Leonem, videtur docuisse vnionem duarum naturarum factam fuisse per conuersionem naturæ humanæ in diuinam, adeoque dicebat diuinitatem ipsam passam fuisse, & crucifixam, vt Theodoretus refert, lib. 4. hæreticarum fabularum, cap. vltimo. Errorem Eutychetis in hoc sensu secutus est Dioscorus Episcopus Alexandrinus Cyrilli successor, vt patet ex Concilio Chalcedonensi, act. 1. & 16. & act. 3. in epist. ad Marcianum Augustum de damnatione Dioscori. Eundem errorem secutus est deindè Petrus Gnaphæus Episcopus Antiochenus, qui intulit, quod quia in Christo post vnionem fuit solùm natura diuina, Christus passus est secundum naturam diuinam: & quia natura diuina communis est toti Trinitati, tota Trinitas est passa, ideoque in Trisagio, in quo dicitur *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*, addidit quartam vocem, *Sanctus, qui passus est pro nobis*, ad significandum, quod tota Trinitas passa fuerit secundum naturam diuinam.

10. A Petro Gnaphæo orti sunt hæretici, qui dicti sunt Theopaschitæ, quia dixerunt Deum esse passum secundum naturam diuinam. Dicti sunt etiam Patropassiani, quia dixerunt totam Trinitatem, ac proindè etiam Patrem æternum fuisse passum. Videri potest Damascenus lib. 3. de fide, cap. 10. & epist. de Trisagio, & Nicephorus lib. 15. cap. 18. & lib. 18. cap. 46. vbi hunc errorem tribuit etiam Philopono.

11. Tertio vt refert Augustinus lib. de hæresibus, hæres. 55. & Epiphanius hæresi 76. multo ante Eutychetem Apollinaris docuit, vnionem fuisse factam per hoc, quod aliqua particula naturæ diuinę conuersa fuerit in naturam humanam. Addebat Christum non habuisse animam rationalem, sed corpus cum anima sensitiua, ac Verbum fuisse loco animæ rationalis.

12. Quarto alij dixerunt ex duabus naturis factam fuisse vnicam naturam, non per mixtionem, neque per transmutationem vnius naturæ in aliam, sed per solam compositionem, qua ex natura humana, & diuina facta sit vna natura composita, proportionaliter, ac ex natura corporis, & animæ fit vna natura humana. Vasquez autem disput. 14. cap. 1. num. 4. existimat Eutychetem in hoc solum sensu docuisse ex duabus naturis factam fuisse vnam naturam in Christo. Notat Suarius disp. 7. sect. 2. Hæreticos multo antiquiores Eutychete docuisse hos errores, cum eorum mentionem faciat Irenæus Apostolorum discipulus in expositione fidei; Hæreticos etiam recentiores his erroribus fuisse infectos.

13. Damnati fuerunt Eutyches, & Dioscorus in Concilio Chalcedonensi 630. Episcoporum, in quo Dioscorus fuit etiam ab Episcopatu depositus. Ante Concilium Chalcedonense coactum fuerat iussu Sancti Leonis Papæ Concilium Ephesinum secundum, quod degenerauit in Conciliabulum, eoque à factione Dioscori per vim extorta fuit ab Episcopis definitio hæresis Eutychianæ, ac damnatio fidei catholicæ, Sanctus Flauianus Episcopus Constantinopolitanus, qui damnauerat Eutychetem, fuit interfectus, & Sanctus Leo Papa non multo post fuit à Dioscoro excommunicatus in Conciliabulo Alexandrino. Errores Nestoriani, & Eutychiani vsque ad nostra tempora durant in Oriente, & in Æthyopia.

14. Tertius error fuit Arrij, qui docuit in Christo non fuisse vllam animam sensitiuam, neque rationalem, sed Verbum vnitum fuisse carni, vt formam, loco animæ. Damnatus fuit hic error in quodam Concilio Romano sub Damaso, quod habetur inter decreta Damasi, & in Concilio Ephesino, cap. 15. Huius hæreseos mentionem facit S. Augustinus lib. de hæresibus, hæresi 49. & contra illam scripsit Athanasius quatuor sermones. Reiecta etiam fuit à Gregorio Nazianzeno epist. 1. & 2. ad ad Gliconium, & ab Ambrosio lib. de Incarnationis Dominicæ Sacramento, cap. 7.

15. Quartus error fuit Valentini, qui vixit sub Antonino Pio Imperatore circa annum Domini 139. vt refert Irenæus lib. 3. cap. 4. Docuit igitur Valentinus corpus Christi non fuisse ex carne nostra, nec sumptum ex Virgine, sed ex materia cœlesti, ac transisse per Virginem, tamquam per quemdam canalem, quod est expresè contra Scripturam, in qua ad Rom. 1. dicitur, *Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem*, & ad Galatas 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Confirmatur: nam Christus sæpissimè se vocat filium hominis: sed si non esset consubstantialis homini, nõ esset filius hominis; ergo.

16. Quintus error fuit Manetis Persæ, qui se Manicheum nominauit, & vixit circa annum Domini 172. vt refert Eusebius lib. 7. Historiarum, cap. 27. qui docuit Christum non habuisse corpus verum, sed phantasticum, ac proindè non verè passum fuisse, nec verè mortuum. Ante Manichæum similem errorem docuerat Cerdon, vt refert Augustinus lib. de hæresibus, cap. 21. Damnatus fuit hic error in Concilio Ephesino, & à Sancto Leone, epist. 71. ad Asturicensem Episcopum. Videri potest circa hos errores, alioque de Incarnatione Alphonsus à Castro lib. de hæres. Verbo Christus.

17. Contra istos omnes errores fides catholica docet in Christo dari duas naturas integras, perfectas, inconfusas, immixtas, diuinam nimirùm, & humanam sub vna personalitate Verbi diuini, ideoque in Christo vnam tantùm dari Personam, vnum suppositum, & vnam hypostasim. Cum tamen sit duplex natura perfecta, diuina, & humana illa vna persona Christi est verè, & perfectè Deus consubstantialis Patri, verè, & perfectè homo consubstantialis matri, nec quicquam diuinitatis in carnem, nec quicquam humanitatis in Deum mutatum est, sed vtraque natura, quod suum est, & ad ipsam spectat, retinuit, vt explicabitur quæstionibus sequentibus.

18. Addo oppositos errores Sabellianorum, & Arrianorum contra mysterium Trinitatis, & Nestorianorum, atque Eutychianorum contra mysterium Incarnationis ortos fuisse ex eo, quod Personam non distinxerunt à natura. Testatur id Epiphanius Diaconus in 7. Synodo generali, act. 3. tomo 3. post medium, vbi loquens de Eutychianis, & alijs hæreticis, dicit. *Nihil aliud agunt, quam vt ostendant naturam, & hypostasim idem esse, quæ sanè inter se differre, veri Ecclesiæ Catholicæ alumni cognoscunt.* Idem testatur Damascenus lib. 3. de fide, cap. 3. dicens. *Verum hoc hæreticis inducit errorem, quod idem dicunt naturam, & hypostasim, suppositumuè, ac personam.* Idem docuit Vigilius lib. 2. de fide contra Eutychetem, & alij.

19. Explicatur, quo pacto ex eodem principio hæretici intulerint errores oppositos. Sabellius, & Arrius conuenerunt in hoc falso principio, quod in Deo persona, & natura nullo pacto differant. Subsumpsit Sabellius: sed in Deo vna tantùm est essentia, ac natura diuina, vt constat ex Scripturis; ergo in Deo vna tantùm est persona, ac proinde Pater, Filius, ac Spiritus sanctus non sunt tres Personæ, sed vna tantùm Persona, quæ per ordinem ad diuersas operationes ad extra, vocatur tribus nominibus. Nam in quantùm creauit mundum, vocatur Pater: in quantùm incarnata est ex Virgine, vocatur filius: in quantũ descendit ad homines sanctificandos, vocatur Spiritus sanctus. Subsumpserunt Arrius, Macedonius, & alij. In Deo dantur tres Personæ, vt constat ex Scriptura: ergo dantur tres naturæ, & essentiæ, ac proindè alia est natura, & essentia Patris, alia natura, & essentia Filij, alia natura, & essentia Spiritus sancti.

20. Proportionaliter circa mysterium Incarnationis Nestoriani ex vna parte, & Eutychiani ex altera conuenerunt in eodem falso principio, quod natura nullo pacto differat à persona. Subsumpserunt Nestoriani: sed in Christo dantur duæ naturæ completæ, & integræ, diuina, & humana: & intulerunt; ergo in Christo dantur duæ personæ, diuina nimirum, & humana, ac proindè persona Filij Dei non est persona Filij Virginis, ac B. Virgo non fuit mater Dei, sed solius hominis. Subsumpserunt Eutychiani: sed in Christo datur vna tantùm persona, vt constat ex Scripturis; & intulerunt; ergo datur vna tantùm natura. Inter hos errores media incedit catholica fides, ac docet, quod datur aliqua distinctio inter personam, & naturam, propter quam in Deo dantur tres personæ, & vna tantùm natura, atque essentia: in Christo è conuerso dantur duæ naturæ, & vna tantùm persona. Vt igitur explicemus mysterium Incarnationis, in quo duæ naturæ vniuntur in vna persona, debemus explicare, in quo differant suppositum, ac persona à natura, præsertim quia vt dicit Anselmus lib. de Incarnatione Verbi, cap. 2. in fine: *Qui non intelligit discrimen inter personam, & naturam, non potest intelligere mysterium Incarnationis.*

QVAESTIO XXI.

Vtrum suppositum, & persona addant aliquid supra naturam singularem completam: & vtrum addant aliquid positiuum, vel negatiuum, accidentale, vel substantiale?

1. PRimò videtur, quod suppositum, & persona nihil addant supra naturam substantialem singularem completam. Bucephalus enim est suppositum equi, ac non potest explicari, quid addat supra hanc singularem, & completam naturam equinam constantem, ex corpore, & anima equi: Petrus est suppositum, & persona hominis, Michael est suppositum, & persona Angeli, ac non potest explicari, quid addant supra hanc singularem, & completam naturam humanam, vel angelicam.

2. Secundò videtur suppositum, & persona supra naturam singularem completam addere solam negationem vnionis substantialis, qua perficiatur ab altera substantia. Natura enim singularis completa constituitur suppositum per hoc, quod per se subsistat, hoc est sistat in sua perfectione substantiali; sed per se subsistit per hoc, quod non vniatur alteri substantiæ, vnione, qua substantialiter perficiatur: ergo &c. Probatur minor: nam mea humanitas ex. gr. per se subsistit, hoc est sistit in sua perfectione substantiali per hoc præcisè, quod non vniatur substantialiter alteri substantiæ à qua perficiatur. E conuerso humanitas Christi non per se subsistit, quia vnitur substantialiter Verbo diuino, à quo perficitur, ac proinde non sistit in sua perfectione substantiali.

3. Tertiò si id, quod suppositum addit supra naturam, esset aliquid positiuum, deberet præstare aliquem effectum formalem, quê non potest præstare pura negatio; sed non præstat, nec potest explicari talis effectus formalis: ergo &c.

4. Quartò mysterium Incarnationis po-

test

test æquè benè explicari, dicendo, quod suppositum supra naturam addit puram negationem, ac dicendo, quod addit aliquid positiuũ; ergo &c.

5. Quintò si suppositum supra naturam adderet suppositalitem, & personalitatem positiuam substantialem, Verbum diuinum, cũ non assumpserit nostram personalitatem, non assumpsisset totam nostram substantiam; sed vt docet Damascenus lib. 3. de Fide, cap. 7. quod à Verbo non fuit assumptum, non fuit curatum: ergo à Verbo non fuisset curata tota nostra substantia, quod est absurdum.

6. Sextò si suppositum supra naturam adderet aliquam perfectionem positiuam substantialem, humanitas Christi esset in statu violento, quod est absurdum. Probatur sequela. Quod enim caret aliqua perfectione positiua substantiali ipsi naturaliter debita est in statu violento; sed humanitas Christi careret propria personalitate, quæ personalitas esset perfectio positiua substantialis naturaliter debita ipsi humanitati: ergo &c.

7. Respondeo ex doctrina Aristotelis 5. metaphysicæ, cap. 8. tex. 15. in fine, substantiam dici duobus præcipuis modis. Substantia primo modo dicta est singulare per se subsistens primo, habens naturam completam. In hoc sensu substantiæ sunt Petrus, Bucephalus, Michael, hæc arbor, hic lapis, & alia singularia materialia, vel immaterialia per se primo subsistentia, habentia completam naturam hominis, equi, angeli, arboris, lapidis &c. Substantia secundo modo dicta est ipsa forma, & species, per quam vnumquodque singulare per se primo subsistens constituitur in sua specie. Et quia singulares homines, puta Petrus, Paulus &c. constituuntur in specie hominis per humanitatem, quæ est natura, & forma hominis: singulares equi, puta Bucephalus &c. constituuntur in specie equi per equinitatem, quæ est natura, & forma equi: ideò humanitas, equinitas &c. sunt substantiæ secundo modo dictæ.

8. His duobus præcipuis modis possumus addere tertium, quo substantiæ dicuntur omnes partes, & omnia constitutiua singularium per se primo subsistentium. Et quia dantur aliqua singularia per se primo subsistentia, & composita ex materia, & forma, & ex pluribus partibus integralibus, & continuatiuis simul vnitis, eo pacto, quo Petrus componitur ex anima, & corpore, tanquam ex partibus essentialibus; ex capite, manibus pedibus &c. tamquam ex partibus integralibus; ex carne, & ossibus, quæ caro, & ossa componuntur ex pluribus partibus carnis, & ossis continuatis, ideo omnes partes, tùm essentiales, tùm integrales, tum continuatiuæ, ex quibus componuntur singularia per se primo subsistentia, & vnio talium partium, hoc tertio modo dicuntur substantiæ. Accidens è conuerso dicitur, quod ita exigit esse in alio, tanquam in subiecto, vt neque per se subsistat, neque sit pars, aut constitutiuum entis per se subsistentis, vt subsistentis.

9. Substantia primo modo dicta ab Aristotele in prædicamentis cap. de substantia, vocatur prima substantia, à Porphyrio cap. 3. suæ introductionis vocatur indiuiduum, à Patribus, Theologis, & philosophis latinis vocatur suppositum, & subsistentia. Dicitur autem subsistentia, quia per se subsistit primo. Dicitur suppositum, quia in linea prędicamentali singulare per se subsistens primo ponitur vltimo loco sub omnibus alijs prædicamentis. Nos de illa loquentes vtemur nominibus suppositi, & hypostasis, vtpotè magis vsitatis, non autem nomine subsistentiæ, quod ex vsu recentiorum sumi solet frequentius ad significandum id, per quod singulare constituitur per se subsistens, quam ad significandum ipsum singulare per se subsistens primo. Suppositum ex doctrina Boetij lib. de duabus naturis describi potest, *naturæ completæ indiuidua substantia*; & quia substantia idem est acens per se subsistens, indiuiduum idem est, ac singulare, ideo hæc definitio coincidit cum nostra, qua num. 7. suppositum definiuimus *singulare per se subsistens primo, habens naturam completam*.

10. Suppositum, cum habet naturam completam irrationalem, retinet nomen generecum suppositi: cum habet naturam completam rationalem non solum vocatur suppositum nomine generico, sed etiam nomine specifico vocatur persona, ideoque persona à Boetio lib. de duabus naturis definitur, *Rationalis naturæ indiuidua substantia*, hoc est *singulare per se subsistens primo, habens naturam completam rationalem*. Ratio est, quia vt ex Boetio lib. de duabus naturis docet Sanctus Thomas 1. p. quæst. 29. art. 3. ad 2. nomen personæ primò est impositum ad significandos illos, qui personati in comædijs, & tragædijs repræsentabant homines in dignitate constitutos; & quia maxima est dignitas naturæ rationalis, ideo nomen personæ traductum est ad significanda singularia habentia naturam rationalem completam. Suppositum igitur comparatur ad personam, sicut genus ad speciem, ac sola suppositæ naturæ rationalis, ac intellectualis, nimirum naturæ diuinæ, angelicæ, vel humanæ, vocantur personæ. Suppositæ naturarum irrationalium, puta Bucephalus &c. non vocantur personæ. Singularia autem, quæ ita per se subsistunt, vt habeant naturas incompletas in specie, neque vocantur suppositæ, neque personæ; ex. gr. anima separata licet per se subsistat, non est suppositum, neque persona. Ex proportionali ratione manus separata, pes separatus non est suppositum, vt docet Sanctus Thomas 1. p. quæst. 29. ar. 1. ad 5. Natura porro completa est, *quæ non potest esse pars essentialis, aut integralis alterius naturæ*, vt humanitas. Natura incompleta est, *quæ potest esse*

pars

pars essentialis, aut integralis alterius naturæ, vt materia, & forma, natura capitis, & pedis &c.

11. Substantia secundo modo dicta ab Aristotele in prædicamentis, cap. de substantia, vocatur secunda substantia; à Sanctis Patribus Grecis vocatur vsia, & physis; à Latinis vocatur essentia, & natura, ac nos nomine naturę, vtpotè vsitatiori illam vocabimus. Vocatur etiam forma totius, quia per naturam, tamquam per formam, suppositum, quod est totum substantiale, constituitur in sua specie completa. Natura definitur à Boetio lib. de duabus naturis; *Vnumquodque informans specifica differentia*, quia natura completa est forma, per quam vnum quodque suppositum constituitur in sua specie, eo pacto, quo humanitas est forma, per quam Petrus &c. constituuntur in specie hominis. Hæc autem natura ab Aristotele 2. Physicorum, text. 13. definitur *principium motus, & quietis in eo, in quo primo, & per se, & non per accidens inest*, atque in entibus sensibilibus est principium, vt moueantur, & quiescant sensibiliter: in Angelis est principium, vt moueantur, & quiescant intelligibiliter; in Deo est, à qua est diuina operatio immanens intelligendi, ac volendi, vt explicaui quæst. 12. physicæ.

12. His positis, quæritur, vtrum suppositum, & persona supra naturam singularem addat aliquid distinctum, positiuum, vel negatiuum, substantiale, vel accidentale; ex. gr. quæritur, vtrum suppositum, & persona Petri supra hanc singularem humanitatem ipsius Petri addat aliquid distinctum? Similiter quæritur, vtrum Michael, qui est suppositum, naturæ angelicæ, supra hanc numero naturam, quam habet, addat aliquid distinctum, positiuum, vel negatiuum, substantiale, vel accidentale?

13. Prima sententia Henrici quodlib. 4. dist. 34. qu. 1. & quorundam aliorum docet suppositum creatum supra naturam singularem addere aliquid, non re, sed sola ratione distinctum.

14. Reijcitur. Nam si suppositum, & persona creata hominis ex. gr. supra hanc numero humanitatem aliquid adderet sola ratione distinctum, non posset à parte rei dari hæc numero humanitas, quin daretur suppositum, & persona creata hominis: non enim potest dari res, quin dentur omnia, quæ sola ratione distinguuntur ab ipsa: siquidem distinctio rationis non sufficit ad hoc, vt vnum possit dari sine alio; sed potest dari hæc numero humanitas, ac de facto datur in Christo, quin detur suppositum, & persona creata: alioquin in Christo darentur duo suppositа, & duæ personæ, altera increata Verbi, altera creata hominis, quod est hæreticum, & Nestorianum; ergo.

15. Dices naturam vocari suppositum, quando per se est, quando autem in alio est, non dici suppositum, neque personam: & quia humanitas Christi non est per se, sed est in Verbo, non est suppositum, neque persona. E conuerso humanitas mea est suppositum, & persona, quia est per se.

16. Sed contra: nam humanitas Christi per se ipsam est indifferens ad hoc, vt sit per se, vel non sit per se, sed sit in Verbo, vel in alia persona diuina: ergo ly *esse per se* plusquam ratione distinguitur ab illa humanitate. Illud enim, sine quo aliquid potest existere, plusquã ratione distinguitur ab illo: ergo suppositum & persona, quod supra naturam singularem addit, vt sit per se, addit aliquid plusquam ratione distinctum à natura singulari. Quæritur, quid sit id, quod addit, positiuum ne, vel negatiuum, substantiale, vel accidentale?

17. Secunda sententia, quam licet non omninò assertiuè, proponit, ac defendit Scotus in 3. distinct. 1. quæst. 1. & alibi, & quæ tribuitur etiam Sancto Bonauenturæ in 3. distinct. 3. art. 2. quæst. 2. & quam sequuntur Ochamus ibidem, & omnes Nominales, & ex nostris Molina 1. par. quæst. 29. art. 1. disput. 2. in fine, docet suppositum supra naturam singularem substantialem completam addere solum, quod sit per se: & quia naturam esse per se, nihil aliud est, quam non esse vnitam intrinsecè alteri substantiæ, ita vt cum illa faciat vnum per se, ideò suppositum supra naturam singularem nihil aliud addit, quam negationem vnionis intrinsecæ cum alia substantia, ita vt faciat cum illa vnum per se. In Christo igitur licet detur humanitas, quæ est natura creata, singularis, substantialis, completa, tamen non datur suppositum creatum, quia vt illa natura singularis esset suppositum, & persona, deberet esse per se, hoc est deberet carere vnione, qua faceret vnum per se cum alia substantia, qua vnione non caret, cum de facto sit ita vnita Verbo, vt faciat cum illo vnum per se. E' conuerso in me datur suppositum creatum hominis, quia mea humanitas per se est, cum careat vnione, qua faciat vnum per se cum Verbo, vel cum qualibet alia substantia. Nestorius, quia docuit humanitatem Christi non fuisse vnitam Verbo substantialiter, ita vt faceret vnum per se cum Verbo, sed merè accidentaliter, docuit dari in Christo personam, & suppositum creatum. Concilia, & Ecclesia definiuerunt humanitatem Christi ita esse vnitam Verbo, vt faciat vnum per se cum Verbo, ac proindè in Christo non dari Personam, & suppositum creatum.

18. Addunt Ochamus, & Nominales suppositum esse naturam cum quatuor negationibus, quarum tres cum sint mutuo inseparabiles à natura, identificantur cum natura, ac proindè realiter sunt entia positiua: quarta distinguitur à natura, & à quolibet ente positiuo. Suppositum nimirum est natura singularis, substantialis, completa, per se existens: sed natu-

naturâ constituitur singularis per negationem vniuersalitatis, quæ negatio identificatur cum hæcceitate positiua naturæ; constituitur substantialis per negationem aptitudinis ad inhærendum subiecto inhæsione propria accidentis, quæ negatio identificatur cum ipsa substantialitate naturæ; constituitur completa per hoc, quod non sit apta vniri alteri naturæ per modum partis, quæ negatio identificatur cum ipso complemento naturæ; & constituitur per se existens per negationem vnionis, qua faciat vnum per se cum alia substantia, quæ negatio distinguitur à natura; siquidem natura singularis substantialis completa potest dari, ac de facto datur in Christo sine tali negatione: ergo.

19. Tertia sententia Heruæi quodlib. 3. quæst. 6. Iauelli 7. Metaph. quæst. 17. & aliorum docet suppositum supra naturam addere aliquid positiuum, non substantiale, sed accidentale, & addere quasdam proprietates, & quædam accidentia characteristica, per quæ vnum individuum discernatur ab alio, puta Petrus à Paulo.

20. Quarta sententia Caietani 3. par. qu. 4. art. 2. quam sequuntur communiter Thomistæ, & penè omnes Auctores Societatis, nimirum Suarius disp. 34. metaphys. sect. 4. Vasquez disp. 31. in 3. par. cap. 6. Valentia, Cardinalis de Lugo de Incarnatione, disp. 12. sect. 4. & alij, docet suppositum supra naturam addere aliquid positiuum, non accidentale, sed substantiale.

21. Dicendum primò cum quarta sententia contra secundam, & tertiam: suppositum supra naturam addit, non meram negationem sed complementum positiuum, non accidentale, sed substantiale.

Probatur primo. Nam vt aduersarij fatentur, suppositum supra naturam addit id, per quod natura singularis substantialis completa constituitur per se subsistens primo; sed natura singularis substantialis completa constituitur per se subsistens primò, non per meram negationem, sed per aliquid positiuum substantiale: ergo. Probatur minor. Nam cum substantia, & accidens quoad modum existendi differant per hoc, quod substantia per se subsistit, accidens non per se subsistit, sed inhæret subiecto, id, per quod substantia per se subsistit, debet proportionaliter correspondere illi, per quod accidens inhæret subiecto; sed accidens subiecto inhæret, non per meram negationem, sed per modum positiuum inhærentiæ: ergo substantia per se subsistit, non per meram negationem, sed per modum positiuum subsistentiæ.

22. Confirmatur, & explicatur. Nam ex duobus modis existendi, si imperfectior est positiuus, à fortiori perfectior est positiuus, licet explicetur per negationem: ex. gr. quia Deus, & creaturæ differunt per hoc, quod Deus est à se, creatura est ab alio, modus autem dependentiæ, quo creatura est ab alio, ac dependet à Deo, est positiuus; à fortiori aseitas, qua Deus est à se, est perfectio positiua, licet à nobis explicetur per negationem, ac dicatur Deum esse à se per hoc, quod non dependeat ab alio; sed inhærentia, quæ est modus imperfectior existendi, est entitas positiua, & non est mera negatio: ergo subsistentia, quæ est modus perfectior existendi, est perfectio positiua, & non est mera negatio, licet à nobis explicetur per negationem. Confirmatur rursus ad hominem. Nam Aduersarij licet doceant suppositum supra naturam addere quatuor negationes, tamen fatentur tres primas esse perfectiones positiuas, licet per negationem explicatas; ergo etiam quarta negatio erit perfectio positiua subsistentiæ, licet explicetur per negationem vnionis cum alia substantia.

23. Probatur secundo. Nam suppositum in ratione suppositi est substantia totalis, imò est prima substantia, quæ per Aristotelem in prædicamentis, cap. de substantia, est principaliter, & maximè substantia, & est magis substantia, quam secunda substantia, hoc est natura; sed substantia totalis in ratione substantiæ totalis non potest constitui per negationem, neque per accidens, & quod est magis substantia, non potest constitui magis substantia per negationem, neque per aliquid non substantiale, eo pacto, quo non potest aliquid constitui magis lucidum per negationem vlterioris lucis, neque per aliquid, quod sit non lux: ergo &c. Ratio à priori est quia substantia totalis vt totalis, est substantialiter perfecta, & præeminet substantiæ partiali; sed repugnat, vt substantia sit substantialiter perfecta per aliquid non substantiale: ergo suppositalitas, & personalitas, qua constituitur substantia totalis in ratione substantiæ totalis, est perfectio substantialis, ac proindè non est accidens, neque pura negatio.

24. Probatur tertio. Nam persona, in quantum addit aliquid supra naturam, est ens per se, ac non est ens per accidens, ac non differt à natura, sicut homo cœcus, aut homo non videns Deum ab homine, neque sicut homo albus ab homine; sed si persona supra naturam adderet solam negationem, vel solum accidens, persona, in quantum addit aliquid supra naturam, non esset ens per se, sed ens per accidens, ac differret à natura, sicut ab homine differt homo cœcus, homo non videns Deum, vel homo albus: ergo &c. Probatur minor. Nam concretum ex substantia, & negatione, vel accidente, est ens per accidens: ex. gr. homo cœcus, homo non videns Deum, & homo albus sunt ens per accidens, & non per se; sed si persona supra naturam adderet solam negationem, vel solum accidens, persona, in quantum addit aliquid supra naturam, esset concretum ex substantia, & negatione, vel accidente: ergo esset ens per accidens, & non per se.

25. Con-

25. Confirmatur. Nam ego vt ego sum persona quædam, & in ratione talis personæ constituor per naturam humanam, & per id, quod persona addit supra naturam: ergo si persona supra naturam adderet solam negationem, vel solum accidens, ego vt ego essem ens per accidens, & essem sicut homo cœcus, vel homo albus. Similiter Petrus, Paulus, aliæque personæ essent ens per accidens; ergo.

26. Probatur quarto. Nam duæ substantiæ completæ in ratione substantiæ non possunt per se vniri ita, vt constituant vnum substantiale per se; sed si personalitas supra naturam non adderet complementum positiuum substantiale, Verbum diuinum, & humanitas Christi essent duo entia completa in ratione substantiæ: ergo non possent per se vniri, ita vt constituerent vnum substantiale per se, ac proindè Christus vt constitutus per Verbum, & humanitatem, non esset vnum substantiale per se, sed esset vnum per accidens, quod est absurdum, & hæreticum. Probatur minor. Illa enim substantia est completa in ratione substantiæ, quæ ex se non debet esse pars alterius substantiæ, neque indiget complemento substantiali; sed si personalitas supra naturam non adderet complementum substantiale, humanitas Christi ex se non deberet esse pars alterius substantiæ, ac non indigeret complemento substantiali: ergo esset completa in ratione substantiæ.

27. Confirmatur, & explicatur primo. Nam quia natura humana, & diuina sunt duæ naturæ ita completæ in ratione naturæ, vt neutra debeat esse pars alterius naturæ, ac neutra indigeat complemento in ratione naturæ, natura humana, & diuina non vniuntur, nec possunt vniri in ratione naturæ, ita vt ex ipsis fiat vna natura, vt contra Eutychianos docet fides catholica: ergo si Verbum, & humanitas Christi essent duæ substantiæ ita completæ in ratione substantiæ, vt neutra indigeret complemento substantiali, ac neutra deberet esse pars alterius substantiæ, non vnirentur per se, nec possent per se vniri in ratione substantiæ. E conuerso quia in nostra sententia humanitas Christi est substantia ita incompleta, vt indigeat complemento substantiali personalitatis, ac debeat esse pars alterius substantiæ, nimirum suppositi constantis ex humanitate, & ex personalitate substantiali, potest per se vniri Verbo in ratione substantiæ, ita vt compleatur per subsistentiam Verbi, & cum Verbo constituat ens substantiale per se vnum, proportionaliter, ac anima, & corpus, quia sunt duæ naturæ incompletæ in ratione naturæ, ita vt vtraque debeat esse pars alterius naturæ, nimirum naturæ humanæ, possunt per se vniri in ratione naturæ, ita vt ex anima, & corpore constituatur natura humana per se vna.

28. Confirmatur secundo. Nam quia natura humana est ita completa in ratione naturæ, vt non indigeat complemento in ratione naturæ, nec debeat esse pars alterius naturæ, est etiam ita completa in ratione naturæ, vt neque per modum aliquem superadditum vnionis possit ordinari ad constituendam cum natura diuina naturam per se vnam, ideoque non potest per se vniri naturæ diuinæ in ratione naturæ; ergo si natura humana esset ita completa in ratione substantiæ, vt non indigeret complemento in ratione substantiæ, nec deberet esse pars alterius substantiæ, neque per modum aliquem superadditum vnionis posset ordinari ad constituendam cum Verbo substantiam per se vnam. Breuiter. Proportionaliter natura humana Christi esset completa in ratione substantiæ, ac sit completa in ratione naturæ; sed quia est completa in ratione naturæ, non potest vniri naturæ diuinæ ad constituendam naturam per se vnam; ergo neque posset vniri Verbo ad constituendam substantiam per se vnam, ac proindè Christus non esset substantia per se vna, ac non esset vnum substantiale per se.

29. Probatur quinto. Nam si naturam creatam subsistere nihil aliud esset, quam naturam creatam non vniri alteri substantiæ, humanitas Christi cum vniatur Verbo diuino, non subsisteret; sed hoc est absurdum, & contra doctrinam Conciliorum, & Patrum afferendorum infra, qui dicunt humanitatem Christi subsistere, non quidem per subsistentiam propriam, sed per subsistentiam Verbi: ergo &c. Probatur sequela. Nam quia aerem esse tenebrosum, est aerem carere luce, repugnat aerem esse tenebrosum per lucem sibi vnitam: ergo si humanitatem subsistere, esset humanitatem non vniri alteri substantiæ, repugnaret humanitatem subsistere per Verbum sibi vnitum. Confirmatur: nam subsistentia Verbi, vt vnita humanitati supplet subsistentiam propriam ipsius humanitatis in ordine ad reddendam humanitatem subsistentem; sed si substantia propria consisteret in negatione vnionis substantialis cum alia substantia, subsistentia Verbi non posset supplere subsistentiam propriam humanitatis in ordine ad reddendam illam subsistentem; ergo &c. Probatur minor: nam quia aer constituitur tenebrosus per hoc, quod non habeat sibi vnitam lucem, lux vt vnita aeri non potest supplere negationem lucis in ordine ad reddendum aerem tenebrosum: ergo quia humanitas constitueretur subsistens per negationem vnionis cum alia substantia, subsistentia Verbi vt vnita humanitati non posset supplere talem negationem in ordine ad reddendam humanitatem subsistentem.

30. Probatur sexto. Nam Personæ diuinæ constituuntur per personalitates positiuas, Paternitatem nimirùm, filiationem, & spirationem passiuam: ergo etiam personæ creatæ constitui debent per personalitates positi-

sit ius. Confirmatur : nam si naturam subsistere esset naturam ita sistere in se ipsa, vt non communicetur alteri substantiæ totali per se subsistenti, natura diuina non subsisteret in Patre per subsistentiam Patris, siquidem non ita sistit in Patre, vt non communicetur alteri substantiæ totali per se subsistenti, cum de facto communicetur Filio, qui est suppositum, seu substantia totalis per se subsistens, neque subsisteret per subsistentiam Filij, cum communicetur Spiritui Sancto.

31. Posito, quod suppositum, & persona supra naturam singularem completam addat aliquid positiuum substantiale, quæritur, quid illud sit? Non conueniunt auctores in hoc explicando. Primò Capreolus in 3. dist. 5. quæst. 3. art. 3. docet suppositum supra naturam addere existentiam, quam putat distingui ab essentia, & natura, & identificari cum substantia. Secundo Caietanus 3. parte, quæst. 4. art. 2. putat suppositum supra naturam addere aliquid distinctum ab existentia, & à natura, quod contrahat naturam ad rationem suppositi, antequam naturæ intelligatur aduenire existentia. Tertio Suarius, Vasquez, Cardinalis de Lugo, aliique auctores Societatis, locis supra citatis, existimant suppositum supra naturam vt existentem, addere modum substantialem, quo natura vt existens determinatur ad existendum per se, ideoque hunc modum vocant subsistentiam, seu perfectitatem: & hanc sententiam sequimur.

32. Probatur primo. Nam in Deo tres Personæ, & tria supposita supra naturam diuinam, vt absolutè existentem per se ipsam, addunt tres modos virtualiter distinctos intrinsecè, quibus natura diuina constituitur per se subsistens in tribus diuinis suppositis, ac Personis: ergo etiam in creaturis suppositum supra naturam vt existentem addit modum, quo natura creata vt existens constituitur per se subsistens.

33. Probatur secundo. Nam duæ aliæ opiniones Caietani, & Capreoli supponunt essentiam in creatis distingui ab existentia, quod satis communiter negatur. Iuxta opinionem Capreoli humanitas Christi non existeret per existentiam creatam, sed per increatam Verbi, quod videtur impossibile: siquidem de ratione creaturæ est, vt habeat esse creatum, ac dependens à Deo, non autem increatum, & à Deo independens. Iuxta sententiam Caietani dicentis subsistentiam præcedere existentiam, suppositum prius esset per se subsistens, quam existens, quod est inintelligibile.

34. Dicendum igitur, quod sicut natura accidentalis vt existens, est in alio per modum positiuum accidentalem, qui vocatur inhærentia, sic natura substantialis vt existens, est per modum positiuum substantialem, qui vocatur subsistentia. Vt autem melius explicetur quidditas subsistentiæ, proponenda sunt, & soluenda quædam dubia.

35. Quæritur igitur primo, vtrum cum natura subsistens est simplex, etiam subsistentia sit simplex?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia cum natura est simplex, non est ratio, cur debeat subsistere per subsistentiam non simplicem, sed compositam. Quia igitur natura diuina, & angelica est simplex, etiam subsistentia, & personalitas diuina, & angelica est simplex.

36. Quæritur secundò, vtrùm cum natura est composita ex materia, & forma, etiam subsistentia sit composita ex duabus partialibus subsistentijs, altera materiæ, altera formæ.

Respondeo negatiuè, ac dico, quod sicut materia, & forma vniuntur vnica vnione, vt cum Suario dixi quæst. 10. physicæ, in quarto argumento, & eius solutione, sic per se subsistunt vnica subsistentia communi. Hinc sequitur, quod sicut vt ibidem dixi, vnio, qua anima spiritualis vnitur corpori materiali, non est spiritualis, sed materialis, cum dependeat à materia, sic subsistentia, qua subsistit homo constans ex anima spirituali, & corpore materiali, non est spiritualis, sed materialis, cum dependeat à corpore, & à materia.

37. Quæritur tertiò, vtrum cum natura est composita ex pluribus partibus integralibus, & continuatiuis extensis, etiam subsistentia sit composita ex pluribus subsistentijs partialibus partium.

Respondeo affirmatiuè. Sicut igitur homo constat ex capite, manibus, pedibus, carnibus, ossibus, sic hominis subsistentia constat ex pluribus partialibus subsistentijs capitis, manuum, pedum &c. Ratio est, quia cum subsistentia sit modus materialis, debet extendi proportionaliter, ac extenditur subiectum. Suppositalitas dicitur subsistentia totalis, qua per se subsistit totum habens naturam completam. Personalitas dicitur suppositalitas naturæ rationalis. Ex. gr. sicut meum caput non est suppositum, neque persona, sic subsistentia partialis mei capitis non est suppositalitas, neque personalitas, sed sola mea subsistentia totalis est suppositalitas, & personalitas.

38. Dices. Gutta separata ab Oceano est suppositum aquæ: gutta vnita Oceano non est suppositum; sed gutta separata differt ab vnita solum per hoc, quod gutta separata non habet vnionem continuatiuam cum Oceano, gutta vnita habet talem vnionem; ergo suppositum constituitur per negationem vnionis continuatiuæ, quod repugnat nostris principijs.

Respondeo, nego minorem, ac dico, quod sicut partes continui substantialis continuantur punctis, lineis, ac superficiebus continuatiuis substantialibus, sic cum sunt separatæ, terminantur punctis, lineis, ac superficiebus terminatiuis substantialibus, vt explicaui quæst. 41. physicæ, ac proindè suppositum

tum continuum constituitur in ratione suppositi terminis positiuis, non autem puris negationibus. Proportionaliter subsistentia totalis constituitur formaliter suppositalitas, & personalitas, non per negationem vnionis cum alia subsistentia partiali, sed per terminos positiues substantiales.

39. Quaeritur quarto, quo pacto suppositа hominum, animalium, & plantarum remaneant eadem numero per totam vitam, licèt per nutritionem, & augmentationem acquirant semper nouas partes materiæ, ac substantiæ, amissis quibusdam partibus, quas prius habebant.

Respondeo, quod proportionaliter explicandum est, quo pacto remaneant eadem numero suppositа, ac explicatur, quo pacto retineant eandem numero naturam. Sicut igitur homo, qui concipitur, & nascitur minimæ molis, licet per nutritionem, & augmentationem acquirat magnam molem, tamen retinet eandem numero naturam humanam, quam accepit in conceptione, & natiuitate, quia retinet eandem animam, & easdem partes primigenias, ac præcipuas materiæ, in quibus consistit humidum radicale, vt explicaui quæst. 9. physicæ, in resp. ad 1 sic remanet idem numero suppositum, & eadem numero persona, quia in eo conseruantur eædem præcipuæ, ac primigeniæ partes suppositalitatis, seu personalitatis. Idem proportionaliter dic de alijs animalibus, ac plantis. Debet autem aduerti, quod quædam magis, quædam minus perfectè remanent eadem numero. Deus semper est perfectissimè idem numero, cum semper retineat totum suum esse sine vlla intrinseca mutatione. Angeli remanent ijdem numero quoad totam suam substantiam, non quoad omnia accidentia intrinseca, cum quoad aliqua accidentia mutentur. Homines pro statu vitæ præsentis remanent ijdem numero, non quoad totam substantiam, cum quasdam partes substantiæ per nutritionem acquirant, quasdam amittant, sed solum quoad animam rationalem, quæ est indiuisibilis, & quoad partes præcipuas materiæ. Ijdem homines post resurrectionem semper erunt ijdem numero quoad totam substantiam, sicut Angeli. Animalia, & plantæ, si habent animas diuisibiles, neque remanent idem numero quoad totam formam, sed solum quoad partes præcipuas formæ, & materiæ. Motus, duratio, & alia entia successiua remanent eadem numero, solum per quamdam continuationem successiuam.

40. Quæritur quinto, vtrum sit verum, quod natura differt ab hypostasi, seu supposito, vt vniuersale à singulari, vt commune à proprio, & vt communicabile ab incommunicabili, vt docuerunt Basilius epist. 43. Gregorius Nissenus de differentia essentiæ, & hypostaseos, Cyrillus Alexandrinus dialogo de Trinitate, lib. 1. Damascenus lib. 3. cap. 3. & alij Patres praesertim Græci relati à Ruiz de Trinit. disp. 32. sect. 6.

Respondeo, quod in aliquo sensu est verum, in alio est falsum. Primo igitur falsum est naturam ita debere esse logicè vniuersalem, vt eo ipso, quod sit logicè singularis, habeat rationem suppositi. Natura enim diuina est logicè singularis, & tamen non est suppositum secundum se præcisè: natura humana Christi est logicè singularis, & non est suppositum. Secundo verum est naturam semper esse vniuersalem, communem, & communicabilem metaphysicè, ac constitutiuè, itavt possit communicari pluribus suppositis simul, aut seorsim. Suppositum è conuerso est aliquid singulare, proprium, & incommunicabile constitutiuè, ita vt non possit communicari pluribus suppositis. Patet ex mysterio Trinitatis, & incarnationis. Ex mysterio enim Trinitatis habemus naturam diuinam ita esse logicè singularem, vt sit constitutiuè vniuersalis, communis, & communicabilis tribus diuinis personis, seu suppositis, quæ per naturam diuinam constituuntur vnus Deus. E conuerso singula diuina suppositа sunt ita singularia, vt nō possint communicari pluribus suppositis. Pater enim non potest communicari alteri supposito &c. Ex mysterio incarnationis habemus naturam humanam logicè singularem posse assumi simul, aut seorsim à tribus personis diuinis, & proinde esse constitutiuè vniuersalem, & communicabilem quatuor suppositis, seu personis, tribus nimirum personis diuinis, ac personæ puri hominis. E conuerso suppositum humanum non potest assumi ab altero supposito, nec illi communicari, ita vt retineat rationem suppositi. Sancti Patres citati loquuti sunt in hoc secundo sensu vero, non autem in primo falso. In eodem secundo sensu dixit Richardus lib. 4. de Trinitate, cap. 3. personam esse singularem, indiuiduam, incommunicabilem substantiam. Est enim substantia, non communicabilis etiam constitutiuè pluribus suppositis in sensu explicato, cum natura sit constitutiuè communicabilis pluribus suppositis. Suppositum igitur supra naturam constitutiuè communicabilem pluribus, addit proprietatem incommunicabilem, ipsam nimirum suppositalitatem, & quodlibet suppositum constituitur ex natura pluribus communicabili, & ex suppositalitate incommunicabili.

41. Quæritur sexto, vtrum Aristoteles cognouerit distinctionem naturæ à supposito?

Respondeo Aristotelem in prædicamentis, & alibi suppositum, seu primam substantiam distinguere à natura, seu secunda substantia, vt singulare, & proprium ab vniuersali, & communi, & ab Aristotele videntur hanc doctrinam hausisse Patres citati. Vtrum hæc distinctio sit solum logica, & per nostrum modum intelligendi, an potius secundum rem, Aristoteles non explicauit, nec potuit diuinare; cum distinctio secundum rem innotuerit ex mysterijs Trinitatis, & incarnationis. Idem

Ari-

Aristoteles 7. mataphysic. cap. vltimo videtur docere suppositum supra naturam addere accidentia, & proprietates, per quas vnum indiuiduum discernitur ab alio. Sed loquitur de supposito, & indiuiduo, non secundum se, sed vt à nobis designabili, & discernibili. Non enim possumus vnum indiuiduum designare, ac discernere ab alio, puta Petrum à Paulo, nisi per accidentia. In eodem sensu loquuntur aliqui Patres, quos citat Vasquez 3. p. disp. 31. cap. 3. & in eodem sensu loquitur Sanctus Thomas 3. p. quæst. 2. art. 2. insinuans suppositum supra naturam addere accidentia indiuiduantia.

42. Quæritur septimo, vtrum S. Thomas existimauerit suppositum supra naturam addere aliquid distinctum secundum rem?

Respondeo affirmatiuè. Probatur. Nam 3. p. quæst. 2. art. 2. in corpore ponit hoc principium: in ijs, in quibus naturæ specificæ nihil addi potest distinctum secundum rem, suppositũ non potest addere aliquid secundũ rem distinctum à natura: in ijs autem, in quibus naturæ specificæ potest addi aliquid distinctum secundum rem, puta accidentia, & principia indiuiduantia, etiam suppositum addit aliquid distinctum secundum rem à natura; sed in creaturis naturæ specificæ potest addi aliquid distinctum secundum rem, in Deo naturæ diuinæ nihil addi potest realiter distinctum; ergo in creaturis suppositum addit aliquid distinctũ secundum rem, non autem in Deo. Quia verò etiam naturæ angelicæ possunt addi accidentia volitionis, intellectionis &c. distincta secundum rem, ideo ex principijs S. Thomæ, suppositа etiam, & personæ angelicæ addunt supra naturam aliquid distinctum secundum rem. Confirmatur: nam S. Thomas eadem 3. p. quæst. 4. art. 1. ad 3. docet Deum potuisse assumere naturam angelicam, non assumendo personalitatẽ, quod esset impossibile, si personalitas supra naturam angelicam nihil adderet distinctum secundum rem.

43. Dices. S. Thomas 1. p. quæst. 3. art. 3. in corpore docet in substantijs separatis suppositum non differe à natura; sed Angeli sunt substantiæ separatæ ab omni materia: ergo existimat in Angelis suppositum non differre à natura, ac proindè sibi contradicit.

Respondeo, quod quia S. Thomas in primis quæstionibus primæ partis agit de Deo, vt vno philosophicè, & per principia merè naturalia, abstrahendo à supernaturalibus mysterijs Trinitatis, & incarnationis, docet in substantijs separatis suppositum non distingui à natura illa distinctione, de qua sola philosophi egerunt; sed philosophi existimarunt suppositum supra naturam addere solam singularitatem, qua natura constituatur singularis, & hæc numero: ergo S. Thomas negauit solum in Angelis distinctionem realem naturæ à singularitate, ac docuit naturam Angelicam non constitui singularem, & hanc numero per aliquid distinctum secundum rem. At 3. p. agens de mysterio incarnationis per principia super naturalia, docet suppositа angelica supra naturam singularem addere aliquid realiter distinctum. Caietanus in Commentario affert aliam solutionem satis obscuram.

44. Quæritur octauo, vtrum Sanctus Thomas putauerit id, quod in creatis suppositum addit supra naturam, esse positiuum, vel negatiuum?

Respondeo, quod existimauit esse positiuum. Probatur primo. Nam 3. p. quæst. 2. art. 2. in corpore, docet suppositum significari, vt totum habens naturam vt partem formalem, & perfectiuam sui; sed pars formalis, & perfectiua dicitur relatè ad aliam compartem: ergo &c. Confirmatur: nam si suppositum supra naturam adderet solam negationem, natura non esset pars perfectiua suppositi; sicut quia homo cœcus supra hominem addit solam negationem, ineptè dicitur, quod homo sit pars perfectiua cœci. Secundo eodem art. in responsione ad 2. docet personalitatem, qua natura per se existit, spectare ad eius dignitatem, & perfectionem. Si autem personalitas adderet solam negationem vnionis, non spectaret ad dignitatem, & perfectionem naturæ. Tertio lib. 4. contra gentes cap. 43. docet, quod si hypostasis humana non remaneret in natura, in qua assumenda à Verbo præextitisset, hoc sine corruptione accidere non potuisset; nullum enim singulare desinit hoc esse, quod est, nisi per corruptionem; sed si hypostasis supra naturam adderet solam negationem, persona, cuius natura assumeretur à Verbo, desineret esse persona puri hominis sine vlla corruptione, eo pacto, quo quia cœcitas supra hominem addit meram negationem, homo potest desinere esse cœcus sine vlla corruptione; ergo &c. Tertia etiam parte, quæst. 4. art 1. ad 3. concedit, quod Deus non posset assumere naturam Angelicam Angeli præexistentis, sine vlla corruptione, & destructione personalitatis angelicæ; & art. 2. eiusdem quæstionis in responsione ad 3. docet, personam Dei in Christo consumpsisse personam hominis, impediendo, ne humana natura propriam personalitatem haberet.

45. Dices. S. Thomas 1. contra gentes cap. 26. dicit. *Hoc, quod dicitur substantia ens per se, non videtur importare, nisi negationem tantum*; ergo S. Thomas existimat perfectatem supra naturam addere puram negationem.

Respondeo, distinguo consequens: existimat perfectatem formalem, quæ supponit substantiam iam constitutam in ratione substantiæ, addere meram negationem, transeat; perfectatem fundamentalem, qua substantia constituitur formaliter in ratione substantiæ, nego consequentiam. S. Thomas, postquam dixit ens per se importare negationem tantum, statim subiungit substantiam non con-

stitui in ratione substantiæ per talem negationem, sed per esse positiuum, quod est fundamentum talis negationis, dicens. *Dicitur enim ens per se ex hoc, quod non sit in alio, quod est negatio pura, quæ non potest naturam, vel rationem generis constituere; quia sic genus non diceret, quid est res, sed quid non est. Oportet igitur, quod ratio substantiæ intelligatur hoc modo, quod substantia sit res, cui conueniat esse non in subiecto &c.* Hactenus S. Thomas; ergo S. Thomas existimat impossibile, vt substantia constituatur formaliter in ratione substantiæ per negationem, ac docet constitui formaliter in ratione substantiæ per hoc, quod habeat modum essendi positiuum, ex quo sequatur negatio; sed suppositum vt suppositum est substantia, imò est prima substantia: ergo suppositum non potest constitui formaliter per negationem, sed per modum essendi positiuum, ex quo sequatur negatio; ergo S. Thomas non solum non docet suppositum, seu primam substantiam constitui per negationem, sed probat id esse impossibile eo ipso argumento, quod nos adduximus vt secundum fundamentum nostræ conclusionis. Confirmatur. Nam cum S. Thomas dicat vniuersaliter ens per se addere negationem, sequeretur, quod etiam personæ diuinæ supra naturam diuinam adderent negationem, quod aduersarij non admittunt; ergo etiam aduersarij tenentur respondere auctoritati allatæ, & illam explicare.

46. Opponitur alia authoritas S. Thomæ, quæ afferetur, & soluetur in responsione ad 5.

47. Ad 1. patet ex dictis. Explicatum enim est, quid addat suppositum supra naturam.

48. Ad 2. nego minorem, ac dico naturam per se subsistere, non per puram negationem vnionis, sed per hoc, quod vltimo perficiatur, & terminetur in ratione substantiæ.

49. Ad 3. nego minorem, ac dico, quod illud positiuum, quod suppositum addit supra naturam, præstat effectum formalem constituendi substantiam vltimo perfectam, completam, & terminatam in ratione substantiæ, quem effectum formalem præstare non potest pura negatio, neque accidens.

50. Ad 4. nego mysterium incarnationis æquè bene explicari, dicendo suppositum supra naturam addere meram negationem. Primo enim, vt dictum est in quarto fundamento, asserendo suppositum addere puram negationem, non satis explicatur, quo pacto ex Verbo, & natura humana fiat ens substantiale per se vnum, & quo pacto Christus sit substantia per se vna. Secundo vt dictum est in quinto fundamento, non satis explicatur, quo pacto humanitas Christi subsistat per subsistentiam positiuam, & increatam Verbi, & quo pacto personalitas Verbi suppleat personalitatem creatam. Tertio vt dictum est in sexto fundamento, non satis explicatur, quo pacto natura diuina per se subsistat in Patre, & Filio. Quæstionibus sequentibus afferentur alia, quæ melius explicantur in sententia nostra, quam in sententia opposita.

51. Ad 5. distinguo maiorem: Verbum non assumpsisset totam nostram substantiam, in quantum substantia sumitur pro natura, & essentia, nego: in quantum sumitur pro supposito, hypostasi, ac persona, concedo: distinguo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. In eodem sensu cum agitur de incarnatione, dicitur Verbum assumpsisse totam nostram substantiam, in quo cum agitur de Trinitate, Pater dicitur dare filio totam suam substantiam; sed Pater dat Filio totam suam substantiam, in quantum substantia sumitur pro natura, & essentia, non autem in quantum sumitur pro hypostasi, & persona: nam Pater non dat Filio paternitatem, seu personalitatem Patris; ergo Verbum assumpsit totam nostram substantiam, in quantum substantia sumitur pro essentia, & natura humana, non autem in quantum sumitur pro hypostasi, & persona, ac proindè non assumpsit personalitatem substantialem hominis. Quod non fuit assumptum ex ijs, quæ spectant ad naturam, non fuit curatum: at quod non fuit assumptum ex ijs, quæ spectant ad personam, fuit curatum consequenter, curata tota natura assumpta. Ratio est, quia sicut Adam peccando infecit totam naturam humanam, eamque reddidit infirmam, ac personæ, quæ nascuntur ex Adamo, nascuntur infirmæ, & peccatrices, quia accipiunt ab Adamo naturam infirmam, & peccato infectam, sit Christus assumendo totam naturam, totam curauit, & curata natura, curantur personæ.

52. Dices. S. Thomas 3. p. quæst. 2. art. 2. cum in secundo argumento obiecisset sibi. *Damascenus lib. 3. cap. 6. dicit, quod filius Dei assumpsit ea, quæ in natura nostra plantauit: plantauit autem ibi personalitatem; ergo personam assumpsit*: respondet per hæc verba: *Ad 2. dicendum, quod naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectum alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat, sed propter additionem alicuius, quod est vnio ad diuinam personam*; ergo Sanctus Thomas docet, quod licet personalitas non fuerit assumpta, tamen fuit assumptum quidquid fuerat in natura plantatum, seu productum, & vt hoc explicet, docet personalitatem supra naturam non addere aliquid positiuum plantatum, ac productum in natura sed addere puram negationem, quæ proindè non fuit plantata, neque producta in natura.

Respondeo non hunc esse sensum S. Thomæ, sed sensum esse, quod naturæ assumptæ desit propria personalitas propter additionem vnionis, quæ est supra naturam, non propter defectum alicuius, quod ad perfectionem naturæ humanæ pertineat, vt constitutiuum naturæ in ratione naturæ perfectæ; ergo licet naturæ assumptæ desit propria personalitas, tamen Filius Dei assumpsit quicquid in natura

no-

nostra plantauit, vt constitutiuum naturæ in ratione naturæ, licet non assumpserit personalitatem, quam in natura plantauit, non vt constitutiuam naturæ, sed vt constitutiuam suppositi, & personæ. Dictum nimirum illud Damasceni: *Filius Dei assumpsit quicquid in natura plantauit*, debet intelligi de ijs, quæ plantauit, vt constitutiua naturæ, non de ijs, quæ plantauit vt constitutiua suppositi, ac Personæ.

53. Ad *6.* nego sequelam. Ad probationem, distinguo maiorem: quod caret aliqua perfectione substantiali sibi naturaliter debita, carentia perfectè compensata, cum infinito excessu, est in statu violento, nego; carentia non perfectè compensata, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Quod caret perfectione naturaliter debita carentia perfectè compensata cum infinito excessu, non est in statu violento; sed humanitas Christi caret propria personalitate carentia perfectè compensata cum infinito excessu per personalitatem Verbi; ergo non est in statu violento. Addo appetitum naturalem, quo humanitas appetit propriam personalitatem, expleri, & superexpleri per personalitatem Verbi. Humanitas enim appetit propriam personalitatem sub ratione communi personalitatis perficientis in certo gradu, non excludendo personalitates meliores, quæ contineant adæquate illum gradum cum excessu; sed personalitas Verbi continet adæquatè totam perfectionem personalitatis creatæ cum infinito excessu; ergo appetitur ab humanitate secundum rationem communem personalitatis perficientis illam in certo gradu, ac proindè personalitas Verbi quoad aliquam rationem communem est iuxta appetitum humanitatis, eumque explet, licet secundum rationem differentialem infinitè excedat appetitum humanitatis.

QVAESTIO XXII.

Vtrum vnio Verbi incarnati facta fuerit in natura?

S. Th. quæst. 2. art. 1.

1. Videtur facta fuisse in natura, itaut ex natura diuina, & humana facta fuerit vna tertia natura Christi: primo quia si in Christo essent duæ naturæ, essent duo Christi, & non vnus Christus: sicut quia in Trinitate est vna tantum natura diuina, est vnus tantum Deus, & non tres Dij.

2. Secundo sicut Ioan. 2. dicitur aqua facta esse vinum, sic Ioan. 1. dicitur. *Verbum caro factum est*; sed aqua facta est vinum per hoc, quod fuerit conuersa in vinum; ergo Verbum factum est caro per hoc, quod conuersum fuerit in carnem.

3. Tertio in symbolo Athanasij dicitur; *sicut anima rationalis; & caro vnus est homo, sic Deus, & homo vnus est Christus*; sed ex anima rationali, & ex carne fit vna natura hominis; ergo ex Verbo, & homine facta est vna natura Christi.

4. Respondeo de fide esse contra Eutychianos per vnionem Verbi incarnati ex natura diuina, & humana non factam fuisse vnam tertiam naturam, adeoque talem vnionem non factam fuisse in natura. Hæc veritas colligitur ex Scripturis allatis à Bellarmino lib. 3. de Christo, cap. 3, ac definita est in Concilio Chalcedonensi, act. 1. & 5. in quinta Synodo generali, Can. 2. & 6. in sexta Synodo, act. 4. & 17. in Concilio Lateranensi sub Martino primo, consultatione vltima, can. 4. & 6. in Concilio Toletano sexto, Cap. 1. Toletano vndecimo, cap. 5. & 6. in Hispalensi secundo, cap. 13. & in alijs Concilijs. Theodoretus dialogo *immutabilis*, dialogo *inconfusus*, & dialogo *impassibilis* contra errorem Eutychianorum affert testimonia penè omnium veterum, qui fuerunt ante ipsum. Plura etiam Patrum testimonia afferunt S. Leo epist. 97. ad Leonem Augustum, Vigilius lib. 5. contra Eutychetem, Gelasius lib. 2 de duabus naturis, & Concilium Hispalense secundum, capite vltimo.

5. Probatur eadem veritas ratione. Nam si ex duabus naturis, diuina, & humana facta fuisset vna tertia natura, vel facta fuisset per mixtionem, qua vtraque natura conuersa fuisset in vnam tertiam; vel per conuersionem, qua vna natura conuersa fuisset in aliam; vel per compositionem, qua ex vtraque remanente facta fuisset vna natura composita: nullum ex his dici potest; ergo. Probatur prima pars minoris. Nam natura diuina, cum sit ingenerabilis, & incorruptibilis, non potuit conuerti in aliam naturam; siquidem quod in aliud conuertitur, corrumpitur, ac post conuersionem non remanet. Confirmatur: nam sicut cum elementa per mixtionem conuertuntur in mixtum, mixtum non est vllum ex elementis, ex. gr. lignum neque est terra, neque aqua, neque aer, neque ignis, sic Christus neque esset Deus, neque homo.

6. Probatur secunda pars. Nam natura diuina, cum sit incorruptibilis, non potuit conuerti in humanam. Si autem dicatur naturam humanam conuersam fuisse in diuinam; ergo Christus haberet solum naturam diuinam, ac esset Deus tantum, non autem homo, nec haberet naturam carnis. Rursus passus fuisset, & mortuus secundum naturam diuinam, quod repugnat diuinæ immortalitati, & impassibilitati.

7. Probatur tertia pars. Nam primò duæ naturæ completæ, ac perfectæ in suo genere, ac remanentes, non possunt per se vniri in vnam tertiam naturam: ex. gr. natura hominis, & Angeli, quia sunt duæ naturæ perfectæ, & completæ, non possunt per se vniri in vnam tertiam naturam; sed tum natura diuina, tum humana est completa in suo genere; ergo non possunt per se vniri in vnam tertiam naturam

ac

ac proindè vnirentur solum per accidens, quod spectat ad errorem Nestorianum, quem Eutychiani maximè volebant vitare. Secundo quandoquidem natura est principium motus, & quietis in eo, in quo est, vt docet Aristoteles 2. Physicorum, ad hoc, vt duæ naturæ vniantur in vnam tertiam naturam, debent ita vniri, vt constituant vnum subiectum commune alicuius passionis, vel actionis immanentis, eo pacto, quo anima, & corpus vniuntur in vnam tertiam naturam, quia constituunt vnum subiectum commune actuum immanentium sentiendi, videndi &c. sed natura diuina non potest vniri vlli alteri naturæ, itaut sit subiectum commuue vllius passionis, vel actionis immanentis communis; siquidem propter suam summam simplicitatem non potest esse subiectum vllius actionis, quæ in ipsa recipiatur; ergo &c. Hæc secunda ratio probat vniuersaliter naturam diuinam non posse vniri cum alia natura etiam incompleta, vnione, qua constituat cum illa vnam tertiam naturam.

8. Ad 1. nego sequelam. Nomina concreta non multiplicantur, ac non dicuntur pluraliter, nisi multiplicentur suppositа, & si concreta sunt substantiua, & multiplicentur, debent multiplicari, non solum suppositа, sed etiam formæ significatæ. Hoc posito, in Trinitate concretum *Deus* non multiplicatur, sed vnus est Deus, non autem tres Dij, quia licet sint tria suppositа Deitatis, tamen est vna Deitas tantum, quæ est forma significata per nomen *Deus*. In Christo est vnus tantum Christus, quia licet sint duæ naturæ, quæ sunt formæ significatæ per nomen *Christus*, tamen est vnum tantum suppositum habens vtramque naturam. Confirmatur: nam si vna persona habeat duas artes, non est duo artifices, sed vnus artifex habens duas artes; ergo à pari.

9. Aduertit S. Thomas hic quæst. 2. art. 3. ad 1. ex Nazianzeno in epist. ad Celidonium, quod *aliud*, & *aliud* neutraliter significant distinctionem naturarum, *alius*, & *alius* masculine distinctionem personarum, seu suppositorum. Ratio est, quia nomen masculinum comparatur ad neutrum, sicut determinatum ad indeterminatum, & commune; sed etiam suppositum comparatur ad naturam, sicut ens determinatum ad indeterminatum, & commune; ergo non est mirum, quod masculinum significet suppositum, neutrum significet naturam. Hinc sequitur, quod in Trinitate alius est Pater, alius Filius, propter distinctionem personarum; sed non aliud est Pater, aliud filius, propter identitatem naturæ, sed Pater, & Filius vnum sunt. In Christo è conuerso non alius est Deus, alius homo, nec alius Filius Dei, alius filius hominis propter identitatem personæ, sed aliud est Deus, aliud homo, propter distinctionem naturarum. Licet autem S. Bonauentura in 3. distinct. 6. quæstione 1. & ipse S. Thomas ibidem negauerint Christum esse aliud, & aliud, tamen S. Thomas iam senior, & doctior hic 3. p. loco citato concedit Christum esse aliud, & aliud, quia id concedunt SS. Patres, nimirum Nazianzenus epist. citata, Ambrosius de incarnatione, cap. 6. Augustinus in Enchiridio, cap. 25. & tract. 69. in Ioan. & lib. contra Felicianum Arrianum cap. 11. Leo magnus epist. 10. ad Flauianum, Vincentius Lirinensis in suo commonitorio, & alij quos sequutus est etiam Durandus in 3. dist. 6. quæst. 1.

10. Ad 2. Cum dicitur, vnum fieri aliud, non semper significatur vnum conuerti in aliud: ex. gr. cum Geneseos 2. dicitur, *Factus est homo in animam viuentem*, non significatur homo conuersus fuisse in animam viuentem, sed accepisse animam, qua viueret; ergo non est mirum, quod licet aqua dicatur facta vinum, quia conuersa est in vinum, tamen cum dicitur *Verbum factum caro*, non significetur Verbum fuisse conuersum in carnem, sed assumpsisse carnem, & naturam humanam, qua esset homo. Ideo, vt notat Theodoretus dialogo *immutabilis*, Ioannes cum dixisset *Verbum caro factum est*, subiunxit, *& habitauit in nobis*, ad significandum, quod Verbum ita factum est caro, vt non conuersum fuerit in carnem, sed remanserit, & habitauerit in carne, quam assumpsit. Ideo etiam Scripturæ sæpè incarnationem exprimunt nomine assumptionis, vt cum ad Philipp. 2. dicitur, *Formam serui accipiens*; ad hebræos 2. *Semen Abrahæ apprehendit*.

11. Ad 3. Vt docent Iustinus Martyr. lib. de veræ fidei confessione, Augustinus epist. 3. ad Volusianum, Leo epist. 10. ad Flauianum, & alij Patres, exemplum animæ, & carnis affertur ad explicandum, quod sicut homo est vnum suppositum habens carnem, & animam, sic Christus est vnum suppositum, habens naturam diuinam, & humanam, non autem ad significandum, quod sicut ex anima & carne fit vna natura humana, sic ex natura diuina, & humana fiat vna tertia natura Christi. Ad exemplum nimirum non requiritur, vt sit simile in omnibus.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum vnio Verbi incarnati facta sit in persona, & hypostasi, seu suppositо, & vtrum sit substantialis, vel accidentalis?

S. Thomas quæst. 2. art. 2. 3. 5. & 6.

1. VIdetur vnio Verbi incarnati non fuisse facta in persona, itaut sit vna tantum persona habens vtramque naturam. Humanitas enim Christi habet omnia, quæ spectant ad dignitatem naturæ humanæ; sed personalitas propria spectat ad dignitatem naturæ humanæ; ergo humanitas Christi habet propriam

priam personalitatem; ergo in Christo sunt duæ personalitates, ac duæ personæ, ac proinde non est facta vnio in persona, itaut sit vna tantum persona.

2. Secundo videtur humanitas solum accidentaliter fuisse vnita Filio Dei. Dicit enim Apostolus ad Philippenses 2. de filio Dei, quod habitu est inuentus vt homo: sed habitus vnitur solũ accidentaliter ei, qui induitur tali habitu: ergo &c.

3. Tertio omne, quod vnitur alteri substantialiter completo, vnitur solum accidentaliter: sed natura humana vnita est filio Dei, qui substantialiter est completissimus; ergo &c.

4. Quarto quod ita vnitur alteri, vt non spectet ad naturam, & essentiam illius, vnitur illi accidentaliter; sed natura humana non spectat ad essentiam, & naturam Verbi, cum non sit Verbo vnita in natura; ergo &c.

5. Quinto instrumentum solum accidentaliter vnitur ei, cuius est instrumentum; sed humana natura in Christo est instrumentum Verbi, vt docet Damascenus, lib. 3. de fide, cap. 15. ergo &c.

6. Respondeo plures modos vnionis posse excogitari, quibus natura humana dicatur vnita Filio Dei, Primus modus est vnionis in persona simul, & natura: & hanc vnionem posuerunt Eutychiani, quos reiecimus quæst. 22. Secundus modus vnionis est neque substantialiter in persona, neque in natura, sed purè accidentalis, itaut post vnionem remaneant duæ naturæ, ac duæ personæ accidentaliter vnitæ: & hunc modum vnionis posuerunt Nestoriani. Docuerunt enim aliam esse personam filij Dei, aliam personam filij Virginis, quæ personæ sibi inuicem sint vnitæ, primo per inhabitationem, in quantum Filius Dei habitauit in Filio virginis, sicut in templo; secundo per vnitatem affectus, in quantum voluntas filii Virginis fuit semper conformis voluntati filii Dei; tertio per operationem, in quantum filius Dei operatus est miracula, &c. per filium virginis, tanquam per instrumentum; quarto per dignitatem honoris, in quantum omnis honor, qui exhibetur filio Dei, exhibetur simul filio Virginis; quinto secundum æquiuocationem, vel communicationem nominum, in quantum filium Virginis, vocamus filium Dei. Et quia omnes isti modi important vnionem purè accidentalem, ideo Nestoriani docuerunt naturam humanam vnitam fuisse Verbo solum accidentaliter. Tertius modus est quorundam, qui vt refert Magister in 3. dist. 6. & S. Thomas hic quæst. 2. art. 3. & 6. dixerunt naturam humanam vnitam fuisse Verbo diuino in persona, non autem in hypostasi, seu suppposito, ac proinde docuerunt in Christo esse vnam tantum personam, duas autem hypostases, seu duo suppposita, & hanc sententiam Magister non reiicit. Sed vt notat Sanctus Thomas hæc sententia est hæretica, & ab antiquis conciliis damnata, & auctores illius putantes se vitare hæresim Nestorianam, in illam inciderunt. Persona enim nihil aliud est, quàm hypostasis, seu suppositum naturæ rationalis completæ; sed isti auctores posuerunt in Christo duas hypostases, & duo suppposita naturæ rationalis completæ, diuinæ nimirum, & humanæ; ergo re ipsa posuerunt in Christo cũ Nestorianis duas personas. Quartus modus est quorundam, qui vt referunt idẽ Magister, & S. Thomas locis citatis, dixerunt animam Christi non esse vnitam corpori, sed animam, & corpus accidentaliter vniri Filio Dei, ac proindè vnam tantùm esse in Christo personalitatem, & vnum suppositum, siquidem anima, & corpus, si non sint simul vnita, non habent rationem personæ, neque suppositi. Sed etiam isti auctores, licet à Magistro non reijciantur, vt notat S. Thomas, inciderunt in hæresim Nestorianam, in quantum dixerunt animam, & corpus vniri Verbo solùm accidentaliter, eo pacto, quo indumentum vnitur corpori; & præterea addiderunt aliam hæresim. Hæresis enim est Verbum assumpsisse corpus non vnitum animæ; siquidem in sexta Synodo definitur can. 4. Verbum assumpsisse carnem animatam anima rationali: caro autem animata est caro vnita animæ. Sequeretur etiam Verbum non assumpsisse veram, & perfectam naturam humanam, quæ includit animam vnitam corpori; ac sequeretur Christum non fuisse mortuum, cum non potuerit mori sine separatione animæ à corpore, cui prius fuisset vnita. Quintus modus inter istos medius est, vt vnio non sit accidentalis, sed substantialis, non quidem in natura, sed in persona, suppposito, & hypostasi, ita vt vna sit persona, vna hypostasis, vnum suppositum Filij Dei, cui suppposito substantialiter sit vnita natura humana perfecta, & integra, constans ex corpore, & anima rationali simul vnitis. Et hunc modum vnionis docet catholica fides. Talis vnio vocatur hypostatica, quia per illam natura humana vnitur filio Dei in vnitate hypostasis, suppositi, ac personæ, retenta distinctione, & inconfusione duarum naturarum.

7. Hæc veritas fidei colligitur ex Scriptura, in qua Christus dicitur esse filius Dei, & filius hominis, Deus, & homo, eidemque tribuuntur, quæ propria sunt Dei, & quæ propria sunt hominis. Matthæi enim 6. Petrus interrogatus à Christo, *quem dicunt homines esse filium hominis?* respondit: *Tu es Christus filius Dei viui*, asserens eundem Christum esse filium Dei, & filium hominis. Ioan. 9. Christus dixit cœco paulo ante illuminato: *credis in filium Dei?* respondit ille: *Quis est Domine, vt credam in eum? Dixit ei Iesus: Et vidisti, & qui loquitur tecum ipse est*: ergo Christus docuit illum eundem, qui videbatur, & loquebatur vt homo, esse filium Dei. Ioann. 20. Thomas de eo, cuius vulnera viderat, & fortasse tetigerat, dixit, *Dominus meus, & Deus meus*. Ideo Ioannes epist. 1. cap. 4. de ijs, qui Christum diuidebant in

duas

duas personas, dixit: *Qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus.* Videri possunt alia loca Scripturarum apud Bellarminum lib. 3. de Christo, cap. 6. vbi affert etiam plures Patres.

8. Definita fuit hæc veritas in toto Concilio Ephesino, in quo etiam referuntur, & approbantur duodecim canones Cyrilli, & Concilij Alexandrini, in quibus anathemate damnantur, qui dixerint in Christo esse duas personas, vel duas hypostases. Definita fuit rursus in Concilio Chalcedonensi act. 8. in quinta synodo generali, can. 4. & 5. in sexta synodo, act. 4. in Concilio Hispalensi secundo, cap. 1. in Toletano 6. cap. vltimo, & in pluribus alijs Concilijs. Eadem veritas traditur satis expressè in omnibus symbolis. Nam in symbolo Apostolorum profitemur nos credere *in Iesum Christum filium Dei vnicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine &c.* ergo profitemur nos credere, eundem filium Dei conceptum, & natum esse ex Maria Virgine, passum, mortuum &c. Eandem fidem profitemur in symbolo Nicæno, & Constantinopolitano, qui legitur in missa, & in symbolo Athanasij adhuc expressius dicimus, *qui licet Deus sit, & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus: vnus omninò non confusione substantiæ, sed vnitate Personæ.* Ideò Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Monachos Ægipti, quam scripsit sub initium hæresis Nestorianæ, ad illam confutandam vsus est authoritate Concilij Nicæni, & Damascenus lib. de fide, cap. 3 4 & 5. dicit: *In Domino Iesu Christo duas naturas agnoscimus, vnam autem hypostasim.*

9. Sed quæritur, quid sit, naturam humanam vnitam fuisse Verbo hypostaticè, hoc est in hypostasi, & persona. Dicendum, quod est, naturam humanam ita fuisse vnitam Verbo, vt subsistat, non per propriam, & creatam subsistentiam, ac personalitatem, sed per subsistentiam, ac personalitatem increatam Verbi. Proportionaliter Verbum assumpsisse, ac sibi vniuisse naturam humanam in persona, & hypostasi est, Verbum communicasse naturæ humanæ subsistentiam, & personalitatem increatam propriam Verbi, ita vt per illam subsistat vtraque natura, diuina quidem ab æterno, humana autem à tempore incarnationis. Sicut igitur mysterium Trinitatis consistit in hoc, vt tres Personæ sint vnus Deus, per vnam naturam diuinam, sic mysterium incarnationis consistit in hoc, vt duæ naturæ, diuina, & humana, subsistant per vnam subsistentiam, & personalitatem, & sic vniantur in vna persona, & hypostasi.

10. Infertur falsam esse sententiam Scoti in 3. distinct. 1. quæst. 1. & Durandi eadem distinct. quæst. 1. qui dixerunt humanitatem Christi vniri Verbo, & esse in Verbo ad modum accidentis. Explicatur. Sicut natura accidentalis exigit esse in subiecto per inhærentiam, sic natura substantialis completa exigit subsistere; ergo sicut accidentia Eucharistica, quia supernaturaliter non sunt in subiecto per inhærentiam, sed sunt per se, existunt ad modum substantiæ, sic humanitas Christi, quia non subsistit, sed est in Verbo, existit ad modum accidentis. Addunt, quod accidens, & informat subiectum, & ab illo pendet. Humanitas autem Christi ita est in Verbo, vt ab eo solùm pendeat, non autem illud informet, & sic est ad modum accidentis quoad dependentiam, non quoad informationem.

11. Reijcitur hæc opinio. Accidens enim ita est in subiecto, vt non subsistat per subsistentiam talis subiecti; sed humanitas Christi ita est in Verbo, vt subsistat per subsistentiam Verbi: ergo existit, non ad modum accidentis, sed ad modum substantiæ. Ideo vt docet Caietanus 3. parte quæst. 2. art. 6. ad 3. accidentia vniuntur quidem hypostasi, siue personæ, sed non vniuntur secundum hypostasim, seu personam: ex. gr. accidentia Petri vniuntur quidem personæ, & hypostasi Petri, sed non vniuntur secundum hypostasim, seu personam, quia non subsistunt per subsistentiam, & personalitatem Petri. At humanitas Christi non solùm vnitur personæ, & hypostasi Verbi, sed illi vnitur secundum hypostasim, & personam, ita vt subsistat per increatam subsistentiam, hypostasim, & personalitatem Verbi. Quod autem humanitas Christi non sit insubsistens, sed subsistens per subsistentiam Verbi, probatur auctoritate secundi Concilij Hispalensis, & Damasceni. Concilium enim Hispalense secundum can. 13. dicit. *Probatur veteris, & noui Testamenti testimonijs veritas, in quibus duæ naturæ Christi patefactæ sunt in vna subsistentes persona.* Damascenus lib. 3. de fide, cap. 9. dicit. *Sed non est necesse naturis inuicem secundum hypostasim coniunctis, vt vnaquaque propriam habeat hypostasim. Nam fieri potest, vt in vnam conuenient hypostasim, neque eas insubsistentes esse, neque vnamquamque propriam retinere hypostasim, sed vnam, eandemque hypostasim habere vtramque. Namque ipsius Verbi hypostasis vtriusque naturarum hypostasis existens, nullam insubsistentem esse permittit.*

12. Dices primo: si natura humana subsisteret per subsistentiam, & personalitatem Verbi, natura humana esset persona per personalitatem, & subsistentiam Verbi: ergo daretur in Christo persona creata, licet subsistens personalitate, & subsistentia increata.

Respondeo, negando sequelam. Ad suppositum enim, & personam non sufficit, vt sit ens subsistens, sed requiritur, vt sit ens per se subsistens primo, vt dictum est quæstione 21. sed humanitas Christi, licet subsistat per personalitatem Verbi, tamen neque per se subsistit, neque subsistit primo: ergo

non

non est suppositum, neque persona. Probatur minor. Quod enim subsistit vt vnitum alteri digniori, perfectiori, & prius subsistenti, non subsistit per se, sed in alio, neque subsistit primo, sed secundo; sed humanitas Christi subsistit, vt vnita Verbo digniori, & perfectiori, ac prius subsistenti: ergo subsistit, non per se, & primo, sed in alio, & secundo. Videri potest S. Thomas quæst. 2. art. 2. ad 3. Aliqui dicunt, quod sicut in Trinitate singulæ tres Personæ diuinæ sunt Deus, & tamen non sunt tres Dij, sed vnus Deus, quia sunt Deus per vnam Deitatem, sic in Christo licèt tum natura diuina, tum humana, in quantum subsistunt, sint persona, tamen non sunt duæ personæ, sed vna persona, quia sunt persona per vnam personalitatem: persona verò vt dicatur pluraliter, debet multiplicari personalitas, quæ nomine personæ significatur vt forma. Sed non placet hæc doctrina. Nam in Christo non solum non dantur duæ personæ, sed solùm Verbum increatum habet rationem personæ, ac dicitur persona; nullum autem creatum dicitur persona, vel habet rationem personæ: ergo natura humana, vtpotè creata, non habet rationem personæ, quia licèt subsistat, non per se subsistit primò, vt explicatum est.

13. Dices secundo: omne totum substantiale per se vnum, ac per se subsistens primo, & habens naturam rationalem completam, est suppositum, & persona: sed aggregatum ex Verbo, & humanitate vnitis est ens substantiale per se vnum, ac per se subsistens primo, & habens duas naturas rationales completas, diuinam, & humanam: ergo tale aggregatum est suppositum, & persona; sed etiam Verbum inclusum in tali aggregato, in quantum est aliquid purè increatum, est suppositum, & persona: neque enim Verbum increatum per vnionem amisit rationem personæ: ergo in Christo sunt duæ personæ inadæquatè distinctæ, altera purè increata, hoc est ipsum Verbum, altera partim creata, partim increata, nimirùm aggregatum ex Verbo, & humanitate simul vnitis.

Respondeo, concedo maiorem, ac nego minorem. Aggregatum ex Verbo, & humanitate vnitis non est per se subsistens primo. Ratio est, quia illud, quod includit, & supponit aliud prius per se subsistens, non subsistit primo; sed aggregatum supponit, & includit Verbum prius per se subsistens, & per vnionem communicans suam subsistentiam, tum humanitati, tum aggregato; ergo aggregatum non subsistit primo, sed secundo, ac proindè non est suppositum, neque persona, ad quam requiritur, vt per se subsistat primò, ita vt neque sit in alio prius subsistente, neque includat aliud prius per se subsistens. Hinc concluditur in Christo solum Verbum increatum habere rationem personæ, & suppositi, naturam humanam, & aggregatum ex Verbo, & natura humana non habere rationem suppositi, & personæ.

14. Dices tertio: quod est in alio, tanquam in toto substantiali per se vno, non habet rationem suppositi, & personæ: ex. gr. medietas oceani non est suppositum, quia est in oceano, tanquam in toto substantiali per se vno; sed Verbum diuinum est in aggregato, tanquam in toto substantiali per se vno: ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: quod est in alio toto, tamquam pars perfectibilis, concedo: tanquam totum prius, & dignius, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Medietas oceani non est suppositum, quia est in oceano, tanquam pars perfectibilis per aliam compartem. At Verbum diuinum est in aggregato, non vt pars perfectibilis, sed vt totum dignius per se subsistens primo, & communicans aggregato suam subsistentiam, & perfectionem.

15. Dices querto: de ratione suppositi est, vt sit incommunicabile, vel saltem vt actu non communicetur alteri toti substantiali per se vni: sed Verbum est communicabile, & actu communicatur aggregato: ergo Verbum in Christo non retinet rationem suppositi.

Respondeo, distinguo maiorem: de ratione suppositi est, vt sit incommunicabile, vel actu non communicetur alteri toti, ad modum partis perfectibilis, concedo; ad modum totius purè perfectiui, nego.

16. Infertur duas creaturas non posse vniri vnione omnino simili vnioni hypostaticæ, iuxta illud Augustini epist. 3. ad Volusianum: *Hic si ratio quæritur, non erit mirabile, si exemplum, non erit singulare.* Ratio est, quia Verbum ita vnitur per se, & substantialiter humanæ naturæ, vt sit in aggregato per se vno, non tanquam pars in toto digniori, sed tanquam totum dignius, & prius subsistens in toto minus digno, & posterius subsistente, adeoque vt retineat rationem suppositi, & personæ; sed quælibet creatura eo ipso, quod vniatur substantialiter alteri, est in aggregato, tanquam pars in toto digniori, ac proindè non retinet rationem suppositi: ergo &c. Ratio, quare Verbum sit totum dignius aggregato, nulla autem creatura possit esse totum dignius aggregato, est, quia Verbum continet eminenter omnes perfectiones aggregati, seclusis imperfectionibus; aggregatum autem continet easdem perfectiones, adiunctis imperfectionibus naturæ humanæ; sed quod continet eminenter omnes perfectiones, seclusis imperfectionibus, est simpliciter perfectius eo, quod continet easdem perfectiones, adiunctis imperfectionibus: ergo Verbum secundum se est simpliciter perfectius aggregato: sed nulla creatura potest eminenter continere omnes perfectiones aggregati, seclusis imperfectionibus: ergo quælibet creatura, eo ipso, quod est in alio toto per se vno, est in eo, tanquam pars in toto digniori, ac proin-

dè non retinet rationem suppositi. Hinc sequitur vnionem, qua ramus inseritur arbori, non esse omninò similem vnioni hypostaticæ humanitatis cum Verbo. Si enim ramus ita inseritur, vt faciat vnum cum arbore, eo ipso suppositum est totum constans ex arbore, & ramo inserto, arbor autem, quæ erat ante, non retinet rationem suppositi, cum sit in alio toto digniori. At per vnionem hypostaticam Verbum retinet rationem suppositi, vt explicatum est.

17. Sed quæres, vtrum posset natura humana ex. gr. vniri Angelo, itaut subsisteret per subsistentiam propriam Angeli?

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia ideo subsistentia diuina potest communicari alteri naturæ, illamque reddere subsistentem, quia est subsistentia illimitata, & continens eminenter omnes creatas subsistentias; sed subsistentia Angelica est limitata, & non continet eminenter alias subsistentias creatas: ergo &c. Sicut igitur est proprium naturæ diuinæ propter eius infinitatem, vt possit, ac debeat subsistere per plures subsistentias trium personarum, sic est proprium diuinæ subsistentiæ propter eius infinitatem, vt possit communicari pluribus naturis completis, ac reddere illas subsistentes.

18. Quæres vlterius, vtrum saltem natura angelica, & humana possent ita vniri, vt subsisterent per subsistentiam essentialiter communem vtrique naturæ?

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia omnis subsistentia per se vna est primò, & per se vnius tantum naturæ completæ, licet si sit illimitata, possit etiam communicari alteri naturæ completæ; sed talis subsistentia non esset primo, & per se vnius tantum naturæ completæ, sed duarum naturarum completarum: siquidem ex natura Angelica, & humana, vtpote completis, non fieret vna tertia natura per se vna; ergo.

19. Ad 1. distinguo maiorem: humanitas Christi habet vel formaliter in se ipsa, vel æquiualenter in aliquo meliori, omnia, quæ spectant ad dignitatem naturæ humanæ, concedo: in se ipsa formaliter tantum, nego: concedo minorem: & nego consequentiam. Ita spectat ad dignitatem humanæ naturæ per se subsistere per propriam personalitatem, vt multo melius illi sit subsistere in Verbo per personalitatem Verbi: ergo humanitas Christi cum habeat personalitatem Verbi, habet æquialenter in ipsa personalitate Verbi dignitatem propriæ personalitatis.

20. Ad 2. Vt docet Damascenus lib. 3. de fide, cap. 26. exemplum debet esse simile, non in omnibus, sed in aliquibus: alioquin non solum esset simile, sed esset idem; ergo ex eo, quod Apostolus dicat de filio Dei, quod habitu inuentus est vt homo, non sequitur, quod natura humana in omnibus assimiletur habitui, seù vestimento, sed sufficit, vt assimiletur in aliquibus, licet in alijs non assimiletur. Assimilatur ergo quoad duo. Primo enim sicut homo vestitus videtur per vestem, sic Filius Dei visus est per humanam naturam. Secundo vt docet Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 73. sicut cum homo induitur, vestimentum mutat figuram, & configuratur figuræ hominis, homo autem non mutat figuram, sic natura humana ita est vnita Verbo, vt ipsa natura humana sit intrinsecè mutata, & perfecta, Verbum autem non est mutatum, neque perfectum. In hoc autem vnio naturæ cum Verbo est dissimilis vnioni vestimenti cum homine, quod vestimentum solum accidentaliter vnitur homini, natura humana substantialiter vnita est Verbo. Addo, quod vt explicant Chrysostomus, Oecumenius, & Teophilactus, nomen habitus eo loco non significat vestimentum, sed figuram exteriorem. Græcè enim habetur scema, quod significat figuram, non endima, quod significat vestimentum. Et sensus est, quod filius Dei, quoad extimam figuram apparuit vt homo de turba, cum non solum esset homo, sed Deus æqualis Patri.

21. Ad 3. distinguo maiorem: quod vnitur alteri substantialiter completo, si etiam ipsum sit substantialiter completum, vnitur illi accidentaliter, concedo: si ipsum sit substantialiter incompletum, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Natura humana est substantialiter incompleta, cum careat complemento substantiali propriæ subsistentiæ: ergo licet vniatur Verbo substantialiter completo, tamen completur substantialiter per subsistentiam Verbi, & sic vnitur Verbo, non accidentaliter, sed substantialiter in persona, & hypostasi.

22. Ad 4. distinguo maiorem: quod non spectat ad essentiam, & naturam rei, si neque vniatur rei in hypostasi, vnitur illi accidentaliter, concedo; si vniatur in hypostasi, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Quia substantia dicitur dupliciter, natura nimirum, & hypostasis, vt vna substantia vniatur alteri, non accidentaliter, sed substantialiter, sufficit, vt illi vniatur per se, vel in natura, vel in hypostasi: sed natura humana vnitur Verbo in hypostasi, licet non vniatur in natura, vt explicatum est: ergo vnitur Verbo, non accidentaliter, sed substantialiter.

23. Ad 5. Nego quodlibet instrumentum vniri solum accidentaliter ei, cuius est instrumentum. Corpus enim, manus, pedes &c. sunt instrumentum animæ, & tamen vniuntur, non accidentaliter, sed substantialiter animæ. Natura ergo humana, licet sit instrumentum Verbi, tamen non accidentaliter vnitur Verbo, eo pacto, quo gladius, securis &c. accidentaliter vniuntur homini, à quo assumuntur, sed vnitur Verbo substantialiter, cum assumpta fuerit à Verbo in vnitatem hypostasis. Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Monachos Ægypti, negans Verbum assumpsisse

fisse humanitatem vt instrumentum, loquitur de instrumento assumpto merè accidentaliter, non autem substantialiter in vnitatem hypostasis.

QVAESTIO XXIV.

Vtrum persona, vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita?

S. Thom. qu. 2. art. 4.

1. VIdetur non esse composita, & in Christo non dari propria compositio Verbi cum humana natura, nec duarum naturarum inter se: primò, quia quod est summè simplex, neque potest esse compositum ex alijs, neque potest componi cum alijs; sed Verbum est summè simplex: ergo non potest componi cum natura humana.

2. Secundo de ratione compositi est, vt componatur ex pluribus partibus; sed Verbum non potest esse pars; ergo non potest componi cum natura humana.

3. Tertio quicquid componitur ex pluribus, est melius singulis, ex quibus componitur: sed aggregatum ex Verbo, & humanitate non est melius Verbo: ergo &c.

4. Quarto licet in natura diuina sint tres personę, tamen natura diuina non est composita ex tribus personis; ergo licet in persona Christi sint duæ naturæ, tamen persona Christi non est composita ex duabus naturis.

5. Quinto si persona Christi esset composita ex Verbo, & natura humana, persona Christi esset minus simplex, quam natura humana: siquidem omne compositum est minus simplex singulis, ex quibus componitur.

6. Respondeo cum S. Thoma personam Christi posse considerari dupliciter: primo materialiter, nimirum considerando secundum se præcisè personam Verbi, quæ subsistit in vtraque natura, & si hoc pacto consideretur, persona Christi non est composita, sed est simplicissima, imò est ipsa summa simplicitas. Secundo potest persona Christi considerari formaliter, vt subsistens in vtraque natura, & si consideretur hoc pacto, est composita: siquidem supra Verbum addit compositionem, & vnionem Verbi cum natura humana, & duarum naturarum in Persona, siue hypostasi Verbi.

7. Quæritur, vtrum Persona Christi, in quantum subsistit in vtraque natura, sit verè, & propriè composita, & vtrum vnio naturæ humanæ cum Verbo, & duarum naturarum in Persona Christi, sit vera, & propria compositio? Negant S. Bonauentura, Scotus, Richardus, & plerique Scholastici, quos refert Vasquez disput. 16. cap. 1. ac negauit etiam Sanctus Thomas in 3. dist. 6. quæst. 2. art. 3.

8. Dicendum nihilominus cum S. Thoma, qui hac quæst. 2. art. 4. præsertim propter auctoritatem Conciliorum, & Patrum, sententiam, quam alibi docuerat, retractauit: Persona Christi est verè, & propriè composita, & vnio naturæ humanæ cum Verbo est vera, & propria compositio naturæ humanæ cum Verbo, & duarum naturarum in Persona, siue hypostasi Verbi.

9. Probatur primò ex Concilijs, & Patribus. Nam quinta Synodus generalis, cap. 4. dicit: *confitemur vnitionem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationali, & intellectuali, secundùm compositionem factam.* Sexta Synodus, act. 4. dicit: *Confitemur Christum ex duabus naturis compositum.* Concilium Lateranense primum sub Martino I. can. 8. dicit: *Si quis non confitetur propriè, & verè secundùm compositionem, id est secundùm subsistentiam, naturarum vnitionem, ex quibus vnus, & solus existit Christus inconfusè, & indiuisibiliter in eo cognitam, sit condemnatus.* Dionysius cap. 1. de diuinis nominibus dicit: *Ineffabiliter compositus est simplex Iesus,* quibus verbis eundem Christum Iesum vocat simplicem, & compositum, quia materialiter est simplex, formaliter est compositus, vt explicatum est supra. Idem Dionysius cap. 3. de Ecclesiastica hierarchia dicit Christum esse diuini Verbi nostræ humanitatis assumptione compositum. Damascenus lib. 3. de fide, cap. 17. dicit: *Composita facta est, quæ prius erat simplex, Verbi Dei hypostasis: composita quidem ex duabus perfectis naturis.* Et hoc idem sæpiùs repetit toto illo libro. Augustinus epist. 3. ad Volusianum, allato exemplo animæ, & corporis, dicit. *In illa Persona mixtura est animæ, & corporis: in hac Persona mixtura est Dei, & hominis.* Nomine autem *mixturæ* intelligit compositionem. Idem docent alij Patres, & in edicto Iustiniani Imperatoris de fide, quod habetur tom. 2. Conciliorum, Persona Christi vocatur composita, & Incarnatio vocatur compositio.

10. Probatur secundo. Nam omnis vnio, per quam plura realiter distincta ita vniuntur, vt vnum perficiat intrinsecè, præsertim substantialiter alterum, seu mutuo perficiatur, seu non, & per quam conueniunt in vna communi subsistentia, est verissima compositio; sed in Christo Verbum diuinum, & humana natura ita vniuntur, vt Verbum intrinsecè substantialiter perficiat naturam humanam, licèt ab ea mutuo non perficiatur, & Verbum, ac natura humana subsistunt vna communi subsistentia; ergo in Christo datur verissima, & substantialis compositio Verbi cum natura humana, & duarum naturarum inter se in vna communi subsistentia Verbi. Hanc veram, & substantialem compositionem ex diuersis principijs erroneis negarunt, tum Eutychiani, tum Nestoriani, ac contra vtrosque docuerunt Concilia, & Patres. Eutychiani, qui docuerunt vnionem factam fuisse per conuersionē, vel vtriusque naturæ in tertiam, vel vnius naturæ in aliam, negarunt in

Christo post vnionem remanere duas naturas realiter distinctas, prout ad veram compotionem requiritur. Nestoriani docuerunt Verbum solùm accidentaliter, & extrinsecè vniri humanitati, qui modus vnionis non sufficit ad veram compositionem, eo pacto, quo vnio, qua vnitur Deus iustis per gratiam, non sufficit ad compositionem Dei cum iustis. Catholici contra vtrosque docuerunt Incarnationem factam esse per veram compositionem secundum subsantiam, siue hypostasim, vt explicatum est.

11. Infertur compositionem Incarnationis esse ineffabilem, ac sine exemplo in creatis, quod sit omninò, & perfectè simile. Est enim compositio, qua duæ naturæ completæ integræ remanentes vniuntur ita, vt subsistant vna communi subsistentia, & ita, vt per talem vnionem altera natura purè perficiatur, altera per suam subsistentiam purè perficiat; sed in creatis nunquam duæ naturæ completæ per se vniuntur, ac præterea quæ per se intrinsecè vniuntur, se mutuo perficiunt intrinsecè; ergo &c. Compositio igitur duarum naturarum in Christo non est similis compositioni animæ, & corporis in homine. Compositio enim animæ, & corporis in homine est compositio duarum naturarum incompletarum se mutuo perficientium, & coalescentium in vnam tertiam naturam existentem, & subsistentium vna subsistentia, quæ est æquè propria animę, & corporis, & est partialis vtriusque. At compositio duarum naturarum in Christo est compositio duarum naturarum completarum, & non coalescentium in vnam tertiam naturam, quarum naturarum altera perficitur purè, altera purè perficit, & quæ naturæ subsistunt vna subsistentia, quæ est propria naturę diuinæ, & ab illa communicatur humanæ, & vtriusque naturæ est adæquata subsistentia. Compositio Verbi cum humanitate non est similis compositioni naturę humanæ cũ propria subsistentia. Nam compositio naturæ humanę cum propria subsistentia est compositio duorum entium incompletorum, ac se mutuo perficientium. Compositio autem Verbi cum humanitate est compositio Verbi, quod est completum, & purè perficiens, cum ente incomplero, & quod purè perficitur.

12. Ad 1. distinguo maiorem: quod est summè simplex non potest componi cum alio per modum partis, ac per modum perfectibilis, concedo: per modum actus purè perfectiui, nego: concedo minorem; ac distinguo eodem pacto consequens. Summa simplicitas consistit in hoc, vt ens habeat esse, ac perfectionem intrinsecam, non constantem ex pluribus realiter distinctis, sed sit totum suum esse, & tota sua perfectio: & quia eo ipso, quod ens componatur cum alio ente, ita vt intrinsecè perficiatur, habet esse, & perfectionem constantem ex pluribus realiter distinctis; ideò ens summè simplex non potest componi cum alio ente per modum perfectibilis, quod intrinsecè perficiatur. E conuerso quia etiamsi ens componatur cum alio ente per modum purè perfectiui, retinet totum suum esse, & totam suam perfectionem intrinsecam, non compositam ex pluribus, ideo ens summè simplex potest componi cum alio per modum actus purè perfectiui.

13. Ad 2. nego maiorem, ac dico de ratione compositi *vt sic* esse solùm, vt componatur ex pluribus à parte rei distinctis, ac se perficientibus mutuo, vel non mutuo. Si omnia, ex quibus componitur, se perficiant mutuo, singula componentia habent rationem partis, hoc est entis incompleti, ac perfectibilis. Si verò vnum perficiatur, aliud purè perficiat, illud solum, quod perficitur, habet rationem partis, ac entis incompleti, illud autem, quod purè perficit, retinet rationem totius, & entis completi, ac purè perficientis. Et quia Christus componitur ex humanitate, & Verbo, ita vt sola humanitas sit ens incompletum, & perfectibile, Verbum sit ens completum, & purè perfectiuum, componitur ex duobus, quorum alterum est pars, alterum non est pars, sed totum perfectum, & purè perfectiuum.

14. Ad 3. distinguo maiorem: quidquid componitur ex pluribus, quorum singula sint pars, & ens incompletum, est perfectius singulis, concedo: quorum singula non sint pars, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam.

15. Ad 4. concedo antecedens, & nego consequentiam. Natura diuina non est composita ex tribus Personis, quia neque est composita compositione trium Personarum cum natura: siquidem tres Personæ non distinguuntur à natura, adeoque non possunt cum illa facere compositionem: neque est composita compositione trium Personarum inter se, quia nullum compositum potest constare ex pluribus per se subsistentibus, & oppositis; sed singulæ tres Personæ per se subsistunt, & relatiuè opponuntur: ergo non possunt mutuò componi. At persona Christi est composita ex duabus naturis realiter distinctis, ac non oppositis, sed vnitis in vna Verbi subsistentia, & ex Persona Verbi, & natura humana realiter distinctis in vna subsistentia. Hæc doctrina desumpta est ex Augustino lib. 11. de Ciuit. cap. 10.

16. Ad 5. concedo cum S. Thoma 4. contra Gentes, cap. 45. Personam Christi formaliter sumptam, vt subsistentem in duabus naturis, esse minus simplicem natura humana, licèt Persona Verbi secundum se sit simplicior natura humana.

QVÆ-

QVAESTIO XXV.

Vtrum vnio hypostatica sit modus substantialis distinctus à Verbo, & natura humana, & utrique intrinsecus?

S. Th. quæst. 2. art. 7.

1. VIdetur vnio hypostatica non distingui à Verbo, & natura humana. Vnio enim hypostatica est, per quam Deus est homo, & homo est Deus; sed Deus est homo per humanitatem, homo est Deus per deitatem: ergo vnio nihil aliud est, quam humanitas, & deitas, quæ deitas est ipsum Verbum.

2. Secundo si vnio distingueretur à Verbo, & humanitate, deberet recipi, tum in Verbo, tum in humanitate, tamquam in subiecto, proportionaliter, ac vnio animæ rationalis cum corpore recipitur, tum in anima, tum in corpore: ergo Verbum mutatum fuisset. Quod enim recipit in se aliquid, mutatur: sed Verbum in tempore recepisset vnionem: ergo mutatum fuisset.

3. Respondeo cum Sancto Thoma hac 3. parte, quæst. 2. art. 7. aliisque communiter contra Gregorium Ariminensem in 1. distinct. 28. quæst. 2. & contra quosdam alios Nominales antiquos, & recentiores, vnionem hypostaticam addere aliquid à parte rei distinctum à Verbo, & humanitate simul existentibus. Probatur: nam Verbum, & humanitas Christi potuerunt simul esse, absque eo, quod vnirentur hypostaticè: ergo vnio hypostatica addit aliquid à parte rei distinctum à Verbo, & humanitate simul existentibus. Quæritur quid illud sit?

4. Posset aliquis existimare vnionem supra Verbum, & humanitatem addere solam negationem subsistentiæ propriæ humanitatis, vel aliam similem negationem, aut addere aliquid accidentale.

Sed contra est: nam ens substantiale per se vnum non potest constitui per negationem, neque per aliquid accidentale, vt suppono ex Philosophia, & dixi quæst. 21. agens de subsistentia: sed Christus, in quantum constat ex Verbo, & humanitate hypostaticè vnitis, est ens substantiale per se vnum: ergo vnio, quæ est vnum ex constitutiuus, non potest esse negatio, neque accidens, sed debet esse ens positiuum substantiale; sed hoc ens distinguitur à Verbo, & à qualibet Persona diuina: quidquid autem distinguitur à Deo est creatum: ergo vnio est ens positiuum, substantiale, creatum, ac de nouo productum in tempore, cum *Verbum caro factum est*. Addo humanitatem posse carere propria subsistentia, & tamen non vniri Verbo, sed vniri alteri Personæ diuinæ, puta Patri, vel Spiritui Sancto; ergo vnio, qua vnitur Verbo potius, quam alteri Personæ diuinæ, addit aliquid distinctum à negatione propriæ subsistentiæ.

5. Dices: S. Thomas hoc ipso articulo septimo docet, vnionem esse relationem creatam, quæ consideratur inter naturam diuinam, & humanam, secundum quod conueniunt in vna Persona filij Dei; sed relatio est accidens: ergo existimat vnionem hypostaticam esse accidens.

Respondeo, distinguo minorem: relatio prædicamentalis est accidens, transeat: omnis relatio transcendentalis, nego. Relatio latissimè sumpta est habitudo, qua vnum certo modo se habet ad aliud: & quia res omnium prædicamentorum possunt secum identificare habitudines, per quas certo modo se habeant ad aliud; ideo relatio latissimè sumpta transcendit omnia prædicamenta, ac proindè datur etiam aliqua relatio substantialis, & communiter admittitur materiam, & formam substantialem se mutuo respicere per relationes transcendentales potentiæ, & actus cum ipsis identificatas, & proindè substantiales. Verbum igitur, & humanitas vniuntur, non accidentaliter, sed substantialiter per modum vnionis, qui modus est relatio, non accidentalis, sed substantialis, cum constituat Christum, in quantum est quoddam substantiale. In sententia, quæ docet relationes non posse identificari cum substantia, quæ est ens absolutum, dicendum vnionem esse relationem, non formalem, sed fundamentalem, quæ est aliquid absolutum substantiale, ad quod sequitur relatio accidentalis.

6. Quæritur, vtrum sicut vnio animæ cum corpore recipitur, tum in anima, tum in corpore, sic vnio Verbi cum humanitate recipiatur, tum in Verbo, tum in humanitate, tamquam in subiecto.

Respondeo, quod recipitur in sola humanitate, ad Verbum autem purè terminatur. Ratio est, quia Verbum est actus purus, & est incapax recipiendi aliquid distinctum. Vt enim aliquid sit capax recipiendi aliquid distinctum, debet esse in potentia, ac debet esse perfectibile: quæ repugnant actui puro. Hinc sequitur vnionem esse modum, non Verbi, sed humanitatis. Quod enim ita distinguitur ab altero, vt se ipso vniatur illi, tamquam subiecto, est modus illius: sed vnio ita distinguitur ab humanitate, vt se ipsa vniatur humanitati, tamquam subiecto: ergo &c.

7. Sed quæritur vlterius, vtrum vnio sit Verbo intrinseca, vel purè extrinseca, & proindè vtrum terminetur ad Verbum, tamquam ad terminum intrinsecum, vel purè extrinsecum.

Respondeo vnionem hypostaticam esse intrinsecam, tum Verbo, tum humanitati, sed diuerso modo, ac humanitati esse intrinsecam

secam, tùm actiuè, tùm passiuè, Verbo autem esse intrinsecam solum passiuè. Probatur, & explicatur. Intrinsecum actiuè alicui est, quod illud intrinsecè perficit, vel deteriorat: intrinsecum passiuè dicitur, quod ab alio intrinsecè perficitur, vel deterioratur: sed vnio intrinsecè perficit humanitatem, & ab eadem intrinsecè perficitur; eadem vnio intrinsecè perficitur à Verbo, sed non perficit ipsum Verbum: ergo vnio humanitati est intrinseca, tùm actiuè, tùm passiuè, Verbo autem est intrinseca solùm passiuè. Quia verò extrinsecum dicitur, quod nullo modo est intrinsecum, ideò simpliciter, & absolutè vnio non est extrinseca Verbo, sed est illi intrinseca, licet solùm passiuè.

8. Hinc solui potest similis quæstio, qua quæritur, vtrum Verbum sit intrinsecum humanitati, & humanitas sit intrinseca Verbo. Dicendum, quod Verbum est intrinsecum humanitati, & humanitas Verbo, sed oppositò modo. Verbum enim est intrinsecum humanitati solùm actiuè, non passiuè, ita vt humanitatem purè perficiat, non autem perficiatur ab humanitate: humanitas est intrinseca Verbo solùm passiuè, non autem actiuè, ita vt perficiatur à Verbo, non autem perficiat Verbum.

9. Quod humanitas, & vnio non sit merè extrinseca Verbo, vt dicunt aliqui, sed illi intrinseca, vt cum alijs docet Cardinalis de Lugo de Incarnatione, disput. 12. sect. 6. & 7. probatur ex inconuenientibus, quæ sequuntur ex sententia docente humanitatem esse merè extrinsecam Verbo. Primo enim sequitur Verbum esse intrinsecum humanitati, quæ sit merè extrinseca Verbo; sed est inintelligibile, quod aliquid sit intrinsecum alteri, quod est illi merè extrinsecum: ergo &c. Secundo sequitur Verbum esse hominem merè extrinsecè, non autem intrinsecè; sed omnis denominatio extrinseca rei est illi accidentalis: ergo Verbum esset homo accidentaliter, quod est absurdum. Tertio nulla res potest facere vnum per se cum alio sibi extrinseco: ergo si humanitas esset extrinseca Verbo, Verbum non esset vnum per se cum humanitate.

10. Opponunt: si humanitas esset intrinseca Verbo, Verbum per Incarnationem fuisset mutatum. Probatur sequela. Quod enim intrinsecè aliter se habet, ac antea, mutatur; sed Verbum per Incarnationem intrinsecè aliter se habuisset, ac antea: nam antequam incarnaretur, non erat intrinsecè homo, post incarnationem esset intrinsecè homo: ergo fuisset mutatum.

Respondeo, negando sequelam. Ad probationem distinguo maiorem: quod intrinsecè passiuè aliter se habet, ac antea, mutatur, concedo; purè actiuè, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Quod intrinsecè aliter se habet, ac antea purè actiuè, ita vt alterum intrinsecè perficiat, aut mutet, quod ante non perficiebat, neque mutabat, non mutatur, sed solùm mutat. Illud solùm mutatur, quod intrinsecè passiuè aliter se habet, ac antea.

11. Dices; aliter se habere intrinsecè, abstrahendo ab hoc, quod res aliter se habeat actiuè, vel passiuè, est mutari: ergo &c.

Respondeo, negando antecedens, ac dico, quod aliter se habere, abstrahendo ab actiuè, vel passiuè, est abstrahere à mutatione, vel non mutatione, eo pacto, quo etiam aduersarij debent fateri, quod aliter se habere, abstrahendo ab hoc, quod res se aliter habeat extrinsecè, vel intrinsecè, abstrahit ab hoc, quod est mutari.

12. Ad 1. distinguo maiorem: vnio hypostatica est, per quam Deus est homo, & homo est Deus, tamquam per formam, vel quasi formam, nego; tamquam per habitionem formæ, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. In homine corpus est animatum per animam, tamquam per formam, per vnionem animæ cum corpore, tamquam per habitionem, & applicationē formæ, ideoque vnio distinguitur ab anima, sicut applicatio formæ ab ipsa forma. Proportionaliter in Christo homo est Deus per Deitatem, tamquam formam, per vnionem, tanquam per habitionem formæ: Deus est homo per humanitatem, tamquam per formam, per vnionem hypostaticam, tamquam per habitionem formæ, ideoque vnio distinguitur à Verbo, & humanitate.

13. Ad 2. Nego antecedens. Vnio animæ cum corpore recipitur, tùm in anima, tùm in corpore, quia tum anima, tùm corpus sunt in potentia ad hoc, vt vnionem recipant, & per illam perficiantur, & compleantur. At sola humanitas est in potentia, vt recipiat vnionem cum Verbo, eaque perficiatur: Verbum autem est actus purus, qui potest vnionem purè perficere, ac terminare: ergo vnio hypostatica debet recipi solùm in humanitate, ad Verbum autem solùm terminari, licet sit intrinseca Verbo purè passiuè, vt explicatum est.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrum vnio Verbi incarnati sit idem, ac assumptio?

S. Thom. quæst. 2. art. 8.

1. VIdetur esse idem. Nam se vnire est idem, ac assumere, & vniri est idem, ac assumi: ergo vnio est idem, ac assumptio.

Respondeo vnionem, & assumptionem differre per hoc, quod assumptio actiua significat actionem; assumptio passiua significat passionem; vnio autem significat relationem, qua vnum formaliter vnitur alteri.

Assum-

assumptio igitur activa est productio vnionis, qua producens vnit sibi aliquid aliud, ideoque assumere est ad se sumere, hoc est vnire aliquid sibi, producendo vnionem. Assumptio passiua est passio, qua in aliquo producitur vnio, qua vnitur producenti talem vnionem, ideoque assumi est recipere, vel terminare vnionem, qua vniatur producenti talem vnionem. Vnio est ipse modus vnionis, quo vnum constituitur formaliter vnitum alteri, ac proinde vniri passiuè est terminare vnionem, qua terminans vnitur alteri. Vniri activè est producere vnionem alicuius cum alio.

2. Hinc sequitur primo Verbum diuinum esse simul vniens, vnitum, & assumens naturam humanam, sed non esse assumptum à natura humana. Ratio, quare dicatur vniens, est, quia illud dicitur vniens, quod producit vnionem alicuius cum alio; sed Verbum producit vnionem Verbi cum natura humana; ergo Verbum vnit naturam humanam sibi. Ratio, quare dicatur vnitum naturæ humanæ, est, quia illud dicitur vniri alteri, quod terminat vnionem, qua vnitur alteri; sed Verbum terminat vnionem, qua vnitur naturæ humanæ: ergo &c. Ratio, quare Verbum dicatur assumens naturam humanam, est, quia illud dicitur assumere aliquid, quod vnit illud sibi, producendo vnionem; sed Verbum vnit naturam humanam sibi, producendo vnionem: ergo &c. Ratio demum, quare Verbum non dicatur assumptum à natura humana, est, quia illud solum dicitur assumi, quod terminat vnionem, qua vnitur producenti talem vnionem; sed Verbum terminat vnionem, qua vnitur naturæ humanæ, quæ natura humana talem vnionem non producit, sed purè terminat, ac recipit: ergo.

3. Sequitur secundo naturam humanam assumptam esse à Verbo, & Verbo vnitam, at non assumpsisse Verbum, nec vniuisse Verbum sibi. Ratio, quarè natura humana dicatur vnita Verbo, est, quia vniri est terminare vnionem; sed natura humana terminat vnionem cum Verbo: ergo vnitur Verbo. Ratio, quare dicatur assumpta à Verbo, est, quia assumi est terminare vnionem, qua vniatur producenti talem vnionem; sed natura humana terminat vnionem, qua vnitur Verbo producenti talem vnionem: ergo &c. Ratio, quarè natura humana non dicatur assumpsisse Verbum, nec vniuisse Verbum sibi, vel se ipsam Verbo, est, quia assumere, & vnire includunt productionem vnionis; natura autem humana vnionem, qua vnitur Verbo, non producit, sed purè recipit, ac terminat.

4. Sequitur tertio Patrem, & Spiritum Sanctum vniuisse naturam humanam Verbo, sed neque assumpsisse naturam humanam, neque ab illa fuisse assumptos, neque vnitos fuisse naturæ humanæ. Ratio, quarè vniuerint, est, quia vnire est producere vnionem; sed Pater, & Spiritus Sanctus vna cum Filio produxerunt vnionem Verbi cum natura humana: siquidem omnes actiones ad extra sunt communes toti Trinitati: ergo &c. Ratio, quarè non assumpserunt naturam humanam, est, quia Pater, & Spiritus Sanctus vniuerunt naturam humanam, non sibi, sed Verbo; assumere autem est aliquid ad se sumere, ac sibi vnire. Ratio, quarè Pater, & Spiritus Sanctus non sint vniti naturæ humanæ, est, quia vnionem produxerunt, non autem terminarunt.

5. Addo Filium, seu Verbum incarnasse simul, & incarnatum esse, humanasse, & humanatum esse, ac hominem factum esse: Patrem, & Spiritum Sanctum incarnasse quidem, & humanasse Verbum, illudque hominem fecisse, sed non fuisse incarnatos, humanatos, nec homines factos. Ratio est, quia incarnare est vnire Personam diuinam carni, producendo vnionem; sed omnes tres Personæ vniuerunt Personam diuinam Verbi carni, producendo vnionem per actionem communem toti Trinitati: ergo omnes tres Personæ incarnauerunt Verbum. At incarnari est Personam diuinam vniri carni, terminando vnionem; sed solus filius vnitus est carni, terminando vnionem: ergo. Hinc patet incarnationem differre ab assumptione per hoc, quod incarnari est producere vnionem cum carne: assumere est producere vnionem sui cum altero. Ideo vt docet Sanctus Thomas hoc art. 8. ad 3. Incarnatio determinat terminum ex parte naturæ assumptæ, assumptio determinat ipsum assumens.

6. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis, vnire non esse conuertibiliter idem, ac assumere: siquidem omnes tres Personæ vniuerunt Verbum carni, sola Persona Filij assumpsit carnem. Proportionaliter vniri non est conuertibiliter idem, ac assumi: siquidem tùm natura humana, tùm Verbum vniuntur, sola autem natura humana fuit assumpta, Verbum non fuit assumptum.

QVAESTIO XXVII.

Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnionum.

S. Th. qu. 2. art. 9.

1. VIdetur esse maxima solum dignitate, non autem in ratione vnionis, vt docuit Durandus in 3. distinct. 5. qu. 1. primo, quia vnio, per quam plura fiunt vnum, non solum in Persona, sed etiam in natura, est maior in ratione vnionis, quam vnio, per quam plura fiunt vnum solùm in Persona, non autem in natura; sed in puris hominibus corpus, & anima fiunt vnum, non solùm in persona, sed etiam in natura; in Christo autem duæ naturæ fiunt vnum solúm in Persona, non autem in natura: ergo.

2. Secundo vnio, qua duo vniuntur ita,

vt

vt non possint separari, salua consistentia partium, est maior vnione, qua duo vniuntur ita, vt possint separari, salua consistentia partium: sed corpus, & anima non possunt separari, salua consistentia partium, natura humana, & diuina possunt separari, salua consistentia partium: ergo &c.

3. Respondeo, quod supponimus vnionem hypostaticam esse maximam dignitate inter omnes vniones creatas, & esse perfectiorem etiam vnione intentionali, qua beati vniuntur Deo per visionem beatificam, vt dixi qu.3.lib.5.de Actibus humanis in responsione ad 7. Quærimus, vtrum sit maxima etiam in ratione vnionis.

4. Dicendum cum Sancto Thoma, & pluribus alijs, quos refert, & sequitur Vasquez 3. par. disput. 20. cap.2. vnionem hypostaticam in ratione vnionis esse maximam ratione eius, in quo duæ naturæ vniuntur, non autem ratione eorum, quæ vniuntur. Probatur, & explicatur. Cum enim vnio sit coniunctio plurium in aliquo vno, perfectio vnionis desumitur ex duobus, nimirùm ex eo, quod extrema sint maximè adaptata ad hoc, vt vniantur, & ex eo, quod id, in quo vniuntur, sit maximè vnum; sed natura diuina, & humana non maximè adaptantur ad hoc, vt vniantur; siquidem maximè distant, & non ordinantur naturaliter ad hoc, vt vniantur; at vniuntur in persona, & subsistentia Verbi, quæ est maximè, & infinitè vna, & simplex: ergo vnio duarum naturarum in Christo est maxima, non ratione eorum, quæ vniuntur, sed ratione eius, in quo vniuntur.

5. Dices. Accidentia Christi vniuntur in Persona Christi; ergo etiam vnio accidentium in Christo esset maxima ratione eius, in quo vniuntur.

Respondeo accidentia Christi vniri immediatè, non in persona Verbi, cum non subsistant per subsistentiam Verbi, sed in natura humana cum sint in natura humana, tanquam in subiecto; sed natura humana non est maximè vna: ergo non vniuntur immediatè in aliquo maximè vno, ac proindè vnio accidentium in Christo non est maxima ratione eius, in quo vniuntur.

6. Infertur primo vnionem duarum naturarum in Christo, & vnionem animæ, & corporis in puro homine, comparari per modum excedentis, & excessi. Vnio enim animæ, & corporis in puro homine est maior, ratione eorum, quæ vniuntur, cum anima, & corpus minus distent, & magis ordinentur ad hoc, vt vniantur, quam natura diuina, & humana. E conuerso vnio duarum naturarum in Christo est maior, ratione eius, in quo vniuntur; siquidem duæ naturæ vniuntur in Persona, & subsistentia Verbi, quæ est magis vna, & simplex, quam persona, & subsistentia puri hominis, in qua vniuntur anima, & corpus.

7. Sed potest quæri, vtrum simpliciter, & omnibus pensatis, vnio duarum naturarum in Christo sit maior, vel minor vnione animæ, & corporis in puro homine.

Respondeo esse maiorem simplicitèr, & omnibus pensatis. Ratio est, quia illud vnum, in quo plura vniuntur, est quasi forma, & ratio vniendi, plura autem vnibilia se habent ad modum materiæ: sed perfectio vnionis magis desumitur ex eo, quod se habet vt forma, & ratio vniendi, quam ex ijs, quæ se habent vt materia: ergo cum ratio vniendi est perfectior, & magis vna, licèt extrema vnita minus ordinentur ad vnionem, vnio est simplicitèr perfectior, & maior in ratione vnionis; sed duæ naturæ in Christo vniuntur in aliquo magis vno, ac proinde in perfectiori ratione vniendi: ergo licet ex se minus ordinentur ad vnionem, quam anima, & corpus in puro homine, tamen simpliciter magis, ac perfectius vniuntur. Confirmatur ex Bernardo, qui lib.5.de consideratione paulo post medium dicit. *Igitur inter omnia, quæ rectè vnum dicuntur, arcem tenet vnitas Trinitatis, quæ tres Personæ vna substantia sunt. Secundo loco illa præcellit, qua è conuerso tres substantiæ in Christo vna Persona sunt.*

8. Infertur secundo Christum formaliter sumptum, in quantum est compositum constans ex duabus naturis vnitis in vna Verbi subsistentia, esse simpliciter magis vnum quolibet composito purè creato. Primò enim Christus est compositum per se vnum; sed compositum per se vnum est magis vnum quolibet composito accidentali, ac per accidens vno: ergo Christus est magis vnus quolibet composito accidentali, ac per accidens vno; sed etiam est magis vnus quolibet composito purè creato per se vno: siquidem in Christo plura vniuntur in aliquo magis vno, imò infinitè vno; ergo. Hoc ipsum confirmatur allata auctoritate Bernardi.

9. Infertur tertio, quod vt docet Bernardus verbis citatis, in Trinitate Personæ simplicitèr sunt magis vnum in essentia, & in natura diuina, quam in Christo duæ, vel tres naturæ sunt vnum in Persona Verbi. Ratio est, quia tres personæ non solum sunt vnum in essentia, quæ est maximè vna, sed etiam sunt vnum in essentia, cum qua sunt maximè vnum per vnitatem identitatis; siquidem tres Personæ identificantur cum vna essentia. At in Christo duæ naturæ, licet sint vnum in Persona, quæ est maximè vna, tamen non habent maximam vnitatem cum persona, siquidem natura humana non identificatur cũ Persona Verbi. In Christo tamen Deus, & homo in ratione suppositi sũt magis vnum, quã in Trinitate Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. In Christo enim Deus, & homo sunt vnum suppositum; in Trinitate Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus non sunt vnũ suppositum, sed tria supposita. Propter hanc maiorem vnitatem in ratione suppositi, Augu-

gustinus lib. de Trinitate cap. 7. dicit. *Homo potius est in filio Dei, quam filius in Patre.* Ex hoc autem sequitur solum Deum, & hominem in Christo esse magis vnum secundum quid, non autem simpliciter, quam Pater, & Filius sint vnum in Trinitate.

10. Ad 1. distinguo maiorem: Vnio, qua plura fiunt vnum in persona simul, & natura, est maior vnione, qua fiunt vnum in persona tantum, si cætera sint paria, & si persona, & natura sint æquè vna, transeat: si minus sint vna, nego: distinguo eodē pacto minorem; & nego consequentiam. Anima, & corpus in puro homine sunt vnum simul, & in natura, & in persona. Sed quia persona, & natura hominis sunt minus vna, quam Persona Verbi, in qua vniuntur natura humana, & diuina in Christo, ideò vnio animæ, & corporis puri hominis est simpliciter minor vnione duarum naturarum in Christo.

Ad 2. distinguo maiorem: vnio, qua duo non possunt separari, salua consistentia partium, est maior vnione, qua possunt separari, salua consistentia partium, si cætera sint paria, & si vniantur in aliquo æquè vno, concedo: si vniantur in aliquo minùs vno, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Addo naturam humanam Christi non posse separari à Verbo, salua consistentia, hoc est salua tota perfectione, qua intrinsecè substantialiter perficitur, proportionaliter, ac anima rationalis non potest separari à corpore, salua tota perfectione, qua perficitur à corpore. Addo rursùs vnionem hypostaticam esse magis indissolubilem vnione animæ cum corpore: siquidem anima potest naturaliter separari à corpore per mortem; at neque per mortem Christi anima, & corpus Christi fuerunt separata à Verbo. Ideò Bernardus loco citato dicit. *Mansit etiam in separatione inseparabilis vnitas: Neque enim quæ ex parte contigit separatio, potuit vnitati præscribere permanenti in totis tribus: siuè coniunctis, siuè disiunctis duobus, nihilominus perseuerauit in tribus vnitas personalis.*

QVAESTIO XXVIII.

Vtrum terminus per Incarnationem productus, & à Beata Virgine per Spiritum Sanctum conceptus, sit totus Christus, Deus simul & homo?

S. Thom. 3. part. quæst. 32. & 33.

1. VIdetur terminus per Incarnationem productus esse solus modus vnionis, non autem totus Christus, Deus simul, & homo: primo, quia sola vnio hypostatica producta est de nouo per Incarnationem, Verbum non est productum de nouo, sed erat antè Incarnationem; anima Christi supponebatur, vt à Deo creata; corpus & caro, vt generata per actionem generatiuam priùs natura, quam assumerentur: sed terminus Incarnationis est ille, qui per Incarnationem fuit de nouo productus; ergo &c.

2. Secundo si Christus per Incarnationem fuisset productus, fuisset productus ab omnibus tribus Personis diuinis, ac proindè etiam a Filio; sed Christus est ipse Filius; ergo Christus fuisset productus à se ipso; quod est absurdum: siquidem producens, & productum, principium, & terminus actionis productiuæ debent distingui.

3. Respondeo Incarnationem posse considerari tribus præcipuè modis. Primò in quantum est assumptio. Secundo in quantum est communicatio. Tertio in quantum est productio, & actio. Si Incarnatio consideretur, vt assumptio, terminus illius est, quod fuit assumptum à Verbo; sed à Verbo assumpta fuit tota, & integra natura humana; ergo terminus per Incarnationem assumptus est tota, & integra natura humana, Verbum autem ipsum est terminus, *ad quem* natura humana fuit assumpta. Si Incarnatio consideretur vt communicatio, terminus est id, quod humanæ naturæ fuit communicatum; sed humanæ naturæ fuit commnnicata formaliter ipsa Persona Verbi; ergo terminus Incarnationis, in quantum est communicatio, est ipsa Persona Verbi. Dubitatur, quis sit terminus productus, & factus per Incarnationem, in quantum est quædam productio, & actio?

4. Scotus in 3. dist. 1. quæst. 1. Gabriel ibidem, Durandus in 3. dist. 5. quæst. 2. docent terminum per Incarnationem productum esse solum modum, & solam relationem creatam vnionis, ex fundamentis allatis in rationibus dubitandi.

5. Dicendum nihilominus cum communi sententia, quæ tribuitur S. Thomæ 3. par. quæst. 2. artic. 8. & clariùs in 3. dist. 2. quæst. 2. quæstiuncula 3. S. Bonauenturæ in 3. dist. 2. artic. 3. quæst. 2. & distinct. 3. art. 1. quæst. 3. quos sequuntur Caietanus, & alij: terminus totalis per Incarnationem productus est Persona diuina Verbi, vt in humana natura subsistens, seù Christus ipse formaliter sumptus. Terminus formalis productus potest concedi, quod sit modus creatus vnionis.

6. Probatur primò, & explicatur. Quando enim per aliquam actionem, & productionem fit, & de nouo incipit esse aliquod totum, quod anteà non erat, illud totum est terminus totalis productus; forma autem, & vnio licet de nouo incipiant esse, non sunt terminus totalis, sed formalis: ex. gr. cum statuarius facit statuam marmoream, tota statua, quæ de nouo incipit esse, est terminus totalis talis actionis: figura autem statuæ, & vnio figuræ cum materia, hoc est cum marmore, non sunt terminus totalis, sed formalis, ac non tam fiunt, quam ijs totum, hoc

est statua fit, vt docet Aristotes 7. Metaphysicæ, textu 36. 37. & 32. sed per Incarnationem incepit esse de nouo Christus formaliter sumptus, hoc est totum constans ex Verbo, & natura humana hypostaticè vnitis; ergo terminus totalis Incarnationis est ipse Christus formaliter sumptus, "modus autem vnionis non est terminus totalis, sed formalis, ac non tam fit, quam eo Christus fit.

7. Debet autem aduerti, quod ad hoc, vt aliquod totum de nouo fiat, producatur, & accipiat esse, non requiritur, vt omnes eius partes, & omnia constitutiua fiant: ex. gr. cum fit statua, marmor, quod est materia statuæ, non fit de nouo, sed antè erat, sola figura statuæ, eiusque vnio cum marmore de nouo incipit esse: similiter cum homo generatur, materia non generatur, anima etiam rationalis non generatur, sed creatur à Deo ex nihilo, sola vnio incipit de nouo esse vi actionis generatiuæ, & tamen totus homo dicitur generari, ac fieri de nouo; ergo vt per Incarnationem totus Christus fiat, non est necesse, vt Verbum fiat, neque vt natura humana fiat, sed sufficit, vt sola vnio hypostatica de nouo fiat, & incipiat esse per Incarnationem.

8. Probatur secundo conclusio auctoritate. Nam Patres communiter, nimirum Iustinus Martyr, Libro de veræ fidei confessione, Athanasius in Symbolo, Augustinus Epistola 3. ad Valusianum, Cyrillus Alexandrinus Libro de Incarnatione Vnigeniti, Theodoretus Dialogo *inconfusus*, & alij dicunt, ità fieri vnum Christum ex Verbo, & humana natura per Incarnationem, sicut fit vnus homo ex anima, & corpore per generationem; sed terminus totalis per generationem productus est homo compositus ex anima, & corpore vnitis; ergo terminus totalis per Incarnationem productus est Christus compositus ex Verbo, & humanitate hypostaticè vnitis.

9. Infertur, quod Deus per incarnationem Christum, hoc est Verbum carnem, & Deum hominem, vt terminum totalem produxit, & fecit in vtero Virginis non ex nihilo, sed ex substantia, hoc est ex purissimo sanguine ipsius Virginis, proportionaliter, ac alij homines fiunt, & generantur ex substantia matris, ità vt Beata Virgo ad generationem Christi præstiterit totam materiam, & totum illum concursum, quem cæteræ matres præstant ad generationem suorum filiorum. Hinc vlterius sequitur, quod sicut Deus ex substantia Virginis produxit, & fecit totum Christum, non quidem secundum Diuinitatem, neque secundum animam rationalem, sed secundum corpus, & carnem, sic Virgo concepit, ac generatione propria matris generauit totum Christum, Deum simul, & hominem, & concepit, ac generauit, non solum hominem, sed Deum, non quidem secundum Diuinitatem, neque secundum animam rationalem, sed secundum carnem, ideoque de Christo filio Dei ad Romanos 1. dicitur, *qui factus est ei ex semine David secundum carnem*, & ad Galat. 4. *Misit Deus filium suum, factum ex muliere*. Ratio est, quia illum ipsum, quem Deus produxit in vtero Virginis, & ex substantia Virginis, Virgo concepit, ac generatione propria matris generauit ex sua substantia; sed Deus totum Christum secundum carnem produxit, ac fecit in vtero Virginis, & ex substantia Virginis; ergo Virgo totum Christum secundum carnem concepit, ac generauit ex sua substantia; ideoque fuit verissima mater Christi, Dei simul, & hominis.

10. Quæri potest, vtrum sicut iuxtà sententiam S. Thomæ 1. p. qu. 76. art. 3. ad 3. & quæst. 118. art. 2. ad 2. aliorumque satis communiter, cæteræ matres priùs concipiunt, ac generant embryonem hominis, hoc est carnem, & corpus nondum animatum anima rationali, deindè cum anima infunditur corpori iam organizato, concipiunt hominem, sic Beata Virgo priùs tempore concepit embryonem, & corpus Christi nondum animatum anima rationali, & nondum vnitum hypostaticè Verbo, deindè concepit hominem, cum Anima rationalis infusa est corpori, ac demum cum corpus animatum assumptum est à Verbo, conceperit, & generauerit Christum, Deum simul, & hominem.

11. Respondeo cum S. Thomæ 3. par. quæst. 33. art. 1. in conceptione Christi tria posse considerari. Primò potest considerari motus localis sanguinis ad locum generationis, hoc est ad vterum Virginis, ex quo sanguine, tamquam ex materia formari debebat corpus Christi. Secundò potest considerari ipsa conceptio corporis Christi, eiusque animatio per vnionem cum anima rationali à Deo creata, & corpori infusa. Tertiò potest considerari augmentum corporis Christi, quo perductum est ad quantitatem & molem, in qua debebat nasci, & ex vtero prodire. Ex his tribus primum fuit præambulum conceptioni: tertium fuit consequens conceptionem: secundum, hoc est formatio corporis, eiusque animatio fuit ipsa conceptio. Motus sanguinis ad vterum factus est successiuè, & in tempore, sed breuissimo, & probabile est, vt insinuat Suarius, tomo 2. de Incarnatione, disp. 11. sect. 2. eo tempore, quo Beata Virgo verbis significauit internum consensum conceptioni Christi, dicens: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*, sanguinem ad vterum confluxisse, & in proximam materiam corporis Christi per virtutem actiuam Virginis, cooperante Spiritu Sancto, dispositum fuisse. Augmentum corporis iàm concepti, & animati factum fuit successiuè per nouem menses vsquè ad tempus natiuitatis. Conceptio ipsa facta est, non successiuè, sed in-

stan-

stantaneè, ac proindè in instanti ex sanguine, qui ad vterum confluxerat, formatum est corpus Christi, sine concursu viri, à tota Trinitate, actione appropriata Spiritui Sancto. In eodē instanti creata est anima rationalis Christi, & corpori vnita, ac corpus simul, & anima in eodem instanti assumpta est à Verbo Dei per productionem vnionis hypostaticæ. Beata igitur Virgo in primo instanti concepit, non carnem carentem anima rationali, non hominem carentem vnione hypostatica, sed Christum perfectum Deum, & perfectum hominem ineffabiliter compositum ex carne vnita animæ rationali, & ex Verbo hypostaticè vnito carni, & eidem animæ rationali.

12. Quod Corpus Christi in eodem instanti fuerit formatum, animatum, & simul cum anima rationali à Verbo assumptum, est de fide, vel fidei proximum, & vt certissimum dogma fidei traditur à Sanctis Patribus, ac proindè contrarium est hæreticum, vel saltem erroneum, & proximum hæresi. Nam S. Leo epistola 11. ad Iulianam dicit, Verbum non assumpsisse carnem, quam antea produxisset, sed assumendo, produxisse. Augustinus libro 13. de Trinitate, cap. 17. dicit. *Ex quo homo esse cepit, ex illo est & Deus* Fulgentius libro de fide ad Petrum, cap. 17. dicit: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine Diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo, sed ipsum Verbum Dei suæ carnis assumptione conceptū, ipsamque carnem Verbi acceptione conceptam*. Idem docent Nazianzenus epistola ad Chelidonum, Damascenus libro 3. de fide, cap. 2. & alij, ac Sophronius, qui refertur, & approbatur in 6. Synodo generali, actione 11. dicit. *Simul quippè caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis. simul Verbi Dei caro animata rationalis.* Addit multa in eamdem sententiam, ac dicit contrarium docuisse Paulum Samosatenum, & Nestorium.

13. Eadem veritas colligitur ex Symbolo fidei, in quo credimus Filium Dei conceptum esse de Spiritu Sancto ex Maria Virgine; ergo Beata Virgo, cum primo concepit, Filium Dei concepit; sed si cum primo concepit, concepisset carnem non hypostaticè vnitam Verbo, non concepisset Filium Dei; ergo cum primo concepit, caro hypostaticè est vnita Verbo; sed non fuit conueniens, vt Verbum primo vniretur carni nondum formatæ in corpus, & nondum animatæ anima rationali; ergo cum primo concepit, formatum est corpus, animatum anima rationali, & vnitum hypostaticè Verbo. Confirmatur: nam propriè dicimus, *Verbum caro factum est*, *Deus homo factus est*, non autem propriè dicimus, *caro facta est Verbum*, *homo factus est Deus*; sed si prius fuisset caro, deinde assumpta esset à Verbo, propriè diceremus, *caro facta est Verbum*; ergo &c. Probatur minor. Nam ideo propriè dicimus, *Verbum caro factum est*, quia Verbum prius fuit, deindè per vnionem cum carne factum est caro; sed caro prius fuisset, deindè per vnionem cum Verbo facta fuisset Verbum; ergo &c. Rursus si caro illa prius extitisset, quam assumpta esset à Verbo, habuisset propriam subsistentiam, & per assumptionem corrupta fuisset subsistentia carnis, quod est inconueniens. Licet igitur cæteri homines, quia concipiuntur, & generantur naturaliter, & virtute finita causarum naturalium, prius tempore concipiantur secundum carnem adhuc non animatam anima rationali, deinde paulatim perducantur ad animam rationalem, tamen Christus, quia conceptus est supernaturaliter virtute infinita Spiritus Sancti, in primo instanti conceptus est homo perfectus, ac perfectus Deus, habens carnem animatam anima rationali, & hypostaticè vnitam Verbo.

14. Si verò quæratur, in quo instanti facta sit Incarnatio, & Christus à Virgine conceptus? Respondeo, quod sicut in instanti terminatiuo, in quo verba consecrationis, *Hoc est Corpus meum*, sunt primo sufficienter prolata, panis conuertitur in corpus Christi, & Christus ponitur sub speciebus, siue accidentibus panis, sic in instanti terminatiuo, quo verba illa consensus, *Ecce Ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum*, fuerunt primo sufficienter prolata, conceptus est Christus, & facta est Incarnatio, ac *Verbum caro factum est*. In Eucharistia tamen panis, qui est materia consecrationis, conuertitur in corpus Christi per transubstantiationem, qua tota substantia panis secundū materiam, & formam destruitur, & loco illius succedit corpus Christi, remanentibus accidentibus panis; at in conceptione Christi sanguis, qui fuit materia conceptionis, conuersus est in corpus Christi, non per transubstantiationem, cum remanserit materia prima sanguinis, sed per generationem, & transformationem substantialem, vt contingit in conceptione aliorum hominum.

15. Infertur explicatio articuli fidei contenti in Symbolo Apostolorum, quo credimus, quod Filius Dei *conceptus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine*. Filius Dei dicitur conceptus, quia is, quem primo Virgo concepit, fuit Filius Dei, vt explicatum est. Dicitur conceptus ex Maria Virgine, quia Christus Filius Dei secundum corpus, & carnem non est creatus ex nihilo, sed est factus ex substantia, hoc est ex purissimo sanguine Beatæ Virginis, salua omnimoda ipsius Virginitate. Dicitur conceptus de Spiritu Sancto, quia causa efficiens conceptionis, ac generationis Christi fuit, non vir, sed Spiritus Sanctus, seu tota Trinitas actione appropriata Spiritui Sancto. Particula autem *de*, vt docet S. Thomas 3. p. quæst. 32. art. 2. significat duplicem habitudinem. Prima est habitudo causæ efficientis; secunda est habitudo consubstantialitatis. Quia ergo Christus secundum corpus factus est à Spiritu Sancto, tanquam à causa efficiente, secundum personam Filij Dei est con-

consubstantialis Spiritui Sancto, cum sit eiusdem substantiæ cum Patre, & Spiritu Sancto, ideo Christus dicitur conceptus de Spiritu Sancto. Corpus autem Christi, quia non est consubstantiale Spiritui Sancto, non dicitur conceptum de Spiritu Sancto, sed ex Spiritu Sancto, si propriè loquamur, vt notat S. Thomas citato articulo in responsione ad 1.

16. Addit S. Thomas articulo 3. eiusdem quæstionis 32. quod licet Christus sit de Spiritu Sancto, non est Filius Spiritus Sancti, nec Spiritus Sanctus est pater Christi. Ratio est, quia ad filiationem requiritur, vt filius procedat à patre per generationem in similitudinem naturæ; sed Christus generatur duplici generatione, æterna nimirum, & temporali, & per neutram procedit à Spiritu Sancto in similitudinem naturæ: nam per generationem æternam procedit, non à Spiritu Sancto, sed à Patre; per generationem temporalem procedit quidem à Spiritu Sancto, sed non in similitudinem naturæ, cum accipiat naturam humanam, in qua non est similis Spiritui Sancto; ergo Christus neutra generatione est Filius Spiritus Sancti, sed per generationem æternam est Filius solius Patris, quia ita procedit à Patre, vt accipiat naturam Patris; per generationem temporalem est Filius solius matris, quia ita generatur à matre, vt accipiat naturam humanam omninò similem naturæ matris. Neque potest dici, quod Christus sit filius adoptiuus Spiritus Sancti, quia filius naturalis non potest dici adoptiuus, neque potest adoptari: siquidem adoptio connotat negationem filiationis naturalis in adoptato, cum filius naturalis adoptari non possit; sed Christus est Filius naturalis Dei; ergo non potest dici filius Dei adoptiuus.

17. Si verò quæratur, quare Incarnatio, & conceptio Christi, licet causata fuerit efficienter à tota Trinitate, tamen appropriatur Spiritui Sancto? Respondet S. Thomas 3. parte, quæst. 32. artic. 1. afferendo tres rationes. Prima ratio est. Spiritus Sanctus ex sua proprietate personali est amor, ideoque ipsi tribuuntur opera, quæ facit Deus ex amore; sed incarnatio facta est ex maximo Dei amore erga mundum, iuxtà illud Ioannis 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret*; ergo &c. Secunda ratio est. Spiritus Sanctus ex sua proprietate personali est actus voluntatis, ideoque opera gratiæ, quia fiunt à Deo voluntate purè gratuita, tribuuntur Spiritui Sancto; sed Deus naturæ humanæ dedit vnionem cum Verbo voluntate purè gratuita, ac nullis præcedentibus meritis; ergo Incarnatio appropriatur Spiritui Sancto. Tertia ratio est. Sicut Patri appropriatur creatio, sic Spiritui Sancto, qui ad Romanos 1. vocatur Spiritus sanctificans, appropriatur sanctificatio; sed per Incarnationem homo ille, qui conceptus est, fuit sanctificatus, & factus Filius naturalis Dei; ergo &c.

18. Quæri potest, vtrum saltem Deus prius natura creauerit animam Christi, deinde in signo posteriori vniuerit animam corpori; & proportionaliter prius natura formauerit corpus Christi, deinde in signo posteriori corpus vniuerit animæ, ac Verbo, an potius hæc omnia fecerit in eodem signo naturæ?

19. Respondeo conformius Patribus supra citatis esse, quod omnia hæc facta fuerint in eodem instanti, non solum temporis, sed etiam naturæ. Deus igitur simul natura creauit ex nihilo animam Christi, & ex Virgine fecit, & formauit corpus Christi, animamque vniuit corpori, & animam, & corpus vnita inter se vniuit Verbo. Hinc sequitur Beatam Virginem in primo instanti, & signo naturæ, in quo concepit, concepisse Christum Deum simul, & hominem, ex eaque factum corpus Christi vnitum animæ rationali, ac Verbo Dei. Existimo tamen aliam fuisse actionem creatiuam, qua Deus ex nihilo creauit animam Christi; aliam actionem generatiuam, qua ex sanguine Virginis fecit corpus Christi, illudque vniuit animæ rationali; aliam actionem vnitiuam, qua corpus, & animam vniuit Verbo, licet ex his, tamquam ex pluribus actionibus partialibus fiat actio totalis, qua Deus produxit totum, & integrum Christum, creando animam ex nihilo, & corpus faciendo ex Sanguine Virginis, animam autem, & corpus vniendo hypostaticè Verbo Dei.

20. Quæritur demum, vtrum Beata Virgo concurrerit actiuè, vel solum passiuè ad generationem Christi? Respondeo Beatam Virginem concurrisse toto illo concursu, quo concurrunt cæteræ matres ad generationem suorum filiorum. Primo igitur sicut cæteræ matres concurrunt actiuè ad producendam, præparandam, & subministrandam materiam, ex qua filij generantur secundum corpus, sic Beata Virgo concurrit actiuè ad producendam, præparandam, & subministrandam materiam, ex qua genitus est Christus secundum corpus. Licet autem iuxta probabilem opinionem Galeni, & medicorum, ac plurium Theologorum, cæteri filij fiant ex materia subministrata partim à patre, partim à matre, tamen Christus genitus fuit ex materia adæquatè subministrata à matre. Secundo sicut aliæ matres non concurrunt actiuè ad creandas animas rationales filiorum, quæ creantur à solo Deo, sic Beata Virgo non concurrit actiuè ad creandam animam Christi, quæ creata est à solo Deo. Quæritur, vtrum concurrerit actiuè ad formationem corporis, eiusque vnionem cum anima rationali? Dicendum, quod si aliæ matres concurrunt actiuè ad hæc, etiam Beata Virgo concurrit actiuè; si aliæ matres non concurrunt actiuè, nec Beata Virgo concurrit actiuè. Vtrum

aliæ

aliæ matres concurrant actiuè ad formationem corporis, & ad vnionem cum anima rationali, est quæstio philosophica, in qua Aristoteles, quem sequitur S. Thomas 3. p. quæst. 32. art. 4. & Caietanus in commentario, alijque plures philosophi, ac theologi docent matrem concurrere solum passiuè, ac subministrare totam materiam, patrem concurrere actiuè, ac nihil materiæ subministrare. Galenus è conuerso libro de spermate, quem sequuntur S. Bonauentura in 3. dist. 4. art. 2. quæst. 1. Scotus, & Gabriel ibidem, docet concurrere actiuè, non solum patrem, sed etiam matrem, & vtrumque subministrare partem materiæ, ex qua filius fit. Videri potest Suarius tom. 2. de Incarnatione, quæst. 10. sect. 2.

21. Addo Beatam Virginem non concurrisse actiuè ad productionem vnionis hypostaticæ, quæ producta fuit à solo Deo. Probabile tamen est generationem passiuam, qua Beata Virgo concepit Christum, seu fuerit purè passiua, seu fuerit partim actiua, partim passiua, fuisse essentialiter connexam cum vnione hypostatica, ac proinde Beatam Virginem per talem generationem concepisse Deum simul, & hominem, ita vt eadem numero generatione non potuerit concipere purum hominem.

22. Ad 1. distinguo maiorem: per Incarnationem sola vnio producta est, vt terminus formalis, transeat: vt terminus totalis, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Totus Christus productus est vt terminus, ac proinde totus Christus fuit terminus totalis Incarnationis, vt explicatum est.

23. Ad 2. concedo maiorem, & minorem, ac distinguo consequens; ergo Christus materialiter sumptus, in quantum est persona filij subsistens in natura humana, productus fuisset à se ipso materialiter sumpto, in quantum est persona Filij subsistens præcisè in natura diuina, concedo: Christus formaliter sumptus productus fuisset à se ipso formaliter sumpto, vel Christus materialiter sumptus productus fuisset à se ipso materialiter sumpto, nego. Si Petrus ex. gr. dealbaret se ipsum, produceret, & causaret album formaliter sumptum; & quia Petrus esset ipse albus, albus materialiter sumptus produceret, & causaret album formaliter sumptum, quod non repugnat. Proportionaliter Filius Dei, qui se ipsum incarnauit, & humanauit, produxit Christum formaliter sumptum, hoc est Filium Dei vt humanatum, & subsistentem in natura humana: & quia Filius Dei est ipse Christus subsistens in natura humana, ideo Filius Dei subsistens in natura humana materialiter sumptus produxit Filium Dei, vt subsistentem in natura humana, seu formaliter sumptum, quod non repugnat.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum vnio duarum naturarum in Christo facta sit per gratiam?

S. Thom. q. 2. ar. 10.

1. VIdetur non fuisse facta per gratiam. Gratia enim est accidens: ergo si vnio facta fuisset per gratiam, facta fuisset per accidens, quod est absurdum.

Respondeo ex Sancto Thoma 1. 2. quæst. 110. art. 1. alijsque communiter, gratiam dici dupliciter. Primo gratia dicitur Dei voluntas gratuita dandi gratis aliquod donum, præsertim excedens naturam creatam. Secundo gratia dicitur donum Dei gratis datum præsertim excedens naturam creatam. Rursus dupliciter intelligi potest vnionem factam fuisse per gratiam. Primo efficienter, itaut causata sit per gratiam: secundo formaliter, itaut ipsa vnio sit gratia.

2. His suppositis, dicendum primo cum Sancto Thoma: vnio hypostatica facta est formaliter per gratiam secundo modo dictam, itaut ipsa vnio sit gratia. Probatur: nam gratia secundo modo dicta est donum Dei gratis datum, præsertim naturam creatam excedens; sed vnio hypostatica est donum Dei gratis, ac nullis præcedentibus meritis datum humanitati Christi, ac naturam humanam excedens, illique prorsus indebitum; ergo &c. In hoc sensu vnio includit gratiam, tum creatam, tum increatam; siquidem humanitati Christi data est gratis, tum ipsa Persona increata Verbi, tum modus creatus vnionis.

3. Dicendum secundo: vnio hypostatica facta est efficienter per gratiam primo modo dictam. Probatur: nam gratia primo modo dicta est Dei voluntas gratuita dandi gratis aliquod donum, præsertim naturam excedens: sed vnio hypostatica naturam excedit, & causata est efficienter per gratuitam voluntatem Dei, qua gratis, ac nullis præcedentibus meritis, tribuit humanitati Christi donum creatum, & increatum vnionis; ergo &c.

4. Dicendum tertio: vnio hypostatica non est facta efficienter per gratiam secundo modo dictam. Probatur: nam vnio hypostatica fuit primum donum collatum humanitati Christi immediatè à Deo, & non causatum efficienter, medio alio dono.

5. Dices: vnio, qua iusti, & sancti vniuntur Deo per cognitionem, & amorem, causatur efficienter per aliud donum supernaturale, puta per habitus fidei, spei, charitatis, ac luminis gloriæ; ergo etiam vnio hypostatica causari debuit in Christo per aliud donum, puta per aliquem habitum.

Respondeo, concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia vt natura perfectè operetur, connaturaliter debet esse prius perfecta per habitum concurrentem efficienter ad operationem; ergo vnio,

qua

qua Sancti vniuntur Deo per operationem, debet fieri mediante habitu. At vt natura subsistat, non debet prius esse perfecta per habitus, imo prius debet subsistere substantialiter, & substantialiter perfici, deinde debet perfici accidentaliter per habitus, & operationes; ergo vnio hypostatica, qua natura subsistit per subsistentiam Verbi, non debuit fieri efficienter per habitus, sed debuit præcedere omnes habitus.

6. Ad argumentum in contrarium, nego omnem gratiam esse accidens. Nam præter gratiam accidentalem datur gratia substantialis, qualis est vnio hypostatica.

QVÆSTIO XXX.

Vtrum vnionem hypostaticam præcesserint aliqua merita Christi, Beatæ Virginis, & SS. Patrum.

S. Th. quæst. 2. art. 11.

1. PRimo videtur Christus ipse, vel eius humanitas meruisse sibi vnionem hypostaticam, ac proinde aliqua merita humanitatis tempore, vel natura præcessisse vnionem hypostaticam. Psalmo enim 44. Christo dicitur: *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ:* sed nomine vnctionis intelligitur vnio hypostatica, vt docent plures Patres relati à Vasquez, disput. 41. cap. 1. particula autem *propterea* significat causalitatem meritoriam; ergo Christus diligendo iustitiam, & odio habendo iniquitatem meruit vnctionem per vnionem hypostaticam, à qua vnctione dicitur Christus, quod idem significat, ac vnctus. Apocalypsis etiam 5. dicitur: *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & honorem, & diuinitatem*; ergo Christus post mortem meritus est diuinitatem, & vnionem hypostaticam.

2. Secundo videntur Beata Virgo, & antiqui Patres meruisse Incarnationem, illam desiderando, & petendo, ideoque de Beata Virgine canit Ecclesia, quod *meruit portare Regem Cœlorum, & Dominum.*

3. Respondeo aliquos Pelagianos, teste Cassiano, lib. 1. & 7. de Incarnatione, docuisse Christum ab initio fuisse purum hominem, ac meruisse sibi, vt fieret Deus. Eundem errorem docuerat multo ante Photinus, teste Augustino, lib de dono perseuerantiæ, cap. vltimo. Origines autem lib. 2. Periarchon, cap. 6. docuit animam Christi simul cum animabus aliorum hominum creatam fuisse ab initio mundi, & vnitam hypostaticè Verbo, ac diligendo iustitiam, & odio habendo iniquitatem, meruisse Incarnationem, qua post aliquot annorum millia Verbum vnitum est carni, cum anima illa infusa est corpori formato in vtero Virginis.

4. Contra istos errores de fide est, humanitatem Christi non prius tempore extitisse, quam vniretur Verbo, & animam Christi non prius tempore creatam fuisse, quam vniretur corpori, ac simul cum corpore assumeretur à Verbo, ac proinde humaniratem, & animam Christi non meruisse vnionem hypostaticam per aliquod meritum tempore præcedens Incarnationem.

5. Quæritur, vtrum saltem humanitas Christi, vel eius anima meruerit vnionem hypostaticam per aliquod meritum præcedens, non tempore, sed natura incarnationem?

6. Respondet negatiuè Sanctus Thomas, quem omnes sequuntur, idemque vt certum dogma docuerat Augustinus pluribus locis, nimirum in Enchiridio, cap. 40. lib. 13. de Trinitate, cap. 17. lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. 15. lib. de dono perseuerantiæ, cap. vltimo, & alibi passim. Audiatur in Enchiridio, cap. 26. *Quidnam natura humana in homine Christo meruit, vt in vnitatem personæ Vnigeniti Filij Dei singulariter esset assumpta? Quæ bona voluntas, cuius boni propositi studium, qua bona opera præcesserunt, quibus mereretur iste homo, vt vna fieret persona cum Deo?* Ideo vt docet Vasquez 3. p. disput. 31. cap. 1. num. 6. certissimum censeri debet, bonum vnionis hypostaticæ fuisse gratis humanitati collatum, nullis præcedentibus meritis humanitatis, & oppositum non solum est temerarium, sed etiam erroneum.

7. Probatur hæc veritas ratione. Nam quælibet natura substantialis connaturaliter prius natura subsistit, suppositatur, & si sit rationalis, personatur, & deinde operatur: ex. gr. natura Petri prius constituitur in supposito, & persona Petri, deinde operatur, intelligendo, volendo &c. sed humanitas Christi subsistit, suppositatur, & personatur per subsistentiam Verbi; ergo humanitas Christi prius natura per vnionem hypostaticam assumpta est à Verbo, deinde exercuit actus meritorios; sed per actus meritorios non meruit id, quod supponebatur habere, antequã mereretur; ergo per actus meritorios non meruit vnionẽ hypostaticam. Probatur, & explicatur maior. Primo enim natura accidentalis connaturaliter prius natura est in subiecto, deinde agit; ergo natura substantialis connaturaliter prius natura subsistit per se, vel in alio, deinde operatur. Secundo anima rationalis connaturaliter prius natura vnitur corpori, deinde operatur, intelligendo, & volendo; ergo natura substantialis prius natura est in supposito, deinde operatur. Ratio vtriusque est, quia substantia habet suum esse substantiale, deinde per operationem procedit ad acquirendum esse accidentale; sed subsistentia, & vnio animæ rationalis cum corpore, spectant ad esse substantiale; ergo &c. Tertio est principium commune, quo vtitur S. Thomas 3. p. quæst. 7. art. 15. in corpore, & Ioannes Theologus in Concilio Florentino, sect. 18. post medium

dium, *actiones sunt suppositorum*. Desumptum est autem hoc principium ex doctrina Aristotelis pluribus in locis, ac præsertim primo de anima, textu 14. vbi dicit, non tam animam irasci, misereri, & ratiocinari, quam hominem anima, & ex Damasceno lib. 3. de Fide, cap. 15. vbi dicit operantem esse hypostasim, seu suppositum; sed eatenus actiones sunt suppositorum, in quantum procedunt à natura, vt prius suppositata; ergo &c. Ideo communiter dicitur suppositum esse principium *quod*, naturam esse principium *quo* actionum. Vt autem principium *quod* actionum sit suppositum, non requiritur, vt ipsa suppositalitas concurrat effectiuè ad actiones, sed sufficit, vt sit conditio prærequisita in natura ad agendum.

8. Debet aduerti primo, quod iuxta sententiam satis communem, quæ docet naturas creatas producere in se ipsis proprias personalitates, axioma illud, *actiones sunt suppositorum*, debet intelligi, excepta actione, qua natura producit propriam suppositalitatem. Iuxta illam igitur opinionem, natura in priori signo producit propriam suppositalitatem, qua perficitur substantialiter, deinde exercet alias operationes, quibus perficitur accidentaliter.

9. Secundo debet aduerti posse concedi, vel transmittti humaniratem, vel animam Christi potuisse de potētia absoluta mereri de congruo vnionem hypostaticā per aliqua merita præcedentia tempore, vel natura vnionem hypostaticam: & hoc videtur admittere Caietanus in commentario huius art. 11.

10. Tertio debet aduerti posse etiam concedi, vel transmitti humanitatem Christi meruisse sibi de condigno reproductionem, & perpetuitatem vnionis hypostaticæ. Confirmatur hoc. Nam humanitas Christi per mortem fuit corrupta, ideoque corrupta est vnio hypostatica cum tota humanitate, licet remanserit vnio hypostatica cum partibus humanitatis, anima nimirùm, & corpore separatis: sed Christus moriendo, meruit sibi resurrectionem, & vitam æternam humanitatis post resurrectionem; ergo meruit reproductionem, & ęternam conseruationem vnionis hypostaticæ cum humanitate post resurrectionem. Ideo psalm. 20. de Christo dicitur: *Vitam petijt à te, & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi*, quia Christus in cruce orans petijt à Deo resurrectionem, & vitam æternam humanitatis post resurrectionem. Videri potest Vasquez 3. p. disp. 21. cap. 8.

11. Posito, quod Christus non meruerit sibi vnionem hypostaticam, & incarnationem, quæritur, vtrum aliqua pura creatura, & præsertim Beata Virgo, & antiqui Patres meruerint, aut potuerint mereri de condigno, vel de congruo incarnationem?

12. Dicendum primo cum Sancto Thoma hoc art. 11. nulla pura creatura potest mereri de condigno Incarnationem, ac proinde Beata Virgo, & antiqui Patres non meruerunt de condigno, vt Verbum incarnaretur. Probat primo S. Thomas. Nam beatitudo consistens in visione, & fruitione Dei est condignum præmium, & æquale merito cuiuscumque puræ creaturę dignificatę per quamlibet gratiam adoptionis: ergo bonum altioris ordinis, quam beatitudo consistens in visione Dei, est præmium excedens meritum cuiuscumque puræ creaturæ, ac proinde est præmium non condignum, hoc est æquale, sed supra condignū; sed vnio hypostatica est bonum altioris ordinis, quam beatitudo consistens in visione, & amore Dei: talis enim beatitudo coniungit Deo accidentaliter, vnio hypostatica coniungit Deo substantialiter in vnitatem hypostasis: ergo &c.

13. Probat secundo. Nam ideo prima gratia ad merendam non potest cadere sub meritum, quia est principium meriti: principium autem meriti non potest cadere sub meritum, vt sæpè assumit Augustinus contra Pelagianos; sed vnio hypostatica non solum fuit principium omnis meriti Beatæ Virginis, & antiquorum Patrum, sed etiam fuit principium omnis gratiæ ad merendum; siquidem post lapsum Adæ omnis gratia data est hominibus ex meritis Christi, iuxta illud Ioann. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum*; ergo nullus homo post peccatum potuit mereri incarnationem. Hæc ratio probat quidem homines post peccatum Adæ, supposito, quod omnem gratiam ad merendum habuerunt ex meritis Christi, non potuisse de condigno, imò nec de congruo mereri incarnationem, at non probat non potuisse illam mereri in casu, in quo gratiam ad merendum accepissent, non ex meritis Christi, sed ex pura liberalitate Dei, vt ex pura liberalitate acceperunt Angeli, ac primi parentes ante lapsum, vt dictum est quæst. 17. Potest tamen hæc ipsa ratio ita explicari, vt probet vniuersim nullam puram creaturam posse mereri de condigno incarnationem. Nullum enim meritum non merens de condigno quodlibet præmium, sed solum præmium determinatum, potest mereri de condigno principium merendi de condigno quodlibet præmium maius, & maius sine termino; sed quodlibet meritum puræ creaturæ non meretur de condigno quodlibet præmium, sed solum præmium determinatum; ergo nullum meritum puræ creaturæ potest mereri de condigno vnionem hypostaticam, quæ vt dictum est quæst. 7. est principium merendi quodlibet præmium, maius, & maius sine termino.

14. Probat tertio. Nam nullus purus homo potest mereri de condigno reformationem totius naturæ per peccatum lapsæ: siquidem nulla pura creatura potest mereri de

con-

condigno remissionem peccati mortalis, vt dictum est lib. 6. de gratia, qu. 101. sed vnio hypostatica est principium merendi de condigno reformationem totius naturæ per peccatum lapsæ: ergo &c.

15. Dicendum secundo: potest pura creatura ex viribus gratiæ mereri de congruo Incarnationem. Probatur. Nam potest pura creatura ex Dei liberalitate eleuari per gratiam ad amandam, & desiderandam incarnationem propter se ipsam; sed actus, quo quis ex viribus gratiæ amat, & desiderat aliquod bonum supernaturale propter se ipsum, meretur de congruo à Deo consecutionem talis boni, vt ex doctrina S. Augustini dixi lib. 6. de Gratia, qu. 76. & 77. ergo &c.

16. Dicendum tertio: de facto neque B. Virgo, neque antiqui Patres, neque vllus homo post lapsum meruit de congruo Incarnationem quo ad substantiam, sed solum quoad aliquas circumstantias.

Probatur. Nam prima gratia, quia est principium meriti, non potest neque de condigno, neque de congruo cadere sub meritum, cuius est principium; sed Incarnatio secundum suam substantiam est principium homini post lapsum non solum omnis meriti, sed etiam omnis gratiæ ad merendum; ergo post lapsum nullus homo potuit, neque de condigno, neque de congruo mereri incarnationem secundum substantiam, in sensu composito cum hoc, quod incarnatio sit principium meriti: ergo solùm potuerunt mereri, ac de facto meruerunt aliquas circumstantias incarnationis, vt cum communi sententia contra aliquos Thomistas docentes Patres antiquos meruisse de congruo ipsam substantiam incarnationis, docet Vasquez disp. 13. cap. 4. & 5. Beata igitur Virgo neque de congruo meruit, vt Verbum incarnaretur, sed posito, quod Verbum esset incarnandum, meruit de congruo, vt ex ipsa carnē assumeret, & sic de congruo meruit maternitatem. Abraham per obedientiam, qua voluit immolare filium suum, & Isaac per obedientiam, qua voluit immolari à patre, meruerunt de congruo, vt Christus ex ipsis nascereturr; ideoque Gen. 22. dictum est Abrahæ: *per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quia non pepercisti vnigenito filio tuo propter me &c. benedicentur in semine tuo omnes gentes*, quod semen est Christus, vt docet Apostolus ad Galatas 3.

17. Contra hanc doctrinam opponi potest primò. Sicut nullus actus malus potest mereri de condigno pœnam anticipatam, ideoque nemo potest iustè puniri propter peccata, quæ nondum commisit, sic nullus actus bonus potest mereri de condigno præmium anticipatum: ergo Christus non potuit mereri de condigno gratiam datam Beatæ Virgini, & Sanctis Patribus ante Incarnationem. Meruisset enim præmium anticipatum.

18. Respondeo distinguo antecedens; nullus actus bonus finitè meritorius potest mereri de condigno præmium anticipatum, concedo; infinitè meritorius, nego; & nego consequentiam. Actus finitè meritorij, & demeritorij merentur præmium, & pœnam determinatam, etiam quoad circumstantiam temporis, ideoque conferendam post ipsos, non ante ipsos actus. At actus Christi, quia sunt infinitè meritorij, ac dignificantur dignitate personæ diuinæ, quæ dignitas semper est, merentur quodlibet præmium, ac proindè mereri possunt de condigno etiam præmium anticipatum.

19. Opponi potest secundo. Si Christus meruit de condigno Beatæ Virgini, & Patribus gratiam, per quam meriti sunt de congruo, vt ipse Christus nasceretur ex ipsis, data est mutua prioritas inter merita Christi, & merita Beatæ Virginis, & Sanctorum Patrum: quod est absurdum. Probatur sequela. Nam meritum præsertim condignum est prius natura, quam præmium; sed gratia, & merita Patrum fuerunt præmium meritorum Christi: ergo merita Christi fuerunt priora natura, quam gratia, & merita Patrum; sed Beata Virgo, & Patres meruerunt de congruo, vt Christus nasceretur ex ipsis, ac proindè meruerunt illam actionem, qua Christus natus est ex ipsis: ergo merita Beatæ Virginis, ac Patrum fuerunt priora natura actione, qua Christus natus est ex Virgine, & ex Patribus; sed quod est prius natura actione, est etiam prius natura termino per actionem producto: ergo merita Beatæ Virginis, & Patrum fuerunt priora natura Christo, & à fortiori fuerunt priora natura meritis Christi, ac proindè inter merita Christi, ac merita Beatæ Virginis, & Patrum, datur mutua prioritas naturæ.

20. Respondeo, distinguo antecedens: data esset mutua prioritas naturæ, qua merita Christi, & Patrum se mutuo præcederent secundum eandem existentiam, nego; secundum diuersam existentiam, concedo. Non repugnat, vt duo sint mutuo priora natura secundum diuersam existentiam, ita vt vnum sit prius alio secundum existentiam intentionalem, sit posterius eodem secundum existentiam physicam: ex. gr. medium est prius natura fine secundum existentiam physicam ipsius finis, puta medicina est prior natura sanitate secundum existentiam physicam ipsius sanitatis, quam causat: medium è conuerso finis secundum existentiam intentionalem, per quam existit in cognitione, & intentione, est prior natura, quam medium: ex. gr. cognitio, & intentio sanitatis est prior natura sumptione medicinæ, cum talem sumptionem causet. In casu nostro merita Christi secundum existentiam intentionalem, qua extiterunt in diuina cognitione, & decreto, quo Deus voluit Christum ponere, eique dare actus meritorios, fuerunt priora natura gratia & meritis Patrum; merita autem, & gratia

Patrum

Patrum fuerunt priora natura Christo, eiusque meritis secundum existentiam physicam, qua Christus, & eius merita extiterunt in se ipsis. Deus igitur vidit, quod si poneret Christum, & daret illi hæc merita, Christus per hæc merita, vtpotè infinita, mereretur de condigno quodlibet præmium, quod talia merita possent causare, non solum per suam existentiam physicam, postquam ponerentur, sed etiam quod possent causare per suam existentiam intentionalem, quam haberent in decreto efficaci ponendi Christum cum his meritis. Dependenter ab hac scientia Deus decreuit ponere Christum cum his meritis, & dare illi in præmium causandum per existentiam intentionalem, gratiam, & merita Patrum, per quæ mererentur, & causarent Christum, eiusque merita secundum existentiam physicam, quam habent in se ipsis, proportionaliter ad dicta de causa finali.

21. Dices primo: meritum debet causare præmium per suam existentiam physicam; ergo merita Christi per suam existentiam physicam causarunt merita Sanctorum Patrum; sed merita Christi secundum eamdem existentiam physicam fuerunt causata à meritis Patrum: ergo merita Christi secundum eamdem existentiam physicam fuerunt priora, & posteriora natura meritis Patrum.

22. Respondeo, distinguo antecedens: meritum in genere causæ motiuæ, & meritoriæ, quæ causæ non habent propriam prioritatem naturæ, debet causare præmium per suam existentiam physicam, concedo: in genere causæ efficientis, quæ habet propriam prioritatem naturæ, nego maiorem; concedo minorem; & distinguo consequens: ergo inter merita Christi, & Patrum datur mutua prioritas propria, nego: impropria, concedo consequentiam. Persistendo in allato exemplo finis, & medij, finis duplicitèr causat positionem mediorum, finalitèr nimirum, & efficienter. Finis positionem mediorum causat finalitèr per suam existentiam physicam; siquidem media ponuntur, vt finis physicè, ac non solum intentionaliter existat. At idem finis per cognitionem, & intentionem sui causat positionem mediorum efficienter. Idem finis secundum existentiam physicam non habet propriam prioritatem naturæ respectu mediorum, sed solum impropriam, & latam, in quantum omnes causę dicuntur aliquo pacto priores] natura respectu suorum effectuum. At finis secundum existentiam intentionalem habet propriam prioritatem naturę respectu mediorum. Non repugnat autem, vt duo sint mutuo priora natura secundum eamdem existentiam, alterum propriè, alterum impropriè. Proportionaliter meritum in genere causæ meritoriæ, & motiuæ causat præmium per suam existentiam physicam: siquidem præmians vult dare præmium merito, quia meritum per suam existentiam physicam est dignum præmio. At meritum in genere causæ efficientis causat præmium anticipatum, non per suam existentiam physicam, sed per intentionalem, per quam intentionaliter existit in decreto Dei: Causa, vt præcisè meritoria, & motiua, habet prioritatem naturæ solum latam, & impropriam. Causa efficiens, & materialis, earumque conditiones habent prioritatem naturæ propriam, & strictam. Mutua autem prioritas naturæ ex vna parte propria, ex alia impropria non repugnat: sola mutua prioritas naturæ propria repugnat.

23. Dices secundo: per hanc doctrinam causa meritoria confunditur cum finali.

Respondeo non confundi. Nam licet causa meritoria, & finalis conueniant in hoc, quod sunt causæ motiuæ, tamen differunt per hoc, quod diuerso modo mouent? Motio causæ finalis explicatur, dicendo, quod effectus causæ finalis ponitur, vt finis sit, vt cum dicimus, quod medicina sumitur, vt acquiratur sanitas. Motio causæ meritoriæ explicatur, dicendo, quod effectus, & præmium meriti ponitur, non vt meritum sit, sed quia meritum est: puta beatitudo datur beatis, non vt mereantur, sed quia meriti sunt beatitudinem. In casu nostro Deus dicit: volo ponere Christum, & dare illi hæc merita: & quia Christus habens hæc merita, dignus est quolibet præmio, etiam anticipato, ac quod possit causare efficienter per suam existentiam intentionalem in hoc ipso decreto, volo dare illi in præmium gratiam, & merita, quibus Patres mereantur de congruo, vt Christus nascatur ex ipsis. Et quia Patres per sua merita hoc ipsum merebuntur de congruo, volo dare Patribus in præmium, vt Christus nascatur ex ipsis, & sic volo ponere Christum per actionem, qua nascatur immediatè ex Virgine, mediatè ex Abraham, Isaac, Dauid &c. Hic modus decernendi non repugnat, & per ipsum saluatur tota nostra doctrina sine mutua propria prioritate naturæ, vt explicatum est.

24. Dices tertio: decretum, quo Deus vult dare Christo merita, est prius natura ipsis meritis: sed ipsa merita sunt etiam mutuo priora decreto, & scientia media, à quo illud decretum dirigitur: ergo datur mutua prioritas naturæ inter decretum, & merita.

Respondeo, decretum esse physicè prius natura, quam merita; merita autem solùm logicè esse priora natura, quam decretum, siquidem causant decretum per suam existentiam conditionatam, quæ est solùm logicè, vt explicaui lib. 2. de Deo quæst. 25. in respons. ad 3. num. 12. & 14. Difficultas enim est propria illius loci, in quo agitur de mutua prioritate inter scientiam mediam, & prædefinitiones actuum liberorum, & ipsos actus liberos.

25. Infertur Christum meruisse Beatæ Virgini etiam ipsam maternitatem physicam;

Cùm enim physica maternitas sit fundamentum totius gratiæ, quam Beata Virgo habuit, inconueniens est, vt Beata Virgo habuerit maternitatem physicam, non ex meritis Christi. Ex proportionali ratione Christus meruit Patribus antiquis, vt physicè essent progenitores ipsius Christi.

26. Ad 1. locus ille psal. 44. *Dilexisti iustitiam &c.* duobus præcipuis modis exponitur à Catholicis. Prima expositio S. Augustini in commentario eius loci concedit per oleum lætitiæ significari vnionem hypostaticam, sed particulam *propterea* ita explicat, vt significetur dilectionem iustitiæ, & odium iniquitatis fuisse causam finalem, non autem meritoriam vnctionis, ac sensus sit: dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, quia Deus vnxit te oleo lætitiæ, dando tibi vnionem hypostaticam. Secunda expositio Hieronymi epist. 144. ad Principiam, concedit ly *propterea* significare Christum diligendo iustitiam, & odio habendo iniquitatem, meruisse vnctionem, sed nomine vnctionis intelligit, non primam acceptionem vnionis hypostaticæ, sed gloriam corporis, quam Christus accepit in resurrectione, quia in passione, & morte dilexit iustitiam, & odio habuit iniquitatem, moriendo, vt satisfaceret diuinæ iustitiæ, & deleret nostras iniquitates. Ideò hunc locum psalmi videtur explicare Apostolus ad Philippenses 2. dicens: *humiliauit semetipsum &c. propter quod & Deus exaltauit illum &c.* Vtrolibet modo explicetur, non probat Christum meruisse sibi vnionem hypostaticam. Addo Christum per mortem meruisse resurrectionem, per quam humanitas fuit rursus producta, & rursus vnita Verbo, secundùm se totam. Locus Apocalypsis, *dignus est agnus, qui occisus est, accipere diuinitatem*, significat Christum meruisse, vt resurgens rursus acciperet vnionem hypostaticam diuinitatis cum tota humanitate, vt modo explicaui.

27. Ad 2. patet ex dictis. Concessum enim est Beatam Virginem, & antiquos Patres meruisse de congruo, vt Christus nasceretur ex ipsis.

QVAESTIO XXXI.

Vtrum gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis?

S. Thom. quæst. 2. art. 12.

1. VIdetur non fuisse naturalis Christo. Repugnat enim, vt gratia sit naturalis.

2. Respondeo ex Aristotele 5. metaphysicæ, textu 5. naturale dici dupliciter. Primò naturale dicitur, quod fluit ab ipsa essentia, & natura rei, & hoc pacto moueri sursum dicitur naturale igni. Secundo naturale dicitur, quod rei conuenit à natiuitate, præsertim si conueniat propter ipsum modum natiuitatis. In hoc sensu ad Ephesios 2. dicuntur homines natura filij iræ, & sapientiæ 12. dicitur: *Nequam est natio eorum, & naturalis nequitia eorum.*

3. His positis, dicendum primò: gratia vnionis, & gratia habitualis non fuit Christo primo modo naturalis secundùm naturam humanam, sed fuit Christo naturalis secundùm naturam diuinam.

4. Probatur: nam naturale primo modo dicitur, quod fluit à natura; sed gratia vnionis, & gratia habitualis non fluxit à natura humana Christi, sed à natura diuina fluxit in humanam: ergo non fuit naturalis Christo secundùm naturam humanam, sed fuit illi naturalis secundùm naturam diuinam.

5. Dicendum secundò: gratia vnionis, & gratia habitualis fuit Christo naturalis secundo modo.

Probatur: nam naturale secundo modo dicitur, quod conuenit rei à natiuitate, præsertim si conueniat propter ipsum modum natiuitatis; sed Christo ab ipsa prima natiuitate, qua conceptus, & natus est in vtero Virginis, conuenit vtraque gratia, & conuenit propter modum conceptionis, & natiuitatis, quo conceptus, & natus est de Spiritu Sancto, vt idem esset filius naturalis Dei, & hominis: ergo &c. Ideo Augustinus in Enchiridio, cap. 40. dicit: *In humanæ naturæ susceptione fit quodammodo gratia illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatum.*

6. Ad argumentum in contrarium, respondeo repugnare gratiæ, vt illi naturæ, cui confertur, tamquam bonum gratuitum, sit naturalis primo modo, ita vt ex ipsa fluat, sed non repugnare, vt sit naturalis illi naturæ, quæ confert gratis gratiam alteri naturæ. Rursus dico non repugnare gratiæ, vt sit naturalis in secundo sensu, hoc est vt alicui conueniat à natiuitate, & propter ipsum modum natiuitatis.

QVAESTIO XXXII.

Vtrum Personæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam?

S. Thom. qu. 3. art. 1.

1. VIdetur non conuenire. Vt enim Persona diuina posset assumere, deberet subsistentia diuina esse infinitè perfecta, & sic continere eminenter perfectionem cuiuslibet substantiæ creatæ; sed subsistentia diuina secundùm se precisè nullam dicit perfectionem, vt plures Theologi docent; ergo &c.

2. Respondeo, quod Sanctus Thomas postquam quæst. 2. egit de vnione hypostatica secundùm se, quæst. 3. per octo articulos agit de vnione ex parte personæ assumentis. Articulo ergo primo quærit, vtrum Personæ diuinæ conueniat assumere, non quidem conuenientia decentiæ, de qua egit quæst. 1. art. 1. sed

sed conuenientia affirmabilitatis, qua verè, & propriè affirmetur Personam diuinam assumpsisse naturam creatam. Respondet affirmatiuè. Probat: nam assumere est ad se sumere, ideoque dicit duo, hoc est esse principium, & esse terminum sumptionis; sed Persona diuina fuit principium sumptionis: siquidem Personæ, & supposito conuenit agere: fuit etiam terminus sumptionis: nam ex dictis quæst. 2. art. 1. & 2. vnio facta est, non in natura, sed in persona; ergo Persona diuina proprijssimè assumpsit naturam humanam.

Debet aduerti, quod cum assumere dicat duo, nimirùm esse principium, & esse terminum actionis assumptiuæ, primum est commune omnibus tribus Personis diuinis; siquidem actiones ad extra sunt communes toti Trinitati: secùndum conuenit soli Filio, cum de facto solus Filius sua subsistentia terminet humanitatem Christi, illamque reddat subsistentem.

3. Quæritur, vtrum hoc, quod est, Verbum terminare naturam humanam, importet aliquam causalitatem. Negat Scotus in 3 dist. 1. qu. 5. & Caietanus in Commentario huius articuli. Probabilius est, quod importet causalitatem quasi formalem. Ratio est, quia subsistentia Verbi constituit naturam humanam Christi formaliter subsistentem; sed hoc est exercere causalitatem quasi formalem: ergo &c.

4. Dum opponitur, quod omnis causalitas ad extra est communis toti Trinitati, distinguo: omnis causalitas efficiens, concedo; quasi formalis, nego. Dum rursus opponitur Deum non posse supplere causam formalem, dico, hoc non esse vniuersaliter verum. Aliquando enim potest, cum tale supplementum non importat imperfectionem, sicut non importat in casu nostro.

5. Addo, quod vt dixi quæst. 23. & vt docet S. Thomas hoc art. 1. ad 2. quem sequuntur Caietanus in Commentario, Durandus in 3. dist. 1. & Vasquez 3. par. disp. 25. contra Scotum in 3. dist. 1. quæst. 4. Gabrielem ibid. quæst. 2. Ocham ibidem, quæst. 1. & alij, Persona diuina propter infinitatem suæ subsistentiæ, qua continet eminenter omnes creatas subsistentias, potest terminare, & reddere subsistentes naturas alienas; Personæ autem creatæ, quia habent subsistentias limitatas, non possunt reddere subsistentes naturas alienas. Hinc sequitur assumere naturam alienam esse ita proprium suppositi, ac Personæ diuinæ, vt nullum suppositum, & nulla persona creata possit assumere naturam alienam: ex. gr. Angelus non potest assumere naturam hominis, & fieri homo, homo non potest assumere naturam canis, & fieri canis.

6. Ad argumentum in contrarium, respondeo, quod licèt admittatur subsistentiam diuinam non dicere vllam perfectionem distinctam ab essentia diuina, tamen realiter habet secum identificatam infinitam perfectionem essentiæ diuinæ, ideoque est infinitè perfecta, & potest reddere subsistentes omnes naturas creatas.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrum naturæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam?

S. Th. qu. 3. art. 2.

1. VIdetur non conuenire. Quæ enim conueniunt naturæ diuinæ, conueniunt omnibus Personis diuinis: ergo si natura diuina assumpsisset naturam creatam, & fuisset incarnata, omnes tres Personæ assumpsissent naturam creatam, & fuissent incarnatæ: quod est hæreticum.

2. Respondeo, Personam primario assumere, naturam autem diuinam assumere secundario naturam humanam in sui personam. Probatur: nam cum assumere sit esse principium, & esse terminum assumptionis, illud primo dicitur assumere, quod ratione sui, & ratione suorum constitutiuorum, est simul principium, & terminus assumptionis; sed persona Filij constituitur per naturam diuinam, & personalitatem, & est principium assumptionis ratione naturæ diuinæ, est terminus assumptionis ratione personalitatis, qua naturam humanam terminat, & reddit subsistentem: at natura diuina, licèt ratione, sui sit principium assumptionis, tamen est terminus assumptionis, non ratione sui, sed ratione personæ, & subsistentiæ Filij, qua naturam humanam terminat: ergo &c.

3. Addit Sanctus Thomas, quod sicut natura diuina, ratione Personæ Filij dicitur assumpsisse carnem, sic ratione Personæ Filij dicitur incarnata, non quia sit conuersa in carnem, vt dicebant Eutychiani, sed quia naturam carnis assumpsit in sui Personam, iuxta illud Damasceni lib. 3. de fide, cap. 6. *Dicimus naturam Verbi incarnatam esse secundùm Athanasium, & Cyrillum.* Licet autem Damascenus, & alij Patres concedant naturam Verbi fuisse incarnatam, tamen non concedunt Deitatem, vel naturam diuinam fuisse incarnatam, non exprimendo Verbum. Ideo Damascenus eodem lib. 3. cap. 11. propè finem dicit. *Quod autem Deitas homo facta sit, aut incarnata, aut humanata, nullo pacto audiuimus. At quod Deitas vnita sit humanitati in vna sui ipsius hypostaseon, dicimus.* Ratio est, quia dicendo Deitatem fuisse incarnatam, non exprimendo Verbum, videtur significari Deitatem fuisse incarnatam primo, & per se, & non solùm secundario, in quantùm Verbum est incarnatum.

4. Ad argumentum in contrarium: quæ conueniunt naturæ diuinæ immediatè secundùm se, conueniunt omnibus Personis: at quæ conueniunt naturæ diuinæ ratione vnius

Personæ, non necessariò conueniunt alijs Personis. In casu nostro natura diuina incarnata est ratione Personæ Filij : ideò non sequitur alias Personas fuisse incarnatas, vt magis explicabitur inferiùs.

QVÆSTIO XXXIV.

Vtrum Verbum sit vnitum immediatè humanitati, non solùm secundùm personalitatem propriam, sed etiam secundum naturam communem ?

1. VIdetur Verbum vnitum fuisse immediatè humanitati, & carni, non solùm secundùm suam personalitatem propriam, sed etiam secundùm naturam communem : primo, quia personalitas Verbi realiter identificatur cum natura diuina: ergo non potuit immediatè vniri personalitas, quin immediatè vniretur natura diuina.

2. Secundò Personalitas Verbi secundùm se præcisè nullam dicit perfectionem, vt dixerunt plures Theologi: ergo non potuit secundùm se præcisè immediatè vniri, ac terminare, & perficere naturam creatam.

3. Tertiò ex doctrina communi, & certa, speciali modo vnita est carni natura diuina, ac personalitates Patris, & Spiritus Sancti ; sed personalitates Patris, & Spiritus sãcti vnitę sunt humanitati mediatè : ergo natura diuina vnita est non solùm mediatè, sed etiam immediatè.

4. Respondeo, quod quia Verbum immediatè est vnitum humanitati, & carni ; Verbum autem includit duo, nimirum naturam communem, & personalitatem propriam, quæritur, vtrum Verbum vnitum sit humanitati, & terminauerit immediatè vnionem hypostaticam, tum secundùm naturam communem, tum secundùm personalitatem propriam, an verò secundùm alteram tantùm ?

5. Prima sententia Durandi in 3. dist. 1. & 4. & distinct. 5. quæst. 1. & Capreoli in 3. dist. 1. quæst. vnica, docet humanitatem vnitam fuisse immediatè Verbo, duplici vnione, altera, qua vniatur immediatè Personalitati relatiuæ, quæ est propria Verbi, altera, qua vniatur subsistentię absolutę, quæ est communis toti Trinitati, quam subsistentiam absolutam Capreolus putat esse ipsam diuinam existentiam. Existimant nimirum Durandus, & Capreolus in Trinitate vltra tres personalitates relatiuas dari subsistentiam absolutam communem toti Trinitati.

6. Secunda sententia Nominalium docet humanitatem per vnam tantùm vnionem vniri immediatè Personæ Verbi, in quantùm includit, tum naturam communem, tum personalitatem propriam, ita vt humanitas ęquè immediatè vnita fuerit personalitati proprię, ac naturę communi.

7. Tertia sententia Caietani in Commentario huius loci, Suarij disput. 12. sect. 2. Vasquez disput. 26. cap. 3. aliorumque communis, quę tribuitur etiam Halensi, Bonauenturę, Scoto, & pluribus alijs, docet humanitatem vniri immediatè Verbo solùm secundùm personalitatem propriam, secundùm autem naturam communem vniri tantùm mediatè.

8. Dicendum primo contra Durandum, & Capreolum : humanitas non vnitur Verbo duplici vnione, quarum altera vniatur immediatè personalitati propriæ Verbi, altera subsistentiæ, vel existentiæ communi toti Trinitati.

9. Probatur primo : nam Concilium Toletanum 6. cap. 1. dicit : *Et cum tota Trinitas cooperata sit formationem susceptí hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen Filius susceptt humanitatem in singularitate personæ, non in vnitate diuinæ naturæ, id est in eo, quod est proprium Filij, non quod commune est Trinitati* : eadem ferè verba habentur in Concilio Toletano 11. in confessione fidei : ergo ex doctrina Concilij Verbum vnitum est humanitati, & vnionem terminauit secundum proprium, non secundum commune : sed iuxta Durandum, & Capreolum Verbum vnitum esset immediatè, non solum secundum aliquid proprium, sed etiam secundum aliquid commune : ergo &c. Confirmatur ex S. Augustino, qui sermone tertio de tempore, loquens de Filio Dei, dicit : *Suscepit carnem proprietate* ; & paulò post expressius : *In carne sola filij proprietas* ; sed si natura fuisset immediatè vnita, non solùm proprietas, sed etiam natura Filij esset æquè immediatè in carne : ergo &c.

10. Probatur secundo ratione, quam insinuat Concilium. Nam quia Verbum est principium immediatè effectiuum incarnationis, & vnionis secundum naturam communem, non solum Verbum, sed tota Trinitas est principium effectiuum incarnationis, & vnionis ; ergo si Verbum esset terminus immediatus vnionis, & vniretur immediatè humanitati, non solum secundum proprietatem personalem, sed etiam secundum naturam communem, non solum Verbum, sed tota Trinitas terminaret vnionem, & immediatè vniretur Trinitati, ac tota Trinitas incarnaretur, quod est hæreticum.

11. Respondet Durandus solum Verbum esse incarnatum, quia solùm terminat immediatè vnionem, non tantum secundum naturam communem, sed etiam secundum personalitatem propriam.

12. Sed contra. Nam ex hoc sequitur quidem Verbum esse dupliciter, ac duplici vnione incarnatum, sed non sequitur solum Verbum fuisse incarnatum ; sicut si Verbum fuisset principium effectiuum vnionis, non solùm secundum naturam communem, sed etiã secundum personalitatem propriam, dupliciter esset principium, & nihilominus etiam Pater, & Spiritus Sanctus essent principium effectiuum

ctinum vnionis; ratione naturæ communis.

13. Dicendum secundo cum tertia sententia contra Nominales: Verbum vnitum est immediatè humanitati solùm secundum personalitatem propriam, non autem secundum naturam communem. Probatur primo: nam Concilium Toletanum supra citatum dicit, Filium Dei vnitum fuisse naturæ humanæ in eo, quod est proprium filij, non quod commune est Trinitati: S. Augustinus etiam citatus dicit in carne esse solam Filij proprietatem; sed si Verbum fuisset vnitum æquè immediatè in personalitate, ac in natura, vnitum fuisset æquè immediatè in eo, quod est commune Trinitati, ac in eo, quod est proprium Filij, & in carne eodem modo esset Filij proprietas, ac natura communis: ergo &c.

14. Respondere possunt Filium Dei vnitum fuisse immediatè in eo, quod est proprium, non in eo, quod est commune, quia vnitum fuit immediatè, & indiuisibilitèr incomplexo ex natura, & personalitate, quod complexum est proprium, non in natura secundum se, quæ est communis.

15. Sed contra: nam qui dicit alicui constanti ex proprio, & communi, aliquid conuenire secundum proprium, non secundum commune, non significat illud conuenire secundum complexum ex proprio, & communi, sed secundum proprium, prout contradistinguitur à communi; ergo &c. Probatur, & explicatur antecedens. Nam qui dicit hominem mori, & corrumpi secundum id, quod est materiale, non secundum id, quod est spirituale, non significat hominem mori, & corrumpi secundum complexum, quod est materiale, ita vt vtraque pars complexi, nimirum anima, & corpus moriatur, sed solum significat hominem mori, & corrumpi secundum materiale contradistinctum ab anima spirituali, hoc est secundum corpus: ergo à pari.

16. Probatur secundo ratione. Nam Persona Verbi vnita est immediatè naturæ humanæ solùm secundum id, per quod poterat immediatè substantialitèr complere naturam humanam; sed per solam subsistentiam, & personalitatem propriam potest immediatè substantialitèr complere naturam: ergo &c. Probatur minor. Natura enim humana Christi in ratione naturæ est completa, & solùm est incompleta in ratione subsistentiæ, cum careat propria subsistentia: ergo Persona diuina potest immediatè complere naturam humanam per solam subsistentiam, & personalitatem, non autem per naturam.

17. Probatur tertio. Nam per hanc sententiam explicantur aliqua circa mysterium incarnationis melius, quam per sententiam oppositam: ergo &c. Probatur antecedens. Primo enim explicatur, quo pacto facta sit vnio in persona, & non in natura. Ratio est, quia Persona Verbi vnita est immediatè humanitati secundum subsistentiam, non secundum naturam Verbi. Secundo explicatur, quo pacto duæ naturæ vnitæ sint in persona, non in natura. Ratio est, quia natura diuina non est vnita immediatè naturæ humanæ, sed solum mediatè, in quantum vnita est personalitas Verbi. Tertio explicatur, quo pacto, sicut in Trinitate tres Personæ sunt vnum in natura, non autem in persona, sic in Christo duæ naturæ sint vnum in persona, non autem in natura. Ratio est, quia sicut tres personæ sunt Deus per vnam naturam diuinam, sic in Christo duæ naturæ subsistunt per vnam personalitatem diuinam.

18. Quæritur, vtrùm sicut de facto sola personalitas propria Filij vnita est immediatè naturæ humanæ, sic sola natura diuina communis toti Trinitati potuisset immediatè substantialitèr vniri.

Respondeo, quod si natura diuina non solùm subsistit per tres subsistentias relatiuas, sed etiam per subsistentiam absolutam communem toti Trinitati, vt cum Caietano 3. p. quæst. 1. art. 2. docet Suarius, disput. 11. sect. 3. & alij apud ipsum, natura diuina potest immediatè vniri naturæ creatæ. Ratio est, quia eatenus personalitas Filij potest immediatè vniri, quatenus, cum sit subsistentia infinita, potest supplere subsistentiam creatam, & naturam creatam reddere formalitèr subsistentem; sed etiam subsistentia illa absoluta esset infinita, ac proindè posset supplere subsistentiam creatam: ergo &c. Addo, quod si natura diuina incarnaretur, & vniretur immediatè secundum illam subsistentiam absolutã communem, omnes tres Personæ incarnarentur. Nam quæ conueniunt Deo ratione naturæ communis, sunt communia toti Trinitati.

19. Si verò in natura diuina nulla datur subsistentia absoluta communis, sed dantur solùm tres subsistentiæ relatiuæ propriæ, vt cum pluribus alijs docet Vasquez tom. 2. in 2. par. disp. 125. sola natura diuina non potest immediatè vniri, & incarnari. Ratio est, quia cum natura humana sit substantialiter completa in ratione naturæ, & solùm sit incompleta in ratione subsistentiæ, in quantum caret propria subsistentia, natura diuina non potest immediatè vniri naturæ humanæ, nisi in subsistentia, in natura autem vniri non potest; ergo si natura diuina non habet aliam subsistentiam, quam tres personales, non potest vniri immediatè, nisi in tribus subsistentijs personalibus, secundum se præcisè vniri non potest. Quæstio, in qua quæritur, vtrum detur in Deo subsistentia absoluta, spectat ad tractatum de Deo, & examinata est à me lib. 2. de Deo quæst. 110. & vltima.

20. Ad 1. Vt personalitas vniatur immediatè, natura diuina non vniatur immediatè, sufficit, vt personalitas distinguatur virtualiter intrinsecè à natura diuina, vt explicaui qu. 98. de Deo.

21. Ad 2. transeat antecedens, & nego con-

consequentiam. Sicut personalitas licet non dicat perfectionem, tamen terminat immediatè naturam diuinam, sic potest terminare immediatè naturam humanam, præsertim cum sit realiter infinitè perfecta per essentiam diuinam. Hinc confirmatur nostra sententia. Nam per vnionem hypostaticam personalitas proportionaliter terminat naturam humanam, ac terminat diuinam: sed naturam diuinam terminat personalitas præcisè; ergo etiam humanitatem, ac proindè naturæ humanæ vnitur personalitas præcisè.

22. Ad 3. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. Speciali modo naturæ humanæ vnita est natura diuina, quo non est vnita personalitas Patris, & Spiritus Sancti. Nam natura diuina vnita est per personalitatem Filij secum realiter identificatam, Personalitates Patris, & Spiritus Sancti vniuntur per personalitatem Filij, quæ sola immediatè vnitur, & realitèr distinguitur à personalitatibus Patris, & Spiritus Sancti. Ideò natura diuina est incarnata in personalitate Filij secum identificata: at Pater, & Spiritus Sanctus non sunt incarnati in personalitate Filij, quæ distinguitur realitèr à Patre, & Spiritu Sancto, vt magis explicabitur quæst. 37. in responsione ad 1.

QVAESTIO XXXV.

Vtrum abstractis per intellectum Personalitatibus natura possit assumere.

S. Th. qu. 3. art. 3.

1. VIdetur non posse. Abstracto enim eo, quo natura diuina constituitur potens assumere, natura diuina non potest assumere; sed natura diuina constituitur potens assumere per tres personalitates; ergo &c.

2. Respondeo cum Sancto Thoma dupliciter posse abstrahi personalitates, primo negatiuè, secundo præcisiuè. Si à natura diuina abstrahantur negatiuè tres personalitates, fingendo, quod natura diuina careat tribus personalitatibus, sequitur, quod non remanet natura diuina, vtpotè realitèr identificata cum tribus personalitatibus; ergo cum non remaneat, non potest assumere. Si autem à natura diuina tres personalitates abstrahantur purè præcisiuè, considerando Deum, & præscindendo ab hoc, quod sit in tribus Personis, adhuc Deus potest intelligi vt persona, eo pacto, quo Deum vt personam intelligunt, & cogitant Iudæi, & puri Philosophi, cum non cogitant de tribus personis; ergo intelligitur in Deo ratio communis personalitatis, ac subsistentiæ infinitæ, per quam possit naturam creatam terminare, & reddere subsistentem.

3. Ad argumentum in contrarium, respondeo naturam diuinam constitui potentem terminare per rationem communem personalitatis, & subsistentiæ diuinæ; & quia abstractis per intellectum tribus personalitatibus specialibus, natura diuina potest intelligi cum ratione communi personalitatis, & subsistentiæ diuinæ; ideò abstractis per intellectum tribus personalitatibus, natura diuina potest intelligi cum potentia terminandi naturam creatam.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrum vna Persona possit assumere, & incarnari sine alia?

S. Th. qu. 3. art. 4.

1. VIdetur, quod non possit: primo quia non potuit immediatè vniri, & incarnari personalitas Verbi, quin mediatè vniretur, & incarnaretur natura diuina, quæ realitèr identificatur cum personalitate Verbi; ergo non potest mediatè vniri, & incarnari natura diuina, quin mediatè vniatur, & incarnetur personalitas Patris, & Spiritus Sancti, quæ realiter identificantur cum natura diuina.

2. Secundo maior est vnio realis, & substantialis per incarnationem, quam vnio intentionalis per visionem beatam, & quam vnio accidentalis per gratiam; sed non potest vna persona diuina videri, & sic intentionalitèr vniri intellectui creato, quin videatur alia, vt cum S. Thoma, 1. p. q. 2. art. 8. dixi l. 1. de Deo, qu. 37. non potest etiam homini per gratiam vniri vna Persona sine alia: ergo &c.

3. Tertio vt docet Damascenus lib. 1. de fide, cap. 10. in Deo omnia sunt communia, præter esse ingenitum, genitum, & spiratum; sed esse incarnatum nihil est horum trium; ergo esse incarnatum est tribus personis commune.

4. Quarto opera ad extra sunt indiuisa & communia toti Trinitati, vt docet Augustinus in Enchiridio, cap. 18. & cum eo omnes; sed incarnari est opus ad extra; ergo &c.

5. Respondeo Sabellianos, qui dixerunt Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum esse vnam tantum personam, quæ tribus nominibus appelletur, consequentèr docuisse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum fuisse incarnatos. Temporibus sequentibus quidam nomine Clericus apud Anselmum de Incarnatione Verbi, cap. 1. docuit in Deo Personas distingui realiter à natura diuina, quia si realiter non distinguerentur, non potuisset vna persona incarnari sine alia; eumdemque errorem tempore Sancti Bernardi renouauit Gilbertus Porretanus. Damnatus fuit hic error in duobus Concilijs Rhemensibus celebratis, altero tempore Anselmi, altero tempore Bernardi. Contra hos errores definitum est in Concilio Toletano sexto, & Toletano vndecimo in Confessione Fidei, in Carthaginensi quarto,

quarto, cap. 1. in Lateranensi sub Innocentio tertio, vt refertur cap. *Firmiter*, solum Filium incarnatum esse, & naturam humanã assumpsisse, cum de illo dicatur, *Verbum caro factum est*; Patrem, & Spiritum Sanctum non fuisse incarnatos, nec naturam humanam assumpsisse; ex quo sequitur vnam Personam posse incarnari, & naturam creatam assumere sine alia. Probatur ratione. Nam cum plura in vno sunt idem, quod conuenit illis ratione eius, in quo sunt idem, necessariò conuenit omnibus, quod autem conuenit vni ratione illius, in quo distinguuntur, non necessariò conuenit omnibus; sed tres Personæ diuinæ sunt idem in natura diuina, in personalitatibus autem distinguuntur: ergo quæ conueniunt vni Personæ, ratione naturæ communis, conueniunt omnibus personis; quæ conueniunt vni Personæ, ratione personalitatis propriæ, non necessario conueniunt omnibus Personis: sed incarnationem efficere conuenit Filio ratione naturæ communis; Incarnationem terminare, hoc est vniri naturæ humanæ, & incarnari, conuenit Filio ratione personalitatis propriæ: ergo incarnationem efficere conuenit omnibus tribus personis; at incarnari, & vniri naturæ humanæ, illamque assumere, non necessario conuenit tribus Personis, adeoque vna Persona potest incarnari sine alia, sicut de facto Filius est incarnatus, Pater, & Spiritus Sanctus non sunt incarnati.

6. Potest quæri, vtrum licet Pater, & Spiritus Sanctus non sint incarnati, nec sint hypostaticè vniti humanitati Christi, tamen aliquo speciali modo, & non per solam immensitatem, sint in humanitate Christi per quamdam concomitantiam.

Respondeo affirmatiuè, vt contra aliquos ex Basilio, Chrysostomo, Cyrillo Alexandrino, Ambrosio, Augustino, & alijs Patribus probat Vasquez 3. p. disp. 18. cap. 2. Ratio est, quia vt cum communi sententia Theologorum, & Patrum dixi quæst. 94. de Deo, illatione 7. in Deo datur circuminsessio, per quam quælibet Persona diuina intimè, & perfectè est in alia, præsertim ratione naturæ cõmunis, quasi vinculi communis; sed Filius speciali modo est in humanitate per vnionem hypostaticam: ergo Pater, & Spiritus Sanctus, qui per circuminsessionem sunt in Filio, speciali modo sunt in humanitate Christi per quamdam concomitantiam. Et quia Filius speciali modo fuit in vtero Virginis per vnionem cum humanitate, quæ erat in vtero Virginis, etiam Pater, & Spiritus Sanctus, non solùm per immensitatem, sed etiam speciali modo per concomitantiam fuerunt in vtero Virginis, licèt Pater, & Spiritus Sanctus sicut non fuerunt incarnati, sic non fuerint concepti ex Virgine. Confirmatur exemplo Eucharistiæ, in qua tota Trinitas speciali modo est per concomitantiam, vt explicatur in Tractatu de Eucharistia.

7. Ad 1. Concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia vniri, & incarnari mediatè est esse idem cum eo, quod immediatè vnitur, & incarnatur; sed natura diuina identificatur cum personalitate Verbi, quæ fuit immediatè vnita, & incarnata: ergo natura diuina incarnatur mediatè. At Pater, & Spiritus Sanctus distinguuntur à Persona, & personalitate Verbi, quæ sola incarnatur immediatè; ergo non incarnantur mediatè, licèt sint realitèr natura diuina, quæ incarnata est mediatè in Filio.

8. Ad 2. distinguo maiorem: maior est vnio hypostatica, quam vnio per visionem, & gratiam, sed vnio hypostatica est ratione proprij, vnio per gratiam est ratione communis, concedo; & vtraque est ratione communis, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Filius vnitur naturæ humanæ ratione personalitatis propriæ, in qua distinguitur ab alijs Personis: ergo potest vniri, quin aliæ Personæ vniantur. At Deus videtur, & participatur per gratiam immediatè ratione essentiæ communis: ergo non est mirum, quod non possit videri, & per gratiam vniri vna Persona sine alia.

9. Ad 3, In Deo ad intra omnia sunt communia, exceptis illis tribus: ad extra autem omnia sunt communia, exceptis illis, quæ conueniunt specialitèr ratione alicuius ex illis tribus; sed vniri, & incarnari conuenit Verbo ratione propriæ personalitatis, & relationis, qua est genitus: ergo sunt propria Verbi, & non sunt communia toti Trinitati.

10. Ad 4. distinguo maiorem: opera ad extra communia sunt toti Trinitati in genere causæ efficientis, concedo: in genere causæ formalis, vel quasi formalis, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Opera ad extra in genere causæ efficientis sunt communia toti Trinitati, quia Omnipotentia, & virtus operatiua ad extra est communis toti Trinitati: at in genere causæ formalis non necessario sunt communia, quia singulæ Personæ ratione propriæ personalitatis possunt tribuere quosdam effectus formales, cum possint vniri, terminare vnionem, incarnari &c. Debet autem aduerti, quod cum dicitur actiones ad extra esse communes toti Trinitati, debet intelligi de actionibus, quæ vni Personæ tribuuntur ratione naturæ diuinæ communis; siquidem actiones, quæ tribuuntur Filio ratione naturæ humanæ, puta ambulare, dormire &c. non sunt communes. Filius enim Dei dicitur ambulasse, dormisse &c. ratione naturæ humanæ, & tamen Pater, & Spiritus Sanctus non dicuntur ambulasse, dormisse &c.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum qualibet Persona diuina potuerit naturam creatam assumere, & incarnari?

S. Th. quæst. 3. art. 5.

1. VIdetur solus Filius posse incarnari, Pater, & Spiritus Sanctus non posse incar-

carnari: primo, quia proprietas Patris est, vt sit ingenitus, & innascibilis, proprietas etiam Spiritus Sancti est, vt non possit generari, ac nasci, & esse Filius; sed per incarnationem Pater, & Spiritus Sanctus generarentur, & nascerentur ex homine, & essent filij hominis; ergo confunderentur proprietates diuinarum Personarum.

2. Secundo Incarnatio est missio: ergo si Pater fuisset incarnatus, fuisset missus in mundum; sed repugnat Patri, vt mittatur, vt docet Sanctus Thomas 1. p. quæst. 43. art. 4. ergo &c.

3. Tertio per Incarnationem cæteri homines acquirunt à Persona incarnata filiationem adoptiuam; sed filiatio adoptiua est participatio filiationis naturalis: ergo solus Filius naturalis potuit incarnari, vt ab ipso cæteri homines acciperent filiationem adoptiuam.

4. Respondeo, quod vt refert S. Bonauentura in 3. distinct. 1. art. 1. quæst. vltima, quidam dixerunt solum Filium potuisse incarnari, Patrem, & Spiritum sanctum non potuisse incarnari. Dicendum cum Magistro in 3. distinct. 1. quem sequuntur S. Thomas hic, & omnes Theologi: omnes tres Personæ diuinæ potuerunt incarnari, & naturam creatam assumere.

Probatur: nam cum infinita virtus diuinæ Omnipotentiæ æquè sit in omnibus Personis, potest illas æquè vnire naturæ creatæ, si omnes Personæ sint æquè vnibiles: sed omnes Personæ sunt æquè vnibiles; ergo &c. Probatur minor: nam ideo Persona Filij est vnibilis, & apta ad reddendam subsistentem naturam creatam, quia cum habeat subsistentiam infinitam, & continentem eminenter omnes subsistentias creatas, potest per talem subsistentiam infinitam supplere defectum cuiuslibet subsistentiæ creatæ, ac reddere subsistentem quamlibet naturam creatam; sed Pater, & Spiritus sanctus habent subsistentiam æquè infinitam: ergo &c.

5. Ad 1. Proprietas Patris est, vt sit ingenitus, & innascibilis generatione æterna, qua accipiat naturam diuinam, non autem vt sit ingenitus, & innascibilis generatione temporali, qua accipiat naturam humanam. Idem proportionaliter dic de Spiritu sancto. Iam sicut non repugnat, vt Filius Dei incarnatus sit passibilis, & impassibilis, æternus, & temporalis, æqualis Patri, & minor Patre, secundùm diuersas formas, & naturas: sic si Pater fuisset incarnatus, non repugnaret, vt esset genitus, & ingenitus, nascibilis, & innascibilis secundùm diuersas formas, & naturas.

6. Ad 2. distinguo maiorem: Incarnatio personæ procedentis est missio, concedo: personæ non procedentis, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Missio includit processionem quamdam missi à mittente: & quia Filius procedit à Patre, Spiritus sanctus à Patre, & Filio, ideò Filius per incarnationem missus est à Patre, Spiritus sanctus si fuisset incarnatus, missus fuisset à Patre, & Filio. Pater è conuerso si fuisset incarnatus, non fuisset missus, quia non procedit ab vlla Persona. Confirmatur: nam licet de facto omnes tres Personæ diuinæ, cum iustificamur, veniant ad nos per gratiam, iuxta illud Ioan. 14. *ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, tamen Filius, & Spiritus sanctus veniunt, vt missi à Patre, Pater venit, sed non vt missus: ergo à pari.

7. Ad 3. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. De facto Pater æternus dicitur appropriatiuè nos adoptare in filios ad similitudinem sui Filij naturalis per donum Spiritus sancti, hoc est per gratiam: ergo sicut incarnatus est Filius, ad cuius similitudinem adoptamur, sic potuisset incarnari Pater adoptans nos ad similitudinem Filij sui, & Spiritus sanctus, per cuius donum adoptamur.

QVAESTIO XXXVIII.

Vtrum plures Personæ diuinæ possint simul assumere vnam numero naturam?

S. Th. quæst. 3. art. 6.

1. VIdetur non posse, vt docuerunt Scotus in 3. distinct. 1. quæst. 2. Richardus eadem distinct. art. 1. quæst. 4. primo, quia si tres Personæ assumerent vnam numero naturam humanam, possent mutuo prædicari, dicendo, *Pater est Filius &c.* quod est absurdum.

2. Secundo si plures Personæ vnirentur naturæ humanæ, vnirentur non in natura, sed in persona; sed vniri in persona est ita vniri, vt fiat vna tantum persona; ergo ttes Personæ diuinæ fierent vna tantum persona: quod repugnat.

3. Tertio est proprium naturæ diuinæ propter suam infinitatem posse terminari pluribus personalitatibus: ergo natura creata, & finita non potest terminari pluribus personalitatibus: alioquin posset etiam terminari infinitis personalitatibus.

4. Quarto natura creata si terminetur personalitate propria, non potest simul terminari aliena: ergo si terminetur vna personalitate aliena, non potest simul terminari alia.

5. Quinto cum vna forma adæquatè explet totam capacitatem subiecti in ordine ad aliquem effectum formalem, excludit ab eodem subiecto aliam formam in ordine ad eumdem effectum formalem; sed vna subsistentia adæquatè explet capacitatem cuiuslibet naturæ creatæ, & finitæ in ordine ad reddendam illam subsistentem: ergo &c.

6. Sexto, & est fundamentum præcipuum Scoti, nullus effectus in vllo genere causæ potest pendere simul à pluribus causis totalibus; sed natura creata effectum formalem sub-

subsistentis habet adæquatè per vnam subsistentiam totalem: ergo non potest subsistere pluribus subsistentijs totalibus: sed natura assumpta simul à tribus Personis subsisteret totaliter quælibet earum subsistentia: ergo &c.

7. Septimo Anselmus lib. 2. *cur Deus homo* dicit. *Plures enim Personæ nequeunt vnum, eundemque hominem assumere in vnitate personæ. Quare in vna tantum persona hoc fieri necesse est.*

8. Respondeo cum communiori sententia S. Thomæ hoc art. 6. quam etiam sequuntur Suarius 3. parte disp. 13. sect. 2. & Vasquez disput. 29. posse tres Personas assumere simul vnam numero naturam, ac proinde potuisse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum simul incarnari, assumendo eamdem numero naturam humanam. Probatur. Nam si tres Personæ non possent assumere vnam numero naturam, vel ideò, quia vna personalitas diuina excluderet aliam ab eadem numero natura; vel quia natura creata propter suam limitationem non esset capax, vt subsisteret tribus diuinis personalitatibus: neutrum dici potest: ergo &c. Probatur prima pars minoris. Nam vna personalitas diuina non excludit aliam ab eadem numero natura: siquidem tres personalitates diuinæ simul terminant eamdem numero naturam diuinam. Probatur secunda pars. Nam natura creata, puta humana, licet sit finita, tamen potest terminari, ac de facto terminatur infinita personalitate Verbi diuini: ergo licèt sit finita, habet capacitatem, vt terminetur tribus personalitatibus infinitis, posito quod non se mutuo excludant ab eadem numero natura.

9. Quæritur, vtrum si tres Personæ assumerent vnam numero naturam humanam, essent tres homines, vel vnus homo?

Respondeo cum S. Thoma in hoc articulo in respons. ad 1. quod essent vnus homo. Sicut enim tres Personæ diuinæ, quia sunt Deus per vnam tantum deitatem, & naturam diuinam, non sunt tres Dij, sed vnus tantum Deus, sic eædem tres Personæ, quia essent homo per vnam tantum humanitatem, & naturam humanam, non essent tres homines, sed vnus tantum homo. Ratio est, quia vt ex Sancto Thoma 1. parte quæst. 39. art. 3. dixi lib. 2. de Deo, quæst. 93. num. 13. vt concretum substantiuum, præsertim significans substantiam, multiplicetur, & dicatur pluraliter, non sufficit, vt multiplicetur suppositum, sed debet multiplicari etiam forma: sed forma significata per concretum substantiuum *Deus* est deitas, forma significata per concretum substantiuum *homo* est humanitas: ergo sicut vt essent tres dij, non solum deberent esse tria suppositi deitatis, sed etiam deberent esse tres deitates, sic vt essent tres homines, non solum deberent esse tria suppositi humanitatis, sed etiam deberent esse tres humanitates.

10. Hinc sequitur, quod sicut in Trinita-

te, quæ dicuntur de vna Persona ratione naturæ communis, dicuntur de omnibus Personis, at quæ conueniunt vni Personæ ratione proprietatis personalis, non dicuntur de vlla alia, eo pacto, quo Pater generat, Filius non generat, Pater est Pater, Filius non est Pater, sic si tres Personæ diuinæ essent vnus homo, quæ dicerentur de vna Persona ratione naturæ humanæ communis, dicerentur de omnibus, ac proindè si Pater ratione naturæ humanæ fuisset passus, & mortuus, etiam Filius fuisset passus, & mortuus. At quæ dicerentur de vna Persona, ratione proprietatis personalis, non dicerentur de alia, ideoque non diceretur, Pater est Filius, Filius est Pater &c.

11. Dices: hic syllogismus expositorius, *Hic homo est Pater: Filius est hic homo: ergo Filius est Pater*, esset in forma, & concluderet, ac præmissæ essent veræ; ergo vna Persona posset prædicari de alia.

Respondeo, negando antecedens. Sicut enim de facto non concludit, & non est in forma hic syllogismus expositorius, *hic Deus est Pater: Filius est hic Deus: ergo Filius est Pater*: sic non concluderet ille. Fallacia est, quia vt syllogismus etiam expositorius concludat, medius terminus debet in altera saltem præmissa sumi vniuersaliter distributiuè: sed in allato syllogismo medius terminus est *hic homo*, & in neutra præmissa sumitur vniuersaliter distributiuè: ergo &c. Probatur minor. Nam sensus maioris *hic homo est Pater*, non est, *omne, quod est hic homo, est Pater*; in hoc enim sensu maior esset falsa, & neganda: sed sensus est, *aliquid, quod est hic homo, est Pater*: sensus etiam minoris *Filius est hic homo* non est, *Filius est omne, quod est hic homo*, sed solum est, *Filius est aliquid, quod est hic homo*, ac proindè medius terminus in neutra præmissarum distribuitur, vt magis explicaui in summulis, & lib. 2. de Deo, quæst. 100. in respons. ad 5 num. 56. 57.

12. Ad 1. patet ex modo dictis.

13. Ad 2. distinguo minorem: vniri in persona est ita vniri, vt ex natura assumpta, & ex singulis assumentibus fiat vna tantum persona, concedo: vt ex natura assumpta, & ex omnibus assumentibus fiat vna tantum persona, nego; & nego consequentiam. Vniri in persona, & non vniri in natura, est ita vniri, vt ex singulis assumentibus, & ex natura assumpta fiat vna tantum persona subsistens in duabus naturis, & non requiritur, vt assumens sit vna tantum persona, vel vt ex omnibus assumentibus fiat vna tantùm persona: sed si tres Personæ diuinæ assumerent vnam naturam humanam, ex natura, & singulis assumentibus fieret vna tantum persona, puta ex natura, & Patre fieret vna tantum persona Patris subsistens in natura diuina, & humana, licet ex tribus personis assumentibus non fieret vna tantum persona: ergo &c.

14. Ad 3. distinguo antecedens: est pro-

prium naturæ diuinæ propter suam infinitatem terminari naturaliter pluribus subsistentijs propriis &c. concedo: terminari supernaturaliter pluribus subsistentijs alienis, nego; & nego consequentiam. Est proprium naturæ diuinæ infinitæ terminari naturaliter tribus subsistentijs propriis identificatis cum diuina natura, retenta distinctione reali subsistentiarum; natura verò creata potest non naturaliter, sed supernaturaliter, & obedientialiter terminari pluribus subsistentijs alienis distinctis realiter ab ipsa natura creata.

15. Ad 4. concedo antecedens, & nego consequentiam. Subsistentia creata propter suam limitationem excludit à natura, quam terminat, omnem aliam subsistentiam; sed si natura terminaretur subsistentia propria, terminaretur subsistentia creata: ergo non posset simul terminari alia subsistentia. At subsistentia increata propter suam illimitationem non excludit à natura, quam terminat, aliam subsistentiam increatam, vt patet in mysterio Trinitatis: ergo non est mirum, quod natura creata, licet terminaretur vna subsistentia increata, posset simul terminari alia.

16. Ad 5. distinguo minorem: vna subsistentia explet adæquatè totam capacitatem tum naturalem, tum obedientialem naturæ creatæ in ordine ad subsistendum subsistentia eiusdem rationis, concedo; alterius rationis, nego: & nego consequentiam. In natura humana datur capacitas subsistendi subsistentia Patris, Filij, & Spiritus Sancti, quæ subsistentiæ sunt diuersæ rationis. Vna ergo subsistentia, puta subsistentia Patris, explet capacitatem obedientialem in ordine ad subsistendum subsistentia Patris, non autem in ordine ad subsistendum subsistentia Filij, vel Spiritus Sancti: ergo cum tales subsistentiæ non se excludant ab eadem numero natura, possunt simul reddere subsistentem eamdem numero naturam creatam.

17. Ad 6. distinguo maiorem: nullus effectus solùm generice idē potest pendere à pluribus causis totalibus, nego; non solum genericè, sed etiam specificè, & numericè idem, transeat: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Natura secundum effectum formalem subsistendi dependet à subsistentia, tamquam à causa formali. Iam subsistere in Patre est effectus formalis diuersæ rationis, ac subsistere in Filio, licet isti duo effectus conueniant in ratione generica subsistendi: effectus autem formalis idem genere, sed non idem specie infima, ac non idem numero, pendere potest à pluribus causis formalibus causantibus totaliter rationem genericam, non autem specificam, vel individualem: ex.gr. cum homo videt simul, & audit, tum visio, tum auditio causant totaliter rationem genericam sentientis, sed visio causat rationem specificam videntis, auditio rationem specificam audientis. Videri etiam possunt, quæ de causis totalibus dixi quæst. 24. physicæ in respons. ad 5.

18. Ad 7. Anselmus verbis citatis negat plures Personas assumere posse vnum hominem, non vtcumque, sed in vnitate personæ, quod est verum, & à nobis non negatur. Dicimus enim tres Personas diuinas non posse ita assumere vnum hominem, vt sint vna tantum persona, sed vt remaneant tres personæ, quæ tamen sint vnus homo, sicut de facto tres Personæ sunt vnus Deus.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrùm vna persona diuina possit simùl assumere plures naturas creatas?

S. Th. qnæst. 3. art. 7.

1. Videtur non posse. Natura enim rationalis vnita Personæ diuinæ debet infra Deum esse caput, & princeps totius mundi; sed est repugnans, & monstruosum, vt in mundo dentur duo capita: ergo &c.

2. Respondeo cum S. Thoma art. 7. quem sequuntur communiter Theologi: vna Persona diuina potest assumere plures naturas humanas, vel Angelicam simul, & humanam. Conclusio tamen debet intelligi cum limitatione afferenda in responsione ad argumentum contrarium. Probatur: nam si repugnaret, vel repugnaret ex parte principij, vel ex parte termini: ex neutro repugnat: ergo &c. Probatur minor: nam cum Deus per suam infinitam virtutem possit vnire in eadem Persona diuina duas naturas: siquidem de facto in vna persona Verbi vniuit naturam diuinam, & humanam; Persona etiam diuina propter suam infinitatem possit terminare duas naturas: siquidem de facto terminat simul naturam diuinam, & humanam: Deus propter suam infinitam virtutem poterit in Persona diuina Verbi vnire duas naturas creatas, & Persona diuina propter suam infinitatem poterit simul terminare duas naturas creatas. Confirmatur: nam quia Persona diuina habet infinitam virtutem terminandi, licet terminet naturam diuinam infinitam, potest simul terminare naturam creatam finitam; ergo licet terminaret naturam creatam finitam, posset etiam terminare aliam: aliquid natura finita ita adæquaret infinitam virtutem terminatiuam, vt non posset extendi ad terminandam aliam naturam finitam, quod est absurdum.

3. Quæri potest primo, vtrum si vna Persona assumeret duas humanitates, esset vnus homo, vel duo homines.

Respondeo, quod Richardus in 3. distinct. 1. art. 1. quæst. 5. docuit, quod neque deberet dici vnus homo, neque duo homines. Scotus in 3. distinct. 5. quæst. 3. ad 1. Durandus in 3. distinct. 1. quæst. 3. & S. Thomas

in

in 3. distinct. 1. quæst. 2. art. 5. docuerunt, quod essent duo homines, non autem vnus homo. At idem S. Thomas hoc art. 7. ad 2. antiquam suam sententiam retractans, docet, quod esset vnus homo, non autem duo homines, & hæc sententia est vera. Probatur: nam vt concretum substantiuum dicatur pluraliter, non sufficit, vt multiplicetur forma, sed etiam debet multiplicari suppositum; ideoque si vnus homo habeat duas artes, non dicitur esse duo artifices, sed vnus tantum artifex, quia est vnum tantum suppositum duarum artium; sed si vna Persona assumeret duas humanitates, licet essent duæ formæ, tamen esset vnum tantùm suppositum: ergo non dicerentur duo homines, sed vnus tantum homo.

4. Potest quæri secundo, vtrum si vna Persona assumeret duas humanitates, illæ duæ humanitates mutuo vnirentur intrinsecè saltem mediatè.

Respondet negatiuè S. Thomas in responsione ad 3. Ratio est, quia ideo dum Verbum vnitur humanitati, etiam natura diuina vnitur intrinsecè mediatè, quia natura diuina identificatur cum personalitate Verbi, quæ vnitur intrinsecè immediatè humanitati; sed in casu posito vtraque humanitas vnita eidem Personæ diuinæ distingueretur realiter à Persona diuina, quæ sola immediatè vniretur vtrique humanitati: ergo illæ duæ humanitates non mutuo vnirentur intrinsecè mediatè, sed remanerent sibi mutuo extrinsecæ. Confirmatur: Nam vna humanitas posset esse Romæ, altera Neapoli: ergo proculdubio essent sibi mutuò extrinsecæ. Confirmatur secundo: nam vt vna humanitas esset alteri intrinseca immediatè, vel mediatè, deberet illam perficere, vel ab illa perfici immediatè, vel mediatè; sed neutra ex illis humanitatibus alterâ perficeret, vel ab altera perficeretur immediatè, vel mediatè: ergo &c. Probatur minor: nam illæ duæ humanitates non vnirentur immediatè, vt supponimus: ergo non perficerent se immediatè. Rursus illud perficit alterum mediatè, quod immediatè perficit medium, à quo illud aliud immediatè perficitur; sed neutra humanitas perficeret Personam diuinam, à qua immediatè perficeretur altera humanitas: ergo &c.

5. Quæri potest tertio, vtrum si eadem Persona assumpsisset ex. gr. naturam humanam, & Angelicam, daretur communicatio idiomatum, & prædicatorum, ita vt posset dici, homo est Angelus &c.

Respondeo affirmatiuè. Ideo enim in Christo dici potest Deus est homo &c. quia hæc propositio significat suppositum naturæ diuinæ est suppositum naturæ humanæ; sed in casu allato suppositum naturæ humanæ esset suppositum naturæ angelicæ: ergo dici posset *homo est Angelus*, vt magis explicabitur, cum agemus de communicatione idiomatum quæst. 43.

6. Ad argumentum in contrarium: dum dicimus vnam Personam posse assumere plures naturas, asserimus hoc non repugnare ex rationibus metaphysicis, abstrahendo ab hoc, vtrum repugnet ex aliqua ratione morali, puta ex eo, quod sit contra rectam gubernationem mundi, vt in mundo dentur duo capita infra Deum.

QVÆSTIO XL.

Vtrùm fuerit magis conueniens, vt incarnaretur Filius, quam Pater, aut Spiritus Sanctus?

S. Thom. qu. 3. art. 8.

1. VIdetur non fuisse. Cum enim personæ diuinæ sint omninò æquales, habent æqualem virtutem assumendi, ac terminandi naturam creatam, ac proindè est æquè conueniens, vt incarnetur vna, ac alia Persona.

2. Respondeo cum Sancto Thoma conuenientissimum fuisse, vt incarnaretur Persona Filij, idemque docent plures Patres infra afferendi. Prima ratio est, quia conuenientissimum fuit, vt incarnaretur Persona, quæ est similior naturæ assumptæ; sed Persona filij, cum ex sua proprietate personali sit similitudo, & idea omnium creaturarum, est similior naturæ assumptæ, quam aliæ Personæ: ergo &c. Secundo conuenientissimum fuit, vt sicut natura creata facta est per Verbũ, tamquam per ideam, sic reformaretur per Verbum. Nam artifex sicut per ideam facit opus, sic per eamdem ideam illud reformat. Tertio perfectio præcipua hominis consistit in sapientia, ideoque homo debuit perfici per Personam Filij, quæ ex sua proprietate personali est sapientia. Quarto fuit conueniens, vt per Filium naturalem reciperemus filiationem adoptiuam. Has, & alias rationes conuenientiæ specialis afferunt etiam Sancti Patres, nimirùm Athanasius lib. de incarnatione Verbi, Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 1. Damascenus lib. 4. de Fide cap. 4. Anselmus lib. de incarnatione Verbi, cap. 4. & lib. 2. *cur Deus homo*, cap. 9. Bernardus homil. de Dominica 1. Aduentus, & alij.

3. Ad argumentum in contrarium. Sicut licet Personæ diuinæ sint æquales, tamen Filius ex sua proprietate personali est similior naturis creatis, quam Pater, aut Spiritus Sanctus, sic licet sint æquales, conuenientius fuit, vt Filius vtpotè similior assumeret naturam creatam.

QVÆSTIO XLI.

Vtrum, & quo ordine Filius Dei assumpserit totam naturam humanam, & eius partes?

S. Th. q. 4. 5. 6.

1. POstquam Sanctus Thomas quæst. 2. & 3. egit de vnione secundum se, & ex

parte Personæ assumentis, quæstione 4. agit de vnione ex parte naturæ assumptæ, quæst. 5. de partibus naturæ assumptæ, quæstione 6. de ordine, quo Filius Dei assumpsit naturam, & eius partes. Quia verò doctrina harum quæstionum facilis est, & magna ex parte deducitur ex dictis supra, breuiter illam, & conclusiones in ea contentas proponam cum suis rationibus.

2. Quæstione igitur quarta, art. 1. quærit, vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis, quam quælibet alia natura?

Respondet, quod assumptibilitate potentiæ passiuæ naturalis nulla natura creata est assumptibilis à persona diuina: siquidem nulla natura creata habet potentiam passiuam naturalem ad vnionem hypostaticam, quæ est supernaturalis. At assumptibilitate congruentiæ natura humana est magis assumptibilis, quam quælibet alia natura. Ratio est, quia in natura humana datur duplex congruentia ad hoc, vt assumatur. Prima est congruentia dignitatis. Cum enim sit rationalis, potest attingere Deũ, illique intentionaliter vniri per cognitionem, & amorem: ergo congruum est, vt Deo vniatur etiam hypostaticè. Secunda est congruentia necessitatis. Cùm enim homo per peccatum originale sit lapsus, indiget reparatione. Natura angelica, quæ est superior humana, habet solam congruentiam dignitatis, non autem necessitatis. Angeli enim boni cum careant peccato, non indigent reparatione: Angeli mali, cum connaturaliter sint incapaces pœnitentiæ, sunt proportionaliter incapaces reparationis. Natura irrationalis, quæ est inferior humana, caret vtraque congruitate, dignitatis, ac necessitatis.

3. Quæritur, vtrum natura irrationalis habeat potentiam obedientalem ad hoc, vt assumatur, hoc est vtrum de potentia absoluta possit assumi?

Respondeo, quod affirmant S. Thomas in 3. distinct. 2. quæst. 1. Scotus in 3. distinct. 2. alijque communiter, quos sequuntur Suarius disput. 14. sect. 2. & Vasquez disput. 30. cap. 2. At Alensis 3. part. quæst. 2. membro 2. S. Bonauentura in 3. dist. 2. art. 1. quæst. 1. Henricus quodlibeto 13. quæst. 5. & quidam alij dicunt naturam irrationalem non posse assumi, nisi habeat ordinem ad rationalem. Hoc autem dicunt, quia corpus mortuum Christi in triduo mortis retinuit vnionem cum Verbo, sed habebat ordinem ad animam rationalem, cui fuerat ante vnitum, & paulo post erat reuniendum. Vt autem docet Vasquez disput. 30. cap. 4. S. Thomas in hoc articulo videtur sequutus hanc secundam sententiam. Cum enim dicat naturam irrationalem carere omni congruitate ad hoc, vt assumatur; impossibile autem sit assumi naturam, quæ nullam habet congruitatem ad hoc, vt assumatur; videtur docere naturam irrationalem esse prorsùs inassumptibilem. Addit Caietanus in commentario huius articuli, Sanctum Thomam hic in summa prudenter noluisse de hoc puncto disputare, quia ipsa disputatio, qua quæritur, an Deus possit assumere naturam lapidis, sistendo in ipsa, pias aures offendit. In hac quæstione probabiliorem existimo partem negatiuam ex fundamento insinuato, quæst. 2. in respons. ad 10. licet noluerim de ea disputare, sequens in hoc exemplum Sancti Thomæ.

4. Quæri potest secundo, vtrum Persona diuina possit de potentia absoluta assumere accidens?

Respondeo affirmare Marsilium in 3. qu. 3. art. 1. Almainum quæst. 2. art. 2. Gabrielem distinct. 1. quæst. 2. art. 2. ad 7. negare alios communiter, quos sequuntur Suarius disput. 14. sect. 4. & Vasquez disput. 30. cap. 5. quorum sententia mihi videtur probabilior ex fundamento insinuato quæst. 2. in resp. ad 8.

5. Articulo secundo quærit, vtrum Filius Dei assumpserit personam?

Respondet negatiuè. Conclusio est de fide ex Concilio Toletano vndecimo cap. 1. vbi habetur: *Deus igitur Verbum non assumpsit personam hominis, sed naturam*. Ratio est, quia quod assumitur, cum sit terminus assumptionis, debet intelligi præexistens ante assumptionem; sed persona hominis non intelligitur præexistens ante assumptionem; ergo &c. Probatur minor: vel enim ita præextitit, vt remanserit post vnionem, & sic post vnionem fuerunt in Christo duæ personæ, alia assumens, alia assumpta, quod est hæreticum, & Nestorianum: vel persona assumpta non remansit post vnionem, & sic frustra fuit assumpta. Nam frustra assumitur aliquid, vt per ipsam assumptionem corrumpatur. Dum igitur Innocentius III. in quadam decretali dicit, quod Persona Dei consumpsit personam hominis, loquitur de consumptione impropria, qua dicitur consumpsisse, non quia assumendo, destruxerit personam, quæ ante erat, sed quia assumendo naturam, impediuit, ne esset persona hominis, quæ fuisset, si natura non fuisset assumpta à Verbo.

6. Articulo tertio quærit, vtrum Persona diuina assumpserit hominem.

Respondet negatiuè, si propriè loquamur. Ratio est, quia homo est suppositum habens naturam humanam; sed Filius Dei assumpsit solam naturam, non autem suppositum: ergo non assumpsit hominem, si propriè loquamur: ideoque in Concilio Chalcedonensi, act. 1. dicitur Dei Filius non assumpsisse hominem. Sancti Patres, & nominatim Augustinus lib. de Agone Christiano, cap. 11. lib. 3. de Trinitate, cap. 17. lib. de Prædestinatione Sanctorum, cap. 15. dum dicunt, Verbum Dei assumpsisse hominem, piè sunt interpretandi, vt loquantur figuratè, & sumentes totum pro parte, & nomine hominis intelligant naturam humanam, vel significent Filium Dei assumpsisse naturam, qua factus est homo.

7. Articulo quarto quærit, vtrum Filius Dei debuerit assumere naturam abstractam ab omnibus individuis.

Re-

Respondet negatiuè cum Damasceno lib. 3. de fide, cap. 11. Ratio est, quia triplici modo potest intelligi natura ab indiuiduis abstracta: primò realiter, vt posuit Plato: secundò per abstractionem intellectus nostri: tertiò prout natura existit in intellectu diuino, & in diuinis ideis: sed nullo ex his modis fuit conueniens, vt assumeretur natura abstracta: ergo &c. Probatur prima pars. Nam cum natura humana in sua definitione includat corpus cum carnibus, & ossibus, & cum materia sensibili, non potest existere separata à materia sensibili: ergo nec potest assumi sic separata. Probatur secunda pars. Nam si Filius Dei assumpsisset naturam prout abstractam in nostro intellectu, non verè fuisset factus homo, sed solum per imaginationem, ac proindè fingeremus Deum factum fuisse hominem. Probatur tertia pars. Nam natura humana prout existens in intellectu diuino, & in diuinis ideis, est ipsa essentia diuina; sed essentia diuina non est assumptibilis à Filio Dei, cum Filius Dei ab æterno, & necessariò identificetur cum diuina essentia: ergo &c.

8. Articulo quinto quærit, vtrum Filius Dei debuerit assumere naturam humanam in omnibus indiuiduis.

Respondet negatiuè cum Damasceno lib. 3. cap. 11. Primò enim non fuit conueniens naturæ humanæ, vt priuaretur omnibus personalitatibus proprijs. Secundo ad dignitatem Christi pertinet, vt sit primogenitus in multis fratribus: si autem assumpsisset omnes humanitates, eo ipso omnes humanitates essent æqualis dignitatis. Tertio vnum suppositum debuit assumere vnam tantum naturam, & non plures. Quarto auferretur bonum redemptionis, mediationis, & mortis Christi pro peccatis hominum. Quinto per vnum hominem debuerunt saluari alij, ac proindè Filius Dei debuit assumere vnam tantum humanitatem.

9. Articulo sexto quærit, vtrum conueniens fuerit, vt Filius Dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ?

Respondet affirmatiuè cum Augustino lib. 13. de Trinitate, cap. 18. quia ad iustitiam videtur pertinere, vt satisfaceret qui peccauit, ideoque ex natura per peccatum corrupta debuit assumi natura, per quam satisfieret. Secundo ad dignitatem hominis pertinuit, vt ex illo, qui fuerat victus à Diabolo, nasceretur is, à quo Diabolus vinceretur. Possunt etiam afferri aliæ rationes.

10. Quæstione quinta disputat de partibus naturæ assumptæ, & articulo primo quærit, vtrum Filius Dei assumpserit verum corpus.

Respondet affirmatiuè, & conclusio est de fide contra antiquissimos hæreticos, nimirum Saturninum, Marcum, Cerdonem, & Marcionem apud Tertullianum lib. de Præscriptionibus, nec non contra Manichæum apud Augustinum lib. contra Epistolã fundamenti, & contra Priscillianum apud Leonem epist. 93. ad Turibium, qui hæretici dixerunt Christum non habuisse corpus verum, sed tantum simulasse se habere. Reijcitur hæc hæresis, primò, quia Lucæ vltimo Christus dicit: *palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*. Secundo si corpus Christi fuisset non verum, sed imaginarium, Christus non verè fuisset passus, & mortuus, sed imaginariè, nec verè nos redemisset, sed imaginariè, nec verè nos saluaret, sed imaginariè. Effectus enim debet proportionari causæ. Tertio non verè assumpsisset naturam humanam, ad quam requiritur corpus verum, non imaginarium. Quarto non decet Filium Dei, qui est veritas, mentiri verbo, vel facto; sed Filius Dei tota vita ostendit se habere corpus: ergo &c. Videri potest contra hanc hæresim S. Augustinus, concione 2. in psal. 34. & in illud psal. 44. *propterea vnxit te Deus*, & lib. de Agone christiano, cap. 18. 22. 23. & 24.

11. Articulo secundo quærit, vtrum Filius Dei assumpserit corpus terrenum, hoc est carnem, & sanguinem?

Respondet affirmatiuè. Conclusio est de fide contra Valentinum, qui teste Tertulliano, lib. de Præscriptionibus, & Augustino de hæresibus dicebat Christum habuisse corpus cœleste, & tamquam per canalem, per vterum Virginis transiuisse; & contra Apellem, qui teste eodem Tertulliano, loco citato, docuit Christum sibi corpus ex syderibus, & aere formasse. Videntur autem hanc hæresim renouasse recentiores Anabaptistæ. Probatur conclusio eisdem rationibus, quibus probata est conclusio superior. Nam Christus non habuisset veram naturam humanam, quæ requirit corpus terrenum, & Christus, cum sit veritas, fefellisset nos, simulans se habere corpus simile nostro, cum non haberet.

12. Quæritur, vtrum filius Dei vniuerit sibi immediatè omnes partes corporis humani, itaut subsistant, non per propriam subsistentiam, sed per subsistentiam Verbi.

13. Respondeo: certum est primo omnes partes animatas, puta carnem, ossa, neruos, subsistere per subsistentiam Verbi. Certum est secundo partes purè excrementitias, puta sudorem, lachrymas, quæ sine dubio fuerunt in Christo, non fuisse immediatè vnitas Verbo. Quæstio præcipua est, vtrum sanguis, & alij tres humores, nimirum pituita, flaua, & atra bilis, qui humores sunt inanimati, sicut etiam sanguis, vt cum communiori opinione dixi in Philosophia, quæst. 9. de anima, sint ita immediatè vniti Verbo, vt subsistant per subsistentiam Verbi?

14. Negant Durandus in 4. distinct. 10. quæst. 1. Richardus in 3. distinct. 2. art. 2. qu. 1. & 2. Gabriel quæst. 13. in canonem missæ, Abulensis paradoxo 2. cap. 40. Affirmant Sanctus Thomas, & omnes penè Theologi, quos referunt, & sequuntur Suarius 3. p. disp. 15. sect. 6. Vasquez disp. 36. cap. 4. Cardinalis de Lugo disp. 4. quos sequimur. Aliqui putant defi-

definitum fuisse à Summis Pontificibus, sanguinem fuisse immediatè assumptum. Sed probabilius negatur id fuisse definitum, ac de hoc videri potest Card. de Lugo, disp. 14. cap. 7.

15. Probatur conclusio ratione. Nam Verbum diuinum assumpsit naturam humanam perfectam, & integram; sed sanguis, & humores spectant ad integritatem saltem secundariam naturæ humanæ, vt explicaui qu. 9. de anima: ergo.

16. Articulo tertio quærit, vtrum Filius Dei assumpserit animam?

17. Respondet affirmatiuè. Conclusio est de fide contra Arrium, & Apollinarem, qui teste Augustino, lib. de hæresibus, cap. 15. docuerunt Verbum assumpsisse carnem sine anima, ac fuisse loco animæ. Damnata est hæc hæresis, teste Theodoreto, lib. 5. historiarum, cap. 9. in Concilio Constantinopolitano primo, & in Epist. Synodica Damasi Papæ apud Theodoretum, cap. 10. Damnata est rursus in quarta Synodo, act. 5. in quinta Synodo, can. 4. in sexta Synodo, act. 4. & in alijs Concilijs. Veritas catholica docens Christum habuisse animam colligitur ex Scripturis. Matthæi 26. Christus dicit: *tristis est anima mea vsque ad mortem*: Ioann. 10. *Ego pono animam meam pro ouibus meis*: Luc. 15. *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Ratio est, quia si Christus non assumpsisset animam, non esset homo. Caro enim sine anima non est homo. Nec dicas Verbum fuisse loco animæ. Nam sicut si Angelus esset loco animæ, non fieret homo, ita si Verbum esset loco animæ. Confirmatur: nam anima dignior erat, & cum ipsa peccasset, magis indigebat, vt assumeretur, & per assumptionem curaretur, quam caro: ergo si caro est assumpta, à fortiori assumpta est anima.

18. Articulo quarto quærit, vtrum Filius Dei assumpserit intellectum, hoc est animam intellectiuam, seu rationalem?

19. Respondet affirmatiuè. Conclusio est de fide contra Apollinarem, qui teste Augustino, lib. de hæresibus, hæres 55. cum testimonijs Scripturarum cogeretur fateri Christum habuisse animam, dixit Christum habuisse animam, sed non ratione, ac mente præditam; loco enim mentis esse Verbum. Eadem concilia, quæ definiuerunt in Christo dari animam definiuerunt etiam dari animam ratione, ac mente præditam. Ratio est, quia si Christus non haberet animam rationalem, non esset homo. Rursus Christus meruit nobis; sed mereri non est diuinitatis, neque animæ purè sensitiuæ, sed animæ rationalis mente, & libero arbitrio præditæ: ergo &c.

20. Quæstione sexta agit de ordine, quo assumpsit naturam humanam, & eius partes. Articulo igitur primo quærit, vtrum Filius Dei assumpserit corpus, mediante anima, & articulo secundo quærit, vtrum assumpserit animam, mediante spiritu, hoc est mente, & intellectu, & ad vtrumque respondet affirmatiuè. Conclusio est certa, cum non solum tradatur communiter à Scholasticis, sed etiam à Sanctis Patribus, nimirum ab Augustino, epist. 3. ad Volusianum &c. & à sexta Synodo act. 18. Vt autem docet Vasquez disp. 30. cap. 2. quia Apollinaris ab initio docuit, Verbum assumpsisse carnem sine anima, deindè docuit assumpsisse animam sine intellectu, Patres contra illum docuerunt Verbum non solum assumpsisse corpus cum anima, & animam cum intellectu, sed etiam media anima, & intellectu. Probatur, & explicatur conclusio. Cum enim vnum assumitur propter congruitatem, quam habet ab alio, dicitur assumi mediante illo, tamquam medio congruentiæ; sed caro assumpta est propter congruitatem, quam habet ab anima, & anima propter congruitatem, quam habet ab intellectu: ergo &c. Anima igitur fuit medium congruentiæ, non temporis.

21. Articulo tertio quærit, vtrum anima prius assumpta fuerit, quam caro.

Respondet per duas conclusiones. Prima est: anima non prius tempore assumpta est, quam corpus. Conclusio est de fide contra Origenem. Secunda conclusio est: anima non prius natura assumpta est, quam caro. Probatur: nam caro assumpta est propter animã, tamquam propter suam causam finalem: ergo anima prius assumpta est illa prioritate naturæ impropria, qua causa finalis dicitur prior ordine intentionis.

22. Articulo quarto quærit, vtrum caro assumpta sit prius, quam anima?

23. Respondet negatiuè de prioritate temporis, vt explicatum est supra quæst. 28. Ratio est, quia cum caro assumpta sit propter animam, non debuit prius assumi, quam animaretur.

24. Articulo quinto quærit, vtrum natura humana assumpta fuerit, mediantibus partibus, vel potius è conuerso?

25. Respondet ordine intentionis partes assumptas esse, mediante tota natura, ordine executionis è conuerso. Ratio est, quia Verbum primo, & per se voluit assumere naturam humanam, partes autem, hoc est animam, & corpus, assumpsit propter ipsam naturam: ergo prius intentione assumpsit naturam, quam eius partes. At ordine executionis cum sint partes totius, sunt priores toto: ergo prius assumptæ sunt, quam totum. Quia tamen ordo intentionis est prior ordine executionis, & est causa ipsius, simpliciter prius assumpta est tota natura, quam partes: partes autem solum secundum quid assumptæ sunt prius, quam totum.

26. Potest quæri, vtrum Verbum eadem assumptione, & vnione assumpserit corpus animatum, an potius vna vnione vniatur corpori, alia vniatur animæ.

27. Respondeo, quod quia corpus, & anima subsistunt indiuisibiliter eadem subsistentia, vt dixi quæst. 25. in secundo quæsito, corpus, & anima Christi vniuntur indiuisibiliter

eadem

eadem vnione subsistentiæ Verbi, vt docet etiam Vasquez, aliique communiter.

28 Hinc sequitur, quod in morte Christi loco vnionis, qua Verbum vniebatur indiuisibiliter corpori, & animæ, vt vnitis, productæ sunt duæ vniones, quarum altera vnitum est corpori mortuo, altera animæ separatæ à corpore, & in Resurrectione Christi loco duarum vnionum reproducta fuit vnica vnio, qua Verbum vnitum est rursus toti humanitati.

29. Articulo sexto quærit, vtrum natura humana sit assumpta, mediante gratia.

30. Respondet negatiuè. Ratio est, quia medium assumptionis est, quod debet præintelligi in natura assumpta ante assumptionem, tamquam reddens illam idoneam, & congruã assumptioni; sed nulla gratia debet præintelligi in natura assumpta ante assumptionem: ergo &c. Probatur minor: nam gratia tum increata, tùm creata vnionis hypostaticæ non præintelligitur in natura ante assumptionem, sed sunt ipse terminus per assumptionem communicatus naturæ humanæ: gratia verò habitualis accidentalis est effectus posterior natura, & consequens assumptionem, & vnionem hypostaticam, & nullo pacto præintellectus in natura antè assumptionem, vt contrà aliquos explicabitur infrà. Voluntas autem diuina dandi gratis naturæ vnionem hypostaticam præintelligitur quidem antè assumptionem, sed non præintelligitur vt intrinseca naturæ, sed vt causa efficiens assumptionis, & vnionis, non autem vt medium.

QVÆSTIO XLII.

Vtrum humanitati Christi communicentur intrinsecè, & perfectiuè diuina essentia, & omnia diuina attributa?

1 VIdentur non communicari. Si enim communicarentur, sicut humanitas Christi subsistit per subsistentiam Verbi, sic per æternitatem Verbi esset æterna, per immensitatem immensa: quæ sunt absurda, & hæretica.

2. Respondeo diuinam essentiam, & omnia diuina attributa humanitati Christi communicari intrinsecè, & perfectiuè, non per identitatem, sed per vnionem, non immediatè, sed mediatè. Ratio, quarè non communicentur immediatè, est, quia quod non vnitur alteri immediatè, non communicatur illi immediatè; sed ex dictis quæstione 34. humanitati Christi vnitur immediatè sola Personalitas Verbi, diuina essentia, ciusque attributa vniuntur solum mediatè; ergo &c.

3. Ratio, quarè communicentur mediatè, est, quia quod se alteri communicat immediatè, eo ipso eidem communicat, saltem mediatè, totam suam perfectionem secum realiter identificatam; sed Personalitas Verbi immediatè se communicat humanitati; ergo illi mediatè communicat totam perfectionem diuinæ essentiæ, & diuinorum attributorum, quæ realiter identificantur cum ipsa personalitate Verbi, licet ab illa distinguantur virtualiter intrinsecè?

4. Quæritur, vtrum omnia diuina attributa communicentur humanitati Christi formaliter, hoc est ità, vt tribuant illi suos effectus formales primarios, an aliqua communicentur solum materialiter, ità vt humanitati tribuant effectus formales, non primarios, sed solum secundarios.

5. Respondeo plures ex recentioribus, quos refert, & reijcit Bellarminus lib. 3. de Incarnatione, cap. 8. 9. & 10. docuisse omnia diuina attributa, ac præsertim omnipotentiam, æternitatem, immensitatem &c. communicari humanitati Christi formaliter, tribuendo illi suos effectus formales primarios, ac proindè humanitatem Christi per omnipotentiam Verbi esse omnipotentem, per æternitatem æternam, per immensitatem immensam &c. Et quia præcipuè contendunt humanitatem, & corpus Christi per diuinam immensitatem esse immensam, & esse vbique, ideò sectatores huius hæresis vocantur vbiquetarij.

6. Reijcitur hic error primo, quia humanitas assumpta per diuinam aseitatem esset à se, ac proindè esset ens increatum, quod repugnat.

7. Secundò si humanitas Christi per diuinam æternitatem esset æterna, Verbum non fuisset incarnatum in tempore, sed ab æterno: siquidem humanitas Christi fuisset ab æterno, & non fuisset, nisi cum vnione cum Verbo.

8. Tertiò si corpus Christi fuisset, & esset vbique, Christus non verè motus fuisset localiter, & per consequens non verè ambulasset, nec verè ascendisset in cælum. Nam quod est vbique, non potest moueri ex vno loco in alium. Rursùs Christus non verè habuisset figuram humanam. Nam quod est vbique non potest verè esse figuratum, ac non solum fuisset in vtero Virginis, sed etiam in vtero omnium aliarum mulierum. Corpus Christi mortuum non magis fuisset in sepulchro, quam in omnibus alijs locis: sed hæc repugnant toti historiæ euangelicæ: ergo &c. Debent igitur Vbiquetarij dicere Christum non verè, sed solum apparenter habuisse figuram humanam, ambulasse, ascendisse in cælum, fuisse clausum in vtero Virginis; ergo consequenter debent dicere Christum solum apparenter fuisse natum, passum, mortuum, & sepultum, & sic hæresis Vbiquetariorum coincidit cum antiqua hæresi Eutychianorum, quæ vt colligitur ex Leone epistola 10. 11. 13. 97. & alibi, & ex Theodoreto lib. 4. de fabulis hæreticorum, tandem coincidebat cum antiquiori hæresi Valentini, & Manichæorum, qui dixerunt

Ver-

Verbum Dei solùm apparenter incarnatum, passum, & mortuum fuisse, eo pacto, quo Eutychianorum errorem referens dicit Leo epistola 13. *Patriarchis, & Prophetis in specie carnis apparuit, cum Genesis 38. & 32. aut luctamen iniit, aut sermonem conseruit, aut officia hospitalitatis non abnuit, vel etiam appositum cibum sumpsit.*

9. Dicendum igitur, quod diuina essentia, ac diuina attributa, & prædicata ità vniuntur humanitati, vt non tribuant illi omnes suos effectus formales, sed solùm illos, quorum humanitas est capax. Ratio est, quia forma, dum vnitur subiecto, non tribuit illi omnes effectus formales suorum attributorum, seù prædicatorum, sed illos tantum, quorum subiectum est capax: ex. gr. anima rationalis habet attributa, seù prædicata spiritualis, & immortalis, & tamen cum vnitur corpori, tribuit illi quidem effectum formalem animati anima spirituali, & immortali, sed non tribuit corpori effectum formalem spiritualis, immortalis &c. ergo Deitas, & essentia diuinà, licet habeat attributa omnipotentis, immensi, æterni &c. tribuit quidem humanitati effectum formalem deificatæ Deitate æterna, immensa, omnipotente, sed non tribuit effectum formalem omnipotentis, immensi, æterni &c. Quænam attributa dent humanitati suos effectus formales primarios, quæ solum secundarios, explicabitur quæstione sequenti 43.

10. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis. Nam ideò subsistentia Verbi tribuit humanitati effectum formalem subsistendi, quia humanitas est capax talis effectus formalis; sed non est capax recipiendi effectus formales æterni, immensi &c. vt magis explicabitur quæstione sequenti 43. ergo &c.

QVAESTIO XLIII.

Vtrum ex vnione hypostatica resultet communicatio idiomatum, per quam quæ dicuntur de Deo, dicantur de homine, & quæ dicuntur de homine, dicantur de Deo?

1. VIdetur non resultare: primo quia ad communicationem idiomatum requiritur, vt possit verè, & propriè dici, *Deus est homo, homo est Deus*: sed non potest verè dici, *Deus est homo, homo est Deus*; ergo &c. Probatur minor: nam hæc propositio, *Deus est homo*, est in materia remota, seù impossibili, sicut hæc, *homo est lapis*: sed propositio in materia impossibili, non potest esse vera: ergo &c.

2. Secundo si ex vnione hypostatica resultaret communicatio idiomatum, cum Filius Dei fuerit hypostaticè vnitus animæ, & sanguini separatis à corpore, potuisset dici, *Deus est anima, Deus est sanguis*: & quia sanguis fuit effusus, ac diuisus in partes, potuisset dici, *Deus fuit effusus, ac diuisus in partes*; sed hæc sunt absurda: ergo &c.

3. Respondeo Idioma Græcè idem significare, ac latinè proprietas, seù proprium. Communicatio igitur idiomatum est, quod propria vnius naturæ dicantur de altera propter vnionem in supposito, seù persona. Iam dupliciter potest intelligi, quod vna natura, eiusque idiomata, seù proprietates dicantur de altera. Primus sensus est, quod vna natura in abstracto cum suis proprietatibus dicatur de altera in abstracto. Secundus sensus est, vt vna natura in concreto, & proprietates, seù prædicata, quæ de illa dicuntur in concreto, dicantur de altera in concreto.

4. Eutychiani, qui dixerunt per vnionem hypostaticam ex duabus naturis factam fuisse vnam naturam, consequenter dixerunt, post vnionem dari communicationem idiomatum, per quam natura diuina, & humana, earumque proprietates mutuo prædicentur in abstracto, ita vt verè dicatur, *natura diuina est natura humana, natura diuina passa est, crucifixa est, mortua est, sepulta est*. Contra hunc errorem de fide est, non dari communicationem idiomatum, qua natura diuina, & humana, earumque proprietates possint mutuo prædicari in abstracto.

5. Quæritur, vtrum natura diuina, & humana, earumque proprietates possint mutuo prædicari in concreto, dicendo, *Deus est homo, homo est Deus, Deus est natus, passus, mortuus &c.*

6. Certum est, quod si Deus supponat pro Patre, vel Spiritu Sancto, non potest dici, *Deus est homo, homo est Deus*. Sensus enim esset, *Deus Pater est homo, Deus Spiritus Sanctus est homo*; Pater autem, & Spiritus Sanctus non sunt homo, cum non sint incarnati.

7. Quæritur ergo solum, vtrum si Deus supponat determinatè pro Deo Filio, vel indeterminatè pro vno trium diuinorum suppositorum, verè, & propriè dici possit: *Deus est homo, homo est Deus*, ita vt sensus sit, *Deus Filius est homo, aliquod suppositum diuinum est homo*.

8. Manichæi, Photiniani, ac Nestoriani dixerunt hæc dici non posse sine aliqua improprietate, vel terminorum, vel prædicationis. Manichæi, & alij, qui dixerunt Filium Dei assumpsisse naturam humanam non veram, sed phantasticam, & apparentem, dixerunt, quod dum dicitur, *Deus est homo*, terminus *Deus* sumitur propriè, terminus *homo* sumitur impropriè, ac non significat hominem verum, sed apparentem, & phantasticum. Consequenter dixerunt, quod dum dicitur *Deus est passus, mortuus*, termini *passus, mortuus* sumuntur impropriè, & phantasticè.

9. Photiniani, qui dixerunt Christum esse purum hominem, ac dici Deum per partici-

ticipationem in eo sensu, in quo psal. 81. de iustis dicitur: *ego dixi Dij estis*, asseruerunt, quod dum dicitur *homo est Deus*, terminus *homo* sumitur propriè, terminus *Deus* sumitur impropriè, non pro Deo verò, & per essentiam, sed pro Deo per participationem.

10. Nestoriani, qui dixerunt Filium Dei, & filium hominis esse duas personas accidentaliter vnitas per gratiam, asseruerunt, quod dum dicitur *Deus est homo*, tum terminus *Deus*, tum terminus *homo* sumitur propriè, sed particula prædicatiua *est* sumitur impropriè, ac non significat identitatem suppositi, sed coniunctionem accidentalem, qua Deus sit in homine per habitationem, gratiam, amicitiam &c. eo pacto, quo impropriè dicitur, *Amicus est alter ego*. Contra hos errores dicendum est cum omnibus catholicis: potest verè, & propriè dici proprietate tum terminorum, tùm prædicationis, *Deus est homo, homo est Deus*. Ratio est, quia de supposito alicuius naturæ completæ verè, & propriè prædicatur concretum significans illam naturam, eo pacto, quo Petrus, qui est suppositum naturæ humanæ, verè, & propriè dicitur *homo*; sed Deus potest sumi pro *Deo filio*, qui per incarnationem est suppositum naturæ humanæ: ergo de Deo, verè, & propriè prædicari potest homo, qui est concretum significans naturam humanam. Similiter homo potest sumi pro quolibet singulari supposito naturæ humanæ, ac proindè etiã pro Filio Dei, qui in Christo est suppositum naturæ humanæ; sed de filio Dei, qui est suppositum naturæ diuinæ, potest verè, & propriè prædicari *Deus*; ergo de homine potest verè, & propriè prædicari Deus, dicendo, *homo est Deus*. Videri potest Sanctus Thomas 3. par. qu. 16. art. 1. & 2.

11. Confirmatur: nam quia lac est suppositum, ac subiectum, in quo est simul albedo, & dulcedo, non solum potest dici, *lac est album, lac est dulce*, sed etiam potest dici, *album est dulce, dulce est album*: ergo quia Filius Dei est suppositum, in quo simul est natura diuina, & humana, non solùm potest dici, *Filius Dei est Deus, filius Dei est homo*; sed etiam potest dici, *Deus est homo, homo est Deus*. Ratio est, quia sicut per hanc propositionem, *album est dulce*, significatur subiectum, seù suppositum albedinis esse simùl subiectum, seù suppositum dulcedinis, sic per hanc propositionem, *Deus est homo* significatur suppositum naturæ diuinæ esse simùl suppositum naturæ humanæ.

12. Dicendum secundo contra Nestorianos ex doctrina Cyrilli approbata in Concilio Ephesino, can. 4. non solùm potest dici, quod homo est Deus, & è conuerso, sed etiam quæ dicuntur de Deo Filio, possunt dici de homine Christo, & è conuerso, & sic communicantur idiomata, seù prædicationes, & quæ dicuntur de Deo filio communicantur homini, & è conuerso. Probatur, & explicatur. Nam eo ipso, quod possit dici, *album est dulce*, quæ dicuntur de albo possunt dici de dulci, & è conuerso, & sicut dicitur, *album disgregat visum*, sic potest dici, *dulce disgregat visum*, & sicut dicitur *dulce delectat gustum*, sic potest dici *album delectat gustũ*: ergo eo ipso, quod dici potest, *Deus est homo*, quæ dicuntur de Deo, possunt dici de homine, & è conuerso, & sicut dicitur, *homo est Filius Virginis, est natus, passus, mortuus, sepultus*, sic potest dici, *Deus est Filius Virginis, est natus, passus, mortuus, sepultus*: & sicut dici potest, *Deus Filius fuit ab æterno, natus est ex Patre ante sæcula*, sic potest dici *homo fuit ab æterno, natus est ex Patre ante sæcula*: dici etiam potest, *immortalis est mortuus, impassibilis est passus*, siquidem de Deo, qui est immortalis, & impassibilis, dicitur etiam, quod sit mortuus, & passus. Ratio est, quia quod dicitur de concreto, dicitur etiam de supposito illius concretis; sed in Christo idem est suppositum Dei, & hominis: ergo quod dicitur de Deo, dicitur de homine, & è conuerso. Vlterior ratio est, quia hæc propositio, *Deus est passus, mortuus &c.* significat *suppositum Deitatis est etiam homo, qui est passus, mortuus &c.* hæc propositio, *homo fuit ab æterno, natus est ex Patre ante sæcula*, significat, *suppositum humanitatis fuit ab æterno, natum est Patre ante sæcula*.

13. Quia veræ sunt propositiones affirmatiuæ, quibus dicitur, *Deus est passus, mortuus &c.* falsæ sunt oppositæ negatiuæ, *Deus non est passus, mortuus &c.* Ratio est, quia negatio cum sit malignantis naturæ, negat vniuersaliter Deum passum esse, & mortuum quomodocumque, etiam in natura humana. Potest tamen admitti hæc propositio negatiua, *Deus filius non est mortalis*, quia ex vsu facit sensum restrictum, ac significat, Deus filius non est mortalis secundum naturam diuinam.

14. Quæri potest primò, vtrum possit verè dici, *homo in quantum homo est Deus, fuit ab æterno, natus est ante sæcula, Deus filius in quantum Deus est homo, natus est in tempore, passus, & mortuus est &c.*

15. Respondeo negatiuè. Ratio est quia reduplicatio cadit supra formam hominis, quæ est natura humana, ac proindè sensus propositionis est: *homo est Deus, & fuit ab æterno secundum naturam humanam*, & sensus alterius propositionis est, *Deus est homo, natus, & passus est in tempore secundum naturam diuinam*, quæ sunt falsa. Ex eadem ratione falsæ sunt istæ propositiones, *Christus in quantum homo est Deus, inquantum Deus est homo*, quia Christus formaliter importat vtramque naturam. Propositiones igitur istæ, *Homo est Deus: Deus est homo*, sunt veræ materialiter, ac specificatiuè, non autem formaliter, & reduplicatiuè. Videri potest Sanctus Thomas quæst. 16. art. 10, & 11.

16. Quæri potest secundo, vtrum sint con-

concedendæ istæ propositiones, *Christus est creatura; Christus incepit esse: Filius Dei est creatura: Filius Dei incepit esse.*

17. Respondeo, quod simpliciter, & sine addito non sunt concedendæ, sed solùm concedendæ sunt cum limitatione, dicendo: *Christus, seu Filius Dei secundum naturam humanam est creatura, incepit esse.* Ratio est, quia propositiones, quæ ex vsu hæreticorum determinatæ sunt ad sensum hæreticum, non sunt simpliciter admittendæ, ne videamur fauere eorum hæresi; sed propositiones allatæ ex vsu Arrianorum determinatæ sunt ad significandum, quòd Christus est creatura, & incepit esse, non solùm secundum naturam humanam, sed etiam secundum ipsum suppositum Filij Dei; ergo &c. Ex proportionali ratione, quia propositio hæc, *Christus est vbique* ex vsu Vbiquetariorum determinata est ad significandum, quod Christus est vbique etiam secundum corpus, & secundum naturam humanam, non est simpliciter admittenda, sed addenda est limitatio, ac dicendum, *Christus est vbique secundum naturam diuinam.* Videri potest S. Thomas q. 16. art. 8. & 9.

18. Ad 1. Propositio hæc, *Homo est lapis*, ideò est in materia remota, seu impossibili, quia homo, & lapis non possunt vniri in eodem supposito; sed natura diuina, & humana possunt vniri, ac de facto vniuntur in eodem supposito; ergo propositio hæc, *Deus est homo* non est in materia remota, seu impossibili. Addit Sanctus Thomas quæst. 16. artic. 1. ad primum, quod non est in materia contingenti, sed naturali. Vt saluetur hæc doctrina, supponendum, quod dupliciter propositio dicitur esse in materia contingenti. Primò cum prædicatum non necessariò conuenit subiecto: in hoc sensu propositio allata procul dubio est in materia contingenti. Deus enim Filius non necessariò est homo, cum potuerit non esse homo. Secundò propositio dicitur esse in materia contingenti, cum prædicatum est vnum, non per se, sed solùm per accidens cum subiecto. In hoc sensu propositio allata non est in materia contingenti, sed naturali, quia Deus Filius est vnum per se cum homine substantialiter, & naturaliter, cum substantialiter habeat sibi vnitam naturam humanam. Sanctus Thomas loquitur in hoc secundo sensu.

19. Ad 2. Nego, quod in triduo mortis potuisset dici, *Deus filius est anima, est sanguis*: Ratio est, quia sola nomina concreta significantia naturas completas possunt prædicari de supposito talium naturarum; nomina autem significantia naturas partiales, non prædicantur de suppositis. Ideò dicitur quidem, *Petrus est homo*, at non dicitur, *Petrus est anima, est sanguis &c.* ergo non est mirum, quod dicatur, *Filius Dei est homo*, at in triduo non diceretur, *Filius Dei est anima, est sanguis*, licet esset hypostaticè vnitus animæ, sanguini, & corpori separatis ab anima.

TRACTATVS V.

De sanctitate humanitatis Christi, eiusque impeccabilitate coniuncta cum libertate ad obseruantiam præceptorum, & ad moriendum.

QVÆSTIO XLIV.

Vtrum humanitas Christi non solùm sit sancta per gratiam habitualem creatam, sed etiam sit formaliter infinitè sancta per sanctitatem increatam Verbi diuini?

1. VIdetur non esse formaliter sancta sanctitate increata: primò, quia si humanitas Christi esset sancta sanctitate increata, frustra in Christo daretur sanctitas creata gratiæ habitualis.

2. Secundo si esset formaliter sancta per sanctitatem increatam, deberet etiam esse formaliter beata per beatitudinem increatam; alioquin esset infinitè minùs beata, quam sancta.

3. Tertio si per sanctitatem increatam esset sancta, per omnipotentiam deberet esse omnipotens, per æternitatem æterna, per immensitatem immensa. Non enim est ratio, cur vnum attributum tribuat potiùs humanitati suum effectum formalem primarium, quam aliud attributum.

4. Quarto effectus formalis vnius forma non potest præstari ab alia forma; sed effectus formalis *sancti* præstaretur à gratia, quæ est forma accidentalis; ergo non potest præstari a natura diuina, quæ est forma substantialis.

5. Quinto conceptus formalis sancti est conceptus Deo amabilis, & potentis Deum redamare; sed humanitas Christi, licet per sanctitatem increatam constituatur Deo amabilis, non constituitur potens Deum redamare; ergo &c.

6. Sexto sequeretur humanitatem Christi esse sanctam duplici sanctitate, increata nimirum Verbi diuini, & creata gratiæ.

7. Respondeo cum Suario disp. 18. sect. 1. Vasquez disput. 4. capite 3. quos sequuntur communiter omnes societatis auctores contrà aliquos antiquos, humanitatem Christi sanctificari formaliter per sanctitatem increatam Verbi diuini.

8. Probatur primo ex Patribus, & præsertim ex Nazianzeno, qui Oratione 36. quæ est quarta de Theologia, dicit: *Christus verò dicitur propter diuinitatem: ea enim humanitatis vnctio est, non operatione, vt in alijs Christis sanctificans, sed totius vnguenti præsentia*

tia ; ergo Nazianzenus ponit hanc differentiam inter Christum,& alios Christos,hoc est iustos, & sanctos, quod alij sanctificantur operatione, & effectu Deitatis, humanitas autem Christi sanctificata est ipsa præsentia diuinitatis vngentis. Aliæ auctoritates videri possunt apud Suariũ,& Vasquez locis citatis.

9. Probatur secundo ratione. Nam naturam rationalem sanctificari nihil aliud est, quam reddi Deo gratam, & amabilem, ac mundam à peccato, itàut propter ipsam intrinsecam amabilitatem habeat ius,vt à Deo ametur amore amicitiæ, & donetur beatitudine supernaturali, & supernaturalibus habitibus; sed humanitas Christi per hoc, quod habeat sibi intrinsecè vnitam sanctitatem increatam Verbi, redditur Deo amabilis; ergo &c.

10. Confirmatur. Nam natura rationalis est sancta formaliter per hoc,quod habeat sibi vnitam gratiam, quæ est similitudo, & participatio creata diuinæ naturæ;ergo à fortiori redditur sancta, & Deo grata, & amabilis per hoc, quod habeat sibi vnitam intrinsecè ipsam diuinam naturam.

11. Potest quæri primò, vtrum humanitas Christi sanctificetur etiam per modum creatum vnionis hypostaticæ?

12. Respondeo, quod sanctificatur formaliter per Verbi sanctitatem, tamquam per formam, per modum creatum vnionis solum *vt quo*, & tamquam per habitionem formæ, proportionaliter, ac corpus constituitur animatum per animam,tamquam per formam, per modum vnionis, tamquam per solam habitionem formæ. Ratiò est, quia ideò corpus est animatum per vnionem, non tamquam per formam, sed solùm tamquam per habitionem formæ, quia vnio non est anima, sed habitio animæ; sed ex proportionali ratione modus creatus vnionis non est sanctitas, sed est solùm habitio sanctitatis increatæ: ergo &c. E conuerso gratia sanctificat vt forma, quia gratia est vera sanctitas creata, & participata.

13. Confirmatur. Nam proportionaliter sanctificat vnio cum sanctitate increata, ac sanctificet vnio cum sanctitate creata; sed vnio cum sanctitate increata, hoc est cum gratia habituali, sanctificat solùm *vt quo*, & vt habitio formæ; ergo vnio hypostatica cum sanctitate increata sanctificat solùm *vt quo*, & vt habitio formæ, vel quasi formæ sanctificantis. Ratio à priori est, quia vnio cum forma ex ratione formali vnionis est pura habitio formæ: e. g. vnio modalis cum albedine non est albedo, sed pura habitio albedinis, vnio cum calore non est calor, sed pura habitio caloris; ergo vnio cum sanctitate increata non est sanctitas, sed pura habitio sanctitatis increatæ; ergo sicut vnio cum albedine non albificat *vt quod*, sed solum *vt quo*, sic vnio hypostatica non sanctificat *vt quod*, sed solum *vt quo*.

14. Obijcies. Ideò gratia habitualis est sanctitas, quia est ipsa formalis participatio diuinæ naturæ; sed vnio hypostatica est multò perfectior participatio diuinæ naturæ, quam gratia; ergo vnio hypostatica est sanctitas creata, ac proindè sanctificat etiam *vt quod*.

15. Respondeo, distinguo maiorem: ideò gratia habitualis est sanctitas, quia est participatio creata diuinæ naturæ per modum naturæ similis naturæ diuinæ, concedo: per modum puræ habitionis, nego:distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Dupliciter potest aliquid participare aliquam naturam, seu formam. Primò per hoc, quod sit natura deficienter, & ex parte similis illi naturæ, & formæ: ex. gr. forma, & natura ignis potest dici participatio formæ, & naturæ Solis, quia natura, & forma ignis est deficienter, & ex parte similis naturæ, & formæ Solis, in quantum sicut natura, & forma Solis est perfectè illuminatiua,& calefactiua,sic natura,& forma ignis est imperfectè illuminatiua, & calefactiua. Secundo per hoc, quod sit pura habitio naturæ, & formæ Solis,eo pacto,quo vnio materiæ cum forma Solis est pura habitio formæ Solis. Quod participat naturam Solis primo modo, potest reddere subiectum formaliter, & *vt quod* illuminatiuum, & calefactiuum,proportionaliter,acSol est illuminatiuus,& calefactiuus, & sicforma ignis reddit ignem formaliter, & *vt quod* illuminatiuum, & calefactiuum. Quod autem participat naturam Solis secundo modo,non potest reddere subiectum formaliter, & *vt quod*, sed solùm *vt quo* illuminatiuum & calefactiuum, & sic vnio materiæ cum forma Solis non reddit materiam *vt quod*, sed solùm *vt quo* calefactiuam, & illuminatiuam. In casu nostro gratia habitualis est participatio naturæ diuinæ,in quantum est natura deficienter, & ex parte similis naturæ diuinæ: siquidem sicut natura diuina est forma, qua Deus redditur cognoscens, videns, & amans se ipsum,& sic est optimus, sanctissimus, & beatissimus, sic gratia habitualis est forma, qua homo redditur aptus ad Deum cognoscendum, videndum & amandum, & sic redditur sanctus,ac Deus per participationem,iuxtà illud Psalmi 81. *Ego dixi: Dij estis vos.* At vnio hypostatica est participatio secundo modo,in quantum est habitio naturæ diuinæ; ergo gratia est sanctitas participata, & sic reddit formaliter, & vt quod sanctum, vnio non est sanctitas participata, sed est pura habitio diuinæ sanctitatis, ac proindè sanctificat solùm *vt quo*, & vt pura habitio sanctitatis.

16. Quæri potest secundo, vtrum humanitas Christi sanctificetur formaliter per solam naturam diuinam, an etiam per subsistentiam Verbi?

17. Respondeo, quod formaliter sanctificatur per solam naturam diuinam. Ratio est,

quia sanctificatur formaliter solum per id, quod est formaliter, seu virtualiter intrinsecè sanctitas; sed sola natura diuina est formaliter, seù virtualiter intrinsecè sanctitas, personalitas Verbi est sanctitas solùm realiter, non autem virtualiter intrinsecè: alioquin darentur in Deo tres sanctitates; ergo per solam naturam diuinam sanctificatur formaliter, per Personalitatem Verbi sanctificatur solùm realiter, & identicè, in quantum Personalitas est realiter ipsa deitas, & ipsa sanctitas.

18. Potest etiam concedi, quod humanitas Christi sanctificetur per Personalitatem Verbi formaliter *vt quo*, tamquã per habitionẽ naturæ diuinæ, quæ est forma sanctificatiua, proportionaliter ad dicta de vnione hypostatica. Personalitas igitur Verbi reddit humanitatem formaliter subsistentem, quia Personalitas Verbi est formaliter, seu virtualiter intrinsecè subsistentia; non reddit humanitatem formaliter sanctam, quia non est formaliter, seu virtualiter intrinsecè sanctitas.

19. Quæri potest tertiò, vtrum humanitas Christi per sanctitatem increatam Verbi sit infinitè sancta simpliciter?

20. Respondeo: certum est primo, quod est simpliciter infinitè sancta ex parte formæ sanctificantis, cum sit formaliter sancta per sanctitatem increatam infinitam in omni genere.

21. Certum est secundo, quod non est simpliciter infinitè sancta ex parte capacitatis, & modi creati habendi formam: siquidem humanitas Christi habet finitam capacitatem habendi sanctitatem increatam, illamque habet modo finito.

22. Certum est tertio, quod humanitas Christi est minùs sancta, quam Deus ipse secundum se. Ratio est, quia Deus est sanctus per infinitam sanctitatem, vt infinita capacitate, & infinito modo habitam, cum illam habeat per essentiam, & identitatem; ergo Deus est infinitè magis sanctus, quã humanitas Christi, quæ sanctitatem infinitam habet solùm finita capacitate, ac finito modo, nimirum per vnionem, & non per identitatem.

23. Certum est quarto, quod humanitas Christi non est infinitè sancta in omni genere. Ratio est, quia illud solum est infinitè sanctum in omni genere, quod est sanctum per essentiam, & ità, vt in nullo genere possit dari aliquid sanctius illo; sed humanitas Christi non est sancta per essentiam, & datur Deus, qui est infinitè sanctior humanitate Christi; ergo &c. Christus tamen, cum sit Deus, est infinitè sanctus per essentiam, & in omni genere.

24. Superest quæstio ex parte de nomine, vtrum humanitas Christi debeat dici simpliciter infinitè sancta in genere sanctitatis participatæ?

25. Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia infinitè sanctum in genere sanctitatis participatæ dicitur, quod infra Deum, qui est sanctus per essentiam, per infinitam sanctitatem constituitur formaliter sanctum illimitatè, ità vt infra Deum nihil possit esse sanctius illo; sed humanitas Christi per infinitam sanctitatem Verbi constituitur illimitatè sancta infra Deum, ità vt infrà Deum nihil possit esse intrinsecè sanctius humanitate Christi; ergo &c. Probatur minor. Nam cum sanctitas consistat in amabilitate, qua aliquid est dignum, vt ametur à Deo, & donetur beatitudine, illud dicitur illimitatè sanctum infra Deum, quod est dignum, vt infrà Deum ametur amore maiori, & maiori in infinitum ex parte boni voliti, & donetur beatitudine maiori, & maiori in infinitum: eo enim ipso infra Deum non potest dari dignius illo; sed humanitas Christi habet hanc dignitatem; ergo &c. Proportionali igitur modo humanitas Christi sanctificatur infinitè in genere sanctitatis participatæ, ac actus meritorij Christi dignificantur infinitè in genere meriti.

26. Dices: si humanitas Christi esset infinitè sancta per sanctitatem infinitam, esset etiam infinitè perfecta per perfectionem Verbi sibi intrinsecè vnitam.

27. Respondeo, nego sequelam. Disparitas est, quia esse infinitè sanctum spectat ad actum primum, & est esse dignum quolibet; humanitas autem per infinitam dignitatem Verbi constituitur digna quolibet. At esse infinitè perfectum spectat ad actum secundum, & est non posse meliùs se habere in actu secundo: humanitas autem licet habeat infinitam perfectionem, potest meliùs, & meliùs se habere in actu secundo, cum possit esse beatior, & beatior. Humanitas igitur sit infinitè sancta per infinitam sanctitatem, quia est capax recipiendi effectum formalem infinitè sancti, cum talis effectus formalis spectet ad actum primum. At non est infinitè perfecta, quia est incapax recipiendi effectum formalem infinitè perfecti, cum spectet ad actum secundum. Proportionaliter dic de immensitate, æternitate &c. Confirmatur, nam natura essentialiter limitata quo ad esse, est etiam limitata quoad consequentia ad esse; ergo sicut repugnat, vt natura creata à Verbo recipiat effectum formalem illimitati quoad esse, sic repugnat, vt recipiat effectus formales immensi, æterni &c.

28. Dices: non potest finita capacitas recipere effectum formalem infinitum.

29. Respondeo, negando, quod dicitur. Potest enim aliquid habere capacitatem finitam entitatiuè, sed infinitam terminatiuè, hoc est recipiendi hunc infinitum effectum formalem, vt per infinitam dignitatem sit dignum quolibet, ac proindè in hoc sensu sit illimitatè dignum.

30. Quæri potest quartò, vtrum in Christo præter sanctitatem increatam detur etiam sanctitas creata, hoc est gratia habitualis.

31. Respondeo affirmatiuè. Conclusio licet

licet non sit de fide, tamen non potest sine temeritate negari propter communem auctoritatem Theologorum, vt docet Vasquez 3. parte, disputatione 41. cap. 1. Ratio est, quia in Christo sicut dantur potentiæ naturales creatæ, nimirum intellectus, voluntas, potentia visiua, auditiua &c. sic dari debent potentiæ supernaturales; sed habitus infusi nihil aliud sunt, quam quædam potentiæ supernaturales: ergo in Christo dari debent habitus infusi; sed gratia vel est ipse habitus infusus charitatis, vel est radix proxima, & immediata omnium habituum infusorum; ergo in Christo debet dari gratia. Nam si gratia est indistincta ab habitu charitatis, sicut in Christo debet dari habitus charitatis, sic debet dari gratia; si distinguitur à charitate, cum habitus infusi sint veluti rami gratiæ, quasi arboris ac radicis, non debent dari sine arbore ac radice, ex qua profluunt. Gratia porrò, cum ponitur in supposito extraneo, constituit illum filium adoptiuum; cum autem ponitur in supposito filij naturalis, non constituit filium adoptiuum. Quia Christus est beatus, & impeccabilis, illi habitus infusi dantur in Christo, qui decent beatum, & impeccabilem: & quia fides, & spes sunt habitus proprij viatoris non beati, pœnitentia est propria subiecti peccabilis, ideò in Christo non dantur habitus fidei, spei, & pœnitentiæ. Videri potest Sanctus Thomas 3. parte, quæstione 7. in qua disputat de gratia Christi.

32. Quæri potest quintò, vtrum gratia creata Christi sit intensiuè, & gradualiter finita, vel infinita?

33. Respondeo, quod si esset possibilis gratia intensiuè infinita, deberet dari in Christo. Sed quia probabilius est repugnare infinitam intensionem, gratia Christi est solum finitæ intensionis. Dicitur tamen Christus Io. 1. *plenus gratia*, & habere plenitudinem gratiæ. Ratio est, quia habet tantam intensionem gratiæ, quæ propter suam magnitudinem eo ipso, quod datur in aliquo, exigit non crescere, sed se communicare alijs, eo pacto, quo Sol dici potest habere plenitudinem lucis, quia habet tantam lucem, vt eo ipso, quod detur in aliquo corpore, exigat non crescere, sed se communicare alijs.

34. Ad 1. Gratia habitualis non est frustra in Christo, quia requiritur vt radix immediata habituum, & potentiarum supernaturalium, vt explicatum est num. 30.

35. Ad 2., nego sequelam. Cum opponitur, quod humanitas Christi esset minus beata, quam sancta, distinguo: esset minus beata, quam sancta substantialiter, concedo: accidentialiter, nego. Humanitas Christi est æquè beata per visionem Dei, ac sit accidentaliter sancta per gratiam, sed est minus beata, quam sit substantialiter sancta per Deitatem. Ratio, quare beatitudo debeat esse æqualis sanctitati accidentali, non autem substantiali, est, quia beatitudo debet consistere in operatione vitali; operatio autem vitalis creaturæ debet esse accidentalis, & creata, ac non potest esse increata. De ratione enim operationis vitalis est, vt sit ab eo, quod per illam viuit; sed nullum increatum potest esse à creatura; ergo creatura non potest in actu secundo viuere, nec esse beata per operationem increatam. Potest tamen esse sancta per sanctitatem increatam, quia ad sanctitatem non requiritur, vt sit ab eo, quod per illam est sanctum, sed sufficit, vt sit illi vnita. Vlterior ratio est, quia esse sanctum spectat ad actum primum: at esse beatum spectat ad actum secundum.

36. Ad 3. nego sequelã. Humanitas enim est capax recipiendi effectum formalem infinitè sancti; at est incapax recipiendi effectus formales immensi, æterni, omnipotentis, vt explicatum est num. 27.

37. Ad 4. distinguo maiorem: effectus formalis specificus vltimus vnius formæ non potest tribui ab alia forma, concedo: genericus, vel quasi genericus, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Sanctitas increata potest tribuere effectum formalem sancti substantialiter, qui effectus formalis est idem genericè, sed differt specie ab effectu formali sancti accidentialiter, qui tribuitur à gratia.

38. Ad 5. distinguo maiorem: conceptus formalis sancti est conceptus Deo amabilis, & potentis proximè Deum redamare, nego: potentis remotè, & in iure, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Conceptus formalis sancti est conceptus Deo amabilis, & habentis ius accipiendi habitus, quibus possit Deum redamare; sed humanitas Christi per sanctitatem increatam Verbi redditur Deo amabilis, & accipit ius recipiendi habitum charitatis, & alios habitus, quibus possit Deum redamare; ergo &c.

39. Ad 6. Sicut non est absurdum animam Christi esse scientem triplici scientia, beata nimirum, infusa, & acquisita, vt cum Sancto Thomas 3. parte quæstione 9. docent communiter Theologi, sic non est absurdum esse sanctam duplici sanctitate, altera substantiali, & increata, altera accidentali, & creata.

QVÆSTIO XLV. ET VLTIMA.

Vtrum Humanitas Christi fuerit impeccabilis simul, & libera etiam ad obseruantiam præceptorum, & ad moriendum?

1. VIdetur humanitas Christi non fuisse simul impeccabilis, & libera ad obseruanda diuina præcepta. Si enim fuisset libera ad obseruantiam præceptorum, potuisset illa

illa non obseruare; sed non obseruare præcepta est peccare; ergo potuisset peccare, ac proindè non fuisset impeccabilis.

2. Respondeo: de fide est Christum etiam secundum humanitatem assumptam in prima conceptione fuisse sanctum, ac proindè fuisse conceptum sine peccato originali. Lucæ enim 1. de Christo in prima conceptione dicitur: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est: quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.* De fide etiam est contrà aliquos hæreticos Christum numquam actualiter peccasse. Ioannis enim 3. Christus dicit: *Quis est vobis arguet me de peccato?* Prima Petri, 2. de Christo dicitur, *qui peccatum non fecit.* Apostolus ergo cum 2.ad Corinthios 5. dicit, *eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit,* significat, quod Deus Christum, qui peccare non nouerat, fecit pro nobis hostiam pro peccato, vt explicant communiter interpretes, ac S. Thomas 3. parte, quæst. 15. articulo 1. ad 4.

3. Posito, quod Christus nunquam peccauerit, quæritur primo, vtrum potuerit peccare in sensu composito cum vnione hypostatica, hoc est coniungendo peccatum cum vnione hypostatica?

4. Respondeo negatiuè cum communi sententia Theologorum, ac Patrum, quos refert Vasquez, disput. 61. cap. 3. contrà Durandum in 3. distinctione 12. quæst. 2. Scotum eadem distinct. 12. quæst. 1. & distinct. 2. quæst. 1. & contrà quosdam alios relatos à Vasquez disput. citata, cap. 2. qui videntur docere cum vnione hypostatica posse coniungi peccatum, tùm actuale, tùm habituale.

5. Probatur conclusio. Nam cum summa sanctitate non potest coniungi peccatum; sed humanitas Christi est infinitè sancta per sanctitatem Verbi, vt explicatum est quæst. 44. ergo &c. Confirmatur primò. Nam si peccatum non potest coniungi cum sanctitate accidentali gratiæ, vt docet communis sententia, à fortiori non potest coniungi cum sanctitate substantiali increata. Nam per communicationem idiomatum dici posset: *Deus peccat.* Addo, quod licet cum gratia, quæ solùm finitè sanctificat, possit coniungi peccatum veniale, tamen cum vnione hypostatica, quæ infinitè sanctificat, non potest coniungi peccatum veniale.

6. Quæritur secundò, vtrum humanitas Christi potuerit peccare in sensu diuiso ab vnione, ità vt peccando amitteret vnionem, quam habebat, eo pacto, quo iustus potest peccare in sensu diuiso à gratia, hoc est ità, vt peccando, amittat gratiam, quam habebat?

7. Respondeo negatiuè cum communi sententia contrà paucos antiquos, quos cum paucis recentioribus sequutus est Hurtado de Incarnatione, disput. 70. sect. 4. Probatur primò. Nam ad perfectissimam sanctificationem spectat, vt subiectum reddat ità sanctum, vt non possit per peccatum suam sanctitatem amittere; sed humanitas Christi per sanctitatem Verbi sanctificatur perfectissimè; ergo &c. Confirmatur. Nam Deus intentionaliter vnitus beato per visionem beatificam reddit beatum impeccabilem ità, vt non possit per peccatum amittere visionem; ergo à fortiori.

8. Probatur secundò conclusio. Nam ex dictis quæst. 30. natura connaturaliter loquendo priùs natura debet intelligi suppositata, deindè debet intelligi operans, præsertim liberè, ac meritoriè, vel demeritoriè; sed si humanitas Christi in priori naturæ antequam peccet, iam intelligitur suppositata, non potest in eodem instanti temporis in signo posteriori naturæ peccare, & amittere vnionem: alioquin in eodem instanti temporis in priori signo haberet vnionem hypostaticam, in posteriori signo careret vnione; ergo &c. Si verò dicatur, quod Deo dispensante in legibus naturæ, intelligeretur potens peccare, antequam esset in supposito, contra est, quia est inconueniens, ac dedecens, ac proindè impossibile, vt Deus per dispensationem in legibus naturæ det humanitati assumptæ peccabilitatem proximam. Confirmatur: nam humanitas vnita Verbo, quæ connaturaliter deberet esse impeccabilis, per miraculum redderetur peccabilis. Quis autem non videat hoc miraculum esse indignum Deo, ac proindè chymericum, & impossibile?

9. Dices: homo iustus peccare potest, amittendo gratiam; ergo à pari.

10. Respondeo negando consequentiam. Disparitas est, tùm quia gratia non sanctificat infinitè, sicut vnio; tùm quia gratia non debet natura præcedere omnes operationes liberas, sicut vnio debet præcedere.

11. Quæritur tertiò, vtrum cum vnione hypostatica possit coniungi proxima peccabilitas, hoc est potentia proxima peccandi?

12. Respondeo negatiuè. Probatur conclusio. Nam potentia proxima peccandi, vel esset potentia proxima peccādi in sensu composito cum vnione, hoc est componendo peccatum cum vnione, vel in sensu diuiso, per peccatum amittendo, vel impediendo vnionem; neutro modo cum vnione potest coniungi potentia proxima peccandi, vt explicatum est; ergo &c.

13. Probatur secundò, & magis explicatur. Potentia enim proxima peccandi est potentia expedita peccandi, hoc est carens impedimento peccandi, quod impedimentum sit omninò antecedens, & inimpedibile à libero arbitrio; potentia autem habens impedimentum peccandi omninò antecedens, & inimpedibile à libero arbitrio, est potentia solum remota, non autem proxima peccandi. Ex.gr. quia beati habent visionem Dei inconiungibilem cum peccato omninò antecedentem, & in impedibilē à libero arbitrio, carent potentia proxima peccandi: è contrario iusto cum gratia coniungitur potentia proxima

ma peccandi, quia licet gratia non sit coniungibilis cum peccato mortali, tamen non est omninò antecedens, sed consequens, & impedibilis, atque amissibilis per liberum arbitrium; sed vnio hypostatica est inconiungibilis cum peccato, & cum debeat præcedere omne exercitium liberi arbitrij, est omninò antecedens, atque inimpedibilis à libero arbitrio; ergo est inconiungibilis cum potentia proxima peccandi. Videri potest tom. 1. q. 81. libri secundi de Deo, in qua ostendo omnem necessitatem antecedentem, & inimpedibilem à libero arbitrio auferre libertatem actui, quem necessariò infert.

14. Dices: Deus potest per scientiam mediam scire, quod si dederit humanitati Christi potentiam proximam peccandi, nunquam peccabit; sed posita hac scientia, potest ab illa moueri ad dandam humanitati Christi talem potentiam proximam, & ad illam coniungendam cum vnione hypostatica; ergo potentia proxima peccandi potest coniungi cum vnione hypostatica.

15. Respondeo primo simili argumento, probari posse potentiam proximam peccandi esse coniungibilem cum visione beatifica, quod tamen non admittitur ab ijs, qui tali argumento vtuntur. Potest enim Deus scire, quod si dabit Petro potentiam proximam peccandi constitutam per hæc auxilia, Petrus non peccabit, & potest Deus ab hac scientia moueri ad dandam Petro hanc potentiam proximam, & ad illam coniungendam cum visione beatifica &c. ergo argumentum allatum nimis probat.

16. Respondeo secundo directè, negando minorem. Potentia enim proxima, & expedita peccandi, includit negationem omnis impedimenti ad peccandum, quod impedimentum sit omninò antecedens, & inimpedibile à libero arbitrio; sed visio beatifica, & vnio hypostatica sunt impedimenta ad peccãdum prorsus antecedentia, & inimpedibilia à libero arbitrio; ergo potentia proxima peccandi includit negationem omnium horum, ac proindè cum nullo ex his potest coniungi.

17. Hinc sequitur carentiam vnionis hypostaticæ, visionis beatificæ &c. non posse esse pœnam peccati commissi in eodem instanti. Ratio est, quia peccatum, cum procedat à potentia proxima peccandi, non potest mereri vllum constitutiuum formale talis potentiæ proximæ; sed potentia proxima peccandi constituitur formaliter etiam per hoc, quod quis in eo instanti, in quo potest peccare, careat vnione hypostatica, visione beatifica &c. ergo carentia vnionis hypostaticæ, visionis beatificæ &c. non potest esse pœna peccati commissi in hoc instanti: nam pro hoc instanti supponuntur essentialiter à peccato: sed solùm possunt esse pœna peccati commissi tempore antecedenti.

18. Probatur tertiò conclusio. Nam infinita sanctificatio participata propter suam perfectionem est inconiungibilis cum potentia proxima peccandi: sed Verbum hypostaticè vnitũ sanctificat infinitè, vt dictũ est q. 44. ergo vnio hypostatica est inconiungibilis cum potentia proxima peccandi, ac proindè non potest dari in posteriori ad potentiam proximam peccandi in eodem instanti.

19. Infertur proximam peccabilitatem, seù potentiam proximam peccandi, non posse coniungi cum vlla vnione hypostatica: siquidem ratio talis inconiungibilitatis desumitur ex ratione communi vnionis hypostaticæ, ac sanctitatis increatæ. De facto tamen cum vnione hypostatica coniungitur peccabilitas remota, hoc est potentia, quæ posset peccare, si poneretur absque vnione, licet neque possit impedire vnionem, neque peccatum coniungere cum vnione, prout requiritur ad potentiam proximam peccandi. Ex proportionali ratione in beatis cum visione beatifica coniungitur potentia remota peccandi.

20. Quæritur quartò, vtrum humanitas Christi per sanctitatem increatam constituatur impeccabilis formaliter, vel solum radicaliter?

21. Respondeo, quod constituitur impeccabilis, tùm formaliter, tùm radicaliter.

Probatur prima pars. Nam omnis forma per se ipsam formaliter excludens aliquod constitutiuum essentiale peccabilitatis proximæ, constituit subiectum impeccabile formaliter; sed sanctitas increata Verbi excludit ab humanitate Christi aliquod constitutiuum essentiale peccabilitatis proximæ; ergo &c. Probatur minor. Ex dictis enim paulò antè, vnum ex constitutiuis essentialibus proximæ peccabilitatis, seù potentiæ proximæ peccandi, est impedimentum peccandi, quod impedimentum sit omninò antecedens, & inimpedibile à libero arbitrio; sed vnio hypostatica, cum sit impedimentum peccandi omninò antecedens, & inimpedibile à libero arbitrio, per se ipsam formaliter aufert negationem talis impedimenti, eo pacto, quo lux per se ipsam aufert negationem lucis; ergo &c. Simili argumento probari potest visionem beatificam per se ipsam formaliter reddere subiectum impeccabile.

22. Probatur secunda pars, quod nimirum humanitas Christi per sanctitatem Verbi constituatur impeccabilis etiam radicaliter. Nam omnis forma, quæ est radix alterius formæ, quæ per se ipsam formaliter possit excludere proximam peccabilitatem, est impeccabilitas radicalis; sed vnio hypostatica est radix visionis beatificæ, quæ per se ipsam sufficienter excludit proximam peccabilitatem, cum sit impedimentum peccandi omninò antecedens, & inimpedibile à libero arbitrio; ergo &c.

23. Hinc reijciuntur Scotus in 3. dist. 2. quæst. 1. & distinct. 12. quæst. 1. ac Durandus in 3. dist. 12. quæst. 2. docentes vnionem hypostaticam nõ esse impeccabilitatem formalem,

sed

sed solùm radicalem, quatenus est radix visionis, & amoris beatifici, & quod si diuinitùs impediretur visio, & amor beatificus, vnio hypostatica coniungeretur cum proxima peccabilitate, ac posset etiam coniungi cum peccato.

24. Quæritur quintò, vtrum Persona diuina possit assumere naturam, quæ antè assumptionem peccauerit, vel sit peccatura, postquam fuerit à Persona diuina dimissa?

25. Respondeo probabiliorem mihi videri partem negatiuam. Videtur enim ad diuinam prouidentiam spectare, vt naturam, quam velit assumi à Persona diuina, pro tota æternitate præseruet à peccato; ac videtur omninò indecens, vt naturæ vnitæ cum persona diuina, possit exprobari: *Tu aliquando peccasti, vel aliquando es peccatura.* Addo, quod sicut de ratione beatitudinis est, vt sit perpetua à parte post, & vt non possit amitti, vt dixi Libro 5. de actibus humanis, quæst. 6 sic talis perpetuitas est etiam de ratione vnionis hypostaticæ.

26. Quæritur sextò, vtrum humanitas Christi sit impeccabilis simul, & libera?

27. Respondeo: Certum est primò humanitatem Christi non liberè, sed necessariò amare Deum super omnia, ac summo amore, quo potest, ac proindè non esse, nec fuisse vnquam liberam ad Deum amandum, vel minùs amandum, quam amet. Ratio est, quia visio immediata boni infiniti necessitat videntem ad illud amandum super omnia, & quantum potest; sed humanitas Christi à primo instanti suæ conceptionis vidit Deum immediatè; ergo &c. Quia verò amor beatificus includit voluntatem efficacem nō committendi vllum peccatum, ideò voluntas humana Christi etiam per amorem beatificum constituitur impeccabilis. Quià rursùs actus necessarij non sunt meritorij, ideò in Christo amor beatificus nunquam fuit meritorius.

28. Certum est secundo ex principijs positis, humanitatem Christi nunquam fuisse liberam ad peccandum, & ad transgredienda diuina præcepta. Nam cum semper fuerit impeccabilis, nunquam habuit potentiam proximam peccandi, & transgrediendi diuina præcepta obligantia sub peccato.

29. Certum est tertiò humanitatem Christi eo ipso, quod est impeccabilis, non esse liberam ad eligendum tùm bonum, tùm malum moraliter, sed solùm esse liberam ad eligendum hoc, vel illud bonum; & quia bona eligibilia possunt esse æqualia, vel inæqualia, ideò est libera ad eligenda bona, vel æqualia, vel inæqualia; & quia ad honestatem, & meritum in viatore sufficit libertas electiua inter bona, & actus inæquales, ideò humanitas Christi in statu viæ habuit libertatem sufficientem ad honestatem, & meritum. Hinc sequitur humanitatem Christi fuisse liberam ad obseruanda præcepta etiam naturalia, non quidem libertate, qua posset illa transgredi, sed libertate, qua potuit illa obseruare ex hoc, vel illo motiuo, actu magis, aut minùs perfecto. Nec sequitur, quod si Christus, relicto meliori, elegisset minùs bonum, contraxisset imperfectionem moralem. Ratio est, quia cum vltima perfectio hominis consistat in beatitudine, tunc solum homo, si relicto maiori bono, eligit minùs bonum, contrahit imperfectionem moralem, cum per hanc omissionem maioris boni mereretur minorem beatitudinem, quam mereretur, si eligeret maius bonum; sed Christus cum semper fuerit perfectè beatus, per omissionem maioris boni non meruisset minorem beatitudinem; ergo &c. Ex proportionali ratione etiam beati sunt incapaces imperfectionis moralis, ac solùm sunt capaces alicuius imperfectionis physicæ, quæ nullo pacto minuat beatitudinem. De facto tamen Christus semper fecit actus perfectissimos.

30. Quæritur septimò, vtrum Christus mortuus fuerit ex obedientia, ac proindè habuerit præceptum moriendi?

31. Respondeo affirmatiuè, vt colligitur præsertim ex Apostolo ad Philippenses: *factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis:*

32. Quæritur octauo, vtrum licet Christus habuerit præceptum moriendi, tamen liberè mortuus fuerit ex obedientia?

33. Respondeo aliquos docuisse Christum non fuisse liberum quoad substantiam mortis, ità vt potuerit liberè non mori, sed tantum fuisse liberum ad aliquas circumstantias mortis, & ad mortem acceptandam actu magis aut minùs perfecto. Sed hæc opinio est parum conformis Scripturæ, & valdè derogat dignitati, ac libertati Christi, qui clarissimis verbis testatus est in sua plenissima potestate ac libertate fuisse, vt moreretur, vel non moreretur, ac se moriturum, non ex necessitate, sed ex libertate, & obedientia. Ioannis enim 10. 18. dixit: *Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo.* Et Matthæi 26. ea nocte, qua comprehensus est à Iudæis, die sequenti crucifigendus, vt ostenderet se liberè comprehensum, & moriturum, dixit Petro: *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* Dicendum igitur, quod Christus habuit libertatem proximam etiam ad non moriendum.

34. Dices: si Christus, posito præcepto moriendi, noluisset mori, peccasset; non potuit peccare; ergo non potuit nolle mori.

35. Respondeo primo negando maiorē. Duplex est præceptum & lex, alterum obligans sub culpa peccati, alterum purè pœnale, vel quasi pœnale, ac non obligans sub culpa. Præceptum moriendi impositum Christo non obligauit sub culpa peccati: siquidem videtur

tur minus decens, vt impeccabili imponatur directè, ac per se præceptum obligans sub culpa peccati: sed fuit purè pœnale, vel quasi pœnale, nimirum sub pœna, vel quasi pœna non redimendi genus humanum, nisi moreretur, quæ pœna erat Christo grauissima, propter eximium amorem, quo Christus diligebat genus humanum, & propter vehemens desiderium, quo desiderabat illud redimere. Iuxtà hanc doctrinam Christus potuit non mori in sensu composito, hoc est coniungendo negationem mortis cum præcepto moriendi, & tamen non peccasset, quia præceptum non obligabat sub peccato. Porrò non minuitur, sed potiùs augetur perfectio obedientiæ ex eo, quod aliquis obediat præcepto non obliganti sub peccato.

36. Dices: pœna essentialiter supponit culpam; ergo præceptum pœnale obligat sub culpa.

37. Respondeo, negando antecedens vniuersaliter sumptum, & intellectum de culpa peccati. Nam omnes concedunt posse dari leges purè pœnales, quæ non obligent sub culpa peccati. Rursùs in pluribus religiosis ordinibus dantur aliquæ regulæ, quæ non obligant sub culpa peccati, etiam venialis, & tamen earum transgressio punitur.

38. Respondeo secundo, concedo maiorem, & minorem, & distinguo consequens: ergo Christus non potuit non mori in sensu composito cum præcepto, & eius obligatione, concedo: in sensu diuiso, & cum potentia diuidendi sufficiente ad libertatem, nego. Christus ex affectu moriendi ex obedientia, rogauit Patrem, vt sibi imponeret præceptum moriendi; Pater autem imposuit illi hoc præceptum, relinquens Christo potestatem illud acceptandi, vel non acceptandi, sed petendi relaxationem, seù dispensationem præcepti. Christus ex affectu moriendi ex obedientia, præceptum acceptauit, & eius relaxationem noluit petere, & voluit mori, & sic liberè est mortuus ex obedientia, quia potuit non mori in sensu diuiso à præcepto, cum potentia se diuidendi ab illo, vt explicatum est. Videri possunt Cardinalis de Lugo disput. 26. de incarnatione, sect. 8. & Pater Sparza quæst. 32. & sequentibus.

39. Duæ igitur sunt viæ saluandi, quo pacto cum præcepto moriendi, & cum impeccabilitate Christi fuerit in Christo coniuncta libertas ad moriendum, vel non moriendum. Prima via est, dicendo, quod præceptum illud non obligauerit sub peccato. Iuxtà hanc viam Christus potuit non mori etiam in sensu composito cum præcepto, hoc est coniungendo cum præcepto voluntatem non moriendi. Secunda via est, transmittendo, quod præceptum obligauerit sub peccato. Iuxtà hanc viam dicendum, quod Christus potuit non mori solùm in sensu diuiso à præcepto, hoc est diuidendo se à præcepto, vel eius obligatione, præceptum non petendo, vel non acceptando, vel petendo eius dispensationem, vel pluribus alijs modis, qui possunt facilè excogitari.

40. Quæritur nono, vtrum concordia impeccabilitatis cum libertate ad obseruanda præcepta sufficienter possit saluari per scientiam mediam?

41. Respondeo affirmare Suarium in 3. parte disput. 37. sect. 4. ac aliquos doctissimos recentiores, qui vt suam sententiam explicent, quædam supponunt.

42. Supponunt primo, necessitatem ad non peccandum, & ad præcepta obseruanda, si sit consequens, & impedibilis à libero arbitrio, non opponi libertati.

43. Supponunt secundo cum Suario libro 1. de prædestinatione, capite 7. Herico prima parte, tractatu 3. disputatione 22. Arriaga disputatione 35. sectione 1. Alberto, & alijs, possibilem esse humanitatem, quæ videatur sub quibuslibet auxilijs possibilibus nunquam peccatura, sed semper obseruatura omnia præcepta.

44. Supponunt tertio, possibilem esse vnionem hypostaticam cum tali humanitate, quæ sit essentialiter connexa cum scientia media, per quam videatur sub quibuscumque auxilijs nunquam peccatura.

45. Supponunt quarto, rationabiliter censeri talem esse humanitatem Christi, ac proindè videri à Deo per scientiam mediam sub quibuslibet auxilijs nunquam peccatura, ac vniri Verbo per vnionem hypostaticam essentialiter connexam cum tali scientia media.

46. His suppositis, dicunt humanitatem Christi per vnionem, vtpotè essentialiter connexam cum non peccato, esse impeccabilem, & tamen esse liberam ad peccandum, vel non peccandum: siquidem vnio illa afferens impeccabilitatem supponit scientiam mediam de hoc, quod talis humanitas nunquam peccabit, quæ scientia media est consequens, & impedibilis ab humanitate Christi, & etiam ipsa vnio est consequens, & impedibilis ab eadem humanitate Christi, ac proindè stant cum potentia libera antecedenti ad peccandum, vel non peccandum, & ad præcepta obseruanda, vel non obseruanda.

47. Contrà hanc sententiam est, quia supponit quædam falsa, & his suppositis, non saluat sufficienter concordiam impeccabilitatis cum libertate Christi ad non obseruanda præcepta, ac præsertim præceptum non moriendi.

48. Primo igitur, admisso primo supposito, falsum est secundum suppositum. Vt enim probaui tom. 1. libro 2. de Deo, quæstione 70. Repugnat Deum per scientiam mediam videre aliquam humanitatem sub quibuslibet possibilibus auxilijs indifferentibus nunqnam peccaturam, vel sub quibnslibet semper peccaturam. Eo enim ipso Deus non posset permittere primam humanitatem pec-

care, & non posset facere, vt secunda cum potentia indifferente ad peccandum, & non peccandum, non peccaret: quod derogat diuinæ omnipotentiæ, & est parum conforme testimonijs Scripturarum, & Patrum, ac præsertim Augustini, quæ testimonia eo loco sunt allata.

49. Secundo etiam illi, qui admittunt non repugnare metaphysicè, vt Deus per scientiam mediam videat aliquam humanitatem sub nullis auxilijs indifferentibus peccaturam, vel sub omnibus peccaturam, docent id repugnare moraliter, ac talem scientiam mediam non dari de facto; ergo hoc secundum suppositum admittens talem scientiam mediam dari de facto, est contra omnes.

50. Tertio si iuxta tertium suppositum admittatur possibilem esse vnionem hypostaticam essentialiter connexam cum scientia media de humanitate nunquam peccatura sub quibuslibet auxilijs indifferentibus, esset etiam possibilis vnio animæ cum corpore essentialiter connexa cum scientia media de tali anima nunquam peccatura sub quibuslibet auxilijs indifferentibus; esset possibilis gratia sanctificans essentialiter connexa cum simili scientia media &c. quæ videntur absurda; ergo falsum est tertium suppositum.

51. Quartò transmissis his suppositis, saluatur solùm, quod humanitas Christi sit impeccabilis impeccabilitate consequenti, & sit peccabilis peccabilitate antecedenti; sed quod est peccabile antecedenter, licet sit impeccabile consequenter, est simpliciter, & absolutè peccabile, eo pacto, quo qui est liber libertate antecedenti, licet non sit liber libertate consequenti, est simpliciter, & absolutè liber; ergo non saluatur, quod humanitas Christi sit simpliciter, & absolutè impeccabilis, & simul sit simpliciter, & absolutè libera ad obseruantiam præceptorum, & præsertim præcepti moriendi.

52. Quinto supra probatum est vnionem hypostaticam non posse coniungi cum potentia proxima peccandi.

53. Sexto simili modo anima Christi potuisset constitui impeccabilis simul, ac libera per vnionem cum corpore, vel per gratiam sanctificantem, si talis vnio, & gratia esset essentialiter connexa cum scientia media de anima sub quibuslibet auxilijs nunquam peccatura; ergo non ponitur in Christo impeccabilitas speciali modo procedens ab vnione hypostatica, quo procedere non posset à gratia sanctificante, ab vnione cum corpore &c.

54. Septimò, vt voluntas moriendi mortè præcepta fuerit libera humanitati Christi, debuit procedere ex cognitione indifferenti, & coniungibili cum oppositа voluntate non moriendi; sed non processisset ex tali cognitione indifferenti; ergo &c. Probatur minor. Nam humanitas Christi voluit mori ex cognitione, qua cognoscebat talem mortem propter vnionem hypostaticam fore infiniti valoris ad redimendum genus humanum; sed talis cognitio, vtpotè essentialiter connexa cum vnione hypostatica, non poterat coniungi cum voluntate non moriendi morte præcepta, alioquin vnio hypostatica potuisset coniungi cum peccato; ergo &c. Posset hoc argumentum alijs modis vrgeri.

55. Octauo humanitas Christi ab initio habuit visionem beatam, vt certum est apud omnes; sed visio beata necessitat ad amorem Dei super omnia exclusiuum omnis peccati; ergo humanitas Christi ab initio, & semper habuit necessitatem ad obediendum omnibus præceptis, & ad non peccandum.

56. Respondent, quod licet humanitas Christi ab initio, & semper habuerit visionem beatam, habuit illam liberè, & ita, vt posset eam impedire. Poterat enim humanitas Christi facere omnia miracula, & inter alia etiam hoc miraculum suspendendi suam visionem beatificam; ergo tota necessitas videndi, & amandi Deum, ac non peccandi, fuit Christo consequens, & liberè impedibilis, ac proindè non læsiua libertatis ad non obediendum, & peccandum.

57. Sed contra primo: nam miraculum, quo humanitas Christi connaturaliter impeccabilis se redderet peccabilem, fuisset prorsus indignum Christo: ergo fuisset chymericum, & impossibile. Secundo vt humanitas Christi supernaturaliter se redderet proximè peccabilem, debuisset posse suspendere visionem beatam suspensione sufficienti ad proximam peccabilitatem; sed non potuit suspendere tali suspensione; ergo &c. Probatur minor. Nam suspensio visionis, quæ suspensio sit coniuncta cum vnione hypostatica, non est sufficiens ad proximam peccabilitatem; ergo debuisset posse suspendere visionem simul, & vnionem: sed non posset humanitas suspendere visionem simul, & vnionem, vt aduersarij fatentur, & patet ex eo, quia potentia faciendi miracula oritur ex vnione hypostatica, ac proindè non potest suspendere vnionem hypostaticam, quam supponit; ergo &c. Plura alia possent afferri, quæ breuitatis gratia omittuntur.

QVÆ-

QVÆSTIONVM THEOLOGICARVM LIBER DECIMVS.

De sacramentis in genere.

Ad 3. partem S. Thomæ à quæst. 60. vsque ad 65.

POSTQVAM Sanctus Thomas 3. parte à quæstione prima vsque ad 59. disputauit de Christo, ac de ijs, quæ Christus in carne gessit, & passus est, quæst. 60. & sequentibus disputat de sacramentis à Christo institutis: & primò quidem à quæst. 60. vsque ad 65. inclusiuè agit de sacramentis in genere, & quæst. 60. disputat de definitione, essentia, & constitutiuis sacramentorum: quæst. 61. de eorum necessitate: quæst. 62. de primario effectu sacramentorum, qui est gratia: quæst. 63. de secundario effectu sacramentorum, qui est character: quæst. 64. de causa sacramentorum, tum principali, quæ est Deus, tum instrumentali, quæ est Minister: quæst. 65. de numero sacramentorum: quæst. 66. & sequentibus descendit ad agendum de singulis sacramentis in particulari.

TRACTATVS VI.

De essentia, materia, & forma, & constitutiuis sacramenti.

QVÆSTIO XLVI.

Vtrum sacramentum sit in genere signi?

S. Th. quæst. 60. art. 1.

1. VIdetur non esse in genere signi: primo quia vt opponunt aliqui grammatici, nomen sacramenti apud Tullium, aliosque Scriptores prophanos non significat signum rei sacræ, sed solum significat pecuniam in loco sacro depositam à litigantibus, & iuramentum per sacram rem præstitum: ergo malè à Scriptoribus Ecclesiasticis vsurpatur ad significanda signa nostræ sanctificationis, ac proindè sacramentum non est in genere signi.

2. Secundo vt opponunt aliqui hæretici, nimirum Lutherus lib. de captiuitate babilonica, cap. de matrimonio, Carlostadius lib. de imaginibus, Zuinglius lib. de vera, & falsa religione, Caluinus lib. 4. institutionum, cap. 14. par. 13. in Scripturis nomen latinum sacramenti, & nomen græcum mysterij non significat signum rei sacræ latentis, sed ipsam rem sacram latentem; ergo non est vsurpandum ad significanda signa nostræ sanctificationis.

3. Respondeo cum S. Thoma sacramentum, de quo loquimur, esse signum rei sacræ obscuræ, & latentis, ac proinde esse in genere signi. Probat Sanctus Thomas. Nam cum plura ordinantur ad aliquid vnum, licet ad illud ordinentur diuersimodè, tamen possunt ab illo vno denominari aliquo nomine communi; ex. gr. à sanitate communi nomine sani dicitur, non solum animal, quod habet sanitatem in se, sed etiam medicina, quæ est causa effectiua sanitatis, color, qui est signum sanitatis &c. ergo à re sacra potest dici sacramentum, non solum quod continet in se aliquid sacrum secretum, & occultum, sed etiam quod ad hoc sacrum habet ordinem causæ, vel signi &c. sed hic loquimur de sacramento, in quantum est signum rei sacræ occultæ, & latentis: ergo sacramentum, de quo hic loquimur, est in genere signi.

4. Infertur primo hoc nomen sacramentum deriuari à sacro, & dici quatuor præcipuis modis. Primo apud profanos scriptores sacramentum dicitur pignus, seu pecunia, quæ à litigantibus in loco sacro deponebatur apud Pontificem ethnicum, & sacramenti in hac acceptione mentionem facit Varro lib. 4. de lingua latina, vbi dicit summam huius pecuniæ fuisse quingenta æris.

5. Secundo sacramentùm dicitur iuramentum, quod per rem sacram fit, & in hoc sensu iuramentum, quo milites se obligabant militiæ, dicebatur sacramentum militare, cuius mentionem faciunt Salustius in coniuratione Catilinæ, Liuius, & alij. Iuramentum etiam, quod extra militiam fit, à Doctoribus Iuris ciuilis, & canonici vocatur sacramentum, vt patet ex textu, quem Sanctus Thomas citat hoc art. in tertio argumento.

6. Tertio apud scriptores sacros, sacramentum latinè, græcè mysterium, dicitur res

sacra occulta, & latens. In hoc sensu ad Ephesios 1. dicitur, *vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ*, ad Ephes. 3. *quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis*, Matthæi 13. *Vobis datum est nosse mysteria regni Cœlorum*, Tobiæ 22. *Sacramentum Regis abscondere bonum est.*

7. Quarto sacramentum dicitur signum rei sacræ occultæ, & latentis, & in hoc sensu sumitur ab Augustino, cum lib. 10. de Trinit. cap. 5. dicit: *Sacrificium visibile inuisibilis sacrificij sacramentum, ideſt sacrum signum est.* Quia verò baptismus, confirmatio &c. sunt quædam signa nostræ sanctificationis occultæ, & latentis, ideo ab Ecclesia, Concilijs, & Patribus dicta sunt sacramenta, & hoc nomine vocantur à Tertulliano lib. de Præscriptionibus, Cypriano lib. 3. epist. 43. ad Cæcilium, & lib. 2. epist. 32. ad Stephanum, Lactantio lib. 4. diuinarum institutionum, cap. 17. Hilario, Hieronymo, Augustino, & alijs, qui videri possunt apud Vasquez. tom. 2. disput. 127. in 3. par.

8. Infertur secundo nomen sacramenti non esse omninò æquiuocum, sed analogum, vt insinuat S. Thomas hoc articulo. Ratio est, quia nomina, quæ habent plures significationes, non disparatas, sed affines, & in ordine ad vnum, sunt analoga, vt patet exemplo sani; sed nomen sacramenti habet quatuor assignatas significationes affines, & cum ordine ad vnum, hoc est ad rem sacram; ergo est analogum.

9. Infertur tertio, quod cum ex signis sensibilibus quædam sint naturalia, quædam ad placitum, sacramentum est signum ad placitum, & ex diuina institutione. Præterea cum ex signis ex institutione quædam non habeant similitudinem & analogiam cum re significata, eo pacto, quo ramus ante tabernam est signum ad placitum vini vendibilis, cum quo non habent similitudinem, quædam habeant similitudinem, cum re significata, vt hieroglyphica, & symbola Aegiptiorum: ex. gr. serpens suam caudam mordens assumebatur ad significandam æternitatem, cum qua habebat similitudinem in eo, quod finis redibat ad principium; sacramenta sunt signa habentia similitudinem cum re significata, ideoque sunt symbola, seù signa symbolica. Demum cum ex signis quædam sint connexa cum existentia rei significatæ, quæ dicuntur signa, *ex quibus*, quia ex ijs inferri potest existentia rei significatæ, quædam non sint connexa, sacramentum est signum, *ex quo* infallibiliter connexum cum existentia rei significatæ, vt magis explicabitur inferius.

10. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Vt enim docet Tullius lib. 1. Academicarum quæstionum, nouis rebus noua nomina sunt imponenda, vel antiqua nomina sunt ipsis applicanda; sed signa nostræ sanctificationis fuerunt de nouo à Christo instituta post Tullium, alioſque præcipuos scriptores latinos; ergo suo iure Ecclesia, & antiquissimi Patres latinæ linguæ peritissimi illis applicarunt antiquum nomen sacramenti, ex ratione, quam attulimus ex Sancto Thoma.

11. Ad 2. transeat antecedens, & nego consequentiam. Sicut enim vtimur nominibus Trinitatis, Incarnationis &c. licet non inueniantur in Scripturis, ijsque significamus res, quæ in Scripturis inueniuntur; vtimur etiam contra Arrianos nomine *Omusios*, quod non inuenitur in Scripturis; sic possumus vti nomine sacramenti ad significanda signa nostræ sanctificationis, licet in hac significatione non vsurpetur in Scripturis. Addo, quod Apostolus ad Ephesios 5. cum loquens de coniugio Adami cum Heua dicit, *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, videtur matrimonium Adami cum Heua vocare sacramentum, quia fuit signum rei sacræ obscuræ, & latentis, hoc est spiritualis coniugij Christi cum Ecclesia. Potest tamen Apostolus etiam ita explicari, vt sacramentum magnum vocet ipsum spirituale coniugium Christi cum Ecclesia, quod significatum fuit per coniugium Adami cum Heua. Addo rursus, quod Lutherus videns vsum Ecclesiasticum huius nominis displicuisse Carlostadio, & Zuinglio, quos insigni odio prosequebatur, studio ipsis contradicendi, talem vsum, quem ante reprobauerat, admisit, eumque secuti Lutherani in confessione Augustana signa nostræ sanctificationis passim vocant sacramenta.

QVAESTIO XLVII.

Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum?

S. Tho. quæst. 60. art. 4.

1. VIdetur non omne signum rei sacræ esse sacramentum: primò quia omnes creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacrarum, nimirum diuinæ sapientiæ, & bonitatis, iuxta illud Apostoli ad Romanos 1. *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*; sed non omnes creaturæ sunt sacramenta: ergo &c.

2. Secundo in lege veteri omnia gesta antiquorum Patrum, & omnes ceremoniæ erant signa rei sacræ, hoc est Christi, qui est Sanctus Sanctorum, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*, & ad Colossens. 2. *Quæ sunt vmbra futurorum*; sed in lege veteri non omnia gesta, nec omnes ceremoniæ erant sacramenta; ex. gr. transitus maris rubri, serpens æneus, manna &c. licet fuerint signa rerum sacrarum, non fuerunt sacramenta; ergo &c.

3. Tertio in lege noua imagines sacræ, aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris &c. sunt signa rerum sacrarum, & tamen non sunt sacramenta; ergo.

4. Respondeo, quod assignato genere sacramenti, quærit Sanctus Thomas differentiam, ac definitionem, vel descriptionem con-

uer-

uertibilem cum sacramento. Respondet, quod aliqui sacramentum definiuerunt *signum rei sacræ*, & hanc esse definitionem sacramenti insinuat Augustinus, lib. 10. de Ciuit. cap. 5. Verum hæc definitio, nisi aliqua explicatione restringatur, est nimis ampla, & conuenit multis, quæ non sunt sacramenta, vt patet ex tribus argumentis allatis. Ideo Sanctus Thomas allatam definitionem restringens, & explicans, sacramentum definit *signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines*, subintellige exercitè, hoc est per ipsam applicationem talis signi, vt magis explicabitur quæst. 48. proximè sequenti sect. 5. Nomine rei sacræ Sanctus Thomas intelligit præcipuè gratiam sanctificantem, quæ est res maximè sacra, quia per illam consecramur, & coniungimur Deo.

5. Ad 1. Non omnes creaturæ sensibiles sunt sacramenta, quia licet significent res sacras, hoc est diuinam sapientiam, & bonitatem, tamen illas significant, in quantum sunt res sacræ secundum se, non autem in quantum sanctificant homines per ipsam applicationem talium signorum.

6. Ad 2. In lege veteri ceremoniæ, quæ ordinabantur ad significandum Christum vt sanctum secundum se, non erant sacramenta: at quæ ordinabantur ad hominem suo vsu sanctificandos, vt immolatio agni paschalis, erant sacramenta, vt explicabitur iam qu. 48. sect. 4.

7. Ad 3. In lege noua imagines sacræ, aqua benedicta, consecratio altaris &c. non sunt sacramenta, quia ordinantur ad hominem disponendum ad sanctitatem, non autem ad suo vsu sanctificandum, vt magis explicabitur quæst. 48. sect. 4. Sacramentum autem dicitur signum suo vsu, non solum disponens ad sanctitatem, sed etiam sanctificans. Vt explicetur doctrina Sancti Thomæ, & afferatur clara definitio sacramenti, sit.

QVAESTIO XLVIII.

Vtrum sacramentum benè definiatur signum sensibile, symbolicum, ex diuina institutione, humano ministerio, & modo, stabili lege præscriptum, infallibiliter consecrans, & sanctificans hominem?

1. VIdetur non benè definiri: primo quia sacramentum non solum est signum, sed etiam est causa nostræ sanctificationis; sed nobilius est prædicatum causæ, quam signi; ergo debet potius definiri per hoc, quod sit causa, quam per hoc, quod sit signum. Debet enim definiri per prædicatum nobilius.

2. Secundo videtur ad sacramentum non requiri, vt sit signum sensibile. Deus enim potuisset instituere aliqua signa purè spiritualia, & intelligibilia ad sanctificandos Angelos; sed hæc fuissent sacramenta: ergo &c.

3. Tertio corpus, & sanguis Christi in Eucharistia sunt sacramentum; sed in Eucharistia non sunt sensibilia; ergo &c.

4. Quarto videtur ad sacramentum non requiri, vt sit signum symbolicum, hoc est non consistens in solis verbis, sed in aliquibus rebus habentibus similitudinem, & analogiam cum re significata. In sacramento enim matrimonij non adhibentur alia signa, quam verba, vel nutus, quibus coniuges exprimunt mutuum consensum; in sacramento pœnitentiæ non adhibentur alia signa, quam verba, quibus pœnitens confitetur peccata, sacerdos absoluit: ergo &c.

5. Quinto videtur non requiri, vt sit signum significans ex institutione diuina. In sacramento enim pœnitentiæ verba absolutoria, *absoluo te à peccatis tuis*, ex institutione humana significant suum effectum, hoc est absolutionem à peccatis.

6. Sexto videtur ad sacramentum non requiri, vt exhibeatur humano ministerio. Nam narrantur aliquando Angeli ministrasse sacramentum baptismi: ergo &c.

7. Septimo videtur ad sacramentum non requiri, vt stabili lege sanctificet hominem. Insufflatio enim, qua Christus Io. 20. dedit Apostolis potestatem remittendi peccata, fuit sacramentum ordinis; sed insufflatio non fuit stabili lege, sed extraordinariè adhibita ad hominem sanctificandum: ergo &c.

8. Octauo videtur non requiri ad sacramentum, vt sanctificet per se ipsum. Circumcisio enim erat sacramentum, & tamen non sanctificabat per se ipsam, sed per fidem: ergo &c.

9. Nono videtur non requiri ad sacramentum, vt sanctificet infallibiliter. Nam baptismus, confirmatio &c. possunt esse valida, & informia, hoc est carentia effectu sanctificandi: ergo &c.

10. Decimo hæc definitio conuenit plurib⁹, quæ non sunt sacramentum: ergo non est bona.

11. Vndecimo allata definitio deberet coincidere cum aliis definitionibus communiter receptis; sed non coincidit; ergo &c.

12. Respondeo, quod vt afferamus definitionem sacramenti, primo explicandum est, qua via, & qua methodo sacramenrum debeat definiri: secundo ostendendum est genus sacramenti esse, vt sit sacra ceremonia, & afferenda est differentia sacramenti ab aliis sacris ceremonijs: tertio proponenda est definitio sacramenti per finem, & ex ea inferenda est definitio perfecta explicans alias causas, præsertim intrinsecas sacramenti: quarto afferenda est ratio, quare quædam, quæ sunt affinia sacramentis, non sint sacramenta: quinto sunt explicandæ aliæ definitiones sacramenti: sexto demum soluendæ sunt obiectiones propositæ. Hæc autem maioris distinctionis gratia sex sectionibus præstabimus.

SE-

SECTIO PRIMA

Qua via, & methodo sacramentum sit definiendum?

13. EX doctrina Aristotelis 2. posteriorum textu 8. & Sancti Thomæ in comment. ea, quæ per suam essentiam ordinantur ad aliquem finem, & vsum, habent duplicem definitionem, alteram imperfectam, & solum per finem, alteram perfectam explicantem etiam alias causas, præsertim intrinsecas, hoc est materiam, & formam: & quia ratio materiæ, & formæ desumitur ex fine: vnumquodque autem demonstratur per suam rationem, & causam, ideò definitio explicans materiam, & formam demonstratur per definitionem, quæ explicat finem. Exemplis explicatur, quod dictum est. Quia serra ordinatur ad finem, & vsum secandi, ideo definitur per talem finem, & vsum, dicendo, *Serra est instrumentum aptum ad secandum*. Verum hæc definitio per finem est imperfecta, cum non explicet, quale secundum suam intrinsecam constitutionem debeat esse instrumentum aptum ad secandum. Hoc autem explicatur per definitionem addentem materiam, & formam serræ, & dicentem: *Serra est ferrum dentatum aptum ad secandum*. Rursus ratio, cur secundum materiam serra debeat esse ferrea, secundum formam artificialem debeat esse dentata, est, quia debet esse apta ad secandum. Hæc enim aptitudo requirit materiam duram, & non frangibilem, quale est ferrum, & formam dentatam. Ex eo, quod serra est instrumentum aptum ad secandum, demonstratur, quod secundum materiam debeat esse ferrea, secundum formam dentata, adeoque definitio explicans materiam, & formam serræ explicatur per definitionem, quæ explicat solum finem, & ex vtraque componitur perfecta definitio serræ. Eodem pacto debent definiri omnia instrumenta, tùm artificialia, tùm naturalia. Cum igitur sacramenta per suam essentiam ordinentur ad aliquem finem, & vsum, debent primo definiri per finem, ac deinde ex definitione per finem inferenda est definitio perfecta per materiam, & formam.

SECTIO II.

Ostenditur genus sacramenti.

14. EXplicata via, & methodo, qua definiri debet sacramentum, assignandum est genus Theologicum sacramenti. Genus theologicum sacramenti est, vt sit sacra quædam ceremonia. Probatur: nam quia homo constat ex anima, & corpore, non solum debet colere Deum cultu intelligibili, qui exhibetur per actus solius animæ, ac præsertim per actus fidei, spei, & charitatis, sed etiam cultu sensibili, qui exhibetur per res sensibiles, ac corporeas, & per actiones externas, quibus seruitutem Dei profitemur; sed cultus Deo exhibitus per externas actiones, & res, in Scripturis vocatur ceremonialis, ideoque præcepta positiua, quibus Deus in lege veteri determinauit modum colendi Deum per res externas, à Theologis cum Sancto Thoma, qu. 91. art. 3. vocantur præcepta ceremonialia: ergo necessariæ sunt sacræ ceremoniæ; sed sacramenta spectant ad cultum externum Dei, vt patet inductione omnium sacramentorum: ergo sacramenta continentur sub genere sacrarum ceremoniarum.

15. Dices: si genus sacramenti est, vt sit sacra cæremonia, quare in definitionibus sacramenti, quæ communiter afferuntur, hoc genus non exprimitur?

16. Respondeo sæpè in definitionibus genus vt notum supponi, & non exprimi, sed subintelligi: ex. gr. cum punctum definitur *cuius pars nulla est*, supponitur vt notum genus puncti, quod est, vt sit aliquid continui, actum exprimitur differentia. Quod autem illud genus debeat in definitione puncti supponi, ac subintelligi, patet. Nam alioquin definitio puncti conueniret Deo, qui nullam habet partem. In casu nostro in definitionibus sacramenti auctores supponunt vt notum sacramentum esse sacram ceremoniam.

17. Vt inueniamus differentiam sacramenti ab alijs sacris ceremonijs, proponenda est diuisio ceremoniarum, earumque ad inuicem differentia. Sacræ ceremoniæ ex Sancto Thoma 1. 2. quæst. 101. art. 4. alijsque communiter, diuiduntur in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias. Ratio est, quia ex dictis ceremoniæ complectuntur omnia, quæ spectant ad cultum externum Dei; sed ad cultum externum Dei primo spectat, vt Deum colamus quibusdam externis sacrificijs, oblationibus, adorationibus &c. secundo, vt quasdam personas diuino cultui consecremus: tertio, vt qui sunt diuino cultui dicati, obseruent singularem quemdam modum viuendi, in cibis, vestimentis, & alijs huiusmodi, per quem modum viuendi discernantur ab hominibus profanis: quarto demum, vt dentur quædam res diuino cultui dicatæ, ex. gr. dies solemnes, templa, sacra vasa, & instrumenta &c. ergo sacræ ceremoniæ diuiduntur in hæc quatuor; sed actus, quibus colitur Deus, comprehenduntur nomine sacrificij; siquidem oblationes, adorationes, orationes, laudes, & alia huiusmodi, quia debent comitari sacrificia, reducuntur ad sacrificia, sicut accessorium ad principale: ea per quæ consecrantur cultores Dei, vocantur sacramenta, ad quæ reducuntur omnia sacramentalia: rursus quæ in modo viuendi debent obseruari à cultoribus Dei, vocantur obseruantiæ: instrumenta, & res Deo dicatæ ad quæ reducuntur etiam dedicationes, & consecrationes talium rerum, & instrumentorum, ex. gr. consecrationes templorum, vocantur sacra: ergo sacræ ceremoniæ bene diui-

diuiduntur in sacrificia, sacramenta, obseruantias, & sacra.

18. Hinc infertur primò differentia sacramentorum, & sacramentalium ab alijs sacris cæremonijs, quæ differentia consistit in hoc, vt sacramenta, vel sacramentalia sint, quæ spectant ad personas diuino cultui consecrandas, cum aliæ ceremoniæ non spectent ad hoc. Differentia sacramentorum propriè dictorum à sacramentalibus explicabitur infra, sect. 4.

19. Infertur secundo finem sacramentorum esse consecrationem personarum.

SECTIO III.

Proponitur definitio sacramenti.

20. EX dictis sequitur sacramentum definitione imperfecta, ac per causam finalem definiri ceremoniam ordinatam ad homines diuino cultui consecrandos.

21. Ex tradita definitione imperfecta possunt inferri conditiones ad sacramentum requisitæ, tùm ex parte materiæ, tùm ex parte formæ, adeoque definitio perfecta explicans omnes causas sacramenti. Sacramenta ex dictis sunt sacræ cæremoniæ ordinatæ ad homines diuino cultui consecrandos; sed homines debent diuino cultui consecrari modo humano: ad modum autem humanum spectat, vt consecrentur per alios homines, & per quædam signa sensibilia, non consistentia in nudis verbis, sed in rebus habentibus similitudinem analogicam cum effectu consecrationis, vt patet ex eo, quod apud omnes gentes, & sectas sacerdotes, ac reges, non nudis verbis, sed per signa symbolica consecrantur; ergo sacramenta debent esse signa sensibilia, symbolica, per quæ homines humano ministerio, & modo consecrentur Deo. Rursus consecrare est reddere rem aliquam aptam ad cultum diuinum in suo genere: ex. gr. consecrare calicem est reddere illum aptum ad cultum diuinum in genere calicis, hoc est ad hoc, vt in eo offeratur sanguis Christi: ergo vera consecratio hominis debet reddere hominem aptum ad colendum Deum in genere hominis; sed cultus ab homine præstandus Deo consistit principaliter in actibus internis fidei, spei, & charitatis, minus principaliter in externis sacrificijs, alijsque actionibus externis internorum actuum significatiuis: ergo vera hominis consecratio debet habere vim tribuendi homini aptitudinem ad colendum Deum, non solùm per sacrificia, & actus externos, sed etiam per internos actus fidei, spei, & charitatis: & quia hæc aptitudo tribuitur homini per gratiam sanctificantem, & habitus infusos supernaturales, vera consecratio debet habere vim tribuendi homini habitus infusos, & gratiam sanctificantem, quæ sola est vera sanctitas hominis; sed nullum signum sensibile potest habere vim tribuendi homini gratiam sanctificantem, nisi ex diuina institutione, & promissione: ergo sacramentum debet esse signum sensibile à Deo institutum ad consecrandum, & sanctificandum hominem per gratiam sanctificantem. Ex his omnibus conditionibus conflatur integra definitio sacramenti, quæ est: *signum sensibile symbolicum ex diuina institutione, humano ministerio, & modo, stabili lege, per se ipsum consecrans, & sanctificans hominem.*

22. Potest opponi allatam definitionem non conuenire sacramentis veteris legis, quippè quæ, vt infra dicetur, qu. 72. non conferebant sanctitatem, & gratiam sanctificantem.

Respondeo, quod analoga non debent definiri vnica definitione, sed pluribus, nisi tamen in vnica definitione ponatur disiunctio, per quam æquiualeat pluribus: ex. gr. quia homo, & vmbra hominis conueniunt analogicè in nomine hominis, ideò non debent definiri vnica definitione, nisi in tali definitione ponatur disiunctio, dicendo ex. gr. quod homo est animal rationale verum, vel vmbratile; sed sacramentum dicitur analogicè de antiquis, & nouis, vt docet Sanctus Thomas in 4. dist. 1. quæst. vnica, quæstiunc. 3. ad 3. ergo &c. Si verò velimus antiqua sacramenta comprehendere, addendo aliquam distinctionem, debemus sacramentum sic definire. *Sacramentum est signum &c. sanctificans hominem sanctitate vera, vel figuratiua.* Quid sit sanctitas figuratiua ex professo explicabitur infra.

23. Allata definitio primo explicat rationem, propter quam sacramentis tributum fuit nomen græcum mysterij, ac nomen latinum sacramenti. Mysterium, vt docet Bellarminus, tomo 3. controuers. lib. 1. cap. 8. dicitur à verbo *myeo*, quod significat initio, seu sacris imbuo, & consecro, ideoque mystæ dicebantur sacrorum antistites, qui alios initiabant, & consecrabant. Consonat nomen, quo hebræi vocant sacramentum, quod pariter significat initiationem, seu consecrationem, vt docet Bellarminus loco citato. Nomen etiam latinum sacramenti dicitur à sacrando, sicut medicamentum dicitur à medicando; sed iuxta definitionem allatam sacramenta sunt signa instituta ad homines consecrandos: ergo definitio allata explicat rationem nominum, quibus sacramenta vocantur ab Hebræis, Græcis, & Latinis.

24. Addo primo, quod nomen sacramenti, etiam in quantum apud scriptores profanos significat sacramentum militare, oppignorationem, & iuramentum, apud scriptores sacros significat rem arcanam, & signum rei sacræ, congruentissimè fuit applicatum sacramentis christianis: siquidem per ipsa initiamur militiæ Christi, oppigneramur Deo, & sacramenta continent diuinam institutionem, & promissionem, qua Deus iurauit per se ipsum se daturum per sacramenta gratiam. Continent etiam vim sanctificandi per dona gra-

gratiæ, quæ vis infidelibus est maximè arcana, & sunt signa sensibilia maximorum arcanorum.

25. Addo secundo, quod nomen sacramenti, in quantum significat signa verè consecrantia, solis sacramentis christianis conuenit; siquidem per ipsa sola homines consecrantur, & fiunt sancti. Ceremoniæ autem ab infidelibus institutæ ad homines consecrandos, non tam habent vim illos faciendi sacros, & sanctos, quam faciendi sacrilegos, & scelestos, ideoque Clemens Alex. in oratione exhortatoria ad gentes, irridens mysteria, seu sacramenta, quibus gentiles consecrabant suos ministros, dicit, illa posse vocari mysteria à mysos, quod græcè significat scelus, quia homines non reddebant sanctos, sed scelestos, vel à mythos, quod significat fabulam, quia erant fabulosa.

26. Secundo allata definitio insinuat differentiam sacramentorum nouorum ab antiquis, quæ consistit in hoc, quod noua habent vim verè consecrandi, conferendo veram sanctitatem, antiqua figuratiuè solum, ac repręsentatiuè consecrabant, conferendo quandam sanctitatem figuratiuam, de qua agetur inferius.

27. Tertio allata definitio explicat omnes causas sacramenti. Causa finalis, seu finis, & simùl effectus primarius sacramenti, est consecratio hominis per sanctitatem veram, vel figuratiuam. Causa materialis, seu materia sacramenti sunt symbola sensibilia, hoc est res sensibiles habentes similitudinem analogicam cum sanctificatione hominis: ex. gr. materia proxima baptismi est ablutio sensibilis per aquam, habens similitudinem analogicam cum spirituali emundatione à peccaris per gratiam. Causa formalis duplex est: altera purè intelligibilis, per quam signa sensibilia constituuntur vltimo in ratione sacramenti: & hæc est virtus infallibiliter significandi, & causandi sanctificationem hominis, quam virtutem sacramenta habent ex diuina institutione: altera sensibilis, & non vltima, & hæc in nouis sacramentis sunt verba; ex. gr. forma sensibilis baptismi sunt illa verba *Ego te baptizo &c.* Causa efficiens, principalis, & institutiua sacramenti, est Deus promittens se per illa, tamquam per instrumenta sanctificaturum homines. Causa efficiens instrumentalis est homo operans, vt minister Dei, & humano modo, hoc est cum intentione operandi nomine Dei. Omnia hæc explicantur per allatam definitionem. Particula enim illa *signum sensibile symbolicum* explicat materiam sacramenti, quæ sunt res sensibiles habentes similitudinem analogicam cum sanctificatione hominis. Particula *ex diuina institutione, & promissione* explicat causam efficientem principalem, quæ est Deus. Particula *humano ministerio, & modo*, explicat causam efficientem instrumentalem, quæ est minister. Particula *per se ipsum consecrans, & sanctificans hominem*, explicat formam vltimam sacramenti, quæ est virtus infallibiliter significandi, & causandi sanctificationem hominis, conueniens sacramentis ex diuina institutione, & promissione. Explicat etiam causam finalem, & effectum primarium sacramenti, qui est sanctificatio hominis.

SECTIO IV.

Explicatur, cur multa, quæ sunt affinia sacramentis, non sint propriè sacramenta.

28. EX tradita definitione possumus explicare, cur multa, quæ sunt affinia sacramentis, verè non sint sacramenta.

29. Quæritur igitur primo, cur sacra Scriptura non sit sacramentum, cum sit signum institutum ad homines humano modo sanctificandos, & contineat diuinam promissionem sanctificandi homines per Scripturam, hoc est per Verbum Dei, eiusque prædicationem.

30. Respondeo dupliciter posse aliquod signum esse institutum ad homines sanctificandos: primo ad sanctificandum per se ipsum, ita vt non solum excitet actus fidei, et deuotionis, quibus homo sanctificetur, sed ipsum signum per se ipsum tribuat sanctitatem vltra illam, quæ acquiritur actibus fidei ac deuotionis in homine excitatis. Secundo potest esse institutum purè ad excitãdos actus fidei, & deuotionis, quibus homo sanctificetur, ita vt signum nullam aliam sanctitatem conferat per se ipsum. Primus modus sanctificandi dicitur à Theologis ex opere operato, secundus ex opere operantis. Sacramentum est signum institutum ad homines sanctificandos ex opere operato, hoc est per ipsum signum, & hoc significant verba illa definitionis, *per se ipsum consecrans, & sanctificans hominem*. Sacra Scriptura, prædicatio Euangelij, & alia huiusmodi, sunt signa instituta solum ad excitandam fidem, & deuotionem, quæ sanctificent hominem ex opere operantis, ita vt nullam habeant vim sanctificandi ex opere operato.

31. Ex hac doctrina infertur, cur sacræ imagines, cruces, & multæ ceremoniæ institutæ ad homines sanctificandos solum per excitationem fidei, ac deuotionis internæ, non autem ex opere operato, non sint sacramenta.

32. Quæritur secundo, cur transitus maris rubri, qui fuit symbolum per se ipsum conferens aliquam sanctitatem legalem figuratiuam veræ sanctitatis conferendæ per baptismum, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. *omnes baptizati sunt in nube, & in mari*, tamen non fuerit sacramentum.

Respondeo, quod si transitus maris rubri contulit Iudæis aliquam sanctitatem, nihilominus non fuit sacramentum, quia non fuit ad hoc institutus stabili lege. Ad institutionem siquidem stabili lege non sufficit, vt ali-

aliquod symbolum semel, aut iterum assumatur ad sanctitatem significandam, & conferendam, sed requiritur, vt detur illi virtus ordinaria sanctitatem significandi, & conferendi; sed transitus maris rubri fuit semel tantum assumptus ad conferendam Iudæis sanctitatem legalem figuratiuam veræ sanctitatis conferendæ in baptismo, non autem fuit illi data virtus ordinaria stabili lege sãctificandi legaliter: ergo &c.

33. Hinc infertur, cur quædam symbola, quibus fortasse Christus fuit vsus ad homines sanctificandos etiam ex opere operato, non fuerint sacramenta: ex. gr. cur non fuerint sacramenta mundationes leprosorum, illuminationes cæcorum &c. licet fortasse Christus fuerit illis vsus, tamquam symbolis, ad illos, quos mundabat, & illuminabat, sanctificandos ex opere operato. Ratio est, quia hæc symbola non fuerunt, stabili lege instituta ad homines ordinarie sanctificandos. Ex eadem ratione visitatio, qua Beata Virgo visitauit Elisabeth, licet admittamus, quod fuerit symbolum ex opere operato sanctificans Ioannem, tamen non fuit sacramentum.

34. Quæritur tertio, cur serpens æneus non fuerit sacramentum.

Respondeo rationem esse, quia vt docet Sanctus Thomas in 4. sent. disp. 1. art. 1. qu. 1. ad 3. serpens æneus non fuit institutus ad homines sanctificandos, etiam legaliter, sed solùm ad illos curandos ab ægritudine propria, & ad figurandum Christum in cruce exaltatum, per quem curandi eramus à peccatis, iuxta illud Ioan. 3. *Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.*

35. Quæritur quarto, cur generatio filiorum in statu innocentiæ non fuisset sacramentum, vt patet ex Sancto Thoma, qui hac 3. par. quæst. 61. art. 2. docet, quod in statu innocentiæ nulla fuissent sacramenta. Ratio dubitandi est, quia illa generatio carnalis fuisset symbolum generationis spiritualis per gratiam, & habuisset vim ordinariam sanctificandi homines nascentes, ex diuina promissione, qua promiserat Adamo, quod si innocentiam seruasset, omnes, qui ex ipso generarentur, in prima conceptione sanctificarentur per gratiam, & iustitiam originalem.

Respondeo sacramentum ex dictis esse symbolum ad homines humano modo sanctificandos institutum; sed ad sanctificandum humano modo requiritur intentio ministri, conceptio autem filiorum in statu innocentiæ sanctificasset filios generatos independenter ab omni intentione generantium: ergo illa conceptio non fuisset sacramentum. Ex eadem ratione martyrium, licet admittamus, quod habeat vim sanctificandi ex opere operato, vt aliqui Theologi docent, tamen non est sacramentum, quia non requiritur, vt persecutores habeant intentionem operandi nomine Dei, & martyres sanctificandi, adeoque non est symbolum institutum ad homines humano modo sanctificandos. Passio etiam Christi nõ fuit sacramentũ ex eadem ratione.

36. Quæritur quinto, cur sumptio Eucharistiæ non sit sacramentum, neque pars essentialis, aut integralis sacramenti, sed mera applicatio sacramenti.

Respondeo rationem esse, quia ex allata definitione sacramentum est symbolum ex diuina institutione per se ipsum sanctificans hominem, ideoque ex diuina institutione debet habere vim sanctificandi; sed vt contra Lutherum loquitur Tridentinum sess. 13. cap. 3. *Illud in Eucharistia excellens, ac singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis vtitur, at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante vsum est*: ergo cum in Eucharistia tota vis sanctificandi præcedat vsum, ipse vsus non est virtus sanctificandi, sed pura applicatio virtutis, ac proindè vsus Eucharistiæ non est sacramentum, sed mera applicatio sacramenti. Ex opposita ratione oleum ab Episcopo benedictum ante vsum non est sacramentum confirmationis, sed solùm est materia sacramenti, quia ante vsum non habet vim sanctificandi, sed illam accipit in ipso vsu.

37. Quæritur sexto, cur sacramentalia non sint sacramenta. Nomine sacramentalium comprehendimus primo actiones externas, & religiosas, conferentes ad decentem, & deuotam administrationem sacramenti, sed non necessarias ad valorem sacramenti. Secundo comprehendimus quædam affinia sacramentis, qualia sunt prima tonsura, absolutio ab excommunicatione, & à censuris, aspersio aquæ benedictæ, benedictio Abbatis &c.

Respondeo rationem, cur nullum ex his sit Sacramentum, esse, quia nullum ex his ex diuina institutione habet vim sanctificandi ex opere operato, sed solum sunt ritus ab Ecclesia instituti ad alios fines: ex. gr. prima tonsura est instituta ad homines præparandos ad susceptionem ordinis; ceremoniæ sacramentales sunt ritus instituti ad decentem, & deuotam sacramentorum administrationem; aspersio aquæ benedictæ est instituta ad fugandos dæmones. Cum verò Alex. 1. vt refertur de consecrat. distinct. 3. Canone *Aquam* dicit, aquam sale conspersam, & diuinis precibus consecratam, populum sanctificare &c. loquitur de sanctificatione impropria, externa, & purè dispositiua ad veram sanctitatem, quæ non sufficit ad sacramentum, vt docet Sanctus Thomas hac quæst. 60. artic. 2. ad 3.

SECTIO V.

Proponuntur, & explicantur aliæ definitiones sacramenti.

38. SVperest, vt alias definitiones proponamus, & explicemus, ac simul ostenda-

mus conditiones in nostra definitione expressas esse de essentia sacramenti.

39 Tres conditiones in nostra definitione exprimuntur. Prima est, vt sacramentum sit signum sensibile symbolicum. Secunda vt ex diuina institutione sit significatiuum, & causatiuum nostræ sanctificationis. Tertia, vt per ipsum homines humano modo, ac ministerio consecrentur, & sanctificentur. Dico igitur, quod omues definitiones ab authoribus allatæ tres istas conditiones, vel exprimunt, vel ex mente authorum definientium sacramentum supponunt, ac subintelligunt. Et quidem tertiam conditionem, quod nimirum per sacramenta homines consecrentur, & sanctificentur humano modo, & ministerio, omnes supponunt, tamquam contentam in genere sacramenti. Vt enim docet S. Thomas 1. 2. quæst. 101. art. 4. sacramentum est sub in genere sacræ ceremoniæ, & vt idem docet qu. 102. artic. 5. sacramenta propriè dicebantur ceremoniæ, quæ adhibebantur à Dei cultoribus ad quorundam consecrationem; sed ceremoniæ, quæ adhibentur à Dei cultoribus ad quorundam consecrationem, adhibentur humano ministerio, & humano modo, ac cum intentione aliquos consecrandi; ergo omnes supponunt de essentia sacramenti esse, vt per ipsum homines consecrentur, & sanctificentur, humano ministerio, & modo, & cum intentione eos consecrandi. Hac conditione suppositâ, tanquam inclusa in genere sacramenti, quod genus, vt dictum est sect. 2. non expresserunt, sed supposuerunt, duas alias conditiones authores definitionum afferendarum, vel expresserunt, vel subintellexerunt, vt iam patebit.

40. Primo Magister sententiarum in 4. dist. vnica sacramentum definit, *inuisibilis gratiæ visibilis forma, ita vt illius imaginem gerat, & causa existat*. Per illam particulam *forma visibilis inuisibilis gratiæ* exprimit primam conditionem, quod nimirùm sacramentum sit signum sensibile symbolicum, per alteram particulam, *ita vt illius imaginem gerat, & causa existat*, exprimit secundam conditionem, quæ est, vt sacramentum ex diuina institutione habeat vim significandi, & causandi gratiam, qua sanctificamur.

41. Secundo Sanctus Thomas in 1. sent. dist. 1. qu. 1. art. 1. quæstiunc. 1. & Augustinus 10. de Ciuitat. cap. 1. sacramentum definit *signum rei sacræ, vt sanctificantis nos*. Hanc definitionem explicans, subdit: *Oportet, vt subintelligatur talis modus significandi, qui est per similitudinem rei sensibilis*; ergo Sanctus Thomas partim exprimit, partim subintelligit primam conditionem, quod sacramentum sit signum symbolicum, hoc est habens similitudinem cum re significata. Rursus expresè ibidem dicit, quod sacramentum dicitur à sacrando, quia est signum practicum, siue actiuum sanctitatis, & quod sanctificat hominem humano modo; ergo exigit secundam conditionem.

42. Tertio Melchior Canus prælectione de sacramentis, par. 1. sacramentum definit, *signum rei sacræ, aliquam sanctitatem conferens, saltem imperfectam*. Hæc definitio est eadem cum definitione Sancti Thomæ, & ad comprehendenda sacramenta antiqua addit illam particulam *saltem imperfectam*. Ideo exprimit, vel subintelligit easdem conditiones, quas definitio Sancti Thomæ.

43. Quarto Sanctus Gregorius relatus cap. *Multi* 1. quæst. 1. sacramentum definit, *id, in quo sub tegumento rerum visibilium diuina virtus secretius operatur salutem*. Hæc definitio per primam particulam *sub tegumento rerum visibilium* exprimit primam conditionem, vt nimirùm sacramenta sint signa symbolica: per alias particulas exprimit secundam conditionem, *vt sacramenta ex diuina institutione habeant vim significandi, & causandi nostram sanctificationem, & salutem*.

44. Quinto Hugo de Sancto Victore lib. 1. de sacramentis, par. 9. sacramentum definit *materiale elementum, ex institutione significans, ex similitudine repræsentans, & ex sanctificatione continens aliquam spiritualem gratiam*. Hæc definitio per ly *materiale elementum ex similitudine significans*, exprimit primam conditionem, quod sacramentum debeat esse signum symbolicum: per ly *ex institutione, & sanctificatione continens aliquam spiritualem gratiam*, exprimit secundam conditionem, quod nimirum sacramentum debet esse institutum ad nostram sanctificationem significandam, & causandam.

45. Sexto Catechismus Romanus sacramentum definit *res sensibus subiecta, quæ ex diuina institutione sanctitatis tum significandæ, tum conferendæ vim habet*. Per primam particulam exprimit primam conditionem, vt sit signum symbolicum, per alias exprimit secundam conditionem, vt ex diuina institutione habeat vim significandi, & causandi gratiam.

46. Septimo Scotus in 4. distinct. 1. qu. 2. sacramentum definit, *signum sensibile gratiæ Dei, vel effectus Dei gratuiti, ex institutione diuina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris*. Hanc definitionem explicans dicit, se per illam particulam *signum sensibile* intelligere idem, quod Magister sententiarum in sua definitione intelligit per particulam *forma visibilis*; sed Magister intelligit signum symbolicum, vt dictum est; ergo etiam Scotus. Per alias particulas, *ex institutione diuina efficaciter significans &c.* exprimit secundam conditionem, quæ est, vt ex institutione diuina sit significatiuum, & causatiuum gratiæ.

47. Octauo demum Suarius tom. 3. in 3. par. disp. 1. sect. 4. sacramentum definit *signum sensibile ad sanctitatem aliquam conferendam, & veram animæ sanctitatem significandam ordinatum*; vel *ceremonia sacra, & sensibilis aliquo modo sanctificans, & veram animæ sanctitatem ex institutione significans*. Per illas particulas *signum sensibile, vel ceremonia sacra, & sensibilis* exprimit pri-

primam conditionem, vt sit signum symbolicum. Per alias particulas exprimit secundam conditionem, vt ex diuina institutione significet, & causet nostram sanctificationem. Ex dictis patet omnes allatas definitiones exprimere, vel subintelligere conditiones sacramenti, quæ in nostra definitione exprimuntur, quæ proindè coincidit cum alijs, illasque explicat.

SECTIO VI.

Soluuntur obiectiones propositæ.

48. AD 1. Sacramentum sicut est signum simul, & causa nostræ sanctificationis, sic definitur per hoc, quod sit signum per se ipsum sanctificans, hoc est causans sanctificationem. Sicut ratio causæ est nobilior, quam ratio signi, sic ratio causæ, hoc est ratio sanctificantis, exprimitur loco differentiæ, quæ est nobilior, ratio signi exprimitur loco generis, quod est ignobilius. Addo sacramentum eatenus esse causam sanctificationis, quatenus est signum ex diuina institutione significans se habere vim causandi gratiam, quam significat; ergo virtus causandi fundatur in significatione; sed hoc ipsum exprimitur in definitione, cum dicitur sacramentum esse signum ex diuina institutione per se ipsum sanctificans: ergo definitio ex hoc etiam est optima, quia non solum exprimit sacramentum esse signum causatiuum, sed etiam exprimit virtutem causandi fundari in significatione.

49. Ad 2. Hoc loco definiuimus solùm sacramenta humana, quia cum sola hæc de facto dentur, nomen sacramenti de facto impositum est solum ad significanda sacramenta humana. Si verò Deus instituisset symbola spiritualia sanctificantia Angelos, posset nomen sacramenti extendi etiam ad illa significanda, & tunc sacramentum hominibus, & Angelis commune non deberet definiri *symbolum sensibile*, sed symbolum quomodocumque.

50. Ad 3. Respondeò primo ex Sancto Thoma in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 1. quæstiunc. 3. ad 3. corpus, & sanguinem Christi in Eucharistia esse sensibilia per accidens, hoc est secundum accidentia panis, & vini, quibus subsiant. Respondeo secundo cum alijs sufficere, vt id, quod est sacramentum tantum, hoc est, quod significat, & non significatur sit per se sensibile: sed in Eucharistia sacramentum tantùm sunt species panis, & vini, ac verba consecrationis; ergo sufficit, vt hæc sint sensibilia per se, quod autem est res, & sacramentum, hoc est significat simul, & significatur, non requiritur, vt sit sensibile per se, sed sufficit, vt sit sensibile per accidens; sed corpus, & sanguis Christi sunt res simul, & sacramentum: nam significantur per species, & verba consecrationis, & simul significant gratiam conferendam sumentibus Eucharistiam; ergo non requiritur, vt sint per se sensibilia.

Respondeo tertio ex Scoto, quod ad sacramentum sufficit, vt aliquid illius sit sensibile; sed sacramentum Eucharistiæ vltra corpus, & sanguinem Christi includit species, & verba consecrationis, quæ sunt sensibilia per se: ergo ratione ipsorum dicitur signum sensibile.

51. Ad 4. distinguo antecedens: in sacramento matrimonij non adhibentur alia signa, quam verba secundum significationem directam, quæ non est symbolica, concedo; secundum significationem reflexam, quæ est symbolica, nego; & nego consequentiam. Nomine signi symbolici intelligimus id, quod propter similitudinem analogicam, quam habet cum aliquo alio, assumitur ad illud significandum; sed in sacramento matrimonij verba, quibus coniuges celebrant contractum matrimonij, assumuntur ad significandum, & causandum matrimonium spirituale, quo Deus desponsatur animæ per gratiam: assumuntur etiam ad significandam coniunctionem humanitatis cum Verbo, & Christi cum Ecclesia, vt docet Apostolus ad Ephes. 5. ergo sacramentum matrimonij est signum symbolicum. Verba igitur, quibus matrimonium perficitur, habent duplicem significationem, alteram symbolicam, alteram non symbolicam. Significatio directa, ac non symbolica est, per quam verba significant mutuum consensum coniugum, cum quo consensu verba nudè sumpta nullam habent similitudinem analogicam. Significatio reflexa, & symbolica est, per quam verba, vt significantia consensum coniugum, assumuntur ad significandum matrimonium spirituale, quo Deus desponsat animam per gratiam. Proportionaliter in sacramento pœnitentiæ verba, quibus pœnitens confitetur peccata sacerdoti vt iudici, & obtinet ab illo absolutionem, symbolicè significant peccatorem à Deo iudice obtinere remissionem peccatorum per gratiam sanctificantem. Cum igitur dicimus sacramentum esse signum sensibile non consistens in solis verbis, sensus est, quod non consistit in verbis, quatenus purè verba sunt, habentia significationem non symbolicam: siquidem verba quatenus habent significationem symbolicam habent rationem rerum. Porrò significationem symbolicam esse de essentia sacramẽti docuit expressè S. Augustinus Epist. 23. ad Bonifacium, dicens. *Si sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sunt sacramenta, non haberent, omninò sacramenta non essent.*

52. Ad 5 distinguo antecedens: in sacramento pœnitentiæ verba absolutionis ex institutione humana significant remissionem peccatorum, significatione directa, naturali, & fallibili, concedo; significatione reflexa, supernaturali, & infallibili, nego. Verba absolu-

solutionis directè significant, quod sacerdos absoluit, & hæc significatio est merè naturalis, fallibilis, & ex placito homiuum: reflexè significant, quod Deus per sacerdotem infallibiliter absoluit, & hæc significatio est supernaturalis, & ex diuina institutione, ac promissione: ergo sacramentum pœnitentiæ ex diuina institutione est signum infallibile remissionis peccatorum. Addo, quod est signum, *ex quo*, quia ex illo potest inferri existentia rei significatæ propter infallibilem connexionem, qua cum illa ex diuina institutione connectitur.

53. Ad 6. Ad sacramentum sufficit, vt sit signum institutum ad homines humano ministerio sanctificandos, licet extraordinariè ex diuina dispensatione aliquando conferatur ministerio angelico; sed baptismus extraordinariè collatus ab Angelo, nihilominus erat signum institutum ad hoc, vt ordinariè conferretur ab homine: ergo fuit verum sacramentum.

54. Ad 7. Si velimus defendere insufflationem, qua Christus dedit Apostolis potestatem remittendi peccata, fuisse sacramentum ordinis, dicendum, quod ad sacramentum sufficit, vt vel sit signum institutum ad sanctificationem ordinariè significandam, vel sit signum authoritate diuina adhibitum loco signi ordinarij, tamquam idem moraliter cum illo. Et quia Christus, postquam instituit ceremonias ordinariè adhibendas in sacramento ordinis, authoritate propria, hoc est diuina, voluit extraordinariè adhibere insufflationem, tamquam signum moraliter idem, ideò confecit verum Sacramentum ordinis. Ex eadem doctrina potest defendi, quo pacto baptismus iuxta aliquorum sententiam paulò post resurrectionem Christi ab Apostolis extraordinariè collatus sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Christi* sine expressione Patris, & Filij, ac Spiritus sancti, fuerit sacramentum. Fuit enim illa forma authoritate diuina extraordinariè adhibita, tamquam moraliter æquiualens formæ ordinariæ.

55. Ad 8. Sotus in 1. distinct. 1. quæst. 1. art. 1. docet ad sacramentum non requiri, vt sit causa, sed sufficere, vt sit signum nostræ sanctificationis, ac proinde sacramenta antiqua fuisse verè sacramenta, licèt sanctificationem non causarent, sed solùm significarent. Magister in 4. dist. 1. quem sequuntur Albertus Magnus eadem distinct. art. 7. & Sanctus Bonauentura, art. 1. quæst. 2. docent ad sacramentum non sufficere, vt sit signum, sed requiri, vt sit causa nostræ sanctitatis. Hinc inferunt sacramenta antiqua non fuisse vera sacramenta, quia fuerunt solùm signa, non autē causa nostræ sanctificatiouis. Dicendum ad sacramentum requiri, vt sit signum per seipsum sanctificās sanctitate vera, vel figuratiua, ideoq; vt sit signum practicum, hoc est, vt sit signum simul, & causa sanctitatis saltem figuratiuæ. Circumcisio, & sacramenta vetera, licèt per seipsa non causarēt sanctitatem veram, tamen causabant sanctitatem figuratiuam. Sicut autem sanctitas vera, & figuratiua conueniunt solùm analogicè in nomine sanctitatis, sic sacramenta noua, & vetera conueniunt solùm analogicè in nomine sacramenti.

56. Ad 9. De ratione sacramenti est, vt infallibiliter sanctificet subiectum dispositum; Baptismus autem, Confirmatio &c. possunt non satisfacere subiectum propter ipsius indispositionem.

57. Ad 10. & 11. patet ex dictis sect. 4. & 5. in quibus explicatum est, quo pacto definitio allata non conueniat alijs, quæ licèt sint affinia sacramentis, non sunt sacramenta, & quo pacto coincidat cum alijs definitionibus, & sit illarum explicatiua.

QVAESTIO XLIX.

Vtrùm sacramentum sit signum vnius rei tantùm?

S. Th. quæst. 60. ar. 3.

1. VIdetur esse signum vnius rei tantùm. Si enim sacramentum significaret plura, esset signum æquiuocum, ambiguum, & incertum: quod est absurdum.

2. Respondeo cum Sancto Thoma, quod quia sacramentum ex dictis est signum nostræ sanctificationis; nostra autem sanctificatio causatur à gratia, tamquam à forma, & causa formali, à passione Christi, tamquam à causa efficiente, & meritoria, & ordinatur ad futuram gloriam, tamquam ad finem, & causam finalem, ideò sacramentum est signum horum trium. Quia verò signum rei vt præteritæ, dicitur rememoratiuum, signum rei vt præsentis, dicitur demonstratiuum, signum rei vt futuræ, dicitur prognosticum, ideò sacramentum est signum rememoratiuum passionis Christi, vt præteritæ, demonstratiuum gratiæ sanctificantis, ac virtutum infusarum, vt præsentium, & prognosticum, seu prænunciatiuum gloriæ vt futuræ. Ideò de sacramento Eucharistiæ canit Ecclesia: *O sacrum conuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Apostolus etiam ad Roman 6. agens de baptismo dicit illum significare præteritam mortem, & sepulturam Christi, præsentem nouitatem vitæ per gratiam, & futuram resurrectionem, & gloriam. Propter hæc testimonia de fide est sacramenta Baptismi, & Eucharistię significare hæc tria. De alijs sacramentis licèt non sit ita certum, tamen idem est asserendum propter paritatem rationis, & communem sententiam Theologorum. Quia verò sacramenta ordinantur ad significandam nostram sanctificationem causatam à Christi passione præterita, & ordinatam ad futuram nostram beatitudinem, & glo-

& gloriam, ideò primo, & immediatè significant nostram sanctificationem per gratiam, secundario, & quasi mediatè significant causam efficientem, & finalem nostræ sanctificationis.

3. Ad argumentum in contrarium respondeo cum S. Thoma in resp. ad 1. quod sacramentum licet significet plura, tamen est signum certum, ac determinatum, non autem æquiuocum, neque ambiguum. Ratio est, quia signum æquiuocum, & ambiguum est, quod significat plura disparata indeterminatè, & aliquando applicatur ad significandum vnum, aliquando ad significandum aliud. Quod autem significat plura determinatè, & prout ordinantur ad vnum, non est signum æquiuocum, & ambiguum: ex. gr. nomen *homo* significat animam, & corpus, tamen, quia significat determinatè, prout ordinantur ad constituendum vnum compositum humanum, non est nomen æquiuocum, & ambiguum; sed sacramentum significat illa tria determinatè, & prout habent ordinem causæ efficientis, formalis, & finalis ad vnam, & eamdem nostram sanctificationem: ergo &c.

QVÆSTIO L.

Vtrùm sacramentum sit semper aliqua res sensibilis?

S. Thom. quæst. 60. art. 4.

1. VIdetur non esse. Sacramenta enim pertinent ad cultum, & regnum Dei, & sunt maxima bona, sine quibus homo non potest rectè viuere, & consequi salutem; sed res sensibiles non pertinent ad cultum, & regnum Dei: nam vt dicitur Ioan. 4. *Spiritus est Deus, & eos, qui adorant Deum, in spiritu, & veritate oportet adorare*, & ad Rom. 14. *Non est regnum Dei esca, & potus*, quia nimirum sunt aliquid sensibile: rursus sensibilia sunt minima bona, sine quibus homo potest rectè viuere, vt docet August. lib. 2. de lib. arbitrio cap. 19. ergo &c.

Respondeo cum S. Thoma, Sacramenta debere esse signa sensibilia. Ratio est, quia diuina sapientia prouidet vnicuique secundū modum suæ naturæ, ideoque Sapientiæ 8. dicitur, quod *disponit omnia suauiter*, & Matthæi 25. *Quod dedit vnicuique secundùm propriam virtutem*; sed naturale est homini, vt per sensibilia perueniat in cognitionem spiritualium, & intelligibilium: ergo Deus debuit instituere quædam signa sensibilia, quæ ducerent nos in cognitionem nostræ sanctificationis spiritualis, & intelligibilis, ac proindè ad sacramenta requiruntur res sensibiles, vt probat etiā Dionysius cap. 1. de cœlesti hierarchia. Confirmatur: nam ex eadem ratione, ex qua in Scriptura res spirituales explicantur per similitudinem rerum sensibilium, in sacramentis effectus spirituales debuerunt significari per res sensibiles.

2. Addit S. Thomas in resp. ad 1. quod primo, & per se signum dicitur, quod ita potest ducere in cognitionem alterius, vt primo, & per seipsum innotescat homini; sed sola sensibilia primo, & per seipsa homini innotescunt: siquidem cognitio hominis oritur à sensu: ergo sola sensibilia primo, & per se dicuntur signa, vt docet S. Augustinus initio lib. 2. de doctrina Christiana, qui idcirco signum definit: *Quod præter speciem sui, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire*: ergo denominatio sacramenti primo, & per se conuenit solis sensibilibus. Quædam autem intelligibilia habent secundario denominationem sacramenti, in quantum innotescunt per sensibilia, & significant aliquem alium spiritualem effectum: ex. gr. in Eucharistia corpus Christi dicitur sacramentum, in quantum innotescit per accidentia sensibilia panis, & significat vlteriorem effectum nostræ sanctificationis.

3. Ad argumentum in contrarium respondeo cum S. Thoma in resp. ad 2. & 3. quod vt docet S. Augustinus lib. 2. de libero arbitrio, licet res sensibiles secundùm suam naturam consideratæ sint minima bona, sine quibus homo rectè viuere potest, ac proindè non videantur spectare ad cultum, & regnum Dei, tamen in quantum à Deo assumuntur ad hoc, vt sint signa nostræ spiritualis sanctificationis, sunt maxima bona, spectant ad cultum, & regnum Dei, & necessaria sunt ad salutem.

QVAESTIO LI.

Vtrum requirantur determinatæ res ad sacramenta?

S. Thom. quæst. 60. art. 5.

1. VIdentur ad sacramenta non requiri res determinatæ. Nam si requirerentur res determinatæ, omnes vterentur ijsdem rebus ad conficienda sacramenta; sed non omnes vtuntur ijsdem rebus: ergo &c. Probatur minor: nam ad conficiendum sacramentum Eucharistiæ latini vtuntur pane azymo, græci vtuntur pane fermentato: latini conferunt sacramentum ordinis per porrectionem instrumentorum, ex. gr. conferunt sacerdotium per porrectionem patenæ cum hostia, & calicis cum vino, græci per solam impositionem manuum.

2. Secundo in lege naturæ ante legem Mosaicam, homines ad colendum Deum per sacrificia, & sacramenta poterant vti pro libito quibuslibet rebus: ergo etiam in lege Euangelica possunt vti quibuslibet rebus: alioquin per legem Euangelicam arctata fuisset via salutis.

3. Respondeo cum S. Thoma, & omnibus

bus Theologis, in sacramentis vtendum esse illis rebus sensibilibus, quæ sunt ex diuina institutione determinatæ. Ratio est, quia sacramenta sunt signa, per quæ homo colit Deum, & à Deo sanctificatur; sed sicut sanctificatio hominis est opus Dei proprium, sic ad Deum pertinet eligere, ac determinare res, per quas velit hominem sanctificare; ergo in sacramentis vtendum est rebus à Deo determinatis: ex. gr. in sacramento baptismi vtendum est aqua, prout Dominus determinauit Io. 3. dicens: *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

4. Ad 1. distinguo maiorem: si requirerentur res determinatæ, omnes deberent vti ijsdem rebus secundum illam rationem communem, secundum quam determinatæ sunt à Christo, concedo; secundum alias rationes inferiores, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Christus instituit vt materiam Eucharistiæ panem triticeum, & vinum ex vite, sed non determinauit, vtrum panis triticeus debeat esse azymus, vel fermentatus, vtrùm vinum ex vite debeat esse album, vel rubrum, ideoq; potest validè consecrari, tùm panis azymus, tùm fermentatus, dummodo sit triticeus, tùm vinum album, tùm rubrum, dummodo sit ex vite. Similiter Christus instituit, vt sacramentum ordinis conferretur per sensibilem porrectionem instrumentorum: & quia manus sunt instrumentum instrumentorum, vt docet Aristoteles, ideo potest conferri, vel per solam porrectionem manuum, quæ dum imponuntur, porriguntur, vt confertur à Græcis, vel per porrectionem manuum cum alijs instrumentis, puta patenæ cum hostia &c. vt confertur à Latinis.

5. Ad 2. concedo antecedens, & nego consequentiam. Vt docet S. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 16. & 17. relatus à S. Thoma hic in resp. ad 3. diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt; sed in statu legis naturæ ante legem Mosaicam homines nulla lege exterius à Deo data, sed solum interiori instinctu mouebantur ad colendum Deum: ergo solo interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum, & ad sacramenta vterentur. Sed postmodum debuit dari lex externa, tum quia per peccata actualia superaddita originali obscurata fuerat lex interna, tum ad expressiorem significationem gratiæ Christi: ergo per legem externam debuit etiam determinari, quibus rebus vterentur homines ad colendum Deum, & ad hoc, vt sanctificarentur à Deo. Neque ex hoc sequitur, quod coarctata fuerit via salutis. Nam res, quarum vsus est ad sacramenta necessarius, vel communiter habentur, vel facilè possunt haberi.

QVAESTIO LII.

Vtrùm in significatione sacramentorum requirantur verba?

S. Th. qu. 60. ar. 6.

1. VIdentur non requiri. Nam ad sacramenta antiqua legis Mosaicæ non requirebantur verba: ergo neque requiruntur ad sacramenta noua, quæ successerunt antiquis, vt docet Augustinus lib. 19. contra Faustum. cap. 16. & 17.

2. Respondeo ad sacramenta nouæ legis requiri verba. Conclusio est de fide, siquidem Concilium Florentinum in instructione Armenorum docet, sacramenta constare ex rebus, tamquam ex materia, & ex verbis, tamquam ex forma. Affert S. Thomas tres rationes congruentiæ. Prima ratio desumpta ex parte Christi, qui per sacramenta nos sanctificat est. Sicut in incarnatione carni sensibili Verbum Dei fuit vnitum, sic sacramentum perficitur per hoc, quod rebus sensibilibus additur verbum, ideoque S. Augustinus tract. 80. in Ioann. dicit: *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.*

3. Secunda ratio desumpta ex parte hominis, qui per sacramenta sanctificatur, est. Sicut homo constat ex anima, & corpore, sic curari debet per medicinam proportionalem, hoc est per sacramentum, quod per rem sensibilem tangit corpus, & per verbum ab anima creditur: ideoque Augustinus tract. 80. in Io. dicit: *Vnde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?*

4. Tertia ratio desumpta ex significatione sacramentali est. Verba sunt signa omnium clarissima, ideoque Augustinus lib. 2. de doctrina christiana, cap. 3. dicit, quod verba habent principatum significandi: ergo ad perfectionem significationis sacramentalis requiritur, vt significatio rerum obscura, & magis indeterminata, per aliqua verba determinetur, & declaretur. Quia verò determinabile habet rationem materiæ, determinatiuum habet rationem formæ, ideò in sacramentis res habent rationem materiæ, verba habent rationem formæ.

5. Debet aduerti primo, quod in sacramento matrimonij illud est speciale, quod non requiruntur verba formalia, sed sufficiunt verba virtualia, hoc est nutus. Ratio est, quia contractus matrimonij non fuit de nouo institutus à Christo, sed prout erat ante, eleuatus est ad hoc, vt esset sacramentum; sed ante contractus matrimonij poterat fieri per nutus, & per procuratorem, sicut alij contractus ergo Christus reliquit, vt etiam sacramentum matrimonij possit fieri per nutus, per procuratorem &c.

6. Debet aduerti secundo, quod quia in sacra-

sacramento matrimonij non adhibentur ex necessitate alia signa sensibilia, quam verba, vel nutus, eadem verba, vel nutus sub vna ratione habent rationem rerum, & materiæ, sub alia ratione habent rationem formæ. Verba igitur, vel nutus, in quantum significant mutuum consensum, habent rationem materiæ, ac determinabilis; in quantum significant mutuam acceptationem consensus, habent rationem formæ, ac determinatiui.

7. Debet aduerti tertio, quod in sacramento pœnitentiæ materia sunt actus pœnitentis, ac præsertim confessio sensibilis, seu fiat verbis, seu nutibus; forma est absolutio sacerdotis, quæ debet dari per verba formalia, ac non potest dari validè solis nutibus.

8. Ad argumentum in contrarium, concedo antecedens, & nego consequentiam. Vt docet S. Thomas in resp. ad 3. sacramenta legis veteris non constabant rebus, & verbis, sed solis rebus. Genesis enim 17. vbi præscribitur ritus circumcisionis, Exodi 12. vbi præscribitur ritus agni paschalis, Leuit. 10. vbi præscribitur ritus ordinandi sacerdotes, non præscribuntur vlla verba in talibus sacramentis adhibenda. Licet autem Leuit. 4. in sacrificio pro peccato præscribatur oratio sacerdotis, tamen talis oratio non erat de essentia sacramenti, & præterea non est certum sacrificium illud fuisse sacramentum. Ceremonia Zelotypiæ, in qua num. 15. debebant adhiberi certa verba, non erat sacramentum, siquidem non erat instituta ad sanctificandum, sed ad inuestigandum, & puniendum adulterium. Rationem disparitatis inter sacramenta vetera, & noua affert S. Thomas in resp. ad 3. Nam quia in statu legis veteris fides erat magis obscura, sacramenta debebant esse obscuriora, ac proindè ad illa non erant necessaria verba, quæ sunt signa omnium clarissima, & habent principatum significandi, vt num. 4. dictum est ex Augustino.

QVAESTIO LIII.

Vtrum in sacramentis requirantur determinata verba?

S. Thom. qu. 1. art. 7.

1. Videntur non requiri: primò quia si requirerentur verba determinata, requirerentur illa, quæ Christus determinauit; sed Christus determinauit verba eius linguæ, in qua loquebatur: ergo sacramenta non possent conferri per verba aliarum linguarum: quod est absurdum.

2. Secundo si dicatur, quod Christus determinauit verba, non quoad sonum, sed quoad significationem, contra est, quia eadem significatio potest exprimi per verba diuersa: ergo non esset maior ratio, cur potius adhiberentur hæc verba, quam alia eiusdem significationis.

3. Tertio si requirerentur verba determinata, eo ipso, quod quis corruptè illa proferret, sacramentum esset inualidum; sed sæpè aliqui vel ex ignorantia, vel quia balbutiunt, proferunt verba corruptè: ergo sæpè posset dubitari de valore sacramentorum.

4. Respondeo cum S. Thoma, & omnibus Theologis, ad sacramenta requiri verba determinata. Ratio est: quia ex dictis res requiruntur per modum materiæ determinabilis, verba per modum formæ determinatiuæ: ergo si res debent esse determinatæ, vt dictum est quæst. 7. ad hoc, vt sint proportionatæ formæ determinanti, à fortiori verba debent esse determinata, ideoque Christus Matthæi 29. Eucharistiam cõsecrauit determinatis verbis, dicens, *hoc est corpus meum*, & Matthæi vltimo Apostolis præcepit, vt baptizarent sub determinata forma verborum, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*.

5. Ad 1. Verba fuerunt à Christo determinata, non quoad sonum, sed quoad significationem, ideoque in omnibus linguis possunt conferri sacramenta per verba habentia eandem significationem. Vt enim dicit Augustinus, tract. 8. in Ioann. *verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, sed quia creditur*, hoc est non propter sonum vocis, sed propter significationem, quæ fide tenetur.

6. Ad 2. Sicut in sacramentis assumuntur illæ res, quarum vsus est communior, ex. gr. in baptismo assumitur aqua, quia homines communiter vtuntur aqua ad abluendum, sic in qualibet lingua debent assumi illa verba, quibus communiter vtuntur homines ad significandum id, quod per verba sacramentalia debet significari.

7. Ad 3. respondet S. Thomas hoc art. in resp. ad 3. quod si quis corruptè profert verba sacramentalia, si ex industria hoc facit, non videtur habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia, & sic non videtur conferre sacramentum; si autem ex errore, vel lapsu linguæ corruptè profert verba, si sit tanta corruptio, vt auferatur sensus verborum, sacramentum non confert, si retinetur sensus, sacramentum confert. Ideo de consecrat. distinct. 4. cap. *Retulerunt*, cum interrogatus fuisset Pontifex, vtrùm rebaptizandi essent quidam, qui ex ignorantia linguæ baptizati fuerant sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta*, respondet per hæc verba: *si ille, qui baptizauit, non errorem volens introducere, aut hæresim, sed pro sola ignorantia romanæ locutionis, infringendo linguam, vt supra fati sumus, baptizans dixisset, non possumus consentire, vt denuò baptizentur*. Hinc constat in similibus casibus decisum, ac certum esse valorem sacramenti, & prohibitam iterationem. Aduertit autem S. Thomas verba facilius retinere significationem, cum variantur ex parte finis, quam cum variantur ex parte principij. Ideo si quis loco dicendi in nomine Patris, ex errore, vel

lapsu

lapsu linguæ diceret, in nomine matris, procul dubio non baptizaret validè.

QVÆSTIO LIV.

Vtrum liceat aliquid addere, vel demere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum?

S. Thom. quæst. 1. art. 8.

1. VIdetur, quod additio, vel detractio nunquam impediat valorem sacramenti. Nam si aliquando impediret, etiam interruptio verborum aliquando impediret valorem sacramenti, quod videtur falsum.

2. Respondeo cum S. Tho. art. 2. quod si quis per additionem, vel diminutionem variet verba, ex intentione non faciendi id, quod facit Ecclesia, sed faciendi aliquid aliud, & introducendi nouum ritum substantialem, proculdubio non facit sacramentum. Si autem habeat debitam intentionem, & variet verba, itaut retineant sensum substantialem, facit sacramentum: si autem non retineant sensum substantialem, non facit sacramentum.

3. Ex hac doctrina infertur primo, quod si quis baptizans omittat vnam Personam Trinitatis, non confert sacramentum, vt docet Didymus lib. 2. de Spiritu sancto.

4. Infertur secundo, quod si quis baptizet sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, & Spiritus sancti*, vt baptizabant quidam Arriani, non facit sacramentum, quia illa additione mutat sensum substantialem formæ baptismalis.

5. Infertur tertio, quod si quis baptizet dicens: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti Iesu Christi, & Spiritus sancti paracliti*, facit sacramentum, quia retinet sensum substantialem formæ. Ex eadem ratione validè baptizaret, qui diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ac Beata Virgo te adiuuet*: siquidem illa additio non mutat sensum substantialem formæ.

6. Infertur quarto, quod si quis baptizaret sub hac forma, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, ac Spiritus Sancti, & Beatæ Virginis*, si intenderet baptizare in nomine Beatæ Virginis, sicut in nomine Trinitatis, non validè baptizaret. Talis enim sensus esset contrarius fidei, & sic tolleret valorem sacramenti, ideoque Apost. 1. ad Corinth. 1. dicit *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* At si per illam additionem *in nomine Beatæ Virginis*, haberet solùm intentionem inuocandi Beatam Virginem, vt eius intercessio prodesset baptizato ad conseruandam gratiam baptismalem, validè baptizaret. Peccat tamen, qui etiam accidentaliter mutat formas consuetas sacramentorum, quia non seruat ritum ab Ecclesia præscriptum.

7. Ad argumentum in contrarium concedo sequelam, ad dico, quod etiam interruptio, vel transpositio, si auferat sensum verborum, impedit valorem sacramenti, si non auferat sensum verborum, non impedit valorem sacramenti.

De constitutiuis intrinsecis, & essentialibus sacramentorum.

PRo maiori explicatione doctrinæ traditæ à Sancto Thoma circa materiam, & formam sacramentorum, debemus cum recentioribus examinare, an, & quo pacto sacramenta nouæ legis constituantur ex materia, & forma, & vniuersim debemus agere de constitutiuis intrinsecis, & essentialibus sacramentorum. Sit ergo &c.

QVÆSTIO LV.

Vtrum sacramentum constituatur intrinsecè & in recto per res & verba, tamquam per materiam, & formam?

1. PRimò videntur sacramenta non constitui ex rebus, & verbis, tamquam ex materia, & forma. Ad materiam enim, & formam requiritur, vt concurrant, & vniantur ad constituendum aliquod vnum; sed res & verba non vniuntur intrinsecè ad faciendum vnum: ex. gr. in sacramento baptismi ablutio per aquam, & illa verba, *Ego te baptizo*, non vniuntur intrinsecè ad faciendum vnum: ergo &c.

2. Secundo videtur non quodlibet sacramentum constitui intrinsecè per verba. Nam sacramentum Eucharistiæ constituitur intrinsecè solum per species, & existentiam Christi sub speciebus; verba autem consecrationis requiruntur solùm extrinsecè, & vt causa efficiens instrumentalis existentiæ Christi sub speciebus; ergo.

3. Tertio videtur sacramentum non constitui per res, & verba in recto. Quod enim aliquid importetur in recto, vel in obliquo, habetur dependenter ab actu intellectus: ergo si sacramentum constitueretur per res, & verba in recto, constitueretur dependenter ab actu intellectus, quod est absurdum.

4. Respondeo Eugenium IV. in Concilio Florentino in decreto pro instructione Armenorum, post vltimam sessionem *Sacramentorum*, enumeratis septem sacramentis nouæ legis, subiungere hæc verba. *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis, tamquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit non perficitur sacramentum.* Pro explicatione huius doctrinæ proponenda, & soluenda sunt aliqua dubia.

5. Qux-

5. Quæritur igitur primo, vtrum ad omnia sacramenta requirantur verba formalia?

Respondeo cum sententia communi, & certa, ad sacramentum matrimonij sufficere nutus, qui sunt verba solum virtualia, ad reliqua sacramenta requiri verba formalia ex ratione allata quæstione 52. Insinuat hoc ipse Eugenius §. *Septimum est sacramentum*, dicens. *Causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*. Addit ly *regulariter*, quia aliquando consensus exprimitur per solos nutus. Dum igitur Eugenius dicit, omnia sacramenta perfici verbis, sumit verba, prout abstrahunt à formalibus, & virtualibus.

6. Quæritur secundo, vtrum ad omnia sacramenta requiratur, vt materia sit res sensibilis distincta à verbis?

Respondeo cum communi sententia, quod requiritur ad omnia, exceptis sacramentis matrimonij, & pœnitentiæ, vt explicatum est quæstione 52. Dum igitur Eugenius dicit omnia sacramenta constare rebus, tamquam ex materia, & verbis, tamquam ex forma, nomine rerum comprehendit etiam ipsa verba, in quantum habent rationem determinabilis, vt explicatum est dicta quæstione 52.

7. Quæritur tertio, vtrum res, & verba propriè sint materia, & forma sacramentorum?

Respondeo, quod sunt materia, & forma, non physicè, sed moraliter, & analogicè, in quantum res habent rationem determinabilis, verba habent rationem determinatiui. Ideo Eugenius dicit sacramenta perfici rebus, tamquam materia, & verbis, tamquam forma, vt per ly *tamquam* insinuet res, & verba esse materiam, & formam per similitudinem, & analogiam cum materia, & forma physica. Ratio est, quia forma physicè est, quæ intrinsecè vnitur subiecto; quæ autem extrinsecè solum denominat, non est forma physicè, sed solum moraliter, & analogicè.

8. Quæritur quarto, vtrum omnia sacramenta constituantur intrinsecè ex rebus, & verbis?

Respondeo omnia sacramenta, excepta Eucharistia, esse transeuntia, & consistere in vsu, seu sumptione, ac tamdiù durare, quamdiù durat vsus, seu sumptio, transacto vsu, non remanere, nisi quoad effectum: ex. gr: sacramentum baptismi consistit in vsu, & ablutione, qua quis baptizatur, & abluitur, ac proferuntur verba, transacta ablutione, ac prolatione verborum, sacramentum baptismi non remanet, nisi quoad effectum, puta quoad gratiam, vel characterem. Idem dic de confirmatione &c. At sacramentum Eucharistiæ datur ante vsum, & sumptionem, vt est de fide contra Lutherum ex Tridentino sess. 13. cap. 3. & prolatis verbis consecrationis, remanet, & conseruatur, quamdiù durant species sacramentales.

9. Hoc posito, ad quæsitum dico, quod omnia sacramenta transeuntia, & consistentia in vsu, constituuntur intrinsecè ex rebus, & verbis: ex. gr. baptismus constituitur intrinsecè ex ablutione per aquam, & ex verbis *Ego te baptizo* &c. Ratio est, quia omne concretum constituitur intrinsecè ex eo, quod habet denominationem, & ex eo, à quo formaliter denominatur: ex: gr: album constituitur intrinsecè ex eo, quod denominatur album, & ex albedine, à qua denominatur album; domus constituitur intrinsecè ex eo, quod habet denominationem domus, puta ex lapidibus, lignis &c. & ex forma artificiali, à qua formaliter denominatur domus: ergo sacramentum, hoc est signum sensibile per se ipsum sanctificans hominem, constituitur intrinsecè ex eo, quod denominatur signum sensibile sanctificatiuum, & ex eo, à quo formaliter denominatur; Sed res sensibiles, & verba sensibilia, puta ablutio per aquam, & verba *Ego te baptizo* &c. denominãtur signa sensibilia sanctificatiua hominis, & formaliter denominantur à significatione sacramentali, quam habent ex diuina institutione; ergo sacramentum constituitur intrinsecè ex rebus, & verbis, & ex significatione sacramentali. Quia verò nõ sola ablutio per aquam, sed etiam verba illa *Ego te baptizo* &c. denominantur signum sanctificatiuum hominis, ideo sacramentum constituitur intrinsecè, non solum ex rebus, sed etiam ex verbis. Hinc sequitur, quod licet verba respectu rerum habeant rationem formæ, tamen respectu significationis sacramentalis, quæ est vltima forma denominatiua sacramenti, habent rationem materiæ. Neque hoc est nouum, vel inusitatum. Nam statua ex. gr. constat ex marmore, tamquam ex materia, & ex figura artificiali statuæ, tamquam ex forma: rursus marmor ipsum, quod est materia statuæ, constat ex materia prima, & ex forma substantiali marmoris; ergo forma marmoris, quæ ad materiam primam habet rationem formæ, ac determinatiui, ad figuram statuæ habet rationem materiæ, ac determinabilis: ergo proportionaliter in casu nostro verba, quæ ad res habent rationem formæ, & determinatiui, ad significationem sacramentalem habent rationem materiæ, ac determinabilis. Verba igitur licet sint forma sacramenti, non sunt forma vltima, sed sola significatio sacramentalis est forma vltima. Vtrum autem sacramentum Eucharistiæ, quod est permanens, constituatur intrinsecè etiam ex verbis consecrationis, examinabitur infra in tractatu de Eucharistia.

10. Quæritur quinto, vtrum sacramenta constituantur intrinsecè ex verbis materialiter sumptis, an potius ex verbis formaliter sumptis, hoc est vt significatiuis ex institutione hominum?

Respondeo, quod constituuntur intrinsecè ex verbis formaliter vt significatiuis ex institutione humana. Ratio est, quia sacramenta constituuntur ex verbis, quibus ex di-

uina institutione conuenit significatio sacramentalis; sed significatio sacramentalis conuenit verbis, non nudè sumptis, sed vt ex humana institutione significatiuis: ex. gr. verba ista *Ego te baptizo*, non in quantum sunt nudæ voces nihil significantes, sed in quantum ex humana institutione significant actum abluendi ablutione materiali, assumpta fuerunt à Christo ad significandam sacramentaliter gratiam, & ablutionem spiritualem hominis; ergo &c.

11. Quæritur sexto, vtrum sacramentum significet res, & verba in recto?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia id, quod significatur tamquam substinens denominationem, & prædicationem concreti, significatur in recto: ex. gr. album significat in recto id, quod ab albedine denominatur, ac dicitur album; homo significat in recto id, quod ab humanitate denominatur, ac dicitur homo; sed res, & verba significantur, tamquam id, quod denominatur, ac dicitur sacramentum, hoc est signum sensibile sanctificans hominem; ergo significantur in recto. Hinc sequitur, quod res, & verba constituunt intrinsecè sacramentum. Nam quod significatur in recto semper est cõstitutiuum intrinsecum, licet non omne constitutiuum intrinsecum significetur in recto, sed aliquando significetur solum in obliquo, vt explicabitur quæst. 56. proximè sequenti.

12. Debet aduerti, quod aliud est formam esse intrinsecam concreto, aliud esse intrinsecam subiecto concreti: ex. gr. cognitio est intrinseca, & essentialis huic concreto *cognitum*; seu est purè extrinseca subiecto concreti, puta Petro, qui est cognitus. In casu nostro forma sacramenti est intrinseca sacramento, sed non debet esse intrinseca rebus, quæ denominantur sacramentum.

13. Ad 1. Ad materiam, & formam physicam requiritur, vt vniantur intrinsecè: ad materiam autem, & formam moraliter, & analogicè, sufficit, vt vniantur solum moraliter, & verba in sacramentis vniuntur moraliter rebus in ordine ad constituendum vnũ signum sensibile.

14. Ad 2. Dictum est omnia sacramenta quæ consistunt in vsu, constitui intrinsecè per res, & verba, quidquid sit de Eucharistia, quæ non consistit in vsu, & de sacramento matrimonij, ad quod sufficiunt nutus, qui sunt verba virtualia, vt dictum est num. 5.

15. Ad 3. Sacramentum constituitur intrinsecè per res, & verba. Rursus verba, & res importantur in recto per nomen sacramenti. At Sacramentum sicut est id, quod significatur per nomen sacramenti, sic constituitur intrinsecè per res, & verba, quæ significantur in recto per nomen sacramenti, sed non constituitur per hoc, quod res, & verba significantur in recto, ac proinde non constituitur per actum intellectus, sed constituitur per res, & verba, quæ ponuntur in recto per actum intellectus.

QVÆSTIO LVI.

Vtrum sacramentum constituatur intrinsecè per institutionem humanam significationis vocum, per institutionem diuinam, & per intentionem ministri?

1. PRimo videtur sacramentum constitui intrinsecè per institutionem humanam significationis vocum. Sacramentum enim, vt dictum est quæst. 55. præcedenti constituitur intrinsecè per voces vt significatiuas; sed voces constituuntur formaliter significatiuæ per institutionem humanam, & vsum antiquorum, qui voluerunt vti talibus vocibus ad hæc significanda: ergo &c.

2. Secundo videtur à fortiori sacramentum constitui intrinsecè per institutionem diuinã. Sacramentum enim constituitur intrinsecè per significationem sacramentalem, tamquam per vltimã formam; sed significatio sacramentalis consistit formaliter in diuina institutione, & promissione, qua Deus voluit vti talibus rebus, & verbis ad significandam infallibiliter sanctificationem hominis: ergo &c.

3. Tertio videtur sacramentum constitui intrinsecè etiam per intentionem ministri faciendi, quod facit Ecclesia. Verba enim constituunt sacramentum, in quantum sunt locutio ministri; sed loqui non est solùm proferre voces significatiuas, sed est illas proferre cum intentione vtendi significatione vocum; ideoque qui profert voces significatiuas pure materialiter, & sine intentione vtendi earum significatione, propriè non loquitur; ergo sacramentum constituitur intrinsecè per voces vt prolatas cum intentione vtendi earum significatione; sed sacramentum constituitur intrinsecè per voces, in quantum sunt locutio sacramentalis, locutio autem sacramentalis constituitur intrinsecè per intentionem ministri vtendi significatione sacramentali vocum, quæ saltem implicitè est intentio faciendi, quod facit Ecclesia: ergo sacramentum constituitur intrinsecè per intentionem ministri faciendi, quod facit Ecclesia.

4. Quarto id, quo non posito, & per possibile, vel impossibile positis omnibus alijs, res non ponitur, est constitutiuum essentiale, & intrinsecum rei: siquidem implicat rem non poni, positis omnibus constitutiuis eius essentialibus, ac non deficiente vllo constitutiuo essentiali: ex. gr. implicat hominem non poni, positis omnibus constitutiuis essentialibus hominis, nimirùm anima, corpore, & vnione; sed positis omnibus alijs, & non posita intentione ministri, non ponitur sacramentum, vt patet ex verbis Eugenij IV. relatis quæst. 52. num. 4. ergo &c.

5. Re-

5. Respondeo, quod nomen omnia, quæ significat in recto, significat vt intrinseca constitutiua rei. Ratio est, quia significat illa, tamquam id, quod est res; id autem, quod est res, proculdubio est intrinsecum, & essentiale constitutiuum talis rei. At ex ijs, quæ per nomen significantur in obliquo, aliqua significantur vt essentialia, & intrinseca constitutiua rei, aliqua significantur vt effectus, causæ, vel termini, quibus res non constituitur intrinsecè, & essentialiter. Illud significatur in obliquo vt constitutiuum intrinsecum, quod significatur, tamquam forma se ipsa denominans, vel tamquam applicatio illius formæ. Illa vero, quæ significantur in obliquo, non tamquam forma se ipsa denominans, sed solùm tamquam effectus, causæ, vel termini, ad quos quomodolibet refertur res, significantur, non tanquam intrinseca, & essentialia constitutiua.

6. Probatur, & explicatur inductione. Hoc nomen *album* significat in recto id, quod denominatur album, hoc est subiectum albedinis, in obliquo autem significat ipsam albedinem, vt formam se ipsa dantem denominationem albi, & vnionem subiecti cum albedine, vt formalem applicationem formæ denominantis, hoc est albedinis, ideoque etiam albedinem, & vnionem significat vt intrinseca, & essentialia constitutiua albi; ac proindè album in ratione albi intrinsecè, & essentialiter constituitur per subiectum, albedinem, & vnionem albedinis cum subiecto. Rursus nomen *album* cum significet idem, ac *disgregatiuum visus*, significat in obliquo vt effectum albi disgregationem visus, & ipsum visum significat tanquam id, quod disgregatur ab albo; sed quia hæc significat, non tanquam formam denominantem album, neque tamquam applicationem formæ, non significat tamquam constitutiua intrinseca, & essentialia albi, sed tanquam aliquid extra essentiam albi, ideoque album non constituitur intrinsecè per disgregationem visus, neque per visum. Similiter homo significat animal rationale, hoc est potens sentire, & discurrere, ac proindè significat in obliquo sensationem, & discursum; sed quia sensationem, & discursum non significat vt formam, à qua subiectum denominatur homo, sed solùm vt operationes hominis, ideo significat sensationem, & discursum vt obliqua purè extrinseca, seu non essentialia, ac proindè homo non constituitur intrinsecè, & essentialiter per sensationem, & discursum, sed solum per hoc, quod sit principium sentiendi, & discurrendi. Creatura significat idem, ac *ens ab alio*, hoc est à Deo, ac proindè significat Deum in obliquo. Sed quia creatura denominatur formaliter, non à Deo, sed à relatione dependentiæ, qua dependet à Deo, nomen creaturæ significat Deum purè vt terminum dependentiæ, & vt causam efficientem creaturæ, ac proindè vt obliquum purè extrinsecum. Peccatum cum sit transgressio legis, vel offensa Dei significat legem, ac Deum vt obliquum extrinsecum, & extra essentiam peccati. Pater æternus cum sit Pater Filij, significat Filium vt obliquum extrinsecum: siquidem Pater æternus non constituitur intrinsecè per Filium, sed per paternitatem, qua refertur ad Filium.

7. In casu nostro sacramentum ex dictis quæst. 48. est signum ex diuina institutione humano modo, ac ministerio sanctificans hominem: ergo nomen sacramenti significat signum, diuinam institutionem, humanum ministerium, humanum modum, sanctificationem hominis, & ipsum hominem, qui sanctificatur. Quæritur, quænam ex his significet vt constitutiua intrinseca, & essenti alia sacramenti, quæ vt obliqua extrinseca, & extra essentiam sacramenti?

8. Dicendum sacramentum constitui intrinsecè per id, quod denominatur sacramentum, hoc est signum sanctificatiuum, & per formam, per quam formaliter denominatur sacramentum: & quia res, & verba denominantur sacramentum, hoc est signum sanctificatiuum, ab ipsa significatione sacramentali, ideo sacramentum constituitur intrinsecè per res, & verba, & per significationem sacramentalem nostræ sanctificationis: cætera verò, nimirùm institutio diuina, humanum ministerium, humanus modus &c. significantur, & connotantur, vt obliqua purè extrinseca.

9. Sed recurrit difficultas, ac soluenda sunt duo dubia. Primo enim, quia quæstione 55. diximus sacramentum constitui intrinsecè per voces, non vt nudè sumptas, sed vt significatiuas politicè, hoc est ciuiliter ex institutione humana, quæritur, per quam formam verba constituantur significatiua politicè, ac ciuiliter ex institutione humana? Secundo quæritur, per quid res, & verba constituantur significatiua sacramentaliter ex institutione diuina.

10. Duæ sunt sententiæ. Prima docet verba constitui formaliter significatiua politicè, ac ciuiliter per ipsam institutionem, & vsum, quo antiqui vsque ad nos vsi sunt verbis ad hoc significandum: ex. gr. hæc verba *ego te baptizo* sunt formaliter significatiua actionis abluendi per hoc ipsum, quod antiqui vsque ad nos vsi sunt illis ad significandam actionem abluendi. Proportionaliter docent res, & verba constitui significatiua sacramentaliter per institutionem diuinam, qua Deus promisit se per hæc signa sensibilia daturum gratiam homini sufficienter disposito, & per intentionem ministri, qua vult his signis vti iuxta diuinam institutionem.

11. Reijcitur hæc sententia. Nam si verba constituuntur significatiua per institutionem, & vsum, cum is vsus includat multos actus antiquorum, partim bonos, partim malos, sequitur sacramenta constitui formaliter,

& intrinsecè per multos actus antiquorum, partim bonos, partim malos, & sic per multa peccata, quod est absurdum. Rursus sequitur sacramenta constitui formaliter, & intrinsecè per institutionem, & promissionem diuinam: sed hæc institutio, & promissio includit actum diuinæ voluntatis identificatum cum Deo; ergo sacramenta constituuntur intrinsece per ipsum Deum, & per multa peccata, & flagitia hominum, per ipsum optimum, & per ipsum pessimum: quod est absurdum.

12. Confirmatur. Nam existimamus absurdum, quod homo, qui est creatura Dei, constituatur intrinsecè per ipsum Deum; quod peccatum, quod est offensa Dei, & transgressio diuinæ legis, constituatur intrinsecè per Deum, & per ipsam diuinam legem: ergo à pari. Confirmatur rursus: nam sequitur, quod si sacramentum constituitur intrinsecè per multa peccata, & flagitia hominum, non sit aliquid sanctum, & amabile præsertim à Deo secundum omnia sua intrinseca constitutiua.

13. Dicendum ergo cum secunda sententia: verba sacramentalia constituuntur causaliter, & fundamentaliter significatiua politicè, ac ciuiliter per institutionem, & vsum antiquorum, formaliter autem constituuntur significatiua per hoc, quod proferuntur dependēter à tali vsu, & dependenter à voluntate vtendi verbis iuxta institutionem, & vsum antiquorum. Si verò quæratur, quid sit hæc dependentia, dico, quod est modus relationis, qui resultat in verbis, supponens essentialiter vsum antiquorum, & voluntatem proferentis. Proportionaliter res, & verba constituuntur causaliter, & fundamentaliter significatiua significatione sacramentali per institutionem diuinam, & per intentionem ministri volentis vti talibus signis iuxta diuinam institutionem; formaliter autem constituuntur significatiua significatione sacramentali per modum relatiuum, quo proferuntur dependenter à diuina institutione, & ab intentione ministri. Institutio igitur diuina, atque humana, & intentio ministri non sunt constitutiua intrinseca, & essentialia sacramenti, sed obliqua, & connotata extrinseca, & quæ sunt extra essentiam sacramenti.

14. Dices primo: modi isti relatiui ponuntur frustra, & sine fundamento, ac necessitate.

Respondeo, negando antecedens. Modi relatiui sunt necessarij ad explicandum, in quo consistat pulchritudo proportionis, honestas iustæ punitionis, sacramenta, & alia multa, & propter hæc, & alia fundamenta admittuntur à Thomistis, & Scotistis, & à pluribus alijs, tum antiquis, tum recentioribus, quos secutus sum in logica qu. 64.

15. Dices secundo. Seclusis his modis, & remanentibus alijs, sacramentum intelligitur sufficienter constitutum; ergo tales modi non sunt necessarij ad constitutionem sacramenti.

Respondeo, distinguo antecedens: sacramentum intelligitur sufficienter constitutum sine absurdo, & inconuenienti, nego; cum absurdo, & inconuenienti, concedo. Seclusis modis relatiuis, sacramentum intelligitur constitutum formaliter per Deum ipsum, per multa peccata hominum &c. quæ sunt absurda, & inconuenientia: & quia sacramentum absolutè non intelligitur sufficienter constitutum, cum intelligitur constitutum inconuenienter, ideò seclusis modis relatiuis, sacramentum non intelligitur sufficienter constitutum.

16. Dices tertio: sacramentum matrimonij constituitur intrinsecè per mutuum internum consensum contrahentium, verbis, aut nutibus expressum; sed mutuus ille internus consensus aliquando est peccaminosus: ergo aliquando sacramentum matrimonij constituitur intrinsecè per actus peccaminosos.

Respondeo, negando antecedens. Dico igitur, quod si sacramentum matrimonii constitueretur intrinsecè per mutuum consensum coniugum, non solùm sequeretur, quod aliquando sacramentum constitueretur intrinsecè per actum peccaminosum, sed etiam quod constitueretur per actum, qui esset obex, & impedimentum effectui primario sacramenti, hoc est sanctificationi suscipientis. Probatur sequela. Nam peccatum mortale suscipientis sacramentum est obex, & impedimentum gratiæ, quæ est effectus primarius sacramenti; sed sacramentum matrimonij constitueretur intrinsecè per mutuum consensum coniugum suscipientium, ac sibi mutuo ministrantium sacramentum matrimonij: ergo cum talis consensus est mortaliter peccaminosus, vt non raro contingit, sacramentum matrimonij constitueretur intrinsecè per impedimentum, & obicem sui effectus. Si verò dicatur, quod sacramentum constituitur intrinsecè per consensum, non in quantum est peccaminosus, & malus, sed in quantum est mutuus consensus, contra est, quia hoc probat solum sacramentum non constitui metaphysicè per actum peccaminosum, & per obicem, atque impedimentum sui effectus primarij, sed non probat non constitui physicè, & realiter per actum peccaminosum. Physicè enim constituitur per illum consensum, quo de facto coniuges consentiunt, qui consensus non raro est peccaminosus, ac proindè est obex, & impedimentum effectui primario sacramenti.

Dicendum igitur sacramentum matrimonij constitui intrinsecè, & essentialiter, non per mutuum consensum internum, sed per signa externa mutui consensus interni, & per modum relatiuum, quo talia signa connectuntur cum mutuo consensu interno, & cum eius valore, ac proinde cum omnibus

ijs,

jis, per quæ mutuus ille consensus constituitur validus.

17. Ad 1. 2. & 3. concedo sacramentum constitui per voces vt significatiuas, tùm politicè, tùm sacramentaliter, & vt adhibitas à ministro cum intentione vtendi significatione, tum politica, tùm sacramentali; sed nego voces constitui formaliter significatiuas politicè, & sacramentaliter per institutionem humanam, ac diuinam, & per intentionem ministri, cum hanc denominationem formalem significantis politicè, & sacramentaliter, habeant formaliter à modo relatiuo, quo pendent ab vtraque institutione, & ab intentione ministri, vt explicatum est.

18. Ad 4. concedo maiorem, & nego minorem, & eius suppositum. Nam non posita intentione ministri, non poneretur modus relationis dependentiæ ab intentione ministri, qui modus poni non potest sine tali intentione; sed hic modus est vnum ex constitutiuis intrinsecis, & essentialibus sacramenti; ergo non posita intentione, non ponerentur omnia constitutiua intrinseca sacramenti.

19. Dices: si per impossibile non poneretur intentio ministri, & poneretur iste modus, sacramentum non poneretur; ergo intentio non solum extrinsecè, & causaliter, sed intrinsecè, & formaliter constituit sacramentum.

Respondeo, quod ex illa suppositione impossibili per locum intrinsecum, seu per consequentiam immediatam sequitur, quod sacramentum poneretur. Valet enim: daretur modus dependentiæ, & reliqua constitutiua intrinseca sacramenti; ergo sacramentum daretur. At per locum extrinsecum, seu per consequentiam mediatam sequitur, quod sacramentum non poneretur. Nam valet: non daretur intentio ministri: ergo non daretur modus dependentiæ ab intentione ministri, qui modus est vnum ex constitutiuis intrinsecis, & essentialibus sacramenti: ergo non daretur sacramentum. Simili modo responderi debet ad sophisma, quo probari potest hominem constitui intrinsecè per Deum, sic arguendo. Si per impossibile daretur corpus, & anima rationalis, & eorum vnio, ac non daretur Deus, homo non esset: ergo homo constituitur intrinsecè per Deum. Dicendum enim, quod ex illa suppositione impossibili per locum intrinsecum, & per consequentiam immediatam sequeretur, quod homo esset, cum essent omnia eius constitutiua intrinseca, & essentialia: at per locum extrinsecum, seu per consequentiam mediatam, non esset. Nam valet: Deus non esset: ergo neque esset anima, neque corpus, neque vnio, quæ essentialiter pendent à Deo: ergo homo non esset.

QVÆSTIO LVII.

Vtrum sacramentum sit ens rationis, vel ens morale?

1. Videtur sacramentum non esse ens rationis. Quod enim quoad omnia sua constitutiua intrinseca existit à parte rei, non est ens rationis, sed est ens reale; sed sacramentum quoad omnia sua constitutiua intrinseca existit a parte rei: nam constituitur intrinsecè per res, & verba, & per institutionem diuinam, ac per intentionem ministri &c. quæ omnia existunt à parte rei: ergo &c.

2. Respondeo ex communi doctrina duplex esse ens rationis metaphysicum nimirum, & logicum. Ens rationis metaphysicum definitur ex Auerroe, *quod habet esse obiectiuè tantum in intellectu*, quia nimirum implicat contradictionem, vt ponatur à parte rei, ac proindè potest solum concipi. Ens rationis logicum sunt secundæ intentiones, quæ constituuntur formaliter per denominationem extrinsecam ab actibus intellectus, vel per relationem resultantem ex actibus intellectus. In hoc sensu vniuersale formaliter, genus, species, prædicatum, subiectum &c. sunt entia rationis logica, quia res denominantur formaliter vniuersales, genus, species &c. per denominationem extrinsecam ab actibus intellectus, per quos actus abstrahuntur ab inferioribus, prædicantur, subijciuntur &c. vel per relationem resultantem ex actibus intellectus.

3. Hoc posito, certum est sacramentum non esse ens rationis metaphysicum, hoc est impossibile, & implicans contradictionem, cum de facto detur secundum omnia sua constitutiua. Quæritur, vtrum sit ens rationis logicum?

4. Prima sententia Scoti in 4. dist. 1. quæst. 2. Soti eadem distinctione, quæst. 1. art. 1. Vasquez hic 3. p. disput. 128. est affirmatiua.

5. Secunda sententia Suarij hic 3. p. t. 3. disput. 1. sect. 3. est negatiua.

6. Dicendum cum prima sententia: sacramentum est ens rationis logicum, vel saltem ens morale.

Probatur. Nam ens rationis logicum, aut ens morale dicitur, quod consistit in rebus vt extrinsecè denominatis ab actibus intellectus, vel voluntatis: ex. gr. cognitum, prædicatum, subiectum &c. dicuntur secundæ intentiones, & entia rationis logica, quia consistunt in rebus, prout extrinsecè denominatis ab actibus intellectus: entia moralia dicuntur, quæ consistunt in rebus, vt extrinsecè denominatis ab actibus voluntatis, vel à relationibus resultantibus ex talibus actibus iuxta varias sententias: sed sacramentum consistit in rebus, & vocibus, quatenus denominantur signa nostræ sanctificationis ab institutione diuina, vel etiam humana, & ab intentione ministri, quæ institutio, & intentio

tio est actus intellectus, vel voluntatis, vel quatenus denominantur à relatione resultante in rebus, & vocibus ex actibus intellectus, vel voluntatis, iuxta nostram sententiam: ergo &c. Addo, quod quia res vt denominatæ extrinsecè ab actibus intellectus dicuntur entia rationis logica, res vt denominatæ extrinsecè ab actibus voluntatis, dicuntur potius entia moralia, ideo sacramentum potius dici debet ens morale, quam ens rationis logicum.

7. Quæres, vtrum in nostra sententia docente sacramentum constitui per modum relatiuum, debeat dici constitui per relationem realem, vel rationis?

Respondeo, quod si relatio rationis dicitur, quæ non datur à parte rei, sed fingitur ab intellectu, sacramentum non constituitur per relationem rationis, sed per realem, si verò relatio rationis dicitur, quæ fundatur in actu intellectus, aut voluntatis, ex quibus realiter resultat sacramentum, constituitur per relationem rationis; Scotus, Sotus, & Vasquez, dum dicunt sacramentum constitui per relationem rationis sumunt relationem rationis in hoc secundo sensu.

8. Ad argumentum in contrarium distinguo maiorem: quod secundum omnia sua constitutiua intrinseca existit à parte rei independenter ab actibus rationis extrinsecè denominantibus non est ens rationis logicum, neque ens morale, sed ens reale, concedo; ab actibus rationis, & voluntatis, nego: distinguo eodem pacto minorem, & nego consequentiam. Sicut vniuersale, prædicatum, subiectum &c. licet secundum omnia sua constitutiua existant à parte rei, tamen, quia existunt dependenter ab actibus intellectus extrinsecè denominantibus, dicuntur entia rationis logica, sic sacramentum dicitur ens rationis logicum, vel potius ens morale. Eadem enim est ratio.

QVAESTIO LVIII.

Vtrum sacramentum possit proprie definiri?

1. Videtur sacramentum non posse proprie definiri: primo, quia ex doctrina, Aristoteles 7. met. cap. 4. t. 15. 16. & 17. cum definitio sit oratio explicans, quid sit res, siue essentiã rei, illa solum possunt propriè definiri, quæ sunt *quid*; sed solæ substantiæ completæ sunt *quid*, accidentia autem non sunt *quid*, sed *quale*, vel *quantum* &c. ergo solæ substantiæ completæ possunt propriè definiri, ac proinde sacramentum, cum non sit substantia, sed compositum quoddam accidentale, non potest propriè definiri.

2. Secundo quod est vnum, non per se, sed solum per accidens, definiri non potest; sed sacramentum est vnum, non per se, sed solum per accidens; ergo &c.

3. Tertiò definitio debet explicare, *quid* res sit extra animam, & independenter ab anima, & ab actibus animæ, ideoque ens rationis logicum, hoc est secundæ intentiones, & entia moralia, cum habeant esse dependenter ab actibus intellectus, & voluntatis, non possunt propriè definiri; sed sacramentum ex dictis est ens rationis, vel morale: ergo &c.

4. Quarto definitio debet essentialiter, ac necessario conuenire definito: sed definitio sacramenti non essentialiter, ac necessario, sed accidentaliter, & contingenter conuenit definito: ergo &c. Probatur minor: nam neque conuenit necessario illi, quod importatur in recto, ac denominatur sacramentum, hoc est rebus, ac verbis: siquidem res, & verba non essentialiter, ac necessario, sed accidentaliter, & contingenter sunt signa sensibilia sanctificatiua hominis, neque necessario conuenit illi, quod importatur in obliquo, hoc est diuinæ institutioni, vel relationi ad diuinam institutionem, cum neque institutio, neque talis relatio sit signum sensibile sanctificatiuum hominis: ergo &c.

5. Respondeo ex Aristotele 7. metaph. cap. 4. text. 15. 16. 17. quot quia essentia, seu quidditas dicitur ab esse, tot modis dicitur essentia, & quidditas, quot modis dicitur ens, sed ens dicitur analogicè, ac primo dicitur de substantia, quæ simpliciter, & absolutè est ens, secundo dicitur de accidentibus, quæ notam sunt ens, quam entis ens: ergo essentia, & quidditas primo dicitur de essentia, & quidditate substantiali, quæ simpliciter, & absolutè est quidditas; secundo de accidentali, quæ est quidditas secundaria; sed definitio est oratio explicans, quid sit res, seu essentiam, & quidditatem rei: ergo res proportionaliter possunt definiri, ac sunt *quid*, ac proinde substantia completa, quæ primario est *quid*, potest definiri primario; substantiæ incompletæ, & accidentia, quæ secundario sunt *quid*, possunt secundario definiri. Verba Aristotelis sunt: *An definitio quoque, & ipsum quid est, multipliciter dicitur. Etenim ipsum quid est vno quidem modo substantiam, & quod quid significat, alio verò singula eorum, quæ prædicantur, quantitatem, qualitatem, & quæcumque cætera talia sunt. Quemadmodum enim & ipsum est ineſt quidem omnibus, non tamen similiter, sed huic quidem primo, illis vero consequenter, ita & quod quid est primo quidem substantiæ, cæteris verò quodammodo. Etenim interrogare possumus, quid est ipsum quale. Quare, & ipsum quale est eorum, quorum est quid est, non tamen simpliciter* Hactenus Aristoteles. Paulò post concludit. *Illud autem manifestum est, quod primo, & simpliciter definitio quod quid erat est substantiarum est, & cæterarum similiter, non tamen primo.*

6. Ex hac doctrina sequitur primo sacramentum posse propriè, sed secundario definiti. Ratio est, quia sacramentum est propriè ens, sed secundario: ergo propriè est quid, sed secundario: ergo non est, cur non possit propriè definiri, sed secundario, Nec obstat quod

quod sacramentum habeat esse per actum animæ, vel dependens ab actu animæ. Cum enim illud esse, seu consistat in ipso actu animæ, à quo denominantur extrinsecè, seu consistat in relatione ad actum animæ, sit proprium esse, est capax propriæ definitionis. Ex proportionali ratione entia rationis logica, puta prædicatum, subiectum &c. possunt propriè definiri.

7. Sequitur secundo ea, quæ non sunt entia propriè, sed solum abusiuè, qualia in sententia multorum sunt negationes, & priuationes, posse definiri solùm impropriè, & abusiuè. A fortiori solùm impropriè, & abusiuè potest definiri impossibile metaphysicum, puta Hircoceruus, cum sit ens maximè abusiuum, ac dicatur ens, quia licet non possit esse, potest concipi, ac proindè potest habere esse, solùm obiectiuè in intellectu.

8. Sequitur tertio, quod quia definitio est *oratio explicans, quid sit res, per sua principia metaphysica intrinseca, hoc est per genus, & differentiam*, Deus, qui est substantia ita simplex, vt non constet ex genere, & differentia, non potest propriè definiri, sed est supra omnem definitionem. Ratio, cur Deus propriè non constet ex genere, & differentia, est, quia genus desumitur à materia, differentia à forma; ergo Deus, qui est ita simplex, vt nihil in eo habeat rationem materiæ, ac potentiæ perfectibilis, propriè non constat ex genere, & differentia.

9. Ad 1. Patet ex dictis, quod quia accidentia sunt propriè, sed secundario quid, definiri possunt propriè, sed secundario.

10. Ad 2. Quod est vnum per accidens, sicut verè est ens, & vnum, sic verè est vnum quid, ideoque potest definiri vna definitione. Addo, quod vnum per accidens, tum naturale, tùm artificiale, sicut cadit sub vnam intentionem naturæ, vel artis, & repræsentatur per vnam ideam, sic definiri potest vna definitione.

11. Dices: Aristoteles locis supra citatis docet Iliadem ex. gr. definiri non posse, quia est aliquid vnum solum per accidens: ergo existimat ens per accidens non posse definiri.

Respondeo, negando antecedens, ac dico Aristotelem duo asserere. Primo asserit non sufficere ad definitionem, vt sit *oratio explicans id, quod significat nomen*: alioquin sequeretur, quod tota Ilias Homeri esset definitio, cum sit ratio explicans id, quod significat hoc nomen Ilias, ideoque posset aliquis interrogatus, quid sit Ilias? respondere, recitando totam Iliadem, ac dicere *Ilias est hoc*. Secundo insinuat ea, quæ sunt vnum solâ coniunctione, vel colligatione plurium inter se, non posse definiri, ac Iliadem ex hoc capite definiri non posse. Cæterum non negat vniuersim composita accidentalia, tùm naturalia, tùm artificialia posse propriè definiri, imò hoc expressè concedit. Verba Aristotelis sunt. *Non enim est necesse, si hoc ponamus, huius definitionem esse quodcumque oratione idem significat, sed quod aliqua oratione. Hoc autem si vnum sit, non continuatione, sicut Ilias, aut quacumque coniunctione, sed quoties dicitur vnum. Quare, & albi hominis erit ratio, & definitio; alio verò modo, & albi, & substantiæ.* Videri potest Vasquez tom. 2. in 3. par. disp. 128. cap. 2.

12. Ad 3. Quia etiam esse, quod res habet per actus animæ, vel dependenter ab actibus animæ, potest esse verum, & reale esse, ideo oratio explicans hoc esse potest esse propria definitio, vt explicatum est.

13. Ad 4. Concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem, distinguo maiorem; definitio sacramenti, neque conuenit essentialiter ei, quod sacramentum importat in recto, neque ei, quod importat in obliquo, seorsim sumptis, concedo; simùl sumptis, nego. Definitio hominis non conuenit corpori, neque animæ seorsim sumptis; siquidē neque corpus seorsim ab anima est animal rationale, neque anima seorsim à corpore est animal rationale; sed conuenit composito ex anima, & corpore, siuè animæ, & corpori vnitis, ac simùl sumptis. Proportionaliter definitio sacramenti, neque conuenit rebus, & verbis seorsim à significatione sacramentali, neque significationi sacramentali seorsim à rebus, & verbis, sed conuenit composito accidentali ex rebus, & verbis, & ex significatione sacramentali. Tali autem composito conuenit essentialiter, & necessario, cum tale compositum essentialiter, & necessariò sit signum sensibile &c. Addo, quod licet non sit de essentia partium, vt actu constituant compositum, tamen est de earum essentia, vt sint aptæ ad constituendum compositum.

TRACTATVS VII.

De existentia, & necessitate sacramentorum pro quolibet statu.

QVÆSTIO LIX.

Vtrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem?

S Thom. quæst 61. art. 1.

1. VIdentur non esse necessaria: primo, quia Deus potuisset homines sanctificare, & saluare sine vllis sacramentis: ergo

2. Secundo posita causa sufficientissima, non sunt necessariæ aliæ causæ, sed Christus per suam passionem, & mortem est causa sufficientissima nostræ sanctificationis, & salutis: ergo non fuerunt necessaria sacramenta.

Tertio

3. Tertio si dicatur, quod fuerunt necessaria, non simpliciter, ita vt sine sacramentorum institutione non posset obtineri finis nostræ sanctificationis, & salutis, sed necessitate congruitatis, & conuenientiæ, ita vt non posset congruè obtineri, contra est: nam non fuit congruum Deo, vt ad nostram sanctificationem, & salutem institueret instrumenta inepta; sed sacramenta sunt instrumenta inepta ad nostram sanctificationem, & salutem: ex. gr. ablutio corporis per aquam baptismatis est instrumentum ineptum ad hominem sanctificandum, & mundandum à peccatis: ergo &c.

4. Quarto non est conueniens homini, qui est creatura rationalis, vt in sua spirituali sanctificatione dependeat à creaturis irrationalibus; sed per institutionem sacramentorum dependet: ergo &c.

5. Quinto non fuit conueniens, vt postquam homo per peccatum debilitatus fuit in ordine ad obseruantiam præceptorum, adderentur illi noua præcepta, & sic arctaretur via salutis; sed per institutionem sacramentorum homini post peccatum addita sunt noua præcepta suscipiendi sacramenta, & sic arctata fuit via salutis; ergo &c.

Respondeo, quod S. Thomas postquam quæst. 60. egit de essentia, & constitutiuis sacramentorum, quæst. 61. agit de eorum existentia, & necessitate. Art. igitur primo quærit, vtrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem? Respondet affirmatiuè. Probat tribus rationibus. Prima ratio desumpta ex conditione humanæ naturæ est. Deus prouidet vnicuique iuxta modum, & conditionem suæ naturæ; sed naturale est homini, vt per sensibilia, & corporalia perducatur ad intelligibilia, & spiritualia: ergo conueniens fuit, vt diuina prouidentia per signa corporea, & sensibilia conferret homini auxilia ad consequendam sanctitatem, & salutem spiritualem, & intelligibilem; sed talia signa dicuntur sacramenta: ergo conueniens fuit, vt Deus institueret sacramenta. Hæc ratio desumpta est ex pluribus Sanctis Patribus, & præsertim ex Chrysostomo, & Nazianzeno. Chrysostomus enim homil. 83. in Matth. dicit. *Si tu incorporeus esses, nuda tibi Deus, & incorporea dona tradidisset. Sed quoniam corpori adiunctum spiritum habes, in rebus corporeis spiritualia tibi traduntur.* Nazianzenus autem oratione de Baptismo dicit, ideo baptismum constare ex aqua, & spiritu, quia medicamentum partim spirituale, partim corporale aptissimè conuenit in eos ægrotos, quorum natura spiritu, & corpore continetur.

6. Secunda ratio desumpta ex statu hominis post peccatum est. Homo per peccatum se subdidit rebus sensibilibus, & corporeis, ijsque per affectum inhæret; sed medicamenta dari debent ægrotis in ijs rebus, quibus ægrotus per affectum inhæret, vt libenter ab ægroto sumantur; ergo in rebus sensibilibus, & corporeis debuerunt *institui* sacramenta, hoc est medicamenta hominis ægroti post peccatum, vt libenter ab homine sumantur. Nam si homini proponerentur medicamenta purè spiritualia, non libenter sumerentur.

7. Tertia ratio desumpta ex studio actionis humanæ est. Homo libenter per actionem exercetur circa res corporeas, & difficulter ab illis abstrahitur; ergo sacramenta debuerunt institui in quibusdam actibus corporeis, quibus homo libenter, & salubriter exerceretur, & sic euitaret actiones superstitiosas, & alias actiones malas.

8. Concludit S. Thomas, quod per institutionem sacramentorum homo conuenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia, humiliatur cognoscens se subiectum esse corporalibus, dum illi per corporalia subuenitur, præseruatur etiam à noxijs actionibus per salubria exercitia sacramentorum. Hinc patet tres rationes S. Thomæ continere virtualiter tres rationes Hugonis de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis, par. 9. cap. 3. & Magistri in 4. dist. 4. desumptas ex eo, quod sacramenta sint vtilia ad hominis eruditionem, humiliationem, & exercitationem.

9. Addi potest quarta ratio desumpta ex vnitate religionis, quam rationem affert Sanctus Thomas in argumento, *sed contra*: quæ ratio est. Vt docet S. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 11. *in nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum visibilium consortio colligentur*; sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen: ergo &c. Pro maiori declaratione doctrinæ huius articuli debet aduerti primo, quod aliud est agere de necessitate institutionis, aliud est agere de necessitate vsus sacramentorum, suppositâ earum institutione. S. Thomas in hoc articulo agit de necessitate institutionis, ac quærit, vtrum fuerit ad salutem humanã necessarium, vt Deus instituerit sacramenta. De necessitate vsus sacramentorum, suppositâ institutione, agit inferius, cum de singulis sacramentis disputat.

10. Debet aduerti secundo necessarium dici dupliciter. Primo necessarium dicitur, sine quo finis simpliciter non potest obtineri. Secundo necessarium dicitur, sine quo finis non potest ita congruè, & conuenienter obtineri. Certum est sacramentorum institutionem non fuisse simpliciter necessariam ad humanam sanctificationem, & salutem, ita vt sine sacramentis homo non posset absolutè sanctificari, & saluari. Deus enim procul dubio potuisset hominem sanctificare, & saluare sine vllis sacramentis. S. igitur Thomas solùm docet sacramentorum institutionem fuisse necessariam necessitate conuenientiæ, vt patet ex rationibus allatis, ex quibus solam conuenientiam concludit.

11. Debet aduerti tertio, quod quia de fide est Deum instituisse sacramenta, vt de singu-

singulis ostenditur suis locis, Deus autem non potest operari nisi conuenienter, de fide est sacramenta fuisse conuenienter instituta. Quia tamen ex Ethnicis Pophyrius, ex hæreticis, vt refert Irenæus lib. 1. cap. 8. & Epiphanius hæres. 34. sectatores cuiusdam Marci, qui ab eo dicti sunt Marcosij, nec non Archontici, vt refert idem Epiphanius hæres. 44. & Ascrobitæ vt refert Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum, impugnarunt hunc articulum fidei de institutione sacramẽtorum, ex eo, quod inconueniens est, vt homo, qui est animal rationale, & nobilissimum, ita subdatur rebus inanimatis, & vilissimis, vt per ipsas debeat accipere suam spiritualem sanctificationem, & salutem; ideo S. Thomas contra eos ostendit hoc ipsum fuisse conuenientissimum. Quinam hæretici negauerint conuenientiam sacramentorum videri potest apud Vasquez hic, quæst. 61. art. 4. vbi notat recentiores hæreticos non negasse vniuersim sacramenta, & eorum conuenientiam, sed solum errasse circa sacramentorum numerum, causalitatem &c. vt infra explicabitur.

12. Potest quæri, vtrum in natura pura, quæ nimirum non fuisset eleuata ad statum supernaturalem gratiæ, & visionis beatæ, fuissent sacramenta.

Respondeo, quod quandoquidem in natura pura non daretur gratia, & sanctitas supernaturalis, procul dubio non fuissent sacramenta, qualia nunc sunt, hoc est significatiua, & collatiua gratiæ, & sanctitatis supernaturalis. Probabile tamen est, quod sicut in eo statu homines naturali instinctu instituissent aliqua sacrificia, quibus Deum colerent, sic instituissent aliqua sacramenta minus propria, hoc est quasdam ceremonias sensibiles, quibus homines diuino cultui consecrarent.

13. Dices. In pura natura homines essent procliues ad peccandum etiam mortaliter; ergo ne statim post commissum peccatum mortale desperarent de salute, hoc est de consecutione sui vltimi finis naturalis, dari deberet aliquod remedium, quo possent obtinere remissionem peccati; ergo deberet dari aliquod sacramentum proprium, ex diuina institutione tribuens remissionem peccatorum.

Respondeo, transeat antecedens, & prima consequentia, & nego secundam consequentiam. Transmisso, quod in pura natura deberet dari aliquod remedium ad obtinendam remissionem peccatorum, tale remedium deberent esse actus pœnitentiæ proprij illius status, ac proinde non deberet dari sacramentum proprium, hoc est ex diuina institutione infallibiliter per se ipsum conferens remissionem peccatorum. Sed quomodo se habuisset status puræ naturæ est incertum, cum talis status nunquam fuerit, ac Deus de illo nihil reuelauerit.

14. Ad 1. Argumentum probat solùm sacramenta non esse necessaria simpliciter, at non probat non esse necessaria necessitate conuenientiæ, & congruitatis, vt explicatum est.

15. Ad 2. Distinguo maiorem: posita causa sufficientissima, non sunt necessariæ necessitate conuenientiæ aliæ causæ illius participatiuæ, & applicatiuæ, nego; aliæ causæ principales, & eiusdem generis, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Posito fonte sufficientissimo, non requiritur alius fons, sed possunt requiri canales, qui participent, & applicent aquam fontis. Proportionaliter posito Christo, qui per suam passionem, & mortem est causa sufficientissima nostræ sanctificationis, & salutis, non requiritur alius Christus, neque requiritur, vt Christus iterum moriatur, sed requiruntur sacramenta, tamquam causæ participantes virtutem passionis Christi, eamque applicantes ijs, qui sacramenta suscipiunt.

16. Ad 3. distinguo maiorem: non fuit congruum Deo, vt ad nostram sanctificationem, & salutem adhiberet instrumenta inepta relatiuè ad ipsum Deum, concedo; inepta relatiuè ad creaturas, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Est conueniens ei, qui magnam habet virtutem, vt ad magnum effectum vtatur instrumentis ineptis relatiuè ad alios, sed non ineptis relatiuè ad agens tantæ virtutis: ex. gr. fuit conuenientissimum, vt Sampson, qui magnas habebat vires, ad occidendos mille hostes, vteretur maxilla asini, quæ licet respectu aliorum erat instrumentum ineptum ad tantam occisionem, respectu ipsius erat instrumentum aptissimum; sed sacramenta, licet respectu creaturarum sint instrumenta inepta ad nostram sanctificationem, tamen respectu diuinæ omnipotentiæ sunt instrumenta valde apta: ergo fuit Deo conuenientissimum, vt ad nos sanctificandos vteretur sacramentis.

17. Ad 4. nego maiorem. Sicut homo ita est rationalis, vt discurrat dependenter à sensibus, sic conueniens fuit, vt sanctificaretur cum aliqua dependentia à creaturis sensibilibus, & irrationalibus. Adde alias rationes allatas in resolutione quæstionis.

18. Ad 5. distinguo maiorem: non fuit conueniens, vt homini debilitato per peccatum originale adderentur noua præcepta facilia, & facilitantia, nego; difficilia, & non facilitantia, transeat: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Vt notat S. Bonauentura in 4. distinct. 1. art. 1. qu. 1. duplex est onus, alterum onerans, alterum alleuians. Onus onerans est, quod difficultat motum. Onus alleuians est, quod facilitat motum: huiusmodi sunt rotæ in curribus, alæ in auibus &c. quæ sunt onera, sed alleuiantia, & facilitantia motum. Præcepta suscipiendi sacramenta sunt onera alleuiantia, quia sunt

præcepta facilitantia ad obtinendam salutem, & ad obseruanda alia præcepta. Addo, quod licet præcepta sacramentorum arctent viam salutis, tamen reddunt illam faciliorem, & planiorem. Non enim repugnat, vt via arcta sit planior, & facilior, quam via lata.

QVAESTIO LX.

Vtrum in statu innocentiæ ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta?

S. Thom. quæst. 61. art. 2.

1. VIdentur fuisse necessaria: primo, quia ideo post peccatum fuerunt necessaria sacramenta, quia homo naturaliter per sensibilia percipit intelligibilia; sed etiam in statu innocentiæ homo per sensibilia percipiebat intelligibilia: ergo &c. Probatur minor. Vt enim docet S. Thomas 1. par. qu. 94. artic. 2. Adam intelligebat per conuersionem ad phantasmata sensibilia, & vt docet idem quæst. 111. posteri Adæ acquisiuissent scientiam ex sensibilibus.

2. Secundo sacramenta de facto sunt instituta non solùm ad hoc, vt homo per illa sanctificetur, sed etiam, vt per ipsa profiteatur Deum esse authorem gratiæ, ac nostræ sanctificationis; sed etiam in statu innocentiæ debuissent homines per aliquod signum sensibile profiteri Deum esse authorem gratiæ, & sanctificationis: ergo &c.

3. Tertio in statu innocentiæ fuissent externa, & sensibilia sacrificia, quibus homines Deum colerent: ergo etiam fuissent sacramenta, quibus à Deo sanctificarentur.

4. Quarto in statu innocentiæ homines peccassent, saltem venialiter: ergo indiguissent aliquo sacramento mundante à venialibus.

5. Quinto matrimonium fuit institutum ante peccatum; sed matrimonium fuit sacramentum, ideoque Apostolus ad Eph. 5. de matrimonio Adæ cum Heua dicit, *Sacramentum hoc magnum est*: ergo &c. Lignum etiam vitæ, quod fuerat plantatum in medio paradisi, erat figura Eucharistiæ, ac videtur fuisse sacramentum.

6. Respondeo, quod quia natura humana fuit in duplici statu, nimirum in statu innocentiæ, antequam primi parentes peccarent, qui vocatur etiam status naturæ integræ, & in statu naturæ lapsæ, ac deprauatæ per peccatum primorum parentum; ideò S. Thomas agit de existentia, & de necessitate sacramentorum pro vtroque statu, & primo pro statu naturæ innocentis, & integræ. Et quidem omnes, vel penè omnes Theologi docent, quod cum Scriptura non faciat mentionem vllius sacramenti, quod fuerit in statu innocentiæ, non est asserendum de facto vllum sacramentum fuisse in eo statu, antequã Adam peccaret.

7. Addit S. Thomas, quod in statu innocentiæ ante peccatum sacramenta non fuerunt necessaria, necessitate nimirum conuenientiæ. Probat ex rectitudine illius status, qui consistebat in hoc, vt per donum integritatis superiora inferioribus dominarentur, & præsertim quoad supernaturalia nullo pacto dependerent ab inferioribus. Sicut enim mens subiecta erat Deo per obedientiam, ita menti subiectæ erant inferiores animæ vires, & ipsi animæ subiectum erat corpus; sed fuisset contra perfectionem illius status, vt homines per sacramenta gratiam supernaturalem acciperent dependenter à rebus materialibus, & sensibilibus: ergo &c. Hinc concludit, quod non solùm in statu innocentiæ non fuerunt necessaria sacramenta medicinalia, quæ adhibentur contra vulnera peccati: nam vt dicitur Matth. 9. *Non est opus sanis medico, sed malè habentibus*, sed neque fuerunt conuenientia sacramenta purè perfectiua, & augmentatiua gratiæ: siquidem in statu, in quo homines, præsertim quoad supernaturalia non dependebant ab inferioribus, non debuerunt accipere gratiam supernaturalem dependenter à rebus inferioribus, materialibus, & sensibilibus.

8. Quæritur, vtrum si Adam non peccasset, ac proinde status innocentiæ durasset, fuissent sacramenta?

9. Plures sunt sententiæ. Prima Durandi in 4. distinct. 1. quæst. 2. docet in statu innocentiæ, si durasset, non futura sacramenta collatiua gratiæ, sed futura sacramenta, in quantum sunt ceremoniæ sensibiles, quibus homo protestatur, Deum esse authorem gratiæ, qua supernaturaliter sanctificamur.

10. Secunda sententia Alexandri de Ales 4. par. quæst. 1. memb. 2. art. 1. docet non futura sacramenta medicinalia, sed futura sacramenta purè perfectiua, & augmentatiua gratiæ.

11. Tertia Soti in 4. distinct. 1. quæst. 1. art. 1. docet in statu innocentiæ, si durasset, nec futura sacramenta medicinalia, neque purè perfectiua, neque in quantum sunt externæ ceremoniæ protestatiuæ Dei, vt authoris gratiæ, & addit hanc esse sententiam communem.

12. Quarta sententia Suarij to. 3. in 3. par. disput. 3. sect. 3. docet, in statu innocentiæ, si durasset, non solùm futura externa sacrificia, externas oblationes, & protestationes Dei, vt auctoris gratiæ, sed etiam futura vera sacramenta, non quidem medicinalia, sed purè perfectiua, & augmentatiua gratiæ, ac præsertim futurum sacramentum Eucharistiæ (existimat enim Suarius, quod si Adam non peccasset, Verbum nihilominus fuisset incarnatum) & probabiliter sacramentum ordinis, quod ordinatur ad Eucharistiam.

13. Dicendum cum prima sententia Durandi,

randi, quam existimo S. Thomæ, & omnium antiquorum: in statu innocentiæ, si duraſſet, fuiſſent externa ſacrificia, oblationes, & ſenſibiles ceremoniæ, quibus homines etiam ſenſibiliter proteſtarentur Deum eſſe auctorem gratiæ, ſed non fuiſſent propria ſacramenta, non ſolùm medicinalia, ſed neque purè perfectiua.

14. Probatur prima pars, quæ eſt contra Sotum. Nam in ſtatu innocentiæ, ſi duraſſet, homines coluiſſent Deum illo cultu, qui eſſet conueniens tali ſtatui naturæ integræ: ſed ſtatui innocentiæ, ac naturæ integræ eſſet conueniens, vt quandoquidem homo conſtaret ex anima, & corpore, coleret Deum cultu, non ſolùm ſpirituali, & intelligibili, ſed etiam corporali, & ſenſibili, hoc eſt per externa ſacrificia, oblationes, & proteſtationes externas Dei etiam vt auctoris gratiæ: ergo &c. Videtur autem hoc ab omnibus ſupponi, & à nullo negari, excepto Soto.

15. Probatur ſecunda pars contra Alexandrum, & Suarium ratione S. Thomæ. Nam in ſtatu innocentiæ, ſi duraſſet, nihil daretur inconueniens rectitudini illius ſtatus; ſed eſſet inconueniens rectitudini illius ſtatus, vt homines quoad gratiam ſupernaturalem dependerent à rebus materialibus, & ſenſibilibus: ergo &c. Hinc patet, quod licet S. Thomas in hoc articulo reſpõdeat directè ſolùm quæſtioni abſolutæ, qua quæritur, vtrum in ſtatu innocentiæ ante peccatum fuerint ſacramenta, non autem quæſtioni conditionatæ, qua quæritur, vtrum in ſtatu innocentiæ, ſi duraſſet, fuiſſent neceſſaria ſacramenta, tamen etiam indirecte reſpondet huic quæſtioni cõditionatæ, cum afferat rationem, quæ probat ſacramenta non futura conuenientia ſtatui innocentiæ, ſi duraſſet. Addo, quod idem S. Thomas in 4. diſtinct. 1. art. 2. quæſt. 2. videtur reſpondere directè etiam quæſtioni conditionatæ, cum dicat: *& ideo dicendum eſt cum aliis, quod in ſtatu innocentiæ ſacramenta non fuiſſent neceſſaria*.

16. Addo rurſus, quod vt probat Vaſquez hic diſput. 130. cap. 2. nullus ex antiquis abſolutè dixit in ſtatu innocentiæ, ſi duraſſet, futura ſacramenta. Licet enim Alexander loco citato id probabiliter defendat, tamen poſt ſolutionem quarti argumenti exiſtimat probabilius ſacramenta non futura in ſtatu innocentiæ; ſiquidem concludit: *ex Scripturis tamen ſacris non plenè eſt iſtud manifeſtum. Vnde illi parti magis adhæreo, quod ſacramenta ſtatum naturæ lapſæ reſpiciant*. Scotus in 4. diſtinct. 1. qu. 3. §. de 3. artic. dicit *pro ſtatu innocentiæ non fuit congruum conſtitui ſacramenta, ſicut poſt lapſum*. Idem expreſsè docent Richardus in 4. diſtinct. 1. art. 2. quæſt. 1. Gabriel ibidem, quæſt. 2. Paludanus quæſt. 3. concluſ. 2. Maior quæſt. 4. Caietanus, Sotus, & alij, quos refert, & ſequitur Vaſquez hic loco citato.

17. Infertur primo, quod in ſtatu innocentiæ, ſi duraſſet, ſacramenta non fuiſſent, etiamſi admittamus cum Scoto, quod etiam tunc Verbum fuiſſet incarnatum. Ratio eſt, quia tunc Verbum incarnatum perfeciſset hominem perfectione conuenienti, non autem inconuenienti ſtatui innocentiæ; ſed non eſset conueniens ſtatui innocentiæ, vt homo gratiam ſupernaturalem acciperet dependenter à rebus materialibus, & ſenſibilibus: ergo &c.

18. Infertur ſecundo, quod ſi ſtatus innocentiæ duraſset, ſacramenta non fuiſſent ex vi præſentis decreti. Deus enim per præſens decretum voluit ſtatum innocentiæ cum perfecta rectitudine, qua homo quoad ſupernaturalia non dependeret à materialibus, & ſenſibilibus, ac proindè voluit conditionatè, vt ſi duraſset, non darentur ſacramenta, in quibus quoad gratiam ſupernaturalem dependeret à materialibus, & ſenſibilibus.

19. Ad 1. Ideo poſt peccatum ſunt neceſſaria ſacramenta, quia homo naturaliter per ſenſibilia percipit intelligibilia, & non habet donum integritatis, & rectitudinis, per quod præſertim quoad ſupernaturalia non dependeat ab inferioribus; ſed in ſtatu innocentiæ haberet hoc donum; ergo in eo ſtatu ſacramenta non eſſent neceſſaria, neque conuenientia.

20. Ad 2. concedo cum Durando, quod in ſtatu innocentiæ, ſi duraſſet, fuiſſent ceremoniæ ſenſibiles, quibus homines profiterentur Deum eſſe auctorem gratiæ, ſed dico iſtas ceremonias non futuras ſacramenta propria, ad quæ requiritur, vt ſint etiam cauſæ noſtræ ſanctificationis, vt explicatum eſt ſuo loco.

21. Ad 3. Concedo antecedens, & nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quia eſſet conueniens ſtatui innocentiæ, vt homo coleret Deum etiam per ſacrificia ſenſibilia; at eſſet inconueniens rectitudini illius ſtatus, vt quoad gratiam ſupernaturalem dependeret à rebus materialibus, & ſenſibilibus, vt explicatum eſt.

22. Ad 4. Plures auctores, quos ſecutus ſum in Tractatu de Incarnatione q. 18. docent, quod ſi Adam non peccaſſet, omnes homines nati fuiſſent confirmati in gratia, ac proindè nullus peccaſſet mortaliter. Aliqui cum Scoto dicunt, quod ſicut Apoſtoli, & quidam alij, licet fuerint confirmati in gratia, tamen peccarunt venialiter, ſic in ſtatu innocentiæ. Alii citantes S. Thomam aſſerunt, quod neque peccaſſent venialiter; alioquin Paradiſus plenus fuiſſet malis culpæ, & per conſequens etiam malis pœnæ, doloris, pœnitentiæ, lachrymarum, quæ mala videtur repugnare illi felicitati, qua Auguſtinus contra Iulianum Pelagianum docet homines fruituros in Paradiſo. Sed tranſmiſſo, quod darentur peccata venialia, nihilominus dico, quod remedium peccatorum venialium non deberent eſſe ſacramenta, ſed actus pœnitentiæ, amoris Dei &c.

vide, q. mdo hæc ſoluta, ante eũ ita, q dicit tom. 1. q. 274. n. 20. ad quæſt. n. 18.

23. Ad 5. Matrimonium Adami cum

Heua non fuit sacramentum proprium collatiuum gratiæ, sed ab Apostolo dicitur sacramentum latè sumptum, quia fuit signum spiritualis coniugij Christi cum Ecclesia, vt explicatum est supra. Lignum etiam vitæ non fuit sacramentum collatiuum gratiæ, sed solum fuit reparatiuum caloris, & humidi radicalis, ac præseruatiuum à morte, licet in quantum erat figura Eucharistiæ, dicatur sacramentum latè sumptum.

QVAESTIO LXI.

Vtrum post peccatum in statu legis naturæ fuerit necessarium aliquod remedium ad paruulos iustificandos à peccato originali?

1. VIdetur non fuisse: primo, quia hoc remedium deberet colligi, vel ex Scriptura, vel ex traditione; sed ex his non colligitur: ergo &c.

2. Secundo Deus etiam post institutum baptismum non prouidit vllum remedium pro paruulis, qui moriuntur in vtero matrum, antequam nascantur; ergo non est absurdum, quod ante institutam circumcisionem non prouiderit vllum remedium pro paruulis, qui moriebantur ante vsum rationis.

3. Respondeo, quod S. Thomas postquam ostendit sacramenta non fuisse in statu naturæ innocentis, & integræ, examinat, an fuerint in statu naturæ lapsæ per peccatum Adæ, sed reparatæ per Christum. Et quia status naturæ lapsæ, ac reparatæ per Christum, potest subdiuidi in tres status, nimirum in statum legis naturæ, statum legis Mosaicæ, & statum legis Euangelicæ, ideo agit de existentia, & necessitate sacramentorum pro tribus istis statibus. Ad clariorem intelligentiam, & resolutionem huius quæstionis, per varia quæsita explicandi sunt tres isti status.

4. Quæritur igitur primo, vtrum tota natura humana per peccatum Adami fuerit ita lapsa, & vitiata, vt indiguerit remedio, & reparatione?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia post peccatum Adami omnes homines nascuntur spoliati gratia, & donis gratuitis, vulnerati in naturalibus, & infecti peccato originali, cui debetur pœna æterna damni, hoc est priuatio æternæ beatitudinis; sed per vires naturales non possumus physicè liberari à peccato originali, & à vulneribus per peccatum acceptis, multo minus possumus recuperare dona gratuita, & liberum arbitrium est ita attenuatum, & debilitatum, vt moraliter per vires naturæ non possimus obseruare totam legem, & non incidere in noua peccata mortalia, quibus debetur æterna pœna sensus; ergo tota natura humana indiguit reparatione, sine qua tota perijsset, & fuisset damnata.

5. Quæritur secundo, vtrum Deus statim, vel penè statim post peccatum Adami reparauerit naturam humanam, instituendo aliquod remedium, per quod Adam, eiusque posteri possent à peccato liberari, recuperare gratiam, & consequi æternam beatitudinem, ac salutem?

Respondeo affirmatiuè. Probatur. Nam de facto Adam liberatus est à peccato: siquidem vt dicit Scriptura Sap. 10. loquens de diuina Sapientia, *hæc illum, qui primus formatus est à Deo Pater Orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit, & eduxit eum à delicto suo.* Rursus Abel, Noe, Henoch, alijque permulti iustificati fuerunt à peccato originali, & fuerunt sancti, iusti, atque perfecti; sed Adam, Abel &c. non potuerunt iustificari à peccato, recuperare gratiam, esse sancti, iusti, atque perfecti, nisi Deus instituisset aliquod remedium, per quod possent iustificari, & saluari; ergo &c.

6. Quæritur tertio, quodnam fuerit hoc remedium?

Respondeo, quod fuit fides in Christum venturum, quæ fides per charitatem operabatur. Vt enim loquitur Apostolus ad Rom. 3. *Sanctificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ, vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi.* Et quia fides in Christum non poterat dari sine diuina reuelatione eiusdem Christi, ideo Deus post peccatum reuelauit Adamo se missurum mediatorem, hoc est Christum, & simul promisit se per merita, & gratiam mediatoris venturi, tum Adamo, tum posteris, qui in mediatorem venturum credentes, & sperantes diligerent Deum perfecta charitate, & perfecta contritione detestarentur peccata, remissurum peccata, redditurum gratiam, & dona supernaturalia, & si perseuerarent in gratia, beatitudinem æternam suo tempore, hoc est post aduentum mediatoris largiturum. Credidit Adam Deo, & recuperauit habitum fidei, sperauit salutem, & remissionem peccati, & recuperauit habitum spei; dilexit Deum super omnia, & per contritionem perfectam detestatus est peccata, & recuperauit gratiam, & habitum charitatis, ac iustificatus est à peccato. Hæc reuelatio ab Adamo annunciata est filijs, & nepotibus, & perpetua traditione ad posteros transmissa, & à Deo sæpius confirmata, ac proindè homines ab initio mundi paulo post peccatum Adæ per fidem mediatoris potuerunt iustificari, & saluari.

7. Quæritur quarto, quo tempore natura humana per peccatum Adami lapsa fuerit primùm reparata per reuelationem, promissionem, & gratiam mediatoris venturi?

Respondeo, quod statim, vel penè statim post peccatum Adami. Deus enim, vt habetur Genes. 2. conuersus ad serpentem, in eoque alloquens diabolum, qui in ipso erat, di-

xit:

xit: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, inter semen tuum, & semen illius, ipsa* (vel vt legitur in textu hebræo? *ipsum conteret caput tuum*; ergo promisit primis parentibus semen, quod contereret caput serpentis, hoc est vinceret diabolum, & humanum genus à peccato liberaret. Hinc Adam à Deo illuminatus intellexit sibi promitti mediatorem, & semen, hoc est filium, aut nepotem, per cuius merita posset homo liberari a peccato, & recuperare gratiam amissam, & in mediatorem credens, ac sperans, conuersus est ad Deum charitate perfecta, ac perfecta contritione detestatus peccatum, iustificatus est. Hinc patet religionem christianam, hoc est fundatam in fide Christi, incepisse ab initio mundi statim post peccatum Adæ, & ante omnes falsas sectas, licet habuerit diuersos status. Nam qui fuerunt ante Christum, credebant in Christum venturum: nos credimus in Christum, qui iam venit. Ideo Augustinus lib. 1. retractat. cap. 13. dicit. *Nam res ipsa, quę nunc Christiana Religio nuncupatur, erat & apud antiquos, nec defuit ab initio generis humani, quoad vsque ipse Christus veniret in carne, vnde vera religio, quæ iam erat, cœpit appellari christiana.*

8. Quæritur quinto, quid sit status legis naturæ, & vtrum aliquando fuerit?

Respondeo statum legis naturæ posse dupliciter intelligi. Primo potest intelligi status, in quo homines ordinarentur ad solum finem naturalem, & obligarentur solis præceptis naturalibus, non autem supernaturalibus. In hoc sensu status legis naturæ, licet fuerit possibilis, nunquam fuit. Nam natura humana ab initio fuit eleuata ad finem supernaturalem, ac proindè homines ab initio obligati sunt, non solum præceptis naturalibus, sed etiam supernaturalibus credendi, sperandi, ac diligendi Deum super omnia dilectione supernaturali. Secundo potest intelligi status, in quo homines obligarentur solis præceptis, quæ connaturaliter conueniunt naturæ eleuatæ, absque additione aliorum præceptorum diuinorum. In hoc sensu omnes homines ante institutam circumcisionem fuerunt in statu legis naturæ. Deus enim postquam naturam lapsam per peccatum Adami reparauit per promissionem Christi venturi, reliquit Adamum, & posteros eius sub lege naturæ, ac nulla alia illis imposuit præcepta, quam quæ connaturaliter sequuntur ex statu eleuationis. Et quia ex statu eleuationis connaturaliter sequuntur præcepta credendi, sperandi, ac diligendi Deum super omnia, & proximum sicut nos ipsos, in quibus præceptis includuntur præcepta religionis circa Deum, temperantiæ circa nos ipsos, & iustitiæ, ac charitatis erga proximum, ideo obligabantur solùm his præceptis. Porrò præcepta supernaturalia fidei, spei, & charitatis sufficienter innotescebant posteris Adæ per traditionem ab Adamo deriuatam: præcepta naturalia colendi Deum, honorandi parentes &c. scripta erant in cordibus vniuscuiusque, ac sufficienter innotescebant lumine rationis per naturalem discursum, iuxta illud Psal. 4. *Quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui.*

9. Quæritur sexto, quid sit status legis Mosaicæ?

Respondeo, quod quia post diluuium circa tempora Abrahæ omnes penè homines inciderant in idololatriam, & in alia peccata contra legem naturæ, per idololatriam obscurata, ac pene deleta fuerat in cordibus, & in obliuionem abierat lex fidei fundata in reuelatione, ac promissione mediatoris venturi: per consuetudinem autem peccandi contra legem naturæ obscurata, ac penè deleta fuerat lex naturæ, quam Deus scripserat in cordibus hominum. Ideo Deus, vt vtramque legem repararet, elegit Abraham, cui reuelatione peculiari, & clariori promisit Christum, dicens, *benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*, & per hanc promissionem, & reuelationem reparauit legem fidei, & constituit Abraham patrem omniũ credentium, illique, & posteris imposuit præceptum circumcisionis, vt in ipsa carne haberent signum sensibile fidei, qua credebant ex semine Abrahæ oriturum Christum. Mox post quadringentos circiter annos, cum iam posteri Abrahæ ex Isaac, & Iacob multiplicati essent in populum magnum, tempore Moysis in monte Sinai sensibiliter promulgauit legem naturæ, quæ continetur in præceptis decalogi, eamque scripsit in tabulis lapideis. Præceptis naturalibus addidit præceptum magnum, quod est primum, & fundamentale, hoc est præceptum charitatis, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. & proximum tuum, sicut te ipsum*, quod habetur Exodi 6. & explicatur à Christo, Matth. 22. in quo præcepto charitatis continentur etiam præcepta fidei, & spei, Quia verò lex naturæ apparuerat moraliter insufficiens ad rectè viuendum; siquidem in lege naturæ omnes penè homines inciderant in idololatriam, & in alia vitia consequentia idololatriã, ideo Deus ex posteris Abrahæ per Isaac, & Iacob elegit sibi populum peculiarem, cui vltra legem naturæ per Moysem dedit legem scriptam, quæ præceptis fidei, & præceptis naturalibus decalogi superaddit præcepta ceremonialia, & iudicialia; ceremonialia, quidem ad determinandum modum colendi Deum, & profitendi etiam exterius, & sensibiliter fidem mediatoris venturi; iudicialia verò ad determinandam legem naturalem, & modum se habendi erga proximum, præsertim in iis, quæ spectant ad iustitiam.

10. Quæritur septimo, quinam obligarentur lege Mosaica?

Respondeo, quod lege fidei, & præceptis naturalibus decalogi obligabantur omnes gentes; lege autem Mosaica, in quantum supra legem fidei addebat præcepta ceremonia-

nialia, & iudicialia, obligabatur tantum populus, quem vt peculiarem sibi elegerat Deus. Et quia Deus elegerat sibi vt populum peculiarem solos posteros Abrahæ, eosque non omnes, sed illos tantum, qui ex Abraham erant orituri per Isaac, & Iacob, ideo per se omnes, & soli posteri Iacob obligabantur lege Mosaica. Quia rursus præceptum circumcisionis, quod multo ante Moysem impositum fuit Abrahæ, fuit quoddam inchoamentum legis Mosaicæ, & fuit per legem mosaicam confirmatum, ideo etiam præceptum circumcisionis per se obligabat solos posteros Abrahæ per Isaac, & Iacob: nam per accidens obligauit etiam Ismaelem, & alios filios, quos Abraham habuit ex Cetura etiam coniuge, quandiu fuerunt in familia Abrahæ, & obligauit Esau, quandiù fuit in familia Isaac. At postquam Ismael ejectus fuit ex familia Abrahæ, præcipiente per Saram Domino Genes. 21. *Ejice ancillam, & filium eius*, ac filij Çeturæ, Gen. 25. separati sunt à familia Isaac, & Esau se separauit à Iacob Gen. 36. non amplius cum suis posteris obligati sunt lege circumcisionis; ideoque Ismaelitæ, seu Agareni, qui descenderunt ex Ismaele, Idumęi, qui descenderunt ex Esau, qui vocabatur etiam Edom, & populi multi, qui descenderunt ex Abraham per filios Ceturæ, non obligabantur lege circumcisionis, ac lege mosaica, sed sola lege naturæ, in eaque per fidem charitate formatam poterant saluari. Poterant tamen aliæ gentes aggregari sponte populo Dei, ac circumcidi, ac tunc obligabantur ad obseruandam totam legem mosaicam, & qui ex alijs gentibus aggregabantur populo Dei, vocabantur Proselyti, vt de Achior Duce Ammonitarum legitur Iudith. 14. Hinc patet discrimen inter circumcisionem, & baptismum, legem mosaicam, & legem Euangelicam. Nam præcepto baptismi, & lege Euangelica obligantur omnes gentes, iuxta illud Christi Marci 16. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* E conuerso lege circumcisionis, & mosaica obligabantur solum Israelitæ, hoc est soli posteri Iacob, ideoque cæteræ gentes obligabantur sola lege naturæ, & in lege naturæ per fidem Christi venturi poterant iustificari, & saluari, sicuti de facto post impositum Abrahæ præceptum circumcisionis Iob incircumcisus in lege naturæ per fidem Christi venturi fuit iustificatus, & saluatus.

11. Quæritur octauo, quandiu durauerit lex naturæ?

Respondeo legem naturæ pro Israelitis duraſſe vsque ad promulgationem legis mosaicæ in monte Sinai; pro cæteris gentibus duraſſe ab Adamo vsque ad Christum, & ad promulgationem legis Euangelicæ per aduentum Spiritus Sancti in monte Sion. Per aduentum igitur Spiritus Sancti abrogata est lex mosaica, in quantum superaddebat legi naturæ, & legi fidei præcepta ceremonialia, & loco illius subrogata est lex Euangelica, quæ per legem mosaicam fuerat figurata. Superaddit autem lex Euangelica supra legem fidei, hoc est supra præcepta fidei, spei, & charitatis, & supra legem naturæ, hoc est supra præcepta decalogi, præcepta sacramentorum, atque ad legem Euangelicam suscipiendam, & obseruandam, tenetur non vna solùm natio, sicut soli Israelitæ obligabantur lege mosaica, sed omnes nationes, ac gentes, iuxta illud Christi Marci 16. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ &c.*

12. Quæritur nono, vtrum lex mosaica statim post passionem Christi, vel saltem post aduẽtum Spiritus Sancti, quoad præcepta ceremonialia non solum fuerit mortua, ita vt non haberet amplius vim obligandi, & eius sacramenta non haberent amplius vim eo modo sanctificandi sanctitate figuratiua vere sanctitatis conferendæ per Christum, sed etiam fuerit mortifera, ita vt sine peccato mortali obseruari non posset?

Respondeo, quod circa hoc punctum magna fuit controuersia inter Hieronymum, & Augustinum. Hieronymus enim docet legem mosaicam statim post passionem Christi, vel saltem post aduentum Spiritus Sancti non solum fuisse mortuam, sed etiam mortiferam, ita vt sine peccato obseruari non posset. Quia verò ex actibus Apostolorum constat Apostolos etiam post aduentum Spiritus Sancti obseruasse ceremonias legales: nam vt legitur actorum 16. Paulus circumcidit Timotheum, qui erat ex matre Iudæa, & vt legitur Actorum 21. idem Paulus consilio Iacobi Apostoli fratris Domini, purificatus iuxta ritum Iudæorum ascendit in templum &c. ideo Hieronymus docuit Apostolos obseruasse legalia, non secundum veritatem, sed quadam simulatione, ne Iudæos scandalizarent, eorumque conuersionem impedirent. Augustinus è conuerso, quia existimauit inconueniens, vt Apostoli hac simulatione vterentur, qua darent occasionem errandi in fide, existimando post aduentum Spiritus Sancti licitum esse obseruare ceremonias mosaicas, cum esset illicitum, distinxit tria tempora. Primum fuit ante passionem Christi, quo ceremonialia neque erant mortua, neque erant mortifera, ideoque non solum poterant obseruari sine peccato, sed etiam in Iudæis dabatur obligatio ad illa obseruanda. Tertium tempus fuit post promulgationem Euangelij apud omnes gentes, quo ceremonialia non solùm sunt mortua, quia non datur obligatio ad illa obseruanda, sed etiam sunt mortifera, quia non possunt sine peccato grauissimo obseruari. Secundum, & medium tempus fuit post passionem Christi, & post aduentum Spiritus Sancti, ante Euangelium sufficienter promulgatum per orbem terrarum, quo ceremonialia erant mortua, quia

non

non amplius obligabant, sed nondum erant mortifera, quia poterant licitè à Iudæis obseruari.

13. Sed pòtest contra hanc doctrinam opponi pro sententia Hieronymi. Ideo post prædicatum sufficienter Euangelium ceremoniæ legis veteris non solùm sunt mortuæ, sed etiam mortiferæ, quia cum fuerint institutæ ad significandum Christum nondum venisse, & mysteria nostræ redemptionis impleſſe, ac legem nouam promulgasse, sed venturum, ac mysteria redemptionis impleturum, & legem nouam promulgaturum, eo ipso, quod aliquis vellet obseruare ceremonias mosaicas, per illam obseruantiam significaret nondum Christum venisse, sed venturum, ac mysteria redemptionis nondum impleuisse, sed impleturum, ac legem nouam nondum promulgasse, sed promulgaturum, quod est contra fidem, & spectat ad errorem Iudæorum; sed hæc ratio probat, quod statim post passionem, vel saltem post aduentum Spiritus Sancti ceremoniæ mosaicæ fuerint mortiferæ, ac non potuerint obseruari sine peccato, & errore contra fidem; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: hæc ratio probat, quod statim post aduentum Spiritus Sancti ceremoniæ mosaicæ non potuerunt licitè obseruari, vt viuæ, concedo; vt mortuæ, sed nondum sepultæ, & donec sepelirentur cum honore, nego; & nego consequentiam. Post aduentum Spiritus Sancti, cum impleta fuissent omnia mysteria redemptionis nostrę, ceremoniæ mosaicæ non poterant amplius obseruari vt viuæ, hoc est vt significantes mysteria redemptionis nondum fuisse impleta, sed adimplenda; poterant tamen obseruari, & honorificè custodiri vt mortuæ, vt synagoga mater Ecclesiæ, & lex mosaica à Deo tradita honorificè sepeliretur. At postquam promulgato Euangelio, synagoga, & lex mosaica iam est sepulta, non possunt amplius ceremoniæ veteres obseruari, neque vt viuæ, neque vt mortuæ. Explicatur exemplo. Cadauera mortuorum custodiuntur, & honorantur aliquo tempore, donec honorificè deferantur ad sepulturam: at postquam fuerint sepulta, impium censetur illa ex sepulchris eruere. Videri potest Augustinus epist. 19. ad Hieronymum, apud quem etiam habentur plures alię epistolæ Augustini ad Hieronymum, & Hieronymi ad Augustinum de hoc puncto. Videri etiam potest diuus Thomas 1. 2. quæst. 103. artic. 4. & Vasq. 1. 2. disp. 182.

14. Addo ex S. Thoma 1. 2. quæst. 104. artic. 3. præcepta iudicialia veteris legis post passionem Christi fuisse mortua ita, vt in quantum fuerant à Deo lata, non amplius obligarent: siquidem lata erant ad ordinandum statum politicum populi iudaici, donec veniret Christus: vt enim docet Apostolus ad Galat. 3. lex mosaica fuit pædagogus ducens ad Christum; sed non esse mortifera, ac proindè posse aliquem principem præcipere, vt obseruentur totaliter, vel ex parte in sua dictione. Ratio est, quia primo, & per se non ordinabantur ad significandum Christum venturum, sicut præcepta ceremonialia, sed ad ordinandam rempublicam ciuilem. Illicitum tamen esset illa obseruare, quasi ex vi legis veteris habeant vim obligandi; siquidem tota lex vetus abrogata est per Christum.

15. His præmissis, descendendo ad quæstionem propositam, quæritur decimo, vtrum in statu naturæ ante institutam circumcisionem fuerit à Deo institutum aliquod remedium ad iustificandos à peccato originali paruulos ante vsum rationis?

Respondeo affirmatiuè contra aliquos recentiores, quos tacito nomine refert Vasquez hic.

16. Probatur primo auctoritate Patrum. Primus ex Patribus, qui huius remedij mentionem fecerit, fuit Augustinus lib. 2. de Nuptijs, & concupiscentia, cap. 11. & lib. 1. contra Iulianum, cap. 21. Augustinum secuti sunt Gregorius Magnus lib. 4. moral. cap. 2. vel 3. Beda, Bernardus, & Hugo de Sancto Victore locis citandis quæstione sequenti, & omnes Theologi in 4. dist. 1.

17. Probatur secundo ratione. Ex opposita enim sententia sequitur primo ante institutam circumcisionem omnes paruulos etiam filios Sanctorum sine vllo remedio perijsse, quod non est consonum misericordiæ illius, qui neminem vult perire. Secundo sequitur, quod etiam post institutam circumcisionem, quæ non debebat conferri nisi octauo post ortum die, omnes paruuli Iudæorum, qui ante diem octauum moriebantur, perijssent sine remedio. Tertio perijssent etiam ij, qui die octaua non poterant circumcidi propter euidens periculum, ne in ipsa circumcisione morerentur, & mox peribant incircumcisi. Quarto demum sequitur, quod post institutam circumcisionem, quæ erat pro solis masculis, nullum fuisset remedium pro paruulis fœminis: quod est absurdum. Nunquid enim masculorum Deus tantum, ac non etiam fœminarum?

18. Hanc rationem à diuina misericordia desumptam affert etiam Innocentius III. cap. *Maiores* de Baptismo, & eius effectu, dicens. *Absit, vt vniuersi paruuli pereant, quorum quotidiè tanta multitudo moritur, quin misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem.* Licet autem Pontifex loquatur de tempore post institutam circumcisionem, & baptismum, tamen eius ratio est generalis, & militat pro quolibet statu etiam legis naturæ.

19. Quæritur vndecimo, quodnam fuerit hoc remedium?

Respondeo omnes conuenire, quod hoc remedium fuerit fides, non habitualis tantum, sed actualis, qua parentes, vel alij applicabant paruulis merita mediatoris venturi. Existimo cum communi sententia hanc fidem debuisse

esse

esse honestam, & supernaturalem. Ratio est, quia sola fides honesta, & supernaturalis est vtilis ad salutem. Et quia etiam fides informis, qualis datur in peccatoribus fidelibus, potest esse honesta, & supernaturalis, ideo probabile est, quod ad paruulos iustificandos sufficiebat applicatio fidei etiam informis. Aliqui existimant, quod soli parentes, vel ij, ad quos spectabat cura paruulorum, possent per applicationem fidei iustificare paruulos suos: siquidem Patres dicunt, paruulos iustificatos fuisse per fidem parentum. Alij existimant quemlibet etiam extraneum potuisse paruulos iustificare per applicationem fidei, eo pacto, quo quilibet etiam extraneus potest validè baptizare, ac proindè iustificare paruulum, etiam parentibus inuitis. Res est incerta: sed hoc secundum videtur probabilius.

20. Ad 1. nego minorem. Hoc remedium colligitur ex auctoritate Patrum, quam credendum est fundatam fuisse in antiqua traditione. Confirmatur: nam etiam gentiles solebant adhibere aliquas ceremonias, & expiationes circa infantes recenter natos, quæ consuetudo censenda est orta ex antiqua traditione, qua homines, antequam inciderent in idolatriam, solebant applicare fidem infantibus ad illos iustificandos à peccato originali.

21. Ad 2. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia ex ijs qui in vtero animantur anima rationali, plerique nascuntur: at ex ijs, qui nascuntur, plurimi non perueniunt ad vsum rationis; ergo ex eo, quod Deus prouiderit remedium pro plerisque, licet aliquos paucos iusto suo iudicio reliquerit sine remedio in massa perditionis, nihil sequitur absurdi. Confirmatur disparitas. Nam omnes per illam debemus respondere, cum quæritur, quare Deus paruulis natis prouiderit remedium baptismi, paruulos morientes, antequam nascantur, ac possint baptizari, reliquerit sine remedio.

22. Sed quæres: est ne saltem probabilis sententia Alexandri 4. part. & Caietani 3. par. quæst. 68. art. 2. & 11. qui docuerunt secundum legem communem omnes paruulos, seu sint nati, seu adhuc sint in vtero matrum, quibus baptismus applicari non potest, & qui non occiduntur in odium fidei, saluari posse alio remedio, hoc est voto baptismi, & fide parentum, præsertim applicata per aliquod signum sensibile, & exterius?

23. Respondeo negatiuè cũ communi sententia Theologorum. Probatur ex verbis Christi Ioan. 14. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, quẽ locum de paruulis, & adultis omnes Patres, qui videri possunt apud Vasquez disp. 51. cap. 2. intellexerunt, sed ita, vt senserint, paruulos, nisi re ipsa baptizentur baptismo aquæ, vel sanguinis, saluari non posse. Confirmatur ex vsu Ecclesiæ, quæ paruulos morientes sine baptismo prohibet ad ecclesiasticam sepulturã admitti, ac proindè sentit eos damnari. Propter hæc fundamenta Sotus, Ledesma, Alphonsus de Castro, & alij relatam sententiam Caietani vocant hæreticam, Vasquez erroneam, & Beatus Pius Quintus iussit ex operibus Caietani auferri commentarium illorum articulorum 2. & 11. in quibus hanc sententiam docuit.

24. Quæres rursus, vtrum saltem *dici* possit, quod licet non detur remedium vniuersale pro paruulis morientibus sine baptismo aquæ, vel sanguinis, tamen eorum aliquis ex speciali gratia, & priuilegio Dei saluetur, vel ex orationibus parentum, vt docuerunt Gerson de Natiuitate Beatæ Mariæ, Gabriel in 4. dist. 4. qu. 2. art. 3. & Echius in centurijs, vel Deo supplente aliquem defectum materiæ, formæ, aut intentionis ministri, propter quem defectum baptismus debuit esse inualidus, vt docuit Antisiodorensis lib. 3. summę, tract. 3. cap. 4. & alij.

Respondeo Deum posse modo extraordinario iustificare, & saluare paruulos morientes sine baptismo, sicut sanctificauit in vtero matrum Ieremiam, & Ioannem Baptistam, antequam illis applicaretur circumcisio, vel remedium legis naturæ. Ideo verba illa, *nisi quis renatus* fuerit &c. intelligenda sunt de lege ordinaria, & communi.

25. Addo, quod sine speciali reuelatione, vel impulsu Dei, temerariè assereretur aliquem in particulari sic saluari. Cum enim detur lex communis, *nisi quis renatus fuerit* etc. sine speciali reuelatione temerariè dicitur aliquis ab hac lege exemptus. Temerarium etiam esset sine speciali Dei impulsu orare Deum, vt aliquem saluet hoc modo extraordinario; bene quidem absque speciali impulsu temerarium est orare Deum, vt operetur contra suam legem vniuersalem in Euangelio promulgatam.

QVÆSTIO LXII.

Vtrum in lege naturæ ad paruulos iustificandos sufficeret sola fides, vel requireretur aliquod signum sensibile?

1. Videtur in lege naturæ ad iustificandos paruulos ante vsum rationis necessarium fuisse, vt fides illis applicaretur aliquo signo sensibili: primo quia in lege Mosaica ad iustificandos paruulos requirebatur signum sensibile circumcisionis, in lege Euangelica requiritur signum sensibile baptismi: ergo etiam in lege naturæ requirebatur aliquod signum sensibile: alioquin paruuli in lege naturæ fuissent melioris conditionis, quam in lege Mosaica, & Euangelica: quod est absurdum.

2. Secundo fides per actum merè interiorem potest applicari paruulis, non solum natis, sed etiam nondum natis, & in vtero clausis, non solum præsentibus, sed etiam absentibus, & distantibus: ergo in lege naturæ per applicationem internam fidei potuissent iustifica-

ri

ri paruuli, antequam nascerentur, ac absentes, & distantes; in lege Mosaica, atque Euangelica possent iustificari soli paruuli nati, & præsentes: ergo etiam ex hoc capite paruuli melioris conditionis fuissent in lege naturæ, quam in lege mosaica, & euangelica.

3. Tertio fuit conueniens, vt paruuli per aliquod signum sensibile cõsecrarentur Deo, aggregarentur Ecclesiæ visibili, sensibiliter vnirentur Christo venturo, vt capiti visibili, & sensibiliter mundarentur à peccato originali, sicut illud per generationem sensibilem contrahebant,

4. Respondeo in hac quæstione tres esse sententias. Prima Soti in 4. dist. 1. quæst. 1. Paludani dist. 1. quæst. 5. art. 5. & Marsilij quæst. 4. docet fuisse necessarium aliquod signum sensibile determinatum à Deo, licet ignoremus, quodnam fuerit.

5. Secunda Durandi in 4. dist. 1. qu. 8. quem sequuntur Suarius hic disp. 4. sect. 2. Cardinalis de Lugo disp. 3. sect. 2. & plures alij recentiores, docet necessarium fuisse aliquod signum sensibile, non determinatum à Deo, sed pro arbitrio applicantium suam fidem ad paruulos iustificandos.

6. Tertia S. Thomæ in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 6. quæstione 2. S. Bonauenturæ in eadem distinctione, quæst. 2. Richardi ibidem, art. 5. Soti in 4. dist. 2. quæst. 1. & aliorum, quos sequitur Vasquez 3. part. disp. 165. cap. 2. docet sufficisse, vt fides applicaretur sola applicatione interna, licet de facto soleret applicari aliquo signo externo, & sensibili: & hanc sententiam sequor vt probabiliorem, & conformiorem Sanctis Patribus.

7. Probatur primo auctoritate. Nam ex quinque Patribus, qui de hoc remedio locuti sunt, tres, nimirum Gregorius, Beda, & Bernardus, expresè dicunt paruulos iustificatos fuisse per solam fidem, duo alij, nimirum Augustinus, & Hugo de Sancto Victore idem insinuant: ergo &c. Probatur antecedens, afferendo testimonia Patrum. Gregorius Magnus lib. 4. moral. cap. 2. vel 3. & refertur de consecratione, distinct. 4. capite *Hoc autem* dicit. *Quod autem apud nos facit aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro ijs, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis.*

8. Respondent Gregoriũ loqui de sola fide vt applicata signo externo, & sensibili. Sed S. Thomas, & S. Bonauentura reijciunt hanc responsionem, vt non consonam verbis. Gregorius enim dicit, pro paruulis sufficisse solam fidem, eamque opponit externis, ac sensibilibus signis sacrificij, & circumcisionis: ergo docet expresè sufficisse solam fidem absque signo externo, quo applicaretur.

9. Beda lib. 10. in Lucam in illa verba *Cum consummati fuissent dies octo*, dicit. *Nam qui vel ante tempora circumcisionis, vel etiam post datam circumcisionem ex cæteris gentibus extitere fideles, vt exemplar patientiæ Iob, & amici, liberique ipsius, siue victimis hostiarum, se suosque ab originali peccato, seù certè sola fide soluebant.* Sanctus Bernardus epist. 77. ad Hugonem de Sancto Victore dicit. *In nationibus verò, quotquot inuenti sunt fideles, adultos quidem fide, & sacrificijs credimus expiatos, paruulis solam fidem profuisse, imò sufficisse credimus*: ergo cum contraponant solam fidem eidem fidei per sacrificia, tanquam per externa signa protestatæ, existimarunt paruulis sufficisse solam fidem illis interius applicatam etiã sine vlla externa protestatione, & applicatione.

10. Augustinus licet non loquatur ita expresè, tamen idem insinuat lib. de nuptijs, & concupiscentia, cap. 11. Loquens enim de temporibus ante institutam circumcisionem dicit. *Superioribus temporibus omninò latuit sacramentum iustificationis ex fide. Eadem tamen fides mediatoris iustos faciebat pusillos cum magnis.* Si paruuli non potuissent iustificari sine aliquo sacramento, siue signo sensibili, quo applicaretur fides, proculdubio fideles non latebat hoc sacramentum iustificationis ex fide; sed Augustinus dicit omninò latuisse; ergo existimat paruulos iustificatos per fidem sine vllo sacramento, seu signo sensibili. Licet autem idem Augustinus lib. 5. contra Iulianum, cap. 25. dicat: *nec ideo tamen credendum est ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem in eis erat mediatoris fides in carne venturi, nullo eius sacramento opitulatos fuisse paruulis suis, quamuis quod illud esset Scriptura, aliqua necessaria causa latere voluerit*; tamen non contradicit superiori sententiæ, sed solum significat antiquos solitos fuisse applicare paruulis fidem mediatoris per aliquod signum sensibile, quod esset sacramentum latè dictum, hoc est non à Deo institutum, sed ab hominibus ex deuotione assumptum, vt explicabitur quæstione sequenti. Demum Hugo de Sancto Victore lib. 1. de sacramentis part. 11. cap. 3. & 5. docet hanc esse differentiam inter sacramenta legis naturæ, & sacramenta legis mosaicę, vel euangelicæ, quod sacramenta legis naturæ fuerunt voluntatis, sacramenta legis mosaicæ, vel euangelicæ fuerunt necessitatis, illa ex voto, & ex consilio, hæc ex præcepto: ergo existimat in lege naturæ ad iustificandos paruulos non fuisse necessarium sacramentum, hoc est signum sensibile, ac proindè dum cap. 6. eiusdem partis 11. & cap. 2. partis 12. videtur docere, quod in lege naturæ ad iustificandos paruulos requirebatur fides cum aliqua oblatione, docet solum, quod oblatio externa requirebatur ex quadam conuenientia, non autem ex necessitate, cum sufficeret sola fides.

11. Antiquos Patres præter Magistrum sententiarum, qui non satis clarè loquitur, secuti sunt S. Thomas, & S. Bonauentura. Sed quia Suarius disp. 4. sect. 2. fatetur S. Thomam in 4. sententiar. docuisse nostram sententiam, sed addit illum 3. part. quæst. 60. art. 5. ad 3. & quæst. 61. art. 3. ad 2. & clarius quæst. 70. art. 4. ad 2. hanc sententiam retractasse, ac docuis-

se contrariam opinionem, placet referre verba S. Thomę hoc vltimo loco, quem Suarius putat clariorem cæteris. Sic igitur loquitur. *Dicendum, quod sicut ante institutionem circumcisionis sola fides Christi venturi iustificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam circumcisione data; sed ante non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei, quia nondum homines fideles ceperant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen est, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem adhiberent, quod esset quoddam signum fidei, sicut adulti pro se ipsi preces, & sacrificia offerebant.* Dicit expresse, quod ante institutam circumcisionem sufficiebat sola fides, & non requirebatur signum protestatiuum fidei: ergo dum addit adhibitas preces, vel benedictiones, putat adhibitas, non ex necessitate, sed ex deuotione, ac proindè non retractat, sed confirmat suam antiquam sententiam.

12. Probatur secundo conclusio. Nam ex dictis iuxta communem sententiam status legis naturę supra præcepta naturalia, & supernaturalia fidei, spei, ac charitatis non addebat vllum præceptum ceremoniale, ac proindę primum præceptum ceremoniale fuit præceptum circumcisionis; sed præceptum applicandi paruulis fidem per signum sensibile fuisset ceremoniale, non minus, quam præceptum circumcisionis: ergo in lege naturæ non dabatur hoc præceptum.

13. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia lex mosaica, & Euangelica supra legem fidei, & legem naturæ addunt præcepta ceremonialia, & sacramentorum, quæ lex naturæ non habebat, ac proindè in lege naturæ ad paruulos iustificandos sufficiebat sola fides sine sacramento sensibili. Nec ex hoc sequitur, quod in lege naturæ paruuli fuissent melioris conditionis, quam in lege Mosaica, vel Euangelica. Nam præcepta circumcisionis, & baptismi sunt onera quædam, sed alleuiantia, & facilitantia salutem paruulorum, cum valdè iuuent ad conseruandam fidem parentum.

14. Ad 2. nego antecedens, ac dico, quod ex diuina institutione fides in ordine ad effectum iustificandi non poterat validè applicari paruulis, nisi natis, & præsentibus.

15. Ad 3. Concedo in lege naturæ fuisse conueniens, vt paruuli per aliquod signum sensibile aggregarentur Ecclesiæ, ideoque parentes ex deuotione solitos fuisse adhibere signum sensibile: sed nego fuisse necessarium hoc signum sensibile in lege naturæ, in qua Deus reliquit hominem sub solis præceptis fidei, & naturalibus sine præceptis positiuis.

QVAESTIO LXIII.

Vtrum post peccatum ante Christum in lege naturæ, & mosaica debuerint esse aliqua sacramenta pro paruulis, & adultis.

S. Th. quæst. 61. art. 3.

1. VIdetur, quod non: primo, quia sacramenta sunt quædam medicinæ contra vulnera peccatorum: sed medicamenta non debent adhiberi, antequam adueniat medicus illa præscribens: ergo ante aduentum Christi, qui fuit medicus generis humani, non debuerunt dari sacramenta.

2. Secundo passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum; sed effectus non debet poni prius tempore, quam causa: ergo ante aduentum Christi, eiusque passionem non debuerunt dari sacramenta.

3. Tertio durante eodem statu generis humani, debuerunt durare eadem sacramenta: siquidem sacramenta debent esse conuenientia statui generis humani, vt docet Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 16. & 17. sed idem fuit status humani generis à peccato Adami vsque ad Christum: ergo non debuerunt esse diuersa sacramenta legis Mosaicæ à sacramentis legis naturę.

4. Respondeo in hac quæstione quædam esse certa, quædam dubia, & ex his aliqua spectare ad quæstionem de re, alia ad quæstionem de nomine.

5. Primo igitur certum est, ac de fide, homines in lege naturæ coluisse Deum cultu etiam externo, & sensibili, & quibusdam sacris ceremonijs. Vt autem aduertit Hugo de Sancto Victore lib. 1. de sacramentis cap. 10. in libro Geneseos fit mentio triplicis generis ceremoniarum, quibus homines in lege naturæ colebant Deum, oblationis nimirum, sacrificij, & decimationis. Nam Genes. 4. Abel Deo sacrificat animalia, & Genes. 8. Noe de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare. Genes. 14. Melchisedech obtulit panem, & vinum, & eodem capite Abraham dedit decimas Melchisech sacerdoti. Rationem affert S. Bonaventura in 4. distinct. 1, art. 2. quæst. 3. Nam homines etiam in lege naturæ debuerunt sensibiliter protestari se credere in Deum, vt creatorem, saluatorem, & glorificatorem: sed per oblationes profitebantur Deum vt creatorem, & dominum omnium rerum: per sacrificia, quæ perficiebantur morte animalium, profitebantur Deum esse saluatorem, ac per mortem mediatoris saluaturum mundum; per decimas profitebantur Deum esse glorificatorem: nam sicut denarius est vltimus, ac perfectus numerus, siquidē sicut alij numeri consequentes denarium fiunt ex additione numeri inferioris supra denarium, vt

ex

ex multiplicatione denarij, sic beatitudo, qua glorificamur, est vltima perfectio naturæ rationalis: ergo &c.

6. Certum est secundo in lege naturæ homines fuisse etiam vsos aliquibus ceremonijs sensibilibus ad profitendum Deum esse authorem gratiæ, & sanctificationis nostræ, & ad se, & alios sanctificandos, atque à peccatis emundandos. Probatur. Nam in lege naturæ fuerunt sacerdotes, & sacrificia, ideoque Genes. 9. Melchisedech dicitur fuisse *sacerdos Dei altissimi*; sed præcipuum munus sacerdotis est populum sanctificare, offerendo pro ipso dona, & sacrificia pro peccatis: ergo in lege naturæ fuerunt ceremoniæ sensibiles ad homines sanctificandos, & à peccatis emundandos, & ad profitendum Deum esse authorem gratiæ, & sanctificationis nostræ. Rursus Iob. 1. dicitur, quod cum transissent dies conuiuij, Iob sanctificabat filios suos, *& offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: ne forte peccauerint filij mei*: ergo Iob in lege naturæ vtebatur aliquibus ceremonijs sensibilibus ad filios sanctificandos, & à peccatis emundandos. Rursus Gregorius lib. 4. moral. cap. 2. vel 3. supra citato dicit. *Quisquis enim regenerationis vnda non soluitur, reatus primi vinculis captiuus tenetur. Quod autem apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij &c.* ergo existimat in lege naturæ sacrificium fuisse loco baptismi ad emundandos adultos à peccato originali. Hinc ortum est, vt etiam Gentiles vterentur aliquibus sacrificijs, & ceremonijs ad suos Deos placandos: dæmonum sub nominibus fallorum deorum volente coli ritibus similibus illis, quibus Deus verus ex antiqua traditione colebatur à fidelibus. Ratio, quare homines etiam in lege naturæ vterentur his ceremonijs, ex S. Thoma hoc art. 3. est, quia credebant in Christum venturum, per cuius merita possent sanctificari, & à peccatis emundari: ergo tenebantur hanc fidem per aliquas sensibiles ceremonias profiteri. Addo rationes, quas quæst. 14. ex S. Thoma art. 1. huius quæst. 61. attulimus ad probandum homini sacramenta esse necessaria necessitate conuenientiæ, ostendere etiam in lege naturæ, & mosaica debuisse dari aliqua sacramenta, saltem latè sumpta.

7. His suppositis, quæ certa sunt, supersunt quatuor dubia. Primum est, an ceremoniæ ad homines sanctificandos, & emundandos à peccatis in lege naturæ essent necessariæ necessitate præcepti, an solùm essent sub consilio? Secundum est, an essent necessariæ ex institutione, & præcepto diuino? Tertium est, an essent præceptæ sub determinata materia, an solùm in vniuersali, ita vt quisque pro libito posset vti hac, vel illa ceremonia. Quartum spectans ad quæstionem de nomine, an essent sacramenta propriè?

8. Prima sententia Scoti in 4. distinct. 1. quæst. 3. quem sequuntur Richardus quæst. 1. art. 1. & Maior quæst. 4. eiusdem distinctionis, ad omnia quatuor proposita dubia respondet affirmatiuè, ac docet in lege naturæ fuisse vera, & propria sacramenta à Deo instituta, & præcepta sub determinatis materijs, proportionaliter, ac in lege mosaica, & euangelica.

9. Secunda sententia Alexandri 4. parte quæst. 1. memb. 3. art. 1. & 2. S. Bonauenturæ in 4. distinct. 1. quæst. 3. art. 2. & aliorum docet in lege naturæ fuisse sacramenta à Deo speciali instinctu instituta solùm in generali, non autem in materia determinata, sed non fuisse sub præcepto, sed sub consilio, ita vt homines non obligarentur ad illa sacramenta suscipienda.

10. Tertia sententia Paludani in 4 dist. 1. quæst. 3. concluf 4. & Durandi distinct. 1. quæstione 2. Soti in eadem distinct. quæst. 2. art. 3. & Cani prælectione de sacramentis, parte 3. docet, in lege naturæ fuisse sacramenta ex diuina institutione præcepta, non in particulari, sed in vniuersali, ita vt homines obligarentur illa suscipere, sed pro suo libito possent determinare materiam, & ceremonias. Addit Durandus illa non fuisse sacramenta propria, sed in latiori significatione, eumque quoad hoc sequuntur Suarius disp. 4. sect. 4. & Vasquez hic quæst. 61. art. 3.

11. Dicendum primo: ceremoniæ, quæ in lege naturæ adhibebantur ad homines sanctificandos, & à peccatis emundandos, non fuerunt à Deo stabili lege positiua institutæ, ac præceptæ sub determinata materia, sed ab hominibus ex deuotione adhibebantur.

12. Probatur. Nam ex dictis quæst. 62. in resp. ad 5. quæsitum, status legis naturæ fuit, in quo Deus reliquit homines sub lege naturæ, & sub lege fidei, quæ connaturaliter sequitur statum eleuationis, non addendo alia præcepta positiua; sed si instituisset, & præcepisset ceremonias ad homines sanctificandos, eo ipso legi naturæ, & legi fidei addidisset præcepta ceremonialia: ergo &c. Confirmatur auctoritate Hugonis de Sancto Victore, & S. Thomæ. Nam Hugo lib. 1. de sacramentis, parte 11. cap. 6. & parte 12. cap. 6. docet sacramenta legis naturæ fuisse voluntatis, sacramenta legis mosaicæ, & euangelicæ fuisse necessitatis, & quod illa celebrabantur ex voto, & consilio, hæc ex præcepto: & S. Thomas hoc artic. 3. huius quæst. 61. ad 2. dicit, quod sacramenta ante legem mosaicam fuerunt indeterminata, quia non determinatè præfixum homini fuerat, quibus sacramentis vteretur: & in 4. distinct. 1. quæst. 2. art. 6. quæstione 3. dicit, quod illa sacramenta legis naturæ non erant ex præcepto diuino obligantia, sed ex voto celebrabantur.

13. Potest quæri, vtrum saltem homines in lege naturæ obligarentur indeterminatè ad se, & ad alios sanctificandos aliquibus ceremonijs sensibilibus ab ipsis hominibus pro libito determinandis.

Respondeo probabilem mihi esse sententiam affirmatiuam. Ratio est, quia ex dictis homines obligabantur præceptis legis naturalis, & præceptis connaturaliter sequentibus ex lege fidei, siue ex statu eleuationis; sed ex lege naturali, & ex lege fidei connaturaliter sequebatur præceptum colendi Deum cultu etiam sensibili, profitendo Deum esse creatorem, saluatorem, sanctificatorem, & auctorem gratiæ, & remissionis peccatorum: ergo sicut homines obligabantur ad Deum colendum aliquibus, sacrificijs, oblationibus &c. sic obligabantur ad colendum Deum aliquibus ceremonijs sensibilibus, quibus profiterentur Deum esse auctorem gratiæ, & sanctificationis. Videtur enim esse eadem ratio.

14. Dicendum secundo: ceremoniæ, quibus homines in lege naturæ se, & alios sanctificabant, non fuerunt sacramenta propriè, sed solum in aliqua latiori significatione.

Probatur. Nam vt dictum est quæst. 48. in definitione sacramenti, ad sacramenta propriè requiritur, vt sint signa sensibilia stabili lege instituta ad homines sanctificandos; sed ceremoniæ legis naturæ, licet adhiberentur ex diuino instinctu, tamen non erant stabili lege institutæ ad homines sanctificandos: ergo &c.

15. Dicendum tertio: in lege mosaica fuerunt propria sacramenta.

Probatur. Nam fuerunt ceremoniæ stabili lege institutæ à Deo ad homines sanctificandos sanctitate figuratiua propria illius status, in quo vt dicitur 1. ad Corint. 10. *omnia in figura contingebant illis*: ergo erant propriè sacramenta, cum conueniret illis definitio sacramenti. Quo pacto sacramenta mosaica differrent ab Euangelicis quoad effectum causandi gratiam, explicabitur inferius cum S. Thoma qu. 62. dum qu. 70. agemus de gratia, quæ est principalis effectus sacramenti.

16. Addo sacramenta legis mosaicæ reduci ad quatuor figurantia, & proportionaliter correspondentia quatuor ex nostris sacramentis. Primum fuit circumcisio, quæ fuit figura baptismi. Secundum fuit agnus paschalis, qui fuit figura Eucharistiæ. Tertium fuit ordinatio sacerdotum, leuitarum, & aliorum sacrorum ministrorum, quæ fuit figura nostri ordinis. Quartum continebat varias lustrationes, & expiationes à peccatis, quæ fuerunt figuræ sacramenti pœnitentiæ. Nullum in lege mosaica fuit sacramentum correspondens confirmationi, & extremæ vnctioni, vt docet S. Thomas 1. 2. quæstione 102. artic. 5. Rationem affert, quia confirmatio confert perfectionem gratiæ, extrema vnctio est vltima præparatio ad introitum in regnum cœlorum; sed in lege mosaica, quæ ex sua ratione erat imperfecta, non dabatur perfectio gratiæ, nec dabatur vltima præparatio ad regnum cœlorũ, quod erat clausum, & aperiendum solùm post passionẽ Christi: ergo &c. Matrimonium in lege mosaica non erat sacramentum, quia nondum facta fuerat coniunctio Verbi cum humanitate, quam coniunctionem vt factam, sacramentum matrimonij significat.

17. Ad 1. distinguo minorem: medicamenta non debent adhiberi, antequam medicus aduenerit realiter, vel intentionaliter, si medicus sit tantæ virtutis, vt etiam per suam præsentiam intentionalem possit sanare ægrotos, concedo; antequam aduenerit solùm realiter, nego minorem, & consequentiam. Christus propter infinitatem suorum meritorum est medicus tantæ virtutis, vt non solum per suam præsentiam realem, sed etiam per intentionalem, qua erat præsens per fidem, qua credebatur venturus, posset sanare homines à peccatis, ideoque fuit conueniens, vt etiam ante aduentum Christi præscriberentur medicamenta sacramentorum, quibus homines profiterentur fidem Christi venturi, & sanarentur à peccatis virtute fidei, seu virtute Christi, vt præsentis intentionaliter per fidem.

18. Ad 2. distinguo maiorem: passio Christi comparatur ad sacramenta, tamquam causa causans illa solùm per suam præsentiam realem, nego; per realem, vel intentionalem, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Christus fuit causa omnium sacramentorum, tum veterum, tum nouorum, sed noua causauit, non solum meritoriè, & finaliter, sed etiam efficienter per suam existentiam realem: vetera causauit meritoriè, & finaliter per suam existentiam intentionalem, qua existebat in fidè, per quam credebatur venturus, vt explicatum est in responsione ad 1.

19. Ad 3. concedo maiorem, & distinguo minorem: idem fuit status humani generis ab Adamo vsque ad Christum quoad fidem Christi venturi, concedo; quoad maiorem, vel minorem corruptionem peccati, maiorem, vel minorem claritatem fidei, nego minorem; & consequentiam. Quia post peccatum Adami propensio ad peccatum creuerat consuetudine peccandi, conueniens fuit, vt adderentur alia remedia, & alia sacramenta magis determinata, qualia fuerunt sacramenta mosaica. Rursus appropinquante Christo, cognitio, & fides Christi venturi debuit esse clarior, & magis expressa, ideoque sacramenta protestatiua fidei debuerunt esse clariora, & magis determinata. Videri potest S. Thomas hoc articulo tertio ad 2.

QVAESTIO LXIV.

Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta?

Sanctus Thomas quæst. 61. art. 4.

1. Videntur non debuisse esse. Præsente enim veritate, debent auferri signa, & fi-

& figuræ; sed sacramenta sunt figuræ, & signa Christi, & passionis eius: ergo Christo præsente, non debuerunt esse sacramenta.

2. Respondeo cum S. Thoma, quod sicut homines ante Christum iustificabantur per fidem Christi venturi, sic postquam Christus venit, iustificantur per fidem Christi iam nati, & passi, & in cœlo regnantis: ergo sicut ante Christū debuerunt dari sacramenta, quibus homines protestarentur fidem Christi venturi, sic post Christum debent dari sacramenta, quibus protestentur fidem Christi iam nati, & passi, atque in cœlo regnantis, & per ipsius merita iam posita iustificentur, & saluentur. Iam sicut, vt docet Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 16. alijs verbis significatur res vt futura, alijs vt præterita, vel præsens: ex. gr. conceptio Christi ex Virgine vt futura significata fuit per illa verba Isaiæ, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*, vt præterita, & iam facta significatur à nobis per illa verba symboli, *Qui conceptus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine*, sic per alia sacramenta, & per alia signa sensibilia debuit significari Christus, eiusque passio vt futura, per alia, postquam venit, & iam passus est, ideoque sacramenta noua, & euangelica debuerunt esse diuersa ab antiquis.

3. Ad argumentum in contrarium distinguo maiorem: præsente veritate, & totaliter manifestata, debent auferri signa, & figuræ, concedo; præsente veritate, & nondum totaliter manifestata, debent auferri signa, & figuræ, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Licet post aduentum Christi veritas sit præsens, tamen non est totaliter manifestata: siquidem adhuc *ambulamus per fidem, & non per speciem*, adhuc videmus per speculum, & in ænigmate, non autem facie ad faciem: ideò adhuc debent dari sacramenta, quæ sint signa, & figuræ Christi vt præsentis, sed nondum totaliter reuelati. In statu beatitudinis veritas, quæ est ipse Christus, non solùm erit præsens, sed etiam totaliter manifestabitur: siquidem videbimus eum etiam quoad diuinitatem facie ad faciem, ideoque sicut non remanebit fides, quæ vt dicit Apostolus 1. ad Corinth. 12. *euacuabitur*, sic non erunt sacramenta.

TRACTATVS VIII.

De causalitate, & effectibus Sacramentorum.

QVÆSTIO LXV.

Virum sacramenta noua sint causæ principales, vel instrumentales gratiæ, eamque causent ex opere operato?

S. Th. qu. 62. art. 1.

1. Videntur sacramenta non causare gratiam, nec iustificare immediatè per se ipsa, sed solùm excitare fidem, quæ causet gratiam, & iustificet, vt docent Lutherani, Caluinistæ, & alij recentiores hæretici. Primò enim, vt arguit Lutherus lib. de Captiuitate Babylonica, cap. de baptismo, & alibi, Scriptura sæpè dicit hominem iustificari per fidem, vt cum ad Rom. 1. dicit *Iustus ex fide viuit*: ad Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam*, ad Rom. 10. *corde creditur ad iustitiam*: ergo homo non iustificatur immediatè per sacramenta, sed solùm mediatè, in quantum excitant fidem.

2. Secundò vt ibidem arguit Lutherus, Marci vltimo dicitur, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur*; ergo qui non credit, damnatur, etiamsi baptizetur, ac proindè non baptismus, sed fides causat salutem, & gratiam.

3. Tertio vt arguit Melanthon in apologia art. 13. Confessionis Augustanæ, Apostolus ad Rom. 13. docet Abrahamum iustificatum fuisse, non circumcisione, sed fide: ergo fides sola iustificat, & causat gratiam, non autem baptismus, & alia sacramenta.

4. Quartò vt arguit Zuinglius lib. de vera, & falsa religione, cap. de sacramentis, Lucæ 5. Pharisæi dixerunt, *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* ergo Pharisæi intellexerunt solum Deum posse remittere peccata, ac proindè sacramenta non posse remittere peccata, nec posse causare gratiam, & remissionem peccatorum, iuxta illud Isaiæ 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me*.

5. Quintò vt ait Chemnitius, ad Ephes. 5. dicitur de Ecclesia, *mundans eam* hoc est Ecclesiam *lauacro aquæ, in verbo vitæ*: ergo baptismus eatenus causat gratiam, & emundat à peccatis, quatenus per verbum vitæ excitat fidem. Rursus Petri 3. dicitur, *vos saluos fecit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi*: ergo baptismus causat salutem per fidem resurrectionis, quam fidem excitat, non autem in quantum abluit carnem à sordibus.

6. Sextò vt arguit idem Chemnitius in examine Concilij Tridentini, p. 2. cap. de efficacia sacramenti, ad Rom. 1. Euangelium dicitur *virtus ad salutem omni credenti*; sed Euangelium licet dicatur virtus ad salutem, non causat salutem immediatè, sed solum mediatè, in quantum excitat fidem: ergo etiam sacramenta, licet dicantur causa salutis, & gratiæ, non causant salutem, & gratiam immediatè, sed solùm mediatè, in quantum excitant fidem.

7. Septimò Augustinus tract. 10. in Ioannem loquens de baptismo dicit: *faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*; ergo existimat sacramentum baptismi causare gratiam ratione fidei. Idem Augustinus lib. quæstionum veteris, & noui Testamenti dicit: *nec donum cœleste poterit consequi, qui se per aquam, non per fidem commutari credit*: ergo existimat vim san-

sanctificandi conuenire non aquæ, sed fidei. Lib.15. de Trinit. cap.26. dicit, solum Deum posse dare Spiritum Sanctum; & in eandem sententiam Hieronymus in caput 4. Isaiæ dicit: *homo aquam præbet, Deus autem Spiritum Sanctum*; sed dum datur gratia, datur Spiritus Sanctus: ergo sacramenta non conferunt gratiam. Bernardus serm. de Cœna Domini dicit: *Sicut inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, sic diuisiones gratiarum diuersis sunt creditæ sacramentis*; sed liber, baculus, annulus sunt mera signa, ac nullam exercent causalitatem in ea, quæ significant: ergo etiam sacramenta sunt mera signa, ac nullam exercent causalitatem in gratiam. Idem Bernardus epist.77. dicit paruulos baptizatos per fidem aliorum saluari: ergo existimat, non sacramentum baptismi, sed fidem causare gratiam in paruulis.

8. Octauò vt objicit Caluinus lib.4. institut. cap.14. parag. 14. qui dicunt sacramenta iustificare, abstrahunt homines à Deo, & faciunt, vt in spectaculo rei corporeæ acquiescant, non in Deo.

9. Nonò vt opponit Zuinglius sacramenta sunt res crassæ, & materiales: ergo non possunt ad animam spiritualem ita penetrare, vt eam sanctificent, & abluant sordes peccatorum.

10. Decimò iustificatio est opus nobilius creatione, vt docet Augustinus Tract. 72. in Ioannem; sed nulla creatura potest esse instrumentum creationis, vt docet S. Thomas 1. p. quæst.45. ergo neque iustificationis.

11. Vndecimò demùm non potest explicari, quo pacto sacramenta causent gratiam, in iustanti, vel in tempore; per virtutem supernaturalem superadditam, vel sine illa; per virtutem materialem, vel spiritualem &c. ergo dicendum sacramenta non causare gratiam, sed illam solum significare.

12. Respondeo catholicos, & hæreticos conuenire in hoc, quod solus Deus potest esse causa principalis gratiæ sanctificantis, & remissionis peccatorum, causans nimirùm gratiam, & remissionem peccatorum propria auctoritate, & virtute: ideoque Isaiæ 43. dicitur in persona Dei: *ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me*, & ad Rom. 3. *vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*.

13. Probatur primò ratione, quam affert S. Thomas hoc art. 1. quæst. 62. Causa enim principalis est, quæ operatur virtute suæ formæ, ad assimilandum effectum sibi; sed gratia sanctificans nihil aliud est, quam quædam participata similitudo diuinæ naturæ iuxta illud 2. Petri 1. *magna nobis, & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ*; ergo solus Deus potest esse causa principalis gratiæ, per quam homo assimilatur Deo.

14. Probatur secundò. Nam per gratiam remittuntur peccata, quæ sunt offensa Dei, & adoptamur in filios Dei; sed nullus Deo inferior potest propria virtute, & auctoritate remittere peccata, & offensas Dei, & adoptare in filium Dei, eo pacto, quo nullus inferior rege potest propria auctoritate remittere offensas factas regi, & adoptare in filium regis: ergo &c.

15. Hoc posito, duplex est controuersia. Prima inter catholicos, & hæreticos, quam examinare debemus hac quæstione, est, vtrùm sacramenta sint causæ gratiæ, non quidem principales, sed instrumentales? Secunda inter catholicos, quo pacto sint causæ gratiæ, physicè, an moralitèr: & hanc examinabimus quæstionibus sequentibus.

16. Quoad primam quæstionem, hæretici Messalliani ante annos 1200. teste Damasceno, lib. de hæresibus, docuerunt homines non iustificari sacramentis, sed solis precibus. Lutherus, Caluinus, & alij hæretici sæculi superioris docuerunt sacramenta immediatè non causare gratiam, sed illam solùm significare, mediatè verò causare gratiam, excitando fidem: siquidem per ipsos fides sola iustificat; ac ipsam fidem dixerunt non excitari à sacramentis, nisi repræsentando mysteria credenda. Asserunt igitur eodem pacto ad gratiam concurrere sacramenta, quo ad gratiam concurrit prædicatio verbi, ac differre solum per hoc, quod prædicatio adhibetur auribus, & proindè excitat fidem per auditum, sacramenta adhibentur oculis, & excitant fidem per visum. Licet autem Lutherus, Caluinus, alijque sectarij, quoad modum loquendi videantur sibi contradicere, cum aliquando negent, aliquando affirment sacramenta causare gratiam, tamen vt notat Bellarminus to. 3. lib.2. de sacram. cap.2. quo ad rem ipsam semper docuerunt eumdem errorem, quod nimirùm sacramenta, non alitèr causent gratiam, quam excitando fidem. Peccata igitur iuxta ipsos remittuntur per fidem, qua credimus peccata nobis remitti ex promissione Christi; sacramenta verò sunt mera signa talis promissionis, ac remissionis acceptæ ex fide, eo pacto, quo sigilla plumbea certa faciunt beneficia principum.

17. Ex hoc errore intulerunt primo formas sacramentorum esse proferendas sermone vulgari, quia vt possint excitare fidem, debent posse intelligi à suscipientibus sacramenta. Secundò intulerunt sacramenta conferri posse à quolibet: siquidem à quocumque conferantur, excitant fidem. Tertiò intulerunt, quod vt conferant gratiam, non requiritur in ministro intentio interna faciendi, quod facit Ecclesia, quia etiamsi conferantur sine tali intentione, immò animo iocandi, eodem pacto excitant fidem. Quartò Anabaptistæ intulerunt paruulos ante vsum rationis inualidè, ac sine effectu baptizari, ac proindè rebaptizandos esse, postquam fuerint adulti, quia cum in paruulis fides non excitetur, non possunt recipere effectum sacramenti, hoc est iustificationem à peccato originali.

Lu-

Lutherus autem, & Caluinus cum non sint ausi negare paruulos validè baptizari, in eas angustias redacti sunt, vt dixerint etiam in paruulis per baptismum excitari actum fidei, quo credant, & iustificentur.

18. Contra hunc errorem, dicendum primo cum omnibus catholicis: sacramenta nouæ legis causant immediatè gratiam, licet in adultis requiratur actus fidei, tanquam dispositio suscipientis. Explicatur. Ex eo, quod causa non possit producere suum effectum in passo, nisi passum sit dispositum, non sequitur, quod non producat immediatè talem effectum: ex. gr. licet ignis non possit comburere lignum non dispositum, tamèn immediatè ignis comburit lignum dispositum. Proportionalitèr dicimus sacramentum non posse producere suum effectum in adulto, nisi sit dispositus per fidem, per actus pœnitentiæ &c. & tamen asserimus sacramentum immediatè in adulto producere suum effectum gratiæ; Mentitur ergo Melanthon, dum Catholicis imponit, quod dicant sacramenta conferre gratiam adultis absque vllo motu cordis, quo suscipientes disponant se ad gratiam. Nam non dicimus hoc, sed asserimus sacramenta non solum excitare fidem, vt dicunt hęretici, sed per se ipsa immediatè in adultis per fidem, aliosque actus pios dispositis, causare gratiam.

19. Conclusio sic explicata probatur primo ex Scriptura, in qua actus fidei, & pœnitentiæ prærequiruntur, vt dispositio in adultis, gratia, & remissio peccatorum tribuitur sacramento, & præsertim baptismo. Marci 16. dicitur, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*; ergo fides requiritur vt dispositio præcedens, salus autem, & gratia tribuitur baptismo. Actorum 6. cum Eunuchus dixisset, *ecce aqua; quid prohibet me baptizari?* Philippus respondit, *si credis ex toto corde, licet*: ergo fidem prærequisiuit vt dispositionem ad suscipiendum baptismum. Ioann. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*: ergo effectus renascendi per gratiam tribuitur aquæ. Actorum 20. Petrus dixit, *pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum*: ergo fides, & pœnitentia prærequiruntur, & sequitur baptismus in remissionem peccatorum, qui proindè causat iustificationem. Actorum 22. Ananias Saulo, qui iam crediderat, & pœnitentiam egerat, ieiunando tribus diebus, quibus non manducauit, neque bibit, dicit: *exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Iesu*: ergo supposita fide, & pœnitentia, effectus abluendi peccata tribuitur baptismo. Ad Ephes. 5. *mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ*: ad Titum 3. *saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*: ergo regeneratio, & mundatio à peccatis, & salus tribuuntur baptismo. Marci 1. Ioannes dicit, *ego baptizaui vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu Sancto*; sed si baptismus Christi solum excitaret fidem, non differret à baptismo Ioannis, qui paritèr excitabat fidem, & qui crediderant, & baptizati fuerant baptismo Ioannis, non debuissent iterum à Paulo baptizari baptismo Christi, vt habetur act. 19. ergo &c. Alijs etiã sacramentis Scriptura tribuit causalitatem gratiæ. Nam de sacramento confirmationis act. 8. habetur: *cum vidisset Simon, quia per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus Sanctus*: ergo Apostoli, dum iam credentes, & baptizatos confirmabant per impositionem manuum, dabant illis Spiritum Sanctum, & gratiam. De sacramento Eucharistiæ Io. 6. dicitur, *qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo*; sed hæc mansio habetur per gratiam: ergo &c. De sacramento pœnitentiæ Io. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: ergo sacerdos ministrans sacramentum pœnitentiæ confert gratiam remissiuam peccatorum. De sacramento ordinis 2. ad Timoth. 2. *Admoneo te, vt resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum*: ergo Paulus ordinans Timotheum per impositionem manuum, dedit illi gratiam.

20. Probatur secundò ex Conciliis. Nam Concilium Constantinopolitanum primum in symbolo fidei, quod canitur in missa dicit: *confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum*. Concilium Mileuitanum contra Pelagianos celebratum, cap. 2. dicit: *paruuli ideò in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt*. Concilium Florentinum in instructione Armenorum docet sacramenta nouæ legis gratiam continere, & causare; idemque docet Tridentinum sect. 5. & 7. can. 6. 7. & 8.

21. Probatur tertio auctoritate Patrum Græcorum, & Latinorum. Ambrosius lib. 2. de pœnirentia, cap. 2. dicit. *Impossibile videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Et Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse non credidit. Sed quod impossibile erat, Deus fecit possibile esse*. Basilius lib. de Spiritu Sancto, cap. 15. *Si quæ est in aqua gratia, non ex aquæ natura est, sed ex præsentia Spiritus*. Chrysostomus hom. 35. de Probatica Piscina: *Quemadmodum huius aquæ natura per se non sanabat, sed cum ab Angelo mouebatur, ita in nobis non simplex aqua operatur in baptismo, sed cum Spiritus gratiam accipit*. Augustinus tract. 80. in Ioannem: *Quænam est tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Idem docet pluribus alijs locis, quorum aliqua afferentur in resp. ad 3. Plures alij Patres videri possunt apud Bellarminum lib. 2. de sacramentis, cap. 6. & 7. quorum testimonia sunt adeò clara, vt Lutherus contra Cochlæum non potuerit aliud respondere, quam Patres in hoc errasse; Caluinus autem lib. 4. Institutionum, cap. 14. parag. vltimo dixerit, illos fuisse locutos hyperbolicè. Sed si loquebantur hyperbolicè, quid opus erat recurrere ad diuinam omnipotentiam, vt persuaderent sacramenta materialia causare gratiam spiritualem, sicut recurrunt in allatis testimonijs,

nijs, & in pluribus alijs? Præterea quis dicat non vnum, aut alterum, sed omnes Patres conueniſſe in hac locutione hyperbolica?

22. Probatur quarto: nam ſi virtus baptiſmi conſiſteret in eo, vt excitaret fidem, baptiſmus nõ prodeſſet paruulis, in quibus fidem non excitat; ſed prodeſt paruulis, eiſque remittit peccatum originale: ideoque Eccleſia vſque à temporibns Apoſtolorum conſueuit paruulos baptizare: ergo baptiſmus immediatè cauſat gratiam remiſſiuam peccatorũ, etiam cum non poteſt excitare fidem.

23. Dicendum ſecundo: ſacramenta cauſant, & conferunt gratiam ex opere operato. Vſi ſunt hoc modo loquendi, non ſolùm antiqui Scholaſtici, ſed etiam Tridentinum ſeſſ.7. cap.8. dicens. *Si quis dixerit per ipſa nouæ legis ſacramenta ex opere operato nõn conferri gratiam, ſed ſolam fidem diuinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit*. Diſplicuit hic modus loquendi hæreticis, ideoque Caluinus in antidoto Tridentini, ſeſſ.5.can.8. vocat monſtra verborum *cauſare gratiam ex opere operato*. Verum non apparet, quid in hoc modo loquendi potuerit diſplicere, niſi quod operatum ſumitur paſſiuè, cum iuxta leges grammaticæ ſumi deberet actiuè. At ſæpè ſcriptores ſacri, & etiam Scriptura non curant has leges Grammaticorum. Nam ad Hebræos 13. dicitur: *Talibus enim hoſtijs promeretur Deus*, vbi ly *promeretur* ſumitur paſſiuè, cum ſumi deberet actiuè: & Auguſtinus in pſal.38. maluit dicere *oſſum oſſi*, quam os oſſis, vt melius intelligeretur, addens; *melius eſt, vt nos reprehendant grammatici, quam vt non intelligant populi*. Idem hæretici, vt reprehendant rem ipſam, malè ea verba interpretantur, & afferunt duas explicationes ſibi mutuo repugnantes, & vtramque falſam, & à ſenſu catholicorum alienam. Primo Lutherus lib. de captiuitate babylonica, cap. de baptiſmo, Caluinus lib. 4. inſtitut. cap. 14. parag. 26. & in antidoto Tridentini, ſeſſ.7. can.8. & Chemnitius 2. p. examinis Concilij Tridentini, dicunt Catholicos, cum aſſerunt ſacramenta cauſare gratiam ex opere operato, ſignificare, quod cauſant gratiam ex dignitate, & merito operis, quod exercet is, qui ſacramentum confert, vel is, qui ſuſcipit. Falſum eſt, quod Catholici hoc dicamus, imò aſſerimus, quod ſacramentum baptiſmi, dum çonfertur paruulis, poteſt cauſare gratiam ſine vllo meritò, tùm dantis, tùm ſuſcipientis ſacramentum. Secundò idem Lutherus loco citato, Caluinus in Antidoto, ſeſſ.7.can.5. & Chemnitius 2. p. examinis dicunt nos per illum modum loquendi aſſerere ſacramenta cauſare gratiam in peccatore abſque fide, & abſque actu bono peccatoris recipientis ſacramentum. Hoc etiam falſum eſt: ſiquidem aſſerimus ſacramentum non poſſe cauſare gratiam in adultis, abſque actu fidei, & pœnitentiæ peccatorum ſuſcipientium ſacramentum.

24. Sacramentum igitur, puta Baptiſmum cauſare gratiam ex opere operato, eſt cauſare gratiam per illam actionem externam, puta per ablutionem, & prolationem verborum, quæ actio dicitur opus operatum, & habet vim cauſandi gratiam, in quantum à Deo eſt inſtituta, & eleuata ad cauſandam gratiam per ſe ipſam, independentèr à meritò miniſtri, & ſupra meritum ſuſcipientis.

25. Quod ſacramenta in hoc ſenſu cauſent gratiam ex opere operato, probatur. Nam cauſant independentèr à meritò miniſtri, & vltra eam, quæ correſpondet meritò ſuſcipientis; ſed hoc eſt cauſare gratiam ex opere operato: ergo &c. Probatur prima pars maioris. Nam ſacramenta cauſant gratiam, etiamſi miniſter conferens ſacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, nullum exerceat actum meritorium, ſed peccet, vt infra explicabitur: ergo cauſant gratiam independentèr à meritò miniſtri. Probatur ſecunda pars. Nam baptiſmus confert gratiam paruulis abſque vllo actu meritorio paruuli recipientis ſacramentum. Adultis licet ſacramentum non conferat gratiam abſque actu meritorio ſuſcipientis, tamen confert vltra illam, quæ correſpondet meritò ſuſcipientis, ac proindè ex opere operato, vt magis explicabitur infrà.

26. Ad 1. concedo antecedens, & nego conſequentiam. Scriptura locis allegatis dicit quidem hominem iuſtificari per fidem, quæ per charitatem operatur, ſed non negat iuſtificari etiam per ſacramenta, immò hoc alijs locis affirmat: ergo ex eo, quod homo iuſtificatur per fidem, non ſequitur, quod non iuſtificetur per ſacramenta; ſicut non ſequitur, quod non iuſtificetur per paſſionem, & merita Chriſti. Iuſtificamur ergo per fidem, per ſacramenta, & per paſſionem, & merita Chriſti, ſed diuerſo modo. Nam per paſſionem, & merita Chriſti iuſtificamur, tamquam per cauſam meritoriam noſtræ iuſtificationis de condigno; per fidem, tamquam per diſpoſitionem, vel meritum de congruo; per ſacramenta, tamquam per inſtrumenta noſtræ iuſtificationis.

27. Ad 2. concedo antecedens, & primam partem conſequentiæ, & nego ſecundam partem. Sicuti ſi adultus baptizetur, & non credat, condemnabitur, ſic ſi credat, & non baptizetur, condemnabitur: ergo ad ſalutem adulti requiritur fides vt diſpoſitio, & ſacramentum vt cauſa iuſtificationis, vt explicatum eſt.

28. Ad 3. concedo antecedens, & nego conſequentiam. Non valet paritas à circumciſione, & alijs ſacramentis veteribus ad baptiſmum, & alia ſacramenta noua. Vt enim Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 13. dicit, comparans ſacramenta noua cum antiquis; *noſtra ſunt virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora*; & vt dicit in pſal. 73. *Sacramenta noua dant ſalutem, ſacramenta vetera promittebant ſaluatorem*, & Concilium Flo-

renti-

rentium in instructione Armenorum, agens de differentia sacramentorum veterum á nouis dicit: *illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc verò nostra, & causant gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.* Ideò inter alios errores damnatos recentiorum hæreticorum est, quod dicunt sacramenta Mosaica esse æqualis virtutis, ac Euangelica, qui error reijcietur inferius.

29. Ad 4. Solus Deus potest remittere peccata propria auctoritate, & vt causa principalis, ideoque Isaiæ 43. dicit: *Ego sum, qui deleo iniquitates tuas.* At etiam homines ministerialitèr, & instrumentalitèr per sacramenta possunt remittere peccata, cum Christus Io. 20. hominibus dixerit, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

30. Ad 5. concedo antecedens, & nego consequentiam. Verbum vitæ, in quo mundat animas lauacrum aquæ, non est concio excitans fidem, vt dicunt hæretici, sed est forma baptismi continens inuocationem Trinitatis, vt explicant Chrysostomus, Theodoretus, Anselmus, & alij interpretes in eum locum, ac proindè dum dicitur Deus mundare Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ, significatur, Deus mundare Ecclesiam baptismo constante ex ablutione per aquam, tamquam ex materia, & ex verbo vitæ, hoc est inuocatione Trinitatis, tamquam ex forma. Sensus illorum verborum *vos saluos fecit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi &c.* est. Sicut olim aquæ diluuij eleuantis arcam, & cum ea Noe cum suis, eos saluarunt à morte corporali: sic baptisma vos saluos fecit à morte spirituali, non quatenus est ablutio carnis, vt ex ea sordes eluat, & deponat, sed quatenus virtute mortis, & resurrectionis Iesu Christi est ablutio conscientiæ, reddens conscientiam bonam, mundam, & sanctam coram Deo, illam interrogante, & explorante. Videri potest Cornelius in eum locum.

31. Ad 6. concedo minorem, & nego consequentiam. Licet Euangelium, & sacramenta cõueniant in hoc, quod sint virtus causatiua salutis, tamen differunt, quod Euangelium causat salutem solùm, in quantum cum prædicatur, intelligitur, & creditur, ideoque frustra prædicaretur non intelligenti, at sacramentum causat salutem, & gratiam immediatè, ideoque non frustra paruuli baptizantur, non intelligentes significationem sacramenti.

32. Ad 7. ex Patribus, & præsertim ex Augustino, respondetur primo Patres, & præsertim Augustinum clarè docuisse sententiam catholicam, vt dictum est in tertia probatione conclusionis, & in resp. ad 3.

Respondeo secundo directe, explicando testimonia Patrum, & ostendendo, quod non docent sententiam hæreticorum, sed nostram. In primo testimonio Augustinus supponit aquam baptismi habere virtutem mundandi animam à peccato, & quærit, vndè habeat hanc virtutem, dicens: *vndè tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Respondet, quod habet à verbo, hoc est à forma verborum. Et quia poterat quæri, vtrùm habeat hanc virtutem à verbo, in quantum dicitur, hoc est in quantum est res quædam naturalis, an potius in quantum creditur esse diuinitus institutum ad baptismum sanctificandum: respondet, quod habet in quantum creditur, dicens: *nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*; ac proindè docet aquam habere vim sanctificandi à verbo, in quantum est diuinitus institutum ad hunc effectum. Secundus locus non est Augustini, siquidem auctor libri quæstionum veteris, & noui Testamenti, non est Augustinus, sed aliquis hæreticus, vt docet, & probat Bellarminus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, cum in eo libro contineantur aliquæ hæreses. Verba tamen allata non fauent hæreticis recentioribus. Nam solùm asserunt, quod adultus, qui reciperet baptismũ sine fide, putans sufficere baptismum sine fide ad hominem mundandum, non mundaretur, nec consequeretur gratiam, quod à nobis non negatur. Ad 3. & 4. in quibus Augustinus, & Hieronymus dicunt solum Deum dare Spiritum Sanctum, & hominem præbere aquam, dicimus significari, quod Deus solus dat Spiritum Sanctum, & gratiam, vt causa principalis, at non negatur, quod illum det per ministrum, & per sacramentum, tanquam per causas instrumentales. Ad 5. Bernardus dicit quidem, quod sicut Canonicus inuestitur per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt ex diuersis sacramentis; at non dicit, quod sicut liber, baculus, & annulus sunt mera signa, non autem causæ dignitatum collatarum, sic sacramenta sint mera signa, non autem causæ gratiæ, ac proindè non fauet aduersarijs. Addo, quod eo sermone de cœna Domini Bernardus expresè docet sacramentum Eucharistiæ, de quo loquebatur, causare gratiam, cum dicat: *Si quis vestrum non tàm sæpè modo, non tàm acerbè sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, & cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori, & sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operata est in eo.* Idem Bernardus dum epist. 77. dicit paruulos baptizatos per fidem aliorum saluari, non negat illos saluari per baptismum, sed solum asserit, quod sicut baptizantur, non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ, sic saluantur, non per fidem propriam, sed per fidem Ecclesiæ.

33. Ad 8. Nos catholici dicimus homines iustificari per sacramenta, tamquam per instrumenta Dei; ergo non abstrahimus homines à Deo, nec facimus, vt quiescant in spectaculo rei corporeæ, vt opponit Caluinus, sed facimus, vt quiescant in solo Deo, tamquam in causa principali nostræ iustificationis.

34. Ad 9. 10. & 11. cum proponant difficultates circa modum, quo sacramenta materialia penetrant ad animam spiritualem, causando in illa gratiam, respondendum est quæstionibus sequentibus, in quibus agemus de modo, quo sacramenta causant gratiam.

QVAESTIO LXVI.

Vtrùm sacramenta causent gratiam physicè, vel solùm moralitèr?

S. Th. quæst. 62. art. 2. & 4.

1. EX vna parte videtur repugnare, vt sacramenta causent gratiam physicè: primo quia gratia creatur; sed implicat, vt vlla creatura concurrat etiam instrumentalitèr ad creandum, vt S. Thomas, alijque satis communitèr docent; ergo.

2. Secundò iustificatio est opus nobilius creatione, vt docet Augustinus tract. 72. in Ioannem: ergo si sacramentum non potest esse instrumentum physicum ad creandum, neque ad iustificandum.

3. Tertio nullum ens potest eleuari ad producendum id, quod non continetur in adæquato specificatiuo illius: sed virtus actiua causarum corporearum specificatur adæquatè ab aliqua ratione corporea, in qua proindè non continetur gratia spiritualis, & incorporea: ergo nulla causa corporea potest eleuari ad producendam physicè gratiam, ac proindè cum sacramenta sint corporea, & sensibilia, non possunt eleuari ad producendam physicè gratiam.

4. Quarto si dicatur sacramenta producere gratiam per virtutem supernaturalem illis superadditam, quæ virtus sit tota ratio agendi, contra est, quia si talis virtus est materialis, non potest producere gratiam spiritualem; si est spiritualis, non potest recipi in sacramentis materialibus. Confirmatur: nam nõ potest explicari, quid sit talis virtus? vtrum sacramẽta per talem virtutem producant gratiam in tempore, vel in instanti, & in quo instanti producant? quandonam talis virtus adueniat, vel desinat? vtrùm omnes, vel aliquæ solum partes sacramenti recipiant hanc virtutem, & per eam producant gratiam? ergo &c.

5. Ex alia parte videtur non sufficere, vt sacramenta causent gratiam solùm moralitèr, Primo quia hæc causalitas moralis consisteret in hoc, quod ex pacto, & promissione diuina sacramenta haberent vim mouendi Deum ad producendam gratiam, cum ponitur sacramentum; sed hoc modo etiam circumcisio causabat gratiam: ergo baptismus, & alia sacramenta nouæ legis non aliter causarent gratiam, quam circumcisio, quod est absurdum.

6. Secundo non aliter sacramenta virtute Dei causarent gratiam, quam signa magica virtute dæmonis causent mirabiles effectus; sicut enim dæmon à positione signorum magicorum ex pacto inito mouetur ad efficiendos illos mirabiles effectus, sic Deus ex positione signorum sacramentalium moueretur ad causandam gratiam; consequens est absurdum; ergo. Confirmatur: nam Sancti Patres mirantur diuinam omnipotentiam, quod possit causare gratiam per res vilissimas; sed si sacramenta causarent solum moralitèr, hoc non esset mirabile: nam etiam dæmon potest efficere aliquid simile, & proportionale: ergo &c.

Respondeo Theologos circa hanc quæstionem diuidi in duas classes. In prima classe sunt, qui dicunt sacramenta physicè causare gratiam, vel aliquam dispositionem spiritualem ad gratiam. In secunda sunt, qui dicunt causare solùm moralitèr. Plures sunt modi explicandi, quo pacto sacramenta physicè causent gratiam. Prima ergo sententia Suarij, 3. p. de sacramentis, disput. 9. sect. 4. & aliorum, docet res materiales, & corporeas, ex quibus constituuntur sacramenta, eleuari extrinsecè à Deo ad physicè producendam gratiam per potentiam obedientialem: ex. gr. in baptismo aqua eleuatur extrinsecè à Deo ad physicè producendam gratiam in anima baptizati.

7. Reijcitur hæc sententia. Ex dictis enim tom. 1. quæst. 117. concluf. 4. creaturæ habent potentiam obedientialem actiuam, per quam possunt eleuari solum ad ea producenda, quæ continentur in earum adæquatis specificatiuis; sed potentiæ actiuæ causarum corporearum sensibilium specificantur adæquatè solùm ab aliqua ratione corporea, & sensibili: ergo res corporeæ, & sensibiles non possunt diuinitus eleuari ad producendam gratiam, nec vllam qualitatem spiritualem disponentem ad gratiam, puta characterem, vel ornatum animæ, vt docuerunt aliqui antiqui, qui cum existimarent gratiam creari, creaturam autem non posse eleuari ad creandum, dixerunt sacramenta non eleuari ad producendam gratiam, sed solum ad producendam aliquam dispositionem spiritualem ad gratiam, quæ dispositio sit character respectu trium sacramentorum imprimentium characterem, respectu aliorum sit aliquis ornatus animæ. Ex eodem fundamento Sotus in 4. quæst. 3. art. 1. docuit sacramenta non producere gratiam, quæ creatur, sed vnionem animæ cum gratia eo pacto, quo generans hominem non producit animam rationalem, quæ creatur, sed vnionem animæ cum corpore.

8. Secunda sententia Alexandri 4. p. quæst. memb. 6. artic. 5. S. Thomæ in 4. distinct. 1. art. 4. quæst. 1. & de veritate quæst. 27. art. 4. ad 3. quam tamen reuocauit in summa, Capreoli in 4. distinct. 1. quæst. 1. Paludani eadem distinctione, quæst. 1. docet, sacramenta eleuari, non merè extrinsecè, sed intrinsecè per virtutem supernaturalem permanentem, vel transeuntem illis à Deo impressam ad producendam physicè, non quidem gratiam,

quam

quam putant creari, sed dispositionem spiritualem ad gratiam, puta characterem, vel ornatum animæ, quam qualitatem productiuam gratiæ Alexander putat spiritualem, Paludanus corpoream. Explicatur. Aqua, ex natura sua non potest calefacere, sed solum frigefacere; si tamen contra suam naturam calefiat, per calorem aquæ impressum potest calefacere. Proportionaliter aqua baptismi ex natura sua non potest producere dispositionem spiritualem ad gratiam: si tamen Deus imprimat aquæ virtutem supernaturalem, per talem virtutem, tanquam per totalem rationem agendi, aqua potest producere dispositionem spiritualem ad gratiam.

9. Tertia sententia S. Thom. hac quæst. 62. art. 1. & 4. docet sacramenta eleuari intrinsecè per virtutem supernaturalem, spiritualem, & transeuntem ad producendam physicè instrumentaliter ipsam gratiam, ac non solùm dispositionem ad gratiam, vt docet secunda sententia. Quod hæc sit sententia S. Thomæ, patet. Nam cum art. 1. retulisset sententiam illorum, qui dicunt sacramenta non esse causam gratiæ, aliquid operando, sed quia Deus, sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur, hanc sententiam impugnat, ac dicit, quod sicut securis adhibetur ab artifice ad efficiendum opus artificiale, puta lectum, sic sacramenta adhibentur à Deo ad causandam gratiam, ac proindè causant instrumentaliter gratiam, sicut securis causat opus artificiale; & artic. 4. quærit, vtrùm in sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causatiua? Respondet, quod ponendo, quod sacramentum est instrumentaliter causa gratiæ, necesse est ponere, quod in sacramentis quædam virtus instrumentalis sit ad producendum sacramentalem effectum; & addit, quod talis virtus habet esse transiens ex vno in aliud, & incompletum, sicut motus, quo securis eleuatur ad producendos effectus artificiales, habet esse transiens, & incompletum: & in respons. ad 1. docet hanc virtutem reduci ad genus virtutis perfectæ, eo pacto, quo motus alteratiuus, puta calefactio, quæ est transiens, reducitur ad genus caloris, qui est qualitas permanens.

10. Quarta sententia est Caietani, qui in commentario horum articulorum primi, & quarti docet sacramenta eleuari ad producendam gratiam per motum virtuosum à Deo sacramentis impressum, proportionaliter, ac penicillus eleuatus est à pictore ad producendam picturam per motum artificiosum penicillo impressum. Si nomine motus virtuosi Caietanus intelligit virtutem spiritualem trãseuntem, dicit; obscurè illud idem, quod S. Thomas dixit clarè. Sed Caietanus videtur negare aliquid reale spirituale, vel corporeum deriuari à Deo in sacramenta, ac nomine motus virtuosi nihil aliud intelligere, quã vsum, quo Deus vtitur sacramento ad efficiendam gratiam: puta motus virtuosus, aquæ baptismalis, est vsus, quo Deus vtitur lotione per aquam ad gratiam producendam, qui vsus est ipsa actio, qua Deus per aquam producit gratiam in anima, ac proindè sententia Caietani est contraria, & diuersa à sententia S. Thomæ, & potius coincidit cum sententia Suarij iam impugnata. Motum illum virtuosum Caietanus vocat intentionalem, quia est iuxta intentionem Dei, qui est agens, principale; vocat etiam spiritualem, quia ordinatur ad effectum spiritualem gratiæ, ac de illo egit etiam supra quæst. 13. art. 2. Sotus in 4. distinct. 1. quæst. 3. art. 1. conuenit cum Caietano quoad hoc, quod sacramenta eleuantur à Deo per motum virtuosum, absque eo, quod aliqua virtus in sacramento producatur, licet differat. Nam Caietanus putat sacramentum eleuari ad producendam ipsam gratiam: Scotus cum existimet gratiam creari, putat sacramenta eleuari ad producendam solam vnionem gratiæ cum anima.

11. Contra omnes istas sententias est difficultas. Nam res materiales, in quibus consistunt sacramenta, vel eleuantur ad producendum effectum spiritualem per virtutem illis superadditam, vel sine tali virtute: si secundum eleuantur ad producendũ effectum, qui non continetur in adęquato specificatiuo ipsarum, quod repugnat, vt dictum est q. 117. tom. 1. si primum, si talis virtus est spiritualis, non potest recipi in subiecto materiali, puta in aqua; si est materialis, non potest esse productiua effectus spiritualis, & supernaturalis.

12. Propter has difficultates. S. Bonauentura distinct. 1. art. 1. quæst. 4. Scotus, & Durandus eadem distinctione, quæst. 4. Gabriel quæst. 1. eiusdem distinctionis, Canus prælectione de sacramentis, p. 4. Vasquez disp. 132. cap. 5. Cardinalis de Lugo tom. de sacramentis, Pater Esparza, & alij plures dixerunt sacramenta esse causas, non physicas, sed morales gratiæ, & gratiam causare solum per hoc, quod cum sint applicationes passionis, & meritorum Christi ex pacto, & promissione diuina, mouent Deum ad gratiam producendam in ijs, qui recipiunt sacramenta. Confirmant hoc. Nam sacramenta causant gratiam, applicando passionem, & merita Christi, quæ cum sint præterita, non causant gratiam physicè, sed solum moraliter, ac Deum mouendo: ergo etiam sacramenta. Varij modi explicandi hanc causalitatem moralem cum eorum auctoribus videri possunt apud Suarium, & Vasquez locis citatis.

Existimo inter omnes sententias, Scripturis, ac Patribus conformiorem, ac proindè probabiliorem esse sententiam S. Thomæ, ideoque vt eam per varias conclusiones explicem.

13. Dicendum primo: sacramenta causant gratiam, non purè moralitèr, sed physicè instrumentalitèr.

Probatur primo ex Patribus, qui explicantes illud Ioann. 20. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*; dicunt, quod aquæ baptismi virtute Spiritus Sancti fæcundantur

ita, vt sicut vterus concurrit ad generationem, sic aquæ concurrant ad regenerationem per gratiam: sicut Spiritus Sanctus, qui ab initio mundi ferebatur super aquas, fecit, vt aquæ producerent reptile animæ viuentis, sic descendens supra aquas baptismi facit, vt aquæ baptismi regenerent animas spiritualiter per gratiam: sicut idem Spiritus Sanctus superueniens Beatæ Virgini fecit, vt generaret Christum filium Dei naturalem, sic superueniens aquis baptismi facit, vt regenerent filios Dei adoptiuos: sicut semen est causa generationis naturalis, sic aquæ sunt causæ regenerationis spiritualis; sicut aqua calefacta calefacit, sic aqua sanctificata virtute Spiritus Sancti sanctificat; cum verò quæritur, quo pacto sit possibile, vt aquæ sanctificent, recurrunt ad diuinam omnipotentiam, quæ potest facere hæc, & alia miracula; sed hæc omnia significant aquas causare physicè, neque dicendum est Patres loqui impropriè, vel hyperbolicè, vt dicit Caluinus: ergo &c. Probatur maior, afferendo testimonia Patrum. Primo aquas baptismi comparat vtero, seù matrici Chrysostomus Homil. 25. in Genes. dicens. *Quod est matrix embrioni, hoc est fideli aqua: siquidem in aqua fingitur, & formatur. Nam primum dictum est: producant aquæ reptile animæ viuentis: ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non amplius reptilia animalium viuentium, sed animas rationales, & spirituales aqua producit.* Secundo eadem aquas comparat vtero Virginis Leo magnus in serm. 4. de Natali Domini, dicens. *Omni homini renascenti aqua baptismalis instar est vteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, qui repleuit & Virginem, vt peccatum, quod ibi vacuauit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio:* & serm. 5. *Originem, quam sumpsit in vtero Virginis, posuit in fonte baptismatis. Dedit aquæ, quod dedit matri. Virtus enim altissimi, & obumbratio Spiritus Sancti, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorem, eadem fecit, vt regeneraret vnda credentem.* Tertio aquas baptismi comparat aquis, quæ ab initio mundi produxerunt reptile animæ viuentis, Chrysostomus, loco citato, & Tertullianus libro de Baptismo, dicens. *Primarius liquor, quo viueret, dedit, ideſt aqua produxit animantia, vt in baptismo mirum non sit, si aquæ animare nouerunt.* Quarto aquas baptismi comparat semini Gregorius Nyssenus lib. de Baptismo dicens. *Quod si quis mihi rursus dubitando, & ambigendo, negotium exhibeat, interrogans, qua ratione aquæ regenerent? dicam optimo iure ad eum, ostende mihi modum natiuitatis, quæ fit secundum carnem. Dices fortasse: semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contra à nobis, quod aqua, quę benedicitur, purgat, & illuminat hominem.* Quinto aquas baptismi comparat aquæ, quæ calefacta calefacit, Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Ioann. cap. 42. dicens. *Quemadmodum viribus ignis intensius aqua calefacta non aliter vrit, quam ipse ignis, sic Spiritus Sancti operatione aqua, qua baptizati corpus aspergitur, reformatur ad diuinam virtutem, & potentiam.*

14. Sexto cum opponitur, quo pacto aquæ possint causare hunc effectum spiritualem, recurrit ad diuinam omnipotentiã Ambrosius lib. 2. de pœnit. cap. 2. dicens: *Impossibile videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Et Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse non credidit. Sed quod impossibile erat, Deus fecit esse possibile, qui tantam nobis donauit gratiam.*

15. Probatur secundo. Nam Patres non solùm comparant sacramenta causis physicis, sed etiam proposita quæstione, quo pacto fieri possit, vt aquæ baptismi sanctificent, recurrunt ad diuinam omnipotentiam, & dicunt, quod sicut Deus alijs causis dedit virtutem producendi mirabiles effectus, sic aquis dat virtutem sanctificandi, & quod hoc est credendum, licet non satis possit intelligi; sed nulla est difficultas intelligendi, quo pacto aquæ sanctificent tanquam causæ morales, ita vt Deus ex sua promissione, & pacto, cum quis baptizatur, ipsum sanctificet; ergo Patres tribuunt aquis vim sanctificandi, non solùm moraliter, sed physicè. Probatur minor, afferendo testimonia Patrum. Chrysostomus homil. 24. in Ioann. dicit. *Quod si quis interroget, quomodo ex aqua? rursus ego illum quomodo ex terra?* & propositis multis mirabilibus, & humanum captum excedentibus circa modum, quo homo, & multa alia generantur ex terra, concludit. *Quod si quæ videmus, & tangimus, fide indigent, quanto magis arcana illa, & spiritualia? Nam quemadmodum terra inanimata, immobilis, diuina virtute, ad tanta miracula producenda vires accepit, ita spiritu, & sensibili aqua omnia hæc admirabilia, & humanam excedentia cogitationem facilè exoriuntur. Noli igitur, quoniam hæc non vides, diffidere.* Gregorius Nyssenus lib de baptismo supra citato ad explicandum, quo pacto fieri possit, vt homo renascatur ex aqua, respondet, quod sicut diuina virtus facit, vt homo nascatur ex semine, sic facit, vt renascatur ex aqua. Eodem pacto soluit quæstionem Ambrosius supra citatus.

16. Probatur tertio. Nam si sacramenta causarent gratiam solùm moraliter, non aliter Deus eleuaret sacramenta ad nos sanctificandos, quam dæmon eleuet signa magica ad causandos mirabiles effectus, quos per talia signa producit; nam sicut dæmon ex pacto inito cum Magis, positis signis magicis, ponit illos mirabiles effectus, sic Deus, positis signis sacramentalibus, nos sanctificaret; consequens est absurdum, & contra sensum fidelium; ergo &c.

17. Dices: sacramenta causant gratiam, applicando passionem, & merita Christi; sed passio, & merita Christi, cum sint præterita, causant gratiam, non physicè, sed solùm moraliter, mouendo Deum; ergo etiam sacramenta.

Respondeo primo, negando minorem. Passio, & merita Christi causant gratiam, non solum moraliter, sed physicè, vt cum Sancto Thoma dicetur quæst. 68. Respondeo se-

secundo, transmittendo minorem, & negando consequentiam. Passio enim, & merita Christi causant gratiam meritoriè: causa autem meritoria est causa moralis. At sacramenta sunt causæ instrumentales, per quas Christus nos iustificat, & sanctificat: causæ autem instrumentales sunt in genere causæ physicæ.

18. Dicendum secundo: sacramenta non purè extrinsecè, sed intrinsecè eleuantur ad physice producendam gratiam, vel qualitatem productiuam gratiæ rebus materialibus subordinatam, & in ipsis receptam.

Probatur primo. Nam ex dictis tomo 1. quæst. 117. nulla res potest extrinsecè eleuari ad producendum aliquid, quod non contineatur in eius adæquato specificatiuo; sed causæ efficientes materiales habent pro adæquato specificatiuo suæ virtutis actiuæ aliquid materiale, in quo proindè non continetur gratia, quæ est spiritualis; ergo nulla res materialis potest extrinsecè eleuari ad producendam gratiam, ac proindè res materiales, vt illam physicè producant, debent eleuari intrinsecè per aliquam qualitatem superadditam, & in illis receptam. Sicut igitur aqua, quæ ex se est frigida, non potest ab igne extrinsecè eleuari ad calefaciendum, potest eleuari intrinsecè, & de facto cum ab igne calefit, eleuatur ad hoc, vt per calorem in se receptum calefaciat: sic aqua non potest extrinsecè eleuari ad producendam gratiam, potest eleuari intrinsecè, hoc est potest à Deo recipere aliquam qualitatem, qua producat gratiam, ac de facto per talem qualitatem eleuatur.

19. Probatur secundo. Nam Sancti Patres satis clarè insinuant sacramenta per talem qualitatem eleuari ad nos sanctificandos; ergo &c. Probatur antecedens, afferendo testimonia Patrum. Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 15. dicit. *Si quæ est in aqua gratia, non ex aquæ natura est, sed ex præsentia spiritus.* Quæ est gratia, quam aqua habet ex præsentia spiritus, nisi virtus sanctificandi, quam habet à Spiritu Sancto Ambrosius lib. 1. de sacramentis, cap. 2. dicit. *Non sanat aqua, nisi Spiritus Sanctus descenderit in aquam, & illam consecrauerit:* sed Spiritus Sanctus descendit per aliquem suum effectum, hoc est per virtutem sanctificatiuam, qua consecrat, & sanctificat aquam; ergo &c. Chrysostomus Hom. 35. in Ioan. comparans aquam baptismi cum aqua probaticæ Piscinæ, dicit: *Quemadmodum huius aquæ natura per se non sanabat, siquidem semper sanasset, sed dumtaxat cum ab Angelo mouebatur, ita & in nobis, non simplex aqua operatur, sed cum spiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata.* Quid est aquam accipere gratiam Spiritus Sancti, nisi accipere virtutem sanctificandi. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Ioan. cap. 42. dicit. *Quemadmodum viribus ignis intensus aqua calefacta non aliter vrit, quam ipse ignis, sic Spiritus Sancti operatione aqua, qua baptizati corpus aspergitur, reformatur ad diuinam virtutem, & potentiam.* Nicephorus lib. 7. historiarum, cap. 33. refert Sanctum Syluestrum, dum Constantinum baptizaret, dixisse hæc verba. *Hæc aqua diuina virtute per inuocationem Trinitatis concepta, sicut extra corpus hominis abluit, ita animum intra à sorde, & inquinatione emundans, splendidiorem radijs solaribus efficit.* Quid est concipere diuinam virtutem, nisi accipere vim sanctificandi? Hoc idem significauit Augustinus tract. 80. in Ioan. dicens. *Quænam tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo &c.* quia nimirum aqua per verbum, quo inuocatur Trinitas, accipit virtutem sanctificandi.

Sed vt magis explicetur hæc doctrina, proponenda sunt aliqua dubia, & aliquæ difficultates soluendæ.

20. Quæritur ergo primo, vtrum hæc qualitas productiua gratiæ sit materialis, vel spiritualis?

Respondeo, quod proculdubio est spiritualis. Ratio est, quia nullum materiale potest ex se esse productiuum gratiæ spiritualis; sed hęc qualitas est ipsa virtus productiua gratiæ; ergo non potest esse materialis. Confirmatur: nam quia aqua est materialis, debet eleuari ad producendam gratiam per qualitatem superadditam; ergo si hæc qualitas esset materialis, deberet eleuari per aliam qualitatem, & sic in infinitum. Videtur verò indubitatum, quod sicut Deus in thesauris suæ omnipotentiæ continet gratiam, sic contineat aliquas qualitates instrumentaliter productiuas gratiæ.

21. Sed oppones: nullum spirituale potest recipi in subiecto materiali; ergo hæc qualitas, si esset spiritualis, non posset recipi in aqua, quæ est materialis. Respondeo, distinguo antecedens: nullum spirituale potest recipi in subiecto materiali, ita vt ab illo educatur, & pendeat, concedo antecedens; ita vt non educatur, neque pendeat, nego antecedens; & nego consequentiam. Anima rationalis, licet sit spiritualis, tamen potest etiam naturaliter recipi in materia, & in corpore, sed ita, vt non educatur ex potentia materiæ, nec pendeat à corpore; ergo non est mirum, quod aliqua qualitas spiritualis possit supernaturaliter recipi in corpore, ita tamen, vt non educatur, neque pendeat ex corpore. Sicut verò anima rationalis vnitur corpori per vnionem materialem, & quæ educitur ex potentia corporis, vt docet sententia valdè communis, sic ista qualitas spiritualis vnitur aquæ per vnionem materialem, quæ educitur ex potentia aquæ. Rursus sicut anima rationalis eo ipso, quod non educatur ex potentia subiecti, pendet à solo Deo per actionem creatiuam, sic ista qualitas, cum non educatur ex potentia subiecti, pendet à solo Deo per actionem creatiuam, quod non est absurdum, cum plurimi auctores supra citati dicant gratiam sanctificantem non educi ex subiecto, sed pendere à solo Deo per actionem creatiuam.

Di-

22. Dices primo. Ex dictis tom. 1. q. 117. nullum subiectum potest diuinitus eleuari ad recipiendas formas, quæ non contineantur in eius adæquato specificatiuo; sed adæquatum specificatiuum subiecti materialis, & corporei est forma materialis, & corporea: ergo nullum subiectum materiale, & corporeum potest eleuari ad recipiendam qualitatem spiritualem.

Respondeo, distinguo minorem: adæquatum specificatiuum subiecti materialis, vt receptiui cum influxu eductiuo, est forma materialis, concedo: vt receptiui sine influxu eductiuo, nego: & nego consequentiam. Specificatiuum materiæ, vt receptiuæ cum influxu eductiuo, sunt solæ formæ materiales; at specificatiuum materiæ, vt receptiuæ sine influxu eductiuo, est forma *vt sic*, comprehendens etiam animam rationalem spiritualem; ergo non est mirum, quod comprehendat etiam aliquas qualitates spirituales.

23. Dices secundo. Subiecta non possunt diuinitus eleuari ad recipiendas quaslibet formas, sed solùm certas, & determinatas, & formæ non possunt diuinitus eleuari ad informandum quodlibet subiectum, sed solum certa, & determinata subiecta; ergo aqua non potest diuinitus eleuari ad recipiendam qualitatem productiuam gratiæ.

Respondeo, distinguo eodem pacto antecedens: subiecta non possunt diuinitus eleuari ad recipiendam cum influxu quamlibet formam, eiusque effectum primarium, concedo: non possunt eleuari ad recipiendam quamlibet formam sine influxu, & cum effectu formali solùm secundario, nego.

24. Dices tertio: nulla potentia definitur, & specificatur per rationem communem entis; ergo neque potentia receptiua formæ definitur, & specificatur per rationem communem entis: ergo nulla potentia receptiua potest recipere quamlibet formam.

Respondeo, distinguo antecedens: nulla potentia actiua, vel receptiua cum influxu, definitur per rationem communem entis, concedo: receptiua sine influxu, nego. Euidens est dari aliquas potentias non influentes, quę definiuntur per rationem communem entis. Nam præterquam quod intellectus, & voluntas, in quantum sunt potentiæ intentionales, definiuntur per rationem communem entis, vel per rationem conuertibilem cum ente, quodlibet ens potest temporaliter, vel localiter coexistere cuilibet enti, nisi sit specialis repugnantia: ergo potentia coexistendi definitur per quodlibet ens, siue per ens *vt sic*, tamquam per suum adæquatum specificatiuum: ergo ex proportionali ratione quodlibet subiectum poterit sine influxu vniri cuilibet formæ, nisi sit specialis repugnantia, ac proindè vnibilitas passiua definietur per ens *vt sic*, tamquam per suum adęquatum specificatiuum.

25. Confirmatur primo: nam Angeli licet sint formę spirituales completæ, tamen possunt vniri, & alligari corporibus, ac de facto dęmones quadam vnione pœnali alligantur corporibus, puta igni inferni, vt docet communis sententia: rursus corpus Christi iam glorioſum in Eucharistia per quamdam vnionem accidentalem vnitur accidentibus eucharisticis; Verbum diuinum vnitum est humanitati Christi loco propriæ *subsistentiæ*, cum hoc discrimine, quod humanitas puri hominis propriam subsistentiam recipit cum influxu eductiuo, humanitas Christi recipit subsistentiam Verbi sine influxu eductiuo: ergo si in rebus creatis, & corporeis datur potentia sine influxu receptiua Verbi diuini infinitè spiritualis, quid mirum, quod in aqua detur potentia sine influxu receptiua qualitatis productiuæ gratię? Ratio est, quia cum ad purè recipiendum sine influxu, res debeat solum præstare se ipsam, non est, cur quodlibet non possit præstare se ipsum ad recipiendum quodlibet.

26. Confirmatur secundo: nam licet quodlibet non possit cum influxu eductiuo conuerti in quodlibet, tamen quodlibet sine influxu eductiuo potest conuerti in quodlibet: de facto enim in Eucharistia panis sine influxu eductiuo conuertitur in corpus Christi: ergo ex eadem ratione panis, & quodlibet aliud corpus posset conuerti in quodlibet aliud corpus. Addo, quod panis posset etiam conuerti in Angelum Michaelem, & in quemlibet alium Angelum, si nimirum sub accidentibus panis poneretur Angelus per quamdam vnionem alligatiuam proportionalem vnioni, qua corpus Christi ponitur sub accidentibus Eucharisticis: ergo ex proportionali ratione licet subiecta non possint recipere cum influxu quamlibet formam, possunt recipere sine influxu, & sine effectu formali primario.

27. Quæritur secundo, vtrum hæc qualitas sit totalis, vel partialis ratio agendi?

Respondeo, quod est totalis ratio agendi. Ratio est, quia cum aliquid per se ipsum nullam habet virtutem ne incompletam quidem, & inchoatam influendi actiuè in aliquem effectum, debet ad illum effectum producendum eleuari per virtutem, quæ sit totalis ratio agendi; sed aqua per se ipsam nullam habet virtutem, ne inchoatam quidem, influendi in gratiam, quæ gratia cum sit spiritualis, non continetur in adæquato specificatiuo vllius virtutis materialis; ergo aqua debet eleuari per virtutem, quę sit totalis ratio agendi, & producendi gratiam, ita vt aqua concurrat ad gratiam solum *vt quod*. Hinc habetur disparitas, quare lumen gloriæ sit partialis ratio agendi respectu visionis beatæ, qualitas ista sit totalis ratio agendi respectu gratiæ? Intellectus enim, cum eleuetur ad visionem, quæ continetur in adæquato specificatiuo ipsius intellectus, eleuatur ad effectum, ad quem habet ex se potentiam inchoatam,

sam, & incompletam: aqua eleuatur ad producendam gratiam, ad quam vtpote non contentã in adæquato specificatiuo aquæ, nullam ex se habet potentiam actiuam, ne inchoatam quidem, & incompletam.

28. Dices primo: quod non influit immediatè, & *vt quo* saltem partialiter ad actionem productiuam, sed solum recipit ab extrinseco virtutem, quæ adæquatè *vt quo* influit, verè non producit effectum: ergo aqua verè non produceret gratiam.

Respondeo, negando antecedens, quod *etiam in Philosophia* est falsum. Nam aqua calida verè, & propriè calefacit *vt quod*, & tamen calefacit per calorẽ ab extrinseco receptum, tamquam per totam virtutem agendi: ergo aqua verè, & propriè sanctificat, licet sanctificet per qualitatem superadditam ab extrinseco receptam, tamquam per totalem virtutem sanctificandi. Ratio est, quia potentia actiua alicuius subiecti, eo ipso, quod in tali subiecto recipitur, constituit illud potens agere: sed hæc qualitas est potentia, & virtus actiua instrumentalis subiecti, in quo ponitur: ergo eo ipso, quod ponitur in aqua, constituit aquam potentem sanctificare.

29. Confirmatur: nam Thomistæ communiter dicunt intellectum beati virtualiter producere visionem beatam, licet illam producat per lumen gloriæ ab extrinseco receptum, tamquam per totalem virtutem, & rationem agendi.

30. Dices secundo: sequeretur, quod gratia proiecta sursum, per virtutem impressam moueretur se ipsa sursum, quod est absurdum, & communiter negatur.

Respondeo, negando sequelam. Vt subiectum agat, non sufficit, vt recipiat qualitatem, quæ agit, sed requiritur, vt talis qualitas sit virtus actiua subiecti, ac non sit virtus actiua solius agentis, quod imprimit talem virtutem. Virtus impressa, & impulsus non est virtus subiecti, quod pellitur, sed est virtus solius pellentis, ideoque quod pellitur, non mouet se ipsum, sed mouetur à pellente per impulsum, seu virtutem impressam. At calor, & frigus sunt virtutes actiuæ corporum, in quibus recipiuntur. Confirmatur: nam quia virtutes motiuæ corporum, sunt grauitas, & leuitas, corpus, dum mouetur per leuitatem ab extrinseco receptam, tamquam per totalem virtutem agendi, verè dicitur mouere se ipsum; ergo &c. Probatur antecedens: nam cum aqua à Sole calefacta rarefit, rarefacta leuefit, leuefacta sursum ascendit, verè dicitur aquam per leuitatem illam sursum se mouere, quia leuitas est virtus motiua corporis, in quo est; ergo ideo proiecta non dicuntur se ipsa mouere, quia impulsus, seu virtus impressa non est virtus subiecti, sed solius pellentis.

31. Quæritur tertio, vtrum hæc qualitas sit permanens, vel transiens?

Respondeo cum S. Thoma quæst. 62. artic. 5. quod est transiens. Probatur primo: nam sicuti sacramenta consistentia in vsu sunt transeuntia, & transeunt cum vsu, sic habent virtutem transeuntem, ac proinde aqua baptismi tunc solum habet virtutem sanctificandi, dum quis baptizatur, absoluto baptismo, amittit talem virtutem. Probatur secundo: nam sacramenta eleuantur vt instrumenta; sed instrumenta eleuantur virtute transeunte, ex. gr. penicillus eleuatur à pictore ad pingendum motu artificioso transeunte; ergo &c. Si Caietanus, dum dicit, sacramenta eleuari motu virtuoso, nomine motus virtuosi intelligit virtutem transeuntem, quæ se teneat ex parte actus primi, conuenimus cum illo: si intelligit actionem, quæ se teneat ex parte actus secundi, reijcimus eius sententiam. Non tamen negamus, quod Deus posset eleuare etiam qualitate permanente, imò asserimus animam Christi habere virtutem permanentem faciendi miracula, vt dicemus infra, quæst. 68. Vtrum Eucharistia, quæ est sacramentum permanens, eleuetur per qualitatem, seu virtutem permanentem, vel per transeuntem, examinatur in tract. de Eucharistia suo loco.

32. Quæritur quarto, vtrum hæc qualitas recipiatur in omnibus partibus, vel in aliqua solum parte sacramenti?

Respondeo, quod dum partes sacramenti producuntur successiuè, virtus sanctificandi ponitur solum in vltima parte completiua sacramenti, qua nimirum existente, produci debet gratia: ex. gr. quia forma baptismi profertur successiuè, virtus sanctificandi ponitur in illa vltima syllaba, quæ dum profertur, produci debet gratia. Ratio est, quia sicut sacramentum tunc primo est sufficienter positum, sic tunc primo debet habere virtutem sanctificandi.

33. Dices primo: ergo solum vna pars sacramenti, puta vna syllaba sanctificat physicè, aliæ partes non sanctificant physicè.

Respondeo, nego consequentiam, ac dico, quod omnes sanctificant physicè per vltimam partem, cum qua faciunt vnum sacramentum. Explicatur. Nam tota arbor, ac proinde omnes partes arboris generant aliam arborem per semen; ergo à pari. Addo, quod semper in èa parte, quæ immediatè sanctificat, remanet aliquis effectus partium, quæ transierunt, ac saltem remanet relatio: ergo dum pars illa cum relatione relicta ab alijs partibus recipit virtutem sanctificandi, omnes partes in suo effectu recipiunt virtutem sanctificandi, & sic per suum effectum physicè sanctificant. Addo rursus, quod sicut cum plura instrumenta concurrunt ad eumdem effectum, ex. gr. plures remi concurrunt ad mouendam nauim, in singulis instrumentis recipitur partialis virtus, puta in singulis remis recipitur partialis virtus impulsiua nauis; sic in pluribus partibus sacramenti potest recipi partialis virtus sanctificandi: ex. gr. in ba-

baptismo partialis virtus est in ablutione per aquam, quæ est materia, alia partialis virtus est in verbis, quæ sunt forma. Neque in hoc est difficultas specialis, quę non sit communis etiam rebus naturalibus.

34. Dices secundo. Verba, quæ sunt forma baptismi, & aliorum sacramentorum, non tangunt subiectum; ergo non possunt in ipso physicè producere gratiam: siquidem non potest dari actio in distans.

35. Respondeo primo, quod sicut verba ita tangunt auditum, vt possint in eo physicè causare auditionem, sic ita tangunt subiectum, vt possint in eo physicè causare gratiam. Secundo dico, quod si in aliquo casu non tangunt subiectum, eleuantur à Deo ad causandam gratiam in distans, vt dicetur infra qu.68. in resp. ad 1. & 2.

Hæc eleuatio sacramenti ad causandum in distans videtur præsertim necessaria, cum per procuratorem contrahitur matrimoniū inter coniuges distantes. Cum enim Titius existens Neapoli per procuratorem contrahit matrimonium cum Berta existente Romæ, sacramentum consistit in sensibili expressione, qua Titius per procuratorem exprimit Romæ suum consensum, & in sensibili expressione, qua Berta Romæ exprimit suum consensum; ergo istæ duæ expressiones sensibiles factæ Romæ causant gratiam, non solum in Berta existente Romæ, sed etiam in Titio existente Neapoli, ac proindè causant gratiam indistans; nisi fortè dicamus, quod causant gratiam per relationem, quæ Neapoli resultat sine actione in distans, vt explicaui in Logica qu.54.in resp. ad 9.

36. Quæritur quinto, vtrum quando baptismus fuit validus, & informis, ac deindè cum aufertur obex, causat gratiam, vt ex Augustino lib.1.de baptismo, cap.12. & lib.5. cap. 5. docent omnes Theologi, causet gratiam physicè, vel solum moraliter?

Respondeo primo admitti posse, quod causet gratiam solùm moraliter.

37. Dices: si sacramentum in aliquo casu causat gratiam solùm moraliter, semper causat solùm moraliter.

Respondeo, negando sequelam. Sacramentum enim per se debet causare gratiam, quando est, & physicè, si autem inueniat obicem, tunc per accidens non causat physicè, quando est, sed causat moraliter, quando non est, & aufertur obex. Sicut verò ex eo, quod sacramentum aliquando per accidens causet gratiam, quando non est, non sequitur, quod per se, & semper causet, quando non est, sic ex eo, quod aliquando causet gratiam solum moraliter, non sequitur, quod semper, & per se causet gratiam solum moraliter. Addo simpliciter, & absolutè sacramentum causare physicè, & quando est; quia illud simpliciter, & absolutè conuenit rei, quod conuenit per se, licèt oppositum aliquando conueniat per accidens: ex. gr. homo simpliciter, & absolutè generat hominem, non autem generat monstrum, quia per se generat hominem, monstrum autem generat solum per accidens. Secundò potest dici, vt indicat S. Thomas 3.part.qu.69. art. 10. baptismum validum, & informem, cum aufertur obex, causare gratiam physicè per suum effectum, hoc est per characterem per se relictum: idemque dici potest de sacramentis confirmationis, & ordinis, si ablato obice, causant gratiam? Porrò de solo baptismo est certum apud Theologos, quod cum est validum, & informe, ablato obice, causat gratiam, atque de solo baptismo conceditur à Vasquez tom. 2. in 3. part. disput. 121. cap. 2. Matrimonium, & extrema vnctio, quæ non imprimunt characterem, cum sunt valida, & informia, si ablato obice, causant gratiam, possunt illam causare per aliquem alium suū effectum à se relictum, saltem per relationem posterioritatis, per quam verificatur, quod aliquis susceperit hæc sacramenta.

38. Ad 1. nego maiorem, ac dico gratiam non creari, sed educi ex potentia passiua subiecti, puta animæ rationalis, vt docent communiter recentiores. Gratia enim cum sit habitus, continetur in adæquato specificatiuo potentię passiuę, ac substantiuæ animæ, vt dictum est 10m.1. quæst. 117.

39. Ad 2. distinguo antecedens: iustificatio est opus nobilius creatione ex parte termini producti, concedo: ex parte modi producendi, nego; & nego consequentiam. Iustificatio, per quam datur subiecto gratia supernaturalis, & quoddam esse supernaturale, ex parte termini producti est nobilior creatione, qua datur solum esse naturale; at creatio ex parte modi producendi, cum sit productio ex nihilo, non concurrente subiecto, est nobilior iustificatione, qua gratia educitur ex potentia subiecti. Creatura si non potest instrumentaliter eleuari ad creandum non potest eleuari propter modum actionis, quo res producitur ex nihilo: ergo non sequitur, quod non possint eleuari ad iustificandum, cum per actionem iustificandi gratia educatur ex potentia subiecti.

40. Dices: ex doctrina tradenda infra quæst. 68. humanitas Christi physicè sanctificat sacramenta, producendo in illis qualitatem sanctificatiuam; sed illa qualitas non educitur ex potentia subiecti materialis, ac proindè creatur; ergo humanitas Christi eleuatur ad instrumentaliter creandum. Respondeo, quod si possibile est, vt creaturæ eleuentur intrinsecè ad instrumentaliter creandum, hæc potestas data est humanitati Christi, cui vt dicitur Matth. 28. *data est omnis potestas in cœlo, & in terra*, ac proindè humanitas Christi sanctificat physicè sacramenta, tantum per qualitatem intrinsecam eleuatur ad producendam instrumentaliter in sacramentis qualitatem sanctificatiuam sine concursu subiecti materialis. Si autem

im-

impossibile, vt creatura eleuetur instrumentaliter ad creandum, humanitas Christi sanctificat physicè sacramenta, non per hoc, quod in ipsis producat istam qualitatem sanctificatiuam, quæ cum non educatur ex potentia subiecti, producitur à solo Deo per actionem creatiuam, sed per hoc, quod in sacramentis habentibus istam qualitatem, producat actionem, qua sanctificant subiectum, producendo gratiam, quæ actio iuxta mea principia recipitur in agente.

41. Ad 3. distinguo maiorem: nullum ens potest eleuari intrinsecè ad producendum id, quod non continetur in eius adæquato specificatiuo, nego: extrinsecè, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Nullum ens potest extrinsecè eleuari ad producendum id, quod non continetur in eius adæquato specificatiuo; alioquin eleuaretur ad producendum id, quod non potest producere: at potest eleuari intrinsecè per virtutem, quæ sit tota ratio agendi. Nam per eleuationem prius accipit virtutem agendi, ac deindè agit, ac proindè producit id, quod potest producere.

42. Ad 4. & 5. Patet ex dictis. Dictum est enim talem virtutem esse spiritualem; esse qualitatem transeuntem; per illam produci gratiam in vltimo instanti, vel momento completiuo sacramenti; atque in illo instanti, vel momento primo aduenire, ac post illud statim desinere.

QVAESTIO LXVII.

Vtrum gratia sacramentalis addat aliquid supra gratiam virtutum, & donorum?

S. Th. quæst. 62. art. 2.

1. Videtur non addere. Gratia enim sacramentalis ordinatur ad perficiendam animam, tum secundum essentiam, tum secundum potentias, intellectum nimirum, & voluntatem; sed anima secundum essentiam sufficienter perficitur per habitum gratiæ sanctificantis; secundum potentias sufficienter perficitur per habitus virtutum infusarum, & per dona Spiritus Sancti; ergo gratia sacramentalis nihil debet addere supra hæc,

2. Respondeo quodlibet sacramentum conferre, vel augere gratiam sanctificantem, quæ proindè est effectus communis omnium sacramentorum. Et quia sicut ab essentia animæ fluunt potentiæ naturales, intellectus nimirum, & voluntas, sic à gratia sanctificante, quæ est quædam natura supernaturalis, fluunt habitus virtutum, & donorum, ideò effectus communis omnium sacramentorum sunt habitus virtutum, & donorum, qui habitus infunduntur cum gratia sanctificante, & quando augetur gratia sanctificans, proportionaliter augentur. Vltra gratiam sanctificantem, & gratiam virtutum, ac donorum, quodlibet sacramentum confert etiam aliam gratiam specialem, & propriam ipsius, quæ idcirco vocatur gratia sacramentalis, vt docent communiter Theologi in 4. distinct. 1. & S. Thomas hoc art. 2. quæst. 62. Ratio est, quia quodlibet sacramentum ordinatur ad aliquem finem specialem, & proprium ipsius: ergo debet dare aliquam gratiam specialem ad obtinendum talem finem. Quæritur, quid addat hæc gratia sacramentalis? Paludanus in 4. distinct. 2. quæst. 3. docuit gratiam sacramentalem addere quemdam habitum specialem distinctum à gratia sanctificante, & ab habitibus virtutum infusarum, & donorum Spiritus Sancti.

3. Contra hanc tententiam, dicendum primo cum Sancto Thoma hic, alijsque communiter, quos refert, & sequitur Suarius disp. 7. sect. 4. per nullum sacramentum de lege ordinaria infunditur, vel augetur aliquis habitus, qui non infundatur, vel augeatur per alia sacramenta. Probatur: nam gratia sanctificans est natura quædam spiritualis, & est radix aliorum habituum supernaturalium intellectus, & voluntatis, ac proinde, infusa, vel aucta gratia sanctificante, infunduntur, & proportionaliter augentur cæteri habitus supernaturales; sed quodlibet sacramentum confert, vel auget gratiam sanctificantem: ergo quodlibet sacramentum confert, vel auget cæteros habitus, ac proindè nullus habitus confertur, vel augetur per vnum sacramentum, qui non conferatur, vel augeatur per alia sacramenta.

4. Dicendum secundo cum S. Thoma, alijsque communiter: gratia sacramentalis supra gratiam sanctificantem, & supra gratiam virtutum, & donorum addit aliqua specialia auxilia, quæ dantur pro singulis opportunitatibus ad obtinendum finem specialem sacramenti.

5. Probatur: nam omnis gratia, vel consistit in habitu permanente, vel in aliquo auxilio actuali; sed ex dictis gratia sacramentalis non addit habitum: ergo addit aliqua specialia auxilia actualia.

6. Confirmatur, & explicatur, discurrendo per singula sacramenta. Nam baptismus, quia ordinatur ad hunc finem, vt homo spiritualiter renascatur, & viuat vitam nouam, per quam sit dignus suscipere alia sacramenta, dat ius ad auxilia, per quæ viuat vitam nouam, per quam sit dignus suscipere alia sacramenta. Proportionaliter confirmatio dat ius ad auxilia, per quæ possimus fidem constanter profiteri; Eucharistia dat ius ad auxilia, per quæ nutriatur, & augeatur vita spiritualis, hoc est charitas; Pœnitentia dat ius ad auxilia, per quæ adiuuemur ad non amplius peccandum; Extrema vnctio dat ius ad auxi-

lia, quibus iuuemur ad vincendas tentationes in articulo mortis occurrentes : ordo dat ius ad auxilia, quibus iuuemur ad cultum Dei religiosè propagandum ; matrimonium dat ius ad auxilia ad ferenda onera coniugij, & ad filios piè educandos. Hinc sequitur gratiam sacramentalem specialium auxiliorum non dari totam simul, cum sacramentum recipitur, sed dari successiuè per totam vitam pro singulis opportunitatibus.

7. Si verò quæratur, vtrum sacramenta concurrant physicè, vel moraliter ad talia auxilia specialia?

Respondeo, quod possunt physicè concurrere per habitus, vel per alios effectus à sacramentis relictos. Addo non esse inconueniens, quod concurrant solùm moraliter. Nam Patres dum loquuntur de causalitate physica sacramentorum, loquuntur solum de causalitate, qua causant gratiam sanctificantem, vt patet ex locis allatis quæst. 66.

8. Ad argumentum in contrarium distinguo minorem : anima per gratiam, virtutes, & dona sufficienter perficitur in genere habituum, ita vt in ordine ad quosdam speciales effectus non indigeat specialibus auxilijs, nego; ita vt indigeat specialibus auxilijs, concedo; & nego consequentiam. Anima ita perficitur per habitus gratiæ sanctificantis, virtutum, & donorum, vt in ordine ad quosdam speciales effectus indigeat specialibus auxilijs, ideoque sacramenta, cum ordinentur ad speciales effectus, conferre debent gratiam sacramentalem specialium auxiliorum.

QVÆSTIO LXVIII.

Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam?

S. Th. quæst. 62. art. 3.

1. Videntur non continere : primo, quia vel continerent gratiam formaliter, vel solum virtualiter ; neutro modo continent : ergo &c.

2. Secundo ideo gratia contineri deberet in sacramentis, vt à sacramentis transiret in animam suscipientis sacramentum; sed gratia cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum: ergo &c.

3. Tertio spirituale non continetur in re corporea, etiamsi in ea sit : ex. gr. anima rationalis, licet sit in corpore, non continetur in corpore, sed potius continet corpus; sed gratia est spiritualis: ergo &c.

4. Respondeo de fide est sacramenta nouæ legis continere gratiam. Eugenius enim 4. in concilio florentino in instructione Armenorum, de sacramentis nouis loquens dicit. *Hæc verò nostra, & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.* Quia verò sacramenta nouæ legis non solùm sunt signa, sed etiam sunt causæ non purè morales, sed physicæ instrumentales gratiæ, vt dictum est quæst. 66. ideo continent gratiam, non solum per modum signi, sed etiam per modum causæ physicæ instrumentalis. Causæ physicæ dupliciter possunt continere effectum ; primo formaliter, secundo virtualiter. Tunc continent formaliter, cum producunt effectum per formam similem, & eiusdem speciei : ex. gr. ignis continet formaliter calorem, quia calefacit per calorem eiusdem speciei. Tunc continent virtualiter, cum producunt effectum per formam diuersæ speciei : ex. gr. Sol continet calorem virtualiter, quia calefacit inferiora, non per calorem, quem habeat in se, sed per lucem, quæ est forma diuersæ speciei à calore. Sacramenta continent gratiam, non quidem formaliter, sed virtualiter, siquidem producunt gratiam per virtutem quamdam supernaturalem, ac diuersæ rationis, ac speciei à gratia. Rursus quæ continent effectum virtualiter aliquando continent perfectè, & principaliter, cum continent per formam permanentem, & perfectiorem effectu : ex. gr. Sol continet calorem per lucem, quæ est forma permanens, & perfectior calore; aliquando continent imperfectè, & purè instrumentaliter, cum continent per formam transeuntem purè instrumentalem, & imperfectiorem effectu. Sacramenta continent gratiam continentia imperfecta, & purè instrumentali cum contineant per virtutem transeuntem purè instrumentalem, rebus materialibus à Deo impressam, vt dictum est quæst. 66. Ideo Hugo de Sancto Victore lib. 1. de sacramentis, parte 9. cap. 2. dicit, quod *sacramentum est sanctificatione inuisibilem gratiam continet.*

5. Ad 1. patet ex dictis, cum explicatum sit, qua continentia sacramenta contineant gratiam.

6. Ad 2. distinguo maiorem : gratia deberet formaliter transire à sacramento ad animam, nego; virtualiter, concedo; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam. Accidens non potest idem numero formaliter transire de subiecto in subiectum, at potest transire virtualiter per hoc, quod à virtute, quæ est in vno subiecto, producatur accidens saltem numero diuersum in alio subiecto. In hoc sensu gratia virtualiter à sacramentis transit ad animam, quatenus à virtute, quæ est in sacramentis, producitur gratia in anima.

7. Ad 3. distinguo maiorem: spiritualia, quæ habent esse completum, & permanens, non continentur in subiecto corporeo, licet in illo sint, transeat : quæ habent esse incompletum, & transiens, nego : distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Virtus spiritualis productiua gratiæ, cum habeat esse quoddam transiens, & incompletum, potest ita alligari subiectis, vt in illis contineatur.

QVÆ-

QVAESTIO LXIX.

Virum sacramenta nouæ legis habeant physicè virtutem sanctificandi ab humanitate Christi, & ab eius passione, ac meritis?

S.Th.quæst.62.art.5.

1. Videntur non habere: primo quia humanitas Christi, cum sit in cœlo, longissimè distat à sacramentis; sed nulla causa potest physicè agere in distans: ergo &c.

2. Secundo miracula non debent multiplicari sine necessitate; sed etiamsi causa possit miraculosè agere in distans, non est necessitas ponendi hoc miraculum, quod humanitas Christi physicè agat in distans: ergo &c.

3. Tertio causa, quæ non est, sed fuit, ne de potentia quidem absoluta potest physicè agere; sed passio Christi non est, sed fuit: ergo non potest physicè causare in sacramentis virtutem sanctificandi.

4. Respondeo, quod quando causa principalis agit, tum per instrumentum coniunctum, tum per instrumentum separatum, per instrumentum coniunctum transfundit virtutem agendi in instrumentum separatum: ex.gr. quia pictor pingit per manum, tamquam per instrumentum coniunctum animæ, in qua est ars pingendi, & per penicillum, tanquam per instrumentum separatum, motum artificiosum prius transfundit in manum, deindè in penicillum; sed Deus, qui est causa principalis nostræ sanctificationis, sanctificat nos per humanitatem, & animam Christi, tanquam per instrumentum sibi coniunctum, & hypostaticè vnitum, ideoque humanitas Christi à Sanctis Patribus vocatur organum, seu instrumentum diuinitatis; & per sacramenta, tanquam per instrumenta separata: ergo Deus prius transfundit virtutem instrumentalem sanctificandi in humanitatem, & animam Christi, deindè per humanitatem Christi eandem virtutem transfundit in sacramenta. Quia Christus dat baptismo, & cæteris sacramentis virtutem sanctificandi, ideò S. Augustinus tract.6. in Ioan. docet, quod sanctitas baptismi non tribuitur ministro, puta Petro, vel Paulo, sed soli Christo, de quo dictum est Ioan.1. 33 *Hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto*. Addit Nazianzenus oratione in sancta lumina, quod Christus voluit baptizari in Iordane, *vt per hoc sanctificarentur aquæ, vt sicut erat spiritus, & caro, ita in his, qui baptizandi erant, ex spiritu, & aqua sanctificationis successio traderetur*. Sensus est, quod sicut caro Christi per hoc, quod vnita sit Verbo, quod est spiritus, acquisiuit vim sanctificandi, sic aquæ baptismi per hoc, quod vniantur virtuti cuidam spirituali à Christo deriuatæ, acquirant vim sanctificandi. Addere possumus, quod sicut Christus, vt det vim sanctificandi accidentibus eucharisticis, se ipsum, qui est fons totius sanctificationis, vnit accidentibus eucharisticis, sic vt det vim sanctificandi aquis baptismi, & materijs, ac formis aliorum sacramentorum, virtutem à se deriuatam vnit aquis baptismi, & materijs, ac formis aliorum sacramentorum. Patet ex his dignitas sacramentorum, & magnitudo diuinæ potentiæ, ac diuini amoris erga nos.

5. Dicendum secundo: virtus sanctificandi deriuatur physicè in sacramenta, non solum ab humanitate, sed etiam à passione, & meritis Christi.

6. Probatur ratione, quam affert S. Thomas hac 3. parte quæst. 48 art. 6. Verbum enim diuinum assumpsit humanitatem Christi, ad hoc, vt nos instrumentaliter sanctificaret per suas actiones, & passiones meritorias, & satisfactorias; sed quando causa principalis assumit instrumentum ad hoc, vt aliquem effectum producat per aliquam actionem, vel passionem instrumenti, proportionaliter eleuat etiam tales actiones, & passiones instrumenti ad producendum illum effectum: ergo Verbum Dei eleuauit etiam actiones, & passiones meritorias, & satisfactorias Christi ad causandam in sacramentis virtutem sanctificatiuam, ideoque passio Christi est causa, non solum meritoria, & satisfactoria, sed etiam physica, & efficiens nostræ sanctificationis. Ideo docet S. Thomas, quod ex latere Christi pendentis in cruce fluxerunt aqua, & sanguis, ad significandum, quod ex passione Christi, aqua, quæ est materia baptismi, & sanguis Christi, qui est in Eucharistia, quæ duo sunt potissima sacramenta, acceperunt virtutem sanctificandi.

7. Ad 1. Causæ possunt eleuari diuinitus ad agendum in distans, vt docent Theologi, & Philosophi satis communiter: ergo non est mirum, quod humanitas Christi, cui data est omnis potestas faciendi miracula spectantia ad eius dignitatem, & ad nostram sanctificationem, & salutem, acceperit etiam hanc potestatem, vt manens in cœlo, physicè ageret in terris, sanctificando sacramenta, & nos per sacramenta.

8. Ad 2. distinguo maiorem: miracula non debent multiplicari sine necessitate metaphysica, nego: sine necessitate conuenientiæ, & sine fundamento, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Fundamentum ponendi hoc miraculum est authoritas Patrum, qui dicunt Christum manentem in cœlo baptizare, & sanctificare baptismum, & alia sacramenta. Necessitas conuenientiæ desumitur ex eo, quod ad dignitatem Christi spectat, vt sit causa, non solum moralis, sed etiam physica nostræ sanctificationis. Confirmatur ex Eucharistia, in qua ex simili conuenientia fiunt miracula multo plura, & maiora. Quod autem sacramenta agant etiam in distans, concedit inter alios Bellarmius lib.2.de sacramentis, cap.11,

9. Ad 3. distinguo maiorem: causa, quæ non est, sed fuit, non potest physicè agere immediatè, concedo: mediatè, & per effectum à se relictum, nego: concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens. Arbor, quæ non est, sed fuit, per semen à se productum, & relictum potest physicè producere aliam arborem. Proportionaliter actiones, & passiones meritoriæ Christi, dum erant, fuerunt à Deo eleuatæ ad physicè producendam, & relinquendam in anima Christi virtutem producendi gratiam, & sanctificandi sacramenta, ac proindè dum anima Christi per talem virtutem physicè agit, passio, & merita Christi physicè, & mediatè agunt. Porrò in anima Christi ponenda est virtus instrumentalis permanens sanctificandi sacramenta, & producendi gratiam: siquidem iuxta doctrinam communem omnes gratiæ gratis datæ, ac præsertim virtus faciendi miracula, in Christo sunt permanentes, & per modum habitus.

QVAESTIO LXX.

Vtrum sacramenta æqualiter dispositis gratiam æqualem conferant, inæqualiter dispositis inæqualem?

1. VIdentur sacramenta etiam æqualiter dispositis conferre gratiam inæqualem: primò quia omnes paruuli suscipiunt baptismum cum æquali, imò cum nulla dispositione; sed recipiunt gratiam inæqualem: ergo &c. Probatur minor: nam paruuli baptizati morientes ante vsum rationis recipiunt gloriam inæqualem; sed gloria est æqualis gratiæ; ergo per baptismum receperunt gratiam inæqualem. Probatur maior: nam homines debent implere sedes Angelorum, qui peccando, non sunt consecuti beatitudinem; sed omnes Angeli, sicut fuissent inæquales in natura, sic fuissent inæquales in gratia, & gloria, vt docet S. Thomas parte 1. quæst. 62. art. 6. ergo &c.

2. Secundo ex adultis, qui baptizantur cum æquali dispositione, ille, qui habet plura, & grauiora peccata, accipit remissionem plurium, & grauiorum peccatorum: ergo baptismus in dispositis æqualiter causat effectum inæqualem remissionis peccatorum.

3. Tertio aliquando baptismus confert non solum salutem spiritualem, sed etiam corporalem, vt narratur de Constantino, qui per baptismum mundatus est à lepra; sed alij ægroti, dum baptizantur cum æquali dispositione, vt plurimum non recipiunt salutem corporalem: ergo &c.

4. Respondeo plures esse sententias. Prima, quam insinuat Scotus in 4. distinct. 4. quæst. 7. & Gabriel eadem dist. quæst. 2. docet paruulis, & adultis æqualiter dispositis in baptismo, (& eadem ratio est de alijs sacramentis) dari gratiam inæqualem ex diuina prædestinatione, qua prædestinati sunt ad inæqualem gratiam, & gloriam.

5. Secunda, quam insinuat idem Scotus, & quam sequitur Caietanus 3. parte quæst. 64. art. 1. docet paruulis, & adultis dari concomitanter in sacramento maiorem, aut minorem gratiam, pro maiori, vel minori deuotione ministri, & parentum, etiamsi suscipientes sint æqualiter dispositi.

6. Tertia Paludani in 4. quæst. 1. docet paruulis, qui præuidentur morituri ante vsum rationis, dari inæqualem gratiam ex fundamento allato in argumento primo, ne alioquin sint pares in beatitudine.

7. Dicendum cum communi sententia S. Bonauenturæ in 4. dist. 4. art. vlt. quæst. 3. S. Thomæ hac 3. parte, quæst. 69. art. 8. & aliorum, quos refert, & sequitur Suarius disput. sect. 5. baptismus, (& eadem est ratio de cæteris sacramentis) de lege ordinaria æqualiter dispositis confert gratiam æqualem, inæqualiter dispositis inæqualem.

8. Probatur ex ratione, quam affert S. Thomas quæst. 69. art. 8. Nam causæ naturales in subiectis æqualiter dispositis, & applicatis producunt æqualem effectum, in subiectis inæqualiter dispositis, & applicatis producunt effectum inæqualem: ex. gra. ignis maiorem calorem producit in subiecto magis disposito, & applicato; sed Deus per suauem dispositionem suæ prouidentiæ voluit, vt sacramenta operarentur ad modum causarum naturalium, vt excitarentur homines ad sacramenta cum maiori præparatione, ac deuotione recipienda: ergo &c.

Probatur secundo, reijciendo alias sententias, & earum fundamenta. Primo enim sacramenta in subiecto æqualiter dispositio non producunt gratiam inæqualem ratione diuinæ prædestinationis. Nam sicut Deus per suauem dispositionem suæ prouidentiæ nunquam prædestinat ad maiorem gloriam, quin prædestinet ad maiorem gratiam, sic de lege ordinaria non prædestinat ad recipiendam maiorem gratiam in sacramento, quin prædestinet ad recipiendum sacramentum cum maiori dispositione. Prædestinat enim ad fines per debita media. Secundo, qui suscipiunt sacramentum cum æquali dispositione, non recipiunt inæqualem gratiam propter diuersa merita parentum, vel ministrorum, vt docet Caietanus. Gratia enim sanctificans, quæ est primarius effectus sacramenti, non datur merito parentum, & ministrorum, sed merito solius Christi, vt colligitur ex Paulo 1. ad Corinth. 1. *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* & vt docet Augustinus lib. 4. de baptismo, cap. 29. Ambrosius lib. de mysterijs cap. 5. Cyprianus lib. de baptismo Christi, Chrysostomus homil. de suo reditu ex Asia. Ideo Nazianzenus orat. 40. in sanctum baptisma com-

comparat ministrum bonum, vel malum sigillo ferreo, vel aureo, quod æqualem facit effectum. Merita igitur parentum, & ministrorum, possunt quidem de congruo impetrare baptizato adulto auxilia efficacia, ad hoc, vt baptizetur cum maiori dispositione, & sic recipiat maiorem gratiam, sed non possunt de lege ordinaria obtinere, vt licet baptizetur cum æquali dispositione, recipiat maiorem gratiam. Tertio homines fuerunt instituti ad implendas sedes Angelorum, qui peccauerunt, sed non fuerunt instituti ad implendas illas solas sedes. Patet. Nam Christus, & beata Virgo obtinent sedem, & gradum beatitudinis, quem nullus Angelus obtinuisset. Homines igitur ita implebunt sedes Angelorum, vt aliqui, puta Christus, & beata Virgo sint habituri sedes superiores, aliqui, hoc est qui baptizati moriuntur ante vsum rationis, sint habituri sedes inferiores, & inter se æquales.

9. Addo sacramenta magis dispositis conferre maiorem gratiam sanctificantem, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, ita vt qui ex. gr. suscipiunt baptismum cum dispositione vt vnum, vltra gratiam ex opere operantis accipiat vnum gradum gratiæ, qui suscipit cum dispositione vt duo, vltra gratiam ex opere operantis accipiat duos gradus gratiæ. Ratio est, quia ex dictis causa in subiecto magis disposito producit maiorem effectum.

10. Ad 1. patet ex dictis.

11. Ad 2. concedo antecedens, & distinguo consequens: ergo baptismus in dispositis æqualiter confert effectum formaliter inæqualem remissionis peccatorum, nego; materialiter solum inæqualem, concedo. Effectus baptismi est remittere omnia peccata; sed baptismus tum habenti plura, tùm habenti pauciora peccata, remittit omnia peccata: ergo confert effectum remissionis peccatorum formaliter æqualem, ac materialiter solùm inæqualem.

12. Ad 3. Salus corporalis est effectus baptismi solùm per accidens, cum baptismus sit institutus ad conferendam salutem spiritualē, non autem corporalem: effectum autem per accidens sacramentum causat in vno, & non in alio extraordinariè solum, & prout Deus voluerit.

QVÆSTIO LXXI.

Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent ex opere operato?

1. VIdentur causasse, primo quia ideo sacramenta noua causant gratiam ex opere operato, quia per illa applicatur passio Christi præterita; sed per sacramenta vetera applicabatur passio Christi futura: ergo &c.

2. Secundo per sacramenta vetera homines sanctificabantur, ideoque Leuit. 8. dicitur: *cumque sanctificasset Aaron, & filios eius*; sed sanctificatio non fit, nisi per gratiam: ergo &c.

3. Tertio plura vetera sacrificia, & sacramenta habebant annexas promissiones de remissione peccatorum, quæ promissiones leguntur Leuit. 4. 5. & 6. ac proindè remittebant peccata; sed peccata non remittuntur, nisi per gratiam: ergo conferebant gratiam.

4. Quarto, vt arguit Caluinus lib. 4. institut. cap. 14. §. 23. 1. ad Corinth. 10. Apostolus loquens de manna, & de aqua scaturiente ex petra, dicit, quod Iudæi eandem escam spiritualem manducauerunt, & eundem potum spiritualem biberunt; sed manna, & aqua non fuissent idem cibus, & potus spiritualis cum nostra Eucharistia, si non contulissent eundem effectum spiritualem gratiæ: ergo &c.

5. Respondeo duas esse sententias extremè contrarias. Prima Magistri in 4. distinct. 1. qui videtur docere sacramenta vetera neque ex opere operantis iustificasse, & contulisse gratiã, etiamsi in fide, & charitate susciperentur, quia data erant, vt essent oneri populo duræ ceruicis, non autem vt iustificarent.

6. Secunda quorundam antiquorum, quos refert Suarius disput. 10. sect. 3. docet sacramenta vetera contulisse gratiam, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato.

7. Dicendum cum tertia, & communi sententia S. Thomæ hoc art. 6. Suarij de Sacramentis, disput. 10. sect. 3. Vasquez 1. 2. disput. 184. Bellarmini lib. 2. de Sacramentis, cap. 13. & aliorum: sacramenta Mosaica conferebant, vel augebant gratiam solùm ex opere operantis, non autem ex opere operato, excepta circumcisione, de qua agam quæstione sequenti.

8. Probatur prima pars, quod nimirũ sacramenta vetera conferebant gratiam ex opere operantis. Nam omnia opera bona iustorum facta ex fide, non solum in lege mosaica, sed etiam in lege naturæ erant de condigno meritoria augmenti gratiæ, & iustificationis, ideoque ad Rom. 2. dicitur, *Factores legis iustificabuntur*, & Iacobi 2. *Abraham pater noster non ne ex operibus iustificatus est?* quod intelligitur de operibus factis ex fide, & dilectione; sed susceptio sacramentorum veterum à Deo institutorum erat opus bonum spectans ad religionem, & obedientiam; ergo &c. Licet igitur sacramenta vetera non fuissent data, vt iustificarent ex opere operato, tamen fuerunt data, vt iustificarent ex opere operantis, sicut alia opera bona.

9. Probatur secunda pars, quod nimirum non iustificarent ex opere operato, primo afferendo ex S. Thoma hoc art. 6. quæst. 62. rationem congruentiæ, propter quam Deus voluit, vt ante aduentum Christi homines iustificarentur per solam fidem, non autem

per

per sacramenta ex opere operato, post aduentum Christi iustificarentur per sacramenta ex opere operato. Christus enim præsens debet iustificare eo modo, quo operantur res præsentes, Christus futurus debuit iustificare eo modo, quo operantur res futuræ; sed res præsentes possunt operari physicè etiam per res externas, quibus vtuntur vt instrumentis, res autem futuræ saltem connaturaliter non possunt operari, nisi in quantum sunt intentionaliter præsentes in aliquo actu animę, eo pacto, quo finis mouet, in quantum est in cognitione; ergo Christus præsens debuit nos iustificare physicè per sacramenta, quibus communicet virtutem instrumentalem causandi gratiam; Christus autem futurus debuit in lege veteri iustificare per fidem, in qua erat intentionaliter præsens: Sacramenta autem vetera erant solum protestationes fidei, qua credebatur in Christum venturum.

10. Probatur secundo ex Scriptura. Nam Apostolus sacramenta vetera vocat infirma, egena, & inutilia, dicens ad Galat. 4. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma elementa?* Ad hebræos 7. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem*; sed si contulissent gratiam ex opere operato, non fuissent egena, infirma, & inutilia; ergo &c.

11. Tertio probatur: nam hæc est differentia legis veteris, & nouæ, quod lex noua potest iustificare, vetus non poterat, ideoque Io. 1. dicitur: *Lex per Moysem data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*: Ad Galat. 3. *In lege nemo iustificatur apud Deum*, & paulo post: *si data esset lex, quæ posset iustificare, verè ex lege esset iustitia*. Ad hebr. 10. *Vmbram habens lex futurorum, non ipsam imaginem rerum*; sed si sacramenta vetera habuissent vim conferendi gratiam iustificantem ex opere operato, lex mosaica potuisset iustificare per sua sacramenta; ergo &c.

12. Quarto probatur: nam vt sacramenta possint iustificare, debent habere annexam promissionem gratiæ, & remissionis peccatorum; sed sola sacramenta noua habent annexam hanc promissionem, ideoque ad hebræos 10. de Christo dicitur. *Melius sortitus est ministerium, & melioris mandati mediator est, quod in melioribus promissionibus firmatum est*, & paulo post explicans, quæ sint illæ meliores promissiones, affert illud Ieremiæ 31. *propitius ero iniquitatibus eorum*: ergo &c.

13. Quinto probatur ex Florentino instructione ad Armenos, vbi loquens de differentia sacramentorum veterum à nouis dicit. *Illa enim non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant; hæc verò nostra, & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt*: ergo &c.

14. Infertur primo præcipuam differentiam sacramentorum veterum à nouis consistere in hoc, quod non vetera, sed noua habuerint virtutem causandi gratiam ex opere operato. Hanc differentiam negant tum hæretici, dum deprimunt sacramenta noua, ac dicunt illa non causare gratiam ex opere operato, tum illi Scholastici, qui extollentes sacramenta vetera, dixerunt etiam illa causasse gratiam ex opere operato.

15. Infertur secundo alias etiam dari differentias sacramentorum nouorum à veteribus, quas affert Augustinus epist. 118. ad Ianuarium, lib. 3. de doctrina christiana, cap. 9. lib. 19. contra Faustum, cap. 13. & in psal. 73. Prima est, quod sunt alij ritus. Secunda, quod sacramenta noua sunt pauciora. Tertia quod noua sunt faciliora, eo pacto, quo baptismus est facilior circumcisione. Quarta quod noua sunt nobiliora etiam ratione authoris, cum sint instituta à Christo. Quinta quod vetera fuerunt figura nouorum. Sexta quod vetera debebant durare solum vsque ad aduentum Messiæ, noua debent durare vsque ad finem mundi.

16. Ad 1. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. Disparitas est, quia Christus præsens debet operari physicè ad nos iustificandos per res exteriores, Christus futurus debuit solum operari intentionaliter, in quantum existebat in actibus fidei, vt explicatum est.

17. Ad 2 distinguo maiorem: hominem per sacramenta vetera sanctificabantur legaliter, & figuratiuè, concedo: sanctitate vera, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam.

18. Ad 3. Respondeo eodem pacto sacramenta vetera habuisse annexas promissiones de remissione legali, & figuratiua peccatorum, non de remissione vera.

19. Sed quæres, quid esset sanctificatio legalis, & figuratiua, quid remissio legalis, quid peccatum legale?

Respondeo, quod ex dictis quæst. 48. sect. 1. illud dicitur sanctificari, & consecrari, quod redditur aptum ad cultum Dei in suo genere; sed homo eleuatus debet colere Deum per actus fidei, spei, & charitatis: ergo vera sanctificatio hominis eleuati consistit in gratia, quæ est radix habituum fidei, spei, charitatis, & virtutum moralium, & hanc sanctitatem veram, hoc est gratiam conferunt sacramenta noua, vetera non conferebant. Iam Deus in lege veteri voluit etiam coli à populo Iudaico cultu externo, & quibusdam externis ceremonijs figuratiuis cultus interni, & instituit quædam sacramenta, quibus homines redderentur apti ad talem externum cultum Deo præstandum; puta instituit circumcisionem, sine qua censebantur inepti ad colendum Deum per sacrificia mosaica, & per alias ceremonias, ideoque si incircumcisus voluisset colere Deum per illas ceremonias, peccasset peccato sacrilegij. Hæc aptitudo ad colendum Deum per ceremonias legales erat sanctitas legalis, & figuratiua, & conferebatur per sacramenta vetera. Proportionaliter peccatum legale, & immunditia legalis dicebatur

tur id; quod etiamsi fieret sine culpa, reddebat Iudæos ineptos ad colendum Deum per sacrificia, & alias ceremonias legis: ex. gr. qui etiam sine culpa tangebant mortuum censebantur legaliter immundi, & inepti ad sacrificia, & ad comedendos panes sanctos &c. Ad auferenda autem talia peccata legalia Deus instituerat aliqua sacramenta. Sacramenta igitur, & sacrificia vetera habebant annexas promissiones, non de vera, sed solùm de legali remissione peccatorum, vt docet S. Thomas 1.2.quæst.105. & cum eo plerique Scholastici in 4. distinct. 1. ideoque vetera sacramenta non expiabant omnia peccata, sed solum aliqua, cum vnum peccatum mortale non possit quoad culpam expiari sine alio. Sanctificatio legalis, qua auferebantur peccata solum legalia, vocatur ab Apostolo ad hebr.9. *Sanctificatio ad emundationem carnis* per illa verba: *Si enim sanguis hircorum, & vitulorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti?*

20. Ad 4. Apostolus 1. ad Corinth. 10. dum de Iudæis in deserto dicit, *omnes eandem escam spiritualem manducauerunt &c.* asserit hæbræos in deserto comedisse eandem escam spiritualem, & bibisse eundem potum spiritualem inter se, quia comederunt idem manna, *biberunt* ex aqua scaturiente ex eadem petra: at non dicit hebræos comedisse eandem escam spiritualem nobiscum, qui comedimus Eucharistiam, quæ differt à manna, vt figuratum à figura. Vocat autem Apostolus manna, & aquam scaturientem ex petra cibum, & potum spiritualem, non propter effectum, sed propter significationem. Augustinus tract.26. in Ioann. loquens de sacramentis veteribus, ac nouis, ac dicens: *aliud illi, aliud nos, sed specie visibili tamen hoc idem significante virtute spirituali*, docet solum sacramenta vetera, & noua idem significasse, sed non asserit habuisse eandem vim causandi gratiam, quam significabant.

QVAESTIO LXXII.

Vtrum circumsio remitteret peccatum originale, & conferret gratiam ex opere operato?

1. Videtur, quod sic: primo quia plures Patres, quorum aliqua testimonia allata sunt supra, nimirum Augustinus lib. 2. de nuptijs, & concupiscentia, cap. 11. & refertur de consecratione distinct.4.cap. *Ex quo*, Gregorius lib. 4. moralium, cap. 2. vel 3. & habetur eadem distinctione, cap. *Quod autem*, Beda in illud Lucæ 2. *Postquam consummati sunt dies octo*, Hugo de Sancto Victore lib.1. de sacram. part.12. cap. 2. Bernardus epist.77. Innocentius III. cap. *Maiores* de baptismo, & eius effectu, & alij, dicunt circumcisionem in ordine ad remittendum peccatum originale fuisse loco baptismi; sed baptismus remittit peccatum originale, & confert gratiam ex opere operato: ergo etiam circumcisio.

2. Secundo paruuli Iudæorum per circumcisionem accipiebant gratiam, & iustificabantur à peccato originali, & per se non poterant iustificari sine circumcisione, iuxta illud Genes. 17. *Paruulus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*; sed non iustificabantur ex opere operantis: ergo ex opere operato.

3. Tertio ideo sacramenta baptismi, & pœnitentiæ remittunt peccata ex opere operato, quia peccata personalia remittunt adultis cum sola attritione; sed etiam circumcisio remittebat adultis peccata personalia cum sola attritione: ergo &c.

4. Respondeo circumcisionem in aliquo sensu fuisse sacramentum mosaicum, quia fuit instituta ad finem signandi populum, cui tradenda erat lex mosaica, & fuit confirmata per legem mosaicam; in alio sensu non fuisse sacramentum mosaicum, quia non fuit instituta à Moyse, sed à Deo præcepta Abrahæ Gen.17. ideoque Ioann. 7. dicitur: *Circumcisio non est ex Moyse, sed ex Patribus*. Circa circumcisionem igitur quatuor sunt examinanda.

5. Primo examinandum est, vtrum fuerit primario instituta ad auferendum peccatum originale? Secundo vtrum auferret peccatum originale, & conferret gratiam, tum quoad effectus priuatiuos, tum quoad positiuos? Tertio vtrum conferret gratiam ex opere operato, vel ex opere operantis? Quarto vtrum per se esset necessaria ad remittendum peccatum originale paruulis Iudæorum.

6. Quoad primam quæstionem, dicendum cum Bellarmino lib. 2. de sacramentis: cap.13. & Valquez 1.2. disputat. 130. & alijs, circumcisio fuit primario instituta, non ad tollendum peccatum originale, sed ad signandum peculiarem populum Dei, eumque à cæteris gentibus distinguendum.

7. Probatur primo ex Scriptura. Nam Deus Gen. 17. tradens præceptum circumcisionis, circumsionem præcipit, vt sit signum, & non facit mentionem, quod sit remedium peccati originalis, ac dicit: *Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me, & vos. Circumcidetur in vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit signum fœderis inter me, & vos.* Paulus etiam ad Romanos 3. dicit: *Quid ergo amplius Iudæo est, aut quæ vtilitas circumcisionis? Multum quidem per omnem modum. Primum quia tradita sunt illis eloquia Dei*, hoc est, quia tradita est illis lex Dei: ergo circumcisio fuit primario instituta, non vt remedium peccati originalis, sed vt Iudæi eo signo distincti acciperent legem diuinam.

8. Probatur secundo ex Patribus. Nam

Iusti-

Iustinus dialogo cum Triphone ante medium dicit. *Quin etiam ex eo, quod non possint feminæ circumcidi, intelligitur signi causa datam esse circumcisionem, non pro opere iustitiæ.* Irenæus lib. 4. cap. 3. dicit. *Circumcisionem, non quasi iustitiæ consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, vt cognoscibile perseueret genus Abrahæ.* Chrysostomus homil. 27. in Genes. dicit. *Attende, quod Deus circumcisionem pro lege statui voluit, non quod ad animæ salutem effuere hæc aliquid possit, sed vt Iudæi pueri hoc gratitudinis indicium circumferrent, quasi signum, & sigillum:* Tertullianus lib. contra Iudæos cap. 1. dicit. *Prouidens Deus, quod hanc circumcisionem in signum, non in salutem esset daturus.* Videri possunt alij Patres apud Bellarminum, & Vasquez locis citatis.

9. Probatur tertio. Nam Philo lib. de circumcisione, & Iosephus lib. 1. antiquitatum, cap. 12. cum essent iudaicarum rerum peritissimi, dicunt circumcisionem præceptam fuisse in signum, & non faciunt mentionem, quod esset remedium peccati originalis.

10. Probatur quarto argumento; quod insinuat Iustinus loco citato. Nam remedium originalis debuit esse commune omnibus gentibus, sicut baptismus; debuit esse commune masculis, & fœminis; non debuit necessario differri vsque ad octauum diem; & in deserto non debuisset omitti quadraginta annis; sed circumcisio non erat communis omnibus gentibus, sed propria Iudæorum; non erat communis fœminis, sed propria masculorum; debebat necessario differri vsque ad octauam diem; & vt habetur Iosue 5. in deserto fuit omissa quadraginta annis, quia vt dicit Hieronymus in cap. 3. ad Galat. *Iudæi in deserto cum non essent mixti aliis gentibus, non indigebant signo distinctiuo*: ergo &c.

11. Quoad secundam quæstionem plures fuerunt sententiæ. Prima Magistri in 4. distinct. 1. & glossæ in cap. *Quod autem* de Consecrat. dist. 4. docet, quod per circumcisionem remittebatur peccatum originale, sed non conferebatur gratia. Hæc opinio, si intelligatur, vt verba sonant, reijcitur ab omnibus cum Sancto Thoma 3. parte quæst. 70. art. 4. & putatur erronea. Primo enim peccatum originale non remittitur, nisi per gratiam, ac de lege ordinaria non datur medium inter amicum Dei, & inimicum. Secundo, paruuli Iudæorum, qui post circumcisionem moriebantur ante vsum rationis, consequebantur æternam salutem; sed nemo saluatur sine gratia sanctificante: ergo &c.

12. Secunda sententia, quæ citatur ab Alexandro 4. parte quæst. 7. memb. 3. art. 4. & à S. Bonauentura in 4. dist. 1. art. 3. quæst. 3. docet, quod in circumcisione peccatum originale remittebatur ex vi circumcisionis, gratia autem dabatur, non tamen ex vi circumcisionis, sed ex sola Dei liberalitate, & quasi concomitanter.

13. Tertia sententia, quæ refertur ab ijsdem, & à S. Thoma 3. parte quæst. 70. art. docet in circumcisione datam fuisse gratiam, sed ita, vt quoad effectus priuatiuos daretur ex vi circumcisionis, quoad effectus positiuos daretur solum concomitanter. Effectus priuatiui gratiæ dicuntur, qui consistunt in ablatione, ex. gr. ablatio peccati, ablatio reatus pœnæ æternæ &c. Effectus positiui sunt qui consistunt in communicatione: ex. gr. effectus positiuus gratiæ est constituere hominem amicum Dei, & hæredem vitæ æternæ, potentè operari meritoriè, & obseruare omnia præcepta.

14. Quarta sententia Alexandri, quam sequutus est S. Thomas in 4. distinct. 1. quæst. 2. art. 4. quæstiunc. 3. docet ex vi circumcisionis datam fuisse gratiam quoad aliquos, non quoad omnes effectus positiuos, hoc est quoad effectus positiuos constituendi amicum Dei, hæredem vitæ æternæ, quoad effectus autem positiuos, qui sunt, *posse operari meritoriè, & posse obseruare omnia præcepta*, datam fuisse, non ex vi circumcisionis, sed concomitanter.

15. Quinta S. Bonauenturæ in 4. distinct. 1. art. 3. quæstione 3. & Gabrielis distinct. 1. quæstione 4. docet, quod in circumcisione dabatur gratia quoad omnes suos effectus, tum positiuos, tum priuatiuos, sed quoad priuatiuos perfectè, quia perfectissimè auferebatur peccatum originale; quoad aliquos positiuos imperfectè, quia gratia illa non dabat perfectam potentiam obseruandi præcepta, & resistendi concupiscentiæ.

16. Contra istas opiniones dicendum cum S. Thoma 3. parte quæst. 18. art. 4. In circumcisione dabatur gratia perfectè quoad omnes effectus formales, quos illa gratia poterat causare in genere causæ formalis.

Probatur. Nam agens inducens aliquam formam, primo, & per se intendit omnes effectus formales talis formæ, & perfectiores magis intendit; sed Deus in circumcisione dabat gratiam: ergo primo, & per se intendebat omnes effectus formales gratiæ, tum priuatiuos, tum positiuos. Debet autem aduerti, quod quia forma minus intenta constituit effectum formalem minus intentum, eo pacto, quo minor albedo reddit subiectum minus album: gratia autem, quæ dabatur in circumcisione, erat minus intensa, quam quæ datur in baptismo; ideo proportionaliter conferebat effectus formales minus intensos, quam baptismus, ac proinde circumcisio differebat è baptismo etiam ex parte effectus; & si in hoc sensu intelligatur quinta sententia S. Bonauenturæ, est vera.

17. Quoad tertiam quæstionem, prima sententia Alexandri 4. parte quæst. 7. memb. 3. S. Bonauenturæ, Scoti, Gabrielis in 4. distinct. 1. docet circumcisionem iustificasse, & contulisse gratiam ex opere operato.

18. Secunda sententia S. Thomæ 3. parte quæst. 70. art. 4. quem præter Thomistas sequuntur Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 13. & 14.

& 14. & Vasquez 1. 2. disp. 130. cap. 3. docet circumcisionem non iustificasse ex opere operato, & vi sua, sed solum ratione fidei. Sicut ergo in lege naturæ infantes iustificabantur per fidem applicatam applicatione, vel merè interna, vel signo sensibili, vt supra diximus, sic masculi Iudæorum iustificabantur per fidem ministri, quæ tamen vt suum effectum causaret, per se debebat applicari per signum circumcisionis: & hanc sententiam existimo veram.

19. Probatur primo ex Scriptura, & præsertim ex Apostolo, qui ad Rom. 3. dicit. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo*; sed circumcisio erat opus præcipuum legis: ergo non iustificabat coram Deo, sed solum iustificabat iustitia quadam externa. Eodem capite dicitur, *Deus est, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*; ergo Apostolus virtutem iustificandi tribuit fidei, negat circumcisioni. Ad Rom. 4. ex professo probat Abrahamum non in circumcisione, sed in præputio esse iustificatum, vt ostendat hominem non iustificari ex circumcisione, sed ex fide. 1. ad Corinth. 3. dicit: *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est*. Quomodo nihil esset, si habuisset vim iustificandi ex opere operato, sicut baptismus? Ad Galat. 6. *Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura*. Si autem circumcisio contulisset gratiam ex opere operato, multum valuisset. Ad Coloss. 2. *Circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione carnis, sed in circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo*: ergo circumcisionem opponit baptismo in hoc, quod illa expoliaret carnem, baptismus mundet animam.

20. Posset dici cum Caluino lib. 4. institut. cap. 14. §. 24. Apostolum loqui de circumcisione, postquam abrogata est per Christum. Tunc enim erat planè inutilis: at antequam abrogaretur, iustificabat ex opere operato.

Sed contra: nam quia Iudæi gloriabantur de circumcisione, antequam abrogaretur, ac de ceremonijs legis, quasi per illa iustificati fuissent, Apostolus reprehendit illos, & ostendit inanem esse hanc gloriationem, quia circumcisio nihil est, quia nihil valet, quia sacramenta vetera erant egena, & inutilia ad iustificandum, quia ceremoniæ legis erant vmbræ futurorum, quia dabant solum iustitiam quandam carnalem, quia ex operibus legis non iustificabatur omnis caro coram Deo. Addit ad hebræos 7. *Reprobatio fit prioris mandati propter inutilitatem*, ac proindè dicit legem veterem fuisse abrogatam, quia erat inutilis ad iustificandum: ergo manifestè loquitur de circumcisione, antequam abrogaretur, ac docet non circumcisionem iustificasse, sed fidem, qua etiam gentes poterant iustificari, adeoque quoad hoc Iudæos non posse se gentilibus præferre.

21. Probatur secundo ex Patribus. Iustinus, Irenæus, Chrysostomus, & Tertullianus relati num. 8. in resp. ad primam quæstionem, expressè docent circumcisionem datam fuisse ad significandum, non ad iustificandum. Expressius Irenæus loco citato dicit: *& quia non per hæc iustificabitur homo, sed in signo data sunt populo, ostendit, quod ipse Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam*. Chrysost. loco itidem citato concludit. *Nam ad iustitiam ipsa circumcisio nihil conducit*. Cyprianus lib. 1. contra Iudæos, cap. 8. dicit, antiquos ante institutam circumcisionem fuisse iustificatos, quia signaculum seminis nihil proficit. Ambrosius epist. 72. ad Irenem dicit. *Signum circumcisio corporalis, veritas circumcisio spiritualis; illa membrum amputat, ista peccatum*.

22. Probatur tertio. Nam Concilium Florentinum in instructione ad Armenos explicans differentiam sacramentorum veterum à nouis dicit: *illa nimirum non causabant gratiam, sed illam tantum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra, & causant gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt*; sed circumcisio erat vnum ex sacramentis veteribus: ergo &c. Confirmatur: nam Concilium vult esse excellentiam propriam sacramentorum nouorum, vt causent gratiam; non esset autem excellentia propria, si circumcisio causasset gratiam ex opere operato.

23. Probatur quarto ratione, quam quæstione 72. attulimus ex S. Thoma. Nam Christus antequam veniret, debuit homines iustificare, non per res externas, sed in quantum erat intentionaliter præsens in aliquo actu animæ: ergo debuit iustificare per fidem, non per circumcisionem, neque per alia sacramenta externa, & sensibilia.

24. Quæres: quandoquidem circumcisio non iustificabat ex opere operato, iustificabatne ex opere operantis?

Respondeo, quod adulti in circumcisione accipiebant gratiam solum ex opere operantis, sicut per alia opera facta ex fide. In hoc sensu circumcisio non iustificabat paruulos ex opere operantis, cum nullus in paruulis circumcisis daretur actus bonus, & meritorius. Si verò quæratur, vtrum quia iustificabat virtute fidei ministri, debeat dici, quod iustificabat ex opere operantis? Respondeo quæstionem esse de nomine, in qua potius dici debet, quod neque iustificabat ex opere operato, neque ex opere operantis, hoc est propter meritum suscipientis, sed virtute fidei ministri, cui fidei Deus promiserat gratiam, dummodo applicaretur per circumcisionem.

25. Quoad quartam quæstionem, probabile est circumcisionem fuisse per se necessariam ad iustificandos paruulos masculos Iudæorum, ita vt excepto casu necessitatis, & excluſa dispensatione Dei, non possent iustificari, nisi fides applicaretur illis per circumcisionem. Probatur: nam Genes. 17. Deus

dicit: *masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Licet verò Bellarminus lib. 2. de sacramentis, cap. 15. & 17. censeat per ea verba solum imponi pœnam mortis corporalis ijs, qui transgredientes pactum, seu mandatum circumcisionis, neglexissent circumcidere se ipsos, vel paruulos suos, paruulis autem non circumcisis imponi pœnam cuiusdam excommunicationis, & separationis à populo Dei, tamen Augustinus lib. 16. de Ciuit. cap. 27. lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 30. lib. 2. de Nuptijs, & concupiscentia, cap. 11. quem sequitur Innocentius III. cap. *Maiores* de baptismo, & eius effectu, existimat per ea verba imponi paruulis etiam pœnam mortis æternæ ob non dimissum peccatum originale: ergo circumcisio erat per se necessaria paruulis Iudæorum ad obtinendam remissionem peccati originalis. Dixi, quod erat per se necessaria. Nam in casu necessitatis, puta cum paruuli periclitabantur ante diem octauum, vel cum ægrotantes non poterant octauo die circumcidi sine periculo mortis, aut morbi grauioris, poterant iustificari per remedium legis naturæ, sicut etiam in deserto per annos quadraginta, Deo dispensante in præcepto circumcisionis, probabile est paruulos Iudæorum iustificatos fuisse per remedium legis naturæ.

26. Oppones. Si circumcisio fuisset necessaria per se ad iustificandos paruulos Iudæorum, Deus motus fuisset ad illis remittendum peccatum originale, non solùm à fide parentum, sed etiam à circumcisione; sed quod mouet Deum est causa moralis: ergo non sola fides, sed etiam circumcisio fuisset causa moralis iustificationis.

Respondeo, distinguo minorem; quod mouet vt pura applicatio alterius, est causa moralis, nego; quod mouet per se, concedo. Sicut quod requiritur ad effectum vt applicatio, *sine qua non* causæ physicæ potest non esse causa physica, sic quod requiritur, vt applicatio *sine qua non* causæ moralis, potest non esse causa moralis. Ad iustificationem paruulorum per se requirebatur non solum fides, sed circumcisio, ita tamen vt circumcisio requireretur purè vt applicatio fidei, ideoque sola fides erat causa moralis iustificationis, circumcisio erat pura applicatio, & conditio *sine qua non*.

27. Ad 1. distinguo maiorem: plures Patres dicunt circumcisionem in ordine ad remittendum peccatum originale fuisse loco baptismi, quoad omnia, & præsertim quoad modum remittendi illud ex opere operato, nego; quoad hoc, quod in circumcisione auferebatur peccatum originale, concedo. Patres dicunt solum in circumcisione remissum fuisse peccatum originale, sicut nunc remittitur in baptismo; at non negant dari plures differentias baptismi à circumcisione explicandas paulo post in fine quæstionis, & præsertim quod baptismus remittit peccatum originale ex opere operato, circumcisio remittebat solum virtute fidei.

28. Ad 2. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. Paruuli Iudæorum in circumcisione non iustificabantur ex opere operato, nec ex opere operantis, hoc est propter meritum suscipientis, sed virtute fidei, quæ erat in ministro, seu talis fides iustificaret per modum meriti de congruo, seu per modum impetrationis, seu purè ex promissione Dei per modum sacramenti, etiamsi non esset sacramentum, quia non erat signum externum, & sensibile.

29. Ad 3. nego minorem. Existimo enim cum sententia satis communi de lege ordinaria adultis, qui circumcidebantur, peccata mortalia personalia non fuisse remissa, nisi haberent contritionem formalem perfectam, vel amorem Dei super omnia, quis olet dici contritio virtualis, & sic ex opere operantis. Existimo rursus, quod ante Christum sola contritio erat remedium ordinarium infallibile ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium personalium.

30. Ex dictis possunt inferri plures differentiæ baptismi à circumcisione. Baptismus est institutus pro omnibus gentibus; pro paruulis, qui non occiduntur in odium fidei, est remedium vnicum; confert gratiam ex opere operato, & multo maiorem, quam conferretur in circumcisione; non requirit in ministro fidem; susceptus ab adultis cum sola attritione aufert omnia peccata quoad culpam, & pœnam. Opposita prædicata conueniebant circumcisioni.

QVAESTIO LXXIII.

Vtrum omnia, vel aliqua sacramenta imprimant characterem Christi spiritualem, indelebilem, & quodnam sit eius subiectum?

S. Th. quæst. 63.

1. VIdentur non imprimere: primo quia talis character deberet esse necessarius, vel vtilis ad aliquem effectum, ac deberet colligi ex Scripturis; sed nõ colligitur ex Scripturis, & nulla ipsius apparet vtilitas: ergo &c.

2. Secundo non est maior ratio, cur vnum potius sacramentum, quam aliud imprimat characterem: ergo omnia deberent imprimere, quod est falsum.

3. Tertio videtur character non debere esse indelebilis. Nam damnati debent spoliari omnibus donis supernaturalibus; sed si character esset indelebilis, non spoliarentur omnibus donis supernaturalibus, siquidem multi retinerent characteres sacramentales: ergo.

4. Quar-

4. Quarto videtur debere recipi in anima, non autem in eius potentia, puta in intellectu, vel voluntate. Debet enim recipi in eo subiecto, in quo recipitur gratia; sed gratia recipitur in ipsa substantia animæ; ergo etiam character.

Respondeo S. Thomam postquam qu. 62. egit de gratia, quæ est effectus principalis sacramentorum, quæst. 63. per sex articulos, quorum doctrinam hic breuiter explicabimus, agere de effectu secundario sacramentorum, qui est character.

6. Articulo primo quærit, vtrùm aliqua sacramenta imprimant characterem? Respondet affirmatiuè cum omnibus Scholasticis. Conclusio est de fide; siquidem à Concilio Florentino in instructione ad Armenos, & à Tridentino sess. 7. can. 9. contra Caluinistas, aliosque hæreticos recentiores definitur tria sacramenta, quæ non possunt validè iterari, hoc est baptismum, confirmationem, & ordinem, imprimere in anima characterem, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, quo signatur anima hominis christiani.

7. Probatur primo ex Scriptura. Nam 2. ad Corinth. 1. dicitur, *qui vnxit nos Deus, & signauit nos*, vnxit nimirum gratia, signauit charactere. Ad Ephesios 1. *in quo & credentes signati estis*: ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum Sanctum, in quo signati estis*.

8. Probatur secundo ex Patribus. Dionysius cap. 2. de Ecclesiastica Hierarchia loquens de eo, qui baptizatur, dicit. *Hunc diuina maiestas in sui consortium admittit, eique lucem suam, perindè ac signum aliquod tradit*. Cyrillus Hierosolymitanus in præfatione Catecheseon baptismum vocat signaculum sanctum, & indelebile. Catechesi quarta dicit. *Spiritus Sanctus tempore baptismi animam tuam obsignat*; Cathechesi 16. *hic ad hodiernum vsque diem obsignat animas in baptismo*. Chrysostomus hom. 2. in epist. ad Ephes. dicit. *Porrò charactere Spiritus Sancti nos insigniuit*, & infra: *signati sunt Israelitæ, sed circumcisionis nota, vt pecora; nos autem vt filij signati sumus Spiritu Sancto*. Idem docent Basilius, Nazianzenus, Epiphanius, Ambrosius, Augustinus plurimis in locis, qui lib. 6. de baptismo dicit, hoc in generali concilio fuisse approbatum. Videri potest Bellarminus lib. 2. de Sacram. cap. 21.

Respondent hæretici, nomine characteris intelligi signum externum.

9. Sed contra. Nam Patres dicunt hoc esse signaculum animæ, esse spirituale, & opponunt illud signo corporeo circumcisionis; dicunt illud hærere, & manere, vt Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 13. *Non minus*, inquit, *hærent Sacramenta Christiana, quàm nota corporalis, cum videamus, nec Apostatas carere illis, quæ propterea illis resipiscentibus, non restituuntur, quia amitti non potuerunt*. Confirmatur: nam si esset solum signum externum, omnia Sacramenta imprimerent characterem, quod à Patribus negatur, cum dicant illa, quæ characterem imprimunt, reiterari non posse.

10. Probatur tertio ratione, quam indicat Tridentinum loco citato. Nam negato charactere, non est ratio, quare baptismus, confirmatio, & ordo non possint validè iterari; admisso autem charactere apparet hæc ratio. Sacramenta enim, quæ imprimunt characterem, semper manent in charactere, qui non potest augeri, nec minui: ergo non possunt iterari. Sacramenta autem, quæ conferunt solam gratiam, quæ potest amitti, & augeri, possunt iterari ad gratiam amissam iterum conferendam, vel conseruatam augendam.

11. Dubitatur, vtrum sacramenta vetera, & præsertim circumcisio imprimerent characterem spiritualem.

Respondeo negatiuè cum S. Thoma hoc art. 1. quæst. 63., quem sequuntur Theologi communitèr contra Scotum in 4. dist. 6. quæst. 9. Ratio est, quia sicut sacramenta vetera non ordinabantur ad conferendam sanctitatem veram, & spiritualem, sed solùm carnalem, & legalem, sic non imprimebant characterem spiritualem animæ, sed circumcisio relinquebat in solo corpore signum carnale. Confirmatur: nam plures ex Patribus supra citatis characterem spiritualem baptismi opponunt characteri carnali circumcisionis; ergo existimarunt circumcisionem, & sacramenta vetera non impressisse characterem spiritualem.

12. Articulo secundo quærit, vtrùm character sit spiritualis potestas.

Respondet affirmatiuè. Ratio est, quia character est quoddam signum, per quod homo fit aptus ad cultum diuinum; sed aptitudo ad cultum diuinum consistit in potentia quadam passiua recipiendi diuina, & in potentia actiua tradendi diuina alijs: ergo character consistit in quadam potentia, partim actiua, partim passiua recipiendi diuina, eaque alijs tradendi, iuxta illud Dionysij cap. 2. de diuinis nominibus, vbi cum dixisset, quod Deus in quodam signo tradit sui participationem, subiungit, *perficiens eum diuinum, & communicatorem diuinorum*. Character igitur baptismi consistit in quadam potentia passiua recipiendi alia sacramenta. Character confirmationis consistit in potentia partim passiua recipiendi alia sacramenta, seu ad illa disponendi, partim actiua profitendi fidem. Character ordinis consistit in potentia actiua conficiendi, & ministrandi sacramenta.

13. Infertur characterem reduci ad genus qualitatis, vt cum S. Thoma docent Scholastici communitèr, & non consistere in mera relatione, & respectu, vel reali, vt opinatus est Scotus in 4. distinct. 6. quæst. 9., & ibidem quæst. 2. vel rationis tantum, vt docuerunt alij. Ratio est, quia ex Aristotele in prædicamentis cap. de *quali*, qualitas diuiditur in quatuor species, quarum prima est habitus, & dispositio; secunda est potentia, & impoten-

ria; tertia est passibilis qualitas; quarta est forma, & figura; sed character consistit in quadam spirituali potentia, vt dictum est: ergo &c.

14. Articulo tertio quærit, vtrùm character sacramentalis sit character Christi?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia character est signum, quo homo fit aptus ad colendum Deum iuxta ritum religionis christianæ; sed totus ritus religionis christianæ deriuatur à sacerdotio Christi, qui Psal. 109. dicitur *Sacerdos in æternum*, à quo vt Sacerdote, & principe religionis tota christiana religio debebat oriri: ergo character nil aliud est, quam quædam participatio sacerdotij Christi, & quoddam signum, quo christiani configurantur Christo, & dicitur character Christi, sicut si militibus imprimeretur character, quo configurarentur duci suo, character ille diceretur character ducis.

15. Dubitatur, vtrum in Christo fuerit character?

Respondet negatiuè S. Thomas art. 5. quæst. 63. in corpore. Ratio est, quia character est participatio sacerdotij Christi: ergo debet esse solum in ijs, qui participant sacerdotium Christi non in ipso Christo, qui propter vnionem hypostaticam Verbi cum humanitate est naturalitèr sacerdos in æternum cum plenissima potestate. Confirmatur: nam ouibus, militibus, seruis &c. conuenit signari charactere pastoris, ducis, domini &c. pastores, duces, & supremi domini signari non debent. Confirmatur secundo; nam Christus nullum suscepit sacramentum nouæ legis, excepta eucharistia, quæ non imprimit characterem; ergo nullum suscepit characterem.

16. Articulo quarto quærit, vtrùm character sit in potentijs animæ, tanquam in subiecto?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia character ordinatur ad cultum Dei, qui exercetur per actus; sed actus sunt proprij potentiarum: ergo character debet immediatè recipi, non in essentia animæ, sed in aliqua eius potentia; sed cultus Dei est quædam protestatio fidei per signa exteriora: ergo character debet recipi in ea potentia, quæ est subiectum fidei; sed subiectum fidei est intellectus: ergo character debet immediatè recipi in intellectu.

Huic sententiæ S. Thomæ repugnant plures scholastici. Marsilius enim in 4. quæst. 4. art. 1. docet characterem recipi in ipsa essentia animæ, & hanc opinionem veriorem censet Bellarminus lib. 2. de sacramentis, cap. 19. Scotus in 4. distinct. 6. quæst. 11. docet characterem recipi in voluntate. Alexander 4. p. quæst. 19. memb. 3. S. Bonauentura in 4. dist. 6. art. 1. quæst. 3. docuerunt characterem recipi in tribus potentijs animæ, memoria nimirùm, intellectu, & voluntate, cum sit signum Trinitatis, cuius imaginem anima rationalis habet in tribus potentijs.

17. Articulo quinto quærit, vtrùm character sit indelebilis.

Respondet affirmatiuè. Conclusio est de fide ex florentino in instructione ad Armenos, & ex Tridentino sess. 7. can. 9. Probatur primo. Nam qualitates, quæ non habent contrarium, & recipiuntur in subiecto incorruptibili, sunt incorruptibiles, & indelebiles, sed character non habet contrarium, & recipitur in anima, quæ est incorruptibilis: ergo &c. Ex opposita ratione gratia, quia habet contrarietatem cum peccato, potest per peccatum deleri, & amitti. Probatur secundo; nam cum character sit quædam participatio sacerdotij Christi, quod est æternum, iuxta illud psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum*, etiam character debet esse æternus. Hinc sequitur characterem post hanc vitam remanere in beatis ad gloriam, & in damnatis ad ignominiam, vt docet S. Thomas hoc art. 4. ad 3.

18. Articulo sexto quærit, vtrum per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character?

Respondeo characterem imprimi per tria solum sacramenta, baptismum nimirum, confirmationem, & ordinem. Conclusio est de fide ex cõcilio florẽtino in instructione ad Armenos, & ex tridentino sess. 7. can. 9. Probatur à posteriori. Nam sacramenta, quæ characterem imprimunt, iterari non possunt; sed solum hæc tria sacramenta non possunt valide iterari: ergo &c. Probatur secundo à priori. Nam cum character sit signum Christi, dans aliquam spiritualem potestatem, illa omnia, & sola sacramenta debent imprimere characterem, per quæ homo adscribitur familiæ Christi, vel constituitur in aliquo gradu talis familiæ, & sic accipit potestatem proportionaliter respondentem tali gradui; sed per baptismum homo adscribitur familiæ Christi, quæ est Ecclesia, & accipit potestatem percipiendi sacramenta, & alia bona Ecclesiæ; per confirmationem adscribitur militiæ Christi, vt gerat signum eius in fronte, & accipit potestatem ex officio pugnandi contra Dæmones: per ordinem adscribitur in numerum ducum, & præpositorum huius militiæ, & accipit potestatem distribuendi alijs bona domini sui: ergo hæc tria sacramenta debent imprimere characterem. Alia quatuor non constituunt in gradu, nec dant nouam potestatem, sed eucharistia dat spiritualem alimoniam, pœnitentia dat remedium contra morbos, & vulnera peccatorum, extrema vnctio dat remedium contra peccatorum reliquias, matrimonium dat remedium contra concupiscentiam: ergo quatuor alia sacramenta non imprimunt characterem, ideoque sunt iterabilia.

19. Ad 1. Patet ex dictis. Explicata est enim necessitas, & vtilitas characteris, & osten-

ostensum est eius existentiam colligi ex Scripturis, & Patribus, ac proinde ex traditione Ecclesiæ.

20. Ad 2. Iam explicatum est, quænam sacramenta debeant, vel non debeant imprimere characterem.

21. Ad 3. distinguo maiorem: damnati debent spoliari omnibus supernaturalibus, quæ non debeant in ipsis remanere ad pænam, & opprobrium, concedo; quæ debeant remanere ad pænam, & opprobrium, nego: distinguo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. Damnati non debent spoliari charactere, quia character debet in ipsis remanere ad pænam, & opprobrium.

22. Ad 4. nego characterem debere recipi immediatè in subiecto, in quo recipitur gratia. Nam gratia cum sit quædam natura supernaturalis debet recipi in ipsa natura, & essentia animæ; character cum sit quædam potentia, debet recipi in potentia, vt explicatum est.

TRACTATVS IX.

De causa, ac ministro sacramenti, & de intentione requisita in ministro.

POstquam S. Thomas quæst. 62. & 63. egit de effectibus sacramentorum, quæst. 64. decem articulis agit de causa sacramentorum: & quia de causa materiali, & formali egit quæst. 60. de causa finali quæst. 61. vbi disputauit de necessitate, & conuenientia sacramentorum in ordine ad finem nostræ salutis, ideo hac quæstione agit solum de causa efficiente: & quia causa efficiens principalis est Deus, causa instrumentalis præcipua est humanitas Christi, quæ operatur etiam per exteriorem ministrum purum hominem, in quo ministro requiritur intentio, ideo agit primo de Deo, vt causa principali, secundo de humanitate Christi vt de præcipuo instrumento, tertio de ministris inferioribus, quarto de intentione, fide, & probitate in ministris requisita. Vt hanc doctrinam explicemus sit.

QVAESTIO LXXIV.

Vtrum solus Deus possit principaliter operari interiorem efficaciam sacramenti, & sacramenta instituere?

1 VIdetur, quod etiam creatura, puta humanitas Christi potuerit diuinitus eleuari ad hoc, vt esset causa principalis sacramenti, & gratiæ, quæ est interior effectus sacramentorum. Nulla enim in hoc apparet repugnantia.

2. Respondeo, ex dictis quæst. 65. solum Deum posse principaliter, & propria authoritate remittere peccata, & dare gratiam adoptionis, creaturam autem posse hæc facere solum instrumentaliter, & potestate delegata, ex rationibus ibi allatis. Et quia character consistit in potentia actiua, vel passiua ad gratiam recipiendam, vel conferendam per sacramentum, ideo solus Deus potest vt causa principalis imprimere characterem: creatura potest ad productionem characteris concurrere solum instrumentaliter. Hinc sequitur, quod solus Deus potest sacramenta instituere vt causa principalis. Ille enim instituit sacramenta vt causa principalis, qui propria authoritate dat sacramentis virtutem conferendi gratiam, & remittendi peccata; sed sicut solus Deus potest vt causa principalis dare gratiam, & remittere peccata, sic solus potest vt causa principalis dare creaturis virtutem causandi gratiam, & remittendi peccata: ergo &c. Hinc rursus sequitur, quod Christus vt Deus est causa principalis sacramenti, & effectus sacramentorum, vt homo, & secundum humanitatem est causa merè instrumentalis.

3. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis. Nam allata est repugnantia, propter quam creatura non potest esse causa principalis gratiæ, & sacramenti.

QVAESTIO LXXV.

Vtrum, & quo pacto Christus habuerit potestatem instituendi sacramenta, & eorum effectus causandi? & vtrum hanc potestatem potuerit alijs communicare?

S. Thom. quæst. 64. art. 3. & 4.

1. VIdetur de facto Christus communicasse Apostolis, & Ecclesiæ potestatem instituēdi sacramenta. Vt enim docet Alexander 4. p. quæst. 24. mem. 1. sacramentum confirmationis institutum fuit à quodam Concilio meldensi: vt docuit magister in 4. dist. 27. sacramentum extremæ vnctionis institutum est à Iacobo in sua epistola canonica, cap. 5. vt docuit Glossa de conferat. distinct. 5. in principio, sacramentum pœnitentiæ, & confessionis institutum est ab Ecclesia; ergo &c.

2. Respondeo, quod Christus vt Deus est causa principalis propria authoritate instituens omnia sacramenta, & causans eorum effectus; vt homo autem, & secundum humanitatem est causa sacramentorum merè instrumentalis. Quia tamen humanitas Christi est instrumentum coniunctum diuinitati, quæ est causa

sa principalis : instrumentum autem coniunctum est principalius instrumētis separatis, vt explicatum est quæst. 69 ideo Christus vt homo, & secundum humanitatem est principalis minister sacramentorum, & habet potestatem excellentiorem, quam ministri Ecclesiæ ideoque Christus dicitur habere in sacramenta potestatem excellentiæ. Hæc potestas excellentiæ, vt docet S. Thomas hoc art. 3. consistit in quatuor. Primo in eo, quod sacramenta habent virtutem sanctificandi, non solum meritoriè, sed etiam efficienter à passione, & meritis Christus, vt explicatum est quæst. 69. Secundò consistit in eo, quod sacramenta sanctificantur in nomine Christi, ac proindè ministri Ecclesiæ debent sacramenta conferre nomine Christi, *quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius*, vt dicitur cap. 3. epist. ad Rom. Tertio consistit in eo, vt Christus potuerit instituere sacramenta, determinando eorum materias, & formas, & dando ijs virtutem sanctificandi. Quarto demum consistit in eo, vt Christus potuerit etiam sine sacramentis gratiam conferre, & peccata remittere, sicut legitur in Euangelio multis sine sacramētis peccata remisisse.

3. Potestatem authoritatis, quam Christus habuit vt Deus, non potuit communicare vlli puræ creaturæ; potestatem autem excellentiæ, quam habuit vt homo (verba sunt S. Thomæ art. 4. in corpore) potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operetur ad sacramentorum effectum, & vt ad inuocationem nominum ipsorum sanctificarētur sacramenta, & vt ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum animatum, quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem suam instrumento separato tribuere, vt manus baculo. Addit S. Thomas hoc art. 4. in respons. ad 1. quod Christus noluit Apostolis, vel alijs communicare hanc potestatem excellentiæ instituendi sacramenta, ne fideles in puris hominibus ponerent spem salutis & ne darentur diuersa sacramenta à diuersis hominibus instituta, ex quibus diuisio oriretur in Ecclesia, sicut orta est apud illos, qui 1. ad Corinth. 1. dicebant : *ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ*. De facto igitur solùs Christus habet potestatem instituendi sacramenta, & solus omnia sacramenta instituit, vt docet florentinum in instructione ad Armenos, & Trident. sess. 7. can. 1. & desumitur ex Apostolo 1. ad Corinth. 4. *sic nos existimet homo, vt despensatores mysteriorum*, dispensatores vtique, non institutores mysteriorum, seu sacramentorum.

4. Ad argumentum in contrarium respondeo illos authores erasse, & eorum opiniones damnatas fuisse à Tridentino, sess. 7. cap. 1. definiente omnia sacramenta instituta fuisse à Christo.

QVÆSTIO LXXVI.

Vtrum omnes, & soli homines, an etiam Angeli possint esse ministri Sacramentorum?

S. Tho. quæst. 64. art. 7.

1. VIdentur etiam Angeli posse validè ministrare sacramenta: primo quia narratur aliquādo ministrasse, & aliquos baptizasse.

2. Secundò Augustinus lib. 2. contra Petilianum, cap. 15. dicit; *sed quod attinet ad sanctitatem bapt. smi, adest Deus, qui dat siue per hominem, siue per Angelum, siue per se ipsum*: ergo censet Angelum posse validè baptizare.

3. Respondeo, quod licet Scotus in 4. distinct. 6. doceat Angelum in corpore assumpto posse esse ministrum baptismi, nihilominus dicendū cum S. Thoma art. 7. qu. 64. solos homines, non autem Angelos de lege ordinaria posse esse ministros baptismi, & aliorum sacramentorum. Probatur. Nam illi solum possunt de lege ordinaria ministrare sacramenta, quibus Christus sacramentorum institutor dedit hanc potestatem; sed Christus potestatem ministrandi sacramenta dedit solis hominibus: ergo &c. Probatur minor. Nam solis hominibus Matthæi 28. dixit, *euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Lucæ 22. *hoc facite in meam commemorationem.* Ioan. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Iacobi 5. *inducat presbiteros &c.*

4. Quæres, vtrum omnes homines viatores possint validè sacramentum ministrare.

Respondeo, ac dico primo: infantes, & perpetuò amentes non posse validè ministrare vllum sacramentum], cum non possint habere debitam intentionem. Secundo dico eos, qui non habent characterem ordinis sacerdotalis, non posse validè conficere quinque sacramenta, confirmationis nimirum, eucharistiæ, poenitentiæ, extremæ vnctionis & ordinis, quæ sacramenta non possunt validè confici, nisi à sacerdotibus. Tertiò dico, quod quia fœminæ iure diuino sunt incapaces ordinis, ideo non possunt validè conficere, nisi duo sacramenta, baptismi nimirum, & matrimonij.

5. Debet aduerti, quod in hac quæstione semper locuti sumus de ministerio, quo sacramentum conficitur, non quo sacramentum iam existens purè communicatur, vt cum alicui porrigitur eucharistia. Neque enim est dubium, quod quicumque dat eucharistiam iam consecratam, siue homo, siue Angelus, validè dat.

6. Ad 1. & 2. Angeli aliquando ministrarunt baptismum authoritate extraordinariè accepta à Christo, & S. Augustinus dicit, quod Deus sanctificat baptismum, siue detur ab homine authoritate ordinaria, siue ab Angelo, authoritate extraordinaria.

Quæ-

QVAESTIO LXXVII.

Vtrum ad valorem sacramenti requiratur in ministro intentio saltem faciendi, quod facit Ecclesia?

S. Thom. 3. quæst. 64 ar 8.

VIdetur non requiri, vt docuerunt Lutherus, Caluinus, & alij haeretici, qui videri possunt apud Bellarm. lib. 1. de sacram. cap. 37. primo quia Verbum Dei quacumque intentione prolatum sufficit ad excitandam fidem; ergo verbum sacramentale quacumque intentione prolatum sufficit ad valorem, & effectum sacramenti.

2. Secundò baptismus collatus ab Athanasio puero fuit approbatus vt validus ab Alexandro Patriacha Alexandrino, vt referunt Nicephorus lib. 8. historiar. cap. 44. Sozomenus lib. 2. cap. 6. Rufinus lib. 1. cap. 14. ergo &c.

3. Tertiò Augustinus lib. 7. de baptismo cap. 53. non est ausus affirmare, an baptismus per iocum collatus sit validus, sed dicit expectandam esse Dei reuelationem, & tract. 5. in Io. videtur docere baptismum ab ebrio collatum esse validum.

4. Quartò Innocentius IV. in caput *si quis puerum*, de baptismo, dicit baptismum esse ratum, etiamsi minister gerat in mente non facere, quod facit Ecclesia.

5. Quintò si requireretur intentio ministri, nunquam possemus esse certi, vtrum simus validè baptizati, & salus hominis penderet ab arbitrio ministri saepè impij, quod est valdè durum.

6. Respondeo, quod ad valorem sacramenti non sufficit, vt fiat actio externa, etiamsi ioco, vel derisoriè fiat, vt docuerunt Lutherus, & Caluinus, eorumque sectatores; neque sufficit intentio faciendi actum externum, vt docuit Catherinus, opusc. de intentione ministri, sed requiritur intentio faciendi sacramentum, seu faciendi, quod facit Ecclesia, vt docuerunt Scholastici communiter cum Magistro in 4. distinct. 6. & cum S. Thoma 3. p. quæst. 68. art. 8. & vt definierunt Concilium Florentinum in instructione Armenorum, & Trident. sess. 7. can. 11. Hæc autem intentio faciendi, quod facit Ecclesia, sufficit, & non requiritur vlterior intentio explicita conferendi effectum sacramenti, puta gratiam, aut characterem. Similiter hæc intentio sufficit, etiamsi sit peccaminosa, & propter finem prauum: ex. gr. sacerdos proferens verba consecrationis ex intentione consecrandi, vt Eucharistia deinde abutatur ad veneficia, validè conficerat, vt docet S. Thomas art. 10. huius quæst. 64.

7. Probatur conclusio. Nam cum Princeps constituit aliquem procuratorem, & ministrum suum in ordine ad dispensanda sua bona, donando, vendendo &c. vt ille donet, vendat &c. non sufficit, vt faciat tales actiones externas per iocum, & derisoriè, vel seriò, sed sinè intentione, sed requiritur, vt faciat ex intentione donandi, vendendi &c. sed Christus iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 4 *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, constituit homines suos ministros, & procuratores ad efficienda sacramenta nomine Christi, dicens Io: 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* &c. ergo vt homines efficiant sacramenta, debent habere intentionem illa efficiendi, quæ intentio includitur in intentione faciendi quod facit Ecclesia: siquidem Ecclesia vult facere sacramenta.

8. Probatur secundo. Nam nisi requireretur talis intentio, sequerentur tria absurda, quæ infert Hugo de Sancto Victore lib. 2. de sacram. p. 2. cap. 13. Primo cum mater lauat infantem ex intentione lauandi, ac dicit *ego te lauo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, baptizaret illum. Secundo cum sacerdos legens Euangelium in mensa sui Prelati pronunciat illa verba *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus* consecraret totum panem, & vinum mensæ. Tertio cum quis ancillam conducens dicit. *Ego te accipio in meam* intelligens *ancillam*, & ancilla respondet, *ego te accipio in meum* intelligens *Dominum* faceret matrimonium cum ancilla. Huc reuocari potest ratio S. Thomæ hoc art. 8. quod cum verba, & actiones sacramentales possint habere plures sensus, & significationes, ab intentione debent contrahi ad sensum, & significationem sacramentalem.

9. Quæres, quodnam sit obiectum intentionis requisitæ in ministro?

Respondeo, quod minister debet saltem implicitè habere intentionem faciendi sacramentum; sed facere sacramentum est facere externas actiones sacramentales, quæ ex diuina institutione, & promissione habeant virtutem sanctificandi; ergo minister debet saltem implicitè habere intention em faciendi illas actiones externas sacramentales, quæ ex diuina institutione, & promissione habeant virtutem sanctificandi. Ecclesia hoc vult explicitè, ideoque qui habet intentionem faciendi quod facit Ecclesia, hoc idem vult implicitè, & sic habet intentionem sufficientem.

10. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia minister facit sacramentum, vt procurator Dei, procurator autem, vt faciat actum validum, debet habere intentionem faciendi talem actum: puta vt vendat, vel emat, debet habere intentionem vendendi, vel emendi.

11. Ad 2. Baptismus collatus ab Athanasio puero, ideo fuit approbatus ab Alexandro, quia compertum est Athanasium, licet illam actionem fecerit ad iocum, & delectationem, tamen fecisse cum intentione ba-

baptizandi. Idem dic ad alias similes historias.

12. Ad 3. Augustinus non est ausus decidere, an baptismus per iocum collatus sit validus, quia illo tempore de hoc puncto nihil fuerat definitum ab Ecclesia. Nunc autem definitum est à Florentino saltem requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ideoque dicendum, baptismum per iocum sine tali intentione esse inualidum. Idem Augustinus indicat baptismum collatum, non quidem ab ebrio, sed ab ebrioso, esse validum, cum nimirum ebriosus operatur cum debita intentione.

13. Ad 4. Innocentius iv. loco citato, postquam dixerat baptismum esse ratum, etiamsi minister gerat in mente non facere, quod facit Ecclesia, addit, *dummodo intendat baptizare*; ergo iam supponit in baptizante, & requirit intentionem faciendi sacrametum, & putat hanc intentionem, dummodo prævaleat, sufficere ad valorem baptismi, etiamsi baptizans simul habeat aliam intentionem implicitè contrariam. Communis enim est sententia, quod cum aliquis habet duas intentiones contrarias, si prævaleat intentio faciendi sacramentum, sacramentum est validum. Addo Innocentium IV. eo loco loqui, vt priuatum doctorem, cum non condat canones, sed illos interpretetur.

14. Ad 5. Licet non possimus habere omnimodam certitudinem de intentione ministri, ac proindè de validitate sacramenti, tamen hanc omnimodam certitudinem in hac vita non debemus quærere, sed sufficit, vt non possimus prudenter dubitare de valore nostri baptismi.

QVÆSTIO LXXVIII.

Vtrum requiratur intentio actualis, vel sufficiat virtualis, aut merè habitualis?

1. PRimo videtur requiri intentio actualis. Requiritur enim intentio, quæ influat in actiones externas ministri, puta in actionem baptizandi, consecrandi &c. sed vt influat, debet actu existere; ergo requiritur intentio actu existens, ac proinde actualis.

2. Secundo videtur sufficere intentio merè habitualis, hoc est vt minister habuerit intentionem, & illam non retractauerit, licet talis intentio non influat in actiones externas. In adulto enim, vt validè recipiat sacramentum, puta baptismum, sufficit intentio habitualis, ideoque si quis petierit baptismum, & intentionem non retractauerit, potest validè baptizari, dum dormit; ergo etiam in ministro sufficit intentio habitualis.

3. Tertio Augustinus tractatu 5. in Ioan. dicit baptismũ ab ebrioso collatum esse validum; sed non esset validus, nisi sufficeret intentio merè habitualis; ergo &c. Sanctus etiam Thomas hoc art. 8. quæst. 64. expressè dicit sufficere intentionem habitualem.

4. Respondeo intentionem actualem dici, per quam quando quis conficit sacramentum, actu de eo explicitè cogitat, & explicitè vult sacramentum conficere. Talis intentio, licet sit studiosè procuranda, tamen non requiritur ad valorem sacramenti, vt loquuntur S. Thomas, quem sequuntur Theologi communiter. Ratio est, quia vt docet idem S. Thomas hoc art. 8. ad 3. actualis intentio non est totaliter posita in nostra potestate. Nam sæpè etiam dum res sanctissimas tractamus, distrahimur ad alia cogitanda iuxta illud psal. 39. *cor meum dereliquit me*; ergo si actualis explicita intentio requireretur ad valorem sacramenti, sæpissimè sacramenta conferrentur inualidè, & semper posset de eorum valore dubitari; sed Christus non instituit sacramenta, vt daretur necessitas moralis sæpissimè conferendi illa inualidè; ergo &c.

Intentio purè habitualis dicitur intentio præterita non retractata, quæ neque per se ipsam, neque per virtutem à se relictam influat in actionem externam, qua conficitur sacramentum. Dicendum igitur, ad valorem sacramenti non sufficere intentionem purè habitualem, sufficere virtualem, vt docent communiter Doctores. Ratio est, quia ad valorem sacramenti requiritur, vt minister faciat actionem externam humano modo, ac proindè ex intentione, adeoque vt intentio concurrat, & influat ad actionem externam; sed intentio præterita non potest influere, nisi per aliquam virtutem à se relictam; ergo &c.

5. Sed quæritur, quid sit id, in quo intentio præterita remanet virtualiter, & concurrit ad actiones sacramentales?

Respondeo, quod intentio virtualiter remanet in aliqua confusa memoria sui, & in aliquo actu confuso voluntatis, quo volumus facere actionem externam propter finem ante intentum: e. g. cum quis vult ire ad faciendum sacrum, & ad conficiendum sacramentum Eucharistiæ, ac deindè aliis cogitationibus distractus induitur sacris vestibus, facit sacrum, & profert verba consecrationis, omnes actiones externas, quas exercet faciendo sacrum, exercet ex aliquo imperio voluntatis: siquidem potentiæ externæ non operantur, nisi ex præsenti imperio voluntatis; sed omnes actus voluntatis fiunt ex intentione alicuius finis; ergo omnes externas actiones facit ex intentione alicuius finis; sed nihil volitum, quin tunc sit præcognitum; ergo omnes actiones externas facit ex aliqua cognitione saltem confusa finis. Dicendum igitur quod in eo durat aliqua confusa memoria finis intenti ab initio actionis, & quod ex ea memoria mouetur ad imperandas omnes actiones propter finem iam intentum, ac proinde

indè intentio faciendi sacrum, & consecrandi, remanet virtualiter in hac confusa memoria, & intentione, & concurrit ad consecrationem, quæ idcirco est valida. Ideo ministri sacramentorum, nisi studiosè omiserint intentionem faciendi sacramentum, vel habuerint intentionem oppositam, ineptè dubitant, an habuerint intentionem sufficientem ad valorem sacramenti.

6. Ad 1. Patet ex dictis. Vt enim intentio præterita influat, sufficit, vt existat virtualiter in aliqua confusa memoria sui, quæ moueat ad exercendas actiones sacramentales.

7. Ad 2. concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia intentio suscipientis requiritur solum, vt dispositio subiecti; intentio ministri requiritur, vt principium actionum sacramentalium; sed dispositio subiecti non debet influere in actionem, principium actionis debet influere in actionem; ergo intentio suscipientis sufficit, vt sit merè habitualis, hoc est præterita, & non retractata; intentio autem ministri debet esse virtualis, ac remanens in aliqua virtute, per quam possit influere in actionem, vt explicatum est.

8. Ad 3. Augustinus, dum dicit baptismum collatum ab ebrioso esse validum, loquitur de eo, qui ita est ebriosus, vt possit habere intentionem saltem virtualem faciendi sacramentum. S. Thomas dum dicit sufficere intentionem habitualem, nomine intentionis habitualis intelligit, non purè habitualem, quæ non influat in actionem, sed virtualem, quæ influat, vt patet. Nam dicit, quod ex virtute primæ intentionis perficitur sacramentum.

QVAESTIO LXXIX.

Vtrum sacramentum possit validè, & licitè conferri per intentionem, & verba conditionata?

1. Videtur sacramentum posse validè conferri sub qualibet conditione. Qui enim habet potestatem faciendi actum, potest validè illum facere, vel absolutè, vel conditionatè, sub qualibet conditione velit facere talem actum: ex. gr. qui habet potestatem donandi aliquid, potest illud donare absolutè, vel conditionatè, prout voluerit; sed Deus dedit ministris potestatem faciendi actus sacramentales; ergo &c.

2. Respondeo intentionem conditionatam etiam verbis expressam de conditione præterita, vel præsenti per se requisita ad valorem sacramenti, cum purificatur talis conditio, proculdubio non impedire valorem sacramenti: ex. gr. cum prudenter dubitatur, an aliquis fuerit validè baptizatus, & baptizatur sub hac conditione de præterito, *si non fuisti baptizatus, ego te baptizo*, purificata conditione, proculdubio validè baptizatur. Idem dic cũ abortus baptizatur sub hac conditione de præsenti, *si tu es capax, ego te baptizo*. Ratio est, quia conditio, quæ debet subintelligi, cum exprimitur, & purificatur, non potest impedire valorem actus. Addo, quod tales conditiones, cum de ijs prudenter dubitatur, non solum possunt licitè apponi, sed etiam debent; cum de ijs prudenter non dubitatur, non possunt licitè apponi, ideoque peccaret, qui infantem, de quo non est ratio prudenter dubitandi, vtrum fuerit ante baptizatus, baptizaret sub conditione, quod non fuerit ante baptizatus. Ratio est, quia sacramentum per se debet conferri ex intentione absoluta, & per verba absoluta.

3. Dicendum secundo: intentio conditionata sub conditione incerta de futuro, non sufficit ad valorem sacramenti, ideoque inualidus esset baptismus collatus sub hac conditione, *ego te baptizo, si te facies sacerdotem, aut religiosum*. Ratio est, quia posita materia, & forma, non potest suspendi valor sacramenti; sed deberet suspendi valor baptismi vsque ad purificationem conditionis; ergo. Aliqui excipiunt sacramentum matrimonij, quod putant posse esse validum sub conditione incerta de futuro post conditionem adimpletam, de quo puncto agitur in tractatu de sacramento matrimonij.

4. Dices: conditio illa, *si te facies religiosum*, æquiualet huic, *si Deus videt te futurum religiosum*, quæ conditio est de præsenti: ergo non deberet suspendi valor sacramenti.

Sed contra: nam minister non potest facere, vt valor sacramenti pendeat à scientia Dei de futuris contingentibus. De lege enim ordinaria præsentia non pendent à scientia Dei de futuris contingentibus, puta frumentum non nascitur æstate dependenter à scientia Dei de futura pluuia autumni.

5. Dicendum tertio: probabilius est non posse sacrameutum validè conferri sub conditionibus incertis, & impertinentibus etiam de præsenti, ac de præterito, ex. gr. inualidum esse baptismum sub hac conditione, *ego te baptizo, si tu es prædestinatus, vel si nunc Turca saltat*. Ratio est, quia non est verisimile Deum dedisse ministris potestatem faciendi, vt valor sacramenti pendeat à conditionibus ministro incertis, & impertinentibus. Dedit enim potestatem in ædificationem, non autem in destructionem. At sub conditionibus ministro certis etiam de futuro potest validè conferri sacramentum, puta sub hac, *ego te baptizo, si erit dies iudicij, si cras Sol orietur*. Ratio est, quia cum minister est certus de purificatione conditionis, voluntas illa conditionata æquiualet absolutæ, puta huic: *Ego tam certo te baptizo, quam certum est futurum diem iudicij, vel Solem cras oriturum*.

6. Ad argumentum in contrarium: qui ha-

habet potestatem faciendi actum potest illum facere sub qualibet conditione, sub qua verisimile, & rationabile est datam fuisse illi potestatem faciendi talem actum; sed non est verisimile, neque rationabile à Deo datam fuisse ministris potestatem faciendi sacramenta sub conditionibus futuris, incertis, & impertinentibus: siquidem hæc potestas esset non in ædificationem, sed in destructionem; ergo.

QVAESTIO LXXX.

Vtrum peccatores, schismatici, & hæretici possint validè conferre sacramenta?

S. Thom. qu. 64. art. 5. & 9.

1. VIdentur non posse: primo quia sacramenta ordinantur ad emundandum hominem à peccatis, & ad dandam illis gratiam; sed peccatores, schismatici, & hæretici, cum sint immundi, non possunt alios emundare à peccatis: nam vt dicitur Ecclesiast. 34. *Ab immundo quid mundabitur?* Et cum careant gratia, non possunt dare gratiam, quam non habent: ergo &c.

2. Secundo eodem cap. 34. Ecclesiast. dicitur. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Sed qui baptizatur ab hæretico, vel peccatore, baptizatur à mortuo; ergo talis baptismus nihil illi prodest, & est inualidus.

3. Tertio, instrumentum debet esse conunctum causæ principali; sed peccatores sunt præcisi à Christo, qui est causa principalis sacramentorum, cum careant charitate, per quam membra Christo capiti vniuntur, iuxta illud 1. Io. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* ergo &c. A fortiori schismatici, & hæretici non possunt conferre sacramenta: siquidem non solum sunt præcisi à Christo, sed etiam per excommunicationem præcisi sunt ab Ecclesia.

4. Quarto Athanasius lib. 3. contra Arrianos, Leo magnus epist. 77. Ambrosius, & alij Patres dicunt sacramenta ab hæreticis recepta pollui, & esse inutilia; ergo.

5. Quinto, vt narrat Eusebius lib. 7. Histor. cap. 7. Concilium quoddam Asiaticum circa annum 258. Iconij cœlebratum ab Episcopis Galatiæ, Ciliciæ, Cappadociæ, aliarumque regionum definiuit baptismum, & alia sacramenta ab hæreticis collata esse inualida. Idem antea circa annum 217. definiuerat Concilium Africanum sub Agrippino Episcopo Carthaginensi Sancti Cypriani prædecessore, & post Agrippinum circa annum 258. hoc idem definiuerunt tria alia concilia Africana, præside Sancto Cypriano: ergo &c. Videri possunt Cyprianus epist. 71. & 73. & Baronius ad annos 217. & 258.

6. Respondeo Episcopos Asiaticos, [illegible] refert Eusebius lib. 7. historiarum, cap. 6. & Episcopos Africanos, vt refert Augustinus lib. 2. de baptismo, cap. 7. in concilijs relatis in quinto argumento docuisse non esse valida sacramenta, quæ conferuntur ab hæreticis schismaticis post eorum separationem ab Ecclesia, ac proindè baptizatos, confirmatos & ordinatos ab hæreticis, & schismaticis cum redeunt ad Ecclesiam, esse iterum baptizandos, confirmandos, & ordinandos. Augustinus loco citato indicat primum huius erroris authorem fuisse Agrippinum Episcopum Carthaginensem Sancti Cypriani prædecessorem. Baronius autem anno 217. suspicatur occasionem errandi dedisse Tertullianum, qui cum esset catholicus, zelo immodico accensus censuit omnia hæreticorum, etiam sacramenta esse reprobanda. Agrippinum secut in Episcopatu Carthaginensi, sic in hoc errore sequutus est Sanctus Cyprianus, ita tamen, vt se ab Ecclesia noluerit separare, vt ipsemet profitetur epist. 71. ad Quintum, & epist. 74. ad Pompeium: imò multi apud Augustinum epist. 48. putant Cyprianum ante martyrium mutasse sententiam, & confessos alios Episcopos Africanos reuocasse suum errorem, vt scribit Hieronymus Dialogo contra Luciferianos permotos authoritate Stephani Romani Pontificis, qui Stephanus concilia Africana à Cypriano celebrata reprobauit, Concilium autem Iconij non solum reprobauit, sed etiam Episcopos excommunicauit, vt narrat Baronius ad annum 258. num. 14. 15. & 16. Hunc errorem pertinaciter defenderunt, & auxerunt Donatistæ, vt videre est apud Augustinum in pluribus libris contra ipsos. Aliqui ex Donatistis, teste eodem Augustino, lib. 2. contra Cresconium Grammaticum, cap. 28. quos secuti sunt Apostolici teste Bernardo, serm. 76. in Cantica, & Albigenses, teste Sancto Antonino in summa theologica p. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. docuerunt sacramenta inualidè conferri ab existentibus in peccato mortali, & Vviclephus adhuc sacramenta inualidè conferri à reprobis, vt patet ex Concilio Constantiensi sess. 8. & vt narrat Thomas Vualdensis tom. 2. cap. 14. Luciferiani vt colligitur ex Hieronymo loco citato, videntur docuisse hæreticos, & malos ministros validè conferre sacramenta, sed fructum effectu gratiæ, etiamsi non sit obex in recipiente, ac Hieronymus refert hæc eorum verba. *Qui peccator est, quomodò potest peccata dimittere? Quomodo Sanctum sacrilegus facit?*

7. Contra hos errores de fide est, & à pluribus concilijs definitum, validum esse sacramentum, quod confertur ab hæretico, schismatico, & peccatore, dummodo recta qua necessaria adsint, & conferre etiam effectum gratiæ, si non sit obex in recipiente. Probatur primo ex traditione, & consuetudine Ecclesiæ. Ecclesia siquidem à temporibus Apostolorum vsque ad Agrippinum [illegible] quam

quam rebaptizauerat baptizatos ab hæreticis; ergo &c. Hoc argumento ex traditione vsus est Stephanus Papa, rescribens ad Cyprianum, vt ipsemet Cyprianus refert epist. 74. quæ est ad Pompeium. Verba Stephani sunt. *Si quis ergo à quacumque hæresi venerit ad nos, nihil innouetur, nisi quod traditum est, vt manus illi imponantur in pœnitentiam; cum ipsimet hæretici propriè alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum.* Eodem argumento sæpè vtitur Augustinus, ac præsertim lib. 2. de baptismo.

8. Probatur secundo: nam ministri sacramentorum operantur potestate accepta à Deo; sed Deus ministris malis, & hæreticis non aufert potestatem: ergo &c. Probatur minor: nam Deus dat ministris potestatem in bonum Ecclesiæ; sed ad bonum Ecclesiæ spectat, vt hæc potestas non pendeat à fide, & probitate ministri, alioquin omnia pene sacramenta essent incerta, & sequeretur magna confusio; ergo &c. Probatur tertio: nam Deus non aufert malis potestatem iurisdictionis, ideoque Matth. 23. dicitur. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & pharisæi: omnia, quæcumque dixerint vobis, facite &c.* 1. Petri 2. *subditi estote dominis non tantum bonis, sed etiam discolis:* ergo neque aufert potestatem ordinis, & conficiendi sacramenta.

9. Ad 1. distinguo minorem: peccatores cum sint immundi, non possunt mundare, & cum careant gratia, non possunt dare gratiam principaliter, concedo; instrumentaliter, nego. Causa instrumentalis potest virtute principalis dare quod non habet, eo pacto, quo instrumentum artis virtute artificis dat formam artificialem, quam non habet, & manus medici, licet sit infirma, virtute artis medicatiuæ potest ægroto dare sanitatem, qua caret manus medici. Dum igitur Ecclesiast. 24. dicitur *ab immundo quid mundabitur?* negatur solum posse aliquem mundari ab immundo, tamquam à causa principali, at potest mundari ab immundo, tanquam à causa instrumentali, operante virtute Christi, qui est mundissimus.

10. Ad 2. Per illa verba, *qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Solum significatur, quod nil prodest mundari ab immunditia legali contracta per contactum mortui, si quis iterum tangens mortuum contrahit eamdem immunditiam, in quo sensu non sunt ad rem pro casu nostro. Christus porrò potest baptizare, non solum per ministrum viuum vita gratiæ, sed etiam per mortuum.

11. Ad 3: Distinguo minorem: instrumentum debet esse coniunctum causæ principali contactu virtutis, concedo; coniunctione membri viui cum capite, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Christus non solum potest operari per instrumentum coniunctum, & viuum, sed etiam per instrumentum separatum, & mortuum, dummodo illud tangat contactu virtutis, eo pacto, quo artifex potest operari, non solum per manum viuam, tanquam per instrumentum coniunctum, sed etiam per instrumentum mortuum, & separatum, puta per malleum, vt docet S. Thomas quæst. 64. art 5. ad 2. ergo non est mirum, quod Christus non solum possit operari per ministros bonos, tamquam per membra viua, fide, & charitate Christo vt capiti coniuncta, sed etiam per ministros malos, schismaticos, & hæreticos, tanquam per instrumenta præcisa, sed tamen Christo coniuncta contactu virtutis, in quantum habent à Christo virtutem conficiendi sacramenta.

12. Ad 4. Patres dicunt sacramenta ab hæreticis recepta pollui, & esse inutilia, non quia sint inualida, sed quia cum per se illicitum, & sacrilegum sit recipere sacramenta ab hæreticis, vel schismaticis, qui ab illis sacramenta recipiunt, per se, & nisi excusentur ignorantia, vel necessitate, peccant peccato sacrilegij, & ponunt obicem gratiæ, & sic non sanctificantur, neque mundantur, sed polluuntur, & fiunt magis peccatores, vt explicat S. Thomas quæst. 64. art. 9. ad 2.

13. Ad 5. Iam dictum est concilia illa Africana, & Asiatica errasse, ac fuisse reprobata à Romano Pontifice. Videri potest Augustinus lib. 6. & 7. de baptismo, in quibus ex professo refutat concilium Africanum 85. Episcoporum à Cypriano celebratum.

QVAESTIO LXXXI.

Vtrum ministri consecrati mortaliter peccent, si ministrent sacramenta in statu peccati mortalis?

S. Th. qu. 64. art. 6.

1. VIdentur non peccare saltem mortaliter: primo enim peccarent, quia indignè tractarent res sacras; sed etiam laicus existens in peccato mortali, dum ex charitate ministrat sacramentum baptismi infanti periclinanti, tractat indignè res sacras; ergo peccaret; sed laicus non peccat, vt docet S. Thomas hoc art. 6. ad 3. ergo &c.

2. Secundo peccaret etiam mortaliter, quicumque in statu peccati mortalis exercet opera religionis spectantia ad cultum Dei, quia indignè tractaret res sacras: consequens est falsum, & ab omnibus negatur: ergo &c.

3. Tertio peccaret mortaliter, quicumque in statu peccati mortalis aliquod sacrum officium, quod sibi ex ordine conuenit, exequeretur: siquidē tractaret indignè res sacras.

4. Quarto est peccatum communicare scienter alicui in actione peccaminosa; sed qui suscipit sacramentum Eucharistiæ, vel pœnitentiæ à sacerdote, quem scit esse in sta-

tu peccati mortalis, communicaret illi scienter in actione peccaminosa: ergo peccaret: quod est falsum, & negatur à S. Thoma hoc art. 6. ad 2.

5. Respondeo, quod ministri, qui deputati sunt, & consecrati ad sacramenta ministranda, per se obligantur ad illa ministranda in statu gratiæ, ac proinde per se mortaliter peccant, si sacramenta ministrent in statu peccati mortalis, vt docet S. Thomas hoc art. 6. & cum eo omnes theologi, & canonistæ, & est communis sententia Sanctorum Patrum, qui videri possunt apud Suarium hic quæst. 16. sect. 3. Definita est autem hæc opinio in iure canonico, vt docet Vasquez disput. 136. cap. 1. num. 12. Gregorius enim 9. cap. vltimo de temporibus ordinationum dicit, *monendos esse sacerdotes, & alios clericos. & sub interminatione diuini iudicij obtestandos, si non pœnituerint, vti in susceptis ordinibus non ministrent*, & cap. vltimo de cohabitatione clericorum, & mulierum dicit, *quemlibet clericum pro peccato mortali quoad se ipsum esse suspensum*.

6. Probatur conclusio ratione. Nam qui consecrantur ad sacramenta ministranda, ideo in consecratione sanctificantur, & accipiunt gratiam, vt sanctè, & in statu gratiæ sacramenta tractent, & ministrent: ergo si non ministrant sanctè, & in statu gratiæ, peccant contra religionem, contra dignitatem sacramenti, contra finem suæ consecrationis, & potestate tradita abutuntur, & sic committunt sacrilegium, & quia materia est grauis, peccant mortaliter.

7. Confirmatur. Nam in lege veteri ad ministranda sacramenta legalia requirebatur sanctitas, & munditia legalis, ideoque Leuit. 21. dicitur: *Sancti erunt Deo suo, qui incensum, & panes Dei sui offerunt. Omnis qui habet maculam de semine Aaron sacerdotis non accedat offerre hostias Domini*. Cap 22. *omnis qui accesserit ad ea, quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Deo*; & exod. 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne occidam eos*: ergo in lege noua ad ministranda sacramenta requiritur sanctitas, & munditia vera, & spiritualis.

8. Infertur præceptum ministrandi sacramenta in statu gratiæ esse non solum ecclesiasticum, vt patet ex verbis relatis Gregorij noni, sed etiam naturale, fundatum in eo, quod ministri, qui in consecratione accipiunt gratiam, vt sacramenta ministrent in statu gratiæ, connaturaliter obligantur ad illa ministranda in statu gratiæ.

9. Ad 1. Durandus in 4. distinct. 5. quæst. 2. num. 6. & alij, quos refert, & sequitur Vasquez disput. 136. cap. 3. concedit, quod etiam minister non consecratus, dum in casu necessitatis ministrat sacramentum baptismi c. g. per se teneatur illud ministrare in statu gratiæ, ac si ministret in statu peccati mortalis, peccat mortaliter, tractans indignè res sacras, ac solum potest excusari, si instante necessitate non habeat tempus constituendi se in statu gratiæ. Probabilius est ministrum non consecratum non habere hanc obligationem, vt docet S. Thomas hoc art. 6. ad 2. & alij, quos refert, & sequitur Suarius disput. 16. sect. 4. Ratio est, quia opera charitatis, & religionis, ad quæ quis non est specialiter consecratus, possunt, ac debent fieri etiam ad hunc finem, vt quis per ea se disponat ad obtinendam remissionē peccati mortalis, iuxta illud Danielis 4. *peccata tua eleemosynis redime*; ergo cum fiunt reuerenter, & ex motiuo honesto, non tractantur indignè sancta; ergo idem dicendum de sacramentis, cum conferuntur ex charitate à ministris non consecratis, imo vt docet S. Thomas hoc art. 6. etiam à ministris consecratis, cum illa ministrant, non ex officio, sed ex charitate in casu, in quo etiam laicus posset sacramentum ministrare. Confirmatur: nam etiam præceptum Ecclesiasticum latum est pro solis ministris consecratis. Hinc infertur eos, qui contrahunt matrimonium in statu peccati mortalis, peccare mortaliter, quia suscipiunt sacramentum indignè, & cum obice gratiæ, at non peccare, quia ministrant in statu peccati, cum non sint specialiter consecrati ad ministrandum sacramentum matrimonij.

10. Ad 2. Patet ex dictis. Nam opera charitatis, & religionis cum possint exerceri etiam ad obtinendam remissionem peccati mortalis, non habent annexam obligationem illa exercendi in statu gratiæ.

11. Ad 3. S. Thomas in 4. distinct. 24. quæst. 1. art. 3. quæst. 5. concedit sequelam, & statuit hanc regulam vniuersalem, quod peccat mortaliter peccato sacrilegij, quicumque aliquod sacrum officium, quod illi ex ordine competit, in statu peccati mortalis exequitur, quia tractat indignè res sacras, & Sanctum Doctorem sequuntur Caietanus, Syluester, & alij. Hinc inferunt Diaconum, & Subdiaconum, si canant publicè epistolam, vel Euangelium in statu peccati mortalis peccare mortaliter; eos etiam, qui habent ordines minores, peccare mortaliter, si actiones minorum ordinum exerceant in statu peccati mortalis; peccare etiam mortaliter Episcopum, si conferat primam tonsuram, consecret ecclesiam, ac benedicat vestes sacras in statu peccati mortalis. Addunt aliqui peccare mortaliter concionatorem, si concionetur in statu peccati mortalis, vt insinuat Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, cap. 11. E conuerso Dominicus Soto in 4. distinct. 1. quæst. 5. art. 6. & distinct. 4. quæst. 1. art. 4. existimat non esse peccatum mortale tales actiones in statu peccati mortalis exercere, quia cum non sint tam sanctæ, sicut actiones, quibus conficiuntur sacramenta, non videtur grauis irreuerentia illas exercere in statu peccati mortalis. Ego

Exi-

existimo ministros dum ordinantur, & consecrantur, vna cum gratia accipere obligationem exercendi actiones sacras sui officij in statu gratiæ. Ratio est, quia accipiunt gratiam specialiter ad hunc finem. Et confirmatur: nam Gregorius IX. loco supracitato dicit monendos esse sacerdotes, & alios clericos, & sub interminatione diuini iudicij obtestandos, vt si non pœnituerint, in susceptis ordinibus non ministrent: ergo existimat dari obligationem exercendi ministeria ordinum in statu gratiæ. Probabile tamen est dari leuitatem materiæ, propter quam exercere aliquas actiones ordinum, quæ actiones minoris sint momenti, in statu peccati mortalis, non sit peccatum mortale, sed solum veniale. Videri potest Suarius disput. 16. sect. 6. & Vasquez disput. 126. cap. 4.

12. Ad 4. distinguo maiorem: est peccatum communicare alicui in actione per se peccaminosa, concedo; per accidens peccaminosa, nego; dictinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Actio peccaminosa per se est, quæ est illicita per se, vel saltem non potest ab altero hic, & nunc exerceri sine peccato. Actio peccaminosa solum per accidens est, quæ potest ab altero exerceri sine peccato, licet de facto exerceatur cum peccato. Cum quis suscipit, & petit sacramentum à ministro existente in peccato mortali, communicat in actione solum per accidens peccaminosa, quia posset minister, præmissa contritione, vel confessione, licitè illam actionem exercere, & sic non peccare. Addo quod cum aliquis præuidet ministrum daturum sibi sacramentum in statu peccati, & potest commodè impedire hoc peccatum, petendo sacramentum ab alio ministro, lege charitatis tenetur impedire. Videri potest Suarius disput. 18. sect. 1.

QVÆSTIO LXXXII.

Vtrum ministri teneantur non dare sacramenta indignis?

1. VIdentur non teneri. Christus enim de facto dedit sacramentum Eucharistiæ Iudæ, vt docet S. Thomas 3. p. quæst. 71. art. 2. sed sciebat Iudam esse indignum: ergo &c.

2. Respondeo per duas conclusiones. Prima est: minister sacramenti per se loquendo habet speciale præceptum non ministrandi sacramenta indignis, ac proinde si sciens, & volens sacramenta ministret indignis, per se mortaliter peccat peccato sacrilegij. Ideo Christus Matth. 7. dixit: *nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas ante porcos*. Ratio est, quia minister debet sacramenta ministrare prudenter; sed si ministrat indignis, ministrat imprudenter: ergo peccat peccato sacrilegij contra sanctitatem sacramenti, etiamsi sit minister non specialiter consecratus.

3. Secunda conclusio est: minister sacramenti potest per accidens ad vitandum scandalum, & iniustam proximi infamationem ministrare sacramentum indigno, vt docent omnes, & vt efficaciter probatur exemplo Christi, qui ministrauit Eucharistiam Iudæ, sciens illum esse indignum. Ratio est, quia cum concurrunt duo præcepta, præualet illud, quod magis vrget, & pro eo casu cessat obligatio alterius præcepti, vt patet innumeris exemplis; sed magis vrget præceptum vitandi scandalum, & non infamandi proximum iniustè, quam præceptum non ministrandi sacramentum indigno: ergo &c. Hinc sequitur peccatori occulto non esse negandam eucharistiam, si publicè ad illam accedat, secus si solus, itaut possit illi negari sine scandalo, & infamatione. Minister porrigens sacramentum indigno ad vitandum scandalum, non cooperatur peccato suscipientis, quia ex iusta causa facit actionem ex se indifferentem: siquidem suscipiens potest sumere dignè, & per ipsum stat, quod non sumit dignè.

4. Infertur catholicum, qui ducit vxorem hæreticam, per se peccare peccato sacrilegij etiam ex hoc capite, quia ministrat sacramentum indigno. Potest tamen catholicus ex magna causa, puta ex spe conuertendi coniugem cum ingenti bono Ecclesiæ, ducere vxorem hæreticam, vel catholica, ducere maritum hæreticum, & in eo casu catholicus ministrans sacramentum facit actionem ex se indifferentem. Nam posset alter coniux conuerti ad fidem, & per contritionem iustificari, & recipere sacramentum dignè.

5. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis.

TRACTATVS X.

De intentione requisita in recipiente sacramentum, ac de septenario numero sacramentorum.

QVÆSTIO LXXXIII.

Vtrum ad recipienda sacramenta validè, & cum effectu, requiratur aliqua dispositio ex parte recipientis?

1. VIdetur non requiri. Florentinũ enim in instructione Armenorum enumerans

rans necessaria ad valorem sacramenti, enumerat solum tria, nimirum materiam, formam, & ministrum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia; sed si requireretur aliqua dispositio ex parte recipientis, debuisset etiam illam enumerare, vt quartum requisitum; ergo &c.

2. Respondeo, quod cum egerimus de causa efficiente, sequitur vt agamus de causa materiali, hoc est de subiecto capaci sacramenti, & de dispositione requisita ex parte subiecti ad sacramentum validè, & cum effectu gratiæ recipiendum.

3. Quæritur igitur primo, quinam sint capaces sacramentorum.

Respondeo solos homines viatores esse capaces sacramentorum. Ratio est, quia cum sacramenta sint instituta pro hominibus ad gratiam primo conferendam, & augendam, soli homines sunt capaces sacramentorum, & pro eo solum statu, in quo possint recipere gratiam, vel eius augmentum; sed solum pro statu viæ possunt de lege ordinaria recipere primam gratiam, vel eius augmentum; ergo &c.

4 Quæritur secundo, vtrum omnes viatores sint capaces sacramentorum?

Respondeo, quod trium sacramentorum, nimirum baptismi, confirmationis, & Eucharistiæ sunt capaces omnes viatores, dummodo physicè possint recipere actiones sacramentales: & quia infantes cum sunt omninò clausi in vtero matrum, non possunt physicè ablui, non sunt capaces baptismi, ac proindè nec vllius alterius sacramenti, cum nullum sacramentum possit validè recipi à non baptizatis. Sacramenti ordinis capaces sunt soli masculi: sacramenti pœnitentiæ capaces sunt ij solum, qui post baptismum peccarunt: & quia Beata Virgo nullum habuit peccatum, fuit incapax sacramenti pœnitentiæ. Fuit tamen capax baptismi, & de facto fuit baptizata, quia fuit capax regenerationis spiritualis. Extremæ vnctionis capaces sunt soli ægrotantes, & ideo damnati ad mortem, & iamiam morituri, nisi ægrotent, sunt incapaces extremæ vnctionis.

5. Quæritur tertio, vtrum ad recipiendum sacramentum requiratur aliqua dispositio recipientis?

Respondeo certum esse, quod in paruulis, & adultis qui nunquam habuerunt vsũ rationis, ad recipiendum validè, & cum effectu gratiæ sanctificantis baptismum, & alia sacramenta, quorum sunt capaces, nulla requiritur dispositio. Dubitatur de adultis, qui habent, vel habuerunt vsum rationis. Caietanus 3. p. quæst. 68. art. 7. docuit in illis ad validè recipiendum baptismum, non requiri vllam dispositionem, ne intentionem quidem, sed sufficere, vt non habeant voluntatem contrariam. Glossa cap. *solet* de consecrat dist. 4. docet sufficere intentionem baptizantis, etiamsi quis baptizetur inuitus.

6. Dicendum cum Sancto Thoma 3. p. qu. 68. art. 7. quem sequuntur communiter theologi: in adultis, qui habent, vel habuerunt vsum rationis, ad validè suscipiendum baptismum, requiri intentionem saltem interpretatiuam recipiendi baptismum: idemque proportionaliter dic de alijs sacramentis.

7. Probatur primo ex Concilio Carthaginensi 3. cap. 24. Arausicano 1. cap. 12. et Innocentio 3. cap. *maiores de baptismo*, vbi dicit: *Ille verò, qui nunquam consensit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti*; ex Augustino lib. 4. de baptismo cap. 24. & lib. 7. cap. 3. vbi dicit, quod quia paruulus non est capax propriæ intentionis sufficit illi intentio Ecclesiæ, ac Christi; quia adultus est capax propriæ intentionis, non sufficit illi intentio aliena.

8. Probatur secundo. Nam Matth. 28. dicitur: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos*: sed non ex alia ratione ad baptismum prærequiritur doctrina, nisi quia debet voluntariè suscipi ab adultis, ergo &c. Confirmatur. Nam sicuti fides debet voluntariè suscipi, sic baptismus, qui est sacramentum fidei. Sufficit tamen in recipiente intentio interpretatiua, ideoque qui vult baptizari, & hanc voluntatem non retractauit, si baptizetur dormiens, validè baptizatur. Ad extremam vnctionem validè recipiendam videtur sufficere generalis illa volantas, quæ vnusquisque fidelis vult fieri omnibus sacramentis Ecclesiæ.

9. Quæritur quarto, vtrum ad valorem sacramenti requiratur fides suscipientis?

Respondeo ad valorem sacramenti imprimentis characterem sufficere, vt recipiens habeat intentionem recipiendi sacramentum, nec requiri fidem, vel vllam aliam dispositionem. Probatur. Nam hæretici baptizati confirmati, & ordinati ab alijs hæreticis non rebaptizantur &c. ergo sine vera fide validè recipiunt hæc tria sacramenta cum suis characteribus, licet non recipiant effectum primarium gratiæ sanctificantis. Hinc sequitur dicta sacramenta posse esse valida, & informia, itavt non conferant effectum primarium gratiæ sanctificantis. Videri potest Augustinus lib. 2. contra Petilianum, cap. 16. & lib. de baptizandis rudibus, cap. 17. Sacramentum etiam matrimonij sine fide validè sumitur ab hæreticis, ac proindè potest esse validum, & informe. De alijs sacramentis agitur suis locis.

10. Quæritur quinto, vtrum ad recipienda sacramenta cum effectu, hoc est ita, vt causent gratiam, prærequiratur in suscipiente status gratiæ?

Respondeo duo sacramenta mortuorum hoc est baptismum, & pœnitentiam, non prærequirere in recipiente statum gratiæ, alia quinque sacramenta viuorum prærequirere statum gratiæ. Ratio est, quia sacramenta quæ per se ordinantur ad auferendum peccatum

tum originale, & peccata personalia mortalia, cum per se ordinentur ad producendam primam gratiam, non prærequirunt in subiecto statum gratiæ; sed baptismus per se ordinatur ad auferendum peccatum originale, & omnia peccata personalia commissa ante baptismum; sacramentum pœnitentiæ per se ordinatur ad auferenda peccata etiam mortalia commissa post baptismum: ergo &c. Hinc rejicitur opinio dicentium ad suscipiendum baptismum, & sacramentum pœnitentiæ prærequiri perfectam contritionem. Cùm enim contritio perfecta constituat hominem in statu gratiæ, si ad suscipienda hæc duo sacramenta prærequireretur contritio perfecta, prærequireretur status gratiæ, & sic nõ essent sacramenta mortuorum, sed viuorum, cum non possent per se recipi nisi à viuentibus vita grãtiæ. Ad alia quinque sacramenta viuorum cum supponant statum gratiæ, & per se ordinentur ad gratiam augendam, per se prærequiritur status gratiæ. Vt tamen sacramenta baptismi, & pœnitentiæ conferant primam gratiam adultis habentibus peccata mortalia personalia, prærequiruntur fides, & attritio, vt dispositiones suscipientis. Ratio est, quia Deus ex lege infallibili nemini remittit peccata ab ipso commissa, nisi illa retractet, saltem per actum attritionis supernaturalis; sed talis actus attritionis non potest fieri, nisi ex fide, & spe: ergo &c. Videri potest Suarius disput. 14.

11. Ad argumentum in contrarium Concilium Florentinum enumerat solùm necessaria in quolibet recipiente ad validam receptionem sacramenti; & quia in paruulis sufficit materia, forma, & minister cum debita intentione, enumerat solùm hæc tria, & non enumerat intentionem suscipientis, licèt in adultis etiam hæc sit necessaria.

QVÆSTIO LXXXIV.

Vtrum sacramenta sint septem, & quo pacto ordinentur, & comparentur, & sint ad salutem necessaria?

S. Thom. qu. 65.

1. VIdentur non esse septem: primò, quia numerus septenarius sacramentorum non colligitur ex Scriptura: ergo &c.

2. Secundo Patres aliquando mentionem faciunt duorum tantum, aut trium sacramentorum: ergo &c.

3. Tertiò ijdem Patres aliquando sacramenta vocant signum crucis, panem benedictum, exorcismata, & exufflationes præcedentes baptismum, aquam benedictam, lotionem, qua Christus lauit pedes discipulorum: ergo sacramenta sunt plura, quam septem.

4. Quartò Ordines sunt septem; sed singuli sunt sacramenta; ergo septem sunt sacramenta ordinis. Eucharistia sub specie panis est sacramentum, sub specie etiam vini est sacramentum: ergo duo sunt sacramenta Eucharistiæ: ergo sacramenta sunt plura quam septem.

5. Respondeo Sanctum Thomam qu. 65. quæ est vltima de sacramentis in genere, per quatuor articulos agere de numero, ordine, & comparatione, ac necessitate sacramentorum.

Circa numerum sacramentorum, de quo Sanctus Thomas agit art. 1. hæretici recentiores dicunt sacramenta nouæ legis esse pauciora, quam septem, sed non conueniunt in assignando, quot, & quæ sint. Lutherus aliquando ponit solum baptismum; alij ponunt duo tantum, hoc est baptismum, & Eucharistiam; plerique Lutherani in suis cathechismis ponunt tria, hoc est baptismum, Eucharistiam, & pœnitentiam: Zuinglius ponit baptismum, cœnam, & matrimonium; Caluinus aliquando ponit baptismum, cœnam, & ordinationem. Alij dicunt sacramenta esse plura, quam septem, ex quibusdam locis Augustini malè intellectus. Non desunt, qui dicunt tria esse sacramẽta ordinis, subdiaconatum, diaconatum, & sacerdotium, ac duo esse sacramenta Eucharistiæ, alterum permanens, alterum transiens, & consistens in vsu; vel alterum sub specie panis, alterum sub specie vini.

Contra hos errores de fide est, ac definitum à Florentino in instructione Armenorum, & à Tridentino sess 7. can. 1. septem tantum esse nouæ legis sacramenta.

6. Probatur primo ex Scriptura, ex qua colliguntur septem tantùm sacramenta. Secundo probatur ex perpetua traditione Ecclesiæ græcæ, & latinæ, Orientalis, & Occidentalis. Tertiò probatur ex Patribus, & Scholasticis qui videri possunt apud Bellarm. lib. de sacramentis cap. 23.

7. Septenarius numerus sacramentorum probatur etiam ex varijs congruentijs, quas affert S. Thomas hac quæst. 65. artic. 1. & 4. & lib. 4. contra gentes, cap. 58. Prima, & præcipua desumitur ex proportione vitæ spiritualis cum corporali. Ad vitam enim corporalem requiruntur septem, quinque ex parte singulorum, duo ex parte Reipublicæ. Ex parte singulorum requiritur primo generatio; secundo augmentatio; Tertiò nutritio. Et quia homines vtpotè passibiles, sæpè ægrotant, quartò requiruntur remedia contra morbos, quintò remedia contra reliquias morborum. Ex parte reipublicæ requiritur propagatio per generationem prolis, & regimen per creationem magistratuum; ergo proportionaliter ad vitam spiritualem requiruntur septem, quinque ex parte singulorum, & duo ex parte reipublicæ. Ex parte singulorum requiritur primò baptismus, per quem spiritualiter regeneratur: secundò con-

confirmatio, per quam augetur, & confirmatur: tertiò Eucharistia, qua spiritualitèr nutritur: quartò pœnitentia, qua sanatur ex morbis peccatorum: quintò extrema vnctio, qua sanatur ex reliquijs morborum, iuxta illud Iacobi 5. *& si in peccatis sit, dimittentur ei*: sextò in ordine ad Rempublicam requiritur matrimonium, quo propagantur filij, per quos conseruatur Respublica Christiana: & ordo, quo creantur spirituales ministri, & magistratus, à quibus Ecclesia regitur. Aliæ congruentiæ videri possunt apud S. Thomam locis citatis, & apud Bellarminum lib. 2. de sacram. cap. 26.

8. Articulo secundo Sanctus Thomas agit de ordine sacramentorum, ac docet sacramenta benè numerari hoc ordine, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimonium. Nam quia naturalitèr vnum est prius multitudine, quinque sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem singulorum, prius enumerari debent, quam ordo, & matrimonium, quæ ordiuantur ad perfectionem multitudinis; sed ordo per se ordinatur ad propagationem spiritualem Ecclesiæ, matrimonium ad propagationem carnalem; ergo vltimum sacramentum est matrimonium, sextum est ordo; sed baptismus, confirmatio, & eucharistia, cum per se ordinentur ad hominem spiritualiter generandum, augendum, & nutriendum, sunt per se priora pœnitentia, & extrema vnctione, quæ per se ordinantur ad auferendum accidens nociuum superueniens, hoc est peccatum: ergo. Quartum sacramentum est pœnitentia, quæ ordinatur ad hominem sanandum à peccato: quintum est extrema vnctio, quæ ordinatur ad perficiendam sanitatem, auferendo reliquias peccatorum; sed generatio est prior augmentatione, & augmentatio est prior nutritione dante vltimam perfectionem vitæ spiritualis: ergo primum sacramentum est baptismus, quo regeneramur; secundum confirmatio, qua augemur in virum perfectum; tertium est eucharistia, qua spiritualitèr nutrimur, & acquirimus vltimam perfectionem.

9. Articulo tertiò Sanctus Thom. comparat sacramenta inter se, ac docet absolutè loquendo eucharistiam esse potissimum sacramentorum. Prima, & præcipua ratio est, quia in sacramento eucharistiæ est substantialiter ipse Christus fons gratiæ, in alijs sacramentis est solum virtus quædam instrumentalis causandi gratiam participatam à Christo; sed quod continet Christum fontem gratiæ est simpliciter dignius, quam quod continet solum aliquam participationem virtutis Christi: ergo &c. Addit, quod licet eucharistia simpliciter, & absolutè excellat cœtera sacramenta, etiam baptismum, tamen singula sacramenta sub diuersis rationibus comparantur inuicem, sicut mutuo se excedentia, & excessa, & præsertim baptismus excedit omnia alia sacramenta ratione necessitatis, & virtutis auferendi peccatum, cum auferat originale, & omnia personalia quoad culpam, & pœnam.

10. Articulo quartò Sanctus Thomas agit de necessitate sacramentorum, ac docet tria, nimirum baptismum, pœnitentiam, & ordinem esse simpliciter necessaria ad salutem, ita vt sine ipsis non possit obtineri salus. Baptismus igitur in re, vel in voto est simpliciter necessarius singulis, quia nemo sine baptismo, vel sine voto baptismi potest liberari à peccato originali, & consequi salutem. Ex proportionali ratione pœnitentia est simpliciter necessaria singulis, qui post baptismum peccarunt mortaliter. Ordo est simpliciter necessarius non singulis, sed toti Ecclesiæ, quia sine ordine non potest obtineri sacramentum pœnitentiæ, & rursus vt dicitur Prouerb. 11. *vbi non est gubernatio, corruet populus*. Alia quatuor sacramenta sunt necessaria, non simpliciter, sed ad benè esse, quia sine illis non potest conuenienter obtineri finis, eo pacto, quo equus est ad faciendum iter necessarius viro nobili, non simpliciter, sed ad benè esse. Confirmatio enim quodammodo perficit baptismum, extrema vnctio perficit pœnitentiam, eucharistia perficit omnia sacramenta, matrimonium conducit ad conseruandam Ecclesiam per debitam propagationem prolis.

11. Ad 1. Licet Scriptura non dicat expresse sacramenta esse tantum septem, tamen singula septem colliguntur ex Scriptura, & traditione Ecclesiæ septem tantum admittit.

12. Ad 2. Patres licèt aliquando mentionem faciant duorum tantum, vel trium sacramentorum, tamen alia non excludunt, imo multis in locis includunt.

13. Ad 3. Patres dum aliquando vocant nomine sacramenti signum crucis &c. nomen sacramenti sumunt latius, in quantum significat quoddam signum rei sacræ, vt explicatum est quæst. 48.

14. Ad 4. Sicut licèt singula membra hominis sint corpus, tamen homo non constat ex pluribus corporibus, quia membra illa ordinantur ad constituendum vnum perfectum corpus humanum; sic licet singuli ordines sint sacramentum, tamen non sunt septem sacramenta ordinis, quia constituunt vnum perfectum sacramentum ordinis. Proportionaliter quia species panis, & vini ordinantur ad constituendum vnum perfectum sacramentum Eucharistiæ, non sunt duo sacramenta, sed vnum, vt explicatur, cum agitur de sacramentis Eucharistiæ, & ordinis,

QVÆ-

QVÆSTIONVM THEOLOGICARVM LIBER VNDECIMVS.

De sacramentis Baptismi, & Confirmationis.

Ad 3. partem S. Thomæ à quæst. 66. vsque ad 72.

1. ABSOLVTO per quinque quæstiones explicatas tractatu de Sacramentis in genere, descendit S. Thomas ad agendum de singulis Sacramentis in particulari, & à quæstione 66. vsque ad 71. agit de Baptismo: quæstione 72. de confirmatione: à quæstione 73. vsque ad 83. inclusiuè disputat de Eucharistia: à quæstione 84. vsque ad 89. de pœnitentia: sed morte præuentus tertiam partem summæ, ac tractatum de pœnitentia reliquit imperfectum, ac de tribus reliquis Sacramentis, extremæ vnctionis, ordinis, & matrimonij in summa non egit, ideoque doctrina de ijs desumenda est ex libris sententiarum. Nos iuxtà nostrum institutum percurrentes quæstiones S. Thomæ breuiter agemus de Sacramentis in particulari, ac primo de baptismo.

TRACTATVS XI.

De Baptismo.

QVAESTIO LXXXV.

Quid sit Baptismus, & vtrum, & quando fuerit institutus à Christo?

S. Thom. q. 66. art. 1. 2.

1. QVæritur primo, vtrum in baptismo detur aliquid, quod est sacramentum tantum; aliquid, quod est res simul, & sacramentum; & aliquid, quod est res tantum.

Respondeo affirmatiuè cum S. Thoma, ac Theologis communiter. Probatur, & explicatur. Cum enim sacramentum sit signum sensibile sanctificationis internæ, illud sensibile, quod ità significat internam sanctificationem, vt ipsum vtpotè immediatè subiectum sensui, non debeat significari alio signo, dicitur sacramentum tantum; sanctificatio ipsa, quæ significatur, & non significat aliud sacramentale, dicitur res tantum; aliquid medium, quod significatur signo sensibili, & significat internam sanctificationem, dicitur res simul, & sacramentum; sed in baptismo datur sensibilis ablutio per aquam sub præscripta forma verborum, quæ ablutio ità significat internam sanctificationem, vt non debeat significari alio signo; datur interna sanctificatio per gratiam, quæ ità significatur, vt non significet aliud sacramentale; & datur character, qui ita significatur ablutione, vt significet internam sanctificationem per gratiam; ergo &c.

2. Quæritur secundo, vtrum in Baptismo sacramentum tantum sit aqua, vel potius ablutio per aquam?

Respondeo, quod Hugo de S. Victore parte 6. lib. 2. de sacramentis, cap. 2. insinuat in baptismo sacramentum tantum esse aquam, siquidem definiens sacramentum *vt sic* dicit, sacramentum esse materiale elementum, & definiens baptismum dicit, baptismum esse aquam. Reiecit S. Thomas hunc modum dicendi. Cum enim sacramenta nouæ legis causent internam sanctificationem, sacramentum est illud sensibile, quod cum ponitur, habet virtutem sanctificandi; sed aqua præcisè cum ponitur, non habet virtutem sanctificandi; sed solum illam acquirit, cum applicatur homini per ablutionem; ergo in baptismo sacramentum non est aqua præcisè, sed aqua vt applicata homini, hoc est ablutio per aquam. Ideo Magister in 3. dist. 4. dicit, quod baptismus est *ablutio corporis exterior sub præscripta forma verborum*.

3. Dices: ablutio transit; sed baptismus permanet; ergo baptismus non est ablutio, sed aliquid permanens.

Respondeo ex S. Thoma in resp. ad 1. distinguo minorem: baptismus permanet secundum id, quod est sacramentum tantum, nego: secundum id, quod est res tantum, & secundum id, quod est res, & sacramentum, concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens. Baptismus transit secundum id, quod est sacramentum tantum, permanet autem secundum characterem, qui est res simul,

mul, & sacramentum, & secundum gratiam sanctificantem, quæ est res tantùm. Character tantùm permanet indelebiliter, vt dictum est, quia gratia permanet amisibiliter.

4. Quæritur tertiò, quid sit baptismus, & quæ baptismi definitio?

Respondeo, quod baptismus metaphysicè, hoc est per genus, & differentiam, definitur in catechismo Romano, *sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ*: physicè, hoc est per materiam, & formam definitur. *Ablutio corporis exterior sub præscripta forma verborum*. Coniungendo vtramque definitionem, definiri potest: *sacramentum ex diuina institutione significans, & causans internam, & spiritualem regenerationem hominis per exteriorem corporis ablutionem, sub præscripta forma verborum*. Hæc definitio explicat genus, & differentiam, causas, & effectum primarium baptismi. Genus baptismi est, vt sit sacramentum; differentia explicatur per alias particulas. Causa principalis est Deus baptismi institutor; causa instrumentalis est homo baptismum ministrans. Materia est exterior corporis ablutio per aquam; forma sunt verba præscripta *Ego te baptizo &c.* Causa finalis, & effectus primarius baptismi est interior, & spiritualis regeneratio hominis per gratiam sanctificantem.

5. Quæritur quarto, in quo sensu Damascenus lib. 4. de fide, cap. 10. dicat baptismum esse regenerationem, sigillum, custodiam, & illuminationem.

Respondeo ex S. Thoma in resp. ad 1. quod Damascenus baptismum definiuit, non secundum id, quod agitur, & est sacramentum tantum, sed secundum id, quod est interius, hoc est secundum characterem, qui est res, & sacramentum, & secundum internam sanctificationem per gratiam, quæ est res tantum. Quia ergo character est quoddam sigillum Christi impressum animæ, & quantum est ex se custodit animam, baptismum ratione characteris vocat sigillum, & custodiam. Quia per gratiam homo inchoat nouam vitam iustitiæ, & noua vita iustitiæ includit fidem, qua homo illuminatur; siquidem vt dicitur Abachuc 2. *Iustus ex fide viuit*, baptismum ratione gratiæ, ac fidei vocat regenerationem, & illuminationem, præsertim cum baptismus sit quædam fidei protestatio, ideoque dicatur sacramentum fidei. Addit S. Thomas loco citato, quod quia baptismus disponit ad alia sacramenta, ac proindè dicitur ianua sacramentorum, ideò Dionysius cap. 2. de Ecclesiastica Hierarchia baptismum definit in ordine ad alia sacramenta, dicens, quod est *quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis ad eorum susceptiuam opportunitatem animales habitus, ad super cælestis quietis anagogen nostrum iter faciens*: & his vltimis verbis baptismum definit in ordine ad gloriam cælestem, quæ est vltimus finis sacramentorum. Demum dum subdit, *sacræ, & diuinissimæ nostræ regenerationis traditio*, baptismum definit vt principium vitæ spiritualis.

6. Quæritur quinto, vtrum baptismus institutus fuerit à Christo ante passionem, vel post?

Respondeo aliquos docuisse baptismum ante passionem institutum fuisse solùm materialiter, post passionem institutum fuisse formaliter. Explicatur. Baptismus institutus est materialiter, cum aqua designata est vt materia baptismi; formaliter autem institutus est, cum virtute passionis Christi aquæ data est virtus sanctificatiua; sed Christus ante passionem, dum baptizatus est in Iordane, designauit aquam vt materiam baptismi, at quia nondum fuerat passus, non dedit aquæ virtutem sanctificatiuam, sed talem virtutem dedit post passionem; ergo.

7. Dicendum cum Magistro in 4. dist. S. Thoma quæst. 66. art. 2. & alijs, quos refert & sequitur Vasquez 3. parte, disp. 140. cap. 6. Baptismus non solum materialiter, sed etiam formaliter institutus est ante passionem, cum Christus in Iordane baptizatus est à Ioanne.

Probatur: nam baptismus tunc fuit non solum materialiter, sed etiam formaliter institutus, cum aqua sanctificata fuit, hoc est accepit à Christo vim sanctificandi eos, qui per aquam abluerentur in nomine Patris, & Filij; & Spiritus Sancti: sed cum Christus baptizatus est, aqua accepit hanc vim sanctificandi; ergo &c. Minor probatur ex Patribus. Tertullianus aduersus Iudæos cap. 8. dicit: *Baptizato Christo, ideſt sanctificatis aquis in baptismate*. Amb. lib. 2. in Lucam capite vltimo. *Baptizatus est ergo Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Christi, quæ peccatum non agnouit, baptismatis vim haberent*. Idem docent Augustinus serm. 5. de tempore, Hieronymus in cap. 3. Matth. & alij.

8. Confirmatur: nam cum Christus est baptizatus, filius erat præsens, Pater testimonium filio tribuit de cælo, & Spiritus Sanctus apparuit sub specie columbæ, vt habetur Matth. 3. & Lucæ 3. adeoque designata fuit forma baptismi, quæ consistit in hoc, vt homo baptizetur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Per aperitionem autem cæli designata est apertio cæli, quæ fit in baptismo, vt docent Hilarius cap. 2. in Matth. 5. & alij ergo in baptismo Christi fuit institutus baptismus, determinando materiam, & formam. Videri potest Damasc. lib. 4. de fide, cap. 10. Amb. & Hieronymus locis citatis.

9. Probabile est, vt ex aliquibus Patribus docet Maldonatus, quem sequitur Vasquez hic, quod Christus, postquam baptizatus fuit à Ioanne baptismo aquæ, baptizauerit Ioannem in Spiritu Sancto, vt ipsemet Ioannes petierat, dicens: *Ego debeo à te baptizari*: Christus verò respondens, *sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam*, videtur id, quod Ioan-

Ioannes petierat, non tam negasse, quam distulisse. Non multò post, vt docet Euthymius in cap. 3. Ioannis, Christus baptizauit beatam Virginem, & Sanctum Petrum, & per Petrum alios Apostolos, qui deindè cæperunt baptizare alios, vt legitur Ioannis 3. & 4.

10. Contra hanc communem sententiam Scotus in 4. dist. 3. quæst. 4. & Gabriel eadem dist. docuerunt baptismum institutum fuisse à Christo, non quando baptizatus fuit à Ioanne, sed paulò post, circà illud tempus, quo cæpit prædicare, & per discipulos suos baptizare, vt habetur Io. 3. & 4. Sed hæc opinio reiicitur ex dictis. Ex eo verò, quod Christus cum discipulis suis ante passionem baptizauerit, & Apostolis contulerit sacramenta Eucharistiæ, & Ordinis, quæ baptismum Christi supponunt, confirmatur baptismum fuisse institutum ante passionem, ac contulisse gratiam virtute futuræ passionis Christi, quam figurabat.

11. Quæritur sexto, vtrum Christus præceptum suscipiendi baptismum imposuerit ante passionem, vel post passionem, & resurrectionem?

Respondeo, quod licet Christus baptismum instituerit ante passionem, tamen præceptum suscipiendi baptismum imposuit post passionem, & resurrectionem, cum Matth. 28. dixit: *Docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Rationem affert S. Thomas articulo citato ad 2. Nam cum Christus venisset, vt figuras iam impletas auferret, non debuit imponere nouum præceptum sumendi baptismum, qui ante passionem erat figura mortis Christi, vt futurę. Post resurrectionem præceptum baptismi imposuit, non solum Iudæis, sed omnibus gentibus, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos.* Dum igitur ante passionem Io. 3. Nicodemo dixit: *Nisi, quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, non imposuit præceptum baptismi, sed prænunciauit præceptum suo tempore imponendum, vt docet S. Thomas articulo citato ad 3. Præceptum porrò baptismi post resurrectionem impositum cæpit obligare, cum lex euangelica fuit sufficienter promulgata, vt suppono ex tractatu de legibus. S. Leo epist. 4. decretali ad Episcopos Siciliæ dicens Christum distulisse institutionem baptismi ad tempus post resurrectionem, debet intelligi de institutione cum vniuersali præcepto suscipiendi baptismum, impositio omnibus gentibus, non autem de institutione particulari baptismi pro solis Iudeis, quibus solis Christus prædicabat, iuxta illud Matth. 10. 6. *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt, domus Israel.* Eodem pacto possunt explicari aliqui alij Patres, licet quidam non admittant commodam explicationem, ideoque Vasquez disp. 140. cap. 2. num. 12. fatetur illos in contraria fuisse sententia.

QVÆSTIO LXXXVI.

Vtrum materia remota baptismi sit aqua vera, & naturalis?

S. Th. quæst. 66. art. 3. 4.

1. IN baptismo, sicut & in alijs sacramentis quæ consistunt in vsu, assignari potest duplex materia, remota nimirum, hoc est illud corpus, cuius vsu, & applicatione fit sacramentum, & proxima, hoc est ipsa applicatio talis corporis. Lutherus in colloquijs symposiacis cap. 16. docuit materiam remotam baptismi esse quodlibet corpus liquidum, quo tamquam balneo potest homo ablui, ac proindè non solum aqua vera, & naturali, sed etiam oleo, vino &c. posse hominem validè baptizari. De fide tamen est, ac definitum in florentino in instructione ad Armenos, & in Tridentino sess. 7. can. 2. aquam veram, & naturalem esse propriam, & necessariam materiam baptismi. Colligitur hæc veritas ex Scripturis, & ex perpetua traditione, & vsu Ecclesię, quæ ostendunt Scripturas assignantes aquam, vt materiam baptismi, intelligendas esse de aqua vera, & naturali, ac non esse detorquendas ad sensus metaphoricos. Io. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto.* Act. 8. *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari.* Eph. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* 1. ad Cor. 10. Paulus comparat baptismum mari rubro, & Petrus epist. 1. cap. 3. baptismum comparat diluuio.

2. Aqua conuenienter fuit assignata, vt materia baptismi, vt art. 3. probat S. Thomas quatuor congruentijs. Prima est: aqua maximè inter corpora videtur esse principium generationum naturalium, vt patet ex eo, quod terra fœcundetur aqua, & semina sint humida, & habeant naturam aqueam, ex quo ortum est, vt antiqui Philosophi, quos Aristoteles refert 1. Metaph. summ. 2. cap. 1. dixerint, aquam esse primum principium generationum naturalium; ergo aqua conuenienter assumpta fuit in baptismo, vt esset principium regenerationis spiritualis. Secunda congruentia est. Aqua est maximè apta ad abluendas sordes corporeas, ad mitigandum excessum caloris, & ad recipiendum lumen, cum sit diaphana; ergo conuenienter assumpta fuit in baptismo ad abluendas sordes peccatorum, ad mitigandum ardorem concupiscentiæ, & ad infundendum animæ lumen fidei. Tertia est: aqua est apta ad repræsentanda mysteria mortis, sepulchri, & resurrectionis Christi, per quorum imitationem iuxta doctrinam Apostoli ad Rom. 6. 4. iustificamur in baptismo. Vt enim dicit Chrysostomus super illa verba Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit &c. sicut in quodam sepulchro in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deindè nouus rursùs ostenditur.* Quarta demum est. Baptismus est sacramentum communissimum, & maxi-

mè necessarium; ergo conuenienter materia baptismi est aqua, quæ cum vbique inueniatur in magna copia, potest vbique haberi.

3. Ex eo, quod materia baptismi sit aqua naturalis, infert S. Thomas art. 4. quæst. 66. baptismum posse validè conferri per quamlibet aquam naturalem, quomodolibet alteratam per naturam, vel artem, & quomodolibet mixtam cum alijs corporibus, dummodò alteratio non dissoluat speciem aquæ naturalis, & mixtio non sit tanta, vt quod resultat, sit potiùs aliud corpus, quam aqua. Ex opposita ratione baptismus non potest validè conferri per vllam aquam ità alteratam, vt non retineat speciem aquæ, vel ità mixtam, vt corpus, quod resultat, sit potiùs aliud corpus, quam aqua.

4. Iuxtà traditam doctrinam S. Thomas citato art. 4. in responsione ad 1. docet baptismum posse validè conferri aqua marina, quia per admixtionem salis non est soluta species aquæ, neque sal est in tanta copia, vt quod resultat, sit potiùs sal, quam aqua. In responsione ad secundum docet validè baptizari per aquam, cui sit admixtum chrisma, vt fit in baptismo solemni. Validè etiam baptizatur iure, hoc est aqua, in qua elixatæ sunt carnes, nisi ius per admixtionē carniū sit ita densum, vt sit potiùs caro, quam aqua, ideoque non validè baptizatur luto. In responsione ad tertium docet baptismum potuisse validè conferri aqua, quæ Ioannis 19. 34. dicitur prodiisse ex latere Christi, quia illa non fuit humor phlegmaticus, sed fuit vera aqua elementaris miraculosè expressa ex corpore Christi, ad ostendendum contrà Manichæos corpus Christi fuisse verum corpus compositum ex quatuor elementis. In responsione ad 4. docet validè baptizari lixiuio, hoc est aqua colata per cineres, aquis balneorum colatis per sulphur, & alia mineralia. In responsione ad 5. docet non validè baptizari aqua rosacea, neque vllo liquore, qui sit succus florum, herbarum, vel alterius corporeis mixti. Ratio est, quia tales succi non retinent speciem aquæ. Sicut enim sanguis, qui est succus animalis, non retinet speciem aquæ, sic vinum, quod est veluti sanguis vuæ, oleum, quod est veluti sanguis oliuæ, aqua rosacea, quæ est veluti sanguis rosæ, & succi extracti ex varijs plantis, herbis, animalibus, & alijs mixtis, non retinent speciem aquæ naturalis. Ex oppositra ratione potest validè baptizari aqua pluuiali genita ex resolutione vaporum, quia retinet speciem aquæ naturalis, ideoque nullam retinet proprietatem mixti, quod de aquis rosaceis, & alchimicis dici non potest.

QVÆSTIO LXXXVII.

De forma Baptismi.

S. Thom. qu. 66. art. 5. & 6.

1. CErtum est formam baptismi, qua vtitur ecclesia latina, quæ forma est, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti* esse sufficientem. Conclusio est de fide definita in Concilio Florentino in instructione ad Armenos, & colligitur ex Tridentino sess. 3. can. 3. in quo anathema dicitur ei, qui dixerit in Ecclesia Romana, quę omnium est mater, & magistra, non esse veram de baptismi sacramento doctrinam: sed si hæc forma, qua vtitur tota Ecclesia latina ex magisterio Ecclesiæ Romanæ, non esset sufficiens, in Ecclesia Romana esset intolerabilis error circa doctrinam, & vsum baptismi, & aliorum sacramentorum: siquidem nullum sacramentum validè confertur homini non validè baptizato: ergo &c.

2. Probatur autem sufficientia talis formæ ex verbis Christi Matthæi vltimo, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: ex quibus verbis Ecclesia ab antiquissimis temporibus accepit dictam formam. Rationem conuenientiæ affert S. Thom. art. 5. ex eo, quia cum baptismus sanctificetur per formam, conueniens est, vt per formam explicetur causa sanctificans baptismum; sed causa instrumentalis sanctificans baptismum est minister conferens baptismum in nomine Trinitatis; causa principalis est Trinitas; ergo conueniens est, vt forma baptismi exprimat tum actionem ministri, quæ exprimitur per illa verba, *Ego te baptizo*, tum Trinitatem, quæ exprimitur per verba sequentia. Contrà hanc conclusionem dicuntur errasse aliqui Græcorum, qui ità putarunt esse necessariam formam, qua vtuntur Græci, dicentes: *Baptizatur seruus Christi*, vt damnarent formam, qua vtuntur latini, ideoque rebaptizarent baptizatos à latinis.

3. Certum est rursùs ex eodem Concilio Florentino in Decreto Eugenij, etiam esse sufficientem formam, qua vtuntur Græci, quæ forma est, *Baptizatur Seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sunt*. Probatur. Nam Ecclesia Græca ab antiquissimis temporibus, ac multò antè, quam separaretur a latina, vsa est tali forma; ergo si talis forma esset insufficiens, ab antiquissimis temporibus quando Ecclesia Græca maximè floruit sanctitate, & doctrina, non fuisset in illa vera baptismus, adeoque nullum fuisset verum sacramentum, nulli Sacerdotes, vel Episcopi. Confirmatur: nam Græci, quando redeunt ad vnitatem Ecclesiæ, nec rebaptizantur, nec si sunt Episcopi, vel Sacerdotes, iterum ordinantur, sed in suo ordine, & gradu recipiuntur.

pjuntur; ergo sensus Ecclesiæ est, quod validæ sint formæ, quibus vtuntur in conferendo baptismo, ac cæteris sacramentis. Contrà hanc conclusionem errarunt aliqui latinorum, qui præsertim antè Concilium Florentinum dubitarunt de baptismo Græcorum, ideoque asseruerunt illos esse sub conditione rebaptizandos.

4. De fide etiam est, quod ad valorem baptismi per formam debet exprimi actus baptizandi. Probatur ex Concilio Florentino, in quo Eugenius in decreto fidei dicit, *Si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sanctæ Trinitatis inuocatione, perficitur sacramentum.* Clarius id definiuit Alexander 3. cap. 1. de baptismo, & eius effectu, dicens: *Si quis puerum in aqua immerserit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen, & non dixerit, Ego te baptizo, non est puer baptizatus*; sed per hæc verba non definiuit baptismum esse inualidum ex eo, quod non sit expressa persona baptizantis per verbum *Ego*: siquidem hæc non exprimitur apud Græcos; ergo definiuit baptismum esse inualidum ex eo, quod non fuerit expressus actus baptizandi. Colligitur hæc veritas ex verbis Christi Matth. vltimo; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, quæ verba ità Ecclesia, tum Græca, tum latina ab initio intellexit, vt putauerit in forma baptismi exprimendas esse personas Trinitatis, cum actu baptizandi.

5. Si loco verbi, quo communiter vtitur Ecclesia in formis sacramentorum, substituatur aliud verbum omninò æquiualens, sacramentum validè confertur, licet grauiter peccet, qui non vtitur vocibus consuetis in formis sacramentorum. Ratio est, quia Christus non præscripsit hæc numero verba, sed sensum. Hinc sequitur, quod baptismus est validus, si loco verbi *baptizo*, substituatur verbum æquiualens, qualia sunt *abluo, tingo &c.* Rursus ad valotem baptismi non requiritur, vt actus baptizandi exprimatur per modum indicatiuum. Patet. Nam Eugenius 4. in Concilio Florentino in decreto pro Armenis approbat etiam formam, qua Græci baptizant per modum imperatiuum, dicendo: *baptizetur seruus Christi &c.*

6. His præmissis, quæ certa sunt apud omnes, quæritur primo, vtrum ad valorem baptismi requiratur, vt actus baptizandi exprimatur tamquam actio ministri?

Respondeo, quod requiritur, vt exprimatur tamquam actio ministri signatè, vel exercitè, non tamen requiritur, vt exprimatur signatè. Quod actus baptizandi debeat exprimi, vt actio ministri, probatur. Nam formam baptismi colligimus ex verbis Christi, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij &c.* sed ex eadem ratione, qua ex his verbis infertur in baptismo exprimendum esse actum baptizandi, infertur exprimendum esse, vt actionem ministri; ergo &c. Probatur minor: nam ex illo verbo *baptizantes* inferimus per formam exprimendum esse actum baptizandi; sed illud verbum *baptizantes* significat actum baptizandi vt actionem ministri; ergo &c. Probatur secunda pars. Nam licet latini exprimant actum baptizandi vt actionem ministri signatè, dicentes, *Ego te baptizo*, Græci exprimunt actum baptizandi, vt actionem ministri solùm exercitè, siquidem baptizando dicunt *baptizatur, vel baptizetur seruus Christi &c.* ergo &c. Docet autem expresse Græcos exprimere actum baptizandi, vt actionem ministri solum exercitè S. Thomas quæst. 66. ad 1. dicens: *Græci non attribuunt actum baptismi ministris ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes: ego sum Pauli, & ego Cephæ, & ideò dicunt, baptizetur seruus Christi talis in nomine Patris &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum.*

7. Quæritur secundo, vtrum per formam baptismi debeat exprimi persona ministri?

Respondeo, quod persona ministri non est necessario exprimenda in actu signato, sed sufficit illam exprimere in actu exercito, in quantum exercitè exprimitur actio, vt procedens à ministro. Probatur. Nam in forma græcorum persona baptizantis exprimitur solùm exercitè, vt explicatum est. Hinc colligitur, quod baptismus validè conferretur sub hac forma, *Baptizo te in nomine Patris &c.* omisso pronomine *Ego*. Probatur, tum quia *baptizo* idem significat, ac *ego baptizo*, tum quia persona baptizantis non necessariò exprimi debet signatè. Peccaret tamen, qui omitteret pronomen *Ego*, quia non seruaret ritum consuetum in ecclesia, qui ritus cadit sub præceptum. Rursùs infertur contrà Innocentium & quosdam Iuristas, quod latinus vtens forma græcorum, in qua solum exercitè exprimitur persona ministri, baptizaret validè. Ratio est, quia validitas formæ non pendet à præcepto, vel vsu Ecclesiæ, sed ex institutione Christi; ergo forma, quæ in aliqua parte ecclesiæ est valida, in tota ecclesia est valida.

8. Quæritur tertio, vtrum ad valorem baptismi requiratur, vt per formam exprimatur persona baptizati?

Respondeo affirmatiuè, vt docent communiter Theologi. Probatur ex vsu Ecclesiæ vniuersalis. Nam tum græci, tum latini ab initio Ecclesiæ existimarunt semper in baptismo necessariò esse exprimendam personam baptizati, ideoque Latini exprimunt illam, dicendo, *Ego te baptizo*, Græci eamdem exprimunt, dicendo, *Baptizatur seruus Christi*. Confirmatur ex verbis Christi, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; ergo ad valorem baptismi requiritur, vt minister baptizans, per formam exprimat, quod baptizat eos in nomine Patris &c. adeoque debet exprimere actionem baptizandi, personam

bapti-

baptizati, & inuocationem Trinitatis.

9. Ex his sequitur primo, quod baptismus collatus sub hac forma, *ego baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, non est validus, quia non exprimitur persona baptizati. Sequitur secundo, quod ad valorem baptismi sufficit, vt persona baptizati exprimatur, vel nomine proprio, vel pronomine demonstratiuo secundæ, & tertiæ personæ, non autem pronomine demonstratiuo primæ personæ, dicendo ex. gr. *baptizo me*. Baptismus igitur validè confertur, dicendo, *Baptizo te, baptizo Ioannem, baptizo hunc, illum, baptizatur seruus Christi*, dummodò denotetur persona distincta, quia omnibus istis modis sufficienter denotatur persona, quæ baptizatur. E conuerso non potest baptismus validè conferri sub hac forma, *baptizo me*, quia nemo potest baptizare se ipsum, vt colligitur ex verbis Christi, *baptizantes eos*. Ratio est, quia cum baptismus sit institutus per modum regenerationis spiritualis, congruum fuit, vt sicut inter genitorem, & genitum debet dari distinctio, sic inter baptizantem, & baptizatum deberet dari distinctio.

10. Quæritur quarto, vtrum ad valorem baptismi requiratur, vt per formam exprimantur tres personæ Trinitatis?

Respondeo, quod aliqui docuerunt ad baptismum sufficere, vt exprimatur vnica persona Trinitatis, siquidem ea expressa, implicitè intelliguntur reliquæ, adeoque esse validum baptismum sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Christi*. Hanc sententiam præter Ambrosium libro de Spiritu Sancto, capite 3. Bedam in caput 10. actorum, Hugonem, & quosdam alios Patres, videtur sequutus Nicolaus Papa capite *A quodam Iudæo* de consecratione, distinctione 4. vbi sic habet. *A quodam Iudæo, nescitis vtrum Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid de eis sit agendum, consulitis. Hi profectò, si in nomine Sanctæ Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legitur, baptizati sunt, (vnum quippè, idemque est, vt S. Ambrosius exponit) constat eos non esse denuò baptizandos*. Bernardus quoque epistola 340. concedit puerum baptizatum in nomine Dei, & veræ crucis, non esse iterum baptizandum. Eamdem opinionem ex scholasticis sequuti sunt Magister in 4. dist. 3. cap. *ex his*. Adrianus in 4. dist. 2. de baptismo, Caietanus, & alij.

11. Dicendum nihilominus cum S. Thoma, quæst. 66. art. 6. S. Bonauentura in 4. dist. 3. art. 32. quæst. 3. ad 3. Alensi, Durando, alijsque communiter, quod ex vi diuinæ institutionis sinè speciali dispensatione non potest, nec vnquam potuit baptismus validè cõferri in nomine Dei, vel Christi, vel vnius tantum Personæ diuinæ, sed semper necessaria fuit expressio trium personarum. Probatur primo conclusio ex concilio lateranensi sub Innocentio 3. relato capite *firmiter*, de summa Trinitate, & fide catholica, vbi docet baptismum consecrari inuocatione diuinæ Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus Sancti, quod idem docuerat antè Alexander 3. capite de baptismo, & eius effectu, ac demum ex Eugenio 4. in concilio Florentino in decreto pro Armenis, post vltimam sessionem, in quo dicitur baptismum perfici, dum exprimitur actus baptizandi, & inuocatur Trinitas, idque apud græcos, & apud latinos. Confirmatur ex pluribus patribus, quos congerit Vasquez hic disp. 112. cap. 3. num. 13. & sequentibus.

12. Probatur secundò authoritate duorum Pontificum, Pelagij, & Zachariæ. Pelagius in epistola ad Gaudentium, quæ refertur a Gratiano cap. *multi* de consecratione, dist. 4. cap. 87. dicit. *Multi sunt, qui in nomine solius Christi, vna etiam mersione se asserunt baptizare. Euangelicum verò præceptum, ipso Deo, & Saluatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis, trina etiam mersione sanctum baptisma vnicuique tribuere, dicente Domino: ite baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & cap. vera*, De consec. dist. 4. cap. 30. dicit: *si re vera, hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis commorari dicuntur, solummodò se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur, sine cuiusque dubitationis ambiguo ad catholicam fidem venientes in sanctissimæ Trinitatis nomine baptizetis*. Aliqui respondent per vltima verba præcipi, vt rebaptizentur, qui fuerant baptizati in nomine domini, non in nomine Christi. Sed contrà est, nam cum Pontifex proposuisset casum de ijs, qui dicebant se baptizatos fuisse in nomine Christi, cum deinde statuit, vt qui dicebant se baptizatos fuisse in nomine domini, rebaptizẽtur, procul dubio loquitur de ijs ipsis, qui dicebant, se baptizatos fuisse in nomine Christi domini nostri. Zacharias in epistola ad Bonifacium episcopum, quæ refertur in capite *in Synodo* de consecratione, dist. 4. cap. 84. confirmans decretum Synodi anglicanæ, in quo statutum erat baptismum collatùm sinè inuocatione Trinitatis esse inualidum, dicit. *Omninò verum est, quia frustra in fonte baptismatis quis fuit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti baptizatus*, & addit, *vt qui vel vnam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse non potest, quod pro certo verum est*.

13. Canus negat hanc veritatem fuisse à Pelagio, & Zacharia definitam. Fundamentum est, quia Pontifex tunc solum aliquam veritatem definit, cum profert sententiam pro tota Ecclesia, non autem cum respondet quæstionibus propositis ab episcopis particularibus; sed Pelagius, & Zacharias responderunt solùm quæstioni propositæ ab Episcopis particularibus; ergo &c. Vasquez è contrario existimat hanc opinionem Cani esse dignam censura temeritatis, vel etiam erroris. Ratio est, tum quia quod Pontifices docent circa quæstiones fidei, & morũ, semper proponunt Eccle-

Ecclesiæ vniuersæ, cum doctrina fidei, & morum sit vna in vniuersa Ecclesia; tum quia Zacharias in eo responso confirmat decretum synodi anglicanæ circà doctrinam spectantem ad fidem, & mores; sed Pontifices confirmantes decreta conciliorum etiam prouincialium circà fidem, & mores errare nequeunt, ideoque qui negaret tales definitiones conciliorum prouincialium confirmatas à Pontificibus censeretur errare in fide; ergo sine vlla probabilitate docuit Canus Zachariã in illa epistola nihil definiuisse.

14. Ad auctoritates in contrarium adductas num. 10. fatendum est scholasticos, & patres allegatos in hoc puncto erraſſe. Ad auctoritatem Nicolai relatam cap. *à Iudæo* variæ afferuntur responsiones, quæ videri possunt apud Suarium hic disp. 21. sect. 3. & Vasquez disp. 112. cap. 4. Duæ videntur probabiliores. Prima, quam vt vnicam sequitur Vasquez, & vt præcipuam sequitur Suarius loco citato, dicit Nicolaum, quoad hoc punctum locutum fuisse, vt priuatum doctorem, atque erraſſe. Pontifices nimirum in suis epistolis ea solùm docent definitiuè, per quæ præcisè respondetur quæstionibus propositis, in ijsque, si spectent ad fidem, & mores, non possunt errare, quia soluentes dubia proposita funguntur munere Petro, & successoribus imposito confirmandi fratres suos, in quo munere promissa est Petro, & successoribus indefectibilitas à Christo dicente Lucæ 22. 23. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*: quæ verò Pontifices addunt ex occasione respondendi quæstionibus propositis, ea docent, vt priuati doctores, adeoque in ijs possunt errare; sed Pontifex fuerat solum interrogatus, vtrum baptizati à quodam Iudæo essent rebaptizandi, supponendo, quod alioquin adhibita fuisset debita materia, & debita forma; ergo responsio Pontificis est solùm definitiua, in quantum docet baptizatos à Iudæo, supponendo, quod alioquin fuissent ritè baptizati, non esse rebaptizandos: in quantum verò digreditur ad agendum de forma baptismatis, & sequens S. Ambrosium asserit baptismum posse validè conferri in nomine Christi tantum, loquutus est vt priuatus doctor, & errauit, cum contrarium definiuissent duo eius prædecessores, Pelagius, & Zacharias, quorum definitiones Nicolao non venerunt in mentem. Secunda responsio, quam vt piam, & probabilem admittit Suarius, docet, quod illa verba Nicolai, *si in nomine Trinitatis, vel tantum in Christi nomine baptizati sunt, constat eos non esse denuò baptizandos*, exponuntur ità, vt per ly *in nomine Christi tantum* non excludatur expressio aliarum personarum, Patris nimirum, & Spiritus Sancti, sed solum excludatur expressio nominis Filij, adeoque sensus sit, si baptizati fuerint in nomine trium personarum, Patris nimirũ, Filij, & Spiritus Sancti, vel baptizati fuerint in nomine Christi tantum, non exprimendo nomen Filij, dicendo nimirum: ego te baptizo in nomine Patris, & Christi, & Spiritus Sancti, baptismus est validus, siquidem vt S. Ambrosius exponit, idem est dicere: ego te baptizo in nomine Patris, & Christi, & Spiritus Sancti, ac dicere: ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, cum Christus sit ipse Filius.

15. Probabile est, quod Apostoli aliquando ex speciali reuelatione, & instinctu baptizauerint in nomine Christi sine expressione aliarum Personarum, vt docent S. Thomas, alijque auctores, licet Armacanus lib. 8. de quæst: Armen. cap. 3. Canus lib. 6. de locis theologicis quos sequuntur Suarius, & Vasquez contrariũ opinentur. Probatur ex pluribus locis Actorũ. Capite secũdo legitur dixisse S. Petrus: *Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum*. Capite octauo dicitur: *sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu Christi*. Capite 19. *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu*: sed videtur inuerisimile, quod si baptizati fuissent, expresso nomine trium omnium Personarum, sacer scriptor toties mentionem fecisset solius Christi: ergo &c. Confirmatur: nam si S. Lucas voluit solùm significare baptismum fuisse collatum forma consueta, vel debuit simpliciter dicere, quod baptizati fuerant, vel debuit explicare totam formã consuetã; ergo dicendo, quod baptizati fuerant in nomine Christi, indicat, quod fuerant baptizati in nomine Christi tantum. Licet autem Cyprianus, Fulgentius, & quidam alii Patres, quos citat Suarez hic, disp. 21. sect. 3. ita interpretentur allata loca Actorum, in quibus dicitur, Apostolos baptizasse in nomine Christi, vt sensus sit, eos baptizasse, non in nomine Christi tantum, sed in nomine Christi, expresso simul cum alijs Personis, ac dicendo, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij eius Iesu Christi, & Spiritus Sancti*: tamen præterquamquod Vasquez disp. 145. cap. 2. nu. 2. & sequentibus examinans testimonia Patrum ostendit pleraque nil fauere huic interpretationi, non desunt alij Patres, & Scholastici, qui ità ea loca interpretantur, vt sensus sit Apostolos baptizasse, inuocando nomen solius Christi; ergo cum hæc interpretatio sit planior, & conformior verbis, est præferenda.

16. Non obstat, quod in Canonibus Apostolorum, can. 48. seu 49. præcipitur, vt baptismus conferatur in nomine trium Personarum, & additur, vt deponatur presbyter, vel Episcopus, qui baptizasset in morte Christi: quod Actorum 19. Paulus cum interrogasset quosdam discipulos, *num Spiritum Sanctum accepistis*, illi autem respondissent, *neque si Spiritus Sanctus sit, scimus*, dixit, *in quo ergo baptizatis estis?* quod Clemens, Dionysius, Iustinus, & alij antiquissimi Patrum, qui fuerunt tempore Apostolorum, vel paulò post, nullam faciunt mentionem baptismi, collati in nomine solius Christi. Dicendũ enim, quod hæc ad summum probant tempore Apostolorum non fuisse priui-

priuilegium commune baptizandi in nomine solius Christi : at non probant, quod ipsi Apostoli, sicut ex speciali impulsu Spiritus Sancti faciebant alia extraordinaria, sic aliquando ex speciali impulsu non contulerint baptismum in nomine solius Christi, ad honorandum illud nomen, & ad ostendendū, quod in Christo dabatur virtus totius Trinitatis, testificante Deo validitatem talis baptismi sensibili descensu Spiritus Sancti super eos, qui tali modo baptizabantur. Quia ergo baptismus sine speciali impulsu Spiritus Sancti non poterat conferri in nomine solius Christi, Apostoli in suis Canonibus præceperunt, vt nemo baptizaret sine expressione trium Personarum, & hoc ipsum docuerunt Dionysius, & alij Patrum antiquissimi, ac S. Paulus interrogauit eos, qui nesciebant Spiritum Sāctum, in quo essent baptizati. Per hæc tamen non fit, vt ex speciali impulsu baptismus non fuerit aliquando collatus in nomine solius Christi.

17. Quæritur quinto, vtrum ad valorem baptismi requiratur, vt tres personæ diuinæ exprimantur consuetis nominibus Patris, Filij, & Spiritus Sancti.

Respondeo, quod Glossa in caput *Multi* de consecratione dist. 4. cap. 87. Caietanus in art. 5. quæst. 66. 3. partis, ac Victoria in summa §. 14. de baptismo, docent baptismum validè conferri sub forma, in qua personæ diuinæ non solum consuetis nominibus, sed quibuscumque alijs exprimantur, adeoque validè conferri sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis ab vtroque*. Dicendum nihilominus cum S. Thoma hic, quæst. 66. art. 5. ad 7. Alexandro de Ales, S. Bonauentura, Scoto, & alijs communiter, quod ad valorem baptismi requiritur, vt conferatur, exprimendo tres Personas sub consuetis nominibus Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vel sub ijs, quæ in qualibet lingua tribus istis nominibus respondent. Probatur ex Matth. vltimo, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, quod Ecclesia ità intellexit, vt censuerit in baptismo non solum inuocandam Trinitatem, sed etiam inuocandam sub his tribus nominibus, vel correspondentibus in qualibet lingua. Si verò quæratur ratio, propter quam Christus voluit, vt Trinitas inuocaretur sub his tribus nominibus, dicendum ex S. Thoma art. 5. quæst. 66. ad 7. rationem esse, quia sicut Christus voluit, vt baptismus non solum esset ablutio, sed etiam ablutio per materiam communissimam, quæ est aqua, ità voluit vt in baptismo non solum inuocarentur tres Personæ diuinæ, sed etiam inuocarentur nominibus communissimis, sub quibus professio fidei de Trinitate debet esse communis omnibus fidelibus; sed talia sunt nomina Patris, Filij, & Spiritus Sancti, ac nomina his tribus correspondentia in qualibet lingua; ergo &c. Confirmatur ex Epiphanio, & Athanasio. Epiphanius enim hæresi 73. circà principium dicit. *Non dixit baptizantes eos in nomine Geniti, & Ingeniti, sed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: Athanasius oratione secunda contra Arrianos circa medium: *Non iussit nos baptizare in nomine Geniti, & Ingeniti, sed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, sed alia nomina non æquiualent nominibus Patris, Filij, & Spiritus Sancti in hoc, quod sint nomina communia, sub quibus omnes fideles etiam rudes tenentur credere, & præterea tres Personas diuinas, & hoc prædicatum requiritur ex diuina institutione ad formam baptismi; ergo alia nomina non æquiualent in aliquo prædicato requisito ad formam baptismi.

18. Ex tradita doctrina infertur primo quod si quis conferat baptismum, exprimendo personas Trinitatis tribus consuetis nominibus, licet illa nomina ex ignorantia linguæ malè proferat, adhuc baptismus est validus. Patet ex Zacharia Papa, Epistola quarta, quæ habetur tertio tomo Conciliorum, ibique ponitur tertia, & refertur capite *Retulerunt* de consecr. dist. 4. cap. 86. in quo decet validum fuisse baptismum collatum in hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritua Sancta*. Infertur secundo inualidum esse baptismum collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Iesu Christi, & Spiritus Sancti*, quia non exprimitur secunda persona nomine Filij. Ex eadem ratione baptismus est inualidus, si loco nominis Filij, ponatur nomen Verbi. E contra validus est baptismus collatus sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij eius Iesu Christi, & Spiritus Sancti*, quia iam exprimitur nomen consuetum. Infertur tertio à fortiori inualidum esse baptismum collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Trinitatis, in nomine Dei vnius, & Trini, in nomine Diuinarum Personarum*; siquidem non exprimuntur explicitè, ac distinctè tres Personæ diuinæ.

19. Quæritur sexto, vtrum ad valorem baptismi requiratur, vt non solum exprimantur tres Personæ diuinæ, sed etiam vnitas essentiæ per illas voces *in nomine &c.*

Respondeo affirmatiuè. Probatur ita communissima sententia ex verbis Christi: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, et Spiritus Sancti*: quæ verba Ecclesia, & Patres ita intellexerunt, vt senserint baptismum conferendum, ita vt per formam significetur tum Trinitas personarum, tum vnitas essentiæ, quæ vnitas significatur per illam particulam *in nomine*. Confirmatur: nam forma baptismi continere debet expressam professionem fidei de mysterio Trinitatis; sed mysterium Trinitatis dicit duo, vnitatem essentiæ, & Trinitatem personarum; ergo sicut baptismus est inualidus, si non exprimatur Trinitas Personarum, sic est inualidus, si non exprimatur vnitas essentiæ. Quod autem illa particula *in nomine* significet vnitatem essentiæ, & docent communiter Sancti Patres, quos citat Sua-

Suarius disp.21.sect.3. & Vasquez disp.143.

20. Hinc infertur primò inualidum esse baptismum collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto*, quia non exprimitur vnitas essentiæ. Infertur secundo inualidum esse baptismum collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in nominibus Patris, et Filij, et Spiritus Sancti*, siquidem ly *in nominibus* non solùm non exprimit vnitatem essentiæ, sed potiùs essentiam diuidit cum Arrio. Putant è contrario Sotus, Suarius, & Vasquez validum esse baptismum collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, et in nomine Filij, et in nomine Spiritus Sancti*, quia non multiplicantur nomina, sed repetitur idem nomen. Infertur tertio à Vasquez validum esse baptismum collatum sub hac forma: *Ego te baptizo in vnum Deum Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum, vel in vno Deo Patre, Filio, et Spiritu Sancto*, quia per illam exprimitur vnitas essentiæ, & Trinitas, & præterea modus ille dicendi *in vnum Deum Patrem &c.* potest etiam significare Deum Patrem, vt auctorem, & vt causam principalem baptismi.

QVÆSTIO LXXXVIII.

De materia proxima baptismi, quæ est ablutio.

S. Thom. quæst.66. art.7.8.

1. Sicut materia remota baptismi est aqua, vt dictum est qu. 86. sic materia proxima est ablutio per aquam. Materia enim proxima est, cui addendo verba, quæ sunt forma, conficitur sacramentum; sed addendo verba *Ego te baptizo &c.* ablutioni per aquam, conficitur sacramentum baptismi; ergo &c. Hinc sequitur, quod aqua ad baptizandum debet esse in tali statu, vt sit apta ad abluendum: & quia aqua perfectè conglaciata, licet sit substantialiter aqua, propter accidens conglaciationis non est apta ad abluendum; ideo non potest quis validè baptizari aqua perfectè conglaciata.

2. Ablutio necessaria ad baptismum est applicatio, per quam corpus baptizati tangitur ab aqua cum quodam motu, quæ applicatio causatur à baptizante. Hinc soluitur quæstio, in qua quæritur, vtrum ablutio necessaria ad baptismum sit passio baptizati, vel actio baptizantis? Dicendum, quod ablutio debet esse passio, non quidem intrinseca, sed extrinseca baptizati, procedens à baptizante, ideoque includens, vel saltem connotans etiam actionem baptizantis. Probatur: nam ablutio baptismalis est applicatio, per quam corpus baptizati tangitur ab aqua; sed hoc, quod est *tangi ab aqua* est passio, non quidem intrinseca baptizati, cum non consistat formaliter in aliqua mutatione intrinseca baptizati, sed solùm in adiacentia aquæ extrinsecæ; ergo ablutio est passio, non quidem intrinseca, sed merè extrinseca baptizati; sed hæc passio debet procedere à baptizante, vt exprimitur per verba formæ *Ego te baptizo*; ergo ablutio necessaria ab baptismum includit, vel saltem connotat etiam actionem baptizantis.

3. His positis, quæritur primo, vtrum baptismus validè conferatur, tum per immersionem, tum per infusionem, tum per aspersionem.

Respondeo affirmatiuè, vt docet S. Thomas 3. parte quæst.66. art.7. quem sequuntur communiter Theologi. Ratio est, quia ad baptismum sufficit, vt sit ablutio, per quam baptizatus abluatur à baptizante; sed baptizans abluit baptizatum, tum immergendo ipsum in aquam, tum effundendo, vel aspergendo aquam supra ipsum; ergo &c. Confirmatur primo, nam Deus prænunciauit baptismum per effusionem, Ezechielis 36. dicens: *Effundam super vos aquam mundam*, & S. Laurentius legitur baptizasse per effusionem. Confirmatur secundo: nam in actis Apostolorum cap.2. & 4. legitur, quod vna die crediderunt, & baptizati sunt tria hominum millia, alia die quinque millia; sed incredibile est, quod tanta multitudo vna die baptizari potuerit per immersionem; ergo &c.

4. Addit S. Thomas, quod licet tutius sit baptizare per immersionem, quia ita fert communior vsus, tamen præsertim in casu necessitatis licet baptizare per effusionem, vel aspersionem. Verum circa hanc doctrinam aduertit Vasquez disput. 145. cap. 2. num. 15. quod licet antiqua fuerit consuetudo Ecclesiæ, tum Orientalis, tum Occidentalis, quæ durabat etiam tempore S. Gregorij, vt omnes tum adulti, tum paruuli benè valentes baptizarentur per immersionem; & licet etiam tempore S. Thomæ, vt ipse testatur, frequenter fuerit vsus baptismi per immersionem, tamen temporibus consequentibus in Occidente inualuit vsus, vt penè omnes, tum adulti, tum paruuli baptizentur per effusionem, qui vsus videtur fuisse introductus propter teneritudinem infantium, qui faciliùs ferunt effusionem, quam immersionem, cum nostris temporibus rarissimus sit baptismus adultorum.

5. Baptismus est vnus substantialiter consistens in ablutione per aquam, licet possit accidentaliter variari secundum varios modos abluendi, qui non spectant ad substantiam baptismi, ideoque Apostolus de vnitate substantiali baptismi ad Ephesios 4. dixit: *Vna fides, vnum baptisma*. Licet autem sepultura Christi expressius repræsentaretur in baptismo per mersionem, quam in alijs, tamen sufficienter exprimitur etiam per alios modos baptizandi. Quocumque enim modo homo abluatur, totum corpus, vel aliqua pars corporis supponitur aquæ, sicut corpus Christi positum fuit sub terra, ideoque saluatur illud Apostoli ad Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus*

mus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.

6. Quæritur secundo, vtrum baptismus validè, & licitè conferri possit, tum vnica, tum trina mersione, effusione, vel aspersione, vt docet S. Thomas quæst. 66. art. 8. quem sequuntur omnes. Ratio est, quia vnica mersione significatur vnitas mortis Christi, & vnitas deitatis; trina mersione significatur triduum sepulturæ, & Trinitas Personarum. Hæc veritas multò ante definita fuerat à S. Gregorio lib. 1. epist. 41. ad S. Leandrum, in qua cum de hac ipsa quæstione fuisset interrogatus, respondet. *Reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate vel ter, vel semel immergere, quoniam & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari.* Habentur hæc verba cap. de trina mersione, de consec. dist. 4. cap. 89.

7. Ecclesia propter diuersos errores hæreticorum, aliquando statuit, vt baptismus celebraretur trina, aliquando vt celebraretur vnica mersione. Quia enim ab initio Ecclesiæ quidam malè de Trinitate sentientes non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in passione Christi, & vnica mersione, statutum fuit vt baptismus celebraretur trina mersione. Vndè in canonibus Apostolorum canone 49. vel 50. legitur; *Si quis Presbyter, vel Episcopus non trinam immersionem vnius mysterij celebrat, sed semel mergat in baptismate, quod dari à quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Posterioribus temporibus, quia inualuerat error, & schisma Donatistarum, & aliorum rebaptizantium, Concilium Toletanum quartum capite 5. statuit, vt baptismus celebraretur vnica tantùm mersione, dicens; *Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsum, simplicem teneamus baptismi immersionem.* Habetur de consec. dist. 4. cap. 85. *propter scandalum.* Addit S. Thomas, quod cessante tali scandalo, communiter obseruatur in baptismo trina immersio, & ideò grauiter peccaret baptizans per vnicam immersionem, quia non obseruaret ritum Ecclesiæ, licet baptismus esset validus. Sed hoc pendet ab vsu.

8. Quæritur tertio, vtrum ad valorem baptismi per immersionem sufficiat immersio, vel requiratur etiam emersio ex aqua?

Respondeo probabilius esse, quod ad valorem baptismi sufficiat immersio, non sit necessaria emersio. Si quis igitur proijceret aliquem in fluuium, aut puteum ex intentione baptizandi, valide baptizaret, vt docet Gabriel in 4. dist. 4. art. 3. dub. 4. Panorm. in cap. *Vt non apponeres* de baptismo, & eius effectu, quos sequuntur Suarius, & Vasquez hic contra Scotum, Paludanum, Sotum, Syluestrum, & alios contrarium opinantes. Ratio est, quia ad materiam proximam baptismi sufficit, vt sit vera ablutio; sed per immersionem etiam sine immersione fit vera ablutio ergo &c. Confirmatur: nam Sotus contra sententiæ assertor fatetur, quod si quis de mergat infantem in fluuium animo baptizandi & casu infans ex manibus illi elabatur, ita non emergat, nihilominus baptismus sorg validus; sed si de essentia baptismi esset emersio baptismus ille non esset validus; ergo &c. B ptismus ergo debet quidem essentialiter r præsentare non solum sepulturam, sed etia resurrectionem Christi, sed debet repra sentare formaliter solam mortem, & se pulturam Christi, sufficit autem vt resurre ctionem repræsentet de consequenti, quate nus mors, & sepultura, per quam in bapti mo morimur peccato, & consepelimur Chri sto, ordinatur ad hoc, vt in nouitate vit ambulemus, ideoque Apostolus ad Rom nos 6. dicit. *Consepulti enim sumus cum illo p baptismum in morte, vt quomodo Christus surrexit mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* E quia per solam immersionem sine emersion mors, & sepultura repræsentantur formal ter, resurrectio repræsentatur de consequen ti, ideò baptismus validè confertur per sola merſionem sine emersione. Præterea abl tio, quæ est materia proxima baptismi debe esse vera ablutio per aquam, ordinata ad vi tam spiritualem baptizati: at dummodo hoc habeat, non obstat, quod ordinetur ad mor tem temporalem baptizati. Confirmatur nam si quis baptizaret infantem aqua feruen ti ex intentione baptizandi simul, & occidi di, baptismus esset validus; ergo etiam in ca nostro. Rursùs sicut qui effundit aquam, licè non tangat baptizatum, tamen baptizat, & abluit, quia effundit aquam abluentem, sic qui proijceret aliquem in flumen, baptizaret, quia immergeret illum in aquam, à qua ab lueretur. Demum aqua potest abluere fortè etiam antequam corpus emergat ex aqua; er go neque ex hoc capite necessaria est emer sio.

9. Quamuis ad valorem baptismi non sit necessaria emersio, tamen certum est apud omnes, quod non licet Cathecumenum in flumen, aut puteum proijcere, vt baptizetur, etiamsi aliter baptizari non possit, & in periculo mortis, adeoque salutis æternæ in constitutus. Ratio est, quia non licet homi nem occidere, vt baptizetur. Neque enim fa cienda sunt mala, vt eueniant bona. Certum etiam est, quod etiamsi baptizandus sit in pe riculo vitæ, tamen non est differendus bapti mus ex timore mortem accelerandi, quia cum baptismus conferri possit per aspersio nem, potest ita conferri, vt nullum sit pe riculum saltem morale accelerandi mortem.

10. Quæritur quarto, vtrum ad valorem baptismi requiratur, vt abluatur totum cor pus, vel sufficiat, vt abluatur aliqua pars corporis.

Re-

Respondeo, quod si non possit ablui totum corpus, saltem debet ablui caput, vt docet S.Thomas in hac quæst. art.7. ad 3. Ratio est, quia per baptismum homo mundatur à peccato, quod est in anima, ergo baptismus debet applicari præsertim illi parti corporis, in qua vigent operationes animæ; sed operationes animæ præsertim vigent in capite, in quo sunt organa sensuum, tum externorum, tum internorum; ergo &c. Notat tamen Sotus in 4. dist. 3. quæst. vnica art. 7. S. Thomam non ita intelligendum, vt doceat tantam esse necessitatem abluendi caput, vt nisi caput abluatur, baptismus non sit validus, sed solum vt doceat esse peccatum caput non abluere, cum commodè possit ablui. Porrò ad valorem baptismi non sufficit, vt homo abluatur in vestibus, sufficit tamen, vt abluatur in capillis. Ratio est, quia vestes non sunt partes hominis, capilli verò, seu sint animati, seu non, sunt partes hominis. Ex proportionali ratione, vt Sylvester docet, cum infans nascitur inclusus pelle, quæ vocatur secundina, potest validè baptizari sub illa pelle, quia censetur pars infantis, licet si esset inclusus corio, non posset sub illo validè baptizari, quia corium non censetur pars infantis.

11. Plures auctores, quos sequitur Suarius hic, existimant ad baptismum non sufficere, vt quis abluatur in quacumque minima parte sensibili corporis, & per quamcumque minimam quantitatem aquæ. Dicendum nihilominus cum P. Vasquez hic disput. 145. cap. 4. baptismum esse validum in quacumque minima sensibili parte corporis conferatur, etiamsi conferatur in digito, & per quamcumque sensibilem quantitatem aquæ conferatur, etiamsi per guttam. Conatur Vasquez ad hanc opinionem trahere omnes auctores, qui dicunt, quod si puer in vtero versetur in periculo, & appareat aliqua eius pars, quæcumque fuerit, siue manus, siue pes, est baptizandus, licet aliqui addant, quod quia non est certum, vtrum talis baptismus sit validus, debet rursùs baptizari sub conditione, dicendo: *Si non es baptizatus, ego te baptizo &c.* Sunt autem tales auctores S. Thomas hic quæst. 68. art. 11. ad 4. Durandus in 4. dist. 6. num. 6. Scotus dist. 4. quæst. 3. Gabriel quæst. 2. art. 3. dub. 2. Paludanus quæst. 1. art. 2. conc. 2. Sylvester verbo *baptismus*, & alij. Probatur, nam ad baptismum sufficit ablutio etiam per modum aspersionis; sed ad hoc, vt homo sit simpliciter ablutus per modum aspersionis, sufficit, vt sit sensibiliter aspersus aqua cuiuslibet quantitatis, & in qualibet minima parte; ergo &c.

12. Hinc sequitur, quod cum homo abluitur, & profertur forma cum debita intentione, prolata sufficienter forma, in quacumque minima parte homo sit sensibiliter ablutus, statim baptismus est completus, & habet suum effectum. Ratio est, quia tunc baptismus est completus, cum sufficienter est posita tum materia, tum forma cum debita intentione; sed materia sufficiens baptismi est quælibet minima ablutio sensibilis; ergo si sit prolata sufficienter forma cum debita intentione, baptismus iam est completus.

13. Baptismus cum potest, debet semper ità conferri vt sit certum de eius valore, cum verò aliter est collatus, debet iterari sub conditione; cum non potest ità conferri, vt sit certus, conferri debet eo pacto, quo potest, ideoque infantes nondum nati in periculo constituti debent baptizari, eo pacto, quo possunt. Ratio est, quia cum baptismus sit sacramentum summè necessarium ad salutem, debemus in eo sequi opinionem tutiorem ei, qui baptizatur; sed sequimur opinionem tutiorem baptizato, dum conferimus baptismum eo modo, quo possumus, & si baptismus collatus non fuit certus, iterum baptizamus sub conditione; ergo &c.

QVÆSTIO LXXXIX.

De vnitate specifica, & numerica baptismi.

1. QVæritur primo, vtrum baptismus Christi specie differat à baptismo Ioannis, & à baptismatibus legis mosaicæ.

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia ea differunt specie, quæ differunt essentia, ac definitione, siquidem definitio explicat speciem rei; sed baptismus Christi differt essentia, ac definitione à baptismo Ioannis, & à baptismatibus legis mosaicæ; ergo &c. Probatur minor. Ex dictis enim quæst. 85. num. 4 baptismus Christi est *sacramentum ex diuina institutione significans, & causans internam, & spiritualem regenerationẽ hominis per externam ablutionem corporis, cum præscripta forma verborum*; sed baptismus Ioannis, & baptismata mosaica non erant huiusmodi, siquidem non habebant vim infallibilem significandi, & causandi internam, & spiritualem hominis regenerationem, sed solum conferebant sanctitatem quamdam externam; ergo &c.

2. Quæritur secundò, vtrum baptismus aquæ specie differat à baptismo sanguinis, qui est martyrium, & à baptismo flaminis, qui est contritio.

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia baptismus, qui est proprijssimè sacramentum, specie differt à baptismatibus, quæ non sunt sacramenta; sed baptismus aquæ propriè est sacramentum, baptismus sanguinis, & flaminis propriè non sunt sacramentum; ergo &c. Probatur minor. Nam ad sacramentum propriè dictum requiritur, vt sit externum signum, & sacra quædam ceremonia; sed martyrium non est sacra ceremonia, contritio non requirit vllum signum externum; ergo &c.

3. Quæritur tertio, vtrum baptismus aquę

sit sacramentum vnum specie infima?

Respondeo affirmatiuè, vt docet sententia communis, & certa. Probatur primò ex Paulo ad Ephesios 4. vbi exhortans fideles ad mutuam charitatem, concordiam, & pacem dicit *vna fides, vnus Dominus, vnum baptisma*; sed sensus huius exhortationis non potest esse alius, nisi: vos Christiani debetis seruare mutuam charitatem, concordiam, & pacem, siquidem habetis eumdem dominum, habetis fidem eiusdem rationis, ac speciei, & baptizati estis baptismo eiusdem rationis, ac speciei; ergo. Probatur secundò. Nam tunc baptismus esset sacramentum vnum specie infima, cum non possent dari baptismi specie differentes in ratione sacramenti; sed non possunt dari baptismi specie differentes in ratione sacramenti; ergo &c. Probatur minor: baptismi tunc non possent differre specie in ratione sacramenti, cum non possent differre specie, neque ex parte significationis, neque ex parte signi: sed baptismi neque possunt differre specie ex parte significationis, siquidem omnes significant infallibiliter regenerationem hominis; neque possunt differre ex parte signi, siquidem significant regenerationem per ablutionem aquæ, tamquam per materiam, & per verba significantia actionem baptizandi factam in nomine Trinitatis, tamquam per formam; ergo &c. Quod verò ablutio, quæ est materia proxima baptismi, fiat per immersionem, vel aspersionem, est differentia merè accidentalis circà modum abluendi. Quod actio baptizandi in nomine Trinitatis significetur, dicendo, *baptizatur seruus Christi*, vel dicendo *ego te baptizo*, est differentia merè accidentalis circa modum proferendi verba idem significantia.

4. Licet baptismus sit vnus specie, tamen baptismi multiplicantur numero, siquidem baptismus, quo baptizatur vnus homo, numero differt à baptismo, quo baptizatur alius homo. Et ratio est, quia baptismus est sacramentum regenerationis; ergo sicut generationes multiplicantur numero iuxta multiplicationem numericam eorum, qui generantur, sic regenerationes multiplicantur numero iuxtà multiplicationem numericam eorum, qui regenerantur.

QVAESTIO XC.

De iteratione baptismi.

S. Thom. quæst. 66. art. 9.

1. MArcionistæ, vt refert Epiphanius hæresi 42. docuerunt posse hominem iterum baptizari, si post primum baptismum in alia peccata fuerit lapsus. Addit Epiphanius Marcionem hanc repetitionem baptismi inuenisse, quia post baptismum deprehensus fuerat in stupro. Aliqui eumdem errorem tribuunt Donatistis, qui rebaptizabant baptizatos a Catholicis, & Anabaptistis, qui rebaptizabant eos, qui baptizati fuerant antè ætatem adultam. Sed verè neque Donatistæ, neque Anabaptistæ docuerunt posse hominem pluries baptizari, sed Donatistæ rebaptizabant baptizatos à Catholicis, quia censebant baptismum catholicorum esse inualidum; Anabaptistæ rebaptizabant baptizatos antè ætatem adultam, quia censebant neminem posse validè baptizari antè ætatem adultam.

2. Dicendum baptismum non posse pluries conferri, ità vt sit validus. Conclusio est de fide, ac definita est à Concilio Viennensi prout habetur in Clementinis, capite vnico §. vltimo *de summa Trinitate*, à Concilio Florentino in decreto pro Armenis, à Tridentino sess. 7. can. 9. de Sacramentis in genere, & can. 2. de Baptismo. Constat etiam ex antiquissima Ecclesiæ traditione, quæ colligitur ex SS. Patribus, qui videri possunt apud Vasquez hic, disp. 143. cap. 3. Eamdem catholicam veritatem docuit Paulus ad Hebræos per illa verba: *Impossibile enim est eos, qui semel illuminati sunt, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursùs renouari ad pœnitentiam, rursùs crucifigentes sibimetipsis Filium Dei*. Neque enim, vt quidam hæretici existimarunt, & cum eis Tertullianus lib. de pudicitia, cap. 20. Paulus verbis citatis docet eos, qui semel in baptismo fuerunt illuminati, & iustificati, si gratiam amittant, non posse iterum renouari per pœnitentiam. Nam vt rectè notat S. Ambrosius lib. de pœnitentia infrà citando, ipsemet Paulus ad Corinthios cap. 5. asserit fidelibus, & baptizatis peccata per pœnitentiam condonari. Docet igitur Apostolus eos, qui per baptismum fuerunt illuminati, & renouati, si peccando gratiam baptismalem amiserint, non posse iterum per baptismum renouari, siquidem sicut Christus semel tantum crucifixus, & mortuus est, sic homo semel tantum potest per baptismum mori peccatis, ideoque qui rebaptizantur iterum, in se ipsis repræsentatiuè iterum crucifigunt Filium Dei: & ità hunc locum interpretantur Hieronymus, Chrysostomus, Theophilactus, & Theodoretus in commentario eius loci; Ambrosius lib. 2. de pœnitentia, cap. 2. Augustinus lib. 1. de vera, & falsa pœnitentia, cap. 3. S. Thomas hoc art. 9. qu. &c. & alij.

3. Ratio, cur baptismus iterari non possit, desumitur ex diuina institutione. Sed quia diuina institutio fuit rationabilis, & accommodata naturæ, ac significationi baptismi, ideo S. Thomas affert quatuor rationes fundatas in auctoritate Patrum, propter quas iuxtà naturam baptismi conueniens fuit, vt iterari non possit. Prima ratio est. Baptismus est regeneratio spiritualis; sed per carnalem generationem semel tantum possumus nasci; ergo conueniens fuit, vt per baptismum semel tantum possemus renasci. Ideo Augustinus tract. 11. in Ioannem explicans illa verba

cap. 1.

cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* dicit: *Quomodo enim vterus non potest repeti, sic nec baptismus.* Secunda ratio est. Baptismus significat mortem, & sepulturam Christi; ergo sicut Christus semel tantum mortuus est, sic homo semel tantum baptizari potest, & qui pluries baptizantur, rursùs crucifigunt in se ipsis Filium Dei, vt dicit Apostolus loco citato, quem locum explicans Glossa dicit: *Vna Christi mors, vnum baptisma consecrauit.* Vtuntur hac ratione Ambrosius lib. 2. de pœnitentia, cap. 2. Basilius lib. de Spiritu Sancto, cap. 15. Damascenus lib. 4. de fide, cap. 10. & alij. Tertia ratio est. Baptismus est sacramentum imprimens homini characterem, quo fit christianus; sed character est indelebilis, ac non possunt eidem homini imprimi plures characteres eiusdem rationis; ergo baptismus iterari non potest ex indelebilitate characteris, vt definit Tridentinum, sess. 7. can. 9. docens baptismum, Confirmationem, & Ordinem iterari non posse. Vtitur etiam hac ratione desumpta ex charactere August. tract. 5. in Ioannem, vbi acutè infert, quod sicut tyranni torquebant Martyres, vt ab eis extorquerent hoc verbum, *non sum Christianus*, sic qui rebaptizabant, extorquebant ab homine, vt opere ipso fateretur se non esse christianum. Siquidem cum baptismus sit sacramentum, quo homo fit christianus ex non christiano, ille solum potest rebaptizari, qui non est christianus. Quarta ratio est. Primarius effectus baptismi est absolutio peccati originalis; sed peccatum originale potest semel tantum incurri; ergo conueniens fuit, vt baptismus semel tantum posset conferri.

4. Cum rationabiliter dubitatur, vtrum quis fuerit baptizatus, debet rebaptizari sub conditione, vt decernitur ab Alexandro 3. cap. de Baptismo, & eius effectu per hæc verba. *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur, his verbis præmissis, si baptizatus es, ego non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo &c. Non enim videtur iterari, quod nescitur esse factum.* Rationem affert Leo Papa Epistola 37. ad Leonem Episcopum Rauennatem, cap. 1. & Epistola 79. ad Nicetam, dicens. *Prouidere debemus, ne dum speciem quamdam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incurramus animarum.* Porrò vt notat Suarius hic, disp. 22. sect. 2. cum quis rebaptizatur solemniter, præsertim si dubium de priori baptismo sit publicum, tunc ad auferendam quamlibet occasionem scandali, conditio est verbis exprimenda. At cum dubium est occultum, vel baptismus confertur secretò, satis est conditionem mente, atque intentione concipere, siquidem nullum est periculum scandali.

5. Ad rebaptizandum sub conditione, dubium debet esse morale, & prudens. Ratio est, quia si liceret ex dubio non moralli, qualia solent esse dubia scrupulosorum, rebaptizare sub conditione, homines scrupulosi sæpissimè vellent rebaptizari, cum magna irreuerentia sacramenti. Debet autem aduerti ex Soto, Paludano, & Vasquez hic, disp. 146. cap. 4. quod de ijs, qui sunt nati ex parentibus fidelibus, atque educati inter christianos, moraliter est certum, quod fuerint baptizati, etiamsi nullum aliud testimonium de eorum baptismo inueniatur, ideoque nisi certissimis argumentis probetur illos non fuisse baptizatos, nunquam sunt rebaptizandi sub conditione. Vt enim dicit Innocentius 3. capite *veniens* de Præsbytero non baptizato. *De illo, qui inter christianos est fideliter versatus, tam euidenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, vt hac præsumptio pro certitudine habenda sit, donec euidentissimis argumentis contrarium probetur.* E conuerso cum quis educatus fuit inter infideles, adeoque præsumi non potest eum esse baptizatum, nisi certissimis testibus constet illum fuisse baptizatum, debet rebaptizari sub conditione. Sufficit tamen ad faciendam moralem certitudinem de baptismo vnicus testis fide dignus, ac de visu.

6 Addimus ex ijsdem Paludano, Soto, & Vasquez paruulos expositos baptizandos esse sub conditione, excepto casu, quo fuissent expositi cum testimonio scripto in aliqua chartula de eorum baptismo. Immò si posset prudenter dubitari eos expositos fuisse à Iudæis, vel Saracenis, debent baptizari, etiamsi habeant testimonium. Demum aduertimus, quod non solùm debent sub conditione rebaptizari ij, de quibus dubitatur, an fuerint baptizati, sed etiam ij, de quibus dubitatur, an fuerint validè baptizati, propter aliquem defectum in forma, vel in materia &c. Rursùs debent rebaptizari non solum ij, de quorum baptismo est dubium purè negatiuum, sed etiam ij, de quorum baptismo est dubium positiuum, ità vt sit probabilitas pro vtraque parte. Et ratio est, quia sacramentum tam necessarium non debet exponi probabilitatibus opinionum.

QVÆSTIO XCI.

De ritu baptismi.

S. Thom. quæst. 66. art. 10.

1. DVplex ritus baptismi debet distingui, essentialis & accidentalis. Ritus essentialis includit omnia, sinè quibus baptismus non esset validus. Talia sunt, vt minister cum debita intentione saltem faciendi, quod facit Ecclesia, baptizet baptizari volentem, si sit adultus, aqua naturali, ac proferat formam iam explicatam. Baptismus semper est validus, si nihil horum desit; semper est inualidus, aliquo horum deficiente. Ritus accidentalis baptismi includit omnia ea, quæ solet Ecclesia addere ritui essentiali, quibus abla-

ablatis, ac remanentibus essentialibus, adhuc baptismus esset validus.

2. Certum est ritum accidentalem baptismi, quo Ecclesia vtitur, esse conuenientissimum. Ecclesia siquidem, quæ regitur à Spiritu Sancto, nihil inordinatum facit circà administrationem communem sacramentorũ. Tres affert rationes S. Thomas in corpore art. 10. propter quas Ecclesia ritui essentiali addit ritum, & ceremonias accidentales, quæ spectant ad solemnitatem baptismi. Prima ratio est, ad excitandam deuotionem, ac reuerentiam fidelium circà sacramentum. Quãdoquidem enim ablutio baptismalis est actio sacra, debet fieri cum tali solemnitate, vt appareat fidelibus tamquam actio sacra. Secunda ratio est, vt per ceremonias, tamquam per signa externa, fideles excitentur ad quærendam earum significationem, & sic instruantur de effectibus baptismi. Tertia ratio est, vt per orationes, ac benedictiones prohibeantur demones ab impediendis effectibus sacramenti.

3. In solutione obiectionum affert S. Thomas rationem trium particularium rituum. In responsione ad primum affert rationem, propter quam licet Christus baptizatus fuerit in Epiphania, tamen Ecclesia solemnes baptismos non celebrat in festo Epiphaniæ, sed in vigilia Paschæ, & Pentecostes. Ratio est, quia licet Christus baptizatus fuerit baptismate Ioannis in Epiphania, tamen baptismus à Christo institutus habet virtutem ex passione, morte, ac Resurrectione Christi, & ex Spiritu Sancto; ergo conueniens fuit, vt solemnes baptismi celebrarentur in vigilia Paschæ, & Pentecostes, in quibus recolitur memoria mortis, ac Resurrectionis Christi, atque adventus Spiritus Sancti. In responsione ad secundum affert rationem, cur qui baptizantur, bis inungantur oleo sancto, primo in pectore, & in scapulis, deindè chrismate inungantur in vertice. Antequam baptizentur, inunguntur in pectore, & in scapulis, quasi Athletæ Dei, vt dicit S. Ambrosius lib. 1. de Sacramentis, cap. 21. sicut pugiles mundi consueuerunt. Post baptismum, vt dicit idem lib. 3. de Sacramentis, cap. 1. *Vnguentum super caput effunditur, quia sensus sapientis in capite eius, vt scilicet sit paratus omnipotenti de fide reddere rationem.* In responsione ad tertium, rationem affert, cur baptizatis tradatur vestis candida. Traditur vestis candida, tum in signum resurrectionis, ad quam per baptismum regeneramur, tùm ad significandam puritatem vitæ, quam homines debent post baptismum obseruare, iuxtà illud Pauli ad Romanos 6. *In nouitate vitæ ambulemus.* De alijs ritibus agit ex professo S. Thomas infrà quæst. 71.

QVÆSTIO XCII.

De tribus baptismis, aquæ, flaminis, & sanguinis.

S. Th. qu. 66. art. 11. & 12.

1. THeologi communiter cũ magistro 4. dist. 4. & cum S. Thoma hic, assignant tria baptismata: baptismum aquæ, baptismum sanguinis, & baptismum flaminis. Baptismus sanguinis est martyrium, in quantum in homine nõ baptizato baptismo aquæ supplet effectum primarium baptismi, iustificando ipsum. Baptismus flaminis est contritio ex perfecta charitate, in quantum in non baptizato supplet effectum baptismi aquæ, ipsum iustificando. Dicitur autem baptismus flaminis, hoc est Spiritus, quia homo ad actum contritionis mouetur à Spiritu Sancto, qui vocatur etiam flamen. Hinc sequitur, quod non semper contritio, & martyrium habent rationem baptismi, sed tunc solum, cum supplent effectum baptismi aquæ: & quia cum homo iam baptizatus facit actum contritionis, vel moritur pro fide, tunc contritio & martyrium non supplent effectum primarium baptismi aquæ, ideò tunc martyrium, & contritio non habent rationem baptismi.

2. Baptismus flaminis, & sanguinis non sunt sacramentum, vt docet S. Thomas hic art. 11. ad 2. Ratio est, quia ad sacramentum inter alia requiritur, vt sit externa ceremonia facta à ministro ex intentione faciendi rem sacram; sed contritio non requirit vllam externam ceremoniam, martyrium non debet conferri à ministro ex intentione faciendi actionem sacram; ergo non sunt sacramenta, vt etiam dictum est supra quæst. 89. num. 2. Rursùs baptismus sanguinis, & flaminis non præstant omnes effectus baptismi aquæ. Nam baptismus aquæ imprimit characterem, quem non imprimunt baptismus sanguinis, & flaminis, vt docet S. Thomas artic. 12. ad 2. Rursus baptismus aquæ, si nõ sit obex, non solum aufert totum reatum culpæ, sed etiam totum reatum pœnæ: at contritio non semper auferet totum reatum pœnæ.

3. Baptismus sanguinis includit baptismum flaminis in adultis, vt docet S. Thomas art 12. ad 2. Ratio est, quia effusio sanguinis fiat sine charitate, quæ est baptismus flaminis, non iustificat, adeoque non habet rationem baptismi, iuxtà illud Apostoli 1. ad Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ità vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; ergo baptismus sanguinis, hoc est martyrium, includit charitatem, quæ est baptismus flaminis. Sed de martyrio agetur iam quæst. 93. & sequentibus. Addimus cum eodem S. Thoma art. 12. quod baptismus sanguinis est potissimus inter baptismata. Ratio est, quia ille baptismus est potissimus, per quem passio Chri-

Christi; ac Spiritus Sanctus, à quibus baptismus habet efficaciam, perfectius operatur; sed passio Christi, ac Spiritus Sanctus perfectius operantur in baptismo sanguinis, quam in baptismo aquæ, vel flaminis; ergo &c. Probatur minor. Nam passio Christi in baptismo sanguinis operatur per intensionem operis, Spiritus Sanctus in baptismo sanguinis operatur per charitatem perfectam, iuxtà illud Ioannis 15. *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis; ergo &c.* Quia verò præcipuus effectus baptismi est iustificatio, ideo cum baptismus sanguinis, quoad hunc effectum præstet aliis sanguinis, quoad hunc effectum præstat simpliciter, licet baptismatibus, præstat simpliciter, licet baptismus aquæ præstet secundum quid, in quantum est sacramentum, & imprimit characterem.

4. Non dantur alia baptismata regenerativa hominis præter ista tria; dantur tamen alia baptismata generaliter, de quibus agit Damascenus lib. 4. de fide, cap. 10. relatus à S. Thoma art. 2. ad 3. cuiusmodi fuere diluuium, transitus maris rubri, diuersæ ablutiones legis veteris, baptismus Ioannis &c.

TRACTATVS XII.

De martyrio, seu baptismo sanguinis.

QVÆSTIO XCIII.

De persecutore, & causa mortis requisita ad martyrium.

1. QVæritur primo, quinam dicantur propriè martyres?

Respondeo, quod martyr græcè idem significat, ac latinè testis. Licet autem, vt docet Origenes tom. 5. in Ioannem explicans illa verba cap. 5. *Hic venit in testimonium*, ex prisco vsu Ecclesiæ, quicumque testimonium Christo perhibet, in aliquo sensu latiori possit dici martyr, tamen strictè loquendo martyres ij solum dici debent, qui testificati sunt christianam veritatem, acceptando pro ea mortem.

2. Quæritur secundo, quæ personæ sint considerandæ in martyrio?

Respondeo, quod in martyrio duæ personæ sunt considerandę, persecutor nimirum, qui est agens, & mortem sustinens, qui est patiens. Alphonsus de Castro, verbo *martyrium*, & Plateolus verbo, *Petilianus* referunt Petilianum Donatistam ab Augustino tribus libris confutatum, docuisse martyres etiam esse eos, qui malè admissorum pœnitentes, se ipsos occidunt. Affinis videtur error quorumdam ex fæce Donatistarum, qui dicti sunt circumcelliones, qui vt refert Augustinus libro de Hæresibus, hæres. 68. & epist. 50. Et antè Augustinum Optatus Milevitanus lib. 3. contrà Parmenianum, ex barbara quadam truculentia insiliebant in ignes, & in mare, & saxis se præcipitabant, occurrebant viatoribus armatis, eisque minabantur, nisi ab ipsis occiderentur, & mortem hoc pacto moraliter sibi ipsis illatam vocabant martyrium, atque vt ait Augustinus lib. 2. contrà Petilianum, cum viuerent vt latrones, iactabant se mori vt martyres. Contrà hos errores de fide est persecutorem inferentem mortem debere esse personam distinctam à martyre mortem patiente, adeoque eos, qui sibi ipsis physicè, vel moraliter mortem inferunt, non esse martyres, sed esse sceleratos homicidas suiipsorum.

3. Licet Circumcelliones, qui se ipsos ex quodam furore occidebant, non fuerint martyres, tamen aliqui viri sancti, qui ex speciali impulsu Spiritus Sancti, instantibus persecutoribus, & mortem inferre paratis, vt christianæ constantiæ specimen præberent, sponte in ignes, aquasque insiluerunt, verè fuerunt martyres. Ratio est, quia persecutores parati necem inferre, & occasionem dantes præueniendi, moraliter fuerunt causa mortis, adeoque illi christiani passi sunt mortem à persecutore distincto, & cum hæc egerint ex impulsu Spiritus Sancti, non peccarunt. Celebrantur hoc nomine 300. martyres Carthagine in fornacē passi, quos exornat Augustinus serm. 3. de diuersis, & Prudentius hymno 12. eorumque mentio fit in Ecclesiasticis tabulis 24. Augusti. ac vocantur *massa candida*. Eadem est ratio de quibusdam mulieribus, quæ ex impulsu Spiritus Sancti ad fugiendum dedecus contrà castitatem, abiecerunt se in aquas, vel confoderunt sese, certæ mori, vt non viuerent contaminatæ. Multa huiusmodi exempla affert Baronius anno 309. & Espencæus lib. 4. de Contin. cap. 14. & 15. Videri etiam potest S. Thomas 2. 2. qu. 124. art. 1. ad 2.

4. Quæritur tertio, quinam dicatur persecutor, & quæ requirantur ad hoc, vt martyrem faciat?

Respondeo, quod persecutor dicitur is, qui christianum exagitat, quia christianus est, vel quia aliquid ad Christi doctrinam pertinens, verbo, aut opere profitetur. Vt persecutor martyrem faciat, duo requiruntur. Primum est, vt reipsa mortem inferat in se ipsa, vel saltem in necessaria causa, ideoque mors tolerata est velut materiale martyrij. Si ergo aliquis in odium fidei crucietur, sed non occidatur, est martyr affectu, reipsa martyr non est, ideoque à Beato Laurentio Iustiniano sermone de Innocentibus, qui cruciantur, sed non occiduntur, dicuntur voluntate, non actu martyres: à S. Augustino lib. de Sancta Virginitate, cap. 45. & libro de bono coniugali, cap. 21. dicuntur pati martyrium in habitu animi, non in ipsa mortis

expe-

experientia. Falsa igitur est sententia Martini de Magistris, qui quæst. 1. de mart. conc. 3. docuit solam internam martyrij voluntatem ad proprium martyrium posse sufficere. Licet enim talis voluntas possit habere meritum martyrij re ipsa tolerati, tamen non sufficit ad reliquas martyrij prærogatiuas obtinendas, & præsertim ad gratiam, quam martyrium confert quasi ex opere operato, vt dicetur infrà, quæst. 99:

5. Ex dictis infertur malè Gersonem p. 4. serm. 3. de S. Antonio, docere S. Antonium fuisse martyrem, quia passus est multas ærumnas à demonibus in odium christianæ virtutis. Cum enim Antonius neque passus fuerit mortem, neque causam necessariam mortis, propriè non fuit martyr. Ex eadem ratione Iob non fuit martyr. Cum enim Deus Iob 2. præcepisset Satanæ, vt animam Iob seruaret, Iob passus est citrà mortem, & citrà causam necessariam mortis, ideoque falsa est opinio Pinedæ in cap. 2. Iob. vers. 7. docentis Iob fuisse martyrem. Beata etiam Virgo strictè loquendo non fuit martyr, vt rectè docet S. Thomas 2. 2. quæst. 124. art. 3. ad 1. Suarius tom. 2. in 3. partem disp. 12. sect. 4. & alij, quia neque passa est mortem in se, neque in necessaria causa, licet per quamdam similitudinem à quibusdam Patribus dicatur martyr propter ingentes dolores Christi causa toleratos.

6. Ex oppositis rationibus S. Chrysostomus fuit verè martyr, cum obierit ex vexatione, & perpessionibus exilij, quamuis vt honori Arcadij consuleretur, martyris nomen illi datum non fuerit. Tres pueri, qui in fornacem missi sunt, Daniel, qui missus est in lacum Leonum, S. Ioannes Euangelista, qui missus est in feruentis olei dolium, & veneno propinatus, fuerunt verè martyres, quia toleratunt causam necessariam mortis, licet à Deo fuerint miraculosè seruati. Ideò Cyprianus Epist. 58. Danielem, & tres pueros inter martyres recensет, idemque docet Tertullianus cap. 8. Scorpiaci, & S. Chrysostomus orat. de S. Eustachio, S. Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 26. & S. Augustinus serm. 106. de diuersis, Idem dic de omnibus, qui cum lethalia vulnera perpessi essent, miraculosè sunt à Deo seruati. Quod autem S. Ioannes Euangelista verè fuerit martyr, licet non sit mortuus ex tormentis, colligitur ex his verbis, quibus Christus Iacobo, & Ioanni prædixit martyrium, Matth. 20. dicens: *Calicem quidem meum bibetis.* Vt enim dicit S. Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 26. *Quid calicis nomen, nisi passionis poculum signet?*

7. Qui ante tormenta moriuntur in carcere morte causata ex ærumnis carceris, verè sunt martyres, cum verè illis mors de facto inferatur à persecutore, idque docet Cyprianus epist. 37. & lib. de exhort. martyrij, cap. 12. Si autem moriantur in carcere, sed non ex ærumnis, non sunt propriè martyres. Proportionaliter qui fugiens persecutionem moritur morte causata ex laboribus, & ærumnis fugæ, verè est martyr, si non desint aliæ conditiones ad martyrium requisitæ, vt docet Cyprianus epist. 59. Si autem moriatur morte causata ex alia causa, non est martyr, vt colligitur ex epist. 54. Cypriani, & Hieron. lib. 2. contra Iouinianum.

8. Quæritur quarto, vtrum ad martyrium requiratur, vt mors martyri inferatur in odium fidei.

Respondeo, quod sicut ad materiale martyrij requiritur, vt à persecutore inferatur mors, vel saltem causa necessaria mortis, sic ad formale martyrij requiritur, vt inferatur in odium fidei, vel alicuius ad fidei doctrinam spectantis. Porrò martyr est non solum qui occiditur, quia facit opus pium, quod facere tenetur, sed etiam qui facit opus supererogationis. Ideò non solum fuit martyr S. Thomas Canthuariensis, qui occisus fuit, quia tuebatur iura Ecclesiæ, quæ ex officio Episcopi tenebatur tueri, sed etiam Telemachus ille monachus, qui vt refert Theodoretus lib. 5. hist. cap. 26. Romam veniens pugnas gladiatorum inhiberet, & cum descendisset ipsemet in arenam, & auertere à mutua cæde gladiatores conaretur, tamquam importunus nefariæ voluptatis interpellator, in eo charitatis munere, quod sine obligatione exercebat, occisus fuit, atque ex ea occasione ab Imperatore Theodosio prohibiti sunt ludi gladiatorij.

9. Ex dictis patet deceptum esse, vel decipere voluisse Ammianum Marcellinum scriptorem ethnicum, dum dixit, apud christianos quoslibet iniustè interfectos martyrum loco habitos. Nam Ecclesiæ sensus semper oppositum docuit, nimirum eos solùm esse martyres, qui cæsi sunt in odium fidei: ideoque receptum est illud: *Martyrem non facit pœna, sed causa*, quod ex Cypriano laudat S. Gregorius lib. 2. epist. 36. ex datis inclib. 10. idemque docent Chrysost. hom. 56. in Matth. Augustin. in illud psalm. 39. *Dominus meus in causam meam*, & serm. 50. de Sanctis, ac epist. 50. Ideò ridiculi, ac detestandi vi sunt Montanistæ, qui cum ob sua scelera traderentur neci, iactabant tamen se effici martyres &c. S. igitur Eduardus, qui vt habetur apud Surium 18. Martij, nouercæ artibus trucidatus est, non in odium fidei, sed vt regnum alteri obueniret, non habetur vt martyr. Multi etiam Catholici, qui cæsi sunt à Vandalis, non ex odio fidei, sed ex fœnitate & rapacitate, non fuerunt martyres, vt docuit Afer Episcopus, quoad hoc approbante Augustino epist. 180. Similiter non sunt martyres, qui cruciantur, & etiam necantur ab infidelibus, vt pendant aurum, vel quia nolunt soluere pretium pro redemptione. Si verò infideles persecutionem mouerent in odium fidei, ac deindè imperent redemptionem, soluto pretio, ac non soluentes occidant,

dant, qui sic occiduntur, possunt esse verè martyres, quia infideles radicaliter ex odio fidei mouentur ad persequendum, ad imperandam redemptionem, & ad occidendum non soluentes pretium, quod imperarunt, ideoque verè martyres fuerunt plures à Vandalis simili ratione occisi, vt refert Victor Vticensis lib. 3. propè finem.

10. Cum persecutores verè persequuntur in odium fidei, licet alios prætextus mortis irrogandæ querant, & fingant, qui sic moriuntur, verè sunt martyres. Vt enim dicit Cyprianus epist. 26. *Sufficit ad testimonium martyris sui testis ille, qui probat martyres, & coronat.* Porrò cum persequerentur Catholicos in odium fidei, alios prætextus quæsiuerunt, ideoque Catholicos variorum criminum insimularunt, Constantius, vt testatur Hilarius lib. contrà Constantium Augustum, & Lucifer Calaritanus lib. *quod sit moriendum pro Dei Filio*, Iulianus Apostata, vt testatur Nazianzenus orat. 3. quæ est prima in Iulianum, Valens, vt docet idem Nazianzenus orat. 32. quos imitati sunt Angli, vt scribit Sanderus lib. 2. & 3. de Schismate Anglicano. Videri potest Suarius lib. 6. contrà Iacobum Regem Angliæ, cap. 11.

QVAESTIO XCIV.

De martyribus antè Christum, ac de martyrio infantium.

1. QVæritur quinto, vtrum fuerint aliqui martyres antè Christum?

Respondeo, quod quia fides nostra est eadem, ac fides antiquorum, qui vixerunt antè Christum, omnesque sancti antiqui crediderunt in Christum venturum, vt docent communiter Theologi, ideo antiqui morientes pro vera fide, fuerunt verè martyres, ac possunt dici occisi in odium fidei christianæ. Hæc doctrina desumitur ex Augustino serm. 109. de diuersis, in quo agit de Machabæis, ex S. Basilio in psalm. 115. & ex alijs Patribus. Porrò ex Patribus antiquis Abel à plerisque Patribus dicitur fuisse martyr, nimirum à S. Zenone serm. de patientia, à Ruberto lib. 3. de diuinis officijs, à S. Cypriano epist. 56. qui etiam libro de oratione dominica Abelem vocat primum martyrem, idemque docet lib. de patientia, à S. Prospero lib. de Prædictionibus, parte prima, cap. 6. alijsque communiter, & Thargum Ierosolimitanum asserit Abelem ideò occisum à Caino, quia obstiterat eidem Caino neganti diuinam prouidentiam, & animæ immortalitatem. Videtur autem martyrium Abel colligi ex illis verbis 1. Ioannis 3. *Propter quid occidit eum? quoniam opera ipsius maligna erant, fratris autem iusta.* Isaiam, qui sectus est, fuisse martyrem, docet S. Zeno serm. de Isaiæ martyrio. Machabæos martyres fuisse docent Nazianzenus orat. de Machabæis, Cyprianus libro de exhortatione martyrij, cap. 11. Ambrosius lib. 1. de officijs, cap. 41. August. lib. 1. contra Gaudentium, cap. 3. &c.

2. Quæritur secundo, vtrum infantes, qui occiduntur in odium fidei, verè sint martyres?

Respondeo affirmatiuè, ideoque in infantibus non requiritur vlla voluntaria acceptatio mortis. Probatur efficacissimè ex Innocentibus ab Herode occisis, quos omnes Ecclesia veneratur vt martyres. Probatur etiam ex Patribus, qui communiter id docent, tum interpretantes caput 2. Matthæi, in quo narratur cædes Innocentium, tum in homilijs de Epiphania, & de Innocentibus, tum alibi passim. Hinc infertur omnes infantes pro Christo occisos esse propriè martyres, cum omnium sit eadem ratio.

3. Aliqui, vt refert S. Thomas 2. 2. q. 124. art. 1. ad 1. dixerunt Innocentes ideo fuisse martyres, quia fuit ipsis acceleratus vsus rationis, adeoque voluntariè acceptarunt mortem; alios infantes non esse martyres, quia cum alijs non acceleretur vsus rationis, non possunt voluntariè acceptare mortem, prout ad martyrium requiritur. Verum hæc acceleratio vsus rationis gratis confingitur, & eodem pacto potest confingi in omnibus infantibus occisis in odium fidei. Aliqui dicunt infantes illos fuisse martyres, quia fuerunt circumcisi. Sed reijciuntur. Nam Ecclesia veneratur vt martyres omnes infantes ab Herode occisos, & tamen est moraliter certum aliquos ex ipsis fuisse filios gentilium, qui versabantur inter Iudæos, ac proindè non fuisse circumcisos. Aliqui demum dixerunt illos fuisse martyres ex speciali Christi priuilegio tunc primum ingressi in mundum, quod ad alios non debet extendi. Sed sine fundamento negatur hoc priuilegium non extendi ad omnes infantes, præsertim cum communiter Ecclesia omnes infantes occisos in odium fidei agnoscat vt martyres. Aliqua de hoc puncto dicentur infra.

QVÆSTIO XCV.

De martyrio adultorum, & de motiuo, ex quo adulti debent mortem acceptare.

1. QVæritur primo, vtrum in adultis ad martyrium requiratur voluntaria acceptatio mortis?

Respondeo, quod licet in paruulis ad martyrium nullæ requirantur dispositiones, sed sufficiat, vt occidantur in odium fidei, tamen in adultis habentibus vsum rationis requiruntur aliquæ dispositiones, tum positiuæ, tum negatiuæ. Prima dispositio positiua ad martyrium adultorum requisita est voluntaria acceptatio mortis illatæ in odium fidei:

Licet enim Coninch, quē sequitur Bonacina quæst. 1. de baptismo, par. 1. num. 6. dicat iustum, qui pro fide occiditur, esse martyrem, etiamsi nullo actu voluntatis acceptauerit mortem, Goffridus autem Vindocinensis lib. 1. epist. 7. addat martyrio non obstare voluntatem contrariam, qua iustus morti contranitatur, fidem tamen seruando vsque ad mortem, tamen cum S. Thoma 2.2. quæst. 124. artic. 1. & Caiet. ibidem, Suario tom. 3. in 3. p. disp. 29. sect. 2. Lessio lib. de fortitudine, cap. 4. num. 24. aliisque communiter, dicendum, quod ad martyrium in adultis requritur voluntaria mortis acceptatio. Probatur. Nam quæ gratiam conferunt, etiam ipsa sacramenta, nulli adulto sunt fructuosa, nisi voluntariè acceptentur, & suscipiantur; sed martyrium gratiam confert: ergo nulli adulto potest esse vtile, & fructuosum, ac conferre effectum gratiæ, nisi voluntariè acceptetur, & sustineatur. Confirmatur: nam si mors illata in odium fidei posset esse vtilis iusto, etiamsi voluntariè non acceptaretur, posset etiam esse vtilis peccatori, qui sua peccata retractasset, etiamsi voluntariè non acceptaretur; ergo auctores relati cum fateantur esse vtilem iusto, inconsequenter negant esse vtilem peccatori, qui peccata sufficienter per actum attritionis retractauit.

2. Ex dictis infertur primo, quod qui nihil suspicando de morte pro Christi fide sustinenda, dormiendo occideretur, non esset martyr. Secundo nec esset martyr, qui persecutionem fugiens occideretur à persecutore insequente, ità vt nunquam mortem acceptasset. Desumitur autem hæc doctrina ex Hieronymo lib. 2. contra Iouinianum, ex quadam Synodo Africana, quæ continetur in epistola 54. Cypriani. Cyprianus dum docet eos, qui occiduntur in fuga, esse martyres, loquitur de ijs, qui mortem acceptarunt. Porrò adultus, qui ità occiditur, vt mortem non acceptet, propriè non perdit animam propter Christum.

3. Quæritur secundo, quænam acceptatio mortis sufficiat ad martyrium?

Respondeo, quod illa acceptatio mortis sufficit ad martyrium, quæ sufficit ad valorem sacramenti; sed ad valorem sacramenti sufficit acceptatio per voluntatem habitualem, hoc est quæ ità aliquando extiterit, vt non fuerit reuocata, vt dictum est quæst. 83. ergo etiam ad martyrium sufficit habitualis acceptatio mortis. Hinc sequitur, quod si aliquis, qui iam martyrium acceptauerit, & hanc voluntatem non retractauerit, occidatur dormiens, vel fugiens, verè est martyr, vt colligitur ex Cypriano epist. 56. Licet autem in catholicis voluntas recipiendi sacramenta præsumi possit, cum sit facillima, tamen voluntas acceptandi mortem pro Christo, cum sit difficillima, non præsumitur, nisi de ea constet.

4. Quæritur secundo, vtrum ad martyrium adulti requiratur, vt mors acceptetur ex motiuo honesto, & supernaturali, ac pro fidem proposito?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia ad martyrium requiritur, vt quis moriatur pro fide Christi; sed non moritur pro fide Christi, nisi mortem acceptet ex motiuo proposito per fidem; fides verò proponit solùm motiua honesta, & supernaturalia; ergo &c. Confirmatur: nam voluntas acceptandi martyrium debet esse meritoria præmij supernaturalis; sed vt sit meritoria præmij supernaturalis, debet esse ex motiuo honesto, supernaturali, & per fidem proposito; ergo &c. Hinc sequitur primo eum, qui mortem acceptaret ex motiuo inhonesto, vel indifferenti, non fore martyrem. Sequitur secundo, quod si quis moreretur, vt laudem apud homines consequeretur, eiusque memoria in tabulis ecclesiasticis extaret, non esset martyr, quia mortem non acceptaret ex motiuo honesto, siquidem inhonestum est vitam pro laude humana profundere. Ideo Hieron. in cap. 5. ad Galatas dicit. *Martyrium ipsum, si ideò fiat, vt admirationi, & laudi habeatur, frustra sanguis effusus est.* Idem docet explicans illa verba eiusdem Epistolæ cap. 5.13. *Sed per charitatem spiritus seruite inuicem*, vt habetur apud Gratianum 1. quæst. 1. cap. 65. Idem docet Augustinus tract. 8. in epist. Ioannis, Nazianzenus orat. 1. in Iulianum, Tertullianus lib. ad martyres, cap. 4. & in Apologetico, cap. 5. alijque communiter. Sequitur tertio, quod si quis moreretur ex motiuo solùm philosophicè honesto, & per lumen naturale proposito, non esset martyr, ideoque Victor Vticensis lib. 1. de persecut. Vandalica agens de cruciatu serui, qui passus est, ne proderet secretum amici, ex motiuo cuiusdam honestatis ciuilis, negat illum fuisse martyrem. Si verò motiuum honestum proponatur per fidem, vt vtile ad vitam æternam, eo ipso euadit supernaturale, & sufficit ad martyrium.

5. Licet ad martyrium requiratur, vt qui patitur, mortem acceptet ex motiuo supernaturali, tamen hoc non sufficit, sed requritur vt à persecutore inferatur in odium fidei, vel alicuius honesti per fidem propositi. Ideò latrones, qui occiduntur ob sua delicta, licet velint pati pro Christo, & ex motiuo supernaturali, non sunt martyres. Immò si latro mentiendo posset euadere mortem, & nollet mentiri ex amore supernaturali honestatis non mentiendi, non esset martyr, quia non occideretur in odium fidei. Tabiena tamen verbo *martyres*, putat latronem hoc pacto morientem, ne mentiatur, martyrem fore. Sed non est illi assentiendum.

6. Quæritur tertio, vtrum etiam voluntas acceptandi martyrium debeat esse supernaturalis?

Respondeo, quod sicut motiuum, ex quo acceptatur martyrium, debet esse supernatu-

naturale, sic voluntas acceptans martyriũ debet esse supernaturalis: & quia voluntas supernaturalis non potest elici, nisi ex auxilio gratiæ, ideo voluntas acceptans martyrium debet elici ex auxilio gratię, vt docet August. Hom. 14. ex 50. & in Psal. 118. concione 23. & in cap. 39. Iob. Id ipsum docet Lucifer Calaritanus lib. *Quod moriendum sit pro filio Dei*, vbi etiam docet, quod Deus in martyribus pugnat, & vincit, adiuuando nimirum illos auxilijs gratiæ. Quod Christus cum Martyribus pugnet, ac vincat, docet etiam Tertullianus lib. ad martyres, c. 1. Nyssenus Orat. de S. Stephano, August. serm. 49. de Sanctis, alijque communiter.

7. Quæritur quartò, vtrum martyrium possit cadere sub vllum meritum?

Respondeo, quod Chrysologus serm. 152. docet martyrium non posse cadere sub vllum meritum. E conuerso S. Cyprianus lib. de laude martyrij sub finem, docet martyrium aliquando dari in præmium meriti antecedentis. Conciliantur, dicendo, quod martyrium, cum sit donum supernaturale, non potest cadere sub vllum meritum naturale; & præterea non potest cadere sub vllum meritum supernaturale de condigno, cui debeatur ex lege infallibili, vt patet ex eo, quia viris sanctissimis, puta Francisco, Romualdo, Xauerio, fuit negatum, at aliquando datur in præmium alicuius meriti merentis illud de congruo, vt patet exemplo multorum, qui sanctè viuentes ad martyrij coronam meruerunt peruenire, vt colligitur ex Eucherio in principio Homiliæ de S. Romano, ex August. serm. 32. de Sanctis, ex Petro Damiano sermone de SS. Donato, & Hilariano, & aliis.

8. Quæritur quinto, cuius virtutis actus sit martyrium?

Respondeo, quod Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 124. art. 2. quem sequitur Caietanus in Comm. Turrecremata in quæstionibus euangelicis ad festum S. Laurentij, quæst. 2. & Richardus in 3. dist. 33. art. 4. qu. 6. docent martyrium esse actum elicitum à fortitudine, & imperatum à charitate. Ratio est, quia martyrium, cum sit actus, quo quis tolerat maximum terribilium, hoc est mortem in quodam bello cum persecutore, ne relinquat bonum rationis, per se est actus elicitus illius virtutis, ad quam spectat tolerare ipsam mortem, ne relinquat bonum rationis propter specialem honestatem talis tolerantiæ; sed tolerare mortem hoc pacto spectat ad fortitudinem; ergo martyrium per se est actus elicitus fortitudinis; sed actus præstantissimus fortitudinis solet imperari à charitate, de qua scriptum est, *Fortis est vt mors dilectio*; ergo martyrium cum sit actus præstantissimus fortitudinis, solet imperari à charitate. Addo, quod charitas non solùm potest imperare, sed etiam elicere actum, quo quis acceptet mortem pro Christo. Charitatis enim proprissimum est, vt ex amore summæ bonitatis diuinæ contemnat omnia bona temporalia, etiam ipsam vitam. Potest etiam quis acceptare mortem ex motiuo religionis, quia mors pro Christo est quidam cultus Dei, & etiam ex motiuo aliarum virtutum, licet acceptatio martyrij præcipuè tribuatur fortitudini, & charitati ex rationibus allatis. Ex Patribus martyrium præcipuè tribuit fortitudini S. Cyprianus initio libri de laude martyrij: Charitati autem S. Augustinus Lib. de moribus Ecclesiæ, cap. 22.

QVÆSTIO XCVI.

De falso martyrio ethnicorum, hæreticorum, & schismaticorum.

1. QVandoquidem ex dictis ad martyrium requiritur, vt mors acceptetur ex motiuo supernaturali proposito per fidem, ethnici autem carent fide, ideò si aliquis ethnicus moriatur pro aliqua veritate cognita per lumen rationis, eo pacto, quo vt tradit S. Iustinus, & alij, Socrates passus est mortem, quia docuit dari vnicum Deum, non est verè martyr. Rursùs aliqui ethnicorum, qui, vt scribit Athanasius in epistola ad vitam solitariam agentes, passi, ac etiam cæsi sunt, quia ex quadam charitate naturali subuenerunt Christianis, dum à persecutoribus vexabantur, non fuerunt verè martyres.

2. Ex proportionali ratione hæretici, si mortem patiuntur pro suis falsis sectis, imò pro aliquibus veris dogmatibus, puta si Caluinista occidatur ab Arriano, quia confitetur Filium esse consubstantialem Patri, non est martyr, quia non moritur pro veritate, quam credat fide vera, & supernaturali, cum hæreticus careat fide supernaturali. Porrò quod hæretici, si permaneant in sua hæresi, non possint esse martyres, docent expressè Augustinus lib. de Patientia, cap. 26. in concione de gestis cum Emerito, serm. 117. cap. 4. & alibi. Idem constanter docent Irenæus lib. 4. cap. 64. S. Cypr. epist. 52. num. 49. & Epist. 57. S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 39. S. Gregorius lib. 18. Moralium, cap. 14. alijque communiter.

3. S. Augustinus lib. de patientia, cap. 17. quærit, vtrum patientia hæretici morientis pro articulo ad fidem materialiter spectante, sit donum Dei, & ex gratia, an potiùs ex viribus naturæ, & respondet, quod est ex auxilio gratiæ, quamuis quia non conducit ad salutem, dicat esse vnum ex muneribus, *quod filijs concubinarum donatur à patre Abraham, ne relinquerentur omninò inanes, non vt tenerentur hæredes.* Addo posse hæreticum ex viribus naturæ, & ex motiuo naturali, puta vanæ gloriæ, pati mortem, & cruciatus pro doctrina falsa, & hæretica, vt patet experientia plurium hæreticorum. Hinc infert Michael Medina lib. 5. cap. 6. quod pati mortem, & cruciatus pro aliqua doctrina, non est certum argumentum, quod talis doctrina fuerit diuinitus reuelata.

Cum hoc tamen stat esse certum argumentum veritatis fidei Catholicæ, quod tot millionies hominum vtriusque sexus, & cuiuslibet ætatis pro ea fuerint passi, præsertim accedentibus miraculis, & alijs signis credibilitatis. Efficaciam argumenti deducti ex patientia martyrum asserit Athanasius Lib. de Incarnatione, Tertull. in Apolog. & lib. ad Scapulam, propè finem, Iustinus Apol. 1. propè finem, Hieronymus quæst. 11. ad Hedibiam, & plures alij Patres.

4. Ex eadem ratione, ex qua ex martyrum serie excluduntur hæretici, excluduntur etiã Schismatici, quamuis moriantur pro articulo verò. Docet hoc Augustinus lib. 1. de sermone in monte, cap. 9. vbi cum dixisset hæreticum occidi posse, Martyrem esse non posse, subdit. *Neque Schismatici aliquid sibi ex hac mercede promittant, quia similiter, vbi charitas non est, non potest esse iustitia, quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est ecclesia.* Probat hoc Optatus Milevitanus ex Apost. 2. ad Corinth. 13. dicente. *Si tradidero corpus meum flammis, ità vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; atque hinc idem Optatus irridet Donatistas, qui in suo schismate martyria iactabant. Idem dicit Cyprianus lib. de vnitate Ecclesiæ, & alibi.

QVÆSTIO XCVII.

Quo pacto ad martyrium requiratur, vt martyr non repugnet, vt obseruet præcepta, & vt non prouocet infideles ad mortem sibi inferendam.

1. QVæritur primo, vtrum ad proprium martyrium requiratur, vt martyr non repugnet, & patienter mortem acceptet?

Respondeo affirmatiuè. Probatur primo: nam si hoc non requireretur, sequeretur, quod milites præsertim crucesignati, qui pro fide contra infideles pugnantes occumbunt, propriè essent martyres; sed hoc est falsum, & contrà sensum ecclesiæ; ergo. Probatur minor. Vt enim Zonaras tom. 3. Curopalatus, & Glycas, ex ijsque Baronius anno 964. narrant, cum Nicephorus Imperator Constantinopolitanus legem tulisset, vt milites in bello iusto contrà infideles cæsi, martyres haberentur, Polyectus Constantinopolitanus patriarcha, alijque græci antistites illi sunt obluctati. Addit Baronius idem irrito euentu tentasse anno 620. Phocam Mauritij successorem.

2. Probatur secundo. Vt enim aduertit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, cap. 39. Zach. 9. Martyres vocantur oues; sed vt idem notat, nemo oues appellat eos, qui in bello armati, & ipsi eadem veritate certantes, cadunt, sed qui in sua *patientia dedentes potius semetipsos, quam vindicantes, trucidantur*: ergo. Ex eadem ratione psalmo 43. martyres vocantur *oues occisionis*, quia vt oues sine vlla resistentia ducuntur ad lanienam, & mortem exemplo Christi, qui vt dicitur Isai. 53. *Sicut ouis coram tondente se obmutuit*. Ita milites thebæi, quamuis propter multitudinem, & bellicam peritiam potuissent resistere, ac non inulti perire, tamen vt coronam proprij martyrij consequerentur, arma abiecerunt, & vt oues mactati sunt. Plures igitur scriptores docent milites, qui pro fide pugnantes occubuerunt, fuisse martyres, locuti sunt de martyrio minus proprio, ac non habente prærogatiuas martyrij stricti, quarum præcipuæ sunt, quod conferat gratiam maiorem merito operantis, ac remittat omnia peccata quoad culpam, & pœnam, vt explicabitur quæst. 98. num. 1. Ideò pro militibus in bello contrà infideles cæsis est orandum, pro proprijs martyribus non est orandum, siquidem iniuriam fieret martyri, qui orat pro martyre, vt dicit Augustinus.

3. Quæritur secundo, vtrum si infidelis in odium fidei christianum aggrediatur, vt eum occidat, christianus debeat resistere, ac se defendere?

Respondeo, quod per se debet resistere, ac se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio est, quia ex præcepto naturali vnusquisque debet vitam suam defendere, cum est spes moralis mortem euadendi; ergo. At cum est moralis necessitas moriendi, qualis aderat militibus thebanis, tunc non est repugnandum, sed martyrium patienter pro fide acceptandum.

4. Quæritur tertio, vtrum imminente martyrio, Christianus debeat se ad mortem præparare per obseruantiam præceptorum affirmatiuorum, quæ tunc vrgent?

Respondeo affirmatiuè. Sicut enim qui recipit sacramentum, non debet ponere obicem gratiæ, sic qui tolerat mortem pro Christo, non debet ponere obicem gratiæ, adeoque debet obseruare omnia præcepta, & si non obseruet, non est martyr. Ideò Catecumeni instante martyrio, debent baptizari, si possunt; qui sunt in peccato mortali, tenentur confiteri, ac si confiteri non possunt, tenentur præmittere actum perfectæ contritionis; schismatici tenentur redire ad ecclesiam; hæretici tenentur relinquere suam hæresim, & amplecti fidem catholicam; qui possident alienum, tenentur restituere; qui gerunt inimicitias, tenentur reconciliari cum inimicis &c. Idcircò martyres Nicomedienses edicto Maximiani in templo, in quo conuenerant, comburendi, licet baptismus sanguinis inferret, statim catecumenos baptizarunt baptismo aquæ, vt eorum, acta testantur apud Baronium tom. 2. Quod christiani, instante martyrio, teneantur obseruare præcepta, fatentur communiter Patres. Chrysostomus Hom. 18. in Matth. hanc obligationem colligit ex illis Christi verbis Matth. 8. *Tollat crucem suam, & sequatur me*, dicens: *Id enim est rectè Deum*

num sequi, vt & propter ipsum cuncta sufferas, & aliquas virtutes non negligas. Auctor libri de singularitate Clericorum apud Cyprianum num. 124. dicit: *Credamus super illos martyrium iam iamque pendere. Interim prius quam Martyres fiant, legibus subiacent.* Cyprianus Epist. 125. Moysem, & Maximum Presbyteros commendat, quod instante martyrio, *datis literis hortati essent collegas, vt Euangely sancta præcepta, & tradita nobis semel mandata vitalia forti, & stabili obseruantia ienerent,* idque optimè factum confirmat ex pluribus.

5. Quæritur quinto, vtrum Christianus, imminente martyrio, teneatur obseruare præcepta negatiua, ac præsertim præceptum non temerè, ac sine graui causa prouocandi infideles ad sibi mortem inferendam?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia qui temerè prouocat alterum ad se ipsum occidendum, moraliter se ipsum occidit; sed est peccatum grauissimum occidere se ipsum; ergo. Rursùs est causa, vt infidelis peccet peccato grauissimo contrà iustitiam, & religionem, vt Deum blasphemet &c. ac proindè peccat peccato scandali. Præterea exponit se periculo deficiendi in persecutione, & in tentationem intrat, contrà præceptum Christi, quo Marci 14. monet nos, *vt non intremus in tentationem.* Ideò Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 34. num. 15. docet eos peccare etiam peccato tentandi Deum. Hinc Patres eos, qui temerè prouocabant infideles ad sibi inferendam mortem, vel temerè se periculis exponebant, grauissimè reprehendunt, & à Martyrum numero excludunt. Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum, cap. 2. dicit: *Dicimus nos quoque eos, qui de industria mortem quærunt, se ipsos prodere absque vllo martyrio.* Idem latè prosequitur cap. 5. Origenes tom. 35. in Ioann. ad illa verba, *Iesus autem iam non palam ambulabat apud Iudæos*, inter alia dicit: *Quomodo non etiam pœnas, daturus est is, qui cum declinandi facultatem habeat, ne proditor ille Christiani sit nominis, & insidiator cultus diuini ergà Iesum, non declinauerit, imò potiùs concitauerit?* Augustinus in breuiculo dici 3. collationis cum Donatistis refert eos, qui se offerrent persecutoribus, non comprehensi, & vltrò dicerent se habere Scripturas, quas non traderent, à quibus hoc nemo quæsierat, displicuisse Mensurio Episcopo Carthaginensi, & ab eis honorandis prohibuisse Christianos. S. Petrus Alexandrinus in Canonibus de restitutione lapsorum, dicit: *Non enim vult Christus nos ad diaboli stipatores, satelliteſque confugere, ne ipsis quoque multifariè mortis causa simus, vt qui ipsos, & asperiores esse cogamus, & opera mortifera peragere, sed expectare. & cauere, vigilareque, & orare, ne intremus in tentationem.* Athanasius in Apologia de fuga sua dicit: *In vniuersum omnibus ea lex proposita est, vt fugiant, dum in persecutionibus appetuntur, & occultent seſe, dum quæruntur, neque præcipites, temerariique sint in tentando Domino, sed expectent, donec definitum moriendi tempus aduenerit.* Confirmat hoc exemplo martyrum, & addit. *Quod si quidam ex ijs se persecutoribus dedidere, non temeritate eo rapiebantur, sed passim apud omnes profitebantur, à Spiritu Sancto hanc promptitudinem, suique oblationem profectam esse.* Hinc respondetur exemplis quorumdam martyrum, qui se vltrò persecutoribus tradiderunt. Dicendum enim cum Athanasio id eos fecisse ex impulsu extraordinario Spiritus Sancti. Addo, quod aliquando ex iusta causa licet se prodere, & infideles prouocare, vt cum ex silentio fides periclitatur. Gregorius Nazianzenus orat. 10., quæ est de laudibus Cæsarij fratris, dicit: *Quamdiù licet, pericula ipsa ne prouocemus, siuè animarum nostrarum metu, siuè vt ijs consulatur, qui pericula nobis inferunt.*

6. Infertur primo ex proportionalibus rationibus per se non licere Christianis viuentibus sub imperio ethnicorum, eorum idola, templa, & aras euertere, ac qui ex ea causa occiduntur, martyres non esse. Ideò in Canone quodam concilij eliberitani dicitur. *Non referatur in numerum martyrum, qui inuentus frangens idola, ibi occiditur.* Ratio est, quia per illam idolorum confractionem concitantur ethnici ad Christianos magis persequendos. Qui tamen ex impulsu Spiritus Sancti, vel ex iusta causa, templa, aras, & idola euertens occiditur, verè est martyr, vt qui euertit ex imperio principum Christianorum, habentium ius ad illa euertenda.

7. Infertur secundo contra Tertullianum lib. de fuga in persecutione, aliquando Christianum etiam Episcopum posse, ac debere fugere in persecutione. Docet hoc Athanasius Apologia de fuga sua, Petrus Chrysologus serm. 51. vbi inter alia dicit: *Fugere debemus ergo, prouocare non debemus, si saluari persecutores nostros volumus, pro quibus præceptum est nos orare: Orate inquit pro persequentibus vos. Orandum est, fugiendum est, vt & ille, qui per ignorantiam furit, sanetur, & ille, qui patitur, de patientia palmam subeat, non sumat de temeritate discrimen.* Confirmatur exemplo Christi, & plurium Sanctorum etiam Episcoporum, qui fugerunt in persecutione, iuxtà illud ipsius Christi Matth. 10. *Cum persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.* Aliquando tamen præsertim Episcopus potest, ac debet non fugere, sed permanere, & præcipuè cum oues indigent eius præsentia, & auxilio: aliquando licet fugere, & licet etiam permanere. Cum quis tenetur fugere, & non fugit, sed permanet, si occidatur, non est martyr. Aliquando non solùm licet fugere, sed licet martyrium pretio redimere, vt docet S. Petrus Alexandrinus Can. 12. quamuis hanc martyrij redemptionem improbauerit Tertullianus iam Montanista, lib. de fuga in persecutione, cap. 12.

QVÆ-

QVÆSTIO XCVIII.

Vtrum martyrium ſit loco baptiſmi, ita vt remittat peccatum originale, & omnia peccata perſonalia quoad culpam, & pænam, & quæ diſpoſitio requiratur, vt mors pro Chriſto remittat peccatum mortale perſonale?

1. QVæritur primo, vtrum martyrium fungatur vice baptiſmi, ita vt in martyrio remittatur peccatum originale, & omnia peccata perſonalia quoad culpam, & pænam?

Reſpondeo affirmatiuè. Probatur ex Patribus. Clemens Romanus lib. 5. conſtit. cap. 5. loquens de martyrio dicit: *Si Catechumenus ſit, recedat ad Deum lætus. Cruciatus enim, quo eſt propter Deum affectus, erit ei verior baptiſmus.* Hieronymus pſalm. 115. *Martyr ſi & poſt baptiſmum peccauerit, tamen ſecundo baptiſmate martyrij ablutus, ſecurus vadit ad Dominum.* Auguſt. lib. 13. de Ciuit. cap. 7. *Quicumque etiam non percepto regenerationis lauacro, pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerentur ſacro fonte baptiſmatis.* Proſper Epigrammate 87. concludit.

Et quidquid ſacri fert myſtica forma lauacri,
Id totum impleuit gloria martyrij.

Cyprianus epiſt. 73. ad Iubaianum dicit. *Sanguine ſuo conſummatos, & paſſione ſanctificatos conſummari, & diuinam gratiam conſequi declarat in Euangelio idem Dominus.* Idem docent Baſilius oratione de 40. martyribus agens de carcerario adaucto, Chryſoſtomus orat. de S. Luciano, acta S. Agnetis apud Ambroſium ſerm. 90. dum agunt de S. Emerentiana Catechumena, & alij.

2. Confirmatur: nam Patres paſſim docent martyrem ſtatim à morte cæleſtem beatitudinem conſequi, nec purgatorijs flammis purgari, peccata præterita martyri non nocere, & pro martyre non orandum; ſed hæc eſſent falſa, ſi martyrium non haberet vim remittendi peccata quoad pœnam, & culpam; ergo. Probatur maior, afferendo aliqua teſtimonia Patrum. Tertullianus licet exiſtimauerit aliorum ſanctorum animas non ſtatim à morte cælo inferri, ſed in ſinum Abrahæ induci, & in hoc errauerit, vt oſtendit Pamelius paradoxo 9. tamen docuit animas martyrum ſtatim à morte in cælum transferri, ideoque lib. de Reſurrectione carnis cap. 43. dicit: *Nemo peregrinatus à corpore, ſtatim immoratur apud dominum, niſi ex martyrij prerogatiua*; & lib. de patientia cap. 13. martyrium vocat *ſecundam intinctionem, ipſum diuinæ ſedis aſcenſum.* Origenes homil. 7. in Iudices: *Si concederet Deus vt baptiſmum ſecundum morte pro Chriſto ſuſcepta perciperem, ſecurus ex hoc ſæculo exirem.* Auctor libri de ſingularitate Clericorum apud Cyprianum, cap. 17. dicit: *Idem martyrium appellatur tam vera corona, quam baptiſmus, quia baptizat pariter, & coronat.* S. Eulogius in Apologia martyrum Cordubenſium dicit: *Et ſi culpis obnoxij maneant, & ex qualibet ſorde vitiorum infecti ad martyrium veniant, nihil impedit, vt culpis omnibus martyrij trophæo deletis, ad Chriſtum coronandi accedant*; & in documentis ad ſanctas Virgines carcere concluſas loquens de martyre dicit: *Sit qualis vult, & ex quibuslibet vitiorum laqueis, ſed peccatorum ſordibus venerit, etiamſi illotus baptiſmate ad martyrium conuolauerit, nihilominus coronatur.*

3. Conſequenter Patres docent non eſſe pro martyre orandum. Auguſt. ſerm. 17. de verbis Apoſtoli dicit: *Iniuria eſt martyri pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. Certauit enim contra peccatum vſque ad ſanguinem*: & ſerm. 107. de diuerſis cap. 7. dicit: *Vndè, quod norunt fideles diſtincti à defuncto ſuo loco martyres recitantur, nec pro illis oratur, ſed eorum orationibus eccleſia commendatur.* Idem Innoc. 3. cap. *cum Martha* de celebratione miſſarum affert hoc axioma: *Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre*, & addit illud fuiſſe petitum ex Scriptura.

4. Hinc ſequitur, quod cum Cyprianus epiſt. 34. num. 11. Chryſoſtomus homil. 21. in acta, & Clemens Rom. lib. 6. conſtit. cap. vltimo, & alij dicunt pro martyre offerri ſacrificia, & orationes, nihil aliud ſignificant, quam in miſſæ ſacrificio, & orationibus martyrum commemorationem fieri, vt docet Pamelius ad librum Tertulliani ad martyres. Addo poſſe aliquem orare, & ſacrificium offerre, vt illi in dies magis, & magis honorentur, & illuſtrentur. Per hanc interpretationem Innoc. 3. cap. *cum Martha* de celebratione miſſarum explicari vult quaſdam petitiones ſacris collectis inſertas quibus Deum rogamus, vt velit oblationem noſtram ſancto prodeſſe, & hanc doctrinam approbant Bellarminus lib. 2. de Purgat. cap. 18. & Suar. lib. de oratione, cap. 14. num. 4.

5. Dices. Quid ſi martyr in vltimo inſtanti vitæ habeat aliquem affectum venialiter peccaminoſum, puta leuis vanęgloriæ?

Reſpondeo, quod anima martyris, cum primum eſt à corpore ſeparata, elicit intenſiſſimum actum charitatis, quo macula illius culpæ abluitur, ità vt non impediat, ne ſtatim beatitudinem conſequatur.

6. Quæritur ſecundo, vtrum ad hoc, vt mors pro Chriſto ſit verum martyrium, ac proindè remittat peccata mortalia perſonalia, requiratur in moriente, tamquam diſpoſitio, aliqua pœnitentia de peccatis commiſſis.

Reſpondeo Sotum lib. 2. de natura, & gratia, cap. 6. Vegam lib. 6. in Tridentinum, cap. 36. & alios quoſdam, quos refert, & impugnat Canus Relect. de Pœnitentia, par. 3. docuiſſe, peccatori etiam ſcienti ſe eſſe in ſta-

ta

tu peccati mortalis, ad eius remissionem sufficere actum heroicum, quo acceptet mortem, sine vlla pœnitentia formali, vel virtuali. Idem tamen Sotus in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 1. ad 2. aliud docet. Suarez tom. 3. in 3. partem disp. 29. sect. 3. concl. 3. Henriquez lib. 2. cap. 36. num. 2. Bonaccina qu. 1. de baptismo num. 9. docent actum heroicum acceptandæ mortis sine vlla pœnitentia formali, ac virtuali, tunc sólum sufficere ad remissionem peccati mortalis, cum moriens pro fide ignorat se esse in statu peccati mortalis, ac bona fide omittit actum pœnitentiæ. Lessius lib. de fortitudine, cap. 1. num. 50. docet in eo euentu sufficere, vt quis sit ità affectus, vt si peccatum occurreret, illud detestaretur. Alij dicunt sufficere pœnitentiam de alio peccato propter eius specialem fœditatem, etiamsi non comprehenderet peccatum, cuius est reus.

7. Dicendum cum communi sententia: vt mors pro Christo remittat peccatum mortale actuale, ac proindè sit martyrium, præcedere debet actus pœnitentiæ formalis, vel virtualis, saltem talis, qualis requiritur, vt peccatum personale remittatur in sacramentis baptismi, ac pœnitentiæ.

8. Probatur: nam est regula generalis, quod illi, qui peccarũ mortale propria voluntate commisit, peccatum non remittatur, nisi illud propria voluntate per actum pœnitentiæ retractet, ideoque Christus Luc. 13. 3. hanc legem promulgans dixit: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*: ergo sicut peccatum mortale personale in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ non remittitur sinè actu pœnitentiæ, sic sine simili actu non remittitur in morte pro Christo tolerata.

9. Sed quæritur tertio, vtrum sicut in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ ad obtinendam remissionem peccati mortalis personalis per se sufficit actus attritionis, ac non requiritur actus perfectæ contritionis includens amorem Dei super omnia, sic per se sufficiat in morte pro Christo, vel saltem aliquando sufficiat per accidens, sicut per accidens sufficit in sacramentis viuorum, præsertim Eucharistiæ, & extremæ vnctionis, vt dicetur suo loco.

Respondeo duas esse sententias. Prima est affirmatiua, quam sequitur Sotus in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 1. dub. 2. Suarius tom. 3. in 3. par. disp. 29. sect. 3. Lessius lib. 3. de virtutibus, cap. 1. num. 95. & alij. Secunda sententia Cani relectione de pœnitentia par. 3. Bannez 2. 2. quæst. 24. art. 6. dub. 5. ad 7. est negatiua, ac docet, quod vt mors pro Christo remittat peccatum mortale, requiritur contritio formalis procedens ex actu amoris Dei super omnia, vel saltem actus amoris Dei super omnia, qui est contritio virtualis. Videtur autem hæc opinio satis expressè tradi à S. Thoma 2. 2. quæst. 124. art. 2. ad 2. vbi dicit, quod martyrium, nisi à charitate procedat, non valet ad culpæ mortalis remissionem; & 3. par. quæst. 66. art. 12. ad 1. vbi dicit quod effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate, & hanc secundam sententiam existimo probabiliorem. Probatur ex Apostolo ad Cor. 13. dicente: *Si tradidero corpus meum, ità vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; sed multum prodesset, si remitteret peccatum mortale; ergo.

10. Addo probabile esse, quod qui pro Christo voluntate actuali honesta mortem tolerant, nec ponunt obicem peccati actualis, ex diuina promissione obtinent gratiam efficacem ad actum charitatis super omnia, ac proindè iustificantur, ac sunt martyres. Colligitur autem hæc promissio ex verbis illis Christi Io. 15. 13. *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis*. Hinc conciliari possunt sententiæ, quæ videntur contrariæ. Qui enim erat in statu peccati mortalis, si moriatur pro Christo, & non ponat obicem, iustificatur, non quidem virtute attritionis, vel alterius actus, qui non sit perfectæ charitatis, sed virtute actus perfectæ charitatis, quem infallibiliter consequitur ex diuina promissione.

11. Ideò supra num. 1. initio quæstionis cautè locutus sum, ac non dixi martyrium remittere peccatum originale, & omnia peccata personalia quoad culpam, & pœnam, sed in martyrio remitti peccatum originale, & omnia personalia quoad culpam, & pœnam, quia iuxtà sententiam modo traditam, peccatum mortale remmittitur quidem in martyrio, sed non remittitur virtute mortis pro Christo susceptæ, sed virtute dilectionis Dei super omnia, quam ex diuina promissione consequitur quicumque moritur pro Christo, iuxtà illud Christi Ioannis 15. *Maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis*.

QVAESTIO XCIX.

Vtrum, & quando martyrium conferat gratiam ex opere operato, hoc est supra meritum operantis, & vtrum imprimat characterem?

1. QVæritur primo, vtrum martyrium conferat gratiam supra meritum operantis?

Respondeo Sotum in 4. dist. 3. quæst. vnica concl. 4. Martinum Ledesmam 1. par. q. 7. art. 11. dub. 4. Bannez 2. 2. art. 6. dub. 5. ad 7. & Vasquez 3. par. disp. 153. cap. 3. docuisse martyrium non conferre gratiam supra meritum operantis, sed illam tantum, quæ respondet tali merito.

2. Dicendum cum secunda sententia S. Thomæ in 4. dist. 4. quæst. 3. & 4. quam secuti sunt Bellarminus lib. de Baptismo cap. 6. Henriquez lib. de baptismo cap. 36. Lessius lib. de

de fortitudine, cap. 1. Valentia tom. 3. disp. 8. quæst. 2. par. 2. Suarius 3. par. tom. 3. disp. 29. sect. 2. & lib. 12. de gratia cap. 6. num. 21. & plures alij: martyrium confert gratiam supra meritum operantis instar sacramenti.

3. Probatur primo. Nam martyrium confert gratiam infantibus instar sacramenti sine vllo merito ipsorum; ergo etiam adultis debet conferre gratiam supra meritum ipsorum.

Confirmatur, nam ex eo, quod adulti propria voluntate moriantur, ac plures actus bonos exerceant, non debet impediri in martyrio vis causandi gratiam supra merita, sicut non impeditur in baptismo adultorum.

4. Probatur secundo. Nam ex dictis qu. 98. num. 1. martyrium habet virtutem auferendi omnia peccata quoad pœnam, & culpam; sed hæc ablatio sæpè est supra meritum operantis, vt cum quis alioquin plurium peccatorum reus in odium fidei occiditur ex improuiso, vel dormiens; ergo martyrium confert etiam gratiam supra meritum operantis proportionaliter, ac baptismus.

5. Quæritur secundo, vtrum martyrium causet gratiam ex opere operato?

Respondeo quæstionem esse de nomine. Si enim nomine gratiæ causatæ ex opere operato intelligatur gratia causata supra meritum recipientis, eo ipso, quod conceditur martyrium causare gratiam supra meritum martyris, concedi debet martyrium causare gratiam ex opere operato. Si autem nomine gratiæ causatæ ex opere operato intelligatur gratia causata propter sanctitatem operis facti à ministro nomine Christi, in hoc sensu, in quo sacramenta causant gratiam ex opere operato, martyrium non causat gratiam ex opere operato, cum minister, hoc est persecutor, qui martyrem occidit, non operetur nomine Christi opus sanctum, sed vt minister diaboli operetur opus summè impium. Vt igitur cautè loquamur, dicere possumus martyrium causare gratiam quasi ex opere operato.

6. Quæritur tertio, quandonam martyrium causet gratiam, & remissionem peccatorum?

Respondeo, quod Salas 1. 2. tract. 2. disp. 2. num. 14. docet gratiam quasi ex opere operato, & remissionem peccatorum conferri martyri, cum primum anima iam est à corpore separata. Contra hanc opinionem est: nam sequeretur, quod infantes, qui non baptizati baptismo aquæ martyrio afficiuntur, ac baptizantur baptismo sanguinis, dum viuunt, non consequerentur gratiam, & remissionem peccati originalis quoad culpam, sed solum gratiam, & remissionem consequerentur, cum primo anima est à corpore separata, quod est absurdum. Præterea iuxta regulas ordinarias diuinæ prouidentiæ nemo consequitur gratiam, vel eius augmentum, aut remissionem peccati mortalis, cum est in statu termini, sed solùm cum est in statu vitæ; sed anima cum primo est separata à corpore, primo est in statu termini, & non est amplius in statu viæ; ergo anima cum primo est à corpore separata, non consequitur augmentum gratiæ, neque remissionem peccati originalis quod est mortale.

7. Vega lib. 6. in Trident. cap. 37. & lib. cap. 43. Suarius tom. 3. in 3. par. quæst. sect. 3. Lessius lib. 3. de Virtutibus, cap. docent gratiam supra meritum, & remissionem peccatorum quoad culpam, & totam pœnam tribui martyri, cum primo est in statu, vt naturaliter non possit amplius viuere, sed debeat mori. Contrà hanc opinionem est. Nam martyr gratiam propriam martyrij non recipit, quandiù est indifferens ad hoc vt sit martyr, vel deficiat à fide, & damnetur; sed sæpè qui in odium fidei cruciantur, postquam reducti sunt ad statum, vt naturaliter debeant mori, viuunt pluribus horis, ac diebus, ac per aliquod tempus remanent indifferentes ad hoc, vt perseuerent, vel deficiant à fide, & damnentur; ergo. Minor probari potest pluribus exemplis, ac præsertim illius ex quadraginta martyribus sebastenis, qui cum diù toleraſſet glaciem, defecit à fide, & dum ingrederetur in balneum calidum, fidem negaret, mortuus est, & amisit palmam martyrij, ac proindè cum defecit à fide, iam erat in statu, vt naturaliter non posset viuere.

8. Alij dicunt gratiam supra meritum, & remissionem peccatorum quoad pœnam, & culpam conferri, cum vi tormentorum martyr non habet amplius vsum libertatis, ac proindè non potest amplius peccare. Sed contra est. Nam plures martyres retinent vsum rationis, & libertatis vsque ad vltimum instans, vel momentum vitæ; ergo de his remanet difficultas.

9. Dicendum ergo gratiam supra meritum martyri conferri in eo instanti, seù momento, post quod martyr naturaliter non potest amplius viuere. Eo enim ipso perseuerauit vsque ad finem, ac proindè accipit gratiam promissam perseuerantiæ, acceptura coronam gloriæ, cum primum anima fuerit separata à corpore.

10. Dices. Quid si martyri miraculosè conseruetur vita post illud instans, vel momentum?

Respondeo probabile esse, quod tunc confirmaretur in gratia. Ratio est, quia vita miraculosè conseruata martyri, non debet illum exponere periculo amittendi coronam perseuerantiæ, quam iam meritus fuerat, perseuerando vsque ad momentum, post quod naturaliter debuisset mori.

11. Quæritur quarto, vtrum martyrium seu baptismus sanguinis causet gratiam maiorem ea, quam causat baptismus aquæ?

Respondeo affirmatiuè, ac dico martyrium infantibus conferre maiorem gratiam, quam conferat baptismus aquæ. Probatur, nam

nam ecclesia innocentibus in odium Christi occisis ab Herode tribuit cultum, infantibus autem baptizatis, & mortuis ante vsum rationis non tribuit cultum; sed non esset ratio, cur tribueret cultum innocentibus, alijsque infantibus occisis in odium fidei, ac non tribueret cultum infantibus baptizatis mortuis ante vsum rationis, si martyrium non tribueret altiorem gradum gratiæ, & gloriæ, quam baptismus aquæ; ergo. Hinc sequitur martyrium etiam adultis, posita æquali dispositione, tribuere maiorem gratiam, quam baptismus aquæ, & cætera sacramenta, ac posita maiori dispositione, tribuere maiorem gratiam, non solum ex opere operantis, sed quasi ex opere operato, quam posita minori dispositione. Mensuram autem gratiæ, quam martyrium tribuit, nos definire non possumus, Deus scit, ac definit, qui martyres coronat. S. Augustinus lib. de sancta virginitate cap. 45. agens de fructu quinquageno, sexageno, atque centeno, quibus gradibus Christus Matth. 13. gratiæ, ac gloriæ gradus distinxit, centenum, hoc est summum gratiæ fructum martyribus, à quibusdam anterioribus tractatoribus adscriptum fuisse docet; & in Psalmum 67. ad illa verba *Principes Iudæ*, dicit. *Martyres namque in ecclesia summum locum tenent, atque apice sanctæ dignitatis excellunt*. S. Cyprianus in Præfat. ad librum de exhortatione martyrij dicit. *Nos, qui Domino permittente, primum baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoque singulos præparemus, insinuantes, & docentes hoc esse baptisma in gratia maius, in potestate sublimius, in honore pretiosius*.

12. Quæritur quinto, vtrum martyrium cum gerit vicem baptismi aquæ, imprimat characterem?

Respondeo Aureolum in 4. dist. 4. quæst. 2. art. 1. docuisse martyrium imprimere characterem hominibus non baptizatis baptismo aquæ. Reijcitur communiter hæc opinio. Eatenus enim deberet imprimere characterem, quatenus dicitur, & est baptismus sanguinis; sed contrario perfecta, cum iustificat non baptizatum, dicitur baptismus flaminis, & tamen non imprimit characterem; ergo neque martyrium. Ideo Sotus lib. 2. de natura, & gratia, cap. 16. docet, quod si martyr non baptizatus miraculosè reuocaretur ad vitam, deberet baptizari baptismo aquæ; si autem per martyrium iam accepisset characterem baptismi, baptizari non deberet.

QVÆSTIO C.

De gloria tum essentiali, tum accidentali, quæ martyres in cælo potiuntur, & de aureola.

1. GLoria essentialis consistit in essentiali beatitudine, hoc est in visione beatifica, & amore ex visione consequente; & quia visio, & amor correspondent gratiæ, ideò martyres in cælo consequuntur beatitudinem, ac gloriam essentialem æqualem gratiæ, quam dum viuerent, acceperunt, tum ex opere operantis, tum ex quasi opere operato, ac supra merita. Sicut autem martyres in via accipiunt maximam gratiam, vt dictum est quæst. 99. num. 11. sic in patria accipiunt maximam gloriam essentialem. In gloria essentiali consistit corona vitæ, ac corona aurea, qua sancti, ac præsertim martyres à Deo coronari sacra Scriptura testatur; vt cum Apocalypsis 2. 10. dicitur: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*; Apocal. 4. *In capitibus eorum coronæ aureæ*.

2. Vltrà gloriam essentialem, quæ vocatur corona aurea, & vltrà accidentalem transeuntem, vt *cum gaudium erit coram Angelis Dei*, vt dicitur Luc. 15. datur etiam martyri gloria aliqua accidentalis permanens, quæ vocatur aureola. Triplex est aureola, martyrum, virginum, & doctorum, quorum primi triumpharunt de hostibus fidei, secundi de carne, tertij de errore, & ignorantia. Aureola videtur consistere tum in excellentia quadam morali, tum in quodam ornatu physico animæ, qui sit proportionalis characteri impresso à quibusdam sacramentis. Accipiunt etiam martyres specialem quamdam gloriam corporis, præsertim in partibus, in quibus passi sunt. De his corporis ornamentis loquuntur plures Patres, præsertim Augustinus, & Chrysostomus. Augustinus enim serm. 103. de diuersis cap. 5. dicit: *Ipsa corpora martyrum, in quibus indigna tormenta passi sunt, eis in digna ornamenta vertentur*: & serm. 116. in fine: *Corpora ipsa sua habebunt magna ornamenta, in quibus passi sunt magna tormenta*. Chrysostomus homilia de natiuitate Machabæorum: *Sicut corona regalis vndique decorata fulgores varios emittit, ita sanctorum martyrum corpora, sicut pretiosis lapidibus acceptis pro Christo vulneribus distincta, omni regum diademate pretiosiora, & spectabiliora reddunturs*. Videri potest Theophilus Raynaudus tomo 18. lib. de martyrio per pestem, par. 2. de martyrio præcisè dicto, ex quo auctore plura desumpsi.

TRACTATVS XIII.

De ministro, susceptore, necessitate, & obligatione baptismi.

QVÆSTIO CI.

Quisnam sit minister, qui ex officio debet baptizare?

S. Th. quæst. 67. art. 1. & 2.

1. CVM egerimus de essentia, & institutione baptismi, de eius materia, & forma,

de fortitudine, cap. 1. Valentia tom. 3. disp. 8. quæst. 2. par. 2. Suarius 3. par. tom. 3. disp. 29. sect. 2. & lib. 12. de gratia cap. 6. num. 21. & plures alij: martyrium confert gratiam supra meritum operantis instar sacramenti.

3. Probatur primo. Nam martyrium confert gratiam infantibus instar sacramenti sine vllo merito ipsorum; ergo etiam adultis debet conferre gratiam supra meritum ipsorum.

Confirmatur, nam ex eo, quod adulti propria voluntate moriantur, ac plures actus bonos exerceant, non debet impediri in martyrio vis causandi gratiam supra merita, sicut non impeditur in baptismo adultorum.

4. Probatur secundo. Nam ex dictis qu. 98. num. 1. martyrium habet virtutem auferendi omnia peccata quoad pœnam, & culpam; sed hæc ablatio sæpè est supra meritum operantis, vt cum quis alioquin plurium peccatorum reus in odium fidei occiditur ex improuiso, vel dormiens; ergo martyrium confert etiam gratiam supra meritum operantis proportionaliter, ac baptismus.

5. Quæritur secundo, vtrum martyrium causet gratiam ex opere operato?

Respondeo quæstionem esse de nomine. Si enim nomine gratiæ causatæ ex opere operato intelligatur gratia causata supra meritum recipientis, eo ipso, quod conceditur martyrium causare gratiam supra meritum martyris, concedi debet martyrium causare gratiam ex opere operato. Si autem nomine gratiæ causatæ ex opere operato intelligatur gratia causata propter sanctitatem operis facti à ministro nomine Christi, in hoc sensu, in quo sacramenta causant gratiam ex opere operato, martyrium non causat gratiam ex opere operato, cum minister, hoc est persecutor, qui martyrem occidit, non operetur nomine Christi opus sanctum, sed vt minister diaboli operetur opus summè impium. Vt igitur cautè loquamur, dicere possumus martyrium causare gratiam quasi ex opere operato.

6. Quæritur tertio, quandonam martyrium causet gratiam, & remissionem peccatorum?

Respondeo, quod Salas 1. 2. tract. 2. disp. 2. num. 14. docet gratiam quasi ex opere operato, & remissionem peccatorum conferri martyri, cum primum anima iam est à corpore separata. Contra hanc opinionem est: nam sequeretur, quod infantes, qui non baptizati baptismo aquæ martyrio afficiuntur, ac baptizantur baptismo sanguinis, dum viuunt, non consequerentur gratiam, & remissionem peccati originalis quoad culpam, sed solum gratiam, & remissionem consequerentur, cum primo anima est à corpore separata, quod est absurdum. Præterea iuxta regulas ordinarias diuinæ prouidentiæ nemo consequitur gratiam, vel eius augmentum, aut remissionem peccati mortalis, cum est in statu termini, sed solùm cum est in statu vitæ; sed anima cum primo est separata à corpore, primo est in statu termini, & non est amplius in statu viæ; ergo anima cum primo est à corpore separata, non consequitur augmentum gratiæ, neque remissionem peccati originalis quod est mortale.

7. Vega lib. 6. in Trident. cap. 37. & lib. cap. 43. Suarius tom. 3. in 3. par. quæst. sect. 3. Lessius lib. 3. de Virtutibus, cap. docent gratiam supra meritum, & remissionem peccatorum quoad culpam, & totam pœnam tribui martyri, cum primo est in statu, vt naturaliter non possit amplius viuere, sed debeat mori. Contrà hanc opinionem est. Nam martyr gratiam propriam martyrij non recipit, quandiù est indifferens ad hoc vt sit martyr, vel deficiat à fide, & damnetur; sed sæpè qui in odium fidei cruciantur, postquam reducti sunt ad statum, vt naturaliter debeant mori, viuunt pluribus horis, ac diebus, ac per aliquod tempus remanent indifferentes ad hoc, vt perseuerent, vel deficiant à fide, & damnentur; ergo. Minor probari potest pluribus exemplis, ac præsertim illius ex quadraginta martyribus sebastenis, qui cum diù toleraſſet glaciem, defecit à fide, & dum ingrederetur in balneum calidum, fidem negaret, mortuus est, & amisit palmam martyrij, ac proindè cum defecit à fide, iam erat in statu, vt naturaliter non posset viuere.

8. Alij dicunt gratiam supra meritum, & remissionem peccatorum quoad pœnam, & culpam conferri, cum vi tormentorum martyr non habet amplius vsum libertatis, ac proindè non potest amplius peccare. Sed contra est. Nam plures martyres retinent vsum rationis, & libertatis vsque ad vltimum instans, vel momentum vitæ; ergo de his remanet difficultas.

9. Dicendum ergo gratiam supra meritum martyri conferri in eo instanti, seù momento, post quod martyr naturaliter non potest amplius viuere. Eo enim ipso perseuerauit vsque ad finem, ac proindè accipit gratiam promissam perseuerantiæ, acceptura coronam gloriæ, cum primum anima fuerit separata à corpore.

10. Dices. Quid si martyri miraculosè conseruetur vita post illud instans, vel momentum?

Respondeo probabile esse, quod tunc confirmaretur in gratia. Ratio est, quia vita miraculosè conseruata martyri, non debet illum exponere periculo amittendi coronam perseuerantiæ, quam iam meritus fuerat, perseuerando vsque ad momentum, post quod naturaliter debuisset mori.

11. Quæritur quarto, vtrum martyrium seu baptismus sanguinis causet gratiam maiorem ea, quam causat baptismus aquæ?

Respondeo affirmatiuè, ac dico martyrium infantibus conferre maiorem gratiam, quam conferat baptismus aquæ. Probatur, nam

nam ecclesia innocentibus in odium Christi occisis ab Herode tribuit cultum, infantibus autem baptizatis, & mortuis ante vsum rationis non tribuit cultum; sed non esset ratio, cur tribueret cultum innocentibus, alijsque infantibus occisis in odium fidei, ac non tribueret cultum infantibus baptizatis mortuis ante vsum rationis, si martyrium non tribueret altiorem gradum gratiæ, & gloriæ, quam baptismus aquæ; ergo. Hinc sequitur martyrium etiam adultis, posita æquali dispositione, tribuere maiorem gratiam, quam baptismus aquæ, & cætera sacramenta, ac posita maiori dispositione, tribuere maiorem gratiam, non solum ex opere operantis, sed quasi ex opere operato, quam posita minori dispositione. Mensuram autem gratiæ, quam martyrium tribuit, nos definire non possumus, Deus scit, ac definit, qui martyres coronat. S. Augustinus lib. de sancta virginitate cap. 45. agens de fructu quinquageno, sexageno, atque centeno, quibus gradibus Christus Matth. 13. gratiæ, ac gloriæ gradus distinxit, centenum, hoc est summum gratiæ fructum martyribus, à quibusdam anterioribus tractatoribus adscriptum fuisse docet; & in Psalmum 67. ad illa verba *Principes Iudæ*, dicit. *Martyres namque in ecclesia summum locum tenent, atque apice sanctæ dignitatis excellunt*. S. Cyprianus in Præfat. ad librum de exhortatione martyrij dicit. *Nos, qui Domino permittente, primum baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoque singulos præparemus, insinuantes, & docentes hoc esse baptisma in gratia maius, in potestate sublimius, in honore pretiosius*.

12. Quæritur quinto, vtrum martyrium cum gerit vicem baptismi aquæ, imprimat characterem?

Respondeo Aureolum in 4. dist. 4. quæst. 2. art. 1. docuisse martyrium imprimere characterem hominibus non baptizatis baptismo aquæ. Reijcitur communiter hæc opinio. Eatenus enim deberet imprimere characterem, quatenus dicitur, & est baptismus sanguinis; sed contrario perfecta, cum iustificat non baptizatum, dicitur baptismus flaminis, & tamen non imprimit characterem; ergo neque martyrium. Ideo Sotus lib. 2. de natura, & gratia, cap. 16. docet, quod si martyr non baptizatus miraculosè reuocaretur ad vitam, deberet baptizari baptismo aquæ; si autem per martyrium iam accepisset characterem baptismi, baptizari non deberet.

QVÆSTIO C.

De gloria tum essentiali, tum accidentali, quæ martyres in cælo potiuntur, & de aureola.

1. GLoria essentialis consistit in essentiali beatitudine, hoc est in visione beatifica, & amore ex visione consequente; & quia visio, & amor correspondent gratiæ, ideò martyres in cælo consequuntur beatitudinem, ac gloriam essentialem æqualem gratiæ, quam dum viuerent, acceperunt, tum ex opere operantis, tum ex quasi opere operato, ac supra merita. Sicut autem martyres in via accipiunt maximam gratiam, vt dictum est quæst. 99. num. 11. sic in patria accipiunt maximam gloriam essentialem. In gloria essentiali consistit corona vitæ, ac corona aurea, qua sancti, ac præsertim martyres à Deo coronari sacra Scriptura testatur; vt cum Apocalypsis 2. 10. dicitur: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*; Apocal. 4. *In capitibus eorum coronæ aureæ*.

2. Vltrà gloriam essentialem, quæ vocatur corona aurea, & vltrà accidentalem transeuntem, vt *cum gaudium erit coram Angelis Dei*, vt dicitur Luc. 15. datur etiam martyri gloria aliqua accidentalis permanens, quæ vocatur aureola. Triplex est aureola, martyrum, virginum, & doctorum, quorum primi triumpharunt de hostibus fidei, secundi de carne, tertij de errore, & ignorantia. Aureola videtur consistere tum in excellentia quadam morali, tum in quodam ornatu physico animæ, qui sit proportionalis characteri impresso à quibusdam sacramentis. Accipiunt etiam martyres specialem quamdam gloriam corporis, præsertim in partibus, in quibus passi sunt. De his corporis ornamentis loquuntur plures Patres, præsertim Augustinus, & Chrysostomus. Augustinus enim serm. 103. de diuersis cap. 5. dicit: *Ipsa corpora martyrum, in quibus indigna tormenta passi sunt, eis in digna ornamenta vertentur*: & serm. 116. in fine: *Corpora ipsa sua habebunt magna ornamenta, in quibus passi sunt magna tormenta*. Chrysostomus homilia de natiuitate Machabæorum: *Sicut corona regalis vndique decorata fulgores varios emittit, ita sanctorum martyrum corpora, sicut pretiosis lapidibus acceptis pro Christo vulneribus distincta, omni regum diademate pretiosiora, & spectabiliora reddunturs*. Videri potest Theophilus Raynaudus tomo 18. lib. de martyrio per pestem, par. 2. de martyrio præcisè dicto, ex quo auctore plura desumpsi.

TRACTATVS XIII.

De ministro, susceptore, necessitate, & obligatione baptismi.

QVÆSTIO CI.

Quisnam sit minister, qui ex officio debet baptizare?

S. Th. quæst. 67. art. 1. & 2.

1. CVM egerimus de essentia, & institutione baptismi, de eius materia, & forma,

ac de tribus baptismatibus, aquæ nimirum, sanguinis, & flaminis, sequitur, vt agamus de ministro baptismi.

2. Quæritur igitur primo, quinam sit minister, qui ex officio debet baptizare?

Respondeo, quod officium baptizandi spectat ad solos sacerdotes, adeoque non spectat ad diaconum, vel vllum sacerdote inferiorem, vt docet S. Thomas qu. 67. art. 1. Probatur primo ex Concilio Florentino in decreto Eugenij pro Armenis, post vltimam sessionem, vbi Pontifex agens de baptismo, dicit: *Minister huius sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare*. Probatur secundo ratione, quam affert S. Thomas, alijque communiter. Ad eumdem spectat officium conficiendi corpus Christi mysticum, ad quem spectat officium conficiendi corpus Christi reale; sed sacerdotes ex vi sacerdotij habent officiū conficiendi corpus reale Christi, siquidem sacerdotium principaliter ordinatur ad conficiendam Eucharistiam; ergo ad officium sacerdotis spectat conficere corpus Christi mysticum; sed per baptismum baptizati introducuntur in Ecclesiam, & fiunt membra corporis Christi mystici, atque acquirunt ius recipiendi Eucharistiam, quæ dicitur communio, quia est sacramentum ecclesiasticæ vnitatis, iuxtà illud Apostoli 1. ad Corinthios 10. *Vnum corpus multi sumus omnes, qui de vno pane participamus*; ergo ad sacerdotes spectat officium baptizandi. Sicut autem officium diaconi non est conficere corpus Christi reale, sed assistere, ac ministrare immediatè sacerdoti conficienti corpus reale Christi, ideoque diaconus significat ministrum, ita officium diaconi non est baptizando efficere membra corporis Christi mystici, sed assistere, ac ministrare sacerdoti baptizanti, atque efficienti membra corporis Christi mystici.

3. Quæritur secundo, vtrum officium baptizandi spectet ad solos episcopos, vel etiam ad sacerdotes episcopo inferiores?

Respondeo, quod officium baptizandi, vt docet idem S. Thomas quæst. 67. art. 2. ad 2. quem alij sequuntur, spectat non ad solos episcopos, qui tenent locum Apostolorum, sed etiam ad minores sacerdotes, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum, ideoque Paulus 1. ad Corinthios 1. dicit: *Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare*, quia Christus officium baptizandi commisit Apostolis, & episcopis, vt per sacerdotes inferiores exercendum. Probatur primo conclusio ex allatis verbis Concilij Florentini. Rationem affert S. Thomas. Nam in qualibet Republica benè ordinata maiora solùm reseruantur maioribus principibus, minora relinquuntur minoribus, iuxtà illud Exodi 18. *Quidquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantùm minora iudicent*; sed per baptismum baptizati constituuntur in minimo gradu ecclesiæ; ergo conueniens fuit, vt officium baptizandi non reseruaretur episcopis, sed illis solùm reseruarentur officia confirmandi, & ordinandi, adeoque constituendi in alijs gradibus non infimis ecclesiæ.

4. Ex doctrina P. Vasquez hic disp. 147. cap. 2. & aliorum in sensu proportionali sacerdotes ex officio possunt baptizare, ac possunt ex officio absoluere à peccatis. Sicut igitur dum dicitur, quod omnes sacerdotes possunt ex officio absoluere, non est sensus, quod eo ipso, quod sunt sacerdotes, possint absoluere quoscumque; & à quibuslibet peccatis, etiamsi à Pontifice, vel Episcopo non deputentur ad absoluendum per collationem iurisdictionis, & assignationem subditorum, sed solùm est sensus, quod eo ipso, quod sunt sacerdotes, possunt deputari ad absoluendum vbique, vel certis in locis ab omnibus, vel ab aliquibus peccatis, prout Pontifici, vel Episcopo placuerit; sic dum dicimus, quod sacerdotes possunt ex officio baptizare, non est sensus, quod eo ipso, quod sunt sacerdotes, possint baptizare quoscumque, in quibuslibet diœcesibus, vel parochijs, sed solùm est sensus, quod possunt deputari, vt ordinarij ministri ad baptizandum, vel vbique, vel certis in locis, prout superiori placuerit. Ratio est, quia quandoquidem per baptismum fideles introducuntur in ecclesiam, & constituuntur in hac, vel illa diœcesi, aut parochia ecclesiæ, ad pastores ecclesiæ spectat disponere, quinam sacerdotes debeant baptizando introducere fideles in ecclesiam, eosque constituere in hac, vel illa diœcesi, vel parochia ecclesiæ. Est tamen differentia, quod sacerdotes, nisi fuerint deputati ad absoluendum, non absoluunt validè; at etiamsi non fuerint deputati ad baptizandum, validè baptizant, sed illicitè.

QVÆSTIO CII.

Vtrum in casu necessitatis quilibet vir, vel mulier possit baptizare? S. Th. quæst. 67. art. 3. 4. 5.

1. VT refert Bellarminus lib. de sacramento Baptismi, cap. 7. Caluinus tum in Antitodo Concilij Tridentini, tum in lib. institutionum, cap. 15. 20. & sequentibus docet ijs, qui non sunt ordinarij ministri baptismi, non licere etiam in extrema necessitate vllum baptizare. Contra hunc errorem de fide est baptismum in casu necessitatis posse validè, & licitè ministrari à quocumque. Ita definiuit Eugenius IV. in Concilio Florentino in decreto fidei pro Armenis post vltimam sessionem, dicens: *In casu autem necessitatis non solùm sacerdos, vel diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, immò etiam paganus, & hæreticus baptizare potest, dummodò formam seruet Ecclesiæ, & facere intendat id, quod facit Ecclesia*. Hoc idem seorsim de diaconis, de laicis, de mulieribus, ac de paganis ante Concilium Florentinum definitum fuerat à varijs Pontificibus, quorum

rum auctoritates videri possunt apud S. Thomam hic art. 3. & 4. Rationem affert S. Thomas, quia cum baptismus sit sacramentum summè necessarium ad salutem, Deus, qui vult omnes homines saluos fieri, voluit, vt materia baptismi esset communissima, hoc est aqua naturalis, & minister sufficiens baptismi esset quilibet homo.

2. Hinc sequitur, quod si laicus, vel mulier, vel non baptizatus baptizent extra casum necessitatis, peccant quidem, sed baptismus est validus. Ratio est, quia sicut materia, quæ est sufficiens ad valorem baptismi in casu necessitatis, semper est sufficiens, sic minister, qui est sufficiens ad valorem baptismi in casu necessitatis, semper est sufficiens; sed Christus sicut nihil aliud requisiuit ad materiam baptismi, nisi vt sit aqua naturalis, sic nihil aliud requisiuit ad ministrum baptismi, nisi vt sit homo; ergo sicut aqua naturalis semper est materia sufficiens ad valorem baptismi, sic homo semper est minister sufficiens ad valorem baptismi. Ideò S. Thomas hic art. 5. in corpore dicit, quod si in casu necessitatis duo non baptizati se mutuò baptizarent, consequerentur non solùm sacramentum, sed etiã rem, seù effectum sacramenti, hoc est gratiã: si verò extra casum necessitatis hoc fieret, vterque peccaret grauiter, adeoque neuter consequeretur effectum sacramenti, hoc est gratiã, licet non tolleretur ipsum sacramentum.

3. Allatæ doctrinæ non obstat Gregorius 2. in epistola ad Bonifacium, vt refertur cap. 52. *Quos à Paganis* de consecratione, distinctione 4. dicens: *Quos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita se habet, vt denuò baptizes in nomine Trinitatis mandamus.* Dicendum enim cum S. Thoma, & omnibus Theologis, quod ideo Pontifex præcepit, vt iterum baptizarentur in nomine Trinitatis, quia illi pagani non seruauerant debitam formam baptizandi in nomine Trinitatis. Similiter non obstat Ioãnes 8. dum in epistola ad Anselmum, quæ refertur Canone *ad limina* 21. quæst. dicit: *Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus iuxta canonicam auctoritatem, si necesse fuerit, facere, liberè conceditur.* Nam non excludit infideles simpliciter, sed solùm eos excludit pro eo casu, in quo aderant fideles laici, qui possent baptizare. Præsentibus enim fidelibus baptizatis, baptismus ministrari non debet ab infidelibus non baptizatis. Eodem pacto respondendùm est ad similes auctoritates concilij eliberitani can. 38. Gelasij papæ in epistola ad episcopos per italiam, quæ ponitur primo tomo epistolarum pontificiarum, & ad alia similia loca Patrum.

4. Similiter non obstant Tertullianus lib. de baptismo, capite 7. vbi loquens de baptismo dicit: *Alioquin etiam laicis ius est. Quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari potest*, et Hieronymus eodem pacto loquens in dialogo contra luciferianos, ac dicens: *Licere laicis, ait.* Vt enim explicat Vasquez hic disp. 147. cap. 2. num. 8. isti Patres docent solùm, quod baptismus ex æquo potest dari, & accipi, ideoque sicut omnes possunt baptismum accipere, sic omnes possunt baptismum dare. Multò minus obstat Isidorus, qui, vt refertur in canone *si quis per ignorantiam* 1. quæst. 1. dicit, *si quis per ignorantiam ordinetur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterùm baptizari.* Nam Isidorus hæc verba non profert ex propria sententia, sed ex aliorum opinione, vt patet, quia errorem relatum corrigens, subiungit: *sed Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.*

5. Demum non obstat Augustinus libro 2. contra epistolam Parmeniani, dum dubitat, an baptismus collatus à non baptizato sit validus, dicens: *Hæc quidem alia quæstio est, vtrum & ab his, qui nunquam fuerunt christiani, possit baptismus dari, nec aliquid temerè affirmandum est sine auctoritate sancti Concilij, quantùm tantærei sufficit.* Nam cum iam hoc fuerit definitum à concilio vniuersali, vt Augustinus optabat, non potest ampliùs in dubium reuocari. Addo, quod Augustinus libro de baptismo contra Donatistas cap. 37. indicat, quam ipse sententiam esset probaturus, si in aliquo concilio sederet, in quo esset hæc quæstio definienda, dicens. *Nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui vbicunque, & à quibuscumque illum verbis euangelicis consecratum sine simulatione, & cum aliqua fide accepissent.* Quidam alij Patres negantes mulieres habere ius baptizandi, negant mulieribus ius baptizandi extra casum necessitatis, & cum præsentes sunt viri, qui possint baptismum ministrare, non autem negant mulieres posse baptizare in casu necessitatis, & in absentia virorum.

6. Quæritur secundo, vtrum diaconus possit specialiter ab episcopo deputari ad baptizandum. Respondeo, quod diaconus, vt docet Sotus, quem sequitur Vasquez hic disp. 146. cap. 4. licet non possit baptizare ex officio, tamen præstat clericis inferioribus in hoc, quod diaconi ex defectu sacerdotum possunt auctoritate episcoporum deputari ad baptizandum etiam solemniter, & extra casus necessitatis. E conuerso clerici inferiores, ac laici non possunt hoc pacto deputari, sed solùm possunt baptizare non solemniter in casibus necessitatis. Probatur: nam in primitiua ecclesia cùm pauci erant sacerdotes, diaconi in defectum sacerdotum deputabantur ad euangelizandum, & baptizandum, etiam non constitutos in extrema necessitate, eo pacto, quo vt colligitur ex capite 8. actorum, Philippus diaconus missus fuit ab Apostolis in Samariã ad prædicandum, & baptizandum; sed clericis inferioribus neque etiam in defectum sacerdotum potest committi munus baptizandi extra casum necessitatis; ergo &c. Confirmatur, nam vt præscribitur in pontificali romano, episcopus diaconis statim post ordinationem dicit: *Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, & prædicare*; sed hoc non dici-

dicitur clericis inferioribus; ergo signum est, quod aliquo speciali modo diaconis potest committi munus baptizandi, quo non potest committi clericis inferioribus: ideoque etiam his temporibus probabile existimat Vasquez cum Soto, quod in regionibus Indiæ, in quibus pauciſſimi sunt sacerdotes, posset diaconis iniungi munus baptizandi in defectum sacerdotum. Diaconus igitur, quia ex vi suæ ordinationis est minister sacerdotum, potest ex vi eiusdem supplere defectum sacerdotum quoad baptizandum, & quoad quædam alia, quæ primò, & per se spectant ad sacerdotem.

7. Diaconus, & alii inferiores, si baptizent extra casus, in quibus possunt licitè baptizare, peccant mortaliter, vt docet communis sententia, quam sequitur Vasquez hic disp. 146. cap. 5. Ratio est, quia, cùm materia est grauis, præcepta grauiter obligant; sed administratio baptismi est materia grauis; ergo præceptum, vt diaconi, & alii inferiores non administrent baptismum, nisi in certis casibus, obligat grauiter, adeoque per se, & præscindendo ab ignorantia, mortaliter peccant, si baptizent extra casus, in quibus permittitur illis baptizare. Falsa igitur est opinio Caietani hic in commentario articuli 4. docentis laicum, si sine necessitate, ac sine solemnitate baptizet, & non ex contemptu, neque ex præsumptione id faciat, peccare solùm venialiter.

8. In casu necessitatis extremæ si plures adsint, qui possint baptizare, si adest sacerdos, nullus alius potest baptizare. Ratio est, quia solus sacerdos est per se idoneus minister baptismi; aliis permittitur baptizare, cum non adest idoneus minister; ergo præsente sacerdote nulli alteri permittur baptizare. Si non adsit sacerdos, debet præferri dignior, ideoq; præsente clerico, non potest baptizare laicus, præsente viro, non potest baptizare mulier, præsente fideli, & baptizato, non potest baptizare infidelis, & non baptizatus. Ratio est, quia cùm non adest minister simpliciter aptus, præferri debet minus ineptus. Probabile autem est, quod mortaliter peccet, qui talem ordinem transgreditur, Cùm enim ministratio baptismi sit materia grauis, grauiter peccat qui baptismum ministrat, cum id illi non licet. Debet aduerti, quod si dignior nolit baptizare, tunc minus dignus non solùm potest, sed tenetur baptizare. Ratio est, quia perindè est, quod dignior nolit baptizare, ac quod non adsit. Rursus si minus dignus sciat melius baptizare, quàm dignior, præferendus est minus dignus.

QVAESTIO CIII.

Vtrum plures possint simul eumdem baptizare?

S. Th. qu. 67. art. 6.

1. QVæritur primò vtrum plures possint simul eumdem baptizare?

Respondeo negatiuè. Si igitur duo, vel plures conentur simul baptizare, ita vterque abluat, vterque proferat integram formam, & vterque habeat intentionem baptizandi adæquatè per seipsum independenter ab alio, per se grauiter peccant, siquidem sacramentum baptismi ab vno tantùm ministro tribui debet. Licet autem iure diuino non sit vniuersaliter illicitum, vt plures sacerdotes simul consecrent eamdem hostiam, ideoque noui sacerdotes consecrant simul cum episcopo, tamen iure diuino est vniuersaliter illicitum, vt plures simul baptizent. Quia enim eucharistia est sacramentum significans vnitatem ecclesiæ, Christus instituit, vt aliquando plures sacerdotes possint licitè simul consecrare. Hæc autem ratio non valet de baptismo.

2. In casu posito si vnus priùs proferat, & absoluat formam, ille solus baptizat, secundus proferens formam non baptizat. Ratio est, quia ex dictis q. 90. num. 2. iam baptizatus non potest iterum validè baptizari; sed qui baptizatur, post ablutionem, prolata integrè forma ab vno ministro cum debita intentione, iam est baptizatus; ergo secundus inuaidè baptizat. Hinc sequitur, quod secundus, qui forma à primo integrè prolata, conaretur baptizare, puniendus esset, tanquam rebaptizator, vt docet S. Thomas hic quæst. 67. art. 6. Si autem vterque simul proferat, & absoluat formam, & vterque abluat, vterque baptizat; siquidem non esset ratio, cur vnus potiùs baptizaret, quam alius, & ex alia parte vterque poneret sufficientia ad valorem baptismi. Licet vterque baptizaret, tamen non essent duo sacramenta baptismi, sed vnicum ministratum à duobus. Probatur: nam sacramentum baptismi est signum practicum regenerationis spiritualis; ergo tunc est vnus numero baptismus, cum est vnum numero signum practicum regenerationis spiritualis; sed duæ ablutiones, & duæ formæ essent vnicum signum practicum regenerationis spiritualis; ergo essent vnicum sacramentum baptismi. Probatur assumptum. Cum enim plura per modum vnius ordinantur ad idem numero significandum practicè, constituunt vnicum signum practicum: ex. gr. ablutio, & prolatio verborum *Ego te baptizo &c.* sunt vnū signum practicum, quia à ministro ordinantur per modum vnius ad significandam eamdem numero regenerationem spiritualem; sed duobus eumdem baptizantibus, Christus, qui est principalis baptizans, per modū vnius ordinat actionem vtriusque ad significandam practicè eamdem numero regenerationem spiritualem; ergo esset vnicum signum practicum, adeoque vnicum sacramentum.

3. Ex tradita doctrina non sequitur, quod vterque minister esset causa totalis baptismi, adeoque quod idem numero effectus penderet à duabus causis totalibus. Nam Christus

stus est principalis baptizans, adoque causa principalis sacramenti: ergo minister non efficit sacramentum vt causa totalis, sed vt causa partialis, & purè instrumentalis. Rursùs non sequitur, quod vterque minister esset causa totalis instrumentalis sacramenti in actu secundò, sed solum sequitur, quod vterque minister esset causa totalis instrumentalis in actu primo. Vt autem dixi in Philosophia *lib.* 2. quæst. 24. repugnant duæ causæ totales in actu secundo, hoc est producentes eumdem effectum per duas actiones adæquatas: at non repugnant duæ causæ totales in actu primò, hoc est sufficientes ad producendum effectum, quæ tamen in actu secundò producant effectum indiuisibiliter per vnam actionem per modum vnius pendentem ab vtraque causa, vt patet: nam duo equi, quorum vterque est sufficiens trahere currum tanta velocitate, coniunctim possunt trahere eumdem currum eadem velocitate, causando motum per vnam actionem pendentem indiuisibiliter ab vtroque equo. In casu nostro vterque minister in actu primo est causa totalis instrumentalis sacramenti, quia vterque ponit materiam, & formam sufficientem ad hoc, vt sit sacramentum. Quia tamen Christus per modum vnius ordinat duas materias, & duas formas ad significandam eamdem numero regenerationem spiritualem; hæc autem ordinatio Christi est actio indiuisibilis suo modo pendens per modum vnius ab vtroque ministro, ab vtraque materia, & vtraque forma: ideò actio vltimo constitutiua sacramenti pendet indiuisibiliter ab vtroque ministro, adeoque sacramentum vt sacramentum non pendet à duplici causa adæquata in actu secundo, sed solum in actu primo. Proportionaliter effectus sacramenti, hoc est gratia, & character causantur à Christo per vnicam actionem pendentem indiuisibiliter ab vtroque ministro, seù pendeat moraliter, seù pendeat physicè, adeoque, neque gratia, & character pendet à duplici causa totali in actu secundo.

4. Quæritur secundo, vtrum baptismus in casu necessitatis possit validè conferri à duobus, quorum vnus abluat, alter proferat formam.

Respondeo, quod Marsilius in 4. qu. 4. art. 8. dub. 11. & Caietanus art. 6. hic in commentarijs docent baptismum in casu necessitatis validè conferri à duobus, quorum alter abluat, alter proferat formam, præsertim in numero plurali, dicens, *Nos te baptizamus &c.* Esset autem casus necessitatis, si duo tantum adessent Catechumeno in articulo mortis constituto, quorum alter esset mutus, adeoque non posset proferre formam, alter esset membris omnibus captus, adeoque non posset abluere. In hoc casu si mutus abluere, membris captus proferret formam, iuxta sententiam horum auctorum baptismus esset validus.

5. Dicendum nihilominus cum sententia communi S. Thomæ hic, quem alij sequuntur, quod baptismus in nullo casu potest validè conferri à duobus modo explicato. Probatur. In nullo enim casu, in quo non potest verificari forma baptismi, baptismus potest esse validus; sed forma baptismi est, *Ego te baptizo &c.* hæc autem non verificatur, nisi abluat qui profert talem formam; ergo &c. Et quia illa forma, *nos te baptizamus*, significat, *ego te baptizo*, & hic alter te baptizat, quod falsificatur, si proferens talem formam non abluat, ideò baptismus etiam sub hac forma collatus esset inualidus. Nec dicas: si baptizaretur sub forma Græcorum, *baptizatur seruus Christi*, talis forma non falsificaretur. Nam eatenus forma Græcorum est valida, quatenus significat exercitè idem, quod forma Latinorum significat signatè, adeoque forma Græcorum habet hunc sensum, baptizatur seruus Christi hac actione baptizandi à me exercita; sed si proferens formam non abluere, forma Græcorum non verificaretur in hoc sensu; ergo &c. Confirmatur primò: nam absurdum est, quod in aliquo casu possit quis baptizari validè forma Græcorum, non autem forma Latinorum. Confirmatur secundò: nam possent plures validè baptizare, ità vt vnus proferret primam partem formæ *ego te baptizo*, alter proferret secundam partem formæ, *in nomine Patris &c.* tertius abluere, quod est absurdum. Forma igitur baptismi significat externam ablutionem ordinatam ad conferendum sacramentum baptismi, adeoque sensus illius est, *ego te exterius abluo, & per externam ablutionem confero tibi sacramentum baptismi*, ideoque licet non sit contra rationem sacramenti *vt sic*, quod alter ministret materiam, alter proferat formam, vt patet in sacramento pœnitentiæ, in quo pœnitens ministrat materiam, sacerdos profert formam, tamen id est contra rationem specialem baptismi, cuius forma significat, quod qui illam profert, abluat, adeoque ponat ablutionem, quæ est proxima materia baptismi.

6. Addimus cum S. Thoma, alijsque communiter contra Durandum, Marsilium, Paludanum, Caietanum, & Richardum, quos refert, ac reijcit Vasquez disp. 148. cap. 5. quod non possunt plures validè baptizare simul, abluendo, & vtendo hac forma, *nos te baptizamus &c.* Probatur: nam variatio, per quam forma significat aliquid contrarium institutioni baptismi, reddit baptismum inualidum; sed illa variatio esset huiusmodi; ergo &c. Probatur minor: baptismus enim ita est institutus, vt sicut vnus Christus totaliter confert integrum baptismum interiorem, vt causa principalis, sic vnus homo exterius baptizet, vt totalis minister Christi; sed duobus simul abluentibus per hanc formam, *nos te baptizamus* significaretur, quod vterque baptizaret exterius, vt partialis minister, eo pacto, quo si duo trahentes nauim dicant, *nos trahimus*, significatur, quod vterque trahit,

vt

vt partialis causa illius actionis; ergo &c. Quamuis igitur illa verba, *nos te baptizamus* ex se essent æquiuoca ad significandum, quod vterque baptizat, vt totalis, vel vt partialis minister exterioris baptismi, tamen per actionem simul abluendi determinarentur ad significandum, quod vterque baptizat exterius, tanquam partialis minister, adeoque ad significandum aliquid contrarium institutioni baptismi. Hinc patet, quare possint plures simul ab vno ministro baptizari sub hac forma, *ego vos baptizo*, & tamen non possit vnus validè baptizari simul à pluribus sub hac forma, *nos te baptizamus*. Disparitas est, quia per illam formam, *ego vos baptizo* nihil significatur contrarium institutioni baptismi: at per hanc, nos te baptizamus, concurrentibus alijs circumstantijs, significatur aliquid contrarium institutioni baptismi, vt ostensum est.

QVÆSTIO CIV.

De patrino, seu susceptore, & sponsore baptismi.

S. Thomas quæst. 67. art. 7. & 8.

1. EX antiquissima ecclesiæ institutione, ac consuetudine, cuius mentionē faciunt antiquissima Concilia, & antiquissimi Patres, Dionysius, Iustinus, Tertullianus, & alij, quos referunt Suarius, & Vasquez hic, in baptismo solemni, non autem in priuato, præter baptizantem, & baptizatum, requiritur aliquis, qui baptizatum leuet de sacro fonte, qui vocatur susceptor, sponsor, seu fideijussor, & patrinus. Huius susceptoris præcipuus, ac maximè necessarius actus est, vt baptizatum suscipiat de manu baptizantis, licet possit etiam in baptismo exercere alios actus, tenendi nimirum baptizatum, dum baptizatur, respondendi prò illo &c. Hoc ecclesiasticum præceptum grauiter obligat, ideoque si celebraretur solemnis baptismus sine susceptore, peccaretur grauiter, sed baptismus esset validus. Hac ceremonia suscipiendi baptizatum de manu baptizantis significat susceptor se baptizatum suscipere sub cura sua, & promittit se habiturum curam salutis, & instructionis spiritualis illius: ideoque susceptor vocatur etiam fideijussor, & sponsor. Ratio huius institutionis est, quia cū baptismus sit spiritualis regeneratio, recenter baptizati sunt veluti *modo geniti infantes*, vt loquitur S. Petrus epist. 2. cap. 2. ergo sicuti infantes de nouo geniti indigent nutrice, à qua nutriantur, & pædagogo, à quo instruantur, sic recenter baptizati indigent aliquo, à quo speciali cura instruantur, & nutriantur lacte fidei; sed sacerdotes baptizantes, vtpotè occupati circa curam communem populi non possunt habere specialem curam singulorum; ergo hæc cura debet alteri committi, ac de facto committitur patrino per illam ceremoniam tradendi illi baptizatum.

2. Hinc inferunt communiter theologi cum S. Thoma, quod patrinus tenetur instruendum in fide baptizatum, cum videat illum indigere tali instructione. Ratio est, quia vnusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit. Quia tamen qui nascuntur inter catholicos sufficienter instruuntur à parentibus, vel tutoribus, vel dominis, ideoque vt plurimum non indigent instructione patrini, ideo patrini inter catholicos solent excusari ab hac obligatione. E conuerso quia qui baptizantur inter infideles solent indigere instructione susceptoris, ideo susceptores solent obligari ad illos instruendos, immò si accidat, vt baptizatus inter catholicos indigeat instructione susceptoris, susceptor baptismi tenetur ex officio ad illum instruendum.

3. Leo Pontifex in decreto, quod refertur cap. 101. *non plures* de consecratione dist. 4. statuerat, vt vnus tantum esset susceptor baptismi, siue esset vir, siue fœmina. Post Leonem iure recentiori fuerat introductum, vt plures possent eumdem de sacro fonte suscipere, ita vt inter illos, & baptizatum contraheretur cognatio spiritualis, vt patet ex capite *quamuis* de cognitione spirituali in sexto. Demum Concilium Tridentinum sess. 24. cap. de reformatione matrimonij decreuit, vt vnus tantum vir, siue mulier, & ad summum vnus, & vna baptizatum de baptismo suscipiat, & parochis præcepit, vt diligenter de ijs inquirant, & eos tantum ad baptizatum susciendum admittant, & in libro eorum nomina describat, doceatque, quam cognationem contraxerint.

4. Post Concilium Tridentinum susceptor baptismi contrahit cognationem spiritualem tantum cum baptizato, & cum patre, & matre baptizati, ita vt talis cognatio sit impedimentum dirimens matrimonium. Statuit etiam Tridentinum, vt duo tantum susceptores hanc cognationem contrahant, & abrogat antiqua iura, quibus statutum fuerat vt omnes susceptores cognationem spiritualem contraherent, non solum cum tribus supradictis, sed etiam cum pluribus alijs. Sed de hac cognatione spirituali ex professo solet agi in tractatu de matrimonio.

QVAESTIO CV.

De necessitate, & obligatione suscipiendi baptismum.

S. Thomas q. 68. art. 1. 2. 3.

1. CIrca necessitatem baptismi plures fuerunt antiquorum, & recentiorum hæreticorum errores, quos refert Vasquez hic disput. 149. cap. 1. Primus est Pelagij, qui, vt testatur Augustinus libro de hæresib. cap. 88. docuit

docuit baptismum non esse necessarium ad remissionem peccati originalis, quod negabat, sed solum ad consequendum regnum Cœlorum. Secundus est Vincentij Victoris, contra quem scripsit Augustinus libros 5. de anima, & eius origine, qui dicebat paruulos nasci cum peccato originali, si tamen prima ætate moriantur, non indigere baptismo, non solum ad remissionem peccati, sed neque ad intrandum Regnum cœlorum, ità tamen, vt ante diem iudicij detineantur in lymbo, deindè in regnum cœlorum admittantur. Tertius est Vuicleffi, vt colligitur ex VValdensi tom. 2. de sacramntis cap. 96. qui existimauit paruulos etiam de lege ordinaria sine baptismo sacramentali posse saluari, iustificatos nimirum per passionem Christi, & per baptismum flaminis, seu spirituale, ac per aquã, quæ exiuit de latere Christi, de qua aqua intelligebat verba Christi Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* atque addebat, quod definientes paruulos fidelium sine baptismo sacramentali decedentes non fore saluandos, in hoc sunt præsumptuosi, ac stolidi. Quartus error est Zuinglij, ac Buceri, qui dixerunt baptismum esse tantum quoddam externum symbolum, adeoque paruulos prædestinatos etiam sine baptismo saluari, paruulos non prædestinatos etiam cum baptismo damnari. Quintus error est Caluini, qui docuit paruulos filios fidelium etiam sine baptismo esse sanctos, & membra Ecclesiæ, adeoque si moriantur, saluari.

2. Dicendum contra omnes istos errores, baptismum post Christum necessarium esse ad salutem omnibus. Conclusio est de fide, ac definita fuit a Concilio Tridentino, sess. 7. can. 5. *Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est non esse necessarium ad salutem, anathema sit,* & ante definita fuerat ab Eugenio in Concilio Florentino in decreto fidei post vltimam sessionem: vbi loquens de baptismo dicit. *Cum per primum hominem intrauerit mors in vniuersos, nisi ex aqua, & Spiritu Sancto renascimur, inquit veritas, non possumus in regnum Cœlorum introire.* Idem ante Tridentinum, ac Florentinum definiuerunt Summi Pontifices, & tanquam certissimum dogma docuerunt plures Patres, quos refert Vasquez hic disp. 549. cap. 1. Colligitur hæc veritas à Conciliis, & Patribus ex ijs verbis Christi Io. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Cœlorum.* Cum enim nascendo ex Adamo per carnalem generationem contrahamus peccatum originale, per quod morimur iustitiæ, non possumus saluari, nisi per spiritualem regenerationem in Christo renascamur iustitiæ; sed baptismus est sacramentum regenerationis; ergo &c. Et quia etiam filij fidelium generantur in peccato originali, vt colligitur ex eo, quod Dauid, qui erat filius parentum fidelium, psalmo 50. dicit de se ipso, *in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea,* & S. Paulus, qui pariter ortus fuerat ex parentibus fidelibus, de se ipso dicit ad Ephesios 2. *Eramus enim & nos aliquando natura filij iræ:* ideo etiam filij parentum fidelium non possunt saluari sine baptismo.

3. Baptismus est necessarius necessitate medij, & non solius præcepti. Ratio est, quia illa sunt necessaria ad salutem necessitate solius præcepti, quibus inculpabiliter omissis, tamen potest homo saluari; sed post Christum homines etiamsi inculpabiliter non baptizentur, saluari nequeunt; ergo baptismus est necessarius, non solum necessitate præcepti, sed etiam necessitate medij: sicut ex proportionali ratione habentibus peccatũ mortale personale sacramentum pœnitentiæ est necessarium, non solum necessitate præcepti, sed etiam medij. Addo, quod ex eo, quod baptismus sit necessarius necessitate medij, sequitur, quod per se sit necessarius etiam necessitate præcepti; siquidem omnes, præscindendo ab ignorantia, tenentur ad ponenda media necessaria ad salutem.

4. Caietanus in hac quæst. 68. art. 2. docet secundum communem legem, omnes paruulos, quibus baptismus applicari nequit, saluari posse alio remedio, hoc est voto baptismi, & fide parentum, præsertim adiuncto signo exteriori, quo hæc fides, & votum paruulis applicetur; immò infra in commentario artic. 11. eiusdem quæstionis addit simili remedio posse iustificari, ac saluari paruulos morientes in vtero matrum. Eamdem sententiam ante Caietanum tradiderat Alexander de Ales quarta parte. Alij docuerunt, quod licet non detur aliud remedium vniuersale pro omnibus paruulis, qui non possunt baptizari, tamen aliqui ex speciali gratia, & priuilegio Dei saluantur, vel solis orationibus parentum, vel supplente Deo aliquem defectum materiæ, formæ, vel intentionis, propter quem defectum baptismus fuit inualidus. Aliquos paruulos non baptizatos saluari solis orationibus parentum censuerunt Gerson de natiuitate B. Mariæ, Gabriel in 4. dist. 4. quæst. 2. art. 3. dub. 2. Echius in centurijs. Deum aliquando supplere defectum materiæ &c. docuerunt Altisiodorensis lib. 3. summæ, tract. 3. cap. 4. ad 2. & alij.

5. Dicendum cum communi sententia S. Thomæ hic, quem sequuntur omnes scholastici: non datur secundum legem communem remedium vniuersale pro paruulis, qui non possunt baptizari, nec moriuntur pro fide. Probatur ex verbis Christi Io. 4. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*: quem locum de paruulis, & adultis omnes Patres intellexerunt, sed ita, vt senserint paruulos, nisi re ipsa baptizentur, saluari non posse. Confirmatur ex sensu Ecclesiæ, quæ paruulos morientes sine baptismo, nec ad Ecclesiasticam sepulturam admittit, adeoque sentit eos damnari. Patrum testimonia videri possunt apud Vas-

quez

quez hic disp. 51. cap. 2. Propter hæc fundamenta Sotus, Ledesma, Alphonsus de Castro, & alij sententiam Caietani vocant hæreticam; Vasquez verò loco citato, licet excuset illam à nota hæresis, tamen putat ipsam erroneam, ac Pius V. iussit ex operibus Caietani auferri commentarium art. 2. & 11. in quibus hanc sententiam docet.

6. Paruuli ante Christum poterant saluari per solam fidem illis applicatam circumcisione, vel alio modo, quia pro illis temporibus applicatio fidei erat à Deo instituta in remedium pro parvulis; sed per legem Euangelicam loco fidei substitutus est baptismus, qui sufficit sine fide baptizantis; ergo sicut ante Christum paruuli non poterant saluari per baptismum sine applicatione fidei, ita post Christum non possunt saluari per applicationem fidei sine baptismo. Neque verò est alienum à diuina misericordia, quod Deus cum aliquibus exerceat suam iustitiam, relinquendo illos in massa perditionis sine remedio proximè illis applicabili, sicut non est alienum à diuina misericordia, quod aliquos prædestinet, alios reprobet: tales autem sunt paruuli, qui moriuntur in vtero, siquidem Deus in pœnam peccati originalis iustè illos reliquit in massa perditionis sine remedio proximè illis applicabili. Dixi *sine remedio proximè applicabili*, quia parentes, vel alij, possent talibus paruulis impetrare gratiam, vt nati baptizarentur, adeoque non morerentur sine baptismo.

7. Licet Deus possit modo extraordinario iustificare, & saluare aliquos paruulos morientes sine baptismo, tamen sine speciali reuelatione temerariè assereretur Deum aliquem ex ijs iustificare, ac saluare. Temerarium etiam est sine speciali reuelatione, & instinctu orare Deum, vt aliquem ex paruulis hoc extraordinario modo iustificet, & saluet. Quod Deus, posita etiam lege communi, *nisi quis renatus fuerit &c.* possit aliter paruulum iustificare, & saluare sine baptismo, probatur. Nam etiam ante Christum dabatur lex communis, vt non possent paruuli iustificari, nisi ipsis natis applicaretur circumcisio, vel remedium legis naturæ; sed etiam posita hac lege, Deus de facto modo extraordinario iustificauit, ac sanctificauit Ieremiam, ac Ioannem in vtero matrum; ergo etiam post Christum, licet detur lex communis, *nisi quis renatus fuerit &c.* potest aliquem ex paruulis decedentibus ante baptismum iustificare, ac saluare, adeoque verba illa, *nisi quis renatus fuerit &c.* intelligenda sunt solum de lege communi. Quod temerarium sit sine speciali reuelatione asserere Deum aliquem ex paruulis decedentibus sine baptismo modo extraordinario iustificare, ac saluare, probatur. Nam, cũ detur lex communis, *nisi quis renatus fuerit &c.* temerariè aliquis eximitur ab hac lege; siquidem non est fundamentũ talis exceptionis. Demum quod temerarium sit orare Deũ, vt quemquam saluet hoc modo extraordinario, probatur: nam per se temerarium est sine speciali instinctu Deum orare, vt operetur contra suam legem vniuersalem, præsertim talem, vt non extet promissio, qua Deus promiserit se circa illam aliquando dispensaturum; sed est lex vniuersalis, *nisi quis renatus fuerit &c.* neque Deus promisit se dispensaturum in hac lege, sicut promisit se dispensaturum in quibusdam legibus naturæ, dicens, *In nomine meo Dæmonia eijcient &c.* ergo &c.

QVÆSTIO CVI.

De baptismo in voto.

S. Thom. quæst. 68. art. 2.

1. ALiqui, vt refert Hugo de S. Victore lib. 2. de sacramentis, part. 6. cap. 3. qui Hugo de hac re S. Bernardum consulit, vt constat ex epistola 77. Bernardi ad Vgonem, docuerunt post illa verba Christi Ioan. 3. *nisi quis renatus fuerit &c.* baptismum esse ita necessarium, vt sine baptismo aquæ, vel sanguinis nemo possit saluari, etiamsi vera fide, & contritione, ac desiderio baptismi se conuertat ad Deum. Michael etiam Baius docuit Catechumenum antequam baptizetur, posse ex Dei gratia habere perfectam charitatem, absque eo, quod remissionem peccatorum consequatur, vt colligitur ex propositionibus 21. & 23. 33. & 42. damnatis à Pio V. & Gregorio XIII. in sua Bulla. Vtrum autem qui sunt in articulo mortis, ac baptizari non possunt, si habeant perfectam charitatem, iustificentur, ac saluentur, hic auctor non explicat.

2. Dicendum cum communi, & certa sententia scholasticorum: ad iustificationem sufficit baptismus in voto, hoc est perfecta contritio, & charitas includens efficax desiderium baptismi, ideoque omnes Catechumeni, qui actum perfectæ contritionis, ac dilectionis eliciunt, consequuntur remissionem peccatorum, antequam baptizentur, licet remaneat in illis obligatio suscipiendi baptismum tempore opportuno.

3. Probatur primo ex Scriptura Ezechielis 18. vbi dicitur: *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est &c. omnium iniquitatum eius non recordabor amplius*; ergo perfecta pœnitentia, quæ exercetur per contritionem perfectam, talis est, vt ex diuina promissione statim afferat remissionem peccatorum. Confirmatur: nam actorum 10. narratur, quod Cornelius, & alij gentiles, prædicante Petro, acceperunt Spiritum Sanctum, antequam baptizarentur. Dicitur enim: *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus Sanctus super omnes, qui audiebant verbum, & obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant*

cum

cum Petro, quia & innationes gratia Spiritus Sancti effusa est; sed non receperunt Spiritum Sanctum sine remissione peccatorum; ergo per votum baptismi ex fide, & charitate conceptum acceperunt remissionem peccatorum.

3. Probatur secundo ex Tridentino sess. 14 cap. 4. vbi agens de perfecta charitate dicit. *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum suscipiat, ipsam tamen reconciliationem contritioni sine sacramenti voto, quod in ipsa includitur, non esse adscribendam.* Idem ante Tridentinum docuerat Innocentius 3. capite *Apostolica* de Presbytero non baptizato.

4. Probatur tertio ex Patribus, ac præsertim ex Ambrosio, Augustino, Bernardo, & Vgone de S. Victore. Ambrosius oratione funebri in obitu Valentiniani Imperatoris, qui mortuus est Catechumenus sine baptismo, dicit illum iustificatum, & saluatum per votum baptismi. Verba eius sunt. *Certè quia proposuit, accepit*; & infra, *qui habuit spiritum tuum, quomodo nō accepit gratiam tuam.* & paulo post: *Quod si tuo sanguine abluuntur martyres, & hunc sua pietas abluit, & voluntas.* Augustinus lib. 4. de baptismo cap. 22. dicit. *Quod etiam, atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem, pro nomine Christi id; quod ex baptismo decrat, posse supplere, sed etiam fidem, conuersionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum peruenire non potest.* Bernardus verò epistola 77. ad Vgonem, & Vgo lib. 2. de sacramentis, parte 6. cap. 2. hanc sententiam ex professo docent, & probant. Propter hæc fundamenta non desunt qui oppositam sententiam erroneam, atque etiam hæreticam vocent.

5. Quia verò contritio charitate perfecta potest etiam haberi sine voto explicito baptismi, ideò ad iustificationem, vt docet communis sententia, sufficit contritio includens solum implicitè votum baptismi. Omnis porrò actus perfectæ charitatis, & contritionis continet implicitè votum baptismi. Ratio est, quia omnis actus perfectæ charitatis, & contritionis includit voluntatem efficacem obseruandi totam legem, & omnia præcepta; sed baptismus est præceptus; ergo omnis actus contritionis, & charitatis includit voluntatem efficacem baptismi. Licet autem in aliquo sensu latiore possit dici, quod contritio iustificat, in quantum continet votum sumendi Eucharistiam, & faciendi alias actiones præceptas, tamen in sensu magis stricto verificatur, quod contritio iustificat non baptizatum, in quantum continet votum baptismi, & peccatorem baptizatum, in quantum continet votum pœnitentiæ, in quo sensu non verificatur, quod iustificet, in quantum continet votum Eucharistiæ &c. Ratio est, quia vt dicatur contritio in sensu stricto iustificare, in quantum continet votum alicuius, non sufficit, vt illud sit præceptum, sed requiritur, vt sit præceptum tanquam medium per se potens iustificare peccatorem; sed sacramentum baptismi est præceptum, tanquam medium per se potens primò iustificare; sacramentum pœnitentiæ est præceptum, tanquam medium per se potens secundo iustificare à peccatis commissis post baptismum; ergo &c. E conuerso sumptio Eucharistiæ, & aliæ actiones præceptæ, non sunt præceptæ, vt media per se potentia iustificare; ergo non potest in sensu stricto dici contritionem iustificare, in quantum continet votum sumendi Eucharistiam, audiendi sacrum, & faciendi alias actiones præceptas.

QVAESTIO CVII.

Quandonam adulti teneantur baptizari, & quænam in illis requirantur ad valorem baptismi?

1. QVæritur primo, quandonam adulti, teneantur baptizari.

Respondeo, quod adulti per se tenentur ad suscipiendum baptismum statim, ac commodè possunt, vt docet communis sententia, licet ex aliqua rationabili causa possint baptismum differre. Ratio est, quia homo per baptismum profitetur fidem christianam, fit membrum Ecclesiæ, & fit capax aliorum sacramentorum; sed sicut homo statim tenetur credere, statim etiã tenetur profiteri suam fidem, & fieri membrum Ecclesiæ; ergo homo per se tenetur suscipere baptismum statim, ac potest illum dignè, & commodè suscipere. Potest tamen ex causa rationabili baptismum differre, ideoque S. Martinus, S. Ambrosius, & alij censendi sunt non nisi ex causa rationabili diu baptismum distulisse. Hinc redditur ratio, cur peccator post baptismum non obligetur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ statim, ac commodè potest, Catechumenus autem obligetur ad suscipiendum sacramentum baptismi statim, ac commodè potest. Ratio est, quia sacramentum pœnitentiæ est solum necessarium ad obtinendam remissionem peccatorum, quam remissionem homo non tenetur procurare statim post peccatum: at sacramentum baptismi est præceptum, vt per illum profiteamur fidem, euadamus membra Ecclesiæ &c. homines autem statim, ac commodè possunt, tenentur profiteri fidem, ac fieri membra Ecclesiæ &c.

2. Quæritur secundo, quænam dispositio requiratur in adultis ad valorem baptismi?

Respondeo, quod ad valorem baptismi in adultis requiritur voluntarius consensus recipientis, vt docet Innocentius III. cap. *maiores* de baptismo, Augustinus lib. 4. de baptismo, atque omnes Theologi. Ratio est, quia adulti sunt sui iuris, adeoque sine voluntario consensu non possunt fieri christiani, ac

membra ecclesiæ; sed per baptismum homines fiunt christiani, ac membra ecclesiæ; ergo sine voluntario consensu homines non possunt validè baptizari. Hinc sequitur, quod si quis simulet voluntatem internam sumendi baptismum, sed verè non habeat talem voluntatem, baptismus est inualidus. Sufficit tamen consensus virtualis, vel habitualis, vt docet sententia communis, ac certa, quæ desumitur ex Concilio Carthaginensi 3. canone 34. ex Concilio Arausicano primo, can. 12. ex capite *Maiores*, ex Augustino, & alijs. Hinc sequitur, quod si quis baptismum petierit, ac voluntatem suscipiendi baptismum non retractauerit, & sic moraliter perseueret in tali voluntate, potest validè baptizari. Ratio est, quia ad valorem baptismi sufficit, vt suscipiatur voluntariè; sed per voluntatem virtualem, vel solum habitualem suscipitur voluntariè; ergo &c. Si quis igitur petierit baptismum, ac deindè incidat in amentiam, aut letharghum, vel euadat phreneticus, potest validè baptizari, ac S. Augustinus lib. 4. confessionum, cap. 4. refert quemdam suum amicum saluum factum esse per baptismum, quem petierat, & cum esset sine vllo sensu, recepit. Sufficit etiam consensus voluntarius secùndum quid, eo quod fuerit per merum, etiam iniustum extortus, vt definiuit Innocentius 3. cap. *maiores* de baptismo, & vt ante Innocentium tradiderat Concilium Toletanum 4. prout habetur capite *de Iudæis* 45. distinct. Ratio est, quia adhuc talis consensus est simpliciter voluntarius; sed ad valorem baptismi sufficit consensus simpliciter voluntarius, licet sit inuoluntarius secundum quid; ergo &c. Hinc infertur, quod si quis metu mortis iniustè cogat Iudæum, vel alium infidelem ad suscipiendum baptismum, ille verò consentiat interna etiam voluntate, baptismus est validus. Sufficit verò consensus baptizati sine vlla dependentia à consensu alterius: ex. gr. si filius familias consentiat, validè baptizatur, licet pater sit inuitus: idemque dic de alijs.

3. Ad valorem baptismi non requiritur aliqua alia dispositio, præter voluntarium consensum, ex. gr. non requiritur fides, attritio peccatorum &c. Sicut enim ad hoc, vt baptizans validè baptizet, nihil aliud requiritur, nisi vt habeat voluntatem baptizandi, ideoque etiam infidelis potest validè baptizare, sic vt adultus validè baptizetur, sufficit, vt habeat intentionem suscipiendi baptismum, ideoque etiam non credens, atque habens voluntatem actualem peccandi, potest validè baptizari: & quia baptismus nunquam validè confertur, quin imprimatur character, ideò ad recipiendum characterem sufficit voluntas suscipiendi baptismum. Ad effectum tamen primarium baptismi, ideſt gratiam, vltra voluntatem suscipiendi baptismum requiritur fides, attritio, & aliæ conditiones, de quibus agitur q. 109. de effectu baptismi. Et quia vt baptismus suscipiatur licitè, debet ita suscipi, vt non impediatur eius effectus, ideo, ad suscipiendum baptismum licitè, per se, & secluſa ignorantia, requiruntur omnes aliæ conditiones, quæ sunt necessariæ adhoc, vt baptismus causet effectum gratiæ. Videri possunt quæ dicta sunt q. 3. de sacramentis in communi.

QVAESTIO CVIII.

De baptismo paruulorum, & amentium.

S. Thomas quæst. 68. art. 9. 10. 11. & 12.

1. QVæritur primo, vtrum paruuli ante vsum rationis possint baptizari validè, & cum effectu gratiæ?

Respondeo, quod paruuli ante vsum rationis possunt validè baptizari, & ita, vt recipiant effectum primarium baptismi, hoc est gratiam, & remissionem peccati originalis. Conclusio est de fide contra aliquos hæreticos antiquos, quos secuti sunt recentiores anabaptistæ, docentes baptismum paruulorum esse inualidum, adeoque eos, qui baptizati sunt ante vsum rationis, esse rebaptizandos. Hic error Anabaptistarum damnatus fuit à Concilio Tridentino sess. 7. can. 12. & can. 13. de baptismo, & can. 14. damnatus est etiam error Erasmi paraphrasi in Matthæum, qui docuerat homines baptizatos ante vsum rationis, postquam adoleuerint, esse interrogandos, an ratum habeant id, quod in catechismo ipsorum nomine promissum fuit; quod si ratum non habeant, ab Ecclesiæ iurisdictione liberos manere. Eamdem doctrinam catholicam plura Concilia, ac plures Pontifices ante Tridentinum definierant.

2. Hæc veritas catholica, primo colligitur ex verbis Christi Matth. 19. Marci 10. & Lucæ 18. *Sinite paruulos venire ad me; talium est enim regnum cœlorum*; ergo paruuli sunt capaces regni cœlorum; sed si non essent capaces baptismi, non essent capaces regni cœlorum, vt enim dicitur Ioannis 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*; ergo &c. Confirmatur ex illis locis Scripturæ, in quibus dicitur baptizatus fuisse integras familias. Actorum enim 16. dicitur: *Lydia baptizata, & domus eius*: ibidem de custode carceris dicitur: *baptizatus est ipse & omnis domus eius*: Paulus 1. ad Corinth. 1. dicit, *baptizaui Stephanæ domum*; sed in integris familijs solent dari paruuli; ergo &c.

3. Secundo colligitur eadē veritas. Nam vt habetur in Scriptura in lege veteri circūcidebantur etiam infantes, atque in circumcisione iustificabantur; sed circumcisio erat figura baptismi; ergo baptizari possunt infantes. Confirmatur, nam alioquin infantes Christianorum essent deterioris conditionis, quam fuissent infantes Iudæorum, siquidem pro infan-

fantibus Iudæorum dabatur remedium, pro infantibus christianorum non daretur remedium.

4. Tertio eadem veritas colligitur ex perpetua traditione ecclesiæ ab Apostolis acceptа, quam insignes Patres omnium ætatum tradiderunt, vt videre est apud Bellarminum libro 1. de baptismo, cap. 8.

5. Quarto demum probatur ratione, quam affert S. Thomas hic art. 9. Sicut enim infantes sine proprio consensu moriuntur in Adamo, ita sine proprio consensu renasci possunt in Christo; sed baptismus est sacramentum regenerationis; ergo infantes possunt per baptismum renasci.

6. Aliqui ex hæreticis nostri temporis, quos refert Bellarminus libro 1. de baptismo cap. 10. docuerunt paruulis diuinitus accelerari vsum rationis, vt credant, ac velint baptizari, & quod sine tali voluntate non baptizarentur validè. Neque defuerunt aliqui ex catholicis, qui dixerunt, quod vt baptismus paruulorum sit validus, necessaria est voluntas parentum, vel aliorum, quorum curæ sunt commissi. Dicendum nihilominus, quod ad hoc, vt infantes validè baptizentur, non requiritur vllus consensus ipsorum, vel parentum, neque aliorum. Ratio est, quia ad hoc, vt per generationem carnalem ex Adamo contrahant peccatum originale, non requiritur consensus ipsorum, vel parentum, sed sufficit consensus præstitus ab Adamo, cum quo factum fuit pactum; ergo ad regenerationem spiritualem in Christo, non requiritur consensus ipsorum, sed sufficit voluntas Christi, qui fecit pactum pro ipsis infantibus. Confirmatur: nam sine vllo fundamento asseritur infantibus accelerari vsum rationis, vt credant, & velint baptizari.

7. Quæritur secundo, vtrum expediat paruulos filios fidelium baptizare ante vsum rationis?

Respondeo, quod aliqui hæretici antiqui, & recentiores, in quorum errorem inclinat Ludouicus Viues in scholijs ad Augustinum de Ciuitate Dei lib. 1. cap. 27. docuerunt non expedire baptizare paruulos ante vsum rationis. Certum tamen est ex fide non solum licere, sed etiam expedire infantes filios Christianorum baptizare ante vsum rationis; ideoque Concilium Tridentinum sess. 7. can. 13. sub anathemate damnat eum, qui dixerit, præstare omitti eorum baptismа, quam eos non actu proprio credentes baptizari in solа fide Ecclesiæ. Ratio est, quia paruuli per baptismum præueniuntur, ne repentinis casibus obruti perpetuò pereant, armantur contra dæmonis insidias, ac præterea disponuntur, vt firmius adhæreant Religioni christianæ; ergo præstat illos baptizare; ideoque ecclesia, quæ regitur à Spiritu Sancto, ab initio seruauit hanc consuetudinem baptizandi paruulos fidelium, vt colligitur ex Patribus, quos refert Suarez, disp. 23. sect. 2.

8. Quæritur tertio, vtrum detur obligatio baptizandi paruulos filios christianorum ante vsum rationis?

Respondeo, quod cum paruuli fidelium in mortis periculo sunt constituti, lex generalis charitatis, per quam tenemur succurrere proximo in extrema necessitate constituto, obligat ad illos baptizandos: at extra casum necessitatis non datur vllum præceptum naturale, vel diuinum baptizandi paruulos ante vsum rationis. Quod non detur præceptum diuinum, probatur: nam non extat in Scriptura, nec colligitur ex traditione, & authoritate Patrum. Quod non detur præceptum naturale, probatur, nam tale præceptum fundari debet in periculo, ne paruuli moriantur sine baptismo; sed hoc periculum non est morale; ergo sicut quia non adest periculum morale, ne peccatores moriantur sine sacramento pœnitentiæ, possunt illud differre, ita stando in lege naturæ, potest differri baptismus paruulorum. Datur tamen præceptum ecclesiasticum, non quidem scriptum, sed introductum consuetudine baptizandi paruulos fidelium ante vsum rationis. Quod non detur præceptum scriptum, probatur, nam nullum potest afferri ius scriptum imponens tale præceptum. Quod detur præceptum introductum consuetudine, probatur, nam si quis nollet filios suos baptizari ante vsum rationis, magnum scandalum generaret in omnibus fidelibus; ergo signum est, quod fideles censent dari obligationem baptizandi filios christianorum ante vsum rationis. Hinc sequitur, quod si parentes sint negligentes, vel inuiti, Pastores ecclesiæ debent eos cogere ad filios baptizandos, immo debent filios christianorum, etiam inuitis parentibus baptizare.

9. Quæritur quarto, vtrum filij parentum infidelium possint, parentibus inuitis, licitè baptizari ante vsum rationis.

Respondeo, quod possunt, vt docet communis sententia, licitè ante vsum rationis baptizari filij parentum infidelium, qui directè subiecti sunt potestati spirituali ecclesiæ, cuiusmodi sunt, qui cum sint baptizati, per apostasiam defecerunt ad Iudaismum, Mahomethanismum, aliasque sectas. Ratio est, quia sicut ecclesia potest parentes ad fidem seruandam cogere, ac pertinaces etiam morte punire, sic potest eos priuare potestate paterna, quam habent in filios, ac filios eorum ante vsum rationis, inuitis parentibus, baptizare. Si tamen ecclesia suo iure vtens tales infantes, inuitis parentibus, baptizet, non debet illos relinquere sub cura parentum, alioquin relinquerentur expositi manifesto periculo apostasiæ. At non possunt licitè ante vsum rationis, parentibus inuitis, baptizari filij infidelium, qui nullo pacto sunt subditi potestati ecclesiæ, ac iurisdictioni ciuili Principum christianorum, vt docet S. Thomas hic quæstione 68. art. 10. cui nullus theologorum directè contradixit. Ratio est, quia vel filij ta-

lium parentum baptizantur ita, vt per vim auferantur à cura, & subiectione parentum, vel ità, vt relinquantur sub cura, & subiectione parentum: si primum, fit iniuria parentibus, qui habent ius retinendi filios sub sua potestate; non sunt autem facienda mala, vt eueniant bona: si secundum, fit iniuria baptismo, ac religioni Christianæ, siquidem est moraliter impossibile, vt tales filij educentur sub cura parentum, quin eorum erroribus imbuantur, adeoque sint Apostatæ; ergo &c. Confirmatur ex vsu Ecclesiæ, ex quo colligitur non fuisse Ecclesiæ à Christo datam hanc potestatem, sicut nec data fuit potestas cogendi infideles ad recipiendam fidem. Ecclesia igitur per illa Christi verba, *docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* accepit à Christo ius baptizandi quoscunque, seruando ordinem iustitiæ naturalis, hoc est alliciendo illos ad suscipiendum baptismum, doctrina, & prædicatione, non autem peruertendo ordinem iustitiæ naturalis, hoc est cogendo per vim armorum ad baptismum suscipiendum. Proportionalitèr habet ius baptizandi filios infidelium, persuadendo parentibus ipsorum, vt consentiant baptismo, & instructioni filiorum, non autem per vim auferendo filios à parentibus.

10. Non obstat, quod vnusquisque potest defendere innocentem ab iniuria, filij autem infidelium patiuntur iniuriam à parentibus impedientibus, ne baptizentur, & instruantur in fide ad salutem necessaria; ergo &c. Nam falsum est, quod possit quilibet defendere innocentem ab iniuria, quæ solum fit iniuria, suppositâ fide, faciendo actiones, quæ contineant injuriam contra legem naturæ: alioquin sub prætextu fidei possent fieri innumeræ iniuriæ contra ius naturale cum magna perturbatione reipublicæ humanæ; sed etiamsi parentes impedientes filios, ne baptizentur, faciant illis iniuriam, tamen faciunt solum iniuriam, suppositâ fide; ergo non potest Ecclesia defendere infantes, auferendo filios à parentibus, adeoque faciendo contra ius naturale parentum in filios. Hinc patet disparitas, propter quam si parentes velint inferre filijs mortem temporalem, filij possint auferri à parentibus, & tamen cum volunt inferre mortem spiritualem, educando illos in infidelitate, non possint filij à parentibus auferri. Nam parens volens interficere filium, facit illi iniuriam, præscindendo à fide: at volens filium educare in infidelitate, facit illi iniuriam solum suppositâ fide.

11. Ex tradita doctrina sequitur, quod si filius parentũ infidelium sit in periculo mortis, ita vt non sit spes vitæ, potest licitè baptizari, dummodo id non fiat per violentiam, ac cum scandalo infidelium. Ratio primæ partis est, quia eatenus filij parentum infidelium non possunt licitè baptizari, quatenus si auferantur à parentibus, fit parentibus iniuria, si relinquantur sub potestate parentum, exponuntur manifesto periculo apostasiæ, sed baptizando infantes, de quorum vita non est spes, etiamsi relinquantur, sub potestate parentum, adhuc non exponuntur vlli manifesto periculo apostasiæ; ergo &c. E contra non licet baptizare illos cum manifesta violentia, & scandalo parentum, quia eo ipso sub prætextu religionis fieret parentibus iniuria contra ius naturale. Possunt etiam licitè baptizari filij infidelium, qui seù iure, seù iniuria iam sunt ita à parentibus separati, vt non sit spes, quod sub eamdem potestatem sint rediturí.

12. Ad baptizandum filium parentum infidelium per se sufficit consensus patris etiam renuente matre, & consensus matris, etiam renuente patre. Quod sufficiat consensus patris, probatur: nam pater est caput familiæ, & filius præcipuè est sub potestate patris. Quod etiam sufficiat consensus matris, probatur: nam ius maternum est penè æquale paterno, adeoque in casu posito in fauorem religionis & in bonum filij præferri debet iuri paterno. Dixi, quod per se potest baptizari, nam si periculum morale apostasiæ, baptizari non debet. A fortiori cum alter parentum est fidelis, alter infidelis, filius potest baptizari, vt statuit Concilium Toletanum 4. cap. 62. & habetur in Cap. Iudæo 28. quæst. 1.

13. Quæritur quarto, vtrum filij parentum infidelium subditorum potestati ciuili principum Christianorum possint licitè baptizari, parentibus inuitis?

Respondeo, quod filij parentum infidelium, qui subditi sunt potestati ciuili principum Christianorum, non possunt licitè ante vsum rationis, inuitis parentibus, auctoritate etiam publica baptizari, vt docet communis sententia S. Thomæ, & aliorum contra Scotum in quartum distinct. 4. quæst. 5. quem sequitur Gabriel eadem distinctione, quæst. 2. art. 3. dub. 1. Probatur: nam si baptizarentur ita vt remanerent sub cura parentum, exponerentur manifesto periculo apostasiæ; si parentibus auferrentur, fieret parentibus iniuria. Si autem dicas, quod posset princeps in pœnam infidelitatis eripere filios parentibus & tradere fidelibus educandos, atque ita baptizare sine vllo periculo apostasiæ; contra est nam vel princeps punit infidelitatem auctoritate propria, vel auctoritate Ecclesiæ, & ratione quam minister Ecclesiæ; non potest infidelitatem punire auctoritate propria, quia habet iurisdictionem purè ciuilem, & naturalem, adeoque non potest iudicare de fide supernaturali, ac de delictis contra fidem; non auctoritate Ecclesiæ, siquidem Ecclesia nullam habet potestatem in infideles, qui cum non sint baptizati, sunt extra Ecclesiam, iuxta illud Apostoli 1. ad Cor. 5. *Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare? Nonne de ijs, qui intus sunt vos iudicatis. Nam eos, qui foris sunt, iudicat Dominus.* Confirmatur conclusio ex antiqua consuetudine Ecclesiæ, à qua periculosum esset

esset recedere? Ad Principes igitur spectat subditos compellere, vt Deo obediant in ijs, ad quæ extenditur potestas principis; sed potestas principis vtpotè purè naturalis, non extenditur ad supernaturalia; ergo princeps secularis directè solum potest cogere subditos ad obediendum Deo in naturalibus, non autem in supernaturalibus. Possunt tamen principes Christiani auctoritate Ecclesiæ cogere subditos baptizatos, etiam ad obseruanda quædam præcepta supernaturalia, fidei, & religionis. At cum Ecclesia nullam habeat iurisdictionem in infideles, Principes seculares, neque auctoritate Ecclesiæ possunt cogere infideles ad ea, quæ pendent à fide, & religione supernaturali.

14. Quæritur quinto, vtrum liceat dominis Christianis, parentibus inuitis, baptizare filios seruorum infidelium ante vsum rationis?

Respondeo affirmatiuè, vt præter plures antiquos docent Suarez, & Vasquez, alijque recentiores. Ratio est, quia eatenus filij infidelium liberorum baptizari non possunt, parentibus inuitis, quatenus baptizando illos, fieret contra ius parentum retinendi filios sub sua potestate, atque illos instituendi: sed serui non habent ius retinendi filios sub sua potestate, eosque instituendi: possunt enim domini iure dominij filios seruorum suorum à parentibus separare, vendere &c. ergo licet Dominis Christianis filios seruorum infidelium, inuitis parentibus, baptizare, Posito tamen, quod illos baptizent, debent cauere periculo apostasiæ talium filiorum: & quia non sufficienter cauetur illi periculo, nisi filij separentur à parentibus ante vsum rationis; ideò domini baptizantes filios seruorum infidelium regulariter tenentur illos à parentibus separare ante vsum rationis.

15. Quæritur sexto, vtrum infantes in vtero matris possint baptizari?

Respondeo, quod vt docet S. Thomas quæst. 68. art. 11. alijque communiter, infantes cum omninò sunt clausi in vtero, non possunt baptizari, quia non possunt ablui in se ipsis; ablutio autem matris non sufficit ad baptizandum infantem, qui est persona distincta à matre. At cum non sunt omninò clausi in vtero, adeoque possunt in aliqua sui parte ablui, tunc possunt validè baptizari, atque in periculo mortis debent, ita tamen, vt cum non est certum, quod ablutio in tali parte sufficiat, deindè sint rebaptizandi sub conditione. Ad illud Christi Ioan. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, dicendum, quod duplex est natiuitas, altera, per quam infans nascitur in vtero, sicut fructus in arbore; altera, per quam nascitur extra vterum, cum prodit in lucem. Infans eo ipso, quod est natus in vtero, dummodò physicè possit ablui, potest validè baptizati, licet adhuc non prodierit ex vtero.

16. Quæritur sexto, vtrum amentes possint baptizari?

Respondeo, quod de amentibus, qui nunquam habuerunt vsum rationis, vt docent communiter, sentiendum est sicut de infantibus ante vsum rationis. Amentes, qui post vsum rationis inciderunt in amentiam, si ante voluerint baptizari, & hanc voluntatem non retractauerint, possunt, ac debent baptizari; si ante non voluerunt baptizari, vel retractarunt voluntatē suscipiendi baptismum, non possunt validè baptizari. Qui ita sunt amentes in aliquo, vt penè semper, vel aliquando habeant vsum rationis, quoad ea, quæ spectant ad salutem animæ, si velint baptizari, possunt, ac debent baptizari; si non habent voluntatem suscipiendi baptismum, non possunt validè baptizari.

TRACTATVS XV.

De effectibus baptismi, ac de dispositione, & præparatione ad eos requisita, ac de circumcisione.

QVAESTIO CIX.

De effectibus baptismi.

S. Thomas quæst. 69. art. 1. vsque ad 7.

1. QVæritur primo, vtrum baptismus auferat non solum peccatum originale: sed etiam omnia peccata personalia, tùm mortalia, tùm venialia?

Respondeo affirmatiuè. Hæc conclusio est de fide definita ab Eugenio IV. in Concilio Florentino in decreto fidei post vltimam sessionem §. *Primum omnium*, vbi loquens de baptismo dicit: *Sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis, & actualis*. Licet autem quidam hæretici antiqui, quos secuti sunt Lutherus, & Caluinus, alijque hæretici recentiores, dixerint in baptismo peccata verè non tolli, sed solum radi, tegi, ac non imputari, tamen est de fide peccata verè tolli, idque definit Tridentinum sessione 5. in decreto peccati originalis, cànone 5. dicens: *Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum peccati originalis remitti neget, aut etiam asserat non tolli totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet, sed illud dicat tantum radi, aut non imputari, anathema sit*.

2. Colligitur hæc veritas ex pluribus locis Scripturæ. Ezechielis 36. dicitur: *effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*; sed hunc locum de aqua baptismi intelligunt Hieronymus, Theodoretus, Cyprianus Epistola 70. & 76. Athanasius in Epistola ad Serapionem, & alij; ergo baptismus habet vim emundandi ab omnibus inquinamentis, ac peccatis. Paulus ad Romanos 6. dicit: *quicunque baptizati estis, in morte ipsius baptizati estis*: & concludit *ita, & vos existimate mortuos vos esse peccato, viuentes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro*; ergo per baptismum

mum homo moritur vetustati peccati, & vivit novitate gratiæ; sed omnia omninò peccata ante baptismum commissa spectant ad vetustatem peccati; ergo in baptismo remittuntur omnia omninò peccata commissa ante baptismum. Nec dicas, quod sicut homo per carnalem generationem contrahit solum peccatum originale, ita per regenerationem baptismi obtinet solum remissionem originalis. Vt enim docet Apostolus ad Romanos 5. peccatum originale non tantum potest, quantum gratia Christi: *Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem*, ideoque Augustinus libro 1. de peccatorum meritis, & remissione dicit. *Generante carne, tantummodo trahitur peccatum originale, regenerante autem Spiritu Sancto, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum*. Confirmatur: nam Ecclesia semper habuit hanc fidem, qua credidit in baptismo conferri remissionem omnium peccatorum, vt constat ex perpetua traditione SS. Patrum, quos refert Suarius disp. 26. sectione 1.

3. Quæritur secundo, vtrum in baptismo simul cum culpa, auferatur etiam totus reatus pœnæ, non solum æternæ, sed etiam temporalis?

Respondeo affirmatiuè. Conclusio est de fide, ac definita fuit ab Eugenio IV. in Concilio Florentino loco citato, vbi loquens de baptismo dicit: *sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis, & actualis, omnis quoque pœnæ*; & à Concilio Tridentino sess. 5. in decreto de peccato originali, canone 5. in quo docet eos, qui verè consepulti sunt cum Christo in baptismate, ita reddi innoxios, sanctos, & immaculatos, vt nil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur; sed si remaneret aliqua temporalis pœna in purgatorio luenda, aliquid baptizatos remoraretur ab ingressu cœli; ergo &c. Confirmatur ex Paulo ad Romanos 6 & ad Ephesios 4. & 5. vbi docet per baptismum nos omnino mori vitæ superiori, & inchoare nouam vitam spiritualem; ergo per se in baptismo peccata vitæ superioris remittuntur omninò quoad culpam, & pœnam.

Hæc verò testimonia in hoc sensu intellexerunt SS. Patres, & Ecclesia, quæ idcirco ijs, qui baptizantur, non imponit vlla opera satisfactoria, quia censet in ijs non remanere vllum reatum pœnæ: at suscipientibus sacramentum pœnitentiæ imponit opera satisfactoria, quia in ijs remanet aliquis reatus pœnæ temporalis. Ratio, quare baptismus auferat totam pœnam, & culpam, est, quia cum sit sacramentum perfectæ regenerationis, in eo ita perfectè baptizato applicatur passio Christi, vt nisi sit obex, omnino auferantur omnia peccata vitæ superioris, ad hoc, vt homo renatus incipiat nouam vitam. Debet tamen aduerti ex S. Thoma quæst. 69. art. 12. ad 3. quod baptismus aufert quidem omnem pœnam, cuius homo reus est apud Deum, non autem omnem pœnam, cuius reus est apud homines, ideoque licet homicida per baptismum liberetur à reatu pœnæ apud Deum, remanet tamen obligatus quoad homines, quos iustum est ædificari de pœna, sicut fuit scandalizati de culpa. Piè tamen posset talibus princeps indulgere pœnam.

4. Baptismus habet virtutem auferendi omnes pœnalitates vitæ præsentis, sed eas non aufert in vita præsenti, sed in iustis aufert in futura, hoc est in resurrectione, in qua *mortale hoc induet immortalitatem*, vt dicitur 1. ad Corinth. 15. Tres rationes quæst. 69. art. 3. affert S. Thomas, propter quas congruum fuit, vt baptismus non auferret pœnalitates in vita præsenti. Prima est, quia per baptismum efficimur membra Christi; sed Christus subditus fuit morti, & pœnalitatibus huius vitæ; ergo etiam membra Christi post baptismum debent esse subdita ijsdem pœnalitatibus, vt sic suo capiti conformentur. Secunda ratio est, quia fuit conueniens, vt in homine relinqueretur concupiscentia, cum qua pugnaret, & de qua victoriam reportaret. Tertia ratio est, ne homines accederent ad baptismum propter impassibilitatem huius vitæ, non autem propter gloriam vitæ æternæ. Ideo Deus ita ordinauit iuxta Apostolum 1. ad Corinth. 15. vt *si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores simus omnibus hominibus.*

5. Quæritur tertio, vtrum baptismus conferat gratiam, virtutes, & dona.

Respondeo, quod post Tridentinum, & Florentinum de fide est, quod baptismus, nisi ponatur obex ex parte suscipientis, confert gratiam, virtutes, & dona, hoc est fidem, spem, & charitatem. Concilium enim Tridentinum definit iustificationem non tantum esse remissionem peccatorum, sed etiam interiorem hominis renouationem, & sanctificationem per gratiam, & iustitiam inhærentem, & hoc totum homini conferri in baptismo; ergo baptismus, nisi ponatur obex, confert gratiam, & virtutes, ac dona supernaturalia, hoc est fidem, spem, & charitatem. Rationem affert S. Thomas art. 4. quia per baptismum incorporamur Christo, atque efficimur eius membra; sed à Christo capite in omnia eius membra deriuatur gratia, & plenitudo omnium virtutum, iuxta illud Ioan. 1. *de plenitudine eius nos omnes accepimus*; ergo baptismus, nisi ponatur obex ex parte recipientis, confert baptizatis gratiam, & virtutes, ac dona supernaturalia. Quia verò per baptismum iustificantur nō solum adulti, sed etiam infantes: iustificatio autem ex doctrina Tridentini, non est sola remissio peccati, sed etiam renouatio, & sanctificatio per gratiam, ac iustitiam inhærentem; ideo baptismus confert gratiam, & dona, non solum adultis, sed etiam infantibus.

6. Baptismus præter gratiam habitualem confert etiam aliquam aliam gratiam sacramentalem. Ratio est, quia iuxta doctrinam satis

satis receptam, & à nobis traditam quæst. 67. omnia sacramenta, præter gratiam habitualem conferunt ius ad aliqua auxilia specialia, quibus homo adiuuetur ad ea facienda, ad quæ specialiter ordinatur per talia sacramenta; ex. gr. sacramentum extremæ vnctionis confert auxilia specialia ad resistendum tentationibus in extremo agone; ergo cum homo per baptismum se subijciat legi Christi, consequitur gratiam sacramentalem, hoc est auxilia specialia ad facilius ferendum iugum Christi. Et quia auxilia specialia consistunt in specialibus illuminationibus intellectus, atque inspirationibus voluntatis, idèo effectus baptismi sunt speciales illuminationes intellectus, atque inspirationes voluntatis, quibus homo illuminetur in ordine ad cognoscendam veritatem, & ad facienda opera propria legis christianæ.

7. Effectus baptismi est etiam aperire ianuam regni cœlorum, vt docet S. Thomas art. 7. Ratio est, quia aperire ianuam regni cœlorum est auferre impedimenta ab ingressu regni cœlorum; sed impedimenta à tali ingressu sunt reatas pœnæ, & culpæ; ergo baptismus, cum auferat omnem reatum culpæ, & pœnæ, aperit ianuam regni cœlorum.

QVAESTIO CX.

De dispositione requisita ad effectum baptismi.

S. Thom. quæst. 69. art. 8.

1. CErtum est ex dictis quæst. 108. quod in ijs, qui nunquam habuerunt vsum rationis, ad valorem, & effectum baptismi nulla requiritur dispositio ex parte recipientis. Certum etiam est ex dictis qu. 107. quod in his, qui habent, vel habuerunt vsum rationis, ad valorem baptismi requititur voluntas recipiendi baptismum, quæ voluntas, vel sit præsens, vel sit præterita, & non retractata. Et quia baptismus nunquam est validus, quin imprimat characterem, ad hoc, vt baptismus imprimat characterem, nulla alia dispositio requiritur præter eam, quæ requiritur, & sufficit ad valorem baptismi.

2. His positis, quæritur primo, quænam dispositio requiratur in adultis habentibus vsum rationis ad hoc, vt in baptismo consequantur iustificationem à peccato originali, & à peccato mortali personali.

Respondeo, quod requiritur fides, & spes, vt docet sententia communis, & certa. Probatur ex Paulo ad hebræos 10. *Sine fide impossibile est placere Deo*, Marci vltimo, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Ratio est, quia Deus non iustificat impium, nisi conuertatur ad Deum per aliquem actum supernaturalem; sed non potest ad Deum conuerti, nisi credat, ac speret in Deum; ergo &c. Rursus si adultus habeat solum peccatum originale, careat autem peccato mortali personali, requiritur, & sufficit, vt credat, ac speret, & velit obseruare legem Christi; at non requiritur, vt habeat vllum actum pœnitentiæ: si verò vltra peccatum originale habeat etiam aliquod peccatum mortale personale, requiritur pœnitentia de peccatis commissis. Abstrahimus in præsentia à quæstione, in qua quæritur, vtrum possibile sit adultos habere solum peccatum originale sine peccato mortali personali, an potius id sit impossibile, vt docet S. Thomas. Quod in aduito carente peccato mortali personali requiratur voluntas obseruandi legem Christi, probatur: nam vt adultus iustificetur, & ex statu peccati transeat ad statum gratiæ, debet aliquo pacto se voluntariè conuertere ad Deum; sed non sufficienter conuertitur ad Deum, nisi habeat voluntatem obseruandi legem Dei, quæ data est per Christum; ergo &c. Quod non requiratur pœnitentia, probatur: nam pœnitentia est dolor, ac retractatio peccati commissi, cum proposito non amplius peccandi; ergo de peccato originali, quod non fuit commissum à peccatore, non potest dari pœnitentia; ergo posito, quod adultus habeat solum peccatum originale, vt obtineat iustificationem, non requiritur pœnitentia.

3. Demum quod si adultus habeat aliquod peccatum mortale personale, requiratur pœnitentia ad hoc, vt iustificetur in baptismo, est de fide: & probatur primo ex Scriptura: Lucæ enim 13. dicitur: *nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*: Actorum 2. Petrus dicit, *pœnitemini, & baptizetur vnusquisque vestrum*. Secundo probatur ex Patribus. Augustinus libro de vera, & falsa pœnitentia, cap. 18. dicit: *Baptismus sine pœnitentia nunquam profuit ei, qui spontaneè peccauit*: Fulgentius libro de fide ad Petrum, cap. 30. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominum accepturum vitam æternam, qui non suis delictis satisfecerit per pœnitentiam, fidemque conuersus, & per sacramentum fidei, & pœnitentiæ, ideſt per baptismum liberatus: & maioribus quidem necessarium esse pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere*. Tertio probatur ex Tridentino sess. 6. cap. 6. & 7. vbi describens primam iustificationem, quæ fit in adulto per baptismum in re, vel in voto, docet esse necessariam vt dispositionem ex parte eius detestationem peccatorum, & conuersionem in Deum: & sessione 14. capite 1. docet pœnitentiam omni tempore fuisse necessariam ad salutem.

4. Quæritur secundo, quænam pœnitentia sit necessaria, & sufficiens, ad obtinendam in baptismo remissionem peccati mortalis personalis?

Respondeo, quod illa pœnitentia est ne-

necessaria, & sufficiens ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium personalium in sacramento baptismi, quæ est etiam necessaria, & sufficiens ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium personalium in sacramento pœnitentiæ. Sicut igitur ad hoc, vt quis iustificetur in sacramento pœnitentiæ, debet actu supernaturali detestari omnia peccata mortalia commissa, cum proposito non amplius peccandi; sic similis dolor requiritur, vt iustificetur in baptismo: & sicut etiamsi quis in confessione inculpabiliter omittat talem detestationem, non iustificatur, sic non iustificatur in baptismo. Ratio vtrobique est eadem, quia nimirum Deus nulli remittit peccata mortalia personalia, quia non fuerit ea efficaciter detestatus, cum proposito efficaci non amplius peccandi. De dolore requisito ad effectum baptismi eædem sunt opiniones, ac de dolore requisito ad effectum sacramenti pœnitentiæ: siquidem aliqui requirunt contritionem perfectam realiter existentem; aliqui requirunt contritionem perfectam saltem existimatam; aliqui putant sufficere contritionem imperfectam, sed aliquo pacto ex motiuo charitatis; alij demum communiter putant sufficere attritionem ex quocunque motiuo supernaturali.

5. Baptismus, vt docet S. Thomas quæstione 69. art. 4. alijque communiter, & vt à nobis dictum est quæst. 70. æqualiter dispositis confert æqualem gratiam, quæ est effectus primarius, ac per se baptismi: at inæqualiter dispositis confert gratiam inæqualem. Ratio est, quia baptismus ex se æqualiter se habet ad omnes; ergo in subiectis ex parte etiam sua æqualiter se habentibus, debet producere æqualem gratiam, inæqualiter se habentibus producere debet gratiam inæqualem, eo pacto, quo ignis, quia æqualiter se habet ad calefaciendum, æqualiter calefacit omnia subiecta æqualiter se habentia, inæqualiter calefacit omnia subiecta inæqualiter se habentia.

6. Hinc primo sequitur, quod quia omnes infantes, & vniuersim omnes, qui baptizantur ante vsum rationis, ex parte sua æqualiter se habent ad baptismum, baptismus omnibus, qui baptizantur ante vsum rationis, confert æqualem gratiam. Secundò sequitur, quod ex adultis illi, qui ad baptismum accedunt cum inæquali dispositione, accipiunt gratiam inæqualem, ita vt qui sunt magis dispositi, accipiant gratiam maiorem, qui sunt minus dispositi, accipiant gratiam minorem. Potest tamen contingere, vt ex duobus æqualiter dispositis alter recipiat remissionem plurium, alter pauciorum peccatorum, adeoque vt baptismus duobus æqualiter dispositis præstet effectum inæqualem materialiter, sed æqualem formaliter. Effectus nimirum per se baptismi est tribuere gratiam remissiuam omnium peccatorum commissorum ante baptismum; sed vterque acciperet æqualem gratiam remittentem omnia peccata; ergo vterque reciperet effectum æqualem formaliter, sed qui haberet plura peccata reciperet effectum materialiter maiorem. Addit S. Thomas, quod baptismus æqualiter dispositis potest tribuere inæqualiter quosdam effectus, quos non causat ex lege communi, sed solum ex speciali dispositione diuinæ prouidentiæ; ex. gr. potest contingere, vt vni tribuat etiam sanitatem corporem, alteri autem æqualiter disposito non tribuat sanitatem corporalem, quia baptismus de lege communi non ordinatur ad tribuendam sanitatem corporalem, sed solum ad tribuendam gratiam sanctificantem. Vide dicta supra quæst. 70. de sacramentis in communi.

QVAESTIO CXI.

De fictione in baptismo.

1. BAptismus aliquando recipitur ficte. Fictio in genere est, per quam aliquis exterius ostendit se interius esse dispositum aliter, ac sit dispositus. Quia igitur adultus, dum baptizatur, actione illa exteriori significat se ita esse interius dispositum, vt velit suscipere baptismum, vt credat, & sperat, & vt detestetur peccata commissa, cum proposito efficaci non amplius peccandi mortaliter, ideo si quis baptizetur absque voluntate, vel intentione suscipiendi baptismum, vel absque fide, & spe, vel demum absque detestatione peccatorum, & absque proposito non ampliùs peccandi mortaliter, baptizatur fictè, ac dicitur fictus.

2. Aliqua fictio impedit etiam valorem, aliqua impedit solum effectum baptismi. Prima pars probatur. Nam fictio, qua aliquis fictè baptizatur, quia cum simulet se velle suscipere baptismum, verè talem voluntatem non habet, impedit etiam valorem baptismi, siquidem vt dictum est quæst. 107. baptismus adulti est inualidus, nisi adultus habeat voluntatem, & intentionem suscipiendi baptismum. Secunda pars probatur. Nam fictio, qua aliquis dicit se credere, & verè non credat, vel se detestari efficaciter omnia peccata commissa, cum proposito non amplius peccandi mortaliter, licet peccata commissa non detestetur, ac non habeat propositum non amplius peccandi, sed habeat voluntatem, & intentionem suscipiendi baptismum, baptismus est validus, sed non habet effectum gratiæ. Quia verò adultus, dum baptizatur, significat se esse interius dispositum ad valorem, & ad effectum baptismi, fictio significat vniuersim negationem dispositionis requisitæ vel ad valorem, vel ad effectum baptismi, sed talis negatio sit culpabilis, seu sit inculpabilis eo quod qui baptizatur, ex ignorantia inculpabili omittat dispositionem requisitam ad effectum baptismi.

3. Cum

3. Cum fictio non impedit valorem, sed solum impedit effectum baptismi, tunc baptismus recedente fictione, hoc est posita dispositione sufficiente ad recipiendum effectum baptismi, confert suum effectum. Hanc sententiam docuit S. Augustinus lib. 1. contra Donatistas, cap. 12. & eius verba referuntur cap. *tunc valere* de consecratione, distinct. 4. Verba Augustini loquentis de eo, qui in hæresi, ac schismate baptizatus fuit ab hæretico, sunt. *Non iterum baptizandus est, quia ipsa reconciliatione, ac pace præstatur, vt ad remissionem peccatorum eius in vnitate iam prodesse incipiat sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat.* Idem docet lib. 3. cap. 13. & libro 6. cap. 5. Augustinum sequuti sunt S. Thomas, & omnes Theologi contra aliquos Iurisperitos.

4. Probatur hæc opinio. Nam effectus proprius baptismi, qui est remissio peccati originalis, & peccatorum mortalium commissorum ante baptismum non potest obtineri, nisi per baptismum in re, vel in voto; sed post baptismum non potest obtineri per baptismum in voto, siquidem qui iam est baptizatus, non potest habere votum iterum suscipiendi baptismum, cum baptismus non possit iterari; ergo si non posset obtineri per ipsum baptismum præteritum, nullo pacto posset obtineri, adeoque qui in ipso baptismo non obtinuisset iustificationem peccatorum commissorum ante baptismum, nullo pacto posset talem iustificationem obtinere, quod est absurdum. Confirmatur ratione, quam affert S. Thomas. Baptismus enim est quædam regeneratio spiritualis, ac supernaturalis; ergo debet proportionari generationi naturali; sed agens in generatione naturali semper genito dat formam, effectum autem formæ tunc solum confert, cum non datur impedimentum: ex. gr. generans corpus graue semper illi confert grauitatem, quæ est forma constitutiua corporis grauis, ad motum deorsum, qui est effectus grauis, non semper confert, sed tunc solum, cum non datur impedimentum ad motum deorsum; ergo proportionaliter in baptismo semper baptizato infunditur character, qui est forma, per quam homo constituitur christianus, at gratia remissiua peccatorum commissorum ante baptismum non semper confertur, sed tunc solum, cum non ponitur obex fictionis; sed in eo, qui naturaliter est generatus, ablato impedimento, statim sequitur effectus formæ: ex. gr. in corpore graui, ablato impedimento motus deorsum, statim sequitur motus deorsum; ergo etiam in homine per baptismum regenerato, ablato impedimento, & obice, hoc est fictione, statim ponitur gratia remissiua peccatorum.

5. Addo, quod si effectus baptismi fuit impeditus per solam negationem inculpabilem dispositionis requisitæ sine nouo peccato mortali commisso, vel in ipso instanti baptismi susceptí, vel post baptismum susceptum, fictio tollitur sufficienter per actum attritionis de peccatis commissis ante baptismum, nec est necessaria contritio perfecta, neque attritio cùm sacramento pœnitentiaræ. At si effectus baptismi est impeditus etiam per peccatum mortale commissum in ipso instanti baptismi, vel post, requiritur perfecta contritio, vel attritio cum sacramento pœnitentiæ.

6. Probatur prima pars in qua conueniunt Suarius, & Vasquez, aliique satis communiter. Si enim baptizatus non peccauit mortaliter in ipso instanti baptismi, neque post, effectus baptismi impeditur solum ex eo, quia non fuit posita dispositio requisita ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium commissorum ante baptismum; ergo si ponatur talis dispositio, aufertur obex, adeoque baptismus confert suum effectum; sed attritio est dispositio sufficiens ad obtinendam per baptismum remissionem peccatorum commissorum ante baptismum, vt dictum est supra quæst. 100. num. 4. ergo si ponatur attritio, aufertur obex, adeoque baptismus confert suum effectum, sicut si talis attritio fuisset posita in instanti baptismi susceptí, tunc baptismus contulisset suum effectum.

7. Probatur secunda pars conclusionis. Si enim effectus baptismi impeditur per aliquod peccatum mortale commissum in ipso instanti baptismi, vel post, vt auferatur obex, debet poni dispositio sufficiens ad auferendum peccatum mortale commissum in ipso instanti baptismi, vel post; sed dispositio sufficiens ad auferendum peccatum mortale commissum in instanti baptismi, vel post, non est sola attritio, sed requiritur vel perfecta contritio, vel attritio cum sacramento pœnitentiæ; ergo &c. Probatur minor. Nam dispositio requisita ad auferenda peccata, quæ sunt materia sacramenti pœnitentiæ, est vel contritio perfecta, vel attritio cum sacramento pœnitentiæ; sed omnia peccata commissa in instanti baptismi, vel post, sunt materia sacramenti pœnitentiæ; ergo &c.

8. Probatur minor, & quidem, quod peccata commissa post baptismum sint materia sacramenti pœnitentiæ, est certum, & ab omnibus admittitur. Probatur igitur, quod etiam peccata commissa in instanti, in quo completur baptismus, sint materia sacramenti pœnitentiæ. Primo enim peccata, quæ spectant ad sacramentum baptismi, & ad sacramentum pœnitentiæ, distinguuntur tempore ita, vt omnia peccata commissa ab homine non baptizato, nec habente characterem Christi, spectent ad baptismum: omnia peccata commissa ab homine baptizato, & habente characterem Christi, spectent ad sacramentum pœnitentiæ; sed homo in instanti, in quo completur baptismus, primò est baptizatus, & primò habet characterem Christi; ergo pec-

cata cõmissa in eo instanti sunt materia sacramenti pœnitentiæ. Secundò omnia peccata, ad quorum remissionem non est institutus baptismus, spectant ad sacramentum pœnitentiæ; sed baptismus non est institutus ad remissionem peccatorum, quæ fiunt in instanti, in quo vltimo completur baptismus; ergo &c. Probatur minor: baptismus enim est solum institutus ad auferenda ea peccata, quæ cum confertur, re ipsa potest auferre; non autem ad auferenda peccata, quæ re ipsa, dum confertur, nunquam potest auferre; sed baptismus tunc, cum confertur, nunquam potest auferre peccata mortalia, quæ tunc committuntur; ergo baptismus non est institutus ad auferenda peccata, quæ committuntur in ipso instanti, quò baptismus suscipitur, adeoque talia peccata sunt materia sacramenti pœnitentiæ.

9. Facile explicatur, quo pacto cum fictio auferatur per solam attritionem sine sacramento, baptismus conferat effectum gratiæ, & remissionis peccatorum. Attritio enim ex se non est sufficiens ad causandam gratiam remissiuam peccatorum; ergo tunc gratia remissiua peccatorum causatur virtute baptismi præteriti. Difficilius explicatur, quo pacto baptismus conferat gratiam remissiuam peccatorum, cum obex auferatur per contritionem perfectam, vel per attritionem cum sacramento pœnitentiæ, siquidem cõtritio perfecta, vel attritio cum sacramento pœnitẽtiæ ex se sufficit ad causandã gratiam remissiuam peccatorum; ergo videtur, quod baptismus non concurrat, ideoque aliqui dixerunt, quod tunc baptismus confert solum effectum remissionis totius pœnæ temporalis peccatorum commissorum ante baptismum.

10. Dicendum tamen, quod etiam in hoc casu baptismus confert gratiam remissiuam peccatorum. Ablato enim obice per contritionem, vel per attritionem cum sacramento pœnitentiæ, non solum confertur gratia, quæ debetur contritioni, vel attritioni cum sacramento pœnitentiæ, sed etiam gratia, quæ deberur ex opere operato in sacramento baptismi; ergo gratia non solum causatur à contritione, vel sacramento pœnitentiæ, sed etiam à sacramento baptismi, cuius virtute tribuitur quoque remissio totius pœnæ temporalis omnium peccatorum commissorum ante baptismum.

11. Ablata fictione probabilius est, quod baptismus conferat gratiam ex opere operato iuxta mensuram dispositionis, per quam auferatur fictio, itaut si fictio auferatur per actum perfectiorem, baptismus conferat maiorẽ gratiam, si auferatur per actũ imperfectiorẽ, conferat minorem gratiã. Ratio est, quia vt dictũ est q. 70. sacramenta adultis conferunt gratiam iuxta mensuram dispositionis; sed actus, quo auferitur fictio, est dispositio ad hoc, vt baptismus præteritus conferat suum effectum; ergo baptismus præteritus confert gratiam iuxta mensuram actus, quo auferitur fictio, adeoque si talis actus sit perfectior, conferat maiorem gratiam, si sit imperfectior, conferat minorem gratiam.

12. Hinc probabiliter infertur, quod si postquam baptismus, ablato obice, contulit remissionem mortalium, sed non contulit remissionem venialium commissorum ante baptismum, quia non est ibi posita attritio venialium, posita deinde attritione talium venialium, baptismus de nouo confert gratiam remissiuam peccatorum venialium quoad culpam, & pœnam. Addimus, quod si baptismus receptus sine fictione causat suum effectum solum moraliter, etiam baptismus receptus fictè, quando auferitur fictio, causat suum effectum solum moraliter: si autem baptismus receptus sine fictione causat suum effectum physicè etiam ablato obice probabiliter causat suum effectum physicè, non quidem immediatè per se ipsum, sed mediatè per characterem, tanquam per formam à se relictam, eo pacto, quo generans grauem, ablato obice, causat physicè motum deorsum per grauitatem, tanquam per formam à se relictam. Sed de hoc puncto vide dicta quæstione 66. de sacramentis in genere.

QVAESTIO CXII.

De Circumcisione.

S. Th. quæst. 70. art. 1. 2. 3. & 4.

1. SIcut lex vetus erat præparatoria, & figuratiua legis nouæ iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*, sic circumcisio, quæ erat primum sacramentum legis veteris, erat præparatoria, & figuratiua baptismi, qui est primum sacramentum legis nouæ. Circumcisio est figura baptismi per hoc, quod sicut baptismus est sacramentum fidei, & est quædam professio fidei, per quam qui baptizantur, aggregantur Ecclesiæ, hoc est congregationi eorum, qui credunt in Christum præsentem, sic circumcisio erat sacramentum fidei, & quædam fidei protestatio, per quam qui circumcidebantur, aggregabantur synagogæ, hoc est congregationi specialiter credentium in Christum futurum, ideoque Apostolus ad Rom. 4. dicit, quod Abraham *accepit circumcisionem, tanquam signaculum fidei*. Eadem porrò erat fides antiquorum patrum, & nostra, iuxta illud Pauli 2. ad Cor. 4. *Habentes eumdem spiritum fidei credimus*. Ad figuram requiritur, vt habeat aliquam similitudinem cum figurato; sed hæc similitudo non deerat circumcisioni respectu baptismi: nam sicut per circumcisionem auferebatur aliqua spiritualis pellicula, sic per baptismum auferitur carnalis conuersatio, ideoque Apostolus ad Colos. 2. dicit: *circumcisi estis circumcisione non manufacta in expolitatione corporis* car-

carnis, sed circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo.

2. Diuerso modo fuerunt figura baptismi transitus maris rubri, columna nubis, baptismus Ioannis, & circumcisio. Transitus maris rubri, columna nubis, & baptismus Ioannis expressius figurarunt baptismum quoad exteriora, quam circumcisio. Nam transitus maris rubri, præcedente columna nubis, figurarunt baptismum, in quo renascimur ex aqua figurata per mare rubrum, & ex Spiritu Sancto figurato per nubem, ideoque Apostolus 1. ad Cor. 10. de antiquis patribus dicit, quod *omnes baptizati sunt in nube, & in mari*. Baptismus Ioannis per aquam fuit figuratiuus, & præparatiuus ad baptismum Christi, quo baptizamur in aqua, & Spiritu Sancto. At circumcisio in quantum erat primum sacramentum fidei, quo Iudæi aggregabantur populo Dei, fuit figura baptismi, quod est primum sacramentum fidei, quo aggregamur populo Christiano.

3. Circumcisio fuit cõuenientissimè instituta in Abraham, vt docet S. Th. q. 70. a. 2. Ratio est, quia circumcisio erat sacramentũ protestatiuũ fidei in Christum venturum, quo fideles aggregabantur populo Dei, & distinguebantur ab alijs gentibus; sed Abraham primus accepit promissionem expressam Christi ex ipso nascituri, cum Gen. 22. dictum illi est: *in semine tuo benedicentur omnes gentes*; & primus ex Dei mandato segregauit se à societate infidelium, obediens Deo dicenti Gen. 12. *egredere de terra tua, & de cognatione tua*; ergo circumcisio conuenienter instituta est in Abraham, cui primò fuit impositum præceptum circumcisionis. Addit S. Thomas in responsione ad 1. quod immediatè post peccatum Adæ propter doctrinam ipsius Adæ, qui plenè fuerat à Deo instructus de diuinis, fides, & ratio naturalis vigebant ita, vt quia vnusquisque fidem suam aliquibus signis protestabatur, non oportuerit determinari à Deo hominibus aliqua signa, & sacramenta protestatiua fidei. At circa tempora Abrahæ, quia diminuta fuerat fides, plerisque declinantibus ad idololatriam, & obscurata erat naturalis ratio per augmentum carnalis concupiscentiæ vsque ad peccata contra naturam, conuenienter fuit instituta circumcisio ad profitendam fidem, & minuendam concupiscentiam.

4. Institutio circumcisionis non debuit differri vsque ad tempus Moysi, quo data est lex. Ratio est, quia lex ordinatur ad bonum publicum, adeoque non debet dari nisi populo fidelium iam adunato; sed vt Augustinus dicit lib. 19. contra Faustum, cap. 11. ad adunandos homines in aliqua religione, necessarium est aliquod signum sensibile; ergo prius debuit institui circumcisio, vt signum sensibile ordinatum ad adunandum populum credentium in Christum futurum, ac deindè populo iam adunato debuit dari lex. Licet autem baptismus fuerit institutus pro omnibus gentibus, tamen circumcisio debuit institui pro solo populo Iudæorum. Ratio est quia baptismus est primario institutus, vt conferat gratiam, & salutem; *sed Deus vult omnes homines saluos fieri, vt dicitur* 2. ad Tim. 3. ergo debùit institui pro omnibus populis, & non solum pro maribus, sed etiã pro fœminis. Circumcisio è conuerso primariò fuit instituta ad figurandam gratiam dandam per Christum, & ad distinguendum populum, ex quo Christus erat nasciturus; ergo debuit institui pro solo populo Iudæorum, ex quo Christus erat nasciturus. Rursus licet baptismus sit institutus pro maribus, & pro fœminis, tamen circumcisio conuenienter debuit institui pro solis maribus; tùm quia cum fuerit instituta, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se futurum patrem Christi, debuit institui pro solis maribus: tùm quia peccatum originale, cui specialiter opponitur circumcisio, trahitur à patre, non à matre, vt S. Thomas docet 1. 2. quæst. 81. art. 1. & 5. ad 2.

5. Ritus circumcisionis, vtpotè institutus à Deo, cuius sapientiæ non est numerus, procul dubio fuit conuenientissimus. Primò igitur conuenienter fiebat in membro generationis: tùm quia erat signum fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum; tùm quia erat remedium peccati originalis, quod per carnalem generationem traducitur; tùm quia minuebat concupiscentiam, quæ præcipuè viget in membris generationis. Secundò licet nullum esset præceptum circumcidendi cultello lapideo, nec cultello lapideo communiter fieret, vel hodie fiat à Iudæis, tamen aliquæ celebres circumcisiones, puta quæ describuntur Exodi 4. & Iosue 5. factæ fuerunt cultellis lapideis, ad significandum circumcisionem spiritualem esse faciendam per Christum, de quo 1. ad Cor. 10. dicitur: *Petra autem erat Christus*. Tertiò circumcisio facienda erat octauo die, tùm ad significandum, quod octaua ætate, quæ erit ætas resurgentium, quasi in octauo die perficietur per Christum spiritualis circumcisio, qua auferetur ab electis non solum omnis culpa, sed etiam omnis pœnalitas; tùm quia infantes ante diem octauum sunt nimis teneri, adeoque periculosa esset eorum circumcisio. Ideò Leu. 22. præcipiebatur, vt etiam animalia sacrificijs destinata non offerrentur ante diem octauum. Vt circumcisio fieret octauo die, erat solum de necessitate præcepti, non de necessitate sacramenti, ideoque qui non erant circumcisi die octauo, poterant validè circumcidi post. Quidam dicunt, quod propter periculum mortis poterant paruuli circumcidi ante diem octauum. Sed hoc non habet fundamentum in Scriptura, neque in vsu Hebræorum. Reliqua spectantia ad circumcisionem, & præsertim ian, & quomodo conferret gratiam, de quo puncto agit S. Thomas art. 4. explicata sunt supra qu. 72. de sacramentis in genere.

QVAESTIO CXIII.

De præparatorijs ad baptismum.

S. Thomas quæst. 71.

1. CAtechismus debet præcedere baptismum adultorum. Ratio est, quia catechismus est instructio de ijs, quæ professor fidei christianæ tenetur credere, & facere; sed baptismus est sacramentum, quo quis profitetur fidem christianam; ergo adultus ante baptismum debet per catechismum instrui de ijs, quæ spectant ad fidem, & mores, vt sciat quæ teneatur credere, & facere; ideoque Paulus decimo ad Rom. dixit: *quomodo credent ei, quẽ non crediderunt?* & Christus Dominus præcepit Apostolis, vt baptismo præmitterent catechismum, seú instructionem, dicens Matth. vltimò, *docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Hinc sequitur de iure diuino esse, vt ante baptismum eorum, qui habent vsum rationis, præmittatur catechismus, seù instructio, licet alter catechismus ceremonialis, in quo seruantur quidam certi ritus, sit solum de iure Ecclesiastico.

2. Ecclesia ex vsu antiquissimo, etiam baptismo infantium præmittit catechismum, vt patet ex Dionysio de Ecclesiastica Hyerarchia, capite vltimò, ex Augustino, Isidoro, & alijs Patribus, quos refert Suarius in commentario qu. 71. S. Thomæ. Ratio est, quia, sicut infantes, licet ipsi non possint habere fidem actualem, & voluntatem suscipiendi baptismum, tamen baptizantur in fide, & voluntate ecclesiæ; ita licet non sint capaces instructionis, tamen ecclesia commodat ipsis susceptores, & patrinos, in quibus instruantur, & hæc ceremonia monet parentes, ac susceptores de obligatione, quam habent suo tempore instruendi in fide infantes, quos suscipiunt.

3. Baptismo debet præmitti exorcismus. Rationem affert S. Thomas q. 71. art. 2. Diabolus enim per peccatum originale, & actuale habet aliquam potestatem in hominem, & conatur eius salutem impedire; sed conueniens est, vt facturus aliquod opus, prius auferat impedimenta operis faciendi; ergo conueniens est, vt Ecclesia antequam per baptismum afferat homini salutem, per exorcismos expellat dæmones, qui conantur impedire salutem hominis. Hanc autem expulsionem significat exsufflatione, qua sacerdos exsufflat baptizandum. Postquam sacerdos exsufflatione dœmonem expulit, baptizandum benedicit, eique manus imponit, vt dœmoni iam expulso viam præcludat, ne possit redire. Mittit sal in os baptizati, & saliua linit eiusdem nares, & aures, atque oleo ipsum vngit, & aures liniendo, significat receptionem doctrinæ fidei; siquidem ad Rom. 10. *fides ex auditu*: liniendo nares significat approbationem doctrinæ perceptæ. Sale in os misso, significat confessionem externam fidei: siquidem, vt ait Apostolus ad Rom. 10. *ore confessio fit ad salutem.* Vnctione autem significat aptitudinem ad pugnandum contra dœmones.

4. Exorcismi non solum significant, sed etiam causant aliquem effectum in baptizando. Ratio est, quia ecclesia in exorcismis vtitur verbis imperatiuis, cum dicat: *maledicte diabole, exi ab eo &c.* sed ecclesia, vtpote, quæ regitur à Spiritu Sancto, nihil facit frustra; ergo exorcismi non solum significant, sed etiam causant aliquem effectum. Si vero vlterius quæratur, quem effectum faciant; primò dicimus exorcismos non habere vim expellendi diabolum, in quantum per maculam peccati habitat in anima, siquidem hunc effectum auferendi peccatum confert solus baptismus. Exorcismi igitur auferunt duplex impedimentum effectus baptismi, alterum externum, alterum internum. Impedimentum externum est diabolus assistens animæ ad impediendum effectum baptismi, & hoc impedimentum aufertur per exsufflationem, per quam diabolus expellitur. Impedimentum intrinsecum est quædam cæcitas, atque hebetudo, per quas homo ex infectione peccati originalis habet sensus præclusos ad percipienda mysteria baptismi: & hoc impedimentum aufertur per saliuam sacerdotis, quæ applicatur sensibus catechumeni, ad hoc, vt percipiant mysteria baptismi. Hinc sequitur exorcismos nunquam esse omittendos, nisi in casu necessitatis: cum autem fuerunt omissi, debent deindè suppleri, tùm vt seruetur vniformitas, tùm quia possunt causare suos effectus etiam post.

5. Catechizare, & exorcizare spectat ad sacerdotem tanquam ad agens principale, ad inferiores autem ministros tanquam ad agentia instrumentalia. Ratio est, quia proprium ministri est cooperari principali agenti; sed omnes infra sacerdotem sunt ministri; ergo proprium ipsorum est cooperari sacerdoti, & ideò diaconus, qui est primus minister, cooperari debet sacerdoti in ijs, quæ sunt principua, hoc est in ipsa collatione baptismi, & aliorum sacramentorum: inferiores ministri cooperari debent in præparatorijs ad sacramenta, quæ sunt minus præcipua, & hoc facto lectores cooperari debent in catechismo, exorcistæ in exorcismo. Circa alias ceremonias baptismi videri potest Vasquez disp. 157. in qua fusè de ijs agit.

TRA-

TRACTATVS XVI.

De sacramento confirmationis.

QVAESTIO CXIV.

De essentia, & institutione confirmationis.

S. Thomas quæst. 72. art. 1.

1. COnfirmatio est sacramentum à Christo institutum. Conclusio est de fide. Probatur primò ex Scriptura. Actorum enim 8. & alibi narratur Apostolos per signum sensibile impositionis manuum tribuisse fidelibus iam baptizatis Spiritum Sanctum, & perfectionem gratiæ baptismalis; ergo Christus dedit Apostolis, eorumque successoribus potestatem, vt per signum sensibile darent baptizatis visibiliter, vel inuisibiliter Spiritum Sanctum, & perfectionem gratiæ baptismalis, adeoque instituit sacramentum confirmationis, hoc est signum sensibile, quo baptizatis datur perfectio, & complementum gratiæ baptismalis. Hanc gratiam per sacramentum confirmationis conferendam promiserat Christus Io. 14. dicens: *ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.*

2. Secundò probatur ex perpetua traditione ecclesiæ, quæ colligitur ex plurimis, & antiquissimis Pontificibus, Concilijs, & Patribus, qui videri possunt apud Bellarminum de Sacram. cap. 45. & apud Suarium disp. 32. sectione 1. Ratio, propter quam fuit congruum, vt daretur sacramentum confirmationis distinctum à baptismo, affertur à S. Thoma quæst. 72. art. 1. & est, quia sicut homo, postquam per generationem accepit vitam corporalem, per augmentum accipit perfectionem, & robur, ac perducitur ad ætatem perfectam, sic fuit congruum, vt post baptismum, qui est sacramentum regenerationis, quo homo accipit vitam spiritualem, daretur etiam sacramentum confirmationis, quo acciperet augmentum, & quamdam perfectam ætatem vitæ spiritualis.

3. Ex dictis sequitur sacramentum confirmationis fuisse institutum à Christo. Ratio est, quia solus Christus habuit potestatem excellentiæ instituendi sacramenta, hoc est signa sensibilia infallibiliter conferentia gratiam, vt dictum est quæst. 75. de sacramentis in communi.

4. Probabile est, quod Christus hoc sacramentum instituerit in vltima cœna, licet non tunc, sed post resurrectionem tribuerit Apostolis potestatem illud ministrandi. Prima pars probatur auctoritate. Fabianus enim Papa epistola 2. cap. 1. dicit. *In illa die Dominus Iesus, postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes, sicut à Sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit.* Idem insinuat Cyprianus sermone de vnctione Chrismatis, & Clemens Papa. Atque hinc originem fortasse duxit consuetudo Ecclesiæ conficiendi Chrisma ea die. Secunda pars probatur. Nam sacramentum confirmationis non potest sine summi Pontificis dispensatione ministrari nisi ab Episcopis; sed in vltima cœna Apostoli fuerunt ordinati sacerdotes, non autem Episcopi; potestatem autem Episcopalem acceperunt post resurrectionem, cum Christus Apostolis apparens dixit illis Io. 20. *Accipite Spiritum Sanctum &c.* ergo &c.

5. Confirmatio definiri potest *sacramentum ex Christi institutione in baptizatis significans, & causans spirituale augmentum vsque ad perfectam ætatem per externam vnctionem Chrismatis in fronte, signo Crucis facto ex præscripta forma verborum.* Hæc definitio explicat genus, differentiam, causas, & effectum primarium confirmationis. Genus confirmationis est, vt sit sacramentum: differentia, vt sit causatiuum augmenti spiritualis: materia remota est chrisma, materia proxima est vnctio in fronte signo crucis facta: forma sunt verba præscripta: causa principalis efficiens est Christus; instrumentalis est Episcopus: finalis est spirituale augmentum, quod etiam est effectus primarius confirmationis. Sed hæc paulatim melius explicabuntur.

QVAESTIO CXV.

De materia remota, & proxima confirmationis.

S. Th. qu. 72. art. 2. & 3.

1. QVidam Canonistæ docuerunt solam manuum episcopalium impositionem sufficere ad sacramentum confirmationis validè conferendum, vnctionem verò chrismatis fuisse institutam ab Ecclesia, adeoque non esse materiam essentialem huius sacramenti. Eadem sententia tribuitur Alensi, & S. Bonauenturæ, qui dixerunt, vnctionem chrismatis fuisse solum institutam ab ecclesia.

2. Dicendum nihilominus cum opinione communi Theologorum, quod chrisma est materia essentialis à Christo instituta sacramenti confirmationis, adeoque non potest hoc sacramentum validè conferri sola manuum impositione. Conclusio post Concilium Tridentinum, ac Florentinum est de fide, vtpotè definita à Florentino in decreto vnionis, & à Tridentino sess. 7. can. 2. Probatur autem ex antiquissima ecclesiæ traditione, quæ in hoc sacramento administrando vsa est chrismate tanquam materia necessaria, & à Christo instituta: ex quo ortum fuit, vt hoc sacramentum etiam ab antiquissimis

Pa-

Patribus vocatum fuerit chrisma, seu sacramentum chrismatis.

3. Non obstat, quod aliquando Apostoli ex speciali Dei dispensatione, atque instinctu tribuebant Spiritum Sanctum per solam manuum impositionem, immò etiam per solam prædicationem sine vlla vnctione, & sine vlla manuum impositione. Licet enim chrisma non sit necessarium, cum Deus extraordinariè per signa sensibilia miraculosè exhibita confert Spiritum Sanctum, nihilominus cum Deus talia signa non exhibet, necessarium est chrisma, ideoque vt docet S. Thomas quæstione 72. art. 2. in corpore, communiter Apostoli vtebantur chrismate in conferendo sacramento confirmationis, cum Deus non exhibebat signa miraculosa aduentus Spiritus Sancti, idque auctoritate Dionysij probat capite quarto de ecclesiastica Hierarchia dicentis. *Est quædam perfectiua operatio, quam Duces nostri, ideſt Apostoli &c. chrismatis hostiam nominant &c.*

4. Caietanus, quem sequuntur Sotus, Victoria, Nauarrus, & Couarruuias, docet solum oleum esse de essentia huius sacramenti, balsamum non esse necessarium necessitate sacramenti, sed sola necessitate præcepti, quod præceptum Caietanus putat esse merè ecclesiasticum, Sotus putat esse præceptum Christi, quo mandauit, vt oleo admisceretur balsamum, cum commodè posset.

5. Contra hos auctores dicendum cum sententia communi, balsamum ita includi in materia necessaria confirmationis, vt confirmatio non possit validè conferri per vnctionem solius olei. Probatur primo auctoritate Concilij Florentini, cuius verba sunt. *Secundum sacramentũ est confirmatio, cuius materia est chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedictum*; ergo, cum Concilium eodem modo loquatur de oleo, ac de balsamo, eo modo balsamum, ac oleum, est materia sacramenti; sed oleum est materia essentialis; ergo etiam balsamum. Confirmatur: nam quia aqua non est materia essentialis Eucharistiæ, Florentinum diuerso modo loquitur de vino, ac de aqua; dicit enim materiam esse vinum de vite, cui ante consecrationem modicissima aqua debet admisceri; ergo cum in casu nostro eodem pacto loquatur de oleo, ac de balsamo, dicendum, quod tum oleum, tum balsamum requiruntur essentialiter ad materiam huius sacramenti. Secundo probatur conclusio. Balsamum enim est necessarium ad verificandam formam, sub qua confertur sacramentum confirmationis; sed materia requisita ad verificandam formam est essentialis; ergo &c. Probatur minor: in forma enim confirmationis dicitur: *Confirmo te chrismate salutis*; sed chrisma ex vsu ecclesiæ, & Sanctorum Patrum significat compositum ex oleo, & balsamo, vt patet auctoritate Fabiani, Cypriani, Gregorij, & Innocentij 3. quos affert Suarius disp. 33. sect. prima; ergo &c.

6. Innocentius 3. dum capite 1. de sacramentis non iterandis consultus, an confirmatio esset iteranda in eo, qui per errorem, non chrismate, sed oleo fuerat vnctus; respondit *nihil esse iterandum, sed cautè esse supplendum, quod incautè fuerat prætermissum*, docet, quod non debet quidquam iterari, sed debet suppleri, quod fuit omissum, siue sit accidentale, siue substantiale. Si ergo omissa fuit vnctio essentialis, debet illa suppleri, & tunc primò conferetur, non autem iterabitur sacramentum; si omissum fuerit aliquid accidentale, illud est supplendum. Hinc aliqui inferunt, quod si omissum fuerit aliquid essentiale, illud est supplendum, ceremoniæ autem accidentales non sunt iterandæ, eo pacto, quo si in solemni baptismo omissum fuit aliquid essentiale, illud est supplendum, & ceremoniæ baptismi non sunt iterandę.

7. Licet materia essentialis sacramenti debeat esse communis, & facile inueniri, tamen cum de facto ecclesiæ nunquam defuerit balsamum sufficiens ad confirmandos iam baptizatos, signum est, quod balsamum sit materia communis, quantum sufficit. Pono ad materiam confirmationis sufficit oleum odorosum ex admistione balsami. Et quia licet oleo admixtum fuerit parum balsami, tamen quælibet pars olei est odorosa propter admixtionem balsami; ideo ad materiam confirmationis sufficit oleum, cui admixtum fuerit parum balsami. Licet autem antiquitus esset in vsu solum balsamum syriacum, temporibus sequentibus Pius IV. Indis concessit vsum balsami illius regionis, licet odore differentis à syriaco, per quam concessionem censendum est Pontificem declarasse balsamum indicum ex Christi institutione esse idoneam materiam sacramenti. Ex præcepto ecclesiastico confirmatio conferri debet per chrisma confectum eo anno: sed hoc non est essentiale sacramento, ideoque potest validè conferri etiam per chrisma non confectum eodem anno.

8. Ad materiam essentialem confirmationis requiritur, vt chrisma benedictum fuerit ab episcopo, vt docet communis sententia S. Thomæ, & aliorum Theologorum. Probatur ex Florentino dicente materiam confirmationis esse chrisma confectum ex oleo, & balsamo per episcopum benedictum. Fundatur autem hæc definitio in vsu Ecclesiæ, & traditione SS. Patrum, quos refert P. Suarius disp. 33. sect. 2. Rationem congruentiæ, propter quam Christus instituit talem materiam confirmationis, affert S. Thomas art. 2. & 3. Datur enim in hoc sacramento plenitudo Spiritus Sancti, conferens robur spirituale, quod conuenit perfectæ ætati; sed homo, licet quandiù est puer, viuat quodammodo sibi soli, postquam adoleuit, incipit viuere etiam alijs, communicando alijs

aliis suas actiones; ergo congruum fuit, vt materia huius sacramenti significaret gratiã Spiritus Sancti, in quantum se effundit etiam ad alios per quemdam odorem bonorum operum, iuxta illud Pauli 2. ad Cor. 2. 15. *Christi bonus odor sumus*; sed vnctio per oleum significat gratiam Spiritus Sancti, ideoque Christus psal. 44. propter plenitudinem gratiæ dicitur esse vnctus *oleo lætitiæ*, oleum autem per admistionem balsami redditur diffusiuum odoris; ergo conueniens fuit materiam huius sacramenti esse chrisma confectum ex oleo, & balsamo, quod balsamum obtinet principatum inter res odoriferas, & præstat incorruptibilitatem. Ratio, quare debeat addi episcopalis benedictio, est, quia materia iam à Christo consecrata in vsum sacramentorum non indiget alia consecratione, & benedictione; sed aqua fuit à Christo consecrata in materiam baptismi, dum baptizatus fuit in Iordane; panis, & vinum fuerunt à Christo consecrata in materiam Eucharistiæ in vltima cæna; vt enim legitur Matth. 26. *Accipiens panem benedixit, similiter & calicem*; ergo aqua, panis, & vinum non indigent alia benedictione, quæ essentialiter requiratur ad sacramentum. E conuersò, quia Christus nunquam consecrauit materiam sacramentorum, quæ conferuntur per vnctionem, ideo voluit, vt Episcopi sua benedictione talem materiam consecrarent. Probabile tamen est, quod Christus non determinauerit modum consecrandi chrisma, adeoque quod si episcopus in chrismatis consecratione vteretur alio modo, ac ritu, qui non fuerit præscriptus ab ecclesia, peccaret quidem mortaliter, sed validè consecraret, ita vt per chrisma sic consecratum validè posset sacramentum confirmationis administrari.

9. Materia proxima sacramenti confirmationis est vnctio. Probatur: nam materia proxima est applicatio materiæ remotæ; sed chrisma applicatur per vnctionem; ergo &c. Rursus ad valorem sacramenti requiritur, vt per vnctionem fiat signum crucis in fronte confirmandi, vt docet communis sententia. Et quidem quod ad valorem sacramenti requiratur, vt per vnctionem fiat signum crucis, probatur ex forma, qua dicitur, *signo te signo crucis &c.* Quod requiratur etiam, vt talis vnctio fiat in fronte, licet probari non possit ex forma, adhuc probatur aliundè, & præsertim ex Florentino dicente: *ideo in fronte, vbi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem eius, quæ Iudæis est scandalum, gentibus autem stultitia; propter quod crucis signo signatur*; ergo cum Concilium eodem pacto loquatur de vnctione in fronte, ac de vnctione per signum crucis, sicut signum crucis requiritur essentialiter, sic vnctio in fronte requiritur essentialiter. Contrariam sententiam docentem vnctionem in fronte non requiri ad valorem sacramenti, Suarius censet temerariam. Ex vsu autem ecclesiæ, & ex præscripto Pontificalis Romani constat, saltem esse necessarium necessitate præcepti grauiter obligantis, vt vnctio fiat immediatè pollice episcopalis dextræ; ideoque pollex, vt ait Durandus lib. 6. rationalis cap. 84. in ordinatione episcopi ad hunc vsum specialiter consecratur.

10. Addo cum Sùario probabile esse requiri ad essentiam, & valorem sacramenti, vt vnctio fiat immediatè contactu manus episcopalis. Ratio est, quia hoc sacramentum non solum dicitur conferri per vnctionem, sed etiam per impositionem manuum; ergo requiritur, vt Episcopus vngens manum imponat fronti eius, qui vngitur. Probabile tamen est, quod non requiratur ad valorem sacramenti, quod vnctio fiat pollice, vel alio digito, dummodò fiat per immediatum contactum manus Episcopalis. Præter vnctionem igitur non requiritur alia manuum impositio. Ratio est, quia eo ipso, quod episcopus suo digito vngit confirmandum in fronte, sacramentum confert vnctione, & impositione manus; ergo nihil aliud requiritur.

QVÆSTIO CXVI.

De forma confirmationis.

S. Th. qust. 72. art. 4.

1. FOrma sufficiens ad conferendum sacramentum confirmationis est hæc: *signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Probatur primo ex Concilio Florentino in decreto pro Armenis, in quo Eugenius assignat hanc formam. Secundò probatur ex vsu Ecclesiæ Romanæ, in qua de fide est esse legitimum vsum sacramentorum. Addit S. Thomas hanc esse conuenientem formam confirmationis. Ratio est, quia cum forma det speciem rei, cõuenienter forma vniuscuiusque sacramenti est, quæ explicat omnia, quæ spectant ad speciem talis sacramenti; sed forma allata explicat omnia, quæ spectant ad speciem sacramenti confirmationis; ergo &c. Probatur minor: nam confirmatio est signum sensibile, per quod datur Spiritus Sanctus ad robur pugnæ spiritualis; ergo ad eius speciem spectat primò ipsum signum sensibile: secundò robur spirituale, quod datur; tertiò causa dans plenitudinem talis roboris; sed hæc tria exprimuntur per formam assignatam: nam per illa verba, *signo te signo Crucis* exprimitur signum sensibile: per illa verba, *confirmo te chrismate salutis*, exprimitur robur spirituale ad pugnandum pro salute obtinenda: demum per vltima verba, *in nomine Patris &c.* exprimitur S. Trinitas, quæ dat plenitudinem roboris; ergo &c. Addit rursus S. Thomas, quod

quod sicut milites ad pugnam corporalem solent insigniri signo ducis, sic in hoc sacramento insignimur signo crucis, in quo Christus Dux, & Rex noster triumphauit, vt dicitur ad Coloss. 2. Confirmatur: nam allata forma exprimit causam principalem, & instrumentalem, actionem ministri, materiam proximam, ac finem sacramenti, adeoque est maximè conueniens.

2. Allata forma confirmationis non solum est sufficiens, sed etiam est necessaria, ita vt nulla alia sufficiat, quæ non habeat significationem æquiualentem. Ratio est, quia Concilium Florentinum assignans materias, & formas sacramentorum, assignat materias, & formas essentiales, ac necessarias. Aliquando tamen Apostoli ex speciali instinctu Dei dabant plenitudinem Spiritus Sancti quibusdam alijs miraculosis signis à Deo effectis sine materia, & forma consueta confirmationis. At cum confirmabant modo ordinario, vtebantur materia, & forma consueta, iuxta dicta quæst. 115, num. 3.

3. Licet in baptismo per formam exprimatur solum actus baptizandi, dicendo, *ego te baptizo*, tamen in confirmatione debet exprimi non solum actus confirmandi, dicendo, *confirmo te*, sed etiam actus signandi, dicendo, *signo te*. Ratio est, quia baptismus ordinatur solum ad internam sanctificationem hominis: ergo sufficit, vt exprimat actum baptizandi, quo homo sanctificatur interius. At confirmatio ordinatur non solum ad hominem interius sanctificandum per plenitudinem gratiæ, sed etiam ad pugnam exteriorem; ergo debet exprimi actus etiam signandi exterius signo Crucis, quasi vexillo Christi. Confirmatur: nam verbum baptizandi sufficienter significat non solum internam sanctificationem, sed etiam externam actionem abluendi; ergo non debet aliud addi: at verbum confirmandi non significat sufficienter externam actionem signandi; ergo debet exprimi, dicendo *signo te*. Ad alias quæstiunculas, in quibus quæritur, an, & quomodo debeat exprimi persona confirmantis, & confirmati, actio ministri, & tres Personæ diuinæ, respondendum est proportionaliter, ac quæst. 87. & & sequentibus responsum est similibus quæstionibus circa formam baptismi.

QVAESTIO CXVII.

De charactere confirmationis.

S. Tho. quæst. 72. art. 5. & 6.

1. DE fide est in confirmatione imprimi characterem, vt docet Florentinum in decreto pro Armenis, & colligitur ex traditione Ecclesiæ. Ratio est, quia omnia sacramenta, quæ constituunt hominem christianum, vel in certo gradu christiani, imprimunt charactarem, quo homo constituatur intrinsecè christianus, vel in certo gradu christiani; sed sicut baptismus constituit christianum, sic confirmatio constituit militem Christi; ergo sicut baptismus, sic confirmatio debet imprimere characterem. Ex eo, quod confirmatio imprimat characterem, sequitur quod non possit iterari, ex eo quod non possit iterari, infertur à posteriori, quod imprimat characterem; siquidē initerabilitas est proprietas quarto modo, & conuertibilis sacramentorum imprimentium characterem. Confirmat S. Thomas art. 5. Nam character est spiritualis potestas ad quasdam sacras actiones exercendas ordinata; sed homo per sacramentum confirmationis accipit nouam potestatem ad pugnandum contra hostes fidei, vt patet in Apostolis, qui accepto Spiritu Sancto egressi sunt ex cænaculo ad profitendam publicè fidem; ergo homo in sacramento confirmationis debet accipere nouum characterem.

2. Character confirmationis necessario præsupponit characterem baptismi, ita vt qui non est baptizatus, non possit validè confirmari, & si confirmetur, nihil recipiat, ac debeat rursus post baptismum confirmari. Ratio est, quia sicut augmentum se habet ad generationem, sic confirmatio ad baptismum, sed repugnat, vt qui non est generatus, accipiat augmentum, & perueniat ad ætatem perfectam; ergo repugnat, vt qui non est spiritualiter regeneratus per baptismum, spiritualiter crescat per confirmationem, & accipiat characterem. Licet sacramentum confirmationis, eiusque character non possit accipi ante baptismum, tamen eius effectus, hoc est robur ad pugnandum spiritualiter, & adipiscendam fidem, potest accipi ante baptismum, & ante confirmationem, siquidem virtus diuina dandi gratiam non est alligata sacramentis, ac de facto multi catechumeni fidem publicè professi sunt, & pro ea sanguinem fuderunt; sed sicut nullus adultus effectum primarium baptismi recipit sine voto baptismi, vel actum est quæstione sic nullus adultus effectum confirmationis recipit sine voto confirmationis. Porrò qui actorum 10. dicuntur accepisse Spiritum Sanctum, ante quam baptizarentur, acceperunt quidem ante baptismum effectum, non autem sacramentum confirmationis.

QVAESTIO CXVIII.

De gratia, quæ datur in confirmatione.

S. Th. quæst. 72. art. 7.

1. DE fide est in sacramento confirmationis conferri gratiam sanctificantem, sicut in alijs sacramentis nouæ legis. Probatur. Nam per confirmationem datur Spiritus Sanctus; sed Spiritus Sanctus non datur sine gratia sanctificante; ergo per confirmationem datur

datur gratia sanctificans, ideoque Melchiades in epistola 2. ad Episcopos Hispaniarum dicit: *Spiritus Sanctus in fonte baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam.* Probabilius est sacramentum confirmationis conferre maiorem gratiam, quam baptismus, vt docet Suarius disp. 34. sect. 2. citans Magistrum, S. Thomam, Sotum, & alios. Ratio est, quia per sacramentum confirmationis dicitur conferri plenitudo, & perfectio gratiæ conueniens ætati virili, & perfectæ, per sacramentum baptismi confertur gratia conueniens ætati puerili; sed gratia conueniens ætati virili est maior; ergo &c. Ideo videtur Apostolis multo maior gratia data fuisse, cum acceperunt Spiritum Sanctũ in die Pentecostes, quam cum baptizati sunt.

2. Sacramentũ confirmationis non potest per se conferre primam gratiam, neque per se potest remittere peccatum originale, vel mortale personale, vt cum S. Thoma art. 7. quæst. 72. ad 2. docent omnes. Ratio est, quia illa sola sacramenta possunt conferre primam gratiam, quæ sunt instituta ad trasferendum hominem à statu peccati mortalis ad statum gratiæ; sed ad transferendum hominem à statu peccati mortalis ad statum gratiæ instituta solum sunt sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, quæ idcirco vocantur sacramenta mortuorum; ergo confirmatio, & reliqua sacramenta, quæ appellantur viuorum, non possunt per se conferre primam gratiam. Addit S. Thomas art. 7. ad 2. ex ipso nomine confirmationis patere, quod hoc sacramentum debet dari ad confirmandum quod prius inuenerit, & ideo sicut non datur non baptizatis, sic non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis: vnde dicitur in Concilio Aurelianensi, & habetur de cõsecr. dist. 5. cap. *vt ieiuni*: *vt ieiuni ad confirmationem veniant; vt moneantur confessionem facere prius, vt mundi donum Spiritus Sancti valeant accipere.* Probabile tamen est, quod licet sacramentum confirmationis non possit per se conferre primam gratiam, tamen potest illam conferre per accidens, adeoque quod si existens in peccato mortali, sed id inuincibiliter ignorans, attritus recipiat sacramentum confirmationis, recipiat gratiam sacramenti, & per accidens iustificetur, vt docet S. Thomas hic quæst. 72. art. 7. ad 2. & ex eo Suar. disp. 14. art. 2.

3. Sacramentum confirmationis vltra gratiam sanctificantem communem omnibus sacramentis confert aliquam gratiam sacramentalem propriam ipsius, quæ consistit in specialibus auxiliis ad fidem constanter profitendam, & conseruandam etiam aduersus hostes visibiles fidei. Si recipiatur in statu peccati mortalis, est validum, & informe, & remoto obice, confert suum effectum, proportionaliter ad ea, quæ quæst. 111. dicta sunt de baptismo. Vt qui sunt in peccato mortali recipiant dignè sacramentum confirmationis, sufficit, vt præmittant actũ contritionis, non est necesse vt præmittant confessionem sacramentalem; siquidem præceptum præmittendi confessionem sacramentalem est speciale prò eucharistia, propter illius sacramenti excellentiam, iuxta illud Apostoli primo ad Cor. 11. *probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat.*

QVAESTIO CXIX.

De suscipientibus confirmationem: S. Thom. quæst. 72. art. 8. & 9.

1. OMnis homo baptizatus, siue infans siue adultus, siue masculus siue fœmina capax est sacramenti confirmationis, vt docet S. Thomas hoc art. 8. quæst. 72. aliique communiter. Probatur exvsu, & traditione ecclesiæ. Nam in actibus Apostolorum legimus Apostolos sine exceptione imposuisse manus baptizatis; ideoque Vrbanus Papa, vt refertur de consecr. dist. 5. cap. 1. dicit: *Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum Sanctum post baptismum accipere debent.* Rationem affert S. Thomas. Nam per confirmationem promouetur homo ad ætatem perfectam; sed sicut natura per se intendit, vt omne, quod generatur, perueniat ad ætatem perfectam, nisi per accidens morte præueniatur, sic Deus, cuius perfecta sunt opera, vult vt omne, quod per baptismum regeneratur, perueniat ad ætatem perfectam; ergo omnis per baptismum regeneratus debet confirmari. Sicut verò quia anima est immortalis, adeoque incapax senectutis, & pueritiæ, potest aliquis in ætate senili corporis spiritualiter renasci per baptismum, sic potest spiritualiter peruenire ad perfectam ætatem in ætate puerili corporis.

2. Licet sacramentum ordinis non debeat omnibus conferri, tamen sacramentum confirmationis debet omnibus conferri. Ratio est, quia sacramentum ordinis est institutum ad hoc, vt in ecclesia detur distinctio membrorum, puta aliqui habeant rationem capitis, aliqui rationem manus, aut pedis; sed in corpore non omnia membra debent esse caput &c. vt docet Apostolus 1. ad cor. 12. ergo &c. At sacramentum confirmationis est institutum ad hoc, vt quod nascitur, acquirat perfectionem, & excellentiam ætatis perfectæ, per quam excellat sibi ipsi vt puero; sed omne, quod nascitur, debet acquirere hanc excellentiam; ergo &c. Quia verò etiam in ætate puerili potest quis acquirere perfectionem spiritualis ætatis, iuxta illud Sap. 4. *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero comparata*, ideo etiam in ætate puerili potest homo confirmari, ac multi pueri virtute huius sacramenti vsque ad sanguinem resistunt. Quia rursus ad pugnam spiritualem etiam mulieres sunt aptæ, etiam mulieres debent confirmari, ac quædam mulieres in pugna spirituali fuerunt fortiores viris. Morituris licet non sit necessarium sacramentum confirmationis, quia moriendo effugiunt

periculum pugnæ, tamen debet conferri, vt decedant cum perfectione gratiæ, & sic habeant etiam maiorem gloriam.

3. S. Bonauentura in 4. dist. 7. art. 3. qu. 1. Richardus ibidem art. 3. dub. 7. Halensis 4. par. quæst. 28. memb. 2. & 3. Petrus Soto lect. 2. de confir. & alii, docent expedire, vt infantes confirmentur tempore infantiæ ante vsum rationis, & in hanc opinionem videtur etiam inclinare S. Thomas hoc art. 8. quæst. 72. Probatur primo ex vsu antiquo ecclesiæ, siquidem non solum adultis, sed etiam infantibus statim post baptismum dabatur sacramentum confirmationis, vt colligitur ex Dionysio, Cyrillo Hierosolimitano, & alijs patribus, & clarissimè ex Augustino tractatu 6. in 1. epist. Ioannis, in qua dicit: *Quando imposuimus manus istis infantibus, attendit vnusquisque vestrum, vtrum linguis loquerentur.* Probatur secundo: nam vtile est infantibus confirmari statim post baptismum, vt instituantur perfectius christiani, & vt si forte moriantur, obtineant maiorem gloriam, & beatitudinem. E conuerso Glossa in cap. *vt ieiuni* de consec. dist. 5. docet expedire, vt confirmatio differatur vsque ad ætatem adultam, & ita intelligit textum, in quo dicitur, *vt ieiuni ad confirmationem veniant, perfectæ ætatis.* Existimat autem ad ætatem perfectam requiri, vt puer sit annorum saltem duodecim: & hanc opinionem ex theologis sequitur Marsilius in 4. quæst. 5. art. 4. dub. 2. & 3. Alij, vt Paludanus quæst. 4. num. 10. Sotus ibi art. 8. Victoria in summa part. 48. & 49. Syluester verbo *confirmatio* catechismus Pij. V. docent confirmationem differendam vsque ad septimum, & tum dandam, cum pueri habent vsum rationis, ac possunt percipere, quid in illis agatur. Probatur, tum quia est maior reuerentia sacramenti; tum quia cum in baptismo infantes primò professi sint fidem per alios, congruum est, vt in confirmatione fidem profiteantur per se ipsos.

4. Dicendum cum Suar. disp. 35. sect. 2. dari rationes prò vtraque parte, adeoque & rationabilem fuisse vsum ecclesiæ antiquæ confirmandi statim post baptismum, & laudabilem esse vsum nostrorum temporum differendi confirmationem vsque ad vsum rationis, ac in praxi standum esse consuetudini. Si tamen timeretur, ne diu abesset episcopus, aut si infans esset in periculo mortis, posset etiam nostris temporibus confirmari infans.

5. Amentes, qui habuerunt vsum rationis, non solum possunt, sed etiam debent confirmari, si censeantur esse in statù gratiæ, vt præsumitur, nisi constet oppositum: siquidem præsumitur bonus, qui non probatur esse malus. Ratio est, quia non debent priuari gratia sacramentali. Porrò vt hoc sacramentum validè recipiatur, sufficit illa generalis voluntas, qua omnes fideles censentur velle remedia, & beneficia ad suam salutem. Amentes etiam, qui nunquam habuerunt vsũ rationis, sunt confirmandi, si quidem non debent perpetuo priuari hoc beneficio, nec est ratio differendi ad tempus vsus rationis, cum non sperentur habituri vsum rationis. Confirmandi etiam sunt homines paulo post morituri, ne priuentur gratias huius sacramenti. Nec obstat, quod hoc non fit in vsu. Nam vt loquitur Innocentius epistola ad Decentium, non est in vsu, quia episcopi occupationibus alijs impediti ad omnes languidos ire non possunt. Cæterum si episcopus, aut dignum ducit aliquem à se visitandum, & benedicere, & tangere chrismate, sine cunctatione potest.

6. Qui confirmantur, signandi sunt signo Crucis in fronte ideoque Rabanus lib. 1. de institutione clericorum, cap. 30. dicit: *signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem: per Pontificem verò in fronte.* Duæ rationes affert S. Thomas quæst. 72. art. 9. Prima est. Qui confirmatur signari debet ad pugnam cruce, quasi signo ducis sui; sed hoc signo debet signari in parte corporis manifestissima, qualis est frons, quæ penè nunquam obtegitur; ergo &c. Secunda ratio est. Homo solet impediri à libera confessione nominis Christi propter timorem, vel propter verecundiam; sed signa timoris, & verecundiæ maximè apparent in fronte, tum propter proquinquitatem imaginationis, tum quia spiritus a corde directè ascendunt ad frontem, ideoque Aristoteles 4. Ethicor. capite vltimo dicit, quod *verecundati erubescunt, timentes autem pallescunt*; ergo qui confirmantur, signandi sunt in fronte, vt neque propter timorem, neque propter verecundiam omittant confiteri nomen Christi. Quia igitur per baptismum regeneratur totus homo, totus est abluendus. At per confirmationem, quia insignimur signo Christi, quod ferendum est in parte corporis manifestissima, signari debet homo in fronte. Rursus, quia confirmamur, vt non solum confiteamur fidem corde, & ore, sed liberè profiteamur coram alijs, signari debemus non in corde, & ore, sed in fronte, in qua apparent signa timoris, & verecundiæ, quæ duæ passiones solent impedire liberam fidei professionem; ideoque Ezech. 3. dicitur: *ecce dedi frontem tuam durierem frontibus eorum.*

QVAESTIO CXX.

De patrino confirmationis. S. Thom. quæst. 72. art. 10.

1. EST antiquissima Ecclesiæ institutio, & consuetudo, vt sicut in baptismo, sic in confirmatione detur aliquis patrinus, & sponsor, qui confirmandum teneat. Higinus enim Papa, vt refertur cap. 100. *in Catechismo* de Consecratione, dist. 4. dicit non esse Ecclesiæ Romanæ consuetudinem, vt idem sit eiusdem patrinus, seù susceptor in baptismo, & in confirmatione, quamquam ob necessitatem id fieri possit: & capite sequenti 101. ex Leone dicitur, sicut in baptismo, sic in con-

confirmatione vnum tantum debere esse susceptorem, vel virum, vel fœminam; & rursus sequenti cap.102. additur ex Concilio Moguntino huiusmodi patrinum debere esse confirmatum. Rationem affert S. Thomas quæst.72. art.10. Nam milites Tyrones indigent aliquo, à quo instruantur de his, quæ pertinent ad modum pugnandi; sed qui confirmantur sunt Tyrones in militia Christiana; ergo congruum fuit, vt illis daretur aliquis patrinus, à quo instruerentur ad pugnam spiritualem. Rursus quia baptizati, & nondum confirmati, licet sint adulti corporaliter, censentur adhuc pueri, & imbecilles in vita spirituali, sustentari debent ab aliquo, dum confirmantur, vt per confirmationem acquirant perfectam ætatem in vita spirituali. Præterea quia congruum est, vt qui adhuc non est ascriptus militiæ, non per se ipsum se offerat duci, sed offeratur per alium, qui est iam militiæ ascriptus, ideo qui per baptismum effectus est membrum Ecclesiæ, sed non est adhuc per confirmationem ascriptus militiæ Christi, debet Episcopo, qui est dux huius militiæ, offerri per alium iam militiæ ascriptum, ideoque patrinus debet esse confirmatus. Et quia, vt dicit Apostolus ad Col.3. *In Christo Iesu non est masculus, & fœmina*, ideo nihil refert, vtrum masculus, vel fœmina teneat aliquem in confirmatione.

2. Patrinus confirmationis contrahit cũ confirmato cognationem spiritualem proportionaliter, ac de patrino baptismi dictum est qu.104. Patrinus post Tridentinũ sess.24. de reformatione matrimonij, cap.2. contrahit cognationem spiritualem solum cum confirmato, illiusque patre, & matre. Licet autem ante Tridentinum possent plures esse patrini baptizati, vel confirmati, & omnes contraherent cognationem spiritualem, vt statuitur, capite *quamuis* de cognatione spirituali in sexto: tamen Tridentinum loco citato statuit, vt vnus tantum, & vna teneant confirmandum, & illi soli contraherent cognationem spiritualem, vt de baptismo explicatum est q.104. Qui non est confirmatus non potest esse patrinus in confirmatione, & si teneat, graviter peccat, & non contrahit cognationem spiritualem cum illo, vt cum alijs docet Suarius in comm. art.10. qu.72. Ratio est, quia verè non est patrinus, cum non habeat conditiones ab Ecclesia requisitas ad patrinum. Patrinus confirmationis tenetur filium suum spiritualem in fide, & moribus instruere saltem prò casu, prò quo indiget tali instructione, & hoc munere non fungitur patrinus baptismi.

QVÆSTIO CXXI.

De ministro confirmationis.

S. Tho. quæst.72. art.11.

1. VVicleffus, vt colligitur ex Concilio Constantiensi sess.8. docuit quemlibet sacerdotem esse ministrum sufficientem confirmationis. In eumdem errorem inclinauit Armacanus lib.11. de quæst. Armen. cap. 4. Durandus in 4. dist.7. quæst.3. Scotus eadem dist. qu.1. & Caietanus, qui in Comm. huius art.11. qu.72. & in Comm. cap.8. Actorum Apostolorum, docet Episcopum esse necessarium ministrum confirmationis necessitate præcepti, non autem necessitate sacramenti, adeoque simplicem sacerdotem posse validè confirmare, licet peccet. Videtur eumdem errorem insinuare S. Hieronymus, dum in Dial. contra Luciferianos dicit, non ad legis necessitatem, sed ad sacerdotij honorem pertinere, quod baptizati deferantur ad Episcopos, vt illis manus imponant.

2. Contra allatos errores de fide est, ac definitum à Florentino in Decreto prò Armenis, & à Tridentino sess.7. can.3. de confirmatione, solum Episcopum esse ministrum ordinarium sacramenti confirmationis. Hinc sequitur simplicem sacerdotem sinè dispensatione Papæ non posse validè confirmare, atq; hoc etiã de fide esse censet Suar. disp.36. cap.1.

3. Probatur primo: nam Florentinum, & Tridentinum, dum assignant ministros aliorum sacramentorum, assignant ministros necessarios; ergo etiam dum dicunt Episcopum esse ministrum ordinarium confirmationis, docent Episcopum esse ministrum necessarium, adeoque simplicem sacerdotem non posse validè confirmare.

4. Probatur secundo: nam Tridentinum sess.13. cap.4. inter alias functiones Episcoporum, quarum reliqui inferioris ordinis potestatem nullam habent, ponit hanc Sacramentum confirmationis conferre; & Can.7. damnat dicentes potestatem confirmandi esse Episcopis cum presbyteris communem; ergo &c.

5. Probatur 3. nam Eusebius Papa epist. 3. vt refertur de Consecr. dist.5. cap.4. *manus impositionis* dicit; *manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus &c.* & paulo post addit: *nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta*: & Melchiades Papa, vt refertur de consecr. dist.5. cap.3. *De his verò* dicit, *A maioribus fit, id est à Summis Pontificibus, & à minoribus perfici non potest*. Eodem pacto loquuntur Clemens, Damasus, Innocentius, & Leo, quos citat Suarius disp.36. sect.1. Idem docent plures Patres apud eumdem Suarium.

6. Rationem congruentiæ, propter quam, licet sacerdotes simplices possint baptizare, solus Episcopus potest confirmare, affert S. Thomas art.11. Nam vltima perfectio operis reseruari debet supremo artifici, eo pacto, quo licet artifices inferiores præparent materiam, superior artifex dat formam, & licet notarius scribat epistolam, Pontifex illam signat: sed fideles sunt quoddam opus diuinum, & quædam Epistola spiritu Dei scripta, ideoque Apostolus 1. ad Cor. 3. dicit, *Dei ædificatio estis*, & 2. ad Cor.3. *Epistola estis Christi*; ergo licet ad inferiores sacerdotes spectet per baptismũ ædificare hoc spirituale ædificium, & scribere hanc epistolam, ad solos episcopos spectat

per sacramentum confirmationis hæc perficere, dedicando hoc ædificium in templum spiritus sancti, & signando hanc epistolam; ideoque legimus act.8. & 19. solos Apostolos per manuum impositionem confirmasse eos, qui ab alijs fuerant baptizati; & Vrbanus Papa, vt habetur de consecr. dist.5.cap.1. *Omnes fideles*, dicit: *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum Sanctum post baptismum accipere debent, vt plenè christiani inueniantur*.

7. Dum Apostolus 1. ad Timotheum 4. dicit: *noli contemnere gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyterij*, sensus est per impositionem manuum, qua fuisti ordinatus, & factus presbyter, ac proindè non loquitur de confirmatione, sed de ordine, ac non significat Timotheum fuisse ordinatum per impositionem manuum à presbyteris, sed fuisse ordinatum presbyterum per impositionem manuum ab ipso Apostolo. Dum actorum 9. dicitur: *Abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei*, idest Saulo *manus, dixit: Saule frater Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua venichas, vt videas, & implearis spiritu sancto: & confestim ceciderunt ab oculis eius, tanquam squamæ, & visum recepit*: sermo est de impositione manuum facta ante baptismum, ac proindè per quam non fuit Paulo collatum sacramentum confirmationis, sed fuit curatus à cæcitate iuxtà illud Marci vltimo: *super ægros manus imponent, & benè habebunt*. Dum in Concilio Toletano 1. cap.20. dicitur: *Statutum est Diaconum non chrismare, sed presbyterum, absente Episcopo, præsente verò non nisi fuerit præceptum*: sermo est non de vnctione chrismatis in fronte, sed de ceremoniali vnctione, quæ fit in vertice in baptismo solemni, & fieri non poterat, præsente Episcopo, nisi ex eius præcepto, vel licentia.

Dum in Concilio Arausicano primo dicitur: *Hæreticos in mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderent, à presbyteris, cum chrismate, & benedictione consignari placet*: non est sermo de collatione confirmationis, sed de quadam ceremonia, qua hæretici reconciliabantur Ecclesiæ. Innocentius I. epist.1. cap.6. dicens, posse Episcopos dare auctoritatem presbytero ad consignandos Energumenos, illisque imponendas manus, loquitur de quadam ceremonia, quæ solebat ab Episcopis adhiberi ad curandos energumenos. Demum dum cap.124. *omni tempore* de Consecr. dist.4. dicitur: *Presbyter, præsente Episcopo, non signet infantes, nisi forte ab Episcopo fuerit illi præceptum*: sermo est de quadam ceremonia, qua infantes signabantur in vertice, & non poterat, præsente Episcopo, à sacerdotibus simplicibus exerceri sine licentia Episcopi.

8. Licet Adrianus in 4. de Confirmatione art.3. Durandus in 4. dist.7. quæst.3. & 4. & alij, quos citat Suar. disp.36. sect.2. doceant simplicem sacerdotem, neque ex concessione summi Pontificis posse confirmare; tamen dicendum cum S. Thoma hoc art.11. quæst. 72. ad 1. alijsque communiter, quos refert, & sequitur Suar. loco citato, posse simplicem sacerdotem ex concessione summi Pontificis confirmare. Probatur primò. Nam capite primo *peruenit* dist.95. S. Gregorius concessit vt in Sardinia simplices sacerdotes confirmarent, dicens. *Vbi Episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizandos chrismate tangere debeant, concedimus*. Probatur secundo: nam Eugenius Quartus in Concilio Florentino in decreto pro Armenis hoc approbat, dicens: *Contigit autem aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & vrgente admodum causa simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse confirmationis sacramentum*. Tridentinum etiam dum sess.7. can.3. docet ministrum ordinarium confirmationis esse Episcopum, insinuat ex Pontificis dispensatione ministrum extraordinarium posse esse simplicem sacerdotem. Probatur tertiò nam post Florentinum Adrianus VI. & Gregorius XIII. leguntur idem priuilegium concessisse presbyteris confirmandi in remotissimis regionibus, vbi non erat copia Episcoporum. Probatur quartò: nam Concilium Senonense in decretis morum, cap.38 cum dixisset Abbates non habere potestatem confirmandi, subdit: *quod si qui sint, qui contendant sibi competere hanc facultatem ex priuilegio, volumus, quod cum primum fuerint requisiti à suffraganeis nostris, de priuilegio fidem facere teneantur*. Rationem affert S. Thomas qu.72. art.11. ad 1. Nam Papa cum in Ecclesia habeat plenitudinem potestatis, potest quædam propria superiorum ordinum committere quibusdam inferioribus eo pacto, quo quibusdam presbyteris concessit, vt conferant ordines minores; ergo etiam in casu præsenti, vt probatur ex facto S. Gregorij, & ex alijs argumentis allatis.

9. Aliqui apud Suar. disp.36. sect.2. docuerunt ex dispensatione summi Pontificis munus confirmandi posse committi, non solum simplici sacerdoti, sed etiam diacono, & alijs clericis inferioribus, immo etiam laico confirmato. Dicendum nihilominus est cum communi, & certa sententia S. Thomæ in 4. dist.7. quæst.3. art.1. quæst.3. munus confirmandi posse committi solis sacerdotibus. Ratio est, quia eatenus dicimus Papam posse committere munus confirmandi sacerdotibus, quatenus id probatur ex facto S. Gregorij, & ex alijs allatis; sed nullo facto, ac nullo argumento probatur munus confirmandi posse committi diacono &c. ergo. Rationem congruentiæ affert S. Thomas. Nam cum sacerdos habeat per se potestatem conficiendi corpus reale Christi, censetur capax recipiendi extraordinariè potestatem delegatam confirmandi, & per confirmationem ascribendi fideles militiæ Christi. Diaconus, & alij inferiores, sicut non possunt conficere corpus Christi, sic censentur incapaces recipiendi potestatem confirmandi.

10. Non desunt, qui insinuauerint sacerdotem simplicem posse confirmare, non solùm ex commissione Papæ, sed etiam ex com-

mi-

missione Episcopi inferioris. Dicendum nihilominus cum S. Thoma, Paludano, Soto, & alijs, quos refert, & sequitur Suar. disp. 36. sect. 2. solum summum Pontificem posse committere sacerdotibus simplicibus potestatem confirmandi. Probatur. Nam plura propter plenitudinem potestatis potest Papa, quæ nullus inferior potest: rationibus autem allatis probatur talem esse hanc potestatem committendi sacerdotibus simplicibus munus confirmandi. Licet auctor Commentariorum in Epistolas Pauli, quæ tribuuntur S. Ambrosio, in cap. 8. epist. ad Eph. insinuet in Ægipto sacerdotes ex licentia Episcopi confirmasse, tamen loquitur de quibusdam sacerdotibus, qui iuxta consuetudinem illorum temporum ordinabantur simul Episcopi, vt aduertit Suar. disp. 36. sect. 2. Quia verò Pontifex habet supremam potestatem in ædificationem, non in destructionem, ideo potestatem confirmandi non potest sacerdotibus simplicibus licitè conferre sine rationabili causa, sed validè potest. Aliqui existimant post Florentinum citatum num. 3. & 8. de fide esse, quod Papa potest simplicibus sacerdotibus committere potestatem confirmandi. Suarius tamen censet Florentinum hoc non definisse, sed solum historiam narrasse, adeoque non esse de fide, licet sine temeritate non possit pertinaciter negari.

11. Licet aliqui iuristæ, quos referunt Castro lib. 2. de iusta hæreticorum punitione, cap. 21. Couarruuias lib. 1. variarum resolutionum, cap. 10. apud Suar. disp. 36. cap. 3. docuerint Episcopum hæreticum, & ab Ecclesia præcisum ita esse prohibitum ab administrando sacramento confirmationis, vt illud validè ministrare non possit, tamen certum est, vt docent omnes theologi, quemcumque Episcopum consecratum posse validè ministrare sacramentum confirmationis, etiamsi sit hæreticus, excommunicatus, aut degradatus, licet illud ministrando, peccet. Probatur primo. Nam ecclesia non potest impedire, quin minister validè exerceat quæ solum pendent à potestate ordinis, licet possit impedire, ne minister validè exerceat quæ pendent à potestate iurisdictionis: ex. gr. Ecclesia potest quidem impedire, ne sacerdos validè absoluat, quia absolutio, cum sit actus iudicialis, est actus non solum ordinis, sed etiam iurisdictionis; at non potest impedire, ne sacerdos validè consecret Eucharistiam, validè conferat sacramentum extremæ vnctionis; similiter non potest impedire, ne Episcopus validè ordinet, quia actus ordinandi, consecrandi Eucharistiam, & dandi extremam vnctionem sunt actus solius ordinis; sed actus confirmandi est actus solius ordinis, non autem iurisdictionis; ergo ecclesia non potest impedire, ne Episcopus consecratus adhibens debitam materiam, debitam formam, & habens debitam intentionem, validè confirmet. Colligitur autem hæc veritas ex Augustino lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. & lib. 5. de baptismo cap. 20. Confirmatur conclusio ex ijs, per quæ supra agendo de sacramentis in communi, quæst. 80 & sequentibus ostensum est ab hæreticis validè conferri sacramenta.

12. Innocentius 1. dum epistola 18. cap. 3. de hæreticis loquens dicit: *Eis solum baptisma ratum esse permittimus*; & infra: *nec dare Spiritus Sancti plenitudinem possunt, quam per impietatis suæ perfidiam perdiderunt*; est ita intelligendus, vt non neget ordinem (de hoc enim loquitur) datum ab hæreticis esse ratum quoad valorem, sed solum neget esse ratum, quoad priuilegia clericalia, & quoad dignitatem, vt constat ex multis traditis à Gratiano 1. quæstione 1. Dum autem dicit, quod permittit ratum esse solum baptismum, dicit ecclesiam permittere hæreticis, vt licitè possint ministrare sacramentum baptismi propter summam eius necessitatem, cum prohibeat pro omni casu ministrationem aliorum sacramentorum. Negat rursus hæreticos posse dare Spiritus Sancti plenitudinem, quia cum per se sit illicitum recipere sacramenta ab hæreticis, licet recipiantur validè, per se recipiuntur absque effectu gratiæ.

13. Leo Papa, dum epist. 35. cap. 2 cum dixisset baptizatum ab hæretico non esse rebaptizandum, addit: *Sed hoc ei conferendum quod ibi defecit, vt per Episcopalem manus impositionem virtutem Sancti Spiritus consequatur*: & dum epist. 77. cap. 7. docet baptizatos ab hæreticis sola inuocatione Spiritus Sancti esse confirmandos, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis sacerdotibus consequatur: loquitur de manuum impositione, non qua conferebatur sacramentum confirmationis, sed qua reconciliabantur ecclesiæ, & accipiebant Spiritum Sanctum, quem propter obicem non receperant, accipiendo sacramenta ab hæreticis. Aliqui etiam textus loquuntur de his, qui recipiebant sacramenta ab hæreticis, qui non habebant episcopos legitimè ordinatos, ac proinde recipiebant inualidè. Simili modo debent explicari alij quidam textus, qui videri possunt apud Suar. disp. 36. sect. 3.

QVAESTIO CXXII.

De ritu confirmationis.

S. Th. quæst. 72. art. 12.

1. CVm Dominus Matth. 18. dixerit: *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, firmiter credendū est ritus, quos ecclesia, quæ habet assistentiam Spiritus Sancti, seruat in sacramento confirmationis, & in alijs sacramentis, esse conuenientes. Vt autem agamus de aliquibus ritibus particularibus, primo, vt docet Melchiades Papa de consecr. dist. 5. cap. 3. *de his verò*, quia adultis per se debet conferri sacramentum confirmationis statim post baptismum, eadem tempora Paschæ, & Pentecostes, quæ sunt destinata solemni collationi baptismi, sunt etiam destinata confirmationi. Sed quia cum solemnes baptismi celebrantur à

sim-

simplicibus sacerdotibus, non semper adest Episcopus, qui solus potest confirmare, ideo confirmatio potest ad alia tempora differri. Secundò si commodè potest, debet dari, & recipi à ieiunis, vt dicitur in Concilio Meldensi, cap. 6. de consecr. dist. 5. cap. 7. *vt Episcopi*. Sed quia Episcopi præsertim in magnis diœcesibus non possent commodè confirmare innumeros subditos, si solum confirmarent tempore matutino, ideo possunt etiam horis pomeridianis non ieiuni confirmare non ieiunos. Tertio chrisma conuenienter conficitur in cœna Domini, in qua fuit instituta Eucharistia, quæ est finis omnium sacramentorum: præsertim, quia cum chrisma debeat adhiberi in solemni baptismo, quod celebratur in vigilia Paschæ, congruum est, vt conficiatur biduo ante, vt possit commodè per diœcesim distribui.

2. Quarto ex consuetudine confirmatio tribuitur in ecclesia, & hæc consuetudo est obseruanda. Quinto Episcopus debet confirmare vestibus sacris indutus, & seruandum est quod præscribitur in Pontificali. Sexto antequam confirmet, debet præmittere quasdam orationes, deprecationes, & benedictiones, & sacramento peracto, debet alias adiungere. Septimò facta vnctione in fronte, vitta linea caput confirmati ligatur, vt chrisma non abluatur, sed exiccetur: & aliqui gestant talem vittam vno, alij tribus, alij septem diebus. Octauo post confirmationem Episcopus dat confirmato alapam super genam, vt confirmatus intelligat se armari ad iniurias pro Christo ferendas, & vt recordetur etiam sacramenti suscepti. Videri possunt, quæ de ritu baptismi dicta sunt quæst. 91. & sequent. & quæ dicuntur à Suar. disp. 37. sect. 2.

QVÆSTIO CXXIII.

De præcepto recipiendi confirmationem.

1. SOtus in 4. dist. 7. quæst. 2. & quidam alij auctores relati à Suar. disp. 38. sect. 1. docent fideles baptizatos obligari sub graui ad recipiendum sacramentum confirmationis tempore congruo, & in hanc opinionem inclinant etiam Hugo de S. Victore lib. 2. de sacr. parte 3. cap. 3. Durandus in 4. dist. 7. quæst. 1. Alij relati ab eodem Suario docuerunt, dari præceptum diuinum obligans, non simpliciter, & absolutè ad suscipiendum sacramentum confirmationis, sed pro casu determinato, nimirum cum instat occasio publicè profitendi fidem coram tyranno. Alexander Halensis 4. parte, quæst. 25. memb. 2. S. Bonauentura in 4. dist. 7. art. 3. quæst. 2. & alij docent fideles obligari ad suscipiendum sacramentum confirmationis præcepto non diuino, sed ecclesiastico.

2. Dicendum cum Suar. disp. 38. sect. 1. Soto, Ledesma, Adriano, Victoria, Nauarro, alijsque à Suario relatis: non datur præceptum diuinum, vel ecclesiasticum per se obligans ad suscipiendum sacramentum confirmationis. Hanc opinionem insinuat sanctus clarè S. Thomas in 4. dist. 7. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. & 3. parte, quæst. 72. art. 8. ad 4. Dicet enim, secluso contemptu, non esse peccatum mortale sacramentum confirmationis non suscipere per totam vitam; sed si daretur præceptum per se obligans ad suscipiendum sacramentum, cum materia sit grauis, esset peccatum mortale non suscipere confirmationem per totam vitam; ergo S. Thomas negat hoc præceptum. Ratio negandi hoc præceptum est, quia neque colligitur ex Scriptura, neque ex traditione neque ex Patribus, neque ex decretis Pontificum, qui licet explicent vim, & efficaciam huius sacramenti, nihil dicunt, quod indicet præceptum. Demum hoc præceptum neque colligitur ex ipso vsu, quia fideles communiter inducuntur ad suscipiendum hoc sacramentum, non tanquam ex necessitate obligati, sed tanquam inuitati ad id, quod per se bonum, & vtile est, ideoque nullis censuris, aut medijs necessitatem quamdam inferentibus ad illius suscipiendum adiguntur. Confirmatur nam si daretur præceptum sumendi hoc sacramentum, omnibus adultis existentibus in articulo mortis deberet conferri sacramentum confirmationis; non confertur; ergo &c.

3. Probabilius est confirmationem esse solùm sub consilio, adeoque non dari præceptũ per se ad illam obligans etiam sub veniali. Ratio est, quia si daretur præceptum, cum materia sit grauis, obligaret grauiter, & sub mortali, sed ex dictis non datur præceptum obligans grauiter, & sub mortali; ergo neque datur præceptum obligans leuiter, & sub veniali. Potest tamen per accidens quis peccare etiam mortaliter non suscipiens sacramentum confirmationis. Primo si non suscipiat ex contemptu. Secundo si omittat cum scandalo, eo quod videatur omittere ex contemptu. Tertio si omittat, existimans practicè se non posse vincere tentationes contra fidem sine gratia speciali huius sacramenti. Licet autem Tridentinum sect. 23. prohibeat prima tonsura initiari eos, qui non sunt confirmati, tamen cum non imponat censuram, neque vtatur verbis significantibus rigorosum præceptum, probabile est, quod non sit peccatum saltem mortale, si non confirmatus suscipiat sacramentum ordinis, vt docent Soto in 4. dist. 7. art. 8. conc. 3. & dist. 24. quæst. 1. art. 4. Victoria in summa num. 44. Nauarrus cap. 22. num. 9. quos refert, & sequitur Suarius disp. 38. sect. 1. Addunt citati auctores, nec peccare mortaliter Episcopum, si cum non sit confirmatus, conferat sacramenta confirmationis, & ordinis. Episcopi tenentur ex officio sacramentum confirmationis conferre suis ouibus, ideoque si multo tempore hoc negligenter omitterent, peccarent grauiter.

QVÆ-

QVÆSTIONVM THEOLOGICARVM LIBER DVODECIMVS.

De venerabili Eucharistiæ sacramento.

Ad 3. partem S. Thomæ à quæst. 73. vsque ad 83.

1. POSTQVAM S. Thomas à quæst. 66. vsque ad 72. inclusiuè egit de baptismo, & confirmatione, quæst. 73. & sequentibus vsque ad 83. inclusiuè agit de Eucharistia. Quæst. igitur 73. agit de Eucharistia secundum se, eiusque essentia, existentia, ac definitione. Quæst. 74. 75. 76. 77. agit de materia remota Eucharistiæ, quæ est panis, & vinum, eorumque conuersione in corpus, & sanguinem Christi, nec non de modo, quo Christus est in Eucharistia, ac de modo, quo in Eucharistia sunt accidentia panis, & vini. Quæst. 78. agit de forma, quæst. 79. de effectibus, qu. 80. & 81. de vsu, qu. 82. de ministro, qu. 83. de ritu, ac de sacrificio Eucharistiæ. De his ipsis nos agemus, quæstiones S. Thomæ percurrentes.

TRACTATVS XVII.

De existentia, essentia, institutione, & constitutiuis Eucharistiæ.

QVAESTIO CXXIV.

Vtrum Eucharistia sit sacramentum à Christo institutum in vltima cœna, & sit præcipuum sacramentorum.

S. Th. quæst. 73. art. 1. & 5.

1. VIdetur Eucharistia non esse sacramentum distinctum à confirmatione. Confirmatio enim est sacramentum institutum ad hominem spiritualiter augendum, eucharistia est sacramentum institutum ad hominem spiritualiter nutriendum; sed idem cibus corporeus, qui corporaliter nutrit, corporaliter auget; ergo idem sacramentum eucharistiæ debet spiritualiter augere, & spiritualiter nutrire, ac proindè sacramentum eucharistiæ spiritualiter nutriens non debet distingui à sacramento confirmationis spiritualiter augente.

2. Respondeo, quod vt docet Suarius Tom. 3. in 3. partem disp. 39. sect. 1. ex antiquis hæreticis sacramentum eucharistiæ negasse videntur Archontici, de quibus agit Epiphanius, hæresi 40. Messaliani, de quibus agit Theodoretus lib. 4. histor. cap. 10. Petroprusiani, de quibus agit Petrus Cluniacensis epist. quadam contra eorum hæresim, & Bogomili, qui dixerunt eucharistiam nihil esse præter orationem, & euangelium, vt constat ex Euthymio in Panoplia, 2. parte tit. 23. cap. 17. Verum Vasquez tom. 3. in 3. partem disp. 187. cap. 1. existimat nullum ex relatis hæreticis negasse dari sacramentum eucharistiæ, licet errauerint circa spectantia ad hoc sacramentum, eo pacto, quo Caluinistæ, & Lutherani concedunt dari sacramentum eucharistiæ, licet errent circa plura ad ipsum spectantia.

3. Sed siue fuerint, siue non fuerint hæretici, qui negarint sacramentum eucharistiæ, de fide est eucharistiam esse verum, & proprium sacramentum à Christo institutum, vt definitum est in Florentino in litteris vnionis, in Tridentino sess. 7. can. 13. & 21. in Lateranensi sub Innocentio 3. & habetur cap. *Firmiter*, in Carthaginensi 3. cap. 28. & 29. cap. *cum Martha, de celebratione missarum*, cap. *in sacramentorum*, cap. *in sacramento* de consecrat. dist. 2. Tradita est hæc veritas ab omnibus SS. PP. quorum plura testimonia citantur distinctione 2. de consecratione. Colligitur eadem veritas ex euangelio. Nam Matth. 26. & Luc. 22. Christus postquam panem, & vinum consecrauit in corpus, & sanguinem suum, dedit Apostolis potestatem faciendi hoc idem, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*, ac proindè dedit potestatem consecrandi panem, & vinum in corpus, & sanguinem Christi; sed promisit etiam pani, & vino consecratis in corpus, & sanguinem Christi virtutem sanctificandi Io. 6. dicens: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*;

ergo

ergo eucharistia, hoc est species panis, & vini legitimè consecratæ sunt signum sensibile ex diuina institutione sanctificatiuum hominis, ac proindè sunt verum, & proprium sacramentum. Colligitur demum hæc veritas ex veteri testamento, in quo varijs symbolis, & figuris fuit adumbratum, & promissum.

4. Rationem congruentiæ, propter quam conueniens fuit, vt daretur sacramentum eucharistiæ, affert S. Thomas quæst. 73. art. 1. in corp. Nam sacramenta ordinantur ad subueniendum homini in vita spirituali, proportionaliter, ac homini subuenitur in vita corporali; sed ad vitam corporalem necessaria est generatio, per quam homo accipit vitam, augmentum, quo accipit perfectionem vitæ, & alimentum, quo conseruatur, & nutritur; ergo ad vitam spiritualem præter baptismum, quo homo spiritualiter generatur, & confirmationem, qua augetur, necessaria est eucharistia, qua per modum cibi spiritualiter nutriatur, & conseruetur.

5. Eucharistia definiri potest: *Sacramentum ex diuina institutione per modum cibi, & potus significans, & causans internam, & spiritualem nutritionem, & refectionem hominis, per species panis, & vini consecratas in corpus, & sanguinem Christi, per præscriptam formam verborum.* Hæc definitio explicat genus, differentiam, causas, & effectum primarium eucharistiæ. Genus eucharistiæ est, vt sit sacramentum; differentia est, vt sit sacramentum ad modum cibi, & potus, causans internam, & spiritualem nutritionem, cum alia sacramenta non sint per modum cibi, & potus, neque ordinentur primariò ad spiritualiter nutriendum, sed ad alios effectus. Materia transiens, & remota eucharistiæ est panis, & vinum; materia permanens, & proxima sunt species, siue accidentia panis, & vini; forma sunt verba consecrationis; causa efficiens principalis est Christus, qui eucharistiam instituit; causa efficiens instrumentalis est sacerdos consecrans nomine Christi; causa finalis, & effectus primarius eucharistiæ est interna, & spiritualis nutritio, ac refectio hominis.

6. In sacramento eucharistiæ sacramentum tantum sunt species panis, & vini legitimè consecratæ, siquidem significant, & non significantur; res & sacramentum est corpus, & sanguis Christi, quæ significantur per species consecratas, & ordinantur ad vlterius significandam internam, & spiritualem hominis nutritionem: res tantum est spiritualis nutritio per gratiam sanctificantem.

7. Notat S. Thomas hoc art. 1. quæst. 73. ad 3. tres differentias eucharistiæ ab alijs sacramentis. Prima est: eucharistia continet aliquid absolutè sacrum, & sanctum, scilicet ipsum Christum: alia sacramenta continent aliquid sanctum solùm in ordine ad aliud, hoc est quamdam virtutem sanctificandi hominem. Secunda differentia est: alia sacramenta habent esse sacramenti in solo vsu, & applicatione: ex. gr. aqua baptismi habet esse sacramenti tunc solum, cum per illam homo abluitur, quia tunc solum per formam prolatam à baptizante accipit virtutem sanctificandi: at eucharistia habet esse sacramenti ante vsum, quia species panis, & vini, statim ac consecrantur, accipiunt sub se corpus, & sanguinem Christi, per quæ constituuntur in ratione sacramenti. Tertia differentia est, quod in baptismo, confirmatione, [& ordine non solum res tantum, hoc est gratia, sed etiam res simul, & sacramentum, hoc est character, est in recipiente, non autem in materia: at in eucharistia licet gratia spiritualis nutritionis, quæ est res tantùm, sit in recipiente, tamen id, quod est res simul & sacramentum, est in ipsa materia proxima, hoc est sub speciebus consecratis.

8. Notat rursùs S. Thomas in resp. ad 2. quod sicut in alijs sacramentis materia non causat effectum, hoc est gratiam, virtute propria, sed virtute Spiritus Sancti: ex. gr. aqua baptismi sanctificat, non virtute ipsius aquæ, sed virtute Spiritus Sancti, iuxta illud Chrysostomi homil. 35. in Ioann. *In baptizato, non simpliciter aqua operatur, sed cum Spiritus Sancti receperit gratiam, tunc soluit omnia peccata*, sic in eucharistia species panis, & vini gratiam conferunt, non virtute propria, sed virtute Christi contenti sub speciebus.

9. De fide est sacramentum eucharistiæ simpliciter, & absolutè esse perfectius reliquis, ideoque Tridentinum sess. 13. sæpe vocat illud diuinum, & mirabile sacramentum, atque sanctissimum, & cap. 2. eius sessionis dicit Christum dominum diuitias amoris sui in hoc sacramentum infudisse: & cap. 3. dicit virtutem sanctificandi communem esse huic sacramento cum reliquis, huic verò proprium esse, quod ipsum sanctitatis continet auctorem; & sess. 7. can. 3. ad hoc sacramentum respiciens, anathema dicit iis, qui asserunt omnia sacramenta esse æqualia; sed vt dicit Alexander Papa epist. 1. & habetur cap. *nihil* de consecratione dist. 2. *Nihil est maius corpore, & sanguine domini*; ergo &c. Videri possunt, quæ de hoc puncto dicta sunt supra, agendo de sacramentis in communi, quæst. 84.

10. Sacramentum eucharistiæ institutum fuit à Christo in vltima cæna, vt narratur Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. S. Thomas quæst. 73. art. 5. affert aliquas rationes, propter quas congruum fuit, vt in vltima cæna institueretur, quæ rationes videri possunt apud ipsum. Licet institutum fuerit ante passionem, tamen institutum fuit ad hoc, vt post passionem ab Apostolis, eorumque successoribus conficeretur in memoriam passionis præteritæ, ideoque Christus Luc. 22. Apostolis dixit. *Hæc quotiescumque feceritis, in mei commemorationem facietis.*

11. Ad

11. Ad argumentum in contrarium, distinguo minorem: idem cibus corporeus, qui corporaliter auget, corporaliter nutrit, ita vt sit principalis virtus augendi, & nutriendi, nego: ita vt non sit principalis virtus augendi, ac nutriendi, concedo; & distinguo consequens; ergo idem sacramentum eucharistiæ debet spiritualiter augere, & nutrire, vt principalis virtus vtriusque effectus, nego; vt principalis virtus nutriendi, non autem augendi, concedo. Datur hæc differentia inter augmentum, & nutritionem corporalem, & spiritualem, quod licet ad augmentum, & nutritionem corporalem requiratur alimentum, tamen augmentatio, & nutritio non fit principaliter virtute alimenti, sed virtute vitali potentiæ augmentatiuæ, & nutritiuæ, coadiuuante tamen alimento; at augmentum spirituale, & spiritualis nutritio fiunt principaliter virtute sacramentorum confirmationis, & eucharistiæ. Hinc potest desumi ratio, cur sacramenta eucharistiæ, & confirmationis debeant distingui. Nam in naturalibus licet augmentum, & nutritio fiant per idem alimentum, tamen fiunt per diuersam virtutem, augmentatiuam nimirum, & nutritiuam; ergo etiam augumentum, & nutritio spiritualis fieri debent per diuersam virtutem sacramentalem, confirmationis nimirum, & eucharistiæ. Licet autem etiam eucharistia augeat spiritualiter, tamen auget per modum cibi, non per modum potentiæ augmentatiuæ; confirmatio autem auget per modum potentiæ augmentatiuæ.

QVÆSTIO CXXV.

Vtrum, & quo pacto sacramentum eucharistiæ sit vnum specie, vel numero?

S. Th. quæst. 73. art. 2.

1. QVæritur primo, vtrum sacramentum eucharistiæ sit vnum specie, vel potius sint duo specie sacramenta, alterum corporis Christi sub speciebus panis, alterum sanguinis sub speciebus vini?

Respondeo, quod Gabriel. in 4. dist. 8. quæst. 2. art. 1. & 2. Maior eadem dist. quæst. vnica, & quidam alij, quos refert Capreolus in 4. dist. 8. art. 2. dixerunt, quod sicut plures ordines sunt vnum genere, sed plura specie sacramenta ordinis, sic eucharistia est sacramentum vnum genere, sed duo specie sacramenta, alterum corporis, alterum sanguinis Christi, ideoque ab ecclesia in quadam collecta numero plurali dicitur, *sacramenta, quæ sumpsimus*, sicut numero etiam plurali exprimitur in Concilio Africano, cap. 4. in Carthaginensi 3. cap. 24. & 29. nec non can. *de sacramentis*, can. *comperimus*, can. *tribus gradibus*, can. *species* de consecr. dist. 2. & ab Ambrosio lib. 5. de sacramentis, cap. 1.

2. Dicendum nihilominus cum S. Thoma 1. 2. quæst. 73. art. 2 Halensi 4. par. qu. 10. memb. 3. art. 1 S. Bonauentura in 4. dist. 8. 2. par. art. 2. quæst. 2. Richardo, Durando, Paludano, Soto, alijsque communiter, quos refert Vasquez hic disp. 187. cap. 1. species panis, & vini esse vnicum specie sacramentum. Hanc autem opinionem sequitur Catechismus Romanus de eucharistia, dicens, *non duo, sed vnum tantum sacramentum, Ecclesiæ auctoritate decti confitemur*.

3. Probat S. Thomas. Nam cum plura etiam specie diuersa requiruntur, & ordinantur ad constituendum vnum perfectum, & integrum in aliqua denominatione, tunc non sunt plura in tali denominatione, sed sunt vnum constans ex pluribus: ex. gr. quia diuersæ partes domus, puta cubicula, schalæ, & atrium requiruntur, & ordinantur ad constituendam vnam perfectam domum, cubicula, schalæ, & atrium non sunt plures domus, sed sunt vna domus constans ex pluribus partibus specie diuersis; sed species panis, & vini legitimè consecratæ requiruntur, & concurrunt ad constituendum vnum perfectum, & integrum sacramentum eucharistiæ; ergo species panis, & vini non sunt plura, sed vnum sacramentum eucharistiæ. Probatur minor. Nam sacramentum eucharistiæ est sacramentum conuiuij spiritualis; sed ad perfectum, & integrum conuiuium materiale requiritur cibus, & potus; ergo proportionaliter ad integrum, & perfectum sacramentum eucharistiæ requiritur, vt contineat species panis, & vini, ad hoc, vt sit sacramentum per modum cibi, & potus. Ideò Christus Io. 6. de hoc sacramento dixit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*.

4. Dices. Vnum dicitur, quod vel est indiuisibile, vel est continuum; sed sacramentum eucharistiæ neque est vnum indiuisibile, neque est vnum continuum, cum species panis non continuentur cum speciebus vini; ergo non est vnum.

Respondeo, negando maiorem. Ex Aristotele 5. metap. t. 9. vnum dicitur, non solum quod est indiuisibile, vel continuum, sed etiam quod est perfectum, & integrum, eo pacto, quod conuiuium constans ex cibo, & potu dicitur vnum, licet neque sit vnum vnitate indiuisibilitatis, neque vnitate continuationis, sed solum vnitate integritatis, ac perfectionis. Proportionaliter sacramentum eucharistiæ constans ex speciebus panis, & vini continentibus sub se corpus, & sanguinem Christi, est vnum vnitate perfectionis, & integritatis per modum perfecti, & integri conuiuij spiritualis. Ad vnum porrò vnitate perfectionis, & integritatis non requiritur, vt constet ex partibus vnitis physicè, sed sufficit, vt constet ex partibus vnitis moraliter, vt patet exemplo conuiuij materialis constantis ex cibo, & potu vnitis non physicè, sed solum moraliter. Præterea non obstat, quod tales partes constent ex diuersa materia, & forma, si-

siquidem cibus, & potus licet constent ex diuersa materia, & forma, tamen constituunt vnum specie conuiuium materiale; ergo licet species panis sint materia diuersa à speciebus vini, & consecrentur per diuersam formam, tamen constituunt vnum specie sacramentum eucharistiæ, hoc est conuiuij cuiusdam spiritualis, vt docet S. Thomas hac qu. 73. art. 2. ad 2. & 3.

5. Ex eo, quod sacramentum eucharistiæ perfectum, & integrum constituatur ex speciebus panis, & vini, sequitur, quod solæ species panis non sint integrum sacramentum, si sacramentum sumatur pro eo, quod est sacramentum tantum. At si sacramentum sumatur pro eo, quod est res simul, & sacramentum, sub speciebus solius panis est integrum sacramentum, ac proportionaliter sub speciebus solius vini est integrum sacramentum. Ratio est, quia ex dictis quæst. 124. nu. 6. in eucharistia res simul, & sacramentum est corpus, & sanguis Christi; sed sub speciebus panis non solum est corpus, sed etiam sanguis Christi, & integer Christus; ergo sub speciebus panis est integrum sacramentum, si sacramentum sumatur pro eo, quod est res simul, & sacramentum. Hinc patet, quid sit dicendum ad interrogationes, quibus quæritur, vtrum qui recipit eucharistiam sub vna tantum specie, recipiat totum sacramentum? Dicendum, quod recipit totum, & integrum sacramentum, si sacramentum sumatur pro eo, quod est res simul, & sacramentum; siquidem recipit totum Christum: at non recipit integrum sacramentum, si sacramentum sumatur pro sacramento tantum, siquidem solæ species panis non sunt integrum sacramentum conuiuij spiritualis per modum cibi, & potus. Addo, quod laici recipientes eucharistiam solum sub speciebus panis, recipiunt integram gratiam, quæ est res tantum, ita vt non reciperent maiorem gratiam, si eucharistiam sumerent sub vtraque specie, vt dicetur infrà qu. 154. Ex proportionali ratione dum in ecclesijs conseruatur eucharistia sub sola specie panis, conseruatur integrum sacramentum, in quantum sacramentum sumitur pro eo, quod est res simul, & sacramentum; at non conseruatur integrum sacramentum, in quantum sacramentum sumitur pro eo, quod est sacramentum tantum.

6. Quia sacramentum eucharistiæ ita est simpliciter vnum, vt sit materialiter multiplex, in quantum constat ex duabus specie materijs consecratis, ideò aliquando ab Ecclesia, & Patribus vocatur sacramentum in numero singulari, aliquando sacramenta in numero plurali, vt aduertit S. Thomas hac qu. 73. ad 1. Significatur numero plurali, cum in quadam collecta dicitur; *purificent nos sacramenta, quæ sumpsimus*: significatur in numero singulari, cum dicitur: *hoc sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam*. Frequentius tamen solet dici in singulari. Ideò Eugenius IV. in decreto pro Armenis, & Tridentinum sess. 14. de sacramento eucharistiæ loquuntur tamquam de vno. Vtrum proportionali modo sacramentum ordinis sit vnum specie sacramentum, examinandum est suo loco.

7. Quæritur secundo, vtrum sacramentum eucharistiæ sit vnum numero sacramentum? Respondeo, quod certum est pro Christum, qui est res simul, & sacramentum, esse vnum numero in omnibus hostijs consecratis. Certum est secundo plures hostias consecratas, siuè vnica consecratione, siuè pluribus consecrationibus, quæ hostiæ sunt sacramentum tantum, esse physicè plures. Certum est tertio, quod plures hostiæ dum sunt in eadem pyxide, habent moralem quandam vnitatem, quam non habent, cum sunt loco separatæ. His positis, est quæstio de nomine, vtrum plures hostiæ discontinuæ sint plura numero sacramenta, vel potius vnum tantum?

8. Dicendum, quod si sacramentum sumatur pro eo, quod est res simul, & sacramentum, licet sint plures hostiæ discontinuæ, est vnum numero sacramentum, cum sit vnus numero Christus: at si sacramentum sumatur pro eo, quod est sacramentum tantum, hoc est pro speciebus consecratis, physicè sunt plura numero sacramenta, licet per quandam vnitatem moralem hostiæ, quæ sunt simul in pyxide, possint dici moraliter vnum numero sacramentum. Hinc sequitur, quod cum quis simul suscipit plures hostias consecratas, physicè sumit plura numero sacramenta, moraliter autem suscipit vnum numero sacramentum. Apostolus igitur 1. ad Corinth. 10. dicens: *vnum corpus sumus omnes, qui de eodem pane participamus*, nomine panis intelligit ipsum Christum, qui Io. 6. 51. de se ipso dixit: *ego sum panis viuus*, & est idem numero. In eodem sensu loquitur Ambrosius, vel quicumque sit auctor illorum commentariorum in epist. Pauli, quæ circumferuntur inter opera Ambrosij, & refertur can. *In Christo* de consecr. dist. 2. dum in cap. 10. epist. ad Heb. dicit, vnam esse hostiam, & non multas, quam Christus obtulit, & quam omnes sacerdotes offerunt. Nomine enim hostiæ intelligit Christum, qui est res simul, & sacramentum, & hostia, seu sacrificium Deo oblatum. Et quia Christus est vnus numero, ideò hostia dicitur esse vna tantum. Cum hoc tamen stat, quod si nomine hostiæ intelligamus ipsas species panis consecratas, quæ species communiter vocantur hostiæ, plures species discontinuæ sunt plures hostiæ. Sed quæstio est de modo loquendi, in qua non est immorandũ. Videri possunt Suarez hic, disp. 59. sect. 4. & Vasquez disp. 168. cap. 2.

QVÆ-

QVAESTIO CXXVI.

Vtrum eucharistia sit ad salutem necessaria necessitate medij, vel præcepti?

S. Thom. quæst. 73. art. 3.

1. PRimo videtur eucharistia omnibus hominibus etiam paruulis antè vsum rationis esse necessaria ad salutem, non minùs, quam baptismus. Christus enim sicut Io. 3. dixit: *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, sic Ioannis 6. dixit: *nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; sed ex illis verbis colligitur baptismum esse ad salutem necessarium etiam paruulis; ergo ex proportionalibus verbis colligitur eucharistiam esse ad salutem necessariam etiam paruulis.

2. Secundo ideo baptismus est omnibus necessarius ad salutem, quia est sacramentum dominicæ passionis, sine qua non est salus: sed etiam eucharistia est sacramentum dominicæ passionis, sine qua non est salus; ergo etiam eucharistia est omnibus necessaria ad salutem, sicut baptismus.

3. Tertio videtur eucharistia saltem adultis esse ad salutem, & iustificationem necessaria necessitate medij in re, vel in voto. Ideò enim baptismus adultis est ad salutem necessarius necessitate medij saltem in voto, quia adulti si non possint re ipsa baptizari, tenentur ad votum, seù desiderium efficax baptismi, & nisi habeant hoc votum, non possunt iustificari, & saluari: sed adulti si non possint eucharistiam sumere, tenentur habere votum, seù desiderium efficax sumendi eucharistiam, & nisi habeant hoc votum, non possunt iustificari, & saluari; ergo.

4. Respondeo aliquos hæreticos docuisse realem sumptionem eucharistiæ omnibus hominibus, etiam paruulis esse determinatè necessariam ad salutem. In hoc errore fuerunt Armeni, qui propterea simul cum baptismo eucharistiam paruulis dabant, vt ex Guidone Carmelita refert Vualdensis tom. 2. de sacramentis, cap. 91. Eumdem errorem Græcis, Iacobitis, & Nestorianis tribuit Plateolus lib. 8. cap. 15. lib. 9. cap. 2. lib. 12. cap. 4. & ex hoc errore videtur profectus vsus eorum, qui etiam post mortem dabant eucharistiam defunctis, vt colligitur ex can. 23. Trullano, ex Concilio Altisiodorensi, cap. 12. ex Concilio Carthaginensi 3. cap. 6. quibus locis hic abusus damnatur.

5. Contra hunc errorem de fide est paruulis, & adultis realem sumptionem eucharistiæ non esse medium determinatè necessarium ad salutem, ad iustificationem, & ad moriendum in gratia, seù ad perseuerandum vsque in finem, vt apertè colligitur ex Tridentino sess. 21. cap. 4. & can. 4. & ex Aug. epist. 23. circa finem, & lib. 1. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 20. & lib. 3. cap. 4. serm. 11. de Verbis Domini, & ex Fulgentio lib. de fide ad Petrum, cap. 30. alijsque communiter.

6. Probatur. Nam paruuli, & adulti per baptismum iustificati si moriantur in statu gratiæ antè susceptum sacramentum eucharistiæ, saluantur, iuxta illud Christi Matth. vltimo: *qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*; ergo realis susceptio eucharistiæ non est medium determinatè necessarium ad salutem.

7. Licet ad salutem non sit determinatè necessarium, vt quis receperit sacramentum eucharistiæ, tamen est determinatè necessarium, vt receperit rem sacramenti eucharistiæ, vt docet S. Thomas quæst. 73. art. 3. Ratio est, quia ex dictis quæst. 124. nu. 6. res sacramenti eucharistiæ est gratia sanctificans, quæ gratia est vnio, qua vnimur Christo, eiusque corpori mystico, quod est Ecclesia: sed nemo potest saluari sine gratia sanctificante, qua vniatur Christo, & Ecclesiæ: nulli enim patet aditus ad salutem extrà ecclesiam, sicut nec in diluuio extra arcam; ergo. Quia tamen gratia vniens Christo, & ecclesiæ, quæ gratia est res sacramenti eucharistiæ, potest haberi, absque eo quod realiter sumatur sacramentum eucharistiæ, ideò licet res sacramenti eucharistiæ sit determinatè necessaria ad salutem, susceptio realis sacramenti eucharistiæ non est determinatè necessaria ad salutem.

8. Addit S. Thomas dari duas differentias, propter quas baptismus est magis necessarius, quam eucharistia. Prima differentia est. Baptismus per se ordinatur ad primo inchoandam vitam spiritualem per primam gratiam, ideoque est principium vitæ spiritualis, & ianua sacramentorum: eucharistia per se supponit hominem iam viuere vitam spiritualem, & ordinatur ad acquirendam perfectionem vitæ spiritualis, ideoque vt dictum est quæst. 84. est finis sacramentorum; sed ad salutem necessarium est, vt homo inchoauerit vitam spiritualem re ipsa, non est necessarium, vt re ipsa peruenerit ad perfectionem vitæ spiritualis, sed sufficit, vt habeat votum, seù desiderium perueniendi ad talem perfectionem; ergo baptismus ordinatur ad aliquid magis necessarium, quam id, ad quod ordinatur eucharistia, ac proindè est magis necessarius, quam eucharistia. Secunda differentia est. Infantes rem sacramenti baptismi, hoc est spiritualem regenerationem per gratiam, non possunt recipere, nisi per sacramentum baptismi, siquidem neque possunt habere votum baptismi, neque datur aliud sacramentum, quod possit sumi antè baptismum, & conferat rem sacramenti baptismi: ijdem infantes rem sacramenti eucharistiæ, hoc est vnionem mysticam cum Christo, & Ecclesia, possunt recipere per aliud sacramentum, hoc est per ipsum baptismum, qui cum ordinetur ad sumendam eucharistiam, continet votum, & de-

& desiderium eucharistiæ, ideoque sicut infantes dum baptizantur, credunt in fide ecclesiæ, sic desiderant eucharistiam in voto, & desiderio ecclesiæ; sed est magis necessarium sacramentum, cuius res non potest accipi per aliud sacramentum, quam sacramentum, cuius res potest accipi per aliud sacramentum; ergo baptismus est magis necessarius, quam eucharistia.

9. Sed quæritur, vtrum eucharistia sit ad salutem necessaria necessitate medij, vel saltem præcepti?

Respondeo sumptionem eucharistiæ adultis esse necessariam saltem necessitate præcepti. Probatur: nam illa dicuntur necessaria necessitate præcepti, quæ sunt præcepta præcepto grauiter obligante; sed sumptio eucharistiæ fuit à Christo præcepta præcepto grauiter obligante, dum Io. 6. dixit: *nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ergo. Hoc supposito, dubitatur, vtrum sumptio eucharistiæ sit ad salutem necessaria necessitate medij?

10. Quidam relati à Vasquez disp. 169. cap. 2. dixerunt, sacramentum eucharistiæ esse ad salutem necessarium etiam necessitate medij, seù finis in re, vel in voto, sicut baptismus. Caietanus 3.par. quæst. 73. in comment. art. 3. & Sotus in 4. dist. 8. quæst. vnica art. 3. docent eucharistiam esse ad salutem necessariam necessitate medij, non eo modo, quo baptismus, sed alio modo. Baptismus enim est necessarius vt principium generationis spiritualis, eucharistia est necessaria vt finis, & complementum vitæ spiritualis; sed principium per se debet existere in re, finis sufficit, vt existat in voto, siuè intentione, siquidem finis causat vt existens intentionaliter; ergo baptismus per se est ad salutem necessarius vt existens in re, per accidens autem, cum non potest quis re ipsa baptizari, sufficit in voto; eucharistia autem per se est necessaria in voto. Auctores vtriusque sententiæ tribuunt illam S. Thomæ quæst. 73. art. 3. & in 4. dist. 8. art. 2. quæst. 1. & dist. 12. quæst. 3. art. 2. quæst. 1.

11. Dicendum cum Halensi part. 4. quæst. 11. memb. 2. art. 4. S. Bonauentura in 4. dist. 12. p. 2. art. 2. quæst. 1. Durando in 4. dist. 9. quæst. 2. Paludano eadem dist. quæst. 1. art. 1. Gabriele quæst. 2. art. 2. Petro Soto libro de instit. sacerd. lect. 8. de eucharistia, quos sequuntur Suar. disp. 40. sect. 1. & 2. & Vasquez disp. 169. cap. 3. eucharistiam esse ad salutem necessariam solum necessitate præcepti, non autem necessitate medij.

12. Probatur. Nam illa solum sunt ad salutem necessaria necessitate medij, quæ ex lege infallibili Dei sunt per se ordinata ad conferendam primam gratiam, sine qua nemo potest saluari: & quidem si talem gratiam possunt conferre solum per se ipsa, sunt necessaria determinatè in re; si talem gratiam possunt conferre non solum per se ipsa, sed etiam per votum sui, sunt indeterminatè necessaria vel in re, vel in voto: sacramentum eucharistiæ ex lege infallibili Dei non ordinatur per se ad conferendam gratiam, sine qua nemo potest saluari; ergo. Probatur minor. Nam sacramentum eucharistiæ per se ordinatur, non ad conferendam primam gratiam, sine qua nemo potest saluari, sed supponit hominem esse in statu gratiæ, & per se ordinatur solum ad conferendum augmentum gratiæ, sine quo augmento homo potest saluari.

13. Ex opposita ratione baptismus est ad salutem necessarius necessitate medij omnibus nascentibus cum peccato originali, & sacramentum pœnitentiæ est necessarium necessitate medij omnibus, qui post baptismum peccarunt mortaliter. Ratio est, quia baptismus est per se institutus ad dandam primam gratiam deletiuam peccati originalis, aliorumque peccatorum commissorum ante baptismum, sine qua gratia nemo potest saluari: sacramentum autem pœnitentiæ est per se institutum ad reddendam primam gratiam remissiuam peccatorum commissorum post baptismum, sine qua nemo, qui post baptismum peccarit mortaliter, potest saluari. Quia verò infantes vtpotè incapaces habendi votum baptismi, non possunt obtinere primam gratiam, nisi per baptismum aquæ, vel sanguinis re ipsa susceptum, ideò infantibus, & omnibus morientibus antè vsum rationis, necessitate medij est necessarius baptismus aquæ, vel sanguinis re ipsa susceptus. E contrario quia adulti possunt obtinere primam gratiam vel per baptismum cum attritione re ipsa susceptum, vel per votum baptismi contentum in perfecta contritione, ideò adultis baptismus est ad salutem indeterminatè necessarius in re, vel in voto. Proportionaliter ijs, qui post baptismum mortaliter peccarunt, sacramentum pœnitentiæ est indeterminatè necessarium vel in re, vel in voto.

14. Licet eucharistia non sit necessaria necessitate medij ad salutem, cum non possit per se conferre primam gratiam, tamen votum aliquando sumendi eucharistiam est necessarium necessitate medij ad salutem, cum sit per se necessarium ad obtinendam primam gratiam. Ratio est, quia vt cum S. Thom. diximus num. 8. baptismus parulorum continet votum quoddam sumendi eucharistiam: sed baptismus est per se ipsis parulis necessarius ad obtinendam primam gratiam; ergo. Rursus ad hoc, vt adulti in baptismo recipiant primam gratiam, debent habere votum, seù propositum efficax obseruandi omnia præcepta grauiter obligantia; sed datur præceptum grauiter obligans adultos ad sumendam eucharistiam: ergo vt adulti recipiant primam gratiam, debent habere votum sumendi eucharistiam, & hoc votum, cum sit per se ordinatum ad hoc, vt qui baptizatur, reci-

recipiat primam gratiam, est ad salutem necessarium necessitate medij.

15. Dices primo. Sacramentum potens conferre primam gratiam necessariam ad salutem, saltem in aliquo casu est ad salutem necessarium necessitate medij: sed eucharistia in aliquo casu potest per accidens conferre primam gratiam necessariam ad salutem, vt dicetur quæst. 156. ergo.

Respondeo, distinguo maiorem: sacramentum potens per accidens conferre primam gratiam necessariam ad salutem, est necessarium necessitate medij ad salutem, nego: sacramentum per se requisitum ad conferendam primam gratiam, & potens illam per se conferre, concedo. Vt sacramentum sit ad salutem necessarium necessitate medij requiritur, vt per se ordinetur ad conferendam primam gratiam necessariam ad salutem; sed eucharistia, & alia sacramenta viuorum, cum per se supponant subiectum esse in statu gratiæ, per non se requiruntur, neque ordinantur ad conferendam primam gratiam necessariam ad salutem, sed solùm possunt illam conferre per accidens, ergo.

16. Dices secundo: sacramentum per se ordinatum ad conferendam gratiam necessariam ad salutem est ad salutem necessarium necessitate medij; sed eucharistia per se ordinatur ad conferendam gratiam perseuerantiæ, quæ est necessaria ad salutem; ergo.

Respondeo, distinguo maiorem: sacramentum per se ordinatum ad conferendam infallibiliter gratiam necessariam ad salutem, est ad salutem necessarium necessitate medij, concedo; sacramentum per se ordinatum ad conferendam talem gratiam, non infallibiliter, sed cum Deo libuerit ex speciali misericordia, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Vt sacramentum sit ad salutem necessarium necessitate medij, debet esse ordinatum ad conferendam infallibiliter gratiam necessariam ad salutem; sed eucharistia gratiam perseuerantiæ necessariam ad salutem non confert infallibiliter, sed solum cum Deo libuerit ex sua speciali misericordia donum perseuerantiæ conferre sumentibus eucharistiam; ergo. Confirmatur: nam alioquin cum omnia opera pia sint ordinata ad hoc, vt non infallibiliter, sed solum cum Deo libuerit ex speciali misericordia, obtineant donum perseuerantiæ, posset dici, quod omnia opera pia etiam supererogationis sint ad salutem necessaria necessitate medij, quod est contra omnes. Cætera, quæ circa hoc punctum habentur apud auctores, præsertim recentiores, videntur spectare ad quæstionem de nomine. Existimo autem totam hanc doctrinam esse conformem S. Thomæ. Testimonia Scripturæ, & patrum, quibus dicunt sacramentum eucharistiæ esse ad salutem necessarium, commodè intelliguntur de necessitate præcepti.

17. Ad. Respondeo primo, quod licet verba illa, *nisi quis renatus fuerit &c.* significent, necessitatem medij, tamen verba illa, *nisi manducaueritis &c.* significant solum necessitatem præcepti. Ratio est, quia Christus dicens, *nisi manducaueritis &c.* alloquebatur adultos præsentes, & ratione vtentes, adeoque capaces præcepti; ergo congruè dicitur, quod solum significauerit necessitatem præcepti. At dicens, *nisi quis renatus fuerit &c.* loquebatur vniuersim de hominibus etiam absentibus, abstrahens ab hoc, quod essent adulti, vel paruuli, capaces, vel incapaces præcepti; ergo significauit necessitatem, non solum præcepti, sed medij.

18. Respondeo secundo Augustinum docere, quod Christus dicens, *nisi manducaueritis &c.* non loquitur de manducatione reali, sed de mystica, per quam incorporamur corpori, & sanguini Christi. Verba Augustini tract. 26. in Io. sunt: *tunc cibum, & potum, scilicet carnis suæ, & sanguinis, societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum, quod est ecclesia*; ergo iuxta hanc explicationem ex allatis verbis Christi sequitur solum manducationem mysticam, non autem realem corporis Christi esse determinatè necessariam ad salutem, quæ manducatio mystica est res sacramenti eucharistiæ, & potest haberi per sacramentum baptismi, vt docet idem Augustinus in epist. ad Bonifacium, & refertur à Gratiano de consecr. dist. 5. can. *nulli*. Verba Augustini sunt. *Nulli est ambigendum, tunc vnumquemque fidelium corporis, & sanguinis Christi participem fieri, quando in baptismo membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo, in vnitate corporis Christi constitutus, decedat.* Traditur hæc doctrina à S. Thoma quæst. 73. art. 3. ad 1. Vide dicta num. 7.

19. Ad 2. distinguo maiorem; ideo baptismus est omnibus necessarius ad salutem, quia quomodocumque est sacramentum dominicæ passionis, nego: quia est sacramentum dominicæ passionis institutum ad hoc, vt homo primo regeneretur per passionem, & mortem Christi, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Baptismus, & eucharistia conueniunt in hoc, vt sint sacramentum dominicæ passionis. At vt docet S. Thomas quæst. 73. art. 3. ad 3. differunt, quia baptismus est sacramentum per se institutum ad hoc, vt homo primò regeneretur per passionem, & mortem Christi, & primò accipiat vitam spiritualem, ideoque dicitur sacramentum fidei, quæ est fundamentum vitæ spiritualis; sed est omnibus necessarium ad salutem, vt accipiant vitam spiritualem; ergo omnibus, etiam paruulis, est necessarius baptismus. At eucharistia est sacramentum per se institutum ad hoc, vt homo iam habens vitam spiritualem, per vnionem

nem cum Christo passo, & mortuo accipiat perfectionem vitæ spiritualis, ideoque vocatur sacramentum charitatis, quæ est vinculum perfectionis, vt dicitur ad Colos. 3. sed ad salutem non est necessarium, vt qui iam habet vitam spiritualem, accipiat eius perfectionem; ergo ad salutem non est necessaria sumptio eucharistiæ.

20. Ad 3. distinguo maiorem: ideo baptismus est adultis necessarius necessitate medij in re, vel in voto, quia adulti, si non possint baptizari, ita tenentur ad votum baptismi, vt baptismus sit per se institutus ad dandam primam gratiam, concedo: vt baptismus non sit per se institutus ad dandam primam gratiam, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Non sufficit ad hoc, vt aliquid sit ad salutem necessarium necessitate medij, vt votum eius sit necessarium ad iustificationem (alioquin cum adultis sit ad iustificationem necessarium votum efficax obseruandi omnia præcepta, eo ipso, quod aliquid esset necessarium necessitate præcepti, esset etiam necessarium necessitate medij) sed requiritur præterea, vt illud sit per se ordinatum ad conferendam primam gratiam; sed baptismus est per se ordinatus ad conferendam primam gratiam, eucharistia non est per se ordinata ad conferendam primam gratiam, sed per se supponit suscipientem esse in statu gratiæ; ergo &c.

21. Potest quæri, quarè ad salutem corpoream sit necessarium, vt re ipsa sumatur cibus corporeus, ad salutem spiritualem non sit necessarium, vt re ipsa sumatur eucharistia, quæ est cibus spiritualis?

Respondet S. Thomas hoc art. 3. quæst. 73. rationem esse, quia alimentum corporeũ conseruat vitam per hoc, quod mutetur in substantiam aliti; sed non potest mutari in substantiam aliti, nisi re ipsa sumatur; ergo vt vitam conseruet, debet re ipsa sumi. E conuerso Christus, qui est cibus spiritualis, conseruat vitam spiritualem gratiæ, non per hoc, quod ipse conuertatur in nos, sed per hoc, quod nos conuertat in se, iuxtà illud Augustini lib. 7. Conf. cap. 10. inducentis Christum dicentem nobis: *Nec tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me*; sed ad hoc, vt Christus nos mutet in se, & sibi mysticè incorporet, non est necesse, vt sumatur re ipsa, sed sufficit, vt sumatur in voto; ergo &c.

QVAESTIO CXXVII.

De nominibus Eucharistiæ.

S. Thomas quæst. 73. art. 4.

1. QVia sacramentum eucharistiæ licet sit vnum, tamen habet plures proprietates, & respectus, ideo conuenienter significatur diuersis nominibus; & quia est signum commemoratiuum alicuius præteriti, significatiuum alicuius præsentis, & figuratiuum alicuius futuri, aliqua nomina attribuuntur huic sacramento, in quantum est commemoratiuum alicuius præteriti, aliqua in quantum est significatiuum alicuius præsentis, aliqua, in quantum est præfiguratiuum alicuius futuri.

2. Primo igitur quia sacramentum eucharistiæ est commemoratiuum præteritæ passionis Christi, quæ fuit sacrificium cruentum, & est sacrificium incruentum, dicitur sacrificium: & quia continet Christum, qui fuit hostia per passionem immolata Patri, & quæ quotidiè incruenter immolatur, dicitur hostia.

3. Secundo quia significat vnitatem ecclesiæ, per quam fideles vniuntur in vnum corpus mysticum Christi, vocatur latinè communio, quasi simul vnio, græcè synaxis. Ideo Damascenus lib. 4. de fide, cap. 14. ait, quod dicitur communio, quia per ipsam communicamus Christo, & quia participamus eius carne, & deitate, & quia communicamus, & vnimur ad inuicem per ipsum.

4. Tertio quia hoc sacramentum est prefiguratiuum gloriæ æternæ, qua in patria fruemur Deo, & ad quam in hac vita peregrinamur, dicitur viaticum.

5. Quarto quia *gratia Dei vita æterna*, vt dicitur ad Rom. 6. vocatur etiam eucharistia, hoc est bona gratia, præsertim quia continet Christum, qui est plenus gratia, vt dicitur Io. 1. Irenæus tamen lib. 6. cap. 34. docet hoc sacramentum vocari eucharistiam, hoc est gratiarum actionem, quia in gratiarum actionem consecratur, & Deo offertur, idemque sentit Iustinus Apol. 2. circa finem, & Hieronymus exponens illa verba Amos *sacrificate de fermento veteri*. Videtur autem occasio huius nominis desumpta ex illis verbis Luc. 22. *& accepto pane, gratias egit*, græcè *Eucharistisas*.

6. Quinto demum græcè dicitur Metalepsis, hoc est assumptio, quia vt dicit Damas. lib. 4. de fide, cap. 14. per hoc sacramentum assumimus deitatem Filij.

7. Aduertit S. Thomas hoc art. 4. quæst. 73. ad 2. quod licet omnibus sacramentis sit commune, vt in eis conferatur gratia, quæ significatur per nomen eucharistiæ, & vt adiuuent nos in via huius sæculi, quod significatur per nomen viatici, & vt per ea fideles inuicem communicent, quod significatur per nomen communionis, & vt in eis fiat aliquid sacrum, quod pertinet ad rationem sacrificij, tamen hæc nomina per antonomasiam tribuuntur sacramento eucharistiæ propter eius excellentiam. Vocatur etiam eucharistia alijs nominibus, quæ videri possunt apud Suarium in commentario huius articuli.

8. Hæretici recentiores sacramentum eucharistiæ, eo modo, quo ipsum conficiunt, appellant cœnam domini. Licet autem hoc no-

nomine voceturab aliquibus patribus,tamen ab eo abstinendum monet Claudius Sanctes in 6. Repetitione de eucharistia, quia eo hæretici malitiosè vtuntur. Videri potest Vasquez in commentario art. 4. quæst. 73.

QVAESTIO CXXVIII.

De præcipuis figuris eucharistiæ.

S. Thomas quæst. 73. art. 6.

1. IN veteri testamento præcipua figura eucharistiæ, in quantum est sacramentum tantum, fuit oblatio Melchisedech. Ratio est, quia in eucharistia sacramentum tantum est panis, & vinum: sed Melchisedech obtulit panem, & vinum, vt dicitur Gen. 14. ergo. Ideo Psal. 131. Christus dicitur *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Præcipua figura eucharistiæ, in quantum est res, & sacramentum, fuerunt omnia sacrificia veteris testamenti, ac præcipuè sacrificium expiationis, quod erat maximè solemne. Ratio est, quia res, & sacramentum est Christus per passionem, & mortem immolatus patri, & sic ingressus in sancta sanctorum, hoc est in supremum cœlum; sed per sacrificium expiationis summus sacerdos semel in anno intrabat in sancta sanctorum, vt dicitur ad Heb. 9. ergo. Præcipua figura gratiæ, quæ est res sacramenti, & effectus eucharistiæ, fuit manna. Ratio est, quia vt dicitur sap. 16. manna habebat omnis saporis suauitatem, sicut gratia quoad omnia reficit mentem. Ideo sicut Hebræis post trãsitum maris rubri, qui fuit figura baptismi, iuxtà illud Pauli 1. ad Corint. 10. *Omnes baptizati sunt in nube, & in mari*, datum fuit manna, sic christianis post baptismum datur eucharistia. Demum agnus paschalis fuit præcipua figura eucharistiæ quoad omnia hæc tria. Ratio est, quia agnus paschalis in quantum comedebatur cum panibus azymis, iuxtà illud Exodi 12. *Edent carnes, & azymos panes*, figurabat eucharistiam, in quantum continet species panis, & vini, quæ sunt sacramentum tantùm. Ipse agnus, qui immolabatur à tota multitudine filiorum Israel decima quarta lunæ, figurauit Christum, qui est res, & sacramentum, & dicitur agnus propter innocentiam, & à tota multitudine Iudæorum traditus est ad mortem, & immolatus circà decimam quartam lunæ. Demum liberatio filiorum Israel, qui per sanguinem agni liberati sunt ab angelo percussore, & educti ab ægyptiaca seruitute, fuit figura effectus primarij eucharistiæ, qui est res tantum, nimirum gratiæ liberantis à seruitute demonis, & à morte æterna. Videri potest Suarius in commentario huius art. 6. quæst. 73.

QVAESTIO CXXIX.

Quænam sint constitutiua intrinseca eucharistiæ.

1. AD sacramentum eucharistiæ conficiendum, & ad conferendam gratiam, quæ est præcipuus effectus sacramenti, quinque præcipuè concurrunt, verba nimirum consecrationis, vt forma; substantia panis, & vini, vt materia transiens, & remota; accidentia panis, & vini, vt materia permanens, & proxima; corpus, & sanguis Christi, quæ manent sub accidentibus, seù speciebus panis, & vini; & vsus, seù sumptio pius eucharistiæ. Certum est eucharistiam non constitui intrinsecè ex substantia panis, & vini, quæ est materia transiens, & remota eucharistiæ. Ratio est, quia quod fit ex aliquo, tamquam ex materia transeunte, ac desinente, non componitur intrinsecè ex illo: ex. gr. quia ignis fit ex lignis, tamquam ex materia transeunte, ac desinente, non componitur intrinsecè ex lignis; sed eucharistia fit ex substantia panis, ac vini, tamquam ex materia transeunte, ac desinente; ergo eucharistia non componitur intrinsecè ex substantia panis, ac vini. Dubitatur, vtrum, & quo pacto constituatur intrinsecè ex alijs quatuor?

2. Quæritur igitur primo, vtrum Christus sit totum sacramentum eucharistiæ, ac proindè eucharistia non cõstituatur intrinsecè ex alijs tribus?

Respondeo, quod vt referunt Sotus in 4. dist. 8. quæst. vnica, art. 1. & Suarius disp. 42. sect. 1. Vvaldensis tom. 2. de sacramentis, cap. 21. videtur docuisse, quod licet alia sacramenta non sint ipsa gratia inuisibilis, sed sint signum visibile gratiæ inuisibilis, tamen totum sacramentum eucharistiæ est ipse Christus, qui est gratia substantialis inuisibilis significata per species eucharisticas, & per verba consecrationis, tamquam per signum visibile, ac proindè sacramentum eucharistiæ non constituitur intrinsecè ex speciebus, & ex verbis consecrationis. Vasquez tamen disp. 167. cap. 2. vindicat Vvaldensem ab hoc errore.

3. Dicendum cum omnibus theologis contrà opinionem relatam: Christus non est totum sacramentum eucharistiæ. Probatur. Nam de ratione sacramenti adæquatè sumpti est, vt sit signum per se sensibile, & vt in ratione sacramenti constituatur per aliquid immediatè cadens sub sensum, ideoque sacramentum definitur *signum sensibile*: sed Christus vt existens in eucharistia non est per se sensibilis; ergo sacramentum eucharistiæ adæquatè sumptum non est solus Christus, sed intrinsecè constituitur etiam per aliquid immediatè sensibile.

4. Quæritur secundo, vtrum sola verba consecrationis sint totum sacramentum eucharistiæ.

Re-

Respondeo aliquos docuisse sola verba consecrationis esse totum sacramentum eucharistiæ, ac proindè species panis, & vini, & corpus, ac sanguinem Christi non esse partes intrinsecas huius sacramenti. Tribuitur hæc opinio Marsilio in 4. dist. 8. quæst. 1. Gabrieli eadem dist. quæst. 1. art. 3. dub. 2. Durando eadem dist. quæst. 2. num. 5. Caietano 3. p. quæst. 73. art. 6. & alijs.

Dicendum cum sententia communi theologorum, quos referunt, & sequuntur Suar. disp. 42. sect. 1. & Vasquez disp. 162. cap. 2. verba consecrationis non sunt totum sacramentum eucharistiæ.

5. Probatur primo. Nam Concilia, & Patres dicunt sacramentum eucharistiæ fieri per verba consecrationis; ergo addit aliquid suprà verba consecrationis. Probatur antecedens. Augustinus enim lib. 20. contrà Faustum, cap. 13. dicit. *Noster panis, & calix certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur.* Cap. *quia panis* dist. 2. dicitur: *Mysterium pacis, & vnitatis nostræ in sua mensa cõsecrauit.* Cap. *quia corpus* eadem dist. Nyssenus dicit: *Necessarium erat, vt in die cœnæ sacramentum corporis, & sanguinis sui consecraret.* Florentinum in decreto pro Armenis dicit per verba confici sacramentum eucharistiæ.

6. Probatur secundo. Nam verba consecrationis non sunt aliquid permanens; sed sacramentum eucharistiæ est aliquid permanens, & remanens post verba, ideoque Tridentinum sess. 13. cap 1. dicit: post panis, & vini consecrationem Christum in hoc sacramento permanere, & cap. *Ego Berengarius* ipse Berengarius in abiuratione suæ hæresis, iurat se credere post consecrationem non solum sacramentum, sed verum corpus, & sanguinem Christi domini in altari manere; ergo.

7. Quæritur tertio, vtrum verba consecrationis sint constitutiua intrinseca eucharistiæ, vel potiùs solæ species panis, & vini continentes sub se corpus, & sanguinem Christi sint totum sacramentum eucharistiæ.

Respondeo Scotum in 4. dist. 8. quæst. 1, ad 3. Gabrielem eadem dist. quæst. vnica, & sect. 38. in Canonem, Victoriam in summa num. 52. Ledesmam qu. 14. art. 1. dub. 2. Catharinum opusc. 2. de verbis, quibus Christus consecrauit, & alios, quos refert, & sequitur Vasquez disp. 167. docuisse verba consecrationis non esse partem intrinsecam eucharistiæ, ac proindè solas species panis, & vini continentes sub se corpus Christi esse totum sacramentum eucharistiæ.

8. Dicendum contrà hanc sententiam cum Marsilio quæst. 6. art. 2. & alijs, quos sequuntur communiter nostri recentiores, & videtur consentire Suarius disp. 42. sect. 2. circa finem: verba consecrationis sunt pars intrinseca, & constitutiua sacramenti eucharistiæ.

Probatur. Nam sacramentum eucharistiæ sunt species, non vtcumque, sed vt consecratæ; sed species vt consecratæ includunt consecrationem, tamquam formam constitutiuam, & intrinsecam, non quidem speciebus, sed concreto consecrati, eo pacto, quo aqua benedicta includit benedictionem, tamquam formam intrinsecam concreto benedicti; ergo. Probatur maior: nam sacramentum eucharistiæ est signum sensibile infallibile Christi vt manentis sub speciebus; sed species secundum se præcisè non sunt signum sensibile infallibile Christi vt manentis sub speciebus, sed constituuntur vltimò in ratione talis signi infallibilis per sensibilem consecrationem, qua constituuntur consecratæ; ergo &c.

9. Ex dictis sequitur in eucharistia sacramentum tantum constitui ex speciebus, tamquam ex materia determinabili, & ex verbis consecrationis, tamquam ex forma determinante. Ratio est, quia sacramentum tantum est signum sensibile Christi manentis sub speciebus; sed hoc signum sensibile constituitur per species panis, & vini, tamquam per materiam determinabilem, & per verba consecrationis, tamquam per formam determinantem; ergo. Probatur minor. Nam quod est magis indeterminatum ad significandum se habet vt materia determinabilis, quod est magis determinatum, se habet vt forma determinans: sed species sunt magis indeterminatæ ad significandum Christum existere sub speciebus, determinantur autem per verba consecrationis; ergo. Confirmatur inductione aliorum sacramentorum, in quibus res vtpotè magis indeterminatæ ad significandum, dicuntur materia, verba autem vtpotè magis determinata, dicuntur forma.

10. Dices primo. Forma debet esse intrinseca materiæ: sed verba consecrationis non sunt intrinseca speciebus panis, & vini; ergo species, & verba non se habent vt materia, & forma.

Respondeo, quod in compositis artificialibus, & moralibus non requiritur, vt forma sit physicè intrinseca materiæ, ideoque, quia aqua benedicta est compositum morale, importans aquam vt materiam, & benedictionem vt formam, benedictio non est physicè, sed solum moraliter intrinseca aquæ: species consecratæ vt consecratæ, quæ sunt sacramentum tantum, sunt quoddam compositum morale; ergo non requiritur, vt verba consecrationis sint physicè, sed sufficit vt sint moraliter intrinseca speciebus. Sicut autem licet benedictio non sit physicè intrinseca, & essentialis materiæ, hoc est aquæ, est physicè intrinseca, & essentialis compositi, & concreto aquæ benedictæ, sic licet consecratio sit physicè extrinseca speciebus, est intrinseca, & essentialis speciebus vt consecratis; sed sacramentum eucharistiæ sunt species vt consecratæ; ergo consecratio est pars intrinseca, & essentialis sacramenti eucharistiæ.

11. Di-

11. Dices secundo. Eucharistia est sacramẽtum permanens; ergo non potest intrinsecè constitui per verba cõsecrationis transeuntia.

Respondeo, negando consequentiam. Ad hoc, vt aliquod compositum, præsertim artificiale, & morale sit permanens, sufficit, vt materia, quam importat in recto sit physicè permanens, licet forma, quam importat in obliquo, non sit physicè permanens, sed transiens: ex. gr. aqua benedicta est permanens in ratione benedictæ, licet benedictio physicè transierit, ac non permaneat; ecclesia est permanenter consecrata, licet consecratio physicè transierit; sed sacramentum eucharistiæ sunt species consecratæ, ac proindè importat species in recto, consecrationem autem in obliquo: ergo eucharistia est sacramentum permanens, licet consecratio non sit permanens, sed physicè transierit. Remanet igitur sacramentum eucharistiæ, quamdiù remanent species consecratæ, licet consecratio ipsa non remaneat, sed transierit. Ratio est, quia species constituuntur consecratæ per consecrationem vt præsentem, vel præteritam; sed licet verba non remaneant vt præsentia, remanent vt præterita, & secundum denominationem, & relationem præteriti; ergo remanent quantum sufficit ad dandam speciebus denominationem consecrati, ac proindè ad constituendum sacramentum.

12. Quæritur quarto, vtrum corpus, & sanguis Christi sint pars intrinseca, & constitutiua sacramenti eucharistiæ, vel potiùs sint solum effectus sacramenti?

Respondeo, quod Marsilius in 4. dist. 1. art. 2. & dist. 6. art. 2. & Sotus in 4. dist. 8. qu. vnica, artic. 1. quos citant Suarius disput. 42. sect. 3. & Vasq. disp. 163. cap. 5. videntur docuisse, quod sicut in baptismo, confirmatione, & ordine character, qui est simul res, & sacramentum; non est pars intrinseca, & essentialis sacramenti, sed solùm est effectus sacramenti, sic in Eucharistia corpus, & sanguis Christi, quæ sunt res simul, & sacramentum, non sunt pars intrinseca, & essentialis sacramenti, sed solùm sunt effectus sacramenti; sacramentum autem Eucharistiæ consistit adæquatè in speciebus vt consecratis, quæ sunt signa practica corporis, & sanguinis Christi, vt manentium sub speciebus.

13. Contra hanc sententiam dicendum cum Suarez, & Vasquez, alijsque auctoribus relatis ab ipsis locis paulò antè citatis: sacramentum eucharistiæ adæquatè sumptum constituitur intrinsecè, & essentialiter, non solum per species consecratas, sed etiam per corpus, & sanguinem Christi manentibus sub speciebus panis, & vini.

14. Probatur primo. Nam Patres sæpè dicunt eucharistiam esse corpus, & sanguinem Domini, vel constare ex corpore, & sanguine Domini; sed si corpus, & sanguis esset solùm effectus, non autem pars essentialis, & intrinsecè constitutiua sacramenti, non benè Eucharistia diceretur esse corpus, & sanguis Domini, vel constare ex corpore, & sanguine Domini; eo pacto, quo quia character est effectus, non autem pars essentialis, & constitutiua baptismi, non benè dicitur baptismum esse characterẽ, vel constare ex charactere; ergo. Probatur maior, afferendo testimonia Patrum. Damascenus lib. 4. de fide, cap. 14. dicit: *Datus est nobis cibus, qui est Dominus noster, & sub specie panis nobis proponitur*. Irenæus lib. 4. cap. 34. dicit eucharistiam duabus rebus constare, terrena, & cælesti. Iustinus in Apologia dicit: *Eam alimoniam illius Iesu carnem, & sanguinem esse simus edocti*: S. Ignatius Martyr epist. ad Smyrnenses, vt refert Theodoretus dial. 3. de quibusdam hæreticis scribit: *Eucharistias, & oblationes non admittunt, quod non confiteantur eucharistiam carnem esse Saluatoris*: Ambrosius lib. de ijs, qui initiantur, cap. 4. & lib. 4. de sacramentis, cap. 4. & refertur can. *omnia* de consecratione, dist. 2. dicit: *In hoc sacramento Christus est, quia corpus Christi est*, & can. *hoc est* eadem dist. citatur Prosper in lib. sententiarum Augustini, dicens sacramentum eucharistiæ duobus constare, visibili elementorum specie, & inuisibili carne.

15. Probatur secundo. Nam Patres dicunt hoc sacramentum confici verbis Christi, vt cum Ambrosius lib. de ijs, qui initiantur, cap. 9. dicit: *Sacramentum, quod accipis, Christi sermone conficitur*; sed species non efficiuntur verbis Christi; ergo sacramentum eucharistiæ constituitur intrinsecè, non solis speciebus, sed etiam præsentia Christi sub speciebus, quæ præsentia efficitur, & causatur verbis consecrationis. Idem Patres dicunt hoc sacramentum esse cibum animarum, panem cælestem &c. sed cibus animarum, & panis cælestis non sunt species, sed caro Christi, iuxtà illud Io. 6. *Panis, quem ego dedero, caro mea est*; ergo hoc sacramentum non consistit in solis speciebus vt consecratis, sed etiam in corpore, & sanguine Christi. Tridentinum sess. 13. cap. 5. dicit hoc sacramentum adorandum esse adoratione latriæ; sed adoratio latriæ primo, & per se conuenit Christo; ergo hoc sacramentum est ipse Christus.

16. Probatur tertio ratione. Nam eucharistia est sacramentum per modum cibi, & potus nutriens spiritualiter animam; sed anima spiritualiter nutritur, non solis speciebus, sed etiam corpore, & sanguine Christi manentibus sub speciebus; ergo eucharistia essentialiter consistit, non in solis speciebus, sed etiam in corpore, & sanguine Christi.

17. Hinc patet, quare character, qui in baptismo est simul res, & sacramentum, non sit pars essentialis baptismi, sed solùm sit effectus baptismi, corpus autem, & sanguis Christi, quæ in eucharistia sunt res simul, & sacramentum, sint pars essentialis, & intrinseca eiusdem eucharistiæ. Ratio est, quia baptismus est sacramentum institutum ad hominem spiritualiter regenerandum, impri-

mendo etiam illi characterem Christi; sed quod est institutum ad hominem spiritualiter regenerandum, imprimendo illi characterem Christi, non est character, sed ablutio per aquã sub præscripta forma verborum: character autem est effectus talis ablutionis; ergo baptismus non est character, sed character est solum effectus baptismi. E conuerso eucharistia est sacramentum institutum ad hominem spiritualiter nutriendũ; homo autem spiritualiter nutritur corpore, & sanguine Christi.

18. Confirmatur disparitas: nam quia pœnitentia est sacramentum remissiuum peccatorum commissorum post baptismum; ad remissionem autem peccatorum concurrunt, non solum externa confessio, & absolutio, sed etiam interna contritio, & internum propositum; ideo non sola externa confessio, & absolutio, sed etiam interna contritio, & internum propositum sunt partes essentiales, & intrinsecæ sacramenti pœnitentiæ, vt docet communis opinio; sed ad spiritualem animæ nutritionem principalissimè concurrunt corpus, & sanguis Christi; ergo corpus, & sanguis Christi sunt pars essentialis sacramenti eucharistiæ.

19. Ex allato exemplo contritionis patet primò aliquid, quod est res simul, & sacramentum, posse etiam esse partem essentialem integri sacramenti simpliciter dicti. Contritio enim, cum significetur per confessionem externam, & significet remissionem peccati, est res simul, & sacramentum, & tamen est pars essentialis integri sacramenti pœnitentiæ; ergo licet corpus Christi sit res simul, & sacramentum, potest esse pars essentialis sacramenti eucharistiæ.

20. Patet secundò, quod ad hoc, vt sacramentum sit signum sensibile, non requiritur, vt omnes eius partes essentiales sint per se sensibiles, sed sufficit, vt aliquæ sint per se sensibiles, aliæ sint sensibiles, non per se, sed per partes per se sensibiles. In sacramento enim pœnitentiæ confessio est per se sensibilis, contritio autem est sensibilis, non per se, sed per confessionem: ergo vt sacramentum eucharistiæ sit signum sensibile, sufficit, vt species consecratæ sint per se sensibiles, corpus, & sanguis Christi sint sensibilia, non per se, sed per species consecratas.

21. Quæritur quinto, quæ partes importentur in recto, vel in obliquo in sacramento eucharistiæ?

Respondeo, quod sicut homo est corpus, & anima simul substantialiter vnita, ideoque homo dicit in recto, tum corpus, tum animam; sic sacramentum eucharistiæ est species consecratæ, & corpus, ac sanguis Christi simul accidentaliter vnita, vt docet Suar. disp. 42. sect. 3. Sicut autem aliquando homo potest pro arbitrio ita sumi, vt sit corpus in recto, anima autem in obliquo, vt cum homo dicitur esse corpus animatum anima rationali; vel, vt sumatur anima in recto, & corpus in obliquo, vt cum dicitur esse anima rationalis informans corpus; sic sacramentum eucharistiæ potest ita sumi, vt sit species in recto, corpus Christi in obliquo, & dicatur esse species panis, & vini continentes sub se corpus, & sanguinem Christi; vel ita, vt sit corpus, & sanguis Christi in recto, & species in obliquo, vt cum dicitur eucharistiam esse corpus, & sanguinem Christi sub speciebus panis, & vini. Eucharistia tamen secundum naturalem modum significandi est species panis, & vini, & corpus, & sanguis Christi simul accidentaliter vnita. Ratio est, quia est signum sensibile sanctificans nos; sed hoc signum est species panis, & vini simul vnitæ; ergo eucharistia est species panis, & vini simul vnitæ, siue est compositum quoddam accidentale constans ex speciebus panis, & vini, & ex corpore, & sanguine Christi simul vnitis. Sicut autem homo, licet sit compositum substantiale ex corpore materiali, & anima spirituali, est simpliciter materialis; sic eucharistia licet sit compositum accidentale ex speciebus sensibilibus, & ex corpore, & sanguine Christi insensibilibus, simpliciter est signum sensibile.

22. Quæritur sexto, vtrum vsus, hoc est sumptio eucharistiæ sit sacramentum, vel pars intrinseca sacramenti, vel potius pura applicatio sacramenti eucharistiæ?

Respondeo, quod certum est contra Lutheranos, vt infra probabitur, Christum esse permanenter in sacramento eucharistiæ, etiam ante vsum, & sumptionem. Hinc sequitur sacramentum eucharistiæ dari ante vsum, & sumptionem. Probatur: nam signum sensibile practicum habens completam virtutem spiritualiter nutriendi est sacramentum Eucharistiæ; sed ante vsum species consecratæ continentes sub se corpus, & sanguinem Christi sunt signum sensibile practicum habens virtutem spiritualiter nutriendi; ergo &c.

23. Aureolus apud Capreolum in 4. dist. 8. art. 2. in argumentis contra primam conclusionem videtur docuisse, quod sicut sacramentum pœnitentiæ datur ante satisfactionem, seu impletionem pœnitentiæ, & tamen satisfactio, seu impletio pœnitentiæ est pars non quidem essentialis, sed integralis sacramenti pœnitentiæ; sic licet sacramentum eucharistiæ detur ante vsum, & sumptionem, tamen vsus, seu sumptio est pars, non essentialis, sed integralis sacramenti eucharistiæ. Immo, vt refert Vasquez disp. 167. cap. 1. num. 16. videtur Aureolus docere vsum esse partem essentialem sacramenti eucharistiæ, cum sacramentum eucharistiæ sine vsu non possit conferre gratiam. Gabriel in 4. dist. 8. quæst. 1. art. 3. dub. 2. docet vsum, seu sumptionem non esse sacramentum eucharistiæ, nec eius partem, sed esse sacramentum per se distinctum ab eucharistia, licet ad eucharistiam reducatur. Existimat nimirum sacramen-

menta esse septem genere, sed sub aliquibus generibus contineri plura specie sacramenta, & quod sub genere ordinis continentur tria specie sacramenta ordinis, sub genere eucharistiæ continentur tria specie sacramenta, quæ sunt consecratio, species consecratæ, & vsus, seù sumptio. Cum enim singula ex his sint signum sensibile practicum rei sacræ, singula per se sunt sacramentum.

24. Dicendum contra relatas opiniones cum communi sententia Theologorum, quos refert, & sequitur Suar. disp. 42. sect. 4. & Vasquez disp. 167. cap. 3. num. 26. alijque communiter, vsum, seù sumptionem eucharistiæ non esse sacramentum, aut partem essentialem, vel integralem sacramenti eucharistiæ, neque esse sacramentum per se distinctum à sacramento eucharistiæ, sed esse meram applicationem sacramenti, necessariam per modum conditionis ad hoc, vt sacramentum eucharistiæ operetur suum effectum.

25. Probatur primo. Nam ideò vsus aliorum sacramentorum est sacramentum, vel pars sacramenti, quia alia sacramenta non habent virtutem sanctificandi, nisi in vsu; sed sacramentum eucharistiæ continet ipsum Christum ante vsum, & cum Christo habet realem, & perfectam virtutem sanctificandi; ergo &c.

26. Probatur secundo: nam sacramentum eucharistiæ est sacramentum per modum cibi, & potus; sed vsus cibi, & potus non est pars cibi, & potus, neque est virtus nutriendi, sed est mera applicatio cibi, & potus per modum conditionis necessariæ ad hoc, vt cibus, & potus nutriant; ergo vsus, & sumptio eucharistiæ non est pars sacramenti eucharistiæ, sed est mera applicatio per modum conditionis necessariæ ad hoc, vt faciat suum effectum nutriendi. Ex eo, quod vsus eucharistiæ sit mera applicatio, sequitur vsum non esse partem integralem sacramenti eucharistiæ. At impletio pœnitentiæ non est mera applicatio sacramenti pœnitentiæ, sed est actio habens partialem virtutem conferendi effectum pœnitentiæ, ideoque est pars integralis sacramenti pœnitentiæ.

27. Quæritur septimo, vtrum verba consecrationis secundum se præcisè seorsim ab alijs partibus sint sacramentum?

Respondeo, quod verba consecrationis sunt quidem pars essentialis sacramenti eucharistiæ, vt dictum est num. 8. sed secundum se præcisè seorsim ab alijs partibus non sunt sacramentum formaliter, sed solum radicaliter, hoc est sunt causa sacramenti. Ratio est, quia, vt aliquid seorsim ab alijs sit sacramentum, requiritur, vt seorsim sumptum habeat vim sanctificandi hominem; sed verba consecrationis seorsim à speciebus, & à corpore Christi non habent vim sanctificandi hominem; ergo verba consecrationis seorsim sumpta non sunt sacramentum formaliter, licet quia sunt causa præsentiæ Christi sub speciebus, per quam præsentiam vltimo constituitur sacramentum eucharistiæ, sint causa sacramenti, ac possint dici sacramentum causaliter, seù radicaliter.

TRACTATVS XVIII.

De materia remota eucharistiæ, hoc est de materia consecrabili.

QVAESTIO CXXX.

Vtrum materia transiens, & remota eucharistiæ sint panis, & vinum?

S. Thom. quæst. 74. art. 1.

1. CIrca materiam remotam eucharistiæ plures errores hæreticorum referuntur à S. Thoma hoc articulo, à Suario disp. 43. initio, à Vasquez disp. 170. cap. 1. & ab alijs. Primus error fuit hæreticorum, qui vocati sunt Artotyritæ, qui, vt refert S. Augustinus lib. de hæresibus, hæres. 28. in hoc sacramento offerebant panem, & caseum, dicentes à primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ouium fuisse celebratas. Secundus error est Cataphrygarum, & Pæputianorum, qui crediti sunt adhibuisse in materiam eucharistiæ panem confectum ex farina, & sanguine, quem ex toto corpore alicuius infantis minutis punctionum vulneribus eliciebant. Tertius error est Aquaticorum, qui vt ostentarent quamdam sobrietatem, solam aquam in hoc sacramento offerebant.

2. Contra omnes istos errores veritas catholica docet materiam eucharistiæ esse panem, & vinum. Probatur ex omnibus Euangelistis, & præsertim ex Matthæo, cap. 26. vbi dicitur: *cœnantibus autem illis, accepit Iesus panem, & benedixit, & fregit, deditque discipulis suis, & ait: accipite, & comedite, hoc est corpus meum; & accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens; bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum &c.* ergo Christus eucharistiam confecit ex pane, & ex genimine vitis, hoc est ex vino; sed vt legitur Lucæ 22. præcepit Apostolis, vt idem facerent, dicens: *hoc facite in mei commemorationem*; ergo ex Christi institutione materia eucharistiæ est panis, & vinum, vt tenet catholica Ecclesia, & vt definiuerunt Eugenius IV. in Concilio Florentino in decreto fidei post sessionem vltimam, & ante illum Innocentius III. in Concilio Lateranensi, ac refertur cap. *firmiter*, de summa Trinitate, ac de fide catholica, & vt docuerunt omnes Sancti Patres; ideoque Alexander I. in epist. ad omnes Orthodoxos dicit: *in sacramentorum oblationibus panis tantum, & vinum aqua permistum offerantur.*

3. Plures congruentias, propter quas Christus voluit materiam eucharistiæ esse panem, & vinum, affert S. Thomas hoc art. 1. Prima est, quia cum sacramentum eucharistiæ sit institutum per modum cibi, & potus, materia illius debuit esse id, quo communiter homines nutriuntur; sed homines communiter nutriuntur pane, & vino; ergo &c. Confirmatur: nam sicut quia sacramentum baptismi est institutum ad vsum spiritualis ablutionis, materia illius est aqua, quia communiter abluimur aqua: sic, quia sacramentum eucharistiæ est institutum ad vsum spiritualis nutritionis, & manducationis, materia illius debuit esse panis, & vinum, quia communiter vescimur pane, & vino.

4. Secunda congruentia est: sacramentum eucharistiæ est institutum in memoriam dominicæ passionis, in qua sanguis separatus fuit à corpore; ergo conueniens fuit, vt seorsim sumeretur panis, vt sacramentum corporis, & vinum, vt sacramentum sanguinis.

5. Tertia est: sacramentum eucharistiæ valet ad tuendum corpus, & animam, vt dicit Ambrosius, vel quicunque sit auctor illorum Commentariorum in cap. 11. 1. ad Cor. ergo congruenter fit sub specie panis pro salute corporis, & sub specie vini pro salute animæ, siquidem Leuit. 17. dicitur, quod *anima carnis in sanguine est*.

6. Quarta est: sacramentum eucharistiæ institutum est ad significandam vnitatem Ecclesiæ, quæ fit ex pluribus fidelibus; sed hæc vnitas optimè exprimitur pane, qui fit ex diuersis granis, & vino, quod fit ex diuersis vuis, vt dicit Glossa explicans illud 1. ad Cor. 10. *multi vnum corpus sumus*; ergo &c. Propter has rationes, licet carnes animalium, quæ erant materia veterum sacramentorum, expressius significarent passionem Christi, Christus in materiam eucharistiæ elegit, non carnes animalium, sed panem, & vinum, quia sunt cibus communior, & melius exprimunt ecclesiasticam vnitatem.

7. Licet panis, & vinum non nascantur vbique, tamen facillimè ad omnes regiones deferuntur, ideoque experientia compertum est vbique gentium inueniri materiam sufficientem ad conficiendam eucharistiam. Si autem in vna regione deesset, aut panis, aut vinum, non deberet vnica materia consecrari, quia hoc esset contra perfectionem sacramenti per modum spiritualis conuiuij, quod exigit vtramque materiam.

QVAESTIO XXXI.

De quantitate, præsentia, & determinatione materiæ consecrabilis.

S. Th. qu. 74. art. 2.

1. QVæritur primo, vtrum possit valide consecrari materia quædam maxima.

Respondeo, quod aliqui, quos refert Sanctus Thomas hic quæst. 74. art. 2. docuerunt sacerdotem non posse consecrare maximam materiam, etiamsi habeat illam præsentem sensibiliter: ex. gr. non posse valide consecrare integrum dolium vini, vel totum panem, qui est in foro. Reijcit hanc opinionem S. Thomas &c. Nam tota materia, quæ potest esse necessaria ad vsum fidelium, potest valide consecrari; sed fideles possunt esse plures, & plures, adeoque possunt esse tot, vt illis non sufficeret integrum dolium vini, & totus panis, qui est in foro; ergo potest valide consecrari etiam totus panis, qui est in foro, & totum vinum, quod est in vno, & pluribus doliis: & sicut fideles possunt esse plures & plures, ita Christus non determinauit quantitatem materiæ consecrabilis, sed dedit sacerdotibus potestatem consecrandi materiam maiorem, & maiorem, dummodo haberet illam sensibiliter præsentem, ita vt possint illam designare pronomine demonstratiuo hoc.

2. Quæritur secundo, vtrum possit valide consecrari materia minor, & minor in infinitum.

Respondeo certum esse apud omnes, quod quælibet materia minor, & minor potest validè consecrari, si sit coniuncta alteri materiæ. Ratio est, quia cum consecratur hostia ex. gr. consecrantur omnes partes talis hostiæ; sed in hostia dantur partes minores, & minores in infinitum; ergo consecrantur partes minores, & minores in infinitum. Constat rursus, quod quælibet materia minor, & minor etiam separata potest consecrari, dummodo sit sensibilis. Ratio est, quia quilibet panis, licet minor, & minor, si est sensibilis, potest designari pronomine demonstrativo *hoc*, & ex alia parte est materia; ergo nihil illi deest, quin possit consecrari. Hoc posito quæritur, an si detur panis ita paruus, vt non sit sensibilis vlli hominis, possit validè consecrari, & vtrum si ab hostia consecrata separaretur fragmentum adeo paruum, vt non esset sensibile, sed sub tali quantitate posset conseruari substantia panis, post separationem retineret corpus Christi.

3. Sotus docet quamcunque partem panis, ac vini, dummodo habeat quantitatem requisitam ad hoc, vt sub ea conseruetur substantia panis, & vini, posse validè consecrari, etiamsi ratione paruitatis sit insensibilis, & multò magis post consecrationem sub tali quantitate separata, conseruari corpus, & sanguinem Christi, quod vltimum censet incertum, vt existimet oppositum esse manifestum errorem. Maior. in 4. distinct. 11. qu. docet non solum non posse ab initio consecrari partem separatam ita paruam, vt non sit sensibilis, sed etiam talem partem, si separetur post consecrationem, non posse retinere corpus, & sanguinem Christi. Suarez disp. 43. sect. 7. & 8. & Vasquez disp. 171. cap. docent, quod materia separata ita parua, vt non

non sit sensibilis consecranti, non potest validè consecrari, sed si post consecrationem separetur, potest sub illis speciebus retinere corpus, & sanguinem Christi. Differunt tamen Suarius, & Vasquez in modo hoc secundum defendendi. Vasquez enim existimat eatenus sub tali materia posse consecrari corpus, & sanguinem Christi, quatenus putat nullam materiam posse esse ita paruam, vt sit insensibilis, & simul in ea conseruetur substantia panis, & vini. Suarez è conuerso admittit, quod etiamsi materia propter paruitatem sit insensibilis omni homini, adhuc sub ea conseruaretur substantia panis, & vini.

4. Dicendum, quod materia ita parua, vt non sit sensibilis consecranti, etiamsi sit sensibilis alteri, non potest validè consecrari. Probatur: nam, vt materia sit validè consecrabilis, debet posse à consecrante designari pronomine demonstratiuo *hoc*; sed materia ita parua, vt non sit sensibilis consecranti, non potest designari pronomine demõstratiuo *hoc*; ergo &c. Neque dicas, quod talis materia potest designari mediatè vt cõtenta aliquo vase. Nam ad hoc, vt materia possit designari mediatè, & vt contenta aliquo vase, debet esse designabilis secundum se, & immediatè; ergo si secundum se, & immediatè non sit designabilis, non potest designari vt contenta in aliquo vase designatione sufficiente ad consecrationem.

5. Si tamen ex hostia consecrata auferatur fragmentum ita paruum, vt non sit sensibile consecranti, sed sit sensibile alicui homini, sub tali fragmento conseruatur corpus Christi. Ratio est, quia tale fragmentum est simpliciter, & absolutè sensibile; ergo non est vlla ratio, propter quam sub eo non conseruetur corpus Christi. Addo probabile esse, quod etiamsi fragmentum sit adeo paruum, vt nulli homini sit sensibile, adhuc, si posset in tali paruitate conseruari substantia panis, retineret corpus Christi. Ratio est, quia corpus Christi succedit substantiæ panis, adeoque tamdiù debet conseruari sub speciebus, quamdiù sub ipsis conseruaretur substantia panis; ergo si sub tali paruitate conseruaretur substantia panis, conseruaretur etiam corpus Christi. Confirmatur: nam per consecrationem fit transubstantiatio, per quam loco substantiæ panis succedit sub ijsdem accidentibus corpus Christi, & non potest dari regressus, ita vt remanentibus accidentibus panis, possit loco corporis Christi sub talibus accidentibus poni substantia panis; sed si sub eo fragmento non remaneret corpus Christi, remanentibus accidentibus panis, sub ijs accidentibus loco corporis Christi poneretur substantia panis; ergo &c.

6. Cõfirmatur rursus: de ratione enim sacramenti est solum, vt per se sit sensibile, ideoque si per se sit sensibile, etiamsi per accidens non possit sentiri, adhuc est sacramentum. Quia igitur illud fragmentum per se esset sensibile, licet per accidens ratione separationis ab alijs partibus non posset sentiri, adhuc remaneret sacramentum. Regula generalis, quod materia sub illis accidentibus est consecrabilis, sub quibus post consecrationem potest conseruari corpus, & sanguis Christi, debet intelligi, quod talis materia potest consecrari, dummodo habeat requisita ad hoc, vt designetur pronomine demonstratiuo *hoc*. Si autem habeat magnitudinem, vel paruitatem, aut distantiam, propter quas designari non posset pronomine demonstratiuo *hoc*, procul dubio non potest consecrari.

7. Quæritur tertio, vtrum materia, quæ consecratur, debeat esse certa, & determinata.

Respondeo, quod materia, quæ consecratur, debet esse certa, ac determinata per intentionem consecrantis, vt docet sententia communis. Probatur primo: nam actiones fiunt circa materiam determinatam: ex. gr. non sanatur homo, *vt sic*, neque indiuiduum vagum, sed hic homo determinatus, puta Petrus, idemque dic de alijs actionibus; sed consecratio est quædam actio, per quam corpus, & sanguis Christi ponitur sub accidentibus panis, & vini; ergo non potest consecrari panis indeterminatus, vel vinum indeterminatum, sed debet consecrari hic panis, & hoc vinum; sed solum ille panis, & illud vinum consecratur, quod sacerdos vult consecrare: ergo sacerdos debet habere intentionem consecrandi materiam certam, & determinatam, & si hanc intentionem non habet, non validè consecrat. Confirmatur: nam intentio debet correspondere verbis; sed verba significant materiam determinatam, siquidem ly *hoc* significat materiam certam, & determinatam; ergo intentio debet designare materiam certam, & determinatam.

8. Infertur primo, quod si sacerdos habeat ante sè plures hostias, ac velit consecrare quasdam tantum ex illis, non determinando quas, nullam consecraret. Ratio est, quia neque consecraret omnes, neque aliquas tantum; ergo nullas. Non consecraret omnes, quia non haberet intentionem consecrandi omnes; nec consecraret aliquas tantum, quia non esset maior ratio, cur consecraret potius has, quam illas, siquidem sua intentione id non definiret. Ex eadem ratione, si sacerdos haberet ante se decem hostias, & vellet consecrare nouem tantum, sed illas sua intentione non determinaret, nullam consecraret: similiter si vellet consecrare medietatem hostiæ, sed non determinaret, vtrum vellet consecrare medietatem dextram, vel sinistram, nullam medietatem consecraret. Ex opposita ratione si haberet ante se decem hostias, & vellet consecrare nouem, illas determinando, consecraret illas nouem, decimam autem non consecraret; & si habens hostiam in manibus vellet consecrare dextram illius medietatem, non autem sinistram, consecraret medietatem

dex-

dextram, quia iam sua intentione designaret materiam certam, & determinatam. Rursus, si sacerdos habet intentionem consecrandi omnes hostias illi propositas, sed putat illas esse decem, cum sint vndecim, consecrat omnes vndecim. Ratio est, quia error priuatus circa numerum hostiarum non facit, quo minus habeat intentionem consecrandi omnes hostias illi propositas; ergo non obstante tali errore, consecrat omnes hostias illi propositas.

9. Infertur secundo, quod regulariter, sacerdotes non consecrant fragmenta dispersa in corporali, & separata ab hostijs. Ratio est, quia regulariter sacerdotes non habent, nec debent habere intentionem consecrandi totam materiam dispersam in corporali, sed solam hostiam, quam habent in manibus, & alias hostias, quæ sunt in sacro vase, vel quæ sunt propositæ ad consecrandum in corporali; ergo talis intentio non fertur ad fragmenta separata ab hostijs, & in corporali dispersa. Ex eadem ratione docet Suarius, quod regulariter consecrant solum vinum, quod est in calice per modum vnius continui, non autem guttas in eodem calice dispersas, quia non habent intentionem consecrandi tales guttas, sed solum habent intentionem consecrandi vinum illud continuum: saltem putat Suarius, quod hanc solum intentionem deberent habere.

10. Infertur tertio, quod si sacerdos habens ante se decem hostias, haberet intentionem consecrandi solas nouem, hoc est illas, quas Deus determinauit, vel quas alius homo determinat, nullam consecraret. Ratio est, quia pronomen demonstratiuum *hoc* significat, quod ipse consecrans determinet materiam; ergo non potest consecrare materiam, quam ipse consecrans non determinet, sed relinquat determinationi Dei, vel alterius hominis. Si tamen notum esset sacerdoti, quas hostias Deus, vel alius homo determinaret, tunc posset illas designare pronomine demonstratiuo *hoc*, adeoque posset validè consecrare.

11. Quamuis admittamus, quod si sacerdos applicet sacraficium illi animæ purgatorij, quam Deus determinat, validè applicat, & quod similiter si sacerdos velit absoluere ab vno tantum peccato veniali, quod Deus determinat, validè absoluit, tamen non sequitur, quod si habeat intentionem consecrandi illas hostias, quas Deus determinauerit, validè consecrat. Disparitas est, quia materia consecrationis debet designari pronomine demonstratiuo *hoc*; sed non potest pronomine demonstratiuo *hoc* designari id, quod Deus determinat, cum sit ignotum consecranti; ergo non possunt validè consecrari illæ hostiæ, quas Deus determinat, si sint ignotæ consecranti. At verò sacrificium si applicetur, non debet designari anima, cui applicatur, pronomine demonstratiuo; in absolutione nõ debent designari peccata pronomine demonstratiuo; ergo &c. Confirmatur solutio: nam quia in absolutione sacramentali debet designari persona, quæ absoluitur, pronomine demonstratiuo, dicendo, *Ego te absoluo*, si quis haberet intentionem absoluendi ex duobus, qui peccata sunt confessi, vnum tantum, hoc est illum, quem Deus determinaret, non absolueret validè: ergo proportionaliter quia per consecrationem debet designari materia, quæ consecratur, qui vellet consecrare illam hostiam, quam Deus determinat, inualidè consecraret.

12. Addo id, quod supponitur, non esse certum. Nam quoad primam partem de applicatione sacrificij, licet Suarius concedat, sacrificium validè applicari prò ea anima purgatorij, quam Deus determinauerit, tamen Vasquez docet talem applicationem esse inualidam. Fundamentum est, quia sacerdos debet applicare sacrificium, non autem Deus; ergo si sacerdos velit, vt Deus applicet, nihil efficiet. Confirmatur: nam Deus cooperatur vt causa vniuersalis, adeoque non concurrit ad effectus determinatos, nisi cum determinatur ad concurrendum à causis secundis; ergo si causæ secundæ sint indeterminatæ, Deus singulariter non concurrit, adeoquè effectus non producitur. Explicatur exemplo. Si aliquis dicat: *Ego volo moueri ad dextram, vel ad sinistram, & ad illam partem, quam Deus determinauerit*, non mouetur, neque ad dextram, neque ad sinistram, quia Deus non determinat talem motum: rursus, si quis dicat: *Ego volo donare pallium Petro, vel Paulo, vel alteri, quem Deus determinauerit*, nulli donat; ergo etiamsi quis dixerit, *Ego volo offerre sacrificium prò illa anima purgatorij, quam Deus determinauerit*, applicatio est inualida, & prò nulla offert. Concedit tamen Vasquez, quod si aliquis dicat, *Ego volo applicare sacrificium prò illa anima purgatorij, quæ magis eo indiget, vel prò ea, prò qua teneor applicare*, applicatio est valida, quia cadit super aliquam materiam determinatam. Quoad secundã etiam partem de absolutione ab vno ex duobus peccatis venialibus, Suarius concedit talem absolutionem esse validam, Vasquez autem putat esse inualidam. Ratio est, quia cum sacerdos absoluendo exerceat actum potestatis iurisdictionis, debet determinare materiam, hoc est peccata, à quibus absoluit; ergo si relinquat materiam determinationi diuinæ, nihil efficiet.

13. Quæritur quarto, vtrum materia ad hoc, vt possit validè consecrari, debeat esse sensibiliter præsens ministro consecranti.

Respondeo, quod materia ad hoc, vt possit validè consecrari, debet esse sensibiliter præsens ministro, & non sufficit, vt sit præsens intelligibiliter, vt docet sententia communis, & certa omnium Theologorum. Probatur ex forma consecrationis, qua dicitur: *hoc est corpus, hic est sanguis*; sed pronomen *hoc* significat præsentiam sensibilem; ergo &c.

Ex

Ex simili ratione non potest validè baptizari, confirmari, absolui, ordinari, & sacramento extremæ vnctionis vngi, nisi qui sit sensibiliter præsens ministro, quia formæ talium sacramentorum, quæ sunt, *baptizo te*, *signo te*, *absoluo te*, significant subiectum esse sensibiliter præsens ministro. Ex eo autem, quod possunt coniuges mutuo sibi ministrare sacramentum matrimonij, etiamsi non sint præsentes sensibiliter, sed solum sint sibi mutuo præsentes intelligibiliter, per cognitionem, & intentionem, qua se mutuo designant, non sequitur, quod etiam ad alia sacramenta ministranda, & conficienda sufficit præsentia intelligibilis, & non requiritur præsentia sensibilis. Disparitas enim est, quia Christus contractum matrimonij, prout ante fiebat, eleuauit ad rationem sacramenti: sed ad faciendum contractum matrimonij non requirebatur præsentia sensibilis coniugum, sed sufficiebat præsentia intelligibilis, sicut sufficit ad contractum venditionis, emptionis &c. ergo ad ministrandum sacramentum matrimonij non requiritur præsentia sensibilis, sed sufficit præsentia intelligibilis coniugum. E conuerso Christus instituens alia sacramenta determinauit certas materias, & certas formas verborum; sed tales formæ verborum significant præsentiam sensibilem; ergo ad talia sacramenta ministranda requiritur præsentia sensibilis, vt patet etiam ex traditione, & ex perpetuo vsu Ecclesiæ, quæ semper formas horum sacramentorum intellexit ita, vt significent præsentiam sensibilem.

14. Quæritur quinto, quænam propinquitas requiratur ad hoc, vt materia sit ita sensibiliter præsens ministro, vt possit validè consecrari.

Respondeo, quod vt materia sit sensibiliter præsens ministro, adeoque possit validè consecrari, requiritur, & sufficit propinquitas sufficiens ad illam sensibiliter designandã per pronomen demonstratiuũ *hoc*. Hinc sequitur, quod si materia adeo distet, vt non possit designari, dicendo *hoc*, sed solum possit designari, dicendo illud, non potest validè consecrari.

15. Sed quæritur vlterius, quænam propinquitas requiratur ad hoc, vt materia possit designari pronomine demonstratiuo *hoc*.

Vt id aliqualiter explicem, præmittendum est, quænam propinquitas requiratur ad hoc, vt quis possit sacramentaliter absoluit. Probabile est, quod ad hoc, vt quis possit validè sacramentaliter absolui, debet esse intra distantiam, intra quam potest humana vox sensibiliter propagari. Ratio est, quia vt pœnitens possit validè absolui, debet esse intra distantiam, intra quam possit propriè dici; *Ego te absoluo*; sed intra spatium, in quò potest vox humana propagari sensibiliter, potest dici *Ego te absoluo*, in maiori distantia non potest hoc propriè dici; ergo vt pœnitens possit validè absolui, debet esse intra distantiam, in qua potest sensibiliter vox humana propagari; si sit in maiori distantia, non potest validè absolui, Hoc posito, probabile est, quod vt materia possit validè consecrari, debet esse intra dimidium distantiæ, per quam potest vox humana sensibiliter propagari, ex. gr. quod si vox humana potest sensibiliter propagari per centum passus, materia, vt possit validè consecrari, debet esse intra distantiam quinquaginta passuum. Ratio est, quia intra illam distantiam materia potest validè consecrari, intra quam potest designari pronomine demonstratiuo *hoc*; sed posito, quod vox humana possit sensibiliter propagari per centum passus, materia potest solum designari pronomine demonstratiuo *hoc*, si sit intra distantiam quinquaginta passuum, si autem magis distet à loquente, quam passibus quinquaginta, non potest propriè designari pronomine demonstratiuo *hoc*, sed solum potest designari pronomine demonstratiuo *illud*; ergo &c. Probatur minor; cum enim locutio sit ad alterum, hoc est ad audientem, in ea solum distantia, potest materia designari pronomine demonstratiuo *hoc*, in qua potest designari loquendo cum audiente distantissimo; sed audiens distantissimus supponitur esse, qui distat à loquente per centum passus, siquidem supponitur vocem humanam posse sensibiliter propagari solum per centum passus; ergo in ea solum distantia materia potest designari pronomine demonstratiuo *hoc*, in qua potest designari, loquendo cum audiente, qui distet centum passibus à loquente; sed loquendo cum audiente, qui distet centum passibus à loquente, pronomine demonstratiuo *hoc* solum possumus designare materiam, quæ sit intra distantiam quinquaginta passuum, materiam magis distantem non possumus designare pronomine demõstratiuo *hoc*, sed solum pronomine demonstratiuo illud; ergo &c. Probatur assumptum: nam illud solum, quod est propinquius loquenti, quam audienti, designatur pronomine demonstratiuo *hoc*, quod autem est propinquius audienti, non potest designari pronomine *hoc*, sed solum pronomine *illud*; ergo &c.

16. Nec dicas: quando quis videt ciuitatem ex aliqua magna distantia, designat illam pronomine demonstratiuo, ac dicit *hæc est talis ciuitas*; ergo potest aliquid designari pronomine demonstratiuo *hoc* in multo maiori distantia, quam sit iam explicata.

Respondeo argumentum nimis probare. Aliquando enim videndo lunam, solem, & stellas etiam fixas dicimus *hæc est luna*, *hic est sol*, *hic est canis maior &c.* ergo sequeretur, quod nulla esset distantia, ex qua materia non posset consecrari, dummodo videretur, adeoque esset præsens visui. Confirmatur; nam aliquãdo etiam ea, quæ sunt intelligibiliter præsentia, designantur pronomine demonstratiuo *hoc*, cum dicimus *hæc est sententia Aristotelis de æternitate mundi*; ergo &c. Dicendum igitur, quod pronomen *hoc* potest sumi tripliciter, strictè, largè, & largissimè. Si sumatur stri-

strictè, significat obiectum sensibiliter, & physicè præsens loquenti per certam propinquitatem, quam iam assignauimus. Si sumatur largè, significat obiectum sensibiliter præsens loquenti, abstrahendo ab hoc, quod habeat certam propinquitatem physicam. Si sumatur largissimè, significat obiectum intelligibiliter præsens loquenti, abstrahendo ab hoc, quod sit præsens sensibiliter, ac physicè per certam propinquitatem. Pronomen demonstratiuum hoc, prout profertur in verbis consecrationis, sumitur strictè, & significat obiectum etiam physicè præsens per certam propinquitatem, ideoque materia, si sit in maiori distantia, non potest validè consecrari,

17. Quæritur sexto, vtrum ad hoc, vt materia sit physicè, & sensibiliter præsens ministro, adeoque possit validè consecrari, præter propinquitatem localem iam explicatam, requirantur aliæ conditiones?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia, vt materia possit validè consecrari, debet posse designari pronomine demonstratiuo *hoc*; sed etiamsi habeat propinquitatem explicatam, deficientibus alijs conditionibus, non poterit designari pronomine demonstratiuo *hoc*; ergo. Probatur minor: si enim materia sit à tergo loquentis, ac loquens non indicet illam digito, vel alio simili signo, non potest designari pronomine demonstratiuo *hoc*: rursus neque potest designari, si paries sit interpositus inter sacerdotem, & materiam; ergo vt materia sit proximè designabilis, præter propinquitatem localem requiruntur aliæ conditiones.

18. Ex dictis infertur primò, quod sacerdos non potest validè consecrare materiam à tergo existentem, nisi digitò, vel alio simili signo illam designet: si autem designet materiam digito, vel alio simili signo, potest illam validè consecrare.

19. Infertur secundò, quod non potest validè consecrare materiam, si inter ipsum, & talem materiam sit interpositus paries, vel aliud corpus simile. E conuerso potest validè consecrare materiam coopertam velo, vel clausam inter aliquod vas. Ratio est, quia, cum vas est præsens, licet sit clausum, pronomine *hoc* possumus designare id, quod est intra tale vas, eo pacto, quo designando vas clausum, quod sit plenum vino, possumus dicere *hoc est vinum*.

20. Infertur tertio probabile esse, quod potest validè consecrari panis existens intra altaris tabernaculum clausum. Ratio est, quia, sicut etiamsi panis sit clausus intra arcã ligneã, possumus dicere *hic est panis*, sic etiamsi sit clausus intra tabernaculum altaris ligneum, possumus illum designare, dicendo *hic est panis*; ergo possumus etiam consecrare, dicendo *hoc est corpus meum*. Et confirmatur: nam sacerdos existens in altari, etiamsi tabernaculum sit clausum, potest dicere; *hoc est sacramentum eucharistiæ*; ergo pronomine *hoc* potest designare id, quod est intra tabernaculum clausum, sed quod potest designari pronomine demonstratiuo *hoc*, potest validè consecrari; ergo. Quia tamen consecratio non est exponenda incertitudini opinionum, in eaque seruandi sunt ritus, & consuetudines ecclesiæ, ita grauiter peccaret, qui consecraret panem clausum in tabernaculo, & existimo, quod talis panis deberet iterum consecrari sub conditione.

21. Infertur quarto, quod dum materia est in altari, semper habet sufficientem præsentiam ad hoc, vt consecretur, adeoque consecratur, si ad illam dirigatur intentio.

22. Quæritur septimo, vtrum ad hoc, vt materia possit validè consecrari, sufficiat, vt sit præsens secundum aliquam sui partem.

Respondeo, quod Suarius disp. 43. sect. 2. ne prima docet, non sufficere, vt materia sit præsens secundum aliquam sui partem, sed requiri, vt sit præsens secundum omnes partes. Vasquez disp. 171. cap. 3. num. 15. docet sufficere, vt materia sit præsens secundum partem.

23. Dicendum cum prima sententia Probabilius, quod vt materia possit tota validè consecrari, non sufficit, vt sit præsens secundum aliquam partem continuam cum alijs partibus, sed requiritur, vt sit præsens secundum omnes partes, ita vt nulla pars sit extra propinquitatem per se requisitam.

24. Probatur: nam ad hoc, vt materia possit tota validè consecrari, requiritur, vt tota possit designari pronomine demonstratiuo *hoc*; sed ad hoc, vt tota materia possit designari pronomine demonstratiuo *hoc*, non sufficit vt sit præsens secundum aliquam partem; ergo ad hoc, vt materia possit validè consecrari non sufficit, vt sit præsens secundum aliquam partem continuam cum alijs partibus. Probatur minor: si enim materia, quæ est præsens secundum aliquam partem continuam cum alijs, eo ipso posset designari pronomine demonstratiuo *hoc*, existens in littore maris posset designare pronomine demonstratiuo totum oceanum; sed existens in littore oceani non potest designare pronomine demonstratiuo totum oceanum; ergo &c. Probatur minor: si enim existens in littore oceani posset pronomine demonstratiuo designare totum oceanum, posset dicere *hic est totus oceanus*, cum enim ly *hic* designet totum, posset de subiecto designato ly *hic* prædicari totus oceanus; sed existens in littore oceani non potest dicere *hic est totus oceanus*; ergo existens in littore oceani non potest pronomine demonstratiuo designare totum oceanum. Hinc explicatur, quem sensum habeat propositio, quam existens in littore oceani dicit *hic est oceanus*. Dicendum, quod vel significatur *hic est totus oceanus*, vel significatur *hic est oceanus*, abstrahendo ab hoc, quod sit totus oceanus, vel totus oceani: & quia propositio abstrahens à pluribus sensibus sufficienter verificatur per alio-

rc

tum ex talibus sensibus, ideo propositio illa *hic est oceanus* sufficienter verificatur per hoc, quod id, quod designatur pronomine demonstratiuo, sit pars oceani.

25. Dices: qui est in littore lacus, ex quo videat totum lacum, potest dicere *hic est totus lacus*; ergo totus lacus habet præsentiam sufficientem ad illum consecrandum, si esset materia consecrabilis.

Respondeo ex dictis quod tum *hic* sumitur latè, prout significat obiectum præsens visioni, eo pacto, quo quis videns totum hemisphærum potest dicere *hoc est totum hemisphærum*; sed ex dictis pronomen *hoc* in verbis consecrationis sumitur strictè, in quantum non solum significat præsentiam intentionalem visioni, sed præsentiam physicam per propinquitatem iam explicatam; ergo &c.

QVÆSTIO CXXXII.

Vtrum solus panis triticeus sit materia eucharistiæ?

S. Thom. qu. 74. art. 3.

1. SOlus panis triticeus est materia eucharistiæ, vt cum sententia communi, & certa S. Thomæ docent Theologi communiter. Probatur ex decreto pro Armenis Eugenij IV. in Concilio Florentino, vbi loquens de materia eucharistiæ dicit: *Cuius materia est panis triticeus, & vinum ex vite*. Licet autem aliqui dixerint Eugenium assignasse solum materiam sufficientem, non autem materiam necessariam eucharistiæ, adeoque non inferri panem confectum ex alijs generibus frumenti inualidè consecrari, tamen dicendum Eugenium assignare materiam necessariam. Probatur: nam assignans materiam aliorum sacramentorum, assignat materiam necessariam; ergo etiam assignans materiam eucharistiæ assignat materiam necessariam. Confirmatur: nam eodem modo assignat panem triticeum vt materiam corporis, ac vinum de vite vt materiam sanguinis: sed constat vinum de vite esse materiam necessariam sanguinis, ita vt solum vinum de vite possit validè consecrari; ergo etiam panis triticeus est materia necessaria corporis, itaut solus panis triticeus possit validè consecrari.

2. Ratio, quare Christus voluerit solum panem triticeū esse materiam eucharistiæ, est, quia sicut instituens baptismum per modum ablutionis, voluit materiam baptismi esse solam aquam naturalem, quia sola aqua naturali communiter homines vtuntur ad abluendum, sic instituens eucharistiam per modum panis, ac vini, voluit materiam eucharistiæ esse solum illam speciem panis, quo communiter homines vtuntur; sed homines communiter per se vtuntur solum pane triticeo, alijs autem generibus panis vtuntur in defectum panis triticei; ergo &c.

3. Hinc infertur primò panem confectum ex castaneis, herbis, fabis, alijsque leguminibus non posse validè consecrari.

4. Infertur secundò falsam esse sententiam Gabrielis, qui opinatus est panem confectum ex qualibet specie frumenti posse validè consecrari. Dicitur autem frumentum quodlibet granum, in quo sit arista: & quia etiam hordeū habet aristam, ideo censuit etiam hordeum posse validè consecrari. Fundamentum Gabrielis fuit, quia plures antiqui patres, & plura antiqua concilia assignant materiam eucharistiæ panem ex frumento. Sed dicendum, quod tales auctores nomine frumenti intellexerunt solum triticum, quod est præcipua species frumenti.

5. Infertur tertiò falsam etiam esse opinionem Halensis, Alberti, Argentinæ, Paludani, & Dominici Soti, quos refert Vasquez, disp. 17. cap. 2. docentium posse validè consecrari panem confectum ex spelta, & farre, licet negauerint posse validè consecrari panem hordeaceum. Addit Caietanus posse validè consecrari panem omnem factum ex quacumque specie frumenti, dummodo simpliciter vocari possit panis. Reijcitur hæc opinio à S. Thoma in responsione ad secundum. Nam spelta, far &c. specie differunt à tritico, & non sunt triticum; sed solus panis triticeus est materia consecrationis: ergo &c.

6. Infert quartò S. Tthomas validè consecrari panem ex qualibet specie tritici, sicut potest validè consecrari vinum ex vite cuiuscunque sit speciei. Hinc sequitur, vt docet idem S. Thomas in responsione ad secundum, quod potest validè consecrari panis confectus ex siligine. Ratio est, quia siligo nil aliud est, quam triticum aliqualiter degenerans à sua perfectione, ideoque ex tritico sato in malis terris nascitur siligo. Debet tamen aduerti, quod non sufficit ad hoc, vt frumentum sit eiusdem speciei cum tritico, vt nasci possit ex tritico in malis terris sato, siquidem triticum in malis terris satum potest degenerare in frumentum diuersæ speciei, eo pacto, quo in agro leodiensi dicitur degenerare in speltam, & in quibusdam alijs terris degenerat in hordeum. Ex alijs ergo accidentibus debet considerari, an aliquod frumentum sit species tritici, vel non.

7. Panis triticeus ad hoc, vt possit validè consecrari, debet esse confectus ex farina, & aqua naturali, ac debet coqui in clibano. Ratio, quare debeat esse factus ex farina, & aqua naturali, est, quia substantia panis non solum includit farinam, sed etiam aquam; ergo sicut debet esse confectus ex farina tritici, quia communiter homines vtuntur pane confecto ex farina tritici, sic debet esse confectus ex aqua naturali, quia communiter homines vtuntur pane confecto ex aqua naturali. Ratio, quare debeat esse coctus, est, quia massa con-

confecta ex farina, & aqua, antequam coquatur, simpliciter non est panis, nec habet vsum panis. Hinc infertur primò massam antequam coquatur non posse validè consecrari. Infertur secundò panem confectum ex farina, & oleo, vel lacte, vel aqua rosacea, non posse consecrari validè.

8. Si panis sit ita corruptus, vt iam amiserit speciem panis, non potest validè consecrari: si autem ita sit in via ad corruptionem, vt adhuc retineat speciem panis, potest validè consecrari. Peccaret tamen grauiter, qui saltem extra casum necessitatis consecraret talem panem. Ex proportionali ratione panis confectus ex tritico ita corrupto, vt iam amiserit speciem tritici, non potest validè consecrari; at panis confectus ex tritico, quod ita sit in via ad corruptionem, vt adhuc non amiserit speciem tritici, potest validè consecrari, licet peccaret, qui consecraret hunc panem. Hinc S. Thomas in responsione ad tertium dicit, quod quia amidum fit ex tritico corrupto, videtur, quod panis ex amido confectus non possit validè consecrari, licet quidam contrarium doceant. Quod autem amidum fiat ex tritico corrupto, probatur. Nam amidum exprimitur ex tritico madefacto; sed per talem madefactionem triticum corrumpitur, vt patet ex pessimo odore, tum aquæ, in qua triticum fuit madefactum, tum tritici madefacti in aqua; ergo &c. Similiter, vt docet S. Thomas in responsione ad secundum, aliique communiter, cum panis est confectus ex farina tritici mista cum farinis aliarum rerum, si prævaleat quantitas farinæ triticeæ, remanet triticeus, adeoque potest validè consecrari: at si prævaleat farina non triticea, panis non remanet triticeus, adeoque non potest validè consecrari.

Vtrum eucharistia debeat confici ex azymo, an ex fermentato?

S. Tho. quæst. 74. art. 4.

1. QVia ad examinandam quæstionem, in qua quæritur, vtrum eucharistia confici debeat in azymo, vel in fermentato, valdè confert solutio alterius quæstionis, in qua quæritur, vtrum Christus confecerit eucharistiam ex azymo, an ex fermentato: solutio autem huius quæstionis, vt patebit, pendet ab altera quæstione, in qua quæritur, qua die Christus celebrauerit pascha, & vltimam cœnam, in qua eucharistiam instituit; ideo primo statuemus, qua die Iudæi iuxta legem deberent celebrare pascha: secundò examinabimus, qua die Christus celebrauerit pascha, & vltimam cœnam: tertiò demum respondebimus quæstioni propositæ.

QVÆSTIO CXXXIII.

Qua die Iudæi deberent celebrare pascha.

S. Tho. quæst. 74. art. 4.

1. CErtum est primò, quod Iudæi vtebantur mensibus lunaribus, qui incipiebant à nouilunio, ita vt prima dies mensis esset prima dies lunæ &c. dies autem inchoabant à solis occasu, sicut græci, & latini inchoabant à media nocte, quædam aliæ nationes ab ortu Solis.

2. Certum est secundò, quod primus mensis Iudæorum incipiebat à nouilunio propinquiore æquinoctio verno, quod æquinoctium incidit in diem circiter vigesimam primam Martij: & quia nouilunium propinquius æquinoctio verno aliquando fit ante vigesimam primam Martij, aliquando post, etiam mense Aprilis, ideo primus mensis Iudæorum aliquando incipit ante vigesimam primam nostri Martij, aliquando post, & etiam aliqua die nostri Aprilis.

3. Certum est tertiò, quod Deus Exod. 12. præcepit Iudæis celebrationem paschæ, & septem dierum azymorum per hæc verba: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Primò die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias, & domos suas, & seruabitis eum vsque ad decimum quartum diem mensis huius: immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus: est enim phase, idest transitus Domini. Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Septem diebus azymos comedetis. In die primo non erit fermentum in domibus vestris. Dies prima erit sancta, atque solemnis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nullum operis facietis in eis, exceptis ijs, quæ ad vescendum pertinent.*

4. Ex allatis verbis infertur, quod pascha Iudæorum incipiebat celebrari in fine diei decimæ quartæ, sed absoluebatur initio diei decimæ quintæ, quæ erat prima dies azymorum. Probatur. Nam celebratio paschatis includebat immolationem agni, & eiusdem assationem, & comestionem; sed immolatio agni fiebat vespere decimæ quartæ, & quia multum temporis insumebatur in immolatione, assatione, & comestione, comestio non poterat absolui, nisi post occasum solis, à quo occasu incipiebat dies decima quinta, quæ erat prima dies azymorum, & cum esset festiua, celebrabatur à vespera ad vesperam, iuxta illud legis Leu. 23. *à vespera vsque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra*, vbi, vt notant interpretes nomine sabbatorum intelliguntur omnes dies festiui; ergo celebratio paschatis incipiebat in fine decimæ quartæ, sed absoluebatur initio decimæ quintæ seu

seu primæ azymorum. Confirmatur ex ipso modo loquendi legis in verbis citatis exodi 12. Loquens enim de immolatione agni præcipit, vt fiat ad vesperam decimæ quartæ, dicens: *immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam*: loquens verò de ejus comestione præcipit, vt fiat nocte, hoc est post occasum solis, adeoque initio decimæ quintæ, quæ est prima azymorum, dicens: *& edent carnes nocte illa assas igni*. Aduertit etiam Maldonatus in cap. 26. Matthæi, quod vbi in nostra vulgata dicitur celebrationem paschatis faciendam ad vesperam decimæ quartæ, verbum hebræum significat faciendam inter duas vesperas, quia nimirum incipiebat prope occasum solis, adeoque in vespera, quæ erat finis diei decimæ quartæ, & absoluebatur post occasum solis in vespera, quæ erat principium diei decimæ quintæ. Quia verò pascha celebrabatur partim in fine decimæ quartæ, partim in principio decimæ quintæ, seu primæ azymorum, ideo Scriptura aliquando dicit pascha celebrari die 14. aliquando prima die azymorum, adeoque decimæ quintæ. Matthæi enim 26. dicitur, *primo die azymorum, quando pascha immolabant*: Lucæ 21. *venit autem dies azymorum, in quo necesse erat occidi pascha*.

QVAESTIO CXXXIV.

Qua die Christus celebrauerit pascha, & vltimam cœnam, in qua eucharistiam instituit?

1. COnstat ex Euangelio, quod Christus etiam vltimo anno vitæ suæ celebrauit pascha Iudæorum. Matthæi enim 26. postquam Apostoli interrogauerunt Christum: *vbi vis paremus tibi comedere pascha*, Christus autem ostendit eis, vbi pararent, additur, & *fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha*. Idem colligitur ex Marci 14. & Lucæ 22. Ideo vt erronea reijcitur opinio quorundam, qui vt referunt Theophilactus, & Eutymius in cap. 26. Matthæi, dixerunt Christum vltimo anno non celebrasse pascha Iudæorum. Fundamenta, quibus vtuntur isti auctores, nullius sunt momenti, vt patebit ex eorum solutione.

2. Primum fundamentum est. Matthei 26. dicitur: *prima dies azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, vbi vis paremus tibi comedere pascha*; sed pascha iuxta legem debebat celebrari ante primam diem azymorum; ergo cum Apostoli hæc interrogarunt, iam transierat tempus celebrandi pascha, adeoque Christus eo anno non potuit celebrare pascha. Respondetur, quod dies decimus quartus, in cuius vespera debebat celebrari pascha, & incipere à solis occasu prima dies azymorum, vocatur ab Euangelista prima dies azymorum, vt patet ex eo, quia si tempus celebrandi pascha iam pertransisset, interrogatio discipulorum, & responsio Christi fuissent prorsus ineptæ.

3. Secundum fundamentum est, quia eodem cap. 26. Matth. dicitur de Christo, *quod discumbebat cum duodecim discipulis*; sed agnus paschalis iuxta legem debebat comedi à stantibus, non autem à discumbentibus; ergo &c. Respondeo primo, quod discumbere significat etiam accedere ad mensam: secundo quod Christus cum Apostolis postquam comederunt agnum paschalem stantes, discubuerunt ad cœnam ordinariam, & de hac cœna loquitur euangelista.

4. Tertium fundamentum est: iuxta legem agnus debebat in domum adduci decimo die mensis; sed Christus non potuit id facere, cum in ipsa die decima quarta adhuc non haberet locum paratum; ergo &c. Respondeo, quod Hierosolymitani hospitibus ex vniuersa Iudæa aduenientibus ad celebrandum pascha, parabant cubicula, agnos, & omnia necessaria, eaque illis præbebant, vel gratis, vel accepto pretio.

Epiphanius hæresi 50. Chrysostomus homilia 22. in verba Ioannis 18. *non introierunt in prætorium*, quem sequuti sunt Theophilactus in eundem locum Ioannis, Eutymius in cap. 26. Matthæi, & Nicephorus lib. 1. historiarum cap. 28. atque omnes recentiores græci docuerunt Christum occisum fuisse die decima quarta lunæ, in qua Iudæi iuxta præscriptum legis debebant immolare pascha, adeoque Christum, cum celebrauerit pascha pridie, quam moreretur, celebrasse pascha die decima tertia ad vesperam, & sic per vnum diem anticipasse tempus præscriptum à lege. Hinc Græci inferunt Christum confecisse eucharistiam, non ex azymo, sed ex fermentato. Cum enim celebrauerit pascha ad vesperam decimæ tertiæ post occasum solis, initio decimæ quartæ fecit vltimam cœnam, in eaque instituit eucharistiam; sed dies azymi incipiebant solum initio decimæ quintæ; ergo Christus fecit vltimam cœnam, antequam inciperent dies azymorum; sed solis diebus azymorum Iudæi vescebantur panibus azymis, cæteris temporibus vtebantur panibus fermentatis, vt est consuetum apud omnes nationes; ergo Christus in vltima cœna vsus est panibus fermentatis, adeoque confecit eucharistiam ex fermentato, non ex azymo. Quidam alij Græcorum, hoc est Theodoretus, Theophilus Alexandrinus, & Victor Antiochenus, quos citat Vasquez 3. par. quæst. 172. cap. 2. num. 18. & omnes Latini, tum Patres, tum Scholastici, tum Scripturæ interpretes, docent Christum celebrasse pascha tempore præscripto à lege, hoc est ad vesperam decimæ quartæ, & initio decimæ quintæ, quæ erat prima azymorum.

5. Dicendum cum secunda sententia; Christus celebrauit pascha tempore præscripto à lege.

Probatur primo ex manifestis locis trium

Euangelistarum Matthæi, Marci, & Lucæ. Matthæi 26. dicitur: *Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, vbi vis paremus pascha &c.* deinde narrata responsione Christi, subdit; *Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Vespere autem discumbebat cum duodecim &c.* ergo Christus celebrauit pascha prima die azymorum; sed dies decima quarta est prima azymorum, quia ad vesperam incipiebant dies azymi, dies autem decima tertia nullo pacto est prima azymorum, siquidem dies azymi incipiebant solum in fine diei sequentis; ergo Christus celebrauit pascha, non die decima tertia, sed decima quarta ad vesperam. Marci 14. dicitur. *Prima die azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli, quo vis eamus, & paremus tibi comedere pascha? &c.* & allata responsione Christi, subdit, *& parauerunt pascha: Vespere autem facto &c.* ergo Christus celebrauit pascha prima die azymorum ad vesperam, quando pascha immolabant, adeoque tempore præscripto à lege, non autem decima tertia ad vesperam, quæ non est prima dies azymorum, quando pascha immolabant. Lucæ 22. dicitur. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha,* & paulo post, *& parauerunt pascha, & cum facta esset hora, discubuit*: ergo Christus celebrauit pascha, cum venisset dies azymorum, qua necesse erat occidi pascha, & cum facta esset hora occidendi pascha, adeoque omnino tempore præscripto à lege.

6. Respondet Eutymius, ad duo testimonia Matthæi, & Marci, quod illi duo Euangelistæ primam diem azymorum appellarunt diem immediatè præcedentem.

Sed contra: nam hoc est, sicut si aliquis diceret, quod per primam diem Aprilis intelligatur vltima Martii, vel per primam diē quadragesimæ intelligatur vltima dies bachanalium.

7. Ad testimonium Lucę respondet idem Eutymius, quod vbi interpres latinus vertit; *venit dies azymorum*, verbum græcum significare potest, *instabat prima dies azymorum*.

Sed contra: nam vt notant periti vtriusque linguæ, verbū græcum idē significat, ac *venit*, adeoq; benè vertit interpres latinus. Rursus Lucas paulo ante ad significandum, quod appropinquabat dies festus azymorū, vtitur alio verbo; ergo cum deinde vtitur hoc verbo, non amplius significat, quod appropinquabat, sed quod venit. Demum vtcunque verbum, quo vtitur Lucas, esset ambiguum, ac posset significare, quod instabat, debet intelligi secundum sensum aliorum duorum Euangelistarum; sed alij duo Euangelistæ expresè dicunt, cęnam fuisse factam prima die azymorum; ergo &c.

8. Aliqui posteriores Græci, vt refert S. Thomas in 4. dist. 11. quæst. 2. artic. 2. quæstiuncula 3. & Alphonsus de Castro libro aduersus hæreses, verbo *Eucharistia*, hæresi secūda, oppressi testimonijs Euangelistarum impudenter dixerunt tres priores Euangelistas errasse, ideoque correctos fuisse à Ioanne, qui in cap. 13. dixit: *Christum celebrasse vltimam cœnam ante diem festum Paschæ*. Sed nos hoc loco supponimus Scripturas, non autem disputamus contra eos, qui negant veritatem Scripturarum.

9. Probatur secundo conclusio, quia non est verisimile Christum, qui semper fuit obseruantissimus legis, instante morte, noluisse legem obseruare, præsertim cum de hac inobseruantia fuisset ab aduersarijs accusatus.

10. Ex hac doctrina infertur Christum confeciisse Eucharistiam, non ex fermentato, sed ex azymo. Ratio est, quia vel eucharistiam confecit in cœna paschali, vel in cœna ordinaria, quā celebrauit post cœnam paschalem; si in cœna paschali, cum illa fieret, non in fermentato, sed in azymis, confecit eucharistiam ex azymis; si in cęna ordinaria post cęnam paschalem, iam post occasum Solis inceperat prima dies azymorum, in qua non solum non licebat vti fermentato, sed neque permittebatur habere fermentum in domibus; ergo Christus confecit eucharistiam, non in fermentato, sed in azymis.

11. Opponunt primò Græci, quod vt figuratum corresponderet figuræ, eadem die decima quarta debuerunt Iudæi immolare agnum, & Christum occidere; sed agnum immolarunt die decima quarta; ergo Christum occiderunt die decima quarta: sed Christus celebrauit pascha pridie, quam occederetur; ergo celebrauit pascha die decima tertia.

Respondetur, quod sicut iuxta opinionem Græcorum, satis figuratum correspondit figuræ, licet non eadem hora vespertina Iudæi Christum occiderint, & pascha immolarint, sed post Christi mortem, & sepulturam accesserint ad immolandum pascha, sic iuxta sententiam latinorum optimè figuratum correspondet figuræ, siquidem Iudæi in fine decimæ quartæ, & initio decimæ quintæ immolarunt agnum, & cæperunt disponere, quæ spectabant ad mortem Christi; eadem nocte Christum comprehenderunt, & damnarunt, ac die sequenti, qui erat dies festus paschæ, Christum occiderunt.

12. Opponunt secundo Græci. Io. 18. dicitur de Iudæis: *Et ipsi non introierunt in Prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha*; ergo mane diei, in qua Christus fuit occisus, Iudæi adhuc non celebrauerant pascha; sed Christus pridie eius diei, qua fuit occisus, celebrauerat pascha; ergo celebrauerat pascha ante tempus præscriptum à lege.

Respondetur, quod phase, & pascha vocabantur non solum agnus, sed etiam oues & boues, quæ immolabantur die decima quarta, & sequentibus diebus azymis, vt constat ex Deuteronomij 16. vbi dicitur: *Immolabis que phase Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus loco, quem elegerit Dominus Deus tuus*, & ex secundo Paralipomenon, cap. 30. & 35. vbi narrantur principes dedisse sacerdotibus magnum mul-

multitudinem ouium,& boum ad faciendum phase, seu pascha. Quia igitur carnes talium animalium, quæ immolabantur diebus azymis, non poterant comedi, nisi à mundis, & non contaminatis, ideo Iudæi mane non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed manducarent pascha, hoc est carnes ouium, & boum immolatorum diebus azymis, licet pascha agni iam pridie celebrassent.

13. Opponunt tertio. Ioannis 18. Christus dicitur mortuus in parasceue paschæ, hoc est in die, quo parabantur necessaria ad pascha celebrandum; sed iam celebrauerat pascha pridie ante mortem; ergo celebrauerat pascha ante diem prescriptum à lege.

Respondetur, quod omnes septem dies azymi vocabantur dies paschales, adeoque sabbatum, quod incidebat in dies azymos, vocabatur sabbatum paschale, seu sabbatum paschæ, & vocabatur etiam sabbatum magnum, & parasceue præcedens illud sabbatum vocabatur parasceue sabbati paschalis, ac parasceue paschæ: sed Christus mortuus est in parasceue sabbati incidentis in diem secundum azymorum, adeoque in parasceue sabbati paschalis; ergo non est mirum, quod Ioannes dicat Christum mortuum fuisse in parasceue paschæ.

14. Opponunt quarto: Io. 13. dicitur Christum celebrasse vltimam cœnam ante diem festum paschæ; ergo anticipauit celebrationem paschæ.

Respondetur, quod Ioannes scripsit Christum celebrasse vltimam cœnam ante diem festum paschæ, quia celebrauit vltimam cœnam nocte præcedente diem festum paschæ. Licet enim nox esset pars festiuitatis paschalis, tamen verè præcedebat diem festum, in quantum dies opponitur nocti. Sicut igitur licet festiuitas natiuitatis dominicę incipiat à media nocte, quæ fiunt ea nocte, possunt dici fieri ante diem festum natiuitatis dominicæ, sic licet nox illa, in qua Christus celebrauit vltimam cœnam, esset pars festiuitatis paschalis, tamen quia præcedebat diem festum, verissimè Ioannes dixit vltimam cœnam factam fuisse ante diem festum paschæ.

15. Burgensis, Lyranus, & alij, quos refert, & sequitur Maldonatus in cap. 26. Matthæi, tribus vltimis argumentis Græcorum respondent alia via, ac dixerunt, non Christum anticipasse celebrationem paschæ, vt dicunt Græci, sed Iudæos celebrationem paschæ distulisse vsque ad vesperam decimæ quintæ ex quadam sua legitima traditione, ac dispensatione, ex qua festum paschæ, hoc est diem primam azymorum, cum incidebat in feriam sextam, transferebant in sequentem diem sabbati, ne duos festos dies celebrarent duobus diebus continuis cum magno incommodo populi, cui graue erat duobus diebus abstinere à mortuis sepeliendis, & à quibusdam alijs operibus faciendis. Iuxta hanc sententiam facillimè soluuntur tria argumenta allata. Nam Iudæi mane diei decimæ quintæ non introierunt in prætorium, quia celebrare debebant pascha ad vesperam decimæ quintę; dies, in qua mortuus est Christus, erat parasceue paschæ, quod Iudæi in diem sabbati transtulerant; & Ioannes dicit, Christum celebrasse vltimam cœnam ante diem festum paschæ translati à Iudæis.

16. Dicendum nihilominus cum sententia communiori, quam sequuntur Toletus in Comm. super Ioannem, Suarius, & Vasquez hic, Christum, & Iudæos eadem die decima quarta ad vesperam iuxta præscriptum legis celebrasse pascha.

Probatur primo: nam non est fundamentum, quod Iudæi habuerint ex traditione potestatem transferendi diem festum paschæ, quando incidebat in feriam sextam. Secundo, quia Iudæi die prima azymorum poterant parare necessaria ad vescendum, ac mortuos sepelire, aliaq; opera misericordiæ exercerè; ergo non erat valdè incommodum primum diem festum azymorum celebrare ante sabbatum. Tertio si dies azymorum translata fuisset in sabbatum, ne duos dies festos duobus diebus continuis celebrarent, dies septima azymorum, quæ erat festiua, incidisset in feriam sextam hebdomadæ sequentis, adeoque incidissent in incommodum, quod conabantur vitare, celebrandi duos dies festos duobus diebus continuis. Quarto demum ex euangelijs colligitur Christum, & Iudæos eadem die pascha celebrare; ergo neque Christus anticipauit, neque Iudæi distulerunt celebrationem paschæ. Probatur antecedens: nam Marci decimo quarto dicitur: *Primo die azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli: vbi vis paremus pascha?* ergo ea die Christus celebrauit pascha, qua Iudæi communiter celebrabant pascha. Lucæ 22. dicitur: *Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha*; sed non verificaretur, quod ea die necesse erat occidi pascha, si ex legitima traditione in aliam diem communiter differebatur occisio paschæ, siue agni paschalis; ergo &c.

17. Opponunt auctores citati. Si Christus, & Iudæi celebrarunt pascha ad vesperam decimæ quartæ, cum Christus fuerit occisus die sequenti, fuit occisus prima azymorum, hoc est die festo paschæ: sed non est credibile, Christum fuisse occisum ipso die festo paschatis; ergo &c. Probatur minor: nam, vt legitur Matthæi 26. & Marci 14. Iudæi agentes de morte Christo inferenda dicebant, *non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo*. Secundò diebus festis non licebat Iudæis accusare, & ius dicere, atque exercere alias actiones forenses, præsides autem, licet essent gentiles, in diebus Iuris dicendi conformabant se legi Iudæorum. Tertio diebus festiuis non licebat mortuos curare, & sepelire; ergo non potuisset Ioseph in die festo paschatis Christum

sum de cruce deponere, curare, & sepelire. Confirmatur: nam mulieres non ausæ sunt parare aromata, & corpus Christi vngere die sabbati; ergo neque Ioseph ausus fuisset corpus Christi curare, & sepelire die festo paschatis, qui erat præcipuus inter dies festos Iudæorum.

13. Respondetur, concedendo, Christum occisum fuisse ipsa solemni prima die azymorum, ac negando id non esse credibile. Ad probationem dicendum, quod Iudæi statuerunt Christum non comprehendere, & occidere in die festo, non quia putauerint id per legem non licere, sed quia cum ea die Hierosolymis ingens fieret concursus populi, qui Christum existimabant prophetam, timuerunt, ne si ea die conarentur comprehendere Christum, populus concitaret aliquem tumultum. Verum cum Iudas spopondisset se noctu, & sine tumultu traditurum Christum, timore deposito, consilium mutarunt, & oblatam occasionem acceptarunt, Christum ea nocte comprehenderunt, & die sequenti, concitato tumultu populi, extorserunt à Pilato, vt Christum crucifigeret. Ad secundam probationem respondet Abulensis non fuisse Iudæis prohibitum accusare, ius dicere, sententiam pronunciare, & alias actiones forenses exercere prima die azymorum, siquidem nullibi in Scriptura exprimitur hæc prohibitio. Alij respondent, quod quamuis Iudæis prima die azymorum non liceret exercere iudicia, tamen principes sacerdotum inito consilio legem interpretantes, vel scienter transgredientes, arbitrati sunt expedire Christum comprehendere, & occidere, ne tota gens periret. Confirmatur solutio. Nam ex simili interpretatione die sabbati fecerunt quædam, quæ ipsis non licebant, siquidem accepta custodia à Pilato accesserunt ad sepulchrum, & positis custodibus, lapidem sigillo munierunt; ergo non est mirum, quod etiam prima azymorum legem interpretati, vel scienter transgressi Iudæi exercuerunt plures actiones communiter per legem prohibitas. Ad tertiam probationem dicendum, quod Iudæis non erat prohibitum diebus festis mortuos sepelire, & alia opera misericordiæ exercere. Colligitur ex pluribus locis Euangelij, & ex Tobiæ 2. vbi narratur, quod cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobiæ, ac nuntiatum esset quemdam Iudæum iugulatum iacere in platea, relinquens prandium Tobias egressus est, & cadauer defuncti tulit in domum suam, vt id nocte sepeliret: ergo non est mirum, quod Ioseph potuerit corpus Christi de cruce deponere, & sepelire. At mulieres non sunt ausæ parare aromata, & corpus Christi vngere die sabbati, tum quia pluribus operibus tenebantur abstinere die sabbati, quam alijs diebus festis; tum quia fortasse diebus festis licebat quidem cadauera sepelire, cùm opus sepeliendi censeatur necessarium, at non licebat cadauera iam sepulta vngere, cum tale opus non sit necessarium, sed possit facile, & sine incommodo differri in alium diem.

QVÆSTIO CXXXV.

Vtrum eucharistia debeat confici in azymo vel in fermentato?

S. Thom. quæst. 74. art. 4.

1. PLures sunt errores. Primus est Græcorum, quorum mentionem facit Leo IX. in epistola prima aduersus Michaelem Constantinopolitanum, qui post 1030. annos ab ortu Christi cæperunt docere Christum consecrasse in fermentato, adeoque non posse, ne quidem validè consecrari in azymis, ac latinos erroris insimulantes, cæperunt vocare azymitas. Secundus error, qui tribuitur Armenis, ac nullum habet auctorem latinum, docet non posse validè consecrari panem fermentatum. Tertius error est Hugonis, quem refert, & sequitur Glossa in capite *litteras* celebratione missarum, ac docet, ita Græcos esse necessarium consecrare in fermentato, quia non possint validè consecrare in azymis; & latinis ita esse necessarium consecrare in azymis, vt non possint validè consecrare in fermentatis.

2. Contra hos errores dicendum: potest validè consecrari à quocumque tum græco, tum latino, tum in pane azymo, tum in fermentato. Conclusio est de fide, ac definita in Concilio Florentino sessione vltima in litteris vnionis, & à Leone IX. in epistola prima contra errores Michaelis Constantinopolitani, eamque docuerant omnes scholastici.

3. Probatur primo. Vt enim ostensum est in quæstione superiori, Christus confecit eucharistiam in azymis; ergo potest validè consecrari in azymis; sed etiam panis fermentatus est verus panis triticeus; ergo etiam potest validè consecrari in fermentatis. Explicatur, licet Christus confecerit eucharistiam in determinata specie vini, ex. gr. in vino albo, nihilominus quia instituit in materiam eucharistiæ vinum ex vite, potest validè consecrari quodlibet vinum ex vite, seu sit album, seu sit nigrum; ergo ex proportionali ratione. Licet Christus confecerit eucharistiam in azymis, tamen quia instituit vt materiam eucharistiæ panem triticeum, potest validè consecrari quilibet panis triticeus cuiuslibet speciei, seu sit panis azymus, seu sit panis fermentatus.

4. Probatur secundò. Nam ab antiquissimis temporibus ecclesia, tum græca, tum latina eucharistiam confecit ex azymis; ergo panes azymi possunt validè consecrari. Probatur antecedens auctoritate Epiphanij auctoris græci, qui hæresi 30. loquens de Hebionitis dicit: *Mysteria autem faciunt ad imitationem Sanctorum in ecclesia ab anno in annum per azyma.*

est non fermentatos panes, & alteram mysterij partem per aquam solam; ergo iuxta Epiphanium, Hebionitæ in quantùm faciebant mysteria, hoc est eucharistiam per azyma, faciebant id ad imitationem Sanctorum, adeoque Sancti, hoc est catholici, tum græci, tum latini vtebantur azymis. Hinc aliqui, quos refert Vasquez disp. 174. cap. 1. num. 3. docent vniuersam ecclesiam, tum græcam, tum latinam à tempore Apostolorum ad exemplum Christi in azymis consecrasse, exorta verò hæresi Hebionitarum, qui dicebant à christianis legalia iudæorum esse obseruanda, vniuersam ecclesiam etiam latinam in fermentato cœpisse consecrare: hac autem occasione cessante, ecclesiam latinam redijsse ad pristinum morem consecrandi in azymis, græcam remansisse in consuetudine consecrandi in fermentato.

5. Sicut licet Christus consecrauerit ex. gr. solùm in vino albo, non instituit materiam eucharistiæ solum vinum album, sed vinum ex vite, abstrahendo ab albo, & rubro, ita licet consecrauerit in azymis, non instituit materiam eucharistiæ solum panem azymum, sed panem triticeum, abstrahendo ab azymo, & fermentato, ideoque Euangelistæ non exprimunt panem azymum, sed solum panem. Porrò non solùm panis fermentatus, sed etiã panis azymus est simpliciter panis. Probatur primò: nam Euangelistæ dicunt Christum consecrasse panem; sed vt ostensum est, Christus consecrauit in pane azymo: ergo panis azymus simpliciter est panis. Probatur secundò: nam Lucæ vltimo dicitur, discipulos euntes in Emaus cognouisse Christum in fractione panis; sed hoc accidit ipsa die dominica, in qua Christus resurrexit, quæ dies, si Christus celebrauit pascha eadem die cum iudæis, erat tertia azymorum, si non celebrauit pascha eadem die, erat secunda azymorum, quibus diebus non licebat iudæis habere in domibus quidquam fermenti; ergo panis azymus est simpliciter panis.

6. Materia eucharistiæ est panis vsualis secundùm speciem, licet secundùm aliquam circumstantiam accidentalem sit minus vsualis. At panis azymus est vsualis secundùm speciem, quæ consistit in hoc, vt sit panis triticeus, licet non sit vsualis secundùm circumstantiam accidentalem azymi. Adde, quod Christus instituit materiam eucharistiæ panem vsualem, abstrahendo ab hoc, quod esset vsualis septem diebus azymorum, vel reliquis anni temporibus; panis autem azymus, licet non esset vsualis reliquis anni temporibus, erat vsualis septem diebus azymis. Demum Christus instituit in materiam eucharistiæ panem, qui erat vsualis, abstrahendo ab hoc, quod esset vsualis in mensis sacris, vel in mensis profanis; sed in mensis sacris, & in sacrificijs magis erat vsualis panis azymus, quã fermentatus, vt colligitur ex secundo Leuitici, vbi dicitur: *Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento erit*; ergo &c.

7. Posito, quod Christus instituerit materiam Eucharistiæ panem, abstrahendo ab azymo, vel fermentato, sequitur erroneum esse dicere, græcos non posse validè consecrare, nisi in fermentato, latinos non posse validè consecrare, nisi in azymo, vt docuit Hugo, quem sequitur Glossa. Quilibet enim sacerdos potest validè consecrare materiam, quæ ex institutione Christi est sufficiens; sed panis, siue sit azymus, siue fermentatus, ex institutione Christi est sufficiens; ergo quilibet sacerdos potest validè consecrare panem, siue sit azymus, siue fermentatus.

8. Paludanus in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 4. concl. 6. docet, quod licet possit validè consecrari, tum in azymo, tum in fermentato, nihilominus tum latini, tum græci tenentur consecrare in azymis ad imitationem Christi, & Apostolorum, & conformando se Ecclesiæ S. Petri, & in hanc opinionem inclinauit etiã Scotus in 4. dist. 11. quæst. 6. quem sequitur Gabriel. Alij dixerunt latinos non solùm posse licitè consecrare in azymis, sed etiam teneri, ita vt peccent, si consecrent in fermentato: græcos è conuerso posse licitè consecrare, tum in fermentato, tum in azymo.

9. Contra has opiniones dicendum cum sententia communi: latinis, ita licet consecrare in azymo, vt per se non possint licitè consecrare in fermentato; & græcis ita licet consecrare in fermentato, vt non possint licitè consecrare in azymis. Probatur primò ex Leone IX. in citata epistola prima contra errores Michaelis Constantinopolitani, in qua conqueritur de græcis, quod cùm Romana Ecclesia permitteret, vt græci in plurimis ecclesijs, tum in vrbe, tum extra vrbem consecrarent in fermentato, iuxtà paternam consuetudinem, & traditionem, nihilominus græci non permitterent, vt latini in ecclesijs, & monasterijs, quæ habebant apud græcos, celebrarent in azymis, & addit: *Scit enim Romana Ecclesia, quod nihil obstant saluti credentium diuersæ pro tempore, & loco consuetudines, quando vna fides per dilectionem operans bona, quæ potest, vni Deo commendat omnes*; ergo iuxtà doctrinam Pontificis vterque ritus nihil obstat saluti, adeoque est licitus. Idem docet Eugenius IV. in litteris vnionis post vltimam sessionem Concilij Florentini, vbi etiam asserit vnumquemque debere ecclesiæ suæ morem amplecti; ergo iuxta Eugenium latini debent, & tenentur consecrare in azymis, græci debent, & tenentur consecrare in fermentato. Ratio est, quia ecclesia non solùm permittit vtrumque ritum, sed etiam permittit, vt latinis præcipiatur ritus consecrandi in azymis, græcis præcipiatur ritus consecrandi in fermentato; ergo sicut latini tenentur consecrare in azymis, sic græci tenentur consecrare in fermentato.

10. Addit S. Thomas art. 4. quem alij sequuntur, quod vterque ritus est rationabilis,

sed

sed rationabilior est ritus consecrandi in azymis. Quod vterque ritus sit rationabilis, probat, afferendo rationem vtriusque ritus ex Beato Gregorio in Registro, vbi dicit. *Romana ecclesia offert azymos panes, propterea, quod Dominus sine vlla commistione suscepit carnem: sed græcæ ecclesiæ offerunt fermentatum pro eo, quod Verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ.* Quod rationabilior sit ritus consecrandi in azymis, probat primò, quia Christus consecrauit in azymis: secundò, quia Eucharistia potiùs est sacramentum corporis Christi, quod sine vlla corruptione conceptum est, quam sacramentum Verbi, quod suscepit carnem, eo pacto, quo farina suscipit fermentum; ergo conuenientius fit ex pane azymo, quod caret corruptione fermenti, quam ex fermentato, quod non fit sine corruptione fermenti: tertiò, quia per panes azymos magis exprimitur synceritas fideliũ, & veritas fidei, quæ requiritur ad hoc sacramentum sumendum, iuxta illud Apostoli prima ad Corinthios quinto: *Itaque epulemur in azymis synceritatis, & veritatis.* Quia tamen ritus consecrandi in fermentato est rationabilis, & suam habet significationem, & præterea est aptus ad detestandam hæresim Hebionitarũ, & Nazarenorum, qui obseruantias legales euangelio miscebant, ideo etiam ritus consecrandi in fermentato fuit conuenienter receptus à græcis.

11. Conueniunt auctores, quod sacerdotes latini, qui ita sunt apud græcos, vt maneant in ecclesijs, vel monasterijs, in quibus seruatur ritus latinus, possunt, ac debent seruare latinum ritum, consecrando in azymis, & sacerdotes græci, qui ita sunt apud latinos, vt morentur in ecclesijs, vel monasterijs, in quibus seruatur ritus græcus, possunt, ac debent seruare ritum græcum, consecrando in fermentato. Docuit id expresse Leo IX. in epistola citata, vbi dicit esse seruandas consuetudines talium ecclesiarum, & monasteriorum. Addit Suarius, quod licet græci manentes apud latinos in ecclesijs, in quibus seruatur ritus græcus, possint, ac debeant consecrare in fermentato, tamen latini, si fortè celebrent in talibus ecclesijs, non possunt celebrare in fermentato, quia hoc est priuilegium speciale græcorum: & ex proportionali ratione in ecclesijs latinorum apud græcos, græci non possunt celebrare in azymis, quia illud est priuilegium speciale latinorum. His suppositis, Ledesma in 4. art. 4. quæst. 5. dub. 2. docet sacerdotes græcos, etiam peregrinos, dum sunt in ecclesia latina, non posse consecrare in fermentato, sed teneri ad consecrandum in azymis iuxta ritum latinorum; & sacerdotes latinos etiam peregrinos, dum sunt apud græcos, non posse consecrare in azymis, sed teneri ad consecrandum in fermentato, iuxta ritum græcorum. Suarius disp. 44. sect. 3. docet sacerdotes græcos, si domicilium fixerint in locis, vbi non est ecclesia, in qua seruetur ritus græcus, teneri ad conformandum se rituilatino, consecrando in azymis; & sacerdotes latinos, si domicilium posuerunt apud græcos, teneri ad conformandum se ritui græcorum, consecrando in fermentato: sacerdotes autem peregrinos posse se conformare ritui ecclesiæ per quam transeunt, sed ad id non teneri.

12. Dicendum cum Vasquez disp. 175. cap. 3. græcos, qui domicilium fixerunt apud latinos, teneri ad conformandum se rituilatino, celebrando in azymis; latinos proportionaliter, si domicilium fixerunt apud græcos, teneri ad conformandum se ritui græco, consecrando in fermentato: at sacerdotes peregrinos, vel qui alicuius negotij gratia alicubi versantur, teneri ad consecrandum iuxta proprium ritum, adeoque ad consecrandum in fermentato, si sint græci, & ad consecrandum in azymis, si sint latini. Probatur per singulas partes; & primò ostenditur, quod sacerdotes, qui domicilium fixerunt, tenentur se conformare ritui ecclesiæ, in qua domicilium fixerunt. Ex dictis enim supra, vnusquisque tenetur seruare ritum ecclesiæ, ad quam spectat; sed vnusquisque eo ipso, quod domicilium fixit in aliqua ecclesia, censetur spectare ad illam ecclesiam; ergo sacerdos græcus, si domicilium fixerit apud latinos, censetur spectare ad ecclesiam latinam, adeoque tenetur sequi ritum latinum: sacerdos autem latinus è contra. Secunda pars probatur, quia sacerdotes græci, licet peregrinentur apud latinos, si domicilium non fixerint, adhuc remanent in ecclesia græca, nec pertinent ad latinam, sacerdotes latini è contra.

13. Sacerdos latinus in casu, in quo non habeat panes azymos, & præbendum sit viaticum moribundo, non potest consecrare in fermentato, vt docet communis sententia. Ratio est, quia licet præceptum dandi viaticum moribundo sit diuinum, tamen est affirmatiuum, adeoque non obligat pro semper, sed pro debitis circumstantijs; sed inter alias circumstantias est, quod eucharistia conficiatur iuxta ritum ecclesiæ; ergo cum non potest conficere eucharistiam in azymis, non obligat, sicut non obligat, cum non habet sacras vestes, licet sacræ vestes ex præcepto postrè ecclesiastico requirantur ad celebrandum sacrum.

QVÆSTIO CXXXVI.

Vtrum solum vinum ex vite sit materia Eucharistiæ?

S. Tho. quæst. 74. art. 5.

1. SOlum vinum ex vite est materia eucharistiæ. Conclusio est certa, vtpotè definita in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. vt refertur capite *Firmiter de Summa Trinitate*, & capite *Sicut* in titulo, quo dam-

natur

natur error Ebionitarum, qui dicebant aquam puram esse materiam eucharistiæ, ac posse validè consecrari. Definita etiam fuit ab Eugenio IV. in Concilio Florentino in decreto fidei post sessionem vltimam, & colligitur ex illis verbis Christi Matthæi 26. Marci 14. & Lucæ 22. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, ex quibus patet consecrasse Christum vinum ex vite; sed præcepit Apostolis, vt facerent id, quod ipse fecit; ergo præcepit Apostolis consecrare vinum ex vite, adeoque instituit vinum ex vite, vt materiam necessariam eucharistiæ. Ratio, cur Christus voluerit materiam eucharistiæ esse vinum ex vite, est, quia voluit materiam eucharistiæ esse illum liquorem, quo primò, & per se homines vtuntur in potum; sed primò, & per se homines vtuntur potu vini ex vite, alijs autem liquoribus vtūtur in defectum vini ex vite; ergo &c. Adde, quod Sacramentum Eucharistiæ causat lætitiam spiritualem; sed vinum ex vite est aptum ad significandam hanc lætitiam, siquidem scriptum est, quod *vinum lætificat cor hominis*; ergo &c.

2. Ex dictis sequitur alios liquores non posse validè consecrari, etiamsi vocentur nomine vini: ex. gr. non potest validè consecrari vinum granatorum &c. Sequitur rursus, quodlibet vinum ex vite posse validè consecrari, adeoque validè consecrari vinum album, rubrum &c. Ratio est, quia materia huius sacramenti est vinum ex vite, abstrahendo à qualibet differentia albi, vel rubri; ergo quodlibet vinum ex vite potest validè consecrari, ac nihil refert, quod talia vina differant specie, vel non. Licet possit validè consecrari tum vinum album, tum rubrum, tamen vsus obtinuit, vt frequentius adhibeatur vinum album, vtpote quod est conueneientius ad conseruandam munditiem in sacrificio missæ requisitam.

3. Non potest validè consecrari succus expressus ex vuis immaturis, qui succus vocari solet *agresta*, vt docet communis sententia S. Thomæ, & aliorum. Ratio est, quia *agresta* est quidem materia proximè mutabilis in vinum, sed adhuc non habet speciem vini; sed materia eucharistiæ est solum vinum; ergo &c. Ex opposita ratione, vt docet S. Thomas, & alij communiter, mustum expressum ex vuis iam maturis, sed adhuc non defæcatum, potest validè consecrari. Ratio est, quia mustum habet iam speciem vini, licet adhuc facta non sit separatio fæcis à substantia vini; sed quod habet speciem vini potest validè consecrari; ergo &c. Confirmatur: nam in canone *cum omnino* de consecratione dist. 2. qui canon est Iulij Papæ in epistola ad Episcopos in Ægiptum missos, & refertur, & approbatur in Concilio Lateranensi 3. capite 1. permittitur tempore necessitatis, vt consecretur in musto tunc ex botris expresso, licet damnentur, qui consecrabant mustum expressum vna cum botris, & granis; ergo mustum non solum potest validè consecrari, sed in casu necessitatis potest consecrari licitè, quamuis peccaret, qui extra casum necessitatis consecraret in musto. Ratio, cur extra casum necessitatis non liceat consecrare in musto, est, quia mustum est vinum impurum, ac proindè habens admixtas multas partes, quæ non sunt vinum. Addo probabiliter posse validè consecrari succum expressum ex vuis passis, adeoque validè consecrare Aethiopes Abissinos, qui dicuntur exprimere aliquid succi ex vuis passis, eumque ipsis vuis passis admixtum, consecrare. Ratio est, quia succus vuæ passæ adhuc retinet speciem vini, vt constat ex eius dulcedine, quæ non remanet in vino iam corrupto; ergo potest validè consecrari.

4. Non potest validè consecrari mustum nondum ex vuis maturis expressum, vt docent communiter Theologi, licet aliqui docuerint oppositum. Ratio est, quia materia consecrabilis in sanguinem debet habere rationem, non cibi, sed potus; sed liquor ex vuis non expressus, non habet rationem potus, sed cibi, ideoque pro eo statu potest quidem comedi, sed non potest potari; ergo &c. E conuersò vinum congelatum potest validè consecrari, vt cum communi sententia ex Soto, Sylueſtro, & alijs docent Suarius, & Vasquez hic. Probatur: nam illa materia, quæ est sufficiens ad hoc, vt in ea conseruetur sanguis Christi, est etiam sufficiens ad hoc, vt validè consecretur; sed sub speciebus vini congelati conseruatur sanguis Christi, ideoque præcipitur in missali, vt si species vini post consecrationem congelentur, liquentur, & deindè consumantur; si autem non conseruaretur sanguis Christi, deberet iterum consecrari aliud vinum ad perfectionem sacrificij; ergo &c. Nec dicas, quod vinum congelatum non habet rationem potus, adeoque non potest validè consecrari, ex eadem ratione, ex qua succus adhuc ex vuis non expressus non potest validè consecrari. Nam succus ab vuis non expressus per se, & ratione status naturalis non habet rationem potus, sed cibi, ideoque non potest validè consecrari; at vinum congelatum non habet rationem potus solum propter congelationem, quæ nullo pacto est naturalis vino, & potest facile auferri, per se autem habet rationem potus, ideoque potest validè consecrari, eo pacto, quo panis adeo durus, vt non possit comedi, nisi ante calore molliscetur, potest validè consecrari.

5. Halensis existimauit acetum differre à vino solum accidentaliter, ideoque posse validè consecrari. Dicendum tamen cum communi sententia S. Thomæ, & aliorum, acetum differre substantialiter à vino, adeoque non posse validè consecrari. Probatur: nam acetum est vinum corruptum, & ita se habet ad vinum, sicut cadauer ad viuens, cuius est cadauer; ideoque sicut cadauer non

potest iterum viuificari; quia non datur regressus à priuatione ad habitum, ita acetum non potest mutari in vinum, vt docet Aristoteles 8. Metaph. text. 14. sed vinum corruptum non retinet formam, ac speciem vini, eo pacto, quo cadauer non retinet speciem, ac formam vluentis; ergo &c. Ratio à priori est, quia vinum constat ex duplici parte, hoc est ex parte crassa, ac subsistente, quæ est grauis, & naturaliter fertur deorsum, & ex parte subtili, & spiritosa, quæ est leuis, & naturaliter fertur sursum; sed acetum fit per separationem partis spiritosæ à crassa; ergo aceto deest spiritus substantialis vini, adeoque acetum non est vinum, sed est veluti cadauer priuatum spiritu vini. Ex proportionali ratione spiritus vini vulgo *acquauita*, non est vinum, adeoque non potest validè consecrari. Sicut enim homo constat ex duplici parte substantiali, hoc est ex anima, & corpore, sic vinum constat ex duplici parte substantiali, hoc est ex corpore crasso, & subsistente, & spiritu subtili, & volatico; ergo, sicut neque corpus separatum ab anima, neque anima separata à corpore est homo; sic neque corpus crassum vini separatum à spiritu, neque spiritus vini separatus à corpore crasso est vinum; sed acetum est corpus crassum vini separatum à spiritu; aquauitis est spiritus vini separatus à corpore crasso, vt patet ex eo, quia statim ignescit; ergo neque acetum, neque aquauitis est vinum, adeoque ex eadem ratione, ex qua acetum non potest validè consecrari, aquauitis non potest validè consecrari. Licet acetum perfectum non possit validè consecrari, tamen vinum acescens potest validè consecrari. Ratio est, quia vinum acescens est quidem in via ad corruptionem, sed adhuc non est corruptum; ergo retinet speciem vini. Peccaret tamen, qui extra casum necessitatis consecraret vinum acescens.

QVÆSTIO CXXVII.

Vtrum aqua sit vino admiscenda in consecratione?

S. Thom. quæst. 74. art. 6. 7. 8.

1. ARmeni docuerunt solum vinum sine vlla admistione aquæ esse consecrandum. Vt autem testatur Nicephorus lib. 28. historiæ cap. 53. ideo Armeni nolebant aquam miscere vino, ne tali admistione significarent duas in Christo fuisse naturas, humanam, & diuinam, siquidem sequebantur hæresim Eutichianorum, qui negabant duas fuisse in Christo naturas. Errorem Armenorum secuti sunt Lutherani, & Caluinistæ, quatenus in suo calice nullam aquam vino miscent. Eumdem errorem nonnulli, quos citat Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 10. & Vasquez, tribuerunt aliquibus Græcis. Sed Græcos semper aquam vino miscuisse, adeoque [illegible] se immunes ab hoc errore, probant Bellarmnus, & Vasquez ex pluribus testimoniis [illegible] trum Græcorum, & ex Eugenio IV. in decreto fidei post vltimam sessionem Concilii Florentini, qui hæc habet. *Cum ergo tam Sancta Romana Ecclesia à beatissimis Apostolis Petro, & Paulo edocta, quam reliquæ omnes latinorum, Græcorumque Ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis, & doctrinæ lumina claruerunt, ab initio nascentis Ecclesiæ sic seruauerint, & modò seruent, iuueniens admodum videtur, vt alia quæuis regio ab vniuersali, & rationabili discrepet obseruantia. Discernimus igitur, vt etiam ipsi Armeni, se cum vniuerso orbe Christiano conforment, eorumque sacerdotes in calicis oblatione parum aquæ, priusquam dictum est, admisceant vino.*

2. Contra relatos errores dicendum cum catholica sententia omnium græcorum, & latinorum, quod Christus ante consecrationem aquam miscuit vino, ideoque omnes sacerdotes debent aquam vino ante consecrationem miscere.

3. Licet conclusio non possit probari Scriptura, tamen probatur ex traditione Ecclesiæ, quæ colligitur ex Patribus Græcis, & Latinis omnium ætatum, & ex decretis Pontificum, & Conciliorum, quorum testimonia refert Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 10. & Vasquez disp. 174. cap. 2. Duo tantum placet afferre, alterum Iacobi Apostoli, alterum Marci Euangelistæ in suis liturgijs. In liturgia antiquissima Iacobi Apostoli legitur. *Similiter postquam cænauit, accipiens calicem, & permiscens ex vino, & aqua, & aspiciens in cælum &c.* In liturgia Marci legitur, *similiter & calicem postquam cænauit accipiens, & facta vini, & aquæ permistione &c.* Tres sunt potissimæ rationes propter quas aqua debet vino misceri. Prima est, quia Christus miscuit aquam vino. Secunda est, quia mistio aquæ cum vino est conueniens ad repræsentandam dominicam passionem. Vt enim dicit Alexander Papa in epistola ad omnes orthodoxos: *Non debet in calice Domini, aut vinum solum, aut sola aqua offerri, sed vtrumque permixtum, quia vtrumque de latere eius in passione sua profluxisse legimus.* Tertia ad significandum effectum sacramenti, qui est vnio populi christiani cum Christo. Vt enim dicit Iulius Papa, & refertur de consecratione, dist. 2. capite, *cum omne crimen, vnde nos in aqua populum intelligi, in vino verò sanguinem Christi; ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur.* Quod autem populus significetur per aquam, patet ex Apocalypsis cap. 15. *Aquæ multæ, populi multi.*

4. Quidam, quos refert S. Bernardus epistola 96. & quos sequutus est Armacanus lib. 9. de quæstionibus Armenorum, docuerunt mixtionem aquæ esse de necessitate sacramenti, adeoque vinum purum non posse validè consecrari.

5. Contra hanc opinionem dicendum cum sententia communi, & certa S. Thomæ,

&

& omnium theologorum: commixtio aquæ non est necessaria necessitate sacramenti, adeoque vinum purum potest validè consecrari. Probatur primo; nam Concilium Tridentinum sess. 13. agens de sacramento Eucharistiæ, ac mentionem faciens panis, & vini, nunquam facit mentionem aquæ: sessione verò 22. agens de sacrificio, solum dicit ecclesiam mixtionem aquę præcepisse; sed si existimasset aquam esse necessariam ad valorem sacramenti, sess. 13. non fecisset mentionem solius vini, & sess. 22. non dixisset solum ecclesiam mixtionem aquæ præcepisse, sed dixisset talem mixtionem esse necessariam ad sacrificium conficiendum; ergo &c. Similiter Concilium Florentinum agens de materia eucharistiæ dicit, materiam eucharistiæ *esse panem triticeum, & vinum ex vite, cui vino aqua ante consecrationem misceri debet*; ergo ipso modo loquendi significat mixtionem aquæ non esse necessariam ad complendam materiam sacramenti, sed solum esse necessariam necessitate præcepti. Demum idem Concilium Armenos, qui aquam vino non admiscebant, reprehendit, non ex eo, quod inualidè consecrarent, sed solum ex eo, quod discordabant ab ecclesiæ vniuersalis consuetudine; sed si existimasset aquam esse necessariam ad valorem sacramenti, reprehendisset potissimum ex eo, quod non validè consecrabant; ergo Concilium supponit mixtionem aquæ non esse necessariam ad valorem consecrationis.

6. Ex dictis sequitur, quod licet Christus consecrauerit vinum limphatum, tamen non instituit vt materiam consecrationis solum vinum limphatum, sed vinum, abstrahendo ab hoc, quod sit purum, vel limphatum, eo pacto, quo licet consecrauerit solum vinum album ex. gr. ac solum panem azymum, tamen non instituit materiam consecrationis solum vinum album, vel solum panem azymum, sed vinum, abstrahendo ab hoc, quod sit album, vel rubrum, & panem, abstrahendo ab hoc, quod sit azymus, vel fermentatus: hoc autem totum colligitur ex traditione ecclesiæ.

7. Alexander de Hales quarta parte quæstione 10. memb. 4. art. primo in solutione argumentorum: Hosius in confessione catholica, cap. 14. Alfonsius de Castro aduersus hæreses verbo *Eucharistia*, hæresi septima, & alij, docent Christum non solum consecrasse vinum, cui ante consecrationem admiscuerat aliquid aquæ, sed etiam præcepisse Apostolis, & successoribus, vt eodem ritu consecrarent, adeoque omnes teneri ex diuino, & non solum ex ecclesiastico præcepto ante consecrationem ad admiscendam aquam vino.

8. Dicendum nihilominus cum sententia communiore, quam ex Scoto, Soto, & alijs sequuntur Suarez, & Vasquez hic, quod obligatio miscendi vino aquam est solum ex præcepto ecclesiastico.

Probatur ex Concilio Tridentino sess. 22. cap. 7. vbi habet hæc verba: *monet deindè sancta synodus præceptum esse ab ecclesia sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo misceant*; sed non dixisset solum id præceptum fuisse ab ecclesia, si fuisset præceptum à Christo; ergo &c. Confirmatur: nam Eugenius IV. loco supra citato Armenos, qui vino non admiscebant aquam, reprehendit solum ex eo, quod in hoc ritu ab vniuersali ecclesiæ consuetudine discordarent; ergo supponit hunc ritum præceptum fuisse solum ab ecclesia, non à Christo.

9. Guglielmus Durandus lib. 4. rationalis, cap. 30. docet hoc præceptum fuisse impositum ab Alexandro 1. Sed contra est, nam ipse Alexander 1. docet id se à Patribus accepisse, adeoque hoc præceptum esse multo antiquius. Verba Alexandri epist. 14. cap. 3. sunt hæc. *Non enim decet, vt à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini, aut vinum solum, aut solam aquam offerri*. Probabile igitur est hoc præceptum ab initio ecclesiæ fuisse introductum per vniuersalem consuetudinem fundatam in exemplo Christi, quam consuetudinem deinde Alexander 1. suo decreto confirmauit, atque obseruari præcepit. Hinc infertur hoc præceptum esse dispensabile ab ecclesia. Addit Ledesma, quod in casu necessitatis sacerdos potest etiam sine dispensatione consecrare vinum purum. Sed probabilius est oppositum, adeoque dicendum, quod sicut neque in casu necessitatis potest sacerdos consecrare sine vestibus sacris, ita non potest consecrare vinum purum.

10. Vino consecrando debet misceri aqua naturalis, & elementaris. Probatur tum exemplo Christi, tum ex consuetudine ecclesiæ, tum ex significatione. Nam ex latere Christi prodijt aqua naturalis, vt definitur capite *in quodam de celebratione missarum*, & populi Christo coadunandi significantur per aquam naturalem. Hinc sequitur, quod qui admisceret vino aquam rosaceam, vel alium similem liquorem extractum ex floribus, vel herbis, non impleret præceptum admiscendi aquam vino, & præterea grauiter peccaret contra præceptum negatiuum non admiscendi materiam extraneam. Quoad qualitatem aquæ naturalis seruanda est ecclesiæ consuetudo, & ratio habenda reuerentiæ debitæ sacramento.

11. Vt docent communiter Theologi, vino debet admisceri aqua in parua quantitate proportionaliter ad vinum. Primò igitur non debet admisceri aqua tantæ quantitatis, vt possit vinum corrumpere. Vino enim corrupto, consecratio esset inualida. Secundò non debet misceri aqua, quæ quantitate excedat vinum, vt habetur capite, *qui initiatus* de celebratione missarum. Tertiò non debet admisceri aqua vino æqualis, quia licet per talem mistionem vinum non corrumperetur, adeoque consecratio non redderetur nulla, tamen redderetur dubia, & fieret contra vsum, & præceptum ecclesiæ. Posito, quod

aqua debeat esse minoris quantitatis, quam vinum, quæritur, quam proportionem debeat habere cum vino? Concilium Triburiense cap. 19. dicit, quod duæ partes debent esse vini, tertia aquæ. Verum, cum Concilium Florentinum dicat admiscendam esse aquam modicissimam, debet admisceri minus aquæ, quam sit tertia pars, vt etiam ostendit vsus communis. Non potest igitur absolutè determinari, quam proportionem debeat habere aqua respectu vini, sed sufficit asserere, quod debet esse modicissima, adeoque non potest peccari per defectum, dummodo admisceatur aliquid aquæ sensibilis, potest peccari per excessum, si tantum aquæ infundatur, vt non possit dici modicissima respectu vini. Quia verò Christus actionem miscendi aquam vino, ac dandi discipulis, non fecit vt actionem quamdam communem, & indifferentem, sed vt actionem sacram, & mysticam, adeoque ea attentione, ac reuerentia, vt discipuli aduerterent, quod faciebat actionem sacram, & mysticam, verisimile est, quod admiscuerit aquam vino, non in ea quantitate, qua solebat aquam admiscere ad vinum temperandum, sed prout postulabat illa actio mystica, adeoque, quod aquam modicissimam admiscuerit.

12. Aqua vino miscери debet tempore sacrificij, adeoque non sufficit, vt mista fuerit ante tempus sacrificij. Ratio est, quia hæc mistio debet esse ceremonia sacra. Secundò hæc mistio debet fieri ante consecrationem. Tertio debet per se fieri tempore præscripto in missali Romano, ac seruandæ sunt consuetudines ecclesiarum. Quarto si quis non admiscuerit aquam tempore debito, & aduertat defectum ante consecrationem, debet saltem ante consecrationem aquam miscere. Quinto demum si post consecrationem aduertat se aquam non permiscuisse, non debet amplius miscere. Ratio est, quia aqua non debet miscери sanguini, sed vino consecrando; sed post consecrationem non miscetur vino, sed sanguini; ergo &c.

13. Durandus dicit solum sacerdotem debere aquam vino miscere, ac Ledesma quæstione 15. artic. 7. dub. 3. addit eumdem sacerdotem, qui sacrificium offert, debere aquam miscere vino. Dicendum tamen, quod neutrum est absolutè necessarium, siquidem in missali Romano præscribitur, vt in missis solemnibus subdiaconus infundat vino aquam à sacerdote benedictam. In hoc igitur seruandæ sunt consuetudines ecclesiarum, & rubricæ missalis Romani, ideoque communiter in missis priuatis ipsemet sacerdos debet aquam vino miscere, in missis solemnibus subdiaconus debet hoc munere fungi.

TRACTATVS XII.

De præsentia Christi in eucharistia, ac de transubstantiatione.

QVÆSTIO CXXXVII.

Virum Christus sit verè, & realiter in eucharistia, & talis præsentia probetur ex verbis ipsius Christi?

S. Th. qu. 75. art. 1.

1. VIdetur Christus non esse verè, & realiter in eucharistia, sed in ea esse solum figuratiuè, & tamquam in signo; primo quia Ioannis 6. cum Dominus dixisset, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, multi audientes ex discipulis eius, dixerunt, *durus est hic sermo*, quibus Christus dixit: *Spiritus est qui viuificat: caro autem non prodest quidquam*, quasi diceret, vt explicat Augustinus in psalmum 98. *Spiritualiter intelligite quæ locutus sum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis &c. Sacramentum autem quod vobis commendaui, spiritualiter intellectum viuificabit vos; caro autem non prodest quidquam* ergo &c.

2. Secundo Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 16. explicans eadem verba, *nisi manducaueritis carnem filij hominis &c.* dicit: *Facinus, & flagitium videtur iubere. Figura ergo est, præcipiens passionibus Domini esse communicandum, & suauiter, atque vtiliter recondendum esse in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa, & vulnerata est.* Consonat Bernardus serm. 3. in psalmum *qui habitat*, dicens: *quid autem est manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, nisi communicare passionibus eius, & eam conuersationem imitari, quam gessit in carne.*

3. Tertio Hieronymus in magnis commentarijs Epistolæ ad Ephes. in illa verba capitis primi, *in quo habemus redemptionem*, dicit: *Dupliciter verò sanguis Christi, vel caro intelligitur, vel spiritualis illa, atque diuina, de qua ipse dicit, caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus &c. vel caro, & sanguis Christi, quæ crucifixa est, & qui militis effusus est lancea*, ergo &c.

4. Quarto Matthæi 4. habetur. *Si dixerint vobis, ecce hic, aut illic est Christus, nolite credere*, ergo non est credendum, cum Christus dicitur esse in altari.

5. Quinto Matthæi 26. Christus dicit, *pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis*; sed si Christus esset in Eucharistia, semper haberemus Christum; ergo &c.

6. Sexto Lucæ 24. Christus apparens Apostolis dixit, *palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*; ergo veritas carnis probatur aspectu & tactu; sed aspectu, & tactu non probatur in eucharistia

stia esse caro Christi, sed solus panis; ergo &c.

Respondeo, quod vt docet Bellarminus lib. 1. de eucharistia, cap. 1. primi, qui negarunt carnem Christi fuisse in eucharistia, videntur fuisse illi primi, qui hæresum zizaniam in ecclesia serere ceperunt, nimirum discipuli Simonis Magi, & Menandri, de quibus loquens S. Ignatius Martyr in epist. ad Smyrnenses apud Theodoretum dialogo 3. dicit: *eucharistias, & oblationes non admittunt, eo quod non confiteantur eucharistiam esse carnem saluatoris nostri Iesu Christi*, licet hæc verba in dicta epistola, vt nunc extat, non inueniantur. Verum vt aduertit Bellarminus, illi hæretici, non tam mysterium eucharistiæ, quam mysterium incarnationis impugnarunt, & in tantum negarunt carnem Christi esse in eucharistia, in quantum negarunt Christum habere veram carnem. Illi ergo, qui apud Græcos realem existentiam corporis Christi in eucharistia in quæstionem vocarunt primi, fuerunt Iconomachi, qui post annum domini 700. in Conciliabulo Constantinopolitano, quod falsò vocarunt septimam synodum, vt refertur in vera septima Synodo art. 6. tomo 3. in fine, dixerunt vnam tantum esse imaginem Christi ab ipso Christo institutam, nimirum panem, & vinum in eucharistia, quæ repræsentat Christi corpus, & sanguinem. Ideò ab eo tempore auctores Græci in detestationem illius erroris sæpè notant, eucharistiam non esse figuram, & imaginem corporis Christi, sed ipsum verum corpus, & sanguinem Christi.

7. Secundus illius erroris auctor apud Latinos videtur fuisse quidam Ioannes Scotus, non ille, qui dicitur doctor subtilis, sed alius multò antiquior, qui vixit circa annum Domini 800. & dubiè de hac veritate scripsit, eiusque liber lectus, & damnatus deindè est in Concilio Vercellensi, vt testatur Lanfrancus lib. de veritate corporis, & sanguinis Domini in eucharistia.

8. Tertius eiusdem erroris auctor videtur fuisse Beltramus Monachus circa annum 886. qui vocauit in dubium, vtrum in eucharistia sit illud ipsum corpus Christi, quod ex Virgine natum est?

9. Quartus, & præcipuus eiusdem erroris auctor fuit Berengarius Archidiaconus Andeganensis circa annum 1050. qui quandoquidem omnium primus hanc hæresim publicè prædicauit, seminauit, ac defendit, à S. Thoma, Plateolo, & alijs vocatur pater sacramentariorum. Cum autem hæc hæresis iam fuisset extincta, illam in Anglia renouauit Vuicleffus, eumdemque errorem secuti deinde sunt Carlostadius Lutheri discipulus, nec non Zuinglius, ac demum Caluinus, qui corpus Christi docuerunt esse solum in cœlo, ac non esse realiter in eucharistia.

10. Contrà hunc errorem de fide est, & semper fuit in Ecclesia, Christum in eucharistia non solum tamquam in figura, & symbolo, sed verè, ac realiter esse. Hæc veritas multis sæculis, antequam contraria hæresis oriretur, definita fuit in concilio Alexandrino, in epistola synodica, quæ recepta, & approbata est à Concilio Ephesino tom. 1. cap. 14. & est decima apud Cyrillum. Definita etiam est in septima synodo generali, act. 6. tom. 3. in fine. Post exortam hæresim Berengarij eadem veritas definita est primo in Concilio Romano sub Leone IX. ac deindè in Vercellensi, præsente eodem Leone, quæ duo concilia non extant. Definita est rursus sub Victore 2. in Concilio Turonensi, in quo Berengarius suum errorem retractauit. Sed cum Berengarius ad suam hæresim rediuisset, idem error damnatus est in Concilio Romano sub Nicolao 2. in quo Berengarius iterum suam hæresim retractauit, eiusque retractatio refertur cap. *Ego Berengarius* de consecrat. dist. 2. Cum autem Berengarius cepisset docere in eucharistia simul cum corpore, & sanguine Christi remanere substantiam panis, & vini, quem errorem deindè secutus est Lutherus, veritas catholica iterum definita est in alio Concilio Romano sub Gregorio 7. in quo Berengarius tertio suum errorem etiam quoad primam assertionem retractauit, ac deindè in fide catholica perseuerauit, ac mortuus est valdè senex. Eadem veritas definita est in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. & refertur cap. *firmiter*, & in Viennensi sub Clemente 5. & refertur in Clementina vnica de reliquijs, & veneratione Sanctorum. Cum verò VViclefus Berengarij errorem docuisset, damnatus est in Concilio Romano anno 1413. ac deindè in Constantiensi sess. 8. Eamdem veritatem definiuit Concilium Florentinum in decreto pro Armenis, ac demum Tridentinum sess. 13. Eadem veritas ab initio Ecclesiæ tradita est vt dogma fidei ab omnibus Patribus Græcis, & Latinis, vt probat Bellarminus lib. 2. de Eucharistia. Cum autem anno 1632. quidam Cyrillus Patriarcha Constantinopolitanus imbutus erroribus Caluinistarū Hollandorum, quorum pecunijs creditus est sibi comparasse patriarchatum, promulgasset quamdam professionem fidei continentem errores Caluini, præsertim circà eucharistiam, Græci anno 1638. detecta illa impietate, contra hunc patriarcham insurrexerunt, illumque deposuerunt, qui deindè iussu cuiusdam Turcarum Tyramni strangulatus est: mox in tribus Concilijs, altero celebrato Constantinopoli, præsentibus etiam Patriarchis Alexandrino, & Hierosolymitano anno 1638. altero in Moldauia, præsentibus Metropolitis Moschorum, anno 1642. altero Hierosolymis, quod vocarunt Bethlemiticum, Cyrilli memoriam, & Caluini errores præsertim circa eucharistiam damnarunt, ac declararunt totam Ecclesiam Orientalem, & omnes Ecclesias Asiæ, & Africæ etiam Nestorianas, Eutychianas, & Monotelitas semper credidisse rea-

realem præsentiam corporis Christi in eucharistia. Videri potest Leo Allatius de perpetuo consensu Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis lib.3.cap.11.

11. Addit Vasquez disp.129. cap.2. quod hæc veritas de præsentia reali Christi in eucharistia, non solùm est de fide, sed est vnus ex articulis fidei, quos omnes etiam rudes tenentur explicitè scire, & credere. Ratio est. quia cum omnes etiam rudes teneantur audire missam, in eaque adorare eucharistiam, obligentur etiam ad eucharistiam suis temporibus sumendam, debent scire, quod Christum in eucharistia adorant, & sumunt, ac proindè quod Christus verè, & realiter est in eucharistia.

12. Quæritur primò, vtrum præsentia realis corporis, & sanguinis Christi in eucharistia sufficienter probetur ex verbis, quibus Christus Ioannis 6. Eucharistiam promisit, dicens: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, & paulò post, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*.

Respondeo non solum plures hæreticos, sed etiam aliquos catholicos docuisse Christum eo loco non fuisse locutum de manducatione corporali, qua manducamus carnem eius in eucharistia, sed de manducatione spirituali, qua Christum manducamus per fidem, qua credimus Verbum factum esse carnem, & corpori Christi mysticè vnimur.

13. Dicendum nihilominus, quod licet illa verba possint etiam explicari de manducatione spirituali per fidem, tamen Christus per illa præcipuè locutus est de corporali manducatione in eucharistia.

14. Probatur primo ex consensu communi Patrum, & Conciliorum relatorum à Maldonato in comment. huius loci.

15. Probatur secundo ex antecedentibus, & consequentibus, & simul ex ijs ostenditur præsentia realis Christi in eucharistia. Nam qui audierunt illa verba Christi, *panis, quem ego dabo &c.* ita intellexerunt, vt Christus promitteret ipsis, non figuram suæ carnis, sed ipsam suam carnem manducandam, ideoque ceperunt murmurare, dicentes, *quomodo potest dare suam carnem ad manducandum*; sed si Christus locutus fuisset de sola manducatione per fidem, vel in figura, debuisset statim hoc explicare, & sic eorum murmurationem compescere, & tamen non solum non dixit se loqui de manducatione per fidem, vel in figura, sed expressioribus verbis addidit, *nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & cum aliqui discipulorum scandalizati fuissent, & retrò abijssent, conuersus ad duodecim Apostolos dixit: *Numquid & vos vultis abire?* ergo locutus est præcipuè, non de manducatione per fidem, vel in figura, sed de manducatione reali. Insinuauit tamen, quod non erat manducandus, aut bibendus materialiter, hoc est sub specie carnis, & sanguinis, sed sacramentaliter sub specie panis, & vini, vt dicetur in responsione ad primum.

16. Quæritur secundo, vtrum præsentia realis corporis, & sanguinis Christi in eucharistia, probetur sufficienter ex verbis, quibus Christus Matth.26. & apud alios etiam Euangelistas eucharistiam instituit, dicens: *accipite, & comedite: hoc est enim corpus meum &c.*

Respondeo hæreticos sacramentarios negare, & illa verba explicare in sensu tropico, & figurato, sed non conuenire in explicatione, & anno 1567. editum fuisse libellum, in quo ducentæ eorum explicationes continebantur. Catholici vnanimiter docent ex illis verbis Christi colligi præsentiam realem eiusdem Christi in eucharistia, excepto Caietano, qui in comment. art.2.quæst.75. S. Thomæ, quod commentarium in editione Romana expunctum est iussu Pij V. docuit, seclusa Ecclesiæ auctoritate, verba illa ad hanc veritatem probandam non sufficere.

17. Dicendum cum sententia communi catholicorum, ex verbis, consideratis circumstantijs, nec non antecedentibus, & consequentibus, sufficienter probari præsentiam realem corporis Christi in eucharistia.

Probatur: nam verba illa, *hoc est corpus meum* debent intelligi, non in sensu tropico, & metaphorico, sed in sensu proprio; sed si intelligantur in sensu proprio, significant, quod id, quod Christus dabat Apostolis manducandum, & bibendum, erat corpus, & sanguis Christi, non autem figura corporis, & sanguinis Christi; ergo &c. Probatur maior multipliciter. Nam primo in septima Synodo act. 6. tom. 3. refellitur expressè explicatio hæreticorum dicentium verba illa significare, *hoc est figura corporis mei*, & ponderatur, quod Christus non dixit *accipite figuram corporis mei*, sed *accipite corpus meum*. Tridentinum etiam sess. 13. cap. 1. dicit, verba illa propriè, & non per tropum intelligenda. Secundo Patres, nimirum Ambrosius, Hilarius, Anselmus, Beda, Chrysostomus, & alij vnanimiter docuerunt verba illa esse intelligenda propriè. Tertio probatur ex regula communi tradita ab Augustino lib. 3. de doctrina christiana, cap. 7. quod verba Scripturæ propriè intelligenda sunt, ac non per tropum, nisi vel euidens necessitas, vel ecclesiæ auctoritas aliud doceat. Quarto probatur. Nam verba Scripturæ præsertim debent intelligi in sensu proprio, cum traduntur dogmata, vel sacramenta, & neque ex circumstantijs, neque ex alijs locis Scripturæ, neque ex ipsis verbis, & eorum vsu colligi potest, quod figuratè loquantur, sicut non colligitur in præsenti. Explicatur. Nam testamenta, pacta, institutio sacramentorum, & traditio dogmatum, ac legum fieri debent per verba propria, & clara, non autem per metaphorica, & obscura; sed Christus instituens eucharistiam, faciebat suum vltimum testamentum, ideoque dixit

his

hic est sanguis meus noui testamenti, quod testamentum paulo post erat vltimo confirmandum morte testatoris, vt esset æternum, & irreuocabile, in eoque testamento relinquebat ecclesiæ ipsam eucharistiam in signum, & pignus maximi amoris, iuxtá illud Ioannis 13. *cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, & cœna facta &c.* faciebat etiam pactum, in quo promittebat vitam æternam obseruantibus legem nouam; instituebat sacramentum, & sacrificium perpetuò in ecclesia duraturum; tradebat dogma fidei credendum ab omnibus, qui debent eucharistiam sumere; & tradebat præceptum hoc sacramentum, & sacrificium faciendi, dicens Apostolis: *hoc facite in meam commemorationem*, & ipsos Apostolos ordinabat sacerdotes: ergo debuit vti verbis proprijs, & claris, non autem metaphoricis: alioquin omnia essent incerta, sicut incerta sunt apud hæreticos, qui quia dicunt Christum locutum fuisse locutione figurata, innumeras explicationes, & omnes absurdissimas attulerunt. Confirmatur: nam de facto verba Christi intellecta sunt in sensu proprio ab Apostolis, & ab Ecclesia, vt patet ex perpetua Patrum Græcorum, & Latinorum traditione. Ex alijs etiam locis Scripturæ colligitur Christum propriè locutum fuisse, ac dedisse corpus suum, non autem solam figuram sui corporis. Apostolus enim 1. ad Corinth. 11. dixit, *qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*; sed diiudicare corpus Domini est illud discernere ab alijs cibis communibus; ergo Apostolus indicat eucharistiam esse corpus Domini, & Christum propriè dixisse, *hoc est corpus meum*. Afferuntur in contrarium aliqua testimonia Patrum, quorum solutio in particulari videri potest apud Bellarm. lib. 2. de eucharistia, Suar. disp. 16. quæst. 1. Vasquez disp. 162. cap. 1.

18. Ad intelligenda testimonia sanctorum Patrum, quæ hæretici afferunt contra realem præsentiam corporis, & sanguinis Christi in eucharistia, aduertendum est primo, christianos primis Ecclesiæ sæculis, iuramento etiam interposito, ac sub pœna periurij, & sacrilegij, obligatos fuisse ad non reuelanda infidelibus, imò etiam fidelibus catechumenis nondum baptizatis ea, quæ spectant ad sacramenta, ac præsertim ad sacramentum eucharistiæ. Patet hoc ex pluribus testimonijs Patrum Latinorum, & Græcorum. Augustinus ait: *Si dixerimus catechumeno, credis in Christum? Respondet, credo, & signat se cruce Christi &c. interrogemus eum: manducas carnem Filij hominis, & bibis eius sanguinem, nescit quid dicimus.* Idem epist. 120. cap. 19. ait: *Hinc gratias agimus Domino Deo nostro, quod est magnum sacramentum in sacrificio noui testamenti, quod vbi, & quando, & quomodo offeratur, cum fueris baptizatus, inuenies.* Ambrosius lib. de ijs, qui mysterijs initiantur, cap. 1. dicit. *Nunc de mysterijs dicere tempus admonet, atque ipsam sacramentorum actionem edere, quam antè baptismum si putassemus insinuandam nondum initiatis, prodidisse potiùs, quam edidisse existimaremur.* Idem cap. 9. *Fons signatus, quo significat signatum debere apud te manere mysterium, ne diuulgetur quibus non conuenit, ne garrula loquacitate dispergatur in perfidos.* Gaudentius Episcopus tract. in Exod. *Modò autem, & solum de ipsa lectione carpenda sunt, quæ præsentibus catechumenis explanari non possunt, & necessariò tamen sunt aperienda neophytis.* Ideò cum, vt testatur Minutius Felix, Ethnici exprobrarent christianis sacramentum quoddam ab ipsis celebrari occisionem infantis, quem deindè farina coopertum manducarent, Tertullianus in Apologetico hanc calumniam refellens, dicit: *à quibus prodi potuit? ab ipsis enim reis non vtique, cum ex forma omnibus mysterijs silenty fides debeatur.*

19. Aduertendum secundo, hinc ortum esse, vt antiqui Patres dupliciter de eucharistia locuti sint. Nam in concionibus, & explicationibus Scripturarum, quas habebant præsentibus infidelibus, & catechumenis non baptizatis, & in libris, quos volebant ipsis etiam communicari, loquebantur imperfectè, diminutè, & ænigmaticè, ne manifestarent mysterium eucharistiæ illis, quibus fas non erat. In concionibus autem, & explicationibus Scripturarum, quas habebant, præsentibus solis baptizatis, & in libris, quos ad illos solos dirigebant, loquebantur de hoc mysterio clarè, & perfectè, ac directè docebant præsentiam realem corporis Christi, & eius sanguinis in eucharistia. Hæretici igitur ad impugnandam præsentiam realem corporis, & sanguinis Christi in eucharistia, studiosè afferunt loca Patrum, in quibus obscurè, & ænygmaticè de ea præsentia loquuntur, ne illam manifestarent infidelibus, & catechumenis, & omittunt loca clarissima, in quibus illam proponunt fidelibus, vt dogma fidei necessariò credendum. Dum ergo afferuntur loca, quibus Patres obscurè, & ænygmaticè loquuntur de præsentia Christi in eucharistia, respondendum est vnico verbo, Patres eo pacto locutos, non quia de præsentia reali dubitarent, quam alijs locis disertissimè proposuerunt fidelibus, vt dogma fidei necessariò credendum, sed vt talem præsentiam infidelibus, & catechumenis occultarent, quibus non erat euulganda.

20. Ad 1. Cum Christus dixisset, *nisi manducaueritis carnem Filij hominis &c.* ac multi carnaliter hoc intelligentes, putarent, quod essent manducaturi carnem Christi mortuam sub specie carnis, ac bibituri sanguinem separatum à diuinitate sub specie sanguinis, hunc errorem Christus corrigens monuit, quod non essent manducaturi hoc pacto carnaliter, sed sacramentaliter sub alia specie, hoc est sub specie panis, & vini, ac non separata à diuinitate; (nam sic non possent dare vitam spiritualem;) sed diuinitati coniunctam, à qua diuinitate habitura essent virtutem dandi vitam

tam spiritualem. Ideò dixit: *spiritus est, qui viuificat: caro autem non prodest quidquam*, quasi diceret, vt explicat Augustinus in psal. 98. *sacramentum, quod vobis commendaui, spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quidquam, si intelligatur separata à diuinitate*. Cæterum quod Augustinus docuerit Christum esse realiter in eucharistia, patet ex pluribus eius testimonijs, quæ affert Bellarm. lib. 2. de eucharistia, cap. 20. vbi respondet etiam ad loca, quæ afferuntur in contrarium.

21. Ad 2. Augustinus eo loco docet carnem Christi non manducari sub specie carnis, sicut manducantur carnes mortuæ animalium; (hoc enim esset facinus, & flagitium,) sed manducari figura, hoc est sacramentaliter sub speciebus panis, & vini in figuram, & repræsentationem passionis Christi, & ad significandum, quod debemus Christum patientem imitari. In eodem sensu loquitur Bernardus, qui in vita S. Malachiæ narrat, quo pacto insigni miraculo fuerit à S. Malachia conuictus quidam clericus, qui negabat realem præsentiam corporis Christi in eucharistia. Videri potest Bellarminus lib. 2. de eucharistia, cap. 22.

22. Ad 3. Hieronymus loco citato dicit solum carnem Christi posse dupliciter considerari, vel secundum se præcisè, vel quatenus per vnionem cum Verbo habet virtutem viuificam, & spiritualem. In eucharistia enim est caro spiritualis, & diuina, quia est caro Christi, in quantum per vnionem cum Verbo habet viuificam, & spiritualem virtutem sanctificandi. Cæterum Hieronymus expressè docet præsentiam realem Christi in eucharistia, locis, quæ videri possunt apud Bellarm. lib. 2. cap. 23.

23. Ad 4. Christus dicens non esse credendum illis, qui dicunt Christum esse hic, aut illic, monet non esse credendum falsis prophetis, qui erant venturi, dicentes Christum iam secundo in propria specie venisse ad iudicandum: at non dicit non esse credendum ijs, qui asserunt Christum esse sacramentaliter, & inuisibiliter in eucharistia.

24. Ad 5. Christus dicens, *pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis*, docet nos semper habituros pauperes, in quibus possimus Christo subuenire, & Christum pascere, sed non semper habituros ipsum Christum in carne passibili, aut visibili, cui possimus præstare hæc obsequia pascendi, vngendi &c. qualia præstiterat Magdalena; at non negat nos semper habituros Christum in eucharistia sub speciebus panis, ac vini sacramentaliter præsentem.

25. Ad 6. Christus dicens veritatem carnis sensibiliter præsentis in propria specie probari aspectu, ac tactu, non negat posse carnem esse sacramentaliter præsentem in aliena specie, ità vt non probetur aspectu, ac tactu, sed sola fide credatur.

QVAESTIO CXXXIX.

Vtrum in eucharistia desinat esse substantia panis, ac vini, ac talis desitio probetur ex verbis Christi?

S. Thom. quæst. 75. art. 2. 6. 8.

1. VIdetur non desinere, sed remanere, ac proindè per consecrationem fieri impanatio Christi, non autem conuersio, & transubstantiatio totius substantiæ panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi: primo quia Damascenus lib. 4. de fide, cap. 14. dicit: *Quia consuetudo est hominibus comedere panem, & vinum bibere, coniunxit ea diuinitatem, & fecit ea corpus, & sanguinem suum, & ità panis communicationis, non panis simplex est, sed vnitur diuinitati*; sed vnio, & coniunctio est rerum actu existentium: ergo in eucharistia existunt panis, & vinum.

2. Secundo in cæteris sacramentis materia remanet; sed panis, & vinum sunt materia eucharistiæ; ergo remanent.

3. Tertio, vt opponunt Lutherus, & Chemnitius, eatenus panis, & vinum non deberent remanere, quatenus si remanerent, non verificarentur verba consecrationis; sed verificarentur; ergo &c. Probatur minor. Nam demonstrando dolium, in quo est vinum, possumus verè dicere, *hoc est vinum*, demonstrando Energumenum, in quo est dæmon, possumus verè dicere, *hic est dæmon*; ergo demonstrando panem, in quo sit corpus Christi, verè dici potest in persona Christi, *hoc est corpus meum*.

4. Quarto, vt opponunt ijdem, propter vnionem hypostaticam Verbi cum natura humana, potest per communicationem idiomatum verè dici, *homo est Deus*; ergo propter vnionem eucharisticam accidentalem corporis Christi cum pane, posset verè dici, *panis est corpus Christi*.

5. Quinto, vt objicit Petrus Martyr, ex eo, quod Christus Ioannis 6. dixerit, *ego sum panis*, non infertur, quod Christus conuersus fuerit in panem; ergo ex eo, quod dixerit, *hoc est corpus meum*, non infertur, quod panis conuersus fuerit in corpus Christi, sed solum infertur, quod panis vnitus fuerit accidentaliter corpori Christi.

6. Sexto si panis, & vinum post consecrationem remanerent spoliata accidentibus eucharisticis, & in alium loca translata, verificarentur verba consecrationis, quibus additur id, quod subsistat accidentibus, non esset panem, & vinum, sed esse corpus, & sanguinem Christi; ergo ex veritate verborum infertur tantùm substantiam panis, & vini non remanere sub accidentibus eucharisticis, & non infertur non remanere in rerum natura spoliata accidentibus eucharisticis.

7. Respondeo plures hæreticos errasse, & cen-

cendo in eucharistia simul cum corpore, & sanguine Christi remanere substantiam panis & vini. Primus error est Berengarij, qui vt refert Guid mundus Episcopus Auersanus Berengarij contemporaneus, lib. 1. de veritate corporis, & sanguinis Christi, post secundam retractationem, quam fecit in Concilio Romano sub Nicolao 2. docuit in eucharistia cum corpore, & sanguine Christi remanere substantiam panis, & vini. Hunc errorem secuti sunt deinde Vvicleſus, & Lutherus. Et quidem Lutherus primo docet, quod licet, salua fide, defendi possit tùm desitio panis, & vini, tùm eorum permanentia, tamen rationi, & Scripturæ magis consentaneum est, quod cum corpore, & sanguine Christi remaneat substantia panis, & vini: secundò docet, quod sicut propter vnionem hypostaticam vera est hæc propositio *homo est Deus*, sic propter vnionem corporis Christi cum pane, vera est hæc propositio *panis est corpus Christi*: tertiò docet corpus, & sanguinem Christi per vnionem cum Verbo, eiusque immensitatem, acquirere, vt sint vbique, adeoque etiam in eucharistia simul cum pane, & vino. Hanc sententiam de vbiquitate corporis, & sanguinis Christi secuti sunt Illiricus, & quidam alij ex Lutheranis, qui ideò vocati sunt vbiquetarij. Quarto docet libro de captiuitate Babilonica, cap. 1. transubstantiationem, per quam desinat tota substantia panis, & vini, illique succedant corpus, & sanguis Christi, fuisse inuentum Innocentij 3. in Concilio Lateranensi, quem secuti sunt deindè S. Thomas, & Scholastici, & Luthero quoad hoc consentiunt Caluinus lib. 2. institut cap. 17. §. 5. Petrus Martyr, Chemnitius, plures alij.

8. Secundus error est aliorum, qui vt refert idem Guidmundus loco citato, docuerunt substantiam panis, & vini quoad illam solùm partem, quæ sumenda est à dignis, conuerti in corpus, & sanguinem Christi, quoad partem, quæ sumenda est ab indignis, non conuerti.

9. Tertius est aliorum, qui dixerunt totam substantiam panis, & vini conuerti, sed cum eucharistia sumitur ab indignis, in ipso actu sumendi corpus, & sanguinem Christi, reuerti in substantiam panis, & vini.

10. Quartus est Durandi, qui 4. sententiarum, dist. 11. quæst. 3. docuit solam formam panis conuerti, materiam non conuerti, sed remanere ità, vt informetur anima Christi, eo pacto, quo cibus per nutritionem conuertitur in nostram carnẽ, sed ità, vt forma cibi desinente, materia informetur anima nostra.

11. Quintus est aliorum, quos tacito nomine refert S. Thomas quæst. 75. art. 6. qui dixerunt solam materiam panis, & vini conuerti, formas substantiales remanere.

12. Sextus error, quem Bellarm. lib. 3. de eucharistia tribuit Ruberto Abbati, viro alioquin catholico in cap. 6. Ioannis, super illa verba, *panis, quem ego dabo caro mea est*, & lib. de diuinis officijs, cap. 2. docet panem, & vinum hypostaticè vniri Verbo diuino, & sic remanere in eucharistia simul cum corpore, & sanguine Christi.

13. Septimus error est Ioannis Parisiensis, qui tom. 2. cap. 65. de sacramentis, num. 1. docuit panem, & vinum in eucharistia vniri immediatè corpori, & sanguini Christi, illisque mediis, vniri Verbo diuino.

14. Contrà hos errores de fide est post consecrationem nihil substantiæ panis, & vini in eucharistia remanere. Hæc veritas definita est in pluribus Concilijs relatis quæst. proximè antecedenti, & præsertim à Tridentino sess. 13. cap. 4. in quo statuitur fieri conuersionem totius substantiæ panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, quæ conuersio conuenienter, & propriè à S. Catholica ecclesia transubstantiatio est appellata: & canone 2. definitur manere dumtaxat species panis, & vini, & anathema dicitur ijs, qui doctrinam hanc negauerint. Ex his definitionibus, & præsertim ex Tridentino patet damnatos esse etiam errores illorum, qui dixerunt remanere materiam, vel formam panis, & vini, vel partem substantiæ conuerti, partem non conuerti. Nam Tridentinum definit totam substantiam conuerti, manentibus dumtaxat speciebus panis, ac vini. Eandem veritatem docuerunt antiqui Patres Græci, & Latini, qui videri possunt apud Bellarminum, lib. 2. de eucharistia, & apud Vasquez disp. 18. cap. 3.

15. Ex innumeris testimonijs Patrum pauca libet delibare, quæ simul doceant realem præsentiam corporis Christi, & conuersionem panis in corpus Christi, per quam panis ipse non remaneat. Cyprianus serm. de Cœna Domini dicit: *panis iste, quem Deus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus ab omnipotentia Verbi, factus est caro*. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. dicit *aquam aliquando transmutauit in vinum, & non erit dignus, cui credatur, quod vinum in sanguinem transmutauerit &c.* Omitto alias auctoritates.

16. Infertur primo mentiri hæreticos, dum dicunt primum auctorem transubstantiationis, tum quoad nomen, tùm quoad rem, fuisse Innocentium 3. in Concilio Lateranensi. Licet enim nomen transubstantiationis fuerit introductum à Concilio Lateranensi pluſquam mille Patrum, tamen res per nomen significata, hoc est conuersio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, per quam substantia panis, & vini desinat, illique succedat substantia corporis, & sanguinis Christi, antè Concilium Lateranense fuerat contrà Berengarium definita à Concilio Romano sub Gregorio 7. quod Concilium celebratum est pluſquam centum annis antè Lateranense, & à Sanctis Patribus ab initio Ecclesiæ tradita.

17. Infertur secundò falsum dixisse Scotum, dum in 4. dist. 11. quæst. 8. asseruit desitionem panis, & vini ante Innocentium 3.

non fuisse declaratam, & receptam vt dogma fidei. Dicendum contrà Scotum: non solum præsentia realis Christi in eucharistia, quod fatetur Scotus, sed etiam conuersio panis & vini in corpus, & sanguinem Christi semper in ecclesia fuit credita vt dogma fidei, & ante Innocentium 3. expressè definita. Probatur: nam Tridentinum sess. 13. cap. 8. dicit: *ideo persuasum semper in ecclesia fuit, idque denuò S. Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini fieri conuersionem totius substantiæ panis in substantiam corporis, totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius. Rursus* hæc veritas plusquam centum annis antè Innocentium 3. fuerat contra Berengarium à Concilio Romano sub Gregorio 7. definita, & ab initio ecclesiæ ab omnibus Patribus fuerat tradita, vt dogma fidei.

18. Quæritur, vtrum ex verbis, quibus Christus eucharistiam instituit, sufficienter probetur in eucharistia non remanere substantiam panis, & vini.

Respondeo Scotum loco citato, nec non Durandum in 4. dist. 11. quæst. 4. & Ochamum eadem dist. quæst. 6. & quodlib. 4. quæst. 3. docuisse, verba, quibus Christus dixit, *Hoc est corpus meum*, potuisse esse vera, etiamsi in eucharistia simul cum corpore, & sanguine Christi remaneret substantia panis, & vini, quia potuisset per illam significari *hoc, quod continetur sub substantia panis, & vini, est corpus, & sanguis meus*, ecclesiam autem declarasse verba illa dicta fuisse à Christo in alio sensu, hoc est significando, *hoc, quod continetur sub speciebus panis, & vini, non est panis, & vinum, sed est dumtaxat corpus, & sanguis meus*. Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis vlterius progressus est, ac docuit definitionem panis, & vini non solùm non colligi euidenter ex Scriptura, sed neque colligi ex definitione ecclesiæ, ac solùm esse magis consentaneam doctrinæ Patrum, & communiter admitti.

19. Dicendum contrà has sententias: verba illa, *hoc est corpus meum &c.* non potuisse verificari in circumstantijs, in quibus prolata sunt à Christo, si substantia panis, ac vini remansisset sub speciebus, ac non fuisset conuersa in corpus, & sanguinem Christi. Probatur; nam Christus demonstrans id, quod habebat in manibus, & Apost. porrigebat, dixit, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*; sed non potuisset de eo, quod pronomine *hoc, & hic* sensibiliter demonstrabat, verè dicere, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, si sub accidentibus sensibilibus panis, ac vini, remansisset ipsa substantia panis, ac vini; ergo &c. Probatur minor: nam licet quando vna substantia habet figuram vasis, per quam figuram ordinetur ad continendam aliam substantia, demonstrando sensibilem substantiam, quæ habet figuram vasis, possit verè dici, quod est substantia contenta in vase, eo pacto, quo demonstrando dolium, potest dici, *hoc est vinum*, tamen cum vna substantia non est vas sensibile ordinatum ad continendam aliam, demonstrando illam, non potest verè dici quod sit substantia in ea contenta, præsertim cum talis substantia contenta non manifestatur vllo effectu sensibili: exempli gratia si per reuelationem scirem Angelum esse præsentiuè præsentem equo, demonstrando equum non possem verè dicere, *hic est Angelus*, præsertim si Angelus suam præsentiam in equo non manifestasset vllo effectu sensibili; sed substantia panis, ac vini non habet figuram sensibilem vasis continentis corpus, & sanguinem Christi; ergo si sub accidentibus panis, & vini remaneret substantia panis, & vini, demonstrando accidentia panis, & vini Christus non potuisset verè dicere, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: at si sub accidentibus non remanet substantia panis, & vini, sed loco panis, & vini sub illis substituitur corpus, & sanguis Christi, potest verificè dici in persona Christi, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*; sensus enim est, *id, quod sub istis accidentibus sensibilibus panis, & vini, est corpus, & sanguis Christi*. Hac ratione ad probandum non remanere in eucharistia substantiam panis, & vini vsi sunt S. Thomas hac quæst. 75. art. 2. Caietanus in comment. & plures alij theologi antiqui, ac recentiores. Plures etiam Patres, qui videri possunt apud Vasquez disp. 180. cap. 4, ex veritate verborum Christi intulerunt non remanere in eucharistia substantiam panis, & vini, & Tridentinum sess. 13. cap. 4. non solùm definiuit in eucharistia fieri conuersionem, sed etiam docuit hanc conuersionem colligi ex veritate verborum.

20. Infertur primo contra vbiquetarios, quod etiamsi corpus Christi per vnionem hypostaticam redderetur immensum, ità vt esset vbique, & sic etiam in eucharistia, nihilominus si sub speciebus remaneret substantia panis, & vini, non posset verè dici, *Hoc est corpus meum*. Probatur: nam iuxtà eorum principia corpus Christi per vbiquitatem est præsens etiam pani non consecrato, & tamen demonstrando panem non consecratum, non potest verè dici, *Hoc est corpus meum*; ergo neque hoc posset verè dici de pane consecrato, si sub accidentibus remaneret substantia panis. Secundo Christus non magis sumeretur, cum sumitur panis consecratus, quam cum sumitur panis non consecratus. Tertiò corpus Christi non poneretur in eucharistia vi consecrationis, sed esset in ea antecedenter ad consecrationem vi vbiquitatis. Addo vbiquetarios incidere in antiquam hæresim Eutychianorum, & Theopaschitarum, vt dictum est in tractatu de Incarnatione, q. 4. Addo secundo non posse dici panem, & vinum vniri hypostaticè Verbo diuino, vel corpori, & sanguini Christi, vt docuerunt Rubertus, & Ioannes Parisiensis, siquidem hæc vnio hypostatica est inaudita in ecclesia, vnio verò accidentalis panis, ac vini cum corpore, & sanguine Christi non sufficit ad verificandum, quod

quod panis, & vinum sint corpus, & sanguis Christi, vt dicetur in responsione ad 4.

21. Infertur secundo, quod non solùm si remaneret sub accidentibus panis tota substantia panis, & vini, sed etiam si remaneret materia, vel forma substantialis, vt dixerunt auctores quarti erroris, non verificaretur, quod id, quod substat accidentibus, est corpus, & sanguis Christi. Nam dicendo *hoc*, demonstraretur materia, vel forma panis, si materia, vel forma panis remaneret sub accidentibus, & sic non posset verè dici, *hoc est corpus meum*.

22. Infertur tertio neque posse dici cum auctoribus secundi, & tertij erroris per consecrationem panis, & vini, partem, quæ sumenda est ab indignis, non conuerti, vel totam substantiam panis, & vini conuerti, sed cum eucharistia sumitur ab indignis, in ipso actu sumendi corpus, & sanguinem Christi redire substantia m panis, & vini. Nam sequeretur, quod nemo sumeret sanguinem, & corpus Domini indignè, quod est contra Apostolum, qui prima ad Corinthios 11. dicit: *Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*.

23. Ad 1. Vt explicat S. Thomas hoc art. 1. quæst. 75. sensus Damasceni est, quod Deus pani, & vino coniugauit diuinitatem, hoc est diuinam omnipotentiam, & fecit ea per conuersionem corpus, & sanguinem suum, sicut in nuptijs Canæ fecit aquam vinum, ideoque panis communicationis nõ est simplex panis, sed vnitus diuinitati, quia est ipsum corpus Christi vnitum diuinitati, quod corpus dicitur panis viuus.

24. Ad 2. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. Ideò in cæteris sacramentis materia remanet, quia materia adhibetur ad hoc, vt ipsa materia sanctificet, & sit pars sacramenti; sed in eucharistia panis, & vinum assumuntur, & adhibentur, non vt sanctificent, sed vt conuertantur in corpus, & sanguinem Christi; ergo non debent remanere, sed debent conuerti.

25. Ad 3. nego minorem, & ad probationem, transmisso antecedenti, nego consequentiam. Ideò demonstrando dolium, possum dicere, *hoc est vinum*, quia dolium habet figuram vasis ordinati ad continendum in se vinum: ideò demonstrando energumenum possum dicere, *hic est dæmon*, quia apparet in energumeno per aliquem effectum sensibilem; sed substantia panis non habet figuram vasis ordinati ad continendum corpus Christi, & corpus Christi non apparet per vllum effectum sensibilem in pane, & vino consecratis; ergo si sub accidentibus eucharisticis remaneret substantia panis, & vini, non posset verè dici, *hoc est corpus meum*. Confirmatur: nam si per reuelationem scirem angelum compenetrari cum equo, sed ità, vt non appareret in equo per vllum effectum sensibilem, non possem, demonstrando equum, dicere: *hic est angelus*; ergo à pari.

26. Ad 4. concedo antecedens, & nego consequentiam. Vt accidentia mutuò prædicentur in concreto, debent vniri in eodem subiecto: ex. gr. cum in eodem subiecto, puta in lacte est albedo, & dulcedo, potest verè dici *album est dulce*. Proportionaliter vt substantiæ possint mutuò prædicari in concreto, debent vniri substantialiter in eodem supposito; sed natura humana, & diuina vniuntur substantialiter in eodem supposito Verbi diuini, vt dictum est in tractatu de incarnatione; ergo possunt prædicari in concreto, dicendo, *homo est Deus*, *Deus est homo*. E conuerso corpus Christi, & panis non vniuntur substantialiter, vt fatentur Lutherus, & alij nouatores: ergo &c. Si verò dicatur cum Ruperto panem, & vinum vniri hypostaticè corpori Christi, contra est, nam hæc vnio hypostatica est inaudita in ecclesia, & Tridentinum locis citatis expressè definit in eucharistia non remanere substantiam panis, & vini.

27. Ad 5. concedo antecedens, & nego consequentiam. Ideò ex eo, quod Christus dixerit *Ego sum panis viuus*, non infertur, quod conuersus fuerit in panem, quia addendo ly *viuus* manifestè significauit se loqui de pane metaphorico, ac significare se esse cibum, & panem spiritualem; sed dicens, *hoc est corpus meum*, locutus est propriè, vt probatum est quæst. 138. ergo &c.

28. Ad 6. transeat antecedens, & distinguo consequens; ergo ex veritate verborum formaliter infertur solum substantiam panis, & vini non remanere sub accidentibus, & non infertur formaliter non remanere in rerum natura, concedo; & non infertur consequenter, nego. Illud infertur formaliter ex veritate verborum, sine quo verba non essent vera; illud autem, sine quo verba essent vera, sed deberent fieri noua miracula præter ordinem naturæ, infertur solum consequenter; sed vt panis, & vinum ex vi verborum spoliata accidentibus deferrentur in alium locum, & conseruarentur in rerum natura, deberent fieri noua miracula deferendi panem, & vinum in alium locum motu instantaneo, & conseruandi substantiam spoliatam suis accidentibus; ergo ex veritate verborum infertur consequenter substantiam panis, & vini non remanere in rerum natura.

QVÆSTIO CXL.

Vtrum, & quo pacto panis conuertatur in corpus Christi?

S. Th. quæst. 75. art. 4.

1. PRImo videtur panis non aliter posse conuerti in corpus Christi, quam per

hoc, quod materia, quæ erat sub forma panis, virtute diuina ponatur sub forma substantiali corporis Christi, vt docuit Durandus in 4. distinct. 11. quæstione 3. Ad conuersionem enim substantialem vnius in aliud requiritur, vt materia, quæ erat sub forma vnius, ponatur sub forma alterius; sed conuersio panis in corpus Christi est conuersio substantialis; ergo.

2. Secundo Damascenus lib. 4. de fide, cap. 5. dicit, quod sicut panis, & vinum conuertuntur in corpus, & sanguinem comedentis, & bibentis, sic panis & vinum per consecrationem conuertuntur in corpus, & sanguinem Christi; sed panis, & vinum conuertuntur in substantiam comedentis, & bibentis per hoc, quod materia, quæ erat sub forma panis, ac vini, ponatur sub forma substantiali comedentis, & bibentis; ergo &c.

3. Tertio videtur, quod ad hoc, vt panis conuertatur in corpus Christi, sicut panis debet substantialiter destrui, sic corpus Christi debeat substantialiter produci, vel reproduci, vt ex Gabriele in 4. dist. 11. quæstione 1. artic. 3. docuit Suarius disput. 50. sect. 3. Vt enim vnum conuertatur substantialiter in aliud, id, quod conuertitur, & est terminus *à quo*, debet destrui, id, in quod conuertitur, & est terminus *ad quem*, debet de nouo produci, vel reproduci: ex. gr. vt ligna conuertantur substantialiter in ignem, ligna debent destrui, ignis debet de nouo produci; sed panis conuertitur substantialiter in corpus Christi; ergo sicut panis destruitur, sic corpus Christi debet produci, vel potiùs quia supponitur iam productum, & conseruatum in cælo, debet reproduci sub speciebus.

4. Quarto saltem ad conuersionem substantialem requiritur, vt de nouo producatur aliqua substantia, vel vt terminus *ad quem* acquirat aliquod esse substantiale; sed si corpus Christi non reproduceretur, nulla de nouo produceretur substantia, & corpus Christi nullum acquireret esse substantiale, sed solum acquireret de nouo vnionem accidentalem cum accidentibus eucharisticis; ergo &c.

5. Quinto plures Patres, quos refert Suarius loco citato in 3. argumento, dicunt in hoc sacramento corpus creari, & de pane, aut ex pane fieri, panem, & vinum fieri corpus Christi, & sanguinem, aut in corpus, & sanguinem Christi mutari, conuerti, & transire; sed istæ locutiones non essent veræ in sensu proprio, nisi corpus Christi produceretur, vel reproduceretur; ergo &c.

6. Sexto melius explicatur conuersio, & transubstantiatio eucharistica, dicendo corpus Christi produci, aut reproduci; ergo &c.

7. Septimo conuersio non potest saluari sine destructione illius, quod conuertitur; ergo neque sine productione illius, in quod conuertitur.

Respondeo naturam dupliciter posse facere, vt aliquid sit de nouo in loco, in quo ante non erat; primo per motum localem, secundo per conuersionem, qua aliquid existens in tali loco conuertatur in ipsum: ex. gr. dupliciter ignis potest de nouo poni in hac aula; primo ita, vt per motum localem feratur in hanc aulam; secundo per hoc, quod ligna, quæ sunt in hac aula, accendantur, & conuertantur in ignem; sed Deus vult, vt per consecrationem corpus, & sanguis Christi incipiat esse de nouo sub speciebus panis & vini, & non fuit conueniens, vt corpus & sanguis Christi deferrentur ad species consecratas per motum localem; siquidem deberent relinquere cælum, & successiuè transire per omnia loca intermedia, & eodem tempore moueri ad loca etiam opposita; ergo conuenientissimè Deus instituit, vt corpus, & sanguis Christi de nouo ponerentur sub speciebus consecratis per conuersionem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Explicandum igitur est, qualis sit ista conuersio, & quo pacto fiat?

8. Dicendum primo, & est certum apud omnes: panis non conuertitur in corpus Christi per hoc, quod materia, quæ erat sub forma panis, ponatur sub forma corporis Christi, vt docuit Durandus relatus in primo argumento. Probatur primo: nam Tridentinum sect. 13. cap. 4. & can. 2. definit, fieri conuersionem totius substantiæ panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi, manentibus dumtaxat speciebus; sed iuxta opinionem Durandi non solum manerent species, sed etiam materia prima; ergo &c. Secundo absurdum est, quod cum consecratur eucharistia, corpus Christi glorioſum, & impassibile mutetur substantialiter, vniendo sibi substantialiter materiam panis; cum species corrumpuntur, corpus Christi amittat vnionem substantialem cum materia panis; sed hæc sequuntur ex opinione Durandi; ergo &c.

9. Dicendum secundo: panis & vinum conuertuntur in corpus, & sanguinem Christi, non per hoc, quod corpus, & sanguis Christi existentia in cælo reproducantur in eucharistia, vt docet Suarius relatus in 3. argumento.

10. Probatur primo: nam repugnat, vt aliquid producat, vel reproducat se ipsum; sed ex opinione Suarij sequitur, quod Christus quando eucharistiam instituit, produxerit, vel reproduxerit se ipsum, immo sequitur, quod semper, cum sacerdos consecrat, Christus producat, vel reproducat se ipsum; ergo &c. Probatur maior. Primo enim inter producens, & productum debet dari distinctio realis, ideoque in diuinis ex eo, quod Pater generat Filium, sequitur Patrem distingui realiter à Filio. Secundo agens non po-

test

test agere, vt acquirat esse, quod supponitur habere, & per quod agit, sed debet agere, quia iam habet esse: ex. gr. oculi exercent operationem videndi, non vt sint, sed quia iam sunt, & repugnat, vt aliquis per oculos videat, vt per talem visionem acquirat oculos ipsos, quibus illam visionem exerçet; sed si aliquid produceret se ipsum per priam productionem, ageret, vt tunc esset, quando agit, & eueniret aliquid simile, sicut si quis per pedes ambularet, vt tunc acquireret pedes, quibus ambulat; ergo &c. Rursùs repugnat, vt productio, per quam res in aliquo instanti producitur, supponat rem pro eo instanti iam esse, & iam esse productam; cum enim productio ordinetur essentialiter ad dandum esse rei, non potest essentialiter supponere rem iam habere illud idem esse; sed si res produceret se ipsam per secundam productionem, talis reproductio supponeret essentialiter rem iam existere; ergo &c. Ex ijsdem rationibus repugnat, vt res conseruet, vel reconseruet se ipsam. Probatur iam minor, quod nimirum Christus produxisset, vel reproduxisset se ipsum. Nam Christus per ea verba, quibus dixit, *Hoc est corpus meum* conuertit panem in ipsum Christum; sed talis conuersio iuxta relatam opinionem includit productionem, vel reproductionem ipsius Christi; ergo Christus produxisset, vel reproduxisset se ipsum. Rursùs cum sacerdos consecrat nomine Christi, principalis consecrans est ipse Christus; ergo Christus conuertit panem in se ipsum; ergo si conuersio includit productionem Christi, Christus producit, vel reproducit se ipsum.

11. Dices: Christus prout existens in cælo potest producere se ipsum, vt existentem in eucharistia.

Respondeo, distinguo: Christus prout existens in cælo potest producere se ipsum, vt existentem in eucharistia, si per hoc significetur, quod per illam actionem producat modum accidentalem, quo existit in eucharistia, concedo: si significetur, quod producat ipsum esse substantiale, quod supponitur habere vt principium agendi, nego. Christus dum consecrat per sacerdotes, supponitur iam existens secundum corpus, & animam, ideoque non potest producere esse substantiale corporis, vel animæ: at non supponitur habere illud esse accidentale, per quod loco panis sit sub speciebus, ideoque potest producere hoc esse accidentale. Ex hac autem ratione infertur non posse dici, quod Christus per animam producit, vel reproducit corpus. Nam cum anima supponatur vt iam vnita, non potest corpus producere: alioquin talis actio productiua supponeret iam esse id, quod per illam producitur.

12. Probatur secundo. Nam si possumus saluare, quod panis, & vinum proprijssimè conuertantur in corpus, & sanguinem Christi per transubstantiationem absque hac productione, vel reproductione, qua Christus reproducat se ipsum, non debemus hanc reproductionem ponere; sed possumus hoc saluare, vt iam explicabitur; ergo &c.

13. Dicendum tertio: panis & vinum conuertuntur in corpus, & sanguinem Christi per hoc, quod ideo desinant esse sub speciebus, quia corpus, & sanguis Christi succedunt illis in munere substandi speciebus, seu accidentibus eucharisticis.

14. Probatur. Nam ad conuersionem sufficit, vt sit mutatio, per quam vnum ideò desinat, quia aliud illi succedit in munere communi, seu id, quod succedit, producatur, seu non producatur: sed virtute consecrationis panis, & vinum ideò desinunt esse sub speciebus, quia succedunt illis corpus, & sanguis Christi in munere communi substandi talibus speciebus, seu accidentibus; ergo panis, & vinum proprijssimè conuertuntur in corpus, & sanguinem Christi, & talis conuersio nil aliud est, quam mutatio, per quam panis, & vinum ideò desinunt esse sub speciebus, quia corpus, & sanguis Christi succedunt illis in munere substandi speciebus, siuè accidentibus. Maior probatur inductione. Nam ligna ideò conuertuntur in ignem, quia ligna ideò desinunt esse, quia succedit ignis in materia communi, & in munere communi: cum cera ex rotunda fit quadrata, rotunditas conuertitur in quadraturam per hoc præcisè, quod rotunditas ideò desinit, quia succedit illi quadratura in munere informandi ceram: in generatione hominis forma embryonis conuertitur in animam rationalem per hoc præcisè, quod forma embryonis ideò desinit, quia succedit illi anima rationalis in munere informandi materiam. Ex hoc autem vltimo exemplo probatur, quod ad hoc, vt vnum conuertatur in aliud, sufficit, vt desinat, quia aliud illi succedit, siuè id, quod succedit, producatur, siuè non. Nam quamuis esset vera opinio Platonicorum, & Origenistarum, qui dixerunt omnes animas rationales creatas fuisse ab initio mundi, ac successiuè corporibus infundi, tamen forma embryonis conuerteretur in animam rationalem, quæ non produceretur de nouo; ergo vt vnum conuertatur in aliud, sufficit, vt desinat vnum, quia aliud illi succedit, etiamsi id, quod succedit, non producatur de nouo; ergo vt panis, & vinum conuertantur in corpus, & sanguinem Christi, non requiritur, vt corpus, & sanguis Christi producantur, vel reproducantur de nouo.

15. Infertur primo conuersionem eucharisticam esse conuersionem substantialem. Probatur: nam mutationes denominantur à termino proportionaliter illis correspondente: ex. gr. productio substantiæ dicitur substantialis, productio accidentis dicitur accidentalis; sed conuersio eucharistica est conuersio substantiæ in substantiam; ergo est substantialis.

16. Dices primo: ad conuersionem substan-

stantialem requiritur, vt per illam producatur aliqua substantia.

Respondeo hoc negando, ac dico sufficere, vt substantia conuertatur in substantiam, seu talis substantia producatur de nouo, siue non, vt explicatum est.

17. Dices secundo: saltem ad conuersionem substantialem requiritur, vt substantia, in quam fit conuersio, acquirat aliquod esse substantiale.

Respondeo, quod Valentia, quem suppresso nomine citat Vasquez disp. 181. cap. 3. docet corpus Christi acquirere vnionem substantialem cum accidentibus eucharisticis. Sed reijcitur hæc responsio. Nam vnio substantiæ cum accidentibus est accidentalis, ac non potest esse substantialis. Melius igitur respondetur, ad conuersionem sufficere, vt substantia conuertatur in substantiam, siue illa substantia, in quam fit conuersio, acquirat de nouo aliquod esse substantiale, siue accidentale; ergo licet corpus Christi acquirat solùm vnionem accidentalem cum accidentibus eucharisticis, tamen conuersio, qua panis, & vinum conuertuntur in corpus, & sanguinem Christi, est substantialis.

18. Infertur secundo conuersionem eucharisticam esse veram, & propriam transubstantiationem. Probatur, & explicatur. Possumus enim intelligere quatuor genera conuersionum. Prima est conuersio formalis accidentalis, quæ consistit in hoc, vt forma accidentalis ideò desinat, quia alia forma accidentalis illi succedit in munere informandi idem subiectum: ex. gr. conuersio, qua cera ex quadrata conuertitur in rotundam, est conuersio formalis accidentalis. Secunda est conuersio formalis substantialis, quæ consistit in hoc, vt vna forma substantialis desinat, quia alia forma substantialis illi succedit in eadem materia: ex. gr. conuersio lignorum in ignem est conuersio formalis substantialis, quia consistit in hoc, vt forma substantialis ligni desinat, quia succedit illi in eadem materia forma substantialis ignis. Tertia est conuersio materialis substantialis, quæ consisteret in hoc, vt materia desineret, quia succederet illi alia materia in munere recipiendi eamdem formam: ex. gr. si meum corpus ideo desineret, quia succederet illi aliud corpus in munere recipiendi eamdem meam animam, fieret conuersio materialis substantialis mei corporis in aliud corpus. Quarta est conuersio substantialis totalis, quæ consistit in hoc, vt vna substantia totaliter desinat, quia succedit illi alia substantia in munere substandi ijsdem accidentibus: & hæc est conuersio transubstantiatiua, seu transubstantiatio; sed in eucharistia substantia panis, ac vini totaliter desinit, quia succedit illi substantia corporis, & sanguinis Christi in munere substandi ijsdem accidentibus; ergo conuersio eucharistica est transubstantiatiua, & est verissima transubstantiatio, & opponitur transaccidentiationi, per quam, remanente substantia, mutarentur omnia accidentia.

19. Infertur tertio in conuersione eucharistica, sicut in alijs conuersionibus dari terminum *à quo*, terminum *ad quem*, & tertium aliquod commune remanens. Terminus *à quo* est substantia panis, & vini. Terminus *ad quem* est corpus, & sanguis Christi, in quæ conuertitur substantia panis, & vini. Tertium commune remanens sunt accidentia, quæ substantia panis, & vini transeunt ad hoc, vt contineant sub se corpus, & sanguinem Christi. Conuersio eucharistica, quæ est supernaturalis, differt à conuersionibus naturalibus per hoc, quod in naturalibus tertium commune remanens est subiectum, quod ab vna forma transit ad aliam; in conuersione eucharistica tertium commune remanens sunt accidentia, quæ ab hoc, quod sint in substantia panis, & vini, transeunt ad hoc, vt contineant sub se corpus, & sanguinem Christi, vt infra explicabitur.

20. Infertur quarto conuersionem eucharisticam, sicut aliæ conuersiones, includere duas mutationes, alteram negatiuam, alteram positiuam. Probatur, & explicatur. Conuersio enim ligni in ignem ex. gr. includit mutationem negatiuam, qua lignum mutatur ab esse ad non esse, & mutationem positiuam, qua ignis mutatur à non esse ad esse. Proportionaliter conuersio eucharistica includit mutationem negatiuam, qua panis mutatur ab esse sub accidentibus ad non esse sub accidentibus, & mutationem positiuam, qua corpus Christi mutatur à non esse sub accidentibus ad esse sub accidentibus, & qua acquirit vnionem accidentalem cum accidentibus eucharisticis, vt quæst. 143. explicabitur. Ideo conuersio eucharistica includit actionem productiuam vnionis, seu actionem vnitiuam Christi cum speciebus panis, & vini. Addit Scotus in 4. dist. 11. quæst. 3. quod quia conuersio eucharistica includit etiam actionem, qua Christus fit de nouo localiter præsens speciebus; actio autem, qua res fit præsens loco, in quo ante non erat, est adductiua rei ad talem locum; conuersio eucharistica includit actionem adductiuam Christi ad species. Sed dicendum, quod actio adductiua propriè est, per quam res motu locali fit præsens loco, in quo ante non erat; sed Christus fit præsens speciebus sine vllo motu locali; ergo actio, qua Christus fit præsens speciebus, non est adductiua, si propriè loquamur. Potest tamen vocari actio replicatiua: siquidem per illam corpus Christi manens in cœlo sine vllo motu locali fit præsens, & replicatur in speciebus eucharisticis.

21. Infertur quinto, quod sicut panis supernaturaliter conuertitur in corpus Christi, sic posset conuerti in quodlibet aliud corpus, puta in equum, canem, cœlum &c. Ratio est, quia eatenus panis cõuertitur in corpus Christi, quatenus panis destruitur, & loco panis sub accidentibus panis ponitur corpus Christi,

sti; sed posset modo proportionali, destructo pane, sub accidentibus panis poni equus, leo, cœlum, angelus, & quælibet substantia creata; ergo &c. Addo, quod ex proportionali ratione quodlibet corpus posset supernaturaliter conuerti in quodlibet aliud corpus, imò in quamlibet substantiam creatam etiam angelicam: ex. gr. canis posset conuerti in Angelum Michaelem per hoc, quod canis destrueretur, & sub ipsius accidentibus sensibilibus poneretur Angelus Michael. Posset dubitari, vtrum panis modo proportionali conuerti posset in Deum, & in aliquam Personam diuinam per hoc, quod destrueretur panis, & sub accidentibus panis per aliquam vnionem accidentalem proportionalem vnioni hypostaticæ poneretur Pater, vel alia Persona diuina. Sed hæc quæstio pendet à tractatu de Incarnatione, in quo qu. 2. ad 8 dixi Deum non posse immediatè vniri accidenti. De possibilitate conuersionis cuiuslibet in quodlibet videri potest Vasquez disp. 184.

22. Ad 1. distinguo maiorem: ad conuersionem formalem vnius in aliud requiritur, vt materia, quæ erat sub forma vnius, ponatur sub forma alterius, concedo: ad conuersionem totalem, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ad conuersionem totalem, & transubstantiatiuam requiritur, vt tota materia, & forma desinat esse sub accidentibus, & vt accidentia, quæ continebant sub se vnam substantiam totalem, transeant ad continendam aliam substantiam totalem, vt explicatum est.

23. Ad 2. Damascenus dicens, quod sicut panis, & vinum conuertuntur in corpus, & sanguinem comedentis, & bibentis, sic panis, & vinum conuertuntur in corpus, & sanguinem Christi, per ly *sicut* affirmat conuenientiam solum in ratione generica, non autem in vltima ratione specifica conuersionis. Conuersio enim panis, & vini in corpus, & sanguinem comedentis, & bibentis, est conuersio formalis, & naturalis; conuersio autem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi est totalis, & transubstantiatiua, & explicatum est.

24. Ad 3. distinguo maiorem: vt vnum conuertatur substantialiter in aliud, id, quod conuertitur, debet destrui, id, in quod conuertitur, debet produci, vniuersaliter, & ex ratione generica conuersionis *vt sic*, nego: ex ratione particulari conuersionis naturalis, transeat. Ostensum est ex ratione generica, & vniuersalissima conuersionis substantialis *vt sic* non requiri, vt id, quod conuertitur, destruatur, id, in quod conuertitur, de nouo producatur.

25. Ad 4. nego maiorem. Dictum est ad conuersionem substantialem *vt sic* non requiri, vt de nouo producatur aliqua substantia, neque vt terminus ad quem acquirat aliquod esse substantiale, sed sufficere, vt vna substanta conuertatur in aliam substantiam.

26. Ad 5. Patres per illos modos loquendi nihil aliud significant, quam panem, & vinum ità mutari, & conuerti in corpus, & sanguinem Christi, vt corpus, & sanguis Christi de nouo creentur, & fiant, non simpliciter, & substantialiter, sed in ratione existentis sub speciebus, siuè accidentibus panis, & vini.

27. Ad 6. nego antecedens, ac dico, quod cum conuersio eucharistica optimè explicetur sine productione substantiali corporis, & sanguinis Christi, non est dicendum Christum producere se ipsum.

28. Ad 7. nego antecedens. Conuersio posset etiam saluari sine destructione panis, & vini, dummodò desinerent esse sub speciebus; ergo potest etiam saluari sine productione corporis, & sanguinis Christi, dummodò de nouo incipiant esse sub speciebus. Ideo quæst. 139. ad 6. dixi destructionem panis, & vini ex veritate verborum consecrationis inferri, non formaliter, sed consequenter.

29. Dices. Si corpus Christi non esset in rerum natura, produceretur ex vi consecrationis; ergo licet sit in rerum natura, potest, ac debet produci ex vi consecrationis.

Respondeo, transeat antecedens, & nego consequentiam. Ideò si non esset, posset, ac deberet produci ex vi consecrationis, quia ex institutione diuina verba habent vim faciendi omnia, quæ requiruntur ad illa verificanda; sed si non esset, ad verificanda verba, requireretur productio corporis Christi; ergo posset, & deberet produci. At posito, quod corpus Christi sit, ad verba verificanda, sufficit, vt ponatur sub speciebus absque productione, ac repugnat talis productio, vt dictum est; ergo corpus Christi non potest, nec debet produci.

QVÆSTIO CXLI.

Vtrum substantia panis, & vini per consecrationem annihilentur?

S. Thom. qu. 75. art. 3.

1. VIdetur annihilari, vt docet Scotus in 4. dist. 12. quæst. 4. & quodl. 10. art. 3. cui ex parte consentiunt Ochamus, Gabriel, & alij, quorum testimonia expendit Vasquez disp. 183. cap. 1. num. 2. Sicut enim cum aliqua substantia producitur secundum se totam, hoc est secundum materiam, & formam, creatur, sic cum destruitur secundum se totam, hoc est secundum materiam, & formam, annihilatur; sed est de fide substantiam panis, & vini destrui secundum se totam, hoc est secundum materiam, & formam, manentibus dumtaxat speciebus, vt definit Tridentinum sess. 13. can. 2. ergo &c.

2 Respondeo Scotum ex allato fundamento docuisse substantiam panis, & vini annihilari,

lari. Hac sententia Scoti recentiores hæretici abusi sunt ad impugnandam doctrinam fidei de conuersione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Vt enim arguit Petrus Martyr libro contra Gardinerum, obiectione 14. impossibile est, vt quod annihilatur, conuertatur in aliud, ideoque Caluinus lib. 4. institutionum, cap. 27. dicit catholicos non posse defendere conuersionem, sed solam annihilationem panis, & vini. VViclefus etiam, vt refert Valdensis tomo 2. de sacramentis, cap. 68. probabat in eucharistia remanere panem, & vinum, quia alioquin annihilarentur: ex hoc autem sequeretur eucharistiam fuisse institutam à Deo malo Manichæorum, qui res à Deo bono creatas in nihilum redigit.

3. Dicendum cum communi, & antiqua sententia S. Thomæ hoc art. 3. quæst. 75. & 4. contrà gentes, cap. 63. S. Bonauenturæ, Alexandri, Durandi, Valdensis, & aliorum, quos referunt, & sequuntur Suarez, disp. 10. sect. 7. Vasquez disp. 183. cap. 4. alijque recentiores communiter: substantia panis, & vini non annihilatur, si propriè loquamur.

4. Probatur: nam quod ideo desinit esse, quia loco illius ponitur aliud, propriè non annihilatur, sed conuertitur in illud aliud; sed substantia panis, & vini ideò desinit esse, quia loco illius sub accidentibus panis, & vini ponitur corpus, & sanguis Christi: ergo &c. Maior probatur: nam quod annihilatur desinit in nihil; sed quod ideò desinit, quia aliud ponitur, non desinit in nihil, sed mutatur in illud aliud; ergo &c. Conuersio igitur in aliud repugnat annihilationi, quæ est reuersio sui in suum nihil, ideoque ijsdem argumentis, quibus probatur panem, & vinum conuerti in corpus, & sanguinem Christi, probatur panem, & vinum non annihilari. Debet autem aduerti, quod licet hæc quæstio sit de modo loquendi, tamen non est contemnenda. Nam de rebus fidei non solum debemus rectè sentire, sed etiam ità loqui cautè, vt modus loquendi non videatur indicare aliquid contrarium fidei.

5. Ad argumentum in contrarium, nego antecedens quoad secundam partem. Ad annihilationem enim non sufficit, vt substantia totaliter destruatur secundum materiam, & formam, sed requiritur, vt redeat ad suum nihil, & non conuertatur in aliud, vt probatum est. Ad creationem autem sufficit, vt res producatur secundum se totam, & non educatur ex potentia subiecti. Ideò cum destructis accidentibus, & corruptis speciebus eucharisticis, producitur noua substantia, puta vermes secundum se totos, creantur.

QVÆSTIO CXLII.

Vtrum conuersio eucharistica fiat successiue in tempore, vel tota simul in instanti, in quo primo sufficienter prolata sunt verba consecrationis?

S. Thom. quæst. 75. art. 7.

1. VIdetur fieri successiuè: primo, quia omnis mutatio, quæ fit in tempore diuisibili, fit paulatim, & successiuè; sed conuersio eucharistica fit in tempore diuisibili, quidem tempus componitur ex partibus diuisibilibus in infinitum sine vllis instantibus diuisibilibus; ergo &c.

2. Secundo omnis mutatio, quæ fit à causa successiuè posita, fit successiuè; sed vt dicit Ambrosius lib. 4. de sacramentis, cap. 4. *sacramentum Christi sermone conficitur*, qui sermo profertur successiuè; ergo &c.

3. Tertio quando panis conuertitur in corpus Christi, nondum est conuersus; si conuersio fieret tota simul, quando panis conuertitur, iam esset tota conuersio, & panis iam esset conuersus; ergo &c.

Respondeo plures esse quæstiones. Prima est, vtrum conuersio eucharistica fiat tota simul, vel potiùs paulatim, & successiuè.

4. Dicendum, quod fit tota simul. Nisi enim priùs conuertitur in corpus Christi vna pars panis, deindè alia, non prius ponitur sub speciebus vna pars Christi, deinde alia, neque Christus prius ponitur in vna parte specierum, deindè in alia, sed simul omnes partes panis conuertuntur in corpus Christi, & totus Christus ponitur sub omnibus partibus specierum. Rationem affert S. Thomas hoc art. 7. Mutatio enim fit successiuè ex triplici ratione: primo, quia forma suscipitur magis, & minus, eo pacto, quo quia suscipit magis, & minus, ægrotus sanatur paulatim, & successiuè: secundò, quia subiectum propter resistentiam contrarij, quod paulatim aufertur, paulatim suscipit formam, eo pacto quo aqua propter resistentiam frigoris, quæ paulatim destruitur, paulatim calefit; tertiò propter limitationem agentis, quod paulatim agit, & vincit resistentiam subiecti, & contrarij. Ex oppositis rationibus mutatio fit tota simul, ideoque forma substantialis, quia non suscipit magis, & minus, tota simul in ratione introducitur: corpus diaphanum, vt aer, quia est vltimò dispositum ad recipiendam lucem, & non habet contrarium resistens luci, recipit totam simul lucem: Sol, quia habebat infinitam virtutem, sanat statim perfectè sanabat ægrotos: sed substantia corporis Christi non suscipit magis & minus, non datur vllum subiectum resistens, sed Deus, qui est causa principalis conuer-

eucha-

eucharisticæ, habet infinitam virtutem; ergo conuersio eucharistica fit tota simul.

5. Secunda quæstio est, vtrum conuersio eucharistica fiat in instanti indiuisibili, vel in tempore diuisibili?

6. Dicendum, quod si in tempore præter partes indiuisibiles non dantur instantia indiuisibilia, proculdubio fit in tempore diuisibili: si autem dantur instantia indiuisibilia, vt cum Aristotele, S. Thoma, & aliis dixi quæst. 42. physicæ, fit in instanti indiuisibili. Probatur. Nam effectus, qui ponitur totus simul, connaturaliter debet poni per positionem, quæ sit tota simul; sed positio existens in tempore diuisibili non est tota simul, sed vna eius pars est prior, alia posterior; ergo effectus, qui ponitur totus simul, non debet poni in tempore diuisibili, sed in instanti indiuisibili. Sententia negans instantia indiuisibilia habet etiam hoc inconueniens, quod debet concedere ea, quæ ponũtur tota simul, poni per positionẽ, quæ non est tota simul, sed successiuè.

7. Tertia quæstio est, in quo instanti, vel tempore prolationis verborum fiat conuersio eucharistica?

Respondeo, quod fit in eo instanti, vel in eo diuisibili momento temporis, in quo verificatur, *nunc primo verba sunt sufficienter prolata, immediatè antè nondum erant sufficienter prolata.* Probatur: nam effectus physicè, vel moraliter dependens à causa successiua, non ponitur, nisi cum causa est sufficiẽter posita, neque differtur poni, cum primo causa est sufficienter posita; sed conuersio est effectus dependens à verbis consecrationis, quæ proferuntur successiuè; ergo conuersio non ponitur, antequam verba sint sufficienter prolata, neque cum primo verba sunt sufficienter prolata, differtur poni, adeoque conuersio fit in eo instanti, vel momento temporis, quo verificatur, *nunc primo verba sunt sufficienter prolata, immediatè ante non erant sufficienter prolata.* Quod autem sit hoc instans, nos non possumus assignare: sufficit, vt assignet Deus, qui ponit conuersionem.

8. Infertur primo, quod in eodem instanti, vel momento, in quo corpus Christi primo est sub speciebus, substantia panis primo non est sub speciebus, immediatè ante sub speciebus erat substantia panis, non autem corpus Christi.

9. Infertur secundo, quod si dantur instantia indiuisibilia, ac proindè corpus Christi primo est sub speciebus in instanti indiuisibili, non verificatur, quod substantia panis vltimo fuerit in instanti indiuisibili. Ratio est, quia vt docet Aristoteles 6. physicorum initio, antè instans non datur immediatè aliud instans; ergo antè instans indiuisibile, quo Christus primo est sub speciebus, non datur aliud instans indiuisibile, quo panis vltimò sit sub speciebus, sed datur tempus diuisibile, quo toto simul sumpto panis vltimo est sub speciebus, immediatè post sub speciebus non est amplius panis, sed corpus Christi. Ideo panis desinit per primum non esse in instanti indiuisibili, non autem per vltimum esse in instanti indiuisibili.

10. Ad 1. iuxta sententiam negantem instantia indiuisibilia, distinguo maiorem: omnis mutatio, quæ fit in tempore diuisibili, fit paulatim, & successiuè ex parte termini, nego: ex parte ipsius mutationis, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Conuersio eucharistica, si fit in momento diuisibili, fit paulatim ex parte ipsius conuersionis, sed fit tota simul ex parte termini. Nam per illam, & per singulas partes ipsius, omnes partes corporis Christi ponuntur simul sub speciebus eucharisticis, & partes substantiæ panis destruuntur, & non priùs destruitur vna pars, deindè alia.

11. Ad 2. nego maiorem, & dico, quod à causa, quæ ponitur successiuè, mutatio fit tota simul ex parte termini in instanti, vel momento, quo talis causa primo est sufficienter posita, vt explicatum est.

12. Ad 3. nego maiorem. In mutationibus instantaneis, & quæ fiunt totæ simul, idem est fieri, ac primo factum esse: ex. gr. idem est creari, ac primo creatum esse; ergo idem est panem conuerti in corpus Christi, ac primo conuersum esse. Loquendo igitur de rebus, quæ fiunt totæ simul, falsum est, quod cum fiunt, non sunt, & cum iam sunt, non amplius fiunt. Nam cum fiunt, primo sunt, & primo sunt factæ, & cum primo sunt, fiunt, imò hoc ipsum est illas fieri, ac primo esse, cum antè non essent.

QVAESTIO CXLIII.

Vtrum, & qua vnione corpus Christi vniatur accidentibus eucharisticis?

1. VIdetur corpus non vniri physicè accidentibus eucharisticis, primo, quia ad saluandum, quod Christus subsistet accidentibus, non est necessaria hæc vnio; ergo &c.

2. Secundo si daretur hæc vnio, deberet recipi tamquam in subiecto, non solum in accidentibus eucharisticis, sed etiam in corpore Christi; sed quando vnio recipitur in aliquo subiecto, etiam forma, quæ per talem vnionem vnitur, recipitur in eodem subiecto; ergo accidentia eucharistica reciperentur in corpore Christi tamquam in subiecto, quod est absurdum, siquidem accidentia eucharistica non sunt in subiecto.

3. Respondeo corpus, & sanguinem Christi succedere quidem substantiæ panis, & vini, sed non quoad omnia munera. Substantia enim panis antè consecrationem exercebat munus subiecti substentatiui, cui accidentia inhærebant, & tribuebant suos effectus formales

les primarios albi, rotundi &c. sed Christus non exercet munus subiecti substentatiui, cui accidentia inhæreant, & tribuant suos effectus formales primarios: siquidem accidentia eucharistica non substentantur ab vllo subiecto, nec tribuunt Christo suos effectus formales primarios albi, rotundi &c. ergo &c. Licet corpus, & sanguis Christi non succedant substantiæ panis, & vini in munere substentandi accidentia, tamen succedunt in munere substandi accidentibus, ita vt demonstrari possint, dicendo, *Hoc est corpus Christi, hic est sanguis Christi*. Quæritur ergo, per quid corpus, & sanguis Christi constituantur demonstrabiliter sub accidentibus, seu speciebus eucharisticis.

4. Scotus in 4. dist. 11. quæst. 6. & quidam alij apud Suarium disp. 47. sect. 3. dicunt corpus Christi substare demonstrabiliter speciebus per hoc præcisè, quod sit illis speciebus localiter præsens inseparabiliter ex promissione, qua Deus promisit corpus Christi mansurum in loco specierum, quandiù durant tales species.

Reijcitur hæc opinio. Nam si Angelus fieret localiter præsens speciebus consecratis, cum voluntate, & promissione nunquam se ab ijs separandi, quamdiù durant, non posset demonstrari, dicendo, *hoc est Angelus*, nec posset dici, quod manducando species, manducaremus Angelum; ergo vt corpus Christi ità substet speciebus, vt possit demonstrarari, dicendo, *hoc est corpus Christi*, & vt possit manducari, manducando species, non sufficit, vt sit illis localiter præsens inseparabiliter ex promissione, vt Scotus docet.

5. Suarius disp. 43. sect. 3. docet corpus Christi substare speciebus demonstrabiliter per hoc, quod sit localiter præsens inseparabiliter speciebus, & præterea per hoc, quod per potentiam obedientialem actiuè conseruet accidentia separata à subiecto.

6. Reijcitur. Nam si Deus influxu creatiuo conseruaret accidentia olei ex. gr. separata à subiecto, non posset demonstrari, dicendo, *hoc est Deus*, & tamen Deus esset illis accidentibus præsens, eaque conseruaret separata à subiecto; ergo vt corpus Christi substet demonstrabiliter accidentibus, non sufficit, vt sit illis localiter præsens, eaque conseruet separata à subiecto.

7. Cardinalis de Lugo disputatione 6. docet Christum substare demonstrabiliter accidentibus per illa duo quæ ponit Suarius, & præterea per hoc, quod accidentia habeant virtutem quamdam velut magneticam supernaturalem retinendi sub se corpus Christi, illudque trahendi, quocumque mouentur.

8. Dicendum contra tres istas sententias cum S. Thoma in 4. dist. 11. art. 1. ad 1. Cajetano 3. parte quæst. 75. art. 1. Aureolo, Capreolo, Paludano, Soto, Cardinali Alano lib. 1. de eucharistia cap. 34. 35. 36. & 37. Bellarmino lib. 3. de eucharistia, cap. 18. & alijs, quos refert Suarius disp. 47. sect. 3. quos sequuntur plures recentiores: corpus Christi constituitur sub speciebus eucharisticis per veram, & physicam vnionem cum speciebus, quæ vnio quia difficilè intelligitur, & explicatur, à citatis auctoribus dicitur ineffabilis, & incomprehensibilis.

9. Probatur primo auctoritate. Nam capite *hoc est* de consecratione, dist. 2. ex Augustino relato in sententijs Prosperi dicitur: *hoc est, quod dicimus, hoc modis omnibus approbare contendimus, sacrificium scilicet ecclesiæ duobus constare, & confici, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne, & sanguine, sicut Christi persona constat, & conficitur Deo, & homine*: sed Christus constat Deo, & humanitate physicè vnitis; ergo eucharistia constat corpore, & sanguine Christi, ac speciebus physicè vnitis. Rursùs S. Gregorius relatus à Magistro in 4. dist. 11. dicit: *quis fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri, summa, & ima sociari, vnum quid ex inuisibilibus, & visibilibus fieri*: sed vnum fit per physicam vnionem, & non per solam præsentiam localem, neque per virtutem magneticam; ergo &c.

10. Probatur secundo. Nam antè consecrationem substantia panis substabat demonstrabiliter accidentibus per vnionem realem, & physicam; ergo post consecrationem corpus, & sanguis Christi debent loco panis substare accidentibus per proportionalem vnionem realem, & physicam. Porrò hæc vnio est modus distinctus à corpore Christi, & accidentibus. Nam corpus Christi, & accidentia possunt existere, & esse localiter præsentia absque eo, quod physicè vniantur; ergo vniuntur per vnionem distinctam.

11. Quæritur, vtrum hæc vnio recipiatur tamquam in subiecto, non solum in accidentibus, sed etiam in corpore Christi.

Respondeo cum pluribus recentioribus, quod recipitur solùm in accidentibus, tamquam in subiecto, ad corpus autem Christi purè terminatur, proportionaliter, ac quæst. 2. de Incarnatione diximus vnionem hypostaticam recipi in sola humanitate, tamquam in subiecto, ad Verbum autem diuinum purè terminari, & sicut multi in philosophia dicunt vnionem animæ rationalis cum corpore recipi in solo corpore, ad animam autem purè terminari. Et quidem licet Cajetanus 3. p. quæst. 5. art. 2. videatur de hoc esse dubius, tamen S. Thomas in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 3. quæstiuncula 1. ad 3. videtur hoc satis expressè docuisse, cum dicit, quod secundum regulam traditã in 1. dist. 26. relatio ordinis est secundum rem in ipso pane, qui mutatur, non autem in corpore Christi, nisi secundum rationem termini, quia ipsum immutatum manet; ergo ex proportionali ratione relatio vnionis realiter erit in solis speciebus, non autem in corpore Christi.

12. Probatur primo: nam forma, quæ vni-

vnitur alicui per vnionem in eo instrinsecè receptam, tamquam in subiecto, recipitur in tali subiecto, vt patet inductione vniuersalissima; sed accidentia vnirentur corpori Christi per vnionem intrinsecè receptam in corpore Christi, tamquam in subiecto; ergo accidentia eucharistica essent in corpore Christi, tamquam in subiecto, quod est falsum: siquidem accidentia eucharistica non sunt in subiecto.

13. Probatur secundo: nam subiectum exigit, vt vbicumque ipsum est, ponatur forma, quæ est in illo; ergo si vnio Christi cum accidentibus esset in corpore Christi, tamquam in subiecto, in omnibus altaribus, in quibus est corpus Christi, deberet poni vnio cum omnibus accidentibus, cum quibus corpus Christi vnitur, & sic replicari deberent omnia accidentia, quod est absurdum. Ex eo, quod vnio eucharistica, cum sit modus, debeat esse in aliquo subiecto, ac non possit esse in corpore Christi, sequitur, quod sit solùm in accidentibus eucharisticis, tamquam in subiecto adæquato.

14. Potest quæri, vtrum vnio ita terminetur ad corpus Christi, vt sit illi intrinseca, vel extrinseca. Probabilius est, quod sit intrinseca, & quod Christus intrinsecè vniatur accidentibus, & aliquo pacto per accidentia perficiatur. Neque enim hoc repugnat statui corporis glorioſi. Corpus enim glorioſum potest moueri, & sic recipere motum localem, quo intrinsecè perficiatur; potest mutare situm &c. ergo potest etiam acquirere vnionem cum accidentibus, & proportionaliter perfici, ac perficitur per motum, situm &c.

15. Ad 1. patet ex dictis.

16. Ad 2. nego maiorem. Dictum est enim vnionem recipi in solis accidentibus, tamquam in subiecto, ad corpus Christi purè terminari.

QVÆSTIO CXLIV.

Vtrum, & quo pacto corpus Christi sit simul in omnibus locis, in quibus est Eucharistia?

S. Th. qu. 76. art. 5. 6.

1. VIdètur corpus Christi esse in loco specierum Eucharisticarum per vbicationem distinctam ab vbicatione specierum, & receptam in corpore Christi, tamquam in subiecto, vt docet Suarius disp. 47. sect. 2. & Cardinalis de Lugo disp. 5. sect. 7. & alij. Nulla enim res potest esse in loco, nisi per vbicationem in ipso receptam, ideoque in composito tot sunt vbicationes, quot entitates etiam penetratæ; sed corpus Christi est in loco specierum; ergo &c.

Respondeo ex eo, quod corpus Christi sit realiter in eucharistia, sequitur, quod sit in omni loco, in quo est eucharistia; sed eucharistia simul est in pluribus locis; ergo corpus Christi eodem tempore est sacramentaliter in pluribus locis, & ita est sacramentaliter in eucharistia, vt eodem tempore sit in cælo per suam realem præsentiam, & vbicationem naturalem. Hinc Vuiclefus apud Thomam Valdensem lib. 2. de sacramentis, cap. 72. & 73. Caluinus lib. 4. institutionum, cap. 17. Petrus Martyr contra Gardinerum obiecto 10. & sequentibus vsque ad 106. & Theodorus Beza lib. de Cæna Domini, sumpserunt occasionem impugnandi realem præsentiam corporis Christi in eucharistia. Impossibile enim est, inquiunt, vt corpus eodem tempore sit in pluribus locis.

2. E conuerso non solum omnes catholici, sed etiam Lutherani, alijque hæretici, qui contra sacramentarios docent corpus Christi esse realiter in eucharistia, fatentur diuina virtute posse corpus Christi eodem tempore esse sacramentaliter in pluribus locis, vel ità, vt in vno loco sit naturaliter, in alijs sacramentaliter: & hoc est de fide eo ipso, quod est de fide præsentia realis corporis Christi in eucharistia. Verum catholici diuiduntur in duas classes. Scotus in 4. distinct. 10. quæst. 2. Richardus eadem dist. quæst. 2. Gabriel, Marsilius, & alij, quos referunt, & sequuntur Bellarm. lib. 3. de Eucharistia, cap. 3. & Suarius disp. 48. sect. 4. & plures alij recentiores, dicunt non solùm posse corpus diuinitùs poni in pluribus locis sacramentaliter, vel in vno quantitatiuè, in alijs sacramentaliter, sed etiam posse poni simul in pluribus locis quantitatiuè. At S. Thomas 3. parte quæst. 76. art. 3. ad 3. & in 4. distinct. 10. quæst. 1. art. 1. S. Bonauentura in 4. dist. 49. 2. parte distinctionis, art. 2. Ægidius, Durandus, Capreolus, Ferrariensis, & alij, quos refert, & sequitur Vasquez disp. 189. cap. 4. docent non posse corpus poni simul in pluribus locis quantitatiuè, & circumscriptiuè, sed solum sacramentaliter, vel in vno loco quantitatiuè, in alijs sacramentaliter; & hanc sententiam ego secutus sum quæst. 28. Physicæ: & quia hæc quæstio disputari solet in Philosophia, non est hic examinanda.

3. Quæritur, vtrum corpus Christi sit in loco accidentium per vbicationem distinctam ab vbicatione accidentium, & receptam in corpore Christi, tamquam in subiecto?

Respondeo cum Patre Vasquez disput. 190. cap. 8. alijsque ab ipso relatis contra Suarium, & alios relatos in ratione dubitandi, corpus Christi esse in loco specierum, non per vbicationem receptam in ipso corpore Christi, sed per hoc præcisè, quod corpus Christi vniatur speciebus existentibus in loco per vbicationem receptam in quantitate specierum, siue accidentium.

4. Probatur: Vt enim dixi quæst. 27. Physicæ, in responsione ad 9. eo ipso, quod quantitas materiæ est in loco per vbicationem receptam in tali quantitate, & essentialiter affixam ipsi, quidquid vnitur tali materiæ, vel tali quantitati, per eandem vbicationem constituitur formaliter in tali loco: ex. gr. eo ipso, quod quantitas mei corporis est in hoc loco per vbicationem in ipsa receptam, mea autem anima vnitur meo corpori, mea anima est in eodem loco, neque ad hoc vt sit in tali loco, indiget alia vbicatione recepta in ipsa mea anima; sed corpus Christi vnitur quantitati, aliisque accidentibus eucharisticis, quæ quantitas est in loco per vbicationem in ea receptam; ergo corpus Christi per hanc ipsam vbicationem constituitur in loco, in quo est quantitas, & alia accidentia, nec indiget alia vbicatione recepta in ipso corpore Christi. Confirmatur: nam per hanc sententiam multò faciliùs explicatur mysterium eucharistiæ, vt iam patebit.

5. Infertur primo corpus Christi solùm per accidens esse in loco accidentium eucharisticorum. Ratio est, quia illud est in aliquo loco per se, quod vbicationem recipit in se, vel in sua quantitate, qua est quantum: illud autem, quod neque recipit vbicationem in se, neque in sua quantitate, qua est quantum, sed solum est in loco, quia vnitur corpori, vel quantitati, in qua recipitur vbicatio, est in loco solum per accidens, eo pacto, quo quia anima rationalis est in loco purè, quia vnitur corpori, quod in sua quantitate recipit vbicationem, est in loco solùm per accidens; sed corpus Christi est in loco accidentium purè, quia vnitur quantitati, & alijs accidentibus eucharisticis; ergo &c.

6. Infertur secundo, quod cum mouentur species eucharisticæ, corpus Christi mouetur per accidens. Ratio est, quia corpus Christi non recipit motum in se, neque in sua quantitate, sed solum mouetur motu recepto in quantitate specierum eucharisticarum, quibus vnitur.

7. Infertur tertio corpus Christi, motis speciebus, moueri localiter sine vlla sui mutatione intrinseca. Probatur: nam ità mouetur localiter, vt motus recipiatur solùm in speciebus vnitis corpori Christi.

8. Infertur quarto, corpus Christi esse totum in toto loco specierum, & totum in qualibet parte talis loci. Probatur: nam corpus Christi vnitur totum totis speciebus, & totum singulis partibus specierum, vt magis explicabitur sequenti quæst. ergo eo ipso est totum in toto loco specierum, & totum in singulis partibus talis loci, eo pacto, quo quia anima rationalis vnitur tota toti corpori, & tota singulis partibus corporis, est tota in toto corpore, & tota in singulis partibus corporis.

9. Infertur quinto, partes corporis Christi inuicem penetrari per accidens, non autem per se. Ratio est, quia illa per se penetrantur, quæ per se sunt in eodem loco, ita vt recipiant vbicationes inuicem penetratas, sed partes corporis Christi, puta caput, & pedes non sunt per se, sed solùm per accidens in eodem loco, ac non recipiunt vbicationes penetratas, sed solùm vniuntur ijsdem speciebus, & sic sunt per accidens in loco talium specierum; ergo &c.

10. Infertur sexto, neque de potentia absoluta corpus Christi posse vniri speciebus sicut de facto vnitur, quin sit per accidens in loco specierum, & localiter moueatur, cum mouentur species. Ratio est, quia corpus Christi est in loco specierum per hoc formaliter, quod vnitur speciebus existentibus in tali loco; sed posita tota causa formali, non potest non sequi effectus formalis; ergo implicat, vt corpus Christi sit vnitum speciebus existentibus in loco, & non existat in tali loco. Ex proportionali ratione quæstione 17. Physicæ in responsione ad quintum dixi implicare, vt accidentia sint in subiecto existente in aliquo loco, & non sint in tali loco.

11. Infertur septimo vnionem accidentalem, qua corpus Christi vnitur speciebus, esse supernaturalem quoad substantiam, vbicationem autem, qua corpus Christi existit in loco specierum, non esse supernaturalem quoad substantiam. Probatur: nam illud est supernaturale quoad substantiam, quod in nullo casu potest produci naturaliter: illud est naturale, quod potest naturaliter produci; sed vnio, qua corpus Christi, & singula eius partes vniuntur speciebus, & singulis partibus earum, in nullo casu potest produci naturaliter; vbicatio autem specierum potest produci naturaliter, imò de facto fuit naturaliter producta; ergo &c.

12. Infertur octauo corpus Christi esse in loco specierum præsentia, non circumscriptiua, neque propriè definitiua, sed sacramentali. Probatur: nam illud est in loco circumscriptiuè, seu quantitatiuè, quod secundum totam quantitatem, & magnitudinem est in toto loco, secundum partes magnitudinis est in partibus loci, puta secundum dimidium magnitudinis est in dimidio loci, secundum tertiam partem magnitudinis est in tertia parte loci: illud dicitur esse in loco definitiuè, quod totum est in toto loco, totum in singulis partibus loci, ita vt non sit extra talem locum, eo pacto, quo tota anima rationalis, vtpotè indiuisibilis, est in toto loco corporis, & tota in singulis partibus talis loci, vt non sit extra talem locum; sed totum corpus Christi est quidem in toto loco specierum, & totum in qualibet parte talis loci, sed ita, vt sit etiam extra talem locum, in cælo nimirum, & in aliis altaribus; ergo corpus Christi est in loco specierum

cierum, non circumscriptiuè, neque definitiuè, sed modo quodam excellentiori, qui potest dici sacramentalis, vt docet S. Thomas 3. parte quæst. 76. art. 5. in corpore, ad primum. Addo, quod sicut eo ipso, quod anima rationalis est in loco corporis per accidens per vbicationem corporis, per eandem vbicationem corpus est in loco circumscriptiuè, & quantitatiuè, anima autem est in loco definitiuè, sic eo ipso, quod corpus Christi est in loco specierum per accidens per vbicationem specierum, per eandem vbicationem species sunt in loco circumscriptiuè, corpus autem Christi est in loco sacramentaliter.

13. Ad argumentum patet ex dictis aliquas res posse esse in loco per vbicationem non receptam in ipsis.

QVÆSTIO CXLV.

Vtrum totus Christus sit sub singulis speciebus ex vi verborum, vel per concomitantiam?

S. Th. qu. 76. art. 1. & 2.

1. Videtur sub speciebus panis non esse totus Christus, sed solùm corpus Christi, non autem sanguis, & sub speciebus vini esse solus sanguis, non autem corpus. Eatenus enim sub speciebus panis vna cum corpore deberet per concomitantiam esse etiam sanguis, quatenus quæ sunt vnita, exigunt, vt vbicumque est vnum, sit etiam aliud; sed hoc est falsum: nam anima rationalis licet vnita sit capiti, non exigit, vt vbicumque est anima, sit etiam caput: siquidem anima est in pede, & non exigit, vt etiam in pede sit caput: Verbum est vnitum humanitati, & tamen non exigit, vt vbicumque est Verbum, sit etiam humanitas Christi: siquidem Verbum per immensitatem est vbique, & tamen non exigit, vt humanitas Christi sit vbique; ergo &c.

2. Respondeo, quod ex recentioribus hæreticis sacramentarij, vtpotè qui asserunt corpus, & sanguinem Christi in signo tantum, non autem re ipsa esse in eucharistia, panis autem est signum solius corporis, vinum est signum solius sanguinis, consequenter dicunt sub speciebus panis esse, hoc est significari, non totum Christum, sed solùm corpus, sub speciebus vini esse, hoc est significari, non totum Christum, sed solum sanguinem, vt videri potest apud Calvinum lib. 4. Institutionum cap. 17. §. 18. 35. & 49. Ex Lutheranis, qui admittunt realem præsentiam corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia, aliqui negant sub speciebus panis esse per concomitantiam etiam sanguinem, & totum Christum, sub speciebus vini cum sanguine esse etiam corpus, & dicunt hanc concomitantiam esse diabolicum inuentum. Alij, vt Brentius in confessione Vuitembergensi art. de Eucharistia, & omnes Vbiquetarij fatentur sub vtraque specie esse totum Christum. Lutherus aliquando affirmat, aliquando negat totum Christum esse sub vtraque specie. Videri potest Bellarminus lib. 4. de Eucharistia, cap. 21. & Vasquez disp. 180.

3. Contra relatos errores de fide est, & definitum in Concilio Constantiensi, sess. 13. in Concilio Florentino in instructione ad Armenos, & in Tridentino sess. 13. cap. 3. & sess. 21. cap. 3. totum Christum esse sub vtraque specie.

Hæc veritas probatur primo ex Scriptura, & Patribus. Primo enim 1. Ioan. 4. dicitur contra Ebionem, qui soluebat Christum negans eundem esse Deum simul, & hominem: *Omnis, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus*; sed hoc valet vniuersim contra eos, qui soluunt vnionem hypostaticam Verbi cum humanitate, vel vnionem naturalem corporis cum anima Christi, ideoque Irenæus lib. 3. cap. 18. Augustinus tractatu 6. in epistolam Ioannis, Leo epistola 10. & alij Patres vtuntur eo testimonio contra omnes Hæreticos quomodocumque soluentes Christum; qui autem dicunt corpus Christi esse in Eucharistia sine anima, & sanguine, aperte soluunt Christum; ergo &c. Secundo Ioannis 6 Christus dicit, *qui manducat me, viuet propter me*; sed Christus manducatur solùm sub speciebus panis; ergo sub speciebus panis manducatur totus Christus. Tertio, vt insinuat Tridentinum sess. 13. cap. 3. ad Romanos 6. dicitur *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur*; ergo post resurrectionem Christi in nullo loco est sine anima, & sanguine, alioqui n ibi esset exanime, & exangue; ergo neque in Eucharistia est sine anima, & sanguine; cum autem corpus Christi subsistat per subsistentiam Verbi, nullibi est anima sine subsistentia Verbi, ac proindè nullibi est sine diuinitate, quæ identificatur cum subsistentia Verbi, ac nullibi est sine tota Trinitate, quæ identificatur cum diuinitate, ac proindè tota Trinitas speciali quodam modo est in Eucharistia per concomitantiam. Eandem veritatem ex consensu omnium Patrum probat Bellarminus lib. 4. de Eucharistia cap. 21. Ex quibus patet præsentiam totius Christi sub vtraque specie non esse inuentum Scholasticorum, vt mentiuntur hæretici, sed esse dogma fidei traditum à Sanctis Patribus.

4. Probatur secundo eadem veritas ratione. Corpus enim Christi in eucharistia debet habere secum omnia, cum quibus ità vnitur, vt exigat ea deferre vbicumque est: sed corpus Christi ità est vnitum animæ, sanguini, ac diuinitati, vt exigat ea deferre, & habere secum, vbicumque est, & similiter sanguis

ità

ità vnitur corpori, vt exigat corpus habere, vbicumque est; ergo &c.

5. Debet aduerti, quod non eo ipso, quod duo vniuntur, vtrumque mutuò exigit habere aliud, vbicumque est: siquidem aliquando vnum tantum exigit habere aliud, vbicumque est, aliud id non exigit: ex. gr. caput hominis ità vnitur animæ rationali, vt caput debeat habere animam, vbicumque est caput, anima autem ità vnitur capiti, vt non exigat habere caput, vbicumque est anima: siquidem anima est etiam in pede, & tamen non exigit, vt caput sit in pede. Proportionaliter Verbum, & humanitas Christi ità vniuntur, vt humanitas exigat habere Verbum, vbicumque est humanitas, Verbum autem non exigat, vt humanitas sit, vbicumque est Verbum. Ad probandum igitur totum Christum esse sub vtraque specie, non debet assumi, quod cum duo vniuntur, vbicumque est vnum, debet esse aliud (hoc enim principium vniuersaliter sumptum est falsum) sed debet assumi, quod cum aliquid vnitur ità alteri, vt exigat illud habere vbicumque est, si ponitur in aliquo loco, debet illud aliud secum in eo loco habere, ac deferre: sed corpus ita vnitur animæ, sanguini, ac diuinitati, vt manente hac vnione, debeat illa habere, vbicumque est corpus; ergo &c.

6. Addo primo, quod quia anima rationalis est in loco corporis solùm per accidens, per hoc nimirum, quod sit vnita corpori existenti in loco, eo ipso, quod corpus Christi ponitur in eucharistia, etiam anima ponitur in eucharistia, ideoque implicat, vt corpus Christi ponatur in eucharistia sine anima sibi vnita. Ex opposita ratione, quia sanguis est in loco, non per vbicationem corporis, sed per vbicationem propriam receptam in ipso sanguine, posset de potentia absoluta sub speciebus panis poni corpus sine sanguine, sed non posset connaturaliter.

7. Addo secundo, quod quia corpus Christi vbicumque est, exigit habere secum, non solum sanguinem, sed etiam alios humores, & omnia accidentia independētia à loco, ideo sub specie panis vna cum corpore existunt, non solùm sanguis, sed etiam alij humores, & omnia accidentia independentia à loco. Quia rursus corpus exigit secū habere, ac deferre etiam aerem, quem continet intrà pectus, & intrà alias concauitates, probabile est, quod corpus Christi in eucharistia habeat secum etiam talem aerem, vt docet Suarius disp. 51. sect. 1. in fine.

8. Addo tertio, quod non solum S. Thomas 3. p. quæst. 76. art. 1. & cum eo omnes theologi, sed etiam Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 3. docet ita totum Christum esse sub vtraque specie, vt sub speciebus panis corpus quidem sit ex vi verborum, sanguis autem, anima, & diuinitas sub specie panis non sit ex vi verborum, sed vi naturalis connexionis, & concomitantiæ; sub speciebus autem vini, sanguis sit ex vi verborum, corpus autem, anima, & diuinitas sint vi naturalis connexionis, & concomitantiæ. Ideò existimo contrà Suarium disp. 51. sect. 2. non solum esse de fide, quod totus Christus sit sub vtraque specie, sed etiam, quod corpus sit sub specie panis ex vi verborum, sanguis, anima &c. propter naturalem connexionem, & concomitantiam.

9. Sed quæres primo, quid sit aliquid contineri sub speciebus ex vi verborum, vel solùm per concomitantiam?

Respondeo, quod illud dicitur esse sub speciebus ex vi verborum, quod verba consecrationis formaliter significant esse sub speciebus, ità vt eo ipso, quod non esset sub speciebus, verba falsificarentur, illud dicitur esse sub speciebus vi solius connexionis, & concomitantiæ, quod verba non significant esse sub speciebus, sed solùm ponitur sub speciebus, quia est connexum cū eo, quod verba significāt; sed verba, *hoc est corpus meum*; significant sub speciebus panis esse corpus Christi, ità vt eo ipso, quod sub speciebus panis non esset corpus, falsificarentur: at non significant sub speciebus panis esse sanguinem, animam, & diuinitatem; ergo sub speciebus panis ex vi verborum est solum corpus Christi, sanguis autem, anima, & diuinitas sunt per concomitantiam; & ex proportionali ratione sub speciebus vini ex vi verborum est solus sanguis Christi, corpus, anima, & diuinitas per conmitantiam, & propter connexionem cum sanguine. Hinc sequitur, quod si sanguis, & anima non essent vnita cum corpore Christi, non ponerentur sub speciebus panis, & si corpus, & anima non essent vnita cum sanguine, non ponerentur sub speciebus vini; & quia in triduo mortis Christi anima Christi erat separata à corpore & sanguine, ideò si in triduo mortis consecrata fuisset eucharistia, neque sub speciebus panis, neque sub speciebus vini fuisset anima Christi, vt docent communiter theologi, & insinuat S. Thomas 3. p. quæst. 81. art. 4. ad 3. Ex proportionali ratione sub speciebus panis cum corpore Christi non fuisset ille sanguis, qui erat separatus à corpore. Econuerso, quia in triduo mortis Verbum non fuit separatum à corpore, & sanguine Christi per resurrectionem reassumendo, in illo triduo, tùm sub speciebus panis, tùm sub speciebus vini fuisset per concomitantiam speciali modo Verbum diuinum.

10. Quæres secundo, quid intelligatur nomine corporis, quod ponitur sub speciebus panis vi verborum?

Respondeo plures esse sententias, quæ videri possunt apud Suarium disp. 51. sect. 1. & apud Vasquez disp. 186. cap. 1. Gabriel, & alij dicunt intelligi solam materiam primam. Durandus, Caietanus, & alij dicunt intelligi rationem communem corporis. Henricus dicit intelligi materiam cum forma corporeita

tatis, & cum formis partialibus carnis, ossium. Heruæus dicit intelligi corpus viuum constitutum per animam; ex quo sequeretur contra Tridentinum sub speciebus panis poni animam ex vi verborum.

11. Contra has sententias dicendum cum Suario disp. 51. sect. 3. & cum Vasquez disp. 186. cap. 3. qui pro se afferunt S. Thomam 3. p. quæst. 75. art. 6. ad 5. in verbis consecrationis, nomine corporis intelligitur corpus humanum Christi constans ex carnibus, ossibus, alijsque partibus organicis, abstrahendo ab hoc, quod sit corpus viuum constitutum per animam, quæ est forma corporis viui, vel sit corpus mortuum constitutum per formam cadauericam, quæ est forma constitutiua corporis mortui.

12. Probatur: nam illud intelligitur, & significatur per verba consecrationis, quod poni debet sub speciebus panis, ad hoc, vt verificentur verba: sed vt verificentur verba, debet poni sub speciebus panis corpus humanum Christi constans ex carne, & ossibus &c. abstrahendo ab hoc, quod sit viuum, vel mortuum, ideoque verba verificantur, seu sit viuum seu mortuum; ergo &c.

13. Hinc sequitur sub speciebus panis corpus inquantum viuum non poni ex vi verborum, sed solum per concomitantiam, siquidem ad verba verificanda non requiritur, vt corpus illud sit viuum. Ex proportionali ratione si eucharistia fuisset consecrata in triduo mortis, corpus Christi, inquantum mortuum fuisset positum sub speciebus panis, non ex vi verborum, sed per concomitantiam. Nam cum de facto esset mortuum, exigeret poni sub speciebus vt mortuum, & cum forma corporis mortui.

14. Dices. Actio, qua de facto in eucharistia ponitur corpus Christi, ponitur ex vi verborum: sed per illam actionem sub speciebus panis ponitur corpus Christi vt viuum; ergo corpus Christi vt viuum ponitur sub speciebus panis ex vi verborum, ac proinde anima, qua constituitur viuum, ponitur sub speciebus panis ex vi verborum.

Respondeo, distinguo maiorem: actio illa, in quantum abstrahit ab hoc, quod ponat sub speciebus corpus viuum, vel mortuum, ponitur ex vi verborum, concedo: in quantum est actio ponens corpus viuum, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ad verificanda verba non requiritur actio ponens sub speciebus panis corpus Christi vt viuum; ergo actio, in quantum ponit sub speciebus panis corpus Christi vt viuum, non ponitur ex vi verborum, sed ponitur, quia de facto corpus Christi est viuum. Videri possunt Suarius, & Vasquez locis citatis.

15. Ad argumentum in contrarium patet ex dictis. Totus enim Christus ponitur, sub speciebus panis, non quia omnia, quæ sunt vnita, inutuò exigant, vt vbicumque est vnum, sit aliud, sed quia corpus Christi exigit, vt vbicumque est, sit etiam anima, sanguis, diuinitas, & totus Christus, vt explicatum est.

QVAESTIO CXLVI.

Vtrum Christus sit totus in totis speciebus, & totus in qualibet parte specierum?

S. Tho. quæst. 76. art. 3. & 4.

1° VIdetur Christus non esse totus in qualibet parte specierum, antequam partes separentur; primo quia Tridentinum sess. 13. can. 3. dicit, *si quis negauerit in venerabili sacramento eucharistiæ sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit*; ergo implicat ante separationem non esse totum Christum sub singulis partibus specierum.

2. Secundo si totus Christus esset sub singulis partibus specierum, cum partes specierum sint minores, & minores in infinitũ, deberet esse totus sub infinitis partibus, ac proindè deberet illis vniri per infinitas vniones, quod est absurdum.

3. Tertio deberet etiam esse sub indiuisibilibus; sed cum species diuiduntur, loco diuisibilium continuatiuorum resultant indiuisibilia terminatiua, vt dixi in physica qu. 42. ergo sine noua consecratione inciperet esse de nouo sub talibus indiuisibilibus terminatiuis, quod est absurdum.

4. Quarto Christus, cum sit sub speciebus loco panis, non debet esse sub partibus ità paruis, vt sub ijs non posset conseruari substantia panis; ergo debet solum esse sub partibus determinatæ magnitudinis, sub quibus posset conseruari substantia panis, vt docuit Alex. 4. p. quæst. 10. memb. 7. art. 3. cui videtur consentire S. Bonauen. in 4. dist. 10. 1. p. distinctionis, art. vnico, quæst. 5.

5. Respondeo de fide est ex Tridentino sess. 13. & Can. 3. citato in primo argumento, & ex Florentino in instructione Armenorum, quod si post consecrationem, species panis, & vini diuidantur, facta separatione, totus Christus continetur sub singulis partibus separatis. Probatur hæc veritas ex ipso facto Christi. Vt enim patet ex illis verbis Lucæ 22. *& accepto calice gratias egit, & dixit, diuidite inter vos*, Christus prius consecrauit calicem, deinde dedit Apostolis diuidendum: sed Apostoli sub parte specierum vini, quam sumpserunt, totum Christum sumpserunt; ergo post diuisionem, & separationem specierum antè consecratarum, totus Christus manet sub singulis partibus.

6. Dubitatur, vtrum etiam cum hostia est continua, totus Christus sit in tota hostia, & totus in qualibet parte hostiæ, an potius

totus

totus sit in tota hostia, & pars in parte, vt videtur docuisse Altisiodorensis lib. 4. summæ, tractatu 5. cap. 4. & Albertus in 4. dist. 13. art. 11. licet Suarius disp. 52. sect. 2. & Vasquez disp. 186. cap. 2. eos putent immunes ab hoc errore.

7. Dicendum cum communi sententia: etiam cum hostia est continua, Christus est totus in tota hostia, & totus in qualibet parte hostiæ.

Probatur primo: nam vix est intelligibile, & parum est decens, quod Christus sit diuisibiliter totus in tota hostia, & pars in singulis partibus hostiæ; ergo debet esse indiuisibiliter totus in tota, & totus in singulis partibus hostiæ. Probatur antecedens. Quo pacto enim, diuisa hostia in particulas minimas, corpus Christi ita condensaretur, vt esset totum diuisibiliter in ea minima particula? Quo pacto, si consecraretur hostia maxima, corpus Christi ità rarefieret, vt esset diuisibiliter in hostia maxima? Quo pacto si consecraretur hostia longissima, & subtilissima ad modum fili, corpus Christi extenderetur diuisibiliter in figuram fili?

8. Probatur secundo: nam ex dictis de fide est, quod cum hostia consecrata diuiditur, totus Christus est in singulis partibus separatis; ergo etiam ante diuisionem totus erat in singulis illis partibus, siquidem per diuisionem non acquirit nouam præsentiam, & vnionem, quam antecedenter non haberet. Proportionaliter cum species vini consecratæ in duobus calicibus coniunguntur in vno calice, nulla pars specierum amittit præsentiam Christi; sed antè Christus erat in singulis partibus discontinuis; ergo totus remanet in ijsdem partibus continuis.

9. Quæres, vtrum sit de fide, quod cum hostia est continua, totus Christus est in singulis eius partibus?

Respondeo negatiuè cum Suario disp. 52. sect. 2. & cum Vasquez disp. 188. cap. 3. contrà Ledesmam, & alios relatos à Suario. Ratio est, quia Florentinum, & Tridentinum locis citatis, cum definiunt totum Christum esse sub singulis partibus specierum, addunt particulam, facta separatione; ergo noluerunt definire, vtrum ante separationem totus Christus sit sub singulis partibus specierum. Quia tamen hoc secundum infertur ex illo primo, ideo etiam hoc secundum est ità theologicè certum, vt opposita sententia communiter censeatur erronea, vel errori proxima.

10. Dicendum secundo cum S. Thoma, & alijs, quos referunt, & sequuntur Suarius disp. 52. sect. 2. & Vasquez disp. 188. cap. 3. contrà Alexandrum relatum in 4. argumento: Christus est totus, non solum in singulis partibus specierum determinatæ magnitudinis, sed in singulis partibus etiam minoribus, & minoribus in infinitum.

11. Probatur: nam si in aliqua particula hostiæ consecratæ non est totus Christus, vel in ea est pars Christi, vel nihil est Christi; si solum est pars Christi; ergo Christus in tali particula non est indiuisibiliter, sed diuisibiliter, quod est reiectum concl. 1. si in hac particula minima nihil est Christi; ergo in particula æquali proxima nihil erit Christi, idemque dic de alia, & alia; ergo in tota hostia constans ex talibus particulis nihil erit Christi, quod est contrà fidem; ergo cum ex principijs fidei citatè inferatur totum Christum esse in singulis particulis etiam minoribus, & minoribus in infinitum, concludit Vasquez loco citato contrariam sententiam posse censeri erroneam.

12. Dicendum tertio cum Suario disp. 52. sect. 3. & alijs, quos refert contrà Scotum in 4. dist. 10. quæst. 9. totus Christus est, non solum in partibus diuisibilibus, sed etiam in indiuisibilibus, adeoque in superficiebus, lineis, & punctis specierum, si dantur hæc indiuisibilia.

13. Probatur: nam corpus Christi succedit substantiæ panis; sed substantia panis non solum est in partibus diuisibilibus, sed etiam in indiuisibilibus specierum, ex. gr. sub superficie albedinis est proportionalis superficies substantiæ panis; ergo &c. Confirmatur: nam per consecrationem destruitur solum illa substantia panis, cui succedit corpus Christi; ergo substantiæ panis, quæ est sub indiuisibilibus accidentium, non succederet corpus Christi, talis substantia non destrueretur, adeoque non destrueretur tota substantia panis, quod repugnat Tridentino sess. 13. can. 2.

14. Ad 1. Tridentinum, & Florentinum definientia totum Christum contineri sub singulis partibus specierum, separatione facta, addiderunt illam particulam *separatione facta*, quia noluerunt definire, vtrum etiam ante separationem totus Christus esset sub singulis partibus, non autem, vt indicarent antè separationem non totum Christum esse sub singulis partibus.

15. Ad 2. si hostia constat ex infinitis partibus minoribus, & minoribus actu distinctis non est absurdum, quod Christus sit totus in illis infinitis partibus per vnionem, & præsentiam proportionaliter constantem ex infinitis partibus actu distinctis. Si autem hostia constat ex infinitis partibus potentia, non actu distinctis, proportionaliter Christus est in infinitis partibus per vniones, & præsentias solum potentia, non actu distinctas.

16. Ad 3. concedo maiorem, & minorem, & distinguo consequens: cum diuiditur hostia, Christus sine noua consecratione incipit esse de nouo sub indiuisibilibus terminatis, in quibus antè erat potentia, concedo; in quibus antè non erat potentia, nego. Sicut cum diuiduntur species non consecratæ, ac proinde loco vnius lineæ, & superficiei copulatiuæ succedunt duæ lineæ, & superficies terminatiua substantia panis, quæ antè erat actu in vna linea, & superficie copulatiua, & potentia in duabus lineis, & superficiebus terminatiuis incipit actu esse in duabus lineis, & superficiebus

bus terminatiuis; sic cum diuiduntur species consecratæ, substantia corporis Christi, quæ actu erat in vna linea, & superficie copulatiua, & potentia erat in duabus lineis, & superficiebus terminatiuis, de nouo incipit actu esse in duabus lineis, & superficiebus terminatiuis absque noua consecratione. Ratio est, quia cum corpus Christi substet accidentibus loco panis, quo ad hoc se habet, sicut se haberet panis. Videri possunt quæ de indiuisibilibus dixi quæst.41. Physicæ.

17. Ad 4. distinguo antecedens: Christus cum sit sub speciebus loco panis, non debet esse sub speciebus separatis ità paruis, vt sub ijs separatis non posset conseruari panis, concedo: non debet esse sub speciebus continuatis ità paruis, vt sub ijs separatis non posset conseruari panis, nego: & distinguo eodem pacto consequens. Sicut panis potest conseruari in partibus minoribus, & minoribus in infinitum, cum sunt continuæ, non autem cum sunt separatæ, sic corpus Christi est sub partibus specierum minoribus, & minoribus in infinitum, cum sunt continuæ, cum verò sunt separatæ, est solùm sub partibus tantæ magnitudinis, vt sub ijs posset conseruari panis, non autem est in partibus separatis ità paruis, vt in ijs non posset conseruari substantia panis.

QVÆSTIO CXLVII.

Vtrum, & quo pacto in eucharistia remaneant accidentia panis, & vini?

S.Th. qu.75. art.5. & tota qu.77.

1. VIdentur non remanere: primo quia Tridentinum sess.13. cap.2. docet remanere dumtaxat species; sed nomine specierum non intelliguntur accidentia realia panis, & vini, sed solùm aliquid, quod habeat speciem, siue apparentiam panis, & vini, licet non sit panis, neque vinum; ergo &c.

2. Secundo si remanerent accidentia, deberent remanere sine subiecto; sed repugnat, vt accidens remaneat sine subiecto; ergo &c.

Respondeo Alliacensem relatum à Suario disp.56. art.1. docuisse, quod quia sensibus non satis discernitur, vtrum in eucharistia dentur vera accidentia panis, & vini, potest probabiliter negari remanere vera, & realia accidentia, & potest asseri solùm dari aliquid, quod habeat speciem, siue apparentiam panis, & vini. Affinis est doctrina quorumdam philosophorum recentiorum, qui quia putant omnia corpora componi ex atomis, seù corpusculis, ac non dari accidentia realia distincta à substantia atomorum, asserunt nihil reale physicum remanere in eucharistia, species verò, quas Tridentinum sess.13. art.2. dicit remanere, nihil aliud esse, quam quasdam particulas, & quædam corpuscula corporis Christi, quæ seorsim ab alijs possunt excitare omnes sensationes, quas circa Eucharistiam facimus, corpore Christi glorioso ità modificante apparentiam sui, vt sentiantur tantum prædictæ particulæ, quæ dum causant apparentiam panis, & vini, dicuntur species panis, & vini. Addunt dici posse conseruari solas species intentionales panis, & vini, ac non conseruari accidentia realia.

3. Contra has opiniones dicendum primo cum S.Thoma quæst.77. art.1. aliisque Theologis fere omnibus: in eucharistia remanent accidentia realia panis, & vini, nimirum quantitas, figura, color, sapor &c. Probatur primo. Nam Apostolus 1. ad Corinthios 10. dicit, *Panis, quem frangimus, caro Christi est*; ergo in eucharistia datur aliquid, quod possit frangi; sed substantia panis non remanet, corpus Christi non frangitur, neque franguntur species intentionales; ergo remanet quantitas, & accidentia, quæ verè frangantur. Secundo Tridentinum sess.13. can.3. definit remanere species, & facta separatione specierum, sub qualibet parte specierum esse totum Christum; ergo remanet aliquid, quod possit separari, & diuidi; sola accidentia realia possunt separari; ergo &c. Tertio vniformis, & vniuersalis experientia non potest falli, saltem Deus deberet nos de hoc monere, & instruere, ne sequeretur error vniuersalis; sed est vniformis, & vniuersalis experientia omnium accidentium panis, & vini æquè post, ac ante consecrationem; ergo &c. Quarto secunda ex propositionibus Vuiclefi damnatis in Concilio Constantiensi sess.8. est, *accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento*; sed in relatis opinionibus non saluatur accidentia remanere absque subiecto, siquidem species intentionales panis, & vini essent in aere, tamquam in subiecto; ergo &c. Quinto eucharistia debet esse signum sensibile; ergo debet in eo dari aliquid reale sensibile, ac proindè accidentia panis, & vini, cum substantia non remaneat. Hinc sequitur accidentia in eucharistia esse eadem numero, quæ erant in substantia panis, & vini. Assumuntur enim panis, & vinum secundum sua accidentia, vt sint signum Christi sub ipsis latentis, & gratiæ conferendæ; ergo debent remanere eadem numero accidentia. Addo ad conuersionem requiri, vt fiat, remanente aliquo, quod sit idem numero.

4. Quæres, vtrum remaneant omnia accidentia realia panis, & vini, an sola accidentia immediatè sensibilia?

Respondeo, quod quia Concilia dicunt remanere solas species, nomine autem specierum videntur solum intelligi immediatè sensibilia, ideò Suarius disp. 56. sect. 1. existimat non esse certum remanere alia accidentia, quam immediatè sensibilia: probabilius tamen esse, quod remanent omnia. Verum vt benè arguit Vasquez disp. 194. si Concilia

mine specierum intellexissent sola accidentia immediatè sensibilia, cum definiunt remanere solas species, definirent remanere sola accidentia immediatè sensibilia; ergo certum esset alia accidentia non remanere, ac proindè non esset probabilius remanere. Dicendum igitur cum Soto in 4. dist. 9. quæst. 1. num. 1. & Vasquez loco citato, nomine specierum intelligi omnia accidentia realia panis, & vini, & omnia remanere, cum non sit maior ratio de his, quam de illis. Confirmatur. Nam ex vi consecrationis sola substantia panis, & vini cum suis modis debet perire, accidentia verò, quibus substabat substantia panis, & vini, debent remanere, vt ijs substet corpus, & sanguis Christi; ergo omnia debent remanere, præsertim cum remaneat quantitas, quæ est subiectum commune reliquorum accidentium, vt iam dicetur.

5. Dicendum secundo: in eucharistia accidentia panis, & vini remanent absque subiecto, cui inhæreant, & in quo sustententur.

6. Probatur primo: nam inter propositiones Vuiclefi damnatas à Concilio Constantiensi secunda est hæc: *Accidentia panis non remanent sine subiecto in eodem sacramento.*

7. Probatur secundo ex S. Thoma quæstione 77. art. 1. Nam accidentia panis, & vini, quæ remanent, non recipiuntur in substantia panis, & vini, quæ non remanet; non recipiuntur in corpore, & sanguine Christi, quæ non possunt affici accidentibus panis, & vini, præsertim cum sint gloriosa, & impassibilia; non recipiuntur in aere circumstante: siquidem aer retinens sua accidentia propria non potest simul recipere accidentia panis, & vini; ergo. Confirmatur. Nam videmus accidentia panis, dum mouentur, non recipi in aere circumstante, neque cũ aere penetrari, sed aerem pellere; sed nullum est aliud subiectum, in quo recipiantur; ergo non recipiuntur in vllo subiecto, cui inhæreant, & à quo sustententur.

8. Dicendum tertio cum S. Thoma quæstione 77. artic. 2. alijsque satis communiter. In eucharistia sola quantitas panis, & vini per se existit, ità vt non inhæreat vlli subiecto, alia accidentia recipiuntur in quantitate. Probatur: nam ex dictis quæstione 26. Physicæ alia accidentia recipiuntur immediatè in quantitate; ergo remanente quantitate, debent in illa recipi, ac sola quantitas, quæ immediatè recipitur in substantia, ablata substantia, debet ita remanere, vt non recipiatur in vllo subiecto.

9. Probatur secundo. Nam sensibus apparet in Eucharistia dari moles aliqua sensibilis, quanta, & resistens penetrationi, colorata, & alijs accidentibus affecta, qua diuisa, per accidens diuidantur calor, frigus, & alia accidentia, quæ in ipsa sunt, qua localiter mota, moueantur per accidens calor, frigus &c. sed hæc moles est quantitas; ergo reliqua accidentia recipiuntur in quantitate, ac sola quantitas remanet per se existens, ac nulli subiecto inhærens.

10. Dices. Si sola quantitas remanet absque subiecto, non est verum accidentia panis & vini remanere absque subiecto.

Respondeo, quod sicut licet forma substantialis sit in materia, quia tamen deuenitur ad materiam, quæ non est in vllo subiecto, dicitur, quod substantia non est subiecto, sic licet alia accidentia panis, & vini sint in quantitate, quia tamen deuenitur ad quantitatem, quæ est accidens non existens in subiecto, dicuntur accidentia non esse in subiecto. Cum ergo dicitur accidentia eucharistica non esse in subiecto, non negatur vnum accidens esse in alio, sed solùm asseritur collectionem accidentium eucharisticorum non esse in vllo subiecto.

11. Dicendum quarto cum Caietano 3. parte quæstione 77. artic. 1. quem sequitur Vasquez disput. 194. num. 16. quantitas panis, & vini in eucharistia per se existit ad modum substantiæ, non per puram negationem inhærentiæ, vt docet Scotus in 4. distinct. 12. quæstione 1. quem sequitur Suarius disp. 56. sect. 2. sed per modum positiuum proportionalem modo positiuo subsistentiæ, quo per se existit substantia, vt explicaui quæstione 13. Physicæ, & in tractatu de Incarnatione quæstione 21. Probatur: nam vt dixi locis citatis, si imperfectior modus existendi est positiuus, à fortiori perfectior modus existendi est positiuus; sed modus inhærentiæ, quo accidentia sunt in subiecto, est positiuus, vt fatentur Suarius, & aduersarij communiter; ergo à fortiori modus per se existendi est positiuus. Confirmatur: nam substantia per se existit per modum positiuum, vt docet Suarius; ergo etiam quantitas supernaturaliter per se existit per modum positiuum. Fateor hoc secundum argumentum non valere contra Scotum, qui docet substantiam per se existere per negationem inhærentiæ.

12. Dices: est de essentia accidentis, vt exigat recipi in substantia; sed hoc accidens non exigeret recipi in substantia; ergo non esset accidens; sed neque esset substantia; ergo esset chymericum.

Respondeo de essentia accidentis esse, vt exigat recipi in substantia, vel in vicesubstantia; hic autem modus exigit recipi in quantitate, quæ cum per illum constituatur per se existens ad modum substantiæ, constituitur vicesubstantia, vt iam magis explicabitur.

13. Infertur primo cum Vasquez contra Suarium, quantitatem in eucharistia non conseruari à Deo eadem actione, qua conseruabatur ante consecrationem. Ratio est, quia actio creatiua essentialiter differt ab eductiua: sed actio, qua quantitas conseruabatur ante consecrationem, erat actio eductiua, qua edu-

educebatur ex potentia subiecti, hoc est substantiæ panis, & vini, & actio, qua conseruatur post consecrationem, est creatiua, qua nimirum conseruatur, ità vt non educatur ex potentia vllius subiecti; ergo &c.

14. Infertur secundo quantitatem, cum existat ad modum substantiæ, euadere vicesubstantiam, & esse principium *quod* actionum, quæ procedunt immediatè ab accidentibus Eucharisticis, proportionaliter, ac earum actionum principium *quod* esset substantia panis, & vini, si remaneret sub accidentibus. Euadit etiam quantitas per talem modum per se existendi principium passiuum, ex quo educantur actiones, & alterationes, quibus alterantur accidentia eucharistica. Cum autem accidentia eucharistica ità alterantur, vt sub ijs non conseruaretur substantia panis, & vini, sed corrumperetur per generationem vermis ex. gr. Christus desinit esse sub illis accidentibus, ac Deo sub ijsdem reponente materiam primam, ex ipsa educitur, ac generatur forma substantialis vermis. Est enim regula generalis, quod Christus tamdiù remanet sub accidentibus, quamdiù sub ipsis remaneret substantia panis, & vini. Videri possunt S. Thomas quæst. 77. artic. 5. Suarius disp. 57. & Vasquez disp. 196.

15. Ad 1. Concilia nomine specierum intelligunt ea, quæ franguntur, mouentur, sentiuntur &c. sed hæc sunt accidentia realia panis, & vini, non autem accidentia intentionalia; ergo concilia nomine specierum intelligunt accidentia realia panis, & vini.

16. Ad 2. de essentia accidentis non est, vt actu inhæreat subiecto, sed vt exigat inhærere subiecto, sicut de essentia hominis est solùm, vt exigat discurrere, non vt discurrat actu; sed accidentia eucharistica exigunt inhærere subiecto, licet diuina virtute actu non inhæreant subiecto; ergo retinent essentiam accidentis.

TRACTATVS XX.

De forma Eucharistiæ, seu de verbis consecrationis.

QVAESTIO CXLVIII.

Vtrum Christus consecrauerit eucharistiam ijsdem verbis, quibus sacerdotes in Ecclesia consecrant?

1. Videtur Christus prius consecrasse, deinde dixisse, *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, ac proinde non consecrasse istis verbis, *hoc est corpus meum &c.* primò, quia vt Christus verè diceret, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, id, quod designabat, debebat iam esse corpus & sanguis Christi: ergo antequam Christus diceret, *hoc est corpus &c.* panis, & vinum, alia consecratione debebant esse conuersa in corpus & sanguinem Christi.

2. Secundò, vt colligitur ex Matthæi 26. Marci 24. & Lucæ 22. Christus priùs benedixit panem, deinde dixit, *hoc est corpus meum*: sed illa benedictione consecrauit; ergo &c.

3. Tertiò Marci 14. dicitur, *& accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes: & ait illis, hic est sanguis meus*: ergo priùs consecrauit, deditque calicem consecratum discipulis, illique biberunt, deinde dixit, *hic est sanguis meus.*

4. Respondeo S. Thomam 3. p. quæst. 78. art. 1. ad 1. referre tres sententias. Prima Innocentij 3. libro 4. de myst. miss. cap. 6. probabiliter docet, Christum nullis verbis consecrasse, sed vsum suprema potestate, quam habebat, consecrasse sola voluntate, vel solo tactu, vel alio signo, prout voluit. Hanc opinionem secuti sunt plures authores, quos referunt Suarius disp. 58. sect. 1. & Vasquez disp. 187. cap. 1. eamque defendit Catherinus tractatu de hac re, in quo docet Christum consecrauisse benedictione, deindè dixisse *accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, quæ verba putat non potuisse verificari, nisi antequam proferrentur, id, quod designabatur, esset corpus Christi.

Secunda sententia docet Christum consecrasse aliquibus verbis, sed non illis, quibus dixit, *hoc est corpus meum*, sed aliis, quæ protulit antè, & ab Euangelistis non sunt relata, ideoque à nobis ignorantur.

5. Tertia sententia docet Christum consecrasse verbis, quibus nunc vtimur ad consecrandum, sed illa bis protulisse, primò secretò, & tunc consecrasse, secundò publicè, cum post consecrationem dixit: *Accipite, & comedite, hoc est Corpus meum.* Præcipuum fundamentum harum sententiarum est, quod allatum fuit in primo argumento.

6. Contrà has opiniones dicendum cum omnibus ferè Theologis, quorum aliqui existimant relatas opiniones post Tridentinum non carere nota temeritatis: Christus consecrauit ijsdem verbis semel tantùm prolatis, quibus sacerdotes in Ecclesia consecrant.

7. Probatur primò. Nam Tridentinum sess. 13. cap. 1. dicit: *Maiores nostri &c. apertissimè professi sunt hoc tam admirabile sacramentum in vltima cœna Redemptorem nostrum instituisse, cum post panis vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere, & suum sanguinem, dissertis & perspicuis, verbis testatus est*; sed Christus eucharistiam instituit consecratione, qua panem & vinum conuertit in corpus, & sanguinem suum; ergo Christus consecrauit, non benedictione, sed verbis, quibus testatus est id, quod discipulis præbebat, esse corpus & sanguinem suum, dicens: *hoc est corpus meum: hic est sanguis meus.*

8. Probatur secundò ex Patribus. Tertullianus lib. 4. contrà Marcionem, cap. 40. dicit: *Acceptum panem, & distributum discipulis corpus suum fecit, hoc est corpus meum, dicendo.* Auctor sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum, relatis verbis illis, *Hoc est corpus meum*, dicit; *Ante verba illa, cibus ille communis nutriendo tantùm corpori commodus erat*; ergo censet panem mutatum fuisse in corpus per illa verba, *Hoc est corpus meum.* Chrysostomus hom. 60. ad Populum Anthiochenum docet Christum cum dixit, *Hoc est corpus meum*, verbum facto confirmasse. Paschasius in epist. ad Tredegardum dicit: *Invisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis verbi sui secreta potestate convertit, ità dicens: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum.*

9. Ad 1. distinguo antecedens: Vt Christus verè diceret, hoc est corpus meum, id, quod designabat, debebat iam esse corpus Christi, si ly *iam* significet antè prolationem verborum, nego: debebat iam, hoc est in vltimo instanti sufficientis prolationis verborũ esse corpus Christi, concedo; & nego consequentiam. Vt verba illa essent vera, sufficiebat, vt in vltimo instanti sufficientis prolationis, dependenter à verbis, sub speciebus poneretur, & primo esset corpus Christi. Verba enim illa sunt vera practicè, & efficiunt id, quod significant. Confirmatur. Nam Rex potest aliquem creare ducem exercitus per hæc verba, *tu es dux exercitus*; sed tunc verba illa sunt vera practicè per hoc, quod ille in primo instanti prolationis constituatur, & primò sit dux exercitus; ergo à pari.

10. Ad 2. Concedo maiorem, & nego minorem, ac dico Christum illa benedictione non consecrasse, sed panem, ac vinum ad cõsecrationem præparasse, sicut de facto sacerdotes priùs benedicunt panem, & vinum, deinde consecrant.

11. Ad 3. respondeo, quod Marcus per anticipationem narrat priùs quod factum est posteriùs, vt sæpè faciunt Euangelistæ, teste Augustino lib. 3. de consensu Evangelistarũ, cap. 1. Quod autem Marcus vsus fuerit anticipatione, probatur ex narratione aliorum Euangelistarum.

QVÆSTIO CXLIX.

Vtrum forma essentialis, & sufficiens consecrationis sint illa verba: hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.

S. Th. q. 78. art. 3. 2. 3.

1. VIdetur ad Eucharistiam non sufficere verba illa, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, sed requiri aliquam orationem, qua sacerdos petat à Deo, vt panis & vinum conuertantur in corpus, & sanguinem Christi, vt docuerunt aliqui recentiores Græci, ac præsertim Marcus Ephesius lib. de verbis consecrationis, Cabasilas in explicatione liturgiæ, quæ est 4. vel 6. tomo Bibliothecæ Patrum, & vt insinuat Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus in censura confessionis Augustanæ, cap. 16. primò quia in liturgijs Clementis, quæ habetur lib. 8. constitutionum, cap. 13. vel 17. sancti Iacobi, sancti Basilij, & sancti Ioannis Chrysost. quæ habentur tom. 4. vel 6. Bibliothecæ Patrum, sacerdos, postquam protulit verba consecrationis, dicit orationem, qua videtur postulare, vt panis mutetur in corpus, & vinum in sanguinem Christi; sed hoc non postularet, si iam facta esset mutatio; ergo &c.

2. Secundò plures Patres dicunt eucharistiam confici precibus sacerdotis; ergo præter illa verba *hoc est corpus meum*, requiruntur aliquæ preces.

3. Tertiò in liturgia Basilij post verba *hoc est corpus meum*, panis, & vinum vocantur antitypa, hoc est imagines, & figuræ corporis & sanguinis Christi; sed post consecrationem Eucharistia non est imago, & figura, sed est ipsum corpus, & ipse sanguis Christi; ergo &c.

4. Quartò videntur ad validè consecrandum non sufficere illa verba *hoc est corpus meum*, sed sequiri verba præcedentia, *qui pridiè, quam pateretur &c.* licet non sint de essentia formæ, vt docuerunt Scotus in 4. dist. 8. quæst. 2. & quidam alij. Si enim omissis verbis præcedentibus, sacerdos solùm dicat, *hoc est corpus meum*, non significat illud esse corpus Christi, sed corpus sacerdotis; sed ad validè consecrandum requiritur, vt sacerdos significet id, quod designat, esse corpus Christi; ergo &c.

5. Quintò videntur ad validè consecrandum vinum esse necessaria etiam verba consequentia, quibus Ecclesia Romana vtitur, *novi & æterni testamenti &c.* vt docuerunt Palud. in 4. dist. 8. quæst. 3. art. 2. Capreolus eadem dist. quæst. 1. art. 1. concl. 6. Petrus Sotus lib. de eucharistia, & alij. In Missali enim notantur litteris maiusculis, sicut præcedentia; ergo significatur illa esse de essentia consecrationis, sicut prædedentia.

6. Sextò Pius V. iussit in editione Romana expungi partem illam commentarij Caietani, in qua dicebat verba illa *novi, & æterni testamenti* non esse essentialia.

7. Septimò licet in baptismo hæc verba *ego te baptizo* sufficienter significent internã, & spiritualem hominis ablutionem, tamen non sufficiunt ad valorem baptismi, sed debet addi inuocatio Trinitatis; ergo licet verba *hic est sanguis meus* sufficienter significent consecrationem materiæ, tamen non sufficiunt ad consecrationem, sed addenda est expressio effusionis sanguinis Christi.

8. Respondeo circa formam, qua conficitur eucharistia, plures fuisse errores recentiorum hæreticorum. Primò enim, vt refert Bellarminus, lib. 4. de Eucharistia, & ex eo Valquez disp.

disp. 197. cap. 1. & Suarius disp. 58. sect. 3. Bucerus in cap. 26. Matthæi docuit ad conficiendam Eucharistiam non requiri ulla verba, sed sufficere, vt ex Christi præcepto panis frangatur, & manducetur. Secundo plerique hæretici recentiores docent requiri verba, non quidem significantia consecrationem materiæ, sed concionalia ad instructionem populi, sed non conueniunt in determinando, quænam verba sint adhibenda. Caluinus lib. 4. institutionum, cap. 17. §. 39. docet legendum esse caput 11. primæ ad Corinth. Alij dixerunt legendum esse caput 6. Ioannis. Anabaptistæ consecrabant his verbis, *accipe, ede, memento Domini*: alij vtebantur his verbis, *hic est panis meus*: alij dicebant solùm, *accipite & comedite*; *hoc facite in mei commemorationem*. Ex antiquioribus hæreticis pauperes de Lugduno, recitata oratione Dominica, & quibusdam aliis orationibus, populum benedicebant, vt testatur Guido Carmelita de hæresibus, cap. 9. & Plateolus verbo *pauperes de Lugduno*, num. 12.

9. Contrà hos errores omnes Theologi cum Magistro in 4. sententiarum, & omnes Canonistæ cum Gratiano de consecratione dist. 2. & in caput *cum Martha* de celebratione Missarum, & vniuersim omnes Catholici docent formam consecrationis esse illa verba *hoc est corpus meum*, *hic est sanguis meus*, vt colligitur etiam ex Florentino in instructione Armenorum.

Probatur primò. Nam Lucæ 22. Christus dixit Apostolis, *hoc facite in mei commemorationem*; ergo dedit illis potestatem faciendi eucharistiam, eo pacto, quo ipse fecerat; sed ipse Christus fecit eucharistiam, dicens, *hoc est corpus meum*, *hic est sanguis meus*; ergo sacerdotes iisdem verbis eucharistiam conficiunt.

10. Probatur secundò ex Patribus, qui videri possunt apud Bellarminum lib. 4. de Eucharistia, cap. 13. & apud Suarium disp. 58. cap. 7.

Posito, quod ad Eucharistiam conficiendam requirantur hæc verba, *hoc est corpus meum*, *hic est sanguis meus*, quæritur, vtrum hæc verba sufficiant, an ad valorem consecrationis panis addenda sit aliqua oratio, vt docent recentiores Græci relati in primo argumento, vel addenda sint verba antecedentia, *qui pridiè &c.* vt docuit Scotus relatus in 4. argumento & ad validè consecrandum vinum addenda sint verba subsequentia, *noui & æterni testamenti &c.* vt docuerunt Paludanus, & alij relati in quinto argumento.

11. Dicendum primò contra Græcos relatos in primo argumento: ad consecrandam eucharistiam non requiritur vlla oratio, sed sufficiunt verba, quibus dicitur, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. Conclusio est de fide.

12. Probatur primò. Nam vt fatentur ipsi Græci, Christus instituit Eucharistiam verbis, quibus dixit, *hoc est corpus meum* sine vlla præce, vel oratione: sed dedit potestatem Apostolis, & sacerdotibus faciendi eucharistiam eo modo, quo ipse fecerat, dicens, *Hoc facite in mei commemorationem*; ergo etiam sacerdotes efficiunt eucharistiam verbis, quibus dicunt, *hoc est corpus meum*, nec indigent alia prece, & oratione.

13. Probatur secundò: nam ipsi Græci, postquam protulerunt verba, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus &c.* eucharistiam proponunt populo adorandam; sed non proponerent populo adorandam, nisi ex antiqua fide maiorum credidissent statim panem, & vinum antè vllam orationem additam conuerti in corpus, & sanguinem Christi; ergo &c. Confirmatur. Nam in Lithurgia Æthiopum, quæ habetur tomo 4. aut 6. Bibliothecæ Patrum, prolatis illis verbis, *hoc est corpus meum*, populus statim respondet *Amen, Amen, credimus, & confidimus, & adoramus te Deus noster, hoc verè corpus tuum est*; ergo credunt statim antè vllam orationem superadditam panem conuerti in corpus Christi.

14. Probatur tertio: nam Tridentinum sess. 13. cap. 4. docet transubstantiationem colligi ex veritate verborum, quibus sacerdos nomine Christi dicit, *Hoc est corpus meum*; sed nisi statim panis conuerteretur in corpus Christi, hæc verba essent falsa; ergo &c.

15. Probatur quarto ex Patribus tùm Græcis, tum latinis, quorum testimonia refert Bellarminus lib. 4. de eucharistia, cap. 13. & Vasquez disp. 197. cap. 3.

16. Dicendum secundò cum S. Thoma 3. p. quæst. 78. art. 1. Alexandro, Durando, aliisque communiter, quos sequuntur Vasquez disp. 198. cap. 1. Cardinalis de Lugo disp. 11. sect. 3. & alij: forma essentialis consecrationis panis sunt solùm illa verba, *hoc est corpus meum* ac verba, præcedentia *qui pridiè* &c. non solùm non sunt de essentia formæ, sed neque sunt necessaria ad valorem consecrationis.

17. Probatur, & simùl soluitur fundamentum Scoti. Eatenus enim verba præcedentia *qui pridiè &c.* essent necessaria ad validè consecrandum, quatenus si illis omissis, sacerdos dicat *hoc est corpus meum*, significat potiùs id, quod designat, esse corpus sacerdotis, quam esse corpus Christi; sed omissis verbis præcedentibus, sacerdos per hoc, quod habeat intentionem verba illa proferendi in persona Christi, significat sufficienter id, quod designat, esse corpus Christi: ergo &c.

18. Probatur secundò ex Durando in 4. dist. 8. quæst. 2. Nam verba consecrationis per verba præcedentia determinantur solùm ad significandum id, quod Christus designabat, fuisse corpus Christi, non autem id, quod sacerdos habet in manibus, ac designat, esse corpus Christi; ergo si verba consecrationis deberent solùm determinari per verba præcedentia, non consecraretur panis, quem sacerdos habet in manibus, ac designat; ergo ipse Scotus debet fateri, quod cum consecretur panis, quem sacerdos habet in manibus verba consecrationis debent determinari

per

per intentionem, qua sacerdos velit illa verba proferre in persona Christi de eo, quod habet in manibus: sed hanc intentionem sacerdos potest habere etiam omissis verbis præcedentibus; ergo potest validè consecrare per hæc sola verba, *hoc est corpus meum*, omissis verbis præcedentibus.

19. Probatur tertiò. Nam verba necessaria ad significandum id, quod sacerdos designat, esse corpus Christi, sunt de essentia formæ; sed Scotus docet verba præcedentia esse necessaria ad significandum id, quod sacerdos habet in manibus, esse corpus Christi; ergo inconsequenter negat illa esse de essentia formæ.

20. Infertur ad consecrationem vini non esse necessaria verba præcedentia, *similiter & calicem &c.*

21. Dicendum tertiò cum Alexandro, S. Bonauentura, Durando, Marsilio, Soto, Gabriele, & alijs, quos referunt, & sequuntur Suarius disp. 58. sect. 3. Vasquez disp. 198. cap. 3. Cardinalis de Lugo disp. 11. sect. 4. & alij communiter contra auctores relatos in. 5. argumento: ad validè consecrandum vinum sufficiunt verba, *hic est sanguis meus*, vel *hic est calix sanguinis mei*, adeoque verba consequentia *noui, & æterni testamenti* non ità sunt de essentia formæ, vt sine ijs non possit validè consecrari vinum.

22. Probatur primò. Nam si omnia verba, quibus Ecclesia Romana vtitur in consecratione vini, requirerentur ad valorem consecrationis, sequeretur, quod cum S. Marcus, S. Iacobus, Græci, & Aethiopes in suis liturgiis, quæ habentur tomo 5. & 6. Bibliothecæ Patrum omittant aliqua ex his verbis, inualidè consecrarent, quod est absurdum. Porrò in liturgijs Iacobi, Marci, Basilij omittuntur verba, *mysterium fidei*, in liturgia Aethiopum omittuntur verba, *noui, & æterni testamenti, mysterium fidei*.

23. Paludanus concedit Græcos inualidè consecrare. Sed est absurdissimum Græcos antè schisma temporibus S. Iacobi, Marci, Basilij, Chrysostomi &c. quibus ecclesia Græca doctrina, & sanctitate fuit florentissima, errasse in re tanti momenti, & inualidè consecrasse; præsertim cum ecclesia Romana nunquam notauerit hunc errorem, sed eorum formas approbauerit, & in Concilio Florentino in literis vnionis admiserit eos validè consecrare. Capreolus respondet Græcos vel inualidè consecrare, vel cum ijs fuisse dispensatum. Sed contra est: nam ecclesia non potest dispensare in verbis, quæ ex Christi institutione necessaria sunt ad valorem sacramenti.

24. Probatur secundò. Nam est planè improbabile nullum Euangelistam retulisse omnia verba necessaria ad consecrandum: eo enim ipso tradidissent doctrinam valdè mutilam: sed nullus Euangelista retulit illa verba *mysterium fidei*, Paulus etiam prima ad Corinth. 11. illa omisit; ergo est planè improbabile illa verba *mysterium fidei* requiri ad valorem consecrationis. Confirmatur: nam quis dat, quod si Paulus consecrasset solùm verbis, quæ refert se accepisse à Domino, inualidè consecrasset: sed Paulus prima ad Corinth. 11. refert solùm ea verba, *hic calix nouum testamentum est in meo sanguine*; ergo ijs validè consecrasset, omissis alijs, hoc est *mysterium fidei, & qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*.

25. Probatur tertiò. Nam ad validè consecrandum panem sufficiunt ea verba, *hoc est corpus meum*, omissis illis, *quod pro vobis tradetur*, vel *pro vobis frangitur*, quæ adduntur à Græcis; ergo ad validè consecrandum vinum sufficiunt hæc verba, *hic est sanguis meus*, omissis reliquis, quæ adduntur ab ecclesia latina. Eadem enim est ratio.

26. Probatur quarto. Nam ideò ad validè consecrandum panem sufficiunt hæc verba, *hoc est corpus meum*, quia sufficienter significant id, quod designant, esse corpus Christi, sed etiam hæc verba *hic est sanguis meus*, omissis reliquis sufficienter significant id, quod designant, esse sanguinem Christi; ergo &c.

27. Dicendum quarto cum Cardinali de Lugo disp. 11. sect. 4. Patre Esparsa quæst. de eucharistia contra Vasquez disp. 198. cap. 4. verba illa *noui, & æterni testamenti*, licet non ità sint de essentia formæ, vt requirantur ad valorem consecrationis, imò cum proferuntur, supponant iam virtute priorum verborum factam fuisse conuersionem vini in sanguinem Christi, tamen spectant ad substantiam formæ, & in hoc sensu explicata vera est sententia S. Thomæ 3. p. quæst. 78. art. 3. dicentis illa esse de substantia formæ.

28. Probatur. Nam quæ cum partibus essentialibus componunt vnam integram rem magis explicatam, sunt partes non accidentales rei: ex. gr. quia partes, quas homo acquirit per nutritionem, & augmentationem cum partibus essentialibus, & primigenijs hominis componunt vnum integrum hominem, sunt partes non accidentales, sed substantiales hominis: sed verba illa *noui, & æterni testamenti* cum partibus essentialibus, *hic est calix sanguinis mei*, constituunt vnam integram formam magis explicatam, siquidem spectant ad prædictum, illudque magis explicant, ideoque exprimuntur literis maiusculis, & proferuntur à sacerdote per modum vnius formæ, & in Concilio Florentino in eius integra editione edita ab Horatio Cardinali Iustiniano ex manuscriptis Bibliotecæ Vaticanæ, proponuntur vt forma; ergo &c.

29. Confirmatur: nam licet in multorum sententia ad absoluendum sufficiant hæc verba *absoluo te*, tamen verba sequentia *à peccatis tuis*, componunt substantialiter formam absolutionis, quia faciunt vnum cum verbis antecedentibus essentialibus, illaque magis explicant; ergo à pari. Rursus cum dicimus hoc

hoc est corpus meum, & proferimus vltimam syllabam aliquanto explicatius, illa explicatior prolatio est pars substantialis formæ, quia magis explicat formam, eamque facit sensibiliorem; ergo &c.

30. Dices primo. Verba, quæ non concurrunt ad constituendū sanguinem sub speciebus vini, non sunt de substantia formæ: sed verba illa *noui, & æterni testamenti* non concurrunt ad constituendum sanguinem sub speciebus vini; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: verba quæ *non* concurrunt, sed faciunt vnum cum concurrentibus, illaque magis explicant, non sunt de substantia formæ, nego; si non faciant vnum, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Addo, quod concurrunt ad explicatius significandum sanguinem constitui sub speciebus; hoc autem sufficit, vt sint de substantia formæ. Confirmatur solutio exemplo allato formæ absolutionis.

31. Dices secundo: sequeretur Græcos, qui omittunt aliqua ex illis verbis, vti forma mutila, & proindè peccare.

Respondeo nego consequentiam. Non omnia, quæ sunt de substantia rei, talia sunt, vt sine ijs res sit mutila: ex. gr. in homine obeso, & pingui multæ partes sunt de eius substantia, sine quibus non esset mutilus, ideoque cum macrescit, non euadit mutilus. In casu nostro verba illa sunt de substantia formæ, quia forma magis explicatur, & tamen sine illis forma Græcorum non est mutila. Proportionaliter verba illa, *quod pro vobis tradetur* addita à Græcis in consecratione panis sunt de substantia formæ, quia magis illam explicant, & tamen latini illa omittentes non vtuntur forma mutila.

32. Ad 1. omissis alijs responsionibus minus solidis, quæ videri possunt apud Bellarm. lib. 4. de sacramento eucharistiæ, cap. 14. Suarium disp. 58. sect. 3. Vasquez. disp. 197. cap. 4. & Card. de Lugo, disp. 11. de eucharistia sect. 1. dicendum cum Bellarmino, & alijs, in citatis liturgijs per illam orationem non peti, vt panis fiat corpus, & vinum fiat sanguis Christi, sed solum peti, vt panis iam consecratus, qui iam reipsa est corpus Christi, fiat corpus Christi etiam nobis, quo ad effectus nutriendi, & pascendi nos, & dandi nobis remissionem peccatorum. Probatur hoc ex verbis liturgiarum. In Lithurgia Iacobi habetur. *Ipsum spiritum tuum sanctissimum demitte nunc quoque in nos, vt superueniens sanctificet, & efficiat panem corpus sanctum Christi tui, & calicem pretiosum sanguinem Christi tui, vt sit nobis, & his sumentibus in remissionem peccatorum, & in vitam æternam*; ergo sacerdos petit, non vt panis fiat corpus Christi, neque vt calix fiat sanguis Christi, sed vt panis, qui iam est corpus Christi, qui de se ipso dixit Ioan. 6. *ego sum panis viuus*, & vt calix, qui iam est pretiosus sanguis Christi, fiant sumentibus in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Idem est sensus orationum, quæ habētur in alijs Lithurgijs Basilij, Chrysostomi, Aethiopum, quarum verba videri possunt apud Cardinalem de Lugo loco citato hoc num. 32.

33. Confirmatur primo: nam cum sacerdos panem vocat corpus Christi, populus respondet *amen*: ergo significat se credere iam esse corpus Christi.

34. Confirmatur secundo, nam sess. vltima Concilij Florentini cum Græci ab Eugenio fuissent interrogati de oratione, qua post verba consecrationis, *hoc est corpus meum*, vidētur petere, vt panis mutetur in corpus Christi, responderunt se firmiter credere verbis illis dominicis sacramentum fieri, sed quemadmodum latini confecto sacramento, vtuntur illa oratione, *supplices te rogamus*, in qua petunt, *vt quotquot ex hac altaris participatione sumpserint, omni bene dictionem cælesti, & gratia repleantur*, ità Græcos quoque per proportionalem orationem petere, vt sacratissimum Christi corpus, & sanguis, peccatorum nostrorum remissioni, ac nostris animabus saluti fiat.

35. Ad 2. concedo antecedens, & nego consequentiam. Patres dum dicunt eucharistiam confici precibus sacerdotum, nomine precum comprehendunt etiam illa verba, *hoc est corpus meum*, cum sint pars precum, & proferantur inter preces canonis, vt patet.

36. Ad 3. Eucharistia etiam post consecrationem, & conuersionem potest vocari figura, & imago corporis, ac sanguinis Christi, vt authoritate præsertim Patrum probat Cardinalis de Lugo disp. 11. sect. 2. Ratio est primò, quia Eucharistia continet species panis, & vini, quæ sunt sacramentum tantùm, & sunt signum, & figura, atque imago corporis, & sanguinis Christi, vt existentium sub speciebus. Secunda ratio est, quia corpus & sanguis Christi, prout sunt in eucharistia, sunt figura, & repræsentatio eiusdem corporis, prout fuerunt in cruce, & speciali modo sanguis Christi sub speciebus vini est figura sanguinis Christi prout effusi in cruce.

37. Ad 4. pro sententia Scoti, dictum est in probatione secundæ conclusionis verba *hoc est corpus meum* ex intentione sacerdotis proferentis illa in persona Christi significare id, quod designatur, esse corpus Christi, non autem corpus sacerdotis. Ambrosius, & alij Patres, dum dicunt eucharistiam fieri verbis Christi, & referentes verba Christi afferunt etiam illa *accipite, & comedite*, afferunt, quia sunt verba Christi, non quia putent etiam illa necessaria ad conficiendam eucharistiam.

38. Ad 5. contrà tertiam conclusionem. In missali etiam verba illa noui & æterni testamenti &c. notantur litteris maiusculis, non quia sunt necessaria ad consecrationem, sed quia sunt de substantia formæ, vt explicatum est in quarta conclusione.

39. Ad 6. Pius V. iussit expungi partem illam

illam commentarij Caiet. qua dicebat, verba illa *noui, & eterni testamenti* non esse essentialia, non quia continerent doctrinam falsam, sed quia Caietanus non explicauerat doctrinam S. Thomæ, sed solum proposuerat suam sententiam, cum debuisset explicare; siquidem gerebat munus Commentatoris.

40. Ad 7. concedo antecedens, & nego consequentiam. Ex vsu & traditione Ecclesiæ colligitur ad valorem baptismi requiri essentialiter inuocationem Trinitatis: è contrario ex vsu, & traditione Ecclesiæ colligitur ad valorem consecrationis sufficere verba significantia conuersionem, vt explicatum est. Ratio congruentiæ potest esse, quia in baptismo homo accipit signum Trinitatis; ergo debet exprimi ipsa Trinitas: at per consecrationem solùm fit conuersio; ergo sufficit, vt per verba exprimatur conuersio.

QVÆSTIO CL.

Vtrum verba consecrationis proferantur recitatiuè, vel enunciatiuè?

1. VIdentur proferri solùm recitatiuè, siuè historicè, narrãdo nimirum, quod dicta fuerunt à Christo, vt docuerunt Innocentius 3. lib. 4. de mysterijs Missæ, cap. 17. Durandus in 4. dist. 8. quæst. 1. Maior eadem dist. quæst. vnica, Catherinus opusculo de verbis, quibus Christus consecrauit, Mirandulanus in sua Apologia, concl. 70. Salmeron tomo 9. in Euang. tract. 13. primo quia si sacerdos enunciatiuè diceret, *hoc est corpus meum*, significaret id, quod designat, esse corpus sacerdotis, non Christi.

2. Secundo in consecratione vini dicitur, *hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur*; sed hæc verba, si proferrentur enunciatiuè, essent falsa, cum falsum sit, quod sanguis Christi, qui est in calice, sit effundendus; ergo &c.

3. Tertio ex alia parte videntur proferri solùm enunciatiuè, vt docet Vasquez disp. 200. aliique apud ipsum. Sacerdos enim eatenus consecrat, quatenus nomine Christi enunciat id, quod designat esse corpus Christi: sed hoc est illa verba proferri enunciatiuè; ergo verba profert enunciatiuè: sed eadem propositio non potest proferri simul enunciatiuè, & recitatiuè; ergo proferuntur solùm enunciatiuè.

4. Quarto si verba consecrationis proferrentur enunciatiuè simul, & recitatiuè, pronomine demonstratiuo *hoc*, vt recitatiuè sumpto demonstraretur id, quod gerebat in manibus Christus, eodem vt sumpto enunciatiuè, demonstraretur id, quod sacerdos gerit in manibus; sed hoc repugnat; ergo.

5. Respondeo tres esse opiniones. Prima authorum relatorum in primo argumento docet verba consecrationis proferri solùm recitatiuè. Secunda authorum relatorum in secundo argumento docet proferri solùm enunciatiuè. Tertia Soti in 4. dist. 11. quæst. 1. 5. Suarij disp. 18. sect. 4. Cardinalis de Lugo disp. 9. sect. 3. & aliorum, docet proferri recitatiuè simul, & enunciatiuè, & hanc sententiam existimo veram.

6. Probatur proferri recitatiuè. Nam tunc verba aliqua proferuntur recitatiuè, & historicè, cum proferuntur, enarrando illa dicta fuisse ab alio: ex. gr. cum in Psalmo dicitur, *dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, propositio illa *non est Deus*, profertur recitatiuè; sed verba consecrationis proferuntur à sacerdote narrante illa dicta fuisse à Christo, siquidem sacerdos præmittit, *benedixit, & fregit, deditque discipulis suis, dicens, accipite, & comedite: hoc est corpus meum*: ergo &c.

7. Probatur iam proferri etiam enunciatiuè. Nam tunc verba proferuntur enunciatiuè, cum non solùm narratur illa dicta fuisse ab alio, sed etiam enunciatur id, quod per illa verba significatur: sed sacerdos non solùm refert Christum dixisse *hoc est corpus meum*, sed etiam in persona Christi enunciat id, quod designat, esse corpus Christi; ergo &c. Confirmatur: vt enim docet Tridentinum sess. 13. cap. 5. Ecclesia ex veritate verborum, quæ sacerdos profert nomine Christi, colligit panem conuerti in corpus, & vinum in sanguinem Christi; sed si sacerdos proferret verba solùm recitatiuè, colligeretur solùm panem, & vinum, quæ Christus in cæna designauit, conuersa fuisse in corpus Christi: hoc enim sufficeret ad verba verificanda: non autem colligeretur panem, & vinum, quæ sacerdos designat, conuerti in corpus Christi: siquidem hoc non requiritur ad verificanda verba recitatiuè solùm prolata; ergo verba proferuntur recitatiuè simul, & enunciatiuè. Confirmatur secundo. Nam ex eo, quod sacerdos designat materiam pronomine demonstratiuo *hoc*, Scholastici inferunt illam debere esse præsentem sacerdoti: sed si verba proferuntur solùm recitatiuè, hoc non inferretur, sed sufficeret vt materia fuisset præsens Christo, dum consecrauit; ergo &c.

8. Dicendum secundo contra aliquos, probabilius est verba non solùm de facto proferri recitatiuè simul, & enunciatiuè, sed etiam ad valorem consecrationis requiri, vt proferantur in vtroque sensu, ac non sufficere, vt proferantur solùm enunciatiuè.

9. Quod ad valorem consecrationis debeant proferri enunciatiuè, & conceditur ab authoribus citatis, & probatur. Nam ad valorem consecrationis non sufficit, vt narretur Christum dixisse *hoc est corpus meum*, sed requiritur, vt de materia præsenti, & designata nomine Christi enuncietur *hoc est corpus meum*; sed hoc est verba proferri enunciatiuè; ergo &c. Quod debeant proferri etiam recitatiuè, probatur. Nam verba debent proferri in persona Christi, & ideò non sufficit dicere *hoc est cor-*

pus

pus Christi, sed ad validè consecrandum dici debet, *hoc est corpus meum*, adeòque implicitè narratur Christum dicere hæc verba per sacerdotem; ergo &c. Fateor non esse necessarium, vt narretur Christum in vltima cœna dixisse hæc verba, sed solùm affero requiri, vt implicitè narretur Christum de facto dicere hæc verba per sacerdotem.

10. Ad 1. distinguo sequelam: si sacerdos enunciatiuè diceret nomine proprio, *hoc est corpus meum*, significaret id, quod designat, esse corpus sacerdotis, concedo; si diceret enunciatiuè nomine Christi, nego. Sacerdos loquitur in persona Christi, ideoque significat id, quod designat, esse corpus Christi, non autem sacerdotis.

11. Ad 2. respondent aliqui sola verba essentialia proferri enunciatiuè simul, & recitatiuè, verba illa, *qui pro vobis effundetur &c.* proferri solùm recitatiuè, neque hoc esse incõueniens. Addi potest ly *effundetur* significare idem, ac sacrificabitur, & libabitur: verum autem est sanguinem Christi vsque ad finem mundi in Eucharistia sacrificandum esse pro multis in remissionem peccatorum.

12. Ad 3. nego eamdem propositionem non posse proferri recitatiuè simul, & enunciatiuè. Cum enim aliquis dicit, vt *Aristoteles verè dixit, nullum violentum est durabile*, propositionem hanc, *nullum violentum est durabile*, profert recitatiuè simul, & enunciatiuè.

13. Ad 4. negatur esse absurdum, vt sacerdos pronomine demonstratiuo *hoc*, designet simul id, quod Christus gerebat in manibus, & id, quod in manibus gerit ipse sacerdos. Si enim sacerdos dicat, *ego nomine Christi enuncio de hoc, quod gero in manibus, id, quod Christus enunciauit de eo, quod manibus gerebat, nimirum, hoc est corpus meum*, pronomine *hoc* recitatiuè sumpto designat id, quod Christus gerebat in manibus, eodem pronomine enũciatiuè sumpto designat id, quod manibus gerit sacerdos. Porrò quod verba sumantur recitatiuè, patet ex verbis antecedentibus, quibus sacerdos dixit, *benedixit, & fregit, deditque discipulis suis dicens, accipite, & comedite, hoc est enim corpus meum.* Quod sumantur etiam enunciatiuè, sensibiliter patet ex eo, quod proferantur super materiam præsentem, nimirum panem, & vinum, designando illa pronomine demonstratiuo *hoc*.

QVÆSTIO CLI.

Vtrum verba consecrationis sint vera, antequam intelligatur positus effectus verborum.

1. Videntur esse vera, antequam intelligatur positus effectus verborum, qui effectus est, vt Christus sit sub speciebus. Verba enim faciunt suum effectum positionis Christi sub speciebus, quia cum proferantur nomine Christi, sunt essentialiter vera: ergo intelliguntur vera, antequam sit positus effectus verborum.

2. Respondeo Catharinum opere citato existimasse ad veritatem verborum consecrationis requiri, vt cum proferuntur, intelligatur iam positum obiectum, quod per ipsa enunciatur. Hinc infert primo, quod quia Christus de eo, quod manibus gerebat, verè dixit, *hoc est corpus meum*, illud, antequam hoc diceret, iam erat corpus Christi, ac proindè panis conuersus fuerat in corpus Christi benedictione, qua priùs panem benedixit, deindè dixit, *hoc est corpus meum.* Infert secundo verba consecrationis à sacerdote proferri solùm in sensu recitatiuo, ac proindè supponere obiectum affirmatum, quod obiectum est Christum dixisse, *hoc est corpus meum*, ac non posse verè proferri in sensu enunciatiuo, affirmando id, quod demonstrat sacerdos, esse corpus Christi, siquidem hoc obiectum non supponitur antecedenter positum. Videri potest Vasquez disp. 200.

3. Contra hanc opinionem dicendum, ad veritatem verborum consecrationis non requiri, vt cum proferuntur, intelligatur positum obiectum, quod per illa enunciatur, & affirmatur, sed sufficere, vt tale obiectum ponatur in posteriori, dependenter à prolatione verborum.

4. Probatur. Nam vt Rex verè dicat alicui, *ego te facio ducem exercitus*, non requiritur, vt ille intelligatur factus dux exercitus antecedenter ad verba Regis, sed sufficit, vt fiat dux exercitus dependẽter à verbis regis, & in posteriori natura; ergo vt verba, quibus Christus, vel sacerdos nomine Christi dicit, *hoc est corpus meum*, sint vera, non requiritur, vt id, quod demonstratur pronomine *hoc*, sit corpus Christi antè prolationem verborum, sed sufficit, vt sit corpus Christi dependenter à prolatione verborum, & in posteriori natura. Ratio à priori est, quia verba, *hoc est corpus meum*, significant solùm id, quod demonstrant, esse corpus Christi, abstrahendo ab hoc, quod sit corpus Christi dependenter, vel independenter à prolatione verborum.

5. Infertur verba consecrationis esse radicaliter vera, antequam pròducant suum effectum, formaliter autem esse vera, dependenter à sua operatione, & per ipsum suum effectum, & in posteriori natura. Probatur. Nam ex Arist. 1. Perihermenias cap. 9. ex eo, quod res sit, vel non sit, propositio est vera, vel falsa: ergo veritas formalis propositionis consistit in hoc, vt òbiectum ità se habeat, sicut enunciatur, vel saltem hoc supponit: sed per hanc propositionem, *hoc est corpus meum*, enunciatur id, quod demonstrat, esse corpus Christi; ergo veritas formalis illorum verborum consistit in hoc, vt id, quod demonstratur, sit corpus Christi; sed quod id, quod demonstratur, sit corpus Christi, est effectus verborum, siquidem Christus ponitur sub speciebus dependenter à verbis; ergo verba for-

maliter sunt vera per suum effectum, hoc est per præsentiam realem corporis Christi sub speciebus, quæ præsentia est effectus verborum. Veritas radicalis est determinatio propositionis ad hoc, vt sit vera, & conformis obiecto; sed verba consecrationis, antequam producant suum effectum, ex institutione Christi sunt determinata ad hoc, vt sint vera, & conformia obiecto, quod enunciant; ergo antequam producant suum effectum, sunt radicalitet vera. Verba igitur producunt suum effectum, quia sunt radicaliter vera, & vt per suum effectum sint formaliter vera, non autem producunt suum effectum, quia sunt formaliter vera. Rursus verba in priori, antequam producant suum effectum, sunt vera solùm radicaliter, & non sunt formaliter vera, sed præscindunt à veritate formali. Ideò Scotus in 4. dist. 8. quæst. 2. num. 23. dicit, verba pro eo priori esse neutra, hoc est nec vera, nec falsa formaliter, sed præscindere à falsitate, & veritate.

6. Quæres primo pro maiori explicatione verborum consecrationis, quid demonstretur pronomine *hoc*? Ratio dubitandi est, quia vel demonstratur substantia panis, vel accidentia panis, vel corpus Christi: si substantia, vel accidentia panis, forma consecrationis est falsa, siquidem falsum est substantiam, vel accidentia panis esse corpus Christi. Si demonstratur corpus Christi, propositio est identica, & non est contingens, sed æternæ, & necessariæ veritatis. Significatur enim *corpus Christi est corpus Christi*, quæ propositio est æternæ veritatis, & identica. Ad soluendam hanc difficultatem plures sunt opiniones, quas refert Vasquez disp. 201.

7. Respondeo pronomine demonstratiuo *hoc* non demonstrari formaliter panem, nec demonstrari in recto accidentia panis, sed in recto, & ad intellectum demonstrari id, quod substat accidentibus panis, in obliquo, & ad sensum demonstrari accidentia panis. Probatur prima, & secunda pars. Nam si formaliter, & in recto demonstraretur substantia, vel accidentia panis, sensus formæ esset, *panis est corpus Christi*, vel *accidentia panis sunt corpus Christi*: sed hæc sunt falsa; ergo forma esset falsa. Probatur tertia pars. Nam sicut cum dicitur, *hic est Petrus*, ad sensum, & in obliquo demonstrantur accidentia sensibilia Petri, ad intellectum, & in recto demonstratur id, quod substat accidentibus, ac sensus propositionis est, *id, quod substat istis accidentibus sensibilibus, est Petrus*, sic cum dicitur, *hoc est corpus meum*, per ly *hoc* ad sensum, & in obliquo demonstrantur accidentia sensibilia panis, ad intellectum, & in recto demonstratur id, quod substat accidentibus panis, & sensus propositionis est, *id, quod substat istis accidentibus panis, est corpus Christi.*

8. Infertur primo, quod sicut propositio, qua dicitur, *hic est Petrus* non est identica, sic propositio, qua dicitur, *hoc est corpus meum* est identica. Ratio est, quia ad propositionem identicam requiritur, vt idem affirmetur de se ipso sub eodem conceptu; cum autem affirmatur de se ipso sub diuerso conceptu propositio non est identica; sed cum dicitur *hoc est corpus meum*, affirmatur corpus Christi de se ipso sub conceptu substantis accidentibus panis, qui conceptus est diuersus à conceptu corporis Christi: ergo &c.

9. Infertur secundo eamdem propositionem non esse æternæ veritatis, sed contingentem. Ratio est, quia propositio, qua affirmatur aliqua veritas contingens, est contingens, & non est æternæ veritatis: sed propositio, qua dicitur, *hoc est corpus meum*, affirmat corpus Christi esse sub accidentibus panis, quæ veritas est contingens; siquidem corpus Christi posset non esse sub accidentibus panis; ergo &c. Propositio igitur illa, *hoc est corpus meum*, aequiualet huic, *corpus meum est sub his accidentibus panis*, quæ propositio manifestè est in materia contingenti.

10. Quæres secundo, quodnam tempus significetur per copulam *est* in consecratione?

11. Respondeo, quod copula *est* non significat corpus Christi esse sub accidentibus toto tempore, quo dicitur, *hoc est corpus meum*, neque significat corpus Christi esse sub accidentibus panis pro tempore, quo profertur copula *est*, alioquin propositio esset falsa. Nec corpus Christi neque est sub accidentibus panis toto tempore, quo profertur propositio, neque tempore, quo profertur copula. Significatur igitur per hanc, & alias similes propositiones, prædicatum conuenire subiecto pro aliquo tempore, vel instanti, quo profertur, vel terminatur propositio: & quia corpus Christi ponitur sub speciebus panis pro instanti, pro quo est sufficienter prolata tota forma, ideo forma est vera. Sicut igitur cum aliquis dicit, *ego dono tibi hanc rem*, propositio est vera, licet donatio non fit, nisi cum primo est prolata propositio, sic in casu nostro. Eadem enim est ratio.

12. Ad argumentum in contrarium distinguo antecedens: verba faciunt suum effectum, quia sunt vera radicaliter, concedo: quia sunt vera formaliter, nego: & nego consequentiam.

TRACTATVS XXI.

De effectibus eucharistiæ.

IMVS cum S. Thoma quæst. 7[illegible] de forma eucharistiæ. Sequitur, [illegible] cum eodem quæst. 79. disputem[illegible] de eiusdem eucharistiæ effectibus.

QVÆSTIO CLII.

Vtrum eucharistia conferat augmentum gratiæ, & iustificationis?

S. Thom. quæst. 79. art. 1.

1. EVcharistia causat gratiam. Conclusio certa est ex fide, & à nullo hæretico [illegible] gata,

gata, nisi ab ijs, qui negarunt vniuersim sacramenta causare gratiam. Probatur à fortiori ex testimonijs, ex quibus iam ostendetur eucharistiam causare augmentum gratiæ habitualis.

2. Vt refert Vasquez quæst. 103. cap. 1. Alexander Alensis 4. p. quæst. 10. mem. 8. art. 2. & S. Bonauentura in 4. dist. 12. quæstiuncula 2. art. 1. quæst. 3. existimarunt, quod sacramentum eucharistiæ non augeat gratiam, & charitatem secundum essentiam, sed solum secundum robur, dando homini vires, ne succumbat tentationibus, & secundum feruorem dilectionis actualis, ad quam excitatur in ordine ad vitanda peccata venialia. Videntur igitur isti auctores existimasse, quod eucharistia non augeat gratiam habitualem, sed solum robur, & dando homini per auxilia actualia vires contrà tentationes, ne illis succumbat, & contra peccata venialia, vt ab ijs mundetur.

3. Dicendum. Eucharistia non solùm dat auxilia actualia ad resistendum tentationibus, ad perseuerandum in gratia, & ad vitanda venialia, nec solùm excitat actualem deuotionem, qua gratia augetur ex opere operantis, sed etiam dat augmentum gratiæ, & charitatis habitualis ex opere operato, & sic auget iustificationem, & facit, vt qui iustus est, magis iustus euadat. Conclusio communiter censetur de fide. Omissis auctoritatibus, & definitionibus, quæ possunt vt cumque explicari, vt dicant solùm eucharistiam conferre augmentum gratiæ, abstrahendo ab hoc, quod sit actualis, vel habitualis.

4. Probatur primo ex Concilio Florentino in decreto fidei post vltimam sessionem §. 3. in quo Pontifex loquens de effectu eucharistiæ dicit: *huius sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumentis, est adunatio hominis ad Christum; & quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris eius vnitur, consequens est, vt per hoc sacramentum in sumentibus dignè gratia augeatur*; ergo iuxta doctrinam Concilij Florentini eucharistia auget illam gratiam, qua fideles Christo incorporantur, & membris eius vniuntur per gratiam habitualem, & charitatem; ergo iuxta Concilium Florentinum eucharistia auget gratiam habitualem, & charitatem. Confirmatur: nam in eodem decreto fidei definitur vniuersaliter sacramenta nouæ legis differre ab antiquis per hoc, quod sacramenta nouæ legis dignè susceptientibus conferant gratiam, quam sacramenta antiqua per Christum conferendam solum esse figurabant; sed hæc intelligenda sunt de gratia sanctificante, & gratum facente, non autem de solis auxilijs gratiæ actualis; ergo &c.

5. Secundo probatur ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 2. vbi dicitur: *Sumi autem voluit hoc sacramentum, tamquam spiritualem, & verum cibum, quo aluntur, confortantur viuentes vita illius, qui dixit, qui manducat me, ipse viuet propter me*; ergo sacramentum eucharistiæ confert vitam spiritualem; sed vita spiritualis consistit in gratia, & charitate spirituali, non autem in solis auxlijs gratiæ actualis; ergo &c.

6. Tertio probatur ex ijs verbis Christi Ioannis 6. *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*; sed vitam æternam habemus in nobis, non per auxilia gratiæ actualis, sed per gratiam habitualem, quæ sola est vita animæ, cum auxilia sint communia etiam ijs, qui sunt mortui per peccatum mortale; ergo eucharistia confert gratiam habitualem.

7. Quarto probatur ex epistola Cyrilli Alexandrini ad Nestorium, quæ approbata deinde fuit in Concilio Ephesino, & est decima inter epistolas Cyrilli, in qua dicitur: *ad mysticam benedictionem accedimus, & sanctificamur participes facti pretiosi corporis, & sanguinis Christi*; ergo iuxta doctrinam approbatam à Concilio Ephesino participes corporis, & sanguinis Christi sanctificamur; sed sanctitas consistit in gratia habituali; ergo eucharistia confert gratiam habitualem.

8. Gratia, quam confert eucharistia, non differt secundum substantiam à gratia, quam conferunt reliqua sacramenta, siquidem omnis gratia, est eiusdem rationis, sed solum differt ratione finis, & quia dat ius ad specialia auxilia ad talem finem consequendum. Eucharistia igitur quia est sacramentum institutum per modum cibi, & potus, ideo auget gratiam ad eum finem, ad quem ordinatur cibus, & potus; sed cibus, & potus ordinantur ad hoc, vt corpus nutriant, & augeant, & vt animam perficiant, vt reparent vires deperditas, & vt dent nouas vires ad exercenda opera vitæ spiritualis; ergo eucharistia auget gratiam ad hunc finem, vt nutriat, augeat, & perficiat vitam animæ, quæ consistit in ipsa gratia, & charitate, vt reparet vires deperditas per peccata venialia, & vt addat nouas vires in ordine ad exercenda opera vitæ spiritualis, hoc est actus supernaturales, ac, meritorios vitæ æternæ. Rursus sicut cibus, & potus sumitur ad hoc, vt ex cibo, & ex eo qui cibum sumit, fiat vnum, sic eucharistia, auget gratiam ad hoc, vt sumens perfectius, per charitatem vniatur Christo, & membris eius, iuxta illud Apostoli 1. ad corinthios 10. *vnum corpus sumus, qui de vno pane, & de vno calice participamus*. Quia vero vnumquodque sacramentum simul cum gratia dat speciale ius ad obtinenda auxilia specialia, quæ iuuent ad obtinendum effectum sacramenti, ideo etiam eucharistia vna cum augmento gratiæ dat auxilia specialia ab obtinendos eius effectus.

QVÆSTIO CLIII.

Quo tempore eucharistia causet gratiam?

1. QVatuor possunt distingui tempora. Primum est, antequam eucharistia manducetur; secundum est, in quo sumitur, & manducatur: tertium est, cum iam est sumpta, & manducata, & in stomachum traiecta, sed adhuc species non sunt corruptæ, adeoque Christus adhuc remanet sub speciebus: quartum est, postquam species sunt corruptæ adeoque Christus non remanet sub speciebus. Hoc supposito, constat apud omnes eucharistiam non conferre gratiam antequam sumatur, & manducetur, neque tempore, quo species iam sunt corruptæ, adeoquè Christus non remanet sub speciebus. Quæritur de tempore manducationis, ac de tempore, quo manet in stomacho, postquam fuit manducata,

2. Dicendum primo cum communi sententia, quam docet S. Thomas quæst. 80. art. 8. ad 6. eucharistia causat suum effectum, hoc est gratiam, cum sumitur, & manducatur. Probatur primo: nam Christus promisit gratiam manducantibus eius carnem, & bibentibus eius sanguinem, ideoque dixit Ioann. 6. *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam*: ergo &c. Secundo probatur, nam alia sacramenta conferunt gratiam in ipso vsu: E. G. baptismus confert gratiam in ipsa sumptione, qua sumitur baptismus; ergo etiam eucharistia confert gratiam in ipso vsu; sed vsus eucharistiæ est manducatio, & sumptio; ergo &c.

3. Sed hinc oritur difficultas molesta. Manducatio enim fit per motum successiuum, qui durat aliquo tempore; ergo remanet quærendum, vtrum eucharistia causet gratiam toto eo tempore, quo durat motus, vel solum aliqua parte temporis, & qua. Confirmatur difficultas: nam etiam cum eucharistiam detinemus in ore, dicimur illam manducare; ergo quæritur, vtrum tunc communicet gratiam, vel post?

4. Respondeo difficultatem esse communem reliquis sacramentis. Formæ enim sacramentorum consistunt in verbis; sed verba proferuntur per motum successiuum, qui durat aliquo tempore; ergo remanet quærendum, qua parte temporis sacramenta causent gratiam; sed etiam materia proxima aliorum sacramentorum consistit in applicatione materiæ remotæ: ex. gr. materia proxima baptismi consistit in ablutione, per quam applicatur aqua, quæ est materia remota: materia proxima confirmationis consistit in vnctione, per quam applicatur crisma, quod est materia remota: ablutio autem, vnctio &c. fiunt per motum successiuum, qui durat aliquo tempore; ergo &c.

5. Dicendum igitur, quod cætera sacramenta producunt gratiam in eo instanti, in quo primo verificatur, *nunc materia est sufficienter applicata, & forma est sufficienter prolata*, non toto tempore antecedenti adhuc non esset sufficienter applicata materia, vel non esset sufficienter prolata forma. Proportionaliter eucharistia confert gratiam in eo instanti, in quo primo verificatur, *nunc eucharistia est sufficienter manducata, tempore præcedenti adhuc non erat sufficienter manducata*. Ratio, est quia ex vna parte per hoc, quod eucharistia conferat gratiam, dum primo est id, quo perficitur manducatio, & sumptio, sufficienter verificatur, quod eucharistia conferat gratiam, dum manducatur, & sumitur. Ex alia parte dum dicitur, quod eucharistia confert gratiam, dum manducatur, debet intelligi de manducatione perfecta, non autem de imperfecta, qua posita, adhuc non verificatur, quod eucharistia est sufficienter manducata. Confirmatur: nam alia sacramenta conferunt gratiam, cum primo perficiuntur; ergo etiam sumptio eucharistiæ confert gratiam, cum primo perficitur. Si autem quæratur, quandonam eucharistia constituatur sufficienter manducata, dicendum, quod sicut alij cibi non sunt sufficienter manducati, cum detinentur in ore, neque dum descendunt per gulam, sed tunc primo sunt sufficienter manducati, quando primo sunt intra ventriculum; sic eucharistia tunc est sufficienter manducata, quando primo est intra ventriculum, ideoque tunc causat gratiam.

6. Hinc infertur, quod si quis accepta eucharistia, moriatur, antequam deglutiuerit, non accipit gratiam ex opere operato. Infertur secundo quod sicut statim, ac aliqua pars minima corporis abluta est aliqua particula æquæ, baptismus confert suum effectum, dummodo sufficienter sit prolata forma, sic statim, ac aliqua minima particula eucharistiæ peruenit ad ventriculum, eucharistia confert suum effectum.

7. Quæritur, vtrum eucharistia conferat gratiam, non solum in prima acceptione, sed etiam quandiu conseruantur species in ventriculo, ideoque quandiu Christus manet sub speciebus. Quatuor sunt sententiæ. Prima sententia Caietani in commentario art. 1. quæst. 79. & quorumdam aliorum, docet eucharistiam conferre gratiam toto illo tempore, quo durat sub speciebus, dummodo quis eucharistiam digne sumpserit, & ad explicandum id accomodat illud Christi Ioannis 9. *quando sum in mundo, lux sum mundi*. Secunda sententia Suarij hic disp. 67. sect. 8. docet, quod Christus dum conseruatur sub speciebus, si non augeatur dispositio, non producit nouam gratiam ex opere operato, si autem augeatur dispositio, producit nouam gratiam ex opere operato. Tertia sententia Paludani in 4. dist. 7. quæst. 8. docet, quod saltem eucharistia post primam sumptionem, dum conseruatur in stomacho, habet vim conferendi gratiam,

quam

quam non contulit in prima sumptione propter indispositionem recipientis. Quarta demum sententia Soti in quarto dist. 12. quæst. 2. art. 1. quem sequitur Vasquez. disp. 203 cap. 2. docet eucharistiam conferre gratiam semel tantum, ac totam simul in ipsa sumptione, non autem post.

8. Dicendum cum quarta sententia: eucharistia gratiam confert solum in ipsa sumptione, ac semel tantum, non autem post. Probatur primo, nam cætera sacramenta semel tantum producunt suum effectum, eumque totum simul; ergo etiam eucharistia; sed si produceret suum effectum, non solum in ipsa sumptione, sed etiam post, non produceret suum effectum semel tantum, neque totum simul, sed successiuè, ac toto tempore, quò durant species, & sæpius, hoc est quoties addimus nouos actus deuotionis; ergo &c. Confirmatur primo. Nam si dicatur, quod eucharistia causat suum effectum toto tempore quo est in stomacho, poterit etiam dici, quod causet suum effectum etiam toto tempore, quò est in ore, & quo deglutitur; sed hoc est falsum, & ab aduersarijs negatur; ergo &c. Confirmatur secundo: nam præsertim in materia sacramentorum nihil debemus dicere contra sensum communem; sed ante Caietanum scholastici omnes cum S. Thoma dixerunt eucharistiam tribuere suum effectum in ipsa actuali sumptione, ideoque S. Thomas quæst. 80. art. 8. ad 6. dicit, quod maxima deuotio requiritur in sumptione huius sacramenti, quia tunc producit suum effectum; ergo &c.

9. Probatur secundo ex absurdis, quæ sequuntur. Primo sequitur, quod qui sumpsisset eucharistiam indignè, adhuc posset percipere effectum illius, si durante eucharistia in stomacho, per contritionem se disponeret ad effectum recipiendum; sed est absurdum contra sensum communem, quod qui recipit eucharistiam indignè, & sacrilegè, possit percipere fructum illius; ergo &c.

10. Secundo sequitur eum, qui sumpsisset eucharistiam indignè, per se teneri ad procurandam iustificationem toto tempore, quo species sacramentales conseruantur in stomacho, adeoque si non procuret, perseuerare in actuali sacrilegio. Probatur sequela: eatenus peccat qui sumit eucharistiam indignè, quatenus impedit effectum eucharistiæ; sed etiam qui post sumptam eucharistiam indignè, si non iustificatur dum conseruantur species sacramentales, impedit effectum, quem eucharistia produceret; ergo perseuerat in actuali sacrilegio.

11. Tertio sequitur eucharistiam sumptã in maiori quantitate causare maiorem effectũ, quam si sumatur in minori quantitate. Probatur sequela: si enim sumatur in maiori quantitate, diutius conseruatur in stomacho; sed iuxta opinionem Caietani eucharistia, quo diutius conseruatur, eo producit maiorem gratiam, etiamsi non addatur noua dispositio; ergo, iuxta opinionem Caietani eucharistia sũpta in maiori quantitate confert maiorem gratiam; iuxta sententiam Suarij quo diutius conseruatur, eo producit maiorem gratiam, si addatur noua dispositio; sed vt plurimum fideles post sumptam eucharistiam perseuerant in faciẽdis nouis actibus deuotionis toto tempore, quo species sacramentales conseruantur in stomacho; ergo vt plurimum eucharistia sumpta in maiori quantitate conferret maiorem gratiam.

12. Quarto sequeretur, quod etiam ex dispositione accidentali stomachi, & ex casibus per accidens posset pendere, quod quis acciperet ex opere operato maiorem gratiam, vel minorem. Ex calore enim stomachi, & ex casibus per accidens potest oriri, vt species sacramentales citius, vel tardius corrumpantur; ergo posito, quod quis perseueret in nouis actibus deuotionis, potest etiam ex dispositione stomachi oriri, quod accipiat maiorem gratiam, vel minorem; sed hæc omnia sunt absurda, & contra sensum communem; ergo dicendum, quod eucharistia confert gratiam semel tantum, ac totam simul in actuali sumptione.

13. Obijcies: cibus materialis producit suum effectum nutriendi, ac roborandi corpus, quandiù durat in stomacho; ergo etiam eucharistia producit suum effectum spiritualem gratiæ, quamdiù durat, & conseruatur in stomacho. Respondeo argumentum nimis probare. Primo enim cibus in ipsa actuali sumptione non nutrit; ergo etiam eucharistia in ipsa actuali sumptione non deberet nutrire, causando gratiam. Secundo cibus causat suum primarium effectum nutriendi, postquam est corruptus; ergo etiam eucharistia deberet causare primarium effectum gratiæ post corruptionem specierum sacramentalium. Antecedens probatur: nam cibus nutrit, cum commutatur in substantiam alti; sed tuc iam est corruptus, ac mutatus primo in chylum, secundo in sanguinem &c.; ergo &c. Dicendum igitur, quod eucharistia quia est cibus spiritualis, conuenit cum cibo materiali in hoc, quod sicut cibus non nutrit corpus, nisi sumatur, ita eucharistia non nutrit animam, nisi sumatur: quo ad alia verò multa differt.

QVAESTIO CLIV.

Vtrum plures species eiusdem, vel diuersæ rationis successiuè sumptæ causent maiorem gratiam?

1. DVas sub hoc titulo quæstiones proponimus. Prima est, vtrum plures species eiusdem rationis successiuè sumptæ conferant maiorem gratiam; ex. gr. vtrum si sacre-

sacerdos in eadem Missa sumat plures hostias successiuè vnam post aliam, accipiat maiorem gratiam, quam si sumat vnicam hostiam. Secunda quæstio est, vtrum plures species diuersæ rationis conferant maiorem gratiam, quam vna tantum, adeoque vtrum sacerdotes, qui sumunt eucharistiam sub duplici specie, nimirum sub specie panis, ac vini, cæteris paribus, accipiant maiorem gratiam, quam laici latinorum, qui sumunt eucharistiam sub vna tantum specie: & vtrum laici, qui sumunt eucharistiam sub vtraque specie, accipiant maiorem gratiam, quam accipiant, cum illam sumunt sub vnica specie.

2. Quoad primam quæstionem certum est apud omnes, quod cum plures species eiusdem rationis sumuntur pluribus sumptionibus moraliter constituentibus plures communiones, conferunt maiorem gratiam: ex. gr. quod cum sacerdotes die Natalis dominici celebrant tres Missas, ac ter sumunt eucharistiam, procul dubio ter accipiunt gratiam eucharistiæ, adeoque accipiunt gratiam maiorem, quam si semel tantum eucharistiam sumpsissent. Quæritur, vtrum cum species eiusdem rationis sumuntur pluribus sumptionibus, quæ moraliter non constituunt plures communiones, conferant maiorem gratiam; ex. gr. vtrum si sacerdos in eadem Missa sumat successiuè tres hostias, vt sæpè fit ad illas consumendas, accipiat gratiam maiorem quam si vnicam tantum sumpsisset?

3. Dicendum cum communi sententia, quod cum quis sumit successiuè plures species eiusdem rationis sumptionibus constituentibus moraliter vnam communionem, non accipit gratiam maiorem. Docet hanc sententiam S. Thomas hic quæst. 79. ad tertium dicens. *Vnde nec si aliquis simul in vna Missa multas hostias consecrans sumat, participabit maiorem effectum sacramenti, in pluribus verò missis multiplicatur sacrificij oblatio, & ideo multiplicatur effectus sacrificij, & sacramenti.* Probatur conclusio: nam vnica communio semel tantum, ac totum simul confert suum effectum; ergo si plures sumptiones constituant moraliter vnicam communionem, non conferunt nouam gratiam. Confirmatur à posteriori ex absurdis. Nam sequeretur, quod vtilius esset sumere hostiam successiuè, ac diuisam in plura fragmenta, quã sumere simul, & indiuisã, & sumere sanguinẽ Christi per plures haustus, quam per vnicũ haustum. Hinc reijcitur sententia Suarij, qui consequenter ad sua principia docet, quod accedente noua dispositione, secunda sumptio confert nouam gratiam. Sequeretur enim idem absurdum, quod nimirum cæteris paribus, vtilius esset sumere hostiam diuisam in plura fragmenta, & per plures sumptiones, quam indiuisam, & per vnicam sumptionem.

4. Infertur primò, quod si quis sumens vnam hostiam non recipiat effectum sacramenti propter obicem peccati mortalis, ac deinde remoto obice per contritionem, vel per confessionem sacramentalem, sumat secundam hostiam, non recipit effectum sacramenti. Ratio est, quia non potest quis eadem moraliter communione manducare carnem Domini indignè, adeoque manducare sibi iudicium, & recipere effectum sacramenti; sed si in secunda sumptione reciperet gratiam, reciperet effectum sacramẽti eadem moraliter communione, qua manducasset corpus Domini indignè, adeoque manducasset iudicium, & condemnationem; ergo &c.

5. Secundo infertur, quod postquam aliquis sumpsit primam hostiam indignè, non tenetur conteri ante sumptionem secundæ, quia sumptio secundæ est communio merè materialis, siquidem non potest amplius producere suũ effectum, ideoque cum supponit primam sumptionem, non tam est communio, quam consumptio eucharistiæ, eo pacto, quo in sacramento baptismi ablutio, quæ supponit productum effectum baptismi per anteriorem partem ablutionis, est ablutio merè materialis, ac non producit vllum alium effectum.

6. Quoad secundam partem supponendum primo, quod sumptio eucharistiæ sub alterutra tantum specie sufficit ad conferendam gratiam. Probatur: nam de fide est speciem panis sufficere; sed eadem est ratio de specie vini; ergo &c. Ratio à priori est, quia sub vnaquaque specie est totus, & integer Christus, qui est fons totius gratiæ; ergo vtralibet species sufficit ad gratiam conferendam.

7. Supponendum secundò, quod cæteris paribus, gratiam eiusdem rationis, & æqualem confert eucharistia sumpta sub vna specie, ac sumpta sub alterutra: E. C. æqualem gratiam confert eucharistia sumpta seorsim sub specie panis, ac si sumeretur seorsim sub specie vini. Probatur: nam cum totus, & integer Christus sit tum sub specie panis, tum sub specie vini, non est ratio, cur diuersam, vel maiorem gratiam conferat sub vna specie, quam sub altera.

8. His præsuppositis, dubitatur vtrum eucharistia conferat maiorem gratiam sumpta sub vtraque specie, quam sub altera tantum, adeoque vtrum sacerdotes, qui sumunt eucharistiam sub vtraque specie, cæteris paribus, accipiant maiorem gratiam, quam laici latinorum, qui sumunt illam solùm sub speciebus panis.

9. Duæ sunt sententiæ. Prima Alexandri in 4. qu. 11. membro 2. art. 5. parte 3. ad 2. & aliorum, quos refert, & sequitur Vasquez disp. 215. cap. 2. docet eucharistiam conferre maiorem gratiam sub vtraque specie, quam sub altera tantum. Fundamentum præcipuum est, quia sacramentum eucharistiæ est institutum per modum integri conuiuij continentis cibum, & potum; sed diuersa est refectio, quæ causatur à cibo; ab ea, quæ causatur à potu;

ergo

ergo eucharistia sub specie panis, ac cibi tribuit vnam gratiam, & aliam gratiam tribuit sub specie potus, ac vini.

10. Secunda sententia communior antiquorum, & recentiorũ, ac S. Thomæ opusculo 58. cap. 26. sub finem, quam etiam insinuat tertia parte, qu. 80. art. 12. ad 3. S. Bonauenturæ, Richardi, Gabrielis, Caietani, Dominici Soti, Petri Soti, Ledesmæ, Rossensis, Hosii, Bellarmini, Alfonsi de Castro, Suarij hic disp. 66. sect. 6. & aliorum, præsertim qui scripserunt contra hæreticos nostri temporis, docet eucharistiam non conferre maiorem gratiam sub vtraque, quam sub altera tantum specie, & hanc sententiã existimo probabiliorẽ.

11. Probatur: nam eucharistia ex dictis num. 3. sumpta sub pluribus speciebus eiusdem rationis non confert maiorem gratiam; ergo neque sub pluribus speciebus diuersæ rationis. Probatur consequentia. Nam ideo eucharistia sumpta sub pluribus speciebus eiusdem rationis, ex. gr. sub pluribus hostijs, non confert maiorem gratiam, quia sub vnaquaque specie eiusdem rationis continetur totus, & integer Christus; sed etiam sub vnaquaque specie diuersæ rationis continetur totus, & integer Christus: nam sub specie panis non solum continetur corpus Christi, sed etiam sanguis, sub specie vini non solum continetur sanguis Christi, sed etiam corpus; ergo &c.

12. Confirmatur primò, & simul retorquetur fundamentum præcipuum sententiæ contrariæ. Nam ideo cibus, & potus materialis tribuunt diuersam refectionem corpori, quia in cibo non continetur potus, & in potu non continetur cibus; immò, quia vna pars cibi non continet aliam, & vna pars potus non continet aliam, ideò plures, & plures partes cibi, plures, & plures partes potus successiuè sumptæ tribuunt corpori nouam, & nouam refectionem; sed in eucharistia sub specie panis, ac cibi, non solum continetur caro Christi, quæ verè est cibus, sed etiam sanguis Christi, qui verè est potus; sub specie vini, ac potus non solum continetur sanguis Christi, qui vere èst potus, sed etiã caro Christi quæ est cibus spiritualis animæ; ergo eucharistia sub specie cibi debet tribuere refectionem non solum cibi, sed etiam potus; sub specie potus debet tribuere refectionem non solum potus, sed etiam cibi; ergo licet eucharistia sit instituta per modum integri conuiuij continentis cibum, & potum, tamen quia sub vnaquaque specie continetur cibus, & potus, hoc est caro, & sanguis Christi, sub vnaquaque specie continetur integrum conuiuium, adeoque quælibet species seorsim confert refectionem, & gratiam integri conuiuij spiritualis.

13. Confirmatur secundò: nam Concilium Tridentinum sess. 21. capite tertio dicit: *insuper declarat, quamuis redemptor noster, vt antea dictum est, in suprema cœna hoc sacramentum sub duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse etiam sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi, ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui vnam speciem solùm accipiunt*; ergo concilium ex eo, quod sub altera tantum specie contineatur totus, & integer Christus, infert eos, qui sumunt Eucharistiam sub vna tantum specie, non defraudari vlla gratia necessaria ad salutem; sed ex eo, quod sub vna tantum specie cõtineatur totus, & integer Christus, legitimè etiam infertur, quod qui accipiunt Eucharistiam non defraudantur vlla omnino gratia: cùm enim nihil plus sumatur sub duabus speciebus, quàm sub vna tantùm, non debet conferri maior gratia sub duabus speciebus, quàm sub vna tantùm; ergo &c.

14. Confirmatur tertiò: nam ex opposita sententia sequitur, quod Ecclesia interdicens non sacerdotibus communionem sub vtraque specie, omnes non sacerdotes in perpetuum priuauerit dimidio gratiæ Eucharisticæ, atque illa refectione, quæ confertur per modum potus, quod videtur valdè durum.

15. Opponitur primò. Frustra eucharistia esset instituta sub duplici specie, si sub vna tantùm conferret totum suum effectum. Respondeo, negando antecedens. Primò enim eucharistia est instituta ad repræsentandam mortem Christi; sed per hoc, quod seorsim consecratur corpus, seorsim sanguis, repræsentatur separatio sanguinis à còrpore facta in passione, & morte Christi, vt explicabitur infra, cùm agemus de Eucharistia, in quantum est sacrificiũ; ergo. Secundò eucharistia est sacramentum conferens refectionem spiritualem per modum integri conuiuij continentis cibum, & potum; sed integrum conuiuium continens cibum, & potum expressius significatur sub duplici specie panis, ac vini, quam sub vnica specie; ergo &c. Quia tamen sub vnica specie panis continetur non solum caro Christi, qui est cibus, sed etiam sanguis Christi, qui est potus, & è conuersò, ideo sub vnica specie sumitur cibus, & potus, adeoque totum conuiuium, & tota spiritualis refectio.

16. Opponitur secundò: sacramenta conferunt illum solùm effectum, quem significãt; sed Eucharistia sub specie panis significat solã refectionem per modum cibi, sub specie vini significat solam refectionem per modum potus; ergo eucharistia sub specie panis confert solam refectionem per modum cibi, non autem per modum potus; sub specie vini confert solam refectionem per modum potus, nó autem per modum cibi, adeoque diuersam gratiam confert sub specie panis, ac sub specie vini.

Respondeo, distinguo minorem: eucharistia sub specie panis immediatè significat solam refectionem per modum cibi, sed mediatè significat etiam refectionem per modum potus, concedo minorem; immediatè signi-

significat solam refectionem per modum cibi, ac mediatè non significat refectionem per modum potus, nego minorem; & nego cõsequentiam. Eucharistia sub specie panis immediatè significat solùm corpus Christi, qui est cibus, iuxta illud Ioannis 6. *caro mea verè est cibus*, ideoque immediatè significat solam refectionem per modum cibi: quia tamen corpus Christi in eucharistia est simul cum sãguine, ideo eucharistia mediatè significat etiam sanguinem; sed sanguis Christi verè est potus; ergo eucharistia sub specie panis mediatè significat etiam potum spiritualem, adeoque refectionem per modum potus; sed eucharistia sub specie panis causat totum effectum, quem significat, non solùm immediatè, sed etiam mediatè; ergo eucharistia sub specie panis non solùm causat refectionem per modum cibi, sed etiam per modum potus, adeoque causat refectionem integri conuiuij: & ex proportionali ratione eucharistia si sumeretur solùm sub specie vini, causaret refectionem etiam per modum cibi.

17. Opponitur tertiò: Clemens VI. in quadam bulla edita anno 1341. concessit Regi Angliæ, vt ad augmentum gratiæ communicaret sub vtraque specie: ergo existimauit communionem sub vtraque specie conferre augmentum gratiæ.

Respondeo Pontificem concessisse Regi Angliæ communionem sub vtraque specie ad augmentum gratiæ, non quia existimaret, communionem sub vtraque specie, supposita æquali deuotione, ac dispositione subiecti, conferre maiorem gratiam, quàm communionem sub vna tantùm specie, sed quia sperabat Regem Angliæ, obtento priuilegio cõmunicandi sub vtraque specie, sumpturum eucharistiam cum maiori deuotione, adeoque recepturum maiorem gratiam ex opere operato; siquidem sacramẽta conferunt gratiam etiam ex opere operato maiorem, aut minorem iuxta maiorem, aut minorem deuotionem, ac dispositionem recipientis.

18. Infertur primò, quod qui suscipit eucharistiam sub specie panis, ac deindè suscipit eamdem sub specie vini, etiamsi addat nouos, & maiores actus deuotionis, non accipit nouum effectum sacramenti. Ratio est, quia sumendo eucharistiam sub specie panis, iàm recipit totum effectum sacramenti; sed eucharistia in eadem moraliter communione confert suum effectum semel tantum, ac totum simul iuxta mẽsuram dispositionis, quæ ponitur antecedenter, & simultaneè, non autem iuxta mensuram dispositionis, quæ ponitur post; ergo &c.

19. Infertur secundò, quod si sacerdos postquàm recepit eucharistiam sub specie panis sacrilegè, adeoque sine effectu, iustificetur per contritionem, ac deindè recipiat eamdem eucharistiam sub specie vini, non recipit vllum effectum eucharistiæ. Ratio est, quia non potest in eadem moraliter communione manducare sibi iudicium, & recipere gratiam sacramentalem.

QVAESTIO CLV.

Vtrum adeptio gloriæ sit effectus eucharistiæ? Proponitur doctrina S. Thomæ.

S. Thomas qu. 79. art. 2.

1. REspondet S. Thomas adeptionem vitæ æternæ esse effectum eucharistiæ. Probat primò: nam Ioannis 6. dicitur, *si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum*; sed vita æterna est vita gloriæ; ergo. Probat secundò: nam in hoc sacramento quatuor possunt considerari: primò Christus, qui realiter est in eucharistia: secundò passio Christi, quæ per eucharistiam repræsentatur: tertiò vsus sacramenti, qui consistit in eo, vt sumatur per modum cibi, & potus: quartò demum species panis, & vini: sed hæc omnia causant adeptionem gloriæ; ergo &c. Probatur minor: nam primò Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, iuxta illud Apostoli ad hebræos 9. *noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt accipiant repromissionem vitæ æternæ*; ergo Christus etiam proùt existens in sacramento eucharistiæ, per suam passionem in sacramento repræsentatam causat nobis adeptionem vitæ æternæ, & cælestis hæreditatis, cuius testamentum nouum est dispositio; ideòque in forma consecrationis sanguinis dicitur: *hic est calix sanguinis mei, noui, & æterni testamenti*. Secundò vsus, quo sumitur sacramentum eucharistiæ per modum cibi, significat, & causat refectionem spiritualem: species panis, & vini significant & causant vnitatem; sed refectio, & vnitas spiritualis imperfectè solùm habentur in hac vita mortali, perfectè autem habentur solùm in vita æterna, vbi amplius non esuriemus, neque sitiemus, & perfectè, ac inseparabiliter vniemur Christo; ergo &c. Confirmat ex quodam testimonio Augustini tract. 5. in Ioannem.

2. Sicut passio Christi est quidem causa sufficiens gloriæ, sed non causat illam statim, sed oportet, vt prius compatiamur Christo, vt deinde cum Christo glorificemur: sic eucharistia est causa gloriæ, sed non statim gloriam causat, sed oportet, vt prius progrediamur ad gloriam, deinde illam consequamur, ideòque 3. Regum 19. de Elia dicitur, *quod comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei Horeb.*

3. Opponit secundò. Posita causa sufficienti, ponitur effectus; sed multi suscipientes eucharistiam non adipiscuntur gloriam; ergo &c.

Respondet, quod aliquando posita causa sufficiẽte, non ponitur effectus propter indispositionẽ subiecti, vt patet: nã procul dubio passio Christi est causa sufficientissima gloriæ, & tamen multi non adipiscuntur gloriam ex defectu ipsorum. Non est ergo mirum, quòd licet eucharistia ex se sit causa gloriæ, tamen multi

multi sumentes eucharistiam, non consequantur gloriam, quia ipsimet non se disponunt ad gloriam, sed potius ponunt impedimentum gloriæ.

QVAESTIO CLVI.

Vtrum eucharistia possit per se, vel per accidens conferre remissionem peccati mortalis.

1. Videtur eucharistia neque per accidens posse remittere peccatum mortale, ac conferre primam gratiam: primò quia cibus, & potus neque per se, neque per accidens possunt viuificare mortuum; sed eucharistia est sacramentum per modum cibi, & potus; ergo.

2. Secundò sacramenta conferunt solùm illos effectus, quos significant; sed eucharistia cùm sit instituta per modum cibi, & potus, significat solum effectum nutriendi viuos, non autem nutriendi mortuos; ergo.

3. Respondeo tres esse præcipuas sententias. Prima sententia erronea Lutheri in concione de digna præparatione ad suscipiendum sacramentum eucharistiæ, & in libro de captiuitate Babilonica, capite de eucharistia, quam secutus est Caluinus lib. 4. institutionum, cap. 17. & Kemnitius in secunda parte examinis Concilij Tridentini, sess. 13. cap. 2. & 3. docet sacramentum eucharistiæ per se esse institutum ad remissionem peccatorum etiam mortalium, adeoque non indignum, sed benè præparatum accedere eum, qui cum conscientia peccati mortalis ad eucharistiam accedit. Ratio huius illationis est, quia homo non indignè accedit cum conscientia peccati mortalis ad sacramentum per se institutum ad remissionem peccati mortalis: ex. gr. quia baptismus est per se institutus ad remissionem peccati mortalis, qui cum conscientia peccati mortalis accedit ad baptismum, non indignè accedit; ergo si eucharistia est per se instituta ad remissionem peccati mortalis, qui accedit ad eucharistiam cum conscientia peccati mortalis, non indignè accedit.

4. Secunda sententia plurium catholicorum, quos refert, & sequitur Suarius disp. 63. sect. 1. docet, quod licet sacramentum eucharistiæ non possit per se conferre remissionem peccati mortalis, tamen potest illam conferre per accidens. Non conueniunt tamen auctores huius sententiæ in explicando, quid requiratur ad hoc, vt sacramentum eucharistiæ per accidens conferat gratiam. Aliqui dicunt sufficere, vt quis accedat ad eucharistiam bona fide, hoc est sine conscientia peccati mortalis, itaut qui existimat se esse in gratia, quamuis non sit in gratia, iustificetur, etiamsi non præmiserit attritionem illius peccati. Aliqui, quos sequitur Suarius existimant requiri simul attritionem, & bonam fidem, adeoque neque iustificari eum, qui accedit ad eucharistiam attritus, sed cum conscientia peccati mortalis, neque iustificari eum, qui accedit sine conscientia peccati mortalis, sed non attritus.

5. Tertia sententia plurium, quos refert, & sequitur Vasquez disp. 208. cap. 3. docet eucharistiam neque per se, neque per accidens iustificare à peccato mortali.

6. Dicendum primò contra hæreticos: eucharistia per se non confert remissionem peccati mortalis, itaut ad talem remissionem conferendam per se fuerit instituta. Conclusio est de fide, & probatur primò ex Tridentino, quod sess. 13. cap. 2. agens de effectu eucharistiæ, nullum alium ei effectum assignat, quam nutritionem spiritualem, præseruationem à mortalibus, & à quotidianis culpis liberationem; sed si eucharistia per se conferret remissionem peccati mortalis, concilium debuisset assignare etiam hunc effectum; ergo &c. Confirmatur: nam Concilium canone 5. eiusdem sessionis damnat eos, qui dicunt, vel præcipuum effectum eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus prouenire; sed si eucharistia per se conferret remissionem mortalium, procul dubio talis remissio esset præcipuus effectus eucharistiæ, eo pacto, quo remissio mortalium est præcipuus effectus baptismi, & pœnitentiæ; ergo &c.

7. Probatur secundò ratione. Si enim sacramentum eucharistiæ esset per se institutum ad conferendam remissionem peccati mortalis, esset per se institutum ad dandam primò animæ vitam spiritualem; sed non est per se institutum ad dandam primò animæ vitam spiritualem, sed ad illam augendam, & conseruandam; ergo &c. Probatur minor. Cibus enim non habet vim dandi vitam mortuis, sed solum augendi, & conseruandi vitam in ijs, qui iam viuunt; sed eucharistia est instituta per modum cibi, & potus; ergo eucharistia non est per se instituta ad dandam primò vitam spiritualem gratiæ homini iam mortuo per peccatum mortale, sed ad augendam gratiam, & vitam spiritualem in ijs, qui iam viuunt spiritualiter per gratiam. Ex eo, quod eucharistia sit sacramentum per modum cibi, non sit autem dispositus ad sumendum cibum, qui non est viuus, sed mortuus sequitur, quod qui est in peccato mortali, non est dispositus ad sumendam eucharistiam, adeoque quod qui eucharistiam sumunt cum conscientia peccati mortalis, sumunt indignè, ac proindè iudicium sibi manducant, & bibunt.

8. Opponitur: in forma consecrationis dicitur, *hic est sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; ergo signum est, quod eucharistia primò, & per se est instituta ad remissionem peccatorum, adeoque potest per se conferre remissionem peccati mortalis.

Respondeo, negando consequentiam. Aliud enim est, quod sanguis Christi fuerit

per se effusus in remissionem peccatorum, aliud est, quod eucharistia sit per se instituta in remissionem peccati mortalis; sed in forma dicitur solùm, quod sanguis Christi fuerit effusus in remissionem peccatorum; ergo non potest ex hoc inferri, quod eucharistia fuerit instituta in remissionem peccati mortalis. Confirmatur: nam sanguis Christi est per se effusus in remissionem peccati originalis; ergo sequeretur eucharistiam esse per se institutã in remissionem peccati originalis, adeoque posset sumi etiam à non baptizatis ad obtinendam remissionem peccati originalis; quod aduersarij non admittunt.

9. Dicendum secundò: probabile est, quod eucharistia possit per accidens conferre remissionem peccati mortalis in casu, in quo quis illam sumit bona fide, & præmissa attritione supernaturali talis peccati. Hanc opinionem satis clarè insinuat S. Thomas hic qu. 79. art. 3. in corpore, vbi cùm dixisset eucharistiam non conferre remissionem peccati mortalis in eo, qui ipsam suscipit cum conscientia peccati mortalis, addit. *Potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati mortalis dupliciter: vno modo non perceptum alìu, sed voto, sicut cùm quis primò iustificatur à peccato; alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cuius conscientiam non habet. Fortè enim primò non fuit sufficienter contritus, sed deuotè, & reuerenter accedens consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati. Idem indicat in responsione ad primum.*

10. Probatur primò: nam ecclesia in quadam collecta dicit, *vt hoc sacramentum sumptum sit ablutio scelerum*; sed scelera sunt peccata mortalia; ergo eucharistia potest abluere peccata mortalia; non potest abluere peccata, quorum conscientiam habemus, vt dictum est conclusione superiori, neque potest dici, quod abluat à peccatis mortalibus, ab illis præseruando: nam qui præseruatur à sordibus, propriè non abluitur; ergo sacramentum eucharistiæ potest per accidens abluere peccata mortalia antea commissa, quorum conscientiam non habemus, & quorum veniam petimus cum Psalmista, dicentes, *ab occultis meis munda me Domine*: ergo si quis bona fide, existimans se esse in gratia, accedit ad eucharistiam, præmissa attritione vniuersali omnium peccatorum mortalium, consequetur remissionem omnium peccatorum mortalium. Confirmatur ex pluribus Patribus citatis à Suario disp. 63. qui dicunt eucharistiam conferre remissionem peccatorum; non confert remissionem peccatorum, quorum conscientiam habemus; ergo eorum, quorum conscientiam non habemus.

11. Probatur secundò ratione. Nam licet eucharistia sit instituta per modum cibi, adeoque non sit per se instituta ad viuificandos mortuos, sed ad nutriendos viuos, tamen continet Christum, qui habet virtutem viuificandi mortuos; ergo verisimile est, quod possit etiam mortuos viuificare, si mortui sint dispositi ad recuperandam vitam spiritualem, sed qui sunt in peccato mortali, si præmiserint attritionem vniuersalem, ac bona fide, sine conscientia peccati mortalis sumant eucharistiam, sunt dispositi ad recipiendam vitam spiritualem; attritio enim est sufficiens dispositio ad recuperandam vitam spiritualem per sacramentum pœnitentiæ; ergo &c.

12. Infertur primò, quod ad hoc, vt eucharistia per accidens conferat remissionem peccati mortalis, non sufficit bona fides, sed requiritur, vt præmissa fuerit attritio. Ratio est, quia licet Christus existens in eucharistia habeat vim viuificandi mortuos, tamen viuificat solum eos, qui sunt dispositi ad recuperandam vitam spiritualem; sed adultus, nisi præmiserit attritionem peccatorum mortalium, quorum est reus, non est dispositus ad recuperandam vitam spiritualem; ergo sicut non iustificatur in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ, quæ per se sunt instituta ad remissionem peccatorum mortalium, neque iustificatur per sacramentum eucharistiæ, quod non est per se institutum ad remissionem peccatorum mortalium. Datur nimirum lex vniuersalis, vt adultus in nullo casu obtineat remissionem peccati mortalis, quod non retractauerit per contritionem supernaturalem perfectam, vel imperfectam.

13. Infertur secundò bonam fidem sufficientem ad effectum, de quo loquimur, consistere in eo, vt quis sumendo Eucharistiam existimet inuincibiliter se non peccare mortaliter in tali sumptione. Siue igitur quis sumat eucharistiam bona fide, quia existimat se esse in gratia, seu sumat bona fide, quia licet existimet se non esse in gratia, tamen inuincibiliter putat licere sib non existenti in gratia eucharistiam sumere, habet bonam fidem sufficientem ad obtinendam per accidens remissionem peccatorum, quorum attritionem supernaturalem præmisit.

14. Infertur tertiò eucharistiam posse sumi quatuor modis. Primò potest ita sumi, vt sumens recipiat effectum per se eucharistiæ, hoc est augmentum gratiæ; secundò ita vt sumens recipiat effectum per accidens eucharistiæ, hoc est iustificationem, & remissionem peccati mortalis; tertiò ita, vt non solùm non recipiat effectum eucharistiæ, hoc est gratiam, sed etiam recipiat effectum contrarium, adeoque euadat reus noui peccati mortalis propter indignam sumptionem eucharistiæ: quarto ita, vt neque recipiat effectum eucharistiæ, neque effectum contrarium. Qui sumunt eucharistiam in statu gratiæ, recipiunt effectum eucharistiæ per se, hoc est augmentum gratiæ. Qui sumunt eucharistiam in statu peccati mortalis, sed bona fide, ac attritione præmissa, recipiunt effectum eucharistiæ per accidens, hoc est remissionem peccati mortalis. Qui sumunt eucharistiam mala fide, & cum con-

coscientia peccati mortalis, non solum non recipiunt vllam gratiam, sed recipiunt effectum contrarium: siquidem committunt nouum peccatum mortale sacrilegij per indignam sumptionem eucharistiæ, adeoque iudicium sibi manducant, & bibunt. Demum qui sumunt eucharistiam in statu peccati mortalis, & bona fide, sed non præmissa attrittione, neque recipiunt gratiam, neque recipiunt effectum contrarium, siquidem propter bonam fidem excusantur à peccato indignæ sumptionis.

15. Ad 1. distinguo maiorem: cibus, & potus, qui nõ conuertit alitum in se ipsum per suam virtutem vitalem, sed solum est conuertibilis in alitum per virtutem vitalem aliti, non potest neque per se, neque per accidens viuificare mortuum, concedo maiorem; cibus, & potus, qui per suam virtutem vitalem conuertit alitum in se ipsum, & non conuertitur in substantiam aliti, non potest per se, neque per accidens viuificare mortuum, nego maiorem: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Cibus, & potus spiritualis eucharistiæ per hoc differt à cibo, & potu materiali, quod cibus, & potus materialis nutrit solum per hoc, quod à virtute vitali aliti conuertitur in substantiam aliti, sed non habet virtutem vitalem conuertendi alitum in ipsum cibum; at cibus, & potus eucharisticus non conuertitur in substantiam aliti per virtutem vitalem aliti, sed per virtutem vitalem Christi conuertit alitum in substantiam Christi: siquidem homo per cibum eucharisticum incorporatur Christo, ac magis vnitur corpori mystico Christi; ergo cum cibus materialis debeat conuerti in substantiam aliti per virtutem vitalem ipsius aliti; mortuus autem non possit vllo pacto conuertere cibum in suam substantiam, siquidem caret omni virtute vitali; cibus materialis non potest vllo pacto viuificare mortuũ. At cibus eucharisticus per virtutem vitalem Christi conuertit hominẽ in se ipsum, illumque incorporat Christo; ergo potest per accidens etiam hominem mortuum viuificare, atque incorporare Christo. Confirmatur: nam licet qui caret gratia, sit spiritualiter mortuus, non tamen est ita mortuus, vt nõ possit per auxilia gratiæ actualis exercere aliquos actus supernaturales, quibus se disponat ad recuperandam vitam; ergo etiam potest manducare panem viuificum, & per accidens viuificari.

16. Infertur tertio, quod etiam alia quatuor sacramenta, nimirum confirmatio, extrema vnctio, ordo, & matrimonium possunt per accidens conferre primam gratiam, & remissionem peccati mortalis, cum præmissa attritione vniuersali, bona fide sumuntur in statu peccati mortalis. Et quidem quod sacramentum confirmationis per accidens conferat primam gratiam, docet satis expresse S. Thomas 3. p. quæst. 72. art. 7. ad 2. De sacramento ordinis, ac matrimonii videtur eadem ratio, ac de sacramentis eucharistiæ, & confirmationis. De sacramento extremæ vnctionis est maior ratio, siquidem effectus remissionis peccatorum insinuatur per formam, in qua dicitur: *Indulgeat tibi Deus quid quid per visum deliquisti* &c., & insinuatus fuit à Iacobo cap. 5. suæ epistolæ vbi dicit: *si in peccatis sit, remittentur ei.*

17. Ad 2. Respondeo, quod quia eucharistia est instituta per modum cibi, & potus, qui non conuertitur in substantiam aliti per virtutem vitalem ipsius aliti, sed per virtutem viuificam cibi conuertit alitum in corpus mysticum Christi, satis significat, quod licet per se sit instituta ad nutriendos viuos, illos magis, & magis incorporando Christo, ideoque non potest per se sumi in statu peccati mortali, tamen cum bona fide sumitur in statu peccati mortalis à subiecto per attritionem disposito ad recuperandam vitam spiritualem potest virtute viuifica ipsius Christi viuificare mortuum, & reddere illi vitam spiritualem.

QVAESTIO CLVII.

Vtrum eucharistia remittat peccata venialia? S. Tho. qu. 79. art. 4.

1. EVcharistia potest remittere peccata venialia, vt docet S. Thomas hic qu. 79. art. 4. & vt satis clarè insinuat Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 2. dicens, *sacramentum eucharistiæ sumi tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur*: ergo Concilium sentit eucharistiam non solum præseruare à venialibus, vt non committantur, sed etiam ab ijs commissis liberare. S. Thomas affert rationem desumptam, tùm ex sacramento, tùm ex re sacramenti. Ex sacramento quidem, quia eucharistia est sacramentum institutum per modum cibi nutrientis, ac reparantis id, quod in dies deperditur per actionem caloris vitalis; ergo eucharistia est instituta ad hoc, vt nutriat, & reparet id, quod quotidiè deperditur per calorem concupiscentiæ; sed propter calorem concupiscentiæ incidimus in culpas veniales quotidianas, quæ minuunt feruorem charitatis; ergo eucharistia ex sua institutione habet vim reparandi feruorem charitatis, & remittendi peccata venialia. Ideo S. Ambrosius lib. 5. de sacramentis, cap. 4. dicit, *quod iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis*. Ex re sacramenti probatur. Nam res significata, & causata per sacramentum eucharistiæ est charitas, non solum habitualis, sed etiam actualis; siquidem eucharistia excitat actum charitatis; sed actus charitatis aufert peccata venialia; ergo eucharistia aufert peccata venialia. Licet autem peccata venialia nõ sint cõtraria habitui charitatis, tamen sunt contraria actui, & feruori charitatis, ac proindè eucharistia, cum excitet actum charitatis, potest

remittere venialia ?

2. Quæres, vtrum eucharistia auferat peccata venialia ex opere operato ?

Respondeo duas esse sententias. Prima docet eucharistiam remittere venialia solum ex opere operantis, & indirectè, & concomitanter, vel consequenter, in quantum excitat actus charitatis, qui habent vim auferendi venialia, ideoque asserunt, quod posita æquali dispositione, ac deuotione, non plura peccata venialia remittuntur sumentibus, quam remittantur non sumentibus eucharistiam. Secunda sententia docet eucharistiam ex opere operato remittere peccata venialia, adeoque quod posita æquali dispositione, plura venialia remittuntur sumentibus, quam non sumentibus eucharistiam.

3. Dicendum: probabilibus est eucharistiam directe, & ex opere operato remittere peccata venialia. Probatur. Nam licet eucharistia non sit per se instituta ad auferendum peccatum mortale, tamen potest per accidens peccatum mortale remittere, cum sumitur bona fide, & præmissa attritione, quæ sine sacramento non sufficit ad auferendum mortale; sed eucharistia est per se instituta ad remittenda venialia; ergo à fortiori potest peccata venialia remittere, etiamsi actus operantis ex se, & sine sacramento non esset sufficiens ad remittenda talia venialia. Confirmatur: nam sicut cibus materialis per se, & directè aufert defectus causatos à calore vitali, sic eucharistia per se, & directè aufert defectus causatos à calore concupiscentiæ; sed peccata venialia sunt defectus causati à concupiscentia; ergo eucharistia per se, & directè aufert peccata venialia. Sicut autem licet eucharistia conferat gratiam ex opere operato, confert gratiam maiorem, aut minorem, iuxta maiorem, vel minorem dispositionem recipientis, sic aufert peccata venialia ex opere operato, sed aufert plura, vel pauciora peccata venialia, iuxta maiorem, vel minorem dispositionem recipientis.

QVAESTIO CLVIII.

Vtrum eucharistia remittat totam pœnam temporalem?

S. Th. quæst. 79. art. 5.

1. VT soluat quæstionem, præmittit S. Thomas eucharistiam posse considerari, & vt sacramentum, & vt sacrificium. In quantum sacrificium, offertur; in quantum sacramentum sumitur, ac proindè effectum sacrificij causat in eo, qui offert, vel in eo qui offertur, vel in eo, prò quo offertur; effectum sacramenti causat in eo, à quo sumitur.

2. Hoc, supposito, ponit duas conclusiones. Prima conclusio est: eucharistia in quantum sacramentum primo, & per se, ac directè causat solùm remissionem culpæ, remissionem autem pœnæ causat solùm indirectè, & consequenter, seù concomitanter. Probatur. Nam eucharistia per se, & directè causat solum illum effectum, ad quem est instituta, sed non est instituta ad satisfaciendum, sed spiritualiter nutriendum per vnionem cum Christo, & membris eius, proportionaliter, cibus vnitur nutrito; ergo per se, & directè non causat remissionem pœnæ, sed spiritualem nutritionem per charitatem, qua vnimur Christo, & membris eius; sed per actum, & feruorem charitatis consequimur consequenter, aut concomitanter remissionem non solum culpæ, sed pœnæ; ergo eucharistia consequenter causat remissionem pœnæ, non totius, sed iuxta deuotionem recipientis.

3. Secunda conclusio est: eucharistia in quantum est sacrificium, primo, & per se causat remissionem pœnæ. Ratio est, quia sacrificium per se ex sua institutione est satisfactorium prò pœna; ergo eucharistia in quantum est sacrificium per se est satisfactoria pro pœna, & sic causat remissionem pœnæ. Addit, quod quia in satisfactione magis attenditur effectus offerentis, quam quantitas rei oblatæ, ideoque Dominus Lucæ 22. de muliere quæ obtulit duo minuta, dixit, quod obtulerat plus, quam alij, ideo licet Christus, qui offertur in eucharistia, posset satisfacere pro tota pœna omnium peccatorum, tamen sacrificium eucharisticum non semper satisfacit prò tota pœna, sed iuxta deuotionem eorum, pro quibus offertur.

4. Prò maiori explicatione doctrinæ S. Thomæ quæri potest, vtrum eucharistia remittat pœnã ex opere operãtis, vel ex opere operato.

Dicendum, quod aliquo pacto remittit pœnam temporalem ex opere operato, & concomitanter, & consequenter, non autem primò, & per se. Probatur: nam eucharistia ex dictis qu. 57. num. 2. remittit peccata venialia etiam ex opere operato; sed peccata venialia in hac vita nunquam remittuntur, quin remittatur aliqua pars pœnæ: ergo eucharistia consequenter remittit aliquam partem pœnæ ex opere operato, adeoque licet cum eadem dispositione, sumendo eucharistiam, consequimur remissionem aliquorum venialium, quorum remissionem non consequeremur, si non sumeremus eucharistiam, etiamsi exerceremus eosdem actus, sic sumendo eucharistiam cum eadem dispositione consequimur remissionem alicuius pœnæ debitæ, cuius remissionem non consequeremur absque sumptione eucharistiæ, etiamsi exerceremus similes actus. Addidi in conclusione, quod eucharistia ex opere operato non remittit primò, & per se pœnam temporalem. Ratio est, quia pœna temporalis primò, & per se remittitur per modum satisfactionis, sed eucharistia non est instituta, vt sacramentum satisfaciens; ergo eucharistia primo, &

& per se, in quantum est sacramentum, non remittit pœnam. Dixi, quod eucharistia, in quantum est sacramentum, non habet vim satisfactiuam, adeoque non remittit pœnam primo, & per se, quia in quantum est sacrificium, est satisfactiua, adeoque confert remissionem pœnæ primò, & per se, vt explicabitur inferius suo loco.

5. Infertur, quod eucharistia in quantum est sacramentum ex opere operato, nihil aufert pœnæ debitæ peccatis iam remissis quoad culpam, Ratio est, quia eatenus tantum eucharistia potest auferre pœnam ex opere operato, quatenus potest auferre peccata venialia, quæ in hac vita nunquam auferuntur, quin remittatur aliquid pœnæ illis debitæ; ergo cum peccata iam sunt remissa quoad culpam, eucharistia non potest ex opere operato remittere aliquid pœnæ.

QVAESTIO CLIX.

Vtrum eucharistia præseruet à peccatis futuris?

S. Thomas qu. 79. art. 6.

1. ESt communis sententia S. Thomæ hic qu. 79. art. 6. cùm omnibus scholasticis, quod eucharistia præseruet à mortalibus futuris, eamque doctrinam definiuit Tridentinum sess. 13. cap. 2. dicens, eucharistiam sumi vt antidotum, quò liberamur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruamur. Rationem affert S. Thomas, & simul explicat modum, quo eucharistia præseruat à peccatis mortalibus. Peccata mortalia sunt mors animæ; sed eucharistia præseruat à morte animæ; ergo &c. Probatur minor. Sicut enim mors corporis causatur à causis intrinsecis, nimirum à calore consumente humidum, & ab intemperie humorum, vel à causis extrinsecis, ex. gr. ab hostibus; sic mors animæ potest causari tùm à causis intrinsecis, ac præsertim à concupiscentia, tùm à causis extrinsecis, hoc est à tentationibus dæmonum; sed eucharistia præseruat à morte animæ illata, tùm à causis intrinsecis, tùm ab extrinsecis; ergo &c. Probatur minor. Præseruamur à morte causata ab intrinseco, tùm per cibum, tùm per medicinam; sed eucharistia est sacramentum institutum per modum cibi, & medicinæ; ergo &c. Rursus arma, quæ habent vim fugandi hostem, præseruant à morte illata à causis extrinsecis; sed euchatistia est signum passionis Christi, per quam victi sunt dæmones, & ideo habet vim fugandi dæmones, & impediendi eorum impugnationes; ergo &c.

2. Infertur sacramentum eucharistiæ dupliciter præseruare à mortalibus. Primò præseruat, in quantum per modum cibi confirmat cor hominis in bono, & dat vires ad resistendum motibus concupiscentiæ, & tentationibus dæmonis, quæ vires consistunt in specialibus auxilijs, ad quæ eucharistia dat ius: secundò in quantum fugat dæmones, & liberat ab eorum tentationibus. Posset quis existimare, quod eucharistia habet etiam vim præseruandi à mortalibus per hoc, quod minuat fomitem concupiscentiæ. Sed S. Thomas in responsione ad septimum docet sacramentum baptismi, non autem sacramentum eucharistiæ habere directè vim minuendi fomitem concupiscentiæ, eucharistiam autem habere hanc vim solùm indirectè. Ratio est, quia eucharistia auget charitatem; sed augmentum charitatis, per quam adhæremus bono incommutabili, est imminutio concupiscentiæ, seu cupiditatis, per quam adhæremus bonis commutabilibus, vt docet S. Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 86. ergo eucharistia indirectè minuit fomitem concupiscentiæ.

QVAESTIO CLX.

Vtrum eucharistia prosit alijs, quàm sumentibus?

S. Thomas qu. 79. art. 7.

1. EXplicatis effectibus, quos eucharistia causat in sumentibus, sequitur, vt examinemus, vtrum possit causare aliquem effectum etiam in non sumentibus. Dicendum cum S. Thoma hic, quod eucharistia vt sacramentum ex opere operato prodest soli sumenti, in eoque solùm causat suos effectus: vt sacrificium prodest non soli sumenti, sed etiam alijs, pro quibus offertur. Prima pars probatur. Nam sacramenta causant solùm illos effectus, quos significant; sed solùm significant sanctificationem sumentium: ergo causant solùm sanctificationem sumentium, ac solis sumentibus prosunt ex opere operato; ergo etiam eucharistia in quantum est sacramentum, ex opere operato prodest solis sumentibus. Confirmatur: nam eucharistia est sacramentum institutum per modum cibi, & potus; sed cibus, & potus prosunt solis sumentibus; ergo eucharistia ex opere operato prodest solis sumentibus.

2. Secunda pars probatur. Nam sacrificium ex opere operato prodesse potest omnibus, pro quibus offertur; sed eucharistia, vt sacrificium offertur non pro solis sumentibus, sed etiam pro alijs; ergo &c. Quod eucharistia vt sacrificium offeratur pro sumentibus, probat S. Thomas ex illis verbis canonis, *vt quotquot filij tui corpus, & sanguinem sumpserimus, omni benedictione, & gratia repleamur*. Quod offeratur etiam pro alijs probat, quia in eodem canone dicitur: *memento Domine famulorum, famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt &c.* Confirmatur: nam Christus Matth. 26. & Lucæ 22. instituens eucharistiam dixit, *qui*

pro

pro vobis, scilicet sumentibus, *& pro multis*, videlicet etiam non sumentibus, *effundetur in remissionem peccatorum*; ergo eucharistia, vt est sacrificium, offertur, & pro sumentibus, & pro non sumentibus, ideoque etiam non sumentibus prodesse potest ex opere operato.

3. Infertur, quod cum quis sumit eucharistiam pro alijs viuis, aut defunctis, talis communio prodest alijs solùm ex opere operantis, non autem ex opere operato. Non prodest ex opere operato, quia sicut sumptio baptismatis non potest alijs prodesse ex opere operato, sic neque sumptio eucharistiæ. At prodest ex opere operantis, quia sumptio eucharistiæ est actus religionis, & in tali sumptione solent exerceri actus charitatis, & deuotionis; sed actus charitatis, & deuotionis sunt meritorij, & satisfactorij, ideoque eorum satisfactio potest alijs applicari, ac potest etiam alijs prodesse per modum meriti de congruo, atque impetrationis; ergo &c. Quia verò eucharistia habet vim excitandi in dignè sumentibus actum charitatis, qui est magis satisfactorius, meritorius, & impetratorius, quam cæteri actus virtutum, ideo communio potest specialiter prodesse alijs ex opere operantis.

4. Infertur secundò, quod sicut eucharistia differt ab alijs in hoc, quod non solùm est sacramentum, sed etiam sacrificium, sic differt, quod cùm alia sacramenta ex opere operato prodesse possint solis sumentibus, eucharistia prodesse potest ex opere operato etiam alijs, licet illis prosit, non vt sacramentum, sed vt sacrificium.

QVÆSTIO CLXI.

Vtrum per peccatum veniale impediatur effectus eucharistiæ?

S. Thomas qu. 79. art. 8.

1. REspondet S. Thomas per peccatum veniale habituale nullum impediri effectum etiam secundarium eucharistiæ. Ratio est, quia licet quis ante sumptionem eucharistiæ sit habitualiter in peccato veniali, potest ita deuotè accedere ad eucharistiam, vt consequatur omnem effectum primarium, & secundarium eucharistiæ. At peccatum veniale, quod actu committitur in sumptione eucharistiæ, impedit effectum secundarium eucharistiæ. Ratio est, quia effectus secundarius eucharistiæ est quædam spiritualis dulcedo, & quidam feruor charitatis; sed peccatum veniale, dum actu committitur, impedit spiritualem dulcedinem, & feruorem charitatis; ergo &c.

2. Ex eo, quod peccatum veniale, dum actu committitur, impediat effectum secundarium eucharistiæ, inferunt aliqui esse nouum peccatum veniale accedere ad eucharistiam, committendo peccatum veniale in ipsa sumptione. Vasquez tamen disp. 207. quitur oppositam sententiam, & censet, quod sumere eucharistiam, committendo peccatum veniale in ipsa sumptione, non est nouum peccatum veniale.

QVAESTIO CLXII.

Vtrum eucharistia causet aliquam peculiarem vnionem carnis nostræ cum carne Christi?

1. QVidam Theologi, quos refert Vasquez disp. 204. cap. 1. dixerunt per dignam sumptionem eucharistiæ nos acquirere quidem vnionem affectiuam charitatis cum Christo, sed non acquirere vllam aliam vnionem realem carnis nostræ cum carne Christi. Parum ab hac opinione recessit Petrus Martinus, qui in commentario epistolæ Iudæ, loco 13. docuit vltra vnionem per charitatem, carnem Christi, cum sumitur in eucharistia, non acquirere aliam vnionem realem cum carne nostra, quàm ratione specierum, quæ tamen vnio tandiu solùm durat, quandiù Christus manet sub speciebus in stomacho, cum autem Christus corruptis speciebus, non amplius manet in stomacho, non manet amplius hæc vnio, sed solum alia, quam vocat virtualem, & consistit in auxilijs ex eucharistia deriuatis, & exhibentibus membra nostra arma iustitiæ in sanctificationem.

2. Dicendum cum Roffensi lib. 4. contra Oecolampadium, cap. 21. & 32. & lib. 5. in principio, Hosio in confessione catholica cap. 42. Clictouæo lib. 2. contra Oecolampadium, cap. 12. & 18. Iansenio in concordia euangelica, cap. 59. Francisco Turriano lib. 1. de eucharistia, cap. 8. & 9. Claudio Sainctes repet. 5. de eucharistia, cap. 1. & 2. Cardinali Alano lib. 1. de eucharistia, cap. 8. & ex professo cap. 28. Thoma Vvaldensi tom. 2. de sacramentis, cap. 58. & 59. Turrecremata in canonem *In Christo Pater* de consecratione dist. 2, & alijs quos refert, & sequitur Vasquez disp. 204. cap. 2. probabilius est, quod per eucharistiæ sumptionem non solùm causetur in nobis vnio charitatis, qua simus vnus spiritus cum Christo, sed etiam peculiaris vnio carnis nostræ cum carne Christi, qua fiant vna caro, & quæ perseueret, corruptis speciebus, & Christo secundum suam substantiam intra stomachum non permanente.

3. Probatur primò ex Patribus, nimirum Irenæo lib. 4. aduersus hæreses, cap. 34. num. 13. Cyrillo hierosolymitano cath. 4. mystag. cap. 37. Chrysostomo Homilia 45. in Io. & Homil. 55. 56. & 61. ad Pop. Cyrillo Alexandrino lib. 1. in Io. cap. 13. & lib. 4. cap. 16. & 17. & lib. 10. cap. 13. & lib. 11. cap. 27. Damasceno lib. 4. de fide, cap. 14. Leone primò epist. 13. & refertur de consecratione dist. 2.

dist. 2. Canone *in quibus*, Innocentio tertio lib. 4. de mysterijs missæ, capite vltimo, & alijs, quos refert Vasquez disp. 204. cap. 2.

4. Probatur secundo, afferendo aliqua expressa testimonia Patrum. Primum est Hilarij, qui ex eo, quod per eucharistiam efficiamur vnum cum Christo, non sola voluntate, & affectu, sed re ipsa, probat Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum esse vnum, non sola voluntate, vt dicebant Hæretici, sed re ipsa. Verba eius sunt. *Eos nunc, qui inter Patrem, & Filium voluntatis ingerunt vnitatem, interrogo, vtrum ne per naturæ vnitatem Christus in nobis sit, an per concordiam voluntatis? Si enim verè Verbum caro factum est, & nos verè Verbum carnem cibo dominico sumimus, quomodo, & non naturaliter in nobis manere putandus est? &c. Quod autem naturalis in nobis hæc vnitas sit, ipse testatus est, dicens, qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo*: ergo Hilarius docet nos sumendo eucharistiam, non solum affectu charitatis, sed quadam vnione vera, & reali, quam idcirco vocat naturalem, Christo vniri, & fieri vnum cum Christo,

5. Secundum testimonium est Chrysostomi Hom. 46. in Ioannem post medium, vbi loquens de eucharistia dicit: *Vnum corpus sumus, & membra ex carne, & ossibus eius*, & paulo post: *Cùm enim suum in nos amorem indicare vellet, per suum corpus se nobis immiscuit, & in vnum nobiscum redegit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantium maximè est*. Et hom. 61. *Vt igitur non tantum per charitatem hoc fiamus, sed re ipsa in illam misceamur carnem, hoc per escam efficitur, quàm largitus est nobis &c.* ergo etiam Chrysostomus docet nos sumendo eucharistiam, nõ solà charitate, sed re ipsa fieri vnum cum Christo, & eius carne.

6. Tertium Testimonium est Cyrilli Alexandrini, qui lib. 4 in Ioannem cap. 17. dicit. *Sicut enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat necesse est, sic qui corpus, & sanguinem Domini recipit, cum Christo ita coniungitur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur*. Et lib. 10. in Ioannem, cap. 13. post medium loquens de eucharistia dicit. *Vnde considerandum est non habitudine solùm, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & in participatione naturali*. Videri potest Vasquez disp. 204. cap. 2.

7. Respondent primò quidam hæretici, ac nominatim Caluinus, vt docet Ioannes Nesselanus lib. de præsentia corporis, & sanguinis Christi in eucharistia, cap. 2. Patres prædictos locutos fuisse hyperbolicè: nec defuerunt etiam Catholici, qui eadem interpretatione sunt vsi. Sed reijciuntur: nam Hilarius ex eo, quod Christus in eucharistia fiat vnum nobiscum, non sola voluntate, & affectu, sed realiter, & verè, probat contra Arianos Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum esse vnum, non sola voluntate, & affectu, sed verè, & realiter; sed si dicens Christum in eucharistia fieri vnum nobiscum, locutus fuisset hyperbolicè, argumentum esset prorsus ineptum; ergo &c. Chrysostomus etiam dicens Christum ex ardenti amore velle fieri vnum nobiscum verè, & realiter, locutus fuisset ineptè, si existimasset Christum verè non fieri vnum nobiscum.

8. Respondent secundò Petrus martyr, & quidam alij hæretici, Patres docere Christum fieri vnum nobiscum verè, & realiter per incarnationem, qua Verbum assumpsit carnem nostram. Reijciuntur: nam Patres manifestè dicunt Verbum non solum assumendo carnem vnitum fuisse carni, sed etiam Christum fieri vnum nobiscum, dùm eucharistiam sumimus. Duæ aliæ expositiones videri possunt apud Vasquez loco citato disp. 204. cap. 3.

9. Vt igitur explicetur, qualis sit hæc vnio, supponendum est ex S. Thoma 1. 2. qu. 28. art. 1. in corpore, iuxta doctrinam Augustini, & Aristotelis 2. Politicorum cap. 2. amorem tendere ad hoc, vt amantes fiant vnum etiam realiter, prout potest, & decet; ergo non est mirum, quod amor, quo Christus diligit nos, faciat nos vnum cum Christo etiam realiter per sumptionem eucharistiæ, prout potest, & decet. Explicatur exemplo matrimonij. Amor, quo coniuges se diligunt, tendit ad hoc, vt corpora eorum fiant realiter vnum per copulam, ideoque Christus Matth. 19. & Marci 10. de coniugibus dicit: *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro*, & Paulus ad Ephesios 5. dicit, *Itaque & viri debent diligere vxores suas, vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit*: Et 1. ad Cor. 6. *An nescitis, quod qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur cum ea*? ergo fit, qui mutuo amore coniunguntur copula carnali, efficiuntur vna caro, & vnum corpus, non est mirum, quod nos, & Christus, dum ex mutuo amore coniungimur sumendo eucharistiam, efficiamur vna caro, & vnum corpus. Sicut ergo matrimonium inchoatur per sponsalia, perficitur per mutuum consensum de præsenti verbis expressum, consummatur per copulam, sic matrimonium cum Christo inchoatur per fidem, iuxta illud Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in fide* perficitur per charitatem, consummatur per sumptionem eucharistiæ. Sicut autem coniuges post copulam remanent moraliter vna caro, eo quod vterque coniux carnem alterius debet existimare propriam: sic post sumptionem eucharistiæ Christus, & nos remanemus vna caro, quia Christus existimat carnem nostram, vt propriam, nos existimare debemus vt propriam carnem Christi. Hinc sequitur, quod sicut coniuges post copulam remanent vna caro moraliter, sic nos post sumptionem eucharistiæ remanemus vna caro moraliter, & mysticè, non autem physicè.

10. Opponi potest: non solùm coniux, dum iure matrimonij miscetur coniugi, fit cum illo vna caro, sed etiam qui sine vllo iure

re

re de facto miscetur meretrici, fit vna caro cum meretrice, vt docet Apostolus 1. ad Cor. 6. ergo non solum iustus, dum iure, & dignè, sed etiam peccator, dum sine vllo iure, & indignè sumit eucharistiam, fit vna caro cum Christo. Concedit consequentiam Hoselanus lib. de Præsentia corporis Christi, cap. 2. Sed reijcitur à Vasquez, alijsque communiter. Nã præterquam quod est absurdum, quod Christus fiat vna caro cum peccatore, sequitur, quod cum species comeduntur à mure, vel alia bestia, Christus fiat vna caro cum mure,

11. Respondeo igitur, negando consequentiam. Ad hoc enim, vt per coniunctionem duo fiant moraliter vna caro, & vnum corpus, requiritur, vt coniungantur ex vi amoris mutui; si autem coniungantur sine mutuo amore, coniunguntur merè materialiter, ac non fiunt vna caro; sed qui coniungitur meretrici, coniungitur cum illa ex vi amoris mutui; ergo fit moraliter vna caro cum meretrice. E conuerso cum eucharistia sumitur à peccatore, non fit coniunctio Christi cum peccatore ex vi amoris mutui, cum neque Christus amet peccatorem, nec peccator amet Christum; ergo Christus non fit moraliter vna caro cum peccatore, sed solùm cum iustis, cum peccatore autem vnitur solum materialiter, & localiter, sicut cum mure, vel bestia. Confirmatur solutio. Nam si quis per vim constupret virginem, & cum illa coniungatur, non fit vna caro cũ illa, quia nõ coniungitur illi ex vi amoris mutui; ergo à pari. Videri potest Vasq. citata disp. 204. cap. 3.

12. Infertur primo sacramentum eucharistiæ meritò à Sanctis Patribus vocari synaxim, seu communionem siquidem habet virtutem nos vniendi cum Christo non solo affectu charitatis, vt alia sacramenta, sed vnione vera, & reali, vt explicatum est.

13. Infertur secundò merito eosdem Patres dixisse per sumptionem eucharistiæ carnem nostram ad immortalitatem, & resurrectionem præparari, vt locis citatis dicunt Chrysostomus, & Cyrillus, nec non Irenæus lib. 4. aduersus Hæreses cap. 24. & lib. 5. cap. 2. & Nyssenus oratione, quæ dicitur Cathechethica, cap. 37. & alij. Ratio est, quia cum caro nostra per sumptionem eucharistiæ fiat caro Christi, accipit ius speciale ad hoc, vt resurgat, & accipiat immortalitatem, sicut caro Christi resurrexit, & immortalitatem accepit. Ideo effectus specialis eucharistiæ est non solum vita æterna, hoc est beatitudo animæ, sed etiam vita æterna, & immortalitas corporis. Ideo dicitur etiam ab Ecclesia *Pignus, siue arrha immortalitatis*.

14. Infertur tertio vnionem hanc carnis nostræ cum carne Christi vocari à Patribus essentialem, & naturalem, non quia caro nostra fiat essentia, & vna natura cum carne Christi, sed quia coniungitur cum carne Christi re ipsa, & non sola cogitatione, & affectu: sicut vnio duarum naturarum cum Christo vocatur ab ijsdem Patribus essentialis, & naturalis, non quia ex duabus naturis essentijs fiat vna natura, & essentia, sed quia verè, & realiter vniuntur.

15. Opponitur: Auctor Sermonis de Cena Domini apud Cyprianum dicit: *Fides nostra infirmitas edocetur visibilibus sacramentis inesse vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quam spirituali transitione Christo nos vniri*, & infra *nostra, & ipsius coniunctio non miscet Personas, non vnit substantias, sed affectus consociat, & confœderat voluntates*. Damascenus etiam lib. 4. de fide, cap. 14. loquens de eadem coniunctione dicit: *Ex voluntate quippe coniunctio hæc existit, non autem contra animi nostri sententiam*; ergo illi Patres docent eucharistiam causare solum vnionem affectiuam. Dicendum, quod illi Patres solum negant fieri transmutationem realem carnis nostræ in carnem Christi, vel carnis Christi in nostram, proportionalem illi, qua cibus physicè conuertitur in substantiam aliti, non autem negant fieri vnionem illam, quam nos explicauimus.

TRACTATVS XXII.

De vsu Eucharistiæ, ac de dispositione requisita ad sumendam Eucharistiam.

QVAESTIO CLXIII.

Vtrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi?

S. Th. qu. 80. art. 1.

1. REspondet S. Thomas debere distingui. Glossa enim super illud ad Cor. 11. *Qui manducat, & bibit indignè*, dicit. *Duos dicimus esse modos manducandi, vnum sacramentalem, & alium spiritualem*. Ratio est, quia dupliciter sumere possumus eucharistiam: primò ita, vt sumamus dignè, adeoq; recipiamus eius effectum, & fructum; secundo vt recipiamus indignè, adeoque vt non recipiamus effectum, & fructum eucharistiæ; sed cum ita recipimus eucharistiam, vt recipiamus eius effectum, & fructum, qui est finis sacramenti, recipimus illam perfectè: cum recipimus sine fructu propter impedimentum ex parte nostra, recipimus imperfectè; ergo eucharistiam possumus recipere perfectè, vel imperfectè; sed receptio, qua recipimus eucharistiam imperfectè, & sine fructu, dicitur sacramentalis tantum: receptio, qua recipitur perfectè, & cum fructu, dicitur spiritualis, quia per illam Christo spiritualiter coniungimur per fidem, & charitatem: ergo &c.

2. Quæri potest primo, vtrum etiam fi-

primus

ptismus, & alia sacramenta possint sumi, vel sacramentaliter tantum, & sine fructu, vel spiritualiter, & cum fructu.

Respondet affirmatiuè S. Tho. in respons. ad 1. Addit, quod datur tamen quoad hoc alia differentia inter varia sacramenta. Primo enim sacramenta, quæ conferunt characterē, cuiusmodi sunt baptismus, confirmatio, & ordo, non possunt sumi sacramentaliter tantum, itaut non conferant vllum effectum secundarium, hoc est characterem. Secundò sacramenta, quæ remoto obice, conferunt suum effectum primarium, hoc est gratiam, non possunt ita sumi validè, vt non accipiatur ius ad recipiendam gratiam, remoto obice, quod ius est quidam effectus spiritualis talium sacramentorum. Tertio si sacramentum pœnitentiæ non potest esse validum, & informe, non potest sumi sacramentaliter tantum, hoc est ita, vt non conferat suum effectum primarium gratiæ. Ex his sequitur solam eucharistiam posse sumi sacramentaliter tantum, ita vt nullum conferat effectum spiritualem, neque primarium, hoc est gratiam, neque secundarium, hoc est characterem, vel ius ad gratiam, remoto obice.

3. Quæri potest secundo, vtrum sumptio sacramentalis, & spiritualis possint mutuo separari?

Respondet affirmatiuè D. Thomas in respons. ad 3. Nam sicut baptismus potest sumi, vel sacramentaliter tantum, vel spiritualiter tantum, hoc est in solo voto, & desiderio, ita vt habeatur fructus baptismi, vt dictum est qu. 66. art. 11. quæst. 68. artic. 1. qu. 73. art. 1. sic eucharistia potest sumi spiritualiter tantum, hoc est solo voto, & desiderio, ita vt habeatur fructus ipsius. Dupliciter autem potest sumi in voto: primo per votum, & desiderium sumendi eucharistiam iam institutam: secundo sumendo figuram eucharistiæ, antequam institueretur, eo pacto, quo Apostolus 1. ad Cor. 10. dicit de antiquis Patribus, *Quod baptizati sunt in nube, & in mari, & quod spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt.* Licet fructus eucharistiæ possit haberi per manducationem purè spiritualem, non est frustranea manducatio sacramentalis, quia per manducationem spiritualem simul, & sacramentalē maior eucharistiæ fructus percipitur, quam per spiritualem tantum.

4. Ex dictis patet S. Thomam distinguere non duos tantum, sed tres modos sumendi eucharistiam, vt cum doctrina communi Patrum, & Theologorum docet Tridentinum sess. 13. cap. 8. Triplex igitur est modus, & ratio recipiendi, & manducandi sacramentum eucharistiæ. Primus est spiritualis tantum: secundus est sacramentalis tantum: tertius est spiritualis simul, & sacramentalis. Manducatio spiritualis tantum est, per quam quis voto tantum, & desiderio cœlestem panem illum edens, fide viua, quæ per dilectionem operatur, eius fructum, & vtilitatem sentit. Manducatio sacramentalis tantum est, per quam peccatores corpus Christi manducant indignè, ideoque sacramentum idem sumunt, sed eius fructum, & effectum non percipiunt. Manducatio spiritualis simul, & sacramentalis est, per quam quis non voto tantum, & desiderio, sed re ipsa dignè eucharistiam sumit, adeoque non solùm recipit sacramentum, sed etiam effectum, & fructum sacramenti. Manducatio sacramentalis tantum est imperfecta. Ratio est, quia imperfectio manducationis desumitur ex fine; sed qui manducat sacramentaliter tantum, non recipit fructum, qui est finis sacramenti; ergo &c. Manducatio spiritualis est perfecta, quia per illam recipitur effectus, & finis sacramenti: sed manducatio spiritualis, & sacramentalis est perfectior, quia posita æquali dispositione, recipiendo sacramentum re ipsa, accipimus maiorem gratiam, quam recipiendo sacramentum solùm in voto: siquidem recipiendo sacramentum solùm in voto recipimus solùm gratiam ex opere operantis; at recipiendo sacramentum re ipsa, recipimus etiam gratiam ex opere operato.

QVÆSTIO CLXIV.

Vtrum solius hominis sit sacramentum spiritualiter sumere?

S. Thomas quæst. 80. art. 2.

1. RESpondet S. Thomas, quod si propriè loquamur, soli homines, non autem Angeli possunt spiritualiter manducare sacramentum eucharistiæ. Probatur: nam propriè loquendo, manducatio spiritualis huius sacramenti consistit in hoc, vt fide viua credentes in ipsum, desiderio illud sacramentaliter sumendi, percipiamus fructum ipsius, hoc est gratiam; sed soli homines viua fide credentes in hoc sacramentum, desiderio illud sumendi recipiunt fructum eucharistiæ: Angeli autem non habent fidem huius sacramenti, sed vident Christum in propria specie; ergo &c.

2. Addit S. Thomas, quod licet Angeli non manducent spiritualiter Christum sub specie sacramenti, tamen manducant spiritualiter Christum in propria specie. Ratio est, quia sicut Christus sub specie sacramenti manducatur spiritualiter per fidem, sic in propria specie manducatur spiritualiter per visionem, & amorem beatificum; sed Angeli vident Christum in propria specie per visionem beatificam, eique per amorem beatificum vniuntur: ergo Angeli manducant Christum in propria specie, ideoque Christus dicitur panis Angelorum, & hunc panem, quem nos in hac vita spiritualiter manducamus per fidem in specie sacramenti, ex-

pectamus spiritualiter manducandum in altera vita per visionem in propria specie. Ideò Augustinus tract. 26. in Ioannem docet *per cibum, & potum eucharisticum significari societatem, qua prædestinati coalescunt in vnum corpus mysticum*; sed homines viatores spectant ad societatem mysticam prædestinatorum per fidem, Angeli per visionem.

QVAESTIO CLXV.

Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare?

S. Thomas qu. 80. art. 3.

1. REspondet S. Thomas, quod quidam antiqui ne concederent corpus Christi sacramentaliter manducari à peccatoribus, dixerunt, quod statim, ac sacramentum contingit labia peccatorum, corpus Christi desinit esse sub speciebus. Hanc sententiam S. Thomas reijcit vt erroneam. Ratio est, quia ad veritatem huius sacramenti pertinet, vt corpus Christi tandiù maneat sub speciebus, quandiù conseruantur species, & quandiù sub speciebus conseruaretur substantia panis, cui substituitur corpus Christi; sed species non minus conseruantur, dum manducantur à peccatore, quàm cum à iusto; ergo corpus Christi sacramentaliter manducatur non solùm à iustis, sed etiam à peccatoribus. Confirmatur ex illis verbis Apostoli, *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit*; ergo etiam peccatores sacramentaliter manducant eucharistiam. Confirmatur etiam ex Augustino tract. 26. in Ioannem.

2. Ex eodem principio reijcitur opinio, quam Vasquez tribuit S. Bonauenturæ, quæ opinio docet corpus Christi non remanere sub speciebus, dum deuorantur à bestia, e.g. à mure, vel cane. Vt enim dictum est ad veritatem sacramenti pertinet, vt corpus Christi tandiù maneat sub spectebus, quandiù conseruantur species; sed species conseruantur etiam, cum deuorantur à bestia; ergo &c. Confirmatur; nam sequeretur, quod dum eucharistia proijcitur in lutum, vel alium locum sordidum, non remaneret corpus Christi; ergo &c. Ex hoc eodem principio, quod Christus remaneat sub speciebus, quandiù conseruantur species, Gregorius XI. in directorio inquisitorum part. 2. qu. 10. damnat asserentes corpus Christi non remanere sub speciebus, dū species sumuntur ab iniustis, vel peccatoribus, vel dum à mure, vel alia bestia deuorantur, aut in locum sordidum proijciuntur. Porrò hoc non derogat dignitati sacramenti. Nam sicut Christus absque detrimento propriæ dignitatis voluit à peccatoribus crucifigi, sic absque detrimento propriæ dignitatis potest manducari à peccatoribus, vel brutis, præsertim cùm nihil patiatur in specie propria, sed solùm in specie sacramenti.

3. Potest quæri, vtrum Christus, dum manducatur à bruto, manducetur sacramentaliter.

Respondet negatiuè S. Thomas in responsione ad 3. Ratio est, quia manducare Christum sacramentaliter est manducare Christum vt sacramentum; sed bruta non manducant Christum vt sacramentum, id quidem non cognoscunt; ergo &c. Ex proportionali ratione, quando aliquis manducaret hostiam consecratam, nesciens esse consecratam, non manducaret Christum vt sacramentum, sed purè materialiter.

QVAESTIO CLXVI.

Vtrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet?

S. Thomas qu. 80. art. 4.

1. DE fide est contra hæreticos ad eucharistiam sumendam per se requiri statum gratiæ. Probatur ex Apostolo primo ad Corinthos 11. *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit*. Dicit autem glossa ibi, quod manducat, & bibit indignè, qui cum crimine est, vel irreuerenter tractat. Ratio est, quia eucharistia est sacramentum institutum per modum cibi; sed ad sumendum cibum requiritur vita; ergo ad sumendam eucharistiam requiritur vita spiritualis, hoc est gratia. Est etiam de fide, quod ita requiratur status gratiæ, vt per se sit graue peccatum accedere ad eucharistiam sine gratia. Rationem affert S. Thomas. Nam est graue peccatum falsificare significationem sacramenti; sed qui accedit ad eucharistiam sine statu gratiæ, falsificat significationem sacramenti; ergo &c. Probatur minor: qui enim ad eucharistiam accedit, exercet actum intimæ familiaritatis, & coniunctionis cum Christo, ideoque significat se iam esse amicum Christi, ipsique coniunctum per gratiam, & charitatem; ergo si accedit in statu inimicitiæ, falsificat significationem sacramenti; & quia falsificare significationem sacramenti est peccatum graue contra religionem, adeoque est sacrilegium, ideò accedere ad eucharistiam sine statu gratiæ est peccatum mortale sacrilegij, & comparatur peccato, quo Iudas, cùm esset inimicus Christi, osculando Christum, falsò significauit se esse amicum Christi.

2. Potest quæri, quare peccatores tangentes Christum in propria specie non peccabant, sed potius consequebantur salutem, vt Lucæ 7. legitur de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, *Quicumque tetigerunt fimbriam vestimenti eius, salui facti sunt &c.* ex opposito verò peccatores sumentes Christum in

in specie panis peccant, & loco consequendi gratiam, & salutem, iudicium damnationis sibi manducant, & bibunt?

Respondet S. Thomas in resp. ad 1. disparitatem esse, quia Christus in propria specie non se exhibebat peccatoribus tangendum in signum spiritualis vnionis, & amicitiæ cum ipso: ideo dum Christum tangebant, non falsificabant hoc signum, & non peccabant. At Christus in eucharistia se exhibet manducandum in signum spiritualis amoris, & amicitiæ, ideoque peccatores, dum sumunt eucharistiam in statu peccati, & inimicitiæ, falsificant hoc signum, & peccant. Addit, quod Christus ante resurrectionem gerebat carnem peccati, & ideo conuenienter sinebat se tangi à peccatoribus. At post resurrectionem, quia non amplius gerebat carnem peccati, non permisit se tangi à Magdalena, ac dixit illi Ioannis 20. *Noli me tangere*, quia tunc habebat aliquem defectum fidei: & ex proportionali ratione non permittit se sumi à peccatoribus, qui non habent fidem formatam, sed informem.

QVAESTIO CLXVII.

Vtrum accedere ad eucharistiam cum conscientia peccati sit grauissimum omnium peccatorum?

S. Thomas qu. 80. art. 5.

1. REspondet S. Thomas quod peccatum accedendi ad eucharistiam sine statu gratiæ per se est grauius omnibus peccatis, quæ fiunt contra puras creaturas, etiam peccato homicidij, sed est minus graue peccatis, quæ fiunt directè contra Deum, & contra humanitatem Christi; per accidens autem potest esse grauius, quibusdam peccatis, quæ fiunt directè contra Deum, & contra humanitatem Christi, & potest esse minus graue peccatis quibusdam, quæ fiunt contra puras creaturas. Probatur prima pars conclusionis. Nam peccatorum grauitas per se desumitur ex obiecto, adeoque peccata, quæ sunt directè contra obiectum dignius, sunt per se graviora; sed obiectorum dignissimum est diuinitas; secundum locum tenet humanitas Christi; tertium locum sacramentum humanitatis; quartum puræ creaturæ; ergo grauissima omnium peccatorum sunt, quæ directè fiunt contra diuinitatem, vt infidelitas, & blasphemia: secundum locum tenent, quæ fiunt directè contra humanitatem Christi: tertium, quæ fiunt contra sacramenta humanitatis: quartum, quæ fiunt directè contra puras creaturas: sed peccatum accedendi ad eucharistiam sine gratia est contra sacramentum humanitatis; ergo est minus graue peccatis directè commissis contra diuinitatem, & contra humanitatem Christi, sed est grauius peccatis, quæ committuntur contra puras creaturas: & quia sacramentum eucharistiæ est dignissimum sacramentorum, ideo sacrilegium accedendi indignè ad eucharistiam, per se, & ex obiecto est maius sacrilegio accedendi indignè ad alia sacramenta. Probatur iam secunda pars. Nam peccatum factum ex contemptu, & ex certa scientia, est per accidens grauius peccato, quod fit ex infirmitate, vel ignorantia; sed potest contingere, vt aliquis accedat ad eucharistiam indignè ex contemptu, & ex certa scientia, peccatum autem, quod est directè contra diuinitatem, vel humanitatem Christi, committat ex ignorantia; ergo potest contingere, vt peccatum sumendi indignè eucharistiam sit per accidens grauius peccatis, quæ fiunt directè contra diuinitatem, vel contra humanitatem Christi. Potest etiam contingere, vt quis accedat ad eucharistiam indignè ex quadam infirmitate, pura ex timore, ne manifestetur aliquod eius peccatum, & tunc peccatum accedendi indignè ad eucharistiam erit per accidens leuius peccatis contra proximum ex plena malitia commissis.

2. Debet aduerti, quod grauius peccat, qui accedit ad hoc sacramentum cum pluribus, aut grauioribus, quàm qui cum paucioribus, & leuioribus peccatis; & grauissimè peccat, qui ad ipsum accedit cum peccato infidelitatis. Ratio est, quia cùm ad eucharistiam recipiendam requiratur charitas, & gratia, qui magis distat à charitate, & gratia, magis peccat, accedendo ad eucharistiam; sed qui habet plura, & grauiora peccata, magis distat à charitate, & gratia, quàm qui habet pauciora; infidelis autem distat maximè, vtpotè, qui caret etiam fide, quæ est principium, & fundamentum totius ordinis supernaturalis; ergo &c. Confirmatur: nam eucharistia est sacramentum ecclesiasticæ vnitatis; ergo qui per infidelitatem est separatus ab vnitate ecclesiæ, est maximè indignus recipiendi hoc sacramentum, adeoque grauissimè peccat, præsertim si sit infidelis circa ipsam eucharistiam. Circunstantia tamen plurium, & grauiorum peccatorum, licet peccatum indignæ sumptionis aggrauet, tamen non mutat speciem, ideoque non est necessariò explicanda in confessione, vt docet Vasquez disp. 207. alijque communiter.

3. Peccatum indignè sumendi eucharistiam comparatur peccato occidendi Christum, inquantum vtrumque est contra corpus Christi, non autem secundum criminis quantitatem, cùm peccatum occidendi Christum sit multo grauius. Nam occidentes Christum peccarunt contra corpus Christi in propria specie, & ex animo occidendi Christum: qui autem sumunt indignè eucharistiam, peccant contra Christum, non in propria specie, nec ex animo occidendi Christum, vel ipsi nocendi.

4. Hiéronymus, dum peccatum indignè accedentium ad eucharistiam cum peccato fornicationis, comparat peccato Iudæ, dicens illis in quadam epistola relata apud S. Thomam in secundo argumento, *cum Iuda osculo filium hominis tradis*, comparat, non quoad quantitatem criminis, sed quoad similitudinem, quæ consistit in hoc, quod vterque signo charitatis Christum offendit. Quia verò non solùm fornicatio, sed etiam alia peccata sunt contra charitatem, ideo non solum fornicarij, sed etiam alij peccatores, dum indignè ad eucharistiam accedunt, signo charitatis Christum offendunt, & habent similitudinem cum peccato Iudæ, & quo accedunt cum grauioribus peccatis, grauius signo charitatis Christum offendunt, & maiorem habent similitudinem cum peccato Iudæ. Porrò peccatum fornificationis secundum quid magis reddit hominem ineptum perceptioni eucharistiæ, quia cùm maximè spiritum subijciat carni, maximè impedit feruorem charitatis, qui requiritur ad sumendam eucharistiam. Sed quia infidelitas non solùm impedit feruorem charitatis, sed funditus aufert ipsam charitatem, & penitus hominem sepatat ab vnitate ecclesiæ, infidelis accedens ad eucharistiam, præsertim si sit infidelis circa ipsam eucharistiam, magis peccat, quàm fidelis peccator accedens ad eucharistiam. Ratio est, quia infidelis non credens Christum esse in eucharistia, quantum est ex se contemnit eucharistiam in se ipsa, negans illi suam excellentiam, & non diiudicans corpus Domini, nec discernens ab alijs cibis: fidelis autem indignè accedens ad eucharistiam, contemnit eucharistiam, non in se ipsa, sed quoad vsum.

5. Quæritur, vtrum possit quis in aliquo casu scienter sumere eucharistiam in statu peccati mortalis sine nouo peccato sacrilegij?

Respondeo probabile esse, quod in casu, in quo sacerdos publicè celebrans, & iamiam sumpturus eucharistiam, recordetur se esse in statu peccati mortalis, atque ita temporis angustijs, alijsque necessarijs sacrificij actionibus esset distractus, vt non posset in se excitare contritionem perfectam, nisi cessaret à sacrificio cum populi scandalo, tunc si non præmissa contritione, eucharistiam sumeret, excusaretur à nouo peccato sacrilegij, quia præceptum non sumendi eucharistiam in statu peccati non obligaret ad cessandum à sacrificio cum scandalo populi, & cum detrimento proprij honoris. Verum hic casus est metaphysicus, ac vix potest moraliter occurrere. Regulariter sacerdos celebrans, si recordatur se esse in peccato mortali, tenetur præmittere contritionem perfectam, & si non præmissa contritione, eucharistiam sumat, committit sacrilegium, neque excusatur à sacrilegio propter difficultatem contritionis, quia cùm nulli desit auxilium sufficiens ad faciendum actum contritionis, cum aduertat se esse in peccato mortali, quilibet aduertens se esse in peccato mortali, potest contritionem elicere, si velit, adeoque tenetur illam elicere, antequam eucharistiam sumat.

QVAESTIO CLXVIII.

Vtrum præter statum gratiæ requiratur aliqua alia dispositio ad recipiendum effectum eucharistiæ?

S. Thomas quæst. 79. art. 8.

1. OStendimus, quod ad sumendam eucharistiam, itaùt conferat suum effectum, per se requiritur status gratiæ. Quæritur, vtrum sufficiat status gratiæ, an potius requiratur aliqua alia dispositio?

2. Prima sententia S. Thomæ in 4. distinct. qu. 2. art. 1. Alexandri Alensis, Durandi, S. Antonini, Syluestri, Paludani, & Caietani in commentario articuli vltimi quæstionis 79. tertiæ partis, docet, quod ad recipiendam eucharistiam cum effectu augmenti gratiæ, & charitatis, requiritur aliquis affectus actualis deuotionis ex pia aliqua consideratione profectus, adeoque quod accedens ad eucharistiam omninò mente distractus, & sine vlla actuali deuotione, non recipit augmentum gratiæ. Addunt peccatum veniale, quod committitur in ipso actu sumendi eucharistiam, non posse per se impedire augmentum gratiæ, sed posse tale augmentum impedire per accidens, in quantum potest impedire deuotionem actualem per se requisitam ad effectum eucharistiæ.

3. Secunda sententia Marsilij in 4. qu. 6. art. 4. Corollario 3. docet, quod ad sumendam eucharistiam, per se non requiritur actualis deuotio, sed requiritur, vt in actu sumendi eucharistiam non committatur peccatum veniale, adeoque quod qui in actu sumendi eucharistiam committunt peccata venialia, non recipiunt effectum eucharistiæ, etiamsi sint in statu gratiæ, & habeant deuotionem actualem; qui autem accedunt ad eucharistiam sine actuali deuotione, sed sine peccato veniali, recipiunt effectum eucharistiæ, licèt quando in ipsa omissione deuotionis actualis venialiter peccant, fructu eucharistiæ priuentur, non propter negationem deuotionis secundum se, sed propter peccatum veniale.

4. Tertia sententia Petri de Soto libro de institutione sacerdotum, lectione 12. de eucharistia, docet aliquando tantam esse euagationem mentis, vt non solùm totum fructum sacramenti impediat, sed etiam sumentem efficiat reum grauioris peccati, & non paruo periculo exponat: aliquando verò euagationem mentis esse ita paruam, & adeo præter intentionem, vt meritò credi possit Deum non

non omninò faciem suam auertere,& gratiam deturgare.

5. Quarta sententia S. Thomæ 3. parte qu.79. art.vltimo, Gabrielis, Dominici Soti, Cordubæ, Adriani, & aliorum, quos referunt, & sequuntur Suarius, & Vasquez, docet, quod ad recipiendum effectum primarium eucharistiæ, qui effectus est augmentum gratiæ, sufficit illam sumere in statu gratiæ, adeoque quod qui eucharistiam sumit in statu gratiæ, semper recipit augmentum gratiæ, itaùt à nullis peccatis venialibus, & à nulla carentia deuotionis actualis, vel euagatione mentis possit impediri talis effectus.

6. Dicendum: ad recipiendam eucharistiam cum effectu,sufficit status gratiæ, adeoque nullum peccatum veniale, nulla mentis euagatio, ac nulla carentia actualis deuotionis potest impedire effectum primarium eucharistiæ.

Probatur: nam Paulus 1. ad Corinthios 10. cùm dixisset: *qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit*, addit; *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat*; ergo ad recipiendam eucharistiam non indignè, sufficit, vt homo se ipsum probet; sed vt loquitur Tridentinum sess. 13. cap. 7. *Ecclesiastica consuetudo declarat eam probationem esse necessariam, vt nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacramentum eucharistiæ accedere debeat*; ergo probatio requisita ad sumendam eucharistiam non indignè, consistit in hoc, vt sumens constituat se in statu gratiæ, adeoque qui recipit eucharistiam in statu gratiæ, non recipit indignè; sed qui eucharistiam recipit non indignè, recipit eius fructum primarium; ergo qui eucharistiam recipit in statu gratiæ, recipit fructum primarium eucharistiæ, adeoque neque per peccatum veniale, neque per carẽtiam actualis deuotionis potest impediri fructus eucharistiæ.

7. Confirmatur primò:nam si ad recipiendũ fructum eucharistiæ, requireretur actualis deuotio Concilium Tridentinum agens de præparatione requisita ad sumendam eucharistiam, non debuisset id omittere: alioquin tradidisset doctrinam valdè diminutam.

8. Confirmatur secundo: nam qui ita accedit ad sacramentum, vt impediat fructum illius,accedit indignè,& mortaliter peccat; sed iuxta aduersarios qui accedit ad eucharistiam cum carentia actualis deuotionis, vel cum peccato veniali, impedit fructum eucharistiæ; ergo accedit ad eucharistiam indignè, & peccat mortaliter; ergo iuxta principia aduersariorum sequitur, quod per se sit graue peccatum accedere ad eucharistiam cum carentia actualis deuotionis, & quod peccatum veniale commissum in actu sumendi eucharistiam, propter hanc circumstantiam transeat in peccatum mortale: quæ sunt absurda, & negantur ab aduersarijs. Iam sicut ex aduersariorum sententia sequitur esse peccatum mortale accedere ad eucharistiam sine actuali deuotione,vel committendo actu peccatum veniale, sic ex nostra sententia sequitur non esse peccatum mortale accedere ad eucharistiam sine actuali deuotione, ac peccatum veniale non transire in mortale, ex eo, quod committatur in actu sumendi eucharistiam. Ratio est, quia catenus carentia actualis deuotionis, vel peccatum veniale in actu sumendi eucharistiam transiret in peccatum mortale, quatenus committeretur grauis irreuerentia; sed eo ipso, quod carentia actualis deuotionis, vel peccatum veniale non impedit fructum sacramenti, non committitur grauis irreuerentia; ergo &c.

9. Confirmatur tertiò: nam antiquitus in ecclesia sacramentum eucharistiæ dabatur paruulis,& etiã nunc datur amentibus,vt dicetur infra qu.172.sed ex opposita sentẽtia sequitur, quod vterque vsus per se sit illicitus; ergo &c. Probatur minor: nam per se est illicitum dare eucharistiam ijs, in quibus non potest producere suum primarium effectum augmenti gratiæ; sed iuxta sententiam aduersariorum in paruulis, & amentibus eucharistia non posset producere suum primarium effectum augmenti gratiæ; ergo &c. Probatur minor. Ad primarium enim effectum eucharistiæ per aduersarios requiritur actualis deuotio; sed paruuli, & amentes sunt incapaces actualis deuotionis; ergo &c.

10. Obijcies primo: Sancti Patres requirunt magnam animi deuotionem in ijs, qui accedunt ad eucharistiam; ergo &c.

Respondeo Sanctos Patres requirere magnam animi deuotionem, non vt necessariam ad percipiendum fructum primarium sacramenti, sed vt vtilem ad recipiendum fructum vberiorem per maiorem gratiam, etiam ex opere operato, & vt maximè conuenientem dignitati huius sacramenti. Quod autem Patres non requirant deuotionem actualem, vt necessariam ad recipiendum fructum primarium sacramenti, probatur: nam solebant dare eucharistiam etiam infantibus, & amentibus, qui erant incapaces deuotionis actualis.

11. Obijcies secundò: sequeretur, quod sacerdos existens in statu gratiæ, si quotidie celebraret,& eucharistiam sumeret sine actuali deuotione, acquireret maximum augmentum gratiæ, & charitatis. Hoc autem videtur incredibile, præsertim cùm nullum in se charitatis augmentum experiretur.

Respondeo, concedo sequelam, & nego illam esse absurdam. Sicut enim non est absurdum, quod qui quotidiè se exercent in bonis operibus, acquirant ex opere operantis magnum augmentum gratiæ, & charitatis, sic non est absurdum, quod sacerdos sumens quotidiè eucharistiam non indignè, acquireret ex opere operato magnum augmentum gratiæ, & charitatis. Nec obstat,

quod

quod talis sacerdos non experiretur augmentum charitatis. Nam habitus infusi non cadunt sub experientiam, sed soli habitus acquisiti cadunt sub experientiam.

12. Obijcies tertiò: cibus materialis non potest nutrire, nisi viuens cooperetur nutritioni per aliquam actionem vitalem; ergo cibus eucharisticus non potest specialiter nutrire, nisi viuens cooperetur per aliquam actionem vitæ spiritualis, hoc est per aliquem actum deuotionis.

Respondeo, concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia nutritio spiritualis consistit in hoc, vt viuens conuertat alimentum in suam substantiam; ergo ad nutritionem naturalem requiritur actio vitæ naturalis. At nutritio spiritualis cõsistit in hoc, quod Christus conuertat manducantem in ipsum Christum, ac magis, & magis vniat suo corpori mystico; ergo ad nutritionem spiritualem non requiritur actio vitalis nutriti, sed sufficit actio Christi nutrientis.

QVAESTIO CLXIX.

Vtrum ante sumptionem eucharistiæ præmittenda sit confessio sacramentalis peccatorum mortalium?

1. POst Tridentinum certum est ante sumptionem eucharistiæ præmittendam esse confessionem peccatorum mortalium. Conclusio est de fide. Probatur ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 7. & can. 11. cuius verba referentur paulò post. Quæritur, vtrum hoc præceptum sit nouum, & impositum à Tridentino, an potius sit antiquum, & perpetua consuetudine obseruatum?

2. Respondeo, quod ex auctoribus, qui scripserunt ante Tridentinum, ex Canonistis Abbas in capite de celebratione missarum, & ex Theologis Caietanus in summa, verbo *Communio sacramentalis*, & in illud 1. ad Corinthios 11. *Probet autem se ipsum homo &c.* & in speciali opusculo de hac re, & in commentario articuli 4. huius 80. quæstionis, docuerunt nullum esse præceptum diuinum, vel ecclesiasticum præmittendi confessionem sacramentalem ante sumptionem eucharistiæ. Ex hac autem sententia sequitur hoc præceptum esse nouum, ac primò impositum à Tridentino.

3. Dicendum non solum ante Tridentinum, & ante tempora Caietani, & Abbatis, sed ab initio nascentis Ecclesiæ necessariam ex præcepto grauiter obligante fuisse confessionem sacramentalem mortalium ante sumptionem eucharistiæ.

Probatur ex Tridentino sess. 13. cap. 7. & can. 11. Capite enim 7. dicit: *Communicari volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum, probet se ipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacramentum eucharistiæ accedere debeat*; ergo iuxta Concilium Tridentinum Ecclesiastica consuetudo declarat probationem à Paulo requisitam ad eucharistiam sumendam non indignè, consistere in sacramentali confessione omnium mortalium; ergo vsque à temporibus Pauli, adeoque ab initio nascentis Ecclesiæ fuit præceptum præmittendi confessionem sacramentalem ante sumptionem eucharistiæ. Canone verò 11. dicit *Statuit, atque declarat ipsa sancta synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcumq; se contritos existiment, habita copia confessarij, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando, defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat*, ergo Concilium declarat præmittendam esse confessionem sacramentalem; sed per declarationem non imponitur nouum præceptum, sed explicatur præceptum, quod iam existebat; ergo Concilium declarauit præceptum præmittendi sacramentalem confessionem extitisse ante Concilium vsque à temporibus Pauli. Ideo communiter Theologi censent Concilium damnasse opinionem Abbatis, & Caietani.

4. Sed potest quæri, quænam sit ecclesiastica consuetudo, ex qua Concilium collegit probationem necessariam ad sumendam eucharistiam consistere in confessione sacramentali peccatorum mortalium.

Respondeo, quod ecclesia ab antiquissimis temporibus peccatores ad communionem non admisit, nisi prius per sacramentalem confessionem, & satisfactionem ecclesiæ satisfeciissent, vt colligitur ex pluribus Concilijs, & Patribus; ergo ecclesia existimauit sacramentalem confessionem esse probationem necessariam ad eucharistiam sumendam, ideoque peccatores, qui non præmissa confessione, ad eucharistiam accedere conabãtur, repulit vt indignos, ac nõ sufficiẽter probatos.

5. Opponitur pro sententia Caietani. Paulus dicit, *probet autem se ipsum homo*, &c. go sufficit, vt homo probet se ipsum, & non requiritur, vt probetur à Confessario. Confirmatur primò ex Chrysostomo, & Theophilacto in eum locum Pauli. Chrysostomus enim homilia 28. in epistolam 1. ad Corinthios dicit: *Non præcipit, vt alter alterum probetur, sed vt ipse se ipsũ iudicet*, Theophilactus etiam ait: *Non alium tibi iudicem constituo, sed te ipsum tibi commendo. Iudica igitur, & explora conscientiam tuam, & sic accede*. Confirmatur secundò: nam multi Patres, licet dicant esse necessarium statum gratiæ, non dicunt esse necessariam confessionem sacramentalem.

Respondeo, quod Paulus requirit, vt homo probet se ipsum, examinans, vtrum fecerit aliquod peccatum mortale, & si inue-

niat,

niat, quod non fecerit, non requiritur alia probatio: at si inueniat, quod fecerit peccatum mortale, tunc, vt loquitur Tridentinum, ecclesiastica consuetudo declarat, quod debet se probare per confessionem sacramentalem. Chrysostomus etiam, & Theophilactus, dum dicunt, quod homo debet probare se apud se ipsum, non apud alium, loquitur vterque de probatione examinis, at non negat, quod si inueniat se esse in peccato mortali, debet vlterius se probare apud alterum per sacramentalem confessionem. Demum Patres asserunt esse necessarium statum gratiæ, sed non negant esse etiam necessariam confessionem sacramentalem, immo aliqui directè affirmant confessionis sacramentalis necessitatem.

6. Ioannes Medina codice de confessione, qu. 17. & Nauarrus docent sententiam Caietani negantis hoc præceptum, non posse ex sacra Scriptura, nec ex iure diuino, aut iure canonico scripto, sed sola consuetudine, quæ vim habet præcepti ecclesiastici, refelli, adeoque asserunt præceptum præmittendi confessionem sacramentalem esse purè ecclesiasticum, atque introductum ex consuetudine. Scotus etiam in 4. dist. 3. qu. 1. videtur asserere hoc præceptum impositum fuisse à Paulo, adeoque esse solùm ecclesiasticū.

7. Dicendum cum sententia communiori, quam sequuntur etiam Suarez, & Vasquez, hoc præceptum fuisse impositum à Christo, adeoque esse diuinum.

Probatur: nam Paulus traditurus doctrinam de eucharistia, & eius vsu, præmittit, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*; ergo præceptum præmittendi confessionem ante sumptionem eucharistiæ, quod proponit per illa verba, *probet autem se ipsum homo &c.* proponit, vt traditum à Domino, adeoque vt diuinum. Confirmatur: nam Leo primus epistola 91. ad Theodorum Episcopum dicit: *Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent*; sed si Christus non præcepisset peccatoribus, sed permitteret confessionem, possent liberè accedere ad eucharistiam, non præmissa confessione, adeoque sacerdotes non haberent à Christo potestatem admittendi peccatores ad eucharistiam per ianuam pœnitentiæ; ergo &c.

8. Opponitur: Tridentinum sess. 18. cap. 7. dicit: *Communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum, probet se ipsum homo*; ergo docet hoc præceptum esse Pauli, & non Christi.

Respondeo Tridentinum vocare hoc præceptum Pauli, non quia fuerit traditum à Paulo, tanquam à legislatore, sed quia fuit à Paulo explicatum, & propositum, vt acceptum à Domino.

9. Posset aliquis existimare præceptum præmittendi confessionem ante sumptionem eucharistiæ, posita institutione vtriusque sacramenti, esse diuinum naturale. Dicendum tamen cum communi sententia, quod est præceptum diuinum merè positiuum. Probatur: nam vt esset naturale, posita institutione vtriusque sacramenti, deberet ex se sequi obligatio præmittendi confessionem sumptioni eucharistiæ, eo pacto, quo præceptum non accedendi ad eucharistiam, nisi in statu gratiæ, est naturale, quia posita institutione, per quam eucharistia est instituta per modum cibi nutrientis, non potest per se sumi, nisi ab habente vitam spiritualem gratiæ; sed posita institutione eucharistiæ, & pœnitentiæ, non sequitur obligatio præmittendi confessionem sumptioni eucharistiæ; ergo &c. Probatur minor. Eatenus enim, posita institutione vtriusque sacramenti, sequeretur obligatio præmittendi confessionem eucharistiæ, quatenus eucharistia non potest sumi, nisi in statu gratiæ, sacramentum autem pœnitentiæ est institutum ad gratiam recuperandam; sed omnia sacramenta viuorum habent hoc, vt non possint sumi, nisi in statu gratiæ, & tamen non datur obligatio præmittendi confessionem, antequam sumantur alia sacramenta viuorum, sed sufficit præmittere contritionem; ergo obligatio præmittendi confessionem eucharistiæ non per se sequitur, posita institutione vtriusque sacramenti, sed fuit à Christo imposita per nouum præceptum positiuum, quo obligauit peccatores, vt non accederent ad eucharistiam, nisi per ianuam sacramenti pœnitentiæ.

10. Licet præceptum præmittendi confessionem mortalium ante sumptionem eucharistiæ sit diuinum, tamen, vt docent omnes Theologi, in aliquo casu, licet ei, qui peccauit, sumere eucharistiam, non præmissa confessione sacramentali. Probatur ex Tridentino, quod sess. 13. cap. 7. cùm docuisset neminem debere accedere ad eucharistiam, non præmissa confessione mortalium, concludit, *quod à christianis omnibus, etiam ijs sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, S. Synodus perpetuò seruandum esse decreuit, modo non desit copia Confessarij: quod si necessitate vrgente, sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quamprimum confiteatur*; ergo Concilium admittit, quod cum deest copia Confessarij, & necessitas vrget, potest quis ad eucharistiam accedere, non præmissa confessione. Ratio est, quia præcepta affirmatiua non pro semper obligant, sed pro debitis circunstantijs; sed præceptum præmittendi confessionem sumptioni eucharistiæ est affirmatiuum; ergo non obligat pro semper, sed pro debitis circunstantijs, hoc est cum adest copia Confessarij, vel non est necessitas sumendi eucharistiam. Si verò præceptum explicetur per negatiuum, non est omninò absolutum, sed facit

hunc

hunc sensum: *Ne accedas ad eucharistiam, non præmissa confessione mortalium, nisi necessitas vrgeat.*

11. Si autem quæratur, quæ conditiones requirantur, vt liceat ad eucharistiam accedere, non præmissa confessione mortalium? Dicendum conditiones reduci ad duas explicatas à Tridentino. Prima est, vt vrgeat necessitas sumendi eucharistiam: secunda est, vt desit copia Confessarij, itaùt pœnitens confiteri non possit. Cùm igitur pœnitens non potest sacramentaliter confiteri, & aliùnde vrget necessitas sumendi eucharistiam, potest, non præmissa confessione, accedere ad eucharistiam, sed tenetur præmittere contritionem.

12. Necessitas sufficiens ad hoc, vt cum deest copia Confessarij, possit quis accedere ad eucharistiam, confessione non præmissa, vt docet communis sententia, debet esse necessitas grauis. Ratio est, quia cum præceptum non accedendi ad eucharistiam, confessione non præmissa, sit diuinum, & materia sit grauis, non potest quis excusari, nisi à graui necessitate. Plures autem afferuntur casus, in quibus necessitas sumendi eucharistiam censetur ita grauis, vt si desit copia Confessarij, possit quis eucharistiam sumere, non præmissa confessione. Primus casus est, cum quis est in periculo mortis. Si enim non habeat copiam Confessarij, potest eucharistiam sumere, non præmissa confessione. Secundus est, cum alter est in periculo mortis, ac non potest sacerdos illum communicare, nisi celebret. Nam si non habeat copiam Confessarij, potest celebrare, & eucharistiam sumere, confessione non præmissa. Tertius casus est, cùm non potest quis communionem omittere sine infamia, vel sine scandalo. Quartus casus est necessitas continuandi sacrificium iam inchoatum. Si igitur sacerdos post consecrationem recordetur se commisisse peccatum mortale, potest, ac debet continuare sacrificium, & eucharistiam sumere, sola contritione præmissa.

13. Addit Suarius primò, quod post consecrationem, qui recordatur se esse in peccato mortali, etiamsi possit commodè, & sine scandalo vocare confessarium ad altare, & confiteri, adhuc non tenetur, nec debet id facere. Ratio est, quia non debet sacrificium substantialiter iam inchoatum interrumpere, interponendo actionem confitendi.

14. Addit secundo, quod si sacerdos, quando iam est in altari, sed nondum inchoauit missam, recordetur se esse in peccato mortali, tenetur præmittere confessionem, etiamsi ab altari debeat recedere, & sacris vestibus se exuere, dummodo non sequatur scandalum, & infamia. Ratio est, quia cùm sacrificium non sit inchoatum, ac præceptum præmittendi confessionem sit diuinum, non est, vnde excusetur à confessione præmittenda.

15. Addit tertio, quod si iam inchoauerit missam, & possit sine scandalo, & infamia confessarium vocare ad altare, tenetur confessionem præmittere. Ratio est, quia pars illa extrinseca, ac non substantialis missæ, potest interrumpi concione ad populum habita; ergo potest etiam interrumpi confessione, ergo non est; cur sacerdos non teneatur confessarium vocare ad altare. Non tamè tenetur ab altari discedere, licet possit etiam discedere ab altari, si nullum sequatur scandalum, vel infamia. Ratio est, quia tunc pars illa missæ cùm non sit substantialis sacrificij, potest relinqui, præsertim ex causa honesta: at cùm sit aliqua pars sacrificij, potest etiam sacerdos velle sacrificium inchoatum continuare. Vltimus casus est, si sacerdos tenetur ex officio offerre sacrificium. Tunc enim si non habeat copiam confessarij, potest celebrare, confessione non præmissa, & de eo casu specialiter loquitur Tridentinum.

16. Potest quæri, vtrum si sacerdos non tenetur ex officio facere sacrificium, sed tenetur alij audiri, ac non adest alius sacerdos, qui faciat sacrificium possit talis sacerdos facere sacrificium non præmissa confessione, vt alij possint satisfacere præcepto audiendi sacrum.

Dicendum, quod con potest, nisi ex omissione sacri sequatur scandalum, aut infamia. Ratio est, quia tunc sacerdos, neque tenetur ex officio ad faciendum sacrum, neque ad id tenetur ad peccatum proximi vitandum, si quidem non audiens sacrum ex defectu sacerdotis celebrantis, non peccabit; ergo non est vndè talis sacerdos excusetur ab obseruantia præcepti diuini. Probabile etiam est, quod etiamsi obligatio audiendi sacrum caderet in ipsum sacerdotem, tamen non potest facere sacrum, confessione non præmissa, quia cum præceptum non sumendi eucharistiam, nisi præuia confessione, sit diuinum, præceptum autem audiendi sacrum sit purè ecclesiasticum, præualet præceptum diuinum.

17. Docet autem sententia communis contra paucos theologos, & canonistas, quod siquis culpabiliter, vel inculpabiliter eucharistiam recipit, non præmissa confessione mortalium, non tenetur præcepto diuino confiteri, cum primùm potest. Probatur: nam confessio præcipitur vt dispositio ad sumendam eucharistiam; sed sumpta eucharistia, confessio, quæ fit post, non potest esse amplius dispositio ad sumendam eucharistiam; ergo præceptū præmittendi confessionem sumptioni eucharistiæ, non obligat ad hoc, vt si quis eucharistiam sumpserit, confessione non præmissa, confiteatur post, cum confessio non potest amplius esse dispositio ad eucharistiam sumendam. Confirmatur: nam qui est in peccato mortali, ac debet aliquod sacramentum ministrare, obligatur præcepto diuino ad id per confessionem, vel contritionem constituendum in statu gratiæ, antequam sacramentum

tum ministret, & tamen, cum sacramentum ministrauit, non præmissa confessione, vel contritione, non tenetur conteri quam primum; ergo ex proportionali ratione, licet si commiserit peccatũ mortale, teneatur præmittere confessionem sumptioni eucharistiæ, si confessionem non præmisit, non tenetur præcepto diuino confiteri post, cum primum commodè potest.

18. Datur tamen prò sacerdotibus præceptum ecclesiasticum obligans eum, qui sumpsit eucharistiam, confessione non præmissa, ad confitendum post, cum primum potest, atque hoc præceptum impositum primo fuit à Tridentino. Probatur: nam Tridentinum sess. 8. cap. 9. dicit, *quod si necessitate vrgente sacerdos; absque præuia confessione celebraverit, quam primum confiteatur*; sed ly *quam primum* cum sit prolatum per modum imperatiuum, significat præceptum; ergo &c. Hoc autem præceptum fuit primò impositum à Tridentino, siquidem ante Tridentinum neque inuenitur scriptum neque consuetudine introductum.

19. Qui peccauit mortaliter, sed iam est confessus, non tenetur aliquo tempore communionẽ differe, vt docet communis sententia. Ratio est, quia qui peccauit mortaliter, vel noctè præcedente communionem, vel eadem die, potest se probare per confessionem sacramentalem, & per veram pœnitentiam; sed ad hoc, vt quis dignè accedat ad eucharistiam, nil aliud requiritur, nisi vt accedat probatus; ergo &c. Licet qui peccauit mortaliter, per se non obligetur ad communionem differendam, potest obligari per accidens ratione scandali, vel ex alio capite; ex. gr. si peccatum fuerit publicum, & paulò post accedat quis publicè ad communionem, sequitur scandalum, adeoque grauiter peccat. Rursus potest contingere, quod nisi quis communionem differt, sit periculum, ne acquirat maiorem facilitatem peccandi, & non ponat medicinam necessariam ad abstinendum à peccatis; ergo etiam in hoc casu poterit obligari grauiter ad communionem differendam. Ideo qui peccant mortaliter, consulendi sunt, vt communionem differant, saltem per vnum diem, nisi vrgeat aliqua necessitas accedendi ad eucharistiam.

QVÆSTIO CLXX.

Vtrum sacerdos debeat negare eucharistiam peccatori petenti?

S. Th. quæst. 80. art. 6.

1. REspondet S. Thomas aliquos peccatores esse publicos, vel euidentia facti, vt publici vsurarij, vel publici raptores &c. vel publicitate iuris, eo quod iudicio ecclesiastico, vel sæculari iudicati sint alicuius criminis rei. Hoc supposito, ponit tres conclusiones. Prima conclusio est: publicis peccatoribus, antequam satisfecerint, etiam petentibus, non est danda eucharistia. Probat autem testimonio Cypriani lib. 1. epist. 10.

2. Secunda conclusio est: peccatori occulto petenti non potest negari eucharistia. Ratio est, quia cum quilibet per baptismum acquirat ius manifestum ad eucharistiam, non potest contra hoc ius illi negari eucharistia, nisi ex aliqua causa manifesta. Confirmatur ex Augustino, qui libro de medicina pœnitentiæ, cap. 3. dicit: *Nos à communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico, vel sæculari nominatum, atque conuictum.* Licet sacerdos peccatori occulto petenti eucharistiam non possit illam negare, potest tamen peccatorem occultum occultè monere, vel etiam publicè generaliter omnibus indicere, ne ad eucharistiam accedant, antequam de peccatis etiam occultis pœniteant, & Deo, atque Ecclesiæ reconcilientur.

3. Tertia conclusio est: peccatoribus etiam publicis post pœnitentiam, & reconciliationem cum Ecclesia, eucharistia negari non debet, præsertim in articulo mortis. Probatur ex Concilio Carthaginesi 3. can. 35. in quo dicitur. *Scænicis, atque histrionibus cæteriisque huiusmodi personis, vel apostatis conuersis ad Deum, reconciliatio non negetur.*

4. Superest, vt circa doctrinam articuli, ac circa obligationem ministrorum non dandi eucharistiam indignis, proponamus, & soluamus aliqua dubia. Quæritur igitur primò, vtrum ministri per se obligentur ad non dandam eucharistiam indignis?

Respondeo affirmatiuè cum communi sententia omnium theologorum. Ratio est, quia minister est dispensator eucharistiæ; ergo tenetur illam prudenter dispensare; sed non prudenter dispensat, si dat indignis: ergo minister per se obligatur ad non dandam eucharistiam indignis: ideoque Christus dixit, *Nolite dare sanctum canibus.* Confirmatur: nam vniuersaliter ministri sacramentorum tenentur sacramenta non ministrare indignis; ergo etiam ministri eucharistiæ, quæ est maximum sacramentorum, tenentur eucharistiam non dare indignis. Hinc sequitur obligationem negandi eucharistiam indignis oriri ex iure naturali, ac diuino. Posito enim, quod ministri sint constituti dispensatores mysteriorum Dei, tenentur iure naturali, & diuino ad illa ministranda dignis, non autem indignis. Licet tamen ministri habeant per se obligationem non dandi eucharistiam indignis, tamen dantur aliquæ causæ, propter quas aliquando non est neganda indignis, vt iam explicabitur.

5. Quæritur secundò, vtrum eucharistia sit neganda peccatoribus publicis, & manifestis?

Respondeo affirmatiuè cum communi sententia omnium theologorum. Probatur à

damnans reum ex scientia priuata delicti peccat contra iustitiam, non quia reus habeat ius, ne damnetur vtcumque (siquidem verè si commisit delictum est dignus morte) sed quia habet ius, ne damnetur ex scientia priuata iudicis; ergo &c.

13. Obijcies primo: qui dat eucharistiam indigno cognito vt tali, eo ipso cooperatur actui intrinsecè malo; sed cooperari actui intrinsecè malo est intrinsecè malum; ergo &c.

Respondeo, nego maiorem. Qui enim exerceret actionem ex se indifferentem, immò etiam debitam, etiamsi videat alterum abusurum tali actione ad faciendum actum intrinsecè malum, non cooperatur malo, sed purè permittit malum permissione honesta, immò etiam debita; sed minister dans eucharistiam peccatori occulto publicè petēti exercet actionem ex se indifferentem, immò hic, & nunc debitam; si quidem non potest vti scientia priuata in neganda eucharistia publicè peccatori occulto: ergo licet videat peccatorem abusurum ea actione indifferente, ac debita, adeoque suscepturum eucharistiam indignè, non cooperatur malo, sed purè permittit malum permissione honesta, ac etiam debita.

14. Obijcies secundò: qui habet apud se depositum gladium alterius, si dominus petat gladium ad se ipsum, vel alium occidendum, potest gladium non dare domino petenti, etiamsi ex eo, quod gladium neget, sequatur reuelandum delictum, quod meditatur facere dominus gladij; sed magis vitanda est iniuria, quæ fit Christo in indigna susceptione eucharistiæ, quam iniuria, quæ fit homini per illius occisionem; ergo à fortiori minister potest denegare eucharistiam peccatori occulto publicè petenti, etiamsi ex hac negatione manifestandum sit peccatum petentis.

Respondeo Alensem, & S. Bonauenturam negare maiorem, & asserere, quod depositarius in casu proposito non potest denegare domino petenti gladium, & quod potius debet permittere homicidium, quam manifestare peccatum occultum. Sed quia hoc est difficile, ideo concedo maiorem, & distinguo minorem: magis vitanda est injuria facta Christo per indignam sumptionem, quàm iniuria facta homini per illius occisionem, si cætera sint paria, concedo minorem; si cætera non sint paria, nego minorem, & consequentiam. Disparitas est, quod eucharistia est bonum publicum, ad quod omnes fideles habent ius; est autem maximum inconueniens, vt in dispensatione bonorum publicorum, ad quæ omnes habent ius, ita vt non possint excludi, nisi propter delictum, liceat vti scientia priuata, præsertim manifestando delictum. At depositum non est bonum publicum, sed priuatum: non est autem inconueniens, quod in redditione boni priuati liceat vti scientia priuata, & quod ad vitandum maius malum homicidij, liceat permittere minus malum manifestationis delicti occulti, præsertim quod paulo post debeat reduci ad effectum, & fieri publicum. Confirmatur exemplo Christi, qui Iudæ peccatori occulto publicè ad eucharistiam accedenti eucharistiam non negauit.

15. Quæres, an posset sacerdos saltem ex conuentione cum peccatore occulto dare illi publicè hostiam non consecratam ad vitandam indignam sumptionem hostiæ consecratæ? Respondeo negatiuè. Ratio est, quia committeretur idololatria exterior, cum hostia cōsecrata publicè proponeretur, & tractaretur, ac si esset consecrata. Ideo ad hoc propositum dixit Innocentius Tertius capite de celebratione missarum: *falsa sunt abijcienda remedia, quæ veris sunt periculis grauiora.*

16. Quæres secundò, an solum qui tenetur ex officio administrare sacramentum eucharistiæ, qualis est Parochus, sed etiam, qui non tenetur ex officio, nō debeat denegare eucharistiam peccatori occulto publicè petenti.

Respondeo nullum sacerdotem, quando est in actu dispensandi eucharistiam, posse illam denegare peccatori occulto publicè petenti. Ratio est, quia omnis sacerdos, dum est in actu dispensandi eucharistiam, exercet officium publici dispensatoris; sed publicus dispensator non potest denegare eucharistiam ex scientia priuata; ergo &c. At verò si sacerdos non sit in altari, nec in actu dispensandi, si peccator publicus eucharistiam petat, potest, ac debet se excusare, dicendo, se nolle tunc subire illud munus dispensandi eucharistiam, ad quod munus non tenetur, vel debet aliam excusationem afferre immò etiam is, ad quem spectat ex officio eucharistiam dispensare, si ab ipso petatur eucharistia, dum non est in altari, & possit se commodè excusare, tenetur ad se excusandum.

17. Quæritur sexto, vtrum suspecto de aliquo crimine dari possit eucharistia ad probationem, vel purgationem criminis? Videtur quod possit. In decreto enim 2. qu. 4. cap. 24. legitur: *Sæpe contingit, vt in monasterijs monachorum furta perpetrentur. Idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus expurgare se debent, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo ex præsentibus patribus, & sic expleta Missa, omnes communicentur in hac verba: corpus Christi sit tibi hodie ad probationem.* Et infra cap. 27. habetur: *si Episcopo, aut præsbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, prò singulis Missam celebrare debet, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere.* Desumpta autem hæc sunt ex Concilio Vvormatiensi cap. 10. & 15. Confirmatur: nam in Concilio Triburiensi citato à Gratiano eadem quæstione quarta approbatur purgatio delicti per ferrum candens, vel per aquam feruentem; ergo licet purgatio quoque per sumptionem eucharistiæ.

18. His tamen non obstantibus, dicendum

S. Thoma auctoritate Cypriani, qui in libro primo epistolarum, epistola 10. dicit: *Prò dilectione tua concludendum esse existimasti, quid mihi videatur de hystrionibus, & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in suæ artis dedecore perseuerat, an tali sacra communio cum reliquis Christianis debeat dari. Putò nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ cõgruere, vt pudor, & honor Ecclesiæ, tam turpi, & infami contagione fœdetur.* Idem docẽt Chrysostomus, Augustinus, alijque, quos citat Suarius disp. 67. sect. 2. ideoque in iure præcipitur, vt omnes publici peccatores, quales sunt publici vsurarij, publici venefici à communione repellantur, nisi publicè satisfecerint. Ratio est, quia publici peccatores, neque re ipsa, neque externa specie habent ius petendi eucharistiam, & ex eo, quod denegetur, non sequitur illis vlla infamia, cum potius infamia supponatur, neque sequitur vllum scandalum, immo potius scandalum sequeretur, si ipsis daretur eucharistia; ergo &c.

6. Quæritur tertio, quid requiratur ad hoc, vt aliquis sit peccator publicus, adeoque à communione repellendus.

Respondeo requiri, & sufficere, vt sit publicus peccator, vel euidentia facti, quales sunt publici vsurarij, & meretrices, vel euidentia iuris, quales sunt, qui fuerunt iuridicè de aliquo crimine damnati à iudice ecclesiastico, vel sæculari. Addit Suarius, quod sufficit, vt peccatum sit publicum apud illos, quibus debet esse publica communio. Ratio est, quia eo ipso, quod apud illos peccatum sit publicum, denegando communionem, non infamantur; ergo non est, cur communio non debeat illis denegari.

7. Quæritur quarto, quænam satisfactio requiratur ad hoc, vt publici peccatores admittantur ad communionem?

Respondeo, quod ad hoc, vt admittantur occultè ad communionem, sufficit, vt satisfecerint occultè: ad hoc autem, vt publicè ad communionem admittantur, requiritur, vt publicè satisfecerint. Ratio est, quia antequam satisfacerint publicè, non habent ius petendi publicè communionem; ergo non sunt publicè ad communionem admittendi, præsertim quia sequeretur scandalum. Possunt tamen admitti occultè, dummodo non solum occultè communicentur, sed non publicetur illos admissos fuisse ad communionem. Si enim publicetur illos fuisse ad communionem admissos, communio fit publica, & sequitur scandalum.

8. Quæritur quinto, vtrum eucharistia deneganda sit peccatori occulto occultè petenti?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia communio deneganda est indigno, cum ex tali negatione nullum sequitur inconueniens; sed denegando communionem peccatori occulto occultè petenti, denegatur indigno, ac nullum sequitur inconueniens, siquidem ex tali negatione non infamatur, neque sequitur scandalum; ergo &c.

9. Hinc infertur primo, quod etiamsi peccator occultus petat eucharistiam coram vno aut duobus scientibus illum esse indignum, deneganda illi est, siquidem nulla sequitur eius infamia, vel scandalum. Si verò aliunde ex præsentibus nesciret illum esse indignum, tunc non esset deneganda, quia sequeretur infamia.

10. Infertur secundò contra Sotum, quod peccatori occulto occultè petenti deneganda est eucharistia etiam à proprio parocho. Ratio est, quia talis peccator non habet ius petendi eucharistiam occultè ab eo, qui scit illum esse indignum, quidquid sit vtrum habeat ius petendi eucharistiam publicè.

11. Inferunt aliqui tertiò, quod vt docet S. Thomas in 4. dist. 9. qu. 1. art. 5. & alij, quos citat, & sequitur Suarius disp. 67. art. 3. & Vasquez, etiamsi sacerdos sciat solum ex confessione aliquem esse indignum, nihilominus potest, & tenetur illi denegare eucharistiam, dummodo nulla ex tali denegatione sequatur fractio sigilli. Ratio est, quia potestas claui um data est etiam ad hunc finem, vt faciendos probet, an pœnitens sit dignus, vel indignus eucharistia; ergo licet vtatur scientia habita ex confessione, vtitur iuxta naturam clauium, & per hoc præcisè non reuelat confessionem. Si tamen ex circunstantijs esset periculum reuelandi confessionem, non liceret communionem denegare. Sed quidquid sit de veritate huius opinionis speculatiuè consideratæ, existimo, quod quia fere semper adest periculum reuelandi confessionem, & aliorum inconuenientium, practicè vix potest dari casus, in quo liceat vti scientia habita in confessione in communione deneganda.

12. Quæritur quinto, vtrum peccatori occulto publicè petenti deneganda sit eucharistia. Respondeo negatiuè, quia communia bona reipublicæ, quæ nulli possunt denegari nisi ex delicto, nõ possunt à publico administratore talium bonorum publicè cuiquam denegari, nisi publicè constet reipublicæ petentem esse reum talis delicti, ideoque non possunt administratores hæc bona denegare ex scientia solum priuata: ex eo verò, quod liceret vti scientia priuata ad hæc bona deneganda, sequerentur maxima incommoda reipublicæ; sed communio est publicum bonum Ecclesiæ, quod nulli fidelium potest denegari, nisi propter delictum; ergo non potest minister eucharistiæ publicè communionem denegare vlli fidelium, nisi publicè constet de delicto. Hinc sequitur, quod minister denegans eucharistiam peccatori occulto publicè petenti peccat contra iustitiam. Ratio est, quia licet peccator occultus non habeat ius petendi, & accipiendi eucharistiam, tamen habet ius, ne illi petenti publicè, denegetur ex scientia tantùm priuata ministri; ergo minister denegans peccat contra hoc ius, adeoque contra iustitiam. Confirmatur, & explicatur. Iudex

damnans

cum communi sententia S. Thomæ qu. 80. art. 6. ad 3. & aliorum, quod non licet dare eucharistiam suspectis de aliquo crimine ad purgationem delicti, sicut non licet purgatio per ferrum candens, vel aquam feruentem. Ratio est, quia non licet tentare Deum petendo, vt modo extraordinario manifestet aliquod delictum occultum; sed dando eucharistiam ad purga tionem delicti, tentaretur Deus, vt modo extraordinario manifestet delictum sumentis eucharistiam, sicut cogendo suspectum alicuius delicti tangere ferrum candens, tentatur Deus, petendo, vt modo extraodinario, hoc est per miraculum manifestet innocentiam tangentis; ergo non licet dare eucharistiam ad purgationem delicti.

19. Ad auctoritatem canonum allatorum dicendum cum S. Thoma qu. 80. art. 6. ad 3. illa Concilia fuisse prouincialia, & paucorum Episcoporum, adeoque potuisse errare, & de facto errasse, atque horum decreta fuisse abrogata per decreta Romanorum Pontificum. Stephanus Papa, vt refertur de consecratione dist. 2. qu. 4. cap. 21. *Consuluisti*, dicit, *ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri canones non concedunt. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publica delicta sunt remissa regimini nostro; occulta verò, & incognita illi sunt remittenda, qui solus nouit corda filiorum hominum.* Idem habetur extra de purgationibus cap. *ex tuarum* lib. 5. tit. 34. cap. 8.

20. Quæritur septimo, vtrum suspecto de aliquo crimine possit dari eucharistia per modum iuramenti ad purgandam suspicionem de tali crimine?

Respondeo, quod primo non est per se intrinsecè malum dare eucharistiam per modum cuiusdam iuramenti ad purgandam suspicionem criminis. Ratio est, quia sicut in debitis circunstantijs licet à suspectis de crimine exigere alia grauia iuramenta ad purgandam suspicionem, sic in debitis circunstantijs licet exigere, vt sumant eucharistiam per modum iuramenti ad suam innocentiam confirmandam, & ad suspicionem purgandam. Secundo licet aliqui dicant iure positiuo prohibitum esse dare eucharistiam per modum iuramenti, tamen Suarius asserit se nullibi inuenisse hoc ius positiuum. Tertio sumptio eucharistiæ per modum iuramenti in confirmationem suæ innocentiæ non est omnino inusitata. Nam Gregorius 7. qui est inter sanctos, relatus coram Herrico 4. eucharistiam sumpsit in probationem suæ innocentiæ à delictis, quæ illi fuerant imputata, & inuitauit Henricum ad communicandum, atque ad suam innocentiam confirmandam sumptione eucharistiæ, qui tamen non est ausus eucharistiam sumere, vt narrat Albertus in Historia rerum Germanicarum. Quarto demum Suarius consulit ad non vtendum hoc modo iuramenti, ac præsertim ad illum non exigendum, siquidem videtur derogare reuerentiæ sacramenti.

21. Quæritur octauo, & vltimo, vtrum eucharistia possit denegari propter solam suspicionem criminis.

Respondeo tres esse suspiciones, temerariam, probabilem, & violentam. Eucharistia igitur non potest denegari propter suspicionem temerariam, neque propter probabilem. Ratio, quare non possit denegari propter suspicionem temerariam, est, quia suspicio temeraria caret fundamento probabili, etiam ad suspicandum; sed non licet bona communia, ad quæ quis habet ius, negare propter suspicionem carentem probabili fundamento etiam ad suspicandum: ergo non licet negare eucharistiam propter suspicionem carentem probabili fundamento etiam ad suspicandum. Ratio, quare eucharistia non possit negari propter suspicionem probabilem, est, quia suspicio probabilis vtitur quidem fundamento sufficiente ad suspicandum, non autem ad prudenter iudicãdum; sed non potest eucharistia denegari illi, de quo non potest cum probabili fundamento iudicari, quod sit indignus; ergo &c. Ratio, quare suspicio violenta sit sufficiens ad negandam eucharistiam est, quia suspicio violenta nititur tam validis indicijs, vt faciant maximam probabilitatem delicti; ergo sufficit ad negandam eucharistiam, nisi suspectus purget se à tali suspicione. Debet tamen aduerti, quod vt eucharistia negetur publicè, suspicio debet esse publica, vt negetur occultè, sufficit, vt suspicio violenta sit occulta.

QVAESTIO CLXXI.

Vtrum eucharistia debeat sumi à ieiunis?

S. Thomas qu. 80. art. 8.

1. S. Thomas art. 7. quærit, vtrum nocturna pollutio impediat à sumptione eucharistiæ, ac doctrina articuli est ita clara, vt non indigeat vlla explicatione. Art. 8. agit de ieiunio prærequisito ante sumptionem eucharistiæ. Pro explicatione.

2. Quæritur primo, vtrum detur præceptum non accedendi ad eucharistiam, nisi ieiunis?

Respondeo affirmatiuè. Et quidem hoc præceptum non est naturale, neque diuinum, sed purè ecclesiasticum. Quod non sit præceptum naturale, probatur. Si enim esset naturale, deberet ex dignitate sacramenti necessario sequi obligatio non sumendi eucharistiam post sumptum cibum, vel potum; sed ex dignitate eucharistiæ non sequitur necessario hæc obligatio; ergo &c. Quod non sit diuinum, probatur; nam de facto Christus dedit eucharistiam Apostolis post cœnam, & post esum agni, adeoque non ieiunis, & aliquandiù in ecclesia seruatus fuit hic mos sumendi eucharistiam post cœnam, vt colligitur ex Apostolo 1. ad Corinthios 11. Hoc igi-

tur

tur præceptum est ecclesiasticum, ac impositum fuit vsque à temporibus Apostolorum, ac deinde in ecclesia perpetuo seruatum, & colligitur ex antiquissimis Concilijs, & Patribus relatis à Suario hic, disp. 66. sect. 3. Plures porrò rationes sunt, propter quas ecclesia imposuit hoc præceptum. Prima est, vt fideles assuescerent discernere hunc cibum ab alijs cibis. Secunda ad significandum Christum debere esse primarium cibum fidelium. Tertia, vt mens sit expeditior ad res spirituales, & diuinas tractandas.

3. Quæritur secundo, quale sit ieiunium seruandum ante sumptionem eucharistiæ?

Respondeo duplex esse ieiunium, alterum naturale, alterum ecclesiasticum. Ieiunium naturale consistit in abstinentia ab omni cibo, & potu, etiam per modum medicinæ. Ieiunium ecclesiasticum neque priuat potu, neque omni cibo, nisi definitis temporibus, & in certa quantitate, ac qualitate, & permittit aliquid cibi, & potus per modum medicinæ. Ieiunium ergo seruandum ante sumptionem eucharistiæ est naturale, excludens quemcumque cibum, & potum, vt patet ex Concilijs, in quibus hæc lex est lata, & ex consuetudine, quæ est optima interpres legum.

4. Quæritur tertio, vtrum quælibet minima quantitas cibi, ac potus, quacumque intentione sumatur, frangat ieiunium naturale necessarium ad sumendam eucharistiam?

Respondeo affirmatiuè cum communi sententia dicente esse peccatum mortale sumere eucharistiam post cibum, & potum cuiuscumque minimæ quantitatis, & quacumque intentione sumptum. Probatur ex consuetudine ecclesiæ. Confirmatur ex Concilio Toletano septimo, & Bragarensi secundo, in quibus exprimitur, quamcumque minimam quantitatem cibi, vel potus soluere ieiunium requisitum ad sumendam eucharistiam. Confirmatur ex capite *ex parte* de celebratione missarum, in quo præcipitur sacerdoti secundam missam celebraturo, ne in priori missa sumat ablutionem, ne soluat ieiunium naturale; sed ablutio sumitur in minima quantitate, & non ad finem nutritionis, sed propter reuerentiam sacramenti; ergo quæcumque minima quantitas cibi, vel potus, quacumque intentione sumatur, sufficit ad soluendum ieiunium naturale necessarium ad sumptionem eucharistiæ. Vt tamen soluatur ieiunium naturale, id, quod sumitur, debet sumi per modum cibi, & potus; si enim sumatur per modum saliuæ, eo quod præter intentionem ingrediatur in os, & in stomachum simul cum aere respirato, non soluitur ieiunium naturale.

5. Quæritur quarto, quanto tempore ante sumptionem eucharistiæ debeamus manere ieiuni?

Respondeo, quod sufficit, vt ea die naturali, qua quis sumit eucharistiam, sit ieiunus, itaut non sumpserit quidquam cibi, & potus. Probatur ex consuetudine ecclesiæ. Quia verò dies naturalis incipit à media nocte, ideo ad hoc, vt quis sumat eucharistiam ieiunus, sufficit, vt à media nocte nihil sumpserit cibi, vel potus. Hinc infertur, quod etiamsi quis comederit paulò ante mediam noctem, tamen statim post mediam noctem est ita ieiunus, vt possit sumere eucharistiam. Ratio est, quia cum verificatur, quod ea die, qua quis sumit eucharistiam, non sumpserit quidquam cibi, vel potus, verificatur, quod sumit eucharistiam ieiunus; sed in casu posito verificatur, quod ea die, qua sumit eucharistiam, nihil sumpsit cibi, vel potus; ergo verificatur, quod sumpsit eucharistiam ieiunus.

6. Quæritur quarto, vtrum si quis, licèt post mediam noctem nihil sumpserit, tamen propter cibum sumptum ante mediam noctem, habet stomachum ita plenum cibo indigesto, ac si eadem die comedisset, possit sumere eucharistiam?

Respondeo aliquos docuisse hanc dispositionem stomachi pleni cibo indigesto non minus impedire sumptionem eucharistiæ, quam si quis cibum sumpsisset eadem die. Probant ex canone *tribus* de consecrat. dist. 2. in quo dicitur hunc sacrum cibum non esse profanis cibis miscendum, & ex alio canone *constiterit* de consecratione, in quo punitur sacerdos, qui post cibum, præcedente nocte sumptum, nulla dormitione interposita, missam celebrauerat die sequenti.

7. Dicendum tamen, quod per se potest eucharistiam sumere. Ratio est, quia finis præcepti non cadit sub præceptum; ergo licet præceptum ieiunij seruandi ante sumptionem eucharistiæ habeat pro fine, vt homo accedat ad eucharistiam non grauatus cibo, & vt cibus sacer non misceatur cibis profanis, tamen hæc non cadunt sub præceptum. Hinc patet responsio ad primum fundamentum contrariæ sententiæ desumptum ex capite *tribus*, in quo dicitur sacrum cibum non esse profanis cibis miscendum. Dicendum, quod finis præcepti, quo præcipitur ieiunium, est, ne cibus sacer misceatur cibis profanis; adhuc tamen hic finis non cadit sub præceptum, sed solum præcipitur ieiunium seruandum ea die naturali, qua sumitur eucharistia. Ad secundum fundamentum desumptum ex canone *constiterit*, dicendum sacerdotem illum non puniri præcisè, quia cum die antecedenti ante mediam noctem cœnasset, die sequenti, nullo somno interposito, celebrauerat missam, sed quia tota nocte fuerat in taberna, & die sequenti ex taberna egressus accesserat ad publicam missam celebrandam cum scandalo populi, apud quem erat vehemens suspicio, quod etiam post mediam noctem aliquid comedisset, & bibisset.

8. Quæ-

8. Quæritur sexto, vtrum propter aliquam causam liceat aliquando eucharistiam sumere post cibum, & potum sumptum eadem die?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia præceptum ieiunij naturalis ante sumptionem eucharistiæ est purè ecclesiasticum; ergo non obligat cum tanto rigore, vt in nullo casu cesset eius obligatio. Causæ, propter quas licet accipere eucharistiam post fractum ieiunium naturale, reduci possunt ad duo capita, nimirum ad necessitatem sumentis, & ad reuerentiam sacramenti.

9. Quæritur septimo, quænam sit necessitas sumentis, propter quam licet accipere eucharistiam, soluto ieiunio naturali?

Respondeo, quod vnica necessitas est, cum quis est in articulo mortis, ac non potest sine graui incommodo, & periculo manere ieiunus, antequam sumat eucharistiam. Ratio est, quia in mortis articulo homo maximè indiget eucharistia, vt viatico suæ peregrinationis, ideoque pro mortis articulo datur præceptum sumendi eucharistiam; ergo fuit expediens, vt præceptum præmittendi ieiunium naturale, non obligaret pro eo casu, cum commodè seruari non potest. Debet autem aduerti, quod etiamsi ægrotus post mediam noctem posset per vnam, aut duas horas abstinere à cibo, & potu sine graui incommodo, non est necesse dare illi eucharistiam illa hora, vt detur ieiuno, sed potest dari hora commodiore etiam non ieiuno.

10. Quæritur octauo, vtrum ægrotus in eadem ægritudine possit sæpius accipere eucharistiam non ieiunus?

Respondeo duas esse sententias. Prima, quam communiter insinuant doctores, docet ægrotum in eadem ægritudine semel tantum posse sumere eucharistiam per modum viatici non ieiunum. Secunda docet sæpius ægrotum in eadem ægritudine posse sumere eucharistiam non ieiunum.

11. Suarius conciliat vtramque sententiam, ac primo docet, quod si post sumptum viaticum, ægrotus viuat solum breui tempore, puta ad tres, aut quatuor dies, non potest sæpius sumere eucharistiam non ieiunus: & quia vt plurimum ægroti post sumptam eucharistiam per modum viatici, viuere solent solum per tres, aut quatuor dies cum eodem periculo, & post vel moriuntur, vel aliud est periculum, ideo vt plurimum ægroti in eadem ægritudine non possunt sæpius sumere eucharistiam non ieiuni, & de hoc casu, qui vt plurimum accidit, loquitur prima sententia. Ratio huius sententiæ est, quia cum ægrotus post sumptam eucharistiam viuit solum tres, aut quatuor dies, non habet moralem necessitatem iterum sumendi eucharistiam; sed ægrotus non debet sumere eucharistiam non ieiunus, nisi habeat moralem necessitatem sumēdi eucharistiam; ergo &c. Docet secundo, quod si varietur status ægritudinis, itaùt ægrotus sit in morali periculo, deindè euadat morale periculum, ac rursus morbo ingrauescente, recidat in morale periculum, potest sæpius sumere eucharistiam non ieiunus. Ratio est, quia quoties ægrotus de nouo ponitur in articulo mortis, toties licet replicare eucharistiam non ieiuno; sed cum variatur ægritudo modo explicato, ægrotus sæpius ponitur in articulo mortis; ergo &c. Docet tertio, quod si ægrotus post sumptam eucharistiam viuat septem, vel octo dies, itaùt perseueret in articulo mortis, potest iterum sumere eucharistiam non ieiunus. Ratio est, quia post septem, vel octo dies censetur esse cum nouo morali necessitate sumendi eucharistiam; sed cum ægrotus in periculo mortis constitutus habet moralem necessitatem sumendi eucharistiam, potest illam sumere non ieiunus; ergo &c.

12. Quæritur nono, vtrum sacerdos possit celebrare non ieiunus, vt conficiat eucharistiam, eamque det ægroto in articulo mortis constituto, qui alioquin non posset eucharistiam recipere?

Respondeo duas esse sententias. Prima docet posse sacerdotem celebrare non ieiunum, vt conficiat eucharistiam, eamque det ægroto in articulo mortis constituto. Probatur: nam præceptum dandi eucharistiam ei, qui est in articulo mortis, est diuinum, præceptum autem non celebrandi, nisi ieiunum, est humanum; sed præceptum diuinum præualet humano; ergo præceptum dandi eucharistiam ægroto in articulo mortis constituto præualet præcepto non celebrandi, nisi ieiunum. Confirmatur: nam præceptum non celebrandi, nisi præmissa confessione mortalium, est diuinum, & tamen sacerdos, vt det eucharistiam ægroto in articulo mortis constituto, potest celebrare, non præmissa confessione, sed præmissa sola contritione, vt dictum est qu. 169. num. 12. sed præceptum non celebrandi, nisi ieiunum, est purè humanum; ergo à fortiori potest sacerdos, vt det eucharistiam ægroto in mortis articulo constituto, celebrare non ieiunus.

13. Dicendum cum secunda sententia communiore: non potest sacerdos celebrare non ieiunus, vt det eucharistiam ægroto. Ratio est, quia præceptum diuinum dandi eucharistiam ægroto, cùm sit positiuum, non obligat pro semper, sed pro debitis circunstantijs, hoc est cum eucharistia potest confici à sacerdote, seruando ritum sacrificij; sed ad ritum sacrificij spectat, vt sacerdos celebret ieiunus; ergo sacerdos non potest celebrare non ieiunus, vt det eucharistiam ægroto. Confirmatur primò: nam sicut ad ritum sacrificij spectat, vt sacerdos celebret indutus vestibus sacris, ita ad ritum sacrificij spectat, vt celebret ieiunus; ergo sicut non potest celebrare sine vestibus sacris, vt det eucharistiam ægroto, ita non potest celebre-

re

re non ieiunus, vt det eucharistiam ægroto, atque ita hoc præceptum explicatur a consuetudine. Confirmatur secundo: nam ecclesia præcipit, vt eucharistia semper conseruetur pro infirmis, vt patet ex Concilio Nicæno relato capite *Præsbiter* de consecratione, dist. 2. ergo vix potest contingere casus, in quo nisi sacerdos celebret non ieiunus, ægrotus debeat carere eucharistia; ergo propter casum ratissimum non debuit dispensari in præcepto celebrandi, soluto ieiunio. Hinc affertur disparitas, propter quam ægrotus potest nunc eucharistiam sumere non ieiunus, sacerdos autem non potest celebrare non ieiunus, vt det eucharistiam ægroto. Ratio est, quia si ægrotus non posset sumere eucharistiam non ieiunus, deberet sæpè mori, non sumpta eucharistia; siquidem frequentissimus est casus, vt qui sunt in articulo mortis non possint obseruare ieiunium naturale requisitum ad sumendam eucharistiam; ergo non est mirum, quod ad hoc incommodum vitandum, introducta fuerit consuetudo dandi eucharistiam ægrotis in articulo mortis constitutis, etiam non ieiunis. E conuerso ratissimè accidit, vt ægrotus debeat mori sine eucharistia, ex eo quod sacerdos non possit celebrare non ieiunus, vt det eucharistiam ægrotis; ergo non debuit introduci consuetudo, vt sacerdos posset celebrare non ieiunus, vt daret eucharistiam ægrotis.

14. Ad fundamentum contrariæ sententiæ distinguo maiorem: præceptum dandi eucharistiam ægroto est diuinum, & obligat pro semper, nego maiorem; & obligat solùm pro debitis circumstantijs, concedo maiorem; & concessa minori; nego consequentiam. Præceptum dandi eucharistiam ægrotis est diuinum, sed affirmatiuum, adeoque non obligat pro semper, sed solùm pro debitis circunstantijs: inter debitas autem circumstantias recensetur, vt seruetur debitus ritus ad conficiendam eucharistiam;

15. Ad confirmationem distinguo antecedens: præceptum obligans ad præmittendam confessionem sumptioni eucharistiæ est diuinum, & omninò vniuersale, ac obligans pro semper, nego; & non omninò vniuersale, nec obligans pro casu necessitatis, dum non adest copia confessarij, concedo; & nego consequentiam. Præceptum præmittendi confessionem sumptioni eucharistiæ est diuinum, sed non obligans pro casu necessitatis, dum non adest copia confessarij, qui casus potest esse frequens, vt explicatum est supra. At præceptum ecclesiasticum seruandi ritum debitum in conficienda eucharistia obligat vniuersaliter, vt constat ex consuetudine, ideoque etiam in casu, in quo danda est eucharistia ægroto.

16. Casus, in quibus sacerdoti non ieiuno licet sumere eucharistiam propter reuerentiam sacramenti, reduci possunt ad tria capita. Primum est necessitas perficiendi, & consummandi sacrificium. Secundus est necessitas consumendi reliquias sacrificij. Tertius est necessitas vitandi aliquam irreuerentiam sacramenti.

17. Primo igitur potest, ac debet sacerdos non ieiunus sumere eucharistiam ad sacrificium perficiendum, & consummandum. Potest autem id esse necessarium in pluribus casibus. Primus casus est. Sacerdos loco vini infundit in calicem aquam, vel aliam materiam, quæ non potest validè consecrari, & errorem non aduertit, nisi postquam illam aquam hausit, adeoque soluit ieiunium naturale. In hoc casu ad perficiendum sacrificium, quod fieri debet in vtraque specie, sacerdos debet iterum consecrare, vel vtramque speciem, vel saltem speciem vini, & sumere non ieiunus. Ratio est, quia præceptum diuinum de integritate sacrificij præualet præcepto ecclesiastico de ieiunio naturali.

18. Secundus casus est. Sacerdos non ieiunus ex obliuione, vel malitia consecrauit vtramque, vel alteram speciem. In hoc casu debet sacrificium perficere, & consummare, etiamsi non sit ieiunus ex ratione allata. Tertius casus est. Sacerdos celebrans consecrauit, sed propter mortem repentinam, vel propter morbum non potest perficere sacrificium. Iuxta decretum Concilij tertij Telensis relatum capite *nihil* 7. qu. 1. debet alius sacerdos sacrificium perficere, & consummare, & si non adest sacerdos ieiunus, debet sacrificium perficere, & consummare sacerdos non ieiunus.

19. Potest quæri, vtrum cum sacerdos celebrans ante consecrationem recordatur se non esse ieiunum, possit, ac teneatur missam omittere.

Respondet S. Thomas infra qu. 83. art. 6. ad 2. quod tutius est omittere missam, quod est intelligendum, cum potest missam omittere sine infamia, vel scandalo.

20. Secundò post sumptam ablutionem sacerdos, etiamsi non sit ieiunus, siquidem per ipsam sumptionem ablutionis ieiunium soluit, tamen potest, ac debet consumere reliquias sacrificij. Existimat autem Suarius, quod sacerdos potest reliquias sacrificij post ablutionem consumere, non solùm si sint paruæ, sed etiam si sint magnæ, & etiamsi multo tempore fuerit occupatus in eucharistia laicis distribuenda. Ratio est, quia tales reliquiæ spectant ad idem sacrificium, & ad eamdem moraliter communionem, quam sacerdos confecit ieiunus; ergo potest illas reliquias consumere, seu sint paruæ, seu magnæ, siquidem illas consumendo, non tàm sumit communionem non ieiunus, quàm perficit sumptionem communionis, quàm fecit ieiunus.

21. Tertio potest quis sumere eucharistiam non ieiunus ad vitandam aliquam irreuerentiam sacramenti: ex. gr. si periculum

sit,

sit, ne eucharistia perueniat in manus infidelium, vel hæreticorum, qui eam contumelia afficiant, ad vitandam hanc irreuerentiam, potest sumi etiam à non ieiunis. Ratio est, quia præceptum non sumendi eucharistiam post solutum ieiunum impositum est propter reuerentiam sacramenti; ergo non obligat pro casu, in quo nisi eucharistia sumatur à non ieiuno, sequetur multò maior irreuerentia sacramenti.

QVÆSTIO CLXXII.

Vtrum non habentes vsum rationis possint, ac debeant suscipere eucharistiam?

S. Tho. quæst. 80. art. 9.

1. REspondet S. Thomas, ponendo tres conclusiones. Prima est: iis, qui dicuntur carere vsu rationis, quia habent debilem vsum rationis, danda est eucharistia. Ratio est, quia cùm isti habeant aliquem vsum rationis, possunt eucharistiam sumere cum aliqua deuotione; ergo eucharistia non est illis neganda. Secunda conclusio est: ijs, qui totaliter carent vsu rationis, & nunquam illum habuerunt, non est danda eucharistia. Ratio est, quia in ijs neque est, neque fuit vlla deuotio huius sacramenti. Tertia conclusio est: ijs, qui ita carent totaliter vsu rationis, vt aliquando habuerint vsum rationis, si eum habuerunt vsum rationis, habuerunt aliquam deuotionem huius sacramenti, danda est eucharistia in articulo mortis, nisi fortè timeatur periculum vomitus, vel expuitionis. Ratio est, quia præcessit deuotio sacramenti. Confirmatur ex Concilio Carthaginensi quarto can. 76. vt refertur 26. qu. 2. cap. 76. *Ei, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuersus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuo creditur morituras, reconcilietur per manuum impositionem, & infundatur ori eius eucharistia.* In Concilio etiam Arausicano 1. can. 3. & refertur de consecr. dist. 2. capite *qui recedunt*, dicitur: *Amentibus quacumque pietatis sunt, conferenda sunt.*

2. Circa doctrinam articuli quæritur primò, vtrum paruuli sint capaces recipiendi sacramentum eucharistiæ.

Respondeo, quod quædam sunt certa, Certum est primo paruulos posse sumere eucharistiam merè materialiter, eo pacto, quo potest illam manducare bestia. Certum videtur secundo, quod paruuli possunt spiritualiter manducare eucharistiam in habitu, in quantum possunt per baptismum accipere fidem, & charitatem, quæ charitas includit votum habituale eucharistiæ, vt dictum est supra, quæst. 126. num. 8. Certum est tertio, quod paruuli non possunt manducare eucharistiam spiritualiter per votum actuale, siquidem non possunt habere votum actuale sumendi eucharistiam, cùm illam non cognoscant. Quæritur igitur, vtrum paruuli possint manducare eucharistiam sacramentaliter, itaùt illam manducando, recipiant eius fructum, hoc est augmentum gratiæ.

3. Dicendum cum sententia satis recepta, quam sequitur Vasquez disp. 112. cap. 1. Probabilius est paruulos posse recipere eucharistiam sacramentaliter, itaùt ex eius manducatione recipiant augmentum gratiæ. Probatur: nam vt constat ex Tridentino, sess. 21. & vt ex pluribus auctoribus probat Vasquez loco citato, antiquitus in pluribus locis fuit vsus dandi eucharistiam paruulis ante vsum rationis, & hæc consuetudo antiquorum non est damnanda, vt docet idem Tridentinum; sed ea consuetudo esset damnanda, si eucharistia non posset paruulis prodesse, siquidem illicitum est dare eucharistiam ei, qui est incapax recipiendi effectum eucharistiæ; ergo &c.

4. Opponitur: adultus, qui manducat eucharistiam, putans illam esse panem communem, manducat illam purè materialiter, nec recipit eius fructum; sed paruuli semper recipiunt eucharistiam ignorantes; ergo &c.

Respondeo disparitatem esse, quia vt adulti recipiant sacramentum cum effectu, debent habere intentionem recipiendi sacramentum, ideoque adulti habentes vsum rationis non possunt validè baptizari sine intentione sumendi baptismum; ergo non est mirum, quod licet ad hoc, vt adulti recipiant eucharistiam cum effectu, requiratur, vt habeant intentionem illam recipiendi, talis intentio non requiratur in paruulis.

5. Quæritur secundo, vtrum paruulis eucharistia sit necessaria necessitate medij vel præcepti?

Respondeo, quod paruuli ante vsum rationis non obligantur necessitate præcepti ad sumendam eucharistiam, cùm sint incapaces præcepti. Certum rursus est contra aliquos hæreticos, ac definitum à Tridentino loco citato, eucharistiam non esse ad salutem necessariam paruulis necessitate medij. Ratio est, quia paruulis ad salutem sufficit gratia acquisita in baptismo, quam amittere non possunt, cùm sint incapaces peccandi; ergo neque eucharistia, neque vllum aliud sacramentum est illis, necessarium necessitate medij. Vide dicta supra quæst. 126. initio, & num. 17.

6. Ex eo, quod eucharistia non sit necessaria paruulis necessitate medij, sequitur non dari obligationem dandi paruulis eucharistiam. Immo quia iam introducta est consuetudo non dandi eucharistiam paruulis, datur obligatio non dandi eucharistiam paruulis. Stando igitur in iure diuino, eucha-

ristia

ristia potest paruulis dari, quia potest illis conferre augmentum gratiæ: potest etiam non dari propter reuerentiam sacramenti, siquidem non est paruulis necessaria. Antiquitus in multis ecclesijs dabatur paruulis: iam fuit vniuersaliter abrogata hæc consuetudo, & introducta est consuetudo contraria, quæ vt existimat Suarius, habet vim legis, & obligat.

7. Quæritur, tertio vtrum eucharistia danda sit amentibus?

Respondeo, quod vel possumus loqui de ijs, qui ita sunt amentes, vt nunquam habuerint vsum rationis, & de his philosophandum est, sicut de paruulis ante vsum rationis; vel possumus loqui de amentibus, qui post vsum rationis in amentiam inciderunt. Circa hos dicendum primo, quod si amentia non censetur perpetua, & dum durat, non vrget necessitas, non est ijs danda eucharistia, sed expectandum, dum mentis compotes fiant. Ratio est, quia id exigit reuerentia sacramenti. Dicendum secundo cum communi sententia S. Thomæ, & aliorum, quos refert, & sequitur Suarius contra Alensem, Gabrielem, & paucos alios Theologos: licet eucharistiam dare perpetuo amentibus, etiam cum non vrget necessitas. Ratio est, quia hoc nullo iure prohibetur, immo multa sunt iura, quæ fauent. Dicendum tertiò, quod non solum licet, sed etiam debet dari eucharistia perpetuo amentibus in articulo mortis constitutis. Probatur ex vsu ecclesiæ. Ratio introducendi hunc vsum fuit, quia eucharistia est illis vtilis, & facilè potest euitari omnis irreuerentia sacramenti.

8. Quæritur quarto, vtrum eucharistia danda sit Energumenis.

Respondeo, quod si Energumeni priuantur vsu rationis, de his est philosophandum, sicut de amentibus: si autem non priuantur vsu rationis, debet illis dari eucharistia, non quidem singulis diebus, sed certis temporibus. Ratio est, quia cùm sint compotes rationis, non est, cur priuentur eucharistia, quæ potest illis esse solatio, & auxilio ad patienter ferendam tantam calamitatem.

Opponitur primò: Concilium Eliberitanum dicit, *ijs, qui à spiritibus immundis vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, & fideles fuerint, dandam esse eucharistiam*; ergo Energumenis danda est communio solùm in articulo mortis.

Respondeo, negando consequentiam. Concilium asserit quidem Energumenis dandam esse communiorem in articulo mortis, sed non negat dandam etiam esse alijs temporibus.

9. Opponitur secundo: Canone 39. eiusdem Concilij dicitur: *Energumenum, qui ab erratico spiritu exagitatur, eius nomen neque ad altare cum oblatione esse recitandum.*

Respondeo, quod ne Concilium sit sibi contrarium, intelligendum est de ijs energumenis, qui propter aliqua scelera publica à dæmonibus sunt obsessi.

QVÆSTIO CLXXIII.

Vtrum liceat quotidiè eucharistiam suscipere?

S. Thomas qu. 80. art. 10.

1. REspondet S. Thomas, ponendo tres conclusiones. Prima est: si consideretur eucharistia ex parte ipsius sacramenti, vtile est illam quotidiè sumere. Ratio est, quia eucharistia vtilis est sumenti; ergo vtile est eucharistiam quotidiè sumere, vt quotidiè acquiratur fructus ipsius, nimirum augmentum gratiæ: ideoque S. Ambrosius lib. 4. de sacram. cap. 6. & refertur de consecratione dist. 2. cap. 4. dicit: *Si quotiescumque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debes semper accipere, qui semper pecco, debeo semper habere medicinam.*

2. Secunda conclusio est: si consideretur eucharistia ex parte sumentis, in quo requiritur magna deuotio, & reuerentia, si aliquis quotidiè sit paratus ad sumendam eucharistiam, vtile est, vt quotidiè sumat: ideoque Augustinus sem. 28. de verbis Domini, cùm dixisset: *accipe quotidiè, vt quotidiè tibi prosit*, addit: *Sic viue, vt quotidiè merearis accipere.*

3. Tertia conclusio est: quia homines plerumque habent multa impedimenta, tum corporis, tum animi ad eucharistiam sumendam, non est vtile, vt quotidiè illam sumant, sed vt sumant, cùm sunt ad illam debito modo præparati, ideoque libro de ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. dicitur: *Quotidiè eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.*

4. Aduertit S. Thomas in resp. ad 5. quod pro conditione diuersorum temporum diuersa sunt ab ecclesia præcepta. Nam in primitiua ecclesia, quando magna erat deuotio fidelium, statutum est, vt quotidiè sumerent eucharistiam; ideoque Anacletus, vt habetur de consecratione dist. 1. capite *Episcopus* dicit: *Peracta consecratione, omnes communicent: qui noluerunt, ecclesiasticis careant liminibus: sic enim Apostoli statuerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia.* Postmodum, diminuto fidei feruore, Fabianus Papa, vt refertur de consecratione dist. 2. capite *Etsi non frequentius*, indulsit, vt etsi non frequentius, saltem ter in anno omnes communicarent, scilicet in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini. Soter Papa in epistola ad Episcopos Italiæ, vt refertur de consecr. dist. 2. capite *In Cæna*, addit, vt etiam in cæna Domini omnes communicarent. Demum charitate magis refrigescente, Innocentius tertius relatus capite *firmiter*, statuit, vt saltem semel in anno omnes eucharistiam

sumerent. In libro tamen de ecclesiasticis dogmatibus consulitur omnibus diebus dominicis esse communicandum.

QVÆSTIO CLXXIV.

Vtrum detur præceptum sumendi eucharistiam, & quo tempore obliget?

S. Thomas quæst. 80. art. 11.

1. QVæritur primo, vtrum obligemur non solum præcepto ecclesiastico, sed etiam diuino ad sumendam eucharistiam?

Respondeo duas esse sententias. Prima Alexandri de Ales, S. Bonauenturæ, Ferrariensis, Caietani, & aliorum, quam etiam docuit S. Thomas in 4. dist. 12. qu. 1. art. 1. quæstiuncula secunda, docet nullum dari præceptum diuinum obligans ad sumendam eucharistiam. Fundamentum est, quia hoc præceptum neque colligitur ex Scriptura, neque ex traditione ecclesiæ, neque ex auctoritate Patrum. Secunda sententia communior, quam etiam docuit S. Thomas tertia parte, qu. 80. art. 11. docet dari præceptum diuinum sumendi eucharistiam.

2. Dicendum cum secunda sententia: datur præceptum diuinum sumendi eucharistiam. Probat S. Thomas ex verbis Christi Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Videri possunt dicta qu. 126.

3. Opponi potest primo contra hanc rationem: si illa verba; *Nisi manducaueritis &c.* probarent præceptum sumendi eucharistiam, probarent præceptum sumendi sub vtraque specie; siquidem Christus dixit: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; sed non probant præceptum sumendi eucharistiam sub vtraque specie; ergo &c.

Respondeo, negando sequelam. Nam quia sub specie panis continetur non solùm corpus, sed etiam sanguis Christi, qui sumit eucharistiam sub specie panis, non solùm manducat corpus, sed etiam bibit sanguinem Christi; ergo ex obligatione manducandi corpus, & bibendi sanguinem Christi, non probatur obligatio sumendi eucharistiam sub vtraque, sed sub altera tantum specie.

4. Opponitur secundo: illa verba, *Nisi manducaueritis &c.* probarent eucharistiam esse ad salutem necessariam etiam infantibus, eo pacto, quo verba illa, *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Cælorum*, probant baptismum esse necessarium etiam infantibus.

Respondeo manducationem spiritualem Christi per fidem, & charitatem habitualem esse necessariam etiam infantibus. Et quia infantes per baptismum recipiunt fidem, & charitatem habitualem, ideo infantes post baptismum manducant spiritualiter Christum. At manducatio sacramentalis non est necessaria infantibus, siquidem, qui manducat Christum spiritualiter in baptismo, non tenetur manducare sacramentaliter, nisi tempore opportuno; sed tempus opportunum manducandi Christum sacramentaliter est solum, cum quis potest discernere cibum spiritualem à corporali, quæ discretio aduenit solum post infantiam; ergo &c. Vide dicta supra quæst. 126.

5. Confirmatur conclusio: nam Christus eucharistiam instituens dixit Lucæ 22. *hoc facite in meam commemorationem*; sed hæc verba, vt ecclesiæ consuetudo declarat, continent præceptum impositum sacerdotibus conficiendi, & sumendi eucharistiam, & proportionale præceptum impositum reliquis sumendi eucharistiam; ergo &c. Ratio, propter quam fuit valdè congruum, vt imponeretur hoc præceptum, est, quia eucharistia fuit instituta per modum cibi ad conseruandam spiritualem vitam; ergo congruum fuit, & connaturale, vt daretur obligatio sumendi hunc cibum. Rursus instituta est, vt sacrificium Deo offerendum; ergo congruum fuit, vt sacerdotibus imponeretur obligatio sacrificandi, reliquis autem imponeretur obligatio participandi de sacrificio per sumptionem eucharistiæ.

6. Quæritur secundo, vtrum præceptum diuinum sumendi eucharistiam obliget omnes adultos, tum baptizatos, tum non baptizatos?

Respondeo duas esse sententias. Prima Soti in 4. dist. 18. qu. 1. art. 3. docet hoc præceptum obligare solos baptizatos. Fundamentum est, quia qui vouit ingressum in aliquam religionem, antequam ingrediatur, tenetur solùm ad ingrediendum religionem, non autem ad seruandum alia præcepta religionis; ergo ex proportionali ratione infideles tenentur solùm ad ingrediendum in ecclesiam per baptismum, sed antequam baptizentur, non tenentur ad seruanda præcepta baptizatis imposita. Confirmatur: nam qui non sunt baptizati, non obligantur præcepto confessionis; ergo neque obligantur præcepto sumendi eucharistiam.

7. Dicendum cum secunda sententia Suarij, & aliorum satis communi: præceptum sumendi eucharistiam obligat omnes etiam non baptizatos. Probatur: Christus enim proposuit præceptum verbis vniuersalibus dicens, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; sed Christus potuit obligare omnes etiam non baptizatos; ergo præceptum Christi obligat omnes, etiam non baptizatos.

8. Confirmatur: nam præceptum sumendi eucharistiam obligat omnes baptizatos, non solum iustos, sed etiam peccatores; ergo obli-

obligat omnes adultos, non solum baptizatos, sed etiam non baptizatos. Probatur consequentia. Ideo enim præceptum eucharistiæ obligat non solum iustos, sed etiam peccatores, quia licet peccatores, dum remanent peccatores, non possint licitè sumere eucharistia, tamen tenentur ad se iustificandum per sacramentum pœnitentiæ, vt deinde sumant eucharistiam; sed infideles, licet dum non sunt baptizati non possint sumere eucharistiam, tamen tenentur ad sumendum baptismum, vt deindè sumant eucharistiam; ergo &c. Porro dum dicitur præceptum eucharistiæ obligare etiam non baptizatos, non est sensus, quod non baptizati obligantur ad sumendam eucharistiam ante baptismum, sed solum est sensus, quod obligantur ad sumendum baptismum, vt post baptismum sumant etiam eucharistiam; eo pacto, quo præceptum sumendi eucharistiam in Paschate, obligat etiam peccatores, quia obligat illos ad se iustificandum per sacramentum pœnitentiæ, vt post sumant eucharistiam.

9. Ad fundamentum contrariæ sententiæ concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia præcepta religionis obligant solos subditos; sed qui fecit votum ingrediendi religionem, ante ingressum, non est subditus religionis; ergo ante ingressum non potest obligari præceptis religionis. E conuerso præcepta Christi obligant omnes omnino homines, tum baptizatos, tum non baptizatos, siquidem omnes sunt subditi Christi,

10. Ad confirmationem concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia præceptum confessionis non obligat omnes, sed eos solum, qui peccarunt mortaliter post baptismum; ergo qui non est baptizatus non tenetur præcepto confessionis: immò potest contingere, vt neque post baptismū teneatur præcepto confessionis, si conseruet innocentiam baptismalem. At præceptū sumēdi eucharistiam obligat omnes omninò.

11. Quæritur tertiò, quo tempore obliget præceptum diuinum sumendi eucharistiam?

Respondeo duas esse sententias. Prima Caietani in summa verbo *communio*, quem sequūtur Ledesma, & Victoria, docet præceptum diuinum sumendi eucharistiam obligare semel tantum in vita, siue id fiat in articulo mortis, siue ante. Hinc infert primo, quod ex vi præcisè præcepti diuini, si aliquis sumpsit eucharistiam ante articulum mortis, non tenetur illam sumere in articulo mortis. Infert secundo, quod ex vi præcisè præcepti diuini potest quis differre sumptionem eucharistiæ vsque ad articulum mortis. Primum fundamentum est, quia sicut præceptum baptismi continetur illis verbis, *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto &c.* sic præceptum sumendi eucharistiam continetur illis verbis, *nisi manducaueritis &c.* sed præcepto baptismi satisfit vnicâ sumptione baptismi, præcepto etiam confessionis satisfit vnica confessione eiusdem peccati; ergo præcepto eucharistiæ satisfit vnica sumptione eucharistiæ.

12. Secundum fundamentum est: nam præcepta affirmatiua per se obligant semel tantum; sed præceptum sumendi eucharistiam est affirmatiuum; ergo obligat semel tantum. Confirmatur: nam si communio in articulo mortis esset de iure diuino, ecclesia non posset negare communionem aliquibus existentibus in articulo mortis; sed sæpe ecclesia negauit communionem aliquibus existentibus in articulo mortis, vt refert Innocentius primus epistola prima: immo multo tempore fuit consuetudo in Gallia, & Hispania negandi communionem ijs, qui morte plectebantur, & hanc consuetudinem non fuisse irrationabilem ostendit Nauarrus in summa, cap. 25. num. 23. apud Suarium disp. 69. sect. 3. ergo &c.

13. Dicendum cū communi opinione contra Caietanum, & alios auctores citatos: præceptum diuinum sumendi eucharistiam obligat, non solum in articulo mortis, sed etiam ante articulum mortis, & non semel tantum, sed etiam aliquoties in vita. Probatur: nam præcepta affirmatiua ex sua ratione possunt obligare non semel tantum, sed pluries; ergo licet præceptum sumendi eucharistiam sit affirmatiuum, potest obligare, non semel tantum, sed pluries; sed ex fine, propter quem instituta est eucharistia, infertur præceptum sumendi eucharistiam obligare non semel tantum, sed pluries; ergo &c. Probatur assumptum. Nam eucharistia est instituta per modum cibi, & potus in ordine ad conseruandam vitam spiritualem, & reparandum feruorem charitatis, qui assiduè deperditur per feruorem concupiscentiæ; sed ad conseruandam vitam materialem, & ad reparandas partes deperditas per actionem caloris, non sufficit sumere cibum semel tantum in vita; ergo ad conseruandam vitam spiritualem, & reparandum feruorem charitatis, non sufficit eucharistiam sumere semel tantum in vita. Hinc probabiliter infertur præceptum eucharistiæ per se obligare in articulo mortis etiam eos, qui eucharistiam sumpserunt pluries in vita. Ratio est, quia præceptum sumēdi eucharistiam maximè obligat prò tempore, pro quo maximè indigemus eius auxilio ad conseruandam vitam spiritualem; sed in articulo mortis maximè indigemus auxilio eucharistiæ ad conseruandam vitam spiritualem; ergo &c. Confirmatur ex consuetudine ecclesiæ, quæ consuetudo cum sit antiquissima, videtur initium habuisse à præcepto diuino.

14. Posito, quod præceptum diuinum obliget ad sumendā eucharistiam pluries in vita, dubitatur, quoties eucharistia ex vi solius præcepti diuini sit sumenda. Dicendum cum Suario non posse hoc exactè explicari. Proba-

bile est ex vi solius præcepti diuini dari obligationem non differendi sumptionem eucharistiæ plus, quam per tres, aut quatuor annos. Ad tollendam ambiguitatem ecclesia præcepit, vt omnes, postquam peruenerint ad vsum rationis, eucharistiam sumant saltem semel in anno, hoc est in paschate, vt habetur in capite *omnes vtriusque sexus*, de pœnitentijs, & remissionibus.

15. Ad primum fundamentum Caietani desumptum ex paritate baptismi, & confessionis, dicendum præceptum baptismi obligare semel tantum in vita, quia baptismus ex natura sua non potest iterari; præceptum confessionis obligare ad confitenda semel tantum eadem peccata, quia præceptum confessionis ordinatur ad obtinendam remissionem peccatorum; sed ad obtinendam remissionem sufficit vnica confessio eiusdem peccati; ergo obligat ad vnicam confessionē. At præceptum eucharistiæ habet pro fine conseruationem vitæ spiritualis, vt colligitur ex verbis, quibus proponitur, quæ sunt, *nisi manducaueritis &c. non habebitis vitam in vobis*; sed ad conseruandam vitam spiritualem non sufficit sumere cibum spiritualem semel tantum in vita; ergo &c.

16. Ad secundum fundamentum dicendum, quod præcepta affirmatiua possunt obligare, vel semel tantum, vel pluries, adeoque ex eorum fine, & materia debet determinari, vtrum obligent semel tantum, vel pluries; sed ex fine, & materia præcepti de sumenda eucharistia colligitur, quod obligat pluries, vt explicatum est; ergo &c.

17. Ad confirmationem nego sequelam. Licet enim præceptum diuinum obliget eos, qui sunt in articulo mortis, ad sumendam eucharistiam, quantum est ex ipsis, tamen non obligat ecclesiam ad dandam eucharistiam omnibus, ita vt in nullo casu, & ex nulla causa possit negare.

QVAESTIO CLXXV.

Vtrum liceat corpus Christi sumere sine sanguine, & ecclesia iustè prohibuerit laicis communionem sub vtraque specie.

S. Thomas quæst. 80. art. 12.

1. VT narrat Aeneas Syluius in historia Bohemorum, cap. 35. primus omnium Petrus Dresdensis Vvicleffista putauit præcepto Domini Io. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, laicos omnes obligari ad communicandum sub vtraque specie, ac proindè ecclesiam laicis iniustè prohibuisse vsum calicis. Deindè Iacobello Misnensi persuasit, vt in Concione Pragenses docerent, non posse laicos saluari, nisi de calice Domini biberent. Porrò non legimus hunc errorem docuisse vnquam Vvicleffum, neque Ioannem Hus. Quidam existimant hunc errorem docuisse etiam quosdam Græcos, sed sine fundamento, vt probat Vasquez disp. 216. cap. 1. Eundem errorem secuti sunt deindè Lutherani & Caluinistæ, vt refert Vasquez loco citato, & Bellarminus tom. 3. lib. 4. de sacram. eucharist. cap. 20.

2. Quod licita, & ad salutem sufficiens sit communio sub vna tantum specie, contra citatos hæreticos probatur primo ex Scriptura. Nam Ioannis 6. Christus postquam dixit, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, subdit: *& qui manducat me, & ipse viuet propter me*, & paulò post, *qui manducat hunc panem, viuet in æternum*; sed si non sufficeret sumere eucharistiam sub specie solius panis, non recte dixisset Christus, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*: nam posset hunc panem manducare, & tamen non viuere in æternum, eo quod non sumeret Christum etiam sub specie vini; ergo &c. Insinuat autem hanc rationem Tridentinum sess. 21. cap. 1.

3. Secundò probatur. Nam vt legitur Lucæ 24. discipuli euntes in Emaus cognouerunt Dominum in fractione panis; sed vt docet Augustinus libro de consensu euangelistarum, alijque permulti, fractione panis intelligitur eucharistia; ergo tùnc Christus dedit discipulis eucharistiam; sed dedit sub sola specie panis, non autem vini, vt patet ex eo, quia statim disparuit; si autem dedisset etiam sub specie vini, non statim disparuisset, & discipuli, cognito Domino, cum eucharistia data illis fuit sub specie panis, habuissent tempus Christum de aliquibus interrogandi; ergo &c. Videri potest Vasquez loco citato, in quo reijcit etiam aliquas solutiones hæreticorum.

4. Tertio probatur. Nam Actorum 2. de fidelibus primitiuæ ecclesiæ dicitur: *erant perseuerãtes in communicatione fractionis panis*; sed per communicationem in fractione panis intelligitur ab interpretibus communiter eucharistia; ergo cum fiat mentio solius panis, non autem vini, signum est, quod sumebant eucharistiam solum sub specie panis, non autem vini. Confirmatur: nam initio ecclesiæ christiani ex iudæis conuersi retinebant obseruantiam legalium; sed plures erant nazaræi non bibentes vinum; ergo non est credibile illos recepisse eucharistiam sub specie vini, sed solùm sub specie panis. Ideo Apostolus 1. ad cor. 10. de eucharistia sub specie vini non dicit, *Calix, quem distribuimus, sed calix benedictionis, cui benedicimus*, quia solum panem, non autem vinum distribuebant fidelibus, & infra dicit: *Vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus*, & non addit, *& de vno calice*, quia laici participabant eucharistiam solùm sub specie panis, non autem sub specie vini.

5. Ex consuetudine etiam, & traditione eccle-

ecclesiæ, potest multipliciter probari licitum esse sumere eucharistiam sub sola specie panis. Primo enim eucharistia solebat asseruari pro ægrotis, vt testatur Clemens Romanus lib. 8. const. cap. 13. immò vt refert Sophronius in prato spirituali, cap. 79. aliquando seruabatur per annum. Locus autem, in quo seruabatur, vocabatur Pastophorion, quod nunc dicitur sacrarium: vocabatur etiam liborium. Hunc autem morem seruādi eucharistiam, vt dicit Tridentinum sess. 2. cap. 6. cognouit, & probauit Concilium Nicænum, dum canone 13. præcipit, vt ægrotis detur eucharistia; & canone 14. alias 18. præcipit, vt in absentia Præsbyteri, diaconi eucharistiam ministrent; sed eucharistia sub specie vini seruari non potest, præsertim ad longum tempus: nam vinum post modicum tempus acescit; ergo seruabatur, & dabatur ægrotis solum sub specie panis.

6. Opponitur: Chrysostomus epistola ad Innocentium, quæ est prima ex septem, quæ habentur in primo tomo, narrat milites in sabbato Paschali ad vesperam, quo tempore Missarum solemnia sine dubio cessauerant, in sacrarium ingressos, ità omnia turbasse, vt sacratissimus sanguis Christi in eorum vestes effusus fuerit; ergo signum est, quod non solum corpus, sed etiam sanguis Christi conseruabatur. Aliqui concedunt etiam sanguinem conseruari solitum, sed non pro ægrotis, cum ad illos non posset deferri sine nouo periculo effusionis, sed ad alium vsum. Vasquez existimat eucharistiam sub specie vini, neque prò ægrotis, neque ad vllum alium vsum fuisse asseruatam. Censet igitur sanguinem Christi, qui fuit effusus à militibus, non fuisse eucharistiam, sed fuisse sanguinem, qui effluxit ex imagine Christi Berythi in tanta copia, vt teste Athanasio lib. de illa re, eius vasculum delatum fuerit ad omnes penè ecclesias orientis; ergo verisimile est vasculum eius sanguinis Constantinopoli asseruatum fuisse in sacrario cùm aliis reliquiis, & à militibus effusum.

7. Probatur secundo ex alia ecclesiæ consuetudine. Nam eucharistia seruari solebat etiam in domibus priuatis, vt colligitur ex Tertulliano lib. 2. ad vxorem, cap. 5. Clemente Alexandrino lib. 1. stromatum non longe ab initio, Cypriano libro de lapsis, Basilio epistola ad Cæsarium Patritium, Hieronymo in Apologia prò libris contra Iouinianum; sed in domibus priuatis eucharistia non asseruabatur sub specie vini, siquidem hæc non potest asseruari, nisi in vasis sacris, quæ in priuatis domibus non habebantur; ergo eucharistia in priuatis domibus asseruabatur, & seruabatur sub sola specie panis.

8. Tertiò probatur ex facto, quod narrat Eusebius lib. 6. de historia ecclesiastica, cap. 36. ex epistola Dionysij Alexandrini. Nam cum quidam senex, nomine Serapion, esset ægrotus, ac per puerum accerseret sibi præsbyterum, & ille etiam morbo impeditus esset, per eumdem puerum particulam misit; sed in credibile est, quod miserit per puerum etiam sanguinem cum euidenti periculo effusionis; ergo &c.

9. Probatur quarto ex communione præsanctificatorum, quæ in ecclesia græca fiebat omnibus diebus quadragesimæ, exceptis dominicis, & sabbatis, vt præcipitur in Concilio Laodicæno, cap. 46. & can. 52. Synodi Trullanæ; in ecclesia latina fiebat in solo parasceue, vt colligitur ex Iuone. 1. cap. 4. S. Gregorio in lib. sacram. in officio Parasceues, & ex ordine Romano in officio illius diei; sed in hac communione sumebatur eucharistia sub specie solius panis ante consecrati, ac eo die non consecrabatur; ergo licita est communio sub specie solius panis. Videri potest Vasquez disp. 216. cap. 3.

10. Vsus calicis videtur vniuersaliter in ecclesia latina laicis prohibitus primò à Concilio Constantiensi sess. 13. & à Martino V. in epistola ad illud Concilium, deindè à Basileensi sess. 30. ac demum à Tridentino sess. 21. ac non affertur antiquior prohibitio, ideoque mirum non est tempore S. Thomæ vsum calicis in multis ecclesijs latinorum fuisse permissum. Porrò ecclesiam potuisse vsum calicis laicis interdicere definit Tridentinum eadem sess. 21. cap. 2. Ratio est, quia circa sacramentorum administrationem, præter illa, quæ iure diuino præscripta sunt, ecclesia potest præcipere, quæ vtilitati fidelium, & sacramentorum veneration congrua esse iudicauerit; sed fuerunt graues causæ prohibendi laicis vsum calicis; ergo &c.

11. Causæ porro prohibendi vsum calicis laicis reduci possunt ad duas. Prima est ad euitandum periculum effusionis, & alia incommoda. Secunda est in detestationem hæreticorū dicentiū necessariam esse laicis communionem sub vtraque specie, adeoque iniustè ab ecclesia fuisse interdictam. Excipitur tamen ab hac lege maior diaconus, qui dum ministrat summo Pontifici solemniter celebranti, communicat sub vtraque specie. Potest tamen dari casus, in quo laicus debeat sumere calicem Domini, puta si sacerdos celebrans moriatur, antequam calicem sumat, & periculum esset, ne si relinquatur, acescat, vel in manus infidelium veniat, potest, ac debet laicus sanguinem Domini sumere.

12. Opponunt primo: Christus Ioannis 6. dixit, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; *ergo &c.*

Respondent aliqui primò præcipi, vt sumamus carnem, & sanguinem Christi, non autem modum sumendi; & quia sub vna tantum specie sumimus carnem, & sanguinem, ideo hoc sufficit. Respondent alij secundo particulam *&*, poni in sensu disiunctiuo prò particula *vel*, ac si diceretur,

tur, *Nisi manducaueritis, vel biberitis sanguinem*, vel vt sensus sit, *si neque manducaueritis carnem, neque biberitis sanguinem filij hominis &c.* Ideoque Christus protinus addidit: *qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, significans sufficere, vt sumatur sub altera tantum specie.

Respondent tertio præceptum sumendi sub vtraque specie imponi quidem toti ecclesiæ, sed ita, vt non obliget singulos, sed solos sacerdotes, eo pacto, quo dum Gen. 1. dicitur, *Crescite, & multiplicamini* præceptum imponitur toti generi humano, sed ità, vt non obliget singulos.

13. Opponunt secundo: Christus Matthæi 25. dixit, *Bibite ex eo omnes*; ergo &c.

Respondetur præceptum illud impositum fuisse solis Apostolis, cum quibus tunc Christus loquebatur.

14. Opponunt tertio: Christus Lucæ 22. dixit, *hoc facite in meam commemorationem*; ergo præcepit sacerdotibus, vt facerent quod ipse fecit; sed ipse consecrauit sub vtraque specie, & deinde sub vtraque dedit alijs; ergo præcepit sacerdotibus, vt consecrarent sub vtraque specie, ac sub vtraque darent omnibus fidelibus.

Respondetur Christum per ea verba præcepisse sacerdotibus, vt facerent quod ipse fecit circa consecrationem eucharistiæ, nimirum vt consecrarent sub vtraque specie, & vt sumerent sub vtraque, non autem vt omnibus darent sub vtraque.

15. Opponunt quarto: Paulus 1. ad cor. 11. dicit: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*; sed hæc verba significant præceptum, & deinde addit, *& sic de pane illo edat, & de calice bibat*; ergo Paulus præcepit, vt fideles non solum comederent eucharistiam sub specie panis, sed etiam illam biberent sub specie vini.

Respondetur Apostolum per ly *tradidi* non significare se tradidisse præceptum, sed doctrinam, vt patet. Nam sequitur immediatè, *quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur &c.* Opponunt demum varia testimonia Patrum, & Conciliorum quorum solutio videri potest apud Vasquez disp. 216. cap. 6. Bellarminum, & alios.

De modo, quo Christus vsus est eucharistia.

QVÆSTIO CLXXVI.

Vtrum Christus sumpserit suum corpus, & sanguinem?

S. Th. quæst. 81. art. 1.

1. REspondet S. Thomas, quod licet quidam dixerint Christum in vltima cæna corpus, & sanguinem suum discipulis tradidisse, sed non sumpsisse, tamen hoc non dicitur conuenienter. Ratio est, quia Christus primus obseruauit ea, quæ ab alijs instituit obseruanda: ex. gr. prius ipse voluit baptizari, deinde instituit, vt alij baptizarentur; ideoque actorum 1. dicitur: *Cepit Iesus facere, & docere*; ergo prius ipse corpus, & sanguinem suum sumpsit, deinde discipulis dedit. Confirmat ex Glossa, quæ in Ruth. super illa verba, *cumque comedisset, & bibisset*, dicit *Christus comedit, & bibit in cæna, cum corpus, & sanguinem discipulis tradidit: vnde quia pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse participauit eisdem.* Confirmat rursus ex Hieronymo ad Lesbiam qu. 2. & refertur de consecr. dist. 2. cap. *Nec Moses*, qui dicit: *Dominus Iesus Christus ipse conuiua, & conuiuium, ipse comedens, & comeditur.*

2. Opponit primo: in Euangelio non legitur, quod Christus eucharistiam sumpserit; ergo id non est asserendum. Respondet, quod legitur, & *accepit Iesus panem*; debet autem intelligi, quod ita accepit, sicut accipiendum dedit discipulis, non solis manibus, sed ita, vt comederint; ergo dicendum est, quod ita acceperit, vt comederit: & confirmat ex quibusdam versibus.

3. Opponit secundo: ex Aristotele 4. physicorum, tex. 34. *nihil potest esse in seipso, nisi ratione partium*, in quantum scilicet vna pars est in alia; sed quod manducatur, & bibitur est in manducante; ergo Christus non potuit manducare, & bibere se ipsum, cum totus sit sub qualibet specie.

Respondet, quod quia Christus in eucharistia non est in loco per se, & secundum proprias dimensiones, sed per accidens, & per dimensiones specierum, sicut species possunt esse in Christo, sic totus Christus per accidens ratione specierum potest esse in suis manibus, in suo ore &c. Vide dicta qu. 144.

4. Opponit tertio: Christus non sumpsit eucharistiam solum sacramentaliter, quia sumptio eucharistiæ solùm sacramentalis est imperfecta, vt dictum est qu. 80. art. 1. neque sumpsit spiritualiter simul, & sacramentaliter, quia sumptio spiritualis consistit in hoc, quod quis recipiens eucharistiam, recipiat etiam fructum illius, hoc est augmentum gratiæ; sed Christus non recepit vllum augmentum gratiæ; ergo &c.

Respondet, quod ex dictis qu. 79. art. 1. ad 2. fructus eucharistiæ non solum est augmentum gratiæ, sed etiam quædam spiritualis dulcedo, & delectatio; sed Christus eucharistiam instituens, ac sumens, habuit quamdam nouam spiritualem delectationem de institutione huius sacramenti, ideoque Lucæ 22. dicebat, *desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*, quod Eusebius exponit de nouo mysterio nouæ sacramenti; ergo &c.

5. Ex

5. Ex dictis reijcitur opinio Alexandri, S. Bonauenturæ, & Gabrielis, quos refert Vasquez in comm. huius articuli, qui dixerunt Christum eucharistiam sumpsisse solum sacramentaliter, non autem spiritualiter. Sed non videtur posse fieri alia quæstio, quam de nomine.

QVAESTIO CLXXVII.

Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum?

S. Thomas qu. 81. art. 2.

1. Respondet, quod licet Hilarius canone 31. in Matthæum docuerit, Christum non dedisse Iudæ suum corpus, & sanguinem, tamen probabilius est oppositum. Ratio est, quia licet, considerata malitia Iudæ, conueniens fuisset, vt Christus illi eucharistiam negaret, tamen quia Christus debebat dare nobis exemplum iustitiæ, non fuit conueniens, vt Iudam occultum peccatorem sine accusatore, & euidenti probatione à communione separaret, & sic daret exemplum Prælatis ecclesiasticis similia faciendi, & ipsi Iudæ daret occasionem, vt exasperatus fieret peior. Confirmat auctoritate Dionysij de ecclesiastica Hierarchia, cap. 3. Augustini tract. 62. in Ioannem, Chrysostomi homil. 45. in Ioannem, in qua dicit: *Iudas particeps existens mysteriorum conuersus non est &c.*

2. Opponit primo fundamentum Hilarij. Christus Matth. 26. dixit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei*; ergo significauit illos, qui biberunt, iterum illud bibituros in regno Patris; sed hoc non conuenit Iudæ; ergo signum est, quod Iudas non bibit illud cum Christo.

Respondet Christum promisisse se bibiturum iterum cum discipulis in regno Patris, si per ipsos non staret; sed per Iudam stetit, qui se à reliquis discipulis separauit; ergo &c. Addi potest, quod Christus promisit se iterum bibiturum in regno Dei de genimine vitis cum Apostolis, licet non omnibus.

3. Opponit secundo: Christus Matth. 7. præcepit, *nolite dare sanctum canibus*; sed impleuit quod præcepit, iuxta illud Actorum 1. *cepit Iesus facere, & docere*; ergo cùm sciret Iudam esse peccatorem, illi non dedit eucharistiam.

Respondet, quod canes, quibus Christus præcepit non dari sanctum, sunt peccatores, non occulti, sed manifesti, vt dictum est qu. 80. art. 6. ad 1. ergo vt Christus impleret quod præcepit, Iudæ occulto peccatori non debuit negare eucharistiam.

4. Opponit tertio: Ioannis 13. legitur, Christum Iudæ panem intinctum dedisse; ergo si eucharistiam dedisset, tunc dedisset; sed tunc non dedit, vt docet Augustinus tract. 62. in Ioannem; ergo &c.

Respondet ex Augustino eodem tract. 62. in Ioannem, quod Christus prius Iudæ cum alijs discipulis dedit eucharistiam, deindè dedit panem intinctum, qui erat simplex panis non consecratus, vt suum exprimeret proditorem, eiusque fictionem. Nam quædam, vt fingantur, solent tingi &c.

5. Opinionem, quod Christus non dederit eucharistiam Iudæ, præter Hilarium relatum à S. Thoma, docuit Clemens Romanus lib. 5. constit. cap. 13. Referuntur etiam pro eadem Theophilactus in cap. 26. Matthæi, explicans illa verba, *Et edentibus illis*. Sed hic licet vtramque sententiam referat, neutram vt propriam pronunciat. Refertur etiam Rupertus. Sed etiam ille licet eam opinionem referat, non sequitur. Refertur Tatianus in Harmonia euangelica. Sententiam tamen Hilarij secutus est Innocentius 3. lib. 4. de mysterijs missæ cap. 13. & ex recentioribus Turrianus in citatum locum Clementis. Videri potest Vasquez disp. 217. cap. 1.

At opinionem S. Thomæ, quod Christus dederit eucharistiam Iudæ, præter S. Thomam, & omnes scholasticos, qui de hac re egerunt in 4. dist. 11. docuerunt communiter SS. Patres, quos refert idem Vasquez citata disp. 217. cap. 2.

6. Opponit Turrianus, & est præcipuum eius fundamentum. Ioannis 13. narratur, quod Christus *cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ: & post buccellam introiuit in eum Satanas: & dixit ei Iesus: Quod facis fac citius*: & paulò post, *cùm ergo accepisset ille buccellam, exiuit continuo*; sed buccella intincta non fuit eucharistia, sed solùm fuit Iudæ data in signum proditionis, vt docuerunt Iulius primus in epistola ad Episcopos per Aegyptum, & refertur de consecr. dist. 2. & Concilium Bracharense tertium, & Petrus Damianus epist. 64. ergo Christus dans Iudæ buccellam, non dedit Iudæ eucharistiam; sed neque dedit antequam daret buccellam: nam eucharistiam non instituit ante, sed post; neque dedit eucharistiam postquam dedit buccellam; nam, vt dicit Euangelista, *Cùm accepisset ille buccellam, exiuit continuo, adeoque* non mansit in cænaculo, cum instituta est eucharistia; ergo &c.

7. Respondet primò Maldonatus ex Augustino, Beda, Hugone de S. Victore, S. Thoma, & alijs, eucharistiam fuisse institutam, antequam Iudæ daretur buccella, adeoque potuisse Iudam accipere eucharistiam, etiamsi statim post acceptam buccellam, exierit ex cænaculo.

8. Respondent alij secundo eucharistiam institutam fuisse in fine conuiuij, ac proindè buccellam datam fuisse Iudæ ante institutionem eucharistiæ: alioquin Christus, & Apostoli post institutionem, & sumptionem eucharistiæ redijssent ad epulas communes, quod videtur inuerisimile. Licet autem Euan-

Euangelista dicat, quod Iudas post acceptam buccellam exiuit continuo, tamen Baronius illud *continuo* interpretatur ita, vt intelligatur post breue temporis spatium, itaut Iudas post buccellam solùm institutionem eucharistiæ, non autem sermonem expectauerit.

9. Respondet tertio Vasquez disp. 297. cap. 3. ly *continuo* referendum ad totum præcedens, vt sensus sit: *Cùm accepisset Iudas buccellam, & cùm Christus ei dixisset, Quod facis, fac citius, accepta occasione ex his verbis, continuo exiuit, tanquam aliquod negotium ex Christi mandato acturus.* At iuxta narrationem Euangelistæ interdationem buccellæ, & verba illa, *Quod facis, fac citius*, potuit intercedere aliquod tempus, quo Christus eucharistiam instituerit, ac Iudæ dederit. Dicit enim Euangelista, *Cùm accepisset buccellam, dedit Iudæ; & post buccellam introiuit in eum Satanas. Et dixit ei Iesus, quod facis, fac citius &c.* non ergo dicit Euangelista, quod statim post buccellam Christus dixerit Iudæ: *Quod facis, fac citius.*

10. Opponi potest secundo: Eucharistia non debet dari peccatori manifesto; sed cùm instituta fuit eucharistia, Iudas erat peccator manifestus, ac detectus fuerat, cum Iudę interroganti, *numquid ego sum Domine*, Christus respondit; *Tu dixisti*, cum dedit panem intinctum &c. ergo &c.

11. Respondent aliqui Iudæ proditionem non satis detectam fuisse, cum Christus interroganti, *numquid ego sum Domine*, respondit, *tu dixisti*, quia hæc responsio fuit æquiuoca, sed tunc solùm fuisse detectam, cum Christus dedit Iudæ buccellam intinctam; sed hanc dedit, postquam iam dederat eucharistiam; ergo cum dedit eucharistiam, Iudas erat peccator adhuc occultus.

12. Respondet secundò Vasquez, quod licet cum Christus dedit eucharistiam Iudæ, iam Iudas esset peccator manifestus, tamen Christus, qui est supremus Dominus etiam gratiæ, vtens hac suprema potestate, voluit illi dare eucharistiam, vt etiam hoc signo amoris moueret ad conuersionem, licet præuideret illum minimè conuertendum. Verùm quia hoc repugnat communi sententiæ docenti Christum dedisse Iudæ eucharistiam, quia erat peccator occultus, vt etiam insinuat Eugenius tertius relatus capite *si sacerdos, de officio Ordinarij*, ideo respondet Apostolos potuisse quidem intelligere Iudam futurum proditorem, sed non potuisse intelligere illum iam tunc habuisse propositum prodendi, ac esse peccatorem de præsenti, eo pacto, quo cum Christus prædixit Petrum negaturum, non potuerunt inferre Petrum tunc habuisse animum negandi. De facto autem, vt constat ex Ioannis 13. cum Iudas exiuit, nullus Apostolorum intellexit illum exire ad prodendum eadem nocte.

QVAESTIO CLXXVIII.

Vtrum Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum passibile?

S. Thomas qu. 81. art. 3.

1. IN responsione S. Thomas primo approbat sententiam Hugonis de S. Victore, qui docuit Christum diuersis temporibus suscepisse quatuor dotes corporis gloriosi, scilicet mirum subtilitatem in natiuitate, cùm exiuit ex vtero Virginis clauso: agilitatem, cum ambulauit supra mare: claritatem in transfiguratione: & impassibilitatem, cum corpus suum discipulis tradidit manducandum. Secundo docet, quod quidquid sit de aliis, de quibus actum est qu. 23. art. 2. ad 3. & qu. 54. art. 1. ad 1. impossibile est, quod cum se dedit discipulis manducandum, assumpserit impassibilitatem. Ratio est, quia idem corpus, quod videbatur in propria specie, sumebatur sub speciebus sacramentalibus; sed inquantum videbatur in propria specie, non erat impassibile, immo erat paratum ad patiendum; ergo nec sub speciebus sacramentalibus erat impassibile. Docet tertio, quod sicut corpus Christi, quod in se erat visibile, sub speciebus erat modo inuisibili, sic corpus Christi, quod in se erat passibile, sub speciebus erat modo impassibili. Ratio est, quia ex dictis qu. 76. art. 4. 5. & 6. ficut ad hoc, vt corpus videatur, debet tangere medium secundum proprias dimensiones, sic vt corpus patiatur, debet tangere id, a quo patitur secundum proprias dimensiones; sed corpus Christi sub speciebus eucharisticis non tangit medium secundum proprias dimensiones, sed solùm secundum dimensiones specierum; ergo non potest videri, neque pati secundum se, sed solum species possunt videri, ac pati.

2. Opponit primo glossam quamdam, quæ super illud Matth. 17. *Transfiguratus est ante illos*, dicit: *Illud corpus, quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna, non mortale, & impassibile.*

Respondet sensum esse, quod dederit ita, vt sub speciebus eucharisticis maneat modo impassibili, licet secundum se sit passibile, vt explicatum est. Quædam etiam glossa super illud Leuitici 2. *Si mortua fuerit in sanguine*, dicit: *Quod crux carnem Christi post passionem fecit aptam manducationi, quia hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.*

3. Opponit secundo: omne corpus passibile per contactum, & manducationem patitur; ergo corpus Christi, dum manducatur, pateretur.

Respondet, quod corpus passibile, sicut passibili modo existat, & pro eo statu manducetur, non patitur.

4. Oppo-

4. Opponit tertio: verba sacerdotis nunc non habent maiorem virtutem, quam habuerint verba Christi; sed verba sacerdotis nunc ponunt sub speciebus corpus Christi impassibile; ergo etiam verba Christi.

Respondet, quod verba sacerdotis habent virtutem ponendi corpus Christi cum accidentibus, cum quibus existit in se ipso; ergo quia nunc existit cum accidentibus impassibilitatis, ponitur concomitanter cum accidentibus impassibilitatis; quia in cæna erat cum accidentibus passibilitatis, positum fuit sub speciebus cum accidentibus passibilitatis.

QVÆSTIO CLXXIX.

Vtrum si sacramentum eucharistiæ tempore mortis Christi fuisset seruatum, vel consecratum, Christus in eucharistia mortuus fuisset?

S. Th. qu. 81. art. 4.

1. REspondet, quod quia idem corpus Christi est in eucharistia, & in propria specie, sed in eucharistia est ita, vt non tangat corpora circunstantia secundum proprias dimensiones, in propria specie est ita, vt tangat corpora circunstantia secundum proprias dimensiones, ideo quæ Christo conueniunt secundum se, dicuntur de eo etiam, prout est in eucharistia, quæ Christo conueniunt, in quantum tangit corpora circunstantia secundum proprias dimensiones, non dicuntur de Christo, prout est in eucharistia; sed viuere, mori, dolere, animatum, vel inanimatum esse conueniunt Christo, eiusque corpori secundum se; ergo Christus in eucharistia, si conseruata fuisset tempore passionis, mortuus esset &c. è conuerso irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, conueniebant Christo, in quantum tangebat corpora circunstantia secundum proprias dimensiones; ergo Christus in eucharistia non fuisset flagellatus, crucifixus &c. Videri possunt quæ dicta sunt à S. Thoma quæst. 76. artic. 4. 5. & 6.

2. Opponit primò: Christus mortuus fuit per passionem; sed in eucharistia non fuisset passus, siquidem in ea fuisset modo impassibili; ergo nec fuisset mortuus.

Respondet disparitatem esse, quia pati conueniret Christo per comparationem ad corpora circunstantia, mori conueniret Christo secundum se; ergo licet in eucharistia Christus non fuisset passus, & crucifixus, tamen fuisset mortuus.

3. Opponit secundo: in morte Christi sanguis separatus fuisset à corpore; sed in eucharistia sanguis manet simul cum corpore; ergo &c.

Respondet, quod de facto in eucharistia sanguis est simul cum corpore propter concomitantiam, quia Christus in propria specie habet sanguinem coniunctum corpori; sed in passione sanguis fuit separatus à corpore; ergo etiam in eucharistia sanguis esset separatus à corpore, adeoque corpus Christi esset mortuum, & exangue.

4. Opponit tertio: mors accidit per separationem animæ à corpore; sed in eucharistia corpus non est separatum ab anima; ergo &c.

Respondet eodem pacto, quod de facto in eucharistia anima est simul cum corpore per concomitantiam, quia corpus Christi in propria specie est vnitum animæ; sed in triduo corpus Christi non fuisset vnitum animæ; ergo etiam in eucharistia extitisset corpus non vnitum animæ, adeoque fuisset mortuum, & inanimatum.

TRACTATVS XXIII.

De ministro sacramenti eucharistiæ.

QVAESTIO CLXXX.

Vtrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis?

S. Thomas qu. 82. art. 1.

1. REspondet proprium esse sacerdotis eucharistiam conficere. Ratio est, quia illi solùm possunt conficere eucharistiam in persona Christi, dicendo, *Hoc est corpus meum*, quibus à Christo data est talis potestas; sed sicut baptizati per baptismum accipiunt potestatem sumendi eucharistiam, sic qui ordinantur sacerdotes per ordinationem constituuntur in gradu eorum, quibus dictum est, *Hoc facite in meam commemorationem*, adeoque accipiunt potestatē conficiendi corpus Christi; ergo consecratio est propria sacerdotis, ideoque Isidorus, vt refertur dist. 25. dicit: *Ad præsbyterum pertinet sacramentum corporis, & sanguinis Domini in altari Dei conficere.*

2. Quæritur primo, in quo sensu Chrysostomus homilia 43. in Matth. dicat, *quod omnis sanctus est sacerdos?*

Respondet S. Thomas in resp. ad 3. quod sicut laicus iustus vnitus est Christo per fidem, & charitatem, non autem per potestatem sacramentalem, sic habet solùm spirituale sacerdotium, per quod potest offerre Deo spirituales hostias, de quibus dicitur psal. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*, & ad Rom. 12. *Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem*, non autem potest offerre hostiam sacramentalem. Ideo 1. Petri 2. de sacerdotio spirituali dicitur: *Sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias.*

3. Quæritur secundo, quare solus Episcopus potest consecrare alias materias, nimirum chrysma, oleum sanctum, & oleum benedictum, ac non solus Episcopus potest consecrare eucharistiam, cuius consecratio est multo maioris dignitatis.

Respondet S. Thomas in resp. ad 4. sacerdotem in sua consecratione accipere potestatem in corpus reale Christi, episcopum in sua consecratione accipere potestatem nouam in corpus mysticum Christi, quam non accipit simplex sacerdos: ergo non est mirum, quod ea, quæ spectant, & ordinantur ad dispositionem corporis mystici, sint reseruata episcopo, qui proinde debet non solùm populo, sed etiam sacerdotibus tradere ea, quibus vti debent in suis officijs; & quia benedictio chrysmatis, olei sancti, olei infirmorum, & aliorum, quæ consecrantur, puta altarium, ecclesiarum, vestium, & vasorum, præstant quamdam idoneitatem ad sacramenta perficienda, ideo tales benedictiones sunt episcopo reseruatæ.

4. Circa conclusionem huius articuli debet aduerti, quod teste Vualdensi tom. 2. de sacram. cap. 28. Vuiclefus primus omnium dubitauit, vtrum etiam laicus posset in aliquo casu validè consecrare. Post Vuiclefum Lutherus lib. de captiuitate Babylonica cap. de ordine, & alibi docuit, quemlibet christianum baptizatum absque alia ordinatione habere potestatem consecrandi eucharistiam, licet extra casum necessitatis nemo debeat hoc officium assumere, nisi legitimè ad illud destinatus. Idem docuerunt plures alij.

5. Contra hunc errorem de fide est, solùm sacerdotem legitimè ordinatum posse validè consecrare. Probatur primò: nam solis sacerdotibus dedit hanc potestatem Christus Lucæ 22. dicens, *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo. Secundo probatur hæc veritas: nam supponitur in Concilio Nicæno, can. 1. cap. 14. & definita est in Lateranensi, vt refertur cap. *firmiter*, & in Florentino in decreto pro Armenis, ac demum in Tridentino sess. 23. cap. 1. & 4. Tertio probatur ex Patribus, qui videri possunt apud Vasquez disp. 218. cap. 1.

QVAESTIO CLXXXI.

Vtrum plures sacerdotes possint vnam, & eamdem hostiam consecrare?

S. Thom. quæst. 82. art. 2.

1. REspondet, quod quia Apostoli Christo cænanti concænauerunt, ideo in quibusdam ecclesijs est consuetudo vt cum sacerdotes ordinantur, consecrent simul cum episcopo consecrante. Nec sequitur, quod hostia iam consecrata iterum consecretur, quia vt dicit Innocentius tertius lib. 4. de sacro altaris mysterio cap. 25. *Omnium intentio ferri debet ad idem instans consecrationis.*

2. Contra rationem S. Thomæ opponi potest ex Durando in 4. dist. 13. qu. 3. Apostoli licet simul cum Christo concænauerint, non simul cum Christo consecrarunt, sed solus Christus consecrauit; ergo &c.

Huic obiectioni succumbit Caietanus. Sed dici potest, quod quia Christus ad repræsentandam vnitatem mysticam ecclesiæ voluit simul cum Apostolis concænare, & eucharistiam sumere, ac deindè præcipere Apostolis, *Hoc facite in meam commemorationem*, præcepit ipsis, vt non solùm eucharistiam sumerent, sed etiam consecrarent, congruè ecclesia ad repræsentandam vnitatem mysticam, præcepit, vt aliquando plures non solùm simul eucharistiam sumant, sed etiam simul consecrent.

3. Aduertit Vasquez S. Thomam supponere, quod sicut iuxta dicta qu. 67. art. 6. plures simul possunt eumdem validè baptizare, sic plures possunt simul eamdem hostiam validè consecrare. Solùm igitur quærit, an sicut non licet modus ille, quo plures eumdem baptizent, sic non liceat modus, quo plures eamdem hostiam consecrent, & affert disparitatem.

4. Debet rursus aduerti, quod non solùm in multis alijs ecclesijs, sed etiam in ecclesia Romana est consuetudo, vt sacerdotes recens ordinati simul cum episcopo consecrent, ideoque iubentur in Pontificali simul verba proferre. Episcopus etiam, dum ordinatur, consecrat simul cum episcopo ordinante, & vt refert Innocentius tertius lib. 4. de mysterijs missæ, cap. 25. & Gabriel lect. 6. in can. olim cùm summus Pontifex publicè celebraret, cum eo simul consecrabant præsbyteri Cardinales. In ecclesia etiam Græca est consuetudo vniuersalis, vt episcopus nunquam celebret sine sacerdote, & Diacono, qui sacerdos consecrat simul cum episcopo. Sententia igitur Durandi, qui in 4. dist. 13. qu. 3. num. 10. hanc consuetudinem reprobat, reiicitur communiter vt temeraria. Videri potest Vasquez disp. 218. cap. 2. num. 17.

5. Difficultas est in hac consuetudine defendenda. Nam illicitum est, vt plures, & ipse episcopus exponant se periculo proferendi verba consecrationis frustra, & sine effectu; sed iuxta hanc consuetudinem se huic periculo exponunt: nam cum moraliter impossibile sit, vt simul formam absoluant, omnes illi, qui formam absoluunt, postquam alius absoluit, frustra proferunt formam, & non consecrant; & ipse episcopus, si aliquis prius formam absoluat, frustra profert, & non consecrat; ergo &c.

6. Respondet primò Innocentius tertius lib. 4. de myst. missæ cap. 25. ex eoque S. Thomas articulo præsenti, hoc periculum vitari per hoc, quod omnes habeant intentionem consecrandi, non pro eo instanti, pro quo ipsi

ipsi formam absoluunt, sed pro eo instanti, pro quo episcopus formam absoluit, vel vltimus formam absoluit. Per hanc enim intentionem fit, vt omnes pro eo instanti simul consecrent. Paludanus autem in 4. dist. 13. qu. 4. num. 21. dicit huic consuetudini adesse Spiritum Sanctum, itaut etiamsi aliquis prius formam absoluerit, tamen effectus suspendatur vsque ad instans, quo vel episcopus, vel vltimus sacerdos absoluat.

7. Contra hanc doctrinam est, quia posita materia, & forma sufficienti, potest effectus quidem impediri ex defectu intentionis, sed non potest suspendi pro sola intentione ministri: ex. gr. baptizans, posita sufficienti ablutione, & prolatione verborum, non potest per suam intentionem suspendere effectū baptismi, vt docent omnes: neque in casu præsenti debemus recurrere ad dispensationem Spiritus Sancti, vt recurrit Paludanus.

8. Richardus in 4. dist. 13. art. 2. qu. 1. docet solùm episcopum proferre verba formaliter, & cum intentione consecrandi, cęteros proferre illa solùm materialiter, & recitatiuè, ac sine intentione consecrandi, ad repræsentandum, quod Christus cum Apostolis concœnauit, ideoque solùm episcopum consecrare, alios non consecrare. Alij relati ab eodem Richardo dixerunt solùm episcopum habere intentionem absolutam consecrandi, alios habere intentionem solùm conditionatam, si episcopus non habeat intentionem, ac non proferat debitam formam.

9. Reijciuntur: nam si alij sacerdotes deberent proferre verba solùm materialiter, & recitatiuè, & sine intentione absoluta consecrandi, deberent de hoc moneri; sed non monentur, neque apud Græcos, neque apud Latinos; ergo &c.

10. Ledesma in 4. 1. parte qu. 22. art. 2. dub. 2. dicit omnes consecrare, sed ita, vt effectus suspendatur, quoad omnes protulerint formam. Potest nimirum ex intentione proferentium effectus suspendi parua aliqua mora temporis, quia parum pro nihilo reputatur; & hunc modum Sotus fatetur aliquando sibi placuisse, licet deindè sententiam mutauerit.

Reijcitur: nam posita sufficienti materia, & forma, effectus non potest vlla mora temporis etiam minima suspendi ex sola intentione ministri.

11. Caietanus in comm. art. 2. qu. 82. dicit sacerdotes nouiter ordinatos, vt in hac re sequantur partem tutiorem, neque debere habere intentionem expressam consecrandi, neque expressam non consecrandi, sed debere habere intentionem proferendi verba modo debito. Posita enim hac intentione, si modus debitus est, vt proferant solùm materialiter, non consecrant.

Sed licet negari nequeat hunc modum intentionis esse tutissimum, contra est primo, nam Theologus debet explicare, quis sit modus debitus: secundo quia ecclesia deberet monere sacerdotes nouos, vt haberent hanc intentionem, ne alioquin exponerent se periculo proferendi verba sine effectu. In idem recidit opinio eorum, qui dicunt sacerdotes nouos debere habere intentionem consecrandi simul cum episcopo, si possunt, ac proferendi verba solùm materialiter in casu, in quo formam absoluant ante, vel post episcopum. Nam deberent de hac intentione habenda moneri.

12. Dicendum igitur cum Soto in 4. dist. 13. art. 2. quem sequitur Vasquez disp. 219. cap. 4. Sacerdotes nouiter ordinatos debere habere intentionem consecrandi simul cum episcopo, & ad hunc finem debere conari, vt simul cum illo formam absoluant, & præsertim ne episcopum præueniant, quia videtur indecens, vt præueniant præcipuum celebrantem. Secundò dicendum, quod si casu accidat, vt aliquis, & ipse episcopus non consecret, non fit contra reuerentiam sacramenti, quia præualet bonum in ea actione repræsentandi vnitatem mysticam, qua plures sumus vnum corpus. Addi potest tertio, quod pro eo casu, licet aliquis, & etiam episcopus physicè non consecraret, consecrarer moraliter, in quantum consecrat aliquis, cum quo episcopus constituit moraliter vnum. Potest autem S. Thomas dicens, quod omnes consecrant, quia habent intentionem consecrandi pro eodem instanti, explicari, vt sensus sit, quod omnes consecrant moraliter, licet aliqui physicè non consecrent.

QVÆSTIO CLXXXII.

Vtrum dispensatio eucharistiæ pertineat solùm ad sacerdotes?

S. Th. quæst. 82. art. 3.

1. RESpondet S. Thomas ad solùm sacerdotem spectare dispensationem eucharistiæ, iuxta illud, quod habetur capite *peruenit* de consecratione, dist. 2. *Præsbyter per semetipsum infirmos communicet*. Probat, afferendo congruentiam ex tribus rationibus. Prima ratio est. Christus in vltima cœna, sicut consecrauit, sic eucharistiam Apostolis dispensauit; ergo sicut sacerdotes consecrant in persona Christi, sic congruum est, vt eucharistiam dispensent in persona Christi. Secunda ratio est: sacerdos constituitur medium inter Deum, & hominem; ergo sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, sic pertinet dona à Deo sanctificata populo tradere. Tertia ratio est: ad reuerentiam sacramenti spectat, vt à nulla re tangatur, nisi prius consecrata, eo pacto, quo calices, corporalia &c. consecrantur, antequam contingant eucha-

ristiam; sed soli sacerdoti manus consecrantur; ergo soli sacerdotes possunt eucharistiam tangere. In casu necessitatis, puta si caderet in terram, & non adesset sacerdos, posset aliquis non sacerdos eucharistiam tangere.

2. Conueniunt omnes, vel penè omnes, quod licet solus sacerdos possit dispensare eucharistiam vt minister ordinarius, tamen etiam Diaconus potest illam dispensare ex commissione, eo pacto, quo licet solus episcopus possit ministrare sacramentum confirmationis vt minister ordinarius, tamen etiam simplex sacerdos potest illud ministrare ex commissione summi Pontificis, vt dictum est quæstione 160. Licet igitur Sotus, & quidam alij videantur docere iure diuino, solùm sacerdotem posse dispensare eucharistiam, docent quidem, quod iure diuino potest, vt minister ordinarius, non negant posse Diaconum ex commissione eucharistiam ministrare, sicut de facto olim ministrabant sanguinem, immò etiam corpus, vt constat ex Iustino 2. Apol. apud Vasquez disp. 219. num. 7.

3. Sotus videtur docùisse Diaconum ex officio potestate ordinaria posse dispensare, non quidem corpus, sed sanguinem Christi. Sed reijcitur communiter. Nam Clemens lib. 8. Constit. cap. 28. dicit: *Diaconus dat populo, non tamquam sacerdos, sed tamquam qui ministrat Præsbiteris.* S. etiam Laurentius apud S. Ambrosium lib. 1. de officijs, cap. 21. dixit Sixto, *cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem*, significans se vtpotè Diaconum dispensasse, non ex officio, sed ex sola commissione. Confirmatur à Vasquez disp. 119. cap. 1. nu. 5. & 6. ex varijs canonibus Conciliorum.

4. Licet ius diuinum permittat, vt Diacono permittatur dispensatio non solùm sanguinis, sed etiam corporis, & vt colligitur ex Iustino Apol. 2. initio ecclesiæ propter paucitatem Præsbiterorum committeretur dispensatio etiam corporis, tamen circa tempora Concilij Carthaginensis, vt colligitur ex can. 28. statutum fuit, vt dispensatio corporis committeretur solùm in casu necessitatis, licet dispensatio sanguinis posset committi etiam extra casum necessitatis. Ideo communiter reijcitur opinio Syluestri, qui verbo *Diaconus* quæst. 2. dist. 2. asserit, iussu Præsbyteri absque necessitate, & alia causa posse Diaconum corpus Christi ministrare: cum id concedatur solùm, vrgente necessitate.

5. Quamuis Diaconus non possit corpus Christi ministrare, nisi iussu Episcopi, vel Præsbyteri, & vrgente necessitate, tamen si vrgeat necessitas, & non adsit Episcopus, vel Præsbyter, qui possit id iubere, potest Diaconus ægroto corpus Christi ministrare, vt docent S. Thomas in 4. distinct. 13. quæst. 1. art. 3. quæst. 2. Sotus, Ledesma, Syluester, Durandus, Richardus, Paludanus, & alij, quos refert, & sequitur Vasquez disp. 219. cap. 1. num. 10. Ratio est, quia cum in eo casu superior debeat id iubere, censetur iubere per quamdam voluntatem interpretatiuam. Addit Vasquez num. 11. hoc munus dari Diacono ab ipsa ecclesia, & ab ipso iure. Cum enim ex Canone 14. Concilij Nicæni concedatur Diacono, vt absente Episcopo, & Præsbytero, ipsemet eucharistiam proferat ex sacrario, seù ciborio, & sumat, multo magis intelligitur concessa facultas corpus Christi ministrandi alijs in casu extremæ necessitatis. Hinc vlterius infertur, vt docent Sotus, & Ledesma, quos sequitur Vasquez, quod si Præsbyter, vel Episcopus præsens sit, & vrgente necessitate, nolit eucharistiam per se ipsum ægroto ministrare, neque velit concedere Diacono facultatem ministrandi, potest per se ipsum Diaconus eucharistiam ministrare ægroto. Debet tamen id intelligi in casu, in quo esset manifesta iniustitia Episcopi, vel Præsbyteri licentiam negantis. Si enim res esset dubia, deberet stare iussis Episcopi, vel Præsbyteri, vt docet Syluester, quem sequitur Vasquez.

6. Aliqui dixerunt in casu necessitatis posse concedi non solùm Diaconis, sed etiam Subdiaconis, immo & laicis, vt eucharistiam ministrent ægroto. Dicendum tamen cum communi sententia, quam sequitur Vasquez disp. 219. cap. 1. num. 12. & sequentibus, non posse. Licet enim id iure diuino non sit vetitum, vt patet ex eo, quia antiquitus eucharistia dabatur laicis, non solùm proprijs manibus sumenda, sed etiam deferenda domum, & mittebatur per puerum, vt dictum est quæstione 176. tamen temporibus sequentibus iure ecclesiastico vetitum est non solùm, ne laici, & ne clerici inferiores Diacono corpus Christi deferant, & alijs ministrent, sed etiam ne ipsum manibus tangant, vt ipsimet manducent, vt patet ex Concilio Rhemensi, & refertur de consecr. dist. 2. cap. *Pernenit*. Confirmatur: nam cum solis Diaconis concedatur, vt vrgente necessitate ex commissione possint eucharistiam ministrare, intelligitur id interdici omnibus Diacono inferioribus. Nec in casu necessitatis lex hæc corrigenda est per Epicheiam, vt aliqui dicunt. Nam tunc solùm esset corrigenda, cum alioquin esset iniqua: at hæc lex etiam pro illo casu non est iniqua, sicut non est iniqua lex non celebrandi missam sine sacris vestibus, etiam in casu necessitatis, vt dictum est supra. Ratio est, quia cum eucharistia non sit ægrotis necessaria ad salutem, potest ecclesia statuere propter reuerentiam sacramenti, vt in certis circunstantijs non detur, puta, vt non detur à laico &c. Ex proportionali ratione dicendum, quod laicis, & alijs Diacono inferioribus, etiam in mortis articulo non licet eucharistiam proprijs manibus proferre ex ciborio, & sumere. Maria tamen Stuarta Regina Scotiæ processura ad martyrium illam proprijs manibus sumpsit, ex speciali concessione. Præsbyteri tamen, cum non adest facultas celebrandi, etiam extra ca-

sum

sum necessitatis, possunt eucharistiam proprijs manibus sumere. Idemque proportionaliter dicendum est de Diaconis, absente Sacerdote, cum id concessum Diaconis fuerit can. 14. Concilij Nicæni, vt docet Vasquez disp. 219. cap. 1. num. 18. qui reijcit Durandum in 4. dist. 13. quæst. 4. num. 7. docentem, quod cum à Diacono eucharistia defertur sacerdoti ægrotanti, sacerdos debet ipsam proprijs manibus sumere: quod videtur minus decorum, præsertim cum manus ægrotantium soleant esse immundæ.

QVAESTIO CLXXXIII.

Virum ministri ordinarij dispensandi eucharistiam sint omnes sacerdotes, vel soli pastores?

1. CErtum est apud Theologos dispensationem eucharistiæ esse actum iurisdictionis, cum sit actus pascendi, adeoque neminem posse eucharistiam dispensare, nisi vltra sacerdotium habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam supra eum, cui ministrat. Quæritur, quinam sacerdotes possint illam dispensare potestate ordinaria, & quinam solum potestate delegata, & ex commissione habentis potestatem ordinariam?

2. Dicendum primò: soli pastores ecclesiarum habent potestatem ordinariam dispensandi eucharistiam suis ouibus. Probatur primo auctoritate. Iustinus Apol. 2. sub finem dicit, eucharistiam dispensari ab eo, qui præest: Tertullianus libro de corona militis, cap. 3. num. 33. loquens de eucharistia dicit: *nec aliorum manu, quam præsidentium sumimus.* In Conc. Carth. 1. cap. 7. statutum fuit, vt nullus clericus, vel laicus in aliena Parochia sine litteris sui episcopi communicaret. In Concilio Milcuitano can. 18. priuatur communione, qui non in propria prouincia, sed in aliena communicat; ergo Concilia, & Patres supponunt potestatem ordinariam dispensandi eucharistiam esse in solis pastoribus ecclesiarum.

3. Probatur secundo ratione. Officium enim Pastoris hoc habet, vt ipse possit, ac debeat pascere oues suas, nullus autem alius, nisi ex ipsius commissione hoc possit: alioquin sequeretur maxima confusio, & perturbatio, & euerteretur ordo hierarchicus; sed administratio sacramentorum, & præsertim eucharistiæ spectat ad munus pascendi; ergo &c. Confirmatur: nam religiosis, & alijs exemptis data est ex priuilegio facultas dispensandi eucharistiam, quod priuilegium esset superfluum, si illis iure ordinario conueniret.

4. Dicendum secundo: omnes sacerdotes possunt eucharistiam ministrare potestate delegata, & ex commissione pastorum, ita vt pastor vniuscuiusque sit non solum ipsius parochus, sed etiam eius episcopus, & summus Pontifex, qui iure diuino est pastor vniuersalis omnium ouium Christi. Ratio est, quia pastores vti possunt adiutoribus ad exequendum officium pascendi, eisque committere, vt pascant doctrina, & sacramentis.

5. Quæritur, vtrum ad licitè ministrandam eucharistiã requiratur expressa licentia proprij pastoris, an sufficiat præsumpta, sub certa spe ratihabitionis.

Dicendum cum Vasquez disp. 219. cap. 2. nu. 17. ad administrandam licitè eucharistiam sufficit voluntas, & licentia præsumpta proprij pastoris: ad administrandum licitè, & validè sacramentum pœnitentiæ non sufficit spes vlla, quamuis certissima ratihabitionis. Ratio posterioris partis est, quia ad ministrandum validè sacramentum pœnitentiæ requiritur iurisdictio actualis, cum absolutio sit sententia iudicialis; iurisdictio autem actualis requirit licentiam aliquo pacto præsentem conferentis, nec sufficit licentia futura; ergo non sufficit vlla spes ratihabitionis, quæ solùm est spes voluntatis futuræ, non autem præsentis, sed requiritur, vt pastor sciat, vel sciuerit, & saltem præsumatur licentiam concessisse. Ratio primæ partis est, quia ad dispensandam licitè eucharistiam non requiritur, vt pastor det iurisdictionem per voluntatem actualem, sed sufficit, vt non censeatur inuitus; sed cum est certa spes ratihabitionis, non censetur inuitus; ergo &c.

6. Quamuis sit graue peccatum ministrare eucharistiam alienis ouibus sine licentia proprij pastoris, cum sit contra ordinem hierarchicum, tamen contra hoc peccatum nulla in iure statuta est in vniuersum pœna, vel censura, vel irregularitas. Quamuis enim qui sine ordine exercet solemniter munus annexum alicui ordini, ipso iure sit irregularis, tamen sacerdos eucharistiam ministrans sine licentia, non illam ministrat sine ordine, cum nullo ordine careat ad eucharistiam ministrandam requisito. Rursus, quamuis in Clementina *Religiosi, de priuilegijs* excommunicentur religiosi, qui sine licentia speciali parochialis præsbyteri eucharistiam laicis ministrare præsumpserint, tamen hæc excommunicatio non est extendenda ad sacerdotes sæculares, tum quia pœnæ non sunt extendendæ, tum quia de religiosis est specialis ratio, siquidem asserebant id sibi licere ex suis priuilegijs.

7. Circa allatam excommunicationem aliqua notat Vasquez disp. 219. cap. 2. nu. 32. ex Caietano, Nauarro, & Syluestro. Primum est: nomine præsbyteri parochialis intelligitur quicumque parochus, etiamsi adhuc non sit præsbyter, dummodo possit dare licentiam eucharistiam ministrandi. Secundum est pœnam illam non imponi, nisi præsumentibus, quales non sunt qui ministrant

ex

ex ignorantia, vel ex voluntate præsumpta parochi, licet sic ministrando, peccarent. Tertio comprehenduntur religiosi ministrantes etiam in casu necessitatis, cum adest sacerdos potens ministrare, siquidem verba legis generalia sunt: non tamen comprehenduntur, si ministrent in casu necessitatis, absente parocho. Cum enim pro eo casu possint diaconi, quis dicat non posse sacerdotes religiosos? Quarto requiritur facultas specialis, hoc est vel ministrandi eucharistiam, vel ministrandi omnia sacramenta, ideoque non sufficit facultas ministrandi sacramentum pœnitentiæ. Quinto non comprehenduntur qui habent speciale priuilegium ministrandi eucharistiam.

8. Post Clementinam Minoribus de obseruantia, & societati nostræ, cæterisque omnibus, quibus priuilegia nostra, & mendicantium communicantur, concessum est, vt omnes fideles quouis anni tempore, rectorum parochialium ecclesiarum licentia minimè requisita, possint ab eis hoc sacramentum accipere, excepto festo Paschæ resurrectionis dominicæ. Ita concessit Nicolaus V. & Sixtus IV. Minoribus de obseruantia, & nostræ Societati Paulus III. vt refertur in compendio nostrorum priuilegiorum, verbo *eucharistia*.

9. Nauarrus in summa, cap. 21. num. 52. existimat per festum Paschæ intelligi diem ipsum resurrectionis, ac proindè censet ea die religiosos non posse sæcularibus eucharistiam ministrare, siue ad implendum præceptum, siue ex deuotione velint illam suscipere: eamdemque opinionem videntur secuti compilatores nostrorum priuilegiorum. Fundamentum est, quia Leo X. hoc priuilegium concessit Minoribus, excepto solo die paschatis, vt constat ex supplemento priuilegiorum Minorum, concessione 100. ac ijsdem verbis eodem die paschatis excepto, idem concessisse Nicolaum V. & Sixtum IV. referunt compilatores nostrorum priuilegiorum, qui videntur secuti Nauarrum.

10. Reiicit hanc opinionem Vasquez disp. 219. cap. 4. num. 36. primo, quia in nostris constitutionibus, parte 7. cap. 4. littera d. in declarationibus dicitur posse sæculares in ecclesijs nostris eucharistiam de manu nostra sumere etiam in die paschatis, dummodo præcepto ecclesiæ de annua communione, vel antea in propria parochia satisfecerint, aut saltem postea satisfaciant: ergo nostræ constitutiones per diem, vel festum paschatis intelligunt totum tempus paschale includens dies quindecim, ita vt communio, quæ intra illud tempus fit ad satisfaciendum præcepto, non fiat in ecclesijs regularium. Secundo ex allata opinione sequitur per priuilegium illud non esse exceptam communionem, qua præcepto satisfit, sed solum illam, quæ fit die paschatis, etiam ex deuotione; ergo sequitur, quod dummodo secularis die paschatis non communicet in ecclesijs regularium, non tenetur tempore paschali eucharistiam sumere in propria parochia, quod est absurdum, & contra praxim; ergo per communionem, quæ sit in festo, vel die paschatis, excipitur sola communio, quæ tempore paschali fit ad implendum præceptum. Hæc enim debet fieri in propria parochia, aut non potest alibi fieri, nisi ex licentia parochi.

11. Religiosi ex suis priuilegijs possunt quidem sæcularibus ministrare eucharistiam ex deuotione, non autem per modum viatici, ideoque hoc excipit Paulus III. in sua bulla societati concessa. Possumus tamen ægrotis eucharistiam ministrare ex deuotione, dummodo id fiat, celebrato sacro primatim in domibus eorum, & communio per modum viatici sumatur de manu parochi, vel alterius ex licentia parochi. Si tamen in extrema necessitate desit proprius sacerdos, possunt religiosi per modum viatici ministrare, non solum quia Paulus III. id societati nostræ concessit, sed etiam quia est concessum iure communi, vt contra Nauarrum et Angelo docet Vasquez disp. 219. cap. 4. nu. 42. Si toto tempore paschali abesset parochus, possent sæculares eucharistiam à religiosis recipere, sed parocho reuerso, tenerentur iterum ab eo recipere, cum hoc præceptum sit, vt saltem semel in anno communionem recipiant à pastore.

12. Facultas sumendi eucharistiam à simplici sacerdote conceditur etiam laicis, qui accipiunt bullam Cruciatæ, vt benè probat Vasquez disp. 219. cap. 5. num. 43. ex ipsis verbis bullæ. Conceditur autem ipsis facultas recipiendi etiam cætera sacramenta, quod debet intelligi de ijs, quæ tribuuntur à parochis, cuiusmodi sunt sacramenta eucharistiæ, pœnitentiæ, & extremæ vnctionis, non autem sacramenta confirmationis, & ordinis, quæ tribuuntur ab episcopis, & sacramentum matrimonij, cuius parochus non est minister, sed purus testis. Licet autem cum quis habet facultatem eligendi confessarium, requiratur, vt talis confessarius sit approbatus ab episcopo ex Tridentino sess. 13. cap. 6. de reformatione, tamen cum quis habet facultatem sumendi eucharistiam à quocumque simplici sacerdote, non requiritur hæc approbatio, cum nullum detur ius illam exigens, vt docet Vasquez disput. 219. cap. 5. num. 55. 56. Quia tamen in Hispania solent sacerdotes approbari ab ordinario etiã ad administrationem eucharistiæ, & aliorum sacramentorum, existimat Vasquez hanc approbationem ibi requiri solùm ad solemnem administrationem eucharistiæ.

QVÆ-

QVÆSTIO CLXXXIV.

Vtrum sacerdos consecrans teneatur eucharistiam sumere?

S. Th. qu. 82. art. 4.

1. REspondet teneri iuxta Concilium Toletanum relatum cap. *relatum* de consecr. dist. 2. Prima ratio est, quia sacrificium, quod exterius offertur, signum est interioris sacrificij, quo quis se offert Deo, vt docet Augustinus lib. 10. de Ciu. cap. 5. ergo qui sacrificium offert, debet de ipso participare, vt sic ostendat ad se pertinere interius sacrificium; sed fit particeps, sumendo; ergo debet sacrificium sumere; sed eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium; ergo qui eucharistiam consecrat, ac per hoc sacrificium offert, debet eucharistiam sumere. Secunda ratio est, quia sacrificium offerens illud etiam populo dispensat, vt ostendat se esse dispensatorem diuinorum; sed sacerdos debet primo esse diuinorum particeps, quæ dispensat alijs; ergo debet ipse etiam sacrificium sumere, vt dicit Dionysius cap. 3. de eccl. hyerarch. addens: *quale est sacrificium, cuius nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* sed sacerdos particeps fit sacrificij, illud sumendo, iuxta illud 1. ad Corint. 10. *nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* ergo sacerdos quandocumque consecrat, debet integrè, hoc est sub vtraque specie eucharistiam sumere.

2. Opponit primo: in alijs sacramentis qui consecrat materiam, ea non vtitur, eo pacto, quo episcopus consecrans chrisma, eo non vngitur; ergo à pari.

Respondet disparitatem esse, quia in alijs consecratio materię non est sacrificium; at consecratio eucharistię est sacrificium.

3. Opponit secundo: in alijs sacramentis nullus minister ministrat sacramentum sibi ipsi; ergo neque minister eucharistiæ debet illam sibi ipsi ministrare.

Respondet disparitatem esse, quia alia sacramenta consistunt in vsu, quo consecratur, qui vtitur; ergo sicut nemo baptizat se ipsum, sic nemo consecrat se ipsum, sed panem. Et ratio est, quia agens debet distingui à patiente. At cum vsus eucharistiæ non sit sacramentum, potest sacerdos sibi ipsi eucharistiam ministrare.

4. Opponit tertio. Aliquando corpus Christi apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis; ergo tunc sacerdos propter horrorem non tenetur sumere corpus, & sanguinem Christi.

Respondet tunc non esse sumendum, quia Deus faciens miraculum absoluit sacerdotem à lege sumendi eucharistiam. Consulendum tamen esset sacerdoti, vt consecraret alium panem, & aliud vinum, ac deinde sumeret.

QVÆSTIO CLXXXV.

Vtrum malus sacerdos, eucharistiam possit consecrare?

S. Thom. quæst. 82. art. 5.

1. REspondet affirmatiuè, iuxtà illud Augustini lib. de corpore Domini, & refertur qu. 1. cap. *iuxta Catholicam*, & de consecr. dist. 2. cap. *vtrum*: *In mysterio corporis, & sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote, quia non in merito consecrãtis, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus Sancti.* Ratio est, quia sacerdos consecrat, non virtute propria, sed vt minister Christi; sed non desinit aliquis esse minister Christi per hoc, quod sit malus; ergo non desinit consecrare ex hoc, quod sit malus. Spectat autem hoc ad excellentiam Christi, cui tanquam Deo vero seruiunt non solum bona, sed etiam mala, quæ per ipsius prouidentiam in eius gloriam ordinantur.

2. Opponit primo locum quemdam Hieronymi in illa verba Soph. 3. *Sacerdotes polluerunt sanctum.*

Respondet Hieronymum solum improbare errorem quorumdam, qui existimabant se posse dignè eucharistiam consecrare per hoc solum, quod sint sacerdotes, etiamsi sint peccatores. Hoc autem Hieronymus impugnat ex eo, quod sacerdotes maculosi prohibebantur accedere ad altare. Non tamen ex hoc sequitur, illud, quod offerunt, non esse verum sacrificium.

3. Opponit secundo: Gelasius, vt refertur in Decr. 1. quæst. 1. *cap. sacrosancta* dicit: *Quomodo ad diuini mysterij consecrationem spiritus aduocatus aduenier, si sacerdos, qui eum deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur?* sed panis, & vinum conuertitur in corpus, & sanguinem Christi per aduentum Spiritus Sancti, vt docet Damascenus lib. 4. de fide, cap. 14. ergo &c.

Respondet Gelasium docere, quod Spiritus Sanctus non aduenit ex merito sacerdotis mali, sed ex virtute Christi, cuius verba profert.

4. Opponit tertio: eucharistia consecratur benedictione; sed benedictio mali sacerdotis non est efficax ad consecrandum, iuxtà illud Malach. 2. *Maledicam benedictionibus vestris*; ergo &c.

Respondet benedictionem sacerdotis mali, in quantum est à sacerdote malo, esse malam, & dignam maledictione; in quantum profertur ex persona Christi, esse sanctam, & efficacem ad consecrandum, ideoque signanter dici, *maledicam benedictionibus vestris*, hoc est

in

in quantum sunt vestræ, & procedunt à vobis.

QVÆSTIO CLXXXVI.

Vtrum missa mali sacerdotis minus valeat, quam missa sacerdotis boni?

S. Thom. quæst. 82. art. 6.

1. REspondet, quod in missa consideratur tum sacramentum, quod est præcipuum, tum orationes, quæ fiunt pro viuis, & defunctis. Sacramentum igitur, cùm sit idem, eiusdem valoris est in missa sacerdotis boni, ac mali, idemque dic de sacrificio, cùm sit eadem ratio. Orationes possunt considerari, in quantum sunt priuatæ sacerdotis, vel in quantum fiunt nomine Ecclesiæ. Si considerentur in quantum sunt priuatæ ipsius sacerdotis, orationes sacerdotis melioris sunt magis vtiles, & fructuosæ: orationes sacerdotis mali non sunt fructuosæ, iuxta illud Prouerb. 28. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis*. At in quantum sunt ab Ecclesia, cuius minister æquè est sacerdos bonus, ac malus, sunt æquè fructuosæ. Illud ergo, quod habetur in decretis, quæst. 8. capite *Ipsi sacerdotes*; *Quanto sacerdotes erunt meliores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamabunt, exaudiuntur*, intelligendum est de orationibus, vt priuatis ipsorum.

2. Opponit primò locum quemdam Gregorij. Sed respondet Gregorium repro are eos, qui credebant, sacramenti effectum à meliori sacerdote esse meliorem.

3. Opponit secundo: Baptismus confectus à meliori non est melior; ergo nec missa.

Respondet, quod sicut baptismus, sic missa in quantum est sacramentum, est què bona; sed orationes, quæ fiunt pro viuis, & defunctis, sunt magis, aut minus bonæ in sensu explicato.

4. Opponit tertio: sicut vna missa est melior *alia*, sic vna esset bona, alia mala, quod est absurdum.

Respondet bonum priuatum, quod est in missa sacerdotis boni, posse esse bonum alijs propter communicationem membrorum in vno corpore mystico Christi, malum autem priuatum non posse alteri nocere, nisi consentiat ad tale malum.

5. Opponit Scotus in 4. dist. 13. quæst. 4. orationes eatenus sunt ecclesiæ, quatenus sunt alicuius partis, hoc est ipsius sacerdotis; ergo si pars illa est mala, orationes non sunt fructuosæ.

Respondet Caietanus, quod sunt Ecclesiæ, quatenus sunt partium vnarum, & Christo vnitarum per charitatem, & sub ea ratione sunt fructuosæ.

QVÆSTIO CLXXXVII.

Vtrum hæretici, excommunicati, & schismatici possint consecrare?

S. Th. quæst. 82. art. 7.

1. REspondet quosdam docuisse hæreticos, schismaticos, & excommunicatos, quia sunt extra Ecclesiam, non conficere sacramentum eucharistiæ. Sed reijciuntur. Nam vt arguit Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, cum redeunt ad Ecclesiam, non reordinantur: ergo retinent ordinem sacerdotalem, sed ordo sacerdotalis consistit in potestate consecrandi, eiusque actus est consecratio; ergo validè consecrant. Quia tamen aliud est aliquid non habere, aliud est non rectè habere, aliud non dare, aliud non rectè dare, ideo qui intra Ecclesiam sunt ordinati, rectè habent potestatem consecrandi, sed cum sunt extra Ecclesiam, non rectè ea vtuntur, ideoque peccant: qui verò ordinati sunt extra ecclesiam, nec rectè habent, nec rectè vtuntur, & ideo dum consecrant, offerunt quidem sacrificium, sed eius fructum non recipiunt, nec sacrificant spiritualiter, sed solùm sacramentaliter.

2. Opponit primo Augustinum dicentem, quod extra ecclesiam catholicam non est locus veri sacrificij, & Leonem dicentem, quod extra ecclesiam catholicam, nec recta sunt sacerdotia, nec vera sacrificia.

Respondet has, & similes auctoritates esse ita explicandas, vt dicant non esse vera sacerdotia, & sacrificia veritate fructus, licet sint vera veritate sacramenti.

3. Opponit secundò Innocentium, qui loquens de hæreticis, dicit: *Quibus solum baptisma ratum esse permittimus*.

Respondet, quod solus baptismus ratus esse permittitur, quia hæreticis permittitur in casu necessitatis ministrare licitè solum baptismum, non autem eucharistiam, vel alia sacramenta.

4. Opponit tertio: qui est extra ecclesiam, nihil potest facere in persona ecclesiæ; sed sacerdos consecrat in persona ecclesiæ, sicut omnes orationes recitat in persona ecclesiæ; ergo &c.

Respondet, quod quia sacerdos orationes recitat in persona ecclesiæ, si sit separatus ab ecclesia, eius orationes non sunt vtiles; at quia consecrat, non in persona ecclesiæ, sed Christi, consecratio est valida.

QVAESTIO CLXXXVIII.

Vtrum Sacerdos degradatus possit consecrare?

S. Thom, quæst. 82. vrt. 8.

1. REspondet, quod sicut hæretici, sic degradati non reordinantur, adeoque retinent

tinent potestatem consecrandi. Ratio est, quia talis potestas cõsistit in charactere, qui cũ consistat in quadam consecratione, est indelebilis, vt dictum est quæst. 73. ideoque nunquam iteratur sacramentum imprimens characterem; sed qui habet potestatem consecrandi, potest validè consecrare; ergo sacerdos degradatus potest validè consecrare.

2. Opponit primo: in decr. 1. quæst. 1. cap. *quod quidam*, dicitur, quod sacerdos non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi; sed si non habet potestatem consecrandi, non consecrat validè; ergo &c.

Respondet illum canonem loqui solum inquisitiuè, non autem assertiuè, vt patet ex antecedentibus, & consequentibus.

3. Opponit secundo: qui aliquid dat, potest illud auferre; ergo episcopus, sicut per ordinationem dat potestatem consecrandi, sic per degradationem illam aufert.

Respondet, quod episcopus dat vt minister Dei, ideoque non potest auferre quod Deus dedit, iuxta illud Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*.

4. Opponit tertio: si sacerdos per degradationem non amitteret potestatem consecrandi, sed solam executionem, cùm hanc amittat etiam excommunicatus, nihil plus amitteret, quam excommunicatus.

Respondet, quod quia excommunicatio est medicinalis, per illam executio consecrandi amittitur non in perpetuum, sed ad tempus, vt corrigatur: at degradatis aufertur executio, quasi condemnatis in perpetuum.

QVÆSTIO CLXXXIX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, seu peccatoribus communionem recipere, vel eorum missam audire?

S. Thom. quæst. 82. art. 9.

1. REspondet, quod quia hæretici, schismatici, excommunicati, & peccatores peccant, consecrando; qui autem communicat alteri in actione peccaminosa, peccat; ideo non licet communionem recipere à talibus, vel eorũ missam audire, iuxta illud Ioan. 2. 10. *Qui dixerit ei*, scilicet hæretico, *valè, communicat operibus illius malignis*. Est tamen quædam differentia, quam explicat per duas conclusiones. Prima est: non licet eucharistiam recipere ab hæreticis, schismaticis, & excommunicatis, vel eorum missam audire. Ratio est, quia iam per sententiam ecclesiæ priuati sunt executione consecrandi, & ministrandi eucharistiam. Secunda est: licet audire missam, & accipere eucharistiam à peccatoribus, qui adhuc per sententiam ecclesiæ non sunt priuati executione consecrandi. Ratio est, quia licet sint suspensi quoad se ab executione consecrandi, non sunt per sententiam suspensi in ordine ad alios, ideoque potest expectari sententia ecclesiæ.

2. Opponit primo: Augustinus contra Petilianum, & refertur in decr. 1. quæst. 1. cap. *neque*, dicit: *Neque in homine bono, neque in malo, aliquis Dei refugiat sacramenta*.

Respondet, quod non refugimus sacramenta, sed veneramur, sed solum refugimus culpam indignè ministrantium.

3. Opponit secundo: corpus verum est figura corporis mystici; sed qui recipit sacramentum ab hæreticis, recipit corpus Christi verum; ergo recipit fructum, per quem coniungitur Christo mysticè.

Respondet, quod non recipit fructum, quia ponit impedimentum, communicando peccato indignè ministrantis.

4. Opponit tertio: multa peccata sunt grauiora fornicatione; ergo sicut non est prohibitum audire missas grauius peccãtium, sic non debet esse prohibitum audire missas concubinarij, iuxta can. *Nullus*. dist. 13. *Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere*.

Respondet, quod licet alia peccata sint grauiora, tamen fornicatio specialiter prohibita fuit sacerdotibus, quia ad eam homines sunt proniores, & ideo specialiter est prohibitum audire missas concubinariorum, quod tamen est intelligendum de notorijs, vel per sententiam, vel per confessionem in iure factam, vel quando peccatum nulla potest tergiuersatione celari.

5. Aduertit Caietanus disputationes, inuestigationes, & canones de participantibus in sacramentorum perceptione, & cæteris diuinis, cum excommunicatis, suspensis &c. hodie esse magna ex parte superuacaneos, propter decretum Concilij Constantiensis, quo concessum est omnibus Christianis communicare cum excommunicatis, exceptis duobus casibus, nimirum si fuerint nominatim denunciati, vel notoriè percusserint clericum &c. Aduertit rursus Vasquez, quod sicut in casu extremæ necessitatis licet accipere sacramentum pœnitentiæ ab hæretico, sic licet sumere eucharistiam, nisi eo facto videretur quis errorem sacerdotis approbare. Tũc enim non licet: & si quis ne accipiat, occidatur, erit martyr, vt S. Hermengildus, teste S. Gregorio lib. 3. dial. cap. 31. & refertur canone *superueniente* 1. qu. 1. Artic. 10. quæst. 82. quærit S. Thomas, vtrum sacerdoti liceat omnino à sacrificio cessare. Sed doctrinam huius articuli commodius examinabimus infra tract. 24. de eucharistia, in quantum est sacrificium qu. 210.

TRACTATVS XXIV.

De Eucharistia, in quantum est sacrificium.

QVAESTIO CXC.

Quid, & quotuplex sit sacrificium?

1. VT agamus præsertim contra hæreticos nostri temporis de eucharistia, in quantùm est sacrificium, præmittere debemus aliqua de essentia sacrificij in genere.

Sacrificiũ definiri potest: *Actus externus religionis, quo profitemur Deum esse supremum dominũ vitæ, & mortis, ac totius esse, & non esse, & in signum huius professionis offerimus illi aliquid sensibile, illud destruendo, vel immutando.* Genus igitur sacrificij est, vt sit actus externus religionis; differentia, per quam sacrificium differt ab alijs actibus religionis, & præsertim ab adoratione, & à simplici oblatione, est, quod adoratio *est actus religionis, quo profitemur supremam Dei excellentiam, & humilitatem nostram, & hanc internam professionem aliqua externa submissione significamus.* Simplex oblatio est *actus religionis, quo profitemur supremum Dei dominium supra res omnes, & in signum huius professionis aliquid sensibile, tanquam quoddam tributum illi offerimus.* Sacrificium *est actus externus religionis, quo profitemur Deum esse supremum dominum vitæ, & mortis, totius esse, ac non esse, & in signum huius professionis aliquid sensibile illi offerimus, illud destruentes, vel sensibiliter immutantes,*

2. Infertur primò, sacrificium soli Deo offerri posse, ac nulli alteri sine crimine idolatriæ. Ratio est, quia actus, quibus profitemur aliquam excellentiam Dei veri nulli creaturæ communicabilem, soli Deo possunt exhiberi; sed sacrificium est actus, quo profitemur eum, cui illud offerimus, esse supremũ dominum vitæ, & mortis, ac totius esse, & non esse, hoc autem est proprium Dei, ac nulli creaturæ communicabile; ergo &c.

3. Infertur secundò male sacrificium definiri à Lutheranis ex Melanctone in confessione Augustana, articulo de missa: *Ceremonia, vel opus, quod nos Deo reddimus, vt illum honore afficiamus*: malè etiam à quibusdam catholicis dehinc: *oblatio Deo facta, vel opus, per quod fit, vt sancta societate Deo adhæreamus*: quam definitionem attulerunt Gabriel lect. 85. in Canonem, & Alphonsus à Castro, verbo *Missa* hæresi secunda, nõ longè à principio. Reijciuntur istæ definitiones. Primò enim verum sacrificium non potest offerri, nisi à sacerdote legitimè ordinato; sed etiam non sacerdotes possunt Deo reddere aliquod opus, vt illum honore afficiant, & vt ei sancta societate adhæreant; possunt etiam Deo offerre aliqua dona, & oblationes; ergo non sufficit ad sacrificium propriè dictum, vt sit opus Deo redditum. Secundò de facto in ecclesia non potest licitè Deo offerri aliud sacrificium, quam eucharisticum; sed iuxtà allatas definitiones possent Deo offerri alia sacrificia, quam eucharisticum; ergo &c. Videri possunt aliæ definitiones apud Vasquez disp. 220. cap. 2.

4. Objiciunt primò: Augustinus lib. 10. de Ciu. c. 6. dicit *Proinde verum sacrificium est omne opus, quod agitur, vt sancta societate adhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possumus*: dixerat autem in fine capitis præcedentis, misericordiam esse verum sacrificium, idque probauerat ex illo Oseæ 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium*; ergo ex Augustino omne opus bonum est sacrificium: ideoque castigatio corporis pro Deo assumpta non minus est propriè sacrificium, quam consecratio eucharistiæ, vt fatetur Alphonsus à Castro.

Respondeo S. Augustinum loqui de sacrificio in latiori significatione. Nam ly *sacrificium verum*, nõ idem significat, ac sacrificium proprium, sed solùm significat sacrificium verè Deo gratum; eo pacto, quo Christus Ioan. 15. dicens: *Ego sum vitis vera*, non significauit se propriè esse vitem, sed solùm se esse vitem modo quodam excellentiori, ac magis perfecto. Omnia igitur opera bona iuxtà phrasim Augustini sunt vera sacrificia, hoc est verè Deo grata, sed non sunt sacrificia propriè, & strictè dicta, de quibus modo agimus. Videri potest Bellarminus tom. 2. lib. 1. de Sacram. cap. 2.

5. Objiciunt secundò: oblatio, qua Melchisedech Gen. 14. obtulit panem, & vinum, fuit verum sacrificium, & ab ecclesia in canone missæ vocatur sacrificium; sed non legimus in Scriptura panem, & vinum fuisse destructa, vel immutata; ergo ad sacrificium nõ requiritur, vt quæ offeruntur, destruantur, vel immutentur.

Respondeo, quod sicut Scriptura solùm dicit Melchisedech obtulisse panem, & vinum, & tamen nos ex sensu communi Patrum, & Ecclesiæ dicimus eum obtulisse, non vtcumque, sed in sacrificium; sic licèt Scriptura dicat solùm Melchisedech obtulisse panem, & vinum, debemus censere non solùm obtulisse, sed destruxisse, vel immutasse, prout requiritur ad sacrificium, puta comedendo aliquid panis, & bibendo aliquid vini, vt sic etiam expressius repræsentaret sacrificium eucharisticum. Quod autem in omni sacrificio debeat dari aliqua destructio, vel immutatio rei oblatæ, docent Bellarminus tom. 2. lib. 1. de sacrificio, cap. 2. Vasquez disput. 220. cap. 2. Alanus lib. 2. de Euchar. cap. 3. Cardin. de Lugo disp. 19. de Euchar. cap. 1. & alij cõmuniter, & videtur esse expressa sententia S. Thomæ 2. 2. qu. 86. art. 1. vbi dicit per sacrificium fieri rem sacram, non quomodocumque, sed consumendo illam in vsum sacrum, quod inde fieri debet.

6. Sacrificium ratione formæ, & finis in lege veteri diuidebatur in holocaustum, hostiam pacificam, & hostiam pro peccato. Holocaustum erat *sacrificium Deo oblatum pure in laudem Dei, & in honorem supremæ maiestatis, & amorem summæ bonitatis, etiamsi ab ea nihil expectemus gratiæ*, vt ait Philo. In holocausto totà vi-

victima cremabatur, excepta pelle, ad protestandum nos esse totos Dei, & omnia ad diuinam laudem esse referenda, ideoque vocatur holocaustum, quod græcè idem significat, ac latinè *totum crematum*.

7. Hostia pacifica erat *sacrificium Deo oblatum pro beneficio obtinendo, vel in gratiarum actionem pro beneficio accepto*. Ex hostijs pacificis fiebant tres partes. Prima cremabatur: secunda erat sacerdotis: tertia offerentium, qui eam offerebant in loco sacro.

8. Hostia pro peccato erat *sacrificium Deo oblatum ad obtinendam remissionem alicuius peccati*, ex eaque fiebant duæ partes, quarum prima cremabatur, secunda erat sacerdotis, ac nihil dabatur offerenti.

9. Præter hanc diuisionem, qua sacrificia vetera diuiduntur formaliter ratione finis, dantur aliæ diuisiones, qua diuiduntur materialiter ratione materiæ. Alia enim erant cruenta animalium, puta boum, pecudum, & quarumdam volucrum: alia erant incruenta, præsertim farinæ, panis, & vini: ac per omnia res oblatæ destruebantur, vel sensibiliter immutabantur. Per cuncta hæc sacrificia figurabatur sacrificium, quo in lege noua immolandus erat Christus, tum in sacrificium cruentum, quo Christus se obtulit Deo in cruce, primò vt holocaustum in honorem Dei; secundò vt hostiam pacificam pro gratia, & salute æterna nobis impetranda, & in gratiarum actionem pro gratia, & salute æterna nobis impetrata; tertiò vt hostiam pro peccato Adami, & omnium hominum: tum in sacrificium incruentum sub speciebus panis, & vini in eucharistia. Quia verò Deus omnia sacrificia legis veteris præcepit solùm, & acceptauit vt figuras sacrificij cruenti, vel incruenti, quo Christus erat suo tempore immolandus, ideò Christus Apoc. 13. dicitur: *Agnus occisus ab origine mundi*: & instituto sacrificio eucharistię, cessarunt, & prohibita sunt omnia alia sacrificia, vtpotè quæ acceptabantur tantùm vt figuræ sacrificij cruenti, & Eucharistiæ. Videri potest Bellarminus tom. 2. lib. primo de Missa, cap. 4.

QVÆSTIO CXCI.

Virum mors Christi in Cruce fuerit propriè dictum sacrificium?

1. CErtum est mortem Christi fuisse proprijssimum sacrificium. Probatur. Ex dictis enim quæst. 190. n. 1. sacrificium propriè dictum est actus externus religionis, quo quis profitens Deum vt supremum dominum vitæ, & mortis, in signum talis professionis offert illi aliquid sensibile, illud destruendo, vel sensibiliter immutando; sed Christus profitens Deum vt supremum dominum vitæ, & mortis, in signum huius professionis obtulit seipsum, & suam vitam sensibiliter; ergo mors Christi fuit proprijssimum sacrificium cruentum, & Christus fuit proprijssimus sacerdos, qui seipsum, & suam vitam in altari crucis immolauit.

2. Eadem igitur mors Christi, quæ vt illata à Iudæis fuit sacrilegium, & Deicidium, vt à Christo, *qui oblatus est, quia ipse voluit*, vt dicitur Isa. 53. voluntariè, & liberè acceptata, fuit sacrificium Deo gratissimum. Et quia Christus se obtulit, tum in honorem Dei, tum vt nobis obtineret gratiam, & gloriam, & gratias ageret de gratia, & gloria nobis obtenta, tum vt obtineret remissionem peccatorum Adami, & totius mundi, ideò se obtulit in holocaustum, & hostiam pacificam, & in hostiam pro peccato. Rursus alia sacrificia non fuerunt Deo grata ratione rei oblatæ, sed solùm ratione fidei, & charitatis offerentium, & ratione Christi, qui per ea figurabatur. At sacrificium, quo Christus se obtulit, fuit Deo summè gratum etiam ratione rei oblatæ: siquidem in eo Deus obtulit Deo vitam Dei. Videri potest Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 3.

QVÆSTIO CXCII.

Vnde dicatur Missa?

1. VT examinemus, vtrum Christus in Missa immoletur, debemus examinare, vnde dicatur Missa.

Genebrardus de Liturgia Apostolica cap. 7. & alij, existimarunt Missam dici à voce hebræa *Missach*, quæ Deuter. 1. 6. significat oblationem. Reijcitur hæc opinio à Bellarmino lib. primo de Missa, alijsque communiter. Nam si nomen Missæ erat Hebraicum, retineretur etiam à Græcis, Syris, alijsque nationibus, quæ retinuerunt alia nomina hebraica, qualia sunt *Amen*, *Alleluia*, *Sabbaoth*, *Hosanna*, *Sabbatum*, *Pascha*; sed nullum huius nominis vestigium est apud antiquos Græcos, Syros, aliasque nationes; ergo &c. Eodem argumento reijciuntur, qui cum eodem Genebrardo eodem libro cap. 3. dicunt Missam dici à voce Græca *Myesis*, quæ significat initiationem, seu mysticam doctrinam, quæ per diuinam inspirationem percipitur in abdito mentis sine humano magistro. Nam si nomen Missæ esset Græcum, esset in vsu apud Græcos; sed non est in vsu apud Græcos antiquos, sed solùm inuenitur aliquando apud aliquos Græcos recentiores, qui plura alia vocabula mutuarunt à Latinis; ergo &c.

2. Dicendum igitur cum Bellarmino lib. 1. de Missa, cap. 1. Vasquez disp. 222. cap. 1. Cardinali Bona lib. 1. rerum liturgicarum cap. 1. alijsque communiter, Missam dici à verbo *mitto*, quia in ea post recitatum Euangelium dimittebantur catechumeni, & quia in fine dimittebatur populus vniuersus à diacono alta voce dicente: *Ite Missa est*, hoc est di-

dimissio est. Videri possunt Auctores citati, & præsertim Cardinalis Bona, qui plura testimonia antiquorum eruditè affert in confirmationem huius sententiæ.

QVAESTIO CXCIII.

Vtrum Christus in Missa vere immoletur, ac Deo in sacrificium offeratur?

S. Thom. qu. 83. art. 1.

1. LVtherus in forma Missæ, quam pro Ecclesia Vvitembergensi edidit, licet concedat veram, & realem Christi præsentiam in eucharistia, & admittat in missa preces quasdam Deo offerri, tamen negat Christum in missa Deo offerri in sacrificium, & asserit Christum sub speciebus panis, & vini à Deo dari, & offerri nobis, non autem à nobis, vel à sacerdote Deo offerri, & immolari, prout ad sacrificium requiritur. Ideo licet admittat aliqua eorum, quæ in missa dicuntur ante offertorium; tamen offertorium, & omnia, quæ significant oblationem, totumque canonem reijcit, vt impura. Multò magis negant Christum in missa immolari Caluinus, & alij, qui negant realem Christi in eucharistia præsentiam. Videri potest Vasq. disp. 222. cap. 2.

2. De fide est, ac definitum in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 1. Christum in Missa verè, & propriè in sacrificium offerri.

Omissis probationibus, ex Scriptura, & Patribus, quæ videri possunt apud Bellarminum lib. 1. de Missa, cap. 6. & sequentibus, probatur primo. Est enim ita consentaneum lumini naturali, vt Deus honoretur aliquo sacrificio, vt nulla sit natio tam barbara, apud quam non sit vsus sacrificiorum; ergo inconueniens est, vt in lege noua Deo non offeratur vllum sacrificium; sed si Christus in missa non offerretur Deo vt verum, & proprium sacrificium, in lege noua nullum offerretur sacrificium; ergo &c. Probatur minor. In lege enim noua nulla Deo sacrificantur animalia: ergo solùm potest dubitari, vtrum Deo sacrificentur panis, & vinum, quæ in missa consumuntur, incensum, quod in Dei honorem crematur, & oleum, ac cera, quæ in luminaribus consumuntur; sed nullum ex his Deo offertur in sacrificium; ergo si Christus non immolatur, nullum in lege noua Deo offertur sacrificium. Probatur assumptum. Vt enim aliquid offeratur Deo in sacrificium, non sufficit, vt consumatur, sed requiritur, vt offeratur Deo in signum professionis, qua Deum profitemur vt supremum Dominum vitæ, & mortis, ac totius esse, & non esse; sed licet sacerdos consumat panem, & vinum, non consumit, vt ea consumptione profiteatur Deum esse dominum vitæ, & mortis, sed in signum huius professionis offert Christum, qui manet sub speciebus panis, & vini; ergo &c. Rursus non cremamus incensum, nec comburimus ceram, & oleum, vt eorum consumptione profiteamur Deum esse dominum vitæ, & mortis, sed solum, vt Deum honoremus odore incensi, & luce luminarium; ergo &c.

3. Confirmatur: nam sacrificium soli Deo potest licitè offerri; sed honorem suffitus, & luminarium exhibemus non soli Deo, sed etiam sanctis, & sacris imaginibus, immo honorem suffitus exhibemus etiam hominibus viuentibus, & cadaueribus fidelium defunctorum; ergo in lege noua incensio thuris, & luminarium non sunt sacrificia, licet in lege veteri thymiama offerretur Deo in sacrificium.

4. Probatur secundò conclusio ex definitione sacrificij. Sacrificium enim ex dictis qu. 190. n. 1. *Est actus externus, & internus religionis, quo profitemur Deum esse supremum Dominum vitæ, & mortis, & in signum huius professionis offerimus illi aliquid sensibile, illud destruendo, vel immutando*; sed sacerdos in missa profitetur Deum esse dominum vitæ, & mortis, & in signum huius professionis offert illi sub accidentibus sensibilibus panis, & vini, Christum in cruce immolatum, eumque moraliter destruit, constituendo sub speciebus panis, & vini, eiusque carnem manducando, & sanguinem bibendo, vt magis explicabitur quæst. sequenti; ergo sacerdos in missa Christum immolat, siue offert in sacrificium.

5. Obijcit primò Lutherus in forma missæ, quam edidit pro Ecclesia Vvitembergensi. Christus sub speciebus eucharisticis à Deo datur, & offertur nobis; sed ad sacrificium requireretur, vt Christus à nobis, vel à sacerdote daretur, & offerretur Deo; ergo &c.

Respondeo, quod Deus in missa dat sacerdoti Christum vt victimam, quam sacerdos Deo offerat in sacrificium, ac proinde ex eo, quod Deus dat Christum sacerdoti, non infertur, quod sacerdos non offerat Christum Deo in sacrificium.

6. Obijcit secundò Caluinus. Postquam oblatum est vnum sacrificium perfectissimum, & sufficientissimum, non sunt addenda alia sacrificia, nec illud amplius est iterandum; sed sacrificium cruentum, quo Christus fuit oblatus in cruce, fuit perfectissimum, & sufficientissimum, & infiniti valoris ad impetrandam nobis salutem, & remissionem peccatorum; ergo non sunt addenda alia sacrificia, nec illud est iterandum; sed si in missa offerretur sacrificium, semper iteraremus sacrificium Christi; ergo &c.

7. Confirmat primò: nam Paulus ad Hebr. 9. loquens de Christo, dicit: *Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta*; ergo Christus semel tantùm fuit sacrificatus; & quia illud sacrificium suffecit ad hoc, vt absolueret redemptionem, & introiret cum redemptis in sancta, hoc est in

in cælum, non est ampliùs sacrificandus in eucharistia. Confirmatur secundo. Nam idem Apostolus cap. 10. eiusdem epistolæ dicit: *Vna oblatione consummauit sanctificatos in sempiternum*, hoc est perfecit sanctificationem nostram pro tota æternitate; ergo quandoquidem Christus vna oblatione cruenta perfecit nostram sanctificationem, non debet amplius in eucharistia offerri. Confirmatur tertio. Nam Apostolus addit: *Vbi autem remissio, iam non est amplius oblatio pro peccato*; sed Christus per sacrificium cruentum obtinuit nobis remissionem omnium peccatorum; ergo non debet amplius in eucharistia offerri in sacrificium. Confirmatur quarto. Nam Christus Ioan. 19. in cruce dixit, *Consummatum est*, significans sacrificio crucis perfectam fuisse nostram redemptionem; ergo non est, cur rursus in eucharistia offeratur.

8. Respondeo, distinguo maiorem: postquam oblatum est sacrificium perfectissimũ, & sufficientissimum, non est addendum aliud sacrificium, quod non sit applicatiuum virtutis illius perfectissimi sacrificij, concedo; quod sit applicatiuum illius perfectissimi sacrificij, nego: distinguo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. Sicut in ordine physico, licet Deus per suam omnipotentiam sit causa perfectissima omnium effectuũ, tamen voluit, vt eadem omnipotentia applicaretur ad faciendos effectus particulares per causas secundas particulares, puta ad faciendam lactucam per semen lactucæ &c. sic licet in ordine morali sacrificium cruentum crucis sit causa meritoria sufficientissima nostræ sanctificationis, & salutis, tamen Deus voluit, vt virtus mortis Christi applicaretur nobis per causas particulares, puta per sacramenta. Et quia conueniens etiam fuit, vt in lege noua offerretur aliquod sacrificium, ideo voluit, vt offerretur sacrificium eucharisticum, per quod Christus ita offerretur, vt non de nouo mereatur, siquidem sufficientissimè meritus est per sacrificium cruentum, sed solùm applicetur virtus meritoria sacrificij cruenti. Quo pacto applicatio, qua merita Christi applicantur nobis per sacrificium missæ, differat ab applicatione, qua applicantur per sacramenta, explicabitur inferius qu. 208.

9. Ad confirmationem ex Paulo respondeo, quod discursus Apostoli probat sacrificium eucharisticum esse sæpius iterandum. Docet enim Apostolus, quod quia sacrificia legis Mosaicæ non merebantur nobis remissionem peccatorum, & sanctificationem, sed solùm figurabãt sacrificium crucis, per quod Christus erat nobis perfectissimè meriturus redemptionem, & sanctificationem, ideo debuerunt esse multa, & sæpius iterari, vt multis modis, ac sæpius figurarent sacrificium crucis. E conuerso quia sacrificium cruentum crucis, vt potè infiniti valoris, perfectissimè meruit nobis redemptionem, & sanctificationem, illo oblato, non debuit offerri aliud sacrificium ad merendum, nec illud idem debuit iterari, ac proindè Christus non debuit rursus sacrificio incruento immolari; sed sacrificium eucharisticum, vt diximus num. 7. est solum sacrificium commemoratiuum, & applicatiuum sacrificij cruenti; ergo debet sæpius iterari, vt sicut in lege mosaica quotidie offerebantur sacrificia figuratiua sacrificij cruenti post offerendi, sic in lege Euangelica quotidiè offerantur sacrificia commemoratiua, & applicatiua sacrificij cruenti iam oblati, iuxta præceptum Christi Apostolis impositum, postquam eucharisticam instituit Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*.

10. Ad confirmationem ex Io. 19. dicendum, quod Christus dicens *consummatum est*, significauit perfecta esse omnia, quæ iuxta diuinam ordinationem, & vaticinia prophetarum requirebantur ad merendam nostram redemptionem, & sanctificationem, licet vsque ad finem mundi essent facienda ea, quæ spectant ad applicandum meritum redemptionis per sacramenta, & per sacrificium incruentum missæ. Videri potest Vasquez disp. 222. cap. 4.

QVAESTIO CXCIV.

In quanam actione missæ consistat ratio sacrificij?

1. DIximus Christum in missa verè sacrificari, & immolari. Quæritur, per quam actionem missæ sacrificetur, & immoletur?

Prima sententia Scoti in 4. dist. 13. qu. 2. docet sacrificium non consistere in consecratione, sed in oblatione, per quam offeruntur hostia, & calix vini etiam ante consecrationem. *Offertur enim*, inquit Scotus, *hostia non consecrata, & tunc est sacrificium, non sacramentum: sicut eucharistia consecrata conseruata in Pixide est sacramentum, licet non vt ibi sit sacrificium*.

2. Secunda sententia Gabrielis in 4. dist. 13. qu. 1. art. 3. dub. 2. quæ tribuitur etiam Clicthouæo lib. 2. contra Lutherum, cap. 16. Henrico VIII. Regi Angliæ in Assertionibus fidei contra Lutherum, & Roffensi in earum assertionum defensione, & Ekio lib. 3. de sacrificio missæ, docet, quod sicut incarnatio Verbi non habet rationem sacrificij, sed solum fuit præparatio ad sacrificium cruentum, quo Christus oblatus est in cruce, sic consecratio, per quam Christus ponitur sub speciebus eucharisticis, non est formaliter sacrificium, sed est præparatio, per quam post consecrationem offertur; sacrificium verò formaliter consistit in oblatione, qua post consecrationem Christus offertur per illa verba: *Offerimus præclaræ maiestati tuæ de tuis donis, ac datis hostiam puram, hostiam sanctam &c.*

3. Tertia sententia Melchioris Cani lib. 12. de locis Theologicis, cap. 13. Par. *Quantum verò*

ro docet essentiam sacrificij eucharistici consistere in duabus actionibus, consecratione nimirum, & fractione, itavt per solam consecrationem sine fractione non habeatur adæquata ratio sacrificij. Alij hanc opinionem ita limitarunt, vt docuerint fractionem non requiri ad essentiam, sed solum ad integritatem sacrificij. Alij demum docuerunt etiam distributionem pertinere ad rationem sacrificij, siquidem Christus non solum consecrauit, sed etiam fregit, ac distribuit, & Apostolis præcepit, vt hoc ipsum facerent.

4. Quarta sententia, quam Vasquez disp. 222. cap. 3. num. 16. tribuit Ledesmæ 1. parte Quarti, quæst. 23. art. 4. in fine, docet essentiam sacrificij consistere in sola consumptione, ita vt consecratio non sit pars essentialis sacrificij, sed mera præparatio ad sacrificium. Sacrificium enim videtur consistere solum in actione, qua victima consumitur; sed Christus sub speciebus eucharisticis consumitur solùm, dum manducatur, & bibitur; ergo in sola consumptione consistit sacrificium.

5. Quinta sententia, quam plures pro ea auctores citantes sequuntur Suarius disp. 85. sect. 5. & Vasquez hic disp. 222. cap. 5. docet essentiam sacrificij ita consistere in sola consecratione, vt consumptio nullo pacto sit pars essentialis sacrificij. Sicut ergo in lege veteri sacerdotes offerentes sacrificium debebant etiam de sacrificio iam oblato participare, & edere, & tamen illa actio edendi non erat pars essentialis sacrificij, sed erat mera participatio sacrificij oblati, sic in lege Euangelica sacerdos, qui corpus, & sanguinem Christi offert in sacrificium, debet de sacrificio oblato participare, & edere, & tamen actio illa consumptiua non est de essentia sacrificij, sed est mera participatio sacrificij iam oblati.

6. Sexta sententia Soti in 4. dist. 13. qu. 7. art. 3. Bellarmini lib. 1. de missa, cap. 27. prop. 7. & 8. Card. de Lugo disp. 19. de eucharistia sect. 5. & aliorum, docet essentiam sacrificij consistere partim in consecratione, partim in consumptione. Sicut enim in lege veteri essentia holocausti consistebat, non in sola occisione victimæ, sed etiam in combustione, qua cremabatur victima iam interfecta, sic in lege noua essentia sacrificij eucharistici, quod est per modum holocausti, consistit nō in sola consecratione, quæ correspondet occisioni victimæ, sed etiam in consumptione, quæ correspondet combustioni.

7. Dicendum primò contra tres primas opiniones; essentia sacrificij neque totaliter, neque partialiter consistit in oblatione, qua hostia offertur ante, vel post consecrationem, neque in fractione, vel distributione.

Quod essentia sacrificij eucharistici neque totaliter, neque partialiter consistat in oblatione, probatur. Nam essentia sacrificij non consistit in nudis verbis, quibus id, quod sacrificatur, offertur, sed in actione, per quam destruitur, vel immutatur; sed oblatio, quæ fit ante, vel post consecrationem, consistit in puris verbis, quibus nullo pacto immutatur id, quod offertur; ergo &c. Probatur maior: nam si Abraham sine vlla oblatione verbali iugulasset, & cremasset filium suum Isaac, obtulisset illum in perfectum sacrificium, & holocaustum; ergo &c. Rursus in lege scripta non legimus, quod cum offerebantur sacrificia, offerrentur per verba, sed solum per actiones, quibus victimæ iugulabantur, & cremabantur; ergo &c.

8. Confirmatur primo: nam Christus in vltima cæna obtulit Deo propriè sacrificium eucharisticum; sed non legimus, quod obtulerit se patri vlla oblatione verbali, sed solùm legimus, *quod benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: accipite, & manducate: hoc est corpus meum*; ergo &c. Confirmatur secundo: nam vt dicit S. Gregorius lib. 7. epistolarum, epist. 67. Apostoli ab initio, dum offerebant sacrificium eucharisticum, verbis consecrationis addebant solam orationem dominicam; sed Apostoli offerebant perfectum, & integrum sacrificium; ergo ad perfectionem, & integritatem sacrificij non requiritur vlla oblatio verbalis.

9. Quod essentia sacrificij neque consistat in fractione, probatur primo. Nam non minus propriè sacrificatur sanguis Christi, quam corpus; sed sanguis sacrificatur sine vlla fractione; ergo fractio panis non potest esse de essentia sacrificij. Secundo si fractio esset de essentia sacrificij, esset de essentia sacrificij fractio panis iam consecrati, fractio autem panis nondum consecrati, cùm sit fractio panis purè materialis, procul dubio non potest esse de essentia sacrificij; sed Christus fregit panem solùm ante consecrationem, vt colligitur ex verbis Euangelistæ, siquidem Matth. 26. dicitur: *Benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: accipite, & manducate: hoc est corpus meum*, ergo &c. Confirmatur: nam si hostia consecrata casu ante fractionem ceciderit in calicem, non debet frangi, vt præcipitur in Missali Romano; sed si fractio esset de essentia sacrificij, nunquam deberet omitti fractio; ergo &c.

10. Dicendum secundo contra quartam & quintam sententiam: de essentia sacrificij perfecti est non sola consecratio, sed etiam consumptio. Probatur: nam de essentia sacrificij perfecti sunt illæ actiones, per quas victima perfectè immolatur, & sine quibus non intelligitur perfectè immolari; sed Christus in sacrificio eucharistico immolatur, tum per consecrationem, tum per consumptionem, & per solam consecrationem non intelligitur perfectè immolatus; ergo &c. Probatur minor, & primò, quod Christus immoletur per consecrationem. Per illam actionem victima animata, & viuens immolatur, per quam reducitur ad statum, & vsum rei inanimatæ; sed Christus, qui est victima animata, & viuens, per consecrationem reducitur

tur ad statum rerum inanimatarum, hoc est panis, & vini, nimirum ad hoc, vt manducetur, & bibatur; ergo Christus per consecrationem formaliter immolatur.

11. Secundo probatur, quod Christus immolatur etiam per consumptionem. Victima non solùm immolatur, dum iugulatur, & per iugulationem reducitur ad statum rei inanimatæ, sed etiam dum crematur eius cadauer inanime; sed Christus postquam per consecrationem redactus est ad statum rei inanimatæ, panis nimirum, & vini, dum manducatur, & bibitur, sacramentaliter consumitur secundum esse sacramentale panis, & vini; ergo Christus immolatur etiam per consumptionem, per quam manducatur, & bibitur.

12. Tertiò demum probatur, quod Christus per solam consecrationem non intelligitur perfectè immolatus. Victima enim per illam actionem, quæ ex sua institutione ordinatur ad vlteriorem consumptionem, non intelligitur perfectè immolata, vt patet exẽplo holocausti, in quo victima non intelligebatur perfectè immolata per iugulationem, quia iugulatio ordinabatur ad vlteriorem consumptionem, per quam victima crematur; sed consecratio, per quam Christus reducitur ad statum panis, & vini, ordinatur ad vlteriorem consumptionem, per quam sacramentaliter comedatur, & bibatur; ergo Christus per solam consecrationem non intelligitur perfectè immolatus. Hinc est, vt consumptio adeo necessaria semper iudicata fuerit in ecclesia ad perfectionem sacrificij eucharistici, vt si fortè sacerdos post consecrationem ante consumptionem moriatur, vel alio modo impediatur à consumptione, oporteat alium sacerdotem illi succedere, & sacrificium consumere, vt patet ex Concilio Toletano 12. cap. 5. & ex regulis Missalis. Confirmari potest ex Patribus, qui videri possunt apud Bellarminum lib. 1. de missa cap. 22. & Cardinalem de Lugo disput. 19. sect. 5.

13. Opponi potest primo: Christus est principalis sacerdos se ipsum sacrificans in sacrificio eucharistico; sed si consumptio esset de essentia sacrificij, non esset principalis sacerdos: nam Christus non manducat, & bibit se ipsum, sed manducatur, & bibitur à sacerdote; ergo &c.

Respondeo, quod sicut Christus se ipsum sacrificauit in ara crucis, quia licet non se ipsum crucifixerit, tamen tradidit se ipsum crucifigendum, sic Christus est principalis sacerdos in sacrificio eucharistico, quia licet se ipsum non manducet, & bibat, tamen sacerdote consecrante, ponit se sub speciebus eucharisticis, & tradit sacerdoti, vt ab eo manducetur, & bibatur, & sic sacramentaliter consumatur.

14. Opponi potest secundo: si consumptio esset de essentia sacrificij, sequeretur, quod etiam laici ad sacrificium concurrerent simul cum sacerdote: siquidem cum eucharistiam accipiunt, etiam ipsi consumunt.

Respondeo, negando sequelam. Nam ad sacrificium non sufficit, vt sit quæcumque consumptio victimæ, sed requiritur, vt sit consumptio legitimè instituta ad profitendum Deum esse dominum vitæ, & mortis; sed sola consumptio sacerdotis ad hoc ordinatur, communio autem laicorum non ordinatur ad hoc; ergo &c. Explicatur. Immolatis sacrificijs antiquis, partes aliquæ victimæ manducabantur, non solùm à sacerdotibus, sed etiam ab offerentibus, & tamen illa manducatio erat sola participatio sacrificij iam oblati, non autem erat pars essentialis sacrificij, sed partes essentiales sacrificij erant sola iugulatio, & combustio adipis; ergo quia sacrificium eucharisticum institutum fuit per modum holocausti, sola consecratio, quæ correspondet iugulationi, & sola consumptio sacerdotis, quæ correspondet crematioi victimæ, spectat ad essentiam sacrificij eucharistici; communio laicorum non est pars, sed sola participatio sacrificij.

15. Opponitur tertio: cum corpus Christi est consecratum, verè est sacrificatum; ergo consumptio non est de essentia sacrificij.

Respondeo, distinguo antecedens: est sacrificatum sacrificio imperfecto, & inchoato, concedo; sacrificio perfecto, & consummato, nego; & nego consequentiam. Sicut victima holocausti, cum erat iugulata, sed nondum erat cremata, erat quidem sacrificata sacrificio imperfecto, & inchoato, sed nondum erat sacrificata sacrificio perfecto, & consummato, sic Christus per consecrationem ante consumptionem est quidem sacrificatus sacrificio imperfecto, & inchoato, sed nondum est sacrificatus sacrificio perfecto, & consummato.

16. Opponuntur quarto plures Patres, qui dicunt sacrificium eucharisticum consistere in consecratione. Respondeo, quod non negant etiam consumptionem esse partem essentialem sacrificij, eo pacto, quo dum dicunt holocaustum consistere in iugulatione victimæ, non negant consistere partialiter etiam in victimæ crematione.

17. Ex dictis potest explicari, quo pacto sacrificium eucharisticum sit figuratiuum, & commemoratiuum sacrificij cruenti, quo Christus obtulit se ipsum in cruce?

Dicendum primo, quod sacrificium, quo Christus sub speciebus eucharisticis se ipsum obtulit in vltima cæna, fuit figuratiuum mortis Christi vt futuræ, & iam instantis. Probatur ex verbis Christi 1. Cor. 11. & Matth. 26. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*; ergo Christus obtulit corpus suum sub speciebus panis in figuram oblationis, qua traditurus erat corpus suum ad crucifigendum;

dum; & obtulit sanguinem suum sub speciebus vini in figuram oblationis, qua sanguinem suum erat effusurus in cruce.

18. Dicendum secundo: sacrificiũ, quod à sacerdotibus offertur, offertur in commemorationem sacrificij cruenti iam peracti. Probatur: nam Christus Lucæ 22. dixit Apostolis, *Hæc quotiescunque feceritis, in meam commemorationem facietis*: Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: Et Paulus 1. ad Cor. 11. dicit: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*; ergo sacrificium eucharisticum semper offertur in commemorationem sacrificij cruenti iam peracti.

19. Si autem quæratur, quo pacto sacrificium eucharisticum repræsentet sacrificium crucis, dico, quod hæc repræsentatio facile potest deduci ex verbis Christi: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*; ergo traditio, qua Christus tradit corpus suũ sub speciebus panis, vt à nobis manducetur, repræsentat traditionem, qua tradidit corpus suum, vt crucifigeretur; traditio, qua tradit sanguinem suum sub speciebus vini, vt à nobis bibatur, repræsentat effusionem, qua in cruce sanguinem suum effudit.

QVAESTIO CXCV.

Vtrum sacrificium eucharisticum consistat essentialiter in consecratione, & consumptione sub vtraque specie?

1. OStendimus sacrificium eucharisticum perfectum includere essentialiter consecrationem, & consumptionem. Quærimus iam, vtrum includat essentialiter consecrationem, & consumptionem sub vtraque specie? Prima sententia quorumdam, quos refert Vasquez disp. 223. cap. 1. num. 1. docet integrum sacrificium eucharisticum haberi posse per consecrationem, & consumptionem vnius tantum speciei.

Secunda sententia Bellarmini lib. 4. de eucharistia, cap. 22. Alani lib. 2. de sacrificio missæ, cap. 19. & 20. & aliorum, quos referunt, & sequuntur Vasquez disp. 223. cap. 4. & Card. de Lugo disp. 19. sect. 9. docet sacrificium eucharisticum perfectum includere essentialiter consecrationem, & consumptionem vtriusque speciei.

2. Dicendum cum secunda sententia: sacrificium eucharisticum perfectum includit essentialiter consecrationem, & consumptionem vtriusque speciei. Probatur: nam sacrificium repræsentatiuum proportionaliter cõstituitur, ac sacrificium repræsentatum; sed sacrificium eucharisticum est repræsentatiuum sacrificij cruenti in cruce oblati; ergo sacrificium eucharisticum proportionaliter constituitur, ac sacrificium cruentum crucis; sed sacrificium cruentum perfectum essentialiter consistit non solùm in hoc, vt Christus tradiderit corpus suum ad crucifigendum, sed etiam in hoc, quod postquam fuit crucifixus, effudit sanguinem, & cum sanguine vitam; ergo sacrificium eucharisticum consistit essentialiter non solum in hoc, quod Christus tradat corpus suum sub speciebus panis, ad repræsentandam traditionem, qua corpus suum tradidit crucifigendum, sed etiam in hoc, quod sanguinem suum tradat sub speciebus vini, ad repræsentandum, quod postquam fuit crucifixus, tradidit, & effudit sanguinem, & cum sanguine ipsam vitam; ergo sicut Christus ante effusionem sanguinis nondum erat perfectè immolatus, sic per consecrationem, & manducationem corporis, antequam sanguis consecretur, & bibatur, nondum est perfectè sacrificatus.

3. Confirmatur: nam vt diximus qu. 79. num. 12. cum vna actio immolatiua ordinatur ad vlteriorem immolationem, per primam illam actionem non perficitur sacrificium; sed actio, per quam Christus tradit corpus suum sub speciebus panis, ad repræsentandam traditionem, qua corpus suum tradidit ad crucifigendum, ordinatur ad vlteriorem actionem, qua tradat sanguinem sub speciebus vini, ad significandam traditionem, qua post crucifixionem effudit sanguinem, & cum sanguine vitam; ergo sacrificium eucharisticum non perficitur consecratione, & consumptione solius panis, sed includit etiam consecrationem, & consumptionem vini, adeoque consistit essentialiter in consecratione, & consumptione eucharistiæ sub vtraque specie.

QVAESTIO CXCVI.

Vtrum detur præceptum diuinum consecrandi sub vtraque specie; & vtrum hoc præceptum sit à summo Pontifice indispensabile?

1. CVm ostenderimus ad sacrificium eucharisticum requiri, vt offeratur sub vtraque specie, sequitur, vt examinemus vtrum detur præceptum diuinum consecrandi sub vtraque specie, & vtrum hoc præceptum sit indispensabile etiam à summo Pontifice?

Prima sententia Hadriani in 4. qu. 6. & eucharistia, qui citat Alexandrum lib. 6. compendij theologici, Maioris in 4. dist. 9. qu. 1. Claudij Sainctes rep. 10. de euchar. & aliorum quos refert Vasquez disp. 223. cap. 1. num. 1. docet dari solùm præceptum ecclesiasticum adeoque dispensabile à summo Pontifice consecrandi sub vtraque specie.

Secunda sententia Marsilij in 4. qu. 6. artic. 1. part. 1. dub. 3. & 4. Caietani part.

parte qu.80. art.12. qu.1. ad 3. argumentum; Gabrielis lect.10. in canonem, littera D. Hosii in confessione catholica, cap. 40. Syluestri in summa, verbo *Eucharistia*, qu. 5. Soti in 4. dist.9. qu.1. art.2. & aliorum, quos refert, & sequitur Vasquez disp.223. cap.3. & Cardinalis de Lugo disp.19. sect. 8. docet dari præceptum diuinum consecrandi sub vtraque specie. Ex his aliqui docent hoc diuinum præceptum posse à summo Pontifice ex aliqua magna causa dispensari; alij, vt Sotus, Syluester, Suar. Vasquez, & Cardinalis de Lugo dicunt hoc præceptum esse etiam à summo Pontifice penitus indispensabile.

3. Dicendum primò: præceptum sacrificandi sub vtraque specie non est purè ecclesiasticum, sed diuinum. Probatur primò ex Tridentino sess.22. cap.1. vbi postquam dixit Christum corpus, & sanguinem sub speciebus panis, & vini obtulisse, subdit, *ac sub earum rerum symbolis Apostolis, quos tunc noui testamenti sacerdotes constituebat, vt sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, vt offerrent, præcepit per hæc verba* Lucæ 22. *hoc facite in meam commemorationem &c.* ergo iuxta Tridentinum Christus dicens, *Hoc facite in meam commemorationem*, præcepit, vt sicut ipse obtulerat sacrificium sub speciebus panis, & vini, sic Apostoli, & successores offerrent sub vtraque specie. Quædam alia testimonia videri possunt apud Vasquez, disp. 223. cap. 3. num.13. & sequentibus.

Probatur secundo ratione. Nam est de iure diuino, vt offeratur sacrificium perfectum, & non solùm imperfectum; sed sacrificium sub vna specie esset imperfectum, vt dictum est qu.195. num.2. & sequentibus; ergo &c.

4. Dicendum secundo: Pontifex non potest dispensare in hoc, vt sacrificium eucharisticum offeratur sub vna tantum specie, Probatur: nam non potest dispensare in hoc, vt offeratur sacrificium tantum imperfectū. Confirmatur: nam in ijs, quæ iure diuino præcepta sunt circa materias, & formas sacramentorum, Pontifex nihil potest mutare: quidquid sit, vtrum possit dispensare in aliquo alio præcepto diuino ad hæc non spectante; sed iure diuino præceptum est, vt sacrificium eucharisticum offeratur sub vtraque specie, & sub vtraque conficiatur sacramentum eucharistiæ; ergo &c.

5. Opponi potest primo: Lucæ 22. Christus apparens duobus discipulis euntibus in Emaus consecrauit sub specie solius panis, ac deindè disparuit; ergo non ita præcepit consecrationem fieri sub vtraque specie, vt voluerit hoc suum præceptum esse indispensabile à summo Pontifice.

Respondeo, negando consequentiam Christus enim vt Dominus potuit consecrare sub vna, vel sub vtraque specie, hanc, vel illam materiam, vt volebat; ex hoc verò nō sequitur Christum dedisse Sūmo Pontifici potestatem consecrandi sub vna, vel vtraque specie, sub hac, vel illa materia &c.

6. Opponi potest secundo. Raphael Volateranus lib. 7. Geographiæ, cap. 41. narrat Innocentium VIII. dispensasse cum Norwegis, vt apud eos consecraretur solum sub specie panis, propter difficultatem transferendi vinum in eas regiones: hoc idem narrat Onophrius Panuinus in Chronico sub annum 1490. Eodem modo cum ijsdem Norwegis dispensasse Innocentium Quartum ex Volaterrano refert Claudius Sainctes, repet.10. de Euchar.cap.3. ergo &c.

Respondeo hanc narrationem esse reijciendam vt fabulosam. Verba enim Volaterrani sunt. Norwegis Innocentij VIII. concessione permissum sine vino calicem sacrificare; sed sacrificare calicem sine vino est sacrificare cum alio liquore; ergo iuxta narrationem Volaterrani Pontifex dispensasset, vt consecrarent alium liquorem à vino; sed constat apud omnes non posse Pontificem concedere, vt consecretur alius liquor, qui non sit vinum ex vite; ergo &c. Onophrius narrat quidem Innocentium VIII. concessisse Norwegis, vt apud eos consecraretur sub vna tantum specie, sed cum nullum alium huius narrationis auctorem habuerit, quam Volaterranum, qui hoc non dicit, non meretur vllam fidem. Claudius Sainctes narrat quidem ex Volaterrano Innocentium Quartum concessisse Norwegis consecrationem vnius tantum speciei; sed cum Volaterranus hoc non narret de Innocentio IV. sed de Innocentio VIII. videtur deceptus, & loco Innocentij VIII. citare Innocentium IV. ac proinde narratio illa non meretur fidem. Historia igitur illa non est admittenda, cum auctores sibi non constent. Videri potest Vasquez disp. 223. cap.3. num.26.

7. Aliqui dixerunt consecrationem sub vna tantum specie, non solum esse illicitam, sed etiam inualidam, & hanc sententiam refert Innocentius Tertius de officio missæ, cap. 23. Sed hanc sententiam omnes reijciunt, licet Cardinalis de Lugo disp.19. cap.8. nu.102. conetur illam trahere ad rectum sensum. Ratio est, quia consecratio panis statim habet suum effectum, & non pendet à consecratione vini; ergo etiamsi omittatur consecratio vini, panis iam fuit validè consecratus.

QVAESTIO CXCVII.

Vtrum sacrificium eucharisticum oblatum à sacerdotibus sit idem specie, vel numero cum sacrificio eucharistico oblato à Christo in vltima cœna, & cum sacrificio cruento crucis?

1. EXplicata essentia sacrificij eucharistici, sequitur, vt examinemus, vtrum sa-

crificium eucharisticum à Christo oblatum in vltima cœna sit idem specie, ac numero, cum sacrificio eucharistico, quod alij sacerdotes quotidie offerunt in Ecclesia: & vtrum sit idem specie, vel numero cum sacrificio cruento, quod Christus obtulit in cruce.

2. Dicendum igitur primo: sacrificium eucharisticum, quod Christus obtulit in vltima cœna, fuit materialiter, & accidentaliter differens à sacrificijs eucharisticis, quæ alij sacerdotes offerunt in Ecclesia, tum ex parte offerentis, tum ex parte rei oblatæ, tum ex parte temporis, pro quo repræsentabatur sacrificium cruentum crucis.

Probatur, & explicatur. Primo fuit differens ex parte offerentis, quia in vltima cœna sacerdos offerens fuit solus Christus; in sacrificijs, quæ quotidie offeruntur in Ecclesia, præter Christum concurrit alius sacerdos. Secundo fuit differens ex parte rei oblatæ. Nam in vltima cœna oblatus est Christus adhuc mortalis, & passibilis: in nostris sacrificijs offertur Christus immortalis, & impassibilis. Tertio fuit differens ex parte temporis, pro quo repræsentatur sacrificium cruentum. Nam in vltima cœna fuit repræsentatum sacrificium cruentum vt futurum, & offerendum: in nostris repræsentatur sacrificium cruentum, vt iam peractum, & oblatum.

3. Dicendum secundo; his non obstantibus sacrificium à Christo oblatum in vltima cœna fuit eiusdem speciei cum nostris, ac solo numero, & accidentaliter differens à nostris. Probatur. Nam ad hoc, vt sacrificium sit eiusdem speciei, sufficit, vt immoletur eadem specie victima, & eodem modo immolationis; sed in vltima cœna immolata fuit eadem non solum specie, sed etiam eadem numero victima, & eodem modo immolationis, quo immolatur in missis quotidianis: siquidem idem Christus immolatur per hoc, quod ponatur sub speciebus panis, & vini, & sacramentaliter immutetur, & consumatur; ergo &c. Quia verò sacrificium est numero diuersum, cum victima licet eadem, immolatur immolatione numero diuersa, ideo quot multiplicantur missæ, tot numero sacrificia offeruntur.

4. Dicendum tertio: sacrificium eucharisticum ex parte victimæ oblatæ est idem numero cum sacrificio cruento crucis, sed quia differt specie ex parte modi immolationis, simpliciter, & absolutè differt specie à cruento sacrificio crucis.

Probatur, & explicatur. Nam idem numero Christus, qui oblatus fuit in cruce, offertur in eucharistia; ergo sacrificium cruentum ex parte victimæ oblatæ est idem numero cum cruento. At in sacrificio cruento Christus fuit verè occisus; in eucharistia non occiditur, sed solum ponitur sub speciebus panis, & vini, & sacramentaliter manducatur, & bibitur; sed immolatio per veram occisionem victimæ, specie differt ab immolatione sacramentali iam explicata; ergo sacrificium cruentum, quoad modum immolationis specie differt ab eucharistico; sed ad hoc, vt sacrificium simpliciter, & absolutè specie differat, sufficit, vt licet victima sit eadem, immoletur immolatione specie diuersa; ergo &c. Videri possunt Suarez disp. 76. sect. 1. & Vasquez disp. 224. cap. 1. & 2.

QVÆSTIO CXCVIII.

Vtrum Christus sit principalis offerens sacrificij Eucharistici?

1. IN sacrificio quatuor sunt consideranda: *quod offertur, cui offertur, offerens, & prò quo offertur*. Cum igitur explicando essentiam sacrificij eucharistici, dixerimus victimam in eo oblatam esse ipsum Christum, ac offerri Deo, siquidem sacrificium soli Deo offerri potest, vt dictum est qu. 190. num. 2. sequitur, vt examinemus, quinam hoc sacrificium, & prò quibus offerant.

2. Certum est apud catholicos in sacrificio missæ non solum offerri eamdem hostiã, quæ fuit oblata in sacrificio crucis, sed etiam eumdem Christum, qui vt summus sacerdos obtulit se ipsum in cruce, offerre quotidie se ipsum in sacrificio Eucharistico. Hæc veritas definita est in Tridentino sess. 22. cap. 2. in Lateranensi sub Innocentio Tertio, cap. *firmiter*, vbi dicitur Christum in hoc mysterio simul esse sacerdotem, & sacrificium. Probatur autem ex Patribus. Nam Irenæus lib. 4. cap. 32. & 34. dicit: *Per Iesum Christum offertur in Ecclesia*. Cyprianus lib. 2. Epistolarũ, Epist. 3. quæ nunc est 63. dicit: *Sacerdos in Altari vice Christi fungitur, ac sacrificium verum, & plenum Deo Patri offert*. Augustinus lib. 10. de Trinit. cap. 20. loquens de Christo dicit: *Per hoc & sacerdos ipse offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium*. Ambrosius lib. 1. officiorum, cap. 48. & in Psal. 38. *Ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur*. Chrysostomus hom. 83. in Matth. *Qui tunc in illa cœna consecit, ipse nunc quoque operatur*; & hom. 2. in 2. epist. ad Timotheum, & hom. 17. in epist. ad Heb. & hom. 90. ad Populum, & hom. de Proditione Iudæ: *Cum videris Sacerdotem offerentem, non ipsum consideres hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam*: & in Liturg. *Ipse est, qui offert, ipse qui offertur*. Confirmatur: nam Christus Psal. 139. dicitur *Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech*; sed non ex alia ratione, nisi quia semper offert se ipsum sub speciebus panis, & vini; ergo &c.

3. Quæritur, quo pacto Christus se ipsum offerat in sacrificio Eucharistico. Vasquez disp. 225. cap. 3. citans Scotum quodlib. 20. art. primo, Gabrielem lect. 26. & 27. in Ca-

non.

sonem, & Cordubam lib. 1. qu. 3. docet solos sacerdotes Ecclesiæ proximè, & actu hoc sacrificium offerre, Christum autem offerre tantum remotè, & ratione solius institutionis, qua præcepit, vt hoc sacrificium in memoriam ipsius, & in eius persona offerretur, in qua voluntate perseuerat. Suarius disp. 77. sect. 1. cum communi sententia plurium auctorum, quos citat, docet Christum, non solùm se remotè offerre ratione institutionis, sed immediatè, & proximè, quia actu se offert cum ipso sacerdote, & cum ministro suo, præsertim cum etiam actu concurrat ad effectum consecrationis.

4. Dicendum cum secunda sententia: Christus non solum se remotè offert ratione institutionis, sed etiam immediatè, & proximè, & est principalis offerens. Probatur: nam ideo Christus immediatè, & proximè se obtulit in cruce, quia in signum professionis, qua profitebatur Deum esse dominum vitæ, & mortis, dedit se ipsum crucifigendum, & postquam crucifixus est, effudit sanguinem, & cum sanguine vitam; sed Christus in missa in signum professionis, qua profitetur Deum esse dominum vitæ, & mortis, ponit se ipsum sub speciebus panis, & vini, & dat suum corpus manducandum, & suum sanguinem bibendum; ergo Christus immediatè, & proximè se offert in sacrificium eucharisticum, ideoque est sacerdos in æternum, quotidie se offerens sub speciebus panis, & vini. Non solum igitur Christus offert, quia sacerdos offert nomine Christi, sed etiam quia ipsemet Christus ponit se sub speciebus panis, & vini, & dat se sacerdoti manducandum, & bibendum, ideoque est principalis offerens. Confirmatur ex citatis locis Patrum, quæ satis expresè videntur hoc significare.

5. Opponitur: si Christus immediatè, & proximè offerret sacrificium eucharisticum, per eius oblationem de nouo mereretur, oraret, satisfaceret, impetraret: quæ sunt absurda.

Respondeo, negando, quod Christus de nouo mereatur, & satisfaciat, siquidem ad merendũ requiritur status viatoris, ad satisfaciendum requiritur passibilitas; Christus autem non est amplius viator, & passibilis. Offert igitur sacrificium, itaut non de nouo mereatur, & satisfaciat, sed applicet merita, & satisfactiones sacrificij cruenti, vt magis explicabitur inferius. Quod autem Christus etiam nunc oret, & interpellet pro nobis, & impetret, non est absurdum, vt docet Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 7. num. 96. Opponit Vasquez testimonium Simeonis Thessalonicensis asserentis plenum esse blasphemia, dicere, Christum per preces, quæ in missa offeruntur, semper mediatorem agere. Sed vt aduertit Cardinalis de Lugo sectione citata, num. 9. Simeon ille nullius est auctoritatis, cum fuerit modernus quidam schismaticus, quem vt Ecclesiæ hostem acriter insectantur, qui controuersias contra Orientalium errores ediderunt.

QVAESTIO CXCIX.

Vtrum omnes, & soli sacerdotes habeant potestatem offerendi sacrificium Eucharisticum?

1. POsito, quod Christus sit principalis sacerdos offerens sacrificium eucharisticum, quæritur quinam sint ministri habentes à Christo potestatem offerendi hoc sacrificium nomine ipsius Christi?

Prima sententia Hæreticorum nostri temporis docet, nullos requiri sacerdotes ab ecclesia ritè ordinatos ad hoc sacrificium offerendum, sed quoslibet fideles ad hoc sufficere, vel saltem eos, qui à populo, vel magistratibus deputantur. Hæc opinio est hæretica, ac damnata in Concilio Tridentino, sess. 23. cap. 4. & can. 1. ac proindè de fide est solos sacerdotes legitimè ordinatos posse hoc sacrificium conficere, & offerre, licet alij non sacerdotes possint offerre, non autem conficere. Colligitur autem hæc doctrina ex Concilio Nicæno, can. 14. in quo negat diaconum habere potestatem offerendi hoc sacrificium; & ex Arelatensi cap. 13. vbi idem statuitur; & ex Florentino, vbi ponitur hæc forma ordinandi sacerdotes: *Accipe potestatem offerendi sacrificium*. Idem docent Sancti Patres, Augustinus lib. quæst. veteris Testamenti, qu. 46. Hieronymus Epistola 117. ad Fabiolam, & alij. Ratio est, quia illi soli possunt hoc sacrificium conficere, quibus à Christo data est hæc potestas; sed à Christo data est hæc potestas Apostolis, eorumque successoribus, quibus dicitur, *Hoc facite &c.* ergo &c.

2. Secunda sententia extremè contraria Magistri in 4. dist. 13. vbi Scotus quæst. 2. in eam est propensus, Guillielmi Parisiensis in tractatu de sacramento ordinis, eamque videtur docere etiam Gratianus, cap. *quod quidem* 1. qu. 1. docet non omnes sacerdotes legitimè ordinatos posse hoc sacrificium offerre, sed solum eos, qui sunt ab ecclesia tolerati, ac proinde hæreticos, schismaticos, degradatos, depositos, excommunicatos, suspensos, & vniuersim omnes ab ecclesia præcisos, hoc sacrificium offerre non posse. Fundamentum est, quia cum sacrificium offeratur nomine ecclesiæ, non potest offerri, nisi ab ijs, qui sunt in ecclesia, ideoque Patres, quos loco allegato citat Gratianus, docent, extra ecclesiam non offerri verum sacrificium.

3. Hæc sententia, si ideo neget sacerdotes præcisos offerre verum sacrificium, quia non conficiunt verum sacramentum, est hæretica, & vsque à temporibus S. Augustini in ecclesia damnata. Si verò dicat solum, sacerdotes ab ecclesia præcisos posse quidem validè consecrare, sed non posse eam consecrationem efficere

ficere sub ratione sacrificij, qui non sunt ministri publici ecclesiæ, prout ad sacrificium requiritur, à Suario disp. 77. non existimatur apertè hæretica, cùm nullibi inueniatur apertè damnata, sed est falsa.

4. Dicendum igitur cum communi sententia S. Thomæ q. 82. art. 7. & 8. aliorumque, quos referunt, & sequuntur Suarius disp. 77. sect. 2. & Vasquez disp. 226. cap. 1. omnes sacerdotes, quantumuis ab ecclesia præcisos, posse validè sacrificium conficere, & offerre, licet illicitè id faciant. Probatur: nam ad sacrificium offerendum sufficit, vt quis potestate legitimè accepta, verè immolet hostiam in signum professionis, qua profitemur Deum esse dominum vitæ, & mortis; sed sacerdos etiam præcisus, eo ipso, quod validè conficerat, cum intentione faciendi quod facit ecclesia, verè immolat Christum in signum professionis, qua profitemur Deum esse auctorem vitæ, & mortis: siquidem hoc facit ecclesia, dum consecrat; ergo &c. Nec obstat, quod sacerdos præcisus non possit sacrificare in persona ecclesiæ: nam sufficit, vt possit sacrificare in persona Christi. Patres, dum dicunt extra ecclesiam non dari verum sacrificium, explicantur à Glossa in capite *in Ecclesia* 1. quæst. 1. vt dicant non esse verum, idest efficax, & fructuosum offerentibus, & cooperantibus. Cùm enim qui offerunt sacrificium extra ecclesiam, & qui cooperantur, grauiter peccent, sacrificium non est illis fructuosum.

QVAESTIO CC.

Vtrum alij fideles aliquo pacto offerant sacrificium eucharisticum?

1. CErtum est apud catholicos, non solum Christum, & sacerdotes nomine Christi, sed etiam alios fideles, & ipsam ecclesiam aliquo pacto offerre sacrificium missæ. Docent id expressè Rupertus lib. 2. de diuinis officijs, cap. 6. Innocentius Tertius lib. 3. de mysterijs missæ, cap. 1. S. Leo. Epist. 81. ad Dioscorum, & alij, quos citant Suarez disp. 77. sect. 3. & Vasquez disp. 226. cap. 2. Colligitur autem ex verbis Canonis, in quo dicitur: *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ*, hoc est ecclesiæ, quæ est familia Christi: & paulo post: *Vnde, & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta &c. offerimus præclaræ maiestati tuæ*; & infra *memento Domine &c. & omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt &c.*

2. Quæritur, quo pacto ecclesia, & fideles, qui sacerdotes non sunt, dicantur offerre sacrificium eucharisticum? Dicendum id posse multipliciter explicari. Primo actiones vnius partis tribuuntur toti; sed ecclesia est corpus mysticum, cuius sacerdotes sunt membra; ergo dum sacerdotes, qui sunt membra ecclesiæ, sacrificium offerunt, tota ecclesia dicitur sacrificium offerre; præsertim cùm sacerdotes sint instituti, vt offerant sacrificium nomine totius ecclesiæ. Hinc redditur ratio, quare Angeli non offerant sacrificium. Ratio est, quia sacerdotes sunt instituti, vt offerant sacrificium nomine hominum, non nomine Angelorum, ac nomine ecclesiæ militantis, non nomine triumphantis. Secundo ille, cuius est victima, quæ sacrificatur, dicitur offerre illam victimam per sacerdotem; sed Christus dat se ipsum ecclesiæ vt victimam sacrificandam; ergo ecclesia dicitur per suos sacerdotes Christum sacrificare. Tertio demum dicuntur specialiter sacrificium offerre, qui specialiter ad illud concurrunt, vel præsentia, vel dando stipendium, & eleemosynam &c. Videri possunt Suarius disp. 77. sect. 3. & Vasquez disp. 226. cap. 2.

QVÆSTIO CCI.

Pro quibus offerri possit sacrificium missæ?

1. SAcrificium pro aliquo offerri apud Patres, & Theologos, nihil aliud est, quam in aliorum vtilitatem offerri, & immolari. Quærimus igitur, in quorum viuentium, vel defunctorum vtilitatem offerri possit sacrificium eucharisticum.

Certum est primo, sacrificium eucharisticum offerri posse pro omnibus fidelibus baptizatis, qui membra sunt ecclesiæ, neque ab ea per excommunicationem vllo modo præcisi. Ita definitum est à Tridentino sess. 22. cap. 2. & can. 3. Patet. Nam de facto ecclesia in missæ canone post illa verba, *Te igitur clementissimè Pater*, subdit: *in primis, quæ tibi offerimus pro ecclesia tua catholica*; sed ecclesia constat ex omnibus fidelibus baptizatis; ergo &c. Porro nomine fidelium baptizatorum intelligūtur etiam infantes baptizati: siquidem licet per sacrificium non possit illis ex opere operato remitti aliquid pœnæ, cum non habeant reatum vllius pœnæ, potest tamen aliquod donum impetrari; ideoque Clemens lib. 8. constitutionum Apostolicarum iubet in missarum solemnijs orari pro infantibus, *vt eos dominus perfectos in timore suo reddat &c.* Comprehenduntur etiam energumeni baptizati. Nec obstat can. 29. Concilij Eliberitani. Ibi enim solum energumeni prohibentur ministrare huic sacrificio, & nomen eorum inter missarum solemnia recitari. Videri potest Vasquez disp. 227. cap. 1.

2. Quæritur igitur, vtrum sacrificium missæ offerri possit pro catechumenis, & infidelibus, siue gentilibus, siue hæreticis, dummodo excommunicati non sint. Vasquez disp. 227. cap. 2. docet hoc sacrificium suapte natura pro non baptizatis offerri non posse, nec vnquam potuisse, siue illi catechu-

chumeni sint, siue infideles pagani, aut Iudæi, tametsi publicæ orationes pro ijs fieri possint. Suarius disp. 78. sect. 3. docet posse offerri, & hanc sententiam sequitur Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 10.

3. Dicendum primo: pro catechumenis non potest offerri sacrificium missæ, ita vt fructus satisfactionis prosit illis ex opere operato. In hac conclusione conueniunt Suarius, & Vasquez. Ratio est, quia baptismus est ianua sacramentorum; ergo sicut nullum sacramentum ex opere operato potest prodesse non baptizatis, sic nec sacrificium, quod quoad hoc æquiparatur sacramento.

4. Dicendum secundo: fructus impetrationis ex opere operantis potest prodesse, & applicari etiam catechumenis. In hac etiam conclusione conueniunt Suarius, & Vasquez. Ratio est, quia sicut potest quis per eleemosynas, & alia opera pia impetrare aliquid etiam infidelibus ex opere operantis, sic per opus pium sacrificandi. Superest igitur quæstio, an fructus impetrationis sacrificij ex opere operato possit applicari catechumenis, & infidelibus: in qua quæstione negat Vasquez, affirmat Suarius.

5. Dicendum tertio: potest fructus impetrationis, quod sacrificium habet ex opere operato, offerri etiam pro catechumenis, & infidelibus, ita vt illis prosit. Probatur primo. Nam ecclesia in missa orat etiam pro catechumenis, immo, & pro Regibus, & pro Principibus ethnicis, vt constat ex pluribus, quæ affert ipse Vasquez disp. 227. cap. 2. Respondet Vasquez, quod orat quidem, sed non offert sacrificium, ad ea, quæ postulat impetranda. Sed reijcitur: nam in libro, qui inscribitur, *Ordo Romanus*, in capite, cui titulus est: *incipit ordo, vel denunciatio scrutinij ad electos in missa, dum præparantur ad futurum baptisma*, in oratione infra canonem habetur: *Hanc oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus domine, vt placatus accipias, quam tibi offerimus pro famulis, & famulabus tuis, quos ad æternam vitam, & beatum gratiæ donum eligere, atque vocare dignatus es*; ergo ecclesia non solum orat, sed etiam sacrificium offert pro catechumenis. Confirmatur: nam in oblatione calicis offerimus pro nostra, & totius mundi salute &c.

6. Probatur secundo. Nam Innocentius tertius, capite *Apostolicam* de presbytero non baptizato, iubet hostias, & sacrificia offerri pro non baptizato. Ambrosius in oratione de obitu Valentiniani, qui mortuus fuerat catechumenus, dicit: *date manibus sancta mysteria; date sacramenta cælestia: animam piam nostris oblationibus prosequamur*.

7. Probatur tertio ratione. Nam sacrificium in quantum est impetratorium potest offerri pro quacunque re, quæ potest à Deo iustè peti, & obtineri, puta pro obtinenda pluuia, serenitate &c. ergo etiam pro salute catechumeni, Iudæi, gentilis &c. siquidem nostra, & ecclesiæ interest illam obtinere. Tunc enim ecclesia quodammodo sacrificium offert pro se, dum illud offert, quod ecclesiæ maximè interest. Hinc patet disparitas, quare sacrificium per modum satisfactionis non possit offerri, nisi pro baptizatis, per modum impetrationis possit. Ratio est, quia per modum satisfactionis applicatur immediatè, & directè ei, pro quo offertur: ergo cum solus baptizatus sit capax, per modum satisfactionis potest applicari pro solis baptizatis. At cum applicatur per modum impetrationis, immediatè, & directè applicatur nobis ipsis, quibus volumus aliquid impetrare; ergo cum simus capaces, possumus illud nobis impetrare, etiam cum redundat in bonum infidelis, & non baptizati.

8. Opponit primo Vasquez. Concilium Bracharense 1. cap. 35. in quo dicitur: *Placuit, vt catechumenis sine redemptione baptismi defunctis simili modo, neque oblationis sanctæ commemoratio, neque psalmodiæ impendatur officium; ergo &c.*

Respondeo, quod sicut prohibita fuit psalmodia, non quia erant incapaces recipiendi fructum ex ea, sed propter alias rationes, nimirum ne catechumeni differrent baptismum; sic fuit prohibitum, ne sacrificium publicè offerretur, non quia essent incapaces impetrationis, sed ne differrent baptismum. Eodem pacto explicandus est Chrysostomus in epistola ad Philipp. sermone 3. in exhortatione morali. Solum enim voluit, ne pro catechumenis defunctis publicè offerrentur preces in ecclesia, non quia essent incapaces fructus ex impetratione, sed ne differrent baptismum, siquidem ad coercendam negligentiam catechumenorum in susceptione baptismi, tunc temporis prohibebatur, ne publicè pro eis preces offerrentur, vt dicit Sixtus Senensis, lib. 6. Biblioth. Annot. 331.

9. Opponit secundo Augustinum, qui lib. de anima, & eius origine, cap 9. referens errorem cuiusdam dicentis animas infantium non baptizatorum debere sacrificij oblatione iuuari, vt æternam vitam consequantur, dicit. *Quis offerat corpus Christi, nisi pro eis, qui membra sunt Christi?*

Respondeo, quod Augustinus loquitur de sacrificio vt satisfactorio, quod ex dictis num. 3. non potest prodesse, nisi solis baptizatis.

10. Quæritur secundo, vtrum sacrificium missæ offerri possit pro hæreticis, & schismaticis, alijsque excommunicatis.

Dicendum primo cum Suario tom. 5. disp. 9. sect. 5. Cardinali de Lugo disput. 19. sect. 10. & alijs, sacrificium missæ ex natura sua, & præscindendo ab excommunicatione, posse offerri etiam pro hæreticis, & schismaticis baptizatis. Ratio est, quia cum sint baptizati, per baptismum facti sunt capaces recipiendi fructus sacrificij.

11. Dicendum secundo: de facto propter

pter prohibitionem ecclesiæ non potest offerri pro excommunicatis vitandis. Ratio est, quia ecclesia per excommunicationem maiorem vult priuare excommunicatos suffragijs, non quidem priuatis, sed communibus, quales sunt orationes, quæ offeruntur nomine ecclesiæ, indulgentiæ, sacrificium &c. Hinc sequitur posse sacerdotem priuatim, & suo nomine orare pro excommunicatis, pro ijsdem sacrificium offerre &c. at non posse, neque validè, neque licitè offerre sacrificium nomine ecclesiæ, cum ecclesia nolit &c.

12. Dicendum tertio cum Cardinali de Lugo, & alijs ab ipso citatis contra Suarium: licet sacrificium non possit nomine ecclesiæ offerri pro excommunicatis vitandis, quales post Concilium Constantiense sunt soli notorij clerici percussores, & qui nominatim fuerunt denunciati, tamen probabilius est, quod sacrificium, & alia publica suffragia, etiam nomine ecclesiæ possint offerri pro excommunicatis non vitandis. Ratio est, quia Concilium Constantiense permisit, vt cum talibus excommunicatis communicemus in quibuslibet diuinis; ergo possumus illos admittere ad audiendum sacrum, ad orationes communes &c. sed sacrum offertur pro omnibus circunstantibus, & similiter orationes communes, sacrificia &c. ergo.

13. Quæritur tertio, vtrum, & pro quibus defunctis offerri possit sacrificium missæ.

Respondeo, quod cum defuncti, vel sint beati, vel damnati, vel in purgatorio detenti, de fide est sacrificium missę offerri posse pro defunctis non excommunicatis in purgatorio detentis: siquidem id definitum fuit in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 2. & can. 3. ac expresè docuerunt Patres, ac constanti traditione semper creditum est in ecclesia. Solum igitur dubitatur, vtrum possit offerri pro damnatis, & pro beatis, ita vt illis prosit.

14. Quoad damnatos Glossa in Canonem *Tempus* 13. quæst. 2. qui est Augustini, docet, quod si eleemosina offeratur pro eo, qui decessit in mortali, & non summè, sed mediocriter malus fuit, potest illi prodesse, non quidem vt liberetur à pœna, sed vt in æternum mitius puniatur; sed idem valet à fortiori de sacrificio missæ; ergo &c. Citantur autem pro hac sententia Augustinus in Enchiridio cap. 20. Innocentius Tertius, capite *cum Martha*, Parag. *tertio loco*, & à Sixto Senensi lib. 6. Biblioth. anno 47. citatur Chrysostomus hom. 33. in Matthæum.

15. Dicendum contra hanc sententiam: de fide est sacrificia, & orationes damnatis non prodesse, adeoque non posse pro ijs validè, neque licitè offerri, vt definitum est Canone *pro obeuntibus* 13. quæst. 2, qui dicitur desumptus ex epistola vltima Gregorij Secundi ad Bonifacium &c. Augustinus loco citato non loquitur de damnatis, sed nomine eorum, qui mediocriter mali sunt, intelligit animas in purgatorio detentas. Innocentius tertius non decidit quæstionem, sed solum proponit. Videri potest Vasquez disp. 227. cap. 5. num. 36.

16. Quoad beatos, certum est posse sacrificium offerri in gratiarum actionem pro beneficijs in sanctos collatis. Certum etiam est, quod potest offerri ad impetrandam gloriam, & venerationem alicuius sancti in terra. Demum certum est, quod non potest offerri pro sanctis, quasi ipsi indigeant mediatore apud Deum. Et quia sacrificium propriè offerri pro aliquo, videtur importare hanc imperfectionem, quod ille indigeat mediatore apud Deum, ideo propriè non potest sacrificium offerri pro beatis. Cum igitur aliqui Sancti Patres dicunt sacrificium offerri pro sanctis, intelligendi sunt, vt dicant offerri non propriè, sed minus propriè.

QVÆSTIO CCII.

Vtrum sacrificium eucharisticum sit simul propitiatorium, & impetratorium?

1. Hæretici nostri temporis, nimirum Lutherus libro de captiuitate Babylonica, cap. 1, Caluinus lib. 4. institut. cap. 18. parte 13. 14. 15. & alij, quos citat Vasquez disput. 223. cap. 3. fatentur sacrificium ineruentum esse eucharisticum, ita vt offeratur in gratiarum actionem, & latreuticum, ita vt offeratur in honorem Dei, sed negant illud esse propitiatorium, hoc est aptum ad Deum placandum, ita vt placatus remittat peccata, & eorum pœnas, & impetratorium, hoc est aptum ad obtinenda diuina beneficia, ac dicunt solum sacrificium cruentum crucis fuisse propitiatorium, & impetratorium: & quia ad sacrificium propriè dictum requiritur, vt sit propitiatorium, & impetratorium, ideo negant in missa offerri sacrificium propriè dictum.

2. Contra hunc errorem de fide est, ac definitum in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 2. can. 3. sacrificium eucharisticum esse propitiatorium, & impetratorium, non solùm sumenti, sed etiam alijs, pro quibus offertur, & pro eorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & alijs necessitatibus verè offerri. Probatur primo: nam Apostolus ad Heb. 5. dicit, *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis*; ergo ex Apostolo officium sacerdotum est offerre sacrificia pro peccatis; sed in ecclesia sacerdotes non offerunt, nec possunt offerre aliud sacrificium, quam eucharisticum, vt dictum est quæst. 193. num. 2. ergo sacrificium eucharisticum offertur pro peccatis populi, adeoque est propitiatorium. Con-

Confirmatur ex Patribus, tum Græcis, tum Latinis, qui videri possunt apud Vasquez disp. 223. cap. 2.

3. Probatur secundo ratione: nam sacrificia legis Mosaicæ erant verè propitiatoria, & impetratoria, ideoque leuitici 4. præcipitur, vt sacerdos offerret sacrificia pro peccato, & additur: *Rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & demittitur ei*: & 2. Regum vltimo, Dauid obtulit sacrificium, vt cessaret pestis, & impetrauit; ergo à fortiori sacrificium eucharisticum, quod solùm offertur in lege noua, est propitiatorium, & impetratorium. Magna tamen fuit differentia inter sacrificia mosaica, & sacrificium eucharisticum; siquidem per sacrificia vetera ex opere operato tollebantur irregularitates, & immunditiæ carnis, vt docet Apostolus ad Hæbræos 9. per sacrificium autem eucharisticum emundamur à peccatis modo multo præstantiori, vt infra explicabitur.

QVÆSTIO CCIII.

Vtrum sacrificium eucharisticum habeat vim remittendi mortalia, vel venialia, & augendi gratiam ex opere operato instar sacramenti?

1. POsito, quod sacrificium eucharisticum sit propitiatorium pro peccatis, & impetratorium gratiæ, aliorumque bonorum, debemus examinare, quo pacto habeat vim placandi Deum, ita vt remittat peccata, & impetrandi gratiam.

2. Prima sententia quorumdam recentiorum, quos referunt Suarius disput. 83. artic. 1. & Vasquez disput. 228. cap. 1. num 1. docet sacrificium eucharisticum habere vim delendi ex opere operato peccata non solùm venialia, sed etiam mortalia eorum, pro quibus offertur, instar sacramenti pœnitentiæ, adeoque quod sicut per sacramentum pœnitentiæ susceptum cum sola attritione remittuntur peccata mortalia, sic per sacrificium missæ oblatũ pro aliquo, remittuntur peccata mortalia illius, pro quo offertur, dummodo habeat eorum attritionem.

3. Secunda sententia Melchioris Cani lib. 12. de locis Theologis, cap. 12. docet per sacrificium eucharisticum non remitti peccata mortalia cum sola attritione, instar sacramenti, sed remitti venialia.

4. Tertia sententia Dominici Soti in 4. distinct. 13. quæst. 2. artic. 1. Parag. *Quo circa* verficulo *offerentes autem*, docet non solùm sacerdotem offerentem, sed etiam alios offerentes sacrificium eucharisticum, si sint in statu gratiæ, obtinere sibi, non autem ijs, pro quibus offerunt, augmentum gratiæ, & iustificationis, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, adeoque maius, quam quod correspondet ipsorum deuotioni.

5. Quarta sententia communis auctorum, quos citant, & sequuntur Suarius disput. 59. sect. 3. Vasquez disput. 228. capit. 2. & 3. & Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 9. nu. 135. & sequentibus docet sacrificium eucharisticum non habere vim remittendi mortalia, nec venialia, aut obtinendi augmentum gratiæ ex opere operato instar sacramenti, sed solum habere vim placandi Deum, & impetrandi auxilia ad exercendos actus, quibus obtineamus remissionem peccati, & augmentum gratiæ: & hanc sententiam sequimur.

6. Dicendum igitur primo: sacrificium eucharisticum non habet vim remittendi mortalia ex opere operato cum sola attritione, sed solum habet vim placandi Deum, ita vt det ei, pro quo offertur, donum pœnitentiæ, quo vel per contritionem extra sacramentum, vel per attritionem in sacramento remissionem peccati mortalis obtineat.

Probatur primo ex Concilio Tridentino, in quo sess. 22. cap. 2. sic dicitur: *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit*; ergo ex Tridentino sacrificium causat remissionem peccatorum, quatenus placat Deum, ità vt det gratiam, & donum pœnitentiæ.

7. Probatur secundo ex absurdis. Nam primo si sacrificium eucharistiæ haberet per se hanc vim, vt offerrens cum sola attritione consequatur remissionem peccati mortalis, posset sacerdos sciens se esse in statu peccati mortalis offerre sacrificium cum sola attritione, vt obtineret remissionem peccati mortalis, ac deinde iam iustificatus sumere eucharistiam. Sicut enim quia sacramenta pœnitentiæ, & baptismi sunt per se remissiua peccati mortalis, possumus licitè ad illa accedere cum sola attritione, sic ex eadem ratione posset sacerdos licitè accedere ad offerendum sacrificium eucharisticum. Secundo sequitur, quod qui habet attritionem mortalium, ac nihil aliud de illis cogitaret, sed dormiret, alio pro eo sacrificium offerente, iustificaretur, & consequeretur eorum remissionem. Tertio si sacrificium eucharisticum haberet vim cum sola attritione remittendi mortalia, vt quid daretur vlterior obligatio subijciendi ea clauibus in sacramento pœnitentiæ?

8. Dicendum secundò: sacrificium eucharisticum neque habet vim augendi gratiam ex opere operato instar sacramenti. Probatur: nam vel auget gratiam sine vllo actu bono eius, in quo augetur gratia, vel medio aliquo actu bono eius, in quo augetur gratia; neutrum dici potest; ergo &c. Probatur prima pars: sequeretur enim, quod tùm paruuli ante vsum rationis, tùm adulti post vsum rationis possent crescere in gratia, & san-

& sanctitate sine vllo actu meritorio, ex eo præcisè, quod sacrificium missæ prò ijs offeratur, quod est absurdum, & repugnans sensui ecclesiæ, quæ hanc vim conferendi, & augendi gratiam in infantibus sine vllo actu eorum, tribuit solis sacramentis. Probatur secunda pars. Nam si habet vim augendi gratiam medio actu bono eius, in quo augetur gratia, vel auget gratiam præcisè quantum ille meretur per talem actum, vel amplius; si primum; ergo non auget gratiam immediatè ex opere operato, siquidem ad hoc requiritur, vt tale augmentum excedat meritum operantis; si auget supra meritum operantis; ergo ex duobus exercentibus actus ex se æquè meritorios, alter accipiet maiorem gratiam ex eo præcisè, quod pro eo offeratur sacrificium missæ: quod est absurdum, & repugnat sensui fidelium, præsertim cum dicatur sine fundamento, & sequeretur, quod posset sacrificium augere gratiam in infantibus etiam sine vllo ipsorum merito, si potest gratiam in adultis augere supra ipsorum merita. Dicendum igitur, quod sacrificium potest solum augere gratiam, quatenus placat Deum, ab eoque impetrat, vt det auxilia etiam efficacia ad faciendos actus, quibus gratia augeatur ex opere operantis.

9. Dicendum tertiò: sacrificium eucharisticum neque habet vim remittendi peccata venialia quoad culpam ex opere operato, instar sacramenti. Probatur; nam vel habet vim remittendi venialia quoad culpam sine vllo actu bono, & sine vllo augmento gratiæ in eo, cui venialia remittuntur, & hoc licet admittatur esse possibile de potentia absoluta, tamen non fit de facto: siquidem de facto Deus nunquam remittit culpam, quæ est macula quædam peccatoris, sine aliqua mutatione intrinseca peccatoris; vel habet vim remittendi venialia, media infusione gratiæ, & sicut sacrificium non auget gratiam ex opere operato, vt dictum est num. 8, ita non remittit peccata venialia, media infusione gratiæ ex opere operato; vel dicitur, quod remittit venialia quoad culpam ex opere operato, medio aliquo actu bono, ita vt plura venialia remittantur, quam remitterentur præcisè ex vi illius actus boni, & hęc vis etiam videtur propria sacramenti, ac sine sufficienti fundamento tribui sacrificio. Fateor tamen hunc vltimum modum esse satis probabilem. Concluditur ergo sacrificium habere vim remittendi mortalia, & venialia quoad culpam, & augeudi gratiam solùm mediatè, in quantum placat Deum, & ab eo impetrat, vt det auxilia etiam efficacia ad exercendos actus, per quos augeatur gratia, & remittantur mortalia, & venialia, vel ex opere operantis extra sacramentum, vel ex opere operato in sacramento.

10. Potest quæri, vtrum sacrificium habeat vim obtinendi infallibiliter auxilia ad exercendos actus, per quos remittantur peccata, & augeatur gratia.

Respondeo negatiuè contra aliquos cum communi sententia, quam sequuntur Suarius disp. 79. sect. 13. in fine, & Vasquez disp. 228. cap. 3. num. 29. Ratio est, quia, vt conferret hæc auxilia infallibiliter, deberet dari promissio Dei de illis semper conferendis; sed non inuenitur hæc promissio; ergo &c. Confirmatur: nam sacrificium ex se habet vim obtinendi auxilia etiam efficacia, & tamen illa non obtinet infallibiliter; ergo neque obtinet infallibiliter auxilia maiora, quam Deus daturus esset, si non offerretur sacrificium. Rursus eucharistia vt sacramentum habet vim obtinendi donum perseuerantiæ, & tamen illud non obtinet infallibiliter; ergo vt sacrificium non obtinet infallibiliter subiecto non ponenti obicem auxilia maiora ijs, quæ Deus alioquin daret.

QVÆSTIO CCIV

Vtrum sacrificium eucharisticum habeat vim infallibilem remittendi proximè pœnam temporalem, & obtinendi alia bona temporalia?

1. POsset aliquis existimare, quod sicut sacrificium eucharisticum non habet vim proximè remittendi reatum culpæ, sic non habeat vim proximè remittendi reatum pœnæ, sed solùm habeat vim obtinendi auxilia ad faciendos actus, per quos satisfiat prò pœna, & obtineatur eius remissio. Posset præterea aliquis existimarè, quod licet sacrificium eucharisticum habeat vim proximè remittendi pœnam temporalem, tamen non illam remittat lege infallibili, & semper, sed cum Deo libuerit. Dominicus Sotus in 4. dist. 13. qu. 2. art. 1. & Canus lib. 12. de locis theologicis, cap. 13. existimarunt, quod licet sacrificium, cùm applicatur prò viuis, semper certa lege remittat aliquid pœnæ, tamen cùm applicatur defunctis existentibus in purgatorio, non remittat pœnam certa lege, sed solum per modum suffragij, prout Deo placuerit acceptare satisfactionem in sacrificio oblatam.

2. Dicendum cùm communi sententia, quam pluribus auctoribus relatis, sequuntur Suarius disp. 79. sect. 6. & Vasquez disp. 228. cap. 4. sacrificium eucharisticum proximè, & certa lege remittit pœnam ijs pro quibus applicatur, seu sint viuentes, seu defuncti, si non ponant obicem. Ratio est, quia hoc sacrificium aliquem effectum debet causare proximè, & certa lege; sed ex dictis remissionem culpæ, & augmentum gratiæ non causat proximè, auxilium ad exercendos actus, per quos obtineatur remissio peccati, & augmentum gratiæ, licet causet proximè, non causat infallibiliter, & certa lege; multo minus infallibiliter obtinet bona tempera-

poralia; ergo remissionem pœnæ debet causare infallibiliter, ac certa lege; alioquin nullum effectum causaret infallibiliter, ac certa lege. Ideo Tridentinum sess. 22. cap. 2. loquens de hoc sacrificio, dicit: *Quare non solùm prò fidelium viuorum peccatis, pœnis, & satisfactionibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, ritè iuxta Apostolorum traditionem offertur.*

3. Confirmatur: nam sacrificium eucharisticum subrogatum est sacrificijs mosaicis; ergo sicut illa habebant vim immediatè, & infallibiliter purgandi à sordibus, & immunditijs legalibus, sic hoc sacrificium habet vim immediatè purgandi à reatu pœnæ. Ratio à priori est, quia per sacrificium eucharisticum, quatenus fit nomine Christi, applicantur satisfactiones sacrificij cruenti crucis; ergo per talem applicationem debet immediatè, & infallibiliter remitti reatus pœnæ, prò quo remittendo tales satisfactiones applicantur: & quia Christus sicut dedit potestatem sacerdotibus nomine ipsius offerendi hoc sacrificium, sic dedit illis potestatem idem sacrificium applicandi, & offerēdi pro viuis, & defunctis; ideo habet vim proximè, & certa lege remittendi reatum pœnæ temporalis tùm viuis, tùm defunctis. Si verò quæratur, quare sacrificium eucharisticum, cum non solum applicet vim satisfactoriam, sed etiam impetratoriam sacrificij cruenti, infallibiliter satisfaciat, non infallibiliter impetret ea, propter quæ offertur, dicendum rationem esse, quia quod oblata, & acceptata æquali satisfactione, remittatur pœna, videtur pertinere ad iustitiam: at verò quod obtineatur beneficium spectat ad liberalitatem; ergo congruum fuit, vt daretur certa lex, vt oblata, & applicata per sacrificium eucharisticum æquali satisfactione sacrificij cruenti, remitteretur pœna; at non fuit congruum, vt daretur certa lex, vt oblata impetratione, obtineretur gratia, sed eius concessio relinqueretur liberalitati diuinæ. Videri potest Cardinalis de Lugo disp. 19. sess. 9. num. 153. & sequentibus.

4. Addit primò idem Cardinalis de Lugo loco citato num 158. ex Suario disp. 79. sect. 6. probabile esse, quod remissio pœnæ temporalis potest per sacrificium eucharisticum obtineri, non solùm per modum satisfactionis, sed etiam per modum impetrationis. Ratio est, quia sicut possumus petere, & impetrare à Deo alia beneficia, sic possumus petere, & impetrare à Deo hoc beneficium, vt etiam sine satisfactione remittat pœnam temporalem, & ad hanc remissionem obtinendam applicare vim impetratoriam sacrificij cruenti. Remissio tamen per modum impetrationis non obtinetur infallibiliter ex ratione allata.

5. Addit secundo per sacrificium eucharisticum posse obtineri etiam bona temporalia, puta sanitatem, pluuiam, serenitatem &c. Probatur; nam de facto ecclesia instituit speciales missas, in quibus offeratur sacrificium ad obtinendam sanitatem infirmis, pacem, liberationē à pestilentia; ergo hæc omnia possunt per sacrificium eucharisticum impetrari: ideoque Tridentinum sess. 22. cap. 2. docet hoc sacrificium non solùm prò peccatis, pœnis, & satisfactionibus, sed etiam prò alijs necessitatibus offerri. Existimat tamen Vasquez disp. 228. cap. 4. num. 43. bona temporalia posse per sacrificium eucharisticum impetrari solùm, quatenus conducunt ad spiritualia. Ratio est, quia Christus non est mortuus prò obtinendis nobis bonis temporalibus secundum se, sed solum in quantum conducunt ad spiritualia.

6. Potest quæri, vtrum sacrificium eucharisticum, quod Christus in cæna obtulit ante passionem, fuerit propitiatorium, & impetratorium. Canus lib. 12. de locis theologicis in solut. 4. arg. dicit id probabiliter posse negari. Ratio est, quia sacrificium eucharisticum de facto est impetratorium, & propitiatorium, quatenus offert vim satisfactoriam, & impetratoriam sacrificij cruenti iam peracti; ergo &c. Dicendum nihilominus cum communi sententia, quam sequitur idem Canus loco citato, Suarius disp. 74. sect. 2. & disp. 76. sect. 1. & Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 9. num. 161. sacrificium eucharisticum, quod Christus obtulit in cœna, fuisse propitiatorium, & impetratorium, non minus, sed magis, quam quæ offeruntur in ecclesia. Probatur. Nam Christus nunc, cum non sit viator, per suam oblationem non meretur, nec satisfacit, sed solum applicat satisfactiones, & merita sacrificij cruenti: at in cæna cum esset viator per ipsam oblationē sacrificij eucharistici meruit, & satisfecit; ergo ex hoc capite sacrificium à Christo oblatum in cœna fuit magis propitiatoriū, & impetratorium, quam quæ nunc offeruntur in missa. Rursus sicut nunc offeruntur, & applicantur merita, & satisfactiones sacrificij cruenti iam peracti, sic Christus in cœna obtulit merita, & satisfactiones sacrificij cruenti paulo post peragendi.

QVAESTIO CCV.

Vtrum, & quos effectus sacrificium eucharisticum causet ex opere operato, vel operantis?

1. SIcut in alijs operibus, sic in oblatione sacrificij Eucharistici possunt considerari tria, nimirum meritum, impetratio, & satisfactio, ideoque de his tribus agendum, ac primo de merito. Certum est sacerdotem offerentem sacrificium eucharisticum, si illud offerat in statu gratiæ, voluntate honesta, ac supernaturali, mereri sibi de condigno augmentum gratiæ, & gloriæ, & alijs, pro quibus offert, mereri de congruo plura bo-

na, & beneficia. Certum rursus est Christum, qui est principalis offerens, pro hoc statu non mereri, cum non sit amplius viator. Certum præterea est eos, qui cum sacerdote offerunt sacrificium, mereri per illos actus bonos, quibus ad sacrificium offerendum concurrunt. Quæritur, vtrum Ecclesia, cuius nomine offertur sacrificium, per eius oblationem mereatur?

2. Gabriel, Couarruuias, & Sotus, quos citat Vasquez disp. 229. cap. 1. affirmant ecclesiam per oblationem sacrificij mereri. Dicendum tamen cum Vasquez, cap. 2. quod Ecclesia non meretur merito distincto ab actibus bonis sacerdotis, & aliorum offerentium, ac proindè quod si neque sacerdos, neque vllus alius exerceat vllum actum bonũ, nullũ est meritum in oblatione sacrificij eucharistici. Ratio est, quia ille solum meretur, qui exercet aliquem actum liberum, & meritoriũ; sed actiones sunt singularium, ac proinde sola singularia exercere possunt actus liberos, & meritorios; ergo sola singularia possunt mereri; ergo si sacerdos, & alij offerentes nullum exerceant actum liberum, & meritorium, nullum datur meritum in oblatione sacrificii, ac Ecclesia non denominatur merens, siquidem non denominatur merens per aliquam actionem, nisi in quantum aliquod eius membrum exercet illam actionem actu formaliter meritorio. Confirmatur, nam si tota Ecclesia mereretur per oblationem sacrificij, sequeretur, quod singuli iusti, dum offertur sacrificium missæ, etiamsi de illo non cogitarent, sed dormirent, mererentur sibi, & alijs: quod est absurdum.

3. Quoad vim impetratoriam, certum est, quod oblatio sacrificij, in quantum est actio sacerdotis, si fiat cum debitis circunstantijs, habet vim impetratoriam ex opere operantis. Certum rursus est, quod habet aliam etiam vim impetratoriam, quatenus ex Christi institutione est applicatiua impetrationis sacrificij cruenti. Quæritur, vtrum habeat etiam tertiam vim impetrandi ratione Ecclesiæ, cuius nomine à sacerdote offertur. Respondendum affirmatiuè, vt docet Vasquez, disp. 229. cap. 2. num. 9. Ratio est, quia quod offertur ad aliquid impetrandum, non solum habet vim impetrandi ratione offerentis, sed etiam ratione eius, cuius nomine offertur; ergo sacrificium eucharisticum, cum offeratur nomine ecclesiæ, habet specialem vim impetratoriam ratione ecclesiæ. Hinc sequitur, quod etiamsi sacrificium non sit impetratorium ratione sacerdotis, vtpotè qui indignè offert, tamen est impetratorium, non solum ratione Christi, sed etiam ratione ecclesiæ.

4. Quæritur, vtrum quo sanctior est ecclesia militans, hoc est quo plures, & magis sancti in ea sunt, eo sacrificium eucharisticum sit magis impetratorium ratione ecclesiæ? Respondeo probabilem mihi esse partem affirmatiuam, vt docet Vasquez disp. 229. cap. 4. num. 10. Ratio est, quia quo sacerdos offerens est sanctior, eo sacrificium est magis impetratorium ratione sacerdotis offerentis, vt docet Alexander Papa, Epistola 2. & refertur can. *Ipsi sacerdotes*, qu. 1. dicens: *Ipsi sacerdotes quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur*; ergo etiam ecclesia, cuius nomine sacrificium offertur, quo sanctior est, eo facilius exauditur.

5. Quoad vim satisfactoriam, certum est sacerdotem offerentem, si adsint debitæ circunstantiæ, satisfacere ex opere operantis, proportionaliter, ac satisfacit, dando eleemosynam, & exercendo alia opera pia. Certum etiam est sacrificium eucharisticum esse etiam propitiatorium, & satisfactorium ratione diuinæ institutionis, qua per illud applicantur satisfactiones sacrificij cruenti. Quæritur, vtrum habeat etiam specialem vim satisfactoriam ratione ecclesiæ.

Respondeo negatiuè, proportionaliter ac num. 2. dixi de merito. Ratio est, quia vt ecclesia satisfaciat ratione sui, debet facere opus pœnale, & afflictiuum; sed ecclesia facit solum opus pœnale, & afflictiuum ratione sacerdotis, & aliorum offerentium; ergo satisfacit solum ratione singularium offerentium, ac proindè non datur vis satisfactoria ratione ecclesiæ distincta à satisfactione ratione offerentium.

6. His suppositis, quandoquidem sacrificium eucharisticum est propitiatorium, & impetratorium, non solum ratione offerentis, sed etiam ex ipsa institutione Christi, quæritur, vtrum omnes effectus, quos causat ratione institutionis Christi, seu causet illos ex certa lege, seu non causet certa lege, causet ex opere operato. Quæstio est de nomine. Vasquez disp. 229. cap. 4. nu. 11. affirmat. Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 9. num. 159. negat. Probabilior videtur sententia affirmatiua. Ratio est, quia omnes effectus, quos sacramenta, & sacrificia causant ex diuina institutione supra meritum operantis, & præscindendo à merito ministri, seu causent semper, & infallibiliter, seu non, causant ex opere operato nomine Christi; ergo &c.

7. Dices ex Cardinali de Lugo: sequeretur, quod cum reliquiæ alicuius sancti sine vllo merito applicantis causant in aliquo ægroto sanitatem, causarent illam propriè ex opere operato.

Respondeo, negando sequelam. Nam reliquiæ non sunt institutæ ad finem causandi sanitatem: at sacramenta, & sacrificium missæ sunt instituta ad finem causandi nobis auxilia &c. sed illa solum dicuntur causare aliquem effectum ex opere operato, quæ sunt instituta ad talem effectum causandum; ergo &c.

QVAE-

QVAESTIO CCVI.

Virum valor sacrificij eucharistici sit infinitus?

1. CVm egerimus de effectibus, sequitur, vt agamus de valore sacrificij eucharistici, & vt examinemus, vtrum sit finitus, vel infinitus.

Prima sententia Durandi in 4. dist. 45. quæst. 3. ad 3. Maioris qu. 1. Scoti Quodlibeto. 30. Parag. *de secundo articulo*, Gabrielis lect. 27. in Can. Missæ, Soti lib. 9. de Iustitia, & Iure, qu. 2. art. 2. concl. 2. & aliorum, quos referunt Suarius disp. 79. sect. 9. & Vasquez disp. 230. cap. 1. docet sacrificium eucharisticum quacunque ratione consideratum finiti solum valoris esse.

2. Secunda sententia communior Caietani 3. par. qu. 79. art. 5. & tom. 2. opusc. tit. 3. quæst. 2. Syluestri in summa, verbo *Missa*, qu. 9. Cani lib. 12. de locis Theologicis, cap. 13. & aliorum, quos referunt, & sequuntur Suarius, disp. 79. sect. 9. & Vasquez disp. 230. cap. 2. docet valorem sacrificij eucharistici quoad sufficientiam esse infinitum, quoad efficaciam esse finitum tantum, eo quod causet effectum solum finitum. Non conueniunt tamen in explicando, vndenam desumatur infinitus valor huius sacrificij. Caietanus, Canus, & quidã alii dicunt sacrificium hoc esse infiniti valoris ratione rei oblatæ, quia nimirum in eo offertur res infinitè Deo grata, hoc est ipse Christus. Suarius docet esse infiniti valoris, non solum ratione rei oblatæ (infinitas enim rei oblatæ non sufficit ad oblationem infinitè dignificandam) sed etiam ratione infinitæ dignitatis principalis offerentis, qui est Christus se proximè, & immediatè offerens. Vasquez docet sacrificium hoc habere valorem infinitum, non ratione rei oblatæ, quæ non sufficit ad oblationem infinite dignificandam, neque ratione immediati offerentis, qui est sacerdos purè creatus, sed ratione institutionis, qua fuit ita institutus à Christo, vt illi applicans merita infinita sacrificii cruenti, infinitè illud dignificauerit, itaut haberet sufficientiam ad impetranda beneficia maiora, & maiora sine termino, & ad satisfaciendum pro pœnis maioribus, & maioribus sine termino.

3. Dicendum primo contrà primam sententiam: sacrificium eucharisticum quoad sufficientiam est infiniti valoris, quoad efficaciam autem est valoris solum finiti, cum causet solum finitum effectum.

Probatur primo ex Cano. Nam si sacrificium eucharisticum esset solum finiti valoris, quo plures offerrent idem sacrificium, eo minorem in ijs effectum produceret, quod est falsum. Nam cum plures sacerdotes nouiter ordinati consecrant simul cum Episcopo, æqualem effectum sacrificij recipiunt singuli, ac si soli consecrarent; & quia sacerdotes simul consecrantes possunt esse plures, & plures in infinitum, potest causare in offerentibus, & consecrantibus effectum extensiuè maiorem, & maiorem in infinitum; sed causa, quæ potest eodem instanti causare effectum extensiuè maiorem, & maiorem in infinitum, habet valorem, & virtutem infinitam; ergo &c.

4. Probatur secundo ex Vasquez. Nam causa, quæ potest causare effectum intensiuè maiorem, & maiorem in infinitum, habet valorem, & virtutem infinitam; sed sacrificium eucharisticum in offerente, & in ijs, pro quibus offertur, potest causare effectum intensiuè maiorem, & maiorem in infinitum; ergo &c. Probatur minor: nam in offerentibus, & in ijs, pro quibus offertur, causat effectum maiorem, & maiorẽ, prout est maior dispositio, & deuotio offerentium, vel eorum, pro quibus offertur; ergo si dispositio sit maior, & maior in infinitum; potest causare effectum maiorẽ, & maiorẽ in infinitũ; sed virtus, quæ potest causare effectum syncategorematicè infinitum, hoc est maiorem, & maiorem sine termino, est categorematicè infinita: ex. gr. si Sol posset producere lumen maius, & maius in infinitum, haberet virtutem illuminatiuam categorematicè, & actu infinitam; ergo &c.

5. Infertur etiam sacramenta habere valorem sanctificandi categorematicè infinitum quoad sufficientiam, cum possint causare gratiam maiorem, & maiorem, iuxta maiorem, & maiorem dispositionem subiecti. Differunt tamen à sacrificio, quod idem numero sacrificium, non solum potest causare effectum intensiuè maiorem, & maiorem, sed etiam extensiuè maiorem, & maiorem, si offeratur à pluribus, & à pluribus: at idem numero sacramentum, cum possit ab vno tantum sumi, non potest causare effectum entensiuè maiorem, & maiorem. Si tamen eadem numero hostia replicaretur, ita vt sumeretur à pluribus, & pluribus, posset idem numero sacramentum eucharistiæ causare effectum etiam extensiuè maiorẽ, & maiorem.

6. Dicendum secundo: ad hoc, vt valor sacrificij sit infinitus, non sufficit, vt per illud offeratur res infiniti valoris, hoc est Christus. Probatur: nam sequeretur, quod oblatio sacrificij eucharistici, in quantum est præcisè à sacerdote, esset infiniti valoris, siquidem offertur res infinita, quod est falsum, & communiter negatur; ergo &c. Confirmatur: nam ipsum sacrificium cruentum crucis, in quantum offerebatur à Magdalena ex. gr. vel Ioanne, non fuit infiniti valoris; ergo ad infinitum valorem sacrificij non sufficit, vt res oblata sit infinita.

7. Dicendum tertiò: sacrificium eucharisticum est infiniti valoris, quia non solum res oblata est infinita, sed etiam Christus offerens est persona infinitè digna, & dignificat oblationem infinitè, applicando illi infinitam virtutem

tutem sacrificij cruenti. Probatur. Vt enim quæst. 198. num. 5. dictum est contra Vasquez, Christus in sacrificio eucharistico non solum se remotè offert ratione institutionis, sed etiam proximè; ergo oblatio infinitè dignificatur ratione personæ offerentis; sed etiam applicat sacrificio eucharistico infinitam virtutem suæ passionis; ergo infinitè dignificatur etiam ratione huius applicationis.

8. Opponi potest ex Soto, citato num. 1. si sacrificium eucharisticum esset infiniti valoris; æquaretur sacrificio cruento crucis: quod est absurdum.

Respondeo, distinguo: æquaretur sacrificio crucis in hoc præcisè, quod habeat infinitum valorem, concedo; quoad modum habendi, nego. Sacrificium eucharisticum æquatur sacrificio crucis in hoc præcisè, quod vtrumque habet infinitum valorem, non quoad alia, ac præsertim quoad modum habendi. Sacrificium enim crucis fuit infinitè meritorium, & satisfactorium, adeoque fuit causa vniuersalis remissionis peccatorum, & totius nostræ sanctificationis, iuxta illud Pauli ad Hebr. 10. *Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos.* At sacrificium eucharisticum ex se non est meritorium, neque satisfactorium, solum est applicatiuum meriti, & satisfactionis sacrificij cruenti, à cuius applicatione habet infinitum valorem in ordine ad satisfaciendum pro pœnis maioribus, & maioribus, & ad impetranda beneficia maiora, & maiora, proportionaliter ad deuotionem eorum, pro quibus offertur, vt explicatum est.

9. Opponit secundo; sacrificium eucharisticum non est causa vniuersalis nostræ salutis, sed est causa solum particularis, determinans sacrificium cruentum, quod est causa vniuersalis ad causandos determinatos effectus, proportionaliter, ac determinant sacramenta; ergo sicut sacramenta, quia sunt causæ particulares, non sunt infiniti valoris, sic sacrificium eucharisticum non est infiniti valoris.

Respondeo, negando suppositum consequentis, & retorquendo argumentum. Sacramenta enim, quia possunt causare effectum maiorem, & maiorem, iuxta maiorem, & maiorem deuotionem subiecti, habent infinitum valorem; ergo etiam sacrificium ex eadem ratione. Licet igitur sacrificium eucharisticum, & sacramenta sint causæ particulares, tamen quia ab applicatione causæ vniuersalis habent virtutem determinandi ad effectus maiores, & maiores, habent in suo genere infinitum valorem quoad sufficientiam, licet de facto causent effectus solum finitos.

10. Opponit tertiò Sotus S. Thomam, qui quæst. 79. art. 5. loquens de sacrificio eucharistico, dicit: *Quamuis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen sit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel et am offerentibus, secundum quantitatem suæ deuotionis, & non pro tota pœna;* ergo iuxta S. Thomam mensura valoris desumitur ex deuotione offerentis, & eius, pro quo offertur; sed hæc est finita; ergo valor est finitus.

Respondeo, retorquendo argumentum. Eo enim ipso, quod potest causare effectum maiorem, & maiorem, iuxta deuotionem maiorem, & maiorem, sequitur, quod ex se habet valorem, & virtutem infinitam, quod indicat S. Thomas, dicens hanc oblationem ex sui quantitate sufficere ad satisfaciendum pro omni pœna, nimirum maiori, & maiori.

11. Opponit quarto. Sequeretur, quod sacrificium missæ, cum applicatur pluribus, tantum singulis prodesset, quantum si applicaretur vni tantum. Sed de hoc dubio agendum est iam.

QVÆSTIO CCVII.

Vtrum sacrificium eucharisticum pluribus applicatum, ita singulis prosit, ac si applicaretur panciori bus, vel vni tantum?

1. PRima sententia Caietani 3. p. qu. 79. art. 5. & tom. 2. opusc. tract. 3. qu. 2. & aliorum, quos refert, & sequitur Vasquez disp. 231. cap. 2. docet sacrificium Eucharisticum, cum pluribus applicatur, ita singulis prodesse ex opere operato, ac si paucioribus, aut vni tantum applicaretur.

2. Secunda sententia S. Bonauenturæ in 4. dist. 45. art. 2. qu. 3. Richardi, Durandi, Scoti, aliorumque, quos refert Vasquez disp. 231. cap. 1, docet sacrificium eucharisticum, cum offertur prò pluribus, non ita singulis ex opere operato prodesse, ac si paucioribus, vel vni tantum applicaretur, sed fructum diuidi inter plures. Sequuntur hanc sententiam Suarez disp. 79. sect. 12. Cardinalis de Lugo disp. 19. sect. 12. & alij.

3. Dicendum primò: sacrificium Eucharisticum ex opere operantis, & in quantum offertur nomine Ecclesiæ, cum offertur prò pluribus, minus singulis prodest, quam si offeratur prò vno tantum; & cum offertur prò pluribus, minus singulis prodest, quam si offeratur prò paucioribus. In hac conclusione conueniunt ferè auctores vtriusque sententiæ. Ratio est, quia sacrificium Eucharisticum ex opere operantis, & in quantum offertur nomine Ecclesiæ, habet valorem solum finitum, finitamque impetrationem, & satisfactionem; ergo si illa finita impetratio, & satisfactio in plures diuidatur, minus singulis prodest, quam si tota applicetur vni: & si diuidatur in plures, minus singulis prodest, quàm si diuidatur in pauciores; sed cum applicatur pluribus, diuiditur in plures; ergo &c.

4. Opponi potest primò: res spiritualis, licet sit finita, propter suam spiritualitatem est

tota in toto, & tota in qualibet parte; ergo fructus spiritualis sacrificij, etiam ex opere operantis debet esse totus, & æqualis in singulis, quibus applicatur.

Respondeo, negando consequentiam. Disparitas est, quia ideo res spiritualis est tota in toto, & tota in qualibet parte, quia eadem numero, & indiuisibilis est in toto, & in qualibet parte; sed fructus spiritualis sacrificij non est idem numero, & indiuisibilis, sed alius est fructus, quem percipit Petrus, alius, quem percipit Paulus; ergo &c.

5. Opponi potest secundo: lucerna, cum illuminat plures, non minus illuminat singulos, quàm cum illuminat pauciores, aut vnum tantum; ergo sacrificium, cum prodest pluribus, non minus singulis prodest, quam cum vni tantum.

Respondeo, negando consequentiam, & retorqueo argumentum. Sicut enim cum luminosum applicatur ita, vt totam lucem debeat producere in puncto reflexionis, vel refractionis, maiorem in eo lucem producit, quam si lucem diuidat in plura puncta, sic in casu nostro.

6. Dicendum secundo: sacrificium Eucharisticum ex opere operato, & in quantum offertur nomine Christi, aliquem effectum generalem producit æqualiter in singulis, cũ offertur prò pluribus, ac cum prò vno tantum, vel prò paucioribus. Probatur ex Caietano tom. 2. opusc. tract. 3. & Vasquez disp. 231. cap. 3. num. 16. Nam vt constat ex illis verbis Canonis, *Quam tibi offerimus prò Ecclesia tua sancta &c. Papa nostro N. & omnibus orthodoxis &c. Memento Domine famulorum, famularumque tuarum NN. & omnium circumstantium &c. prò quibus tibi offerimus &c.* semper sacrificium eucharisticum offerimus prò pluribus, immò prò omnibus, & possumus offerre distinctè, & nominatim pro tot, prò quot volumus; ergo si non esset aliquis fructus sacrificij, qui non minueretur in singulis, ex eo, quod sacrificium offeratur prò alijs, seù sint plures, seù pauciores, ex hac oblatione vniuersali sequeretur, quod is, pro quo sacrificium specialiter offertur, pateretur magnum detrimentum, & imminutionem fructus; quod est absurdum, & contra sensum communem. Sequeretur etiam, quod quo plures sunt in Ecclesia, eo minor sacrificij fructus perueniret ad singulos; ergo ne concedamus hæc absurda, fateri debemus aliquem effectum generalem produci æqualiter in singulis, cum offertur prò pluribus, ac cum prò paucioribus, aut prò vno tantum.

7. Dicendum tertio: sacrificium eucharisticum ex opere operato producit aliquem effectum specialem, non æqualiter in singulis, cum offertur prò singulis, ac cum offertur prò omnibus, vel prò vno tantum.

Probatur: nam alioquin sacerdotes deberent semper habere intentionem applicandi totum fructum sacrificij ex opere operato omnibus, qui sunt eius capaces; siquidem ex hac applicatione fructus sacrificij ita extenderetur ad plures, immò ad omnes, vt non minus prodesset singulis; sed est absurdum, & contra praxim communem, quod fructus sacrificij ex opere operato applicetur omnibus; ergo &c.

8. Sed potest quæri, quinam sit ille effectus generalis, qui æqualis producitur in singulis, cum sacrificium offertur prò pluribus, vel prò vno tantum, & quinam sit ille effectus specialis, qui non æqualiter producitur in pluribus, ac in vno tantum?

Posset aliquis existimare impetrationem esse effectum generalem, qui non minuitur in singulis ex eo, quod sacrificium offeratur prò pluribus, satisfactionem autem esse effectum specialem, qui minuitur. Sed contra; nam sequeretur, quod semper sacerdotes deberent habere intentionem applicandi impetrationem sacrificij ex opere operato æquè prò omnibus; quod est contra praxim communem.

9. Dicendum igitur, quod vterque effectus sacrificij, nimirum impetratio beneficiorum, & satisfactio prò pœnis, est duplicis generis; alter generalis, qui non minuitur in singulis ex eo, quod sacrificium applicetur prò pluribus; alter specialis, qui minuitur in singulis. Hunc effectum specialem potest sacerdos ex sua intentione, vel applicare pluribus, itaut in singulis minuatur, vel applicare vni tantum, itaut ille habeat totum hunc effectum. Congruum autem fuit, vt sacrificium haberet vim producendi vtrumque effectum, ad hoc, vt ita semper esset bonum commune, vt etiam posset esse bonum particulare alicuius. Cũ igitur obligamur applicare missam vni tantum, obligamur ad illi applicandum totum hunc effectum specialem, licet effectum generalem possimus iuxtà formam Canonis æquè applicare omnibus. Confirmatur autem hæc sententia: nam conciliat fundamenta tum primæ, tum secundæ sententiæ, & facile soluit argumenta, quæ contra vtramque proponuntur. Hinc patet, quare qui accipit eleemosynam prò missa, non potest illam applicare alteri. Ratio est, quia accepta eleemosyna, tenetur ex iustitia ad applicandum danti totum fructum specialem sacrificij, qui fructus minuitur, si sacrificium applicetur etiam alteri.

QVÆSTIO CCVIII.

De applicatione sacrificij.

1. SVpereſt vt agamus de applicatione sacrificij, ac de dispositione requisita in ijs, prò quibus offertur, vt recipiant fructum sacrificij.

Primò igitur quæri potest, vtrum fructus sacrificij pendeat ab applicatione?

Re-

Respondeo affirmatiuè. Sacrificium enim ex opere operato non prodest, nisi illi, prò quo offertur; sed quod prò aliquo offeratur, pendet ab intentione, siuè applicatione offerentis; ergo &c. Confirmatur: nam sicut sacramentum pendet ab intentione ministri, sic sacrificium, eiusque fructus ex opere operato pendet ab eo, quod sacerdos prò illo sacrificium offerat. Hinc sequitur sacrificium ipsi offerenti ex opere operato non prodesse, nisi prò se offerat.

2. Quæritur secundo, à cuius applicatione pendeat fructus sacrificij.

Respondeo, quod ab applicatione ministri, hoc est sacerdotis. Ratio est, quia sacerdos sacrificans ita est minister sacrificij, sicut qui sacramentum conficit est minister sacramenti; ergo sicut sacramentum pendet ab intentione conficientis, sic fructus sacrificij pendet ab intentione sacrificantis. Hinc sequitur, quod licet etiam alij sacrificium offerant largiori quodam modo, & conentur illud applicare pro se, vel prò alijs, tamen si sacerdos non applicet, frustra sit aliorum applicatio in ordine ad recipiendum fructum sacrificij ex opere operato, licet prosit in ordine ad fructum ex opere operantis.

3. Quæritur tertio, vtrum fructus sacrificij pendeat à voluntate, & applicatione debita, hoc est, quam sacerdos debet habere, an potius à voluntate, & applicatione elicita, hoc est quam sacerdos actu habet?

Respondeo tres esse sententias. Prima, Scoti quodlib. 20. Parag. *de secundo articulo*, & Gabrielis in Can. Missæ lect. 26. littera P. & Q. docet fructum sacrificij pendere à voluntate debita, itaut si sacerdos ex contractu, promissione, vel ex obedientia teneatur applicare sacrificium prò vno, & applicet prò altero, prosit illi, prò quo debet applicari, non autem illi, prò quo actu applicatur.

Secunda sententia aliorum docet, quod si sacerdos debebat ex iustitia applicare vni, & applicat alteri, prodest illi, prò quo applicatur actu, non autē illi, prò quo debebat applicari. At si ex obedientia debebat applicari vni, & applicatur alteri, prodest illi, prò quo debebat ex obedientia applicari, quia voluntas superioris, quæ censetur voluntas Christi, prævalet voluntati sacerdotis, qui est minister Christi.

4. Dicendum cum tertia sententia communi, quam sequitur Vasquez disp. 231. cap. 6. sacrificium prodesse illi, cui de facto applicatur à sacerdote, non autem illi, cui debebat applicari, sed non applicatur. Ratio est, quia minister sacrificij proportionaliter se habet, ac minister sacramenti; sed sacramentum pendet à voluntate, & intentione, quam minister actu habet, non autem à voluntate, quam debet habere; ergo etiam sacrificium, & eius applicatio. Christus enim voluit quoad hoc, vt intentio ministri fit moraliter intentio ipsius Christi, & quoad hoc nō pendeat à voluntate vllius alterius superioris.

5. Quæritur quarto, vtrum cum plures sacerdotes simul consecrant, & offerunt vnum sacrificium, vnusquisque possit illud applicare?

Respondeo affirmatiuè cum Vasquez disp. 231. cap. 6. num. 40. siquidem tunc omnes sunt ministri. Addo tunc illud sacrificium esse virtualiter multiplex quoad effectum, ita vt tantum causet effectum, quantum si singuli offerrent sacrificium distinctum, tum quia sunt plures oblationes, tum quia cum sacrificium habeat valorem infinitum, vt dictum est qu. 85. num. 3. non est ratio, cur non possit vnusquisque applicare fructum integrum talis sacrificij.

6. Quæritur quinto, vtrum cum missa iuxta formam Canonis sacerdotes applicant sacrificium prò omnibus viuis, & defunctis, applicent solum impetrationem, an etiam satisfactionem?

Respondeo probabilius esse, vt docet Vasquez disp. 231. cap. 6. nu. 35. quod applicetur non solum impetratio, sed etiam satisfactio generalis. Ratio est, quia offertur sacrificium, non solum in quantum est impetratorium, sed etiam in quantum est propitiatorium, seu satisfactorium; ergo applicatur non sola impetratio, sed etiam satisfactio generalis, licet specialis relinquatur applicanda prò libito sacerdotis. Confirmatur ex verbis Canonis, quæ videntur applicare sacrificium, non magis vt impetratorium, quam vt satisfactorium.

7. Quæritur sexto, vtrum sacrificium magis prosit illis, quibus applicatur voluntate magis distincta, & speciali. Affirmat Vasquez loco citato; sed mihi probabilior est pars negatiua. Sicut enim effectus sacramenti ex opere operato non pendet ab intentione magis, vel minus explicita, sic nec effectus sacrificij. Solum igitur effectus specialis pendet ab intentione, qua sacerdos vult applicare illum totum, vel partem eius minorem, aut maiorem, siquidem ille, vt diximus, potest conferri vel totus vni, vel diuidi in plures, iuxta voluntatem, & intentionem sacerdotis.

QVÆSTIO CCIX.

De dispositione requisita in ijs, pro quibus sacrificium offertur.

1. Circa dispositionem quæri potest primo, vtrum ad recipiendum fructum huius sacrificij requiratur vt necessaria dispositio, quod is, prò quo offertur, sit baptizatus?

Respondeo, quod requiritur ad recipiendum fructum directè, non autem ad recipiendum indirectè. Et quia ex dictis qu. 83. num. 7. fructus satisfactionis applicatur immediatè, & directè, fructus impetrationis applicatur solum mediatè, & indirectè, ideo ad recí-

recipiendum fructum satisfactionis requiritur baptismus, non autem ad recipiendum fructum impetrationis.

2. Quæritur secundo, vtrum ad recipiendum fructum sacrificij requiratur vt dispositio status viæ?

Respondeo negatiuè, siquidem applicatur non solum prò viuis, sed etiam prò defunctis?

3. Quæritur tertio, vtrum requiratur status gratiæ?

Respondeo, quod ad recipiendum fructum impetrationis non requiritur, siquidem dictum est effectum sacrificij esse etiam remissionem peccati mortalis, primam gratiam, & auxilia ad faciendos actus, quibus obtineamus remissionem mortalium, & primam gratiam.

4. Queritur quarto, vtrum ad recipiendum fructum satisfactionis, ac remissionis pœnæ prò peccatis iam remissis quoad culpam, requiratur status gratiæ?

Respondeo duas esse sententias. Prima Scoti, & aliorum docet eum, qui existit in peccato mortali, posse tum in hac vita, tum in futura, soluere pœnam temporalem per satisfactionem, vel satispassionem prò peccatis iam remissis quoad culpam. Ex hac videtur sequi posse illis sacrificium missæ prodesse ad hunc effectum remittendi pœnam temporalem, licet vt dicit Vasquez, nullus hoc expresè docuerit.

Secunda sententia communis S. Thomæ in 4. dist. 12. qu. 2. art. 2. qu. 2. ad 4. Soti lib. 10. de Iust. & Iure qu. 2. art. 2. ad 3. & aliorum, quos refert, & sequitur Vasquez, docet existentem in peccato mortali non posse per vllam satisfactionem, vel satispassionem obtinere remissionem vllius pœnæ, ac proinde neque per applicationem sacrificij. Iuxta hanc igitur sententiam dicendum dispositionem necessariam ad obtinendam ex sacrificio remissionem pœnæ temporalis esse, vt qui debet illam obtinere, sit in statu gratiæ. Vide Vasquez disp. 232. cap. 7. num. 44.

5. Quæritur quinto, vtrum ad recipiendam remissionem pœnæ temporalis virtute sacrificij, sufficiat status gratiæ, vel requiratur aliqua alia dispositio, puta aliqua deuotio actualis?

Respondeo, quod vt cum communi sententia docet Vasquez loco citato, sufficit status gratiæ, nec requiritur vlla actualis deuotio, nec impedit peccatum veniale actuale. Ratio est, quia sacrificium potest offerri etiam prò ignorantibus, & nullo modo cooperantibus.

6. Quæritur sexto, vtrum sacrificium eo maiorem effectum causet in eo, prò quo offertur, quo ille melius est dispositus ad recipiendum effectum sacrificij.

Respondeo affirmatiuè cum communi sententia, quam sequitur Vasquez loco citato. Ratio est, quia causa in subiecto melius disposito, producit maiorem effectum. Et confirmatur paritate sacramenti, quod subiecto melius disposito confert maiorem gratiam.

7. Quæritur septimo, in quo consistat melior dispositio, qua is, prò quo sacrificium offertur, determinatur ad recipiendum maiorem effectum.

Respondeo, quod est deuotio, non quæcumque, sed quam is, pro quo offertur, habet, vel habuit ad hoc sacrificium: alia enim deuotio videtur esse impertinens, vt ex Caietano docet Vasquez, disp. 232. cap. 7. num. 49. & colligitur ex S. Thoma quæst. 79. art. 5. per hæc verba: *Quamuis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum quantitatem deuotionis.* Qui igitur habet maiorem gratiam habitualem, ex hoc præcisè non recipit maiorem fructum sacrificij. Licet autem effectus pendeat ab intentione offerentis, tamen non augetur ei, pro quo offertur, ex maiori offerentis deuotione. Illi, qui non habet vllum reatum pœnæ, non remittitur vlla pœna. Neque enim potest remitti pœna pro peccatis nondum factis.

QVAESTIO CCX.

Vtrum sacerdotes teneantur aliquoties in anno celebrare?

S. Th. q. 82. art. 10. & qu. 83. art. 2.

1. VT magis explicetur doctrina S. Thomæ art. 2. q. 83. & art. 10. qu. 82. de quatuor est agendum: primo de obligatione, & frequentia celebrandi: secundo de diebus, quibus licet, vel prohibitum est celebrare: tertio de hora celebrandi: quarto demum de celebratione plurium missarum eadem die, de qua agit S. Thomas quæst. 83. art. 2. in responsione ad 5.

Quæritur igitur primo, vtrum sacerdotes obligentur ad aliquoties celebrandum?

Respondeo duas esse sententias. Prima Alexandri, S. Bonauenturæ, Caietani, & aliorum, quos referunt Suarius disp. 80. sect. 1. & Vasquez disp. 232. cap. 1. num. 1. docet, secluso scandalo, & obligatione proueniente ex beneficio, Capellania &c. non obligari sacerdotes ad celebrandum, adeoque posse sine peccato per totam vitam à celebratione cessare. Suarius fatetur hanc sententiam esse probabilem, & nullum contra illam argumentum vrgere, in eamque inclinat Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1.

2. Secunda sententia S. Thomæ 3. parte quæst. 82. art. 10. vtriusque Soti, & Paludani, Maioris, aliorumque, quos referunt, & sequun-

quuntur Suarius, & Vasquez loco citato, docet sacerdotem ex vi præcisa suæ ordinationis obligari ad aliquoties celebrandum, adeoque peccare, si aliquoties non celebret.

3. Dicendum cum secunda sententia: sacerdotes per se obligantur ad aliquoties celebrandum, adeoque si nunquam celebrent, peccant. Probatur primo ex Tridentino sess. 22. cap. 1. in quo loquens de Christo, qui in vltima cæna eucharistiam instituit, & Apostolos sacerdotes ordinauit, dicit: *Et ijsdem, eorumque in sacerdotio successoribus, vt offerrent præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem*; idemque docet can. 2. ergo iuxta Tridentinum Christus præcepit sacerdotibus, vt aliquando sacrificium offerrent. Probatur secundo ratione, quam S. Thomas affert quæst. 82. art. 10. in corpore. Nam vnusquisque tenetur vti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, iuxtà illud Apostoli 1. ad Corint. 6. *Videte, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*; sed opportunitas sacrificandi desumitur, non solum per ordinem ad fideles, quibus oportet sacramenta ministrari, sed etiam per ordinem ad Deum, cui offertur sacrificium eucharisticum; ergo etiamsi sacerdos non habeat curam animarum, debet aliquando Deo sacrificium offerre, ideoque 2. Machab. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, *quod iam non circa altarii officia dediti erant, contempto templo, & sacrificijs neglectis*: & Ambrosius in quadam oratione dicit: *grauius est, quod dum peccata metuimus, etiam sacrificia non reddamus*. Confirmatur: nam Pius V. iussit abradi eam partem Commentarij in art. 10. quæst. 82. in qua Caietanus negabat dari hanc obligationem: ergo signum est, quod illam opinionem Caietani existimauit improbabilem.

4. Quæritur secundo, vtrum hoc præceptum obliget sub mortali, an solum sub veniali?

Respondeo cum communiori sententia, quam sequitur Vasquez, quod obligat sub mortali. Ratio est, quia præceptum de re graui obligat sub mortali; sed præceptum aliquoties celebrandi est de re graui; ergo obligat sub mortali. Confirmatur: nam sicut præceptum communionis Paschalis, cum sit de re graui, obligat sub mortali, sic præceptum aliquoties celebrandi, cum sit de re graui, obligat sub mortali?

5. Quæritur tertio, vtrum sacerdotes obligentur ad quotidie celebrandum?

Respondeo negatiuè cum omnibus Theologis contra aliquos Iurisperitos, quos reijcit Syluester, verbo *Missa* 1. quæst. 9. Ratio est, quia nullum est fundamentum huius obligationis ad quotidiè celebrandum. Et confirmatur ex praxi; siquidem plurimi sacerdotes timoratæ conscientiæ non quotidiè celebrant.

6. Quæritur quarto, quoties in anno, vel in vita sacerdotes celebrare teneantur?

Respondeo doctores communiter conferre, quod obligentur ad celebrandum quater, aut quinquies singulis annis, idemque videtur sequi ex opinione S. Thomæ, qui docet, quod tenentur celebrare, saltem in præcipuis festiuitatibus, in quibus fideles communicare consueuerunt, quæ festiuitates sunt quatuor, aut quinque: Paschæ nimirum, Pentecostes, Natalis Domini &c.

7. Quæritur quinto, vtrum detur obligatio determinata sacrificandi in præcipuis festiuitatibus Paschæ, Pentecostes &c. Respondeo non dari, cum nullibi inueniatur hoc præceptum diuinum, vel Ecclesiasticum. S. Thomas dicens, quod obligantur celebrare in præcipuis festis, debet intelligi, nisi aliis diebus quater, aut quinquies celebrando, huic obligationi satisfecerint. Videri potest Vasquez disp. 232. cap. 1. Tridentinum tamen consulit ad celebrandum saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus. Nam sess. 23. cap. 14. dicit: *Curet Episcopus, vt ij, ninirum sacerdotes, saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt suo muneri satisfaciant, missas celebrent.*

8. Aduertit autem Vasquez disput. 232. cap. 1. in fine, multo magis expedire sacerdotibus frequentius celebrare, quam laicis frequentius communicare; neque ad celebrandum quotidie eam in sacerdotibus requiri sanctitatem, quæ requiritur in laicis ad communicandum quotidie, vel bis in hebdomada: siquidem sacrificare conuenit sacerdotibus ex officio, non solum in suam, sed etiam in communem populi vtilitatem.

9. Potest opponi exemplum aliquorum sanctorum Patrum, qui cum essent sacerdotes, vixerunt in solitudine, ac nunquam, vel saltem per plures annos non celebrarunt.

Respondeo, quod primo illi non erant sacerdotes. Secundo dico, quod S. Paulus Heremita, & quidam alij non solum non celebrarunt, sed neque eucharistiam susceperunt; ergo argumentum probaret negari præceptum sumendi aliquoties eucharistiam. Tertiò dico, quod illi multa fecerunt ex speciali Dei instinctu, quæ sine speciali instinctu non possunt licitè fieri.

QVAESTIO CCXI.

Quibus diebus liceat celebrare?

1. COntrouersia est solùm de tribus vltimis diebus hebdomadæ maioris; siquidem constat apud omnes cæteris omnibus anni diebus posse celebrari, vt patet ex canone *visum, de consecratione*, & ex canone *iteratum* de consecrat. dist. 2.

Quæritur igitur, vtrum feria quinta maioris hebdomadæ possit celebrari missa?

Re-

Respondeo Marcellum Francolinum lib. de horis Canonicis, cap. 30. num. 4. docuisse ea die non posse alium celebrare, quam Præpositum Ecclesiarum, idque probat solum ex consuetudine, quam conatur colligere ex libro, cui Titulus *Ordo Romanus*, ex Alcuino lib. de diuinis officijs, cap. de cæna Domini, & alijs.

2. Dicendum cum communi sententia, quam pluribus auctoribus relatis, sequuntur Suarius disp. 80. sect. 2. Vasquez disput. 232. cap. 2. num. 14. Cardinalis de Lugo disput. 20. num. 14. neque iure scripto, neque ex consuetudine vetitum est feria quinta maioris Hebdomadæ sacerdotibus priuatas missas celebrare. Quod non sit vetitum iure scripto, probatur, quia nullum inuenitur tale ius, vt Francolinus etiam fatetur. Quod non sit vetitum consuetudine, probatur; nam licet sit consuetudo satis frequens, & antiqua, vt in cæna Domini omnes præsbyteri de manu Præpositi communicent in quauis ecclesia, ad repræsentandos Apostolos, qui eucharistiam receperunt à Christo, tamen hæc consuetudo non potuit vnquam obtinere vim legis, cum sit etiam consuetudo satis frequens, vt & Romæ, & in alijs locis sacerdotes celebrent missas priuatas. Missæ tamen priuatæ non debent celebrari, postquam corpus Christi repositum est in reconditorio, quod vocatur *sepulchrum*, quia ab illa hora incipit officium Parasceues, in quo missæ celebrari nequeunt, vt notat Vasquez loco citato num. 16.

3. Quæritur secundo, vtrum requiratur licentia Præpositi Ecclesiæ ad hoc, vt alij sacerdotes celebrent in cæna Domini missas priuatas.

Respondeo negatiuè, vt contra Sotum in 4. distinct. 3. quæst. 2. art. 2. docet Vasquez disp. 232. cap. 2. num. 14. Cum enim talis celebratio, neque iure scripto, neque consuetudine sit vetita, non est, cur requiratur talis licentia.

4. Quæritur tertio, vtrum in Parasceue, seu feria sexta maioris Hebdomadæ possit celebrari missa?

Respondeo certum esse apud omnes in Parasceue non posse vllam missam celebrari, eucharistiam consecrando, prout ad missæ essentiam requiritur, sed in qualibet ecclesia vnum tantum sacerdotem debere sub sola specie panis communicare ex præsanctificatis, hoc est die antecedenti consecratis, & ad hunc finem in reconditorio conseruatis. Ita statuitur canone *Sabbato* 13. de consecrat. ex Innocentio Primo in epistola ad Decentium, in qua dicitur: *Iam vtique constat Apostolos biduo isto in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occultauisse. Quo vtique non est dubium in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio ecclesiæ habeat isto biduo sacramenta non penitus celebrari*; sed sacramenta celebrari idem est, ac sacrificium offerri; ergo Innocentius statuit ex antiqua consuetudine biduo illo, in quo includitur feria sexta, sacrificium missæ non debere offerri.

5. Quæritur quarto, vtrum si in feriam sextam maioris hebdomadæ incidat dies festus, puta Annunciationis, obligentur fideles ad audiendam missam illam, quæ celebratur sine consecratione.

Respondeo Vasquez affirmare. Sed negandum est cum Cardinali de Lugo disp. 20. sect. 1. num. 5. qui pro se offert declarationem Congregationis Rituum 19. Februarij 1622. ex Gauanto in rubricis missalis, parte 4. tit. 9. num. 14. Ratio est, quia præceptum est audiendi missam; sed illa, quæ celebratur in Parasceue, non est missa, quia in ea non consecratur, cum consecratio sit de essentia sacrificij; ergo &c.

6. Quæritur quinto, vtrum in die Parasceues liceat populo eucharistiam sumere.

Respondeo certum est, quod potest, & debet dari infirmis per modum viatici, cum ad hunc finem conseruetur. Francolinus loco supra citato negat. Vasquez disput. 232. cap. 2. num. 21. docet neque iure scripto, neque consuetudine introductum esse vllum præceptum obligans fideles ad non communicandum in die Parasceues. Innocentius enim, dum prohibet celebrationem sacramentorum, prohibet solùm sacrificium, quod ea die celebrari non potest. Docet igitur, quod cessante scandalo, & sinistra aliqua suspicione, posset aliquis ex causa, vel ex deuotione præsertim priuatim eucharistiã sumere.

7. Quæritur sexto, vtrum in Sabbato Sancto, præter missam solemnem, quæ canitur in qualibet ecclesia, possint etiam alij sacerdotes missas priuatas celebrare.

Respondeo duas esse sententias. Prima Marcelli Francolini loco citato, quam sequitur Vasquez disp. 332. cap. 2. nu. 23. est negatiua. Secunda Suarij disp. 80. sect. 2. & Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1. est affirmatiua.

8. Dicendum cum secunda sententia; Possunt in die Sabbati Sancti sacerdotes suas priuatas missas celebrare. Probatur: nam eatenus non possent, quatenus obstatet præceptum scriptum, vel consuetudo, quæ vim habeat præcepti; sed neutrum obstat; ergo &c. Probatur prima pars minoris. Nam si obstaret præceptum scriptum, maximè quia vt statuitur Can. *Sabbato*, citato num. 4: biduo vltimo maioris hebdomadę non deberent missæ celebrari; sed hoc non obstat; ergo &c. Probatur minor: nam huic decreto quoad Sabbatum Sanctum derogatum est consuetudine, & introductum, vt Sabbato Sancto celebretur missa, vt de facto fit; ergo &c.

9. Respondet Vasquez, antiquitus celebratam fuisse missam illam post mediam noctem sequentem, ac deindè introductum, vt celebretur mane Sabbati Sancti; sed ea nocte celebrabatur vnica missa; alioquin die domi-

nico non potuissent sacerdotes celebrare missam dominicæ, cum iam celebrassent aliam missam post mediam noctem, & non possent celebrari duæ missæ; ergo &c.

10. Sed contra: nam falsum est, quod illa missa celebraretur post mediam noctem Sabbati Sancti, adeoque initio diei dominicæ. Vt enim docet S. Thomas quæst. 83. art. 2. ad 4. missa illa celebrabatur, non post mediam noctem, sed initio noctis spectante ad diem Sabbati; idemque confirmat Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1. num. 16. ex ordine Romano, ex Rabano Mauro, Hugone de S. Victore, & aliis, quos sequitur Gauantus parte 4. in rubricis missalis, tit. 10. num. 45. Confirmatur: nam sequeretur, quod in oppidis paruis, vbi sæpè est vnicus sacerdos, non potuisset illa die Paschæ celebrare missam; siquidem iam celebrasset post mediam noctem; vel debuisset eodem die celebrare duas missas.

11. Hinc retorquetur argumentum. Missa enim in Sabbato Sancto celebrabatur initio noctis, post solis occasum, apparente prima stella; sed ea hora præter missam solemnem celebrabantur etiam missæ priuatæ, vt constat ex Micrologio cap. 53. de Sabbato Sancto, vbi dicitur: *Post baptismum presbyteri possunt missam, si necesse fuerit, celebrare*; ergo sicut consuetudine introductum est, vt missa solemnis anticipetur, & celebretur mane, sic missæ priuatæ possunt mane celebrari. Sensus igitur præcepti Innocentij Primi non celebrandi missam biduo vltimo maioris hebdomadæ erat, vt non celebraretur feria sexta, & die Sabbati vsque ad noctem; initio enim noctis celebrabatur missa solemnis, & etiam priuatæ; sed hoc præceptum abrogatum est consuetudine contraria, & contrario præcepto, quod habetur in missali, missam illam celebrandi, non vespere, sed mane; ergo etiam priuatæ missæ possunt celebrari mane.

12. Probatur iam secunda pars minoris, quod neque detur consuetudo habens vim legis non celebrandi missas priuatas in Sabbato Sancto. Nam multi sacerdotes etiam pij celebrant missas priuatas die Sabbati Sancti, adeoque impediunt, & semper impedierunt, ne consuetudo illa satis communis obtinere possit vim legis, præsertim cum celebrent Episcopis scientibus, & non contradicentibus. Confirmatur: nam occurrente in Sabbato Sancto die festo, solent Episcopi iniungere, vt celebrentur missæ priuatæ; non possent autem id iniungere contra præceptum ecclesiæ vniuersalis; siquidem inferior non potest dispensare in lege maioris, immo superioris, nec præcipere aliquid contrarium legi superioris.

13. Quæritur septimo, qua hora possint celebrari missæ priuatæ die Sabbati Sancti?

Respondeo, quod aliqui docent non posse celebrari ante solem. Cardinalis tamen de Lugo censet oppositum disput. 20. sect. 1. num. 22. siquidem viri etiam pij celebrant etiam primo mane.

QVAESTIO CCXII.

Qua hora possint celebrari missæ.

1. QVæritur primo, qua hora diei missæ possint incipere.

Respondeo, quod secluso priuilegio, vel casu necessitatis, non possunt celebrari ante auroram, sed possunt incipiente aurora, vt docet S. Thomas 3. parte quæst. 83. artic. 2. ad 4. aliique auctores, quos referunt, & sequuntur Suarius disput. 80. sect. 4. Vasquez disp. 232. cap. 3. num. 26 Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1. num. 31. & alij. Probatur: nam quamuis nulla extet lex scripta, tamen longissimi temporis vsu consuetudo habens vim legis introducta est, & in rubricis missalis Romani expressa, titulo *de hora celebrandi missam*, in quo dicitur horam celebrandi missas priuatas (nam de solemnibus alia est ratio) esse ab aurora vsque ad meridiem. Docet tamen Gabriel lect. 14. in canonem missæ, in Germania hieme hora sexta post mediam noctem, quando tenebræ adhuc sunt, missas celebrari, adeoque hanc consuetudinem non celebrandi ante auroram non esse vniuersalem. Immo etiam in Belgio, & Gallia aquitanica, testatur Nenarrus dari consuetudinem dicendi missa ante auroram pro operarijs. Licet ergo Telesphorus, vt refertur can. *nocte sancta*, de consecr. dist. 1. dicat. *Reliquis temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ, quia eadem hora dominus crucifixus est, & super Apostolos Spiritus Sanctus descendisse legitur*; tamen hoc decretum quoad hanc partem contraria consuetudine est abrogatum, vt docet Vasquez loco citato.

2. Quæritur secundo, quid intelligatur nomine auroræ, antè quam non licet celebrare missas.

Respondeo cum communi, & vera sententia, quam sequitur Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1. num. 31. non intelligi ortum Solis, sed primam eius irradiationem in nostro Hemisphærio, quæ diuersis temporibus magis, aut minus præcedit ortum Solis. Mense enim Martij præcedit Solem per horam, & quadrantem; mense Iunio per duas horas, & quadrantem; mense Februario, & Septembri per horam, & dimidiam; aliquando per horam, & tres quadrantes, aliquando per duas horas.

3. Quæritur tertio, vtrum sufficiat aliquam missæ partem durare vsque ad auroram, an requiratur, vt non inchoetur ante auroram.

Respondeo Suarium disp. 80. sect. 4. docere posse missam, secluso priuilegio, inchoari

choari ante auroram, ita vt finiatur in aurora. Probari potest hæc sententia. Nam terminus celebrandi missam in rubricis missalis assignatus est ab aurora vsque ad meridiem; sed sufficit, vt missa inchoetur ante meridiem, licet penè tota duret post meridiem, & finiatur penè semihora post meridiem; ergo à pari. Vasquez è conuerso existimat non posse missam inchoari ante auroram, & hanc opinionem existimo veram. Ratio est, quia assignantur duo termini inchoandi missam; ergo sicút missa non potest inchoari post meridiem, sic neque ante auroram, vt etiam suadet consuetudo, in qua fundatur hæc lex.

4. Quæritur quartò, an ex iure communi aliquibus diebus licitum sit missam celebrare ante auroram, vel post meridiem.

Respondeo, quod in nocte natiuitatis Dominicæ licet omnibus celebrare missam immediatè post mediam noctem, vt statuit Telesphorus Papa, & refertur Canone *Nocte sancta* de consecrat. dist. 1. Antiquitus etiam missa Sabbati sancti debebat celebrari post meridiem, immò post occasum Solis, vt docet Leo in epist. 79. quæ est ad Dioscorum, & refertur Canone *Cùm à Patribus*, dist. 75. Sed hæc consuetudo contraria consuetudine est abrogata, iuxta dicta qu. 211. num. 11. & sequentibus.

5. Quæritur quintò, an in nocte natiuitatis Dominicæ omnes tres missæ possint celebrari ante auroram, an solum prima?

Respondeo cum Suario disp. 80. sect. 4. Vasquez disp. 232. cap. 3. Cardinali de Lugo disp. 20. sect. 1. num. 26. omnes tres posse dici ante auroram. Probatur: nam Telesphorus Canone citato absolutè concedit, vt in nocte natiuitatis Dominicæ ante auroram missæ celebrentur. Confirmatur consuetudine, quæ iam est recepta, præsertim quia alioquin in tanta sacerdotum multitudine, vix sufficeret tempus, vt omnes tres missas celebrarent, si secundam, & tertiam deberent inchoare ab aurora. Quod dicitur in Missali *secunda, & tertia dicantur post auroram*, intelligi debet de solemnibus, propter mysteria specialia explicata à S. Thom. qu. 83. art. 2. ad 2.

6. Quæritur quintò, vtrum in casu necessitatis, puta cùm dandum esset viaticum ægroto, alioquin morituro sine viatico, possit missa celebrari ante auroram.

Respondeo affirmatiuè, vt docent Doctores communiter. Ratio est, quia hæc lex, præsertim cum sit sola consuetudine introducta, non videtur cum tanto rigore intelligenda, vt comprehendat illum casum. Facundez in primum præceptum Ecclesiæ, lib. 3. cap. 18. num. 15. limitat id, vt non celebretur statim post mediam noctem, sed summo mane ante lucem. Sed Vasquez disp. 232. cap. 3. num. 30. quem sequitur Cardinalis de Lugo disput. 20. sect. 1. num. 26. reijcit illam limitationem, ac docet statim post mediam noctem in eo casu necessitatis posse missam celebrari.

7. Quæritur sexto, quinam habeant priuilegium celebrandi missam ante auroram?

Respondeo Religiosos societatis à Gregorio XIII. habere priuilegium, vt ex superioris licentia, itineris, vel legitimi impedimenti causa, possint vna hora ante auroram celebrare. Communiter etiam admittitur, quod Episcopus itineris causa, vel ipse, vel alius coram ipso, vna hora ante auroram missam celebret, licet hoc priuilegium non inueniatur expressum in iure. Conceditur idem priuilegium aliquando etiam Cardinalibus. Videri potest Vasquez disp. 232. cap. 3. num. 28. & Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 2. num. 27.

8. Quæritur septimò, vsque ad quam horam diei possint missæ celebrari.

Respondeo Nauarrum in summa, cap. 25. num. 85. docere, quod etiam nostris temporibus licet sacerdoti missam celebrare vsque ad horam nonam, quæ est tertia post meridiem, dummodo ante illam incipiat. Probat primo: nam ea hora Christus in cruce mortuus est; ergo congruè vsque ad illam horam missæ celebrantur in memoriam ipsius mortis. Secundo probat, quia nullum ius, & nulla ratio obstat, quo minus, cessante scandalo, & sinistra opinione, possit illa hora celebrari. Tertiò probari potest ex Concilio Cabillonensi, & refertur Canone *solent* de consecrat. dist. 1. Quartò probari potest auctoritate plurimorum scholasticorum, & etiam S. Thomæ, qui citatur à Vasquez, disp. 232. cap. 4. n. 34.

9. Dicendum cùm opinione communi, quam sequitur Vasquez disp. 232. cap. 4. licet temporibus antiquis, præsertim in diebus ieiunij, missæ possent celebrari vsque ad horam nonam, tamen ex consuetudine iamdiù introducta, & ex rubricis missalis, missæ non possunt inchoari post meridiem, & ad summum, secluso priuilegio, possunt inchoari paulo post meridiem. Patet ex consuetudine, & ex rubricis missalis. Quando tamen in quibusdam solemnitatibus missa solemnis protrahitur post meridiem, durante missa solemni, possunt inchoari missæ priuatæ, vt patet etiam ex consuetudine. Ad decretum Concilij Cabillonensis dicendum, illud contraria consuetudine iam fuisse abrogatum. Ad auctoritatem S. Thomæ, & scholasticorum, respondet Vasq. eos loqui de hora, qua in diebus ieiunij recitatur nona, quæ hora non est tertia post meridiem, sed circa ipsum meridiem.

10. Quæritur octauo, vtrum in casu necessitatis, puta ad dandum viaticum ægroto alioquin sine viatico morituro, possit missa inchoari post meridiem?

Respondeo, quod potest à sacerdote ieiuno celebrari vsque ad horam nonam, hoc est tertiam post meridiem, non autem post, vt docet Vasquez disp. 232. cap. 4. num. 4. qui pro hoc casu veram existimat opinionem Nauarri.

11. Quæritur nono, quinam habeant priui-

uilegium celebrandi missam post meridiem?

Respondeo eos, qui habent priuilegium celebrandi vna hora ante auroram, habere etiam priuilegium celebrandi vna hora post meridiem, quales sunt Religiosi penè omnes, saltem ex participatione priuilegiorum concessorum alijs religiosis, vt docet Vasquez disp. 232. cap. 4. num. 37.

QVÆSTIO CCXIII.

Quandonam liceat celebrare plures missas eadem die?

1. QVæritur primo, vtrum iure naturali, vel diuino prohibita sit celebratio plurium missarum eadem die?

Respondeo negatiuè, cum celebratio plurium missarum eadem die ex natura rei nō sit illicita, & nullum detur ius diuinum id prohibens. Confirmatur: nam tempore Vualfridi Strabonis licitum erat eadem die plures missas celebrare, vt ipse latè ostendit libro de rebus Ecclesiasticis, cap. 21. vbi adducit exemplum Leonis Papæ, de quo refertur septem, vel nouem missas vna die celebrasse, & exemplum S. Bonifacij Archiepiscopi, & martyris, de quo idem refertur. Videri potest Vasquez disp. 132. cap. 4. num. 42.

2. Quæritur secundo, quo iure prohibita fuerit celebratio plurium missarum eadem die?

Respondeo aliquos existimasse id prohibitum fuisse ab Alexandro secundo, vt refertur de consecrat. dist. 1. Canone *sufficit*. Sed vt putat Vasquez ex eo Canone non colligitur hæc prohibitio. Videntur igitur id apertè prohibuisse Innocentius Tertius, capite *consuluisti*, & Honorius Tertius cap. *Referente, de celebratione missarum*, in quibus statuitur, ne eodem die, excepto die natiuitatis, plures missæ ab eodem sacerdote cuiuscumque status, & dignitatis celebrentur. S. igitur Thomas, qui vixit post illos duos Pontifices, dum 3. p. qu. 83. art. 2. ad 2. dicit, eodem die aliquando celebrari duas missas, alteram de die, alteram pro ieiunio, vel pro mortuis, intelligendus est, vt celebrentur à duobus sacerdotibus, vt ex Soto explicat Vasquez disp. 232. n. 44.

3. Quæritur tertio, an, & in quibus casibus necessitatis possit idem sacerdos plures missas eadem die celebrare?

Respondeo, quod ipse Innocentius loco citato excipit casum necessitatis. Plures casus necessitatis affert Cardinalis de Lugo, disp. 20. sect. 1. num. 44. Primus est, cum necesse esset celebrare ad dandum viaticum ægroto. Quæ enim possit esse vrgentior necessitas? Aduertit autem Cardinalis de Lugo hunc casum rarissimè, & vix vnquam posse contingere. Vel enim sacerdos, qui semel celebrauit, iam accepit ablutionem, & tunc non potest iterum celebrare, cum non sit ieiunus; vel non accepit, & potest, ac debet partem hostiæ conseruare ad communicandum ægrotum; ergo solùm potest casus euenire medio tempore, postquam sumpsit hostiam, sed adhuc non accepit ablutionem.

4. Secundus casus est, cum finita missa superuenit Episcopus, vel Princeps. Tertius similis, si superuenit funus defuncti, quem non decet absque missa sepeliri. Quartus, si eadem die occurrat duplex officium, alterum de festo, alterum de vigilia. Sed Cardinalis de Lugo reijcit tres istos casus. Nam non est sufficiens necessitas, vt Episcopus, aut Princeps audiat sacrum, quia si non potest audire missam, excusatur à peccato. Similiter non est necessarium, vt mortuus sepeliatur cum missa, ac multo minus, vt dicatur duplex missa de duplici officio.

5. Quintus casus est, quando sacerdos habet duas ecclesias parochiales, quibus solus absque coadiutore ministrat, & in vtraque est populus auditurus missam. Tunc enim vt omnes concedunt, & seruatur in praxi, potest, ac debet celebrare duas missas. Sextus casus est, quando ob solemnitatem non potest vnica missa satisfieri conuentui populi concurrentis: aut quando multi peregrini adueniunt, missa finita. Vasquez tamen, & Suarius negant in hoc casu posse celebrari plures missas; quia licet necesse sit prouideri necessitati permanenti, & habituali communitatis, tamen non est necesse prouideri ijs, qui in aliquo casu per accidens missam non audiunt, & propter eos mutare ritum sacrificandi: & hanc sententiam sequitur Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1. num. 46. Facilius hoc admittitur cum Laymann, & alijs, pro Anglia, Hibernia, & alijs Prouincijs, in quibus non potest vnus sacerdos vnica missa satisfacere catholicis. Illa enim est necessitas permanens, & habitualis. Septimus casus est, quando nuptiæ sunt benedicendæ. Sed casus videtur metaphysicus. Vt autem notat Suarius contra aliquos, in casu necessitatis possunt celebrari non solum duæ, sed etiam tres, aut plures missæ. Videri etiam potest Vasquez disp. 232. cap. 4.

6. Quæritur quarto, quibus diebus iure communi concedatur celebrare plures missas?

Respondeo, quod nocte natalis Domini. Addit Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 1. n. 43. sacerdotes in Regno Valentiæ habere priuilegium celebrandi duas missas in die commemorationis omnium defunctorum.

7. Dubitatum fuit Romæ, vtrum Cardinalis, qui vt Diaconus ministrat Summo Pontifici in die natalis Domini, & sumit eucharistiam sub vtraque specie, si sit sacerdos, possit deinde duas saltem missas celebrare. Cardinalis de hoc consultus respondit, quod nisi Pontifex peculiariter pro eo dispenset, non potest ea die celebrare vllam missam. Ratio est, quia licet in iure permittatur, vt sacerdotes

dotes ea die celebrent tres missas, & ter se communicent in missa, non permittitur, vt si celebrauerint, iterum sumant eucharistiam, deindè celebrent missam. Ita docet disput. 20. sect. 1. num. 43.

QVAESTIO CCXIV.

De loco sacro, & idoneo ad celebrandum necessario?

1. SAnctus Thomas postquam art. 2. qu. 83. egit de tempore idoneo ad sacrificium eucharistiæ, art. 3. agit de loco sacro idoneo ad idem sacrificium, & de vasis, & vestibus sacris ad idem requisitis. Vt explicetur doctrina articuli, agendum est primo de loco sacro: secundo de altari: tertio de ornatu altaris: quarto de vasis, & vestibus sacris ad celebrandum necessarijs: & primo de loco.

Quæritur igitur primo, vtrum detur præceptum non celebrandi, nisi in ecclesia consecrata?

Repondeo, quod antiquitus dabatur hoc præceptum, vt probat S. Thomas relatus art. 3. ex capite *Nullus Presbyter* de consecr. dist. 1. & probatur etiam ex cap. *missarum* de consecrat. tit. 2. Verum, vt ex Soto in 4. dist. 13. qu. 2. art. 3. aduertit Vasquez disp. 232. cap. 1. consuetudine iam obtentum est, vt ad celebrandum sufficiat ecclesia benedicta, immo & erecta auctoritate Pontificis, vel Episcopi: immo sufficiat vt Episcopus in propria diœcesi deputet ad hunc finem Oratorium, vt constat ex cap. *missarum* de consecr. dist. 1. Immo hæc facultas deputandi oratoria ad diuinum tantum cultum, in eisque missas celebrandi, communicata est etiam religiosis, eamque Gregorius XIII. concessit societati nostræ, vt habetur in compendio nostrorum priuilegiorum, verbo *Oratoria*.

2. Aduertit tamen Nauarrus, ex eoque Vasquez loco citato, hanc facultatem episcoporum deputandi ad celebrandas missas loca non consecrata, neque benedicta, restrictam fuisse à Tridentino sess. 22. in decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione missæ, per hæc verba. *Neque patiantur priuatis in domibus, aut omnino extra ecclesias, & ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria ab ijsdem Ordinarijs designanda, & visitanda, sanctum hoc sacrificium à secularibus, & regularibus quibuscumque peragi.*

3. Quæritur secundo, vtrum occurrente aliqua necessitate, etiam sine licentia episcopi, possit celebrari missa in loco honesto, ac non consecrato, nec diuino cultui tantum dedicato.

Respondeo affirmatiuè, vt patet ex consuetudine. Nam cum magna multitudo hominum ex occasione festi ad aliquam ecclesiam paruam conuenerit, vt omnes audiant missam, potest celebrari extra ecclesiam. Similiter potest celebrari in castris, & pro nauigantibus potest celebrari in littore. Hinc patet consuetudine derogatum fuisse canonibus antiquis, in quibus dicitur, sine summa, vel magna necessitate celebrare extra ecclesiam consecratam, vel benedictam, non licere.

4. Quæritur tertio, vtrum sit peccatum mortale extra casus iure permissos celebrare in loco alioquin honesto, sed ad diuinum cultum non deputato.

Respondeo affirmatiuè, vt contra Sotum docet Vasquez disp. 233. cap. 1. num. 8. Ratio est, quia cum materia sit grauis, præceptum hoc obligat grauiter.

5. Quæritur quarto, vtrum possit celebrari in ecclesia violata, & polluta.

Respondeo, quod non potest, & grauiter peccat, qui celebrat in ecclesia polluta, vel violata. Polluitur autem ecclesia quinque modis: primo per effusionem iniuriosam sanguinis humani: secundo per homicidium, iniuriosum, siue fiat cum effusione, seu absque effusione sanguinis: tertio per voluntariam seminis humani effusionem extra actum coniugalem: quarto per sepulturam hominis excommunicati: quinto per sepulturam hominis infidelis. His polluuntur ecclesiæ, non autem oratoria in domibus priuatis. Videri potest Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 2. num. 52. & sequentibus.

6. Quæritur quinto, vtrum possit celebrari in mari?

Respondeo, quod re diligenter examinata, ex licentia tacita, vel expressa summi Pontificis, auctoritate episcoporum, fuit introducta consuetudo, vt in nauibus Indicis orientalibus, & occidentalibus celebretur in mari, cum possit vitari periculum effusionis sanguinis Christi, & aliorum incommodorum. Cum autem petita fuisset à summo Pontifice facultas pro triremibus in mari mediterraneo celebrandi, saltem in triremi regia, fuit negata, quia nec est eadem necessitas pro triremibus, quæ frequenter ad terram appellunt, sicut de nauibus Indicis, nec triremes sunt ita aptæ ad missas celebrandas sine periculo effusionis sanguinis Christi, sicut grandiores illæ naues.

QVÆSTIO CCXV.

De altari ad celebrandum necessario?

1. PEtrus Martyr libro contra Gardinerum, parte 3. in responsione ad obiectum 16. docuit nullum debere esse altare in ecclesia: & hæretici nostri temporis altaria demoliuntur, ac pro illis mensas conuiuales substituunt. Fundamentum est, quia existimant in missa non offerri vllum sacrificium; sed altare requiritur solum ad sacrificium; ergo &c. Contra illos Bellarminus tom. 2. lib. 1.

lib. 1. de missa, cap. 16. probat semper in ecclesia Dei pro missa celebranda fuisse altaria, ex quo infert in missa offerri verum sacrificium, cum altare apud omnes nationes fiat in ordine ad sacrificium. Quia verò eucharistia habet rationem tum sacrificij, tum spiritualis conuiuij, ideo altare vocatur etiam mensa ab Apostolo 1. ad Cor. 11.

2. Posito, quod ad missam celebrandam requiratur altare, quæritur primo, quale debeat esse altare?

Respondeo, quod ad missam requiritur altare consecratum lapideum, siue fixum sit in aliquo loco, seu deferri possit in quemlibet locum, qualis est lapis, qui vulgo dicitur *ara* tantæ magnitudinis, vt calicem, & hostiam capere possit. Quamuis enim in iure statutum sit, vt altare non sit ligneum, sed lapideum, nullibi præceptum est, vt sit fixum. Dum igitur capite vltimo de priuilegijs in 6. conceditur episcopis, vt vtantur altari viatico, quod in diuersa loca deferri possit; priuilegium non consistit in hoc, vt eo genere altaris vtantur, cum id iure communi non sit vetitum, sed consistit in hoc, vt in quouis loco honesto possint eo vti ad missam celebrandam; quod priuilegium concessum fuit etiam Patribus Societatis, dum in missionibus sunt.

3. Quæritur secundo, à quo tempore præceptum fuerit, vt altare non sit ligneum, sed lapideum?

Respondeo, quod vt legitur in festo dedicationis Basilicæ Lateranensis 9. Nouembris, Syluester cum altare ligneum, quo vsi fuerant Apostoli, & Romani Pontifices, in Basilica Lateranensi collocasset, & decreuisset, vt in eo nullus, nisi Pontifex Romanus celebraret, statuit, vt deinceps altaria non essent lignea, sed lapidea. Idem post Syluestrum statutum est decretis quibusdam Conciliorum prouincialium, quæ habentur apud Gratianum de consecr. dist. 1. & apud alios. Altaris lapidei mentionem faciunt Chrysostomus hom. 20. in posteriorem epistolam ad Corinthios, Gregorius Nyssenus orat. de baptismo, Augustinus sermone 255. de tempore, quos refert Vasquez disput. 233. cap. 1. num. 11.

4. Quæritur tertio, vtrum, & à quo altare debeat esse consecratum?

Respondeo, quod vt statuitur in decretis, quæ referuntur à Gratiano de consecr. dist. 1. debet esse consecratum ab episcopo, vel ab alio sacerdote habente hanc facultatem à summo Pontifice, qui rarissimè illam concedit; licet Paulus tertius anno 1545. concesserit Presbyteris societatis in remotissimis partibus degentibus, vt altaria possint consecrare, si ibi non fuerit episcopus catholicus. Est peccatum graue celebrare in altari non consecrato: & licet summus Pontifex possit in hoc præcepto dispensare, non legitur vnquam dispensasse.

5. Quæritur quarto, quo pacto altare consecrationem amittat?

Respondeo, quod altare viaticum, immo etiam fixum, si frangatur, ita vt nulla pars eius capiat calicem, & hostiam, amittit consecrationem, & euadit ineptum ad hoc, vt iterum consecretur, vt statuitur cap. *Quidam dubijs, de consecratione ecclesiæ, vel altaris*. Secundo eodem capite, & capite *lignis, de consecratione ecclesiæ, vel altaris*, & cap. *Si motum*, de consecratione, statuitur, vt si altare fixum motum fuerit, iterum consecretur. Id tamen Vasquez disputat. 233. capit. 2. Syluester, & alij, ita intelligunt, vt tunc altare amittat consecrationem, quando mutata fuerit eius forma: cum autem forma non mutata, translatum fuerit in alium locum, non amittat consecrationem. Dicunt autem tunc mutari formam altaris, cum mensa superposita ab inferioribus lapidibus separatur. Addit Vasquez can. *si motum* de consecr. dist. 1. statui, vt si altare fuerit motum, non solum altare, sed etiam ecclesia iterum consecretur, sed huic iuri derogatum deinde esse consuetudine contraria, vt definit Alexander III. cap. 1. de consecr. ecclesiæ, vel altaris. Tertio altare mobile amittit consecrationem per hoc, quod frangatur ita, vt nulla eius pars sufficiat ad capiendum calicem simul, & hostiam; eo enim ipso remanet ineptum ad munus altaris. Si autem separatur à ligno, cui inclusum est, non amittit consecrationem, vt contra Paludanum docet Vasquez loco citato, & Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 2. n. 70.

6. Quæritur quinto, vtrum altare possit fieri ex duobus, vel pluribus lapidibus?

Respondeo negatiuè, vt cum Syluestro docet Vasquez disp. 233. cap. 2. num. 16. vt patet ex consuetudine introducta ad denotandam vnam in Christo Personam, quæ consuetudo habet vim præcepti.

7. Quæritur sexto, vtrum in altari debeant poni reliquiæ?

Respondeo non solum Concilium Carthaginense 5. cap. 14. Concilium Africanum cap. 50. & referuntur can. *Placuit* de consecr. dist. 1. sed etiam septimam Synodum, can. 7. statuisse, ne templa, & altaria sine reliquijs consecrentur. Verum vt docet Vasquez disp. 233. cap. 2. num. 15. his iuribus consuetudine est derogatum; tum quia videtur impossibile, vt inueniantur reliquiæ pro innumeris altaribus, quæ eriguntur; tum quia altari viatico non possunt commodè reliquiæ includi. Est autem omninò improbabilis opinio Guglielmi Durandi, qui lib. 1. rationalis diuinorum officiorum, cap. 7. num. 21. docuit sub altari fixo loco reliquiarum condi posse aliquam particulam hostiæ consecratæ: idemque docuit Ioannes Andreas in caput *Placuit* de consecr. dist. 1. Ratio est, quia nullo iure id permittitur, & hostia illa exponeretur periculo corruptionis, ideoque Hostiensis refert se consuluisse Innocentium

Pa-

Papam super hac opinione Ioannis Andreæ, ac Pontificem respondisse id non licere.

8. Quæritur septimo, versus quam partem altare debeat constitui.

Respondeo Damascenum lib. 4. de fide, cap. 17. ex Basilio lib. de Spiritu Sancto, cap. 27. recensere inter ecclesiasticas consuetudines illam orandi ad Orientem, cuius consuetudinis mentionem etiam faciunt Athanasius, Clemens Romanus, Tertullianus, Augustinus, & alij, quos refert Vasquez disp. 233. cap. 2. num. 19. & rationem addunt, quia paradisus fuit constitutus ad Orientem, quem omnes orantes recuperare speramus. Dicendum hanc traditionem non obligare sub peccato, adeoque non solum altaria minora, sed etiam maius posse constitui, non versus Orientem, sed versus quamlibet aliam mundi partem, vt patet consuetudine.

QVAESTIO CCXVI.

De ornatu altaris necessario ad celebrationem missæ.

1. QVæritur primo an, & quot tobaliæ requirantur in altari?

Respondeo, quod licet Suarius disp. 81. sect. 6. Vasquez disp. 233. cap. 3. & alij communiter, dicant sufficere duas, præter corporale, vel vnam duplicatam, tamen vt docet Cardinalis de Lugo, in missali reformato auctoritate Clementis VIII. expresse requiruntur tres, quarum vna longior sit, & ad terram pertingat, duæ aliæ breuiores, vel vna dupleata. Supra has ponitur corporale, quod defertur ex sacrario. Additur in missali tobalias has debere esse benedictas, quod tamen non requiritur in corporali, quod licet in extremitatibus possit esse sericum, vel auro elaboratum, in ea parte, qua calicem tangit, debet esse lineum. Eiusdem rationis debet esse altera pars, qua calix operitur. Purificatorium, quo tergitur calix, non requiritur, vt sit benedictum, vt docent Suarius disp. 81. sect. 8. Gauantus in rubricis missalis, part. 2. tit. 1. & Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 2. num. 76.

2. Quæritur secundo, vtrum ad celebrandum requiratur lumen?

Respondeo affirmatiuè, & est graue peccatum celebrare sine lumine; siquidem capite vltimo de celebratione missarum inter excessus cuiusdam sacerdotis refertur hoc, quod celebraret sine igne. Licet in iure non sit expressum lumen debere esse candelam ex cera, tamen consuetudo id obtinuit, ideoque in rubricis missalis requiruntur duæ candelæ cereæ. Plures tamen auctores, quos refert Cardinalis de Lugo, disp. 20. sect. 2. num. 77. docent in casu necessitatis sufficere lumen ex oleo, vel adipe, aut sæuo. Cereorum, qui accendi solebant, dum cantatur Euangelium, mentionem faciunt Hieronym. lib. contra Vigilantium, & epist. 20. ad Marcellum, & Isidorus lib. 7. etymol. cap. 12. In Concilio Tridentino sess. 22. in decreto de obseruandis in celebratione missæ, statuitur, ne certus numerus candelarum ex superstitione in celebratione missæ adhibeatur. Si adhibentur non ex superstitione, sed ex consuetudine, id non est vetitum.

3. Quæritur tertio, vtrum ad celebrandum requiratur crux?

Respondeo, quod requiritur, vt patet in regulis missalis: nullo tamen iure inuenitur id præceptum. Suarius tamen disp. 81. sect. 8. & Vasquez disp. 233. cap. 3. num. 26. existimant non esse peccatum graue celebrare missam sine cruce. Aliqui dicunt regulam missalis non intelligi de altari, in quo est eucharistia. At Gauantus 1. parte tit. 20. cum alijs docet crucem etiam in eo altari requiri.

4. Quæritur quarto, vtrum requiratur liber missalis?

Respondeo affirmatiuè. Dicunt tamen Layman. lib. 5. cap. 6. num. 17. & alij, nec non Vasquez disp. 233. cap. 3. num. 26. quod cum sacerdos nullum timet periculum, & memoria tenet totam missam, secluso scandalo, posset celebrare absque missali. Notat autem Vasquez ex hoc capite excusari eos, qui cum legere non possint propter debilitatem visus, tamen celebrant missam memoriter recitantes, & videntes quantum satis est ad reliquas sacrificij actiones ritè peragendas. Illi enim licet librum coram se habeant propter decentiam, tamen perinde est, ac si non haberent.

QVAESTIO CCXVII.

De vasis, & vestibus sacris.

1. QVæritur primo, vtrum ad sacrificium missæ offerendum requirantur calix, & patena?

Respondeo calicem procul dubio esse necessarium, eiusque vsum semper in ecclesia fuisse. Primò enim Christus in calice consecrauit vinum, vt patet Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. immo in ipsa forma fit mentio calicis. Secundo quia vinum debet contineri in aliquo vase. Tertio huius antiquæ traditionis sit mentio canone *Vasa*, de consecr. dist. 1. qui est Concilij Triburiensis, cap. 18. vbi dicitur vasa ad celebrandum esse calices, & pateras, quas patenas vocat Concilium Rhemense can. 6. & refertur de consecr. dist. 1. canone *vt calix*. Patena non est ita necessaria, sed semper ea ecclesia etiam græca est vsa; siquidem Patres faciunt mentionem patenæ, cuius vsus est, vt si aliqua particula panis decidat, in ea recipiatur, & commodius possit consumi.

2. Quæritur secundo, ex qua materia debeant

beant constare calix, & patena?

Respondeo, quod vt ex Concilio Tiburiensi, cap. 18. refertur cap. *Vasa* de consecr. dist. 1. in ecclesia non semper fuit eadem materia calicis, & patenæ. Bonifacius enim martyr interrogatus, vtrum liceret calicibus ligneis sacramenta conficere, respondit: *Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc è contrario lignei sacerdotes aureis calicibus vtuntur*. Deinde refert Zephyrinum, qui à Petro fuit 16. Pontifex, patenis vitreis vsum fuisse, idemque intelligit de calicibus: Vrbanum omnia vasa argentea fecisse. In eo autem canone prohibetur vsus vasorum ligneorum. Denique Concilium Rhemense sub Eugenio tertio, can. 6. vt refertur can. *Vt calix* de consecrat. distinct. 1. statuit, vt calix cum patena, si non ex auro, saltem ex argento fiant, & saltem propter paupertatem ex stanno; ex ære autem, aut auricalcho calix nequaquàm fiat, idemque valet de patena. Aduertit tamen Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 4. num. 90. consuetudinem esse omnino contrariam: siquidem in ecclesijs ad communem vsum sacrificij plerique calices sunt ex ære toti, seu cupro inaurato, vulgo *rame*, ex stanno autem nullum reperitur, ideoque mirum est Vasquez, aliosque recentiores hanc consuetudinem non aduertisse.

3. Quæritur tertio, vtrum calix, & patena debeant esse consecrata ab episcopo?

Respondeo affirmatiuè. Fit autem mentio consecrationis calicis capite vnico, par. vlt. de sacra vnctione, & alijs canonibus, qui videri possunt apud Vasquez disp. 233. c. 4. n. 32. Sed Paulus Tertius anno 1549. vt habetur in Bulla illius anni, concessit Patribus nostræ Societatis degentibus in partibus remotissimis, vt possint calices, & patenas consecrare.

4. Quæritur quarto, quo pacto amittatur consecratio calicis?

Respondeo, quod amittitur per fractionem, aut diminutionem, per quam non remanet aptus ad vsum sacrificij. Ideo si cupa separetur per fractionem à pede fixo, & iterum coniungatur, calix debet iterum consecrari. Videri potest Vasquez disp. 233. cap. 4. & Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 4. Probabile etiam est, quod cum cupa de nouo intus inauratur, calix debeat iterum consecrari, vt docet Vasquez loco citato. Ratio est, quia per inaurationem constituitur noua quædam superficies, quam immediatè tangit sanguis Christi. Cardinalis tamen de Lugo disp. 20. sect. 4. num. 95. existimat calicem de nouo inauratum non indigere noua consecratione; tum quia ecclesia, quæ de nouo dealbatur, non indiget noua consecratione; tum quia calix ille remanet moraliter idem.

5. Quæritur quinto, vtrum pyxis, in qua seruatur corpus Christi, debeat consecrari?

Respondeo, quod Suarius, Vasquez, alijque, quos refert Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 4. num. 96. dicunt de rigore iuris non indigere consecratione, cum non inueniatur ius id præcipiens. Quia tamen in missali præscribitur, vt particulæ consecratæ ponantur, vel in corporali, vel in aliquo vase consecrato, & in pontificali ponitur specialis pro pyxide benedictio, debet benedici. Aduertunt autem authores allati vasa illa non vngi chrismate. Ideo qui habent facultatem benedicendi omnia ornamenta, & alia necessaria, exceptis ijs, in quibus debet adhiberi sacra vnctio, possunt etiam benedicere pyxides. Vasquez dicit pyxidem debere consecrari super aliquo lapide consecrato. Sed vt aduertit Cardinalis de Lugo, hoc & nullo iure statuitur, & est contra consuetudinem receptam Romæ, & in alijs Prouincijs.

6. Quæritur sexto, vtrum requirantur sacræ vestes?

Respondeo requiri sacras vestes, quæ sunt amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, planeta, omnes benedictas ab episcopo, vel à sacerdote habente facultatem illas benedicendi à Sede Apostolica.

7. Quæritur septimo, quando perdatur benedictio sacrarum vestium, ita vt debeant iterum benedici?

Respondeo, quod amittunt benedictionem, cum ita dissoluuntur, vt non sint amplius ad suum vsum aptæ absque nouo sacrificio, vt cum manicæ assutæ separantur ab alba. Hinc est, vt si cingulum rumpatur ita, vt vtraque, vel altera saltem pars sufficiat ad cingendum, non indigeat noua benedictione: si autem rumpatur ita, vt neutra sufficiat, etiamsi iunctæ simul sufficiant, indiget noua benedictione, vt cum communi sententia docet Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 4. num. 200. Quidam, sed sine sufficienti fundamento, dicunt dari præceptum grauiter obligans ad non celebrandum sine calceis. Reseruatum est Summo Pontifici dare facultatem celebrandi, capite cooperto, vt constat ex missali reformato iussu Vrbani VIII. Quidam tamen dicunt in casu necessitatis, cum non posset recurri ad Pontificem, posse hanc facultatem concedi ab inferiore prælato, immo fieri sine licentia, scandalo cessante. Videri potest Cardinalis de Lugo num. 102.

8. Quæritur octauo, vtrum ad celebrandum requiratur minister?

Respondeo requiri saltem vnum ministrum, licet hæc obligatio colligatur potius ex consuetudine, quam ex aliquo iure expresso, vt obseruat Suarius disp. 87. sect. 1. circa finem, ex eoque Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 4. num. 103. Capite tamen primo, *de celebratione Clericorum* prohibetur, ne ministret fœmina, quod intelligatur de ministerio circa ipsum altare, cum moniales de facto respondeant ex choro. Hinc Cardinalis de Lugo num. illo 103. docet, quod si minister nesciret respondere, vel esset mutus, possent supplere moniales respondentes ad omnia, ita vt minister solum faciat, quæ spectant ad ministerium

sterium altaris. In casu necessitatis, vt docent Suarius, Layman, Facundez, & alij, quos refert Cardinalis de Lugo, num. 103. potest sacerdos celebrare sine ministro. Addit Cardinalis de Lugo ex Suario, quod in eo casu sacerdos deberet potius celebrare sine ministro, quam fœminam admittere ad ministrandum, siquidem ministerium fœminæ expressius prohibetur in iure, quam celebratio sine ministro.

9. Quæritur nono, an sit obligatio sub mortali ad obseruandum ritum præscriptum in missali, eiusque regulas, & rubricas?

Respondeo, quod vt docent omnes, sacerdotes saltem obligantur sub graui ad non ita operandum contra rubricas, vt videatur introduci alius ritus: siquidem Pius V. obligans ad seruandum hunc ritum, saltem obligauit ad hoc. Facilius excusari potest ex leuitate materiæ omissio alicuius partis exiguæ, quod etiam in Canone admittit Suarius disp. 83. sect. 3. Descendendo ad aliqua particularia.

10. Quæritur decimo, vtrum sit peccatum mortale contra regulam missalis in festo duplici, vel Dominica, dicere missam votiuam, vel pro mortuis.

Respondeo aliquos affirmare, quos refert Diana tract. de celebrat. missarum resol. 30. Suarium disp. 83. sect. 3. negare, eiusque opinionem probabiliorem existimare Cardinalem de Lugo disp. 20. sect. 4. num. 105.

11. Quæritur vndecimo, an sit mortale omittere orationes, quæ dici solent, dum sacerdos se induit.

Respondeo negatiuè, vt contra Nauarrum, Siluium, & Azor docent Layman, Facundez, Diana, & alij, quos refert, & sequitur Cardinalis de Lugo loco citato num. 106. quia ecclesia non præcipit, vt recitentur tales orationes, sed solum proponit illas per modum instructionis.

12. Quæritur duodecimo, vtrum sit peccatum mortale omittere *gloria*, vel *credo*, cum debent dici?

Respondeo aliquos dubitare, alios absolutè negare, vt Filiucius, & Diana, quos refert Cardinalis de Lugo, num. 107. Suarius tamen disp. 83. sect. 3. non audet excusare à mortali eum, qui omitteret epistolam, vel euangelium. Facilius potest excusari sacerdos, qui in missa solemni non recitaret epistolam, vel euangelium, quæ cantantur à subdiacono, vel diacono, quia cum simpliciter non omittantur in missa, videtur omissio illa sacerdotis non esse peccatum graue ex leuitate materiæ, licet sit contra rubricas.

13. Articulo 4. 5. & 6. S. Thomas agit de his, quæ in missa dicuntur, ac fiunt, & de defectibus, quæ in missæ celebratione possunt contingere. Sed quia doctrina horum articulorum est clara, nihil est addendum, ac pro complemento tractatus de sacrificio eucharistico, solum agendum est de stipendio missæ, ac de præcepto audiendi missam.

QVAESTIO CCXVIII.

De stipendio Missæ.

1 PRo explicatione totius materiæ de sacrificio missæ, ac de eucharistia, agendum est de stipendio missæ, & de obligatione audiendi missam.

Quæritur igitur primo, vtrum sacerdotibus debeatur stipendium pro missæ celebratione?

Respondeo de fide esse ministros altaris dignos esse stipendio suo pro vitæ sustentatione, vt docuit S. Thomas 2.2. quæst. 100. art. 3. ad 2. Probatur primo ex verbis Christi Lucæ 10. *In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua.* Confirmatur ex Paulo 2. ad Cor. 9. *Nescitis, quoniam qui in sacrario sunt, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, de altari participant. Ita Dominus ordinauit his, qui euangelium annunciant, de euangelio viuere.* Ideo hoc definitum est in Concilio Agathensi, & alibi.

2. Quæritur secundo, vtrum hoc stipendium debeatur solum iure positiuo, an iure naturali?

Respondeo, quod debetur iure naturali. Hoc enim indicant verba Christi: *Dignus est enim operarius mercede sua*, & verba Apostoli: *Quis militat suis stipendijs vnquam*. Hinc reijcitur opinio quorumdam, qui dixerunt, hoc debitum esse solius obedientiæ, quia Christus præcepit, vt ministrantibus spiritualia, darentur necessaria ad vitam.

3. Quæritur tertio, quo titulo debeatur stipendium pro missa?

Respondeo plures esse sententias, quas refert Cardinalis de Lugo, disp. 21. sect. 1. Duæ videntur probabiliores. Prima est, quod debetur vt pretium corporalis operæ in missa dicenda. Opus enim, & labor adeundi ecclesiam, induendi se vestibus sacris, & faciendi actiones corporales, quæ exercentur in missa celebranda, est pretio æstimabile; ergo potest pro eo solui pretium, nec in hoc est vlla simonia: neque enim datur pro re spirituali, sed pro labore purè corporali. Licet autem Suarius tom. 1. de religione, lib. 4. de simonia, cap. 21. & Sanchez tom. 1. consiliorum, lib. 2. cap. 3. dub. 10. & Cardinalis de Lugo disp. 21. sect. 1. reijciant hunc modum dicendi, tamen mihi videtur satis probabilis. Et confirmatur ex illis verbis Christi: *Dignus est enim operarius mercede sua*, quibus insinuatur pretium dari vt mercedem operæ, & laboris.

4. Secunda sententia docet deberi vt stipendium ad vitam substentandam. Sicut enim, vt arguit Apostolus loco citato, qui militat pro altero, non debet viuere suis stipendijs, sed debet sustentari ab eo, pro quo militat; sic qui seruit altari, debet viuere de altari, & qui pro altero missam celebrat, debet ab ipso accipere stipendium congruum ad se sustentandum. Videri potest Vasquez disp.

134. cap. 1. & Cardinalis de Lugo disput. 21. sect. 1. num. 6. Seù stipendium debeatur, vt pretium laboris, seù ad sustentationem sacerdotis, debetur ex iustitia, cum vterque sit titulus iustitiæ.

5. Quæritur quarto, vtrum etiam sacerdotes diuites possint accipere stipendium pro celebratione missæ?

Respondeo affirmatiuè, vt cum sententia communi Soti, Nauarri, & aliorum docent Vasquez, & Cardinalis de Lugo locis citatis. Probatur: nam siue stipendium debeatur vt merces laboris, seù quia qui altari seruit, debet ab ipso sustentari, debetur seù sit pauper, seù diues. Operarius enim dignus est mercede sua, seù sit pauper, seù diues: militi debetur stipendium ad se sustentandum, seu sit pauper, seù diues.

6. Quæritur quinto, vtrum Canonici, Beneficiarij, & alij, quibus ratione beneficij, aut præbendæ non est specialis obligatio applicandi missam pro aliquo, possint accipere stipendium pro missa.

Respondeo affirmatiuè, vt docet Cardinalis de Lugo, disp. 21. sect. 1. num. 19. Ratio est, quia stipendia suorum beneficiorum &c. accipiunt pro alijs oneribus, ergo non est, cur expletis alijs ministerijs, si missam pro alio celebrant, non possint accipere stipendium. Licet autem Congregatio Concilij declaret eos, qui aliundè tenentur ad missam celebrandam, non posse pro ea accipere aliud stipendium, tamen Cardinalis de Lugo existimat id esse intelligendum de ijs, qui tenentur ad missam celebrandam, & applicandam, prout communiter accidit, non autem de ijs, qui tenentur solum ad celebrandum, relinquendo illis expressè, vt possint missam liberè applicare.

7. Quæritur sexto, vtrum in die Natalis Domini sacerdos ter celebrans possit accipere tria stipendia?

Respondeo affirmatiuè, vt docet Cardinalis de Lugo loco citato. Cum enim magis laboret, & seruiat, non est mirum, quod mereatur maiorem mercedem, maiusque stipendium.

8. Quæritur septimo, quo pacto iustum missæ stipendium pro vnius missæ celebratione assignari debeat?

Respondeo, quod iure naturali, ac diuino nihil est determinatum, sed relinquitur arbitrio prudentis. Porrò hæc assignatio sicut in alijs etiam rebus potest esse duplex, priuata nimirum, & publica. Priuata est, quæ iudicio communi singulorum, qui in Republica degunt, assignatur. Publica, quæ arbitrio Principis, seu superioris definitur. Quantitas igitur stipendij pro missa, aut communi populi christiani æstimatione, aut Pontificis, & Episcoporum iudicio potest definiri, vt docet Vasquez disp. 134. cap. 1. num. 4. & 5.

9. Quæritur octauo, vtrum Episcopus possit ita taxare stipendium, vt sacerdotes non solùm non possint plus, sed neque minus accipere?

Respondeo, quod regulariter relinquunt sacerdotibus libertatem accipiendi minus. Vasquez cum alijs existimat, quod non possint ita taxare, vt non possint minus accipere, quia hoc esset prohibere actum liberalitatis, quo velint condonare partem stipendij. Probabilius censeo, quod possint, si id exigat bonum commune, ne vilescant sacerdotes, & paulatim introducatur vsus soluendi pro missis stipendium minus, quam debeatur.

10. Supersunt plura, quæ circa stipendium missæ dubitabantur, & sublata sunt per quamdam bullam, in qua auctoritate Vrbani VIII. prodierunt quædam decreta Sacræ Congregationis Concilij anno 1625.

Quærebatur igitur nono, vtrum sacerdos, à quo missa petitur, dato ei stipendio infra quantitatem iustam, vel lege taxatam, posset vna missa satisfacere pluribus stipendijs, donec corresponderet illi vnum integrum stipendium. Affirmabant communiter Doctores relati à Cardinali de Lugo disp. 21. sect. 2. num. 26. Sed Sacra Congregatio prohibuit id fieri sub graui peccato, & obligauit ad restitutionem.

11. Quærebatur decimo, an sacerdos pauper posset accipere pro vna missa tot stipendia, quot sufficerent ad eius diurnam sustentationem? Multi affirmabant; Suarius, & Vasquez negabant; & hanc partem negatiuam suo præcepto probauit Sacra Congregatio, sub obligatione peccati grauis, & onere restituendi. Et quia rursus quærebatur, vtrum id fieri posset prætextu aliquorum priuilegiorum, aliquibus religionibus concessorum, Sacra Congregatio auctoritate Summi Pontificis, & de eius mandato hæc priuilegia quoad hoc omnino reuocauit.

12. Quærebatur vndecimo, vtrum qui missas dicendas suscepit, posset alijs sacerdotibus dicendas dare, retenta sibi parte stipendij, ac dato illis stipendio alioquin iusto. Multi concedebant: alij negabant. Sacra Congregatio, vt omne damnabile lucrum amoueret, prohibuit id fieri, etiamsi quis accepisset stipendium maius solito, & iusto, & præcepit, vt cum missa committitur dicenda ab alio, detur illi integrum stipendium. Et quia fuit quæsitum, vtrum beneficiarius, qui potest per alium celebrare, teneatur illi dare stipendium pro ratione beneficij; Sacra Congregatio respondit sufficere, vt det stipendium alioquin iustum, nisi in fundatione beneficij aliter cautum fuerit: idemque proportionaliter valet de Capellano, qui potest celebrare per alium.

13. Quærebatur duodecimo, vtrum administratores Ecclesiarum possint retinere aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis ecclesiæ, altarium, inseruientium, paramentorum, luminum, vini, hostiæ, & similium. Respondet Sacra Congregatio id non posse fieri, nisi cum ecclesiæ, & loca

loca pia non habent alios reditus, quos in vsum earum expensarum licitè possint erogare, & tunc eam portionem, quam retinebunt, non debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum sacrificio sunt subeundæ, & nihilominus tunc non esse minuendum numerum missarum, quæ ab offerentibus eleemosynas exiguntur.

14. Quærebatur decimo tertio, vtrum posset sacerdos, duobus stipendijs acceptis, satisfacere vnica missa, applicando vni partem solitam, alteri partem, quæ correspondet ipsi celebranti. Affirmarunt aliqui. Negauit melius Suarius de eucharistia disp. 79. sect. 9. in fine; tum quia probabilius est, quod sacerdos, partem illam suam non possit transferre in alterum, vel saltem res est valdè dubia: tum quia nescitur, an sacerdos sit in gratia, adeoque an pars illa habeat suum effectum: tum demum, quia qui dat stipendium, vult illam aliam partem ex opere operato. De hoc iam non est dubium: siquidem Sacra Congregatio prohibuit, ne vnquam vnica missa duobus stipendijs satisfiat, etiam sub onere restituendi.

15. Quærebatur decimo quarto, an sacerdos possit accipere plura stipendia, quibus nonnisi post longum tempus possit satisfacere?

Respondeo Sacram Congregationem prohibuisse, ne Sacerdotes accipiant eleemosynas pro missis, nisi oneribus ante susceptis satisfecerint, vel vt declarationibus eiusdem decreti explicatum fuit, nisi intra modicum tempus possint satisfacere, vel qui dat eleemosynam sciat, & consentiat, vt differatur celebratio toto illo tempore, donec alijs satisfiat. Modicum tempus Ledesma, & quidam alij, quibus videtur consentire Cardinalis de Lugo, censent quo 50. vel 60. missæ dici possint.

16. Quæritur decimoquinto, an sacerdos, accepto stipendio, vt dicat missam de beata Virgine, vel pro defunctis, satisfaciat, dicendo missam, quæ eo die occurrit, eamque applicando.

Dicendum, quod si occurrat dominica, vel festum, melius est obseruare rubricam missalis, quam inuertere ordinem ecclesiæ ex priuata deuotione. Addit Cardinalis de Lugo disp. 20. sect. 2. num. 35. etiam alijs diebus hoc esse magis expediens. Deberet tamen de hoc moneri dans eleemosynam; & videtur implenda voluntas dantis, cum potest licitè, alioquin fit contra fidelitatem, & fortasse contra iustitiam.

17. Quæritur decimo sexto, an qui ex fundatione, vel alio titulo debet celebrare in aliqua ecclesia, vel altari determinato, possit saltem ex causa alibi celebrare, & implere obligationem.

Respondeo quosdam negare, Cardinalem de Lugo distinguere. Nam si testator determinauit illum locum, & illud altare ob peculiarem cultum illius loci, vel propter commodum populi, vel propter memoriam familiæ, non potest, nisi auctoritate illius, qui potest mutare vltimas voluntates. Tamen posset excusari à peccato mortali propter leuitatem materiæ, & ex causa rationabili posset excusari etiam à veniali, cum testator censendus sit noluisse obligare cum tanto rigore. Si verò nihil simile respexit testator, facilius posset excusari à peccato mortali, dummodo dicat missam intra eamdem ecclesiam, quæ videtur acquisiuisse ius ad hoc. Ego tamen censeo dari grauem obligationem implendi voluntatem testatoris, vt iacet, ne alioquin præbeatur ansa varijs interpretationibus eorum voluntates eludendi. Videri potest Cardinalis de Lugo disput. 21. sect. 2. num. 37.

18. Quæritur decimo septimo, vtrum quando ecclesia, vel altare designatum à testatore casu aliquo inueniuntur impedita, vel violata, sacerdos ea die debeat alibi celebrare, vel sit liber ab obligatione?

Respondeo cum Cardinali de Lugo disp. 21. sect. 2. num. 41. & 42. quod si testator principaliter intendit solum, vt celebretur in tali loco, sacerdos manet liber ab obligatione: si principaliter intendit applicationem sacrificij, debet alibi celebrare.

19. Quæritur decimo octauo, an sacerdos, qui ex obligatione Capellaniæ debet celebrare ter in hebdomada, puta feria secunda, quarta, & sexta, possit mutare dies?

Respondeo, quod si fundator specialiter intendit illos dies, non potest: si purè determinauit, potest. Existimat tamen Cardinalis de Lugo raro peccari mortaliter propter solam mutationem dierum, ex leuitate materiæ.

20. Quæritur decimo nono, vtrum cum fundator præcepit, vt singulis mensibus dicantur quindecim missæ, possit sacerdos anticipare, & vno mense offerre triginta.

Respondeo cum Cardinali de Lugo num. 44. quod si voluit solùm illas missas pro se offerri, potest, quia anticipata solutio non nocet, sed potius prodest: si verò intendit cultum ecclesiæ, vel Capellæ, ad quem spectat, vt singulis mensibus in ea missæ celebrentur, non potest. Et quia regulariter intenditur etiam hoc secundum, regulariter non potest: multo minus posset, si intenderet, vt offerrentur pro mortuis eo mense: nam anticipatio esset in præiudicium eorum, qui morientur mense sequenti, & pro quibus deberent offerri. Addit Cardinalis de Lugo, quod cum licet anticipatio, potest excusari à mortali, qui postponit, præsertim, si non multum postponat.

21. Quæritur vigesimo, vtrum sacerdos, qui obligatur celebrare singulis ferijs, quinta, sexta, & sabbatis, teneatur celebrare etiam illis ferijs maioris hebdomadæ.

Respondeo, quod feria sexta non tenetur, cum non celebretur missa. Existimat Car-

Cardinalis de Lugo n. 46. quod neque teneatur celebrare feria quinta, & sabbato, quia est consuetudo non celebrandi, illique censetur se voluisse conformare testator. Ideo nec tenetur transferre sacrificium in alium diem. Existimat tamen Cardinalis de Lugo, quod si ijs diebus celebret, tenetur sacrificium offerre, iuxta intentionem fundatoris.

22. Quæritur vigesimo primo, vtrum Capellanus ægrotus debeat interim dare stipendium alteri, ne fundator priuetur illis missis?

Respondet Henriquez, ex eoque Cardinalis de Lugo num. 48. quod si infirmitas sit breuis, non tenetur, nisi testator expresserit quoad hoc mentem suam: si longa, tenetur. Infirmitatem breuem aliqui dicunt quoad hunc effectum esse, quæ durat octo, vel decem diebus, alij, quæ durat quindecim, alij quæ durat per mensem, alij, quæ per duos menses, quam sententiam Cardinalis de Lugo num. 49. probabilem existimat.

QVAESTIO CCXIX.

De præcepto audiendi missam.

1. QVæritur primo, vtrum detur præceptum audiendi missam diebus festis?

Respondeo affirmatiuè, vt habetur capite *Omnes fideles* 62. & cap. *Missas* 64. de consecr. dist. 1. Suarius disp. 88. sect. 1. docet de fide esse, quod detur hoc præceptum. Cardinalis de Lugo disp. 22. sect. 1. num. 1. docet id non esse de fide, sed euidens. Hoc præceptum obligat ad missam audiendam non solum diebus dominicis, sed etiam alijs diebus festis; siquidem ecclesia eo ipso, quod præcipit aliquod festum, imponit præceptum ea die missam audiendi. Obligat omnes etiam sacerdotes, religiosos &c. & obligat sub mortali, cum materia sit grauis. Obligat solum habentes vsum rationis, cum infantes, & amentes non possint moraliter assistere sacrificio: licet sit humanum, & ecclesiasticum, est valdè conforme legi naturali, posita institutione sacrificij eucharistici, ac videtur quædam determinatio præcepti naturalis.

2. Quæritur secundo, quam missam, & vbi debeamus audire.

Respondeo, quod sufficit audire quamlibet, siue hoc, siue illo ritu catholico celebretur, siue hac, siue illa lingua, cum solum obligemur ad audiendam missam: satisfit audiendo sacrum etiam extra parochiam, quia licet olim fortasse daretur obligatio audiendi missam in parochia, tamen illi obligationi, consuetudine, & priuilegijs fuit derogatum; & licet in Tridentino sess. 14. cap. 4. dicatur teneri fideles adire suas parochias, cum commodè possunt, ad audiendum verbum Dei, tamen de audienda missa nihil dicitur, & consuetudo ostendit, nec fuisse receptam obligationem audiendi conciones in parochia: & Congregatio Concilij Tridentini declarauit non posse ordinarium mulctis, & pœnis cogere populum ad audiendam missam, vel concionem in parochia, etiam in casu negligentiæ, aut contumaciæ. Videri potest Azor tom. 1. lib. 7. cap. 8. quæst. 6.

3. Quæritur tertio, an debeat audiri tota, & integra missa.

Respondeo affirmatiuè, vt patet ex cap. *omnes fideles*, & ex alijs allatis à Suario disp. 88. sect. 2. initio. Sententia Nauarri, Suarij, Soti, Azor, & aliorum, quos refert Cardinalis de Lugo disp. 22. sect. 1. num. 3. docet non esse peccatum mortale, si omittatur ab initio vsque ad euangelium exclusiuè. Aliqui dicunt posse sine mortali omitti etiam vsque ad euangelium inclusiuè. In eo tamen casu Nauarrus exigit, vt priuatim legatur euangelium. Sed hoc communiter reijcitur, quia illa lectio priuata impertinenter se habet ad præceptum audiendi missam.

4. Quæritur quarto, an qui adfuit toti reliquæ missæ, sed abfuit tempore consecrationis, vel communionis, satisfaciat præcepto?

Respondeo negatiuè: siquidem cum essentia missæ consistat in illis duobus, vt dictum est qu. 194. num. 10. eo ipso, quod illis non interfuit, non interfuit missæ, ac proinde non satisfecit præcepto. Si dicatur *communionem non esse de essentia missæ*, qui non interfuit communioni, sed interfuit reliquæ missæ, satisfecit præcepto: & similiter in sententia dicente consecrationem non esse de essentia, qui non interfuit consecrationi, si interfuerit reliquæ missæ, satisfecit præcepto.

5. Quæritur quinto, an qui non potest audire totam missam, quia aduenit circa medium vltimæ missæ ex. gr. teneatur audire reliquum missæ.

Respondeo quosdam negare, quosdam affirmare cum Suario. Cardinalis de Lugo disp. 22. sect. 1. n. 6. distinguit, ac dicit, quod si venit ante consecrationem, tenetur audire reliquam, quia in consecratione, & reliquis consistit tota missæ essentia: si venit post consecrationem, non tenetur, quia iam in illis non saluatur essentia missæ.

6. Quæritur sexto, vtrum qui audiret missam vnius à consecratione exclusiuè vsque ad finem, satisfaciat deindè præcepto audiendo aliam vsque ad consecrationem inclusiuè.

Respondeò negatiuè cum Suario disp. 88. sect. 2. Azor. & Toleto, & alijs, quos refert, & sequitur Cardinalis de Lugo disp. 22. sect. 1. num. 7. contra Nauarrum, & plures alios. Ratio est, quia ex illis duabus partibus non fit vna integra missa, cum de eius essentia sit, vt id, quod consecratur, per communionem consumatur. Hinc sequitur à fortiori, quod non satisfacit, qui eodem tempore interest duabus missis, alteri ab initio vsque ad consecrationem, alteri à consecratione vsque ad finem. Licet igitur admittatur, quod satisfiat

tisfiat obligationi recitandi officium, recitando illud ordine præpostero, puta recitando horas ante matutinum, quia ex tali recitatione constituitur integrum officium, tamen non satisfit obligationi audiendi missam, audiendo vnam medietatem ab vno sacerdote, aliam ab alio, quia non auditur vna missa, & ex duabus non fit missa, sicut ex duabus medietatibus duorum hominum non constituitur homo.

7. Quæritur septimo, vtrum, qui ex Bulla Cruciatæ, vel aliunde habet priuilegium audiendi missam tempore interdicti, obligetur ad missam audiendam diebus festis, ac dominicis?

Respondeo affirmatiue cum Suario disp. 88. sect. 6. Nauarro, Soto, & alijs, quos contra plures alios refert, & sequitur Cardinalis de Lugo disp. 22. sect. 1. num. 13. Ratio est, quia præceptum obligat ad audiendam missam, quoties non adest impedimentum; sed per illud priuilegium aufertur impedimentum; ergo &c. Addit consequenter Cardinalis de Lugo, quod qui habet priuilegium faciendi, vt celebretur missa in priuato oratorio, cum non potest domo egredi, obligatur ad vtendum priuilegio, vt missam audiat domi die festo.

8. Quæritur octauo, vtrum peregrini dum transeunt per locum, in quo est dies festus, teneantur audire missam.

Respondeo probabile est, quod non teneantur. Sed hoc pendet à quæstione generali, in qua quæritur, an, & quomodo viatores obligentur legibus loci, per quem transeunt.

QVAESTIO CCXX.

De præsentia, intentione, & attentione requisita ad audiendam missam.

1. QVæritur primo, vtrum ad satisfaciendum præcepto requiratur, vt simus præsentes missæ aliqua præsentia humana?

Respondeo affirmatiuè cum sententia communi, & certa. Hinc sequitur, quod si aliquis eo tempore etiam inuoluntariè dormiat parte notabili, non satisfacit præcepto, vt docet Cardinalis de Lugo, disp. 22. sect. 2. num. 19. Immo Sanchez addit, quod neque satisfaceret, si pateretur extasim, vel raptum, quo omnino alienaretur à sensibus. Vt tamen intersit præsentia humana, non requiritur, vt videat, vel audiat quæ aguntur, & fiunt, ideoque etiam cæcus, & surdus obligantur præcepto, & possunt illi satisfacere.

2. Quæritur secundo, vtrum requiratur, vt sit in eo loco, in quo licet non videat, videre tamen possit.

Respondeo, quod vniuersaliter non requiritur. Qui enim in magna frequentia populi adest post columnã, ex qua impeditur, ne possit videre, vel audire, tamen potest moraliter adesse, & satisfacere præcepto. Sed in hoc standum iudicio prudentum, à quibus statuendum est, vtrum aliqua præsentia sit moralis, vel non sit moralis, puta, quando nam qui audit, aut videt ex fenestra, sit præsens moraliter, vel non sit præsens moraliter.

3. Quæritur tertio, an qui tempore missæ confitetur sacramentaliter, sit moraliter præsens missæ.

Respondeo negatiuè, vt contra aliquos docet Suarius disp. 82. sect. 6. & alij, quos sequitur Cardinalis de Lugo disput. 22. sect. 2. num. 22. Ratio est, quia actio confitendi ex se excludat attentionem ad actionem sacrificandi, ex se excludit præsentiam moralem requisitam ad sacrificium.

4. Quæritur quarto, vtrum requiratur intentio audiendi missam?

Respondeo affirmatiuè, vt docet Cardinalis de Lugo num. 23. Ratio est, quia ad præsentiam moralem requiritur, vt quis moraliter offerat cum sacerdote; sed vt moraliter offerat, requiritur intentio offerendi; ergo &c. Hinc sequitur, quod si quis adsit sine vlla intentione offerendi, sed purè vt expectet amicum, non satisfacit præcepto. E conuerso qui vult missam audire, illique esse moraliter præsens ex fine malo, satisfacit præcepto, quia verè habet intentionem assistendi moraliter missæ. Demum sequitur, quod qui vult audire missam, satisfacit præcepto, etiamsi præceptum ignoret. Ratio est, quia cum moraliter assistat missæ, & habeat intentionem assistendi, facit rem præceptam, ac proinde satisfacit præcepto.

5. Quæritur quinto, vtrum, & quæ attentio requiratur ad satisfaciendum præcepto de audienda missa?

Respondeo duplicem esse attentionem, aliam externam, aliam internam. Externa consistit in negatione distractionis externæ, hoc est alicuius negotij, vel occupationis externæ, quæ ex se debeat mentem distrahere ab auditione missæ. Interna consistit in applicatione interna mentis ad missam, quæ assignari solet triplex. Primo infima ad verba sola. Secunda melior ad sensum verborum. Tertia optima ad effectum, hoc est ad Deum, & res diuinas contemplandas.

6. Hoc supposito, prima sententia Suarij, Vasquez, Soti, Sanchez, & aliorum, quos refert Cardinalis de Lugo disput. 22. sect. 2. docet requiri attentionem etiam internam, adeoque peccaturum mortaliter, qui voluntariè notabili tempore distractiones internas admitteret. Secunda sententia Durandi, S. Antonini, Syluestri, & aliorum, quos refert, & sequitur Cardinalis de Lugo disput. 22. sect. 2. num. 27. docet sufficere attentionem externam, adeoque non peccaturum mortaliter eum, qui toto tempore, vel notabili parte temporis, quo audit sacrum, vel recitat horas canonicas, distractiones internas admitteret.

7. Di-

7. Dicendum: ad satisfaciendum præcepto de audienda missa, non solum requiritur attentio externa, sed etiam interna, adeoque, seu voluntariè, seu inuoluntariè quis habeat notabili tempore euagationem mentis incompossibilem cum interna attentione, non satisfacit præcepto. Probatur: ex dictis enim num. 4. ad satisfaciendum præcepto assistendi sacro, recitandi horas canonicas &c. requiritur intentio assistendi sacro, recitandi horas canonicas; sed hæc intentio saltem debet esse virtualis, iuxta dicta quæst. 78. de sacramentis in genere; ergo requiritur intentio saltem virtualis; sed ex dictis ibidem intentio virtualis debet remanere in aliqua memoria confusa sui, & in aliquo actu confuso voluntatis, quo volumus facere actionem externam propter finem ante intentum, puta volumus manere in templo propter finem audiendi missam, volumus exercere actionem externam recitandi officium, ex fine orandi; ergo requiritur illa memoria confusa; sed illa est aliqua attentio interna; ergo requiritur attentio interna; ergo omnis euagatio mentis incompossibilis cum illa memoria confusa, si duret notabili tempore, impedit impletionem præcepti. Euagatio autem mentis non impediens illam memoriam confusam, non impedit impletionem præcepti. Videtur verò hic modus explicandi conciliare vtramque sententiam. Nam neque auctores primæ sententiæ negant sufficere attentionem consistentem in illa memoria confusa, qua audiens missam, & recitans horas canonicas, recordatur intentionis præhabitæ; neque auctores secundæ sententiæ negant requiri illam internam attentionem. Et hæc de eucharistia.

QVÆ-

QVÆSTIONVM THEOLOGICARVM

LIBER TERTIVS DECIMVS.

De sacramento, & virtute pœnitentiæ.

Ad 3. partem S. Thomæ à quæst. 84. vsque ad 90. & vltimam.

POSTQVAM S. Thomas 3. parte à quæstione 66. vsque ad 83. egit de sacramentis in genere, ac de tribus primis sacramentis, baptismo nimirùm, confirmatione, & eucharistia, à quæst. 84. vsque ad 90. & vltimam agit de pœnitentia, quæ est quartum sacramentum, eiusque effectibus, & partibus. Quæstione igitur 84 agit de pœnitentia, in quantum est sacramentum; quæstione 85. disputat de pœnitentia, in quantum est virtus; quatuor quæstionibus sequentibus agit de effectibus pœnitentiæ, & quæst. 86. disputat de primo effectu, qui est remissio peccati mortalis; quæstione 87. de secundo effectu, qui est remissio peccati venialis; quæstione 88. examinat, vtrùm peccata per pœnitentiam remissa possint redire; quæst. 89. agit de tertio effectu, qui est recuperatio gratiæ, virtutum, & meritorum. Quæst. 90. incipit agere de partibus materialibus pœnitentiæ, quæ sunt contritio, confessio, & satisfactio, sed morte præuentus tractatum de pœnitentia, & summam theologicam non absoluit. Nos cum Sancto Thoma, si Deus dederit, agemus primo de pœnitentia, in quantum est sacramentum: secundo de pœnitentia in quantum est virtus. De tribus effectibus pœnitentiæ egimus tomo 2. partim libro 5. de actibus humanis, partim lib. 6. de gratia, ideoque nihil hoc loco addemus. De primo igitur effectu pœnitentiæ, qui est remissio peccati mortalis, & de secundo effectu, qui est remissio peccati venialis, ac de spectantibus ad talem remissionem, egimus partim lib. 5. de actibus humanis, quæst. 35. 36. 37. 38. 39. partim lib. 6. de gratia, quæst. 80. 81. 82. 83. 84. 55. 86. Deinde quæst. 87. & 88. egimus de reditu peccatorum iam remissorum per subsequens peccatum mortale, de quo reditu S. Thomas disputat quæst. 88. De tertio demum effectu pœnitentiæ, qui est recuperatio gratiæ, & virtutum, & reuiuiscentia meritorum, de quibus S. Thomas disputat quæst. 89. egimus quæst. 89. Omissis igitur his, cum S. Thoma quæst. 90. disputabimus de tribus partibus materialibus pœnitentiæ, quæ sunt contritio, confessio, & satisfactio.

TRACTATVS XXV.

De pœnitentia in quantum est sacramentum.

QVÆSTIO CCXXI.

Vtrum pœnitentia sit sacramentum nouæ legis à Christo institutum?

S. Thomas qu. 84. art. 1. & 7.

1. VIdetur non esse: primo quia sacramentum est signum sensibile; sed pœnitentia est internus, & insensibilis animi dolor: ergo &c.

2. Secundo, sacramentum præsertim nouæ legis est supra rationem naturalem; sed pœnitentia non est supra rationem naturalem; siquidem ratio naturalis dictat, vt qui peccatum commisit, doleat, & pœnitentiam agat; ergo &c.

3. Tertio sacramenta nouæ legis non fuerunt in lege naturæ, & in lege Mosaica; sed pœnitentia fuit in lege naturæ, ideoque Iob, qui vixit in lege naturæ, cap. 42. dixit: *Me ipsum reprehendo, & ago pœnitentiam*: fuit etiam in lege Mosaica: nam 2. Regum 12. Dauid contritus confessus est peccatum suum apud Nathan, dicens: *Peccaui domino*, & absolutionem obtinuit ab ipso Nathan dicente: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*: ergo &c.

4. Quarto in aliis sacramentis consistentibus in vsu materia non ponitur à recipiente sacramentum, sed à ministro, vt patet inductione: nam minister baptizans ponit ablutionem, quæ est materia proxima baptismi: minister confirmans ponit vnctionem, quæ est materia proxima confirmationis; sed actus pœnitentiæ, nimirùm contritio, confessio, & satisfactio, qui existimantur materia proxima

pœni-

pœnitentiæ, non ponuntur à ministro, sed à recipiente; ergo &c.

5. Quinto in sacramentis datur aliquid, quod est sacramentum tantum, aliquid, quod est res simul, & sacramentum, & aliquid, quod est res tantum; sed hæc non dantur in pœnitentia; ergo &c.

6. Sexto in Scriptura non inuenitur, quod Christus hoc sacramentum instituerit, & illud alicui contulerit; ergo &c.

7. Septimo catenus daretur sacramentum pœnitentiæ, quatenus in ecclesia daretur potestas remittendi peccata commissa post baptismum; sed non datur hæc potestas; ergo &c. Probatur minor: nam Apostolus ad Hebr. 6. dicit: *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimet ipsis filium Dei, & ostentui habentes*: ergo non datur sacramentum pœnitentiæ pro ijs, qui postquam renouati sunt per baptismum, prolapsi sunt, & peccauerunt.

8. Respondeo pœnitentiam dici à pœna, vt cum catholicis contra Erasmum, quem libenter sequuntur hæretici recentiores, docet Bellarminus lib. 1. de pœnitentia, cap. 7. Et quia cum quis dolet de peccato commisso, tali dolore punit peccatum, ex eoque dolore mouetur etiam ad puniendum idem peccatum per opera externa afflictiua, & dolorifera, ideo nomine pœnitentiæ comprehenduntur dolor internus de peccatis commissis, & opera externa afflictiua, quæ quis facit ad puniendum in se ipso peccatum commissum: & qui dolet, & hæc facit, dicitur agere pœnitentiam. De pœnitentia igitur explicata quæritur, vtrum sit sacramentum?

9. Certum est primo non omnem pœnitentiam esse sacramentum. Cum enim sacramentum sit signum sensibile, pœnitentia merè interna, nullis signis externis, & sensibilibus expressa, procul dubio non est sacramentum.

10. Certum est secundo nec omnem pœnitentiam signis externis expressam esse sacramentum. Cum enim ex dictis quæst. 148. de essentia sacramenti sit, vt conferatur humano ministerio, & modo, pœnitentia signis etiam externis expressa, merore nimirum, lachrymis, corporis afflictatione, ita vt minister non exerceat actionem absoluendi, non est sacramentum.

11. Certum est tertio baptismum adultorum aliquo pacto dici posse sacramentum pœnitentiæ. Cum enim adulti baptizentur in remissionem peccatorum, & ipso actu externo suscipiendi baptismum significent se pœnitere de peccatis commissis, baptismus adultorum aliquo pacto dici potest sacramẽtum pœnitentiæ: ideoque Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 30. baptismum vocat sacramentum fidei, & pœnitentiæ.

12. Quæritur ergo, vtrum pœnitentia expressa signo externo confessionis peccatorum post baptismum commissorum, accedente legitima, & sensibili absolutione sacerdotis, sit verum, & proprium sacramentum nouæ legis, à Christo institutum in remissionem peccatorum post baptismum cõmissorum.

13. Montanistæ authore Montano circa annum Domini 220. licet concederent eos, qui post baptismum peccant, posse per pœnitentiam à Deo obtinere remissionem peccatorum, tamen negabant ecclesiam per sacerdotes posse absoluere à peccatis post baptismum commissis, & peccatores reconciliare, ac proinde negarunt dari sacramentum pœnitentiæ, ideoque de Montanistis scribit Hieronymus in epistola ad Marcellam de erroribus Montani: *Illi ad omne penè delictum ecclesiæ obserant fores; nos quotidiè legimus, malo pœnitentiam peccatoris, quam mortem*. Hunc errorem circa annum Domini 254. secuti sunt Nouatus Præsbyter Carthaginensis, & Nouatianus Præsbyter Romanus, qui cum Cornelio Romano Pontifice in schismate sedit, & vt refert Socrates lib. 4. histor. cap. 25. ad omnes ecclesias scripsit, vt eos, qui simulacris immolarant, ad mysteria, seu sacramenta non admitterent, sed hortarentur ad pœnitentiam, remissionemque permitterent Deo, qui potest, & habet authoritatem remittendi peccata. Idem colligitur ex Cypriano lib. 2. ep. 4. & ex Ambrosio lib. 1. de pœnitentia, cap. 2. Addit Ambrosius loco citato, Nouatianos sui temporis non nihil remisisse de rigore maiorum suorum. *Aiunt enim*, inquit, *se exceptis grauioribus delictis, relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem author vestri dogmatis Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit*. Videri possunt Epiphanius hæresi 59. & Augustinus hæres. 38. Hanc hæresim olim damnatam rursus excitauit Lutherus, quem sequuti sunt Zuinglius, Caluinus, & alij, qui licet reconciliationem quandam lapsorum post baptismum admittant, in quo videntur discrepare à Nouatianis, tamen cum Nouatianis negant sacerdotes habere veram, & iudiciariam potestatem remittendi peccata post baptismum commissa. Consequenter Lutherus, ex eoque Melanchthon ab initio negarunt pœnitentiam esse verum, & proprium sacramentum remissiuum peccatorum post baptismum commissorum: sed deinde sibimet ipsis contradicentes, confessi sunt pœnitentiam esse propriè sacramentum; sed errorem ab ipsis introductum, & postea reiectum secuti sunt Zuinglius, Caluinus, Beza, & sacramentarij communiter, necnon aliqui ex Lutheranis, vt refert Bellarminus, lib. 1. de pœnit. cap. 9.

14. Contra hunc errorem Tridentinum statuit can. 1. sess. 14. per hæc verba. *Si quis dixerit in catholica ecclesia pœnitentiam non esse verè, & propriè sacramentum pro fidelibus, quoties post baptis-*

baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, anathema sit. De fide ergo est contra Nouatianos, & sacramentarios pœnitentiam esse sacramentum propriè dictum, per quod remitti possunt fidelibus omnia peccata post baptismum commissa.

15. Probatur: nam Christus post resurrectionem Ioan. 20. Apostolis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*: ergo dedit Apostolis,& ministris ecclesiæ potestatem remittendi, & retinendi peccata; sed peccata non possunt remitti, nisi pœnitentibus: est enim lex vniuersalis Luc. 13. à Christo promulgata, *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*: ergo dedit potestatem remittendi peccata pœnitentibus: sed peccata debent remitti humano modo, ac proinde per aliquod signum sensibile, & pœnitentibus dantibus signa sensibilia pœnitentiæ: ergo dedit potestatem remittendi peccata per aliquod signum sensibile,pœnitentibus exhibentibus signa sensibilia pœnitentiæ; sed signum sensibile ex diuina institutione, & promissione, humano ministerio, & stabili lege, per se ipsum sanctificans hominem, est sacramentum: siquidem hæc est definitio sacramenti, vt dictum est in tract. de sacramentis qu.48. ergo pœnitentia est proprium sacramentum à Christo institutum; sed Christus vniuersaliter sine vlla limitatione dixit, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: ergo pœnitentia est sacramentum, quo fidelibus remitti possunt omnia peccata post baptismum commissa.

16. Respondent primo recentiores hæretici Christum non dedisse Apostolis potestatem iudiciariam, & quasi prætoriam remittendi peccata, sed solum dedisse potestatem remittendi peccata, prædicando euangelium, & excitando fidem, qua apprehendatur remissio peccatorum.

Sed contra primo: nam ex ipsis etiam baptismus non aliter remittit peccata, quam excitando fidem, & tamen est verum sacramentum: ergo licet sacerdotes, dicendo, *ego te absoluo*, remitterent peccata,solum excitando fidem, nihilominus iuxta ipsorum principia pœnitentia esset verum sacramentum,non minus, quam baptismus.

17. Secundo eo ipso, quod ministris ecclesiæ datur potestas remittendi, vel retinendi peccata, tales ministri constituuntur iudices, ad quos debeat recurri ad obtinendam remissionem peccatorum;ergo datur illis potestas iudicialis remittendi peccata, & non solum datur potestas prædicandi euangelium.

18. Respondent secundo Nouatiani Christum per illa verba dedisse potestatem remittendi peccata catechumenis per baptismum, & retinendi peccata per exclusionem indignorum à baptismo. Confirmat hanc responsionem Kemnitius in 2. p. examinis, pag.915. Nam Christus Lucæ vltimo iubens prædicari pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes,loquitur de remissione, qua peccata remittuntur per baptismum: ergo etiam Io.20. dans potestatem remittendi peccata, dat potestatem remittendi peccata per baptismum.

Reijcitur hæc responsio. Primo enim est contra omnes Patres, & ex professo reijcitur à Paciano epist. 3. ad Symphorianum. Licet enim Patres sint diuisi,& aliqui, vt Cyrillus Alexandrinus in eum locum Ioann. dicat Christum dedisse potestatem remittendi peccata, tum fidelibus, tum infidelibus; alij, vt Chrysostomus, Theophilactus, & Eutymius in eum locum, Ambrosius lib.1.de pœnit. cap. 2. & Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, dicant datam esse potestatem remittendi peccata solis fidelibus; tamen nullus Patrum dicit datam esse potestatem remittendi solis infidelibus per baptismum;sed seu Christus Ioan. 20. dederit potestatem remittendi peccata, tum fidelibus, tum infidelibus, vt exponit Cyrillus; seu dederit potestatem remittendi peccata solis fidelibus, vt exponit Chrysostomus,alijque communiter, sequitur pœnitentiam esse sacramentum: ergo &c. Probatur minor. Nam si Christus dedit potestatem remittendi peccata, tum fidelibus, tum infidelibus, sicut dedit potestatem remittendi peccata infidelibus per sacramentum baptismi, sic cum noluerit baptismum posse iterari, dedit potestatem remittendi peccata fidelibus per aliud sacramentum, hoc est per sacramentum pœnitentiæ. Si verò dedit potestatem remittendi peccata solis fidelibus iam baptizatis, cum non possint illis remitti per baptismum, qui non est iterabilis, debent remitti per aliud sacramentum.

19. Reijcitur secundo: nam potestas remittendi, & retinendi peccata est potestas iudiciaria, vt indicatum est, & alibi ex professo probabitur; sed ministri ecclesiæ habent potestatem iudiciariam supra solos fideles, qui per baptismum admissi sunt in ecclesiam,non autem supra infideles, qui sunt extra ecclesiam, iuxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 6. *Quid ad me de his, qui foris sunt, iudicare?* ergo &c. Falsum igitur est id, quod dicit Kemnitius, quod nimirum de eadem remissione peccatorum Christus locutus fuerit Lucæ vltimo, iubens prædicari pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, & Ioann. 20. dicens Apostolis, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Nam Lucæ vltimo iubet prædicari infidelibus pœnitentiam necessariam ad obtinendam remissionem peccatorum in baptismo: Ioan.20. dat Apostolis potestatem iudicialem remittendi fidelibus peccata commissa post baptismum. Confirmatur: nam Ioannes, cum scripserit euangelium post alios Euangelistas, ad addenda multa, quæ ab ipsis fuerant omissa, non solet repetere ea, quæ narrata fuerant ab alijs Euangelistis,

listis, nisi forte cum aliquid circa eandem historiam iudicat addendum; sed alij tres Euangelistæ in fine suorum euangeliorum egerant de potestate,& præcepto Apostolis dato prædicandi euangelium, & baptizandi in remissionem peccatorum commissorum ante baptismum: ergo Ioannes cap. 20. agit de potestate iudiciaria remittendi,& retinendi peccata à fidelibus post baptismum commissa.

20. Probatur secundo conclusio authoritate Patrum, tum Græcorum, tum Latinorum,qui pœnitentiam recensent inter vera sacramenta nouæ legis, ac sæpè comparant pœnitentiam baptismo. Testimonia Patrum videri possũt apud Bellarm.lib.1.de pœnit.c.1.

21. Ad 1. distinguo consequens: ergo pœnitentia purè interna, & insensibilis non est sacramentum, concedo consequentiam; ergo pœnitentia signis externis expressa, accedente legitima absolutione sacerdotis, non est sacramentum, nego consequentiam.

22. Ad 2. distinguo maiorem: sacramentum secundum omnia, quæ includit, est supra rationem naturalem, nego:secundum rationem vltimo constitutiuam sacramenti, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Sacramentum secundum vltimam rationem sacramenti, quæ consistit in hoc,vt aliquid sensibile significet, & causet infallibiliter gratiam, est supra rationem naturalem; at non secundum omnia, quæ includit, est supra rationem naturalem: baptismus enim ex. gra. includit ablutionem per aquam, quæ ablutio profecto est naturalis, & non est supra rationem naturalem: ergo licet pœnitentia non esset supra rationem naturalem,tamen posset includi in sacramento, quod esset supra rationem naturalem quoad virtutem significandi, & causandi infallibiliter gratiam, quæ virtus est vltimum constitutiuum sacramenti. Addo, quod licet aliqua pœnitentia non sit supra rationem naturalem, tamen pœnitentia, quæ includitur in sacramento, est supra rationem naturalem, cum sit pœnitentia fundata in fide, & spe supernaturali, & habens motiuum supernaturale: pœnitentia autem interna merè naturalis non sufficit ad valorem sacramenti.

23. Ad 3. distinguo maiorem: sacramenta nouæ legis non fuerunt in lege naturæ, & in lege mosaica secundum aliquid, quod habet denominationem sacramenti, nego; secundum id, quo vltimo constituuntur, & denominantur sacramenta nouæ legis, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Dum dicitur sacramenta nouæ legis non fuisse in lege naturæ, & mosaica, non negatur aliqua, quæ habent denominationem sacramenti nouæ legis, fuisse in lege naturæ, & mosaica, sed solum negatur id, per quod vltimo constituuntur sacramenta nouæ legis, fuisse in lege naturæ, & mosaica. Patet:nam matrimonium,in quantum est contractus, fuit in lege naturæ, & mosaica, sed non habuit virtutem significandi, & causandi gratiam, per quam virtutem vltimo constituitur sacramentum nouæ legis. Proportionaliter in lege naturæ, & mosaica fuit pœnitentia etiam supernaturalis,& externis signis expressa à Iob, Dauid &c. sed non fuit ita, vt adiuncta absolutione sacerdotis, ex diuina institutione,stabili lege haberet virtutem causandi gratiam ex opere operato, per quam virtutem pœnitentia vltimo constituitur sacramentum nouæ legis. Addo Nathan non absoluisse Dauid, sed solum testatum esse Dauid fuisse absolutum à Deo, cum in noua lege sacerdos pœnitentem à peccatis absoluat.

24. Ad 4.concedo maiorem,& minorem, & nego consequentiam. Sacramenta sunt spirituales medicinæ. Sicut ergo medicinæ corporum sunt in duplici genere: nam quædam consistunt in rebus exterioribus, quæ ægroto applicantur à medico,puta in quibusdam vnctionibus &c. quædam consistunt in quibusdam actionibus exercendis ab ægroto ex præscripto medici, vt cum præcipitur ægroto, vt quotidiè se exerceat, ambulando vsque ad sudorem; sic materia quorundam sacramentorum consistit in quibusdam rebus exterioribus, quæ recipientibus sacramentum, applicantur à ministro: quædam consistit in quibusdam actionibus,quæ exercentur à recipientibus sacramentum: ex. gr. materia proxima baptismi est ablutio, qua recipiens baptismum abluitur à ministro: materia verò sacramenti pœnitentiæ consistit in actibus ipsius pœnitentis, nimirum in contritione,confessione, & satisfactione: minister autem applicat solam formam. Addo, quod ipsi actus pœnitentis inspirantur pœnitenti à Christo, qui est principalis minister sacramenti.

25. Ad 5. concedo maiorem,& nego minorem. Sacramentum tantum dicitur,quod significat, & non significatur: res, & sacramentum, quod significat, & significatur: res tantum est, quod significatur, & non significat; sed in sacramento pœnitentiæ confessio sensibilis pœnitentis, & absolutio sacerdotis significant, & non significantur alio signo, cum sint immediatè sensibiles: ergo sunt sacramentum tantum: contritio interna significatur externa confessione, & concurrit ad significandam, & causandam remissionem peccatorum, & gratiam: ergo contritio interna est res simul, & sacramentum: remissio peccatorum, & gratia significantur, & non significant: ergo sunt res tantum.

26. Ad 6. De fide est, & definitum in Trident. sess.4. can. 6. sacramentum pœnitentiæ, sicut & reliqua sacramenta, institutum fuisse à Christo. Quæritur, quando fuerit institutum. Primo posset aliquis opinari Christum hoc sacramentum instituisse, cum initio suæ prædicationis Matth.6. dixit, *pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.* Sed dicendum, quod tunc sacramentum non insti-

tuit,

tuit, sed solùm hortatus est ad pœnitentiam agendam, & fortasse insinuauit determinandum esse specialem modum agendi pœnitentiam, subijciendo per confessionem peccata clauibus ecclesiæ, vt docet Sanctus Thomas art. 7. huius quæst. 84. Secundo dici posset Christum sacramentum pœnitentiæ instituisse, cum Matth. 16. dixit Petro, *tibi dabo claues regni cœlorum &c.* Sed neque tunc instituit sacramentum, neque dedit Apostolis potestatem remittendi, ac retinendi peccata: primo quia, hanc potestatem dedit Apostolis, postquam illos constituit sacerdotes; sed Apostoli tunc non erant sacerdotes, sed facti sunt sacerdotes in vltima cœna, cum Lucæ 22. Christus dedit illis potestatem consecrandi eucharistiam, dum postquam ipse eucharistiam consecrauit, Apostolis dixit, *hoc facite in meam commemorationem*: ergo &c. Secundo tunc non dedit Petro claues ligandi, & soluendi, sed claues, ac potestatem soluendi solum promisit vt deinde dandas, ideoque non dixit *do, sed dabo claues &c.* sacramentum autem pœnitentiæ instituit, cum dedit claues, & potestatem remittendi peccata. Potest tamen concedi, Christum promittendo Petro claues, insinuasse etiam se daturum ipsi, & sacerdotibus potestatem clauium, remittendi nimirum, & retinendi peccata, & sic aperiendi, & claudendi regnum cœlorum, vt docet Sanctus Thomas articulo citato. Tertio dici posset Christum instituisse sacramentum pœnitentiæ, cũ Lucæ vltimo post resurrectionẽ Apostolis dixit, *oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*. Dicendum, quod neque tunc instituit sacramentum pœnitentiæ, sed solum præcepit prædicari infidelibus, seu gentilibus pœnitentiam, quæ debet præcedere baptismum, & potest admitti, quod insinuauerit virtutem remittendi peccata conuenire sacramentis baptismi, & pœnitentiæ propter passionem, & merita Christi, vt loco citato docet Sanctus Thomas. Dicendum igitur Christum instituisse sacramentum pœnitentiæ, cum Ioann. 20. post resurrectionem Apostolis, quos in vltima cœna ordinauerat sacerdotes, dando illis potestatem consecrandi, dedit etiam potestatem remittendi peccata, dicens: *Quorum remiseritis peccata &c.* Conclusio est de fide, definita in Trident. sess. 14. cap. 1. & can. 3. Probatur: nam tunc Christus instituit sacramentum pœnitentiæ, cum dedit potestatem remittendi peccata per confessionem clauibus subiecta, & imposuit obligationem peccata clauibus subijciendi: sed per ea verba dedit hanc potestatem, & imposuit hanc obligationem, vt magis explicabitur infra, cum agetur de confessione: ergo &c.

27. Quæritur, vtrum Christus hoc sacramentum alicui ministrauerit?

Respondet negatiuè S. Thomas qu. 84. art. 7. ad 4. Ratio est, quia ad ostendendam suam misericordiam, & suam supremam potestatem, peccata remittebat sine sacramento.

28. Ad 7. respondeo ex doctrina communi Sanctorum Patrum, nimirum Chrysostomi, Theodoreti, Oecumenij, Theophilacti in eum locum Apostoli Ambrosij lib. 2. de pœnit. cap. 2. Augustini in expositione inchoata epist. ad Rom. & aliorum, Apostolum eo loco non negare eos, qui post baptismum lapsi sunt, posse consequi remissionem peccatorum per sacramentum pœnitentiæ, sed solum negare eos, qui per baptismum renouati sunt, & post baptismum peccarunt, posse iterum renouari per baptismum. Nam sicut Christus semel tantum mortuus est, & resurrexit, sic baptismus, qui est figura mortis, & resurrectionis Christi, semel tantum potest suscipi, ideoque qui rebaptizatur, in se ipso rursus crucifigit filium Dei. Cœterum quod Apostolus non negauerit peccata post baptismum commissa posse remitti per pœnitentiam, patet. Nam ipse Apostolus Corinthiũ post baptismũ grauissimo scelere inquinatum ecclesiæ per pœnitentiam reconciliari permisit. Ex allato loco Apostoli ad hebr. 6. reijcitur error Lutheri, & quorundam aliorum hæreticorum, qui vt refert Bellarminus lib. 1. de pœnit. cap. 12. docuerunt, ijs, qui post baptismum peccarunt, peccata posse remitti, non per sacramentum pœnitentiæ distinctum à baptismo, sed per ipsum baptismum, qui non per iterationem, sed per memoriam sui remittat peccata commissa post baptismum. Sed reijcitur: Apostolus enim loco citato docet eos, qui post baptismũ peccarunt, non posse iterum per baptismum renouari; ergo si possunt per aliquod sacramentum consequi remissionem peccatorum, possunt illam consequi per sacramentum pœnitentiæ distinctum à baptismo. Ideo Tridentinum sess. 14. can. 2. hunc errorem Lutheri damnauit, dicens. *Si quis sacramenta confundens, ipsum baptismum sacramentum pœnitentiæ esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.*

QVAESTIO CCXXII.

Vtrum materia remota sacramenti pœnitentiæ sint peccata commissa ab homine baptizato?

S. Thomas qu. 84. art. 2.

1. VIdetur non esse. Materia enim etiam remota per formam sacramenti sanctificatur, & eleuatur ad causandam gratiam: ex. gr. per formam baptismi non solum sanctificatur ablutio, quæ est materia proxima, sed etiam aqua, quæ est materia remota; sed

peccata non possunt sanctificari, & eleuari ad causandam gratiam: ergo.

2. Respondeo duplicem esse materiam; alteram, ex qua res fit, eo pacto, quo marmor est materia, ex qua fit statua; alteram, circa quam res versatur, eo pacto, quo res illa, de qua agitur in iudicio, dicitur esse materia, circa quam iudicium versatur; sed sacramentum pœnitentiæ non fit, neque componitur ex peccatis, sed versatur circa peccata; ergo &c. Probatur minor: sacramentum enim pœnitentiæ consistit in actibus pœnitentis, qui sunt contritio, confessio, & satisfactio, & in absolutione sacerdotis; sed hæc omnia versantur circa peccata, tanquam circa propriam materiam: pœnitens enim per contritionem dolet de peccatis, per confessionem confitetur peccata, per satisfactionem satisfacit pro peccatis; sacerdos etiam absoluit à peccatis: ergo &c. Quia igitur actus pœnitentis, qui sunt materia proxima sacramenti, versantur circa peccata, ideo peccata dicuntur materia remota sacramenti pœnitentiæ.

3. Pro maiori explicatione, quæri potest, primo, vtrum omnia peccata sint materia huius sacramenti.

Respondeo, quod si propriè loquamur, illa solum peccata sunt materia huius sacramenti, quæ possunt per illud remitti; sed omnia, & sola peccata commissa ab homine baptizato possunt remitti per sacramentum pœnitentiæ, peccatum autem originale, & peccata commissa ante baptismum, non possunt per se remitti per sacramentum pœnitentiæ, sed solum per sacramentum baptismi; ergo sola peccata hominis baptizati sunt materia sacramenti pœnitentiæ; peccatum originale, & peccata commissa ante baptismum non sunt materia sacramenti pœnitentiæ. Addit Sanctus Thomas in resp. ad 3. peccata mortalia hominis baptizati esse principalem materiam sacramenti pœnitentiæ, peccata venialia esse materiam secundariam. Ratio est, quia sacramentum pœnitētiæ est institutum principaliter ad remissionem mortalium, secundario ad remissionem venialium. Addit rursus etiam peccatum originale esse aliquo modo materiam pœnitentiæ, quia licet propriè non dicatur aliquem pœnitere de peccato originali, tamen potest illud detestari, & sic pœnitentia potest versari circa peccatum originale, illud detestando.

4. Quæri potest secundo, vtrum peccatum, quod quis committit in ipso instanti, in quo baptizatur, ac proindè ponit obicem effectui sacramenti baptismi, & vocatur peccatum fictionis, sit materia sacramenti pœnitentiæ.

Respondeo affirmatiuè. Probatur primo. Nam peccata, quæ spectant ad sacramentum baptismi, & ad sacramentum pœnitentiæ, distinguuntur ita, vt peccata commissa ab homine non baptizato, ac non habente characterem Christi, spectent ad sacramentum baptismi; omnia autem peccata commissa ab homine baptizato, & habente characterem Christi, spectent ad sacramentum pœnitentiæ; sed homo in instanti, in quo primo completur baptismus, est iam primo baptizatus, & primo habet characterem Christi; ergo &c.

5. Secundo probatur: nam omnia peccata, ad quorum remissionem non est institutus baptismus, spectant ad sacramentum pœnitentiæ; sed baptismus non est institutus ad remissionem peccatorum, quæ fiunt in instanti, in quo primo completur baptismus; ergo &c. Probatur minor: baptismus enim est solùm institutus ad auferenda peccata, quæ dum confertur, se ipso potest auferre, non autem ad auferenda peccata, quæ dum confertur, nunquam potest auferre; sed baptismus cum confertur, nunquam potest auferre peccata mortalia, quæ tunc committuntur, quando confertur; ergo baptismus non est institutus ad auferenda peccata, quæ committuntur in instanti, quo vltimo completur baptismus, ac proindè talia peccata sunt materia sacramenti pœnitentiæ. Materia igitur pœnitentiæ sunt omnia, & sola peccata hominis baptizati, commissa nimirum in instanti, in quo vltimo completur baptismus, & post baptismum. Peccatum originale, & peccata commissa ante instans, quo primo completur baptismus, auferri debent per baptismum.

6. Quæri potest tertio, vtrum omnia peccata commissa ab homine baptizato sint materia necessaria sacramenti pœnitentiæ.

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia illa peccata dicuntur materia necessaria sacramenti pœnitentiæ, quæ per se debent ex obligatione subijci clauibus, & sacramentaliter absolui; sed sola peccata mortalia per se debēt ex obligatione subijci clauibus, & sacramentaliter absolui, vt docet Tridentinum sess. 14. cap. 5. & can. 6. ergo sola peccata mortalia hominis baptizati sunt materia necessaria sacramenti pœnitentiæ; peccata autem venialia hominis baptizati sunt materia sufficiens, non autem necessaria sacramenti pœnitentiæ, quia possunt quidem subijci clauibus, & sacramentaliter absolui, sed non datur obligatio illa subijciendi clauibus.

7. Quæritur quarto, vtrum peccata hominis baptizati sint materia ita necessaria sacramenti pœnitentiæ, vt nisi quis baptizatus peccauerit, sit incapax recipiendi sacramentum pœnitentiæ, ac non possit validè absolui.

Respondeo affirmatiuè, vt docent omnes. Ratio est, quia cum sacramentum pœnitentiæ sit primò, & per se institutum ad remissionem peccatorum commissorum à baptizatis, non potest validè conferri ijs, qui baptizati nunquam peccarunt.

8. Quæri potest quinto, vtrum peccata hominis baptizati iam remissa quoad totam culpam, & pœnam, sint sufficiens materia sacramenti pœnitentiæ?

Re-

Respondeo affirmatiuè, vt contra Richardum in 4. dist. 18.art. 2. docent Theologi communiter, & colligitur ex consuetudine fidelium, & ex Benedicto XI. extrau. 1.de priuilegijs. Ratio est, quia sicut qui obtinuit remissionem peccatorum potest illa iterum confiteri, & de ijs veniam petere, sic Deus potest illa iterum remittere, hoc est dare gratiam illorum remissiuam.

9. Ad argumentum in contrarium distinguo maiorem: per sacramentum sanctificatur, & eleuatur materia etiam remota *ex qua*, & assumpta ad hominem sanctificandum, concedo; materia, circa quam, & per sanctificationem hominis destruenda, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Per sacramentum sanctificatur materia, quæ assumitur ad hominem sanctificandum; & quia in baptismo ad hominem sanctificandum assumitur, non solùm ablutio, quæ est materia proxima, sed etiam aqua, quæ est materia remota, ideo in baptismo sanctificatur non solùm ablutio, sed etiam aqua, quæ est materia remota sacramenti baptismi. At peccata non sunt materia, ex qua fiat sacramentum pœnitentiæ, neque sunt materia, quæ assumatur ad hominem sanctificandum, sed sunt materia supposita, & circa quam sacramentum pœnitentiæ versari debet, illam destruendo, & sic hominem sanctificando; ergo non sequitur peccata debere sanctificari per sacramentum pœnitentiæ.

QVAESTIO CCXXIII.

Vtrum hæc sit forma sacramenti pœnitentiæ: Ego te absoluo?

S. Thom. quæst. 1. art. 3.

1. VIdetur forma essentialis sacramenti pœnitentiæ esse deprecatoria, & consistere in verbis, quibus sacerdos dicit: *Misereatur tui omnipotens Deus &c. Indulgentiam, absolutionem &c.* per verba autem illa *ego te absoluo* non absoluere, sed declarare pœnitentem absolutum à Deo, ita vt sensus sit, *ego te declaro absolutum à Deo*: primo quia absoluere à peccatis, & peccata remittere est proprium Dei: ergo sacerdos non aliter absoluit, quam orando Deum, vt absoluat, ac deindè declarat pœnitentem absolutum à Deo.

2. Secundo Leo Papa epist. 89. & refertur capite *multiplex* de pœnit. dist. 2. dicit: *Indulgentia nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri*: idem docent Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, & alij Patres, quos refert Vasquez hìc, qu. 84. art. 3. dub. 4. ergo sacerdotes non possunt absoluere, nisi per verba deprecatoria.

3. Tertio Græci ab antiquissimis temporibus absoluunt per verba deprecatoria, dicendo, *Absoluat te Deus &c.* sed absoluunt validè: ergo &c.

4. Quarto sicut sacramentum pœnitentiæ institutum est ad auferenda peccata, sic sacramentum extremæ vnctionis institutum est ad auferendas reliquias peccatorum; sed sacramentum extremæ vnctionis confertur per formam deprecatoriam, dicendo, *indulgeat tibi Deus &c.* ergo &c.

5. Quinto baptismus validè confertur sub hac forma, *baptizet te Deus*, vt docet Scotus in 4. dist. 3. quæst. 1. confirmatio validè confertur sub hac forma, *signet te Deus*, & Constantinus Imperator in edicto fidei, quod legitur ante primum Concilium Nicænum, narrat se confirmatum fuisse à Sancto Syluestro per hanc formam, *signet te Deus &c.* ergo etiam sacramentum pœnitentiæ validè confertur sub hac forma, *absoluat te Deus*.

6. Sexto sicut Christus Ioan. 20. dedit Apostolis potestatem remittendi peccata sic Matthæi 10. & Lucæ 9. dedit eisdem potestatem sanandi infirmitates; sed Apostoli ad sanandum non dicebant *ego te sano*, sed *Dominus Iesus te sanet*, vt paralitico dixit Petrus Actor. 9. ergo &c.

7. Septimo absolutio à censuris potest validè conferri per verba deprecatoria: ergo etiam absolutio à peccatis.

8. Respondeo circa absolutionem, quæ est forma sacramenti pœnitentiæ, plura dubia esse examinanda.

9. Quæritur ergo primo, vtrùm absolutio possit validè conferri, non solùm verbis, sed etiam nutibus, & scripto.

Respondeo Paludanum in 4. dist. 17. q. 2. art. 1. num. 7. Medinam cod. de confessione, quæst. de modo confitendi, Petrum Sotum lect. 11. de confessione, Nauarrum in summa, cap. 21. & 36. & in caput *quem pœnitet, de pœnitentia*, distinct. 1. num. 4. & alios, quos referunt Suarius disp. 19. sect. 1. & Cardinalis de Lugo, disp. 13. sect. 1. docuisse in aliquo casu valere formam scripto missam, quamuis expresè non negent esse necessarium formam verbo proferri. Dicendum nihilominus cum communi, & certa sententia Sancti Thomæ hac qu. 84. art. 3. & 4. & aliorum: in nullo casu absolutio potest validè dari nutibus, & scripto, sed semper debet dari verbis formalibus.

10. Probatur ex Florentino in decreto ad Armenos, & ex Trident. sess. 14. cap. 13. vbi dicitur formam huius sacramenti consistere in verbis illis, *ego te absoluo*. Confirmatur: nam Florentinum loco citato vniuersaliter docet omnia sacramenta perfici verbis: & quamuis agens de matrimonio dicat illud regulariter perfici verbis, quia potest etiam perfici nutibus, & scripto, tamen per hanc exceptionem additam, cum loquitur de sacramento matrimonij, firmat regulam, & indicat alia sacramenta sine vlla exceptione perfici verbis.

Ra-

Ratio desumitur ex institutione Christi. Nam quia per incarnationem Verbũ vnitum est carni, voluit in sacramentis nouæ legis verbum vniri rebus sensibilibus: quia rursus fides post aduentum Christi est clarior, quam fides antiquorum, voluit sacramenta noua esse signa clariora; sed verba sunt signa clarissima, & habent principatum significandi, vt docet Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 3. ergo voluit sacramenta nouæ legis perfici verbis. Videri possunt, quæ dixi quæst. 52. de sacramentis. Confirmatur ex traditione Ecclesiæ.

11. Dices primo. Confessio potest à pœnitente validè fieri nutibus, & scripto, & pœnitentia potest à sacerdote validè imponi nutibus, & scripto; ergo etiam absolutio, saltem in aliquo casu potest validè conferri nutibus, & scripto.

Respondeo, nego consequentiam. Disparitas, quia sola forma sacramenti debet necessario consistere in verbis formalibus; sed sola absolutio est forma huius sacramenti; ergo &c.

12. Dices secundo: sacramentum matrimonij potest validè celebrari nutibus, & scripto sine verbis formalibus; ergo etiam sacramentum pœnitentiæ. Probatur consequentia. Ideo enim sacramentum matrimonii, potest validè celebrari nutibus, & scripto, quia est institutum per modum contractus; contractus verò possunt etiam fieri nutibus, & scripto; sed sacramẽtum pœnitẽtiæ est institutum est per modum iudicij, in iudicio autem sententia absolutoria potest validè dari etiam scripto; ergo &c.

Respondeo, negando consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem: ideo sacramentum matrimonij potest validè celebrari nutibus, & scripto, quia est institutum per modum contractus, ipsum contractum non instituendo, sed solum eleuando ad hoc, vt esset sacramentum, concedo: quia est institutum per modum contractus de nouo instituti, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Sacramentum matrimonij ita est à Christo institutum per modum contractus, vt contractum matrimonij non instituerit de nouo, sed illum relinquendo prout ante erat ex sua natura, eleuauerit ad rationem sacramenti; & quia contractus matrimonij antequam esset sacramentum, poterat validè fieri etiam nutibus, & scripto, Christus reliquit, vt etiam in lege Euangelica, cum est eleuatus ad rationem sacramenti, possit validè fieri etiam nutibus, & scripto sine verbis formalibus. At Christus sacramentum pœnitentiæ ita instituit per modum iudicij absolutorij à peccatis, vt hoc iudicium de nouo instituerit: ergo sicut alia sacramenta, quæ de nouo instituit, voluit esse ceremonias quasdam essentialiter constantes ex quibusdam rebus vt materia, & ex verbis formalibus vt forma, ita voluit sacramentum pœnitentiæ esse ceremoniam per modum iudicij, essentialitèr constantem ex actibus pœnitentis, tanquam ex materia, & ex absolutione verbali, tanquam ex forma. Videri possunt Suarius disp. 19. sect. 1. & Cardinalis de Lugo disp. 12. sect. 1.

13. Quæritur secundo, vtrum sacerdos verè absoluat pœnitentem à peccato, in quantum est culpa, vel potius declaret solum illum fuisse absolutum à Deo?

Respondeo Vviclefum, vt refert Valdensis lib. 2. de sacramentis, cap. 145. docuisse in ecclesia non dari potestatem absoluendi à peccatis, illaque remittendi, ideoque temerariè dici, *ego te absoluo*. Lutherus etiam art. 11. & 12. damnatis à Leone X. in bulla contra Lutherum, dixit, blasphemiam esse dicere *ego te absoluo*. Magister. in 4. distinct. 18. Sanctus Bonauentura, Gabriel, Almainus in eam dist. Alexander 4. par. quæst. 80. memb. 2. Richardus de Sancto Victore, opusc. de claui-bus, & alij, docuerunt per sacramentum pœnitentiæ peccata non remitti quoad culpam, ac proindè sensum illorum verborum, *ego te absoluo*, esse, *ego te ostendo, ac declaro absolutum à Deo à peccatis quoad culpam*; & hæc opinio tempore Sancti Thomæ erat communis, vt ipsemet testatur in 4. dist. 18. quæst. 1. artic. 3. Licet authores citati negarint per sacramentum pœnitentiæ peccata remitti quoad culpam, tamen vt sacramento tribuerent aliquam efficaciam, in varias sententias abierunt. Richardus cap. 10. docuit sacerdotem per absolutionem remittere reatum pœnæ æternæ, quem putat remanere post culpã remissam à Deo. Magister, Alexander, Sanctus Bonauentura, Gabriel, & alij docuerunt sacerdotem remittere pœnam temporalem in hoc sæculo luendam pro peccatis remissis quoad culpam. Alij dixerunt remitti pœnam temporalem in purgatorio soluendam. Alij asseruerunt pœnitentem absolui solum ab obligatione confitendi.

14. Dicendum cum Sancto Thoma hoc art. 3. quæst. 84. Scoto in 4. dist. 14. quæst. 4. Durando in 4. dist. 18. quæst. 2. aliisque communiter: in sacramento pœnitentiæ non solum peccator declaratur absolutus, sed illi confertur vera remissio peccati etiam quoad culpam, virtute sacramenti, & absolutionis sacerdotalis. Concilio post Concilia Constantiense, Florentinum, ac præsertim post Tridentinum est certissima, & existimatur de fide. Tridentinum enim sess. 14. cap. 1. dicit sacerdotibus datam potestatem reconciliandi fideles post baptismum lapsos; & cap. 2. dicit hoc sacramento homines à peccato liberari, sicut per baptismum liberantur à prioribus peccatis; & cap. 3. & can. 1. dicit effectum huius sacramenti esse reconciliationem cum Deo; & can. 9. definit absolutionem non esse nudum ministerium pronunciandi, ac declarandi remissa esse peccata, sed actum iudicialem; ergo sacerdos habet potestatem, non so-

solùm declarandi hominem absolutum, sed liberandi ipsum à peccatis, ac Deo reconciliandi; sed liberatio à peccatis, ac reconciliatio cum Deo includit principaliter remissionem culpæ; ergo sacerdos per absolutionem potest remittere peccata etiam quoad culpam.

15. Probatur primo conclusio ex Scriptura. Nam Christus Ioan. 28. dixit, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; sed declarare peccata esse remissa non est propriè remittere: ergo Christus dedit sacerdotibus potestatem, non solum declarandi peccata esse remissa, sed etiam ea remittendi; sed remissio peccati principaliter consistit in remissione culpæ: ergo Christus dedit Apostolis potestatem remittendi peccata quoad culpam.

16. Probatur secundo ex Patribus, qui videri possunt apud Vvaldensem lib. 2. de sacram. cap. 145. & apud Canisium 2. par. catechismi, cap. 1. Clarissimè Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, cap. 4. dicit. *Nostris sacerdotibus non corporis lepram, verùm animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.*

17. Dices primo, & est fundamentum Scholasticorum, qui docuerunt oppositam sententiam. Si sacramentum pœnitentiæ posset remittere peccata quoad culpam, posset conferre primam gratiam: sed non potest conferre primam gratiam: ergo &c. Probatur minor. Sacramentum enim pœnitentiæ supponit, & prærequirit hominem ad ipsum accedere cum perfecta contritione sufficiente ad eandam primam gratiam, & remissionem peccati mortalis quoad culpam: ergo non potest per se conferre primam gratiam, & remissionem peccati mortalis.

Respondeo, nego minorem, & antecedens probationis. Ad sacramentum enim pœnitentiæ non prærequiritur contritio perfecta, sed sufficit imperfecta, vt docent Theologi communiter contra nonnullos, ac proinde si quis in statu peccati mortalis cum attritione accedat ad hoc sacramentum, per illud recipit primam gratiam, & remissionem peccati mortalis, ideoque Tridentinum sess. 14. cap. 4. docet attritionem cum hoc sacramento disponere ad primam gratiam, & remissionem peccati obtinendam.

18. Dices secundo. Verba illa, *absoluo te*, semper faciunt eundem sensum; sed aliquando vt sint vera, non possunt facere alium sensum, quam hunc: *ego declaro te absolutum*: ergo semper faciunt hunc sensum. Probatur minor: potest aliquis validè absolui à peccatis alias confessis, & totaliter remissis quoad culpam, & pœnam; sed tunc verba illa, *ego te absoluo*, vt sint vera, non possunt aliud significare, quam *ego te declaro absolutum*: ergo &c.

Respondeo, negando minorem. Verba illa *ego te absoluo* significant *ego do tibi gratiam absolutionis à peccatis, quæ commisisti*; sed etiamsi peccata fuerint totaliter remissa quoad culpam, & pœnam, potest sacerdos nomine Dei dare iterum gratiam absolutionis ab illis: ergo potest iterum absoluere.

19. Vrgebis. Cum aliquis est totaliter solutus à vinculis materialibus, non potest ab illis iterum solui: ergo cum aliquis fuit totaliter absolutus à vinculis peccatorum, non potest iterum ab ijsdem absolui.

Respondeo, negando consequentiam. Disparitas est, quia absolutio à vinculis materialibus non consistit in aliquo positiuo, sed consistit in præcisa, & pura ablatione vinculi; sed vinculum, quod non est, nõ potest auferri: ergo &c. At absolutio peccati commissi non consistit in hoc, vt auferatur physicè illud peccatum commissum: siquidem fieri nequit, vt peccatum postquam est commissum, non sit commissum: sed consistit in hoc, vt ponatur gratia absolutionis, & remissionis, ratione cuius peccatum illud non amplius moraliter perseueret, ac non possit imputari; sed postquam semel data est gratia absolutionis, potest iterum, & iterum dari alia gratia absolutionis: ergo postquam peccatum est absolutum, & remissum, potest iterum absolui, & remitti. Confirmatur ex Sancto Thoma hoc art. 3. ad 3, vbi loquens de expositione formæ, concludit: *esset autem perfectior expositio: ego te absoluo, ideſt sacramentum absolutionis tibi impendo.* Addo verba illa *ego te absoluo* inuoluere implicitè hanc conditionem, nisi ex parte tua sit obex, ac significare, *ego do tibi gratiam absolutionis, nisi ex parte tua sit obex, & si habes debitam dispositionem.*

20. Dices tertio: sacerdotes legis mosaicæ non mundabant à lepra, sed solum declarabant mundos: ergo sacerdotes euangelici non absoluunt à peccatis, sed solum declarant absolutos à Deo.

Respondeo, negando consequentiam. Ideò sacerdotes mosaici non mundabant à lepra, sed solum declarabant mundos, quia in Leuitico data illis fuerat solum potestas declarandi, non autem mundandi; sed sacerdotibus euangelicis data est potestas remittendi peccata, cum Ioan. 20. dictum est, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; ergo &c. Confirmatur ex Chrysostomo, cuius verba allata sunt num. 16. in secunda probatione conclusionis.

21. Dices quarto. Eodem pacto data est sacerdotibus potestas soluendi, & remittendi, ac potestas ligandi, & retinendi peccata; sed sacerdotes non habent potestatem ponendi vincula peccati, sed solum declarandi aliquem ligatum remanere vinculo peccati; ergo non habent potestatem absoluendi à vinculis peccati, sed solum declarandi absolutum à talibus vinculis.

Respondeo ex Sancto Thoma opusc. 22. alijsque communiter, Deum dedisse sacerdotibus proportionalem potestatem soluendi, ac ligandi, ac ipse Deus habet; sed Deus habet potestatem directè absoluendi à peccatis, eaque remittendi, habet autem potestatem

ligandi

ligandi peccatis solum indirectè, quatenus potest non absoluere à vinculis peccatorum; ergo dedit sacerdotibus potestatem directè absoluendi à peccatis, ijsque ligandi solum indirectè, non absoluendo, & sic peccata retinendo. Addo sacerdotes habere etiam potestatem ligandi, hoc est obligandi ad satisfactionem sacramentalem; ideoque Trident. sess. 14. cap. 8. ex potestate ligandi colligit potestatem imponendi pœnitentiam. Datur etiam in ecclesia potestas ligandi vinculo excommunicationis, & sic impediendi receptionem sacramentorum. Potestas ligandi quolibet ex his sensibus explicetur, non est solum potestas declarandi ligatum: ergo potestas soluendi non est solum potestas declarandi solutum. Videri potest Cardinalis de Lugo disp. 13. sect. 2. num. 60.

22. Quæritur tertio, vtrum forma essentialis debeat esse deprecatoria, vel potius consistat in verbis illis, *ego te absoluo*?

Respondeo, quod vt refert Sanctus Thomas, opusc. 22. quidam doctor tempore ipsius asseruit formam essentialem absolutionis consistere in verbis deprecatorijs, quibus sacerdos dicit, *misereatur tui &c. Indulgentiam &c.* verba autem illa *ego te absoluo*, vel non esse adhibenda, vel si adhibentur, non esse formam absolutionis, sed solum significare *ego te declaro absolutum à Deo absolutione impetrata per deprecationem præmissam*. Contra hanc opinionem Sanctus Thomas scripsit opusc. 22. in quo dicit illam esse temerariam, & fortasse erroneam. Addo, quod post Tridentinum non solum est erronea, sed etiam hæretica. Tridentinum enim sess. 14. cap. 3. dicit. *Docet præterea sancta synodus sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse, ego te absoluo: quibus verbis de ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adiunguntur, ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant*: ergo de fide est formam absolutionis consistere in illis verbis, *ego te absoluo*, verba autem deprecatoria *misereatur &c.* non solum non esse formam essentialem, sed neque esse necessaria ad valorem sacramenti.

23. Probatur primo hæc veritas. Nam sicut Christus dedit potestatem baptizandi, dicens Matth. vlt. *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, sic dedit potestatem absoluendi à peccatis, eaque remittendi, dicens Matth. 16. *Quodcumque solueris, erit solutum*, & Ioan. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: ergo sicut Christus, quia dedit potestatem baptizandi, forma baptismi non est deprecatoria, sed consistit in illis verbis, *ego te baptizo*, sic quia dedit potestatem soluendi, & remittendi, forma sacramenti pœnitentiæ non est deprecatoria, sed consistit in illis verbis, *ego te absoluo*. Potest etiam absolutio validè conferri, dicendo, *ego tibi remitto peccata*. Sed quia Christus potestatem clauium significauit etiã dicens *quodcumque solueris, erit solutum*, ecclesia vtitur verbo absoluendi, vt docet Sanctus Thomas hac quæst. 84. art. 3. Confirmatur ex vsu, & traditione ecclesiæ.

24. Probatur secundo: nam sacramentum pœnitentiæ institutum est à Christo per modum iudicij; sed in iudicio sententia absolutoria non debet proferri per verba deprecatiua, sed per iudicatiua: ergo. Hinc resipiunt Morinus, qui lib. 8. de administratione pœnitentiæ, cap. 8. docet ad valorem sacramenti pœnitentiæ sufficere formam deprecatoriam, imò antiquitus solam formam deprecatoriam fuisse adhibitam communiter. Si enim, sufficeret forma deprecatoria, cum de facto in sacramento pœnitentiæ soleat adhiberi, antequam dicatur *ego te absoluo*, pœnitens absoluretur per illam formam deprecatoriam: quod est contra Tridentinum. Licet igitur antiquitus solerent adhiberi formæ deprecatoriæ, tamen illæ non erant sacramentales, illisque præmissis, addebatur forma sacramentalis, *ego te absoluo*, vel alia æquiualens.

25. Quæritur quarto, vtrum valida sit hæc forma, *absoluat te Deus*, non in sensu deprecatiuo, sed imperatiuo, vel potius exigitiuo prolata, ita vt sacerdos exigat à Deo, vt iuxta suam promissionem, qua dixit *quodcumque solueris, erit solutum*, absoluat pœnitentem, illique peccata remittat.

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia ad valorem formæ requiritur, vt sacerdos saltem exercitè significet se absoluere; sed dicens, *absoluat te Deus*, vel *absoluet te Deus*, non significat se absoluere, sed solum significat pœnitentem absolui à Deo; ergo.

Confirmatur: nam vel sequimur sententiam Alexandri de Ales in 4. dist. 8. membr. 3. art. 3. & Vasquez 3. p. disput. 122. cap. 2. dicentium baptismum non validè conferri sub hac forma, *baptizat*, vel *baptizet te Deus*; vel sequimur sententiam Scoti, qui in 4. dist. 3. quæst. vnica, docet illam formam sufficere ad valorem baptismi; si sequimur primam sententiam: ergo consequenter dicendum formam proportionalem non sufficere ad valorem sacramenti pœnitentiæ. Si sequimur secundam sententiam, ideo ad valorem baptismi sufficit illa forma, *Deus te baptizat*, vel *baptizet*, quia cum minister exercet actionem externam baptizandi, exercitè sufficienter significat sensum illius formæ esse, *Deus te baptizat*, vel *baptizet per me suum ministrum*; sed sacerdos dicens *Deus te absoluat*, vel *absoluit*, nullam actionem aliam exercet: ergo neque signat, neque exercitè sufficienter significat Deum absoluere per ipsum sacerdotem.

26. Infertur, quod si quis dicat, *Deus te absoluat, vel absoluit per me suum ministrum*, valide absoluit, quia iam significat actionem absoluendi vt procedentem ab ipso sacerdote. Videri potest Cardinalis de Lugo disp. 13. cap. 4. num. 6. Peccaret tamen, adhibendo talem formam, quia non seruaret ritum Ecclesiæ.

27. Quæritur quinto, vtrum valida sit absolutio conditionata? Re-

Respondeo ex dictis in tract. de Sacram. in genere, quæst. 81. validam esse absolutionem conditionatam sub conditione præterita, vel præsenti per se requisita ad sacramentum: ex. gr. sub hac conditione, *si es dispositus*, vel *si peccasti post baptismum*. Ratio est, quia cum tales conditiones semper subintelligantur, quando exprimuntur, non possunt reddere absolutionem inualidam. E conuerso inualida est absolutio sub conditionibus incertis, & impertinentibus, non solum de futuro, sed etiam de præterito, ac de præsenti: ex. gr. inualidè absolueret, qui diceret, *Si Turca nunc saltat, vel heri saltauit, ego te absoluo*. Ratio est, quia incredibile est Deum dedisse potestatem sacerdoti, faciendi, vt valor sacramenti pendeat à conditionibus impertinentibus, puta ab hac conditione, quod Turca saltet, vel saltauerit. Si enim nullus Princeps supremus daret iudici potestatem faciendi, vt valor sententiæ ab ipso prolatæ pendeat à talibus conditionibus impertinentibus, puta vt valor sententiæ, qua reum damnat ad mortem, pendeat ab hoc, quod Turca saltet, vel saltauerit, quis credat Deum talem potestatem sacerdotibus dedisse? Addo probabile esse, quod sacerdos neque potest validè absoluere sub conditionibus incertis aliquo pacto pertinentibus: ex. gr. non potest validè absoluere sub hac conditione, *ego te absoluo, si habes contritionem perfectam, si habes solam attritionem, licet ex se sufficientem, non te absoluo*. Cum enim Deus determinauerit conditiones ad valorem sacramenti requisitas, non est verisimile dedisse potestatem faciendi, vt valor sacramenti pendeat ab aliis conditionibus. Videri possunt, quæ dicta sunt citata quæst. 81. de Sacramentis in genere.

28. Quæritur sexto, quænam verba necessario requirantur ad valorem absolutionis?

Respondeo formam consuetam esse hanc: *ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & spiritus Sancti*. Conueniunt communiter Doctores, quod sicut si in forma baptismi, quæ est, *ego te baptizo &c.* omittatur pronomen *ego* forma remanet valida, vt docet S. Thomas 3. p. qu. 65. art. 5. ad 1. sic si in forma absolutionis omittatur pronomen *ego* forma remanet valida. Ratio est, quia etiam pronomine omisso, forma tùm baptismi, tùm absolutionis retinet eundem sensum.

29. Dubitatur primo, vtrum sit valida, si omittatur inuocatio Trinitatis contenta illis verbis *in nomine Patris &c.* Durandus in 4. dist. 22. quæst. 2. docet ad valorem sacramenti pœnitentiæ requiri inuocationem Trinitatis, vel saltem inuocationem Dei, aut Christi. Dicendum cum communi sententia: ad valorem sacramenti pœnitentiæ non requiri inuocationem Trinitatis, Dei, vel Christi.

30. Probatur primo. Nam ideo ad valorem baptismi requiritur inuocatio Trinitatis, quia Christus præcipiens baptismum dixit, *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; sed Christus instituens sacramentum pœnitentiæ dixit solum, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, nec addidit peccata esse remittenda in nomine Trinitatis, Dei, vel Christi: ergo &c.

Confirmatur: nam quia baptismus speciali modo est sacramentum fidei, ideoque in eo imprimitur character Trinitatis, debet in eo inuocari Trinitas. Ex proportionali ratione quia confirmatio ordinatur specialiter ad hominem confirmandum in fide Trinitatis, vt eam publicè profiteatur, etiam in confirmatione, vt sit valida, debet ex traditione ecclesiæ inuocari Trinitas. Quia verò hæc ratio non valet prò aliis sacramentis, non est necessaria inuocatio Trinitatis ad valorem aliorum quinque sacramentorum, ac proinde, nec ad valorem sacramenti pœnitentiæ.

31. Dubitatur secundo, vtrum ad valorem sacramenti pœnitentiæ sufficiant hæc duo verba, *absoluo te*, vel potius necessaria sint omnia, vel aliqua verba sequentia, quæ sunt *ab omnibus peccatis tuis*.

Gabriel in 4. dist. 14. quæst. 2. videtur docere necessaria esse hæc verba *ab omnibus peccatis tuis*. Sed reijcitur: nam non est necesse, vt sacerdos absoluat ab omnibus peccatis etiam venialibus, cum de multis venialibus pœnitens sæpè non doleat: ergo licet ly *ab omnibus* addi possit, ac de facto Concilium Moguntinum cap. 24. assignet formam cum addito illius particulæ *ab omnibus*, tamen illa particula potest omitti; imo dempta est in Rituali Romano reformato, vt notat Cardinalis de Lugo hic, disput. 13. sect. 1. num. 13.

32. Paludanus in 4. dist. 14. Maior eadem dist. quæst. 2. & Petrus Sotus lib. 4. de confessione, dicunt esse necessario addenda verba illa *à peccatis tuis*: alij dicunt saltem addi debere ly *à peccatis*, licet possit omitti ly *tuis*.

33. Dicendum cum Sancto Thoma hac quæst. 84. art. 3. Caietano, Sylvestro, Nauarro, aliisque communiter, quos referunt, & sequuntur Suarius hic disput. 19. sect. 1. n. 20. Vasquez dubit. 4. & Cardinalis de Lugo disput. 13. sect. 1. num. 13. ad validè absoluendum sufficiunt duo illa verba, *absoluo te*.

Probatur: nam in tantum non sufficecerent, in quantum ex se sunt indifferentia ad significandam absolutionem, vel à vinculis peccatorum, vel à vinculis materialibus; sed licet ex se sint indifferentia, tamen ex intentione ministri, ex circumstantijs, & præsertim ex eo, quod præmissa est confessio peccatorum, determinantur sufficienter ad significandam absolutionem à vinculis peccatorum: ergo &c. Confirmatur: nam forma baptismi, *ego te baptizo &c.* ex se est indifferens ad significandum baptismum, siue ablutionem merè materialem corporis à sordibus corporeis, vel baptismum etiam spiritualem animæ à sordibus peccatorum, & tamen, quia per intentionem ministri, & per circumstantias sufficien-

ter determinatur ad significandum baptismũ spiritualem, sufficiunt ad valorem baptismi: verba illa, *hoc est corpus meum*, ex se sunt indifferentia ad significandum id, quod substat accidentibus, esse corpus Christi, vel esse corpus sacerdotis, & tamen quia ex intentione ministri, qua proferuntur in persona Christi, determinantur ad significandum id, quod substat accidentibus, esse corpus Christi, sufficiunt ad consecrandum, vt dictum est in tract. de Eucharistia quæst. 149. ergo à pari.

34. Dubitatur tertio, vtrum ad valorem sacramenti sufficiat vnicum verbum *absoluo*, omisso ly *te*. Affirmant Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 1. & Henriquez in summa lib. 1. cap. 1. num. 3. quos alij sequuti sunt. Dicendum cum communi sententia non sufficere verbum *absoluo*, sed addendum esse ly *te*.

Probatur: nam de essentia baptismi est, vt exprimatur persona eius, qui baptizatur, ideoque si quis baptizaret sub hac forma, *ego baptizo in nomine Patris &c*, omisso ly *te*, invalidè baptizaret, vt vno ore docent omnes scholastici, teste Vasquez tom. 2. in 3. p. disput. 142. cap. 3. ex proportionali ratione inualidè confirmaret, qui loco dicendi *signo te &c.* diceret *signo signo crucis, & confirmo chrysmate salutis*: de essentia formæ, qua conficitur eucharistia, est ly *hoc*, ideoque si quis digito demonstrans materiam consecrandam diceret, est corpus meum, omisso ly *hoc*, inualidè consecraret: ergo à pari.

35. Confirmatur primo: nam eatenus sufficeret vnicum verbum *absoluo*, quatenus ex intentione proferentis, & ex circumstantijs determinatur ad significandum *absoluo te*; sed etiam verbum *baptizo* ex circumstantijs, & præsertim ex ipsa actione abluendi determinatur ad significandum, *baptizo te*; verbum *signo* ex actione signandi determinatur ad significandum *signo te*; verbum *est corpus meum* ex circumstantia demonstrandi materiam digito determinaretur ad significandum *hoc est corpus meum*: ergo etiam sacramentum baptismi &c. validè conferrentur, omisso ly *te &c.* quod est falsum.

36. Confirmatur secundo. Nam ex eo, quod Christus dixerit, *baptizantes eos*, arguitur per verba formæ esse necessario exprimendam actionem baptizandi, & personam baptizati: ergo ex eo, quod dixerit, *quorum remiseritis peccata &c.* colligitur per verba formæ esse necessario exprimendam actionem absoluendi, & personam, quæ absoluitur. Videri possunt quæ supra quæst. 87. dixi in simili de baptismo.

Infertur à fortiori, quod si sacerdos à pœnitente post confessionem interrogatus, *absoluis ne me à peccatis meis?* respondeat *etiam*, inualidè absolujt, sicut si minister interrogatus à baptizando, *baptizas ne me in nomine Patris & Filij, & Spiritus Sancti?* respondeat *etiam*, & aquam infundat, inualidè baptizat. Ratio est, quia sicut forma baptismi debet verbis, & non solum ex circumstantijs exprimere actionem baptizandi, & personam baptizati, sic forma absolutionis debet verbis, & non solum ex circumstantiis exprimere actionem absoluendi, & personam, quæ absoluitur.

37. Dices primò. Non est de essentia formæ, vt verbis ipsis determinet absolutionem à peccatis, sed sufficit, vt id determinet ex intentione ministri, & ex circumstantijs: ergo non est de essentia formæ, vt verbis determinet, quod est absolutio personæ præsentis, sed sufficit, vt id determinet ex intentione ministri, & ex circumstantijs.

Respondeo, negando consequentiam. Sicut enim est de essentia formæ baptismi, vt verbis ipsis determinet personam baptizati, licet ablutionem spiritualem animæ determinet solùm ex intentione ministri, & ex circumstantijs; sic est de essentia formæ absolutionis, vt verbis determinet personam, quæ baptizatur, licet absolutionem à peccatis determinet solùm ex intentione, & circumstantijs. Ratio est, quia ex vsu Ecclesiæ, & ex authoritate colligitur Christum instituisse, vt persona baptizati, absoluti &c. determinetur verbis: baptismus autem à peccatis, absolutio à peccatis &c. determinari possunt ex intentione, & circumstantijs.

38. Dices secundò. Non magis requiritur in sacramento pœnitentiæ determinatio personæ, quæ absoluitur, quam in sacramento matrimonij determinatio personæ, cum qua contrahitur; sed si coniux interrogatus *ducis ne talem in vxorem?* respondeat *duco*, validè contrahit: ergo si sacerdos interrogatus, *absoluis ne hunc?* respondet *absoluo*, validè absoluit.

Respondeo, negando maiorem. Contractus enim matrimonij non fuit de nouo institutus à Christo, sed prout antea erat, elevatus fuit ad rationem sacramenti, ideoque sicut ante contractus matrimonij poterat non solùm celebrari verbis, sed nutibus, scriptura, & per procuratorem, & etiam inter absentes, sic nunc. At iudicium sacramentale absoluens à peccatis de nouo institutum fuit à Christo, ideoque non potest sententia absolutionis proferri, nisi per verba determinata à Christo exprimentia actionem absoluendi, & personam, quæ absoluitur, proportionaliter ac forma baptismi debet exprimere actionem baptizandi, & personam, quæ baptizatur.

Infertur, quod sicut ad valorem baptismi sufficit, vt exprimatur persona, quæ baptizatur, seu exprimatur per ly *te*, seu aliquo æquiualenti, puta dicendo *baptizo Petrum, baptizo hunc, baptizatur seruus Christi &c.* vt docet Sotus in 4. dist. 3. quæst. 1. art. 5. & Vasq. to. 2. in 3. p. disp. 142. num. 31. sic ad valorem sacramenti pœnitentiæ sufficit, vt persona, quæ absoluitur, exprimatur, vel per verbum *te*, vel per aliud æquiualens, puta dicendo, *absoluo Petrum, absoluo hunc, seruus Christi absoluitur à me*.

39. Ad

39. Ad 1. distinguo maiorem: remittere peccata principaliter, & propria authoritate, est proprium Dei, concedo; ministerialiter, & authoritate accepta à Deo, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Remittere peccata principaliter, & propria authoritate est proprium Dei, vt probatum est quæst. 65. de sacramentis: at remittere peccata ministerialiter, & authoritate accepta à Deo, conuenit etiam iis, quibus Deus hanc potestatem dedit; sed Christus Ioan. 20. dedit sacerdotibus potestatem remittendi peccata: ergo &c.

40. Ad 2. Leo dicens indulgentiam non posse obtineri, nisi precibus sacerdotum, nomine precum comprehendit formam, qua sacerdos dicit, *ergo te absoluo*, quam vocat preces, quia profertur inter preces: siquidem prius dici solet *Dominus Iesus Christus te absoluat &c.* Ratio, quare ex vsu, & ritu ecclesiæ, ante formam essentialem præmitti soleant preces, ex Sancto Thoma hac quæst. 84. art. 3. ad 1. est, quia cum ad valorem, & effectum sacramenti requirantur actus pœnitentis, & præsertim attritio, ecclesia ante formam præmittit preces, quibus rogat Deum, vt in pœnitente interiùs operetur debitam dispositionem, sine qua sacramentum careret suo effectu. In eodem sensu intelligendi sunt alij Patres. Dum autem dicunt solum Deum remittere peccata, dicunt solum Deum remittere peccata propria authoritate.

41. Ad 3. Græci vt plurimùm non solùm dicunt, *Deus te absoluat*, sed addunt, *& ego habeo te absolutum*, qui modus loquendi apud græcos idem significat, ac apud latinos, *ego te absoluo*, vt probat Petrus Arcudius lib. 4. de sacramentis ecclesiæ orientalis cap. 3. de forma sacramenti pœnitentiæ. Apud græcos illi, qui solis precibus vtuntur, inualidè absoluũt. Nec est mirum, quod in tenebris schismatis hoc etiam errore laborent.

42. Ad 4. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. Sacramentum pœnitentiæ institutum est per modum iudicij; sed in iudicio sententia iudicialis non profertur per formam deprecatoriam; ergo absolutio, quæ est forma sacramenti pœnitentiæ, non debet esse deprecatoria. At sacramentum extremæ vnctionis non est institutum per modum iudicij, sed per modum vnctionis, cui addatur oratio sacerdotis, ideoque Iacobi 5. dicitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, qui orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei*: ergo forma extremæ vnctionis debet esse deprecatoria.

43. Ad 5. Iam dictum est in resp. ad 4. quæsitum.

44. Ad 6. Potestas curandi infirmitates Apostolis data non erat iudicialis: ergo non est mirum, quod exerceretur per orationes. At potestas absoluendi est iudicialis; sed sententia iudicialis non debet esse deprecatoria: ergo &c.

45. Ad 7. sicut vinculum censuræ inducitur ab ecclesia, sic ecclesia potest à censuris absoluere modo, quo voluerit, etiam per nutus, & scripturam, vt bene notat Suarius to. de censuris, disp. 7. sect. 9. num. 13. ergo non est mirum, quod ecclesia possit absoluere à censuris, etiam per formam deprecatoriã. At potestas absoluendi à peccatis pendet ab institutione Christi, qui voluit, vt absolutio detur per verba non deprecatoria, sed iudicatiua: Addo de facto formam absoluendi à censuris non esse deprecatoriam, sed consistere in iis verbis, *absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, & interdicti*.

QVAESTIO CCXXIV.

Vtrum ad sacramentum pœnitentiæ requiratur impositio manuum sacerdotis?

S. Thom. qu. 84. art. 4.

1. VIdetur requiri. Primo quia ad valorem baptismi, confirmationis, extremæ vnctionis, & ordinis, non sufficit, vt minister proferat verba, sed requiritur, vt exerceat aliquam aliam actionem externam baptizandi, signandi, vngendi &c. ergo etiam ad valorem sacramenti pœnitentiæ.

2. Secundo Matth. vlt. dicitur: *Super ægros manus imponent, & benè habebunt*; sed sacramentum pœnitentiæ institutum est ad reddendam sanitatem spiritualem peccatoribus, qui spiritualiter sunt ægri: ergo &c.

3. Tertiò in sacramento pœnitentiæ redditur Spiritus Sanctus per peccatum amissus, ideoque psal. 50. dicitur: *redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me*; sed vt legitur Actor. 8. Spiritus sanctus ab Apostolis dabatur per impositionem manuum: ergo &c.

4. Respondeo fuisse antiquum plurium saltem ecclesiarum morem, vt sacerdotes ministrantes sacramentum pœnitentiæ imponerent pœnitentibus manus, ideoque sacramentum pœnitentiæ vocabatur impositio manuum, & manus imponere sumebatur pro eo, quod est pœnitentem absoluere, vt patet ex Concilio Nicæno can. 8. & ex alijs antiquis Concilijs, & Patribus. Hic mos fundamentum habuit in Scriptura, in qua Leuit. 16. sacerdos imponebat manus super hircum, quo significabatur peccator pœnitens. Ratio videtur fuisse, quia qui ab altero offensus est, solet in signum reconciliationis, & veniæ, porrigere manum ei, à quo fuit offensus; sed sacerdos per sacramentum pœnitentiæ reconciliat hominem Deo, illique dat veniam: ergo conueniẽter fuit antiquitus inductus mos, vt sacerdos porrigeret, & imponeret manus pœnitenti in signum reconciliationis, & veniæ.

5. Ex eo, quod antiquitus sacerdos absoluens imponeret manus pœnitenti, doctor ille, contra quem, vt dictum est quæst. 223. in resp. ad 3. quæsitum, Sanctus Thomas scripsit opusculum 22. sumpsit occasionem docendi ad valorem sacramenti pœnitentiæ non sufficere, vt sacerdos proferat verba absolutionis, sed requiri, vt manus imponat pœnitenti. Hunc errorem secutus est Philppus Melanthon, qui vt refert Bellarm. lib. 1. de pœnit. cap. 15. docuit præter verba absolutionis adhibendam esse à ministro impositionem manuum, vel signum crucis.

6. Dicendum ad valorem sacramenti non requiri impositionem manuum, neque signum crucis, neque vllam aliam ceremoniam externam, quæ sit actio sacerdotis superaddita verbis absolutionis.

Probatur: nam Concilium Florentinum in decreto pro Armenis, & Tridentinum sess. 14. cap. 3. docent materiam huius sacramenti esse actus pœnitentis, formam esse absolutionem sacerdotis, & nullam faciunt mentionem de impositione manuum, nec de alia ceremonia exercenda à sacerdote; sed si de essentia sacramenti esset impositio manuum, non debuissent illam omittere: ergo &c.

7. Confirmatur: nam si impositio manuum esset de essentia sacramenti, esset materia sacramenti, proportionaliter, ac ablutio est materia baptismi.

Confirmatur rursus ex communi consensu Theologorum, & ex sensu Ecclesiæ, quæ existimat ad hoc sacramentum sufficere actus pœnitentis, & absolutionem sacerdotis, & colligitur ex ipsa Christi institutione, qui sacramentum hoc instituens dixit, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, ac nullam fecit mentionem impositionis manuum, vel alterius ceremoniæ.

8. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Sacramenta sunt in duplici genere. In primo genere sunt ea, quibus requiritur, vt ministri per aliquam actionem applicent materiam recipienti sacramentum, & proferant formam. In hoc genere sunt baptismus, confirmatio, ordo, extrema vnctio. In secundo genere sunt, ad quæ conficienda sufficit, vt minister proferat formam supra materiam propositam, etiamsi nullam aliam actionem corporalem exerceat. In hoc genere sunt eucharistia, & pœnitentia. Sicut enim ad perficiendum sacramentum eucharistiæ sufficit, vt sacerdos proferat verba consecrationis super panem, & vinum, etiamsi nullam aliam actionem exerceat, sic ad perficiendum sacramentum pœnitentiæ sufficit, vt sacerdos proferat verba absolutionis supra materiam, hoc est supra peccata à pœnitente proposita per confessionem, cum dolore de ipsis.

9. Ad 2. Licet Christus loquens de curatione ægrorum dixerit, *super ægros manus imponent, & benè habebunt*, tamen loquens de remissione peccatorum non fecit mentionem de impositione manuum, sed solum dixit, *quorum remiseritis peccata &c.* ergo ad peccata remittenda non requiritur impositio manuum. Ratio est, quia sacramentum pœnitentiæ institutum est per modum iudicij, in quo sacerdos, audita causa, absoluit reum; sed ad iudicium perficiendum sufficit, vt iudex proferat sententiam; ergo.

10. Ad 3. distinguo minorem: Spiritus Sanctus ab Apostolis in sacramento confirmationis, & ordinis dabatur per impositionem manuum, concedo; in sacramento pœnitentiæ, nego; & nego consequentiam. Spiritus Sanctus ab Apostolis in sacramento confirmationis dabatur per impositionem manuum, vt patet actor. 8. in sacramento etiam ordinis dabatur per impositionem manuum, ideoque 2. ad Timoth. 1. dicitur: *resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum*. At in sacramento pœnitentiæ, & baptismi gratia non dabatur per impositionem manuum. Ratio congruentiæ videri potest apud Sanctum Thomam hoc art. 4. in corpore.

QVÆSTIO CCXXV.

Vtrùm contritio, confessio, & absolutio sint partes intrinsecæ, & essentiales, satisfactio sit pars integralis sacramenti pœnitentiæ? S. Th. quæst. 89. art. 1. 2. 3.

1. VIdetur vera sententia Scoti, qui in 4. dist. 14. quæst. 4., & clarius dist. 16. quæst. 1. docuit sacramentum pœnitentiæ esse solùm absolutionem legitimam, contritionem autem, confessionem, & satisfactionem requiri quidem ad hoc, vt sacramentum dignè, & cum fructu recipiatur, sed non esse partes intrinsecas essentiales, neque integrales sacramenti pœnitentiæ, imò nullo modo esse partes eius: primo quia sacramentum pœnitentiæ est sententia absoluens reum à peccatis; sed talis sententia, licet ante se requirat confessionem, & contritionem peccatorum, & post se requirat satisfactionem per impletionem pœnitentiæ iniunctæ, tamen non constituitur intrinsecè per hos actus pœnitentis, sed solum illos extrinsecè connotat: ergo &c.

2. Secundo sacramentum est signum sensibile illius rei, ad quam efficiendam ordinatur; sed sola absolutio est signum sensibile adæquatum remissionis peccatorũ, ad quam remissionem efficiendam ordinatur hoc sacramentum; ergo &c.

3. Tertio sacramentum consistit adæquatè in eo, quod confertur à ministro; sed minister confert solam absolutionem: ergo &c.

4. Quarto si sacerdos esset sacramenti minister solùm per hoc, quod poneret vnam partem

partem sacramenti, nimirum absolutionem, etiam pœnitens, qui ponit alias tres partes materiales, esset minister sacramenti: quod est absurdum, & inauditum.

5. Quinto hoc sacramentum debet esse causa gratiæ, & remissionis peccatorum; sed sola absolutio, non autem actus pœnitentis, sunt causa gratiæ, & remissionis peccatorum; ergo &c. Probatur minor: nam tota virtus soluendi, siue absoluendi à peccatis consistit in clauibus; sed claues datæ sunt sacerdotibus, non autem pœnitentibus: ergo &c.

6. Sexto videtur vera sententia Durandi in 4. dist. 16. quæst. 1. docens solam confessionem esse partem materialem intrinsecam sacramenti pœnitentiæ, contritionem esse meram dispositionem ad sacramentum, satisfactionem esse fructum consequentem ex sacramento. Sacramentum enim est signum sensibile; sed contritio non est sensibilis: ergo &c. Rursus sacramentum pœnitentiæ datur, antequam ponatur satisfactio: ergo satisfactio non est pars sacramenti, sed fructus consequens sacramentum.

7. Septimo eatenus contritio esset pars intrinseca sacramenti, quatenus pars sacramenti esset confessio, non vtcumque, sed vt dolorifera; sed confessio constituitur formaliter dolorifera, non per ipsum dolorem, sed per relationem ad dolorem, eo pacto, quo absolutio constituitur actio humana, non per intentionem ministri, sed per relationem ad intentionem ministri, vt dictum est, qu. 56. de sacramentis in genere: ergo &c.

8. Respondeo cum communi sententia penè omnium theologorum contra Scotum, contritionem, confessionem, & satisfactionem esse partes intrinsecas sacramenti pœnitentiæ, ita tamen, vt contritio, & confessio sint partes essentiales, satisfactio sit pars purè integralis.

Probatur prima pars. Nam omnia ea, quæ ita requiruntur ad sacramentum pœnitentiæ, vt ex diuina institutione sint eleuata ad infallibilitèr significandam, & causandam remissionem peccatorum, sunt partes intrinsecæ sacramenti pœnitentiæ; sed non sola absolutio, sed etiam contritio, confessio, & satisfactio sunt huiusmodi: ergo &c. Probatur minor: nam in omnibus sacramentis consistentibus in vsu effectus causatur, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, licet principalius virtute formæ, quam virtute materiæ: ex. gr. in baptismo remissio peccatorum causatur, non solum virtute formæ, hoc est verborum, sed etiam virtute aquæ abluentis: ergo cum in sacramento pœnitentiæ absolutio sit forma, actus pœnitentis se habeant per modum materiæ, remissio peccatorum causatur principalitèr virtute absolutionis, in qua est virtus clauium, secundario autem per actus pœnitentis exercitos in ordine ad claues.

9. Debet aduerti ex Caietano 3. p. quæst. 84. art. 1. & 2. quod licet Sanctus Thomas in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 1. quæstiunc. 1. ad 3. cum Sancto Banauentura, & alijs docuerit solam formam in sacramento pœnitentiæ habere causalitatem, ac proindè totum sacramentum compositum ex materia, & forma causare gratiam ratione vnius partis, hoc est formæ, tamen 3. p. quæst. 86. art. 6. doctior se ipso existimauit, quod sicut in alijs sacramentis, sic in sacramento pœnitentiæ causalitas exercetur, non solùm à forma, sed etiã à materia.

Confirmatur eadem prima pars conclusionis. Nam quia baptismus est lauacrum regenerationis, non sola forma, sed ipsum lauacrum, & ipsa ablutio eleuatur ad causandam remissionem peccatorum: ergo quia sacramentum, de quo loquimur, est sacramentum pœnitentiæ, non solum forma absolutionis, sed ipsa pœnitentia consistens in contritione, confessione, & satisfactione, eleuatur ad causandam remissionem peccatorum. Ideo proportionaliter in sacramento pœnitentiæ homo mundatur à peccato lacrymis pœnitentis, ac in baptismo mundatur aqua baptismi.

10. Dices. Satisfactio supponit, non causat remissionem peccatorum: ergo non est pars intrinseca huius sacramenti.

Respondeo satisfactionem supponere remissionem peccatorum quoad culpam, illãque non causare ex opere operato, sed causare remissionem quoad aliquam partẽ pœnæ, ac proindè satisfactionem esse partem intrinsecam huius sacramenti, in quantum causat remissionem peccatorum quoad pœnam temporalem.

11. Probatur iam secunda pars, quod nimirum satisfactio sit pars solum integralis sacramenti pœnitentiæ. Nam ex partibus intrinsecis illæ sunt essentiales, sine quibus res esse non potest, illæ autem, sine quibus res esse potest, non tamen integra, sed mutila, sunt partes merè integrales: ex. gr. anima, & corpus sunt partes essentiales hominis, quia homo non potest esse sine anima, & corpore, at pes est pars solùm integralis hominis, quia potest dari homo carens pede, sed tunc erit mutilus; sed sacramentum pœnitentiæ dari non potest sine contritione, confessione, & absolutione, proportionaliter, ac sacramentum baptismi dari non potest sine forma, & ablutione per aquam; idem sacramentum pœnitentiæ potest dari, ac datur de facto, antequam poenitens satisfaciat, implendo pœnitentiam iniunctam, sed tunc non est integrum, sed quodammodo mutilum; ergo &c. Ex proportionali ratione iniunctio pœnitentiæ est pars solùm integralis sacramenti. Nam si sacerdos ex obliuione, vel ex alia causa pœnitentiam non iniungat, nihilominus facit sacramentum validum; at si desit contritio interna, vel confessio sensibilis saltem per nutus, vel absolutio, sacramentum est inualidum.

Infer-

12. Infertur primo ex opposita ratione peccata commissa post baptismum necessariò quidem præsupponi ad sacramentum pœnitentiæ, sed non esse partes intrinsecas sacramenti. Ratio est, quia partes intrinsecæ sacramenti ita requiruntur, vt ex diuina institutione eleuentur ad significandam, & causandam remissionem peccatorum; sed peccata prærequiruntur quidem, sed non ita, vt eleuentur ad significandam, & causandam remissionem peccatorum: ergo &c. Sacramentum igitur pœnitentiæ intrinsecè, & adequatè constituitur per contritionem, confessionem, satisfactionem, & absolutionem peccatorum commissorum ab homine baptizato, ac proindè constituitur per hæc, vt habentia relationem ad peccata commissa ab homine baptizato: peccata verò solum extrinsecè connotat, ac purè supponit.

13 Infertur secundo, quid nomen sacramenti pœnitentiæ significet in recto, quid in obliquo, ita vt sit obliquum intrinsecè constitutiuum sacramenti, quid connotet vt obliquum purè extrinsecum. Dicendum, quod sacramentum pœnitentiæ significat in recto tres actus poenitentis, & absolutionem sacerdotis: significat vt obliquum intrinsecum significationem sacramentalem; reliqua significat, vt obliqua purè extrinseca. Probatur, & explicatur. Nam ex dictis quæst. 55. & 56. de sacramentis in genere, nomina concreta significant vt obliquum intrinsecum id, per quod formaliter habent talem denominationem; sed contritio, satisfactio, & absolutio à significatione sacramentali habent formaliter denominationem sacramenti pœnitentiæ, hoc est signi sensibilis ex diuina institutione significantis, & causantis remissionem peccatorum commissorum ab homine baptizato; ergo nomen sacramenti pœnitentiæ significat in recto tres actus pœnitentis, & absolutionem sacerdotis, & significat vt obliquum intrinsecum significationem sacramentalem, reliqua autem, hoc est institutionem diuinam, intentionem ministri &c. connotat vt obliqua purè extrinseca. Proportionaliter nomen *album* significat in recto subiectum, quod denominatur album, albedinem autem, à qua denominatur album, significat vt obliquum intrinsecum, reliqua, puta disgregationem visus, & ipsum visum &c. connotat vt obliqua purè extrinseca. Addo significationem sacramentalem non consistere formaliter in ipsa diuina institutione, sed in relatione ad diuinam institutionem, vt explicatum est citatis quæstionibus de sacramentis in genere.

14. Infertur tertio, quod licet sacramentum pœnitentiæ, vt non solum essentialiter, sed etiam integraliter perfectum, constituatur intrinsecè per tres actus pœnitentis, etiã per satisfactionẽ, tamen vt solum essentialiter, non autem integraliter perfectum, constituitur intrinsecè in recto solum per contritionem, confessionem, & absolutionem, non autem per satisfactionem. Ratio est, quia ex dictis satisfactio non est pars essentialis, sed solum integralis sacramenti. Proportionaliter homo essentialiter non constituitur per pedem; at homo non solum essentialiter, sed etiam integraliter perfectus, constituitur etiam per pedem.

15. Potest quæri, vtrum sententia Scoti in 4. dist. 16. quæst. 1. dicentis sacramentum pœnitentiæ esse solum absolutionem sacerdotis, actus autem pœnitentis nullo modo esse partes huius sacramenti, post Florentinum, & Tridentinum possit sustineri.

Respondeo non posse subsistineri quoad modum loquendi, sed posse sustineri quoad rem ipsam. Probatur prima pars. Nam Tridentinum sess. 14. cap. 3. dicit: *sunt autem quasi materia huius sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempè contritio, confessio, & satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur*: sed Scotus loco citato dicit: *de pœnitentiæ sacramento dico, quod hæc tria, nempè contritio, confessio, & satisfactio nullo modo sunt partes eius*: ergo quoad modum loquendi contradicit Tridentino docenti aliquo pacto posse dici, & per consequens esse partes sacramenti. Merito igitur Vasquez 3. parte quæst. 84. dub. 1. art. 2. dicit sententiã Scoti exorbitare à communi modo loquendi theologorum, & Sotus in 4. dist. 14. quæst. 1. dicit, illam esse alienam à canonico dicendi more.

16. Probatur secunda pars. Nam Tridentinum nihil aliud definiuit, quam actus pœnitentis esse quasi materiam sacramenti pœnitentiæ, & requiri ad integritatem, & ad plenam, & perfectam remissionem peccatorum, & sub hac ratione dici partes sacramenti; sed Scotus concedit actus pœnitentis requiri ad integritatem sacramenti, & ad plenam, & perfectam remissionem peccatorum; ergo quoad rem ipsam non contradicit Tridentino, licet malè loquatur, asserens actus pœnitentis nullo modo esse partes sacramenti. Concilium igitur dicens, actus pœnitentis esse quasi materiam, & dici partes sacramenti, abstrahit ab hoc, quod sint partes intrinsecæ, vel solùm extrinsecæ, quod sint materia intrinseca, vel extrinseca, quod concurrant, vel non concurrant ad causandam remissionem peccatorum. Sub eadem abstractione loquitur Florentinum. Confirmatur: nam Florentinum docet materiam eucharistiæ esse panem, & vinum, formam esse verba consecrationis; sed certum est apud Theologos, panem, & vinum esse materiam solum extrinsecam eucharistiæ, & multi, quos sequitur Vasquez disp. 167. cap. 3. negant formam consecrationis esse partem intrinsecam sacramenti eucharistiæ: ergo Florentinum dum loquitur de materia, & forma sacramentorũ, abstrahit ab hoc, vtrum sint materia extrinseca, vel intrinseca; & eodem pacto abstrahit Tridentinum.

17. Quæ-

17. Quæritur, quare Florentinum in decreto pro Armenis, loquens de sacramentis baptismi, confirmationis, eucharistiæ, extremæ vnctionis, & ordinis, dicat eorum materiam esse aquam, chysma, panem &c. loquens autem de sacramento pœnitentiæ dicat eius quasi materiam esse actus pœnitentis, eundemque modum loquendi ex Florentino desumpserit Tridentinum, sess. 14. cap. 3.

Respondeo ex Bellarmino lib. 1. de pœnitentia, cap. 16. materiam sacramentorum dici aliquod externum, & sensibile signum, quod per verbum determinatur, perficitur, & quasi formatur: & quia in omnibus sacramentis datur aliquod signum externum, & sensibile, quod per verbum determinatur, perficitur, & quasi formatur, ideo in hoc sensu in omnibus sacramentis datur materia. Hoc externum, & sensibile, quia in alijs sacramentis est res solida, & tractabilis, puta in baptismo aqua, in confirmatione chrysma confectum ex oleo, & balsamo, in eucharistia panis, & vinum, in extrema vnctione oleum ex oliuis, in ordine instrumenta, quæ porriguntur, vocatur materia simpliciter: at quia in sacramento pœnitentiæ materia non est aliquid solidum, & tractabile, sed sunt actus pœnitentis transeuntes, non dicitur simpliciter materia, sed quasi materia.

18. Ad 1. nego sacramentum pœnitentiæ esse solam sententiam definitiuam absoluentem reum à peccatis, ac dico, quod est iudicium, in quo reus dolet de peccatis commissis, illaque confitetur, sacerdos absoluit reum, ac proinde vltra sententiam absolutoriam includit actus pœnitentis, vt explicatum est.

19. Ad 2. nego illam partem minoris, in qua dicitur, signum sensibile remissionis peccatorum esse solam absolutionem, ac dico, quod hoc signum vltra absolutionem includit etiam actus pœnitentis, qui simul cum absolutione ex diuina institutione eleuantur ad significandam, & causandam remissionem peccatorum.

20. Ad 3 nego maiorem, ac dico sacramentum pœnitentiæ consistere quidem principaliter in absolutione, quæ confertur à ministro, sed consistere etiam minus principaliter in actibus pœnitentis. Confirmatur: nam Tridentinum sess. 14. cap. 3. dicit: *Monet præterea sancta synodus sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: ego te absoluo*: ergo Tridentinum dum dicit vim, & virtutem sacramenti pœnitentiæ præcipuè sitam esse in forma absolutionis, insinuat partialiter, licet minus principaliter, consistere etiam in actibus pœnitentis, qui sunt quasi materia sacramenti pœnitentiæ.

21. Ad 4. Minister sacramenti dicitur, qui ponit partem præcipuam sacramenti, hoc est formam: qui autem ponit solam materiam non est minister, sed cooperator ministri in positione sacramenti; sed solus sacerdos ponit formam, pœnitens ponit solam materiã; ergo

22. Ad 5. nego totam virtutem soluendi ita consistere in clauibus, vt excludatur à pœnitente partialis virtus cooperandi per actus pœnitentiæ solutioni principaliter faciendæ per claues, non sine cooperatione pœnitentis. Ideo Sanctus Thomas 3. p. quæst. 84. art. 5. in corpore dicit. *Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris, vt peccatum remoueatur ab eo: quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramento, in quo operatur virtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati: sicut enim dicit Augustinus serm. 15. de verbis Apostoli: qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.*

23. Ad 6. distinguo maiorem: sacramentum est signum immediatè, & per se sensibile secundum omnia constitutiua sua, nego; secundum illa constitutiua, quæ sunt sacramentum tantum, concedo; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Sacramentum est sensibile immediatè, & per se secundum ea, quæ sunt sacramentum tantum: at secundum ea, quæ sunt res simul, & sacramentum, sufficit, vt sit sensibile mediatè, & per accidens: ex. gr. eucharistia est sensibilis immediatè, & per se secundum sola accidentia, quæ sunt sacramentum tantum, secundum corpus, & sanguinem Christi, quæ sunt res simul, & sacramentum, est sensibilis solum mediatè, & per accidens ratione accidentium, quibus substant. Proportionaliter sacramentum pœnitentiæ est sensibile immediatè, & per se secundum absolutionem, & confessionem externam, quæ sunt sacramentum tantum: secundum contritionem, quæ est res simul, & sacramentum, sufficit, vt sit sensibile mediatè, ac per accidens: siquidem contritio interna redditur sensibilis signis externis confessionis &c. Confirmatur: nam totus homo dicitur sensibilis, licet constet ex anima, quæ non est immediatè, & per se sensibilis: ergo à pari. Ad id, quod opponitur de satisfactione, dico sacramentum pœnitentiæ dari ante satisfactionem, sed ita, vt non sit integrum: ergo satisfactio licet non sit pars essentialis, tamen est pars integralis sacramenti.

24. Ad 7. Contritio est pars sacramenti pœnitentiæ, quia est præcipuus actus pœnitentis, qui ex institutione diuina eleuatur ad significandam, & causandam remissionem peccatorum, proportionaliter ac corpus, & sanguis Christi sunt pars sacramenti eucharistiæ, quia cum speciebus sensibilibus eleuantur ad causandam gratiam. E conuerso intentio ministri est quidem causa sacramenti, sed cum sæpè sit peccaminosa, non sanctificatur, nec eleuatur ad causandam gratiam, vt dictum est quæst. 56. de sacramentis in genere.

QVÆ-

QVÆSTIO CCXXVI.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ sit necessarium ad salutem necessitate medij, vel præcepti?

S. Thomas qu. 84. art. 5.

1. VIdetur sacramentum pœnitentiæ ijs, qui post baptismum peccarunt mortaliter, non esse ad iustificationem, & salutem necessarium necessitate medij, sed solum necessitate præcepti: primo quia qui post baptismum peccarunt mortaliter, possunt iustificari, & saluari per contritionem perfectam sine sacramento pœnitentiæ; ergo &c.

2. Secundo si dicatur sacramentum pœnitentiæ esse necessarium necessitate medij in re, vel in voto, contra est: nam sequeretur etiam sumptionem eucharistiæ esse necessariam necessitate medij in re, vel in voto, quod est falsum. Probatur sequela. Nam ideo sacramentum pœnitentiæ est necessarium necessitate medij in re, vel in voto, quia qui peccauit mortaliter post baptismum non potest saluari, nisi sacramentum pœnitentiæ recipiat re ipsa, vel saltem habeat votum, seu propositum efficax recipiendi sacramentum pœnitentiæ, quod votum includitur in contritione perfecta; sed nemo potest saluari, nisi vel recipiat eucharistiam, vel habeat votum, seu propositum efficax sumendi eucharistiã, quod votum includitur in proposito efficaci obseruandi omnia præcepta, sine quo proposito nemo potest saluari; ergo &c.

3. Tertio ideo sacramentum pœnitentiæ esset ad salutem necessarium necessitate medij, quia in re susceptum potest conferre primam gratiam, sine qua nemo potest saluari: sed etiam eucharistia re susceptа potest conferre primam gratiam, sine qua nemo potest saluari, vt dictum est quæst. 156. de eucharistia; ergo &c.

Respondeo illa sacramenta esse ad salutem necessaria necessitate medij, seu finis, quæ ex lege infallibili Dei sunt per se ordinata ad conferendam primam gratiam, sine qua nemo potest saluari. Et quidem si primam gratiam possint conferre solum per se ipsa, sunt necessaria determinatè in re; si primam gratiam possint conferre vel per se ipsa, vel per votum sui, sunt necessaria indeterminatè in re, vel in voto; sed sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, quæ vocantur sacramenta mortuorum, ex lege Dei infallibili sunt per se ordinata ad dandam primam gratiam, sine qua nemo potest saluari; ergo sunt ad salutem necessaria necessitate medij. Probatur minor: nam sacramentum baptismi est per se institutum ad dandam primam gratiam deletiuam peccati originalis, aliorumque peccatorum commissorum ante baptismum, sine qua gratia nemo potest saluari: sacramentum pœnitentiæ est per se institutum ad dandam primam gratiam remissiuam peccatorum commissorum post baptismum, sine qua nemo, qui post baptismum mortaliter peccauit, potest saluari; ergo sacramenta baptismi, & pœnitentiæ sunt ad salutem necessaria necessitate medij; cum hoc tamen discrimine, quod baptismus est absolutè necessarius in lege noua omnibus nascentibus ex Adamo; siquidem omnes nascuntur cum peccato originali; sacramentum autem pœnitentiæ non est absolutè necessarium omnibus renatis in Christo per baptismum; siquidem si post baptismum non peccauerint mortaliter, non indigent sacramento pœnitentiæ; sed solum est necessarium ex suppositione, quod mortaliter peccauerint post baptismum. Quia verò infantes vtpotè incapaces habendi votum, seu desiderium baptismi, non possunt obtinere primam gratiam, nisi per baptismum aquæ, vel sanguinis re ipsa susceptum, ideo infantibus morientibus ante vsum rationis, necessitatè medij est necessarius determinatè baptismus aquæ, vel sanguinis reipsa susceptus. E conuerso quia adulti possunt obtinere primam gratiam, vel per baptismum re ipsa susceptum, vel per votum baptismi inclusum in perfecta contritione, ideo adultis baptismus est indeterminatè necessarius in re, vel in voto incluso in contritione perfecta. Ex eo, quod baptismus sit omnibus necessarius necessitate medij, sacramentum autem pœnitentiæ sit necessarium necessitate medij omnibus, qui peccarunt post baptismum, sequitur ista duo sacramenta esse per se necessaria etiam necessitate præcepti: siquidem omnes, præscindendo ab ignorantia, obligantur ad ponenda media necessaria ad salutem.

Ex oppositа ratione sumptio eucharistiæ est quidem adultis necessaria necessitate præcepti, iuxta illud Christi Io. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c.* sed non est necessaria necessitate medij. Probatur: nam illa solum sunt necessaria necessitate medij, quæ ex lege Dei infallibili sunt per se ordinata ad conferendam gratiam, sine qua nemo potest saluari; sed sacramentum eucharistiæ non est huiusmodi; ergo &c. Probatur minor: nam sacramentum eucharistiæ sicut alia sacramenta viuorum, per se ordinatur, non ad conferendam primam gratiam, sine qua nemo potest saluari, sed supponit hominem iam esse in statu gratiæ, & per se ordinatur solum ad conferendum augmentum gratiæ, sine quo augmento homo potest saluari. Votum tamen aliquod sumendi eucharistiam est adultis necessarium necessitate medij ad salutem. Ratio est, quia vt adulti per baptismum recipiant primam gratiam, debent habere propositum efficax obseruandi omnia præcepta grauiter obligantia; sed sumptio eucharistiæ præcipitur à Deo præcepto grauiter obligante adultos; ergo vt adulti recipiant pri-

primam gratiam, sine qua nemo potest saluari, debent habere voluntatem, seu propositum efficax sumendi eucharistiam; & hoc propositum, seu votum est necessarium necessitate medij ad salutem. Licet autem eucharistia possit per accidens conferre primam gratiam necessariam ad salutem, vt dictum est quæst.156. de eucharistia, tamen ex hoc non sequitur eucharistiam esse ad salutem necessariam necessitate medij. Ratio est, quia vt sacramentum sit ad salutem necessarium necessitate medij, requiritur, vt per se, & non solum per accidens sit ordinatum ad conferendam primam gratiam necessariam ad salutem. Multa alia, quæ in hac quæstione dicuntur præsertim à recentioribus, spectant ad quæstionem de nomine. Videri possunt dicta qu.126.de eucharistia.

4. Ad 1. distinguo antecedens: qui peccarunt mortaliter post baptismum, saluari possunt per contritionem perfectam absque eo, quod recipiant sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto, nego; absque eo, quod recipiant in re, concedo; & distinguo eodem modo consequens. Contritio perfecta includit votum, seu propositum efficax obseruandi omnia præcepta grauiter obligantia, & sic obseruandi etiam præceptum sumendi sacramentum pœnitentiæ: ergo eo ipso, quod qui peccauit mortaliter post baptismum, non potest saluari sine sacramento pœnitentiæ, vel sine contritione perfecta includente votum sacramenti pœnitentiæ, non potest saluari sine sacramento pœnitentiæ suscepto in re, vel in voto, ac proinde sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto est ad salutem necessarium necessitate medij.

5. Ad 2. nego sequelam. Ad probationem, distinguo maiorem: ideo sacramentum pœnitentiæ est necessarium necessitate medij, quia qui peccauit mortaliter post baptismum, non potest saluari, nisi suscipiat sacramentum pœnitentiæ, vel habeat votum suscipiendi ipsum, itaut sacramentum pœnitentiæ sit per se institutum ad dandam primam gratiam peccantibus mortaliter post baptismum, concedo; itaut non sit per se institutum ad dandam primam gratiam, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto est necessarium necessitate medij, quia est per se institutum ad dandam primam gratiam iis, qui peccarunt mortaliter post baptismum, itaut saluari nequeant, nisi recipiant sacramentum pœnitentiæ, vel habeant contritionem perfectam cum voto sumendi sacramentum pœnitentiæ; sed eucharistia non est per se instituta ad dandam primam, sed solum secundam gratiam, quæ non est necessaria ad salutem; ergo licet nemo possit saluari, nisi recipiat eucharistiam, vel habeat votum sumendi eucharistiam, tamen sumptio eucharistiæ non est ad salutem necessaria necessitate medij, sed solius præcepti, eo pacto, quo omnia opera grauiter præcepta sunt ad salutem necessaria necessitate præcepti.

6. Ad 3. distinguo maiorem: ideo sacramentum pœnitentiæ esset necessarium necessitate medij, quia re susceptum potest per se conferre primam gratiam, concedo; potest per accidens conferre primam gratiam, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Vt sacramentum sit ad salutem necessarium necessitate medij, requiritur, vt per se, ac non solum per accidens possit conferre primam gratiam necessariam ad salutem; sed sola duo sacramenta mortuorum, baptismus, & pœnitentia, possunt per se conferre primam gratiam necessariam ad salutem: ergo sola duo sacramenta mortuorum sunt ad salutem necessaria necessitate medij: eucharistia, & alia sacramenta viuorum non sunt ad salutem necessaria necessitate medij.

QVAESTIO CCXXVII.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ sit secunda tabula post naufragium?

S.Thomas qu.84. art.6.

1. VIdetur non esse. Eatenus enim necessaria esset secunda tabula, quatenus per naufragium posset frangi, & amitti nauis, ac prima tabula; sed per naufragium, hoc est per peccatum mortale commissum post baptismum, non potest frangi, & amitti baptismus, neque potest deleri character baptismi, qui baptismus est nauis, & prima tabula; ergo &c.

2. Respondeo plures antiquos Patres, nimirum Tertullianum lib. de pœnit. initio, Hieronymum in cap.3. Ionæ, & epist. 8. ad Demetriadem, Ambrosium ad Virginem lapsam, ex ijsque Magistrum in 4. dist. 14. Sanctum Thomam 3.p. quæst. 84. art. 6. & Theologos communiter, sacramentum pœnitentiæ vocare secundam tabulam post naufragium. Per hunc modum loquendi tria insinuantur. Primo insinuatur, quod sicut fracta naui, non possumus amplius saluari per nauim, sed indigemus alia tabula, sic postquam peccando post baptismum, amisimus gratiam baptismalem, non possumus amplius consequi remissionem peccati per baptismum, quod iterari nequit, sed indigemus sacramento pœnitentiæ distincto à baptismo. Secundo insinuatur, quod sicut facile est salutem consequi per nauim, difficile est, fracta naui, salutem consequi per secundam tabulam, sic facile est consequi remissionem peccatorum per baptismum, in quo non requiritur confessio singulorum peccatorum, & nulla iniungitur pœnitentia, & satisfactio, at difficile est consequi remissionem

peccatorum per sacramentum pœnitentiæ, in quo requiritur confessio singulorum peccatorum, & iniungitur pœnitentia. Tertio insinuatur, quod sicut per nauim perfectius consequi solemus salutem, quam per secundam tabulam, sic per baptismum consequimur perfectam remissionem peccatorum quoad culpam, & totam pœnam, per sacramentum pœnitentiæ regulariter consequimur remissionem peccatorum quoad culpam, sed non quoad totam pœnam temporalem.

3. Hæc omnia displicuerunt Luthero in lib. de captiuit. Babilonica, cap de baptismo, Caluino lib. 4. Institut. cap. 19. §. 17. & eorum sectatoribus, qui idcirco reprehendunt dictum illud, quod pœnitentia sit secunda tabula post naufragium. Docent igitur primo nauim baptismi nunquam per peccatum ita frangi, vt non possimus ad illam redire, & per memoriam baptismi præteriti obtinere remissionem peccatorum commissorum post baptismum. Pœnitentia proinde iuxta ipsos non est secunda tabula, nec est sacramentum distinctum à baptismo, sed est reditus ad nauim baptismi, eiusque noua apprehensio per memoriam modo explicato in ratione dubitandi, nu. 1. Docent secundo non dari symbolum, seu sacramentum sensibile distinctum à baptismo, quo remittantur peccata commissa post baptismum: siquidem ad eorum remissionem sufficit memoria baptismi suscepti. Docent tertio non esse durius pactum, quod Deus cum peccatore facit in reconciliatione post baptismum, quã ante baptismum, sed esse prorsus idem, ac proindè æquè facilè peccata post baptismum remitti per memoriam baptismi, ac peccata commissa ante baptismum remittantur per baptismum. Docent quarto, quod sicut in reconciliatione, quæ fit per baptismum, remittuntur integrè omnia peccata quoad culpam, & pœnam, sic in reconciliatione, quæ fit post baptismum, remittuntur integrè omnia peccata quoad culpam, & pœnam.

4. Contra hunc errorem Tridentinum statuit canonem 2. sess. 14. in quo habetur: *si quis sacramenta confundens ipsum baptismum sacramentum pœnitentiæ esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.*

5. Probatur hæc veritas: & primo ostenditur peccata commissa post baptismum non remitti per baptismum præteritum, memoria rursus applicatum, sed per sacramentum pœnitentiæ distinctum à baptismo; Apostolus enim ad Hebræos 6. dicit: *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti, & prolapsi sunt, rursum renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimet ipsis filium Dei, & contemptui habentes*: ergo Apostolus docet eos, qui post baptismum peccarunt, non posse rursus renouari per baptismum: ergo falsum est, quod renouentur per memoriam baptismi præteriti: ergo debent obtinere remissionem peccatorum per sacramentum pœnitentiæ distinctum à baptismo. Confirmatur primo; nam Ioannes epist. 1. cap. 1. dicit: *si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate*: ergo remedium ad obtinendam remissionem peccatorum commissorum post baptismum non est memoria baptismi, sed confessio peccatorum. Confirmatur secundo; nam actor. 8. Simonem Magum, & 1. ad Corinth. 6. Corinthium incestuosum, qui peccarant post baptismum, non legimus missos esse ad memoriam baptismi, sed imperatam illis fuisse pœnitentiam distinctam à baptismo, vt per eam consequerentur remissionem peccatorum. Confirmatur tertio: nam circumcisio fuit figura baptismi, ideoque ad Colossenses 2. baptismus dicitur circumcisio spiritualis, & non manufacta; sed in lege veteri remedium ad obtinendam remissionem peccatorum cõmissorum post circumcisionem non fuit memoria circumcisionis, sed sacrificia, expiationes, & confessio peccatorum, vt habetur cap. 4. 5. & 6. Leuit. ergo remedium peccatorum commissorum post baptismum non est memoria baptismi, sed sacramentum distinctum à baptismo. Et sanè si remedium peccatorum commissorum post baptismum esset memoria baptismi, mirum esset, quod sacræ litteræ nunquam mentionem fecissent huius remedij.

6. Probatur secundo eadem veritas ex Patribus, qui vnanimiter docent remedium peccatorum commissorum post baptismum esse pœnitentiam, quæ est multo difficilior, & laboriosior baptismo. Tertullianus lib. de pœnit. expresè vocat pœnitentiam secundã tabulam post naufragium, & secundam ianuam, quæ pulsãtibus patet, obserata per peccatum ianua indulgentiæ, & sera remissionis, hoc est baptismi; appellat etiam pœnitentiam post baptismum, secundam spem, & secunda subsidia, & ostendit per multos labores perueniri ad remissionem post baptismum, cum ante baptismum facillimus sit aditus ad indulgentiam. Clemens Alexandrinus apud Eusebium lib. 3. histor. cap. 17. vel 24. vocat pœnitentiam baptismum lachrymarum, & significat multis orationibus, & ieiunijs opus esse ad remissionem, quæ fit post baptismum. Idem docet Cyprianus serm. 5. de lapsis, & lib. 3. epist. 15. & 16. Ambrosius ad virginem lapsam, cap. 8. vbi etiam comparat pœnitentiam tabulæ naufragij, Nazianzenus orat. in sancta lumina vbi distinguit baptismum aquæ, qui facilis est, à baptismo laborioso lachrymarum. Hieronymus locis supra citatis; Augustinus epist. 23. ad Bonifacium, vbi dicit: *si infans post baptismum propria incipiat habere peccata, illa non regeneratione auferuntur, sed alia curatione sanantur*; idemque docet alijs locis; Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, & Cyrillus Alexandri-

drinus lib. 12. in Ioannem apertè distinguunt modum peccata remittendi per baptismum, & per alia sacramenta: ergo iuxta Patres pœnitentia est secunda tabula, & secundus baptismus, sed laboris, & lachrymarum.

7. Probatur tertio: nam sacramenta, quæ habent diuersam materiam, & formam, ac diuersum ministrum, sunt diuersa; sed sacramentum baptismi, & pœnitentiæ habent diuersam materiam, & formam, & diuersum ministrum: ergo &c. Probatur minor: nam forma baptismi est *ego te baptizo &c.* forma pœnitentiæ est *ego te absoluo*: materia baptismi est ablutio per aquam, materia pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, nimirùm contritio, confessio, & satisfactio: ad valorem baptismi sufficit quilibet minister, at reconciliatio pœnitentium est ita propria sacerdotum, vt semper fuerit existimata inualida, si fieret à non sacerdote.

8. Confirmatur: nam non est æquum, vt Deus eadem facilitate ignoscat ijs, qui ante baptismum peccarunt ignoranter, & in incredulitate, ac ijs, qui post baptismum peccarunt scienter. Lucæ enim 12. dicitur: *ille seruus, qui cognouit voluntatem Domini sui, & non præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*; sed iuxtà opinionem aduersariorum, facilius conseqüerentur remissionem peccatorum, qui peccarunt post baptismum, quam qui peccarunt ante baptismum: nam facilius est recordari baptismi susceptì, quam baptizari: ergo &c.

9. Confirmatur demum: nam est absurdum, quod memoria eucharistiæ susceptæ per totam vitam causet effectum eucharistiæ: ergo etiam est absurdum, quod memoria baptismi susceptì per totam vitam causet effectum baptismi. Videri potest Bellarm. lib. 1. de pœnit. cap. 12. 13. & 14.

10. Constat ex dictis sacramentum pœnitentiæ esse secundam tabulam post naufragium. Dupliciter hoc explicatur à Theologis Prima expositio Sancti Thomæ hoc art. 6. est. Baptismus datus est nobis, tanquam nauis, vt conseruata innocentia, & gratia baptismali, nauigemus per mare huius vitæ, & ad portum salutis æternæ appellamus. Si per peccatum mortale franganus nauim baptismi, & amittamus gratiam baptismalem, non possumus saluari per baptismum, sed indigemus pœnitentia, tanquam secunda tabula, per quam peccatorum remissionem obtineamus, & salutem consequamur. Ideo Tertullianus lib. de pœnitentia dicit. *Pœnitentiam ita amplexare, sicut naufragus alicui tabulæ fidit.* secunda explicatio insinuata à Gabriele in 4. distinct. 14. quæst. 2. art. 3. dubit. 2. est. Per peccatum primi parentis tota natura humana naufragiũ fecit. Vt post naufragium salutem consequamur, Deus prouidit duas tabulas, per quas possimus à peccatis liberari, & saluari. Prima est baptismus. Si peccando post baptismum, amiserimus gratiam baptismalem, non possumus iterum illam recuperare per baptismum, quippè qui non potest iterari, sed data est nobis pœnitentia, tanquam secunda tabula, qua possimus gratiam recuperare, & saluari. Nec necessaria est tertia tabula. Nam licet post pœnitentiam possimus iterum, & iterum peccare, tamen semper præsto est secunda tabula sacramenti pœnitentiæ, per quod, vtpotè iterabile possumus recuperare gratiam amissam. Videri potest Suar. disp. 1. sect. 1.

11. Ad argumentum in contrarium distinguo minorem: per naufragium, hoc est per peccatum mortale commissum post baptismum non potest frangi, & amitti baptismus secundum se, & quoad characterem, concedo; non potest frangi, & amitti quoad gratiam, cum impotentia illam recuperandi per baptismum, nego; & nego consequentiam. Per peccatum mortale commissum post baptismum nauis baptismi non frangitur, neque amittitur secundum se, & secundum characterem, qui est indelebilis, sed frangitur, & amittitur secundum gratiam, quæ est effectus primarius baptismi, quæ gratia non potest recuperari per baptismum, vt probatum est; ergo indigemus sacramento pœnitentiæ, tanquam secunda tabula.

QVAESTIO CCXXVIII.

Vtrum pœnitentia possit, ac debeat esse continua, & durare vsque ad finem vitæ?

S. Thomas qu. 84. art. 8. 9.

1. VIdetur qui peccauit obligari per se ad detestandum peccatum commissum, quoties recordatur, & deliberatè cogitat se peccasse, & per peccatum offendisse Deum, vt docuerunt Alexander 4. par. q. 17. memb. 2. Richardus in 4. dist. 14. art. 9. quæst. 1. Gabriel eadem dist. quæst. 3. art. 3. dub. 1. & 2. Paludanus in 4. dist. 17. quæst. 1. art. 3. Syluester verbo *contritio*, quæst. 2. Catharinus lib. 5. annotationum in Caietanum, & alij, quos refert Vasquez hic quæst. 84. art. 8. & 9. dub. 1. primò quia vt arguit Richardus, non videtur seruare pactum amicitiæ is, cui non displicet peccatum, cum cogitat se per peccatum offendisse Deum; sed peccator postquam per pœnitentiam reconciliatus est Deo, tenetur fideliter seruare pactum amicitiæ; ergo tenetur ad habendam displicentiam de peccato, cum cogitat se offendisse Deum.

2. Secundo vt arguit Gabriel, cum quis deliberatè cogitat se offendisse Deum, tenetur circa hoc obiectum exercere aliquem actum; sed non potest exercere actum complacentiæ; ergo tenetur exercere actum displicentiæ. Neque dicas, quod potest licitè abstinere ab omni actu. Nam eo ipso negligeret exercere actum circa hoc obiectum, qui-

si esset parui momenti; sed hæc ipsa negligentia est peccaminosa: ergo &c.

3. Tertio vt arguit idem Gabriel, tenemur ad habendam voluntatem conformem diuinæ: sed Deo displicet peccatum; ergo tenemur debitis temporibus, & circunstantijs habere displicentiam de peccato; sed tempus debitum videtur esse, cum recordamur nos peccasse, & per peccatum offendisse Deum: ergo cum deliberatè cogitamus nos peccasse, tenemur ad habendam displicentiam de peccato commisso, iuxta illud Ioan. 8. *Vade in pace, & iam amplius noli peccare*, vbi præcipitur voluntas non amplius peccandi, quæ voluntas habenda est debitis temporibus, & circunstantijs.

4. Quarto Hugo Victorinus tom. 3. lib. 2. de sacramentis, par. 14. cap. 2. dicit: *necesse habes semper pœnitere*, & alio loco *Dominus soluens pœnitentem à culpa, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis*: idem docet author libri de vera, & falsa pœnitentia, qui habetur inter opera August. tom. 4.

5. Quinto vt arguit Canus, prælectione de sacramento pœnitentiæ, par. 4. in resp. ad 1. argumentum, §. si volumus: cum cogitamus de peccato commisso, impossibile, vel saltem difficillimum est abstinere ab omni actu per puram omissionem; sed non possumus habere complacentiam de peccato; ergo tenemur vel ad habendam displicentiam, vel ad dicendum *nolo habere displicentiam de peccato*; sed hic actus non potest esse indifferens, quia in sententia Sancti Thomæ non potest dari actus indifferens in individuo, nec potest esse honestus; ergo erit peccaminosus: ergo cum occurrit cogitatio de peccato commisso, tenemur habere actum pœnitentiæ.

6. Sexto videtur, quod iustificatus teneatur ad continuandam pœnitentiam, non quidem formalem, sed virtualem per exercitium omnium virtutum. Nam *qui amat periculũ, peribit in illo*, vt dicitur Eccl. 3. sed qui non exercet se in virtutibus, est in periculo peccandi; ergo iustificatus tenetur exercere se in omnibus virtutibus oppositis peccato vsque ad finem vitæ, quod exercitium est pœnitentia quædam virtualis.

7. Respondeo cum Sancto Thoma hoc art. 8. duplicem esse pœnitentiam, interiorem nimirum, qua quis dolet de peccato commisso, & exteriorem, qua exteriora signa doloris ostendit, & peccata commissa verbis confitetur, & iuxta arbitrium sacerdotis pro ipsis satisfacit. Hoc supposito, docet primo Sanctus Thomas pœnitentiam interiorem debere durare vsque ad finem vitæ. Nam ei, qui peccauit, vsque ad finem vitæ debet displicere, quod peccauerit. Nam si placeret peccasse, per hoc ipsum peccaret, & amitteret fructum pœnitentiæ. Quia verò displicentia causat dolorem in eo, qui capax est doloris, homines autem in hac vita sunt capaces doloris, in statu beatitudinis sunt incapaces doloris; ideo homo in hac vita debet semper habere displicentiam cum dolore de peccatis commissis; sancti autem in beatitudine habebunt displicentiam de peccatis commissis sine vllo dolore, iuxta illud Isaiæ 65. *Obliuioni tradita sunt angustiæ priores*.

8. Docet secundo pœnitentiam exteriorem non debere durare vsque ad finem vitæ, sed solum vsque dum acquiratur perfecta remissio peccati.

9. Docet tertio art. 9. actum pœnitentiæ non posse esse continuum: siquidem necesse est, vt actus pœnitentiæ tùm interior, tùm exterior interrumpatur, saltem somno, & alijs, quæ sunt necessaria corpori.

10. Docet quarto, quod dispositio habitualis pœnitentiæ debet esse continua; tum quia nunquam homo debet facere actum contrarium, quo hæc dispositio tollatur; tum quia debet habitualiter habere propositum, vt sibi peccata præterita semper displiceant.

11. Pro explicatione huius doctrinæ, quæritur, in quo sensu dicat S. Thomas, quod ei, qui peccauit, debet semper displicere, quod peccauerit?

Respondeo tripliciter posse hoc intelligi. Primus sensus est. Datur præceptum negatiuum nunquam complacendi de peccato commisso. Secundus est. Datur præceptum affirmatiuum habendi vsque ad finem vitæ displicentiam positiuam de peccatis commissis. Tertius est. Datur præceptum, vt vsque ad finem vitæ displiceant peccata, abstrahendo ab hoc, quod displiceant negatiuè, vel positiuè.

12. Certum est dari præceptum negatiuũ nunquam complacendi de peccatis commissis. Existimo rursus, quod cum datur tentatio complacendi de peccatis commissis, vel iterùm ea committendi, cui tentationi non possit moraliter resisti, nisi per actum positiuum, quo quis detestatur peccata commissa, & nolit illa amplius committere, datur præceptum affirmatiuum illa detestandi per positiuam displicentiam: & quia sæpè dantur tales tentationes, ideo homo vsque ad finem vitæ tenetur identidem ad detestanda positiuè peccata commissa, & ad habendum propositum non amplius peccandi. Ideò Sanctus Thomas art. 8. in respons. ad 1. dicit, quod quia vera pœnitentia non solùm remouet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem à peccatis futuris, quamuis homo in primo instanti veræ pœnitentiæ consequatur remissionem peccatorum præteritorum, iuxtà illud Ezechielis 28. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita viuet, & non morietur*, oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum. Demum existimo Sanctum Thomam, dum dicit, quod ei, qui peccauit, debet semper displicere, quod peccauerit, abstrahere ab hoc, quod debeat displicere positiuè, vel negatiuè, ac deindè in progressu ar-

ti-

ticuli docere, quod debet semper displicere negatiuè, ita vt nunquam placeat, & cum est necessarium ad iterum non peccandum, eo quod vrgeat tentatio, debere displicere positiuè, vt dictum est. Existimo igitur falsum dictum Caietani in commentario huius art. 8. in quo dicit: *Hinc habes, quod sufficit ad necessariam pœnitentiam post habitam contritionem, quod non placeat peccasse, nec est opus exire in actum displicentiæ nouæ.* Cum enim vrget tentatio complacendi de peccatis commissis, sæpè necesse est exire in actum displicentiæ nouæ, vt explicatum est. Videri potest Vasquez dub. 1. in hunc articulum.

13. Infertur falsam esse sententiam Alexandri, & aliorum relatorum in primo argumento, qui dixerunt dari præceptum positiuè detestandi peccata commissa, quoties recordamur nos peccasse. Ratio est, quia sæpè cum recordamur nos peccasse, possumus facilè vincere tentationem complacendi de peccatis commissis, auertendo cogitationem ad alia obiecta sine positiua displicentia peccatorum commissorum: ergo tunc non tenemur ad habendam positiuam displicentiam: imo aliquando melius est cogitationem illam contemnere, & ab ea animum auertere ad alia obiecta.

14. Ad 1. nego maiorem. Per pactum amicitiæ obligamur solum ad non amplius peccandum, & ad nunquam complacendum de peccatis commissis, & ad habendam positiuam displicentiam de ipsis, cum tentatio complacendi non potest moraliter vinci sine tali displicentia. Cum autem potest vinci sine positiua displicentia, non obligamur ad hanc positiuam displicentiam, imo sæpè melius est illam omittere, auertendo animum ad alias cogitationes, vt explicatum est.

15. Ad 2. Cum quis cogitat se offendisse Deum, & non vrget tentatio, potest licitè exercere actum, quo dicat, *nolo circa hoc obiectum exercere actum complacentiæ, neque displicentiæ, sed volo cogitationem auertere ad alia obiecta, quia hoc ipsum honestum est.* Sæpè autem honestū est negligere tales cogitationes importunè se ingerentes, & illis contemptis, auertere animum ad alia obiecta, quæ hic, & nunc proponuntur vt opportuniora.

16. Ad 3. distinguo maiorem: tenemur habere voluntatem habitualiter conformem diuinæ, concedo; actualiter conformem diuinæ, nego; concedo minorem; & nego consequentiam. Vt habeamus voluntatem habitualiter conformem diuinæ, sufficit, vt peccatum semper nobis displiceat habitualiter, ita vt nunquam amittamus hanc dispositionem per actum oppositum complacentiæ de peccato, & vt habeamus actualem displicentiam, cum est necessaria ad vincendas tentationes iterum peccandi, vel complacendi de peccatis præteritis, vt explicatum est.

17. Ad 4. Hugo de Sancto Victore, & author libri de vera, & falsa pœnitentia, loquuntur in sensu explicato, ac dicunt necesse esse semper pœnitere habitu, ita vt nunquam per actum complacendi destruamus habitualem dispositionem pœnitentiæ. Necesse est etiam, vt pœnitentia cum vita finiat, quia cum vrgent tentationes peccandi, vel complacendi de peccatis commissis, ac non possumus illas vincere, nisi per actus positiuos displicentiæ, debemus exercere actus positiuos displicentiæ, vt explicatum est.

18. Ad 5. Iam dictum est in resp. ad 2. quod aliquando actus, quo dicimus, *nolo habere displicentiam, neque complacentiam de peccato, sed volo cogitationem, & voluntatem auertere ad alia obiecta opportuniora,* est licitus, & honestus.

19. Ad 6. Sicut cum ad euitanda peccata necesse est habere positiuam, & formalem displicentiam de peccatis commissis, datur præceptum talis formalis displicentiæ, sic cum necesse est exercere positiuos actus virtutum, datur præceptum illos exercendi, & sic datur præceptum exercendi actus pœnitentiæ virtualis; neque hoc est contra nostram sententiam.

QVÆSTIO CCXXIX.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari?

S. Th. quæst. 1. art. 10.

1. VIdetur non debere iterari, ac non omnium peccatorum posse obtineri remissio per sacramentum pœnitentiæ; primo quia ad hebr. 6. dicitur: *impossibile est illos, qui semel sunt illuminati &c. & prolapsi sunt, iterum renouari ad pœnitentiam*; ad hebr. 10. dicitur: *voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, non relinquitur pro peccatis hostia*: Amos 1. & 2. *super tribus sceleribus Damasci, & super quartum non conuertam eum*: ergo &c.

2. Secundo vnum ex efficacioribus medijs ad reconciliationem hominis cum Deo est oratio hominis pro se ipso, & sanctorum pro homine; sed aliquando Deus orationes non exaudit; ergo &c. Probatur minor; Ieremiæ 7. dicitur: *Tu autem noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationem, quoniam non exaudiam te.* Secundo Machab. 9. de Antiocho dicitur: *orabat ille sceleſtus ad Deum, à quo non erat misericordiam consecuturus.* Ad Hebr. 12. de Esau dicitur: *non inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.*

3. Tertio datur aliquod peccatum, cui venia negatur à Deo: ergo non omnium peccatorum potest per pœnitentiam obtineri venia. Probatur antecedens: 1. Ioann. 5. dicitur: *est peccatum ad mortem; non pro eo dico, vt roget quis.* Matth. 12. *Si quis dixerit blasphemiam contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei nec in hoc sæ-*

sæculo, nec in futuro. Actor. 8. *Roga Deum si forte remittatur tibi ista cogitatio cordis tui*, vbi ly *forte* significat Deum non omnia peccata remittere.

4. Quarto Ambrosius lib. 2. de pœnitent. cap. 10. post medium dicit: *reperiuntur, qui sæpius egendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo &c.* ergo sicut baptismus non iteratur, sic pœnitentia non iteratur. Confirmatur: nam sicut baptismus, sic pœnitentia habet efficaciam à passione, & morte Christi: ergo sicut quia Christus semel tantum mortuus, & sepultus est, baptismus non iteratur, sic ex eadem ratione pœnitentia non debet iterari.

5. Quinto Ambrosius serm. 8. in psal. 118. & refertur dist. 23. quæst. 4. capite *est iniustè*, dicit: *facilitas veniæ incentiuum præbet delinquendi*; sed si sacramentum pœnitentiæ posset iterari, quoties quis peccat, daretur facilitas veniæ: ergo Deus incentiuum præberet delinquendi: quod est absurdum.

6. Sexto Gregorius homil. 4. in Euangel. post medium dicit: *pœnitentia est anteacta peccata deflere, & flenda iterum non committere*: Isid. lib. 2. de summo bono, cap. 16. & habetur de pœnit. dist. 3, cap. *irrisor* dicit: *Irrisor est, & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet*; ergo qui verè pœnitet, non iterum peccat, ac proindè vera pœnitentia non potest iterari.

7. Septimo non legitur Christus aliquem cæcum bis illuminasse, vel leprosum bis mundasse; sed miracula, quibus Christus ægros sanauit, significant sanationem ab ægritudinibus spiritualibus peccatorum: ergo peccatores semel tantùm per pœnitentiam sanantur à peccatis.

8. Respondeo plures esse quæstiones.

Prima est, vtrum detur aliquod peccatum à Deo irremissibile de potentia absoluta, vel saltem in hac prouidentia, eo quod Deus statuerit legem nunquam remittendi aliqua peccata, & aliquem numerum determinatum peccatorum. Vega lib. 13. super Concilium Tridentinum, cap. 2. docet Nouatum, & cum eo Nouatianos dixisse, omne peccatum commissum post baptismum esse irremissibile etiam à Deo, adeoque non solum negasse sacramentum pœnitentiæ, sed etiam docuisse pœnitentiam internam peccatorum commissorum post baptismum esse prorsus inutilem ad veniam consequendam. Sed fallitur Vega. Vt enim docent Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia, hæres 49. Lindanus lib. 14. Panopliæ, cap. 61. & alij, Nouatus fatebatur omne peccatum commissum post baptismum esse remissibile à Deo, ideoque exhortabatur ad pœnitentiam internam, qua potest à Deo venia obtineri, & solum negabat peccata post baptismum commissa posse remitti ab ecclesia, eiusque sacerdotibus per sacramentum pœnitentiæ. Sed cuiuscumque fuerit error negantium peccata commissa post baptismum remitti à Deo, videtur processisse ex duobus alijs erroribus, vt docet Sanctus Thomas hoc art. 10. quæst. 84. Primo processit ex eo, quod putarunt charitatem semel habitam non posse amitti: sed in baptismo peccata non remittuntur, nisi infundendo habitum charitatis: ergo consequenter existimarunt, quod qui verè per baptismum obtinuerunt remissionem peccatorum, non possunt amplius peccare, amittendo charitatem, & sic non relinqui locum secundæ pœnitentiæ ad iterum recuperandam charitatem, quæ cum non possit amitti, non potest recuperari. Secundo processit ex eo, quod putarunt adeo esse graue peccatum commissum post veniam impetratam, vt propter suam grauitatem sit irremissibile à Deo.

9. Contra hunc errorem, eiusque fundamenta, de fide est charitatem semel habitam posse amitti, vt ex professo docet Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 24. art. 11. De fide etiam est quodlibet peccatum etiam post baptismum commissum non posse esse ita graue, vt superet infinitam misericordiam Dei, quæ proindè est maior grauitate, & numero quorumcumque peccatorum: ideoque reprobatur vt blasphemum verbum illud Caini Genes. 4. *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear*. Demum de fide est Deum etiam in hac prouidentia posse remittere peccata plura, & plura, maiora, & maiora in infinitum, ac proindè nunquam esse desperandum de venia: ideoque dicitur secundo Paralipomenon vltimo: *immensa, & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum*.

10. Secunda quæstio est, vtrum ecclesia possit in sacramento pœnitentiæ remittere peccata commissa post baptismum etiam plura, & plura, grauiora, & grauiora in infinitum sine vllo termino. Nouatus, vt docet Lindanus lib. 1. Panopliæ cap. 61. negauit ecclesiæ, eiusque sacerdotibus omnem potestatem clauium, qua possit remittere peccata post baptismum commissa, sine vlla distinctione mortalium, & venialium. Hoc docuisse Nouatum colligitur ex Ambrosio lib. 1. de pœnit. cap. 1. circa finem, & alibi. Addit Ambrosius loco citato Nouatianos sui temporis non nihil remisisse de rigore maiorum suorum, & exceptis maioribus delictis, minoribus dedisse veniam per sacramentum pœnitentiæ. Idem colligitur ex Hieronymo in psal. 95. super illa verba, *Cantate Domino omnis terra*, vbi habet. *Sunt aliqua peccata, dicit Nouatianus, pro quibus debemus agere pœnitentiam, ac si dicat, de mendacio, de periurio, de furto*. *Cæterum qui fornicatus fuerit, qui homicidium fecerit, iste agere non potest pœnitentiam, recipiendi nimirum sacramentum. Sed si rectè perpendamus periurium maius peccatum est fornicatione, & homicidio. Vnde nescio quomodo illa dimiserint peccata*. Nicephorus lib. 11. cap. 14. docet Nouatum neminem ad pœnitentiæ sacramentum accepisse, qui post baptismum peccasset peccatum ad mortem, hoc est peccatum infidelitatis,

tis, quo post baptismum fidem negasset. Fortasse Nouatus incepit ab hoc errore, ac deindè vlterius processit, ac docuit nullius peccati dandam esse pœnitentiam, seu veniam per sacramentum pœnitentiæ. Fuerunt alij hæretici, quorum meminit author lib. de vera, & falsa pœnitentia, cap. 5. & ex eo Sanctus Thomas hoc art. 10. quæst. 84. qui dixerunt lapsis post baptismum semel tantum impertiendum sacramentum pœnitentiæ, ne iterata peccatorum remissio ad peccandum esset incitatio, idque probabant ex eo, quod vt dictum est in septimo argumento, Christus non legitur bis eundem cœcum illuminasse, eundem leprosum mundasse.

11. Contra hos errores de fide est per sacramentum pœnitentiæ posse ab ecclesia, eiusque sacerdotibus remitti omnia peccata commissa post baptismum, etiam plura, & plura, maiora, & maiora in infinitum, vt explicatum est quæst. 221. & vt definit Tridentinum can. 1. sess. 14.

12. Probatur primo ex Scriptura. Nam Paulus 1. ad Corinth. 5. fornicarium baptizatum excommunicauit, vt saluus fieret in die Domini: Apocal. 1. de Episcopo dicitur: *memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam*: Luc. 11. filius prodigus post consumptam substantiam recipitur iterum à Patre, & significatur peccator rediens ad pœnitentiam post amissam gratiam baptismi. Ideo hæresis Nouati damnata est in Concilio Nicæno, can. 8. & damnata prius fuerat in Concilio Romano, sub Cornelio, vt refert Eusebius lib. 6. hist. cap. 34. Damnata etiam fuit in Lateranensi sub Innocentio 3. & refertur capite *firmiter*, *de summa Trinitate*, & in Trident. can. 39. sess. 6. Contra errorem Nouati Cyprianus scripsit sermonem de lapsis. Contra eundem egit Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum, Ambrosius duobus libris de pœnit. Chrysostomus lib. de reparatione lapsi. Augustinus epist. 108. ad Seleucianum, & alij. Reijcitur etiam hic error. Nam cum in lege euangelica magis abunder gratia, quam in lege veteri, non est magis restringenda venia; sed in lege veteri Deus semper erat paratus recipere peccatores, iuxta illud Ezech. 33. *Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet, & non morietur*; *ergo &c.*

13. De fide etiam est, quod Deus recipit peccatores per pœnitentiam reuertentes, quamuis sæpius post sacramenti susceptionem lapsi fuerint, nec est numerus certus peccatorum, in quo solo pœnitentia iterari possit, sed potest semper iterari, dum homo viuit.

14. Probatur primo: nam Ioel. 2. dicitur: *Benignus est Deus, & misericors, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.* Isaiæ 59. *Non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat, neque est aggrauata auris, vt non exaudiat*: Ezechiel. 18. *Numquid voluntatis meæ est mors impij, & non magis, vt conuertatur, & viuat*: Matth. 18. *quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei; vsque septies? non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies*; Vbi ponitur numerus finitus pro infinito, & significatur pluries, & pluries in infinitum: ergo si Deus iubet, vt dimittamus offensas in infinitum, ipsemet dimittit in infinitum.

15. Probatur secundo: nam Ecclesia singulis annis præcipit recipi sacramentum pœnitentiæ, & ministrat, quoties pœnitens vult illud recipere: ergo &c.

16. Probatur tertio ex capite *firmiter, de summa Trinitate*, vbi dicitur: *si quis prolapsus fuerit in peccatum post baptismum, potest semper per pœnitentiam reparari*. Rursus Concilium Florentinum in instructione Armenorum docet hoc sacramentum repeti posse. Idem docet Tridentinum sess. 14. cap. 2. & can. 2. damnat errorem oppositum.

17. Probatur quarto ex Patribus. Author libri de vera, & falsa pœnitentia, qui habetur inter opera Augustini, tom. 4. cap. 1. docet illum peccatorem habere facultatem diffiden. di de Deo, qui potest peccare tantum, quantum Deus bonus est; quod esse non potest, Leo serm. 4. de Epiphan. dicit: *dum in hoc corpore viuitur, nullius desperanda est reparatio, omnium est optanda correctio, auxiliante illo, qui erigit elisos, soluit compeditos, illuminat cæcos.*

18. Quæritur, vtrum non solum Deus paratus sit omnibus, qui post peccatum per veram pœnitentiam ad Deum confugiunt, peccata remittere, sed etiam omnibus peccantibus det gratiam proximè vel remotè sufficientem ad hoc, vt per pœnitentiam possint consequi remissionem peccatorum, & æternam salutem.

Respondeo negatiuè: siquidem multi in ipso actu mortaliter peccandi moriuntur, vel in amentiam incidunt sine spatio pœnitentiæ, & sine auxilio sufficienti ad retractandum vltimum peccatum. Probabile tamen est, quod homines, dum viuunt vitam rationalem, & sunt sui compotes, identidem habeant auxilium sufficiens ad pœnitentiam, & salutem, iuxta illud Apocalyp. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso*.

19. Ad 1. Tres sunt expositiones illorum verborum Apostoli ad Hebr. 6. *Impossibile est &c.* Prima est Chrysostomi homil. 9. in epist. ad hebr. & Auctoris lib. de vera, & falsa pœnitentia, cap. 3. qui locum illum *impossibile est &c.* explicant de baptismo, vt dictum est qu. 221. Hæc explicatio est vera, & germana, & communiter recipitur, & suadetur etiam ex verbis renouationis, & illuminationis, quæ sunt propria baptismi; qui dicitur illuminatio, & renouatio: ideoque ad Titum 3. habetur. *Saluos nos fecit per lauacrum renouationis, & regenerationis*. Secunda explicatio est Hieronymi lib. 2. contra Iouinianum, & Ambrosii, lib. 2. de pœnit. cap. 2. qui dicunt ly *impossibile* significare maximam difficultatem, & quæ non possit, nisi supernaturaliter vinci, in quo sensu sumitur impossibile Lucæ 18. cum dicitur,

im-

impossibile est diuitem intrare in regnum cœlorum. Tertia expositio est Hugonis de Sancto Victore, lib. 2. de Sacramentis, par. 14. cap. 4. dicentis locum illum intelligi de pœnitentia, & ly *impossibile* significare impossibilitatem ex viribus naturæ, non ex viribus gratiæ, ac sensum esse: *potest homo ex suis viribus in peccatum labi, sed non potest suis viribus surgere*, iuxta illud Prouerb. 2. *omnes, qui ingrediuntur ad eum, non reuertuntur*, & Amos 5. *Cecidit in via Israel; non adijciet, vt resurgat*. Omnes istæ explicationes possunt admitti; sed prima est communior, magisque germana. Locum ad hebr. 10. Chrysostomus homil. 10. in epist. ad Hebr. explicat de baptismo, vt sensus sit: *non relinquitur peccatori alius Christus, cui per baptismum configuretur*. Glossa ordinaria explicat etiam de pœnitentia ita, vt sensus sit, *voluntariè peccantibus finaliter, ac perseuerantibus in peccato, nulla remanet hostia &c.* Possumus etiam sic explicare, vt sensus sit: *voluntariè peccantibus per hoc, quod à fide reuertantur ad infidelitatem, non remanet hostia per quam possint in infidelitate saluari, iuxta illud Actor. 4. non est aliud nomen positum sub cœlo, in quo oporteat omnes saluos fieri*.

20. Locum illum Amos 1. *super tribus sceleribus &c.* Hieronymus ita exponit. Peccatum primo potest esse in cogitatione, secundo in consensu, tertio in opere, quarto in impœnitentia finali; & hoc quartum peccatum Deus non remittit. Secunda explicatio literæ conformior est, vt Deus loquatur de pœna temporali, quam non semper Deus etiam pœnitentibus remittit: Deus ergo per illa verba significauit, quod licet remisisset pœnam temporalem deuastationis debitæ pro tribus primis sceleribus Damasci, nolebat remittere pœnam deuastationis debitam quarto sceleri, sed volebat Damascum deuastari ab hostibus.

21. Ad 2. Deus non semper exaudit orationes, quas pœnitentes fundunt pro se ipsis, & Sancti pro pœnitentibus in ordine ad remittendam pœnam temporalem: & in hoc sensu intelligitur locus citatus ex Ieremia. Orationes Antiochi non exaudiuit etiam in ordine ad remittenda peccata, quia non orauit cum vera pœnitentia, sed solum vt liberaretur à temporalibus calamitatibus; Oratio etiam Esau non exaudiuit in ordine ad dandam illi benedictionem cum iure primogenituræ, & fortasse non exaudiuit in ordine ad remittendum illi peccatum, quia non orauit, vt oportuit, & cum vera pœnitentia, vt dictum est de Antiocho.

22. Ad 3. Ex Augustino lib. 1. retractationum, cap. 19. & lib. de correptione, & gratia cap. 12. peccatum ad mortem dicitur, in quo quis perseuerat vsque ad mortem, & est finaliter impœnitens, & hoc peccatum nunquam Deus remittit: non quia non remittat omnia peccata, quorum agitur pœnitentia, sed quia includit hoc ipsum, vt eius non agatur pœnitentia. Aliter hoc explicat Ambrosius lib. 1. de pœnit. cap. 8. & 9. Blasphemia in Spiritum Sanctum, quæ non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro, cõsistit in hoc, vt quis per totam vitam resistat Spiritui sancto vocanti ad pœnitentiam, & conuersionem, vt docet Augustinus serm. 11. de verbis Domini, & lib. 4. contra Cresconium, cap. 8. & epist. 50. ad Bonifacium. At Chrysostomus homil. 42. in Matth. asserit illud dici per hyperbolem ad explicandam difficultatem remissionis, & præterea addit esse quædam peccata tam grauia, vt nisi pœnitentiam eorum agamus, puniantur tùm in hoc sæculo, tùm in futuro, quale peccatum fuit infidelitas Iudæorum. Ad illud actor. 8. *Roga Deum, si forte remittatur tibi ista cogitatio cordis tui*, Ambrosius lib. 2. de pœnit. docet per ly *fortè* significari difficultatem, iuxta illud Ieremiæ 26. & Ezechielis 3. *Si forte audient te*, quia difficulter audient, & Luc. 21. *forsitan verebuntur filium meum*.

23. Ad 4. Respondet Sanctus Thomas hoc art. 10. ad 2. Ambrosium loqui de pœnitentia solemni, quæ ex consuetudine Ecclesiæ non iterabatur, & erat vna, sicut baptismus est vnus. Ad confirmationem respondet Sanctus Thomas in respons. ad 5. quod ideò baptismus non iteratur, quia habet virtutem à passione Christi per modum mortis spiritualis; qua morimur peccato, & regenerationis spiritualis, qua renascimur gratiæ: ergo sicut mors, & resurrectio Christi non iteratur, sic baptismus non iteratur. At pœnitentia habet virtutem à passione Christi per modum medicinæ spiritualis, quæ iteratur, ideoque sacramentum pœnitentiæ potest iterari.

24. Ad 5. Multo magis impossibilitas, & desperatio veniæ est incentiuum peccandi, quam facilitas veniæ, ideoque author libri de vera, & falsa pœnitentia, cap. 5. dicit; *Confer Deo multum displicere peccata, qui semper præsto est ea destruere, ne foluatur quod creauit, ne corrumpatur quod amauit, scilicet per desperationem*.

25. Ad 6. Respondet Sanctus Thomas in respons. ad 4. sensum Gregorij esse, quod vera pœnitentia est anteacta peccata flere, & flenda iterum non committere actu, vel proposito, dum flet. Qui enim dum peccata flet, peccat actu, vel proposito, non verè est pœnitens, sed est irrisor. Ex eo vero, quod quis peccet, postquam egit pœnitentiam, & fleuit peccata commissa, non sequitur, quod prior pœnitentia non fuerit vera, sicut ex eo, quod quis postquam cucurrit, sedeat, non sequitur, quod ante verè non cucurrit.

26. Ad 7. Respondet Sanctus Thomas ex authoritate libri de vera, & falsa pœnitentia, cap. 5. *Multos cæcos, & diuerso tempore Dominus illuminauit, & multos debiles confirmauit, ostendens in diuersis illis eidem sæpè dimitti peccata, vt qui prius sanauit leprosum, alio tempore illum*

illuminet cæcum. Ideo tot sanauit cæcos, claudos, & aridos, ne desperet de se peccator. Ideo non legitur aliquem, nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. Medicum se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? Medicorum est centies infirmum, centies curare, qui cæteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret.

TRACTATVS XXVI.

De Pœnitentia in quantum est virtus.

QVAESTIO CCXXX.

Vtrum Pœnitentia sit virtus?

1. VIdetur non esse: primò quia nullum aliud sacramentum est virtus, vel includit vt partem sui constitutiuam actum virtutis; ergo neque sacramentum pœnitentiæ est virtus, neque includit actum virtutis.

2. Secundo ex Aristotele lib. 4. Ethicor. cap. 9. & vltimo, ideò verecundia non est virtus, quia est passio quædam appetitus sensitiui, cum quadam corporis mutatione, nimirum cum rubore: siquidem qui verecundantur, rubescunt; sed etiam pœnitentia est passio appetitus sensitiui cum corporis immutatione, hoc est cum fletu, iuxta illud Gregorij homil. 34. in Euangelia: *pœnitentia est peccata præterita plangere*: ergo &c.

3. Tertiò ex eodem Aristotele loco citato, ideo verecundia non est virtus, quia cum virtus 7. Physic. t. 17. definiatur dispositio perfecti ad optimum, verecundia non est dispositio perfecti, sed imperfecti, cum sit de actu turpi, ac proinde supponat in subiecto actum turpem; sed etiam pœnitentia supponit actum turpem & peccaminosum: ergo neque pœnitentia est virtus.

4. Quartò nulla virtus supponit essentialiter in subiecto suum contrarium; sed pœnitentia supponit essentialiter in subiecto suũ contrarium, hoc est peccatum; ergo pœnitentia non est virtus.

5. Quinto in Christo fuerunt omnes virtutes; sed in Christo non fuit pœnitentia: ergo pœnitentia non est virtus.

6. Sextò ex Aristotele 4. Ethic. nullus est stultus eorum, qui sunt secundùm virtutem; sed stultum est dolere de peccato præterito, quod non potest ampliùs non esse commissum: ergo &c.

7. Respondeo, quod vt docet Sanctus Thomas hoc art. 1. quæst. 85. pœnitere est de aliquo prius à se facto dolere. Hinc sequitur, quod pœnitere in genere abstrahit ab hoc, quod sit actus honestus, vel inhonestus, virtutis, aut vitij. Pœnitere enim, ac dolere de aliquo à se priùs benè facto, est inhonestum, & peccaminosum: ex. gr. si aliquem pœnitet, quod conuersus fuerit ad fidem catholicam, grauissimè peccat.

8. Quæritur, vtrum pœnitere, & dolere de malè à se factis, hoc est de peccatis à se commissis, sit actus honestus, laudabilis, & virtuosus, & vtrum habitus dolendi de peccatis à se ante commissis sit habitus virtutis?

Respondet Sanctus Thomas duplicem esse dolorem, & tristitiam de malè factis. Primus dolor est quædam passio appetitus sensitiui, cum quadam immutatione corporis, puta cum fletu, suspirijs &c. & hic dolor non est actus virtutis, sed potest esse materia virtutis, eo pacto, quo ira, & aliæ passiones appetitus sensitiui non sunt actus, sed materia virtutum, in quantùm per virtutem redigi possunt ad debitam mediocritatem. Secundus est dolor voluntatis: & cum voluntas deliberatè, & ex electione dolet de peccatis commissis, cum mediocritate, modo, & fine, quem præscribit recta ratio, talis dolor est actus virtuosus, honestus, laudabilis, & habitus sic dolendi est virtus.

9. Probatur: nam virtus habitualis ex Aristotele 2. ethic. cap. 2. & 6. definitur, *habitus electiuus secundùm rationem rectam*; sed habitus deliberatè dolendi de peccatis, prout recta ratio præscribit, est habitus electiuus doloris secundùm rectam rationem: ergo talis habitus est virtus habitualis, & actus, quo voluntas dolet deliberatè de peccatis commissis, prout recta ratio præscribit, est actus virtuosus. Hinc sequitur pœnitentiam, de qua hic cum Theologis loquimur, esse virtutem habitualem, vel esse actum virtutis. Nomine enim pœnitentiæ intelligimus, qua quis assumit moderatum dolorem de peccatis à se commissis ex intentione, & fine illa destruendi, & emendandi; sed habitus assumendi talem dolorem est habitus virtutis, actus assumendi eundem dolorem, est actus virtuosus: ergo pœnitentia, de qua hic loquimur, est vel virtus habitualis, vel actus virtutis, vt magis explicabitur qu. 132. in qua agetur de obiecto formali, ac de alijs spectantibus ad habitum, & actum pœnitentiæ.

10. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Sicut non valet: cætera animalia non sunt rationalia: ergo neque homo est rationalis: cætera sacramenta non habent pro materia vllum ex quatuor elementis: ergo neque baptismus habet pro materia aquam, quæ est vnum ex quatuor elementis: sic non valet: cætera sacramenta non habent pro materia actum virtutis: ergo neque sacramentum pœnitentiæ habet pro materia actum virtutis. Ratio est, quia sicut Deus voluit eleuare aquam ad hoc, vt esset materia baptismi, & cum forma causaret gratiam, sic voluit eleuare actum virtutis, quo pœnitens dolet de peccatis commissis, eaque confitetur, & pro ijs satisfacit, ad hoc,

vt sit materia sacramenti pœnitentiæ, & cum absolutione, quæ est forma, causet gratiam. Proculdubio autem non apparet minor aptitudo, & conuenientia ad hoc, vt actus virtutis eleuetur ad materiam sacramenti, quam ad hoc, vt ablutio per aquam eleuetur ad materiam sacramenti.

11. Ad 2. Argumentum probat solùm, quod sicut verecundia, in quantum est passio appetitus sensitiui, qua quis dum facit, aut patitur quæ videntur turpia, timet infamiam, ideoque rubescit, non est virtus, sic pœnitentia, in quantum est passio appetitus sensitiui non est virtus, quod vltro concedimus: at non probat pœnitentiam, in quantum includit electionem rectam voluntatis, non esse virtutem, quod solùm negamus.

12. Ad 3. distinguo maiorem: ex Aristotele ideo verecundia non est virtus, quia supponit in subiecto actum turpem, vt præsentem, ac proinde non est dispositio perfecti, sed imperfecti, concedo; quia supponit actum turpem, vt præteritum, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiã. Verecundia est, per quam quis ex timore infamiæ verecundatur de turpitudine vt præsenti; sed est contra rationem virtutis, quod supponat turpitudinem vt præsentem: nam eo ipso non potest per eam subiectum constitui perfectum; ergo verecundia non est virtus, licet possit disponere ad virtutem: siquidem ex eo, quod quis, dum facit, aut patitur turpia, verecundatur, disponitur ad illa non ampliùs facienda, vel patienda, adeoque verecundia habet aliquam laudabilitatem. Pœnitentia è conuerso dolet de peccatis præteritis, ac proinde supponit turpitudinem vt præteritam, ac potest talem turpitudinem auferendo, subiectum reddere perfectum, non solùm auferendo malum, sed etiam promouendo bonum, vt infra magis explicabitur, ac proinde est dispositio perfecti; sed non est contra rationem virtutis, vt supponat turpitudinem peccati vt præteritam, quam auferendo, reddat subiectum perfectum, non solùm auferendo malum, sed etiam promouendo bonum: ergo &c.

13. Ad 4. distinguo maiorem: nulla virtus est talis, vt supponat in subiecto suum cõtrarium vt præsens, concedo; vt præteritum, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Pœnitentia ex dictis supponit peccatum, non vt præsens, sed vt præteritum, itavt tendat ad illud destruendum, non solùm auferendo malum, sed promouendo bonum: non est autem contra rationem virtutis, quod supponat suum contrarium vt præteritum, sed solùm est contra rationem virtutis, quod supponat suum contrarium vt præsens.

14. Ad 5. nego maiorem: nam in Christo non fuit fides, neque spes, quæ non solum sunt virtutes, sed sunt virtutes theologicæ: ergo non est mirum, quod in Christo non fuerit pœnitentia, quæ non est virtus theologica, vt infra explicabitur. In Christo ergo fuerunt solæ virtutes, quæ decent ipsum, eo quod non supponant aliquam imperfectionem, quæ Christum dedeceat; sed fides, & spes supponunt in subiecto negationem visionis Dei, pœnitentia supponit in subiecto negationem impeccabilitatis, quæ negationes sunt imperfectiones dedecẽtes Christum; ergo &c.

15. Ad 6. concedo maiorem, & distinguo minorem: stultum est dolere de præterito, cum intentione conandi, vt factum non fuerit, concedo; cum intentione amouendi mala ab ipso relicta, nimirum offensam habitualem Dei, & reatum pœnæ, nego minorem: & nego consequentiam. Per pœnitentiam ita detestamur peccata præterita, vt habeamus intentionẽ conandi, non vt nõ peccauerimus; siquidem hoc apparet vt impossibile, ac proinde hic conatus esset stultus; sed vt solum velimus auferre perseuerantiam moralem peccatorum quoad culpam, & pœnam, quæ ablatio est possibilis ex gratia &c.

16. Debet aduerti, quod vt refert Bellarminus lib. 2. de pœnitentia, cap. 4. Lutherus initio suæ defectionis ab Ecclesia, in sermone de pœnitentia, inter alia paradoxa fidei catholicæ contraria circa pœnitentiam, duo docuit. Primum est, quod ad pœnitentiam sufficit, vt homo imposterum caueat à peccato, nec requiritur, vt detestetur peccata præterita. Ideo asseruit verissimum esse prouerbium illud, & melius quacumque doctrina hactenus circa pœnitentiam tradita, *optima pœnitentia noua vita*. Secundum est, quod detestatio peccatorum præteritorum facit hominem magis peccatorem, & hypocritam, ideoque est mala, & fugienda. Eandem, vel similem hæresim docuerant ante in Hispania hæretici, qui dicti sunt illuminati. Contra hos errores de fide est ex Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 1. & 4. & can. 5. de ratione pœnitentiæ esse non solum propositum non peccandi in futurum, sed etiam detestationem peccatorum præteritorum, & hanc detestationem esse honestam, ac Deo gratam, ac non reddere hominem magis peccatorem, & hypocritam. Ratio est, quia gaudere de malo malum est, & vituperabile: ideo à Scriptura reprehenditur, cum prouerb. 2. dicitur: *Lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*: ergo dolere de malo commisso bonum est, & laudabile. Nam id, cuius contrarium est malum, bonum est, vt docet Aristoteles. Ideo Scriptura sæpè laudat, suadet, & præcipit dolorem, & pœnitentiam de peccatis commissis. Videri potest Bellarm. loco citato.

QVÆ-

QVAESTIO CCXXXI.

Vtrum omnes virtutes possint elicere actum pœnitentiæ?

1. VIdentur non posse. Si enim omnes virtutes possent elicere actum pœnitentiæ, frustranea esset specialis virtus distincta à reliquis, quæ haberet pro fine elicere actus pœnitentiæ; sed hæc virtus specialis non est frustranea, sed admittitur à S. Thoma hac quæst. 85. art. 2. & à Theologis communiter: ergo.

2. Respondeo omnes, vel penè omnes virtutes voluntatis posse elicere actus pœnitentiæ. Ratio est, quia actus pœnitentiæ est dolor de peccato commisso propter eius turpitudinem, cum proposito non amplius committendi tale peccatum; sed omnes, vel penè omnes virtutes possunt elicere actum, quo doleant de peccato commisso, propter eius turpitudinem, cum proposito non amplius peccandi: ergo &c. Probatur minor: nam omnes virtutes ex amore proprij obiecti formalis possunt odisse oppositam malitiam, & turpitudinem: ex. gra. temperantia ex amore honestatis propriæ potest odisse malitiam, & inhonestatem oppositam intemperantiæ; fortitudo ex amore propriæ honestatis potest odisse malitiam, & inhonestatem oppositam timiditatis: ergo potest homo per virtutem temperantiæ ex amore honestatis temperantiæ dolere de peccato commisso contra temperantiam, propter illius peccati turpitudinem oppositam temperantiæ, cum proposito non amplius committendi tale peccatum. Idem dic de reliquis virtutibus: ergo.

3. Dixi, quod omnes, vel penè omnes virtutes voluntatis possunt elicere actum pœnitentiæ. Ratio est, quia vt dicetur quæst. 132. datur specialis virtus pœnitentiæ, cuius virtutis omnes actus supponunt subiectum cõmisisse aliquod peccatum: ergo fortasse est possibilis, & de facto datur in Christo aliqua specialis virtus innocentiæ, cuius omnes actus supponant essentialiter in subiecto omnimodam innocentiam; sed talis virtus, eo ipso non posset elicere actũm pœnitentiæ, quippe qui supponit in subiecto aliquod peccatũ: ergo fortasse datur aliqua virtus, quæ ex speciali ratione non possit elicere actum pœnitentiæ.

4. Dicendum secundò: ex virtutibus voluntatis aliquæ possunt elicere actus pœnitentiæ de omnibus peccatis, aliæ de aliquibus tantùm.

Probatur: nam virtutes ex amore proprij obiecti formalis possunt odisse, & detestari solum malitiam, & turpitudinem oppositam tali obiecto formali; sed omnia peccata habent malitiam, & turpitudinem oppositam obiecto formali aliquarum, non autem omnium virtutum: ergo aliquæ virtutes possunt elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum, cum omnia peccata habeant turpitudinem oppositam obiecto formali talium virtutum: aliæ autem virtutes possunt elicere actus pœnitentiæ detestatiuos aliquorum tantùm peccatorum, cum aliqua tantum peccata habeant malitiam oppositam obiecto formali talium virtutum.

5. Confirmatur, & explicatur. Nam primò charitas habet pro obiecto formali diuinam bonitatem, quam amat propter se; sed omnia peccata opponuntur diuinæ bonitati; ergo charitas ex motiuo diuinæ bonitatis propter se amatæ potest elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum. Secundò spes habet pro obiecto formali omnipotentiam, & fidelitatem Dei promittentis, & hoc obiecto formali innixa, sperat æternam beatitudinem vt obiectum materiale primarium; sed omnia peccata auertunt ab æterna beatitudine: ergo spes potest elicere actum pœnitentiæ de quolibet peccato. Tertiò religio amat vt obiectum formale honestatem dandi Deo cultum debitum ratione supremæ excellentiæ; sed omnia peccata opponuntur cultui diuino; ergo religio ex amore sui obiecti formalis potest elicere actum pœnitentiæ detestatiuum omnium peccatorum. Quartò obedientia amat vt obiectum formale honestatem obediendi Deo; sed omnia peccata opponuntur obedientiæ diuinorum præceptorum, & habent turpitudinem inobedientiæ: ergo obedientia ex amore sui obiecti formalis potest elicere actum pœnitentiæ detestatiuum omnium peccatorum. Quintò iustitia erga Deum habet pro obiecto formali honestatem conseruandi illæsum ius diuinum, quod Deo conuenit ratione supremi dominij; sed omnia peccata sunt læsiua iuris diuini, vt dictum est quæst. 7. de Incarnatione, ac proinde omnia peccata habent turpitudinem iniustitiæ: ergo iustitia ex amore proprij obiecti formalis potest elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum. Sextò fortasse datur quædam virtus amans vt obiectũ formale honestatem habendi pacem cum Deo; sed omnia peccata opponuntur paci cum Deo: ergo hæc virtus ex amore proprij obiecti formalis potest elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum.

6. Ex alia parte temperantia habet pro obiecto formali honestatem seruandi mediocritatem quandam in delectabilibus gustus, & tactus; sed licet omnia peccata intemperantiæ habeant turpitudinem oppositam tali honestati, tamen multa alia peccata, puta homicidia, blasphemiæ &c. non habent turpitudinem oppositam honestati seruandi mediocritatem circa delectabilia gustus, & tactus; ergo temperantia ex amore proprij obiecti formalis potest quidem elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum intemperantiæ, sed non potest elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum. Idem

proportionaliter dic de fortitudine, liberalitate &c. Cum enim non omnia, sed aliqua solùm peccata habeant turpitudinem oppositam honestati temperantiæ, fortitudinis, liberalitatis &c. temperantia, fortitudo, liberalitas &c. possunt elicere actus pœnitentiæ detestatiuos aliquorum, non autem omnium peccatorum.

7. Infertur primò, quod sicut nomen *animal* non significat speciem specialissimam animalis, sed significat genus commune omnibus animalibus, sic nomen habitus, seu virtutis elicitiuæ actuum pœnitentiæ, non significat speciem specialissimam virtutis, sed significat genus commune omnibus, vel penè omnibus virtutibus voluntatis.

8. Infertur secundò virtutes elicitiuas actuũ pœnitentiæ posse diuidi in tres classes. In prima classe est virtus, quæ potest elicere actum pœnitentiæ ita perfectum, vt possit obtinere remissionem omnium peccatorum, etiam sine sacramento re ipsa suscepto; & talis virtus est sola charitas. Sola siquidem charitas ex motiuo Dei super omnia dilecti potest elicere perfectum actum pœnitentiæ, & contritionis remissiuum omnium peccatorum, etiam sine sacramento re ipsa suscepto. In secunda classe sunt virtutes vniuersales, quæ possunt elicere actus pœnitentiæ, & attritionis sufficientes ad obtinendam remissionem peccatorum in sacramento baptismi, & pœnitentiæ re ipsa suscepto. In hac classe sunt omnes, & solæ virtutes supernaturales, quæ ex amore proprij obiecti formalis possunt elicere actus pœnitentiæ detestatiuos omnium peccatorum mortalium. Ratio est, quia ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium in sacramento, requiritur, & sufficit pœnitentia, quæ ex motiuo supernaturali detestetur efficaciter omnia peccata mortalia commissa, cum proposito non ampliùs committendi vllum peccatum mortale; sed talis actus pœnitentiæ potest elici ab ijs solum virtutibus, quæ ex amore proprij obiecti formalis possunt detestari omnia peccata; ergo &c. In tertia classe sunt temperantia, fortitudo, & aliæ virtutes magis particulares, & restrictæ, quæ possunt elicere actus pœnitentiæ detestatiuos non omnium, sed solum aliquorum peccatorum mortalium. Cum enim non possint elicere actum pœnitentiæ vniuersalem cum proposito nunquam amplius peccandi, sed solùm actum pœnitentiæ particularem, cum proposito non amplius peccandi in propria materia talium virtutum, non possunt elicere actum pœnitentiæ sufficientem ad obtinendam remissionem peccatorum in sacramento.

9. Ad argumentum in contrarium, nego sequelam; Quoties datur specialis honestas præsertim difficilis ad illam propter se amandam, dari debet specialis virtus; sed vltra honestates, quæ propter se amantur ab alijs virtutibus, datur specialis honestas propter se amabilis à pœnitentia; ergo dari debet specialis virtus pœnitentiæ, vt explicabitur quæstione sequenti.

QVÆSTIO CCXXXII.

Vtrum pœnitentia sit virtus specialis, habens pro obiecto formali honestatem operandi ad destructionem peccati commissi?

S. Thomas quæst. 83. art. 2.

1. Videtur talis virtus esse impossibilis: primo quia vt arguit Caietanus in Commentario huius art. 2. omnis virtus potest exercere suum actum etiam in homine innocente, & nulla est virtus, quæ vt exerceat suum actum, prærequirat, vt exercens peccauerit; sed virtus habens pro obiecto formali honestatem operandi ad destructionem peccati commissi, vt exerceret suum actum, prærequireret, vt exercens peccauerit, ac non posset exercere suum actum in homine innocente: nam homo innocens non potest operari ad destructionem peccati commissi; ergo talis virtus est impossibilis.

2. Secundo vt arguit idem Caietanus, in nobis ita insita sunt semina omnium virtutum, vt possimus ex recta ratione, cum auxilio gratiæ exercere actus earum, & sic omnes virtutes acquirere, & non sit necessarium peccare ad acquirendam vllam virtutem; sed non posset homo exercere actus huius virtutis specialis, qui actus est operari ad destructionem peccati, & sic illam acquirere, nisi ante peccaret; ergo hæc virtus est impossibilis.

3. Tertio in Christo fuerunt omnes virtutes; sed in Christo non fuit virtus, cuius omnes actus supponerent essentialiter peccatum commissum, & operarentur ad eius destructionem; ergo hæc virtus est impossibilis.

4. Quarto qui amat aliquod obiectum formale, amat omnia, sine quibus dari nequit tale obiectum formale: sed bonum operandi ad destructionem peccati dari nequit nisi præcesserit peccatum; ergo virtus habens pro obiecto formali bonum operandi ad destructionem peccati, amaret peccatum; quod est absurdum.

5. Quinto repugnat virtus pœnitentiæ, quæ non possit facere actum, quo dicat *nollem commisisse vllum peccatum*; sed hæc specialis virtus non posset facere hunc actum; ergo &c. Probatur minor; nam virtus ex amore sui obiecti formalis non potest nolle, vt non extiterit id, sine quo non potuisset existere tale obiectum formale; sed si nullum extitisset peccatum, non existeret obiectum formale pœnitentiæ, hoc est honestas operandi ad destructionem peccati; ergo &c.

6. Sexto ad virtutem non sufficit, vt sit exciu-

exclusiua mali, sed requiritur vlterius, vt sit promotiua boni; sed virtus intendens vt obiectum formale honestatem operandi ad destructionem peccati, esset solum exclusiua mali, & non esset promotiua boni; ergo &c. Probatur maior: nam virtus est habitus ordinatus ad promouendum bonum naturæ, & ad faciendum, vt natura per habitum virtutis melius se habeat, quam secundum se præcisè, ideoque definitur 7. physic. textu 17. *dispositio perfecti ad optimum*.

7. Septimo non datur specialis virtus, quæ ita habeat pro obiecto formali bonum restituendi, vt non possit exercere suum actum, nisi supposito furto, ideoque eadem virtus iustitiæ, quæ intendit bonum restituendi ablatum, intendit etiam bonum conseruandi æqualitatem, & non furandi; ergo non datur virtus specialis ita habens pro obiecto formali bonum operandi ad destructionem peccati, vt non possit exercere suum actum, nisi supposito peccato, sed eadem virtus, quæ intendit bonum destruendi peccatum, intendit etiam bonum non peccandi.

8. Octauo non datur virtus specialis intendens operari ad destructionem offensæ factæ homini, sed eadem virtus, quæ vt seruet pacem cum homine, non offendit hominem, ad resarciendam pacem, intendit compensare offensas factas homini; ergo neque datur virtus specialis intendens compensare offensas factas Deo, sed eadem virtus, quæ ad habendam pacem cum Deo, non offendit Deum, postquam homo Deum offendit, operatur ad Deum placandum.

9. Nono iustitia, religio, & aliæ virtutes possunt intendere bonum operandi ad destructionem peccati commissi; ergo non requiritur specialis virtus pœnitentiæ intendens hoc bonum. Probatur antecedens. Iustitia intendit bonum æqualitatis cum iure diuino; sed per peccatum constituitur inæqualitas contra ius diuinum; ergo iustitia intendit destructionem peccati: religio intendit dare Deo debitum cultum; sed ad cultum Deo debitum spectat, vt compensentur peccata commissa; ergo &c.

10. Respondeo virtutes voluntatis esse habitus, quibus voluntas gratia sui amat, & intendit bona honesta per se amabilia. Hinc sequitur tot esse species virtutum, quot sunt species bonorum honestorum per se amabilium; siquidem quælibet species honesti per se amabilis potest fundare, & specificare virtutem, quæ illud bonum amet gratia sui: & quia sunt innumeræ species bonorum per se amabilium, innumeræ sunt species virtutum, vt docet Hieronymus, vel potius Paulinus epist. 14. ad Celantiam, dicens: *Infinitæ namque species, parteſque iustitiæ, quas non modo stylo persequi, sed cogitatione etiam capere difficillimum est.* Homo igitur debet conari, vt gratia sui amans omnia bona per se amabilia acquirat omnes virtutes, & sic euadat moraliter perfectus, ac benè dispositus ad omnia bona honesta. Porro sicut homo naturali lumine rationis cognoscere potest principia speculatiua, puta quod omne totum est maius sua parte, quod quatuor, & tria faciunt septem &c. sic cognoscere potest principia practica: & quia bona honesta propter se amabilia sunt principia practica, homo naturali lumine rationis potest cognoscere bona honesta per se amabilia, quæ sunt obiecta formalia virtutum, puta quod honestum est dare vnicuique ius suum, quod est obiectum formale iustitiæ: quod honestum est seruare mediocritatem in delectabilibus gustus, & tactus, quod est obiectum formale temperantiæ. Ideo Dauid psalmo 2. cum dixisset, *multi dicunt, quis ostendit nobis bona?* honesta nimirum, respondet interrogationi, *signatum est super nos lumen vultus tui*, quia nimirum naturali lumine rationis, quod est participatio luminis diuini, cognoscimus bona honesta amabilia propter se.

11. Ex bonis honestis amabilibus gratia sui, quædam sunt magis, quædam minus vniuersalia. Proportionaliter ex virtutibus quædam sunt magis, quædam minus vniuersales ratione obiecti formalis. Explicatur. Sicut turpe est excedere modum, sic honestum est seruare mediocritatem in delectationibus sensibilibus: sicut specialiter turpe est excedere modum in delectationibus gustus, & tactus, quas solas quærunt bruta animalia, & quæ proinde sunt maximè brutales, sic specialiter honestum est seruare mediocritatem in delectationibus gustus, & tactus. Demum sicut turpissimum est excedere modum in delectationibus tactus, sic specialissimè honestum est seruare debitum modum in delectationibus tactus. Hinc possumus distinguere tres virtutes ex obiecto formali. Prima, & magis vniuersalis ex obiecto formali est, quæ per se amat, & intendit honestatem generalem seruandi modum in delectationibus sensibilibus. Secunda minus vniuersalis est, quæ amat, & propter se intendit honestatem minus vniuersalem seruandi modum in delectationibus gustus, & tactus: & hæc vocatur temperantia. Tertia adhuc minus vniuersalis est, quæ propter se amat, & intendit honestatem ponendi modum in delectationibus tactus, & hæc vocatur castitas: atque huic correspondet virtus opposita vitio gulæ, quæ virtus amat honestatem ponendi modum in delectationibus gustus. Datur etiam specialis virtus innominata ponendi mediocritatem in delectationibus visus; alia virtus specialis ponendi modum in delectationibus auditus; alia ponendi modum in delectationibus odoratus, quæ virtutes sunt minus necessariæ: siquidem in vitijs earum contrarijs difficile est grauiter peccare, cum facillimum sit peccare grauiter in delectabilibus gustus, & tactus.

12. Debet aduerti, quod etiam ab obiectis

ctis formalibus generalissimis possunt specificari actus, & habitus specialissimi intellectus, & voluntatis. Patet. Nam ens est obiectum vniuersalissimum, & tamen cognitio, quæ dico *ens*, est cognitio in specie specialissima; & metaphysica, quæ est scientia specialissima, habet pro obiecto ens vt ens. Proportionaliter virtus voluntatis habens pro obiecto formali honestatem vniuersalem ponendi mediocritatem in delectationibus sensibilibus, licet sit vniuersalis ex parte obiecti formalis, tamen est virtus ex se specialissima. Temperantia est alia virtus specialissima per se intendens honestatem vniuersalem ponendi modum in delectationibus gustus, & tactus: & castitas est alia virtus specialissima per se intendens honestatem minus vniuersalem ponendi modum in delectationibus tactus. Hæc autem doctrina est diligenter aduertenda ad vitandas æquiuocationes.

13. Potest quæri, vtrum sicut datur metaphysica, quæ est scientia specialissima circa obiectum vniuersalissimum, hoc est circa ens, vt ens, sic detur virtus specialis per se intendens honestum vt sic, sub vniuersalissima ratione honesti?

Respondeo negatiuè, vt videntur supponere communiter scholastici. Ratio est, quia virtus est dispositio perfecti ad optimum, ac proinde datur solum ad ea, ad quæ natura secundum se præcisè non est perfectè disposita, sed est aliqualiter indisposita; sed natura secundum se præcisè nullam habet indispositionem ad honestum *vt sic*, sed solum ad specialia honesta; ergo &c. Probatur minor: nam nihil datur retrahens ab amore honesti *vt sic*, & alliciens ad inhonestum *vt sic*, ideoque omnes naturaliter amant honestum *vt sic*, & odio habent inhonestum *vt sic*. E conuerso dantur multa retrahentia ab honestis specialibus. Ex. gra. est specialiter honestum dare vnicuique id, quod illi debetur: at ad amandum hoc honestum sumus naturaliter indispositi, & propensi ad retinendum nobis id, quod debetur alijs, ideoque dari debet virtus iustitiæ, qua disponamur ad amandam illam specialem honestatem, & ad vincendam inclinationem oppositam retinendi nobis, quod debemus alijs. Similiter sumus naturaliter propensi ad amandos excessus in delectationibus sensibilibus, præsertim gustus, & tactus, ac proinde sumus indispositi ad amandam honestatem ponendi modum in delectationibus sensibilibus, ideoque requiritur virtus temperantiæ, qua disponamur ad amandum modum in delectationibus sensibilibus, & ad vincendam inclinationem contrariam. Ad exemplum metaphysicæ dico, quod intellectus humanus propter sensus, qui versantur circa singularia sensibilia, est naturaliter indispositus ad cognoscendum ens vt ens in vniuersali, ideoque dari debet metaphysica scientia specialis circa obiectum vniuersalissimum, hoc est circa ens, vt ens.

14. His præmissis, ad propositam quæstionem dicendum cum S. Thoma hac quæst. 83. art. 2. Datur virtus specialis habens pro obiecto formali honestatē operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi: & hæc virtus est pœnitentia specialis, & formalis. Conclusio habet duas partes. Prima de re est, quod datur hæc specialis virtus. Secunda magna ex parte de nomine est, quod hæc virtus est pœnitentia specialis, & formalis.

Probatur igitur prima pars. Nam iuxta principia posita omnis specialis honestas, præsertim difficilis, & obuia, & cui repugnat motiuum validum fundans vitium speciale, specificat specialem virtutem; sed datur specialis honestas operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi, & hæc honestas est difficilis, & obuia, illique repugnat motiuum validum fundans vitium speciale: ergo &c. Probatur minor. Et primo quidem sicut est specialiter honestum compensare beneficium acceptum alio beneficio, reddendo bonum pro bono, & hæc honestas est valdè obuia, & per se intenditur à gratitudine, quæ est virtus specialis, sic est specialiter honestum compensare malum factum, & illatum, operando ad illius destructionem, emendationem, & compensationem, faciendo bonum loco mali, & hæc honestas est valde obuia, & intenditur à virtute speciali. Secundo difficile, & arduum est operari ad destructionem peccati commissi, illudque retractare. Vnusquisque enim ex amore sui ipsius inclinatur ad approbandum id, quod fecit, & ad non damnandum se ipsum, tanquam malefecerit. Tertio huic honestati repugnat motiuum validum non condemnandi se ipsum, ac non retractandi quod fecit, in quo motiuo fundatur vitium speciale, quod vocari potest impœnitentia, siue obstinatio in malo, quod quis fecit, cuius actus est nolle reprobare mala, quæ quis fecit. Confirmatur. Nam tanta est difficultas reprobandi mala, quæ quis fecit, & condemnandi se ipsum, vt propter hanc difficultatem Angeli sint incapaces operandi ad destructionem peccati commissi, ac proinde sint obstinati in malo, vt cum Sancto Thoma 1. p. quæst. 64. art. 2. docent communiter Theologi, & nos diximus tomo 1. qu. 188. ergo dubitari nequit, quod ad vincendam hanc difficultatem requiratur virtus specialis opposita vitio speciali impœnitentiæ, siue obstinationis in malo.

15. Probatur iam secunda pars. Nam sicut virtus specialis intendens vt obiectum formale honestatem specialem operandi ad compensandum beneficium acceptum, est gratitudo specialis, & formalis, sic virtus specialis intendens vt obiectum formale specialem honestatem operandi ad destructionem, & compensationem peccati commissi, est pœnitentia specialis, & formalis: aliæ autem vir-

virtutes operantes ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi, sed non intendentes vt obiectum formale honestatem operandi ad destructionem peccati, non sunt pœnitentia formalis, & specialis, sed solum materialis, eo pacto, quo virtutes operantes ad compensandum beneficium, sed non intendentes vt obiectum formale honestatem compensandi beneficium, non sunt gratitudo formalis, sed materialis.

16. Confirmatur primo: nam iustitia formalis est, quæ ponit æqualitatem cum iure alterius, intendens vt obiectum formale ipsam honestatem ponendi talem æqualitatem: ergo pœnitentia formalis est, quæ operatur ad destructionem peccati, intendens vt obiectum formale honestatem talis destructionis.

17. Confirmatur secundo. Nam Scripturæ, & Patres, cum proponunt honestatem specialem pœnitentiæ, & ad illam exhortantur, dicentes *pœnitentiam agite*: *facite fructus dignos pœnitentiæ &c.* proponunt honestatem operandi ad destructionem peccati; ergo virtus specialis intendens vt obiectum formale hanc honestatem, est pœnitentia formalis, & specialis. Ideo Sanctus Thomas hoc art. 2. probaturus pœnitentiam esse virtutem specialem, probat solum dari specialem virtutem, quæ intendit vt obiectum formale honestatem operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi: hoc autem probato, assumit tanquam principium per se euidens, quod hæc virtus est pœnitentia formalis.

18. Infertur primo, quod sicut gratitudo, quæ est virtus compensandi beneficia accepta, ita supponit beneficium acceptum, vt non possit exercere suum actum primarium, vt est velle compensare beneficium acceptum propter honestatem compensandi, nisi acceperit beneficium; sic pœnitentia, quæ est virtus destruendi, emendandi, & compensandi peccata commissa, supponit peccata commissa, ac non potest exercere suum actū primarium, nisi ex suppositione, quod exercens commiserit aliquod peccatum.

19. Infertur secundo, quod sicut est specialiter honestum perseuerare in bono, ideoque perseuerantia est virtus specialis habens pro obiecto formali hanc specialem honestatem, ex eaque perseuerans in bono, & vincens specialem difficultatem perseuerandi ortam ex volubilitate naturæ humanæ, per quam inclinamur ad bonum apparens mutationis; sic est specialiter honestum non perseuerare in malo, sed operari ad destruendum malum commissum, ideoque datur specialis virtus pœnitentiæ intendens hanc honestatem, ex eaque operans ad destruendum, emendandum, & compensandum malum commissum, & vincens specialem difficultatem non condemnandi nos ipsos.

20. Infertur tertio, quid sit dicendum de opinionibus aliorum. Prima opinio est Caietani, qui in commentario huius articuli 2. quæst. 85. docet non dari pœnitentiam virtutem specialem, quæ habeat pro obiecto formali bonum operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi, ac proinde non possit exercere suum actum primarium, nisi ex suppositione peccati commissi. Probat autem non dari talem virtutem, tum quia est impossibilis ex rationibus allatis in primo, secundo, & tertio argumento; tum quia non est necessaria ex rationibus allatis in septimo, & octauo argumento. Confirmat: nam ad compensandum peccatum sufficit religio; ergo non est necessaria virtus specialis distincta à religione. Probatur antecedens: nam religio intendit honestatem reddendi Deo id, quod illi debetur ratione supremæ excellentiæ; sed ratione diuinæ excellentiæ debetur compensatio pro beneficijs acceptis, & pro peccatis commissis; ergo religio sufficit ad peccata commissa compensanda: & sicut non ponitur specialis virtus distincta à religione intendens specialiter dare Deo debitum pro beneficijs, sic non datur specialis virtus distincta à religione, intendens dare Deo debitum pro peccatis commissis. Religio igitur Deo dat in recompensationem subiectionem hominis ad Deum, & per actum deuotionis dat Deo subiectionem absolutè debitam ratione diuinæ excellentiæ; per actum gratitudinis dat subiectionem Deo debitam ratione beneficiorum acceptorum; per actum pœnitentiæ dat compensationem Deo debitam ratione peccatorum commissorum; ideoque in lege mosaica peccata expiabantur sacrificijs, qui sunt actus religionis, & Dauid psal. 50. cor contritum, & humiliatum vocat sacrificium, dicens: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.*

Reijcitur hæc opinio. Nam religio sufficit quidem ad compensandum peccatum, sed non sufficit ad compensandum peccatum ex speciali honestate, quæ inuenitur in ipsa compensatione peccati; ergo ad peccatum compensandum ex hac speciali honestate requiritur specialis virtus pœnitentiæ distincta à religione. Confirmatur: nam præter religionem, quæ dat Deo debitum ratione diuinæ excellentiæ, datur gratitudo, quæ intendit dare Deo debita ratione beneficiorum acceptorum: ergo etiam datur specialis virtus pœnitentiæ intendens dare compensationem debitam ratione peccatorum commissorum.

21. Secunda sententia Suarij hic disput. 2. sect. 3. & disput. 7. sect. 2. docet pœnitentiam esse iustitiam, quæ habet pro obiecto formali seruare illæsum, & læsum resarcire ius Dei in suas creaturas: & quia hoc obiectum formale abstrahit ab hoc, quod ius Dei fuerit violatum, vel non fuerit violatum per peccatum, existimat obiectum formale pœnitentiæ abstra-

strahere ab hoc, quod peccatum fuerit, vel non fuerit commissum.

Reijcitur hæc opinio. Nam vltra honestatem vniuersalem conseruandi illæsum ius Dei, illudque resarciendi, quæ honestas est obiectum iustitiæ, non supponens peccatum commissum, datur honestas specialis operandi ad destructionem peccati, illudque emendandi, & compensandi; ergo vltra virtutem iustitiæ datur alia virtus specialis pœnitentiæ.

22. Tertia sententia Cardinalis de Lugo disput. 2. sect. 4. num. 48. & sequentibus, docet pœnitentiam esse virtutem specialem habentem pro obiecto formali honestatem seruandi pacem cum Deo, eamque læsam resarciendi, ac proinde eius actum abstrahere ab hoc, quod peccatum fuerit, vel non fuerit commissum.

Reijcitur eodem pacto. Nam vltra honestatem seruandi pacem cum Deo, datur specialis honestas operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati, ac proinde supponens peccatum commissum: & hæc est pœnitentia specialis, & formalis.

23. Quarta sententia Scoti in 4. dist. 14. sect. 1. supponit pœnitentiam nihil aliud esse, quam pœnæ tenentiam, & pœnitere esse pœnam tenere, & in pœnitentia distinguit quatuor actus. Primus est velle vindicare peccatum factum, & hunc actum quæst. 2. nu. 8. nouissimæ editionis, docet spectare ad iustitiam punitiuam, & vindicatiuam, quæ distinguitur à iustitia commutatiua. Secundus est detestari, & odisse peccatum commissum; & hunc actum num. 1. docet non spectare ad vllam virtutem specialem, sed esse communem omnibus virtutibus appetitiuis, quia omnes sicut inclinant ad amplectendum bonum honestum, sic inclinant ad detestandum malum oppositum, & ad habendam displicentiam de illo. Tertius est pœnam inflictam gratanter acceptare; & hunc etiam docet non esse actum vllius specialis virtutis. Quartus est pœnam pro peccato inflictam patienter ferre; & hunc docet esse actum pœnitentiæ virtutis specialis.

Reijcitur. Nam præter iustitiam vindicatiuam, quæ intendit honestatem vindicandi peccatum, & præter virtutem patientiæ, quæ patienter fert pœnam pro peccato inflictam, datur alia virtus specialis, quæ intendit specialem honestatem operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi, de qua virtute Scotus nihil docet; sed hæc est pœnitentia formalis, & specialis; ergo &c.

24. Quinta demum sententia S. Thomæ hoc art. 2. quæst. 85. docet pœnitentiam esse virtutem specialem, quæ operatur ad destructionem peccati præteriti, in quantum est offensa Dei, & art. 3. docet pœnitentiam intendere emendationem, & compensationem peccati commissi, ideoque esse quandam speciem iustitiæ. Vasquez etiam ad hanc qu. 85. art. 3. dubio vnico, docet pœnitentiam esse virtutem specialem, quæ habet pro obiecto formali bonum compensationis: & hanc sententiam secutus sum.

25. Ad 1. distinguo maiorem: omnis virtus purè promotiua boni potest exercere suũ actum etiam in homine innocente, concedo; omnis virtus non solùm promotiua boni, sed etiam essentialiter reparatiua mali, potest exercere suum actum in homine innocente, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Dantur duo genera virtutum. Aliquæ sunt virtutes purè promotiuæ boni, & istæ possunt exercere suum actum in homine omninò innocenti. Aliæ sunt virtutes non solum promotiuæ boni, sed etiam reparatiuæ mali, & istæ non possunt exercere suum actum in homine omninò innocenti. Pœnitentia est virtus secundi generis, ac proinde non potest exercere suum actum in homine omninò innocenti. Quod autem dari debeat hæc virtus, patet. Nam in hoc, quod est reparare malum, illud emendando, & compensando, apparet specialis honestas, eaque difficilis, ac proinde specificans virtutem specialem.

26. Ad 2. concedo, quod in nobis dentur semina omnium virtutum. Cum assumitur, quod non est necesse, vt peccemus ad hoc, vt possimus exercere actum vllius virtutis, illamque virtutem acquirere, distinguo; non est necesse, vt peccemus ad hoc, vt possimus exercere actus omnium virtutum purè promouentium bonum, concedo: reparantium, & emendantium malum, nego. In nobis itaque dantur semina virtutum, vt virtutes purè promotiuas boni possimus exercere, etiamsi non peccemus; virtutes autem reparatiuas mali, non possimus exercere, nisi peccauerimus. Confirmatur: nam certum est dari duo genera actuum honestorum. Aliqui enim possunt exerceri etiam ab homine, qui nunquam peccauerit: aliqui non possunt exerceri ab homine, qui nunquam peccauerit; & tales sunt actus pœnitentiæ; ergo etiam possunt dari duo proportionalia genera virtutum habitualium. Confirmatur: nam Deus actus parcendi, vel puniendi peccata, non potest exercere, nisi ex suppositione, quod peccata permiserit; ergo non est mirum, quod homo quasdam virtutes non possit exercere, nisi ante peccauerit.

27. Dices: ergo ad exercendas tales virtutes, necesse est, vt homo peccet.

Respondeo, distinguo consequens: necesse est necessitate medij, vt homo peccet, nego; necessitate puræ suppositionis, concedo. Ad exercendam virtutem pœnitentiæ non est necessarium necessitate medij, vt homo peccet: neque enim peccatum debet eligi vt medium ad exercendam virtutem pœnitentiæ; sed solum est necessarium necessitate

tate suppositionis, quæ necessitas explicatur per hanc conditionalem: non potest homo exercere actum pœnitentiæ, nisi ante peccauerit, licet non debeat peccatum eligere vt medium ad exercendum actum pœnitentiæ. Addo hoc argumentum debere ab omnibus solui de actu virtutis pœnitentiæ, ad quem exercendum debet præsupponi peccatum.

28. Ad 3. distinguo maiorem: in Christo fuerunt omnes virtutes formaliter, nego; formaliter, vel æquiualenter, concedo. Certum est, quod in Christo non fuerunt formaliter, sed solùm æquiualenter fides, & spes; ergo nec fuit formaliter pœnitentia, quæ solum debet esse in ijs, qui possunt peccare, ac proinde non potuit esse in Christo, qui fuit impeccabilis. Fuit tamen in Christo æquiualenter in alia virtute, quæ amat specialissimam honestatem nunquam peccandi.

29. Ad 4. nego maiorem. Vt amemus aliquod obiectum formale, non est necesse, vt amemus omnia, sine quibus dari non potest tale obiectum formale, sed aliquando sufficit, vt illa præsupponamus, aut permittamus: ex. gra. qui amat honestatem iustæ punitionis, non est necesse, vt amet delictum, sine quo punitio non potest esse iusta, sed sufficit, vt delictum præsupponat: Deus etiam vt ab æterno vellet multa bona, quæ non poterant haberi sine peccatis, non debuit peccata velle, & amare, sed solum præsupponere, & permittere.

30. Dices. Non possumus amare honestatem, quæ includat peccatum, nisi amemus ipsum peccatum; sed honestas compensandi peccatum includit peccatum; ergo &c. Probatur minor: nam ablato peccato, & remanentibus omnibus alijs, quibus peccatum compensamus, non remanet in ijs honestas compensationis; sed illud includitur intrinsecè in aliquo, quo ablato, & remanentibus alijs, illud non remanet: nam implicat, vt res non remaneat, si remanent omnia intrinseca constitutiua ipsius; ergo &c.

Respondeo, negando minorem: ac dico quod honestas compensationis supra actiones compensatiuas non addit formaliter ipsum peccatum, sed relationem cuiusdam proportionis ad peccatum præteritum, quæ relatio amatur, absque eo, quod ametur ipsum peccatum, quod potius odio habetur, & per compẽsationem destruitur. Falsum igitur est, quod ablato peccato, & remanẽtibus omnibus alijs, nõ remaneat honestas compensationis. Nam ablato peccato, non remanet talis relatio, quæ essentialiter supponit peccatum, ac proindè non remanent omnia alia. In sententia, quæ negat relationes superadditas, existimo hoc argumentum non satis solui. Nam qui amat bonum compensationis, non amat solum id, quod est indifferens ad hoc, vt sit, vel non sit hoc bonum, eo pacto, quo qui amat bonum sapientiæ, non amat solum id, quod est indifferens ad hoc, vt sit, vel non sit bonum sapientiæ; sed omnes actiones compensatiuæ, secluso peccato, iuxta illam sententiam sunt indifferentes ad hoc, vt sint, vel non sint honestas compensationis: ergo qui amat honestatem compensationis, non amat solum illas actiones, sed amat ipsum peccatum.

31. Ad 5. distinguo maiorem: repugnat virtus pœnitentiæ, quæ non possit facere actum, qui dicat formaliter, & quasi speculatiuè *nollem commisisse vllum peccatum*, nego; quæ non possit hoc dicere practicè, & æquiualenter, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Dupliciter possumus dicere *nollem commisisse vllum peccatum*: primò speculatiuè, ita vt displiceat peccatum commissum præcisè secundum id, secundum quod non potest amplius auferri: secundo practicè, ita vt displiceat peccatum commissum secundum id, quod potest auferri, cum voluntate efficaci ad illud auferendum. Ad virtutem pœnitentiæ non requiritur, vt possit facere primum actum speculatiuum, sed sufficit, vt possit facere secundum actum practicum. Hunc autem actum practicum potest facère ex amore sui obiecti formalis. Possumus enim per virtutem specialem pœnitentiæ dicere, quia honestũ est operari ad destruendũ peccatũ præteritum, auferendo moraliter offensam Dei, & reatum pœnæ, aliaque mala ex eo remanentia, & faciendo, vt quoad hæc ita, se habeat, ac si non fuisset commissum, volo illud destruere, & redigere ad statum, in quo moraliter se habeat, ac si non fuisset commissum. Addo virtutem pœnitentiæ ex amore sui obiecti formalis posse imperare actum illum quasi speculatiuum, quo dicamus *nollem commisisse vllum peccatum*. Possumus enim dicere: *quia honestum est operari ad destructionem peccati commissi, volo ad hoc operari: & quia ad destruendum peccatum commissum vtile est facere actum, quo dicam, nollem commisisse vllum peccatum, volo facere talẽ actũ*. Ex eadẽ ratione pœnitentia potest imperare omnes actus vtiles ad destructionem peccati: & quia actus contritionis perfectæ ex motiuo charitatis est maximè vtilis ad destructionem peccati, potest imperare actum contritionis perfectæ ex motiuo charitatis, ac proindè eliciendum ab habitu charitatis.

32. Sed potest quæri, vtrum pœnitentia specialis ex proprio motiuo, non solum possit imperare actus contritionis, & attritionis eliciendos ab alijs virtutibus, sed etiam possit elicere aliquem actum contritionis imperfectæ sufficientem ad iustificationem in sacramento?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia contritio, prout abstrahit à perfecta, & imperfecta, à Tridentino sess. 14. cap. 4. definitur, *animi dolor, & detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*; sed ex proprio motiuo pœnitentiæ specialis possumus do-

dolere, & detestari peccata commissa, cum proposito non peccandi de cætero: ergo &c. Probatur minor: possumus enim dicere, *quia honestum est, vt qui peccando Deum offendit, operetur ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi, volo destruere, emendare, & compensare peccata commissa: & quia honestati compensationis, & placationis opponuntur noua peccata, nolo amplius peccare*: sed hic actus in quantum dicit *volo destruere peccata commissa*, practicè, & efficaciter de ipsis dolet, eaque detestatur; in quantum dicit *nolo amplius peccare*, includit propositum non amplius peccandi: ergo est actus attritionis, seu contritionis imperfectæ, ac proindè sufficiens ad iustificandum in sacramento pœnitentiæ?

33. Ad 6. Transeat maior, & nego minorem. Pœnitentia intendit honestatem operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi, non solum destruendo malum peccati, sed etiam, ex occasione peccati promouendo bonum gratiæ, & amicitiæ diuinæ, eo pacto, quo Maria Magdalena, Paulus, & alij insignes peccatores per totam vitam operati sunt, non solum ad destructionem peccatorum, sed etiam ad promotionem diuinæ gratiæ, & amicitiæ.

34. Ad 7. nego antecedens, ac dico, quod vltra iustitiam, quæ ex motiuo conseruandi illæsum ius alterius, illudque læsum resarciendi, non aufert aliena, & restituit ablata, datur alia specialis virtus restituendi, quæ intendit honestatem specialem compensandi malitiam iniustæ ablationis, dando propria, & reddendo plura, quam fuerint ablata. Hanc specialem honestatem videtur intendisse Zachæus Lucæ 19. dicens: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum*. Videtur enim per hunc actum dixisse: *quia spectaliter honestum est, vt qui abstulit aliena, donet propria, & reddat plus, quam abstulit, ego, qui abstuli aliena, volo dare pauperibus dimidium bonorum meorum, & illis, quos defraudaui volo reddere quadruplum*.

35. Ad 8. nego antecedens, & dico, quod vltra virtutem, quæ intendit bonum pacis cum homine, & ex hoc motiuo neminem lædit, & si alicui fecit iniuriam, conatur illum placare, datur virtus specialis intendens honestatem specialem compensandi iniurias illatas, conferendo etiam bona maiora.

36. Ad 9. distinguo antecedens: iustitia, religio &c. possunt operari ad destructionem peccati commissi ex suo obiecto formali, concedo; ita vt habeant pro obiecto formali honestatem specialem operandi ad destructionem, & compensationem peccati, nego antecedens; & nego consequentiam. Iustitia, religio, & plures aliæ virtutes ex proprijs obiectis formalibus possunt operari ad destructionem peccati commissi, & tamen relinquunt locum pœnitentiæ formali, & speciali, quæ intendit vt obiectum formale honestatem specialem operandi ad destructionem, & compensationem peccati commissi: proportionaliter, ac charitas, religio, & obedientia ex proprijs motiuis possunt exercere actus temperatè viuendi, & tamen relinquunt locum temperantiæ formali, & speciali, quæ intendit vt obiectum formale honestatem temperatè viuendi, & seruandi modum in delectationibus gustus, & tactus.

QVÆSTIO CCXXXIII.

Vtrum pœnitentia sit species, vel pars iustitiæ?

S. Tho. quæst. 75. art. 3.

1. VIdetur non esse: primo quia iustitia diuiditur in legalem, commutatiuam, distributiuam, & punitiuam; sed pœnitentia non est species vllius ex his: ergo &c.

2. Secundo iustitia debet intendere, & ponere æquale: siquidem iustum idem est, ac æquale: sed pœnitentia non potest dare Deo compensationem æqualem pro peccatis commissis: siquidem ex dictis tom. 2. qu. 33. nulla pura creatura potest facere bonum æquale malo peccati: ergo &c.

3. Respondeo nomen iustitiæ sumi multipliciter. Primo iustitia dicitur virtus tribuendi alteri id, quod illi debetur, abstrahendo ab hoc, quod habeat pro motiuo, & obiecto formali rationem communem debiti, vel aliquam rationem specialem debiti. In hoc sensu nomen iustitiæ non significat aliquam speciem specialissimam virtutis, sed genus commune omnibus virtutibus, quæ tribuunt alteri id, quod illi debetur, ac proindè omnes virtutes, quæ tribuunt alteri debitum, sunt species iustitiæ genericè sumptæ: sed pœnitentia specialis iuxta dicta quæst. 232. intendit honestatẽ operandi ad destructionẽ, emendationem, & compensationem peccati, & vult dare Deo compensationem debitam pro peccato, in quantum est offensa Dei: ergo pœnitentia est species iustitiæ genericè sumptæ. Ex proportionali ratione religio, quæ dat Deo cultum debitum ratione summæ excellentiæ, pietas, quæ dat parentibus debita ratione generationis, gratitudo, quæ dat benefactoribus debita ratione beneficiorum acceptorum, sunt species iustitiæ genericè sumptæ, & sunt virtutes inter se differentes specie, cum habeant pro obiecto formali honestates species diuersas dandi vnicuique id, quod illi debetur debito specie diuerso.

4. Ex speciebus iustitiæ genericè sumptæ aliquæ simpliciter, & perfectè participant rationem iustitiæ, aliquæ secundum quid, & imperfectè: & quia ratio iustitiæ consistit in hoc, vt detur æquale debito, illæ virtutes, quæ tribuunt æqualè simpliciter, & debitum absolutè, & simpliciter, participant absolutè, &

& simpliciter rationem iustitiæ: è conuerso virtutes, quæ non tribuunt æquale simpliciter, sed solum *secundum quid*, participant rationem iustitiæ *secundum quid*, & imperfectè: & quia simpliciter, & perfectissimè debitum alicui dicitur, quod illi debetur iure stricto, hoc est titulo dominij, & suitatis, ideò proprissima iustitia est, quæ habet pro obiecto formali honestatem dandi alteri id, quod illi debetur iure stricto, hoc est titulo suitatis, ponendo perfectam æqualitatem cum tali iure: quæ autem habent pro obiecto formali honestatem dandi debita alijs titulis, prout illa debita sunt magis, aut minus stricta, & prout ponunt æqualitatem magis perfectam, vel minus perfectam, magis, aut minus perfectè participant rationem iustitiæ: & quia quod est debitum ex gratitudine ratione beneficij accepti, non videtur strictè, & legaliter debitum, siquidem leges humanæ non cogunt ad illud soluendum, sed solum est debitum moraliter, & secundum honestatem, ideo gratitudo imperfectè participat rationem iustitiæ. His positis.

5. Dicendum primo: pœnitentia virtus specialis est species iustitiæ genericè sumptæ.

Probatur. Nam ex dictis iustitia genericè sumpta est virtus tribuendi alteri id, quod illi debetur; sed pœnitentia est virtus tribuendi Deo compensationem debitam pro peccato, propter honestatem specialem destruendi, & compensandi peccatum: ergo est species iustitiæ genericè sumptæ.

6. Dicendum secundo: pœnitentia rationem iustitiæ participat solum imperfectè, & secundum quid, ideoque est iustitia secundum quid.

Probatur: nam ad iustitiam simpliciter requiritur, vt ponat iustum, & æquale simpliciter, virtutes autem, quæ ponunt iustum, & æquale solum secundum quid, sunt iustitia solum secundum quid; sed pœnitentia non dat Deo compensationem simpliciter æqualem pro peccato mortali: nam ex dictis quæst. 5. de Incarnatione nulla pura creatura potest æqualiter compensare peccatum mortale in quantum est offensa Dei: ergo non est iustitia simpliciter, sed solum secundum quid, in quantum dat Deo compensationem inæqualem, quæ tamen à Deo acceptatur vt sufficiens. Quia verò ex dictis quæst. 5. de Incarnatione potest pura creatura dare Deo compensationem æqualem pro peccato veniali: pœnitentia, in quantum est virtus compensatiua peccati venialis, ex hoc capite non deficit à ratione perfectæ iustitiæ.

Confirmatur, & explicatur. Nam religio, quæ dat Deo cultum debitum ratione diuinæ excellentiæ, sed ita, vt nunquam possit dare æquale debito, est iustitia solum secundum quid, & imperfectè: pietas, quæ dat parentibus debita ratione generationis, sed ita, vt non possit æquare debitum, est iustitia solum secundum quid: ergo à pari.

7. Addo, quod quia ex dictis quæst. 8. de Incarnatione peccatum mortale est propriè iniuria Dei realis, & personalis, ac proindè fundat in Deo ius strictum adexigendam eius compensationem, pœnitentia cum det Deo compensationem debitam iure stricto, ex hoc capite non deficit à ratione perfectæ iustitiæ, sed solum deficit, quatenus non dat compensationem æqualem.

8. Dices. Si Persona diuina assumpsisset humanitatem, quæ ante assumptionem peccauisset mortaliter (quod à multis conceditur esse possibile) in tali humanitate daretur virtus specialis pœnitentiæ; sed talis virtus posset dare Deo compensationem æqualem pro peccatis commissis: ergo per accidens est pœnitentiæ speciali, vt non possit dare Deo compensationem æqualem, & vt ex hoc capite deficiat à perfecta iustitia.

Respondeo, distinguo maiorem: in tali humanitate daretur virtus specialis pœnitentiæ eiusdem rationis cum nostra, nego: diuersæ rationis à nostra, concedo: & nego per accidens esse nostræ pœnitentiæ, vt non possit dare compensationem æqualem pro peccato. Pœnitentia nostra habet pro obiecto formali honestatem operandi ad destruendum, emendandum, & compensandum peccatum commissum, licet in quantum est offensa Dei non possit à nobis æqualiter compensari: pœnitentia naturæ assumptæ à Verbo haberet pro obiecto honestatem operandi ad compensandum peccatum commissum, quod posset æqualiter, & facillimè compensare, quocumque minimo opere meritorio, & satisfactorio; sed honestas operandi ad compensationem peccati, licet non possimus illud æqualiter compensare, est diuersæ rationis, ac multo difficilior, quam honestas operandi ad compensandum peccatum, quod possit quis æqualiter, & facillimè compensare: ergo pœnitentia nostra habet obiectum formale diuersæ speciei ab obiecto formali pœnitentiæ, quæ esset in natura assumpta à Verbo, ac proindè est diuersæ speciei, & ex suo obiecto formali non potest æqualiter compensare peccatum: ergo non per accidens, sed per se, & essentialiter deficit à ratione iustitiæ.

9. Dices: ergo pœnitentia nostra intendit compensationem inæqualem vt inæqualem.

Respondeo, distinguo consequens: intendit compensationem inæqualem vt inæqualem, amando inæqualitatem, nego: amando honestatem connexam cum inæqualitate, concedo. Dum dicitur, quod pœnitentia intendit compensationem inæqualem, vt inæqualem, reduplicatio illa vel potest significare, quod ipsa inæqualitas ametur, & in hoc sensu propositio est falsa; vel potest significare, quod ametur honestas, & obiectum formale connexum cum inæqualitate compensationis, & in hoc sensu propositio est vera.

10. Dicendum tertio: pœnitentia non re-

ducitur ad iustitiam legalem, neque ad distributiuam, neque ad vindicatiuam, sed ad commutatiuam. Probatur: nam ex dictis tom. 2. quæst. 178. iustitia legalis est iustitia partis ad totum, & est per quam vnusquisque dat suo toti, hoc est communitati id, quod debetur; & quia communitati debetur, vt vnusquisque ordinet se ipsum, & omnia alia ad bonum commune, prout leges præscribunt, ideo iustitia legalis est virtus, qua vnusquisque ordinat se ipsum, & omnia alia ad bonum commune, prout leges præscribunt: ergo pœnitentia non reducitur ad iustitiam legalem.

11. Iustitia distributiua ex dictis tom. 2. quæst. 188. est iustitia totius ad partem, & consistit in hoc, vt communitas, quæ est totũ, det singulis suis partibus id, quod debet: & quia communitas debet singulis distributionem bonorum, & onerum communium secundum proportionem geometricam, per quam sicut se habent merita, & vires singulorum, sic se habeant bona, & onera distributa: ergo iustitia distributiua intendit honestatem distribuendi bona, & onera communia secundum proportionem geometricam: sed pœnitentia non versatur in dispositione bonorum, & onerum communium secundum proportionem geometricam: ergo non reducitur ad iustitiam distributiuam.

12. Iustitia commutatiua ex dictis tom. 2. quæst. 190. est, quæ ponit æqualitatem in commutationibus, in quibus vnum datur pro altero; sed pœnitentia cum sit virtus, quæ operatur ad compensandum peccatum commissum, in quantum est offensa Dei, intendit, & ponit quandam æqualitatem inter offensam Dei, & compensationem, quam Deo offert pro offensa, licet non possit ponere æqualitatem perfectam: ergo pœnitentia reducitur ad iustitiam commutatiuam, licet deficiat à ratione perfectæ iustitiæ. Ad eandem iustitiam commutatiuam reducitur iustitia vindicatiua, seu punitiua. Nam puniens intendit æqualitatem inter pœnam, & culpam, & dat pœnam æqualem pro culpa. Licet tum pœnitentia, tùm iustitia punitiua reducatur ad idem genus iustitiæ commutatiuæ, tamen sunt duæ virtutes inter se specie diuersæ, & pœnitentia est propria eius, qui peccauit, & offendit, ac proinde est reus, iustitia punitiua est virtus propria iudicis, qui fuit offensus, vel repræsentat offensum. Pœnitentia igitur est virtus, qua qui peccauit, & offendit Deum, intendit honestatem operandi ad emendationem, & compensationem offensæ, vt reconcilietur offenso, & deleat offensam: iustitia punitiua est virtus, qua iudex offensus intendit honestatem ponendi pœnam æqualem offensæ, non in bonum offendentis præcisè, sed in bonum communitatis.

13. Infertur, quid sit dicendum de sententijs aliorum. Prima est Scoti, qui in 4. dist. 14. quæst. 2. docet inter actus pœnitentiæ primum esse, quo pœnitens vult punire se ipsum pro peccato commisso, propter honestatem talis punitionis; & hunc actum asserit esse proprium iustitiæ vindicatiuæ, quæ est virtus specialis. Vt examinetur hæc opinio, quæri potest primo, vtrum in eo, qui peccauit, possit dari virtus specialis puniendi se ipsum pro peccato commisso.

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia omnis specialis honestas per se amabilis potest esse obiectum formale specificans specialem virtutem; sed est specialis honestas per se amabilis consistens in hoc, vt qui peccauit, puniat se ipsum, & malum culpæ conetur reordinare malo pœnæ: nam in hoc, vt culpa puniatur, apparet quædam pulchritudo: ergo qui peccauit potest intendere istam honestatem, & se ipsum punire, prout recta ratio præscribit.

14. Quæri potest secundo, vtrum hæc virtus specialis puniendi se ipsum distinguatur specie à pœnitentia virtute speciali, de qua hactenus egimus?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia virtutes, quæ habent pro obiecto formali honestates specie diuersas, differunt specie; sed pœnitentia, & virtus intendens honestatem puniendi se ipsum, habent pro obiecto formali honestates specie diuersas: ergo differunt specie. Probatur minor: nam alia est honestas compensandi, & delendi offensam in ordine ad obtinendam reconciliationem cum offenso, alia est honestas puniendi offensam pœna debita. Confirmatur: nam alius est reatus culpæ, alius est reatus pœnæ; sed pœnitentia intendit compensare culpam, & sic extinguere reatum culpæ; habitus puniendi se ipsum intendit puniendo se ipsum, extinguere reatum pœnæ, hoc est ius ad puniendum, quod ius est in iudice: ergo &c.

15. Quæri potest tertio, vtrum virtus puniendi se ipsum differat specie à virtute punitiua propriè dicta, quæ virtus est in iudice?

Respondeo affirmatiuè. Primo enim virtus ad alterum specie differt à virtute ad se; sed virtus vindicatiua propriè dicta est ad alterum: ergo specie differt à virtute puniendi se ipsum, quæ est ad se. Secundo alia est honestas puniendi reum ad terrendos cæteros, alia est honestas puniendi se ipsum, ad hoc, vt quis, puniendo se ipsum, melius se habeat, & non puniatur à iudice, vel mitius puniatur; sed iustitia vindicatiua propria intendit primam honestatem, virtus puniendi se ipsum intendit secundam: ergo &c.

16. Quæri potest quarto, vtrum pœnitens tanquam minister Dei iudicis possit punire se ipsum per veram iustitiam vindicatiuam?

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia Deus non dat pœnitenti authoritatem puniendi se ipsum, nisi ad bonum proprium, non autem ad terrendos alios; sed minister iustitiæ vindicatiuæ, dum punit reum, tanquam minister iudicis, punit non præcisè

ad

ad bonum rei, sed ad alios terrendos: ergo &c.

17. Hinc patet, quid dicendum sit ad sententiam Scoti. Primo concedimus in pœnitente posse dari actum, quo velit punire se ipsum. Secundo dicimus hunc actum non esse pœnitentię virtutis specialis, sed alterius virtutis. Tertio dicimus hunc actum nec esse iustitiæ vindicatiuæ propriè dictæ. Quarto dicimus talem actum reduci posse ad iustitiam vindicatiuam, licèt ab illa deficiat. Quinto dicimus pœnitentem, neque vt ministrum Dei iudicis posse punire se ipsum ad terrendos alios, præscindendo à bono proprio, prout exigit iustitia vindicatiua.

18. Secunda sententia Suarij disp. 2. sect. 3. docet pœnitentiam esse iustitiam perfectè talem, quia intendit compensationem iniuriæ Deo factæ per peccatum.

Reijcitur: nam etiamsi pœnitentia intendat compensationem iniuriæ, quæ compensatio sit debita iure stricto, vt concessimus, tamen non intendit compensationem perfectè æqualem, prout ad perfectam iustitiam exigitur, vt explicauimus.

19. Tertia Sancti Thomæ hoc art. 3. quæstione 85. docet pœnitentiam esse speciem iustitiæ commutatiuę, sed ita, vt non habeat perfectè rationem iustitiæ, quia non ponit iustum simpliciter, quod intercedit inter personas æquales, vt explicat in resp. ad 2. & consistit in perfecta æqualitate: & hanc sententiam secuti sumus.

20. Ad argumenta in contrarium patet ex dictis. Dictum est enim pœnitentiam reduci, non ad iustitiam legalem, neque ad distributiuam, neque ad vindicatiuam, sed ad commutatiuam, ac deficere à perfecta ratione iustitiæ, quia ponit æqualitatem solùm imperfectam, non autem perfectam.

QVÆSTIO CCXXXIV.

Vtrum pœnitentia sit virtus theologica, vel moralis?

1. Vldetur esse virtus, non moralis, sed theologica; primo, quia omnis virtus, quæ habet Deum pro obiecto, est theologica, eo pacto, quo fides est virtus theologica, quia credit Deo, spes est virtus theologica, quia sperat in Deum, charitas est virtus theologica, quia amat Deum; sed pœnitentia habet Deum pro obiecto, cum sit virtus satisfaciendi Deo pro peccato commisso, in quantum est offensa Dei: ergo &c.

2. Secundo si dicatur cum Suario de pœnitentia, disput. 7. sect. 1. num. 12. & tom. 1. de religione lib. 3. cap. 3. ad virtutem theologicam non sufficere, vt attingat Deum, tanquam obiectum *cui*, sed requiri, vt attingat Deum, tanquam obiectum *quod*; & quia pœnitentia cum intendat satisfacere Deo pro offensa, attingit Deum vt obiectum *cui*, siquidem vult satisfacere Deo, sed habet pro obiecto *quod* satisfactionem creatam, pœnitentia non est virtus theologica; sicut ex proportionali ratione religio, quæ vult dare Deo cultum creatum, non est virtus theologica, quia habet Deum solum pro obiecto *quod*: si inquam hoc dicatur, contra est, quia fides, qua credimus Deo reuelanti plures veritates creatas, est virtus theologica, licet habeat Deum pro obiecto, *cui* credimus, veritates creatas pro obiecto, *quod* credimus; spes, qua speramus à Deo promittente beatitudinem creatam, est virtus theologica, licet habeat pro obiecto, *quod* speramus, aliquid creatum; charitas, qua Deo volumus gloriam extrinsecam creatam, est virtus theologica, licet habeat Deum solummodo pro fine, & obiecto *cui*, gloriam creatam pro fine, & obiecto *quod*; ergo pœnitentia, qua volumus Deo satisfactionem creatam, potest esse virtus theologica, licet habeat Deum pro obiecto, *cui* volumus satisfacere, satisfactionem creatam pro obiecto, *quod* volumus Deo offerre.

3. Tertio omnis virtus moralis consistit in medio, & solæ virtutes theologicæ consistunt in quodam excessu; siquidem quo magis credimus, speramus, & amamus, eo melius operamur, ac modus credendi, sperandi, & amandi Deum, est credere, sperare, & amare sine modo; sed pœnitentia non consistit in medio, sed in quodam excessu; cum enim nunquam possimus adæquatè compensare peccata commissa, debemus illa magis, & magis compensare in infinitum sine termino, ideoque Ieremiæ 6. dicitur, *luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum*, ad significandum, quod non possumus peccata nimis plangere: ergo &c.

4. Respondeo virtutes theologicas esse, quæ adhærent Deo, vt vltimo fini, & vt obiecto formali, non solum terminatiuo, sed etiam motiuo; virtutes autem non theologicas esse, quæ habent pro obiecto formali motiuo aliquid creatum, non adhærendo illi vt vltimo fini, sed illud actu, vel potentia referendo in Deum vltimum finem. Si verò quæratur, quid sit adhærere Deo vt vltimo fini, dico, quod est adhærere Deo ratione sui, & præferendo illum omnibus alijs motiuis. Explicatur. Fides diuina est virtus theologica intellectus, quia intellectus per fidem adhæret Deo vt primæ veritati, ratione sui, & præferendo diuinam veritatem omnibus alijs motiuis, & propter diuinam veritatem credendo omnia, quæ sufficienter proponuntur, vt reuelata à Deo. Spes est virtus theologica voluntatis, quia voluntas per spem adhæret Deo, & in ipsum firmissimè sperat, ratione summæ potentię, & fidelitatis, quibus potest, & vult implere omnia promissa,

& præ-

& præfert Deum vt promittentem omnibus alijs motiuis sperandi, vel desperandi, & sperat à Deo quæcumque credit fuisse à Deo promissa, ac præsertim supernaturalem beatitudinem. Charitas est virtus theologica voluntatis, quia voluntas per charitatem adhæret Deo vt summæ bonitati, illum propter se amando amore amicabili, & præferendo Deum omnibus alijs obiectis per se amabilibus, & propter Deum amando omnia, quæ Deus voluerit amari. E' conuerso fides, qua quis credit ecclesiæ catholicæ toto orbe diffusæ, propter eius maximam authoritatem pluribus signis, & argumentis confirmatam, non præferendo authoritatem ecclesiæ omnibus alijs motiuis, sed subordinando authoritati diuinæ, est fides non theologica, sed moralis. Spes, qua quis sperat salutem propter intercessionem Beatæ Virginis, & Sanctorum, non præferendo hoc motiuum sperandi omnibus alijs motiuis, sed illud subordinando motiuo Dei promittentis, est spes quædam non theologica, sed moralis. Proportionaliter iustitia est virtus moralis, quæ habet pro obiecto formali honestatem creatam dandi vnicuique id, quod illi debetur, sed ita, vt huic honestati non adhæreat tanquam vltimo fini, sed illam ordinet actu, vel potentia in Deum vltimum finem. Idem dic de temperantia, & fortitudine. Religio est virtus moralis, quæ habet pro obiecto formali honestatem creatam colendi Deum cultu debito supremę excellentię. Sed pœnitentia habet pro obiecto formali honestatem creatam operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati, in quantum est offensa Dei, & talem honestatem non amat, vt vltimum finem, sed actu, vel potentia ordinat illam ad Deum, tanquam vltimum finem: ergo pœnitentia est virtus, non theologica, sed moralis.

5. Dices primo. Pœnitentia amat honestatem satisfaciendi Deo offenso: ergo per suum actum attingit immediatè Deum; sed virtus, quæ attingit Deum immediatè, est theologica: ergo pœnitentia est virtus theologica.

Respondeo, distinguo primum consequens: ergo pœnitentia attingit immediatè Deum offensum, vt obiectum formale mouens ad amorem, nego; vt terminum, concedo; & distinguo eodem pacto antecedens assumptum, & nego vltimam consequentiam. Pœnitentia, cum amet vt obiectum formale honestatem satisfaciendi Deo pro peccato commisso, attingit immediatè non solùm Deum, sed etiam peccatum commissum; sed peccatum commissum non attingitur vt obiectum formale amatum: ergo non sequitur Deum attingi vt obiectum formale mouens ad amorem. Ratio est, quia ipsa honestas creata satisfaciendi Deo offenso potest sufficienter amari ratione sui, & vt obiectum formale sufficienter mouens ad amorem: sed nomine pœnitentiæ formalis intelligimus virtutem, quæ amat talem honestatem vt obiectum formale sufficiens: ergo pœnitentia licet tendat in Deum, non tendit in Deum, tanquam in obiectum formale mouens ad amorem. Ex proportionali ratione religio dum habet pro obiecto formali honestatem colendi Deum, licet immediatè attingat Deum, non habet Deum pro obiecto formali.

6. Dices secundo. Pœnitentia cum amat honestatem creatam satisfaciendi Deo, non adhæret tali honestati, tanquam vltimo fini, sed illam refert ad Deum vltimum finem; sed quod amatur vt vltimus finis, amatur vt obiectum formale mouens ad amorem finis non vltimi, sed intermedii: ergo per actum pœnitentiæ Deus amatur vt obiectum formale mouens ad amandam honestatem creatam satisfaciendi Deo, quæ honestas est finis intermedius; sed virtus, cuius actus amat Deum vt obiectum formale, est theologica: ergo pœnitentia est virtus theologica.

Respondeo primo ad virtutem moralem sufficere, vt referat suum obiectum formale creatum ad Deum actu, vel potentia, ac non requiri, vt referat actu. Secundo dico, quod etiamsi referat actu, tamen Deus per actum virtutis moralis non amatur, vt vltimus finis mouens ad amandam honestatem creatam, sed solum amatur, vt vltimus finis, ad quem refertur honestas creata. Explicatur. Aliud est, quod propter se amem honestatem creatam, ita vt illam referam ad Deum vltimum finem propter se amatum; aliud est, quod ita Deum propter se amem, vt Deus me moueat ad amandam honestatem creatam. Cum Deum vltimum finem ita propter se amo, vt Deus sufficienter me moueat ad amandam honestatem creatam, exerceo actum charitatis, & theologicum. At cum ita propter se amo honestatem creatam, vt tamen illam referam ad Deum vltimum finem, non exerceo actum theologicum, sed moralem; quia obiectum formale immediatum mouens ad amorem est honestas creata, licet ametur, non adhærendo ipsi vt vltimo fini, sed illam referendo ad Deum vltimum finem. Ad actum igitur theologicum non sufficit, vt honestas creata propter se amata referatur ad Deum vltimum finem propter se amatum, sed requiritur, vt Deus vltimus finis ita ametur propter se, vt moueat sufficienter ad amandam honestatem creatam. Virtutes proinde morales per hoc, quod propter se ament honestates creatas, sed ita, vt illas actu, vel potentia referant ad Deum vltimum finem, non euadunt theologicæ formaliter, sed solùm participatiuè, & imperfectè, ideoque omnes virtutes morales sunt quædam participatio charitatis, quæ est virtus thologica, vt docent communiter theologi: & in hoc sensu intelligitur Augustinus docens omnes virtutes esse quasdam charita-

tes

tes, intellige, non formaliter, sed participatiuè. Charitas enim formalis est, quæ amat Deum vt obiectum formale mouens ad alia amanda, & non solùm vt obiectum, ad quod alia referantur, quæ amantur ratione sui, sed illa referendo ad Deum vt vltimum finem. Ideo in descriptione virtutis theologicę dixi virtutem theologicam esse, quæ adhæret Deo vt obiecto formali, non solum terminatiuo, sed etiam motiuo. Addo dici posse virtutem moralem amare obiectum formale creatum propter se, sed in actu virtutis moralis ordinationem, qua actu, vel potentia refertur ad Deum vltimum finem, causari à charitate, proportionaliter, ac dicimus ad actus scientiæ, puta physicæ concurrere tum habitum physicæ, tum habitum logicæ, sed ita, vt physica concurrat elicitiuè, logica directiuè, ac proindè conformitatem cum præcepto logico in actu physicæ causari à logica.

7. Ad 1. distinguo maiorem: omnis virtus, quæ habet Deum pro obiecto formali motiuo, est theologica, concedo; pro obiecto formali, non motiuo, sed terminatiuo, nego, distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ex dictis pœnitentia habet Deum pro obiecto formali solùm terminatiuo, non autem motiuo, ideoque non est virtus theologica, sed moralis. Deus dicitur esse obiectum formale solum terminatiuum per hoc, quod honestas creata propter se amata referatur ad Deum, amatum quidem ratione sui, sed non mouentem ad amandam honestatem creatam, vt explicatum est.

8. Ad 2. Ad virtutem theologicam sufficit, & requiritur, vt habeat Deum pro obiecto formali *cui* mouente, non autem sufficit, vt habeat Deum pro obiecto *cui* non mouente; & quia fides, spes, & charitas habent Deum pro obiecto *cui* mouente, sunt virtutes theologicæ; religio, pœnitentia &c. quia habent Deum pro obiecto *cui*, non mouente ad amandam honestatem creatam, quam tales virtutes amant propter se, tanquam propter finem immediatum, referendo tamen illam ad Deum vltimum finem, non sunt virtutes theologicæ, sed morales.

9. Ad 3. Virtutes theologicæ non consistunt in medio, sed in quodam excessu, quia tendunt in obiectum suum formale summè, & præferendo illud omnibus alijs obiectis formalibus. Virtutes morales consistunt in medio, quia tendunt in suum obiectum formale, non summè, & præferendo illud omnibus alijs obiectis formalibus, sed mediocriter, ita vt suum obiectum formale subordinent Deo vltimo fini, & præferant obiectum formale honestum alijs obiectis formalibus purè delectabilibus; sed pœnitentia cum habeat pro obiecto formali honestatem creatam compensandi peccata commissa, amat illam mediocriter, subordinando Deo vltimo fini, & præferendo alijs obiectis formalibus purè delectabilibus; ergo pœnitentia consistit in medio, ac proindè non est virtus theologica sed moralis. Sunt etiam alij modi explicandi, quo pacto virtutes morales consistant in medio, de quibus egi in tractatu de iustitia, & iure, quæst. 181.

QVÆSTIO CCXXXV.

Vtrum pœnitentia specialis sit habitus supernaturalis per se infusus?

1. PRimo videtur pœnitentia specialis non esse habitus supernaturalis, sed naturalis. Nam omnis habitus habens pro obiecto formali honestatem naturalem, & cognitam lumine naturæ, est naturalis, & non supernaturalis; sed obiectum formale pœnitentiæ specialis est honestas operandi ad deletionem peccati commissi, quæ honestas est naturalis, & cognita lumine naturæ; ergo &c.

2. Secundò videtur non esse habitus per se infusus, sed solum acquisitus. Pœnitentia enim specialis, cum sit habitus operandi ad deletionem peccati commissi, debet remanere in peccatore, qui maximè indiget hoc habitu; sed in peccatore non remanet vllus habitus infusus, excepta fide, & spe; alij autem habitus per se infusi amittuntur simul cum habitu charitatis: ergo pœnitentia specialis non est habitus per se infusus.

3. Tertio si daretur pœnitentia specialis per se infusa, tot deberent dari habitus per se infusi, & realiter distincti, quot sunt speciales honestates; sed dantur infinitæ honestates speciales: ergo dari deberent infiniti habitus virtutum per se infusi.

4. Respondeo tres esse quæstiones. Prima est, vtrum detur pœnitentia supernaturalis?

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia habitus habens pro obiecto honestatem supernaturalem propositam per fidem, est supernaturalis; sed honestas cum auxilijs gratiæ operandi ad perfectam destructionem, & emendationem peccati, recuperando, & promouendo gratiam, & diuinam amicitiam supernaturalem, est potestas supernaturalis proposita per fidem, qua credimus nos cum auxilijs gratiæ posse delere, & emendare peccata commissa, recuperando, & promouendo gratiam sanctificantem, & amicitiam diuinam; ergo datur pœnitentia specialis habens pro obiecto formali hanc honestatem, quæ pœnitentia proinde est virtus supernaturalis.

5. Secunda quæstio est, vtrum detur pœnitentia specialis supernaturalis, quæ sit virtus acquisita.

Respondeo affirmatiuè. Ratio est, quia pœnitens exercendo actus supernaturales pœnitentiæ specialis, acquirit habitum ad exercendos similes actus; sed hic habitus, vtpotè acquisitus per actus supernaturales, est supernatu-

naturalis; ergo datur pœnitentia supernaturalis acquisita.

6. Tertia quæstio est, vtrum detur etiam pœnitentia supernaturalis, quæ sit virtus per se infusa à Deo?

Respondeo duas esse sententias. Prima Durandi in 4. dist. 14. quæst. 1. num. 6. Scoti, Henrici, & aliorum, quos refert Vasquez hic, quæst. 85. art. 2. dub. 2. & 1. 2. disput. 80. cap. 1. docet, non dari alias virtutes per se infusas, quam theologicas, nimirum fidem, spem, & charitatem, ac proindè pœnitentiam, quæ non est virtus theologica, non esse virtutem per se infusam, sed solum acquisitam.

7. Secunda docet præter virtutes per se infusas theologicas dari etiam virtutes per se infusas morales, quæ simul cum charitate infundantur à Deo, & amissa charitate per peccatum mortale, amittantur, ac proindè etiam pœnitentiam esse virtutem moralem per se infusam: & hæc sententia est communior, & probabilior, eamque secutus sum tom. 2. qu. 73. ideoque nihil hic addendum.

8. Ad 1. concedo maiorem, & distinguo minorem: obiectum formale pœnitentiæ, de qua agimus, est honestas vtcumque operandi ad deletionem peccati commissi, nego; est honestas cum auxilijs gratiæ operandi ad deletionem peccati commissi, recuperando, & promouendo gratiam sanctificantem, & supernaturalem amicitiam Dei, quæ honestas manifestè est supernaturalis, & proposita per fidem, concedo. Obiectum formale pœnitentiæ, de qua agimus, est honestas cum auxilijs gratiæ operandi ad perfectam deletionem peccati commissi, recuperando, & promouendo gratiam sanctificantem, & supernaturalem amicitiam Dei; sed hæc honestas est manifestè supernaturalis, & proposita per fidem; ergo obiectum formale pœnitentiæ, de qua agimus, est manifestè supernaturale, ac proindè pœnitentia est virtus supernaturalis.

9. Potest quæri, vtrum sicut datur iustitia naturalis, temperantia naturalis &c. sic detur pœniteutia naturalis?

Respondeo, quod si in pura natura posset dari aliqua remissio peccati mortalis, quæ esset ordinis naturalis, vt aliqui concedunt, posset dari virtus naturalis pœnitentiæ operandi efficaciter ad deletionem purè naturalem peccati commissi. Si autem omnis remissio peccati mortalis est essentialiter supernaturalis, non potest dari virtus naturalis pœnitentiæ operans efficaciter ad deletionem peccati commissi, vtpotè quæ supponitur naturaliter impossibilis. Posset tamen dari aliqua virtus imperfecta, quæ haberet pro obiecto formali honestatem emendandi, & compensandi peccatum, in quantum posset emendari, & compensari in illo statu.

10. Ad 2. distinguo maiorem: pœnitentia debet remanere in peccatore, in quantum est habitus infusus, nego; in quantum est habitus acquisitus, & est in semine habitus infusi, concedo maiorem: concedo minorem; & nego consequentiam. Peccator maximè indiget actu perfectæ contritionis, ac proindè habitu charitatis, qui est elicitiuus actus perfectæ contritionis, & tamen habitus infusus charitatis in peccatore non remanet in se, sed solum remanet in suo semine, hoc est in fide, & spe. Fides enim, cum proponat obiectum formale charitatis, & omnium virtutum, & habeat annexa auxilia gratiæ ad eliciendos actus omnium virtutum, est semen charitatis, & omnium virtutum supernaturalium, ac de hoc semine intelligitur illud Isaiæ, *nisi Dominus Deus exercituum reliquisset nobis semen*. Proportionaliter licet peccator maximè indigeat pœnitentia, non habet pœnitentiam infusam, sed eius semen, hoc est fidem, & spem. Nam fides cum proponat obiectum formale pœnitentiæ, & habeat annexa auxilia gratiæ ad eliciendum actum pœnitentiæ, est semen pœnitentiæ. Potest etiam in peccatore remanere habitus acquisitus pœnitentiæ.

11. Ad 3. Respondeo primo, concedo maiorem, & nego minorem. Speciales honestates sunt quidem innumerabiles, sed non sunt infinitæ: ergo dari debent innumerabiles, non autem infiniti habitus infusi.

12. Dices. Datur specialis honestas honorandi parentes, alia specialis honorandi auos, alia specialis honorandi proauos, & sic in infinitum: ergo tales honestates sunt infinitæ. Similiter datur virtus specialis parentum erga filios, alia specialis erga nepotes, alia erga pronepotes, & sic in infinitum: ergo etiam ex hoc capite dantur infinitæ virtutes speciales. Rursus datur virtus specialis fratrum erga fratres, alia erga patrueles, & sic in infinitum; ergo &c.

Respondeo dari virtutes speciales solum ad illos gradus ascendentium, descendentium, vel lateralium, quos intellectus humanus potest distinctè percipere, qui intellectus humanus cum habeat solum finitam virtutem numerandi, peruenitur ad aliquos gradus, quos non potest distinctè percipere, & numerare, ideoque ad illos gradus non datur virtus specialis, sed solum generalis, repræsentans illos in confuso secundum rationem communem ascendentium, descendentium, vel lateraliter propinquorum, seù consanguineorum.

Respondeo secundo virtutes infusas, cum sint potentiæ, & non acquirantur per actus, non distingui realiter per distinctionem obiectorum formalium, sed eandem virtutem posse esse ad infinita obiecta formalia contenta sub vna ratione communi, eo pacto, quo intellectus potest moueri ab infinitis obiectis formalibus specie diuersis; & voluntas est vna potentia, quæ potest moueri ab infinitis bonis specie diuersis. Virtutes acquisitæ, quæ sunt habitus, non autem potentiæ, multiplicari debent iuxta multiplicitatem obiectorum formalium: & quia obiecta formalia fortasse sunt infinita, multiplicari pos-

sunt

sunt finitè in infinitum, cum possint exerceri actus circa plura, & plura obiecta formalia honesta specie diuersa. De facto tamen semper sunt finitæ, cum exerceamus solum actus finitos circa finita obiecta formalia.

QVÆSTIO CCXXXVI.

Vtrum subiectum pœnitentiæ sit voluntas?

S. Th. qu. 85. art. 4.

1. PRimo videtur subiectum proprium pœnitentiæ esse concupiscibilis, quæ est vna pars appetitus sensitiui. Pœnitentia enim est quædam tristitia de peccato commisso; sed tristitia, sicut & gaudium, est in concupiscibili, tanquam in proprio subiecto; ergo &c.

2. Secundò videtur subiectum pœnitentiæ esse irascibilis, quæ est alia pars appetitus sensitiui. Nam vt cap. 8. docet author libri de vera, & falsa pœnitentia apud Augustinum tom. 4. pœnitentia est quædam vindicta, quam pœnitens sumit de se ipso; sed vindicta est actus irascibilis: siquidem ira est appetitus vindictæ: ergo &c.

3. Tertiò subiectum pœnitentiæ videtur esse memoria. Nam ex Aristot. lib. de memoria, & reminiscentia, cap. 1. proprium obiectum memoriæ est præteritum; sed pœnitentia est de præterito, hoc est de peccatis commissis: ergo &c.

4. Quartò nulla res agit, vbi non est; sed pœnitentia excludit peccatum ab omnibus viribus, & potentijs animæ: ergo pœnitentia debet recipi in omnibus viribus, & potentijs animæ.

5. Respondeo pœnitentiam posse sumi, in quantum est quædam passio tristitiæ, qua quis tristatur de peccato commisso; & in hoc sensu est in concupiscibili, tanquam in subiecto: siquidem tristitia, cum sit passio concupiscibilis, est in concupiscibili, tanquam in subiecto. Secundò pœnitentia potest sumi, in quantum est habitus virtutis, cuius obiectum formale est honestas operandi ad destructionem, emendationem, & compensationem peccati commissi; & in hoc sensu subiectum proprium pœnitentiæ est voluntas. Ratio est, quia vt cum Aristotele, & Sancto Thoma, aliisque communiter dixi tomo 2. quæst. 177. de iustitia, & iure, cum sint quatuor virtutes cardinales, nimirum prudentia, iustitia, temperantia, & fortitudo, subiectum proprium prudentiæ est intellectus practicus, subiectum proprium iustitiæ, quæ ordinat actiones ad alterum, est voluntas, subiectum proprium temperantiæ, quæ ponit modum in præcipuis passionibus concupiscibilis, est concupiscibilis, subiectum proprium fortitudinis, quæ ponit modum in præcipuis passionibus irascibilis, est irascibilis; sed pœnitentia est quædam species iustitiæ hominis ad Deum, vt dictum est quæst. 133.: ergo subiectum proprium pœnitentiæ est voluntas.

6. Ad 1. distinguo maiorem: pœnitentia, in quantum est passio, est quædam tristitia de peccato commisso, concedo; in quantum est habitus virtutis, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Pœnitentia in quantum est passio est quædam tristitia de peccato commisso, & est in concupiscibili; at in quantum est virtus, est habitus per se intendens honestatem compensandi peccatum, & cum sit species iustitiæ, recipitur in voluntate, quæ est subiectum iustitiæ, vt explicatum est.

7. Ad 2. distinguo minorem: vindicta, in quantum est appetitus ex passione iræ, est in irascibili, concedo: in quantum est virtus ex præscripto rationis intendens punire peccata propria, est in irascibili, nego; & nego consequentiam. Pœnitentia dicitur vindicta, in quantum includit voluntatem puniendi peccata propria, ad illa destruenda, & sub hac ratione est virtus, & recipitur in voluntate, quæ est subiectum iustitiæ, vt explicatum est.

8. Ad 3. distinguo maiorem: proprium obiectum memoriæ est præteritum, ita vt sit obiectum solius memoriæ, nego; ita vt sit obiectum etiam alicuius actus, & habitus appetitiui, concedo maiorem; concedo minorem; & nego consequentiam. Præteritum est quidem obiectum memoriæ, sed non est obiectum solius memoriæ, sed etiam aliquorum actuum, & habituum appetitiuorum, ac proindè etiam pœnitentiæ, quæ cum sit habitus appetitiuus, non potest habere pro subiecto memoriam, quæ est facultas apprehensiua, sed debet habere pro subiecto aliquam facultatem appetitiuam, & non aliam, quam voluntatem, vt explicatum est.

9. Ad 4. distinguo maiorem: nulla res agit per informationem, vbi non est, concedo; nulla res agit per influxum, vbi non est, nego: concedo minorem; & nego consequentiam. Virtutes actiuæ agunt etiam, vbi non sunt, eo pacto, quo calor, qui est in igne, producit calorem in alijs subiectis; ergo non est mirum, quod pœnitentia, licet sit virtus existens in voluntate, tanquam in subiecto, quæ voluntas mouet omnes alias potentias, possit agere in omnibus alijs potentijs, operando ad expellendum peccatum ab omnibus potentijs.

QVAESTIO CCXXXVII.

Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore?

S. Th. quæst. 85. art. 5.

1. VIdetur principium pœnitentiæ non esse timor: primò, quia principium omnium actuum supernaturalium est fides;

sed actus pœnitentiæ est supernaturalis; ergo eius principium est fides, non autem timor.

2. Secundò illud est principium pœnitentiæ, quo proposito, allicimur ad pœnitentiam; sed Matth. 4. & 5. ad pœnitentiam allicimur expectatione regni cælorum, quæ spectat ad spem; ergo principium pœnitentiæ non est timor, sed potius spes.

3. Tertiò pœnitentia incipit à displicentia, qua peccata incipiunt homini displicere, in quantum sunt offensa Dei; sed hæc displicentia spectat ad charitatem; ergo &c.

4. Quartò vel pœnitentia inciperet à timore seruili, vel à filiali; neutrum dici potest; ergo &c.

Respondeo cum Sancto Thoma hoc art. 5. quæst. 85. quod possumus loqui, vel de habitu, vel de actibus pœnitentiæ. Si loquamur de habitu infuso pœnitentiæ, dicendum, quod principium immediatum omnium habituum infusorum est Deus, qui producit illos in nobis sine nobis principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositiuè cooperantibus: siquidem adultus debet liberè se disponere ad recipiendos à Deo habitus infusos; sed pœnitentia ex dictis quæst. 235. est habitus per se infusus; ergo principium immediatum pœnitentiæ est Deus, qui habitum pœnitentiæ in iustificatione nobis infundit simul cum habitu charitatis, & virtutum moralium in adulto se liberè disponente per actus, quibus se disponit ad iustificationem. Si loquamur de habitu acquisito pœnitentiæ, principium, & causa effectiua ipsius sunt actus supernaturales pœnitentiæ, proportionaliter, ac actus sunt causa aliorum habituum acquisitorum. Superest quæstio de principio actuum pœnitentiæ, & quæritur, à quo actu regulariter incipiat pœnitentia actualis in peccatoribus?

5. Dicendum, quod pœnitentia actualis incipit ab aliquo actu, quo Deus primò conuertit cor peccatoris, iuxta illud Threnorum vltimo, *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur*: & quia Deus primò conuertit cor per actum intellectus, quo facit, vt appareat quod latebat, & per actum voluntatis, quo facit, vt suaue fiat, quod non delectabat, ideo pœnitentia incipit ab aliquo actu non libero intellectus, quo incipit apparere aliquid supernaturale, quod latebat, & ab aliquo actu non libero voluntatis, quo incipit suaue fieri, quod non delectabat, & in istis actibus præcipuè consistit gratia præueniens, quam Deus in nobis sine nobis liberè cooperantibus operatur. Sequuntur actus, quos Deus nobiscum liberè cooperantibus operatur in nobis, & secundus est actus fidei, quo, vt loquitur Trident. sess. 6. cap. 6. *Peccator credit vera esse, quæ à Deo reuelata sunt, & illud in primis hominem à Deo iustificari posse.* Tertius actus regulariter est actus timoris, quo ex metu gehennæ incipit homo dolere de peccatis commissis, & velle illa destruere per pœnitentiam. Quartus est actus spei, quo sperat veniam, & ab hac eadem spe excitatur ad procurandam veniam, per quam deleantur peccata. Quintus est motus charitatis, quo incipit peccata detestari propter se ipsa, in quantum sunt offensa Dei, & velle ipsa emendare, & delere. Sextus est timor filialis, quo qui Deum reueretur, & timet illi displicere, vult delere peccata propter quæ displicet. Actus autem, quo vult peccata delere, emendare, & pro ipsis satisfacere, si sit ex motiuo speciali honestatis delendi peccata, est actus pœnitentiæ specialis; si sit ex motiuo alterius virtutis, est actus pœnitentiæ communiter dictæ, & spectat ad illam virtutem, ex cuius motiuo immediatè procedit. Ratio huius ordinis est, quia regulariter incipimus ab actibus imperfectis, & procedimus ad perfectos; sed imperfectissimus est actus, quo volumus peccata delere ex timore pœnæ; perfectior, quo hoc idem volumus ex spe præmij; perfectior, quo volumus peccatum delere, quia peccatum nobis displicet, in quantum est offensa Dei, & ex timore filiali displicendi Deo: ergo regulariter ad pœnitentiam perfectam, & charitate formatam procedimus hoc ordine; & sic primus, & imperfectus actus pœnitentiæ procedit ex timore seruili; vltimus, & perfectus procedit ex timore filiali, ac timor seruilis est principium mediatum, & remotum, timor filialis est principium proximum pœnitentiæ perfectæ.

6. Pro maiori explicatione huius doctrinæ Sancti Thomæ, aliqua sunt notanda. Primò debet aduerti, quod Sanctus Thomas explicat, quo ordine actuum regulariter peccator moueri soleat ad pœnitentiam perfectam, & charitate formatam, abstrahendo ab hoc, quod talis pœnitentia sit, vel non sit actus virtutis specialis, de qua hactenus egimus. Secundò debet aduerti, quod dum Sanctus Thomas dicit regulariter procedi hoc ordine, non negat aliquando pœnitentiam statim detestari peccata, in quantum sunt offensa Dei, ac proindè per actum charitatis, & timoris filialis. Tertiò debet aduerti eundem ferè ordinem actuum, quibus peccator mouetur ad pœnitentiam, poni à Tridentino, cum sess 6. cap. 6. dū dicit. *Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu; & dum peccatores se esse intelligentes, à diuinæ iustitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se conuertendo, in spem eriguntur, credentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam totius iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet*: ergo primus actus à Tridentino ponitur excitatio à diuina gratia: secundus fides: tertius timor diuinæ iustitiæ; quar-

quartus spes ex diuina misericordia : quintus dilectio Dei, vt totius iustitiæ fontis. Non facit mentionem Tridentinum timoris filialis, qui tamen comitari solet dilectionem Dei, & est sextus actus positus à Sancto Thoma. Post hos sex actus sequitur actus pœnitentiæ, qui est odium, & detestatio peccatorum.

7. Ad 1. distinguo maiorem : principium ex parte intellectus omnium actuum supernaturalium est fides, & actus, qui reducuntur ad fidem, concedo ; ex parte voluntatis, nego maiorem ; concedo minorem ; & distinguo eodem pacto consequens. Dum dicimus timorem esse principium pœnitentiæ, asserimus principium esse ex parte voluntatis, & affectus, quia regulariter peccator incipit detestari peccata ex motiuo timoris, vt explicatum est.

8. Ad 2. concedo maiorem, & distinguo minorem : ad pœnitentiam excitamur expectatione regni cælorum, quæ spectat solum ad spem, nego ; quæ expectatio spectat etiam ad timorem, concedo ; & nego consequentiam. Expectatio regni cælorum est expectatio Christi regis venturi ad præmiandum, & puniendum, ac proindè spectat, non solum ad spem præmij, sed etiam ad timorem pœnæ ; ergo dum aduentus regni cælorum proponitur vt motiuum pœnitentiæ, proponitur non solum motiuum spei, sed etiam timoris ; ideoque Ioannes Baptista Matth. 3. prædicans pœnitentiam dixit : *Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira ?*

9. Ad 3. nego antecedens, ac dico, quod quia regulariter pœnitentia incipit ab actu imperfecto, non incipit à displicentia peccatorum, in quantum sunt offensa Dei, quæ displicentia Dei est perfecta, & ex motiuo charitatis, sed incipit à displicentia peccatorum, in quantum sunt illatiua pœnæ, quæ displicentia est imperfecta, & ex motiuo timoris seruilis. Quo pacto actus timoris sit honestus explicabitur infra qu. 243.

10. Ad 4. concedo maiorem, & nego minorem, ac dico, quod regulariter pœnitentia incipit à timore seruili, tamquam à primo motu affectus ; pœnitentia autem perfecta procedit à timore filiali, tanquam ab immediato, & proximo principio, vt explicatum est.

QVAESTIO CCXXXVIII.

Vtrum pœnitentia sit prima virtutum ?

S. Thomas quæst. 85. art. 6.

1. VIdetur pœnitentia esse prima virtutum : primò, quia Glossa super illud Matth. 3. *pœnitentiam agite*, dicit. Prima virtus est per pœnitentiam punire veterem hominem, & vitia odisse.

2. Secundò prius est recedere à termino *à quo*, quam accedere ad terminum *ad quem* : sed pœnitentia est virtus, qua recedimus à malo peccati, per alias virtutes accedimus ad bonum ; ergo &c.

3. Tertiò nulla virtus potest introduci in animam, nisi prius expellatur peccatum ; sed pœnitentia expellit peccatum ab anima, & sic aperit aditum alijs virtutibus : ergo pœnitentia præcedit cæteras virtutes, & est prima virtutum.

4. Respondeo, quod si quæramus, quænam ex virtutibus moralibus per se infusis sit prima ordine temporis, dicendum quod cum omnes simul tempore infundantur cum charitate, & simul amittantur, amissa charitate, omnes sunt simul tempore, ac nulla est tempore prior, vel posterior alia. Solæ duæ virtutes theologicæ, fides nimirum, & spes præcedere possunt ordine temporis charitatem, & virtutes morales, cum habitus fidei, & spei possint dari ante habitum charitatis, & possint remanere, amissa gratia, & habitu charitatis. Dum ergo quæritur de ordine virtutum secundum prius, & posterius, dubitatur de ordine actuum, & quæritur, cuius virtutis actus præcedat, vel subsequatur actum, aut habitum alterius virtutis. Respondendo quæstioni in hoc sensu.

5. Dicimus primo : actus fidei, spei, ac timoris seruilis posse, ac solere etiam tempore præcedere actum, & habitum pœnitentiæ in adultis. Ratio est, quia ex dictis quæst. 237. peccator antequam pœnitentiam agat, credit, timet pœnam, & sperat veniam, & sic incipit moueri ad detestationem peccati per pœnitentiam.

6. Dicimus secundo, quod in iustificatione impij extra sacramentum (de hac enim sola modo agimus) actus, & habitus charitatis sunt simul tempore cum actu perfecto, & habitu pœnitentiæ. Ratio est, quia peccator extra sacramentum non iustificatur, nisi per contritionem elicitam ex motiuo charitatis : ergo cum iustificatur, mouetur in Deum per actum charitatis, & mouetur contra peccatum per actum detestationis ex motiuo charitatis ; & quia in eodem instanti, in quo elicit actum contritionis, iustificatur, acquirit simul cum gratia habitum charitatis, & omnium virtutum moralium, ac proindè etiam pœnitentiæ.

7. Dicimus tertio, quod quia detestatio peccati causatur ex amore Dei, peccator prius natura intelligitur moueri in Deum per actum amoris, deindè in peccatum per actum pœnitentiæ, & detestationis, ac proindè actus amoris præcedit natura actum perfectæ pœnitentiæ.

8. Dicimus quarto pœnitentiam non esse primam virtutem, neque ordine temporis, neque ordine naturæ, & intentionis. Non est prima ordine temporis, quia pœnitentiam præcedunt tempore actus, & habitus fi-

dei, & spei, quæ sunt virtutes theologicæ. Non est prior ordine naturæ, cum peccator prius natura moueatur in Deum per virtutes theologicas, quam in peccatum per detestationem ex motiuo charitatis.

9. Dicimus quinto, quod pœnitentia videtur esse prior secundum quid alijs virtutibus moralibus. Ratio est, quia in iustificatione impij post actus virtutum theologicarum sequitur actus pœnitentię, ac detestationis peccati.

10. Dicimus sexto, & vltimo alias virtutes per se esse priores natura, & intentione, quam pœnitentia. Ratio est, quia virtutes, quarum actus sunt per se necessarij ad perfectionem hominis, etiam nulla facta suppositione peccati, sunt priores natura, ac prius intentæ, quam virtutes, quarum actus non sunt ad perfectionem hominis necessarij, nisi ex suppositione peccati; sed actus aliarum virtutum sunt per se necessarij ad perfectionem moralem hominis, etiam nulla facta suppositione peccati, actus pœnitentiæ est solùm necessarius ex suppositione peccati: ergo &c.

Confirmatur: nam quæst. 40. de sacramentis in genere, ex simili ratione diximus cum Sancto Thoma 3. parte quæst. 66. art. 4. sacramenta baptismi, confirmationis, & eucharistiæ esse priora sacramento pœnitentiæ, quia illa non supponunt peccatum, sacramentum autem pœnitentiæ supponit peccatum commissum post baptismum.

11. Ad 1. Glossa dicit pœnitentiam esse primam virtutem, quia in iustificatione actus pœnitentiæ debet præcedere actus aliarum virtutum moralium, vt explicatum est.

12. Ad 2. distinguo maiorem: prius est recedere à termino *à quo*, quam accedere ad terminum *ad quem* ex parte subiecti, seu causę materialis, concedo; ex parte agentis, & causæ finalis, nego. Agens primo, & per se intendit terminum *ad quem*; sed in actibus animæ primo consideratur ordo agentis, & finis, vt dicitur 2. Physic. ergo virtutes cęteræ, quæ intendunt perfectionem hominis, sunt priores natura, quam pœnitentia, quæ intendit recessum.

13. Ad 3. Pœnitentia expellit peccatum per actum charitatis, & sic aperit aditum omnibus virtutibus, sed ita, vt ipsa non intret prius in animam, quam alia virtutes, sed simul cum alijs virtutibus, quandoquidem virtutes morales simul infunduntur, vt dictum est.

TRACTATVS XXVII.

De partibus pœnitentiæ.

1. POSTQVAM S. Thomas qu. 84. & 85. egit de pœnitentia, in quantum est sacramentū, & in quantum est virtus, quatuor quæstionibus sequentibus disputat de quatuor præcipuis effectibus pœnitentiæ, & quæst. 86. agit de remissione peccati mortalis; quæst. 87. de remissione peccati venialis; quæstione 88. de extinctione peccati, per quam peccatum ità per pœnitentiam extinguitur, vt per subsequens peccatum non redeat; quæstione 89. de recuperatione gratię, ac virtutem infusarum, ac de reuiuiscentia meritorum. His absolutis, quæst. 90. quæ est vltima tertię partis, ac summę theologicę, quam morte præuentus non absoluit, incipit agere de partibus pœnitentię, quæ sunt contritio, confessio, & satisfactio. Nos de quatuor effectibus pœnitentię egimus tom. 2. lib. 6. de gratia, & iustificatione. Nam quæstione 80. 81. 83. 84. 87. & 86. egimus de remissione peccati mortalis, & venialis; quæstione 87. de totali extinctione peccati, propter quam per subsequens peccatum non redit; quæstione 88. de reuiuiscentia meritorum, ac de recuperatione gratię, & virtutum per pœnitentiam. Quædam etiam ad hęc spectantia explicauimus lib. 5. de actibus humanis, quæstione 35. & sequentibus. Superest igitur, vt nunc breuiter agamus de partibus pœnitentię, quæ sunt contritio, confessio, & satisfactio.

QVAESTIO CCXXXIX.

Proponitur doctrina Sancti Thomæ.

1. ARticulo primo quærit, vtrum pœnitentię debeant assignari partes.

Respondet affirmatiuè. Ratio est, quia partes proprijssimè dicuntur, in quas ex parte materiæ totum diuiditur, ideoque Aristoteles 2. Physicorum, textu 21. partes reducit ad genus causæ materialis: ex. gr. partes hominis proprijssimè dicuntur caput, manus, pedes, quia homo ex parte materiæ, hoc est corporis, diuiditur in caput, manus, pedes &c. sed materia proxima, & intrinseca pœnitentiæ sunt actus pœnitentię, qui sunt tres, contritio nimirum, confessio, & satisfactio; ergo &c.

2. Infertur primo cum S. Thoma in responsione ad secundum, sacramentum pœnitentiæ habere partes modo quodam speciali, quo non habent alia sacramenta. Ratio est, quia sacramentum pœnitentię habet pro materia

teria proxima, & intrinseca actus suscipientis, qui sunt plures, & diuersæ rationis; alia sacramenta non habent pro materia actus suscipientis, sed aliquam vnam rem exteriorem, vel simplicem, eo pacto, quo materia baptismi est aqua, vel compositam, eo pacto, quo materia confirmationis est chrysma compositum ex oleo, & balsamo.

3. Infertur secundo cum eodem in responsione ad secundum, partes assignari pœnitentiæ, in quantum est sacramentum, non in quantum est virtus. Ratio est, quia actus pœnitentis sunt quidem partes pœnitentiæ, in quantum est sacramentum, cum eleuentur simul cum forma ad causandam gratiam, sed non sunt partes, sed effectus pœnitentiæ, in quantum est virtus, seu habitus effectiuus actuum pœnitentiæ.

4. Infertur tertio ex responsione ad tertium, peccata non esse partes pœnitentiæ. Ratio est, quia peccata sunt materia solùm extrinseca, & circa quam sacramenti pœnitentiæ; partes autem debent intrinsecè componere totum.

5. Art. 2. quærit, vtrum conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio.

Respondet affirmatiuè. Ratio est, quia ex Aristotele 5. Metaphysicæ, text. 7. partes sunt in duplici genere, essentiales nimirum, & quantitatiuæ. Partes essentiales physicæ sunt materia, & forma; partes essentiales logicæ sunt genus, & differentia, & in hoc sensu omnia sacramenta constant ex partibus essentialibus, hoc est ex rebus, tamquam ex materia, & ex verbis, tamquam forma. Partes quantitatiuę sunt, quæ se tenent ex parte materiæ, & in hoc sensu sacramentum pœnitentiæ speciali modo habet partes quantitatiuas, vt dictum est paulò ante. Partes igitur quantitatiuæ debent esse tres actus pœnitentis, nimirum contritio, confessio, & satisfactio. Ratio est, quia pœnitentia ordinatur ad ponendam compensationem peccati, non eo pacto, quo ponitur à iustitia vindicatiua, in qua compensatio non ponitur secundum concordem voluntatem offendentis, & offensi, sed secundum arbitrium iudicis, sed eo pacto, quo ponitur in redintegratione, & reconciliatione amicitiæ, in qua compensatio offensæ ponitur secundum concordem voluntatem offendentis, & offensi; ergo vt peccator reconcilietur Deo, requiritur primo, vt velit Deo reconciliari, quod fit per contritionem: secundo vt se Deo offenso subijciat ad obtinendam reconciliationem, quod fit per confessionem peccatorum: tertio vt Deo satisfaciat secundum voluntatem Dei, quod sit per satisfactionem iniunctam à sacerdote nomine Dei. Contritio licet secundum se sit insensibilis, fit sensibilis per externam confessionem, & sic potest esse pars sacramenti sensibilis. Satisfactiò confert gratiam etiam primam, in quantum est in proposito satisfaciendi incluso in contritione; Eadem satisfactio confert deindè augmentum gratiæ, in quantum est in exequtione, vt docet S. Thomas in responsione ad tertium.

6. Art. 3. quærit, vtrum contritio, confessio, & satisfactio sint partes integrales sacramenti pœnitentiæ.

Respondeo aliquos dixisse esse partes subiectiuas, eo pacto, quo species sunt partes generis: ex. gr. homo, equus, leo sunt partes animalis, siquidem animal diuiditur in hominem, equum, leonem, tamquam in suas species, seù partes subiectiuas. Reijciuntur: nam totum secundum totam suam essentiam, & definitionem potest prædicari de singulis partibus subiectiuis seorsim acceptis, eo pacto, quo animal prædicatur de homine seorsim accepto; sed sacramentum pœnitentiæ non potest prædicari de contritione &c. seorsim; contritio enim seorsim non est sacramentum; ergo &c. Alij dixerunt esse partes potentiales, eo pacto, quo potentiæ animæ sunt partes potentiales animæ. Sed reijciuntur. Nam ad partes potentiales requiritur, vt tota essentia totius adsit singulis partibus, eo pacto, quo tota essentia animæ adest intellectui, & tota adest voluntati; sed non tota essentia sacramenti adest contritioni, nec tota confessioni, vel satisfactioni; ergo &c. Tres igitur actus assignati sunt partes integrales sacramenti pœnitentiæ; siquidem ità ad constituendum integrum sacramentum pœnitentiæ requiruntur omnes tres actus, vt de nullo seorsim prædicetur totum sacramentum, & nulli seorsim adsit tota essentia sacramenti. Porro contritio, & confessio ità sunt partes, vt sine illis non possit dari sacramentum pœnitentiæ: satisfactio ità est pars, vt sine illa possit quidem dari, sed non integrum, vt dictum est supra quæstione 221. Tres istæ partes vniuntur moraliter ordine temporis, & virtutis, non autem ordine situs, ac contritio est virtus, à qua pendent aliæ duæ partes, eo pacto, quo in animali cor est virtus, à qua pendent omnes aliæ partes, vt docet S. Thomas in responsione ad tertium.

7. Articulo quarto quærit, vtrum pœnitentia conuenienter diuidatur in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam post baptismum, & pœnitentiam venialium?

Respondet affirmatiuè. Ratio est, quia cum pœnitentia in quantum est virtus, includat propositum mutandi vitam in melius, conuenienter distinguitur per triplicem vitæ mutationem, quam intendit: sed per pœnitentiam ante baptismum intenditur mutatio vitæ per regenerationem ad nouam vitam; per pœnitentiam mortalium post baptismum intenditur reformatio vitæ præteritæ iam corruptæ; per pœnitentiam venialium intenditur mutatio ad exercendos actus perfectioris vitæ, qui impediuntur per venialia;

ergo

ergo conueniens est allata diuisio. Per hæc S. Thomas relinquit imperfectum tractatum de pœnitentia, & totam summam theologicam, quam morte præuentus perficere non potuit.

QVÆSTIO CCXL.

Vtrum aliqua contritio sit ità perfecta, vt semper habeat coniunctam remissionem peccati mortalis etiam ante sacramentum?

1. VIdetur, quod non: primo, quia si contritio perfecta sufficeret ad iustificandum ante receptionem sacramenti, peccator post contritionem non teneretur ad recipiendum sacramentum pœnitentiæ; ad sumendam etiam eucharistiam, non prærequireretur confessio mortalium, sed sufficeret contritio perfecta, vtpotè quæ infallibiliter iustificaret.

2. Secundo Magdalena, & Paulus habuerunt contritionem perfectissimam; sed non statim consequuti sunt remissionem peccatorum: ergo &c. Probatur minor: nam de Magdalena dictum est à Christo Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*; ergo præcessit contritio perfecta, ac charitate formata, & deindè secuta est remissio peccatorum. Paulo dixit Ananias actorum 22. *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua*; ergo Paulus post contritionem consecutus est remissionem peccatorum.

3. Tertio Tridentinum sess. 6. cap. 6. dicit eos, qui per pœnitentiam se præparant ad baptismum, incipere diligere Deum, tamquam omnis iustitiæ fontem; sed illi non semper consequuntur iustificationem, & remissionem peccatorum ante baptismum, sed per baptismum, ideoque Concilium baptismum recenset inter causas, per quas iustificamur; ergo &c.

4. Quarto Tridentinum sess. 14. cap. 4. dicit aliquando contingere contritionem esse charitate perfectam, & hominem reconciliare Deo, antequam actu sacramentum suscipiatur; ergo non semper contritio reconciliat hominem Deo ante receptionem sacramenti.

5. Quinto Augustinus tract. 13. in Ioan. dicit: *quantumcumque catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, nec illi dimittitur, nisi cum accurrit ad baptismum*; sed catechumeni aliquando proficiunt ità, vt faciant actum perfectæ contritionis; ergo non semper actus perfectæ contritionis habet annexam remissionem peccatorum ante receptionem sacramenti.

6. Sexto Bernardus epistola 77. docet hominem posse cum desiderio, seù voto baptismi saluari, si tamen mors anticipans, seù alia quæcumque vis inuincibilis obuiaret; ergo existimat hominem per contritionem perfectam non iustificari, nisi in casu necessitatis.

7. Respondeo, quod vt refert Cardinalis de Lugo, disp. 5. de pœnitentia, sect. 8. num. 98. Franciscus Silulus Theologus Duacensis in quæstionem quintam supplementi S. Thomæ artic. 1. de contritione perfecta, quatuor docuisse. Primo docuit non semper, nec frequenter, & ordinariè, sed solùm aliquando contritionem perfectam, & elicitam ex amore Dei super omnia, habere coniunctam remissionem peccatorum mortalium ante receptionem sacramenti. Secundo docuit contritionem certò disponere ad iustificationem; siquidem qui illam elicuit, nisi ponat obicem noui peccati mortalis, infallibiliter ante mortem iustificabitur intuitu contritionis elicitæ. Tertio docuit per contritionem perfectam aliquando hominem iustificari etiam ante mortem, cum non nisi difficillimè potest suscipere sacramentum, siue quia habitat inter infideles, siue ex alia causa. Quarto docuit contritionem, cum est vehementissima, & cum actu intensissimæ charitatis, aliquando etiam extrà casum necessitatis iustificare ante receptionem sacramenti, non tamen ex lege, & promissione Dei, sed merè ex placito diuinæ voluntatis.

8. Contra hanc opinionem dicendum: aliqua contritio elicita ex amore Dei super omnia, est ita perfecta, vt ex infallibili lege Dei statim conferat remissionem omnium peccatorum mortalium. Ita sentiunt Theologi penè omnes, ex quibus aliqui contrariam sententiam censura afficiunt: siquidem Conich. tom. 1. de sacramentis, qu. 68. art. 2. num. 3. iudicat illam esse erroneam, Vasquez tom. 2. in tertiam partem, disp. 132. num. 3 dicit esse contra sententiam catholicam, Curiel prima 2. quæst. 112. art. 3. dicit esse periculosam, & parum tutam in fide: alij asserunt esse temerariam, & scandalosam. Probatur primo ex Scriptura. Primo Ezech. 33. dicitur, *Iustitia iusti non liberabit eum in quacumque die peccauerit, & impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit*; sed ly in quacumque die, significat idem, ac *statim*; ergo datur aliqua conuersio perfecta, cui Deus promisit statim remissionem peccatorum, per quam impietas non amplius noceat impio. Confirmatur. Nam statim, ac iustus mortaliter peccat, amittit iustitiam, & gratiam; sed Deus æquiparat conuersionem peccato; ergo statim, ac peccator perfectè conuertitur ad Deum, liberatur à peccato, eiusque remissionem obtinet. Secundo Isaiæ 3. iuxta interpretationem 70. quam sequuntur Patres, habetur: *Cum conuersus ingemueris, tunc saluaberis*; ergo datur aliqua conuersio ad Deum per pœnitentiam, cui Deus promittit salutem, & remissionem peccati statim conferendam. Tertio Prouerbiorum 8. Deus dicit;

dicit: *Ego diligentes me diligo*; ergo promittit diligentibus mutuam dilectionem, vt statim conferendam: sed talis dilectio non confertur sine remissione peccatorum; ergo Deus dilectioni perfectæ promittit remissionem peccatorum, vt statim conferendam. Quarto primo Ioannis 4. *Omnis, qui diligit, ex Deo natus est*, non dicit *nascetur*, sed *natus est*, quia in eodem instanti nascitur Filius Dei adoptiuus. Debet autem aduerti, quod in his omnibus locis sermo est de conuersione, ac dilectione actuali, qua peccator ad Deum conuertitur, & Deum actu diligit. Nam ad dilectionem actualem Deus inuitat, vt patet ex contextu. Probatur secundo ex Patribus. S. Leo epistola 97. dicit. *Nullam patitur veniæ moram conuersio, dicente spiritu per Prophetam, cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.* Bernardus epist. 170. *Nemo se amari diffidat, si iam amat. Neque enim redamare pigebit eum, qui ita amauit nondum amantes*: & serm. 83. in Cantica; *ergo si perfectè diligit, nupsit*; sed nuptiæ inter animam, & Deum non contrahuntur, nisi per gratiam; ergo statim, ac perfectè diligit, consequitur gratiam, & remissionem peccatorum. Alia testimonia Patrum videri possunt apud Cardinalem de Lugo loco citato. Catechismus etiam Romanus de sacramento pœnitentiæ agens de contritione perfecta dicit. *Statim, vt eam mentibus nostris concipimus, peccatorum remissionem nobis à Deo tribui, vt qui salutis nostræ cupidissimus nullam moram interponit ad tribuendam veniam.*

9. Probatur tertio. Nam Pius V. & Gregorius XIII. in Bulla contra Baium damnant 31. eius propositionem, quæ est: *Charitas perfecta, & syncera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tàm in Catechumenis, quàm in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum*; & 32. quæ est: *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non semper est coniuncta cum remissione peccatorum*; & 70. quæ est: *Homo existens in peccato mortali, siue in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis*, & 71. quæ est; *per contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi sacramentum coniunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrij, sine actuali susceptione sacramentorum.*

10. Respondet Siluius Baium loqui de charitate habituali, ac docere habitum charitatis non semper coniungi cum remissione peccatorum, & hoc merito à Pontificibus fuisse damnatum, se autem loqui de solo actu charitatis. Sed contra: nam propositione 31. Baius loquens de charitate, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, manifestè loquitur de actu charitatis, cui soli conueniunt hæc prædicata, vt sit ex corde puro &c. propositione etiam 32. loquitur de charitate, quæ iuxta Apostolum ad Romanos 13. est *plenitudo legis*; Paulus autem plenitudinem legis vocat dilectionem actualem, de qua Christus Io. 14. dixerat: *Si quis diligit me, mandata mea seruabit.*

11. Ad 1. nego sequelam. Peccator etiam post contritionem tenetur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, non quia per contritionem non obtinuerit statim veniam, & remissionem omnium peccatorum mortalium, sed quia obtinuit cum obligatione eadem peccata subijciendi clauibus ecclesiæ ad obtinendam eorum sacramentalem absolutionem. Ad sumendam etiam eucharistiam non sufficit contritio, sed requiritur confessio sacramentalis ex præcepto diuino fundato in eo, quod dignitas sacramenti eucharistiæ postulat, vt qui ad illud accedit, teneatur procurare constituere se in statu gratiæ per medium confessionis sacramentalis.

12. Ad 2. nego minorem. Dictum est supra, peccata semel remissa posse iterum remitti; ergo non est mirum, quod Christus peccata, quæ iam fuerant Magdalenæ remissa per contritionem, iterum remiserit per nouam gratiam, dicens: *Remittuntur illi peccata multa, quoniam dilexit multum.*

13. Ad 3. Concilium dicens eos, qui se per pœnitentiam præparant ad baptismum, incipere diligere Deum omnis iustitiæ fontem, loquitur de dilectione inchoata, & imperfecta, illamque significat per ly *incipiunt*; ergo non est mirum, quod non statim consequantur remissionem peccatorum, ad quã statim consequendam requiritur dilectio Dei perfecta, & super omnia.

14. Ad 4. Tridentinum dicit aliquando, & non semper contritionem esse ita charitate perfectam, vt hominem Deo reconcilier, antequam sacramentum suscipiatur actu, quia sola contritio perfecta, & super omnia præstat hunc effectum; contritio autem imperfecta, quæ vocari solet attritio, non iustificat ante sacramentum. Contritio igitur abstrahit à perfecta, & imperfecta, ac sola contritio perfecta includens amorem Dei super omnia iustificat statim, & ante receptionem sacramenti.

15. Ad 5. Plures sunt expositiones loci allati ex Augustino. Bellarminus lib. 2. de pœnitentia, cap. 14. dicit Augustinum loqui de Catechumenis, qui ex præsumptione, & arrogantia culpabiliter differebant baptismum. Nam illi non habebant contritionem perfectam, ac proinde non consequebantur remissionem peccatorum, nisi cum re ipsa baptizabantur. Vasquez tomo 2. in 3. partem disp. 152. dicit, Augustinum loqui de eo, quod accidit regulariter. Catechumeni enim, qui differunt baptismum, regulariter non habent contritionem perfectam, ideoque non iustificantur. Alij dicunt eos, qui differunt baptismum, portare sarcinam iniquitatis quoad reatum pœnæ, quia rarò habent contritionem ita perfectam, vt remittat totam pœnam, ideoque tunc solùm, cum baptizantur.

ptizantur, liberantur à sarcina iniquitatis, hoc est à reatu totius pœnæ.

16. Ad 6. Bernardus verissimè dicit, hominem in desiderio, seu voto baptismi saluari, si tamen mors anticipans, seu quæcumque vis inuincibilis obuiarit. Nam cum teneantur baptizari ante mortem, nisi ab aliqua vi inuincibili excusentur ab obseruantia huius præcepti, per se mortaliter peccant, nisi baptizentur, & sic saluari non possunt.

QVAESTIO CCXLI.

Vtrum contritio perfecta, & sufficiens ad iustificandum ante sacramentum, debeat includere formaliter amorem Dei super omnia?

1. VIdetur ad iustificandum etiam ante receptionem sacramenti sufficere cõtritio, quæ non contineat formaliter, sed solum virtualiter amorem Dei super omnia. Nam ad iustificandum sufficit contritio, quæ sit perfecta detestatio, & perfectum odium peccati; sed potest dari perfectissima detestatio peccati, quæ non includat formaliter, sed solum virtualiter amorem Dei super omnia; ergo &c. Probatur maior. Nam ad iustificandum extra sacramentum sufficit illa contritio, cui in Scripturis promittitur remissio peccatorum; sed perfectæ detestationi peccati in Scripturis promittitur remissio peccatorum; ergo &c. Probatur minor, afferendo loca Scripturæ. Ezechielis 18. dicitur: *Considerans se, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur*; sed per perfectam detestationem perfectè auertimur à peccato; ergo ad iustificandum sufficit perfecta detestatio peccati. Psalmo 31. *Dixi: confitebor aduersus me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei*; 2. Regum 12. Dauid dicenti *Peccaui Domino*, statim responsum est: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*: sed ly *peccaui Domino*, nihil aliud significat, quàm perfectam detestationem peccati; ergo perfecta detestatio peccati sufficit ad obtinendam eius remissionem etiam extra sacramentum. Confirmatur. Nam contritio definitur à Tridentino sess. 14. cap. 4. *Animi dolor, & detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*: ergo ad perfectam contritionem, quæ iustificet ante susceptionem sacramenti, sufficit, vt sit perfectus dolor, & perfecta detestatio peccati. Probatur iam minor, quod nimirum dari possit perfecta detestatio peccati, quæ non includat formaliter amorem Dei super omnia. Nam peccatum in quantum est offensa Dei, & opponitur bonitati diuinæ, habet malitiam per se odibilem perfectè, & super omnia, præscindendo ab omni alio motiuo; ergo possumus peccatum super omnia detestari, & odisse, quia habet malitiam offensæ Dei oppositam diuinæ bonitati, præscindendo ab omni alio motiuo; sed perfecta detestatio peccati propter suam malitiam, præscindendo ab omni alio motiuo, non includit formaliter amorem Dei, qui habet pro motiuo diuinam bonitatem; ergo potest dari perfecta detestatio, & perfectum odium peccati non includens formaliter amorem Dei, ac diuinæ bonitatis.

2. Respondeo, quod Suarius tomo de pœnitentia, disp. 4. sect. 2. num. 9. & sequentibus, primo docuit posse dari perfectam detestationem peccati, quatenus contra bonum Dei est, eiusque dissoluit amicitiam, quæ non includat formaliter, sed solum virtualiter amorem Dei super omnia. Secundo docuit hanc detestationem verè dici posse esse propter Deum summè dilectum, quia est elicita ex eius charitate, & respiciendo solum ad bonitatem, & amicitiam diuinam. Tertiò docuit hanc detestationem, etiamsi non includat formalem amorem Dei, sufficere ad iustificandum ante receptionem sacramenti, ac proinde esse perfectam contritionem. Addit hanc sententiam expressè tradi à Gabriele in 4. dist. 14. quæst. 1. art. 2. concl. 5. & à Vega lib. 13. in Tridentinum, cap. 21. & insinuari à S. Thoma in 4. dist. 14. quæst. 1. artic. 2. quæstiuncula 2. & à Paludano ibidem, qu. 3. nec non à Soto eadem dist. quæst. 2. artic. 3. ad 4. & lib. 2. de natura, & gratia, capit. 6. & 7.

3. Contra hanc opinionem dicendum primo cum communi sententia: non potest dari perfecta detestatio peccati, quatenus contra bonum Dei est, eiusque dissoluit amicitiam, quæ non includat formaliter amorem Dei super omnia.

4. Probatur. Nam bonum, quod non habet rationem boni, nisi in quantum est bonum alicui personæ, non possumus amare, nisi formaliter amemus illam personam; & malum, quod non habet rationem mali, nisi in quantum est malum alicui personæ, non possumus odisse, nisi amemus formaliter illam personam; sed peccatum non habet rationem mali, nisi in quantum est malum peccantis, & Dei; ergo peccatum non possumus odisse, in quantum est malum peccantis, nisi formaliter amemus peccantem, & in quantum est malum Dei, nisi formaliter amemus Deum; ergo non possumus perfectè, & super omnia odisse, ac detestari peccatum, in quantum est malum Dei, nisi formaliter Deum super omnia amemus. Maior probatur, & explicatur argumentum. Nam quia sanitas, sapientia, & felicitas &c. non habent rationem boni, nisi in quantum sunt bonum alicui personæ, puta in quantum sunt bonum meum, non possum amare sanitatem, sapientiam &c. in quantum sunt bonum meum, nisi amem formaliter me ipsum,

sum, ideoque non potest dubitari, quod dum amo sanitatem, sapientiam, felicitatem &c. in quantum sunt bonum meum, amem formaliter me ipsum magis, quam sanitatem, sapientiam &c. siquidem sanitatem amo vt finem *qui*, me ipsum verò vt finem *cui*: finis autem *cui* magis amatur, quam finis *qui*. Proportionaliter quia ægritudo, dolor &c. habent rationem mali, in quantum alicui sunt malum, puta in quantum sunt malum meum, non potest dubitari, quod dum odio habeo ægritudinem, dolorem &c. amo me ipsum formaliter. Ratio à priori est, quia amare formaliter aliquam personam est velle illi bonum, quia bonum illius est, & nolle malum, quia malum ipsius est; ergo eo ipso, quod volo bonum, quia bonum alicuius est, & nolo, ac detestor malum, quia malum alicuius est, illam personam formaliter amo; sed peccatum non habet rationem mali super omnia detestabilis, nisi in quantum est malū Dei oppositum diuinæ bonitati; ergo repugnat, vt peccatum super omnia detester, & oderim, quatenus malum Dei est, quin Deum amem super omnia. Breuiter: malum odisse, & detestari, quia malum alicuius personæ est, est formaliter illam personam amare; sed per detestationem perfectam peccatum super omnia odio habemus, & detestamur, qui malum, & offensa, & inhonoratio Dei est; ergo Deum formaliter amamus; ergo repugnat perfecta detestatio, & perfectum odium peccati, quod non includat formaliter amorem Dei, & si super omnia detestetur peccatum vt offensam Dei, repugnat, vt non includat amorem Dei super omnia.

4. Dicendum secundo: nulla detestatio peccati, quæ non includat formaliter amorem Dei super omnia, est contritio sufficiens ad iustificandum ante susceptionem sacramenti.

5. Probatur. Nam contritio sufficiens ad iustificandum ante susceptionem sacramenti debet esse perfecta detestatio peccati; sed nulla detestatio peccati non includens formaliter amorem Dei super omnia est perfecta detestatio peccati; ergo &c. Probatur minor: nam cum peccatum sit offensa, & inhonoratio Dei, ac proinde malum extrinsecum Dei, & sit etiam malum creaturæ, præcipua peccati malitia consistit in eo, quod sit malum, & offensa, & inhonoratio Dei, non autem in eo, quod sit malum creaturæ; ergo ad perfectam detestationem peccati requiritur, vt detestetur peccatum super omnia, in quantum habet præcipuam malitiam, per quam malum, & offensa Dei est; sed nulla detestatio peccati non includens amorem Dei super omnia potest super omnia mala detestari peccatum, in quantum est malum, & offensa Dei; ergo nulla detestatio peccati non includens amorem Dei super omnia est perfecta detestatio peccati.

6. Confirmatur conclusio. Nam ex Scriptura, Patribus, & Concilijs, & ex Tridentino colligitur peccatorem antè susceptionem sacramenti non reconciliari Deo, nisi Deum amet super omnia; ergo nulla detestatio peccati non includens formaliter amorem Dei super omnia sufficit ad peccatorem Deo reconciliandum antè susceptionem sacramenti. Probatur antecedens. Deuteron. 4. dicitur: *Cum quæsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris eum*; sed nihil aliud est toto corde Deum quærere, quam Deum toto corde, hoc est super omnia diligere; ergo &c. Ex Patribus Augustinus serm. 7. de tempore dicit: *veram pœnitentiam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei*; ergo ad pœnitentiam perfectam, & iustificantem antè susceptionem sacramenti non sufficit odium peccati, nisi includat formaliter amorem Dei. Idem docent plures alij Patres. Demum Tridentinum sess. 14. cap. 4. dicit: *Docet præterea etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, prius quam hoc sacramentum actu suscipiat &c.* ergo docet, quod ad hoc, vt contritio iustificet antè susceptionem sacramenti, debet esse perfecta charitate, seù amore Dei: sed Concilium non loquitur de charitate habituali, sed de actuali, hoc est de actuali amore Dei; ergo &c. Probatur assumptum. Nam Concilium eo loco distinguit contritionem perfectam ab imperfecta, quæ vocatur attritio; sed loquens de attritione dicit esse illam, quæ ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, adeoque loquitur de attritione actuali, quæ est imperfecta contritio: ergo dum dicit contritionem perfectam esse perfectam charitate, loquitur de charitate, seù amore actuali, ac proindè contritio perfecta concipitur ex amore actuali Dei, illumque includit. Confirmatur. Nam alioquin concilium non explicaret, quo pacto contritio perfecta intrinsecè differret ab imperfecta.

7. Potest quæri, vtrum amor Dei, & detestatio, seù odium peccati sint duo actus distincti, an verò sint vnus, & idem actus, qui Deum amet propter suam infinitam bonitatem, & peccatum detestetur vt malum extrinsecum Dei, & oppositum diuinæ bonitati.

Respondeo, quod regulariter sunt duo actus, ità vt primus sit ratio, & causa secundi, vt docet Sanctus Thomas 3. parte quæst. 85. art. 6. in corpore, dicens: *Horum tamen duorum actuum primus naturaliter præcedit secundum. Nam actus virtutis pœnitentiæ est contrà peccatum ex amore Dei. Vnde primus est ratio, & causa secundi.* Ratio est, quia sicut intellectus, cum assentitur conclusioni propter præmissas, regulariter prius natura assentitur præmissis, & ab assensu præmissarum mouetur ad assentiendum conclusioni; sic voluntas, cum detestatur peccatum ex amore Dei, regulariter prius natura amat Deum, deindè ab amore Dei mouetur ad detestandum peccatum; ergo sicut regu-

regulariter assensus præmissarum est actus distinctus ab assensu conclusionis, sic regulariter actus amoris Dei est actus distinctus à detestatione peccati. Sicut verò aliquando intellectus humanus per vnicum actum potest assentiri præmissis, & conclusioni propter præmissas, & tunc discurrit virtualiter, non autem formaliter; sic voluntas aliquando potest per vnicum actum amare Deum, & ex amore Dei detestari peccatum. Rursùs sicut conclusio reflectit supra obiectum præmissarum, quia est obiectum formale mouens ad assentiendum conclusioni, sic detestatio peccati reflectit supra obiectum amoris Dei, quia tale obiectum est bonitas diuina, quæ est obiectum formale mouens ad detestandum peccatum.

8. Ad argumentum in contrarium, concedo maiorem, & nego minorem. Sufficit quidem ad iustificandum antè receptionem sacramenti perfecta detestatio peccati: sed hæc dari non potest, quin includat, vel supponat actualem amorem Dei, vt probatum est.

QVAESTIO CCXLII.

Vtrum amor Dei super omnia sufficiens ad iustificandum antè receptionem sacramenti debeat includere formaliter pœnitentiam, & detestationem peccati commissi?

1. VIdetur ad iustificandum antè susceptionem sacramenti non sufficere amor Dei super omnia, qui non includat formaliter, sed solùm virtualiter pœnitentiam, & detestationem peccati mortalis commissi; primò quia ex dictis quæstione superiori nulla pœnitentia, & detestatio peccati non includens formaliter amorem Dei super omnia, sufficit ad iustificandum antè sacramenti receptionem; ergo nullus amor Dei super omnia, qui non includat formaliter pœnitentiam, & detestationem peccati mortalis commissi, sufficit ad iustificandum antè susceptionem sacramenti.

2. Secundò Scriptura, Patres, & Tridentinum non minùs expressè dicunt ad iustificationem esse necessariam pœnitentiam, quam esse necessariam charitatem, & amorem Dei; sed amor Dei est ita necessarius, vt pœnitentia non includens formalem amorem Dei non sufficiat ad iustificandum antè receptionem sacramenti; ergo etiam pœnitentia est ita necessaria, vt amor Dei non includens formaliter pœnitentiam non sufficiat ad iustificandum antè receptionem sacramenti. Probatur maior. Lucæ 13. dicitur: *nisi pœnitentiam egeritis, omnes pariter peribitis &c.*

3. Respondeo tres quæstiones esse examinandas. Prima est, vtrum sicut ex dictis quæstione superiori repugnat perfecta pœnitentia non includens formaliter amorem Dei super omnia, sic repugnet amor Dei super omnia non includens formaliter pœnitentiam, & detestationem peccati mortalis commissi. Affirmat repugnantiam Petrus de Soto, quæst. 4. de pœnitentia in fine.

4. Dicendum primo cum Suario de pœnitentia, disp. 9. sect. 1. Vasquez 3. p. quæst. 86. art. 6. dub. 1. num. 22. & alijs apud ipsos: amor Dei super omnia potest per accidens, ex oblitione, vel inconsideratione dari sine detestatione peccati mortalis commissi. Probatur. Nam potest alicui inculpabiliter non cogitanti de peccato commisso proponi per fidem Deum esse summè bonum, & summo amore dignum, & possunt simul illi dari auxilia sufficientia ad Deum super omnia amandum; sed hic habebit potentiam proximam amandi Deum super omnia, & non habebit potentiam proximam detestandi peccatum commissum, cum de illo non cogitet; ergo poterit Deum amare super omnia, & non detestari formaliter peccatum commissum; siquidem non poterit detestari formaliter peccatum, de quo non cogitat. Gratis porrò dicitur Deum statuisse legem non dandi potentiam proximam amandi Deum super omnia illi, qui peccauit mortaliter, nisi cum cogitat de peccato commisso.

5. Dicendum secundo: in eo, qui mortaliter peccauit, secluſa oblitione, vel inconsideratione, amor Dei super omnia non potest dari sine formali pœnitentia, & detestatione peccati commissi.

Probatur. Nam omnis actus intellectus, & voluntatis, qui implicitè, & virtualitèr continet alium actum, posita cognitione sufficienti ad eliciendum formaliter talem actum, infert necessariò illum actum formalem: ex. gr. quia actus, quo dico *omne animal est sensitiuum*, continet implicitè, & virtualiter actum, quo dico, *homo, qui est animal, est sensitiuus*, si coniungatur cum minori, qua dicam, *homo est animal*, infert necessariò actum, quo explicitè formaliter dicam, *homo est sensitiuus*; quia actus voluntatis, quo dico, *volo obseruare omnia præcepta grauiter obligantia*, continet implicitè, & virtualiter actum, quo dicam, *volo obseruare præceptum ieiunandi grauiter obligans*, si coniungatur cum cognitione, qua dicam *præceptum ieiunandi grauiter obligat*, infert necessariò actum, quo dicam, *volo obseruare præceptum ieiunandi*: sed amor Dei super omnia continet saltem implicitè, & virtualiter detestationē peccati commissi, & propositum non ampliùs peccandi; ergo in eo, qui cogitat se mortaliter peccasse, infert necessariò detestationem formalem peccati commissi cum proposito non ampliùs peccandi.

6. Secunda quæstio est, vtrum amor Dei super omnia, qui per accidens non includat, neque trahat detestationem formalem peccati commissi, sufficiat ad iustificandum antè receptionem sacramenti?

Respon-

Respondeo affirmatiuè cum Suario, & Vasquez locis citatis, & cum theologis communiter contra Melchiorem Canum, prælect. de pœnitentia, qui videtur hoc negare. Cæterum non desunt nobilissimi theologi, qui putent conclusionem positam esse de fide.

7. Probatur primo ex Scriptura, & Patribus. Io. 14. dicitur: *Qui diligit me, diligetur*. Patres videri possunt apud Suarium, & Vasquez locis citatis,

8. Probatur secundo ratione. Nam qui ponit vltimam dispositionem ad iustificationem, infallibiliter iustificatur; sed obseruantia totius legis est vltima dispositio ad iustificationem: Deus enim non requirit à nobis aliam dispositionem, quam obseruantiam totius legis; ergo qui obseruat totam legem, vltimo disponitur ad iustificationem; sed amor Dei super omnia est obseruantia totius legis, ideoque ad Romanos 13. dicitur, *plenitudo legis est dilectio*, & primo ad Timotheum dicitur *finis præcepti*; ergo qui diligit Deum super omnia infallibiliter iustificatur.

9. Tertia quæstio est, vtrum in eo, qui mortaliter peccauit peccato personali, pœnitentia formalis sit necessaria necessitate medij ad iustificationem, & remissionem peccati commissi.

Respondeo affirmatiuè. Probatur ex testimonijs Scripturæ, & Patrum, & præsertim ex Concilio Tridentino sess. 4. *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam hic contritionis motus necessarius*; sed dum dicit contritionem fuisse necessariam ad impetrandam veniam, significat necessitatem medij; ergo &c.

10. Addo formalem pœnitentiam esse necessariam necessitate medij indeterminatè in re, vel in voto incluso in actu amoris Dei super omnia, proportionaliter, ac baptismus est necessarius in re, vel in voto, vt dictum est quæst. 140. Explicatur. Datur præceptum graviter obligans, vt qui mortaliter peccauit, detestetur peccata commissa per formalem pœnitentiam; sed actus amoris Dei super omnia includit saltem implicitè votum seù propositum efficax obseruandi omnia præcepta graviter obligantia; ergo includit propositum efficax pœnitentiæ formalis; ergo qui iustificatur sine formali pœnitentia per amorem Dei super omnia, iustificatur per votum pœnitentiæ formalis, ac proindè pœnitentia formalis est necessaria in re, vel in voto.

11. Ad 1. concedo antecedens, & nego consequentiam. Ideò pœnitentia non includens formalem amorem Dei non sufficit ad iustificandum antè susceptionem sacramenti, quia talis pœnitentia non potest esse perfecta, cum non possit detestari peccatum, in quantum est malum Dei, vt probatum est quæst. antecedenti: sed amor Dei elicitus sine actuali cogitatione peccati commissi potest esse perfectus, & super omnia, & tamen non includere pœnitentiam formalem; ergo sufficit ad iustificandū antè receptionem sacramenti.

12. Ad 2. concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam. Pœnitentia non includens formalem amorem Dei non potest iustificare antè receptionem sacramenti, quia non potest esse perfecta. At amor Dei non includens formalem pœnitentiam potest iustificare antè receptionem sacramenti, quia potest esse perfectus, vt iam dictum est.

QVÆSTIO CCXLIII.

Vtrum, & qualis conuersio ad Deum sit attritio, seù contritio imperfecta sufficiens ad iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ?

1. VIdetur, quod attritio nullo pacto sit conuersio ad Deum. Ad Deum enim non possumus conuerti, nisi ex motiuo charitatis, ex motiuo autem amoris proprij non conuertimur ad Deum, sed ad nos ipsos: sed attritio non procedit ex motiuo charitatis, sed ex motiuo amoris proprij; ergo per attritionem non conuertimur ad Deum, sed ad nos ipsos.

2. Secundo sicut qui ordinat se ipsum ad Deum, tanquam ad finem, conuertitur ad Deum, sic qui Deum ordinat ad se ipsum, tanquam ad finem, non conuertitur ad Deum, sed ad se ipsum: sed per solam contritionem perfectam ordinamus nos ad Deum, tanquam ad finem, per attritionem ordinamus Deum ad nos ipsos; ergo &c.

3. Tertio si dicatur, quod per attritionem ordinamus nos ipsos ad Deum, tanquam ad finem *qui*: contra est, quia finis *qui* ordinatur ad finem *cui*, illique subordinatur, non è conuerso: ex. gr. qui amat sanitatem, vel felicitatem vt finem *qui*, se ipsum vt finem *cui*, felicitatem, & sanitatem ordinat ad se ipsum, non autem è conuerso; sed licet per attritionem amemus Deum, vt finem *qui*, tamen amamus nos ipsos, vt finem *cui*; ergo &c.

4. Quarto non conuertimur ad Deum per actū, quo nos ipsos magis amamus, quam Deum; sed per actum attritionis nos ipsos magis amamus, quam Deum; ergo &c. Probatur maior. Nam non conuertimur ad Deum per amorem, quo nos ipsos amamus inordinatè; sed per actum, quo nos ipsos magis amamus, quam Deum, nos ipsos amamus inordinatè; siquidem ordo postulat, vt Deum magis amemus, quam nos ipsos; ergo &c. Probatur iam minor primi argumenti. Nam magis amamus finem *cui*, quam finem *qui*: ex. gr. cum quis vult felicitatem sibi, magis amat se, quam felicitatem; sed per actum attritionis amamus nos ipsos vt finem *cui*, Deum autem vt finem *qui*; ergo &c.

5. Respondeo ex doctrina Tridentini sess. 14. c. 4. duplicem dari contritionem, alteram perfectam, & charitate formatam, alteram imperfectam. Contritio perfecta, & charita-

te formata est, quæ statim reconciliat hominem Deo, etiamsi non sumat actu sacramentum in re. Qualis sit hæc perfecta contritio, ex quo motivo procedat &c. explicauimus tribus quæstionibus præcedentibus. Contritio imperfecta est, quæ non statim reconciliat hominem Deo, & de hac agendum quæstionibus sequentibus.

6. Dicendum igitur primo cum sententia, quam penè omnes existimant, certam; præter contritionem perfectam, quæ statim justificat hominem, etiamsi non sumat actu, & in re sacramentum baptismi, vel pœnitentiæ, datur aliqua contritio imperfecta, quæ licet non justificet antè sacramentum re ipsa susceptum, tamen sufficit ad justificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ.

Probatur primo. Nam Tridentinum sess. 14. cap. 4. dicit: *Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verùm etiam Dei donum esse, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit*: sed hoc ità est intelligendum, vt talis attritio disponat sufficienter, & infallibiliter ad impetrandam veniam in sacramento pœnitentiæ; ergo &c. Probatur minor. Tridentinum enim initio huius sess. 14. præmiserat: *Licet in decreto de justificatione multus fuerit de sacramento pœnitentiæ propter locorum cognationem necessaria quadam ratione sermo interpositus, tanta nihilominus circa illud nostra hac ætate errorum est multitudo, vt non parum publicæ retulerit vtilitatis, de eo exactiorem, & pleniorem definitionem tradidisse, in qua, demonstratis, & convulsis Spiritus Sancti præsidio vniversis erroribus, catholica veritas perspicua, & illustris fiat*; sed ad hoc, vt catholica veritas circa sacramentum pœnitentiæ perspicua, & illustris fiat, concilium sicut explicauit, quænam contritio sufficiat ad obtinendam veniam antè receptionem sacramenti, sic debuit explicare, quænam contritio sufficiat ad obtinendam veniam in sacramento pœnitentiæ; hoc autem non explicato, catholica veritas de sacramento pœnitentiæ remaneret valdè obscura; ergo dum concilium de contritione concepta ex metu gehennæ, & pœnarum dicit, quod disponit ad impetrandam veniam in sacramento pœnitentiæ, debet id ità intelligi, vt ad illam disponat sufficienter, & infallibiliter. Confirmatur. Nam si contritio ex metu gehennæ, & pœnarum non sufficeret ad justificandum in sacramento pœnitentiæ, sententia valdè communis docens talem contritionem sufficere, contineret errorem pernicioſissimum saluti animarum, ac proindè concilium, quod hac sess. 14. habuit pro fine, vt circa sacramentum pœnitentiæ, *demonstratis, & convulsis Spiritus Sancti præsidio vniversis erroribus, catholica veritas perspicua, & illustris fieret*, debuisset talem errorem demonstrare, & convellere; sed nisi per verba allata explicasset dispositionem sufficientem ad justificationem in sacramento, talem errorem non demonstrasset, & convulsisset, sed potiùs dedisset occasionem incidendi in talem errorem, vt patet ex eo, quod post Tridentinum omnes penè doctores existimarunt contritionem imperfectam conceptam ex gehennæ, & pœnarum metu sufficere ad justificandum in sacramento pœnitentiæ; ergo.

7. Probatur secundo conclusio. Nam si præter contritionem perfectam sufficientem ad justificandum ante receptionem sacramentorum baptismi, & pœnitentiæ, non daretur contritio imperfecta ita insufficiens ad justificandum ante sacramentum, vt sufficeret ad justificandum in ipso sacramento, sacramenta baptismi, & pœnitentiæ non essent sacramenta mortuorum, sed viuorum; quod est contra omnes Theologos. Probatur sequela. Nam sacramenta, quæ per se supponunt hominem iam justificatum, & viuentem in gratia, sunt sacramenta non mortuorum, sed viuorum; sed sacramenta baptismi, & pœnitentiæ per se supponerent hominem per contritionem perfectam iam justificatum, & viuentem in gratia; ergo. Hinc vlterius sequitur, quod sacerdos non tam haberet potestatem absoluendi peccatorem à peccatis, quam illum declarandi iam absolutum per perfectam contritionem antecedentem.

8. Posito, quod detur aliqua contritio imperfecta, & insufficiens ad obtinendam remissionem peccatorum ante receptionem sacramenti, sed sufficiens ad illam obtinendam in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ, explicandum est, qualis sit, & ex quo motivo debeat procedere?

9. Dicendum secundo; ad attritionem justificantem in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ requiritur, vt sit detestatio peccati commissi, cum proposito non peccandi de cætero. Probatur: nam Tridentinum sess. 14. cap. 4. agens de contritione dicit: *Contritio animi dolor est, & detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem omni tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius*: sed si ad attritionem justificantem in sacramento non requireretur, vt esset detestatio peccati commissi cum proposito non peccandi de cætero, hic contritionis motus, qui est dolor, & detestatio &c. non fuisset omni tempore ad impetrandam veniam peccatorum necessarius; siquidem venia peccatorum posset impetrari in sacramento sine tali detestatione; ergo &c.

10. Hinc sequitur primo ad attritionem justificantem in sacramentis baptismi, & pœni-

nitentiæ requiri, vt includat voluntatem efficacem obseruandi totam legem, & omnia præcepta obligantia sub mortali. Probatur: nam requiritur propositum efficax non amplius peccandi mortaliter; sed non amplius peccare mortaliter, est obseruare omnia præcepta obligantia sub mortali; ergo attritio necessaria ad iustificationem in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ, includit propositum efficax, & efficacem voluntatem obseruandi omnia præcepta obligantia sub mortali: & quia præceptum diligendi Deum super omnia obligat sub mortali, attritio necessaria in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ includit etiam voluntatem efficacem diligendi Deum super omnia pro circunstantijs, quibus obligat tale præceptum.

11. Sequitur secundo, quod possit dari etiam ex motiuo amoris diuini contritio adeo imperfecta, vt non sufficiat ad hominem iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ. Probatur: nam potest quis ita imperfectè Deum diligere ex hoc motiuo, quia ipse bonus est, vt velit quidem obseruare aliqua præcepta grauiter obligantia, sed non habeat voluntatem efficacem obseruandi omnia: sed talis actus est contritio quædam concepta ex motiuo amoris Dei, sed ita imperfecta, vt non sufficiat ad hominem iustificandum etiam in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ, cum non contineat voluntatem efficacem obseruandi omnia præcepta obligantia sub mortali; ergo.

12. Dicendum tertio: ad attritionem iustificantem in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ requiritur vlterius, vt sit actus honestus, & supernaturalis, adeoque conceptus ex motiuo honesto, & supernaturali. Probatur; nam de facto nullus adultus obtinet veniam, nisi conuertatur ad Deum actu honesto, & supernaturali; sed per attritionem iustificantem in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ obtinemus veniam; ergo &c.

13. Dicendum quarto: omnis actus honestus, & supernaturalis detestatiuus peccati præteriti cum proposito efficaci non amplius peccandi, ex cuiuscumque virtutis motiuo procedat, est attritio sufficiens ad iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ.

14. Probatur: nam inter actus attritionis honestos, & supernaturales, quibus detestamur peccata commissa cum proposito non amplius peccandi, imperfectissimus videtur ille, quo peccata detestamur ex gehennæ, & pœnarum metu, cum procedat ex motiuo timoris, qui est valdè imperfectus: sed hic sufficit ad iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ, vt probatum est concluſ. 1. num. 6. & sequ. ergo à fortiori alij actus attritionis honesti, & supernaturales, quibus peccata detestamur, cum proposito non amplius peccandi ex motiuis nobilioribus, puta ex spe præmiorum, ex motiuo obedientiæ, ac religionis, sufficiunt ad iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ.

15. Posito, quod omnis actus honestus, & supernaturalis detestatiuus peccati commissi cum proposito vniuersali non peccandi de cætero, sufficiat ad iustificandum in sacramento pœnitentiæ, & à fortiori in sacramento baptismi, debet explicari, quid requiratur ad hoc, vt talis actus sit honestus, & supernaturalis?

16. Dicendum igitur quinto: in omni actu honesto includitur aliquis amor primæ regulæ, & vltimi finis, in quantum est bonus in se.

17. Probatur. Ad actum enim honestum requiritur, vt amet motiuum honestum, quia honestum est, vt ex Aristotele docent omnes; sed honestum ex suo conceptu est, quod est conforme primæ regulæ, & vltimo fini; ergo ad actum honestum requiritur, vt amet honestum, quia est conforme primæ regulæ, & vltimo fini; sed non possumus amare obiectum, quia est conforme primæ regulæ, & vltimo fini, nisi amemus ipsam primam regulam, & vltimum finem; ergo non possumus amare obiectum honestum, quia est honestum, nisi amemus primam regulam, & vltimum finem; sed prima regula, & vltimus finis est ipsum summum bonum in se, quod est bonum commune omnium, non autem bonum relatiuè ad nos tantum; ergo non possumus amare honestum, quia est honestum, nisi amemus summum bonũ, & vltimum finem, in quantum est bonum in se, & est bonum commune omnium, ac non solùm est bonum nostrum.

18. Confirmatur. Nam ad actum honestum requiritur, vt sit amor positiuè ordinatus; sed ad amorem positiuè ordinatum requiritur, vt cum amat finem non vltimum, ita amet, vt in eo non sistat, sed illum ordinet ad finem vltimum; ergo ad amorem honestum finis non vltimi requiritur, vt ita illum amet, vt ordinet ad finem vltimum; sed honestas creata consistens in conformitate cum prima regula, & cum vltimo fine, est finis non vltimus; ergo ad actum honestum requiritur, vt cum amamus honestatem creatam, illam ordinemus ad vltimum finem: sed non possumus honestatem creatam ordinare ad vltimum finem, nisi habeamus aliquem amorem vltimi finis; nemo enim ordinat obiectum amatum ad finem non amatum; ergo ad actum honestum requiritur, vt includat aliquem amorem vltimi finis; sed ad amorem honestum vltimi finis requiritur, vt sit actus ordinatus; si enim amor finis non vltimi, ad hoc, vt sit honestus, debet esse ordinatus, à fortiori amor finis vltimi ad hoc, vt sit honestus, debet esse ordinatus; ergo ad amorem honestum requiritur, vt ipsum vltimum finem amet ordinatè; sed

ad

ad amorem ordinatum vltimi finis requiritur, vt non quiescamus in vltimo fine, in quantum est bonus nobis; (nam eo ipso vltimum finem purè ordinaremus ad nos, qui sumus fines non vltimi, & quiesceremus in nobis, quod est contra ordinem amoris) sed vt vltimum finem amemus etiam, quia est ipsum summum bonum commune omnium rerum; ergo ad actum honestum requiritur, vt includat aliquem amorem, quo amemus vltimum finem, non purè, quia est bonum nostrum, sed etiam quia est ipsum summum bonum in se; est ipsum bonum commune omnium rerum, & est ipsa prima regula omnis honestatis.

19. Dicendum sexto: omnes actus honesti mouentur aliquo pacto, licet imperfectè à motiuo charitatis. Probatur. Motiuum enim charitatis est vltimus finis, in quantum est summum bonum in se; sed omnes actus honesti includunt aliquem amorē, quo amant vltimum finem, quia est ipsum summum bonum in se, siue est ipsa prima regula honestatis; ergo &c.

20. Dicendum septimo: actus aliarum virtutum differunt ab actibus proprijs charitatis per hoc, quod actus proprij charitatis mouentur sufficienter, & perfectè ab vltimo fine, in quantum est bonus in se, at actus aliarum virtutum mouentur solum insufficienter, & imperfectè ab vltimo fine, in quantum est bonus in se, itaut moueantur etiam à suo fine proximo creato, sed ita, vt amorem finis proximi creati ordinent ad vltimum finem, in quantum est bonus in se. Probatur, & explicatur. Primo ipsum vltimum finem, ac summum bonum possum amare, vel amore charitatis, vel amore concupiscentiæ. Tunc amo amore charitatis, cum ita vltimum finem, hoc est Deum amo, quia est bonus in se, vt ex hoc præcisè sufficienter mouear ad amandum. Tunc amo amore honesto concupiscentiæ, cum vltimum finem, hoc est Deum amo, quia est bonus mihi, sed non sistendo in hoc, sed amando etiam, quia est bonus in se, licet ex hoc præcisè motiuo, quia Deus est bonus in se, insufficienter mouear ad amandum. Si verò ita Deum amo, quia est bonus mihi, vt in hoc sistam, tunc non amo amore honesto, quia non amo amore ordinato ad vltimum finem simpliciter.

21. Secundo honestatem creatam fortitudinis, temperantiæ &c. possumus amare, vel amore proprio charitatis, vel amore proprio non charitatis, sed virtutum moralium. Tunc amo honestatem creatam fortitudinis amore proprio charitatis, cum ita amo Deū, quia est bonus in se, & quia est prima regula honesti, vt ex hoc præcisè motiuo sufficienter mouear ad amandam honestatem creatam fortitudinis, quam video esse consonam Deo, seu primæ regulæ honesti. E conuerso cum ita amo honestatem creatam fortitudinis, vt ad illam amandam mouear ab eius bonitate creata, quæ consistit in hoc, vt sit conformis primæ regulæ, non tamen sistendo in amore bonitatis creatæ, sed amando etiam primam regulam, quia est bona in se, licet ex hoc non sufficienter mouear ad amandam honestatem fortitudinis, tunc non exerceo proprium actum charitatis, sed fortitudinis. Si autem amarem honestatem creatam fortitudinis, sistendo in ipsa, & non ordinando ad vltimum finem, tunc talis actus non esset honestus, quia non esset ordinatus. Idem proportionaliter dic de actibus temperantiæ, & aliarum virtutum. Breuiter: actus proprij charitatis ita amant vltimum finem, quia est bonus in se, vt ab eius bonitate sufficienter moueantur ad amanda, vel odio habenda cætera obiecta consona, vel dissona vltimo fini. Actus aliarum virtutum ab honestate creata sufficienter mouentur ad amanda, vel odio habenda cætera obiecta consona, vel dissona tali honestati, sed ita, vt non sistant in amore honestatis creatæ, sed illam ordinent ad vltimum finem vt bonum in se, cum aliqua complacentia de bonitate illius, à qua solùm insufficienter mouentur ad amanda, vel odio habenda reliqua obiecta. Debet autem aduerti, quod ipse amor proprius charitatis potest esse vel perfectus, vel imperfectus. Amor charitatis perfectus est, quo ita amamus Deū, quia est bonus in se, vt velimus nos illi dare vt amicos perpetuos in ordine ad communicationem vitæ æternæ, cum voluntate efficaci obseruandi totam legem grauiter obligantem, vt explicatum est quæst. 241. Amor imperfectus charitatis est, quo ita amamus Deum, quia est bonus in se, vt licet velimus facere aliquod opus gratum Deo, puta dare eleemosynam, non moueamur ad volendum obseruare totam legem grauiter obligantem; & hic non sufficit ad iustificandum etiam in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ, vt dictum est supra, num. 11.

22. Dicendum octauo: omnis virtus moralis est aliqua participatio charitatis, & est aliqua charitas incipiens, & imperfecta. Hæc conclusio est communis, & traditur expresè à S. Thoma in 3. dist. 26. art. 2. ad 3. dicente: *Omnes aliæ virtutes participant aliquid à charitate, scilicet desiderium summi boni, propter quod operantur.*

23. Vt probetur conclusio, supponendum est primo ex Aristotele lib. 9. Ethicorum, cap. 5. quod pura beneuolentia, qua complacemus de bonitate, & virtute alterius, est similis amicitiæ, sed non est ipsa amicitia. Ratio est, quia beneuolentia est, per quam quia aliquis apparet bonus, puta fortis, aut iustus, complacemus de ipso, & volumus illi bona, eo pacto, quo quia spectator complacet de certante, incipit esse illi beneuolus, & velle bonum victoriæ; sed non eo ipso, quod aliquis ita complacet de virtute alterius, vt velit illi bonum, est amicus illius, eo pacto, quo non eo ipso, quod complacemus de virtute

tute certantis, & volumus illi bonum victoriæ, sumus amici certanti; ergo beneuolentia licet sit similis amicitiæ, non est ipsa amicitia.

24. Suppono secundo, quod pura beneuolentia licet non sit ipsa amicitia, tamen est principium amicitiæ. Ratio est, quia omnis amicitia inchoatur ab hoc, quod aliquis videns alterum esse bonum, puta fortem, aut iustum, incipit esse illi beneuolus; ergo beneuolentia est principium amicitiæ, & cum perficitur, itaùt euadat mutuò nota, & vterque velit se dare alteri tãquam amicum perpetuum, euadit amicitia. His positis, probatur conclusio. Charitas est perfecta amicitia hominis cum Deo; sed initium omnis amicitiæ est beneuolentia, qua complacemus de bonitate alterius; ergo initium charitatis est complacentia, qua complacemus de summa bonitate Dei; sed omnes virtutes includunt complacentiam imperfectam de summa bonitate Dei, saltem sub conceptu primæ regulæ, & vltimi finis; ergo omnes virtutes licet non sint charitas, sunt quoddam principium charitatis. Sicut igitur spectator videns egregiè pugnantem complacet de illo, & incipit esse beneuolus, sic cum peruenimus ad vsum rationis, cognoscentes pulchritudinem primæ regulæ, & vltimi finis, incipimus de illa complacere, & hæc complacentia est quædam charitas inchoata. Crescente virtute, crescit amor honesti, adeoque complacentia de prima regula, & sic proficimus in charitate; cum verò peruenimus ad perfectè amandam primam regulam, & vltimum finem, ita vt velimus illi nos dare in amicos perpetuos, obseruando totam legem, tunc charitas euadit perfecta. In hoc sensu locutus est Augustinus, dum lib. 1. de natura, & gratia capit. vltimo dixit: *Charitas inchoata, inchoata iustitia est*. Nomine enim charitatis inchoatæ intelligit illam complacentiam de prima regula, ac de summo bono, quæ includitur in omni actu virtutis. Licet autem perfectus amor summi boni sit difficillimus, tamen amor imperfectus summi boni, qualis includi debet in omni actu virtutis, est facillimus. Si enim cum videmus egregiè certantem, statim incipimus esse illi beneuoli, & complacere de virtute illius, quis dubitat, quod cum cognoscimus Deum esse summum bonum commune, & primam regulam honesti, facillimè incipimus esse illi beneuoli, adeoque quod facillimus sit ille actus amoris, quem dicimus includi in quolibet actu honesto?

25. Dicendum nono: in actu honesto supernaturali debet includi aliquis amor vltimi finis, vt possidendi beatitudine supernaturali. Probatur ex dictis quæst. 241. Nam ad actum honestum supernaturalem requiritur, vt amet honestatem supernaturalem; sed honestas supernaturalis est honestas conducens ad finem supernaturalem, hoc est ad Deum possidendum beatitudine supernaturali; ergo ad actum honestum supernaturalem requiritur, vt ametur honestas, prout conducens ad finem supernaturalem, hoc est ad Deum vt possidendum beatitudine supernaturali, adeoque requiritur, vt ametur vltimus finis, tamquam possidendus beatitudine supernaturali.

26. Dicendum decimo: attritio sufficiens ad iustificandum in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ ita procedit ex timore pœnæ, vt includat aliquem amorem virtutis, seu iustitiæ, & ita procedit ex amore proprio, ac concupiscentiæ, vt includat aliquem amorem imperfectum beneuolentiæ erga Deum.

27. Probatur. Nam ex dictis omnis actus honestus debet amare motiuum honestum, quia honestum est; sed attritio iustificans in sacramentis baptismi, & pœnitentiæ debet esse actus honestus; ergo ita debet procedere ex timore pœnæ, vt amet motiuum honestum, quia honestum est; sed amor motiui honesti, quia honestum, est amor virtutis, ac iustitiæ; ergo attritio iustificans in sacramento debet includere aliquem amorem virtutis, ac iustitiæ. Rursus amor amans honestum, quia honestum est, amat honestum, quia est conforme primæ regulæ, & vltimo fini, cum aliqua complacentia de summa bonitate primæ regulæ, & vltimi finis, quæ complacentia spectat ad amorem beneuolentiæ, vt ostẽsum est conclusione 6. 7. & 8. ergo attritio ita procedit ex amore proprio, & concupiscentiæ, vt includat aliquem amorem beneuolentiæ erga Deum, saltem sub conceptu primæ regulæ, & vltimi finis.

28. Ex tradita doctrina potest concludi, qualis sit attritio supernaturalis procedens ex timore pœnæ, & sufficiens ad iustificandum in sacramento. Dicendum, quod est actus, quo concussi salubri timore inferni, dicimus, *quia est honestum honestate conducente ad vltimum finem possidendum beatitudine supernaturali à Deo promissa vitare pœnas inferni, volo vitare pœnas inferni: & quia peccata mortalia merentur pœnas inferni, displicet mihi commisisse peccata mortalia, & volo non ampliùs mortaliter peccare.*

29. Infertur primo, in actu attritionis iustificantis in sacramento includi formaliter, vel præsuppositiuè actus fidei, & spei, desiderium beatitudinis supernaturalis, ac imperfectam dilectionem Dei, timorem Dei, amorem iustitię, odium, ac detestationem peccati præteriti, ac propositum efficax non ampliùs peccandi mortaliter, adeoque obseruandi omnia præcepta grauiter obligantia.

30. Quod attritio supernaturalis includat, vel præsupponat fidem, spem, ac desiderium beatitudinis supernaturalis, probatur. Nam qui ità amat honestatem conducentem ad finem supernaturalem, vt velit ponere media ne-

necessaria ad illum finem, desiderat, & sperat talem finem supernaturalem; neque enim volumus ponere media necessaria ad finem, quem non desideramus, neque speramus; sed per attritionem ità amamus honestatem vitandi pœnas inferni, tamquam conducentem ad finem supernaturalem, vt velimus efficaciter obseruare omnia præcepta grauiter obligantia, ac proindè ponere media necessaria ad consequendum finem supernaturalem; ergo per actum attritionis formaliter, vel præsuppositiuè desideramus, ac speramus finem, scil. beatitudinem supernaturalem; sed non possumus hoc pacto desiderare, ac sperare supernaturalem beatitudinem, nisi per fidem credamus Deum promisisse nobis supernaturalem beatitudinem; ergo ad actum attritionis supponitur fides, qua credimus vera esse, quæ diuinitus reuelata, ac promissa sunt, ac præsertim quod Deus promisit nobis supernaturalem beatitudinem. Rursùs quia per actum attritionis volumus vitare pœnas inferni, cum spe vitandi, attritio includit spem vitandi pœnas inferni, adeoque spem veniæ, siquidem pœnæ inferni vitari nequeunt, nisi obtineatur venia peccatorum mortalium; ergo attritio præsupponit fidem, qua credimus à Deo dari veniã peccatorum, atque impium iustificari per gratiam Christi. Quod attritio includat, vel præsupponat aliquem imperfectum amorem Dei, probatur. Nam ex dictis includit desiderium summi boni, & vltimi finis, cum aliqua complacentia de ipsius bonitate; sed hæc complacentia cum spectet ad amorem benevolentiæ, est quædam dilectio Dei, non perfecta, sed imperfecta; ergo &c.

31. Quod attritio includat timorem Dei, cum aliquo amore iustitiæ, probatur: nam ita timemus pœnas inferni, vt timor vehementissimè impellat ad volendum vitare pœnas inferni; quia tamen illas volumus vitare propter honestatem vitandi, amamus ipsam honestatem vitandi: sed amor honestatis est amor iustitiæ; ergo per attritionem ità timemus pœnas inferni, vt simul amemus iustitiam. Sicut ergo famelicus dum vult comedere, sed ità, vt voluntas comedendi sit honesta, sic à fame impellitur ad volendum comedere, vt voluntas comedendi amet honestatem comedendi; sic timens pœnas inferni, dum ità vult illas vitare, vt voluntas vitandi sit honesta, sic à timore impellitur ad volendum vitare, vt voluntas vitandi amet honestatem vitandi, adeoque amet iustitiam.

32. Demum quod attritio sufficiens ad iustificandum in sacramento includat odium, ac detestationem peccati præteriti, cum proposito efficaci non ampliùs peccandi, probatur: nam eo ipso, quod non includeret hæc, non sufficeret ad iustificandum in sacramento, vt dictum est conclusione 2. Quod autem attritio sufficiens ad iustificandum in sacramento baptismi requirat omnes dictos actus, docet expressè Tridentinum sess. 6. cap. 6. Ex quo arguitur eosdem actus requiri ad attritionem iustificantem in sacramento pœnitentiæ.

33. Infertur secundo, qualis conuersio ad Deum sit attritio. Dicendum, quod quia omnis conuersio ad finem fit per amorem, attritio autem includit solùm amorem imperfectum vltimi finis, ideò est solùm imperfecta conuersio ad Deum vt vltimum finem. Est tamen conuersio sufficienter oppositæ auersioni, qua ab vltimo fine auertimur per peccatum. Sicut enim peccatum mortale est actus, quo ità per amorem conuertimur ad creaturam, vt ex amore creaturæ velimus facere aliquid, quo priuamur Deo vt vltimo fine; sic attritio est actus, quo ità amamus honestatem vitandi infernum, quo priuamur vltimo fine à nobis licet imperfectè dilecto, vt detestemur omnia peccata præterita, per quæ meruimus priuationem vltimi finis, & velimus nunquam ampliùs peccare mortaliter, hoc est nunquam aliquid facere, per quod priuemur vltimo fine.

34. Ad 1. distinguo maiorem: ad Deum non possumus conuerti, nisi ex motiuo charitatis propriè dictæ, ex motiuo autem amoris proprij ordinati ad vltimum finem conuertimur solum ad nos ipsos, nego maiorem: ad Deum non conuertimur, nisi ex motiuo charitatis, vel propriè, vel participatæ ab omnibus virtutibus, ex motiuo autem amoris proprij non ordinati ad vltimum finem conuertimur ad nos ipsos; concedo maiorem; & distinguo minorem: attritio non procedit ex motiuo charitatis propriè dictæ, sed ex motiuo amoris proprij ordinati ad vltimum finem, concedo minorem: attritio non procedit ex motiuo charitatis participatæ, sed ex motiuo amoris proprij non ordinati ad vltimum finem, nego minorem, & consequentiam. Ad Deum vt vltimum finem non possumus conuerti, nisi per aliquem amorem, quo ipsum aliquo pacto amemus propter se, sed non requiritur, vt illum amemus amore charitatis propriè dictæ, sed sufficit, vt amemus amore charitatis participatæ; sed omnes virtutes sunt quædam charitas participata, vt ostensum est; ergo vt conuertamur ad Deum, sufficit, vt illum amemus amore, qui requiritur ad actus omnium virtutum, quæ cum proprium motiuum ordinent ad vltimum finem, habent aliquam complacentiam de bonitate vltimi finis, adeoque illum amant aliquo amore imperfecto, vt explicatum est concl. 7. sed attritio includit hunc amorem vltimi finis; ergo attritio includit amorem sufficientem ad conuersionem. Per amorem proprium non ordinatum ad vltimum finem, adeoque sistentem in nobis ipsis, non conuertimur ad vltimum finem, sed ad nos ipsos: at per amorem proprium non sistentem in nobis ipsis,

sed

sed ordinatum ad vltimum finem, conuertimur ad vltimum finem, ad quem nos ipsos ordinamus; sed attritio, vt dictum est, includit amorem proprium ordinatum ad vltimum finem, ac non sistentem in nobis ipsis; ergo per attritionem conuertimur ad vltimum finem.

35. Ad 2. distinguo maiorem: sicut qui ordinat se ipsum ad Deum, tamquam ad finem, conuertitur ad Deum, sic qui ordinat Deum ad se ipsum, sistendo in se ipso, conuertitur ad se ipsum, concedo maiorem; non sistendo in se ipso, sed se ipsum ordinando ad Deum, tamquam ad finem vltimum, conuertitur ad se ipsum, nego maiorem; & distinguo minorem: per solam contritionem ordinamus nos ipsos ad Deum, tamquam ad finem, per attritionem autem ordinamus Deum ad nos ipsos, sistendo in nobis ipsis, nego minorem; non sistendo in nobis ipsis, sed ordinando nos ipsos ad Deum, tamquam ad finem vltimum, concedo minorem; & nego consequentiam. Per attritionem non sistimus in amore nostri, sed nos ipsos ordinamus ad Deum, tamquam ad finem vltimum cum aliquo imperfecto amore Dei, vt explicatum est conclusione 5. & 7. ideoque per attritionem conuertimur ad Deum, licet imperfectè. E conuerso, quia per contritionem perfectam nos ordinamus ad Deum, cum amore perfecto Dei, perfectè conuertimur ad Deum. Quo pacto autem amor imperfectus Dei inclusus in attritione, & in actibus omnium virtutum, differat ab amore perfecto charitatis, explicatum est conclusione 7.

36. Ad 3. Per attritionem amamus nos ipsos, vt finem *cui* non vltimum, ac non sistendo in nobis ipsis, sed ordinando nos ad Deum, tamquam ad finem *cui* vltimum amatum aliquo amore benevolentiæ saltem imperfecto; ergo non Deum ordinamus ad nos ipsos, sed nos ipsos ordinamus ad Deum, in quo solùm sistimus, tamquam in fine vltimo. Dum opponitur. Si per attritionem amaremus Deum, vt finem *cui* vltimum, iam attritio esset actus amicitiæ, & procederet à motiuo charitatis, distinguo: esset actus amicitiæ imperfectæ, & inchoatæ, & procederet à motiuo charitatis participatæ, quæ includitur in omnibus virtutibus, concedo: esset actus amicitiæ propriæ, & perfectæ, & procederet à motiuo charitatis propriè dictæ, quæ à cæteris virtutibus distinguitur, nego. Omnis amor benevolentiæ est aliquod initium amicitiæ, sed non est ipsa amicitia, vt explicatum est concl. 8. sed attritio, & omnis actus honestus includit aliquem amorem benevolentiæ erga Deum, vt dictum est conclusione 5. ergo attritio, & omnis actus honestus est aliquod initium amicitiæ, sed non est ipsa amicitia, & est aliqua charitas participata, sed non est charitas propriè dicta, ad quam requiritur, vt amet Deum amore perfecto, & vt sufficienter moueatur à motiuo diuinæ bonitatis, vt dictum est conclusione 7.

37. Ad 4. nego minorem, quod nimirum per attritionem nos ipsos magis amemus, quam Deum. Ad probationem, concessa maiori, quod magis amemus finem *cui*, quam *qui*, distinguo minorem; per attritionem amamus nos ipsos vt finem *cui* vltimum, ac sistendo in nobis ipsis, nego minorem; per attritionem amamus nos ipsos vt finem *cui* non vltimum, ac nos ordinando ad Deum, tamquam ad vltimum finem *cui* amatum aliquo amore benevolentiæ imperfectæ, concedo minorem; & nego consequentiam. Si per attritionem amaremus Deum purè vt finem *qui*, nos autem vt finem *cui*, magis amaremus nos ipsos, quam Deum. Verùm per attritionem amamus Deum, non purè vt finē *qui*, sed etiam vt finem *cui*, complacendo de summa eius bonitate per aliquem amorem benevolentiæ, & nos ipsos amamus vt finem *cui* non vltimum, ac non sistendo in nobis ipsis, sed nos ipsos ordinando ad Deum, tamquam ad vltimum finem *cui*: ideò non amamus magis nos ipsos, quam Deum, sed potiùs è conuerso Deum amamus magis, quam nos ipsos; siquidem quod amatur vt finis vltimus, in quo sistimus, magis amatur, quam quod amatur vt finis non vltimus, in quo non sistimus. Adhuc tamen per attritionem non amamus Deum amore perfecto, ad quem requiritur, vt præcisè ex motiuo diuinæ bonitatis moueamur ad amandum, & ad volendum efficaciter obseruare omnia præcepta grauiter obligantia. Addo, quod licet per attritionem non amemus Deum amore perfecto, tamen sumus parati ad amandum amore perfecto. Ratio est, quia per attritionem volumus efficaciter nunquam peccare mortaliter, adeoque volumus obseruare omnia præcepta grauiter obligantia; sed inter alia præcepta grauiter obligantia datur præceptum amandi Deum amore perfecto, & ex toto corde; ergo per attritionem sumus parati ad amandum Deum amore perfecto, & ex toto corde, in casu, pro quo præceptum dilectionis grauiter obliget. Præceptum siquidem dilectionis, cum sit affirmatiuum, non obligat pro semper, sed solùm pro debitis circumstantijs.

QVAESTIO CCXLIV.

Vtrum per attritionem magis odio habeamus pœnam, quam culpam?

1. VIdetur, quod non: primo quia attritio sufficiens ad iustificandum in sacramento non debet esse odium peccati inordinatum; sed odium, quo pœna magis odio habetur, quam culpa, est inordinatum; ergo &c.

2. Secundò attritio non debet esse actus,

quo simus dispositi, ac parati ad peccandum, vt effugiamus malum pœnæ; sed si per attritionem odio haberemus pœnam magis, quam culpam, essemus parati peccare ad fugiendum malum pœnę; ergo &c. Probatur minor. Qui magis odit vnum malum, quam aliud, est dispositus, ac paratus ad eligendum, vel patiendum malum minus odio habitum, vt effugiat malum magis odio habitum; ex. gr. qui magis odit mortem, quam abscissionem brachij, dispositus est, & paratus ad abscindendum brachium, vt euadat mortem; ergo si per attritionem magis odio habemus pœnã, quam peccatum, parati sumus ad peccandum, vt effugiamus pœnam. Confirmatur: nam qui vult non furari ad vitandum suspendium, est paratus furari, si furtum proponatur tamquam vtile, aut necessarium ad vitandum suspendium; ergo qui vult non peccare ad vitandam pœnam, paratus est peccare, si peccatum proponatur vt vtile, vel necessarium ad vitandam pœnam.

3. Respondeo, quod cum explicauerimus, qualem conuersionem ad Deum, & qualem amorem Dei includat attritio, supereſt, vt explicemus, qualem auersionem à peccato, & quale odium peccati includat eadem attritio sufficiens ad iustificandum in sacramento pœnitentiæ, & baptismi. Dicendum igitur primò: per attritionem iustificantem in sacramento odio habemus efficaciter tum pœnam inferni, tum peccatum mortale. Probatur: nam attritio iustificans in sacramẽto est actus, quo dicimus: *Quia honestum est vitare pœnas inferni, peccata autem mortalia merentur infernum, displicet mihi peccasse mortaliter, & nolo vnquam amplius mortaliter peccare*; sed qui hoc dicit, efficaciter odit tum infernum, tum peccatum mortale; siquidem voluntas efficax non amplius peccandi mortaliter, est odium efficacissimum peccati mortalis; ergo per attritionem efficaciter odio habemus, tum pœnas inferni, tum peccatum mortale.

4. Dicendum secundò: attritio iustificans in sacramento excludit non solùm voluntatem absolutam, sed etiam conditionatam peccandi mortaliter, si peccatum mortale non puniretur pœna æterna, vel in casu, quo peccatum mortale proponatur vt vtile ad vitandam pœnam æternam. Probatur: nam per attritionem ex motiuo vitandi infernum efficaciter volumus nunquam committere peccatum, quod mereatur infernum; sed hæc ipsa voluntas conditionata peccandi mortaliter in casu, in quo peccatum non puniretur pœna æterna, vel in quo peccatum proponeretur vt vtile ad vitandam pœnam æternam, est peccatum merens pœnam æternam; ergo qui habet actum attritionis, habet actum excludentem etiam hanc conditionatam voluntatem, adeoque attritio est incompossibilis etiam cũ hac conditionata voluntate.

5. Dicendum tertiò: licet per attritionem efficaciter odio habeamus tum culpam, tum pœnam, tamen magis odio habemus pœnam inferni, quàm culpam. Probatur: nam propter quod vnumquodque tale, tamquam propter motiuum adæquatum, & illud magis; sed per actum attritionis possumus odisse culpam propter pœnam inferni, tamquam propter motiuum adæquatum; ergo actus attritionis, saltem cum procedit ex odio inferni, tamquam ex motiuo adæquato, magis odio habemus pœnam, quam culpam. Potest tamen contingere, vt faciamus actum attritionis, quo odio habeamus culpam, tum propter malitiam, & turpitudinem ipsius culpæ, tum propter pœnam, quam meretur, & in tali casu non infertur, quod magis odio habeamus pœnam, quàm culpam, quia ex dictis alibi principium illud, *propter quod vnumquodque tale &c.* solùm verificatur, cum *propter quod vnumquodque tale, est motiuum adæquatum*.

6. Ad 1. concessa maiori, distinguo minorem: odium, quo pœnam, quæ nullo pacto includit culpam, odio habemus magis, quam culpam, est inordinatum, transeat minor; odium, quo pœnam, quæ aliquo pacto includat culpam, odio habemus magis, quam culpam, est inordinatum, nego minorem; & nego consequentiam. Omnis pœna nullo pacto includens culpam, est minus malum, quam culpa mortalis; sed odium magis odio habens malum minus, quam malum maius videtur esse inordinatum; ergo admitti potest, quod odium odio habens pœnam, quæ nullo pacto includat culpam, magis, quam ipsam culpam, est inordinatum. At pœna includens saltem connexiuè culpam potest esse maius malum, quam culpa, adeoque potest ordinatè odio haberi magis, quam culpa; sed pœna inferni saltem connexiuè includit grauissima peccata blasphemiæ, & odij Dei, plura, & plura in infinitum, vt dictum est tom. 2. qu. 34. ergo ordinatè potest, ac debet odio haberi magis, quam omnia peccata huius vitæ. Confirmatur: nam id, quod Deus proponit vt maximum malum, ex cuius odio debeamus vitare cætera mala, etiam peccata huius vitæ, potest ordinatè odio haberi magis, quam peccata huius vitæ; sed pœna inferni proponitur nobis à Deo, vt maximum malorum &c. ergo &c.

7. Sed potest vrgeri. Est inordinatum odium, quo pœna, in quantum præscindit à culpa, odio habetur magis, quam culpa; sed per attritionem solemus odio habere pœnas inferni, nihil cogitando de hoc, quod includant culpam, adeoque in quantum præscindunt à culpa; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: est inordinatum odium, quo pœnam, in quantum præscindit à culpa, & ab omni prædicato, quod re ipsa conuenit pœnæ ratione culpæ, odio habemus magis, quam culpam, transeat maior: est inordinatum odium, quo pœna, in quantum præscindit à culpa, sub ratione culpæ, sed non præscindit ab aliquo præ-

prædicato re ipsa includente culpam, odio habemus magis, quam culpam, nego maiorem; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Infernus etiam cum non cogitamus de hoc, quod includat culpam, adhuc proponitur nobis, tamquam aliquod malum summè vitandum, & includens omnia mala; sed infernus habet prædicatum mali summè vitandi, & includentis omnia mala, in quantum includit culpam; ergo odio habemus infernum, prout includit aliquod prædicatum, quod re ipsa conuenit illi ratione culpæ, adeoque possumus odisse ordinatè infernum magis, quam omnia peccata huius vitæ. Addo posse etiam negari odium, quo maius malum minus odio habetur, quam minus malum, esse inordinatum. Sed quia argumentum potest solui, hoc transmittendo, ideo transmisi.

8. Ad 2. concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem distinguo antecedens: qui odit vnum malum magis, quam aliud, est dispositus, & paratus ad eligendum malum, quod minus odit, vt effugiat malum, quod magis odit, si videat malum, quod minus odit, esse ex sua ratione ineligibile pro omni casu, nego antecedens: si id non videat, transeat antecedens; & nego consequentiam. Cum odio habemus duo mala, alterum magis, alterum minus, sed ità, vt videamus vtrumque esse ex sua ratione ineligibile pro omni casu, non sumus parati ad eligendum malum minus, vt vitemus maius: ex.gr. cum odio habemus magis peccatum maius, quam minus, non sumus parati ad committendum peccatum minus ad vitandum maius, quia videmus peccatum minus eo ipso, quod sit peccatum, esse ineligibile pro omni casu: sed cum per attritionem magis odio habemus infernum, quam culpas huius vitę, videmus tum peccatum, tum infernum esse mala ineligibilia pro omni casu; ergo &c. Hinc patet disparitas ad paritatem de abscissione brachij. Qui enim magis odit mortem, quam abscissionem brachij, videt abscissionem brachij esse eligibilem pro casu possibili, pro quo sit necessaria ad vitandam mortem.

9. Ad confirmationem: qui vitat furtum, vt effugiat suspendium, potest habere voluntatem conditionatam furandi, pro casu, in quo furtum esset necessarium ad vitandum suspendium, quia ex hac voluntate conditionata non timet suspendium. At qui ex metu inferni vult non facere quidquam, quod mereatur infernum, non potest habere voluntatem conditionatam peccandi mortaliter pro casu, pro quo peccatum mortale proponeretur, vt vtile ad vitandum infernum, quia videt, quod per hanc ipsam voluntatem meretur infernum.

De confessione.

QVAESTIO CCXLV.

Vtrum confessio sacramentalis omnium peccatorum mortalium commissorum post baptismum fuerit à Christo præcepta.

1. VIdetur non fuisse præcepta à Christo, ac proindè non esse iuris diuini, sed præcepta fuisse solum ab ecclesia, ac esse solum iuris humani. Primo enim, vt obijcit Caluinus lib. 3. Institut. cap. 4. §. 5. licet vetustissimus fuerit confessionis vsus, tamen potest euinci confessionem fuisse liberam, ac nullam de ea latam fuisse legem, aut Constitutionem ante Innocentium tertium, qui primus illam præcepit in Concilio Lateranensi, vt habetur cap. *Omnis vtriusque sexus*.

2. Secundo vt eodem loco Caluinus obijcit, luculenta testimonia extant, tum in historijs, tum apud antiquos scriptores, quæ docent hanc fuisse politicam disciplinam ab episcopis institutam, non legem à Christo, & Apostolis latam. Inter cæteros Sozomenus refert Nectarium Episcopum Constantinopolitanum occasione cuiusdem scandali confessionem abrogasse.

3. Tertio Chrysostomus, qui Nectario successit, Homil. 2. in Psalmum 10. dicit: *Peccata tua dicito, vt deleas illa. Si confunderis alicui dicere, quæ peccasti, dicito quotidie in anima tua; non dico, vt confitearis conseruo tuo, qui exprobret; dicito Deo, qui curet ea*: ergo significat abrogatum fuisse confessionis sacramentalis præceptum. Adducit Caluinus cap. citato sect. 8. alia similia loca Chrysostomi ex Homil. 5. de incomprehensibili natura Dei, ex Homil. 4. de Lazaro: quibus Melancton in Confess. Augustana addit similem locum ex homil. 31. in cap. 2. epist. ad Hebræos.

4. Quarto vt idem obijcit sect. 17. & 18. enumeratio peccatorum secundum speciem, & numerum, est impossibilis; ergo neque à Christo est imperata, nec ab ecclesia potuit iure præcipi.

5. Quinto, vt idem obijcit, non alia nunc est peccatorum remissio, quam semper fuerit; sed ante Christum fuit peccatorum remissio absque confessione auriculari facta sacerdoti, & qui ab ipso Christo remissionem peccatorum obtinuerunt, non leguntur in aurem sacrificuli cuiusdam confessi; ac multis postea sæculis inaudita fuit hæc confessio; ergo.

6. Sexto, vt idem obijcit, *Verbum Dei apertum est, quod in æternum manet* Ezech. 33. *Quotiescumque ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. Huic verbo, qui aliquid audet addere, non peccata ligat, sed misericordiam Dei*.

7. Septimo vt obijcit Kemnitius in 2. parte exam. pag. 986. Io. 20. Christus Apostolis

dixit, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; sed Christus ad generalem confessionem, vel ore, vel signis expressam, absolutionem impertiebatur, neque singulorum peccatorum enumerationem exigebat, vt patet Lucæ 7. de Peccatrice, & de Paralitico Matth.9. ergo neque debent ministri à pœnitentibus exigere singulorum peccatorum enumerationem.

8. Octauo, vt idem obiicit pag. 1007. & sequentibus, confessio publica abrogata fuit, & mutata in priuatam ab Episcopis tempore Decij Imperatoris, & postea; confessio autem priuata abrogata fuit tempore Nectarij, vt dictum est num. 2. ergo neque confessio publica, neque priuata erant iuris diuini.

9. Nono præter Chrysostomum, Cassianus collat.20.cap.8. Origenes homil.9. in Leuit. Augustl. lib. 10. Confess. cap. 3. & Ambros. lib. 10. in Luc. cap. 96. satis clarè insinuant, confessionem sacramentalem non esse iuris diuini: ergo.

10. Decimo Kemnitius pag. 1024. affert sex causas, propter quas Lutherani reiecerunt confessionem, in qua enumerari debeant omnia peccata. Prima est, quia est carnificina conscientiarum. Secunda, quia nullam in verbo Dei promissionem habet. Tertia, quia euangelium transformat in legem, dum docet, remissionem pendere ab enumeratione peccatorum. Quarta, quia gratuitæ remissioni substituit meritum enumerationis, & satisfactionis. Quinta, quia conscientiam adducit in dubitationem, & desperationem. Sexta, quia exigit rem impossibilem. Constat enim nos plura peccata nec intelligere, nec meminisse.

11. Respondeo circa confessionem sacramentalem, eiusque præceptum, plures fuisse errores, veterum, & recentiorum hæreticorum. Primus est Montanistarum, Nouatianorum, & fortasse quorundam aliorum, qui cum negarent dari in ecclesia potestatem absoluendi à peccatis, consequenter negarunt dari obligationem peccata ministris ecclesiæ confitendi.

12 Secundus est Audianorum, qui vt refert Theodoretus lib. 4. Hæreticarum fabularum, circa tempora Valentiniani senioris, confessionem quidem peccatorum iubebant, & ab ijs absoluebant, sed nullam iniungebant pœnitentiam, ac mulctam, ideoque pœnitentes existimantes confessionem peccatorum à se exigi per iocum, solum leuia quædam peccata fatebantur, vt nunc Lutherani faciunt. Messaliani quoque, teste Damasceno, lib. de centum hæresibus, à peccatis absoluebant, nulla iniuncta pœnitentia.

13. Tertius est Ioannis Vuicleffi, qui vt refert Thomas Vualdensis tom. 2. de sacram. cap.135. docuit confessionem sacramentalem non fundari in Scripturis, ac sola institutione Papali fuisse introductam,

14. Quartus error est Petri de Osma, qui circa annum Christi 1371. temporibus Sixti IV. docuit confessionem peccatorum in specie non esse de iure diuino, sed ex aliquo statuto ecclesiastico fuisse introductam. Hunc errorem secuti deindè sunt Erasmus Rotoredamus in Annotationibus in epist. Hieronymi ad Oceanum de obitu Fabiolæ, & ad cap.19. Actorum, & in methodo theologiæ, & Beatus Rhenanus in annotationibus ad librum Tertulliani de pœnitentia, qui docuerunt, confessionem secretam singulorum peccatorum non solum non fuisse iure diuino præceptam, sed neque fuisse in vsu antiquæ ecclesiæ.

15. Affinis est error Lutheranorum, Caluinistarum, & aliorum recentiorum hæreticorum, qui licet varia sentiant de confessione, docent vnanimiter, non esse necessarium, ac proinde nec iure diuino præceptum omnia peccata sacerdotibus confiteri, ac confessionem integram peccatorum, qualis in ecclesia catholica solet exigi, non esse diuinitus institutam. Varios errores Lutheri, Oecolampadij, Melanctonis, Caluini, Kemnitij, ac Brentij, recensel Bellarm. lib.3. de pœnitentia, cap.1.

16. Contra omnes istos errores Concilium Tridentinum sess.14. cap. 5. & can.6.7. & 8. definit, confessionem omnium peccatorum mortalium iure diuino necessariam, ac præceptam esse ijs, qui post baptismum in peccata mortalia labuntur, & anathema dicit ijs, qui contrarium asserere fuerint ausi.

17. Probatur primo hæc catholica sententia ex Scriptura. Nam vt colligitur ex Euangelio, Christus sacerdotes constituit iudices, vt pro potestate clauium pronuncient sententiam, qua peccata remittant, vel retineant; sed nullum iudicium potest rectè exerceri, causa non cognita: ergo fideles, vt obtineant remissionem peccatorum, debent illa singillatim confiteri, & detegere, ac exponere; & quia non possunt saluari, nisi obtineant remissionem peccatorum mortalium, obligantur præcepto ad singula peccata mortalia singillatim sacerdotibus in confessione exponenda, vt ab ijs absoluantur.

18. Respondent communiter sectarij, ex Euangelio non colligi sacerdotes constitui iudices, qui habeant potestatem absoluendi, ac peccata remittendi, sed solùm colligi illos constitui præcones, qui annuncient pœnitentibus indulgentiam, qua illis peccata remittuntur à Deo. Ideo probandum est ex Euangelio, sacerdotes constitui iudices, qui à peccatis absoluant. Probatur id primo ex verbis Christi, quibus Matth.16.dixit Petro: *Tibi dabo claues regni Cælorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in Cælis*; sed qui accipit claues, non accipit solùm potestatem declarandi ostium esse apertum, sed accipit potestatem aperiendi, vel claudendi: ergo Petrus iuxta promissionem Christi, accepit potestatem aperiendi,

vel

vel claudendi Cælum; sed Cælum, quod peccatoribus est clausum, aperitur per remissionem, & absolutionem peccatorum mortalium: ideoque Christus postquam dixit Petro, *Tibi dabo claues Regni Cælorum*, subiunxit, *& quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cælis*: ergo Petrus accepit à Christo potestatem absoluendi à peccatis mortalibus; sed vt tum Catholici, tum Hæretici fatentur, Petrus accepit claues, non solùm vt eis ipse vteretur, sed vt etiam vsum illarum alijs communicaret; ideoque sacerdotibus in ordinatione communicatur potestas clauium, seu remittendi, vel retinendi peccata, & sic Cælum aperiendi, vel claudendi: ergo. Sicut igitur nemo potest domum ingredi, nisi qui clauem habet, aperuerit, sic qui mortaliter peccauit post baptismum, non potest Cælum ingredi, nisi sacerdos, qui habet potestatem clauium, remittendo peccata, Cælum illi aperuerit. Ideo Augustinus Homil. 49. dicit: *Nemo sibi dicat: Occultè ago, apud Deum ago. Ergo sine causa dictum est. Quæ solueritis in terra, soluta erunt in Cælo; ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei. Frustramus Euangelium; frustramus verbum Christi.*

19. Probatur secundò ex verbis Christi, quibus Petro, & Ministris ecclesiæ promisit potestatem ligandi, ac soluendi Matth. 16. dicens Petro, *quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cælo, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in Cælo*, Et Matth. 18. dixit Ministris Ecclesiæ: *Quodcumque alligueritis super terram, erunt ligata & in Cælo; & quodcumque solueritis super terram, erunt soluta & in Cælo*; sed ligare, & soluere non est solum declarare ligatum, aut solutum, sed est vincula injcere, aut demere; ergo. Confirmatur: nam licèt priuati lites, quas habent cum alijs priuatis, possint priuatim componere, absque eo, quod recurrant ad iudices publicos à Principe constitutos, tamen lites, quas habent cum Principe, non possunt componere, absque eo, quod recurrant ad iudices constitutos à Principe ad tales lites componendas; sed sacerdotes constituti sunt à Deo iudices ad soluendum, vel ligandum à peccatis, quibus homines rei sunt apud ipsum Deum; ergo homines non possunt absolui à peccatis, nisi recurrant ad sacerdotes, qui cognitis peccatis, proferant sententiam, qua iudicent illa esse remittenda, vel retinenda.

20. Probatur tertiò ex verbis, quibus Christus Ioan. 20. re ipsa dedit Apostolis potestatem, quam antea promiserat, dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*; sed peccata retinere est illa non remittere: ergo sacerdotes habent potestatem peccata remittendi, vel non remittendi; & si sacerdotes non remittant, sed retineant, Deus peccata non remittit, sed retinet, & ratam habet sententiam sacerdotis, ac sacerdos non solum declarat peccata fuisse remissa, sed illa remittit. Ideo ad hoc significandum, non dicit, *quorum remiseritis peccata, sunt remissa, sed quorum remiseritis, remittuntur.*

21. Probatur quartò ex Patribus. Primo Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio dicit: *Corporis lepram purgare, seu verius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudæorum sacerdotibus solis licebat. At verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, verum animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare potiùs concessum est.* Addit plura alia in eandem sententiam.

22. Hieronymus in Epist. ad Heliodorum de ministris Ecclesiæ dicit, *quod claues regni Cælorum habentes quodammodo ante diem iudicij iudicant.* Consonat Augustinus, dum lib. 20. de Ciuit. Dei, cap. 9. explicans illud Apocal. 9. *Et vidi sedes: & sedentes super eas, & iudicium datum est*, dicit. *Iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam id, quod dictum est: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt in Cælo.* Innocentius I. Epist. ad Decentium, cap. 7. dicit: *De pondere æstimando delictorum sacerdotis est iudicare.* S. Gregorius Homil. 26. in Euangel. in illa verba: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, dicit: *Principatum supernæ iudicij sortiuntur, vt vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent*; ergo Patre docent, Christum dando sacerdotibus claues regni Cælorum, & potestatem soluendi, & ligandi, peccata remittendi, vel retinendi, dedisse illis potestatem iudiciariam, ac proindè obligasse fideles ad deferendas per confessionem sacerdotibus causas peccatorum, vt illis cognitis, per sententiam peccata remittant, vel retineant, absoluant, vel non absoluendo, ligatos relinquant.

23. Probatur quintò ex quibusdam figuris veteris testamenti, quibus Patres docent confessionem sacramentalem fuisse figuratam. Prima figura habetur Gen. 3. & 4. vbi Deus ab Adamo, & Heua, ac deinde à Cain exigit confessionem peccati commissi. Tertullianus lib. 7. aduersus Marcionem, Ambrosius lib. de Paradiso cap. 14. & lib. 7. de Cain, & Abel, cap. 3. S. Gregorius lib. 22. moralium, cap. 13. & Chrysostomus Homil. 18. in Genes. dicunt, Deum ab illis confessionem extorquere voluisse, vt confessione delerent peccatum, quod commiserant.

24. Secunda figura habetur Leuit. 13. & 14. vbi iubebantur leprosi se sacerdotibus sistere, & prodere. Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, & Hieron. in cap. 16. Matth. docent hanc figuram fuisse confessionis sacramentalis sacerdotibus faciendæ, ac Hieronymus colligit sacerdotes debere cognoscere varietatem peccatorum.

25. Tertia figura habetur Num. 5. & Leuit. 5. vbi Deus præcepit confessionem peccati ad obtinendam eius expiationem legalem, & iubet adiungi oblationem sacrificij

ficij loco cuiusdam satisfactionis. Talis autem confessio non debuit esse solùm peccati in genere, vt docet Kemnitius in 2. parte exam. pag. 984. sed eius peccati in specie, cuius expiatio quærebatur, vt patet ex Num. 5. vbi dicitur: *Vir, siue mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum.* Confirmatur ex testimonijs Rabinorum, & ex consuetudine Iudæorum. Nam Petrus Galatinus lib. 10. cap. 3. multis testimonijs Rabinorum probat oportuisse confessione detegere peccatum in specie, & cum suis circumstantijs. Thomas Vvaldensis tom. 2. de sacramen. cap. 137. testatur se in Austria ab ipsis Rabinis cognouisse hanc eorum consuetudinem: et S. Antoninus 3. parte, tit. 14. cap. 6. §. 1. dicit solere Iudæos doctiores, ante mortem confiteri omnia peccata sua alicui Leuitæ. Videtur autem Ecclesiasticum cap. 4. ad hanc confessionem exhortari, dum dicit: *Non confunderis confiteri peccata tua.*

26. Quarta figura habetur Matth. 3. & Marci 1. vbi narratur multos accurrisse ad baptismum Ioannis, confitentes peccata sua. Sicut autem baptismus Ioannis fuit figura baptismi Christi, sic confessio, quæ fiebat, fuit figura confessionis sacramentalis institutæ à Christo.

27. Quinta figura habetur Ioannis 11. in historia Lazari. Patres enim, nimirum Irenæus lib. 5. cap. 93. Ambrosius lib. 2. de Pœnit. cap. 7. Augustinus tractatu 49. in Ioannem, in Psalm. 101. Concione 2. serm. 8. & 44. de verbis Domini, & Homil. 27. in lib. 50. Homil. & Gregor. Homil. 26. in Euangel. & lib. 22. moral. cap. 13. docent, per hoc, quod Christus iusserit Lazarum prodire ex sepulchro, & ab Apostolis solui, significari peccatores diuina voce excitatos, foras prodire per confessionem, & à sacerdotibus per absolutionem à peccatorum vinculis liberari.

28. Probatur quartò ex quibusdam locis noui Testamenti, quibus ostenditur ab initio Ecclesiæ confessionem sacramentalem fuisse in vsu, ac proinde ex institutione, & præcepto Christi. Primus locus est Matth. 19. vbi habetur: *Multi credentium veniebant, confitentes, & annunciantes actus suos*; sed nomine credentium intelliguntur fideles iam baptizati: ergo.

29. Secundus locus est Corinth. 5. vbi Apostolus dicit: *Dedit nobis potestatem reconciliationis, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur*: sed potestas nomine Christi reconciliandi homines Deo includit potestatem iudicialem clauium, & consequenter obligationem fidelium ad subijcienda peccata clauibus per confessionem: ergo.

30. Tertius locus est Iacobi 5. vbi dicitur: *Confitemini alterutrum peccata vestra*: sed immediatè ante Iacobus agens de sacramento extremæ vnctionis, dixerat: *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*: ergo, vt explicant communiter Catholici, ne quis putaret per sacramentum extremæ vnctionis, non solum per se remitti reliquias peccatorum, sed etiam peccata lethalia, quorum conscientiam habemus, subdit: *confitemini alterutrum peccata vestra*, quia ad eorum remissionem requiritur confessio sacramentalis. Porro vt rectè explicant Beda in Commentario huius loci, & Hugo de S. Victore lib. 2. de sacramentis parte 14. cap. 1. particulæ *alterutrum, & inuicem* intelligendæ sunt, prout exigit consequentia verborum. Dum ergo dicitur *Confitemini alterutrum*, significatur, confitemini homines hominibus, qui absolutione indigetis, illis, qui potestatem habent absoluendi. Ideo Origenes Homil. 2. in Leuiticum, Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, August. Homil. 12. in lib. 50. Homiliarum, & Bernardus in lib. Meditationum, cap. 9. accipere videntur hunc locum de confessione, quæ fit sacerdoti.

31. Quartus locus est 1. Io. 1. vbi dicitur: *si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate*; sed verba illa, *remittat peccata nostra*, intelliguntur de remissione omnium peccatorum: ergo etiam verba præcedentia, *si confiteamur peccata nostra*, intelligenda sunt de confessione omnium peccatorum in specie.

32. Probatur sexto ex Concilijs, tum Orientalibus Græcorum, tum Occidentalibus Latinorum, quæ continent antiquam consuetudinem, & sæpe etiam indicant obligationem confitendi peccata sacerdotibus. Primo ex orientalibus Laodicænum celebratum ante annos circiter 1200. can. 2. dicit: *His, qui diuersorum peccatorum lepras incurrunt, & instant orationi, confessioni, & pœnitentiæ, pro qualitate peccati tempus pœnitentiæ tribuendum est*; sed non possent ministri Ecclesiæ præscribere tempus pœnitentiæ pro qualitate peccati, nisi pœnitentes illa confiterentur in specie ipsis ministris ecclesiæ: ergo.

33. Secundo in synodo quinisexta, seu Trullana celebrata à Græcis circa annum 600. can. 102. dicitur: *Oportet autem eos, qui soluendi, & ligandi potestatem à Deo accepere, peccati qualitatem considerare, & eius, qui peccauit ad eam conuersationem, promptum studium, & sic morbo conuenientem afferre medicinam*: ergo supponit fideles confiteri in specie peccata ijs, qui soluendi, ac ligandi potestatem à Deo accepere, vt peccatorum qualitatem considerare possint. Græci etiam admittunt confessionem peccatorum in specie: ideoque in Concilio Florentino nulla de hoc puncto fuit controuersia, & Nicolaus Cabasylas in explicatione Lithurgiæ, cap. 29. & Anastasius Nicænus in quæstionibus super Scripturam, qu. 6. auctores Græci, aperte docent confessionem sacramentalem; ac Hieremias Patriarcha Constanti-

stantinopolitanus in censura confessionis Augustanæ, cap. 11. reprehendit Lutheranos, quia dicunt non esse necesse omnia peccata per singulas species in confessione enumerari.

34. Tertio ex Concilijs occidentalibus Latinorum in Concilio Carthagin. 3. can. 31. dicitur: *vt pœnitentibus secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio, pœnitentiæ tempora decernantur.* Idem Canon inuenitur repositus in Concilio Africano, can. 10. In Concilio Cabilonensi 1. ante annos plusquam 1000. celebrato, can. 8. dicitur: *vt pœnitentibus à sacerdotibus, facta confessione, indicatur pœnitentia, vniuersitas sacerdotum nosci tur conuenire.* In Concilio Cabilinensi 2. celebrato ante annum 800. can. 32. habetur: *sed & hoc emendatione indigere perspeximus, quod quidam, dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plenè id faciunt.* In Concilio Turonico 3. circa idem tempus celebrato, cap. 22. habetur: *episcopis, & presbyteris diligenti cautela pertractandum est, qualiter hominibus sibi sua delicta confitentibus, tempus abstinendi adscribant.* Similia habentur in Concilio Rhemensi, can. 12. & 16. & in Parisiensi, cap. 32. 36. quæ omnia Concilia celebrata sunt in Gallia. Eadem consuetudo colligitur ex Concilijs Moguntino, & Vvormatiensi celebratis in Germania. Nam in Concilio Moguntino sub Rabano, cap. 26. dicitur: *Ab infirmis in mortis articulo positis, per presbyteros pura inquirenda est confessio.* In Vvormatiensi celebrato anno 868. cap. 25. habetur: *pœnitentibus secundum differentiam peccatorum sacerdotis arbitrio pœnitentiæ decernantur. Debet itaque sacerdos in pœnitentia danda singulorum causas singillatim considerare, originem quoque, modumque culparum.* Constat ex his antiquissima consuetudo in tota ecclesia confitendi sacerdotibus peccata, explicando species; sed inuerisimile est consuetudinem tam arduam fuisse inducam, nisi præcepta fuisset iure diuino, præsertim cum non inueniatur origo præcepti humani: ergo. Constat rursus doctrinam circa confessionem sacramentalem traditam à Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. cap. 21. Constantiensi, sess. 8. à Florentino in instructione Armenorum, & à Tridentino, sess. 14. non esse nouam, sed congruere doctrinæ, quam secuta est ecclesia catholica annis 1600.

35. Probatur septimo ex Patribus omnium sæculorum ab initio ecclesiæ. Irenæus Apostolorum discipulus, qui floruit circa annum Christi 160. lib. 1. cap. 9. de quibusdam fœminis, quas Marcus hæreticus circumuenerat, dicit: *Hæ sæpissimè conuersæ ad ecclesiam Dei, confessæ sunt*: ac de quadam ex ijs dicit: *cum magno labore eam fratres conuertissent, omne tempus in exomologesi consummauit, plangens*: & lib. 23. cap. 4. dicit. *Cerdon sæpè in ecclesiam veniens, & exomologesim faciens, sic consummauit, modo latenter docens, modo verò exomologesim faciens.*

36. Tertullianus, qui floruit circa annum 200. lib. de pœnitent. agens de ijs, qui ex quodam pudore à confessione abhorrebant, dicit: *Plerosque hoc opus, vt publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores, quam salutis*: & infra de ijsdem per ironiam dicit: *Grande plane emolumentum verecundia occultati delicti pollicetur; videlicet si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde & Deum cælabimus*: & circa finem libri: *Si de exomologi retractas, gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguit.*

37. Origenes, qui floruit circa annum Christi 224. homil. 2. in Leuiticum dicit. *Est adhuc septima, & dura per pœnitentiam remissio peccatorum, cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum. In quo impletur & illud, quod Apostolus dicit: si quis infirmatur, vocet presbyteros*, & homil. 3. *Si ergo in vita præueniamus eum, & ipsi nostri accusatores simus, nequitiam diaboli inimici nostri, & accusatoris effugimus. Sic enim & alibi propheta dicit: dic tu iniquitates tuas prior, vt iustificaris.* Idem dicit Homil. 2. in psalm. 37.

38. Cyprianus, qui floruit circa annum 226. serm. 5. de lapsis dicit: *Denique quanto & fide maiore, & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore obstricti, quia tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, exomologesim faciunt.* Idem docet lib. 3. epist. 16.

Lactantius, qui floruit circa annum Christi 285. lib. 4. diuinarum instit. cap. 17. docens circumcisionem fuisse figuram pœnitentiæ, dicit. *Pœnitentiam nobis in circumcisione proposuit, vt si cor mundauerimus, id est peccata nostra confessi, satis Deo fecerimus, veniam consequamur, quæ contumacibus, & admissa cælantibus denegatur ab eo, qui non faciem, sicut homo. sed intima, & arcana pectoris intuetur.*

39. Athanasius, qui floruit circa annum 330. serm. super illa verba, *Profecti in pagum, qui ex aduerso est, inuenietis pullum alligatum* dicit. *Nos ipsos examinemus, num soluta sint nostra vincula. Verum si non soluta sint vincula, tradas te ipsum discipulis Iesu. Adsunt enim, qui te soluant, per potestatem, quam à Domino acceperunt. Quæcumque enim ligaueritis, et si quibus remiseritis peccata, remittuntur eis.*

40. Hilarius, qui floruit circa annum Domini 340. can. 8. in Matth. dicit: *Inamobile seueritatis apostolicæ iudicium præmisit, vt quos in terris ligauerint, id est peccatorum nodis vinctos reliquerint, & quos soluerint, confessione videlicet veniam receperint salutem, hi apostolicæ conditione sententiæ in cælis quoque aut soluti sint, aut ligati.*

41. Basilius, qui floruit circa annum 360. in regulis breuioribus, regula 228. dicit: *Necessario ijs peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio regni cælestis.*

42. Ambrosius, qui floruit circa annum 364. lib. 2. de pœnit. cap. 6. dicit: *Si vis iustificari, fatere delictum tuum. Soluit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum.* Ipsum etiam Ambrosium confessiones audire solitum, &

qui-

quidem priuatim, narrat Paulinus in eius vita, dicens. *Quotiescumque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam, lapsus suos confessus fuisset, ita flebat, vt illum flere compelleret.*

43. Gregorius Nyssenus, qui floruit circa annum Domini 367. oratione in mulierem peccatricem, dicit: *Audacter ostende sacerdoti quæ recondita animi arcana, tamquam vulnera medico retege. Ipse & honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit.*

44. Pacianus, qui floruit circa idem tempus in paræneſi ad pœnitentiam, inter alia dicit. *Quid facies tu, qui decipis sacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum scientem probandi difficultate confundis?*

45. Chrysostomus, qui floruit circa annum 400. Homil. 30. in Gen. dicit: *Quia in magnam hanc hebdomadam peruenimus Dei gratia, nunc maximè & ieiunijs cursus intendendus, & magis continuandæ sunt preces, faciendaque diligens, & pura confessio.* Idem docet Homil. 33. in Ioann. & lib. 2. & 3. de sacerdotio.

46. Hieronymus Chrisostomi æqualis ad cap. 16. Matth. dicit: *Alligat, & soluit Episcopus, & presbyter, non eos, qui insontes sunt, vel noxij, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quique soluendus.*

47. Innocentius 1. epist. ad Decentium cap. 7. dicit: *De pondere æstimando delictorum sacerdotis est iudicare, vt attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.*

48. S. Augustinus in Psalm. 66. *Confitere: exeat in confessione, & defluat omnis sanies. Iam exulta, iam lætare: quod reliquum est, facile sanabitur.*

49. S. Leo epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, prohibet publicam confessionem peccatorum secretorum, & rationem affert, dicens: *Cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta*; & paulo post: *Sufficit illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam sacerdoti.*

50. Sozomenus lib. 7. hist. cap. 16. dicit. *Pœnitentibus quamuis frequenter deliquissent, veniam dare, Deus iussit, & ad impetrandam veniam confiteri peccata necessarium est.*

51. Gregorius magnus, qui floruit circa annum 600. homil. 26. in Euang. alludens ad suscitationem Lazari, dicit. *Veniat itaque foras mortuus, ideſt culpam confiteatur peccatorum. Venientem verò foras soluant discipuli, vt pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amouere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.*

52. Beda, qui floruit post annum 700. ad cap. 5. epist. S. Iacobi, loquens de confessione peccatorum, dicit. *Porro grauioris lepræ immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iusserit purificari, curemus.*

53. S. Petrus Damiani, qui floruit post annum Christi 1000. in serm. de S. Andrea dicit. *Quartus gradus est confessio oris. Hæc purè facienda est, quia non est pars peccatorum dicenda, & altera retinenda*: ac deinde loquens de sacerdote confessario, dicit. *Videat, ne vnquam de his, quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem.*

54. S. Bernardus, qui floruit post annum 1100. in serm. ad Milites templi, cap. 12. dicit. *Verbum in corde peccatoris operatur salutiferam contritionem; verbum verò in ore noxiam tollit confusionem, ne impediat necessariam confessionem*; & serm. 16. in cant. *Omne, quod remordet conscientiam, confitere humiliter, purè, fideliter.* Idem docent scriptores, qui floruerunt sæculis posterioribus.

55. Probatur octauo ratione. Præceptum enim confessionis, qua quis, etiamsi sit Imperator, Rex, & Summus Pontifex, obligatur grauiter ad confitenda sacerdoti omnia sua peccata mortalia, etiam occultissima, commissa opere, verbo, & cogitatione, proculdubio est difficillimum: ergo non est credibile, quod fuerit impositum ab hominibus, sed à solo Deo, præsertim cum homines, qui non habent iurisdictionem supra merè interna, non potuerint obligare ad confitendum peccata merè interna; sed ab initio Ecclesiæ persuasum fuit christianis, tum in Oriente, tum in Occidente dari tale præceptum, vt probatum est auctoritatibus allatis: ergo præceptum confessionis fuit impositum à Christo, qui est Deus, præsertim cum non inueniatur, à quo Concilio, vel à quo Pontifice fuerit primo impositum hoc præceptum.

56. Ad 1. ex Caluino, respondeo plura, quæ in eo argumento Caluinus dicit, esse apertè falsa. Primo falsum est, euinci posse ab initio Ecclesiæ confessionem peccatorum non fuisse præceptam, sed liberam; siquidem ostensum est pluribus authoritatibus fuisse præceptam. Secundo falsum est confessionem præceptam primo fuisse ab Innocentio III. cum præcepta fuerit ab initio Ecclesiæ. Tertio Innocentius III. non præcepit confessionem simpliciter, sed tempus determinauit, statuens, vt omnes confiterentur, saltem semel in anno. Quarto Innocentius non primo præcepit confessionem Paschalem, sed præceptum ante impositum renouauit, & pœnam addidit transgressoribus.

57. Ad 2. ex eodem Caluino, falsum est ex historijs, & veterum testimonijs constare confessionem sacramentalem non fuisse præceptam à Christo, sed introductam fuisse ab episcopis, ac proinde spectare ad disciplinam politicam. Nam pluribus auctoritatibus, & etiam ratione probatum est, confessionem sacramentalem præceptam fuisse ab ipso Christo. Nectarius porrò non abstulit sacramentalem confessionem, sed solum occasione cuiusdam scandali abstulit confessionem publicam. Videri potest Bellarminus lib. 3. de Pœnit. cap. 14.

58. Ad 3. Chrysostomus locis à Caluino citatis loquitur de confessione illa publica à Nectario eius prædecessore abrogata, ac dicit non

non esse opus tali confessione. At non negat necessitatem confessionis sacramentalis secretæ, quam admittit locis citatis num. 21. & pluribus alijs locis.

59. Ad 4. Confessio peccatorum secundũ speciem, & numerum, qualis præcepta est à Christo, non est impossibilis, vt docet Caluinus. Sufficit enim, vt confiteamur ea peccata, quorum post diligens examen recordamur, & eo pacto, quo recordamur: talis autem confessio non solum non est impossibilis, sed est satis facilis, vt constat experientiâ. Confirmatur ad hominem. Nam Caluinus docet peccata esse confitenda Deo secundum speciem, & numerum: ergo sicut non est impossibilis confessio mentalis facta Deo, explicans peccata secundum speciem, & numerum, sic non est impossibilis confessio vocalis facta sacerdoti, explicans peccata secundum speciem, & numerum.

60. Ad 5. Sicut ante Christum ad salutem non fuit necessarius baptismus, post Christũ est necessarius baptismus, vt colligitur ex Io. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto &c.* sic ante Christum ad remissionem peccatorum non fuit necessaria confessio sacramentalis, post Christum est necessaria confessio sacramentalis, vt colligitur ex dicto ipsius Christi Io: 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

61. Ad 6. illud Ezechielis, *Quotiescumque ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor*, ita est intelligendum, vt quotiescumque ingemuerit peccator, prout oportet, per actum perfectæ contritionis includentis amorem Dei super omnia, & voluntatem efficacem obseruandi omnia præcepta, obtineat remissionem peccatorum; sed hoc non obstante, adultis non baptizatis est necessarius baptismus in re, vel in voto, vt fatentur aduersarij: ergo hoc non obstante, est necessaria confessio sacramentalis. Ratio autem est, quia contritio perfecta includit votum, seu propositum efficax obseruandi omnia præcepta, adeoque etiam præceptum baptismi, & confessionis sacramentalis.

62. Ad 7. ex Kemnitio, Christus Io. 20. dicens Apostolis, *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, non significauit, quod dederit Apostolis, & eorum successoribus potestatem æqualem ei, quam dederat Pater ipsi Christo: ergo licet Christus posset iustificare sine sacramentis, & non exigendo confessionem particularem omnium peccatorum, quoad speciem, & numerum, tamen non sequitur, quod Apostoli, & eorum successores possint homines iustificare sine sacramentis, & sine confessione peccatorum quoad speciem, & numerum.

63. Ad 8. ex eodem Kemnitio, falsum est confessionem publicam abrogatam fuisse ab episcopis tempore Decij Imperatoris, cum potius eo tempore fuerit introducta publica confessio, & constitutus pœnitentiarius, qui publicas confessiones exciperet, vt ostendit Bellarminus lib. 3. de Pœnit. cap. 19. Falsum etiam est Nectarium deindè abrogasse confessionem priuatam, cum solum abrogauerit publicam, vt dictum est supra in resp. ad 2. num. 68.

64. Ad 9. Cassianus Chrysostomi discipulus relatus à Kemnitio, loquitur in sensu Chrysostomi, & negat solum necessitatem confessionis publicæ, non autem priuatæ, vt colligitur ex verbis, quibus vtitur: *Si verecundia retrahente, reuelare coram hominibus erubescis.* Origenes dum homil. 9. in leuiticum enumerat plures modos, quibus peccata purgantur, qui modi sunt baptismus, martyrium, eleemosyna, iniuriarum condonatio, conuersio peccatoris, charitas, & pœnitentia, siue confessio, non enumerat singulos, tanquam per se sufficientes absque baptismo, & confessione sacramentali in re, vel in voto. Sicut ergo charitas, & perfecta conuersio sufficiunt, sed in non baptizatis includunt votũ baptismi, sic in baptizatis includunt votum confessionis sacramentalis. Eleemosyna, & iniuriarum condonatio sicut in non baptizatis, non sufficiunt, nisi includant actum charitatis, & baptismum in re, vel in voto, sic in baptizatis non sufficiunt, nisi includant sacramentalem confessionem in re, vel in voto. Augustinus lib. 4. conf. cap. 3. dicens, *Quid mihi est cum hominibus, vt audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos*, dicit solum se nihil curare de hominibus, qui audiebant peccata ab ipso commissa ante baptismum, quorum remissionem obtinuerat in baptismo, ac Deo confitebatur in libro confessionum; at non loquitur de confessione sacramentali peccatorum commissorum post baptismum, nec eius necessitatem negat. Ambrosius lib. 10. in Lucam, cap. 96. dicens de Petro: *Non inuenio, quid dixerit: inuenio, quod fleuit; lacrimas eius lego, satisfactionem non lego*: & infra *lauent lachrymæ delictum, quod pudoris est confiteri*, loquitur de Petro, qui ante institutam confessionem sacramentalem obtinuit remissionem peccati negationis Christi absque confessione sacramentali in re, vel in voto, & non negat post institutam à Christo confessionem sacramentalem baptizatis ad obtinendam remissionem peccati non sufficere lachrymas, & internum dolorem absque sacramentali confessione in re, vel in voto incluso in perfecta contritione.

65. Ad 10. In quo Kemnitius enumerat sex causas, propter quas lutherani reijciunt obligationem confitendi singula peccata; respondeo causas allatas, vel esse falsas, vel calumniam continere. Prima causa est, quia hæc obligatio imponitur conscientijs sine fundamento in præcepto Christi, vel in exemplis Apostolorum, & Patrum antiquæ ecclesiæ. Verũ cum talis confessionis necessitatem intulerimus ex Euangelio, ex actibus Apostolorum,

ex epistolis Pauli, Iacobi, & Ioannis, & ex testimonijs veterum Patrum omnium sæculorum, constat hanc causam falso adduci. Secunda causa est, quia confessio hæc singulorum peccatorum non habet in Scriptura promissionem gratiæ, & remissionis peccatorum. Falsum hoc est, cum Io. 20. in ijs verbis, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, contineatur promissio remissionis peccatorum, quæ per confessionem deferantur sacerdotibus, tanquam iudicibus à Christo constitutis. Tertia causa est, quia Euangelium transformat in legem, dum docet remissionem pendere ab enumeratione peccatorum. Dicunt autem lutherani obligationem hanc enumerandi peccata esse onus intolerabile, & carnificinam conscientiarum. At cum detur solum obligatio confitendi peccata mortalia, quorum quis recordatur, & hac confessione possimus obtinere remissionem omnium peccatorum, etiam eorum, quorum non recordamur, procul dubio talis obligatio non est carnificina conscientiarum, neque est onus intolerabile, sed iugum suaue, vt constat etiam experientia catholicorum; ac proinde falsum est, quod Euangelium transformetur in legem. Quarta causa est, quia gratuitæ remissioni substituit meritum enumerationis, & satisfactionis. Falsum est hoc. Catholici enim fatentur peccata remitti, non ex merito condigno confessionis, & satisfactionis, sed ex gratia Dei, quæ gratia præcedat quodlibet meritum etiam de cõgruo, & det gratis omnia merita. Quinta ratio est, quia conscientiã adducit in dubitationem, & desperationem. Hoc etiã est falsum. Nam potius qui confitentur syncerè peccata maiorem spem concipiunt obtinendi eorum remissionem, ac minus de ea obtenta, dubitant. Sexta est, quia exigit rem impossibilem. At patet confessionem peccatorum, quorum recordamur, non esse impossibilem, sed valdè facilem, vt constat experientia.

66. Circa sacramentalem confessionem plures moueri possunt quæstiones, tum speculatiuæ, tum practicæ, quas breuitatis gratia omittimus, ac videri possunt apud Suarium, Vasquez, & alios præsertim recentiores.

De satisfactione.

QVAESTIO CCXLVI.

Vtrum, & qualis satisfactio sit à confessarijs iniungenda in sacramento pœnitentiæ?

1. SVpereſt, vt breuiter agamus de satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ.

Quæritur igitur primo, vtrum cum remittitur culpa, remittatur tota pœna debita tali culpæ?

Respondeo circa hoc punctum quædam apud Catholicos esse certa. Certum est primo, quod cum remittitur culpa in sacramento baptismi, remittitur tota pœna debita tali culpæ. Secundo certum est, quod cum remittatur peccatum mortale, remittitur pœna eterna. Certum est tertio, quod aliquando contritio est ita perfecta, vt etiam ante sacramentum re ipsa susceptum obtineat cum remissione culpæ remissionem totius pœnæ, etiam temporalis. A fortiori aliquando contritio perfecta obtinet remissionem totius pœnæ in sacramento pœnitentiæ. Certum est quarto, quod sicut Deus cum in baptismo remittit culpam, remittit totam pœnam, sic potuisset cum remittit culpam extra sacramentum, vel in sacramento pœnitentiæ, remittere totam pœnam.

2. His positis, quæritur, vtrum de facto cum Deus remittit culpam extra sacramentum, vel in sacramento pœnitentiæ, semper remittat totam pœnam temporalem, vel potius remissa culpa, aliquando remaneat reatus alicuius pœnæ temporalis luendæ in vita præsenti, vel in futura.

3. Hæretici recentiores, qui vnanimiter negant purgatorium, suffragia, atque indulgentias pro defunctis, consequenter negant etiam, remisso reatu culpæ, remanere reatum vllius pœnæ temporalis, luendæ in vita futura. At dissident circa reatum pœnæ temporalis luendæ in vita præsenti. Lutherus initio suæ defectionis à fide, vt patet ex concione de Indulgentijs, & in asteriscis, quos opposuit obeliscis Eckij, negauit, remissa culpa, remanere vllum reatum pœnæ temporalis luendæ etiam in vita præsenti, & hanc opinionem secutus est Caluinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 31. & 32. docens, Deum nullam vmquam exigere à iustis pœnam, peccati remissi quoad culpam, sed solum illos paternè castigare ad profectum, & emendationem imposterum. Deinde Lutherus concessit aliquando remanere reatum alicuius pœnæ temporalis luendæ, non quidem in vita præsenti, sed in futura. Hanc autem secundam opinionem Lutheri secuti sunt Melancton in locis vltimo editis, tit. de satisfactione, Kemnitius 2. p. exam. Conc. Trident. pag. 1074. & plures alij.

4. De fide est ex Conc. Trident. sess. 6. cap. 4. & sess. 14. can. 12. remisso reatu culpæ, aliquando remanere reatum alicuius pœnæ temporalis luendæ etiam in vita futura, ac proinde dari purgatorium, & suffragia, & indulgentias pro mortuis, vt probat Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 4. & sequent. & lib. 2. cap. 15. & sequentibus.

5. Quod remaneat reatus pœnæ temporalis luendæ in vita præsenti, probatur ex Scriptura. Nam 2. Reg. 12. Dauid post impetratam veniam adulterij, atque homicidij, punitus est morte filij, & 2. Reg. 14. post impetratam veniam peccati commissi in numeratione populi, data est illi optio, vt eligeret ipœnam peccati, bellum, famem, aut pestem, & punitus est peste.

6. Respondet Caluinus lib. 3. Instit. cap. 10.

10. §. 34. & 35. pœnas Dauidi inflictas fuisse, non in vindictam peccati præteriti remissi, sed in admonitionem peccati imposterum cauendi.

7. Hæc responsio reijcitur primo ex ipsa Scriptura. Nam 2. Reg. 12. Nathan dixit Dauidi: *Quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi morte morietur:* ergo pœna mortis filij imposita, est Dauidi propter peccatum præteritum, quo blasphemare fecerat nomen Domini.

8. Reijcitur secundo. Nam Gregorius lib. 9. moral. cap. 27. expressè dicit Dauidem punitum esse ob peccatum præteritum, quamuis remissum quoad culpam, quia Dominus delictum sine vltione non deserit.

9. Reijcitur tertio: nam Adam punitus fuit morte propter peccatum iam remissum, iuxta illud Gen. 2. *Quacumque die comederis, morte morieris*; & mors etiam eorum, qui iam obtinuerunt remissionem peccati originalis, est pœna peccati originalis iam remissi. Num. 14. populus, qui murmurauerat, postquam Moysis intercessione reconciliatus est Deo, tamen punitus est morte in deserto, exceptis Iosue, & Caleb, qui non murmurauerant. Num. 14. Moyses, & Aaron, quia non glorificauerant Deum ad petram, damnati sunt ad moriendum in deserto: ideoque Deuter. 32. Deus dixit Moysi: *Ascende in montem istum Abarim in montem Nebo, & morere in monte, quem conscendens, iungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus, & appositus populis suis, quia præuaricati estis contra me.*

10. Caluinus loco citato opponit Chrysostomum, qui homil. de pœnit. & confess. dicit: *Propter hoc imponit nobis pœnam, non de peccatis sinmens supplicium, sed ad futura nos corrigens.*

Respondeo, quod Chrysostomus ea homil. expressè fatetur, aliquando pœnam, quam Deus imponit ob peccata remissa, esse vltionem peccati remissi, cum dicat: *Ne peccantes, & insulti manentes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis supplicium, sed vidit hoc manifestè, quod peccatis ipsis non minus damnosum est non puniri*: ergo dum videtur negare Deum punire ob peccata præterita, sed solum corrigere, ne in futurum peccemus, propositio illa non est sumenda vniuersaliter, itaut asserat Deum nunquam punire ob peccata præterita iam remissa, sed sumenda est solum particulariter, itaut asserat Deum aliquando, dum videtur punire ob peccata remissa, non tam punire ob peccata præterita, quam corrigere, vt non amplius peccemus. Augustinus etiam in Psalm. 50. explicans illa verba, *veritatem dilexisti*, dicit: *Veritatem dilexisti, hoc est impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti: sic prærogasti misericordiam, vt seruares veritatem*, ac proinde expressè concedit peccata etiam remissa quoad reatum culpæ, aliquando puniri à Deo.

11. Quod remaneat etiam reatus pœnæ temporalis luendæ post mortem in vita futura, probatur. Nam ex dictis remanet reatus pœnæ temporalis luendæ in vita præsenti; ergo si non luitur in vita præsenti, neque satisfit pro tali reatu, debet lui in vita futura: eadem enim est ratio. Hinc sequitur contra recentiores hæreticos dari purgatorium, & vtilia esse suffragia, & indulgentias pro defunctis. Quia rursus ex Scripturis, traditionibus, & auctoritate Patrum probatur contra recentiores hæreticos, dari purgatorium, & vtilia esse suffragia, & indulgentias pro defunctis, euincitur, quod aliquando remisso reatu culpæ, remanet reatus pœnæ temporalis luendæ post mortem in vita futura. Argumenta, quibus ex Scripturis, traditionibus, & Patribus probatur dari purgatorium, & esse vtilia suffragia, & indulgentias pro defunctis, videri possunt apud Bellarminum in controuersijs lib. 1. de Purgatorio, cap. 4. & sequent.

12. Quæritur secundo, vtrum pœna temporalis, cuius reatus aliquando remanet in iustis, remissa culpa, possit bonis operibus redimi.

Respondeo, quod Caluinus lib. 3. instit. cap. 4. §. 30. docet pœnas temporales nullis operibus redimi posse. At Lutherus in assertione suorum articulorum, art. 5. licet non admittat nomen satisfactionis, concedit pœnis sponte susceptis pœnas illas temporales auerti, quas alioquin propter commissa peccata merebamur. Idem docent Melancton in locis communibus vltimo editis tit. de satisfactione, & in Apolog. Confessionis Augustanæ cap. de Confessione, & satisfactione, & Kemnitius in 2. p. Exam. pag. 1078. & cæteri lutherani communiter.

13. Apud Catholicos certum est primo pœnas temporales huius vitæ aliquando posse redimi bonis operibus. Probatur manifestis testimonijs Scripturæ. Primo enim, vt legitur Ionæ 3. Niniuitæ ob peccata commissa meruerant subuersionem ciuitatis, vt illis Deus minatus fuerat per Ionam dicentem: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur:* sed Niniuitæ ieiunijs, saccis, & precibus obtinuerunt remissionem illius peccati, & conseruationem ciuitatis: ergo. Secundo Paralip. 7. Deus dicit: *si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & præcepero locustæ, vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum; conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs suis pessimis, & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.* Ierem. 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei.* Danielis. 4. cum Daniel exposuisset Nabuchodonosor visionem de pœna temporali, quam propter commissa peccata merebatur, dixit: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.* Ideo Augustinus in psalm. 50. Deum alloquens dicit: *ignoscis*

confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti. Et Greg. lib. 9. moral. cap. 27. *Proculdubio Dominus delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit*.

14. Certum est secundo aliquando pœnas temporales huius vitæ ex Dei decreto nõ posse bonis operibus redimi, sed necessario luendas esse. Probatur. Primo enim mors debita peccato originali nullis operibus bonis redimi potest, sed ab omnibus etiam iustis, & sanctis est subeunda. Secundo Dauid licet ieiunauerit, & orauerit, non potuit auertere à filio mortem, quam Deus illi minatus fuerat, dicens per Nathan 2. Reg. 12. *Quia blasphamare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc filius, qui natus est tibi, morte morietur*. Tertio Moyses, vt ipse testatur Deuter. 3. orauit Dominum, vt illi remitteret pœnam non introeundi in terram promissionis, & tamen talem remissionem non potuit obtinere. Videri potest Gregorius lib. 9. moral. cap. 30.

15. Certum est tertio pœnas temporales alterius vitæ, quæ in purgatorio luendæ essent, redimi posse ieiunijs, precibus, eleemosynis, alijsque pijs, & laborioſis operibus huius vitæ. Probatur primo: nam actibus pœnitentiæ possumus obtinere remissionem culpæ etiam mortalis, ac pœnæ æternæ luendæ in inferno: ergo à fortiori, remissa culpa, operibus pœnitentię possumus obtinere remissionem pœnæ temporalis luendæ in vita futura. Secundo ex dictis num. 13. pœnas temporales luendas in hac vita possumus aliquando redimere pijs operibus: ergo possumus etiam redimere pœnas temporales luendas in vita futura. Tertio pijs operibus possumus pro defunctis redimere pœnas temporales luendas in purgatorio: ergo etiam nobis ipsis. Quarto sententia hoc negans non solum est falsa, sed etiam pernicioſa, cum auertat homines ab exercendis pijs operibus ad obtinendam remissionem pœnarum temporalium luendarum in vita futura.

16. Quæritur tertio, vtrum remissio pœnarum temporalium possit obtineri, non solum patienter ferendo flagella à Deo immissa, sed etiam sponte exercendo opera pœnitentiæ, & alia opera pia, & laborioſa, eaque à confessarijs iniuncta exequendo.

Respondeo recentiores hæreticos admittere remissionem pœnarum temporalium obtineri, patienter ferendo flagella à Deo immissa, sed Melanctonem in locis tit. de satisfactione, & Kemnitium in exam. Trident. parte 2. pag. 1070. alioſque satis communiter negare remissionem temporalium pœnarum obtineri, sponte exercendo opera pœnitentiæ, & alia opera pia, & laborioſa, eaque à confessarijs iniuncta exequendo.

17. Contra hunc errorem Tridentinum sess. 14. cap. 9. docet Deo pro reatu temporalium pœnarum satisfieri, non solum flagella à Deo immissa patienter ferendo, sed etiam sponte opera pia, & laborioſa assumendo; eaque à confessarijs iniuncta exequendo.

18. Et quidem quod operibus pœnitentiæ sponte assumptis possit obtineri remissio pœnarum temporalium, probatur primo ex Scripturis. Vt enim legimus 3. Reg. 21. Achab sponte ieiunando, & in sacco dormiendo placauit Deum, & obtinuit remissionem pœnæ temporalis; ideoque Dominus Heliæ dixit: *nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius*. Ionæ 3. Rex Niniuitarum induens se sacco, sedens in cinere, & populo indicens ieiunium, obtinuit remissionem pœnæ indictæ per Ionam dicentem: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur*. Iob, vt Deum placaret pro delicto, quod verbo commiserat, sponte pœnitentiam egit, vt ipse testatur cap. vltimo dicens: *Insipienter locutus sum. Idcirco me reprehendo, & pœnitentiam ago in fauilla, & cinere*. Dauid vt à se pœnas temporales, quas meruerat, auerteret, ieiunauit, & humi iacuit, vt narratur 2. Reg. 12. posuit vestimentum suum cilicium, vt testatur Psal. 68. cinerem tamquam panem manducauit, & potum miscuit cum fletu, vt testatur Ps. 101.

19. Probatur secundò ex Patribus, Pacianus in paræneſi ad pœnitentiam, dicit: *In quantùm pœnæ vestræ non peperceritis, in tantùm vobis Deus parcet*. Gregor. lib. 9. moralium, cap. 27. dicit: *Delinquenti Dominus nequaquam parcit. Aut enim ipse homo in se hoc pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit*. Tertullianus lib. de pœnitentia, Pacianus citata paræneſi de pœnitentia, Ambrosius lib. ad Virginem corruptam, ac plures alij PP. pleni sunt exhortationibus ad opera pœnitentiæ sponte exercenda, atque ad ea opera hortatur Paulus 1. ad Corinth. 11. dicens: *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur*. Quis autem neget congruum fuisse diuinæ misericordiæ, & iustitiæ, vt pœnis sponte assumptis placaretur, & pœnas temporales alioquin ab ipso Deo infligendas remitteret.

20. Quod opera pœnitentiæ à Confessarijs iniuncta conducant ad obtinendam veniam pœnarum pro commissis peccatis, probatur primò. Nam Matth. 16. & 18. data est sacerdotibus potestas, non solùm soluendi, sed ligandi, & Io. 20. ijsdem data est potestas, non solùm remittendi peccata, sed etiam peccata retinendi; sed vt explicat Trident. sess. 14. can. 15. sacerdotes sicut exercent potestatem absoluendi, dum absoluunt à culpis, sic exercent potestatem ligandi, dum imponunt certa opera pœnitentiæ ad obtinendam remissionem pœnæ; & sicut absoluendo remittunt peccata quoad culpam, & pœnam æternam, sic imponendo pœnitentiam, retinent peccata quoad pœnam temporalem: ergo.

21. Probatur secundò ex Patribus, & Cõcilijs. S. Leo epist. 91. ad Theodorum dicit: *Mediator Dei, & hominum, hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœniten-*

nitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. S. Gregor. in lib. 3. Reg. explicans caput 7. dicit: *Afflictio pœnitentiæ ad delenda peccata idonea est, cum ab eo pœnitentium actibus discussis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis.* Præterea plena sunt Concilia canonibus, quibus tempus, & opera pœnitentiæ præscribuntur pœnitentibus. Licet autem antiquitus opera pœnitentiæ ante absolutionem pœnitentibus imponerentur, & ab iisdem implerentur, tamen sæpè implebantur post absolutionem, adeoque tunc implebantur post obtentam remissionem culpæ ad obtinendam remissionem pœnæ. Ideo quædam Concilia iubent pœnitentibus in articulo mortis constitutis absolutionem, & communionem dari, etiamsi opera pœnitentiæ, aut nullo pacto, aut non plenè impleuerint, sed simul admoneri, vt si superuixerint, integrè impleant pœnitentiam iniunctam, vt nimirum obtineant remissionem pœnæ debitæ peccatis remissis quoad culpam. Videri potest Concilium Nicænum Can. 12. vel 13. Carthag. 4. can. 76. Arausicanum 1. can. 3. Moguntinum sub Rabano can. 26.

22. Probatur tertiò ex differentia baptismi, & pœnitentiæ. Qui enim peccarunt ante baptismum, maiori misericordia digni sunt, quam qui peccarunt post baptismum: ergo congruum fuit, vt illi per baptismum obtinerent remissionem peccatorum quoad culpã, & pœnam, ac proinde nulla opera pœnitentiæ illis iniungerentur; qui autem peccarunt post baptismum vt plurimum obtinerent remissionem quoad culpam, remanente aliquo reatu pœnæ temporalis, ad quam redimendam iniungerentur illis aliqua opera pœnitentiæ. Addo ipsis peccantibus post baptismum vtile esse, vt post obtentam veniam non remaneant impuniti, iuxta illud Nazianzeni orat. in funere parentis sui: *Deus vltionum est Dominus, qui licet ob clementiam à seueritate ad remissionem inclinare consueuerit, non tamen in omnibus parcit peccantibus, ne illi bonitate sua fiant deteriores.* Rursus opera pœnitentiæ vtiliter iniunguntur ad eradicandos habitus vitiorũ, & adacquirendos habitus virtutum. Plures aliæ vtilitates possunt afferri.

23. Quæritur quarto, quænam sint præcipua opera, quibus obtinetur remissio temporalium pœnarum.

Respondeo ex communi sententia Theologorum, & ex Trident. sess. 14. can. 13. opera, quibus obtinemus remissionem pœnarum temporalium reduci ad tria, orationem nimirum, ieiunium, & eleemosynam, ad quæ reliqua reuocantur. Duplex huius diuisionis affertur ratio. Prima ratio est. Vt redimamus nos à pœnis temporalibus, debemus dare Deo bona nostra: sed nos habemus tria genera bonorum, nimirum bona animi, bona corporis, & bona externa: per orationem autem Deo damus bona animi, per ieiunium bona corporis, per eleemosynam bona externa: ergo. Secunda ratio est. Vt redimamus nos à pœnis temporalibus, debemus exercere opera apta ad comprimendas radices peccatorum; sed ex 1. epist. Io. cap. 2. radices peccatorum reducuntur ad concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ: concupiscentia autem carnis comprimitur ieiunijs; concupiscentia oculorum, hoc est auaritia, comprimitur eleemosynis; superbia vitæ comprimitur oratione: ergo. Ad ieiunium reducuntur omnia opera afflictiua carnis, nimirum cilicia, cineres, flagellationes, &c. Ad eleemosynam reducuntur omnia opera misericordiæ, & quæ cædunt ad vtilitatem proximi. Ad orationem reducuntur omnia opera versantia circa Deum, vt laudes, gratiarum actiones, actus contritionis, & confessionis &c.

24. Quod his operibus possimus nos redimere à pœnis temporalibus, probatur ex Scripturis. Primo enim de oratione Deus psalmo 49. dicit: *Inuoca me in die tribulationis: eruam te.* Dauid etiam sæpè in psalmis à Deo petit liberationem à temporalibus pœnis. 2. Paralipom. c. 33. dicitur de Manasse: *quod Deus exaudiuit orationem eius, reduxitque eum in Ierusalem in regnum suum.* De ieiunio, & cinere, & cilicio, quæ reducuntur ad ieiunium, habemus exemplum Dauidis 2. Reg. 12. & Niniuitarum Ionæ 3. qui ieiunio impetrarunt à Deo liberationem à pœna illis indicta subuersionis ciuitatis. Idem dic de flagellatione, & percussione sui ipsius. Nam Publicanus, qui Luc. 18. percutiebat pectus suum, veniam impetrans fuit iustificatus. De eleemosyna Daniel cap. 4. Nabuchodonosori dixit: *Peccata tua eleemosynis redime, & misericordijs pauperum.*

25. Ex his reijciuntur Melancton, Kemnitius, & quidam alij ex recentioribus hæreticis. Et quidem Melancton in locis, titulo de satisfactione, absolutè damnat ea opera, in quibus catholici satisfactionem constituunt, nimirum orationes, ieiunia, & eleemosynas, & quæ ad hæc reducuntur, & dicit has esse ceremonias, res inutiles, non mandatas diuinitus, traditiones humanas &c. Kemnitius autem in secunda parte examinis pag. 1094. concedit hæc in genere mandata esse diuinitus, sed addit certam mensuram eleemosynarum, certas dies ieiunorum, certas preces ad expianda peccata, aliaque similia opera, vel sponte susceptа, vel à confessarijs iniuncta, esse traditiones humanas, quæ nullius apud Deum sint valoris, ac pretij.

26. At constat primò contra Melanctonem, hæc opera in genere commendari in Scripturis. Tobiæ enim 12. Angelus dixit: *Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna.* Luc. 11. *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Patres etiam passim hæc opera commendant. Posito, quod hæc opera in genere commendentur à Deo, non est, cur sponte, & in certa mensura susceptа, vel à confessarijs indicta,

cta, amittant suam laudabilitatem, meritum, & aptitudinem ad obtinendam remissionem peccatorum, & pœnarum illis debitarum.

27. Quæritur quintò, vtrum homo iustificatus verè, & propriè possit satisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis.

Respondeo, quod licet aliqui ex recentioribus hæreticis fateantur, pœnis sponte susceptis præueniri manum Dei, & pœnas debitas auerti, mordicus negant, per illas sponte susceptas, vel à confessarijs iniunctas Deo satisfieri, & debitas pœnas compensari, Lutherus enim in assertionibus art. 5. dicit: *Vehementer odi, & sublatum vellem hoc vocabulum, satisfactio, quod non modo in Scripturis non inuenitur, sed periculosum habet sensum, quasi Deo quisquam possit pro vllo peccato satisfacere, cum gratis ille ignoscat omnia.* Idem docent Melanchton, Caluinus, & Kemnitius in exam. par. 2. pag. 1087. qui Concilium Tridentinum reprehendit, præsertim ex eo, quod doceat Deum ijs, qui post baptismum lapsi sunt, non remittere peccata absque vlla propria ipsorum satisfactione.

28. Contra hos errores dicendum cum Tridentino sess. 6. cap. 14. & sess. 14. can. 13. & omnibus catholicis, per opera pœnitentiæ, nimirum per orationes, ieiunia, & eleemosynas, verè, & propriè Deo satisfieri pro reatu pœnæ temporalis, quæ post remissam culpam, remanet expianda.

29. Probatur primo ex Scripturis. Nam Scripturæ sæpè docent peccata eleemosynis redimi; sed si possumus peccata redimere, possumus pro ijs satisfacere, & Christus eatenus peccata nostra redemit, quatenus pro ipsis satisfecit: ergo eleemosynis possumus satisfacere pro peccatis: sed si possumus satisfacere eleemosynis, possumus etiam satisfacere iorationibus, ieiunijs &c. ergo. Probatur maior, afferendo loca Scripturæ. Danielis 10. dictum est Nabuchodonosor: *Peccata eleemosynis redime.* Prouerb. 16. *Misericordia, & veritate redimitur iniquitas.* Si verò dicant eleemosynis peccata redimi quoad culpam, non quoad pœnam, contra est: nam si peccata mortalia redimuntur quoad culpam, & consequenter quoad pœnam æternam, à fortiori, remissa culpa, & pœna æterna, redimi possunt quoad pœnam temporalem.

30. Rursus Scripturæ hortantur homines ad faciendos fructus dignos pœnitentiæ, & ad facienda opera digna pœnitentiæ, vt cum Luc. 3. Ioannes dicebat: *facite fructus dignos pœnitentiæ*, & Act. 20. Paulus de se ipso dicit: *Annunciabam, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes*; sed facere fructus dignos, & opera digna pœnitentiæ, est facere opera sufficientia ad obtinendam remissionem totius pœnæ, etiam temporalis: ergo.

31. Probatur secundo ex traditione veteris ecclesiæ, quæ constat ex testimonijs Patrum, qui ab initio ecclesiæ docuerunt, per opera pœnitentiæ Deo satisfieri, & vtuntur nomine satisfactionis, & compensationis peccatorum. Tertullianus, qui floruit secundo sæculo, lib. de Pœnitentia, dicit: *offendisti, sed reconciliari adhuc potes: habes, cui satisfacias, & quidem volentem*: & infra: *satisfactio confessione disponitur*; ac non multo ante dicit, quod Deus, *pœnitentiæ satisfactione redimendam proponit impunitatem*. Si satisfactione redimitur impunitas, satisfit.

32. Tertio sæculo Origenes homil. 6. in Exodum, loquens de peccatore dicit; *pœnitendo, flendo, satisfaciendo doleat, quod admissum est* Homil. 3. in lib. Iud. dicit: *Humilia te ipsum Deo, & satisfacito ei in confessione.* Eodem sæculo S. Cyprianus lib. 1. epist. 3. de quibusdam dicit: *Elaborant ne Deo indignanti satisfiat*: & infra: *Datur opera, ne satisfactionibus, & lamentationibus iustis delicta redimantur.* Et lib. 3. Epist. 4. de peccatoribus loquens dicit: *Possunt agere pœnitentiam veram Deo Patri, & misericordia, precibus, & operibus suis satisfacere*, & serm. de lapsis dicit: *Dominus orandus est: Dominus nostra satisfactione placandus.*

33. Quarto sæculo Lactantius lib. 4. de vera sapientia, cap. 17. dicit: *vt si peccata nostra confessi, satis Deo fecerimus, veniam consequamur.* Pacianus in Paren. ad pœnitentiam dicit: *Qui pollicetur vobis veniam, si ad Patrem vera satisfactione redeatis.*

34. Quinto sæculo Innocent. 1. epist. 1. cap. 7. dicit: *De pondere æstimando delictorum, sacerdotis est iudicare, vt attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus, & lacrymas corrigentis, at tunc debere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.* S. Leo 1. epist. 92. ad Rusticum cap. 2. loquens de sacerdotibus lapsis dicit: *Huiusmodi lapsis priuata est petenda secessio, vt illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.* Gelasius 1. epist. ad Episcopos Lucaniæ, Brutii, & Siciliæ, cap. 21. dicit: *Viduæ, quæ propria voluntate professam pristini coniugij castitatem, mutabili mente calcauerint, periculo earum interierit, quali Deum satisfactione placare debeant.* Hieronymus in cap. 1. Ioelis explicans illa verba: *Accingite vos, & plangite*, dicit: *Præteritas delicias, per quas offenderas Deum, vitæ austeritate compensa* Augustin. in Enchirid. cap. 70. de Deo dicit: *Quamuis misereatur iam deleat facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.* Et cap. 71. de peccatis venialibus dicit: *De quotidianis autem breuibus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* Lib. 50 homil. 50. cap. 11. loquens de Peccatore dicit: *A præpositis sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum.* Idē docent alij Patres, & Doctores; ergo Patres communiter docent, posse, ac debere eos, qui post baptismum peccarunt, Deo dignè satisfacere pro reatu pœnæ temporalis.

35. Quæritur sexto, vtrum confessarij debeant pœnitentibus, quos absoluunt, iniungere aliquam satisfactionem.

Respondeo affirmatiuè, & est certum apud Catholicos. Probatur primo ex vsu, & tra-

traditione ecclesiæ, & ex allatis testimonijs Patrum. Probatur secundo. Nam eatenus in baptismo nulla debet iniungi satisfactio, quatenus baptismus simul cum reatu culpæ, remittit etiam totam pœnam; sed sacramentum pœnitentiæ, remissa culpa, sæpe non remittit totum reatum pænæ: ergo debet in eo iniungi satisfactio, per quam obtineatur remissio totius pænæ.

36. Quæritur septimo, & vltimo, qualis satisfactio debeat à confessarijs iniungi pœnitentibus in sacramento pœnitentiæ.

Respondeo, quod per se debet iniungi satisfactio, quæ existimatur sufficiens ad obtinendam remissionem totius pœnæ. Probatur. Nam sacramentum pœnitentiæ est institutum ad perfectè delendum peccatum quoad culpam, & pœnam; ergo cum plerumque in eo non remittatur tota pœna, per se debet iniungi satisfactio sufficiens ad delendum reliquum pœnæ. Possunt tamen aliquando per accidens confessarij iniungere satisfactiones minores, & insufficientes ad delendam totam pœnam, ex impotentia pœnitentium, vt cum sunt in articulo mortis, & ex alijs causis. Hæc sufficit indicasse. Plura alia spectantia ad sacramentum pœnitentiæ videri possunt apud Theologos, præsertim recentiores, Suarium, Vasquez, & Theologos morales.

TRACTATVS XXVIII.

De Sacramento Extremæ Vnctionis.

QVAESTIO CCXLVII.

Vtrum detur Sacramentum Extremæ Vnctionis ac fuerit immediatè institutum a Christo?

1. PLures Hæretici, nimirum Vvaldenses apud Æneam Syluium de origine Bohemorum, cap 25. Albigenses apud Sanderum, lib. 7. de visibili monarchia, hæresi 151. Albanenses apud Antoninum 4. p. Theol. tit. 11. cap. 7. parte vltima, Rutheni apud Plateolum, verbo *Rutheni*, Vviclefus apud Vvaldensem, tom. 2. de sacram. cap. 163. Lutherus, & Caluinus apud Bellarminum, lib. de extrema vnctione, cap. 1. negarunt extremam vnctionem esse sacramentum.

2. Contra hos errores de fide est extremam vnctionem esse verum sacramentum, vnumque ex septem. Probatur primo: nam Iacobi 5. dicitur: *Infirmatur quis in vobis. Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei*; sed hæc verba significant omnia, quæ requiruntur ad sacramentum; ergo extrema vnctio est sacramentum. Probatur minor. Nam ad sacramentum requiritur, & sufficit, vt sit ceremonia quædam sensibilis, constans ex materia, & forma, ex rebus, & verbis, facta à legitimo ministro, cui sit promissus effectus gratiæ; sed verba allata significant hæc omnia; ergo &c. Probatur minor: nam primò significatur ceremonia sensibilis constans ex rebus, & verbis, ex materia, & forma, ex vnctione nimirum tamquam materia, & ex oratione tamquam forma. Secundò significatur minister, qui est presbyter. Tertiò significatur subiectum, qui est infirmus. Quartò significatur effectus, & eius promissio, qui effectus est gratia ordinata ad leuandum ægrotum, & ad remittenda peccata, si in peccatis fuerit.

3. Vvaldensis tom. 2. de sacramentis cap. 163. Castro contra hæreses, verbo *Extrema Vnctio*, Petrus Soto sect. 1. de sacramento ordinis, & quidam alij, existimant de sacramento extremæ vnctionis intelligi debere verba illa Marci 6. vbi dicitur de Apostolis à Christo missis ad prædicandum: *Et vngebant oleo multos ægrotos, & sanabant*. Probabilius tamen est illam vnctionem non fuisse sacramentum, licet fuerit figura quædam, & vmbra sacramenti, vt docent Ianssenius in concordia, cap. 55. Bellarminus lib. de hoc sacramento, cap. 2. Suarius tom. 4. in 3. partem, disp. 39. sect. 1. & alij. Ratio est, quia tunc Apostoli non erant sacerdotes, siquidem ordinati sunt sacerdotes in vltima cœna, vt docet Tridentinum sess. 22. cap. 1. sed sacramentum extremæ vnctionis non potest conferri, nisi à sacerdote; ergo inuerisimile est Apostolos tunc contulisse sacramentum extremæ vnctionis, adeoque dicendum, quod vngebant infirmos, seu baptizatos, seu non baptizatos, seu in periculo constitutos, seu extra periculum, ad illos sanandos, iuxta verba Christi Matth. 10. *Infirmos curate*.

4. Probatur secundò ex traditione perpetua Ecclesiæ, quæ colligitur ex antiquis Concilijs, & Patribus, quorum testimonia videri possunt apud Bellarminum, lib. de hoc sacramento, cap. 4. & Suarium tom. 4. in 3. p. disp. 39. sect. 1. Docuerunt autem hanc veritatem Innocentius Primus epist. ad Decentium, cap. 8. Innocentius Tertius, cap. vnico de sacra vnctione, Concilium Vvormatiense, cap. 72. Concilium Cabilonense sub Carolo, cap. 8. Concilium Aquisgranense secundum sub Ludouico, cap. 8. Concilium Moguntinum sub Gregorio Quarto, cap. 26. Concilium Senonense, cap. de extrema vnctione, & aliud Moguntinum, cap. 34. Concilium Florentinum in decreto vnionis, Concilium Tridentinum in doctrina, & Canonibus de hoc sacramento. Ex Patribus docuerunt illam Dionysius cap. 7. de ecclesiastica hierarchia, Augustinus, vel quicumque sit auctor lib. de rectitudine catholicæ conuersationis circa initium, & alij.

5. Probatur tertio, afferendo rationem, pro-

ptopter quam congruum fuit, vt hoc sacramentum instituteretur. Cum enim in mortis articulo debeant homines pugnare cum dæmone in eo extremo agone, congruum fuit, vt hoc sacramentum per modum vnctionis instituteretur, quo præparentur ad pugnam, & luctam.

6. Hugo de S. Victore, tom. 3. de sacramentis, l. 2. par. 15. c. 2. quem sequuti sunt Magister in 4. dist. 23. S. Bonauentura ibi, art. 2. quæst. 2. Alensis 4. par. quæst 8. membr. 2. art. 1. & Altisiodorensis lib. 4. summæ, tract. 7. cap. 1. docuerunt sacramentum extremæ vnctionis non institutum fuisse à Christo (nam in Euangelio non habetur mentio de eius institutione) sed institutum fuisse à Iacobo Apostolo. At S. Thomas, quem sequuti sunt communiter scholastici, docuerunt sacramentum extremæ vnctionis fuisse institutum immediatè à Christo, & post Tridentinum, conclusio est de fide, cum ab eo definita fuerit sess. 14. can. 1. Ratio est, quia verum sacramentum, cum debeat habere vim conferendi gratiam infallibiliter ex promissione diuina, non potuit institui nisi à Christo. Licet igitur in sacris litteris solus Iacobus de hoc sacramento loquatur, tamen de eo loquitur, non vt auctor, & institutor, sed vt promulgator.

7. Quæritur, quandonam Christus instituerit hoc sacramentum. Aliqui existimant Christum hoc sacramentum instituisse ante cœnam, adeoque Apostolos, cum vt refertur Marci 6. *vngebant infirmos*, sacramentum extremæ vnctionis administrasse. Sed vt dictum est num. 3. illa vnctio non fuit sacramentum. Et confirmatur: nam cum Eucharistia fuerit instituta solùm in nocte cœnæ, ac tunc solùm Apostoli fuerint sacerdotes ordinati, sacramentum autem pœnitentiæ fuerit institutum post resurrectionem, cum Christus Io. 20. dixit Apostolis: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, non est, cur dicamus sacramentum extremæ vnctionis fuisse institutum ante cænam. Dicendum igitur cum Suario tom. 4. in 3. par. disp. 39. sect. 2. quod Christus cum post resurrectionem dixit Apostolis, *quorum remiseritis peccata &c.* sicut dedit illis potestatem absoluendi à peccatis per sacramentum pœnitentiæ, & sic instituit sacramentum pœnitentiæ, sic dedit illis potestatem per sacramentum extremæ vnctionis annexum sacramento pœnitentiæ remittendi reliquias peccatorum, & sic instituit sacramentum extremæ vnctionis. Rursus sicut baptismus Ioannis fuit præambulum baptismi Christi, sic vnctio, qua Marci 6. Apostoli vngebant infirmos, fuit præambula sacramento extremæ vnctionis. Ideo Tridentinum sess. 14. dicit, per illam vnctionem sacramentum extremæ vnctionis fuisse insinuatum.

QVAESTIO CCXLVIII.

Vtrum materia remota extremæ vnctionis sit oleum oliuarum ab episcopo benedictum?

1. DE fide est materiam remotam huius sacramenti esse oleum: siquidem Iacobus cap. 5. dicit: *Vngentes eum oleo*. De fide rursus est debere esse oleum oliuarum, vt declarauit Florentinum in decreto vnionis. Sicut enim materia eucharistiæ est vinum ex vite, & panis ex tritico, quia simpliciter, & absolutè nomine vini intelligitur vinum ex vite, & nomine panis panis triticeus, sic materia extremæ vnctionis est oleum oliuarum. Ratio congruentiæ est, quia oleum lenit dolores, hilaritatem affert, & significat pinguedinem gratiæ; ergo est aptum ad significandos effectus huius sacramenti, quos causat in anima, & corpore ægroti.

2. Victoria in Summa de Sacramentis, num. 216. docet oleum necessitate præcepti debere esse benedictum ab episcopo, sed hanc benedictionem non esse necessariam necessitate sacramenti, adeoque sacramentum extremæ vnctionis posse validè conferri oleo non benedicto.

3. Dicendum nihilominus cum communi sententia Theologorum, nimirum S. Thomæ in 4. distinct. 23. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2. S. Bonauenturæ eadem distinct. art. 1. quæst. 3. & aliorum, quos refert, & sequitur Suarius disput. 40. sect. 1. de necessitate sacramenti est, vt oleum sit ab episcopo benedictum, adeoque inualidè contertur sacramentum extremæ vnctionis oleo non benedicto. Probatur primò: nam Concilium Tridentinum sess. 14. & Florentinum in decreto *Vnionis* assignant vt materiam huius sacramenti oleum ab episcopo benedictum; sed cum vtuntur hoc modo loquendi, assignant materiam essentialem, vt cum dicunt materiam eucharistiæ esse panem triticeum, & vinum ex vite; ergo &c. Confirmatur ex modo loquendi antiquorum Patrum, & Conciliorum, quæ videri possunt apud Suarium hic num. 4. Videtur verò id insinuari à Iacobo, dum cap. 5. dicit: *Vngentes eum oleo in nomine Domini*; ly enim *in nomine Domini* insinuat benedictionem olei.

4. Ratio congruentiæ, propter quam oleum, quod est materia extremæ vnctionis, & chrisma, quod est materia eucharistiæ, debeat esse benedictum; aqua autem, quæ est materia baptismi, & panis, ac vinum, quæ sunt materia eucharistiæ, non debeant esse benedicta, affertur à S. Thoma loco citato, quia Christus cum est baptizatus, suo tactu sanctificauit, & benedixit totam aquam; cum in cœna consecrauit panem, & vinum, benedixit totum panem, & vinum in materiam eucharistiæ; ergo non requiritur vlterior benedictio. At oleum, & chrisma nunquam benedixit, ideoque

que statuit, vt suo nomine benedicerentur ab Episcopo.

5. De necessitate sacramenti est, vt conferatur per oleum benedictum ab episcopo, vt colligitur ex modo loquendi Florentini, & Tridentini; ideoque vt docet Suarius disput. 40. sect. 1. nu. 8. neque Summus Pontifex potest dispensare, vt conferatur per oleum benedictum à simplici presbytero. Quia tamen Christus non determinauit modum benedicendi, ideo quacumque benedictione fuerit ab episcopo benedictum, potest per illud Sacramentum validè conferri, licet peccet episcopus in benedictione non seruans ritum ecclesiæ. Probabile tamen est, quod ecclesia possit aliquam formam benedicendi non solùm reddere illicitam, sed etiam inualidam, & tunc quia oleum non esset benedictum, non posset per illud sacramentum validè conferri, vt docet Suarius disput. 40. num. 9.

6. Probabile est, vt docet Suarius disput. 40. num. 10. sacramentum extremæ vnctionis posse validè conferri, non solùm per oleum simplex, sed etiam per oleum mixtum alio liquore, mixtione, qua nõ amittat naturam olei vsualis, adeoque posse validè conferri per chrisma, hoc est oleum mixtum cum balsamo. Confirmatur: nam ecclesia videtur aliquando vsa fuisse chrismate, vt materia extremæ vnctionis, vt colligitut ex Innocentio primo, & ex quibusdam alijs Concilijs, & Patribus relatis à Suario hic num. 10. De facto tamen peccaret, qui propria auctoritate misceret oleo infirmorum alium liquorem, vel vteretur chrismate contra præsentem consuetudinem ecclesiæ. Addo, quod si misceretur alius liquor in tanta copia, vt non remaneret oleum vsuale, sed potiùs euaderet quoddam vnguentum, sacramentum extremæ vnctionis inualidè conferretur.

QVAESTIO CCXLIX.

Vtrum materia proxima extremæ vnctionis sit vnctio ex oleo benedicto ab Episcopo?

1. QVidam antiqui relati à S. Thoma, & à Sancto Bonauentura in 4. distinct. 23. docuerunt sacramentum extremæ vnctionis esse oleum ab episcopo benedictum, vnctionem non esse sacramentum, sed vsum sacramenti. Reijcitur hæc opinio à S. Thoma, & alijs communiter vt improbabilis eodem argumento, quo agendo de baptismo qu. 85. reiecta est opinio Hugonis de S. Victore, qui docuit baptismum esse aquam diluendis criminibus sanctificatam. Nullum enim sacramentum, excepta eucharistia, est permanens, sed consistit in vsu, & applicatione, cum ia solo vsu habeat virtutem sanctificandi; sed si hoc sacramentum esset ipsum oleum benedictum, esset permanens; ergo &c. Sicut igitur materia proxima baptismi est ablutio per aquam, sic materia proxima extremæ vnctionis est vnctio per oleum, vt indicauit Iacobus cap. 5. dicens: *Vngentes eum oleo*. Ratio est, quia materia proxima est applicatio, & vsus materiæ remotæ.

2. Vsus communis obtinuit, vt vnctio fiat in figura crucis. Quæritur, vtrum hoc sit de necessitate præcepti, vel sacramenti? Dicendum primò cum communi sententia: non est de necessitate sacramenti, vt vnctio fiat in figura crucis, ideoque hoc sacramentum validè confertur per vnctionem factam sine figura crucis. Probatur: nam non debet dici aliquid requiri ad valorem sacramenti, nisi id colligatur ex Scriptura, vel ex traditione; sed neque colligitur ex Scriptura vnctionem debere fieri in figura crucis; siquidem Iacobus cap. 5. dicit solùm *vngentes eum oleo*; neque id colligitur ex traditione, cum talis traditio non inueniatur; ergo &c. Nec valet paritas confirmationis, in qua ad valorem sacramenti requiritur, vt confirmatus signetur in figura crucis. Primo enim in confirmatione id requiritur ad verificandam formam, quæ est *signo te signo crucis*: in extrema vnctione signum crucis non requiritur ad verificandam formã. Secundò per confirmationem christianus constituitur miles Christi ad crucẽ, quæ est signũ Christi, ferendã in fronte: at per extremã vnctionem vngitur infirmus per modum medicinæ ad consequendam salutem. Addit Suarius neque vnctionem in figura crucis videri necessariam necessitate præcepti saltem grauiter obligantis; ideoque si omittatur ex iusta causa, ad citius, & securius vngendum, non erit vllum peccatum. Debet tamen regulariter infirmus vngi in figura crucis.

3. Concilium Florentinum numerat septem vnctiones, quibus conferendum est hoc sacramentum. Prima est in oculis propter visum; secunda in auribus propter auditum; tertia in naribus propter odoratum; quarta in ore propter gustum; quinta in manibus propter tactum; sexta in pedibus propter gressum; septima in renibus propter delectationem ibi vigentem.

4. Circa has vnctiones potest primò quæri, vtrum sit de essentia sacramenti, vt vngatur vterque oculus, vtraque auris &c.

Respondeo negatiuè cum communi sententia. Licet enim communiter ita fiat, & sic debeat fieri propter consuetudinem, tamen quia vnica vnctione sufficienter significatur vnctio talis sensus, vngendo vnicum oculum, validè confertur sacramentum, & aliquando quia dubitatur, ne ægrotus moriatur antequam absoluatur vnctio, non debent replicari vnctiones.

5. Quæri potest secundò, vtrum ad valorem sacramenti requirantur omnes septem vnctiones assignatæ à concilio?

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia in fœminis propter honestatem solent omitti duæ vnctiones, pedum nimirum, & renum.

Rursus non omnes ecclesiæ particulares adhibent omnes septem vnctiones. Hinc sequitur, quod duæ, nimirum pedum, & renum, neque sunt absolutè necessariæ necessitate præcepti; immo supplementum Gabrielis in 4. distinct. 23. quæst. 1. artic. 2. Sotus quæst. 2. art. 3. & Victoria in Summa num. 223. asserunt vnctionem renum conuenientius omitti.

6. Quæri potest tertio, vtrum quinque vnctiones quinque sensuum requirantur ad valorem sacramenti?

Respondeo negasse paucos modernos, vt refert Suarius disput. 40. sect. 3. num. 7. & 8. ac docuisse ad valorem sacramenti sufficere vnicam vnctionem, sicut ad valorem baptismi sufficit vnica ablutio. Dicendum tamen cum communi sententia antiquorum, S. Thomæ, S. Bonauenturæ, Durandi, Richardi, Paludani, Maioris, Supplementi Gabrielis, Soti, & aliorum, quinque vnctiones quinque sensuum esse saltem necessarias necessitate præcepti, vt colligitur ex vniuersali consuetudine ecclesiæ, adeoque grauiter peccaturum eum, qui aliquam ex illis quinque omitteret, præsertim cum redderet dubium valorem sacramenti. Vtrum sint necessariæ necessitate sacramenti examinādum est infra, qu. 259. Proculdubio non est necessarium necessitate sacramenti, vt primò vngantur oculi, deinde aures &c. licet etiam hæc consuetudo debeat seruari.

7. Quæri potest quartò, quanta debeat esse hæc vnctio?

Respondeo sufficere quamlibet etiam minimam, proportionaliter, ac agendo de baptismo, qu. 88. dictum est sufficere quamlibet ablutionem etiam minimam. Non sufficit tamen guttam olei stillare, quia hoc non est vngere, vel saltem est dubium, vtrum sit vngere, sed debet pars corporis liniri.

QVÆSTIO CCL.

Quænam sit forma sacramenti extremæ vnctionis?

1. DE fide est validam esse formam, qua in conferenda extrema vnctione vtitur Ecclesia Romana, quæ forma est: *Per istam sanctam vnctionem, & suam pissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per visum &c.* Ratio est, quia Ecclesia Romana cum habeat assistentiam Spiritus Sancti, non potest errare in formis sacramentorum. Et confirmatur: nam hæ formæ traduntur in Florentino in decreto vnionis, in Tridentino sess. 14. & cap. *ad abolendum* de Hæreticis. Hinc sequitur omnes formas, quæ æquiualent huic, esse validas, omnes, quæ huic non æquiualent in aliquo essentiali, esse inualidas.

2. Sed hinc oritur quæstio, & dubitatur, quænam sint essentialia? Primo igitur quæritur, vtrum sit de essentia formæ, vt per modum deprecationis proferatur, an sufficiat vt proferatur per modum indicatiuum. Negant esse de essentia formæ, vt proferatur per modum deprecationis, Albertus in 4. distinct. 23. art. 4. & Richardus eadem dist. qu. 1. art. 4. ad 2. Durandus eadem dist. quæst. 3. n. 7. qui videtur etiam reuocare in dubium, an sufficiat forma deprecatiua, ex paritate aliorum sacramentorum, in quibus forma non profertur per modum imperatiuum, sed indicatiuum.

3. Dicendum nihilominus primò: de fide est sufficere formam deprecatiuam, cum ea vtatur Ecclesia Romana, quæ in formis sacramentorum non potest errare. Confirmatur: nam Iacobus dicit, *& orent super eum*; ergo insinuat formam debere esse deprecatiuā.

4. Dicendum secundo cum S. Thoma in 4. distinct. 23. quæst. 1. artic. 4. quæst. 2. S. Bonauentura artic. 1. quæst. 4. Capreolo Soto, & alijs, quos refert, & sequitur Suarius hic disput. 30. sect. 3. num. 7. Probabilius est formam merè indicatiuam sine formali deprecatione non sufficere. Ratio est, quia forma indicatiua non videtur æquiualere deprecatiuæ. Et confirmatur: nam Iacobus dicit, *orent super eum*; ergo nisi sacerdos oret, non conficit sacramentum.

5. Opponitur primò: vt refert S. Bonauentura, tempore D. Ambrosij in Ecclesia Mediolanensi forma vsitata erat hæc, *Vngo te oleo sanctificato in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, vt more militis vncti præparatus ad certamen aereas possis superare potestates*: vt refert Palacius in sacramentali Venetorum à Leone X. approbato habetur hæc forma: *Vngo te oleo sancto, vt hac vnctione protectus fortiter stare valeas aduersus aereas cateruas in nomine Patris &c.*

Respondet S. Thomas loco citato ad 3. per hæc verba: *Verba illa indicatiui modi, quæ sunt in vsu aliquarum ecclesiarum, non esse formas huius sacramenti, sed esse ceremoniam quandam, seu dispositionem ad formam*; ergo S. Thomas significat ecclesias illas solitas fuisse addere deinde formas deprecatiuas; sicut è conuerso cum absoluimus sacramentaliter, præmittimus deprecationem, ac deinde addimus formam per modum indicatiuum, dicentes: *Absoluo te*. Posset etiam dici particulas illas, *vt more militis*, proferri per modum deprecationis, & esse deprecationem.

6. Opponi potest secundo: in alijs sacramentis requiritur, & sufficit forma per modum indicatiuum; ergo etiam in hoc.

Respondeo disparitatem desumi ex institutione Christi, quæ colligitur ex verbis Iacobi, *& orent super eum*, & ex traditione ecclesiæ Romanæ. Plures possent afferri congruentiæ, propter quas forma huius sacramenti debuit esse deprecatiua. Prima, quæ affertur à S. Thoma loco citato, est, quia Baptismus, Confirmatio, & Ordo non possunt

sunt validè conferri sine omni effectu, cum semper imprimant characterem: sacramentum pœnitentiæ non potest esse validum sine effectu gratiæ: forma consecrationis in eucharistia non potest validè proferri, quin Christus ponatur sub speciebus: at sacramentum extremæ vnctionis potest validè conferri, itaùt propter obijcem impediatur quilibet eius effectus; ergo congruum fuit, vt forma esset deprecatoria, qua petatur à Deo, vt habeat effectum, quem posset non habere. Secunda congruentia, quam affert Suarius disput. 40. sect. 3. num. 10. est, quia hoc sacramentum datur homini iam exeunti ex foro ecclesiæ, & incipienti esse sub sola potestate Dei; ergo congruum est, vt conferatur per formam deprecatoriam. Existimat tamen Suarius validam fore hanc formam: *Vngate oleo sancto, vt Deus tibi remittat quidquid peccasti &c.*

7. Quæri potest secundò, vtrum sicut in confirmatione debet explicari materia remota, dicendo, confirmo te chrismate, sic in extrema vnctione debeat explicari materia remota, hoc est oleum?

Respondeo negatiuè, vt est de fide, siquidem Ecclesia Romana non explicat materiam remotam, siue oleum, sed solam vnctionem. Et confirmatur: nam in baptismo non explicatur aqua. In confirmatione explicatur chrisma, quia alioquin per verba signo, & consigno non explicaretur materia proxima, quæ est vnctio: at in hoc sacramento per verba illa, *Per istam vnctionem*, explicatur vnctio. Porrò sicut ad valorem baptismi debet exprimi actio baptizandi, sic ad valorem extremę vnctionis debet exprimi actio vngendi.

8. Quæritur tertio, vtrum illa particula, *& per suam pijssimam misericordiam* requiratur ad valorem sacramenti?

Respondeo affirmatiuè, vt docet S. Thomas loco citato. quæstiuncula 3. quia cum hoc sacramentum detur homini constituto in vltima miseria, debet exprimi diuina misericordia. Fortasse particula illa *pijssima* non est de essentia. Grauiter tamen peccaret, qui illam omitteret. Suarius dubitat, an etiam sit de essentia expressio misericordiæ.

9. Quæritur quartò, vtrum quinquies debeat repeti, *per istam sanctam vnctionem &c.* an sufficiat semel dicere, *per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum &c. peccasti*: & vtrum sufficiat dicere, *quidquid peccasti*, non exprimendo ly *per visum &c.* Sed de hoc dicendum infra qu. 259. cum agetur de effectu huius sacramenti. Datur tamen obligatio ex præcepto quinquies iterandi verba illa, *Per istam &c.* & exprimendi quinque sensus.

10. Quæritur quinto, vtrum debeat inuocari Trinitas, dicendo, in nomine Patris &c.

Respondeo negatiuè, cum in forma, qua vtitur Ecclesia Romana, non inuocetur.

QVÆSTIO CCLI.

De definitione, & vnitate huius sacramenti.

1. SAcramentum extremæ vnctionis definitione physica definiri potest: *Vnctio oleo benedicto facta in ijs partibus corporis, in quibus præcipuè vigent organa quinque sensuum, sub præscripta forma verborum*: definitione metaphysica definiri potest: *Sacramentum nouæ legis ad confortandum, seu alleuiandum in animo, & corpore fidelem grauiter ægrotantem*: definitione ex physica, & metaphysica confecta definiri potest: *Sacramentum ex sacra vnctione olei benedicti, & prece sacerdotis confectum, & ad salutem mentis, & corporis ægrotantis hominis ordinatum*. Hæc definitio explicat omnes causas huius sacramenti, nimirum materiam remotam, quæ est oleum benedictum, materiam proximam, quæ est vnctio, formam, quæ est oratio sacerdotis, causam efficientem, seu ministrum, qui est sacerdos, causam principalem, quæ est Deus, finem, qui est salus mentis, & corporis, & subiectum, quod est homo ægrotans.

2. Sacramentum extremæ vnctionis est vnum specie infima, cum non dentur plura sacramenta extremæ vnctionis specie diuersa. Multiplicatur numero in diuersis subiectis, & etiam cum in eodem subiecto iteratur. Licet autem constet ex pluribus partialibus materijs, & ex pluribus partialibus formis, per quas formas conferuntur partiales effectus gratiæ, tamen quia per illas constituitur vnum integrum sacramentum, conferens vnum integrum effectum, est vnum numero vnitate integritatis, vt docet S. Thomas in 4. distinct. 23. loco citato, alijque, quos refert, & sequitur Suarius disputat. 40. sect. 4. num. 3.

QVAESTIO CCLII.

Vtrum sacramentum extremæ vnctionis sit iterabile?

1. DE fide est sacramentum extremæ vnctionis non imprimere characterem. Tridentinum enim sess. 7. can. 9. dicens, per tria sacramenta, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis imprimi characterem, tacitè docet per alia non imprimi: & expressius Florentinum in decreto vnionis, cum dixisset tria illa sacramenta characterem imprimere, addit alia quatuor characterem non imprimere. Ratio est, quia illa sola sacramenta imprimunt characterem, quæ constituunt in statu permanente, & in gradu christiani; sed

hoc sacramentum non constituit in statu; sed purè datur ad adiuuandum infirmum; ergo &c.

2. De fide est sacramentum extremæ vnctionis esse iterabile, vt de quatuor sacramentis non imprimentibus characterem docet Florentinum in decreto vnionis, & specialiter de hoc sacramento docet Tridentinum sess. 14. can. 3. Ratio est, quia sicut ægritudo corporalis, ad quam alleuiandam datur hoc sacramentum, potest in eodem homine iterari, sic potest iterari sacramentum extremæ vnctionis.

3. Quæritur vtrum, durante eadem ægritudine, possit iterari sacramentum extremæ vnctionis?

Dicendum, quod durante eadem morbi necessitate, siue eodem morbi periculo, non potest iterari: si verò durante eadem ægritudine, ægrotus pluries incidat in periculum mortis, itaùt incidat in periculum, deinde censeatur esse extra periculum, ac mox recidat in periculum, potest iterari. Ratio, quare durante eodem periculo graui, iterari non possit, est, quia pro illo periculo est sufficiens medicina spiritualis; ergo debet semel tantum sumi. Ratio, quare si sæpius ægrotus sit in periculo graui mortis, possit iterari, est, quia vt insinuat S. Thomas in 4. distinct. 23. quæst. 2. art. 4. quæstiunc. 2. hoc sacramentum institutum est pro statu grauis periculi; ergo cum sæpius ægrotus est in graui periculo, potest sæpius illo muniri. Docet autem hanc sententiam Suarius disput. 40. sect. 4. num. 6. qui pro ea vltra S. Thomam citat Albertum Magnum, Paludanum, Syluestrum, Victoriam, & Summistas magis communiter. Quando autem sit moraliter nouus status periculi, relinquendum est iudicio prudentium.

QVAESTIO CCLIII.

Quinam sit effectus sacramenti extremæ vnctionis?

1. PRima sententia Alensis, D. Bonauenturæ, Durandi, Scoti, Almaini, Nauarri, & aliorum, quos refert Suarius disput. 41. sect. 1. num. 1. docet sacramentum extremæ vnctionis principaliter fuisse institutum in remissionem venialium iuxtà communem sententiam in cap. *si Romanorum*, distinct. 19. & in cap. *solitæ* de maioritate, & obedientia. Ex auctoribus huius sententiæ S. Bonauentura, Durandus, & quidam alij docent hoc sacramentum auferre venialia solum excitando actus deuotionis, & contritionis ex se sufficientis ad illa auferenda: alij magis consequêter dixerunt auferre venialia immediatè, cum non ponatur obex, etiamsi suscipiens hoc sacramentum non habeat actum ex se sufficientem ad auferenda venialia.

2. Dicendum cum S. Thoma in 4. dist. 24. art. 2. quæst. 1. qui merito reprehendit hanc sententiam, Paludano, Capreolo, Soto, Victoria, & alijs: licet sacramentum extremæ vnctionis habeat virtutem delendi venialia, vt dicetur num. 9. non est primariò institutum ad hunc finem delendi venialia.

Probatur primo: nam non debuerunt duo sacramenta primariò institui ad eundem finem; sed sacramentum pœnitentiæ est per se primario institutum ad delenda omnia peccata, tum mortalia, tum venialia commissa post baptismum; ergo extrema vnctio non debuit institui primariò ad hunc finem. Addit S. Thomas 3. par. quæst. 65. art. 1. ad 8. quod quia omne sacramentum nouæ legis confert gratiam; ad remissionem autem venialium non requiritur infusio gratiæ; nullum sacramentum nouæ legis instituitur primariò, & directè ad remittenda sola venialia.

3. Probatur secundo: nam si hoc sacramentum esset primariò institutum ad finem delendi venialia, non deberet ad illud sumendum expectari ægritudo constituens in periculo mortis. Neque dicant, quod est institutum ad perfectam curationem venialium, quę non potest haberi, nisi in fine vitæ, vel quod est institutum ad auferenda venialia, non secundum se, sed quatenus possunt impedire, ne homo statim euolet in cœlum. Nam sequeretur, quod deberet sumi etiam cum quis est in euidenti periculo vitæ, non propter ægritudinem, sed propter mortem violentam illi inferendam. Addo, quod sacramentum pœnitentiæ est institutum ad auferenda venialia etiam in quantum possunt impedire introitum immediatum in regnum cœlorum.

4. Probatur tertiò: nam sequeretur, quod sicut quia sacramentum pœnitentiæ est institutum primariò ad remittenda peccata commissa post baptismum, qui post baptismum non peccauit, non est capax sacramenti pœnitentiæ; sic qui post baptismum non peccauit venialiter, non esset capax extremæ vnctionis. Nec dicas: licet B. Virgo caruerit peccato originali, fuit capax baptismi, qui fuit primariò institutus ad auferendum originale; ergo à pari. Disparitas enim est, quia peccatum *veniale* debet omnibus inesse per modum naturæ, licet B. Virgo fuerit ab illo præseruata ex priuilegio; ergo baptismus debuit pro omnibus institui. At peccata venialia non insunt per modum naturæ; ergo sacramenta instituta primariò ad auferenda venialia, debuerunt institui pro iis tantum, qui venialiter peccarunt. Addit Paludanus ex ipsis verbis Iacobi 5. *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*, satis insinuari sacramentum extremæ vnctionis non fuisse primariò institutum ad auferenda venialia, sed ad alium effectum.

5. Secunda sententia S. Thomæ in 4. distinct. 24. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. artic. 2. quæstiunc. 2. Alberti art. 1. & 2. Capreoli, Soti, & alio-

aliorum, quos refert Suarius disput. 41. sect. 1. num. 8. docet sacramentum extremæ vnctionis fuisse primariò institutum ad auferendas reliquias peccatorum. Contrà hanc sententiam est, quia difficile explicatur. Nam vel reliquiæ peccatorum dicuntur ipsa peccata, quæ per sacramentum pœnitentiæ non fuerunt remissa; & contra est, nam ad auferenda peccata institutum est sacramentum pœnitentiæ; ergo non debuit institui aliud sacramentum: vel reliquiæ peccatorum sunt reatus pœnæ temporalis; & contra est, nam sicut ad auferendum talem reatum non requiritur gratia, sic ad illum auferendum non debet primario institui vllum sacramentum. Rursus contra vtrumque modum dicendi est, quia si hoc sacramentum esset institutum ad auferendas reliquias peccatorum in sensu explicato, non solum deberet conferri ægrotantibus in periculo constitutis, sed etiam sanis. Vel demum reliquiæ peccatorum sunt pronitas ad malum, & difficultas operandi bonum, vt docet S. Thomas; & recurrit idem argumentum, quod posset conferri etiam sanis; ergo &c.

6. Dicendum igitur cum Suario disp. 41. sect. 1. num. 11. Sacramentum extremæ vnctionis est per se institutum ad iuuandam, & confortandam animam ægroti contra difficultates illi occurrentes in articulo mortis. Probatur primò ex verbis Iacobi, *& alleuiabit eum Dominus*; ergo hæc alleuiatio est finis, & effectus proprius extremę vnctionis Probatur secundo ex Tridentino sess. 14. in procœmio, vbi dicit: *Sacramento extremæ vnctionis finem vita, tanquam firmissimo quodam præsidio muniuit*: ergo finis, & effectus eius primarius est munire nos, & iuuare contrà difficultates occurrentes in fine vitæ, siuè in articulo mortis. Probatur tertio ratione: nam per reliqua sacramenta sufficienter subuentum est hominibus integras vires habentibus pro necessitatibus occurrentibus in decursu vitæ; ergo debuit etiam institui aliquod sacramentum ad succurrendum homini pro articulo mortis, inquo deficiunt vires corporis, & imminet maxima lucta, ideoque confertur per vnctionem olei, siquidem vnctio corroborat, & sanat, ideoque ea solent luctatores, & pugiles disponi ad pugnam.

7. Infertur gratiam sacramentalem extremæ vnctionis supra gratiam sanctificantem communem omnibus sacramentis addere specialia auxilia, quibus homo in articulo mortis confortetur, & iuuetur ad vltimam cum dæmone luctam. Hæc gratia, vt docet Tridentinum, tres præcipuè causat effectus, nimirum ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo fiduciam excitando; ideoque sicut baptismus dicitur sacramentum fidei, eucharistia sacramentum charitatis, sic extrema vnctio dici potest sacramentum spei.

8. Infertur secundò sacramentum extremæ vnctionis institutum etiam fuisse primario ad præparandam animam ægroti in mortis articulo constituti ad introitum gloriæ. Quia enim homo in eo articulo maximè indiget hac præparatione, conuenientissimum fuit, vt ad hunc finem sacramentum speciale institueretur. Quia verò vt homo disponatur ad introitum gloriæ, requiritur perseuerantia in gratia, & ablatio impedimentorum, ideo dat auxilia specialia ad perseuerandum, & aufert peccata non ponenti obicem tali abrationi; ideoque Tridentinum dicit hoc sacramentum esse totius humanæ vitæ consummatiuum, & ad hoc sacramentum spectare delere peccata, & peccatorum reliquias, si sint.

9. Infertur tertio, quod quia hoc sacramentum est ordinatum primariò ad confortandam, & præparandam animam ægroti ad vltimam luctam, & ad introitum gloriæ; ad hanc autem præparationem pertinet ablatio peccatorum, si quæ sint, non solum quoad culpam, sed etiam quoad pœnam; est secundariò institutum ad auferenda peccata, tum quoad culpam, tum quoad pœnam, quatenus talis ablatio requiritur ad præparandum ægrotum ad introitum gloriæ; ideoque dicit Iacobus 5. *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*: significans hoc sacramentum non primario, sed secundario fuisse institutum ad hunc finē. Est etiam secundario institutum contra reliquias peccatorum, vt loquitur S. Thomas, quia licet non auferat fomitem, habitus, & prauas inclinationes ex peccatis relictas, tamen dat vires, & auxilia ad pugnandum contra illas, quibus viribus maximè indigemus in vltima lucta.

10. Infertur quartò hoc sacramentum, cum sumitur bona fide in statu peccati mortalis sine contritione, & cum sola attritione, conferre remissionem peccati mortalis, & ex attrito facere contritum. Probatur: nam sicut hunc effectum possunt tribuere alia sacramenta viuorum, vt de confirmatione ex S. Thoma dictum est qu. 118. & de eucharistia dictum est qu. 156. sic potest hunc effectum conferre hoc sacramentum, præsertim cum significetur per formam: *Indulgeat tibi Deus quidquid per visum peccasti &c.* & insinuetur à Iacobo, *Si in peccatis fuerit, remittentur ei*. Ideo maiori certitudine tenendum est hoc sacramentum posse per accidens conferre remissionem peccati mortalis, quam teneatur de alijs sacramentis viuorum. Porrò quia hoc sacramentum est viuorum, per se debet recipi in statu gratiæ, ideoque cum quis mortaliter peccauit, debet præmittere vel confessionem cum attritione, vel contritionem. Si tamen bona fide recipiatur cum sola attritione, remittit peccatum mortale. Posita verò bona fide, vt remittat peccatum mortale, requiritur, & sufficit illa attritio, quæ requiritur, & sufficit in sacramento pœnitentię, vt docet Suarius disp. 41. sect. 1. n. 26.

11. Infertur quinto discrimen sacramenti extremæ vnctionis à sacramento pœnitentiæ.

Primo

Primò quia sacramentum pœnitentiæ est sacramentum mortuorum, per se potest recipi in statu peccati cum sola attritione: extrema vnctio, quia est sacramentum viuorum, non potest per se sine sacrilegio recipi in statu peccati mortalis cum sola attritione. Secundò sacramentum pœnitentiæ receptum in statu peccati cum sola attritione per se confert suum effectum: extrema vnctio recepta in statu peccati mortalis per se non confert suum effectum. Tertio sacramentum pœnitentiæ si recipiatur sine attritione, non solum non confert effectum, sed est prorsus inualidum: sacramentum extremæ vnctionis, si recipiatur in statu gratiæ sine attritione, non solum est validum, sed confert suum effectum: si recipiatur in statu peccati mortalis sine attritione, non confert effectum, sed est validum. Quarto cum recipitur validè, sed sine effectu propter obicem, ablato obice, confert suum effectum: sacramentum pœnitentiæ si non potest esse validum, & informe, ablato obice, non confert suum effectum. Existimat autem Suarius disput. 41. sect. 1. num. 24. sacramentum extremæ vnctionis, ablato obice, post recuperatam sanitatem conferre suum effectum saltem gratiæ habitualis, qui debet esse perfectus. Licet autem aliqui existiment sola sacramenta imprimentia characterem, ablata fictione, conferre effectum gratiæ, tamen communis sententia docet hoc de omnibus sacramentis, quæ possunt esse valida, & informia, seu characterem imprimant, seu non. Baptismus enim, confirmatio, & ordo, ablato obice, conferunt suum effectum, non quia impresserint characterem, sed quia recepta fuerunt validè, sed sine effectu propter obicem; ergo omnia, quæ recipi possunt validè, sed sine effectu propter obicem, ablato obice, debent conferre suum effectum,

12. Infertur sextò, quod sicut qui recipit sacramentum matrimonij cum obice, si remoueat obicem, durãte eodem matrimonio, non solum recipit effectum gratiæ, sed etiam specialium auxiliorum; si autem remoueat obicem, soluto per mortem alterius coniugis eo matrimonio, recipit solum effectum gratiæ, non autem specialium auxiliorum, ad quæ recipienda debet iterum sumere sacramentum matrimonij; sic qui recipit sacramentum extremæ vnctionis cum obice, si remoueat obicem, durante eodem periculo, recipit non solum effectum gratiæ, sed etiam specialium auxiliorum: si autem remoueat obicem, non durante eodem periculo, recipit solum effectum gratiæ, non autem specialium auxiliorum, ideoque si rursus constituatur in periculo, vt recipiat specialia auxilia, debet iterum sumere sacramentum extremæ vnctionis.

QVÆSTIO CCLIV.

Quando sacramentum extremæ vnctionis conferat suum effectum gratiæ?

1. PRima sententia docet per primam vnctionem, & per formam correspondentem tribui totum effectum gratiæ, proportionaliter ac vt dictum est, agendo de eucharistia, qu. 154. per sumptionem eucharistiæ sub vna specie confertur totus effectus, ita vt sumendo illam deinde sub alia specie, nullus effectus conferatur ex opere operato.

Reijcitur hæc opinio, primò, quia vt dicit Suarius disput. 41. sect. 2. num. 3. nullum habet auctorem. Secundo sacramentum eucharistiæ dum sumitur, non fit, sed solum applicatur iam factum; at sacramentum extremæ vnctionis consistit in applicatione, & vsu adeoque cum materia non est sufficienter applicata, ac forma non est sufficienter prolata, non est perfectum, ac proinde non producit suum effectum; sed per vnctionem vnius tantum sensus, & prolationem formæ correspondentis materia non est sufficienter applicata, & forma non est sufficienter prolata; ergo &c.

2. Secunda sententia docet, quod sicut iuxtà sententiam multorum relatam de eucharistia quæst. 154. sumendo eucharistiam sub specie panis, confertur pars gratiæ, sumendo eamdem sub specie vini, confertur alia pars gratiæ; sic per vnctionem vnius sensus, & formam proportionalem confertur vna pars gratiæ, per vnctionem alterius sensus, & formam proportionalem, confertur alia pars gratiæ. Docuerunt hanc sententiam Adrianus, Medina, & quidam alij, quos refert Suarius, disput. 41. sect. 2. num. 6.

3. Reijcitur: nam quidquid sit de eucharistia, quæ est sacramentum permanens, sacramenta consistentia in vsu, & quæ debent semper conferri integra, semel tantum conferunt suum effectum, & tunc conferunt, cum materia est sufficienter applicata, & tota forma est sufficienter prolata; sed extrema vnctio consistit in vsu; ergo semel tantum confert suum effectum, cum sufficienter vncti sunt quinque sensus, & prolata forma correspondens. Hinc patet disparitas eucharistiæ, quæ non consistit in vsu, sed est sacramentum permanens, & ordinis, qui non omnibus debet conferri cum tota sua perfectione; siquidem aliqui debent recipere vnum ordinem sine alio, & regulariter omnes per diuersas moraliter sumptiones debent sumere ordinem inferiorem, ac superiorem, saltem loquendo de tribus ordinibus sacris.

4. Tertia sententia Soti in 4. disputat. 23. quæst. 22 art. vltimo docet effectum non conferri vsque ad illam vnctionem, quæ ex intentione ministri est vltima; & quia minister potest sacramentum hoc conferre, vel per quin-

que

que solum vnctiones quinque sensuum, vel per septem vnctiones?, cum minister habet intentionem conferendi per quinque tantum vnctiones, confertur, absoluta sufficienter quinta vnctione, & prolata sufficienter quinta parte formæ; cum verò minister habet intentionem conferendi sacramentum per septem vnctiones, effectus non confertur vsque ad septimam vnctionem.

5. Reijcitur hæc opinio. Nam non pendet ab intentione ministri, vt posita sufficienti materia, & prolata sufficienter forma, effectus differatur: E. g. quia verba illa, *Hic est calix sanguinis mei* sufficiunt ad ponendum sanguinem Christi sub speciebus vini, non pendet ab intentione ministri, vt hic effectus differatur vsque ad absolutam prolationem aliorum verborum; ergo quandoquidem quinque vnctiones, & quinque partiales formæ correspondentes sufficiunt ad sacramentum extremæ vnctionis, & eius effectum, non pendet ab intentione ministri, quod differatur effectus.

6. Dicendum igitur cum quarta sententia S. Thomæ in 4. distinct. 23. qu. 1. art. 2. quæstiunc. 1. ad 3. aliorumque communiter: effectus confertur, cum sufficienter complentur vnctiones quinque sensuum, & proportionales formæ: tunc enim essentialiter perficitur sacramentum. Probatur inductione aliorum sacramentorum. Porrò per vnctionem quinque sensuum sufficienter significatur curatio ab omnibus peccatis absolutè, siquidem omnia nostra peccata habent originem ab aliquo sensu; nam nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Licet verò aliquis possit esse cæcus, vel surdus à natiuitate, tamen cum hoc sit per accidens, debet proferri integra forma, cum habeat sensum conditionatum, *Si quid per visum peccasti &c.*

7. Aliqui, quos refert Suarius disput. 41. sect. 3. num. 1. dixerunt, quod etiamsi minister intendat sacramentum conferre modo ordinario per quinque vnctiones, ac finita vna, vel duabus vnctionibus, ægrotus moritur, fit sacramentum, & causat suum effectum. Alij dicunt, quod sacramentum est validum, & confert suum effectum saltem in casu, in quo minister præuidens periculum ab initio habet intentionem perficiendi sacramentum vnica, vel duabus vnctionibus, vt poterit.

8. Reijcit vtramque sententiam Suarius num. 5. quia absque auctoritate, & consuetudine ecclesiæ asserit aliquid valdè nouum. in nullo enim sacramento forma, quæ est insufficiens communiter, sufficit in casu necessitatis; sed communiter non sufficit ad valorem extremæ vnctionis forma non exprimens quinque vnctiones; ergo sine fundamento dicitur hanc formam sufficere in casu necessitatis.

9. Opponunt: extrà casum necessitatis ad valorem sacramenti pœnitentiæ requiritur confessio integra, & tamen non requiritur in casu necessitatis; ergo &c.

Respondeo, negando antecedens. Nam etiam extra casum necessitatis, si pœnitens bona fide confiteatur non integrè, sacramentum est validum; ergo confessio integra est quidem præcepta, sed non requiritur ad valorem sacramenti, nisi in casu, in quo quis mala fide omitteret integritatem, adeoque poneret obicem.

10. Quæritur, vtrum in casu necessitatis, vel ægroti, qui timetur moriturus, antequam sacramentum absoluatur modo consueto, vel ministri, qui si conferat sacramentum modo consueto, timet contagium tempore pestilentiæ, possit licitè minister citissimè vngere vnicum oculum, vnicam aurem, vnicam narem, os, & vnicam manum, ac dicere: per istas sacras vnctiones, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum peccasti; & an sacramentum hoc pacto collatum foret validum?

11. Parti affirmatiuæ subscripsit Archiepiscopus Mechlinienſis, Decanus, & Theologi Academiæ Louanienſis. Suarius tamen licet ad illam propendeat, non audet absolutè approbare.

QVÆSTIO CCLV.

Vtrum extrema vnctio aliquando conferat etiam sanitatem corporis?

1. DE fide est ex Concilio Florentino in decreto vnionis, & ex Tridentino sess. 14, & ex communi consensu Theologorum hoc sacramentum aliquando conferre etiam corporis sanitatem, vt insinuat Iacobus, cap. 5. *Et oratio fidei saluabit infirmum*. Quia tamen sanitas corporis aliquando non expedit ad bonum animæ, ideo hoc sacramentum non confert infallibiliter sanitatem corporis, sed solum cum expedit ad salutem animæ; ideoque hic effectus non est promissus absolutè, sed sub conditione, quam Tridentinum sess. 14. cap. 2. expressit, dicens, *vbi saluti animæ expedierit*.

2. Quæritur, vtrum extrema vnctio semper, & infallibiliter conferat sanitatem corporis, cum expedit ad salutem animæ?

Negat Sotus in 4. distinct. 23. quæst. 1. art. 2. ex pluribus rationibus. Prima ratio est. Videmus post sacramentum extremæ vnctionis multos sanari, qui deinde sanitate vtuntur in malum animæ; multos viros sanctos non sanari, qui quantum possumus conijcere, vsuri essent sanitate in bonum animæ suæ, & aliorum; ergo hoc sacramentum non confert infallibiliter sanitatem etiam cum saluti animæ expedit. Secundò vel hoc sacramentum causat sanitatem semper, quando sanitas potest conferre ad bonum animæ; & quia sanitas

potest

potest semper conferre, semper sanitatem causaret; vel solum, cum Deus præuidet de facto sanitatem profuturam ad salutem animæ, & inconueniens est, quod effectus sacramenti pendeat ab hac scientia Dei de eo, quod est futurum. Confirmatur: nam potest Deus præuidere de aliquo, quod semper benè vsurus esset sanitate; ergo hic deberet nunquam mori. Tertiò sequeretur, quod sæpè Deus deberet facere miraculum. Existimat ergo Sotus hoc sacramentum non infallibiliter conferre sanitatem etiam cum prodest ad salutem animæ, sed semper, & infallibiliter conferre aliquod auxilium, & adiumentum ad recuperandam sanitatem in certa mensura, licet hoc aliquando sufficiat ad superandam vim morbi, & ad sanitatem conferendam, aliquando non sufficiat: eo pacto, quo non infallibiliter confert victoriam tentationum, sed sola auxilia ad illas vincendas.

3. Reijcitur à Suario disput. 41. sect. 3. num. 4. hæc doctrina. Primò enim non solum Theologi, sed etiam Florentinum, & Tridentinum dicunt hoc sacramentum conferre sanitatem, cum bono animæ expedierit; ergo Sotus id negans loquitur contra hæc Concilia, & contra communem sententiam Theologorum. Secundò gratis, & sine vllo fundamento dicit semper hoc sacramentum conferre auxilium aliquod per modum medicinæ ad sanitatem recuperandam. Tertiò si daret auxilium limitatum, cum hoc non posset vincere grauiorem morbum, extrema vnctio nunquam posset dare sanitatem à grauiori morbo, etiam cum sanitas expediret ad bonum animæ, quod est absurdum. Hinc verò reijcitur paritas auxiliorum ad vincendas tentationes. Nam semper illa sufficiunt ad vincendas tentationes; ergo si ægrotus non vincit, imputet id sibi, non autem imperfectioni auxiliorum; at auxilium ad vincendum morbum sæpè est insufficiens; ergo si tunc morbum non vincit, & ægrotum non sanat, oritur ex imperfectione auxilij.

4. Ad primam obiectionem ex eo, quod aliqui sanantur, quibus sanitas non est in bonum animæ respondet illos non sanari virtute sacramenti, sed virtute naturæ: qui verò moriuntur, ideo moriuntur, & non sanantur, quia iuxta leges diuinæ prouidentiæ expedit illis mori, & euolare in cœlum. Ad secundum respondet, quod causat sanitatem, quando Deus præuidet illam ad bonum animæ profuturam: non tamen est necesse, vt perseueranter prosit. Verum hæc doctrina Suarij mihi videtur admodum difficilis.

5. Probabilius ergo est hoc sacramentum non infallibiliter, sed aliquando causare sanitatem corporis, cum ad salutem animæ expedierit. Probatur ex Tridentino sess. 14. cap. 2. in quo dicit: *Sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur*; ergo docet, quod non semper, sed aliquando causat sanitatem, etiam posita conditione, quod expediat saluti animæ. Nec est absurdum sacramenta quosdam effectus secundarios non causare infallibiliter, & semper.

6. Infertur in extrema vnctione sacramentum tantum esse vnctionem sub præscripta forma verborum; rem tantum esse gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum; rem simul, & sacramentum esse alleuiationem ægroti, eiusque roborationem ad vltimam luctam. Paludanus, & quidam alij dicunt rem, & sacramentum esse quendam ornatum animæ distinctum à gratia. Sed talis ornatus ponitur gratis, & sine fundamento. Aliqui dicunt rem, & sacramentum esse sanitatem corporis. Sed melius dicitur rem, & sacramentum esse alleuiationem illam, quæ est effectus magis infallibilis.

QVAESTIO CCLVI.

Vtrum solus homo baptizatus ratione vtens possit hoc sacramentum recipere?

1. CErtum est primò hoc sacramentum posse dari soli homini viatori. Ratio est, quia vniuersim soli viatores sunt capaces sacramenti. Hinc sequitur, quod non potest validè conferri homini iam mortuo. Sequitur rursus vnctionem, qua, vt refert Dionysius lib. de ecclesiastica hierarchia, vngi solebant mortui, non fuisse sacramentum. Si verò dubitaretur, vtrum aliquis esset viuus, vel mortuus, deberet illi hoc sacramentum conferri sub conditione.

2. Certum est secundò solum hominem baptizatum esse capacem sacramenti extremę vnctionis, cum baptismus sit ianua omnium sacramentorum. Maior in 4. distinct. 23. qu. 2. docuit non solum adultos, sed etiam infantes antè vsum rationis esse capaces extremæ vnctionis. Contraria sententia omnium aliorum theologorum docens solos adultos esse capaces huius sacramenti, est certa. Probatur primo. Nam Tridentinum sess. 14. in principio dicit, hoc sacramentum esse consummatiuum pœnitentiæ, & totius christianę vitæ; ergo sicut soli adulti, non autem infantes sunt capaces sacramenti pœnitentię, sic soli adulti, non autem infantes sunt capaces sacramenti extremę vnctionis. Probatur secundo. Nam effectus primarius huius sacramenti est munire ęgrotum in vltima lucta cum dęmone; sed soli adulti, qui habuerunt vsum rationis, sunt capaces talis luctę; ergo &c. Probatur tertio. Nam Iacobus dicit: *Si in peccatis sit, remittentur ei*; ergo supponit hominem, cui confertur, esse capacem peccati personalis, adeoque adultum. Hinc sequitur adultos perpetuò amentes esse incapaces huius sacramenti.

3. Quęritur, vtrum sacramentum extremę vnctionis possit validè, & licitè confri homi-er

homini, qui licet habuerit vsum rationis, de facto illum amplius non habet?

Dicendum primo cum Theologis communiter in 4. distinct. 23. Paludano, Soto, Sylvestro, Nauarro, & alijs, quos refert, & sequitur Suarius disput. 42. sect. 2. num. 5. Vt detur validè sacramentum extremæ vnctionis, non requiritur, vt qui illud recipit, sit actu compos rationis, sed sufficit, vt vsum rationis habuerit, & eius susceptioni consensum sufficienter præbuerit. Probatur primo: nam eo ipso, quod habuerit vsum rationis, indiget, vt in infirmitate per illud vltimo præparetur ad gloriam, & obtineat remissionem peccatorum, si in peccatis sit; ergo est capax huius sacramenti, cum sit capax eius effectus. E conuerso qui nunquam habuit vsum rationis, non indiget hoc sacramento, vt vltimo præparetur ad gloriam, cum non potuerit per peccatum ponere impedimentum; ergo est illius incapax. Confirmatur ex vsu ecclesiæ, quo solet dari vt vltimum remedium hominibus etiam vsu rationis, & sensuum destitutis.

4. Dicendum secundò: ad valorem huius sacramenti requiritur, vt qui illud recipit, habuerit intentionem illud recipiendi, sed sufficit intentio virtualis, & interpretatiua. Quod requiratur intentio, probatur: nam adulti, qui aliquando habuerunt vsum rationis, non possunt validè recipere vllum sacramentum sine intentione; ergo neque sacramentum extremæ vnctionis. Confirmatur: nam Iacobus cap. 5. dicit: *Infirmatur quis in vobis: inducat presbyteros ecclesiæ*; ergo infirmus debet illud petere saltem virtualiter, & interpretatiuè. Fideles porrò semper præsumuntur habere intentionem illud recipiendi, ideoque nisi constet oppositum, semper debet illis dari.

5. Dicendum tertio: curandum est, quantum fieri moraliter potest, vt hoc sacramentum detur fidelibus ægrotis, dum habent actu vsum rationis, & antequam vsum rationis amittant. Probatur: nam ad reuerentiam sacramenti pertinet, vt conferatur fidelibus, dum possunt illud recipere cum actuali deuotione, præsertim quia tunc recipiunt cum maiori dispositione, & fructu. Cum tamen ægrotus ità esset phreneticus, vt non posset illi hoc sacramentum conferri sine quadam indecentia, & corporali immunditia, non debet dari, vt docet Suarius disput. 42. sect. 1. num. 9. Rursus non debet dari, cum constat ægrotum non esse dispositum ad recipiendum eius effectum, eo quod sit in statu peccati, & illud nō retractauerit per vllum actum pœnitentiæ.

6. Potest quæri, vtrum extrema vnctio debeat conferri ægroto existenti in statu peccati mortalis, ac sensibus destituto, qui non præmiserit contritionem, sed solum attritionem?

Respondeo affirmatiuè, quia conferet in illo suum effectum.

QVÆSTIO CCLVII.

Vtrum solus infirmus corpore, & animo sit capax extremæ vnctionis?

1. CErtum est primo, vt docent omnes Theologi in 4. dist. 23. sacramentum extremæ vnctionis non posse licitè, neque validè conferri, nisi infirmo. Probatur primo; nam Iacobus dicit: *Infirmatur quis in vobis: inducat presbyteros &c.* Probatur secundo: nam Florentinum in decreto vnionis dicit: *Hoc sacramentum nisi infirmis dari non debet*: & Tridentinum sess. 14. dicit: *Declarat etiam hanc vnctionem infirmis adhibendam*; sed si posset validè, & cum effectu conferri sanis, non esset, cur nunquam deberet dari nisi infirmis; ergo &c. Confirmatur: nam eodem pacto concilia citata dicunt hoc sacramentum debere dari infirmis, quo dicunt debere conferri à sacerdote; sed requiritur ad valorem sacramenti, vt conferatur à sacerdote; ergo etiam ad valorem requiritur, vt conferatur infirmis. Tertio probatur: nam finis primarius huius sacramenti est alleuiatio infirmi, secundarius sanitas; ergo &c.

2. Quæritur, vtrum ad valorem sacramenti requiratur, vt infirmus laboret graui ægritudine, ac sit in periculo mortis constitutus?

Respondeo affirmatiuè cum communi sententia. Probatur primo; nam Iacobi 5. licet latina versio dicat, infirmatur quis in vobis, vox græca significat, deficit, ac penè moritur; ergo requiritur infirmitas grauis, & in mortis periculo constituens. Secundo Concilium Florentinum in decreto vnionis dicit; *Hoc Sacramentum nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet*. Tertio hoc sacramentum est institutum, tanquam extremum remedium pro vltima lucta; ergo non debet dari nisi homini grauiter, & periculosè ægrotanti. Quarto si quilibet ægrotus esset capax validè, & cum effectu recipiendi hoc sacramentum, non esset, cur daretur solis ijs, qui sunt in periculo. Non est tamen expectandum, vt ægrotus sit sensibus destitutus, quia hoc esset contra reuerentiam sacramenti, vel vt sit in statu, in quo sine miraculo sanari nequeat, quia cum eius effectus secundarius sit etiam sanatio ægroti, non debet expectari, vt ægrotus sit in statu, in quo ad recipiendum hunc effectum, requiratur manifestum miraculum.

3. Debet aduerti, quod ad validè recipiendum hoc sacramentum, non sufficit, vt quis sit quomodocumque in periculo mortis, sed debet esse in periculo mortis ex infirmitate; ideoque qui est in periculo mortis propter causam extrinsecam, puta quia fuit damnatus ad mortem &c. non potest validè hoc sacramentum recipere. Ratio est, quia est institutum ad succurrendum indigentiæ, quam homo habet, cum est in periculo propter infirmitatem, ita vt deficiant illi vires corporis.

QVÆSTIO CCLVIII.

Vtrum solus ille, qui actualiter peccauit, sit capax huius sacramenti?

1. Videtur hoc sacramentum non posse licitè, neque validè conferri ei, qui nunquam post baptismum actualiter peccauit: primo quia ideo infantes, & perpetuò amentes sunt incapaces huius sacramenti, quia sunt incapaces peccati actualis; ergo &c.

2. Secundo B. Virgo, quæ nunquam peccauit, fuit incapax huius sacramenti; ergo &c.

3. Tertio hoc sacramentum institutum est per modum medicinæ corporis, & animæ; ergo sicut supponit infirmitatem corporis, sic animæ.

4. Dicendum nihilominus cum S. Bonauentura, Ricchardo, & alijs, quos refert, & sequitur Suarius disput. 42. sect. 2. num. 7. eum, qui nunquam actualiter peccauit, esse capacem huius sacramenti. Probatur: nam neque ex verbis Iacobi, neque ex Concilijs, neque ex materia, & forma huius sacramenti, neque ex eius fine, & effectu primario colligitur requiri, vt is, qui hoc sacramentum recipit, actualiter peccauerit; ergo &c. Probatur antecedens per singulas partes; primo verba Iacobi sunt; *Si in peccatis sit, remittentur ei*; sed verba conditionalia conditionem non ponunt in esse; ergo ex ijs verbis non sequitur ad hoc sacramentum requiri, vt suscipiens peccauerit actualiter. Secundo Concilia loquuntur conformiter ad verba Iacobi; ergo &c. Tertio forma, *Ignoscat tibi Deus quicquid peccasti per visum &c.* facit eundem sensum conditionalem, *si quid peccasti per visum*. Quarto materia, quæ est vnctio, licet significet curationem spiritualem, quæ supponit spiritualem ægritudinem, tamen non supponit aliam ægritudinem, præter eam, quam homo lapsus ex se habet ad pugnandum in mortis articulo, adiuuante debilitate proueniente ex morbo. Quinto finis primarius sacramenti est roborare infirmum ad vltimam pugnam; hoc autem robore indiget etiam qui nunquam peccauit, sed est ex se capax peccandi. Sexto reliquiæ peccati, contra quas est institutum hoc sacramentum, sunt fomes, debilitas corporis &c. quæ sunt reliquiæ peccati originalis.

5. Confirmatur; nam si ægrotus baptizetur, & eucharistiam suscipiat, potest, ac debet vngi, etiamsi post baptismum nunquam peccauerit actualiter; ergo &c. Dicunt, quod vngitur propter reliquias peccatorum actualium commissorum ante baptismum. Sed cur non est capax propter reliquias peccati originalis? Confirmatur rursus; nam beata Virgo, licet non habuerit peccatum originale, fuit capax baptismi, & fuit baptizata, quia fuit capax gratiæ expulsiuæ peccati originalis; ergo &c.

6. Ad 1. infantes, & perpetuo amentes sunt incapaces huius sacramenti, non præcisè quia nunquam actualiter peccarunt, sed quia sunt incapaces pecandi, & luctandi cum dæmone, & non potuerunt habere intentionem illud recipiendi.

7. Ad 2. Suarius tom. 2. in 3. partem, disp. 18. sect. 3. docet B. Virginem suscepisse hoc sacramentum, sicut suscepit baptismum. Licet enim non fuerit infirma ex intemperie humorum, tamen passa est quandam debilitatem naturæ deficientis, quæ est infirmitas, & sufficit ad dandum hoc sacramentum ijs, qui moriuntur senio confecti.

8. Ad tertium: licet hoc sacramentum supponat infirmitatem corporis, & animæ, sufficit infirmitas hominis lapsi morientis, ac viribus destituti.

QVÆSTIO CCLIX.

Quæ partes corporis sint proximum subiectum huius sacramenti.

1. Certum est primo non debere vngi totum corpus, sed solum partes aliquas corporis. Rationem, quare per baptismum abluitur etiam totum corpus, per extremam vnctionem vnguntur solum aliquæ partes corporis, affert S. Thomas in 4. distinct. 23. quæst. 2. artic. 3. quæst. 1. ad 3. quia cum per ablutionem mundetur solum ea pars, quæ abluitur, ad significandum, quod totus homo mundatur, etiam totum corpus abluitur; at per vnctionem sæpè curatur aliqua pars, licet non illa, sed alia, in qua est morbi radix, vngatur; ergo ad significandum radicem morbi spiritualis esse in quinque sensibus, vnguntur quinque sensus.

2. Certum est secundo ex doctrina communi Theologorum debere vngi organa quinque sensuum, vt patet ex consuetudine, & vsu ecclesiæ. Si verò alicui desit organum, debet vngi in loco organi. Vnctio verò talium partium est necessaria ad valorem sacramenti. Posset aliquis existimare, quod quia tactus est diffusus per totum corpus, sufficeret ad valorem, vt vngatur quælibet pars corporis, proferendo in eo formam proportionalem tactui. Nihilominus vsus ecclesiæ est, vt talis vnctio fiat in manibus, quia sensus tactus in ijs præcipuè viget. Quidam docuit talem vnctionem debere potius fieri in pedibus. Sed reijcitur ex vsu ecclesiæ. Nam dum vnguntur pedes, non dicitur, *ignoscat tibi Deus quidquid per tactum peccasti, sed quidquid per gressum peccasti.*

3. Quæritur, quid faciendum, si quis manibus careat. Certum est, quod si careat vna manu, potest, ac debet vngi in alia. Dubitatur, quid sit faciendum, si careat vtraque manu.

manu. Dicendum cum communi sententia, quod vngendus est in parte propinquiori manui. Subiectum enim essentiale talis vnctionis per se est manus, vel si quis careat manu, pars propinquior manui. Sed dices: cur non potius debet vngi in ea parte, in qua post manum, magis viget sensus tactus? Respondeo, quod quia hoc est incertum, debuit statui regula moralis certa, quantum potest.

4. Opponi potest: si vt quidam dicunt, vnctio manuum esset materia essentialis ordinis sacerdotalis, qui careret manibus, esset incapax recipiendi illum ordinem; ergo à pari.

Respondeo, negando consequentiam. Disparitas est, quia qui caret manibus est ineptus ad exercendum officium ordinis sacerdotalis; ergo manus potuerunt requiri, vt subiectum omninò essentiale vnctionis, quæ est materia illius ordinis. At qui caret manibus est aptus ad recipiendum effectum extremæ vnctionis, eoque indiget; ergo manus debuerunt requiri, non vt subiectum omninò essentiale, sed ità, vt in defectum manuum, posset ægrotus vngi in parte propinquiori manibus.

De ministro extremæ vnctionis.

QVÆSTIO CCLX.

Virum sacerdos sit minister proprius extremæ vnctionis?

1. HÆretici, qui negant vnctionem, de qua loquitur Iacobus, cap. 5. esse sacramentum, atque asserunt illam adhiberi solum ad curationem corporum, & spectare ad gratiam curationum gratis datam, consequenter dicunt illam posse conferri, non solum à sacerdotibus, sed etiam à laicis, cum etiam ipsi sæpè habeant gratiam curationum, ac proindè nomine presbyterorum à Iacobo intelligi non sacerdotes, sed seniores. Aliqui catholici dixerunt in extrema necessitate, si non adsit copia sacerdotis, posse hoc sacramentum ministrari à clerico, vel etiam laico. Ità Vvaldensis tom. 2. de sacram. cap. 163.

2. Dicendum primò contra allatos errores: solus sacerdos est minister huius sacramenti, quod proindè non potest validè confici à non sacerdote. Conclusio est de fide. Probatur primo: nam Iacobus cap. 6. dicit: *Inducat presbyteros ecclesiæ*; sed nomine presbyterorum ecclesiæ communiter intelliguntur sacerdotes, vt patet 1. ad Timoth. 4. *cum impositione manuum presbyteri*, ideoque de sacerdotibus locum illum intellexerunt Concilium Florentinum in decreto vnionis, Concilium Tridentinum sess. 14. Beda, & alij in eum locum, Cyrillus lib. 2. in Leuit. Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, Gratianus cap. *presbyteros*, & alij; ergo &c.

3. Probatur secundo, afferendo rationem congruentiæ. Nam soli sacerdotes postquam acceperunt potestatem in corpus reale Christi, accipiunt potestatem remittendi peccata, adeoque in corpus Christi mysticum; sed hoc sacramentum est quoddam complementum sacramenti pœnitentiæ; ergo soli sacerdotes debuerunt habere potestatem ministrandi, & conficiendi sacramentum extremę vnctionis. Non debuit autem potestas hoc sacramentum conficiendi reseruari episcopis, quia cum in pluribus sint occupati, penè omnes ægroti deberent mori sine hoc sacramento.

4. Dicendum secundò: quilibet sacerdos potest validè cuilibet hoc sacramentum ministrare. Probatur: nam solum sacramentum pœnitentiæ, quia exercetur per modum iudicij, ad valorem, vltra potestatem ordinis requirit in ministro potestatem iurisdictionis; sed sacramentum extremæ vnctionis non ministratur per modum iudicij, sed per modum curationis, & medicinæ; ergo quamuis quia curare spectat ad pastorem, non possit licitè ministrari, nisi à pastore, vel ex licentia pastoris, vt dicetur quæst. 263. num. 3. tamen potest validè ministrari à quolibet sacerdote, & ad valorem requirit in ministro solam potestatem ordinis.

5. Dicendum tertio: sacerdos est minister ità necessarius huius sacramenti, vt in nullo casu etiam extremæ necessitatis possit ministrari à diacono, vel quocumque non sacerdote, vt docent communiter theologi in 4. distinct. 23. cum S. Thoma ibi, quæst. 2. art. 1. & alij, quos refert, & sequitur Suarius, disput. 43. sect. 1. num. 5. Probatur ex Florentino dicente, *Minister huius sacramenti est sacerdos*, & nullam affert exceptionem: ex Tridentino sess. 14. cap. 3. & can. 4. definiente episcopum, vel sacerdotem ritè ordinatum esse proprium ministrum huius sacramenti. Confirmatur: nam sacramentum pœnitentiæ est magis necessarium sacramento extremæ vnctionis, & tamen in nullo casu etiam necessitatis, neque ex dispensatione Pontificis potest ministrari sacramentum pœnitentiæ à non sacerdote; ergo à fortiori in nullo casu etiam necessitatis, & ex nulla dispensatione sacramentum extremæ vnctionis potest validè ministrari à non sacerdote.

6. Opponitur: Innocentius primus epist. 2. ad Decentium loquens de sacramento extremæ vnctionis, dicit: *Quo non solum sacerdotibus, sed omnibus vti christianis licet in sua, aut suorum necessitate, inungendo.*

Dicendum cum Ianseno in cap. 6. Marci, Maldonato ibidem. Bellarmino lib. 1. de hoc sacramento. Baronio tom. 1. anno 63. num. 14. quos refert, & sequitur Suarius disput. 43. sect. 1. in fine, Innocentium loqui de vsu passiuo, ac docere omnibus fidelibus licere vti passiuè hoc oleo, vocando presbyteros, qui se, vel suos, in necessitate vngant.

QVAESTIO CCLXI.

Vtrum possit hoc sacramentum à multis sacerdotibus confici?

1. CErtum est per se loquendo vnum sacerdotem esse sufficientem ministrum extremæ vnctionis, vt patet ex paritate aliorum sacramentorum; ideoque cap. *quæsiuit*, de verborum significationibus, Pontifex definiuit sacerdotem, vel alio præsente, vel solum posse infirmum vngere. Iacobus igitur dicens, *Inducat presbyteros ecclesiæ*, non significauit esse inducendos plures presbyteros, sed solum esse inducendum aliquem ex presbyteris. Certum est rursus regulariter hoc sacramentum debere conferri ab vnico sacerdote, ità vt idem, qui illud inchoauit, absoluat. His suppositis.

2. Quæritur primò, vtrum possit validè conferri à duobus sacerdotibus, ità vt alter vngat, alter proferat formam?

Respondeo negatiuè, vt docet Suarius, disputat. 43. sect. 2. num. 3. Probatur: nam vt dictum est de baptismo quæst. 103. baptismus non potest validè conferri à duobus, ità vt vnus abluat, alter proferat formam; ergo à pari. Ratio est, quia forma *per istam sanctam vnctionem*, significat vnctionem factam à proferente formam.

3. Quæritur secundo, vtrum posset aliquando validè conferri à pluribus sacerdotibus, ità vt vnus faciat aliquas vnctiones, sed non omnes essentiales, & proferat formas proportionales, alius addat vnctiones, quæ desunt, & sic sacramentum perficiat?

Respondeo affirmatiue, vt docet communis sententia S. Thomæ in 4. distinct. 23. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. ad 3. Richardi, Durandi, Ledesmæ, Sylvestri, & aliorum, quos refert, & sequitur Suarius disputat. 43. sect. 2. num. 5. Ratio est, quia cum sacramentum aliquod fit per plures partiales materias, & plures partiales formas, legitimè posita vna partiali materia, & vna partiali forma habente suam completam significationem, si minister moriatur, non debet quidquam iterari, sed solum debet suppleri quod deest, & sic sacramentum perfici: ex. gr. quia ordo sacerdotalis confertur partialiter, tradendo instrumenta, & dicendo, *Accipe potestatem &c.* ac deinde imponendo manus, & dicendo, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata &c.* si episcopus, data potestate consecrandi, moriatur, antequam imponat manus, dicens, *Accipe Spiritum Sanctum*, ab alio episcopo debet suppleri pars secunda sine iteratione primæ: si sacerdos, consecrata hostia, moriatur ante consecrationem calicis, alius sacerdos debet consecrare calicem, non autem iterum proferre formam super eandem hostiam; sed extrema vnctio confertur per plures vnctiones, & per plures proportionales formas; ergo si sacerdos vngens moriatur, antequam sacramentum perfecerit, alius sacerdos non debet iterum vngere partes legitimè vnctas, sed solum debet supplere quod deest, vngendo alias partes, & proferendo formas proportionales. Licet autem sit disparitas, quod in consecratione eucharistiæ, & in collatione ordinis consecratio hostiæ iam habuit suum effectum ponendi Christum sub hostia, collatio potestatis consecrandi habuit suum effectum dandi potestatem consecrandi, & imprimendi characterem, at vnctio vnius partis non habuit suum effectum, tamen hoc materialiter se habet quoad hoc, vt materia, & forma legitimè posita non debeat iterari.

4. Ex tradita doctrina sequitur, quod si sacerdos, non absolutis quinque vnctionibus, moriatur, alius sacerdos non solum potest, sed etiam debet non iterare vnctiones factas, sed solum addere omissas, vt docet Suarius, disput. 44. sect. 2. num. 5. & 6. Porrò singulare est in hoc sacramento, vt constet ex pluribus partialibus vnctionibus, & formis non ponentibus suum effectum, nisi cum sacramentum est perfectum. Addo, quod si plures sacerdotes absque necessitate conferrent hoc sacramentum, ità vt vnus poneret vnam vnctionem, & formam, alius aliam, peccarent grauiter, sed sacramentum esset validum.

5. Infert Ruardus artic. 12. quod si plures sacerdotes eodem tempore vngerent, ità vt vnus vngeret vnum sensum, alius alium, validum esset sacramentum, siquidem non est de essentia ipsius, vt vnctiones ponantur successiuè. Si plures simul vngerent easdem partes, si vnus prius absolueret, ille solus conferret sacramentum, si simul, vterque, vt in simili dictum est de baptismo quæst. 103.

QVAESTIO CCLXII.

Vtrum detur præceptum recipiendi extremam vnctionem?

1. NOn datur præceptum affirmatiuum obligans etiam eum, qui est in extremo periculo vitæ, ad sumendam extremam vnctionem, vt docent communiter Theologi, nimirum S. Thomas in 4. distinct. 22. artic. 1. quæst. 3. ad 1. Paludanus, Sotus, Sylvester, Nauarrus, Caietanus, & alij, quos refert, & sequitur Suarius disputat. 44. sect. 1. num. 2. Ratio est, quia hoc præceptum neque est naturale, cum hoc sacramentum sit medium solum vtile, non autem necessarium ad salutem; neque est positiuum traditum à Christo, vel ab ecclesia, cum nullibi inueniatur, & verba Iacobi *Inducat &c.* non sint præceptiua; neque est introductum consuetudine, cum Theologi communiter negent hoc præceptum. Videtur tamen præceptum suscipiendi hoc sacramentum admittere

tere Petrus Sotus, & quidam alij relati à Suario, disput. 44. sect. 1. num. 3.

2. Licet non detur præceptum per se obligans ad sumendum hoc sacramentum, tamen potest esse peccatum mortale illud omittere, si sequatur graue scandalum, vel si omittatur ex contemptu, vt docent communiter Theologi; ideoque Tridentinum sess. 14. docet hoc sacramentum sine peccato contemni non posse. Aliqui dicunt esse peccatum mortale omittere hoc sacramentum, cum non potest accipi aliud sacramentum. Sed casus videtur metaphysicus. Nam cum non possit recipi, nisi à sacerdote, posset ab illo recipi sacramentum pœnitentiæ. Si verò qui sit ita sensibus destitutus, vt non possit recipere sacramentum pœnitentiæ, quia non potest dare signa, ex eadem ratione non tenebitur ad sumendum sacramentum extremæ vnctionis.

3. Quæritur primo, vtrum detur præceptum præmittendi sumptionem viatici sumptioni extremæ vnctionis?

Respondeo: certum est, quod cum non potest haberi viaticum, vel ægrotus illud enomeret, potest, ac debet dari sacramentum extremæ vnctionis, non prius dato viatico. Rursus certum est, quod cum commodè potest, seruari debet consuetudo prius dandi viaticum, deinde extremam vnctionem. Existimat tamen Suarius non dari præceptum grauiter obligans ad seruandum hunc ordinem, ac ad prius dandum viaticum, deindè extremam vnctionem, adeoque per se, & seclusò scandalo, & contemptu, non esse peccatum mortale inuertere hunc ordinem. Nam decreta, quæ afferuntur ex Innocentio I. epist. 1. & ex Concilio Vvormatiensi, cap. 72. falsò citantur. Consuetudo non videtur induxisse obligationem: immò aliquando fuit mos, & nunc etiam seruatur, dandi viaticum post extremam vnctionem, vt ex pluribus probat Suarius disput. 44. sect. 1. num. 8.

4. Quæritur secundo, vtrum si quis sit in peccato mortali, obligetur ad præmittendam confessionem, an sufficiat, vt præmittat contritionem sumptioni extremæ vnctionis?

Dicendum, quod per se sufficit contritio: siquidem confessio ex obligatione præmittenda est soli sumptioni eucharistiæ propter eius excellentiam. Potest tamen aliquando dari obligatio concomitans præmittendi confessionem. Si enim dubitetur, vtrum possit ægrotus suscipere vtrumque sacramentum, debet prius suscipere sacramentum pœnitentiæ, ad quod suscipiendum tenetur, deinde sacramentum extremæ vnctionis, ad quod sumendum non datur præceptum.

QVAESTIO CCLXIII.

De præceptis, & obligationibus ministri extremæ vnctionis?

1. CVm egerimus de præceptis, & obligationibus suscipientium, sequitur, vt agamus de præceptis, & obligationibus ministrorum. Dicendum igitur primo: parochi per se loquendo, tenentur ex officio, adeoque ex iustitia, ad ministrandum ægrotis petentibus sacramentum extremæ vnctionis. Ratio est, quia tenentur ex officio suas oues pascere, ac proinde ordinaria remedia salutis illis ministrare; sed extrema vnctio est vnum ex ordinarijs remedijs salutis; ergo &c. Licet ergo pastores non teneantur sub graui ad facienda omnia vtilia, tamen non solum tenentur ad præbenda necessaria, sed obligantur ad præbenda etiam non necessaria, ordinaria, & consueta.

2. Dicendum secundo: qui non sunt parochi, & pastores, per se, & ex officio non tenentur ad ministrandum ægrotis petentibus sacramentum extremæ vnctionis. Ratio est, quia cum ex officio non sint pastores, non tenentur per se ad hæc præstanda, quæ sunt pastorum propria. Hinc sequitur episcopos in defectum parochorum teneri ad hæc præstanda. Ratio est, quia sunt pastores, ac tenentur pascere, vel per se ipsos, vel per alios. Licet qui non sunt pastores, per se, & ex officio non teneantur ministrare hoc sacramentum, tamen ex charitate, & per accidens, si proximus sit in extrema necessitate, & parochus non adsit, potest simplex sacerdos obligari ad ministrandum ægroto sacramentum extremæ vnctionis, præsertim si ægrotus non sit capax alterius sacramenti.

3. Dicendum tertio: sacerdos simplex extrà casum necessitatis, non solum non debet, sed neque licitè potest extremam vnctionem ministrare sine licentia parochi. Ratio est, quia non potest vsurpare ea, quæ sunt propria pastorum. Si tamen ministrat, validè ministrat, cum ad hoc sacramentum validè ministrandum non requiratur iurisdictio.

4. Dicendum quarto: parochus peccans grauiter, omittendo munus suum in ministratione huius sacramenti per negligentiam, humanum timorem &c. nullam pœnam incurrit ipso iure impositam, cum non inueniatur vlla pœna imposita, sed est puniendus arbitrio episcopi. Aliqui existimant simplicem sacerdotem ministrantem hoc sacramentum sine licentia parochi incurrere ipso facto excommunicationem maiorem ex Clementina 1. de Priuilegijs, quod videtur sentire Sotus. Dicendum tamen illam Clementinam non imponere hanc pœnam vniuersim omnibus sacerdotibus simplicibus, sed solis religiosis ministrantibus sæcularibus sine parochi licentia, non autem ministrantibus alijs religiosis. Tales autem pœnæ non sunt extendendæ, licet videatur paritas rationis. Quia verò Clementina illa nihil prohibet de nouo religiosis, sed solum de nouo imponit pœnam, ideo vt docet Suarius disput. 44. sect. 2. num. 4. religiosus ministrans hoc sacramentum in casu extremæ necessitatis, cum parochus, vel abest, vel non vult illud ministrare, non incurrit hanc pœnam.

5. Di-

5. Dicendum quinto : sacerdos tenetur ministrare hoc sacramentum in statu gratiæ, ideoque si sit in statu peccati mortalis, tenetur præmittere confessionem, vel contritionem, vt de sacramentis in genere dictum est quæst. 81. Rursus tenetur ad illud non ministrandum, cum est excommunicatus, vel suspensus, ità vt sit publicè, & nominatim declaratus, vel sit manifestus percussor clerici. Ratio est, quia sic excommunicatus priuatur omnibus actibus iurisdictionis, & ordinis; suspensus autem saltem caret actibus iurisdictionis. Hinc Suarius infert contra Paludanum, & Syluestrum sic excommunicatum, vel suspensum, non posse alteri committere vices suas, quia ipsa commissio est actus iurisdictionis. Probabilius etiam est, vt docet idem Suarius disput. 44. sect. 2. num. 6, excommunicatum neque posse ministrare hoc sacramentum infirmo, alioquin sine ipso morituro, quia sicut tempore interdicti non permittitur hoc, ita neque id permittitur excommunicato.

6. Minister tenetur non dare hoc sacramentum indigno, & non conuenienter disposito. Rursus tenetur ad seruandum ritum ecclesiæ, non solum essentialem, sed etiam accidentalem, licet in casu necessitatis aliqua accidentalia possint omitti. Debet ministrare cum vestibus sacris, superpelliceo nimirum, & stola.

7. Quæritur, vtrum parochus tempore pestis teneatur ministrare sacramenta pœnitentiæ, viatici, & extremæ vnctionis cum periculo mortis?

Prima sententia auctoris Speculi episcoporum, lib. 1. disput. 1. quæst. 1. cap. 5. qui pro se citat quosdam alios, docet non teneri, nisi cum moraliter timetur damnatio æterna proximi, si moriatur sine his sacramentis. Ratio est, quia sicut subditus non tenetur suscipere hæc sacramenta cum morali periculo mortis, nisi cum si non sumat, est in periculo damnationis æternæ; sic nec parochus tenetur dare. Neque enim maior est obligatio parochi ad dandum, quam subditi ad recipiendum.

8. Secunda sententia Maioris apud Suarium, disput. 44. sect. 3. num. 4. docet parochum teneri cum morali periculo mortis ad dandum sacramentum pœnitentiæ, non autem sacramenta viatici, & extremæ vnctionis, quæ sunt minus necessaria.

9. Tertia sententia Nauarri in summa, cap. 24. num. 10. & cap. 25. num. 133. docet teneri parochum cum morali periculo vitæ ad ministranda sacramenta pœnitentiæ, & eucharistiæ, quorum alterum est necessarium necessitate medij, alterum necessitate præcepti, non autem sacramentum extremæ vnctionis, quod neutra necessitate est necessarium.

10. Quarta demum sententia docet teneri parochum cum periculo vitæ ad ministranda omnia hæc tria sacramenta: & hanc opinionem, relatis quibusdam auctoribus, sibi olim placuisse narrat Suarius disput. 44. sect. 3. n. 6.

11. Dicendum primo cum Suario disputat. 46. sect. 3. num. 17. maiorem intensiuè, & extensiuè esse obligationem pastorum, quam non pastorum. Probatur prima pars: nam in extrema necessitate spirituali proximi, in qua simplices sacerdotes tenentur solum ex charitate illis succurrere etiã cum periculo vitæ, parochi, & pastores tenentur non solum ex charitate, sed ex iustitia: nam sicut subditi præstant illis honorem, & obedientiam, sic pastores tenentur ad subditis præstandum regimen, & ea, quibus indigent; sed obligatio ex charitate simul, & iustitia est maior, quam obligatio solum ex charitate; ergo &c.

12. Probatur secunda pars. Nam pastores tempore pestilentiæ per se tenentur subditos non deserere, nec fugere; simplices sacerdotes per se possunt fugere; ergo obligatio pastorum est maior etiam extensiuè, cum ad plura se extendat. Videri possunt S. Thomas, & alij theologi communiter, quos citat Suarius. disputat. 44. sect. 3. num. 8.

13. Dices: cum est periculum mortis propter causas morales, puta propter persecutionem, pastores, & episcopi possunt fugere, iuxtà illud Matth. 10. *Cum persecutionem fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam*; ergo etiam cum est periculum mortis propter causas naturales, puta propter pestilentiam.

Respondeo, quod sicut cum est periculum mortis propter causas extrinsecas, pastores, & prælati non possunt fugere cum periculo, & damno gregis, possunt sine periculo, & damno gregis, cum ipsa fuga est vtilior gregi, sic in casu pestilentiæ. Videri possunt Athanasius, Augustinus, & alij, quos citat Suarius hic.

14. Aduertit autem Suarius episcopos posse manere in loco pestilentia infecto, absque morali periculo, quia possunt se custodire, & munus suum exequi, ideoque benè faciunt, si permaneant, cum sua præsentia sint allaturi maximum alijs adiumentum. Possunt etiam sæpè recedere, vel in locum diœcesis pestilentia non infectum, vel in locum propinquum, ex quo possint suum munus exercere. At parochi maiori obligatione tenentur ad non fugiendum, quia tenentur per se ipsos sacramenta ministrare. Si tamen habeant vicarium sufficientem, possent etiam ipsi recedere, dummodo curam suæ parochiæ gererent ex loco propinquo.

15. Dicendum secundo: in eo casu parochus tenetur sacramentum confessionis ministrare etiam cum periculo vitæ, adhibendo tamen opportuna remedia, & antidota. Probatur: nam si ad hoc non teneretur, eo ipso tota communitas destitueretur sacramento maximè necessario. Nec dicas, quod hoc sacramentum non est necessarium, cum sufficiat

ciat contritio. Nam contritio est valdè difficilis; ergo inconueniens est, quod in eo casu pastores non teneantur ad audiendas confessiones.

16. Dicendum tertio: tenentur etiam parochi ministrare sacramenta viatici, & extremæ vnctionis cum ordinario periculo, quod solet dari in talibus sacramentis ministrandis tempore pestilentiæ; posset tamen periculum ità augeri, vt in aliquibus casibus raris excusarentur. Ratio, cur communiter teneantur, est, quia alioquin communitas destitueretur his sacramentis, tempore, quo maximè illis indiget. Ratio, quare possint in aliquo casu raro excusari, est, quia ex hoc non sequitur, quod tota communitas his sacramentis destitueretur. Videri potest Suarius disput. 44. sect. 3. Et hæc de sacramento extremæ vnctionis.

TRACTATVS XXIX.

De sacramento ordinis.

QVAESTIO CCLXIV.

De existentia, & numero ordinum.

1. DE fide est dari plures ordines. Definitum id fuit à Concilio Tridentino, sess. 23. cap. 2. & can. 2. vbi dicitur: *si quis dixit, præter sacerdotium non esse in ecclesia catholica alios ordines, & maiores, & minores, per quos, velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.* Colligitur hæc veritas primo ex Scriptura, quæ pluribus locis, vt 1. ad Timoth. 3. Actor. 6. ad Philippenses 1. non solum de sacerdotibus, sed etiam de diaconis mentionem facit, & quæ præcipuè in illorum ordinatione attendenda sint, grauissimis verbis docet. Colligitur secundo, quia ex auctoritate Patrum constat in ecclesia vsque ab initio fuisse nomina, & ministeria, non solum sacerdotij, sed etiam aliorum ordinum.

2. Ratio conuenientiæ est, quia vt colligitur ex eodem Tridentino, sess. 23. cap. 1. & 2. in ecclesia datur sacrificium eucharisticum; sed ad peragendum sacrificium, necesse est, vt dentur sacerdotes; ergo in ecclesia debuerunt dari sacerdotes, qui haberent potestatem conficiendi sacrificium eucharisticum; sed vt sacerdotes dignius, & cum maiori veneratione offerrent sacrificium eucharisticum, conueniens fuit, vt plures, ac diuersi darentur ministrorum ordines, qui sacerdoti ex officio deseruirent; ergo conueniens fuit, vt in ecclesia darentur plures ordines.

3. Confirmatur: nam in ecclesia triumphante dantur plures ordines Angelorum, & Beatorum, qui Deum colunt per diuersas actiones intelligibiles, prout postulat status beatitudinis; ergo etiam in ecclesia militante dari debent plures ordines hominum diuino cultui specialiter dicatorum, qui Deum colant diuersis actionibus sensibilibus, prout postulat status viæ; & quia maximus cultus exhibetur Deo per sacrificium eucharisticum, ideo dari debent plures ordines ministrorum deseruientium sacrificio eucharistico.

4. Catholici, & Hæretici conueniunt in admittendis pluribus ordinibus, sed diseconueniunt in explicando, quot sint. Catholici ponunt septem ordines, quorum nomina sunt sacerdotes, seu presbyteri, diaconi, subdiaconi, acolythi, exorcistæ, lectores, ostiarij. Caluinus lib. 4. institutionum, cap. 4. & 19. & Kemnitius in examine Concilij Tridentini, sess. 23. cap. 1. quos refert Bellarminus, tom. 2. lib. 2. de clericis, cap. 11. reprehendunt hunc septenarium numerum ordinum, ac docent tres tantum esse verè ordines, episcoporum, quos libentius vocant pastores, presbyterorum, quos vocant seniores, vel doctores, & ministros verbi, & diaconorum. Exorcistas auferunt omnino, reliquos admittunt quidem, sed asserunt illos verè non esse ordines, nec certo numero contineri, sed posse constitui plures, aut pauciores ministros, prout ecclesiarum necessitas postulare videtur.

5. Vt statuatur cum catholicis septenariùs numerus ordinum, supponendum est ordines posse sumi dupliciter, propriè nimirum, ac communiter. Ordines propriè sunt, qui certo ritu conferuntur ab episcopo ad certum ministerium in sacrificio eucharistico exhibendum. Ordines communiter sunt, per quos aliqui quomodocumque dicantur diuinis obsequijs.

6. Hoc supposito, dicendum primo; ordines propriè dicti sunt septem tantum enumerati. Probatur. Nam ex dictis ordines propriè dicti sunt, qui certo, & solemni ritu ab episcopo conferuntur ad certum ministerium in sacrificio eucharistico exhibendum; sed ex antiquissimo ecclesiæ vsu episcopi solemni ritu conferunt septem tantum enumeratos ordines, & non alios; ergo &c. Probatur minor auctoritate Conciliorum, & Patrum. Clemens Romanus lib. 8. Constitutionum omnium fere ordinum etiam minorum ritus declarat. S. Ignatius epistola ad Antiochenos sic concludit. *Saluto sanctum presbyterum vestrum. Saluto sanctos Diaconos. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, exorcistas.* S. Cyprianus lib. 2. epistolarum, epist. 5. & 10. lib. 4. epist. 5. & lib. 5. epist. 14. mentionem facit septem ordinum. S. Cornelius in epistola ad Fabianum Antiochenum habet hæc verba, quæ referuntur ab Eusebio lib. 6. historiæ ecclesiasticæ, cap. 33. *Nesciebat, in ecclesia catholica vnum episcopum esse debere, vbi videbat esse presbyteros sex, diaconos septem, subdiaconos septem, acolythos 42. exorcistas, & lectores cum ostiarijs 42.* Concilium Romanum sub Syluestro, cap. 3. numerat eosdem septem

ordi-

ordines, eosdemque recensent Florentinum in instructione Armenorum, & Trident. sess. 23. cap. 2.

7. Rationem, propter quam debuerunt dari septem ordines enumerati, affert S. Thomas in 4. dist. 24. qu. 2. art. 1. quæstiuncula 2. in corpore. Cum enim eucharistia sit sacramentum sacramentorum, sicut in ordine ad illam consecrantur templa, altaria, vasa &c. ita debent etiam consecrari homines, & in tali consecratione consistit sacramentum ordinis; ergo tot debuerunt distingui ordines, quot sunt officia exercenda circa eucharistiam; sed septem sunt officia exercenda circa eucharistiam; ergo septem debuerunt institui ordines. Probatur antecedens assumptum. Aliqui enim debent in ordinatione accipere potestatem, & officium eucharistiam consecrandi; aliqui debent accipere potestatem, & officium cooperandi, & ministrandi sacerdoti in ijs, quæ spectant ad eucharistiam; sed qui accipit potestatem, & officium consecrandi, accipit ordinem sacerdotalem, qui accipit potestatem cooperandi sacerdoti, accipit alios ordines, qui debent esse sex; ergo dari debet ordo sacerdotalis, & alij sex ordines. Probatur, & explicatur minor. Nam debent dari tres ordines ad cooperandum sacerdoti in ijs, quæ spectant ad ipsam eucharistiam, & debent dari alij tres ordines ad cooperandum sacerdoti in ijs, quæ spectant ad suscipientes eucharistiam; ergo &c. Probatur prima pars antecedentis. Primo enim debent aliqui cooperari, & ministrare sacerdoti immediate in ipsa dispensatione eucharistiæ; sed hoc est officium diaconorum; ergo debet dari ordo diaconorum. Secundo debent aliqui cooperari sacerdoti in disponenda materia eucharistiæ, siue consecrationis; sed hoc est officium subdiaconi; ergo debuit dari ordo subdiaconorum. Tertio debent aliqui cooperari sacerdoti, porrigendo vinum consecrandum; sed hoc est officium acolythi; ergo debuit dari ordo acolythorum, adeoque debent dari tres ordines cooperantium sacerdoti in ijs, quæ spectant ad ipsam eucharistiam.

8. Probatur iam secunda pars minoris, quod nimirum debeant dari alij tres ordines ad cooperandum sacerdoti in ijs, quæ spectant ad suscipientes eucharistiam. Qui volunt accedere ad eucharistiam, vel sunt mundi, vel immundi. Mundi nulla indigent præparatione, adeoque nullus debet dari ordo, cuius ministerium exerceatur circa mundos; ergo solum debet dari ordo, cuius ministerium exerceatur circa immundos; ergo tot debent dari ordines, quot sunt genera immundorum; sed tria sunt genera immundorum; ergo circa immundos debent dari tres ordines. Probatur assumptum. Primo enim aliqui sunt omninò infideles, ac nolunt credere, & hi sunt arcendi etiam ab ingressu ecclesiæ, & ab ipso etiam aspectu diuinorum; sed hoc est officium ostiariorum; ergo debuit dari ordo ostiariorum. Secundo aliqui volunt credere, sed adhuc non sunt instructi, quales sunt catechumeni; sed officium lectorum est legere Scripturas præsertim veteris testamenti ad instructionem catechumenorum; ergo debuit dari ordo lectorum. Tertio aliqui licet sint fideles, & instructi, habent impedimentum recipiendi eucharistiam, quia possidentur à dæmone, quales sunt energumeni; sed officium exorcistarum est liberare energumenos à dæmonibus; ergo debet dari ordo exorcistarum, adeoque debent dari septem ordines.

9. Omnes isti septem ordines secundum se sunt sacri, siquidem consistunt in quadam consecratione, qua homines consecrantur. Verum tres primi dicuntur specialiter sacri, quia non solum sunt sacri secundum se, sed etiam eorum actus versantur circa aliquam materiam consecratam. Sacerdos enim, & diaconus exercent suos actus immediatè circa ipsam eucharistiam consecratam; subdiaconus exercet suum actum circa vasa consecrata, ideoque sacerdotibus, diaconis, & subdiaconis præcepta est continentia, vt qui tractant sancta, sint etiam corpore mundi, & sancti.

10. Dicendum secundo: præter septem ordines propriè dictos dantur alij ordines communiter dicti, eosque aliquando nomine ordinum vocant sancti Patres.

Probatur. Nam Sanctus Dionysius de ecclesiastica hierarchia agit de ordinatione monachorum. Sanctus Epiphanius agit de ordine fossariorum, seu laborantium in sepeliendis mortuis. Idem Epiphanius agit de ordine Diaconissarum, virginum, & viduarum, quæ ecclesiæ inseruiebant in instructione mulierum catechumenarum; ergo præter septem ordines propriè dictos, dantur alij ordines communiter dicti, ac de ijs sæpè agunt sancti Patres. Quod autem hi, aliique ordines, quorum mentio habetur apud Patres, sint ordines communiter, non autem propriè dicti, probatur. Nam ordines propriè dicti sunt, per quos datur potestas sacrificandi, vel ministrandi sacerdotibus in ijs, quæ spectant ad eucharistiam; sed per ordines enumeratos non datur potestas sacrificandi, neque ministrandi sacerdoti in ijs, quæ spectant ad eucharistiam, sed quomodocumque dedicantur homines cultui diuino; ergo &c.

11. Ex hac distinctione ordinum propriè, & comminiter dictorum, soluuntur testimonia Patrum, quæ obijciuntur ab hæreticis. Aliquando enim Patres enumerant ordines, non solum propriè, sed etiam communiter dictos, vt S. Ignatius in epistola ad Antiochenos, & S. Epiphanius in fine Panarij, qui septem proprijs ordinibus addunt ordinem laborantium in mortuis sepeliendis; & S. Ignatius addit etiam ordinem fossorum. Aliquando diuidunt christianos in plures classes, quas vocant ordines, vt facit Hieronymus, dum in commentario, cap. 19. Isaiæ recen-

quin-

quinque ordines, episcopos, presbyteros, diaconos, fideles, & catechumenos, eosque adaptat quinque ciuitatibus, de quibus loquitur Isaias, cap. 19. quod caput Hieronymus explicabat. Aliquando non intendunt enumerare omnes ordines, sed aliquos tantum, modo hos, modo illos. Cæterum Concilia, & Patres, dum ex professo tradunt doctrinam de ordinibus ecclesiasticis propriè dictis, enumerant omnes, & solos septem ordines, qui ponuntur à catholicis, vt patet ex locis allatis. Immò Concilium Carthaginense quartum, cap. 2. & sequentibus, cum enumeratis septem ordinibus, octauo loco addidisset psalmistas, seu cantores, ne sumi posset occasio opinandi ordines esse octo, cap. 10. aduertit psalmistam non ordinari ab episcopo, sed sine scientia episcopi, sola iussione præsbyteri suscipere munus canendi.

12. Opponi potest primo. S. Anacletus Papa epist. 3. cap. 2. dicit: *amplius, quam isti duo ordines sacerdotum, presbyterorum, & episcoporum, nec nobis à Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt*; ergo duo tantum sunt ordines.

Respondeo, quod Anacletus docet, Christum instituisse, & Apostolos docuisse solum esse duos ordines, seu duas differentias sacerdotum, episcopos nimirum, & presbyteros, quod etiam nos fatemur; at non negat Christum instituisse, & Apostolos docuisse alios ordines non sacerdotum, diaconorum nimirum, subdiaconorum &c. Vide quæ dicentur infra quæst. 265.

13. Opponi potest secundo: in primitiua ecclesia fuerunt soli presbyteri, & diaconi, non autem ministri inferiores; ergo Christus instituit solum duos ordines.

Respondeo transeat, antecedens, & nego consequentiam. Christus instituit omnes septem ordines, sed initio ecclesiæ, quia pauci erant fideles, pauci etiam fuerunt ministri, ideoque diaconi exercebant ministeria omnium ordinum inferiorum. Multiplicatis deindè fidelibus, multiplicati sunt ministri, ac diaconis exercentibus ea, quæ sunt propria diaconorum, additi sunt subdiaconi, acolythi, alijque inferiores ministri, qui exercerent propria ministeria. In hoc autem sensu intelligendus est Magister sentẽtiarum in 4. dist. 24. cap. 7. dum docet, quod ab initio fuerunt soli sacerdotes, ac diaconi, ecclesia deindè alios ordines instituit.

14. Opponi potest tertio: prima tonsura est ordo, episcopatus etiam est ordo; ergo sunt nouem ordines.

Respondeo primam tonsuram non esse ordinem propriè dictum, sed dispositionem ad ordines; episcopatum non esse ordinem distinctum à sacerdotio, sed esse quamdam perfectionem, & extensionem sacerdotij, vt de episcopatu probabitur qu. 265. n. 27. de prima tonsura eadem quæst. num. 30.

QVÆSTIO CCLXV.

Vtrum omnes, vel aliqui ordines sint sacramentum?

Proponuntur variæ sententiæ.

1. EXplicata existentia, ac numero ordinum, sequitur, vt agamus de eorum essentia; & quia essentia rei constat ex genere & differentia, ideo primo agimus de genere ordinum, & quærimus, vtrum omnes, vel aliqui ordines sint sacramentum?

2. Supponimus primò, quod ordo potest sumi dupliciter, primo *in fieri*, & est ipsa actio collatiua potestatis, quæ actio dicitur ordinatio: secundo *in facto esse*, & est ipsa potestas per ordinationem accepta: ex. gr. ordo sacerdotalis *in fieri* est ipsa ordinatio, per quam ordinato datur potestas consecrandi eucharistiam: ordo sacerdotalis *in facto esse* est ipsa potestas consecrandi per ordinationem accepta. Ordo in facto esse est aliquid permanens. Potestas enim consecrandi permanet stabiliter in sacerdote. Ordo *in fieri* non est permanens, sed transiens.

3. Supponimus secundo, certum esse apud omnes, ordinem, prout sumitur in facto esse, & est aliquid permanens, non esse sacramentum, sed esse solum effectum sacramenti. Ratio est, quia sola eucharistia est sacramentum permanens, alia sacramenta consistunt in aliquo transeunte: ex. gr. sacramentum baptismi consistit in ipsa ablutione transeunte cum prolatione verborum.

4. Hoc supposito, quærimus, vtrum omnes, vel aliquæ ordinationes sint sacramentum? Prima sententia, vel potius primus error Lutheri libro de captiuitate Babylonica, capite de ordine, Kemnitij in secunda parte examinis Concilij Tridentini, & Illyrici in confessione Antuerpiensi, cap. 11. docet nullam ordinationem etiam sacerdotum esse sacramentum, adeoque non dari sacramentum ordinis.

5. Secunda sententia Durandi in 4. dist. 24. qu. 2. num. 6. & Caietani tom. 1. opusc. tract. 11. art. vltimo, docet solam ordinationem sacerdotum esse sacramentum à Christo institutum; ordinationes diaconorum, subdiaconorum, & aliorum ministrorum non fuisse institutas à Christo, sed ab Apostolis, & ab ecclesia, adeoque non esse sacramentum, cum solus Christus possit instituere sacramenta.

6. Tertia sententia, quæ tribuitur Hugoni de S. Victore, Magistro sententiarum in 4. dist. 24. cap. 7. Gratiano in decreto, dist. 2. Martino de Aiala libro de traditionibus Apostolicis, parte secunda, capite de ordine, in eamque inclinat Alphonsus de Castro, libro aduersus hæreses, verbo *ordo*, docet solos sacerdotes & diaconos fuisse institutos à Christo, adeo-

que eorum ordinationem esse sacramentum, subdiaconatum, & quatuor ordines minores non fuisse institutos à Christo, sed ab Apostolis, & ab ecclesia, adeoque non esse sacramentum.

7. Quarta sententia Michaelis Medinæ lib. 1. de continentia, cap.46. in quam etiam inclinat Dominicus Sotus in 4. dist.24. qu.1. art.4. & quam sequitur Vasquez 3. par. disp. 237. cap.2. docet ordinationem sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum fuisse institutam à Christo, adeoque esse sacramentum, quatuor ordines minores nō fuisse institutos à Christo, sed ab ecclesia, adeoque ordinationem, qua conferuntur, non esse sacramentum.

8. Quinta sententia docet non solum omnes septem ordines, sed etiam primam tonsuram fuisse institutam à Christo, & esse sacramentum. Tribuitur hæc opinio pluribus Canonistis, qui scribentes in caput *cum contingat, de ætate, & qualitate ordinandorum*, dixerunt primam tonsuram esse ordinem. Verum licet dixerint primam tonsuram esse ordinem, potuerunt negare illam esse sacramentum eo pacto, quo auctores quartæ sententiæ dicunt quatuor minores esse ordines, & tamen negant esse sacramentum. Angelus tamen in summa, verbo *ordinatio*, cum non solum doceat primam tonsuram esse ordinem, sed etiam asserat illam imprimere characterem, videtur omninò docere primam tonsuram esse sacramentum.

9. Sexta sententia S. Thomæ in 4.dist.24. qu.2. art.1. quæstiuncula 3. S. Bonauenturæ, Scoti, Richardi, aliorumque communiter, quos refert Vasquez disp.237. cap.1. docet omnes septem ordines fuisse institutos à Christo, adeoque esse sacramentum, primam tonsuram non fuisse institutam à Christo, nec esse sacramentum.

10. Plures etiam sunt sententiæ circa Episcopatum. Primus error, qui tribuitur Aerio, & Vualdensibus, ac Pauperibus de Lugduno, docet nullam dari differentiam inter episcopum, & sacerdotem.

11. Secundus error, quem docuerunt etiam aliqui Catholici, docet solo iure humano, non autem diuino inter episcopos, & sacerdotes discrimen esse. Ex vtroque errore sequitur ordinationem episcopi non esse sacramentum, siquidem non esset instituta à Christo; sacramentum autem debet esse institutum à Christo.

12. Tertia opinio Soti in 4. dist,24. qu.5. & aliorum, quos refert Vasquez, disp.240.cap. 2. docet Episcopatum fuisse quidem institutum à Christo, sed non esse ordinem, qui sit sacramentum, licet in alia ratione dici possit ordo, in quantum nimirum est officium quoddam ad exercendas aliquas actiones hierarchicas in corpus mysticum ecclesiæ, quas actiones inferiores sacerdotes exercere non possunt.

13. Quarta demum sententia Altisiodorensis, Durandi, Paludani, Almaini, Petri Soti, Michaelis de Medina, & aliorum, quos refert, & sequitur Vasquez, disp.240. cap.2. docet Episcopatum non solum fuisse institutum à Christo, sed esse ordinem, & sacramentum. Auctores huius sententiæ diuiduntur in duas classes. Altisiodorensis enim, Maior, Petrus Sotus, Michael Medina, & quidam alij asserunt episcopatum esse ordinem distinctum à sacerdotio, adeoque ordines esse plures, quam septem. Durandus, Paludanus, & alij putant episcopatum non esse ordinem distinctum à sacerdotio, sed esse quamdam perfectionem, & extensionem ordinis sacerdotalis, ac proinde ordines esse septem tantum.

14. Relatis opinionibus auctorum, sequitur, vt per varias conclusiones quæstionem resoluamus. Dicendum igitur primo contra hæreticos: sacra ordinatio est verè, & propriè sacramentum, adeoque datur sacramentum ordinis. Conclusio est de fide, definita à Tridentino sess.23. can.3. *Si quis dixerit ordinem, siue sacram ordinationem non esse verè, & propriè sacramentum à Christo Domino institutum, &c. anathema sit.*

15. Probatur: nam tunc sacra ordinatio esset sacramentum, quando esset sacra quædam ceremonia, per quam ex Christi institutione cōferretur gratia; sed vt cōstat ex Scriptura, ordinatio est sacra quædam ceremonia, per quam ex Christi institutione confertur gratia; ergo &c. Probatur minor.2. ad Tim.1. Apostolus Timotheo dicit: *Admoneo tè, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*: 1. ad Tim.4. *noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam, & impositionem manuum presbyterii*: ergo ex Scriptura constat Apostolos per impositionem manuū dedisse gratiam; sed impositio manuum est sacra quædam ceremonia; ergo Apostoli dabant gratiam per sacram quamdam ceremoniam; sed non potuissent dare gratiam per talem ceremoniam, nisi talis ceremonia ex Christi institutione habuisset vim conferendi gratiam; ergo impositio manùum est sacra ceremonia ex Christi institutione habens vim conferendi gratiam, ac proindè est sacramentum, & datur sacramentum ordinis.

16. Confirmatur ex traditione Ecclesiæ, quæ semper censuit sacram ordinationem esse sacramentum collatiuum gratiæ, vt ex antiquissimis Conciliis, & Patribus probat Bellarminus, tom.2. controuersiarum, libro de Sacramento Ordinis, cap.2. & sequentibus, & Vasquez disp.235. cap.2. In allatis Scripturæ testimonijs, ecclesiæ traditione, & patrum vnanimi consensu, suam definitionem fundauit Tridentinum, ideoque sess.23. cap.3. dicit: *Cum Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum vnanimi consensu perspicuum sit, per sacram ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet*

bet ordinem esse verè, & propriè vnum ex septem ecclesiæ sacramentis &c.

17. Ratio, quare ordo debuerit esse sacramentum, est, quia conueniens fuit, vt potestas consecrandi, & exercendi alia officia circa eucharistiam, conferretur per aliquam externam ceremoniam; conueniens etiam fuit, vt simul cum hac potestate conferretur specialis gratia ad dignè exercenda sacra ministeria; ergo conueniens fuit, vt ordinatio esset sacra ceremonia collatiua potestatis simul, & gratiæ, adeoque esset sacramentum.

18. Dicendum secundo contra eosdem hæreticos: ordinatio sacerdotum est sacramentum. Conclusio est de fide, vt patet ex Tridentino, quod definitionem, qua definit ordinem esse sacramentum, præcipuè intelligit de sacerdotio, ideoque sess. 23. cap. 3. dicit. *Quoniam verò in sacramento ordinis, sicut in baptismo, & confirmatione, character imprimitur, merito sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt noui testamenti sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel ritè ordinatos laicos iterum effici posse.* Ratio est, quia ijsdem testimonijs Scripturæ, eadem traditione ecclesiæ, & eodem vnanimi consensu patrum, quibus ostenditur sacram ordinationem esse sacramentum, ostenditur etiam specialiter ordinationem sacerdotum esse sacramentum.

19. Confirmatur: nam præcipua potestas, quæ tribuitur ministris ecclesiæ in ordinatione, est potestas consecrandi corpus, & sanguinem Christi; ergo hæc præcipuè potestas dari debet certis cæremonijs, & simul cum gratia illam dignè exercendi: ergo ordinatio sacerdotum est sacramentum; ergo &c.

20. Dicendum tertio contra Durandum, & Caietanum: etiam ordinatio diaconi est sacramentum. Probatur: nam omnis ordinatio, in qua per ceremoniam sensibilem, simul cum potestate confertur gratia, & Spiritus Sanctus, est sacramentum; sed in ordinatione diaconi per ceremoniam sensibilem, simul cum potestate confertur gratia, & Spiritus Sanctus, ideoque in ordinatione diaconi Episcopus non solum dicit, *Accipe potestatem*, sed etiam *accipe Spiritum Sanctum*; per spiritum autem sanctum gratia, & charitas diffunditur in cordibus nostris, vt loquitur Apostolus ad Romanos 5. ergo &c. Confirmatur primo: Tridentinum enim sess. 23. Canone 4. dicit: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopum dicere, accipe Spiritum Sanctum, anathema sit*; ergo ex Tridentino in omni ordinatione, in qua Episcopus dicit, *Accipe Spiritum Sanctum*, datur Spiritus Sanctus, & gratia; ergo etiam in ordinatione diaconi.

21. Confirmatur secundò: nam impositio manuum episcopalium est signum quoddam Spiritus Sancti, & gratiæ, vt notant Doctores, & vt colligitur ex actibus Apostolorum, in quibus legitur, Apostolos per impositionem manuum dare solitos gratiam, & Spiritum sanctum, & ex Paulo 1. ad Tim. 4. & 2. ad Tim. 1. sed Episcopi in ordinatione diaconorum vtuntur etiam ceremonia impositionis manuum; ergo &c.

22. Dicendum quarto: probabilius est etiam collationem subdiaconatus, & quatuor ordinum minorum esse sacramentum à Christo institutum. Probatur: nam Tridentinum sess. 23. can. 3. dicit: *si quis dixerit ordinem, siue sacram ordinationem, verè, & propriè sacramentum à Christo Domino institutum non esse, vel esse figmentum, quoddam humanum, anathema sit*; sed hic modus loquendi insinuat vniuersim omnem sacram ordinationem esse sacramentum, ergo &c. Probatur minor: tales enim definitiones concilij facere solent sensum vniuersalem; ex. gr. Canon. 21. sessionis 2. est: *Si quis dixerit iustificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseuerare posse, vel cum eo non posse &c.* facit sensum vniuersalem, adeoque illi Canoni contradiceret, qui diceret *aliquis iustificatus sinè speciali Dei auxilio potest in accepta iustitia perseuerare*; ergo etiam Canon, de quo agimus, facit sensum vniuersalem, adeoque qui dicit: *aliqui ordines non sunt verè, & propriè sacramentum*, contradicit illi Canoni, sicut illi repugnaret dicens: *aliqui ordines sunt figmentum hominum*.

23. Confirmatur. Nam Florentinum cum dixisset ordinem esse sacramentum, & materiam eius esse rem, quæ traditur ab Episcopo, formam esse verba, quibus traditur, distinctè assignat materiam, & formam sacerdotij, diaconatus, ac subdiaconatus, & concludit, *sic intelligi debere de reliquis ordinibus*; ergo insinuat omnes ordines esse sacramentum, cuius materia sit res, quæ traditur, forma sint verba, quibus traditur.

24. Dicendum quinto: etiam collatio episcopatus est sacramentum, licet non sit ordo diuersus à presbyteratu, sed sit quædam perfectio, & extensio presbyteratus. Probatur prima pars. Nam tunc collatio episcopatus esset sacramentum, quando per aliquam ceremoniam sensibilem simul cum potestate conferret gratiam ad talem potestatem exercendam; sed confert; ergo &c. Probatur minor: nam vt diximus num. 20. omnis ordinatio, in qua episcopus dicit, *accipe Spiritum sanctum*, simul cum potestate confert Spiritum sanctum, & gratiam ad talem potestatem exercendam; sed in ordinatione episcopi imponuntur ordinato manus, ac dicitur, *accipe Spiritum sanctum*; ergo &c.

25. Confirmatur ex Paulo, qui 1. ad Tim. 4. dicit: *noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij*; sed hæc verba intelligenda sunt de ordinatione, per quam Timotheus fuit ordinatus episcopus; ergo &c. Probatur minor: nam Paulus loquitur de ordinatione, quæ fit per impositionem manuum presbyterij, hoc est cœtus episcoporum, vt explicant sancti Patres; sed sola ordinatio episcopi fit per impositio-

nem manuum presbyterij, hoc est cœtus episcoporum; siquidem tres episcopi imponunt ordinato manus, ac dicunt *accipe Spiritum Sanctum &c.* ergo &c.

26. Confirmatur secundo: nam in ordinatione episcopi conferri gratiam satis expressè docet Ambrosius libro de dignitate sacerdotum, dicens: *Quis dat frater episcopalem gratiam? Deus an homo?* Respondet: *sine dubio Deus, sed tamen per hominem dat Deus*; sed ceremonia sensibilis, in qua Deus per hominem dat gratiam, est sacramentum; ergo ordinatio episcopalis est sacramentum.

27. Secunda pars, quod nimirū episcopatus non sit ordo distinctus à sacerdotio, sed sit quædam extensio sacerdotij, probatur. Ad ordinē enim distinctum requiritur, vt in eo cōferatur potestas relatè ad eucharistiam, quæ potestas non sit perfectio quædam accessoria alterius potestatis, quam supponat, eo pacto, quo potestas, quæ datur sacerdoti, non est accessoria potestati diaconi; potestas, quæ datur diacono, non est accessoria potestati subdiaconi; sed potestas, quæ datur episcopo, est perfectio quædam accessoria, & extensiua potestatis sacerdotalis, quam supponit; ergo &c. Probatur, & explicatur minor. Potestas enim, quæ fundatur in potestate maiori, illique additur, quia decet, vt omnes, vel aliqui, qui habent potestatem ad plus, habeant etiam potestatem ad minus, est perfectio accessoria, & extensiua potestatis, in qua fundatur; sed potestas episcopalis est huiusmodi; ergo &c. Probatur minor: potestas enim sacerdotalis est potestas in ipsum corpus reale Christi, adeoque est summa: & quia decet, vt qui habent potestatem in corpus reale Christi, habeant etiam potestatem in corpus mysticum Christi, ideo sacerdotibus, postquam in ordinatione data est potestas in corpus reale Christi, datur etiam potestas retinendi, & remittendi peccata, quæ potestas est in corpus mysticum Christi, hoc est in fideles. Et quia hæc secunda potestas est accessoria priori, ideo non est ordo, sed est potestas accessoria ordini. Proportionaliter, quia decet, vt inter sacerdotes detur hierarchia, per quam alij præsint, alij subsint, qui autem præsunt, debent habere maiorem potestatem in corpus mysticum Christi, quam qui subsunt, ideo aliqui sacerdotes debent accipere etiam potestatem confirmandi, & ordinandi, quæ est potestas episcopalis; ergo ex proportionali ratione, ex qua potestas absoluendi à peccatis, non est ordo, sed est accessoria ordini sacerdotali, potestas episcopalis confirmandi, & ordinandi non est ordo, sed est potestas quędam accessoria ordini sacerdotali.

28. Episcopus igitur ita se habet ad simplicem sacerdotem, sicut sacerdos omnino perfectus ad sacerdotem non omnino perfectum, & sicut vir perfectus ad puerum, & iuuenem adhuc non perfectum. Perfecti enim est posse generare sibi simile, vt ex Aristotele 2. de Anima, t. 49. docet S. Thomas 1. p. qu. 78. art. 2. alijque communiter; ergo vir perfectus est, cum habet potentiam perfectam generandi hominem sibi similem: pueri autem, & iuuenes, cum non possunt generare, non sunt viri perfecti; sed episcopi, ac simplices sacerdotes differunt per hoc, quod simplices sacerdotes nō habent potestatem ordinandi, adeoque non possunt generare alios sacerdotes, episcopi habent potestatem ordinandi, adeoque possunt generare alios sacerdotes; ergo &c.

29. Sicut episcopatus, & sacerdotium non sunt duo numero ordines, sed vnus numero ordo, sic non sunt duo numero sacramenta, sed vnum numero sacramentum; & sicut per ordinationem episcopi extenditur potestas sacerdotalis, quæ est principalis, sic extenditur character sacerdotalis, qui est principalis, adeoque non tam confertur nouus character, quam quædam perfectio, & extensio characteris sacerdotalis.

30. Dicendum sexto: prima tonsura non est ordo, neque sacramentum, sed solum est quædam dispositio ad ordines instituta ab ecclesia. Probatur primo: nam patres, & concilia, cum enumerant ordines, inter illos non recensent primam tonsuram: ergo &c. Probatur secundo. Vt enim constat ex descriptione ordinis, quam attulimus num. 5. & insinuat S. Thomas in 4. dist. 24. qu. 2. art. 1. quæstiuncula secunda ad 5. ad ordinem propriè dictum requiritur, vt in eo detur certū, & speciale ministerium circa eucharistiam exercendum; sed per primam tonsuram non datur vllum certum ministerium circa eucharistiam exercendum, sed solum datur ministerium commune canendi in choro laudes diuinas, quod ministerium ex se non refertur ad eucharistiam; ergo prima tonsura non est ordo, sed est dispositio ad ordines, vt docent communiter Theologi, & insinuat Tridentinum, sess. 23. cap. 2.

31. Prima igitur tonsura ita se habet ad ordines, sicut catechismus ad christianismum, & nouitiatus ad statum religionis. Sicut enim qui recipiuntur inter catechumenos non recipiunt sacramentum, sed disponuntur ad recipiendum sacramentum baptismi, quo fiant christiani, ac profitentur se velle baptismum suscipere, & fieri christianos; & sicut qui admittuntur ad nouitiatum, non fiunt religiosi, sed profitentur se velle fieri religiosos, & disponuntur ad statum religionis; sic qui accipiunt primam tonsuram, non recipiunt sacramentum ordinis, sed disponuntur ad ordinem, & profitentur se velle accipere ordines.

32. Nec obstat, quod prima tonsura capite cum *contingat* de ætate, & qualitate ordinandorum, vocetur ordo clericalis, & quod in Bulla Sixti V. quæ incipit *Sanctum, & salutare* vocetur character clericalis. Nam sicut nouitij licet propriè non sint religiosi, tamen

men aliquando in sensu quodam latiori vocantur religiosi; sic prima tonsura licet propriè non sit ordo, insensu quodam latiori dicitur ordo, & character clericalis. Rursus sicut nouitij licet propriè non sint religiosi, tamen habent aliqua priuilegia religiosorum; sic qui prima tonsura sunt insigniti, licet non sint ordinati, habent aliqua priuilegia ordinatorum, nimirum priuilegium fori, capacitatem ad beneficia &c. Hinc sequitur, quod in collatione primæ tonsuræ non confertur gratia ex opere operato, neque imprimitur character.

33. Dicendum septimo: archidiaconatus, archipresbyteratus, archiepiscopatus, patriarchatus, cardinalatus &c. non sunt ordines, neque sacramentum, sed solum sunt quædam officia, & dignitates iure ecclesiastico introductæ.

Probatur: nam si essent ordines, non possent conferri sinè aliqua certa ceremonia; sed possunt conferri sinè vlla certa ceremonia, & de facto conferuntur per legitimam electionem antè omnem ceremoniam; ergo &c.

Ex eadem ratione summus Pontificatus, in quantum dicit vniuersalem iurisdictionem pascendi oues Christi, non est ordo, neque sacramentum, siquidem per legitimam electionem acceptatam ab electo antè omnem aliam ceremoniam, electus statim habet vniuersalem iurisdictionem pascendi, licet non esset sacerdos, neque episcopus, ideoque non posset exercere quæ pendent à potestate ordinis, hoc est non posset consecrare corpus, & sanguinem Christi, absoluere à peccatis, confirmare, ordinare &c. sed has potestates acciperet ordinatione, qua fieret sacerdos, & episcopus.

34. Opponitur primo: quando plures actiones exercitæ circà idem numero subiectu, ordinantur, ac disponunt ad vnam actionem præcipuam, quæ sola attingit effectum spiritualem, sola præcipua actio est sacramentum, reliquæ non sunt sacramentum, sed solum sunt actiones sacramentales: ex. gr. quia in baptismo concurrunt plures actiones, nimirum catechismus, exorcismus, & ablutio, catechismus, autem, & exorcismus merè disponunt ad ablutionem, quæ sola attingit effectum spiritualem, hoc est gratiam, ideò sola ablutio facta sub certa forma verborum est sacramentum, catechismus, & exorcismus sunt quidem actiones sacramentales, sed non sunt sacramentum; sed omnes actiones exercitæ circà eundem numero hominem sunt actiones ordinatæ ad vnam præcipuam, per quam homo fit sacerdos, & hæc sola actio attingit effectum spiritualem, hoc est potestatem conficiendi eucharistiam; ergo sola ordinatio sacerdotis est sacramentum, aliæ ordinationes non sunt sacramentum, sed solum sunt actiones sacramentales.

Respondeo, concedo maiorem, & nego minorem. Nam omnes ordinationes attingunt, & producunt effectum spiritualem, hoc est potestatem exercendi quædam ministeria circa eucharistiam, & characterem, & gratiam tali potestati correspondentem. E conuerso catechismus, & exorcismus præcedentes baptismũ sunt quidem actiones sacramentales, sed non sunt sacramentum, quia non producunt vllam gratiam, sed merè disponunt ad gratiam producendam per ablutionem sub certa forma verborum, quæ ablutio est sacramentum.

35. Opponitur secundo: sicut sacramentum baptismi dat potestatem recipiendi alia sacramenta, ideoque est ianua sacramentorum, sic sacramentum ordinis dat potestatem conficiendi sacramenta; sed solus ordo sacerdotalis dat potestatem conficiendi sacramentum eucharistiæ, & pœnitentiæ, episcopatus autem superaddit potestatem conficiendi sacramenta ordinis, & confirmationis: è conuerso diaconatus, & alij ordines non dant potestatem conficiendi vllum sacramentum; ergo &c.

Respondeo, negando maiorem. Neque enim est de ratione sacramenti imprimentis characterem, vt det potestatem conficiendi, vel conferendi sacramenta, vt patet in confirmatione, quæ licet sit sacramentum imprimens characterem, non dat potestatem recipiendi, vel conficiendi vllum sacramentum; ergo diaconatus, & alij ordines inferiores possunt esse sacramentum, licet non dent potestatem recipiendi, vel conficiendi vllum sacramentum, sed solum dent potestatem cooperandi sacerdotibus circa eucharistiam.

36. Opponitur tertio: sacramentum ordinis debet conferre potestatem ad faciendum aliquid, quod sinè tali sacramento non posset fieri, non solum licitè, sed nequè validè, eo pacto, quo ordo sacerdotalis sitâ dat potestatem conficiendi eucharistiam, & absoluendi à peccatis, vt sinè tali potestate non possit validè consecrari, & absolui; sed diaconatus, & alij ordines inferiores sacerdotio non dant potestatem ad vllam actionem, quæ sinè talibus ordinibus non possit validè fieri: siquidem omnes actiones, quæ possunt validè fieri à diaconis, subdiaconis &c. possunt etiam validè fieri à laicis non habentibus vllum ordinem; ergo &c.

Respondeo, negando maiorem. Sicut enim sacramentum confirmationis dat gratiam, & characterem ad confitendam fidem coram tyranno, & tamen etiam non confirmatus potest profiteri fidem coram tyranno; sic diaconatus, subdiaconatus &c. dant gratiam, & characterem ad faciendas aliquas actiones circà eucharistiam, licet tales actiones possint validè exerceri etiam à laicis.

37. Opponitur quarto: Conc. Trid. sess. 7. Can. 1. dicit, *si quis dixerit, sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem &c.* anathema

thema sit; sed si omnes septem ordines essent sacramenta, darentur septem sacramenta ordinis, & præterea sex alia sacramenta, adeoquè sacramenta essent tredecim; ergo solus ordo sacerdotalis est sacramentum.

Respondeo primo, quod Concilium procul dubio non definit, sacramenta esse solum septem numero, siquidem sacramenta, quæ non possunt iterari, multiplicantur numero secundum multiplicationem numericam recipientium; sacramenta, quæ possunt iterari, multiplicantur numero etiam in eodem subiecto. Rursus Concilium non definit, sacramenta esse solum septem in specie atoma, siquidem abstrahit à controuersia, quæ est inter theologos, vtrum sub genere sacramenti ordinis contineantur plures ordines, qui sint plura sacramenta specie diuersa. Concilium igitur definit solum sacramenta non esse plura, nequè pauciora, quam septem, videlicet baptismus &c. adeoquè septem enumerata esse sacramenta diuersa, ac nullum dari sacramentum, quod non contineatur in septem enumeratis. Explicatur exemplo desumpto ex physica. Quando dicitur elementa esse solum quatuor, nimirum terram, aquam, aerem, & ignem, solum asseritur, nullum esse elementum, quod non contineatur in his quatuor, & abstrahitur à quæstione, in qua quæritur, vtrum dentur plures species ignis, plures species terræ, adeoquè terra, & ignis sint species subalternæ, an non dentur plures species ignis, terræ &c. adeoquè terra, & ignis sint species atomæ, ac non diuisibiles in alias species.

38. Secundo dici potest, quod licet singuli ordines sint sacramentum, tamen constituunt vnum sacramentum ordinis, eo pacto, quo licet singulæ partes corporis humani sint corpus, tamen constituunt vnum corpus, ideoquè in homine non sunt plura corpora, sed vnum tantum corpus. Explicatur. Sacramentum ordinis est sacramentum conferens potestatem circà eucharistiam, & simul cum potestate conferens gratiam, & characterem proportionalem; sed ex omnibus potestatibus collatis per singulos ordines conficitur vna perfecta potestas circa eucharistiam; ergo ex omnibus ordinibus conficitur vnum perfectum sacramentum ordinis, adeoquè non sunt plura sacramenta ordinis, sed vnū tantū.

39. Opponitur quinto: Anacletus Papa epist. 3. cap. 1. in fine dicit. *Amplius quam isti duo ordines sacerdotum, nec nobis à Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt*; ergo &c.

Respondeo ex dictis num. 12. Anacletum non dicere Christum instituisse solum duos ordines vtcumque, sed instituisse solum duos ordines sacerdotum, episcopos nimirum, & simplices presbyteros, at non negat, Christum instituisse etiam ordines non sacerdotum, hoc est diaconorum, subdiaconorum &c. Videtur autem Anacletus hoc docuisse contra Chorepiscopos, hoc est contra parochos villarum, qui sibi tribuebant nomen Chorepiscoporum, & contrà alios simplices sacerdotes, qui insolescebant, quasi essent ex diuina institutione superiores alijs sacerdotibus, eo quod Christus instituisset non solum episcopos, & simplices sacerdotes, sed etiam & Chorepiscopos, qui medium locum tenerent inter episcopos, & simplices sacerdotes. Contrà hos docuit Anacletus, Christum instituisse solum duos ordines sacerdotum, non autem tres, adeoque Chorepiscopos esse in eodem ordine cum simplicibus sacerdotibus; idemque docet Damasus epist. 4. idquè confirmat ex eo, quod Christus instituit solum ordinem Apostolorum, quibus successerunt episcopi, & ordinem septuaginta duorum discipulorum, quibus successerunt simplices sacerdotes.

40. Opponitur sexto: si diaconatus esset sacramentum, adeoquè fuisset institutus à Christo, semper habuisset eandem materiam, & formam determinatam à Christo; sed non semper habuit eandem materiam, & formam: nam nunc materia diaconatus est traditio libri Euangeliorum, vt docet Florentinum in institutione Armenorum, tempore autem Apostolorum, antequam scriptus esset liber Euangeliorum, diaconatus tradebatur per impositionem manuum, vt constat ex Actorum 7. & ex Conc. Carthaginensi 4. infrà afferendo, qu. 271. ergo &c.

Respondeo, quod si diuersis temporibus, & locis diaconatus traditur per diuersam materiam, puta per impositionem manuum, vel per traditionem libri Euangeliorum, dicendum, quod Christus instituit vt materiam diaconatus impositionem, seù porrectionem manuum, vel cum instrumentis, vel sine instrumentis, vt explicabitur infrà q. 271. num.

41. Opponitur septimo: in Scriptura non fit mentio aliorum diaconorum, quam illorum, qui ministrabant mensis pauperum; sed ordinatio diaconorum ministrantium mensis non est sacramentum: ergo &c.

Respondeo eosdem primos diaconos, qui electi fuerunt, vt ministrarent mensis pauperum, electos etiam, & ordinatos fuisse, vt ministrarent mensæ eucharisticæ. Et licet ordinatio ad ministrandum mensis communibus precisè considerata non fuerit sacramentum, tamen ordinatio ad ministrandum mensæ eucharisticæ fuit sacramentum, vt magis explicabitur inferius q. 274. vbi agetur de officijs, & ministerijs ordinum.

42. Opponitur octauo: si subdiaconatus esset sacramentum, deberet conferri per aliquas res, tanquam per materiam, & per aliqua verba, tanquam per formam; sed ad conferendum subdiaconatum non requiruntur vlla verba; ideoquè Florentinum in institutione Armenorum, assignata materia subdiaconatus, non assignat vllam formam verborum; ergo &c.

Res-

Respondeo, negando minorem. Concilium enim Florentinum cum assignasset expresse formam verborum, per quam confertur sacerdotium, & diaconatus, addit, & sic de cæterorum ordinum formis, prout latè in Pontificali Romano.

43. Opponitur nono: si subdiaconatus fuisset ordo institutus à Christo, semper fuisset ordo sacer; nam sicut non potest ex non sacramento mutari in sacramentum, sic ex non sacro non potest mutari in sacrum; sed subdiaconatus non semper fuit ordo sacer, vt patet ex decreto Vrbani Secundi, quod refertur capite, *nullus in episcopum*, dist. 60. & ex cap. *à multis*, de ætate, qualitate, & ordine perficiendorum; ergo &c.

Respondeo, negando maiorem. Accidit enim subdiaconatui instituto à Christo, vt sit sacer, vel non sit sacer, adeoque poterit ex non sacro mutari in sacrum. Explicatur. Ordines dicuntur sacri, vel ex eo, quod versentur circa materiam consecratam, vel ex eo, quod habeant annexum votum castitatis; sed potest ecclesia permittere, vel prohibere, vt subdiaconi tangant vasa consecrata, & similiter potest præcipere, vel non præcipere, vt emittant votum castitatis; ergo subdiaconatus potest esse ordo sacer, vel non sacer. Tempore igitur Vrbani secundi subdiaconatus non erat ordo sacer, vel quia prohibitum erat subdiaconis tangere materiam consecratam, vel quia subdiaconatui non erat annexum votum castitatis: nunc subdiaconatus est ordo sacer, quia subdiaconi habent potestatem tangendi materiam consecratam, & quia habent annexum votum castitatis.

44. Opponitur decimo: si subdiaconatus esset sacramentum, nõ posset conferri ab alio, quam ab episcopo; sed potest conferri & aliquando fuit collatus à simplicibus sacerdotibus, vt colligitur ex Concilio Ancyrano, can. 13. & ex alijs Concilijs relatis à Vasquez; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: subdiaconatus fuit collatus à simplicibus sacerdotibus tamquam à ministris ordinarijs, nego; tam, quam à ministris ex commissione, concedo. Sicut sacramentum confirmationis non potest conferri nisi ab episcopo, tamquam à ministro ordinario, at potest conferri à simplici sacerdote, tamquam à ministro ex commissione summi Pontificis, sic quatuor ordines minores subdiaconatus, & fortasse etiam diaconatus possunt conferri à solo episcopo, tamquam à ministro ordinario, at possunt conferri à simplici sacerdote, tamquam à ministro ex commissione, vt magis explicabitur quæst. 283. cum agetur de ministro ordinationis.

45. Opponitur vndecimo: ordines minores non afferunt obligationem recitandi officium diuinum, nec includunt votum castitatis; ergo non sunt sacramentum institutum à Christo.

Respondeo, negando consequentiam. Obligationes enim recitandi officium, & emittendi votum castitatis, annexæ sunt ordinibus maioribus, non ex iure diuino, sed ex iure purè ecclesiastico, ideoque subdiaconatus antiquitus non habebat annexum votum castitatis; ergo ex eo, quod ordines minores non habeant annexas has obligationes, non potest argui, quod non fuerint instituti à Christo, & quod non sint sacramentum.

46. Opponitur duodecimo: si ordines minores essent sacramentum, conferrent gratiam ad exercenda sua ministeria; sed est peccatum mortale exercere in statu peccati mortalis ministeria, ad quæ exercenda sacramenta conferunt gratiam, eo pacto, quo est peccatum mortale celebrare missam in statu peccati mortalis; ergo esset peccatum mortale exercere officia ordinum minorum in statu peccati mortalis.

Respondeo, concedo maiorem, & nego minorem vniuersaliter loquendo. Sicut licet diaconatus, & subdiaconatus conferant gratiam ad exercenda ministeria talium ordinum, hoc est ad canendum euangelium, vel epistolam, tamen iuxta probabiliorem sententiam non est peccatum mortale canere euangelium, vel epistolam in statu peccati mortalis, sic multò minus est peccatum mortale exercere in statu peccati mortalis ministeria ordinum minorum. Est igitur peccatum mortale conficere, vel recipere sacramenta in statu peccati mortalis, vt dictum est, agendo de sacramentis in genere quæst. 81. ideoque est peccatum mortale dicere missam in peccato mortali, quia sacerdos, & conficit, & accipit sacramentum eucharistiæ. At non est peccatum mortale exercere quomodocumque in statu peccati mortalis actiones, ad quas rectè exercendas sacramenta conferunt gratiam.

47. Opponitur 12. si ordines minores fuissent instituti à Christo, semper fuissent in ecclesia ijdem ordines minores; sed non semper fuerunt in ecclesia ijdem ordines minores; ergo &c. Probatur minor primo: nam aliquando inter ordines minores recensebantur etiam fossarij, qui nimirum sepeliebant mortuos, & cantores, & psalmistæ, qui nunc inter ordines minores non recensentur. Secundo ante tempora Cornelij, & Cypriani, qui floruerunt 250. annis post Christum, nulla in Concilijs, & Patribus fit mentio acolytorum. Tertiò Clemens Romanus lib. 8. constitutionum agens de exorcistis, dicit: *exorcista non fit ordinatione*; ergo tempore Clementis non dabatur ordo exorcistarum, sed officium exorcistarum reducebatur ad gratiam sanitatum; ergo &c.

48. Confirmatur primo: nam tempore quarti Carthaginensis, vt colligitur ex cap. 6. dum acolyti ordinabantur, materia ordinis, hoc est candelabrum cum cereo extincto, & vrceolus ordinando dabatur, non ab episcopo,

sed

sed ab archidiacono; sed si ordo acolyti esset sacramentum, non posset validè conferri, si vnus poneret materiam, alius proferret formam, eo pacto, quo baptismus non validè confertur, si vnus abluat, alius dicat, *ego te baptizo*, vt dictum est agendo de baptismo, quæst. 103. ergo &c.

49. Confirmatur secundo: nam Socrates lib. 9. hist. cap. 38. narrat Alexandriæ eo tempore in more positum fuisse, vt lectores, & psalmistæ eligerentur etiam ex catechumenis; Sed si lectoratus esset sacramentum, non posset conferri catechumenis adhuc non baptizatis, siquidem baptismus est ianua sacramentorum, quo non recepto, non potest validè recipi vllum sacramentum: ergo &c.

50. Respondeo, concedo maiorem, & nego minorum, ac dico, quod semper in ecclesia fuerunt ijdem ordines minores. Vt enim docet Tridentinum, sess. 23. cap. 2. *ab ipso ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque vnusquisque eorum propria ministeria, subdiaconi scilicet acolythi, exorcistæ, lectores, & ostiarij in vsu fuisse cognoscuntur*. Confirmatur hoc idem ex auctoritatibus allatis qu. 264. num. 7. Ad primam probationem minoris dico, quod fossarij, & psalmistæ recensebantur inter ordines non propriè, sed communiter dictos, vt explicatum quæst. 265. nu. 10. Ad secundam probationem minoris dico, quod sicut ex eo, quod in Scriptura non fiat mentio nisi diaconorum, non infertur quod subdiaconatus non fuerit institutus à Christo, sed solum infertur, quod tempore Apostolorum diaconi exercebant officia omnium ordinum inferiorum, sic ex eo, quod ante tempora Cornelij, & Cypriani non fiat mentio acolythorum, non infertur, quod ordo acolythorum non sit institutus à Christo, sed solum infertur, quod officium acolythorum solebat exerceri à subdiaconis. Ad tertiam probationem dico, quod Clemens non negat dari ordinem exorcistarum, eumque conferri ordinatione, sed solum asserit, quod gratia curandi energumenos non conferebatur ordinatione, sed erat gratia gratis data, & reducebatur ad gratiam sanitatum.

51. Ad primam confirmationem dicendum, quod ideo baptismus non potest validè conferri, si alius baptizet, alius proferat formam, quia forma baptismi, quæ est, *ego te baptizo*, significat, quod ille ipse, qui profert formam, abluit; sed forma, qua confertur ordo acolythi, hoc non significat: episcopus enim dicit: *accipe potestatem*, non autem *ego do tibi candelabrum*; ergo est diuersa ratio. Ad secundam confirmationem dico, quod sicut nunc assumunt exercenda officia acolythorum, tum qui habent ordinem acolythi, tum qui non habent, sic Alexandriæ exercebant officium legendi, tum qui erant baptizati, & acceperant ordinem lectoratus, tum qui erant catechumeni, & nullum ordinem acceperant.

52. Ex dictis potest inferri definitio ordinis explicans eius essentiam per genus, & differentiam. Ordo igitur definiri potest, *sacramentum conferens potestatem, & gratiam ad sacrificium eucharisticum ritè peragendum*. Genus ordinis est, vt sit sacramentum. Differentia ordinis ab alijs sacramentis desumitur ex fine, qui finis est, vt det potestatem spiritualem, & gratiam ad sacrificium eucharisticum ritè peragendum. Coincidit autem allata definitio cum definitione communi, qua ordo definitur *sacra ceremonia, qua traditur potestas spiritualis aliquod ministerium exercendi, simulquè gratia confertur ad illud ritè, & conuenienter obeundum*.

53. Opponitur: in definitione rei debet præscindi à quæstionibus circa rem; sed dubitatur, vtrum ordo, prout dicitur de singulis ordinibus, sit sacramentum, siquidem multi negant ordines minores esse sacramentum; ergo ordo in genere non debet definiri sacramentum.

Respondeo, distinguo maiorem: in definitione *quid nominis* debet præscindi à quæstionibus circa rem, concedo: in definitione *quid rei*, nego. Duplex est definitio. Alia explicat, quid nomen significet, & est principium demonstrationis; alia explicat ipsam essentiam rei, & est effectus, ac fructus demonstrationis. Ex. gr. eclypsis lunæ potest definiri definitione quid nominis: qua vtimur, vt principio in quæstione, qua quæritur, quomodo fiat, & tali definitione definitur *apparentia, qua lunæ videtur deficere lumen*. Quæruntur deindè causæ talis apparentiæ, & demonstratur causam esse, quia terra interposita impedit, ne Sol lunam illuminet. Inuenta demonstratione, definitione *quid rei* definitur eclypsis, *defectus luminis in luna ex interpositione terræ*. Hæc autem definitio, vt patet, supponit demonstrationem de causa eclypsis, & est effectus demonstrationis. In casu nostro definitio explicans essentiam ordinis supponit ostensum, quod omnis ordo sit sacramentum. Si verò velimus definire ordinem definitione *quid nominis* abstrahente ab omnibus quæstionibus, possumus ordinem definire cum Magistro sententiarum in 4. *signaculum quoddam, quo spiritualis potestas traditur ordinato, & officium*: vel cum aliis: *actio consecratoria, qua gradus alicuius potestatis alicui confertur ad aliquod altaris ministerium*.

QVAESTIO CCLXVI.

Per quam materiam, & formam in ecclesia latina conferatur sacerdotium?

1. EGimus de essentia, existentia, & numero ordinum. Sequitur, vt agamus de materia, & forma, eorumdem, & primo de materia, & forma qua in ecclesia latina confertur sacerdotium.

2. Apud latinos in ordinatione sacerdo-

tum

tum tres fiunt præcipuè ceremoniæ. Prima est, per quam episcopus tradit sacerdoti patenam cum hostia, & calicem cum vino, & aqua, ac dicit: *Accipe potestatem offerendi sacrificium, missasque celebrandi tum pro vivis, tum pro defunctis.* Secunda est per quam episcopus sacerdotem vngit, & profert quædam verba proportionalia tali vnctioni. Tertia est, per quam in fine missæ episcopus imponit ordinato manus, ac dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.* Certum videtur in ecclesia latina sacerdotium conferri per omnes, vel aliquas ex dictis ceremonijs, tanquam per materiam, & per verba proportionalia, tamquam per formam. Quæritur, per quam ceremoniam conferatur?

3. Plures sunt sententiæ. Prima, quam docere videtur S. Bonauentura in 4. dist. 24. par. 2. art. 1. quæst. 4. & in quam inclinat Petrus Sotus libro de institutione sacerdotum, lect. 5. de sacramento ordinis, licet rem sub dubio relinquat, docet sacerdotium conferri per solam impositionem manuum, tamquam per materiam, & per verba illa, *Accipe Spiritum Sanctum*, tamquam per formam, adeoque traditionem patenæ cum hostia, & calicis cum vino, & aqua, non esse materiam, & verba *Accipe potestatem &c.* non esse formam, ne partialem quidem.

4. Secunda sententia Hosij in confessione catholica, cap. 50. docet materiam, qua confertur sacerdotium, esse vnctionem, vel manuum impositionem, de forma nihil dicit, sed videtur sequi formam esse verba, quæ proferuntur ab episcopo, dum vngit, vel manus imponit.

5. Tertia sententia Ruardi Taper art. 17. §. *de materia autem*, docet in ecclesia latina materiam, qua confertur sacerdotium, esse traditionem patenæ cum hostia, & calicis cum vino, & aqua, vnctionem autem, atque impositionem manuum non esse materiam, nec verba illa, *Accipe Spiritum Sanctum*, esse formam, sed esse meram ceremoniam spectantem ad solemnitatem ordinationis. Videntur autem hanc sententiam docuisse expresse Capreolus in 4. dist. 24. quæst. 1. art. 3. ad 3. Maior eadem distinctione, quæst 1. & Sotus eadem dist. quæst. 1. art. 4. concl. 5. & dist. 20. quæst. 1. siquidem docent characterem, & sacramentum conferri per traditionem calicis, & patenæ cum illis verbis, *Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.* deinde verò cum episcopus imponit manus, ac dicit, *Accipe Spiritum Sanctum*, neque adhiberi formam, neque materiam sacramenti, neque conferri potestatem, vel imprimi characterem, sed solum denotari id, quod in traditione calicis, & patenæ cum verbis est per actum. Aliqui eamdem sententiam tribuunt etiam S. Thomæ in 4. dist. 24. quæst. 3. art. 3. in corpore, Richardo eadem distinct. art. 4. quæst. 3. Durando eadem dist. quæst. 3. num. 8. & alijs, qui absolutè asserunt materiam, cuius traditione imprimitur character, esse calicem cum vino, & aqua, & patenam cum hostia, formam autem esse illa verba, *Accipe potestatem &c.* neque faciunt mentionem alterius materiæ. Verum cum isti auctores non negent per impositionem manuum, & verba illa, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* dari potestatem absoluendi à peccatis, non expresse docent hanc tertiam sententiam.

6. Quarta sententia Scoti in 4. dist. 24. quæstione vnica §. *determinatio*, quam etiam videntur docere Michael de Medina, libro 1. de continentia, cap. 21. & 22. Viguerius in institutionibus theologicis, cap. 16. Roffensis libro de defensione sacerdotij contra Lutherum, congressu secundo, axiomate 9. Vvaldensis tom. 2. de sacramentis, cap. 123. nu. 5. & sequentibus, quam sequuntur Vasquez 3. par. disp. 239. & recentiores communiter, docet in ecclesia latina sacerdotium conferri per duas materias, & per duas formas partiales; hoc est per traditionem patenæ cum hostia, & calicis cum vino, & aqua, cum verbis *Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.* & per impositionem manuum cum verbis, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata &c.*

7. Dicendum primo: potestas consecrandi corpus, & sanguinem Christi confertur per traditionem patenæ cum hostia, & calicis cum vino, & aqua, tam quam per materiam, & per verba illa; *Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.* tanquam per formam. Conclusio est certa, & probatur primo. Eugenius enim 4. in instructione Armenorum dicit: *Sextum sacramentum est ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo, sicut præsbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum hostia porrectionem: forma sacerdotij talis est, Accipe potestatem offerendi sacrificium in ecclesia pro vivis, & defunctis*, sed per illam materiam, & formam, per quam traditur presbyteratus, confertur potestas sacrificandi, hoc est consecrandi corpus, & sanguinem Christi, quæ potestas est de primario conceptu presbyteratus; ergo &c.

8. Probatur secundo: nam potestas consecrandi corpus, & sanguinem Christi confertur per materiam, & formam, quæ expresse significant collationem talis potestatis; sed porrectio calicis cum aqua, & vino, & patenæ cum hostia, & verba, *Accipe potestatem &c.* expressissimè significant collationem potestatis sacrificandi; ergo &c. Confirmatur. Nam qui ordinantur, postquam episcopus tradidit illis calicem cum vino, & patenam cum hostia, ac dixit, *Accipe potestatem &c.* antequam episcopus imponat illis manus, ac dicat, *Accipe Spiritum Sanctum*, consecrant simul cum episcopo; ergo iam acceperunt potestatem consecrandi, ac proinde talis potestas non confertur illis per impositionem manuum cum verbis, *Accipe Spiritum Sanctum &c.*

9. Dicendum secundo. Potestas absoluen-

di à peccatis in ecclesia latina confertur per impositionem manuum, tamquam per materiam, & per verba illa, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata &c.* tamquam per formam. Probatur primo. Nam per illam materiam, & formam confertur potestas absoluendi à peccatis, quæ significant collationem talis potestatis simul cum gratia ad illam exercendam; sed impositio manuum, cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* significat collationem potestatis absoluendi à peccatis simul cum gratia ad illam exercendam; ergo &c.

10. Probatur secundo. Concilium enim enim Tridentinum sess. 14. cap. 3. agens de ministro extremæ vnctionis, dicit, quod ministri talis sacramenti iuxta doctrinam Sancti Iacobi Apostoli, cap. 5. sunt ecclesiæ presbyteri, & addit, *quo nomine, eo loco, non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut episcopi, aut sacerdotes ab ipsis ritè ordinati per impositionem manuum presbyterij*; sed Concilium non dixisset sacerdotes ordinari per impositionem manuum, si impositio manuum non esset materia, per quam conferretur illis aliqua potestas sacerdotalis; ergo per impositionem manuum confertur sacerdotibus aliquà potestas sacerdotalis; sed non confertur illis potestas consecrandi, siquidem hæc supponitur iam collata per traditionem calicis cum vino, & patenæ cum hostia; ergo confertur illis potestas remittendi peccata, quam potestatem significant verba, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata &c.*

11. Si verò quæratur, quare cum sacerdos potestatem consecrandi, quæ est præcipua, accipiat per porrectionem calicis cum vino, & patenæ cum hostia, per impositionem autem manuum accipiat solam potestatem remittendi peccata, quæ est minus principalis, Concilium non dicat ministrum extremæ vnctionis esse sacerdotem ritè ordinatum per traditionem calicis &c. sed esse sacerdotem ritè ordinatum per impositionem manuum, dicendum rationem esse, quia Concilium assignans ministrum extremæ vnctionis, voluit exprimere illam materiam, per quam sacerdos accipit potestatem faciendi sacramentum extremæ vnctionis; sed sacerdos sicut per traditionem calicis &c. accipit potestatem conficiendi sacramentum eucharistiæ, ita per impositionem manuum cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum &c.* accipit potestatem conficiendi sacramenta pœnitentiæ, & extremæ vnctionis, quæ per se ordinantur ad remittenda peccata, vt constat ex formis, per quæ ministrantur: ergo &c.

Probatur tertio conclusio. Vt enim dicetur quæst. 267. nu. 2. Christus Apostolis dedit potestatem consecrandi, cum in vltima cœna porrigens illis panem, & calicem cum vino dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*; potestatem autem remittendi peccata dedit post resurrectionem, cum vt refertur Ioannis 20. *insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* ergo non est mirum, quod ecclesia latina in hoc imitans Christum, prius det potestatem consecrandi per traditionem calicis cum vino, deindè det potestatem remittendi peccata per impositionem manuum, & per verba *Accipe Spiritum Sanctum*.

12. Dicendum tertio: sacerdotium essentialiter, & secundum conceptum primarium confertur per porrectionem patenæ cum hostia, & calicis cum vino, & aqua, per impositionem autem manuum, & per ea verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, confertur solum completiuè, & secundum conceptum secundarium. Probatur. Nam per illam materiam, & formam confertur sacerdotium essentialiter, per quam confertur potestas, in qua consistit essentia, & conceptus primarius sacerdotij; per illam autem materiam, & formam confertur completiuè, per quam confertur potestas, quæ non est essentia, sed proprietas spectans ad conceptum secundarium sacerdotij, eo pacto, quo risibilitas est proprietas spectans ad conceptum secundarium hominis; sed essentia sacerdotij consistit in potestate consecrandi; potestas autem remittendi peccata est solum proprietas sacerdotij; ergo &c. Probatur minor: nam ex se constat sacerdotem primo constitui per hoc, quod possit offerre sacrificium, non autem per hoc, quod possit peccata remittere, ideoque eum, qui posset offerre sacrificium, futurum sacerdotē, etiamsi non posset peccata remittere, non autem è conuerso. Secundò probatur hoc idem. Vt enim dicit Tridentinum sess. 23. cap. 1. Christus constituit Apostolos sacerdotes in vltima cœna, cum dixit, *hoc facite in meam commemorationem*; sed tunc tradidit solam potestatem sacrificandi; potestatem autem remittendi peccata dedit post resurrectionem, cum dixit, *Accipite Spiritum Sanctum &c.* ergo Apostoli fuerunt verè, & propriè sacerdotes, antequam acciperent potestatem remittendi peccata.

13. Confirmatur: quod enim debetur, & datur ratione alterius prioris, & principalioris, est proprietas; sed potestas remittendi peccata debetur, & datur ratione potestatis sacrificandi, quæ est prior, & principalior; ergo &c. Probatur minor. Ideo enim datur ordinato potestas remittendi peccata, quia conueniens est, vt qui habet potestatem in corpus reale Christi, accipiat etiam potestatem in corpus mysticum; ergo &c. Rursus potestas, quæ potest dari sine alia, & ante aliam, non autem è conuerso, est prior; sed potestas sacrificandi potest dari, & de facto datur ante potestatem remittendi peccata, & potest dari sine illa, potestas autem remittendi peccata non potest dari ante, & sine potestate consecrandi; ergo &c.

14. Infertur primo, quod potest aliquis esse

esse sacerdos, & non habere potestatem remittendi peccata, non autem è conuerso: ideoque si episcopus vellet dare potestatem alicui remittendi peccata, qui non haberet, vel simul acciperet potestatem sacrificandi, nihil efficeret.

15. Infertur secundo, quod licet possit quis esse sacerdos, & non habere potestatem remittendi peccata, tamen omni sacerdoti debetur hæc potestas, ideoque episcopus non potest licitè ei, cui dedit potestatem sacrificandi, non dare potestatem remittendi peccata. Hinc rursus sequitur, quod si episcopus, postquam dedit alicui potestatem sacrificandi, non daret illi potestatem remittendi peccata, sic ordinatus non posset validè ministrare sacramenta pœnitentiæ, & extremæ vnctionis.

16. Infertur tertio contra Hosium, vnctionem non esse materiam, qua conferatur sacerdoti vlla potestas, sed esse meram ceremoniam ecclesiasticam. Ratio est, quia per vnctionem neque traditur potestas sacrificandi, neque potestas remittendi peccata, ac neutra tradi significatur.

17. Infertur quarto, quod sicut per impositionem manuum traditur noua potestas, sic imprimitur nouus character, vel potius extenditur character iam impressus. S. Thomas, & alij ex antiquis, dum negant per impositionem manuum imprimi nouum characterem, non negant extendi characterem iam impressum.

18. Opponi potest primo. Per impositionem manuum significatur collatio totius potestatis. Cum enim manus sint organum organorum, impositio manuum significat, quod confertur potestas potestatum, & tota potestas.

Respondeo, distinguo antecedens: per impositionem manuum, vt determinatam per formam significantem solum partialem potestatem, confertur tota potestas, nego; vt non determinatam, concedo. Impositio manuum, quæ sunt instrumentum instrumentorum, potest vt materia significare collationem totius potestatis, si addatur forma significans collationem totius potestatis, ideoque quia apud græcos additur talis forma, apud græcos per impositionem manuum confertur tota potestas sacerdotalis, vt dicetur q. 268. nu. 91. At in ecclesia latina episcopus imponens manus addit formam significantem solum potestatem remittendi peccata; ergo &c. Ratio à priori est, quia materia determinatur, & restringitur per formam.

19. Opponitur secundo: Concilium Carthaginense quartum, & antiqui Patres, dum agunt de ordine sacerdotali, faciunt mentionem solius impositionis manuum, non autem traditionis calicis &c. ergo signum est, quod sola impositio manuum est materia.

Respondeo primo, quod Concilium Carthaginense non assignat materias, & formas sacramentorum, sed solum affert aliquas ceremonias ecclesiasticas, quæ solebant in ordinatione adhiberi; ideoque vt censet Vasquez non facit mentionem illius impositionis manuum, qua episcopus post communionem imponit manus ordinato, ac dicit *Accipe Spiritum Sanctum &c.* sed solum facit mentionem alterius impositionis, per quam episcopus, & presbyteri imponunt manus, nulla adhibita forma, quæ impositio profectò non est materia, sed est pura ceremonia ecclesiastica. Secundo responderi potest, quod quia sacerdotium potest conferri per solam impositionem manuum, tamquam per materiam adæquatam, & sic de facto confertur à græcis, fortasse in ecclesia africana, & in pluribus alijs ecclesijs antiquis solebat conferri per solam impositionem manuum, ideoque Concilium Carthaginense, & aliqui Patres antiqui mentionem faciunt solius impositionis manuum.

20. Opponitur tertio: Concilium Florentinum in decreto per Armenis non assignat aliam materiam ordinationis sacerdotis, quã traditionem calicis cum vino, & aqua, & patenæ cum hostia, nec aliam formam, quam verba illa, *Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.* ergo impositio manuum non est materia.

Respondeo, negando consequentiam. Concilium enim eo loco noluit exactè explicare omnia, quæ spectant ad materias, & formas ordinum, sed supposuit ea explicari in Pontificali, ideoque addidit, *prout in Pontificali Romano latè continetur*: ergo non est mirum, quod assignata materia, & forma, quibus confertur sacerdotium secundum essentiam, non assignet materiam, & formam, quibus confertur secundum proprietatem, sed supponat eas assignari in Pontificali Romano.

21. Opponitur quarto: capite *presbyter, de sacramentis non iterandis*, dicitur, quod manuũ impositio est ritus ab Apostolis introductus; sed ritus ab Apostolis introductus non potest esse materia sacramenti, siquidem materiæ, & formæ omnium sacramentorum fuerunt institutæ à Christo; ergo impositio manuum non est materia, præsertim cum in aliquibus Pontificalibus omittatur hæc ceremonia impositionis manuum.

Respondeo primo cum Vasquez, quod Pontifex dicens, impositionem manuum esse ritum ab Apostolis introductum, loquitur de illa impositione qua episcopus, & presbyteri, imponunt manus ordinato, & nullam addunt formam verborum, quæ impositio non est materia, sed est pura ceremonia ab Apostolis introducta. Secundo dico, quod Christus instituit, vt potestas remittendi peccata conferretur per aliquam materiam, & per aliquã formam significatiuam collationis talis potestatis, ac reliquit ecclesiæ, & Apostolis, vt determinarent talem materiam: Apostoli autem determinarunt impositionem mnauum

vtmateriam, ideoque impositio manuum, licet sit materia, dicitur ritus ab Apostolis introductus. Licet autem impositio manuum omittatur in aliquibus Pontificalibus, non omittitur in Pontificali Romano; sola vero ecclesia Romana est regula eorum, quæ fieri debent in administratione sacramentorum.

QVÆSTIO CCLXVII.

Quo tempore, & per quam materiam, & formam Christus dederit Apostolis potestatem consecrandi, & remittendi peccata?

1. PLures sunt sententiæ. Prima, quæ tribuitur Capreolo, & alijs, docet Christum in vltima cæna, cum tradidit Apostolis panem, & calicem cum vino consecrato, ac dixit, *hoc facite in meam commemorationem*, ordinasse Apostolos sacerdotes, illisque dedisse vtramque potestatem, tum consecrandi, tum remittendi peccata, sed ita, vt potestatem consecrandi dederit expeditam, potestatem autem remittendi peccata dederit adhuc non expeditam: post resurrectionem verò, cum vt refertur Ioannis 20. *Insufflauit, ac dixit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis &c.* non dedisse illis vllam nouam potestatem, sed solùm expediuisse potestatem, quam in vltima cæna dederat impeditam.

2. Dicendum cum secunda sententia communi penè omnium: Christus in vltima cæna dedit Apostolis solam potestatem consecrandi, potestatem autem remittendi peccata dedit ijsdem, cum post resurrectionem *insufflauit, ac dixit: Accipite Spiritum sanctum &c.*

3. Probatur primò ex Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 1. vbi agens de sacramento pœnitentiæ, dicit: *Dominus autem sacramentum pœnitentiæ tum præcipuè instituit, cum à mortuis exctatus Ioannis 20. insufflauit in discipulos suos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo non ambiguo facto, nempe insufflatione, & verbis tam perspicuis potestatem remittendi, ac retinendi peccata ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam vnanimis Sanctorum Patrum consensus semper intellexit*: ergo Concilium non solùm docet Christum dedisse Apostolis potestatem remittendi peccata insufflatione, & illis verbis, *Accipite Spiritum sanctum &c.* sed etiam docet verba illa esse perspicua, & in hoc sensu fuisse intellecta ab omnibus Patribus.

4. Confirmatur primo: nam si dicatur Christum dicentem, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, non dedisse Apostolis potestatem remittendi peccata, dici etiam poterit, quod dicens, *Accipite Spiritum sanctum*, non dederit Spiritum sanctum, vt docuit Theodorus Monsphetenus; sed quinta Synodus Constantinopolitana, sessione, seu collatione oct. ua, damnat eos, qui cum Theodoro dicunt Christum tunc Apostolis non dedisse Spiritũ Sanctum; ergo neque dici potest Christum tunc Apostolis non dedisse potestatem remittendi peccata. Ideo S. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Ioannem, cap. 56. explicans hæc verba dicit: *Acceperunt ergo Spiritum sanctum, quando insufflauit, ac dixit, Accipite Spiritum sanctum. Nunquam enim dixisset, qui mentiri nescit, nisi dedisset.*

5. Probatur secundò ex Patribus. Primò Auctor libri quæstionum veteris, & noui testamenti, cap. 93. dicit. *Per illud enim, quod insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse, Accipite Spiritum sanctum, ecclesiastica potestas collata intelligitur esse.* Chrysostomus homilia 35. in Ioannem explicans eadem verba, dicit: *Ita Iesus discipulos dimittens eos munit hac auctoritate.* Idem docent Theophylactus, Eutymius, alijque Patres.

6. Infertur falsam esse doctrinam Capreoli relatam num. 1. quod Christus in vltima cæna dederit Apostolis vtramque potestatem, post resurrectionem verò, cum insufflauit, ac dixit, *Accipite Spiritum sanctum &c.* abstulerit impedimentum secundæ potestatis. Cùm enim in vltima cæna Christus nullo verbo, vel facto significauerit se conferre potestatem remittendi, post resurrectionem autem insufflatione, ac verbis perspicuis clarissimè significauerit se dare Spiritum sanctum in ordine ad remittenda peccata, clarum est, quod potestas remittendi data fuit, non in vltima cæna, sed post resurrectionem. Confirmatur: nam non potest explicari, quodnam fuerit impedimentum, per quod potestas remittendi, antequam Christus diceret, *Accipite Spiritum sanctum*, esset impedita, & quod sublatum fuerit, cum dixit, *Accipite Spiritum sanctum*.

7. Obijcit primò Armacanus lib. 11. de quæstionibus Armenorum, cap. 15. S. Petrus Actorum tertio de Iuda interpretatus est verba illa Psalmi 108. *Episcopatum eius accipiat alter*; ergo Iudas iam erat episcopus, adeoque habebat potestatem remittendi peccata; sed non potest explicari, quandonam acceperit hanc potestatem, nisi in vltima cœna; ergo Iudas, ac proinde etiam reliqui Apostoli in vltima cœna, non solùm accepit potestatem consecrandi, sed etiam remittendi peccata.

Respondeo, quod eo loco nomine ministerij, & episcopatus intelligitur, non sacerdotium, neque potestas dimittendi peccata, sed dignitas Apostolatus, ad quam multo tempore ante vltimam cœnam Iudas electus fuerat à Christo, cum vt dicitur Lucæ 6. *elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.*

8. Obijcit secundò: S. Thomas Apostolus non adfuit, cum Christus Io. 20. apparens Apostolis, insufflauit, ac dixit, *Accipite Spiritum sanctum &c.* ergo si in vltima cœna non data fuisset Apostolis potestas remittendi peccata, S. Thomas nunquam hanc potestatem accepisset.

Res-

Respondeo certum esse, quod etiam S. Thomas accepit potestatem remittendi peccata. Quando, & quomodo illam acceperit, vtrum in illa apparitione, an potius quia Christus, vt potuit, dederit S. Thomæ etiam absenti potestatem remittendi peccata, incertum est; siquidem id Scriptura non explicat.

9. Infertur modum, quo confertur sacerdotium in ecclesia latina, esse valde similem modo, quo Christus contulit sacerdotium Apostolis, licet in aliquo differat. Primo enim sicut Christus priùs contulit potestatem consecrandi, deinde potestatem remittendi peccata, sic episcopus priùs confert potestatem consecrandi, deinde potestatem remittendi peccata. Secundo sicut Christus potestatem consecrandi contulit, porrigens Apostolis panem, & calicem cum vino, sic in ecclesia latina episcopus dat potestatem consecrandi, porrigens patenam cum pane, & calicem cum vino. Est tamen differentia, quod Christus porrexit panem, & vinum consecratum, episcopus porrigit panem, & vinum non consecratum. Tertiò sicut Christus dedit Apostolis potestatem remittendi peccata per illa verba, *Accipite Spiritum sanctum &c.* sic episcopus per eadem verba dat potestatem remittendi peccata. Est tamen differentia, quod Christus dedit Apostolis potestatem remittendi peccata insufflatione, vt significaret Spiritum sanctum procedere ab ipso Christo, sicut flatus procedit ab ore: at episcopus dat potestatem, non insufflatione, sed impositione manuum.

10. Ex eo, quod Christus dederit Apostolis potestatem remittendi peccata per illa verba, *Accipite Spiritum sanctum &c.* infertur, quod episcopus in ecclesia latina dat sacerdotibus potestatem remittendi peccata per eadem verba. Cum enim vtatur iisdem verbis, quibus vsus est Christus, videtur manifestum, quod faciat id, quod fecit Christus; sed Christus dicens, *Accipite Spiritum sanctum &c.* dedit Apostolis Spiritum sanctum, & potestatem remittendi peccata; ergo etiam episcopus dicens sacerdotibus, *Accipite Spiritum sanctum &c.* dat iis Spiritum sanctum, & potestatem remittendi peccata. Confirmatur: nam Tridentinum sess. 23. can. 4. dicit, *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra episcopum dicere, Accipe Spiritum sanctum &c. anathema sit*; ergo episcopus dum imponit manus, ac dicit, *Accipe Spiritum sanctum*, dat ordinato Spiritum sanctum; sed in ordinatione non datur Spiritus sanctus, & gratia, nisi simul detur aliqua potestas ordinis; ergo episcopus dum imponit manus, ac dicit, *Accipe Spiritum sanctum &c.* dat ordinato aliquam potestatem ordinis; sed non aliam, quam remittendi peccata; ergo &c.

QVÆSTIO CCLXVIII.

Per quam materiam, & formam conferatur sacerdotium in ecclesia græca?

1. VT docet, ac fusè, & eruditè probat Arcudius lib. 6. de sacramento ordinis, cap. 4. & sequentibus, sacerdotium tum secundùm potestatem consecrandi, tum secundùm potestatem remittendi peccata, confertur à græcis per impositionem manuum episcopalium, tanquam per adæquatam materiam, & per hæc verba, *Diuina gratia, quæ semper infirma curat, & quæ desunt, supplet, promouet N. venerabilem diaconum in presbyterum*, tanquam per adæquatam formam. Probatur: nam per illam materiam, & formam græci conferunt totam potestatem sacerdotalem, quæ significant collationem totius potestatis; sed impositio manuum, quæ sunt instrumentum instrumentorum, prout determinata per illa verba, *promouet in presbyterum*, significat totam potestatem sacerdotalem; ergo &c. Confirmatur: nam licet episcopus dum ordinat sacerdotes, faciat plures alias actiones, tamen quia vel nulla addit verba, vel addit verba non significantia collationem potestatis, dicendum, quod illæ actiones non sunt materia; siquidem materia est, cui additur forma; ergo sola impositio manuum est materia.

2. Dices: episcopus dat ei, qui ordinatur sacerdos, librum Lithurgiæ, quem Contacium vocant, ac dicit *dignus*, atque idem verbum *dignus* repetit, dum induit eum, qui ordinatur vestibus sacerdotalibus. Rursus episcopus post consecrationem dat ordinato sanctum panem, hoc est particulam panis consecrati, ac dicit, *Accipe depositum hoc, ac serua illud vsque ad aduentum Domini nostri Iesu Christi, quando debet abs te illud repetere*: ergo possumus dicere, quod sicut in ecclesia latina sacerdotes consecrantur per porrectionem instrumentorum, & per impositionem manuum, tanquam per duas partiales materias, & per duas partiales formas, sic in ecclesia græca ordinantur per porrectionem libri Lithurgiæ, vel per porrectionem panis consecrati, & per verba, quæ proferuntur, tanquam per partialem materiam, & formam, & per impositionem manuum, & alia verba, tanquam per aliam partialem materiam, & formam, vt ex hoc fundamento docuit Tannerus, disp. 7. quæst. 2. dub. 4. qui docuit etiam quo ad hoc non esse discrepantiam inter latinos, & græcos. Confirmat hanc suam opinionem primo, quia si esset discrepantia inter græcos, & latinos quo ad materiam ordinationis, Auctores mentionem fecissent huius discrepantiæ, sicut mentionem faciunt discrepantiæ quoad alia minoris momenti. Confirmat secundo, quia de hac discrepantia actum fuisset in Cõcilio Florentino, sicut actum fuit de discrepantia quo ad alia minoris momenti. Confirmatur ter-

tiò

tio; nam Eugenius Quartus in decreto pro Armenis definit sacramentum ordinis perfici porrectione instrumentorum; huic autem definitioni non reclamarunt græci, & armeni, qui sequebantur ritus græcorum; ergo signum est, quod etiam græci sacerdotium cõferunt porrectione instrumentorum. Quarto demum confirmat auctoritate Gabrielis Metropolitani Philadelphiensis in libro græco de sacramentis, in quo dicit: *Est materia sacerdotalis ordinis sacer panis, & totus ille sacrorum vasorum numerus, & reliqua eius ordinis propria, vti moris est.*

3. Verum reijcitur hæc opinio. Nam neque omnes episcopi in ordinatione porrigunt librum Lithurgiæ, & qui porrigunt, non solent proferre verbum illud *dignus*; neque hæc ceremonia exprimitur in euchologijs; ergo proculdubio porrectio illius libri non est materia, neque verbum illud *dignus* est forma, præsertim cum non significet collationem potestatis. Porrectio etiam panis non est materia, quia verba, quibus dicitur, *Accipe depositum &c.* non significant collationem potestatis, sed solum significant admonitionem, qua debent custodire sanctum panem, cum de ipso sint rationem in extremo iudicio reddituri. Confirmatur: nam sicut apud latinos, qui ordinantur, consecrant simul cum episcopo, sic apud græcos; ergo panis, qui porrigitur ordinatis, fuit ab ipsis simul cum episcopo cõsecratus; ergo per porrectionem panis non accipiunt potestatem consecrandi, sed illam acceperunt per impositionem manuum, tanquam per adæquatam materiam.

4. Argumenta Tanneri non concludunt. Ad primum enim constat multos auctores, quos refert Arcudius, docuisse græcos ordinare sacerdotes per solam impositionem manuum, adeoque feciſse mentionem huius discrepantiæ. Ad secundum, & tertium constat in Concilio Florentino actum fuisse de materijs, & formis sacramentorum solum post discessum græcorum; Armenos verò quoad ritus sacramentorum conuenisse cum latinis, non autem cum græcis, vt notat Arcudius; ergo non est mirum non fuisse factam mentionem huius discrepantiæ, atque Eugenij decreto neque reclamasse græcos, qui iam abierant, neque armenos, qui quoad sacramenta conueniebant cum latinis. Ad quartum dicendum Philadelphiensem non accuratè distinguere materias, & formas substantiales ab accidentalibus; siquidem materiam ordinationis vocat totum apparatum vasorum, & instrumentorum, licet verè sola impositio manuum sit materia essentialis.

QVAESTIO CCLXIX.

Vtrum tum ritus latinus, tum græcus ordinandi sacerdotes sit validus, & quo pacto tales ritus possint conciliari?

1. Dicendum vtrumque ritum ordinandi sacerdotes esse validum. Et quidem quod in Ecclesia latina sacerdotes validè ordinentur, est de fide. Ecclesia enim Romana, quæ est mater, & magistra omnium ecclesiarum, & habet assistentiam Spiritus Sancti, non potest errare in fide, & in ritibus sacramentorum, præsertim essentialibus, & spectantibus ad valorem. Confirmatur: nam sacramenta confirmationis, & eucharistiæ, pœnitentiæ, & extremæ vnctionis non possunt validè confici à non sacerdotibus; ergo si Ecclesia Romana erraſſet in ritu essentiali ordinis sacerdotalis, & in hunc errorem traxisset cæteras Ecclesias, præter sacramentum ordinis, quatuor alia pariter sacramenta inualidè conferrentur. Certum etiam est, quod sacerdotes validè ordinentur à græcis. Tota enim Ecclesia orientalis ab antiquissimis temporibus vsa est eo ritu ordinandi, ac nunquam de eius valore dubitatum fuit, atque Ecclesia Romana passim sacerdotes ritu græco ordinatos sine alia ordinatione assumpsit etiam in Episcopos, & Cardinales &c. Confirmatur: nam si posset dubitari de valore ordinationis græcorum, posset etiam dubitari de valore ordinationis latinorum; ergo &c. Probatur antecedens. Cum enim plures ritu græco ordinati fuerint episcopi etiam apud latinos, & sacerdotes latinos ordinauerint, ex quibus aliqui facti sunt episcopi, & ordinarunt alios sacerdotes, sequeretur, quod posset dubitari in infinitum de omnibus istis ordinationibus; ergo &c.

2. Sed quæritur, quo pacto ritus græcus ordinandi sacerdotes possit conciliari cum ritu latino. Ratio dubitandi est, quia Christus determinauit materias, & formas sacramentorum, ideoque licet latini, & græci possint discordare quoad ceremonias accidentales, tamen debent conuenire in materia, & forma essentiali, vt validè conferant sacramenta. Vel ergo Christus instituit vt materiam, per quam conferatur potestas consecrandi, porrectionem instrumentorum, vel manuum impositionem. Si primum; ergo græci, qui potestatem consecrandi conferunt per impositionem manuum sine vlla porrectione instrumentorum, non vtuntur materia à Christo instituta, adeoque inualidè conferunt sacerdotium. Si secundum; ergo latini, qui potestatem consecrandi conferunt per solam porrectionem instrumentorum, non vtuntur materia instituta à Christo, adeoque inualidè conferunt.

3. Plures sunt sententiæ. Prima docet Christum instituisse solum, vt sacramentum ordinis conferretur per aliquam sensibilem ceremoniam, tanquam per materiam, & per aliqua verba, tanquam per formam, quæ materia, & forma significarent collationem potestatis sacerdotalis, ac reliquisse arbitrio Ecclesiæ, vt specialiter determinaret materiam, & formam, eo pacto, quo Christus voluit, vt sacramentum matrimonij conficeretur per aliquam materiam, & formam sensibilem

bilem, quæ significaret mutuam collationem potestatis in corpus, sed non determinauit, vt conferretur per hanc potius, quam per illam formam verborum.

4. Secunda sententia docet Christum instituisse, vt sacerdotium conferretur disiunctiuè, vel per duas partiales materias, & formas, hoc est per porrectionem instrumentorum, & per impositionem manuum, vel per vnam solum materiam, & formam, hoc est per solam impositionem manuum; ecclesiam verò latinam conferre primo modo, græcam secundo.

5. Tertia opinio, quam sequuntur Vasquez, & alij, docet Christum instituisse, vt sacerdotium conferretur determinatè per impositionem manuum, seu manus imponerentur sine vllis instrumentis, seu imponerentur cum aliquibus instrumentis; græcos autem conferre per impositionem manuum sine vllis instrumentis; latinos conferre per impositionem manuum cum instrumentis, ac porrigendo instrumenta. Sed quia hæc opinio reijci solet ex eo, quia episcopus latinus porrigens instrumenta propriè non imponit manus ordinato, adeoque si Christus instituisset, vt potestas consecrandi conferretur per impositionem manuum, latini non conferrent validè potestatem consecrandi; ideo hanc opinionem explicando, dici potest Christum instituisse, vt sacerdotium, episcopatus, & diaconatus conferantur per porrectionem manuum, quæ sunt instrumentum instrumentorum, seu manus porrigantur solæ, seu porrigantur cum alijs instrumentis: græcos autem conferre potestatem consecrandi, porrigendo manus solas, easque imponendo capiti eius, qui ordinatur; Latinos conferre eamdem potestatem consecrandi, porrigendo manus simul cum instrumentis. Iuxta hanc igitur opinionem materia essentialis, qua confertur sacerdotium, est porrectio sola manuum, reliqua non spectant ad materiam essentialem.

6. Ex principijs huius sententiæ sequitur primo, græcos formaliter ordinare per solam porrectionem manuum; per impositionem autem, in quantum addit aliquid supra porrectionem manuum solũ ordinare materialiter. Explicatur. Per illud græci formaliter ordinãt, quod vt tale est essentialiter requisitum, & sufficiens ad ordinandum: per illud verò, quod non est essentialiter requisitum, ordinant solum materialiter; sed ad ordinandum iuxta hanc sententiam essentialiter requiritur, & sufficit sola porrectio manuum, quæ sunt instrumentum instrumentorum, impositio non requiritur, ideoque validè ordinarent, porrigendo manus, etiam si illas non imponerent; ergo &c. Ex proportionali ratione latini formaliter ordinant per porrectionem manuum, per porrectionem autem instrumentorum, in quantum addit aliquid supra porrectionem manuum, ordinant solum materialiter, quia ad ordinandum requiritur, & sufficit porrectio manuum, porrectio instrumentorum, sufficit in quantum includit porrectionem manuum. Sequitur secundo, quod græci si porrigerent manus, etiã si illas capiti non imponerent, validè ordinarent; & similiter latini validè ordinarent, porrigendo manus etiam sine vllis instrumentis.

7. Dicendum: probabilius est Christum instituisse vt materiam, per quam conferretur sacerdotium, porrectionem manuum, vt formam verba significantia collationem potestatis sacerdotalis, ac reliquisse arbitrio Ecclesiæ, vt sacerdotium conferret, vel per vnicam porrectionem manuum, addendo verba significantia per modum vnius collationem totius potestatis sacerdotalis, vel per duas porrectiones manuum, addendo singulis verba significantia collationem partialis potestatis, vel per porrectionem manuum cum alijs instrumentis, vel per porrectionem sine vllis instrumentis, vel per porrectionem, qua capiti imponerentur, vel per porrectionem, qua non imponerentur capiti.

8. Probatur: nam illa ceremonia censeri debet vt materia essentialis, atque instituta à Christo, in qua absque vlla varietate ab initio conuenerunt omnes ecclesiæ: illæ autem ceremoniæ, in quibus non conuenerunt, censendæ sunt non spectare ad materiam essentialem; sed omnes ecclesiæ semper conuenerunt in hoc, vt porrigerent manus, in cæteris discreparunt; ergo &c. Probatur minor: nam græci porrigunt manus sine vllis instrumentis; latini porrigunt cum instrumentis: Græci porrigunt manus, illas capiti imponendo: latini porrigunt, absque eo quod capiti imponant, dum conferunt potestatem consecrandi: græci per vnicam porrectionem, & per verba significantia integram potestatem conferunt simul potestatem consecrandi, & absoluendi à peccatis; latini per duas porrectiones, & per formas significantes partiales potestates, conferunt seorsim singulas potestates; ergo &c.

9. Confirmatur: nam debemus saluare, quod proportionaliter Christus determinauerit materiam, & formam ordinis, ac determinauit materias, & formas aliorum sacramentorum, excepto sacramento matrimonij, de quo est specialis ratio; sed hoc optimè saluatur per sententiam explicatam; ergo &c. Probatur minor. Sicut enim Christus instituit, vt materia baptismi esset ablutio per aquam elementarem, abstrahendo ab hoc, quod ablutio fieret per immersionem, infusionem, vel aspersionem, per aquam marinam, vel fluuiatilem &c. & sicut instituit, vt materia, ex qua conficeretur eucharistia, esset panis triticeus, abstrahendo ab hoc, quod sit azymus, vel fermentatus, & vinum ex vite, abstrahendo ab hoc, quod sit album, vel rubrum; sic instituit, vt materia sacerdotij

esset

esset porrectio manuum, abstrahendo ab hoc, quod manus porrigantur cum instrumentis, vel sine instrumentis, imponantur, vel non imponautur capiti; ergo in hac sententia saluatur, quod Christus instituit materiam sacerdotij proportionaliter, ac instituit materias aliorum sacramentorum. Hoc autem non saluatur in alijs duabus sententijs. Prima enim sententia dicens Christum non determinasse materiam sacerdotij, sed illam reliquisse determinationi Ecclesiæ, eo ipso dicit Christum non instituisse materiam ordinis, eo pacto, quo instituit materias aliorum sacramentorum. Materias enim aliorum sacramentorum, excepto matrimonio, de quo est specialis ratio, Christus instituit ita, vt ipse determinauerit talem materiam: at materiam ordinis non determinauit, sed reliquit determinationi ecclesiæ. Secunda sententia dicens Christum instituisse disiunctiuè duas materias, non saluat, quod Christus instituerit materiam sacerdotij proportionaliter, ac materias aliorum sacramentorum: siquidem Christus non instituit disiunctiuè pro alijs sacramentis duas materias, sed vnam, licet sub aliqua ratione communi inueniatur in pluribus speciebus, vel quasi speciebus, eo pacto, quo instituit materiam eucharistiæ panem triticeum sub ratione communi panis triticei, quæ ratio inuenitur tum in azymo, tum in fermentato. At iuxta istam sententiã Christus instituit materiam sacerdotij, non sub ratione communi, sed vel traditionem instrumentorum, vel impositionem manuum.

10. Dices: ex hac sententia sequitur ex Christi institutione neque esse materiam sacerdotij porrectionem instrumentorum, neque impositionem manuum. Respondeo, quod similiter posset inferri ex sententia docente Christum instituisse materiam eucharistiæ panem triticeum sub ratione communi panis triticei, ex Christi institutione neque panem azymum, neque fermentatum esse materiam eucharistiæ. Directè distinguo: sequitur Christum neque instituisse vt materiam determinatè necessariam porrectionem instrumentorum, neque impositionem manuum, concedo: sequitur Christum non instituisse vt materiam sufficientem, ac contentam sub genere materiæ necessariæ, porrectionem instrumentorum, neque impositionem manuum, nego. Sicut ex institutione Christi, neque panis azymus, neque panis fermentatus est materia necessaria eucharistiæ, sed vtraque est materia sufficiens contenta sub genere panis triticei, qui est materia necessaria: sic ex institutione Christi neque porrectio instrumentorum, neque impositio manuum est materia necessaria sacerdotij, sed vtraque est materia sufficienr contenta sub genere porrectionis manuum, quæ est materia necessaria.

QVÆSTIO CCLXX.

Per quam materiam, & formam Episcopatus conferatur in Ecclesia latina, & græca?

1. DVæ sunt præcipuæ ceremoniæ in ordinatione episcoporũ latinorum. Prima est: tres episcopi imponunt manus capiti ordinandi, ac dicunt: *Accipe Spiritum Sanctum.* Secunda est: vnus ex tribus episcopis chrismate inungit caput ordinadi, ac dicit: *Vngatur, & consecretur caput tuum cælesti benedictione in ordine Episcopali in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.*

2. Prima ergo sententia docet materiam adæquatam esse vnctionem in capite per crisma, formam adæquatam esse verba illa, *Vngatur, & consecretur &c.*

Secunda sententia, quam ex Maiore, & Armilla sequitur Vasquez disp. 240. cap. 5. docet materiam adæquatam esse impositionem manuum trium Episcoporum: formam adæquatam esse illa verba: *Accipe Spiritum Sancti.*

Tertia sententia docet, quod sicut sacerdotium confertur per duas partiales materias, & duas partiales formas, sic proportionaliter Episcopatus confertur per duas partiales materias, & duas partiales formas. Prima materia partialis est impositio manuũ trium Episcoporum: prima forma partialis sunt illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum.* Secunda materia partialis est vnctio in capite per crysma: secunda forma partialis sunt illa verba: *vngatur, & consecretur &c.*

3. Dicendum. Probabilius est in ecclesia latina episcopatum conferri per vnctionem in capite, tanquam per adæquatam materiã, & per illa verba *Vngatur, & consecretur &c.* tanquam per adæquatam formam. Probatur: nam illa est materia, & forma adæquata, quæ significat collationem totius potestatis; sed vnctio, & illa verba, *Vngatur, & consecretur*, significant collationem totius potestatis episcopalis; ergo. Confirmatur primo: nã ideo dicimus sacerdotium in ecclesia latina conferri per duas materias, & formas partiales, quia vna materia, & forma significat vnam potestatem, hoc est potestatem consecrãdi, alia materia, & forma significant aliam potestatẽ, hoc est potestatem remittendi peccata: è cõuerso, quia in ecclesia græca vnica materia, & forma significant collationem totius potestatis, dicimus. quod in ecclesia græca sacerdotium confertur per vnicam materiam, & formam; sed vnctio, & illa verba, *Vngatur &c.* significant collationem totius potestatis Episcopalis; ergo debemus dicere, quod vnctio, & illa verba, *Vngatur &c.* sunt materia, & forma adæquata.

4. Confirmatur secundo: nam per impositionem manuum, & illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, non confertur vlla potestas; ergo tota potestas confertur per vnctionem, &

& verba, *vngatur*, & *consecretur &c.* Probatur antecedens: non confertur potestas adæquata, neque partialis; ergo nulla. Probatur antecedens: per formam, quæ non magis significat collationem potestatis episcopalis, quam alterius, ex.gr. sacerdotalis, vel diaconalis, non confertur adæquata potestas episcopalis; sed illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, non magis significant collationem potestatis episcopalis, quam sacerdotalis, vel diaconalis, ideoque dicuntur etiam in ordinatione sacerdotum, ac diaconorum; ergo &c. Probatur secunda pars, quod neque conferatur potestas partialis. Primo enim non potest explicari, quænam sint duæ potestates episcopales, quarum vna conferatur per impositionem manuum, alia per vnctionem. Secundò impositio manuum cum illis verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*, non significat magis vnam potestatem, quam aliam; ergo non potius conferunt vnam potestatem, quam aliam; ergo cum per illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, vt pote indeterminata, nulla conferatur potestas, tota potestas episcopalis confertur per vnctionem, & illa verba, *Vngatur &c.* ideoque Anacletus Papa epistola secunda dicit: *Omnis sanctificatio confertur in Spiritu Sancto, cuius virtus inuisibilis sacro chrismati est permixta*, clarè significans, quod Spiritus Sanctus sanctificans confertur per vnctionem, tanquam per materiam.

5. Opponi potest: si per impositionem manuum, & per illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, non conferretur vlla potestas, neque conferretur gratia, ac Spiritus Sanctus: siquidem in ordinatione Spiritus Sanctus confertur simul cum potestate; ergo tres episcopi frustra dicerent, *Accipe Spiritum Sanctum*, quod repugnat Tridentino, sess. 23. can. 4.

Respondeo Tridentinum ex eo, quod episcopus non frustra dicat, *Accipe Spiritum Sanctum*, inferre, quod in sacra ordinatione detur Spiritus Sanctus, non autem inferre, quod detur per hæc ipsa verba, tanquam per formam; ergo licet ex ijs verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*, inferatur, quod in ordinatione episcoporum datur Spiritus Sanctus, non infertur, quod datur per hæc verba, tanquam per formam. Verba igitur illa, *Accipe Spiritum Sanctum*, significant, *accipe Spiritum Sanctum, qui tibi datur in hac sacra ordinatione*, adeoque vt non dicantur frustra, sufficit, quod Spiritus Sanctus detur in ordinatione, non est necessarium, vt detur per illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, tanquam per formam.

6. Apud Græcos Episcopus celebrans imponit manum simul cum pallio super caput ordinati, ac dicit, *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & imperfecta perficit, promouet te Deo amabilissimum presbyterum in episcopum à Deo custoditæ ciuitatis N. Oremus igitur pro ipso, vt veniat super eum gratia Sanctissimi Spiritus.* Materia igitur est impositio manus cum pallio super caput ordinati; forma sunt illa verba, *Diuina gratia &c.* Hinc confirmatur nostra sententia, quod Latini per vnctionem, & illa verba, *Vngatur &c.* conferant totam potestatem episcopalem. Nam non minus vnctio cum illis verbis, *vngatur &c.* significant collationem totius potestatis, quam impositio manuum cum forma Græcorum significet collationem totius potestatis; sed Græci per impositionem manuum, & suam formam conferunt adæquatè totam potestatem; ergo etiam Latini per vnctionem, & per formam, quam proferunt, conferunt adæquatè totam potestatem.

7. Infertur, quod neque vnctio, qua vtuntur Latini, neque impositio pallij super caput ordinati, qua vtuntur Græci, est materia determinatè essentialis in ordinatione episcoporum. Si enim vnctio esset materia essentialis, sequeretur, quod Græci, qui non vtuntur vnctione, inualidè ordinarent; & si impositio pallij esset materia essentialis, sequeretur, quod Latini, qui non imponunt pallium, inualidè ordinarent. Materia ergo essentialis est, in qua conueniunt Græci, & Latini, & qua semper vsæ sunt omnes ecclesiæ orientales, & occidentales; sed omnes ecclesiæ tum occidentales, tum orientales semper vsæ sunt impositione, vel porrectione manuum; ergo sola impositio, vel porrectio manuum est materia essentialis à Christo instituta, vt determinatè necessaria ad conferendum ordinem episcopalem.

QVAESTIO CCLXXI.

Per quam materiam, & formam conferatur diaconatus in ecclesia latina, & græca?

1. IN ecclesia latina in ordinatione diaconi duæ fiunt præcipuæ ceremoniæ. Prima est: episcopus imponit ei, qui ordinatur, manus, ac dicit: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo, & tentationibus eius.* Secunda est: episcopus tradit ei, qui ordinatur, librum Euangeliorum, ac dicit, *Accipe potestatem legendi euangelium in ecclesia Dei.*

2. Tres igitur sunt præcipuæ opiniones. Prima Durandi in 4. quæst. 3. num. 7. & 8. docet diaconatum adæquatè conferri per impositionem manuum, & illa verba, *accipe Spiritum Sanctum &c.* adeoque traditionem libri euangeliorum, & verba, *accipe potestatem &c.* non spectare ad materiam, & formam essentialem, sed esse ceremoniam merè accidentalem.

Secunda sententia Hosij, & aliorum, docet diaconatum conferri per duas materias, & formas partiales, nimirum per impositionem manuum, & illa verba, *accipe Spiritum Sanctum*, & per traditionem libri euangeliorum, & illa verba, *accipe potestatem*.

Tertia, quam vt communem refert, & sequitur Vasquez disp. 136. cap. 4. docet dia-

conatum adæquatè conferri per traditionem libri euangeliorum, tanquam per totalem materiam, & per illa verba, *accipe potestatem &c.* tanquam per totalem formam, adeoque impositionem manuum, & verba illa, *accipe Spiritum Sanctum*, spectare ad ceremoniam merè accidentalem. Refert Vasquez pro hac opinione S. Thomam in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 3. Richardum, Maiorem, Paludanum, Dominicum Sotum, & alios.

3. Dicendum: probabilius est diaconatum in ecclesia latina conferri per porrectionem libri euangeliorum, tanquam per adæquatam materiam, & per illa verba, *accipe potestatem legendi euangelium in ecclesia Dei*, tanquam per adæquatam formam, adeoque impositionem manuum, & verba illa, *accipe Spiritum Sanctum &c.* esse ceremonias merè accidentales. Probatur, & primo quod diaconatus saltem partialiter conferatur per traditionem libri euangeliorum, probatur. Eugenius enim quartus in decreto vnionis edito in Concilio Florentino post vltimam sessionem dicit, diaconatum conferri per traditionem libri euangeliorum; ergo diaconatus saltem partialiter confertur per traditionem libri euangeliorum, idque Vasquez censet ita certum, vt sine nota temeritatis, ac erroris negari nequeat.

4. Secundo probatur, quod diaconatus conferatur per traditionem libri euangeliorum, tanquam per adæquatam materiam, & verba illa, *accipe potestatem*, tanquam per adæquatam formam. Diaconatus neque totaliter, neque partialiter confertur per impositionem manuum, & verba illa, *accipe Spiritum Sanctum*; ergo totaliter confertur per traditionem libri euangeliorum, & illa verba, *accipe potestatem &c.* Probatur prima pars antecedentis. Diaconatus non confertur adæquatè per materiam, & formam, quæ non magis significant collationem potestatis diaconalis, quam presbyteralis; sed impositio manuum, & illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum ad robur &c.* non magis significant collationem potestatis diaconalis, quàm presbyteralis; ergo &c. Probatur secunda pars, Diaconatus non confertur partialiter per materiam, & formam, quæ non magis significant collationem vnius, quàm alterius potestatis; sed impositio manuum, & illa verba, *Accipe Spiritum Sanctum* non magis significant collationem vnius, quàm alterius potestatis; ergo &c. Hinc sequitur, quod episcopus dum imponit manus, ac dicit, *Accipe Spiritum Sanctum*, significat, quod dat Spiritum Sanctum per ordinationem, quæ est moraliter præsens, non autem significat, quod dat Spiritum Sanctum per impositionem manuum, quam tunc exercet, tanquam per materiam, & per verba, *Accipe Spiritum Sanctum*, tanquam per formam, sicut in simili diximus agentes de ordinatione episcopi, quæst. 270. nu. 5.

5. Dices: forma adæquata diaconatus debet significare collationem totius, vel saltem præcipuæ potestatis; sed forma illa, *Accipe potestatem legendi euangelium in ecclesia Dei*, significat solum collationem potestatis legendi euangelium, quæ potestas non est diaconorum præcipua, siquidem principalior est potestas dispensandi corpus, & sanguinem Christi; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: forma adæquata debet explicare præcipuam potestatem, quæ conuenit primo, & per se, concedo; quæ conuenit non primo, & per se, sed ex commissione alterius, cui conuenit primo, & per se, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Licet potestas dispensandi corpus, & sanguinem Christi sit principalior, tamen primo, & per se non conuenit diacono, sed sacerdoti: diacono autem conuenit solum ex commissione sacerdotis, vel in defectum sacerdotis: at potestas legendi euangelium conuenit diacono primo, & per se, ideoque est præcipua potestas primo, & per se conueniens diacono, ac proindè explicanda per formam.

6. Græcus episcopus imponit manus ei, qui ordinatur, & dicit: *Diuina gratia, quæ semper infirma curat, & imperfecta perficit, promouet te ex subdiacono in diaconum. Oremus igitur pro ipso, vt veniat super eum gratia sanctissimi spiritus.* Impositio igitur manuum est materia; verba relata continent formam.

7. Infertur solam porrectionem manuum fuisse institutam à Christo, vt determinatè necessariam. Probatur: nam illa est materia à Christo instituta, tanquam determinatè necessaria, in qua ab initio conuenerunt omnes ecclesiæ occidentales, & orientales; sed omnes ecclesiæ conuenerunt in hoc, vt episcopus porrigeret manus in signum, quod dat potestatem; ergo porrectio manuum est materia instituta à Christo, tanquam determinatè necessaria. Traditio libri euangeliorum, in quantum addit aliquid supra porrectionem manuum, non est materia determinatè necessaria, quia ea non vtuntur græci: & ex proportionali ratione impositio manuum, in quantum addit aliquid supra porrectionem, non est materia determinatè necessaria, quia ea non vtuntur latini. Confirmatur: nam primi diaconi fuerunt ab apostolis ordinati per solam impositionem, seu porrectionem manuum, siquidem eo tempore adhuc non erat scriptus liber euangeliorum; ergo traditio libri euangeliorum, in quantum addit aliquid supra porrectionem manuum, non est materia determinatè necessaria.

QVÆ-

QVAESTIO CCLXXII.

Per quam materiam, & formam conferatur subdiaconatus, in ecclesia latina, & græca.

1. IN ecclesia latina in ordinatione subdiaconi fiunt duæ præcipuæ ceremoniæ. Prima est: episcopus tradit ei, qui ordinatur, librum epistolarum, & dicit: *Accipite librum epistolarum, & habete potestatem legendi eas in ecclesia sancta Dei, tàm pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Secunda est: episcopus tradit ijs, qui ordinantur, calicem vacuum, & patenam etiam vacuam, & postquam omnes tetigerunt calicem, & patenam, dicit: *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur: ideo vos admoneo ita vos exhibeatis, quod Deo placere possitis.*

2. Prima ergo sententia Viguerij in summa institutionum theologicarum, cap. 16. docet materiam, per quam confertur subdiaconatus, esse traditionem libri epistolarum, formam illa verba, *Accipite librum &c.* At Michael Medina lib. 1. de continentia sentire videtur non solam traditionem libri epistolarum, sed vniuersim omnes actiones, quæ ab episcopo fiunt in ordinatione subdiaconorum, nempè traditionem vestium, traditionem calicis vacui cum patena vacua, ad materiam subdiaconatus pertinere.

3. Secunda sententia communis, quam Vasquez disput. 238. cap. 5. existimat sine nota erroris negari non posse, docet materiam, per quam confertur subdiaconatus, esse traditionem, qua episcopus tradit ei, qui ordinatur, calicem vacuum, & patenam vacuam. Licet autem simul tradatur vrceolus, & quædam alia, tamen quia hæc non traduntur ab episcopo, sed ab archidiacono, docet communis sententia ea ad materiam essentialem spectare non posse. Quænam sit forma proportionaliter respondens traditioni, non satis explicatur, nec satis ex Pontificali colligitur. Pater Vasquez putat formam esse verba, quæ episcopus, postquam omnes, qui ordinantur, tetigerunt calicem, & patenam vacuam, enuntiat omnibus simul, dicens: *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur &c.*

4. Dicendum: probabilius est subdiaconatum conferri per duas materias, & duas formas partiales, hoc est per traditionem libri epistolarum, & illa verba, *Accipite librum &c.* & per traditionem calicis vacui, & patenæ vacuæ, & per illa verba, *Videte &c.* Probatur: nam quotiescumque ordo includit duas potestates, & adhibetur vna materia, & forma significans traditionem vnius potestatis, ac non alterius, deinde subiungitur alia materia, & alia forma, significans traditionem alterius potestatis, tunc talis ordo confertur per duas materias, & duas formas partiales; sed subdiaconatus includit duas potestates: prima est potestas legendi epistolas: secunda est potestas præparandi materiam consecrandam in vasis sacris: per traditionem autem libri epistolarum, & illa verba, *Accipite librum epistolarum, & habete potestatem eas legendi in ecclesia Dei*, significatur collatio potestatis legendi epistolas, non autem collatio potestatis disponendi materiam consecrandam in vasis sacris; per traditionem calicis vacui, & patenæ vacuæ, & per illa verba, *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur*, significatur collatio potestatis disponendi materiam in vasis sacris; ergo &c.

5. Confirmatur: nam ideo sacerdotium confertur per duas partiales materias, & formas, quia per vnam ceremoniam significatur collatio potestatis consecrandi, per aliam significatur collatio potestatis absoluendi à peccatis; sed etiam per vnam ceremoniam significatur collatio potestatis legendi epistolas, per aliam significatur collatio potestatis disponendi materiam consecrandam in vasis sacris; ergo etiam subdiaconatus confertur per duas partiales materias, & formas.

6. Confirmatur secundo: vt enim diximus supra, diaconus ordinatur per traditionem libri euangeliorum, & per illa verba, *Accipe potestatem legendi euangelium in ecclesia Dei*; ergo subdiaconus ordinatur per traditionem libri epistolarum, & per illa verba, *Accipite librum epistolarum &c.* siquidem non minus hæc verba, quam illa significant collationem potestatis; sed subdiaconus ordinatur etiam per traditionem calicis vacui, & patenæ vacuæ; ergo subdiaconus ordinatur per duas partiales ordinationes. Probatur antecedens assumptum ex Eugenio quarto in Concilio Florentino in decreto vnionis post vltimam sessionem, vbi explicans, per quas rerum traditiones ordines conferantur dicit; *Subdiaconatus verò per calicis vacui, cum patena vacua superposita traditionem*: & ex Concilio Carthaginensi 4. cap. 5. dicente: *Subdiaconus, cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum.*

7. Dices: diaconis per traditionem libri euangeliorum, & illa verba, *accipe potestatem &c.* confertur integra potestas; ergo subdiaconis per traditionem libri epistolarum, & per illa verba, *habete potestatem legendi epistolas*, confertur integra potestas. Probatur consequentia: ideo enim diaconis confertur integra potestas, quia potestas legendi euangelium est præcipua diaconorum; sed potestas legendi epistolas est præcipua subdiaconorum; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem; quia potestas legendi euangelium est præcipua vtcumque, nego maiorem; quia ita est præcipua, vt ea accepta, diaconi intelligantur constituti primi ministri sacerdotis, adeoque po-

tentes præstare quodlibet ministerium, concedo; & distinguo minorem; potestas legendi epistolas est præcipua subdiaconorum, & qua accepta, subdiaconi intelligantur posse præstare cætera ministeria, ac præsertim ministerium disponendi materiam in vasis sacris, nego; est præcipua vtcumque, transeat; & nego consequentiam. In sacrificio post actionem sacrificandi, quæ est propria sacerdotis, nulla exercetur actio nobilior actione legendi euangelium; ergo eo ipso, quod diaconis datur potestas legendi euangelium, constituuntur primi ministri sacerdotis, adeoque intelliguntur accipere potestatem præstandi sacerdoti quodcumque ministerium; ergo cum potestate legendi euangelium accipiunt integram potestatem ministrandi. E conuerso subdiaconi per potestatem legendi epistolas non constituuntur primi ministri sacerdotis, neque intelliguntur accipere potestatem disponendi materiam consecrandam in vasis sacris; ergo hanc potestatem accipere debent per aliam partialem ordinationem.

8. Apud græcos episcopus ei, qui ordinatur, imponit manum, & recitat quamdam orationem satis longam, in qua rogat Deum, qui per vnum, & eumdem spiritum diuidit fidelibus varia charismata, & varios ordines largitus est ecclesiæ, pluresque gradus ministerij instituit, vt det ei, qui ordinatur, vt varia officia subdiaconorum dignè possit exercere. Subdiaconatus igitur confertur per impositionem manuum, tanquam per materiam, & per orationem, qua episcopus rogat Deum, vt det ordinato, vt varia officia dignè exerceat, tanquam per formam. Hinc infertur materiam essentialem, per quam confertur subdiaconatus, esse porrectionem manuum; formam essentialem esse verba, quæ etiam per modum deprecationis significant collationem potestatis ad officia subdiaconorum exercenda.

QVAESTIO CCLXXIII.

Per quam materiam, & formam in ecclesia Latina, & Græca conferantur quatuor ordines minores.

1. Dicendum, quod ordines minores in ecclesia latina conferuntur per traditionem instrumentorum ab episcopo factam, tanquam per materiam, & per verba, quæ tunc episcopus profert, ad significandam collationem potestatis, tanquam per formam. Descendendo ad explicandas materias, & formas in particulari: in ordinatione Ostiarij episcopus tradit ei, qui ordinatur, claues ecclesiæ, ac dicit: *Sic agite, quasi redditurí Deo rationem pro ijs rebus, quæ his clauibus recluduntur*. Materia igitur est traditio clauium; forma verba, quæ subiunguntur; cætera sunt puræ ceremoniæ.

2. In ordinatione lectoris episcopus tradit ei, qui ordinatur, librum lectionum, quem vocant lectionarium, & dicit: *Accipite, & estote verbi Dei lectores, habituri, si fideliter, & vtiliter impleueritis officium vestrum, partem cum his, qui verbum Dei benè administrauerunt ab initio*. Materia igitur est traditio libri lectionum, forma continetur in verbis allatis.

3. In ordinatione exorcistæ episcopus tradit ei, qui ordinatur, librum, in quo continentur exorcismi, ac dicit: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, & baptizatos*. Materia igitur est traditio libri exorcismorum, forma sunt verba relata.

4. In ordinatione acolythi fiunt duæ præcipuæ ceremoniæ. Prima est: episcopus tradit candelabrum cum cereo extincto, ac dicit, *Accipite ceroferarium cum cereo, vt sciatis vos ad accendenda ecclesiæ luminaria mancipatos in nomine Domini*. Secunda est: episcopus tradit vrceolum vacuum, ac dicit: *Accipite vrceolum ad suggerendum vinum, & aquam in eucharistiam, & sanguinem Christi Domini*. Quæritur, vtrum ordo acolythi conferatur per alteram, vel per vtramque ex dictis ceremonijs?

5. Tres sunt sententiæ. Prima docet conferri per traditionem vrceoli, tamquam per adæquatam materiam, & per verba proportionalia, tamquam per adæquatam formam. Secunda docet conferri per solam traditionem candelabri cum cereo, & per verba proportionalia. Tertia, quam sequitur Vasquez, docet conferri per traditionem candelabri cum cereo, & vrceoli, tamquam per duas partiales materias, & per duas partiales formas, & hanc sententiam censeo probabiliorem. Probatur ex dictis, cum ageremus de subdiaconatu, & sacerdotio. Nam cum ordo includit duas potestates, & confertur per duas ceremonias, quarum vna significat collationem vnius potestatis, alia collationem alterius, tunc talis ordo confertur per duas partiales materias, & per duas partiales formas; sed hoc accidit in ordine acolythorum; ergo &c.

6. Apud græcos, cum quis ordinandus est, episcopus eius caput ter signat, deinde tondet ad modum crucis, dicens: *Tondetur seruus Dei in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, & per hanc ceremoniam confert primam tonsuram.

7. Vt conferat ordinem lectoris, imponit manum, & Deum orat, dicens: *Domine Deus omnipotens elige seruum tuum hunc, & eum sanctifica. Da ei cum omni sapientia, & prudentia, vt diuina eloquia tua exerceat, & legat &c.* Materia igitur, per quam confertur ordo lectoris, est impositio manus, forma est oratio quam episcopus recitat: ideoque tum lectoratus, tum subdiaconatus confertur à Græcis per formam deprecatoriam.

8. Reliqui tres ordines minores, scilicet ostia-

ostiarij, acolythi, & exorcistæ, non sunt in vsu apud græcos, vel non conferuntur seorsim ab alijs ordinibus. Et quidem probabile existimo, quod ordo ostiarij, & acolythi conferantur simul cum subdiaconatu, sicut subdiaconi exercent officia ostiarij, & acolythi. Ratio est, quia episcopus ordinans subdiaconum per impositionem manuum, & formam deprecatoriam, inter cætera dicit: *Da ei, vt tueatur decorem domus tuæ, assistat foribus sancti templi tui, accendat lampadem tabernaculi gloriæ tuæ &c.* sed assistere foribus ecclesiæ est officium ostiarij: accendere luminaria ecclesiæ est officium acolythi; ergo ordo ostiarij, & acolythi conferuntur simul cum subdiaconatu, ideoque per vnam impositionem manuum, tamquam per materiam, & per adiunctam formam deprecatoriam conferuntur simul tres ordines, ostiarij, acolythi, & subdiaconi.

9. Aliqui existimant ordinem exorcistæ omnino omitti à græcis. Cum enim officium exorcizandi nunc apud græcos, sicut etiam apud latinos, exerceatur à solis sacerdotibus, videntur græci ordinem exorcistæ omittere. Potest etiam dici, quod græci ordinem exorcistæ conferunt simul cum ordine lectoris. Ratio est, quia episcopus ordinans lectorem per formam deprecatoriam dicit, *Da ei cum omni sapientia, & prudentia, vt diuina eloquia tua exerceat, ac legat &c.* sed exorcismus reducitur ad lectionem diuinorum eloquiorum super energumenos; ergo videtur, quod græci per formam, per quam conferunt lectoratum, conferunt etiam potestatem propriam exorcistarum, adeoque ordinem exorcistæ. Neque verò repugnat, quod per vnam impositionem manuum, adiuncta forma significante collationem potestatis spectantis ad plures ordines, conferantur simul plures ordines minores. Licet autem Innocentius quartus in litteris ad Episcopum Tusculanum in regno Cypri legatum rescripserit: *Ad hæc volumus, quod episcopi græci septem ordines secundum morem ecclesiæ Romanæ de cætero conferant, cum hucvsque tres de minoribus, vel neglexisse, vel prætermisisse dicantur; illi tamen, qui iam sunt taliter ordinati per eos, propter nimiam ipsorum multitudinem in susceptis ordinibus tolerentur*: tamen hoc decretum quoad primam partem non fuit vsu receptum.

QVÆSTIO CCLXXIV.

De officijs ordinum.

1. Ostiarius idem est, ac ianitor, qui templi ianuis præsicitur. Sicut enim in templo Salomonis erant ianitores, sic in nouo testamento sunt ianitores, qui ianuis templi præsunt, & omnia interiora, & exteriora custodiunt. Officium igitur primum ostiariorum est posita in ecclesia fideliter custodire. Secundum munus est admittere dignos, & excludere indignos: & quia soli fideles sunt digni, ideo soli fideles sunt admittendi. Ex fidelibus excommunicati, & interdicti censentur indigni, ideoque sunt prohibendi ab ingressu ecclesiæ. Antiquitus catechumeni admittebantur solum vsque ad euangelium, deinde excludebantur. In Pontificali additur tertium munus ostiarij, quod est pulsare cymbalum, & librum aperire ei, qui concionatur. Sed hoc iam non est in vsu.

2. Duo sunt præcipua officia lectorum. Primum est legere in ecclesia Scripturas canonicas. Secundum est prædicare. Vtrumque munus significatur per formam. Aliqui putant officium lectorum esse legere non omnes, sed solum aliquas Scripturas canonicas. Sed dicendum officium lectoris esse legere omnes Scripturas canonicas: siquidem S. Cyprianus lib. 2. epist. 6. & lib. 4. epist. 5. tribuit illis munus etiam legendi euangelium.

3. Sed hinc oritur difficultas. Nam legere epistolas est officium subdiaconi, legere euangelium est officium diaconi; ergo officia lectorum confunduntur cum officijs diaconorum, & subdiaconorum.

Respondeo, quod non confunduntur, quia officium subdiaconi est legere epistolas, non vtcumque, sed in missa: officium diaconi est legere euangelium in missa; sed officium lectorum est legere omnes Scripturas in ecclesia, etiam epistolas, & euangelium, non tamen in missa; ergo officium lectorum non confunditur cum officijs diaconorum, & subdiaconorum. Sed adhuc videtur, quod confundantur in officio prædicandi, quod est proprium diaconorum. Sed dicendum, quod officium lectorum est prædicare per modum cuiusdam catechismi, ac simplicis institutionis: officium diaconi est prædicare magis solemniter. Tribuitur etiam in Pontificali lectoribus aliud munus minus præcipuum, quod est panem, & vinum benedicere.

4. In Pontificali tria assignantur officia exorcistarum. Primum est imponere manus super energumenos, tum baptizatos, tum non baptizatos, ad dæmones ex eis expellendos. Est igitur primum officium exorcistarum exorcizare, non solum corporaliter, sed etiam spiritualiter possessos à dæmone, ideoque debent exorcizare catechumenos ante baptismum, licet possideantur à dæmone solum spiritualiter, non autem corporaliter. Secundum officium exorcistarum est aquam in ministerio effundere. Debet autem hoc intelligi de ministerio baptizandi, ideoque exorcista post exorcismos debet implere fontem baptismatis. Tertium officium est dicere populo, vt qui communicauit, det locum alteri. Notat autem Alcui-

nus

nus lib. de diuinis officijs, cap. 35. non posse officium exorcistæ ab vllo alio exerceri etiã sine solemnitate, quam ab eo, qui eo ordine est insignitus; idque à sacris canonibus est statutum, & vsu receptum, licet officia aliorum ordinum minorum possint sine solemnitate exerceri etiam ab ijs, qui talibus ordinibus carent.

5. In Pontificali duo assignantur munera acolythorum. Primum est deferre cereos accensos ante presbyterum, & luminaria ecclesiæ accendere. Secundum est vinum, & aquam in vrceolis ad eucharistiam ministrare. Vtrumque munus significatur per materiam, & formam, per quam hic ordo traditur.

6. In Pontificali plura assignantur subdiaconorum officia. Primum est aquam ad ministerium altaris præparare. Hoc autem intelligendum est, non de aqua, quæ infundenda est vino ante consecrationem, sed de aqua pro lotione manuum, vt notat Hugo de S. Victore, lib. 2. de sacramentis, part. 3. cap. 10. Secundum est diacono ministrare. Tertium est pallas altaris, & corporalia abluere. Quartum est calicem, & patenam in vsum sacrificij diacono offerre. Quintum est oblationes populi suscipere, & supra altare ponere. Videtur etiam fuisse antiqua ecclesiæ consuetudo, vt sicut diaconi præerant portis virorum in templo, sic subdiaconi præessent portis mulierum. Verum duo sunt præcipua subdiaconorum munera, quæ significantur per materiam, & formam, quibus confertur subdiaconatus. Primum est vasa corporis, & sanguinis diaconis afferre. Secundum est epistolas in missa legere &c.

7. Septem primi diaconi, atque inter eos S. Stephanus electi fuerunt primò ad hoc, vt curam pauperum haberent, eorumque mensis præessent, vt legitur Actor. 6. Quæritur, vtrum per illam ordinationem, per quam fuerunt ordinati ad habendam curam pauperum, & mensarum, acceperint sacramentum ordinis diaconatus. Affirmant aliqui. Probabilior videtur sententia negans, quam sequitur Vasquez, disp. 236. cap. 4. eamque docuerunt Lindanus, Michael Medina, Caietanus, & alij. Probatur primo: nam in sexta synodo generali Patres in Trullo iterum congregati loquentes de electione primorum septem diaconorum dicunt hos diaconos non fuisse de viris, qui ministrant mysterijs, scilicet missæ, sed de ijs, qui ad ministerium mensarum adhibebantur; sed si in prima illa electione non fuerunt ordinati ad ministrandum mysterijs, seu missæ, procul dubio non receperunt ordinem ecclesiasticum, qui est sacramentum: siquidem omnes ordines ecclesiastici conferuntur ad ministrandum eucharistiæ, & missæ, vt dictum est qu. 264. ergo &c. Hoc idem docuerunt Chrysostomus in cap. 6. Act. qui citatur à Patribus congregatis in Trullo, Theophilactus, & alij.

8. Confirmatur: nam vt constat ex Actis cap. 6. septem primi diaconi electi fuerunt propter murmur græcorum, vt præessent mensis, loco eorum, qui prius præerant talibus mensis; sed illi, qui prius præerant mensis pauperum, & viduarum, non ministrabant altari; ergo primi diaconi in prima electione non fuerunt electi, vt ministrarent altari, adeoque non receperunt sacramentum ordinis.

9. Dicendum tamen, quod postquam primi diaconi probati fuerunt in ministerio mensarum profanarum, electi fuerunt etiã, vt ministrarent mensæ sacræ, hoc est missæ, & tunc receperunt sacramentum: ideoque vt dicunt plures Patres, S. Stephanus in altari ministrauit S. Iacobo primo Hierosolymorum episcopo. Hinc orta fuit consuetudo, vt diaconi non solum ministrarent altari, sed etiam curam haberent pauperum, ideoque S. Leo Magnus in sermone de S. Laurentio dicit, quod non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione ecclesiasticæ substantiæ præeminebat; hæc autem consuetudo durabat non solum tempore Origenis, vt patet ex eius tractatu 15. in cap. 2. Matthæi, sed etiam tempore S. Gregorij magni, vt patet ex libro 9. epist. 4.

10. Præter munus habendi curam pauperum, octo alia diaconorum officia assignat Michael Medina lib. 1. de continentia, cap. 28. ex eoque Vasquez, disp. 236. cap. 7. & 8. Primum est, accedentes ad baptismum sacra doctrina instruere, antiqua veste nudare, discingere, discalceare, & alia, quæ ad baptismum spectant, peragere. Secundum est episcopo prædicanti assistere. Tertium est psallere in choro. Quartum, quod etiam in Pontificali assignatur, est prædicare euangelium. Quintum est baptizare. Sextum est ministrare sacerdoti in altari. Septimum est calicem à sacerdote consecratum populo ministrare, ac dispensare, si sit dispensandum, & corpus etiã Domini dispensare. Octauum est exhortari plebem, vt oret pro catechumenis, & pœnitentibus.

11. Dubitatur, quodnam sit præcipuum officium diaconorum. Dicendum, primum officium diaconi esse, vt sacerdoti in altari ministret, tamquam primus eius minister, ideoque vocatur diaconus, hoc est minister; & quia præcipuum ministerium, quod possit præstari in altari, est legere euangelium, ideo præcipuum officium diaconi est legere euangelium in missa. Quia rursus decet, vt qui euangelium solemniter legit in missa, illud etiam prædicet, ideo diaconis conuenit etiã officium prædicandi euangelium. Quia decet, vt episcopo prædicanti, vel baptizanti assistat primus eius minister, ideo officium diaconorum est assistere episcopo prædicanti, ac baptizanti, & baptizandum instruere, & ad baptismum præparare. Propter hoc ipsum,

sum, quod diaconus est primus minister sacerdotis, potest diaconus ex commissione sacerdotis facere aliqua, quæ per se spectant ad sacerdotem, ideoque potest baptizare, licet non solemniter, & eucharistiam ministrare.

12. Sacerdotes duobus præcipuis nominibus vocantur. Primo vocantur sacerdotes, quia sunt Deo sacri ad offerenda sacrificia. Secundo vocantur presbyteri, quod idem sonat ac seniores. Nomen autem presbyteri, seu senioris, non solum significat antiquiorem ætate, sed etiam aliquando significat honoratiorem, maiorem, & etiam principem populi, ideoque Dominum italicè vocamus *Signore*, quasi seniorem. Hæ significationes presbyteri etiam in sacris litteris sunt vsitatæ, vt patet ex primo Esdræ 6. Iudith. 6. Baruch. 1. Danielis 13. & alibi. Ecclesiastici autem 5. nomine presbyteri intelliguntur sapientes. Sacerdotes igitur dicuntur presbyteri, quia sunt maiores, honoratiores, & principes populi christiani, & quia debent esse sapientes.

13. Quinque sacerdotum munera assignantur in Pontificali, quæ sunt *offerre, præesse, benedicere, prædicare, & baptizare*. Primum, præcipuum, & proprijssimum munus sacerdotis est munus offerendi, seu sacrificandi, siquidem ipsa essentia sacerdotij consistit in potestate sacrificandi. Secundum munus est, vt presit, quod significat exercitium potestatis iudiciariæ remittendi, ac retinendi peccata: siquidem in ordinationibus datur sacerdotibus etiam potestas ordinis absoluendi à peccatis. Tertium, & quartum sunt munera prædicandi, & baptizandi. Quintum est munus benedicendi. Iam non omnes benedictiones conueniunt simplici sacerdoti, cum aliquæ sint episcopis reseruatæ, sed ad simplices sacerdotes spectat benedictio panis, aquæ, thuris, ac fructuum terræ, vt patere potest ex Pontificali, & Missali. Prima quatuor munera conueniunt sacerdotibus iure diuino, quintum munus benedicendi videtur conuenire iure humano, quia sicut benedictio fructuum, & aquæ videntur introductæ, non iure diuino, sed humano, & ecclesiastico, ita potestas benedicendi iure solum ecclesiastico videtur sacerdotibus fuisse collata.

14. Episcopi vocantur tribus præsertim nominibus. Primo vocantur episcopi, hoc est superintendentes, quia debent superintendere negotijs ecclesiæ. Secundo vocantur antistites, quia ante stant, hoc est præsunt minoribus sacerdotibus. Tertio vocantur pontifices, quia apud Romanos Magistratus, qui curam gerebat rerum sacrarum, pontifices dicebantur. Magistratus autem sacri vocati sunt pontifices, quia pons sublicius ab iis primo est factus, ac deinde restitutus. Nomen pontificis, sicut & nomen papæ, quod significat patrem, antiquitus tribuebatur omnibus episcopis; nunc tribui solet soli Pontifici Romano.

15. Sex episcoporum officia assignantur in pontificali per hæc verba: *episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, & baptizare*. Ex his officijs tria, nimirum officia interpretandi, offerendi, & baptizandi, sunt communia episcopis cum simplicibus sacerdotibus. De officijs baptizaudi, & offerendi sacrificium, patet ex supradictis. De officio interpretandi, probatur: nam officium interpretandi significat officium prædicandi, & per prædicationem interpretandi sacras litteras; sed officium prædicandi nu. 13. dictum est conuenire etiam simplicibus sacerdotibus; ergo &c. Tria alia, hoc est officium iudicandi, consecrandi, & ordinandi sunt propria episcoporum. De officio ordinandi patet. Licet enim simplex sacerdos sit iudex in foro interno, tamen episcopus potest iudicare, & punire peccata etiam in foro externo, quæ potestas non conuenit simplici sacerdoti. De officio consecrandi patet. Nam officium consecrandi includit potestatem cõficiendi chrisma, & confirmandi; sed conficere chrisma, & confirmare est officium solius episcopi, licet etiam simplex sacerdos ex dispensatione summi Pontificis possit confirmare; ergo &c. Demum etiam officium ordinandi per se conuenit solis episcopis, licet simplex sacerdos possit ex priuilegio aliquos ordines conferre. Omnia hæc officia conueniunt episcopis iure diuino. Conueniunt eisdem iure ecclesiastico officia consecrandi ecclesias, & altaria, benedicendi solemniter populo, & alia quædam.

16. Addo, quod Christus in se ipso expressit officia omniũ ordinum, vt docent plures Patres, & vt explicat Hugo de S. Victore lib. 2. de sacramentis, part. 3. cap. 6. & sequentibus. Primo enim officio ostiarij functus est, cum vt legitur Ioannis 12. eiecit vendentes, & ementes ex templo; siquidem officium ostiariorum est eijcere indignos ex ecclesia. Secundo functus est officio lectoris, cum vt legitur Lucæ 4. accepto libro, legit illud Isaiæ *spiritus Domini super me*. Tertio functus est, officio exorcistæ, cum Matthæi 8. & alibi sæpe eiecit dæmonia. Quarto in se expressit officium acolythi, dum Ioannis 8. dixit, *Ego sum lux mundi*; siquidem officium acolythi est accensis cereis ecclesiam illuminare. Quinto expressit officium subdiaconi, dum in vltima cæna misit aquam in peluim, & linteo se præcinxit, ac cœpit lauare pedes discipulorum; siquidem inter alia officia subdiaconorum recensentur deferre scyphum aquæ cum manutergio pro lotione manuum sacerdotis. Sexto exercuit officium diaconi, dum in vltima cæna eucharistiam apostolis ministrauit. Septimo exercuit officium sacerdotis, dum in eadem cæna eucharistiam consecrauit sub vtraque specie. Octauo exercuit officium episcopi, dum in cæna Apostolos

los ordinauit sacerdotes, dicens Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; & post resurrectionem Ioannis 20. dedit eisdem potestatem remittendi peccata, dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* Videri potest Vasquez, disp. 241. cap. 7.

QVAESTIO CCLXXV.

Vtrum, & quando Christus apostolos ordinauerit episcopos.

1. CIrca ordinationem, per quam Christus functus est alio munere episcopi, ordinando apostolos in episcopos, plures sunt sententiæ, quas refert Salmeron, tractatu 26. in acta Apostolorum, & ex eo Vasquez, disp. 241. cap. 7. Prima, quam valde probabilem putat Salmeron, docet Christum in vltima cæna ordinasse apostolos, non solum sacerdotes, sed etiam episcopos, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: siquidem dedit illis potestatem non solum conficiendi eucharistiam, sed etiam instituendi ministros; sed potestas instituendi ministros est episcopalis; ergo &c.

2. Secunda, quæ videtur fuisse auctoris quæstionum veteris, & noui testamenti, quæst. 93. docet Christum instituisse apostolos episcopos post resurrectionem, cum dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata &c.*

3. Tertia docet Christum proximè ordinasse in episcopum S. Petrum, cum Ioannis vltimo dixit, *Pasce oues meas*; a Petro autem deinde cæteros apostolos fuisse ordinatos.

4. Quarta, quam sequitur Vasquez, docet apostolos fuisse à Christo episcopos ordinatos, cum Matthæi vltimo dixit illis, *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos &c.*

5. Quinta, quam sequitur Turrianus lib. 2. pro epistolis pontificum, cap. 21. docet apostolos fuisse factos episcopos in die pentecostes, cum Spiritus sanctus super eos descendit.

6. Dicendum cum quarta sententia: probabilius est Christum ordinasse Apostolos in episcopos, cum Matthæi vltimo dixit, *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Euntes ergo &c.* Probatur primo: nam Christus tunc dedit apostolis potestatem episcopalem, cum significauit se dare illis talem potestatem; sed cum dixit, *Data est mihi &c.* significauit se dare apostolis potestatem episcopalem; ergo &c. Probatur minor: potestas enim episcopalis est plena potestas prædicandi, docendi, baptizandi, & faciendi omnia, quæ spectant ad salutem animarum; sed Christus dicens, *Data est mihi omnis potestas &c.* significauit se dare apostolis plenam potestatem in ordine ad hæc; ergo &c.

7. Probatur secundo, reijciendo omnes alias sententias. In vltima cæna Christus dicens, *hoc facite in meam commemorationem* significauit solum se dare apostolis potestatem faciendi, quod ipse tunc fecerat; sed tunc solum consecrauerat; ergo dedit Apostolis solum potestatem sacerdotalem consecrandi. Confirmatur: nam potestas episcopalis supponit adæquatam potestatem sacerdotalem; sed apostoli in vltima cæna acceperunt potestatem sacerdotalem solum inadæquatam, siquidem acceperunt solum potestatem consecrandi, non autem remittendi peccata, vt dictū est q. 267. ergo &c. Rursus Christus post resurrectionem dicens, *quorum remiseritis peccata &c.* significauit se solum dare potestatem remittendi peccata, quæ est purè sacerdotalis; ergo neque tunc dedit apostolis potestatem episcopalem. In die Pentecostes Spiritus sanctus non descendit in solos apostolos, sed in plures alios eo in loco congregatos; sed illi alij non acceperunt potestatem episcopalem; ergo nec apostoli. Demum communis sententia docet omnes apostolos factos fuisse episcopos à Christo; ergo sine fundamento asseritur Christum ordinasse episcopum solum S. Petrum.

8. Debet aduerti, quod est differentia inter modum, quo Christus dedit apostolis potestatem episcopalem, dicens, *Euntes ergo docete omnes gentes, &c.* & modum, quo datur alijs episcopis. Christus enim per illa verba ita ordinauit apostolos episcopos, vt dederit illis potestatem extraordinariam prædicandi euangelium, & constituendi episcopos, sacerdotes, aliosque ministros in qualibet mundi regione. At cæteri episcopi accipiunt potestatem restrictam ad certas regiones ipsis assignatas. Potestas verò vniuersalis data fuit vt ordinaria soli Petro, eiusque successoribus, cum Ioannis vltimo dictum est Petro, *Pasce oues meas*, & constitutus est pastor vniuersalis omnium ouium Christi.

QVAESTIO CCLXXVI.

Vtrum fiat matrimonium spirituale episcopi cum ecclesia, ad quam ordinatur?

1. CErtum est in electione, confirmatione, & consecratione episcopi ad aliquam ecclesiam, matrimonium spirituale cum ea iniri, & consummari. Probatur auctoritatibus summorum Pontificum. Primo Euaristus epist. 2. de episcopis electis, & aliis loco eorum substitutis, dicit. *Sicut ei, (ideſt Christo) sua coniuncta est sponsa, ideſt ecclesia, sic episcopis iunguntur ecclesiæ, vnicuique propriæ sua.* Calixtus in epistola secunda, quæ est ad omnes galliarum episcopos, cap. 3. post medium, & refertur 7. quæst. 1. *Canone, sicut alterius vxor* dicit: *Sicut alterius vxor nec adulteram ab aliquo, nec iudicari, nisi à proprio viro, eo viuente permittitur; sic neque vxor episcopi, quæ est ecclesia*

ecclesia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo viuente, absque eius iudicio, & voluntate, alteri iudicialis, vel disponi, aut eius concubitu, ideſt ordinatione frui, nullatenus conceditur. Innocentius tertius cap. *inter corporalia, de translatione episcoporum*, dicit: *cum ergo fortius sit spirituale vinculum, quam carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter episcopum, & ecclesiam, suo tantum iudicio reseruauerit dissoluendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugij, quod est inter virum, & fœminam, suo tantum iudicio reseruauerit, præcipiens, vt quos Deus coniunxit, homo non separet.* Et capite *Licet*, eodem titulo, docet fieri spirituale coniugium, quod in electione initum, ratum in confirmatione, in ordinatione intelligitur consummatum. Ideo episcopus consecrans annulum inijcit digito annulari episcopi ordinati, dicens: *Accipe annulum fidei, quatenus sponsam Dei sanctam intemerata fide ornatus illibatè custodias.*

2. Andreas Froyhab relatus à Vasquez disp. 241. cap. 1. num. 6. in disp. Lypsica docuit episcopos titulares, qui ordinantur ad aliquam Ecclesiam occupatam ab infidelibus, & quam non possunt adire, verè non esse episcopos, nec contrahere matrimonium spirituale cum ecclesia. Fundamentum fuit, quia concilium chalcedonense act. 15. can. 6. statuit, vt nullus absolutè, hoc est sine ecclesia ordinetur, & addit manuum impositionem factam sine ecclesia, irritam, & inanem esse; sed perinde est aliquem ordinari titulo ecclesiæ occupatæ, & quam adire nunquam possit, ac ordinari absolutè, & sine vlla ecclesia; ergo ordinatio titulo ecclesiæ occupatæ est inualida, ac proinde episcopi titulares verè non sunt episcopi, nec sponsi ecclesiæ.

3. Dicendum cum communi opinione, quam sequitur Vasquez disp. 241. qui relatam opinionem censet esse dignam aliqua nota, episcopos titulares verè esse episcopos, ac contrahere matrimonium cum ecclesia occupata. Probatur primo: nam Tridentinum sess. 14. cap. 2. de reformatione admittens episcopos titulares esse veros episcopos, statuit, quo pacto debeant ministrare. Probatur secundo: nam cum aliqua ecclesia occupatur, & episcopus illius ejicitur, ille remanet verus episcopus, & sponsus talis ecclesiæ, & tenetur illam adire, si possit; ergo etiam cum mortuo tali episcopo ejecto, alius substituitur in locum ipsius, hic est verus episcopus, & sponsus ecclesiæ, & si possit, tenetur illam adire: ideoque summus Pontifex in litteris dimissionis, seu expeditionis ad episcopum titularem, scribit illis, vt ad suam ecclesiam eant, licet excusentur, dum periculum imminet. Imò non defuerunt episcopi titulares, qui contempto periculo, adierunt ecclesias occupatas, vt Bartholomæus Bononiensis, qui vt scribit Leander Bononiensis libro de viris illustrioribus, cum fuisset electus, & consecratus episcopus Armeniæ, illuc se contulit, vbi multa mirabilia fecit. Quia verò plures episcopi ecclesiarum non occupatarum indigent ope aliorum episcoporum ad sacramenta administranda, solent ordinari episcopi titulares ecclesiarum occupatarum, vt pro alijs episcopis possint fungi munere suffraganei, quo nomine præsertim in Germania solent vocari.

4. Magis posset dubitari, vtrum qui ordinantur absolutè, hoc est absque vlla ecclesia, verè sint episcopi. Respondendum affirmatiuè, vt docet Vasquez, disp. 242. cap. 1. nu. 7. Probatur: nam vt refert Clemens lib. 7. Constitutionum, cap. 47. vel 48. Paulus, viuente Petro, ordinauit Linum episcopum Romanorum, hoc est Petri coadiutorem; post mortem autem Lini, Clemens ordinatus fuit loco Lini; sed episcopus Romanorum erat Petrus, duo autem non possunt esse episcopi eiusdem ecclesiæ; ergo Petrus, & Clemens ordinati fuerunt absolutè, adeoque qui ordinantur absolutè absque vlla ecclesia, verè sunt episcopi. Idem colligitur ex Epiphanio hæresi 27. Addit Clemens, & Epiphanius probabile censet Linum, & Cletum non successisse Petro in episcopatu ecclesiæ Romanæ, sed illis ante Petrum defunctis, Petro immediatè successisse Clementem: quod etiam docuerunt Sophronius Hierosolymitanus in sermone de agone Petri, & Pauli, & Ioannes Tertius epistola vnica, cap. 2. quos sequitur Turrianus lib. 2. pro epistolis Pontificum, cap. 10. & in cap. 47. constit. Clementis, licet contraria sententia sit communior.

5. Potest opponi primo: Ioannes tertius, epistola vnica, quam Marianus Scotus tribuit Gregorio secundo, vt probet Chorepiscopos immeritò sibi Pontificiam potestatem arrogare, dicit, Petrum ita assumpsisse sibi adiutores Linum, & Cletum, vt non dederit illis pontificiam potestatem, neque normam ligandi, ac soluendi, sed solum dederit administrationem rerum exteriorum; ergo signum est, quod Linus, & Cletus fuerunt solum Chorepiscopi, ac non verè episcopi. Respondeo, negando consequentiam. Ioannes non dicit Linum, & Cletum fuisse Chorepiscopos, qui solum manebant in villis, & paruis ciuitatibus, non autem in præcipuis ciuitatibus, cum Cletus, & Linus manserint Romæ, sed solum exemplo Lini, & Cleti, qui non sunt permissi exercere munera ordinandi &c. reprehendit Chorepiscopos, qui hæc munera audebant exercere.

6. Opponi potest secundo: Damasus epistola 4. de Chorepiscopis, enumeratis duobus prioribus modis, quibus ordinabantur Chorepiscopi, addit tertium, dicens: *Tertium si absolutè fuerint instituti, sicut de quibusdam audiuimus, qui omni episcopali carent auctoritate*; ergo censet episcopos absolutè ordinatos carere omni auctoritate episcopali, ac proinde non esse veros episcopos.

Respondeo Damasum prohibere hanc ordinationem absolutam, quam etiam deinde

vetuit Concilium Chalcedonense relatum num. 2. ac impedire illos ab omni exercitio auctoritatis episcopalis. Ordinatio tamen est valida, & potest etiam dispensando in legibus humanis illam prohibentibus, esse licita. Aduertit Vasquez disp. 241. cap. 1. quod licet cum episcopus consecratur ad aliquam ecclesiam, tunc consummetur matrimonium cum tali ecclesia, vt docuit Innocentius Tertius relatus num. 1. tamen non est de essentia consecrationis, vt sit consummatio matrimonii; siquidem cum episcopus ordinatur absolutè non consummat matrimonium cum vlla ecclesia. Rursus non est de essentia matrimonii cum aliqua ecclesia, vt consummetur per consecrationem. Nam cum episcopus ab vna ecclesia transfertur ad aliam, consummat matrimonium cum secunda ecclesia, possessione, sine noua ordinatione.

QVÆSTIO CCLXXVII.

Ostenditur translationem episcoporum vetitam esse non solum iure ecclesiastico, sed etiam naturali diuino.

1. QVia episcopus contrahit matrimonium cum ecclesia, ideo Concilia, & Pontifices statuerunt, vt non dissoluatur hoc matrimonium, transferendo episcopum ex vna ecclesia in aliam, nisi accedentibus duabus conditionibus, nimirum legitima licentia eius, ad quem pertinet, & rationabili causa. Probatur hoc primo ex can. 14. apostolorum, in quo statuitur: *episcopo non licere alienam parochiam, hoc est ecclesiam, propria relicta, peruadere, licet cogatur à plurimis, nisi forte quis rationabili causa compellatur, tamquam qui possit ibidem constitutis plus lucri conferre &c. & hoc non à semetipso pertentet, sed multorum episcoporum iudicio, & maxima supplicatione pertentet.*

2. Probatur secundo ex Concilio Carthaginensi 4. cap. 27. & refertur canone *episcopus* 7. quæst. 1. in quo statuitur: *vt episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus, nisi id vtilitas ecclesiæ faciendum popoposcerit, decreto pro eo episcoporum, & laicorum episcopis porrecto, in præsentia synodi transferatur &c.* Idem statutum fuerat in Concilio sardicensi, can. 1.

3. Probatur tertio ex summis Pontificibus. Euaristus Papa epistola 2. vt refertur canone *Sicut vir*, 2. quæst. 1. dicit, *Sicut vir non debet adulterare vxorem suam, ita neque episcopus ecclesiam suam, idest vt illam dimittat, ad quam sacratus est, absque vlla ineuitabili necessitate, aut Apostolica, vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungat.* Idem statuunt Anterus epistola ad episcopos Bæticæ, & Toletanæ prouinciæ, quæ refertur 7. quæst. 1. can. *Mutationes*, Leo I. in epistola ad Anastasium, quæ est 84. vel 82. ac Innocentius III. loco relato q. 274 num. 9.

4. Quæritur, vtrum translatio episcoporum sine rationabili causa vetita sit, non solùm iure ecclesiastico, sed etiam naturali diuino. Respondendum affirmatiuè, vt docet Sotus, lib. 3. de iustitia, & iure, quæst. 6. art. 2. post nonam conclusionem, & Vasquez disp. 241. cap. 3. Probatur primo ex incommodis. Primo enim ex eo, quod liceat hæc translatio, via ambitioni aperitur. Nullus enim transferri vult, nisi ad pinguiorem, & maiorem episcopatum, vt notauit Hosius, can. 1. Concilij Sardicensis. Hinc rursus oritur, vt episcopi muneribus aulicos magistratus sollicitent, vbi Reges iure patronatus conferunt episcopatus &c.

5. Probatur secundo ex ipsa natura matrimonij spiritualis. Vinculum enim matrimonij carnalis tale est, vt vir non possit vxorem dimittere, & aliam accipere, iuxta illud Matthæi 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*; sed inter episcopum, & ecclesiam contrahitur matrimonium spirituale; vinculum autem spirituale fortiùs est, quam carnale, vt dicit Innocentius tertius relatus q. 274. ergo episcopus non potest ecclesiam suam relinquere, & aliam accipere sine rationabili causa, & sine legitima licentia. Hinc sequitur iure diuino esse illicitam, non solùm translationem, sed etiam renunciationem episcopatus sine causa rationabili. Sequitur rursus, quod sicut episcopus non potest relinquere suam ecclesiam, sic ecclesia non potest dimittere suum episcopum. Sequitur tertiò non solùm episcopum consecratum, sed etiam confirmatum, ac solùm electum, non posse dimittere ecclesiam, & ad aliam transferri sine rationabili causa, proportionaliter, ac matrimonium non solùm consummatum, sed etiam ratum dissolui non potest.

6. Verùm circa textum Innocentij tertij allatum num. 3. duæ sunt difficultates. Prima est: Innocentius præmittit hoc esse discrimen inter corporalia, & spiritualia, quod corporalia facilius destruuntur, quàm construantur, spiritualia è conuerso facilius construuntur, quàm destruantur. Hæc doctrina videtur falsa. Nam matrimonium carnale licet sit corporale, difficilius destruitur quàm construitur: siquidem construitur sola voluntate contrahentium, sed ad matrimonium dissoluendum requiritur auctoritas diuina per se, vel per suum Vicarium.

7. Omissis responsionibus Glossæ, & Panormitani, quas refert, & reijcit Vasquez disp. 141. cap. 4. dicendum cum eodem Vasq. discursum Pontificis esse ita explicandum. Hæc solet esse differentia inter corporalia, & spiritualia, quod corporalia difficilius construuntur, quam destruuntur, spiritualia difficilius destruuntur, quàm construuntur; sed matrimonium carnale, licet sit vinculum corporale, tamen quia matrimonium est, excipitur à regula aliorum corporalium, & sequitur naturam spiritualium in hoc, quod difficilius

ficilius destruitur, quàm construitur; siquidem construi potest sola voluntate contrahentium, at non potest destrui, nisi auctoritate Dei; ergo matrimonium spirituale, quod quia est vinculum spirituale, est fortius, & difficilius destruibile propter naturam rerum spiritualium, destrui non poterit, ac dissolui, nisi auctoritate Dei per seipsum, vel per suos Vicarios.

8. Secunda difficultas est. Falsum videtur, quod vinculum matrimonij spiritualis sit fortius, & difficilius dissolubile, quam vinculum matrimonij carnalis. Vel enim loquimur de matrimonio rato, vel de consummato: si de matrimonio consummato, matrimonium carnale cõsummatum neque à summo Pontifice potest dissolui quoad vinculum, itaut vir ducat aliam vxorem: at matrimonium episcopi cum ecclesia potest dissolui etiam quoad vinculum, itaut episcopus accipiat aliam ecclesiam; ergo matrimonium carnale consummatum est vinculum fortius, & insolubilius matrimonio spirituali consummato. Si verò loquimur de matrimonio rato, videmus, quod rarius, & difficilius dissoluuntur matrimonia carnalia rata, quàm matrimonia spiritualia, cum episcopi satis frequenter transferantur ab vna ecclesia ad aliam, & suos episcopatus relinquant.

9. Omissis aliis responsionibus, quas refert, & reijcit Vasquez, disp. 241. cap. 4. ad 5. dicendum cum eodem Vasquez, cap. 5. Vinculum matrimonij carnalis consummati fortiùs esse vinculo matrimonij spiritualis consummati per consecrationem. Ratio est, quia matrimonium carnale cum consummatur, coniuges acquirunt nouam obligationem non dissoluendi vinculum ratione prolis, ad quam proximè ordinatur consummatio matrimonij: at episcopus per consecrationem non acquirit nouam curam animarum, quã non haberet ante: ergo non est mirum, quod vinculum matrimonij carnalis consummati euadat fortiùs, & indissolubilius vinculo matrimonij spiritualis consummati. At vinculum matrimonij carnalis rati est minus forte, & facilius dissolubile vinculo matrimonij spiritualis etiam non consummati per consecrationem. Patet. Nam ingressus in religionem est sufficiens causa dissoluendi matrimoniũ carnale ratũ, & tamen nõ est sufficiens causa dissoluendi matrimonium spirituale episcopi cum ecclesia. Rursus ad dissoluendum matrimoniũ spirituale requiruntur causæ spectantes ad bonum commune ecclesiæ: ad dissoluendum matrimonium carnale ratũ sufficit causa boni priuati, quod alter coniux consequitur per ingressum religionis. Ex eo autem, quod matrimonium spirituale frequentiùs dissoluatur, non sequitur, quod sit facilius dissolubile, sed solum sequitur frequentius occurrere causas, propter quas potest, ac solet dissolui, quã occurrant causæ, propter quas potest, ac solet dissolui matrimonium carnale ratum. Cæterum si homines vellent vti causa ingressus in religionẽ ad dissoluendum matrimonium carnale, possent multo frequentius dissolui matrimonia rata carnalia, quam dissoluantur spiritualia.

QVÆSTIO CCLXXVIII.

A quo, & quibus ex causis fieri possit translatio episcoporum?

1. INnocentius tertius capite *Inter corporalia* relato à nobis quæst. 274. planè definit translationem episcoporum soli Deo, & summo Pontifici, qui vt pote Dei Vicarius, diuina quoad hoc potestate est instructus, reseruatum esse. Ratio est, quia sicut matrimonium carnale ratum non potest dissolui, nisi à summo Pontifice, sic matrimonium spirituale, cuius vinculum est fortius, non debet posse dissolui ab alio, quam à summo Pontifice.

2. Addit Vasquez summum Pontificem posse Patriarchis, aut Episcopis prouinciæ committere renunciationes, & translationes episcoporum, ac antiquitus commissas fuisse Patriarchis, vel episcopis prouincialibus, non solum confirmationem electi, sed etiam renunciationes, & translationes episcoporum. Probatur. Nam Anterus Papa epistola ad Episcopos Bæticæ, & Toletanæ prouinciæ relata qu. 277. num. 3. dicit: *Sicut episcopi habent potestatem ordinandi regulariter episcopos, & reliquos sacerdotes, sic quoties vtilitas, aut necessitas expoſcit supra dicto modo mutare, & inthronizare, potestatem habent.* Rursus Can. 14. apostolorum, cum dictum fuisset episcopum non esse transferendum, nisi ratione maioris lucri animarum, additur. *Et hoc non à semetipso pertentet, sed multorum episcoporum iudicio, ac maxima supplicatione pertentet.* Concilium Carthaginense 4. cap. 27. dicit *sanè si id Ecclesia vtilitas fiendum popoſcerit, decreto pro eo clericorum, & laicorum episcopis porrecto, in præsentia synodi transferatur.*

3. Superest, vt examinemus, ex quibus causis possint episcopi tranferri. Dicendum primo cum Vasquez disp. 241. cap. 7. Episcopus non potest ex minori ecclesia transferri ad maiorem solo prætextu maiorum redituũ, & maioris potestatis, etiamsi hoc pacto velit aliquam suorum laborum retributionem habere. Probatur primo auctoritate. Nam omnia Concilia, & omnes Pontifices relati qu. 277. damnant tamquam iniquam translationem episcoporum factam per ambitum; sed translatio facta ad hoc, vt episcopus habeat maiores reditus, & maiorem potestatem, etiamsi fiat eo prætextu, vt episcopus accipiat aliquam remunerationem laborum, procul dubio fit per ambitum; ergo procul-

dubio est prohibita, etiamsi episcopus velit transferri, vt accipiat retributionem suorum laborum. Nam desiderium recipiendi in retributionem laborum maiores diuitias, & maiorem potestatem, non potest excusari ab auaritia, cum episcopus suis laboribus non debeat quærere lucrum diuitiarum, sed animarum: alioquin non agit vt pastor, sed vt mercenarius.

4. Dicendum secundo: causæ sufficientes ad episcoporum translationem reducuntur ad duas, hoc est ad vtilitatem spiritualem ecclesiæ, & ad necessitatem. Primo igitur episcopus potest transferri ab vna ecclesia ad aliam, cum maior vtilitas spiritualis secutura est ex eo, quod sit episcopus vnius ecclesiæ, quam alterius, & hæc maior vtilitas sine translatione suppleri commodè non potest: si autem potest commodè suppleri, puta eligendo episcopum maioris ecclesiæ aliquem virum insignem, translatio non debet fieri. Ratio est, quia vna ecclesia rationabiliter debet permittere, vt suus episcopus transferatur ad aliam ecclesiam, cum ex hac translatione secutura est maior vtilitas animarum; siquidem bonum commune præferendum est particulari.

5. Secunda causa transferendi episcopum, est necessitas, quæ vt docet Innocentius tertius, capite *nisi cum pridem*, oriri potest ex sex capitibus; primo ex conscientia criminis; secundo ex debilitate corporis; tertio ex defectu scientiæ; quarto ex malitia plebis; quinto ex graui scandalo; sexto ex irregularitate personæ; quæ causæ his versibus explicantur.

Debilis, ignarus, malè conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Porrò ex his causis aliquæ sufficiunt ad renunciandum simul, & transferendum; aliquæ solum ad renunciandum, non ad transferendum. Videri potest Vasquez disp. 241. cap. 7.

QVÆSTIO CCLXXIX.

De statu, dignitate Cardinalium, ac eorum institutione.

1. CAluinus libr. 4. institutionum, cap. 7. part. 30. dicit se non legisse ante tempora Gregorij nomen Cardinalis, adeoque insinuat hoc nomen non esse antiquius Gregorio. Sed reijcitur. Nam in Synodo Romana secunda celebrata sub Syluestro, capite 6. dicitur: *Vt diaconi non essent plus, vel amplius per parochiarum examen, nisi duo, & diaconi Cardinales Vrbis Romæ septem &c.* ergo synodus diaconos septem, quos Fabianus per regiones septem ciuitatis constituerat, non solum vocat Cardinales, sed etiam insinuat illos antiquitus hoc nomen appellatos. Quando vocari cœperint hoc nomine, non satis constat. Existimat autem Vasquez tempore Syluestri solos septem diaconos vocatos Cardinales, hoc autem nomen eo tempore nondum presbyteris, & episcopis fuisse accommodatum.

2. Nomen Cardinalis idem significare videtur, ac *præcipuum*, & à quo cæteri pendent, qua ratione præcipuæ virtutes, quæ sub se alias continent, dicuntur Cardinales; præcipui etiam venti Cardinales dicuntur. Supposito hoc, non conueniunt authores in explicando, quare diaconi, presbyteri, & episcopi, ad quos spectat electio Romani Pontificis, dicantur Cardinales. Onuphrius Panuinus libro de Cardinalium titulis existimat Cardinales dictos, eo quod cum plures essent in eadem ecclesia diaconi, & presbyteri, vnus præerat cæteris, qui proinde dictus est Cardinalis, seu præcipuus. Bellarminus lib. 1. de clericis, cap. 16. refellit hanc opinionem; primo quia in eadem ecclesia aliquando erant plures presbyteri Cardinales, vt patet ex Synodo Gregorij Magni, quæ est in libro 4. regi-stri, cap. 88. alias epist. 44. in qua ponuntur subscriptiones, non solum episcoporum, sed etiam presbyterorum Cardinalium, ac plures sub eodem titulo inueniuntur. Secundo quia iuxta hanc explicationem non potest afferri ratio, ob quam aliqui episcopi dicantur Cardinales: siquidem non possunt vocari hoc nomine, quia in sua diœcesi præsint alijs presbyteris.

3. Leo Nonus epistola contra præsumptiones Michaelis, cap. 32. cum Romanos Pontifices comparasset cardini ianuæ, quo immobili permanente, ianua vertitur, quia cæteros iudicant, ipsi autem à nemine iudicantur, dicit. *Vnde & clerici eius Cardinales dicuntur, cardini vtique illi, quo cætera mouentur, vicinius adhærentes.* Bellarminus reijcit hanc sententiam, quia etiam in alijs ecclesijs erant presbyteri Cardinales dicti, vt patet ex Gregorio lib. 5. epist. 11. alias 111. & lib. 11. epistol. 34. & ex Concilio Vualdensi; sed iuxta hanc explicationem non apparet ratio, cur etiam presbyteri aliarum ecclesiarum dicerentur Cardinales; ergo &c.

4. Turrecremata lib. 1. summæ de ecclesia, cap. 80. membro 4. putat Cardinales dictos fuisse diaconos, & presbyteros, quia seruiebant ecclesiæ Romanæ, quæ ab Anacleto epist. 3. cap. 4. & refertur Can. *Sacrosancta* 22. dicitur cardo, & caput omnium ecclesiarum. Sed iuxta hanc explicationem omnes diaconi, & presbyteri ecclesiæ romanæ deberent dici Cardinales. Idem Turrecremata docet diaconos, presbyteros, & episcopos dictos fuisse cardinales, quasi præcipuos, probatque ex Canone *Pastorali* 7. quæst. 1. & ex Canone *Relatio*, 21. quæst. 21. eo quod eorum consilio tota ecclesia vniuersalis gubernetur, quam sententiam tradidit quoque Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu ecclesiæ, cap. 16. At S. Gregorius Canonibus citatis videtur aliud nomine Car-

ne Cardinalium intellexisse.

5. Bellarminus putat illos titulos, seu ecclesias dictas fuisse cardinales, hoc est præcipuas, in quibus conferebatur baptismus; deinde nomen Cardinalis à loco translatum fuisse ad presbyteros, & diaconos, qui illas ecclesias, & diaconias regebant: ac post etiam quosdam episcopatus dictos fuisse Cardinales, & episcopos similiter sex, qui ad electionem Pontificis conueniunt, eique sunt à consilijs. Probat autem hanc opinionem ex Concilio Meldensi, Can. 54. & ex Ioanne diacono in vita S. Gregorij, vbi scribit: *Cardinales violenter in Paræcijs ordinatos forensibus in pristinum cardinem Gregorius reuocabat*. At Pater Vasquez disp. 242. cap. 3. putat ex hoc testimonio Ioannis diaconi potius probari ecclesias quasdam primo vocatas cardines, deinde qui illis præerant, dictos fuisse Cardinales. Existimat igitur Vasquez, quod sicut quatuor partes temporis, hoc est ver, autumnus, æstas, & hiems, à Plinio lib. 18. cap. 25. vocantur cardines temporis; sicut quatuor partes præcipuę mundi, nimirum oriens, occidens, septentrio, & meridies, vocantur cardines mundi; sic septem regiones, in quas diuisa fuit vrbs, vocatæ fuerunt cardines vrbis, ac septem diaconi illis præpositi dicti sunt regionarij, ac deinde Cardinales; deinde etiam presbyteri, qui ecclesijs, seu titulis erant præfecti, dicti sunt Cardinales; ac postremo episcopi, qui ad electionem Romani Pontificis conueniebant, dicti sunt Cardinales, hoc est præcipui, quia censebantur præcipui orbis episcopi.

6. Turrecremata lib. 1. de ecclesia, cap. 80. docet statum Cardinalium fuisse institutum à Christo, & esse antiquiorem statu episcoporum, ac non minus ad hierarchiam ecclesiasticam pertinere, quam statum presbyterorum, & episcoporum. Apostoli nimirum possunt considerari in triplici statu. Primus est, cum Christo ante ascensionem assistebant. Secundus est, cum post ascensionem assistebant Petro Christi Vicario in officio vniuersalis pastoris. Tertius est, cum iuxta præceptum Christi Marci vltimo, *Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ*, separati sunt à Petro; sed Apostolis in primo, & secundo statu successerunt Cardinales, qui debent assistere Romano Pontifici Christi Vicario; eisdem in tertio statu succedunt episcopi, qui à Romano Pontifice mittuntur in varias mundi partes ad regendas ecclesias sibi commissas, vt testantur Anacletus, Canone *In nouo testamento*, & Vrbanus Papa Canone *Quorum vices* dist. 28.; ergo sicut status episcoporum, sic status Cardinalium institutus est à Christo; imò prius institutus est status Cardinalium, quam status episcoporum: siquidem Apostoli prius acceperunt munus assistendi Christo, ac Petro, deinde missi in varias mundi partes exercuerunt munus episcoporum. Ideo Paulus ad Ephesios 4. dicit: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios autem Euangelistas, alios autem Pastores*, ac proinde distinguit munus Apostolorum à munere Pastorum, quasi per Apostolos denotare voluerit statum Cardinalium, qui assistunt Romano Pontifici, per Pastores statum episcoporum.

7. Hinc infert primo apostolos prius fuisse Cardinales, quam episcopos.

Infert secundo, quod sicut Petrus prius fuit Papa orbis, quam vrbis Romæ, sic Apostoli prius fuerunt Cardinales orbis, quam vrbis. Tertio infert, quod quia Romanus Pontifex succedit Petro, non solum in munere pastoris, sed in munere apostoli, ideo non solum est Episcopus, sed etiam Cardinalis, ac se ipsum recenset inter Cardinales, vt notat Archidiaconus in Canone *Sacrosancta*, dist. 22. & vocat se non solum episcopum, sed etiam apostolum. Quarto demum concludit Cardinales successisse Apostolis in munere apostolorum, episcopos successisse eisdem in munere pastorum.

8. In hac quæstione, certum est primo Cardinalatum non esse ordinem distinctum ab alijs ordinibus. Probatur: nam alioquin ordines essent plures, quam septem. Certum est secundo Cardinalatum neque esse extensionem ordinis, eo pacto, quo episcopatus est quædam extensio ordinis sacerdotalis, vt dictum est quæst. 264. Probatur: nam Cardinalatus potest conferri sine vlla ceremonia externa: ordo autem, vel extensio ordinis non potest conferri sine aliqua ceremonia externa. Rursus qui est ordinatus episcopus non potest ita degradari, vt non remaneat episcopus: at Cardinalis potest ita degradari, vt non remaneat Cardinalis; ergo episcopatus imprimit characterem, vel aliquam extensionem characteris, non autem Cardinalatus.

9. Tertio existimo, quod licet apostoli prius fuerint apostoli, quam presbyteri, vel episcopi, tamen non prius fuerunt Cardinales, quam episcopi, vel presbyteri, vt docet Turrecremata. Ratio est, quia Cardinalatus consistit in duobus muneribus. Primum est, vt sint electores Romani Pontificis. Secundum est, vt eidem Pontifici assistant, tanquam consiliarij, ac senatores in regenda ecclesia vniuersali; sed Christus, vt dicitur Lucæ 6. *cum elegit duodecim, quos & Apostolos nominauit*, non dedit illis munus electorum Romani Pontificis, & consiliariorum ipsius Christi, sed elegit illos, vt instrueret, ac deinde ordinatos presbyteros, & episcopos mitteret ad prædicandum euangelium in vniuersum mundum; ergo &c. Hinc sequitur falsum esse, propriè loquendo, Cardinales successisse apostolis in munere, quod habebant ante passionem, & ascensionem Christi: siquidem Apostoli tunc non functi fuerunt munere electorum, & consiliariorum Christi. Negari tamen non potest, quin successerint apostolis

stolis in munere assistendi Christo, & eius Vicario.

10. Quartò existimo ab initio in ecclesia Romana non fuisse vllam distinctionem diaconorum, & Presbyterorum Cardinalium à non Cardinalibus. Probatur: nam Cardinales sunt diaconi, Presbyteri, & Episcopi, qui habent munera electorum, & consiliariorum Romani Pontificis; sed vt ostendit Bellarminus lib.1. de Clericis,cap.16.& ex eo Vasquez disp.242. cap. 4. ab initio propter paucitatem omnes presbyteri, & diaconi romani vocabantur ad electionem Pontificis, & ad præbendum illi consilium in concilijs prouincialibus; ergo &c. Procedente tempore, crescente multitudine cleri, ad electionem Pontificis cęperunt vocari soli præcipui diaconi, ac presbyteri,& ad præbendum illi consilium in concilijs prouincialibus, & sic diaconi, & presbyteri Cardinales cœperunt distingui à non Cardinalibus, & sic paulatim constitutus est status Cardinalium. Debet autem aduerti, quod non solùm in ecclesia romana, sed etiam in alijs quibusdam ecclesijs fuerunt sui Cardinales. Videri potest Turrecremata lib.1.de Ecclesia cap.80. Bellarminus lib.1.de Clericis,cap.80. & Vasquez disp.242. cap. 4.

11. Apostolus ad Ephesios 4. distinguit apostolos à Pastoribus, non quia apostoli non essent episcopi, ac pastores, sed quia apostoli ita erant episcopi, vt non essent alligati alicui ciuitati particulari, sed missi ad prædicandum in vniuerso mundo: episcopi autem sunt alligati particularibus ciuitatibus

12. Turrecremata lib.1. de ecclesia, cap. 81. videtur docere Cardinales etiam diaconos, & presbyteros in omnibus esse præferendos episcopis non Cardinalibus. Verum Augustinus de Ancona in Summa de ecclesiastica potestate, quæst. 102. art. 2. Bellarminus lib. 1. de clericis cap. 16. Vasquez disp. 242. cap. 5. existimant esse distinguendum. Primo igitur quoad potestatem ordinis episcopus est maior Cardinali non episcopo. Probatur; nam episcopus potest ordinare presbyteros, consecrare alios Episcopos, & confirmare baptizatos, quæ Cardinales non episcopi facere non possunt. Ideo Romani Pontifices episcopos vocant *Venerabiles fratres*, Cardinales autem *Dilectos filios*.

13. Secundo maiorem iurisdictionem habet episcopus in suam ecclesiam, quam Cardinalis in suum titulum. Nam Episcopus habet auctoritatem ordinariam in sua diœcesi ferendi leges, dispensandi, puniendi, excommunicandi: Cardinalis autem cum in suo titulo sit veluti parochus episcopo subiectus, hæc facere non potest, nisi in quantùm Pontifex indulserit.

14. Tertio quoad regimen ecclesiæ vniuersalis Cardinales sunt maiores apiscopis non Cardinalibus. Nam episcopi raro solum, hoc est cum aduocantur ad concilia, assistunt Pontifici in regimine ecclesiæ vniuersalis: at Cardinales assistunt quotidie, ideoque episcopi iudicantur, & puniuntur à Cardinalibus, non è conuerso. Hanc autem præcipuam rationem, ob quam Cardinales etiam diaconi præferendi sunt episcopis, affert Eugenius quartus in epistola ad Archiepiscopum Canthuarien sem, quæ est apud Dominicum Iacobatium lib. 1. de concilijs, cap. 12. Confirmat hoc Bellarminus testimonio Bernardi, lib.4. de consideratione.

15. Opponit primo Caluinus lib. 4. Institutionum,cap.7. Augustinum epist.19.ad Hieronymum, vbi dicit: *Quamquam enim secundùm honorum vocabula, quæ iam ecclesiæ vsus obtinuit, episcopatus presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.*

Respondetur, quod licet presbyteratus sit minor episcopatu, tamen presbyter Cardinalis, non ratione presbyteratus, sed ratione Cardinalatus est maior episcopo non Cardinali. Sed vrget. Nam Hieronymus erat presbyter romanus, ac Cardinalis. At dicendum contra Caluinum, & contra quosdã Catholicos cum Baronio tom. 4. anno 378. Bellarmino lib.1. de Clericis,cap.16.Vasquez disp.242.cap.6. Hieronymum fuisse presbyterum non Ecclesiæ Romanæ,sed Antiochenę, adeoque non fuisse Cardinalem.

16. Opponit secundò: in concilio 4. Carthaginensi, cum duo essent Legati Romani Pontificis, alter episcopus, alter presbyter, presbyter sedit post Episcopos: in Concilio Romano sub Gregorio magno omnes presbyteri sederunt post episcopos; sed omnes, vel plerique presbyteri erant Cardinales; ergo &c.

Respondeo, quod antiquitus presbyteri romani, cum erant Legati Pontificis, sedebant ante omnes episcopos. Patet. Nam in Concilio Nicęno ante omnes episcopos subscripserunt Victor, & Vincentius presbyteri Legati S. Syluestri: In Chalcedonensi sederunt ante episcopos Paschasius, & Lucentius episcopus, & Bonifacius presbyter Legati S. Leonis: in sexta Synodo ante episcopos sederunt Theodorus, & Georgius Presbyteri Legati Agathonis: in septima Synodo, quæ est secunda Nicæna, sederunt primo loco Petrus Archipresbyter S. Petri, & Petrus Abbas S. Sabbæ, qui neque erant Cardinales; ergo &c. Presbyteri Cardinales videntur sedisse in Concilijs antiquioribus post episcopos: at in Concilio Florentino primi inueniuntur Cardinales etiam non episcopi, ac non Legati, sedisse ante episcopos, & similiter in Tridentino. Duas rationes afferunt Bellarminus, & Vasquez locis citatis, propter quas cum antiquitus Cardinalatus esset gradus ad episcopatum, deinde prælatus sit episcopatui, itaut episcopatus sit gradus ad Cardinalatum, ac Cardinales etiam in concilijs sedeant supra epi-

Episcopos. Prima est, quia antiquitus electio Romani Pontificis spectabat etiam ad Imperatores, ad Clerum, & ad Populum; deinde cœpit spectare ad solos Cardinales, ac cœperunt eligi in Pontifices soli Cardinales; ergo non est mirum, quod creuerit dignitas Cardinalium, & quod prælati fuerint episcopis. Secunda ratio est, quia Pontifices ad regimen ecclesiæ vniuersalis solebant vti episcopis Italiæ, quos vocabant ad Concilium nationale: nunc autem cum Concilia rarissimè cogantur, vtuntur solùm consilio Cardinalium; ergo &c.

QVAESTIO CCLXXX.

Vtrum episcopi iure diuino sint ministri omnium Ordinum?

1. CErtum est episcopum ita esse ministrum omnium ordinum, vt ex vi suæ ordinationis habeat potestatem conferendi omnes ordines maiores, & minores. Definitum est à Tridentino, in quo sess. 23. can. 7. habetur: *Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, & ordinandi, vel eam, quam habent, esse cum presbyteris communem, anathema sit.* Quæritur, vtrum episcopi habeant potestatem ordinandi iure diuino, vel ecclesiastico?

2. Dicendum, quod iure diuino sunt ministri ordinum, qui sunt instituti iure diuino; sed vt dictum est q. 265. omnes ordines etiam minores instituti sunt iure diuino, & sunt sacramentum; ergo episcopi iure diuino sunt ministri omnium ordinum, etiam minorum. Ex opposita ratione solo iure ecclesiastico sunt ministri primæ tonsuræ, quia prima tonsura, vt dictum est q. 265. est ceremonia quædam iure ecclesiastico instituta, atque in sententia eorum, qui dicunt aliquos ordines esse solum de iure ecclesiastico, dicendum est, quod episcopi iure ecclesiastico sunt ministri talium ordinum.

QVAESTIO CCLXXXI.

Vtrum episcopi etiam hæretici, excommunicati, suspensi, ac degradati habeant potestatem validè conferendi ordines?

1. DIcendum, quod episcopi excommunicati, hæretici, ac suspensi, dummodo adhibeant debitam materiam, & formam, & habeant debitam intentionem, validè conferunt ordines, & in hac conclusione conueniunt omnes cum S. Thoma in 4. distinct. 25. quæst. 4. art. 2. Ratio est, quia cum minister sufficiens ponit materiam, & formam sufficientem ex debita intentione, efficitur sacramentum, nec ecclesia potest impedire, ne positis his, efficiatur sacramentum, eo pacto, quo non potest impedire, ne sacerdos proferens verba consecrationis cum debita intentione in materiam sufficientem, efficiat Eucharistiam; sed sicut sacerdos est sufficiens minister Eucharistiæ, sic episcopus est sufficiens minister ordinis; ergo sicut sacerdos etiam excommunicatus, suspensus, & hæreticus validè cõsecrat, sic episcopus etiam excommunicatus, suspensus, & hæreticus validè ordinat, dummodo ponat debitam materiam, & formam &c.

2. Opponitur primo. Potest ecclesia facere, ne sacerdos excommunicatus &c. validè absoluat, & ne validè efficiat sacramentum pœnitentiæ; ergo potest facere, ne episcopus excommunicatus &c. validè conferat sacramentum ordinis.

Respondeo negando consequentiam. Disparitas est, quia cum sacramentum pœnitentiæ sit institutum per modum iudicij, absolutio est actus iurisdictionis, ideoque minister absolutionis est sacerdos, non vtcumque, sed vt habens iurisdictionem completam in pœnitentem; ergo ecclesia auferens, vel non dans iurisdictionem, potest impedire, ne sacerdos sit sufficiens minister, adeoque ne absolutio sit valida. At cætera sacramenta baptismi, confirmationis, eucharistiæ, extremæ vnctionis, & ordinis non sunt instituta per modum iudicij, nec formæ ipsorũ sunt actus iurisdictionis, adeoque pendent solùm à potestate ordinis; ergo si minister habeat potestatem ordinis, ecclesia non potest impedire, ne minister faciat sacramentum validum, si ponat debitam formam &c.

3. Opponitur secundò: Innocentius primus epist. 18. ad Alexandrum episcopum, cap. 3. dicit arrianos, & alios hæreticos laicos conuersos ad fidem recipiendos esse per pœnitentiam, & per impositionem manuum, non tamen clericos ab eis ordinatos esse recipiendos in sacerdotio, vel in alio gradu clericali; ergo existimat ordinatos ab hæreticis non esse ritè ordinatos,

Respondeo, quod Innocentius non negat ordinatos ab hæreticis esse ritè ordinatos, sed solùm statuit, ne cum ecclesiæ reconciliantur, admittantur ad exercenda officia sacrorum ordinum, quandoquidem licet receperint illos validè, non receperunt Spiritum sanctum, & gratiam, ideoque censentur indigni, vt exerceant officia ordinum. Colligitur hoc ex verbis Innocentij, qui dicit; *Quomodo fieri potest, vt eorum profanos sacerdotes dignos Christi honoribus arbitremur, quorum laicos imperfectos, vt dixi, ad S. Spiritus recipiendam gratiam cum pœnitentis imagine recipimus.*

4. Opponitur tertio: S. Leo epist. 38. ad Anatholium, & refertur can. *in Ecclesia* dicit: *In ecclesia Dei, quæ corpus Christi est, aliter nec vera sunt sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ*

pro-

proprietate naturæ verus nos Pontifex reconciliet, verus immaculati agni sanguis emundet; ergo existimat sacerdotia hæreticorum non esse recta, id est valida, & sacrificia non esse vera.

Respondeo, quod S. Leo non loquitur de ordinatis ab hæreticis, sed de episcopis ordinatis à catholicis, qui propter metum consenserant hæreticis. Dicit ergo eorum sacerdotia non esse recta, & sacrificia non esse vera, non quia existimaret non esse valida, sed quia non erant Deo grata, & accepta, nisi tales episcopi prius reconciliarentur ecclesiæ catholicæ.

5. Opponitur quarto: can. *Consecrationem*, qui est Gregorii, lib. 3. epist. 20. dicitur non posse dici consecrationem, quæ fit ab excommunicatis; ergo censet ordinationem factam ab episcopis excommunicatis non esse validam.

Respondeo Gregorium docere non posse dici consecrationem, quæ fit ab excommunicatis, non quia censeat illam esse inualidam, sed quia fit cum peccato, ideoque paulo post in eadem epistola non dicit illam esse iterandam, sed solum prohibet, ne ordinatus, & ordinans ad ministerium altaris accedant, hoc est eos ab officio suspendit.

6. Opponitur quinto: can. *per illicitum* 9. quæst. 1. qui est Damasi in epistola quarta, dicitur vulnerari caput ordinati per illicitam manuum impositionem, & subditur: *Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo accepit, qui potestatem dare legitimè non habuit, inuenire non possum*; sed Pontifex loquitur de ordinatione facta ab excommunicatis, vt docet Gratianus; ergo censet ordinationem factam ab excommunicatis esse inualidam.

Respondeo, quod licet Gratianus existimaret Pontificem loqui de ordinatione facta ab excommunicatis, tamen hoc est falsum, siquidem loquitur de ordinatione facta à chorepiscopis, quæ profectò est inualida, cum chorepiscopi essent simplices sacerdotes.

7. Opponitur sextò: can. *excommunicati* 9. quæst. 1. dicitur excommunicatos illicitè manus imponere, quia potestatem ordinandi non habent: & paulò post subiungitur: *vnde reiterari necesse est, quod minimè probatur fuisse collatum*.

Respondeo canonem illum non esse alicuius Pontificis, sed Paleæ, qui fuit solum Cardinalis, qui simul cum Gratiano censuit excommunicatos non posse validè ordinare. Sed in hoc errauit vterque.

8. Quæritur, vtrum episcopus degradatus possit validè ordinare?

Respondeo, quod hæc quæstio pendet ab alia, in qua quæritur, vtrum potestas episcopalis supra sacerdotalem addat potestatem ordinis, & characterem, an potestatem solius iurisdictionis? In hac autem quæstione, prima sententia, quæ tribuitur Scoto, docet episcopatum supra sacerdotium addere solam potestatem iurisdictionis prouenientem à summo Pontifice; & quia episcopus in degradatione gradu deijcitur, & omni iurisdictione priuatur, ideo docet hæc opinio episcopum degradatum, vtpotè iam priuatum omni eo, quod episcopatus addit supra sacerdotium, non posse validè ordinare.

9. Secunda sententia, quam cum S. Thoma sequuntur omnes penè theologi, docet episcopatum supra sacerdotium addere characterem, & potestatem ordinis, licet hæc potestas non sit nouus ordo, sed solum sit extensio quædam potestatis sacerdotalis, vt explicatum est quæst. 265. Quia verò ecclesia licet possit priuare potestate iurisdictionis, tamen non potest priuare charactere, & potestate ordinis, ideo ecclesia per degradationem non potest auferre potestatem ordinandi, vtpotè quæ pendet solum à potestate ordinis.

10. Dicendum cum secunda sententia: episcopus degradatus potest validè ordinare. Probatur. Ex dictis enim quæst. 265. episcopatus est sacramentum, licet non tam sit ordo diuersus à sacerdotio, quam extensio quædam ordinis sacerdotalis; ergo episcopis in consecratione confertur potestas ordinis, vel quasi ordinis, quæ proindè non potest auferri ab ecclesia; ergo episcopus etiam degradatus retinet potestatem ordinis; ergo episcopus degradatus potest validè ordinare, eo pacto, quo sacerdos degradatus potest validè consecrare, & eucharistiam conficere. Hinc sequitur, quod quia omnes ordines sunt instituti à Christo, non potest ecclesia priuare episcopum degradatum potestate conferendi vllum ordinem. In sententia dicente ordines minores, & subdiaconatum non fuisse institutos à Christo, sed ab ecclesia, consequenter dicendum, quod ecclesia posset priuare episcopum degradatum potestate conferendi illos ordines; sed de facto non priuat, quia cum priuare non possit potestate conferendi sacerdotium, neque priuat potestate conferendi ordines sacerdotio inferiores.

QVAESTIO CCLXXII.

Vtrum episcopi, si careant aliquibus ordinibus, possint illos valide conferre?

1. SVpponimus, quod ordo superior potest validè, sed non licitè conferri sine ordine inferiori: ex. gr. potest quis validè fieri sacerdos, etiamsi non sit diaconus &c. E conuerso non potest aliquis validè ordinari episcopus, nisi sit sacerdos, sicut non potest validè accipere potestatem remittendi peccata, nisi acceperit, vel simul accipiat potestatem consecrandi, & in hoc conueniunt omnes. Hoc posito, quæritur, vtrum si aliquis fuisset ordinatus sacerdos, & episcopus per saltum, vt dicitur, absque eo quod accepisset diaconatum, & subdiaconatum, & ordines mino-

res posset validè conferre diaconatum, subdiaconatum, & ordines minores, quibus careret.

2. Respondendum est affirmatiuè cum communi sententia. Ratio est, quia potestas conferendi ordines est episcopalis; sed hic verè esset episcopus, & haberet potestatem episcopalem; ergo &c. Nec opponas, quod non posset dare, quod non haberet. Nam respondeo, quod licet non haberet formaliter ordines inferiores, haberet illos eminenter, siquidem episcopatus continet eminenter omnes ordines inferiores. Peccaret tamen episcopus, si conferret ordines, quia qui suscepit ordinem superiorem per saltum sine inferiori, prohibetur exercere talem ordinem, donec recipiat inferiorem.

QVAESTIO CCLXXXIII.

Virum simplex sacerdos possit ex commissione summi Pontificis conferre aliquos ordines?

1. SVpponimus, quod si aliqui ordines non sunt instituti à Christo, sed ab ecclesia, tales ordines possunt ex commissione summi Pontificis validè conferri, non solum à sacerdote, sed etiam à diacono, & à quocumque clerico, immò etiam laico: siquidem ecclesia, quæ tales ordines instituit, potest cuilibet conferre potestatem illos validè conferendi. Quæritur igitur, vtrum simplex sacerdos possit ex commissione summi Pontificis validè conferre omnes, vel aliquos ordines institutos à Christo.

2. Dicendum primò contra Adrianum in 4. quæst. de sacramento confirmationis, art. 3. potest simplex sacerdos ex commissione summi Pontificis validè conferre ordines minores. Probatur. Nam non solum antiquitus, sed etiam nunc concessum est Cardinalibus non episcopis, & abbatibus exemptis, vt primam tonsuram, & minores ordines conferre possint; sed sine temeritate dici non potest summum Pontificem in hac concessione errasse, vt dicit Adrianus; ergo &c. Confirmatur: nam Tridentinum sess. 23. cap. 10. de Reform. præcipit abbatibus, & alijs quibuscumque exemptis intra fines alicuius diœcesis existentibus, ne vlli, nisi subdito regulari primam tonsuram, & ordines minores conferant: ergo concedit, vt antiquo priuilegio vtentes primam tonsuram, & ordines minores conferant subditis. Quia verò vt supra diximus qu. 265. ordines etiam minores sunt sacramentum, simplex sacerdos potest ex cõmissione conferre sacramentum ordinis. Confirmatur rursus: nam Concilium Florentinum in decreto pro Armenis de sacramento ordinis sic loquitur: *ordinarius minister huius sacramenti est episcopus*: eodemque modo loquutus fuerat de sacramento confirmationis, cum alijs sacramentis assignet ministrum absolutè, non faciens mentionem ministri ordinarij; ergo signum est, quod existimauit aliquem alium præter episcopum posse ex commissione summi Pontificis esse ministrum confirmationis, & ordinis.

3. Maior difficultas est, vtrum simplex sacerdos ex commissione summi Pontificis possit conferre subdiaconatum, diaconatum, & sacerdotium. Duæ sunt sententiæ. Prima, quæ tribuitur S. Thomæ in 4. distinct. 23. qu. 1. art. 1. Paludano, Richardo, & alijs, negat. Secunda Aureoli, Panormitani, & aliorum, quos refert, & sequitur Vasquez disput. 243. cap. 4. affirmat.

4. Dicendum cum secunda sententia: potest simplex sacerdos ex commissione summi Pontificis conferre subdiaconatum, diaconatum, & sacerdotium. Probatur primò, quod possit conferre subdiaconatum, & diaconatum. Nam vt refert Maior in 4. distinct. 7. quæst. vnica per Bullas Pontificias concessum fuit Abbatibus Cistercienſibus, vt omnes ordines, excepto sacerdotio, conferre possent: alij recentiores testantur se vidisse similem Bullam, qua idem priuilegium concessum fuit Abbatibus Benedictinis: Vasquez verò testatur se vidisse Bullam, in qua Innocentius Octauus hoc priuilegium concedit Abbatibus Cistercienſibus, quæ Bulla habetur in compilatione priuilegiorum, priuilegio 118. & data fuit anno 1489. eiusque Bullæ meminit Nauarrus in Consilijs, lib. 5. consilio 13. agens de priuilegijs, ac dicit Abbates Cistercienses ante Concilium Tridentinum semper vsos fuisse eo priuilegio; sed dici non potest summos Pontifices in re tanti momenti erasse; ergo &c.

5. Secundò probatur, quod simplices sacerdotes ex commissione summi Pontificis possint etiam conferre sacerdotium. In Concilio enim Antiocheno statuitur, ne chorepiscopi presbyterum, & diaconum audeant ordinare, præter ciuitatis episcopum, cui ipse cum possessione subiectus est: sensus autem est, vt colligitur ex contextu, ne audeant ordinare presbyteros, & diaconos, ignorante episcopo ciuitatis; ergo sciente, & consentiente episcopo, permittebatur, vt chorepiscopi etiã sacerdotes ordinarent; sed chorepiscopi erant simplices sacerdotes, vt docet sententia satis recepta; ergo simplex sacerdos potest ex commissione etiam sacerdotium conferre. Confirmatur: nam cum constet ex Bullis allatis posse simplicem sacerdotem ex commissione conferre subdiaconatum, & diaconatum, videtur, quod possit etiam conferre presbyteratum.

6. Sed quæritur, vtrum diaconus, vel alius clericus inferior sacerdote, possit ex dispensatione summi Pontificis conferre ordines: & vtrum sacerdos non episcopus possit ex dispensatione summi Pontificis ordinare episcopum?

Respondeo negatiuè. Ratio est, quia catenus dicimus simplicem sacerdotem posse ex dispensatione summi Pontificis conferre ordines, quatenus inuenimus hoc priuilegium fuisse aliquando legitimè concessum; sed non inuenimus ecclesiam diaconis, vel alijs clericis non sacerdotibus concessisse priuilegium conferendi ordines, vel simplici sacerdoti concessisse priuilegium ordinandi episcopum; ergo &c. Auteolus tamen censuit posse simplicem sacerdotem ex commissione summi Pontificis ordinare etiam episcopum, In eamque opinionem inclinat Paludanus.

7. Debet aduerti primò, quod licet ante Tridentinum quidam abbates habuerint priuilegium conferendi etiam subdiaconatum, & diaconatum, tamen post Tridentinum reuocata sunt omnia hæc priuilegia, ac relictum est solum priuilegium conferendi primam tonsuram, & ordines minores. Secundo debet aduerti, quod hoc priuilegium non potest ab alio conferri, quam à summo Pontifice, vel à Concilio approbato à Summo Pontifice. Tertio debet aduerti, quod licet episcopi possint validè ordinare quoslibet, tamen licitè non possunt ordinare nisi subditos, atque ordinatio non subditorum semper fuit episcopis prohibita sub grauibus pœnis,

QVAESTIO CCLXXXIV.

Vtrum ad ordinationem episcopi requirantur tres episcopi?

1. QVæritur primo, vtrum ad ordinationem episcopi requirantur saltem tres episcopi, ità vt sine dispensatione non possit licitè episcopus ordinari à paucioribus, puta ab vno tantum, vel duobus?

Respondeo affirmatiuè, vt docent omnes, & vt constat ex praxi totius ecclesiæ, non solum latinæ, sed etiam græcæ. Ratio congruentiæ est, quia vt dictum est qu. 276. n. 1. cum quis ordinatur episcopus, fit matrimonium spirituale ipsius cum ecclesia; ergo congruum fuit, vt adessent saltem tres episcopi, qui repræsentarent ecclesiam.

2. Quæritur secundo, vtrum ex dispensatione, & commissione summi Pontificis, vnus episcopus, vel duo episcopi licitè, & validè possint consecrare episcopum?

Respondeo affirmatiuè. Probatur. Nam Sanctus Gregorius Magnus concessit S. Augustino Episcopo Anglorum, vt ipse solus episcopos consecraret, ità tamen, vt postquam in Anglia essent plures episcopi, nullus, nisi à tribus, vel quatuor episcopis ordinaretur. Ità legitur in responsionibus ad interrogationes Augustini, cap. 8. quæ responsiones sunt inter opera S. Gregorij, & in 2. tomo Conciliorum. Ratio est, quia cum summus Pontifex sit caput ecclesiæ, fuit congruum, vt auctoritate summi Pontificis vnus tantum episcopus posset nomine ecclesiæ contrahere matrimonium spirituale cum eo, qui ordinatur episcopus.

3. Quæritur tertio, vtrum omnes tres episcopi concurrant ad ordinationem vt ministri, vel vnus tantum sit, minister ordinationis?

Respondeo, quod vnus tantum est minister ordinationis. Ratio est, quia ille solum est minister sacramenti, qui ponit adæquatam materiam, & formam; sed vt dictum q. 270. num. 3. adæquata materia in consecratione episcopi est vnctio, adæquata forma continetur illis verbis, *vngatur*, & *consecretur*, vnicus autem episcopus vngit, & profert talem formam; ergo.

4. Quæritur quarto, vtrum ad ordinationem episcopi ità requirantur tres episcopi, vt sine legitima dispensatione non possit episcopus à paucioribus, puta ab vno, vel duobus, non solum licitè, sed nec validè ordinari.

Respondeo duas esse sententias. Prima Hugonis, Ostiensis, & glossæ in caput *Episcopi* de tempore ordinandorum, quam sequitur Vasquez disp. 243. cap. 6. docet, ità iure diuino requiri tres episcopos, vt si absque dispensatione Pontificis pauciores fuerint, ordinatio sit prorsùs inualida.

5. Secunda sententia Paludani in tractatu de potestate Papæ, quam sequitur S. Antoninus 3. par. tit. 14. cap. 16. parag. 5. Syluester in summa, verbo *consecratio*, num. 1. & Armilla eodem titulo, nu. 2. docet præsentiam trium episcoporum requiri ad solemnitatem, & fuisse ab apostolis introductam, ac proinde illicitam quidem, sed validam fore consecrationem, qua episcopus sine legitima dispensatione ordinaretur ab vno tantum, vel duobus episcopis; & hanc sententiam existimo veram.

6. Probatur. Nam can. 1. Apostolorum statuitur, vt episcopus consecretur à duobus, vel tribus episcopis. Idem decernitur apud Clementem lib. 3. constit. cap. 20. & lib. 8. cap. 27. alias 23. quo eodem cap. Clemens refert sententiam Simonis Apostoli, qui permisit ordinationem episcopi fieri à duobus, vel tribus episcopis: de ordinato autem ab vno tantum statuit, vt tum ordinans, tum ordinatus deponatur, adeoque supponit ordinationem fuisse validam, siquidem deponi non potest, nisi qui ordinatus est validè. Præterea Concilium Arausicanum primum, can. 21. statuit, vt si duo episcopi præsumpserint aliquem inuitum episcopum facere, vnus ex ordinatoribus damnetur, & in locum illius substituatur ille, qui est ordinatus inuitus, in locum alterius ordinetur alter; ergo supponit ordinationem factam à duobus tantum episcopis fuisse validam. Propter hæc, & alia fundamenta sacra Congregatio Concilij interrogata, vtrum aliquis sine dispensatione ordinatus ab vno tantum, vel à duobus episcopis, deberet reordinari, saltem sub condi-

tione,

tione; respondit negatiuè, ac statuit solum esse supplendas solemnitates omissas; ergo censuit esse moraliter certum ordinationem factam ab vno tantum, vel duobus episcopis, esse validam, & ea occasione allata sunt plura exempla talium ordinationum non iteratarum.

7. Opponitur primo: Damasus epist. 4. vt refertur can. *chorepiscopi* dist. 68. ad ostendendum chorepiscopos non fuisse veros episcopos, dicit: *Quod autem episcopi non sint, qui minus, quam à tribus sunt ordinati episcopis, omnibus patet, quoniam vt benè nostis, prohibitum à sacris est Patribus, vt qui ab vno, vel duobus sunt ordinati episcopis, neque nominentur episcopi. Nomen non habent, & officium habebunt?*

Respondeo per hæc, & similia loca non negari ordinationem factam ab vno tantum, vel duobus episcopis esse validam quoad impressionem characteris, & potestatem ordinis, sed solum negari esse validam quoad collationem iurisdictionis, & quoad priuilegia episcoporum, ac statui illos quoad hæc esse ità habendos, ac si non essent episcopi.

8. Opponitur secundo. Ioannes 3. epist. vnica, quæ habetur tomo 2. Conciliorum, dicit. *Omnia quoque maxima concilia affirmant, eum non esse episcopum, qui minus, quam à tribus episcopis, auctoritate etiam Metropolitani, factus fuerit.*

Respondeo eodem pacto Concilia negare eum, qui minus, quam à tribus ordinatus fuerit, esse episcopum quoad iurisdictionem, & priuilegia, ac proindè quoad hæc non esse habendum vt episcopum; at non negare eum esse episcopum quoad characterem, & potestatem ordinis. Addo duas citatas epistolas, alteram Damasi, alteram Ioannis 3. satis communiter reijci, vt fictitias, & spurias.

9. Opponitur tertio. Concilium Regiense cap. 1. loquens de ordinatione facta à duobus tantum episcopis, dicit. *Itaque ordinationem, quam Canones irritam definiunt, nos quoque vacuandam censuimus, in qua prætermissa trium præsentia, neque expetitis Prouincialium literis, Metropolitani quoque voluntate neglecta, prorsus nihil, quod episcopum faceret, ostensum est.*

Respondeo Canones definire talem ordinationem esse irritam, non quoad impressionem characteris, & potestatis ordinis collationem, sed solum quoad collationem iurisdictionis, & priuilegiorum episcopalium, ac statuere sic ordinatos quoad hæc ita habendos, ac si non essent episcopi.

Eodem pacto respondendum est ad alias similes auctoritates.

QVÆSTIO CCLXXXV.

Ad quem spectet electio ordinandorum?

1. QVia ad ordinationem debet præcedere electio, qua quis eligitur ad hoc, vt ordinetur episcopus, sacerdos &c. agendum est de electione, & examinandum, ad quem spectet electio ordinandorum, & ministrorum ecclesiæ.

2. Supponimus ministros ecclesiæ non propagari generatione carnali, eo pacto, quo propagabantur sacerdotes, alijque ministri populi Iudaici, apud quem sacerdotium iure generationis ad tribum leuiticam, & ad posteros Aaronis pertinebat. Ratio est, quia licet decens fuerit, vt in populo carnali, & qui acceperat legem carnalem, sacerdotes, & ministri propagarentur generatione carnali, tamen ex opposita ratione in populo spirituali, qui accepit legem spiritualem, sacerdotes, & ministri propagari debent, non generatione carnali, sed spirituali electione. Hoc autem prædixerat Deus Isaiæ 6. dicens: *& assumam ex eis sacerdotes, & leuitas dicit Dominus*, vt explicat S. Hieronymus.

3. Hoc posito, in quo conueniunt etiam hæretici, quæritur, ad quem spectet electio ordinandorum, & ministrorum ecclesiæ.

4. Primus error Vvicleffi, & Ioannis Hus docet ad solum Deum spectare electionem ordinandorum, & ministrorum ecclesiæ, si quidem censent solos iustos, & prædestinatos esse veros episcopos, & pastores, qui à solo Deo discernuntur, & eliguntur.

5. Secundus error Lutheri, Caluini, & aliorum recentiorum hæreticorum docet electionem ministrorum iure diuino spectare ad ecclesiam, in quantum includit clerum, & populum laicorum, adeoque eos ordinari à ministro, nomine, & auctoritate totius cleri, & populi.

6. Dicendum primo: electio ordinandorum, & ministrorum ecclesiæ non debet expectari à solo Deo. Probatur primo: nam eatenus deberet expectari à solo Deo, quatenus soli iusti, & prædestinati, qui discernuntur à solo Deo, possent esse pastores, & ministri; sed hoc est falsum; siquidem ipse Deus sæpè elegit ad ministeria iniustos, & reprobos, eo pacto, quo Christus elegit Iudam ad Apostolatum, & Ioannis 6. dixit: *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* ergo &c. Probatur secundo: nam Deus vult, vt ecclesia regatur humano modo; sed vt regatur humano modo, electio ministrorum non debet expectari à Deo immediatè, sed mediatè per homines; ergo &c.

7. Opponunt. S. Matthias electus fuit sortibus, ponendo eas in manu Dei; ergo &c. Sed præter quam quod aliqui per sortes intelligunt suffragia Apostolorum, electio Matthiæ facta fuit modo extraordinario ex speciali Dei instinctu; deindè verò ab initio ecclesiæ electiones omnium ministrorum factæ fuerunt per homines.

8. Dicendum secundo: iure diuino electio ordinandorum, ac ministrorum non spectat ad populum laicorum, neque ad Principes, ac magistratus sæculares. Conclusio est de fide, ac definita à Concilio Tridentino

sess. 27. cap. 4. & can. 7. vbi definitur in ordinatione episcoporum, sacerdotum, & cæterorum ministrorum, neque populi, neque cuiusque sæcularis potestatis, & magistratus consensum, siue vocationem, & auctoritatem ità requiri, vt sine ea irrita sit ordinatio; & paulo post decernitur eos, qui tantummodo à populo, vel sæculari potestate, ac magistratu vocati, & instituti sunt, non esse ecclesiæ ministros, sed fures, & latrones.

9. Probatur: nam ad eos iure diuino spectat electio ordinandorum, & ministrorum ecclesiæ, quibus iure diuino commissa est cura ecclesiæ cum potestate ordinandi; sed cura ecclesiæ cum potestate ordinandi commissa est, non populo, neque principibus, & magistratibus sæcularibus, sed Petro, aliisque Apostolis, cum suis successoribus; ergo &c.

10. Confirmatur: nam tempore Christi Principes, magistratus, & populus erant infideles; Petrus autem, & Apostoli missi sunt à Christo, vt populos conuerterent ad fidem, & ex eis iam ad fidem conuersis eligerent ministros; ergo potestas ordinandi, & eligendi ministros &c. spectat ad episcopos, qui quatenus episcopi, sunt successores Apostolorum à Christo missorum, non autem ad Principes, populos, & magistratus, qui quatenus tales, sunt successores infidelium ab Apostolis ad fidem conuersorum, & electorum ad baptismum, & ad alios gradus ecclesiæ.

11. Dicendum tertio: electio ad ordines minores, & maiores vsque ad sacerdotium inclusiuè iure diuino spectat ad episcopum vniuscuiusque diœcesis, ad eundemque spectat vocatio, & electio ad quodcunque ministerium intra eandem diœcesim, ità vt eadem electio, vocatio, & institutio possit etiam fieri à summo Pontifice. Probatur ex perpetua consuetudine, qua vnusquisque episcopus in sua diœcesi potuit semper eligere ad ordines, & ministeria. Et ratio est, quia conueniens est, vt is, cui commissa est cura alicuius ecclesiæ, prouideat illam de ministris. Quod autem etiam Summus Pontifex possit eligere ministros in quacunque diœcesi, probatur, tum ex perpetuo vsu, tum quia summus Pontifex est pastor totius ecclesiæ, & omnium ouium Christi; episcopi verò vocantur in partem sollicitudinis; ergo cum ad summum Pontificem spectet cura omnium ecclesiarum, summus Pontifex potest eligere ministros in quacunque ecclesia particulari. Confirmatur: nam ad summum Pontificem spectat diuidere ecclesiam in particulares diœceses, ac singulis episcopis assignare oues, easque eorum iurisdictioni committere, prout voluerit, adeoque potest in quacumque diœcesi eligere ministros, prout iudicauerit expedire ad bonum ecclesiæ.

QVAESTIO CCLXXXVI.

Ad quem spectet electio episcoporum, & summi Pontificis?

1. Dicendum primo: electio omnium episcoporum ità spectat ad summum Pontificem, vt ipse possit, & debeat illos, vel per se eligere, vel electionem alijs committere, & modum electionis præscribere, ità vt ea solum electio sit valida, quæ facta fuerit modo ab ipso præscripto. Probatur: nam Christus dicens Petro, & successoribus eius, *Pasce oues meas*, constituit Petrum pastorem vniuersalem ecclesiæ, & omnium ouium, ac dedit illi potestatem faciendi omnia, quæ requiruntur ad bonum ouium; sed inter alia, quæ requiruntur ad gubernationem ouium, est, vt constituantur alij pastores inferiores, ac singulis assignentur suæ oues; ergo Christus dedit Petro, & successoribus potestatem constituendi episcopos, & præscribendi formam, qua debeant eligi, diuidendi diœceses, ac singulis episcopis assignandi suas oues.

2. Confirmatur: nam de facto S. Petrus ad plures prouincias, & ciuitates misit episcopos, puta S. Marcum misit Alexandriam, eumque constituit Patriarcham Ægypti, & quarundam aliarum regionum; discedens Antiochia reliquit ibi Anianum, eumque constituit Patriarcham Syriæ, & aliarum regionum; ergo S. Petrus primos Patriarchas, & episcopos per se ipsum constituit. Deinde auctoritate proculdubio summorum Pontificum inducta est consuetudo, vt episcopi eligerentur à Metropolitano, & Patriarcha cum episcopis prouincialibus, vt constat testimonijs Anacleti, epist. 2. cap. 1. Aniceti in epist. vnica ad episcopos Galliæ, cap. 1. Concilij Carthaginensis 2. can. 12. & refertur can. *placeat omnibus* 65. dist. & plurium aliorum Conciliorum. Aliquando in vsu etiam fuit, vt episcopus eligeretur ab vniuerso clero ciuitatis, concurrente etiam populo, & hoc pacto electus fuit etiam S. Ambrosius in episcopum Mediolanensem. De facto episcopi solent eligi à Romano Pontifice, licet Principes sæculares aliquos episcopos præsentent, & in Germania eliguntur à capitulis, sed confirmantur à summo Pontifice. Iam ex hoc ipso, quod diuersis locis, ac temporibus fuerit, ac sit varius modus eligendi episcopos, infertur iure diuino spectare ad summum Pontificem episcopos eligere, vel eorum electionem alijs committere, præscribendo modum eligendi. Si enim iure diuino electio episcoporum spectaret ad Metropolitanum, & ad episcopos prouinciales, vel ad alios quoscumque, semper & vbique ad eosdem spectaret; sed non semper, & vbique ad eosdem spectat; ergo iure diuino non spectat ad episcopos, vel alios quoscunque; sed semper & vbique, vel summus Pontifex elegit, vel apud

apud catholicos ea existimata est valida electio, quam summus Pontifex approbaret; ergo iure diuino summus Pontifex, vel debet eligere episcopos per seipsum, vel debet episcoporum electionem alijs committere, & formam eligendi præscribere.

3. Dicendum secundo; ad summum etiam Pontificem iure diuino spectat præscribere formam eligendi successorem, ac potestatem illum eligendi alijs committere. De facto enim commisit eam electionem Cardinalibus, præscripsit formam eligendi, & statuit, vt si non seruetur forma præscripta, electio sit inualida. Ratio est, quia summus Pontifex à Christo dicente, *Pasce oues meas*, accepit potestatem vniuersalem faciendi ea, quæ requiruntur ad gubernationem ecclesiæ, & ouium Christi; sed ad gubernationem ecclesiæ, & ouium Christi spectat etiam præscribere formam eligendi successorem; ergo &c. Iam verò quia antiquitus episcopi solebant eligi, vel ab episcopis prouincialibus, vel à clero ciuitatis, præscripta est talis forma eligendi summum Pontificem, vt ad eius electionem concurrant sex Cardinales episcopi, tanquam episcopi prouinciales, & alij Cardinales presbyteri, & diaconi, qui sunt præcipui ex clero Romano. Et quia vt dicitur cap. *licet de vitanda*, de elect. si in alijs electionibus erretur, possunt corrigi à potestate superiori, at si erretur in electione summi Pontificis, error non potest corrigi ab vlla potestate superiori, cum summus Pontifex in terris superiorem non habeat, ideo statutum est, vt licet ad alias electiones sufficiant suffragia supra medietatem, ad electionem summi Pontificis requirantur duæ ex tribus partibus suffragiorum.

4. Quæritur, ad quem spectaret electio summi Pontificis, si deficerent Cardinales, qui iure ecclesiastico electores sunt constituti.

Respondeo tres esse sententias. Prima Syluestri in summa, verbo *Excommunicatio* 9. num. 9. docet, quod spectaret ad reliquum clerum Romanum. Secunda Caietani, tom. 1. Opusculorum, opusculo 1. de potestate Papæ, docet, quod spectaret ad Concilium vniuersale. Tertia quodammodo media docet, quod deuolueretur ad episcopos vicinos, & reliquum clerum Romanum, cum aliqua tamen dependentia à Concilio vniuersali.

5. Dicendum cum secunda sententia, quod deficientibus Cardinalibus, electio summi Pontificis spectaret ad Concilium generale. Probatur: nam deficientibus Cardinalibus, ad eos spectaret electio summi Pontificis, ad quos spectaret iure diuino; siquidem iure ecclesiastico, & humano pro eo casu nihil est statutum; sed iure diuino in eo casu spectaret ad Concilium generale repræsentans totam ecclesiam prouidere sibi, & ecclesiæ de capite, eo pacto, quo tempore schismatis, cum nullus est Papa certus, Concilium generale debet sibi, & ecclesiæ prouidere de certo capite, vt factum est in Concilio Constantiensi; ergo &c.

6. Opponunt: Cardinales successerunt clero Romano in iure eligendi Pontificem; ergo deficientibus Cardinalibus, ius eligendi rediret ad clerum Romanum.

Respondeo, distinguo antecedens; Cardinales successerunt clero Romano, quibus iure ecclesiastico conueniebat potestas eligendi, concedo; quibus potestas eligendi conueniebat iure diuino, nego; & nego consequentiam. Sicut per ius ecclesiasticum data fuerat clero Romano potestas eligendi Pontificem, sic eodem iure fuit ablata, & data Cardinalibus: ergo vt ad clerum Romanum rediret, deberet redire iure ecclesiastico; sed iure ecclesiastico non rediret, cum nullo iure ecclesiastico statutum sit, vt pro illo casu redeat ad clerum Romanum; ergo deuolueretur ad eos, ad quos pro eo casu spectat iure diuino; sed pro casu, pro quo iure ecclesiastico nihil sit statutum circa modum eligendi Pontificem, ius eligendi spectat ad concilium generale repræsentans totam ecclesiam; ergo &c.

7. Debet aduerti, quod aliquo tempore ad electionem ministrorum requisitus fuit consensus populi, & hæc consuetudo aliquandiù in ecclesia perseuerauit, vt patet ex Cypriano, lib. 1. epist. 4. Theodoreto lib. 1. Historiarum, cap. 9. Chrysostomo lib. 3. de sacerdotio, vbi deplorat mala, & incommoda, quæ oriebantur ex eo modo eligendi ministros, & ex alijs, quos refert Gratianus, distinct. 23. 24. 62. 63. 65. & 68. Procedente verò tempore, propter maxima incommoda, hæc consuetudo est ablata, & statutum est, vt ad electionem ministrorum non requiratur consensus populi. Ex eo verò, quod hæc consuetudo fuerit ablata, infertur contra hæreticos nostri temporis consensum populi ad electionem ministrorum ecclesiasticorum iure diuino non requiri. Si enim iure diuino fuisset requisita, hoc ius non potuisset auferri iure ecclesiastico.

QVÆSTIO CCLXXXVII.

De sexu ordinandorum.

1. SEquitur, vt agamus de conditionibus ordinandorum, quæ sunt sexus, ætas, & qualitas, ac primo de sexu.

Hæretici Cataphrygæ, vt ex pluribus auctoribus docet Vasquez, disputat. 245. cap. 1. docuerunt, non solum viros esse ordinandos in diaconos, sed etiam fœminas in diaconissas; immo Epiphanius aduersus hæreses, hæresi 49. tribuit illis alium etiam errorem, quod ex mulieribus etiam presbyteras, & episcopas constituerent. Hæc opinio est hæreti-

retica, ac de fide est mulieres esse incapaces sacramenti ordinis, nec posse illud validè suscipere: & quia certum est diaconatum, & sacerdotium esse sacramentum ordinis, episcopatum autem includere sacerdotium, ideo certum est mulieres esse incapaces diaconatus, sacerdotij, & episcopatus.

2. Probatur primo: nam Patres contrariam opinionem Cataphrygum recensent inter hæreses; ergo existimant de fide, quod mulieres sint incapaces ordinis. Probatur secundo: nam si mulieres ex Christi institutione non essent incapaces ordinis, ecclesia non potuisset iustè ab ordinibus repellere totum sexum fœmineum; sed repulit; ergo &c. Confirmatur: nam licet fuerint plurimæ mulieres sanctissimæ, ac dono etiam prophetiæ insignes, nulla mulier legitur ab initio mundi sacrificium Deo obtulisse; Deus etiam in lege veteri solos viros elegit in sacerdotes, ac ministros altaris; ergo &c.

Ratio congruentiæ fuit, quia qui ordinantur, constituuntur in gradu superiori inter ipsos viros; sed mulieres sunt viris subditæ: dictum est enim illis à Deo Geneſis 3. *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui*; ergo conueniens fuit, vt essent incapaces sacramenti ordinis. Hanc autem rationem insinuat Paulus 1. ad Corinth. 14. dicens: *Mulieres in ecclesijs taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit.* Alludit autem ad legem, qua dictum est eis in Heua: *Sub viri potestate eris*; & addit: *Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia.*

3. Dubitatur, vtrum iure diuino mulieres sint incapaces etiam primæ tonsuræ, & minorum ordinum, in sententia dicentium minores ordines non esse sacramentum, neque institutos fuisse à Christo, sed ab ecclesia.

4. Duæ sunt sententiæ. Prima Paludani, quam refert, & sequi videtur Almainus, docet, quod quia prima tonsura instituta est ab ecclesia, ideo de iure solum ecclesiastico mulieres sunt incapaces primæ tonsuræ, ac proinde ex dispensatione Papæ possent validè prima tonsura insigniri. In hac sententia consequenter dicendum, quod si ordines minores, & subdiaconatus, non sunt instituti à Christo, sed ab ecclesia, mulieres ex dispensatione Papæ possunt recipere ordines minores, & etiam subdiaconatum.

5. Secunda sententia probabilior, quam sequitur Vasquez hìc, disputat. 245. cap. 2. docet iure diuino mulieres esse incapaces etiam primæ tonsuræ, & omnium ordinum, quamuis aliqui ordines supponantur instituti, non à Christo, sed ab ecclesia. Probatur: nam prima tonsura, & omnes ordines, quamuis non sint sacramenta, sunt præparatio, ac dispositio ad recipiendum sacramentum ordinis, & in hoc consistit eorum essentia; sed eodem iure, quo aliquis est incapax sacramenti ordinis, est incapax omnis dispositionis, & præparationis ad sacramentum ordinis; ergo iure diuino, quo mulieres sunt incapaces sacramenti ordinis, sunt etiam incapaces primæ tonsuræ &c.

6. Opponitur: in antiqua ecclesia fuerunt subdiaconissæ, diaconissæ, & presbyterissæ, ac de ijs videtur loqui Apostolus 1. ad Corinth. 3. dicens: *Mulieres similiter pudicas &c.* ergo &c.

Respondeo antiquitus multas mulieres his nominibus nuncupatas fuisse, non quia ordine aliquo ecclesiastico essent insignitæ, sed alijs de causis: ergo non sequitur mulieres esse, vel fuisse vnquam capaces ordinis ecclesiastici.

7. Sed quæritur, quænam mulieres, & propter quas causas his nominibus vocarentur?

Respondeo, quod S. Thomas in 4. distinct. 25. quæst. 2. artic. 1. cui consentiunt S. Bonauentura, Richardus, & Dominicus Sotus, docuit antiquitus diaconissam vocari solitam illam mulierem, cui aliquod ministerium diaconi committebatur, vt legere Homiliam in Euangelio matutini in congregatione monialium; presbyteram dictam fuisse mulierem, quæ vidua, & senior erat; nam presbyter significat seniorem. Addunt Argentina, & Scotus, presbyterissam appellatam fuisse in ecclesia latina viduam perfectam, & honestam matronam, vel Abbatissam monialium; in ecclesia græca vxorem presbyteri, seu sacerdotis.

8. Verum quia hæc sententia nullis historijs, vel canonibus confirmatur, Vasquez disputat. 245. cap. 3. altius rem repetens, docet primo fuisse antiquitus aliquas mulieres, quæ vocabantur diaconissæ, & probat ex Clemente, lib. 8. Constitutionum. cap. 19. & 20. Docet secundo has mulieres ordinari consueuisse aliqua ceremonia, & benedictione. Probat ex Tertulliano lib. de exhortatione ad castitatem, cap. 7. num. 7. & alijs locis, & ex concilijs, à quibus talis ordinatio fuit abrogata. Docet tertio hanc ordinationem apud græcos quidem fuisse abrogatam in Concilio Sardicensi, cap. 1. & refertur can. *mulieres* 32. dist. In Concilio verò Chalcedonensi fuisse rursus earum vsum introductum actione 15. can. 15. In ecclesia latina fuisse abrogatam in Concilio Arausicano sub Leone I. can. 26. & in Aurelianensi 2. can. 15. Docet quartò has diaconissas fuisse, vel virgines, vel viduas, quæ fuissent vnius viri vxores, & probat ex Clemente, lib. 6. constitutionum, cap. 17. Docet quinto easdem diaconissas græcè vocatas fuisse etiam presbytidas, vt testatur Epiphanius, lib. aduersus hæreses, hæresi 77. Docet sexto plura fuisse harum diaconissarum officia. Primum, vt colligitur ex Clemente, lib. 2. constitutionum, cap. 26. fuit instruere mulieres de rebus, de quibus cum diaconis, aut episcopis agere debebant. Secundum, vt manerent

nerent ad portam ecclesiæ, per quam ingrediebantur mulieres, custodiæ gratia, vt colligitur ex eodem Clemente, lib. 2. constitutionum, cap. 57. Tertium, vt postquam diaconi oleo vnxissent frontem mulierum, quæ baptizabantur, diaconissæ eas abstergerent. Quartum vt mulieres baptizatas de fonte baptismatis susciperent. Quintum vt episcopus mitteret eas ad domos mulierum. Sextum demum earum officium, vt colligitur ex Epiphanio, hæresi 79. erat, vt curam gererent ad tempus mulierum egentium, & ægrarum.

9. Vltimo demum aduertit Vasquez, quod post tempora Apostolorum, & primitiæ ecclesiæ, aliquæ mulieres vocatæ sunt episcopissæ, eo quod essent vxores episcoporum; presbyterissę, eo quod essent vxores presbyterorum; diaconissæ, & subdiaconissæ eo quod essent vxores diaconorum, & subdiaconorum, etiamsi non essent destinatæ ad vllum ministerium. Iam licet in ecclesia latina coniugati ad sacros ordines promouerentur, tamen non promouebantur, nisi tum vir, tum vxor mutuo consensu votum castitatis emitterent, vt colligitur ex Concilio Altisiodorensi secundo, can. 21. & ex alijs etiam Concilijs. At apud Græcos licet episcopi coniugati à die ordinationis prohiberentur cum suis vxoribus habitare, vt constat ex can. 12. & 13. Trullano, tamen presbyteri, ac diaconi permittebantur, sicut etiam nunc permittuntur, cum vxoribus permanere.

10. Ex tradita doctrina sequitur, quod licet quædam mulieres antiquitus certis ceremonijs ordinarentur diaconissæ &c. tamen non insigniebantur ordine ecclesiastico propriè dicto, cuius erant omninò incapaces. Ordo enim ecclesiasticus est, vel sacramentum, vel dispositio ad sacramentum; sed mulieres neque recipiebant sacramentũ ordinis, neque ad illud vllo pacto disponebantur, vel poterant disponi, sed solum destinabantur ad ministeria explicata; ergo &c.

QVAESTIO CCLXXXVIII.

De ætate ordinandorum.

1. SEcunda conditio ordinandorum est ætas, circà quam quæritur primò, vtrum paruuli ante vsum rationis sint capaces ordinum minorum, aut maiorum.

2. Tres sunt sententiæ. Prima aliquorum, quos refert S. Thomas in 4. distinct. 25. quæst. 1. quam opinionem deinde sequutus est Durandus in 4. distinct. 25. quæst. 2. num. 8. & in quam videtur inclinare Petrus de Soto, lib. de institutione sacerdotum, lect. 5. de sacramento ordinis, docet paruulos ante vsum rationis esse incapaces ordinum, etiamsi voluntate parentum offerantur.

3. Secunda sententia Paludani in 4. distinct. 25. quæst. 3. docet paruulos ante vsum rationis esse quidem capaces ordinum, sed ità, vt ad hoc, vt validè ordinentur, requiratur consensus parentum, ità vt sine tali consensu ordinatio sit prorsus inualida.

Tertia sententia S. Thomæ in 4. distinct. 25. artic. 1. quæst. 2. S. Bonauenturæ, aliorumque communis, docet paruulos ante vsum rationis esse ità capaces ordinis, vt etiam parentibus inuitis, validè ordinentur.

4. Dicendum cum hac tertia sententia: paruuli ante vsum rationis etiam parentibus inuitis, possunt validè ordinari. Probatur ex cap. vnico de Clerico per saltum promoto, vbi Innocentius 3. statuit, vt qui antè vsum rationis ad minores ordines fuerat promotus, & omisso diaconatu, ordinatus fuerat sacerdos, in diaconum ordinaretur, neque iussit minores ordines iterum conferri: ergo paruuli ante vsum rationis, & ante annos discretionis, possunt validè ordinari, nec requiritur consensus parentum, siquidem Pontifex nullam talis consensus facit mentionem.

5. Neque dicas auctoritatem Innocentij probare solum de ordinibus minoribus, non autem de maioribus, ac præsertim de sacerdotio. Primò enim iuxtà nostram sententiam ordines minores sunt sacramentum, & tamen possunt validè conferri paruulis, etiam sine consensu parentum; sed eadem est ratiò de ordinibus maioribus; ergo &c. Secundo vsus rationis, & consensus parentum neque requiritur ad recipiendum sacramentum, vt patet in baptismo, confirmatione, & eucharistia, neque ad recipiendam potestatem, vt patet in ordinibus minoribus, per quos confertur potestas ad certa quædam ministeria; ergo &c.

6. Quæritur secundò, vtrum paruuli ante vsum rationis sint capaces episcopatus.

Respondeo negatiuè cum S. Thoma, & S. Bonauentura contra Vasquez, & alios. Ratio est, quia episcopatus ex dictis qu. 276. est matrimonium spirituale episcopi cum ecclesia; ergo sicuti ad valorem matrimonij carnalis requiritur mutuus consensus, sic ad hoc, vt validè consecretur episcopus, requiritur consensus eius, qui consecratur, ac proinde sicut paruuli ante vsum rationis, quia non possunt præstare consensum, non possunt validè recipere sacramentum matrimonij, sic non possunt validè consecrari in episcopos.

7. Quæritur tertiò, vtrum amentes possint validè ordinari.

Respondeo, quod qui semper fuerunt amentes, æquiparantur paruulis, adeoque possunt validè ordinari, sed non possunt validè consecrari episcopi. Qui aliquando habuerunt vsum rationis, sicut vt validè recipiant baptismum, necesse est, vt habuerint voluntatem illum recipiendi, eamque non retractauerint, sic vt validè ordinentur, necesse est, vt habuerint voluntatem recipiendi ordines, eamque non retractauerint.

8. Ali-

8. Aliqui, quos refert Richardus in 4. distinct. 25. quæst. 2. ad 3. dixerunt paruulos, si ordinentur ordinibus maioribus ante vsum rationis, obligari ad seruandum votum continentiæ sacris ordinibus annexum. Dicendum nihilominus cum S. Bonauentura in 4. distinct. 25. artic. 2. quæst. 2. Richardo loco citato, Paludano eadem distinctione, quæstione 3. Dominico Soto, quæst. 1. artic. 2. quos refert, & sequitur Vasquez, quod qui ordinarentur ante vsum rationis, non obligarentur voto continentiæ. Ratio est, quia obligatio voti est obligatio promissionis; sed paruuli ante vsum rationis sunt incapaces promittendi; ergo &c.

9. Sed dubitatur, vtrum ex alio capite, qui ordinarentur ante vsum rationis, obligarentur ad seruandam continentiam, & essent incapaces matrimonij?

Duæ sunt sententiæ. Prima docet, quod tenerentur, non quidem ex voto, sed ex eo, quod iure diuino, vel ecclesiastico statutum est, vt qui sacris ordinibus ordinantur, castitatem seruent, & non ducant vxores, eo quod indecens sit, & contra cultum debitum sacerdotio, vt qui ad gradum sacerdotis est promotus, ad inferiorem statum matrimonij descendat.

10. Secunda sententia, quam sequitur Vasquez, docet eum, qui ante vsum rationis ordinatus esset ordinibus etiam sacris, & ipso facto sacerdotio, liberum fore ad matrimonium contrahendum, dummodo vellet omninò ab exercitio ordinum abstinere; & hæc sententia est probabilior. Ratio est, quia licet ordinibus sacris sit annexum præceptum continentiæ, tamen hoc præceptum obligat solum illos, qui sponte ordinantur, adeoque suscipiendo ordines, sponte se subijciunt huic oneri; sed puer ordinatus ante vsum rationis non sponte fuisset ordinatus, adeoque non sponte se subiecisset oneri seruandi continentiam; ergo non teneretur seruare continentiam, nec esset incapax matrimonij. Si tamen postquam peruenisset ad vsum rationis, vellet exercere ministeria ordinum, deberet se subijcere etiam oneribus ordinum, adeoque præcepto seruandi continentiam.

11. Quæritur, quænam ætas iure ecclesiastico requiratur ad ordines suscipiendos? Respondeo, quod circa primam tonsuram, & ordines minores nihil inuenitur ab ecclesia statutum, sed illud solum consuetudine est receptum, vt nemo, nisi post annos discretionis ordinetur. Circa ordines maiores varia inueniuntur ab antiquis Concilijs statuta, quæ videri possunt apud Vasquez, disputat. 246. cap. 4. Clemens Quintus in Concilio Viennensi, vt refertur in Clement. generali *de ætate, & qualitate ordinandorum*, statuit, vt 18. ad subdiaconatum 20. ad diaconatum 25. ad presbyteratum quisque ordinari possit. Hoc Decretum Clementinæ correxit Tridentinum sess. 23. cap. 12. de Reformatione, ac statuit, vt nullus ad subdiaconatum antè 22. ad diaconatum antè 23. ad presbyteratum antè 25. ordinari possit. Et quia vt quis non ordinetur ante 22. sufficit, vt illum annum attigerit, licet non compleuerit, ideo ad suscipiendum subdiaconatum sufficit, vt quis attigerit annum 22. hoc est compleuerit 21. ad suscipiendum diaconatum sufficit, vt compleuerit 22. & attigerit 23. ad suscipiendum sacerdotium sufficit, vt compleuerit 24. & attigerit 25. Hoc autem decretum etiam ad regulares extenditur, quia vt patet eodem cap. 12. factum est, quibuscumque priuilegijs, quod ad hoc spectat, omninò exclusis.

12. Prima tonsura quolibet anni tempore, qualibet die, hora, & loco dari potest. Ordines minores quolibet die Dominico possunt conferri, immò quibusuis diebus festiuis, licet vnum, aut duos ad minores ordines promouere. Tres ordines maiores conferri non possunt, nisi in sabbato quatuor temporum, in sabbato sancto, & in sabbato antè Dominicam passionis, vt dicitur in cap. *de eo autem*, de temporibus ordinationum.

13. Dubitatur, vtrum possint simul suscipi plures ordines. Dicendum, quod minores possunt, maiores non possunt, vt patet ex cap *literas*, & cap. *dilectus* de temporibus ordinationum, ex Concilio Tridentino, sess. 13. cap. 13. S. Antoninus, Hostiensis, Innocentius quartus, & Syluester, quos citat Vasquez, existimant non posse eodem die conferri ordines minores, & subdiaconatum, idque probant ex varijs locis sacrorum Canonum. Vasquez tamen censet eos canones non loqui de hoc casu, adeoque id nullo iure esse vetitum, & consuetudinem non ità esse introductam, vt habeat vim legis obligantis, ac testatur se vidisse aliquando minores ordines simul cum subdiaconatu eodem die conferri.

14. Circa interstitia seruanda in conferendis ordinibus, antiquitus variæ fuerunt consuetudines. Tridentinum sess. 23. cap. 11. de Reformat. statuit primò, vt per temporum interstitia minores ordines conferantur, nisi episcopus aliud magis expedire iudicauerit; tempus tamen interstitij inter vnum ordinem, & alium non definit. Secundo præcipit, vt vnusquisque in suo ordine, & in sua ecclesia per aliquod tempus exerceatur, nisi fortè causa studiorum absit. Tertiò statuit, vt post minores ordines nemo ad subdiaconatum promoueatur, nisi post annum à susceptione postremi gradus minorum, nisi necessitas, aut ecclesiæ vtilitas iudicio episcopi aliud exposcat. Quartò statuit, vt à subdiaconatu ad diaconatum nemo promoueatur, nisi post annum à subdiaconatu suscepto, & nisi in ecclesia sibi assignata functus fuerit officio subdiaconi. Quinto statuit, vt à diaconatu nemo promoueatur ad sacerdotium, nisi post annum à diaconatu suscepto &c. sexto cap. 14. iudicio episcopi committit, vt in hac re possit dispensare. Gregorius autem XIII. ità com-

committit Præpositio generali nostræ Societatis, eiusque delegatis facultatem dispensandi in interstitijs, & in alijs requisitis, vt præcipiat episcopis, ne in nostris ordinandis exigant interstitia, & alia; quæ exigere solent ab alijs, ac noluit hoc priuilegium communicari alijs religiosis familijs. Hæc autem facultas dispensandi communicari solet etiam Prouincialibus.

QVAESTIO CCLXXXIX.

De qualitatibus Ordinandorum, ac de continentia sacris ordinibus annexa.

1. QValitates ordinandorum reduci possunt ad tria capita: ad mores, ad scientiam, & ad necessaria prò vitæ sustentatione, ac de his agit Tridentinum sess. 21. cap. 2. ac videri possunt apud ipsum, & apud Vasquez disputat. 246. cap. 6. Requiritur præterea, vt ordinandus non habeat vllum impedimentum Canonicum, qualia sunt irregularitates, censuræ &c. quæ impediunt ordinis susceptionem.

2. Sequitur vt agamus de continentia, & castitate, quam iam ordinati seruare debent, & primò quidem agemus de continentia, ad quam obligantur ij, qui ordinantur, postquã contraxerunt matrimonium: secundò de continentia, ad quam obligantur illi, qui ordinantur, cum vxores non habent.

3. Dubitatur igitur, vtrum qui sacris ordinibus post matrimonium sunt initiati, præcepto diuino obligentur ad seruandam continentiam, ità vt coniugibus vti non possint.

4. Duæ sunt sententiæ. Prima quam vnicus ex Scholasticis docuit Franciscus Turrianus lib. 6. 7. & 8. de Synodo generali est affirmatiua. Secunda communis omnium Theologorum, & Canonistarum est negatiua, cumque dicendum non præcepto diuino, sed solum ecclesiastico sacerdotes latinos post matrimonium ordinatos teneri ad abstinendum ab vxoribus.

5. Probatur primo auctoritate Concilij Nicæni: cum enim vt narrant Socrates lib. 1. suæ historiæ cap. 8. & Sozomenus lib. itidem 1. cap. 22. in Ecclesia Latina vsque à temporibus Apostolorum esset receptum, vt presbyteri, & diaconi coniugati ab vxoribus abstinerent, & Hosius Cordubensis, qui Concilio præerat, proposuisset Concilio, vt eam legem pro tota ecclesia etiam Græca sanciret, & Patres Concilij ad eam sanciendam inclinarent, Paphnutius Monachus vnus ex confessoribus, qui tempore Maximiani fuerat ad metalla damnatus sanctitate, & miraculis clarus, licet semper vitam cælibem duxisset, acriter se opposuit, & cum magna pars consentus verbis Paphutij assensisset controuersia de hac re sedata est, potestasque permissa vtique pro arbitratu ab vxoribus abstinendi; sed si obligatio ab vxoribus abstinendi esset de iure diuino, neque Paphnutius Patribus Nicænis hanc legem ferrè volentibus restitisset, neque Patres Nicæni Paphnutio acquieuissent; ergo &c. licet autem non solum Turrianus, sed etiam Baronius, ac Bellarminus hanc historiam reijciant, vt apocryphum, & à Socrate, & à Sozomeno scriptoribus dubiæ fidei confictam, tamen Vasquez existimat hanc Historiam esse veram, præsertim quia in Concilio Nicæno, quod Alphonsus Pisanus ex Codice Vaticano in latinum transtulit, & excudi curauit lib. 2. cap. vltimo hæc historia inuenitur, & Claudius Spenceus lib. 1. de continentia cap. 4. in Græco Codice Concilij Nicæni non dum typis excuso se hanc historiam vidisse testatur.

6. Secundò probatur testimonijs Pontificum. Primum est Gregorij Magni lib. 1. Epistolarum epistola 42. ad Petrum subdiaconum Siciliæ post medium, & refertur cap. *ante triennium* 31. distinct. vbi ità scribit: *Ante triennium subdiaconi omnium Ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerunt, vt more Romanæ Ecclesiæ, nullatenus vxoribus miscerentur, quod mihi durum, atque incompetens videtur, vt qui vsum eiusdem continentiæ non inuenit, neque castitatem antè promisit, compellatur à sua vxore separari, atque per hoc, quod absit, in deterius cadat.* Statuit autem idem S. Gregorius ne in posterum subdiaconi ordinarentur, nisi castitatem promitterent, dicens: *Vnde mihi, vt à præsenti die episcopis omnibus dicatur, vt nullum facere subdiaconum præsumant, nisi qui se victurum castè promiserit*; ergo Sanctus Gregorius censuit iure diuino nullam dari obligationem, vt subdiaconi coniugati ab vxoribus abstinerent.

7. Secundum testimonium est Stephani Tertij in Concilio Lateranensi, & refertur can. *aliter* 31. distinct. vbi sic dicitur. *Aliter Orientalium traditio habet ecclesiarum, aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ; nam earum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi matrimonio copulantur: istius autem ecclesiæ, vel occidentalium nullus sacerdotum à subdiacono vsque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi*; ergo Stephanus Papa probat vtramque consuetudinem, adeoque censet iure diuino non dari obligationem, vt presbyteri coniugati abstineant à coniugibus.

8. Tertium est Innocentij Tertij cap. *cum olim* de clericis coniugatis, vbi dicit: *Nos attendentes, quod orientalis ecclesia votum castitatis non admisit, quoniam orientales in minoribus contrahunt, & in superioribus vtuntur matrimonio* &c. ergo etiam Innocentius approbat consuetudinem orientalium, vt qui sacris ordinibus sunt insigniti, matrimonio vtantur, adeoque censet id non esse prohibitum iure diuino.

9. Hinc efficaciter concluditur nullo iure diuino prohibitum esse presbyteris coniugatis matrimonio vti. Si enim daretur hoc ius, vel colligeretur, ex sacris litteris, vel ex tradi-

tione ecclesiæ; non colligitur ex sacris literis, ex traditione autem ecclesiæ colligitur oppositum, cum in Ecclesia Orientali presbyteri coniugati matrimonio vtantur, ecclesia autem Occidentalis hanc consuetudinem non reprobauerit, sed admiserit, vt licitam, ergo &c.

10. Quæritur, quam antiqua sit lex ecclesiastica præcipiens continentiam presbyteris etiam coniugatis?

Dicendum cum Soto lib.7. de Iustitia,& Iure quæst.6. art.2. Michaele Medina lib.2.de continentia cap.36. Alberto Pichio controuersia 15. & alijs, quos refert, & sequitur Vasquez disputat.248. cap.1. legem de continentia Presbyterorum coniugatorum vsque à tempore Apostolorum in vtraque ecclesia Latina, & Græca fuisse latam, immò vt dicunt Medina, & Vasquez ab ipsis Apostolis fuisse sancitam, licet in ecclesia Græca fuerit deinde contraria consuetudine abrogata, in latina vigorem retinuerit.

11. Probatur ex Conciliis, & Patribus. Primò Clemens Romanus in epistola ad Iacobum fratrem Domini dicit: *Quod si post ordinationem Ministro Altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina, nec sacrificij portio fiat &c.* in fine autem epistolæ testatur se hæc omnia à Petro Apostolo accepisse. Secundo Concilium Carthaginense secundum can.2.proposita lege castitatis,concludit. *Vt quod Apostoli tradiderunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Tertio Siricius Papa epistola 4.ad Concilium Telense. quæ est in ipso Concilio, cap.7. de continentia sacerdotum Latinorum, vt cum suis vxoribus non cœant, dicit: *Non quasi noua præcepta aliqua imponamus, sed quibus ea, quæ per ignauiam, desidiamque aliquorum neglecta sunt, obseruare cupiamus, quæ tamen Apostolica, & Patrum constitutione sunt constituta &c.* ergo censet præceptum abstinendi ab vxoribus constitutum esse Apostolica, & patrum constitutione. Et paulò post illud Apostoli 1. ad Timotheum 3. *vnius vxoris virum*, explicat de non permanere in vtu coniugali, sed in continentia cum vxore. Quarto S. Epiphanius lib. aduersus Hæreses hæresi 59. ait: *Re vera enim non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum eos, qui à nuptijs, mortua ipsorum vxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem, & dignitatem, & hæc certò Sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat: sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem vnius vxoris virum, non suscipit, sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, diaconum, presbyterum, & episcopum, & hypodiaconum, maximè vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici*; ergo Epiphanius docet post aduentum Christi non permissum fuisse sacerdotibus vsum vxorum. Quintum est Eusebij Cæsariensis lib.1.de demonstratione Euangelica, cap.9. vbi dicit, *Verumtamen eos, qui sacrati sunt, atque in Domini ministerio, cultuque occupati, continere deinceps se ipsos à commercio vxoris decet.* Addo, quod cum plurima Concilia mentionem faciant huius legis, nullus inuenitur hanc legem condidisse, sed omnia loquuntur de ea, vt antiqua, & diu antè condita; ergo signum est eam à temporibus Apostolorum, atque ab initio Ecclesiæ fuisse sancitam.

12. Iam verò ab initio hæc lex in tota ecclesia, tum Latina, tum Græca obseruata fuit. Verum antè tempora Concilij Nicæni primi, in ecclesia Græca consuetudine contraria fuerat abrogata, sed in aliquibus eius prouincijs illam reuixisse constat ex allato testimonio Epiphanij. Post tempora Synodi Arullanæ ita in desuetudinem abijt, vt nunquam amplius in Ecclesia Orientali reuixerit. Vtrum in Ecclesia Latina, vel aliqua eius parte cessauerit vnquam obligatio illius, non satis constat Can. 33. Concilij Illiberitani, quod celebratum fuit in Hispania circà tempora Concilij Nicæni,præsidente eodem Hosio Cordubensi, qui præfuit Nicæno, ita statuitur talis lex, vt indicetur in Hispania interruptam fuisse obseruantiam legis de continentia presbyterorum coniugatorum. Dicitur enim: *Placuit in totum prohiberi episcopis, presbyteris, diaconis, & subdiaconis positis in ministerio abstinere à coniugibus suis*; Iy enim *in totum* videtur denotare, quod eo tempore abstinerent solum tempore vicis suæ, sicut Orientales. Narrat etiam Petrus Damianus in epistola ad Combertum Episcopum Taurinensem in Concilio Triburiensi concessum fuisse sacris hominibus, vt post ordinationem etiam ad matrimonia transire possent; ergo multò magis vt vti possent matrimonijs iam contractis, adeoque apud Latinos lex continentiæ in aliqua prouincia fuit interrupta. Sed hic canon non inuenitur in Concilio Triburiensi, quod nunc extat.

13. Dubitatur, vtrum per legem continentiæ præciperetur, vt qui sacros ordines suscipiebant, continentiam seruarent,an solum, vt non ordinarentur, nisi explicitè, vel implicitè emitterent votum castitatis?

Dicendum probabilius esse legem fuisse, vt nemo sacris ordinibus initiaretur, nisi votum castitatis emitteret. Et quidem huius voti fit mentio primo in Concilio Ancirano cap.10.quod fuit celebratum ante primum Nicænum. Dicitur enim: *Quicumque sanè tacuerint, & susceperint manus impositionem, professi continentiam, & postea nuptijs obligati sunt à ministerio cessare debent*; sed illa professio continentiæ fiebat per votum; ergo &c. Secundo in Concilio Arelatensi secundo celebrato tempore Sylueſtri Papæ, & Constantini Imperatoris dicitur: *Assumi aliquem ad sacerdotium non posse in vinculo coniugij constitutum, nisi fuerit promissa conuersio*; sed promissio conuersionis significat eo loco votum castitatis; ergo &c. Eiusdem voti mentio fit in Concilio Toletano Quarto can.16.in Concilio Carthaginensi can.19. & refertur can. *lectores* 32. distinct. à San-

Sancto Gregorio lib. 1. Epistolarum epist. 42. supra relata, quæ refertur can. *antè triennium* 32. distinct. &c. ex quibus colligitur vsque à temporibus Apostolorum præceptum fuisse ab ecclesia, vt qui sacris ordinibus initiarentur, emitterent votum castitatis.

14. Quæritur, vtrum detur præceptum diuinum non contrahendi matrimonium post susceptionem ordinum sacrorum?

Duæ sunt sententiæ. Prima aliquorum Parisiensium, quos deinde secutus est Michael Medina lib. 2. de continentia cap. 7. est affirmatiua. Secunda communis, quam sequitur Vasquez disput. 249. cap. 2. est negatiua. & hanc existimamus veram.

15. Probatur primò ex can. 19. aliàs 20. Concilij Ancirani, & refertur can. *Diaconi* 28. distinct. in quo dicitur: *Diaconi, quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, & dixerunt velle se coniugio copulari, quia sic manere non possunt, si postmodum vxores duxerint, in ministerio maneant, propterea quod eis episcopus licentiam dederit*; ergo Concilium permisit, vt Diaconi in aliquo casu post ordinationem ducerent vxores, adeoque existimauit id non esse contra diuinum præceptum. Confirmatur ex Decreto Concilij Triburiensis supra citato ex Petro Damiano num. 12.

16. Secundo probatur, quia si prohibitum esset Iure Diuino, ne sacerdotes ducerent vxores, Summus Pontifex non posset in hoc dispensare, cum non possit dispensare in iure diuino; sed hoc est absurdum, cum Pontifex sæpe dispensarit, vt sacerdotes, & diaconi ducerent vxores; ergo &c. nec obstat, quod obligatio voti sit de iure diuino, & tamen Pontifex dispensat in obligatione voti nam Pontifex non dispensat in iure diuino obseruandi votum, sed relaxat votum factum per voluntatem humanam, ità vt non amplius obliget: votum enim est quædam lex priuata, quam homo sibi ipsi imponit: Pontifex autem, sicut potest relaxare leges humanas communes, sic & priuatas: at legem diuinam relaxare nequit.

Quæritur quæ conditiones requirantur in Ecclesia Latina ad hoc, vt quis vxore viuente possit susciperе sacros ordines?

17. Respondeo, quod nisi celebratum fuerit diuortium quoad thorum cum vxore ex culpa ipsius vxoris, vt vir, vxore viuente licitè suscipiat sacros ordines, requiritur consensus vxoris, & vt vxor emittat professionem in religione approbata; si tamen vxor sit valdè senex, & sterilis, ac non sit periculum incontinentiæ, sufficit vt vxor in sæculo manens emittat votum castitatis. Probatur: nam ita statutum est ab Alexandro tertio cap. *coniugatus* de conuersatione coniugatorum, vbi dicitur: *Nullus coniugatorum est ad sacros ordines promouendus, nisi ab vxore continentiam professente fuerit absolutus*; ly *professente* significat solemnem professionem castitatis, vt docet Vasquez disput. 247. cap. 10. impugnans quoad hoc glossam. Idem probatur ex sacris canonibus. Iure antiqno non requirebatur, vt vxor profiteretur castitatem in religione approbata, sed sufficiebat, vt in sæculo manens, emitteret votum castitatis, vt ex pluribus antiquis auctoribus colligitur.

18. Si verò culpa vxoris celebratum sit diuortium quoad thorum, plures Theologi, quos refert, & sequitur Vasquez disput. 247. cap. 10. contra aliquos iuris peritos, censent maritum posse ordinari ordinibus sacris sine consensu vxoris, immo vxore renuente. Probatur: nam can. *Agathosa* 27. quæst. 2. qui est S. Gregorij lib. 9. epistolarum permittitur marito, vt post diuortium culpa vxoris celebratum, vxore inuita, possit ingredi religionem, eamque profiteri, & hanc sententiam secutus est, & vt veram suppposuit Innocentius tertius cap. *constitutus* de conuersatione coniugatorum; sed eadem est ratio de promotione ad ordines sacros; ergo &c.

19. Dubitatur, quid sit faciendum, si coniugatus, vxore viuente, sacris ordinibus initietur, præterquam in casibus à iure permissis.

Respondeo, quod primò manet irregularis, etiamsi matrimonium fuerit solum ratum, & non consummatum. Ioannes enim XXII. in Extrauag. antiq. de *voto, & voti redemptione* statuit, vt etiam dissoluto matrimonio per mortem vxoris, vel per ingressum illius in religionem, cum matrimonium erat solum ratum, nequeat neque in suscepto ordine ministrare, neque ad superiorem ascendere, neque ad beneficium possit assumi. Secundò qui suscepit ordines post matrimonium ratum tenetur vel intrare religionem, & in ea professionem emittere, per quam dissoluatur matrimonium ratum, vel matrimonium consummare, vt statuitur in eadem Extrau. consummato verò matrimonio tenebitur debitum reddere, non poterit petere. Tertio qui susceperit ordines post matrimonium consummatum tenetur redire ad vxorem, cui debet reddere debitum, licet non possit petere. Sicut enim cap. *quidam*, & cap. *plures* de conuersatione coniugatorum statuitur, vt vir, qui contra voluntatem vxoris, aut ea inscia, professus est in religione, extrahatur, & vxori reddatur, in quo casu tenebitur ad seruandam castitatem ex patte sua; sic ex paritate rationis idem dicendum est de eo, qui vxore inuita, est ordinatus. Idem dic, si vxor consentit ex metu; neque requiritur vt talis metus sit metus mortis cadens in constantem virum, sed sufficit, vt sit metus iniustus: nam in cap. *accedens* ita statuitur de eo, qui ingreditur religionem, consentiente vxore, metu verberum, vel aliorum grauaminum.

QVAESTIO CCXC.

De inualiditate matrimonij post sacros ordines susceptos.

1. CErtum est primo hoc tempore in Ecclesia Latina matrimonium contractum post sacros ordines susceptos non solum esse illicitum, sed inualidum. Probatur ex cap. *quod votum* de voto, & voti redemptione in 6. Secundò suppono hanc inualiditatem neque oriri ex voto vtcumque, neque ex voti solemnitate, sed ex constitutione ecclesiæ, quæ eos, qui emiserunt votum solemne castitatis, reddidit inhabiles ad matrimonia contrahenda. Tertiò Paludanus in 4. distinct. 37. quæst. 1. artic. 1. concl. 4. & Syluester in summa verbo matrimonium qu. 12. censent matrimonium post sacros ordines contractum etiam apud Græcos esse irritum. Quæritur, quo tempore, & qua lege matrimonium post sacros ordines contractum cæperit esse inualidum?

2. Prima sententia Syluestri loco citato docet matrimonium post sacros ordines tempore Apostolorum fuisse inualidum, adeoque esse inualidum lege Apostolorum, idque probat ex pluribus canonibus, quæ vt docet Vasquez, non euincunt intentum.

3. Secunda sententia Vasquez docet matrimonia post sacros ordines contracta, licet lege Apostolorum fuerint vetita, tamen non fuisse inualida, sed solum facta fuisse inualida à Calisto secundo, vel ab Vrbano secundo, qui fuerunt circa tempora Lotharij Imperatoris paulò ante Gratianum. Probatur: nam licet ante Calistum secundum multæ inueniantur leges prohibentes matrimonia contrahi post sacros ordines, tamen nulla inuenitur lex reddens illa irrita, & inualida; ergo &c. Confirmatur: nam si matrimonia fuissent inualida, leges prohibentes talia matrimonia post sacros ordines, præciperent, vt qui sic contraxerunt, separarentur; sed leges antiquiores Calisto secundo hoc non præcipiunt; ergo &c.

4. Primò igitur can. *Presbyteris* 27. distinct. qui canon fuit Calisti secundi, vel potius Vrbani secundi in Concilio Romano, interdicitur Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis matrimonia contrahere, & præcipitur contracta dissiungi; ergo tunc primum sacris ordinibus initiati, ac Monachi castitatem professi constituti sunt inhabiles ad matrimonia contrahenda. Confirmatur: nam sicut leges ante illum canonem Calisti, vel Vrbani secundi licet matrimonia sacris hominibus prohibeant, tamen non declarant illa esse irrita, nec præcipiunt dissolui; sic leges latæ post Calistum declarant illa esse irrita, & præcipiunt dissolui; ergo primò per illud decretum Calisti, vel Vrbani reddita sunt irrita. Ita Innocentius secundus, vt refertur can. *vt lex* 27. quæst. 1. dicit: *Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus*, cap. etiam *quod votum* de voto, & voti redemptione in 6. & cap. *Diaconi*, licet non irritetur matrimonium, supponitur nullum esse.

5. Quæritur, quando nam continentia præcepta fuerit Diaconis? Certum videtur ab initio ecclesiæ Subdiaconis non fuisse præceptam continentiam. Innocentius enim tertius in cap. *à multis* de ætate, qualitate, & ordine præficiendorum, expressè dicit iuxtà sententiam Vrbani secundi can. *Nullus ad episcopatum* 60. *distinct.* Subdiaconatum in primitiua ecclesia non fuisse ordinem sacrum; sed ordo sacer ex doctrina eiusdem Innocentij distinguitur à non sacris per obligationem seruandi continentiam, quæ obligatio annexa est solis ordinibus sacris; ergo &c.

6. Quæritur ergo quo tempore in ecclesia Latina lata fuerit lex, vt etiam Subdiaconi seruarent continentiam, adeoque Subdiaconatus constitutus fuerit ordo sacer?

Dicendum, quod primò hæc lex inuenitur in Concilio Illiberitano, quod in Hispania celebratum fuit circa tempora Concilij Nicæni. Can. enim 33. eius Concilij Subdiaconis, sicut diaconis, & presbyteris continentia præcipitur. Secundo inuenitur eadem lex in sexto Concilio Aphricano, cui interfuit S. Augustinus can. 28. Tertiò. S. Leo epistola 88. ad Anastasium Thessalonicensem refert hanc legem pro subdiaconis, non vt tunc latam, sed vt antiquiorem. Quartò S. Gregorius lib. 1. epistola 42. & refertur can. *ante triennium* distinct. 31. eandem legem supponit, vt ante latam, & seruatam, & præcipit, vt in Sicilia, vbi cæperat non seruari, ad antiquum vsum reuocaretur.

7. Contra legem præcipientem continentiam presbyteris, diaconis, & subdiaconis plura opponunt hæretici. Opponunt primò: quæ sunt de iure naturali, & diuino non possunt lege humana prohiberi; sed est de iure naturali, & diuino, vt vnusquisque possit matrimonium contrahere; ergo &c.

Respondeo, distinguo maiorem: quæ sunt de iure naturali, & diuino præcipiente, concedo; permittente, nego: distinguo eodem pacto minorem: & nego consequentiam. Quæ sunt de iure naturali, & diuino præcipiente, vt illa fiant, non possunt per leges humanas prohiberi: at quæ sunt de iure naturali, & diuino permittente possunt per leges humanas prohiberi, immo de facto leges humanæ prohibent ea, quæ permittuntur iure naturali, & diuino; ex. gr. licet iure naturæ, & diuino permittatur comedere carnes qualibet die, leges humanæ prohibent comedere carnes in Quadragesima; ergo licet de iure naturæ permittente sit, vt quilibet possit matrimonia contrahere, tamen ecclesia potuit præcipere ijs, qui sacris ordinibus ini-

initiantur, vt continentiam seruent, præsertim cum non præcipiat continentiam absolutè, sed solum præcipiat, vt ad sacros ordines non admittantur, nisi voueant castitatem.

8. Opponunt secundò: Paulus 1. ad Timotheum 3. & ad Titum 1. inter alia, quæ requirit ad hoc, vt quis eligatur in episcopum, presbyterum, & diaconum exigit, vt sit vnius vxoris vir, dicit enim: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum &c. si quis sine crimine est vnius vxoris vir*; ergo &c.

Respondeo ex communi Patrum expositione, quod Paulus non requirit tanquam conditionem ad hoc, vt quis admittatur ad sacros ordines, vt habeat, vel habuerit vxorem, cum proeul dubio non excludat virgines, sed solum requirit, vt non habuerit plures vxores, ac non sit bigamus. Bigami enim sunt irregulares, ac non debent ad sacros ordines admitti.

9. Opponunt tertio: Apostoli habuerunt vxores; ergo &c.

Respondeo primò, quod vt docet S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, de nullo Apostolo narratur, quod habuerit vxorem, excepto Petro. Secundo dico de Ioanne certum ex Patribus esse, quod vxorem non habuit, sed virgo permansit. Tertio dico, quod Petrus, & siquis alius Apostolus habuit vxorem, vocatus ad Apostolatum, vxorem reliquit. Probat id S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum num. 3. Cum enim Petrus dixisset, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* Christus respondens, & explicans ea, quæ relinquenda erant à sequentibus ipsum, enumerat etiam vxores, dicens: *Et omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxorem &c.* ergo dubitari non potest, quin Apostoli, qui perfectè secuti sunt Christum, reliquerint etiam vxores; ergo licet exemplo Apostolorum possit probari, quod etiam coniugati assumi possunt ad ordines sacros, non potest probari, quod post ordines possint vxoribus vti; immo probatur oppositum, nimirum quod recipiendo ordines sacros, debent relinquere vxores, sicut reliquerunt Apostoli, ac post ordines non debent ducere vxores, eo pacto, quo Apostoli, cum vxores reliquerint, profectò post Apostolatum, non amplius duxerunt vxores.

QVAESTIO CCXCI.

De Tonsura Clericali.

1. MOs tonsuræ clericalis, & monachalis est antiquissimus. Tonsuræ enim monachalis mentionem faciunt S. Dionisius cap. 6. de ecclesiastica Hierarchia. S. Epiphanius aduersus hæres. hæresi 80. S. Basilius in regula monachorum, S. Augustinus lib. de opere monachorum, cap. 31. & 32. & alij. Tonsuræ clericalis mentionem faciunt Anicetus Papa epist. 1. cap. 4. S. Hieronymus epistola, quæ est apud Augustinum 26. & S. Augustinus, epistola 147. ad Proculeium Episcopum &c. ex his constat contra hæreticos vsum tonsuræ in ecclesia esse antiquiorem Augustino, immo ab ipsis Apostolis dimanasse. Porrò vt docet Isidorus lib. 2. de officijs ecclesiasticis cap. 4. alijque communiter, tonsura fuit introducta, vt per illam significaremus, quod criminibus nostræ carnis, quasi crinibus exuimur. Rursus duæ afferuntur causæ, propter quas tonsura clericalis fit per modum coronæ. Prima est ad significandam dignitatem sacerdotij nouæ legis, quod à S. Petro prima epist. cap. 2. vocatur regale. Secunda est ad significandam coronam spineam, quam Christus gestauit.

2. Quæritur, vtrum clerici præcepto aliquo teneantur ad gestandam tonsuram ad modum coronæ?

Duæ sunt sententiæ. Prima Panormitani in cap. *Si quis* de vita, & honestate clericorum docet dari præceptum obligans sub mortali omnes clericos ad gestandam tonsuram per modum coronæ, siue sint constituti in maioribus, siue in minoribus, etiam sine beneficio. Sed hæc sententia vt nimis seuera reijcitur à Syluestro, alijsque communiter.

3. Secunda sententia Soti in 4. distinct. 24. quæst. 2. artic. 1. Nauarri in summa quæst. 25. & aliorum, docet solos clericos constitutos in sacris, & clericos habentes beneficium teneri sub præcepto ad gestandam tonsuram: clericos constitutos in minoribus, ac beneficium non habentes, non teneri; & hæc sententia est vera. Quod clerici minores habentes beneficium teneantur gestare tonsuram, probatur, nam ita decretum est cap. *Ioannes* de clericis coniugatis, & hoc præceptum renouatum est à Pio V. Motu proprio super reformatione Cleri. Quod clerici sacris ordinibus initiati teneantur, patet: nam Pius V. in Motu proprio iam relato etiam hoc decernit, & confirmatur iure communi cap. *Si quis*, de vita, & honestate clericorum, vbi anathemate damnatur clericus, qui comam laxauerat, atque hoc ipsum erat præceptum in pluribus antiquis Concilijs. Quod clerici in minoribus constituti, ac beneficium non habentes, non teneantur probatur, quia sic statuitur cap. *Ioannes de clericis coniugatis*.

4. Dubitatur, vtrum hoc præceptum obliget sub mortali?

Respondeo affirmatiuè: siquidem cap. *Si quis*, de vita, & honestate clericorum, est impositum sub anathemate: potest tamen aliquis excusari à mortali propter leuitatem materiæ, puta si breui tempore tonsuram non gestet &c. vt docet Vasquez hic cap. 3.

5. Opponunt hæretici plura loca Scripturæ, in quibus prohibetur sacerdotibus tonsura. Leuitici enim 21. de sacerdotibus dicitur: *Non radent caput, neque barbam &c.* idemque dicitur alijs locis.

Res-

Respondeo hæc spectare ad præcepta cæremonialia, quæ obligabant solos Iudæos, Christianos autem non solum non obligant, sed vt obligatoria ex vi legis antiquæ seruari non possunt, sine hæresi, cum de fide sit legem cæremonialem amplius non obligare.

TRACTATVS XXX.

De sacramento matrimonij.

QVAESTIO CCXCII.

Vtrum matrimonium sit sacramentum nouæ legis propriè dictum.

1. VIdetur matrimonium non esse sacramentum. Primo enim, vt arguebant Saturninus, Simonis Magi discipulus, & plures alij ex antiquis hæreticis, ad sacramentum requiritur, vt sit sacra cæremonia diuinitus instituta: sed matrimonium non est sacra cæremonia diuinitus instituta, sed est aliquid turpe, & illicitum institutum à diabolo; ergo.

2. Secundo, vt arguit Lutherus, lib. de captiu. Babylon. cap. de matrimonio, & Caluinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 34. ad sacramentum requiritur, vt sit signum sacrum à Deo institutum, & ex diuina promissione conferens gratiam; sed numquam in scripturis legitur matrimonium fuisse à Deo institutum, vt ex diuina promissione conferret gratiam; ergo.

3. Tertio, vt arguit idem Lutherus, matrimonium fuit ab initio mundi ante Christum, & post aduentum Christi datur apud infideles non baptizatos; sed ante Christum non erat sacramentum, & matrimonium non baptizatorum non est sacramentum; ergo neque matrimonium fidelium baptizatorum est sacramentum.

4. Quarto, vt arguit Caluinus, lib 4. Instit. cap. 19. §. 34. Ad sacramentum non sufficit, vt sit aliquid institutum à Deo, siquidem agricultura, & sutoria sunt artes à Deo institutæ, & tamen non sunt sacramentum, sed requiritur, vt sit exterior quædam, & sacra cæremonia à Deo instituta ad confirmandam promissionem gratiæ; sed matrimonium non magis est sacra, & exterior cæremonia à Deo instituta ad confirmandam promissionem gratiæ, quam agricultura, & sutoria, sed ordinatur ad filiorum generationem, ergo.

5. Quinto ex eodem Caluino loco citato, & ex Kemnitio 2. p. exam. pag. 1204. Matrimonium à Catholicis vocatur immundities; sed repugnat vt immundities sit sacramentum; ergo.

6. Sexto ex ijsdem Caluino, & Kemnitio, vnum sacramentum non excludit aliud ex eodem subiecto; sed sacramentum ordinis sacri iuxta Catholicos excludit ab eodem subiecto matrimonium, & reddit illud inualidum; ergo.

7. Septimo ex Kemnitio sacramento propriè dicto debet esse annexa promissio gratiæ non cuiuscunque, sed remissionis peccatorum; sed matrimonio non est annexa promissio gratiæ remissionis peccatorum; ergo.

8. Octauo ex eodem Kemnitio Antiqui Patres, & antiqua Concilia ante Constantiense, & Florentinum non docuerunt matrimonium esse sacramentum, imo ex scholasticis Durandus docuit matrimonium non esse sacramentum proprium; ergo falso dixit Trident. sess. 24. cap. 1. *Matrimonium inter sacramenta nouæ legis annumerandum Sancti PP nostri, Concilia, & Vniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt.*

9. Nono vt obijcit Durandus, in alijs sacramentis actio externa excedit virtutem rationis naturalis, matrimonio non excedit; ergo.

10. Decimo ex eodem Durando. Alia sacramenta consistunt in actione externa à ministro applicata recipienti sacramentum; non possunt conferri absenti, neque per procuratorem; matrimonium non consistit in actione externa applicata recipienti à ministro distincto, & potest conferri absenti, & per procuratorem: ergo matrimonium non est sacramentum vniuocè cum reliquis.

11. Vndecimo ex eodem matrimonium non confert gratiam; ergo. Antecedens probatur, primo auctoritate quorundam Canonistarum, & ratione ab illis allata. Si matrimonium conferret gratiam, non posset quis, nisi simoniacè facere pactum contrahendi matrimonium si detur illi pecunia. Secundò probatur: nam si matrimonium conferret gratiam ex opere operato, maiorem gratiam conferret matrimonium, quam continentia, quæ non confert gratiam ex opere operato.

12. Duodecimo ex eodem Durando: Ecclesia non potest alia sacramenta reddere inualida, remanente eadem materia, & forma, cum intentione ministri; sed ecclesia potest per impedimenta dirimentia reddere inualidum matrimonium, remanente eadem materia, & forma, cum intentione ministri; ergo.

13. Decimotertio ex eodem Durando, nullum sacramentum distinctum à baptismo potest validè sumi ante baptismum; sed matrimonium potest validè sumi ante baptismum, ac de facto matrimonium infidelium est validum; ergo.

14. Decimoquarto omnia sacramenta constant ex materia, & forma, & ex rebus, ac verbis, sed hæc non possunt assignari in matrimonio; ergo &c.

15. Respondeo ex dictis qu. 48. sacramentum propriè dictum *definiri signum sensibile symbolicum ex diuina institutione, humano ministerio, & modo stabili lege per seipsum infallibiliter consecrans, & sanctificans hominem.* Si igitur matrimonio fidelium baptizatorum conueniant omnes conditiones allatæ, in tali definitione,

nitione, matrimonium fidelium erit sacramentum propriè dictum; si non conueniant omnes, non erit sacramentum propriè dictū: & quia quidam hæretici, tum antiqui, tum recentiores negarunt matrimonio fidelium conuenire aliquas ex talibus conditionibus, negarunt illud esse sacramentum propriè dictum. Catholici autem excepto Durando, quia cōcesserunt matrimonio conuenire omnes dictas conditiones, docuerunt illud esse propriè sacramentum nouæ legis.

16. Primo igitur ex antiquis hæreticis aliqui, qui dixerunt matrimonium non esse à Deo, sed à diabolo consequenter negarunt, matrimonium esse sacramentum. Hunc errorem Augustinus lib. de Hæresibus cap. 1. tribuit Simoni Mago, qui matrimonio excluso, introduxit turpitudinem indifferenter vtendi fœminis, Irenæus lib. 1. cap. 22. tribuit Saturnino Simonis Magi discipulo, qui Saturninus docuit nubere, & filios gignere à diabolo esse, Hieronymus lib. 1. in Iouinianum tribuit Marcioni, Irenæus lib. 1. cap. 30. tribuit Gratiano Iustini quondam discipulo. Eandem hæresim secuti sunt Adamiani, vt refert Augustinus lib. de hæresibus, Hatres 31. necnon Manichæi, vt idem refert hæresi 36. Eusthatiani, vt refert Socrates lib. 2. Hist. cap. 33. Priscillianistæ, vt refert Sanctus Leo Epist. 91. ad Turbium, Apostolici, seu potius apostatici, vt refert S. Bernardus serm. 66. in Cantica, & Albigenses, vt refert S. Antoninus par. 4. tit. 11. cap. 2. §. 5.

17. Reijcitur hic error, tum ex scriptura, tum ex ratione naturali. Gen. enim 2. Deus dixit non est *bonum hominem esse solum: faciamus illi adiutorium simile sibi*; sed vir indiget adiutorio fœminę præcipuè ad gignendos liberos, vt docet August. lib. 9. de Gen. ad literam; ergo Deus creauit mulierem, vt viro nuberet, adeoque matrimonium instituit. Ideò Adamus videns Heuam diuino instinctu pronunciauit legem matrimonij, dicens *propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ*. Quod autem Adam hæc verba dixerit instinctu diuino, imo Deus ipse dixerit per Adamum testatus est Christus Matth. 12. dum relatis ijs verbis tamquam à Deo dictis, concluſit, *Quod Deus coniunxit homo non separet*: ideoque idem Christus, vt ostenderet se nuptias probare, voluit interesse nuptijs in Cana celebratis, vt notauit Augustinus in eum locum lo. 2. Apostolus quoque matrimonium, & nuptias probat 1 Cor. 7. dicens: *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit*, & ibidem *si nupserit virgo, non peccauit*; 1. ad Timot. damnat hæreticos futuros prohibentes nubere, & cap. 5. dicit: *Volo iuniores nubere, & filios procreare* ad Heb. 13. *honorabile connubium*. Ideo Concilium Gangrense cap. 1. & Bracharense can. 11. damnarunt hæresim dicentem matrimonium esse illicitum, ac non esse à Deo.

18. Confirmatur ratione naturali, quæ ostendit concubitum vagum esse illicitum, matrimonium autem esse licitum, ac necessarium ad rectam generationem, & educationem filiorum: siquidem sine matrimono proles esset incerta, ac filij ignorarent patrem, à quo sunt geniti nec possent commodè educari,

19. Infertur quando nam matrimonium fuerit institutum à Deo. Dicendum quod fuit institutum initio mundi, cum Gen. 2. Deus produxit Heuam, ac per Adamum legem matrimonij, dicens: *Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ*.

20. Secundus error est recentiorum hæreticorum, qui licet concedant matrimonium in ratione contractus, vt licitum, & à Deo institutum initio mundi, tamen negant illud fuisse à Deo institutum in ratione signi sensibilis, & infallibiliter collatiui gratiæ sanctificantis, ac proinde negant etiam esse sacramentum nouæ legis. Lutherus igitur lib. de captiuitate Babylonica, cap. de matrimonio, negat matrimonium ex diuina institutione esse signum rei sacræ, & habere annexam promissionem gratiæ, ac negat esse sacramentum. Caluinus lib. 4. de Instit. cap. 19. §. 24. negat matrimonio conuenire rationem sacramenti, magis quam agriculturæ, vel sutoriæ arti. Kemnitius 2. part. exam. pag. 2204. licet concedat matrimonium habere annexam promissionem alicuius gratiæ, negat habere annexam promissionem gratiæ sanctificantis, ac proinde docet non esse sacramentum, eo pacto, quo baptismus, & eucharistia sunt sacramentum. Fatetur tamen in aliquo sensu minus stricto esse sacramentum, idemque docet Philippus Melancton in locis, tit. de coniugio. Ex catholicis vnus Durandus in 4. dist. 26. qu. 7. asserit matrimonium non nisi æquiuocè sacramentum dici posse, cum non conferat gratiam sanctificantem, vt cætera sacramenta.

21. Omnes istos errores damnat Tridentinum, sess. 24. can. 1. dicens: *Si quis dixerit matrimonium non esse verè, & propriè vnum ex septem legis Euangelicæ sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, neque gratiam, conferre anathema sit*.

22. Vt probetur matrimonium esse verè, & propriè vnum ex septem sacramentis nouæ legis, probandum est primo, matrimonium non solum esse contractum ciuilem, sed etiam ex diuina institutione esse signum rei sacræ. Secundo probandum est non esse quomodocumque signum rei sacræ, sed esse signum ex diuina institutione, & promissione significans, & infallibiliter causans gratiam sanctificantem.

23. Quod igitur matrimonium ex diuina institutione sit signum rei sacræ, probatur ex Paulo ad Ephes. 5. vbi loquens de matrimonio, dicit: *Sacramentum hoc magnum est; Ego autem dico in Christo, & Ecclesia*; sed sacramentum idem significat, ac signum rei sacræ: Ergo

ex

ex Apostolo matrimonium fidelium est signum rei sacræ, & significat coniunctionem, qua Christus dispensauit Ecclesiam.

24. Respondent primo Lutherus, & Caluinus locis citatis, necnon Erasmus, & Beza in annotationibus ad eum locum Pauli, Apoli, Apostolum, eo loco vocare sacramentum, seu mysterium magnum, non quidem coniunctionem coniugalem viri cum muliere, quæ nullum est sacramentum, seu mysterium, sed coniunctionem Christi cum Ecclesia, tamquam cum sponsa, quæ coniunctio profecto magnum est mysterium, ac sacramentum, cum sit res quædam arcana, & sacra. Addunt Apostolum per ea verba, *Ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, indicasse se magnum sacramentum vocasse, non quidem coniunctionem viri cum muliere, sed Christi cum ecclesia. Addunt rursus hoc loco nomen sacramenti non sumi in quantum significat signum rei sacræ, & arcanæ, sed inquantum significat ipsam rem sacram, & arcanam.

25. Hæc responsio reijcitur primo: nam antiqui Patres, & interpetres communiter, ita verba illa explicarunt, vt Paulus vocet ipsum matrimonium, seu coniunctionem viri cum muliere, sacramentum magnum, hoc est signum rei valdè arcanæ, & sacræ, nimirum coniunctionis Christi cum Ecclesia; ergo explicatio Lutheri, Caluini, Bezæ, & Erasmi est contraria antiquis Patribus, & interpetribus. Probatur antecedens, afferendo loca Patrum. Auctor commentarij, qui tribuitur Ambrosio dicit, *mysterij sacramentum grande in vnitate viri, & fœminæ esse significat*. Hieronymus in commentario eiusdem loci dicit, *Id ipsum per allegoriam interpretatur in Christo, & in Ecclesia, vt Adam Christum, & Heua præfiguraui Ecclesiam*, & paulo post citat, Nazianzenum. Chrysostomus Homil. 20. in Epist. ad Ephesios, explicans illum locum Apostoli dicit: *Re vera mysterium est, & magnum mysterium, relicto eo, qui genuit adhærere virum illi, quæ antea, neque visa sit, atque hanc omnibus præferre. Verè mysterium est*; ergo Chrysostomus cognoscit mysterium, seu sacramentum in ipso matrimonio. August. lib. 1. de nuptijs, & concupisc. cap. 10. dicit: *Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis, Vnde dicit Apostolus viri diligite vxores vestras*.

26. Reijcitur secundo: nam ex ipso contextu patet coniugium, seu matrimonium ab Apostolo vocari magnum sacramentum. Apostolus enim cum dixisset: *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna* subdit immediatè, *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & Ecclesia*; sed per nomen demonstratiuum *hoc* demonstrat id, de quo agitur: ergo sensus est, quod hoc, nimirum, quod per coniugium relinquat homo patrem est magnum sacramentum in quantum Christi, & Ecclesiæ coniugium repræsentat. Rursus Apostolus hortatur coniuges dicens, *Viri diligite vxores vestras*, & adducit motiuum mutuæ dilectionis ex eo, quod coniugium non est res leuis, sed est magnum sacramentum, repræsentans coniugium Christi cum Ecclesia. Sicut ergo Christus ecclesiam dilexit, tamquam suum corpus mysticum, cuius corporis Christus est caput, sic coniuges debent se mutuo diligere, sicut vnum corpus, cum sint *duo in carne vna*.

27. Respondent secundo sectarij, Apostolum vocare magnum sacramentum coniugium Adami cum Heua, quod repræsentauit coniugium Christi cum Ecclesia non autem coniugia fidelium; ergo malè ex eo loco Apostoli probatur coniugia fidelium esse magnum sacramentum.

28. Reijciuntur: nam licet negari nequeat coniugium Adami cum Heua ab Apostolo vocari magnum sacramentum, vt insinuat Hieronymus, tamen neq; debet negari etiam coniugia fidelium vocari magnum sacramentum. Adam enim diuino instinctu, dicens, *relinquet homo patrem*, loquebatur non tam de suo coniugio, per quod ipse non relicturus erat patrem, & matrem, cum patrem, & matrem non habuerit, quam de coniugijs futuris; ergo Apostolus coniugia ista vocat magnum sacramentum, eo quod inter fideles repræsentent coniugium Christi cum ecclesia, & ex hoc motiuo fideles coniugeshortatur ad mutuum dilectionem, vt dictum est num. 26.

29. Constat ex his matrimonium fidelium esse sacramentum, hoc est signum rei sacræ, nimirum coniugij Christi cum Ecclesia. Sed quia ad propriũ sacramentum nouæ legis non sufficit, vt sit signum speculatiuum coniunctionis Christi cum Ecclesia, sed requiritur, vt sit signum practicum, ex diuina institutione significans gratiam sanctificantem per tale signum conferendam, vt explicatum est supra, qũ. 48. dum ageremus de sacramentis in genere, ideo probare debemus matrimonium fidelium esse signum ex diuina institutione significans gratiam per ipsum matrimonij contractum conferendam.

30. Probatur primo: nam Apostolus loco citato dicit matrimonium fidelium esse sacramentum magnum repræsentans coniugium Christi cum Ecclesia; sed per coniugium Christi cum Ecclesia, Ecclesia sanctificatur, ac Christo vnitur per charitatem, ideoque Apostolus dicit, *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt eam sanctificaret*; ergo matrimonium fidelium est sacramentum magnum sanctificans coniuges, illosque vniens etiam spiritualiter per sanctitatem, & gratiam. Confirmatur: nam ad Timot. 2. idem Apostolus loquens de muliere coniugata dicit, *Saluabitur per filiorum generationem* hoc est filiorum generatione, *si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione, cum sobrietate*; ergo dum dicit, quod saluabitur, *si permanserit in sanctificatione*, Supponit coniuges per matrimonium sanctificari, ac proinde matrimonium conferre gratiam

tiam sanctificantem. Insinuat autem Apostolus, matrimonium vltra gratiam sanctificantem conferre etiam gratiam sacramentalem, seu specialia auxilia in ordine ad quatuor bona opposita quatuor malis, quæ sine gratia Dei in matrimonio vitari nequeunt. Primum malum est non seruare fidem coniugi, & huic malo opponitur fides, seu fidelitas mutua coniugum. Secundum malum est odium, & rixæ inter coniuges, & huic malo opponitur mutua dilectio. Tertium malum est immunditia, & turpitudo quædam ex rebellione membrorum: & huic malo opponitur sanctificatio. Quartum malum est intemperantia, & huic malo opponitur sobrietas, seu temperantia.

31. Probatur secundo ex Patribus, qui matrimonium vocant sacramentum ecclesiæ, proportionaliter ac baptismum, eucharistiam; ergo sicut baptismus, eucharistia sunt sacramenta nouæ legis conferentia gratiam sanctificantem, sic matrimonium. Probatur antecedens, afferendo aliqua loca Patrum S. Leo Epist. 92. ad Rusticum, Episcopum Narbonensem dicit: *Cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se Christi, & Ecclesiæ sacramentum, dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium.* Chrysostomus Homil. 20. in epist. ad Ephes. verbis citatis num. 25. mysterium magnum esse affirmat in coniugio insolubili viri, & fœminæ; sed mysterium græcè idem est, ac sacramentum latinè; ergo. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 7. de eo, qui alteri nuptam ducere cupit vxorem, dicit: *Qui sic egerit, peccat in Deum, cuius legem violat, gratiam soluit, & ideo quia in Deum peccat, sacramenti cælestis amittit consortium*; ergo matrimonium vocat sacramentum cæleste. Siricius Papa epist. 1. cap. 4. dicit sacrilegium committi, cum alter coniugum, viuente coniuge, ad aliud coniugium transit; sed si matrimonium esset solum contractus ciuilis, & non etiam sacramentum, peccare contra matrimonium non esset sacrilegium; ergo. Innoc. I. epist. 9. ad Probum docet matrimonium, dum celebratur, fundari diuina gratia. Cyrillus lib. 2. in Io. cap. 22. dicit Christum sanctificasse coniugium, & gratiam nuptijs præparasse. Augustinus sæpè matrimonium vocat sacramentum, hoc est lib. 9. de Gen. ad lit. cap. 7. lib. de fide, & operibus, cap. 7. lib. de bono coniugali, cap. 7. 8. 15. 17. 18. 24. & 25. lib. de sancta Virginitate, cap. 12. lib. 5. contra Iulianum, cap. 9. lib. de peccato originali, cap. 34. lib. 1. de nuptijs, & concupisc. cap. 10. 17. & 21. Confirmatur: nam Augustinus lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia cap. 10. dicit, quod sicut sacramentum matrimonij manet etiam in ijs, qui reipsa separantur, & ineunt alia coniugia, sic sacramentum baptismi manet in ijs, qui amissa fide deficiunt, & separantur à Christo; ergo existimat matrimonium esse verissimum sacramentum, sicut baptismus.

32. Probatur tertio; nam in ecclesia ab initio matrimonia celebrata sunt sacris ceremonijs, ac proinde non vt contractus purè ciuilis, sed vt aliquid sacrum; ergo ecclesia existimauit verè matrimonium esse sacramentum. Probatur antecedens. Tertullianus enim lib. 2. ad vxorem dicit: *Vnde sufficit ad felicitatem eius matrimonij enarrandam, quod ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renunciant.* Ambrosius epist. 70. ad Vigilium dicit: *Cum coniugium velamine sacerdotali, et benedictione sanctificare oporteat.*

33. Probatur quarto ex consensu totius ecclesiæ latinæ, & græcæ, orientalis, & occidentalis. Ab annis enim plusquam quingentis omnes Theologi cum Magistro docuerunt septem esse ecclesiæ sacramenta, atque inter ea matrimonium numerarunt. Concilium Florentinum, consentientibus græcis, & latinis, in instructione Armenorum, matrimonium inter septem sacramenta recensuit, nec post Concilium ab ea vnquam doctrina Græci recesserunt: imo anno 1576. Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus in Censura, quam nomine suo, & aliorum græcorum Episcoporum edidit contra Lutheranos confessionis Augustanæ, cap. 7. docuit matrimonium diuinum sacramentum esse, atque vnum ex illis septem, quæ Christus, & Apostoli tradiderunt, & de quo S. Paulus ad Ephes. 5. dixit *Sacramentum hoc magnum est*.

34. Ad 1. & 2. Iam num. 17. contra Saturninum, aliosque antiquos hæreticos probatum est matrimonium in ratione contractus non esse turpem, & illicitum, ac inuentum diaboli, sed esse licitum, & laudabile, & à Deo institutum ab initio mundi. Rursus num. 22. contra recentiores, & hæreticos ostensum est matrimonium non esse purum contractum ciuilem, sed ex diuina institutione esse signum rei sacræ, ac proinde ceremoniam sacram, quæ confert gratiam sanctificantem, prout requiritur ad sacramentum nouæ legis, vt etiam magis explicatum est n. 30. & sequentibus.

35. Ad 3. matrimonium ab initio mundi fuit à Deo institutum in ratione contractus, sed ità, vt non conferret gratiam ex opere operato, ideoque non fuit sacramentum propriè dictum. Ex eadem ratione matrimonium infidelium non est sacramentum propriè dictum, vt inferius dicetur. At matrimonium fidelium baptizatorum ex Christi iustificatione fuit elevatum ad conferendam gratiam ex opere operato, ideoque est sacramentum propriè dictum.

36. Ad 4. Respondeo eodem pacto, ex dictis constare matrimonium fidelium non solum esse institutum à Deo in ratione contractus ciuilis, sed etiam in ratione sacræ ceremoniæ, quæ habeat annexam promissionem gratiæ sanctificantis, illamque infallibiliter conferat, ac proinde esse proprijssimè sacramentum

tum nouæ legis. At agricultura, sutoria, aliæque similes artes, quarum exempla affert Caluinus, licet sint institutæ à Deo, non sunt institutæ in ratione sacræ ceremoniæ, neque habent annexam promissionem gratiæ sanctificantis, ac proindè non habent rationem sacramenti.

37. Ad 5. nego matrimonium à Catholicis appellari immunditiem, vt mentitur Caluinus. Reprehendunt quidem matrimonia prohibita, & inualida, sacerdotum, monachorum, & inter consanguineos, sed numquam reprehendunt matrimonia permissa. Rursus dicunt actui matrimonij comitem esse quamdam immunditiem concupiscentię rebellis rationi, quæ concupiscentia non est à Deo, qui creauit primum hominem sine concupiscentia, & rebellione carnis, ac membrorum, sed ipsum actum matrimonij secundum se non dicunt esse immundum.

38. Ad 6. distinguo maiorem vnum sacramentum non excludit aliud ab eodem subiecto propter oppositionem sacramenti, concedo; propter diuersitatem finis, & constitutionem ecclesiæ nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Sacramentum sacri ordinis, puta sacerdotis excludit ab eodem subiecto sacramentum matrimonij, non propter oppositionem sacramenti, siquidem secluſa constitutione ecclesiæ; sacerdos potest esse coniugatus, sed propter diuersitatem finis. Quia enim sacerdotium ordinat hominem ad hoc, vt totus vacet Deo, & diuinis, matrimonium autem ordinat hominem ad filios generandos, & educandos, qui solent impedire ne homo vacet diuinis: ideo ecclesia constituit, vt qui iam sunt sacerdotes, vel in alio sacro ordine constituti non possint validè matrimonium contrahere, licet permittat, vt vir coniugatus, si mutuo consensu cum vxore profiteatur vterque castitatem perpetuam, possit fieri sacerdos, vel alium sacrnm ordinem suscipere. Addo, quod sicut vnus habitus supernaturalis potest ex natura sua excludere ab eodem subiecto alium habitum supernaturalem, eo pacto, quo habitus luminis gloriæ, & habitus fidei, se excludunt ex eodem subiecto, sic non repugnat, vt saltem ex constitutione ecclesiæ, vnum sacramentum excludat aliud ab eodem subiecto.

39. Ad 7. Ad sacramentum propriè dictum sufficit, vt habeat annexam promissionem primæ gratiæ sanctificantis, ac remissiuæ peccatorum mortalium, vel secundæ gratiæ sanctificantis, ac supponentis remissionem peccatorum mortalium. Sacramenta mortuorum per se ex diuina promissione conferunt primam gratiam sanctificantem, ac remissionem peccatorum mortalium; sacramenta viuorum per se non conferunt primam gratiam, sed secundam, licet per accidens conferre possint etiam primam gratiam sanctificantem, & remissionem peccatorum mortalium, vt dictum est qu. 156. agendo de eucharistia. Sicut ergo confirmatio, eucharistia, extrema vnctio, & ordo sunt proprissimè sacramenta, non mortuorum, sed viuorum, sic matrimonium.

40. Ad 8. Ad hoc, vt verè dixerit Tridentinum *matrimonium inter sacramenta nouæ legis annumerandum Sancti Patres nostri, Concilia, & Vniuersalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt*, sufficit, vt aliqui antiqui Patres, aliqua Concilia, & Vniuersalis Ecclesiæ traditio id docuerint: sed ex dictis num. 31. plures antiqui Patres, nec non Concilia Constantiense, & Florentinum id docuerunt, ac idem docuit traditio ecclesiæ, tum latinæ, tum græce, vt dictum est num. 62. & 23, ergo.

41. Ad 9. ex Durando, distinguo maiorem; in alijs sacramentis actio externa materialiter sumpta excedit rationem naturalem, nego: formaliter sumpta, & prout ordinata ad hominem sanctificandum, concedo: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. In sacramento baptismi externa actio baptizandi materialiter sumpta non excedit rationem naturalem, at actio baptizandi formaliter sumpta, & prout ordinata ad hominem sanctificandum, excedit rationem naturalem. Proportionaliter in matrimonio externa actio, qua vir, & mulier se matrimonio coniungunt, non excedit rationem naturalem, sed talis actio prout ordinata ad significandam vnionem verbi cum humanitate, coniugium Christi cum Ecclesia, & ad causandam gratiam sanctificantem, per quam Christus contrahit spirituales nuptias cum anima, excedit rationem naturalem.

42. Ad 10. sicut ex eo, quod homo differat ab alijs animalibus in hoc, quod sit rationalis, risibilis, admiratiuus, non sequitur, quod non sit animal, sic ex eo, quod matrimonium differat ab alijs sacramentis in hoc, quod non consistit in actione externa exercita circa recipientes à ministro destinato, sed in actione recipientium, & possit conferri absenti, ac per procuratorem, non sequitur, quod non sit sacramentum. Ratio, cur matrimonium in his differat est, quia matrimonium est contractus, alia sacramenta non sunt contractus; sed ministri contractus sunt ipsi contrahentes, nec requirunt actionem externam circa contrahentes exercitam à ministro distincto; Rursus contractus possunt fieri etiam inter absentes, & per procuratorem; ergo non est mirum, quod hæc conueniant matrimonio, non autem cæteris sacramentis.

43. Ad 11. ex eodem Durando, nego antecedens. Vt enim dictum est num. 39. matrimonium per se confert gratiam secundam, per accidens confert etiam gratiam primam, sicut alia sacramenta viuorum. Dum opponitur primo ex quibusdam Canonistis, quod si matrimonium esset sacramentum, non posset accipi pecunia pro matrimonio ineundo, nisi per simoniam respondeo, quod non potest accipi

cipi pecunia pro matrimonio, in quantum est sacramentum, sed potest accipi pecunia pro matrimonio, in quantum est contractus onerosus, & pro onere educandi vxorem, & filios. Auctoritati quorundam Canonistarum, & Durandi, qui in hoc errarunt, prævalet auctoritas multo plurium Canonistarum, & omnium Theologorum, Durando excepto, dum opponit secundo Durandus, quod matrimonium si esset sacramentum, conferret ex opere operato maiorem gratiã, quam continentia, *nego sequelam.* Cum enim status continentiæ sit perfectior statu matrimonij, ex opere operantis per se confert maiorem gratiam, quam matrimonium, licet matrimonium conferat gratiam etiam ex opere operato.

44. Ad 12. distinguo maiorem: Ecclesia non potest reddere inualida alia sacramenta, remanente non solum physicè, sed etiam moraliter, eadem materia, & forma, cum intentione ministri, concedo; remanente physicè, sed non moraliter, nego: distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Ecclesia non potest reddere inualidum vllum sacramentum, remanente non solum physicè, sed etiam moraliter, eadem materia, & forma, sed mutata per potestatem humanam physicè, vel moraliter materia, & forma. potest non quidem directè, sed indirectè reddere sacramentum inualidum: e. g. si quis faciat vt vinum, quod est materia consecrabilis, acescat, quia materia consecrabilis mutatur physicè, reddit inualidam consecrationem vini mutati in acetum. Si Pontifex auferat confessario potestatem iurisdictionis, facit, vt absolutio ab illo prolata non procedat ab habente iurisdictionem, ac proinde mutetur moraliter, & reddit talem absolutionem, & sacramentum inualidum. Proportionaliter materia, & forma sacramenti matrimonij sunt actus externi, quibus coniuges celebrant contractum validum matrimonij; sed potestas humana, adeoque ecclesia potest requirere quasdam conditiones ad valorem contractus matrimonij; ergo si apponat tales conditiones, potest moraliter mutare actus coniugum reddens illas inualidas in ordine ad contractum, & indirectè ac consequenter in ordine ad valorem matrimonij.

45. Ad 13. concedo maiorem, & distinguo minorem; matrimonium ante baptismum potest esse validum in ratione contractus, concedo; in ratione sacramenti conferentis gratiam ex opere operato, nego minorem; & consequentiam. Matrimonium ante baptismum potest esse validum in ratione contractus, non autem in ratione sacramenti, vt ex professo dicemus qu. sequenti.

46. Ad 14. respondebimus iam quæst. sequenti, in qua ex professo agemus de materia, forma, rebus, ac verbis, & de ministro sacramenti matrimonij.

QVAESTIO CCXCIII.

De materia, forma, & ministro sacramenti matrimonij.

1. CIrca materiam, & formam matrimonij plures sunt sententiæ Theologorum. Prima. quam post Trebellum, Couarruuiam, & quosdam alios Iuristas, ex Theologis secutus est *Martinon* docet materiam huius sacramenti esse mutuum consensum internum contrahentium, formam esse sensibilem expressionem talis consensus per verba, vel nutus. Fundamentum est, quia materia est id, quod se habet per modum determinabilis, forma est id, quod se habet per modum determinatiui; sed mutuus consensus internus se habet per modum determinabilis, expressio sensibilis se habet per modum determinatiui; ergo.

2. Secunda sententia docet, expressionem sensibilem mutui consensus esse materiam, mutuum autem consensum internum esse formam sacramenti matrimonij.

3. Reijcitur vtraque sententia. Cum enim sacramenta sint signa sensibilia, debent constare ex materia, & forma immediatè sensibili, saltem inadæquatè: sed internus consensus contrahentium matrimonium est adæquatè insensibilis; ergo non potest esse materia, neque forma sacramenti matrimonij.

4. Dices: actus interni pænitentis, ac præsertim contritio, licet sint insensibiles, sunt materia sacramenti pœnitentiæ; ergo à pari.

Respondeo, retorquendo argumentum. Actus enim interni pænitentis, sunt materia sacramenti pænitentiæ, inquantum sensibiliter expressi; ergo in sacramento matrimonij mutuus consensus coniugum est materia, inquantum sensibiliter expressus per verba, vel signa æquiualentia.

5. Tertia sententia docet corpora, seu personas coniugum contrahentium esse materiam, mutuum consensum verbis, aut alijs signis expressum, esse formam sacramenti matrimonij fundamentum est, quia in contractibus, quibus aliquid alteri datur, & traditur, id, quod traditur, habet rationem materiæ, traditio verò ipsa signis externis expressa habet rationem formæ: e. g. cum venditur, aut emitur domus, domus empta, vel vendita est materia venditionis, aut emptionis, ipsa verò sensibilis actio vendendi, vel emendi est forma: sed matrimonium est contractus, quo coniuges mutuo sibi dant, & tradunt corpora, & Personas, ideoque Apostolus 1. ad Cor. 7. dicit: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; Vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier;* ergo.

6. Reijcitur hæc opinio: nam hoc loco non quærimus materiam extrinsecam, circa quam versatur sacramentum, sed materiam

intrinsecam, ex qua sacramentum intrinsecè constat, & constituitur: sed contractus, & sacramentum matrimonij versatur quidem circa corpora, & Personas contrahentium, at non constat, neque componitur intrinsecè ex corporibus, seu Personis contrahentium; ergo. Probatur minor: sacramentum enim matrimonij, est signum sensibile significans, & conferens immediatè gratiam sanctificantem; sed gratia sanctificans non significatur, & causatur immediatè à corporibus, seu Personis contrahentium, sed ab actionibus, quas exercent; ergo. Hinc retorquetur fundamentum aduersariorum desumptum ex paritate aliorum contractuum. Emptio enim, venditio &c. versantur quidem circa rem emptam, aut venditam, tamquam circa materiam extrinsecam, sed non constant, & componuntur intrinsecè, ex re vendita, vel empta, sed ex actibus vendentis, & ementis exterius expressis; ergo proportionaliter contractus, & sacramentum matrimonij versatur quidem circa corpora, & Personas contrahentium, sed non constat, neque componitur ex corporibus, seu Personis contrahentium, sed ex actibus contrahentium, per verba, vel alia signa sensibilia exterius expressis.

7. Quarta sententia Richardi docet materiam sacramenti matrimonij esse verba, vel alia signa sensibilia consensus prius prolata, vel exhibita ab vno contrahentium, formam esse verba, vel alia signa sensibilia posterius prolata ab altero contrahentium. Ratio est, quia verba prius prolata se habent, vt quid determinabile, verba posterius prolata se habent, vt determinatiuum, & perfectiuum contractus matrimonij.

8. Reijcitur hæc opinio. Primo enim duo contrahentes possent simul verba proferre: ergo tunc non esset ratio, cur verba prolata ab vno essent potius materia, vel forma, quam verba prolata ab altero. Secundo materia, & forma matrimonii debent differre per se, & non solum per aliquam conditionem merè accidentalem; sed quod vnus proferat verba prius, vel posterius, est conditio merè accidentalis verbis; ergo.

9. Quinta sententia Melchioris Cani lib. 9. de locis theologicis, cap. 1. & 8. docet verba, vel alia signa sensibilia, quibus contrahentes exprimunt mutuum consensum esse materiam, verba autem, quibus sacerdos illos coniungit, dicens *Ego vos coniungo*, esse formam sacramenti matrimonij. Fundamentum est, quia proportionaliter se habet sacramentum matrimonij, ac sacramentum pœnitentiæ: sed materia sacramenti pœnitentiæ sunt verba, vel signa, quibus pœnitens confitetur sua peccata, & significat suam contritionem, & propositum non amplius peccandi; forma autem sunt verba, quibus sacerdos absoluit, dicens, *Ego te absoluo*; ergo in sacramento matrimonij materia sunt verba, vel signa, quibus coniuges exprimunt mutuum consensum, forma sunt verba, quibus sacerdos dicit. *Ego vos coniungo*. Ratio vtriusque est, quia forma est, per quam vltimo completur, & perficitur sacramentum; sed sicut sacramentum pœnitentiæ perficitur per verba sacerdotis dicentis, *Ego te absoluo*, sic sacramentum matrimonij perficitur per verba, quibus sacerdos dicit, *Ego vos coniungo*; ergo. Hinc infert, quod quia minister sacramenti est, qui ponit formam, minister sacramenti matrimonij est sacerdos dicens *Ego vos coniungo*. Quia verò opponitur ante Tridentinum matrimonia clandestina, hoc est celebrata non interueniente Parocho, vel alio sacerdote proferente illa verba, *Ego vos coniungo*, fuisse valida, & rata, vt definit Tridentinum, sess. 23. cap. 1. respondet Canus illa fuisse valida in ratione contractus, non autem in ratione sacramenti, ac proinde non fuisse sacramentum, sed purum contractum. Docet igitur aliam esse formam, & ministrum matrimonii in ratione contractus, ac in ratione sacramenti; forma enim matrimonii in ratione contractus sunt verba coniugum contrahentium, forma matrimonii in ratione sacramenti sunt verba sacerdotis coniungentis coniuges. Ministri matrimonii in ratione contractus sunt ipsi coniuges contrahentes: Minister matrimonii in ratione sacramenti est sacerdos coniungens coniuges.

10. Reijcitur hęc opinio Cani, quæ communiter censetur improbabilis. Primo enim Christus ipsum matrimonij contractum validum eleuauit ad hoc, vt in fidelibus baptizatis sit sacramentum, eleuans illum ad significandam vnionem verbi cum humanitate, & coniugium Christi cum ecclesia, & ad significandam simul, & causandam in coniugibus gratiam sanctificantem; ergo eadem est materia, & forma matrimonij in ratione contractus, & in ratione sacramenti; sed verba sacerdotis non sunt forma matrimonij in ratione contractus, vt fatetur Canus; ergo neque in ratione sacramenti. Secundo quandoquidem Christus matrimonij contractum validum inter fideles eleuauit ad hoc, vt sit sacramentum, repugnat, vt matrimonium fidelium baptizatorum sit validum in ratione contractus; non autem in ratione sacramenti. Tertio matrimonia clandestina ante Tridentinum erant valida, & rata, vt definit idem Tridentinum sess. 23. cap. 2. sed idem est, quod matrimonium sit ratum, ac quod sit sacramentum, ideoque matrimonia infidelium sunt quidem valida, sed non sunt rata, quia non sunt sacramentum, vt dicitur cap. *quanto* de diuortio; ergo. Quarto post Tridentinum licet matrimonia fidelium celebrata sine Parocho, & testibus, sint inualida tamen si celebrentur coram Parocho, & testibus, etiamsi Parochus non consentiat, & nulla proferat verba, nec exhibeat vlla signa, sunt valida etiam in ratione sacramenti; sed non potest

sacra-

sacramentum esse validum, nisi ponatur forma, eo pacto, quo sacramentum pœnitentiæ non est validum, si sacerdos non proferat formam absolutionis; ergo verba sacerdotis, vel eius consensus, verbis, aut alijs signis sensibilibur expressus, non sunt forma matrimonij etiam in ratione sacramenti.

11. Hinc patet disparitas sacramenti matrimonij à sacramento pœnitentiæ. Sacramentum enim ponitentiæ institutum est à Christo per modum iudicii, in quo pœnitens confitetur sacerdoti vt iudici sua peccata, cum dolore, & proposito non, amplius peccandi; sacerdos autem tamquam iudex nomine Dei peccata remittit ab ijsque absoluit; ergo forma sacramenti pœnitentiæ est sacerdotalis absolutio verbis expressa. At sacramentum matrimonij est validus contractus coniugum, à Christo eleuatus ad rationem sacramenti conferentis gratiam sanctificantem; ergo materia, & forma sacramenti matrimonij eiusque ministri coincidunt cum materia, & forma, ac ministro contractus; sed ministri contractus sunt ipsi coniuges, materia, & forma sunt verba, vel signa æquialentia, quibus exprimunt mutuum consensum; ergo.

12. Sexta ergo sententia communis, & vera, quam videtur docere Sanctus Thomas in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. & quam pluribus auctoribus relatis sequitur Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 5. num. 6. necnon Suarius, Card. de Lugo, & P. de Esparza de sac. q. 111. art. 4. docet materiam, & formam contractus, & sacramenti matrimonij esse sola verba, vel signa æquiualentia, sed ita, vt sub vna ratione sint materia, sub alia ratione sint forma. Verba igitur in quantum sensibiliter exprimunt mutuum consensum, & mutuam traditionem, qua coniuges validè mutuo sibi tradunt corpora, & Personas, sunt materia contractus, & sacramenti matrimonij; eadem verba in quantum exprimunt mutuam acceptationem sunt forma. Ratio est, quia verba in quantum habent rationem determinabilis habent rationem materiæ, in quantum habent rationem determinatiui, habent rationem formæ contractus, & sacramenti; sed verba in quantum exprimunt mutuum consensum, & traditionem, habent rationem determinabilis, in quantum exprimunt mutuam acceptationem, habent rationem determinatiui, & perfectiui; contractus enim vltimo perficiuntur per acceptationem; ergo.

13. Addo traditionem verbis expressam dici rem, acceptationem verbis expressam speciali ratione dici verba, ac proinde etiam sacramentum matrimonij constare ex rebus, & Verbis, proportionaliter, ac alia sacramenta.

14. Ex dictis colligi potest definitio sacramenti matrimonij. Sacramentum matrimonij est contractus validus, quo coniuges baptizati, per verba, vel signa sensibilia æquialentia, mutuo tradunt, & acceptant sua corpora, & Personas, a Christo eleuatus ad significandam vnionem Verbi cum humanitate, coniugium Christi cum Ecclesia, & ad significandam, simul, & causandam ex diuina promissione gratiam sanctificantem in contrahentibus. Ex hac definitione possunt inferri quatuor causæ, nec non effectus matrimonij. Causa materialis, seu materia sunt Verba, vel signa æquiualentia, in quantum significant mutuam traditionem corporum. Forma, seu causa formalis sunt eadem verba, in quantum significant mutuam acceptationem. Causa efficiens ministerialis sunt ipsi coniuges baptizati, qui dum celebrant contractum validum, sacramentum efficiunt. Causa efficiens principalis est Deus conferens contractui virtutem sanctificandi, & causandi gratiam. Causa finalis est gratia sanctificans coniuges, & auxilia actualia ad sancte viuendum in matrimonio, & in generatione, & educatione filiorum.

15. Addo sacramentum matrimonij esse, simul signum rememoratiuum, demonstratiuum, & prognosticum. Ex dictis enim qu. 49. signum rememoratiuum est signum rei vt iam factæ; sed sacramentum matrimonij est signum vnionis Verbi cum humanitate, & coniunctionis Christi cum Ecclesia, vt iam factarum; ergo. Signum demonstratiuũ est signum rei, quæ fit de præsenti; sed sacramentum matrimonij est signum gratiæ sanctificantis, vt quæ de præsenti fit per ipsum sacramentum; ergo. Signum prognosticum est signum rei vt futuræ, & suo tempore faciendæ; sed sacramentum matrimonij est signum vnionis, qua anima vnietur Deo insolubiliter in æterna beatitudine; ergo.

16. Quæres primò, vtrum sacramentum matrimonij sit permanens, sicut eucharistia, vel transiens sicut baptismus, & alia sacramenta.

Respondeo sacramentum propriè dictum esse transiens. Ratio est, quia Sacramentum propriè dictum est, quod ex diuina promissione habet vim sanctificandi subiectum; sed contractus matrimonij solum dum fit habet ex diuina promissione, vim sanctificandi subiectum; ergo. Matrimonium tamen in quantum permanet in vinculo indissolubili coniugum, potest in sensu latiori vocari sacramentum permanens, quia significat rem sacram, hoc est vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, licet non habeat virtutem permanentem sanctificandi, sicut eucharistia. In hoc sensu intelligendus est Bellarminus, dum cap. 6. de matrimonio dicit, quod *matrimonium simile est eucharistiæ, quæ non solum dum fit, sed etiam dum permanet, sacramentum est. Dum enim coniuges viuunt, semper eorum societas sacramentum est Christi, & Ecclesiæ.*

17. Quæres secundo; in quonam consistat essentia matrimonij.

Res-

Respondeo essentiam matrimonij, in quantum est contractus, consistere in contractu valido causatiuo gratiæ, vt patet ex dictis; in quantum est permanens, consistere in vinculo morali permanente, causato ex contractu. Probatur, & explicatur. Nam in matrimonio possunt plura considerari; Primo mutuus consensus internus; Secundo mutuus contractus externus, quo coniuges se mutuo tradunt. Tertio vinculum quoddam morale ortum ex tali contractu, quo durante coniuges, non possunt transire ad alias nuptias. Quarto mutua obligatio reddendi debitum, & mutuum ius illud exigendi. Quinto vsus, & consumatio matrimonij. Hoc posito, matrimonium, in quantum est permanens, non consistit in mutuo consensu interno, & contractu externo, qui transeunt, neque in mutua obligatione reddendi, & mutuo iure exigendi debitum, quæ duo auferuntur per adulterium, vel ingressum religionis; neque in consummatione, sine qua datur matrimonium, vt in Beata Virgine, & quibusdam alijs Sanctis: ergo consistit in vinculo morali remanente. Quid verò sit tale vinculum morale, explicari potest ex dictis tom. 2. quæst. 166. vbi explicauimus, in quo consistunt entia moralia.

QVAESTIO CCXCIV.

Vtrum omne, & solum matrimonium fidelium baptizatorum sit sacramentum proprie dictum.

1. ALiqui docuerunt matrimoniũ etiam in lege naturæ, & veteri ante institutum baptismum fuisse sacramentum, quia fuit signum rei sacræ. Dicendum nihilominus non fuisse sacramentum propriè dictum, sed fuisse contractum merè naturalem. Probatur: nam Florentinum decreto de sacramentis numerat matrimonium inter sacramenta nouæ legis, & distinguit hæc à sacramentis veteris legis per hoc, quod sacramenta noua gratiam conferant, quam vetera non conferebant, & Tridentinum sess. 24. can. 1. dicit matrimonium esse sacramentum nouæ legis à Christo institutum. Potest tamen concedi matrimonium in lege naturæ, & veteri fuisse sacramentum latè sumptum, in quantum erat figura coniunctionis Christi cum Ecclesia.

2. Quæritur primò, vtrum post legem Euangelicam matrimonium infidelium sit sacramentum.

Respondeo negatiuè cum communi sententia. Ratio est, quia baptismus est causa sacramentorum, vt docet Florentinum decreto de sacramentis, ac proinde infideles ante baptismum sicut non sunt capaces aliorum sacramentorum, sic neque sacramenti matrimonij. Dum igitur cap. *gaudemus* de diuortio matrimonium infidelium vocatur sacramentum, latè sumitur nomen sacramenti.

3. Quæritur secundò, vtrum matrimonium ex Pontificia dispensatione contractum inter fidelem, & catechumenum sit sacramentum.

Respondeo Sotum, & quosdam alios docuisse, quod est sacramentum ex parte solius fidelis. Dicendum nihilominus, quod ex parte neutrius est sacramentum. Cum enim in vtroque coniuge sit vnum sacramentum, sicut est vnus contractus, quando in vno non est sacramentum, nec in altero.

4. Quæritur tertiò, vtrum matrimonium infidelium dum ambo baptizantur, fiat sacramentum, eisque gratiam conferat.

Respondeo tres esse sententias. Prima negat. Secunda docet effici sacramentum, gratiamque conferre, non tamen statim, ac baptizantur, sed cum habent nouum consensum, aut antiquum verbis, vel nutibus, vel copula maritali approbant. Tertia docet effici sacramentum, gratiamque conferre, statim ac baptizantur; & hæc sententia est probabilior, eamque S. Thoma, & alijs pluribus auctoribus relatis, sequitur Sanchez lib. 2. disputat. 9. num. 4. Probatur; quod efficiatur sacramentum; ideò enim matrimonium infidelium non est ratum, nec indissolubile, quia non est sacramentum, vt dicitur cap. *quanto* de diuortio; sed cum baptizantur, efficitur indissolubile; ergo efficitur sacramentum. Et confirmatur: nam cum contractus, qui ante erat dissolubilis, de nouo fit indissolubilis, de nouo fit; sed matrimonium infidelium erat dissolubile, dum autem mutuo consensu baptizantur coniuges, faciunt illud indissolubile; ergo de nouo faciunt matrimonium, & sacramentum. Et quia statim ac baptizantur, matrimonium fit indissolubile saltem vt matrimonium ratum fidelium, statim fit sacramentum, ac confert gratiam. Per baptismum igitur fit quodammodo nouum matrimonium, nouumque vinculum, & dum mutuo consensu baptizantur, mutuo consentiunt saltem implicitè nouo huic vinculo.

5. Quæritur quartò, vtrum fideles matrimonium contrahentes possint ab eo ex intentione separare rationem sacramenti, habendo intentionem faciendi verum matrimonium, ità tamen vt sacramentum non sit.

Respondeo negatiuè, quia Christus instituit, vt fideles non possent facere validum contractum matrimonij, quod non esset sacramentum.

6. Concluditur ex dictis omne, & solum matrimonium fidelium baptizatorum esse sacramentum proprie dictum, ac conferens gratiam sanctificantem. In hoc sacramento actus contrahentium sunt sacramentum tantum; gratia sanctificans est res tantum vinculum inter coniuges perseuerans est res simul, & sacramentum.

QVAE-

QVAESTIO CCXCV.

Vtrum matrimonium contractum per Procuratorem, vel per epistolam sit validum, ac sit sacramentum conferens gratiam.

1. PRo solutione quæstionis, quæ grauissima est, plura puncta sunt examinanda, Quæritur igitur primò, vtrum matrimonium contractum per Procuratorem antè Tridentinum fuerit validum.

Respondeo affirmatiuè, vt deciditur cap. *finali* de Procurat. in 6. & cap. *honorantur* 32. quæst. 2. & l. *sufficit* ff. de sponsalibus. Ratio est, quia contractus matrimonij sicut alij contractus ex natura sua fieri possunt per procuratores; sed Christus eleuans matrimonium ad rationem sacramenti non mutauit naturam contractus; ergo &c.

2. Quæritur secundo, quæ conditiones requirantur, vt procurator nomine absentis validè contrahat matrimonium.

Respondeo quatuor requiri conditiones. Prima est, vt habeat speciale mandatum ad matrimonium; nec satis est generale ad omnia negotia, expressis aliquibus exigentibus speciale mandatum, sed debet esse nominatim ad matrimonium; & ex proportionali ratione debet esse nominatim ad sponsalia, quæ sunt via ad matrimonium. Secunda est, vt sit mandatum ad contrahendum cum certa persona, nec sufficeret generale ad contrahendum cum quacumque *l. general.* 34. ff. de tit. nupt. sufficeret tamen, vt quamuis in mandato non exprimeretur persona, oratenus, vel per literas exprimeretur. Tertia est, vt Procurator per se ipsum exequatur. Non enim substituere potest, nisi expresè hoc in mandato contineatur cap. *final.* de Procurat. in 6. Idem dicendum de Procuratore dato ad contrahenda sponsalia. Quarta, & vltima conditio est, vt tempore, quo procurator contrahit, non sit reuocata potestas. Si enim reuocata sit, quamuis reuocatio lateat Procuratorem, & alterum coniugem, matrimonium est irritum, vt habetur expresse dicto cap. *final.* Hæc autem reuocatio effectum habebit, reddetque matrimonium irritum, quamuis iuramentum de procuratore non reuocando præmissum sit. Reuocans enim erit reus periurij, sed reuocatio erit valida. Similiter reuocatio Procuratoris merè interna valebit quoad forum conscientiæ, licet quoad forum externum incumbat reuocanti eam testibus probare. Sufficiet etiam reuocatio tacita mandati.

3. Quæritur tertiò, vtrum si postquam, quispiam Procuratorem misit, nec consentit nec dissentit, sed in alijs occupatur, matrimonium valeat.

Respondeo affirmatiuè, vt ex Syluestro, & alijs docet Sanchez lib. 2. disput. 11. nu. 11. Ratio est, quia prior consensus virtualiter durat, vsque dum reuocetur. Et confirmatur exemplo baptismi. Hinc infertur, si procuratore misso, dans mandatum incidat in amentiam, adhuc matrimonium validè fieri per procuratorem.

4. Quæritur quarto, vtrum si dum quis mandatum dedit, consensum finxit, tempore tamen, quo procurator eius nomine contrahit, habet verum consensum, matrimonium valeat.

Respondeo affirmatiuè, quia consensus debet tunc dari, cum matrimonium conficitur.

5. Quæritur quintò, vtrum Procurator ad matrimonium possit constitui absque scriptura.

Respondeo affirmatiuè: cum nullibi inueniatur statutum, vt requiratur scriptura.

6. Quæritur sextò, vtrum in procuratoribus requiratur diuersitas sexuum.

Respondeo negatiuè, ac dico duos viros, & duas fœminas posse esse procuratores contrahentium. Hæc enim diuersitas requiritur solum in ijs, quæ matrimonio iunguntur.

7. Quæritur septimò, per quæ verba procurator debeat contrahere.

Respondeo, quod per hæc verba, vel æquiualentia: *Talis consentit in te, vel accipit te in virum, vel vxorem, me mediante; vel recipio te in virum, vel vxorem nomine talis personæ.*

8. Quæritur octauo, vtrum valeat matrimonium, si procurator mandati fines excedat, vt si detur mandatum contrahendi, certa dote constituta, & procurator contrahat, ea conditione non seruata.

Respondeo negatiuè, quia mandatum ad vnguem seruandum est l. *diligenter* ff. *mandati*, & vbi quis limites potestatis sibi traditæ excedit, priuatus censendus est. Si tamen in commissione dicatur: *Do tibi facultatem contrahendi matrimonium iuxtà formam Tridentini, & præmissis denunciationibus*, matrimonium esset validum, etiamsi omitterentur denunciationes, quia cum exprimitur in commissione forma iuris communis, eo modo, quo iure communi inest, non est intentio inducendi nouam formam, & conditionem, sed est admonitio quædam, vt seruetur forma Iuris communis.

9. Quæritur nonò, vtrum matrimonium per procuratorem contractum coram parocho, & testibus, post Tridentinum sit validum.

Respondeo aliquos negasse, ac dixisse per Tridentinum correctum esse cap. *final.* de Procurat. in 6. in quo statuitur validum esse matrimonium contractum per procuratorem. Dicendum nihilominus etiam post Tridentinum validum esse matrimonium per procuratorem contractum coram Parocho, & testibus, nec correctum esse cap. *final.* de

pro-

procurat. in 6. Probatur primo ex praxi totius Ecclesiæ. Nam post Tridentinum passim celebrantur matrimonia per procuratorem, ac esset intolerabilis error in ecclesia permittere tot matrimonia irrita. Secundò Tridentinum ideò irritauit matrimonia clandestina, quia voluit matrimonia constare ecclesiæ; sed si matrimonia per procuratorem contrahantur coram parocho, & testibus, eo ipso constant ecclesiæ: ergo &c. Tertio ideò Tridentinum irritauit matrimonia clandestina, quia voluit matrimonia celebrari coram proprio parocho; sed etiam per procuratorem possunt celebrari coram proprio parocho; ergo &c. Quarto debet vitari correctio Iuris communis; sed dicendo, quod consensus sufficienter exhibetur coram parocho, & testibus, etiam cum exhibetur per procuratores, vitatur correctio Iuris communis; ergo &c. Quintò Tridentinum, vt dicit in proœmio illius decreti, voluit irritare solum illa matrimonia clandestina, quæ semper ecclesia abhorruit, & puniuit, ac censuit clandestina; sed ecclesia matrimonia contracta per procuratorem coram parocho, & testibus, non censuit clandestina, sed publica, ac non abhorruit, & puniuit, sed positiuè approbauit dicto cap. *final.* de procurat. in 6. ergo &c.

10. Quæritur decimo, vtrum valeat matrimonium per procuratorem, cui data sit commissio absque præsentia parochi, & testium. Negant aliqui ex doctrina Riminaldi cons. 467. num. 78. docentis solemnitatem requisitam ad aliquem actum requiri etiam ad dandam commissionem faciendi illum actum. Dicendum nihilominus hoc non requiri, ac proinde matrimonium contractum coram parocho, & testibus esse validum, etiamsi commissio non sit data coram parocho, & testibus. Probatur primo. Nam Tridentinum sess. 24. de matrimonio cap. 1. solum irritat matrimoninm, quando ipse met contractus non celebratur coram parocho, & testibus; sed mandatum contrahendi non est ipse contractus; ergo &c. Secundò, quia praxis ecclesiæ est contraria. Tertiò, quia Iure antiquo hęc solemnitas non requirebatur nec per tacitos intellectus inducenda est legum correctio. Quartò, quia si Tridentinum voluisset irritare mandatum datum non coram parocho, & testibus, id expressisset l. *item apud Labeonem* §. *ait Prætor* ff. *de Iniurijs*. Ad fundamentum contrarium neganda est illa doctrina Riminaldi.

11. Quæritur vndecimò: vtrum matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.

Respondeo Durandum, Caietanum, Victoriam, Canum, aliosque complures docuisse matrimonium contractum per procuratorem esse verum matrimonium, sed non esse sacramentum. Dicendum nihilominus cum communi sententia matrimonium per procuratorem contractum esse sacramentum, vt pluribus auctoribus relatis docet Sanchez disput. 11. num. 27. Probatur primo: nam matrimonium contractum per procuratorem est indissolubile; sed cap. *quanto* de diuortio habetur, ideo matrimonium Christianorum est indissolubile, quia est sacramentum; ergo &c. Secundò, quia Concilium Florentinum, & Tridentinum definiunt absolutè matrimonium fidelium in lege noua esse sacramentum. Tertiò, quia Christus contractum matrimonij inter christianos voluit esse sacramentum.

12. Dicendum secundo: quando matrimonium fit per procuratorem, nec procurator est minister, nec in ipso recipitur sacramentum, nec verba ipsius sunt materia, & forma sacramenti, sed ipsi principales contrahentes sunt ministri, & recipiunt in se sacramentum, & expressiones consensuum ipsorum, quatenus innotescunt per procuratorem, sunt materia, & forma. Ratio est, quia matrimonium contractum per procuratorem est eiusdem rationis, ac matrimonium contractum sine procuratore; ergo habet eandem materiam, & formam, in eodemque subiecto recipitur, ac fit per eundem ministrum. Hinc infertur non peccare procuratorem, si matrimonium nomine alterius contrahat in statu peccati mortalis. Ratio est, quia neque sacramentum recipit, neque est minister ipsius. Infertur secundò, contrahentes matrimonium per procuratorem obligari sub mortali ad hoc, vt sint in statu gratiæ eo tempore, quo præuident matrimonium contrahendum. Ratio est, quia cum tunc recipiant sacramentum, tunc debent esse in statu gratiæ, ac non habere obicem.

13. Dicendum tertiò, optimè faciunt contrahentes per procuratorem, si postmodum ipsimet iterum matrimonium contrahant ad tollendos scrupulos. Ratio est, quia cum matrimonium sit contractus, potest sæpius iterari, sicut alij contractus.

14. Opponi potest: licet alia iudicia possint exerceri in absentem, tamen sacramentum pœnitentiæ, quia ità est iudicium, vt sit simul sacramentum, non potest exerceri in absentem; ergo licet alij contractus possint fieri cum absente, tamen matrimonium, quia ità est contractus, vt sit simul sacramentum, non potest fieri cum absente.

Respondeo, negando consequentiam. Ratio est, quia alia sacramenta fuerunt de nouo institutaà Christo, qui voluit ea non posse fieri, & conferri à ministri absente. At contractus matrimonij non fuit à Christo de nouo institutus, sed ille, qui etat ante, est elevatus ad rationem sacramenti, sed antè contractus matrimonij, sicuti cæteri contractus, poterat fieri per procuratorem inter absentes; ergo etiam nunc, ità vt sit simul sacramentum.

15. Quæritur duodecimo, vtrum matrimonium possit contrahi per epistolam, ità vt

vt sit validum, & sacramentum.

Respondeo constare, quod Iure antiquo matrimonium per epistolam celebratum erat validum, l. *mulierem* ff. de ritu nuptiarum: l. *sufficit* ff. de sponsal. Dubitatur, vtrum post Tridentinum sess. 24. cap. 1. sit validum. Negant aliqui, quia eatenus matrimonium per procuratorem, si fiat coram Parocho, & testibus, est validum, quatenus procurator, & consentit nomine absentis, & simul acceptat consensum nomine absentis; sed epistola lecta coram parocho, & testibus, licet possit exprimere consensum absentis, tamen non potest nomine absentis acceptare consensum præsentis; ergo &c.

15. Dicendum nihilominus: matrimonium etiam post Tridentinum posse validè celebrari per epistolam coram parocho, & testibus. Probatur ex dictis de matrimonio celebrato per procuratorem, & confirmatur explicando, quo pacto vtriusque coniugis consensus, & acceptatio possit præstari coram parocho, & testibus. Primò mittens epistolam potest scribere se non solum facere sui corporis traditionem, sed etiam ex tunc traditionem per alterum sibi faciendam acceptare; tunc enim si epistola lecta coram parocho, & testibus, alter consentiat, vtriusque traditio, & acceptatio fit coram parocho, & testibus. Hinc sequitur matrimonium per epistolam contractum esse sacramentum, siquidem ex dictis qu. 294. num. 6. omne verum matrimonium christianorum est sacramentum.

QVAESTIO CCXCVI.

Quo iure, & ex qua causa matrimonium sit indissolubile.

1. SVpponendum primò matrimonium ratum, & consummatum quoad significationem differre in hoc, quod matrimonium ratum significat vnionem Christi cum anima per charitatem; consummatum autem significat vnionem Verbi cum humanitate Christi, vt habetur cap. *debitum de bigamis*, & colligitur ex alijs textibus, qui videri possunt apud Sanchez lib. 2. disput. 13. num. 1. & quia vnio Christi cum anima per charitatem est dissolubilis per peccatum mortale vnio autem hypostatica Verbi cum humanitate Christi, est omnino indissolubilis; ideò matrimonium ratum significat vnionem dissolubilem; matrimonium consummatum significat vnionem indissolubilem.

2. Supponendm secundò certum esse apud omnes Iure saltem diuino indissolubile esse matrimonium consummatum. Matthæi enim 19. dicitur: *Quos Deus coniunxit, homo non separet*: 1. ad Corinthios 7. *his qui matrimonio coniuncti sunt præcipio non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere*: ad Romanos 7. *Mulier viuente viro aligata est legi*; & quia lex Christi obligat etiam infideles, matrimonium consummatum etiam *infidelium* est indissolubile. Nec obstat, quod de facto dissoluitur, cum vnus tantum conuertitur ad fidem; Nam tunc dissoluitur ex dispensatione Christi explicata per Apostolum 1. ad Corinth. 7.

3. His positis, quæritur, quo iure matrimonium sit indissolubile. Num Iure naturali, & ex ipsa matrimonij natura: an potius Iure positiuo diuino, vel merè Ecclesiastico? Quatuor sunt sententiæ. Prima docet tum matrimonium ratum, tum consummatum indissolubile esse Iure diuino. Secunda Abulensis 1. Regum cap. 8. quæst. 97. 103. & 113. docet esse indissolubile solum ex præcepto positiuo Dei compositò à Christo in lege Euangelica, siquidem statim post naturam lapsam vsque ad Christum licitum fuit repudium. Tertia docet indissolubilitatem matrimonij oriri ex Iure humano Pontificio. Quarta, quam vt probabiliorem sequimur, dicit duo: Primum est aliqualem indissolubilitatem esse de natura matrimonij, adeoque competere etiam matrimonio rato de Iure diuino, & naturali. Secundum est omnimodam indissolubilitatem non conuenire matrimonio ex Iure naturæ, nec ex ratione sacramenti, sed ex ratione, qua Christus euexit illud ad significandam vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam; & quia hæc significatio conuenit tantum matrimonio consummato, vt dictum est num. 1. ideo solum matrimonium consummatum habet omnimodam indissolubilitatem.

4. Probatur prima pars, quod nimirum matrimonium etiam ratum ex sua natura habeat aliquam indissolubilitatem. Primo enim cap. vnico de voto in 6. dicitur matrimonium fuisse institutum à Deo, & accepisse indissolubilitatem in statu innocentiæ, & in Tridentino sess. 24. initio dicitur: *Matrimonij perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini spiritus instinctu pronunciauit, dum dixit, hoc nunc os &c.* sed in statu innocentiæ nullum erat præceptum Ecclesiasticum, immò nec diuinum positiuum, excepto præcepto abstinendi ab arbore vetita; ergo &c. Secundo: si non esset ex sui natura indissolubile, dissolui posset mutuo consensu, more aliorum contractuum; ergo &c. Tertio: finis matrimonij est generatio, & recta educatio prolis; sed si esset dissolubile, ac proinde mulier modo nuberet vni, modo alteri, proles semper esset incerta, ac proinde non posset benè educari; ergo &c.

5. Probatur secunda pars, & primò quidem ostenditur omnimodam indissolubilitatem non conuenire matrimonio iure naturæ; nam ius naturæ semper, & apud omnes manet idem; sed ante legem Euangelicam matrimonium etiam consummatum poterat dissolui per repudium, & post legem Euangelicam matrimonium etiam consumma-

tum potest dissolui, quando vnus tantum coniugum conuertitur ad fidem: ergo &c. Secundò, quia sapientissimi ethnici, ac præclarissimi inuestigatores Iuris naturalis putarunt licitum esse repudium; ergo &c. Tertiò Matthæi 19. cum Christus tulisset legem de omnimoda matrimonij indissolubilitate, ac dixisset, *qui aliam duxerit, mœchatur*, discipuli mirati sunt, tanquam de re noua, ac dixerunt, *si ita est, non expedit nubere*; ergo censuerunt hanc indissolubilitatem non esse de Iure naturæ. Quarto majorem indissolubilitatem habet matrimonium ex eo, quod sit sacramentum, quam ex eo, quod sit contractus merè ciuilis, vt omnes fatentur; sed ex eo, quod sit sacramentum, non habet omnimodam indissolubilitatem, vt iam probabitur; ergo &c.

6. Secundò igitur probatur matrimonio non conuenire omnimodam indissolubilitatem ratione sacramenti. Nam etiam matrimonium ratum est sacramentum; sed matrimonium ratum dissolui potest per professionem religiosam, immo & per Pontificiam dispensationem, vt cum pluribus auctoribus dicetur qu. 297.

7. Hinc iam probatur vltima pars, nimirum matrimonio consummato conuenire omnimodam indissolubilitatem Iure diuino positiuo, ratione significationis, qua significat vnionem indissolubilem inter Christum, & Ecclesiam per carnem assumptam. Primo enim hanc rationem huius indissolubilitatis affert Augustinus lib. de bono coniugali cap. 7. 15. 18. & 24. Secundo: nam defectu huius significationis matrimonium ratum non habet omnimodam indissolubilitatem. Hinc infertur hanc omnimodam indissolubilitatem non conuenire matrimonio consummato ex Iure naturæ, sed ex præcepto Christi positiuo impositio per illa verba Matthæi 19. *quos Deus coniunxit, homo non separet*.

8. Quæritur, quænam indissolubilitas conueniat matrimonio Iure naturæ.

Respondeo, quod talis indissolubilitas consistit in hoc, quod cum alij contractus possint mutuo consensu dissolui, matrimonium ex sua natura non potest mutuo consensu dissolui, sed solum potest dissolui à causa superiori.

QVÆSTIO CCXCVII.

Vtrum Summus Pontifex possit dispensare in matrimonio rato?

1. NEgant aliqui non pauci. Dicendum nihilominus posse auctoritate Summi Pontificis dispensari matrimonium ratum, & non consummatum, ità vt eius vinculo soluto, possint liberè coniuges aliud matrimonium inire. Probatur primò: nam in dubijs sententiæ superiorum standum est; cap. *ad aures* de temporibus ordinat. & cap. *quid culpatur* 23. quæst. 1. & maximè Pontificis, cui Spiritus Sanctus magis assistit; sed Pontifices sæpè dispensarunt; ergo &c. Secundò Christus, qui in necessarijs non deficit, dedit suo Vicario plenam potestatem ad ea, quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt; sed potestas dispensandi in matrimonio rato erat valdè necessaria in ecclesia; sæpè enim dissoluto matrimonio rato, tolluntur multa scandala; ergo &c. Tertiò potest Pontifex dispensare in voto solemni religionis; sed votum solemne religionis est fortius vinculum, cum dissoluat matrimonium ratum; ergo Pontifex poterit etiam dissoluere matrimonium ratum. Nam *si vinco vincentem te, à fortiori vincam te* l. de accessionibus ff. de diuer. & temporal. præscript. Quartò demum cum matrimonium ratum non habeat omnimodam indissolubilitatem, non est, cur Pontifex non possit illud dissoluere; Ex opposita ratione non potest dissoluere matrimonium consummatum, vt malè dixerunt aliqui Iuris periti.

2. Quæritur, vtrum Pontifex possit vniuersim statuere, vt matrimonium ratum dirimatur per subsequens copula consummatum. Affirmant aliqui. Dicendum nihilominus, quod non potest; esset enim quædam dissipatio, & daretur occasio per iniuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & consummando aliud; nec est verisimile Christum dedisse hanc potestatem, quæ tendit in destructionem.

3. Licet probabile sit valere dispensationem Pontificis in matrimonio rato absque iusta causa, probabilius tamen est talem dispensationem esse inualidam. Ratio est, quia Christus dedit Pontifici hanc potestatem in ædificationem, non in destructionem. Vt tamen Pontifex dispenset in matrimonio rato, non desideratur mutuus coniugum consensus. Nam si detur iusta causa dispensandi, repugnantia alterius non potest Pontificiam potestatem impedire, ne dispenset, & alteri coniugi det Ius transeundi ad aliud matrimonium.

4. Quæritur primò, quæ nam sint causæ sufficientes ad hoc, vt Pontifex dispenset in matrimonio rato.

Respondeo Abbatem, & quosdam alios dixisse non satis esse quamlibet causam iustam, sed debere esse similem causæ expressæ in Iure cap. 2. de conuersatione coniugum, quæ causa est religionis ingressus. Dicendum nihilominus sufficere alias etiam causas iustas. Prima ergo causa iusta dispensandi in matrimonio rato est notabilis in qualitate disparitas, quando scilicet contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione cæca, & quadam leuitate matrimonium inierunt. Secunda est grauis timor magni scandali futuri. Hinc sequitur esse iustam causam dispensandi, quando vir omni conatu quærit vxorem expellere, absque sanioris mentis probabili spe. Tertia est lepra alteri coniugum superueniens. Ratio est, quia le-

pra

pra impedit mutuum vsum coniugum ad sobolem propagandam, qui vsus est finis matrimonij. Quarta est impotentia superueniens ante matrimonium consummatum. Quinta est, dum alter coniugum dicit se non habuisse animum contrahendi, nec potest induci ad verè consentiendum. Aliqui addunt sextam causam, quæ est mutuus consensus coniugum matrimonium dissoluendi. Verum Sanchez lib. 2. disput. 16.num.9. existimat mutuum consensum non sufficere ad dispensandum in matrimonio rato, nisi cum coniuges essent ità discordes, vt infelix exitus matrimonij timeretur.

5. Quæritur secundo, vtrum Pontifex possit dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo baptizantur.

Respondeo affirmatiuè cum Nauarro, & Sanchez lib. 2. disput. 17. num. 2. Ratio est, quia maiorem indissolubilitatem habet matrimonium ratum fidelium, quod non solum est contractus, sed etiam sacramentum, quam matrimonium consummatum infidelium, quod est purus contractus, non autem sacramentum; sed Pontifex potest dispensare in illo; ergo etiam in hoc. Licet autem matrimonium infidelium, dum ambo baptizantur, euadat sacramentum, vt dictum est qu. 204. num. 4. tamen euadit solum matrimonium ratum; ergo ante copulam post baptismum potest dispensari, sicut alia matrimonia rata fidelium.

QVÆSTIO CCXCVIII.

Vtrum, & quo Iure per professionem Religionis dissoluatur matrimonium ratum.

1. ALiqui dixerunt professione non dirimi vinculum matrimonij rati, sed manere inefficax, ità vt manens in sæculo possit inire aliud matrimonium, & hanc sententiam sequutus est Henricus de Gandauo. Alij asseruerunt dirimi quidem vinculum, non tamen statim professione sequuta, sed dum manens in sæculo alio alligatur matrimonio.

2. Dicendum nihilominus: vinculum matrimonij rati omninò dirimitur solemni professione alterius coniugis, & coniux manens in sæculo est omninò solutus à vinculo, potestque liberè ad alias nuptias transire. Conclusio est de fide, definita ab Eusebio Papa, Diuo Gregorio, Ioanne XXII. Alexandro III. Innocentio III. ac demum à Concilio Tridentino sess. 24. can. 6. Probatur ex vsu Ecclesiæ, & Apostolorum traditione à Christo deriuata, cuius mentionem faciunt Diuus Augustinus, Diuus Hieronymus, & alij afferentes exempla SS. Teclæ, Cæciliæ, Alexij &c. Hinc infertur non dirimi matrimonium ratum per vota emissa à quibusdam fœminis religiosis Diui Dominici, & Diui Francisci, quæ non solemniter profitentur, sed votis simplicibus solum se alligant. Secundò infertur, quod licet olim dirimeretur professione vitæ heremiticę in manu Episcopi &c. quia erat solemnis, modo non dirimitur amplius, quia heremitæ vel nullum votum emittunt, vel emittunt vota solum simplicia. Tertiò infertur, quod quamuis in societate nostra dirimatur per professionem solemnem trium, aut quatuor votorum, non tamen dirimitur per vota emissa à Scholasticis, vel coadiutoribus etiam spiritualibus, quia sunt vota solum simplicia. Quartò infertur dirimi per monialium, & clericorum ordinum militarium sub clausura viuentium professionem, quia solemnis est. Quintò contrà aliquos infertur dirimi per professionem Equitum militarium Diui Ioannis, siquidem illa est solemnis possessio, & tales equites sunt verè, & propriè religiosi. Sexto, & vltimo infertur matrimonium ratum non dirimi per ordinem sacrum, vel episcopatum, vt de ordine sacro definitum est à Ioanne XXII. Extrauag. *antiqua* de voto, & de episcopatu constat ex vsu ecclesiæ, fatenturque omnes, quia ius de sola solemni professione hoc statuit; votum autem ordini sacro annexum, est solemne solum per accidens, nec status episcoporum, cum mors spiritualis non sit, repugnat coniugio ex natura rei, sed solum ex statuto ecclesiæ.

3. Quæritur, quo Iure professio religionis dirimat matrimonium ratum.

Respondeo tres esse sententias. Prima Diui Thomæ in 4. distinct. 27. qu. 1. artic. 3. quæstiunc. 2. & aliorum docet ex natura rei, ac proinde ex Iure naturali professionem solemnem dirimere matrimonium ratum, tum quia professio est mors quædam spiritualis, & proinde dirimit matrimonium, sicut mors corporalis; tum quia ex natura rei licet ex imperfectiori statu matrimonij transire ad perfectiorem statum religionis, cum non fit iniuria soboli, sicut non fit antè matrimonium consummatum. Secunda Hostiensis, & aliorum docet matrimonium ratum per professionem dissolui solo Iure Pontificio. Tertia Scoti, Abulensis, Victoriæ, Soti, & aliorum, quos refert, & sequitur Sanchez disp. 19. lib. 2. num. 3. docet professionem dissoluere matrimoniũ ratum ex priuilegio Christi, adeoque ex solo Iure diuino positiuo, & hanc sententiam sequor.

4. Probatur: nam professio non habet ex ipsa natura rei vim dissoluendi matrimonium ratum, nec ex Iure Pontificio; ergo ex priuilegio Christi, ac proinde ex Iure diuino positiuo. Probatur prima pars. Primò enim si professio ex natura sua dissolueret matrimonium ratum, matrimoninm ratum non esset naturaliter indissolubile; siquidem quod per causas naturales dissolui potest, non est naturaliter indissolubile. Confirmatur: nam si matrimonium ratum dissolueretur fornicatione, non esset naturaliter indissolubile: ergo à pari. Secundo ex natura

rei professio post matrimonium ratum est irrita, siquidem res vni tradita nequit alteri tradi, absq; consensu domini: ergo non habet vim dissoluendi prius matrimonium ratum. Tertiò nullus contractus est ità indissolubilis, sicut matrimonium ratum: siquidem alij contractus dissolui possunt mutuo consensu, matrimonium ratum mutuo consensu dissolui non potest; sed professio non dissoluit alios contractus, e. g. non dissoluit contractum venditionis, quo quis se ipsum vendiderit in seruum; ergo ex natura rei neque dissoluit matrimonium. Quarto rationes allatæ num. 3. non concludunt, vel nimis probant. Si enim professio ideò dissoluit matrimonium ratum, quia est mors spiritualis, deberet etiam dissoluere matrimonium consummatum, eo pacto, quo mors corporalis dissoluit etiam matrimonium consummatum. Rursus si ideo professio dissoluit ex natura rei matrimonium ratum, quia debet esse licitum vnicuique ab imperfectiori statu matrimonij transire ad perfectiorem statum religionis, cum transiri potest sine iniuria coniugis, & prolis, deberet dissoluere etiam matrimonium consummatum, cum coniux consentit, & non datur proles.

5. Probatur iam secunda pars, nimirum vim dirimendi matrimonium ratum non conuenire professioni ex solo Iure Pontificio. Primo enim cap. *ex publico* de conuersat. coniugatorum Alexander III. fatetur hoc priuilegium deduci ex sacri eloquij interpretatione; & cap. *ex parte* eodem titulo Pontifex dicit sanctos ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem, à matrimonio rato transisse ad statum perfectiorem. Secundo: dissolutio matrimonij rati per professionem est certissima; ergo non debet reduci in potestatem Pontificiam, de qua est controuersum, vtrum possit dissoluere matrimonium ratum. Tertio initium huius consuetudinis non inuenitur in Iure Ecclesiastico, sed in traditione ab initio Ecclesiæ; ergo ortum habuit ex priuilegio Christi. Noluit tamen Christus id priuilegium concedere ad dissoluendum matrimonium consummatum, quia significat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem; & ratione iniuriæ prolis, & fœminæ in sæculo relictæ; & quia cum per consummationem coniuges fiant vna caro, esset acerbum eos diuidere, vt ait Alexander III. cap. 2. de conuersat. coniugatorum.

6. Aliqui dixerunt non dissolui vinculum matrimonij rati, cum non vnus tantum, sed vterque coniux communi consensu profitetur. Dicendum tamen est dissolui, vt docet sententia communior. Ratio est, quia Christus concessit hoc priuilegium professioni, quia mors spiritualis est, & est status perfectionis; sed hæc eodem pacto procedunt, cum vterque profitetur, ac cum vnus tantum; ergo &c. A fortiori dicendum contra Paludanum dissolui matrimonium ratum, cum vnus coniùx profitetur, alter in sæculo vouet continentiam. Hinc sequitur, quod si tales coniuges post professionem fornicentur, non committunt adulterium, & si Pontifex dispensset in professione, posset vnus coniugum, viuente altero, transire ad alias nuptias.

QVÆSTIO CCXCIX.

Vtrum, & quo iure polygamia sit prohibita.

1. QVæritur primo vtrum liceat viro ducere plures vxores successiuè, ita vt mortua vna vxore, ducat aliam, & vtrum fœminæ liceat ducere successiuè plures viros?

Respondeo fuisse antiquum errorem Montani, vt refert Augustinus lib. de hæresibus, cap. 26. & Tertulliani, vt patet ex eius lib. de Monogamia, nec non Nouatianorum; vt refert Theodoretus lib. 3. de fabulis hæreticorum, quod secundæ nuptiæ sint illiciræ. Hunc errorem Catholicis tribuit Kemnitius in 2. parte examinis pag. 1226. dicens Catholicos existimare secundas nuptias non debere benedici, eo quod sacramento careant, & fornicationes sint, ac prostitutiones, & allegat decretum Gratiani, can. *hac ratione*, & can. *quomodo* 31. quæst. 1. Sed mentitur, siquidem de fide est, & Catholici vnanimiter docent secundas, tertias, & quartas nuptias esse licitas, & vera matrimonia, ac proinde sacramenta conferentia gratiam sanctificantem, & hoc ipsum docuit Gratianus loco citato.

2. Probatur primo ex Scriptura. Apostolus enim 1. ad Cor. 7. loquens de muliere, dicit, *si dormierit vir eius, cui vult nubat, tantum in Domino*; sed non dicit, si dormierit primus vir, vel secundus, sed indefinitè, *si dormierit vir*; ergo permittit viduis non solum secundas, sed tertias nuptias; 1. ad Timoth. 5. loquens de viduis iunioribus eas hortatur, vt nubant, dicens; *Volo ergo iuniores nubere, filios procreare*, & ad Rom. 7. dicit: *nam, quæ sub viro est mulier, viuente viro, alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio Viro*. Ideo Concilium Nicenum can. 8. statuit, vt Nouatiani ad Ecclesiam redeuntes non recipiantur, nisi promittant se communicaturos etiam cum ijs, qui fortè secundas nuptias experti fuerint.

3. Probatur secundo ex Patribus Ambrosius

brosius enim lib. de viduis, Hieronymus Epist. ad Gerontiam, Augustinus lib. de bono viduitatis, Chrysostomus Homil. 20. in Epist. ad Ephes. & alij, secundas nuptias licitas esse affirmant, licet illis præferant continentiam.

4. Dices primo: si secundæ nuptiæ sunt licitæ, & sunt sacramentum conferens gratiam, quare non debent benedici ab Ecclesia, vt docet Concilium Neocæsariense can. 7. August. serm. 243. de tempore, Isidorus lib. 2. de diuinis officijs, cap. 12. Alexander III. & Vrbanus III. Extra. de 2. nuptijs, cap. Capellanum, & cap. *vir autem*, & alij.

Respondeo, quod ideo secundæ nuptiæ non benè dicuntur, quia benedictio in primis nuptijs data non perit, & qui semel benedicti sunt, non debent iterum benedici, vt docet Vrbanus III. loco citato.

5. Dices secundo: Bigami non promouentur ad ordines ex defectu sacramenti, vt docent communiter Theologi, & Canonistæ; ergo secundum, & tertium matrimonium, licet sit licitum, saltem non est sacramentum conferens gratiam.

Respondeo Theologos, & Canonistas non negare secundum, & tertium matrimonium esse sacramentum conferens gratiam, cum communiter doceant omne matrimonium validum fidelium baptizatorum esse sacramentum conferens gratiam, sed solum asserere, secundum, & tertium matrimonium carere quadam perfectione significationis sacramentalis, propter quam carentiam Ecclesia statuit, vt non promoueantur ad ordines. Qui enim vnam solam duxit vxorem significat Christum desponsasse vnam solum Ecclesiam; qui ducit secundam, hoc non significat, nec in se repræsentat, ideoque Ecclesia ex defectu huius significationis accedentibus alijs etiam rationibus, bigamos excludit ab ordinibus.

6. Dices tertio: si secundæ nuptiæ sunt licitæ, quare Concilium Neocæsariense can. 7. prohibet presbyteris, ne interfint celebritati secundarum nuptiarum, cum pœnitentia iniungenda sit ijs, qui sæpius nubunt.

Respondeo, quod qui contrahunt secundas nuptias, dant signum alicuius incontinentiæ, ideo Patres illi censuerunt illos esse aliqua pœnitentia mulctandos, non propter nuptias, sed propter incontinentiam, cuius dant signum. Hieronymus etiam, dum lib. 1. aduersus Iouinianum, ita laudat virginitatem, & continentiam, vt videatur damnare nuptias, præsertim secundas, damnat solum incontinentiam adiunctam. Cæterum secundas, & tertias nuptias pluribus in locis apertè probat, vt cum Apolog. ad Pammachium pro libris aduersus Iouinianum dicit: *Non damno bigamos, immò nec trigamos, & si dici potest, octogamos*, & in commentario cap. 1. ad Titum dicit librum Tertulliani de monogamia, in quo secundæ nuptiæ damnantur, esse hæreticum; & in Epist. ad Geronciam de monogamia dicit: *Quid igitur? Damnamus secunda matrimonia? minimè: sed prima laudamus. Abijcimus de Ecclesia bigamos? Absit, sed monogamos ad continentiam prouocamus.* Eadem tamen Epistola damnat incontinentiam, qua aliqui inibant alia, & alia matrimonia, & narrat tempore Damasi fuisse Romæ par coniugum, quorum alter sepelierat viginti vxores, altera sepelierat maritos viginti, & vnum. Durius loquitur auctor commentarij imperfecti in Matthæum, qui tribuitur Chrysostomo, licet verè non sit Chrysostomi, sed auctoris, vel hæretici, vel corrupti ab hæreticis. Serm. enim 32. in cap. 19. Matth. dicit secundas nuptias ad Apostolis præcipi ob incontinentiam hominum, sed re vera fornicationem esse; sed si non loquitur hyperbolicè docet errorem ab Ecclesia damnatum, & auctor ille in dogmatibus nullius est auctoritatis. Videri potest Bellarm. de matrim. cap. 9.

7. Addo, quod licet quartæ, & quintæ nuptiæ non sint prohibitæ iure naturali, aut diuino positiuo, videntur aliquando Græci illas quibusdam suis canonibus prohibuisse. Cum enim vt ex Curopalate narrat Baronius ad annum Christi 901. Leo Imperator cognomento *philosophus* defunctis tribus vxoribus, ex quibus filios non susceperat, liberorum quærendorum causa duxisset quartam vxorem Zoen, Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus prohibuit eum ab ingressu Ecclesiæ, ex eo, quod quartum matrimonium esset contra Canones, imo contra quandam constitutionem ipsius Leonis, quæ numeratur nonagesima, in qua constitutione statuerat, vt qui defuncta tertia vxore, transirent ad quartas nuptias, pœnis Canonum subiacerent. At Nicolaus I. Romanus Pontifex quartum hoc matrimonium ratum habuit, ac Leonem ab eo qualicumque impedimento Græcorum Canonum dispensauit. Sed quidquid sit de Græcis, Ecclesia latina quartas, quintas nuptias nunquam prohibuit.

8. Quæritur secundo, vtrum licita sit polygamia, qua vir habeat simul plures vxores, vel mulier habeat simul plures viros.

Respondeo, quod vt refert Socrates lib. 4. Histor. cap. 27. Valentinianus Imperator alioquin Catholicus, cum viuente Seuera prima vxore, ex qua Gratianum filium

susce-

fuſceperat, amore captus vellet Iuſtinam ſecundam vxorem ducere, legem promulgauit, vt liceret vnicuique duas ſimul vxores habere, & ſic primus inter Chriſtianos polygamiæ aditum aperuit. Hunc errorem ab inferis reuocare conatus eſt Lutherus, dum in propoſitionibus de Bigamia Epiſcoporum, quas edidit anno 1528. prop. 65. ſcripſit: *Nota ſunt iura Moſaica de fratris defuncti vxore, & de filia corrupta, inuito patre, quæ cogunt plurium eſſe vxorum virum, quæ non magis ſunt abrogata, quam reliqua omnia, ideſt libera, nec præcepta.* Hunc Lutheri errorem ſecuti ſunt Anabaptiſtæ. Contra hunc errorem de fide eſt non licere Chriſtianis plures ſimul vxores habere, ideoque Tridentinum ſeſſ. 24. can. ſtatuit; *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.* Idem multo ante definierant Sircius epiſt. 1. Innoc. I. epiſt. 9. Innocentius 3. cap. gaudemus de diuortio, & plures alij.

9. Quæritur tertiò, vtrum polygamia ſit prohibita iure naturæ?

Reſpondeo affirmatiuè. Probatur: nam vel loquimur de polygamia, qua mulier habeat ſimul plures viros, vel de polygamia, qua vir habeat ſimul plures vxores. Sed vtraque eſt prohibita iure naturæ, ſeu iure diuino naturali, ergo. Probatur prima pars minoris. Polygamia enim, qua mulier habeat ſimul plures viros eſt contra omnes fines matrimonij; ergo. Probatur minor: nam quatuor ſunt fines matrimonij. Primus eſt generatio, & educatio filiorum; ſed quod mulier habeat plures viros eſt contra generationem filiorum; conſtat enim experientia, meretrices ex eo, quod coeant cum pluribus viris, reddi infæcundas: ſiquidem cum mulieres pariant ſemel tantum ſingulis annis, ſi ſæpius coeant, impediuntur à generatione, & poſtquam conceperint, à perfectione filiorum, quos conceperint: rurſus eſt contra rectam educationem, nam filij naſcerentur incerto patre, ad rectam autem filiorum educationem requiritur, vt habeant patrem certum: ergo. Secundus finis matrimonij eſt ſocietas viri cum vxore, & communicatio officiorum in ordine ad conſtituendam, & gubernandam pacificè, & amanter familiam, vt docet Ariſtotiles 8. Ethic. cap. 12. ſed quod mulier habeat plures viros, eſt contra rectam, & pacificam conſtitutionem domus, & familiæ; ſiquidem domus, & familia habebit plura capita, ac inter plures viros inextricabiles erunt æmulationes, rixæ, & inimicitiæ in ordine ad vxorem, & filios communes, ac connaturaliter riuales incredibili ſe odio proſequuntur; ergo. Tertius finis eſt remedium concupiſcentiæ, ad quod requiritur, vt vir poſſit pacificè obtinere debitum ab vxore cum petierit; ſed ſi vxor habeat plures viros, ſinguli viri non poterunt obtinere debitum ab vxore, cum petierint, & inter plures viros orientur diſcordiæ, contentiones, quales oriuntur inter riuales; ergo. Quartus finis ſupernaturalis matrimonij eſt ſacramentalis repræſentatio coniugij Eccleſiæ cum Chriſto; ſed cum Eccleſia habeat vnicum ſponſum, hoc eſt Chriſtum, eſt contra hanc repræſentationem, quod vxor habeat plures viros; ergo. Rationes iſtæ deſumptæ ſunt ex Auguſtino lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 12. & lib. de bono coniugali, cap. 17. Quia verò rationes iſtæ ſpecialiter probant dedecere, vt mulier habeat plures viros, ideo naturaliter viri magno ſibi probro ducunt, quod vxor miſceatur alteri viro, & licet in veteri teſtamento plures viri ſancti habuerint plures vxores, non inuenitur vlla mulier ſancta habuiſſe plures viros.

10. Probatur iam ſecunda pars, nimirum eſſe prohibitum iure naturæ, quod vir habeat ſimul plures vxores. Primo enim æqualitas, & iuſtitia contractus matrimonialis exigit, vt ſicut mulier *ita* tradit ſe ipſam, & corpus ſuum viro, vt non poſſit ſimul ſe tradere alteri viro, ſic vir ita tradat ſe ipſum, & corpus ſuum mulieri, vt non poſſit ſimul ſe tradere alteri mulieri; ergo. Secundo vxor debet quidem ſubiecta eſſe viro, ſed cum quadam æqualitate, vt ſocia, non autem vt ſerua, & vt ſimul cum viro ſit domina familiæ, illamque regat in ijs, quæ ſunt propria mulieris; ſed eo ipſo, quod vir habeat plures vxores, ſingulæ illarum non tam ſunt ſociæ, & dominæ familiæ, quam ſeruæ: ergo. Tertio matrimonium exigit, vt vir ſummo genere amoris proſequatur vxorem, ita vt illam præferat patri, matri, & omnibus alijs; ſed eo ipſo quod vir habeat plures vxores, aliquam ſaltem illarum non proſequetur ſummo genere amoris; ergo. Quarto matrimonium debet ita eſſe inſtitutum, vt in familia ſit pax, non autem ſemen diſcordiarum, & rixarum; ſed eo ipſo, quod vir habeat plures vxores, inter illas, & earum filios non erit pax, ſed ſemen diſcordiarum, & rixarum, ac de facto ſcriptura refert, quod inter plures vxores ſanctorum Patriarcharum, puta inter Saram, & Agar vxores Abrahæ, inter Liam, & Rachelem vxores Iacob, inter Annam, & Phenennam vxores Elcanæ fuerunt diſcordiæ, & rixæ; ergo. Quinto matrimonium inſtitutum eſt etiam in remedium concupiſcen-

piscentiæ, ad quod requiritur, vt vir possit commodè reddere debitum mulieri petenti, sed si vir habeat plures vxores, dum reddit debitum vni, impeditur, ne reddat alteri; ergo. Sexto demum matrimonium vt Sacramentum debet repræsentare coniugium Christi cum Ecclesia; ergo sicut Christus desponsauit vnam tantum Ecclesiam, sic vir debet desponsare vnam tantum vxorem. Confirmatur; nam etiam Romani in iure ciuili ab Ethnicis edito monogamiam præceperunt, ac infamiæ nota, alijsque pœnis affecerunt eos, qui plures vxores ducerent, vt patet ff. de his, qui notantur infamia, l. 1. & C. de incestis nuptijs l. hominem, & ad legem Iuliam de Adulterijs l. Cum qui. Aristoteles etiam tum in politicis, tum in œconomicis monogamiam præcepit. Licet igitur polygamia, per quam mulier habeat plures viros, magis repugnet naturæ, quam polygamia, per quam vir habeat plures vxores, vt docet Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. & lib. de bono coniugali, cap. 17. tamen vtraque repugnat iuri naturæ, vt docent communiter plerique Theologi in 4. distinct. 33. & Innocentius 3. cap. gaudemus de diuortijs. Atque hinc reijciuntur Durandus in 4. distinct. 33 & Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 30. qui docent non repugnare iuri naturæ polygamiam, qua vir ducat plures vxores simul.

11. Quæritur quarto, vtrum initio mundi ex diuina dispensatione permissa fuerit polygamia, qua vir haberet simul plures vxores?

Respondeo negatiuè. Probatur: nam Matth. 19. Christus interrogatus à Pharisæis *si licet homini dimittere vxorem suam quacumque ex causa*, respondit *non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit homo non separet*; ergo Christus testatur, quod Deus postquam creauit Adamum, & Hæuam, eosque matrimonio coniunxit, statuit, vt coniuges essent duo in carne vna; sed si vir potuisset licitè ducere plures vxores, potuissent esse non duo tantum, sed tres, quatuor, & plures in carne vna; ergo ab initio non licuit viro ducere plures vxores, sed statutum est, vt matrimonium esset solum inter duos, prout natura exigebat. Ideo creato Adamo, Deus ex costa ipsius formauit vnicam mulierem, non plures, eamque Adamo matrimonio iunxit, & sic constituit monogamiam. Ex posteris autem Caim Genes. 4. notatur Lamech, qui contra ius naturæ duas duxit vxores, vt aduertunt interpretes.

12. Quæritur quinto, vtrum aliquando permissa fuerit Hebræis polygamia, per quam viri haberent simul plures vxores.

Respondeo aliquos negare, atque existimare Patriarchas, nimirum Abraham, Iacob, Dauidem &c. habuisse vnam tantum legitimam vxorem, alias autem non fuisse veras vxores, sed concubinas, ac non contraxisse cum Patriarchis verum matrimonium.

13. Hanc opinionem Bellarminus libro 1. de matrimonio cap. 11. existimat improbabilem. Primo enim sequeretur sanctissimos illos, & sapientissimos Patriarchas, vel ignorasse concubinatum esse illicitum, vel non solum aliquoties ex humana fragilitate commisisse aliquod peccatum adulterij, sed palam, & tota pene vita vixisse in concubinatu, & adulterio. Quis autem hoc credat de Abrahamo, Iacobo, Dauide &c. Secundo quis credat, Liam, & Rachelem sorores, quæ semper in scripturis vocantur vxores Iacobi non vtramque fuisse veram vxorem, sed alteram earum fuisse concubinam, ac vixisse in perpetuo adulterio.

14. Opponunt primo auctores contrariæ sententiæ: Iudæi Ioann. 8. dixerunt; *nos ex fornicatione non sumus nati, vnum Patrem habemus Deum*; sed vt explicat Eutymius, per hæc verba significarunt se descendere ex Abrahamo, non per Agar concubinam, & ex concubitu fornicario, & illicito, sed per Saram veram vxorem; ergo existimarunt Agar non fuisse veram, & legitimam vxorem Abrahæ, sed concubinam, & fornicariam.

15. Respondeo explicationem illam Eutymij non esse admittendam, cum non consonet antecedentibus, & consequentibus, sed præferendam explicationem Augustini, qui verba illa intelligit de fornicatione spirituali, hoc est de idololatria, quæ sæpè in scripturis vocatur fornicatio cum idolis, vt cum Ezechielis 23. dicitur Iudeæ, & Samariæ: *fecerunt tibi hæc, quia fornicata es post gentes, inter quas fornicata es in idolis earum*: & paulo post, *adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatæ sunt*. Iudæi ergo dicentes, *nos ex fornicatione non sumus nati; vnum Patrem habemus Deum*, significarunt, nos non descendimus ex cultoribus idolorum, qui fornicati sunt cum idolis suis, sed descendimus ex Abraham, qui coluit vnum verum Deum, eumque imitamur, & colimus vnum Deum patrem nostrum.

16. Opponunt secundo: plures vxores Patriarcharum in scripturis sæpè vocantur con-

concubinæ, vt cum Genes. 25. dicitur: *dedit Abraham cuncta, quæ possederat Isaac, filijs autem concubinarum largitus est munera*; ergo quæ vocantur concubinæ non fuerunt veræ, & legitimæ vxores Abraham.

Respondeo, negando consequentiam. In scripturis eædem aliquando vocantur vxores, aliquando concubinæ: ex. gr. Agar, & Cetura, quæ verbis, citatis vocantur concubinæ Abraham, Genes. 16. & 21. vocantur eiusdem vxores. Constat igitur ex Gellio lib. 18. cap. 8. antiquitus, & apud Gentiles duo fuisse genera vxorum. Quædam erant vxores primariæ, quæ admissæ fuerant ad Societatem omnium bonorum, & administrationem domus, & ad hoc vt earum filij essent hæredes, & istæ solæ vocabantur matres familias. Aliæ erant vxores secundariæ, quæ non fuerant admissæ ad Societatem omnium bonorum, & ad domus administrationem, neque ad hoc, vt filij earum essent hæredes, sed ad filios generandos, & istæ non vocabantur matres familias, & vocabantur etiam concubinæ, licet essent veræ, & legitimæ vxores. Idem vsus fuit apud Hebræos. Sola igitur Sara fuit vxor primaria Abrahæ, ac solus Isaac fuit hæres: Agar, & Cetura fuerunt veræ, & legitimæ vxores; sed secundariæ, ideoque vocantur etiam concubinæ, earumque filij non fuerunt hæredes, sed solum acceperunt quædam munera. In hoc sensu Gratianus distinct. 34. Can. *omnibus* explicat Canonem vltimum cuiusdam Concilij Toletani, vbi dicuntur admitti posse ad communionem ij, qui vna muliere contenti sunt, siue ea sit vxor, siue concubina. Dicit enim Gratianus concubinam eo loco vocari eam, quæ verè esset vxor, sed priuatim ducta sine legalibus instrumentis. Hanc autem nos vocamus vxorem secundariam.

17. Opponunt tertio aliquos SS. Patres, nimirum Ambrosium, Augustinum, & Leonem Magnum. Ambrosius igitur libro 1. de Abraham, cap. 4. factum Abrahæ defendit tribus excusationibus. Prima est, quod eo tempore adulterium adhuc non fuisset lege prohibitum. Secunda est, quod Abraham Agar duxerit non ardore libidinis, sed amore posteritatis, & de consensu Saræ vxoris. Tertia est, quod id egerit ad aliquid futurum significandum, vt explicat Apostolus ad Galat. 4. Sanctus Augustinus libro 2. contra aduersarium legis, & prophetarum, cap. 9. lib. 22. contra Faustum, cap. 30. & lib. 16. de Ciuit. cap. 25. crimen Abrahæ à Manichæis obiectum excusat, quod non libidinis, sed prolis amore, vxore cogente, duxerit Agar. S. Leo epist. 92. ad Rusticum Narbonensem, capit. 4. dicit, concubinam non esse veram vxorem, ac quod si quis habens concubinam ducat aliam in vxorem, non censeatur duplicare coniugium, idque explicat exemplo Sarę, & Agar, ac proinde videtur docere Agar non fuisse vxorem Abrahæ.

18. Respondeo tertiam responsionem, quam affert Ambrosius ad excusandum Abraham, esse veram, & coincidere cum nostra. Docet enim coniugium cum Agar non fuisse adulterium, sed mysterium Dei, nimirum auctoritate factum ad aliquid futurum significandum, ac proinde Abraham duxisse Agar ex diuina dispensatione, vt nos cum Theologis communiter asserimus: ergo supponit polygamiam sine Dei dispensatione fuisse illicitam. Supposita hac ratione sufficienti, excusat etiam Abraham ex aliis rationibus, quæ ex se præcisè non sufficiunt, sed vt coniunctæ tertiæ rationi sufficiunt. Augustinus etiam lib. 16. de Ciuit. cap. 18. dicit, Iacob habuisse quatuor vxores, quia eo tempore id non erat prohibitum, & lib. 22. contra Faustum, capit. 47. dicit habere plures vxores fuisse licitum cum non esset contra leges, neque contra consuetudinem, quia nimirum Deus, id permiserat ex quadam dispensatione. Quia *tamen* Manichæi dicebant Patriarchas illos duxisse plures vxores ex libidine, & petulantia, S. Augustinus ab his etiam criminibus eos excusat. S. Leo loco citato distinguit ancillam, & liberam vxorem, & concubinam, ac indicat concubinam non esse vxorem, sed non dicit ancillam non esse vxorem. Dum autem affert exemplum Saræ, & Agar, affert solum exemplum ancillæ, ac liberæ, non autem concubinæ, & vxoris, ideoque non sequitur, quod neget Agar, quæ erat ancilla, fuisse veram vxorem Abrahæ.

19. Constat ex his fuisse aliquando Hebræis permissam polygamiam, qua viri ducerent plures vxores; sed quæritur, vtrum hoc fuerit permissum, quia talis polygamia non repugnat iuri naturali, vel potius ex aliqua diuina dispensatione. Aliqui dixerunt id fuisse permissum, quia polygamia non repugnat iuri naturali. Sed hanc sententiam reiecimus num. 3. & sequentibus, probantes talem polygamiam repugnare iuri naturali. Dicendum igitur, quod fuit permissa ex aliqua diuina dispensatione, qua Deus vt supremus dominus omnium rerum, & corporum concessit Patriarchis Hebræorum, eorumque successoribus, vt possent facere plures mulieres suas. Quo pacto verò hac dispensatione non fuerit dispensatum in vllo præcepto

natu-

naturali, sed solum fuerit mutata materia præcepti naturalis prohibentis concubitum cum muliere non sua, explicatum est tom. 2. quæst. 160.

20. Quæritur sexto, vtrum polygamia viri cum pluribus vxoribus permissa fuerit solis Hebræis, vel etiam cœteris gentibus.

Respondeo cum Bellarmino lib. 1. de matrimon. cap. 11. probabile esse, quod fuerit permissa etiam aliis gentibus. Probatur primo auctoritate. Augustinus lib. 16. de Ciuitat. cap. 38. & lib. 22. contra Faustum, cap. 47. scribit in terris, vbi Iacob quatuor vxores duxit, fuisse morem inculpabilem ducendi plures vxores posteritatis causa; sed Iacob duxit plures vxores in regione Gentilium, vbi viuebat Laban idololatria; ergo. Rursus Esau, qui non pertinebat ad populum Dei, duxit plures vxores, secutus exemplum Abrahæ aui; nec Scriptura vnquam reprehendit gentiles eo tempore ducentes plures vxores; ergo.

21. Quæritur septimo, vtrum Christus in lege euangelica reuocata tali dispensatione, prohibuerit omnem polygamiam.

Respondeo affirmatiuè. Probatur: nam Christus Matth. 19. reuocauit, tum dispensationem, qua licebat per libellum repudij dimittere vxorem, ac ducere aliam, tum dispensationem, qua licebat habere simul plures vxores; ergo: probatur prima pars. Nam interrogatus à Pharisæis, *si licet homini dimittere vxorem suam quacumque ex causa*, respondit: *non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*: ergo matrimonium consummatum, quo duo facti sunt vna caro, nulla hominis auctoritate potest dissolui quoad vinculum, vt patet ex illis verbis, *quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*, & abrogata est facultas per Moysem concessa dissoluendi matrimonium per libellum repudij, vt patet ex verbis sequentibus. Cùm enim Pharisæi interrogassent: *Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere*, Christus respondit, *quoniam Moyses ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Ab initio autem non fuit sic.* Matrimonium ergo contractum inter duos infideles, dum dissoluitur per conuersionem ad fidem, & baptismum vnius tantùm, non dissoluitur ab homine, sed à Deo, & auctoritate diuina, vt colligitur ex Apostolo 1. ad Corinth. 7.

22. Probatur iam secunda pars, quod nimirum Christus reuocauerit dispensationem, qua permittebatur viris habere simul plures vxores. Christus enim reuocata facultate dimittendi vxorem per libellum repudii, subdit, *dico autem vobis, quod quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit mœchatur*; sed si mœchatur, & est adulter, qui dimissa vxore, ducit aliam, á fortiori mœchatur, qui non dimissa vxore, ducit aliam; ergo Christus iis verbis reuocauit dispensationem habendi simul plures vxores. Ideò Apostolus cum agit de matrimonio, semper loquitur de vxore in numero singulari, vt cum 1. ad Corinth. 7. dicit; *vnusquisque suam vxorem habeat. Alligatus es vxori. Noli quærere solutionem*, ac expressè docet vxorem, viuente marito, non posse coniungi alteri viro, vt cum ad Roman. 7. dicit: *viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*, & 1. ad Corinth. 7. *Iis, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari*. Et non multò post, *mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit, quod si dormierit vir eius, liberata est à lege, cui vult nubat*. Ex proportionali ratione vir, vxore viuente, non potest nubere alteri vxori.

23. Quæritur octauo, vtrum præceptum quo Christus prohibuit omnem polygamiã obliget solos Christianos, vel potiùs obligat omnes homines.

Respondeo, quod obligat omnes homines. Ratio est quia Christus, cùm esset Deus, habuit potestatem obligandi omnes homines, sed significauit se velle reducere matrimonium ad pristinum statum, in quo nulli licebat habere simul plures vxores, dicens: *ab initio autem non fuit sic*, & *qui aliam duxerit mœchatur*; ergo. Addo probabile esse, quod cum post diluuium ad multiplicandum genus humanum fuerit permissum viris habere plures vxores, multiplicato iam genere humano, etiam ante aduentum Christi fuerit ablata talis dispensatio, & permissio: siquidem cessauerat eius causa, hoc est paucitas hominum, cum multò ante Christum Mundus esset pleniſſimus hominibus. Confirmatur: nam tempore Christi polygamia non erat amplius in vsu, nec apud Iudæos, nec apud Romanos.

24. Quæritur nono, in quo sensu liceat dimittere vxorem propter fornicationem, iuxta illud Matth. 19. *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, mœchatur*.

Respondeo sensum esse, ~~quod~~ quod si

vxor fornicetur licet viro illam dimittere, ſeparando ſe ab illa quo ad thorum, ſed non ita, vt ſoluatur vinculum; ac liceat ducere aliam vxorem. Proportionaliter ſi vir fornicetur, poteſt vxor illum dimittere, ſeparando ſe ab illo quoad thorum, remanente tamen vinculo, propter quod non licet illi ducere alium virum.

359 Quæritur decimo, in quo ſenſu intelligenda ſint verba Chriſti, dum Marci 10. dicit: *Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.*

Reſpondeo ſenſum eſſe, quod non ſolùm adulterium committit, ſed etiam committit adulterium cum iniuria vxoris dimiſſæ, hoc enim ſignificant verba illa *ſuper eam*.

FINIS.

INDEX

INDEX

Rerum præcipuarum, quæ in omnibus tribus Tomis continentur.

Primus numerus indicat Tomum, secundus quæstionum, tertius numerum marginalem.

A

ABLVTIO. vide *Baptismi materia proxima.*

ABSOLVTIO.

Absolutio Sacramentalis. Remissio reato culpæ, remanet aliquando reatus culpæ temporalis. tom.3. quæst.246. num. 4. *vide Pœnitentia Forma.*

ACCEPTATIO.

Acceptatio: posito quod Christus sit fideiussor Deus nō potuit nō acceptare eius satisfactionē.to.3.qu. 11.n.6.nec potuit non acceptari à Deo,vt fideiussor si voluit ipse n.8. quomodo voluit acceptari suā satisfactionem. n. 10.

Vtrum, & quomodo acceptatio consistat in actu intellectus.tom.1.q.60.n.16.& seqq.

ACCIDENS.

Accidens cur non possit immediatè vniri Deo. tom.3.q.2.n.30.

Accidentia Eucharistica remanent realia accidentia.tom.3.q.147.n.7.

Sola quantitas per se existit. n.8. per modum positiuum. num. 11. conseruatur quantitas actione creatiua. num. 13. est vice substantia. num.14.

ACQVISITIO.

De acquisitione dominij. tom.2.q.172.

ACTVS, ET ACTIO.

Actus purus quid sit, & cur dicatur de Deo. tom.1.q.22.n.21.

Actus vitalis exigit concursum substantiæ viuentis. tom.1. qu.27.n.12.

Actio desumit suam perfectionem à termino quem producit, non ab Agente. to.1. q. 33. num. 40.

Actus liber Dei. *vide voluntas, & volitio diuina.*

Actio immanens, & transiens quid sint tom.1. q.88.n.5.In quo differant,& vtrum per actionem immanentem possit produci terminus distinctus.tom.1.q.90.n.4.

In quo sensu actiones sint subsistentium, suppositorum, & personarum. tom. 1. qu. 110. num. 41.

De circumstantijs actuum humanorum. to.2. q. 14.

Vtrū actus liber sit essentialiter liber? t.2.q.21.

An sit possibilis actus moralis indifferens in specie, vel in indiuiduo? tom.2.q.28.

An possit dari actus moraliter honestus, vel in honestus sine cognitione Dei. tom. 2. q. 25. n.8.

An moralitas primo conueniat actibus voluntatis. tom.2.q.26.

Omnis, & sola natura rationalis est capax agendi mortaliter.tom.2.q.22.n.5.

Actus naturalis honestus nequit tendere in obiectum formale supernaturale. tom.2. qu. 77.n.13.

Quænam sit regula obiectiua actuum moralium. tom.2. q.24.

Vtrum honestas actuum moralium sit illis intrinseca. tom.2. q.27.

An regula vnica actuum moralium sit dictamen conscientiæ tom.2.q.23.

Actus supernaturalis nequit tendere in obiectū purè naturale. tom.2.q 77.n.10.

An sit idem obiectum actuum, & habiturum supernaturalium, & naturalium. to.2.q.76.

Vtrum actus viriles possint exerceri ab Angelo per corpus assumptum.to.1.q. 135. per totam. *vide Angeli.*

ADAM.

Adam creatus est cum gratia sanctificante, quā accepit in primo instanti creationis animæ. tom.1. q.258.n. 15.& seqq. & cum omnibus virtutibus per se infusis, ibidem 25.

In quo nam consisteret rectitudo primi hominis ante peccatum.tom.1.q.258.n.16.

Virtutes quarum actus supponit imperfectionem repugnantem perfectioni status innocentiæ, fuerunt ante peccatum in Adamo, quo ad habitum, non quo ad actum. tom.1. q. 258.n.27.

In Adamo ante peccatum non fuit timor,neque dolor, aut alia passio, quæ est de malo vt præsenti, vel imminenti, to.1 q. 259. n. 6. Neque fuit vlla passio, quæ versetur circa bonum, vt non habitum,& non habendum. ibid. 7. Potuerunt tamen esse passiones, quæ sunt de bono vt præsenti, & quæ sunt de bono futuro, vt suo tempore habendo, ibid. 8.

Adam ante peccatum non vidit permanenter Deum per essentiam, & probabiliter, neque vidit visione transitoria in illo raptu, quem

habuit quando Deus misit soporem in ipsum &c. tom. 1. q. 254. n. 4. & 5.
Qua cognitione Adam ante peccatum cognosceret Deum. tom. 1. q. 254. n. 6.
Vtrum Adam ante peccatum cognosceret Deum sine medio, vel per medium, & per speculum, & in ænigmate. tom. 1. q. 254. n. 7.
Vtrum Adamo ante peccatum reuelata fuerint mysteria supernaturalia, etiam Trinitatis, & Incarnationis. tom. 1. q. 254. n. 8. & seqq.
Adam ante peccatum in aliquo sensu erat mortalis, in alio immortalis. tom. 1. q. 269. n. 10.
Sicut Adã fuit immunis ante peccatum à necessitate moriendi, & à lucta carnis, & spiritus; sic fuit immunis ab omni miseria, qua siuè ex animo, siuè ex sensibus, siue ex corpore, siue ex rebus externis irruente cruciaretur inuitus. tom. 1. q. 269. n. 13.
Immortalitas primi hominis non fuit naturalis conditio, seu proprietas naturaliter debita, sed beneficium gratiæ, ac donum supernaturale, & naturæ in debitum. tom. 1. q. 270. n. 5. & seqq.
Si Adam non peccasset, Verbum non incarnaretur. tom. 1. q. 16. n. 12. Nec in carne impassibili. n. 22. *vide Innocentia*.
Si solum peccatum originale fuisset Verbum incarnaretur. tom. 3. q. 18. n. 8. & si sola personalia. n. 9. &c.
Adam ab initio accepit scientiam infusam omnium, quæ homines naturaliter studio, ac disciplina possunt cognoscere. tom. 1. q. 256. num. 4.
Accepit etiam notitiam infusam mysteriorum supernaturalium. ibidem 7
Non tamen accepit scientiam, & notitiam infusam eorum, quæ nec naturali hominis studio cognosci possunt, nec sunt necessaria ad gubernationem vitæ humanæ, ibidem 8.
Vtrum, & quomodo Adam potuerit proficere in scientia naturalium. ibid. 11.
In statu innocentiæ habuit in cętera animalia ex speciali Dei beneficio aliquod maius, & supernaturale dominium, quod peccando sibi, & nobis amisit. tom. 1. q. 267. n. 9.
Vtrum Adam, alijque homines in statu innocentiæ indiguissent animalibus ad aliquem vsum, & ad quem vsum indiguissent. ibidem 12.
Vtrum, & in quo sensu Adam fuerit positus in Paradiso, vt operaretur, & custodiret illum. tom. 1. q. 276. n. 30.
In quo sensu dicantur homines fuisse in Adamo non solum secundum seminalem rationem, sed etiam secundum corpulentam substantiam, to. 1. q. 294. n. 8.
Vtrum etiam Christus fuerit in Adamo. ibidem.
Adam, & Heua licet circa quædem obiecta potuerint habere ignorantiam negatiuam, tamen ante peccatum circa nulla obiecta potuerunt positiuè decipi, & errare. to. 1. q. 257. n. 7. & seqq.
De fide est Adam ante lapsum habuisse gratiam sanctificantem. tom. 1. q. 258. num. 6. & seqq.
Vtrum Adam naturaliter fuisset Princeps, ac Rex Mundi. tom. 1. q. 268. n. 16.
Si non peccasset non fuisset mortuus, adeoque mortuus est non necessitate naturæ prout fuerat de facto creata, sed in pœnam peccati, tom. 1. q. 269. n. 3.
Adam in natura sana non indiguit adiutorio consistente in motibus indeliberatis, quibus inclinaretur ad actus bonos; nos tali adiutorio indigemus. tom. 1. q. 263. n. 10. & seqq.
Quali gratia, & quibus auxilijs fuerit præuenta voluntas Adami in statu naturæ integræ, & quo pacto differret à gratia, & auxilijs, quibus nos præuenimur in statu naturæ lapsæ. to. 1. q. 262. n. 6. & iterum. tom. 1. q. 263. n. 16. & iterum. tom. 1. q. 264. n. 18. & 19.
In quo nam statu ætatis, & statura corporis creatus fuerit. to. 1. q. 251. n. 30. & seqq.
Vtrum corpus Adami fuerit à Deo formatum in instanti, & totum simul an paulatim in tempore, & cum aliqua successione. tom. 1. q. 250. n. 28. & seqq.
Vtrum, & quomodo Adam ex ligno vitæ potuisset habere immortalitatem. *vide Lignum Vitæ*.
De loco vbi positus fuit Adam in statu innocentiæ. *vide Paradisus Terrestris*.
Vtrum Deus prius tempore formauerit corpus Adami, ac deinde corpori iam formato animam rationalem infuderit. tom. 1. q. 250. n. 27.
Perfectissimum corpus in creatione accepit. tom. 1. q. 251. n. 29.
Adam in statu innocentiæ non fuisset immortalis, & impassibilis per intrinsecam qualitatem præseruantem illum ab actione caloris in humidum, & sic à morte naturali. tom. 1. q. 271. n. 7. neque per intrinsecam qualitatem impedientem ne posset pati, vel corrumpi ab vlla causa extrinseca, itaut corpus eius esset inuulnerabilis &c. ibidem 10.
In quo nam consisteret eius immortalitas, incorruptibilitas, & impassibilitas. ibidem 14.
Adam ante peccatum habuit cognitionem supernaturalem de mysterijs ipsi reuelatis. tom. 1. quæst. 254. num. 11.
Et quidem cognitionem, quæ fuit vera, & propria cognitio fidei infusæ. ibidem 13. & seqq.
Anima Adami in statu innocentiæ non poterat quidem videre Angelos intuitiue, & per essentiam, sed tamen perfectius illos cognoscebat, quam nos cognoscamus in statu naturæ lapsæ. t. 1. q. 225. n. 3.
Merita primi hominis in natura integra fuerunt specialia dona Dei: quamuis merita, & perseuerantia hominis lapsi in aliquo sensu speciali sint dona gratiæ, in quo merita primi hominis, & Angelorum non fuerunt dona gratiæ. tom. 1. q. 265. n. 3.
Vtrum Adamo datum fuerit dominium su-

per omnia animalia nullo excepto. tom.1. q.267. n.15.
Datum fuit Adamo dominium omnium aliarum rerum creatarum exceptis Angelis. tom.1. q.267. n.18.
Vtrum in ſtatu innocentiæ Adam, & omnes homines fuiſſent æquales, vel vnus homo alteri dominaretur. tom.1. q.268. per totam. *vide Homo*.
In quo nam conſiſteret perfectio libertatis exiſtentis in Adamo. tom.1. q.261. n.11.
Adam ita potuit per liberum arbitrium iuſtè viuere vt ad omnes, & ſingulos actus bonos exercendos indiguerit gratia, & adiutorio Dei. tom.1. q.262. n.5.
Vtrum ſomnus, ſeù ſopor, quem Deus dicitur immiſiſſe in Adam fuerit ſomnus proprius, an metaphoricus, & qualis fuerit materialis, an potius ſpiritualis, hoc eſt quædam exſtaſis. tom.1. q.251. n.24. & 25.
Quo pacto ex coſta Adami formata fuerit Heua, & quomodo Adam illi præfuerit &c. *vide Heua*.
Vtrum Angeli aliquod miniſterium exhibuerint in formatione corporis Adami. tom.1. q.250. n.13.
Corpus Adami non potuit ſola virtute corporis cæleſtis formari, & organizati prout requirebatur ad hoc vt informaretur anima rationali. tom.1. q.250. n.14.
Deus conſtituit corpus Adami in conuenienti, & optima diſpoſitione in ordine ad eius finem, hoc eſt in ordine ad animam rationalem, eiuſque operationes. tom.1. qu.250. num.16.
Iuſtitia originalis, qua in Adamo inferiora erant perfectè ſubiecta ſuperioribus non fuit proprietas naturaliter debita, ſed donum gratiæ ſupernaturale, & indebitum. tom.1. q.260. num.5. & ſeqq.
In quonam conſiſteret talis iuſtitia originalis. tom.1. q.260. n.11. & 12.
Vtrum ſi Adam non peccaſſet homines non ſolum generarentur cum gratia, ſed etiam generarentur confirmati in gratia, itavt non poſſent amittere gratiam, & peccare mortaliter. tom.1. q.274. n.15.
De generatione per quam ex Adamo multiplicati fuiſſent homines in ſtatu naturæ integræ. *vide Homo*.
Adam in natura integra non ſolum accepit auxilium ſine quo non, ſeù ſufficiens, ſed etiam ad multos actus bonos, & meritorios vitæ æternæ, accepit auxilium quo, ſiue efficax. tom.1. q.264. n.8.
Corpus Adami formatum fuit ex limo terræ. tom.1. q.250. n.2. & ex quatuor elementis. ibidem. 5.
Qualis fuerit terra ex qua formatum eſt corpus Adami, & vnde fuerit deſumpta. tom.1. q.250. n.7.
Ante peccatum Adam habuit libertatem quamdam perfectam, qua nos caremus etiã cum ſumus in ſtatu gratiæ. to.1.q.261. n.6.
In Adamo ante peccatum nulla ſimplex inclinatio ad bonum contrarium honeſto præueniebat deliberationem, & imperium rationis. tom.1. q.259. n.14. & ſeqq.
Non potuit Adam habere perſeuerantiam, niſi eam accipiendo per donum gratiæ efficacis. tom.1. q.265. n.16. & ſeqq.
Vtrum, & quomodo Adam factus ſit ad imaginem Dei. *vide Homo*.
Homo factus fuit extrà Paradiſum, ac deindè in Paradiſum rranslatus. tom.1. quæſt.276. num.31.
Si Adam non peccaſſet omnes homines generati ſuiſſent in ſtatu gratiæ. tom.1. q.274. n.6. *vide Homo*.
Adam in ſtatu innocentiæ habuit dominium in cætera animalia. tom.1. qu.267. nu.1. & ſeqq.
Vtrum opera Adami fuerint minus efficacia ad merendum, quam opera noſtra. tom.1. q.266. per totam.
Vtrum in Paradiſo terreſtri antequam peccaret fuerit beatus beatitudine naturali. tom.1. q.171. num.16.
Adam in ſtatu innocentiæ indiguit Angelo cuſtodiente. tom.1. q.207. n.18.
Creatus fuit ſexta die. tom.1. q.251. n.32.
Solus Deus immediate creauit corpus Adami de limo terræ. tom.1. q.250. n.11.

ADIECTIVA NOMINA.

Adiectiua vnde nam dicantur pluraliter, aut ſingulariter. tom.1. q.107. n.16.

ADMIRATIO.

Quid ſit admiratio, & vnde oriatur. tom.1. q.285. n.1.

ÆQVALITAS.

De æqualitate commutationum. t.2. q.191.
De æqualitate geometrica, & arithmetica iuſtitiæ diſtributiuæ. tom.2. q.190.
De æqualitate commutatiuæ Iuſtitiæ. tom.2. q.5. n.19.

ÆTERNITAS.

De æternitate Dei. *vide Deus*.
Æternitas perfecta debet tota ſimul exiſtere. tom.1. q.20. n.4.
In quo nam differat à tempore. tom.1. q.20. num.6.
Vtrum, & quomodo æternitati ſint phyſice præſentia temporalia. tom.1. q.43. n.22. & ſeqq.

AGENS. *vide Cauſa*.

ALIMENTVM.

Vtrum aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanæ naturæ. tom.1. q.293. per totam.
Paulatim, & per gradus tranſmutatur in partem viuentis. tom.1. q.294. n.2.
De ſuperfluo alimenti eſt ſemen. ibid.5.
Cur ſi alimentum conuertitur in veritatem humanæ naturæ, non poteſt homo continuè ex alimento reparare, quod perdit per actionem caloris, ac ſic ſemper viuere. tom.1. q.293. n.16.

ALTARE, ALTARIS ORNATVS.

Consecrationem amittit si frangatur, vt non sit capax calicis, & hostiæ. tom.3. q.216. n.5. cum mutata fuerit forma n.16.nō potest esse ex duobus lapidibus num.6. non sunt necessario reliquiæ includendæ num.7. multo minus particula hostiæ consecratæ 16. non necessario ad orientem debet constitui n.8.

Ornatus eius tres tobaliæ q.216.benedictæ 16. candelæ num.2. in necessitate sufficiunt lucernæ ex oleo n.16. crux nu.3. etiam in Altari Sacramenti n.16.liber an requiratur n.4. *vide Vestes Sacræ*. Vasa Sacra Hæretici in suis templis non habent, sed mensas conuiuales q.215. altare debet esse lapideum num.2.non necessario fixū n.16.capax calicis,& hostię n. 16. altare portatile ex priuilegio quibus 16. olim altare ligneum num.3.

Consecrare solum Episcopus potest num.4. qui alij ex priuilegio. n.16.

AMENTES.

An Baptizentur. tom.3. q.108. n.16.

An Confirmentur tom.3.q.119. n.5. dabatur Euch.tom.3.q.168.n.6.

Vt liceat q.172. n.7.

AMICITIA.

Quid sit amicitia,& quæ conditiones ad ipsam requirantur. tom.1. q.62. num.9.

Naturaliter dari non potest vera, & propria amicitia inter Deum, & creaturam. tom.1. q.62. n.11.

Potest tamen supernaturaliter dari amicitia inter Deum, & hominem, aliasque creaturas intellectuales. tom.1. qu.62. num.12.& seqq.

Vtrum possit dari amicitia inter Dominum, & seruum. tom.1. q.62. n.23. & iterum. tom.1. q.64. n.30.

Non potest dari amor amicitiæ, qui non sit simul concupiscentiæ. tom. 1. quæst. 180. n.16.

Quid sit amicitia perfecta, & vtrum possit dari inter ea, quæ differunt specie. tom.1. q. 131. n.33.

De amore amicitiæ. *vide Amor*.

Vtrum, & quomodo detur amicitia ad se ipsum. tom.1. q.168. n.8.

AMOR, AMARE.

Quid sit amare ex suo conceptu formali, & vtrum sit idem ac spirare amorem. tom.1. q.91. n. 5. & 6.

Vtrum spirare in quantum addit aliquid cōtradistinctum supra amare, sit formaliter quoddam amare. tom.1. q.91. n.9.

Vtrum amare, ac spirare adinuicem abstrahant. tom.1. q.91. n.8. *vide Spiritus Sanctus*.

Quid sit amor productus, prout abstrahit ab increato, & creato. tom.1. q.94. n.13.

Vtrum amor patriæ, & amor viæ sint eiusdem speciei. tom.2.q.5.n.30.

Non potest dari amor amicitiæ, qui non sit simul concupiscentiæ.tom.1.q.180.n.16.

Quid nam sit, & quotuplex finis amoris.to.1. q.168.n.5.

Amor amicitiæ in quo differat ab amore concupiscentiæ. ibidem.

Vnusquisque amat seipsum amore amicitiæ tum naturali, & necessario saltem quoad specificationem tum libero, & electiuo. tom.1. q.168. n.6.

Vtrum in Angelis detur amor tum naturalis tum electiuus. tom.1. q.167. per totam. *vide Angelorum voluntas, & volitio*.

AMOR DEI.

Deus amat seipsum necessariò, & efficaciter amore infinito tum ex parte amoris, tum ex parte boni voliti.tom.1.q.61. n.7.

Talis amor non est desiderij, sed est simul amor strictus, & perfectissimum gaudium. ibid. 9.

De Amore diuino personali. *vide Spiritus Sanctus*.

Vtrum,& quomodo in diuinis differant amare, & spirare amorem. t. 1. q. 91.n.11.

Deus creaturas existentes amat liberè, & efficaciter amore infinito ex parte amoris, sed finito ex parte boni voliti, itaut meliora magis amet, & vnumquodque tantum amet, quantum est bonum, quod habet,to.1.q.61. n. 11.

Etiam creaturas possibiles amat aliquo amore. tom.1.q.61,n.13.

Vtrum amor Dei erga creaturas possit esse amicitia stricta. *vide Amicitia*.

An sit possibilis amor Dei, qui esset ordinis naturalis. tom.2.q.46.

Amor Dei super omnia non per se, sed per accidens est sine detestatione formali peccati commissi. tom.3. q. 242. tamen iustificaret extra Sacramentum. n.6.

Quo pacto amor Dei naturalis differat à supernaturali. tom.2.q.46.n.26.

AMOR CONCVPISCENTIÆ.

Amor concupiscentiæ, quo homo amat Deū, vt bonum ipsius hominis est illi naturalis, quatenus naturale opponitur supernaturali. tom.1.q.169.n.7.

Vtrum aliquis amor amicitiæ,quo homo diligat Deum plusquam seipsum,volendo illi bonum diuinum, quia bonum Dei est, sit illi naturalis; hoc est neque supernaturalis, neque violentus, aut neuter. ibidem 9. & seqq.

Quid dicendum sit de amore Angelorum. *vide de Angelorum voluntas, & volitio*.

Vtrum amor concupiscentiæ erga Deum sit peruersus nec ne.to.1.q.169.n. 17.

ANGELI.

Angeli non constant ex materia,& forma.to.1. q. 130. n.10.

In Angelis ante peccatum nulla simplex inclinatio ad bonum contrarium honesto præueniebat deliberationem, & imperium rationis,tom.1.q.259.n.14.

Per suas vires naturales possunt mouere imaginationem hominis, to.1.q.205.nu.13.quomodo hoc fiat. ibidem 14.

Angeli in corporibus assumptis non possunt exer-

exercere actus ita vitales, vt etiam secundum substantiam non possint exerceri, nisi per corpus viuum. tom.1. q.135.n.7.
Possunt tamen exercere actus, qui secundum suam substantiã sunt indifferetens ad hoc vt fiant vitaliter, vel non vitaliter, sed non possunt illos exercere vitaliter. ibidem 9.
Differunt specie ab anima rationali. tom. 1. q. 225.n.2.
Cur in Angelis debeat dari cõpositio ex substantia, & accidentibus, ex essentia, & existentia, vel duratione ex natura, & subsistentia ex genere, & differentia; & tamen non debeat dari compositio ex materia, & forma tom.1.q.130.n.16.
Quo pacto Angelus bonus causans apparitiones imaginarias non decipiat homines. to.1. q.205.n.18.
Angeli possunt immutare sensum humanum. tom.1.q.205.n.19.
Cur Angeli possint, cum voluerint, mouere localiter corpora; non verò anima rationalis separata. tom.1.q.291.n.7.
Angeli in primo suæ creationis instanti disposuerunt se ad gratiam sanctificantẽ per proprios actus fidei, spei, & charitatis, adeoque meruerunt de condigno beatitudinem. to.1. q.174.n.5.& 6. & iterum. to.1.q.175.n.8.
In Angelis tempus viæ, & meriti præcessit adæquatè tempus termini. to.1.q.175. n. 21.
Via bonorum, & malorum Angelorum duravit æqualiter. ibidem 22.
Vtrum duratio viæ Angelorum mensurata fuerit tempore extrinseco, & quanto tempore durauerit. ibidem n.23.& 24.
Proponuntur errores circa existentiam, & incorporeitatem Angelorum. to.1.qu.127. per totam.
Est de fide dari Angelos; eosque esse substantias intellectiuas creatas, superiores homine, & anima rationali. to.1.q. 128.n.5.
Non potest sine temeritate negari, omnes Angelos esse penitus incorporeos. ibidem n. 6.
Ratione naturali probatur dari Angelos, qui non sint forma vllius corporis, eosque esse necessarios ad perfectionem vniuersi. ibidem n.8. Adeoque esse naturaliter immortales, & incorruptibiles, & ingenerabiles. ibid.n.11.
Non sunt possibiles Angeli, vel dæmones habentes corpora ignea, aerea, vel ætherea, vel vllum corpus diuersum à corpore humano. to.1.q.129.n.7.
Quid sit hierarchia, & vtrum Angeli, & homines adhuc in hac vita manentes coalescãt in vnam hierarchiam propter vnitatem Dei Principis. to.1.q.199. n.2.& 3.
Hoc tamen non obstante potest talis hierarchia diuidi in plures propter diuersum modum gubernationis, qua gubernatur à Principe. ibid.n.4.
In Angelis assignandæ sunt tres hierarchiæ, ac veluti tres ciuitates, quæ diuerso modo gubernentur, & illuminentur. ibid.n.5.
In singulis hierarchijs dantur tres ordines, seu Chori Angelorum, ibid. n.7.
In singulis ordinibus sunt plures Angeli. ibidem n.8.
Hierarchiæ, & ordines Angelorum fundamentaliter distinguuntur secundum dona naturalia, completiuè secundum dona gratiæ. ibid.n.11.
De potestate bonorum Angelorum supra Dæmones. *vide Dæmones.*
Angeli gubernant, & regunt corpora. to. 1. q. 203.n.1.& seqq.
Non solum præsident corporibus cælestibus, sed etiam inferioribus, puta Elementis regnis &c. ibid.n.4.& iterum.to.1.q.207.n.7.
Non habent ex natura sua, sed ex voluntate arbitraria Dei, quod aliqui præsideant huic potius generi, ac speciei corporum, quam alij. ibid.n.6.
Angeli non possunt corpora immediatè substantialiter, vel alteratiue transmutare, sed solum possunt localiter mouere, & sic applicare actiua passiuis. ibid.n.8.& seqq.
Possunt immediatè mouere corpora prou voluerint. ibid.n.13.
Angeli propria virtute non possunt facere miracula propriè dicta. tom.1.q.204.n.1. Licet possint facere quædam miracula quo ad nos ibidem n.3.
Angeli Viatores non indiguerunt adiutorio consistente in motibus indeliberatis, quibus inclinarentur ad actus bonos, sicut indigemus nos. to.1.q.263.n.10.
Angeli sunt in maximo numero, & plures quã homines, & quam omnia corpora, ac talis numerus requiritur ad naturalem perfectionem vniuersi, & ad naturalem finem Angelorum. to.1.q.132.n.4.
Datur naturalis ratio propter quam Angeli debent esse in certo numero. ibid. n.9.
Angeli quot modis possint apparere. to.1. qu. 133. n. 6.
Angeli apparuerunt non solum per immutationem, imaginationis, & sensus sine corporibus verè assumptis, sed etiam per corpora verè assumpta. ibid.n.7.
Repugnat Angelus naturaliter impeccabilis circa quamlibet materiam. to.1.q.176.n. 12. & seqq.
Repugnat creatura rationalis naturaliter impeccabilis circa naturalia, ac proinde Angeli etiamsi creati fuissent in pura natura, potuissent peccare. tom.1.q.178.n.21.
Vtrum Angeli Sancti ab initio suæ creationis. fuerint beati beatitudine supernaturali, aut saltem Deum viderint intuitiuè. to.1.q.171. n.10.
Quid dicendum sit de Angelis malis. *vide Dæmones.*
Vtrum Angeli boni ab initio suæ creationis habuerint beatitudinem naturalem. to. 1. q. 171.n.13.
Iuxta Augustinum Angeli, qui perseuerauerunt, acceperunt adiutorium speciale, ac maius, quod non acceperunt, qui peccauerunt.

uerunt. tom. 1.q.265.num.5.
Adiutorium illud amplius, & speciale, non solum fuit adiutorium sine quo non, seu purè sufficiens, sed etiam adiutorium qno, siue efficax. ibid.n.13.
Exterior occupatio non impedit in Angelis puritatem contemplationis. tom. 1. q. 206. nu.5.
Vtrum omnes Angeli in ministerium mittantur. tom.1.q.206.n.6.& seqq.
Qui nam sint Angeli assistentes, qui ministrantes, & vtrum etiam ministrantes, dum mittuntur assistant. tom.1.q.206.n.19.
Vtrum omnes Angeli secundæ hierarchiæ mittantur, ibidem n.20.
Vtrum Dominationes sint ex Angelis assistentibus, vel ex ministrantibus. to.1.q.206. n.21.
Vtrum Angeli assistentes sint plures, vel pauciores mininistrantibus. ibid.22.
Vtrum Angeli illuminent homines etiam in ordine ad ea, quæ credunt per fidem supernaturalem to.1.q.205.n.6.
Vtrum quomodocumque homo illuminatur ab Angelo possit, ac debeat cognoscere se illuminari ab Angelo. ibidem n.8.
Vtrum Angelus possit mouere voluntatem hominis. ibid. n.10.
Potest inclinare voluntatem per appetitum sensitiuum, sed non potest illam determinare ad efficaciter volendum. tom. 1. 1.q.205. n. 11.
Ex qua materia fiant corpora ab Angelis assumpta.to.1.q.134.n.6.
Vtrum talia corpora sint solum visibilia, vel etiam tangibilia, palpabilia, & tractabilia tactu. ibid n.8.
Qualis figuræ, & coloris, & aliorum qualitatũ visibilium sint illa corpora. ibid. n. 10. & 11.
Quo pacto eadem corpora se habeant quoad qualitates tangibiles, ibid. n.14.
Vtrum talia corpora fiant ab ipsis Angelis virtute naturali, an potius fiant à Deo supernaturaliter operante. ibid.n.16.
Angeli Viatores ita potuerunt per liberum arbitriũ iuste viuere, vt ad omnes, & singulos actus bonos exercendos indiguerint gratia, & adiutorio Dei. to.1.q.862.n.5.
Talis gratia fuit diuersa ab ea, qua nos post peccatum indigemus. ibid. n.6.
Quæ sint nomina, quibus in scriptura nominentur ordines Angelorum, & vnde desumantur. tom.1.q.200.n. 1.& seqq.
Quo pacto tres Angelorum hierarchiæ ordinentur ordine dignitatis, & perfectionis.t.1. q.200.n.9.
Qui nam ordines spectent ad singulas hierarchias, & quo pacto se habeant secundum perfectionem, & dignitatem.to.1.qu.100.n. 10.& seqq.
Vtrum ordines Angelorum remansuri sint post diem iudicij.tom.1.q.201.n.1.
Vtrum homines, qui beatitudinem consequuntur, assumantur ad hierarchias, & ordines Angelorum.to.1.q.201.n.5.
Cur Angeli ex vna hierarchia non possint transferri in aliam, sicut homines ex hierarchia humana, possunt transferri ad hierarchiam Angelicam. to.1.q.201. n.11.
De hierarchia, & ordinibus malorum Angelorum. *vide Dæmones*.
Vtrum, & quomodo videri, aut cognosci potuerint ab Adamo in statu innocentiæ. *vide Adam*.
Distantia, vel propinquitas localis nihil confert, ad hoc vt Angeli se possint mutuo alloqui, & intelligibiliter audire, ac excitare ad audiendum.to.1.q.198.n.6.
Potest vnus Angelus ita alteri secreto loqui, vt ab alijs, ad quos locutio non dirigitur non possint intelligibiliter percipi, & audiri to.1. q.198.n.9.
De fide est Angelos factos esse à Deo, & non esse ab æterno. to.1.q.170.n.8.& 9.
Angeli conditi sunt simul cum mundo corporeo, & non post, neque ante. to.1.q.170. n.13,
Omnes Angeli creati sunt in supremo cælo. ibidem n.26.
Angeli Sancti post vnum meritum statim obtinuerunt beatitudinem.to.1.q.175.nu.27.
Vtrum Angeli consequti sint gratiam, & gloriam secundum quantitatem suorum naturalium.to.1.q.176.per totam.
Vtrum, & in quo sensu in Angelis possit esse tantum peccatum superbiæ, & inuidiæ.to.1. q.179.per totam. *vide Dæmones*, vbi etiam reliqua habe spectantia ad peccata, & pœnas Angelorum malorum.
Angelus simpliciter, & absolutè est magis ad imaginem Dei; quam homo: at homo secundum quid magis est ad imaginem Dei, quam Angelis.to.1.q.252.n.9.
Vtrum, & quomodo Angeli possint homines illuminare. to.1.q.205.n.2.& seqq.
Quali gratia, & quibus auxilijs fuerit præuenta volũtas Angelorum viatorum, & quo pacto differat, à gratia, & auxilijs, quibus nos præuenimur in statu naturæ lapsæ. to.1. q.263.n.16. & iterum. to.1.q.264.n.18.
Angelus licet compræhendat seipsum, non tamen certificatur de possibilitate donorum supernaturalium.to.1.q.1.n. 18. Et iterum. to. 1.q.152.n.14. Et iterum. tom. 1.qu. 156. num.23.
Vtrum Angeli exhibuerint aliquod ministerium in formatione corporis Adami, vel ad illam concurrerint actiuè.to.1.q.250.nu.10. & seqq.
Angeli non possunt differre solo numero, sed necessario differunt specie. to. 1. quæst. 131. n. 19.
Vnde nam desumatur differentia specifica Angelorum. ibid.n.21.
Amicitia perfecta potest dari inter Angelos licet differant specie. ibid.n.33.
Angeli debuerunt creari in cælo empyreo. to. 1.q.276.n.29.

Vtrum

Vtrum Angelorum ministerio factæ sint omnes apparitiones, quibus Deus apparuit in veteri Testamento. t. 1. q. 136. n. 21. & seqq. vel quibus apparuit in nouo. ibidem 37.
Quod ministerium Angeli in talibus apparitionibus exhibuerint. ibid. 27.
Angeli non solùm acceperunt auxilium sine quo non, seu sufficiens, sed etiam ad multos actus bonos, & meritorios vitæ æternæ acceperunt auxilium quo, siue efficax. t. 1. q. 264. n. 8.
Vtrum Angeli possint doceri ab hominibus. t. 1. q. 290. n. 14.
Maior est numerus Angelorum bonorum, quàm malorum. t. 1. q. 186. n. 6. *Vide Dæmones.*
Angeli aliquando in ministerium mittuntur t. 1. q. 206. n. 1.
Merita Angelorum viatorum fuerunt specialia dona Dei. t. 3. q. 265. n. 3.
Angeli in statu viæ habuerunt libertatem quamdam perfectam, qua nos caremus, etiam cùm sumus in statu gratiæ. t. 1. q. 261. n. 6.
Diversi Angeli præficiuntur diuersis rerum corporalium generibus & speciebus. t. 1. q. 207. n. 7.
Omnes Angeli, etiam qui deinde peccarunt, creati sunt in gratia, ita ut in primo instanti gratiam sanctificantem, charitatem, & virtutes supernaturales infusas acceperint. t. 1. q. 178. n. 8. & seqq.
Angeli non indiguerunt gratia supernaturali, & propriè dicta ad diligendum Deum vt auctorem naturæ; indiguerunt tamen ad diligendum Deum vt principium, & obiectum beatitudinis supernaturalis. t. 1. q. 172. n. 4.
Quo pacto Angeli assumant corpora, in quibus apparent. t. 1. q. 133. n. 11.
Angeli, & homines agunt voluntariè. t. 2. q. 8. n. 8.
In Angelis non datur naturalis inclinatio ad peccandum. t. 1. q. 183. n. 14.
Angelus non potest sufficienter, & adæquatè mouere voluntatem, neque vt obiectum, neque vt ostendens obiectum. t. 1. q. 194. n. 6. neque ex parte potentiæ proproducendo nimirum in voluntate actum quo fertur, & inclinatur in bonum. ib. n. 7.
Quot sint actus hierarchici in Angelis. t. 1. q. 194. n. 8.

ANGELORVM ILLVMINATIO.

Ipsa natura Angelorum exigit, vt inferiores illuminentur à superioribus, non econverso. t. 1. q. 195. n. 6.
Ita vt nunquam Deus dispenset in hac lege vt Angelus superiorem illuminet per inferiorem. ibid. 7.
Angeli superiores illuminant inferiores de omnibus, de quibus ipsi illuminantur. t. 1. q. 195. n. 8.
Quid sit propria illuminatio, qua vnus Angelus illuminat alterum. t. 1. q. 193. num. 9.
Vtrum vnus Angelus illuminet alterum, producendo in eo lumen aliquod intrinsecum, vel aliquid aliud, per quod confortetur in ordine, ad percipiendam veritatem manifestatam. ib. 12. & seqq.
Quænam sit differentia inter modum, quo Angelus illuminat Angelum, & quo Angelus illuminat hominem. ibid. 19.
Vnus Angelus illuminatur, & docetur ab alio, tamquam à docente, & causante illuminationem. t. 1. q. 193. n. 6. & seqq.

ANGELORVM INTELLECTVS, ET INTELLECTIO.

Angeli perfectiores etiam intra eandem Hierarchiam, & ordinem, intelligunt per species pauciores, & vniuersaliores in representando. t. 1. q. 151. n. 8. & seqq.
Angeli possunt naturaliter comprehendere seipsos. t. 1. q. 152. n. 4.
Angelus superior potest naturaliter comprehendere inferiorem. ibid. 6. At inferior superiorem naturaliter comprehendere non potest. ibid. 8.
Possunt omnes Angeli se mutuò intuitiuè & quidditatiuè cognoscere. t. 1. q. 152. n. 9.
Angeli naturaliter cognoscunt Deum per seipsos, & per alias creaturas. ib. 10. non tamen quidditatiuè, & intuitiuè. ibid. 11.
Angeli cognoscunt non solùm quidditatiuè sed etiam comprehensiuè omnes substantias materiales actu existentes. t. 1. q. 153. n. 5. & quidem non solùm in vniuersali, secundùm rationes genericas & specificas, sed etiam in singulari. ib. n. 9.
Angeli ab initio creationis acceperunt à Deo species representantes, etiam in singulari res existentes pro qualibet differentia temporis; imo & res purè possibiles, quæ continentur in virtute causarum secundarum existentium; non tamen species representantes res purè possibiles, quæ solùm continentur in virtute Dei. t. 1 q. 153. n. 11. & seqq.
Vtrum, & quo pacto Angeli viatores cognouerint creaturas in verbo. t. 1. q. 171. num. 19.
Repugnat, vt Angeli, vel vlla alia substantia creata sit actualis intellectio vllius ob obiecti, etiam sui-ipsius. t. 1. q. 148. n. 10.
Si intellectus distinguitur à substantia animæ rationalis, debet etiam distingui à substantia Angelorum. ibid. 14. & seqq.
Vtrum detur in Angelis cognitio matutina, & vespertina, & quid per vtramque intelligatur. t. 1. q. 164. per totam; & iterum q. 222. n. 9.
Angeli à principio suæ beatitudinis viderunt in Verbo mysterium Incarnationis, vt futurum. t. 1. q. 157. n. 12.
Non tamen ita perfectè tunc cognouerunt in Verbo idem mysterium, & alia mysteria gratiæ, quoad omnes circumstantias,

vt nihil de nouo circa illas discant, & discere possint, vsque ad diem judicij. ibid. 13. & 25. & seqq.
Quidquid Prophetæ cognouerunt de mysterio Gratiæ, per reuelationem diuinam, multò excellentius est Angelis reuelatum. ibid. 15.
Angeli circa naturalia, quæ non pendent à libero arbitrio, non errant, neque falluntur. t. 1. q. 163. n. 3.
Angeli mali circa supernaturalia possunt falli, & aliquando falluntur: & ex proportionali ratione falluntur circa secreta cordium, & circa futura contingentia pendentia à libero arbitrio. t. 1. q. 163. n. 4.
Angeli boni ac beati, neque possunt errare circa supernaturalia, neque circa secreta cordium, & circa ea, de quibus non habent certitudinem, neque euidentiam; sed solùm possunt circa ea habere ignorantiam puræ negationis. ibid. 5.
Angeli mali dum errant, errant per accidens. ibid. 6.
Intellectus Angeli potest esse in potentia respectu obiectorum supernaturalium; ita vt eorum species non habeat ab initio, sed illæ de nouo à Deo dentur. t. 1. q. 158. num. 11.
Licèt Angeli non careant vlla specie obiectorum naturalium; tamen possunt carere aliqua intellectione actuali. t. 1. q. 158. num. 13.
Angeli postquam consecuti sunt suam beatitudinem, semper actu vident Deum, ac omnia, quæ vident in Deo, siue in Verbo. ibid. 14.
Angelus non potest suspendere omnem actum intelligendi; ita vt nullum obiectum consideret, sed quodammodo dormiat. t. 1. q. 158. n. 15.
Neque potest cessare à consideratione suipsius, eamque suspendere. ibid. 18.
Angeli intuentur seipsos non nudè sumptos, sed ut ornatos speciebus intelligibilibus, ac proinde intuentur saltem intuitione quadam confusa suas species intelligibiles, in ijsque cognoscunt cognitione quadam confusa earum obiecta. t. 1. q. 158. n. 20. & seqq.
Cognitio, qua Angelus naturaliter, & necessariò cognoscit seipsum, non est comprehensiua. t. 1. q. 158. n. 26.
Angeli cognoscunt seipsos, & sua accidentia per suam essentiam, & per ipsa sua accidentia, nec indigent speciebus distinctis ad hæc cognoscenda. t. 1. q. 149. n. 10.
Angeli nec indigent speciebus superadditis, ad cognoscenda obiecta extrinseca, secundùm illas rationes communes, secundùm quas continent talia obiecta per suam essentiam: at ad cognoscendas res extrinsecas, secundùm rationes proprias, indigent. ibid. n. 13.
Intellectus Angelicus non potest cognoscere plura, vt plura, hoc est per plures cognitiones, quæ non sint ordinatæ: ac proinde non faciant cognitionem vnam vnitate ordinis. t. 1. q. 159 n. 12.
Angeli non possunt simul perfectè cognoscere omnia, quæ possunt seorsim, & successiuè cognoscere. tom. 1. q. 160. n. 5. & seqq.
Vtrum sicut in Anima rationali, sic in Angelis debeant dari, tum intellectus agens, tum intellectus possibilis. tom. 1. q. 141. num. 18.
Vtrum in Angelis vltra cognitionem intuitiuam debeat dari aliqua alia cognitio. ibid. n. 18.
Sicut anima rationalis, sic Angeli saltem ad intelligenda obiecta ipsis extrinseca secundùm rationes proprias indigent speciebus superadditis. t. 1. q. 149. n. 8.
Probabilius est, quod Angelus sit determinatus ad semper habendam cognitionem adæquatam suæ potentiæ cognoscitiuæ, ac solùm sit liber ad hanc, vel illam circa hæc, vel illa obiecta. t. 1. q. 160. n. 15.
Vtrum Angeli certò, vel solùm probabiliter cognoscant in causis effectus sequuturos. t. 1. q. 154. n. 4. & seqq.
Angeli naturaliter non cognoscunt futura in seipsis. t. 1. q. 154. n. 9.
Angelus ex comprehensione naturæ, & effectuum naturalium potest cognoscere in genere, quod Deus vltra effectus naturales possit etiam facere aliquos effectus supernaturales. t. 1. q. 156. n. 11.
Etiam mysteria Gratiæ vt futura Angelus non potest naturaliter scire, antequam fiant. ibid. n. 13.
Imò eadem mysteria Gratiæ, etiam quando jam existunt, & sunt facta, non possunt ab Angelo intuitiuè videri, vel alia ratione sciri, & euidenter cognosci. ibid. n. 14.
Vtrum Angeli aliquid reuelauerint Apostolis; & viciſſim, utrum didicerint ab Apostolis aliquid, quod à Christo reuelatum fuerit Apostolis, & non fuerat Angelis reuelatum. t. 1. q. 157. n. 17. & seqq.
Intellectus Angeli semper habet species intelligibiles omnium obiectorum, quæ naturaliter potest cognoscere. t. 1. q. 158. num. 3.
In Angelorum intellectu, præter habitus supernaturales, & infusos, nulli alii dantur habitus distincti à speciebus intelligibilibus. t. 1. q. 158. n. 8. & seqq.
Mysteria Gratiæ, siue entia supernaturalia quoad substantiam, non possunt ab Angelo viribus naturalibus euidenter cognosci vt possibilia. t. 1. q. 156. n. 8.
In Angelis beatis remanet naturalis cognitio Dei. t. 1. q. 177. n. 7.
Angelus secreta cordium non potest in seipsis naturaliter cognoscere sine consensu eius, qui habet talia secreta. t. 1. q. 155. n. 3. & 4.

An-

Angeli possunt naturaliter videre actus imaginationis & appetitus sensitiui, qui causantur, & determinantur à causis extrinsecis; at non possunt naturaliter videre actus imaginationis, & appetitus, qui causantur, & determinantur à ratione & voluntate. ibid. n. 8.
Angelus potest ex viribus naturæ cognoscere euidenter supernaturalia, solùm quoad modum, quando jam existunt, & sunt posita. t. 1. q. 156. n. 18. non verò prout sunt futura, & facienda, nisi Deus hoc manifestet. ibid. n. 19.
Est probabile, quod Angelus possit viribus naturæ cognoscere, quod Deus potest facere pleraque supernaturalia quoad modum. ibid. n. 20.
Vtrum, & quæ Mysteria supernaturalia fuerint reuelata Angelis in statu viæ, & antequam confirmarentur in gratia, & viderent Deum. t. 1. q. 157. n. 5. & seqq.
Angeli non accipiunt vllas species à rebus, sed illas acceperunt à Deo illis infusas, in primo instanti creationis. t. 1. q. 150. n. 5. & seqq. & iterum t. 1. q. 153. n. 11. & seqq.
Species Angelicæ probabilius non emanant efficienter ab ipsa substantia Angeli, sed producuntur à solo Deo. t. 1. q. 150. num. 11.
Non potest in Angelis dari discursus formalis, & proprius. t. 1. q. 161. n. 9. & seqq. potest tamen dari discursus virtualis. ibid. num. 16.
Angelus omnia, quæ cognoscit, cognoscit cognitione simplici, sine compositione, ac diuisione. t. 1. q. 162. n. 7.

ANGELORVM LOCVS.

Vtrum locus adæquatus Angelo debeat designari secundùm figuram sphæricam. t. 1. q. 141. n. 18.
Vtrum Angelus habeat locum sibi adæquatum, non solùm simpliciter, sed etiam secundùm quid, & secundùm quamlibet dimensionem. ibid. n. 19.
Quo pacto debeat determinari longitudo loci adæquati, quem Angelus possit occupare. ibid. n. 19.
Cur Angelus, ex eo quod sit in loco corporeo figurato, non sit figuratus. ib. n. 20.
Angelus per nullam potentiam potest esse nullibi. ibid. n. 21.
Angelus non potest se naturaliter constituere extra mundum, & extra omnem locum corporeum in spatiis imaginarijs; potest tamen de potentia absoluta existere extra locum corporeum in spatiis imaginarijs. ibid. n. 22.
Angelus, dum est in vno loco adæquato, non potest naturaliter se constituere in alio loco, siue adæquato, siue inadæquato. t. 1. q. 142. n. 3.
Angeli naturaliter non possunt esse in pluribus locis discontinuis, ac distantibus, seu parum, seu multum distent. n. ibid. 7.
Angelus cùm est intimè præsens alteri Angelo, non potest illum per seipsum immediatè mouere ad intelligendum. ib. n. 17.
Referuntur, & refelluntur variæ sententiæ circa existentiam Angelorum in loco. t. 1. q. 138. n. 6. & seqq.
Angelus constituitur in loco per aliquid distinctum à loco, & ab ipsa substantia Angeli. ibid. n. 25.
Id per quod Angelus est in loco præter ea, quæ sunt intrinseca loco, addit aliquid accidentale intrinsecum ipsi Angelo. ib. n. 16.
Hoc intrinsecum est forma positiua accidentalis, quæ dicitur vbicatio Angelica. ibid. n. 27. non producta à solo Deo, sed ab ipso Angelo. ibid. n. 24.
Vbicatio per quam Angelus est in loco, non consistit in actione transeunte, quam exerceat in talem locum. ibid. n. 29.
Vbicatio Angelica est accidens modale. ib. num. 31.
Vtrum vbicatio Angelica sit actualis vnio, & coniunctio cum loco extrinseco, & cum corpore, cui Angelus per vbicationem est actualiter præsens, & propinquus. ibid. n. 23. & seqq.
Datur maximus locus, & maxima vbicatio, ita adæquata virtuti naturali Angeli, vt non possit naturaliter se constituere in loco maiori. t. 1. q. 140. n. 9.
Vtrum Angelus saltem virtute diuina possit supernaturaliter poni vbique. t. 1. q. 140. num. 5.
Possibilis est Angelus adeo perfectus, ut illi deberetur vbicatio æqualis mundo, per quam esset in omnibus locis actu existentibus.
Angelus naturaliter potest liberè se constituere in loco minori, & minori in infinitũ tum diuisibili, tum indiuisibili, secundùm omnem, vel aliquam dimensionem. t. 1. q. 141. n. 12.
Vbicatio Angelica in quo conueniat, & differat ab vbicatione animæ rationalis. ib. n. 13. & seqq.
Angeli secundùm suam substantiam verè, & propriè sunt præsentes loco corporeo. t. 1. q. 137. n. 7. & seqq.
Non tamen per contactum quantitatiuum, sed per contactum virtutis. ibid. n. 17. adeoque non circumscriptiuè, sed diffinitiue. ibid. n. 19.
Vbicatio permanens Angelica est penitùs indiuisibilis, ac partibus carens. t. 1. q. 139. num. 6.
Vtrum plures Angeli possint naturaliter esse simul in eodem loco. tom. 1. q. 143. per totam.

ANGELORVM LOQVVTIO.

Angeli mutuò loquuntur. t. 1. q. 196. n. 3.
Vnus Angelus potest loqui cum altero per signa sensibilia; puta per voces, scripturas, &c. ita tamen, vt talibus signis sensibilibus ad mutuò loquendum non indi-

geat. tom. 1. quæst. 196. num. 8. & 9.
Vtrum Angeli possint, ac debeant inuicem loqui per aliqua signa spiritualia distincta à speciebus & actibus intellectus & voluntatis. t. 1. q. 196. n. 12.
Vtrum Angeli loquantur per hoc, quod producant, & imprimant in mente Angeli audientis cognitionem obiecti, quod volunt illi manifestare. ibid. n. 14.
Vtrum vnus Angelus loquatur alteri producendo in se verbum, quod verbum per modum obiecti, actiuè producat in altero Angelo cognitionem intuitiuam talis verbi, ad quam concurrat vitaliter, etiam ipse Angelus audiens. ibid. n. 16.
Vtrum vnus Angelus alloquatur alterum voluntariè imprimendo illi speciem conceptus, quem vult alteri manifestare, vel saltem imprimendo aliquid noui ad speciem pertinens. ibid. n. 18.
Vtrum vnus Angelus alterum alloquatur, præcisè per hoc, quod velit, & consentiat illi suum secretum manifestum fieri. ibid. num. 19.
Locutio, qua vnus Angelus alterum alloquitur, est actus intellectus imperatus à voluntate. t. 1. q. 196. n. 23.
Quales sint actus intellectus; in quibus consistit formalis locutio, qua vnus Angelus alloquitur alterum. ibid. n. 27.
In quo consistat auditio, qua vnus Angelus audit alterum loquentem. t. 1. q. 196. num. 29.
Vtrum auditio intelligibilis causetur à locutione intelligibili Angeli loquentis, an à specie talis locutionis. ibid. n. 30.
Vtrum, & quo pacto Angeli loquentes excitent intellectum audientis, ad attendendum locutioni. ibid. n. 31.
Licèt Angelus inferior non possit illuminare superiorem, tamen potest loqui superiori. t. 1. q. 197. n. 5.
Angelus potest loqui Deo locutione ordinata, ad accipiendum aliquid à Deo, non autem locutione ordinata, ad aliquid Deo dandum; puta ad communicandam Deo aliquam notitiam, &c. t. 1. q. 197. n. 8.

ANGELORVM MOTVS.

Angelus non potest naturaliter moueri in instanti indiuisibili, ac proindè etiam cùm mouetur motu non continuo, mouetur in tempore diuisibili. t. 1. q. 146. n. 11.
Angelus non solùm potest moueri à loco ad locum, amittendo vnum locum extrinsecum, & acquirendo alium; sed etiam à non loco ad locum, solùm acquirendo locum extrinsecum, in quo antè non erat; & à loco in non locum, solùm amittendo aliquem locum extrinsecum, in quo antè erat. t. 1. q. 147. n. 6.
Angelus non potest localiter moueri, quin aliquam vbicationem intrinsecam acquirat, & aliam amittat; ac proindè, quin moueatur ex termino positiuo ad positiuum. ibidem num. 10.
Angeli localiter mouentur. t. 1. q. 144. n. 8. non tamen eodem pacto, quo corpora. ibid. n. 11.
Motus localis Angeli est aliquid distinctum à loco, & ab ipso Angelo. ibid. n. 12.
Angelus seu moueatur per se, seu per accidens cum corpore assumpto mouetur motu, qui est accidens receptum in ipso Angelo. ibid. n. 16. & seqq.
Tale accidens, est accidens modale pertinens ad prædicamentum *Vbi*. ibid. n. 20.
Si Angelus moueatur motu non continuo, potest transire ab extremo ad extremum, non prius pertransito medio. t. 1. q. 145. num. 11.
Angelus etiam motu non continuo non potest transire de vno loco ad alium distantem, nisi vel prius transeat per medium, vel simul occupet locum medium. ibidem num. 14.
Angelus potest moueri motu tum continuo, tum non continuo. ibid. n. 25.
Si Angelus moueatur motu continuo, non potest transire ex vno extremo ad aliud, quin prius transeat per medium. t. 1. q. 145. n. 8.

ANGELORVM TEMPVS.

Angelorum duratio licèt spiritualis, tamen est diuisibilis proportionaliter, ac tempus. t. 1. q. 139. n. 7. & 8.
Quid sit instans Angelicum, & unde mensuretur. t. 1. q. 175. n. 23. & seqq. & item t. 1. q. 184. n. 17.

ANGELORVM VOLVNTAS, ET VOLITIO.

Vtrum aliquis amor amicitiæ, quo Angelus diligat Deum plus quàm seipsum, volendo illi bonum diuinum, quia bonum Dei est, sit illi naturalis, hoc est neque supernaturalis, neque violentus, aut neuter. t. 1. q. 169. n. 9.
Vtrum dilectio naturalis beneuolentiæ, qua Angelus diligit Deum plus quam seipsum sit etiam naturalis, quatenus naturale opponitur libero. t. 1. q. 169. n. 19.
In Angelis beatis remanet naturalis dilectio Dei. t. 1. q. 177. n. 7.
Vtrum Angeli beati possint peccare, saltem venialiter, aut per peccatum beatitudinem amittere. t. 1. q. 177. n. 10.
Vtrum Angeli beati possint mereri augmentum beatitudinis essentialis, vel accidentalis, & sic tale augmentum obtinendo in beatitudine proficere. t. 1. q. 177. n. 13. & seqq.
Angeli naturaliter sunt saltem moraliter immutabiles quoad propositum semel permanenter, & ex perfecta deliberatione conceptum consideratis omnibus motiuis t. 1. q. 188. n. 12.
In Angelis datur dilectio naturalis, tum antecedens cognitionem, tum procedens ex cognitione. t. 1. q. 167. n. 5. & 6.

In

In Angelis datur etiam aliqua dilectio electiua, ac non necessaria, sed libera. ibid. n. 9.
Quænam Angelus amet amore naturali, & necessario, quæ nam amore libero. ibidem n. 10.
Vnus Angelus amat alterum Angelum sicut seipsum dilectione, tum naturali, & necessaria, tum libera, & electiua. to. 1. quæst. 168. n. 9.
Amor concupiscentiæ, quo Angelus amat Deum, vt bonum Angeli ipsius, est illi naturalis, quatenus naturale opponitur supernaturali, imò etiam, quatenus naturale opponitur electiuo, ac libero. to. 1. q. 169. n. 7. & 8.
Vtrum, & quæ libertas, tum quo ad specificationem, tum quo ad exercitium conueniat voluntati Angelicæ. *vide Libertas*.
Vtrum in Angelis detur irascibilis, & concupiscibilis, passiones q; aut virtutes ad vtramque spectantes. to. 1. q. 166. n. 9. & seqq.
Si voluntas distinguitur à substantia animæ rationalis, debet etiam distingui à substantia Angelorum. to. 1. q. 148. n. 14. & seqq.
Datur in Angelis voluntas idque est de fide. to. 1. q. 167. n. 7.
Datur liberum arbitrium cum libertate etiã indifferentiæ. to. 1. q. 166. n. 6.
Vnusquisq; Angelus amat seipsum, vt finem *ei*, siue amore amicitiæ tum naturali, & necessario quoad specificationem, tum libero, & electiuo. to. 1. q. 168. n. 6.

ANGELI CVSTODES.

Christo non fuit datus Angelus tamquam Superior, & Custos, sed tamquam inferior, & minister. to. 1. q. 207. n. 19.
Angeli Custodes hominibus deputantur ab ipsa natiuitate. to. 1. q. 207. n. 21.
Vtrum Angelus Custos aliquando deserat hominem viatorem. ibid. n. 22.
Angeli beati neque dolent, neque possunt dolere de malis eorum, quos custodiunt. to. 1. q. 208. n. 1.
Vtrum inter Angelos bonos possit esse pugna, & discordia. tom. 1. quæst. 208. num. 7. & 8.
Quare cum vnus homo sufficiat ad custodiendos plures homines, vnus Angelus deputetur singulis hominibus custodiendis. to. 1. q. 207. n. 3.
Cur Angeli specie differentes deputentur ad custodiendos homines, qui sunt æquales in natura. ibid. n. 9.
Vtrum custodire homines pertineat solum ad infimum ordinem Angelorum. tom. 1. q. 207. n. 11.
Angeli Custodes dantur omnibus hominibus viatoribus, etiam iniustis, ac reprobis. to. 1. q. 207. n. 15.
De fide est Angelos deputari à Deo ad hominum custodiam. to. 1. qu. 207. nu. 1. & seqq.
Singulis hominibus cuiuscumque qualitatis, & conditionis sint singuli Angeli ad custodiam deputantur. ibid. n. 5.
Nulla bona opera fiunt sine instinctu bonorum Angelorum. to. 1. q. 209. n. 14.
Adam in statu innocentiæ indiguit Angelo Custode. to. 1. q. 207. n. 18.

ANIMA.

Animæ potentiæ distinguuntur per actus, & obiecta. to. 1. q. 229. n. 6.
Vtrum, & qualis ordo detur in potentijs animæ. ibid. n. 7. & seqq.
Vtrum omnes potentiæ animæ sint in anima tamquam in subiecto. to. 1. q. 229. n. 11.
Potentiæ animæ emanant, & fluunt ab eius essentia. ibid. n. 13.
Vtrum vna potentia animæ oriatur ab alia, ibid. n. 17.
Conuenienter assignantur tria genera animarum, quinque genera potentiarum, & quatuor gradus animatorum. to. 1. q. 230. n. 1.
Vtrum essentia animæ sit eius potentia, vel potius potentiæ distinguantur ab animæ essentia. to. 1. q. 229. n. 2.
Plures sunt potentiæ animæ. ibid. n. 4.
Non potest anima immutare sua virtute naturali materiam corporalem, nisi mediantibus aliquibus corporibus. tom. 1. qu. 291. n. 2.
Animæ brutorum non sunt per se subsistentes, neque possunt existere extra corpus. tom. 1. q. 223. n. 10.
Vtrum anima sit totum viuens. to. 1. q. 224. n. 1. & seqq.
Anima non componitur ex materia, & forma. to. 1. q. 224. n. 4.
Quid sit anima, & vtrum sit corpus. tom. 1. q. 223. n. 1. & seqq.
Vtrum detur successio animarum in eodem viuente. to. 1. q. 292 n. 9.
Anima secundum speciem perfectior necessario includit animas imperfectiores. to. 1. q. 229. n. 11.
In vnico animali datur vnica anima. to. 1. q. 227. n. 3.
Anima est actus, & forma corporis viuentis. to. 1. q. 226. n. 1.

ANIMA RATIONALIS.

Non causatur ex semine. to. 1. q. 292. n. 6.
Sed fit ex nihilo sui, & subiecti, ac proinde per creationem à Deo. ibid. n. 7.
Vtrum in Embryone succedat animæ sensitiuæ, ac vegitatiuæ præexistenti. to. 1. q. 292. n. 9.
Dum est in corpore, cognoscit seipsam per species, & per actus cognoscendi alia obiecta. to. 1. q. 245. n. 2. & seqq.
Vtrum cognoscat habitus suos per essentiam eorum. to. 1. q. 245. n. 6.
Cognoscit actum proprium intellectus, qui intelligit. ibid. n. 7.
Cognoscit etiam actum suæ voluntatis. to. 1. q. 245. n. 10.
Cur anima rationalis creetur, vt tabula rasa absque vlla specie. to. 1. q. 158. n. 27.

Po-

Potest per apprehensionem immutare, & alterare proprium corpus cui vnitur, vt forma. to.1. q.291.n.5.
Vtrum, & quomodo anima rationalis vnita corpori possit intelligere substantias immateriales.to.1.q.246.n.2.& seqq.
Id quod primo per se cognoscit anima rationalis vnita corpori est quidditas rei materialis.to.1.q.246.n.14.
Vtrum anima rationalis sit totus homo. to.1. q.224.n.1.
Anima rationalis non est composita ex materia,& forma. t.1. q.224.n.4.
Non est pars diuinæ substantiæ. to. 1. q. 249. n. 1.
Non potest fieri, nisi per creationem. ibidem n. 4.
Est producta immediatè à Deo sine concur. su causæ secundæ. ibid.n.5.
Impossibile naturaliter est, vt anima rationalis creatur, antequam corpori vniatur. ibid. n. 8.
Vtrum, & cur distinguantur intellectus, & voluntas in anima rationali. to.1. qu.148. n. 15. & 16.
Anima rationalis indiget multis potentijs, & operationibus. to.1.q.229.n.4.
De potentijs animæ rationalis vtrum distinguantur ab ipsa, & inter se: vtrum fluant ab essentia animæ &c. *vide Anima*.
Vtrum omnes potentiæ animæ rationalis remaneant in ipsa separata à corpore. to.1.qu. 229.n.18.
Non recipit species intelligibiles ab ideis, vel formis separatis.to.1.q.248.n.1.
Vtrum cognoscat res immateriales in rationibus æternis. to.1. q.240.n.4. & seqq.
Vtrum accipiat intellectiuam cognitionem à rebus sensibilibus to.1. q.240.n.8.
Vtrum anima rationalis intellectu cognoscat corpora per essentiam suam, per species innatas omnium intelligibilium. to.1.q. 239. per totam.
Animæ hominum non sunt eiusdem rationis cum Angelis, ita vt vniantur corporibus solum accidentaliter. to.1.q.292.n.11.
Non fuerunt simul creatæ ab initio mundi. to.1.q.292.n.14.
Anima intellectiua conuenienter vniturcorpori humano.to.1.q.228.n.1.& seqq.
Vtrum vniatur corpori mediantibus dispositionibus accidentalibus.to.1.q.228.n.6.& 7. vel mediante aliquo corpore.ibid.n.8.
Vtrum sit tota in qualibet corporis parte.to. 1.q.228.n.10.
Est incorruptibilis, atque immortalis. tom.1. q.225.n.1.
Differt specie ab Angelo.to.1.q.225.n.2.
Est actus, & forma corporis humani. tom.1. q.226.n.1. & seqq.
Non est vna numero anima omnium hominum.to.1.q.226.n.5.& seqq.
Anima rationalis est aliquid subsistens, hoc est potens existere per se, & saparatum à subiecto. to.1. q.223.nu.7.
Vtrum, & quomodo locus animæ rationalis possit esser minor, & minor in infinirum. t. 1.q.141.n.16.
Vbicatio animę rationalis in quo conueniat, vel differat ab vbicatione Angelica. ibidem n.13.& seqq.
Anima rationalis saltem ad intelligenda obiecta ipsis extrinseca secundum rationes propriasindiget speciebus superadditis. tom.1. q. 149. n.8.
Demonstratur immortalis ex prouidentia Dei. to.1.q.16.n.22. De imagine Dei relucente in anima rationali. *vide Homo*.
Cur anima rationalis cum est in corpore ad cognoscendum seipsum indiget speciebus distinctis to.1.q.149.n.23.
Animæ hominum non peccauerunt, antequã corpori vnirentur. to.1.q.211.n.19.

ANIMA RATIONALIS SEPARATA.

Actus scientiæ acquisitæ ab anima corpori vnita, remanet in anima separata, sed non secundum eundem modum. tom.1. q. 248. n. 3.
Distantia localis non impedit cognitionem animæ separatæ.to1.q.248.n.4.
Quare distantia temporis impediat cognitionem animæ separatæ, ideoque non possit cognoscere futura? ibid.n.6.
Vtrum animæ separatæ cognoscant ea, quæ hic aguntur. ibid. n.7. & seqq.
Vtrum anima separata possit aliquid intelligere. to.1. g. 247.n.1.
Anima separata cognoscit seipsam per seipsã; & sine conuersione ad phantasmata. tom.1. q.247.n.7.
Quo pacto eadem anima separata cognoscat alias animas separatas, Angelos, & Deum. ibid.
Naturaliter habet cognitionem omnium naturalium, non certam, & propriam, sed communem, & confusam. ibid. n.10.
Animæ separatæ naturaliter cognoscunt aliqua singularia, sed non omnia etiam, quæ sunt præsentia, sed solum illa, ad quæ habent aliquam specialem habitudinem, aut ad quæ ordinantur specialiter à Deo. to.1. q.247.n.11.
Vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneat in anima separata. tom.1.q.248.n.1.
Non potest anima rationalis separata naturaliter mouere corpora localiter. to.1. q.291. num.6.
Licet Angeli id possint. ibid.n.7.

ANIMA SENSITIVA.

Vtrum anima sensitiua in generatione traducatur cum semine, vel potius à Deo fiat per creationem. tom.1.q.292.n.1.
Principium actiuum animæ sensitiuæ, quod est in semine non remanet in animali iam generato. tom.1.q.292.n.2.& seqq.

ANIMAL.

In vnico animali datur vnica tantum anima. tom.1.q.227.n.3.

In

In quolibet animali non datur alia forma substantialis totalis, aut partialis distincta ab anima. tom.1.q.227.n.7.
In animali iam generato non remanet principium actiuum animæ sensitiuæ, quod est in semine. tom.1.q.292.n.2. & seqq.
Animalia ratione carentia naturaliter sunt homini subiecta. tom.1.q.267.n.4.
De dominio quo subiacebant Adamo in statu innocentiæ. *vide Adam*.
Vtrum dentur in animalibus interiores potentiæ sensitiuæ. tom.1.q.230.n.4.
Vtrum ante peccatum inter aliqua animalia daretur naturalis discordia, & inimicitia, puta inter lupum, & ouem &c. tom.1.q.267. num.13.
Animalia terrestria ex qua materia fuerint primo condita in creatione mundi. tom. 1. q.220.n.8.
Vtrum monstra, vel animalia, quæ generantur, ex putri, & ex commistione seminum producta sint quinta die. tom.1.quæst.220. num.11.
Non datur vllum animal irrationale, quod ex sua natura sit simpliciter malum respectu vniuersi. tom.1.q.183.n.17.
Vtrum, & quomodo animalia terrestria producta fuerint à Deo sexta die. tom.1.q.220. num.14.

ANNIHILATIO, ANNIHILARE.

Vtrum Deus possit aliquid annihilare. to.1. q.281.n.1.
De facto Deus nihil ad nihilum redigit. ibid. num.3.
Non annihilatur substantia panis, & vini in Eucharistia. tom.3.q.141.

ANTICHRISTVS.

Antichristus viator non priuabitur custodia Angelorum à quibus iuuabitur, saltem quantum adhoc, quod à quibusdam peccatis retrahatur. tom.1.q.207.n.17.

APOSTOLI.

Vtrum Apostoli aliquid didicerint à Christo circa mysteria nostræ salutis, quod non fuerat Angelis ante reuelatum, & quod ipsi Angeli didicerint per Apostolorum prædicationem. tom.1.q.157.n.17.

APPARITIO.

De apparitionibus Angelorum. *vide Angelis*.
De apparitionibus Dæmonum. *vide Dæmones*.
De apparitionibus Dei. *vide Deus*, aut *Personæ Diuinæ*.

APPETITVS.

Appetitus est aliqua potentia specialis animæ. tom.1.q.235.n.2.
Appetitus sensitiuus, & intellectiuus sunt diuersæ potentiæ. tom.1.q.235.n.3.
An possint appeti impossibilia. to.2.quæst.1. num.14.
Appetitus intellectiuus. *vide Voluntas*.

APPETITVS SENSITIVVS.

Quomodo passiones appetitus sensitiui pugnent aduersus rationem. to.1.q.259.nu.11.
Vtrum extiterint in primo homine ante peccatum, & perfectæ subditæ fuerint rationi. *vide Adam*.
Vtrum actus appetitus sensitiui possint naturaliter videri ab Angelo. tom.1.q.155.n.8. *vide Angelorum intellectus, & intellectio*.
Vtrum ratio dominetur appetitui sensitiuo, ac irascibili, & concupiscibili, imperio despotico, vel politico. tom. 1. quæst.236. num.12.
Vtrum appetitus sensitiuus distinguatur in irascibilem, & concupiscibilem, sicut in potentias diuersas. tom.1.q.236.n.2.
Vtrum, & quomodo irascibilis, & concupiscibilis appetitus sensitiui obediant rationi, & voluntati. tom.1.q.236.n.9.

APPLICATIO.

De applicatione libera diuinæ volitionis ad obiectum. *vide Voluntas, & volitio diuina*.
De applicatione libera diuinæ scientiæ ad obiectum. *vide Scientia Dei*.
Applicatio Missæ. *vide Missa*.

APPREHENSIO, APPREHENDERE.

Potest anima per apprehensionem immutare, & alterare proprium corpus, cui vnitur vt forma. tom.1.q.291.n.5.

AQVA.

Quid intelligatur nomine aquarum superiorum, & inferiorum, quas diuidit firmamentum. tom.1.q.216.n.11.
De congregatione aquarum facta tertio die creationis. tom.1.q.218.n.5. & seqq.
Aquæ non fuerunt substantialiter productæ tertia die, sed ab initio. tom.1. quæst. 218. num.7.
Vtrum Mare sit altius, quam Terra, itaut miraculosè detineatur, ne terram operiat. tom.1.q.218.n.9. & seqq.

AQVATILIA. *vide Pisces*.

ARBORES. *vide Plantæ*.

ARCHIEPISCOPATVS.

Archiepiscopatus, Archipresbiteratus, & similes dignitates nõ sunt Sacramentum. t.3. q.265.n.33.

ARRIVS ARRIANI.

Errores Arrij contra consubstantialitatem Verbi. tom.1.q.95.num.3.& iterum.tom.1. q.95.n.15.
Contra necessitatem productionis diuinarum Personarum tom.1.q.105.n.12.

ARS.

Vnitas Artis quid sit. tom.1.q.7.n.4.
Vnde nam habeatur. tom.1.q.7.n.6.& 13.
Ars actiua, & ars factiua in quo differant. to.1. q.277.n.10.

ARTICVLVS FIDEI.

Articulus fidei potest esse obiectum, tum assensus fidei, tum assensus theologici. tom. 1. q.4.n.15.

ASSENSVS.

Assensus fidei, & assensus theologicus in quo differant. tom.1.q.4.n.15.
Vter sit prior alio. ibid. n.20.
Ad assensum supernaturalem vtrum concurrant

rant solæ species supernaturales; an' etiam naturales. tom.1.q.33.n.50. *vide Species.*
Assentio triplex. tom.3.q.220.n.5.
ASSVMI, ASSVMPTIO.
Assumptibilis à Persona Diuina an sit natura irrationalis. tom.3. q.41. n.3. an accidens. num.4. An persona creata. num.5. Verbum non assumpsit hominem. nu.6. non debuit assumere naturam Vniuersalem.n.7. non in omnibus indiuiduis. n.8.
Assumpsit Verbum verum corpus. num. 10. terreum.num.11. sanguinem, & omnes humores. num.15. animam. num.17. intellectum. num.18. animam mediante corpore, & vice versa. n.20.&c. non prius animam, quam corpus, nec viceuersa. num. 21. quomodo totum mediantibus partibus, & vice versa. num. 24. vna assumptione simul animam, & corpus. num.26. non assumpsit humanitatem mediante gratia. n.30.
Assumere non potest persona diuina naturam, quæ peccauit, vel quæ peccabit. to.3.q.45. n.24. *vide Incarnatio, Vnio.*
ATTRITIO. *vide Contritio imperfecta.*
AVDITVS. *vide Sensus.*
AVES.
Aues productæ sunt simul cum piscibus à solo Deo sine concursu actiuo causæ secundæ. tom.1.q. 20.n.12.& 13.
Deus quinta die produxit aues secundum esse formale, quod habent in propriis speciebus, & non solum secundum esse virtuale, quod habent in seminibus. tom. 1. q.220.n.2.
Produxit non ex nihilo, sed ex materia præexistente, & ante creata. ibid.n.3.
Quæ fuerit talis materia. ibid.n.4.& seqq.
AVXILIVM.
Vtrum omnibus collectiuè auxilijs possit voluntas creata resistere. tom.1.q.72.n.9.
Vtrum Deus ita det auxilia efficacia, vt sit paratus illa eadem dare etiamsi non videret efficacia. tom.1.q.80.n.22.
Vtrum Deus ita det auxilia inefficacia, vt sit paratus conferre eadem auxilia, si videret fore efficacia. tom.1.q.81.n.24.
Auxilia sufficientia conferuntur reprobis à Deo voluntate benenola. tom.1. quæst.82. num.3.
Auxilia præuenentia, quæ sint. tom.2.q.68.
AZIMVS. *vide Eucharistiæ materia.*

B

BAPTISMVS.
QVid res? res est sacramentum? sacramentum tantum. tom.3.q.85.n.7.
Aqua non est sacramentum tantum in baptismo. n.2.
Definitio Baptismi metaphysica. num. 4.& physica. n.16.
Baptismi varia nomina. num. 5. institutus est formaliter ante passionem Christi à Christo. num. 7. Christus baptizauit per se Beatissimam Virginem, & D. Petrum, & per hunc Apostolos. n.9. præceptum baptismi cepit post passionem. n.11.
Beata Virgo fuit baptizata. tom.3.quæst.258. num.5.
Baptismi tres. tom.3.q.92.
Flaminis non est sacramentum. num.2. baptismus sanguinis in adultis requirit baptismus flaminis. n. 3. *vide Martyrium.*
Baptismi nauis quomodo naufragetur. tom.3. q.227.n.11.
Quando aufertur obex gratia causatur physicè à caractere, vel solum moraliter. tom.3. q.66.n.36.
Baptismi ritus duplex essentialis, & accidentalis. tom.3. q.91.n.2.
BAPTISMI DISPOSITIONES.
Ad valorem consensum, requirit. tom.3. quæst.107. num.2. in adulto cum solo originali, requiritur etiam fides, spes, & propositum. tom.3.quæst.110.num.2.cum personali etiam pœnitentia. num.3. talis, qualis in Sacramento Confessionis. num.4.
BAPTISMI EFFECTVS.
Baptismus delet originale, & personalia. tom.3. quæst.109. num.1. etiam totam pœnam. num.3. etiam pœnalitates, sed in resurrectione. num.4. confert gratiam sanctificantem, & dona, & gratiam sacramentalem. num.5. aperit ianuam Cæli. num.7. infantibus æqualem gratiam confert. tom.3. quæst.110.num.6.
BAPTISMI FICTIO.
Baptismi fictio duplex. tom.3.quæst.111 nu.1. quæ inualidet. num.1. quæ non. num.16. cum recedit, Baptismus confert suum effectum. num. 3. si fictio inculpabilis sufficit postea atteri. num.5. si culpabilis per peccatum, vel in instanti Baptismi, vel post requiritur contritio, vel confessio. num.6. & semper confert gratiam debitam ex Baptismo vltra aliam. num.10.confert iuxta dispositionem in auferendo obice. num.11.
BAPTISMI FORMA.
Errores. tom.3.quæst.87.num.2.sufficiens est forma Græcorum. num.3. actio ministri exercitè sufficienter exprimitur. num.6. & persona ministri. num.7. Persona baptizati debet exprimi signate. num.8.
Exprimendæ tres personæ Diuinæ. num.11. pro forma dicere in nomine Christi non valet. num.12. quid de auctoritate Nicolai primi. num.14. Apostoli an hac forma baptizauerint. num.15.
Diuinæ personæ debent exprimi sub consuetis nominibus ad valorem Baptismi. nu 17. etiam debet exprimi vnitas per Ly *in nomine*. num.19.
BAPTISMI MATERIA.
Baptismi materia proxima Ablutio. tom.3. quæst.88. vnde aqua glaciata incepta. num.16. Ablutio est passio baptizati connexa cum actione Baptizantis. num.2. immersio, vel effu-

effusio, vel absersio valida est. num. 3. vnus est Baptismus quota quæque fiat ablutio. num. 5. vna, vel trina licita & valida est. num. 6. non requiritur emersio. num. 8. si fiat aqua feruenti occidendo valida est. num. 8. & proiciendo in flumen. num. 16. quanta pars debeat abluí. numer. 10.
Baptismi materia remota errores Luteri. to. 3. quæst. 86. num. 1. est aqua. nu. 1. conuenienter ibi retinens speciem suam. num. 3. qui liquores tales sint. num. 4.

BAPTISMI MINISTER.

Baptismi minister Sacerdos ex officio. tom. 3. quæst. 101. si deputatur. num. 4. alij in casu necessitatis. tom. 3. quæst. 102. num. 2. Diaconus potest deputari, alij non possunt. num. 6. extra necessitatem alij peccant Baptizantes licet valide. nu. 7. in necessitate debet seruari ordo inter præsentes. num. 8. Polures non possunt simul baptizare eundem, vt duæ causæ inadæquatæ. tom. 3. quæst. 103. nec vt adæquatæ. num. 1. si simul vtræque faciunt vnum solum baptismum. num. 2. nec est validus baptismus collatus ab vno muto abluente, & mutilo proferente verba. num. 5.
Licite confertur ab hæreticis. to. 3. quæst. 187. num. 3.
Baptizare seipsum nemo potest. to. 3. quæst. 87. num. 9.

BAPTISMI NECESSITAS, ET OBLIGATIO.

Hæreses de Loc. tom. 3. quæst. 105. num. 1. est de fide. num. 2. necessitate, & medij, & præcepti. nu. 3. paruulis aliud non est remedium præter Baptisma. num. 5. error oppositus. num. 61. temerarium orare, vt extraordinarie saluentur. num. 7.
Tempus obligans. tom. 3. quæst. 107. num. 7. statim ac commode potest. num. 1. disparitas in hoc cum Sacramento pœnitentiæ. num. 16.

BAPTISMVS PARVVLORVM, ET AMENTIVM.

Errores. tom. 3. quæst. 108. num. 16. Valide collatus ante vsum rationis. num. 2. expedit vt conferatur. num. 7. obligatio conferendi non est ex lege charitatis extra necessitatem. num. 8. sed ex consuetudine. num. 16. filij infidelium paruuli an inuitis parentibus baptizandi. num. 9. qui directe subiecti potestati spirituali possunt. num. 16. moribundi possunt sine scandalo. num. 11. cum consensu alterutrius genitoris. num. 12.
Filij subditorum Principibus fidelibus ex hoc solo capite non possunt. num. 13. filij seruorum possunt. num. 14.
In vtero matris paruuli an possint baptizari? num. 15.
Amentes ex natiuitate possunt. num. 16. an, & alij? num. 16.

BAPTISMI PATRINVS.

Quis. tom. 3. quæst. 104. num. 1. ad quid? nu. 2. quot. num. 3. quam cognationem contrahat? cum quibus? num. 4.

BAPTISMI RITVS.

Baptismi ritus ceremoniæ, & significatio. tom. 3. quæst. 113. Baptismi ritus duplex essentialis, & accidentalis. tom. 3. quæst. 91. num. 2.

BAPTISMI VALOR.

Dispositio ad eum requisita solus consensus etiam habitualis. tom. 3. quæst. 107. num. 2. etiam ex metu. num. 16.

BAPTISMI VOTVM.

Baptismi votum. tom. 3. quæst. 106. errores. num. 1. sufficit ad iustificationem inclusum in actu perfecte Charitatis. num. 2. etiam implicitè. num. 5.

BAPTISMVS CHRISTI.

Baptismus Christi differt specie à baptismate Ioannis, & hæbreorum. tom. 3. quæst. 89 acquæ differt specie à baptismate flaminis, & sanguinis, num. 2. est vnus specie infima. num. 3.
Non potest iterari. tom. 3. quæst. 90. num. 2. quando licet rebaptizare sub conditione. num. 4.

BEATITVDO BEATVS.

Beatitudo quid sit? tom. 2. quæst. 1. num. 8. & seqq.
Beatitudo formalis est sola visio. to. 2. quæst. 5. num. 15.
Beatitudo est finis positiuè vltimus. tom. 2. quæst. 1. num. 30.
Beatitudo formalis debet esse operatio vitalis. tom. 1. qnæst. 3. num. 8.
Beatitudo est possibilis omni naturæ rationali. tom. 2. quæst. 5. num. 12.
Beatitudo est finis, qui vltimus amoris concupiscentiæ. tom. 2. quæst. 5. num. 40.
An denominatio Beati includat intrinsecè ipsum Deum? tom. 2. quæst. 3. num. 20.
Quomodo ad Beatitudinem vltra visionem, requiratur amor fruitiuus? tom. 2. quæst. 5. num. 20.
An amor Beatitudinis sit necessarius quo ad exercitium? tom. 2. quæst. 5. num. 24.
An appetitus Beatitudinis sit naturalis? to. 2. quæst. 1. nu. 18. an elicitus, vel innatus? n. 22.
De essentia Beatitudinis, & certitudo de ipsius perpetuitate. tom. 2. quæst. 6. num. 11.
Implicat vt Beatus videat & intelligat Deum visione, & intellectione increata. tom. 1. quæst. 29. num. 3.
Item implicat vt videat Deum intellectu increato. tom. 1. quæst. 29. num. 5.
Implicat, vt Beatus videat, & cognoscat quidditatiue Deum in aliqua creatura, tamquam in medio cognito, & tamquam in obiecto formali. tom. 1. quæst. 30. num. 3.
Vtrum videndo Deum habeat speciem expressam, vel impressam. *Vide Species.*
Beati inæqualiter vident Deum iuxta meritorum distinctionem. tom. 1. quæst. 32. num. 6.
Beatus non appetit Beatitudinem maiorem, quam habet. tom. 1. quæst. 32. num. 12.

Beati de facto cognoscunt creaturas possibiles in diuina essentia, tamquam in obiecto formali, & in medio cognito. to. 1. quæst. 34. num. 4. & tamquam in speculo voluntario. tom. 1. quæst. 38. num. 7.
Possunt etiam cognoscere in diuina essentia tamquam in medio cognito creaturas, vt existentes, & vniuersim veritates contingentes, quæ à Deo cognoscuntur per scientiam visionis, & mediam. tom. 1. quæst. 39. num. 2.
Quidnam Beati videant in verbo, hoc est in essentia Diuina. tom. 1. quæst. 39. num. 3.
Beati aliqua cognoscunt per speciales reuelationes. tom. 1. quæst. 39. nu. 6.
Beatitudo æterna cur dicatur ab Apostolo corona iustitiæ. tom. 1. quæst. 64. num. 33.
Beati implebunt sedes superiores, & inferiores, & superiores quam quæ paratæ Angelis malis. tom. 3. quæst. 70. num. 8.
Beati, qui in diuina essentia cognoscunt etiam creaturas, habent in se imaginem Trinitatis, etiam in quantum vident creaturas. tom. 1. quæst. 253. num. 13. *Vide Homo*.
Vtrum homines beati assumantur ad hierarchias, & ordines Angelorum. to. 1. qu. 201. num. 5.
Corpora Beatorum, qua materia repleantur in vacuitatibus suis. tom. 1. quæst. 213. num. 9.
Vtrum Beatus possit mereri augmentum beatitudinis essentialis, vel accidentalis, & sic tale augmentum obtinendo, in Beatitudine proficere. tom. 1. quæstst. 177. num. 13. & seqq.
Impeccabilitas Beatorum oritur ex visione summi boni prout est in se. to. 1. quæst. 188. num. 8.
Creatura rationalis nequit esse beata possessione boni finiti. tom. 2. quæst. 2. num. 5.
Non datur in Beatis vllus dolor, aut tristitia formalis, sed solum radicalis. to. 1. qu. 190. num. 21. & iterum. tom. 1. quæst. 208. num. 1. & 2.
Beati vident Deum ipsis loqui. to. 2. quæst. 130. num. 7.
Visio Beatorum est perfectior amore? to. 2. quæst. 4. num. 13.
Quænam sint præcipuè dotes corporum Beatorum. tom. 1. quæst. 213. num. 8.

BEATITVDO NATVRALIS.

Quid sit, & quotuplex. tom. 1. quæst. 171. num. 14. & 15.
Vtrum conuenerit Angelis ab initio creationis. tom. 1. quæst. 171. num. 13. *Vide Angelus*.
Vtrum conuenerit primis Parentibus in Paradiso terrestri antequam peccarent. tom. 1. quæst. 171. num. 16.

BONVM, BONITAS.

Bonum quid addat formaliter supra ens. to. 1. quæst. 18. num. 25.
An, & quomodo bonum infinitum sit infinitè appetibile. tom. 1. quæst. 18. num. 26.
Ex natura boni probantur processiones diuinæ. tom. 1. quæst. 88. num. 6. *Vide Processio diuina*.
Bonum, vt bonum nequit odio haberi. tom. 2. quæst. 17. num. 9.
Vtrum bonum sit subiectum mali. tom. 1. quæst. 123. num. 16.
Vtrum bonum subiecti totaliter auferatur per malum. ibid. num. 17. *Vide Malum*.
Quot modis bonum possit obtineri. tom. 1. quæst. 277. num. 10.
Quomodo omnia Dei opera naturaliter bona sint. tom. 1. quæst. 183. num. 17.

BRVTA.

Brutis conuenit voluntarium imperfectum. tom. 2. quæst. 8. num. 12.
Bulla Cruciatæ. *Vide Cruciata*.

C

CALIX. *Vide Vasa Sacra*.

CAPPELLANVS.

Cappellanus ægrotus an lucretur stipendium annuum promissis. tom. 3. quæst. 218. nu. 22.

CARACTER.

Aliqua Sacramenta imprimunt. to. 3. qu. 73. num. 6. vnde non possunt iterari. num. 10. vetera sacramenta non imprimebant. nu. 11. est spiritualis potestas. num. 12. *in Christo* non fuit. num. 13. est in potentijs animæ, vt in subiecto. num. 16. indelebilis. num. 17. cur tria sacramenta imprimant. num. 18.

CARDINALIS.

Cardinalatus non est sacramentum. tom. 3. quæst. 265. num. 33.
Vnde nomen. tom. 3. quæst. 279. n. 2. &c. Cardinales An instituti à Christo. nu. 6. in quo succedant Apostolis. nu. 9. non fuit semper hæc dignitas distincta in Ecclesia Romana. num. 10. in quo superiores Episcopis. num. 12.

CARO.

De generatione Carnis per nutrimentum. *Vide Alimentum*.
In quo sensu dicatur ab Aristotile, quod alia est caro secundum speciem, alia est caro secundum materiam. tom. 1. quæst. 293. num. 14.

CASVS.

Vtrum, & quomodo Casus possit facere opus, quale faceret intellectus. to. 1. quæst. 16. num. 14. & seqq.
Casus, & fortuna quomodo dentur in mundo, quamuis hic gubernetur à prouidentia Dei. tom. 1. quæst. 16. num. 14. & iterum. tom. 1. quæst. 46. num. 15. & iterum. tom. 1. quæst. 279. num. 4.

CATHOLICA RELIGIO.

An sola Catholica Religio sit prudenter credibilis. tom. 2. quæst. 126.

CAVSA.

Quot sint genera causarum, & quo pacto sint principium actionis. tom. 1. quæst. 284. nu. 4.

Causæ vniuocæ semper reducuntur ad æquiuoces, tamquam ad priores. tom. 1. quæst. 40. num. 33.
Referuntur variæ opiniones antiquorum circa causas rerum. tom. 1. quæst. 111. num. 21.
Omnia agentia creata non sunt pura agentia, sed sunt etiam patientia. tom. 1. quæst. 112. num. 11.

CAVSA CREATIVA.

Quid sit creatio, & quot modis dicatur. to. 1. quæst. 113. num. 4.
Vtrum, & in quo sensu Deus sit Causa creatiua, quæ creauerit res omnes à se distinctas. tom. 1. quæst. 114. num. 5. & seqq.
Vtrum creatio passiua distinguitur à re creata. tom. 1. quæst. 115. num. 8.

CAVSA SECVNDA.

Verè, & propriè aliquid agit cum concursu diuino. tom. 1. quæst. 284. n. 2. & 3. *Vide Deus.*

CAVSA PRIMA EFFICIENS.

Referuntur plurimi errores circa hoc, quod Deus est causa efficiens rerum omnium à se distinctarum. tom. 1. quæst. 111. num. 8. & seqq.
De fide est Deum omnia, quæ distinguuntur à Deo, condidisse, etiam materiam primam. tom. 1. quæst. 111. num. 17. & seqq.

CAVSA SECVNDA EFFICIENS.

Causæ efficientes non possunt diuinitus eleuari extrinsecè ad producendos quoslibet effectus, sed solum certos, & determinatos. tom. 1. quæst. 118. num. 16.

CAVSA EXEMPLARIS.

Deus est Causa exemplaris omnium rerum. tom. 1. quæst. 112. num. 9.

CAVSA FINALIS.

In quo differat causa finalis à meritoria t. 1. q. 79. num. 8.
Deus est Causa finalis omnium rerum. t. 1. q. 112. nu. 9.

CAVSA MERITORIA.

In quo differat causa meritoria a causa finali. t. 1. q. 79. n. 8.

CEREMONIÆ.

Ceremoniæ Sacræ quot genera. t. 3. q. 48. nu. 17.

CERTITVDO.

Quid sit certitudo. & euidentia? t. 2. q. 127.

CHAOS.

Vtrum Chaos, quod posuerunt aliqui ex antiquis naturaliter coincidat cum mundo cõdito, antequam per sex dies distingueretur. t. 1. q. 212. n. 8.

CHARITAS.

Charitas proprijssimè est in Deo, ac magis proprie conuenit Deo, quam virtutes morales. t. 1. q. 63. num. 3.
De essentia, & motiuo Charitatis. t. 2. q. 152.
De Charitate Dei, & proximi. t. 2. q. 153.
Actus Charitatis est dispositio ad gratiam, & iustificationem. t. 2. q. 81. n. 11.

CHRISTVS.

Christus est sub vtraque specie Eucharistiæ. t. 3. q. 145. quid per concomitantiam n. 6, &c. ex vi verborum quid 5. nu. 10.
In Eucharistia est totus in totis, & totus in singulis partibus specierum. t. 3. q. 146. n. 7.
Quando hostia est diuisa nu. 8. & quando est continua, non tamen hoc est de fide n. 9. est sub partibus minoribus in infinitum nu. 10. & sub indiuisibilibus n. 13.
Confecit Eucharistiam in azymo. t. 3. q. 134. num. 6.
Christus mortuus in Parasceue quid sit? n. 13.
Christi Passio in die Pascatis. t. 3. q. 134. n. 15.
Christus aquam miscuit vino in conficienda Eucharistia. t. 3. q. 137. n. 2.
Christi præsentia in Eucharistia. *vide in Eucharistia* præsentia Christi.
Communicantur humanitati Christi omnia attributa perfectionis diuinæ. t. 3. q. 42. nu. 4. non tamen, vt omnes tribuant suum effectum primarium humanitati num. 5. sed illos quorum humanitas est capax n. 5.
Christus vt homo est principalis minister Sacramentorum. t. 3. q. 75. & habet in ea potestatem excellentiæ n. 2. quam potrst, sed non vult communicare nu. 3.
Nisi se obligasset sponte ad satisfaciendum: ratione vnionis non erat obligatus. tom. 3. quæst. 10. num. 7. nec ex Charitate. num. 7. 10. nec ex iustitia, quia Christus est rex, & finis Regni nu. 8. &c.
Deus non potest denegare Christo quidquid efficaciter ipse vult voluntate creata. t. 3. qu. 11. n. 8.
Quomodo produxerit seipsum in incarnatione. t. 3. q. 28. n. 23.
Christus fuit medium, & finis. t. 3. q. 15. n. 6.
Et ideo magis amatur, quam si solum vt finis num. 7.
Licet sit de Spiritu Sancto, non est filius Spiritus Sancti. t. 3. q. 28. n. 16. &c.
An se communicauerit. t. 3. q. 176.
An dederit Eucharistiam Iudæ. t. 3. q. 176.
An dederit corpus suum pascibile. t. 3. q. 178.
Christo datus fuit Angelus, non tamquam Superior, & custos, sed tamquam inferior, & minister. t. 1 q. 207. n. 19.
Vtrum Christus post Resurrectionem, & Ascensionem apparens vt homo, apparuerit ministerio Angelorum, vel sine vllo ministerio Angelorum. t. 1. q. 136. n. 38.
Vtrum Christus Apostolis circa mysteria nostræ salutis reuelauerit aliqua, quæ non fuerunt Angelis ante reuelata, & quæ ipsi Angeli per Apostolorum prædicationem didicerint. t. 1. q. 157. n. 17.
Vtrum, & quomodo Christus dicatur fuisse in Adamo. t. 1. q. 294. n. 8.
Non gaudet de peccatis, t. 1. q. 16. n. 37. nec ea efficacirer non vult quantum, & de se n: 39. sed conformatur Deo nu. 39. Gaudet de permissione diuina n. 39.
Christi mors fuit Sacrificium. t. 2. q. 191.
Differentia à reliquis Sacrificijs n. 2.
Christus. *vid. Incarnatio, meritum Christi.*

CHRISTIANI *vide Religio Christiana.*

Christianus inuasus ab infideli debet resistere; si po-

si potest, per se non debet confringere idola Superioris Gentilis. t.3.q.97. n.3. nec prouocare n. 6.

CIBVS *vide Alimentum*.

CIRCVMINSESSIO.

Vtrum quælibet persona secundum se totam sit in qualibet alia persona per circuminsessionem. t.1.q.93. nu. 3. & seqq. *Vide Persona Diuina*.

CIRCVMCISIO.

Primo instituta ad signandum populum Dei. t.3.q.72.n.6. non ad delendum originale. nu. 19. remittebatur tamen originale n.16. & dabatur gratia quoad omnes suos effectus. 16. non ex opere operato num.18. non ex opere operantis 24. sed ministri. 16. necessaria paruulis masculis hæbreorum num.25. fuit conditio gratiæ, non causa moralis. num.26. adultis sine contritione per illam non remittebantur peccata personalia n.29. differentia a Baptismo num. 30. Ritus eius tom. 3. qu. 112. num.2.

CÆLVM.

Quid intelligatur nomine firmamenti. to. 1. qu.216. nu.6. & seqq.

Ex qua materia factum fuerit firmamentum, *ibid.* nu.10.

Quid sint aquæ superiores, & inferiores, quas diuidit firmamentum. *ibid.* 11.

Super omnes Cælos nobis visibiles datur Cælum Empyreum immobile, quod est Domus, & Patria Beatorum. to 1.qu.213.nu.6.

Quale sit Cælum empyreum. tom.1.qu. 213. num.8.

Probabile est, quod Cælum Empyreum sit partim solidum, partim fluidum. t.1.qu.213. num. 9.

Cur Cælum empyreum cum sit lucidissimum, non semper illuminat omnia inferiora, itaut causet perpetuam diem. t. 1. q.213. n. 6.

Cælum empyreum fuit locus congruus Angelis, ideoque isti debuerunt creari in Cælo empyreo. t.1.q.276.n.29.

Cælum empyreum influit in inferiora. tom.1 q. 213.nu.11.

Cælum empyreum creatum fuit simul cum mundo hoc visibili, ac cum materia informi, non post, neque ante *ibid.* 12.

Vtrum Cælum empyreum creatum fuerit ab initio simul cum tempore, & cum materia informi. t.1.q.213.n.14.

Vtrum sit vnum tantum Cælum. t.1.q.217. per totam.

Corpora cælestia sunt causæ rerum, quæ fiunt in inferioribus. t.1.q.287.nu.1.

Vtrum corpora cælestia imponant necessitatem his, quæ eorum actioni subduntur. to.1. q.288. per totam.

Corpora cælestia possunt indirectè, & per accidens, non autem directè, & per se causare actus humanos. t.1.q.287.uu.7.

Ne indirecte quidem possunt agere in dæmones, vtpote carentes potentijs corporeis, & organicis. *ibid.* num.10. & seqq.

COGNITIO.

Cognitio diuinarum veritatum, quamuis imperfectissima non est contemnenda. tom. 1. q.1.nu.14.

Cognitio comprehensiua Dei in quo differat à cognitione mere quidditatiua, sed non comprehensiua, & à cognitione abstractiua? to. 1.q.1.nu.15.

Cognitio creata nequit esse comprehensiua omnium creaturarum possibilium, & existentium, siue in seipsis, siue in essentia diuina. to.1.q.35.nu.5.

Cognitio intuitiua an possit ita videre obiectum, vt formaliter præscindat ab aliquo prædicato identificato cum obiecto. tom. 1. q.36.nu.6.

Cognitio intuitiua per quid differat ab abstractiua. t.1.q.36.n.11.

Cognitio intuitiua attingens, & explicans omnia prædicata, quæ conueniunt obiecto formaliter, & eminenter est comprehensiua talis obiecti. to.1.q.36.nu.13.

Cognitio quomodo specificetur ab obiecto. to. 1.qu.42.nu.32.

Cognitio diuina quomodo realiter identificatur cum diuina volitione. tom.1. q.47.nu.12.

Cognitio creata necessario distinguitur à cognoscente, a specie intelligibili ab obiecto formali, à voluntate, & volitione; secus cognitio increata. t.1.q.47.n.16.

Cognitio, quæ est per gratiam in speculatione consistens, non est dæmonibus totaliter ablata, sed diminuta *ibid.* 14.

Vtrum cognitio, qua dæmones cognoscunt quædam mysteria gratiæ sit supernaturalis. to.1.q.187.nu.16.

Dæmones priuati sunt omnium mysteriorum supernaturalium cognitione practica hoc est effectiua amoris Dei, & actuum theologicè supernaturalium, & conducentium ad supernaturalem beatitudinem. tom. 1. qu. 187. nu.17.

Dæmones, & damnati non retinent vllos habitus supernaturales Theologicè. to.1.q.187. nu.23. & 24.

Vtrum intellectiua cognitio accipiatur a rebus sensibilibus. to.1.qu.240.nu.8. & seqq.

Vtrum possit dari cognitio intellectiua dependenter à speciebus intelligibilibus, sine conuersione ad phantasmata. t.1.q.241.n.1.

Vtrùm cognitio certa, & euidens de possibilitate futuritionis, & existentia mysteriorum gratiæ, & supernaturalium semper sit supernaturalis. to.1.q.156.n.17.

In quo consistat compositio, & diuisio cognitionis. tom.1.q.162. nu.4. datur in intellectu humano. to.1.q.243.n.2.

De cognitione, qua anima cognoscit immaterialia. to.1.qu.240. *Vide Anima rationalis*.

Vtrum cognitio singularium sit prior, vel posterior, cognitione vniuersalium. t.1. q.242. num. 6.

De cognitione, qua anima rationalis cognoscit corpora &c. tom.1. qu. 239. per totam. *Vide Anima rationalis*.

COM-

COMMVNICARE.
Omnes effectus formales primarios attributa Verbi non communicant humanitati Christi. tom.3. q.42.num.5. sed illos quorum ipsa est capax. num.16.
Communicatio idiomatum quid? tom.3. q.43. Quotuplex nu.3. Errores,& hæreses n.4.&c. Per illam propriè in Christo, Deus est homo, & homo est Deus. n.10. Et quæ dicuntur de Deo filio, dicuntur de homine Christo. n.12. Aliquæ tamen propositiones non concedendæ.n.17. Ex illa non sequitur verũ esse Deus est anima: Deus est sanguis. n.19.
Communicare. *Vide Eucharistiæ vsus.*
Communio sub vna specie. *Vide Eucharistiæ vsus.*
Communicatio, quæ conueniat Deo. tom.3. q.3. n.17.
COMPREHENSIO COMPREHENDERE
Comprehensio quid sit? t.1. q.34. n.4.
Comprehensio Dei nequit conuenire intellectui creato. tom.1. q.34. n.5.
Comprehensio omnium creaturarum possibilium, & existentium in seipsis, vel in essentia diuina, nequit esse cognitio creata. to. 1. q.35. n.5.
Vtrum sit comprehensio obiecti cognitio intuitiua, explicans omnia prædicata, quæ conueniunt obiecto formaliter, & eminenter. tom.1. q.36. n.13.
Comprehensio quomodo differat à supercomprehensione. tom.1. q.36. n.24.
Vtrum comprehensio omnium creaturarum possibilium in Deo, si daretur, esset eo ipso comprehensio Dei. t.1. q.36. n.26.
Comprehensio effectus adæquati, vtrum sit comprehensio causæ. tom.1. q.36.n.32.
CONCEPTIO.
Quid sit conceptio. t.1. q.98. n.21.
Vtrum propriè conueniat Verbo Diuino,aut Spiritui Sancto. ibid. *Vide Verbum Diuinum*, aut *Spiritus Sanctus*.
CONCEPTIO CHRISTI.
Tripliciter consideratur. tom.3. q.28. n.11.
Corpus Christi in eodem instanti conceptum formatum, animatum, & assumptum. n.12. &c. illud instans fuit cum Virgo sufficienter protulit Ecce Ancilla &c. n.14.
Omnia illa etiam in eodem signo naturæ fuerunt. nu.19.
CONCESSIO.
Concessio non consistit formaliter in actu voluntatis, quo superior, quantum est ex se efficaciter velit vt subditus faciat rem concessam. tom.1. q.60. n.6.
Et actus à superiore efficaciter volitus,sed saltèm virtualiter, & ratione distinctus ab actu, quo vult concedere. tom.1. q.60. n.8.
In quo nam actu intellectus consistat, & quomodo explicetur. tom.1. q.60. n.16.
CONCRETVM.
Forma intrinseca concreto non semper est intrinseca subiecto concreti. tom.3.q.55.n.12.
Vnde nam nomina concreta substantiua dicantur, singulariter, aut pluraliter. tom.1. q.95. n.13.
Vnde nam nomina concreta adiectiua dicantur singulariter, aut pluraliter, tom.1. q.95. num. 14.
CONCVPISCENTIA
Est effectus peccati,adeoque non fuit in Adamo ante peccatum. tom. 1.q. 259. num.16. *Vide Adam.*
Vitium concupiscentiæ in quo consistat? t.2. q.37. n.28.
An vitium concupiscentiæ minus præcipuè consistat in qualitate morbida? tom.3. q.37. num. 30.
Non potest dari amor amicitiæ, qui non sit simul concupiscentiæ. tom.1. q.180. n.16.
De amore concupiscentiæ. *Vide Amor.*
An concupiscentia causet voluntarium, vel minuat voluntarium? to.2. q.12.
CONCVPISCIBILIS POTENTIA.
Vtrum concupiscibilis passionesque,aut virtutes ad ipsam spectantes dentur in Angelis. tom.1. q.166.n.9. & seqq. *Vide Angelorum voluntas, & volitio.*
Qui nam sint actus concupiscibilis. tom. 1. q.236. n.9.
De potentia concupiscibili residente in appetitu sensitiuo. *Vide Appetitus sensitiuus.*
De potentia concupiscibili residente in appetitu intellectiuo. *Vide Voluntas.*
CONDITIO. CONDITIONATVM.
Quid, & quotuplex sit conditionatum, to. 1. q.44. n.7.
Conditionata necessaria quomodo sciantur à Deo. *Vide scientia simplicis intelligentiæ.*
Conditionata contingentia quomodo sciantur à Deo. *Vide Scientia media.*
Conditionata duplicis generis, alia possunt,alia non possunt transire in absoluta. to.3.qu.16. num.44. &c.
CONFESSIO SACRAMENTALIS
De iure diuino necessaria peccantibus grauiter post Baptismum. tom.3. q.245. num.16. *Vide Pœnitentiæ Sacramentum.*
CONFIRMATIO.
Confirmatio. tom.3. q. 114. à quo instituta? à Christo. num. 3. quando? in vltima cœna. nu.4.Eius materia essentialis non sola impositio manuum, sed Chrisma. q. 115. num.1. Ex oleo, & balsamo. nu.3. sine quibus non est valida. num.5.
Balsamum Indicum etiam sufficit. num.7.
Ad valorem Chrisma debet esse benedictum ab Episcopo. nu. 8. Et vnctio per modum crucis, quæ est materia proxima. num.9. & debet in fronte fieri. 16. ex contactu immediato manus Episcopalis. n.10.
Confirmationis forma. tom.3. qu. 116. debet exprimi actus signandi ad roborem. num.3. Disparitas in loco à Baptismo. 16.
Confirmationis effectus imprimit characterem.q.117. confert gratiam sanctificantem. qu. 118. & per accidens primam gratiam. num. 2.

Con-

Confirmationis capaces. tom.3. q. 119. olim cum Baptismo conferebatur. 119.
Amentibus si præsumuntur in gratia debet dari. num. 5.
Confirmationis Patrinus. to.3. q. 120. Vt Baptismi Patrinus. n.2.
Confirmationis Minister, Episcopus ordinarius minister. to.3. q. 121. Ex concessione Pontificis etiam Sacerdos. nu.8. Non ex licentia Episcopi solius. 16. inferiores ex nulla. nu.9.
Episcopus hæreticus, & excommunicatos validè confert. n.13.
Confirmationis ritus. tom.3. q. 122. præceptũ. tom.3. q.123. per se non est. n.2.
CONFORMARI.
Conformari voluntati Dei quo modo teneamur. tom.3. q.228. n.16.
CONSCIENTIA.
Quid sit conscientia, & vtrum sit quædam potentia. tom.1. q.234. n.4.
Vtrum vermis conscientiæ mori possit in dæmonibus, & damnatis. to.1. q.190. nom.10. *Vide Dæmones*, aut *Damnati*.
CONSECRATIO.
Consecratio quid. to.3. q.48. nu.2.
CONSEQVENS, SEV CONSEQVENTIA. *Vide Propositio*.
CONSERVATIO.
De conseruatione, qua creaturæ conseruantur à Deo. *Vide Mundus*.
Si conseruata, vel consecrata Eucharistia fuisset in triduo mortis Christi fuisset in ea corpus mortuum. to.3. q. 179. sed non crucifixum, vel cruciatum. 16.
CONSILIVM.
Non consistit formaliter in actu voluntatis, quo consiliarius quantùm est ex se efficaciter velit, vt fiat res consulta. to.1. q.60.nu.6.
Est actus à consiliario efficaciter volitus, sed saltem virtualiter, & ratione distinctus ab actu, quo vult consilium dare. ibid. n.8.
In quo nam actu intellectus consistat, & quomodo explicatur. to.1. q.60. n.16. & seqq.
Quid habeat pro motiuo formali. ibid. n.29.
CONTEMPLATIO.
Cur puritas contemplationis impediatur ab exteriori occupatione in nobis, non verò in Angelis. to.15. q.206. n.5.
CONTINENTIA.
Sacris ordinibus annexa, non ex iure diuino, sed ecclesiastico. to.3. q.289. n.4.
Quod à tempore Apostolorum obligauit in vtraque ecclesia. n.10. Vt abierit in desuetudinem in græca. n.12. etiamque in latina in aliqua Prouincia. ibid. Vt includat votum. num. 13.
CONTINGENS, CONTINGENTIA.
Vtrum obiecta contingentia possint cognosci in diuina essentia, tamquam in medio cognito. to.1. q.39. n.2.
Determinant scientiam Dei non per modum virtutis, sed per modum puræ conditionis. to.1. q.43. n.39.
Vtrum intellectus noster sit cognoscitiuus contingentium. to.1. q.244. n.2.
CONTRADICTORIA.
Vtrum, & quomodo contradictoria possint de eodem verificari. to.1. q.100. nu.42. *Vide Distinctio Virtualis*.
CONTRARIETAS, ET CONTRARIVM.
Contrarietas vnde nam habeatur? tom.1. q.18. num. 24.
CONTRITIO.
Datur ita perfecta, vt infallibiliter conferat remissionem peccati mortalis. to. 3. qu. 24. debet ad hoc includere formalem amorem Dei super omnia. q. 241. An vno, vel duobus actibus. n.7. *Vide Amor Dei*.
An contritio sit incompossibilis cum peccato habituali? to.2. q.81. n.23.
Contritio est dispositio ad gratiam? to.2. q.81. num. 11.
CONTRITIO IMPERFECTA.
Datur aliqua, quæ sufficit ad iustificandum in Sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ. to.3. q.243. n.6.
Debet esse detestatiua peccati cum proposito. n.8. Hoc est obseruandi omnia præcepta sub graui. n.10.
Potest aliqua contritio non esse sufficiens ad hoc licet elicita ex motiuo amoris Dei. num.11.
Debet esse actus honestus, & supernaturalis. num.12. ex qualibet virtute. num.13. includit aliquem amorem Iustitiæ, & beneuolentiæ erga Deum. num.27. omnes actus, quos includit. num.29. quomodo sit conuersio in Deum. num.33. includit amorem proprium, sed ordinatum. num.34. quod respiciat vt finem. cui? num.36. per illam homo magis amat Deum, quam se. n.37.
Excludit voluntatem peccandi in omni Hypotesi. num.4. magis quam culpam odit pœnam. num.5. quæ includit culpam. n.6.
CONVENIENTIA.
Magis est conueniens permissio peccati Adæ, quam non permissio. tom.3. quæst.16.n.26.
Non peccante Adamo minus conueniens fuisset incarnatio. num.27.
Incarnatio fuit Deo conueniens, licet non necessaria. tom.3. quæst.3. num.18. licet non facta ab æterno. num.19. licet infinite distet Deus à Creatura. num.20. licet Deo etiam conueniat non incarnari. num.22. specialiter conueniens fuit Verbum incarnari. n.25. & tom.3. quæst.40.
Deo fuit conueniens. tom.3. quæst.3. num.8. non fuit conueniens naturæ humanæ. n.12. non tamen fuit illi inconueniens. num.14.
Non fuit conueniens incarnationem fieri ab initio Mundi. tom.3. quæst.19. num.4. nec in fine Mundi. num.10.
Conuenientia affirmabiluatis fuit conueniens personæ Diuinæ assumere naturam humanam. tom.3. quæst.32. num.2.
Primario, & secundario naturæ Diuinę. q.33. num.2.

Con-

Conuenientia decentiæ conuenies fuit vt verbum assumeret naturam humanam ex stirpe Adæ. tom.3. quæst.41. num.9.

CONVERSIO CONVERTI.

Conuersio panis in corpus Christi per quid habeatur. tom.3. quæst.140. num.13.
Est conuersio substantialis. num.16. propriè dicitur transubstantiatio. num.18.
Actio conuersiua non est aductiua, sed potius replicatiua. num.20. quid si Christus non esset an ex vi verborum reproduceretur? num.29. non annichilatur substantia panis, & vini. tom.3. quæst.141.
Conuersio fit tota simul. tom.3. quæst.142. In quo instanti. num.7. tota simul saltem ex parte termini. num.10. *Vide vnio Eucharistica.*
Errores oppositi. t.3. q.139 est de fide. n.14. dicitur transubstantiatio. num.14. semper credita est vt dogma desitio panis, & vini. num.17. Ex verbis institutionis, & consecrationis probatur. num.18. errores oppositi. num.16. alias essent falsa. num.19. & si humanitas Christi esset vbique. num.20. quomodo conuertatur. quæst.140. Christus non reproducit se in Eucharistia. num.9.
Conuerti quodlibet potest in quodlibet sine influxu eductiuo. tom.3. quæst.93.num.22.

COR.

Quæ nam sint secreta Cordis. tom.1.qu.155. num.6.
Vtrum secreta Cordis naturaliter cognoscantur ab Angelis. tom.1. quæst.155. per totam. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*

CORPVS CORPOREVM.

Referuntur præcipui errores circa creationem, & formationem corporum. tom. 1. quæst.211. num 8. & seqq.
Non solum omnes creaturæ spirituales, & inuisibiles, sed etiam omnes corporeæ, & visibiles factæ sunt à Deo. ibid. num.13.
Formæ rerum corporearum non procedunt ab ideis, nec ab intelligentijs, sed educuntur ex potentia materiæ ab agentibus naturalibus producentibus composita ex quibus constant. tom.1. quæst.211. num.28.
In prima productione corporum formæ fuerunt immediatè productæ à Deo. ibidem num.31.
Aliquod corpus est actiuum. tom.1. qu.286. num.2.
De materia corporis. *Vide Materia.*
Omnia corpora prima productione, quæ producta est etiam prima materia, producta sunt immediatè à solo Deo. tom.1. qu.211. num.26.
Deus potest immediate mouere aliquod corpus. tom.1. quæst.282. num.5.
De corporibus cælestibus. *Vide Cœlum.*

CORPVS CHRISTI.

Corpus Christi non substentat accidentia, sed substat illis in Eucharistia. tom.3. q.145. perficitur aliquatenus ab vnione Eucharistica. num.14. *Vide Christi Corpus.*
An Christus instituerit Eucharistiam ex suo corpore passibili. tom.3. quæst.178. ded t passibile, sed existens modo impassibili. n.1.

CREATIO, CREARI

Quid sit creatio, & quot modis dicatur. tom.1. quæst.113. num.4.
Cui nam competat creatio. *Vide Causa creatiua.*
Vtrum creatio passiua distinguatur à re creata. tom.1. q.115. n.8.
Creatio est quedam actio, passio, ac relatio. tom.1. q.115. n.12.
Et quidem est relatio transcendentalis. tom.1. quæst.115. num.14.
In quo subiecto recipiatur creatio. tom.1.qu. 115. num.15.
Vtrum, & quomodo habeat aliquam mutuam prioritatem cum re creata. tom. 1. quæst.115. num.18.
Quæ nam propriè dicantur creari. tom.1. quæst.116. num.4. & seqq.
Vtrum gratia, & habitus supernaturales educantur de potentia animæ, an creentur à Deo. tom.1. quæst.116. num.9.
Nulla creatura potest eleuari ad creandum, nequidem instrumentaliter. tom.1. qu.118. per totam.
Vtrum, & quomodo creatio sit actio communis toti Trinitati. tom. 1: quæst. 119. num.2.
Creatio mundi, & animarum rationalium, propriè non est miraculum. tom.1. qu.285. num.3.
De diebus creationis mundi. *Vide dies creationis mundi.*

CREATVRA.

Creaturæ possunt comprehensiuè cognosci in diuina essentia. tom.1. qu.30. num.8.
Creaturæ possibiles cognoscuntur de facto à Beatis in diuina essentia, tamquam in obiecto formali, & in medio cognito. tom.1. qu.38. num.4. & tamquam in speculo voluntario. ibid. n.7.
Creaturæ etiam vt existentes, & vniuersi veritatem contingentes, quæ à Deo cognoscuntur per scientiam visionis, & mediam possunt cognosci in diuina essentia, tamquam in medio cognito. tom.1. q.39. n.2.
Repugnat Creatura rationalis naturaliter impeccabilis circa naturalia. tom.1. quæst.178. num.21.
Repugnat Creatura rationalis naturaliter impeccabilis circa quamlibet materiam. tom.1. qu.178. n.12.
Repugnat Creatura rationalis non libera. tom.1. qu.178. n.13.
Est vere, & propriè causa efficiens aliquorum effectuum. tom.1.qu.184. num.2. & 3. *Vide Deus.*

CRVCIATA.

Cruciatæ priuilegio potest quis ab omni Sacerdote sumere Eucharistitiam. to.1. q.183. n.12. tenetur audire Sacrum tempore interdicti. tom.3. qu.219. n.7.

CVLPA, SEV PECCATVM.
Deus malum culpæ causat per accidens, ac purè permittendo. to.1. qu.125. n.10.

D

DÆMONES.
VTrum in Dæmonibus dentur, vel dati fuerint vnquam ordines Angelorum. tom.1. q.202. n.1. & seqq.
In dæmonibus datur prælatio, per quam aliqui præsunt, & imperant, alij subsunt, & obediunt. tom.1. q.202. n.7. & seqq.
Vtrum in dæmonibus sit illuminatio, qua vnus alium illuminet, vel inter eos solum sit locutio, qua vnus alteri suum conceptū manifestet. tom.1. q.202. n.10.
Angeli boni habent prælationem supra malos, ac Angeli mali reguntur per bonos. to.1. q.202. n.11.
Vtrum Sancti Angeli illuminent dæmones. tom.1. q.202. n.13.
Cur Sancti Angeli non totaliter cohibeant dæmones à malis quæ faciunt. ibid. n.14.
Ex dæmonibus illi, qui secundum naturam sunt superioriores aliquibus Angelis, reguntur etiam per Angelos, qui sunt ipsis inferiores in natura. ibid. num.15.
Vtrum, & cur omnes, vel aliqui dæmones permittuntur mauere in hoc aere caliginoso, tamquam in carcere, & loco exilij illis deputato vsque ad diem iudicij. to.1. q.191. n.16. & seqq.
De fide est dari vnum locum corporeum, ad pœnam Angelorum deputatum, qui locus in scripturis vocatur infernus gehenna, & tartarus. tom.1. q.191. n.7. & seqq.
Etiam ante diem Iudicij aliqui dæmones manent in inferno. tom.1. q.191. n.20.
Omnes dæmones alternis vicibus, nunc in inferno, nunc in hoc aere morantur. ibid. n.21. & seqq.
Vtrum dæmones tentantes iustos cum ab illis vincuntur priuentur in perpetuum potestate homines tentandi, ac in infernum detrudantur. tom.1. q.191. n.24. & seqq.
Post diem iudicij omnes dæmones in inferno erunt. tom.1. q.191. n.26.
Ignis æternus paratus ad cruciandos dæmones, est verus, proprius, ac corporeus ignis. tom.1. q.192. n.6. & seqq.
Ignis cruciat dæmones producendo in eorum substantia, qualitatem aliquam spiritualem disconuenientem naturę Angelicæ. tom.1. q.192. n.30.
Ignis intrinsicè eleuatur per qualitatem superadditam ad cruciandos dęmones producendo in ipsis qualitatem inconuenientem ex cuius intelligibili perceptione, & experientia doleant; ac tristentur. ibid. n.34.
Hæc qualitas recepta in igne est spiritualis. ibid. n.36. est totalis ratio agendi. ibid.40. est permanens. n.34.
Vtrum dæmones, qui extrà infernum vagantur in hoc aere afferant secum suum ignem, & suum cruciatum. tom.1. q.192. n.59.
Vtrum dum dæmones versantur in hoc aere portent ignem gehennæ quo ad substantiam, vel solum quo ad effectum. to.1.q.192. num.60.
Vtrum sicut Dæmones cruciantur ab igne corporeo, sic ab aqua, & niue alternatim crucientur. tom.1.q.192.n.47.
Vtrum tenebræ exteriores, ad quas eijciuntur dæmones intelligendæ sint propriæ, & materiales consistentes in carentia lucis corporeæ, an solum metaphoricæ. tom.1. q.192.n.49.
Quot modis possint apparere dæmones, & quot modis de facto apparuerint. tom.1. q.133.n.6.& seqq.
Quo pacto dæmones assumant corpora, in quibus apparent. ibid. *Vide Angeli*.
Quare dæmones inuocantur à magis obseruantibus certas constellationes. tom.1. q.287.n.12.
Quare vexant lunaticos secundum certa quædam incrementa lunæ. ibid.
Non sunt possibiles dæmones habentes corpora ignea, aerea, vel ætherea, vel vllum corpus diuersum à corpore humano. to.1. q.129.n.7.
De pœna sensus, & pœna damni, quam patiuntur dæmones. tom.1.q.190.n.12.
Dolor de perpetua amissione æternæ beatitudinis in dæmonibus spectat ad pœnam damni. to.1.q.190.n.14.
Dolor, & tristitia dæmonum tanta sunt, vt ab illis excludant etiam pro minimo tempore quamlibet delectationem formalem, & quodlibet gaudium formale, licet detur in ipsis aliquod gaudium radicale, & aliqua radicalis delectatio. tom.1.q.100.n.18. & seqq.
Dæmones habent necessitatem moralem peccandi in omnibus suis actibus liberis, & impotentiam moralem faciendi vllum actum moraliter bonum. tom.1.q.189.n.8.
Vnde nam oriatur in dæmonibus ista necessitas. ibid. n.11. & seqq.
Priuati sunt omni gratia, & omnibus auxilijs supernaturalibus, adeoque carent potentia physica exercendi actus supernaturales. tom.1.q.189.n.18.
Non habent necessitatem physicam, sed solum moralem peccandi; habent tamen necessitatem metaphysicam consequenter ad semper peccandum. tom.1.q.189.n.26.
Vtrum amor amicitiæ, quo Lucifer amauit inordinatæ seipsum, & de seipso complacuit, congruè vocetur peccatum luxuriæ spiritualis. to.1.q.180.n.18.
Amor inordinatus Angeli non fuit amor solius amicitiæ, sed amicitiæ simul, & concupiscentiæ. tom.1.q.180.n.17.
Impossibile fuit, vt Angelus primo peccaret appetendo absolutā æqualitatem cum Deo. tom.1.q.181.n.6.

In

In quo nam Angelus voluerit assimilari Deo, itaut peccarit. to.1.q.182.n.6. & seqq.
Dæmones per appetitum sensitiuum possunt inclinare voluntatem humanam, sed non illam determinare ad efficaciter volendum. to.1.q.205.n.11.
Per suas vires naturales possunt mouere imaginationem hominis. ibid. n.13. Quomodo hoc fiat. ibid. n.14.
Vtrum omnia peccata procedant directè ex tentationibus dæmonum. to.1.q.209.n.11.
Quænam peccata possunt dæmones per seipsos exercere, to.1.q.179 n.12 & seqq.
Primum peccatum Luciferi fuit superbiæ propriæ dictæ. to.1.q.180.n.3.& seqq.
Dæmones suis tentationibus homines impugnant, & ad peccandum impellunt. to. 1. q.209.n.1.
Ex quo motiuo diabolus tentet. ibid. n. 2.
Vtrum,& quare dæmones acceperint à Deo potestatem tentandi. to.1.q.209.n.3.
Vtrum Deus aliquando permittat dæmones ad impugnandos homines. ibid.n.4.
Quomodo pugna hominis cum dæmone sit æqua, licet homo sit infirmus, & dæmon fortis. ibid.n.5.
Vtrum tentare sit proprium diaboli, & aliorum dæmonum. to.1.q. 209.n.6.
Vtrum dæmones ad homines seducendos possint facere miracula. to.1.q.210.n.1.
Quænam transformationes corporales possint fieri virtute dæmonum. to. 1.q.2 0.n.4.
Quo pacto miracula sint efficacia ad fidei veritatem confirmandam non obstante, quod dæmones possint facere prodigia quædam ad falsitatem persuadendam.to.1.q.210.n.5.
Probabile est, quod ex omnibus nouem ordinibus Angelorum aliqui peccauerint. to.1.q.186.n.9.
Angeli, qui peccarunt sunt in maximo numero, licet pauciores ijs, qui non peccarunt. to.1.q 186.n.12.
Cognitio, qua Angeli cognoscunt veritates naturales per naturam in dæmonibus, nec est ablata, nec diminuta. to.1.q. 87.n.10.
Quid dicendum sit de cognitione practica, naturali. ibid.n.13.
Probabilius est Luciferum fuisse supremum omnium Angelorum, non solum negatiuè, sed positiuè. to.1.q.185.n.12.
Lucifer induxit cæteros Angelos ad peccandum, non quidem illos cogendo, sed suadendo. to.1.q.185.n.16.
Hinc tamen non sequitur, quod prius tempore peccauerit, quàm cæteri Angeli. ibid. n.25.
Pauciores Angeli peccauerunt, quam in iustitia, & charitate perseuerauerint. tom. 1. q.186.n.6.
Angeli mali ab initio suæ creationis antequam peccarent habuerunt gratiam sanctificantem. to.1.q.173.n.8.& seqq.
Angeli mali, qui deindè peccarunt in primo instanti eliquerunt actus fidei, spei, & charitatis super omnia, & acceperunt gratiam sanctificantem. to.1.q.174.n.6.
Angeli non peccauerunt in primo instanti suæ creationis. to1.q.184.n.6. Imò impossibile absolutè fuit, vt in illo peccarent. ibid n.13.
Vtrum inter instans, quo dæmones sunt creati, & instans, quo peccauerunt intercesserit aliqua mora. to.1.q.184.n.17.
Vtrum in dæmones possint agere corpora cælestia. to.1.q.287.n.8. & seqq.
Quare dæmones attrahuntur, vel arcentur quibusdam, herbis, verbis, lapidibus, figurationibus &c. ibid.n12.
Vndè nam oriatur obstinatio voluntatis dæmonum. t.1.q.188 n.8.
Cur Deus Angelis statim post primum peccatum, ita gratiam suam subtraxit, vt remissionem peccatorum obtinere non possent, cum è contra hominibus sæpè det spatium pœnitentiæ, etiam post multa, & grauissima peccata. to.1.q.188.n.9.& seqq.
Vtrum Angeli mali ab initio suæ creationis habuerint perfectam, & supernaturalem beatitudinem, vel saltem vtrum antequam peccarent, viderint Deum intuitiuè licet per talem visionem non fuerint beati. to.1. q.181.n.6. & seqq.
Dæmones per peccata, quæ committunt in statu damnationis non mærentur nouam pœnam. to.1.q.189.n.31.
Vtrum dolor, & tristitia dæmonum sit ita illis necessaria, vt non possint non dolere,& tristari. to.1.q.190.n.9.
Nunquam in ipsis moritur vermis conscientiæ. ibid.n.10.
De fide est diabolum, ac dæmones natura sua esse bonos, ac liberè peccando factos esse malos malitia morali culpæ, ac peccati. to.1.q.183.n.7.& seqq.
In Angelis, ac dæmonibus non datur naturalis inclinatio ad peccandum. to.1.q.183. num.14.
Vtrum, & quomodo fides, qua credunt dæmones sit supernaturalis. tom. 1. q. 156. num.17.
Vtrum dæmones ab initio suæ creationis habuerint beatitudinem naturalem. tom. 1. q.171.n.13.
Dæmones patiuntur, & in æternum passuri sunt ab igne inferni aliam pœnam distinctam ab alligatione. to.1.q.192.n.23.
Vtrum cum dæmon superatur ab aliquo propter hoc ab eius impugnatione arceatur. to.1.q.209.n.15.
De intellectu, & intellectione dæmonum, & vtrum in hac possit esse falsitas. *Vide Angelorum intellectus, & intellectio.*
De peccabilitate dæmonum præcisè secundum naturam Angelicam consideratorum. *Vide Angeli.*
In dæmonibus secundum reatum tantum possunt esse omnia peccata, at secundum affectum possunt esse solum peccata superbiæ.

biæ, & inuidiæ. to.1.q.179.n.9.& seqq.
De via Angelorum malorum. tom.1.q.175. n.25. *Vide Angeli.*
Post vnum demeritum statim puniti fuerunt pœna damnationis æternæ.to.1.q. 175.n.27.

DAMNATI.

Dolor de perpetua amissione æternæ beatitudinis in damnatis spectat ad pœnam damni, adeoque pœna damni est maior in vno damnato, quam in alio. tom.1.quæst.190. n.14. & 15.
Dolor, & tristitia damnatorum tanta sunt, vt ab illis excludant etiam pro minimo tempore quamlibet delectationem formalem, & quodlibet gaudium formale, licet detur in ipsis aliquod gaudium radicale, & aliqua radicalis delectatio, tom. 1. q. 190. num.18. & seqq.
Animæ damnatorum patiuntur, & in æternum passuræ sunt ab igne inferni aliam pœnam distinctam ab alligatione. tom. 1. q.192.n.23.
Qualis nam sit talis pœna, idid.n.30.& seqq. *Vide dæmones.*
Vtrum sicut damnati cruciantur ab igne corporeo, sic ab aqua, & niue alternatim crucientur. to.1.q.102.n.47.
Vtrum tenebræ exteriores ad quas eijciuntur damnati intelligendæ sint propriæ, & materiales consistentes in carentia lucis corporeæ, an solum metaphoricæ. tom.1. q.192,n.49.
Vtrum sicut homines Beati possunt transferri ad ordinem, & beatitudinem Angelorum, sic damnati possunt transferri ad pœnam dæmonum. to.1.q.291.n.10.
Vtrum vermis damnatorum intelligendus sit de verme corporeo, vel solum de remorsu conscientiæ. to.1.q.192.n.46.
Vtrum dolor, & tristitia damnatorum sit ita illis necessaria, vt non possint non dolere, & tristari. to.1.q.190.n.9.& seqq.
Numquam in ipsis moritur vermis conscientiæ. ibid.n.10.
Damnati habent necessitatem moralem peccandi in omnibus suis actibus liberis,& impotentiam moralem faciendi vllum actum moraliter bonum. to.1.q.189.n.8.
Vnde nam oriatur in damnatis ista necessitas. ibid. n.11. & seqq.
Non habent necessitatem physicam, sed solùm moralem peccandi: habent tamen necessitatem metaphysicam consequenter ad semper peccandum. t. 1. q. 189. n. 26.
Damnati per peccata, quæ committunt in statu damnationis, non merentur nouam pœnam. t. 1. q. 189. n. 31.
Damnati non retinent vllos habitus supernaturales theologicè. t. 1. q. 187. n.23. & 24.
Vnde nam oriatur obstinatio voluntatis Damnatorum. t. 1. q. 188. n. 8.

DAMNVM.

De pœna damni in Dæmonibus, aut Damnatis. *vide Dæmones*, aut *Damnati.*

DECRETVM LIBERVM DEI.

Deus dirigitur ad omnia sua Decreta libera, per totam scientiam Deo non liberam. t. 1 q. 68. n. 3.
Deus omnia quæ ab æterno decernit, simul, & in eodem signo decernit, & non decernit vnum prius, aut posterius, quàm aliud prioritate, qua vnum decretum præcedat aliud. t. 1. q. 69. n. 13. & seqq.
Vtrum Deus decernat omnia, non solùm simul, sed etiam vnico indiuisibili decreto, tum ex parte actus, tum ex parte applicationis actus ad obiecta. tom. 1. q. 69. n. 17. & seqq.
Deus ad nullum suum decretum liberum dirigitur à scientia sibi libera. t. 1. q.69. n. 20. *Vide Scientia Dei visionis.*
Vtrum decretum extrinsecum pœnitùs antecedens actum, tollat libertatem actus, &c. *Vide Libertas.*
De decreto diuino prædestinatiuo, prædefinitiuo, permissiuo. *Vide Prædestinatio, Prædefinitio, Permissio.*
Vide Voluntas, & Volitio diuina.
Decretum de Incarnatione, determinat conditionatè negationem Incarnationis Adamo non peccante. t. 3. q. 16. n. 41. &c.

DEFINITIO.

Definitio vt facienda. t. 3. q. 43. n. 11. &c. Aliquando non exprimit genus. n. 15. Definitiones Sacramenti. t. 3. q. 48. Aliqua Secundario solùm possunt definiri. t. 3. q. 58. Aliqua, nec Secundario. n. 7. Quid sit Definitio. n. 11.

DELECTATIO.

Delectatio expellit non solùm tristitiam contrariam, sed si sit fortis, expellit quandoque omnem tristitiam. t. 1. q. 190. n. 18.

DEMERITVM.

Vtrum Demeritum absolutè, vel conditionatè præuisum possit mouere Deum ad hoc vt illud permittat. t. 1. q. 79. n. 6. & seqq.
Vtrum detur demeritum ad reprobationem, aut ad eius effectũ totalem. *Vide Reprobatio.*

DEMONSTRATIO.

Vtrum, & quæ possint dari de existentia diuina. *Vide Deus.*

DEVS.

In Deo per quid differant actus essentiales à notionalibus. t. 1.q.91.n. 13.*vide Persona Diuina.*
Est vnus verus Deus, licèt sint plures Personæ Diuinæ. t. 1. q. 95. n. 13.
In Deo substantia, siue essentia, & natura, est vna tantùm, non solùm specie, sed numero. t. 1. q. 99. n. 8.
In Deo dantur tria suppositа, tres hypostases. t. 1. q. 99. n. 10. *vide Trinitas*, aut *Persona Diuina*
Vtrum Essentia Diuina distinguatur aliquo modo à relationibus. *vide Distinctio virtualis.*
Vtrum, & quæ potentia ad intra detur in Deo, quæ sit potentia realis physica, & positiua. t. 1. q. 102. n. 15. & seqq.

Deus est obiectum attributionis Theologiæ. t. 1. q. 10. n. 7. & seqq.
Et quidem sub propria, & quidditatiua ratione Dei. t 1. q 10. n. 15.
Deum esse, est per se notum, secundùm se. t. 1. q. 14. n. 5.
Est etiam per se notum Beatis, sed non nobis, pro statu præsenti, in quo Deum cognoscimus abstractiuè. t. 1. q. 14. n. 7.
Est tamen per se notum etiam nobis sub conceptu conuertibili cum Deo, ita ut hæc conuertibilitas non sit per se nota, sed debeat demonstrari. t. 1. q. 14. n. 8.
Ex eo quod sit ens necessariò existens, quo maius cogitari non potest, &c. non sequitur quod ex tali conceptu demonstretur ipsius existentia. t. 1. q. 14. n. 10. & iterum. t. 1. q. 15. n. 11.
Demonstratur dari Deum demonstratione, saltem moraliter euidente. t. 1. q. 15. n. 6. Imo etiam demonstratione metaphysicè euidente. t. 1. q. 15. n. 7. Ita tamen vt possit intellectus insipienter negare Deum esse. t. 1. q. 15. n. 8.
Deum dari demonstratur non à priori, sed à posteriori. t. 1. q. 15. n. 9.
Affertur demonstratio existentiæ Dei à posteriori. t. 1. q. 16. n. 26. & seqq
Deus est vnicus. t. 1. q. 17. n. 6. & seqq. & iterum t. 1. q. 18. n. 20.
Ex eo quod est vnicus, est optimus, & perfectissimus. t. 1. q. 18. n. 10. & seqq.
Est perfectus in omni genere. t. 1. q. 18. n. 13. Et infinitè perfectus. t. 1. q. 18. n. 14. Et talis, vt nihil illo melius excogitari possit ratione non errante. t. 1. q. 18. n. 18.
Vtrum, & quomodo sit infinite appetibilis: t. 1. q. 18. n. 26.
Deus est omninò immobilis, & immutabilis. t. 1. q. 19. n. 3. Adeòque est æternus, & quidem adæquatè, quoad totum suum esse intrinsecum. t. 1. q. 20. n. 2. & seqq.
Deus est immensus, adeòque est ubique. t. 1. t. 1. q. 21. n. 6.
Deus est communiter in omnibus rebus, non solùm per immensitatem, sed etiam per præsentiam, potentiam, & essentiam, & modo speciali est in Iustis per gratiam. tom. 1. q. 21. n. 15.
Repugnat, vt Deus sit anima, forma, materia, vel pars physica vllius compositi. t. 1. q. 21. n. 16.
Vtrum Deus sit in spatijs imaginarijs. t. 1. q. 21. n. 17.
Deus est perfectus perfectione omninò simplici, in qua nulla datur distinctio obiectiva perfectionum simpliciter simplicium. t. 1. q. 22. n. 14.
Cur dicatur actus purus. t. 1. q. 22. n. 21.
Deus est summè immaterialis. t. 1. q. 22. n. 22.
In quo sensu dicatur à Diuo Thoma, Deus esse ipsum esse per se subsistens. t. 1. q. 22. num. 23.
In quo sensu tribuantur illi in Scriptura Membra & Passiones. tom. 1. q. 22. num. 25.
Non constat ex genere, & differentia. t. 1. q. 22. n. 28.
Distingui potest in illo duplex intellectus, & voluntas. t. 1. q. 22. n. 32.
Vtrum videri possit ab intellectu creato. *vide Intellectus.*
Implicat, vt videatur ab oculo corporeo, aut alia potentia materiali. tom. 1. q. 24. n. 5. & seqq.
Vtrum, & quomodo Deus possit supplere defectum causæ formalis. t. 1. q. 28. n. 14.
Deus non potest videri, & intelligi à Beatis visione, intellectione increata. t. 1. q. 29. n. 3.
Neque potest videri à Beatis intellectu increato. tom. 1. q. 29. n. 25.
Repugnat vt Deus videatur, & quidditatiuè cognoscatur à Beatis in aliqua creatura, tamquam in medio cognito, & tamquam in obiecto formali. tom. 1. q. 30. n. 3.
Vtrum ad illius visionem requiratur species expressa, vel impressa. *vide Species.*
Deus nequit comprehendi ab vllo intellectu creato. tom. 1 q. 34. n. 5.
Deus vtrum, & quomodo sit nominabilis à nobis. tom. 1. q. 40. per totam.
In quo sensu dicatur factus fuisse nobis Saluator. tom. 1. q. 40. n. 52.
Vnde dicatur nomen Deus, & quid significet. tom. 1. q. 40. n. 62. & seqq.
Vtrum sit communicabile. tom. 1. q. 40. n. 70. & seqq.
Vtrum sit proprium, vel appellatiuum. to. 1. q. 40. n. 74.
Quomodo dicatur de Deo. tom. 1. q. 40. n. 78.
Vtrum, & quomodo nomen *Qui est* sit maximè proprium Dei. tom. 1. quæst. 40. n. 81. & seqq.
Deus sciens. *vide Scientia Dei.*
Deus volens. *vide Voluntas Diuina.*
Vtrum, & quomodo Deus semper faciat optimum. *vide Optimum*, & *Mundus.*
Cur metaphoricè dicatur irasci pœnitere &c. tom. 1. q. 53. n. 6.
Vtrum essentia Dei sit Causa rerum. tom. 1. q. 59. n. 4.
De amore Dei erga seipsum, seu erga Creaturas. *vide Amor Dei erga seipsum, seu erga Creaturas.*
Vtrum dentur propriè virtutes in Deo. *vide Virtus, & particularia nomina virtutum singularium.*
Vtrum Deus possit obligari ex fidelitate, aut Iustitia. *vide Fidelitas*, aut *Iustitia.*
Deus viuit vita perfectissima, & beatissima, imo est ipsa vita perfectissima, & beatissima. tom. 1. q. 65. n. 2. *vide Vita.*
Deus prouidens. *vide Prouidentia.*
Deus prædestinans, aut reprobans. *vide Prædestinatio*, aut *Reprobatio.*
In Deo intelligere ita abstrahit à dictione Verbi, vt non omne intelligens dicat Verbum. tom. 1. q. 91. n. 11. *vide Verbum diuinum.*

Deus solus est causa principalis sacramentorum. tom.3.q.65.n.12.
Quo pacto Deus ita operetur in rebus, vt ipsæ res propriam habeant operationem. to.1. q.284.n.4.
Deus non potest facere cõtra ordinem rerum prout dependet à prima causa. tom.1.q.284. num.8.
Potest tamen facere præter ordinem rerum, prout dependet à causis secundis. ibid.n. 9.
Solus Deus potest mouere sufficienter efficaciter, & adequatè voluntatem creatam. tom.1.q.283.n.3.
Item solus Deus potest dare voluntati virtutem volendi, & interius illam inclinare. ibid.n.5.
Licet Deus moueat efficaciter voluntatem creaturæ, tamen non cogit creaturam. ibid.n.6.
Immediatè mouet intellectum creatum. to.1. q.283.n.1.
Quomodo Deus faciat vt faciamus. tom.2. q.69.
Potest immediatè mouere aliquod corpus. tom.1.q.282.n.5.
Quomodo Deus tradat per gratiam. tom.2. q.70.
Deus agit voluntariè. tom.2.q.8.n.7.
Vtrum Deus sit formaliter in loco per operationem. tom.1.q.138.n.42.
Vtrum Deus possit aliquid annihilare, aut de facto aliquid annihilet. tom. 1, q. 281. per totam.
Deus potest immediatè mouere materiam ad formam. tom.1. q.282.n.2.
Non potest aliquid facere præter ordinem iustitiæ. tom.1.q.284.n.11.
Faciens aliquid præter ordinem rerum, non mutatur, & non est sibi ipsi contrarius. to.1. q.284.n.12.
Quando Deus aliquid facit præter ordinem rerum non operatur contra naturam. to.1. q.284.n.10.
Vtrum Deus in veteri testamento ita apparuerit, vt assumpserit illa corpora phantastica sub quibus apparebat. tom.1. qu.136. num. 20.
Vtrum Deus in veteri testamento vnquam apparuerit. tom.1.q.136.n.6. & seqq. vtrum etiam in nouo ibid.n.32.
Vnde nam possit dignosci vtrum qui in scripturis narratur apparuisse sit Deus, vel Angelus ibid.n.10.
Vtrum omnes apparitiones, quibus Deus apparuit in veteri testamento factæ sint ministerio Angelorum. tom.1. q. 136. n. 21. & seqq. & quale fuerit tale ministeriũ. ibidem num.27.
Vtrum, & quomodo Deitas per se ipsam præcisè sit Deus. tom.1.q.110.n.40.
Quid intelligatur ab Apostolo per *nota Dei*, & *profunda Dei*. tom.1. q.156. n.9.
In quo sensu docere sit proprium Dei. to.1. q. 290. n.12.
Quot subsistentiæ dentur in Dei. *vide Subsistentia Diuina*.
De Deo vt causa efficiente rerum. *vide Causa prima efficiens*.
De Deo vt causa exemplari, finali &c. rerum. *vide Causa exemplaris, causa finalis &c.*
De Deo vt creatiuo, aut creante. *vide Causa creatiua*, vel *Creatio creare*.
De Deo vt Gubernante mundum &c. *vide Mundus*, aut *Gubernatio*, aut *Conseruatio*, aut *Prouidentia &c.*
De Deo vt creante mundum, corpora, animam rationalem &c. *vide Mundus, Corpus, Anima rationalis &c.*
De Deo prouidente, Gubernante, & Conseruante creaturas. *vide Prouidentia, & Mundus.*
De imagine Dei relucente in homine, aut Angelo &c. *vide Imago*, vel *Homo*, vel *Angelus &c.*
Diabolus. *vide Damones*.

DIACONVS DIACONISSE.

Diaconus. *vide Ordinis sacramentum*.
Primi septem diaconi in prima ordinatione non acceperunt sacramentum ordinis. to.3. q.274.n.7.
Diaconissæ quid essent. tom.3.q.287.n.6.

DIES.

Quid sit dies artificialis, & naturalis, & in quo differant. tom.1 q.215.n.24.

DIES CELEBRANDI MISSAM.

Licet feria quinta in Cœna Domini celebrare. q. 211. Etiam sine licentia Præpositi Ecclesiæ. num.3. In die Parasceues non licet. num. 4. Inquam si festum incidit, non est obligatio audiendi sacrum. num.5.
Sabato Sancto licet celebrare. n. 8. Olim dicebatur missa post occasum solis. num.10. Et tunc etiam plures. nu. 11. Si incidat dies festus Episcopi iubent plures missas celebrari. n.12. Licet etiam ante solem celebrare. num.13. *vide Hora*.

DIES CREATIONIS MVNDI.

Opus sex dierum conuenienter diuiditur in triplex opus, nempe in opus creationis, opus distinctionis, & perfectionis, & opus ornatus. tom.1.q.219.n.1.
An, & quo pacto opus ornatus differat ab opere distinctionis, formationis, & perfectionis. ibid. n.2.
Vtrum sex dies creationis mundi fuerint verè, & propriè sex dies materiales, & naturales. tom.1.q.222.n.7.& seqq.
Quæ nam, & quo ordine facta fuerint prima die. tom.1.q.215.n.27.
Prima mundi dies naturalis non continuit integram, sed dimidiatam diem artificialem. tom.1.q.215.n.25.
De operibus secundæ diei creationis. tom.1. q.216.n.12.
De operibus tertiæ diei creationis. to.1.q.218. per totam.
De operibus factis quinta, & sexta die. to.1. q.220. per totam.
In quo sensu dicatur Deus compleuisse die-

se-

septimo opus suum, quod fecerat, tom. 1. q. 221. n. 7. & iterum. tom. 1. q. 292. n. 16.
In quo sensu Deus benedixit diei septimo, & sanctificauit illum. ibid. n. 8.

DIFFERENTIA SPECIFICA, VEL NVMERICA.

Non solum, quæ differunt specie, sed etiam quæ differunt solo numero debent habere aliquam dissimilitudinem entitatiuã. to. 1. q. 131. n. 10.
Quæ nam dissimilitudo entitatiua sit solum numerica, quæ sit specifica. ibid. n. 12.

DIGNITAS.

Dignitas Christi. Petit vt incarnatio fiat in optimis circumstantiis. tom. 3. q. 16. n. 29.
Dignitas Dei: indignitas peccati non est tanta, quanta est dignitas Dei. tom. 3. q. 7. n. 14.
Dignitas iusti, & indignitas peccatoris diuersimodè constituuntur. to. 3. q. 7. n. 35.

DILECTIO.

In hac vita, dilectio supereminet scientiæ. tom. 2. q. 4. n. 31. & 38.

DISCORDIA.

Vtrum possit dari inter Angelos beatos. to. 1. q. 208. n. 8.

DISCVRSVS.

Quid sit discursus, & quotuplex. to. 1. q. 161. n. 4. & 5.
Vtrum detur in Deo. ibid.
Vtrum detur in Angelis. tom. 1. q. 161. per totam. *vide Angelorum intellectus*, & *Intellectio*.

DISPOSITIO.

Dispositio ad Baptismum. tom. 3. q. 107. n. 2. *vide Baptismi dispositiones*.
Dispositio ad recipiendum fructum missæ. *vide Missa*.
Dispositio ad sacramenta. *vide Sacramenti capax*.

DISTANTIA.

In quo consistat actualis distantia rerum. tom. 1. q. 138. n. 38.
Distantia contrarietatis, & inæqualitatis. to. 3. q. 2. n. 27.
Dissonantiæ, & dissimilitudinis. q. 3. n. 21.

DISTINCTIO REALIS.

Referuntur, & refelluntur plures errores circa causam distinctionis realis rerum. tom. 1. q. 121. n. 5. & seqq.
Causa talis distinctionis est diuina sapientia, & bonitas. tom. 1. q. 121. n. 15.

DISTINCTIO DIRTVALIS, AVT OBIECTIVA, AVT REALIS.

Distinctio obiectiua vtrum, & quæ detur inter perfectiones diuinas. tom. 1. q. 22. n. 20.
Essentia Dei, & relationes realiter identificantur sine vlla distinctione reali. tom. 1. q. 100. n. 14. Et quidem identitate perfectissima. ibid. n. 15.
Non sunt tamen idem identitate summa logicè, per quam debeant conuenire in omnibus prædicatis. tom. 1. q. 100. n. 17.
Distinguntur solum distinctione virtuali intrinseca. tom. 1. q. 100. n. 24. & seqq.
Quid sit talis distinctio virtualis intrinseca, ibid. n. 25.
Distinctio realis vnde nam cognoscatur. to. 1. q. 100. n. 49.
Quæ nam in Deo distinguantur realiter, quæ virtualiter intrinsecè, quæ virtualiter extrinsecè. tom. 1. q. 100. n. 70.

DIVISIBILE.

Quot modis dicatur diuisibile. tom. 1. q. 243. num. 7.
Vtrum prius cognoscatur quam indiuisibile. ibid.

DOCTRINA DOCERE.

Vtrum, & quomodo vnus homo possit docere alium hominem, aut etiam Angelum. tom. 1. q. 290. per totam. *vide Homo*, vel *Angelus*.
Docens non agit per suam scientiam, tamquã per qualitatem actiuam, & productiuam similis scientiæ. tom. 1. q. 290. n. 13.
In quo sensu docere sit proprium Dei. to. 1. q. 290. n. 12.
Doctrina diuinitus reuelata conuenienter datur præter disciplinas naturales. tom. 1. q. 2. n. 8. & seqq.
Docere est maximè proprium Dei. tom. 1. q. 2. num. 10.
Doctrina reuelata simpliciter est necessaria, supposita eleuatione ad finem supernaturalem. tom. 1. q. 2. n. 24.
Doctrina reuelata diiudicari debet non per lumen naturale, sed per lumen fidei. to. 1. q. 2. num. 25.
Doctrina reuelata debuit paulatim, & per partes reuelari. tom. 1. q. 2. n. 26.

DOLOR.

Omnis dolor expellitur quandoque à voluptate vehementi. tom. 1. q. 190. n. 18.

DOMINIVM DOMINVS.

Ad dominium quid requiratur. to. 1. q. 267. num. 4.
De dominio, quo homo dominatur animalibus. *vide Adam*, vel *Homo*.
De distinctione dominij ab vsu. to. 2. q. 170.
De iure abdicandi dominium. to. 2. q. 165.
De iure dominij perfecti. tom. 2. q. 164.
De dominio directo, & vtili. tom. 2. q. 169.
De translatione dominij. tom. 2. q. 166.
Vtrum rerum, quæ vsu consumuntur possit vendi vsus retento dominio. tom. 2. q. 171.
Vtrum inter dominium, & seruum possit dari amicitia, aut iustitia stricta, *vide Amicitia*, aut *Iustitia*.
Dominium vtilitatis, & dominium excellentiæ quid sint. tom. 1. q. 64. n. 51.
Dominium Dei perfectum. tom. 9. q. 8. num. 4. quomodo illum exerceat Deus homine peccante. n. 10.

DONVM.

Donum in diuinis quot modis dicatur. tom. 1. q. 98. num. 18.
Vtrum ratio doni conueniat filio, aut Spiritui Sancto. *vide Verbum diuinum*, aut *Spiritus Sanctus*.

DONA SPIRITVS SANCTI.

Quid sit donum Spiritus Sancti. tom. 2. q. 79. num. 8.

An,

An,& quomodo dona Spiritus Sancti dentur in iustis. tom.2.q.79.n.12.& 14.&c.
An dona Spiritus Sancti distinguantur à virtutibus. tom.2.q.79.n.19.
Aliæ quæstiones de ijsdem donis.tom.2.q.79. n.16.& seqq.

E

ECCLESIA. *vide Locus Idoneus ad celebrandum.*
Ecclesia quomodo violetur. q.214.n.5.

ELECTI. *vide Beati.*

ELECTIO.

Quid sit electio, & vtrum detur in Angelis. to.1 q.166.n.14.
Electio ordinandorum. *vide Ordo.*

ELEÆMOSINA pro Missa. *vide stipendium Missæ.*

ELEVARI.

Subiectum potest eleuari ad quodlibet sine influxu eductiuo, & effectu formali primario.tom.3.q.66.num.22.ita etiam quodlibet potest conuerti in quodlibet.

EMBRYO.

Vtrum in Embryone detur succession animarum. to.1.q.292. n.9.

ENERGVMENI.

Energumenis, an danda Eucharistia. to.3. qu. 172. n.8.

ENS.

De Ente à se. *vide Deus.*
Ens diminutum, & abusiuum vtrum detur in rerum natura.to.1.q.58.n.7.
Vtrum, & quomodo ens abusiuum sit applicatio actus liberi Dei, aut scientiæ diuinæ non necessariæ. *vide voluntas, aut volitio diuina, aut scientia Dei.*
Ens reale in quo differat ab ente purè abusiuo, & à puris veritatibus obiectiuis.to.1. qu.58. n. 20.
Ens, & non ens quot modis dicatur, & in quo differat Ens transcendentale ab Ente supertranscendentale. to.1.q.58.n.15.

EPISCOPVS.

Episcopatus est Sacramentum. tom.3.qu.265. n. 24. &c.
Non est ordo diuersus à Presbyteratu, sed eius extensio. ibid.
In Ecclesia latina confertur per vnctionem. q. 270. n.3.
In Græca per impositionēm manuum cum pallio. n.6.
Materia essentialis vtrique communis instituta à Christo est porrectio manuum.n.7.
Officia Episcopi.to.3.q.274.n.14.
Quando Apostoli ordinati sint Episcopi.to.3. q.275.
Matrimonium spirituale Episcopi cum Ecclesia.t.3.q.276.etiam Episcopi titulares.n.3. si quis absolutè ordinaretur, validè ordinaretur. n.4.
Translatio Episcoporum vetita iure diuino. t.3.q. 277. etiam renunciatio.n.5.etiam Episcopi solum confirmati,vel electi.n.5.etiamsi Ecclesia dimittat Episcopum.n.16.
Translatio Episcoporum non potest fieri,nisi à Summo Pontifice. q.278. etiam delegante num. 2. causæ propter quas possit fieri. n. 3. &c.
Episcopi iure diuino ministri sunt omnium ordinū.to.3.q.280.etiam excōmunicati,Hæretici.t.3.q. 281. etiam degradati n.10. etiam ordinati per saltū,& carentes aliquo ordine. t.3.q.282.non tamen Sacerdotio.n.1.quo carens, nec est Episcopus. n.16.Ad ordinationem Episcopi requiruntur tres Episcopi.t.3. q.284. Summus Pontifex potest dispensare. num.2. & sine dispensatione esset valida ordinatio. n.6.

ESSENTIA.

De essentia Dei. *vide Deus.*

EVCHARISTIA.

Eucharistia est Sacramentum. tom.3. qu.124. n. 4.
Errores contrarij. n. 16. quid res, & Sacramentum, & Sacramentum tantum in Eucharistia? Gratia, corpus Christi, species. n. 6. differentia à reliquis Sacramentis.num.7. à confirmatione. num. 11. Eucharistiæ vnitas:vnū specie t.3. q.125. n.13. sub alterutra specie est totum Sacramentum Eucharistiæ ex duplici ratione, & ex vna non est.n.5.
Est vnum numero Sacramentum, *ratione* rei, & Sacramenti nu. 7. ratione Sacramenti tantum,est multiplex numero Sacramentum. n.8.
Sumptio cur non sit Sacramentum. to.3.qu. 48. n.36.
Eucharistia sola inter Sacramenta prodest ex opere operato non sumenti, quia est sacrificium.q.160.n 4.
Eucharistia est figura corporis Christi quomodo. n.36.
Eucharistiæ Sacramentum non reuelabatur olim infidelibus. num.18. Sancti Patres ideo de illo diuersimodè loquuntur pro diuersitate auditorum. n.19.

EVCHARISTIÆ CAPACES.

Paruuli sunt.q.172.n.3.& sacramentaliter recipiunt. ibid. Adultus si non aduertit esse Eucharistiam,sumit tantum materialiter.n.4. Paruulis non est necessaria necessitate medij num. 5.ex consuetudine prohibitum est illis dare. n.6.
Amentibus vt liceat. num. 7. an Enurgumenis.n.8.
Angeli an spiritualiter illam manducent.qu. 164.

EVCHARISTIÆ DISPOSITIONES.

An manducari possit indignè.q.165.Errores oppositi.n. 16.
Manducatur materialiter à brutis,& nescientibus. n.3. peccator sumens sacramentaliter peccat. qu. 166. quam graue peccatum sit. qu. 167. Si infidelis sumat maximum est. n. 2.

Sa-

Sacerdos non potens excitare actum contritionis, an sacrilegè sumat. nu. 5.
Solus status gratiæ requiritur ad effectum Eucharistiæ. q. 168. n. 6.
An paruulis possit dari. nu. 9. & amentibus. n. 16.
Præmitti debet confessio sacramentalis mortalium. q. 169.
Ex præcepto ab initio Ecclesiæ. n. 3. Ex præcepto diuino. n. 9. sed positiuo. n. 16. adeoque non obligante in omnibus circumstantijs. n. 10. est ieiunium ex præcepto Ecclesiastico. q. 171. Ieiunium naturale. nu. 3. indigestio esterna non nocet. n. 6. Ægrotus, Moribundus. n. 9. quoties in eadem infirmitate. n. 10. Sacerdos non ieiunus non potest celebrare pro moribundo. n. 13. licet possit sine confessione mortalium. n. 14. potest non ieiunus sumere propter reuerentiam Sacramenti in triplici casu. n. 16. &c.
Quæ necessitas excuset à præmittenda confessione mortalium. to. 3. q. 169. n. 12.
Quid Sacerdos agere debeat dum recordatur mortalis. n. 13. &c.
Non tenetur postea statim confiteri ex præcepto diuino. num. 17.
Sed Ecclesiastico nouo Tridentino. n. 18.
Veniale habituale nullum impedit effectum Eucharistiæ. q. 161. n. 1. Actuale impedit solum dulcedinẽ charitatis. n. 2. cum committatur aliud nouum veniale propter irreuerentiam. n. 16.
Duo modi manducandi corpus Christi. qu. 163.
Sumptio Sacramentalis est separabilis à spirituali. n. 3. & è contra n. 16. Vnde tripliciter manducatur. n. 4.

EVCHARISTIÆ EFFECTVS.

Sub vtraque specie non causat maiorem gratiam. to. 3. q. 153. n. 11.
Adeptio Gloriæ est effectus Eucharistiæ. qu. 155.
Per se Eucharistia non remittit peccatum mortale. q. 156. n. 6.
Sed per accidens in attrito accedente bona fide. n. 3.
Potest Eucharistia sumi quatuor modis quo ad effectum. n. 14. remittit venialia. q. 157. n. 1. ex opere operato. n. 3.
Vt est Sacramentum per se non remittit pœnam temporalem. qu. 158. n. 1. sed vt sacrificium. n. 3. concomitanter remittit. num. 4. nil pœnæ aufert respondentis peccato iam remisso n. 5.
Præseruat à peccatis futuris. q. 159. dupliciter medendo n. 16. & indirectè minuit fomitem n. 16.
Vt Sacramentum soli sumenti prodest, quia cibus. q. 160. n. 1.
Secus vt sacrificium. n. 16. qui pro defunctis communicat solum ex opere operantis prodest n. 3.
Causat gratiam q. 152. ex opere operato. n. 3. cum manducatur. q. 153. n. 2. hoc est quando valet dicere nunc primo sufficienter est manducata. n. 6. semel, & simul gratiam causat. nu. 18. plures species eiusdem rationis simul sumptæ non causant maiorem gratiam q. 153. n. 2. causat peculiarem vnionem carnis nostræ cum carne Christi. q. 162. n. 2.

EVCHARISTIAE ESSENTIA.

Vsus, & sumptio non constituunt. nu. 22. neque vt pars integralis. nu. 25. nec est diuersum Sacramentum. nu. 26. sed mera applicatio.
Substantia panis, & vini non constituit. qu. 129. n. 1.
Corpus Christi non est tota essentia. n. 3.
Verba licet transeuntia constituunt intrinsecè. nu. 8.
Sed in obliquo veniunt. n. 11.
Corpus Christi est pars constitutiua n. 13.
Tamen Sacramentum est sensibile. n. 21.

EVCHACISTIAE FORMA.

Christus consecrauit ijsdem verbis, ac Sacerdotes. to. 3. q. 148. n. 6.
Semel prolatis. n. 16. quæ significat practicè. n. 9.
Forma Eucharistiæ. q. 149. Errores oppositi. n. 9.
Non requiritur vlla ratio ex parte formæ. n. 11.
Essentialis forma sunt illa verba *hoc est corpus meum &c.* num. 16. non antecedentia. nu. 17. nec consequentia in consecratione calicis. n. 21. Errores oppositi. n. 23. tamen pertinent ad substantiam formæ. n. 27.
Quid sentiant Græci. n. 24.
Ipsa forma profertur recitatiuè, & enunciatiuè. q. 150. n. 6. requiritur ad valorem vtraque prolatio. n. 8. quæ potest coniungi. nu. 12. etiam cum pronomine *hoc*. n. 13. cum enunciantur ea verba non supponunt, sed ponunt obiectum suum. q. 151. n. 3. Sunt vera radicaliter, dum enunciantur. n. 4. formaliter vera sunt per suum effectum. nu. 51. non est propositio identica. n. 7. quod tempus significat ly est. n. 10.

EVCHARISTIAE MATERIA.

Eucharistiæ materia remota. to. 3. q. 13. quantitas materiæ. q. 131. insensibilis consecranti non potest consecrari. nu. 4. sed auulsa ab Hostia iam consecrata fiſit alicui homini sẽsibilis remanet sub ea Corpus Christi. nu. 5. imò si omnibus insensibilis, & sub ea conseruaretur substantia panis. nu. 5. materia debet esse determinata. n. 7. si non determinat directè non consecrat. n. 8.
Regulariter fragmenta, & guttæ dispersę non consecrantur. n. 10. Si determinationem relinquat Deo non consecrat. n. 10. &c.
Vinum ex vuis materia Eucharistiæ. q. 136. num. 1. etiam mustum. n. 3. non agresta n. 3. etiam ex vuis passis. nu. 3. non vua non expressa. nu. 4. potest vinum congelatum. nu. 16. non acetum. num. 1. neque acquauitis. n. 16.
Christus aquam miscuit, & omnes debent; q. 137.

q. 137. n. 2. Obligatio est ex præcepto Ecclesiastico. nu. 8. nec in casu necessitatis potest consecrari vinum merum. nu. 9. non tamen aqua est necessaria necessitate Sacramenti. num. 5. modicissima sit nu. 11. misceri debet tempore sacrificij. nu. 12. an Sacerdos per se. n. 12.
Materia debet esse sensibiliter præsens. q. 131. n. 13. Quæ propinquitas requiratur. n. 15. Conditiones aliæ præsentiæ. n. 17. præsens materia secundum partem non potest consecrari. n. 23.
Materia est panis ex tritico. q. 132. non ex spelta, vel hordeo. n. 4. Sufficit ex siligine. n. 6. Aqua naturalis sub actus. n. 7. coctus in clibano. n. 16. non corruptus. n. 16. nec ex materia corrupta. n. 16. nec ex amido. num. 16.
In azymo Christus confecit Eucharistiam. q. 134. n. 5. potest in azymo, & fermentato confici. q. 135.
Græcis non licet per se in azymo, nec latinis in fermentato. n. 8. rationabilior vsus in azymo. n. 10.
Ritus domicilij sequendus est. n. 12.

EVCHARISTIÆ MINISTER.

Etiam degradatus. to. 3. q. 188.
An liceat ab excommunicato, hæretico Sacerdote communionem recipere, missam audire. to. 3. q. 189.
Diaconus in necessitate etiam sine consensu Episcopi. n. 5. Ex Niceno Diaconus absente Sacerdote potest per se sumere Eucharistiam. n. 5. Inuito irrationabiliter Sacerdote Diaconus potest ministrare in necessitate. n. 16. Subdiaconi nec in necessitate possunt. n. 6. Olim dabatur laicis in manibus Eucharistia, & domum ferenda. n. 6.
Præsbyter potest se communicare extra missam. n. 6. Diacono ferente Eucharistiam. Sacerdos ægrotus non debet illam manibus sumere. n. 16.
Soli Pastores ex potestate ordinaria possunt dispensare Eucharistiam. q. 83. n. 2. Sufficit licentia præsumpta. n. 7. Non est excommunicatus, nec irregularis secus dispensans. n. 6. nisi sit religiosus. n. 16. Si præsumit. n. 7. Priuilegium Religionis de hoc. n. 8. Exceptio Paschatis apud significet. n. 3.
Debet negare Eucharistiam publicis peccatoribus. to. 3. q. 170. n. 1. non occultis. n. 2. nec publicis, sed pœnitentibus. n. 3.
Obligatio ista ex iure diuino. n. 4.
Quæ pœnitentia requiratur in publicis peccatoribus. n. 7. Occulto occultè neganda. n. 8. An ex scientia confessionis. n. 11.
Non potest dare illi particulam non consecratam. n. 15.
An excusare se possit Sacerdos à communicando occulto peccatore. n. 16.
Sacerdos malus etiam consecrat. q. 185.
An eius missa minus valeat. q. 186.
Hæretici, & excommunicati, & Schismatici si Sacerdotes consecrare possunt. q. 187.
Sacerdos consecrat non in persona Ecclesiæ, sed Christi. n. 4.
Religiosus ex priuilegio potest ægrotis dispensare, sed, non viaticum. quæst. 183. n. 11.
In extrema necessitate viaticum omnes Sacerdotes possunt, si non adest proprius Pastor. n. 11. & ita in Paschate. n. 16.
Facultas Cruciatæ sumendi Eucharistiam ab omni Sacerdote. n. 12.
Non requiritur approbatio. n. 12. extra Hispanias. n. 16.
Qui non est Sacerdos non potest consecrare. q. 180.
Plures Sacerdotes simul possunt consecrare. q. 181.
Quid de periculo frustra proferendi formam. num. 5.
Solus Sacerdos potest dispensare Eucharistiam, vt minister ordinarius. q. 182. n. 2. Diaconus ex commissione Episcopi sanguinem. n. 16. Corpus solum in necessitate. num. 4.
An possit negare Eucharistiam propter suspicionem. q. 170. n. 21.

EVCHARISTIÆ NECESSITAS.

Non est medium necessarium determinatæ ad salutem. to. 3. q. 126. n. 5.
Differentia Baptismi, & Eucharistiæ. n. 8.
Non est necessaria in voto necessitate modij, sed præcepti. n. 10.
Differentia à cibo corporali. n. 21.
Eucharistiæ nomina, & figuræ. q. 127. 128.

EVCHARISTIÆ PRÆCEPTVM.

Datur diuinum de ea sumenda. to. 3. q. 174. num. 2.
Obligat etiam infideles. n. 6. licet præceptum confessionis illos non obliget. n. 10.
Mos negandi in morte illam plectendis. num. 12.
Obligatio ad pluries sumendam, & in morte. num. 73.

IN EVCHARISTIA CHRISTI PRÆSENTIA.

Hæreses. to. 3. q. 138. n. 6. Est de fide. n. 10. Est articulus fidei. nu. 11. Probatur ex verbis Christi promittentis Eucharistiam. n. 12. & illam instituentis. num. 17.

EVCHARISTIAE SACRIFICIVM.

Est verè sacrificium. to. 3. q. 193.
Vt se habeat ad sacrificium Crucis. n. 8.
Quid ex Pauli auctoritate inferatur. n. 9.
Essentia huius sacrificij non in oblatione. q. 194. n. 7.
Non in fractione. n. 9. sed in consecratione, & consumptione. n. 10. Vt est figura sacrificij Crucis. num. 17.
Includit essentialiter consecrationem, & consumptionem vtriusque speciei. q. 195.
Datur præceptum diuinum sacrificandi, & consecrandi sub vtraque specie. q. 196.
Pontifex non potest dispensare. n. 4. num. quam dispensauit. n. 6.
Consecratio est valida sub vna specie. n. 7.

Non

Non solum est Eucharisticum, & Latreuticum, sed propitiatorium, & impetratorium. q.202.
Ex opere operato non delet peccata mortalia ei pro quo offertur. q. 203. nec auget gratiam. n.8.
Eucharistiæ sacrificium est idem oblatum à sacerdotibus, ac illud oblatum à Christo. q.197.n.2.
Est eiusdem speciei. n.3.
Victima eadem, immolatio multiplex, num.16.
Est idem ac sacrificium Crucis, quoad victimam. num.4.
Diuersæ speciei quoad immolationem. n.16.

EVCHARISTICI SACRIFICII EFFECTVS.

Non delet peccata venialia. q.203. n.9. nec infallibiliter obtinet auxilia. n.10.
Prosimè, & certa lege remittit pœnam ijs pro quibus offertur, siue sint viuentes, siue defuncti. q.204.
Vt est satisfactorium. n.3.
Vt impetratorium non infallibiliter obtinet. n.16.
Est tamen impetratorium, etiam remissionis pœnæ. num.4. & aliarum rerum temporalium. num.5.
Sacrificium Eucharistiæ, quod Christus obtulit in cœna fuit impetratorium, & satisfactorium. num.6.
Christus per sacrificium Eucharisticum non meretur. q.205. nec Ecclesia meretur: solus sacerdos meretur.
Christus, ecclesia, & sacerdos impetrant. num.3.
Quo sanctior est ecclesia militans, sacrificium eucharisticum est magis impetratiuum. n.4.
Christus, & sacerdos satisfaciunt. n.5.
Omne quod est ex Christo, est ex opere operato. num.6.

EVCHARISTICI SACRIFICII MINISTER.

Principalis est Christus. q.198. qui immediatè se offert. n.4. non de nouo meretur, nec satisfacit, sed interpellit. n.5.
Soli Sacerdotes ministri huius Sacrificij. q.199.
Omnes fideles aliquo modo offerunt illud. q.200. *Vide Missa.*

EVCHARISTICI SACRIFICII VALOR.

Est infinitus. q.206. extensiuè, & intensiuè. n.5 non tantum ratione rei oblatæ, sed offerentis primarij. n.7. *Vide Missa.*

EVCHARISTIAE VSVS.

Calicis vsus. q.175.
Sufficiens est communio sub vna specie. n.2. ita conseruabatur. n.5. an conseruaretur olim sanguis. n.6. quando prohibitus in ecclesia latina. n.10.
Christus an sumpserit eucharistiam. q.176.
An sumpserit solum sacramentaliter. n.4.
An dederit Iudæ. q.177. Dedit. n.1. non fuit buccella intincta, n.6. Sed postea dedit eucharistiam. num.16. &c. nec dedit illi iam peccatori manifesto. num.10. *Vide Corpus Christi.*
Sacerdos, consecrans debet sumere eucharistiam. tom.3.q.184. Potest sumi per modum iuramenti. q.170.num.20.
Non potest dari ad probandum crimen occultum. tom.3. q.170. n.18.
An quotidiè liceat communicare. q.173.
Vsus varius ecclesiæ. n.4. *Vide conuersio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Vide vnio eucharistica. Vide locus. Vide corpus Christi. Vide Christus. Vide accidentia eucharistica.*

EVIDENTIA.

Quid sit euidentia, & certitudo. to.2.q.127.
An detur euidentia, quod Deus reuelauerit mysteria Christianæ Religionis. to.2.q.128.
De euidentia, qua reuelantur mysteria fidei. to.2. q.130. 131. 132.
Vtrum euidentia in attestante reddat euidentes res attestatas. to.2.q.129.n.10.
De euidentia in attestante res fidei, an conuincat intellectum de attestatis. tom.2. quæst.129. num.7. *Vide certitudo.*

EXCELLENTIA.

De iure excellentiæ. *Vide ius.*
De dominio excellentiæ. *Vide dominium.*

EXTREMA VNCTIO.

Est Sacramentum. tom.3. q.248. institutum à Christo. num.6. post resurrectionem. n.7.
Materia est oleum. q.248. necessario Benedictum ab Episcopo. num.3.
Materia proxima est vnctio. q.24. non de essentia in forma crucis. num.2. nec vt vterque oculus &c. vngatur. num.4. nec septem vnctiones. num.5. requiruntur vnctiones quinque sensuum num.6.
Eius forma. qu.250. sufficit vt sit deprecatiua. num.3. non sufficit indicatiua. num.4. quæ voces formæ non sint de essentia. nu.8.
Definitio huius Sacramenti. qu.251. non imprimit Characterem, & est iterabile. quæst.252. num.2. etiam in nouo periculo eiusdem Infirmitatis.

EXTREMÆ VNCTIONIS CAPAX.

Debet curari, vt sit compos sui. qu.256. n.5. qui non sit in peccato non attritus. num.16. attrito peccatori sensibus destituto potest conferri. num.6.
Est capax huius Sacramenti solus infirmus corpore. qu.257. in periculo mortis. n.2. naturaliter instantis. nu.3. etiam si numquam actualiter peccauerit. qu.258.
Vnctio debet fieri in organis quinque sensuũ qu.259. vel pro pioribus partibus. num.2. manus pro organo tactus. num.16. solus homo Baptizatus est capax. qu.256. num.2. Adultus. nu.2. etiam amens, qui fuit compos sui. num.3. qui habet intentionem saltem interpetratiuam. num.4. quæ præsumitur in omnibus fidelibus. num.4.

EXTREMÆ VNCTIONIS EFFECTVS.
Confert ſuum effectum poſt vnctionem quinque ſenſuum. to. 3. q. 254. n. 6. ſi ægrotus ante moriatur nil confert. num. 7. etiam ſi Sacerdos intendat conferre. num. 16.
An in caſu ſimili liceat per compendium conficere Sacramentum hoc. num. 10.
Non infallibiliter cauſat ſanitatem corporis, ſed aliquando. quæſt. 250. num. 5.
Quid res Sacramentum, res, & Sacramentum extremæ vnctionis? num. 6.
Non delet primario venialia. q. 253. n. 2.
Confortat contra difficultates in articulo mortis. num. 6. ideò aufert etiam reatum culpæ, & pœnæ. num. 9.
Delet reliquias peccatorum, dando auxilia contra fomitem, & concupiſcentias. nu. 16. per accidens delet etiam in attrito mortalia. num. 10. quomodo remoto obice conferat gratiam habitualem, & Sacramentalem. num. 12.
Eius differentia à Sacramento pœnitentiæ. num. 11.
EXTREMÆ VNCTIONIS MINISTER.
Solus Sacerdos. t. 3. q. 260. n. 2. quilibet quo ad valorem. num. 4. non poteſt eſſe Diaconus. num. 5.
A pluribus Sacerdotibus quomodo poſſit cõferri. qu. 261. n. 2. non vt vnus materiam, alter formam ponat. n. 2.
Ità vt vnus aliquas, alter alias faciat vnctiones. n. 3. etiam ſimul num. 5.
Moriente Miniſtro, ſuccedens non debet iterare, ſed ſequi vnctiones. num. 4.
EXTREMÆ VNCTIONIS PRÆCEPTVM.
Non datur ſpeciale de ſumenda illa. qu. 262. n. 2. nec de præmittenda Confeſſione Sacramentali. n. 4. ſufficit contritio. n. 16.
Datur in Parochis per ſe de adminiſtrando. q. 263. n. 1.
Per ſe ſimplex Sacerdos non tenetur. num. 3. nec debet extra neceſſitatem. n. 3.
Debet adminiſtrari in ſtatu gratiæ. quæſt. 263. num. 5. nec ſi ſit excomunicatus vitandus, nec ſuſpenſus. num. 16. etiam ſi in neceſſitate. num. 16. *Vide Parochi.*

F

FALSITAS.
VTrum poſſit dari in intellectu Angelico. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Vtrum, & quomodo poſſit dari falſitas in intellectu humano. tom. 1. qu. 243. num. 3. *Vide Intellectus.*
Vtrum poſſit dari etiam in ſenſu. ibid. *Vide Senſus.*
FASCINATIO.
Quænam ſit cauſa faſcinationis, qua aliqui ſolo aſpectu faſcinant alios, ac præſertim pueros. tom. 1. qu. 291. n. 4.
FATVM.
De fato. tom. 1. qu. 239. per totam.
FICTIO BAPTISMI. *Vide Baptiſmi fictio.*
FIDELITAS.
Deus poteſt per promiſſiones, & pacta ſe obligare creaturis promiſſione fidelitatis, & de facto ſe obligauit. to. 1. q. 64. n. 20. & ſeqq.
FIDES.
Quod modis dicatur fides. to. 2. qu. 106.
An veracitas Dei ſit obiectum materiale fidei. to. 2. qu. 120.
De obiecto materiali, & formali fidei. tom. 2. quæſt. 119.
De diſcurſu Fidei. tom. 2. qu. 121.
De certitudine actus Fidei Diuinæ. tom. 2. quæſt. 139.
De reſolutione vltima Fidei. to. 2. q. 117. 118.
De reſolutione aſſenſus Fidei. tom. 2. qu. 108. vſque ad 114.
An aſſenſus Fidei ſit certior quouis aſſenſu naturali. tom. 2. qu. 138.
De motiuo aſſentiendi reſolutioni articulorum Fidei. tom. 2. qu. 115.
De libertate actus Fidei. to. 2. qu. 135.
An motiua extrinſeca credibilitatis Fidei ſint euidentia. to. 2. qu. 122.
De credibilitate Fidei Diuinæ. to. 2. qu. 137.
De interna illuminatione Fidei. to. 2. qu. 114.
De euidentia, qua reuelantur Myſteria Fidei. to. 2. qu. 130. 131. 132.
De ineuidentia reuelationis Myſteriorum Fidei? to. 2. qu. 128.
An concluſiones Theologicæ poſſint credi per actum Fidei? to. 2. qu. 140.
An poſſit haberi Fides vnius articuli, ſi non credatur alius ſufficienter propoſitus. to. 2. quæſt. 139.
An cum Fide Diuina coniungatur Fides humana? to. 2. qu. 116.
Vtrum actus Fidei poſſit coniugi cum euidenti? tom. 2. qu. 133.
Vtrum actus Fidei poſſit coniugi cum actu opinatiuo? tom. 2. qu. 134.
An, & quorum articulorum ſit neceſſaria Fides. to. 2. qu. 144.
An Fides ſupernaturalis ſit neceſſitate medij omnibus ad ſalutem neceſſaria. to. 2. qu. 141.
An Fides Dei remuneratoris ſit neceſſaria ad ſalutem. to. 2. qu. 142.
De neceſſitate Fidei Chriſti. tom. 2. qu. 143.
Quo pacto miracula ſint efficacia ad Fidei veritatem confirmandam, non obſtante quod dæmones poſſint facere prodigia quædam ad falſitatem perſuadendam. to. 1. q. 210. n. 5.
FILIVS.
Quare Filius ſæpè aſſimilatur non ſolum Patri, ſed etiam Auo &c. to. 1. qu. 294. n. 7.
Filius Diuinus. *Vide Verbum Diuinum.*
FINIS.
Finis triplex *cui, qui, & quò.* tom. 2. qu. 1. n. 38. & qu. 45. num. 5.
An finis vltimus naturalis ſit beatitudo obtinenda in vita futura? tom. 2. qu. 48. n. 5.

An finis vltimus naturalis sit obtinendus in vita immortali à toto homine? tom.2.qu.48. num.13.
Vltimus finis naturalis an sit Deus cognitus per creaturas. tom.2.qu.47.
Quomodo finis volitus sit bonum saltem apparens? tom.2.qu.17.nu.15.
De vltimo fine quo vniuersi. to.2.qu.45.n.17.
Deus est vltimus finis omnium. to.2. qu.45.
Creaturæ rationales sunt vltimus finis vtilitatis. to.2. qu.45. n.13.
Finis. *Vide motiuum.*

FIRMAMENTVM. *Vide Cælum.*

FLVMEN. *Vide Aqua.*

FOEDVS.

Fœdus in quo differat à promissione, pacto, ac testamento. to.1. qu.64. nu.11.
Vtrum fœdus Dei cum hominibus sit propriè, vel solum metaphoricè tale: tom.1. qu.64. num.12.
Vtrum ex tali fœdere possit resultare in Deo obligatio fidelitatis, aut iustitiæ strictæ. to.1. qu.64.nu.16.& seqq. *Vide Iustitia, & fidelitas.*

FÆMINA. *Vide Mulier.*

FORMA.

Forma quotuplex sit secundum modum essendi. to.1. qu.25. num.14.
Non potest dari forma substantialis absoluta supernaturalis cuilibet materiæ. to.1. q.25. num.44.
Forma non potest diuinitus eleuari ad dandos quoslibet effectus formales, sed solos, certos, & determinatos. tom.1. qu.117. n.9.
Neque potest tribuere suos effectus formales primarios cuilibet subiecto, sed solum certis, & determinatis. tom.1. quæst.117. num.11.
Formæ non possunt diuinitus eleuari ad hoc, vt recipiantur in quolibet subiecto, sed solum in certis, & determinatis. tom.1.qu.117. num.14.
Formæ materiales non creantur, sed educuntur ex potentia subiecti, in qua non præexistunt actu, sed solum potentia. to.1. qu.120. num.7.
Potest quælibet forma imprimi materiæ à Deo immediate. tom.1. qu.282. nu.2.
Formæ rerum corporearum non procedunt ab ideis, nec ab intelligentijs, sed educuntur ex potentia materiæ ab agentibus naturalibus producentibus composita, ex quibus constant. tom.1. qu.211. num.28.
Forma vnde nam sumat suam limitationem, vel illimitationem. tom.1. qu.130. n.25.
Vtrum forma producta fuerit simul tempore cum materja initio mundi. tom.1. qu.212, num.4.
In prima productione corporum, formæ fuerunt immediatè productæ à Deo. tom.1. qu.211. num.31.
In viuente non dantur formæ partiales distinctæ ab Anima. tom.1. qu.227. num.7.
Forma Sacramentorum. *Vide Sacramentum & nomina Sacramentorum.*

FORTVNA. *Vide Casus.*

FVTVRA CONTINGENTIA.

Vtrum, & quomodo cognoscantur à Deo; *Vide Scientia Visionis.*
Vtrum, & quomodo sint physicè præsentia æternitati. tom.1. qu.43. num.22. & seqq.
De futuris contingentibus conditionatis. *Vide Conditio Conditionatum.*
Vtrum intellectus noster cognoscat futura. tom.1. qu.244. num.11.
Quo pacto possint præcognosci, & prædici ab aliquibus, dum alienantur à sensibus per somnum, aut phrenesiam. ibid. num.13.

FVTVRA CONTINGENTIA, ET LIBERA.

Vtrum, & qua cognitione cognoscantur ab Angelis futura contingentia, & libera. to.1. qu.154. per totam. *Vide Angelorum intellectus, & Intellectio.*

G

GEHENNA. *Vide Infernus.*

GENERATIO.

Generatio propria filij quid sit. to.1. q.98. num.28. & seqq.
Vtrum dicatur de Verbo Diuino, aut de Spiritu Sancto. *Vide Verbum Diuinum, aut Spiritus Sanctus.*
De generatione per quam homines multiplicati fuissent in statu naturæ integræ. *Vide Homo.*
De generatione vitali Animalium. *Vide Animal, vel Semen.*

GLORIA.

Potest cadere sub meritum. to.1. qu.79. n.12.

GRATIA.

Non creatur. tom.3. qu.66. num.38.
Gratia Sacramentalis quid. tom.3. qu.67. n.2.
Addit specialia auxilia ad specialem finem Sacramentorum num.4. an physice illam SS. producant. num.7.
Per circumcisionem dabatur gratia quoad omnes suos effectus. tom.3. quæst.72. n.16.
Gratia sufficiens andetur omnibus ad surgendum à peccato. tom.3. qu.229. nu.18.
Gratia quot modis dicatur? tom.2. qu.52.
De Gratia doctrina catholica. tom.2. qu.65. num.67.
Diuisio multiplex Gratiæ. to.2. q.53.& seqq.
Ordo Gratiæ non exigit ordinem Incarnationis. tom.3. qu.4. num.42. &c.
Vtrum, & quomodo Mysteria Gratię fuerint Angelis reuelata. tom.1. qu.157. per totam. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Vtrum Gratia fuerit Angelis necessaria &c. *Vide Angeli.*
Vtrum Mysteria Gratiæ possint naturaliter sciri ab Angelis. tom.1. qu.156. per totam. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Vtrum gratia, & habitus supernaturales educantur de potentia animæ, an creentur a Deo to.1.q.116.nu.9.

Errores hæreticorum, & sententiæ scholasticorum circa gratiam gratum facientem, to. 5.q.80.nu.15.& 16.
An gratia, seu iustitia inhæreat iustis? to.2. q. 80. n. 36.
Effectus gratiæ inherentis.tom.2.q.80.n.53.
De gratia actuali, errores Pelagianorum, & aliorum hereticorum. to.2.q.63.64.66.
Gratia gratum faciens, & gratiæ gratis datæ in quo differant.t.1,q.3.nu.7.
Gratiæ gratis datæ non debent dari in singulis hominibus. t.1.q.3.nu.9.
De gratia auxiliante data primo homini ante peccatum in quo illa differat a gratia, qua indigemus nos post peccatum. *Vide Adam*.
Adiutorium gratiæ medicinalis consistit in motibus indeliberatis voluntatis supernaturalibus, & a Deo supernaturaliter immissis, quibus ita complacemus in bono, eoque delectamur, vt inclinemur ad actus bonos,& ad non peccandum. to.1.q.263. num.8. & 9.
Gratia purè sufficiens, & gratia efficax in quo differant.t.1.q.264.nu.5.& seqq.
De gratia auxiliante data Angelis viatoribus *vide Angeli*.
Homines in statu naturæ lapsæ habent a Deo non solum adiutorium efficax, sed etiam adiutorium purè sufficiens. to.1.q.264.n.12.
In natura lapsa adiutorium quo, siuè efficax in actu primo semper includit delectationem congruam, & victricem. tom.1. q.264. num.19.
Quo pacto Deus per cogitationes, & inspirationes congruas faciat vt velimus, operetur in nobis ipsum velle, & donet ipsum liberum consensum.to.1.q.264.n.34.
Gratia sanctificans cur dicatur natura quædam supernaturalis.to.1.q,33.n.18.
Secunda gratia ad merendum potest cadere sub meritum.to.1.q.79.n.12.
Non verò prima gratia ad merendum, to. 1. q.69.n.6.& seqq.
Gratia sanctificans distinguitur à charitate. to. 2.q.78.nu.9.
De gratia sanctificante data primo homini. *Vide Adam*.
Gratia sanctificans Christi. *vide Sanctitas*.

GRATITVDO.

Non conuenit Deo. to.1.q.63.n.7.

GVBERNATIO.

De Gubernatione Mundi, fine effectibus &c. *Vide Mundus*.

GVSTVS. *vide Sensus*.

H

HABITVS.

HAbitus per se infusi fortasse non constant ex pluribus partialibus habitibus, sicuti habitus aquisiti. t.1.q.7.nu.11.
Habitus naturalis non est tota ratio agendi. tom.1.quæst.27.num.11.
Habitus vtrum dentur in Deo. t.1.q.41.n.7.
Vtrum habitus supernaturales educantur de potentia animæ,an creentur a Deo. to.1.qu. 116.nu.9.
Vtrũ præter habitus infusos,& supernaturales, dentur in Angelis alij habitus distincti à speciebus intelligibilibus.to.1.q.158.n.8.& seqq.
De habitibus, vel naturalibus, vel supernaturalibus infusis primo homini. *Vide Adam*.
Habitus scientiæ acquisitæ ab anima corpori vnita, partim est in viribus sensitiuis,nempe imaginitiua, cogitatiua, & memoratiua, partim in ipso intellectu. to.1. q. 248.n.1.
Vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant in anima separata. to.1.q.248.n.1. *vide Anima rationalis separata*.
Vtrum dati fuissent habitus scientiarum naturalium infusi in pueris ortis in natura integra &c. to.1.q.275.n.9.*vide Homo*.
Supernaturales theologicè habitus non remanent in dæmonibus, & damnatis. to.1.q.187. nu. 23.& 24.
An sit idem obiectum, actuum, & habituum supernaturalium, & naturalium,to.2.q.76,
De necessitate habituum supernaturalium.to. 2.q.71.
De habitibus virtutum supernaturalium infusis, & acquisitis. t.2.q.72.

HERBA. *vide Planta*.

HEVA.

Vtrum Heua formata fuerit non solum ex costa, sed etiam ex carne Adami. tom.1.qu. 251.nu.26.
Vtrum corpus Heuæ fuerit immediatè formatum a solo Deo. *ibid.*28.
Perfectissimum corpus in creatione accepit. *ibid.* 29.
In quo nam statu ætatis, & natura corporis creata fuerit. to.1.q.251.nu.30.& seqq.
Creata fuit sexta die *ibid.*32.
Mulier in prima rerum productione debuit produci in adiutorium viri. to.1.q.251.n.1. & seqq.
Vtrum Heua in statu innocentiæ, ac naturæ integræ esset subiecta Adamo. tom.1.quæst. 251. num.4.
Quare Deus produxit Heuam prævidens illam futuram Adamo occasionem peccandi. to.1.q,251.nu. 5.
Conueniens fuit vt Heua formaretur ex Adamo.*ibid.* 6.& seqq.
Vtrum Heua fuerit verè formata ex costa Adami. *ibid.* & seqq. & quare *ibid.*19.
Vtrum costa illa ex qua formata fuit Heua fuerit vna ex costis corpori humano naturaliter conuenientibus, vel fuerit costa vltra numerum connaturalem costarum. to.1.qu. 251.nu.20.
Quo pacto ex costa Adami multo minori fieri potuerit corpus Heuæ multo maius. to.1.qu.251.nu.22.
Vtrum, & quomodo Heua potuerit habere inclinationem ad bonum contrarium honesto ante pactum consummatum. to.1.q.259. nu.25.*vide Adam*.

Index rerum.

Heua licet circa quædam obiecta potuerit habere ignorantiam negatiuam, tamen ante peccatum circa nulla obiecta potuit positiuè decipi, & errare. to. 1. q. 257. num. 7. *vide Adam*.

HIERARCHIA.

Quid sit Hierarchia. to. 1. q. 199. nu. 2.

Angeli, & homines adhuc in hac vita manentes coalescunt in vnam hierarchiam propter vnitatem Dei, qui est omnium creaturarum Princeps. to. 1. q. 199. nu. 3.

Hierarchia vna propter vnitatem Principis potest diuidi in plures hierarchias propter diuersum modum gubernationis, qua gubernatur à Principe. *ibid. 4. vide Angeli*.

Hierarchia non datur in diuinis personis. to. 1. q. 199. num. 4.

HOC.

Hoc pronomen tripliciter sumptum. to. 3. qu. 131. nu. 16.

Quid significet in forma Eucharistiæ. to. 3. qu. 151. num. 6.

HOMO.

Imago Trinitatis datur in anima præcipuè in quantum exercet actus mentis, siue intellectus, & voluntatis t. 1. q. 253. nu. 9.

Vtrum imago Trinitatis sit in anima solum, in quantum exercet actus intelligendi, & amandi circa Deum, vt obiectum. to. 1. qu. 253. nu. 10.

Imago Dei in ijs, qui carent vsu rationis, est ita abolita, & quasi obtenebrata, vt pene nulla sit: in peccatoribus est obscura, ac deformata; in rustis est pulchra, tom. 1. q. 253. num. 12.

Quo pacto remaneat idem numero homo, quando paulatim deperdita tota materia priori per actionem caloris naturalis succedit noua materia generata ex alimento per actionem nutritiuam. to. 1. q. 293. n. 17.

Vtrum, & quomodo possit homo inclinari naturaliter ad peccandum. to. 1. q. 183. n. 14.

Angelus simpliciter, & absolutè, est magis ad imaginem Dei, quam homo: at homo secundum quid magis est ad imaginem Dei, quam Angelus. to. 1. q. 252. n. 9.

In homine est imago repræsentans Deum non solum secundum naturam diuinam, sed etiã secundum Trinitatem personarum. to. 1. qu. 253. num. 1. & 2.

Imago Dei in homine est solum secundum mentem. to. 1. q. 253. nu. 3.

Deus constituit corpus humanum in conuenienti, & optima dispositione in ordine ad eius finem, hoc est in ordine ad animam rationalẽ, eiusque operationes. t. 1. q. 250. n. 16.

De sensibus humanis. *vide Sensus*.

Vtrum aliquid de alimento in homine conuertatur in veritatem humanæ naturæ. to. 1. q. 293. per totam.

Cur hominibus sæpè Deus tribuat locum pœnitentiæ, etiam post peccata grauissima, non verò tribuerit Angelis post primum peccatum, tom. 1. q. 188. n. 18. *vide Dæmones*.

Vtrum homo per virtutem animę possit mutare materiam. to. 1. q. 291. nu. 1. & seqq. *vide Anima*.

Homo continet in se omnia entia, sed imperfecto modo. to. 1. q. 250. n. 8.

De primo homine. *vide Adam*.

Homo qui est perfectissimus animalium, est etiam indigentissimus. to. 1. qu. 2. nu. 20.

Vtrum homo viator cum Angelis coalescat in vnam hierarchiam. tom. 1. q. 199. num. 3. *vide Angeli*.

Homini naturaliter conuenit aliquod dominium in bruta, ideoque tale dominium etiã post peccatum in homine remansit. to. 1. qu. 267. nu. 7.

Aliquod tamen maius, & supernaturale dominium, quod habuit Adam in statu innocentiæ per peccatum amisit. ibidem num. 9. *vide Adam*.

Vtrum, & quomodo vnus homo possit docere alium hominem. tom. 1. quæst. 290. n. 2. & seqq.

De illuminatione, custodia &c. qua homo illuminatur custoditur &c. ab Angelis. *Vide Angeli*.

In vnico homine datur vnica anima rationalis. tom. 1. quæst. 227. num. 3.

In homine, & in quolibet corpore animato non datur alia forma substantialis totalis, aut partialis distincta ab anima. tom. 1. quęst. 227. num. 7.

Vtrum, & quomodo possit homo loqui cum Deo. tom. 1. quæst. 197. num. 8.

Sexuum diuersitas non confert ad hoc, vt homo sit imago Dei. tom. 1. quæst. 253. num. 6.

Vtrum homo non solum secundum mentem, sed etiam secundum corpus sit aliquo modo speciali ad imaginem Dei. tom. 1. quæst. 253. num. 7.

Cur non possit homo continuè ex alimento reparare, quod perdit per actionem caloris, ac sic semper viuere. tom. 1. quæst. 293. nu. 16.

Quare homini non sint data tegumenta, & arma naturalia, sicut omnibus, aut plerisque alijs animalibus. tom. 1. quæst. 250. n. 20.

Quare homo, qui plus distat à plantis, quam à brutis animalibus habeat staturam rectam sicut plantæ, non autem pronam sicut bruta animalia. tom. 1. quæst. 250. num. 21.

Omnes homines sunt ad imaginem Dei secundum naturam, soli iusti sunt ad imaginem Dei secundum gratiam, soli Beati sunt ad imaginem Dei similitudine glorię. tom. 1. quæst. 252. num. 10.

Vtrum homines possint docere Angelos. to. 1 quæst. 290. num. 14.

HOMO INNOCENS.

Vtrum in statu innocentiæ, ac naturæ integræ vnus homo dominatus fuisset alteri homini. tom. 1, quæst. 264. num. 5 & seqq.

In statu innocentiæ inter homines daretur aliqua societas, & communitas. tom. 1. quæst. 268. num. 13.

Vtrum

Vtrum daretur societas pagi, & qualis esset. ibid.num.14.
Vtrum daretur etiam societas ciuilis, ac politica, ac ciuitas perfecta, vel regnum. ibid. num.15.
Vtrum in statu innocentiæ inter homines fuisset diuisio rerum. tom. 1. quæst. 268. num.17.
Quibus actionibus, vel operibus homines in statu innocentiæ occuparentur. ibidem num.18.
Vtrum Adam naturaliter fuisset Princeps, ac Rex omnium hominum. tom.1.quæst.168. num.16. *Vide Adam*.
In statu innocentiæ, ac naturæ integræ aliqua inter homines fuisset disparitas. tom. 1. quæst.268.num.1.
In statu innocentiæ pueri ab initio non haberent perfectum vsum rationis. tom. 1. quæst.275.num.11.
An possit vocari homo innocens cum concupiscentia.tom.2.quæst.49.
Pueri in statu innocentiæ, ac naturæ integrę non habuissent ab initio habitus per accidens infusos scientiarum naturalium, sed anima eorum esset sicut tabula rasa &c.to.1. quæst.275.num.9.
Generati etiam fuissent cum iustitia originali, cum integritate naturæ cum dono immortalitatis &c.tom.1.quæst.274 num.11.
Vtrum si Adam non peccasset homines non solum generarentur cum gratia, sed etiam generarentur confirmati in gratia, itaut non possent amittere gratiam, & peccare mortaliter.tom.1.quæst.274.num.15.
Pueri statim ac nati fuissent in statu innocentiæ habuissent perfectam virtutem ad motum membrorum. tom.1.quæst.273.nu.10.
Fuissent generati com corpore omnibus suis partibus, & membris constante cum debita proportione &c.ibid.num.12.
In statu innocentiæ fuissent generati non solum mares, sed etiam fœminæ.to.1.qu.273. num.13.
Per quid in statu innocentiæ determinata fuisset generatio maris, aut fœminæ.tom.1. quæ3.273.num.19.
Si Adam non peccasset omnes homines generati fuissent in statu gratię.to.1.quæst.274. num.6.
Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio per quam homines multiplicarentur. to.1. quæst.272.num.6.
Quomodo facta fuisset talis generatio. ibid num.8.
Vtrum homo innocens posset creari subiectus ignorantiæ &c.tom.2.quæst.70.
In quo sensu dicatur generari à sole. tom.1. quæst.292.num.1.
In quo sensu dicatur homo exterior, & homo interior.tom.1.quæst.224.num.3.
De anima hominis. *Vide Anima rationalis*.
In quo sensu dicantur, homines fuisse in Adamo, non solum secundum seminalem rationem, sed etiam secundum corpulentam substantiam.tom.1.quæst.294.num.3.
Honestas. *Vide Virtus*,

HORA CELEBRANDI MISSAM.

Non ante auroram? quæst.212.
Quid aurora? num.2. non debet incipi Missa ante auroram. num.3. die natiuitatis licet post mediam noctem. num.4.etiam omnes tres.num.5,in casu necessitatis ad dandum Viaticum licet post mediam noctem. nu.6.

HORÆ PRIVILEGIVM.

Ante auroram, qui habent. num.7.non potest incipi post meridiem. num.9.nisi duret missa solemnis. num.16. ad dandum Viaticum licet vsque ad nonam.num.10.
Priuilegium horæ post meridiem.num.11.

HVMANITAS CHRISTI.

Humanitas Christi per subsistentiam verbi subsistit, sed non fit persona. to.3.quæst.23. num.12.
Est instrumentum verbi substantialiter vnitum.num.23.
Humanitas est intrinseca verbo solum passiue: Verbum est intrinsecum humanitati solum actiuè. tom.3. quæst.25. num.8. est magis sancta, quam Beata.to.3.qu.44.in.35.
Quid producat in Sacramentis.to.3.quæst.66. num.40.Ab ea, vt instrumento coniuncto à Deo Sacramenta recipiunt, virtutem sanctificandi.tom.3.quæst.69.num.5. Et *ab eius* passione. nu.16. Eleuaturque ad causandum indistans.num.7.
Christi Humanitatem numquam, & nullimode peccasse, est de Fide.tom.3.quæst.45. num. 2. Non potuit peccare in sensu composito vnionis. num 4. Nec in sensu diuiso. num. 7. Potentia proxima peccandi cum vnione Hypostatica non potest coniugi. num.11. Etiam si recurratur ad scientiam mediam.num.14.60.&c.
Est inpeccabilis ratione vnionis Hypostaticę, formaliter, & radicaliter. num.21. *Vide libertas Christi*.

HVMIDVM. HVMIDITAS.

In quo sensu dicatur à medicis humidum radicale, si deperdatur restitui non posse. tom.1.quæst.293.num.15.

I

IANSENIVS.

DE erroribus Ianseni circa statum naturæ integræ &c. *Vide Adam*.
Iansenistarum errores de Gratia.to.2.qu.64.

IDEA.

Ideæ Platonicæ non possunt esse causa varietatis generationum, & corruptionum.to.1. quæst.287.num.4.
Ideæ Platonis reijciuntur. tom.1. quæst.239. num.1.& seqq.

IDENTITAS.

Vtrum Identitas realis consistat in indiuisibili.tom.1.quæst.100.num.42.

Vtrum,

Vtrum, & quæ Identitas detur inter essentiam diuinam, & relationes. *Vide Distinctio virtualis.*

IEIVNIVM.

Ieiunium requisitum ad Eucharistiam. tom. 3. quæst. 171.

IGNIS.

De igne Inferni. *Vide Infernus.*

IGNORANTIA.

Vtrum, & quæ ignorantia sit causata à peccato. tom. 1. quæst. 275. num. 15.

An ignorantia causet inuoluntarium? to. 2. quæst. 13.

ILLATIO. *Vide propositio.*

ILLVMINATIO.

De illuminatione vnius Angeli in alium, vel Angeli in hominem. *Vide Angeli.*

IMAGO.

De imagine perfecta Dei. *Vide verbum Diuinum.*

Imago Dei propriè non reperitur in creaturis irrationalibus, sed in solis rationalibus, & intellectiuis. tom. 1. quæst. 252. num. 7.

Quid requiratur adhoc, vt vnum dicatur imago alterius. tom. 1. quæst. 98. num. 11. & seqq.

Vtrum ratio imaginis competat Verbo diuino, aut Spiritui Sancto. *Vide Verbum diuinum, aut Spiritus Sanctus.*

Quot modis dicatur imago. tom. 1. quæst. 98. num. 16.

Vtrum ad imaginem requiratur æqualitas. tom. 2. quæst. 252. num. 3.

De imagine Dei relucente in homine. *Vide Homo.*

Quo pacto imago differat à vestigio, ac repræsentatio per modum imaginis differat à repræsentatione per modum vestigii. to. 1. quæst. 253. num. 4.

Similitudo distinguitur ab imagine non solum, vt genus communius imagine, sed etiam vt differentia, vel quasi differentia imaginis, & vt deficiens à ratione imaginis. tom. 1. quæst. 253. num. 14.

Quæ nam similitudo requiratur ad imaginem. tom. 1. quæst. 252. num. 6.

An, & quo pacto imago differat à similitudine. tom. 1. quæst. 252. num. 2.

IMAGINATIO.

Imaginatio humana potest naturaliter moueri ab Angelis, siue bonis, siue malis. tom. 1. quæst. 205. num. 13.

Qua ratione ab ipsis moueatur. ibid. num. 14. *Vide Angeli, aut Dæmones.*

In quo sensu dicatur ab Aristotile, quod actus imaginandi sit motus factus à sensu secundum actum. tom. 1. quæst. 205. num. 16.

In visione imaginaria datur quædam Trinitas. tom. 1. quæst. 253. num. 8.

Vtrum actus imaginationis possint naturaliter videri ab Angelo. tom. 1. quæst. 155. num. 8. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*

IMMENSITAS, ET IMMENSIVM.

Immensitas Dei. *Vide Deus.*

Immensitas perfecta, & adæquata quid sit. tom. 1. quæst. 21. num. 7.

Corpus immensum vtrum, & quomodo, si daretur esset vbique. tom. 1. quæst. 21. nu. 9. & seqq.

IMMOBILITAS.

Immobilitas Dei. *Vide Deus.*

IMMORTALITAS.

De immortalitate animæ rationalis. *Vide Anima rationalis.*

De immortalitate primi hominis in statu innocentiæ. *Vide Adam.*

De immortalitate procedente ex ligno vitæ. *Vide Lignum vitæ.*

IMMVTABILITAS.

Immutabilitas Dei. *Vide Deus.*

IMPERIVM.

Quid sint, & in quo differant imperium despoticum, & politicum. tom. 1. quæst. 236. num. 12.

De imperio rationis supra appetitum sensitiuum &c. *Vide appetitus sensitiuus.*

IMPOSSIBILE.

Impossibilia an possint appeti? tom. 2. quæst. 1. num. 14.

INÆQVALITAS RERVM.

Referuntur, & refelluntur plures errores circa causam inæqualitatis rerum. tom. 1. quæst. 121. num. 5. & seqq.

Causa talis inæqualitatis est diuina sapientia, & bonitas. tom. 1. quæst. 121. num. 16.

INCARNATIO.

Potest incarnari vna Persona diuina sine alia. tom. 3. quæst. 36. num. 4.

Licet Pater, & Spiritus Sanctus non sint incarnati, tamen speciali titulo sunt in humanitate Christi. tom. 3. quæst. 36. num. 6.

Possunt incarnari omnes diuinæ Personæ. tom. 3. quæst. 37. num. 4. Pater tamen non diceretur missus. num. 6. possunt assumendo eandem humanitatem. quæst. 38. & essent vnus homo non plures. num. 9.

Potest vna persona diuina incarnari assumendo plures humanitates. quæst. 39. esset tamen vnus homo. num. 3. illæ humanitates essent sibi inuicem extrinsecæ. num. 4.

Circa Incarnationem Errores, & Hæreses. tom. 5. quæst. 20. num. 1. &c. quæst. 23. n. 6. &c.

Paritas habitus, & incarnationis vt intelligatur. tom. 3. quæst. 23. num. 20.

Terminus totalis productus per incarnationem, est Christus formaliter sumptus. to. 3. quæst. 28. num. 5. &c.

Incarnatio quid significet. tom. 3. quæst. 1. nu. 1. *Vide possibilitas Incarnationis. Vnio Hypostatica.*

Quare assumptio naturæ humanæ ita vocetur. quæst. 16. num. 4. Cur dicatur etiam *Missio, aduentus, descensus.* num. 6. æconomia. num. 9. errores circa incarnationem. num. 10.

Doctrina circa incarnationem vnde petenda. num. 11.

Vtrum

Vtrum Mysterium Incarnationis fuerit reuelatum Adamo ante peccatum. to.1.qu.254. num.8.& seqq.
Mysterium Incarnationis fuit aliqualiter reuelatum omnibus Angelis, etiam qui erant peccaturi dum essent in via.to.1.qu.157.n.9.
Vttum & quomodo mysterium Incarnationis viderint Angeli in Verbo à principio suæ Beatitudinis, & posteà. tom. 1. qu. 157. n. 12. & seqq. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Incarnatio fuit Angelis motiuum peccandi, to.1. q.182. n.16. & 17.

INCLINATIO.

Inclinatio infinita ad se communicandum dupliciter considerata. to.3. q.4. n.30. & 31.

INCORPOREVM.

Incorporea quomodo sint in loco. to. 1. q.21. num.17.

INDIVISIBILE.

Indiuisibile potest occupare locum diuisibilem. to.1. q.141. n.12.
Indiuisibile occupans, vel potens occupare locum diuisibilem potest moueri motu continuo. to.1. q.144. n.25.
Quot modis dicatur indiuisibile, & vtrum prius cognoscatur, quam diuisibile. tom. 1. q.243. n.7.

INFERNVS.

Ignis Inferni est verus, proprius, & corporeus ignis. to.1. q.192. n.6. & seqq.
Quo pacto talis ignis corporeus possit torquere dæmones, aut animas damnatorum: to.1.q.192. n.10. & seqq. *Vide Dæmones.*
De fide est dari vnum locum corporeum, qui est veluti locus exilij, & carceris ad pœnam Angelorum, & hominum peccantium deputatus, qui locus in Scripturis vocatur Infernus, gehenna, & tartarus. to.1.q.191.n.7. & seqq.
Infernus est sub terra, ac in profundissimis terræ partibus propè centrum. t.1. q.191. n.12.
Vtrum ignis Inferni sit eiusdem rationis, & speciei cum nostro. to.1. q.192. n.57.
Vtrum sicut in Inferno est corporeus ignis, sic & aqua, & nix damnatos alternatim crucient. to.1. q.192. n.47.
Vtrum in Inferno sint tenebræ propriæ, & materiales consistentes in carentia lucis corporeæ, an solùm metaphoricæ. t.1.q.192.n.49.

INFIDELES.

Infidelium paruuli an baptizandi. *Vide Baptismus paruulorum.*

INFINITVM.

Vtrum infinita possint cognosci ab intellectu nostro. to.1. q.244. n.5.

INFLVXVS,

De influxu corporum cælestium. *Vide Calum.*

INIVRIA.

Iniuria illata tertio ex suppositione fidei, non potest impediri per iniuriam contra legem naturæ. to.3. q.108. n.10.
Iniuria realis à personali vt distinguatur. to. 3. q.9. n.14.
De iniuria. to.2. q.186.
De peccato graui iniustitiæ. to.2. q.187.

INNOCENTIA.

In statu innocentiæ non fuerunt Sacramenti nec debuissent esse. to.3. q.60. & si duraßet, n.13. Fuissent oblationes. Sacrificia. nu. 14. Si non fuisset peccatum originale, nec peccatum veniale fuisset. n.22. *Vide Adam.*
De statu innocentiæ, *Vide Adam,* vel *Homo.*

INTELLECTVS, INTELLIGERE.

Intellectus creatus, & creabilis non potest certificari per solum lumen naturale de multis veritatibus etiam necessarijs circa Deum. lib 1. q.1. n.8. & seqq.
Neque potest cognoscere veritates contingentes, quæ spectant ad secreta cordis diuini, nisi ex diuina reuelatione. to.1. q.1. nu.12.
Non appetit appetitu naturali cognoscere veritatem diuinam cognitione omnino perfecta, sed imperfecta. to.1. q.1. n.14.
Nequit naturaliter cognoscere omnes veritates immediatas, adeoque neque mediatas. to.1. q.1. n.15.
Intellectus Diuinus. *Vide Deus.*
Intellectus creatus videre potest Deum, & de facto in Beatis videt immediatè, & per essentiam. to.1. q.23. n.6. & seqq.
Nullus intellectus creatus, aut creabilis potest naturaliter videre Deum prout est in se, to.1. q.25. n.12. & seqq.
Vtrum sit de fide requiri in intellectu lumen gloriæ ad videndum Deum. *Vide Lumen gloriæ,* vbi etiam habes reliqua spectantia ad idem lumen gloriæ.
Intellectus creatus nequit comprehendere Deum. to.1. q.34. n.5.
Intellectus non quietaretur visa essentia diuina, & non visis personis, seu attributis. to.1. q.37. n.13.
Intellectus vtrum, & quomodo detur in Deo. to.1. q.41. n.7.
Quid sit intelligere ex suo formali conceptu, & vtrum sit idem, ac dicere intellectualiter, seu dicere Verbum. to.1. q.91. n.5. & seqq.
Vtrum dicere, in quantum addit aliquid contradistinctum supra intelligere sit formaliter quoddam intelligere. to.1. q.91. n.9.
Vtrum intelligere, ac dicere intellectualiter ad inuicem abstrahant. to.1. q.91. n.7.
Cum intelligimus obiectum, præter intellectionem non producimus imaginem intentionalem obiecti distinctam ab intellectione, quæ imago sit obiectum immediatum intellectionis. to.1. q.94. n.5. & seqq.
Intellectus creatus saltem ad intelligẽda obiecta ipsi extrinseca secundùm rationes proprias, indiget speciebus superadditis. tom.1. q. 149. n.8.
Vtrum anima intellectu cognoscat corpora per essentiam suam, vel per species innatas omnium intelligibilium. t.1.q.239. per tot.
Vtrum intellectus possit actu intelligere per species intelligibiles quas habet non conuertendo se ad phantasmata. to.1.q.241.n.1.

Vtrum intellectus sit altior potentia, quam voluntas, & quomodo se inuicem moueant. to.1. q.237. n.6. & 7.
Proprium intellectus humani est intelligere materialia abstrahendo à phantasmatibus, & per materialia sic considerata ascendere in aliquam cognitionem rerum immaterialium. to.1 q.242. n.1.
Id quo intellectus intelligit est species intelligibilis, licet ipsa etiam species possit reflexè, & secundariò intelligi. to.1. q. 242. n.4. *Vide Species.*
Intellectus non potest cognoscere plura, vt plura, hoc est per cognitiones distinctas, quæ non sint ordinatæ, ac proinde non faciant cognitionem vnam vnitate ordinis. tom. 1. q.159. n.12. & seqq.
Intellectus noster intelligit componendo, ac diuidendo. to.1. q.243. n.2.
Vtrum, & quomodo in intellectu humano possit dari falsitas. to.1.q.243.n.3. & iterum. to.1. q.257. n.10.
Intellectus noster singularia materialia non directè, & primò cognoscit, sed indirectè per quamdam quasi reflexionem, to.1. qu. 244. n. 2. & seqq.
Vtrum intellectus noster possit cognoscere infinita. to.1. q.244. n.5.
Vtrum intellectus distinguatur à memoria. *Vide Memoria.*
Vtrum distinguatur à ratione, siue superiori, siue inferiori. *Vide Ratio.*
Vtrum intellectus distinguatur ab intelligentia, intellectu speculatiuo, & practico, synderesi, & conscientia. to.1 q.254. per totam.
Est potentia passiua animæ. to.1. q. 231. n. 3. & seqq.
De intellectu agente, & possibili. to.1.q.231. num. 6.
Vtrum vnus numero sit intellectus agens omnium hominum. ibid. n.7.
De cognitione, qua intellectus noster intelligit ipsam suam animam, eiusque habitus, & actus &c. *Vide Anima rationalis.*
De cognitione, qua cognoscit immaterialia &c. *Vide Anima rationalis.*
De illuminatione intellectus humani per Angelum. *Vide Angeli.*
Vtrum intellectus noster sit cognoscitiuus contingentium. to.1.q 244. n.7.
Vtrum intellectus noster cognoscat futura. to.1. q.244. n.11.
Cur intellectus humanus, præsertim inuisibilia Dei, non sine difficultate, labore, ac defatigatione cognoscit. t.1.q.160. n.11.
Vtrum, & cur intellectus distinguatur à substantia animæ rationalis, aut Angelorum. to.1. q.148. n.15. & 16.
Intellectus ordinari potest ad informandum solum corpus humanum. to.1. q.129. n.7.
Vtrum eandem rem vnus intellectus possit melius intelligere, quam alius. t.1.q.243.n.4.
Vtrum intellectus humanus prius intelligat diuisibile, quàm indiuisibile. to.1.q.243.n.7.
Intellectus, & ratio est adæquata causa libertatis in voluntate, adeoque repugnat creatura rationalis non libera. to.1. q.178. n.13.
Deus immediatè mouet intellectum creatũ. to.1. q.283. n.1.
In quo sensu dicatur ab Augustino, quod mens rationalis à solo Deo formatur, nulla interposita creatura. to. q.193 n.26.
Vtrum iudicium, intellectus impediatur per ligamen sensus. to.1. q.241. n.6.
Non est vnus numero intellectus omnium hominum. to.1. q.226. n.5. & seqq.
Omnia, & sola agentia intellectiua possunt esse libera, & habere liberum arbitrium. t.1. q.166. n.6.
Intellectus est perfectior voluntate. to.2. qu.4. num. 15.
Intellectus est potentia distincta ab essentia animæ intellectiuæ. to.1. q.231. n.2.
Quodnam sit primum obiectum intellectus humani. to.1. q.246. n.14.

INTELLIGENTIA.

Vtrum intelligentia sit potentia distincta ab intellectu. to.1.q.234. n.1.

INTENTIO.

Non sufficit ad Sacramenta faciendi actum externum. to.3.q.77.n.6. Sed faciendi quod facit Ecclesia. n. 4. Obiectum eius intentionis.n.9. Qui duas intentiones contrarias habet, quæ prævaleat. nu. 13. Non requiritur intentio actualis. q.78. n.4. Non sufficit habitualis. n.16. Sufficit virtualis. n. 16. Quid sit? n. 5. Intentio suscipientis sufficit, vt sit habitualis. n.7. Intentio conditionata quomodo apponi possit in Sacramentis à Ministro. q.79. nu.2. Conditionata incerta de futuro non sufficit. num. 3. Nec dependens à scientia Dei. nu. 4. Sub conditione incerta, & impertinenti de præsenti, vel de præterito non valet. n.5.
Sub conditione certa de futuro valet. n.5.
In suscipiente Sacramenta, si sit adultus, & sui est, vel fuit compos, requiritur intentio saltem interpretatiua. to.3. q.83. nu.7.
Intentio ad satisfaciendum præcepto Missæ, quæ. to.3. q.23. n.3.
Vtrum possit dari in Deo per accidens intentio mali peccaminosi. to.1. q.59. nu. 30. & seqq. *Vide Peccatum.*
Intentio finis vtrum, & quomodo conueniat Deo. *Vide Prouidentia.*

INVIDIA.

Vtrum, & in quo sensu in Angelis possit esse tantùm peccatum inuidiæ, & superbiæ. to.1. q.179. per totam. *Vide Dæmones.*
Quid sit peccatũ inuidiæ, & quomodo oriatur ex peccato superbiæ. tom.1. quæst. 179. num.10.

INVITE'.

Quid sit facere, aut pati Inuitè? t.2.qu.7.n.3.

IRASCIBILIS POTENTIA.

De potentia irascibili residente in appetitu intellectiuo. *Vide Voluntas.*
Vtrum Irascibilis, passionesque, aut virtutes

ad ipsam spectantes dentur in Angelis. t.1. q.166.n.9. & seqq. *Vide Angelorum Voluntas, & Volitio.*
Quidnam sint actus irascibilis. to. 1. qu. 236. num. 9.
De potentia irascibili residente in appetito sensitiuo. *Vide Appetitus sensitiuus.*

IRRATIONALE.

Creaturæ irrationales sunt quoddam vestigium diuini intellectus, & repræsentant Deum non per modum imaginis, sed solùm per modum vestigij. to.1. q.253.n. 5.

IVDAS.

An communicatus à Christo. to.3. q.177.n.7.
An peccator iam publicus. n.10.

IVS.

Quid physicè sit Ius? to.2. q.173.
Vtrum Ius dicatur multipliciter? to.2.q.155.
Quæ sit definitio Iuris? to.2. q.156.
De iure abdicandi dominium. to.2. q.165.
De iure dominij perfecti. to.2. q.164.
De iure gentium. to.2. q.161.
Quid sit ius iurisdictionis. tom.2. quæst.157. num. 5.
De iure naturali, & positiuo. to.2. q.159.
De iure paterno, dominatiuo, & coniugali. to.2. q.162.
De iure proprietatis, & iurisdictionis. tom.2. quæst.157.
De iure in pretium operis turpis. t.2.q.168.
De iure proprietatis in re, & ad rem. tom. 2. q. 163.
Ius vtilitatis, & ius excellentiæ quid sint. to.1. q.64. n. 51.
De iure ad vsos illicitos. to.2. q.167.
De mutatione iuris naturalis. to.2. q.160.

IVSTIFICATIO.

Iustificatio impij propriè non est miraculum. to.1. q.285. n.3.
Iustificatio quomodo per merita Christi per fidem, & per Sacramenta. to.3. q.65. n.26.
Ex parte modi non est nobilior creatione. q.66. n.39.
An per iustificationem reuiuiscant merita? to.2. q.88.
Verbum iustificandi quomodo sumatur in Scripturis. to.2. q.80. n.27.

IVSTITIA.

Vtrum iustitia detur propriè in Deo. tom.1. q.63. n.7.
Iustitia exercetur in omnibus operibus Dei. to.1. q.63. n.8.
Deus potest se obligare creaturis, ac de facto se obligauit obligatione iustitiæ strictæ. to.1. q.64. n.25. & seqq.
Vtrum inter dominum, & seruum possit dari iustitia stricta. to.1. q.64. n.30.
De facto Deus se obligauit hominibus ex iustitia commutatiua. to.1. q.64. n.33.
Creatura potest exercere iustitiam, & iniustitiam erga Deum. to.3. q.8.n.6.
In omni peccato mortali est iniustitia formalis. n. 9. Nam Deus est inuitus voluntate signi. nu. 6. Et vsus diuinæ libertatis impeditur. n.12.
Non solùm peccatur contra iustitiam strictã per iniuriam realem, sed etiam per personalem. to.3. q.9. n.6. Et oritur obligatio restituendi. n.7.
De materia iustitiæ. to.2. q.180.
De obiecto formali iustitiæ. to.2. q.158.
De iustitia originali. *Vide Adam.*
De materia iustitiæ distributiuæ, & commutatiuæ. to.2. q.189.
Vtrum iustitia distributiua, & commutatiua sint iustitiæ secundùm omnes partes? to. 2. q. 192.
De obligatione iustitiæ. to.2. q.183.
De præstantia iustitiæ. t.2. q.182.
De medio iustitiæ. to.2. q.181.
Vtrum iustitia sit ad alterum. to.2. q.175.
De æqualitate geometrica, & arithmetica iustitiæ distributiuæ. to.2. q.190.
De iustitia generali to.2. q.178.
Quæ sit definitio iustitiæ. t.2. q.174.
Vtrum iustitia sit assentialiter virtus. tom.2. q.176.
Vtrum iustitia, & iustum dicantur multipliciter. tom.2.q.154.
An iustitia inhæreat iustis. tom.2. q.80.n.36.
Vtrum obligatio iustitiæ possit impedire obligatione alterius iustitiæ. tom.2. q.184.
De iustitia originali. *vide Homo*, vel *Adam.*
De virtutibus annexis iustitiæ. tom.2.q.193.
Quæ nam iustitia seruetur à Deo retribuente præmia meritorum. tom.2.q.99.
Effectus iustitiæ inhærentis. tom.2.q.80.n.33.
De iustitia particulari. tom.2.q.179.
Vtrum iniustitia sit vitium speciale. tom. 2. q.185.
Deus non potest aliquid facere præter ordinem iustitiæ. tom.1.q.284. n.11.
De subiecto iustitiæ. tom.2.q.177.
De iustitia particulari distributiua, & commutatiua. tom.2.q.188.
IVSTITIA. *vide satisfacere.*

L

LEX.

IN quo sensu lex dicatur esse voluntas Legislatoris. to.1.q.60.n.24. *vide Præceptum*, vel *Consilium*, vel *Prohibitio.*
In quo sensu leges spectent ad diuersas virtutes. tom.1.q.60.n.25.
LEX MOSAICA. *vide status legis mosaicæ.*
LEX NATVRÆ.
Fides applicabatur in remedium originalis. to.3.q.61 n.19. Applicatione externa. q.62. n.6. Licet sufficeret interna. ibid.
In lege naturæ coluerunt Deum cultu etiam externo Homines. tom.3. q.63.n.5.
Fuerunt ceremoniæ. num.6.
Non tamen stabili lege à Deo constitutæ. n.11. sed erat obligatio indeterminata.n.13.
Non fuerunt sacramenta propriè.n.14.

Quod

Quod remedium pro originali.q.61.n.16.&c.
Quod ante, & cum circumcisione extitit. n.17.&c.
In lege naturæ interno instinctu determinabãt res sensibiles ad sacramenta.t.3.q.51.n.5
In statu legis naturæ statim post peccatum Adæ fuit aliquod remedium peccati.tom.3. q.61.n.6. Et fuit fides in Christum reuelata. num.6.
Lex naturæ duplex. n.8.
LEX SCRIPTA. *Vide status legis mosaicæ.*
LIBERALITAS.
Vtrum detur propriè in Deo. to.1.q.63.a.7.
LIBERTAS LIBERVM.
De libertate diuina. *Vide Voluntas Diuina.*
Omnis necessitas omnino antecedens, & in impedibilis à libero arbitrio aufert libertatem illius actus, quem necessario infert. tom.1.q.83.n.4.& seqq.
Vtrum decretum extrinsecum penitus antecedens actum impediat formaliter libertatem actus,& immutet intrinsecè potentiam proximè liberam. tom.1.q.83.n.26.& seqq.
Vtrum necessitas consequens possit auferre libertatem actui, quem necessario infert; tom.1.q.84.n.4.
Vtrum eadem necessitas sit impedibilis à libero arbitrio. tom.1.q.84.n.10.
Libertas actus non læditur à scientia visionis, & media. tom.1.q.85.n.8.*Vide Scientia visionis, & Scientia media.*
Neque læditur à prædefinitione, & permissione. tom.1.q.86.n.6. *Vide Prædefinitio, & Permissio.*
Vtrum mediante libertate habeamus quodammodo omni potentiam in manu liberi arbitrij. tom.1.q.87.n.2.
Vtrum liberum arbitrum constituatur proximè potens determinare diuinam omnipotentiam ad hunc, vel illum actum per aliquid intrinsecum, aut extrinsecum. to. 1.q.87. n.3.
Libertas perfecta quot modis dicatur. tom.1. q.261.n.7.
De libertate actus fidei. tom.2.q.135.
Quid sit libertas contrarietatis, & contradictionis. tom.2.q.18.n.7.
Circa quæ obiecta detur libertas contrarietatis, & contradictionis. tom.2.q.18.n.10.
An detur libertas indifferentiæ. tom.2.q.15. num.15.
Sola potentia appetitiua potest habere libertatem indifferentiæ. tom.2.q.16.n.14.
Libertas indifferentiæ datur in hominibus pro statu naturæ lapsæ. tom.2.q.15.n.28.
Libertas indifferentiæ conuenit soli potentiæ actiuæ.tom.2.q.16.n.10.
Actus, quibus bene, vel malè viuitur sunt essentialiter liberi à coactione. tom.2.q.15. num.10.
De libertate ad inequalia. tom.2.q.19.
In quo consistat vulnus libertatis causatum à culpa. tom.1.q.261.n.11.
Licet voluntas moueatur efficaciter à Deo tamen non cogitur à Deo. tom.1.q.285.n.6.
Vtrum repugnet creatura naturaliter non libera ad peccandum. *Vide Creatura*, vel *Angeli*, vel *peccabilitas*.
Repugnat creatura rationalis non libera.to.1. q.178.n.13.
De libertate amoris, quo Angelus,vel homo amat Deum. *Vide Angelorum voluntas,& Volitio*, vel *Amor*.
Omnia, & sola agentia possunt esse libera,& habere liberum arbitrium.tom.1.q.166.n.6. *Vide Voluntas.*
Liberum arbitrium creatum non est causa inæqualitatis rerum. tom.1.q.141 n.15.
LIBERVM ARBITRIVM. *Vide Libertas.*
LIBERTAS CHRISTI HVMANITATIS.
Necessario, & non liberè amauit Deum super omnia. tom.3.q.45.n.27. Solum fuit libera ad eligendum inter maius, & minus bonum. tom.3.q.45.n.29.
Libertas Christi cũ præcepto moriendi componitur, vel quia præceptum purè penale, vel quia Christus potuit separare se à præcepto. tom.3.q.45.n.35.
LIGNVM VITÆ.
Quod nam esset lignum vitæ, & quo pacto, & qua efficacia immortalitatem largiretur. tom.1.q.271.n.15. & seqq.
LOCVS.
Corpus Christi est in pluribus locis per Eucharistiæ sacramentum. tom.3.q.144.
Est sacramentaliter, & per vbicationem specierum. n.4. Per quam est in loco per accidens. n.5. Et mouetur per accidens.num.6. Sine mutatione intrinseca. n.7. Est in toto loco, & qualibet parte. n.8. partes illius penetrantur per accidens. n.9. Illa vbicatio est naturalis, vnio est supernaturalis. n.11.
Vbicatur sacramentaliter quid hoc sit.n.12.
LOCVS IDONEVS AD CELEBRANDVM.
Ecclesia consecrata. tom.3.q.214.Sufficit benedicta. n.16. Etiam deputata ab Episcopo, & ab Religiosis in suis domibus. n.16.
Limitatio à Tridentino facta Episcopis. n.2.
In necessitate licet alibi. n.3. secus est peccatum mortale.n.3. Non licet in Ecclesia violata n.5. Licet in nauibus Indicis grandioribus. n.6. *Vide Altare.*
LOQVI, LOCVTIO.
Vtrum, & quomodo locutio intellectualis differat ab intelligere. to.1.q.91.n.5.& seqq.
De locutione Angelorum. *Vide Angeli.*
Vtrum,& quomodo possit homo loqui cum Deo. tom.1.q.197.n.8.
In quo differat locutio illuminatiua à locutione non illuminatiua. tom.1. q.193.n.16. & seqq. & iterum. tom.1. q.197.n.6.
LVCIFER. *Vide Dæmones.*
LVMEN. *Vide Lux.*
LVMEN GLORIÆ.
Vtrum sit de fide dari in intellectu lumen gloriæ ad videndum Deum. tom.1.q.26. n.4. & seqq.

Lumen gloriæ datur in beatis, & est connaturaliter necessarium ad videndum Deum, intelligendo per lumen gloriæ qualitatem creatam supernaturalem intrinsecè inhærentem intellectui, & eleuantem ad hoc, vt possit videre Deum. tom.1.q.26.n.10.
Quis nam sit effectus formalis luminis gloriæ. tom.1.q.26.n.21.
Addit supra intellectum virtutem diuersæ rationis. tom.1.q.26.n.23.
Vtrum sit qualitas permanens, an transiens. tom.1.q.26.n.26.
Non est totalis, sed solum partialis ratio agendi. tom.1.q.27.n.8. & seqq.
Probabilius est esse virtutem vitalem. tom.1.q.27.n.15.
De potentia absoluta potest suppleri lumen gloriæ per omnipotentiam extrinsecè assistentem intellectui. tom.1.q.28.n.7.
Datur lumen gloriæ distinctum à specie impressa Dei, etiam in hypothesi, quod sit possibilis, ac detur de facto species impressa Dei, quæ solum gerat munus speciei. to.1.q.31.n.11.
Sola luminis gloriæ inæqualitas causat inæqualitatem visionis. tom.1.q.33.n.9.
Lumen gloriæ comparatur ad intellectum, non vt species ad potentiam, sed vt potentia supernaturalis ad subiectum eleuatum. tom.1.q.33.n.22.& seqq.
An fides, & lumen glorię sint virtutes Theologicæ intellectus. tom.2.q.107.

L V N A.

De actione Lunæ in hac inferiora. *Vide Cœlum.*
In quo signo Zodiaci Luna fuerit primo cõstituta. tom.1.q.219.n.6.
Ex qua materia facta sit Luna. tom.1.q.219. num.5.
Quæ nam sint vtilitates Lunæ. tom.1.q.219. num.4.
In quo sensu Luna dicatur luminare magnũ, & quod sit in signa, & tempora. to.1.q.219. n.7. & 8.
Vtrum Luna sit animata. tom.1.q.219.n.11.

LVNATICVS.

Quare Lunatici vexantur à Dæmonibus secundum certa quædam incrementa Lunæ. tom.1.q.287.n.12.

L V X.

Vtrum lux propriè dicatur de spiritualibus? tom.1.q.214.n.7.
Impossibile est, vt lux materialis sit corpus. ibid.n.9.
Est qualitas actiua consequens formam substantialem corporis à se lucentis. ibid.n.18.
In quo differat lumen aduentitium à luce ingenita. ibid.n.19.& n.20.
Lux propagatur in instanti. tom.1.q.214.n.10.
Quo pacto radij lucis intersecantur reflectuntur separantur &c. tom.1.q.214.n.23.
Nomine lucis primo die productę non significatur sola lux spiritualis, sed vel sola materialis, vel vtraque. tom.1.q.215.n.6.
Quænam fuerit lux sensibilis primo die producta. ibid.n.10. & seqq.
Primum luminosum fuit formatum post sex horas à creatione Mundi in meridiano illius regionis, in qua conditus fuit Adam. tom.1.q.115.n.25.

M

MAGISTER.

IN quo sensu esse magistrum sit proprium Dei. tom.1.q.290.n.12. *Vide Doctrina, Docere.*

MAGVS.

Quare magi ad Dæmones inuocandos obseruant certas constellationes. tom.1.q.287. num.12.

MALVM.

In quo sensu dicatur ab Aristotile, quod malum sit quoddam genus. tom.1.q.123. num.20.
Malum proprium rerum rationalium, & habentium voluntatem sufficienter diuiditur in malum pœnæ, & culpæ. tom.1.q.124. num.6.
Vtrum malum habeat causam, & vtrum talis causa debeat esse aliquod bonum. tom.1. q.125.n.5.& 6.
Vtrum malum à bono causetur per se, vel solum per accidens. ibid.n.7.
Vtrum malum, siuè culpæ, siuè pœnæ, siuè malum physicum causetur à Deo, qui est summum bonum. ibid.n.9. & seqq.
Mala quomodo reducantur ad primam causam bonam. tom.1.q.17.n.14.
Vtrum possit appeti malum. to.1.q.59.n.29.
Malum formaliter non est ens, ac natura, sed est negatio, vel priuatio, ac remotio entis. tom.1.q.123.n.13.
Vtrum in rebus, ac entibus inueniatur malum. ibid.n.14.
Vtrum quælibet remotio boni habeat rationem mali. ibid.n.15.
Vtrum malum sit in bono tamquã in subiecto. ibid.n.16.
Vtrum bonum subiecti totaliter auferatur per malum. ibid.n.17.
Vtrum malum præsertim morale, licet formaliter non sit ens, & bonum, sed priuatio, tamen semper realiter identificetur cũ aliquo alio bono. ibid.n.19.
Non est omnino extra ordinem diuinæ prouidentiæ, & gubernationis. tom.1.q.279.n.3.
Non potest dari malum, quod sit causa omnium malorum, sicut datur bonum, quod est causa omnium bonorum. to.1.q.1.q.126. n.8. & seqq.
Non potest dari malum summum præhabens in se omnem malitiam. to. 1. q. 126. nu.12. & 13.
Malum, vt malum nequit amari. to.2.q.17. n. 9.
Malum peccati. *vide Peccatum.*

Index rerum.

MANICHEI:

Impugnantur Manichei asserentes dari duo prima principia, alterum bonum, quod sit, causa omnium bonorum alterum malum, quod sit causa omnium malorum. to:1. qu. 126.n.8. & seqq.

Errores Manicheorum circa naturam dæmonum.to.1.q.183. n.6.

Manichei stultè irriserunt fidem nostram, eo quod credamus multa mysteria, quæ sunt supra rationem.to.1.q.11.n.11.

Error Manicheorum asserentium Deum esse primariam causam peccati. tom. 1. qu. 81. num.5.

MARE. *vide Aqua.*

MARIA. *vide Virgo.*

MARTYRIVM.

Quid. tom.3.q.93.errores circa illud n.2.

Quis sit Persequutor n.3. &c. Martires, qui speciali impetu Spiritus Sancti sponte passi. n. 3.

Martir dicitur, vel qui patitur mortem, vel causam necessariam mortis. n. 5. illatæ in odium fidei, vel alicuius ad fidem spectantis. num. 8 prætextus Persequtoris non tollunt martyrium. n.10.

Ante Christum veri martyres. q. 94. infantes occisi in odium fidei veri martyres. num.2.

An Innocentibus accelleratus vsus rationis. n. 3.

In martyre adulto requiritur acceptatio.q.95 n. 1.

Dormiens nihil cogitans occisus non est martyr. n.2. acceptatio habitualis sufficit. n. 3.

Acceptatio debet esse ex motiuo honesto, & supernarurali. n.4.

Latro non est martyr, etiamsi acceptet mortem ex motiuo supernaturali. n.5.

Voluntas debet etiam esse supernaturalis.n.6.

Martyrium potest cadere solum sub meritum supernaturale de congruo.n.7.cuius virtutis sit actus. n.8.

Ethnicus moriens pro veritate naturali non est martyr.q.96.n.1. nec hæreticus pro veritate reuelata, illa tamen patientia est ex viribus supernaturalibus. nu.3. An argumentum veritaris sit mori pro illa. n. 16.

Nec Schismatici veri Martyres. n. 4.

Milites in Bello Sacro non Martyres. qu. 97. nu. 1.

Christianus inuasus ab infideli debet resistere si potest. nu.3.

Vrgente martyrio debent impleri omnia præcepta vrgentia. nu 5.

Non debent prouocari infideles. n.5. per se non debet Christianus confringere idola, Superioris Gentilis.n.6. aliquando debet fugere. n.7.

In martyrio remittitur originale, & pesonale peccatum. to.3 q.98. nu. 1. quid si veniale tunc committat. n. 5. si sit in mortali debet elicere actum pœnitentiæ n.7. & contritionis, quæ non ponenti obicem, tunc dabitur, & per eam delentur originale, & personalia. num 9.

Martyrium confert gratiam super meritum operantis. q.99.n.1.

Vtrum ex opere operato. q. 5.

Martyr recipit gratiam in instanti post quod immediatè naturaliter morietur. n.9. si non moreretur confirmaretur in gratia, n.10.

Maiorem gratiam confert, quam Baptismus. n. 10. non imprimit characterem.n.12.

Gloria, & Aureola Martyrij quid q.100.

MATERIA.

In materia corporali sunt aliquæ rationes seminales.to.1.q.286.n.3.& seqq.

Materia corporalis non potest immutari ab anima per virtutem naturalem, nisi mediantibus aliquibus corporibus. tom.1. qu.391. num.2.

Cur materia corporalis dicatur ad nutum obedire Angelis quoad motum localem, non verò animæ separatæ.to.1.q.291.n.7.

Materia incorporea repugnat. t.1.q.130.n.15.

MATERIA PRIMA.

Materia prima implicat, vt sit à se.to.1.qu.17. n. 15.

Non potest dari materia substantialis incompleta in ratione naturæ, & supernaturalis cuilibet formæ substantiali.to.1.q.25.n.44.

De fide est Deum omnia, quæ distinguuntur à Deo condidisse etiam materiam primam. to.1.q.111. n.17.

Vtrum, & in quo sensu materia prima fuerit prius informis, deinde fuerit formata, ac sic distincta, & ornata per formam.to.1.q.212. n. 14.

Vtrum materia in formis creata fuerit ab initio simul cum cælo Empyreo, & cum tempore. to.1.q.213. n. 14.

Potest immediatè moueri à Deo, & formam. to.1.q.282.n.2.

MATRIMONII SACRAMENTVM.

Remoto obice confert gratiam habitualem, & sacramentalem.to.5.q.254. n.12. sed solu. to matrimonio solum habitualem. nu.16.

Quando inualidatum post susceptos ordines. to.3.q.290.n.3.

Matrimonium est à Deo.q.292.n.17.

Est verum Sacramentum n. 21. Materia, & forma sunt signa externa consensus diuersimodè considerata. q.293.nu.10. eius definitio. n.14. causæ nu.16. est signum tripliciter n.15. est Sacramentum transiens n. 16.

Matrimonium legis naturæ, & Mosaycæ non fuit propriæ Sacramentum. 294. nec infidelium præsentium nu. 2. nec contractum inter fidelem, & non baptizatum. n.13.

Infidelium dum baptizantur euadit Sacramentum. n. 4. Res, Sacramentum, & res matrimonij. n. 6.

Verba virtualia sufficiunt hoc est nutus. to.3. q. 52.n.5.

Sub diuersa ratione sunt materia, & forma Sacramenti.n.6.& q.55.n.6.

Formalia verba non requiruntur.q.55.n.5.

Con-

Constituitur per actus externos, & modum superadditum, non per actus internos. qu. 56. n. 16. alias posset constitui per exclusiuum sui effectus. n. 16.
Matrimonium cõtractum per Procuratorem fuit validum ante Tridentinum. to. 3. q. 295. n. 1.
Conditiones requisitæ. nu. 2. etiam post Tridentinum est validum. num. 9. & est Sacramentum. n. 11. non requiritur præsentia Parochi in dando mandato. n. 10.
Procurator non est minister n. 12.
Matrimonium potest contrahi per epistolam cum alijs requisitis n. 15.
Non requiritur fides ad valorem. to. 3. q. 83. n. 9.
Catholicus contrahens cum Hæretica per se peccat. to. 3. q. 82. n. 4.
Si contrahitur per Procuratorem gratia causatur indistans. to. 3. q. 66. n. 35.
In quo ratio Symobol. to. 3. q. 48. n. 51.
Iterare licet. to. 3. q. 299.
Matrimonij indissolubilitas. q. 296.
Matrimonium significat duas vniones Christi. t. 3. q. 396. n. 1. ex iure diuino naturali habet aliquam indissolubilitatem. n. 4, & 8.
Matrimonium consumatum habet omnimodam indissolubilitatem diuino iure positiuo. n. 6. & n. 7.
Cum vnus Coniugum conuertitur ad fidem matrimonium dissoluitur ex priuilegio Christi. q. 296. n. 1.

MATRIMONIVM RATVM.

Pontifex potest dispensare in illo. t. 3. q. 297.
Non potest facere legem, vt dirimatur per aliud subsequens matrimonium consumatum n. 20. sine causa dispensatio non valet. n. 3. Quæ Causæ. n. 4.
Potest dispensare in matrimonio infidelium dum conuertuntur ad fidem. n. 5.
Per professionem in religione approbata dissoluitur. q. 298. Iure diuino positiuo. nu. 4. non naturali. n. 16. *vide Polygamia*.

MEDIVM.

Medium quomodo definiatur ab Aristotile; to. 1. q. 145. n. 9.
De medio iustitiæ. to. 2. q. 181.

MEMORIA.

Quid sit memoria, & vtrum sit in parte intellectiua animæ, vel solum in parte sensitiua. to. 1. q. 232. n. 1.
Memoria intellectiua non distinguitur ab intellectu. to. 1. q. 232. n. 7. & seqq.
Vtrum detur in Deo propriè memoria, & quid in ipso intelligarur nomine memoriæ secundæ. to. 1. q. 93. n. 6.

MENS. *vide Intellectus*.

MERITVM.

Principium meriti non potest cadere sub meritum. to. 1. q. 79. n. 6.
Vtrum merita, aut demerita conditionatè præuisa possint mouere Deum, vt velit illa absolutè ponere, aut permittere. to. 1. q. 79. nu. 7.
Vtrum prædestinatio possit cadere sub meritum &c. *vide Prædestinatio*.
Merita vt conditionatè præuisa non merentur auxilia gratiæ ad merendum. to. 1. q. 79. nu. 9.
Prima gratia ad merendum non potest cadere sub meritum; at secunda gratia, & gloria potest. to. 1. q. 179. n. 11. & seqq.
Pura creatura viribus gratiæ non potest mereri de condigno remissionem peccati grauis. to. 3. q. 5. n. 26.
Nulla pura creatura de condigno potuit mereri incarnationem. tom. 3. q. 30. n. 12. potest eleuari ad merendum illam de congruo. nu. 15. non illam meruerunt, nec de congruo Beatissima Virgo, vel Sancti Patres. nu. 16. sed circumstantias accidentales incarnationis. n. 16. nec vlla absurda mutua prioritas in hoc datur. n. 19.
Martyrium confert gratiam supra meritum operantis. to. 3. q. 99. n. 1.
Quantitas meriti vnde nam pendeat. tom. 1. q. 266. n. 4.
De merito operum primi hominis. *vide Adam*.
Quæ difficultas requiratur ad meritum vitæ æternæ. to. 1. q. 266. n. 10.
Meritum iusti an sit maius si per gratiam intensiorem fiat. to. 3. q. 7. n. 34.
Vtrum actus imperati addant meritum, *supra* actus voluntatis imperantes. to. 2. q. 94.
Quænam iustitia seruetur à Deo retribuente præmia meritorum, to. 2. q. 99.
Vtrum actus meritorij debeant esse imperati à charitate. to. 2. q. 91.
An pura creatura possit mereri Incarnationẽ, to. 2. q. 105. n. 65.
De supernaturalitate actus meritorij. tom. 2. q. 92.
An merita reuiuiscant per pœnitentiam. to. 2. q. 88.
Requisita ad meritum. to. 2. q. 91.
De æqualitate meriti cum præmio. tom. 2. q. 98.
De merito primi gradus Gloriæ. to. 2. q. 100.
An sola opera Viatorum possint esse meritoria. tom. 2. q. 96.
Vtrum actus meritorius debeat esse difficilis. to. 2. q. 95.
De augmento meriti condigni. to. 2. q. 104.
Vtrum iusti mereantur de condigno vitam æternam. to. 2. q. 89.
De merito condigno reparationis perseuerantiæ &c. to. 2. q. 103.
De merito condigno gratiæ sanctificantis. tom. 2. q. 102.
De merito condigno remissionis peccati &c. tom. 2. q. 101.
De gratia dignificante merita operum. to. 2. quæst. 97.
De merito congruo. to. 2. q. 105.

MERITVM CHRISTI.

Christus non meruit gratiam Adamo in statu innocentiæ. to. 3. q. 17. n. 5. &c.

Me-

Meruit recuperationem. n. 10. Causat virtutem sacramenti per virtutem relictam in anima Christi. to.3.q.69.n.9.
Meritum Christi est infinitum quomodo. to.3.q.7.n.270.
Non debetur illi præmium infinitum categorematicè. num.29.
Quomodo possit habere præmium æquale. num.30. &c.
Christus non meruit vnionem hypostaticam, quoad substantiam per modum præcedens, nec subsequens. to.3.q.30.n.6.
Christus meruit maternitatem Beatissimæ Virgini. to.3.q.30.n.25.
Merita Christi, vt causent gratiam. tom. 3. q.66. n.17.

MINISTER. *Vide Sacramenti minister.*
Minister baptismi. *Vide Baptismi minister.*
Minister cõfirmationis. *Vide confirmation. minist.*
Minister Eucharistiæ. *Vide Eucharistiæ minister.*
Minister sacrificij missæ. *Vide Eucharistici sacrificij minister.*

MIRACVLVM.

Quid sit miraculum. to.1.q.285.n.2.
In quo sensu miraculum debeat esse arduum, & insolitum, ac præter facultatem naturæ, & præter spem admirantis proueniens, & quo pacto conditiones istę conueniant quibusdam miraculis. t.1.q.285.n.4.
Vtrum vnum miraculum sit maius alio. ibid. num.5.
Quot gradus miraculorum possint dari. ibid. num.5.
Vtrum miracula possint fieri à dæmone ad homines seducendos. to.1.q.210.n.1.
Quo pacto miracula sint efficacia ad fidei veritatem confirmandam, non obstante quod dæmones possint facere prodigia quædam ad falsitatem persuadendam. to.1.q.214.n.5.
Vtrum miracula proprie dicta possint fieri ab Angelis. to.1.q.204.n.1. & seqq.
In quo sensu dicatur ab Augustino, quod magi faciunt miracula per priuatos contractus, boni Christiani per publicam iustitiam, mali Christiani per signa publicæ iustitiæ. to.1.q.204.n.3.
An miracula suffragentur veritati Christianę religionis. to.2.q.124.
In quo sensu miracula dicantur fieri præter rationes seminales. to.1.q.286.n.10.

MISERICORDIA.

Vtrum detur propriè in Deo. t.1.q.63.n.7.
Exercetur in omnibus operibus Dei. tom.1. quæst.63.num.8.

MISSA.

Missa quid. to.3.q.142. *Vide Eucharistiæ sacrificium.*
Vt offertur nomine Christi aliquem effectum æqualem singulis producit, vel plures sint, vel pauciores. n.6. alium effectum non ita. n.7. Hi effectus sunt in genere, & satisfactionis, & impetrationis. n.9. Et hic effectus specialis debet applicari ex iustitia danti eleemosinam. n.10.
Applicatio missæ pendet à solo sacerdote. quæst.108.
Quando plures consecrant simul omnes possunt applicare. n.5. Applicatione generali simul impetratio, & satisfactio generalis applicatur. n.6. Voluntas clarius, vel confusius applicatiua perindè est. n.7.
Dispositio subiecti applicationis non est baptismus quoad impetrationem. q.209. Nec status viæ quoad satisfactionem etiam. n.2. Ad satisfactionem requiritur gratia. n.4. &c.
Pro quibus offerri potest. q.201. Ex opere operato quoad satisfactionem pro solis baptizatis. n.3. Quoad impetrationem ex opere operato pro omnibus. n.5. etiam pro hæreticis, & excommunicatis ex natura sua quoad satisfactionem etiam. n.10. De facto nomine Ecclesię potest offerri pro excommunicatis non vitandis. n. 12. etiam pro defunctis. num.13. Non pro damnatis. num.15. Quomodo pro beatis. n.16.
Missa ex opere operantis, & vt offertur nomine Ecclesiæ cum offertur pro pluribus minus prodest singulis. q.207.n.3.
Missa causat maiorem effectum in melius disposito subiecto, cui applicatur. q.209.n.6.
Maior dispositio, est maior deuotio ad illud sacrificium. n 7. Non alia deuotio. n. 16. Maior deuotio sacerdotis offerentis non prodest. n.16.
Vide vestes. Vide dies celebrandi. Vide sacerdos. Vide vasa sacra. Vide hora. Vide locus. Vide altare.
Missæ plures eadem die non prohibitum iure diuino. to.3.q.213. Prohibitum aperte ab Innocentio Tertio. n.2. In necessitate licet. n.3. quæ. num. 16. Et concessione communi licet ter celebrare in die Natiuitatis. n.16. Particulari bis in die commemorationis defunctorum in Regno Valentiæ. n.16. *Vide stipendium Missæ.*

MISSAE PRAECEPTVM.

Obligat omnes rationis compotes. q.219. Non audire Missam Parochi, nec eius concionem. num.2. Qua parte non audita non satisfiat. num.3.
Qui non adest consecrationi, & communioni an satisfaciat. num.4. An qui totam non potest teneatur partem audire. num.5. Auditis duabus partibus à diuersis sacerdotibus non satisfacit. num.6.
Gaudens priuilegio cruciatæ tenetur ad Missam in interdicto. n.7. Audiens debet esse præsens modo humano. q.220.n.1.
Qui confitetur non satisfacit. n.3.
Quæ intentio requiratur. num.4. Quæ attentio. num.5.
Qui dormit non satisfacit. num.1. Etiam qui inuoluntariè semper distractus non satisfacit. num.7.
Ministrans sacerdote ad missam. *Vide vestes sacræ.*

MONSTRVM.

Vtrum monstra producta fuerint quinta die. to.1.q.220.n.11.

MORS.

Mors introducta est in homines in pœnam peccati. to.1.q.269.n.3. *Vide Adam.*

MOTIO.

Motio intentionalis, & obiectiua est species motionis efficientis. to.1.q.8.n.45.

MOTIVVM INCARNATIONIS.

Fuit remissio omnium peccatorum, etiam personalium, etiam venialium. to.3.q.18. n.3. principalius tamen est remissio originalis. num.4.

Motiuum incarnationis fuit omne bonum, quod ex illa prouenit. to.3.q.15.n.3.

Motiuum sine quo non fuit redemptio à peccato. to.3.q.16.n.13.

MOTVS.

Cur corpori non potest conuenire talis motus, vt simul tempore occupet medium, ac extremum; potest tamen conuenire spiritui, siue Angelo. to.1.q.145 n.20.

Vtrum, & in quo sensu motus sit actus imperfecti. to.1.q.144.n.28.

Vtrum, & quomodo motus localis conueniat Angelo. *Vide Angelorum motus.*

Motus continuus potest conuenire enti indiuisibili. to.1.q.144.n.25.

MVLIER.

Mulier in prima rerum productione debuit produci in adiutorium viri. tom.1. q.251. num.1. & seqq.

Vtrum mulier in statu innocentiæ, ac naturæ integræ deberet esse naturaliter subiecta viro. to.1.q.251.n.4. *Vide Heua.*

Mulier licet sit præter intentionem naturæ particularis non est tamen præter intentionem naturæ vniuersalis, & Dei. to.1.q.251. num.3. & quæst.273. n.18.

In statu innocentiæ non solum generati fuissent mares, sed etiam mulieres. tom.1. q.273.num.13.

Per quid in statu innocentiæ determinata fuisset generatio maris, aut fœminæ. ibid. num.19.

Quare cum imago Dei reperiatur non solum in viro, sed etiam in muliere, tamen dicatur ab Apostolo vir imago Dei, mulier autem imago viri. to.1.q.252.n.11.

MVLTITVDO.

Referuntur, & refelluntur plures errores circa causam multitudinis rerum. tom.1. q.121. num.5. & seqq.

Causa talis multitudinis est diuina sapientia, & bonitas. to.1.q.222.n.15.

MVNDVS.

Mundus visibilis, & corporeus non potest esse causatus ex fortuito corpusculorum concursu, sed debet esse factus ab aliquo intellectu sapientissimo. to.1.q.16.n.9.

Mundus est constitutus ab intellectu in actu secundo operante ex perfectissima cognitione, & idea operis. to.1.q.16.n.18.

Est factus, & regitur ab intellectu habente prouidentiam rerum inferiorum, ac præsertim humanarum per leges, præmia, & pœnas. to.1.q.16.20. *Vide prouidentia.*

Vtrum Deus fuerit necessitatus ad creandum mundum optimo modo se habentem ex suppositione, quod voluerit ad extra operari. to.1.q.50.n.14.

Deus fecit mundum formaliter optimum licet materialiter non sit optimus, ac semper facit optimum in ordine ad perfectionem formalem, non autem materialem mundi. to.1.q.51.n.10. & seqq.

Mundus de facto est formaliter perfectior, quam si Deus nulla peccata permisisset. to.1.q.52.n.11. & seqq.

Præcipua mundi perfectio, est perfectio relatiua ordinis, & proportionis. tom.1. q.52.num.23.

Deus nulla necessitate morali antecedente suam liberam electionem necessitatur ad faciendum mundum optimum formaliter. tom.1. q.53. num.3. & seqq.

Metaphoricè tamen dicitur necessitari moraliter ad faciendum id quod est melius, & conuenientius. to.1.q.53.n.6. & seqq.

Vtrum effectus gubernationis mundi sit vnus tantum, an potius sint plures. tom.1. q.277.num.13.

Omnia diuinæ gubernationi subduntur. to.1.q.278.n.1.

Vtrum omnia gubernentur immediatè à Deo. ibid. num.16.

Nihil potest in mundo contingere præter ordinem diuinæ gubernationis. tom.1. q.279. num.1.

Totus mundus cum singulis suis partibus ordinatur ad Deum sicut in finem in quantum in eis, per quamdam imitationem diuina bonitas repræsentatur ad gloriam Dei. tom.1.q.211.num.23.

Omnia entia, & omnia corpora prima productione, qua producta est etiam prima materia producta sunt immediatè à solo Deo. tom.1.q.211.num.26.

Mundus ab aliquo gubernatur. tom.1.q.277. n.1. Et quidem ab vno. ibid. n.11.

In mundo gubernantur etiam res ratione, & cognitione carentes. to.1.q.277.n.4.

Finis gubernationis mundi est aliquid extra mundum. ibid. num.8.

Vtrum aliquid in mundo possit resistere, & reniti contra ordinem diuinæ prouidentiæ & gubernationis. t.1.q.279.n.5.

Omnes creaturæ indigent, vt conseruentur à Deo. t.1.q.282.n.2.

Vtrum Deus aliquas creaturas conseruet, mediantibus aliis creaturis. ibid. n.3.

Mundus fuit perfectior facta incarnatione, quàm si Adam non peccasset. t.3.q.3.n.16.

Vtrum mundus conditus, antequam per sex dies distingueretur, coincidat cum illo chaos, quod posuerunt aliqui ex antiquis naturalibus. t.1.q.212.n.8.

Deus per se ex primaria sua intentione hunc mundum visibilem creauit, propter suam bonitatem, ut illam per varios gradus creaturarum

turarum diffunderet. t.1.q.211.n.18.
In quonam anni tempore mundus fuit primò conditus. t.1.q. 218. n. 6.
De primis diebus mundi, in quibus fuit creatus à Deo. *Vide Dies creationis mundi.*
Mundus est vnus, ac non possunt saltem connaturaliter esse plures mundi. t. 1. q. 122. num. 4.
Vtrum mundus factus sit ad imaginem Dei. t.1.q.254.n.8.

MVTATIO.

Mutatio, quæ intercedat in Incarnatione. t.3. q. 2. n. 21.
De mutatione Iuris naturalis. t. 2. 160.

MYSTERIA.

De Mysterijs Angelo reuelatis, t. 1. q.157. per totam. *Vide Angelorum intellectus, & intrlleclio.*

N

NATVRA.

NAtura. *Vide Lex Naturæ.*
Natura lapsa. *Vide Lex Naturæ.*
Deus non operatur contra naturam, etiam quando aliquid facit prꝛter ordinem rerum. t.1. q. 284. n. 10.
Natura humana an magis assumptibilis à Persona diuina alijs creaturis. t.3. q.41. n.2.
Fuit conuenientiùs, vt vnica natura creata intellectualis assumeretur à Persona diuina, quàm, vt multiplex. t.1. q.51. n.24.
Natura diuina an possit immediatè, & se sola terminare vnionem hypostaticam. t.3. q.34. num. 18.
Natura Verbi incarnata benedicitur, non verò Deitas est incarnata. t.3. q.34. n. 3.
Natura diuina cur non possit venire in compositum t.3. q.22. n. 7.
Natura diuina. *Vide Deus.*
Natura irrationalis cur non possit assumi à Verbo. t.3. q.2. n. 32.
Natura irrationalis an assumptibilis. t.3. q.41. num. 3.

NATVRA PVRA.

In ea fuissent Sacramenta impropria. tom.3. q.19.n.12.
An daretur remedium peccati. n.3.
Aristoteles, & Philosophi Gentiles putabant naturam puram dari de facto. t.2. q.42.
Iansenius voce tenus negat possibilitatem puræ naturæ. t.2. q.44.
Sententia Pelagij Hæretici, de natura pura. t.2. q.42. n.4.
Sententia Theologorum de natura pura. t. 2. q.42. n.5.
Iansenij argumenta contra possibilitatem naturæ puræ. t.2. q.42. n.7.
De possibilitate naturæ puræ. t.2. q.43.
De statu naturæ integræ. *Vide Adam, vel Homo.*
NATVRALIS. *Vide Vnio Hypostatica, an Naturalis homini Christo.*

NATIVITATIS, NASCI.

Quid sit natiuitas, & nasci. t.1. q.98. n.19.
Vtrum possit dici de Verbo diuino, aut de Spiritu Sancto. *Vide Verbum diuinum*, aut *Spiritus Sanctus.*

NECESSARIVM.

Necessarium quot modis dicatur. t. 1. q. 287. num. 1.

NECESSITAS.

Vtrum ex influxu corporum cælestium oriatur necessitas actionum. tom. 1. q.288. per totam.
Necessitas coactionis quid sit? t. 2. q.15. n.7.
Necessitas Eucharistiæ. *Vide Eucharistia necessitas, & ita de alijs Sacramentis.*
Necessitas Incarnationis non fuit ex suppositione hominis eleuati. t.3. q.4. n.26. etiamsi habeat instinctam inclinationem. n.30.
Necessitas Incarnationis, ratione dignitatis Christi nulla. t.3. q.16. n.29. Nec ex amorè Dei, maximè erga Christum. n. 30. Licèt maiori, quàm erga Angelos, &c. n. 31.
Necessitas Incarnationis non fuit ex suppositione sola mundi conditi. tom. 3. q. 4. n. 10. & n. 25. &c.
Necessitas medij, & præcepti, t. 3. q.105. n.3. q. 126. n. 10. &c.
Necessitas moralis propriè dicta quid sit. t. 1. q.53. n.5.
Vtrum detur in Deo in ordine ad faciendum optimum ad extra. *Vide Mundus,& Optimum.*
Vtrum, & quæ necessitas lædat libertatem. *Vide Libertas.*
Necessitas quid sit. t.1. q.84. n.2.
Diuiditur in antecedentem,& consequentem ibid. *Vide Libertas.*

NECESSITAS AD OPTIMVM.

Necessariò Deus facit optimum tribus modis. t. 3. q. 4. n.16. &c. Nulla necessitate, nec etiam morali Deus facit optimum ex parte rei factæ. n.21. &c. Etiamsi semper id faciat. n. 23. Etiamsi semper honestissimè operetur. t. 3. q. 4. n. 33. Etiamsi sit verum Deus hoc fecit; ergo est optimum. n. 37.
Necessitas Pœnitentiæ. *Vide Pœnitentiæ necessitas.*
Necessitas Sacramenti. *Vide Sacramenti necessitas.*

NEGATIO.

Negatio cur non sit ens reale. t. 1. q.58. n.21.
Vtrum possit esse applicatio diuinæ voluntatis, ad aliquid efficaciter volendum. t. 1. q. 58. n. 22. & seqq.

NIHIL.

De redactione in nihilum. *Vide Annihilatio, Annihillare.*

NOMEN.

Quidquid significat in recto, significat vt constitutivum. t.3. q.56.n.5. non verò quidquid in obliquo ibi.

NOMEN DIVINVM.

Nomen diuinum quid sit, quomodo dicatur de Deo, quas proprietates habeat, &c. t,1. q.40. per totam.
Vtrum, & quomodo aliquod nomen possit esse communicabile pluribus. tom. 1. q.40. n. 66. & seqq.

Nomen adiectiuum, *vide Adiectiua nomina*.
Nomen substantiuum, *vide substantiua nomina*.
Nomen concretum. *vide Concretum*.

NOX.

Quid sit nox artificialis. tom.1.q.115.nu.23.

NVPTIÆ.

Secundæ, & tertiæ licent.t.3.q.299.nu.3.

NVTRIMENTVM. *vide Alimentum*.

NVTRITIO, NVTRIRE.

De nutritione hominis, aut viuentis, *vide Homo*, aut *viuens*, aut *Alimentum*.

O

OBEDIENTIA.

Non conuenit Deo. t.1.q.63.n.7.

OBIECTVM.

Obiectum attributionis, & obiectum attributum quid sit respectu Theologię. to.1.q.10. nu.7.& seqq.
Obiectum attributionis scientiæ, vtrum, & quo pacto contineat omnia principia,& omnes conclusiones inferibiles à scientia, tom. 1.qu:10.n.21.& seqq.
Obiectum creatum determinat scientiam diuinam per modum puræ conditionis,non per modum virtutis.to.1.q.43.n.39.
Obiectum volitionis diuinæ. *vide voluntas diuina*.
An sit idem obiectum actuum, & habituum supernaturalium, & naturalium? tom. 2. qu.76.

OBLIGATIO.

Obligatio fidelitatis. *vide fidelitas*.
Obligatio Iustitiæ. *vide Iustitia*.
Vtrum obligatio Iustitiæ possit impediri obligatione alterius virtutis? t.2.q.184.
De obligatione Iustitiæ. to.2.q.183.

OCCASIO.

Quomodo incarnatio sit bonum occasionatum.to.3.q.16.nu.28.

OCVLVS.

Oculus corporeus nequit eleuari ad videndum Deum.to.1.q.24.n.5.
Quomodo solus aspectus possit alios, & maximè pueros inficere, & fascinare. to. 1. qu. 291.num.4.
In visione oculari datur quædam Trinitas. tom.1.q.253.n.8.

ODORATVS. *vide sensus*.

OLEVM SANCTVM. *vide Extrema Vnctio*.

OMISSIO PVRA.

Vtrum possit dari in Deo.to.1.q.50.n.19.

OMNIPOTENTIA.

Vtrum, & quomodo Deus det omnipotentiam suam in manu liberi arbitrij. *vide Libertas*.

EX OPERE OPERATO.

Ex opere operato, quid sit. tom.3. quæst.65. num.24.

OPTIMVM.

Deus, neque physice, neque metaphysice necessitatur ad faciendum optimum ad extra. to.1.q.50.n.6.
In aliquo tamen sensu semper facit optimũ, itaut metaphysicè necessitetur ad faciendum optimum.to.1.q.50.n.22.& seqq.
Vtrum, & quomodo Deus fecerit mundum optimam. *vide Mundus*.
Deus nulla necessitate morali antecedente, suam liberam electionem necessitatur ad faciendum optimum formaliter.to.1.q.53.nu. 3.& seqq.
Metaphoricè tamen dicitur necessitari moraliter ad faciendum idquod est melius, & conuenientius, to.1.q.53.n.6.& seqq.
Quomodo Deus produxerit mundum optimum.to.3.q.4.n.34.
Quomodo opus Dei potuerit fieri melius, num. 36. *vide necessitas ad optimum*.

ORARE.

Orare Deum, vt faciat contra legem ordinariam est temerarium.to.3.q.105.n.7.

ORDO.

Quid sit ordo.to.1.q.268.nu.2.
Vtrum Deus possit aliquid facere præter ordinem rebus inditum. tom. 1. qu. 284.nu.7. & seqq.
Quando facit Deus aliquid præter ordinem rerum non operatur contra naturam, *ibid.* nu.10:*vide Deus*.

ORDO ORIGINIS.

Quid sit, & vtrum detur inter personas diuinas. t. 1. q. 97.n.2.
Non importat inter ipsas vllam prioritatem, aut posterioritatem realem. t.1.q.97.n.3.*vide Persona Diuina*.
Dantur in Deo quatuor origines. tom.1.qu. 99.num.13.

ORDINIS SACRAMENTVM.

Quid ordo, tom.3.qu.264.dupliciter sumitur num.5.sunt septem? num.6.cur. num.7. cur tres specialiter sint Sacri num. 9.
Ordines alij communiter non propriè dicti n. 10. Sacra ordinatio est vere Sacramentum q.265.n.11.omnes septem ordines sunt Sacramentum num.20.22.&c.
Institutum à Christo nu. 16. etiam Episcopatus nu.24.qui est perfectio, & exentio presbyteratus, & similes dignitates non sunt Sacramentum num.33. nec Summus Pontificatus. *ibi*:
Forma,& materia per quam confertur Sacerdotium in Ecclesia latina q.266. est traditio patenæ cum hostia, & calicis cum vino n.7. & per impositionem manuum nu. 9. essentialiter,& secundum conceptum primarium confertur per primum nu.12.
Vnctio Sacerdotis est Ceremonia q.266.n.16. per impositionem manuum confertur, vel extenditur character n.17.
Christus quando instituit Sacerdotes Apostolos qu.267.num.2.quando D. Thomã? nu.8.
Modus Ecclesiæ latinæ conferendi Sacerdotium,valde similis modo quo Christus contulit nu.9.

Modus

Modus Ecclesiæ Græce q.268.
Vtriusque Ecclesiæ ritus validus qu.269.
Essentialis materia instituta à Christo est porrectio manuum sub verbis significantibus collationem potestatis, nu.7.
Materia, & forma per quam confertur Episcopatus q.270. Diaconatus 271. Subdiaconatus, & reliqui ordines q.272.& q.273.
Ordines tres minores in Ecclesia Græca non sunt in vsu distincti à Subdiaconatu. n.8.
Sexus ordinandorum. qu.287.
An fœminis ordines minores? num.5. quid olim diaconisse? num.6. &c.
Etas ordinandorum qu.288. Paruuli possunt ordinari. num.4. non ad Episcopatum. n.6. An amentes. num.7
Paruuli ordinati, cum creuerint ad quid teneantur. num.9.
Etas iure Ecclesiastico requisita. num.11.
Quid de interstitijs. num 4. An plures simul ordines possint sumi? num.13.
Ordinati ex quo iure teneantur ad continentiam. qu.289. *Vide Continentia.*
Vt vxoratus latinus suscipiat Sacros Ordines quid requiritur. qu.289.num.17. quid si initietur vxoratus extra casus permissos. n.19.
Inualiditas Matrimonij post susceptos ordines non à tempore Apostolorum qu.290. num.3.
Subdiaconis quando præcepta continentiæ. qu.260. num.6.
Ordo Sacramentum necessarius Ecclesiæ nõ singulis to.3. qu.84. num.10.
Ordinum officia. qu.274.
Christus expressit officia omnium ordinum. num.16. *Vide Episcopus.*
Ordines conferre potest ex commissione Pontificis simplex Sacerdos. qu 285. etiam Sacerdotium. num.5. non tamen Episcopatum. nu.6.
Ordinandorum electio non expectanda a Deo. qu.285. num.6. nec iure Diuino pertinet ad Laicos. num.8.
Ad Episcopos electio Sacerdotum, & inferiorum. num.11.
Ad Pontificem electio Episcoporum.qu.286. nu.1. vel ad quos ipse delegauerit. nu.2.
Consensus populi quomodo aliquando requisitus. qu.286. num.7.

ORIGENES.

Referuntur, & refelluntur errores Origenis circa creationem, & finem corporum, & circa peccatum animarum, antequam corpori vniantur. to.1. qu.21½. nu.18. & seqq.
Errores origenis contra impeccabilitatem Beatorum, & obstinationem Damnatorum to.1. qu.188. num.6.

ORIGINALE PECCATVM.

Si non esset, nec essent etiam personalia. to.3. qu.18. num.10. *Vide Adam. Vide Peccatum.*
Quæ, & vbi debetur illi pœna sensus, tom.3. qu.18. num.16.

P

PACTVM:

In quo differat pactum à promissione, fœdere, ac testamento. to.1. qu.64. nu.11.
Vtrum pactum Dei cum hominibus sit propriè, vel solum metaphoricè pactum. to.1. qu 64. nu.12.
Vtrum ex pactis factis à Deo cum hominibus, resultet in Deo obligatio fidelitatis, aut iustitiæ strictæ tom.1. qu 64. nu.16. & seqq. *Vide Iustitia, aut fidelitas.*

PARADISVS TERRESTRIS.

Fuit locus particularis in determinata terræ parte situs. to.1. qu.276. num.10.
Quantæ magnitudinis fuerit Paradisus. ibid. num.13.
Vtrum plantatus fuerit in aliqua planitie, vel in aliquibus excelsis montibus, & quantâ fuerit altitudo eius. ibid. num,14.
In qua mundi parte Paradisus fuerit collocatus. ibid. nu.20. fuit productus tertia die ibid. nu.23.
Adhuc existit,& duraturus est vsque ad finem mundi. ibid. num.25.
Fuit locus conueniens habitationi humanæ. ibid. num.27.
Non erat congruus habitationi aliorum animalium. ibid. num.28.
Fuit locus quidam verus,& corporeus,ac non solum locus spiritualis, & allegoricus. to.1. qu 271. num.16. & to.1. qu.276. num.2. & seqq.
Vtrum, & in quo sensu Adam fuerit positus in Paradiso, vt operaretur, & custodiret illum. to.1. qu.276. nu.30.
Homo factus fuit extra Paradisum, ac deindè in Paradisum translatus. to.1. qu.276.nu.31.

PARASCEVE.

Parasceue quid sit. tom.3.qu.134.nu.13.
Parasceue si in ea incidat festum non est obligatio audiendi Sacrum. to.3.qu.211. nu 5.
Egrotis licet dare Viaticum. nu.6 etiam sine scandalo sani possunt comunicare. nu.6.

PAROCHVS.

Tempore pestis tenetur ministrare tria Sacramenta etiam cum periculo vitæ. to.3.q.263. num.15.
Nisi sit periculum valde extraordinarium. num.16.

PARS.

Pars quid habeat vnionem partis propriæ in Christo. to.3. qu.2. num.24.

PARTVS.

Quid sit partus. to.1. qu.98. num.21.
Vtrum conueniat Verbo Diuino, aut Spiritui Sancto. ibid. *Vide Verbum Diuinum, aut Spiritus Sanctus.*

PARVVLI.

Paruulis remedium ante Christum. to.3 q.105. nu.6. *Vide peccatum originale.*
Paruulorm Baptismus. *Vide Baptismus Paruulorum.*

Paruulis dabatur Eucharistia. to.3. qu.168.n.o.
Paruuli capaces Eucharistiæ. tom.3. qu.172. num.2. &c.

PASCHA.

Pascha Hæbreorum quo die fiebat. to.3.q.133. num.4.
Christus celebrauit Pascha tempore à lege præscripto. to.3. qu.134. uu.5.
Pascha in quo Eucharistia non licet religiosis priuilegiatis dispensare quid sit. to.3.qu.183. num.9.

PASSIO.

Passio Christi non est Sacramentum.to.3.q.48. num.35.
Passio Christi in die Pascatis.to.3.qu.134.n.16.

PATER ÆTERNVS.

Cur solus pater ità intelligit vt dicat verbum, solus pater, & filius ita amant, vt spirent amorem. to.1. qu.91, num.11.
Vtrum Pater sit formaliter intelligens verbo, hoc est sapientia genita, vel intellectione, & sapientia ingenita hoc est ipsa essentia Diuina. to.1. qu.92. nu.4. & seqq.
Vtrum Pater, & Verbum diligant se Spiritu Sancto. to.1, qu.92. num.11.
Pater producit Verbum, & amorem non ex indigentia,sed ex abundantia.to.1.q.92.n.13.
Quomodo Pater producat Verbum. *Vide Verbum Diuinum.*
Quo pacto Pater æternus conueniat, ac differat ab alijs personis. to.1. qu.94. n.17.
Vtrum Pater per verbum loquatur ad seipsũ, & præterea etiam loquatur ad Filium, & Spiritum Sanctum. to.1. qu.94. n.28.
Pater constituitur in ratione Patris, non solum per proprietatem personalem,sed etiam per essentiam. to.1. qu.94. n.29.
In quo sensu dicatur, quod Pater videt omnia in verbo, & quod Pater, & filius amant omnia in Spiritu Sancto. to.1. qu.94. n.31.
Pater est alius non aliud à filio, & Spiritu Sancto. to.1. qu.95. n.16.
Pater virtualiter intrinsecè constituitur per tres rationes virtualiter intrinsecè distinctas. to.1. qu.100. n.71.
Vtrum in Patre potentia generatiua, & spiratiua sit potentia vera, realis,& physica. to.1. qu.102. n.15.& seqq.
Per quid constituatur talis potentia generatiua, & spiratiua. to.1. qu.102. n.25.
Ex qua cognitione Patris procedat Verbum. *Vide Verbum Diuinum.*
Pater per Verbum dicit omnia,quæ scit. to.1. qu.103. n.18.
Vtrum Pater vnquam apparuerit in veteri testmento. to.1.qu.136. n.11. & seqq. Vtrum etiam in nouo. ibid. num.32.
Patrinus confirmationis. *Vide Confirmationis Patrinus.*
Patrinus Baptismi. *Vide Baptismi Patrinus.*

PECCATVM.

Peccatum quomodo definiatur? to.2. qu.29.
Quod sit discrimen peccati venialis à mortali? to.2. qu.31.
Quo pacto peccabilitas in homine, vel Angelo tollatur per gratiam, aut per Beatitudinem. to.1. qu.177. n.24.
Repugnat creatura rationalis naturaliter impeccabilis circa quamlibet materiam. to.1. qu.178. n.12.
De peccabilitate, & peccato malorum Angelorum. *Vide Dæmones.*
Quot modis possit esse peccatum in aliquo. to.1. qu.179. n.8.
Vtrum malum peccati possit per accidens intendi à Deo. to.1. qu.59. n.30.
Vtrum peccata sint effectus reprobationis. to.1. qu.76. n.8.
Vtrum permissio peccatorum, & permissio ipsius peccati originalis sint effectus reprobationis. to.1. qu.76. n.9. *Vide Reprobatio.*
Vtrum peccatum possit esse propriè pœna peccati. to.1. qu.76. n.12.
Errores Hæreticorum asserentium Deum esse causam,& authorem peccati.to.1.qu.81.n.6. & seqq.
Deus non potest velle, & prædefinire peccatum. to.1. qu.81. n.10. etiam quo ad materialem entitatem. ibid. n.15.
Adeoque ex directione scientiæ mediæ illud pure permittit. to.1. qu.81. n.21.
Peccati permissio in quo consistat. ibid. *Vide Permissio.*
Non omnia peccata fiunt directe Diabolo instigante,sed quædam fiunt ex libertate arbitrij, & carnis corruptione sine istigatione diaboli. to.1. qu.209. n.12.
Commissum in instanti Baptismi est materia Sacramenti pœnitentiæ. to.3. qu.222. n.4.
An peccatum possit remitti sine retractatione peccatoris? to.2. qu.84.
An malitia peccati consistat in priuatione,vel in aliquo positiuo. to.2. qu.30.
Peccata remissa quo ad culpam, sed non quo ad totam pœnam temporalem,in inferno puniuntur pœna tantum temporali. to.2.q.41.
An peccata remissa, per subsequens peccatum possint redire quo ad reatum culpæ, vel pœnæ. to.2, qu.86. an redeant æquiualenter? qu.87.
An malitia peccati mortalis sit infinita. to.2. qu.32.
An pura creatura possit facere actus æque bonos moraliter, ac peccatum mortale est malum. to.2. qu.33.
Repugnat creatura rationalis naturaliter impeccabilis, non solum circa supernaturalia, sed etiam circa naturalia. to.1. qu.178. n.21.
An perseuerantia moralis peccati dicat aliquid distinctum à peccato præterito. tom.2. quæst.35.
Non est omninò extrà ordinem diuinæ prouidentiæ, & gubernationis. to.1. q.279. n.3.
Vtrum ablato reatu peccati possit remanere reatus pœnæ? to.2. qu.39.
Vtrum possit remitti vnum peccatum sine alio? to.2, qu.85.
Errores circa essentiam peccati habitualis.t.2. q.37. n.1.

Sen-

Sententiæ auctorum circa essentiam peccati habitualis. to.2. qu.37. n.21.
An peccatum habituale consistat in priuatione culpabili bonitatis debitæ. to.2. qu.86.
Peccatum legale quid. to.3. qu.71. n.19.
Peccatum irremisibile non datur. to.3. q.229. num.8.
Peccatum mortale quomodo habeat infinitam malitiam. to.3. qu.7. n.11. est indiuiso ordine eius infinitas ab infinitate satisfactionis Christi. num.13.
Eius indignitas non desumitur formaliter a dignitate Dei offensi, sed ab oppositione cum Deo num.15.&c non meretur tantam pœnam, quantum præmium meritum Christi n.17. &c.
An peccatum mortale possit remitti per cõdonationem extrinsecam? to.2. qu.82.
An malum peccati mortalis, & venialis sit maius, quam malum pœnæ æternæ? tom.2. qu.34.
An peccatum mortale possit remitti pro instanti quo fit. to.2. qu.83.
Peccatum veniale non est offensa Dei. to.3. qu.5. n.15.
Non minuit feruorem Charitatis passiuæ, nec actiuæ, sed actualis. n.17. est oppositum tantum bono intento per legem. n.15. non prefert homo per peccatum veniale Deo bonum temporale. n.19. non est contra Deum nec vt legislatorem. nu.21. minus displicet Deo, quam placeat actus salutaris. n.22.&c.
Peccatum veniale quando remittitur etiam aliquid pœnæ temporalis remittitur. tom.3. qu.158. n.4.
An, & quæ macula relinquatur à peccato veniali? to.2. qu.38.
An peccatum veniale non remissum puniatur in inferno pœna æterna? to.2. qu.40.
De peccato graui iniustitiæ. to.2. qu.187.
Peccati originalis remedium illius in lege naturæ. to.3. qu.61. n.16.&c. *Vide Lex naturæ.*
Pro pueris, qui moriuntur in vtero Matris nunquam fuit remedium. n.22.
Peccatum originale non consistit, in qualitate morbida, neque in concupiscentia vitiosa. to.2. qu.37. n.25.

PECCATOR.

Peccator publicus quis sit. tom.3. quæst.170. num.8.

PELAGIANI.

Pelagianorum errores de gratia. to.2. quæst.63.

PENETRATIO.

Vtrum possit inter Angelos dari naturaliter penetratio, per quam plures Angeli naturaliter sint in eodem loco. tom.1. quæst.143. per totam. *Vide Angelorum locus.*

PERFECTIO, ET PERFECTVM.

Quid sit esse perfectum. to.1. quæst.18. nu.23.
Perfectio mixta, simplex, & simpliciter simplex in quo differant. tom.1. quæst.22. nu.17.
Quid sit perfectio simpliciter simplex, quid perfectio solum simplex. tom.1. quæst.109. num.42.& seqq.

PERMISSIO.

Permissio diuina peccatorum vtrum minuat perfectionem formalem mundi. *Vide Mundus.*
Permissio non consistit formaliter in actu voluntatis, quo Legislator quantum est ex se efficaciter velit, vt subditus faciat rem permissam. tom.1. quæst.60. num.6.
Est actus à permittente efficaciter volitus, sed saltem virtualiter, & ratione distinctus ab actu, quo idem vult permittere. tom.1. quæst.60. num.8.
In quo nam actu intellectus consistat, & quomodo explicetur. tom.1. quæst.60. nu.16. & seqq.
Quid habeat pro motiuo formali. quæst.160. num.29.
Vtrum permissio peccatorum, & permissio ipsius peccati originalis sint effectus reprobationis. tom.1. quæst.76. num.9.
Deus ex directione scientiæ mediæ purè permittit peccata. tom.1. quæst.81. num.21.
Permissio peccatorum in quo consistat. ibid.
Permissio diuina non ledit libertatem actus permissi. tom.1. quæst.86. num.6.

PERSEVERANTIA.

In quo consistat donum perseuerantiæ, quod datur prædestinatis in natura lapsa. tom.1. quæst.264. num.20.

PERSONA.

Quid sit persona. tom.1. quæst.99. num 11.
Personæ non distinctio à natura causa hæresum in materia Incarnationis, & Trinitatis: tom.3. quæst.20. num.18. *Vide suppositum substantia.*

PERSONA DIVINA.

Fuit conuenientius vt Persona diuina assumeret vnicam naturam intellectualem, quam vt plures. tom.1. quæst.51. num.24.
De processionibus, quibus vna Persona procedit alia. *Vide Processio diuina.*
Vtrum, & cur productio Verbi distinguatur à productione amoris in Deum. tom.1. quæst.88. num.14. *Vide Verbum, & Spiritus Sanctus.*
In Deo per quid differant actus essentiales à notionalibus. tom.1. quæst.91. num.13. *Vide Pater*, aut *Verbum diuinum*, aut *Spiritus Sanctus.*
Quo pacto tres Personæ diuinæ conueniant, ac differant inter se. tom.1. quæst.94. nu.17.
Licet sint plures Personæ non sunt plures Dij, sed vnus verus Deus. tom.1. quæst.95. num.13.
Vtrum tres Personæ diuinæ possent dici tres æterni, immensi, omnipotentes &c. vel solum vnus æternus &c. tom.1. quæst.95. num.14.
Vtrum, & quomodo omnis Persona diuina sit à se. tom.4. quæst.95. num.21.& seqq.
Quidquid in Scripturis dicitur de vna Persona ratione Deitatis, etiamsi dicatur cum particula exclusiua non excluduntur aliæ Personæ. tom.1. quæst.95. num.37.

De

De fide est, quod quælibet Persona diuina est in alia tom.1.quæst.96.num.3.
Non solum vna Persona est in alia ratione essentiæ, sed etiam secundum personalitatem, & ratione originis, rationeque relationis.tom.1.quęst.96.num.4.
Inter Personas diuinas datur ordo originis, sine vlla prioritate, vel posterioritate reali. tom.1.quęst.97.num.3.
Vtrum, & quę Persona diuina possit dici donum.tom.1.quęst.98.num.13.
Dantur in Deo tria suppositа, tres Hypostates, tres Personę.tom.1.quęst.99.num.8.
Dantur in Deo tres suppositalitates, ac tres proprietates personales, quatuor origines,& quatuor relationes reales, quinque notiones.tom.1.quęst.99.num.12.& seqq.
Vtrum, & quomodo Personalitates diuinę, seu relationes distinguantur aliquo modo ab essentia. *Vide distinctio Virtualis*.
Vtrum Personę Diuinę primo constituantur,& distinguantur per aliquas proprietates absolutas, an per relatiuas. tom.1.quęst 101. num.4.
Vtrum constituantur primo per origines, an per relationes.tom.1.quęst.101.num.9.
Tota persona quę habet relationem producentis, est principium producens, *vt quod*: tota Persona, quę habet relationem producti est terminus totalis productus, *vt quod*. tom.1.quęst.102.num.8.& seqq.
Qui nam sit terminus formalis diuinarum productionum.tom.1.quęst.102.num.11.
Vtrum in Deo detur physica realis, & positiua potentia producendi diuinas Personas. tom.1.quęst.102.num.12.& seqq.
Per quid constituatur talis potentia. tom.1. quęst.102.num.25.& seqq.
Relationes diuinę secundum suam vltimam rationem includunt entitatem, bonitatem, & perfectionem transcendentalem distinctam virtualiter intrinsecè à perfectione absoluta essentię. tom.1. quęst.109. num.11.& seqq.
Vtrum talis perfectio sit finita, uel infinita. tom.1.quęst.109.num.21,
Vtrum tres relationes sint tres perfectiones, & bonitates.tom.1.quęst.109.num.27.
Vtrum tres perfectiones relatiuę in quantum abstrahunt à perfectione absoluta essentię sint ęquales, vel inęquales. to.1.qu.109.n.34.
Vtrum secundum se pręcisè sint perfectiones simpliciter simplices; vel solum perfectiones simplices.tom.1.quęst.109.num.40.
Dantur in Deo tres subsistentię relatiuę, in quibus Deus subsistit.tom.1.quęst.110.n.12. *Vide subsistentia diuina*.
Vtrum, & quomodo creatio sit actio conueniens omnibus Personis. tom.1. quęst.119. num.2.
Personis attribuuntur specialiter quędam attributa communia propter quamdam conuenientiam cum proprietatibus Personarum,tom.1.quæst.119.num.4.
Abstraendo per intellectum personalitates relatiuas adhuc illigitur in natura diuina potentia assumendi Hypostaticè naturam creatam.to.3.quæst.35.
In diuinis Personis non datur hierarchia.to.1. quæst.199.num.4.
Vtrum omnes personæ diuinæ vnquam apparuerint in veteri Testamento. tom.1. quæst.136.num.11.& seqq. vtrum in nouo. num.32.
Persona Verbi quomodo sit communicabilis, & non sit.tom.3 quæst.23.num.15.
Aggregatum ex humanitate, & Verbo non est persona. num.13.&c.
Persona Christi formaliter, & reduplicatiuè sumpta, est verè composita. to.3.quæst.24. num.9. compositione, quæ non habet similem. num.11. nec obest simplicitas Verbi.nu.12.Verbum tamen est terminus, non pars eius compositi, & est melius toto. num.13. hoc pacto magis est simplex humanitas Christi, quam persona Christi. num.16.

PETITIO.

Vtrum, & quomodo consistat in actu intellectus.to.1.qu.60.num 16.& seqq.

PHANTASMATA.

Vtrum phantasmata possint ab Angelis localiter transferri ab vno homine ad alium hominem.tom.1.quæst.205.num.15.
Quo pacto moueri possint ab Angelis, siue bonis, siue malis in ordine ad mouendam generationem humanam.ibid.num.14. *Vide Angeli*, aut *Dæmones*.
Vtrum conuersio ad phantasmata necessario requiratur ad actualem intellectionem.to.1 quæst.241.num.1. *Vide Intellectus*.

PISCES.

Deus quinta die produxit pisces, secundum esse formale, quod habent in proprijs speciebus, & non solum secundum esse virtuale, quod habent in seminibus. to.1.qu.220. num.2.
Produxit non ex nihilo, sed ex materia præexistente, & ante creata. ibid. num.3. quæ fuerit talis materia. ibid.num.4.& seqq.
Pisces producti sunt simul cum auibus à solo Deo, sine concursu actiuo causæ secundæ. tom.1.quæst.220.num.12.& 13.

PLANTAE.

Plantæ, arbores, & alia vegetabilia producta fuerunt tertia die secundum esse formale, quod habent in sua specie, ac non solum secundum esse virtuale in seminibus. tom.1. quæst.218 num.17.
Vtrum omnes, vel aliquæ tantum species plantarum, & herbarum fuerint productæ tertia die.tom.1.quæst.218.nu.21.
Vtrum Deus tertia die produxerit spinas, & tribulos, & herbas, ac plantas nociuas, & venenatas.tom.1.quæst.218.num.24.
Deus solus tertia die produxit actiuè herbas, & plantas, terra solum passiuè concurrente. tom.1.quæst.218.num.29.

PAE-

Index rerum.

POENA.

Deus malum pœnæ causat quodammodo per accidens, ita vt illud velit solum, ex suppositione peccati. to.1.quæst.125.nu.11.

De pœna sensus, & pœna damni, quam patiuntur Dæmones, & damnati. tom.1. quæst.190.num.12. *Vide Dæmones*, aut *Damnati*.

Dolor de perpetua amissione beatitudinis æternæ spectat ad pœnam damni, adeoque pœna damni est maior in vno, quam in alio damnato. tom.1. quæst.190. num.14. & num.15.

POENITENTIA.

Cur post peccatum detur locus pœnitentiæ hominibus, non vero datum fuerit Angelis. tom.1.quæst.188.num.18. *Vide Dæmones*.

An per pœnitentiam reuiuiscant merita. tom.2.quæst.88.

POENITENTIAE SACRAMENTVM.

Hæreses oppositæ.tom.3.quæst.221.n.12.&c. est de fide.nu.15.res Sacramentum tantum, Sacramentum, & res pœnitentiæ. num.25. quando à Christo institutum.num.26.

Christus non ministrauit hoc Sacramentum. num.27.

Materia circa quam.quæst.222.peccata sunt. num.22.solius baptizati. num.3. commissorum in instanti Baptismi.num.4.

Forma debent esse verba formalia, non nutus.tom.3.quæst.223.num.10.licet pœnitens possit confiteri nutibus.num.11.licet matrimonij Sacramentum possit pro forma nutus habere.num.12.

Non declaratur pœnitens solum absolutus, sed verè confertur remissio. num.14. quid significent illa verba absoluo te.num.18.

Forma non est deprecatoria.qu.223.num.22.

Non est valida hæc forma absoluat te Deus. num.25.

Absolutio conditionata, vt valeat.num.27.

Ad valorem non requiritur inuocatio Trinitatis.num.29.sufficit pro forma valida *absoluo te*. num.33. non vero solum absoluo. num.34.&c.nec interroganti pœnitenti an absoluat respondere etiam.num.35.

Materia circa quam necessaria. quæst.222. num.6.sufficiens etiam peccata remissa omninò. quæst.223.num.18. quoad culpam, & pœnam.num.3.

Materia circa quam non sanctificatur, nec eleuatur.quæst.222.num.9.

Pœnitentiæ Sacramentum constituitur per contritionem, quæ est res, & sacramentum, vt Eucharistia per corpus Christi.to.3. quæst.129.num.19.

Disparitas cum Sacramento Matrimonij in ratione formæ. quæst.223. num 39. quæ sit forma græcorum.num.41.non requiritur ad Sacramentum hoc impositio manuum. quæst.224.num.6.

Pœnitentia, & Eucharistia sunt Sacramenta in quibus minister supponit non ponit materiam proximam.quæst.224.num.58.

Materia ex qua pœnitentiæ Sacramenti. quæst.225. essentialis confessio,& contritio. num.8.integralis sacrificatio.num.16,Forma essentialis absolutio.num.16.

Peccata non sunt materia intrinseca. qu.225. num.12.

Pœnitentiæ Sacramentum quid significet in recto, & in obliquo. num.13.intrinsecè, & extrinsecè.num.16.

Cur à Concilio Florentino materia intrinseca pœnitentiæ Sacramenti vocetur, quasi materia.num.17.

An ex scientia Confessionis possit negari Eucharistia indignis.tom.3.quæst.170.nu.11.

Nutus ex parte materiæ, & confessionis sufficiunt.tom.3.quæst.52.num.7.

Præmitti debet ex iure Diuino à peccatore ante Eucharistiam.tom.3.quæst.169.

Quæ necessitas excuset.quæst.169.num.12.

Fit vno ponente materiam, & alio formam. tom.3.quæst.103.num.6.

Non sufficit licentia præsumpta ad validè administrandum.tom.3.quæst.183.num.3.

Nullam aliud habet pro materia virtutem. quæst 230.num.10.

Eius partes.tom.3.quæst.239.differentia à iustitia vindicatiua. num.5. In quo ratio simbolica.tom.3.quæst.48.num.51.

POENITENTIAE SACRAMENTI MINISTER.

Non est pœnitens.quæst.225.num.21.

Quam potestatem habeat. to.3. quæst.223. num.21.

POENITENTIAE NECESSITAS.

Est necessaria necessitate medij. quæst. 226.

Paruulis determinatè in rè.num.3.

Vocatur secunda tabula post naufragium. cur? quæst.227.

POENITENTIAE VIRTVS.

Omnes pene virtutes possunt eius actum elicere.tom.3.quæst.231.num.2.quæ non possit. num.3. aliquæ de omnibus peccatis, aliquæ de aliquibus.nu.4.triplex classis talium virtutum.num.8.

Datur pœnitentia virtus specialis formalis. quæst.232.num.14.

Opiniones aliorum.num 3.20.&c. eius actus speculatiuus, & practicus. num.31. ipsa potest imperare actum charitatis. num.16. potest elicere contritionem imperfectam, sufficientem in Sacramento.num.32.

Pœnitentia est species iustitiæ genericæ.tom.3. quæst.233.num.5. non est propriè iustitia. num.6.nec etiam impropriè est iustitia legalis, nec distributiua, nec vindicatiua, sed commutatiua.num.10.&c.

Non est virtus Theologica.quæst.23.

Est habitus supernaturalis per se infusus. quæst.235. triplici statu. quæst.239. num.7. *Vide Contritio, Vide Confessio satisfactio.*

Pœnitentia formalis est necessaria necessitate medij.num.10. [illegible]

Quomodo eius obiectum sit voluntas.q.236. eius exercitium incipit à timore.qu.237.

Quo-

Quomodo sit prima virtutum.quæst.237.
In Christo non fuit quæst.230.num.14. non est de obiecto impossibili. num.15. Errores oppositi.num.16.
Quomodo debeat esse continua. quæst. 228. num.11.
Potest iterari.quæst.229.
Auctoritas Diui Pauli explicatur.num.19.

POLYGAMIA.

Illicita est Polygamia vtriusque generis.to.3. quæst.299.num.8.
Iure naturali.nu.9.etiam initio mundi nu.11. permissa fuit hebræis.num.12.

PONTIFICATVS SVMMVS.

Non est Sacramentum. tom. 3. quæst. 265. num.33.
Electionem præscribere pertinet ad Summum Pontificem.tom.3.quæst.267.num.3.
Deficientibus Cardinalibus pertinet ad Concilium Vniuersale.num.5.

POSSESSIO.

Num ante possessionem acquiratur dominium.tom.2.quæst.172.

POSSIBILITAS.

Possibilitas Incarnationis certa, & ineuidens. tom.3.quæst.2.num.12.etiam Diabolo.n.14: Triplici via probatur.num.19.

POSSIBILE.

Deus amat etiam creaturas possibiles aliquo amore.tom.1.quæst 61.num.13.
Quo pacto cognoscantur à Beatis possibilia in diuina essentia. *Vide Beatus*.

POTENTIA.

Datur potentia physica faciendi aliquid, quod numquam fiet. tom. 1. quæst. 189. num.26.
Vtrum detur in Deo potentia cognoscendi. *Vide Scientia Dei*.
De potentijs animæ. *Vide Anima*.

POTENTIA OBEDIENTIALIS.

Vtrum, & quæ detur potentia obedientialis. tom.1.quæst.27.num.22. Et iterum. tom.1. quæst.117.per totam.
Vtrum potentia obedientialis actiua, vel passiua sit naturalis, vel supernaturalis. tom.1. quæst.117.num.25.
Potentia obedientialis. *Vide Elcuari*.

PRAECEPTVM.

Præceptum non consistit formaliter in actu voluntatis, quo Legislator quantum est ex se efficaciter velit, vt subditus faciat rem præceptam.tom.1.quæst.60.num.6.
In quo sensu dicatur à Diuo Thoma voluntas signi.tom.1.quæst 60.num.7.
Præceptum est quidem actus à Legislatore efficaciter volitus,sed saltem virtualiter,& ratione distinctus ab actu,quo Legislator vult præcipere.tom.1.quæst.60.num.8.
In quo nam actu intellectus consistat,& quomodo explicetur.to.1.qu.60.n.16.& seqq.
In quo sensu præcepta spectent ad diuersas virtutes. tom.1.quæst.60.num.25.
Quod nam sit præceptum graue, quod leue. tom.1.quæst.60.num.27.
Quid habeat pro motiuo formali. tom.1. quæst.60.num.29.
Præceptum audiendi Missam. *Vide Missæ Præceptum*.
Præceptum moriendi factum Christo. *Vide Libertas Christi*.

PRAEDEFINITIO.

Deus ab æterno prædefiniuit, & efficaciter decreuit determinate, & in particulari cum omnibus suis circumstantijs omnes actus liberos, & honestos creaturarum: imò implicat vt detur aliquis actus bonus, & honestus,qui à Deo non prædefiniatur.tom.1. quæst 80.num.5.& seqq.
Vtrum prædefinitio ordine naturæ sit prior, vel posterior actu libero, vel potius illum comitetur.tom.1.quæst.80.num.10.& seqq.
Vtrum Deus ita prædefiniat consensum per auxilia efficacia, vt sit paratus non dare illa auxilia, si non videret illa esse efficacia.to.1. quæst.80.num.22.& seqq. & iterum.tom.1. quæst.86.num.8.& seqq.
Vtrum talis prædefinitio lædat libertatem. tom.1:quæst.86.num.8.
Deus non potest velle, & prædefinire peccatum.tom.1.quæst.81.num.10.& seqq.Etiam quoad materialem entitatem.ibid.n.15. *Vide Peccatum*.
Prædefinitio non ledit libertatem actus prædefiniti.tom.1.quæst.86.num.6.
Vtrum carentia prædefinitionis sit carentia consequens, & impedibilis.tom.1.quæst.86. num.14.

PRAEDESTINATIO.

Quid sit, & vtrum detur ab æterno in Deo prædestinatio Sanctorum. tom.1. quæst.71. num.6.
Quænam propriè possint prædestinari. tom.1. quæst.71.num.8.
In quo sensu prædestinatio sit pars prouidentiæ.tom.1.quæst.71.num.9.
Quos actus includat prædestinatio. tom.1. quæst 71.num.11.
In quo differat prædestinatio à reprobatione. tom.1.quæst.71.num.12.
Afferuntur plures descriptiones prædestinationis.tom.1.quæst.71.num.13.
Errores Pelagianorum circa prædestinationem.tom.1 quæst.72.num.3.
Refelluntur.tom.1.quæst.72.num.4.& seqq.
Deus potest pro libito non solum prædestinare quem libet ad gloriam, si illam mereatur, sed etiam potest prædestinando dare illi omnia merita, per quæ gloriam mereatur.tom.1.quæst.72.num.7.
Potentia Dei ad quoslibet pro libito prædestinandos faciendo, vt mereantur beatitudinem,sufficienter fundatur in scientia media. to.1. q.73.n. 2.& seqq.
Vtrum detur aliqua causa, vel ratio prædestinationis.to.1.q.74.n.3.& seqq.
Vtrum aliquid creatum possit esse conditio sine qua non prædestinationis. to.1. q.74. n.10.

Quæ-

Quænam sint, vel non sint effectus prædestinationis. to. 1. q. 75. n. 8. & seqq.
Prædestinatio, seu voluntas efficax dandi gloriam non præcedit, neque subsequitur voluntatem efficacem dandi gratiam, & auxilia congrua, sed istæ duæ voluntates sunt in eodem signo. to. 1. q. 77. n. 13.
Prædestinatio ad gloriam non est positiua ante, neque post præscientiam absolutam meritorum, sed est simul, & in eodem signo. to. 1. q. 77. n. 15.
Potest tamen admitti, quod sit ante negatiuè. to. 1. q. 77. n. 17.
Vtrum, & quomodo possimus distinguere in Deo varios actus volitionis spectantes ad prædestinationem. to. 1. q. 78. n. 7.
Prædestinatio ex parte actus diuini, vt liberè applicati non potest cadere sub meritum. to. 1. q. 79. n. 5. & seqq.
Effectus totalis prædestinationis nequit cadere sub meritum, sed datur omnino gratis. to. 1. q. 79. num. 10.
Prædestinatio includit æternam, & specialissimam dilectionem, electionem, & discretionem prædestinatorum. to. 1. q. 80. n. 33.

PRÆDESTINATIANI.

Prædestinatiorũ errores de gratia. to. 2. q. 64.

PRÆSBYTERATVS. *Vide Ordo. Sacerdos.*

PRAESBYTER. *Vide Sacerdos.*

PRÆSENTIA CHRISTI IN EVCHARISTIA. *Vide in Eucharistia præsentia Christi.*

PRÆTERITVM.

Vtrum, & quomodo detur potestas impediendi præteritum. to. 1. q. 85. n. 15. & seqq.

PRIORITAS, ET POSTERIORITAS.

Vtrum detur inter decreta libera Dei. *Vide decretum liberum Dei.*
Vtrum cum ordine originis detur inter personas diuinas vlla prioritas, aut posteriori tas realis. to. 1. q. 97. n. 3. *Vide personæ diuinæ.*

PRIVATIO.

Cur non sit ens reale. to. 1. q. 58. n. 21.

PROCESSIO DIVINA.

Errores hæreticorum circa processiones diuinas. to. 1. q. 88. n. 5.
De fide est dari in Deo duas processiones ad intra per quarum primam procedat verbum à Patre. Per secundam Spiritus Sanctus à Patre, & à verbo, quod probatur non repugnare, sed potius congruere principijs naturalibus. to. 1. q. 88. num. 5. & seqq. *Vide Trinitas.*

PROHIBITIO.

Non consistit formaliter in actu voluntatis, quo Legislator quantum est ex se efficaciter nolit, vt subditus faciat rem prohibitam. tom. 1. q. 60. n. 6.
Est actus à Legislatore efficaciter volitus, sed saltem virtualiter, & ratione distinctus ab actu, quo Legislator vult prohibere. to. 1. q. 60. n. 8.
Est actus elicitus ab intellectu, & imperatus à voluntate, quem experimur, & exprimimus per verba imperatiui modi, dicentes ne facias hoc. to. 1. q. 60. n. 16. & seqq.
Quid habeat pro motiuo formali. tom. 1. q. 60. n. 29.

PROMISSIO.

In quo differat à pacto, fœdere, & testamento. to. 1. q. 64. n. 11.
Vtrum promissiones hominibus factæ à Deo sint propriè, vel solum metaphoricè promissiones. to. 1. q. 64. n. 13.
Deus potest per promissiones se obligare creaturis obligatione fidelitatis, & de facto se obligauit. to. 1. q. 64. n. 21. & seqq. *Vide fidelitas.*
Per promissiones potuit etiam se obligare, & de facto se obligauit obligatione iustitiæ stictæ. tom. 1. q. 64. num. 25. & seqq. *Vide iustitia.*

PROPHETÆ.

Vtrum Prophetæ, qui fuerunt ante aduentum Christi, melius sciuerint, quæ spectant ad mysterium incarnationis, & gratiæ, quam Angeli beati. to. 1. q. 157. n. 15.

PROPINQVITAS.

In quo consistat actualis propinquitas rerum. to. 1. q. 138. n. 38.

PROPOSITIO.

Propositio per se nota secundum se, & propositio per se nota nobis in quo differant. to. 1. q. 6. n. 9.
Quid requiratur adhoc vt propositio affirmatiua sit vera. to. 1 q. 40. n. 86.
Propositio affirmatiua potest verè formari de Deo. tom. 1. q. 40. n. 88.
Ex propositione necessaria, aut possibili nequit inferri consequens, contingens, aut impossibile: at ex propositione contingenti potest inferri consequens necessarium. tom. 1. q. 83. n. 12. & seqq.

PROPRIETAS.

Quid sit ius proprietatis. to. 2. q. 157. n. 5.
De iure proprietatis in re, & ad rem. to. 2. q. 163.

PROVIDENTIA.

Quid sit prouidentia. to. 1. q. 66. n. 8.
Errores circa prouidentiam diuinam. to. 1. q. 66. n. 9.
Deus habet prouidentiam omnium rerum, etiam quoad individua, ac præsertim actionum humanarum, nec illis libertatem aufert. to. 1. q. 66. n. 10. *Vide Mundus.*
Ratio per quam prouidentia diuina ordinat res ad suos fines, non consistit in iudicio medio, inter intentionem finis, & electionem mediorum, quod iudicium non datur in Deo. to. 1. q. 67. n. 8.
Deus eodem actu, quo intendit finem, & eligit media, cognoscit etiam se intendere finem, & eligere media, ac debere procedere ad executionem eorum, quæ decreuit; adeoque intimat sibi ipsi suam electionem, & conuenientiam, ac necessitatem exequendi, quæ decreuit. to. 1. q. 67. n. 9.
Talis cognitio intimatiua est causa executionis, ideoque est practica respectu executionis

tionis mediorum : to. 1. q. 67. n. 11.
In quo sensu prouidentia sit ratio, per quam Deus ordinat res ad suos fines. tom. 1. q. 67. num. 12.
Vtrum prouidentia principaliter, & in recto importet actum, intellectus, vel potius actum voluntatis, vel vtrumque æquè principaliter. to. 1. q. 67. n. 14.
Vtrum inter decreta libera prouidentiæ diuinæ, detur prioritas, & posterioritas &c. *Vide decretum liberum Dei.*
Diuina prouidentia, est æterna, & incausata, & est causa per se, vel per accidens omnium temporalium, & causatorum. to. 1. q. 70. num. 6.
Actus diuinæ prouidentiæ sunt adæquatæ propter seipsos, & propter diuinam essentiam, non autem propter vllum finem extrinsecum, & creatum. to. 1. q. 70. n. 7.
Vtrum, & quomodo diuina prouidentia semper consequatur fines, ad quos ordinat res. tom. 1. q. 70. num. 8.
Diuina prouidentia potest diuidi in naturalem, & super naturalem. to. 1. q. 70. n. 9.
De particulari prouidentia erga prædestinatos, aut reprobos. *Vide prædestinatus*, aut *reprobus*.
Peccatum non est omnino extra ordinem diuinæ prouidentiæ, & gubernationis. to. 1. q. 279. num. 3.
Vtrum *aliquid* possit resistere, & reniti contra ordinem diuinæ prouidentię, & gubernationis. to. 1. q. 279. num. 5.

P V E R.

Quænam sit causa fascinationis, per quam pueri solo aspectu fascinantur. tom. 1. q. 291. num. 4.
De pueris, qui nati fuissent in statu innocentiæ. *Vide Adam*, vel *Homo*.

P V G N A.

Vtrum possit dari inter Angelos beatos. to. 1. q. 208. num. 8.
De pura amissione libera. to. 2. q. 20.

R

R A T I O.

VTrum ratio dominetur, dominetur appetitui sensitiuo, ac irascibili, & concupiscibili. to. 1. q. 236. n. 9. Et vtrum tale dominium, seù imperium sit despoticum, vel politicum. ibid. num. 12.
In homine ratio non est potentia distincta ab intellectu. to. 1. q. 233. n. 1.
Ratio superior, & inferior non sunt potentiæ diuersæ. to. 1. q. 233. num. 3.

R E L A T I O.

Vtrum relationes sint res naturæ, vel rationis tantùm. tom. 1. q. 40. n. 38.
Aliquæ rationes sunt ens rationis tantum ex parte vtriusque extremi, aliquæ ex parte vtriusque extremi sunt res naturę, aliquæ ex parte vnius extremi sunt res naturæ, ex parte alterius sunt ens rationis tantum. to. 1. q. 40. num. 40. & seqq.
Vtrum relatio realis Dei ad creaturas incipiat in tempore. tom. 1. q. 40. n. 46. & seqq.
Vtrum ea, quæ opponuntur relatiuè, magis opponantur, quam quæ opponuntur contradictoriè. tom. 1. q. 100. num. 54.
Relationes diuinę. *Vide persona diuina*, aut *Trinitas*.

RELIGIO CHRISTIANA.

Religio Christiana fuit ab initio mundi. to. 3. q. 61. num. 7.
An sit euidens Religionem Christianam, & catholicam esse prudenter credibilem, & credendam. tom. 2. q. 122.
An veritati Christianæ religionis suffragentur miracula? tom. 2. q. 124.
An veritati Christianę religionis suffragentur vaticinia veteris Testamenti. to. 2. q. 123.
Vtrum præter Christianam religionem reliquæ sectę sint euidenter incredibiles? to. 2. quæst. 125.

R E L I G I O S V S.

Vxoratus contra voluntatem vxoris professus in Religione ad quid tenetur. tom. 3. quæst. 289. num. 19.
Religiosi dispensantes Eucharistiam. tom. 3. q. 183. num. 6. &c.

REMEDIVM PECCATI ORIGINALIS.

Vide lex naturæ, Circumcisio baptismus.

REPROD VCI CHRISTVM IN EVCHARISTIA. *Vide conuersio panis in corpus Christi.*

REPLICATIO.

Vtrum naturaliter, vel supernaturaliter possit Angelus esse simul in pluribus locis. tom. 1. q. 142. per totam. *Vide Angelorum locus.*

REPROBATIO, REPROBVS.

Quid sit, & vtrum detur in Deo ab æterno reprobatio eorum, qui excluduntur, à vita æterna. tom. 1. q. 71. num. 7.
Quænam possint proprie reprobari. tom. 1. q. 71. num. 8
In quo sensu reprobatio sit pars prouidentiæ tom. 1. q. 71. num. 10.
Quos actus includat reprobatio. tom. 1. q. 71. num. 11.
In quo differat reprobatio, à prædestinatione. tom. 1. q. 71. num. 12.
Afferuntur plures definitiones reprobationis. tom. 1. q. 71. num. 15.
Errores Pelagianorum circa reprobationem afferuntur, & refelluntur. tom. 1. q. 72. n. 3. & seqq.
Deus non solum potest pro libito quemlibet destinare ad æterna supplicia si peccet, sed etiam permittere peccata, per quæ mereatur æterna supplicia. to. 1. q. 72. n. 7.
Potentia Dei ad quoslibet pro libito reprobandos permittendo, vt peccando finaliter beatitudinem demereantur sufficienter fundatur in scientia media. tom. 1. q. 73. num. 2. & seqq.
Vtrum detur aliqua causa, vel ratio reprobatio-

bationis. tom.1. q.74. num.3. & seqq.
Vtrum aliquid creatum possit esse conditio sine qua non reprobationis. to.1.q.74.n.10.
Quænam sint, vel non sint effectus reprobationis. to.1.q.76.n.6. & seqq.
Voluntas, qua Deus decernit dare aliquibus auxilia, cum quibus videt illos peccaturos, & finaliter perseueraturos in peccato mortali, est in eodem signo cum voluntate, qua decernit illas æternis supplicijs addicere. to.1.78.num.5.
Reprobatio non est ante, neque post absolutam præuisionem demeritorum, sed est simul. tom.1.q.78.num.6.
Vtrum, & quomodo possimus in Deo distinguere varios actus volitionis, spectantes aliquo modo ad reprobationem. tom.1. q.78.num.7.
Reprobatio ex parte actus diuini, vt liberè applicati non potest cadere sub meritum. tom.1.q.78:n.5. & seqq.
Effectus totalis reprobationis non potest cadere sub demeritum. to.1.q.79.n.14.
Vtrum Deus ita conferat auxilia inefficacia reprobis, vt sit paratus conferre eadem auxilia, si videret fore efficacia. tom.1. q.81. num.24.
Auxilia sufficientia conferuntur reprobis à Deo voluntate benenola. tom.1.q.82.n.3.
Vtrum sit melius Reprobis creari, & in æternum damnari, quam non creari, vel post peccatum annihilari. tom.1. q.82.n.5.
Quo pacto Reprobus sit liber ad consequendam salutem licet careat prædefinitione &c. tom.1.q.86.n.14 & seqq.

REQVISITVM.

Requisita actus meritorij. tom.2.q.91.

REVELATIO.

Vtrum, & quorum misteriorum supernaturalium reuelatio facta fuerit Angelis, siue in statu viæ, siue in statu beatitudinis. to.1. q.157. per totam. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*

REVELATIO DIVINA.

Vtrum, & quomodo reuelatio diuina possit esse prior natura, quam res reuelata. to.1. q.182.n.27.

RITVS.

Ritus in celebranda missa seruandi.q.217.n.9. qui sub graui ibidem, & sequentibus.
RITVS BAPTISMI. *Vide Baptismi ritus.*
RITVS CONFESSIONIS. *Vide Confessionis ritus.*
Ritus domicilij sequendus est. tom.3. q.135. num.12.

S

SABBATVM.

DE die Sabbathi, in qua quieuit Deus ab opere, quod patrarat. tom.1.q.221. per totam. *Vide Dies creationis Mundi.*
SABBATVM SANCTVM. *Vide Dies celebrandis Missam.*

SACERDOS.

Sacerdos posset quis esse, & non habere potestatem ordinis remittendi peccata. tom.3. quæst. 266. non est contra. num. 16.
Christus in vltima cœna Apostolos Sacerdotes instituit. tom.1.q. 267. post resurrectionem dedit potestatem remittendi peccata. num. 2.
Sacerdotis officia. tom.3.q.274.n.12.
Sacerdos tenetur aliquoties celebrare. q. 210. sub mortali. num.4. non quotidie tenetur. num.5. quater, vel quinquies per annum. n.6. non per festiuitates solemnes. n.7.
Sacerdos potest se communicare si non potest celebrare. tom.3.q.182.n.6.
Consecrat non in persona Ecclesiæ, sed Christi. tom.3.q.187.n.4.
Sacerdos recordatus peccati dum celebrat, & non potens conteri quid. tom.3.p.167.n.5. *Vide Eucharistiæ minister.*
An debeat vocare Confessarium ad Altare. q.169.n.13.&c.

SACERDOTIVM. *Vide Ordo.*

SACRAMENTVM.

Definitio qua via facienda.to.3.q.48.n.11.&c. genus non exprimitur in eius definitione. num.15. definitio eius imperfecta. num.21. & perfecta. n.16.
Sacramenta veteris legis non eadem definitione definita.n.22. quatuor causæ sacramenti. n.27. quid non sit sacramentum licet sit sacrum. n.29.
Variæ definitiones sacramenti explicatæ. num.39.
Sacramentum est ens rationis logicum, vel morale. q.57. quam relationem rationis dicat. n.7.
Sacramenta omnia habent valorem infinitum extensiuè. tom.3.q.206.n.5.
Est res determinata à Christo. tom. 3. q. 51. etiam requiruntur verba determinata à Christo q.52. & determinatiua rerum. n.4. est in genere signi quatuor significat.tom.3. q.46.n.3.&c. & non equiuocum, sed analogum.n.3.signum ad placitum. d.n.9.signum ex quo. n.9.
Omnia sacramenta viuorum remittunt per accidens peccatum mortale. tom.3. q.150. num.16.
Sacramenta dupliciter sumuntur spiritualiter, & sacramentaliter.q.163.n.2.
Sacramentum potest tantum secundario, sed propriè definiri. q.58.n.6.
Sacramentum tripliciter signum tom.3.q.49. Eius signum est semper aliqua res sensibilis. q.50
Sunt instrumenta apta respectu Dei. q. 59. num.16.
Omnia excepta pœnitentia pendent solum à potestate ordinis, non iurisdictionis.tom.3. q.281.n.2.

SACRAMENTI CAPAX, ET DISPOSITIO.

Viatores sunt. tom.3.q.83.n.3. quic. num.4.

quæ dispositio. num. 5. requiritur in adultis non amentibus intentio saltem interpretatiua. num. 16. ad valorem solum non requiritur fides, saltem in 4. sacramentis. n. 9. ad duo non requiritur status gratiæ. n. 10.

SACRAMENTI CONSTITVTIO.

Verba determinata requirit. tom. 3. q. 53. quo ad significationem. n. 5. corruptio verborum, quæ inualidet. n. 7. quæ additio, vel ablatio. q. 54. verba sunt forma, & res materia sacramenti: analogicè. q. 55. n. 7. etiam verba sunt materia inadæquata. n. 9.

Sacramenta transeuntia constituuntur ex verbis. n. 9. vt significatiuis humano modo. n. 10.

Sacramentum significat verba, & rem in recto. n. 11.

Constituitur per illa. q. 56. & per significationem sacramentalem. n. 6. &c. reliqua respicit vt obliqua. n. 16.

SACRAMENTI EXISTENTIA.

In statu puræ naturæ fuissent sacramenta impropria. tom. 3. q. 59. n. 13.

In lege naturæ lapsæ non fuerunt propria sacramenta. q. 63. n. 14.

In lege mosaica fuere propria sacramenta. n. 15. & quatuor. n. 16.

In statu gratiæ conuenienter sunt sacramenta. q. 64.

In pura natura fuissent sacramenta impropria. tom. 3. q. 59. n. 12.

In statu innocentiæ non erant sacramenta. q. 60. nec debuissent esse. n. 7. & si durasset. num. 13.

SACRAMENTI EFFECTVS, ET CAVSALITAS.

Solus Deus est causa principalis sacramentorum. tom. 3. q. 65. n. 12.

Errores circa effectus sacramentorũ. n. 16. &c.

Sacramenta causant immediatè gratiam sanctificantem. n. 18. ex opere operato. n. 23. quid hoc sit. n. 24.

Opiniones circa causalitatem sacramentorum. q. 66. n. 6. non causant purè moraliter, sed physicè instrumentaliter. num. 13. eleuantur intrinsecè. n. 18. qualitas eleuatiua est spiritualis. n. 20. adhæret sacramentis, vt anima rationalis corpori. num. 21. pendet à Deo per actionem creatiuam. n. 16. est totalis ratio agendi. n. 27. est transiens in sacramento transeunte. n. 31. est in vltima parte sacramenti transeuntis. n. 32.

Verba etiam eleuantur per illam qualitatem ad causandum indistans. n. 35. vt in matrimonio contracto per procuratorem. n. 16.

An gratiam sacramentalem physicè producant. q. 67. n. 7.

Sacramenta continent gratiam virtualiter, & instrumentaliter. q. 68.

Virtus etiam sanctificandi habent ab humanitate Christi, vt ab instrumento coniuncto cum Deo. q. 69. n. 5. & ab eius passione. n. 16. causant inæqualem gratiam inæqualiter dispositis. q. 70. n. 7. & ex opere operato, num. 9.

SACRAMENTI CAVSA MINISTER.

Deus est Causa principalis. tom. 3. q. 74.

Christus vt homo est principalis minister. q. 75. & habet in sacramenta potestatem excellentiæ. n. 2. quam potestatem potest, sed noluit communicare. n. 3.

Minister de lege ordinaria est homo non Angelus. q. 76. non omnes homines qui. n. 4.

Sacramentum collatum ab Hæretico, & Infideli &c. si cætera adsint valet. tom. 3. q. 8. num. 7.

Ministri per se deputati peccant si ministrant in peccato graui. q. 81. n. 5. non deputati non peccant. n. 9. & ministri deputati, qui alia officia sacra in peccato peragant peccant. num. 11.

Minister per se tenetur non dare sacramentum indignis. q. 82. n. 2. per accidens potest vt Christus Iudæ. num. 3.

Catholicus contrahens cum Hæretica ideo per se peccat. n. 4.

AD SACRAMENTA INTENTIO. *Vide Intentio.*

SACRAMENTORVM NECESSITAS.

Sunt necessaria ad salutem. q. 59. n. 5. &c.

Ad vnitatem religionis. n. 9. necessitate conuenientiæ. n. 10.

Sacramentorum necessitas ex suppositione institutionis. tom. 3. q. 84. n. 10.

SACRAMENTORVM NVMERVS.

Sunt septem. tom. 3. q. 84. Errores circa hoc Congruentiæ de hoc. n. 7. ordo numericus. n. 8. comparatio eorum inter se. n. 9.

SACRAMENTA ANTIQVÆ REGIS.

Non causabant gratiam, nisi ex opere operantis. tom. 3. q. 71. n. 7.

Ita congruebat, ex merito Christi futuri. n. 9. hæc præcipua differentia in Sacramentis. Vtriusque legis. num. 14. aliæ differentiæ. num. 15. *Vide Circumcisio.*

Sine Verbis, quia obscuriora. tom. 3. q. 53. num. 5.

Sacramentalia. tom. 3. q. 48. n. 37.

SACRIFICIVM.

Sacrificium quid. tom. 3. q. 190. *Vide Eucharistia & Sacrificium.*

SANCTITAS, SANCTIFICATIO.

Humanitas Christi formaliter sanctificatur per sanctitatem increatam. tom. 3. qu. 9. num. 9.

Vt quo, non vt quod sanctificatur per vnionem Hypostaticam. n. 12. & per Personalitatem Verbi sanctificatur solum vt quo. n. 16. euadit infinitè sancta in genere sanctitatis participatæ. num. 19. licet non euadat proportionaliter infinitè perfecta, & immensa. num. 27. & minus sit Beata, quam sancta. n. 35.

Etiam sanctificatur per gratiam habitualem. num. 3. quanta sit hæc in Christo. num. 33. *Vide impeccabilitas.*

Sanctitas legalis, & figuratiua quid. tom. 3. q. 71. n. 19.

SA-

Index rerum.

SAPIENTIA.

Inclinat ad docendum. tom. 1. q. 2. n. 10. & seqq.

Sapientia supernaturalis quid sit. tom. 1. q. 5. num. 7.

Cur sapientia dicatur caput scientiarum. to. 1. q. 9. n. 9.

Quomodo habeatur per infusionem Spiritus Sancti, aut acquiratur studio. to. 1. q. 9. n. 10.

SATISFACERE SATISFACTIO, SATISFACTIO CHRISTI.

Satisfacere de condigno pro peccato graui, pura creatura etiam viribus gratiæ non potest. tom. 3. q. 5. n. 7. &c.

Etiam si haberet infinitam gratiam. num. 9. potest tamen pro peccato veniali. num. 11. & pro alieno. n. 26.

Actus contritionis non est de se satisfactiuus de condigno pro peccato graui. tom. 3. q. 5. n. 30. &c. Etiam si tantum reddat, quantum abstulit n. 34.

Quænam sint opera satisfactoria. q. 246. n. 23.

Per illa verè, & propriè satisfit. n. 28.

Confessarij debent iniungere satisfactiones. num. 35. qua proportione ad peccata. n. 36.

Errores circa satisfactionē Christi. t. 3. q. 6. n. 6.

Fuit æqualis, & superabundans independenter ab acceptatione. tom. 3. q. 6. num. 15. &c. etiam si Deus posset illam non acceptare. n. 29. offertur à persona diuina, vt habente naturam humanam. n. 25. habet duplicem infinitatem. n. 26.

Disparitas inter satisfactionem pro offensa, & pro beneficio. n. 28.

Satisfactio Christi est simpliciter infinita. to. 3. q. 7. n. 7. quia est ab infinitè digno. n. 10.

Satisfactio Christi non formaliter, sed exigitiuè est remissio peccati. to. 3. q. 13. n. 4. &c.

Fuit elicita ex pluribus virtutibus. tom. 3. quæst. 14.

Satisfacere de rigore Iustitiæ: non potest pura crearura pro iniuria reali Deo illata. tom. 3. q. 9. n. 9. &c.

Christus fuit obligatus ex iustitia stricta satisfacere pro peccatis. tom. 3. q. 10. n. 3. quia peccata hominum fecit moraliter sua, non quo ad culpam, sed debitum satisfaciendi. n. 5. sponte se obligauit. n. 7. &c.

Satisfactio ex rigore Iustitiæ habet septem conditiones. tom. 3. q. 11. n. 2. Christi satisfactio habuit primum, n. 4. habuit septimum. n. 5. &c. habuit reliquas conditiones. to. 3. q. 12. n. 3. &c.

Pro iniuria personali petit physicam distinctionem personarum, to. 3. q. 12. n. 3.

Christus satisfecit pro debito, etiam non habendi redemptorem, num. 13.

Satisfactio Sacramentalis causat remissionem aliquam pœnę ex opere operato. to. 3. q. 225. num. 10.

Causat etiam gratiam primam in quantum est per propositum in contritione qu. 239. num. 5.

Pœnæ temporales possunt redimi bonis operibus. tom. 3, q. 246. num. 13. &c. Etiam exercendo sponte opera satisfactoria, nu. 17.

SATIS PATI.

Satis pati potest creatura pura pro peccato mortali. tom. 3. q. 7. nu. 19. &c.

SCIENTIA.

Scientia communiter dicta, & scientia propriè dicta in quo differant. to. 1. q. 6. n. 21.

Ad scientiam rigorosè dictam requiritur, vt habeat non solum euidentiam consequentię sed etiam euidentiam consequentis, adeoque de omnibus principijs ex quibus infertur consequens. to. 1. q. 6. n. 22.

Ad scientiam non sufficit principia illius ità esse credita, vt non habeant euidentiam in attestante. to, 1. q. 6. nu. 23.

Scientia quomodo paritur ab obiecto, & potentia. to. 1. q. 41. nu. 17.

Vnitas scientiæ quid sit. to. 1. q. 7. n. 4. Vnde habeatur. to. 1. 97. nu. 6. & n. 13.

Vtrum fuissent infusi habitus scientiarum naturalium in pueris ortis in natura integra, to. 1. q. 275. n. 9. *vide Homo innocens*.

Vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant in anima separata to: 1. q. 248. n: 1. *vide Anima rationalis separata*.

Habitus scientiæ acquisitæ ab anima corpori vnita, partim est in viribus sensitiuis, nempe imaginitiua, cogitatiua, & memoratiua, partim in ipso intellectu ibid.

Non est qualitas actiua, & productiua similis scientiæ, sicut calor est qualitas actiua similis caloris, to. 1. q. 290. nu. 13.

Quot modis scientia per se corrumpatur. t. 1. q. 248. n. 2.

Quomodo causetur scientia à docente in addiscente. to. 1. q. 190. n. 6. *vide Homo*.

Quo pacto scientia à principio interiori aquiratur per inuentionem, ibid. n. 10.

SCIENTIA DEI.

Deus est cognoscitiuus, & summè cognoscitiuus. t. 1. q. 41. n. 4. & seqq.

Habet potentiam non physicam, sed logicam cognoscendi. t. 1. q. 41. n. 7.

Ex eo quod Deus sit summè immaterialis, infertur, quod sit summè cognoscitiuus. to. 1. q. 41. n. 10. & seqq.

Deus per scientiam suam intelligit seipsum, & omnia alia tum existentia, tum non existentia, tum possibilia, tum impossibilia, tum bona, tum mala, ac de iis enunciat omnia, quæ vere possunt enunciari. tom. 1. q. 42. num. 11.

Omnia distincta ab essentia diuina cognoscuntur à scientia Dei, vt obiecta pure materialia per suam essentiam, tanquam per adæquatum obiectum formale. tom. 1. q. 42. num. 13.

In diuina scientia, diuina essentia est species intelligibilis, per quam Deus cognoscit omnia cognoscibilia. to. 1. q. 42. nu. 15.

Vtrum, & quomodo obiecta distincta à se Deus cognoscat non in seipsis, sed in diuina essentia. to. 1. q. 42. n. 17.

Co-

Cognitio, qua Deus cognoscit omnia, est simul Scientia, intellectus, siue intelligentia, sapientia, consilium, siue prudentia, & ars. t. 1. q. 42. n. 20.
Deus cognoscit res per scientiam saltem reductiuè à priori, non autem à posteriori, & ita cognoscit omnes veritates, tum physicas, tum mathematicas, &c. vt scientia diuina sit formaliter Theologia, non autem physica mathematica, &c. t. 1. q. 42. n. 22.
Cognitio, qua Deus se, & omnia cognoscit, est simul perfectissimè speculatiua, & perfectissimè practica, saltem eminenter. t. 1. q. 42. n. 24.
Scientia Dei est sine omni compositione, & discursu. t. 1. q. 42. n. 26.
Obiectum creatum determinat scientiam Dei per modum puræ conditionis, non per modum virtutis. t. 1. q. 43. n. 39.
Vtrum applicatio diuinæ scientiæ non necessariæ possit realiter identificari cum Deo, aut esse illi intrinseca. t. 1. q. 56. n. 5. & seqq.
Talis applicatio debet esse æterna. t. 1. q. 57. n. 6. & seqq.
Et consistit in veritate obiectiua æterna, non necessaria distincta realiter à Deo, quæ potest dici ens abusiuum. t. 1. q. 58. n. 8.
Vtrum sit negatio. t. 1. q. 58. n. 22. & seqq.
Est perfectio abusiua mixta aliqua imperfectione. t. 1. q. 58. n. 32.
Vtrum scientia Dei sit causa rerum. t. 1. q. 59. n. 4.

SCIENTIA SIMPLICIS INTELLIGENTIÆ.

Per Scientiam simplicis intelligentiæ Deus comprehendendo seipsum antecedenter ad omne suum decretum liberum cognoscit omnia conditionata necessaria. to. 1. q. 44. num. 9.
Quomodo per Scientiam simplicis intelligentiæ cognoscantur à Deo conditionata sub conditione impossibili. t. 1. q. 49. n. 24.
Tota Scientia simplicis intelligentiæ dirigit Deum ad omnia ipsius decreta libera. to. 1. q. 68. n. 3.
Conditionatum sub conditione essentialiter cum ipso connexa, est obiectum Scientiæ simplicis intelligentiæ. to. 1. q. 87. n. 12.

SCIENTIA DEI VISIONIS.

De fide est, Deum ab æterno præsciuisse omnia futura. to. 1. q. 43. n. 5.
Quomodo Deus cognoscat futura contingentia, tum quæ nullatenus pendent à libero arbitrio creato, tum quæ ab eo dependent, siue mediatè, siue immediatè. t. 1. q. 43. n. 11. & seqq.
Vtrum, & quomodo illa cognoscat etiam præscindendo à physica illorum præsentia, & in æternitate, & in seipso. tom. 1. q. 43. num. 44.
Scientia visionis non dirigit Deum ad ullum eius decretum. to. 1. q. 69. n. 20.
Scientia visionis non lædit libertatem actus. to. 1. q. 85. n. 8.

SCIENTIA MEDIA.

Vtrum Deus certò cognoscat contingentia coditionata. to. 1. q. 44. n. 1.
Scientia conditionata Semipelagianorum in quo differat à nostra. to. 1. q. 44. n. 20.
Futura conditionata libera libertatis creatæ cognoscuntur à Deo per scientiam mediam independenter ab omni actu libero, siue diuino, siue creato absolutè existente. to. 1. q. 45. n. 10.
Deus quid ipse-met esset liberè facturus, si haberet alias scientias medias; cognoscit non per scientiam mediam, sed per scientiam visionis, dependenter à suis decretis absolutè existentibus. to. 1. q. 46. n. 10.
Conditionata sub conditionibus disparatis, quomodo cognoscantur à Deo. tom. 1. q. 46. n. 21.
Tota scientia media dirigit Deum ad omnia ipsius decreta libera. to. 1. q. 68. n. 3.
Vtrum, & quomodo requiratur in ordine ad prædestinationem, aut reprobationem. *Vide Prædestinatio*, aut *Reprobatio*.
Scientia media non lædit libertatem actus. to. 1. q. 85. n. 8.
In quo sensu scientia media sit prior, aut posterior obiecto suo conditionatè præuiso. t. 1. q. 85. n. 11. & seqq.
Vtrum, & quomodo scientia media sit impedibilis à potentia maximè libera. to. 1. q. 85. n. 23. & seqq.
Quodnam sit obiectum scientiæ mediæ, tum ex parte conditionis, tum ex parte conditionati. to. 1. q. 87. n. 10.
Scientia media non componit libertatem Christi cū impeccabilitate. to. 3. q. 45. n. 14.

SCRIPTVRA SACRA.

Scriptura Sacra conuenienter vtitur metaphoris, & similitudinibus rerum corporalium. to. 1. q. 12. n. 4.
Conuenienter etiam vtitur metaphoris desumptis à rebus vilioribus. to. 1. q. 12. n. 8.
Habet sub vna littera plures sensus, nimirum literalem, & mysticum. tom. 1. q. 13. n. 4. & seqq.
Quod eodem modo non potest competere vlli scripturæ purè humanæ. tom. 1. q. 13. n. 7. & seqq.
Sensus mysticus, quem habet Scriptura Sacra quotuplex sit. to. 1. q. 13. n. 10.
Non est inconueniens, vt idem locus Scripturæ habeat plures sensus literales primò intentos ab Autore Scripturæ. tom. 1. q. 13. num. 11.
Sacra Scriptura non est Sacramentum. to. 3. q. 48. n. 30.

SECRETVM.

Quænam sint secreta cordis. tom. 1. q. 155. num. 69.
Vtrum secreta cordis naturaliter cognoscantur ab Angelis. t. 1. q. 155. per totam. *Vide Angelorum intellectus, & Intellectio.*

SECTA.

Vtrum reliquæ Sectæ præter Christianam Re-

Religionem sint euidenter incredibiles. to. 2. q. 125.

SEMEN.

De rationibus seminalibus rerum, vbinam contineantur, & quomodo mediantibus ipsis producantur res. to. 1. q. 286. num. 3. & seqq.

Principium actiuum animæ sensitiuæ, quod est in semine, non remanet in animali iam generato. to. 1. q. 292. n 2. & seqq.

Est de superfluo alimenti. to. 1. q. 294. n. 5.

Vtrum ex semine producatur anima sensitiva. to. 1. q. 292. n. 1.

Quo pacto semen possit producere viuens perfectius se. ibid.

SEMIPELAGIANI.

Semipelagianorum errores de Gratia. t. 2. q. 66.

SENSVALITAS.

Quid sit sensualitas, & vtrum sit aliquid spectans ad appetitum, vel aliquid spectans ad cognitionem. tom. 1. q. 236. n. 1. *Vide Appetitus.*

SENSVS.

In homine sensus, gustus, & tactus, & sensus interiores sunt perfectiores, quàm in quolibet alio animali. to. 1. q. 240. n. 17.

At tres alij sensus, odoratus nimirum, auditus, & visus sunt imperfectiores in homine, quàm in quibusdam alijs animalibus. ibid. n. 17. & seqq.

Vtrum ligamen sensus impediat iudicium intellectus. to. 1. q. 241. n. 6.

De pœna sensus in Dæmonibus, aut Damnatis. *Vide Dæmones*, aut *Damnati.*

Vtrum, & quomodo in sensu possit dari falsitas. to 1. q. 243. n. 3.

Sensus humanus immutari potest ab Angelis. to. 1. q. 205. n. 19.

Vndenam oriatur ligamen sensus in dormientibus. to. 1. q. 241. n. 8.

SERVITVS, SERVVS.

Vtrum serui ad Dominum possit dari amicitia, aut iustitia stricta. *Vide Amicitia*, aut *Iustitia.*

SIGNVM.

Primariò est res sensibilis. to. 3. q. 50.

Signa diuersa. to. 3. q. 46. n. 9.

Non omne signum rei sacræ est Sacramentum. to. 3. q. 47.

Extraordinarium adhibitum à Christo in Sacramento Ordinis. to. 3. q. 48. n. 54. & ab Apostolis in Baptismo. n. 10.

SIMILITVDO.

Similitudo distinguitur ab imagine, non solùm vt genus communius imagine, sed etiam vt differentia, vel quasi differentia imaginis, & vt deficiens à ratione imaginis. to. 1. q. 253. n. 14.

Quænam similitudo requiratur ad imaginem. to. 1. q. 252. n. 6.

An, & quo pacto similitudo differat ab imagine. to. 1. q. 252. n. 2.

SIMPLICITAS.

De simplicitate Dei. *Vide Deus.*

SINGVLARE.

Singularia materialia cognoscuntur ab intellectu nostro indirectè per quandam quasi reflexionem. to. 1. q. 244. n. 2. & seqq.

Vtrum cognitio singularium sit prior, vel posterior cognitione vniuersalium. to. 1. q. 242. n. 6.

SOL.

Quandonam, & quomodo fuerit Sol primò productus. to. 1. q. 215. n. 19. & seqq.

Ex qua materia factus sit Sol. t. 1. q. 219. n. 5.

Quænam sint vtilitates Solis. to. 1. q. 219. n. 4.

In quo signo Zodiaci Sol fuerit primò constitutus. Ibid. 6.

Probabile est, quod Sol fuerit productus sexta hora quartæ diei artificialis. tom. 1. q. 219. n. 6.

In quo sensu dicatur Luminare maius. to. 1. q. 219. n. 7.

In quo sensu dicatur, quod sit in signa, & tempora. ibid. n. 8.

De actione Solis in inferiora. *Vide Cælum.*

Vtrum Sol sit animatus. to. 1. q. 219. n. 11.

Radius solaris specialiter repræsentat diuinam Bonitatem, se ad omnia diffundentem. t. 1. q. 252. n. 7.

In quo sensu dicatur generare hominem. to. 1. q. 292. n. 1.

SOMNVS.

Vndenam oriatur ligamen sensus in somno. to. 1. q. 241. n. 8.

SPATIVM.

Quid sit spatium. to. 1. q. 138. n. 39.

SPECIES.

Species expressa Dei vtrum detur in Beatis. tom. 1. q. 30. n. 11.

Si species impressa Dei est possibilis, & datur de facto, probabilius est, quod debeat distingui à lumine gloriæ. to. 1. q. 31. n. 20.

Repugnat species intelligibilis creata, per quam Deus videatur, & quidditatiuè cognoscatur prout est in se. tom. 1. q. 31. n. 23. & seqq.

Vtrum necessariò requiratur distincta ad intellectionem intuitiuam substantiæ creatæ. to. 1. q. 31. n. 46.

Species præuiæ ad apprehensiones, & assensus supernaturales sunt species supernaturales. to. 1. q. 33. n. 50.

Species intelligibilis, per quam Deus cognoscit omnia cognoscibilia, est Essentia diuina. to. 1. q. 42. n. 15. & iterum to. 1. q. 49. num. 9.

Species intelligibilis est *id quo* intellectus intelligit aliquod aliud obiectum primarium, licèt ipsa etiam species possit reflexè, & secundariò intelligi. to. 1. q. 242. n. 4.

Vna numero species potest indiuisibiliter, ac distinctè repræsentare plura obiecta. to. 1. q. 151. n. 7.

Species animæ rationalis non sunt illi naturaliter inditæ à principio incarnationis, sed paulatim de nouo acquisitæ. to. 1. q. 239. n. 9. & seqq.

Vtrum ſpecies intelligibiles effluant in animam ab ideis, vel formis ſeparatis. tom. 1. q. 240. n. 1.
Vtrum, & quomodo requirantur ſpecies ſuperadditæ in intellectu Angelico. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Vtrum, & quomodo tales ſpecies requirantur in intellectu creato. *Vide Intellectus.*
SPECIES EVCHARISTICÆ. *Vide Accidentia*

SPES.

De obiecto materiali primario ſpei. tom. 2. q. 148.
De obiecto materiali ſpei. to. 2. q. 145.
De obiecto formali ſpei. to. 2. q. 146. & 147.
An poſſit poni ſpes in meritis. to. 2. q. 90.
De ſpe in Beatis, in damnatis, & in Animabus Purgatorij. to. 2. q. 150.
De ſpe, ac deſperatione Beatitudinis, poſita fide promiſſionum diuinarum. to. 2. q. 149.
De ſpe, aut deſperatione in eo, cui reuelata fuiſſet reprobatio, aut prædeſtinatio. tom. 2. qu. 151.

SPIRITVALE.

Spiritualia quomodo ſint in loco. to. 1. q. 21. num. 17.

SPIRITVS SANCTVS.

Vtrum, & cur Spiritus Sanctus, eiuſque productio diſtinguatur à Verbo, eiuſque productione. to. 1. q. 88. n. 14.
Cur in Deo detur vnicus amor productus. to. 1. q. 88 n. 17.
Spiritus Sanctus non procedit formaliter, & immediatè per naturam, ſed per voluntatem. to. 1. q. 89. n. 1. & ſeqq.
Cur Spiritus Sanctus non eſt imago producentis. to. 1. q. 89. n. 9.
Tertia perſona congruè dicitur Spiritus, eiuſque productio vocatur ſpiratio. to. 1. q. 90. num. 3.
In diuinis amare ita abſtrahit à productione amoris, vt non omne amans ſpiret, ſeu producat amorem, ſecus in creatis. to. 1. q. 91. num. 11.
Vtrum Pater, & Verbum diligant ſe Spiritu Sancto. to. 1. q. 92. n. 11.
Spiritus Sanctus producitur à Patre, & Filio, non ex indigentia, ſed ex abundantia. to. 1. q. 92. nu. 13.
Spiritus Sanctus procedit à voluntate, vt habente actualem amorem. to. 1. q. 93. n. 3.
Spiritus Sanctus non conſiſtit in amore paſſiuo. to. 1. q. 94. n. 9.
Cur eſſentia diuina ſecundùm ſe præcisè conſiderata non ſit formaliter Spiritus Sanctus, & quid debeat illi addi ratione, & virtualiter, ad hoc vt ex ipſa, & ex hoc addito conſtituatur Spiritus Sanctus. to. 1. q. 94. nu. 14. & ſeqq.
Quo pacto Spiritus Sanctus conueniat, ac differat ab aliis perſonis. to. 1. q. 94. n. 17.
In quo ſenſu dicatur, quod Pater, & Filius amant omnia in Spiritu Sancto. to. 1. q. 94. num. 31.
De fide eſt Spiritum Sanctum eſſe verum Deum conſubſtantialem, & æqualem Patri, idemque probatur. t. 1. q. 95. n. 8. & ſeqq.
Filius, & Spiritus Sanctus ſunt homuſion, non autem homiuſion cum Patre. to. 1. qu. 95. n. 15.
Spiritus Sanctus eſt alius, non aliud à Patre. to. 1. q. 95. n. 16.
Spiritus Sanctus docetur, non quaſi ignorans, ſed quaſi accipiens omnem ſcientiam. to. 1. q. 95. n. 33.
In quo ſenſu dicatur de Spiritu Sancto, quod oret, & poſtulet gemitibus inenarrabilibus. to. 1. q. 95. n. 35.
Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio, & accipit ſola eſſentialia, nullum autem notionale Patris, & Filij. to. 1. q. 98. num. 5. & ſeqq.
Spiritus Sanctus ex ſua proprietate perſonali eſt ſolum actus voluntatis, & eſt in linea voluntatis. to. 1. q. 98. n. 7.
Non eſt propriè imago. to. 1. q. 98. n. 9. & ſeq.
In quo ſenſu ſit primum donum. to. 1. q. 98. num. 17.
Non naſcitur, eiuſque proceſſio non eſt natiuitas. to. 1. q. 98. n. 19.
Neque eſt Filius, neque genitus. to. 1. q. 98. n. 25. & ſeqq. Et iterum. to. 1. q. 98. n. 41.
In Deo datur realis phyſica, & poſitiua potentia ſpirandi Spiritum Sanctum. tom. 1. q. 102. nu. 15. & ſeqq. Imo datur etiam talis potentia reſpectu actus notionalis generandi Filium. to. 1. q. 102. n. 18.
Spiritus Sanctus producitur ex amore omnium, quæ Pater, & Filius amant. tom. 1. q. 103. n. 15.
Vtrum, & quomodo procedat ab amore diuino, non ſolùm neceſſario, ſed etiam libero. to. 1. q. 104. n. 14.
Productio Spiritus Sancti non eſt voluntaria, & libera libertate indifferentiæ. to. 1. q. 105. n. 14. & ſeqq.
Spiratio Spiritus Sancti eſt naturalis. tom. 1. q. 105. n. 18.
Vtrum ſit etiam aliquo modo voluntaria. to. 1. q. 105. n. 27. Non eſt propriè libera. t. 1. q. 105. n. 29.
Varij errores circa proceſſionem Spiritus Sancti. to. 1. q. 106. n. 14.
De fide eſt Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio. to. 1. q. 106. n. 15.
Quando nam fuerit addita Symbolo particula Filioque. to. 1. q. 106. n. 21.
Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio per vnicam virtutem ſpirandi, & per vnicam ſpirationem actiuam, & tamquam ab vno principio. to. 1. q. 107. n. 9. & ſeqq.
Probatur efficaciter contra Græcos, quod ſi Spiritus Sanctus non procederet à Filio, non diſtingueretur ab ipſo. to. 1. q. 108 num. 10. & ſeqq.
In quo ſenſu dicatur, quod initio mundi ferebatur ſuper aquas. to. 1. q. 212. n. 8.
Vtrum Spiritus Sanctus vnquam apparuerit in Veteri Teſtamento. t. 1. q. 136. nu. 11. & ſeqq.

seqq. Vtrum etiam in nouo. n. 32.

SPONTANEVM.

Quid sit spontaneum. to. 2. q. 7. n. 11.
Quænam fiant spontaneè, seu voluntariè? to. 2. q. 7. n. 1.

STATVS.

Status Innocentiæ. *Vide Innocentia.*
Status Legis Mosaicæ. t. 3. q. 61. n. 9. Qui nam obligai ad illum. nu. 10. Quando cessauerit. n. 12. Fuerunt Sacramenta propria. tom. 3. q. 63. n. 15. Fuere quatuor. n. 16.
Status naturæ lapsæ. *Vide Lex naturę.*

STELLÆ.

Ex qua materia factæ sint Stellæ. to. 1. q. 219. num. 5.
Quænam sint vtilitates Stellarum. tom. 1. q. 219. n. 4.
Vtrum Stellæ sint animatæ. tom. 1. qu. 219. num. 11.
De actione Stellarum in hæc inferiora. *Vide Cęlum.*

STIPENDIVM.

Stipēdium Missę debetur. t. 3. q. 218. vel vt pretium laboris. nu. 3. Vel ad substentandam vitam. n. 4. Etiam Sacerdoti diuiti. nu. 5. Et Beneficiario non obligato applicare Missam. n. 6. Iusti stipendij assignatio. n. 8. Sacra Congregatio quid prouiderit circa hoc. num. 10. &c.
Alia dubia de stipendio, & obligatione. num. 16. &c.

SVBDIACONATVS. *Vide Ordo.*

SVBIECTVM.

Subiectum non potest diuinitus eleuari ad recipiendos quoslibet effectus formales, sed solos, certos, & determinatos. to. 1. qu. 117. num. 10.
Imo etiam illos effectus, quorum est capax non potest recipere à qualibet forma, sed solùm à certa, & determinata. to. 1. q. 117. num. 11.
Subiecta non possunt diuinitus eleuari ad recipiendas quaslibet formas, sed solùm certas, & determinatas. tom. 1. quæst. 117. num. 14.
De subiecto iustitiæ. t. 2. q. 177.

SVBSISTENTIA.

Subsistentia quid? to. 3. q. 21. n. 10.
Subsistentia suppositalitas personalitas vt distinguatur. num. 10.
Quid addat supra naturam. n. 13. &c. Addit complementum positiuum substantiale. n. 21. &c. Hoc est modum n. 32.
Si natura est simplex, etiam est subsistentia simplex. num. 35.
Si non est ex materia, & forma, non ita est subsistentia. n. 36.
Si natura est ex partibus integralibus, etiam est subsistentia n. 37.
Diui Thomæ sententia de illa. tom. 3. qu. 21. num. 42. &c.
Humanitas Christi sine propria sunsistentia non est in statu violento. tom. 3. quæst. 21. nu. 53.

SVBSISTENTIA DIVINA.

Dantur in Deo tres subsistentiæ relatiuæ, in quibus Deus subsistit. tom. 1. q. 110. nu. 12. & seqq.
Non datur in Deo subsistentia absoluta cōmunis tribus Personis. to. 1. q. 110. num. 19. *Vide Persona Diuina.*

SVBSTANTIA.

Substantia dupliciter dicitur. to. 3. q. 21. nu. 7. & tripliciter. n. 8.
Vtrum implicet substantia creata completa, vel incompleta supernaturalis. to. 1. qu. 25. n. 33. & seqq.
Vtrum substantia creata possit mouere ad intellectionem intuitiuam sui, sine specie distincta. to. 1. q. 31. n. 46.

SVBSTANTIVA NOMINA.

Substantiua nomina vnde nam dicantur singulariter, aut pluraliter. to. 1. q. 107. n. 12.

SVCCESSIO.

De successione animarum in eodem viuente. *vide Anima.*

SVPERBIA.

In quo consistat peccatum superbiæ, & quomodo ex ipso oriatur peccatum inuidiæ. to. 1. q. 179. n. 10.
Vtrum, & in quo sensu in Angelis possit esse tantùm peccatum superbiæ, & inuidiæ. to. 1. q. 179. per totam. *vide Dæmones.*

SVPERNATVRALE.

Supernatūrale, quot modis dicatur. tom. 1. qu. 156. n. 5. & iterum. ibidem. n. 17.
Vtrum, & quomodo supernaturalia possint naturaliter cognosci ab Angelis. to. 1. q. 156. per totam. *vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Quid requiratur, & sufficiat ad hoc, vt aliquid dicatur supernaturale. t. 1. q. 150. n. 14.
Supernatūralia, & ordinis diuini, quæ nam dicantur. t. 1. q. 25. n. 26.
Vtrum habitus supernaturales educantur de potentia animæ, an creentur à Deo. tom. 1. q. 116. n. 9.
Supernaturale metaphysicum, & supernaturale theologicum in quo differant. tom. 1. q. 260. n. 14.
Vtrum, & quæ mysteria supernaturalia fuerint Angelis reuelata in statu viæ. tom. 1. q. 157. n. 5. & seqq. *Vide Angelorum Intellectus, & Intellectio.*
Vtrum cognitio certa, & euidens de possibilitate futuritionis, & existentia mysteriorum gratiæ, & supernaturalium, semper sit supernaturalis. to. 1. q. 156. n. 17.

SVPPOSITVM.

Quid sit suppositum. to. 1. q. 99. n. 10.
De supposito diuino. *Vide Persona Diuina.*
In quo sensu actiones sint suppositorum. t. 1. q. 110. n. 41.
Suppositum viuens materiale, quomodo semper sit vnum, & idem. tom. 3. quæst. 21. num. 39.
Quomodo suppositū differat à natura, vt singulare proprium incommunicabile ab vni-

uersali communi,& communicabili.n.40.
Aristotiles agnouit distinctionem naturæ à supposito n.41.
Suppositum creatum cur non possit naturam extrancam hypostaticè sibi vnire. tom. 3. q. 2. n. 29.
Cur non potest assumi à Verbo. n. 31. *vide Subsistentia.*

SVSPICIO.

Suspicio triplex. to. 3. q. 170. n. 21.

SYMBOLVM APOSTOLORVM, VEL NICAENVM, AVT CONSTANTINOPOLITANVM.

Quando nam Symbolo Nicæno, vel potiùs Constantinopolitano fuerit addita particula *Filioque*. to. 1. q. 106. n. 21.

SYNDERESIS.

Vtrum Synderesis sit quædam specialis potentia ab alijs distincta. to. 1. q. 234. n. 3.

T

TACTVS. *Vide Sensus.*
TARTARVS. *Vide Infernus.*

TEMERARIVS.

Temerarium est rogare Deum, vt aliquem saluet modo extraordinario. to. 3. q. 61. n. 25.

TEMPLVM. *Vide Ecclesia.*

TEMPVS.

Quid sit, & in quo differat ab æternitate. t. 1. q. 20. n. 6.
Vtrum tempus ab initio creatum fuerit simul cum Cælo Empyreo, & cum materia informi. to. 1. q. 213. n. 14.

TENTATIO. TENTARE.

Quid sit tentatio, & vtrum sit propria solius Dæmonis. to. 1. q. 209. n. 6. *Vide Dæmones*
In quo sensu dicatur Deus tentare hominem & homo Deum. t. 1. q. 209. n. 7.

TESTAMENTVM.

Quid sit, & in quo differat à promissione, pacto, ac fœdere, to. 1. q. 64. n. 11.
Vtrum testamentum Dei cum hominibus sit propriè, vel solum metaphoricè tale. to. 1. q. 64. nu. 12.
Vtrum ex illo resultet in Deo aliqua obligatio fidelitatis, aut iustitiæ. *vide fidelitas, aut Iustitia.*
An vaticinia Testamenti veteris suffragentur veritati Christianæ Religionis. to. 2. q. 123.

THEOLOGIA.

Theologia præter fidem est necessaria in aliquibus fidelibus. to. 1. q. 3. n. 5. & seqq.
Vti debet logico dicendi genere contra recentiores hostes fidei. to. 1. q. 3. n. 7.
Fuit ab initio infusa Apostolis, & semper perseuerauit in Ecclesia. to. 1. q. 3. n. 6.
Non solum versatur circa conclusiones illatas ex articulis fidei, sed etiam circa articulos fidei. to. 1. q. 4. n. 6. & seqq.
Debet vti principijs non reuelatis, tum naturalibus, tum euidentibus, tum probabilibus. to. 1. q. 4. n. 9. & n. 24. & rursus. to. 1. q. 11. n. 11.
Theologia, & metaphysica in quo conueniant. to. 1. q. 4. n. 4. & seqq. & rursus. to. 1. qu. 10. n. 25.
Theologia sophistica vnde nam orta sit, & quâ sit noxia. to. 1. q. 4. n. 12.
Theologia non est habitus pure declaratiuus, sed etiam adhæsiuus. to. 1. qu. 4. nu. 14. & seqq.
Non potest coniugi, tam cum habitu assentiendi, quam cum habitu dissentiendi veritatibus reuelatis. tom. 1. qu. 4. n. 18.
Includit etiam habitum opinatiuum. to. 1. q. 4. n. 22. & n. 27.
Theologia prout contra distinguitur à fide, est habitus inferior fide. to. 1. q. 5. n. 4.
Theologia est scientia secundum se, at respectu viatorum cognoscentium principia reuelata solum obscurè non est scientia. to. 1. q. 6. nu. 10. & seqq.
Habet principia, quæ magis sunt per se nota secundum se, quam pleraque principia scientiarum naturalium. to. 1. q. 6. n. 11.
Theologia non est propriè subalternata secundum se, neque respectu viatorum. to. 1. qu. 6. n. 15. & seqq.
Theologia præsertim acquisita, est vna scientia, & vnus habitus, non vnitate simplicitatis, sed vnitate compositionis, & ordinis ad obiectum formaliter vnum. to. 1. q. 7. n. 5. & seqq.
Theologia est partim speculatiua, partim practica; magis tamen speculatiua, quam practica. to. 1. q. 7. n. 9.
In quantum speculatiua, est dignior alijs scientiis speculatiuis; In quantum practica, est dignior alijs scientiis practicis. to. 1. q. 8. n. 3. & seqq.
Theologia vtrum, & qua certitudine sit certior aliis scientiis. tom. 1. quæst. 8. nu. 7. & seqq.
Vtitur scientijs philosophicis tamquam ministris. to. 1. q. 8. n. 13.
Theologia, est sapientia simpliciter. to. 1. q. 9. n. 4. & seqq.
Theologia habet pro obiecto attributionis Deum, pro obiecto attributo omnia alia, quæ Deus non sunt, sed habent ordinem ad Deum. to. 1. q. 10. n. 7. & seqq.
Habet autem pro obiecto attributionis Deum sub propria, & quuidditatiua ratione Dei. to. 1. q. 10. n. 15.
Theologia non probat articulos fidei, sed illis suppositis procedit ad probandas conclusiones, quæ ex illis inferuntur. tom. 1. quæst. 11. n. 3.
Disputat tamen contra neganter articulos fidei, si admittant aliquos alios articulos. to. 1. q. 11. n. 4.
At si nullum admittant articulum fidei, non disputat probando articulos fidei, sed solum soluit eorum argumenta. to. 1. q. 11. n. 5.
An cõclusiones Theologicę possint credi per fidem. to. 2. q. 140.

Index rerum.

TONSVRA.

Non est Sacramentum. to.3.q.265.n.30.
Eius obligatio &c. q.291.

TRINITAS.

Licet in Deo detur Trinitas, tamen non datur Triplicitas, neque multiplicitas. tom.1. q.95.n.18. *vide Pater Aeternus, seu Verbum Diuinum, seu Spiritus Sanctus.*
In Deo datur vna essentia, sed tria suppositа, tres Hypostases, tres Personæ. to.1.q.99.n.8. & seqq. Tres suppositalitates, ac tres proprietates personales, quatuor origines, & quatuor relationes reales, quinque notiones. to.1.q.99.n.12.
Errores Hæreticorum circa mysterium Trinitatis. to.1.q.100.n.8. & seqq.
Sola relatio multiplicat Trinitatem, to.1.qu. 101.n.7. *vide Persona Diuina.*
Dantur in Deo tres subsistentiæ relatiuæ, in quibus subsistit. to.1.q.110. n. 12. *vide subsistentia Diuina.*
Quo pacto Trinitas ab aliquibus effectibus creatis repræsentetur per modum imaginis ab alijs solum, per modum vestigij. to. 1. quæst. 119. num. 5. *vide Imago, vel Homo, vel Angeli.*
Mysterium Trinitatis nullus intellectus creatus potest naturaliter scire. tom. 1. q.156. n. 12.
Vtrum mysterium Trinitatis fuerit reuelatum Angelis in via. to.1.q.157.n.6.
Vtrum mysterium Trinitatis fuerit reuelatum Adamo ante peccatum. to.1.q.254.n.8. & seqq.
Alius, & aliud quomodo dicatur in materia Incarnationis, & Trinitatis. to.3. q.22.n. 9.
In diuinis Personis non datur Hierarchia.t.1. q.199. n.4.
De imagine Trinitatis relucente in homine. *vide Homo.*

TRISTITIA.

Omnis tristitia expellitur à voluptate vehementi, to.1.q. 190.n.18.

V

VASA SACRA AD MISSAM.

Calix. q.217. ex qua materia olim n. 2. & patena n.16. etiã ex cupro inaurato n.16. Consecrantur ab Episcopo. n.3. quibus ex priuilegio. n. 3. Consecrationem amittunt, si frangantur. num. 4. Pixis benedicitur non consecratur. n. 5. *vide Vestes Sacræ Altare.*

VBICATIO.

De vbicatione Angelica. *vide Angelorum locus.*

VBIQVETARII.

Vbiquetarij incidunt in Eutichianismum, to. 3. q.139.n.20.

VEGETABILIA. *vide Plantæ.*

VERBA.

Quæ corruptio verborum inualidet Sacramenta. to. 3.q. 53.n. 7. quæ additio, vel ablatio. q.54.
Verba virtualia.to.3.q.52.n.5. ad matrimonij, & pœnitentiæ Sacramentum sufficiunt. q.55. n. 5. &c. *vide Sacramentum.*
In ratione significatiui constituuntur per modum superadditum.to.3.q.56.n.13.
Verba Sacramenti causant physicè gratiam.to. 1.b.66.n.34. *vide Sacramenti effectus.*
Quid sit verbum prout abstrahit a creato, & diuino. to.1.q.94.n.12.& seqq.
Cur Verbum hominis non est verus Homo, sicut Verbum diuinum est verus Deus.to.1. q.95.n.11.
Verba consecrationis. *Eucharistiæ forma.*

VERBVM DIVINVM.

Vtrum, & cur productio Verbi distinguatur à productione amoris in Deo. to. 1. qu. 88. n.14.
Cur in Deo detur vnicum Verbum. to.1. qu. 88.n. 17.
Verbum non procedit formaliter, & immediatè per naturam, sed per intellectum. to.1. q.89.n.3. & seqq.
Cur Verbum, & non Spiritus Sanctus est imago producentis. to.1.q.89.n.9.
Verbum est imago solius Patris, creaturarum verò non est imago, sed exemplar.to.1.q.89. nu. 10.
Verbum est verbum solius patris vt dicentis; at est verbum non solius patris, sed etiam Spiritus Sancti, imo omnium intelligibilium, vt dictorum.to.1.q.89.n.11.
Cur dicatur potius Verbũ, quam sermo. to.1. q.89.n.12.
Cur dicatur Verbum, non autem cogitatio. to.1.q.89.n.13.
Productio Verbi diuini est propriè dictio, seu loquutio intellectualis. to. 1. q.90.n.3.
In diuinis intelligere ita abstrahit adictione Verbi, vt non omne intelligens dicat Verbum. to.1.q.91 n.11.
Vtrum Pater sit formaliter intelligens Verbo. to.1. q.92. n.4.
Vtrum Pater, & Verbum diligant se Spiritu Sancto. to.1.q.92.n.11.
Verbum producitur à Patre non ex indigentia, sed ex abundantia. tom.1.q.92.n.13.
Verbum diuinum procedit ab intellectu, provt habente notitiam, seu intellectionem actualem perfectam.to.1.q.93.n.3.
In quo sensu Verbum dicatur produci per memoriam fœcundam Patris. tom. 1. q.93. n. 6.
Verbum diuinum non consistit in intellectione passiua. to.1. q.94.n.9.
Cur essentia diuina secundum se præcisè considerata non sit formaliter Verbum, & quid debeat illi addi ratione, & virtualiter, ad hoc, vt ex ea, vt ex hoc addito constituatur Verbum diuinum. tom.1.qu.94.nu.15 & seqq.
Quo pacto Verbum diuinum conueniat, ac differat ab alijs Personis. to.1.q.94.n.17.
Quo pacto Verbum diuinum conueniat, ac differat à Verbo creato. to.1.q.94.n.18.

Vtrum Verbum diuinum possit, ac debeat explicari per analogiam ad Verbum, non quo intelligens dicit sibi ipsi ea, quæ intelligit, sed quo alloquitur alterum, to.1. qu.94. n.23. & seqq.
Vtrum, & quomodo Verbum diuinum audiat Patrem loquentem. tom.1. quæst. 94. n. 28.
Verbum constituitur in ratione Verbi non solum per proprietatem personalem, sed etiam per essentiam. to.1. q.94.n.29.
In quo sensu dicatur, quod Pater videt omnia in Verbo, & quod Pater, & filius amant omnia in Spiritu Sancto. to. 1. quæst. 94. n. 31.
De fide est Verbum esse verum Deum consubstantialem, & æqualem Patri, idemque probatur. to.1.q.95.n.8 & seqq.
Filius, & Spiritus Sanctus sunt homusion, non autem homiusion cum Patre. to.1.q.95. n. 15.
Filius est alius, non aliud à Patre. to.1. q. 95. n. 16.
Est contra rationem Verbi, & filii, vt producatur ex nihilo, vel ex aliquo, utè extrinseco producenti. to.1.q.95.n.26.
Filius diuinus in quo conueniat, & differat à filio creato. ibid
Datur etiam in Deo potentia realis physica, & positiua respectu actuum notionalium generandi filium, & spirandi Spiritum Sanctum. to.1.q.102.n.18.
Per quid constituatur talis potentia. tom.1.q. 102.n.25.& seqq.
Verbum procedit tamquam ex principio *quo* per se requisito non solum ex cognitione essentiæ, & attributorum, sed etiam ex cognitione intuitiua omnium Personarum, & ex cognitione comprehensiua omnium creaturarum possibilium, & omnium veritatum necessariarum. to.1. qu.103. n.14. & seqq.
Vtrum, & quomodo Verbũ procedat ex cognitione omnium veritatum, etiam contingentium. to.1.q.104. n.5. & seqq.
Productio Verbi non est voluntaria, & libera libertate indifferentiæ, to. 1. qu. 105. nu. 14. & seqq.
Generatio Verbi est naturalis, tom.1. qu.105. nu.18.
Vtrum possit dici etiam aliquo modo voluntaria. ibid. n- 25.
Quid significetur cum dicitur, quod filius Dei generatur, & est de substantia Patris. tom.1. q. 95. n.27.
In quo sensu in scripturis aliquando dicatur creari. to. 1. qu.95. n.30.
Verbum diuinum docetur à Patre non quasi ignorans, sed quasi accipiens omnem scientiam. to.1.q.95. n.33.
Verbum procedit solum à Patre, [&] accipit omnia non solum essentialia, sed etiam notionalia producentis excepto hoc, quod est esse Patrem. to.1.q.98.n.5. & seqq.
Verbum, ex proprietate personali Verbi est solum actus intellectus, & est in linea intellectuali. to. 1.q.98.n.7. adeoque est propriè imago. ibid.n.9. & quidẽ perfectissima. ibid. n. 39.
In quo sensu filius non sit primum donum, to.1.q. 98. n.17.
Verbum proprie nascitur, eiusque processio est propria natiuitas. to.1. qu.98. n.19.
Eius natiuitas est simul conceptio, & partus, ibid. n.21.
Verbum est propriè filius, & propriè genitus, & cur. to.1. qu.98. n.25. & seqq.
Vt secunda Persona sit filius naturalis Dei requiritur vt sit verus Deus æqualis, & consubstantialis Patri. to.1. qu.98. n.40.
In Deo datur realis physica, & positiua potentia generandi filium, & spirandi Spiritum Sanctum. to.1. qu.102. n.5. & seqq.
Proprium est filij, & naturalis Dei esse imaginem perfectam Dei, to.1. qu.252. n.5. *Vide Imago*.
Terminare vnionem Hypostaticam importat causalitatem quasi formalem non communem totę Trinitati. to.3. qu.32. n.3.
Vtrum solum Verbum, & Filius Dei apparuerit in veteri testamento; vel etiam Pater, & Spiritus Sanctus. to.1. qu.136. n.11.

VERECVNDIA.

Verecundia cur non sit Virtus. to.3. qu.230. num.12.

VESTES SACRÆ.

Quæ. qu.217. n.6. Benedicuntur ab Episcopo, vel priuilegium habente. n.16. quando amittunt benedictionem. nu.17. licet sine calceis celebrare. n.16. non capite tecto, nisi ex priuilegio. n.16. quid in casu necessitatis? num.16.
Minister requiritur. nu.8. in necessitate licet sine illo potius quam ministrante fœmina. num.16. *Vide Ritus*.

VESTIGIVM.

Quo pacto vestigium differat ab imagine, ac repræsentatio per modum vestigij, differat à repræsentatione per modum imaginis. to.1. qu.253. n.4.
Creaturæ irrationales sunt quoddam vestigium Diuini intellectus, vnde repræsentant Deum solum per modum vestigij. tom. 1. qu.253. n.5.

VIATICVM.

Viaticum quoties in eadem infirmitate. to.3. q.171. n.10.

VIOLATIO.

Violatio Ecclesiæ. *Vide Ecclesiæ Violatio.*

VIOLENTVM.

Quid sit violentum. tom.2. qu.7. n.9.

VIRGINITAS.

Vtrum in statu innocentiæ, ac naturæ integræ vera Virginitas cum fœcunditate matrimonij fuisset coniuncta. to.1. q.272. n.14.

VIRGO.

Beata Virgo an actiuè ad incarnationem concurrerit. to.3. qu.28. nu.20. non concurrit actiuè

actiuè ad productionem vnionis Hypostaticæ. n.2. sed connexiuè essentialiter. n.16.

VIRTVS.

Virtus quid sit. to.3. qu.32.n.10. triplex classis ratione obiecti. n.11. Virtus principalis cum obiecto vniuersali datur. n.12. nulla moralis habet pro obiecto honestatem vt sic n.13. *Vide Penitentia Virtus.*

Virtutum honestas per quid constituatur. to.3. qu.232. n.30.

Virtus quomodo consistat in medio. tom. 3. qu.234. num.9.

Cuiuslibet Virtutis honestas includit amorem aliquem primæ regulæ, & vltimi finis. to.3. qu.243. n.16. &c.

Vnde omnis Virtus est aliqua participatio Charitatis. num.22.

Virtutes morales, quæ ponunt modum passionibus, non sunt in Deo propriè, sed solum metaphoricè. tom.1. qu.63. n.5.

An Virtutes morales, quæ versantur circa actiones, & quæ in suo conceptu formali non includunt imperfectionam, propriè conueniant Deo. to.1. qu.63. n.6.

An Virtus moralis acquisita possit concurrere ad actum malum. to.2. qu.276. num.8.

An dentur Virtutes morales infusæ, distinctæ à Charitate. tom.2. qu.75.

De Virtutibus annexis iustitiæ. to.2. qu.193.

De Virtutibus infusis Theologicis, & moralibus. tom.2. qu.73.

An earum existentia sit de fide? qu.74.

An virtutes naturales, & supernaturales habeant idem obiectum. tom.2. qu.76.

Vtrum virtutes theologicæ intellectus sint fides, & lumen gloriæ? to.2. qu.107.

VISIO VIDERE.

De fascinatione per visionem. *Vide Oculus.*

VISIO DEI.

Vtrum possit dari in intellectu creato. *Vide Intellectus.*

Vtrum possit negari naturæ rationali etiam innocenti. to.1. qu.25. n.31.

An, & quomodo in intellectu creato exigat lumen gloriæ. *Vide Lumen gloriæ.*

An in visione Dei detur species expressa, vel impressa. *Vide Species.*

Visio Dei est inæqualis in diuersis Beatis. to.1. quæst.32. num.6.

Visionis inæqualitas oritur ex sola inæqualitate luminis. to.1. qu.33. n.9. & seqq.

Visio videns Deum in seipso non potest comprehendi in seipsa, sed solum potest comprehendi in Diuina essentia, tamquam in obiecto formali. to.1. qu.35. n.8.

Vtrum possit esse formaliter præcisiua à pluribus prædicatis identificatis cum Deo. to.1. qu.36. n.6. & iterum. to.1. qu.37. n.18.

Visio diuinæ essentiæ nequit dari absque eo quod formaliter, & distinctè videantur omnia attributa, & omnes Personæ. to.1. q.37. num.8.

VISIO INTVITIVA DEI.

Visio intuitiua Dei causat impeccabilitatem Beatorum. to.1. qu.188. n.8.

VISVS. *Vide Sensus, seù Oculus.*

VITA.

Deus viuit vita perfectissima, & beatissima, imo est ipsa vita perfectissima, & beatissima. to.1. qu.65. n.2.

In quo consistat vita, & beata vita. ibidem.

Etiam quæ in seipsis non viuunt, & non sunt vita, in Deo sunt vita. to.1. qu.65. n.4.

Vita creata comparata cum diuina est imperfecta. to.1. qu.65. n.3.

De ligno Vitæ. to.1. qu.271. nu.15. & seqq. *Vide Lignum Vitæ.*

Quid sit vita, & viuens. to.1. qu.223. n.3.

VIVENS.

Cur non possit viuens ex alimento continuè reparare, quod perdit per actionem caloris, & sic semper viuere. to.1. qu.293. n.16.

Quo pacto remaneat idem numero viuens, quando paulatim de perdita tota materia priori per actionem caloris naturalis succedat noua materia generata ex alimento per actionem nutritiuam. ibid. n.17. *Vide Vita.*

VOLATILIA. *Vide Aues.*

VOLVNTAS.

Vtrum voluntas aliquid appetat ex necessitate. to.1. qu.237. n.1.

Vtrum voluntas sit altior potentia, quam intellectus. to.1. qu.237. n.6. quomodo se inuicem moueant. ibid. n.7.

Vtrum irascibilis, & concupiscibilis distingui debeant in voluntate. to.1. qu.237. n.8.

Voluntas moueri potest à quocumque bono, tamquam ab obiecto, sed à solo Deo potest moueri, sufficienter, efficaciter, & adæquatè. to.1. qu.283. n.3.

Solus Deus potest mouere voluntantem, dando illi virtutem volendi, & interius illam inclinando. ibid. n.5.

In voluntate humana datur liberum arbitrium. to.1. qu.238. n.1.

Vtrum liberum arbitrium sit actus, habitus, vel potentia. ibid. n.2.

Vtrum sit potentia appetitiua, vel cognoscitiua. ibid. n.4.

Non distinguitur à voluntate. ibid. n.5.

Solus Deus sufficienter, & adæquate potest mouere voluntatem, & vt obiectum, & vt proponens obiectum. to.1. qu.194. n.5.

Solus etiam Deus potest mouere voluntatem ex parte potentiæ, producendo nimirum in voluntate actum, quo fertur, & inclinatur in bonum. ibid. n.7.

Licet voluntas moueatur efficaciter à Deo, tamen non cogitur à Deo. tom.1. qu.283. num.6.

Repugnat aliquid intellectiuum carens voluntate. tom.1. qu.165. n.11.

In voluntate concupiscibilis non est potentia distincta ab irascibili. to.1. qu.236. n.7.

Quotuplex sit motus voluntatis in Deum. to.1. qu.172. n.10.

Vtrum, & cur voluntas distinguatur à substantia animæ rationalis, aut Angelorum,

tom.1. qu.148. num. 15. & num.16.
De actione Angeli, vel dæmonis in voluntatem humanam. *Vide Angeli, vel Dæmones.*
An voluntas possit cogi? to.2. qu.10.
An, & quomodo omissiones, & quę ex ijs sequuntur sint voluntaria? to.2. qu.9.
An metus causet voluntarium simpliciter, vel secundum quid? to.2. qu.11.
Quæ nam fiant voluntariè seu spontaneè? to.2. qu.7. n.1.
Homines, & Angeli agunt voluntariè. to.2. qu.8. n.8.

VOLVNTAS, ET VOLITIO CREATA.

Vtrum voluntas creata possit resistere omnibus collectiuè auxilijs indifferentibus, siuè metaphysicè, siuè moraliter. tom:1. qu.72. n.9. *Vide Auxilium.*

VOLVNTAS, ET VOLVTIO DIVINA:

Voluntas datur in Deo. to.1. qu.47. n.6.
Voluntas Diuina est ipsa actualis volitio sui ipsius, & omnium. to.1. qu.47. n.10. Adeoque non datur in Deo potentia receptiua, vel productiua volitionis, neque potentia formalis volendi superraddita essentiæ, neque habitus vel actus primus volendi, hoc est facilitas volendi superaddita potentiæ &c. to.1. qu.47. n.11.
Actualis Diuina volitio sui ipsius, & omnium aliorum est omnino idem, sine vlla distinctione obiectiua cum cognitione Diuina, comprehensiua sui ipsius, & omnium aliorum secundum prædicata necessaria. tom.1. qu.47. n.12.
Quod nam sit obiectum materiale, & formale Diuinæ voluntatis. tom.1. qu.48. num.3. & seqq.
Quod nam obiectum necessario velit, quod libere. to.1. qu.49. n.3.
Deus habet liberum arbitrium. to.1. qu.50. n.16. & iterum to.1. qu.59. n.34.
Vtrum ex eo quod creatura peccare possit non Deus, inferatur quod maior sit libertas creaturæ, quam Dei. to.1. qu.50. n.17.
Vtrum Deus sit liber ad purè omittendum. to.1. qu.50. n.19.
Vtrum necessitetur ad optimum. *Vide Optimum.*
Deus verè, & propriè est liber non solum ad agendum, vel non agendum, sed etiam ad volendum efficaciter agere, vel non agere. to.1. qu.54. n.4. & seqq.
Non tamen est indifferens, & liber ad habendam, vel non habendam volitionem vitalem obiecti, quæ sit perfectio Dei intrinseca, potens non esse in Deo. to.1. qu.55. n.4. et seqq.
Sed solum est liber ad applicandam volitionem suam ad hoc vt sit volitio, vel nolitio efficax huius, vel illius obiecti extrinseci. to.1. qu.55. n.10.
Applicationes liberæ diuinę volitionis, ac scientiæ non possunt realiter identificari cũ Deo, & cum diuina essentia, to.1.q.56.nu.5. & seqq.
Imò neque possunt esse intrinsecæ Deo, & diuinæ essentiæ. to.1.q.56.n.14.
Debent esse æternæ, tom.1.q.57.nu.6. & seqq.
Consistunt in veritatibus obiectiuis æternis non necessarijs distinctis realiter a Deo, quæ possunt dici entia abusiua. to.1.q.58.nu.8.
Vtrum sint negationes, to: 1. q.58. nu. 22. & seqq.
Sunt perfectiones abusiuæ mixtæ aliqua imperfectione. to.1.q.58.n.32.
Vtrum voluntas Dei sit causa rerum, tom.1. q.59.nu.2.
Vtrum applicatio volitionis diuinæ sit causa rerum, to.1.q.59.n.3.
Vtrum possit assignari causa volitionis diuinæ, aut applicationis talis volitionis, to.1.q. 59.n.9.& seqq.
In quo sensu voluntas Dei sit rationabilis, si non habet aliquam rationem, & causam, tom. 1.q.59.n.11.
Vtrum simplex voluntas Dei præcisè sit causa aliquorum effectuum, to.1.q.59. nu.13.
Vtrum, & quomodo voluntas Dei semper impleatur, to.1 q.59.nu.14.& seqq.
Quomodo intelligatur Deum velle omnes homines saluari, to.1.q.59.n.16.
Quare voluntas Dei non velit efficaciter omne bonum, to.1.q.59.n.17.
Vtrum voluntas Dei sit mutabilis. to.1.qu.59. nu.19.& in quo sensu videtur iqsi aliquando tribui mutabilitas, to.1.q.59.n.20.& seqq.
Vtrum voluntas diuina necessitatem imponat rebus efficaciter volitis, to.1.q.59.nu.24. & seqq.
Vtrum voluntas Dei possit per accidens intendere, & velle malum culpæ, to.1. q.59.n. 30.& seqq.
Voluntas signi vtrum detur in Deo, to.1.qu. 59.n.37.
Vtrum cooueniente ponantur in Deo quinque signa voluntatis, nimirum, prohibitio, præceptum, consilium, operatio, & permissio, to.1.q 59.n.40.
De præcipuo actu voluntatis diuinæ, qui est amor. *vide Amor Dei erga seipsum, seu erga creaturas.*
Vtrum in voluntate diuina dentur propriè virtutes. *vide Virtutes*, & particularia nomina singularium virtutum.

DE VOLVNTATE DEI PRÆDESTINANTE, AVT REPROBANTE, *vide Prædestinatio*, aut *Reprobatio*.

DE VOLVNTATE DEI PRAEDEFINIENTE, AVT PERMITTENTE, *vide prædefinitio*, aut *permissio*, seu *Peccatum*.

VOLVPTAS.

Voluptas modo sit vehemens expellit omnem dolorem. to.1.q.190.n.18.

VOTVM.

Votum quomodo obliget ex iure diuino, tom. 3.q.289.n.16.
Votum baptismi. *vide Baptismi votum.*
Votum Eucharistiæ quomodo necessarium. to.3.q.126.n.20.

VN-

Index rerum.

VNCTIO EXTREMA, *vide Extrema vnctio.*

VNIO.

Formalius dicitur Deus sibi vniuit creaturam, quam se vniuit creaturæ. tom.3. qu. 3. num.19.

VNIO EVCHARISTICA.

Inter Corpus Christi, & species est per modum physicum, qui recipitur in solis accidentibus n.11. Terminatur ad Corpus Christi nu,16.intrinsecè tamen n.14.

VNIO HIPOSTATICA.

Non fuit duplex vna ad naturam, alia ad personam diuinam. to.3.q.34.n.8.

Vna fuit, & immediate terminata ad personam, non ad naturam diuinam,etiam simul sumptam nu. 13.

Disparitas inter vnionem Hypostaticam, & visionem Beatificam, t.3.q.36.n.8.

Inter vnionem Hypostaticam, & alia opera Trinitatis, nu. 10 In mortis triduo verbum duplicem vnionem Hypostaticam terminauit,to.3.q.4.nu. 28.

Disparitas inter vnionem hypostaticam, & gratiam sanctificantem in ordine ad esse participationem naturæ diuinæ. to.3.q.44.n.15.

Potentia proxima peccandi cum vnione Hypostatica non potest coniungi, to,3.q.47.nu. 11. per eam humanitas est impeccabilis formaliter, & radicaliter nu.20.

Carentia vnionis Hypostaticæ vt & visionis Beatificæ non potest esse pæna peccati pro eodem instanti, to.3.q.45.n.17.

Vnio Hypostatica non est in vnitatem naturæ: to.3.q.22.*vide subsistentia.*

Facta est in persona, t.3.q.23.n.6.&c.

Non fit vt humanitas sit in verbo ad modum accidentis n.10.

Creaturæ duæ non possunt vniri Hypostaticè inter se nu.6. &c.

Facit vnum per se, & substantiale ex completo, & incompleto nu. 21. etiam si vniat rem termino, qui non spectat ad naturam, & essentiam rei nu. 22.

Est modus distinctus a terminis l.9. qu. 25. nu.2.&c.

Quomodo sit relatio.n.5.recipitur solum in humanitate nu. 6, Verbo est intrinseca solum passiuè nu. 7.

nio Hypostatica, Incarnatio, Assumptio

Vquid differant.to.3.q.26. Producitur à tota Trinitate n.4.

Quomodo sit maxima vnionum. to.3.qu.27 num. 4.

Similitudo eius cum vnione inter animam, & corpus n. 6.

Vnio Hypostatica non actiue producta à Beatissima Virgine.to.3.q.28.n.21.

Est terminus formalis Incarnationis n.22.

An facta sit per gratiam.t.3.q.29. ipsa est gratia, & data per gratuitam voluntatem Dei num.3.

Est prima gratia, & primum donum num. 4. non facta est per aliam gratiam, hoc est donum nu.4.*vide meritum.*

Vnionis gratia vno modo naturalis homini Christo, alio non. to.3.q.31.n.1.

Illam terminat verbum causalitate quasi formali.to.3.q.32.n.3.

Vtrum, & quomodo fuerit inordinatè appetita à Lucifero.to.1.q.182.n.17.&seqq.

VNITAS.

Vnitas scientiæ, & artis non est vnitas simplicitatis, qua partibus careat, sed vnitas compositionis,qua componatur ex pluribus partibus etherogeneis.t.1.q.7.n.4.

Vnde nam habeatur talis vnitas, t.1. q.7.n.6. & nu. 13.

VNIVERSALE.

Vtrum cognitio vniuersalium sit prior, vel posterior cognitione singularium, to.1. qu. 242.n.6.

VNIVOCVM, VNIVOCATIO.

Vtrum detur ratio vniuoca respectu Dei, & creaturæ.t.1.q.40.n.26.

VNVM.

Vnum dicitur tripliciter, t.3.q.125.n.4.

Vnum maxime est trinitas proxime sequens est Christus.to.3.q.27.n.9.

Secundum quid est magis vnum, homo, & Deus in Christo, quam Pater, & Filius in Trinitate n.9.

VSVS.

An rerum quę vsu consumuntur vendi possit vsus retento dominio? t.2.q.171.

De distinctione vsus à Dominio.to.2.q.170.

VTILITAS.

DE IVRE VTILITATIS. *vide Ius.*

DE DOMINIO VTILITATIS.*vide Dominiũ.*

VXOR.

Aliæ primariæ Vxores, aliæ secundariæ. to.3. q.299.n.16.

FINIS.

THEOLOG
MAVRO·S·I
TOM·III·
Th
895a